BIBL. NAZ
Vitt. Emanuele III
166
G
17
NAPOLI

O. VII. 18.
B. S. D. M.
N.

112
Z
20

DE ORIGINE ET PROGRESSV OFFICII SANCTAE INQVISITIONIS,

eiúſque dignitate & vtilitate,

DE ROMANI PONTIFICIS POTESTATE & delegata Inquiſitorum: Edicto Fidei, & ordine iudiciario Sancti Officij, quæſtiones decem.

LIBRI TRES.

Autore Ludouico à Paramo Boroxenſi Archidiacono & Canonico Legionenſi, Regniq́; Siciliæ Inquiſitore.

MATRITI,

Ex Typographia Regia.

cIↄ. Iↄ. XCIIX.

POR quanto por parte de vos el Doctor Paramo, Arcediano, y Canonigo en la ygleſia de Leon, e Inquiſidor del Reyno de Sicilia, nos fue fecha relacion auiades compueſto vn libro intitulado *de Origine, & Progreſſu Officij ſanctæ Inquiſitionis*: diuidido en dos tomos: adonde ſe tratauan otras queſtiones graues, en que auiades pueſto mucho trabajo y ocupacion: y porque era libro neceſſario y de mucho prouecho, nos ſuplicaſtes os dieſſemos licencia para imprimir el dicho libro, y priuilegio por treynta años, o como la nueſtra merced fueſſe. Lo qual viſto por los del nueſtro Cõſejo, y como por ſu mandado ſe hizieron las diligencias q̃ la Prematica por nos vltimamente fecha, ſobre la impreſsion de los libros diſpone, fue acordado, que deuiamos mandar dar eſta nueſtra cedula para vos en la dicha razon. Y nos tuuimos lo por biẽ, por la qual os damos licencia y facultad, para que por tiempo de diez años primeros ſiguientes, que corran, y ſe quenten deſde el dia de la fecha deſta nueſtra cedula, vos, o la perſona que vueſtro poder huuiere y no otra alguna, podays imprimir y vender el dicho libro de que de ſuſo ſe haze mencion, por ſu original que en el nueſtro Conſejo ſe vio, que va rubricado y firmado al fin, de Pedro çapata del Marmol, nueſtro eſcriuano de Camara, de los que en el nueſtro Conſejo reſiden. Y con que antes que ſe venda, lo traygays ante ellos con ſu original, para que ſe vea ſi la dicha impreſsion eſta cõforme a el, o traigays fe en publica forma, como por el Corretor por nos nombrado, ſe vio y corrigio la dicha impreſsion por ſu original. Y mandamos al impreſſor que aſsi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio y primer pliego, ni entregue mas de vn ſolo libro con ſu original al Autor, o perſona a cuya coſta lo imprimiere, ni a otra perſona alguna para el efeto de la dicha correciõ y taſſa, haſta que antes y primero el dicho libro eſte corregido, y taſſado por los del nueſtro Conſejo, y eſtando hecho y no de otra manera, podays imprimir el dicho principio y primer pliego. Y ſeguidamente ponga eſta nueſtra cedula, y la aprouacion que del dicho libro ſe hizo por nueſtro mandado, y la taſſa y erratas. So pena de caer en las penas contenidas en las leyes y prematicas de nueſtros Reynos que ſobre ello diſponen. Y mandamos: que durante el termino de los dichos diez años, perſona alguna ſin vueſtra licencia no pueda imprimir ni vender el dicho libro, ſo pena que el que lo imprimiere y vendiere aya perdido y pierda todos y qualeſquier libros moldes y aparejos, que del dicho libro tuuiere, y mas en pena de cinquenta mil marauedis. La qual dicha pena, ſea la tercia parte para la nueſtra camara, y la otra parte para el Iuez que lo ſentenciare, y la otra tercia parte, para la perſona que lo denunciare. Y mandamos a los del nueſtro Conſejo, y Preſidẽte, y Oydores de las nueſtras Audiẽcias, Alcaldes, y Alguaziles de la nueſtra Caſa, y Corte, y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Aſsiſtente, Gouernadores, Alcaldes maiores, y ordinarios, y otros Iuezes, y juſticias qualeſquier de todas las ciudades, villas y lugares deſtos nueſtros reynos y Señorios, aſsi a los que agora ſon como a los que ſeran de aqui adelante, que vos guarden y cumplan eſta nueſtra cedula, y contra ſu tenor y forma no vayan ni paſſen por alguna manera, ſo pena de la nueſtra merced, y de diez mil marauedis, para la nueſtra Camara. Dada en Madrid a treze dias del mes de Março, de mil y quinientos y nouenta y ocho años.

Yo el Principe.

Por mandado del Rey nueſtro ſeñor, ſu Alteza en ſu nombre.

Don Luys de Salazar.

Approbatio.

HI Libri de Origine & progreſſu officij ſanctę Inquiſitionis editi, à D. Ludouico à Paramo Boroxenſi, Iuris vtriuſq; peritiſsimo, & in Regno Siciliæ Inquiſitore Apoſtolico, nulla in re aduerſantur fidei Catholicæ, aut bonis moribus: quinimò cùm in ijs variæ quæſtiones ad noſtram ſacram religionem ipſumq; S. Inquiſitionis officium pertinentibus valdè copioſè & doctè diſſerantur, digni mihi viſi ſunt, qui typis excuſi in commune commodum diuulgentur, ſic cenſeo. Matrit. Pridie Kalend. Februarij. M.D. XCVIII.

Petrus Lopez de Montoya
D. Theologus.

ILLV-

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO D. D. PETRO PORTOCARRERIO EPISCOPO CONCHENSI, & in omnibus Regis Hiſpaniæ ditionibus Generali Inquiſitori Ludouicus à Paramo S. D.

SAEPENVMERO, Antiſtes ampliſsime, mecum animo conſideraui, quid ſibi velint omnium ſeculorũ ſcriptores, quòd lucubrationes ſuas Regum, Principum, & Magnatum nominibus dicare conſueuerint; quid verò ad illos emolumenti, quid fructus aut voluptatis inde veniat, ſiue dantes ſiue accipientes. Nam proditum eſt Ariſtoteli Magnum Alexandrum non mediocriter ſuccenſuiſſe, quia quos de rebus naturalibus libros ille ſcripſerat, nomini ſuo non edidiſſet. Et tandem in ea re me non effugit, quod deliberandum fuit. Deprehendi ſiquidem hinc æquum, & quaſi à Natura inſitum eſſe, vt agricolæ frugum primitias Deo Opt. Max. tanquam earum auctori in animi grati teſtimonium offerant, inde vt ipſe Deus eas iure optimo conſequatur: Reges autem, Principes & Magnates imaginem Dei præ ſe ferentes duxi, quaſi pro Dijs haberi præſentibus, quorum numine & conſpectu, animi quique ad virtutem incitantur, ingenia efferueſcũt, & diuino propemodum ſole incaleſcũt, in eis præcipuè qui verè ſunt literarij agri cultores.

Res

Res tam clara & manifeſta vt exemplis recuſet aut argumentis comprobari. Hoc dicam me ad ſcribendum adductum eſſe de origine, & progreſſu ſanctæ Inquiſitionis, eorum Magnatum ſtimulis qui tũ in eius puppe ſedebãt, cùm è regno Siciliæ (in quo annos aliquot Inquiſitor fui) ab optimo & maximè Catholico Rege Philippo II. vocatus ſum ad extricandum iurgium illud quod in Sicilia inter Inquiſitores iudiceſque Eccleſiaſticos, & Proregem iudicéſque laicos natũ in aliquas flamas exarſerat. At certè eâ ratione potiſsimùm ad id animum applicui, ne in otio omninò fierem otioſus, néue muneris mei vacationem inutilem ſibi reſpublica Chriſtiana mihi exprobraret, denique vt me qui tot annos in hæreſi & infidelitate expugnanda verſatus eſſem, quaſi ſacræ illius militiæ deſertorem in ſitu & puluere latitantem, hæretici & infideles non exploderẽt. Ergo illis auibus elatus, illis irritamentis impulſus, illis rationibus perſuaſus excuſſo verecundo puluere in puluerem inuerecundum deſcendi. Opus incepi, quod paululum intermiſi, cùm ſenſi è viuis eum abijſſe, qui à me ſuo quodam iure illud exigebat. At ſtatim intermiſiſſe me pœnituit vbi te, optime Præſul, ad ſanctæ Inquiſitionis regnum veniſſe conſpexi. Tuis auſpicijs, vt ſigna identidem in hæreticos & infideles tollerem, Portocarreriorum nomen ab otio me reuocauit. Eſt enim illud tuum nomen non minus in Mauros & hæreticos fatale, quàm Scipionum in Africanos. Vndique Annales noſtri, & ſcriptorum externorum monumenta tanti nominis celebritatem in perennem æternitatem ad hæc noſtra vſque tempora ab annis ampliùs quingentis conſeruarunt. Siue Garciam Alphonſum Portocarrerium celebrant, cuius auxilijs Alphonſus Rex Albuaceni

ni Mauri proteruiam contriuit, ſiue Raymundum alterum Portocarrerium memorant, cuius virtutes in liberandâ Eccleſiâ & patriâ ad cælos eue&c;tæ fulſerunt, ſiue Ioann. Henricum Portocarrerium fratrem D. Hegæ laudibus efferunt, cuius inuicti vis animi & infracti corporis robur ad Hiſpalim crebro certamine Chriſtiani nominis hoſtes ita peſſundederunt, vt tandem munitiſsimâ illâ ciuitate & totâ regione illos exegerint, ſiue etiam Martinum Ferdinandũ Portocarrerium ſuis præconijs afficiunt, cuius in re militari peritia id præſtitit, vt ad columnas Herculis Calpen quam Abimelechus Maurus circunſeſſam penè expugnauerat, non modò liberarit, ſed etiam Maurum ingenti cum exercitus ſui clade obſidionem ſoluere coegerit. Quid plura? Nominis tui non modò noſtri, ſed ne quidem hoſtes fidei poſſunt obliuiſci. Maiores enim eos habuiſti, quorũ res præclarè geſtas Eccleſiæ, & patriæ ſalus eloquitur: & vulneribus hoſtium ita eminent, vt Regibus noſtris animus in tantum nomen æternus propendeat: & Mauris hæreticiſq; interitum minẽtur. Tu verò ſeparatim aliquid habes in quo nec maiores tui nec qui muneribus, & beneficijs eorum virtutes cumulauerunt, vllã ſibi partem vendicant. Te, inquam, tot maioribus illuſtrem, non tam viceræ & fumoſæ patrum imagines, quàm tuus animi vigor, & cæleſtis quidam ardor in idem ſtudium adſpirantem inflamarunt. Fallor igitur, niſi hoc opus meum de Inquiſitione vt tibi offerrẽ ratio ipſa perſuaſerit. Etenim vigiliæ noſtræ, qualeſcunque illæ ſunt in hæreſim & infidelitatem ſuam habent ſtationem. Tibi â Deo Naturâ, ſtirpe, & fonte Gentis tuæ tributum eſt, & ſtudijs ſerijs comparatum, vt non tantùm militem agas in hæreticos & infideles, ſed etiam vt tantæ militiæ princeps exſiſtas, tum in eo non exigua tua laus eluceſcit,

 quòd

quòd literas & literarum ſtudioſos beneuolè & ſtudioſè ſemper amaueris,colueris,ames & colas: quid igitur non ſperem?Dummodo primitijs agri huiuſce mei,quas tu languentes & ſemimortuas vnus excitaſti beneuolus annueris, non modò quod tibi ſatisfecerim,& laboris mei fructus hilari vultu ſuſceperis, mihi gratulabor, ſed & ad ea quæ ſuperſunt inſtituto meo mentem attolles, & ſi qui hoſtes dente lacerare, vel calumnijs opprimere me attentarint, ſaluum & incolumen receptum duntaxat,aut fortaſsis in eos victoriam auſim mihi polliceri.

VALE. Matriti Calend.Octob.anno à Chriſto nato milleſimo quingenteſimo nonageſimo octauo.

AD

AD LECTOREM.

SCIO me nulli exemplum eſſe, et rei nouæ me viam non ingredi, vt de Inquiſitione opus qualecunque meum hoc emittam: neque eſt neceſſe, vt eos nominatim ſcribam qui ſcribendi hoc genus tentarunt, et implerunt. Veruntamen (quod ſine cuiuſquam inuidia dictum ſit) ex tot, tantiſq; ſcriptoribus, qui ſanctæ Inquiſitionis Originē detexerit, legi neminem: ſiue quòd parum emolumenti futurum inde exiſtimarint, ſiue quòd in re admodum obſcura timidi quàm audētiores eſſe maluerint. Id ferè contigit vetuſtiſſimis Geographiæ autoribus, vt quoties de Nilo quicquā ſcriberent, eius oſtia tatum, eluuiones, et miracula ad cataractas vſque iactitarent: de origine præterea nihil auſi, ne mendacij inſimularentur. At ego an mihi tantum tribuo vt ſpectatores mihi pollicear,

——Qui prima bibant deprehenſi flumina Nili?

Id verò polliceri mihi poſſum duntaxat, vt de origine tanti ordinis veram, ſincerā, et ſine fuco hiſtoriam quiſq; ſortiatur, in qua nō exiguum in fide fundamentum experietur. Laudem verò ſi aliqua inde aliquando exurgat, aut exilem mihi, aut prorſus nullam deberi ſentio. Cùm enim in Siciliæ fuiſſem Inquiſitor annos nō paucos, illius regni Inquiſitores, et iudices Eccleſiaſtici cum Prorege, et iudicibus ſecularibus contendere cœperūt, non de finibus agrorum, ſed de limitibus iuriſdictionis: itaque cùm vtrinq; ad Regem noſtrum Philippum II. datæ eſſent literæ, quibus quiſque de ſuo iure diſceptare contenderent, Inquiſitores potiſſimùm apud illius maieſtatē (cui pro magnitudine imperij vis et iniuria omnis curæ eſſe decet) referri magno ſtudio efflagitarent; anno 1594. vocatus ego ſum à Rege optimo ex eodem regno, vt coràm exponerem tanti diſſidij cauſas, eaque in medium efferrem quæ ad cultum diuinum, regium obſequium, et Siculorum omnium vtilitatem ſpectarēt. Prorex vt ſuam, et iudicū ſecularium cauſam tueretur è veſtigio miſit doctorem Ioannem Baptiſtam Cæleſtem Baronem à Sancta cruce, virum nec minus genere quàm literarum, et virtutum ſplendore conſpicuum, cuius meritis hoc poſtmodum conceſſum eſt regis optimi, et ſapientiſſimi liberalitate, vt in eodem Siciliæ regno conſilij ad res Italiæ conſtituti regens exſiſtat. Rex vbi de hiſce rebus factus eſt

certior, vt eſſent qui ampliùs cognoſcerent, et ad ſe referrent, nominauit D. Ioannem de Zuñiga, et Doctorem Ioannem Aluarez de Caldas ſupremi conſilij Inquiſitores ſpectatæ autoritatis, et peritiæ ſummæ viros, quibus acceſſerunt Licentiatus Didacus de Scudero Siciliæ Regẽs, vir magnæ eruditionis cultu ornatiſsimus, et heroico quodã ingenio præditus, et D. Bruñol Mediolani Regens ambo Cõſilij regij ad res Italiæ instituti ſenatores integerrimi. Ego et ſi viros nouerã illos omnes nõ vulgari mentis perſpicacitate, et acuminis ſubtilitate ſagaciſsimos, tamen quo pacto ſedari, et cõponi poſſet tanta animorũ diſsenſio exactè vt potui, extensè vt debui diſſerui. Neſcio an Regiæ maieſtatis votis, et tantorũ virorũ expectationi ſatisfecerim. At certe dum in eo quid Rex ſtatueret expectarẽ Illuſtriſs. Cardinalis D. Gaſpar à Quiroga tũ Archiepiſcop. Toletanus, et Generalis in ditionibus Hiſpaniarum Inquiſitor hortari primùm cepit (quoniam omnium gentium mores, ex relatione rerum à ſe geſtarum ſæpiſsimè admonentur) vt Siculis ex iurgio Eccleſiaſticorum, et ſecularium iudicum, eorumq; conciliatione, per Iuris normam amplexandæ Inquiſitionis, et conſeruandæ apud ſe ſanctiſsimæ noſtræ religionis occaſionem ſuppeditarem. Feci igitur propediem vt conſpecto reſponſo noſtro pro Inquiſitione Siciliæ me ad maiora excitaret Illuſtriſsimus ille Antiſtes: me liberiùs, et altiùs debere procedere dicebat. Ego contra ne fruſtra me niti quicquam cogeret, orabam: oſtendebam præterea fatigando nihil me niſi odium quæſiturum apud eas gentes quæ natam Inquiſitionem ex cineribus infidelitatis arbitrantur, et à paucis iiſque noſtris gratiã exiguam inituram, qui tandem ſummæ adſcriberent amentiæ ſi quid ego in his inauditum meditarer. Ille verò me ſibi in id conceptis verbis teneri et obligari ſignificauit, quòd ſæpe pollicitus eſſem nunquam mandatis illius me defuturum: nec tabulam accepti ſe confecturum aſſerebat niſi rem quam animo iam dudum mihi crediderat exſoluerem. Exonerare igitur tanto me debito oportuit. Et verò viam ingreſſus penè reſilieram tanquam ab iniquo ſcopulo, ſtatim vbi de obitu illius intellexi. Verùm ad incepta iterum reflectere me ſola virtus illius fecit qui Generalis inquiſitoris dignitatem poſt eum iniit, cui quod felix fauſtumq; ſit Reipublicæ Chriſtianæ, tantiq; Antiſtitis virtuti ego rem obtuli, dedi, dicaui et conſecraui. Habes igitur D. Petrum Portocarrerium reuerendiſsimum Conquenſem Epiſcopum, et ſanctæ Inquiſitionis Generalem

ralem

ralem Inquiſitorem in omnibus ditionibus Regis Catholici, cui referas gratiam, & laudem impertiaris, ſi aliquid laudis propter opus tribuẽdum, et gratiæ propter autorem cuiquã referendum putes. Nunc de inſtituti noſtri in hoc opere ratione. Originem Inquiſitionis ab initio mundi vnà cũ homine creato ab ipſo primo hominis creatore, et Inquiſitore inſtitutam, & ſuis diſtinctam formulis, et arcanis primùm aperimus, adeò vt ex illa eâdem origine pateſiat Deũ ipſum edicta propoſuiſſe, ex quorũ typo, cùm Inquiſitores hodierni formam edicti ſui ſolennis deſumpſerint, mihi reſerari quaſi quoddã ſtadium deprehẽdi, quo poſſem decurrere per ſcopulos aliquos iuris in his quæ ad crimina pertinent. Sic ergo mihi propoſui: tribus codicibus vt opus hoc conficiatur. Ac primũ quidem Inquiſitionis originem, et progreſſum complectitur, et paraſceuen aliquã ſiue anteceptam quandam animo informationem, et anticipationem eorũ quæ duobus alijs voluminibus reſeruamus, de quibus hic tacebimus, dicturi magis appoſitè, et ſuo loco cùm prælo illa committentur. Committemus autem cum ſeſe obtulerit occaſio per quietem: nunc eo loco ſitæ ſunt res noſtræ vt à priuatâ, et tranquillâ vitâ quam egi ipſos annos quatuor iterum ad Eccleſiæ negotia, & Inquiſitionis munus corripiar. Detecta vt ad rem redeam, Inquiſitionis origine eam per ætates ad hæc noſtra vſque tempora progredientem, et fructus ſuos variè producentem prouehimus. Primam ætatem vniuerſali Cataclyſmo finiri, ac tum ſecundam ætatem incipere deprehendes, quæ ſuos Inquiſitores habuit cùm Deum ipſum, tum eos qui à Deo fuerunt inſtituti, adeò quidem vt ex tenera radice ætatis primæ primordia Inquiſitionis in ætate ſecunda ſuis incrementis aucta, et amplificata ſtipitem egerint. Tertia ſuccedit ætas in qua Deus Inquiſitorem ſibi ſumpſit Abraham, et qui ab eo progeniti ſunt: atque in eâ ætate deprehenditur Inquiſitio paulò excreuiſſe, et ramos ſuæ felicitatis aliquot eduxiſſe. Hæc quoque tandem deſijt in regno Dauidis, quem Dei ſtudio accenſum, et amore flagrãtem Inquiſitionis zelus ita excitauit, vt paſsim idolorũ cultores extingueret. Quare in eo et eius aliquot nepotibus Deus acerrimos nominis ſui vindices habuit, eorumq́; diligentia ferè videtur Inquiſitio flores expuliſſe vt excrementis ſuis purgata, ſinum ad fœcunditatem futuram aperiret. Inde ſequitur ætas quinta, quæ non modò prophetas ſed etiam regem habuit extraneum Inquiſitorem. Is eſt Nabuchodonoſor, quem hic extraneum voco, quia cùm ex populo Dei nõ eſſet exortus, in domo Dei

inter

inter fratres non habitaret. Attamen et ipſe Deum nouit, & Inquiſitoris officio functus id obtinuit, vt cùm ab initio indignus eſſet imperio tandem id illi à Deo confirmatum ſit. Vireſcere iam videbatur Inquiſitio, et folia ſua latè diffundere, ad operiendos fœtus quos erat proximè paritura. In ſexta ætate Inquiſitorum maximus IESVS CHRISTVS apparuit qui hodiernæ Inquiſitionis eſt caput, et fœtus produxit vberrimos. Ea verò à Chriſto demandata eſt D. Petro Apoſtolorum principi, et ijs Pontificibus qui in ſede Petri Eccleſiæ locum principem, et regnum ſpirituale adminiſtrarunt, qui cùm Epiſcopis hoc inquirendi munus vnà cũ inſtitutione imponerent, vt eſſent Inquiſitores ordinarij, tandem experti ſunt ipſos Epiſcopos ſui muneris oblitos, aut penitus rem tantam neglexiſſe, aut iudicibus temporalibus partem fundi ſui colendam dimiſiſſe. Itaque cùm iudices ſeculares alienæ meſſis curâ ſe liberarent, nec iam Epiſcopi vellent ad recidendos ramos putridos manum admouere, Pontifex Maximus Innocen. III. exerto ſarculo de amputandis hæreſibus in Concilio Lateran. deliberauit, ac tum primùm cepit delegatorum Inquiſitorum iuriſdictio ex decretis Summi Pontificis, & Concilij, quibus cauſam fecit Gallicus hæreticorum Albigenſium morbus. Per illas ætates Inquiſitionem id feciſſe oſtendimus hoc primo volumine, vt Dei nomini maieſtatis ſuæ ſplendor toties rediret quoties idololatras, gentes, et hæreticos iam penè illum extinxiſſe deprehenderet: nec me mouent qui aliter ætates ab orbe condito diſtinxerunt. Non verſus Sibyllini (ſi tamen Sibyllini ſunt ij quos Oporinus excudit) in quibus ætates octo enumerantur. Non Græci inter quos Cedrenus, qui mille annos ætati cuilibet adſcribit. Non Hebræi qui ſe ne quidem ætatem quintam digito tetigiſſe ſomniant. Nos ad Chriſtum vſque generationibus ætates diuidimus, primam et ſecundã denis, tres reliquas denis et quaternis ſingulas explicamus. At ſextam quæ nunc agitur nullo generationũ numero metimur, propter id quod dictum eſt. (Non eſt noſtrum ſcire tempora quæ pater poſuit in ſua poteſtate.) Exinde quemadmodum in ætatibus illis quinq; ante Chriſtum, et in ſexta à Chriſto ad Lateranenſe Conciliũ eos nominatim expreſſimus qui præclarum illud munus geſſerunt, vt nequidem laici à nobis ſint prætermiſſi, ſic & poſt Lateranenſe Conciliũ, ſi qui ad hæreticas peſtes Officij Sancti ferrum, et ignẽ admouerint eos ſilentio prætermittere noluimus, nec quidem regna, Reſpublicas, nationes, regiones, oppida, et

Vrbes

vrbes quæ, vel ſalubri hoc remedio ad repellendum morbum tam periculoſum vſæ ſint, vel in ſui perniciem illud reiecerint. Ea ratione ſtatim ſubiecimus de dignitate, et vtilitate illius titulos exhortatorios quidem apud eos qui hactenus ſuaues illius fructus deguſtarunt, alijs verò confirmatorios ſuæ ſalutis, pacis, et tranquillitatis: quæ omnia per ſtemmata ſancti Officij altero titulo ſignificari oſtendimus. Inquiſitionis autem poteſtatem ne per ſe exiſtentem quis exiſtimet, ſed à Summo Pontifice emanaſſe dignoſcat, et à Pontifice potuiſſe illam eandem conſtitui non ignoret, de Summi Pontificis primùm, deinde de Inquiſitorum delegata poteſtate diſſerimus, quibus omnibus animum ſi quis attentè aduertat, Summum Pontificem à Deo, et à Summo Pontifice Inquiſitores iuriſdicendi poteſtatem habere confitebitur. Præterea cùm iuriſdictionis huius ſubiectum ſit hæreſis, de illa titulus emergit, in qua non ſolùm quid illa ſit exponitur, ſed etiam quo pacto in genere, et ſpeciebus deprehendi poſsit methodo ſatis exquiſita, et facili euoluitur. Quæ cùm ita ſint altero titulo, qui eſt de ordine iudiciario, diſcutiendum proponimus quàm accurata ſacrorum Canonum, et venerandarum legum obſeruatione iuriſdictionis ſuæ ſacrarium Inquiſitores exornent. Ac primò cùm ab eis edictum fidei ſoleat in omnibus præponi ac promulgari, eius forma proponitur, clauſulæ explicantur, ſtylus cum Epiſtola D. Thadæi contra hæreticos æquiparatur, vt de illius æquitate nemo niſi qui planè Legum, Canonum, et D. Thadæi autoritatem reiecerit, dubitare vllo modo poſsit. Edicto autem promulgato, quoniam præcipua ac primaria diligentia Inquiſitorum circa inquiſitionis ſiue informationis confectionem exſiſtit, de Inquiſitione, et eius partibus titulo integro diſquirimus: ac ſtatim de denunciatione, et accuſatione poſt inquiſitionem conficienda, et ſuſcipienda titulis ſeparatis diſputamus. Hîc finem primi voluminis præfixeram, nec prætergredi animus erat ad quæſtiones, quas ex edicti clauſulis excerpſi: ſed vicit me ſumma quorundam amicorum auiditas, vt quam ipſi iam legerant quæſtionem de Sacerdotibus ſolicitantibus mulieres in actu confeſsionis à me extorſerint. Inde illi potiùs quàm ego id fecerunt vt ordinem clauſularum edicti illa prauerteret,

et

et quaſi corollarium huic volumini accederet. Ego in eo ſi quid præter quàm quod debitum eſt exſoluam, nec indebitũ ab amicis condicere inſtitui, nec me fortaßis ante diem ſoluiſſe pœnitebit. Atque iſta ſunt, et eiuſmodi, candide lector, quæ amicè et cãdidè impartimur, ad reliqua breui manum extremam appoſituri, ſi amicè et candidè nos, et noſtra ſuſceperis. Vale.

ERRA-

ERRATA

Pag.7 col.2.li.28.Thom 2.2.non.Tho.2.2.q.1.art.4. non.li.30.ad hunc adhuc.p.9.c.1.l.31.lib.c.lib.1.cap.p.10.c.2.li. 3. deſtitui. deſtitui p 17 c.2.li.5.& non.& nos.p.18.c.2.l 27 ſempiterno.ſerpentino.p 19 c.2.l 9.vt ab,aut ab p.20.c.2.l.36.poſsis.poſsit iubet. p.22.c.2.l.21.cum ſcriptura ſcriptura p 27.c.1.l.vlt paſtoralem paſtoralis.p.29.c.1.l 6.& appo & oppo.p.30.c.2.l.22.tionis in.tiones in p 35.c.2.l 22.videre.audire p.42 c.2.l.33.Martianiſta ſcribit. Marcioniſta.ſcribitur p 63.c.1.l.16.afficient.efficient. p. 64. c.1.l.4.Lis.Cis.p.102.c.2.l.17 ad ipſum.idipſum.l.40.alumnos alumnus.p.106.c.1.l.18.feſtam.feſtaut p.133.col.2.li.22 Domini. 1589.Dñi 1489.p.138.c.1.l 12.quod quęque.quodcuq,.quæcúque,quotcuque l 16.omnibus libere oneribus libere.p.150.c.2.l.17. ampliſsimam poteſtatem.ampliſsima poteſtas p 152.c.1.l 5.voluerint.noluerrint.p.160.c 2.l.37 D.Petrus. D.Didacus.p 167.col.2. l 41 prodijſſe. prodidiſſe.p.167.c.1 l.45.ſolitudine.ſollicitudine.p.168.c.2.l.16.relabantur.relabebatur.p.184.c.2.l.11.partam putredinem.partem in putredinem.p.186.c.1.l.43.vix tradita iuxta traditam.p.199.c.1 l.36. cómuni.Dat in Turris cómunitr Dat. in Turri.p.216.c.1.l.41.Valez.Veles.p.241.c.1.l.17.ad Arriaran.ab Arriaran.p.247.c.1.l.26.auſteritas.auſteritatis.p.247.c.2.lin.30. ſimulauit.ſimulaſſe.p.251 c.1.l.36.conuerſantes.conſeruantes.p 258.c.1.l.19.Lombardiæ.Lombardia p.267.c.2.l.31.exemptis.exẽpti.p.287.c.2.l.19.diga.gatos'inquit a nobis eſſe oportet.l.32.ſuum.ſuo.l ante ermo.ſermo.p.288.c.2.l.5.Marchioni.Marcioni.p.302. c.2.l.23.comprehenſum.compreſſum.p.308.c.2.l.1.e porta.è portu.p.309.c.2.l.3.cruce Aretiá.crure Aretiu.p.313.c.1.li.43.aſthmate,aſthmate.p.317.c.2.l.30. Leouigildum.Leouigildum Arriani.p.319.c.1.l.16.Vaſco.Vaſzo.p.327.c.2.l.29.Apoſtolici. Apoſtoli. p. 334.c.1.l.34.calatores.clamatores.p.336.c.2.l 31 continuæ.continuo.p.338.c.2.l.3. Sobra eſte region p.342.c.1.l.6.ticos.tici.pag. 357.c.1.l.32.cap.referuntur.cap.3.referuntur.p.370.c.1.l.6.conflatu.conſtitu.p.371.c.2.l.29.redimere.redimire.p.381.c.2.l.21.ferre.ferret.p.407.c.1.l. 22.Nequaquam Nequam.p.408 c.1.l.26.tur.12.diſt.tur.21.diſt.p 411.c 2.li.34.fidem te.fide hacte.p.412.c.2.li. 13. Vualafredus.Vualafridus.l.26.fere.fæce.p.413.c.1.pe.&.vt.p.413.c.2.l.41 lib 15.lib.5.p.423 l.14.41.quæſt.4.quæſt.15.p.423 c.2.l. 14.honorum.bonorum.p.424.c.2.l.15.temporalia at.temporalia,& ſpiritualia.at pa.425.c.1.l.32.Otto.Ado.pa.426.c.1.lin.4.Ottho. Ado.l.32.Manticam Mantuani.p.431.c.2.l.27.Regum cap 1.Regum cap.10.l.28.elegit q.2.elegit.93.p.434 c.1.l. 16. DD. cap.1.l.de conſti.DD.in.1.conſtit.p.434.c.2.l.28.c.19.cap.15.p 435.c.1.antepe.lere.iere.p.438.c.1.l.vlt.admonuit.monuit.p.439.c.1.l.15.negationes.negotiationes.pag.452.c.2.l.8.temporali correctionis.Et.temporali.Et.l.10.iuriſdictionis,& ordinis.iuriſdictionis correctionis,& ordinis.p.453.c.2.l.9 Concilio dictum.Concilio Florentino dictum p.456.c.1 l.6.imperfectam.perfectam.p 468.c.1 l.4. à regibus.regibus a l.29.coronatum.coronatur.p.468.c.2.l.23.inſcriptum.inſcriptam.471.c.2.l.34.noui ordinis.noui ordis.p 477.c.1. l.17.vocat.vacat.l.25.recentem.retentam.p.491 c.2.l.16.hoc.Non hoc.p 496 c.2.l.34.lib. 4. quæſt.4.l. 36.concluſio. conclu.10.p. 497.c.1.l.15.principis.principes.p.502.c 1.l.11.his.is.p.503.c.2.l.7.ius.eius.p.504.c 2.l.28.ad quos. ad quas.p.505.c.1.l.43.pertinet. Ita.pertinet,reſtituere teneatur.Ita.p 505.c.2.l.36.ora.bona p.511.c.2.l 18.linea hæc præcedenti eſt coniungenda.p.513.c.1.l.34.vacans.vocans.p.523.c.1 l 17.q 25.d.1.q.15.nu.1.p.523.c.2 l.36.Eymericus in.2 p.Eymeric in 3.p.p.527 c.2.l.39.extorſerit.extorſerint p.530 c.2 l.7.tit.x.tit.9.p.p 533.c.2.l.5.quod.quo.p.534.c.1.l 25 poſſunt poſsint p 537.c 2.l.20.tradend.ex Panorm tradendum executioni ex Panorm.p.538.c.1 l.8.ſeculares non contradix ſeculares contra.l.l 23. le aut.ver leg.de alim.& cibar.leg.li 42 inuenta.inueſt.p 539.c 2.l.19.facienda.faciendam p 543 c.1 l 29 quia hæreticus propoſitis quia.quia hæreticus a præpoſitis ſe ſummouet . quia p.546 c 1 l 29 c 17.c.18 p 548.c.1 l.2.minum.mi iem.p 549.c.2 l pen.iudicio.indicio.p 550.c.1 l 12.moueat moueant.pa.550 c 2.l.7.qui quę.p.552.c.1.l.2.aluo albo.p.552.c.2.l.33 cóſummatum.conſummatam.p.553.c.2.l 16 articulum.articul..l 31 reuincen um.reuincendam.p.555.c 2.l.41.contexione.contextione.p.558 c.1.l 11.c 121.c 199 p.559 c.1.l.24.corpori corporis.561.c 1.l 27. ergo confit. ergo &c.confit.p.562.c.1.l.6 lib.12.lib.13 l.29.maiores.minores.p.565 c.2.l 24.conſilij.Concilij.p.579.c.2.l.36 ſingulari ſingulare. p 581 c. 1.l.13 permonere permouere.p.583 c 1 l 33 temperato.temperamento p.584 c.2 l 33 ſit ſi p.586.c 1 antep cauſam.quę.cauſam quæ. p.588.c.1.l 23.vereetur.vetetur p 596 c 2 pen.tit 6 tit 62.p 601.l vlt tiones,quas tiones,ob quas p.604 c 1 l 32.eſferre.deferre.607. c.1.l.25.appellationis.appellationũ.p 610 c 2 l 12 iuſtarum iuſta ũ,& iniuſtarũ.p 614 c 1 l.24 tit.94 tit 44.p.614.c 2 l.11 Dñi 381 Domini 381 p 617 c.1.l 1 infidelitatis infidelitate.p 620 c 1 l 44 tit 5.vbi tit 5 part 1 vbi p 624 c 2.l 27 tuam,& occiſam tuas & occiſas.p 625 c.1 l 4.fatis.facis p 632.c 1 l 17 illibatum illibata ii p.632 c 2.l.41.cos.eas.p 636 c 1 l 27 conſil 505 conſil 585 p 650 c 1. l 9.loq.Ioan p 650 c 2 l 22.ſtirpes ſtipes p 659.c 2 vlt contra qui.contra eos qui p 664 c.1 li 41 alleuabit.alleuiabit p 604.c.2 l 21. c.29 c 19 p.656 c.1.l 40 Qua Quia p 669 c.2.l 11.Lucæ 29.Lucæ 19 p 670 c 1.l.35 concubendi.concumbendi l 36 luxuriæ luxuria.l. 38 pſal 6 pſal 9 p 681 c 2 l.41.qui quæ p 682.c.1.l 10 Cant 6 [Cant 5 p 683 c 1 l ant.ſuauiſsimos ſuauiſsimi p 683 c 2.10. Ezech. 26 Ezech.26 l 33 Eſai 5 Eſai.50 p 685 c 2.l 40 ducuntur.ducantur.p 687.c.1.l.5 de vtilitate lib.2. l.de contempt.mun.lib.2. cap.30. p.688 c.2 l 4 Eccleſiaſt.5.Eccleſiaſt 50 l 27 D.Thom 2 2 D.Thom 1 2 p 688.c 2 l 4 canonica canonica 1.c p 689 c.1 li 27 cap.83. cap.38 l 28 pis pidis.p.689 c 2.l.21.alipes aliger.p.691 c 1 l vlt exanimi saani p 698 c 2 l 37 & Cor & 1 Cor.p 703 c.1 l.5 tentatentant.p 710.c 1.l 31 omnipotens 1 q omnipotens 2 q.p 720 c 2 l 26.cap.32.& 33.cap 31 & 32.p.724 c.1 li.23 nume 15 nume 75. p.726.c 1 l.30 alij ad alios p.726.c 2 l 27 titu 11 titu 12 p 727.c 2 l 3 nu 3 num 38.730 c.1 l pen.ęnim mere.pęnam nemo mere. p.732.c.2 l 36 probationibus.teſtibus p.740 c 1 l 17 ex eius.ex eaium p.741 c 1 l 5 ſicut num 23 q 5 ſicut num.32 q 5 p 743 c 1.l. 44.nu 97 nu 67 p 743 c 2 l 39 triplici poſſe quis tripliciter poſſe quem.p 745 c 2.l 11 beneficio officio p 747 c 2 l 8 Bart Bald pag. 710.c 1.l 17 illud quod illum quod l 31 vt.& vt p 752 c 2 l.vlt teſte teſtem p 758.c 1.l 4 generalem generale l 19 ff ter de in amor ff de termi mot p 758.c 2 l.10 populo l.illius populo vel illius p.759.c.2.l 35 gloſſ 291 C. de manifeſt.cap gloſſ 2.q 1 cap.de manifeſta cap p.764 c.2 l.31 præcedendo procedendo 771 c 2 l 12 PON T POT p.772 c 2 l.22.nu 29.nu.19 773 c 1 l 29.ſeqq. inſtructio ſeqq 1 inſtructio p 774 c 1 l 2 propoſitione.prępoſitione p.774 c 2.l 39.clauſularus clauſula p.775 c.1 l 26.quo qui p 782 c 2. l 4 capillum 2.2 capillum.22.l 3 cap 12 cap 13 p.795.c 2 l 1 & 22 q.& 2 2 q.p.796 c 1 l 13 Rhadamanæto Rhadamantæo.p.801 c 1. l.1 quæſtione.6.ſané quæſt 6 cap ſane p 802 c 2 l 3.diſtenſio diſcuſsio p 804 c.1.l.24 terlocutoria terlocutoriæ p 809 c 1 li 39.nonvnquam.nonnunquam p.811.c.1.l.42 ſed & ſed ad p 811 c 2.l.10 exemptionibus.exemptionibus p 812 c 2.li 6 nos 15 nos 25 li 17. cap 6 cap.9 p 813 c 2 l.10 q 12 q 32.p 814 c 2 l 37.veri apparent.verſ iaperent.p.815.c 2 l 41 publica defenſio.publicam Defenſio. p 816 c.2 l 13 in l 1.in l 2 l 38.Mardeus Mar.deciſ p 818 c 2 l.44.cultatem.cultate l antep.pratici pratici poſsint.p 819.c.1 l 43 de titul d titul.p.822 c.2 l 29 nu 50 60 50 nu 60.p 824.c.1.l.6 titate omnia ex capita ſummam titate omni ex capite,ſummam p 824. c.1 l 8 enim malitiam.enim nec malitiam p 824.c 2.l.17 hinc reijciemus Hinc infertur reijciendam p.827 c 2 l 16.nempe 44 nempe 10 44 l 24 cap 1 cap.2.p.831 c 1 l.12 Paul ad Paul 1 ad p 831 c 2 l.38 cap 13 part.151 nu 29 cap 13 nu 29 p.833 c 1 l 44 Alexan. III Alex.IIII p.834 c.2 l 44.decimo octa decima octa p 836.c.2.l.25 præmittit permittit,p.844 c 1.l 7. ad. 1 ad 2 p 846 c 2 l.19.c. 5.cap Eccleſ 5 p 847.c 1.l.9.l.verbo l 1 verb.anno p 847 c 1 l.44.nemini.5.quæſt nemini 15 quæſt p 847 c 2 l.10.conſ 43 conſ 53. p 848 c.1 l 34.ſti nu 3.quæſtiuncu.3 p.849 c 1 l 30 obſtat ff de noui oper nunciat alias.obſtat ff.p.849 c 2 l.26 nu 45 nu 75 p 852. c 1 l 29 affectu.effectu p 852 c 2 l 2 cap ibid.23 cap 23 p 861 c 2.l.25.nu 4.ad.nu.43.ad.p.866 c.1 l.10 nu.55 nu.53.p 867.c.1 l 34. in.c.ſi illud in c ſi illud.p 868 c.2 l 7 Boer.Boc.l 15.cononico canonico p 871.c 1 l 9 num.1. 1.num 161 p 871.c 2.l 2 lib 2 2. quæſt l.2 quæſt 875 c 1 l 30 nullum nullam l.38 cuſtodibus cuſtodia l 40 Berores Beroſus.p 882.c 1 l 40 Ciſænatenſi.Cæſenatẽſi l antep.. nia gula.nia,& ſingula.p 883 c 2.l 30.ſe a Deo ſe Deo p 886 c 1 l.16.concinnantur concinnatur

p.529.c.1.l.40.χριθὰς.χριτὰς.l.44.ἐν.ἓν.p.543.c.1.l.25.ἀιρέσις.ἁιρέσις.p.710.c.2.l.3.ἐμποιούμενος.ἐμποίνιμος.p.865.c.1.l.14.ᾦν.ὧν.

En Madrid a xxx. de Otubre de M. D. X C V I I I.

Iuan Vazquez del Marmol.

T A S S A.

YO Pedro çapata del Marmol, eſcriuano de camara de ſu Mageſtad, de los que en el ſu Conſejo reſiden: doy fe, que auiendoſe viſto por los Señores del dicho Cõſejo, vn libro, intitulado, de Origine & progreſſu Officij ſanctæ Inquiſitionis. Compueſto por el Doctor Paramo, Arcediano y Canonigo de la ſancta Igleſia de Leon, y Inquiſidor del Reyno de Sicilia, que con ſu licencia fue impreſſo. Taſſarõ cada pliego del dicho libro, a tres marauedis y medio. El qual dicho libro, tiene dozientos y cinquenta y dos pliegos, que al dicho precio monta cada volumen en papel, ochocientos y ochenta y dos marauedis. Y a eſte precio mandaron que ſe venda y no a mas. Y para que dello conſte, de mandamiento de los dichos Señores, di la preſente, que es fecha en eſta villa de Madrid, a diez y ocho dias del mes de Nouiembre, de mil y quinientos y nouenta y ocho Años.

Pedro çapata
del Marmol.

INDEX
LIBRORVM, TITVLOR. CAPIT. ET QVAESTION. QVAE IN HOC PRIMO TOMO CONTINENTVR.

LIBER PRIMVS.

De origine et progreſſu Officij ſanctæ Inquiſitionis, pag. 1.

TITVLVS PRIMVS.

De peccato & infidelitate Adæ, pag. 2.

Cap. 1. DEVS vt Angelorum ruinas repararet Adamum creauit, Diabolus verò acri ſtimulatus inuidia dolis Euam aggreditur. pag. 2.

Cap. 2. Deus Protoparenti præceptum impoſuit, cognitionemq́; de ſupernaturalibus noſtra multo præſtantiorem, ob euidentiam in atteſtante indidit. 5.

Cap. 3. Adam tripliciter diuinum præceptum violauit, ſcilicet dubitando de comminatione Dei, fidem diabolo adhibendo, et comedendo, at dubitando fidem amiſit. 8.

Cap. 4. In illa Adæ dubitatione de pœna propoſita, reperitur pertinacia, quæ hæreſim conſtituit. 11.

Cap. 5. Adam hæreſim ex ſua electione contraxit. 14.

Cap. 6. Mulier infidelis fuit in recitando diuino præcepto. 15.

Cap. 7. Mulier infidelitati blaſphemiam adiungit, cupiens eſſe ſicut Deus, ſciens omnia. 16.

Cap. 8. Adam an fuerit ſeductus. 18.

a Cap. 9.

Cap.9. Primum hominis peccatum, non fuit infidelitas, ſed ſuperbia, pag.22.
Cap.10. Adam tranſgrediendo diuinum præceptum, grauius peccauit quam Eua. 25.

TITVLVS SECVNDVS.

De modo quo Deus proceſsit contra Adamum, & de modo procedendi S. Officij, pag.27.

Cap.1. DEus ad punitionem primorum parentum ſe ſe accingit, et traditur forma procedendi. 27.
Cap.2. S. Officij Inquiſitores modum procedendi à Deo mutuantur, et eundem obſeruant. 30.
Cap.3. Deus per ſeipſum ſecreto hoc iudicium exercet, futuros Inquiſitores inſtruens. 31.
Cap.4. Deus hominem de hæreſi conuictum, & reſipiſcere paratum ſibi reconciliat, et in pœnam tanti ſlagitij laboribus illum addicit, et ad confuſionem, tunicis pelliceis tanquam ſacco benedicto induit, quod ab Inquiſitoribus hodie obſeruatur. 37.
Cap.5. De antiquitate ſacci benedicti, et de illius forma. 39.
Cap.6. De alia ſignificatione veſtis pelliceæ, qua Deus hominem induit. 43.
Cap.7. Deus non ſolum primis parentibus ignominiæ notam inuſsit: verum in deteſtationem infidelitatis, omnibus bonis euerſos, ex Paradiſo voluptatis eiecit. Vnde Inquiſitores hæreticorum bona proſcribunt. 45.

TITVLVS TERTIVS.

De hæreticis & idololatris veteris legis, pag.48.

Cap.1. DE hæreticis, et idololatris, atq; de Patribus, qui Inquiſitorum officio functi ſunt per reliquas mundi ætates. 48.
Cap.2. De eodem argumento. 52.

Cap.3. De eodem argumento. 68.
Cap.4. De eodem argumento. 78.
Cap.5. De eodem argumento. 82.

LIBER SECVNDVS.

De origine et progreſſu ſanctæ Inquiſitionis delegatæ, pag.88.

TITVLVS PRIMVS.

De delegata Inquiſitione, pag.88.

Cap.1. QVO tempore primum exordium ſumpſerit Officium S.Inquiſitionis delegatæ. pag.88.
Cap.2. De primo Inquiſitore generali. 95.
Cap.3. De ſanctæ Inquiſitionis Familiarium inſtitutione. 103.
Cap.4. De indulgentijs conceſsis ſanctæ Inquiſitionis Officialibus, Familiaribus, et Miniſtris. 105.
Cap.5. De multis Inquiſitoribus ex ordine Prædicatorum. 107.

TITVLVS SECVNDVS.

De propagatione ſanctæ Inquiſitionis per orbis Prouincias. pag.112.

Cap.1. QVO tempore Romæ Inquiſitionis Officium fuerit inſtitutum. 112.
Cap.2. Quo tempore in regno Caſtellæ S.Inquiſitionis Officium ſtabilitum fuerit. 130.
Cap.3. Officium S.Inquiſitionis in Caſtellæ regno inſtauratur. 133.
Cap.4. De Generali Caſtellæ Inquiſitione. 145.
Cap.5. De Inquiſitoribus generalibus Hiſpaniæ. 156.
Cap.6. Quo tempore Sarraceni, Iudæique ab Hiſpania expulſi ſint. 163.
Cap.7. De ſancta Inquiſitione Toletana. 169.
Cap.8. De Inquiſitione regni Aragoniæ, et Cathaloniæ. 176.
Cap.9. De Inquiſitione regni Valentiæ. 186.

Cap.10. De Inquiſitione Neapolitana. 191.
Cap.11. De Inquiſitione regni Siciliæ. 196.
Cap.12. De Inquiſitione Balearium Inſularum. 217.
Cap.13. De Inquiſitione regni Sardiniæ. 218.
Cap.14. de Inquiſitione Triremium. 223.
Cap.15. De Inquiſitione Luſitaniæ. 226.
Cap.16. De expulſione Iudæorum à Luſitaniæ regno. 234.
Cap.17. De Inquiſitione Coimbricenſi. 235.
Cap. 18. De Inquiſitione Orientali. 236.
Cap.19. De Inquiſitione quæ eſt in Imperio Preſti Ioannis. 237.
Cap.20. De Inquiſitione Inſularum Fortunatarum, vulgo Canariæ. 238.
Cap.21. De Inquiſitionibus Indiarum. 239.
Cap.22. De Inquiſitione regni Nauarræ. 243.
Cap.23. De Inquiſitione Galliæ. 245.
Cap.24. De Inquiſitione Flandriæ, Atrebati, ac vicinarum Inſularum. 247.
Cap.25. De Inquiſitione Germaniæ. 248.
Cap.26. De Inquiſitione Auſtriæ. 251.
Cap.27. De Inquiſitione Vngariæ, et Poloniæ. 252.
Cap.28. De Inquiſitione Dalmatiæ, Boſnæ, Raguſiæ, Croatiæ, & Iſtriæ. 252.
Cap.29. De Inquiſitione Armeniæ, Georgianæ, Græciæ, Tartariæ, Ruſſiæ, ac duarum VValachiarum. 253.
Cap.30. De Inquiſitionibus Lombardiæ. 253.
Cap.31. De Inquiſitione Hetruriæ. 263.
Cap.32. De Inquiſitione Marchæ Anconitanæ, olim Piceni. 264.
Cap.33. De alijs Italiæ Inquiſitionibus. 265.
Cap.34. De Inquiſitione Veneta. 265.

TITVLVS TERTIVS.

De dignitate, vtilitate, & fructu S. Inquiſitionis. pag. 267.

Cap.1. DE amplitudine, et excellentia S. Inquiſitionis. 267.
Cap.2. De viris illuſtribus, qui de S. Inquiſitionis Officio, aut

aut egregiè ſenſerunt, aut præclarè locuti ſunt. 273.

Cap. 3. *De ſtudio et vigilantia Inquiſitorum, qua vnitas Religionis Catholicæ, atque concordia et pax Reipublicæ conſeruantur.* 281.

Cap. 4. *Altiſsima Dei prouidentia ſacroſanctæ Inquiſitionis Officiū institutum fuit ad hæreſes extirpandas.* 291.

Cap. 5. *Inquiſitorum diligentia, ab Hiſpaniarum regnis, hæreticorum incurſus propulſantur.* 300.

Cap. 6. *Sanctæ Inquiſitionis Officium, multis calamitatibus aditum intercludit.* 305.

Cap. 7. *De eodem argumento, quo oſtenditur hæreticos ſuis erroribus non ſolùm religionem, ſed ſtatum politicum euertere.* 323.

Cap. 8. *De Cruce, et eiuſdem ſignificatione in tribunali S. Officij.* 339.

Cap. 9. *Crucis deuotio ex ſignis, et miraculis eius interceſsione patratis commendatur.* 353.

Cap. 10. *De ſtemmatibus, quibus tribunal S. Inquiſitionis decoratur, ſcilicet, Cruce viridi in campo nigro, ramo oliuæ, gladio, atq; rubo, eorumq; ſignificatione.* 364.

Cap. 11. *De ſignis et exuuijs, quibus pœnitentium errores ignominiam, et reſipiſcētiam ſanctum Officiū denotat: ac ſpeciatim de virga, candela, aqua benedicta, barba et capillorum tonſione, mitra, fune, et veſte ſiue ſacco pœnitentiali.* 379.

LIBER TERTIVS.

De iuriſdictione ſpirituali, et temporali ſummi Pontificis, cum alijs quæſtionibus. pag. 394.

QVÆSTIO. 1.

De iuriſdictione vniuerſali ſummi Pontificis in temporalibus, diuiſa in quatuor opinionibus, ſcilicet:

Prima, hæreticorum. 417.

Secunda, Iuriſprudentium. 439.

Tertia, Canoniſtarum. 443.

Quarta, Theologorum. 482.
Quaſt.2. De poteſtate delegata Inquiſitorum. 515.
Quaſt.3. De hareſi et eius ſpeciebus. 540.
Quaſt. 4. De forma et ordine iudiciario S. Officij contra hareticos. pag.571. et de expeditione proceſſus in cauſis fidei. 589.
Quaſt.5. De edicto fidei eiuſque accurata explicatione. 609.
Diuiſio eiuſdem edicti fidei. 629.
Conſonantia eiuſdem edicti fidei, cum Epiſtola Iuda Thadei. 640.
De obligatione, quâ tenentur omnes obedire Inquiſitoribus, et adeſſe edicti fidei publicationi. 705.
Quaſt.6. De Inquiſitione qua fit per Inquiſitores in cauſis fidei. 715.
Quaſt.7. De Inquiſitione conficienda, abſque prauia infamia, an ſit iuris diuini et naturalis. 754.
Quaſt.8. De denunciatione in cauſa hareſis. 766.
Quaſt. 9. De accuſatione proponenda à Promotore, et Aduocato fiſcali S. Officij aduerſus fidei noxios. 788.
Quaſt.10. De ſolicitatione ad libidinem in actu confeſſionis, vel proximè illi antè vel pòſt. 838.

INDEX

INDEX

LOCVPLETISSIMVS RERVM, VERBORVM, AC SENTENTIARVM NOTABILIVM.

Quæ in hoc primo Tomo de Origine, & progreſſu Officij ſanctæ Inquiſitionis continentur.

A

AARON vitulum aureum formauit, & nouæ idololatriæ fuit autor à nu. 35. vſque ad 46. pag. 56.

Abbates duodecim ex D. Bernardi familia mittuntur ad reducendos Albigenſes. nu. 10. 90.

Abias interfectus extitit à Deo propter idololatriam. nu. 25. 70.

Abimelech munus Inquiſitoris exercuit occidens ſeptuaginta fratres. n. 92. 62.

Abimelech mortuo, rexit Iſraelitas Thola iudex annis viginti quinq; n. 93. ibid.

Abiurãs debet ſubſcribere abiurationi. nu. 18. 593.

Abiurans de vehementi, ſi relabitur, quã pœnâ plectatur. nu. 154. 825.

Abiurare tenentur viri anno 14. fœminæ anno 12. ætatis. nu. 15. 593.

Abiuratio quid ſit. nu. 11. 592.

Abiuratio quid continere debeat, numero 13. ibidem.

Abiuratione de leui proceſſus terminatur. nu. 10. ibidem.

Abiurationis Origo. nu. 12. ibidem.

Abiurationis ſpecies quatuor. nu. 14. 593.

Abraham Inquiſitoris *munus exercuit cõtra Chaldæos. nu. 4.* 53.

Abſentia committentium eſt iuſta cauſa commiſſionis. nu. 23. 522.

Abſentia & infirmitas iudicis delegati iuſtæ ſunt ſubdelegãdi cauſæ n. 56. 527.

Abſoluere in iure quid ſit. nu. 73. 391.

Abſolui non poteſt, qui nulla ſigna pœnitẽtiæ oſtendit. num. 68. 659.

Abſolutio ſacramentalis reſpondet iudicio facto à ſacerdotibus Leuiticis, ſuper leproſis. nu. 80. 660.

Accuſare omnibus permittitur, niſi prohibitum reperiatur expreſſè, & quibus cauſis ab accuſando quis repellatur. nu. 3. & 4. 794.

Accuſare prohibiti admittuntur, ſi ſuam vel ſuorum iniuriam perſequantur. nu. 5. ibidem.

Accuſare de crimine hæreſis, quilibet poteſt ac tenetur. nu. 7. & 45. ibidem.

Accuſare propriè quid ſit, & quæ actio, & in quo differant. nu. 52. 807.

Accuſatio vel denunciatio, à quibus proponatur. nu. 14. 576.

Accuſatio cõtra defunctũ eius filijs & hæredibus notificatur. n. 86. 588.

Accuſatio fratris iam emẽdati, an ſit cõtra ius naturale & diuinũ. nu. 6. 756.

Accuſatio fratris, quando nõ eſt facienda. nu. 48. 765.

Accuſatio verbalis in crimine hæreſis, valida eſt. nu. 14. 796.

Accuſatione propoſita reo datur aduocatus. nu.48. 583.
Accuſationis definitio, & etymologia. numer.2. 793.
Accuſationis forma neceſſaria eſt, & in dubio præſumitur ſubſtantialis. num. 17. 797.
Accuſationis in crimine hæreſis formulæ variæ, ſecundum aliquos DD. numero 19. ibidem.
Accuſationis forma ex Eymerico, Pegnâ, & Simanca quam Promotor fiſcalis Inquiſitoribus porrigit. n. 20. ibid.
Accuſationis forma ex cõmuni Inquiſitorũ ſtylo, ab autore traditur. n.21. 798.
Accuſator priuatus nõ ſubiacet in materia hæreſis talionis legi. n.16. 576.
Accuſator in crimine hæreſis nõ punitur pœna talionis. nu.9. 795.
Accuſator libellũ in ſcriptis porrigere debet. nu.13. 796.
Achab Rex Iſrael cum eſſet hæreticus, & idololatra pœnitentiam egit & vulneratus moritur miſerè. numero. 51. & 52. 72.
Acta & proceſſus in cauſis hæreſum, ſoli Inquiſitori & officialibus nota eſſe debent. nu.28. 34.
Actio fidei publica die feſto celebratur, & quamobrem. nu.16. 597.
Actus primus ſuperbiæ eſt nolle parere imperio & præceptis alicuius. n.3. 23.
Actus circa finem potior eſt quam circa media. nu.9. 24.
Actus volũtatis duodecim ſunt, ad aliquid peragendum. n.245. & 246. 691.
Actus præſens præteritam intẽtionem declarat. nu.82. 813.
Actus proximus confeſsioni antè vel pòſt, quando dicatur. nu.47. 850.
Actus cõtinuus quoties requiritur, licet interuenit modicum interuallum, dicitur tamen vno fieri contextu. numero 49. 850.
Adam & Eua ſerpenti credẽdo fidẽ amiſerunt. nu.7. 6.
Adam interiori quadam inſpiratione, qua Dei præſentiam contemplabatur, cognouit à quo creatus fuerat. nu.8. ibidem.
Adam & Eua, cum gratia gratum faciete cõditi fuerunt, cuius fundamentũ eſt fides. nu.11. 7.
Adam & Eua habuerũt euidentiam in atteſtante. nu.13. 8.
Adam & Eua, infidelitatis labem contraxerunt, dubitando de pœna propoſita. nu.10. 10.
Adam & Eua, quomodo pertinaces dicantur. nu.4. 11.
Adam electione ſua delictum hæreſis commiſit. nu.1. 14.
Adam agnouit ſe eſſe nudum, quia bona indumenta perdidit. nu.2. ibid.
Adam credendo diabolo, non credidit Deo, nu.4. ibidem.
Adam fidem, continentiam, & charitatem perdidit. nu. 5. ibid.
Adam perdẽs fidem perdidit protectionem. nu.6. 15.
Adam adeò cæcus fuit, æſtuans cupiditate rei vetitæ, vt crediderit primam veritatem mendacij, ſummam bonitatem inuidiæ poſſe inſimulari. nu.5. ibid.
Adam an ſeductus, necne fuerit. numero 1. 18.
Adam videns Euam viuere poſt eſum fructus, experiri & ipſe voluit, nec tamẽ inuidiæ Deum inſimulauit. numero 2. ibidem.
Adam per Euam à Diabolo ſeductus. numer.3. 19.
Adam non æquè peccauit, vt Eua. numero 4. ibidem.
Adam materialiter à diabolo ſeductus, re vera autem, & formaliter ab Eua. nu.8. ibidem.
Adam vxori morem gerens ſeductus eſt. nu.9. 20.
Adam experimenti cupidus deliquit. numero 10. ibidem.
Adam incidit in peccatum, quia Eua vxori indulſit. nu.12. ibidem.
Adam pertinax fuit, quia nõ obſtitit vxori. nu.13. ibidem

Adam

Adam & Eua, præcepto Dei non obedientes, inferiorem partẽ rebellem experti ſunt. nu.7. 24.
Adam morem gerẽs Euæ ſe veniâ dignum putauit. nu.1. 25.
Adam grauius peccauit, quia fœmina prudentior ſerpentis fraudes poterat detegere. nu.2. ibidem.
Adam in agnoſcenda culpa durior fuit, & tardior Euâ. num.4. 26.
Adam ab effectu pœnæ grauius peccaſſe cõuincitur. nu.6. ibidem.
Adam, vt nullitas proceſſus excluderetur, iudicio ſiſtitur. nu.6. 28.
Adam Euam, Eua ſerpentem, quòd ſe decepit, cauſatur. nu.7. ibidem.
Adam dicens ſe timuiſſe quia nudus eſſet, timoris ſui cauſam adſcribit Deo, numer.2. 30.
Adam fatetur crimen nec humiliter petit veniam, ſed ſe excuſat ſuperbè. numer. 5. 31.
Adam princeps orbis, Deum ſolum non alium pro iudice potuit habere. numer. 1. 32.
Adam non peccaſſet, ſi fructus malum illi innotuiſſet. nu.9. 382.
Adam ob inobedientiã à Paradiſo eiectus fuit, & per inobedientiam intrauit mors. nume. 191. 680.
Adam in animam viuentem factus erat primus homo. nu.276. 698.
Adami & Euæ, ac poſterorum pœna peccati quæ fuit. nu.7. 3.
Adami & Euæ mentem diabolus inuadit. nu.8. ibidem.
Adami & Euæ cæcitas in falſa explicatione verborum Dei per ſerpentem facta, nu.3. 6.
Adami & Euæ idololatria in hoc maximè conſiſtebat, quod ſe homo Deum futurum exiſtimarit. nu.3. 17.
Adami peccatum tripliciter fuit aggrauatum. nu.1. 8.
Adami & Euæ mens non incidiſſet in errorem, niſi à Deo euerſa fuiſſet, numer. 11. 24.
Adami præſentatione factâ, Deus de crimine inquirit. num.6. 28.
Adamo Deus mendacium diaboli per ironiam aperit. nu.11. 20.
Adamo Deus manifeſtat, nuditatem non fuiſſe cauſam timoris. nu.4. 31.
Adamum non eſſe ſeductum, ſed Euam, quidam ſentiunt. numer. 5. & 6. & 7. 19.
Adæ proceſſum Deus ſecretò inſtruxit. numer. 5. 32.
Adrianus Epiſcopus Dertuſenſis Inquiſitor generalis fuit, & poſtea ſummus Pontifex. num.6. pag.160. & num.16, & 17. 180.
Aduocatus datur reo accuſatione propoſita. nu.48. 583.
Aduocare quid ſignificat. nu. 42. 805.
Africam Vandali in ſuam redegerunt poteſtatem, eo tempore quo hæreticis Donatiſtis referta erat. numero 11. 324.
Albigenſes miraculis D. Dominici conuincuntur. nu 9. 100.
Albigenſes quo tempore Eccleſiam vexabant, S. Dominicus & S. Franciſcus, duo mundi lumina, quaſi de cælo lapſi ſunt. nu.9. 293.
Albigenſium hæreſis occaſio fuit inſtituẽdi tribunal S. Inquiſitionis. num.7. & 8. pag.89. & nu.3. 292.
Albigenſium errores, & hæreſes commemorantur. nu.7. 89.
Albigenſium hæreſis ab Inquiſitoribus deleta. nu.14. 294.
Alcibiades improbus ciuis, qui patriam tardè iuuerit. nu. 15. 709.
Alexander Iannæus crudeliſsimè regnat in Iudæa, & malè moritur, numer. 39. & 40. 81.
Alexius Imperator hæreticus interficitur. nu.66. 316.
Alexius nepos Alexij Imperatoris, hæreticus occiditur. nu.67. ibidem.
Alimentis legatis debentur cibaria, veſtitus, & habitatio. nu.4. 707.
Alimentum qui nõ porrigit mendico, cum poſſit,

poſsit, interficere cenſetur ſi ob id mẽdicus moriatur. nu. 79. 781.
Aliquando in ſcriptura ſacra dicũtur quædam de figura, & quædam de re figurata ſub eodem contextu. n. 64. 555.
Aliquãdo in ſcriptura ſacra de genere trãſitus fit ad ſpeciem, & è conuerſo. nu. 65. 556.
Aliquid quãdo propter aliud apponitur, debet ab eodem eſſe, vel non eſſe aſſumi. nu. 116. 536.
Almaricus hæreſiarcha exuritur. numero 25. 311.
Alphõſus ab Eſpina ex Epiſcoporum cõmiſſione in hæreticos inquiſiuit. nu. 5. 131.
Alphonſus Carrillo Archiepiſcopus Toletanus, Compluti ſubortam hæreſim dãnauit. nu. 6. 131.
Alphonſus Manrique Archiepiſcopus Hiſpalenſis, Inquiſitor extitit Generalis. nu. 7. 160.
F. Alphonſus Giron, de vtilitate S. Officij multa prodidit. nu. 13. 277.
Alphonſus Rex Caſtellæ electus Imperator benedictionem imperialem impetrare non potuit. nu. 108. 470.
Alphõſus Dux Portugalliæ, in Regẽ à Gregor. Papa III. erectus eſt. n. 113. ibid.
Amaſias ſucceſsit Ioas Regi Iudæ, qui regnauit annis 29. & propter idololatriã à ſuis occiditur. nu. 85. & 86. 73.
Ambiguitas vbi non adeſt in verbis, non debet voluntatis quæſtio admitti. num. 86. 813.
Ambitio quæ ſit, nu. 221. 686.
Ambitioſi quibus aſsimilantur. numero 223. ibidem.
Ambitioſi natura quæ ſit. nu. 224. 687.
Ambroſij Catherini verba de poteſtate tẽporali Papæ recenſentur. n. 6. 483.
Amon fuit idololatra, & à ſuis ſeruis occiſus. nu. 108. 75.
Amor immoderatus Adami erga cõiugem, nõ fuit primum peccatum. n. 8. 24.
Amor propriæ excellentiæ materia eſt ſuperbiæ. n. 10. ibid.
Anabaptiſtæ hæretici, quid fecerint in VVeſtphalia Prouincia. num. 49. 332.
Anaſtaſius hæreſiarcha fulmine ictus interijt. n 46. 314.
Andronicus Imperator hæreticus crudeliſſimè peremptus fuit. nu. 64. 316.
Andronicus Imperio deijcitur. n. 70. ibid.
Andronicus Imperio & oculis orbatus. nu. 73. 317.
Andronicus nepos Andronici omnia Aſiæ loca, & multa Europæ perdidit. numero 71. 316.
Angeli ante confirmationem, & primus homo ante peccatum, non habuerunt claram Dei viſionem. nu. 9. 6.
Angeli poſt adhæſionem, immobiliter rebus adhærent. n. 11. 28.
Angeli inflexibile habent liberum arbitrium, nec diſcurrere poſſunt. numero 13. 29.
Angeli non potuerunt recuperare gratiam amiſſam poſt peccatum. numero 14. ibidem.
Angelis fuit lapſus, quod hominibus fuit mors nu. 15. ibidem.
Angelorum bonorum voluntas confirmata eſt in bono, malorũ in malo. n. 12. 28.
Angliam, Scotiã, & Hiberniã, non conſtat habuiſſe Inquiſitionem. nu. 4. 248.
Animalia quæ dormiunt, ex eo quod dicãtur non habere palpebras. n. 205. 683.
Animus, quòd quis vulnerauerit animo nõ occidendi, probatur per iuramentum partis. nu. 25. 847.
Animus & volũtas ex factis & geſtis exterioribus intelligitur. nu. 69. 853.
Animus talis præſumitur, qualia ſunt facta. nu. 70. ibidem.
Antecedẽte cõceſſo, cõceditur ſubſequens in materia iuriſdictionis. nu. 40. 455.
Anticipatio & recapitulatio in ſacra ſcriptura quid ſit. nu. 67. 556.
Antichriſtus in Babylone naſcetur. nu. 79. 80. 81. & 82. 377.
Antiquius quod eſt, dignus eſt. n. 19. 442.
F. Antonius Pauonius Inquiſitor ab hæreticis occiditur. n. 22. 111.
F. Antonius Inquiſitor perimitur. n. 30 ibid.

Apoſtaſia

Apoſtaſia hæreſi ſubijcitur.nu.4. 15.
Apoſtaſia & hæreſis fidei directè aduerſantur.nu.11. 632.
Apoſtata & hæreticus quomodo diſtinguātur,nu.17. 545.
Apoſtoli ſucceſſerunt Chriſto vero Inquiſitori; quibus data eſt iuriſdictio in cauſis fidei contra hæreticos,& infideles.nu.25. 86.
Apoſtoli ſunt firmiſsimæ baſes Eccleſiæ. nu.4. 418.
Apoſtoli & Chriſti diſcipuli Petrum Eccleſiæ caput eſſe voluerunt.n.6. 418.
Apoſtoli in nocte cœnæ à Chriſto ordinati fuerunt.nu 58. 657.
Apoſtoli præceptum conſecrandi corpus & ſanguinē Domini primo receperūt,& in ipſis reliqui ſacerdotes.n.59. 657
Apoſtoli in cœna à Chriſto Domino ſacerdotes ordinati fuerunt, quoad conſecrationem.num.87. 661.
Apoſtoli à Chriſto Domino plenè ſacerdotes, quoad iuriſdictionem effecti fuerunt poſt ſuam reſurrectionem, num. 88. ibid.
Apoſtoli à Chriſto confirmati fuerunt ſine ſacramento.nu.91. ibidem.
Apoſtoli effecti ſunt ſacerdotes ante confirmationem.nu.105. 662.
Apoſtoli libros eorum, qui fuerant ſectati varias doctrinas combuſſerunt.nume. 249. 692.
Apoſtolis quando collata ſit confirmatio. nu.106. 662.
Apoſtoli in iure petendi ſunt ab appellante. nu.86. 605.
Apoſtoli ſunt literæ in forma breui.numer. 87. ibidem.
Apoſtoli congruo loco peti debent,& quid ſit congruo loco petere.numer. 88. 90. & 91. ibidem.
Apoſtoli niſi petantur intra dies 30.appellationi renunciatur.nu. 89. ibidem.
Apoſtoli dari debent aperti, & expenſis appellantis.n.93. ibidem.
Apoſtolorum denegatione non defertur appellationi.nu.97. 606.
Apoſtolorum etymon.nu.98. ibidem.
Apoſtolorum ſpecies.nu. 99. ibidem.
Appellās,qui a denegatione Apoſtolorum nō appellat recedit ab appellatione. nu. 94. 605.
Appellanti Inquiſitor præfigere terminum poteſt ad proſequendam appellationem ſub excommunicationis pœna.numero 71.& 72. 603.
Appellatio non admittitur à denegatione publicationis nominum teſtium.nume. 51. 600.
Appellatio eſt præſidium innocentiæ,& nō defenſio iniquitatis.nu. 54. 602.
Appellatio in cauſa hæreſis ab interlocutorijs admittitur.nu.60. ibidem.
Appellatio ab interlocutoria,ſine grauamine,duo contineri debent.n.61. ibid.
Appellatio friuola non eſt admittenda.numer.63. ibidem.
Appellatio friuola quæ ſit.n. 64. ibidem.
Appellatio fruſtratoria repellitur, & quæ ſit.nu.65. ibidem.
Appellatio admittitur vbi iuſta recuſatio eſt.nu.67. 603.
Appellatio ceſſat, ſi iudex reuocat grauamen.num. 68. ibid.
Appellatio vt ſit valida decem requiruntur.nu.70. ibidem.
Appellatio interpoſita ab interlocutoria omnes cauſas ſimul efferre tenetur. num. 85. 604.
Appellatio dicitur fruſtratoria tripliciter. nu.95. 605.
Appellatio quamuis in ſcriptis ſit, nō tamen legi, ſed tradi iudici debet. numero 96. ibid.
Appellatio tanquam ab abuſu, ne quidem in Gallia admittitur, cum de regulari denunciatione lis eſt.n.58. 777.
Appellatione pendente, nihil innouandum. nu.62. 602.
Appellatione non obſtante Inquiſitor procedit, niſi recuſetur,nu.66. 603.
Apellatione non obſtante, ſi reus illam non proſequitur iudex procedere poteſt,nu. 74. ibid.

Appella-

Appellatione admiſſa quid præſtãdum. nu. 100. 606.
Appellatione ſuorum, qui veniant, in materia accuſationis. nu. 6. 794.
Appellationem proſequi quid ſit. numero 75. 603.
Appellationes decidendæ ex Bulla Clementis VII. committuntur Inquiſitori generali. nu. 102. 606.
Appellationi ius quomodo fiat in ditionibus Hiſpaniarum, & ad quem appellatur. nu. 101. ibidem.
Appellationi non defert iudex niſi ex iuſta cauſa appellatum fuerit. n. 80. 604.
Appellationi non defert Inquiſitor, dum præfigit terminum. nu. 73. 603.
Appellationi friuolæ iudex non defert. nu. 79. 604.
Appellationis beneficium denegatur hæreticis. nu. 58. 602.
Appellationis cauſa probabilis, quæ dicatur. nu. 82. 604.
Appellationis cauſam probabilem qui proponit, probare illam tenetur. numero 83. ibidem.
Appellationum ab Inquiſitoribus Prouincialibus interpoſitarum iudicem quis conſtituit. nu. 5. 137.
Aqua benedicta & eius myſterium, à nu. 43. vſq; ad 62. 387.
Aquâ luſtrali vſi ſunt veteres Græci & Romani. nu. 44. ibidem.
Aquâ luſtralis habet originem à lege Moſis. nu. 45. 46. & 47. ibidem.
Aqua benedicta propulſat dæmones à pœnitentibus. nu. 48. ibidem.
Aqua benedicta inſtituta, & tradita ab Apoſtolis, ad dæmonum terrorem. nu. 49. 388.
Aqua benedicta tentationes, & prauas cogitationes repellit. nu. 54. ibidem.
Aqua purgabantur ex lege Moſis qui in caſtra ingredi vellent. nu. 55. ibidem.
Aquâ benedicta venialia delentur errata. nu. 56. 389.
Aquâ benedicta ſecuriùs adminiſtrantur ſacramenta. nu. 58. ibidem.
Aquâ benedicta faſcini, & incantationes diſſoluuntur. nu. 59. ibidem.
Aquâ benedicta exſufflatur, & quare. nu. 61. ibidem.
Aquæ benedictæ myſterio Chriſtiani audierunt. nu. 50. 388.
Aquæ tenui gutta faſtus Luciferi retunditur. nu. 53. ibidem.
Aquæ benedictæ vas apponitur in templis, ad emundationem. nu. 57. 389.
Aquæ benedictæ virtute multa facta miracula. nu. 60. ibidem.
Aragoniæ regno, quo tempore Officium S. Inquiſitionis ſtabilitum fuerit, numer. 1. 176.
Aragoniæ regni Inquiſitorũ generalium nomenclatura. nu. 11. 179.
Arbitri à ſententia non appellatur ad delegatum recuſatum, ſed ad ſuperiorem. nu. 84. 532.
Arbor mala non poteſt bonos fructus facere. nu. 226. 687.
Arbor quæ bonos fructus nõ facit, bis mortua dicitur ſicut homines peccatores. nu. 227. ibidem.
Arbor quæ non habet radicem, radicatam non poteſt fructus facere, ſicut homo in fide non firmiter fundatus. numero 228. ibidem.
Arca Noe Chriſti Eccleſiam Catholicam ſignificauit. nu. 14. 48.
Argumentum à conſuetis eſt firmiſſimum. nu. 68. 462.
Argumẽtum à ſimili ab hæreſi, ad crimen læſæ maieſtatis humanæ. nu. 32. 523.
Argumentum ab abſurdo, validum eſt. nu. 125. 537.
Argumentum efficax ex ſenſu ſpirituali ſcripturæ, poteſt ſumi ad veritatem fidei conuincendam. nu. 75. 559.
Argumentum efficax poteſt duci ex vtroq; ſenſu literali & ſpirituali, ad conuincendos errores fidei. nu. 79. 560.
Argumentum efficax non ducitur ex locis parabolicis, & metaphoricis, niſi conſtet per Eccleſiam de ſenſu legitimo literali. nu. 80. 561.

Argu-

Argumentum efficax non ducitur ex ſenſu ſpirituali, niſi conſtet de literali. numer. 81. pag. 561.
Ariſtobulus Hircani filius primus fuit, qui ſeipſum coronauit in Regẽ. n. 38. 81.
Armanni cuiuſdam hæretici oſſa effoſſa & combuſta. nu. 38. 298.
Armeniæ, Georgianæ, Græciæ, Tartariæ, Ruſſiæ Inquiſitio. n. 1. 235.
Armenij ab Eugenio IIII. Summ. Pontific. regulam fidei petierunt. nu. 69. 413.
Ariani impudici, nu. 58. 334.
Ariani indocti. nu. 70. 337.
Arrius hæreſiarcha inteſtina effudit. num. 14. 310.
Aſa Officio Inquiſitoris functus eſt, deſtruens vniuerſas Idolorum ſtatuas. n. 27. & 28. 70.
Aſperſio cineris vitulæ populum purgauit. nu. 51. 388.
Aſperſio ſalis aquas mundauit & curauit. nu. 52. ibidem.
Athalarius Rex tabe conſumptus, & nouẽ alij Reges Oſthrogothorũ Arriani, ab inimicis interfecti. nu. 88. 317.
Athalia mortuo Ochozia, regnauit in Iſrael annis ſex impiè: & occidit omnem ſemen Regium Dauidis. n. 78. 73.
Athaulphus Viſigothorum Rex interficitur. nu. 85. 317.
Auari dicuntur ſuperbi & crudeles. num. 253. 693.
Auaritia & illicita pecuniarum extorſio, prætextu officij, ſub iniquitate intelligitur. nu. 67. 527.
Auaritia eſt radix omnis malitiæ, & mater vſuræ. nu. 254. 693.
Auaritiam qui odit longè fient dies eius. n. 255. 694.
D. Auguſtinus eo die in Africa in lucem editus eſt, quo die Pelagius in Anglia natus. nu. 71. 293.
Aures humanæ talia verba indicant, qualia foris ſonant. n. 63. & 79. 809.
Autori mandarũt Cardinalis Quiroga, & Hieronymus Mãrique, Generales Hiſpaniarum Inquiſitores, vt hũc librum ſcriberet. nu. 3. 196.

B

Baaſa regnauit in Iſrael annis 24. & fuit idololatra, & hæreticus. n. 32. 71.
Baiazeti Turcarum Imperatoris, de Iudæorum expulſione ab Hiſpania iudicium. nu. 14. 168.
Balatius hæreſiarcha, ab equo corroſus & laceratus. nu. 15. 310.
Balearium inſularum Inquiſitionis inſtitutio, & inſtauratio. nu. 1. & 3. 217.
Baptiſmi materiam & formam, non docuit Chriſtus in Iordane per verba, ſed poſtea. nu. 39. 655.
Baptiſmus Chriſti ante eius mortẽ neceſſarius non fuit. nu. 42. ibidem.
Baptiſmi Chriſti effectus in Iordane declaratus eſt. n. 41. ibidem.
Baptiſmo paruulorum ſufficit intẽtio parẽtum, vel Chriſti Domini. n. 8. 12.
Baptiſmum verũ eſſe ſacramẽtum, quæ loca ſcripturæ comprobent. nu. 46. 656.
Baptiſmum variæ figuræ veteris Teſtamẽti adumbrarunt. nu. 48. ibidem.
Baptiſmus Chriſti inſtitutus fuit ab ipſo, & quando. nu. 38. 655.
Baptiſmus Chriſti ante eius mortem neceſſarius non fuit. nu. 42. ibidem.
Baptiſmus Chriſti quãdo poſt eius mortem neceſſariũ eſſe inceperit. nu. 43. ibid.
Baptiſmus, & Ordo, reiterari non poſſunt. nu. 95. 661.
Barbari ad Papam libentiùs veniũt pacturi fœdus. nu. 68. 413.
Barbæ & capillorum tonſio tam ad ignominiam, quàm ad pœnitentiã confert. nu. 63. 64. & 65. 390.
Barbæ tonſio ſupplicium Indorum eſt. num. 66. ibidem.
Barbæ defectus idem & naturæ cum videatur, viro eſt deteſtãdus. n. 68. ibid.
Barones regni Siciliæ magnum obſequium, & deuotionem in S. Officium habent. nu. 21. 206.

Barones

Barones regni Siciliæ cum ſint familiares, magna oritur vtilitas ſancto Officio. nu.22. ibidem.
Bartholomæus Ceruerius Inquiſitor trucidatur.n.23. 111.
F.Bartholomeus Lopaccius Inquiſitor fuit. nu.26. ibidem.
Bartolus in l.mor.maior.col. 4. verſ.quæro quid ſi in delegatione. ff. de iuriſdict. omn. iudic. in quibus terminis loquatur.nu. 81. 532.
Baſiliſcus hæreſiarcha interficitur. nume. 45. 314.
Beguinorum, & Bigardorum hæreſis extincta.nu.22. 295.
Bellis Naualibus ſemper interſunt homines facinoroſi.nu.4. 224.
F.Bernardus de Pegnaforte, & Garcias Aura Dominicani Inquiſitores gladijs hæreticorum occumbunt. numero 8. 109.
S.Bernardus Traueſſer, Inquiſitor martyrij palmam adeptus eſt.nu.9. 178.
S.Bernardinus Senenſis ordinis S.Frãciſci, claruit Huſsitarum tempeſtate. numer.11. 293.
Bona primorum parentum fuerunt à Deo confiſcata in pœnam tanti flagitij. numer.1. 45.
Bona hæreticorum tribunal S. Officij fiſco addicit.nu.2. ibidem.
Bona hæreticorum quare confiſcantur. numer.4. ibidem.
Bona non niſi in peccato hæreſis proſcribũtur.nu. 3. ibidem.
Bona & diuitiæ Laban, propter eius idololatriam confiſcata ſunt à Deo, & tranſlata in domum Iacob. numero 15. & 16. 54.
Bona terræ promiſsionis, quæ iure Iſraelitis debebantur ab eis, propter hæreſes iure ablata ſunt.nu. 23. 55.
Bona fiſcalia & patrimonialia æquiparantur. nu.57. 430.
Bona rei adnotantur in formali hæreſi.numer.35. 580.
Bona quæ homini per peccatum auferũtur, tria ſunt.nu.214. 685.
Bonorum confiſcatione vtitur in officio S. Inquiſitionis, exemplo Dei.n.2. 45.
Bonorum publicatio regulariter non fit niſi in crimine hæreſis.nu. 3. ibidem.
Bonorum confiſcatio tempore Chriſti *Domini apparuit, in pœnam infidelitatis* Iudæorum.*nu.5. & 15.* 83.
Bonorum delinquentium cõfiſcatio in quot & quales vſus diſtributa.numero 13. & 14. 140.
Bonum per ſe bonum ſimplex & vniforme. nu 6. 382.
Britannia Pelagij, Iuliani, *&* Caleſtij *hæreſibus, contaminata ab Anglis fuit ſubacta.nu.9.* 324.
Bucerus hæreſiarcha à dæmone percuſſus obijt.nu.36. 313.
Bulla Leonis X. contra hæreſes Lutheri refertur.nu.7. 114.
Bulla Alexandri IIII. directa fratribus Frãciſcanis Inquiſitoribus.n.3 & 4. 112.
Bulla Sixti V. continens confirmationem priuilegium S.Officij.nu. 22. 128.
Bulla Clementis *VII. qua committuntur appellationes Inquiſitori generali decidendæ.num. 102.* 606.
Bullæ *Alexandri* IIII. *Rainerio* I*nquiſitori Lombardiæ directæ.nu.15.* 260.
Bulla & declaratio Clementis VIII. *Sum. Pontific.contra confeſſarios ſolicitantes.nu.168.* 881.

C

CAim poſt fratricidium hæreticum fuiſſe teſtatur. nu.7. 46.
Caim in deſperationem incidit.nu.8. ibidem.
Cainum Deus *vetuit interfici, vt diutiùs anxiè viueret.num. 9. & 10.* ibidem.
Calamitates plurimæ ſummatim recenſentur, ab hæreticis in pacatiſsimas prouincias illatæ.nu.28. 329.

Calore

Calore & clamore abſtinendum eſt, ne impediant ſomnum contemplationis, numer.202. pag.683.
Caluinus hæreſiarcha, pediculis exeditur, nu.37. 313.
Cambray ſiue Cameraci antiqua Inquiſitionis memoria fuit, nu.2. 247.
Campus niger in Stemmatibus S.Inquiſitionis, quid ſignificet, nu.69. 275.
Canariæ breuis deſcriptio nu.1. 238.
Canariæ Tribunal S. Inquiſitionis reſidet, nu.4. ibidem.
Canariæ Inquiſitio, quando inſtituta fuit, nu.7. ibidem.
Canariæ Inquiſitorum S. Officij nomenclatura à nu.8. vſq; ad 15. ibidem.
Candela quare tribunal S. Officij vtitur. nu.25. 384.
Candela cerea eſt, qua ratione, numero 31. 385.
Canonica purgatio indicitur laboranti infamia hæreſis, nu.2. 591.
Canonicam purgationem indicunt Epiſcopus, & Inquiſitor, nu.3. ibidem.
Captura ſola pro crimine hæreſis vehemẽter infamat, nu.123. 865.
Carcer funeſta domus dicitur, numero 37. 580.
Carceratio pro crimine hæreſis, quomodo ab Inquiſitoribus faciẽda, n.33. 803.
Cardinales Inquiſitores Romæ, quando ad negotia fidei congregantur, numero 13. 125.
Cardinales quatuor Inquiſitores Generales Romæ creantur, nu.15. ibidem.
Cardinales ſex Inquiſitores Generales, anno 1553. Romæ fuerunt, numero 16. 126.
Cardinales plures Inquiſitores creantur Romæ, nu.18. ibidem.
Cardinales Inquiſitores Romæ tẽpore Gregorij XIII. ſex fuerunt, nu.21. 127.
Cardinales Inquiſitores octo fuerũt Romæ tempore Sixti V. nu.22. ibidem.
Cardinales Inquiſitores Romæ decem fuerunt tempore Clementis VIII. Pontific.Max.nu.23. ibidem.
Cardinalis Caietanus Generalis Inquiſitor Romæ creatus fuit, nu.9. 124.
Cardinalis Michael Guislerius a Paulo IIII. Põtif.Max.Inquiſitor primarius creatur.n.17. 126.
Cardinalis D Gaſpar Quiroga & D. Hieronymus Manrique generales Hiſpaniarum Inquiſitores autori mandarunt, vt hunc librum ſcriberet, numer.3. 196.
Cardinalis Godofredus legatus ſtatuta fecit Mediolani contra hæreticos, num. 5. 254.
Caroli V.Imperatoris ſtudium in introducenda Neapoli Inquiſitione.n.6. 194.
Carolus V.Imperator quamplurima priuilegia Inquiſitioni Regni Siciliæ conceſſit, nu.12.13.14.18. & 19. 200.
Carolus V. Imperator Officium S.Inquiſitionis tam in teſtamento, quam in codicillo filio ſuo Philippo. II. commendauit, nu.18. 278.
Carolus Princeps & Ioanna, fidei actus interfuerunt Valliſoleti, nu.6. 301.
Caroloſtadius hæreſiarcha ſtrangulatur, nu.35. 313.
Caſtitas quomodo cuſtodiatur, n.207. 683.
Caſus non reperiuntur omnes deciſi. ſed eſt procedendum de ſimilibus ad ſimilia, quod procedit etiam in pœnalibus nu. 35. 524.
Caſus in quibus errantes in fide pro hæreticis non habentur. nu.48. 550.
Caſus plures adducuntur contra appellantem, & iudicem denegantem appellationem, nu.78. 604.
Caſus omiſſus deprehenditur expreſſi extenſione, nu.5. 707.
Cataloniæ ſanctum Officium Inquiſitionis quando ſtabilitum fuit, nu.1. 176.
Cathedra Petri fuit maior omnibus alijs, & prima omnium, nu.21. 420.
Catholicum eſt, quod ſemper ab omnibus, & vbique obſeruatum eſt, numero 72. 462.
Cauſa fidei fauorabilis eſt, numero 39. 849.

Cauſa

Cauſæ omnes inter fideles naſcentis Eccleſiæ cognoſcebantur per clericos, num. 123. pag. 508.

Cauſæ iuſtæ ſubdelegandi ſunt infirmitas, & abſentia iudicis delegati, numero 56. 527.

Cauſæ fidei cauſis matrimonij præponderant num. 61. ibidem.

Cauſæ recuſationis quæ ſint. nu. 56. 601.

Cauſæ recuſationis quando remittendæ ſint ad ſupremum S. Inquiſitionis ſenatũ. nu. 52. ibidem.

Cautelæ hæreticorum, vt iuſtitiæ illudant, quæ ſunt, nu. 41. 581.

Cazalla Pinciæ Lutheri hæreſim pro concione docebat, nu. 1. 300.

Cazalla cum matre, & quinque fratribus, Pinciæ detruſus, nu. 2. ibidem.

Cazalla cum multis alijs tam viris, quam fœminis Pinciæ concremantur, numer. 4. ibidem.

Cazalla cùm deductus fuit in publica fidei actione, maxima præbuit contritionis documenta, nu. 5. ibidem.

Cazalla antequam duceretur ad rogum, lacrymis perfuſus perſuaſit ſocijs exhortatione pia, vt hæreſis abiurarent, nu. 5. ibidem.

Cazallæ contritionem imbecilles multi admirati, in fide fuerunt efficaciter confirmati, nu. 5. ibidem.

Cæcitas primorum parentum in falſa explicatione verborum Dei, per ſerpentem facta, nu. 3. 6

Cæleſtis felicitas non promittitur habentibus terrenam felicitatem, numero 44. 456.

Cenſores Romani in omnes ciues & magiſtratus poteſtatem habuerunt, numer. 2. 267.

Cenſores Romani quos ſemel dignitate priuabant nunquam ad illam admittebant, nu. 3. 268.

Cera non accenſa quid ſignificat, numero 32. 386.

Cera ſimpliciter Chriſti carnem ſignificat, nu. 34. ibidem.

Cera eſt ſpem ſignificat, nu. 38. ibidem

Cereo extinctu fides mortua denotat, numer. 4. ibidem.

Cereus accenſus bona opera demonſtrat, nu. 41. 385.

Cereus quare accenditur pœnitenti, num. 42. ibidem.

Cerinthus hæreſiarcha balneis opprimitur. nu. 11. 309.

Character ordinis non ſuſcipitur abſque charactere baptiſmali, n. 103. 662.

Character ordinis, non præſupponit neceſſario confirmationis characterem, nu. 104. ibidem.

Charitas quæ ſit, & de eius effectibus, nu. 222. 686.

Charitas calor eſt natiuus viuificans animas, nu. 275. 698.

Charitas admodum commendatur, & de eius effectibus, à numer. 298. vſque ad nu. 306. 702.

Charitas eſt, hæreticos à proximo amouere, nu. 78. 781.

Chilpericus Arrianus Francorum Rex interficitur, nu. 90. 318.

Chore, Dathan & Abiron, hæretici ſciſmatici fuerunt, & à terra abſorti, numer. 65. 59.

Choſroes Orienti plurimas clades intulit, nu. 14. 325.

Chriſternus Daniæ Rex hæreticus, veneno interficitur. nu. 96. 319.

Chriſtiana doctrina, ac articuli fidei debent à quocunque ſciri, numero 143. 823.

Chriſtiani gaudent de triumpho, non de ignominia crucis. n. 53. & 54. 351.

Chriſtiani dicuntur membra Chriſti, nu. 272. 698.

Chriſtianorum priuilegia, quibus nõ vtuntur Pagani, nec Iudæi, n. 101. 817.

Chriſto D. tribuendum eſt quicquid ei non repugnat, & eius dignitatem commẽdat, nu. 80. 498.

Chriſti corpus conculcans, credens ibi eſſe verum corpus Chriſti, & credens hoc eſſe malum, ſi id faciat ad complacendum

dum diabolo, non eſt hereticus. num. 10. 544.
Chriſtus Dominus naſcitur tempore Herodis Aſcalonitæ, cum Auguſti Cæſaris edicto vniuerſo deſcriberetur orbis nu. 81. 46.
Chriſtus Dñs die 13. ſuæ Natiuitatis Inquiſitor primus fuit legis Euãgelicæ. nu. 1. 83.
Chriſtus Dominus non puniuit Iudæos quouſque pareret Iudæa Apoſtolos, & iuſtos. n. 3. ibidem.
Chriſtus Dominus Inquiſitor fuit contra Herodem Regem, quem vermium corroſione interfecit. nu. 4. ibid.
Chriſtus Dñs Inquiſitor exſtitit ingrediens tẽplum ementes, & vendentes eijciens. nu. 10. & 14. 84.
Chriſtus confiſcationem bonorũ, & ignẽ hæreticorum eſſe pœnam demonſtrauit. nu. 15. ibidem.
Chriſtus Inquiſitor verus apparuit cõuincens hereticos Iudæos futuram mortuorum reſurrectionẽ negantes. nu. 16. ibidem.
Chriſtus ſæpiſsimè Iudæorum peruerſa dogmata, & errores improbauit. nu. 18. ibidem.
Chriſtus poſt ſuam reſurrectionem apparuit diſcipulis, euntibus in Emaus, illoſque dubitantes redarguit ſtultitiæ, & tarditatis. nu. 19. ibidem.
Chriſtus Dominus Inquiſitor exſtitit Iudæos ob infidelitatem, & hereſim priuans regno. nu. 20. ibidem.
Chriſtus labores efficit diuinos. numero 45. 360.
Chriſtus modum ſignandi inſtituit. nu. 47. 361.
Chriſtus regnum vniuerſæ terræ per crucem obtinuit. nu. 5. 364.
Chriſtus firmitatem Eccleſiæ communicauit. nu. 47. 370.
Chriſtus quare crucem elegerit. numero 54. 372.
Chriſtus lux de luce, & ratio per ſe ſubſiſtens. nu. 27. 385.
Chriſtus miſſus eſt à Patre non ſolum vt redemptor hominũ, ſed etiam vt præceptor & legislator. nu. 5. 397.
Chriſtus eſt fundamentum & autor Eccleſiæ. nu. 8. 15. 30. & 36. 419.
Chriſtus commiſit curam gregis ſui Petro. nu. 9. ibidem.
Chriſtus eſt princeps Regum terræ. numer. 19. 420.
Chriſtus ſubegit ſe legi imperatoriæ, & noluit iudicare de rebus temporalibus, ſecundum iuriſprudentes. nu. 8. 441.
Chriſtus videtur prohibuiſſe Apoſtolis iuriſdictionem temporalem exercere, ſecundum iuriſprudentes. nu. 9. ibid.
Chriſtus habuit regnum ſpirituale & terrenum. nu. 1. & 27. 445.
Chriſtus vicariatum elegit in Apoſtolica fide. nu. 5. 447.
Chriſtus, & poſt eum Petrus & Paulus Eccleſiæ principes, aliquando exercuerũt gladium temporalem. nu. 60. 461.
Chriſtus non abſtulit regna ijs quorũ erant. nu. 25. 485.
Chriſtus fuit Rex temporalis, & Pontifex ſpiritualis. nu. 61. 494.
Chriſtus Dominus quam poteſtatem tradiderit Petro. nu. 62. 494.
Chriſtus miſſus eſt ad exequendum dominium ſpirituale, & non temporale. nu. 63. 495.
Chriſtus non fuit Rex temporalis iure hereditario, nec electione, nec quatenus homo. nu. 70. 71. & 72. 496.
Chriſtus tribus titulis potuit vniuerſo orbi dominari. nu. 73. 497.
Chriſtus habitu & iure fuit verus Rex, non actu, vel vſu. numero 79. & 91. 498.
Chriſtus vt homo iudicialem, & dominij dignitatem habet. nu. 83. 499.
Chriſtus vtramq; poteſtatem temporalem, & ſpiritualem habuit, & probatur. nu. 88. 500.
Chriſtus quare tributum ſoluerit. numero 125. 509.
Chriſtus fugit ne fieret Rex. nu. 126. ibid.

Chriſtus aliquando poteſtatem tẽporalem exercuit.nu.128. ibidem.
Chriſtus Dominus in Iordane per contactũ ſuæ puriſsimæ & ſanctiſsimæ carnis, aquis ipſis vim ſanctificandi contulit, & materiam in aquis, formam verò baptiſmi in verbis determinauit.num. 40. 655.
Chriſtus Dominus ad conferendã gratiam non alligabatur ſacramentis. numero 90. 661.
Chriſtus confirmauit Apoſtolos ſine ſacramento.nu.91. ibidem.
Chriſtus ſine pœnitentiæ ſacramento Magdalenam abſoluit.nu.92. 661.
Chriſtus omnes actus ordinis, etiam minorum exercuit & quando. numer. 96. & 97. 662.
Chriſtus Epiſcopalem poteſtatem inſtituit, & quando.nu.98. ibidem.
Chriſtus per non ſacerdotes poterat ſacramenta conferre.nu.112. 663.
Chriſtus lapis abſciſſus de monte ſine manibus appellatur.nu.159. 672.
Chriſtus venturus eſt iudicium facere cõtra omnes, præſertim contra hæreticos. nu.241. 6[illegible].
Chriſtus dicitur caput noſtrum, & fidelis paſtor.nu.263. 696.
Chriſtus populum Gentilium, & Iudaicũ reconciliauit per mortis & crucis perpeſsionem.nu.269. 697.
Chriſtus eſt caput Eccleſiæ.nu.273. 698.
Chriſtus Eccleſiæ caput infundit varias functiones fidelibus.nu.277. 698.
Chriſtus cum ſit omnia, & in omnibus vnicuique dedit gratiam, ſecundum mẽſuram donationis.nu.278. 698.
Chriſtus eſt fundamentum fidei.num.296. & 297. 702.
Chriſtus non inquiſiuit contra villicum, abſque infamia delicti.nu.109. 748.
Chriſtus vt euitaretur ſcandalum ſoluit tributum.nu.139. 823.
Chriſtus in hac vita permittit miniſtros malos Eccleſiaſtica officia exercere & quare.nu.11. 844.
Citandus non eſt relapſus.nu. 64. 586.
Citandus eſt reus ad ſententiæ pronunciationem.nu.19. 594.
Citari & moneri debent fugientes.nume. 61. 585.
Citatio fit vt quis ſe defendat, ſi ſuâ intereſt.nu.3. 27.
Citatio fit in omnibus proceſſus actibus.nu. 62. 585.
Citatio eſt de iure naturali.nu. 63. 586.
Citatio fieri poteſt per Inquiſitorem, vel per Ordinarium.n.65. ibidem.
Citatio in fugientem, debet ſui cauſam cõtinere.nu.68. ibidem.
Citatus, vt compareat eodem tempore coram Inquiſitoribus, & coram Epiſcopo coram quo priùs comparere tenetur, nu.109. 536.
Citatus perſonaliter procuratorem conſtituat oportet.nu. 66. 586.
Citatus ab Epiſcopo & Inquiſitore, priùs Inquiſitori pareto. nu.69. ibidem.
Citatus vel monitus non comparens ſuſpectus efficitur.nu.62. 852.
Ciuis probus Reipublicæ defenſionem vbiq; ſuſcipit.nu.71. 780.
Ciuium quiſque, pars, & membrum eſt ciuitatis. nu 8. 795.
Claudius Taurinenſis Crucis imaginem execratur.nu.24. 346.
Clauſula illa [Nos Inquiſitores] in edicto fidei, quare in plurali numero ponatur. nu.7. 631.
Clauſula illa [Inquiſitores contra hæreticam prauitatem & apoſtaſiam,] quid contineat.nu.8. 632.
Clauſula illa [& inſulis coadiacentibus] in edicto fidei quid operatur.n.16. 633.
Clauſula illa [autoritate Apoſtolica] in edicto fidei, quid ſignificet.n.17. ibid.
Clauſula illa [Autoritate Regia deputati] quare apponatur in edicto fidei.numero 18. 634.
Clauſula illa [Omnibus & ſingulis perſonis] quid ſignificet.nu.19. ibid.
Clauſula illa. [Salutem in Domino Ieſu Chriſto.] nu.21. ibid.

Clauſula

Clauſula illa [Cuiuſcūq; ſtatus gradus, & conditionis] nu.23.& 25. 635.

Clauſula illa [exempti vel non exempti] declaratur.nu.32. 636.

Clauſula illa [ibi vos ſcire, &c.] in edicto quam conuenienter apponatur.numero 41 638.

Clauſula illa edicti [vos exhortamur per huiuſmodi tenorem] congruenter aſsignatur.nu.42. 639.

Clauſula illa edicti fidei [Mādauimus dari, & publicari edicta,&c.] cōſonat cum ſecunda parte Epiſtolæ Iudæ Thadei. nu.15. 650.

Clauſula illa edicti fidei [Vt vnuſquiſq; denunciet quos ſciuerit, &c.] conſonat cum tertia parte Epiſtolæ Iudæ Thadæi. n.24. 652.

Clauſula illa [vt meliùs de iure poſſum & debeo compareo, &c.] in accuſatione Promotoris fiſcalis apponi ſolita, quare non ſit neceſſaria in crimine hæreſis. num.49. 806.

Clauſula illa [præuijs ſolennitatibus à iure requiſitis] in accuſatione ponitur ex abundantia,non autem ex neceſsitate. nu.50. ibidem.

Clauſula illa in accuſatione [& narrando facti ſpeciem & caſum] quare ponatur.nu.66 810.

Clauſula illa in accuſatione [qui cùm eſſet Chriſtianus] neceſſario poni debet.nu. 67. ibidem.

Clauſula illa [neglecto timore Dei, &c.] quare in accuſatione addita fuit.num. 76. 812.

Clauſula illa in accuſatione [fecit & dixit aliquid hæreticum, &c.] quid importet.nu.78. ibidem.

Clauſula illa in accuſatione [& ſpeciatim laicū accuſo] quare ponitur.n.92. 815.

Clauſula illa in accuſatione [dixit aliqua verba hæretica ſiue ſuſpecta de hæreſi] quare ponitur.nu,117. 820.

Clauſula illa in accuſatione [adductis aliquibus ſacræ ſcripturæ locis,&c.] quare ponatur.nu.129. 822.

Clauſula illa in accuſatione [grauiter reprehenſus] quid ſignificet. numero 131. ibidem.

Clauſula illa [curans in dies ſuum ampliore errorem] quare in accuſatione hæreſis ponatur.nu.133. 822.

Clauſula illa in accuſatione [quòd hac ſuſpectâ doctrinâ fidei aduerſâ, & ſuo facto,vel dicto minùs recto] quare apponatur.nu.136. ibidem.

Clauſula illa in accuſatione [repertum fuiſſe in eius domo librum vel chartam, dogmata, & errores nefarios Lutheri continentem,&c.] quid ſignificet.nu. 147. 824.

Clauſula illa in accuſatione poſita [Quod cum aliàs ad miſericordiam fuerit receptus,quia ſuos fuit confeſſus errores, &c.] quid importet.nu.151. ibidem.

Clauſula illa in accuſatione [eum accuſo quòd cùm è Saracenorum familia originem traxerit,&c.] quid denotet.nu. 162. 826.

Clauſula illa in accuſatione [quòd verbis ſcādaloſis, & nouis opinionibus in publicis concionibus vſus eſt] cur apponatur.nu.172. 828.

Clauſula illa in accuſatione [quoniam ex pluribus à ſe dictis, & minus conſideratè prolatis præſumi poteſt] quid denotat.nu.175. 829.

Clauſula ſeu proteſtatio illa in accuſatione poſita [& fidem adhibuiſſe multis alijs erroribus vt hæreticus] ad quid adinuenta.nu.178. ibidem.

Clauſula in accuſatione poſita [ſaluo iure impertinentiarum, & non admittendorū] cuius ſit effectus.n.179. ibidem.

Clauſula illa [tum etiam quoniam fortaſsis nouit alios complices, &c.] cur in accuſatione ponatur.nu.182. 830.

Clauſula [quapropter, &c.] in accuſatione poſita,quid importet.185. ibid.

Clauſula illa [prædictum reum ſententiâ excōmunicationis eſſe ligatum, &c.] cur in accuſatione ponatur.n.186.ibid.

Clauſula illa in accuſatione poſita [declarando

rando omnia bona ſua mobilia & immobilia, &c.] cur apponatur. numero 197. 833.

Clauſula in accuſatione poſita, [& eorum filij & nepotes, &c.] cur in accuſatione ponatur. nu. 200. ibidem.

Clauſula illa [Tandem Deum, & hanc ſanctam Crucem teſtor, &c.] Quare in accuſatione per Promotorem fiſcalem ponatur. nu. 208. 834.

Cœnobia & Caſtella euerſa ſupra ducenta in prouincia Franconia ab hæreticis. nu. 32. 303.

Cognatio ſpiritualis inter confeſſarium & confitentem contrahitur. n. 2. 842.

Cognitio illa de Deo quam habuit primus homo, non excludebat fidem, ſed erat ænigmatica & obſcura. nu. 10. 7.

Cognitio iſta quã de Deo primi parẽtes habuerunt, fuit clarior & excellentior, quàm noſtra. nu. 12. ibidem.

Cognitio temporalium (ſecundum iuris peritos) ad Reges ſpectat. nu. 11. 442.

Cognitio eſt antecedens neceſſarium ſententiæ. nu. 64. 462.

Cognitio ſummaria in cauſis hæreſis arbitrio Inquiſitorum relinquitur. numer. 35. 804.

Coimbræ Inquiſitionis inſtitutio. numero 1. 235.

Coimbræ Inquiſitores ob tenues redditus vltro diſceſſerunt. nu. 2. ibidem.

Coimbræ Inquiſitionem quis inſtaurauit. nu. 3. ibidem.

Coimbræ Inquiſitorum nomina. nu. 4. ibid.

Coimbræ Inquiſitionis redditus. nu. 6. 236.

Colloquij initium ſerpentis cum muliere quod fuit, & quibus verbis ſe in beneuolentiam inſinuauit. nu. 10. 2.

Color viridis Crucis inter omnes colores congruentiſſimus eſt. nu. 40. 369.

Color viridis cõuenit figuris Prophetarum. nu. 42. & 43. 369.

Color viridis gratior eſt cæteris. numero 48. 370.

Color viridis fœcunditatẽ ſignificat in plãtis. nu. 49. 371.

Color viridis triumphum ſignificat. numero 51. ibidem.

Color viridis accommodatior exprimendis myſterijs crucis. nu. 62. 373.

Cometa quid ſit. nu. 240. 690.

Commiſſarij ſeu vicarij non poſſunt alios Commiſſarios, ſeu vicarios creare. numer. 5. 520.

Commiſſarij, ſeu vicarij conſtituti à Papa ſubdelegare poſſunt, gaudentque priuilegijs, quibus & Inquiſitores, & præferuntur ordinarijs, ſecus eſt in ſubdelegatis. nu. 72. 531.

Competentia iudicis, ex quibus cauſis petẽda ſit. nu. 26. 725.

Complicibus ſingulis ſingula dictantur decreta. nu. 33. 579.

Compluti hæreſis ſuborta damnatur. numero 6. 131.

Communicatio hæreticorum cum Catholicis interdicta eſt. nu. 167. 827.

Communicare cum excommunicatis non licet, & quæ ex hoc oriatur ſuſpicio. nu. 170. 828.

Conatus & proceſſus ad maleficium, debet pro maleficio haberi. nu. 41. 849.

Conceſſo aliquo, conceſſum cenſetur illud, ſine quo expediri non poteſt. numero 37. 488.

Concilia ſacra clamant, ne cum hæreticis aliquatenus cõmiſceamur. n. 38. 287.

Concilia generalia petunt ſuorum decretorum confirmationem à Papa. numero 21. 403.

Concilia quatuor generalia æquè ac quatuor Euangelia credi ac ſeruari. nume. 85. & 99. 562.

Concilijs Metropolitanis & Diœceſanis nõ omnino inſtandum eſt. n. 100. 101.

Conciliorum violatores grauiter puniũtur. nu. 86. 562.

Concilium Conſtantienſe damnauit propoſitiones hæreticas Ioannis VVicleffi, & Ioannis Hus; contra poteſtatem Papæ. nu. 23. 403.

Concilium Generale, quando ſit ſupra Papam. nu. 48. 408.

Con-

Concilium generale, vel cœtus Cardinaliũ procedit contra Papam hæreticum. nu. 52. ibidem.
Concilium Epiſcopale ſi ſit confirmatũm à Papa, ſumitur ex illo efficax argumẽtum ad hæreſes confutandas. numero 102. 565.
Concilium generale vel ſolus Papa, an determinent res fidei. numero 33. & 40. 621.
Concilium Florentinum de primatu Romanæ Eccleſiæ definitur. nu. 24. 403.
Concordia & ſaluaguardia inter Proregem & Inquiſitores regni Siciliæ inita. nu. 24. 207.
Conculcans corpus Chriſti, credens ibi eſſe verum corpus Chriſti, & credens hoc eſſe malum, ſi id faciat ad placendum diabolo non eſt hæreticus. numero 10. 544.
Confeſſarius ſacerdos quæ ſcit per confeſsionem detegere non debet. nu. 96. 784.
Confeſſarius non vt homo, ſed vt Dei miniſter cõfeſsioni aurẽ præbet. n. 96. 784.
Confeſſarius adſtrictus à iudice ad confeſſionem aperiendam, quo pacto eius eludat imprudentiam. nu. 99. 785.
Confeſſarius in confeſſione mulieres ſolicitans, an in hæreſis ſuſpicionem incidat. nu. 356. & 77. 842.
Confeſſarius accuſatus de ſolicitatione in confeſſione facta: dicitur res dubia. nu. 22. 846.
Confeſſarius inquiſitus de ſolicitatione in confeſſione, pro eo indubio iudicãdum eſt; & quare. nu. 23. ibidem.
Confeſſarius in actu confeſſionis, mulierem ad libidinem ſolicitans, non ſolùm peccat contra puritatem ſacramenti, ſed etiam contra illius ſecuritatem. nume. 120. 865.
Confeſſarius ſolicitans mulierem in confeſſione ad alia peccata, non dicitur ſuſpectus, nec talis ſolicitatio pertinet ad Inquiſitores. nu. 121. ibid.
Confeſſarius eſt iudex, medicus, paſtor, & Dei miniſter. nu. 131. 868.
Confeſſarius an admittatur ad teſtificandum contra pœnitentem eum ad libidinem ſolicitantem. nu. 161. 878.
Confeſſarij ſi in crimine ſolicitationis relabentur, non ſunt puniendi pœnâ relapſorum. nu. 167. 881.
Confeſſarius datur reo petenti, ab Inquiſitoribus nu. 104. 786.
Confeſsio rei perire volentis, ei non præiudicat. nu. 9. 33.
Confeſsio geminata præiudicat reo, dummodo ſubiectum ſtet criminis. n. 10. ibid.
Confeſsio in primis parentibus & conſcientia mille teſtes. num. 12. ibid.
Confeſsio propria rei inter omnes probationes primatum habet. nu. 14. ibid.
Confeſsio rei tollit omnem ineptitudinem proceſſus. nu. 15. 33.
Confeſsione ſolâ rei in crimine hæreſis procedi poteſt ad condemnationem. num. 16. ibidem.
Confeſsio rei in omnibus criminibus præter hæreſes, teſtibus aut ſufficientibus indicijs probari debet. nu. 17. ibidem.
Confeſsio facta coram iudice inquirente, videtur facta corã parte. n. 113. 536.
Confeſsio & reſipiſcentia ſimulata præcauenda ab Inquiſitoribus. nu. 30. 596.
Confeſsio ſacramentalis, auricularis debet eſſe, & vt talis inſtituta fuit à Chriſto Domino. nu. 77. 659.
Confeſsio ſacramẽtalis figurata fuit in ſacerdotio Leuitico veteris legis. n. 78. ibid.
Confeſsio peccatorum in ſpecie & particulari, adhuc probatur ex veteri lege. nu. 79. 659.
Confeſsio inter omnes probationum ſpecies obtinet principatum. nu. 81. 739.
Confeſsio ſola rei, cùm de delicto non conſtat, nõ ſufficit ad condemnationem. nu. 83. 740.
Confeſsio ſola rei in hæreſis crimine ſufficit ad condemnationem. nu. 83. ibidem.
Confeſsio ſacramentalis, ſi reueletur, reuelanti non creditur. nu. 102. 785.
Confeſsio generalis hæreſim non comprehendit. nu. 108. 787.

Confeſsio debet eſſe integra, & non diminuta. nu.194. 832.
Confeſsio diminuta quæ ſit. nu.195. ibid.
Cōfeſsio auricularis per quos hæreticos improbata, & ſublata, eorumque errores. num.78.79.& 80. 855.
Confeſsio peccatorum mortalium iure diuino neceſſaria eſt. nu.81. 856
Confeſsio facta confeſſario extra ſacramētum reuelari poteſt. nu.103. 785.
Confeſsionis ſigillum quid ſit. numero 32. 848.
Confeſsionis ſecretum, eſt ſecretum Dei. nu.100. 785.
Confitens factum hæreticum, ſi intētionem impiam neget non eſt audiendus. num. 85. 813.
Confirmatio quando collata ſit Apoſtolis. nu.106. 662.
Confirmationis ſacramentum baptizatis dabatur per manus impoſitionem ab Apoſtolis. nu. 50. 656.
Confirmationis ſacramentum immediatè inſtitutum fuit à Chriſto. nu. 51. ibid.
Confirmationis ſacramentum quomodo inſtituerit Chriſtus. nu. 52. ibidem.
Confirmationis ſacramentum confert ſuſcipientibus Spiritus ſancti plenitudinem. nu.53. 657.
Confirmationis ſacramentum conſtat ex antiqua traditione, declaratione Eccleſiæ & eius affectibus. nu.55. ibid.
Confiſcatio bonorū hæreticorum quare ſit. num.4. 45.
Confiſcatio bonorum non fit niſi in crimine hæreſis. nu.3. ibidem.
Confiſcatio bonorum hæreticorum tempore Chriſti apparuit. nu. 5. 83.
Confiſcatio bonorum hæreticorum in quòd & quales vſus diſtributa. n. 13. 140.
Confiſcatio bonorum hæreticorum per varia iura obſeruata diffuſe tractatur. nu.14. ibidem.
Confiſcatione bonorum vtitur in S. Officio exemplo Dei. nu.2. 45.
Confiſcauit Deus bona primorum parētum in pœnam tanti flagitij. nu. 1. ibid.
Confiſcauit Deus bona & diuitias Laban, propter eius idololatriam. numero 15. & 16. 54.
Confiſcauit Deus bona terræ promiſsionis propter hæreſes. nu.23. 55.
Confugere in Eccleſias non poſſunt Iudæi, nu.111. 819.
Conradus Conſtantienſis Germaniæ Inquiſitor ab hæreticis trucidatur, numer.4. 108.
F. Conradus Inquiſitor ab hæreticis vulneribus confoditur, nu.27. 111.
F. Conradus Maſpurgenſis Dominicanus Apoſtolica autoritate in Germania varias hæreſes & hæreticos condemnauit & Inquiſitor Generalis creatur n. 2.& 3. 249.
Conradus à Ioanne Papa xx. coronatus eſt, & de eius legibus. nu.96. 468.
Conradus. II. electus eſt Imperator, & ante benedictionem Imperialem mortuus eſt. nu.101. 469.
Conſilij Generalis S. Inquiſitionis munus quod ſit. nu.2.& 3. 145.
Conſilium generale ſanctæ Inquiſitionis in Caſtella, à quo & quando inſtitutum fuit. nu.1. ibidem.
Conſilium generale S. Inquiſitionis in ditionibus Hiſpaniæ, qua ratione conſtitutum fuerit. nu.12. 151.
Conſpiratio quorundam hæreticorum contra ſanctum Inquiſitionis Officium. nu.5. 218.
Conſtans Imperator hæreticus in balneo necatur. nu.50. 315.
Conſtantij Imperatoris infelix exitus. num. 39. 313.
Conſtantinopolitana ciuitas incēdio magna ex parte conſumpta. nu.104. 320.
Conſtantinopolitanis imperantibus, rurſus ad hæreſim ſuam reuerſis; omnia paulatim ad Turcas deuoluuntur. numero 63. 316.
Conſtantini Imperatoris ſtatuæ apponitur Crux. nu.40. 349.
Conſtantini Imperatoris & aliorum liberalitas commendatur. nu.40. 425.

Conſtantinus Imperator omnes ſuas victorias in religionis cultum referebat. nu.11. 282.

Conſtantinus Imperator, in ingreſſu palatij ſui Crucis imaginẽ appoſuit.n.13.365.

Conſtantinus & Ægidius Doctores Theologi hæreſes Hiſpali diſſeminabant & in carcerẽ detruſi.n.10. & 11. 301.

Conſtãtinus hereticus ſibi ipſi in carcerem mortem conſciuit .nu. 13. & eius oſſa cum decem & octo hereticis combuſta.nu.14. 302.

Conſtantinus Copronymus hæreticus miſerabiliter moritur.nu.54. 315.

Conſtantinus vltimus Imperator Conſtantinopoli trucidatur.nu.75. 317.

Conſtantinus Imperator, in Labari locum Crucem ſubſtituit.nu.39. 349.

Conſtantinus Imperator mandauit, ne facinoroſi cruci affigerentur.n.41. ibid.

Conſtãtinus Imperator, ſemper victoriã cõſecutus fuit ob crucis vexillũ.n.12.365.

Conſtantinus Imperator Crucis imaginem quomodo depingi iuſsit.nu.14. ibid.

Conſtantinus Imperator Crucis ſigno militum arma ſignabat.nu.15. ibidem.

Conſtantinus Imperator, donando Eccleſiæ bonam fidem agnouit.nu.96. 437.

Conſtantinus Imperator conceſsit Pontifici Romano coronam, & omnem Regiam dignitatẽ in vrbe Romana.n.17. 442.

Conſtitutio Clementis V. in Clemẽt.multorum.de hereticis elucidatur. numero 20. 154.

Conſtitutio Sixti V.contra Henricum Borbonium.nu.38. 330.

Conſtitutio pœnalis fauore fidei extenditur, quod idem eſt fauore animarum. nu.28. 523.

Conſtitutio pœnalis non dicitur extẽdi vbi extenditur, ex eiuſdem conſtitutionis mente.nu.94. 860.

Conſuetudinem in fauore fidei, iuſtum initium credendum eſt habuiſſe, habetque vim legis ſcripturæ.nu.26. 801.

Conſuetudo tantò eſt efficacior, quanto eſt antiquior, & vniuerſalior.n. 71.462.

Conſuetum quod eſt fieri, non dicitur arbitrarium, ſed neceſſarium.nu. 70. ibid.

Contemptus & iniuria duobus modis conſiderantur materialis, & formalis.nu. 55.& 58. 851.

Contemptus confeſſarij abutentis ſacramẽto pœnitentiæ, probatur indicijs & cõiecturis.nu.60. 852.

Contentiones inter Proregem & Inquiſitores regni Siciliæ, ſubortæ ſunt de iuriſdictione.nu.23. 207.

Contrarium charitati, & lege naturali non ſemper cadit directè ſub iure diuino. nu.40. 764.

Contrarium iuſtitiæ non ſemper eſt contra ius naturale immediatè.nu. 44. ibid.

Contritio, peccata non remittit abſque ordine ad confeſsionem ſacramentalem. nu.76. 659.

Contumax excommunicatur, & punitur tanquam hæreticus.nu.67. 586.

Contumax non auditur quo ad bona anno elapſo, auditur tamen in crimine.num. 47. 599.

Conuerſatio mala, malum facit quemlibet præſumi.nu.58. 809.

Conuerſatio prauorum hominum pernicioſiſsima.nu.59. ibidem.

Coſmus Medices à Pio V. Pontifice Maximo creatus, magnus Dux Hetruriæ fuit. nu.124. 472.

Creaturæ propter hominis bonum conditæ ſunt.nu.88. 859.

Cremati ſunt duo millia Iudæorum & apoſtatarum in Hiſpaniarum locis.nume. 12. 139.

Crimen læſæ religionis, quàm aliud quoduis puniendum acerbiùs.nu. 16. 21.

Crimen hæreſis non niſi 40. annis præſcribitur.nu.80. 587.

Crimen hereſis merè Eccleſiaſticum eſt. nu.82. ibidem.

Crimen hereſis eſt de neceſſarijs ad iuſtitiam, charitatem, & reuerentiam.nu. 70. 707.

Crimẽ hereſis & læſæ maieſtatis pari paſſu ambulant.nu.12. 708.

Crimen hæreſis eſt publicum.numer.18.& 20. 709.
Crimen quo grauius eſt, euidentiora indicia requirit.nu.90. 742.
Crimen hæreſis eſt publicum delictum, & Reipublicæ pernicioſiſſimum. numero 40. 849.
Criminis euidẽtia, an indigeat accuſatore. nu.102. 746.
Cruce-ſignati in Italia vocantur familiares S.Officij.nu.3. 103.
Cruce-ſignati ſeu familiares ſancti Officij multas conſequuntur indulgentias à nu.10.vſque ad nu.15. 106.
Cruce-ſignati Ezechielis tempore cædem euaſerunt.nu.31. 367.
Cruce Chriſtus Dominus noſter vitam nobis attulit.nu.57. 373.
Cruce vtuntur Inquiſitores hæreticæ prauitatis,in omnibus fidei actibus.numero 32. 367.
Cruce diabolus deuictus. nu.35. 347.
Cruce morbi ſanantur.nu. 9. 354.
Cruce debellantur hæretici.nu. 54. 362.
Crucem Iudæi & hæretici conãtur deſtruere & occultare.nu.6. 342.
Crucem oppugnat Petrus Bruis hæreticus. nu.25. 346.
Crucẽ labefactant VVicleffiſtæ.n.26. ibid.
Crucem eſſe ex quatuor generibus lignorũ probabile eſt.nu.30. 347.
Crucem, in qua Chriſtus Dominus noſter pependit adorandam eſſe probatur. nu. 31. ibidem.
Crucem Chriſtus ſponte elegit.num. 32.& 50. ibidem.
Crucem in Labari locum Conſtantinus Imperator ſubſtituit.nu.39. 349.
Crucem iubebit auferri Antichriſtus.num. 35. 358.
Crucem viridẽ quare Inquiſitores in ſtemmatibus ſanctæ Inquiſitionis apponãt. nu.33. 367.
Crucem verſicolorem; quare geſtant in pectore milites diuerſorum inſtitutorum. nu.35. ibidem.
Crucem rubeã milites D.Iacobi,Calatraue, & Monteſæ deferentes quid ſignificant.nu.37. 368.
Crucem albam deferentes milites D. Ioannis,quid annunciant.nu.38. ibid.
Crucem viridem Inquiſitores elegerunt nõ ſine magno Spiritus ſancti conſilio. nu.39. 369.
Crucem Chriſtus Dominus quare elegerit. nu.54. 372.
Crucem viridem Inquiſitores exaltant in ſignum clementiæ. nu.64. 374.
Cruces quare in itineribus eriguntur.num. 21. 356.
Cruces Ægypti ſigna diuini cultus, in eã recipiendi.nu.22. ibidem.
Cruces, quas nunc equites militiarum in pectore geſtant, vnde ortum habuerint.nũ.17. 365.
Cruces tres magnitudine immenſas Conſtantinus Imperator fabrefieri iuſſit, & quarẽ.nu.20. 366.
Crucifixores Chriſti Domini noſtri, non ſunt auſi tunicam diuidere, & quare. nu.258. 695.
Crucis rectæ forma, quæ veſtibus pœnitentialibus apponebatur, quare in formam tranſuerſæ crucis migrauerit.numero 7. 41.
Crucis ſignum initium eſt omnium actuum ſancti Officij & finis.nu.1. 340.
Crucis etymologia & diuiſio.nu.2. ibid.
Crucis diuiſiones.nu.3. 341.
Crucis quatuor brachia moraliter deſcribuntur.nu.4. ibidem.
Crucis tres acceptiones.nu. 10. 343.
Crucis tertia conſideratio.nu.21. 345.
Crucis imaginem execratur Claudius Taurinenſis.nu.24. 346.
Crucis veneratio variè ab hæreticis argumentatur.nu.27. ibidem.
Crucis figura deſcribitur.nu.29. 347.
Crucis ſeptem adducuntur miracula.nume. 36. 348.
Crucis ſignum in monumentis.n.43. 349.
Crucis variæ apparitiones.nu.45. 350.
Crucis ſignum in quocumque loco adorandum. nu. 47. ibidem.

Digitized by G

Crucis ſigni varia miracula. nu.48. ibid.
Crucis in adoratione ſoluuntur quædam argumenta hæreticorum.nu.49. 351.
Crucis virtute miracula effecta.n.1. 353.
Crucis ſigno portæ aperiuntur.n.2. ibid.
Crucis ſigno catenæ franguntur.n.3. ibid.
Crucis ſigno aqua in vinum nobile commutatur.nu.4. ibidem.
Crucis ſigno fons eructat. numero 5. & 6. ibidem.
Crucis laudes & encomia multa.n.7. ibid.
Crucis ſe ſigno ſignare, vetuſtiſſimũ apud Chriſtianos.nu.10. 354.
Crucis ſigni myſterium, & vtilitas.nume. 11. ibidem.
Crucis ſigno modus ſignandi deſcribitur & explicatur.nu.18. 355.
Crucis ſigno ſe ſignare ſaluberrimum eſt. nu.20.23.24.& 27. 356.
Crucis variæ figuræ in ſacra ſcriptura.nu. 25. 357.
Crucis ſignum in omnibus ſacramentis adhibetur.nu.26. ibidem.
Crucis ſigno Iudæus quidam dæmones fugauit.nu.30. 358.
Crucis virtutem dæmones ſentiunt.numero 31.& 33. ibidem.
Crucis encomium.nu.34. ibidem.
Crucis pulchra ſimilitudo.nu. 39. 359.
Crucis laudes.nu.41. ibidem,
Crucis depictæ in pauimento inſigne miraculum.nu.45. 360.
Crucis in ſigno præſtatur iuramentum à reis.nu. 49. 361.
Crucis inſcriptio.nu.51. ibidem.
Crucis vexillo, quare vtitur tribunal ſanctæ Inquiſitionis.nu.1. 364.
Crucis quatuor proiecturæ quid ſignificent. nu.4. ibidem.
Crucis apparitiones in cælo, ſemper aliquid lætum annunciarunt.nu.6. ibid.
Crucis apparitio Conſtantino Imperatori quid prænunciauit.nu. 7.& 8. ibid.
Crucis ſignum Conſtantinus Imperator, in manu ſtatuæ ſuæ marmoreæ apponi iuſſit, cum inſcriptione. numero 9. 365.
Crucis vexillum Conſtantinus Imperator in pugna aſportandum iuſſit. numero 11. ibidem.
Crucis imaginem Conſtantinus Imperator, in ingreſſu palatij ſui appoſuit. numero 13. ibidem.
Crucis imaginem Conſtantinus Imperator, quomodo depingi iuſſit.nu.14. ibid.
Crucis ſigno Conſtantinus Imperator militum arma ſignabat.nu. 15. ibid.
Crucis ſigno milites antiquiſſimi Conſtantiniani ornabantur.nu.16. ibidem.
Crucis viſio innumera bona attulit Eccleſiæ.nu.18. ibidem.
Crucis ſignum quo die Hieroſolymis apparuit, eodem die Conſtantinus Antiochiam peruenit.n.21. 366.
Crucis ſignum in Oriente Conſtantino Imperatori apparuit.nu.22. ibidem.
Crucis ſignum Pictorum Regi apparuit.nu. 23. ibidem,
Crucis ſigno Picti, vſque in hunc diem in prælijs vtuntur.nu.24. ibidem.
Crucis ſignum Richardo primo Anglorum Regi apparuit.nu.25. ibid.
Crucis triumphi feſtiuitas, quare in Hiſpania celebratur.nu. 27. ibidem.
Crucis miraculum in prælio contra Agarenos.nu.28. 367.
Crucis ob ſignum Theodoſius Magnus Imperator, magnas reportauit victorias. nu.29. ibid.
Crucis ſignum Hebræos ſeruauit in Ægypto, & in deſerto.nu.30. ibidem.
Crucis coloribus, quibus diuerſæ nationes in prælijs pro inſignijs vtantur.numer, 34. ibid.
Crucis viror triumpho Chriſti, & conditioni naturæ quadrat.nu.44. 370.
Crucis figuram Arabes & Ægyptij coluerunt.nu.55. 372.
Crucis figura in omnibus cernitur.numero 56. ibid.
Crucis fructus gratiſſimus. numero 63. 374.
Crucis viridis in campo nigro ſymbolum. nu.65. ibid

Crucis encomia & laus.nu.85. 378.

Crux tranſuerſa & non recta, quare apponitur hodie in veſtibus pœnitentialibus.nu.7. 41.

Crux fidei noſtræ myſteria continet.nume. 5. 341.

Crux in lege veteri variè præfiguratur.numer.7. 342.

Crux ſcalæ comparatur. numero 8. & 33. 343.

Crux adoratur adoratione latriæ.nu. 9. 17. 20. & 46. ibid.

Crux ab alijs inſtrumentis paſſionis Chriſti diſtinguitur.nu.22. 345.

Crux reliquiarum precioſiſſima. numero 23. 346.

Crux ex tribus lignis effecta eſt. numero 28. 347.

Crux inſtrumentum liberationis. numero 34. ibidem.

Crux adoratur vt imago Chriſti. numero 37. 349.

Crux clarior eſt ſole.nu.38. ibidem.

Crux ſtatuæ Conſtantini Imperatoris apponitur.nu.40. ibidem.

Crux ne humi ſculpatur prohibitum fuit. nu.42. ibid.

Crux quare adoratur.nu.44. ibidem.

Crux vt ſignum à Deo inſtitutum adoratur & operatur multa.nu.56. 352.

Crux flammas ſedat.nu.7. 353.

Crux Dracones fugat.nu.8. 354.

Crux myſteria fidei continet.nu. 13. 355.

Crux fugat dæmones. numero 28. 30. & 46. 357.

Crux clauis cælorum dicitur.n. 29. ibid.

Crux prauos motus cordis ſedat. numero 36. 358.

Crux fiduciam & ſpem exigit.n.37. ibid.

Crux cur in turribus ponatur.n.38. ibid.

Crux ſignum victoriæ.nu.40. 359.

Crux morituris proponitur.nu.42. 359.

Crux quare non ſculpenda in pauimēto, & quibus pœnis id caueatur. numero 44. 360.

Crux ſæpè occulta detegit.nu.52. 361.

Crux arx munitiſſima.nu.53. ibid.

Crux ſemper extitit pulcherrimum ſignum bellicum.nu. 2. 364.

Crux Chriſti ab Helena inuēta.n.19. 365.

Crux de cælo Garciæ Ximenio primo Nauarrorum Regi, ſuper virentem quercum apparuit.nu.26. 366.

Crux dum varijs coloribus depingitur multiplicem Chriſti virtutem ſignificat. nu.36. 368.

Crux Chriſti ex viridi arbore præciſa. nu. 41. 369.

Crux viridis ſuauis & grata martyribus. nu.50. 371.

Crux victoriam Chriſti indicat. numero 52. 372.

Crux viridis quare reis oſtenditur.numero 65. 374.

Cubiculum in Paradiſo facere debemus per contemplationem abſtractum ab omni cura templi.nu.206. 683.

D

DATIAM, Myſiam, & Pannoniā poſt quam decreta Arriana ſequutæ ſunt Hunni occuparūt.nu.5. 324.

Dalmatiæ, Boſnæ, Raguſiæ, Croaciæ, & Iſtriæ Inquiſitio.numer.1. 252.

Dalmatiā hæreſi Arriana infectam, ferro ac flammis Gotthi vaſtarūt.n.6. 324.

Damnum aliquod grauiſſimum à proximo amouere, omnes adſtringimur ſub pœna peccati.nu.78. 781.

Daniel ſecretò anno ætatis duodecimo proceſſum in ſenes inſtruxit.nu. 6. 32.

Dauid Inquiſitor fuit acerrimus qui iuſſit Philiſthæorum Deos comburi.numero 1. 68.

Dauid Rex regnauit quadraginta annis, & mortuus honorificè ſepelitur. numer.1. ibidem.

[De] propoſitio in compoſitis auget.numero 37. 774.

Decla-

INDEX.

Declaratio Inquiſitorum eſt neceſſaria, antequam bona hæretici occupentur. nu. 199. 833.
Defenſio cũ ſit de iure naturæ, nullo modo denegari debet. nu. 99. 817.
Deficientes à fide grauiter ſunt puniendi abſque monitione. nu. 10. 13.
Definitio Concilij Florentini, de primatu Eccleſiæ Romanæ. nu. 24. 403.
Definitio quid ſit, & quod ea cuiuslibet rei eſſentia explicetur. nu. 1. 768.
Definitio denunciationis ſecundum Speculatorem, non ſatis accuratè tradita. nu. 2. ibidem.
Definitio denunciationis ſecundum Hoſtienſem, non contemnenda. n. 3. 769.
Definitio & definitum inuicem conuertũtur. nu. 4. ibidem.
Definitio genere & differentia conſtat. nu. 5. ibid.
Definitio iudicij. nu. 28. 802.
Definitionem ab etymologia, probant Iureconſulti, & Philoſophi. nu. 36. 773.
Degradari debet clericus hæreticus, priuſquam brachio ſæculari tradatur. num. 37. 597.
Degradari debet actualiter hæreticus. nu. 38. 597.
Delegati ad vniuerſitatẽ cauſarũ, non poſſunt ſubdelegare totã vniuerſitatem, ſed vnam vel duas cauſas. nu. 11. 520.
Delegati iuriſdictio, licet per mortem delegantis exſpiret, ſecus eſt in fidei fauorem. nu. 21. 522.
Delegatio vel ſubdelegatio non ſunt actus contentioſæ iuriſdictionis, nec actus iudicij, licet iuriſdictio transferatur in delegatum, vel ſubdelegatum. num. 45. 525.
Delegato Principis, non autem ſubdelegato conceſſum eſt priuilegium ſubdelegandi. nu. 8. 520.
Delegatus ab inferiore à Principe, an & quando ſubdelegare poſſit. numer. 16. & 18. 521.
Delegatus ſemper ſubdelegare poteſt, ſiue iuſta ſubſit cauſa, ſiue non. n. 24. 522.
Delegatus à Principe ſicut poteſt ſubdelegare, ſic etiam ſi eſt delegatus à populo non recognoſcẽte ſuperiorẽ. n. 30. 523.
Delegatus in quibus caſibus fungatur iure delegantis. nu. 85. 533.
Deliberationem neceſſe eſt, vt præcedat ſcientia & notitia rei. nu. 13. 10.
Delicta præmeditata maiori pœnâ ſunt afficienda. nu. 247. 692.
Delicta punire an ſemper ſit vtile Reipublicæ. nu. 104. 746.
Delicta quæ fiunt in offenſam Dei, ſunt, & dicuntur publica. nu. 107. 747.
Delicta manifeſta communi ordine iudiciario non egent. num. 121. 750.
Delicta aliqua nociua Reipublicæ aliquãdo expedit manere impunita. numero 132. 752.
Delicta latentia, an habeant vindictam in hoc ſæculo. nu. 16. 757.
Delicta quædam ſunt notoria, quædã vero occulta, & quid vtraq; ſint. n. 21 ibid.
Delicta omnino latentia non habent vindictam in foro exteriori. nu. 54. 766.
Delicta ne impunita remaneant, Reipublicæ intereſt. nu. 141. 823.
Delicti euidentia tunc habet vicem accuſatoris, quando ſimul conſtat de delinquente. nu. 130. 752.
Delictis Eccleſiaſticis ſtandum iuris Canonici diſpoſitioni. nu. 81. 587.
Delictum proximi occultum detegere, an ſit iure prohibitum, & quo iure. num. 40. 728.
Delictum ſuperiori reuelatum, an ſufficiat ad Inquiſitionem ſpecialẽ. n. 11. 757.
Delictum nomen eſt generale, differtque à crimine & maleficio. nu. 19. 758.
Delictum quomodo cognoſcatur, an ſit publicum, vel priuatum. nu. 29. ibid.
Delictum notorium, qua ratione differat à manifeſto euidenti, publico, noto, indubitato, & liquido, & quando æquiuocè referatur ad prædicta. nu. 22. 758.
Delictum occultum, aliud eſt occultum ſimpliciter, aliud non ſimpliciter, & quid vtrumque. nu. 23. 759.

Delictum

Delictum occultum quid ſit.n.24. ibid.
Delictum notorium quid ſit.n.25. ibid.
Delictum notorium & publicum non conuertuntur.nu.26. ibid.
Delictum geminatum veniam non meretur.nu.161. 826.
Delictum non præſumitur, vbi poſsibile eſt quid ſine crimine fieri poſſe. numero 20. 846.
Delictum ſolicitationis in confeſsione cõmiſſum non eſt contra fidem, ſed contra conſcientiã, & quæ ſpecies peccati ſit.nu.53. 851.
Delictum ſolicitationis in confeſsione perpetrans infamiam incurrit. numero 122. 865.
Delictum ſolicitationis in cõfeſsione clam committitur, & ob id acriùs punitur. nu.124. 866.
Delictum clandeſtinũ plus punitur, quàm publicum.nu.126. ibid.
Delictam ſolicitationis in confeſsione mulieris, quomodo probandum. numero 128. ibid.
Delinquens occultus interrogatus fortè de ſuo crimine à iudice, cũ inquirit generaliter nõ teneturreſpõdere.nu.135. 753.
Delinquentes cùm non puniuntur publica turbatur lætitia.nu.106. 746.
Denominatio omnis à proprio fine eſt ſumenda.nu.75. 494.
Denuncianda eſt hæreſis occulta. numero 82. 782.
Denunciandi ſunt hæretici nulla præcedẽte correctione.nu.32. 711.
Denunciare teſtimonium quid eſt in iure. nu.18. 772.
Denunciare renuentes grauiter puniendi ſunt.nu.37. 637.
Denunciare quis tenetur hæreticum, non obſtante iuramento aut promiſsione. nu.38. 637.
Denunciare omittens hæreticos excommunicationem incurrit.nu.39. 638.
Denunciare hæreticum renuens grauipœnã afficiendus.nu.13. & 20. 708.
Denũciare qui renuit reũ, quem quis nouit læſæ maieſtatis ſit reus. numero 14. ibid.
Denunciare hæreticum quem quis nouit, teneturn.u.21. 709.
Denunciare hæreticum occultum debet qui nouit.nu.22. 710.
Denunciare hæreticum, quiſque tenetur etiam non præcedente infamiâ.numer. 24. ibid.
Denunciare renuentes hæreticos, intra terminum præfixum excõmunicati ſunt. nu.42. 713.
Denunciare cuilibet ex iure canonico licet. nu.13. 771.
Denunciare autori quid ſit in iure.numero 20. 772.
[Denunciare] in iure ſumitur interdum pro eo, quod eſt accuſare. numero 28. 773.
[Denunciare] verbum apud autores variæ ſignificationis eſt.nu.38. 774.
Denunciare tenentur omnes ſub pœnis in edicto fidei comprehenſis. numero 69. 779.
Denunciare tenetur filius proprium parentem hæreticum.nu.83. 782.
Denuncians non tenetur probare vera eſſe quæ denunciauit.nu.36. 637.
Denuncians non tenetur ſe ſubſcribere denunciationi, nec ea verificare. numero 21. 772.
Denuncians calumnioſè in expenſas tenetur.nu.23. 772.
Denuncians in foro ſeculari, quando non tenetur denunciationem probare. nu. 50. 776.
Denunciatio vel accuſatio, à quibus proponatur.nu.14. 576.
Denunciatio delictorum in graue dãnum Reipublicæ vicem gerit accuſatoris. nu.79. 749.
Denunciatio de hæreſi tripliciter poteſt fieri.nu.93. 742.
Denunciatio ad correctionem, accuſatio ad pœnam tendit.nu.24. 772.
Denunciatio Euangelica quid. numero 45. 775.

Denun-

Denunciatio Euangelica, cur ſic dicta. nu. 44. ibidem.
Denunciatio Euangelica quando locũ habeat. nu. 45. 776.
Denunciatio iudicialis quid & quotuplex. nu. 47. ibidem.
Denunciatio publica & iudicialis quid. nu. 48. ibidem.
Denunciatio priuata & iudicialis quid nu. 49. ibidem.
Denunciatio fori Eccleſiaſtici. n. 51. 777.
Denunciatio Canonica quid. n. 52. ibid.
Denunciatio ſpecialis quid. nu. 53. ibid.
Denunciatio ſpecialis binam exigit monitionem. nu. 54. ibidem.
Denunciatio generalis quid. nu. 55. ibid.
Denunciatio regularis quid. nu. 56. ibid.
Denunciatio regularis maximè propria monaſteriorum, & capitulorum. num. 57. ibidem.
Denunciatio fit coram Inquiſitoribus. nu. 59. ibid.
Denunciatione factâ quodnã ſit iudicis officium. nu. 60. ibid.
Denũciationis forma qualis ſit. n. 34. 637.
Denunciationis definitio ſecundum Speculatorem, non ſatis accuratè tradita. numer. 2. 768.
Denunciationis definitio ſecundum Hoſtienſem non contemnenda. numero 3. ibidem.
Denunciationis definitio optima & maximè probanda. nu. 7. 770.
Denunciationis & accuſationis genuinæ differentiæ. nu. 25. 772.
Denunciationis formula. nu. 27. ibid.
Denunciationis analogia ſiue etymologia. nu. 35. 773.
Denunciationis plures differentiæ. numero 42. 775.
Denunciationis Euangelicæ finis. numero 46. 776.
Denunciator non ſubiacet talionis pœnæ. nu. 22. 772.
Denũciator & accuſator, in vnoquoq; tribunali ſancti Officij fiſcalis eſt. nume. 62. 778.
Denũciatores olim inſtituebantur, nec licebat vlli denunciare niſi iuſſus eſſet. nu. 14. 771.
Denunciatoris iuramentum poſt denunciationem. nu. 26. 772.
Denunciatoris notorium quit ſit. numero 30. 773.
Denunciatoribus tyranni olim abutebantur. nu. 16. 771.
Denunciatorum vmbra ſub tyrannis horrifica fuit. nu. 17. ibidem.
Dependente aliquo ab anima & conſcientia alicuius, ſtatur eius dicto cum iuramento. nu. 24. 847.
Deſtinatio pro actu facto, & completo habetur. nu. 38. 849.
Dei Optimi Maximi conſilio ſanctæ Inquiſitionis officium in Eccleſia inſtitutũ eſt, nu. 1. 291.
Deo placere ſine fide impoßibile eſt. numer. 274. 698.
Deus hominem ad ſui imaginem creauit, & ad ſublimẽ dignitatem illum euexit. nu. 1. 2.
Deus tria primis parentibus præcepit. numer. 1. 13. 4.
Deo ideo præceptum Adamo impoſuit, vt oſtenderet ipſum cum libero arbitrio eſſe creatum. num. 1. 5.
Deus Adamo diaboli mendacium per ironiam aperit. nu. 11. 20.
Deus primus Inquiſitor ſe ad inſtructionẽ proceſſus contra primos parẽtes accingit. nu. 1. 27.
Deus Adam citauit docens reis diem eſſe dicendam. nu. 2. ibidem.
Deus reprehendit primos parentes, quia ſeptupliciter actum peccati violauerant. nu. 16. 29.
Deus quare ſerpentem non inquiſierit. numer. 8. 28.
Deus manifeſtat Adamo nuditatem non fuiſſe cauſam timoris nu. 4. 31.
Deus quare Euam interrogauerit. numero 6. ibid.
Deus ſecretò proceſſum Adæ inſtruxit. numer. 5. 32.

Deus

Deus quare non vſus teſtibus in proceſſu Adæ.nu. 8. 32.
Deus in proceſſu Adæ formam Inquiſitoribus præſcripſit, quâ ſordes infidelium excutiant. nu.13. 33.
Deus ſententiam primũ in ſerpẽtem, deinde in primos parentes tulit.nu.1. 38.
Deus quare primos parentes non ſtatim morte punierit.nu.2. ibid.
Deus veſtes pelliceas de nouo condidit, vt illis tanquam ſaccis benedictis primos parentes indueret.nu.3. ibidem.
Deus primos parentes tunicis pelliceis induit, & quare.nu.1. 44.
Deus primos parentes in pœnam tanti flagitij omnibus bonis ſpoliat. n.1. 45.
Deus deleuit hæreticos tempore Noë nolẽtes credere prædicationem. numero 11.& 12. 47.
Deus munus Inquiſitoris exercuit contra Sodomitas.nu.7.& 8. 53.
Deus officium Inquiſitoris vſus eſt multoties cõtra Iſraelitas in hæreſes & idololatrias prolapſos. nume.22. vſque ad 34.& à nume.48. vſque ad 58.& nu. 71.73.80.81.87.91.& 95. 55.
Deus morte puniuit Saulem ob multa ſcelera.nu.117. 64.
Deus morte turpiſsimâ puniuit Achab, & Iezabelem.nu.46. 71.
Deus ob idololatriã ſuſcitauit Philiſthæos, & Arabas contra Ioram. numero 70. ibid.
Deus propter peccata morte puniuit Antiochum Regem. nu.33. 80.
Deus impunitam non relinquit Principum ſocordiam in conſeruatione religionis. nu.20. 285.
Deus imperauit populo Iſraelitico Ægypto egreſſo, ne cum infidelibus communicaret.nu.33. 287.
Deus iratus fuit Regi Ioſaphat, quia cum inimicis eius amicitiam inierat. nu. 34. ibid.
Deus caſtigauit Amaſiam & Aſa, quod amicitiâ copularetur cum impijs.num. 35. ibid.
Deus offenditur peccatis omnibus, ſed ijs maxime, quibus vera ſui colendi ratio corrumpitur.nu.4. 307.
Deus in Principes Catholicos inuehitur, qui cum hæreticis benignè ſe gerunt.num. 100. 319.
Deus eſt omnium principiorum principium & fundamentum.nu.10. 419.
Deus & natura nihil faciunt fruſtra, nec deficiunt in neceſſarijs. numero 36. 488.
Deus primos parentes à Paradiſo eiecit Inquiſitione factâ de edicto violato. nu. 19. 616.
Deus vocauit Adam virtute edicti ad ſuæ culpæ cognitionem.nu.20. 617.
Deus grauiter punit apoſtatas & hæreticos ob carnis libertatem.nu 136. 668.
Deus pronior eſt ad miſerendum, quàm ad puniendum nu.137. ibid.
Deus maximè vltus peccata ſapientum fidelium.nu.138. 669.
Deus quantum in ſe eſt lux æterna ſemper alijs influere, & lumen infundere paratus eſt.nu.195. 681.
Deus eſt conditor lucis æternæ, ſpeculum ſine macula & imago bonitatis. num. 197. ibid.
Deus vnus eſt ſuper omnia, per omnia, & in omnibus, & ex eo omnia profluunt. nu.259.& 260. 696.
Deus proprio filio non pepercit. numero 270. 697.
Deus & natura diligunt vnitatem. num. 289. 700.
Deus perficit omne bonum in nobis. num. 309. 704.
Deus cui omnia manifeſta ſunt, non punit ſine accuſatore.nu.78. 739.
Deus delicta publica Sodomorum nõ inquiſiuit abſque infamia eorundem.nume. 110. 748.
Deus cùm iudicat, non ſolùm requirit infamiam delicti, ſed etiam delinquentis. nu.127. 752.
Deus magis eſt diligendus quàm pater. nu.85. 783.

Deus eſt ſcrutator cordium nu.83. 813.
Diabolus inuidit nouum hominem ad æternam gloriam euectum.nu.2. 2.
Diabolus intellectum primorum parentum aggreditur, vt in ſuis fallacijs eos à Deo ſegregaret.nu.4. 3.
Diabolus ſerpentis formam accepit, mulierem adoritur & ad ligni fructum guſtandum pellexit.nu.5. ibid.
Diabolus mentem primorum parentum inuadit.nu.8. ibidem.
Diabolus fidem mulieris tentat, & labefactat.nu.9. ibidem.
Diabolus vltimum præceptum parentibus noſtris datum neſcire ſimulauit, & duo prima confudit.nu.14. 4.
Diabolus ex confabulatione cum primis parentibus homicida & mendax fuit, nu.15. ibidem.
Diabolus Deo mendacium adſcribit.numero 4. 6.
Diabolus Deum inuidiæ inſimulat. numero 5. 6.
Diabolus mentitur aſſerens lignum habere vim largiendi ſcientiam.nu.6. ibid.
Diabolus ijſdem armis, quibus ipſe perijt hominem aggreditur.nu.4. 23.
Diabolus impœnitens eſt, nec habet vnde peccatum ſuum poſsit excuſare.numero 9. 28.
Diabolus obſtinatus, & quare.n.10. ibid.
Diabolus vt Adamum falleret, malum boni figura & ſpecie texit.nu.8. 382.
Diabolus ob hæreſim, irâ Dei tactus eſt, ſine ſpe pœnitentiæ.nu.13. 382.
Diabolus nihil poteſt, niſi in quantum poteſtas ei datur à Deo.nu.23. 421.
Diabolus iniquorum omnium eſt caput. nu. 68. 557.
Dictio [Reddite] ſignificat debitum ſoluere.nu.19. 484.
Dictio [omnis] vniuerſalis eſt, idemque ſignificat quod dictio, vnuſquiſque. nu. 26. 636.
Dictio [omnis] eſt adeò vniuerſalis, vt vim habeat ſpecialis expreſsionis, includat omnia quæ dici vel cogitari poſſunt, eaque quæ non includerentur, nihilque in tactum deſerit. nu.28. 636.
Dictio [omnis] vniuerſalis quomodo ſumatur in iure.nu.49. 714.
F. Didacus Deza Epiſcopus Giennenſis Inquiſitor Generalis fuit.nu.2. 158.
Didacus Eſpinoſa Epiſcopus Seguntinus & Cardinalis, ac ſupremi ſenatus Præſes fuit.nu.11. 160.
F. Didacus à Silua Inquiſitor Luſitaniæ creatur.nu.3.& 4. 227.
Diebus feriatis in hæreticos etiam fit proceſſus.nu.15. 576.
Differentia inter Dominũ, & Regem, quæ ſit.nu.66. 495.
Differentia quæ ſit inter accuſationem, & denunciationem.nu.48. 806.
Differentia quæ ſit inter ſecretum confeſſionis, & ſecretũ naturale.n.33. 848.
Dignitas, fructus, & vtilitas S. Inquiſitionis, qualis & quanta ſit à nu.1. vſque ad 22. 267.
Dignitati conceſſa, cẽſentur conceſſa omnibus ſucceſſoribus in ea.nu.30. 406.
Dignitates omnes Eccleſiaſticæ poteſtatem à Romana Eccleſia acceperũt. numero 11. 419.
Diluuiũ immiſſum fuit, quia peccata carnis pro nõ peccatis ducerẽtur. n. 13. 47.
Directum dominium transfertur per legatum abſque traditione.nu.82. 433.
Diſſenſio brachij militaris contra S. Officiũ in regno Valentiæ.nu.5. 187.
Diſſenſiones, ac mala omnia ſemper vnà cum hæreſi ſubintrant.nu.3. 307.
Diſpenſatio in depoſitione ſacci benedicti reſeruatur ſupremo Inquiſitori, & ſupremo ſenatui, & non diſpenſant ſinè magna cauſa.nu.7.& 8. 38.
Diſponere tantum quis poteſt de iure, quod habet in re.nu.46. 429.
Diſputare de poteſtate ſummi Pontificis ſacrilegium quaſi eſt.nu.33. 406.
Diuinatio in denunciatione quid ſit.numero 15. 771.
Diuiſio cuiuslibet rei magnopere legenti conducit.nu.1. 630.

Diuiſio quibus rebus deſeruiat. numero 4. 631.
Diuiſionis definitio.nu.2. 630.
Diuites fieri volentes incidunt in laqueum diaboli.nu.251. 693.
Diuitias amans fructum non capiet ex eis. nu.252. ibid.
Dominicani fratres in Tarraconenſi, cõtra hæreticos inquirebant.nu.6. 177.
Dominicani fratres, octo magnos fructus in ditionibus Preſti Ioannis ediderũt, nu.1.& 2. 237.
Dominicani Inquiſitores maximè commẽdati fuerunt in Germania, ab Imperatore Frederico II.nu.4. 249.
Dominicani Inquiſitores circa cremã magnum hæreticorum numerum combuſſerunt.num.1. 251.
Dominicani fratres in Marcha Treuiſana, ac Romaniola Officium Inquiſitionis exercebant.n.1. 265.
D.Dominici tempore ſacci benedicti, erant colore ſubnigro, ad mœrorem pœnitentiæ denotandum.nu.6. 41.
D.Dominici ſententia, quam tulit in hæreticum pœnitentiatum. num.6. 99.
D.Dominici miraculis Albigenſes cõuincuntur.nu.100. 99.
D.Dominico vita functo, inquirendi munus cõmittitur ordini Prædicatorum. nu.1. 107.
D.Dominico vita functo hæreſes in Lombardia Prouincia reuixerunt, numero 2. 254.
D.Dominicus comitatur Abbates in reducendis hæreticis in Tholoſa.numero 11. 90.
D.Dominicus agit cum Legato Apoſtolico de Inquiſitione inſtituẽda.nu. 12.90.
D.Dominicus Inquiſitor creatus fuit ab Innocentio III.ſummo Pontifice, anno 1216.nu.14. 95.
D.Dominicus primus Inquiſitor generalis fuit,& alia de eius vita referuntur. n. 1.2.& 3. ibidem.
D.Dominicus ſeuerè hæreticos punit. numer.5. 99.
D.Dominicus facultatem cõceſsit cuidam Tholoſano, vt domi haberet hæreticum reconciliatum.nu.8. ibid.
D.Dominicus inſtituit familiarium genus inſtar ordinum militariũ.nu.6. 103.
D.Dominicus primus fuit Inquiſitor, in Gallia Narbonenſi.nu.1. 245.
D.Dominicus Inquiſitor primus fuit Lombardiæ.nu.1. 254.
D.Dominicus, & D.Franciſcus, duo mũdi lumina, quaſi de cælo lapſi ſunt, quo tẽpore Albigenſes Eccleſiam vexabant. nu.9. 293.
F.Dominicus à Mendoça quantum S.Officio antiquitas debeat, ſuaptè diligentiâ perfecit.nu.14. 277.
Dominium non fundatur in fide, ſed eſt de iure gentium.nu.18. 484.
Dominium quid ſit.nu.67. 495.
Dominium tribus modis dicitur. numero 68. 496.
Dominium Chriſto conueniens iure creationis redemptionis, vel dono patris non eſt temporale.nu.74. 497.
Dominium bonorum Eccleſiæ non eſt penes Papam, Reges aut Imperatores. numer. 113. 505.
Dominium tẽporale Papæ conuenire Thomas Boccius, & Celſus Mancinus conãtur probare nu.114. & .115 505.
Dominium temporale iuſtum initium habuit in Moyſe.nu.142. 513.
Donatiſtæ ſe ipſos præcipitabant. numero 21. 311.
Donationis factæ per Conſtantinum Imperatorem Eccleſiæ forma. numero 45. 426.
Donationem facere poteſt tutor de rebus pupilli, quoties illi expedit. numero 53. 430.
Donatio facta Eccleſiæ per Conſtantinum Imperatorem fuit remuneratoria, vel potiùs recognitio, reſignatio, ſeu reſtitutio.nu.54.& 64. & ideo eam recuſare non potuit Silueſter Papa. numero 97. fuit donatio ob cauſam.numer.79. & quod præſumatur iuſta.numer.77. & quod

& quòd fuerit approbata ab Eccleſia. n. 79. & quod per eam fuit tranſlatũ directum dominium etiam ſine traditione. nume.81. & quòd eſſet ſacrilegium de ea dubitare.num.86.& hæreticum.nu.87. & 89.& eius validitas probatur Patrum autoritatibus innumeris.nu.90. & Canoniſtarum nume. 92.& Legiſtarum num. 93.& obices contra dictam donationem tolluntur. nu.94. 430.

Donatio facta Eccleſiæ eſt valdè priuilegiata.nu.56. ibid.

Donationes nec facere, nec admittere poſſunt Pagani.nu.106. 818.

Dormientes & obcæcatos, quomodo ſit fugiendum.nu. 211. 684.

Dracones ſunt naturâ ſitibundi, ſicut homines ambitioſi.nu.220. 686.

Dubitatio circa fidem, quæ diaboli ſuggeſtione menti obijcitur, & cui ſtatim occurritur, non eſt infidelitas. numer.6. 9.

Dubitatio circa fidem, ſponte & deditâ operâ acceſſita, qua Theologi deliberatam appellant infidelitatem incurrit. nu.7. ibidem.

Dubia de Religione exorta ad ſummum Pontificem iudicanda referuntur. nu. 28. 405.

Dubium quoddam dilucidatur ex autoritate Toſtati Epiſcopi nu.9. 132.

Dubius in fide infidelis eſt.nu.5. 9.

Dulcinus hæreſiarcha in Lombardia concrematur.nu.19. 295.

Dulcini & Margaritæ ſupplicium. numero 26. 312.

E

EBION hereſiarcha balnei improuiſa ruinâ oppreſſus.nu. 10. 309.

Eccleſia dicitur virgo ſpõſa Chriſti pudica & incorrupta.nu.61. 410.

Eccleſia ex multis hominibus vinculo charitatis connexis, in vnum quaſi corpus conflatur.nu.60. ibidem.

Eccleſia, maculam, rugam ue non habet.nu. 62. 411.

Eccleſia tanquam magiſtra in omnibus eſt ſequenda.nu.62. ibid.

Eccleſia Romana à Domino alijs prælata eſt. nu.13. 419.

Eccleſia militans reducitur ad triumphantem, tanquam ad finem. nu. 14. 421.

Eccleſia militans dicitur corpus myſticum fidelium.nu.15. ibid.

Eccleſia eſt Catholicorum fidelium collectio.nu.28. ibidem.

Eccleſia & Imperiũ fraternizãt.n.58.430.

Eccleſia dicitur Imperij mater. numero 59. ibid.

Eccleſia præſcribere poteſt regalia contra Imperium, & vnus Rex contra alium. nu.68. 431.

Eccleſia non poteſt errare.nu.78. 433.

Eccleſia (ſecundum iuriſprudentes) habuit terras & immunitates ab Imperatoribus.nu.13. 442.

Eccleſia Catholica eſt vna, & vnum corpus myſticum, & alia eiuſdem attributa & figura.nu.46. & 50. 457.

Eccleſia ratione peccati, eſt ſuperior omnibus.nu.62. 462.

Eccleſia Chriſtiana & aliæ Reſpublicæ ſeculares ſunt ad inuicem ſubordinatæ, & id quemadmodum intelligatur. nu. 32. 487.

Eccleſia poſt peccatum Adæ cœpit in Abel iuſto.nu.141. 513.

Eccleſia Catholica non poteſt errare in fide cum ſit magiſtra veritatis, n.14. 545.

Eccleſia Romana eſt omnium mater & magiſtra.nu.88. 563.

Eccleſia Catholica inſtar eſt Paradiſi terreſtris.nu.15. 616.

Eccleſia Catholica ab initio mundi, vſque ad Chriſtum varias perſecutiones paſſa eſt.num.9. 632.

Eccleſia celebrans conceptionem B. Mariæ ſemper virginis, illam celebrat vt quid pium.nu. 179. 678.

Eccleſia noſtra nunquã diuiſa eſt, & quare. nu 261. 696.
Eccleſia nemini ad ſe recurrenti gremium claudit. nu. 153. 825.
Eccleſiam ſuper Petrum poſuit Dominus tanquam ſuper firmam petram. numer. 16. 400.
Eccleſiam nõ poſſe errare in canonizatione ſanctorum, eorumque celebratione, an ſit de fide. nu. 173. 677.
Eccleſiam nõ poſſe errare in canonizatione ſanctorum, & inſtitutione alicuius ſancti non eſt de fide, eſt tamen temerarium. nu. 178. 678.
Eccleſiam non poſſe errare in approbatione alicuius Religionis, vel in motiuo, & fine, non eſt omnino certum. numero 180. 678.
Eccleſiæ Septentrionales inducuntur ad Meridionales ſcribentes, de calamitatibus quas patiuntur. nu. 26. 327.
Eccleſiæ Carpocratianorum, & Gnoſticorum Lupanaria erant. nu. 54. 333.
Eccleſiæ nomen, varias habet ſignificationes. nu. 27. 421.
Eccleſiæ definitio. nu. 29. ibidem.
Eccleſiæ explicatio ad hereſim deprehendendã & reuincẽdã cõfert. n. 70. 557.
Eccleſiæ communis conſenſus, aut Conciliorum, aut ſummorum Pontificum, eſt ſenſus literalis. num. 72. ibidem.
Eccleſiæ vniuerſalis ſolius eſt diſcernere qui libri ſint canonici. nu. 82. 562.
Eccleſiæ intelligentia eſt germanus ſenſus ſcripturæ, quando obſcurus eſt ille ſenſus. nu. 92. 564.
Eccleſiæ impugnatores non potuerunt nec poterunt euertere illam, imò Dei iudicium patientur. nu. 10. 632.
Edicta fidei quando ab Inquiſitoribus promulgata fuerunt in Aragoniæ regno. nu. 21. 181.
Edicta quæ durante magiſtratu conficiuntur, non dicuntur propriè ſtatuta municipalia. nu. 2. 611.
Edicta contra hæreticos, an Inquiſitores poſſint promulgare. nu. 29. 620.
Edicti virtute Deus vocauit Adam ad ſuæ culpæ cognitionem. nu. 20. 617.
Edicti fidei forma. nu. 43. 623.
Edicti ſpecifica explicatio. num. 6. 631.
Edicti perpetui, perpetua eſt citatio, vbi non eſt præfixus terminus. nu. 41. 713.
Edicti publicationi adeſſe omnes tenentur, qui poſſunt. nume. 52. 714.
Edicti publicationi omnes diſtributiuè, nõ collectiuè adeſſe tenentur. nu. 54. ibid.
Edicti publicationi ſemel tantum in anno adeſſe omnes obligantur, tametſi pluries edictum, & pluribus locis publicatum eſt. nu. 55. ibidem.
Edicto qui poſſint citari. nu. 28. 619.
Edicto Inquiſitorio, in quo terminus non præfigitur annus videtur conceſſus. nu. 40. 712.
Edicto Inquiſitorum tenentur omnes obtẽperare. num. 44. 713.
Edictum Catholicorum Regum contra Iudæos, qui in Hiſpaniã remeabant, quãdo promulgatum fuit. nu. 15. 168.
Edictũ Emmanuelis Regis Luſitaniæ, de expulſione Iudæorum. nu. 1. 234.
Edictum fidei S. Petrus Martyr promulgauit contra hæreticos, & quando. num. 7. 255.
Edictum gratiæ quando proponi debeat. nu. 9. 575.
Edictum gratiæ ſimillimum edicto pretorio. nu. 10. ibid.
Edictum Generale generaliter proponi, quid ſit, & quid ſpecialiter. numero 22. 577.
Edictum proponitur etiam generaliter alicuius promotione. num. 23. ibid.
Edictum vnde dicatur. num. 1. 610.
Edictum quid ſit, & quotuplex. nu. 3. 611.
Edictum fidei eſt neceſſarium, poteſtq; conſtitui & publicari ab Inquiſitoribus. nu. 4. 612.
Edictum fidei iure diuino poſſunt conſtituere Inquiſitores, probaturq; ex ſacra Scriptura multipliciter. nu. 5. 612.
Edictum fidei poſſe conſtituere Inquiſitores, probatur iure canonico. nu. 6. 613.

Edictum fidei dupliciter proponi poteſt ab Inquiſitoribus.nu.7. 614.
Edictum fidei poſſe conſtituere Inquiſitores probatur iure ciuili.nu.8. ibid.
Edictum quoddam de fide propoſitum ab Imperatoribus illuſtratum fuit inſigni miraculo.nu.9. ibid.
Edictum aliud conſtituit Martianus Imperator.nu.10. 615.
Edictum fidei publicatum fuiſſe, conſtat etiam iure ciuili.nu.11. ibid.
Edictum fidei poſſe conſtituere Inquiſitores, probatur conſuetudine & cõmuni ſtylo.nu.12. ibid.
Edictum fidei poſſe & debere conſtituere Inquiſitores probatur ratione. numero 13. ibid.
Edictum fidei eſt optima ratio ad detegendos, & puniẽdos hæreticos.n.21. 617.
Edictum in quibus diſtinguatur ab interdicto, reſcripto, & præconis voce.nu. 24. ibid.
Edictũ quando locum habeat.nu. 25. 618.
Edictum fidei tollens è loco publico vbi affixum erat, quomodo puniendus ſit.nu. 26. ibid.
Edictum quanto tempore affixum ſtare debeat.nu.27. 619.
Edictum in quatuor partes diuiditur, & quid vnaquæque contineat.nu.5. 631.
Edictum fidei quando & à quo initiũ ſumpſerit, & publicari ceperit. n.1. 647.
Edictum fidei deductum videtur ex Epiſtola Apoſtoli Iudæ Thadei, cum qua mirificè conſonat.num. 2. 648.
Edictum fidei ad eius vnitatem, & perſeuerantiam fideles adducit nu.3. ibid.
Edictum fidei hæreticos, & perturbatores Eccleſiæ depingit, & detegit.n.4. ibid.
Edictum fidei hæreticorum errores proponit & damnat.nu.5. ibid.
Edictum fidei docet quomodo fideles ſe habere debeant cum hæreticis.n.6. ibid.
Eduardus Rex Angliæ Henrici VIII. filius hæreticus veneno creditur ſublatus. nu 99. 319.
Effigies & nomina damnatorum in Eccleſijs regni Siciliæ nõ affigũtur.n.12.43.
Effectus ſacramenti pœnitentiæ multiplex eſt.num.82. 660.
Ægidius & Conſtantinus Doctores Theologici, hæreſes Hiſpali diſſeminabant, & in carcerẽ detruſi.n.10.& 11.301.
Ægidij & Cõſtantini oſſa, cum decem & octo hæreticis, Hiſpali combuſta. num. 14. 302.
Ægyptus & Aſiæ Prouinciæ imperitæ.nu. 69. 337.
Ægypti quæ ſciebant ab Iſraelitis acceperant.nu.2. 381.
Eleazarus nolens porcinam carnem edere, nec id ſimulare diris plagis perimitur. nu. 24. 80.
Electio D. Ambroſij, Seuerini, & S. Nicolai per miraculum.nu. 7. 419.
Electio facta ab aliquo, autoritate ſui ſuperioris non poteſt à ſucceſſore reuocari. nu.48. 525.
Electionem voluntatis ſemper præcedit deliberatio.nu. 12. 10.
Electores Imperij quot & qui ſint, & eorum munera.nu.88. & 91. 466.
Electores Imperij quare de Alemania potiùs, quàm aliunde fuerint deſignati. nu.90. ibid.
Electores Imperij non poſſunt aliquem eligere in Regem Romanorum Imperio non vacante.nu.141. 476.
Electorum Imperij literæ ad Gregorium X. quibus ab eo poſtulant ſibi concedi, vt Vincislaum Carolo IIII. Imperatori coadiutorem adiungerent.n.140. ibid.
Electus ex cõmiſsione ordinis, ab ipſo ordine electus cenſetur.nu. 42. 525.
Electus cenſetur à committente, nõ autem à commiſſario. nu.83. 532.
Eliachim infidelis & hæreticus fuit, & à Deo per manus Nabuchodonoſor punitus.nu.113.& 115. 75.
Elias Propheta occidit Prophetas Baal. nu. 59. 461.
Elizabetha Regina Angliæ, vniuerſæ Anglicanæ Eccleſiæ caput ſe dici, & haberi vult.nu.46. 332.

Emanuel Rex Luſitaniæ edictum cōtra Iudæos & Mauros publicari mandauit. nu.1. 234.

Emanuel Imperator luminibus priuatur, ob eius ſcelera.nu.74. 317.

Emendatio circa ea quæ ſunt fidei,an ſit facienda à Papa.nu.31. 620.

Enſabatatorum incendium reſtinctum, & à quo.nu. 16. 294.

Epiſcopalem poteſtatem inſtituit Chriſtus, & quando.nu.98. 662.

Epiſcopali dignitati eſt annexa poteſtas inquirendi contra fidei noxios. numero 2. 89.

Epiſcopalis poteſtas ſacramentum eſt, imprimens characterem. nu.99. 662.

Epiſcopi ſucceſſerunt Apoſtolis, qui iure diuino Ordinarij fuêre Inquiſitores. nu.31. 87.

Epiſcopi iure diuino, & communi in hæreticos inquirebant.nu.11. 132.

Epiſcopi omnes Græcorum illiterati & indocti.nu.68. 337.

Epiſcopi ſucceſſerunt in locum Apoſtolorum.nu.22. 420.

Epiſcopi & Inquiſitores,an ſint iudices inſolidum, & in cauſa hæreſis. numero 97. 534.

Epiſcopi negligentes diœceſim ab hæreſibus purgare puniendi ſunt, & ab Epiſcopali dignitate remouendi. numero 100. 535.

Epiſcopi in rebus fidei, an recurrere debeant ad ſolum Petrum. nu. 32. 621.

Epiſcoporum ſtatus perfectior eſt ſtatu monachorum.nu.90. 501.

Epiſcoporum munus eſt cuſtodire oues ſibi creditas,& hæreſes exſtirpare.numer. 98. 534.

Epiſcopus Cardinali maior eſt ordine, inferior dignitate.num.138. 512.

Epiſcopus committens alicui vniuerſitatem cauſarum, licet eum Vicarium nominet,non eſt Vicarius ſed delegatus.nu. 78. 532.

Epiſcopus ex Concil.Trident.priuatum hæreticum poteſt abſoluere.nu.105. 786.

Epiſtola Apoſtoli Iudæ Thadæi hortatur fideles,& prima & ſecunda pars ipſius declaratur.nu.8.9. & 14. 649.

Epiſtola Iudæ Thadæi in illa particula [per communem ſalutem] fidem deſignat. nu.17. 650.

Epiſtola Iudæ Thadæi in illa particula [ſub introierunt enim quidam homines] quid ſignificet.nu. 23. 652.

Epiſtola Iudæ Thadæi in illa particula [cōmonere autem vos volo,&c.] quid intendat.nu.135. 668.

Epiſtola Iudæ Thadæi in illa particula [quinta cum Michael Archangelus] declaratur.nu.147. 670.

Epiſtola Iudæ Thadæi in illa ſexta particula [væ illis, qui in via Caim,] &c.quid intendat.nu.186. 679.

Epiſtola Iudæ Thadæi in illa particula [ſunt velut fluctus feri maris] quid denotat nu.233. 688.

Epiſtola Iudæ Thadæi in illa particula [ſidera errātia] quid intēdat.n.238. 689.

Epiſtola Iudæ Thadæi in illa particula [Prophetauit autem, & de his ſeptimus ab Adam Enoch dicens: ecce venit Dominus,] &c.declaratur.n.241. 690.

Epiſtola Apoſtoli Iudæ Thadæi in illa particula [Vos autem chariſſimi amatores eſtote verborum, quæ prædicta ſunt ab Apoſtolis.] Quid ſignificet. numero 256. 694.

Epiſtolæ Iudæ Thadæi ſeries & contextura. nu.7. 648.

Epiſtolæ Apoſtoli Iudæ Thadæi, inſtitutum quale ſit.nu.10. 649.

Epulantes peccata luxuriæ ſolent exercere. nu. 212. 684.

Errans ex ignorantia affectata,ex malitia propria præſumitur errare. numero 45. 550.

Errans circa fidem probabili ignorantia, ſi poſt legitimam admonitionem perſeuerat,ab hæreſi non excuſatur.numero 47. 550.

Errans ignorantia inuincibili, ab hæreſi excuſatur, & quomodo.nu.144. 824.

Errans bonâ fide, quærens veritatem rerum difficilium, non eſt puniendus. numero 145. 824.
Errant qui dicũt poteſtatẽ Papæ, Conciliorũ generalium eſſe priuatiuè. n. 39. 407.
Erronea propoſitio quid ſit. nu. 105. 566.
Error qui contra Chriſti ſanguinem Barcinonæ doceri cepit à Sum. Pontif. reprobatur. nu. 30. 297.
Error Bartoli & Baldi, in comparatione edicti Pretorij cum ijs, quæ quouis tẽpore a decurionibus proponuntur. nu. 11. 575.
Error intellectus maximus eſt. numero 85. 858.
Errores & hæreſes Martini Lutheri deſcribuntur in Bulla Leonis Papæ X. nu. 7. 115.
Errorum plurimorum Hiſpaniæ initium fuêre bella, & diſſenſiones. numero 1. 134.
Eſau hæreticum prophanum, & ſimoniacũ eſſe probatur. nu. 12. & 13. 54.
Eſdras Inquiſitoris Officium exercuit, & quomodo. nu. 5. & 7. 78.
Eſſe à Deo conſideratur tribus modis. nu. 17. 420.
Eua diuinitatis cupida Legem Dei violat, virumque ad id agendum induxit. numer. 6. 3.
Eua blando ſerpentis congreſſu hærere cepit, & minas Dei ambiguas habere, & ideo conſilium ipſius ſequitur. numero 2. 6.
Eua, quòd Deus affirmatiuè dixerat in dubium reuocauit, verbum [forte] addendo. nu. 2. 8.
Eua diabolo credidit dicenti: [nequaquam moriemini.] nu. 3. ibid.
Eua infidelitatis labem cõtraxit dubitãdo, an pœna propoſita rata foret. numero 4. 9.
Eua infidelis fuit, in recitando diuino præcepto, de ſuo enim addidit [ne tangeremus illud.] n. 1. 15.
Eua tribus modis violauit præceptum, & quomodo. nu. 2. ibid.
Eua non intellexit mortem propoſitam euenire ex natura ligni ſed ex tranſgreſſione præcepti. nu. 7. 16.
Eua blaſphemiam adiungit hæreſis crimini cupiens eſſe ſicut Deus. nu. 1. 17.
Eua hoſtem habuit multò callidiorem, & fortiorem viro. nu. 3. 26.
Euam quare Deus interrogauerit. n. 6. 31.
Euæ fidem diabolus tentat & labefactat. nu. 9. 4.
Euæ peccatum in hæreſim & apoſtaſiam prorupit. nu. 3. 15.
Euæ peccatum Caietanus multis nominibus extenuat. nu. 5. 26.
Euæ vecordiam Rupertus Abb. graphicè depingit. num. 6. 16.
Euchariſtia ſacramentum eſt ſacramentorum. nu. 101. 662.
Euchariſtiam plurimæ præceſſerunt figuræ in Teſtamento veteri. nu. 63. 658.
Euchariſtiæ ſacramentum Chriſtus inſtituit in noctis cœna. num. 57. 657.
Euchariſtiæ ſumptio gratiam & vitam æternam operatur. nu. 6. ibidem.
Euchariſtiæ ſacramentum, durabit in ſpecie vſque ad finem mundi. nu. 61. ibid.
Euchariſtiæ poſſibilitas & vis in eius verbis declaratur ex D. Thom. numero 62. ibid.
Euchariſtiæ ſacramenti effectus varij, & mirabiles ſunt. nu. 64. 658.
Euſebij hiſtoria eſt reprobata ab Eccleſia. nu. 95. 436.
Eutychianorum tempeſtate, ſtudius, Sabas, & Euthymius floruerunt. nu. 8. 293.
Exceptio firmat regulam. numero 85. & 86. 500.
Exceptionem quis non ſolum efferre, ſed probare tenetur, & teſtes nominare. 84. 604.
Excommunicati ſunt qui non denunciant hæreticos infra terminum præfixum. nu. 42. 713.
Excõmunicationẽ incurrit hæreticos omittens denunciare. nu. 39. 638.
Excommunicationis pœna euitatur excuſatione legitimâ. nu. 53. 714.

Explicationes plures Patrum, de poteſtate D.Petri, & eius ſucceſſorum, ex petræ metaphora.nu. 18. 400.
Exteriora ſecreta animi interiora indicãt. nu.127. 822.
Extrema vnctio adumbrata fuit. numero 109. 662.
Extrema vnctio habet quæ ad rationem ſacramenti requiruntur.nu.114. 663.
Extrema vnctio non ſemper peccata dimittit, quoad culpam.nu.119. 664.
Extrema vnctio non imprimit characterẽ. nu.120. ibid.
Extrema vnctio ornatum in anima cauſat. nu.121. ibidem.
Extrema vnctio denegatur hæreticis ad Eccleſiam conuerſis.nu.158. 826.
Extremæ vnctionis ſacramentum, qui hæretici negauerint.nu.107. 662.
Extremæ vnctionis ſacramentum immediatè inſtitutum eſt à Chriſto. numero 108. 662.
Extremæ vnctionis miniſter ſolus eſt ſacerdos.nu.111. 663.
Extremæ vnctionis inſtitutio vnde colligitur.nu.113 ibidem.
Extremæ vnctionis inſtitutio maximè decebat diuinam prouidentiam. numero 115. ibidem.
Extremæ vnctionis veritas vnde conſtet. nu.116. ibidem.
Extremæ vnctionis effectus quotuplex ſit. nu.117. ibidem.
Ezechias Rex pius, mortuo Acham patre impio fecit mũdare templum Domini, & cultum Dei reſtituit, ac idola deſtruit.nu.102. 74.
Ezechias ſerpentem æneum erectum à Moyſe confringit, & quare. numero 103. ibidem.

F

FACERE contra legem in re graui nullâ rationabili cauſa vrgente lethalis eſt culpa. numer.12. 35.
Facta plus aliquid demõſtrãt, quàm verba. nu.128. 822.
Facta inter eaſdem perſonas eodem die & loco præſumuntur in dubio incontinenti, & vno cõtextu facta.n.50.850.
Factum ab his, qui habent autoritatem, à Concilio factum cenſetur.nu.43. 525.
Factum ſub tempus cõtractus belli vel matrimonij, quando dicatur in ipſo contractu factum.nu. 28. 847.
Factum incontinenti eſſe dicitur, quamuis antè vel pòſt facta ſint, cùm tamen ineſſe videantur.nu 48. 850.
Factum quid.ſi eodẽ die probatur.præſumitur incõtinenti factum. n.51. ibid.
Facultas intellectus & voluntatis fuit in primis parentibus rectiſsima.nu.3. 2.
Facultas conceſſa cuidam Toloſano à D. Dominico, vt domi haberet hæreticum reconciliatum.nu.8. 100.
Facultas data Inquiſitori generali à Papa, quomodo intelligenda ſit.n.74. 531.
Fama quando ſufficiens ſit ad inquirendũ. & ad torquendum nu.42. 729.
Fama orta à viris probis vicem gerit accuſatoris, & iudex ex illa poteſt inquirere contra aliquem.nu.68. 736.
Fama in caſu hæreſis non quælibet ſed vehemens, & grauis debet eſſe ad inquirendum ſpecialiter num. 69. 736.
Fama quæ per duos teſtes omni exceptione maiores probatur, ſufficiens eſt ad pœnã ordinariam infligendã.n.70. 737.
Fama vno teſte comprobata, nec ſemiplenã probationem facit, nec indicium inducit.nu. 71. 737.
Fama quid ſit.nu.72. ibidem.
Fama vel infamia, quomodo probanda eſt per teſtes.nu.73. ibidem.
Fama alicuius, in quo loco quærenda ſit. nu.74. ibidem.
Fama ſola non ſufficit in criminalibus ad mortis pœnam inferendam.n.75.738.
Fama qualis requiratur, vt iudex poſsit inquirere.nu. 112. 749.
Fama an æquiparetur vitæ, & an ſimus domini vtriuſque. nu.114. ibidem.

Fama

Fama delictorum in aliquo loco ſufficiens eſt, vt iudices generaliter inquirant, ad inueniendum delinquentes in ſpeciali.nu.122. 750.

Fama auro precioſior.nu. 68. 779.

*Fama veteribus Poetis dea fuit, & veridica.nu.*100. 817.

*Famam propriam contemnere, an ſit reprehenſibile.nu.*116. 749.

*Familiares S.Officij cur inſtituti & ſic vocati.nu.*1.& 2. 103.

*Familiares S.Officij in Italia Cruce-ſignati nuncupantur.nu.*3. *ibid.*

*Familiares à S.Dominico inſtituti poſt eius mortem tertium Dominicanorum ordinem inſtituerunt. nu.*8. 104.

*Familiares noſtrâ ætate primi dumtaxat generis S.Officio inſeruiunt.n.*8. 104.

*Familiares ſeu Cruce ſignati cùm creantur poſſunt,ex tunc ſemel in vita abſolui à caſibus reſeruatis in Bulla cœnæ Domini.nu.*10. 10.

*Familiares ſeu Cruce-ſignati cùm creantur indulgentiam plenariam conſequuntur.nu.*11. *ibidem.*

Familiares ſeu Cruce ſignati tẽpore interdicti, diuinis intereſſe poſſunt.numer. 12. *ibid.*

*Familiares ſeu Cruce-ſignati tempore interdicti, morientes poſſunt in Eccleſia ſepeliri.nu.*13. *ibidem.*

Familiares ſeu Cruce-ſignati indulgentiam ſtationum vrbis conſequuntur.numero 14. *ibid.*

*Familiares ſeu Cruce ſignati, cùm ad hæreticorum exterminium accinguntur indulgentiam plenariã conſequuntur. nu.*15. *ibid.*

Familiares Sancti Officij regni Siciliæ, an ſint exempti iure diuino. numero 27. 725.

*Familiarium genus inſtar ordinum militarium ſanctus Dominicus inſtituit.numer.*6. 103.

*Familiarium nobilium Inquiſitionis regni Siciliæ diligentia in rebus fidei. nu.*27. 214.

*Fauores ampliandi ſunt, & odia reſtringenda,nu.*27. 523.

F.Felix Peretus,qui fuit Papa Sixtus V. Inquiſitor Venetijs exſtitit. numero 4. 265.

*Ferdinandus Valdes Archiepiſcopus Hiſpalenſis Inquiſitor generalis fuit. numer.*10. 160.

Ferdinandus Rex ſcripſit Inquiſitori Archiepiſcopo, locumtenenti, & Vicario Sardiniæ & quâ cauſa.nu. 7. 225.

*Ferdinandus Arenillas de Reynoſo Promotor fiſcalis ſupremi Senatus S.generalis Inquiſitionis.nu.*8. 150.

*Ferdinandus Hiſpaniarum Rex, ab Alexandro VI. ſummo Pontifice appellatus fuit Rex Catholicus, & regna Indiarum ei conceſſa.nu.*123. 471.

*Feriatis diebus in hæreticos fit proceſſus. nu.*15. 576.

Feudi iudicium pertinet ad Regem.numer. 12. 442.

Fideles bona priſtina,quæ in primis parentibus perdiderunt recuperent in Eccleſia.numero 16. 616.

*Fideles tenẽtur præbere fidei teſtimonium, vſque ad ſanguinem. nu.*22. 651.

*Fidelitas, an ſit ſeruanda amicis, & quo iure.nu.*4. 756.

*Fide deficientes grauiter puniendi ſunt, abſque monitione.nu.*10. 13.

*Fidei fauore multa conceduntur, quæ alias prohibentur, & in quibus caſibus habeant locum.nu.*17. 521.

*Fidei actio publica die feſto celebratur, & quamobrem.nu.*36. 597.

*Fidei opus quale ſit.nu.*12. 649.

Fidei fructus referuntur.nu. 13. 650.

*Fidei integritas aduerſus Iudæos declaratur.nu.*16. *ibid.*

*Fidei deſcriptio.nu.*19. *ibid.*

*Fidei ſupercertare, quid ſit multipliciter declaratur.nu.*20. *ibid.*

*Fidei triumphum quàm mirificè extollit Paulus.nu.*21. 651.

Fidei teſtimonium vſque ad ſanguinem tenentur præbere fideles. nu. 22. 651.

Fidei cognitio certior eſt cognitione, & ratione naturali, ſenſuumque euidentiâ. num.151. 671.
Fidei vnitas eſt vinculum perfectionis. nu.265. 697.
Fidei Chriſtianæ commodum non patitur dilationem.nu.44. 713.
Fides duo includit, firmitatem aſſenſus, & certitudinem.nu.8. 10.
Fides nutans à Chriſto Domino infidelitatis ignominiâ notatur.nu.9. ibid.
Fides Trinitatis neceſſaria fidelibus. nume.12. 355.
Fides Catholicæ religionis quæ ſit. numero 34. 422.
Fides Catholica vna eſt, & non plures, & conſequenter vna Eccleſia. nu.92. & 95. 534.
Fides non mutatur.nu.93. 534.
Fides eſt lucerna, quam Dei ſapientia accendit ad recuperandam drachmam, id eſt, hominem perditum. numero 94. ibidem.
Fides radix eſt omnium bonorum. numero 18. 650.
Fides firmitas eſt charitatis, charitas autem robur fidei.nu.232. 688.
Fides ſine operibus mortua eſt. numero 264. 697.
Fides deficit, vbi virtus deficit. numero 295. 701.
Fides non conſiſtit ſolùm in oris confeſſione, ſed præcipuè in aſſenſu mentis. nu.63. 852.
Filiæ pœnitentiæ, tenentur confeſſarios, à quibus ſolicitatæ ſunt Inquiſitoribus denunciare.nu.127. 866.
Filij hæreticorum, credentium, aliorumq́; ſimilium, ſunt ipſo iure inhabiles ad officia, & beneficia, & quando.nume.201,202. & 205. 834.
Filij hæreticorum quare ſint infames, & paternâ infamiâ affecti. n.202. 834.
Filij propter hæreſim parentum efficiuntur ſui iuris.nu.6. 46.
Filij ex iniquis parentibus nati, teſtes ſunt nequitiæ aduerſus eos.nu. 165. 827.
Filijs hæreticorum vetitum eſt eorum ritus ac ſectas obſeruare.nu.166. 827.
Filio in diuinis proprium eſt generari.num.15. 355.
Filio patrem occidere licet oppugnantem patriam.nu.88. 782.
Filius negligens vindictam patris, hæreditate priuatur.nu.73. 781.
Filius denunciare tenetur proprium parentem hæreticum.nume.83. 782.
Filius à patre pluſquam pater à filio diligitur.nu.84. ibid.
Filius arcem cuſtodiens pro Catholica fide, ſi patrem obſidentem occidit, manus ſuas Deo ſanctas dicauit.nu.87. ibid.
Filius ob delictum patris infamis, ſi illum interimit ſeipſum in integrum reſtituit.nu.89. 783.
Filius talis præſumitur, qualis pater.numer.56. 808.
Filius punitur ob delictum criminis læſæ maieſtatis diuinæ & humanæ, à patre commiſſum.nu.164. 827.
Filum ſtupeum in candela quid denotat. nu.33. 386.
Filum ſtupeum in candela fides eſt interna.nu.37. ibid.
Finis præcipit, dominatur, atque legem imponit. nu.36. 455.
Finis ſpiritualis poteſtatis eſt æterna felicitas.nu.39. ibid.
Finis naturalis cuiuſque Reipublicæ ſæcularis ordinatur ad finem ſupernaturalem Eccleſiæ.nu. 34. 487.
Finis temporalis ſubordinatur fini ſpirituali.nu.53. 422.
Finiti ad infinitum nulla eſt proportio. nu. 66. 431.
Fiſcalis ſancti Officij, quando debeat teſtes producere.nu.19. 577.
Fiſcalis ſancti Officij, quotannis petit edictum generale renouari & publicari, nu.20. ibid.
Fiſcalis S.Officij, poſt interrogationem & tres primas audientias proponit accuſationem: & quomodo.nu. 46. 582.
Fiſcalis S.Officij quare inſtitutus.n.15. 796.

Fiſcalis S.Officij nomen, & gradus, quare in accuſatione deſcribatur. numero 29. 802.
Fiſcalis S.Officij ad pœnam talionis non ſe ſubſcribit nu.30. ibid.
Fiſcalis S. Officij debet eſſe iuriſperitus, & quare.nu.37.& 40. 804.
Fiſcalis S.Officij tenetur ad ea, quæ accuſator obligatur.nu.38. ibidem.
Fiſcalis S.Officij, cuius conditionis & qualitas eſſe debet.nu.41. 805.
Fiſcalis S.Officij caueat ne aliquē malitioſè accuſet.nu.43. ibidem.
Fiſcalis S.Officij debet reos in ſcriptis, & propria voce accuſare. nu.44. ibid.
Fiſcalis S. Officij ſolos hæreticos accuſat. nu.47. 806.
Fiſcalis S. Officij in accuſatione contra inquiſitos de hæreſi, quid ſuperaddere debeat vltra clauſulam illam [qui cùm eſſet Chriſtianus.] nu.70. 811.
Fiſcalis S.Officij quare in accuſatione vtitur illis verbis [& ſpeciatim laicum accuſo.] nu.92. 815.
Fiſcalis S.Officij debet in accuſatione ponere locum ciuitatis, vbi commiſſa fuit hæreſis, & quid de tempore. num. 93. & 95. 815.
Fiſcalis S.Officij, quare in accuſatione vtatur illis verbis [vel fecit tale quid hæreticum.nu.125. 821.
Flandriæ primus Inquiſitor quis fuit.num. 1. 247.
Florentiæ Inquiſitio quando inſtituta fuit. nu.1. 263.
Forma donationis factæ per Conſtantinum Magnum Imperatorem Eccleſiæ ſanctæ.nu.45. 426.
Forma reuocandi grauamen. n.69. 603.
Forma edicti fidei.nu.43. 623.
Forma eſt ordinata ſeries, rem ad ſubſtantiam reducens.nu.18. 797.
Forma accuſationis ſeruanda à Promotore fiſcali S.Officij.nu.21. 798.
Forma iuramēti de calumnia, vnde ortum habuit.nu.209. 834.
Franciſcani fratres, quo tempore Officium S.Inquiſitionis adminiſtrarunt. num. 3.& 4.pag.265.& nu. 2. 112.
F.Franciſcus Ximenius S. R. E. Cardinal. & Archiep. Toletan. Inquiſitor generalis fuit.nu.4. 159.
F. Franciſcus Ximenius Archiep. Toletan. publicatio teſtium in Officio S.Inquiſitionis ne fieret, pro virili parte defendit.nu.9. 276.
Franciſcus Auila S.R.E. Cardinalis Inquiſitor ſupremi Senatus ſanctæ & generalis Inquiſitionis fuit.nu.8. 148.
S. Franciſcus Aſſiſius, & S. Dominicus duo mundi lumina, quaſi de cælo lapſi ſunt, quo tempore Albigenſes Eccleſiam vexabant.nu. 9. 295.
S.Franciſcus Paulanus floruit eo tempore, quo Lutheri peſtis ſerpere incepit. nu. 12. ibidem.
Fratricellorum hæreſis exulſa.nu.22. 295.
Fratrum nomine Chriſtianè, qui veniant appellandi.nu.29. 710.
Fredericus Imperator à filio ſuffocatus. numer.77. 317.
Fredericus I. quando coronatus Imperator fuit & à quo.nu.102. 469.
Fredericus II.ab Honorio Papa III.coronatur.nu.105. 470.
Fructus fidei referuntur.nu.12. 649.
Fugâ rei terminatur proceſſus.num.42.43. 44.45.& 46. 599.
Fugiens è carcere S.Officij ſi nobilis eſt arctiùs cuſtodiatur, ſi vilis flagelletur. nu.72.& 73. 587.
Fugiens è carcere S. Officij negligentiâ cuſtodis, cum eo mitius agitur. numero 75. ibidem.
Fugientes citari & moneri debent.numero 61. 585.
Fugienti quomodo fit proceſſus. numero 60. ibid.
[Fundamentum] multis modis ſumitur. nu.33. 422.
Funes, in ſacris pro peccatis dicuntur. num. 74. 391.
Funes maximè propriè pro hæreſibus ſumuntur in ſacra Scriptura.n.75. ibid.

Funis in tribunali S.Officij quid ſignificat. nu.72. ibid.

Funis pœnitentibus, & pœnitentes videntibus terror eſt.nu.78. 392.

G

GALLIA Ciſalpina multis erroribus erat infecta cùm Longobardorũ Rex Alboinus illam inuaſit.nu. 12. 324.

Galliarum calamitas.nu. 36. 330.

Galliarum Regis imperium Hugonoti hæretici rebellantes nefariè detrectarũt. nu.40. 331.

Gallias innumerâ hæreticorum multitudine refertas Franci ſubiecêrunt. numer.7. 324.

Galliæ inquiſitio quãdo, & à quo instituta. nu.1.& 2. 245.

Galliæ cum rurſus labente tempore in hæreſim laberentur, à Northmannis ferro, ac flammis afflictæ.nu.8. 324.

Galliæ regnum Henricus Borbonius in miſerabiles calamitates iniecit. numero 37. 330.

Galliæ in regno ſupra ſexcenta monaſteria euerſa, & quinque ſacerdotum millia mactata.nu.48. 332.

Gallus quidã ſe Chriſtum profitens in fruſta conciditur.nu.19. 311.

Garcia Loayſa Archiepiſcopus Hiſpalenſis Inquiſitor exſtitit generalis Hiſpaniarum.nu.9. 160.

Garcia Loayſa Archiepiſcopus Toletanus, Inquiſitor ſupremi Senatus ſanctæ Generalis Inquiſitionis exſtitit. numero 8. 148.

F.Garcias Aura, & Bernardus de Pegnaforte Dominicani Inquiſitores, gladijs hæreticorum occumbunt.nu.8. 109.

Gaſpar Quiroga S.R.E.Cardinalis & Archiepiſcopus Toletanus Inquiſitor Generalis fuit Hiſpaniarum.n.13. 161.

F.Gaſpar à Corduba cõfeſſarius Sereniſſimi Hiſpaniarum Principis quædam de S.Officio meditatus. nu.11. 277.

Generale Conſilium.S. Inquiſitionis in Hiſpania à quo, & quando inſtitutum fuit num.1. 145.

Generalis Conſilij.S. Inquiſitionis munus quod ſit.nu.2.& 3. ibid.

Generalis Inquiſitio fieri nequit niſi precedente edicto.n.39. 622.

Genſericus ſpectro exanimatus interijt. nu.80. 317.

Genuenſis Inquiſitio, quo tempore exercebatur, & quis fuit primus Inquiſitor. nu.2. 265.

Georgius Podebrachius ærumnis confectus deceſſit.nu.93. 319.

Geraldi Sagarelli hæreſis exſtirpata.nume. 19. 294.

Germaniæ inferioris calamitates. numero 47. 332.

Geſta, ſeu gerenda à non habente poteſtatem ſunt nulla, tanquam geſta à priuato & non habente iuriſdictionem.numer.9. 520.

Gilimer vltimus Rex Vandalorum, victus mittitur ad Imperatorem.numer. 84. 317.

Gladij à ſiniſtris Crucis depoſiti in ſtemmatibus ſanctæ Inquiſitionis ſymbolum.nu 68. 374.

Gladium materialem ſummus Põtifex habet nutu, Imperator iuſſu.nu.22. 450.

Gloſſæ, Doctores, ac iura quibus Inquiſitoribus licet conſtituere & facere vicarios, ſeu ſubſtitutos quomodo intelligenda. nume.25. 522.

Goa Indici Imperij caput. nu.4. 236.

Goam expugnauit Alburquetius, rei militaris peritiſſimus.nu 3. ibidem.

Goæ vrbis, & Inſulæ Orientalis deſcriptio. nu.1. ibid.

Goæ crux reperta, indicat olim à Chriſtianis habitatam.nu. 2. 236.

Goæ regio Iudæis referta.nu.6. ibid.

Goæ tribunal S. Inquiſitionis collocatur. nu.7. ibidem.

Goæ

Goæ Inquiſitorum nomenclatura. numero 8. ibid.
Godofredus Bullionus Hieroſolimam cepit.nu.62. 316.
Goslarius quidam Manichæi errorem inſtaurans ſuſpenditur. nu.20. 311.
Gotthi antiquitus loca, quæ ſunt ſupra Germaniam, & Danubium occuparunt. nu.2. 323.
Gotthi Arrianâ tabe infecti ſuis ſedibus expulſi fuerunt ab Hunnis. numero 4. ibid.
Gratia Dei, eſt radix omnis meriti.numer. 307. 704.
Græcia bonarum artium mater, nunc ignorationis caligine horret.nu 66. 337.
Græciæ vrbes non aliud iuſiurandum à ciuibus exigebant, quàm de concordia conſeruanda.nu.30. 286.
Græci ope noſtrorum Aſiam receperunt. n. 61. 316.
Græci ob hæreſim imperio priuati fuerunt. nu.86. 466.
Græcis edocendis collegium erigit Romæ Gregorius XIII.nu.67. 337.
Græcorum omnes Epiſcopi illiterati & indocti.nu.68. ibid.
Gregorius Cyprius Patriarcha hæreticus, infeliciter è vita migrauit. numero 30. 312.
Gregorius XIII. ſum. Pontifex collegium Romæ erexit Græcis edocendis. nume. 67. 337.
Gregorius Papa V. Germanis conceſſit, vt eligerent Regem Romanorum. nume. 78.84.& 88. 464.
Guadalupi Hieronymitani Inquiſitores inſignes Inquiſitionis actus fecerũt. numer.11. 138.
Guidonis Lachæ hæreſiarchæ oſſa ex ſepulchro eruta & combuſta.nu.40. 299.
Guillelmæ fœminæ oſſa aduſta fuerunt.nu. 39. ibidem.
Guillelmi Cornelij hæretici oſſa concremata.nu.38. 298.
Guillelmus Arnaldus Toloſæ Inquiſitor ab hæreticis obtruncatur.nu.7. 109.
F. Guillelmus Coſta Cathaloniæ Inquiſitor. nu 17. 110.
Guillelmus de Mongriu in Archiepiſcopatu Tarracon. Inquiſitionem introduxit.nu.3. 177.
Guillelmus Comes Hollandiæ in regẽ Alemaniæ & Imperatorem coronatur. n. 107. 470.
Gunderius Rex hæreticus à dæmone vexatus interijt.nu.79. 317.

H

HELENA Conſtantini Imperatoris mater, crucem Chriſti inuenit.nu.19. 365.
Helenæ difficile dictũ explicatur. numero 12. 343.
Helias Inquiſitor acerrimus exſtitit iubens occidi 850. Prophetas.nu.44. 71.
Helias iubente Domino ob ſcelera Achab Regis Syriæ Azael vngit.n.45. ibid.
Heliotropij ſymbolum ad Crucem. numero 61. 373.
Heluetiorũ Cantones Catholici paruâ manu Cantones hæreticos, tribus prœlijs fuderunt.nu.33. 330.
Henricus III. Imperator Occidentalis Imperij, in ſumma calamitate deceſſit.nu. 76. 317.
Henricus III. Rex Gallorum iuſto Dei mucrone percuſſus interimitur. numero 91. 318.
Henricus VIII. Angliæ Rex hæreticus miſerè deceſſit.n. 97 & 98. 319.
Henricus Borbonius in miſerabiles calamitates Franciæ regnum iniecit. numero 37. 330.
Henricus Borbonius ad fidem Catholicam conuertitur.nu.39. 331.
Henricus I. à Benedicto VIII. ſum. Pontifi. coronatus eſt.nu 94. 468.
Henricus quem Germani Regem appellant à Papa Nicolao in Imperatorem coronatus.nu.97. ibidem.

Henricus IIII. Imperator Paſchalis Papæ II. pedes oſculatus eſt, & ab eo coronam accepit.nu.99. 468.

*Henricus V. fuit coronatus à Clemente III. ſummo Pontif.nu.*103. 469.

*Heraclio Imperatore, Oriens varijs hæreſibus affligebatur.nu.*13. 324.

Heraclioni Imperatori naſus præſectus, & imperium ereptum. numero 49. 315.

*Heraclius Imperator hæreticus infelix moritur.nu.*48. *ibidem.*

*Heredes inſtitui non poſſunt Pagani, nec Iudæi.nu.*104. 818.

*Hæreſiarcha ſeu dogmatizans propriè quis dicatur. nu.*134. & 135. 822.

*Hæreſiarcharum & Imperatorum hæreticorum infelix exitus.à nu.*7. *vſque ad* 107. 308.

*Hæreſes extinctæ fuerunt in Iſrael tempore Thola.& Iayr.nu.*94. 62.

*Hæreſes & errores Lutheri deſcribuntur in Bulla Leonis Papæ X. nu.*7. 115.

*Hæreſes omnes temporum ſuperiorum, ab hæreticis noſtri temporis denuo excitantur.nu.*19. 325.

Hæreſes Iouiniani multas libidines in vrbem Romam inuexerunt. numero 55. 333.

*Hæreſes & ſchiſmata orta ſunt ob denegatam obedientiam ſummo Pontifici. nu.*19. 450.

*Hæreſi & hæretico nihil eſt deteſtabilius, nu.*13. 634.

*Hæreſim & impietatem continebant verba Heli dicentis, Dominus eſt, quod bonũ eſt in oculis ſuis faciat.num.*106.107. & 108. 63.

Hæreſim quodammodo approbat, qui nouit hæreticum, nec eum denunciat. nu. 76. 781.

*Hæreſis ad hoc vt conſtituatur, non ſufficit quem in fide erraſſe, ſed ſcire quod approbauerit eſſe cõtra præceptum Dei & Eccleſiæ.nu.*11. 10.

*Hæreſis non eſt ſine pertinacia.nu.*1. 11.

*Hæreſis perficitur diſſenſione intellectus, adiuncto conſenſu volũtatis.n.*12.13.

Hæreſis crimini Eua blaſphemiam adiungit, cupiens eſſe ſicut Deus. numero 1. 16.

Hæreſis mente concipitur.nu. 11. 33.

*Hæreſis crimen punitur à Deo multoties contra Iſraelitas hæreticos, & idololatras. à nu.*22. *vſque ad* 34. & *à nu.*48. *vſque ad* 58. & *nu.*68.71.73.80.81. 87.91 95. & 100. 55.

*Hæreſis & idololatria immedicabile malum eſt.nu.*102. 62.

Hæreſis notâ inuſti ſunt Ophni & Phinees, propter acceſſum ad mulieres.nu. 109.110.111. & 112. 63.

*Hæreſis Lutheri damnata eiuſque ſtatua, & libri cremati.nu.*7. 113.

*Hæreſis ſuborta Compluti damnatur. numer.*6. 131.

Hæreſis labes non ſolùm homines beatitudine priuat, ſed etiam vitâ, honore, & bonis.nu.6. 268.

*Hæreſis Geraldi Sagarelli exſtirpata. numer.*19. 294.

*Hæreſis propè nulla fuit, quæ non habuerit fœminam adiutricem.nu.*21. 295.

*Hæreſis Beguinorum, & Bigardorum extincta.nu.*22. *ibid.*

*Hæreſis Fratricellorum euulſa.n.*23. *ibid.*

*Hæreſis & crimina Tẽplariorum detecta. nu.*24. *ibidem.*

*Hæreſis non ſolùm hæreſiarchis, ſed Principibus, vrbibus, Prouincijs, Regnis, & nationibus deſolationem, & excidium affert.nu.*6. 308.

Hæreſis extinguit lumen fidei. numero 30. 385.

Hæreſis nõ eſt primum peccatum, ſed pœna præcedentium peccatorum. numero 76. 391.

*Hæreſis orta non eſt aduerſus Papæ poteſtatem per mille & quingentos annos à Chriſti natiuitate.nu.*59. 410.

*Hæreſis crimen eſt læſæ maieſtatis diuinæ. nu.*33. 524.

*Hæreſis maius crimen quàm læſæ maieſtatis humanæ crimen nu.*34. *ibidem.*

Hæreſis nomen ante Chriſtum non erat no-

men

nomen infamiæ.nu.1. 542.
Hæreſis nomen hodie execrandum eſt.numer.2. 543.
Hæreſis tres etymologiæ traduntur.numero 3. ibidem.
Hæreſis definitio ſeu deſcriptio.nu.6. ibid.
Hæreſis eſt error in intellectu.nu.7. 544.
Hæreſis eſt circa pertinencia ad fidem, vel contra determinationem Eccleſiæ de rebus ad fidem, vel ad mores attinentibus.nu.13. ibidem.
Hæreſis & ſecta quomodo deſtinguantur. nu.16. 545.
Hæreſis à ſchiſmate quomodo differat. numer.18. ibid.
Hæreſis ad errorem ſic ſe habet, vt ſpecies ad genus.nu.27. 546.
Hæreſis præſumptio, quomodo ſit conſideranda.nu.39. 549.
Hæreſis diffinitiones plures traduntur.nu. 53. 552.
Hæreſis cõſumatæ quæ ſunt neceſſaria.nu. 54. ibidem.
Hæreſis eſt Concilijs contradicere.numero 97. 565.
Hæreſis incurritur ex verbis in ordinatè prolatis.nu.114. 569.
Hæreſis crimen non niſi quadraginta annis præſcribitur.nu.80. 587.
Hæreſis crimen merè Eccleſiaſticum eſt. nu.82. ibidem.
Hæreſis crimen cancer eſt, & venenum. nu 22. 617.
Hæreſis & apoſtaſia fidei, directè aduerſantur.nu.11. 632.
Hæreſis plus nocet quam quodlibet aliud peccatum.num.14. 633.
Hæreſis crimen omnium eſt maximum. nu.51. 731.
Hæreſis crimẽ per confeſſionem rei probatur.nu.80. 739.
Hæreſis crimen, an præſumptionibus & indicijs probari poſſit.nu.87. 741.
Hæreſis crimen leuiores probationes, quàm alia crimina poſtulare falſum eſt. nu. 88. ibidem.
Hæreſis non ſolùm eſt in Dei offenſam, ſed etiam in fidelium iniuriam n.70. 780.
Hæreſis publicum crimen eſt.n.72. ibid.
Hæreſis occulta denuncianda eſt. numero 82. 782.
Hæreſis non dicitur in infideli.nu.68. 810.
Hæreſum dogmatiſtæ comburi æquiſſimum eſt.nu. 104. 63.
Hæreſum eſt homines reddere penitus inhumanos.nu.29. 330.
Hæreſum diuerſi modi.nu. 26. 546.
Hæretica, an dicatur propoſitio ſecundum ſe,nu.28.& 34. ibidem.
Hæretica eſt propoſitio ſi dicatur à Chriſtiano [Chriſtus non eſt Deus] ſi à Iudæo Iudaica, ſi à Pagano Paganica. numero 32. 547.
Hæretica propoſitio quid ſit.nu.103. 566.
Hæreticas propoſitiones contra poteſtatem Papæ, Ioannes VVicleffij, & Ioannis Hus, damnauit Concilium Conſtantienſe.nu.23. 403.
Hæretici reconciliati tenentur habitellum, ſiue ſaccum benedictum, publicè geſtare ſuper veſtes.nu.5. 38.
Hæretici reconciliati quare veſtibus pœnitentialibus induuntur.nu.5. 40.
Hæretici ſeparandi ſunt ab Eccleſia, ne ſuo contagio fideles inficiant.nu. 11. 54.
Hæretici & idololatræ quibus comparantur.nu.103. 63.
Hæretici olim à ſententijs Inquiſitorum appellabant.nu.8. 123.
Hæretici per dulces ſermones ſeducũt corda innocentium.nu. 39. 287.
Hæretici cum Catholicis in eadem republica pacificè viuere non poſſunt.num. 45. 288.
Hæretici qui Apoſtolorum nomen vſurpabant pœnitus extincti. nu.18. 294.
Hæretici omnes ſanctitatem & pietatem ſimulant.nu.12. 302.
Hæretici cum oppugnantur, Deus pro nobis contra illos bellare ſolet. numero 109. 321.
Hæretici non ſolum religionem, ſed etiam ſtatum politicum euertunt. numero 1. 323.

Hæretici

Hæretici in ſuis ſectis inconſtantiſſimi ſunt. nu. 21. 326.
Hæretici acerbiſſimo odio ſe inuicem proſequuntur. n. 22. ibid.
Hæretici in corpora Catholicorum immaniter graſſantur. nu. 23. ibid.
Hæretici Catholicos exquiſitis tormentis interimunt. nu. 24. ibidem.
Hæretici omnem humanitatem & rationem abieciſſe videntur. nu. 50. 333.
Hæretici ipſam naturam corrumpunt. nu. 51. ibidem.
Hæretici pro virtutibus vitia vendicant. nu. 53. 333.
Hæretici Imperatores & Reges obſcœni & libidinoſi. num. 59. 334.
Hæretici infideles, ignaui, & imbelles. nu. 62. & 63. 335.
Hæretici literarum ignoratione laborant. nu. 64. 336.
Hæretici noſtri temporis debacchantur in ſum. Pontif. poteſtatem. nu. 55. 409.
Hæretici priùs petierunt ſua dogmata à Sede Apoſtolica confirmari, quàm eius poteſtatem oppugnaſſent. nu. 72. 414.
Hæretici recentiores peruertunt ſenſus ſacræ Scripturæ, & negant temporalem ſummi Pontificis poteſtatem. numero 73. ibidem.
Hæretici propriè qui dicantur. numero 5. 543.
Hæretici non fuerunt D. Cyprianus, D. Auguſtinus, & D. Hieronymus, & multi alij Doctores, qui multos protulerunt errores. num. 22. 23 & 24. 546.
Hæretici ſub ſanctitatis ſpecie triplici coniecturâ dignoſci poſſunt nu. 49. 551.
Hæretici omnino occulti, an incurrant pœnas à iure impoſitas. nu. 116. 570.
Hæretici occulti ſecundum iuriſperitos ipſo iure ſunt excommunicati. numero 117. ibidem.
Hæretici S. Officio per magnum odium calumnioſe obiectant, quòd nullus ordo iuris in eo ſeruetur. num. 1. 572.
Hæretici veteratores, quando ſunt in vinculis. num. 39. 581.
Hæretici vbique capi poſſunt. nu. 77. 587.
Hæretici propter inobedientiam eijciendi ſunt per Inquiſitores ab Eccleſia. numer. 18. 616.
Hæretici Archontici ſacramenta & eorum virtutem deſpiciebant. numero 31. 654.
Hæretici abnegantes baptiſmi ſacramẽtum qui fuerint. nu. 37. 655.
Hæretici noſtri temporis ſacramentũ confirmationis negant. nu. 49. 656.
Hæretici qui negarunt Euchariſtiæ ſacramentum, qui fuerunt. nu. 56. 657.
Hæretici quid negent circa ſacramentum pœnitentiæ. nu. 65. 658.
Hæretici aſſimilantur apris, leonibus, & apibus. nu. 139. 669.
Hæretici ſimiles ſunt Sodomitis. numero 141. ibidem.
Hæretici omnes hereſes in luxuria collocant. nu. 144. 670.
Hæretici per luxuriam fideles illaqueare tentant. nu. 146. ibidem.
Hæretici in rebus fidei ſuæ rationi & voluntati innituntur. nu. 148. ibid.
Hæretici præcipuè blaſphemant contra beatiſſimam Virginem Mariam. numero 152. 671.
Hæretici propter lucra temporalia, alios ſeducunt. nu. 188. 680.
Hæretici illuminati appetitu libidinis, & ambitione honoris, in plures errores inciderunt, & quæ mala inde naſcantur. nu. 189. ibidem.
Hæretici illuminati quibus comparantur. à nu. 234. vſque ad nu. 240. 688.
Hæretici impij quicquid cogitant, ad carnis voluptatem faciunt, & dicuntur repleti omnibus defectibus mortalibus. nu. 142. & 143. 691.
Hæretici per fictam religionem, & ſanctitatem decipiunt ſimplices. n. 257. 695.
Hæretici ferè ſemper fingunt ſe eſſe correctos, vt Catholicos decipiãt. n. 90. 784.
Hæretici Ariani vt Catholicos opprimerent, finxerunt ſe ad fidem rediјſſe, nu. 91. ibid.

Hæretici

Hæretici ſub ſanctitatis ſpecie ſuos errores diſſeminant.nu.140. 669.
Hæretici difficillimè reſipiſcunt. numero 92. ibidem.
Hæretici quamuis correcti ſint interrogari debent ab Inquiſitoribus.nu.94. 784.
Hæretici in errore pertinaces ſeueriter puniuntur, curiæque ſæculari traduntur. nu.77. 812.
Hæretici quot modis conuincantur pertinaciæ, & malè ſenſiſſe, contra ſeptem genera veritatum & articulos fidei, & quæ ſint.nu.89. 813.
Hæretici pertinaces ex quibus dignoſcantur.nu.124. 821.
Hæretici ob ſcandalum debent à communione fidelium reijci, & curiæ ſæculari tradi.nu.140. 823.
Hæretici credētes, receptatores, defenſores, & fautores, ipſo facto excommunicationis pœnam incurrunt.nu.187. 831.
Hæretici non poſſunt abſolui niſi à Papa, eiuſque delegatis Inquiſitoribus.num. 189. ibidem.
Hæretici propriè, reincorporati, qui dicantur.nu.207. 834.
Hæreticis multa interdicuntur iure ciuili. nu.43. 288.
Hæreticis omnibus familiare eſt, vt quamuis illiterati ſint, Scripturam ſacram interpretentur.nu.8. 301.
Hæreticis omnibus libido familiaris. num. 52. 333.
Hæreticis beneficium appellationis denegatur.nu.58. 602.
Hæreticis ad Eccleſiam conuerſis non denegantur ſacramenta pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, extrema vnctio verò ſi. nu.158. 826.
Hæretico denegantur, quæ reis quibuslibet alijs conceduntur.nume.45. 582.
Hæretico ſua confeſſio etiam ſine teſtibus nocet.nu.47. 583.
Hæreticos ſchiſmaticos, Chore, Datan, & Abiron, cum omni ſubſtantia & familia eorum abſorbuit terra. numero 65. 59.
Hæreticos ſeuerè D. Dominicus punit. numer.5. 99.
Hæreticos omnes, ac Arianos, & Manichæos, D. Antonius maximè deteſtabatur.nu.40. 288
Hæreticos oppugnare, Deo gratiſſimum opus.nu.108. 321.
Hæreticos reuelare, & Inquiſitoribus obedire, omnes generaliter tenentur.num. 24. 635.
Hæreticos denunciare tenentur coram Inquiſitoribus Reges & Principes. num. 40. 638.
Hæreticos noſtri temporis, viuis coloribus deſcribit Apoſtolus Iudas Thadæus. nu.187. 680.
Hæreticos non eſſe denunciandos niſi correctione præmiſſa quidam opinantur. nu.30.& 31. 711.
Hæreticos Scriptura ſacra comparat noxijs, & obſcœnis animalibus.nu.50. 731.
Hæreticos ſtatim ſub præcepto denunciare tenentur.nu.52. ibidem.
Hæreticorum bona tribunal S. Officij fiſco addicit.nu.2. 45.
Hæreticorum bona quare confiſcantur. numer.4. ibidem.
Hæreticorum bona non publicantur niſi à tempore commiſſi delicti.nu.5. 46.
Hæreticorum filios puniri pro patrum ſceleribus conſtat ex ſacra Scriptura. numer.31. 71.
Hæreticorum pœnam ignem eſſe, apparet. nu.13. 84.
Hæreticorū pœnas Chriſtus Dominus tanquam verus Inquiſitor demonſtrauit. nu.24. ibidem.
Hæreticorum quorundam conſpiratio contra ſanctum Inquiſitionis Officium. nu.5. 218.
Hæreticorum multa millia in Archiducatu Auſtriæ concremata.nu.17. 294.
Hæreticorum ſpiritus qualis ſit.n.2. 307.
Hæreticorum feritas Deo, Diuis, ſacris omnibus, bellum infert.num.25. 326.
Hæreticorum mores D. Hieronymus deſcribit.nu.56. 334.

Hæreti-

Hæreticorum ſectæ multæ inueniuntur, ſeque extollunt in fidem Catholicam. nu.91. 534.

Hæreticorum cautela vt iuſtitiæ illudant quæ ſunt. n.41. 581.

Hæreticorum oſſa quare effodiuntur. num. 84. 588.

Hæreticorum finis præcipuus quis ſit. num. 30. 654.

Hæreticorum malitia facilè percipitur. nu. 244. 691.

Hæreticorum pœna. nu. 114. 820.

Hæreticorum communicatio cum Catholicis interdicta eſt. nu.167. 827.

Hæreticorum ſocietas & familiaritas tanquam peſtis fugienda. nu. 169. 828.

Hæreticus eſt, qui ſciens & prudens, vel ſatis admonitus contrarium ſequitur. nu.14. 10.

Hæreticus conſens non eſt, qui paratus eſt opinioni cedere, & ſubmittere ſe iudicio Eccleſiæ. nu.2. 11.

Hæreticus dicitur qui ob priuatos reſpectus nouam gignit opinionem contra Eccleſiam. nu.88. 434.

Hæreticus vt quis ſit, debet eſſe baptizatus. nu.15. 545.

Hæreticus & Apoſtata quomodo diſtinguantur. nu.17. ibidem

Hæreticus formaliter dicitur, tenẽs opinionem veram & credens eam eſſe cõtra Catholicam veritatem. nu.20. 545.

Hæreticus formaliter non eſt, ſed materialiter qui tenet opinionem falſam credens eam eſſe conſonam orthodoxæ veritati. nu.21. 546.

Hæreticus non eſt, qui falſum aſſerit ignoranter. nu.25. ibidem.

Hæreticus nõ debet incorrigibilis iudicari, ſi ſemel tantùm fuerit admonitus. nu. 50. 551.

Hæreticus pertinax eſt, qui ſciens contradicit vniuerſalibus Concilijs, ritè ac rectè congregatis. num. 98. 565.

Hæreticus mentalis non poteſt ſe iudicare eſſe hæreticum. num. 115. 569.

Hæreticus occultus primò, & per ſe non incurrit excommunicationem. numero 119. 570.

Hæreticus occultus per accidens incurrit excommunicationem ipſo iure. numer. 120. ibidem.

Hæreticus latitans verbaliter citatur. num. 71. 587.

Hæreticus probatur quis ex aliquâ ipſius ſcripturâ, vel librorum improbatorum lectione. nu.84. 740.

Hæreticus non facilè cognoſcitur. numero 64. 778.

Hæreticus non eſt, qui errorem in intellectu non habet. nu.65. 779.

Hæreticus correctione reductus ad Eccleſiam denunciandus eſt. nu.90. 784.

Hæreticus in iubilæo, in quo hæreſis non ſit excepta abſolui non poteſt. numero 107. 787.

Hæreticus eſt vniuerſæ Chriſtianæ Reipublicæ hoſtis peſtifer, & exitioſus. num. 7. 794.

Hæreticus qualiter deprehendatur, an verbis, an verò factis. numero 87. & 108. 813.

Hæreticus quando ex factis deprehendatur, & quot modis dignoſcatur. num. 90. 814.

Hæreticus ſecundum qualitatem verborum ab eo prolatorum cenſendus eſt. numero 118. 820.

Hæreticus ſuam impiam incredulitatem confitens, quomodo reconciliandus, & quâ penâ afficiendus. nu.152. 824.

Hæreticus eo ipſo quòd hæreſim committit priuatur dominio bonorum ſuorũ. nu.198. 833.

Hæreticus formalis quis dicatur. numero 64. 852.

Hæreticus, nec ſuſpectus de hæreſi nemo debet iudicari ex materiali contemptu. nu.66. 853.

Hæreticum fuiſſe Caim poſt fratricidium num.7.9. & 10. 46.

Hæreticum prophanum & ſimoniacum fuiſſe Eſau probatur. nu.12. 47.

Hæreticum quid aſſerens ratione naturali,

non

non eſt hæreticus, ſi ſe ſubijciat correctioni Eccleſiæ.nu.37. 423.
Hæreticum eſt negare libros canonicos. n. 90. 564.
Hæreticum eſt negare non ſolùm ea quæ immediatè pertinent ad fidem, ſed ea etiam quæ ex prioribus euidenter conſequuntur.nu.91. ibid.
Hæreticum eſt ea, quæ ſunt à Chriſto & Apoſtolis traditione recepta reijcere. nu.96. 565.
Hæreticum aliquem eſſe occultum, duobus modis intelligitur.nu.118. 570.
Hæreticum occultum qui nouit denunciare debet.nu.22. 709.
Hæreticum occultum accuſari poſſe aliqui putant.nu. 28. 710.
[Hæreticum deuita] Apoſtolici mandati interpretatio.nu.35. 712.
Hæreticum priuatum Epiſcopus ex Concilio Tridentino poteſt abſoluere. numero 105. 786.
Hæreticum in foro publico nec Epiſcopus, nec vllus ſacerdos poteſt abſoluere.numer.106. ibidem.
Hæreticum factum quis confitens, ſi intentionem impiam neget, non eſt audiendus nu.85. 813.
Herodes Aſcalonita Rex Iudæorum creatur.nu.45. 81.
Hetruriæ Inquiſitio quando inſtituta fuit. nu.1. 263.
Hiberniã, non conſtat habuiſſe Inquiſitionem.nu.4. 248.
F.Hieronymus Romanus agens de principio delegatæ Inquiſitionis hallucinatus eſt.nu. 5. 89.
Hieronymitani fratres Inquiſitores inſignes Inquiſitionis actus fecerunt Guadalupi.nu.11. 138.
Hieronymus Manrique Epiſcopus Abulenſis,Inquiſitor Generalis fuit.nume. 14. 162.
Hieronymus à Manrique ſecundus naualium Inquiſitor inſtituitur, multoſque de hæreſi conuictos punit.n.10. 226.
S.Hieronymus eſt regula fidei in conſtituendis libris canonicis.nu.83. 562.
Hildiris Rex hæreticus occiditur. numero 83. 317.
Hiſpaniarum Regna vberiores fructus percipiunt ex ſancta Inquiſitione. numer.41. 299.
Hiſpanias cùm ab hæreticis Priſcillianiſtis conturbabantur Gothi ſubegerunt. nu.10. 324.
Hiſpaniæ in regnis ſacroſancta Inquiſitio, in maiori honore à Dynaſtis & Regibus habetur.nu.42. 299.
Hiſtoria de Monacho qui confeſſionem reuelauit ex Caſſiano.nu.101. 785.
Holandiæ & Zelandiæ Inquiſitio. numero 3. 247.
Homines obſtinati æquiparantur Onagris. nu.219. 685.
Homines peccatum mortale contrahentes, iure diuino tenentur de illo pœnitentiam agere.nu.82. 857.
Homini inſunt duæ qualitates, altera naturalis, altera accidentalis, & quid vtraque ſit.nu.54. 732.
Hominis animus ex loquelâ indicatur. nu. 123. 821.
Hominis natura ex ſe nunquam inclinare poteſt ad actum carnalem malum.numer.86. 858.
Homo ad quid fuerit creatus.n.45. 456.
Homo aquâ diuinæ gratiæ irrigatus, grata opera Domino reddit. numero 230. 688.
Homo quilibet in dubio præſumitur bonæ fidei, & viuere ſecundum legem. nu. 56. 733.
Homo bonus, & virtutibus plenus fuit creatus.nu.61. ibidem.
Homo in dubio præſumitur bonus, verificatur in homine baptizato, non autem in Iudæo.nu.62. 734.
Homo ex educatione præſumitur bonus, vel malus.nu. 57. 808.
Homo illud vult quod verbis explicat.num. 122. 821.
Honorij Imperatoris pietas. numero 110. 321.

Hoſtes communes omnium vigilantia profligandi.nu.19. 709.

Hugonoti hæretici rebellantes Galliarum regis imperium nefariè detrectarunt. nu.40. 331.

Hugonoti Turcarũ Imperatorẽ per literas incitant, ad bellum Chriſtianis inferendum.nu.40. ibidem.

Hugonoti in Catholicam Reginam Angliæ Mariam conſpirarunt. nu.42. 332.

Hugonoti in ducem Allobrogum Philibertum moliti ſunt inſidias.n.43. ibid.

Hunericus hæreſiarcha effuſis viſceribus obijt.nu.81. 317.

Huſsitarum tempeſtate S. Bernardinus Senenſis, & S. Vincentius Ferrer claruerunt.nu.11. 293.

I

*IACOBVS Brutus hæreticus dogmatiſtes, in Sicilia viuus cõbuſtus.n.35.*298.

Ianitores, ſeu porterij S. Inquiſitionis regni Siciliæ cruce inſigniti ſunt.nu.5. 103.

Id etiam pro facto habetur, quod proximè faciendum eſt.nu.54. 848.

Idola in ſacra Scriptura dolores appellantur.nu.82. 61.

Idola Ezechias Rex pius deſtruit. numero 102. 74.

Idololatra peruerſiſsimus fuit Salomon.a n. 3.vſque ad nu.14. 68.

Idololatra fuit Ieroboam, & à Deo punitus. à nu.19.vſque ad 24. 69.

Idololatra fuit Abias, & à Deo interfectus.nu.25. 70.

Idololatra exſtitit Nadas, & interfectus à Baaſa.nu.29. & 30. 71.

Idololatra fuit Iehu Propheta, & à Baaſa occiſus.nu.33. ibid.

Idololatra ſceleratiſsimus fuit Amri, & combuſtus.nu.38. & 39. ibidem.

Idololatra fuit Oſeas, & deuictus à Salmanaſare Rege.nu.93. 74.

Idololatra impius fuit Achaz, & propter eius ſcelera occiſus fuit filius eius, & centum viginti millia hominum, & ducenta millia mulierum.nume.100 & 101. ibidem.

Idololatra fuit Manaſſes ann.17. & exinde pœnituit, & à Deo exauditur.num. 106. & 107. 75.

Idololatra exſtitit Amon filius Manaſſes, & à ſuis ſeruis occiditur.n.108. ibid.

Idololatra fuit Mathanias Rex. num. 118. & 119. 76.

Idololatræ & hæretici fuerunt Iſraelitæ multoties à nu.22.vſq; ad n.95. 57.

Idololatria primorum parentum in hoc maximè conſiſtebat, quòd ſe homo Deum futurum exiſtimarit.nu.3. 17.

Idololatria cauſa fuit vt Deus Iudæos infideles morſibus aſpidum interficeret,n. 69.& 70. 59.

Idololatriâ ſuâ, vrbs Lais prima fuit quæ vniuerſam Iudæam & Iſraelem corrupit.nu.78. 60.

Idololatria cauſa fuit amiſsionis libertatis, & captiuitatis Iſrael,poſt mortẽ Ioſuæ & Iudæ.n.79. ibidem.

Idololatria & infidelitas quid parturiunt. nu.83. 61.

Idololatria in Iſraelitis extincta fuit toto tempore Samuelis.nu.113. 63.

Idololatria cauſa fuit, ob quam Deus ſuſcitauit Eliam contra Achab.n.42. 71.

Idololatria fuit cauſa quod Elias orauerit, vt non plueret.nu.43. ibidem.

Idololatria cauſa fuit quòd Deus caſtigauit Ieruſalem per manus Raſim.n.99. 74.

Idololatria occaſio fuit quod Nabuchodonoſor Ægyptum vaſtauit, & Iudæos occidit.nu.127. 77.

Idololatriam à primis parentibus originem duxiſſe credidit Iuſtinus martyr. numer.2. 17.

Idololatriam dæmon diſſeminauit, faciens adorare ſimulacra, ſtatuas, & alia.numer.1. 52.

Idololatriam renouauit Micheas ex tribu Ephraim.nu.75.76.& 77. 60.

Idolo-

Idololatriæ inuentor exſtitit Nemrod, & à Deo tanquam hæreticus punitur. numer. 2. 84.

Idololatriæ nouæ Aaron fuit autor. numer. 38. 57.

Idololatriæ crimen à Deo punitur priuatione propriæ libertatis, & bonorum omnium. nu. 62. 58.

Idololatriæ crimen per manus filiorum Leui punitur. num. 47. 57.

Idololatriæ cauſa Antiochus Rex Græcorum venit Ieroſolimam, & multa millia ciuium trucidauit. nume. 22. & 23. 79.

Idolorum impium cultorem Helam occidit Zamri ſeruus eius. nu. 34. & 35. 71.

Idolum Ammonitarum dictum Moloch, quidam contendunt fuiſſe Mercurium. num. 59. 58.

Iehu Inquiſitoris munus exercuit contra Ioacham Regem, & regnat in Samaria 28. annis. nu. 73. & 74. 73.

Ieroboam regnauit in Iſrael annis 41. & fuit idololatra, & à Deo punitus. num. 19. 20. 21. 22. & 23. 69.

P. Ignatij fundatoris Societatis Ieſu, ſingularis affectus in S. Inquiſitionis Officium. nu. 3. 275.

P. Ignatius floruit eo tempore, quo peſtis Lutheri ſerpere incepit. nu. 12. 293.

Igni dæmones fugari docuit Pythagoras. nu. 26. 385.

Ignis indicat diuinitatem. nu. 35. 386.

Ignis eſt charitas. nu. 39. ibidem.

Ignorantia nõ excuſat in his, quæ quis ſcire tenetur, & errans ex ignorantia affectata, ex malitia præſumitur errare. n. 44. & 45. 550.

Ignorantia ſupina non excuſat ab hæreſi. n. 46. & 48. ibidem.

Ignorantia probabili, quis errans circa fidem, ſi poſt legitimam admonitionem perſeuerat, ab hæreſi non excuſatur. nu. 47. ibidem.

Ignorantia iuris naturalis, & diuini neminem excuſat. nu. 146. 824.

Illuminati ſacerdotes in oppido Lerena cõprehenſi. nu. 15. 301.

Illuminati ardore libidinis æſtuantes tanquam febricitantes ſomniant deliciarũ fontes, nec poßunt ſitim extinguere. nu. 201. 682.

Illuminati hæretici, quibus comparantur. à nu. 234. vſque ad nu. 240. 688.

Illuſtrium virorum, qui de ſanctæ Inquiſitionis Officio aut egregiè ſenſerunt, aut præclarè locuti ſunt nomenclatura. à nu. 1. vſque ad 18. 273.

Imagines quomodo adorantur. nu. 13. 14. 15. & 18. 344.

Imagines ſunt termini genuflexionis, & proſtrationis. nu. 16. ibid.

Immenſitas omnis facta in Eccleſiam, eſt menſura. nu. 55. 430.

Immunitas cuiuslibet exceptionis ceſſat in crimine hæreſis. nu. 29. 636.

Imperator nullum ſuperiorem recognoſcit. nu. 62. 431.

Imperator eſt dominus totius orbis. numero 70. ibid.

Imperator non poſſet legitimare in terris Eccleſiæ. nu. 84. 433.

Imperator in poteſtate temporali, nullum habet ſuperiorem niſi Deum, ſecũdum iuriſprudentes. nu. 2. 440.

Imperator ſecundum iuriſprudentes, habet immediatè ſuam iuriſdictionẽ à Deo. nu. 3. & 6. ibidem.

Imperator diuinitus conſecutus eſt priuilegia ſuæ poteſtatis, ſecundum iuriſperitos. num. 7. 441.

Imperator ſecundum iuriſprudentes vocatur dominus totius mundi, & tenet monarchiam. nu. 15. 442.

Imperator habet exercitium temporalis iuriſdictionis. nu. 15. 449.

Imperator quando poßit deponi. numero 126. 472.

Imperatorem non eſſe dominum totius mũdi probatur. nu. 35. & 139. 511.

Imperatores multi aduerſus hæreticos leges tulerunt, eã mente vt Deus ſuum imperium conſeruaret. numero 115. 322.

Imperatori intolerabili non priùs denegatur obedientia, quàm depoſitus fuerit. nu.45. 713.
Imperatoria poteſtas à Papa dimanat. nu. 10. 448.
Imperatoris iuriſdictio ſubordinatur iuriſdictioni Pontificis Romani. numero 14. 449.
Imperatorum ſunt iura humana. numero 41. 490.
Imperio quæ prouinciæ non ſunt ſubditæ. nu.72. 432.
Imperium approbat Eccleſia. nu.61. 431.
Imperium ſubditum eſt Eccleſiæ. numero 74. 432.
Imperium ſecundum iuriſperitos antiquius eſt Pontificatu. nu.20. 442.
Imperiũ non fuit ante Eccleſiã. n.143. 514.
Impietas eſt cõmunicare cum illis, qui propter commiſſa ſcelera à diuinis Officijs arcentur. num.37. 287.
Impietas pernicioſa eſt Reipublicæ, omnium quę intereſt religionem conſeruari numer.23. 710.
Impij quomodo ambulent, & quibus ventis circumferantur. nu.217. 685.
Impijs regnantibus, regnat peccatum. num. 225. 687.
Impius conſtitutus in profundo nequit illuminari, & quare. num.193. 681.
Impoſsibilium nulla eſt obligatio. num. 51. pag.714. & nu.63. 778.
Improbo ſua patria nocet. nu. 43. 581.
Impubes non torquetur, & quare. numero 8. 592.
Impubes non abiurat, ſed alijs afficitur pœnis, niſi doli capax ſit. nu.16. 593.
Impubes quando & quomodo abiurabit. nu.17. ibidem.
Impubes in crimine hæreſis & læſæ maieſtatis teſtis audiri poteſt. nu. 5. 714.
Inclinatio naturalis appetitus ſenſitiui in bonum, hominis eſt. n.87. 859.
Incommoda quæ ſequuntur, ſi nobiles regni Siciliæ prohibeantur eſſe familiares S. Officij. nu.28. 214.
Indulgentia trium annorum conceditur ijs, qui Inquiſitoribus perſonaliter aſtiterint in negotio fidei, & eorum ſocijs & notarijs. nu.2. 105.
Indulgentiam trium annorum conſequuntur, qui Inquiſitoribus fauorem præſtiterint, & quomodo intelligitur. nu.3. & 4. ibid.
Indulgentia dierum & annorum quando promulganda. nu.5. 106.
Indulgentia plenaria, & trium annorum quibus conceditur, nu.6.7.8. & 9. ibid.
Indulgentiam viginti, vel quadraginta dierum Inquiſitores concedere poſſunt. numer.1. 105.
Indulgentiæ multæ cõceſſæ ſunt familiaribus, ſeu cruce-ſignatis ſancti Officij à nu.10. vſq; ad 15. 106.
Indicia externa quę animi pertinaciã produnt. nu.11. 13.
Indicia quando non ſunt admodum vrgentia, rectè poſſunt ſuſpiciones appellari. nu.103. 862.
Inductio ad libidinem in actu confeſsionis ſacramentalis, vel proximè illi, an oriatur ex inclinatione naturæ deprauatæ, an verò ex contemptu ſacramenti. numer.61. 843.
Infamans ſe ipſum, an faciat contra diuinum preceptum. nu.115. 749.
Infamatio proximi an ſit prohibita iure diuino & humano. nu. 1. 755.
Infamatus de vno tantum crimine, an poſſit contra ipſum de alijs occultis procedi. nu.9. 756.
Infamia vnde oritur. nu.27. 760.
Infamià nullà notantur, qui reſipiſcunt ex edicto Inquiſitorum. nu.11. 43.
Infamia præcedens non requiritur ad Inquiſitionem generalem, quæ fit in cauſa hæreſis. num. 137. 539.
Infamia precedere debet accuſationem in omni crimine, præterquam in hæreſi. nu.25. 710.
Infamia delicti neceſſaria eſt in cauſis tãquam accuſator, vt in illis iudex procedat. nu.119. 750.
Infamia notam Lacedæmone à Lycurgo inditam

ditam deſertoribus, eamque veſtibus & barbâ attonſa ſignificatã.n.3. 381.

Infamiæ notulas Caino Deum infixiſſe.nu. 5. 382.

Infamiæ notulas ab Iſraele mutuatas. numer.4. ibid.

Inferior in ſuperiorem non habet poteſtatẽ. nu.51. 408.

Infidelem Regem hæreticum, aut ſchiſmaticum, ſi velit Reſpublica ſibi eligere, poterit Papa id impedire, & eum deponere & expellere à regno.num.95.& 96. 502.

Infideles Principes ſunt verè principes, & ſupremi ſuorum regnorum.n.17. 484.

Infidelis Rex, ſi fiat Chriſtianus non perdit dominium regni.nu.24. 485.

Infidelitas primorum parentum cauſa fuit quamobrem expulſi ſint à Paradiſo.nu. 17. 616.

Infidelitas & incredulitas Moyſis, cauſa fuit eius mortis ante ingreſſum terræ promiſſionis.nume.63. 59.

Infirmitas & abſentia iudicis delegati ſunt iuſtæ cauſæ ſubdelegandi.n.56. 527.

Ingratus eſt erga Deum, qui eius hoſtem non denunciat.nu.75. 781.

Inhabilis ad obtinenda beneficia, non priuatur obtentis.nu.205. 834.

Initium colloquij ſerpentis cum muliere quod fuerit, & quibus verbis ſe in beneuolentiam inſinuat.nu. 10. 4.

Innocentius III. ſumm. Pontif. inſtituit Inquiſitionem delegatam. nu. 6. 89.

Innocentius III ſum.Pontif S.Dominicum Inquiſitorem creauit.nu. 14. 95.

Inquirendi poteſtas eſt à Chriſto Domino noſtro, commiſſa D. Petro & eius ſucceſſoribus. nu.1. 88.

Inquirendi poteſtas contra fidei noxios eſt annexa dignitati Epiſcopali. n.2. ibid.

Inquirendi munus contra hæreticos cur datum fuit Inquiſitoribus.nu. 3. 89.

Inquiſitio delegata, quo tempore inceperit Prateolus, & Fr. Hieronymus Romanus, de ea ſcribentes hallucinati fuêre. nu.4. & 5. ibid.

Inquiſitio delegata ab Innocentio III. Pontif.Max.inſtituta fuit.nu.6. ibid.

Inquiſitio in vrbe Roma duplex eſt.n.1. 112.

Inquiſitio generalis in Caſtella, quando & à quo inſtitua fuerit, & quod ſit eius munus.nu.1. 145.

Inquiſitio ciuitatis Regiæ, quando in Toleti ciuitate fuit translata. numero 3. 169.

Inquiſitio Balearium ab Inquiſitione Comitatuũ Roſilionis, & Ceritaniæ diuiditur.nu.12. 179.

Inquiſitio Neapolitana, quando inſtituta fuit.nu.1. 191.

Inquiſitio regni Siciliæ ampliora habet priuilegia, quam aliæ Inquiſitiones. à nu. 8. vſque ad 30. 197.

Inquiſitio Triremium, quando & à quo inſtituta fuit.nu.1.& 2. 223.

Inquiſitio Luſitaniæ, quando & à quo fuit inſtituta.nu.1. 226.

Inquiſitio quæ eſt in Imperio Præſti Ioannis, quando principium habuit. numero 1. 237.

Inquiſitio Mexicana, & eius iuriſdictio ampliſſima.nu.4. 240.

Inquiſitio Tholoſæ, quo tẽpore perdurauit. nu.6.& 7. 246.

Inquiſitio regni Nauarræ, quando & à quo inſtituta, & exinde renouata. num.1. & 2. 244.

Inquiſitio Poloniæ & Vngariæ, quando inſtituta.nu.1.& 2. 252.

Inquiſitio olim fuit apud Dalmatiã, Boſnos, Raguſos, Croacos, & Iſtros.nu.1 ibid.

Inquiſitio Armeniæ, Georgianæ, Græciæ, Tartariæ, Ruſsiæ, ac duarum VValachiarum. nu.1. 253.

Inquiſitio Florentiæ ſeu Hetruriæ, quando inſtituta fuit.nu.1. 263.

Inquiſitio Marchæ Treuiſanæ, ac Romaniolæ, quando principiũ habuit.nu.1. ibid.

Inquiſitio Ducatus Spoleti à quo inſtituta. nu.3. 265.

Inquiſitio plurimarum partium Italiæ deſcribitur.nu.4. ibid.

Inquiſitio Veneta, quando & à quo erecta fuerit.nu.1. ibid.

Inquiſitio à virgis fructum ſperat, ſin minus

nus arborem ſiccam in ignem mittunt. nu.19. 384.
Inquiſitio quæ & quotuplex ſit.nu.135.& 136. 538.
Inquiſitio ſpecialis quæ ſit, & an in ea procedatur, abſq; infamia præcedenti. nu. 138. 539.
Inquiſitio ſecretò fieri debet.n.24. 578.
Inquiſitio generalis fieri nequit niſi præcedente edicto.nu.39. 622.
Inquiſitio duplex, generalis & ſpecialis.nu. 5. 720.
Inquiſitio quomodo differat ab alijs iudicijs.nu 7. 721.
Inquiſitio alia generalis, alia ſpecialis, & quid vtraque ſit.nu.8. ibidem.
Inquiſitio nulla cenſetur, ſi ad ipſam non concurrunt plura requiſita.n.12. 722.
Inquiſitio vt debita ſit prius conſt..re debet de probatione corporis delicti ſaltim in genere, & quod ſit ſcelere commiſſum, num.13. ibid.
Inquiſitio quando cum ſola querela ſeu accuſatione fieri poßit.num. 14. 723.
Inquiſitio ex conſuetudine indiſtinctè fieri poteſt ex ſolo officio nu. 16. ibidem.
Inquiſitio certa debet eſſe ſpecifica & clara.nu.17. 724.
Inquiſitio vt ſit valida, Inquiſitor contra aliquē procedens, debet procedere cōtra delictum in ſpecie.nu.18. ibidem.
Inquiſitio vt dicatur ſpecifica debent in ea exprimi locus & tempus.nu.19. ibid.
Inquiſitio formata abſq; indicijs præcedentibus, eſt ipſo iure nulla.nu. 21. ibid.
Inquiſitio non poteſt fieri bis cōtra aliquem ſuper eodem delicto.nu. 24. 725.
Inquiſitio vt valida ſit fieri debet à competenti iudice.nu.25. ibidem.
Inquiſitio regulariter non poteſt formari tranſactis 20. annis, à die commiſſi criminis.num.29. 726.
Inquiſitio vt formari poſſit rei præſentiam de iure poſtulat.nu.31. 727.
Inquiſitio ex conſuetudine formari poteſt etiam contra abſentem, & non contumacem.num.32. ibidem.
Inquiſitio cui ſuperuenit qualitas aggrauans, euaneſcit, & noua ſubſequitur inquiſitio.nu.33. 728.
Inquiſitio vbi delictum non eſt pœnale formari non poteſt.nu.34. ibidem.
Inquiſitio fieri debet in forma debita & decenti, & quæ ſit illa.nu.37. ibid.
Inquiſitio ſuper criminibus grauibus eſt facienda.num.38. ibidem.
Inquiſitio ſpecialis contra aliquem nō præuiâ infamiâ, iniuſta eſt.nu. 53. 732.
Inquiſitio abſque infamiâ, an ſit iudicium temerarium, & quo iure prohibeatur. nu.2. 755.
Inquiſitio ſpecialis ſine fama, an ſit contra ius naturale.nu.3. 756.
Inquiſitio ſpecialis abſq; infamiâ, an plus noceat proximo, quam denūciatio Euāgelica, abſq; admonitione ſecreta.nu. 15. 757.
Inquiſitio quot modis fieri poteſt.n.31.761.
Inquiſitio alia eſt generalis, & alia ſpecialis.num. 32. ibidem.
Inquiſitio abſque præuiâ infamiâ, non eſt prohibita iure diuino.nu.33. ibid.
Inquiſitio ſpecialis abſq; præuiâ infamiâ nō eſt prohibita iure naturæ. n.34. 761.
Inquiſitio ſpecialis abſq; præuiâ infamiâ, ſolum eſt prohibita iure humano poſitiuo.nu 35. 762.
Inquiſitio ſpecialis ne fieret abſque præuiâ infamiâ quis conſtituit.nu.38. 763.
Inquiſitio ſpecialis ſine infamiâ non eſt iudicium temerarium directè.n.43.764.
Inquiſitionem Romæ à tempore Clementis IIII. vſq; tempore Pauli III. fuiſſe nullibi cōſtat.num. 5. 113.
Inquiſitionē in Archiepiſcopatu Tarracon. quis introduxit. nu.3. 177.
Inquiſitionem Ferdinandus Rex Catholicus non potuit Neapoli introducere.numero 5. 194.
Inquiſitionē Siciliæ regni ex antiquioribus Eccleſiæ eſſe probatur.nu.7. 197.
Inquiſitionē Maioricæ ab Inquiſitione Roſſilionis, & Ceritaniæ, quis diuiſit.n.2.217.
Inquiſitionem Luſitaniæ alio modo introductam eſſe narratur. nu.6. 228.
Inquiſitionem non fuiſſe conſtat in Anglia, Scotia,

Scotia,& Hibernia.nume.4. 247.

Inquiſitionem Germaniæ à Carolo Magno Imper. inſtitutam eſſe probatur.num. 1. 248.

Inquiſitionem ex mandato Principis,ad petitionem partis debent præcedere indicia.nu.22. 724.

Inquiſitionẽ debet præcedere fama. numero 23. 725.

Inquiſitionem qualis fama præcedere debeat.nu.35. 728.

Inquiſitionem præcedere debet diffamatio delinquentis,& à quo principio deducatur.nu.64. 735.

Inquiſitionem omnino ſpecialem, infamia debet præcedere,tam delicti quàm delinquentis.num.133. 752.

In Inquiſitione ſpeciali delicti generalis de perſona,iudex licitè interrogat, teſtis verò non poteſt detegere reum nõ laborantem infamiâ.nu.134. ibidem.

Inquiſitione factâ de edicto violato, eiecit Deus primos parentes à Paradiſo.num. 19. 719.

In Inquiſitione Generali non eſt neceſſaria expreſsio loci & temporis, neque in ea quæ fit de crimine hæreſis, vel leſæ maieſtatis.num 20. 724.

Inquiſitionis Officium quando Romæ à fratribus Franciſcanis adminiſtrabatur. nu.2. 112.

Inquiſitionis actus à Guillielmo Toloſano, plures Romæ habiti ſunt. n.11. 125.

Inquiſitionis dignitatem Cardinalium collegio Paulus III.aggregauit.n.12.ibid.

Inquiſitionis tribunal Romæ,quando erectũ fuit,& à quo.num.14. ibid.

Inquiſitionis Officium ante Regum Catholicorum tempora,in Caſtellæ & Legionis regna inductum fuiſſe probatur. num.7. 132.

Inquiſitionis Officiũ per Reges Catholicos in Caſtella & Legione inſtauratur.nu. 12. ibid.

Inquiſitionis ſtemmata, eius miſericordiam repræſentant.nu.21. 155.

Inquiſitionis Toleti inſtitutio, & de Inquiſitoribus, & officialibus eiuſdẽ nomenclatura à nu.2.vſq; ad 9. 169.

Inquiſitionis regni Valentiæ inſtitutio.nu. 1.vſq; ad 6. 186.

Inquiſitionis tribunal regni Siciliæ Panormi eſt.nu.4. 196.

Inquiſitionis tribunal in regno Siciliæ valde neceſſarium eſt.nu.10. 199.

Inquiſitionis Officium, quo tempore in Balearibus inſulis poſitum ſit.n.1. 217.

Inquiſitionis Sardiniæ inſtauratio.n.4.219.

Inquiſitionis Coimbræ inſtitutio. à num.1. vſq; ad 5. 235.

Inquiſitionis Goæ introductio, & Inquiſitorũ eiuſdẽ catalogus.n.5.6.7.&8.236.

Inquiſitionis Officiũ in Canaria,quo tẽpore inſtitutum ſit à n.1.vſq; 15. 238.

Inquiſitionis Officium in Perù Prouincia, reſidet Limæ.nu.1. 240.

Inquiſitionis Galliæ inſtitutio. numero .1. & 2. 245.

Inquiſitionis memoria antiqua fuit Cameraci,vulgò Cambray. n.2. 247.

Inquiſitionis Officium in Genuenſi Senatu, quãdo & à quo exercebatur.n. 2. 265.

Inquiſitionis tribunal ad defenſionẽ,& propagationẽ fidei, & hæreſum exſtirpationem fuit erectum.nu. 2. 292.

Inquiſitionis tribunal quâ cauſâ, & per quem inſtitutum fuit. nu.3. ibid.

Inquiſitionis auxilio multæ hæreſes radicitus ſunt exſtirpatæ.nu.13. 294.

Inquiſitionis quidam habitum nigrũ cum barbæ tonſione pœnitẽtibus admiſcent. nu.64. 390.

Inquiſitioni Generali quæ fit in cauſa hæreſis, non requiritur infamia præcedens.nu.137. 539.

Inquiſitionis multiplex acceptio.n.1. 719.

Inquiſitionis definitio quæ traditur ab Hoſtienſe, tanquam imperfecta reijcitur.nu.2. 719.

Inquiſitionis vera & exacta definitio,ſingulariũq; eius partiũ declaratio.n.3.ibid.

Inquiſitionis finis, quis & qualis ſit.numero 4. 720.

Inquiſitionis variæ circunſtantiæ.n.6. 721.

Inquiſitionis via procedendi contra delinquentes duplex eſt & receptiſſima. nu.9. ibidem.
Inquiſitionis generalis, & ſpecialis, quis vtriuſque finis.nu.10. 722.
Inquiſitionis generalis propria ſignificatio, attinens ad inſtitutum Inquiſitorum. nu.11. ibid.
Inquiſitionis remedium, quia extraordinarium eſt, eget accuſatore. numero 15. 723.
Inquiſitionum Lombardiæ deſcriptio. à nu. 1. vſque ad nu.20. 254.
Inquiſitor primus Deus, ad inſtructionem proceſſus contra primos parentes ſe accingit.nu.1. 27.
Inquiſitor acerrimus fuit Abraham cõtra Chaldæos.num.4. 53.
Inquiſitor primus Deus, officio functus eſt contra Sodomitas.nu.7.& 8. ibid.
Inquiſitor fuit Iacob Patriarcha domeſticis ſuis præcipiens, vt Deos alienos abijcerent, & alia faciens à nu. 17. vſq; ad nu.21. 54.
Inquiſitor primus Deus multoties officio vſus eſt contra Iſraelitas in hæreſes, & idololatras prolapſos à nu.22. vſque ad 34. & à num.48. vſque ad 58. & 68. 71. 73. 80. 81. 87. 91. 95. & 100. 55. & 56.
Inquiſitor exſtitit Deus contra idololatras, per manus filiorum Leui caſtigans eos. nu.47. ibidem.
Inquiſitor fuit Deus contra Chore, Datan, & Abiron.nu.65. 59.
Inquiſitor Abimelech fuit, vrbem Sichem diruens, & Baal cum mille hominibus comburens.nu.92. 62.
Inquiſitor fuit Deus contra Ophni, & Phinees filios Heli, propter acceſſum ad mulieres, quæ obſeruabant ad Oſtium tabernaculi.numer.109. 110.111. & 112. 63.
Inquiſitor exſtitit Saul Rex, auferens Magos, hariolos & eos qui Pythones habebant in ventre.nu. 115. ibid.
Inquiſitor acerrimus fuit Dauid Rex comburens Philiſthæorum Deos.nu.1. 68.
Inquiſitor fuit Deus contra Salomonem, propter eius hæreſes & idololatrias à nu.3. vſque ad 14. 68.
Inquiſitor exſtitit Aſa, qui deſtruit vniuerſas idolorum ſtatuas.numer.26.& 27. 70.
Inquiſitor Zamri fuit interficiens omnem domum, & cognationem Baaſæ.nume. 36. 71.
Inquiſitor acerrimus exſtitit Helias iubens apprehendi octingẽtos & quinquaginta Prophetas & occidi.nu. 44. ibid.
Inquiſitor fuit Ioſaphat, Idola & dæmoniorum lucos deſtruens. nu.48. ibid.
Inquiſitor Elias viſus fuit Epiſtolã ad Ioram mittens, annuntians propter idololatriam & fratricidium, eius domum & regnum diripiendum.numero 69. 72.
Inquiſitor fuit Iehu cõtra Ioacham Regem. nume.73. 73.
Inquiſitor exſtitit Ioſias filius Amon, templum Ieruſalem & Iudæam ab idolis mundans.nume.109.& 110. 75.
Inquiſitor Nabuchodonoſor Rex Babyloniæ fuit contra Eliachim hæreticum, ac contra Ægyptum & Iudæos, propter idololatriam. à numer. 115. vſque ad 127. ibid.
Inquiſitor ſimiliter exſtitit Nabuchodonoſor, in tranſmigratione Babylonis, qui poſt miraculum fornacis edictum publicauit.nu. 1. 78.
Inquiſitor Cyrus Rex Perſarum fuit, qui poſt Darij Medi mortem edictum publicauit, & conceſſit Iudæis licentiam redeundi in Iudæam.nu.2. ibidem.
Inquiſitor Eſdras acerrimus exſtitit, audiens Iudæos ducentes vxores idololatras, ſcidit veſtes ſuas, & populum ad pœnitentiam induxit ac edictum legis Domini in templo promulgauit.nume. 5.& 7. ibidem.
Inquiſitor fuit Mathathias ſacerdos, cum quinque filijs ſuis, qui pro lege Domini multa fecit.nu.26.28.& 29. 80.

Inquiſitor Iudas Machabeus Princeps & Pontifex Iudæorum fuit impios truci dans.nu.30.31.32.& 34. 80

Inquiſitor fuit Ionathas, qui Azotum & templum Dagon ſuccendit.num.35.& 36. 81.

Inquiſitor exſtitit Ioãnes Hircanus diruẽs templum montis Gerizim, & alia faciens.nu.37. ibid.

Inquiſitor Primus legis Euangelicæ fuit Chriſtus Dominus noſter.num.14.10.16.18.19.& 20. 83.

Inquiſitor nouæ legis fuit Ioannes Baptiſta, & quomodo. numero 7. 8. 9. & 11. 83.& 84.

Inquiſitor exſtitit Paulus Apoſtolus, & quando.num.26.28.& 29. 86.

Inquiſitor Ioannes Apoſtolus & Euangeliſta fuit ſcribens Euangelium Chriſti contra Cerinthum, & Marcionem hæreticos. & nu.30. 87.

Inquiſitor fidei Petrus Apoſtolus fuit, cum Ananiam & eius vxorem verbo enecauit.nu.27. 86.

Inquiſitor primus generalis fuit B.Dominicus fundator ordinis Predicatorum n.1.2.&.3. 95.

Inquiſitor generalis Romæ fuit Cardinalis Caietanus, ac etiam Cardinalis Latinus. nu.9.& 10. 124.

Inquiſitor generalis Romæ fuit Fr.Michael Gnislerius, qui poſtea fuit Papa Pius V num.17. 125.

Inquiſitor generalis in Hiſpania, nullus fuit ante Catholicos Reges. numero 10. 132.

Inquiſitor generalis Fr.Thomas à Turrecremata fuit primus in ditionibus Hiſpaniæ.nu.13. 133.

Inquiſitor generalis à Rege creatur, & à Papa confirmatur.nu.9.& 10. 147.

Inquiſitor generalis nominat Conſiliarios Inquiſitores Prouinciales, alioſq; miniſtros & officiales S Officij.n.11. 150

Inquiſitor generalis & Cõſilium generale, quâ ratione erecti & creati fuerint. num.12.& 13. 151.

Inquiſitor generalis & non alius cognoſcit de cauſis appellationum, ab Inquiſitoribus interpoſitarum.nu.14. ibid.

Inquiſitor generalis qualis eſſe debeat, & eius miſericordia quomodo penſanda ſit.nu.15.& 16. 151.

Inquiſitor generalis Aragoniæ fuit Ioannes Epiſcopus Vicenenſis. numero 14. 179.

Inquiſitor generalis Aragoniæ, Nauarræ, & Caſtellæ, fuit Adrianus Epiſcopus Dertuſenſis, qui poſtea electus fuit ſumm.Pontif.nu.6.pag.160.& nume. 16.& 17. 180.

Inquiſitor generalis Tarraconæ, cum multis conuocatis de componendis rebus fidei deliberat.nu.18. ibid.

Inquiſitor generalis Caſtellæ, poteſtatem creandi Inquiſitores in regno Valentiæ à ſummo Pontific.accepit. numero 4. 187.

Inquiſitor Neapoli creatur Petrus Belforatus Archiepiſcopus Meſſanenſis, ab Inquiſitore generali Caſtellæ. numero 2. 191.

Inquiſitor quidam regni Siciliæ reprehenſus eſt.nu.6. 196.

Inquiſitor generalis Hiſpaniæ eligit Inquiſitorem Triremium.num.5. 226.

Inquiſitor Triremium, & Naualium, præſidet in omnibus tribunalibus.numero 6. ibid.

Inquiſitor generalis in Luſitania fuit Infans Henricus.nu.9. 233.

Inquiſitor generalis in Luſitania ſimiliter fuit Albertus Archidux Auſtriæ. nu. 10. ibid.

Inquiſitor generalis ſuper nominatione, & deputatione Inquiſitorum, ſolum præſtat nudum miniſterium.n.38. 525.

Inquiſitor generalis in nominandis, ſeu ſubdelegãdis Inquiſitoribus eſt quoddã organũ, quo mediante, eius vox transfertur ad delegatum, imò eſt viua vox abſentis.nu.39. ibidem.

Inquiſitor generalis licet poſsit remouere Inquiſitores ab officio, iuriſdictio tamen

men eorum non eſt ab eo.nu.52. 526.
Inquiſitor ob infirmitatem temporalem poteſt Vicarium, ſeu Commiſſarium ſibi ſubſtituere conferens ei plenariè vices ſuas.nu.55. 527.
Inquiſitor liberatus à morbo poteſt ſubdelegatam iuriſdictionem reuocare, numer.57. 527.
Inquiſitor ob perpetuam infirmitatem poteſt remoueri, quod idem eſt in ſene. nu.58. ibid.
Inquiſitor generalis poteſt punire Inquiſitores ob delicta ab eis commiſſa. num. 70. 530.
Inquiſitor repræſentat rempublicam, & partem offenſam.nu.113. 536.
Inquiſitor proceſſum hæreticũ explicat coram ordinario, & conuocatis conſultoribus.nu.55. 584.
Inquiſitor vnus cùm nouit ſecretò aliquem hæreticum, poteſt illum conſocio Inquiſitori denunciare, vt contra illum procedat.nu.96. 744.
Inquiſitor in rebus dubijs, quæ conſiderare debeat.nu.62. 809.
Inquiſitores Dei formulas ſequuntur. numer.1. 30.
Inquiſitores per ſe ipſos, & non per mediam perſonam tenentur reos interrogare.n. 13. 33.
Inquiſitores & officiales S.Officij tenentur ſub pœna peccati mortalis ſeruare ſecretum.nu.19. 34.
Inquiſitores ſecretum indicunt conſultoribus S.Officij.num.20. 36.
Inquiſitores qui extra caſus à iure conceſſos ſecreta detegunt, peccant mortaliter.num.21. ibidem.
Inquiſitores reuelantes ſecretum in cauſis fidei, extra ordinem puniri poſſunt.nu. 23. ibidem.
Inquiſitores exemplo Dei hæreticos reconciliatos ſaccis induunt. num.4. 38.
Inquiſitores iure communi, an poſſint moderare tempus ſacci benedicti.numero 6. ibidem.
Inquiſitores dum viſitant, renouari iubent effigies obſcuratas reconciliatorum & damnatorum.num.10. 43.
Inquiſitores Ordinarij iure diuino fuerunt Epiſcopi, qui ſucceſſerunt Apoſtolis. nu.31. 87.
Inquiſitoribus cur datum fuit munus inquirendi contra hæreticos.nu.3. 89.
Inquiſitores concedere poſſunt indulgentiam viginti vel quadraginta dierum. nu.1. 105.
Inquiſitores pro ſancti Officij negotijs laborantes indulgentiam plenariam conſequuntur.nu.16 107.
Inquiſitores qui in officio obeundo è vita diſceſſerint, Indulgentiam plenariam conſequuntur.nu.17. 107.
Inquiſitores multi ex ordine D. Dominici pro fide tuenda trucidantur.à nume.3. vſque 30. 108.
Inquiſitores Cardinales, quando Romæ ad negotia fidei congregantur. numero 13. 125.
Inquiſitores Cardinales quatuor Romæ tẽpore Pauli III.ſum.Pontific. creantur. nu.15. 125.
Inquiſitores Cardinales Romæ anno 1553. ſex fuerunt.nu.6. 126.
Inquiſitores Cardinales plures Romæ creati ſunt.nu.18. ibidem.
Inquiſitores Cardinales Romæ Pius Papa V.ad quaternarium reduxit. numero 19. ibidem.
Inquiſitores Cardinales ſex fuerunt Romæ, tempore Gregor.XIII. Sum. Pontific. num.21. 127.
Inquiſitores Cardinales Romæ octo fuerũt, tempore Sixti V. Pontific. Max.num. 22. ibidem.
Inquiſitores Cardinales decem Romæ fuerunt, tempore Clementis VIII. ſumm. Pontif.nu.23. ibidem.
Inquiſitores creati ſunt per vniuerſas mũdi partes, tempore Clementis V. numero 1. 131.
Inquiſitores nominarunt Reges Catholici facultate ſibi conceſſâ, & à Summo Pont.confirmantur.n. 5. & 6. 136.

Inqui-

Inquiſitores ſeptem Dominicanos creauit Sixtus Papa IIII. num. 7. ibid.
Inquiſitores quando primum edictum gratiæ in Hiſpania promulgarunt. numer. 8. ibidem.
Inquiſitores Hieronymiani inſignes Inquiſitionis actus fecerunt Guadalupi. nu. 11. 138.
Inquiſitores regni Aragoniæ, quando Inquiſitori ſupremo regni Caſtellæ ſubiecerunt. numero 13. pag. 179. & numero 10. 138.
Inquiſitores Hiſpali cum Inquiſitore Generali, conuocarunt iuſſu Catholicorum Regum. num. 16. 142.
Inquiſitores ac alij miniſtri, quot ſint in Cõcilio generali. nu. 8. 147.
Inquiſitores generales in regno Aragoniæ qui fuerunt. nu. 11. 179.
Inquiſitores duos Leo Papa X. creauit in regnis Nauarræ & Aragoniæ. numer. 15. ibidem.
Inquiſitores Aragoniæ & Cathaloniæ olim ſanctum Officium Valentiæ exercebant. nu. 1. 186.
Inquiſitores regni Siciliæ ex ſpeciali priuilegio, cognoſcere poſſunt de vſurarum cauſis. nu. 29. 215.
Inquiſitores Triremij qui fuerunt. num. 9. 10. & 11. 226.
Inquiſitores Mexici actus fidei celeberrimos celebrant. à numer. 7. vſque ad 16. 241.
Inquiſitores quam plurimi Galliæ martyrij gloriam conſequuntur. numer. 3. & 4. & 5. 245.
Inquiſitores in Lutetia Pariſiorum fuerũt, & quando. nu. 8. 246.
Inquiſitores habuit Rhemenſis prouincia. nu. 9. ibidem.
Inquiſitores fuiſſe probatur in Pedamontana prouincia & Sabaudia. nu. 11. ibid.
Inquiſitores fuiſſe conſtat in Holandia & Zelandia. nu. 3. 247.
Inquiſitores, quos vt infames condemnant, nunquam ad honores aſcendunt. numer. 4. 268.
Inquiſitores plures pro fide tuenda martyrij lauream ſunt conſecuti. nu. 8. 269.
Inquiſitores hæreticos puniunt, non vt eos perdant, ſed vt conuertantur & viuant. nu. 13. ibidem.
Inquiſitores pluſquam quadraginta Cardinales effecti ſunt. nu. 18. 271.
Inquiſitores ex Imperatoris & Regis familia, exſtiterunt duo & quinq; ſummi Pontifices. num. 19. 272.
Inquiſitores fidei maximis ornamentis & honoribus, ab omnibus afficiendi ſunt. num. 21. ibidem.
Inquiſitores quaſi quædam vigiliæ ſunt cũctis in locis conſtitutæ, vt Chriſtianis dies ſemper clarus illuceſcat. numero 22. ibidem.
Inquiſitores ſunt delegati Apoſtolici. num. 50. 361.
Inquiſitores in omnibus fidei actibus cruce vtuntur. nu. 32. 367.
Inquiſitores quare crucem viridem in ſtemmatibus ſanctæ Inquiſitionis apponãt. nu. 33. ibidem.
Inquiſitores viridem crucem elegerunt non ſine magno ſpiritus ſancti conſilio. nu. 39. 369.
Inquiſitores quomodo vitam fidei conſeruare ſtudeant. nu. 58. & 59. 373.
Inquiſitores recipiunt benignè verè pœnitentes, proteruos verò puniunt ſeuerè. nu. 72. 376.
Inquiſitores non deſiderant perditionem hominum, ſed correctionem. numero 73. ibid.
Inquiſitores hæreticæ prauitatis zelo tutandi Eccleſiam, aptiſsimè pro crucis titulo in ſtemmatibus verbis Pſal. 73. vtuntur. num. 84. 378.
Inquiſitores, nec quilibet alius procedere contra Papam hæreticum poſſunt. numer. 50. 408.
Inquiſitores nominati ab Inquiſitore generali in ditionibus Hiſpan arum, an ſint ſubdelegati, & ſimiliter poſsint vices ſuas alteri committere. num. 1. 15. & 26. 519.

Inqui-

Inquiſitores qui à Principe delegati dicuntur, non poſſunt eorum Vicarijs, ſeu Commiſſarijs dare facultatem, vt iterum ſubdelegent. nu. 6. 520.

Inquiſitores Apoſtolici, an dicantur delegati ad vniuerſitatem cauſarum. num. 10. ibidem.

Inquiſitores ad aliam prouinciam deputati, poſſunt alium in ſuum locum ſubſtituere, qui ſubſtitutus Vicarius, ſeu Cõmiſſarius vocatur. nu. 19. 521.

Inquiſitores à quocumque eligantur ſemper ab Apoſtolica ſede habent autoritatem immediatè. nu. 22. 522.

Inquiſitores deputati cenſentur eſſe delegati à Papa immediatè, & non ſubdelegati ab Inquiſitore generali. nu. 37. 524.

Inquiſitores electi ſeu deputati, ex vi poteſtatis attributæ à Papa Inquiſitori generali, cenſentur autoritate ſummi Pontificis electi, ſeu deputati. nu. 47. 525.

Inquiſitores à quocumque delegentur, ſeu nominentur, ſemper ſunt delegati à Papa, & ab eo accipiũt iuriſdictionem & poteſtatem. nu. 47. ibidem.

Inquiſitores poſſunt facere commiſſarios, quos vicarios, ſeu ſubſtitutos appellamus. num. 51. 526.

Inquiſitores quibus ex cauſis remoueri poſſint ab officio. num. 54. ibidem.

Inquiſitores qui ſint in officio cõfirmandi, quamuis ipſi recuſent, & de eorum qualitatibus. nu. 59. 527.

Inquiſitores imperiti omnino remouendi ſunt. nu. 60. ibidem.

Inquiſitores ob negligentiam remouendi ſunt. nu. 61. ibidem.

Inquiſitores ob iniquitatem remoueri poſſunt. nu. 66. ibidem.

Inquiſitores, an poſſint recipere eſculenta, & poculenta. n. 69. 528.

Inquiſitores poſſunt committere poteſtatem quam habent Commiſſarijs. numero 71. 531.

Inquiſitores, an ſint iudices neceſſarij in cauſa hæreſis, poſſintque hæreticos condemnare, & qua cauſa inſtituti fuerint. nu. 96. 106. & 107. 534.

Inquiſitores & Epiſcopi, an ſint iudices in ſolidum in cauſa hæreſis. nu. 97. ibid.

Inquiſitores quam poteſtatem habent. num. 102. 535.

Inquiſitores ſunt deputati à ſede Apoſtolica, & ſpecialiter in cauſa hæreſis conſtituti, præſuntque in vnaquaque prouincia. nu. 107. ibidem.

Inquiſitores ſunt maiores quolibet ordinario. nu. 108. 536.

Inquiſitores habent autoritatem illius, à quo deſtinati ſunt, eiuſque locum obtinent. nu. 110. ibidem.

Inquiſitores in cauſa hæreſis habent maiorem, fortiorem ac meliorem iuriſdictionem quàm Epiſcopi. nu. 111. ibid.

Inquiſitores cenſentur præcipua pars corporis prouinciæ ſibi creditæ. numero 112. ibidem.

Inquiſitores regni Siciliæ tanquam Apoſtolicæ ſedis, & Regiæ maieſtatis delegati in omnes actus, vtramque perſonam induunt. nu. 114 & 121. ibid.

Inquiſitores habent autoritatem & iuriſdictionem etiam in exemptos. numero 117. 537.

Inquiſitores regni Siciliæ ſunt iudices ordinarij, & cum eis concurrunt, ordinariamque poteſtatem habent. num. 118. 120. 122. 133. 154. ibidem.

Inquiſitores regni Siciliæ poſſunt tractare cauſas laicorum. n. 119. & 134. ibid.

Inquiſitores regni Siciliæ poſſunt iuriſdictionem in laicos Regi ſubditos in terris Regis exercere, & quare. numero 121. ibid.

Inquiſitores in exſequẽdis ſentẽtijs poſſunt Regiam & Põtificiam iuriſdictionem in ſubditos Regi & Pontifici exercere. nu. 123. ibidem.

Inquiſitores reperientes ſe in quaſi poſſeſſione præcipiendi, in ea manutenendi ſunt, & non ſpoliandi. nu. 130. 538.

Inquiſitores poſſunt ſuam poteſtatem, & præeminentiam etiam armata familia defendere. nu. 131. ibid.

Inquiſitores ſemel iudices ordinarij & competenter appprobati, non poſſunt in poſterum recuſari.n.132. ibid.
Inquiſitores ob indicia & veriſimiles ſuſpiciones, poſſunt exercere ſpecialem inquiſitionem nullâ precedēte infamiâ nu.139. 539.
Inquiſitores non debent præſumptionibus credere, magis quàm leges ipſæ credunt.nu.41. 550.
Inquiſitores non poſſunt ad iudicandum moueri ex propria conſcientia, ſed ex allegatis & probatis.nu.42. ibidem.
Inquiſitores omnia priùs tentare debēt ad hæretici emendationem, quàm ipſum tanquam incorrigibilem ſæculari brachio tradant.nu.51. 551.
Inquiſitores delegationis ſuæ literas exhibere debent primis poteſtatibus.numer. 2. 573.
Inquiſitores clerum & populum cùm primum ad aliquam ciuitatem accedunt, præconio conuocare debent. numero 2. ibid.
Inquiſitores iuramentum exigunt à populo & clero conuocatis de conſeruanda, & protegenda fide Catholica. numero 4. ibidem.
Inquiſitores cùm prouinciam viſitant, Generale edictum proponunt ad hereſes detegendas.nu.18. 577.
Inquiſitores teſtes quoſuis poſſunt cogere ad deponendum.nu.21. ibidem.
Inquiſitores non debent diu reos carceribus detinere.nu.36. 580.
Inquiſitores iudicis virtutes exercent, mopēdeant interrogando hereticum. nu. 40. 581.
Inquiſitores ſi non conueniunt ſuper decreto, res ad ſupremum mittitur Senatū. nu.32. 579.
Inquiſitores modeſti, pij & circumſpecti eſſe debent.num.42. 581.
Inquiſitores patres reorum ſunt. numero 54. 584.
Inquiſitores eniti debent, vt relapſi reſipiſcant.n.35. 597.
Inquiſitores examinare debent teſtes ſuper reprobatione propoſita à reo numero 53. 601.
Inquiſitores an poſsint recuſari, & recuſatio quid ſit.nu. 54. 601.
Inquiſitores qui eligendi ſint.nu. 55. ibid.
Inquiſitores poſſunt edictum fidei conſtituere iure diuino, probaturque ex ſacra ſcriptura multipliciter, & iure canonico & ciuili.nu.5.6.& 8. 612.
Inquiſitores non debent eſſe negligentes in punitione hæreticorum.nu.14. 616.
Inquiſitores edicta fidei poſſunt conſtituere & publicare.nu.35. 621.
Inquiſitores poſſe edicta conſtituere probatur plurimis diplomatibus ſum. Pontific.nu.37. ibidem.
Inquiſitores poſſe edicta conſtituere rationibus probatur.nu.38. 622.
Inquiſitores poſſunt iudicare & punire hereticos.nu.41. ibidem.
Inquiſitores propoſitionem dubiam inter viros doctos & Catholicos non poſſunt conſtituere hereticā, vel facere illam de fide.nu. 42. ibidem.
Inquiſitores vigiles & cuſtodes ſunt fidei Chriſtianæ.num.12. 632.
Inquiſitoribus obedire omnes generaliter tenentur.num.24. 635.
Inquiſitores contra quoſcunque hæreticos procedere poſſunt.nu. 30. 636.
Inquiſitores ſolùm in cauſis fidei cognoſcere poſſunt.nu.31. ibid.
Inquiſitores ad quid tenentur poſt denunciationem rei.nu.35. 637.
Inquiſitores igni tradunt hereticorum libros.nu.248. 692.
Inquiſitores in edicto fidei exhortantur cunctos fideles ad vnitatem viuæ fidei. nu.294. 701.
Inquiſitores ſunt delegati à ſum. Pontifice, num. 1. 707.
Inquiſitores regni Siciliæ omnimodam iuriſdictionem habent in ſuos ſubditos. nu.28. 726.
Inquiſitores, an poſſint inquirere in prouincia ſibi credita, ſuper crimine, vel

criminoſo

criminoſo occulto.nu.39. ibidem.
Inquiſitores poſſunt procedere ad inquirendu crimina occulta nu.46. 731.
Inquiſitores ſunt iudices delegati à Papa. nu.47. ibidem.
Inquiſitores iure Pontificio iuriſdictionem plenam habent in omnes hereticos.nu. 48. ibidem.
Inquiſitores non poſſunt inquirere abſque infamia rumore, aut clamore. numero 65. 735.
Inquiſitores non ſolùm in delictis occultis, verùm nec in publicis poſſunt contra aliquem abſque infamia procedere. nu.66. ibidem.
Inquiſitores ex ſuſpicione vel indicio an poſsint procedere ſpecialiter contra aliquem. nu.86. 741.
Inquiſitores an ex ſolo libello porrecto ſine inſcriptione poſsint procedere. numer. 91. 742.
Inquiſitores in hæreſis crimine propter ſuſpiciones veriſimiles nō præcedente infamiâ poſſunt contra denunciatum in libello inquirere.nu.92. 743.
Inquiſitores magnâ prudentiâ vti debent cùm libellos ad ſe tranſmittunt teſtes, de crimine continentes, & quomodo illos debeant examinare.nu. 94. 744.
Inquiſitores contra hæreticum occultum, quomodo procedere poſsint.n.95. ibid.
Inquiſitores an poſsint ex cōſuetudine vniuerſali procedere contra reum, abſque preuiâ infamiâ ſi conſtat de delicto.n. 103. 746.
Inquiſitores quare Reuerendiſsimatus titulo afficiantur.nu.23. 800.
Inquiſitores Summi Pontificis locum tenent, eiuſque perſonam repræſentant. nu.24. ibidem.
Inquiſitores quare plurali numero tam in edicto fidei quàm in ſententijs vtantur.nu.25. 801.
Inquiſitores quomodo procedere debent in cauſa hæreſis contra graues & qualificatas perſonas.nu.36. 804.
Inquiſitores ex perſonarum ac librorum qualitate, aliarumque circunſtantiarum hæreſim ſtatuere poſſunt. numero 149. 824.
Inquiſitores in foro interiori hæreticum occultum abſoluere poſſunt, & an Epiſcopi.nu.190.173.& 174. 831.
Inquiſitores hæreticæ prauitatis, an poſsint procedere contra confeſſarios in confeſsione mulieres ſolicitantes.nume.4. & 5.& 90. 843.
Inquiſitores ſolùm in his quæ ad fidem pertinent, procedere poſſunt. numero 52. 850.
Inquiſitores procedere poſſunt contra confeſſarios, in confeſsione ſolicitantes ad libidinem, licet ſuſpicio ſit leuis & modica.num.90. 859.
Inquiſitores an poſsint procedere contra cōfeſſarios, in confeſsione ſolicitantes pueros ad libidinem ſicut fœminas. nu. 92. 860.
Inquiſitores ſunt iudices & fideicenſores, ſediſque Apoſtolicæ ſpecialiter delegati.nu.97. 861.
Inquiſitores ex ſtylo, communique vſu confeſſarios, in confeſsione ſolicitantes puniunt, ac decreto ſupremi S. Inquiſitionis Senatus.nu.116.& 117. 864.
Inquiſitori Generali, & ſupremo Senatui reſeruatur diſpenſatio ſacci benedicti, & non diſpenſat ſine magna cauſa.nu. 7.& 8. 383
Inquiſitori Generali poteſtatem deputādi, ſeu nominandi Inquiſitores Papa concedit.nu.40. 525.
Inquiſitori Generali facultas data à Papa, quomodo intelligenda ſit.nu.74. 531.
Inquiſitori Generali committuntur appellationes decidendæ, ex Bulla Clementis VII.nu.101. 606.
Inquiſitori conſtare debet de crimine commiſſo, ſuper quo Inquiſitionem eſt facturus.nu.36. 728.
Inquiſitoribus Generalibus, quā cauſa conceſſa fuit facultas remouendi Inquiſitores.nu.53. 526.
Inquiſitoribus tanquam delegatis, Papa tribuit

buit

buit eandem poteſtatem quam habet. n. 36. 621.
Inquiſitoribus ea conceſſa ſunt, ſine quibus cauſæ fidei nequeunt explicari. numer. 2. 707.
Inquiſitoribus conceſſa eſt coercio. numero 3. ibid.
Inquiſitoris Rayneri Saccon Lombardi geſta, & perſecutiones. nu. 14. 259.
Inquiſitorum conſultatio cum Regio conſilio in cauſis fidei, à quo introducta fuit. nu. 15. 142.
Inquiſitorum Generalium Hiſpaniæ nomenclatura. à numer. 1. vſque ad 15. 156.
Inquiſitorum regni Siciliæ Catalogus. numer. 30. 215.
Inquiſitorum Generalium Luſitaniæ nomẽclatura n. 8. 232.
Inquiſitorum Peruuij, & Mexici nomenclatura. num. 2. 3. & 5. 240.
Inquiſitorum inſtitutum, eſt fidem propugnare ac defendere. num. 5. 268.
Inquiſitorum ſtudium & vigilantia, qua vnitas religionis Catholicæ, atque concordia & pax Reipublicæ conſeruantur. à num. 1. vſque ad 49. 281.
Inquiſitorum diligentiâ ab Hiſpaniarum regnis, hæreticorum incurſus propulſantur. à nu. 1. vſque ad 19. 299.
Inquiſitorum iuriſdictio, non debet extendi ſed reſtringi, & quare. n. 101. 535.
Inquiſitorum munus omnes regni dignitates amplectitur, omneſq; honores continet. nu. 114. 536.
Inquiſitorum regni Siciliæ iuriſdictio licet à Rege conceſſa fuerit, debet tamen vt Eccleſiaſtica conſiderari. n. 115. ibid.
Inquiſitorum iudicium de retẽtione cauſæ. nu. 29. & 30. 579.
Inquiſitorum & Conſultorum vota, quo ordine proferenda ſunt. nu. 57. 585.
Inquiſitorum mandata reputantur ſummi Pontificis. num. 20. 634.
Inquiſitorum officium non ſolùm eſt vtile, ſed neceſſariũ Reipublicæ Chriſtianæ. nu. 49. 731.
Inquiſitorum nomina cur in accuſatione exprimantur nu. 27. 802.
Inquiſitorum arbitrio relinquitur cognitio ſummaria in cauſa hæreſis. numero 35. 804.
Intellectus res eſt ſpiritualis. n. 66. 778.
Intellectus Heſter c. 1. dum de contẽptu loquitur. nu. 56. 851.
Intellectus Leuit. 26. Paul. ad Hebr. 12. & ad Roman. 2. & Eſaiæ 33. numero 57. ibidem.
Intellectus 2. Reg. c. 12. Numer. 18. Ezech. 5. Eccleſ. 45. Sapient. 14. de quo contemptu loquuntur. nu. 59. ibidem.
Intentio parentum vel Chriſti Domini ſufficit in Baptiſmo paruulorum, & refelluntur hæretici oppoſitum tenentes & obſeruantes. nu. 8. & 9. 12.
Interrogare & inquirere teſtes de crimine occulto proximi non laborantis infamiâ, an ſit licitum. nu. 41. 729.
Interrogatus à iudice de delicto occulto à ſe commiſſo medio iuramẽto, an poſſit vel teneatur ſe prodere & infamare. nu. 113. 749.
Interrogatus ſeparatim à iudice de occultis delictis alienius, quorum non laborat infamiâ quid reſpondere debeat. num. 128. 752.
Interpretari legẽ, an ſit tantùm eius, cuius eſt illam condere. num. 34. 621.
Interpretatio Apoſtolici mandati [hæreticum deuita] nu. 35. 712.
Intrinſeca per extrinſeca cognoſcuntur & animi interiora per exteriora iudicantur. nu. 68. 853.
Introductio à Papa Gregorio IX. data Archiepiſcopo Tarraconenſi. ſuper expulſione Iudæorum. nu. 4. 177.
Ioacham qui & Sellum dicitur filius Ioſiæ, impiè regnauit & à Deo punitur. num. 111. 75.
Ioannes Hircanus filius Simonis, Inquiſitorem egit diruens templum montis Gerizim. & alia faciens. n. 37. 81.
F. Ioannes Hungarus, Inquiſitor ab hæreticis interficitur nu. 21. 111.

Ioannes II. Rex Caſtellæ, quibus commiſerit cauſam fidei. nu. 3. 131.
F. Ioannes ab Enguerra Inquiſitor Generalis exſtitit. nu. 3. 159.
Ioannes Tauera Archiepiſcopus Toletanus, Inquiſitor fuit Generalis. numero 8. 160.
Ioannes Baptiſta à Cardona munus Inquiſitoris, ſiue Cõmiſſarij Triremium exercuit. nu. 11. 226.
Ioannes à Stunica Inquiſitor ſupremi Senatus ſanctæ Generalis Inquiſitionis. nu. 8. 147.
Ioannes Aluarez à Caldas Inquiſitor ſupremi conſilij ſanctæ Generalis Inquiſitionis nu. 9. ibidem.
Ioãnes III. Rex Luſitaniæ à Paulo Papa III. impetrauit Inquiſitionem, ad normam Caſtellæ in Luſitania. nu. 5. 227.
F. Ioannes Eſchenfeld Inquiſitor Pragæ, à quodam hæretico occiſus eſt. numero 2. 252.
Ioannes Imperator, quaſi miniſter comitabatur Amurathem & oculis priuatur à filio. nu. 72. 317.
Ioannellus Scholarus inſignis hæreticus & dogmatiſtes, in Sicilia combuſtus. numer. 34. 297.
S. Ioannis & S. Nicolai, Epiſcoporum & Inquiſitorum martyrium. nu. 1. 252.
Ioannis Ægidij Hiſpalenſis Canonici, retractatio circa Crucis adorationem. n. 19. 345.
Ioannis VVicleffi, & Ioannis Hus, propoſitiones hæreticas contra poteſtatem Papæ, damnauit Conſtantienſe Concilium. nu. 23. 403.
Ioas propter idololatriam, à Deo punitur morte turpiſſimâ. numer. 79. 80. 81. & 82. 73.
Ioas filius Ioacham mortuo patre ſucceſsit in regno, & idololatria. nu. 18. ibid.
Iſacius monachus, Valentem Imperatorem reprehendit nu. 43. 314.
Iſacius Imperator, ob eius ſcelera oculis & Imperio priuatur. nu. 65. 316.
Iſaias Propheta prædixit vaſtationem vniuerſi Iſraelis ab Aſſyrijs. n. 94. 74.
Iſraelitas adoraſſe ſerpentes in deſerto probatur ex ſacra Scriptura. n. 67. 59.
Iſraelitas liberauit Debora mulier Propheteſſa. nu. 88. 62.
Iſraelitas liberauit Gedeon à Madianitis. nu. 89. ibidem.
Iſraelitas liberauit Iephte de Ammonitis. num. 96. ibidem.
Iſraelitas Abeſſan Bethlehemita rexit annis ſeptem. nu. 97. ibidem.
Iſraelitas iudicauit Elon decem annis mortuo Abeſſan. nu. 98. ibidem.
Iſraelitas rexit Abdon octo annis poſt Elon. nu. 98. ibidem.
Iſraelitas pœnitentes liberauit Samſon de manu Philiſthinorum. nu. 101. ibid.
Iſraelitæ intra primũ biennium poſt egreſſum ex Ægypto decies tentauerunt Deum, & in hæreſim prolapſi ſunt. nu. 22. 55.
Iſraelitæ non crediderunt Deo pollicenti ſe liberaturum eos, per manum Moyſis. nu. 24. ibidem.
Iſraelitæ in hæreſes & idololatrias multoties prolapſi ſunt, & à Deo grauiter puniti. à nu. 25. vſque ad 34. & à numer. 48. vſque ad 58. & 68. ibidem.
Iſraelitæ quarto menſe ab egreſſu ex Ægypto, adorauerunt vitulum, & poſtea plurimis idolis ſacrificauerunt. nume. 56. 58.
Iſraelitæ tempore Ioſue & Iudæ, ferè per 40. annos abſtinuerunt ab idolis. num. 74. 60.
Iſraelitæ denuo ſicut canis ad vomitum reuerſi ſunt ad priſtinam idololatriam. nu. 87. 62.
Italiæ partium Inquiſitio. numer. 1. 2. 3. & 4. 265.
Iudaizantes triginta cõprehenſi in oppido Quintanar. num. 18. 304.
Iudaizantes quinquaginta in vrbe Granatenſi in vincula coniecti. n. 19. ibid.
Iudas Machabæus Inquiſitor acerrimus exſtitit. nu. 30. & 32. 80.
Iudæ Thadæi Apoſtoli Epiſtola ſeries, & contextura

contextura eiuſque declaratio. numero 8. 9. & 14. 649.
Iudæam ob eius infidelitatem ſpoliant Pontifices & Præſides, qui Tiberio Cæſare regnante creantur, num. 6. 83.
Iudæã Romani inuaſerũt. n. 41 & 42. 81.
Iudæi mille nolentes Sabbato pugnare trucidantur. nu. 27. 80.
Iudæi planè cognouerunt Dei filiũ in Bethlehem fuiſſe natum. num. 2 83.
Iudæi erant plures in Hiſpania, & valdè proficui Regibus. nu. 2. 163.
Iudæi à Catholicis Regibus expelluntur ab Hiſpania. nu. 3. ibid.
Iudæi ex diuerſis regionibus Hiſpaniæ expulſi. nu. 4. ibid.
Iudæi in ciuitate Granatæ, quibus conditionibus expulſi ſint. nu. 5. 164.
Iudæi qui erant in corona Aragoniæ expelluntur nu. 11. 167.
Iudæi vniuerſam Hiſpaniam peſtiferis ſuis ſuperſtitionibus, & ritibus contaminabant. nu. 4. 292.
Iudæi malitiâ & inuidiâ excitati Chriſtum abnegarunt. nu. 29. 654.
Iudæi pertinaciâ ſe diuiſerunt à fidelibus ad ſimilitudinem Caim. nu. 262. 696.
Iudæi & Pagani matrimonium iuſtum nõ habent, nec teſtimoniũ ferunt propter infamiam & vilitatem ſuam. numero 102. & 103. 817.
Iudæi hæredes inſtitui non poſſunt. nu. 105. teſtamenti factionem non habent. nu. 105. Donationes nec facere nec admittere poſſunt. nu. 106. dignitates nullas habere. nu. 107. aduocationibus nõ funguntur. nu. 108. militare nequeunt. nu. 109. docere non poſſunt. num. 110. confugere in Eccleſias non eis prodeſt. nu. 111. & priuilegijs Chriſtianorum non vti poſſunt. nu. 113. 818.
Iudæis expulſis tota Hiſpania exultauit. numer. 13. 167.
Iudæos ab Hiſpania iure potuiſſe expelli probatur. nu. 6. 8. & 9. 164.
Iudæos expectãtes Meſsiam increpat Apoſtolus Iudas Thadeus. nu. 25. 652.
Iudæorum Duces qui & quot fuerunt. à n. 3. vſque ad nu. 20. 78.
Iudæorum rex creatur Herodes Aſcalonita à Cæſare Auguſto. nu. 45. 81.
Iudæorũ peruerſa dogmata & errores, ſæpiſsimè Chriſtus improbauit. n. 18. 84.
Iudæorum deſtructio propter mortẽ Chriſti Domini accidit. nu. 23. ibidem.
Iudæorum quorundam graue delictum, eorumque ſupplicium. num. 2. 131.
Iudæorum conciliabulum quorundam Hiſpali factum, detectum fuit. numer. 2 & 3. 134.
Iudæorum de la Guardia duo flagitia nefanda eorum expulſioni, ab Hiſpania occaſionem dederunt. nu. 10. 116.
Iudæorũ numerus, qui ab Hiſpania in alias prouincias tranſmigrarunt. numero 12. 167.
Iudæorum Cæſarauguſtæ obſtacula facta introductioni ſancti Officij. numero 22. 181.
Iudæorum conſpiratio in mortem Inquiſitorum Cæſarauguſtæ. nu. 25. ibid.
Iudæorum expulſio à Luſitaniæ regno. nu. 1. & 2. 234.
Iudæorun cæcitas ideo durat, quia Chriſtum negauerunt. nu. 26. 652.
Iudæorum Principes optimè cognouerunt Chriſtum. num. 27. 653.
Iudæorum maiores cognouerunt Chriſtum eſſe filium Dei. nu. 28. 653.
Iudex non debet iudicare ſecundum conſcientiam, ſed ſecundum allegata & probata. num. 4. 5. 6. & 7. 146.
Iudex non debet fidem adhibere depoſitioni diſtanti à veroſimili. nu. 14. 521.
Iudex delegans, ſi dicat quòd delegatus poſſit alteri delegare, non videtur ipſe delegatus delegare ſed ipſe delegans. nu. 80. & 82. 532.
Iudex appellatione nõ obſtante ſi reus illam non proſequitur procedere poteſt. num. 74. 603.
Iudex aſsignans terminum ad reſpondendum, appellationi non defert. numero 76. 604.

Iudex non defert appellationi friuolæ. nu. 79. ibidem.

Iudex non defert appellationi, niſi ex iuſta cauſa appellatum fuerit. numero 80. ibid.

Iudex quando poteſt ſummatim inquirere de cauſa appellationis.nu.81. ibid.

Iudex an poſsit interrogare criminis reum de ſocijs criminis.nu.42. 730.

Iudex agnoſcens delictum viâ Inquiſitionis, an poſsit illud punire pœna ordinaria.nu.45. ibid.

Iudex iuſtitia eſt animata, & cuſtos iuſtitiæ.nu.67. 736.

Iudex cui conſtat de delicto, ſed non de delinquente, an poſsit inquirere teſtes interrogando ad inueniẽdum delicti autorem.nu.100. 745.

Iudex interrogans quis patrauit hoc delictum, an talis inquiſitio generalis cenceatur.nu.101. ibidem.

Iudex in Inquiſitione generali tenetur interrogare, quis crimen commiſerit: non tamen in ſpeciali, an hic vel ille. nume. 123. 751.

Iudex ſi in Inquiſitione generali indicia contra aliquem inuenerit, poterit contra illum procedere.nu.124. ibid.

Iudex etiam ſi habeat teſtes occultos iurantes de crimine, ſi delinquens non laborat infamia non poteſt contra illum inquirere.nu.126. ibidem.

Iudex interrogans quis commiſit delictum adſtringit interrogatum ad reſpondendum ſpecialiter, & detegendum perſonam in particulari. nu. 129. 752.

Iudex in delicto publico poteſt, & tenetur de auctore delicti inquirere in genere, nu.136. 753.

Iudex an teneatur repellere accuſationem iniuſtam.nu.14. 757.

Iudex inquirens ſpecialiter abſque infamia, an agat contra ius diuinum.num. 17. ibidem.

Iudex quibus in caſibus poteſt inquirere abſque præuiâ infamiâ. nu.29. 760.

Iudex qui in cognitione vnius criminis incidenter aliud detegit, quomodo & quando poſsit de illo interrogare num. 30.& 36. 761.

Iudex poteſtatem habet ſuper occultis, non ſimpliciter.nu.49. 765.

Iudex in foro iudiciali non attendit ex charitate damnum ſpeciale.nu.53. ibid.

Iudex in omnibus delictis tam publicis, quam priuatis, poteſt ex officio inquirere.nu.1. 793.

Iudex licet in cauſis ordinarijs non poſsit ſententiam proferre, niſi ſit concluſum in cauſa, non procedit in cauſis ſummarijs.nu.180. 829.

Iudicandum non eſt temerè in cauſis fidei. nu34. 548.

Iudicandum temerè non eſt in rebus occultis dubijs & incertis.nu.40. 549.

Iudicem conſtituit Sixtus Papa IIII. appellationum ab Inquiſitoribus Prouincialibus interpoſitarum.num.9. 137.

Iudices, Reges, & Pontifices Iſraelem gubernarunt à Moyſi, vſque ad tempus Chriſto Domino proximum.n.72. 60.

Iudices ſæculares non poſſunt ſe in negotijs Eccleſiaſticis intromittere.nu.5. 440.

Iudices de hæreſi tuto pronunciant, ſi error fidei ſit circa ea quæ nullo modo ſit probabile ab errantibus ignorari.num. 35. 549.

Iudices cum errores ſunt manifeſti, non debent ad clementiã inclinare.n.36.ibid.

Iudices cum conſtat de delicto, & non de delinquente ſi ſecretò illum nouerunt, an ſine infamia poſsint cõtra illũ inquipere, & teſtes interrogare.n.108.747.

Iudices ex iuſtis cauſis aliquãdo procedunt contra delinquentes occultos abſque infamia.nu.23. 617.

Iudices in delicto publico, an poſsint ſine famâ contra delinquentem occultum, ad partis querelam inquirere.n.111.748.

Iudices in delicto notorio tenentur inquirere in genere, quis tale delictum commiſit.num.117. 750.

Iudices ex officio tenentur punire delicta notoria.nu.120. ibid.

Iudici qualiter duplex miſericordia conueniat.nu.17. 153.
*Iudici interroganti de delicto ſine infamiâ, an ſit manifeſtanda veritas.n.18.*757.
*Iudicis delegati infirmitas & abſentia, ſunt iuſtæ cauſæ ſubdelegãdi.n.56.*527.
Iudicis competentia, ex quibus cauſis petẽda ſit.nu.26. 725.
Iudicij definitio.nu 28. 802.
*Iudicium cauſarum ſæcularium, in nulla inſtantia pertinet ad Papam.n.49.*491.
Iudicium quibus modis contingat eſſe contrarium fidei.nu.55. 552.
Iudicium de peccatis abſoluendis quando commiſerit Chriſtus ſacerdotibus. numer.81. 660.
Iudicium humanum an iudicet de occultis. nu.44. 730.
Iudicium temerarium eſt, delinquentem occultum, abſque probatione iudicare, & contra eum alios interrogare. num. 63. 734.
Iudicium temerarium eſt aliquem pro heretico iudicare, ob leues coniecturas. nu.89. 742.
Iudicium in rebus dubijs, quâ ratione ſit ferendum.nu.10. 757.
Iudicium Aſtronomicum ab Eccleſia prohibitum, & à quo tempore edicto S.Inquiſitionis prohibetur.nu.13. 844.
Iuliani apoſtatæ infelix exitus.n.40. 313.
*Iura humana Imperatorũ ſunt.nu.41.*490.
Iura incorporalia, quæ tangi nequeunt, poſſideri non poſſunt, ſed ad ſimilitudinẽ rerum corporalium, quaſi poſsideri dicuntur.nu.71. 811.
Iuramenti forma, & vnde deducta. nume. 5.& 6. 573.
Iuramẽti de calumnia forma vnde ortum habuit.nu 209. 834.
Iuramẽtum præſtitum à Regis officialibus, ac dominis temporalibus, in fauorem S.Officij.nu.20. 180.
Iuramentum in fauorem S. Officij præſtat Prorex Mexici.nu.6. 141.
Iuramentum præſtitum per Reges in eorum coronatione in fidei fauorem, & eius forma.nu.16.17.& 18. 284.
Iuramentum præſtitũ heretico accuſationẽ non debet impedire.nu.26. 710.
Iuramentum de calumnia, quæ in ſe comprehendat.num.210. 835.
Iuramentum calumniæ, in qua parte accuſationis præſtari debet.n.211. 837.
Iuramentum calumniæ ſi tacitè omittatur poteſt in quacumque parte iudicij peti, vt iuretur.nu.212. ibid.
Iuramẽtum calumniæ eſt adeò neceſſarium, vt ſi omittatur, proceſſus ſit nullus: & quid in iure canonico.nu.213. ibid.
Iure gentium prouincijs omnibus compet.t ius eligendi Regem,nu.69. 431.
Iuri diuino & naturali, quædam ſubſunt immediatè, quædam verò mediate. nu. 42. 764.
Iuriſdictio Imperatoris ſubordinatur iuriſdictioni Pontificis.num.14. 449.
Iuriſdictio cognoſcendi, non eſt diſtincta à iuriſdictione diffiniendi, ſeu puniendi. nu.63. 462.
Iuriſdictio delegata ſummi Pontificis licet ſit ſtricti iuris & odioſa, ſecus tamen eſt in cauſis fidei.nu.20. 522.
Iuriſdictio delegati licet per mortem delegantis exſpiret, ſecus eſt in fidei fauorem.num 21. ibidem.
Iuriſdictio contentioſa ſi eſſet commiſſa, quod fit à Cõmiſſario, non videtur fieri à committente, quoniam ad eum appellatur.nu.44. 525.
Iuriſdictio Inquiſitorum non debet extẽdi. ſed reſtringi & quare.nu.101. 535.
Iuriſdictio Inquiſitorum regni Siciliæ licet à Rege conceſſa fuerit, debet tamen vt Eccleſiaſtica conſiderari.n.115. 536.
Iuriſdictio Inquiſitorum poſt ſententiam in cauſis fidei regulariter non exſpirat, ſecus in ditionibus Hiſpaniarum.num. 33. 596.
Iuriſdictiones omnes fluunt, & refluunt à ſummo Pont.nu.1. 396.
Iuriſdictiones ambæ, nempè Eccleſiaſtica & ſæcularis, ſunt in ſolidum penes Eccleſiam.nu.63. 4.1.

Iuriſdictiones quoad exercitium ſunt diſtinctæ, & quoad diuerſos fines. num. 121. 507.
Iuriſdictiones quamobrem diuiſæ ſint. nu. 56. 460.
Ius naturale & diuinum, quomodo intelligitur. num. 28. 760.
Ius diuinum eſt immutabile. nu. 98. 784.
Iuſtificati ex fide pacem habent à Deo. nu. 266. 697.
Iuſtinianus Imperator ſubito morbo è vita migrauit. num. 47. 315.
Iuſtinianus Imperator ab hæreſi reſipiſcens recepit Imperium. num. 51. ibid.
Iuſtitia Domini temporalis Eccleſiæ probatur. nu. 42. 426.

L

LABIA Iudæ, & manus percutientis Chriſtum Dominum poſſunt adorari. numero 55. 352.
Ladiſlaus IIII. Hungariæ Rex trucidatur. num. 92. 318.
Laici ſunt incapaces ſpiritualium. numero 124. 508.
Laicus in Eccleſiaſticis rebus ſi delinquit ab Inquiſitoribus, & iudicibus Eccleſiaſticis iudicatur. nu. 116. 820.
Lamias acerrimè inſectatum eſt ſanctæ Inquiſitionis tribunal. num. 26. 296.
Lamiarum triginta millia vt minimũ ſunt concremata, & quando. nu. 27. ibid.
Lamiæ non ſolùm in religionem, ſed in bona etiam temporalia pernicioſæ. numero 28. ibidem.
Lamiæ plurimæ in Siciliæ regno deprehẽſæ. num. 29. ibidem.
Lapis durus per lucem non viuificatur, oculus cæcus non illuminatur, minuſque lingua arida fœcũdatur. n. 194. 681.
Latria duplex eſt. nu. 11. 343.
Laurentius Valla in carcerẽ Neapolitanum detruditur, & flagellis cæditur, & quare. num. 31. 297.
Laurus viridis quid ſignificat. n. 46. 370.
Legati Apoſtolici Galliarum inquirendi munus S. Dominico iniungunt. numer. 13. 94.
Legati Pontificis Romani eo abſente præſident in Cõcilijs generalibus. n. 20. 403.
Legatio facta à Magno Chã Cublai, ſiue Tartariæ, ad ſummum Pont. nu. 67. 413.
Leges imperantes dominis temporalibus, vt Inquiſitoribus auxilientur, vnde profectæ ſint. nu. 87. 466.
Legis nouæ promulgatio quando facta fuerit. nu. 45. 655.
Leo Iconomachus Imperator hæreticus infelix moritur. nu. 53. 315.
Leo Conſtantini filius infeliciter è vita diſceſſit. num. 55. ibid.
Leo Imperator VIII. occiditur. nu. 57. 316.
Leonis Papæ autoritas pro denũciatione repetenda propon tur. num. 81. 782.
Lepræ genus quadruplex eſt. nu 7. 448.
Lex quæ tranſtulit poteſtatem in principem, transferre potuit in Pontificem. num. 73. 432.
Lex Pontificia & Imperatoria, ſi concurrat de eadem re, quænam ſit obſeruanda. nu. 102. 503.
Lex Chriſtianorum nulla ſignificatione poteſt appellari hæreſis. num. 4. 543.
Lex quando incipiat habere vim. n. 44. 655.
Lex ciuiliter, & in ſaniorem partem ſumenda, vbi quid proponit faciendum cum animæ periculo. nu. 48. 714.
Lex licet prohibeat extenſionem, tamen de ſimilibus ad ſimilia fit extenſio. nume. 95. 860.
Libera adminiſtratio quando videatur eſſe conceſſa. num. 51. 430.
Liberam habens adminiſtrationem poteſt donare propter cauſam. n. 52. ibid.
Liber quis ſit canonicus ad Concilium Generale legitimè congregatum pertinet diſcernere. nu. 84. 562.
Liber an ſit canonicus, ad ſedem Apoſtolicam pertinet diffinire. nu. 87. 563.
Libri & ſtatua Martini Lutheri cremati. nu. 7. 113.

Libri

Libri Marchionis Villenæ concremati fuerunt. nu. 4. 131.

Libri ſanctorum Doctorum ab hæreticis deprauantur. nu. 18. 525.

Libri qui ſint canonici, ad ſolam Eccleſiam vniuerſalem pertinet diſcernere. nu. 82. 562.

Librorum triplex eſt ordo. nu. 89. 563.

Libros canonicos negare hæreticum eſt. nu. 90. 564.

Libros hæreticorum Inquiſitores igni tradunt. nu. 248. 692.

Libros combuſsiſſe Apoſtolos legitur eorum, qui fuerant ſectati varias doctrinas. nu. 249. ibidem.

Libros hæreticorum penes aliquem repertos quæ ſuſpicio conſequatur. n. 148. 824.

Libros hæreticorum detinens, an & quomodo ſit de hæreſi ſuſpectus. n. 150. 824.

Ligare ſignificat legem imponere. numero 3. 596.

Lingua eſt nuncius, præco, organū, & tuba intellectus, ac mentis euidentiſsimum argumentum. nu. 121. 821.

Literæ Alexandri IIII. ſummi Pontificis, quibus attributum eſt S. Inquiſitionis munus fratribus Franciſcanis. num. 3. & 4. 112.

Literæ Ferdinandi Regis, in fauorem Neapolitani Inquiſitoris. nu. 3. 191.

Literæ multæ & priuilegia Imperatorum, & Regum, in fauorem ſanctæ Inquiſitionis regni Siciliæ à num. 8. vſque ad 30. 197.

Literæ D. Philippi II. Regis, in fauorem ſancti Officij regni Siciliæ. numero 26. 213.

Literæ accommodantur Septentrionalibus, quas Maletius, Euſebius, & Baſilius nomine Orientalium Eccleſiarum ſcripſerunt. nu. 26 & 27. 327.

Literæ Clementis Papæ V. quibus Hēricum habilitat ad Imperium. n. 129. 473.

Literæ Clementis Papæ VI. in quibus ſupplet defectum electionis Imperatoris. n. 131. 473.

Literæ Frederici II. Imperatoris ad Innocentium Papam III. quibus à Sede Apoſtolica recognoſcit Imperium, & ſimiles literæ. num. 132. & 136. 474.

Literæ Henrici Imperatoris continentes ratificationem iuramenti. nu. 136. 475.

Literæ Clementis IIII. ad Electores Imperij, quibus illis interdicit, ne Conradinum eligerent in Imperatorem. numero 139. 476.

Literæ Electorum Imperij ad Gregorium X. quibus ab eo poſtulant ſibi concedi, vt Vincislaum Carolo IIII. Imperatori coadiutorem adiungerent. numero 140. 476.

Literæ Gregorij VII. ſumm. Pontific. ad Principes Saxoniæ, quibus illis, & Imperatori mandat vt à bello abſtineant. nu. 145. 477.

Literæ Apoſtolicæ non continent aliquod reprehenſibile. nu. 87. 533.

Literæ monitoriæ quæ in hæreticos proponendæ. nu. 8. 574.

Literis Apoſtolicis nullum verbum cenſetur appoſitum ſine myſterio, quod idem eſt in contractibus & teſtamentis. nu. 86. 533.

Literis in decreti, cauſa ipſius non deſcribitur. nu. 34. 580.

Lites omnes tam ſpirituales, quàm temporales pertinent ad iudicium ſummi Pontificis. nu. 3. 447.

Locus ille Geneſ. 1. in principio, habet tres ſenſus literales, ſecundum quos errores fidei tres refelluntur. numero 74. 558.

Locus congruus & incongruus quis ſit. nu. 92. 605.

Lombardiæ Inquiſitionum deſcriptio. à nu. 1. vſq; ad 20. 254.

Landgrauius Dux Thuringiæ ab Innocentio IIII. ſumm. Pontific. coronatur. nu. 106. 470.

Lotharius VI. Imperator, quo tempore, & à quibus fuerit electus & coronatus. nu. 100. 468.

Lucem in homine pœnitente fidem eſſe. nu. 28. 385.

Lucem in homine Deus accendit, cui cauendũ praua vita illã extinguat. n.31. ibid.
Lucernæ ſeptem ardentes, ſunt dona Spiritus ſancti. nu.36. 386.
Ludouicus Mercator Epiſcopus Dertuſenſis, Inquiſitor generalis fuit. n.5. 160.
F. Ludouicus Donatus Franciſcanus, Inquiſitor Venetæ fuit, & poſtea Cardinalis. nu.1. 265.
F. Ludouicus Granatenſis Officium ſanctæ Inquiſitionis mirum in modum. numer.12. 274.
Ludouicus Bauarus veneno perijt. numero 78. 317.
Ludouicus Romanus Imperator confirmauit donationem factam Eccleſiæ. numer.43. 426.
Luſitaniæ Inquiſitionis inſtitutio. n.1. 226.
Luſitaniæ regnum diu fuit ſine Inquiſitoribus. nu 2. ibidem.
Luſitaniæ Inquiſitionis erectio alio modo deſcribitur. nu.6. ibidem.
Luſitaniæ Inquiſitionis ſtatus. nu.7. ibid.
Luſitaniæ Inquiſitorum Generalium nomẽclatura. nu.8. ibid.
Luſitaniæ Iudæorum expulſio. nu.1. 234.
Luſitaniæ Iudæi & Mauri compelluntur, Chriſtianam fidem accipere. n.2. ibid.
Lutheranorum libido. num.61. 335.
Lutetia Pariſiorum Inquiſitores habuiſſe probatur. n.4. 246.
Lux eſt fides, quia res diuinas manifeſtat. nu.29. 385.
Luxuriâ facilè dæmõ ſeducit vnumquemque. num.213. 684.
Luxuriam eleganter deſcribunt B. Auguſtinus, & B. Ambroſius. n.145. 670.
Luxurioſi fallacijs mulierum decepti, obliuiſcuntur Deum, & Deus eorum memor non eſt. n.210. 684.

M

MACHABÆI fratres ſeptem vnâ cum eorum matre nolẽtes carnẽ porcinam edere ab Antiocho Rege interimuntur. nu.25. 80.
Marchiauelli doctrina de regnorum cõſeruatione, falſa & inſana. n.48. 290.
Magdalenam Chriſtus Dominus ſine pœnitentiæ ſacramento abſoluit. numero 92. 661.
Mahumetus quo tempore Dux Saracenorum factus. nu.15. 325.
Mala non ſunt facienda, vt veniant bona. nu.12. 844.
Malè ſonans propoſitio quid ſit. n.107. 567.
Malum ſibi impar diſcolor, & variegatum. nu.7. 382.
Malus ſemel ſi quis fuerit ſemper præſumitur malus. nu.93. 784.
Malus ſemper præſumitur malus. n.60. 809.
Monachem propter peccata occiſus fuit. nu. 90. 74.
Manaſſes fuit idololatra annis 17. exinde pœnituit ex carcere, & à Deo exauditur. nu.106. & 107. 75.
Manes hæreſiarcha viuus excarnificatur. nu.13. 309.
Manichæorum obſcœnitas. nu.57. 334.
Mantuæ doctrina cuiuſdam concionatoris de Chriſti incarnatione reprobatur. n. 32. 297.
Marchæ Treuiſanæ, ſeu Romaniolæ Inquiſitio. num.1. 265.
Marci Epheſini interitus. nu. 31. 312.
Marchionis Villenæ libri concremati. num. 4. 131.
Margarita de Trento Dulcini concubina, & dogmatiſtes interimitur. numero 20. 295.
Maria monialis monaſterij Annunciationis Luſitaniæ, deprehenſa & caſtigata, & de eius vita. nu.11. pag.233. & nu. 16. 302.
Maria Regina Scotiæ, in cuſtodia ab hæreticis coniecta eſt. num.44. 332.
Maria Regina Scotiæ, iuſſu Elizabethæ Angliæ obtruncata eſt. numero 45. ibid.
S. Maria Virgo ſtella fulgens in medio cæli eſt. nu.671. 153.
S. Maria Virgo omnibus omnia facta eſt, ſecundum Bernardum. nu.154. 671.

S. Maria Virgo quibus rebus aſsimiletur. nu.156. 672.
S. Maria Virgo in Adamo peccaſſe dicitur. nu.160. ibidem.
S. Maria Virgo debitum peccati originalis contraxit. nu.161. ibidem.
S. Maria Virgo ſanctificari, & præſeruari potuit à peccato originis in primo inſtanti ſuæ conceptionis. n.162. ibid.
S. Maria Virgo iuxta D. Thom. cõcepta fuit in peccato originali. nu.163. 673.
S. Maria Virgo ſanctificata fuit in inſtanti ſuæ conceptionis, & quomodo. num. 164. ibidem.
S. Maria Virgo concepta fuit ſine vlla macula originalis peccati, & probatur multipliciter. nu.165. ibidem.
S. Maria Virgo præſeruata fuit ab illa ſententia Geneſ.2. [puluis es]. numero 166. 674.
S. Maria Virgo quare non fuit præſeruata à pœnarum & peccati originalis effectibus. nu.168. 675.
S. Maria Virgo altiori modo quam nos fuit redempta per Chriſtum. nu.169 ibidẽ.
S. Maria Virgo aliter fuit immunis à peccato originis quã Chriſtus D. n.171. 677.
S. Maria Virgo dato quod ſit concepta abſq; peccato originali, ſi mortua fuiſſet ante Chriſtum, an deſcendiſſet ad Limbum. nu.185. 679.
S. Mariam Virginem conceptam fuiſſe abſq; originali peccato, an ſit de fide. numero 172. 677.
S. Mariam Virginem fuiſſe conceptam, vel non in peccato originali, neutrum eſt de fide. nu.177. ibidem.
S. Mariæ Virginis miſericordia maximè commendatur. nu.155. 671.
S. Mariæ Virginis immaculata virginitas vaticinata & adumbrata multipliciter fuit in veteri Teſtamẽto. nu.157. 672.
S. Mariæ Virginis vterus cãdidus & eburneus dicitur. nu.158. ibidem.
S. Mariæ Virginis conceptionem celebrans Eccleſia, illam celebrat vt quid pium. nu.179. 678.
Martini Lutheri hæreſis damnata, ſtatua & libri cremati. nu.7. 113.
Martini Lutheri errores & hæreſes deſcribuntur in Bulla Leonis Papæ X. numer.7. 114.
Martini Lutheri hæreſiarchæ infelix exitus. nu.33. 312.
Martini Lutheri decretum obſcœnum & libido. nu.60. 335.
Martino Luthero autore, ruſtici contra dominos ſuos arma ſumpſerunt. numero 30. 330.
Martinus Lutherus decreta Pontificum publicè concremauit. nu.17. 325.
Maſculi coeuntes non fiunt vna caro. num. 142. 669.
Maſculorum concubitus, eſt contra naturæ inclinationem. nu.143. 670.
Mathathias Inquiſitoris munere fungitur, cum quinque filijs multoties. num. 26. 28. & 29. 80.
Mathathias & Iudas ſacerdotes, & duces ſimul erant. nu.54. 460.
Mathanias Rex filius Oſiæ idololatra fuit. nu.18. & 19. 76.
Matrimonij ſacramentum qui heretici negauerint, vbi recenſentur eorum errores. nu.122. 664.
Matrimonij ſacramentum immediatè inſtitutum eſt à Chriſto Domino. numero.123. ibidem.
Matrimonij ſacramentum bifariam ſumitur. nu.125. 665.
Matrimonij ſacramenti materia & forma quæ ſint. nu.128. 666.
Matrimonij ſacramentum dupliciter accipitur. num.129. ibidem.
Matrimonij ſacramenti miniſter quis ſit. nu.130. ibidem.
Matrimonij ſacramenti duplex aſsignatur definitio. nu.131. 667.
Matrimonij in ratione matrimonij traditur definitio. nu.132. 668.
Matrimonij ſacramenti materiam & formã Chriſtus nõ expreſsit. n.133. ibid.
Matrimonij ſacramenti finis duplex eſt. nu.134. ibidem.

Matrimonium inſtitutum fuit diuerſimodè iuxta diuerſos hominum ſtatus, & ſolum fuit ſacramentum in noua lege. nu.124. 664.
Matrimonium quando & vbi fuerit inſtitutum ſacramẽtum à Chriſto, & à quo publicatum.nu.127. 665.
Matrimonium iuſtum Pagani, & Iudæi non habent.nu.102. 817.
Mauri omnes in Hiſpania Chriſtianam fidem recipiunt.nu.17. 168.
Mediolani primus Inquiſitor fuit S. Petrus Martyr, & quæ in ea fecit.à nu.4. vſq; ad 11. 253.
Mediolani Epiſcopi & Ordinarij, contra hæreticos, vſque ad annum 1232. proceſſerunt.nu.6. 255.
Melchiſedech ſimul ſacerdos & Rex fuit. nu.55. 460.
Membrum, quam ſignificationem habeat in ſacris literis.nu.63. 555.
Memoria hæretici defuncti vt damnetur, nullo tempore poteſt præſcribi. numero 83. 588.
Menandri Samaritani hæreſiarchæ interitus.n. 9. 309.
Methodus quot ſub ſe comprehendat. numer.3. 630.
Mexicana Inquiſitio, quando & à quo fuit inſtituta.nu.4. 240.
Mexici Inquiſitorum & officialium ſancti Officij nomenclatura.num.5. ibid.
Mexici Prorex iuramentum in fauorem fidei præſtat.nu.6. 241.
Mexici Inquiſitores actus fidei celeberrimos celebrant. à numer. 7. vſque ad 16. ibidem.
Mexici Inquiſitorum & officialium ſancti Officij dignitates à nume.17. vſque ad 22. 242.
F. Michael Guiſlerius, qui fuit poſtea Papa Pius V. Inquiſitor Comi fuit, & quæ fecit.nu.16.17. & 18. 261.
Michael Pedrola Viamõte pſeudopropheta punitur.nu.17. 304.
Michael Seruetus capitis damnatur.nume. 32. 312.
Michael Balbus miſerabiliter excruciatus deceſſit num.58. 316.
Michael Palæologus deponere imperiũ cogitur.nu.69. ibidem.
Micheas idololatriam renouauit. num.75. 76. & 77. 60.
Miles vtens illicitis inſignibus falſi tenetur.nu.112. 819.
Milites diuerſorum inſtitutorum, quare Crucem in pectore verſicolorẽ geſtant. nu.35. 367.
Milites D. Iacobi, Calatrauæ, & Monteſæ, Crucem rubeam deferentes quid ſignificant.nu.37. 368.
Milites D. Ioannis Crucem Albam deferentes, quid annunciant.n.38. ibid.
Miniſter matrimonij ſacramenti quis ſit. nu.130. 666.
Miniſtri & officiales, ſi facinora impunita neglexerint, ſimili pœnâ plectuntur. n. 18. 21.
Miniſtros & officiales S. Officij in ditionibus Hiſpaniæ Inquiſitor generalis nominat.nu.11. 150.
Miniſtros malos Chriſtus Dominus in hac vita permittit Eccleſiaſtica officia exercere, & quare.nu.11. 844.
Miracula virtute Crucis effecta eius virtutem detegunt.nu.1. 352.
Miracula & reuelationes factæ in fauorem immaculatæ conceptionis Sanctiſſimæ Virginis Mariæ quam vim contineant.nu.176. 677.
Miraculum inſigne Crucis in pauimento depictæ.nu.45. 360.
Miraculum quoddam recenſetur, quod D. Gregorius retulit ex pontificia poteſtate.nu.66. 413.
Miſericordia Inquiſitoris Generalis quomodo penſanda ſit.nu.16. 152.
Miſericordia duplex qualiter iudici conueniat.nu.17. 153.
Miſericordia, & æquitas præualent rigori, vbi lex ſcripta non eſt.num.19. 154.
Mitra in tribunali S. Officij quibus imponitur.nu.70. & 71. 390.
Moyſes quadraginta diebus & quadraginta

ta noctibus, ante Deum in monte exſtitit, vt ipſum de peccato vituli placaret.nu 46. 57.

Moyſes ob eius infidelitatem & incredulitatem ante ingreſſum terræ Promiſſionis mortuus eſt.nu.63. 58.

Moyſes fuit princeps temporalis, & ſumm. Pontifex ſpiritualis.nu.39. 424.

Moyſes fuit Sacerdos ſimul & Dux.nume. 57. 460.

Monachus Archidiaconus Eccleſiæ Caſtrenſis, & Inquiſitor iugulatur. num. 10. 109.

Monachis quare rerum poſſeſſio & adminiſtratio interdicta ſit, Epiſcopis verò (qui monachi ſunt) conceſſa. numero 89. 501.

Monarchia eſt melior, quam Ariſtocratia. nu.48. 458.

Moniales Valliſoleti, tempore Cazallæ in ſuggeſtum aſcendebant, & concionabantur.nu.7. 301.

Monitio quot modis ſumatur.nu.43. 639.

Monitio quomodo ſoleat à iudicibus litigãtibus fieri, & ad quid.nu.44. 639.

Monitio facta per Inquiſitores confeſſarijs ſolicitantibus mulieres ad actum libidinis.nu.169. 871.

Monitiones tres per decem dies reo fiunt. nu.38. 580.

Monitionis factæ per Inquiſitores confeſſarijs ſolicitantibus mulieres ad actum libidinis forma.nu. 170. 882.

Monomacho imperante totus Oriens, vſque ad oram Conſtantinopoli continẽtem ſubactus à Turcis.num.60. 316.

Montani Priſcillæ & Maximillæ, hæreſiarcharum exitus infelix.num. 12. 309.

Mori quis potius debet, quàm peccare. numer.12. 544.

Mors omnia ſoluit, itaque & crimen.num. 78. 587.

Mors hæreſim non extinguit.nu. 79. ibid.

Mortis articulo abſoluit quilibet ſacerdos. nu.109. ibidem.

Motus inordinatus in ſtatu innocentiæ nullus exſtitit, qui rationis dominium detrectaret.nu.6. 24.

Mulier infidelis fuit in recitando diuino præcepto, de ſuo enim addidit [ne tangeremus illud.] nu.1. 15.

Mulier prægnans non torquetur. numero 9. 592.

Mulier contra confeſſariũ ab libidinem in confeſſione ſolicitantem, poteſt eſſe teſtis & accuſatrix.nu. 142. 871.

Mulierem in confeſſione confeſſarius ſolicitans ad alia peccata non dicitur ſuſpectus, nec talis ſolicitatio pertinet ad Inquiſitores.nu.121. 865.

Mulieres an poſſint, ſimul accuſare & deponere, & ſic duo ſubire officia. num. 18. 846.

Mulieres ab libidinem confeſſarij ſolicitãtes in actu confeſſionis, nõ ſolùm peccant contra puritatem ſacramenti, ſed etiam contra illius ſecuritatem. nume. 120. 865.

Mulieres an ſint idoneæ teſtes contra confeſſarios in confeſſione ad libidinem ſolicitantes. à nume.132. vſque ad nu. 144. 868.

Mulieres in cauſa criminali de iure canonico, à teſtificando non repelluntur.nu. 134. 869.

Mulieres in crimine hæreſis læſæ maieſtatis, ſimoniæ, & alijs exceptis criminibus fidem faciunt.nu.135. ibidem.

Mulieres plenè probant, quando veritas aliter haberi, & detegi non poteſt.numer. 137. 870.

Mulieres duæ plenè probant delictum in caſu, quo veritas aliter haberi non poteſt.nu.138. 870.

Mulieres admittuntur ad teſtificandum, quando agitur de probatione facti ab eis tractati.nu.139. ibid.

Mulieris vecordiam Rupertus Abbas graphicè depingit.nu.6. 15.

Mulierum defectus & natura, & ad quæ bona de iure prohibentur.num.129.& 130. 867.

Munus potiſſimum ſecularium poteſtatum, in quo conſiſtat.n.37.& 43. 455.

Murmuratoris queruloſi conditio. numero 692.

Murzuſilus Imperator vitâ priuatur. nu. 62. 316.

Mutanda non ſunt, quæ moribus & conſuetudine recepta ſunt. nu. 126. 538.

N

NABVCHODONOſor Rex Babyloniæ, Inquiſitoris officium exercuit, cõtra Eliachim hæreticum. à n. 115. vſq; ad 127. 75.

Nadab poſt mortẽ Ieroboam patris eius regnauit, & propter eius idololatriam à Baaſa interfectus. nu. 29. & 30. 71.

Natura hominis ex ſe nunquam inclinare poteſt, ad actum carnalem malum. nu. 86. 858.

Nauarræ regni Inquiſitio, quando & à quo inſtituta, & deinde renouata fuerit. nu. 1. & 2. 244.

Neapoli Inquiſitio, quando inſtituta fuit. nu. 1. 191.

Nefandi criminis cognitio ad Inquiſitores coronæ Aragoniæ pertinet. numero 35. 184.

Negatiua coarctata loco & tempore probabilis eſt. nu. 98. 816.

Negatiuam qualitatis naturalis neganti incumbit probare. num. 60. 733.

Negligentia dolo æquiparatur. n. 63. 527.

Negligentia quanto tempore iudicatur, & quomodo probetur. nu. 64. ibidem.

Negligens quis dicatur. nu. 65. ibidem.

Nemo quod non habet alij permittit. numero 8. 448.

Nemo obligatur ad impoſsibile. numero 63. 778.

Nemo præſumitur dicere, quod prius non cogitauerit, & talis præſumitur qualia verba profert. nu. 80. 813.

Nemrod primus tyrannus, & hominum oppreſſor fuit. nu. 1. 48.

Nemrod idololatriæ inuentor exſtitit, Chaldæis ſuaſit ædificare turrim. numero 2. & 3. ibidem.

Neſtorij hæreſiarchæ linguam vermes corroſerunt. nu. 17. 311.

Neſtorij hæreſis cũ defendebatur, luctuoſiſsima clades inflicta eſt Romano Imperio. nu. 103. 320.

Nicephorus interficitur. nu. 56. 316.

S. Nicolai, & Ioannis Epiſcoporum & Inquiſitorum Vngariæ & Poloniæ martyrium. nu. 1. 252.

F. Nicolaus Roſelli Inquiſitor fuit Aragoniæ. nu. 18. 110.

F. Nicolaus Eymericus Inquiſitor fuit Aragoniæ. nu. 19. ibidem.

F. Nicolaus Hungarus Inquiſitor ab hæreticis interficitur nu. 20. 111.

Nicolaus Rex Perſarũ per legatos petijt fœdus contra Turcas à Sum. Pontif. tanquam à Chriſtianorum capite. numer. 70. 413.

Niger campus in ſtemmatibus Sanctæ Inquiſitionis quid ſignificet. nu. 69. 375.

Noe per obedientiam fuit à diluuio liberatus, & alia de inobedientia deſcribuntur. nu. 192. 680.

Nomenclatura Commiſſarij Generalis, Aſſeſſorum, & officialium Inquiſitionis Romæ. nu. 24. 129.

Nomenclatura Inquiſitorum Generalium Hiſpaniæ à nu. 1. vſque ad 15. 156.

Nomenclatura illorum, qui lapſi ſunt per ineptã ſcripturæ ſacræ interpretationẽ. nu. 61. 554.

Nomen Petræ vnũ eſt ex Chriſti nominibus nu. 14. 399.

Nomina & effigies reconciliatorum & damnatorum obſcuratas Inquiſitores dum viſitant renouari iubent. numer. 10. 43.

Nomina & effigies recõciliatorum in edicto gratiæ non ſunt in Eccleſijs apponenda. num. 11. 43.

Nomina & effigies reconciliatorum ſeu dãnatorum in Regno Siciliæ non permittitur in Eccleſijs inſcribi. nu. 12. ibid.

Nomina apponuntur ſæpè, vt diſponentium voluntas innoteſcat. nu. 10. 398.
Nomina noua nūquam Deus impoſuit ſine magna cauſa. nu. 12. 322.
Nominis mutatio, quando improbetur in iure, & quibus liceat mutare nomen. nu. 8. 398.
[Nos Inquiſitores] in edicto fidei, quare in plurali numero ponatur. nu. 7. 631.
Notarius ſiue ſcriba S. Officij legit acta proceſſus. nu. 56. 585.
Notarius in officio ſuo præſumitur verum ſcribere. nu. 57. 733.
Notoria delicti & delinquentis euidentia vicem gerunt accuſatoris, vt iudex poſsit per receptionem teſtium contra aliquem ſpecialiter procedere. numero 76. 738.
Notorijs olim vtebātur Irenarchæ, & Apparitores. nu. 34. 773.
Notorio non tanta fides adhibenda, vt ſtatim reus damnetur. num. 33. ibid.
Notorium quid ſit. nu. 77. 738.
Notorium denunciatoris quid ſit. numero 30. 773.
Notorium tam fit verbo, quam ſcripto. num. 32. ibid.
Noui operis nunciatio vt plurimum fit extra iudicium num. 6. & 10. 769.
Noui operis nunciatio quid eſt, & quæ ſit eius forma. nu. 12. 770.
Nubes ſine aqua, à vento faciliùs circumagitantur, & de alijs effectibus. nume. 216. 685.
Nulla notatur infamia, qui reſipiſcunt ex edicto Inquiſitorum. nu. 11. 43.
Nullitas proceſſus ſequitur ex defectu citationis. nu. 4. 27.
Numa Pompilius melius meritus eſt de ciuitate Romana, quam Romulus. nume. 3. 281.
Nunciare cauſam, & nunciare quid ſignificet in iure. nu. 11. 770.
Nunciare ſumitur pro monere nu. 40. 774.
Nunciatio noui operis vt plurimum fit extra iudicium. num. 6. & 10. 769.
Nunciatio ſiue denunciatio, non ſolùm de crimine fit in iure. numer. 8. 776.
Nunciatio noui operis quid eſt, & quæ ſit eius forma. num. 12. ibid.
[Nuncium] pro omine, oraculo, & diuino reſponſo à Poetis ſumitur. numero 39. 774.

O

OBEDIENTIA *quibus debeatur, vbi adducuntur plura exempla, nu. 190.* 680.
Obedientia includitur reuerentia. nu. 8. 708.
Obedientia debetur Inquiſitoribus. numer. 11. ibidem.
Obedientiæ definitio. num. 9. ibidem.
Obedientiæ & reuerentiæ differentia. nu. 10. ibidem.
Obedire Inquiſitoribus omnes generaliter tenentur. num. 24. 635.
Obiectum mouet potentiam. n. 79. 392.
Obligatio nulla eſt impoſsibilis. numero 63. 778.
Obſtacula facta per Iudæos Cæſarauguſtæ introductioni ſancti Officij. numero 22. 181.
Obuagulatio in teſtimonij denunciatione quid fuerit. nu. 19. 772.
Occidēs aggreſſorem licet excedat modum inculpatæ tutelæ, non eſt puniendus pœnâ mortis, ſed aliâ mitiori. numero 97. 816.
Ochozias poſt mortem patris eius regnauit in Iſrael in hæreſi & idololatria, & à Deo punitus. à nu. 53. vſq. ad 59. 72.
Occulta an cadant ſub poteſtate iudicis. numer. 7. 756.
Occulta quæ ſunt improbabilia, an cadant ſub humanum iudicium. n. 12. 757.
Occulta delicta, an iuridicè poſsint probari. nu. 13. ibidem.
Occulta ex accidenti bene cadunt ſub iudicio humano. nu. 51. 765.
Occulta omnino nequeunt iuridicè probari. nu. 52. ibidem.

Occulta hæreſis eſt denuncianda. numero 82. 782.
Occultè geſta improbitatis ſuſpicionē reddunt.nu.61. 852.
Occultos peccatores reuelare, eſt contra ius naturæ.num. 125. 751.
Oderunt peccare mali formidine virgæ.nu. 16. 383.
Occolampadius hæreſiarcha infeliciter è vita diſceſſit. num. 34. 313.
Officiales S. Officij tenentur ſub pœna peccati mortalis ſeruare ſecretum. nume. 9. 33.
Officiales & miniſtros S. Officij Inquiſitor Generalis nominat in ditionibus Hiſpaniarum.nu.11. 150.
Officiales S.Officij cæterorum tribunalium officialibus antecellunt.nu. 15. 270.
Officij ſanctæ Inquiſitionis reformatio, à quibus facta fuit.num. 4. 135.
Officij S. Inquiſitionis poteſtas, in omne hominum genus animaduertit. nume. 1. 267.
Officij ſanctæ Inquiſitionis poteſtati reſiſtere nemo valet.num.20. 272.
Officij ſanctæ Inquiſitionis dignitas, vtilitas & fructus. à numero 1. vſque ad 22. 267.
Officij ſanctæ Inquiſitionis aliquorum hominum detecta flagitia, quos populi venerabantur.nu.36. 298.
Officio ſanctæ Inquiſitionis debentur fidei conſeruatio & alia bona.nu.26. 286.
Officio ſanctæ Inquiſitionis debetur pax & tranquillitas Hiſpaniarum. nume. 46. 290.
Officium ſanctæ Inquiſitionis exemplo Dei bonorum confiſcatione vtitur.numero 2. 45.
Officium ſanctæ Inquiſitionis per multos annos delegatur fratribus Prædicatoribus num.1.& 2. 108.
Officium ſanctæ Inquiſitionis, quo tempore in regno Caſtellæ ſtabilitum fuit. à nu. 1. vſque ad 13. 131.
Officium ſanctæ Inquiſitionis ea rectitudine & ſanctitate pollet, vt nullis humanis reſpectibus flecti poſſit. numero 9. 269.
Officium ſanctæ Inquiſitionis ſummâ pietate ægrotis, & incarceratis omnia neceſſaria largitur.nu.10. ibidem.
Officium ſanctæ Inquiſitionis maturè reorum cauſas decidit.nu.11. ibidem.
Officium ſanctæ Inquiſitionis innocentes lauro & palmâ decorat.nu. 12. ibid.
Officium ſanctæ Inquiſitionis, nullum familiarem recipit, qui antiquâ familiâ, & claro ſanguine non ſit natus. nume. 16. 271.
Officium ſanctæ Inquiſitionis Eccleſiæ Dei maximos fructus attulit.nu.17. ibid.
Officium ſanctæ Inquiſitionis, multi viri illuſtres laudauerunt, & præclare locuti ſunt. à num. 1. vſque ad numerũ 18. 273.
Officium ſanctæ Inquiſitionis regnorum pacem & concordiam conſeruat. nu. 28. 286.
Officium ſanctæ Inquiſitionis, altiſsimâ Dei prouidētia inſtitutum fuit ad hæreſes exſtirpandas. à nume.1. vſque ad 43. 290.
Officium ſanctæ Inquiſitionis, à Catholicis Regibus inſtauratum fuit Martino Luthero in Saxonia nato.nu.5. 292.
Officium ſanctæ Inquiſitionis in Hiſpania maiori autoritate & potenti à viget, quàm in alijs regnis.nu.44. 299.
Officium ſanctæ Inquiſitionis, non ſolùm hæreſibus, ſed multis etiam calamitatibus aditum intercludit. nu. 1. 307.
Olipius hæreſiarcha tribus fulminibus ictus corruit.nu.18. 311.
Oliua quare in ſtemmatibus Inquiſitionis apponitur.num.67. 374.
[Omnis] eſt dictio vniuerſalis, idemque ſignificat quod dictio vnuſquiſque. nu.26. 636.
[Omnis] eſt dictio adeò vniuerſalis, vt vim habeat ſpecialis expreſsionis, includat omnia quæ dici vel cogitari poſſunt, eaque quæ non includerentur, nihilq; intactum deſerit.num.28. ibid.

[Omnis]

INDEX.

[Omnis] vniuerſalis dictio, quomodo ſumatur in iure. nu. 49. 714.

Opinio D. Nauarri lib. 5. conſil. tit. de heret. conſil. 2. à nu. 1. & 5. fol. 121. reprobatur. nu. 91. 860.

Opera ad quæ homines communiter procliues ſunt, dupliciter conſiderantur, & in quibus quis dicatur de hæreſi ſuſpectus. nu. 73. 854.

Opera facta ex animi paſsione & ex errore intellectus quæ & quando ex eis quis dicatur de hæreſi ſuſpectus. numero 84. 858.

Opera ad quæ voluntas non ex ſe mouetur quæ & quando ex eis quis dicatur de hæreſi ſuſpectus. nu. 89. 859.

Opera ab hæreticis ſpecialiter laudata ſuſpicionem manifeſtã hæreſis inducũt. nu. 99. 861.

Opus externum, an dicatur quodammodo hæreſis. n. 71. 853.

Ordinationem ſacramentum eſſe multipliciter conſtat. nu. 93. 661.

Ordines licet ſint plures, omnes vnũ ſacramentum conficiunt. nu. 100. 662.

Ordinis ſacramentum qui hæretici negauerint. nu. 83. 660.

Ordinis ſacramentum immediatè inſtitutum fuit à Chriſto Domino. numero 84. 660.

Ordinis ritus exterior, & gratiæ promiſsio manifeſtata ſunt à Paulo Apoſtolo. nu. 85. ibidem.

Ordinis ſacramenti inſtitutio & præceptũ inſinuata ſunt à Paulo Apoſtolo. num. 86. 661.

Ordinis ſacramẽto eſſentialis eſt manuum impoſitio, per quam confertur gratia. nu. 89. ibidem.

Ordinis actus omnes exercuit Chriſtus Dominus, & quando. nu. 96. 662.

Ordinis effectus duplex eſt. numero 102. ibidem.

Ordinis character nõ ſuſcipitur abſque charactere Baptiſmali. nu. 103. ibidem.

Ordinis character non præſupponit neceſſario cõfirmationis characterẽ. n. 104. ibid.

Ordinum minorum actus Chriſtus Dominus exercuit, & quando. n. 97. ibid.

Ordo eſt ſacramentum, & cõfert gratiam. nu. 94. 661.

Ordo & Baptiſmus, reiterari non poſſunt. nu. 95. ibidem.

Ordo procedendi in cauſis fidei, ex communi Hiſpaniarum ſtylo. numero 32. 803.

Oſſa Guilelmi Cornelij hæretici cõcremata fuerunt. nu. 38. 298.

Oſſa Guilelmæ fœminæ aduſta fuerunt. nu. 39. 299.

Oſſa plurimorum hæreticorum combuſta. nu. 37. 38. 39. & 40. 298.

Oſſa hæreticorum quare effodiuntur. num. 84. 588.

Oſeas propter idololatriam fuit deuictus à Salmanaſare Rege. nu. 93. 74.

Otto III. Imperator, quo tempore imperauerit. nu. 82. 465.

Otto anno 1211. ab Innocentio III. ſumm. Pontif. Imperator coronatus eſt. numero 104. 470.

Ozias cum Matathia filio ſuo regnarunt in Iuda annis 52. nu. 96. 74.

P

PAGANI & Iudæi matrimonium iuſtum non habẽt, nec teſtimonium ferunt propter infamiã, & vilitatem ſuam. nu. 102. & 103. 817.

Pagani hæredes inſtitui non poſſunt. nume. 105. teſtamenti factionem non habẽt. nu. 105. donationes, nec facere nec admittere poſſunt. nume. 106. dignitates nullas habere poſſunt. nu. 107. aduocationibus non funguntur. nu. 108. militare non poſſunt. nu. 109. docere nõ valent 110. confugere in Eccleſias eis nõ prodeſt. num. 111. priuilegijs Chriſtianorum non vti poſſunt. numero 113. pag. 818. & 819.

F. Paganus

F.Paganus alias Petrus Fiel, Inquiſitor ab hæreticis perimitur.nu. 16. 110.
F.Panonius, Inquiſitor trucidatur. numero 29. 111.
Panormitani Abb. dictum circa mutationem nominum ſummorum Pontificum improbatur.num.11. 398.
Papa ſolus de cauſis maioribus, & ad Deum ſpectantibus iudicat. numero 4. 32.
Papa Pius V.diplomate Apoſtolico commiſit Inquiſitori Generali Hiſpaniæ,poſſe Inquiſitores inſtituere in Naualibus, & Triremibus bellicis.numero 7. & 8. 225.
Papa Pius V.Regi Hiſpaniæ perſuaſit,vt ad normam Hiſpaniæ Inquiſitionē in Mediolani Ducatu introduceret. numero 12. 262.
Papa Pius V.Inquiſitionem Venetiæ ad normam Hiſpaniæ reducere voluit,& eius rei ſucceſſus.nu.2.& 3. 265.
Papa Pius V.Inquiſitionis Officium multis priuilegijs decorauit.nu.16. 278.
Papa vt priuatus propter hæreſim deponitur.nu.7. 268.
Papa ad imitationem D.Petri nomina mutat.nu.9. 398.
Papa vnus eſt Eccleſiæ Romanæ. numero 22. 403.
Papa habet primatum ſuum immediatè à Chriſto,& ſuccedit Petro in Eccleſiaſtica monarchia.nu.25. ibidem.
Papa in cauſis fidei decidendis non poteſt errare.nu.26. 405.
Papa vice Chriſti Domini noſtri in terris fungitur.nu.32. 406.
Papa omnia poteſt, & quomodo id intelligatur.nu.34. ibidem.
Papa, in quibus caſibus habet diſpenſandi poteſtatem.nu.37. ibid.
Papa maior eſt Concilio, & in illud habet poteſtatem.nu.41. 407.
Papa ſolus poteſt ex cauſa limitare conſtitutiones iuris diuini.nu.42. ibid.
Papa ſolus poteſt indulgere plenam peccatorum veniam.nu.43. ibidem.
Papa ſolus poteſt ſoluere clericum, quin teneatur Canonicas horas dicere.numer. 44. ibidem.
Papa eſt ſponſus vniuerſalis Eccleſiæ.num. 45. 408.
Papa in terris non minorem habet, quam Paulus Apoſtolus,poteſtatem. numero 49. 408.
Papa Romanus eſt propter Eccleſiam, non Eccleſia propter Papam.nu.57. 409.
Papa ſecundum hæreticos, nullam habet tēporalem iuriſdictionem.n.2. 417.
Papa eſt Vicarius Dei in terris. numero 60. 430.
Papa in patrimonio S.Petri, vtramque habet iuriſdictionem ſine controuerſia, nec in temporalibus ſubeſt Imperatori. nu.80.& 83. 433.
Papa ſecundum Iuriſperitos, nullam habet iuriſdictionem in terris imperij. num. 1. 440.
Papa in Paganos & infideles iuriſdictionem exercere non poteſt, ſecundum Iuriſprudentes.nu.22. 443.
Papa habet duos gladios, ex Chriſti inſtitutione.n.2.& 18.& ſpirituali poteſtati ſæcularis in Papa coniungitur.nume. 20. 447.
Papa vniuerſaliter habet ſupremam poteſtatem.nu.4.& 30. ibid.
Papa tria iudicia iudicare poteſt. numero 6. 448.
Papa vacante Imperio, illud adminiſtrat, & in illo reſidet.nu.9 & 142. & qui Imperio vacante opprimuntur ad ſummum Pontificem recurrunt. numero 16. ibidem.
Papa Imperatorem iudicat.n.11. ibid.
Papa poteſt in quocumq; loco erigere dignitates.nu.12.& 74. 449.
Papa concedit Regiam dignitatem. numero 13. ibidem.
Papa Clemens V.reuocauit ſententiam per Henricum VI. Imperatorem, contra Robertum Regem Siciliæ.n.17. 450.
Papa gladium materialem nutu habet, Imperator iuſſu.nu.22. ibid.

Papa ſe habet ad Reges, ſicut Architectus ciuilis ad alios artifices ciuitatis. num. 26. 451.
Papa habet temporalem iuriſdictionem ratione pacis conſeruandæ, & quomodo probatur. nu. 66. & 67. 462.
Papa Stephanus. II. Imperium à Græcis ad Gallos tranſtulit. nu. 76. 464.
Papa Reges creat, vngit, confirmat, eos trãſfert & deponit. nu. 77. ibidem.
Papa Gregorius V. Germanis conceſſit, vt eligerent Regem Romanorum numer. 78. 84. & 88. 464.
Papa Regem electum approbat. numero 79. 465.
Papa priuilegium conceſſit aliquando imperandi ex ſucceſſione vſque ad tertiã generationem, & quæ fuerit cauſa. nu. 81. & 83. ibidem.
Papa poteſt electores Imperij mutare. num. 89. 466.
Papa Benedictus VIII. coronauit Henricũ. I. Imperatorem. nu. 94. 468.
Papa Ioannes XX. coronauit Cõradum Imperatorem & de eius legibus. numer. 95. ibidem.
Papa Nicolaus natione Burgundus coronauit Henricum Imperatorem. nume. 97. ibidem.
Papa Gregorius VII. elegit in Imperatorem Rodulphum Dux Saxoniæ. numer. 98. ibidem.
Papa Paſchalis. II. coronauit in Imperatorem Henricum IIII. qui eius pedes oſculatus eſt. num. 99. ibidem.
Papa Honorius. II. miſit legatos in Teuthoniam pro pacifica electione Lotharij Ducis Saxoniæ in Imperatorem nu. 100. ibidem.
Papa Clemens III. coronauit Henricum V. Imperatorem. nu 103. 469.
Papa Innocentius III. coronauit in Imperatorem Ottonem. nu. 104. 470.
Papa Honorius III. coronauit Fredericum II. in Imperatorem. nu. 105. ibidem.
Papa Innocentius IIII. Landgrauium Ducẽ Thuringiæ in Imperatorem coronauit. nu. 106. 470.
Papa Clemens IIII. vacante imperio elegit vicariũ Generalẽ Imperij. n. 109. ibidẽ.
Papa Benedictus VII. Micegislaum Principẽ Polonum Regẽ fecit nu. 110. ibidẽ.
Papa Benedictus VII. Regiam dignitatem cõceſſit Stephano Principi Hungariæ. nu. 111. ibidem.
Papa Lucius. II. ſeu Cæleſtinus II. dedit titulum Regis Siciliæ Rogerio Duci Apuliæ & Calabriæ. nu. 112. ibidem.
Papa Gregorius III. Alphonſum Ducẽ Portugalliæ Regem fecit. nu. 113. ibidem.
Papa Innocentius IIII. Guilelmum dominum Siciliæ Regem conſtituit. numer. 114. 471.
Papa Nicolaus III. conceſſit regnum Siciliæ Petro filio Ferdinandi Regis Caſtellæ. nu. 115. ibidem.
Papa Nicolaus. III. dedit formam magiſtratibus Florentiæ. nu. 116. ibidem.
Papa Bonifacius VIII. conceſſit Regi Aragonum Regnum Sardiniæ. numero 117. ibidem.
Papa Gregorius, communi Florentiæ iuriſdictionem reſtituit. nu. 118. ibidem.
Papa Clemẽs V. Frederico filio Regis Caſtellæ Sardiniam conceſſit. nu. 119. ibidẽ.
Papa Ioannes XXI. vacante Imperio creauit Imperij vicariũ in Italia Robertum Neapoli Regem. nu. 120. ibidem.
Papa Benedictus VII. Ioannem, & Luchinum fratres, vicarios Imperij conſtituit. nu. 121. ibidem.
Papa Paulus Rorſum Ferrariæ Ducem inſtituit. nu. 122. ibidem.
Papa Alexander VI. Ferdinandum Hiſpaniæ Regem Catholicum appellauit, & Indiarum Regnum ei conceſſit. numero 123. ibidem.
Papa Pius V. Coſmum Medices Magnũ Ducem Hetruriæ creauit. num. 124. 472.
Papa examinat perſonam electam in Regẽ, & quomodo. nu. 125. & 130. 472.
Papa plus iuris habet in Imperatorem; quã reliqui Pontifices in Reges. numero 126. ibidem.

Papa

Papa poterit Electores Imperij tanquam filios adulterinos abdicare.n. 138. 476.
Papa Gregorius X. imperauit Venetis, vt vectigal ab eis impoſitum nō exigerēt. nu.146. 477.
Papa Gregorius X. Florentinis triennio ſacris interdixit.nu.147. ibidem.
Papa Anaſtaſius. II. Anaſtaſium Imperatorem excommunicauit. numero 149. ibidem.
Papa Innocentius I. excommunicauit Archadium Imperatorem.n.150. ibidē.
Papa Innocentius III. leges Imperatorum corrigens ſtatuit vt omnis præſcriptio requirat bonam fidem.n.151. ibidem.
Papa Vrbanus III. leges Imperatorum abrogando, dedit licentiam viduis nubendi infra tēpus luctus.n.152. ibidē.
Papa Felix II. excommunicauit Conſtantinum Imperatorem, & hereticum declarauit.nu.153. 478.
Papa Conſtantinus I. Iuſtinianum Imperatorem excommunicauit. numero 154. ibidem.
Papa Gregorius II. Leonem Imperatorem excommunicauit.nu.155. ibidem.
Papa Gregorius III. Leonem Imperatorem tanquam hereticum condemnauit.nu. 156. ibidem.
Papa Nicolaus I. Michaelem Imperatorem Orientalem & Lotharium excommunicauit.nu.157. ibidem.
Papa Gregorius VII. contra Henricum Imperatorem excommunicationis ſententiam protulit.nu.158. ibidem.
Papa Vrbanus III. Fredericū ſchiſmati fauentem priuauit, & excommunicauit nu.160. 478.
Papa Honorius III. & Gregorius IX. Fredericum excommunicauerunt.nu. 161. ibidem.
Papa Clemens VI. ducem Mediolani ſolenniter excommunicauit. numero 162. ibidem.
Papa Gregorius VII. Boleslaum. II. Regem Poloniæ excommunicauit & regno priuauit.nu.163. ibidem.
Papa Gregorius VII. bis ſolenniter priuauit Imperio & excommunicauit Henricum Imperatorem.nu.164. ibidem.
Papa Alexander III. priuauit Fredericum Imperatorem.nu.164. ibidem.
Papa Innocētius III. depoſuit Ottonem Imperatorem & in eius locum elegit Fredericum Regem Siciliæ.n.166. ibidē.
Papa Innocētius IIII. dedit curatorem Regi Portugalliæ Comitem Boloniæ.num. 167. 479.
Papa Paulus. II. Gregorium Pogebratium Regem Boemiæ, de hereſi damnauit & priuauit regno.nu.168. ibidem.
Papa Ioannes XXII. Ludouicum ducem Bauariæ omni iure priuauit. numero 169. ibidem.
Papa ſecundum Theologos habet iuriſdictionem temporalem, in ordine ad ſpiritualia.nu.1.& 31.& habet vtrumque gladium.nu.4.& ſummam poteſtatem diſponendi de omnibus rebus Chriſtianorum.num.25.& in eo ordine ampliſsimam poteſtatem ſuper omnes principes.nu.58. 482.
Papa exigente fine ſupernaturali poteſt deponere Reges & eorum leges mutare. nu.2. 483.
Papa debet exequi gladium temporalē per Principes ſeculares.nu.3. ibidem.
Papa ſupremam habet iuriſdictionem in fideles & infideles diuerſa ratione. nu. 4. ibidem.
Papa vt Papa non eſt dominus totius Orbis & id probatur.nu.12.& 22. 483.
Papa nullam habet iuriſdictionem merè temporalem alicuius prouinciæ aut oppidi.nu.13. 484.
Papa indirectè eſt dominus totius orbis Chriſtiani.nu.14. ibidem.
Papa totius orbis non eſt dominus.numer. 15. ibidem.
Papa nequit infideles iudicare. numero 16. ibidem.
Papa quā ratione dicatur monarcha ſpiritualis totius Orbis nu.20. 485.
Papa Alexander VI. Orbem nouum diuiſit

Regibus Hiſpaniæ & Luſitaniæ, & qua ratione.nu.21. ibidem.

Papa vt Papa ſine ordine ad finem ſpiritualem, non habet poteſtatem ciuilẽ actu, nec habitu, nec poteſt leges condere ad res temporales, quatenus temporales ſunt.nu.28. 486.

Papa eſt præfectus Eccleſiæ in ordine ad finem ſupernaturalem.nu. 35. 487.

Papa eſt Paſtor vniuerſalis totius populi Chriſtiani.num.39. 490.

Papa non poteſt directè iudicare de cauſa ſæculari, ſed ratione peccati.nume.44. & 103. 491.

Papa cognoſcit de natalibus, non de ſucceſſione.nu.45.& 46. ibidem.

Papa, probatur temporalia tantum gubernare propter finem ſpiritualem. nume. 51. 492.

Papa poteſt antiquos Reges & Imperatores deponere, & nouos conſtituere, exigente id fidei, & boni ſpiritualis conſeruatione. nu. 55.& 93. 493.

Papa Zacharias Regem Francorum regno depoſuit.nu.56. ibidem.

Papa Innocentius IIII. Regi Portugalliæ prodigo tutorem dedit.n.57. ibid.

Papa vt Papa per ſe iudicat ſpiritualia. nu. 60. 493.

Papa quare non appellatur Rex terræ, vel dominus rerum.nume.77. 498.

Papa non poteſt nouos Reges creare, non concurrentibus illis, ad quos ius eligendi pertinet, nec id poteſt ceſſante fidei cauſa.nu.94.& 108. 502.

Papa Regem infidelem hæreticum, aut ſciſmaticum, ſi velit Reſpublica ſibi eligere, id poterit impedire, & eum deponere & expellere à regno.numer. 95.& 96. ibidem.

Papa quando poteſt vti gladio temporali aduerſus Principes & Reges.n.97. ibid.

Papa directè nõ habet poteſtatẽ iudicãdi lites tẽporales, nec infirmãdi leges.n.98. 503.

Papa non poteſt ſtatuere vt à iudicibus ſæcularibus, ad ipſum appelletur in rebus temporalibus.nu.99. ibid.

Papa quomodo reuocet leges Principum minus iuſtas.nu.101. ibid.

Papa ex traditione Chriſti nullum habet dominium temporale.n.104. ibid.

Papa habet verum dominium temporale directè in bonis collatis Eccleſiæ per ſæculares, & quomodo de eis poſſit diſponere.nu.105.& 110. ibid.

Papa ſi donat bona Eccleſiæ ſine cauſa rationali, donatio non tenet. numero 111. 505.

Papa eſt vniuerſalis diſpenſator bonorum omnium Eccleſiarum. nu.112. 506.

Papa præſtat Imperatori quantũ Sol Lunæ. nu.122. 507.

Papa electus confirmabatur olim per Imperatores, & quare fuerat introductum. nu.134. 511.

Papa poteſt infideles contra legem naturæ peccantes punire pœna corporali.num. 144. 514.

Papa ratione publicæ vtilitatis poteſt infideles priuare iure ſuo.n.145. ibid.

Papa concedit Inquiſitori Generali poteſtatem deputandi, ſeu nominandi Inquiſitores.nu.40. 525.

Papa Marcellinus qui compulſus Paganorũ Idolis thurificauit non fuit hæreticus. nu.11. 544.

Papa an poſſit errare in conceſſione indulgentiarum.nu.175. 677.

Papa an poſſit errare in approbatione Religionis.nu.174. ibid.

Papa an poſſit diffinire de fide B.Virginem Mariam fuiſſe conceptam abſque peccato originali ex reuelationibus, & miraculis in eius fauorem factis.num. 182. 678.

Papa viâ ordinariâ, ex ſolis miraculis & reuelationibus, non poteſt diffinire de fide B. Virginem Mariam fuiſſe conceptam abſque deccato originali.nume. 183. ibidem.

Papa viâ extraordinariâ diffinire poteſt de fide B.Virginẽ Mariam fuiſſe conceptã abſq; peccato originali, ex ſolis miraculis & reuelationibus.nu.184. ibidem.

Papa Paulus III. Cardinalium Collegio Inquiſitionis aggregauit. nu. 12. 125.
Papa Paulus IIII. vltimis verbis moribundus Officium S. Inquiſitionis Cardinalibus commendauit. nu. 15. 278.
Papalis poteſtas eſt omnino diuerſa à regali. num. 107. 504.
Papam tanquam ſucceſſorem Petri habere directè ſpiritualem poteſtatem multis probatur. nu. 2. 396.
Papam non poſſe fieri hæreticū, plures Theologi probabiliter tenent. numer. 53. & 54. 408.
Papam Romanum ſuccedere Petro Apoſtolo in Pontificatū plurimis rationibus ſuadetur. nu. 56. 409.
Papæ Sixti V. conſt. titio contra Henricum Borbonium. num. 38. 330.
Papæ Lucij & aliorum ſentētiæ de Romana Eccleſia. num. 15. 399.
Papæ omnis terreſtris & cæleſtis poteſtas data eſt, & habet vtrumque gladium. nume. 31. & 46. 406.
Papæ poteſtas in omnibus exuberat, & limitatur. nu. 35. ibidem.
Papæ non licet articulis fidei nouare, vel mutare. num. 36. 406.
Papæ ſoli reſeruata eſt cognitio cauſarum, & articulorum fidei. nu. 38. 407.
Papæ non alijs, licet ſoluere hæreticos reuertentes ad gremium Eccleſiæ. n. 40. ibid.
Papæ ſe ſubtrahens poteſtati incurrit diſpēdium ſalutis æternæ. num. 47. 408.
Papæ poteſtas vniuerſi orbis conſenſu confirmatur. nu. 65. 413.
Papæ primatum hæreticos etiam agnouiſſe probatur. nu. 71. ibid.
Papæ poteſtatem in temporalibus Caluinus impugnat, & confutatur. n. 3. 417.
Papæ electio aliquando non valuit niſi ab Imperatoribus confirmaretur, ſecundum Iuriſprudentes. nu. 14. 442.
Papæ ob denegatam obedientiam hæreſes & ſciſmata orta ſunt. nu. 19. 450.
Papæ omnes Principes Chriſtiani populi oportet eſſe ſubditos. num. 21. ibid.
Papæ attributa. nu. 23. ibidem.
Papæ Innocentij IIII. iuſſu eligitur in Regē Alemaniæ & Imperator creatur Guillelmus Comes Hollandiæ. n. 107. 470.
Papæ Clementis V. literæ, quibus habilitat Henricum ad Imperium. n. 129. 473.
Papæ Clementis V I. literæ, in quibus ſupplet defectum electionis Imperatoris. num. 131. ibidem.
Papæ Clementis IIII. literæ ad Electores Imperij, quibus illis interdicit ne Conradinum eligerent in Imperatorem. n. 139. 476.
Papæ Gregorio X. literæ Electorum Imperij miſſæ fuerunt poſtulantiū ſibi cōcedi vt Vincislaū Carolo IIII. Imperatori coadiutorem adiungerent. nu. 140. ibid.
Papæ eſt ſupplere negligētiam, vel infirmitatem Imperatoris. nu. 143. 477.
Papæ Gregorij VII. literæ ad Principes Saxoniæ, quibus illis & Imperatori mandat, vt a bello abſtineant. nu. 145. ibid.
Papæ poteſtas à multis Theologis comprobatur. n. 7. 8. & 9. pag. 483. & 484.
Papæ attributa. nu. 78. 498.
Papæ poteſtatem & dignitatem D. Bernardus extollit. num. 92. 502.
Papæ quando liceat Imperatores deponere. nu. 118. 506.
Papæ an reſeruatæ ſint quæſtiones fidei. nu. 30. 620.
Papyrus Maſſonus Gallus Officium S. Inquiſitionis Hiſpaniæ mirificè laudat. nu. 5. 276.
Parentes filijs odio habendi, qui fidem illis tentant auellere. num. 86. 783.
Paria ſunt quæ ſunt in actu, aut via deductionis ad actum. num. 36. 849.
Paria ſunt aliquid fieri in actu cōfeſſionis, vel incōtinēti antè vel poſt. n. 45. 850.
Parmæ conſpiratio contra quendam Inquiſitorem oritur. nu. 13. 258.
Pars tēporis ponitur pro tēpore in ſcriptura ſacra. num. 66. 556.
Paruuli baptizati cum adoleuerint, tenentur fidem ſuſceptam ſeruare. numero 6. 11.
[Paſce oues meas] quid ſignificet. n. 58. 409.

Paſtores

Paſtores duo vniuerſales Eccleſiæ eſſe non poſſunt.nu.32. 422.

Paſtoris officium quale ſit.nu.40. 490.

Patarenorum & Manichæorum ſecta extincta.num.15. 294.

Patriarchæ antiquitus iurabant in femore. nu.87. 500.

Pater in diuinis fons Trinitatis. numero 14. 355.

Pater cõmittens filio manumiſsionẽ vnius ex ſeruis, intelligitur tantùm electio filio commiſſa, ipſe verò pater manumittit.nu.41. 525.

Pater aliíque parentes, etiam denunciandi ſunt hæreſis crimine delibuti. numero 83. 782.

Patres antiqui in cilicio pœnitebant.numero 2. 44.

Patres ſancti nobis duces ſunt ad inueniẽdum ſenſum literalem ſcripturæ ſacræ.nume.69. 557.

Patris voluntas cenſetur voluntas filij, & probatur.num.7. 112.

Patrum autoritas omnem falſitatis ſcrupulum tollit.num.91. 434.

Paulus Apoſtolus Inquiſitor fuit fidei. nu. 26.28.& 29. 86.

Paulus de Laguna Indiarum Conſilij Præſes, & S.Generalis Inquiſitionis conſiliarius.nu.8. 150.

Paulus Papa IIII. vltimis verbis moribũdus Officium S.Inquiſitionis Cardinalibus commendauit.nu.15. 278.

Paulus Papa III.Cardinaliũ Collegio, Inquiſitionis dignitatẽ aggregauit.n.12. 125.

Peccata viam ad infidelitatem ſternunt. nu.13. 24.

Peccata diuerſa ratione puniuntur ab Eccleſia, atque à iudice ſæculari. numero 65. 462.

Peccata omnia ad ſedis Apoſtolicæ tribunal ſpectant.nume,103. 503.

Peccata ſua confiteri nemo confeſſario tenetur, à quo periculum ſibi metuit.numer.8. 843.

Peccati genus duplex eſt, ad quod hominem irritat.nu.11. 4.

Peccati ſolicitationis grauitas duobus modis peti poteſt, & qui ſint.n. 54. 850.

Peccatores conſtituentes vltimum finem in creatura mortaliter delinquunt, nec ob id dicuntur heretici.nu. 67. 853.

Peccatum primi parẽtis tripliciter fuit aggrauatum.nu.1. 8.

Peccatum graue eſt diſsimulare commune periculum.nu. 25. 20.

Peccatum primum quodnam fuerit.num.1. & 2. 22.

Peccatum primum Adami non fuit immoderatus amor erga Euam.nu.8. 24.

Peccatum Euæ multis nominibus Caietanus extenuat.num. 5. 26.

Peccatum aggrauat, qui culpæ patrocinium defenſionis adiungit.nu. 3. 30.

Peccatum originale naturæ humanæ eſt ſignum & monumentum peccati Adæ. nu.11. 39.

Peccatum blaſphemiæ à Deo punitum fuit igne.nu.64. 59.

Peccatum mortale homines contrahentes, iure diuino tenentur de illo pœnitentiam agere.nu. 82. 857.

Pecuniæ appellatione, omne pretio æſtimabile intelligitur, & quæ alia cõtinentur.nu.68. 527.

Pedemontana prouincia Inquiſitores habuiſſe probatur.nu.11. 246.

Pelagius quo die in Anglia natus eſt, eo ipſo die in Africa D. Auguſtinus in lucem editus.nu.7. 293.

Periurus conuictus in iure ſuſpectus eſt vehementer.nu.196. 832.

Pœna peccati primorum parentum & poſterorum quæ fuit.nu.7. 3.

Pœna abiurantis violenter.nu.24. 595.

Pœna talionis iuxtà qualitatẽ delicti arbitrio iudicis venit imponẽda n.10. 795.

Pœna talionis iure ciuili inducta fuit.num. 11. ibidem.

Pœna talionis per conſuetudinem ſublata eſt.nu.12. 796.

Pœna ordinaria non imponitur per ſuſpiciones, ſed per probationes clariores. num.64. 809.

Pœna Manichæorum ſummum eſt ſupplicium.nu.114. 820.
Pœna relapſorum quæ ſit, & qui ſint emanſores.nu.157. 825.
Pœna vbicumque agitur de ea imponenda, potiùs pro reo, quàm contra eum præſumendum & iudicandum eſt.numero 21. 846.
Pœna non poteſt infligi, vbi non adeſt certitudo & euidentia culpæ. numero 26. 847.
Pœnam excommunicationis contra hæreticos, antiquiſſimam, & à Chriſto inſtitutam eſſe.nu.188. 831.
Pœnalis conſtitutio fauore fidei extenditur, quod idem eſt fauore animarum. nu.28. 523.
Pœnæ talionis denunciator non ſubiacet. nu.22. 772.
Pœnæ imponendæ confeſſarijs ſolicitantibus mulieres in actu confeſſionis ad libidinem, quæ.nu. 166. 879.
Pœnitendi modus aſſignatus in lege Moyſi. nu.83. 857.
Pœnitens agnitâ hæreſi ſe peccatorẽ, Deum verò ſolum ſui conſtantem confitetur. nu.10. 382.
Pœnitens quando dicatur incipere confiteri, nu.31. 848.
Pœnitentia quam Ioãnes, & Chriſtus ante ſuam reſurrectionem prædicauerunt, ſacramentum verum non fuit, ſed figura ſacramenti, ac quaſi præparatio. nu.73. 659.
Pœnitentia exſiſtẽti in mortali poſt baptiſmum ita neceſſaria eſt, vt ſine illa, in re vel in voto, nemo ſaluari poſſit. nu. 74. ibidem.
Pœnitentes publicos cilicio indui, canones ſacri & Concilia iubent.nu.3. 44.
Pœnitentes, quia renaſcuntur barbæ tonſione & capillorum, eo ſtatu reducuntur quo nati ſunt.nu.69. 390.
Pœnitentes cum fune collum ambiente incedunt.nu.77. 391.
Pœnitentiæ ſacramentum Chriſtus immediatè inſtituit & quando.n.66. 658.
Pœnitentiæ ſacramentum duo continet neceſſaria, ad conſtitutionem ſacramẽti. num.67. 658.
Pœnitentia qui nulla ſigna oſtendit abſolui non poteſt.nu.68. 659.
Pœnitentiæ virtus quæ ſit.nu.69. ibid.
Pœnitentiæ virtus in omni ſtatu & lege neceſſaria fuit.nu.70. ibidem.
Pœnitentiæ ſacramentum perfectũ ſolum in lege gratiæ reperitur.nu.71. ibid.
Pœnitentiæ ſacramentum non probatur ex Teſtamento veteri.nu.72. ibid.
Pœnitentiæ ſacramentum eſt ſecunda tabula poſt naufragium.nu.75. ibid.
Periculi cauſa quod quis ſibi meruit ex confeſſario, poteſt ſine confeſſione ad ſacram communionem contritus tamen venire.nu.8. 843.
Perſuadere grauius eſt, quam compellere. nu.125. 866.
Pertinaces quomodo dicantur primi parentes.nu.4. 11.
Pertinacia quæ ſit.nu.5. ibidem.
Pertinacia eſt de ratione hæreſis, & requiritur ad hæreſim.n.8.19.31. 544.
Pertinacia cognoſcitur multis modis.num. 9. ibidem.
Pertinacia vt diſcernatur, quæ ſunt conſideranda.nu.37.& 38. 549.
Pertinaciâ rei terminatur proceſſus. nume. 39. 597.
Pertinax quis ſit.num.3. 11.
Pertinax hæreticus eſt, qui ſciens contradicit vniuerſalibus Concilijs, ritè & rectè congregatis. nu.98. 565.
Pertinax quis dicatur.nu.132. 822.
Peruuij Inquiſitio, quãdo & à quo inſtituta fuit, & vbi reſidet.n.1.2.& 3. 240.
S.Petri Martyris martyrium.nu.12. 258.
P.Petri Ribadeneyra de S. Inquiſitionis vtilitate honorificum teſtimonium.nu. 4. 275.
D.Petri præceptum, eſt præceptum Chriſti, & ideo peccat qui ei non obtemperat.nu.4. 396.
D.Petri Cathedra fuit maior omnibus alijs, & prima omnium.nu.21. 420.

D.Petro

D.Petro dicta per Chriſtum in Euangelio, non ſunt ei dicta vt priuato, ſed vt principi Apoſtolorum, & ita poteſtas ei cōceſſa trāſit ad ſucceſſores.n.29. 405.
D. Petro Chriſtus commiſit curam gregis ſui.nu.9. 419.
D.Petro & eius ſucceſſoribus commiſſa eſt poteſtas inquirendi à Chriſto Domino. nu.1. 88.
D.Petrum vniuerſo terrarum orbi Chriſtus prepoſuit. num. 17. & 19. 400.
D.Petrus officiū Inquiſitoris exercuit cōtra Ananiam, & eius vxorem, ac contra Simonem Magum.nu.27. 86.
Petrus Monachus legatus mittitur ab Innocentio III ad Albigenſes, & interimitur.nu.9. 90.
F.P.Silanus à Papa Gregorio IX. Inquiſitor creatur.nu.5. 108.
Petrus Reinaldus S.Officij notarius occiditur.num. 11. 109.
S. Petrus Martyr Inquiſitor Longobardiæ, hæreticorū gladijs occūbit.n.13. 109.
F.Petrus Cadreta Inquiſitor interimitur.n. 28.pag.111 & nu.10. 178.
Petrus Pontius Leon Epiſcopus Placētinus, Inquiſitor generalis fuit.nu.12. 160.
Petrus Portocarrero Epiſcopus Conchenſis, Inquiſitor generalis in Hiſpaniarum regnis.num.15. 162.
S.Petrus Arbues ab Epila Inquiſitor, ab inimicis fidei interficitur, & de eius miraculis, ſepultura, & alijs.à nume. 26. vſque ad 34. 182.
Petrus Pachecus Inquiſitor ſupremi Senatus S.generalis Inquiſitionis fuit.n.8. 148.
Petrus de çamora Inquiſitor ſupremi Cōſilij S.generalis Inquiſitionis.n. 8. 149.
S.Petrus Martyr Inquiſitor Mediolani primus fuit, & eius geſta.à num.4. vſque ad 12. 254.
S.Petrus Martyr Inquiſitor Florentiæ Manichæos fudit.nume. 1. 263.
S.Petrus Martyr ſigno crucis dæmonem in forma equi ferociſſimi in foro Florentiæ fugauit.nu.2. ibidem.
S.Petrus Martyr Epiſcopatū refugit, nō autem S.Inquiſitionis Officiū.n. 7. 276.
Petrus de Bruis hæreſiarcha concrematur. nu. 23. 311.
S.Petrus Apoſtolus, quare fuerit eo nomine à Chriſto donatus initio vocationis; & duplex prerogatiua, in hac nominis mutatione.num.6. & 13. 397.
S.Petrus Apoſtolus fuit etiam à Domino vocatus Cephas, & quæ ſit eius nominis vis.nu.7. 398.
S.Petrus, & alij ſum. Pontifices non potuerunt, nec poſſunt errare in cauſis fidei decidendis.nu.26. 405.
S.Petrus & Paulus Principes Apoſtolorum ſuo martyrio Romanam Eccleſiam conſecrarunt.nu. 5. 418.
S.Petrus non accepit primatum ab Apoſtolis ſed à Chriſto.n.12. & 20. 419.
S.Petrus quare ſic fuerit vocatus à Chriſto. nu.16. & 23. 420.
S.Petrus accepit à Chriſto claues cæleſtis & terreni Imperij. nu.24. 452.
Phaceia propter peccata interfectus fuit.n. 91. 74.
Phacee, occiſo Phaceiâ, propter peccata occiditur ab Oſeæ ſeruo ſuo.nu.92. ibid.
S.Philippi Dominicani Inquiſitoris in Imperio Presbyteri Ioannis martyrium & miracula.nu.2. 237.
Philippus II.Hiſpaniarum Rex, Ludouicū à Paramo autorē, decidēdarū controuerſiarū, inter Proregē & Inquiſitores Siciliæ cauſā eneauit, & quibus deciſionem illarū cōmiſit.num.1. & 2. 156.
Philippus II.Hiſpaniarum Rex, Inquiſitionem in naualibus bellis introducere curauit, & ad nauale bellum Inquiſitorem miſit.num.1. & 2. 225.
Philippus II. Hiſpaniarum Rex, voluit Inquiſitionem Mediolani ad formam Hiſpaniæ introducere, & eius rei ſucceſſus.nu.20. 262.
Philippus Maneſius fidei conſeruationem in Hiſpania attribuit Officio S. Inquiſitionis.num.2. 274.
Philippus Iconomachus hæreticus oculis, & Imperio priuatur.nu.52. 315.

Philoſophi antiqui ab Ægyptijs myſteria ſuæ philoſophiæ didicerunt.n.1. 381.

Phinees filius Eleazar fuit ſacerdos. nume. 57. 460.

Photius hæreſiarcha omni dignitate ſpoliatus obijt.num.22. 311.

Picardus quidam hæreſiarcha vita priuatur.num.29. 312.

Pilatus capite plexus, quòd Chriſtum iudicaſſet.num.2. 32.

Pipinus Rex & eius ſucceſſores plures terras conceſſerunt Eccleſiæ.n. 44. 426.

Pythagoras ignis dæmones fugari docuit. nu. 26. 285.

Pius Papa V. diplomate Apoſtolico commiſit Inquiſitori Generali Hiſpaniæ inſtitutionẽ Inquiſitoris, in Triremibus & Nauibus bellis.n.7.& 8. 125.

Pius Papa V. Regi Hiſpaniæ perſuaſit, vt ad normam Hiſpaniæ Inquiſitionẽ in Mediolan Ducatũ introduceret.n.19. 262.

Pius Papa V. Inquiſitionẽ Venetiæ ad normam Hiſpaniæ introducere voluit, & eius rei ſucceſſus.nu.2.& 3. 265.

Pius Papa V. Inquiſitionis Officium plurimis priuilegijs decorauit.nu.16. 278.

Plantatio profunda iuxta aquarum decurſus, fructus vberrimos producit.nume. 229. 687.

Platonis elegans ſententia de hæreticorum denunciatione.nu. 77. 781.

Pluralitas principatuum non eſt admittenda in vno regno, vel ciuitate. numero 47.& 49. 458.

Polycarpus Marcioni ſibi occurrenti, quid reſponderit.nu.41.& 42. 288.

Poloniæ & Vngariæ Inquiſitio. numero 1. & 2. 252.

Pontificalis poteſtas cepit in Chriſto Domino.nu.21. 442.

Pontifices, qui ſedẽ Apoſtolicam ditarunt, plures pro Sanctis habentur.n.41. 425.

Pontifices Maximi fatentur ſe recepiſſe dominium aliquarum terrarum ab Imperatoribus.nu.50. 492.

Pontificis Maximi poteſtas & iuriſdictio qualis ſit.nu.1. 396.

F.Pontius à Vico Toloſæ Inquiſitor fulget miraculis.n.12. p. 109.& nu. 11. 246.

F.Pontius Cathaloniæ Inquiſitori ab hæreticis veneno de medio ſublatus.n.15. 110.

F.Pontius à Blanes Inquiſitor, ab hæreticis interficitur.nu.7.& 8. 178.

Porterij ſeu Ianitores S. Inquiſitionis Siciliæ Cruce inſigniti ſunt.nu.5. 103.

Portæ inferorum nõ præualebunt aduerſum Petrum & ſucceſſores.n.27. 495.

Potentia quæ non reducitur in actum fruſtra eſt.nu.81. 498.

Potẽtia propinqua actui reputatur pro actu. nu.35. 848.

Poteſtas inquirendi eſt à Chriſto Domino commiſſa D.Petro, & eius ſucceſſoribus.nu.1. 88.

Poteſtas inquirendi contra fidei noxios annexa eſt Epiſcopali dignitati. numero 2. 89.

Poteſtas & iuriſdictio ſummi Pontificis in ſpiritualibus & tẽporalibus qualis ſit à num.1. vſque ad vltimum. 396.

Poteſtas data Petro intelligitur ſolum in ſpiritualibus, ſecundum Iuriſprudentes.nu.10. 442.

Poteſtas Imperatoria à Papa dimanat.num. 10. 448.

Poteſtas quædam excellentiæ, quam conſeruat Eccleſia fuit in Chriſto. numero 31. 453.

Poteſtas temporalis eſt medium ad vltimum finem vitæ æternæ.n. 42. 456.

Poteſtas ſum.Pont.à multis Theologis comprobatur.nu.7.8.& 9. 483.

Poteſtas Pontificalis cepit in Chriſto Domino.nu.21. 442.

Poteſtas ſumma in ſumm. Pontifice duobus modis poteſt accipi.nu. 10. 484.

Poteſtas ſumma rerum tẽporalium directè nequit in ſummo Pontifice reperiri. ſed inſtrumentalis & indirecta.num. 11. & 30. 484.

Poteſtas temporalis, quam habet Papa non eſt laica, vel merè temporalis. numero 31. 486.

Poteſtas Regis ad ſuum finem naturalem in ſe

in ſe ſpectatum ; independens eſt à ſummo Pontifice, quo reſpectu non poteſt Papa ſe intromittere in Principum regimine.nu.38. 489.
Poteſtas temporalis, & ſpiritualis, in ſacris canonibus dictinctæ ſunt.nu.42.490.
Poteſtas ciuilis eſt ſubiecta ſpirituali, non ſolum vt Chriſtiana, ſed vt politica eſt. nu.52. 492.
Poteſtas iudiciaria in Chriſto ſecuta eſt Regiam dignitatem.nu.84. 499.
Poteſtas Papalis eſt omnino diuerſa à regali.nu.107. 504.
Poteſtas temporalis primo integra eſt in Republica, & in Principes deriuatur. nu.117. 506.
Poteſtate conceſſa ad aliquem principalem finem, conceſſa cenſetur ad omnia media illius finis.num.35. 454.
Poteſtatem iuriſdictionis omnis delegans delegato impertitur.nu.49. 526.
Poteſtates ſæculares cenſuris coguntur præſtare iuramentum.nu.7. 574.
Poteſtatis temporalis exercitium, quâ ratione iuſtum cenſeatur.nu.61. 461.
Prateolus ſcribens quo tempore Inquiſitio delegata inceperit, deceptus fuit.n.4.89.
Prateolus ſcribens Valdach hæreticũ damnatum tempore Paſchalis Papæ II. refutatur.nu.4. 98.
Practica contra confeſſarios ſeruanda, in prolatione ſententiæ. nu. 165. 879.
Prædicans, legens, vel diſputans publicè, ſi aliquid ſcandaloſum dixerit quid ſit contra eum agendum, & quid ſi aliquid ambiguũ protulerit.n.174.828.
Prædicationis officiũ iure Põtificio prohibitum eſt laicis & fœminis.n.8. 301.
Prælati Eccleſiæ quam poteſtatem habent regalem.nu.137. 512.
Prælatus ſuperior, vel iudex nõ poteſt aliorũ peccata, quæ ſolùm ex confeſsione innoteſcunt, per exploratores inquirere.nu. 14. 845.
Presbyteri Ioannis Imperij Inquiſitio quando inſtituta fuit.n.1. & 2. 237.
Præſcriptio non incurrit in delicto hæreſis, neq; in aliquibus caſibus.n.30.727.
Præſepia, lancea, & alia Chriſti Domini inſtrumenta per ſe, quomodo poſsint adorari.nu.52. 351.
Præſumptio hæreſis, quomodo ſit conſideranda.nu.39. 549.
Præſumptio iuris, & de iure eſt cõtra reum excõmunicatum per annũ. n.22. 595.
Præſumptio violenta, ex quibus accipi poſſit.nu.25. ibidem.
Præſumptio alicuius talis êſt hodie, qualis olim fuit.nu.61. 809.
Præſumptio violenta iuris ex quibus oriatur, ad hoc vt ſit ſufficiens ad condemnandum.nu.73. 811.
Præſumptio iuris transferens onus probãdi in reum quæ ſit.nume.74. 811.
Præſumptio oriens ex euidentibus coniecturis, cẽſetur præſumptio iuris approbata, transferens onus probandi in reũ. nu.75. ibid.
Præſumptio quid ſit, & an differat à ſuſpicione.nu.106. 863.
Præſumptio maxima ex quibus naſcatur. nu.112. ibid.
Præſumptio iuris pro liquidiſsima probatione habetur.nu.154. 874.
Primi parentes ſerpenti credendo fidẽ amiſerunt.nu.7. 6.
Primi parentes cum gratia gratum faciẽte conditi fuerunt, cuius fundamentum eſt fides.num.11. 7.
Primi parentes habuerunt euidentiam in atteſtante.nu.13. ibid.
Primi parentis peccatum tripliciter fuit aggrauatum.nu.1. 8.
Primi parentes infidelitatis labẽ contraxerunt, dubitando de pœna propoſita. nu. 10. 10.
Primi parentes quomodo pertinaces dicantur.nu.4. 11.
Primorum parentum & poſterorum pœna peccati quæ fuit.nu. 7. 2.
Primorum parentum cæcitas in falſa explicatione verborum Dei per ſerpentem facta.nu.3. 6.
Primorum parentum idololatria in hoc

maximè conſiſtebat, quòd ſe homo Deũ futurum exiſtimarit. nu. 3. 17.
Primum hominis peccatum quodnam fuerit. nu. 1. & 2. 22.
Primus actus ſuperbiæ eſt nolle parere Imperio, & præceptis alicuius. numero 3. 23.
Princeps, qui Deo illatas iniurias non curat, dignus eſt qui in proprijs calamitatibus à Deo negligatur. nu. 5. 308.
Princeps habet plenariam elargiendi libertatem. nu. 48. 429.
Princeps concedit ſupremas dignitates & alia. nu. 50. 430.
Princeps eſt ſolutus omni lege poſitiuâ. nu. 65. 431.
Principatus omnes deriuantur ab vno principe. nu. 18. 420.
Princeps poteſt diſpenſare, vt iudex procedat via Inquiſitionis ſpecialis, abſque præuiâ infamiâ, vel clamoroſa inſinuatione. nu. 36. 763.
Princeps ſupremus diſpenſare poteſt, in his quæ ſunt iuris diuini, poſitiui & Eccleſiaſtici. nu. 37. ibid.
Princeps vt in pluribus euentibus in lege poſitiua diſpenſet æquum eſt. numero 39. 764.
Principatus Eccleſiæ fuit promiſſus Chriſto. nu. 31. 422.
Principes omnes Chriſtiani, ob inſignem religionem à Deo fuerunt fortunati. nu. 10. 282.
Principes omnes populi Chriſtiani Romano Pontifici oportet eſſe ſubditos. numero 21. 450.
Principes infideles ſunt verè principes, & ſupremi ſuorum regnorum. numero 17. 484.
Principes ſæculares dirigere in finem diuerſimodè conuenit Pontifici & Chriſto. nu. 64. & 76. 495.
Principes ſæculi per vnitatem ad vnius domus cohabitationem deuenerunt. num. 271. 698.
Principi deſidioſo in religione conſeruanda naſcuntur diſsidia, rebelliones, & aliæ calamitates. nu. 22. 286.
Principibus qui conſeruandæ religioni ſtudent omnia feliciter accidunt. numero 21. 285.
Principis contractus habet vim legis. num. 49. 430.
Principum priuilegia latiſsimè ſunt interpretanda. num. 85. 434.
Priuatus publicum delictum indulgere nõ poteſt. nu. 34. 711.
Priuilegia Principum latiſsimè ſunt interpretanda. nu. 85. 434.
Priuilegia Chriſtianorum, quibus nõ vtuntur Pagani nec Iudæi. nu. 101. 817.
Priuilegijs Chriſtianorum ſi Pagani vtuntur, puniuntur vt hæretici. numero 113. 819.
Priuilegium impetratum de eo quod quis habet in re, ſuperfluum eſt. numero 75. 531.
Priuilegium non extenditur de re ad rem, nec de perſona ad perſonã, nec de cauſa ad cauſam, & tantum operatur quantum eius tenor ſonat. nu. 103. 535.
Priuilegium tantùm comprehendit caſum expreſſum, nec ſe extendit vltra propriſsimam verborum ſignificationem. nu. 104. ibidem.
Priuilegium non debet extendi vltra terminos ſuos, ac ex cauſa expreſſa regulatur, etiam ſi de tertij præiudicio tractaretur. nu. 105. ibidem.
Priuilegium idem competit rei, quæ eſt in fieri, ſicuti rei factæ. nu. 37. 849.
Probatio leuis licet ſufficiat ad probandam ſuſpicionem, tamen debet plenè probari. nu. 104. 862.
Probatio in contrarium admittitur aduerſus maximam præſumptionem. numer. 111. 863.
Probatio plenior requiritur quàm ordinaria, vbi agitur de probatione delicti iuris præſumptionem contra ſe habentis. nu. 153. 874.
Probationes quales eſſe debeant, antequam reus ducatur in carcerem. numero 31. 579.

Proba-

Probationes validæ contra defunctos hæreticos ſunt neceſſariæ.nu.85. 588.
Probationes in criminalibus, debent eſſe luce meridianâ clariores duorum, vel trium teſtium.nu.16. 845.
Proceſſui hereticorum multæ perſonæ interueniunt.nu.15. 576.
Proceſſus & acta in cauſis hæreſum, ſoli Inquiſitori & officialibus nota eſſe debent.nu.18. 34.
Proceſſus etiam fit in hæreticos feriatis diebus.nu.15. 576.
Proceſſus quomodo fit fugienti.n.60. 585.
Proceſſus terminatur abiuratione de leui. nu.10. 592.
Proceſſus terminatur abiuratione de vehementi, vbi magna ſunt indicia.numero 20. 594.
Proceſſus terminatur abiuratione de violenta præſumptione, vbi per indicia quaſi manifeſta reus redditur ſuſpectus.nu.21. 594.
Proceſſus terminatur, quando contra reum ſuſpectum & diffamatum ſunt aliqua indicia.nu.26. 595.
Proceſſus expeditur & terminatur confeſſione & reſipiſcentiâ rei, & quæ huius pœna.nume.29. 596.
Proceſſus relapſi reſipiſcentis quomodo terminatur.num.34. ibidem.
Proceſſus terminatur pertinaciâ rei.nume. 39. 597.
Proceſſus terminatur relapſu rei pertinacis. nu.40. 598.
Proceſſus terminatur probationibus reo in negatiua perſiſtente.nu. 41. 599.
Proceſſus terminatur fugâ rei.num.42.43. 44.45.& 46. ibidem.
Proceſſus traditur reo, quando, & quo ordine.nu.48. ibidem.
Proditionem qui ſcit, nec eam detegit graui pœnâ eſt afficiendus.nu. 80. 782.
Progreſſus in infinitum prohibetur, & à lege damnatur.nu. 4. 519.
Promiſsio cum iuramẽto de non accuſando aliquem, an ſit ſeruanda iure diuino. nu.5. 756.
Promiſsio ſub iuramento de non accuſando hæreticum non obligat.nu.47. 765.
Promotor fiſcalis S. Officij, quare inſtitutus.nu 15. 796.
Promotor fiſcalis S.Officij quæ narrare, & quæ omittere debet in libello. numero 16. ibid.
Promotor fiſcalis S. Officij debet eſſe Iuriſperitus & quare.nu.37. 804.
Promotor fiſcalis S.Officij tenetur ad ea, ad quæ accuſator obligatur.nu.38. ibid.
Promotor fiſcalis S.Officij, cuius conditionis & qualitatis eſſe debet.nu.41. 805.
Promotor fiſcalis S. Officij caueat ne aliquem malitioſe accuſet.nu.43. ibid.
Promotor fiſcalis S. Officij, debet reos in ſcriptis, & propria voce accuſare.num. 44. ibidem.
Promotor fiſcalis ſolus hæreticos accuſat. nu.47. 806.
Promotor fiſcalis in accuſatione contra inquiſitos de hæreſi, quid ſuperaddere debeat vltra clauſulam illam, [qui cùm eſſet Chriſtianus] nu.70. 811.
Promotor fiſcalis S.Officij, quare in accuſatione vtitur illis verbis [& ſpeciatim laicum accuſo, &c.] nu.92. 815.
Promotor fiſcalis S.Officij debet in accuſatione ponere locum ciuitatis vbi commiſſa fuit hæreſis, & quid de tempore. nu.93. ibidem.
Promotor fiſcalis S. Officij, non tenetur in cauſa fidei concludere.nu.181. 830.
Promotor fiſcalis S. Officij licet reus ante accuſationem, vel in accuſatione confiteatur, debet petere illum declarari hæreticum, & quare.nu.193. 832.
Promotor fiſcalis S. Officij in accuſatione, quare vtitur illis verbis [Saluo iure impertinentiarũ, & non admittẽdorum.] nu.179. 829.
Propoſitio ſecundum ſe, an dicatur hæretica. nu.28.& 34. 546.
Propoſitio hæc [Chriſtus non eſt Deus] ſi aſſeratur à Chriſtiano eſt hæretica, ſi à Iudæo Iudaica, ſi à Pagano Paganica. nu.32. 547.

Propoſitio hæretica quid ſit. numero 103. 566.

Propoſitio erronea definitur.nu. 105. ibid.

Propoſitio quando dicatur hæreſim ſapere. nu.106. ibidem.

Propoſitio male ſonans quid ſit. numero 107. 567.

Propoſitio temeraria dicitur tribus modis. nu.109. ibidem.

Propoſitio ſcandaloſa definitur. numero 110. 568.

Propoſitio ſchiſmatica,ſeditioſa, maledica, blaſphema,ſeu iniurioſa,qualiter intelligantur.n.111. ibidem.

Propoſitio fauens hæreticis quid ſit.numer. 112. ibidem.

Propoſitiones ſacræ Scripturæ, quæ dicunt omnes peccaſſe in Adamo, quomodo intelligantur.num.167. 675.

Propoſitiones ſanctorum aſſerentiũ B.Virginem, fuiſſe conceptam in peccato originali,quomodo intelligantur.num. 170. 676.

Propoſitionis temerariæ natura deſcribitur. nu.108. 567.

Propoſitionum Catholicarum ſeptem gradus traduntur.nu.52. 552.

Proprium eſt diuinæ prouidentiæ cum primum calamitas in Eccleſia naſcitur excitare illico fortiſsimum defenſorem. num.6. 293.

Prouidentia Dei altiſsima ſacroſanctæ Inquiſitionis Officium, inſtitutum fuit ad hæreſes exſtirpandas.à num. 1.vſq; ad 43. 290.

Prouiſio in fauorem Conſultorum S.Officij regni Siciliæ.nu.25. 212.

Proximo bene velle, & eius peccatum non reuelare pium eſt.nu.67. 779.

Publicationi edicti adeſſe omnes tenentur, qui poſſunt.nu.52. 714.

Publicationi edicti omnes diſtributiuè, non collectiuè adeſſe tenentur.nu.54. ibid.

Publicationi edicti ſemel tantum in anno adeſſe omnes obligantur, tametſi pluries edictum,& pluribus locis publicatum eſt.num.55. ibid.

Pueri baptizati cum adoleuerint, tenentur fidem ſuſceptam ſeruare.nu 6. 11.

Punitio delictorum iniquitatis, & malorum medicina eſt.num. 105. 746.

Punire delicta an ſemper ſit vtile Reipublicæ.nu.104. ibidem.

Purgatio canonica indicitur laboranti infamia hæreſis.nu.2. 591.

Purgatio publicè fit,ſi publica eſt hæretici infamia,ſin minus priuatim. numero 4. ibidem.

Purgatio quandoque canonica, quandoque vera, indicitur ob hæreticorum familiaritatem.nu.171. 828.

Purgationem canonicam indicunt Epiſcopus & Inquiſitor. num.3. 591.

Q

QVALITAS in diſpoſitione requiſita, omnino probari debet. numero 69. 811.

Qualitas verborũ, eſt mentis,& fidei noſtræ teſtimonium.nume. 119. 821.

Qualitas factorum, intentionem, animum, & voluntatem actorum demonſtrat. nu.126. 822.

Quaſi poſſeſsio acquiritur in actis iuriſdictionalibus, ex vnico tantum actu.nu. 128.& 129. 538.

Quæ incontinenti fiunt, ante vel poſt non dicuntur in eſſe.nu.29. 847.

Quæ in fauorem publicum, publicamque vtilitatem introducta ſunt, nõ poſſunt à parte remitti.nu.213. 837.

Quæſtiones fidei, an reſeruatæ ſint ſummo Pontifici.nu.30. 620.

Qui non vetat peccare,cum poſsit,iubet. nu. 14. 20.

Qui contra legem facit in re graui non vrgente cauſa non caret culpâ. numero 22. 36.

Qui dicunt poteſtatem Conciliorũ Generalium eſſe priuatiuè,errant.n.39. 407.

Qui per alium gerit, per ſe ipſum geſſiſſe videtur. n. 50. 526.
Quilibet in re ſua eſt moderator & arbiter. num. 47. 429.
Quis vbi deliquit, ibi puniendus eſt. numer. 76. 587.
Quo die Pelagius in Anglia natus eſt, eo ipſo die in Africa, D. Auguſtinus in lucem editus. num. 7. 293.
Quo tempore Albigenſes Eccleſiam vexabant D. Dominicus, & D. Franciſcus, duo mundi lumina, quaſi de cælo lapſi ſunt. nu. 9. ibidem.
Quo tempore Lutheri peſtis ſerpere incepit S. Franciſcus Paulanus, & P. Ignatius Loyola floruerunt. nu. 12. ibid.
Quod debet certo tempore fieri, intelligitur illo tempore factum, quod eſt immediatè antè vel poſt factum. numero 46. 850.

R

RAIMVNDVS Carbonerius ex D. Franciſci familia Inquiſitor perimitur. nu. 9. 109.
F. Rainerij Sacon Inquiſitoris Longobardiæ geſta & perſecutiones. nu. 14. pag. 159. & nu. 14. 110.
Ratio bene gubernandi exigit, vt ſanctum Inquiſitionis Officium, à Principe protegatur & honoretur. nu. 27. 286.
Ratio naturalis circa res diuinas aſſimilatur ſpeculo fallaci. num. 149. 671.
Ratio vbi eadem eſt, eadem debet eſſe iuris diſpoſitio, etiam in pœnalibus. numero 93. 860.
Recapitulatio & anticipatio, quid ſit in ſcriptura ſacra. num. 67. 556.
Reconciliati tenentur habitellum, ſiue ſaccum benedictum publicè geſtare. num. 5. 38.
Reconciliati quare veſtibus pœnitentialibus induūtur ſuper alias ueſtes. n. 5. 41.
Rectores ſi facinora remiſerint impunita, reorum pœna plectuntur. nu. 18. 21.
Recuſatio quid ſit, & an Inquiſitores poſſint recuſari. num. 54. 601.
Recuſationis cauſæ quæ ſint. n. 56. ibid.
Recuſationis cauſæ quando remittendæ ſint ad ſupremum ſanctæ Inquiſitionis Senatum. nu. 57. ibid.
[Reddite] dictio ſignificat debitum ſoluere. nu. 19. 484.
Reformatio Officij S. Inquiſitionis, à quibus facta fuit. nu. 4. 135.
Regalia præſcribi non poſſunt per inferiorem. nu. 64. 431.
Regem eſſe, duobus modis accipi poteſt. nu. 69. 496.
Reges, iudices, & Pontifices Iſraelem gubernarunt à Moyſe, vſque ad tempus Chriſto proximum. nu. 72. 60.
Reges Catholici facultate ſibi conceſſa à ſummo Pontifice nominarunt Inquiſitores nu. 5. 136.
Reges Catholici Concilium generale Inquiſitionis inſtituerunt. nu. 5. 145.
Reges Catholici Iudæos ab Hiſpania expellerunt. nu. 3. 163.
Reges Catholici parui facientes vectigalium iacturam, modum procedendi S. Inquiſitionis non immutarunt. n. 10. 277.
Reges, prius quam Regiam ſedem conſcendant ſe fidem Catholicam conſeruaturos iuramentum præſtant, & quando hoc ſtatutum fuit. num. 16. 284.
Reges, & magiſtri militum, ac prouinciarũ Præfecti, antiquitùs fidei Catholicæ iureiurando promittebant. nu. 19. 285.
Reges omnes VViſigotthorũ interfecti fuerunt. nu. 86. 317.
Reges Longobardorum Ariani veneno aut ferro extincti. nu. 89. 317.
Reges & Imperatores propriè & directè, habent poteſtatem ſecularem. numero 29. 486.
Reges diuerſimodè dependent à ſum. Pontifice atque Epiſcopi. nu. 109. 505.
Reges & Principes tenentur corã Inquiſitoribus hæreticos denũciare. n. 40. 638.

Reges

Reges Catholici S. Inquiſitionis Officium in Hiſpaniarum regnis inſtaurant Martino Luthero in Saxonia nato. numerò 5. 292.
Regia poteſtas ſuperior erat in lege veteri poteſtate ſacerdotali nu. 136. 512.
Regibus Catholicis Sixtus IIII. indulſit, vt in Caſtella & Legione S. Inquiſitionis Officium inſtaurarent. nu. 12. 132.
Regis poteſtas ad ſuum finem naturalem, in ſe ſpectatum independens eſt à ſummo Pontifice, quo reſpectu non poteſt Papa ſe intromittere in Principũ regimine. num. 38. 489.
Regnum Dei in æternum non diſſipabitur. nu. 310. 705.
Regum Catholicorum edictum contra Iudæos. num. 15. 168.
Reipublicæ omnis ſtatus pendet à religionis obſeruantia. nu. 6. 281.
Reipublicæ celebriores mundi potiſsimum curam religionis habuerunt. numero 7. 282.
Reipublicæ bonum primarium concordia eſt. num. 29. 286.
Reſpublica temporalis, eſt reſpublica perfecta nu. 48. 491.
Relapſi hæretici brachio ſeculari relaxantur. num. 59. 585.
Relapſi reſipiſcentis proceſſus, quomodo terminatur. nu. 34. 596.
Relapſi vt reſipiſcant Inquiſitores eniti debent. nu. 35. 597.
Relapſorum pœna quæ ſit, & qui ſint emãſores. nu. 157. 825.
Relapſus ſponte veniens tempore edicti gratiæ abſoluitur. nu. 12. 575.
Relapſus non eſt citandus. nu. 64. 586.
Relapſus in hæreſim, de qua purgatus fuit traditur brachio ſeculari & ſi in diuerſam incidat hæreſim, non dicitur relapſus. num. 5. 591.
Relapſus quis dicatur, & quotupliciter. nu. 155. 139. 142. & 154. 825.
Relapſus ſiue negatiuus, ſiue confeſſus relaxandus eſt. nu. 160. 826.
Religio omnibus nationibus neceſſaria viſa eſt ad Rempublicam conſeruandam. nu. 2. 281.
Religio ſi parui pendatur, eſt certiſsimum indicium ruinæ alicuius Reipublicæ. nu. 4. 281.
Religio Catholica baſis, ac fundamentum Romani Imperij. num. 15. 284.
Religio Catholica nihil niſi cæleſte, diuinumque admittit. nu. 32. 286.
Religione nulla vnquam gens caruit. nu. 1. 281.
Religione creſcente imperium dilatatur, eâ declinante, decreſcit. nu. 14. 284.
Religionem veram quaſi comites quædam potentia, & ſapientia ſequuntur. num. 65. 336.
Religiones militares inſtitutæ ſunt, quando Eccleſia Catholica armis infidelium vexabatur. nu. 10. 293.
Religionis noſtræ Catholicæ conſeruationis maiorem curam habere debemus. numer. 9. 282.
Religionis Chriſtianæ effectus, & lex. num. 23. & 24. 286.
Religionum diſsimilitudo atque diuerſitas, maximas ſolet in Republica excitare tragœdias. n. 31. ibidem.
Religioſus vir debet habere candorem caſtitatis interiùs & exteriùs. numero 198. 682.
Reliquiæ peccatorum quæ dicantur. numer. 118. 664.
Remitti non poſſunt à parte, quæ in fauorẽ publicum, publicamque vtilitatem introducta ſunt. nu. 213. 837.
Rempha quæ ſit, explanatur. nu. 60. 58.
Repetitio teſtium eorumque ratificatio. nu. 50. 584.
Reſa Miſciolæ, filius Zorobabel fuit ſecundus Rex Iudæorum. nu. 6. 79.
Res vt vitio careat, plerumq; contra verba eorumque propriam ſignificationem interpretatur. nu. 88. 533.
Reuelare occultos peccatores eſt contra ius naturæ. nu. 125. 751.
Reuelare ſecretum ex interpretatione legislatoris, in aliquo caſu non eſt fraudulentia.

dulentiæ.num.45. 765.
Reuelare occultum crimen,ex ſe non eſt intrinſecè malum.nu.46. ibidem.
Reuelationes & miracula facta in fauorē immaculatæ conceptionis ſanctiſsimæ Virginis quam vim contineant.nume.17. 677.
Reuelationes & miracula facta in gratiam conceptionis B. Mariæ Virginis, non faciunt rem de fide.nu.181. 678.
Reus criminis carceri mandatur, ne quis cum eo communicet.num.7. 32.
Reus in crimine hæreſis ex ſola confeſsione damnari poteſt.nu.16. 33.
Reus vſque ad accuſationem aduocatū non habet.nu.44. 582.
Reus accuſationi fiſcalis reſpondet,& cauſa concluditur.nu.49. 583.
Reus & ſuſpectus in cauſa hæreſis, ſi deeſt proceſſus abſoluitur.nu.1. 591.
Reus non ſtatim vt quis accuſatur, cenſendus eſt.nu.31. 802.
Reus non debet ante ſummariam informationem capi niſi adſit ſuſpicio de fuga. nu.34. 803.
Reus ex natione & patria præſumitur bonus,vel malus.num.55. 808.
Reus ſi petat ſibi declarari locum, & diem commiſsi criminis poteſt ſibi concedi, præſtitâ tamen priùs cautione, ne aliquod capiant teſtes detrimentum.num. 96. 815.
Reus magis animum deprauatum oſtendit, ſi errorem ſuum nititur autoritate corroborare.nu.130. 822.
Reus in crimine hæreſis tenetur complices reuelare,& ob id torqueri poteſt.num. 183.& 166. 830.
Rei fugâ terminatur proceſſus.num.42.43. 44.45.& 46. 599.
Rei nomen apponendum in accuſatione cum alijs ſignis, nec ſi error nominis vllus ſit, minus illa ſubſiſtit. numero 53. 807.
Rei origo, aliæque circunſtantiæ multæ debent diligenter inquiri, quæ arbitrio Inquiſitoris relinquuntur.n.54. 808.
Reotraditur proceſſus, quando & quo ordine.nu.48. 599.
Reo petenti confeſſarium datur ab Inquiſitoribus.nu.104. 786.
Reum occultum abſq; probatione iudicare, & alios contra eum interrogare,iudicium temerarium eſt.nu.63. 734.
Rex Granatæ & cum eo plures Mauri ad Chriſtianam fidem conuertuntur. nu. 16. 168.
Rex Romanorum præſtat iuramentum fidelitatis Papæ, antequam fiat Imperator.nu.80.& 128.& forma iuramenti.num.133, non priùs appellari poteſt Imperator, quàm à Romano Pontifice confirmetur.num 93. & habilitat eius perſonam in Imperatorem. numero 129. 465.
Rex Bohemiæ additus eſt Imperij Electoribus,& quare.nu.92. 467.
Rex infidelis ſi fiat Chriſtianus non perdit dominium regni.num.24. 485.
Rex Romanorum eligitur, viuente Imperatore.nu.119. 507.
Rex primus terræ fuit Caim.n.140. 513.
Rhechimirus Hiſpaniæ Rex regno deijcitur.nu.94. 319.
Rhemenſis prouincia ſpeciales habuit fidei cenſores.nu.9. 246.
Robaldus Mediolanenſis Inquiſitor deſignatur.n.6. 108.
Roboam filius Salomonis, regnauit ſeptemdecim annis, & erexit ſtatuas, & à Deo punitus. à nu.15.vſq; ad 19. 69.
Roderico à Mendoça primò Inquiſitio Triremium commendatur.nu.9. 225.
Rodericus Rex Hiſpaniæ à Saracenis iugulatur.nu.95. 319.
Rodulphus Dux Saxoniæ iuſſu Gregorij VII. ſummi Pontificis electus eſt Imperator.nu.98. 468.
Rogerius Rex Siciliæ, à ſummo Pontifice creatus eſt.nu.112. 470.
Roma fuit facta Sanctum ſanctorum, poſt donationem Conſtantini Imperatoris. nu.76. 432.
Romanus Senatus ob victoriam conſecu-

tam

tam Conſtantino Imperatori, arcum triumphalem conſtruxit. nu.10. 365.
Romanum nomen non tranſiuit montem Caucaſum.nu.71. 431.
Romæ vrbs duplicem habet Inquiſitionis formam.nu.1. 112.
Romæ Officium S. Inquiſitionis à Franciſcanis adminiſtrabatur ann.1260.numer.2. ibidem.
Romæ Officium S. Inquiſitionis, quo tempore ſtabilitum fuit.nu.5.& 14. 113.
Romæ quo tempore orta fuit ſeditio contra ſanctam Inquiſitionem.nu.20. 126.
Rubi ſignificationes.nu.71. 375.
Rubi elegant ſignificatio.n.74 & 75. 376.
Rubi ardentis figura, incarnationis Dominicæ eſt ſymbolum.nu.76. ibidem.
Rubus ſolemniter defertur pridie actionũ fidei in pleriſque Hiſpaniæ tribunalibus.nu.70. 375.
Ruſtici contra dominos ſuos arma ſumpſerunt, & de ijs cẽtum millia occiſi fuerunt.nu.30. & 31. 330.

S

SACERDOS ſeu religioſus, matrimoniũ cõtrahens ſuſpectus de hæreſi iudicatur.nu.75. 854.
Sacerdos in cõfeſſione mulierem ſolicitans ſuſpectus de hæreſi indicatur, ratione ſacramenti adiuncti.nu. 77. 855.
Sacerdos vel religioſus ducens publicè vxorem dicitur de hæreſi ſuſpectus. num. 98. 861.
Sacci benedicti diſpenſatio, ad quem ſpectat.7.& 8. 39.
Sacci benedicti ad perpetuam damnatorum ignominiam, in eorum parœcia ſunt ſuſpendendi.n.9. & 10. ibidem.
Sacci benedicti antiquitus & etymologia, & forma deſcribitur.nu.1.& 2. 40.
Saccis benedictis inſigniti antiquitus, quibus diebus ſtabant pro foribus, vſque in diem cœnæ Domini.nu.3. ibid.
Sacci benedicti color aſsignatur, & etiam crucis quã notabatur.nu.4. ibid.
Sacci bened.cti tempore B.Dominici erant colore ſubnigro.num.6. 41.
Sacci benedicti ſiue habitelli reconciliatorum, cur in parœcijs ſuſpenduntur eorum nominibus inſcripti.nu. 9. 42.
Saccum benedictum ſiue habitellum, hæretici reconciliati tenentur publicè ſuper veſtes geſtare.nu. 5. 38.
Saccus colobrum fuit Anachoretarum. nu. 83. 393.
Saccus ſiue cilicium, ſolatio & medicinæ fuit patribus Eccleſiæ naſcentis. nume. 84. ibid.
Sacramenta omnia nouæ legis inſtituta ſunt à Chriſto Domino immediatè. nu. 32. 654.
Sacramenta veteris legis immediatè inſtituta ſunt à Deo.nu.33. 654.
Sacramenta omnia vim conferendæ gratiæ habent ex meritis Chriſti Domini. nu.34. ibidem.
Sacramenta fluxerunt ex latere Chriſti Domini in cruce.nu.35. ibidem.
Sacramenta omnia legis veteris, & legis naturæ fuerunt in morte Chriſti Domini extincta.nu.126. 665.
Sacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ nõ denegantur hæreticis ad Eccleſiã conuerſis, vnctio vera extrema ſic.numer. 158. 826.
Sacramentis proprium eſſe ſigna ſenſibilia. nu.36. 654.
Sacramentis ineſſe virtutem conferendi gratiam, probatur ex ſacra ſcriptura. nu.47. 656.
Sacramentum Baptiſmi.à nu.37. vſque ad 48. 655.
Sacramentum Confirmationis.à nu.49.vſq; ad 55. 656.
Sacramentum Euchariſtiæ.à num 56.vſq; ad 64. 657.
Sacramentum Pœnitentiæ. à nu.65. vſque ad 82. 658.

Sacra-

Sacramentum Ordinis. à num. 83. vſque ad 106. 660.

Sacramentum eſt Epiſcopalis poteſtas imprimens characterem. nu. 99. 662.

Sacramentum extremæ vnctionis. à nume. 107. vſque ad nu. 121. ibidem.

Sacramentum Matrimonij. à numero 122. 664.

Sacramentum in dubio non creditur violatum. nu. 152. 874.

Sacrilegium quaſi eſt, de ſummi Pontificis poteſtate diſputare. nu. 33. 406.

Salmanaſſar Rex Aſsiriorum, Oſeam Regem & vniuerſum Iſraelem in Aſsiriam captiuum transfert propter idololatriam. nu. 95. 47.

Salomon ſucceſsit Dauidi in regno. numer. 3. 68.

Salomon inter omnes idololatras & hæreticos peruerſiſsimus dogmatiſtes fuit, & a Deo punitus. à numer. 3. vſque ad 14. ibidem.

Salomõ deiecit à Sacerdotio Abiathar ſummum Sacerdotem. nu. 18. 442.

Sáluo iure impertinentiarum & non admittendorum, quis huius clauſulæ ſenſus. nu. 170. 829.

Salutatio ſpecialis iniuriam remittit. num. 22. 634.

Samuel an verè apparuit Sauli, lis eſt inter Theologos. num. 116. 64.

Samuel ſacerdos etiã in tẽporalibus regnabat in populo. num. 53. 460.

Sanctorum omnium conſenſus, circa intelligentiam ſcripturarum eſt ipſa fidei Catholicæ veritas. numero 94. & 95. 564.

Sapiens erit qui cum ſapiente graditur, & è contra. nu. 168. 828.

Sarra Inquiſitoris Officio functa eſt, cum Iſmaëlem, ob idololatriam à domo Abrahæ expulit. nu. 9. & 10. 53.

Sardinia doctrinæ inopia olim laborabat. nu. 2. 218.

Sardinia vanis ſuperſtitionibus abundat. num. 5. 220.

Sardiniæ Inſulæ deſcriptio. nu. 1. 218.

Sardiniæ Inquiſitio quando inſtaurata. nu. 3. ibidem.

Sardiniæ Inquiſitores procedebant ſummariè. nu. 4. ibidem.

Sardiniæ Inquiſitori, locum tenenti, Archiepiſcopo, & Vicario, Ferdinandus Rex Catholicus ſcripſit. n. 6. 220.

Sardiniæ Inquiſitorum nomenclatura. numer. 15. 223.

Sartor hæreticus perpetuò carceri addictus. nu. 33. 297.

Saturnino Conſuli fidem pópulus Romanus non ſeruauit, & merito. nu. 27. 710.

Saul Rex ſucceſsit Iſraelitis, Samuele defuncto vltimo iudice. nu. 114. 63.

Saul, quod idololatras non occiderit punitur à Deo. nu. 105. 320.

Saulem Deus morte puniuit propter multa ſcelera quæ commiſit. nu. 117. 64.

Scandalizantes debent grauiter puniri. nu. 138. 823.

Scandaloſa propoſitio quid ſit. n. 100. 568.

Scandalum vt euitetur, relinquitur ſeueritas iuris poſitiui. nu. 137. 823.

Scandalum ſui quicumque metuit à confeſſario, poteſt ſine confeſsione contritus tamen communicare. n. 8. 843.

Scientia priuata ſuperioris valet ad corripiendum occultè, non autem palam infamare, & delictum detegere poteſt. nu. 15. 845.

Schiſmatica propoſitio quid ſit. n. 111. 568.

Schiſmaticos Chore, Datan, & Abirõ, cum omni ſubſtantia & familia eorum abſorbuit terra. nu. 65. 59.

Schiſmaticos conſpirantes in Dei ſacerdotes ignis egreſſus à thuribulis combuſſit & deuorauit. nu. 66. ibidem.

Scotia non conſtat habuiſſe Inquiſitionem. nu. 4. 248.

Scriptura ſacra potiſsimum telum eſt cõtra hæreſes. num. 57. 553.

Scriptura ſacra in corde Eccleſiæ ſitum habet, & in quo ſenſu ſcriptura intelligatur. nu. 58. & 59. ibidem.

Scripturã explicare, ad Romanũ Põtificem, & ad Concilium pertinet. n. 93. 564.

Secreta

Secreta detegentes Inquiſitores extra caſus à iure conceſſos peccant. nu. 21. 36.
Secretum acta & proceſſus nulli præter Inquiſitores S. Officij debent eſſe manifeſta. nu. 18. 34.
Secretum indicũt Inquiſitores Cõſultoribus S. Officij. nu. 20. 36.
Secretum reuelantes Inquiſitores extra ordinem puniri poſſunt. nu. 23. ibid.
Secretum quodnam dici poteſt. numero 24. 37.
Secretum commiſſum quo iure ſit ſeruandum. nu. 8. 656.
Secretum detegens, quod vergit in cõmune damnum facit iuxta ius naturale & diuinum. nu. 50. 765.
Secretum confeſsionis, eſt ſecretum Dei. num. 100. 785.
Secretum in materia Inquiſitionis quid dicitur. nu. 25. 37.
Secta Manichæorum, & Patarenorum extincta. nu. 15. 294.
Sectæ multæ ex Martino Luthero prodierunt. nu. 19. 325.
Sectæ duodecim emerſerunt ex Anabaptiſtarum ſecta. nu. 26. ibid.
Sedes Apoſtolica in vrbe Romana Dei iuſſu à D. Petro poſita eſt. num. 14. 419.
Seditio contra ſanctam Inquiſitionem, quo tempore Romæ orta fuit. nu. 20. 126.
Sellum occidit Zachariam, idolis adorauit, & à Manachem occiditur. numero 89. 74.
Senacherib à ſuis filijs occiditur in templo Dei ſui. nu. 104. ibid.
Senſualitas quæ ſit. nu. 74. 854.
Senſus literalis quid ſit. num. 60. 553.
Senſus plures literales eſſe poſſunt vnius & eiuſdem loci. nu. 73. 558.
Senſus ſpiritualis eſt præſtantior literali, in omnibus ſcripturis veteris teſtamenti. num. 76. 559.
Senſus literalis quando ſit potior ſpirituali. nu. 77. & 78. 560.
Sententia quam tulit Beatus Dominicus, in hæreticum reconciliatum. numero 6. 99.
Sententia quot modis dicatur fidei aduerſari. num. 56. 553.
Sententia conuerſorum profertur ſub conditione. nu. 32. 596.
Sententia Doctorum quatuor ſunt de poteſtate Papæ in temporalibus. numero 1. 416.
Sententia forma pro reſipiſcentibus. nume. 31. 596.
Serpentem quare Deus non inquiſiuit de peccato primorum parentum. numero 8. 128.
Serui & filij à poteſtate patris familias hæretici emittuntur. nu. 6. 46.
Serui à Domino ſæuo non diſcedit, niſi cauſa iudici expoſitâ. n. 47. 713.
Siciliæ regni Inquiſitionem ex antiquioribus Eccleſiæ eſſe probatur. numero 7. 197.
Siciliæ regni Inquiſitio multis priuilegijs & gratijs decoratur. à numer. 8. vſque ad 30. ibidem.
Siciliæ regnum quas Inſulas ſub ſe contineat, ſubiectas Imperio Catholicorum Hiſpaniæ Regum. nu. 16. 633.
Sidera errantia ab Aſtronomis, quomodo appellantur & eorum motus. numero 238. 689.
Sigiſmundi Malateſtæ ſtatua cremata fuit. nu. 6. 113.
Signa leuia in crimine hæreſis non debent mouere animum viri conſtantis. num. 108. 862.
Signa, quod aliquis ſit in quaſi poſſeſsione Chriſtiani quæ ſint. nu. 72. 811.
Simile eſt, vbi militat eadem, vel ſimilis ratio. nu. 36. 524.
Similia quæ dicantur. n. 96. 860.
Simon frater Ionathæ Princeps & Pontifex eligitur. nu. 36. 81.
Simonis Magi infelix exitus. n. 8. 308.
Simplicitas non excuſat ab errore circa articulos fidei, & in quibus excuſet. nu. 43. 550.
Simulata confeſsio & reſipiſcentia præcauenda ab Inquiſitoribus. numero 30. 596.

Simula-

Simulatores faciliter per mentis elationem, & luxuriæ ardorem liquantur ſicut vas vacuũ ad ignem poſitũ.n.199. 682.
Sixti Papæ V. conſtitutio contra Henricum Borbonium.nu.38. 330.
Sixtus Papa V. magni fecit ſanctum Inquiſitionis Officium.num.17. 278.
Smaragdi ſymbolũ deſcribitur.n.45. 370.
Smaragdi ad morbos depellendos virtus. nu.60. 373.
Societas ac familiaritas hæreticorum tanquam peſtis fugienda.nu.169. 828.
Socius in crimine leſæ maieſtatis, dignus eſt veniâ, ſi denunciat.nu.17. 709.
Socius criminis, an admitti poſſit ad accuſandum, & teſtificandum.n.97. 744.
Socius criminis, an poſſit contra ſocium torqueri.nu.98. ibid.
Socius criminis in caſibus exceptis, & præcipuè in crimine hæreſis admitti poteſt ad accuſandum & teſtificandum. nu. 99. 745.
Socius criminis non admittitur ad teſtificandum contra ſocium.nu.17. 847.
Socius criminis non admittitur in teſtem contra ſocium: quid in crimine hæreſis, & in crimine occulto.num.162. & 163. 878.
Socrates iudicium mortis ſubijt, quia receptam religionem damnabat. numero 8. 282.
Sol retroceſsit in gratiam Regis Ezechiæ. nu.105. 74.
Solicitare proximè circa actum confeſsionis antè vel poſt, quid ſit.n.118. 864.
Solicitatio ad libidinem in actu cõfeſsionis ſacramentalis, vel proximè illi, an oriatur ex inclinatione naturæ deprauatæ, an verò ex contemptu ſacramenti. nu. 6. 843.
Solicitatio in actu proximo confeſsionis quando dicatur per confeſſarium committi.nu.119. 865.
Solicitationis delictum mulierum ab libidinem in actu cõfeſsionis antè vel poſt, deteſtabile eſt.nu.1. 842.
Solicitationis delictum in confeſsione commiſſum non eſt contra fidem, ſed contra conſcientiam, & quæ ſpecies peccati ſit.nu.53. 851.
Solicitationis peccati grauitas, duobus modis peti poteſt, & qui ſint.nu.54. ibid.
Solicitationis delictum in confeſsione perpetrans, infamiam incurrit. numero 122. 865.
Solicitationis delictum in confeſsione clam committitur, & ob id acriùs punitur. nu.124. 866.
Solicitationis delictum in confeſsione mulieris, quomodo probandum. numero 128. ibidem.
Solicitatrices mulieres ſi ſint, quid iuris. nu.171. 886.
Solitum quando dicatur.nu.127. 538.
Solutio argumentorum ſexdecim. numero 160. 876.
Sotus in relect. de hæreſi, malè loquitur. numer.72. & 73. 853.
Sparragus Archiepiſcopus Tarraconen. & alij in cauſis fidei delegantur. numero 2. 177.
Species de proprietate ſermonis ineſt ſuo generi.nu.41. 774.
Spes peccatorum vacua eſt, & eorum opera inutilia.num.200. 682.
Spiritus ſanctus non genitus, ſed procedens. nu.16. 355.
Spoletani Ducatus Inquiſitio. nu.3. 265.
Sponſa fit vxor per ductionem in domum. num.26. 421.
Sponte venire quid dicatur.nu.13. 576.
Stanislaus Hoſius Cardinalis de Officio S. Inquiſitionis Hiſpaniarum honorificam facit mentionem.nu.6. 276.
Statua Sigiſmundi Malateſtæ crematur.nu. 6. 113.
Statua Martini Lutheri combuſta.n.7. ibid.
Statua defuncti hæretici damnati, in publicum effertur.nu.87. 588.
Statua hæretici defuncti damnati traditur ſeculari curiæ.nu.88. ibid.
Statuto exſtãte, ne quis ſub pœna triticum extra territorium extrahat, ſi in itinere inueniatur, dicitur ſtatuto contra-

uenire, licet prouinciam non exierit. num.42. 849.

Statutum vel diſpoſitio loquens per dictionem, omnes, vel ſimiles comprehendit omnia quæ omnino comprehēdi poſſunt etiam impropriè.nu. 27. 636.

Stemmata tribunalis S.Inquiſitionis qualia ſunt.à nu.1.vſque ad 85. 362.

F.Stephanus,& F.Raymundus Carbonerius ex D. Franciſci familia Inquiſitores perimuntur.nu.9. 109.

Stephanus Papa II. Imperium à Græcis ad Gallos tranſtulit.num.76. 464.

Subdelegandi cauſæ iuſtæ ſunt infirmitas, & abſentia iudicis delegati.n.56.527.

Subdelegatus à delegato non cenſetur ſubdelegatus, ſed delegatus à delegante. nu.82. 532.

Suintilla Hiſpaniæ Rex regno deturbatur. nu.94. 319.

Sūma æquitas, quibus cōſtituatur.n.33.711

Summi Pontificis poteſtas & iuriſdictio in temporalibus & ſpiritualibus qualis ſit. nu.1. 396.

Superbia quid ſit.num.5. 23.

Superbiæ actus primus eſt nolle parere imperio,& præceptis alicuius.nu.3. ibid.

Supplicium complurium, qui Bohemiam irrepſerant cum peregrina religione.nu. 28. 312.

Suſpectus de fuga non citari, ſed capi debet.nu.70. 586.

Suſpectus in cauſa hæreſis ſi deeſt proceſſus abſoluitur.nu.1. 591.

Suſpectus violenter ſi recuſat abiurare,traditur brachio ſæculari.n.23. 595.

Suſpectus & diffamatus de hæreſi arctiùs punitur, quàm ſuſpectus tantùm.num. 28. ibidem.

Suſpicio leuis de hæreſi ex quibus inducatur.nu. 91. 814.

Suſpicio quid ſit à n.100.vſq; ad 106.861.

Suſpicio mouet animum iudicis, non tamen in totum remouet dubium.n.101.ibid.

Suſpicio vnica non inducit præſumptionem, ſed plures ſuſpiciones requiruntur. numero 105. 862.

Suſpicio ſeu præſumptio triplex eſt. nu.107. 109.& 110. ibidem.

Suſpicio tripliciter diuiditur: leuis, vehemens,& violenta & quid in ſe quælibet cōtineat.n.113.114.& 115.863.

Suſpicionis cauſæ,& in his Inquiſitorū munus.nu.52. 601.

Suſpicionis definitio.nu.65. 810.

Suſpicioni ſubiacet qui cum hæreticis verſatur.nu.27. 595.

Synodi Nicenæ elogium de Eccleſiæ Romanæ poteſtate.75. 463.

T

TACITVRNITAS habetur pro cōfeſsione, & indicio ad quæſtionem.nu.16. 709.

Talionis lex 12. tabular. iure canonico & ciuili ſublata.numer.17. 577.

Talionis pœnæ denunciator non ſubiacet. nu.22. 771.

Talionis pœna iuxta qualitatē delicti arbitrio iudicis venit imponēda.n.10.795.

Talionis pœna iure ciuili inducta fuit. nu. 11. ibidem.

Talionis pœna per conſuetudinem ſublata eſt.nume.12. 796.

Tādemus hæreſiarcha occiditur.n.24.311.

Temeraria propoſitio quid ſit, & quibus modis dicitur.n.108.& 109. 567.

Templariorum hæreſis & crimina detecta. nu.24. 295.

Templarios qui excuſare conantur falluntur.nu.25. 296.

Temporalia omnia ſunt acceſſoria & adiectitia ſpiritualibus.nu.38. 455.

Temporalia à ſpiritualibus quomodo dependeant.num.54. 492.

Temporis pars ponitur pro tēpore in Scriptura ſacra.nu. 66. 556.

Tempus commiſsi criminis debet ſpecificè in libello apponi, alias non procedet Inquiſitio.nu.94. 815.

Terminus edicto præfixus ad denunciandum produci non poteſt.nu.37. 710.

Terminus à die monitionis ad diem præfixã computatur. nu. 38. ibidem.
Terminus quando non conſtituitur, poterit dilatio in anni ſpatium remoueri. nu. 40. 712.
Teſtamenti factionem Pagani, nec Iudæi habent. nu. 105. 818.
Teſtes priuſquam deponãt in cauſa hæreſis admonendi ſunt, ne quid niſi verè & ſincerè dicant. nu. 25. 578.
Teſtes an duo ſufficiant contra hæreticum. nu. 27. ibid.
Teſtes examinari debẽt ab Inquiſitoribus ſuper reprobatione propoſita à reo. num. 53. 601.
Teſtes inquirere & interrogare de crimine occulto proximi non laborantis infamiâ, an ſit licitum. nu. 41. 729.
Teſtes duo ad hæreticum comprobandum ſufficiunt. nu. 61. 778.
Teſtes admittuntur etiam in actu proprio, ſi actus eſt talis vt de ſui natura non ſoleant interuenire niſi ij, qui commodum aut intereſſe habent. n. 140. 870.
Teſtes inhabiles & ſingulares admittũtur, quando per alios veritas ratione loci & temporis haberi non poteſt. nu. 141. & 158. 871.
Teſtes ſingulares probant aliquem eſſe hæreticum. num. 143. ibidem.
Teſtes ſingulares probãt, vbi agitur de probãda iuriſdictione in genere. n. 144. 872
Teſtes ſingulares in quolibet crimine, regulariter non probãt, multo minùs in crimine hæreſis, & quare. n. 150. 873.
Teſtes duo ſingulares, an probent cõtra cõfeſſarios in cõfeſſione mulierẽ ad libidinem ſolicitantes. à nu. 151. vſque ad nu. 159. ibid.
Teſtes ſeptem requiruntur quando de diuortio agitur. nu. 155. 874.
Teſtes duo ſufficiunt ad perfectam probationem inducendam, in quauis cauſa tam prophana quàm Eccleſiaſtica, vel ſpirituali. num. 156. ibid.
Teſtes duo ſufficiunt contra Epiſcopum & ſum. Pontific. in hæreſi. nu. 157. 875.
Teſtes duo licet ſingulares loco & tempore ſint, probant vbi agitur de certa ſpecie hæreſis. nu. 159. ibid.
Teſtibus in fidei cauſa fauetur. numero 49. 600.
Teſtimonium non ferunt Iudæi neque Pagani, propter infamiam & vilitatem ſuam. nu. 103. 817.
Teſtis vocatus contra hæreticum tenetur deponere. nu. 36. 712.
Teſtis in dubio non præſumitur velle deierare. nu. 58. 733.
Teſtis interrogatus à iudice in delicto notorio ſuper delinquente occulto, non poteſt illum detegere. nu. 118. 750.
Teſtis interrogatus à iudice de delinquẽte in genere, ſi illum nouit in ſpecie non laborantem infamiâ, nõ tenetur aperire veritatem. nu. 137. 753.
Teſtis & accuſatrix mulier eſſe poteſt contra confeſſarium ad libidinem in confeſſione ſolicitantem. nu. 142. 871.
Teſtium conſideratio & interrogatio, qualis eſſe debeat. nu. 26. 578.
Teſtium dicta maximè Inquiſitores expẽdant. nu. 28. 579.
Teſtium publicatio quomodo fit. numer. 52. & 53. 584.
Teſtium nomina in cauſa hæreſis, non ſunt publicanda & quare. nu. 50. 600.
Teſtium nomina fauore fidei non publicantur, ſi ob potentiam accuſati imminet periculum teſtibus, quod idem eſt in crimine læſæ maieſtatis. nu. 31. 523.
Teſtium repetitio, eorumque ſignificatio. n. 50 584.
Teſtium dicta in meliorem partem interpretanda. num. 59. 733.
Teſtium ſingularium depoſitio in crimine hæreſis, inutilis eſt. num. 17. 846.
Teſtium defectus & inhabilitas non poteſt in criminalibus ſuppleri, nec teſtium multitudine purgari. nu. 19. ibid.
Teſtium ſingularitas triplex eſt, obſtatiua, cumulatiua, & diuerſificatiua. num. 145. 146. 147. & 148. 873.
Textus in c. diſciplina. & in can. omnis. 45. diſtinct.

diſtinct. elucidatur.nu.18. 153.
Textus in c quicumque.de hæreticis.lib.6. intellectus.nu.204. 833.
Tharæ patris Abraham domus pro cultu vnius Dei perſecutionem paſſa eſt à Chaldæis.nu.6. 53.
Theodoricus Oſthrogotthorum Rex ſpectro exanimatus occubuit.nu.87. 317.
Theodoſij Magni Imperatoris, nouella de Iudæis.nu.12. 282.
Theodoſio hæreticos expellenti Deus fuit propitius.nu.111. 321.
Theodoſius Magnus Imperator moribundus fidei conſeruationem filijs commendauit.nu.131. 284.
Theodoſius Imperator imperauit, vt hæretici procul à ciuitatibus amandarentur. nu.44. 288.
Theodoſius Imperator diuinam iracũdiam expertus eſt.nu.101. 319.
Theodoſius multa aduerſus hæreticos ſanciuit.nu.112. ibid.
Theodoſius celeberrimam de Maximo reportauit victoriam.nu.113. ibid.
Theodoſius exturbando hæreticos cæleſtes ſibi conciliauit exercitus.n.114. ibid.
Theologi recentiores non in opinione, ſed in fundamentis diſcordant de ſum. Pontificis poteſtate. nu.5. 483.
Theophilus acerbiſsimo morbo interijt. nu. 59. 316.
Tholoſæ Inquiſitio, quo tempore perdurauit.nu.6.& 7. 246.
F.Thomas à Turre cremata primus Inquiſitor Generalis fuit in ditionibus Hiſpaniæ.n.13. 133.
F.Thomas à Turre-cremata Catholicis Regibus perſuaſit, vt Iudæos ab Hiſpania expellerent.nu.1. 163.
F.Thomæ à Turre cremata primi Inquiſitoris Generalis vita.nu.1. 156.
Thomas à Liciniana Inquiſitor ſupremi Senatus S.Generalis Inquiſitionis. num. 8. 149.
F.Thomas à Turre-cremata Officium Inquiſitoris Generalis libenter ſuſcepit, Epiſcopus autem Hiſpalenſis creari renuit.numer.8. 276.
Timor Dei vbi non adeſt, innumera pullulant vitia.nu.216. 685.
Tympaniſta quidam exuritur.n.27. 312.
Titus ingrediens & contemplans Ieruſalem, quid dixit.nu.21. 84.
Toleti ciuitatis Hiſpaniæ breuis deſcriptio. nu.1. 169.
Toleti Inquiſitionis inſtitutio.à nu.2.vſque ad 9. ibidem.
Tonſio barbæ & capillorũ in S.Officio quid denotat.nu.63. 390.
Tormenta qui ſuſtinet, & nihil confitetur, abſoluitur ab inſtãtia iudicij.n. 6. 592.
Torturæ indicium per quos & quando fieri debeat.nu.7. ibidem.
Traianus Magiſter militum ſub Valente victus, ac confuſus rediens quid dixerit Imperatori.nu.42. 314.
Tribulatio & aduerſitas ſemper reperiuntur in mari.nu.235. 688.
Tribunal S. Inquiſitionis hæreticorũ bona fiſco addicit.nu.2. 45.
Tribunal S. Inquiſitionis Siciliæ in Panormo eſt.nu.4. 196.
Tribunal ſæculare in rebus temporalibus à ſummo Pontifice eſt exemptum.nume. 100. 503.
Trinitatis opera, ad extra ſunt indiuiſa.nu. 17. 355.
Triremium Inquiſitio quando & à quo inſtituta fuit.nu.1.& 2. 123.
Triremium Inquiſitores qui fuerunt. nu.9. 10.& 11. 226.
Triremium Inquiſitio quando ceſſauit. nu. 12. ibidem.
Tutor poteſt donationẽ facere de rebus pupilli, quoties illi expedit.nu.33. 430.

V

VALENS Imperator cõcrematur. numero 41. 313.
Valentiæ Inquiſitionis inſtitutio.à nu.1.vſque ad 6. 186.

Valentiæ

Valentiæ Inquiſitorum nomenclatura. nu. 6. 188.
Valentinianus Iunio Mediolanū deſerere cogitur.nu.106. 320.
Vendere triticum vltra taxatum pretium, an ſit contra finem iuriſnaturalis.num. 41. 764.
Venetiæ Inquiſitio quando & à quo erecta. nu.1. 265.
Venetiæ Inquiſitor fuit F.Felix Peretus,qui poſtea fuit Papa Sixtus V.nu. 4. ibid.
Venire ſponte quid dicatur.nu.13. 576.
Verba illa ſerpētis [cur præcepit vobis Deus, &c.] quam ſignificationem habent,& quare ſic locutus fuerit. numer.12. & 16. 4.
Verba Caim dicentis [maior eſt iniquitas mea] quomodo intelligantur. n.8. 46.
Verba illa Geneſ. 15. [Ego ſum Dominus qui eduxi te de Vr Chaldæorum,] quomodo exponantur.nu.5. 53.
Verba illa Pſalm. [Exurge Domine, iudica cauſam tuam,] explicantur.n.77.377.
Verba illa Euangel. [Paſce oues meas] quid ſignificent.n.58. 409.
Verba D. Bernardi de Pontificis poteſtate. nu.24. 450.
Verba D.Auguſtini de poteſtate Petri. nu. 25. 451.
Verba illa [Paſce oues meas] quomodo intelligantur.nu.29 & 32. 452.
Verba illa Euangel. [Principes Gentium] expenduntur.nu.129. 509.
Verba illa Euangel. [Regnum meum non eſt de hoc mundo] quomodo intelligantur. numer. 82. pag. 499. & numero 127. 509.
Verba illa Matth.cap.19. [niſi quis renunciauerit] quomodo intelligantur.num. 130. 510.
Verba illa Pauli ad Titum cap.2. [nemo militans Deo] quomodo ſint intelligēda. nu. 131. 510.
Verba priuilegij commiſsionis, vel inueſtituræ cum de eis dubitatur inſpicienda ſunt.nu.12. 521.
Verba regulariter quando propriè, & quādo impropriè accipiantur.nu.76. 531.
Verba quando non operantur in ſuo ſignificato,ad improprium trahuntur. nume. 77. 532.
Verba ne dicantur ſuperflua, debēt aliquid operari.nu.89. 533.
Verba intentioni deſeruiunt,non verbis intentio.nu.81. 813.
Verba animum dicentis exprimunt. nume. 84. ibidem.
Verba & facta ſunt ſigna indicantia interiorem mentis conceptum.n.88. ibid.
Verba Pauli 1. ad Corint. 4. [Nolite ante tempus iudicare] & ad Romanos [Tu quis es qui alium iudicas] quomodo accipienda.nu.108. 844.
Verborum qualitas, eſt mentis & fidei noſtræ teſtimonium.num. 119. 821.
Verbum [accuſo] quid indicat, & quando quis accuſare dicatur.nu.51. 806.
Veroſimile,an & quando attendatur.num. 13. 521.
Veſtes pelliceas Deus de nouo condidit, illiſque tanquam ſaccis benedictis primos parentes induit.nu.3. 38.
Veſtes pelliceæ efferatas hominum animas per peccatum oſtendunt.nu.4. 44.
Veſtis qua induuntur hæretici comburendi, longè diuerſa eſt à veſte recōciliatorū. nu.8. 42.
Veſtis pœnitentialis antiquitas.n.7. 100.
Veſtis pœnitentialis differt à ſcapulario Monachorum.nu.81. 382.
Veſtis ad inſtar colobij quo vtebantur Africani Anachoretæ.nu.82. ibidem.
Via ad effectum non eſt effectus. numero 28. 847.
Via ſiue proceſſus ad effectum in criminalibus non punitur ſed ipſe effectus. nu. 30. ibidem.
Vicariatum elegit Chriſtus in Apoſtolica ſede.nu.5. 447.
Vicarij ſeu Commiſſarij nō poſſunt alios Vicarios ſeu Cōmiſſarios creare.n 5.520.
Vicarij ſeu Commiſſarij conſtituti à Papa ſubdelegare poſſunt,gaudentque priuilegijs quibus & Inquiſitores,& præferuntur

runtur ordinarij, ſecus eſt in ſubdelegatis.nu.72. 531.
Vicarius facit idem conſiſtorium cum Epiſcopo, non autem delegatus.n.79. 532.
Vicerector gaudet immunitate rectoris. n. 73. 531.
Vicinitas actuum antè vel poſt, diſpoſitionem eandem quodammodo reddit, facitque vnicum eſſe actum.n.43. 849.
Victor Vticenſis hæreticus vermibus exeditur.nu.82. 317.
Vigil de Quiñones Inquiſitor ſupremi Senatus S.Generalis Inquiſitionis. num. 8. 148.
F.Vincentius Vlyſſiponenſis Inquiſitor.nu. 24. 111.
F.Vincentius à Lisboa poteſtatem accepit à ſummo Pontifice nominandi Inquiſitores, in Caſtella, Legione, & Luſitania.nu.8. 132.
F.Vincentius à Lisboa Inquiſitor Generalis in Luſitania creatur.num.1. 226.
F.Vincentius Antiſt Iuſtinianus, de S. Officio ſcribendo plurimum meruit. nu. 12. 277.
S. Vincentius Ferrer claruit Huſſitarum tempeſtate.nu.11. 293.
Vinceslaus XII.Bohemorum Rex à ſuis ſubditis affligitur.num.107. 321.
Vinctus è carcere fugiens, ſi nobilis eſt arctiùs cuſtodiatur, ſi vilis, flagelletur. nu.72.& 73. 587.
Violenta præſumptio ex quibus accipi poſſit.nu.25. 595.
Violenter ſuſpectus, ſi recuſat abiurare, traditur brachio ſæculari.n.23. 595.
Vir in vxorem tanquam caput ius habet. nu.17. 21.
Vir iuſtus ſub vmbra dormit, quod denotat refrigerium.nu.203. 683.
Vir iuſtus quomodo dicatur dormire in oratione.nu.204. ibidem.
Vir perfectus euadet, qui eſt irrigatus ad radices fidei humore gratiæ. numero 231. 688.
Vir iuſtus ex fide viuit nu.235. ibid.
Viri illuſtres, qui de ſanctæ Inquiſitionis Officio, aut egregiè ſenſerunt, aut præclarè locuti ſunt. à numer. 1. vſque ad 15. 273.
Virga quid ſit nu.11. 382.
Virga iudiciariam Inquiſitionis poteſtatem deſignat.nu.14. 383.
Virga eſt menſura, libraque Critolai. num. 15. ibidem.
Virga Dei triplex eſt.nu.18. ibidem.
Virga S.Officij triplex eſt.nu.18. ibid.
Virgâ vt veſtium ſordes, ſic animorũ prauitates excutiuntur.nu.21. 384.
Virgâ pœnitentiæ ſymbolum, tam priuatè quàm publicè.nu.22. ibidem.
Virgâ vſus Gregorius Nazianzenus in pœnitentia priuata.nu.23. ibidem.
Virgâ vſus D.Paulus in pœnitẽtia publica. nu.24. ibidem.
Virgam Dei ipſius iram eſſe probatur.num. 12. 382.
Virgæ ſuæ ſummitatem melle illitam ori admouens Ionathas illuminatur. num. 17. 383.
Virgæ proprium eſt vt flores & ramuſculos producat, id eſt, reſipiſcentiam. nu. 20. 384.
Viridis color quid ſignificat à nu. 39. vſque ad 66. 363.
Viror vitam ſignificat.nu.53. 372.
Viſio Danielis quatuor animalium è mari egredientium exponitur.n.78. 377.
Viſio Specularis aliquando certior eſt ocularis.nu.150. 671.
Vita in terris eſt tranſitus ad cæleſtia. nu. 34. 454.
Vita temporalis, & temporalia omnia per ſe ſunt imperfecta.num.41. 455.
Vita hominis tranſit tanquam veſtigium nubis.nu.218. 685.
Vitiza Hiſpaniæ Rex à Roderico peremptus nu.95. 319.
Vlphilas Gotthorum Epiſcopus Concilio Niceno interfuit.nu.3. 323.
Vnctio quæ fiebat ab Apoſtolis non erat ſacramentalis.nu.110. 663.
Vngariæ & Poloniæ Inquiſitio. numero 1. & 2. 252.

Vnitas

Vnitas & concordia ſubditorum cum Principe omnigenam felicitatem importat in regnum nu.25. 286.

Vnitas fidei admodum commendatur. à n. 263. vſque ad nu.294. 698.

Vnitas fidei vnicam Dei Eccleſiam ſanctã, & immaculatam conſtituit. numero 282. 699.

Vnitas fidei à nobis eſt diligenda. numero 290. 700.

Vnitas fidei eſt vinculum perfectionis. nu. 265. 697.

Vnitas eſt amanda, & à Deo petenda. num. 267. ibidem.

Vniuerſale aliquid quot modis dicatur. nu. 73. 463.

Vnus eſt ſummus Pontifex Eccleſiæ Romanæ. nu.20. 403.

Voluntas patris cenſetur voluntas filij, & probatur. nu.7. 11.

Vota Inquiſitorum & Conſultorum, quo ordine proferenda ſunt. n.57. 585.

Vox eſt nota paßionum, quæ in anima ſunt. 120. 821.

Vtilitas, fructus, & dignitas S. Inquiquiſitionis, qualis & quanta ſit à num. 1. vſque ad nu.22. 267.

Vſurarum cognitio pertinet ad Inquiſitores coronæ Aragonum. nu.36. 185.

VVicleffiſtæ Crucem quantum in ijs eſt, labefactant. nu.26. 346.

Z

ZAMRI Inquiſitoris munus exercuit occidens Helam, & omnem domum, & cognationem Baaſæ. nu.36. 71.

Zamri ſe ipſum cum domo ſuæ Regia combußit. nu.37. ibid.

Zelandiæ & Hollandiæ Inquiſitio. numero 3. 247.

Zeno hæreſiarcha viuus ſepelitur. numero 44. 314.

Zorobabel fuit primus Dux Iudæorũ, templum ac ſanctam ciuitatem reædificauit. nu.3. 78.

Zuinglius hæreſiarcha in prœlio interimitur. nu.38. 313.

Zuinglius hæreticorum magiſter & dux à Cantonibus comburitur. nu.34. 330.

FINIS.

DE ORIGINE ET PROGRESSV OFFICII SANCTAE INQVISITIONIS.

LIBER PRIMVS.

SAnctæ Inquiſitionis inſtitutum ab ipſis mundi primordijs repeto, eiuſque progreſſus per omnes ætates indago, & ad noſtra vſque tempora maximis incremẽtis auctum, priuilegiiſque honeſtatum ſtrictim perſequor; vt contra prauitatem errorũ armatum ſemper fuiſſe, munitúmque Dei patrocinio impij hæretici intelligant, & futile atque inane eſſe quicquid ad libertatem, impunitámque viuendi licentiam in contemptum fidei Catholicæ temerario auſu inducti præſumpſerint attentare.

TITVLVS PRIMVS.
De peccato, & infidelitate Adæ.

Deus vt Angelorũ ruinas repararet Adamum creauit, diabolus verò acri ſtimulatus inuidia dolis Euam aggreditur.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *DEus hominem ad ſui imaginẽ creauit, & ad ſublimem dignitatem euexit.*

2 *Diabolus inuidit nouum hominem ad æternam gloriam euectum.*

3 *Facultas intellectus, & voluntatis fuit in primis parentibus rectiſsima.*

4 *Diabolus intellectum primorum parentum aggreditur, vt ſuis fallacijs eos à Deo ſegregaret.*

5 *Diabolus ſerpentis formam accepit, mulierem adoritur, & ad ligni fructum guſtandum pellexit.*

6 *Eua diuinitatis cupida, legem Dei violat, virumque ad id agendum induxit.*

7 *Pœna peccati primorum parentum, & poſterorum quæ fuit.*

8 *Diabolus mentem primorum parentum inuadit.*

9 *Diabolus fidem mulieris tentat, & labefactat.*

10 *Initium colloquij ſerpẽtis cum muliere quod fuerit, & quibus verbis ſe in beneuolentiam inſinuat.*

11 *Peccati genus duplex eſt, ad quod hominem irritat.*

12 *Verba illa ſerpẽtis [Cur præcepit vobis Deus, &c.] quam ſignificationem habeant, & quare ſic loquutus fuerit, & num. 16.*

13 *Deus tria primis parentibus præcepit.*

14 *Diabolus vltimum præceptum parentibus noſtris datum neſcire ſimulauit, & duo prima confudit.*

15 *Diabolus ex confabulatione cum primis parentibus homicida, & mendax fuit.*

Prima mundi ætas.

1 CReator † omnium Deus vacuas poſſeſſoribus cęleſtes ſedes euocatis aliũ de colonis implere volens, hominẽ à ſe conditum, & neceſſarijs ad comparandam beatitudinem ſubſidijs inſtructũ, ad tantæ gloriæ & honoris ampliſsimi ſpẽ, impreſsâ in eo ſui imagine erexit, quâ gradũ Diuinæ naturæ attingeret, licet imparẽ naturã, & paulò ab Angelis inferiorem cõtineret, æternitatis, infinitatis, & diuinitatis quodãmodo capacem; cuius deſiderium ſolus ille qui homini tanti boni cupiditatem indiderat beatiſsimarumq; mẽtium numero adſcripſerat, explere poſſet. † Id cùm cerneret princeps
2 tenebrarum autor totius impietatis & rebellionis aduerſus Deum paulò antè commotæ, dolenſq; hominem ab humo excitatum, ad eam gloriam aſcenſurum, quâ ſpoliatum ſe conſiderabat, ęſtuauit inuidiâ, ardẽs odio, & ad Dei conſilium euertẽdum ſtatim mẽtem, & cogitationem admouit, neq; eum fruſtratus eſt conatus.
3 Erant † autem homini duæ in primis animæ facultates, ſingulæ adiumẽtis ſingularib. ſuffultæ: intellectus lumine cæleſti colluſtratus, acer, vigẽs, & rerum perpetuarum contemplationi deditus, & vacans: volũtas etiam rectiſsimè

ctiſsimè conſtituta, neq; vlla pertur-
batione impedita; bonis omnibus,
quæ humaná naturam ſuperant abū-
dans, atque iuſtitiæ originalis adiun-
cta cuſtodia, vt facilè in Dei cultu, &
obſeruātia perſiſteret, præſertim affe
ctionibus ita tēperatis, vt ad omnes
rationis nutus obedirent. Earum
4 alteram † intellectum, veterator
ille ſuis fallacijs magis opportunum
ratus fraudem diſsimulās, ſub ſpecie
ſcientiæ boni & mali comparandæ
nititur ipſum in errorem impellere,
fidei lumine obſcurato, non ignorans
hominem infidelitatis crimine (lōgè
omnium maximo) obſtrictum, magis
Deo inuiſum fore: & ideo eiuſmet cri
5 minis reum facere intentat. Igitur †
ſerpentem induit, & illius linguæ in-
ſtrumento vſus, confictis dolis mulie-
rem adoritur, atq; ad deguſtandum
vetitæ arboris fructum allicit, vtpotè
cuius eſu illicò ad diuini boni & ma-
li cognitionem perueniret. Hæreſis
Ophitarum cum Eccleſia diu cōten-
dit ſerpentem illū fuiſſe Dei Sapien-
tiam improbè omnino: nec magis ſin
cerè Origenes; qui (quod idem eſt)
Chriſtum aſſerit fuiſſe; vtriq; fortaſſe
decepti quod Septuaginta Interpre-
tes ὄφιν φρονιμώτατον, id eſt, ſerpentem
prudentiſsimum dixerint. Pernicio-
ſam illam opinionem damnauit Ec-
cleſia, & verè diabolum fuiſſe muta-
tum in ſerpentis formā docent Hie-
ronymus, Auguſtinus, Cyprianus in
ſerm. de Zelo & liuore, Ambroſ. in
lib. de Paradiſo, Chryſoſtomus, Theo
doretus, Cyrillus lib. 3. in Iulianum, &
alij paſsim. Certè ex ijs animantibus
quæ creauit Deus ſexto die ſerpens
erat. Id indicāt verba Græca Septua-
genorum Interpretum [ὁ δὲ ὄφις ἦν
φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων: quæ la-
tinè ſonāt: [Serpens autem erat inge
nioſiſsima beſtiarū.] Nam quod vul-
gata editio latina habet [Callidior
cunctis animātibus terræ] magis ac-
cedit ad Aquilæ verſionē, cuius hæc
ſunt verba [καὶ ὁ ὄφις ἦν πανοῦργος ἀπὸ παν-
τὸς ζώου τῆς χώρας, id eſt: Et ſerpēs erat
aſtutus præ omni animāte regionis.]
Meliùs profectò Septuaginta ac dilu-
cidiùs, quorum ea mens, hic ſenſus
fuit, vt dæmon ille ſit qui ſerpentis
indutus ſpecie (quæ fortè tum alia
6 erat) mulierem conuenerit. Illa † di-
uinæ ſcientiæ acquirendæ ſtudio in-
cenſa, & fructus pulchritudine inui-
tata, legem Dei parentis optimi vio-
lauit, & virum ad funeſtas epulas blā-
7 ditijs ſuis induxit: ſubitò † peccatum
excepit pœna, cùm primis parētibus,
tum toti poſteritati communis & lu-
ctuoſa, omnibus enim ornamentis
nudi, grauiſsimâ; tam in intellectu
quàm volūtate plagâ acceptâ à Para-
diſi finibus ſemoti, extorres, domo, pa
triâ, cælitum cōſortio, & (quod caput
eſt) à Dei aſpectu feliciſsimo excluſi,
acerbū vitę curſum, miſerū, & calami
toſum tenuerunt, cæteros mortales
omnes eadem criminis labe infectos,
ijſdem ſecum ærumnis ac calamita-
tibus inuoluerunt; & quidē omnibus
animi ornamentis amiſsis fidei in pri-
mis dotem, vt maiori contentione à
dæmone oppugnatam, ita ereptam
perdidiſſe primos parentes ex ipſa
hiſtoria demonſtrabo.
8 Pro certo † habebat dæmon, quâ
eſt ſolertiâ circumueniendi hominis,
eam faciliorem rationem fore, ſi vn-
dique multis magniſq; præſidijs mu-
nitum, ea ex parte inuaderet, quæ in-
firmior ad reſiſtendum, minùs ab inſi-
dijs tuta, & præ cæteris ad apertū ſa-
lutis diſcrimen magis expoſita vide-
retur. Singula igitur circumſpicienti
mens ad lapſum videbatur pronior;
nam quamquam lumine quidem cæ-
leſti illuminata eſſet, fide nimirum
veluti face ad cognitionem Dei præ-
eunte ac obſcura, & ænigmatibus in-

uolutà (videmus enim nunc per ſpe-
9 ciem in ænigmate.)Ideo† fidem ten-
tat mulieris,& labefactat, vt potè ad
aſſenſum procliuioris.

Sermocinationis autem verba,in-
ter Euam & ſerpentem vltro citroq;
habitæ, & anſam fidei diuinis verbis
abrogandę expendamus,vt luculen-
tiùs infidelitatis grauiſsimum pecca-
tum appareat, & cauſa in eam à Deo
10 ſupremo iudice inquirendi. † A ſer-
pente hoc initium iuſtituti cum mu-
liere colloquij in ſacris literis prodi-
tur. Serpẽs erat callidior cunctis ani-
mãtibus terræ quæ fecerat Dominus
Deus,qui dixit ad mulierem cur prę-
cepit vobis Deus,vt nõ comederetis
ex omni ligno paradiſi?quibus verbis
fallacibus,& blandis, dæmon in eius
beneuolẽtiam ſe inſinuat, quaſi illius
ſtudioſus, & dolens libertatem illius
imminutam,præſcripto legis à Deo
impoſitæ & ſimul fidem Deo adimit,
atq; inuidiam conflat, cupiditatem-
que vindicãdę libertatis inflammat,
quaſi experiri ſuam libertatem in ma
lo,eſſet libertas, quod nequaquã eſt
(poſſe enim peccare, & vera Philoſo
phia,& Theologia docet, & eſt com-
munis doctrina Anſelmi,imò verò 1.
part. q.de libero arbitrio, non eſt li-
bertas,ſed defectus libertatis, & prę-
ter naturã eius,vt videre eſt in Deo,
qui cũ ſit liberrimus, à recto nequit
deuiare;& in cõfirmatis in gratia,qui
cùm non poſsint peccare,etiam ſunt
liberi) quare præceptum à Deo pri-
mis parentibus impoſitum minimè
imminuit eorum libertatem , imò
auxit,cum præcepti impoſitio maio-
ris meriti ſit cauſa:ſed pater mẽdacij
& erroris inuidiã æſtuans, illis liber-
tatem vindicandam propoſuit,& ipſi
ingenij facilis experiri voluerunt in
tantam ſui,& poſteritatis perniciem.

Et quia duplex eſt peccati genus,
11 † ad quod hominem irritat, alterum
contra fidem, alterum contra bonos
mores, vt D. Auguſtin. Epiſtola 118.
12 ad Ianuarium, diſtinguit; ideo† non
idem interrogationis genus in ſacra
ſcriptura ponitur:ſed vox illa[cur]ad
illius ſignificationem : ad huius verò
[comederetis]refertur: vnde nõ ob-
ſcurum eſt, fidem primo eſſe attenta
tam. Lubet hic adſcribere (Ruperti
lib.3.de Trin.& operib.eius, c.3.) in-
terpretationem in hanc interroga-
tionem[Quia(inquit)diabolus caupo
nequiſsimus eſt ſuã interrogationem
mẽdacio polluit dicẽdo cur pręcepit
vobis Deus ne comederetis de omni
ligno paradiſi?] quamuis enim quod
ſub interrogatione profertur,nec ve
rum,nec falſum ſit mendaciũ, tamen
hic ſerpens manifeſtè ſibilauit, rem
ſicut erat,ſe neſcire ſimulans,vt pau-
latim felle ſuo miſeram audientis ve-
nenaret animam:nõ dixit.[Cur præ-
cepit vobis Deus,ne de illo ligno co-
mederetis?]ſed[de omni ligno paradi
ſi.]Cur ergo ſic locutus eſt,niſi vt pau
latim ſerpendo venenum odij, quo
ardebat ipſe contra Creatorem, ma-
gis ac magis in hominem effunderet?
& cum aggeratione diuini præcepti
conflaret indignationem? excitaret
13 audaciam rebellãdi? Tria†nempe di-
xerat Deus, [Ex omni ligno paradiſi
comede] hoc vnũ eſt. Alterum verò
[De ligno ſciẽtiæ boni,& mali ne co-
medas.]Tertium deniq;[In quocun-
que die comederis ex eo morte mo-
14 rieris] hoc vlt. † quaſi neſciat diabo-
lus dicit [Cur præcepit vobis?] ſupe-
riora duo confundit,ac permiſcet, &
de duobus veris vnum falſum com-
plet dicendo,ne comederetis de om-
ni ligno paradiſi. Verũ profectò dixit
15 veritas: quia † ille homicida fuit ab
initio,& in veritate non ſtetit,cũ lo-
quitur mẽdacium ex proprijs loqui-
tur,quia mendax eſt,& pater eius ſci-
licet mendacij,quod loquitur,in quo

dicto

dicto Dominus præſens caput atten-
debat, quaſi diceret ab initio ſuæ cõ-
fabulationis cum homine diabolus
homicida eſt & mendax. O anti-
quum peccatorem: ô vetuſtum ho-
micidam! ô primum mendacij patrẽ;
verè ſerpentem verſipellem, & ne-
16 quam!] Hæc Rupertus. † Porrò præ-
cepti diuini formulam operæpretiũ
erit adferre, & quomodo fidem ei de-
bitam imminuerit, declarare: lex au-
tem his verbis comprehenditur [præ-
cepit ei dicens: ex omni ligno para-
diſi comede, de ligno autem ſcientiæ
boni & mali ne comedas, in quocun-
que enim die comederis ex eo, morte
morieris.]

Deus protopatri præceptum impoſuit, cognitionemq́; de ſupernaturalibus noſtrâ multò præſtantiorem ob euidentiam in atteſtante indidit.

CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *DEVS idea præceptum Adamo impoſuit, vt oſtenderet ipſum cum libero arbitrio eſſe creatum.*

2 *Eua blando ſerpentis congreſſu, hærere cœpit, & minas Dei ambiguas habere; & ideo conſilium ipſius ſequitur.*

3 *Cecitas primorum Parentum in falſa explicatione verborum Dei per ſerpentem facta.*

4 *Diabolus Deo mendacium adſcribit.*

5 *Diabolus Deum inuidiæ inſimulat.*

6 *Diabolus mentitur aſſerens lignum habere vim largiendi ſcientiam.*

7 *Primi parentes ſerpenti credendo fidem amiſerunt.*

8 *Adam interiori quadam inſpiratione quâ Dei præſentiam contemplabatur, cognouit à quo creatus fuerat.*

9 *Angeli ante confirmationem, & primus homo ante peccatum, non habuerunt clarum Dei viſionem.*

10 *Illa cognitio de Deo quam habuit primus homo non excludebat fidem, ſed erat ænigmatica & obſcura.*

11 *Primi parentes cum gratia gratum facien te conditi fuerunt, cuius fundamentum eſt fides.*

12 *Iſta cognitio quam de Deo habuerunt, fuit clarior, & excellentior quam noſtra.*

13 *Primi parentes habuerunt euidentiam in atteſtante.*

LIBERÆ voluntatis exercendæ, in
virtutis ſtudio materiem ſuppeditauit
Deus, ne ſuæ omnino poteſtati permiſ-
ſa ſibi ipſa foret exi-
tio, ſed ita attemperauit, vt eam ſalu-
tari lege obſtringeret, efficeretque
eius obſeruatione præmij æterni cõ-
potem. Nam vt rectè ait Diuus Augu-
ſtinus libr. 8. de Geneſ. ad literam
cap. 11. dominationem Dei non ipſi,
ſed homini eſſe vtilem. Deus enim
noſtrâ ſeruitute non eget. Nos au-
tem ſine dominatione eius eſſe non
poſſumus. Nam ſi nobis indigeret, eo
ipſo non eſſet verus Dominus, cùm
per nos eius adiuuaretur neceſsitas;
ſub qua & ipſe ſeruiret, quocirca ve-
riſsimè Dauid illud cecinit Pſalm. 15.
[Dixi Domino, Deus meus es tu,
quoniam bonorum meorum non
eges.] In Pſalmo autem 9. idem di-
xit: [Conſtitue ſuper eos legiſlato-
rem, vt ſciant gentes quoniam ho-
mines ſunt,] quaſi aliquem ferre le-
gem alijs certiſsimum ſit, quod non
obſcurum eſt argumentum cùm Dei
in homines dominationis, tùm illo-
rũ ſeruitutis & ſubiectionis ad Deũ.
1 Ob eam † præterea cauſam arbitror

legem illam eſſe impoſitam Adamo,
vt eâ re declararet Deus, hominem
à ſe factum liberi arbitrij facultate
præditum eſſe, & in eius poteſtate
fuiſſe quidlibet agere, & non agere:
fidei etiam excolendę occaſionem de
dit, oraculo vocis ſuæ futuram cala-
mitatem denuncians, ſi minus à ve-
tita arbore manus abſtineret, ac ani-
mum temperaret, in comminatione,
Rupertus lib. 2. de Trinit. & operib.
eius. c. 31. [fidem habere debuit, fidé
inquam habere & firmiter credere,
quod non inuidẽdo diuinitatem ho-
mini Deus tale lignum interdixiſſet,
ſed ineuitabilem pręuaricationis pœ-
2 nã veraciter prænũciaſſet.] At † ſerpẽ
tis immanis belluæ cõgreſſu, & blãdo
veneno contaminata mulier hærere
cepit, & minas Dei ambiguas, incer-
taſq; habere. Peſtiferi verò hoſtis cõ-
ſilium ſequi miro artificio, & amba-
gibus implicatũ ex aduerſo cum Dei
lege diſsidens, ac pugnans extenuan-
do, eleuandoq; metum pœnæ, quam
Deus fuerat interminatus, tum boni
cuiuſdam diuini pollicitatione, quod
homo præ cæteris rebus magis appe-
teret, vt ad Dei ſimilitudinem pro-
ximè accederet, ſi omnium rerum
cumulatam notitiam compararet.
3 Admiranda † profectò cæcitas pri-
morum parentum, qui venenata ſer-
pentis verba non deprehenderint,
non falſa modò, ſed impia atque im-
4 poſsibilia promittẽtis. Primum † erat
Deum eſſe mendacem, quod illis ver
bis innuit. [nequaquam moriemini;]
quaſi diceret, non eſt verum quod
dixit vobis Deus [ſi comederitis mor-
5 te moriemini.] Alterum † eſt inuidiæ
eum inſimulare, & quaſi doloris, ne
ſummum quoddam bonum, quo vno
quaſi beati poſſent, adipiſcerentur,
quod in illo latet:] Scit enim Deus
quod ſi comederitis ex eo, aperien-
tur oculi veſtri, & eritis ſicut Dij,
ſcientes bonum & malũ,] quaſi dice-
ret: interdixit vobis Deus eſu illius
fructus, ne ſi ad gradum præſtantiſ-
ſimæ cognitionis, & ſapientiæ per-
ueniretis, ſimiles ipſius fieretis. Ter-
6 tium fuit † arborem illam vim habuiſ
ſe omnium rerum ſcientiam largien-
di. Quam erat extremæ dementiæ
in animum inducere veritatem ipſam
mentiri: ſummam bonitatem inui-
diæ malo laborare eſu corporei fru-
ctus ſapientiam, & ſimilitudinem
7 Dei parari? ex † his luce meridianâ
clariùs eſt, fidei lumen primis paren-
tibus deperijſſe.

Verùm dubitant nonnulli, an pri-
morum parẽtum illa rerum ſuperna-
turaliũ notio fuerit fides, an aliquod
aliud notitiæ genus medium inter
claram Beatorum viſionem, & obſcu-
ram hominum à patria peregrinan-
tium de rebus ſupernaturalibus co-
gnitionem. Hugo quidem certè af-
8 firmare id videtur: † [cognitionem
(inquit) Creatoris primus homo ha-
buiſſe creditur, cognouit enim à quo
creatus fuerat, non eo modo co-
gnoſcendi, qui ex auditu ſolo percipi-
tur, ſed quâdã interiori inſpiratione,
quâ Dei præſentiam cõtemplabatur,
non tamen ita excellenter, ſicut poſt
hanc vitam Sancti viſuri ſunt, neque
ita in ænigmate, qualiter in hac vita
videmus.] Huius ſententiã copioſius
explicat Diuus Thomas 2. 2. quæſt.
5. artic. 1. part. 1. quæſt. 94. artic. 1. his
verbis:] contemplationem Dei, & re
rum diuinarum quæ tollit neceſsita-
tem fidei eſſe cõtemplationem Dei,
quam in patria habent: quâ ſcilicet
ſupernaturalis veritas per eſſentiam
9 videtur.] Hanc † autem contempla-
tionem non habuit Angelus ante
confirmationem, nec primus homo
ante peccatum: ſed eorum contem-
platio erat altior quàm noſtra, per
quam propiùs accedentes ad Deum,

plura manifeſtè cognoſcere poterant de diuinis effectibus, & myſterijs, quàm nos poſſumus. Vnde non inerat eis fides, quâ ita quæreretur Deus abſens ſicut à nobis quæritur: erat enim præſentior eis Deus per lumen ſapientiæ, quàm ſit nobis, licet non ita eis præſens eſſet, vt eſt beatis per lumen gloriæ. Et quamuis Adam non acceperit cognitionem rerum diuinarum per auditum exteriorem ab alio extrinſecus loquente, & docente, accepit tamẽ eam per auditum interiorem, Deo interius inſpirante & loquente, quomodo Prophetæ audiebãt, & Dauid dixit: [Audiam quid loquatur in me Dominus Deus,] ſuffragatur eidem opinioni B. Bonauent. ad 2. Sent. diſtinct. 13. art. 2. quæſt. 3. in Reſolut. & fidem propter obſcuritatem primos parentes habuiſſe negat.

Sed veriſimilior mihi videtur eorum opinio, qui homini fidem ante lapſum concedunt; hoc explicatè docet Epiphanius in principio illius operis, quod aduerſus hæreſes com-
10 poſuit. Idem † tradunt grauiſsimi Patres qui fidem amiſſam tradunt à primis parentibus. Fides præterea cùm aſſenſus ſit autoritate reuelantis nitens ad res propoſitas credendas, quomodo in ijs eſſe nõ potuerit cũ Deum manifeſtantem, atque diuino lumine illuſtrantem, intra reconditos mentis ſenſus cognoſcerent, quæ intelligentiæ humanæ vires conſequi non poterant, & ænigmatibus adhuc tecta latebant &, abſtruſa. Si quæratur, ait Diuus Thom. 1. par. quæſt. 94. arti. 1. vtrum Adam tùm Deum cognouerit in ænigmate, reſpondendum eſt, in ænigmate ineſſe obſcuritatem, quę quidem obſcuritas dupliciter accipi poteſt vel quatenus quælibet creatura eſt obſcura & velut tenebræ: ſi cum immenſitate diuinæ claritatis compararetur; & ſic Adam videbat Deum per effectus creatos, vel poteſt intelligi obſcuritas, quæ accidit homini propter peccatum, de qua loquitur Diuus Auguſtinus lib. 10. de Trinitate, cap. 9. prout ſcilicet impeditur homo à conſideratione rerum intelligibilium per ſenſibilium occupationem, & ſic Adam non cognoſcebat Deum in ænigmate.

Addo illos cum gratia gratum fa-
11 ciente conditos fuiſſe: † cuius quaſi fundemẽtum eſt fides. [Iuſtus (inquit Propheta) ex fide viuit] & alibi [Dum ſumus in corpore peregrinamur à Domino ambulantes per fidem, & non per ſpeciem.] Item D. Thom. autoritate confirmo, cuius hæc ratio eſt. [perfectio primi ſtatus non ſe extendebat ad hoc, quod videret Deum per eſſentiam, & vt haberetur cum fruitione formalis beatitudinis: vnde fides, & ſpes eſſe poterant in primo ſtatu, & quantùm ad habitum & quantùm ad actum. Erãt autẽ rerum earum quæ in humanum animum non cadunt.] Accedit etiam ratio D. Thom. 2. 2. non contemnenda: ſcilicet, quòd euidentia in atteſtante non tollit fidẽ, quia ad hunc teſtimonium dicentis eſt extrinſecum rei, & ideo quamuis Adam eſſet certus quòd Deus ſibi loquebatur, adhuc tamen fides locum habebat propter rationem ſuprà aſsignatam. In-
12 telligentia † tamen in primis parentibus longè quàm in quopiam poſterorum excellentior fuit, tùm propter ingenij bonitatem & ſcientiæ præſtantiam; quibus multa de rebus diuinis indagabant facillimè, ad quæ hebetata ingenij humani acies pertingere, ſine fidei adminiculo, poſtea nõ potuit. Ita & inter Chriſtianos ſingulari doctrinâ & ſapientiâ viri non fide modo, ſed etiam naturali ratione & ſcientia comprehendunt ea, quæ

tamen idiotæ ſolâ fide cognoſcunt.

Præterea fides noſtra ratione reuelationis tam obiecti, quàm Dei reuelantis obſcura eſt; neque enim euidenter cognitum habemus patefacta, & reuelata eſſe à Deo myſteria quæ credimus. Eaque propemodum illa fides eſt (vtique à gratia Dei diſparata) quam in Socrate fuiſſe di-
13 cit Lactantius compactam ex apparẽtibus Dei beneficijs. Porrò † primi parentes quanquam, vt nos, in eadẽ obiecti fidei obſcuritate verſabantur, habebant nihilominus euidentem notitiam reuelationis à Deo factæ: nouerant enim euidenter myſteria illa, & arcana ſibi eſſe à Deo reuelata, copioſiſſimo lumine in mentem ſuam influente. Liquet igitur Adamum & Euam fidem habuiſſe, cuius iacturam fecerunt, ſtatim atque dicto ſerpentis audire & morem gerere decreuerunt.

Adam tripliciter diuinum præceptum violauit, ſcilicet dubitando de comminatione Dei, fidem Diabolo adhibendo, & comedendo, at dubitando fidem amiſit.

CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *PEccatum primi parentis, tripliciter fuit aggrauatum.*

2 *Eua, quod Deus affirmatiuè dixerat, in dubium reuocauit verbum [fortè] addendo.*

3 *Eua Diabolo credidit dicenti, [nequaquam moriemini.]*

4 *Eua infidelitatis labem contraxit, dubitando, an pœna propoſita rata foret.*

5 *Dubius in fide, infidelis eſt.*

6 *Dubitatio circa fidem, quæ Diaboli ſuggeſtione menti obijcitur, & cui ſtatim occurritur, non eſt infidelitas.*

7 *Dubitatio circa fidem ſponte & deditâ operâ accerſita, quam Theologi deliberatam appellant, infidelitatem incurrit.*

8 *Fides duo includit, firmitatem aſſenſus, & certitudinem, quorum prior dubitandi locum, altera verò errandi anſam non patitur.*

9 *Fides nutans à Chriſto Domino infidelitatis ignominiâ notatur.*

10 *Primi parẽtes infidelitatis labẽ cõtraxerunt, dubitãdo de pœna propoſita.*

11 *Ad hereſim conſtituendam non ſufficit, quod quis in fide erraret, niſi etiam ſciret, id quod approbauerit contrarium eſſe precepto Dei, & Eccleſiæ.*

12 *Electionem voluntatis ſemper precedit deliberatio.*

13 *Deliberationem neceſſe eſt vt precedat ſcientia & notitia rei.*

14 *Hæreticus eſt, qui ſciens & prudens, vel ſatis admonitus contrarium ſequitur.*

FVIT † autem pri-
1 morum Parentum culpa triplici deformitate aggrauata. Primò quia abſolutam Dei comminationẽ de morte contrahenda, ſi vetitæ arboris fructum comediſſent, in dubium reuo-
2 carunt: cuius † rei non obſcurum eſt argumentum, illa dubitationis nota [fortè] quã Eua de ſuo addidit diuino decreto, & abſolutæ ſentẽtię, cum dixit [ne fortè moriamur] atq; ita dubitauit, an violati præcepti pœna propo-
3 ſita rata foret: deinde † Diabolo violatæ legis impunitatem promittenti cùm dixit [Nequaquam moriemini] fidem adhibuit, neque ſe morituram credidit. Tandem ad prohibiti ligni fructum comedendum prorupit, & di-

diuinum pręceptum violauit, firmam
namque perſuaſionem fides poſtulat.
Et quia hæſit in verbis Dei mortem
cõminantis, & de adimpletione pœ-
4 næ propoſitæ dubitauit, ideo † infide-
litatis labem ac notam contraxit, cer-
tum aſſenſum Dei verbis minimè prę
bens, quo vacillante, lumen illud fi-
dei diuinum amittitur, & infidelitatis
crimen contrahitur. [Dubius (inquit)
5 Stephanus Papa) † in fide infidelis eſt]
Huc faciunt grauiſsimæ iuris Pontifi-
cij, & ciuilis deciſiones. text. in cap. 1.
de hæret. & ibi Abb. & Ioannes An-
dreas. Ioan. de Anan. in cap. firmitas,
de ſum. Trinit. & fide Cath. Auguſtin.
de Ancona in ſumm. de poteſt. Eccle
ſiaſt. quæſt. 28. artic. 1. & Frãc. Pegna
in 1. part. Director. Inquiſit. in tit. de
ſum. Trinitat. & fide Cath. in princip.
col. 1. & in 2. par. ſuper gloſ. cap. 1. de
hæretic. commentario 56. Palatius
Rubeus in allegatione de hæreticis,
& Beat. Antoninus 3. par. titul. 22. cap.
12. Albertinus in tract. de agnoſc. aſ-
ſertion. quæſtione 3. numer. 6. Idem
Albertinus copioſius in repetitione
Rubric. de hæreticis, libr. 6. quæſt.
13. nume. 26. & ſequentib. Melch. Ca-
nus libr. 12. de locis Theolog. c. 9. Al-
phonſus de Caſtro libr. cap. 7. de iu-
ſta hæretic. punit. Debemus enim fir-
miter credere & ſimpliciter confite-
ri, text. in cap. firmiter de ſumma Tri
nitat. & fide Catholica, cap. fideli. eo-
dem tit. lib. 6. & cap. quando Epiſco-
pus. 24. diſtinct. & cap. apertè. 23. q. 1.
Nam dubitans in fide non eſt in fide,
& qui non eſt in fide eſt contra fidẽ,
vt probat tex. in l. cælicolarum C. de
Iudæis, & cælicol.
6 Eſt tamen † & dubitandi quoddam
genus extrinſecum, cùm inopinatò
irrepit in animum materies quæ-
dam hæſitandi, non de induſtria ac-
cerſita, ſed hoſtis importunitate
menti obiecta, quam priuſquam al-
tiùs inſideat, in ipſis principijs homo
opprimit: ex hoc nihil incommodi
ad fidem labefactandam accedit, ſed
firma & inconcuſſa manet omnino,
illiuſque aſſenſus æquè certus, quod
fides à voluntate pendeat, cum ab
ea neceſſario eius incolumitas, vel
iactura dependeat, neque eà inuitâ
extorqueri vnquam poſsit. Hæreti-
cus enim eſt ille, qui circa ea quæ
ſunt fidei errat per intellectum, &
pertinaciter adhæret errori per vo-
luntatem. Archidiaconus in cap. qui-
cunque. de hæreticis, libr. ſexto, In-
nocentius, Ioannes de Imol. & An-
ton. in cap. firmiter. in fine, de ſumma
Trinit. & fide Cathol. & Bald. in Ru-
br. de ſum. Trinit. & fide Cathol. vbi
latè Paul. Caſtr. Alphonſ. de Caſt. libro
1. de iuſta hæreticor. punit. Syluester
in verbo, hæreſis. 1. Optimus text.
in can. dixit Apoſtolus. 24. quæſt. 3.
ibi [nequaquam ſunt inter hæreticos
deputandi] Ioan. à Rojas de hæreticis
ſingul. 73. quia (vt ait D. Auguſtin.
cõtra Petilianũ, & habetur in c. ad fi-
dẽ. 23. q. 5.) nullus eſt cogẽdus ad fidẽ.
tum (vt idem lib. 1. de Trinit. ait) men
tis humanæ acies inualida in tam ex-
cellenti luce non figitur niſi per iuſti-
tiã fidei emẽdetur: fides etenim Ca-
tholica omnia adæquat, peccatores
homines ſaluat, cæcos illuminat, infir-
mos curat catechumenos baptizat, fi-
deles iuſtificat, pœnitẽtes reparat, iu-
ſtos augmẽtat, martyres coronat, vir-
gines & viduas, & cõiugales caſto pu-
dore cõſeruat clericos ordinat, ſacer-
dotes conſecrat in hereditate eterna
cum ſanctis Angelis collocat. Cætera
(inquit ipſe Auguſt.) poteſt homo no-
lens, credere autem non niſi volens.
7 Illa verò † dubitatio fidei, certam
perniciem adfert, quæ ſponte, & de-
ditâ operâ adhibetur, quam delibe-
ratam Theologi nuncupant. D. Tho.
2. 2. quæſt. 4. artic. 8. ad 1. hinc non

ob ſcurum eſt, cur qui dubitando certam fidem diuinis decretis abrogant, infideles & hæretici eſſe cenſeantur, præſertim iis amiſsis, quibus fides cõ-
8 ſtituitur, † firmitate nimirum aſſenſus, & certitudine, quarum hæc nullum dubitandi locum, illa neq; errandi relinquit. Hoc luculenter Athanaſius poſt enumeratos & explicatos fidei articulos his verbis docet. [Hæc eſt Catholica fides, quam niſi quiſquam fideliter, firmiterq; crediderit, ſaluus eſſe non poteſt, & probatur in c. 1. de ſum. Trinit. & fide Cathol. lib. 6. ibi. [Hoc profeſſa eſt, hactenus prædicauit & docuit, hæc firmiter tenet, & prædicat, profitetur & docet ſacroſancta Romana Eccleſia] & in Clement. 1. de ſum. Trinit. & fide Cathol. Ibi, [fidei Catholicæ fundamento firmiter inhærentes.] Ita etiam D. Bernardus:] fides ambiguum non habet, & ſi habet fides non eſt. Idem ſentiunt Chryſoſtom. homil. 19. c. 10. ad Hebr. & Hom. 22. in c. 11. Hilarius in c. 5. Matthæi, Augu. lib. 8. de Trinit. c. 5. Theophyl. c. 14. Matthæi, & D. Hierony. in illud Abacuch. c. 2. [Ecce qui incredulus eſt, non eſt rectâ animâ in ſemetipſo: ſi autem dubitauerit fides tua, & putaueris nõ venire quod ſpondeo, habebis pro grandi pœna, quod meæ animæ diſplicebis. Iuſtus autẽ, qui credit verbis meis, & de his non ambigit, quæ polliceor habebit præmium in vitam æternã.] Bernardus item diſertè lib. 1. de conſiderat.
9 ad Eugen. c. 3. Addo imbecillam † fidem, & nutantem ab ipſo Domino infidelitatis ignominiâ notari, vt Nicodemus Ioan. 3. Petrus, Matthæ. 14. Thom. Lucæ 14. Duo diſcipuli, Lucæ vlt. Paulus Abrahæ fidem, mirificè extollens, liquidò oſtendit inconſtantiam in credendo fidem è medio tollere. ad Rom. 4. ita ait: in repromiſſione etiam Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide; quaſi dicat, eum qui firmiſsimè diuinâ autoritate non nititur, fide deſtituti: Fides ergo conſtantem mentis aſſenſionem continet, omni imbecillitate & vanitate iudicij liberam, diuinâ autoritate excitatam.

10 Quare fluctuando † neque fidem Dei dictis adhibendo repudiatâ diuinâ lege, ac ſpretâ futurarum miſerationum denunciatione, primi parentes hæreſis labem contraxerunt: planè infamem, eoque turpiorem, quod exploratum haberent diuinum oraculum ab omni vanitate alieniſsimum, nullamq; veritatis ignorantiam poſſent prætexere, quod ad hæreſim
11 conſtituendam neceſſariũ eſt. † Non enim ſufficeret quod erraret quis in fide, niſi etiam ſciret id quod factis & verbis approbauerit, contrarium eſſe veritati, & cum præcepto Dei pugnans: hæreſis namq; eſt electio eius doctrinæ, quam quis putat eſſe meliorem, vt in d. cap. hæreſis. 24. quæſt. 3. factâ autem eligendi copiâ, nõ poteſt, qui eligit, id quod ab alio ſeparat, cuiuſque ſtudio eſt incenſus, non compertum habere: eſt enim electio autore Ariſtot. libr. 1. Rheto. cap. 10. operatio voluntatis, quæ ex conſi-
12 lio prouenit, † ſitque, vt ea quæ eli-
13 gimus, deliberatio antecedat; id † quod ſine notitia & ſcientia eius rei quam eligimus, contingere non poteſt: quare vt firmiter aliquid amplecti dicamur notitiam eius præiſſe neceſſe eſt. Quò fit, † vt verè & pro-
14 priè is hæreticus cenſendus ſit, qui ſciens & prudens, vel ſatis ſuperque admonitus illud eſſe Catholicum dogma, contrarium ſequitur: ita docent ſcriptores quos adfert Caietanus apud S. Thom. 2. 2. quæſt. 11. artic. 2. Turrecrem. in ſum. de Eccleſ. libr. 4. part. 2. cap. 12. & 13. Syluest. verb. [hæreſis] quæſt. 2. verſic. 5. vt quis errorem.

rorem. Simancas de Cathol. inſtit. tit. 31. de hæret. optimè Franc. Pegna in. 2. par. Directorij Inquiſitorum Cõment. 1. ſuper. c. dubius in fide. de hæret. & alij quos conſultò omitto.

In illa Adæ dubitatione de pœna propoſita, reperitur pertinacia, quæ hæreſim conſtituit.

CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Hæreſis non eſt ſine pertinacia.*

2 *Qui paratus eſt opinioni cedere, & ſubmittere ſe iudicio Eccleſiæ, non eſt cenſendus hæreticus.*

3 *Pertinax quid ſit.*

4 *Primi parentes quomodo pertinaces dicantur.*

5 *Pertinacia quæ ſit.*

6 *Paruuli baptizati cum adoleuerint, tenentur fidem ſuſceptam ſeruare.*

7 *Voluntas patris cenſetur voluntas filij & probatur.*

8 *In baptiſmo paruulorum ſufficit intẽtio Parentum, vel Chriſti Domini.*

9 *Refelluntur hæretici oppoſitum aſſeuerantes.*

10 *Deficientes à fide grauiter ſunt puniendi abſque monitione.*

11 *Indicia externa quæ animi pertinaciam produnt.*

12 *Hæreſis perficitur diſſenſione intellectus, adiuncto conſenſu voluntatis.*

1 QVÆRAT autem quis, quo pacto † hæreſis culpa in primos parentes cõferatur, qui pertinaciã nullam præ ſe tulerint, nullamq; animi per-
2 uicaciam. At † pertinacia hæreſim ſummo in gradu locat. Imo non niſi huius copulâ, & nexu hæreſis propriè vſurpata conficitur, affirmante id Auguſt. Epiſtola 162. ad Glor. & Eleuſium [qui ſententiam, inquit, ſuam, quamuis falſam, atque peruerſam nullâ pertinaci animoſitate defendunt: præſertim quam non audaciâ ſuæ præſumptionis pepererint, ſed à ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperunt, quærunt autem cautâ ſolicitudine veritatẽ corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputãdi. Pertinacia eſt quę hęreſeos rationem complet, & hæreticũ obſtinatio ſententiæ aduerſus veritatem cognitam cõparare re ipſa conſtituit: qui ſi non præfractè & obſtinatè errorem ſuum tueatur, ſed lubens opinione confutatâ cedat, ſubmittatque iudicium, hæreticus minimè cenſendus eſt. Primus autem parens, Dei monitis ad officium redijt, erroriſq; ſui turpitudinem, & culpam agnouit: quomodo ergo pœnitẽdo pertinax, & reſipiſcẽdo peruicax iudicetur? quod ſi in eum non cadit pertinaciæ vitium, neque hæreſeos profectò criminis condemnabitur.

Verùm ſi quis penitus vim vocis pertinaciæ inſpiciat, eiuſque etymon perfectũ habeat, facilè intelliget iure pertinaces primos parentes eſſe nũ-
3 cupandos. Pertinax † (teſte Iſidoro) impudenter tenax dicitur, qui perſiſtit in eo quod debet dimittere. libr.
4 10. Etymolog. at † perfrictæ frontis erat, & ſummæ impudentiæ diuinum oraculum conſilio ſerpentis poſt habere, Dei legem nullis ambagibus implicatã, ſed facilem, & perſpicuam, ſibiq; cognitam datâ operâ, & conſultò perfringere, & velut vaniſſimam improbare; nullo autoritatis diuinæ reſpectu, quæ menti infixa obuerſabatur, atque à ſcelere deterrebat. Non enim perexiguo aliquot horarum

rarum ſpatio obliterari ita eius memoria poterat, quin recordationem ſui commoueret frequentiſsimè, & fraudem mendaciumq; ſerpentis veteratoris detegeret, illi nihilominus ſpreto Diuino monitu, ſerpentis dicto audientes ſe præbuerunt pertina-
5 ciſsimè. Et quidem † pertinaciam eſſe, cum quis ſciens volenſque rem aſſerat à fidei veritate alienam, de qua diuinâ reuelatione conſtet, falſam eſſe. D. Thom. 2. 2. q. 11. artic. 2. & 1. ad Corinth. 11. inſinuat. Et Durand. Gabriel. in 4. diſtinct. 13. q. 5. neq; neceſſe eſt, vt priùs ſit commonitus & recuſet pœnitere dum ad officium redire, vel diuturno tempore in errore perſtet. Cæterùm id in vſu, & more Eccleſiæ politum cernimus, cum hæreticum decernentis, qui errore imbutus fuerit à ſe damnato, quamuis nulla præierit cõmonentis cum vox, vel diuturna eius fuerit in opinionis prauitate permãſio. Et hæc ſanè doctrina non ſolùm procedit in
6 Adamo adulto, † cui Deus præceptũ impoſuerat, ipſeq; aduertenter receperat; verumetiam in paruulis à parentibus fidelibus ortis, & aquâ baptiſmi intinctis ad vſum rationis peruenientibus; qui ſi à fide ſemel ſuſcepta deſtiterint, ad veram fidem ſeruandã cogi neceſſe eſt, nullâ præmiſſâ monitione, etiam ſi nulla intẽtio nec voluntas propria ſuſcipiendi baptiſmum in illis præceſſerit. Potens enim fuit intentio parentum pro ipſis applicata, vt deuinciantur ad verum re-
7 ligionis cultum obſeruandum. † Ratio eſt vrgens, & luce meridianâ clarior; quia filius, dum eſt ſub poteſtate parentis, eſt iuris paterni; & voluntas patris reputatur voluntas filij, cap. paruuli de cõſecrat. diſt. 4. vbi Iſidor. de offic. li. 1. c. 24. dicit: paruuli alio profitente baptizantur, quia adhuc loqui vel credere neſciũt. Sicut etiam ægri, muti, & ſurdi, quorũ vice alius profitetur, vt pro eis dum baptizantur reſpondeat. Et D. Auguſtin. ſcribens ad Bonifac. dicit, vt habetur in eadem diſtinctione cap. in Eccleſia. [In Eccleſia Saluatoris paruuli per alios credunt; ſicut ex alijs ea quę in baptiſmo remittũtur peccata traxerunt.] Nec impeditur eorum ſalus, ſi parentes ſunt infideles: quia vt dicit B. Auguſt. eidem Bonifacio ſcribens. [Offeruntur paruuli ad percipiendum ſpiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum geſtantur manibus (quamuis etiam ab ipſis, ſi ipſi boni fideles ſunt) quàm ab vniuerſa ſocietate ſanctorum atque fidelium: ab omnibus namque offerri rectè intelliguntur, quibus placet quod offerant, & quorum charitate ad communionem ſancti Spiritus adiunguntur. Infidelitas autem propriorum parentum, etiam ſi eos poſt baptiſmum dæmoniorum ſacrificijs imbuere conarentur, pueris non nocet: vt Auguſtin. habet ibidem, & habetur infrà ead. diſtinct. capit. quæris. Hanc eandem ſententiam tuetur Turrecrem. in d. c. paruuli, & ibidem cæteri omnes Canoniſtæ. Præterea D. Dionyſius cap. vltim. Eccleſiaſt. Hierarch. dicit, quod diuini noſtri duces, ſcilicet Apoſtoli probauerũt infantes recipi ad baptiſmum: idq; maximè obtinere debet, propterea quia huiuſmodi ius, & volũtas cedit in bonũ natorum, ſuperans longo interuallo reliquos cultus, & ſtatus. Quare ipſis inuitis eorũ cauſam poſſunt facere præſtãtiorem. Quibus addenda eſt ratio efficaciſsima D. Thomæ 3. part. q. 68. artic. 9. in corpore, ſuffulta autoritate Apoſtoli ad Rom. 5. Si vnius delicti mors regnauit per vnum; ſcilicet per Adam, multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iuſtitiæ accipientes in vita regnabunt per vnũ Ieſum Chriſtum

8 ſtum. † Ex quo loco ſic concludit D. Tho. paruulis per ſolam voluntatem, & alienum conſenſum primi parentis, abſq; proprio actu, & intentione applicatum fuit (vt ſic liceat loqui) peccatū originale, ergo à fortiori, vt illis poſsit applicari meritum Chriſti vt regenerentur in Chriſto per baptiſmum, non eſt neceſſaria propria eorum intentio; ſed ſufficit actus extraneus parētum; vel etiam ſi talis abſit (quia non eſt ſimpliciter neceſſarius, ſed tantum ex inſtitutione & ſolennitate Eccleſiæ) voluntas Chriſti cedens illis meliorem ſtatum, iuxta verba ipſius Ioannis 10. veni vt vitam habeant, & vt abundantiùs ha-

9 beant. † Recedant ergo impij Neoterici Anabaptiſtę aſſerentes, pueros ante baptiſmum docendos & expectandos eſſe, donec ad ætatem adultam peruenerint, & alij ſacrilegi noſtri temporis, qui fingūt paruulis omnibus, vt baptizari, & ſaluari poſsint, diuinitus accelerari vſum rationis, vt & credere poſsint, & velle baptizari. Sic referunt Richardus artic. 1. aduerſus Vvicleffum, & Soto 2. de natura & gratia, cap. 10. & Bellarmi. lib. 1. de baptiſmo, c. 10. quorum dira peſtis, & inſana doctrina omnino euertitur à Concilio Trident. ſeſsione 7. titul. de ſacramento baptiſmi cap. 14. vbi dicitur. [Si quis dixerit paruulos baptizatos, cum adoleuerint, interrogandos eſſe, an ratum habere velint, quod patrini eorū nomine dum babaptizarentur, polliciti ſunt; & vbi ſe nolle reſponderint, ſuo eſſe arbitrio relinquēdos; nec alia interim pœna ad Chriſtianam vitam cogendos, niſi quod ab Euchariſtia aliorumq; ſacramentorum perceptione arceantur, donec reſipiſcant: anathema ſit.] & cap. 13. [Si quis dixerit paruulos, eò quod actum credendi non habeant, ſuſcepto baptiſmo inter fideles computandos non eſſe, ac propterea cum ad annos diſcretionis peruenerint, eſſe rebaptizādos, aut præſtare omitti eorū baptiſma, quàm eos ſine actu proprio credentes baptizari in ſola fide Eccleſiæ, anathema ſit.] Et reuera cum baptiſmus in locū circunciſionis venerit, vt paſsim docēt Apoſtoli in Act. c. 15. & alibi, & Chriſtianæ fidei ſignum ſit, vt ſanxit Paulus ad Heb. c. 6. quomodo etiam circūciſio ſignū fuit eius fidei quâ Dei gratiam Abraham promeruit ex ſententia Theodoreti cuius hæc ſunt verba in quæſt. in Geneſ. [Circunciſio autem data eſt veluti ſignum fidei] neceſſe eſt ex mandato Dei pueros octauo die baptiſmatis aquis emūdare, quandoquidem ipſe Deus præcepit Abrahæ Geneſ. c. 17. vt octauo die infans Iſaac circuncideretur. Ea de re conſule plurib. Bellarm. De effect. ſacra. cap. 15. Non igitur excuſandi ſunt qui poſt baptiſmum in fide parentum ſuſceptum, ab Eccleſia diſcedunt: non omittendi abſq; ſupplicio cū talium error ſit in fundamento, nēpe in fide; & ideo intolerabilis & omni ſpe emēdæ deſtitutus. † Quare nec cōmonen-

10 di de ſua infidelitate, ſicut nec admoniti fuēre primi parētes à Deo, & omnes tanquam tenaces & inobedientes diuinis præceptis grauiter puniēdi: quia † hęc indicia externa ſunt, quę

11 prauitatem animi, ac intellectus errorem manifeſtè oſtendunt & prodūt, quæ varia adferuntur à Turrecrem. in ſumma de Eccleſ. lib. 4. part. 1. cap. 16. vbi recenſet viginti pertinaciæ modos. Albertin. in tractat. de agnoſcend. aſſertioni. quæſtio. 3. numero 15. & quæſt. 29. & 30. & Simanc. de Cathol. inſtitut. tit. 48. nu. 7. Archidiac. in c. hæreſis. 24. quæſt. 3. Monach. in clemen. 1. de vſuris. Alphonſ. de Caſtro lib. 1. de iuſta hæ-

12 ret. punit. cap. 3. Tum quia † ſicut fi-
des

des perficitur aſſenſu intellectus, & conſenſu voluntatis, ſic hæreſis conſummatur diſſenſione intellectus & conſenſu voluntatis, quod communi etiam ſententiâ Theologorum receptum eſt, Gerſon Alphab. 14. ad fin. Caietanus & Franc. Victor. ſuper S. Thomam. 2. 2. quęſt. 12. artic. 2. Ioann. Driedon. lib. 1. de lib. Chriſti. pag. 238 Alphonſ. Caſtr. vbi ſupra. & Canus lib. 12. de locis Theolog. cap. 4.

Poſtremò hoc liquet ciuilis diſciplinæ experientiâ: nam præcepto Dei longè præſtantius erat primo parentes parere, quàm iudicis monitiones, & quaſcunque iuris humani ſanctiones ſuſcipere. At ſi his aliquis repugnarit, pertinaciæ conuincitur, pœnaſque luit debitas contumaciæ; ergo primi parentes noſtri, cùm illi acerrimè repugnarent, ſcientes errarent, Deoque optimo, cuius opibus fuerant cumulati neglecto, peſtiferi hoſtis conſilium, tanquam rationibus ſuæ dignitatis amplificandæ opportunum ſequerentur, & in eo ſtandum iudicerent contra veritatem, quaſi mendacium præſtantiùs foret, quomodo non hæreſeos rei agendi ſunt?

Adam hæreſim ex ſua electione contraxit.

CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *Adam electione ſua delictum hæreſis commiſit.*

2 *Adam agnouit ſe eſſe nudum, quia bona indumenta perdidit.*

3 *D. Auguſtinus in primo peccato Adami, ſecundo loco infidelitatem conſtituit.*

4 *Adam credendo diabolo non credidit Deo.*

5 *Adam fidem, continentiam, & charitatem perdidit.*

6 *Adam perdens fidem, perdidit protectionem, quia qui non credidit Dei, non protegetur ab eo.*

CÆTERVM ſententias patrũ afferamus, ne commentum noſtrum eſſe quis exiſtimet, quibus opinio de primorum parentum hæreſi, & infidelitatis crimine ſit teſtatior. Inquit enim Tertull. in 2. lib. aduerſus Marcionẽ c. 2. [Quis, inquit, dubitauit, ipſum illud Adæ delictum
1 hæreſim pronunciare, † quod per electionem ſuam potiùs, quàm diuinæ ſentẽtiæ admiſit?] Ambroſ. etiam in Epiſtola 53. lib. 5. ad Marcellianam ſororem ſcribens, inducit Deum ita
2 loquentem ad Adamum. † [Agnoſcis eſſe te nudum, quia bona indumenta fidei perdidiſti.] D. Auguſt. in Enchirid. cap. 45. † enumerans partes primi
3 peccati, primo loco ponit ſuperbiam, ſecundo infidelitatem: [Sacrilegium, inquit, illic eſt, quia Deo non credidit.] Item 14. de Ciuit. Dei c. 17. [Hoc itaq; cognoſcerẽt, quod feliciùs ignorarẽt, ſi Deo credentes & obediẽtes non committerent quod eos cogeret experiri infidelitas & inobedientia quid nocerent.] Denique libr. 1. aduerſus Iulian. c. 3. citat in eandem ſententiam Olympiũ Epiſcopum Hiſpanum. Et Proſper in reſp. ad capitula Genuẽſ. dub. 3. [quid eſt, inquit, quod eidem naturæ ſolam fidem non vult eſſe præceptam, quàm niſi primũ Adam amiſiſſet, cæteris bonis om-
4 nibus non careret.† Credendo enim Adam diabolo, non credidit Deo.] & infrà: [quomodo fides in Adã perdita in quoquam filiorũ eius inueniretur, niſi eam, idem ſpiritus, qui omnia in omnibus operatur, infunderet?] idem in lib. contra Collatorem c. 19. [Per-
5 didit, inquit, † Adam fidem, perdidit con-

continentiam perdidit charitatem,
& c.21.[Iuſtitiam iniquitas depulit,
humilitatem ſuperbia deſtruxit, infi-
delitas rapuit fidẽ, captiuitas abſtu-
lit libertatẽ,] & ſer. de Natiu. Dom.
[homo primus (inquit) inuido & de-
ceptori, temerè atq; infeliciter cre-
didit] S. Fulgẽtius lib. 2. de Incarnat.
& grat. Chriſti, c.22. [Primus (inquit)
homo, perdidit fidem perdẽs autem
fidem perdidit diuinã protectionẽ,
6 ſcriptum eſt enim, † qui non credit
Deo, non protegetur ab eo.]

Mulier infidelis fuit in recitando diuino præcepto.

CAP. VI.

SVMMARIVM.

MVlier infidelis fuit, in recitando diuino præcepto, de ſuo enim addidit [ne tangeremus illud.]

2 Mulier tribus modis violauit præceptũ. addendo, diminuendo, & mutãdo.

3 Peccatum Euæ in hereſim, & Apoſtaſiam prorupit.

4 Apoſtaſia hereſi ſubijcitur.

5 Homo adeo cæcus fuit, æſtuans cupiditate rei vetitæ, vt crediderit primã veritatem mendacij, ſummam bonitatem inuidiæ poſſe inſimulari.

6 Rupertus Abbas mulieris vecordiam graphicè depingit.

7 Mulier non intellexit mortem propoſitam euenire ex natura ligni, ſed ex tranſgreſſione precepti.

HIc explicanda per-
uerſitas Euæ in re-
citando Dei præ-
cepto, non eodem
planè modo, quo
fuerat præſcriptũ,
ſed diminutè par-
tim ſuõ additamento exaggeratũ. Ea
de re nõ pigebit Ambroſij, & Ruper-
ti verba adſcribere. Ambroſ. quidem
lib. de Adam, & Eua c.12. ita loquitur
[In mandato Dei nullum vitium eſt.
dixit enim Deus: de fructu ligni ſciẽ-
tiæ boni, & mali non comedetis, ſed
1 † vitium fuit in relatione mãdati: mu
lier enim addidit, ne tangeremus ex
eo] etenim quantùm præſens lectio
docet dicimus nihil, vel cautionis
gratiâ, iungere nos debere mãdato:
ſi quid enim vel addas, vel detrahas,
præuaricatio quædã videtur eſſe mã-
dati. Pura enim mandati forma ſer-
uanda, vel teſtimonij ſeries intiman-
da eſt: plerunq; teſtis dum aliquid ad
ſeriem geſtorũ ex ſuo adijcit, totam
teſtimonij fidem partis mẽdacio de-
colorat. nihil igitur, vel quod bonũ
videtur, addendum eſt. Qui autem
addidit, vel ſuperfluũ addidit, vel ad
dendo de proprio, ſemiplenum in-
tellexit Dei eſſe mandatum. Hoc
Ioannes de ſuis indicauit ſcriptis. [Si
quis appoſuerit, &c.] Quare nihil
diuinis mandatis eſt detrahendum.
Rupert. lib. 3. de Trinitat. cap. 5. tra-
2 dit † Euam tribus modis peruertiſſe
Dei legem, addendo dum dixit. [Ne
tangeremus] diminuendo cũ inquit;
[Ne forte moriamur] mutando, cum
ait: [Ex ligno quod eſt in medio Para
diſi] nã Deus dixerat: [Ex ligno ſcien
tię boni & mali.] In medio namq; Pa-
radiſi, erat etiam arbor vitæ nequa-
quam eis vetita: ergo iam impatien-
ter ferebat, & murmurabat, quòd
quaſi parcus, vel auarus Deus pre-
tioſa medij Paradiſi reſeruaret, & vi-
liora quæq; per circuitum colligẽda
in cibum homini conceſſiſſet. Itaq;
quantum in ſe erat deprauauit mu-
lier præceptum Domini tribus mo-
dis, quibus hucuſque deprauare ni-
tuntur ſanctam ſcripturam omnes
3 qui ſunt ex parte diaboli. Sed hoc †
hæreſis crimen ita immane, & atrox
fuit, vt intra certos cancellos non ſe
continuerit, ſed confractis omnibus
fidei

fidei repagulis ad perfidioſiſsimum
incredulitatis genus ; & apoſtaſiam
proruperit, & denſiſsimas tenebras
miſerando homini effuderit.

Et quanquam diuerſæ ſint Theo-
4 logorum ſententiæ; quid † de apoſta-
ſia ſentiẽdum ſit, quoue in ordine in-
fidelitatis collocanda; mihi, vt prçte-
riens dicam, ijs ſuffragari libet, qui il-
lam hçreſi ſubijciunt, vel ipſa ratione
ab ea minimè ſecernunt. S. Tho. 2. 2.
quæſt. 12. articu. 1. Melchior Canus
lib. 12. capit. 9. de locis Theolog. Ey-
mericus in 2. part. quæſtio. 49. & ibi-
dem Franc. Pegna comment. 74. ver.
qui verò tertio. Anton. 1. part. tit. 12.
cap. 6. Alphonſ. de Caſtr. lib. 1. de iu-
ſta hæret. punit. cap. 7. Ocham 1. par.
Dial. lib. 4. cap. 12. Hoſtienſ. cum Ca-
noniſt. in c. 1. de Apoſtatis. Silueſt. in
Sum. verb. Apoſtaſia. Tabien. ibid.
D. Tho. vbi ſuprà, cẽſent circunſtan-
5 tiam eſſe aggrauantem, itaq; † planè
fidem perdidit homo immoderatâ
cupiditate rei ſibi vetitæ: æſtuans &
cæcus, amẽtiâ præceps, in horribiles
errores incidit. Ipſam nimirum veri-
tatem mẽdacij, ſummam bonitatem
inuidiæ poſſe inſimulari exiſtimans;
mendacij quidem quod eſu fructus
interdicto vitam ſibi perpetuandam
crederet: ſecus enim comminãtem
mortis ſupplicium Deum audierat, ſi
præceptum ſibi impoſitum violaret.
Inuidiæ verò quaſi maleuolentiâ du-
ctus viã perclusiſſet, quâ ad eximiam
Dei ſimilitudinem perueniret, ſi fru-
ctũ vetitæ arboris deguſtaſſet. Aptè
6 explanat † mulieris vecordiam Ru-
pert. lib. 3. de Trin. c. 9. [Vidit mulier,
inquit, quod bonũ eſſet lignum ad
veſcendum, & pulchrum oculis, aſ-
pectuq; delectabile, & tulit de fructu
eius, & comedit:] vidit igitur. Id eſt,
cõſiderauit, & diligenter intuita eſt,
curioſiùs attendit. Iudex eorum, quç
audierat, ipſa eſſe voluit, audierat
quod dixiſſet Deus, in quocumq; die
comederitis ex eo, morte moriemi-
ni: audierat ſerpentem è contrario
dicẽtem, [nequaquam moriemini,]
inter hçc anceps, naturam ligni pro-
prijs ſenſibus dijudicare voluit; vt
ſciret, cui potiſsimùm vellet, Deóne
an ſerpenti palmam cõcedere veri-
tatis. At qui de hoc iudicare debue-
rãt interiores oculi exteriorum iam
erant oculorum concupiſcentiâ prç-
pediti, vt ne quidem mortem corpo-
ris viderent, quæ duplicem illatura
7 eſſet mortem, non naturâ † ligni, ſed
tranſgreſsione mãdati. Itaq; ſolis ex-
terioribus oculis naturam ligni con-
ſiderauit, & ſibi perſuaſit malè cauta,
quòd in fructu ligni non eſſet vene-
num mortis: [erat enim bonũ ad ve-
ſcendum & pulchrum oculis, aſpectu
delectabile:] hæc enim ſermoni, quẽ
dixerat Deus repugnantia iudicauit
eſſe, magiſq; ſermoni ſerpentis con-
cordare, veramq; aſſertionem eius
demõſtrare. Sic vidit, & ſic ſacrilegâ
temeritate diabolo magis quã Deo,
ſerpenti magis quàm Creatori, cre-
didit.

*Mulier infidelitati blaſphemiam ad-
iungit, cupiens eſſe ſicut Deus
ſciens omnia.*

CAP. VII.

SVMMARIVM.

1 *HAEreſis crimini Eua blaſphe-
miam adiungit, cupiens eſſe
ſicut Deus.*
2 *Iuſtinus Martyr à primis parentibus
idololatriam originem duxiſſe cre
didit.*
3 *Primorum parentum idololatria in
hoc maximè conſiſtebat, quod ſe
homo Deum futurum exiſtimarit.*

CVM

CVM fidei defectione
1 † coniuncta fuit exe-
cranda quædam bla-
ſphemia, quæ in eo
cernitur, quòd quæ à
Deo alieniſsima erant
quæq; in totius perfectionis fontem
nullo modo cadere poterant, ab Eua
ei tribuerentur; tum quia, quæ Deo
peculiaria & propria ſunt, ſibi arroga
re & per ſummã audaciam vſurpare
videbatur. Quę duo inter blaſphemię
crimina ſcriptores numerant. Alex.
de Ales quæſt. 148. S. Tho. 2.2. quæſt.
13. & in quodlibet. 9. articu. 14. de
duciturque & probatur ex text. in
cap. 2. de maledic. capit. non ſo-
lum. 11. quæſt. 3. Soto de iuſti. & iur.
lib. 8. q. 2. art. 3. Bart. in l. apud Labeo-
nem. §. ait prætor. ff. de iniurijs. Ludo.
Carrerius de hæreticis. §. circa ſecun-
dum, Matth. de Afflict. in conſtitut.
Regni Siciliæ lib. 3. rub. 54. Ioann. Ro-
jas de hæret. 2. p. nu. 170. Tho. Gram-
mat. deciſ. 50. Nicol. Boer. deciſ. 301.
quid igitur deteſtabilius illâ contu-
meliâ, quæ Deo ignominioſiſsimam
mendacij notam inurit? & ex aduerſo
diabolo totius mendacij patri, totius
nequitiæ fraudis, & vanitatis autori,
veritatis laudem impertit? grauiſsima
quidem iniuria & nefarium conui-
tium æquè indignum erat, & execrã-
dum diuinos honores velle vendica-
re, & maieſtatem diuini numinis quò
ad potentiam & cumulatiſsimam re-
rum omniũ cognitionem exæquare,
quod Euæ in mentem veniſſe grauiſ-
ſimi ſcriptores prodiderunt. S. Baſilius
in orat. quod Deus non ſit autor ma-
lorum, id ſignificat [Quamobrem (in-
quit) dolis hominem aggreſſus, eâ-
dem ambitionis cupiditate quam ip-
ſe ab initio habuit, velle ſimilem eſſe
Deo; hac rurſus ad decipiendum nos
vſus, lignum oſtendit, per cuius de-
guſtationem pollicitus eſt hominem
ſimilem Deo fore. S. Chryſoſtom.
hom. 15. in Geneſ. vt audiuit ab illo,
quòd ideo eſum hunc prohibuiſſet
Deus, quia ſciret oculos noſtros aper
tos futuros, & non ſicut Deos fore,
ſcientes bonum & malum, diuinita-
tis ſpe inflatâ, magna ſecum conci-
piebat. Igitur vt diuinitatem ſua
mente concepit, ad eſum properauit:
Idem pluribus oſtendit Auguſti. lib.
14. de Ciuitat. Dei, capit. 13. & in
Pſalm. 68. clariùs explanans illa ver-
ba [Quæ non rapui, tunc exſolue-
bam, qui ait, rapuit Adam, quis ra-
puit primum? ille ipſe qui ſeduxit
Adam, quomodo rapuit diabolus?
Ponam ſedem meam ad Aquilonem:
& ero ſimilis altiſsimo vſurpauit ſibi,
quod non acceperat, & ipſum cali-
cem ſuperbiæ ſuæ ei quam decipere
volebat, propinauit. Guſtate (inquit)
& eritis ſicut Dij, rapere voluerunt
diuinitatem, & perdiderunt felicita-
tem.] Addo Iuſtinum Martyrem in
2 admonitione ad gentes † Idololatriæ
originem à primis parentibus deriua
ri, exiſtimat ille ideo paradiſo eiectos,
quod Deos crederẽt, qui non eſſent.
Aſſentitur huic opinioni Ambroſ. lib.
1. de Parad. c. 3. & c. 5. ad Rom. [Qui
autem ſunt (inquit) qui contempto
Deo peccauerunt, niſi qui neglecto
creatore ſeruierunt creaturæ, Deos
ſibi conſtituentes, quos colerent ad
iniuriam Dei?] Nam & Thare Pater
Abrahæ, & Nachor, & Laban pro-
3 prios Deos ſibi vendicabãt, & † pec-
catum Adæ non longè eſt ab idolo-
latria, præuaricatus eſt, putans ſe ho-
minem futurum Deum: exiſtimauit
enim hoc magis profuturum, quod
diabolus ſuaſit, quàm quod Deus iuſ-
ſit: Sic qui Dei loco diabolum collo-
cauerat, diabolo quoq; ſubiectus eſt.
Idem Epipha. lib. 1. de hæreſ. hær. 37.
[Serpens (inquit) decepit Euam, di-
cens, eritis ſicut Dij, deinde progre-

B diente

diente tempore multiformem, & mõſtruoſam imaginationem ipſis induxit, ab vno enim vero Deo ipſos abduxit, & olim blaſphemam idololatriæ vanitatem ipſis immiſit. Autor quæſtionum Veteris & Noui Teſtamenti, vulgò exiſtimatus Auguſtinus quæſt. 83. ſcribit Adamum voluiſſe ſe Deum fieri.

An Adam fuerit ſeductus.

Cap. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Sancti Auguſtini varia ſententia an ſeductus, necne Adam fuerit.*

2 *Adam videns Euam viuere poſt eſum fructus experiri & ipſe voluit, nec tamen inuidiæ Deum inſimulauit.*

3 *Adam per Euam à diabolo ſeductus.*

4 *Non æquè peccauit Adam, vt Eua.*

5 *Quidam ex D. Paulo ſentiunt Adamum non eſſe ſeductum.*

6 *Hieronymi ſententia ex Paulo eſt vt non ita ſeductus ſit Adã atq; Eua.*

7 *Altera opinio quòd Adam non ita ſit ſeductus, vt Eua præuaricatus ſit, ſed contrà.*

8 *Adamus materialiter à diabolo ſeductus, reuera autem & formaliter ab Eua.*

9 *Adam vxori morem gerens ſeductus eſt.*

10 *Adamus experimenti cupidus deliquit.*

11 *Deus Adamo diaboli mendacium per ironiam aperuit.*

12 *Adam incidit in peccatum quia Euæ vxori indulſit.*

13 *Adã pertinax quia non obſtitit vxori.*

14 *Qui non vetat peccare, cũ poſsit, iubet.*

15 *Graue eſt peccatum commune diſsimulare periculum.*

16 *Crimen læſæ religionis quàm aliud quoduis puniendum acerbiùs.*

17 *Vir in vxorem tanquam caput ius habet animaduertendi.*

18 *Rectores ſi facinora remiſerint impunita reorum pœnâ plectuntur.*

NON eſt prætermittẽda hoc loco difficultas illa, in qua explicãda patres nonnihil laborarũt, an nimirum Adamus in erroris ſocietatem à diabolo ſit inductus. Dubitandi occaſionem dedit Apoſto. 1. ad Timoth. 2. [Vir non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præuaricationem fuit.] Auxit item vtriuſq; cõfeſsio Gene. 3. dum alter in mulierem errati ſui culpam confert [mulier (inquit) quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi, & ego comedi.] Altera ſerpentem peccati à ſe commiſsi cauſæ & fallaciæ inſimulat [ſerpẽs ſeduxit me] hæc deceptam ſe agnoſcit, ille falſum
1 ſe diſsimulat. Auguſt. item † alibi ſeductum, alibi non ſeductum ſcribit. lib. 11. de Geneſ. ad literam cap. vlt. his verbis. [Ergo alio quodam modo etiam ipſe deceptus eſt, ſed dolo illo ſempiterno, quo mulier ſeducta eſt, nullo modo illum arbitror potuiſſe ſeduci in illo modo, quo illa potuit. Hanc autem propriè ſeductionem appellauit Apoſtolus, quâ id quod ſuadebatur, cùm falſum eſſet, verum eſ-
2 ſe putatum eſt] & infrà. [Sed etiã † ſi virum propter aliquam mentis elationem, quę Deum internorum ſcrutatorem latere non potuit, ſollicitauit aliqua experiendi cupiditas, cùm mulierem videret acceptâ illâ eſcâ, non eſſe mortuam (ſecundùm ea quæ ſuperius tractauimus.) Non tamen eum arbitror, ſi iam ſpirituali mente præditus erat, vllo modo credere potuiſſe, quod eos Deus ab eſca illius ligni inuidendo prohibuiſſet.]

Altero autem ex capite, eandem infidelitatem incurriſſe Adamum, & eiuſdem

eiuſdem criminis coniunctione ob- ſtrictum, eandemque in fraudem im- pulſum eſſe, cum maxima fidei iactu- ra conſtans eſt patrū ſententia. Igna-
3 tius † Martyr. in Epiſt. ad Trallianos, [Diabolus (inquit) per mulierem ſe- duxit Adam Patrem generis noſtri.] S. Irenæus libr. 3. cap. 35. [Ab altero Adam ſeductus, ſed occaſione immor talitatis, ſtatim timore corripitur.] Et S. Epiphan. hæreſ. 38. quæ eſt Cattanorum. [Diabolus per mendaciū de-
4 cepit Euam, & Adam] † Ioann. Chry- ſoſt. homil. 9. in 1. Tim. ad compara- tionem mulieris, dixit illum nō fuiſſe ſeductum, & docet Adamum ſedu- ctum fuiſſe, ſed minori ſeductione. S. Ambroſ. in libr. de Paradiſo cap. 4. [Mulier, inquit, prior decepta eſt, & virum ipſa decepit.] Hilarius can. 31. in Matth. [Serpens Adam pelle- xerat, & in errorem fallendo tradu- xerat.] Proſp. Aquit. in calce libri ad- uerſus Caſsianum, & alij quos refert Robert. Bellarm. lib. 3. controu. fidei cap. 7.

Quid igitur? tam excellenti do- ctrina, & pietate viri Paulum nun- quam legiſſe, vt ab eo quem ſtudio- ſiſsimè legerant, & in delicijs habe- bant, à cuius ſententia diſcedere reli- gio erat, diſcrepare voluiſſe cenſendi ſunt? non equidem arbitror: ſed dili- gentiſsimè ſenſum Apoſtoli, & accu- rata cōmentatione perſecuti ſunt, & perſcrutati, à quibus aliud atq; aliud eſt excogitatum interpretandi ge- nus: cuius veritatem leuiter perſtrin- gere non abs re duxi. Epiphan. in hæ- reſi Quintilianorum, D. Thomas. Oe- cumenius, & alij ita accipiunt, vt ad-
5 dant nomen (primus) hoc modo. † [Adam primus non eſt ſeductus, ſed Eua.] Alij intelligunt hoc modo quo Chryſoſtomus in hunc locum; inter quos Theophylactus ait Paulum di- cere, non fuiſſe Adamum ſeductum, ſed Euam, quod de Adamo ſacris lite-
6 ris nō eſt proditum. Hieronym. † lib. 1. contra Iouinianū [vir non eſt ſedu- ctus (id eſt, à ſerpēte) ſicut Eua] id ex- preſsit his verbis Chryſoſt. [nō eſt par Adami, & Euæ ſeductionis ratio, ille ſeductus eſt à muliere, quæ data ei fuerat à Deo & generis ſocietate cō- iuncta, hæc autem decepta à beſtia, quæ ſeruituti hominum fuerat addi- cta.] Paulus igitur, in comparatione mulieris dicit, non eſſe Adā deceptū. Fuerunt etiā, qui hoc ſpectaſſe velint Apoſtolū, vt innuit Ambroſius, de Pa- radiſo. c. 11. & Auguſt. libr. 11. de Ge- neſ. ad lit. c. vlt. Adamum non eſſe ita ſeductum, vt fieret mulieri in præua- ricationem. At mulier ſic eſt ſeducta, vt fieret in præuaricationem Ada- mo, id eſt, eum induceret ad prçuari- candum. Placet denique eorum ſen-
7 tentia, qui volūt Pauli ſenſum eſſe: † Adamum materialiter (vt aiūt) ſolùm fuiſſe à diabolo deceptum, non pro- priè, non enim diabolus Adamo im- poſuit, eumque in errorem induxit, ſed ipſe ab Eua ſeductus eſt, vt pote quæ blanditijs Adamum ad conſor- tium fructus deguſtandi pertraxerit, nullo tamen animo fallendi.

Ex tanta interpretationum varie- tate Adamum ſeductum, & non ſe- ductum fuiſſe conſtat: id eſt, non im- mediatè ac certè per occaſionem la-
8 pſum: neq; mirū † peccato eodem ſe obſtrinxiſſe, & fidem violaſſe, qui au- dierit vxori ſuę & intemperatè nimis amori indulſerit, qui mali fons fuit, & origo: aures enim dedit importunis mulieris precibus ad eſum fructus ſo- licitatis. Mouit etiā Adamum mortis non cōſecutæ mora (vt iā diximus) ex qua ſubdubitare cepit, aut potiùs credere, pœnā violati præcepti nullā fore: ſententiam verò à Deo pronun- ciatam terroris cauſā fuiſſe, & com- minationis. Præterea diuinæ ſeue-

ritatis inſcitiâ forſan impunitatem ſibi promittebat, & ad facti deprecationem momenti habiturum aliquid ſperabat, ſi excuſationem ſociæ ad epulas inuitantis afferret.

10 Ad hæc † curioſitas quædam addebat ſtimulos, quid lateret in illo fructu experiendi. Poſtremò promiſſorum magnitudo diuinitatis ſcilicet, adipiſcendæ, quâ ad bene beateque viuendum omnia in ſe poſita haberet: ad extremum fidei fractæ clarū argumentum eſt pari pœna in eum conſtituta, & ſceleris admiſsi documentum eſt veſtis pellicea, quâ indutus fuit. Cùm igitur Adamus Euæ fidem adhibuerit, ſerpentis promiſſa exponenti, vt veriſimiliora duxerit, quæ ab illo malitioſè, & impiè commemorabantur, quam quæ diuino oraculo pronunciata erant, meritò eiuſdem culpæ deferendus eſt, & ſimilis perfidiæ accuſandus. Nam credens infideli, infidelis eſt: ſicut credens hæretico, hæreticus eſt, vt probat text. in cap. excommunicamus. 1. §. credentes. & cap. excommunicamus. 2. & cap. ſi aduerſus. de hæretic. vbi doctores in c. quicunque. §. 1. & §. hæreticus autem. de hæreticis, lib. 6. Archidiaconus & Ioan. Andr. in c. in fidei fauorem, & in c. vt officium. §. 1. & c. vt commiſsi. §. final. de hæreticis lib. 6. Eymeric. 2. Direct. Inquiſit. q. 50. & ibi Franc. Pegna comm. 75. Eò ſpectet acerba illa exprobratio, qua in ſtoliditatem Adami, ad diuinitatem aſpirantis vehementer inuehitur vecordiā illi obijciens, & ambitionem illudens [Ecce (inquit Deus) Adā quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum] hoc certè nō exprobraſſet Deus niſi ille eiuſdem mali contagione in-

11 fectus, † æqualitatem Dei affectaſſet, quod Adamo obiectum fuiſſe, ex his verbis arguit Auguſt. lib. 11. de Gene. ad liter. c. 39. (Replicatū eſt, ait in caput ſuperbi, quo exitu concupierit, quod dictum eſt à ſerpente, eritis ſicut Dij. Ecce (inquit Adā) factus eſt, quaſi vnus ex nobis] verba Dei ſunt quibus non omnino illudit Adamo, ſed ei per quendam ſarcaſmum Diaboli mendacium exprobrat, cuius impulſu in mortis laqueos inciderat, vt grauiter exponit Theodoret. Quæſtion. in Gen.

Qua in re ſunt etiam iſta, quę ſuſpicioni, & crimini locum dant. Primùm quia negligens fuit in mulieris repre-

12 henſione, potuit enim † imò debuit eam reprehēdere, & nō reprehendit, ex quo ei aſſentiri videtur, vt patet ex illo Hierony. in c. error. 73. diſtinct. c. 2. de hęret. & Turrecre. in ſumm. de Eccleſ. 2. p. lib. 4. c. 16. verſ. vigeſimus

13 modus conuincendi errantem. † imo ex eo pertinax iudicari debet, quia cum potuit, noluit errori reſiſtere. d. c. qui alios. de hæret. & ibi Turrecre. & probatur ex text. in c. facientis. 86. diſtinct. facientis (inquit Ioa. Papa) procul dubio culpā habet, qui quod potuit corrigere, emendare neglexit, & Alphonſ. de Caſtro de iuſta hæreticorum punitione, lib. 2. c. 25. Ioan. Rojas de hęret. 2. p. n. 58. & 80. aſſertio. 3. qui

14 † alios, cùm poteſt, ab errore non reuocat, ſe ipſum errare demonſtrat. Id in ſe ipſum apud Senecam in Troade iudicat Agamemnon.

—— in me culpa cunctorum redit.
Qui non vetat peccare cum poſsis iubet.

Nec minus in iure id obtinet, & eſt textus in cap. 2. de hæret. & c. & ſi Iudæos. de Iudæ. At maximè apud Deum, vt eſt Leuit. c. 5. [niſi indicauerit (inquit) portabit iniquitatē ſuam,] & manifeſtiùs in Deutero. c. 13. ſi tibi voluerit perſuadere frater tuus, filius matris tuę, aut filius tuus, vel filia, ſiue vxor, quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus, quem diligis vt animam tuam, clam dicens: eamus, & ſeruiamus Dijs alienis

nis, quos ignoras tu, & patres tui, cunctarũ in circuitu gentiũ, quæ iuxta vel procul ſunt ab initio, vſq; ad finẽ terræ, non acquieſcas ei neq; audias, nec parcat ei oculus tuus, vt miſerearis & occultes eũ, ſed ſtatim interficies, ſit primum manus tua ſuper eum, & poſt te omnis populus mittat manũ, lapidibus obrutus necabitur, quia voluit te abſtrahere à Dño Deo tuo, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo ſeruitutis, vt omnis Iſrael audiens timeat, & nequaquam vltra faciat quippiã, huius rei ſimile,] hęc ibi. Atq; ob id egregiè affirmat D. Ambr. lib.6. offic. c.24. quod vbi

15 † commune periculũ eſt, id diſsimulare, peccatum non eſt leue: & Paul. ad Romanos c.1. inquit [nõ ſolùm eos dignos eſſe morte, qui malũ faciunt, ſed qui facientibus cõſentiunt.] Idem Pontificũ ſanctionibus corroboratur c. 1. de offic. delegat. & c. mulieres. c. nuper. & c. quanto. vbi DD. de ſentẽt. excomm. l. non ſolùm. §. ſi mandato. ff. de iniur. & l. ijs qui opem. ff. de furt. quod quidẽ in crimine hæreſis, eò maiorẽ vim habet, quòd certius diſcrimen ſaluti animæ intenditur. Vnde autẽ grauius periculũ imminet, maiori etiam cautione & diligentiâ, ne procreetur, prouidẽdum eſt. l. 1. §. ſed ſiquis. ff. de Carbon. edict. text. in c. vbi periculũ de elect. libr.6. ne modicum fermentum (vt ait Paul. ad Galatas c.5.) totã maſſam corrumpat, vt probatur ex c. corripiantur in fin. 24. q. 3. & in c. [reſecandæ, inquit, ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ouis repellenda, ne tota domus maſſa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putreſcant, intereant. Et eo in loco aduertunt Abb.

16 Anchar. & Felin. aſperiùs acerbiuſq; † ea crimina eſſe in primis coercenda, quę in Chriſtianam religionem, & in omniũ iniuriam cõmittuntur. Quare ſi Euæ cupiditati fortiter Adam reſtitiſſet, cõtagioni & futuris criminibus proculdubio obuiam itum foret.

17 Secundò † negligens fuit, illam non puniẽdo, quę ſibi ſubdita erat, vt Paul. ait 1. Cor. c.11. & Gen. c.3. & c. mulier debet. 33. q.5. & multis prob. Robert. Bellarmin. lib.3. de controuerſ. Chriſt. fidei, c.7. quia non vir de muliere, ſed mulier de viro facta eſt: debuerat enim illam ſupplicio irrogato cohibere. At quia officio defuit, ideo videtur ei fauiſſe, & culpam ſine dubio

18 eandẽ contraxiſſe. Nã vt inquit † Innocẽ. in c. error. 83. diſtinct. [error, cui non reſiſtitur, approbatur, & veritas, cum minimè defenſatur, opprimitur: negligere quippe cum poſsis perturbare peruerſos, nihil eſt aliud, quam fouere: nec caret ſcrupulo ſocietatis occultę, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Et Pius Papa in cap. quid enim. ead. diſtinct. [quid enim (inquit) prodeſt illi ſuo errore non pollui, qui

19 cõſenſum præſtat errãti.] † Rectores etiã ſimili pœnã plectũtur, ſi facinora neglexerint vindicare, tex. in c. cum æterni. de ſentent. & re iudic. lib.6. & ibi gloſ. in verb. cõdemnandus. Quod etiã fulcitur, quia officiales qui maleficia diſsimulatione nõ vindicarunt, acriter puniẽdi ſunt. per tex. in l.1. C. de deſert. lib.12. & ibi Bart. & Ioan. de Platea in l. fina. C. de public. lætit. eod. lib. idem cõprobatur ex eo, quia qui negligit facere iuſtitiã, punitur tanquã criminis cõſcius, vt in l. fin. C. nè ſanct. baptiſ. itere. & in l. ſiquis in hoc genus. C. de Epiſcop. & cler. not. Bal. in l. nõ ſolùm. C. de merc. & merci. lib. 10. Vnde aliquẽ iniuſtè & ſcienter cõdemnans, ſimilitudinẽ ſupplicij damnatur. & l.25. tit.22. p.3. Marcus Anto. Blanc. in pract. crimin. in verb. mãdando. nu. 2. pag. 850. poſſuntq; ob id ab officio remoueri. c. ſi qui Epiſcopi. 1. q.1. gloſ. Hoſtienſ. & commu. DD. in c. excõmunicamus. 1. §. vlt. de hæret.

B 3 Poſtremò

Poſtremò quid illo ſigno ad euincẽdum infidelitatis crimen apertius, quod imperio ſummi Dei neglecto, vetitum fructum deguſtarit, coniugis, & Diaboli conſilia ſecutus. Facti autem coniectura probabilis ab indicijs externis ducitur, vt ex Iuriſconſultis conſtat ex c. cõtra Chriſtianos. de hæreticis lib. 6. Eymericus in 3. p. Directorij, tit. de ſignis, & indicijs, quibus hæretici cognoſci poſſunt, & ibi Franc. Pegna Comment. 24. pag. 471. & Comm. 110. in q. 61. de quæſt. ſeu torment. nu. 5. pag 645. & Symancas de Cathol. inſtit. titul. 50. de præſumpt. & ſuſpicion.

Primum hominis peccatum non fuit infidelitas, ſed ſuperbia.

CAP. IX.

SVMMARIVM.

1 *Primum peccatum Scoto & D. Bonauenturæ quod videatur.*

2 *Primum peccatum ex mente D. Thom. quodnam fuerit.*

3 *Primus actus ſuperbiæ eſt nolle parere imperio, & preceptis alicuius.*

4 *Diabolus iiſdem armis, quibus ipſe perijt, hominem aggreditur.*

5 *Superbia quid ſit.*

6 *In ſtatu innocentiæ nullus extitit motus inordinatus, qui rationis dominium detrectaret.*

7 *Adam, & Eua, quia præcepto Dei non obedierunt, inferiorem partem rebellem experti ſunt.*

8 *Amor immoderatus erga coniugem non fuit primum peccatum.*

9 *Actus circa finem potior eſt, quàm circa media.*

10 *Amor propriæ excellentiæ, materia eſt ſuperbiæ.*

11 *Primorum parentũ mens nõ incidiſſet*

12 *in errorem niſi à Deo auerſa fuiſſet.*

13 *Peccata viam ad infidelitatem ſternunt.*

NEQVE hac de cauſa nos primum hominis peccatũ, infidelitatẽ facimus. Nam conſentiens eſt omnium Theologorum
1 ſententia. primum † peccatũ Euæ fuiſſe ſuperbiã, vt docet S. Th. 2. 2. q. 163. & cæteri Theologi in 2. ſentent. diſtinct. 21. & 22. de Adamo S. Bonauẽ. & Scotus loco citato paulò antè aliter ſenſerunt. Primum ſcilicet eius peccatũ fuiſſe immoderatũ amorem erga coniugẽ, non quidẽ carnalis cõcupiſcentiæ, ſed humanę amicitiæ. S. verò Thomas vtriuſq; parentis pri-
2 mũ peccatũ † docet fuiſſe ſuperbiã, quæ ſententia veriſſima eſt. Nã & cũ diuinis literis, & cum teſtimonijs Patrũ, & cũ ipſa ratione maximè cõgruit cum ſcriptura: Eccleſiaſt. 10. dicitur: [Initiũ ſuperbię hominis apoſtatare à Deo, quoniã ab eo, qui fecit eum, receſsit cor eius] & alibi [Initiũ omnis peccati ſuperbia. Hinc D. Auguſt. ſuper Gen. lib. 11. [initiũ (inquit) omnis peccati eſt ſuperbia] & de verbis Dñi ſerm. 54. dicit [prior in vitijs eſt ſuperbia, non enim inuidia parit ſuperbiã, ſed ſuperbia parit inuidiã: nõ enim inuidet niſi amor excellẽtiæ: amor autẽ excellentiæ ſuperbia vocatur, radix ergo cũcti mali, & princeps omnium vitiorũ ſuperbia eſt.] Eccleſiaſ. d. c. 10. ex qua virulẽta radice ſeptẽ capitalia vitia proferũtur: inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, auaritia, vẽtris ingluuies, & luxuria; ſuperbia ergo, ſi propriè accipiatur, reſpicit defectũ ſubiectionis hominis ad Deũ, quatenus aliquis ſe extollit ſupra id, quod eſt ſibi præfixũ, ſecundũ diuinam regulã, vel menſuram, ex doctrina D. Th. 2. 2. q. 84. art. 20. & 2. 2. q. 77. art. 5. & vt dicit Greg. lib. 34. Moral. [ſuperbia euidentiſsimũ ſignũ eſt reproborũ, cunctis namq; ſuperbã apud ſeſe cogitatione tumẽtibus

bus ineſt clamor in locutione, amari-
tudo in ſilẽtio, deſolatio in hilaritate;
furor in triſtitia, inhoneſtas in actio-
ne, honeſtas in imagine, erectio in in-
ceſſu, rancor in reſponſione: [quod
idem confirmat Tobias illis verbis c.
4. [ſuperbiam nunquam in tuo ſen-
ſu, aut in tuo verbo dominari permit-
tas, in illa enim initium ſumpſit om-
nis perditio] & Paul. Rom. c. 5. [ſicut
enim per inobedientiã vnius homi-
nis peccatores conſtituti ſunt multi;
ita per obedientiam vnius hominis
iuſti conſtituentur multi,] quo loco
Apoſtolus loquitur de peccato Ada-
mi, & Euæ; ſiquidem in Adamo om-
nes moriuntur. 1. Corint. c. 15. [Et per
vnum hominem peccatum in mũdo
intrauit, in quo omnes peccauerunt]
ad Rom. 5. Sermo eſt de primo pecca-
to, non de cæteris, quæ poſt primum
commiſit. Nam per primum peccatũ
omnibus ornamentis, gratia Dei, &
originali iuſtitiã ſpoliatus fuit, cuius
priuatio eſt in eius poſteris per origi-
3 nale peccatum. Porrò actus † primus
ſuperbiæ eſt nolle parere imperio &
præceptis alterius, quæ ipſa eſt ino-
bedientia, quod luculenter docet
Eccleſiaſt. c. 10. [Initium ſuperbiæ ho-
minis apoſtatare à Deo,] vbi oſtendit
Eccleſiaſtic. primum ſuperbiæ actum
fuiſſe nolle legi Dei obtemperare,
quod perſpicuè declarat S. Tho. 2. 2.
q. 162. art. 7. ſimile eſt illud Hierem. 2.
[à ſeculo confregiſti iugum meum: ru
piſti vincula: dixiſti, nõ ſeruiam.] & S.
Baſilius in orat. quod Deus ſit autor
malorum, & probatur ex text. in cap.
baſis ita. & ibi gloſ. verb. cum verò.
4 23. q. 4. Quamobrem, inquit, † dolis
hominem aggreſſus eadem ambitio-
nis cupiditate, quâ vellet ab initio ſi-
milis eſſe Deo, hac rurſus ad decipiẽ-
dum nos vſus, lignum oſtendit, cuius
contactu pollicitus eſt hominẽ ſimilẽ
fore Deo. Ioan. Chryſoſt. Homil. 16. in
Geneſ. [igitur (inquit) vt diuinitatem
mente ſuâ imaginata eſt, ad eſum pro
perauit.] D. Auguſt. de Geneſ. ad lite-
ram lib. 10. c. 30. [Quando (inquit) his
verbis crederet mulier, à bona atque
vtili re ſe fuiſſe prohibitos, niſi iam
ineſſet menti amor ille propriç pote-
ſtatis; & quædam de ſe ſuperba præ-
ſumptio, quæ per illam tentationem
fuerat conuincenda, & humilianda:]
& idem Auguſt. in Enchiridion cap.
45. recẽſens actus malos, & quaſi par-
tes peccati primi hominis in primo
loco ſtatuit ſuperbiam. [Superbia (in-
5 quit) † eſt quâ homo in ſua potius eſ-
ſe, quam in Dei poteſtate dilexit, tẽ-
dens ad inordinatum appetitum ex-
cellentiæ.] Hinc Auguſt. 14. de ciuit.
Dei [ſuperbia eſt peruerſæ celſitudi-
nis appetitus.] S. Thom. ait extollen-
tiam eſſe, quâ quis ſe extollit ſupra id
quod eſt ei præfixum à diuina regula:
2. 2. q. 162. art. 1. idem. S. Leo ſer. 5. de
Natiuit. Domini. S. Proſper libr. 2. de
vita contempl. c. 29. [Et mihi quidem
(inquit) videtur quòd non ederet de
ligno prohibito niſi concupiſcerent,
nec concupiſcerent niſi tentati, nec
tentarentur, niſi deſerti, nec deſere-
rentur à Deo, niſi ipſi prius deſererẽt
Deum, nec deſererent Deum, niſi ſu-
perbirent, & ſimilitudinem Dei mi-
ſerabiliter appetiiſſent: & S. Fulgen-
tius lib. 1. de Incarnati. & gratia Chri-
ſti c. 22. S. Gregor. libr. 4. moral. c. 9. &
in lib. de paſtor. c. 8.

Sed omiſsis Patribus, rationũ mo-
mentis ſtabiliamus, ſuperbiã eſſe ma-
trem infidelitatis, conſtat quidem in-
ter actus malos, priores eſſe interio-
res: nam cùm principio homo ita cõ-
ſtitutus eſſet, ac tam admirabili par-
tiũ inter ſe vinculo connexus (ex quo
vno vel atheus ille Galenus opus cæ-
leſte cogitur illum confiteri libr. de
vſu partium, idemque Theophilus
medicus libello de hominis fabrica)

vt inferior ſuperioris imperium re-
ctiſsimè ſequeretur, neque ei repu-
gnare vllo modo poſſet, quandiu ſu-
perior in officio permanebat à Dei
6 præſcripto ſuſpenſa, nunquam † ab
eius lege diſcrepans, non potuit ſen-
ſus, & cupiditatis motus turbidus ali-
quis exiſtere, atque rationis domina-
7 tum detrectare. Certum enim eſt †
mentem (quæ in homine eſt imago
Dei) per ſenſus agere; quod docue-
rūt Philoſophi omnes, qui de Natura
ſcripſerūt, præ cæteris autem Neme-
ſius lib. περὶ τοῦ ἀνθρώπου, & Gregorius
Nyſſenus περὶ τῆς κατασκευῆς; adeo
quidem vt illa mens ſiue quæ in ho-
mine eſt vis, & facultas intelligendi
per ſingulas ſenſuum ſedes incedens,
ac permeans efficiat vniuerſa. Quod
oculis obijcitur illa videtur: quod au-
ditui dicitur, excipit; quod cordi eſt,
amat: quod non facit ad voluptatem,
reijcit; & manu tanquam miniſtra
vtitur ad id omne quod ſibi offertur.
Illa igitur niſi prius Dei neglexiſſet
imperium, & pluris diaboli technas
quàm veritatis verba feciſſet, niſi de-
niq; ſuperiori ſui parti, partes inferio-
res præfeciſſet tanquam murus æ-
neus ſteriſſet in illo innocentię ſtatu,
ſenſus nec rebelles, nec contumaces
expertus eſſet. At certè factum eſt,
8 vt † amor erga vxorem immoderatus
primum peccatū Adami fuerit: neq;
ſolùm de amore carnalis cōcupiſcen-
tiæ loquor, ſed etiam de amore illo ſo-
cialis beneuolentiæ, quam D. Bona-
uent. & Scotus primum peccatū ſta-
tuunt: nam & ille amor rei ſenſibilis
erat, videlicet, conſortij humani & ſo-
cialis vitę: eius iacturam facere Adam
nolens, maluit legem Dei perfringe-
re, quàm vitæ ſociam contriſtare.
9 Et quia † actuum interiorum, qui-
que circa bonum intelligibile ver-
ſantur, potior eſt actus circa finem,
quàm circa medium, (ſiquidem me-
dia expetuntur propter finem; non
contra, vnde Iuriſperiti dicunt, quòd
finis denotat qualis ſit res cēſenda, &
Bart. in l. ambitioſam. ff. de cred. ab or-
din. faci. dicit: in ordine intellectus fi-
nis eſt principiū, & illud dicitur eſſe
finis, ad quod intellectus principali-
ter tendit (omnis ars & virtus atque
adeo vir omnis ad id, ad quod perti-
net finis, debet diſponi. S. Tho. 2.2. q.
15. art. 2. Finis autem homini propoſi-
10 tus in malis, eſt excellentia † propria,
& hæc quidem ſuperbiæ eſt mate-
ries. Sequitur igitur, non infidelita-
tem aut aliquid aliud, ſed ſuperbiam
primum peccatum vtriuſque primi
parentis fuiſſe. Nec potuit mens illo-
rum diuino lumine collucens in er-
11 rorem induci: niſi † antea per auer-
ſionem à Deo illo lumine orbata fuiſ-
ſet, denſiſsimis tenebris circumfuſa,
vt D. Auguſt. ratiocinatur libr. 14. de
ciuit. Dei, cap. 13. quemadmodum
nemo in animum induxerit ſolem
non lucere, dum ſolem intuetur ad-
12 uerſum, ergo † infidelitatem primo-
rum parentum auerſio à Deo, & pec-
catum præceſsit, poſtea verò ſubſe-
cuta fuit infidelitas, copioſè Bellarm.
libr. 3. cap. 4. Itaque mater infideli-
tatis eſt ſuperbia, eodem Auguſtin.
autore in lib. de Paſtor. cap. 6. [ſuper-
bia (inquit) infidelitatem præceſsit,
non è contrario, niſi filiam matrē an-
13 tiquiorem facimus]. Et † quidem per-
ditos mores atque legum diuinarum
contemptus viam ad infidelitatem
ſternere, autor eſt Paul. 1. ad Ti-
moth. cap. 1. [habens (inquit) fidem &
bonam conſcientiam, quam quidam
repellentes circa fidem naufragaue-
runt,] & Timoth. 6. [Radix omnium
malorū eſt cupiditas, quam quidam
appetentes errauerunt à fide.] Ex his
igitur liquidò patet, primos parentes
infideles fuiſſe, iuſteque in eos ſupre-
mum iudicem grauiter animaduer-
tiſſe,

ciſſe, & ſuo exemplo diligentiam in fide tuenda, & hæreſi profliganda ſuppliciorum ſeueritate ſtatim in ipſis principijs poſteros Inquiſitores docuiſſe.

Adam transgrediendo diuinum præceptum grauiùs peccauit, quàm Eua.

CAP. X.

SVMMARIVM.

1 *ADam morem gerens Euæ ſe veniâ dignum putauit.*

2 *Adam grauius peccauit, quia fœminâ prudentior ſerpentis fraudes poterat detegere.*

3 *Mulier hoſtem habuit multò callidiorem, & fortiorem viro.*

4 *Adam in agnoſcenda culpa durior fuit, & tardior Euâ.*

5 *Caietanus multis nominibus peccatum Euæ extenuat.*

6 *Adam ab effectu pœnæ grauius peccaſſe conuincitur.*

PRIVSQVAM ad iudicij conſtitutionem veniamus, & ſententiam æquiſsimi, & principis Inquiſitoris expendamus, plurimùm ad rem facit pertractatam habere illam quæſtionē, quæ in dubio adhuc verſatur: vter grauiùs deliquerit, Adamúſne; an Eua. In vtramque partem ſunt non leuia argumentorum momenta, primum non eſt ſilentio prætereundum, quod Auguſtinus lib. 11. de Geneſ. ad liter. cap. 35. & lib. 14. de Ciuit. Dei, innuiſſe videatur parem vtriuſque culpam, atque exæquatam peccati magnitudinem. Sunt item qui aliter ſentiant, quorū pars Euam errati grauioris damnat, pars Adamo maiorem culpam tribuit. Chryſoſt. homil. 7. ad popul. Antiochen. manifeſtè docet Adamum multò leuius crimen admiſiſſe, [conſidera (inquit) cur non Euam vocauit; non vocauit ſerpentem; ſed qui omnium leuiſsimè peccauerat, hunc primùm in ius vocat, vt ab eo incipiens qui veniâ dignus videbatur, in eam quæ multùm peccauerat, mitiorem ferat ſententiam.] Auguſtin. etiam mulieri exaggerandam quandam blaſphemiam adſcribit, lib. 2. de Geneſ. contra Manich. cap. 15. quaſi in animum induxerit in Deum cadere potuiſſe inuidentiam, & mendacium, ſecus autem de Adamo iudicat, leuiculā

1 † exiſtimaſſe illum ſe noxam contracturum, & dignam veniâ, ſi in eo, cui fidem minimè adhibebat, cōiugi gratificaretur. Ita Auguſtin. lib. 14. de Ciuit. Dei, cap. 11. [Inexpertus, inquit, diuinæ ſeueritatis Adam in eo falli potuit, vt veniale crederet eſſe commiſſum.] Idem & lib. 11. cap. vlt. inſinuat, Adamo credibile non fuiſſe, quod eos Deus ab eſca illius ligni inuidendo prohibuiſſet; quare minorem Adamo inhæſiſſe infidelitatis labem, ex eo non obſcurè colligi, auget crimen Euæ, quod virum blanditijs in errorem induxerit.

At quamuis hæc ſententia probabilis ſit, ſcriptorum nobiliſsimorum autoritate, & rationibus quibuſdam ſtabilita, veriſimilior nihilominus eſt opinio quæ Adamum maius crimen conſciuiſſe, & maiorem culpam ſuſtinuiſſe tradit, quod ex vtriuſq; cōtentione facilè eſt cognitu. Vt enim perſonas inter ſe conferamus, Adamus

2 † mulieri longè præſtabat ſapientiæ perſpicacitate, & ſolertiâ; quâ fraudes aduerſarij detegere, technas deprehendere, omneſque artes in exitium ſuum comparatas ſubodorari

 poterat;

poterat; tum erat robore animi firmior, & ad conatus diaboli infringendos, & eludendos fortior: plura item Deus in eo beneficia collocauerat, vt recti eſſet obſeruantior, & diuinis præceptis obſequentior: præterea Euæ non ſocium modò, ſed caput & ducem dederat conſilij capiundi autorem, & vitæ totius moderatorem, vt ignorantem doceret, errantem corrigeret, nutantem confirma-
3 ret, lapſam erigeret, ad hæc vir † hoſtem ad oppugnandum minus valentem habuit, mulier callidiorem, & multis partibus ſuperiorem, tum multùm refert ad continendum in officio animum, à quo quis legem accipiat. Adamus Deum ipſum interdicentem ſibi fructus illius eſum, & legem promulgantem audierat: mulier verò eam ab Adamo acceperat diui-
4 næ voluntatis interprete. Adiungo † in agnoſcenda culpa duriorem fuiſſe virum coniuge, & ad peccati confeſſionem tardiorem. Inſuper acerbior illa reprehenſio, quâ Deus in virum inuehitur vehementiùs, & mortis ſententiam ſoli illi denunciat ijs verbis: [puluis es, & in puluerem reuerteris.] Omitto Caietani ſenten-
5 tiam, qui peccatum † Euæ mirum in modum extenuat, exponens illa verba Geneſ. 3. [Tulit mulier de fructu arboris, & comedit:] aſſerit in primis illud peccatum Euę fuiſſe minimum. Tum ex radice, hoc eſt, affectu libertatis, tum ex modo peccandi; appetitus, nimirum, diuinæ ſimilitudinis, tum ex re appetita (quæ fuit ſcientia boni & mali) tum ex ſpecie actus exterioris (qui fuit comedere fructum pulchrum oculis & ad veſcendũ ſuauem) tum ex occaſione peccandi, (fraude, ſcilicet, & dolo ſerpẽtis) tum denique ex conditione, quia mulier
6 erat. † Poſtremum eſt, quo clarè Adamum grauius peccaſſe conuincitur, miſeriæ humanæ ex illo veluti fonte origo, mortis initium, iactura maxima diuinarum virtutum continuò conſecuta: Si enim Adamus non deliquiſſet, nullum incommodum ad Euam aut Adamum ipſamúe poſteritatem perueniſſet.

TITVLVS SECVNDVS.

De modo, quo Deus proceſsit contra Adamum, & de modo procedendi ſancti Officij.

Deus ad punitionem primorum parentum ſeſe accingit, & traditur forma procedendi.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *DEVS primus Inquiſitor ſe ad inſtructionem proceſſus contra primos parentes accingit.*

2 *Deus Adam citauit docens, reis diem eſſe dicendam.*

3 *Citatio fit, vt quis ſe defendat, ſi ſua intereſt.*

4 *Nullitas proceſſus ſequitur ex defectu citationis.*

5 *Adamus, vt nullitas proceſſus excluderetur, iudicio ſiſtit.*

6 *Præſentatione factâ Adami, Deus de crimine*

de crimine inquirit.
7 *Adamus Euam, Eua ſerpentem quòd ſe deceperit, cauſatur.*
8 *Serpentem quare Deus non inquiſierit.*
9 *Dæmon impœnitens eſt, nec habet vnde peccatum ſuum poſſit excuſare.*
10 *Dæmon obſtinatus, & quare.*
11 *Angeli poſt adhæſionem, immobiliter rebus adhærent.*
12 *Angelorum bonorum voluntas confirmata eſt in bono, malorum in malo.*
13 *Angeli inflexibile habent liberum arbitrium, nec diſcurrere poſſunt.*
14 *Angeli non potuerunt recuperare gratiam amiſſam poſt peccatum.*
15 *Angelis fuit lapſus, quod hominibus fuit mors, ex D. Damaſceno.*
16 *Deus reprehendit primos parentes, quia ſeptupliciter actum peccati violauerant.*

MISERANDVM igitur tam præclaræ naturæ naufragium, ſanguineis lacrymis deplorandum, quòd primi parentes tantis dotibus adornati, ad ſcopulos infidelitatis impegerint: quare nō debuit tam atrox ſcelus & horrendum facinus
1 impunitum relinqui. † Statim igitur Deus omnium Inquiſitorum hæreticæ prauitatis primus magiſter & maximus, ſe ad illorum iuſtam & iuridicam punitionem accingit. Volens igitur in delictū Adæ inquirere, quaſi edictum generale propoſuit, & primos parentes citauit, vt in ius vocati ambularent, & iudicium acciperent, dicens (Geneſ. 3.) Adam, Adam
2 vbi es? docens iudices, † antequam iudicent & ſententias proferant, citandos eſſe reos, quò ſibi ipſi prouideant, ſeq; defendant. Cui doctrinæ conſonum eſt illud, quod habetur in Clement. paſtoralem. de re iudic. & in Clement. ſæpè. de verb. ſign. Bart. in verb. figura. in extrauag. ad reprimendum. Marian. Socinus de dilationib. art. 2. & quamuis Deo omnia ſint manifeſta, & ſciret ipſe Deus, vbi nā eſſet Adam, tamen ratione prædictà illum citauit, vt ſi vellet, ſe defende-
3 ret: fit enim † citatio, vt quis ſe defendat, ſi ſuâ intereſt. l. de vnoquoque. ff. de re iudic. & l. nam ita Diuus. ff. de adoptionib. nimirum cùm citatio ſit defenſio de iure naturali. text. in l. defenſionis. C. de iure fiſci. lib. 10. & in l. vt vim ff. de iuſt. & iur. Maranta in ſpecul. 4. part. diſtin. 9. num. 9. idem 6. part. titu. de citatione num. 3. cum ſequentib. Panorm. in c. in cauſis. de ſentent. & re iud. Afflict. deciſ. 283. & ibi Vrſillus num. 12. Angel. in l. princeps. ff. de legib. num. 2. cum allegatis Andr. Gail. practicar. obſeruation. obſeru. 75. & DD. in d. l. nam ita Diuus. ff. de adoption. Hinc eſt quod ſtatutum non valeat, diſponens ſententiam latam contra non citatum
4 firmam eſſe: quia nullitas † ex defectu citationis procedens, ſtatuto tolli non poteſt Bald. in l. 1. C. quom. & quand. iudex. Dec. conſ. 686. num. 27. incip. [viſo puncto, quod procedit] etiam in ſententia Principis, quia iſte ordo eſt iuris naturalis. Angel. in d. l. princeps. ff. de legib. per d. Clement. paſtoralem. & c. 2. de cauſ. poſſeſſ. & propriet. Bart. in l. Diui. ff. de iur. aut. annul. & DD. in d. l. Diuus. & in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſthum. & hoc etiam fit, quia à citatione iudicium incipit. §. final. Inſtit. de pœn. temer. litigan. & probatur ex ordine titulorum ff. veteris, & tradidit Specul. in tit. de citat. in princ. Et de materia loquitur egregiè Paul. Caſtren. in l. conſentaneum. C. quomodo & quand. iudex. Hac igitur de cauſa Deus vocat Adam, dicens: [vbi es?] ſciebat quidem Deus, vbi nam eſſet

eſſet,quamuis deliteſceret,ipſe enim cùm maleſeciſſet oderat lucem.Ioan. cap.3.voluit enim Deus illi ingratitudinem exprobrare,eò quòd tot beneficia in ſe collata deſpiciens & propriæ naturæ dignitatem oblitus, ad deceptorem diabolum turpi defectione deſciuerit: & quia effectus citationis eſt in iudicio comparere, vt excluderetur omnis ſcrupulus, † &
5 nullitas proceſſus,ſui copiam fecit,vt ſuâ præſentiâ citatio conualeſceret, cui ſubſcribunt Marian. Socin. tit.de citation.arti.6.n. 21. & text.in d.l. de vnoquoq; ff.de re iudic. vbi hoc latè explicat Zaſius nu.6.&commun.DD. in l.etiam §.final.ff.de minorib. & in. l.1.ff.de in ius vocand.Feli. in c.illud. nu.8.de præſcriptionib.vbi dicit ſpõtaneam & voluntariam comparitionem validare citationem, & interrumpere præſcriptionem,per tex.in dict.l.1. §.ſed ſi.ff. de ferijs,eleganter Vancius de nullita.ex defect.citationis, nu.17.

6 Facta autem † præſentatione Deus de perpetrato crimine inquiſiuit.
7 Adã cauſam dicit, & quaſi † ſe excuſet culpam trãsfert in vxorẽ dicens: ſe ab illa acceptum comediſſe,& deceptum peccaſſe:at illa in ſerpentem culpam criminis retorquebat. Ser-
8 pentem verò Deus † non inquiſiuit: quia ſecundum Auguſt. lib.2. contra
9 Manich. † dæmon non poteſt confiteri ſalubriter peccatum ſuum, nec habet vnde ſe excuſet,nec eſt in via, vt ad pœnitentiam reuertatur. Hoc enim poſtulat eius conditio quia cùm Angelus ſit naturâ merè intelligens poſt plenam & deliberatam apprehenſionem iudiciumque determinatum adhæret,cui ſemel adhæret, immobiliter: etenim cum voluntas ſequatur intellectum, ad apprehenſionem eius immobilem,ſequi in voluntate electionem immobilem neceſſe eſt,quæ ratio eleganter aſsignata eſt à Damaſceno.2.de fide,c. 4. vbi concludit, dæmonem eſſe inadeptiuum pœnitentiæ, quia eſt incorporeus & immortalis, ex immaterialitate namque ſequitur gradus intelligendi eximius,qui eſt intelligere ſine diſcurſu, & ex tali gradu intelligendi oritur firma adhæſio in voluntate. Et hoc idem inſinuauit D. Thomas.1. part. q. 64. art. 2. & Dominic. Bañes in. d. 1.parte D.Tho. vt ſuprà, vbi contra Scotum in. 2. diſtinct.7.quæſt. 1.Du-
10 randus eadem diſtinct.apertè dicit † obſtinationem Dæmonum, ob quam reſipiſcere nequeunt,eſſe non ſolùm diuini auxilij denegationem, propter quam impoſsibilis eſt illis fructuoſa pœnitentia, verumetiam duritiem quandam & prauam voluntatis affectionem, quâ dæmones immutabiliter adhærent prauo fini, in quem ſe retulerunt in vltimo inſtan-
11 ti viæ.† Adhærent autem immobiliter Angeli, cui ſemel adhærent,quia ſtatim à principio ſui eſſe habent totam ſuam perfectionem naturalem,id eſt,ſpecies inditas,& perfectũ lumen per quæ ſimul cognoſcunt eſſentiam rei & omnia conuenientia & diſconuenientia.Homo verò id facere nequit, quia ex defectu huius perfectionis procedit in indagando veritatem ex vna re in aliam, diſcurrendo & componẽdo.Diſcrimen autem huius veritatis his verbis elegantiſsimè docet D.Thomas art. 2. citato in corpore,dicẽs: [differt autẽ apprehẽſio Angeli ab apprehenſione hominis in hoc,quod Angelus apprehẽdit immobiliter per intellectũ, ſicut & nos immobiliter apprehendimus prima principia,quorũ eſt intellectus.Homo verò per rationẽ apprehendit mobiliter diſcurrẽdo de vno ad aliud, habẽs viam procedendi ad vtrumq; oppoſitorum:vnde & voluntas hominis ad-

hæret alicui mobiliter, quaſi potens etiam ab eo diſcedere, & contrario adhærere. Voluntas autem Angeli adhæret fixè & immobiliter, & ideo ſi conſideretur ante adhæſionem, poteſt liberè adhærere, & huic, & appoſito: in his ſcilicet, quæ non naturaliter vult. Sed poſtquam iam adhæſit, immobiliter adhæret, ideò conſueuit dici quod liberum arbitrium hominis flexibile eſt ad oppoſitum, & ante electionem & poſt: liberum autem arbitrium Angeli eſt flexibile ad vtrumque, oppoſitum ante electionem, ſed non poſt. Sic igitur & boni Angeli ſemper adhærentes iuſtitiæ, ſunt in illa confirmati, mali verò peccantes, ſunt in peccato obſtinati: hæc D. Thomas, & etiam q. 16. de malo, art. 5. idem tenet, quem ſequuntur ferè omnes eius diſcipuli. Capreol. diſt. 7. q. 2. & Caietan. ſuper hunc articulum D. Thom. Palud. in 5. diſtinct. 50. quæſt. vnica, & Alexan. Alenſis 3. par. q. 1. memb. 2. quare D. Thom. in d. art. 2. refutans opinionem Origenis, dicit contrariam doctrinam repugnare ſacræ Scripturæ, & eſſe tanquam propoſitionem erroneam re-
12 futandam, † & tenendum firmiter ſecundùm fidem Catholicam, quòd voluntas bonorum Angelorum confirmata eſt in bono, & voluntas dæmonum obſtinata in malo: ideoq; reſipiſcere neque flecti in bonum poteſt, quemadmodum Angeli beati nequeunt in malum declinare, vnde Bañes art. 2. allegato, concluſione primâ dicit ab hac veritate recedere eſſe temerarium. Fundatur autem hoc in
13 doctrina tradita D. Thom. quod † Angeli habent inflexibile liberum arbitrium poſt adhæſionem, nec diſcurrere poſſunt. Quod autem ſtatus damnationis etiam ad impœnitentiam illos adiuuet, hoc formaliter non attinet ad noſtram difficultatem, cũ hoc etiam ſit commune omnibus damnatis. Huius noſtræ ſententiæ eſt Ludouic. Molin. in Comment. ſuper 1.
14 part. D. Thomæ. quæſt. 63. art. 6. concluſione 5. † vbi dicit Angelos non potuiſſe recuperare gratiam ſemel amiſſam per peccatum, & idcirco poſt primum peccatum euadere non potuerunt damnationem æternam. Ratio autem quare non potuerunt recuperare gratiam ſemel amiſſam, eſt, quia poſt adhæſionem ſunt inflexibiles liberi arbitrij, & ideo inadeptiui pœnitentiæ, quod in princi-
15 pio docuimus ex D. Damaſceno, vbi ſubijcit: † quod hominibus mors, hoc Angelis eſt lapſus: poſt lapſum enim non eſt illis pœnitentiæ locus, vt neque poſt mortem hominibus, [Idipſum tenent Gregor. Nyſſen. lib. 1. Philoſoph. cap. 3. Caſsianus collatione 4. cap. 14. Gregor. lib. 4. moral. c. 9. & 10. Iſidorus lib. 1. de ſummo bono cap. 12. ſentent. 11. Fulgentius de fide ad Petrum cap. 3. Autor libri de mirabilibus ſacræ Scripturæ libr. 1. cap. 2. Denique hæc eſt conſors & communis ſententia ſanctorum Pa-
16 trum.

Reprehendit † ergo Deus primos parentes tanquam ingratos, inobedientes, guloſos, cupidos, & ſuperbos, ſeptupliciter namque Adam peccati actum vitiauerat. Primò ſuperbiâ, quâ in ſua potius eſſe, quàm in Dei poteſtate dilexit. D. Auguſt. in Enchirid. cap. 45. Secundò amore coniugis immoderato. idem D. Auguſtinus libr. 11. de Geneſ. cap. vltim. Tertiò infidelitate, quâ Deo non credidit, ſed dæmoni dicenti, [nequaquam moriemini] D. Auguſt. in Enchirid. d. c. 45. Quartò curioſitate: ſollicitauit enim eum quædam experiendi cupiditas, inquit Auguſt. libr. 11. de Geneſ. cap. vlt. Quintò inobedientia particulari & expreſſa: come-

mediſti de ligno, de quo præceperam ne comederes] inquit Deus ad Adamum Gen. 3. Sextò excuſatione peccati [mulier quam dediſti mihi ſociam dedit mihi, & ego comedi] Geneſ. 3. Septimò læſione proximi, nam in Adam omnes moriuntur. 1. Cor. 15. actus autem infidelitatis communis fuit vtriq; vterq; enim credidit ſe non moriturum, ſed futurum ſicut Deum dicto cap. 3. Geneſ.

Sancti Officij Inquiſitores modũ procedendi à Deo mutuantur & eundem obſeruant.

CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *INquiſitores Dei formulas ſequũtur*

2 *Adam dicens ſe timuiſſe quia nudus eſſet, timoris ſui cauſam adſcribit Deo.*

3 *Peccatum aggrauat, qui culpæ patrocinium defenſionis adiungit.*

4 *Deus manifeſtat Adamo nuditatem non fuiſſe cauſam timoris.*

5 *Adam fatetur crimen nec humiliter petit veniam, ſed ſe excuſat ſuperbè.*

6 *Mulierem quare Deus interrogauerit.*

1 EODEM ordine † quo Deus contra primos parẽtes proceſsit, iuridicè etiã procedunt Inquiſitores contra hæreſis labe infectos, Nam primo eos per edictum euocãt, & citant, non prodeuntes trahunt, illoſque captos in obſcuros, ac ſecretos carceres detrudunt, eoque pacto in reos iudicio per eos accepto aut deſerto, de crimine inquirũt. Deus Adamum in abditis locis latitantem propter commiſſum crimen, & amiſſam gratiam euocauit, tum verò de crimine inquiſiuit. Adam verò cùm iudicio ſtitiſſet, verecũdiâ culpæ confuſus & metu pœnæ perterritus ſe excuſat, & commiſſum crimen diluere conatur, dicens: [Domine audiui vocem tuam, & timui, eò quòd nudus eſſem.] c. 3. Geneſ. (ac ſi Deo nuditas quam fecerat, diſpliceret.) Et ſic in
2 creatorẽ † timoris cauſam detorquet quòd ſe nudum condidiſſet, & abſq; veſtium præſidio, quo carnis turpitudinem operiret. Veruntamen excuſatio peccati, eſt aliud peccatũ, & auget delictum: nam licet qui ſe excuſat, delictum negando iuſtificetur apud homines, condẽnatur tamen apud Deũ:
3 imò peccatum † peccato addidit, qui culpę conſcius patrocinium defenſionis adiunxit, iuxta illud Prophetæ Pſalm. 140. [non declines (inquit) in verba malitiæ ad excuſandas excuſationis in peccatis:] & tradit Lactant. in lib. 4. diuinar. inſtitution. cap. 24. Vnde Gregor. lib. 22. Moral. ait: [vſitatum generis humani vitium eſt, libendo peccatum committere, & cõmiſſum negando abſcondere, & cõuictum defendendo excuſare.] & D. Bernard. de 12. gradib. humilit. [cum ſuperbo imputatur culpa, creſcit, non amputatur:] quia cum argutus fuerit, cor eius declinat ad excuſanda peccata. Multis autem modis fiunt excuſationes in peccatis: aut enim dicit, qui ſe excuſat, non feci, fecique, ſed bene feci: aut ſi malè, non multum malè, non malâ intentione: ſi autem de illo conuincitur, ſicut Adam & Eua, alienâ ſuaſione excuſare ſe nititur: Maximum ergo eſt excuſationis vitium. Nam, vt ait gloſ. ordin. ſuper Pſal. 14. [Quaſi cornu contra Deum erigit, qui per aliquos peccata ſua nititur excuſare, vt per diabolũ, vel per aliquos ſuaſores, vel pro neceſsitate ſtellarũ. Hinc autor Rhetor. ad Heren. lib. 2. volũtario facinori nulla

nulla eſt excuſatio imprudẽtiæ.] Ideo ex tali Adami aſsignata ratione, & excuſatione ipſum Deus conuicit de
4 crimine. Nuditas † enim timoris cauſa non fuit, quandoquidem ante ligni comeſtionem nudus iam erat: quæ tunc temporis nuditas, nec Deo diſplicebat, nec illi cauſa timoris fuit. Timor ergo aliunde ortum habuit; trahit à culpa originem; quæ in ligni eſu fuit conſummata. [Quis enim (ait Deus) indicauit tibi, quòd nudus eſſes, niſi quod ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti?] vt d.c.3. Geneſ. Adam videns timoris cauſam non fuiſſe nudi-
5 tatem, ſed admiſſum crimen, † fatetur illud, non tamen humiliter petẽdo veniam, ſed ſuperbè ſe excuſando, atque in alium culpam ſuam retorquendo, dicens: [Mulier quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi: & ego co-
6 medi.] Et quia † dum reus ſe excuſat, alium incuſat, interrogat Deus mulierem delatam dicens: [Quare hoc feciſti?] hoc ordine Deus procedit inquirendo, vt ad perpetrati criminis originem, & autorem deueniat; & vt omnes tali labe infecti debitum ſupplicium ac pœnam ſuſcipiant. Ipſa verò Eua ſerpentem culpat dicens: [Serpens decepit me.] Ab iſto igitur iuſtiſsimo Inquiſitore, hæreticæ prauitatis Inquiſitores ordinem habent procedendi, vt ex vno in aliud ad erroris ortum & originem perueniant.

Deus per ſe ipſum ſecretò hoc iudicium exercet, futuros Inquiſitores inſtruens.

CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *ADam princeps orbis Deum ſolum non alium pro Iudice, potuit habere.*

2 *Pilatus capite plexus quòd Chriſtum iudicaſſet.*

3 *Hæreſis crimen publicum.*

4 *De rebus Dei ſolus Pontifex ſummus ſtatuit.*

5 *Deus ſecretò proceſſum Adæ inſtruxit.*

6 *Daniel ſecretò anno ætatis duodecimo proceſſum in ſenes inſtruxit.*

7 *Reus criminis carceri mandatur nè quis cum eo communicet.*

8 *Deus quare non vſus teſtibus in proceſſu Adæ.*

9 *Confeſsio rei perire volentis ei non præiudicat.*

10 *Confeſsio geminata præiudicat rei dummodo ſubiectum ſtet crimini.*

11 *Hæreſis mente concipitur.*

12 *In primis parentibus confeſsio & conſcientia mille teſtes.*

13 *Deus in proceſſu Adæ formam Inquiſitoribus preſcripſit, quâ ſordes infidelium excutiant.*

14 *Propria rei confeſsio inter omnes probationes primatum obtinet.*

15 *Confeſsio rei tollit omnem ineptitudinem proceſſus.*

16 *Quare in hæreſi, ex ſola confeſsione reus damnari poſsit.*

17 *In alijs criminibus rei confeſsio teſtibus aut certis indicijs probari debet.*

18 *Acta non niſi Inquiſitori aut Officiali nota eſſe debent.*

19 *Inquiſitores & officiales ſancti Officij ſecretum tenentur ſeruare.*

20 *Inquiſitores ſecretum indicant conſultoribus ſancti Officij.*

21 *Inquiſitores, qui extra caſus à iure conceſſos ſecreta detegunt, peccant.*

22 *Qui contra legem facit in re graui non vrgente cauſa, non caret culpa.*

23 *Inquiſitores reuelantes ſecretum extra ordinem puniri poſſunt.*

24 *Secretum quod nam dici poteſt.*

25 *In materia Inquiſitionis quid dicitur ſecretum.*

NEC

NEC vacare myſterio credendum eſt quòd Deus ad hoc iudicium cõtra primos parentes proſequẽdum nullum Angelum delegauerit, ſed per ſeipſum tum ſecretò, & remotis arbitris, tum quæſitè, ac ſine teſtibus reum egerit. His omnibus certum eſt à Deo tum perſonarum, tum criminis adhibitam eſſe rationem. Et quidem in primis Adã reus erat vnà cum Euâ. Adam, inquam,
1 † quem paulò minùs ab Angelis minuiſſet, cuius ſub pedibus omnia ſubieciſſet, quem principem totius orbis conſtituiſſet, adeo vt dicat Sibylla nomen [Adam] illi eſſe datum, cuius ſingulæ literæ ſingulos cæli angulos referant hoc verſu.

Ἀντολίηντε, Δύσιντ', Ἄρκτοντε, Μεσημβρίαντε.

Orientemque, Occidentemque, Septentrionemque, Meridiemque.

A D A M.

Cum igitur tantus eſſet Adam, vix inferiorem Deo iudicem admiſiſſet: monet Suydas in vocabulo, Pilatus,
2 † Neronis iuſſu Pontium Pilatũ capite plexum eſſe, quia cùm eſſet procurator duntaxat Cæſaris in filium Dei ſecundum Adamum Ius dixiſſet: quamobrem in iure dicitur illuſtriũ perſonarum cauſas ab Ordinariis iudicibus non iudicari. cap. ſedes. de reſcript. capit. ſanè. de offic. deleg. can. quiſquis 2. quæſt. 8. & can. cum beatus. 45. diſt. Deinde quemadmodum perſonæ ſunt maiores & minores, ſic
3 etiam & cauſæ: & in maioribus, † hæreſis principem locum obtinet, itaq; à maximo iudice Deo iudicari debuit Adam, cuius infidelitas propemòdum ad hæreſim venerat. Sic iure ſtatutum eſt, vt de cauſis maioribus
4 & ad Deum ſpectantibus, † nemo niſi Summ. Pontifex iudicet. text. in cap. veniſſent. de iudic. cap. maiores. de baptiſm. can. hæc eſt fides. 24. q. 1. Turre-cremata in Summ. de Eccleſ. lib. 2. cap. 107. Alphonſ. de Caſtr. de Iuſta hæretic. punition. c. 5. Quod au-
5 tem Deus † ſecretiùs hoc iudicium fecerit, optimi & conſultiſsimi iudicis officium videtur præſcripſiſſe, à quo
6 † ne quidẽ Daniel anno (vt ait Ignatius Epiſt. ad Smyrn.) 12. iudex conſtitutus receſsit. Is enim cum iudicandos haberet ſalaces illos ſenes pudicæ Suſannę hoſtes infeſtiſsimos, [Separate (inquit) illos ab inuicem procul & dijudicabo eos.] Fecit ſecretò Deus ne inuicem ſe Adam & Eua ad argutias & ſubtilitates adornarent, at pręcipuè ne ſerpentis aſtuti communicatione faſcinati in mendacij voraginẽ cuius ille eſt effoſſor ſtrenuus, ruerent præcipites. Inde & iure illud obtinet vt in iudicijs publicis quæ conſtitui certum eſt ex grauioribus delictis, extra ordinem ſiue ſecretò procedatur: nihil enim eſt extraordinariè procedere, quàm ſecretò de crimine diſquirere, & auferre iudicij ſubſtantialia, remotâ conſilij capiũdi facultate. Bart. in extrau. ad reprimendum. verb. figura. collat.
7 11. quare nec reus † cuſtodiæ mandatur alia de cauſa, niſi vt omnimodâ cuiuſuis perſonæ communicatione priuetur. l. nullus. C. de cuſtod. reor. l. 1. 2. & 3. & ibi gloſſ. ff. eod. titu. nec ante ſponſiones, teſtium & complicium (ſi qui ſint) collationes, relaxandus eſt. l. non ex omnibus. ff. de in ius voc. cap. intimauit. & cap. conſtitutus. de teſtib. Præterea magnus ille
8 Iuris arbiter Deus † nullis vſus eſt teſtibus vt conuictum reum ſententiâ feriret, & e funeſtâ mortis literâ caput illi infigeret, duabus de cauſis. Prima eſt quia reos confitentes haberet tametſi aliò crimen, detorquentes,

quentes,cõfeſsione geminata, & de crimine conſtaret perpetrato nempe quod fructus eſſet comeſtus, & non tantùm Adam, ſed & Eua confiteretur ſe comediſſe. Verè quidem non ſufficit reum confiteri (nemo enim
9 † volens perire auditur.l.1.§. final. ff. de quæſtionib.) niſi & confeſsio geminata ſit, & id de quo agitur crimen conſtet eſſe commiſſum.l. inde Neratius.§.final. ff. ad l. Aquil. & ex multis probat Iul. Clar. libr.5.Sent.§. fin.q.55.10.& 11. Marſil. in pract. crimin.§.poſtquam.num. 48.l. non tantum. ff. de appellat. Ioannes Andr. in.§.poſtremo.de confeſſ. ad Spec. in
10 addit.quæ incipit.§.fin. At cùm† vtraque hæc ſimul concurrunt,geminata confeſsio,& criminis perpetrati euidentia abſque teſtium probatione iam vnum reſtat iudici, vt ſentẽtiam ferat gloſſ.in l.1. C. de confeſſ. Guil. Benedict.in c. Raynutius. verb. mortuo. num. 349. Altera cauſa eſt quòd
11 cùm †hæreſis,& ea quæ ab hæreſi nõ abſunt crimina,mente concipiantur, in eamque vt alibi dicimus, per ſenſus illabatur (quod tritum & vulgare eſt Theologis,& aſtipulantur Thom. 2.2.quæſt.11.artic.1.Melchior Canus lib.12.capit.9.de locis Theolog. Alphonſ.de Caſtro lib.1.cap.1.aduerſus hæreſes,& lib.1.cap.1.de iuſta hæret. punit.Turre-crem.in Summ.lib.4.de Eccleſ.part.2.cap.1.& 13. Eymericus in 2.part.Direct.q.1.de nomine hęreſis, & ibi Franciſcus Pegna Cõment. 26.B.Hieron.in Epiſt. B.Pauli ad Gal. cap.5.& in Epiſtol.ad Tit.cap.3.) cer-
12 tum quoque eſt † ad parentum proceſſum digniores ipſâ mente teſtes aſciſci non potuiſſe, nullos ipſa confeſsione diligentiores quadruplatores produci, iuxta illud Lucæ cap.19. [Ex ore tuo te iudico] & l. 1. ff. de confeſſ.l.vnic.C.eod.l.poſt rem iudicatã.ff.de re iudic.l.proinde.2. §. notãdum.ff. ad l.Aquil. Et mihi ſanè vi-
13 detur Deus † Inquiſitoribus maxime in eo procedẽdi formam tradidiſſe, vt per ſe ipſos & non per mediã perſonam reos interrogarent, & de crimine inquirerent. Hanc enim formam obſeruandam tradidit inſtructio Hiſpalenſ.ann.1484.c.4.& 17.& inſtructio Abulenſ. anno 1498. c. 11. & 12.quibus conſtitutum eſt, vt per ſe ipſos inquirant & examinent reos, atque ad cauſæ cognitionem,non ex teſtium probatione, ſed præcipuè ex
14 reorum cõfeſsione procedãt. † Quia hæc inter omnes probationis ſpecies tanquam regina primatum obtinet, nec vlla efficacior probatio reperiri poteſt.l.generaliter. C. de non num. pecunia.c.per tuas.de probationib.c. nos in quemquam.2. q. 1. per confeſsionem res efficitur notoria.c.veſtra. c.final.de cohabit.clericor.& mulier. c.cũ olim.de verb.ſignific. c. ſi ſacerdos.de officio ordi.c.hoc videtur.22. q. 5. & in crimine hæreſis proculdubio rei cõfeſsio dicitur legitima probatio.tex.in c.ad abolendam.vbi ſingulariter gloſſ.verb.deprehenſus. de hæretic.optimus tex.in c. nunc autẽ. 21.diſt.Hippol. in rubr. de probationib.n.70.quod procedit,etiam ſi pro-
15 ceſſus ſit nullus:quia confeſsio † tollit omnem ineptitudinem proceſſus. Innoc.in c.qualiter & quando.2. n.7. de accuſat.Bart.in l. ſi confeſsis. ff. de cuſtod. reor. Abb.in c. final.not.vlti. de reſtit.ſpol.in c. 1. in fine de exception.& plenè diximus in c. 1. Reſp. pro defẽſione Iuriſdictionis S.Officij Regni Siciliæ.nu.46. per totũ. & optimè docet Roman.in conſil.329.nu. 11.& Alexand.lib.1.conſ.13. Felinus in.c.1.de exceptionibus, & in c. cum ſuper.de re iudic.& ſic ex reorũ con-
16 feſsione † in hoc crimine hæreſis ad condemnationem procedi poteſt. In confeſſum enim nullæ ſunt partes

iudicis,niſi in condemnando.l. Iulianus.ff. de confeſsis.l. debitorib.ff.de re iudicata.l.de ætate.§.1.ff.de interrog.actio.Bald.in.l.ſi quis non dicam. C.de Epiſc. & cler.Felinus in.c.auditis, de præſcription. Franc. Pegna.3. p.Director.cóment.28.optime Iulius Clarus in pract.criminal.§.final.q.65. nu.1.allegat,& diximus in d. Reſp. c. 1.num. 45. cum ſequentibus. In alijs verò criminibus quæ externè committuntur, teſtibus ſiue ſufficiétibus
17 † indicijs confeſsio ipſa comprobari debet.l.1.§.illud autem.vbi Bart.ff.ad Syllan.l. C. vbi cauſæ fiſcales Bald.in authent.ſed nouo iure.C. de ſeru.fugit.Angelus in l.vnica.col.2.C.de cófeſsis.Bart.in.l.fi.ff.de quæſt.latè. Angelus in tract.de maleſi.in verb.veſté cæleſtem. Iaſon.in l. error.nu. 14. C. de iur.& fact. igno.Debent etiam In-
18 quiſitores † Dei exemplum æmulari & ſecreti vires non excedere : ita vt nulli præter ipſos & eorum officiales & miniſtros delicta reorum & proceſſus ſint manifeſta.Deus etenim in cauſa primorum parentú noſtrorum ſecreto vſus eſt,vt cæteris quoq; norma neceſſaria & exemplú eſſet,vt ex. d.c.3.Gen.deducitur:& habetur.c.11 Prouerb.his verbis[Qui ambulat(inquit) fraudulétcr,reuelat arcana,qui autem fidelis eſt,celat amici commiſſum]&.c.25.[Secretum extraneo ne reueles,ne forte inſultet tibi cum audierit.]Eccleſ.cap.27.[qui denudat arcana amici fidem perdit,& non inueniet amicum ad animum ſuum,] & Eſai.cap.24. [Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi.] Et per Ezechiel.7.ait Dominus [Auertã faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum.]Et Prou.21.[Qui cuſtodit os ſuum,& linguam ſuam ab afflictione ſeruat animam ſuam.]Et c.8.arrogantiam & ſuperbiam, & viã prauam, & os bilingue deteſtor,] & Eccleſi. 22. [Quis dabit ori meo cuſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculum certum, vt non cadam in ipſis, & lingua mea perdat me?]Ibide c.28. [ori tuo facito oſtia,& ſeras auribus tuis,]& ibidé [verbis tuis facito ſtaterã, & frænos ori tuo rectos,& attende ne fortè labaris in lingua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis ad morté:]Luc. de Pen.in rubr.de legatio.lib.10.verſ. 13.In diuinis etiam myſterijs ſanctiſſimæ Trinitatis,quæ à Theologis[Ad intra] appellantur, hoc vtiq; ſecreto Deus vſus eſt. Vnde Propheta dixit Pſal.35.[Iudicium tuum abyſſus multa.]Quibus aſtipulatur illud Pauli Roma.c.11.[O altitudo diuitiarũ ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius!]

His accedant quæ conſtituta ſunt ab Eccleſia, circa ſigillum & ſecretum cófeſsionis. Quæ nulla vnquam
19 cauſa poſſunt aperiri & reuelari. † Hiſpal.in.44.diſt.21.q.1.DD.in c.officij.de pœni.& remiſsion.Concil.Triden.ſeſſ.14.c.5. de confeſ. & ibidem. Can.6. Bald. etiam plures caſus congeſsit,in.c.1.de pac. conſt.§.credentias.n.2.in.feud.Didac.Perez.in. l.21. tit, 3.libr.2. ordin. col. 364. Rex vero Alphonſ.ad hęc contra iudices,notarios, aduocatos,& teſtes plures conſtitutiones edixit:in l.namque. 9. tit. 17.par.3.ſic ait. *E no deuen apercebir à ninguno que ſe guarde de las coſas que ſe entendieren,de la peſquiſa de que le podria nacer daño*, ideſt:nec debent cuiquam reuelare vt caueat ab his quæ de proceſſu audierint, vnde periculum illi creari poſſet. Indicitur quoque ſilent ium Aduocatis ſub pœnam falſi, & perinde infamiæ.l.1. §. is.qui. ff.ad leg.Corn.de falſ.Notarijs,vt eſt in regni conſtitut.l.5.& 8.tit.9.part.2. Teſtibus ſub eandem falſi pœnam. ex l. qui falſo.ff.de teſtib.

Sed hæ doctrinæ limitantur in caſu

ſu proditionis & hæreſis, vt docet. D. Tho. in 4. diſt. 21. & diſt. 19. q. 2. art. 3. q. 1. ad ſecundam. Vbiq; etiam gentiũ id ſemper obſeruatũ legimus, vt religionis negotia ſummo ſecreto ſemper fuerint pertractata. Hebræi ſiquidem Cabalam nõ omnibus, ſed quadragenarijs tantùm viris legere permittebant, vt meritò etiam illi ex profeſſo Philoſophi ſecretiora Philoſophiæ, quæ tanti non ſunt ponderis, quanti religio, celauerint. Iul. Capitolin. in Gordianis in hæc verba protulit: [Hunc autem morem apud veteres neceſſitates publicę repererũt, vt ſi forte aliqua occulta conſtituere oporteret, Senatuſcõſultum tacitum fieret: ita vt non ſcribæ, non ſerui publici, illis actibus intereſſent: ſenatores exciperent: ſenatores omnium officia ſcribarumq; complerent: ne quid fortè proderetur.] Id notauit Budæus in annotat. ad Pandect. ſuper l. fin. ff. de ſenatorib. Valer. Maxim. de inſtitutione antiquitatis. [Tria (inquit) fecerunt Romanos dominari: ſanum conſilium, & ſecretum, & dictis ſuis pertinaciter inhærendo, & non frangendo fidem. Martinus Lauden. in tit. de conſ. Princ. in 2. q. Vegetius, qui plura exempla adducit in lib. 1. de re militari. Idem Valer. Maxim. li. 5. c. 10. Plutarc. in Apophtheg. Græcorum. Gellius quoq; lib. 20. c. 1. dicit, quòd conquerente Alexandro Magno de Ariſtot. quod edidiſſet libros Phyſices, Reſpondit Ariſtoteles, ita euulgatos vt non editos ob celata myſteria. Et Diogenes Laerti. in vita Heracl. lib. 9. refert Heraclium Epheſium librum cõpoſuiſſe de vniuerſo, de Republica, & Theologia, & in tẽplo Dianæ depoſuiſſe, eâ induſtriâ obſcuriùs ſcriptum, vt ſoli eruditi illum legerent, ne ſi à vulgo paſſim legeretur, contemptui haberetur. Accedunt iſtis Pythagorica dogmata multis inuoluta myſterijs, ne cõtemptui publicè habita vileſcerẽt. Cuius generis & illa quæ Heſiodus in operibus, & diebus profert. Apud Ethnicos quoq; tanta religionis, & ſacrorum reuerentia, quamuis falſis hærerẽt dogmatibus, vt myſteria eorum euulgare piaculum ducerent. Talia Athenis & alibi ſacra erant Cereris Eleuſinæ, quæ producere in vulgus fas nõ fuit, vt liquet ex Pauſania Lycophrone, & Orpheo in hymnis proprijs. Et proinde Phornutus, libr. de nat. Deorum, & Strabo lib. 9. vocant eius templum fanum myſticum: tãta enim ſecretorũ Cereris erat religio, vt nec templum eius ingredi niſi initiatis (quos vulgus ordinatos appellat) liceret, vt indicat Liuius lib. 31. quæ myſteria elegantibus his verſibus notat Catullus in Puluinari.

Pars obſcura cauis celebrabãt Orgia ciſtis,
Orgia, quæ fruſtra cupiũt videre profani.

Plura de his myſterijs apud Ethnicos non euulgandis ſcribit Clemens Alexand. in Protrept. & Euſebius lib. 11. de præpar. Euang. Tradunt ijdem Orpheum ab ijs quos initiabat in primo veſtibulo cum terribili autoritate religionis exegiſſe, ne profanis auribus inuenta, ac compoſita religionis proderentur, vt ſcribit Iul. Firmicus Maternus, libr. 7. Matheſeos. Pompon. Lætus, vbi agit de Veſtalibus, arcana quædam ait in templo ſeruata eſſe Veſtalibus, & Pontificibus ignota. Quod de Palladio etiam ſcribit Plutar. in Parall. 34. & 35. Quocirca Octauius Auguſtus, vt refert Sueton. in Octauio. c. 93. Athenis initiatus ſacris cùm poſtea Romæ pro tribunali de priuilegijs ſacerdotum Atticæ Cereris cognoſceret, & ſecretiora quædam proponeret, dimiſſo Concilio, & corona circunſtantiũ ſolus audiuit diſceptãtes. Quod ne in vulgus profanarẽ myſteria videretur effecit: & Dionyſ. Areopagita, libr. de Eccleſiaſt. Hierarch. immundis (inquit)

quit) tangere ſymbola fas non eſt:&
rurſum lib.de myſt. Theolog. cap. 1.
[Hæc autem caue, ne quis profanus
audiat.] Nam & Conſtantinus Mag.
Dionyſium Alexandriæ Epiſcopum,
& Arrium obiurgans eis vitio vertit,
quòd quę latere potuerant in mediū
attulerint:grauiter ferēs, quod quæ-
ſtiones Eccleſiæ euulgarētur, in qua
vna fides,& vnus debeat eſſe conſen
ſus, vt ſcribit Nicephorus Calixt.
lib.8.cap.12.14. 18. vt non immeritò
olim vulgus, & populus ab adytis tē-
pli pelleretur. Neq; etiam ſacerdotes
ipſi excepto ſummo Pontifice (idque
tantum ſemel in anno) in ſancta San-
ctorū templi ingrediebātur. Meritò
igitur Inquiſitores tanto ſecreto reo
rum fidei cauſas pertractant: Deum
imitati, qui in cauſa contra Adamum
20 ſecreto vſus eſt. Tenentur enim † il-
lud ſeruare ſub pœna peccati morta-
lis:iniungitur enim diſtrictè eis à Pa-
pa Bonifacio VIII. ſub virtute ſanctę
obedientiæ, in c.ſtatuta.§. iubemus.
de hæret.lib. 6. Bernard. Comenſ. in
lucerna Inquiſit. verſic. Inquiſitor. §.
21.vbi probatur Inquiſitores poſſe in
dicere ſecretum conſultoribus ſancti
Officij,& præcipere, vt illud ſeruent,
etiam ſub pœna excōmunicationis;
per tex.in c.ſtatuta. de hæret. libr.6.
idem Eymericus vbi ſup.q. 83. & idē
21 Pegna Comment. 182. vbi inquit †
quod ſi Inquiſitores extra caſus ſibi à
iure conceſſos & permiſſos,& nego-
tijs fidei neceſſarios reuelarent, aut
delatores, aut denūciatores,& accuſa
tores, vel alia S.Officij ſecreta quan-
uis ipſo iure excommunicati nō ſint,
tamen mortaliter peccant, eſſent ve-
rè & genuini legis trāſgreſſores, quia
22 † facere in materia graui contra iu-
ſtam & legitimam legem, nullâ ratio
nabili cauſâ vrgente, vel excuſante,
lethalis eſt culpa: vt omnes tā Theo-
logi quam Canoniſtæ fatentur, tex.
in d.c.ſtatuta. §. & vt eorum.de hæ-
ræt.lib.6.ibi [Pręſentis conſtitutionis
autoritate permittimus, quòd Epiſco
pus, vel Inquiſitores ſecretū poſsint
indicere illis quibus vt præmiſſum
eſt, proceſſum huiuſmodi explica-
bunt,& eos (ſi arcana conſilij ſeu pro-
ceſſus ſibi ſub ſecreto, ab eiſdem Epi-
ſcopo, vel Inquiſitoribus patefacta
præter eorum licentiam alijs patefe-
cerint) excommunicationis ſenten-
tiam, quam ex ſecreti violatione ip-
ſo facto incurrant (ſi eis expedire vi-
debitur) promulgare, ſic tamen quod
Inquiſitores Epiſcopum, vel Epiſco-
pus Inquiſitores non excommunicēt
hac de cauſa, ſed ipſi ex iniuncto ex
nunc à nobis ſub virtute ſanctæ obe-
dientiæ diſtricto præcepto, ad ſecre-
tum huiuſmodi teneantur] tex.in c.
de forma.22.q.5.& ibi gloſ.ver. de ſe-
creto, Ægid.Boſſ. tit. de carcerato fi-
deiuſſorib. committ.nu. 30. verſ. & ſi
tu Senator. grauiſsimum ait eſſe ſce-
lus in cauſis præſertim arduis ſecretū
23 reuelare. Ergo Inquiſitores † reuelan-
tes ſecretum in cauſis fidei ob peri-
culum ingēs, quod inde naſci poteſt,
peccāt:& extra ordinem puniri poſ-
ſunt, qui periuri ſunt, & cæteras pœ-
nas etiam incurrunt. l. ſi quis maior.
C.de tranſaction. imò repelli poſſunt,
& priuari officio, per tex.in c.1. in qui
bus cauſ. feud. amit. & tex. vbi not.
Bald.& DD.in d.c.1. verſ. credentias
de pace. Conſtant. Proſper Carauita
ſuper ritu 3. Magnæ Curiæ Neapolis,
nu.15. tenerentur pœna falſi.l. obſer-
uandum.ff.de offic. præſidis.l. omnes
delicti.§.exploratores. ff. de re milit.
nam manifeſtare ſecreta, eſt quædam
ſpecies proditionis.l.5.tit.9.p.2.in fin.
cuius hæc ſunt verba. *Que los conſejeros
del Rey que reuelan ſu poridad, cometen
traycion*, id eſt, conſiliarios regis pro-
ditionem committere, qui ſecreta de-
tegunt. Quæ vtiq; procedunt, etiam
ſi eis non ſit iniunctum ſecretum, vt
tradit Andr.de Iſernia in cap.1.quib.

mod.

mod.feud. amitt.& Oſorius lib. 8. de Regis inſtitut. vbi ait. [Eſt autem in conſilijs præcipuũ fidei munus, quicquid ſecreto ſtatutũ fuerit ſilentio,& taciturnitate cõprimere. Si enim amici conſilium aperit, eſt odio omnium valdè dignus, quo tandẽ ſcelere illum alligari iudicauimus, qui Regis conſilium contra datam fidem cũ homine, qui non ſit particeps eiuſdem conſilij, communicauerit: eſt Regis proditor,& patriæ euerſor exiſtimandus.] Simanc.de repub.lib.7.c. 14. & 15. & de Cath.inſtit.titu.34.nu.8. & tit. 61. nu.31.Bouadilla in Politic. prætor. c. 5.vbi doctè plura congeſsit. Auend. vbi ſup. vbi inquit proditorem eſſe illum, qui ſecreta ciuitatis reuelat, & Cæpola conſ. criminal. 29. nu. 26. & habetur Prou.d.c. 11. & in c. qui ambulat. 5.q.5.& DD.in c. ſi ſacerdos.de offic.ordin.& in c.vtriuſque ſexus.de pœnit. & remiſſ. Idq; optimo iure fit, nimiſq; conducit ad inſtitutum huius ſacri Officij, quia ſeruato ſecreto res tutiùs aguntur. Et propterea ſacroſancta Synod.Trident.cõſtituit,c. 6.ſeſſ.25. electionẽ quorũcumq; Abbatum aliorumq; ſuperiorum prælatorum debere fieri per vota ſecreta. Dicitur autem ſecundũ Cardinalem in Clem.2.verſ.Notarij 2.nota.de hęret. aliquid fieri ſecretum, quoties illud probari non poteſt.Felin. in c.1. nu.21. col. 8. verſ. quomodo autem. de probation.vbi dicit poſt D.Tho.2. 2.q.67.ar.1.ad fin. illud nõ eſſe omnino ſecretum, quod per teſtes probari poteſt. Vnde Bald.vbi ſuprà, de pace conſtant.§.in Chriſti nomine, verſic.
24 credentias.inquit, quod† tunc poteſt appellari ſecretum, cùm illud vulgus ignorat, per tex.in l. 1. §.ſumma cum vtilitate.ff.de his, qui not.infa. Et illud ſecretum quod probari non poteſt, appellatur occultũ.c. vt noſtrum. vt Eccleſ. benefic. ſecretum etiam pro occulto ponitur, c.erubeſcát.32. diſt.
25 c.tua nos.de ſimon. At verò † in caſu noſtro ſecretum intelligitur, quod inter Inquiſitores, & officiales ſancti Officij, & reos cognitum eſt; & inter eos tractatum. Et ſic ſecretum dicitur verè & propriè quod probari non poteſt, quia illis tantum notum eſt, qui rem ipſam tractauerunt,& ſecretum ſeruare tenentur, vt inquit Cardinalis vbi ſup. & Ioan. Frãc. Scaglionus ſuper ritu 3. Magnæ Curiæ Neapolis, & Proſper Carauita vbi ſuprà.

Deus hominem de hæreſi conuictum, & reſipiſcere paratum ſibi reconciliat, & in pœnam tanti flagitij laboribus illum addicit, & ad confuſionem, tunicis pelliceis tanquam ſacco benedicto induit, quod ab Inquiſitoribus hodie obſeruatur.

CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Deus ſententiam primùm in ſerpentem deinde in primos parentes tulit.*

2 *Quare Deus primos parentes non ſtatim morte punierit.*

3 *Deus veſtes pelliceas de nouo condidit, illiſque tanquam ſaccis benedictis primos parentes induit.*

4 *Inquiſitores exemplo Dei hereticos reconciliatos ſaccis induunt.*

5 *Reconciliati tenentur habitellum ſiue ſaccum benedictum publicè geſtare.*

6 *Inquiſitores poſſunt moderari tempus ſacci benedicti, non tamen in Hiſpania.*

7 *Diſpenſatio habitelli reſeruatur ſupremo Inquiſitori, & ſupremo ſenatui.*

8 *Supremus Inquiſitor nõ diſpẽſat in depoſitione habitelli ſine magna cauſa.*

9 *Habitelli ad ignominiam in damnatorum parœcia ſuſpendendi.*

10 *Exempla ſuſpendẽdi habitellos ex quibus locis ſcripturæ petantur.*

11 *Peccatum originale naturæ humanæ, eſt monumentum peccati Adæ.*

CONfeſsione igitur per primos parētes facta, quia iam erāt de cri-
1 mine conuicti, ſtatim Deus publicè in ſerpētem ſententiam tulit, tanquam in primum infidelitatis autorem dicens: [quia hoc feciſti maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, & terram comedes, omnibus diebus vitæ tuæ, &c.] Geneſ. 3. Num. 14. Deinde verò ſeruato ordine, in fœminam (quia prima conſenſit) poſtea in Adamum, dicens mulieri: [In dolore paries: multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.] Adæ verò dixit [quia audiſti vocem vxoris tuę & comediſti de ligno, ex quo præceperā tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cūctis diebus vitæ tuæ, ſpinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ, in ſudore vultus tui veſceris pane tuo, &c.] Neq; eos
2 † Deus ſtatim morte puniuit, ſed miſericorditer excipiēs ad tales pœnas damnauit; poſtquam illos errati pœnituiſſet, & hæreſim abiuraſſent. Neque enim lata fuiſſet à Domino tam remiſſa & manſueta ſententia niſi reſipuiſſent. Idipſum verò appoſitè & præciſè comprobatur ex lib. Sap. c. 9. ſub final. [Per Sapientiam ſanati ſunt quicunque placuerunt tibi?] Et in principio capit. 10.] Hæc (nimirum Sapientia ſiue reſipiſcentia) illum qui primus formatus eſt à Deo pater orbis terrarum cùm ſolus eſſet creatus cuſtodiuit: & eduxit illum à delicto ſuo, & dedit illi virtutem cōtinendi omnia.] Sic Inquiſitores hæreticos pœnitentes, & hæreſim abiurantes corripiunt, & in viā veritatis reducunt, nec eos flammis addicūt. Cum autem peccauerint Adam & Eua, credentes ſe futuros diuinos, ſi fructum vetitum guſtaſſēt, maiorem fidem adhibētes ſerpenti, quam Deo (vt iam explicuimus) periſomata fecerunt, vt operirentur, ex dict. cap. 3. Gen. in hæc verba. [Cumq; cognouiſſent ſe eſſe nudos conſuerunt folia ficus & fecerunt ſibi periſomata quæ quidem explanās D. Irenæus ait, ſuccinctorium ficulneum, ſignum pœnitentiæ Adami: nam lib. 3. aduerſus hæreſ. cap. 37. ſic ait: [Per ſuccinctorium quod ſibi Adamus circundedit, ipſo facto oſtendit ſuam pœnitentiam, folijs ficulneis ſemetipſum contegens; exiſtentibus & alijs folijs multis, quæ minùs corpus eius vexare potuiſſent: condignum tamen inobedientiæ amictum fecit cōterritus timore Dei, & retundens petulantem carnis impetum: nam folia ficulnea mordent, & pungunt corpus.]

Tandem Deus miſericors pro folijs ficulneis in ſignum confuſionis ac
3 perpetuæ ignominiæ † tunicis pelliceis, quas ad hoc propoſitum ex nihilo condidit, primos parentes induit, iuxta doctrinam Iuſtini Martyris, q. 49. ad Orthodox. Ad cuius exēplum hodie Inquiſitores quibuſdam etiam veſtibus ſiue ſaccis benedictis, crucibus tranſuerſis appoſitis induūt
4 cōuictos de hęreſi, † qui malè de Deo, de fide, de diuinis, & Eccleſiaſticis myſterijs ſentiunt, ad propriam geſtantium ignominiā, & confuſionem, vt obſeruauit Concil. 1. Tarraconenſ. relatum ab Eymerico p. 2. tit. de forma pœnitent. §. credentes, verſic. vt portent duas cruces, pag. 255. & refert Franciſc. Pegna in 3. part. Direct. Comment. 42. litera E. & Comment.
5 25. verſ. tametſi, eas publicè † geſtare debent tempore ab Inquiſitoribus diffinito; vt ſtatuit Inſtruct. 4. Hiſpalenſ. c. 9. & ſuper veſtes, ita vt nec abjiciant aut occultent: alioquin puniuntur, vt impœnitentes, tex. in l. in

lege

legé.ff.de contrahend.emptione.Iu-
6 re tamen † communi Inquiſitores
poſſunt diſpẽſare in depoſitione ha-
bitelli,ſeu ſacci benedicti: per tex. in
c.vt cõmiſsi.§.illorũ.de hæreticis,lib.
6. Cæterum in Regnis Hiſpaniarum,
nec poſſunt tempus per eos præfini-
tum ad prædictum habitellum mode
rari, quia ſtatim atque ſentẽtiam tu-
lerunt contra hæreticum,functi fue-
7 runt officio ſuo. † Hoc reſeruatum
eſt illuſtriſsimo Inquiſitori generali,
& ſupremo Senatui.tex. in.l.iudex.ff.
8 de re iudi.Nec ipſe quoq; Inquiſitor †
Generalis,abſq; maxima cauſa diſpẽ-
ſat. Id quia enormia crimina confu-
ſione publicâ puniri debent. c. ego.
9 de conſecr. diſt. 2. Eſtq; † in ſignum
ignominię huiuſmodi habitus, & ſac
cus ſuſpendendus in Eccleſia, eius
parœciæ in quâ hæretici rei habita-
runt,ad memoriam impietatis eorũ
ſempiternam. Inſcribẽda ſunt etiam,
& renouanda in illis nomina hæreti-
corum,& inſcribenda cauſa & culpa
damnatorum, vt habetur in inſtruct.
Mattitiana, anni. 1561. cap. 81. & c. in
10 capite.diſt. 50. Ignis † egreſſus à Domi
no interfecit ducentos quinquagin-
ta impios, qui obtulerunt incenſum,
& loquutus eſt Dominus ad Moyſen,
dicens: Num. 16. [Præcipe Eleazaro
filio Aaron ſacerdoti, vt tóllat thuri-
bula quæ iacent in incendio, & ignẽ
huc,& illuc diſpergat,quoniam mor-
tificata ſunt in mortibus peccatorum
producatq; ea in laminas, & affigat
altari,vt cernant ea pro ſigno & mo-
numento filij Iſrael, & Eleazar ſacer-
dos affixit laminas altari,vt haberent
poſtea filij Iſrael, quibus commone-
rentur,tex.in c.denique.§.thuribula.
7.q.1. & c.mandamus. 19.q. 3. c. mu-
lier. 15. q. 1. quia qui generant mate-
riam mali, iubentur publicè exponi,
vt alijs terror incutiatur, ſimiliter
enim peccatum Adæ perpetuâ quã-
11 dam † notatur infamiâ, ne illud, vlla
vnquam temporis deleret obliuio:
vnde non immeritò, iſtorum ſacci,
ſeu habitelli, ad perpetuam illorum
infamiã qui tali crimine ſunt infecti
in eorum parœcia hodie ſuſpendun-
tur.

De antiquitate ſacci benedicti, & de illius forma.

CAP. V.

SVMMARIVM.

1 SAcci benedicti antiquitas, & ety-
mologia.
2 Forma ſacci deſcribitur.
3 Inſigniti habitellis, antiquitus quibus
diebus ſtabant pro foribus vſque in
diem Cœnæ Domini.
4 Aſsignatur color habitelli, & crucis,
quâ notabatur.
5 Ratio, quare reconciliati his veſtibus
induuntur ſuper alias veſtes.
6 Tempore B. Dominici, habitelli iſti
erant ſubnigri.
7 Quare forma crucis rectæ quæ veſti-
bus pœnitentialibus apponebatur in
formam tranſuerſæ crucis migra-
uerit.
8 Veſtis quâ induuntur comburẽdi, lon-
gè diuerſa à veſte reconciliatorum.
9 Habitelli recõciliatorum cur in parœ-
cijs ſuſpenduntur eorum nominibus
inſcripti.
10 Inquiſitores dum viſitant renouari iu-
bent effigies obſcuratas reconcilia-
torum.
11 Nullâ notantur infamiâ qui reſipiſcũt
ex edicto Inquiſitorum.
12 In Sicilia effigies & nomina damna-
torum in Eccleſijs non affiguntur.

HÆC præterea ap-
pónere placuit in
gratiam eorum, qui
notitiâ antiquitatis
delectantur. Veſtis
etenim pœniten-
tiális, aut ſacci be-
nedicti

1 nedicti vſus † in Eccleſia antiquiſsi-
mus eſt, non ſolùm in Veteri, ſed in
nouo teſtamento, vt ſuperiùs oſten-
dimus. Olim enim ſaccus iſte benedi-
ctus peccatoribus in ſignum publicæ
pœnitentiæ imponebatur, & à pœni-
tentibus ex voto ſpontaneo aſſume-
batur, vt ſuo loco dicemus lib. 2. tit. 3.
c. 11. nu. 80. & ſequent. Poſt labente
iam tempore hæc exoleuit cõſuetu-
do. Sancta verò Inquiſitio ob hæreſis
criminis deteſtationẽ illius publicæ
pœnitẽtiæ, & ſacci benedicti conſue-
tudinem innouauit. Verùm quia anti
quitus eiuſmodi ſacci benedicebãtur in primitiua eccleſia, ideo ſacci be-
nedicti vocabãtur, deinde corrupto
ac deprauato vocabulo ab Hiſpanis,
ſaccus ille (quo recõciliati induũtur)
vulgò Sãbenito appellatur. Meminit
huius veſtis B. Dominicus fundator
& inſtitutor ordinis Prædicatorum,
& in prouincia Toloſana Inquiſitor
Generalis quibuſdam literis, quas re-
fert Camillus Campegius apud Zan-
chinum cap. 20. in illis ergo literis ita
2 ſcriptum extat: [Religioſis † veſti-
bus induantur, tam in forma quàm
etiam in colore, in quibus in directo
vtriuſque papillæ ſingulæ cruces
perculſæ ſint aſſutæ. Vocat autem B.
Dominicus religioſam veſtem habi-
tum pœnitentialem, quia in modum
ſcapularij religioſi ſine capucio fie-
bat, quæ forma in vſu fuit vſque ad
tempus Eymerici, vt ſcribit 3. part.
Directorij, num. 175. Maximè verò fit
huius ſacci mentio in Concilio pro-
uinciali Tarraconenſi, paulò poſt
tempora S. Dominici celebrato: quo
tempore nondum erãt in prouincia
Tarraconenſi Inquiſitores, nec liber
ſextus Decretalium, nec Clementi-
næ, nec conſultata ad Inquiſitores.
Huius fragmentum Eymericus re-
fert 2. part. Director. Agens igitur
Concilium de pœnitentia ſolenni
hæreticis imponenda, ait in hæc
3 verba: † [Sed in diebus Dominicis
Quadrageſimæ facta reconciliatione
exeant Eccleſiã, & ſtent ad fores vſ-
que in diem Cœnæ, & portent duas
cruces perpetuò ante pectus, quę nõ
ſint eiuſdem coloris cum veſtibus; &
portent, ita vt videri poſsint ſolen-
niter pœnitentes.] Concilium etiam
Toloſanum, anno 1229. contra hære-
ticos celebratum, de crucibus in ve-
ſte pœnitentiali geſtandis ita cauit.
[In deteſtationem quoq; veteris er-
roris duas cruces portent, de cætero
altiùs præeminentes, alterius coloris
quàm ſint veſtes eorum, vnam à dex-
tris, & alteram à ſiniſtris.] His tribus
locis citatis tantæ antiquitatis & ve-
nerationis præſcribitur pœnitenti-
bus, vt duas cruces in veſte ſuperio-
ri geſtent alterius coloris quàm ſint
veſtes: non tamen explicatur, cuius
coloris futuræ ſint. Paucis poſt annis
Concilium Biterrenſe c. 26. cuius co-
loris, & qua ratione eiuſmodi cruces
gerendæ eſſent, luculenter in hæc
4 verba præſcripſit. † [In deteſtationẽ
etiam erroris veteris, portent in ſu-
periori veſte duas cruces coloris cro-
cei, longitudinis duorum palmorum
& dimidij, latitudiniſque duorum, &
in ſe trium digitorũ habentes latitu-
dinem, vnam anteriùs in pectore, &
aliam poſteriùs inter ſcapulas. Veſtes
in quibus cruces portauerint coloris
crocei non habentes, ſuperiori veſte
intellectâ, ſupra quam in domo vel
extra, alia non portetur. Illud ſanè
eſt obſeruatione digniſsimum, quòd
de his crucibus in hoc loco traditur.
Nam Concilium Tarraconenſe, has
cruces aliter portandas iubet, dicẽs:
[Portent duas cruces perpetuò ante
pectus.] Cõcilium quoq; Toloſanum
idem præſcribit, dum ait; [Has cru-
ces geſtandas eſſe, vnam à dextris, &
alteram à ſiniſtris in idem recidit,
quod

quod B. Dominicus loco citato præcipit. Concilium Biterrenſe antiquum morem immutando, vnam ante pectus, alteram inter ſcapulas deferri iubet, à quo mutuaſſe videtur quod ſcribit Eymericus, qui ferè non diſsidet à Concilio Biterrenſi 3. part. Direct. num. 179. [Introductus au-
5 tem hic † nouus modus eâ ratione fuit, vt pœnitentes patentiùs, & manifeſtiùs omnium oculis objjcerentur, ſiue aduerſi, ſiue auerſi eſſent, & geſtantibus maiori pudori, ſpectantibus verò maiori eſſet terrori, quo à tam horrendo ſcelere perpetrando deterrerentur, quod ſi hæretici famoſi eſſent, viri in pileo, fœminæ in velo, aliam etiam crucem gerere iubebantur. Erant autem duæ illæ cruces, quæ iure veteri ante pectus deferri iubebantur, paruulæ, ita in pectore diſpoſitæ, vt vnaquæq; ſuæ papillæ reſponderet, recentiores verò, maiores, vt explicatum eſt. Color earum croceus ex præſcripto Concilij Biterrenſis.] Eiuſdem erant coloris tempore, quo Eymericus ſcripſit Directorium. Color veſtis qualis fuerit, ex Eymerici verbis, loco præcitato
6 deducitur: ait enim, † [Induaris ſuper omnes veſtes quas defers, veſte liuida,] id eſt, coloris ſubnigri ſatis accommodati ad mœrorem & pœnitẽtiam, vt ex Eſther c. 15. colligitur, & probatur ex prædictis B. Dominici verbis, ibi. [Religioſis veſtibus induatur tum in forma, tum etiam in colore:] ferè omnes illius tempeſtatis religiones nigro vtebantur ſcapulario. Magnitudinem verò crucis aliquantulum Eymericus immutauit, vt illius verba conſideranti patent.

Paulò pòſt tempore Eymerici Generalis in Aragonia Inquiſitoris, crucibus rectis penitus ſublatis, in earũ loco ſigna rubra huius formæ ✕ vti hodie in vſu ſunt, repoſita fuerũt: Cruces multis annis (vt dictũ eſt) in vſu fuerunt, adhucq; in aliquibus Hiſpaniarũ Eccleſijs infamia lintea cruce notata cernuntur, vt apud Caſtrum Hitam & Oppidũ, ad Tagum fluuium, qui Pons Archiepiſcopi vulgò [Puente del Arçobiſpo] nuncupatur, in alijſq; caſtris & vicis, vbi huiuſmodi vetuſta lintea renouata non ſunt, Crux in hunc modum depicta eſt ✠. Quod verò Cruce amotà illud alterum ſignum decuſsis ſpeciem præbens in eius loco fuerit ſuffectum, res eſt obſeruatione digniſſima, nullumq; autorem reperio, qui huius ſubſtitutionis rationem reddiderit, aut vllam fecerit mentionem.
7 † Illud tamen in cauſa fuiſſe videtur. Cùm pœnitentes reconciliati ad priſtinos redirẽt errores, veſtes infames exuentes, Cruces quæ aſſutæ erãt, in odium fidei, & Catholicæ religionis conculcabant, quod vbi Apoſtolici Inquiſitores cognouerunt, Cruces amouerunt, & notis rubris, quibus hodie vtuntur, ſaccos ad dedecus, & infamiam deſignarunt, non crucibus rectis, vt moris erat, depictis, ſed crucibus obliquis, & ad decuſsis figuram redactis. Quod iure à fidei Cenſoribus factum eſt, non ſolùm ob eam rationem, quam nuper aſsignauimus, ſed etiam quia crux ſignum eſt exterius, quo fidem Catholicam Chriſticolæ omnes profitentur ac proteſtãtur. Cum ergo, qui in fidem Catholicam delinquunt, à fidei rectitudine declinent, in huius obliquitatis ſignũ, 8
Catholicæ fidei Inquiſitores induere ſolent pœnitentes, his notis tranſuerſis, vt omnibus pateat obliquæ crucis figurà interior geſtantis ſtatus declarari, qualis fuerit, quàm à fidei & religionis Chriſtianę rectitudine alienus. Color notæ in Hiſpaniarum ditionibus ruber, & in hoc forſan nihil obſeruatione dignum, ſed ea tantùm de

cauſa ſit, vt à ſacco colore diſtinguatur. In Hiſpaniarũ regnis ſaccus pœnitentialis croceus eſt,& notà rubrâ, vt diſtinctione coloris ſecernantur. Idemque vſu in Siculo Regno receptum eſt: ſaccus ſemper & vbiq; ex panno fieri conſueuit, verùm decurtatus magis quàm olim eſſet: quondam enim æquè longus erat, ac monachorum ſcapularium, vt colligitur ex his quæ ſuprà dicta ſunt: & permanſit hoc modo toto tempore quo crucibus notabatur: cum enim cruces longæ eſſent tres palmos, fieri nõ poterat, quin ſaccus oblongus eſſet. Poſtea verò tum quòd cruces ſublatæ ſint, tum etiam, vt ſaccus à monachorum ſcapulario differret, in breuiorem formam redactus eſt. Illud verò ferè mihi exciderat: aliam veſtis pœnitentialis formam in aliquibus Hiſpaniarum tribunalibus vſu eſſe receptam, reis enim nõ conuictis, ſed de hæreſi vehementer ſuſpectis, dimidiata veſtis pœnitentialis pectus tantum tegens imponitur, quę vnicâ tantùm lineâ rubri coloris notatur, non duabus decuſſatis, vt ſaccus integer ſignari conſueuit, vt oſtendatur non eſſe verè, & formaliter hæreticum, ſed de hæreſi vehementer ſuſpectum.

Hanc varietatem in ſaccis, & notis reconciliatorum ad hodiernum diem fuiſſe reperio. Illud animaduertendum eſt nullam vnquam inſcriptionem huiuſmodi ſaccis appoſitam reperiri. † Eſt aliud veſtis pœnitẽtia-
8 lis genus, quo induuntur, qui in rogũ imponẽdi ſunt, eâdem formâ, quâ ſaccus ſuperior, ſed notis diuerſis, colore atro, flammis appictis, interdũ etiam in medio flammarum pœnitẽte condemnato depicto, nonnunquam dæmones appinguntur pœnitẽtem detrudẽtes ad inferos. Alia etiã apponi poſſunt, quod iure optimo fit, vt homines hoc horrẽdo ſpectaculo à tam nefario ſcelere deterreãtur. Hoc duplex ſacci genus Itali vulgò [habitello] Hiſpanorum alij [Zamarreta,] alij [Sanbenito nuncupant. Aliud eſt infamiæ monumentum, quod licet vulgò apud Hiſpanos [Sanbenito vocetur:] non tamen veſtis, ſed linteum eſt Eccleſiarum parietibus ad perpetuam ignominiam affixum, quod fit
9 in parœcijs apud quas vixerunt. † Eſt autem linteum nomine & agnomine rei inſcriptum, vbi etiam officium quo functus fuit, exprimitur. Quod ſi confeſsio ſuboritur, aliqua addita particula æquiuocatio tollitur, additur patria, ſępe etiam illi quorũ condemnati parentes & aui erant. In aliquibus linteis legitur, quibus parentibus rei procreati fuerũt, ex quorũ genere ſi cõiugati, ſi fœminę maritatæ, quorũ vxores, ſi recenter à Iudaica lege & Mahumetana ſecta ad Chriſtianam Religionem ſe receperant, explicatur. Deniq; iuxta criminis qualitatem pœnitentiæ cauſa declaratur: nempe quod hæreſiarcha fuit Dogmatiſtes; hæreticus declaratus, hæreticus apoſtata, pœnitens ſimulatus, quod negatiuus, & pertinax, quod hæreticus impœnitẽs, & relapſus, quod hæreticus Lutheranus, Anabaptiſta, Caluiniſta; Martianiſta, ſcribit etiã ſi è vita ante condemnationem exceſſerunt. Præter inſcriptionem depingitur etiam nota, quæ viuis pœnitentibus imponi ſolet, vt ſuperioribus explicatum eſt. In antiquis linteis, quæ nondum inſtaurata fuerunt, Crux recta, vt dictũ eſt, cõſpicitur. Alia etiam interdum à commemoratis diſtincta cernuntur, in aliquibus enim perſona, & delictũ prætermittuntur, hoc duntaxat ſcripto verbo abſq; ſigni pictura [combuſtus] ſimiliter in reconciliatorum linteis, aliquando ſolùm ſine Cruce vel alia nota legitur [reconciliatus] ſæpe

anni

anni computatio deſideratur, ſæpe ſinu inſcriptione, flammæ ſpectantur depictæ, ita vt quis fuerit reus, nullo pacto cognoſci poſsit. Aliquot lintea cernuntur etiam ex quorum extremitate licia pendent, forſan nihil habent notatu dignum, ſed ſolùm ex vltima telæ parte confecta ſunt. Verùm illud in cauſa fuit tantæ varietatis in linteis parœcijs affixis, vt olim ſanctę Inquiſitionis patres nõ de omnibus, vt nũc cõſtitutiones ediderint; Poſtquam autem Mantuæ Carpetanorũ, aliàs Matriti, inſtructiones Inquiſitorum typis mandatæ ſunt, peculiaris extat conſtitutio, quâ modus affigendi, & inſtaurandi huiuſmodi infamiæ lintea præſcribitur: c. enim 81. in hunc modum decernitur, Notum eſt infamiæ monumenta damnatorum, tam viuorũ, ſiue præſentium, ſiue abſentium, quàm eorũ, qui vitâ functi ſunt, ex tẽplorum parietibus ſuſpendi, in quorum parœcia vitam tranſigebant: idq; cùm aut in carcerẽ coniecti ſunt, aut è vita diſceſſerunt, aut ſe in fugam contulerunt. Idem fit cum reconciliatis poſtquam pœnitentias iniunctas præſtiterunt, & ſaccis exuti ſunt, quamuis in actione fidei & ſpectaculo tantùm, & dum ſententiæ recitarẽtur, induti extiterint. Quod inuiolatè ſeruatur, & nomini ad hoc immutandum facultas com-
10 miſſa eſt, † ſed Inquiſitoribus ſemper commendatur, vt ſedulò effigies inſtaurari curent, præcipuè in prouincijs quas viſitauerint, vt hęreticorum & ſuorum poſterorum infamia nullâ vnquã obliuione deleatur. Eſt tamen linteis tempus cõdemnationis aſcribendum, nec non explicandum, an deliquerint in Iudæorum, Saracenorumue ſecta, aut in Martini Lutheri, & ſequacium, cæterorumque impio-
11 rum hæreſibus. † Hæc porrò ignominiæ & dedecoris monumenta non ſunt in illorum infamiam affigenda, qui tempore indulgentiæ & gratiæ recõciliati ſunt, cùm enim in pactum deductum fuerit, illis ſaccos non eſſe imponendos, nec reconciliationis tempore illis induti fuerint, cum ratione & iuſtitia pugnaret illorum appenſio; eſſet enim beneficium in illos collatum prorſus euertere.

Hæc conſtitutio in omnibus Regnis, & ditionibus Regis Hiſpaniarum, excepto Siciliæ regno, ſeruatur.
12 Vbi anno 1543. † cùm Inquiſitoris munere fungeretur Licẽtiatus Ceruera, vir, literis, prudentiâ, & virtute illuſtris, magnus Panormi factus eſt motus, magna in ſanctam Inquiſitionem concitata ſeditio, ignominioſa lintea è parietibus ædis S. Dominico dicatæ, tantâ animorum contentione reuulſa fuerunt, vt nullâ ratione ad hodiernum diem affigi potuerint parietibus, aut illius, aut alterius Eccleſiæ. Hæc de ſaccis benedictis dicta ſufficiant; occaſione acceptâ à tunicis pelliceis, quibus Deus Adamum in infidelitatem lapſum veſtiuit.

De alia ſignificatione veſtis pelliceæ, qua Deus hominem induit.

CAP. VI.

SVMMARIVM.

1 *Deus primos parentes tunicis pelliceis induit, vt ſuum numen ad miſericordiam flecterent.*

2 *Patres antiqui in cilicio pœnitebant.*

3 *Pœnitentes publicos cilicio indui, canones ſacri, & concilia iubent.*

4 *Veſtes pelliceæ, efferatas hominum animas per peccatum oſtendunt.*

Fuit

1 FVIT † etiã veſtitus pelliceus ſignũ pœnitẽtiæ, qui facilius diuinam iuſtitiã & iratũ numen ad miſericordiam flecteret: quo remedio
2 vtebantur patres antiqui; † quoties Deum ſuis peccatis iratum videbant, Sacco & cilicio induebãtur, vt illum propitium ac placatum redderẽt: inquit enim Daniel. cap. 9. [Anno primo Darij filij Aſſueri de ſemine Medorum, qui imperauit ſuper regnum Chaldæorum, anno vno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorũ, de quo factus eſt ſermo Domini ad Ieremiam prophetam, vt complerentur deſolationis Ieruſalem ſeptuaginta anni, & poſui faciẽ meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in ieiunijs, ſacco, & cinere, & oraui Dominum Deum meum, & cõfeſſus ſum, &c.] Et Ionas. capit. 3. dicit. [Et cepit Ionas introire ciuitatẽ itinere diei vnius, & clamauit & dixit, adhuc quadraginta dies & Niniue ſubuertetur, & crediderunt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis à maiore vſque ad minorem,] & Iudith. c. 4. [Hortabatur Eliachim ſacerdos clamare ad Dominum & ſcripſit ad vniuerſos, qui erant contra Eſdrelon, & fecerunt filij Iſrael, ſecundum illud quod cõſtituerat eis Eliachim, & clamauit omnis populus ad Dominum, inſtãtiâ magnâ: & humiliauerunt animas ſuas in ieiunijs, & orationibus, ipſi & mulieres eorum, & induerũt ſe ſacerdotes cilicijs, infantes proſtrauerunt contra faciem tẽpli Domini, & altare Domini operuerũt cilicio. &c.] Et Ioelis. 1. Eſther 4. Iſaiæ 58. & Dauid Pſal. 34. [Ego autem cum mihi moleſti eſſent induebar cilicio, &c.] Quo loco Hierony. [Cilicium veſtis pœnitẽtiæ:] & Pſal. 26. [Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi, conſcidiſti ſaccum meum.] Vbi Euthymius ait: [Saccus pœnitentiæ, & humilitatis ſignum eſt.] Vnde Saluator apud Matth. c. 11. ait: [Væ tibi Bethſaida Corozain, quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, olim in cilicio, & cinere pœnitentiã egiſſent.] Quę verba exponẽs Theoph. ait ſaccum cilicij pœnitentiæ ſymbolum eſſe. Hæc confirmant cap. qui ſanctus. de pœnit. diſt. 1. & c. Achab. de pœnit. diſtinct. 3. Concil. 1. Tolet. c. 2. Simanc. de Cathol. inſtitut. tit. 47. num. 10. Iam illa quid recẽſere opus
3 eſt, † quæ multis nota ſunt, & veterũ decretis conſtituta: initio quadrageſimæ eijci ſolitos ex Eccleſia pœnitentes ſacco indutos & cinere aſperſos: Feriâ quintâ ante Paſchâ abſolui, & quidem non pœnitentes ſolùm, ſed & omnes Chriſtianos cilicia, & cineres accipere ſolere indicãt. Quæ hodie cæremoniæ ſacræ fiunt, verbiſque Concil. 4. Toletani cap. 10. confirmantur. [Tunc enim (inquit) opus eſt fletibus ac ieiunio inſiſtere, corpus cilicio & cinere induere, animum mœroribus deijcere, gaudium in triſtitiam vertere, quouſque veniat tempus reſurrectionis Chriſti.] Et in Concil. Tolet. 3. cap. 12. [Quicumque (inquit) ab Epiſcopo, vel presbytero ſanus, vel infirmus pœnitentiam poſtulat, id ante omnia Epiſcopus ſeruet, & presbyter, vt ſi vir eſt, ſiue ſanus, ſiue infirmus, prius eum tondeat, aut in cinere & cilicio habitum mutare faciat, & ſic pœnitentiam ei tradat. [Et in Agath. Concil. cap. 15. Pœnitentes tempore quo pœnitentiam petunt, impoſitionem manuum & cilicium ſuper caput à ſacerdote, ſicut vbique conſtitutum eſt conſequantur.] Hæc ibi.

Neque

Neque ſolum pelliceæ veſtes, confuſionis, ac pœnitentiæ imaginem exprimunt, verum etiam brutorum animantium, quibus per peccatum homines comparãtur, ſimilitudinem referunt. Nam homo cum in honore eſſet non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.] Pſal.48. & quia per peccatum morti obnoxij facti ſunt, ideo, vt mortis ſubeundæ admonerentur, his pellibus induuntur, quia mortua animalia repræſentant.

Deus non ſolùm primis parentibus ignominiæ notam inuſsit: verùm in deteſtationem infidelitatis, omnibus bonis euerſos ex Paradiſo voluptatis eiecit, vnde Inquiſitores hæreticorum bona proſcribunt.

CAP. VII.

SVMMARIVM.

1 *DEus primos parentes omnibus bonis ſpoliat.*
2 *Sanctæ Inquiſitionis tribunal hæreticorum bona fiſco addicit.*
3 *Bona non niſi in peccato hereſis proſcribuntur.*
4 *Hereticorum bona cur confiſcantur.*
5 *Hereticorum bona non publicantur niſi à tempore commiſsi delicti.*
6 *Filij & ſerui a poteſtate patrisfamilias heretici emittuntur.*
7 *Hereticum fuiſſe Cain poſt fratricidium ſacra ſcriptura teſtatur.*
8 *Cain in deſperationem incidit.*
9. 10. *Caimum Deus vetuit interfici vt diutius anxie viueret.*
11. 12. *Hereticos Deus deleuit quòd Noe non credidiſſent.*
13 *Diluuium immiſſum quia peccata carnis pro non peccatis ducerentur.*
14 *Arca Noe Chriſti Catholicam Eccleſiam ſignificauit.*

1 NON tam ſeuerè † cum primis parentibus actum videretur, ſi his pœnis diuinæ indignationi ac iuſtitiæ ſatisfieret; ſed prô dolor; Deus non his contentus hominem omnibus bonis euerſum, ſauciatum in naturalibus, & ſpoliatum gratuitis, iuſtitiâ præcipuè originali irreparabiliter amiſſâ, à loco voluptatis expulit, eumque duris ac perpetuis addixit laboribus: & in odium tanti facinoris terram ſpinas, ac tribulos
2 germinare præcepit. Cuius † exemplum ſecutum ſanctiſs. Inquiſitionis Tribunal, hæreticorũ bona iuſtà proſcriptione cõfiſcat, illoſq; bonis omnibus ac fortunis euertit, nec id abs re
3 factũ cenſeri debet. Quamuis † enim propter alia quæcũq; delicta, quamuis grauiſsima, publicatio bonorũ regulariter nõ fiat) Auth. bona damnatorũ. C. de bon. proſcr. auth. vt nulli. §. fin. coll. 9. ex qua deducitur quod etiam ſi damnatus non habeat filios, poteſt teſtari & alia facere, tanquam ſi non eſſet damnatus, vnde dicit Bald. in c.1. verſ. ſed pone iudex. de pace tenend. & in l. 2. in fine. C. qui teſtam. fac. poſſ. ſi propter homicidium bona alicuius à iudice confiſcantur, ſententia eſt nulla, etiam ſi ab ea appellatum nullo pacto & prouocatum ſit) nihilominus Deus Inquiſitorum primus (vt in hoc crimine hæreſeos adeo deteſtabili, alijs inde Inquiſitoribus delegatis exemplo eſſet; parentes noſtros bonis omnibus ſpoliauit: terreſtri paradiſi poſſeſſione, omnium fructuum vſu, ac omnium animalium dominio, cùm primis parentibus non ſolùm amplius non obediãt, ſed etiam aduerſentur: eorũ filios, & ſucceſſores talibus bonis ſpoliauit, ita in lacrymis teſtatur

Moyſes

Moyſes in d.c.3.Gen. dicens:[Emiſit eum Dominus de paradiſo voluptatis,vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt,& eiecit Adam:] & hoc quidem irreuocabiliter:nec poterit amplius ad talem locum peruenire.Ideo ſubinfert. [Ne fortè mittat manum ſuam,& ſumat de ligno vitæ & comedat, & viuat in æternum,collocauit ante paradiſum voluptatis Cherubin & flammeum gladium, atq; verſatilem,ad cuſtodiendum lignum vitæ.] Bona etiam & diuitias Labã propter eius idololatriã Deus tranſtulit in domum Iacob,Gen.c.31.& bona etiam terrę promiſsionis,quę iure Iſraelitis debebantur, iure etiam ablata ſunt ab eis propter hęreſim.Num.14.quid mirum igitur ſi bona hæreticorum confiſcentur,cum & illis priuentur, ne ſint fomenta malorũ, & ſcelerum inſtrumenta?Plato lib. 4.de legib. ait bona externa ſine virtute,non modò nihil iuuare, ſed eſſe quoq; damnoſa: & quæ in ſceleratis hominibus aliud non ſint, præter paratiſsima flagitijs magniſq; malis inſtrumẽta. Idem tenet Ariſt.lib.2. Magnor. Mor.& Demoſthen.orat.aduerſus Median.quos refert Simanc.de Cathol.inſtit.tit. 6. n.2.de bon.hæret. Quo fit vt improborũ audacia formidine pœnæ coerceatur, & boni homines, ac diuites vehemẽter formidare ſoleant bonorum publicationem.Quamobrem ſapientiſsimi legumlatores grauiora quæque crimina publicatione bonorum frequentiſsimè puniunt.l. bona fide.ff.depoſit.at in caſu hæreſis, non eſt dubium quin bona omnia hęreticorum publicari debeant, ac etiam bona filiorum. auth. Gazaros. C. de hæret.c.vergentis.de hæret.vbi ipſo iure † à tempore cõmiſsi delicti hæ-
5 reticorum bona ſunt confiſcata. l. vltim.C.de bon.proſcr.l.1.§. interdum. ff. de ſuis & legit.hæred.Henricus & cæteri in.d.c.vergentis. Imò hæreticus priuatur omni dominio naturali, ciuili,& politico vt ex conſtit. Greg. IX.probatur:naturali, quod habet in filios: nam propter hæreſim † patris
6 efficiũtur filij ſui iuris:ciuili,quod habent in ſeruos:ab eis enim ſerui liberantur:Politico, quod rerum domini habent in ſubiectos, eo hæretici quoque priuantur. c. vlt. de hæret. c.2.§. vlt. c. cum ſecundum. de hæret. lib. vlt.l.Manichæos.C.eod.tit.

Poſſemus etiam prædictũ iudicium & proceſſum inquirendi conſtituere
7 contra Caim, † quem poſt fratricidium fuiſſe hæreticum ſcriptura ſacra teſtatur.Gen.4.verùm quia fuſiùs hoc contra Adamum in præcedentibus titulis pertractauimus, ne videamur eadem repetere, eius errorem tantùm & punitionẽ perſtringemus.
8 Inquit enim Caim d.cap.4.† [Maior eſt iniquitas mea quàm vt veniam merear:] Ex communi ſententia Patrum Latinorum & Græcorum hæc deſperationem ſonant, & blaſpemiã, quaſi Deus non eſſet potens remittere Caimo peccatum. Autor quoq; paraphraſis Hieroſolymitanæ refert verba prouocatiua quę Caim dixit fratri Abel,hæc nimirũ:[Egrediamur in agrum.]Dixitq; ei Caim:[Nõ eſt iudicium,nec Iudex, nec ſæculum aliud, nec merces bona pro iuſtis, nec pœna pro impijs, nec Dei miſericordiâ creatus eſt mundus, nec Dei miſericordiâ regitur, eò quod ſuſcepta eſt oblatio tua cum beneplacito,mea autem non eſt ſuſcepta cum beneplaci-
9 to,&c.] †Ecce Caimi hæreſim negãtis prouidẽtiam & miſericordiã Dei; quem puniuit Deus agitatæ mentis furijs,fugâ perpetuâ ab hominũ conſortio & hoſtili incurſione omniũ creaturarum.Id enim ſignificant illa verba Caimi[Ecce eijcis me hodie à facię terræ,à facie tua abſcõdar, & ero vagus

gus, & profugus in terra, omnis igitur qui inuenerit me, occidet me.]
10 † Deus tamen noluit Caim interfici, ſed viuere, vt ait D. Hiero. Epiſt. 115. ad Damaſum, vt diuturnior eſſet eius pœna, & mors productior. & D. Ambroſ. lib. 2. De Caim & Abel. c. 10. ait [Longæuitas vitæ Caim vindicta eſt, eò quod vixit in metu: quâ pœnâ nihil grauius eſt, quàm vt quis ſibi maiorum cauſa pœnarum ſit.]
11 Tempore etiam Noe Deus† deleuit hæreticos aquis diluuij. Conſtat autem tunc temporis, in quo lex naturæ viguit, & fides vnius mediatoris Noe prædicātis imminere diluuium, nullatenus homines illos credidiſſe, factoſque fuiſſe infideles, ex Epiſto. B. Petri. cap. 3. [In quo ſancto Spiritu veniens prædicauit ijs, qui increduli fuerant aliquando: quādo expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cùm fabricaretur arca,] quorum verborum ſenſus eſt, ſecundum gloſ. interlinearem, & ſecundum Nicolaum de Lyra, quòd ſpiritus Chriſti fuit in Noe prædicāte ſui corrupti ſęculi hominibus, quòd aquæ diluuij deleturæ eſſent mundum: qui tamen non crediderunt. Et in Epiſto. 2. capit. appellat idem D. Petrus ipſum Noe iuſtitię præconē his verbis [Et originali mundo Deus non pepercit, ſed octauum Noe iuſtitiæ pręconem cuſtodiuit, diluuium mundo impiorum inducēs.] Appellat D. Petrus mundum originalem homines, qui fuēre ante diluuiū, quòd ea fuerit quaſi prima ætas, & pueritia mundi, origini & primordijs mūdi vicina: dicitur autem Noe octauus, non ab Adamo, fuit enim ab eo decimus, ſed inter eos qui per arcam ſeruati ſunt à diluuio, fuit octauus. Dixit autem Noe iuſtitiæ præconem, nam hominibus ſui temporis prædicauit iuſtitiam Dei, id eſt, iuſtitiam illam ſcelerum vindicem, & vltricem, quæ eorum flagitia, niſi ab illis diſcederent, atrociſsimo eſſet ſupplicio punitura: qui tamen quia non crediderunt, periēre aquis diluuij. D. etiam Paul. Hebr. 11. dicit: [Fide Noe aptauit arcam, per quam damnauit mundum] & illud relatiuum [quam] ſi referatur ad fidem Noe, ſignificat incredulitatem eorum hominū damnatam eſſe aquis diluuij, per fidem Noe illis denūciatam. Si autem illud, [quam] referatur ad arcam, erit ſenſus, vt optimè D. Thomas & Caietanus: per arcam à ſe cōſtructam damnauit Noe mundum, quia illi vidētes virum probum, Deique cultorem arcam aduerſus imminēs diluuium fabricare, nec ſic quidem crediderunt. Quocirca per arcam damnati ſunt: quia niſi Noe arcam fabricaſſet, non vtiq; illi fuiſſent rei auditi, & nō crediti diluuij. Ioſephus etiam lib. 1. An-
12 tiq. dicit improbis illis hominibus † Noe non potuiſſe perſuadēre, vt vitam in melius commutarent: & ideo ipſos & eorū bona aquis diluuij prorſus fuiſſe deletos. Et D. Paul. ad Ephe.
13 5. dicit, † diluuium immiſſum fuiſſe in carnales homines primi ſæculi, quia crediderūt ſeductoribus quibuſdam dicentibus peccata carnis non eſſe peccata; Pauli verba ſunt. [Nemo vos ſeducat inanibus verbis, propter hoc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ] quæ verba ita exponit D. Tho. à principio vt homines poſſent liberè frui concupiſcentijs, cogitauerūt inuenire rationes, quòd fornicationes & huiuſmodi Venerea nō eſſent peccata. Et ideo dicit [inanibus verbis] nam propter hoc, id eſt, quia huic errori fidem præſtiterūt homines primi ſæculi, venit in eos ira Dei, id eſt, diluuium. Hinc eſt quod ſecūdum Origenem homil. 2. in c. 6. Geneſ. Auguſt. lib. 12. contra Fauſtum. cap. 12. Gregor. Homil. 12. in Ezech. Ruper.

Ruper lib. 4. comment. in Geneſ. c.
14 71. arca Noe † ſignificat Catholicam Eccleſiam, in qua ſola manet Chriſti fides; & illi qui diluuio perierunt, hæreticos; quibus non eſt in arca locus.

Hactenus oſtenſum fuit in prima ætate Adamum Caimum & alios, quibus prædixerat diluuium Noe, eſſe infideles idololatras, & eſſe hæreticos, punitoſque à Deo: nunc verò ad reliquas ætates gradum faciamus.

TITVLVS TERTIVS.
Secunda mundi ætas.

De hæreticis & Idololatris, atq; de patribus qui Inquiſitorum Officio functi ſunt per reliquas mundi ætates.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Tyrannus primus Nemrod.*
2 *Idololatra Nemrod punitur à Deo.*
3 *Nemrod Chaldæis ſuaſit ædificare turrim.*

SI attentiùs ſacram ſcripturam, Patrumque teſtimonia perpẽdamus; inde antiquitatem & continuationem huius ſacri Officij ab initio mundi, vſq; ad hæc tempora per reliquas mundi ætates continuatam, exercitatamque inueniemus.

1 IN ſecũda† ergo ætate Nemrod filius Chus, nepos Cham, pronepos Noe, vt patet Geneſ. cap. 10. qui coram Domino dicitur robuſtus venator, ob id nimirũ quod non ſolùm ferarum, ſed etiam hominum eſſet oppreſſor, & tyrannus primus
2 (vt ait† Ioſephus) ſuaſit hominibus ſui ſæculi ſe nihil debere Deo, ſed ſuis viribus præſentem felicitatem: & vt aduertit Hugo de S. Victore, in ſuis annotat. in Gen. [Induxit in eos homines idololatriam, vt ignem quaſi Deum colerent, quem errorem po-
3 ſtea Chaldæi ſequuti ſunt, † & ſuaſit ædificare turrim, vt patet Geneſ. 11. cuius culmen pertingeret ad cælum; eò omnino (vt inquit Auguſtin. 16. de ciuit. Dei cap. 4.) vt contra Deum ſe tueri poſſet. In tanti ſceleris pœnam confudit Deus linguas eorum, vt nemo poſſet intelligere linguam proximi ſui, vnde in diuerſas linguas diuiſi ſunt; quia vnitate linguæ, & vnanimi omnium conſenſu abuſi ſunt: ita enim Deus ſacrilegos auſus hominum hæreticorum ſolet compeſcere, vt in varias linguas ac opiniones diuiſi, confuſione puniantur.

Tertia mundi ætas.

CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *Idololatriam dæmon diſſeminauit.*
2 *Inquiſitor Abraham Chaldæorum idololatriam arguit.*

3 *Verba*

5 *Verba illa Geneſ. 15. Ego ſum Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum quo modo exponantur.*
6 *Domus tharæ patris Abraham, pro cultu vnius Dei perſecutionem paſſa eſt à Chaldæis.*
7 *Sodomitæ, alter ad alterum ſua debant nullum libidinis genus peccatum eſſe, propter quod puniuntur à Deo.*
8 *Bonis ſuis priuauit Deus Sodomitas ante conflagrationem ignis.*
9 *Officio Inquiſitoris Sarra functa eſt cum Iſmaelem ob idololatriam à domo Abrahæ expulit.*
10 *Sarra ſuaſit Abrahamo, Agar ſimul cum Iſmaele de domo eijcere, ne matris viſendæ cauſa Iſmael rediret, & eius labe Iſaac inficeretur.*
11 *Hæretici ſeparandi ſunt ab Eccleſia, ne ſuo contagio fideles inficiant.*
12 *Hæreticum, prophanũ & ſimoniacum fuiſſe Eſau probatur.*
13 *Sacerdotium quondam erat annexum primogenituræ.*
14 *Eſau vendens primogenituram irrecuperabiliter perdidit bona omnia, quæ iure hæreditario ad illũ pertinebant.*
15 *Bona & diuitiæ Laban, propter eius idololatriam tranſlatæ ſunt à Deo in domum Iacob.*
16 *Idololatria Laban fuit cauſa, quare Rachel furata ſit Deos ipſius, vt eum ab idololatria retraheret.*
17 *Inquiſitoris munus exercuit Iacob domeſticis ſuis præcipiens, vt Deos alienos abijcerent.*
18 *Deos alienos tradiderunt Iacob domeſtici eius, & inaures, quæ erant in auribus eorum.*
19 *Simulacra Deorum Chananæorũ viri, & fœminæ geſtabant pro inauribus.*
20 *Bona ſua iure timuit Iacob amittere, quia domeſtici eius alienos Deos colebant.*
21 *Bonis ſuis hæretici iure priuantur, propter hæreſim.*
22 *Iſraelitæ intra primum biennium poſt egreſſum ex Ægypto decies tentauerunt Deum in deſerto, & in hæreſim prolapſi ſunt.*
23 *Bona terræ promiſsionis, quæ iure Iſraelitis debebantur, iure ablata ſunt ab eis propter hæreſes.*
24 *Iſraelitæ non crediderunt Deo pollicenti ſe liberaturum eos per manum Moyſis ex Ægyptiorum furore.*
25 *Iſraelitæ in exitu de Ægypto, & in egreſſu maris Rubri non crediderunt Moyſem à Deo eſſe miſſum.*
26 *Hæreſim incurrerunt ſecundò Iſraelitæ peruenientes in Marà.*
27 *Hæreſim incurrerunt tertiò Iſraelitæ, dubitantes de Dei prouidentia in deſerto.*
28 *Bonis terræ promiſsionis quando decreuerit Deus priuare Iſraelitas.*
29 *Hæreſim incurrerunt quartò Iſaelitæ, reſeruantes Manna prohibitũ, vſq; ad ſequentem diem.*
30 *Hæretici, & infideles apparuerunt quintò Iſraelitæ, cum iuſſi feria ſexta colligere duplicem Mannæ menſuram egreßi ſunt colligere Manna die Sabbato, contra diuinum oraculum.*
31 *Infideles extiterunt ſextò Iſraelitæ, negantes ſiti oppreſsi Deum poſſe illis dare aquas in deſerto.*
32 *Infidelitas Iſraelitarũ cauſa fuit quod Deus minaretur nullum illorum ingreſſurum terram promißionis.*
33 *Hæſitatio in fide Moyſis, & Aaron, ad aquas contradictionis cauſa fuit vt interdixerit Deus illis ingreſſum terræ ſanctæ.*
34 *Idololatriam ſeptimò incurrerũt Iſraelitæ, compellentes Aaronem, vt illis Deum fabricaret.*
35 *Aaron aurum colliquatum miſit in luteum exemplar, & formatus eſt vitulus aureus.*

D 36 *Vitulus*

36 Vitulus aureus factus eſt ab Aaron data opera ex ſcriptura, & autoribus.

37 Vituli aurei factores fuere dogmatiſtæ Nemoque legitur in orbe terrarum ante Iudæorum populum, vitulum fuſilem adoraſſe.

38 Idololatriæ nouæ Aaron fuiſſe autorem, probatur ex ſacra ſcriptura.

39 Aaron non ſolum illum populum Iudæorum induxit ad peccandum, ſed etiam gentem venturam.

40 Vituli aurei occaſione, populus Iudæorum ad extremã inopiam redactus eſt, in pœnam debitam hæreſi, & idololatriæ.

41 Vitulus aureus in puluerem redactus eſt à Moyſe, datuſque in potu populo.

42 Vituli aurei puluis potatus, in barbis autorum ſceleris miraculoſe apparuit, vt à Moyſe cogniti interficerentur.

43 Hereſis crimen & idololatriæ accuſatores, & vltores iure debet habere ipſos cognationis, & conſanguinitatis propinquiores.

44 Hereſis & idololatriæ crimen non tradit Deus obliuioni.

45 Vituli aurei adoratio ſemper cauſa fuit maioris pœnæ quoties populus propter aliquod ſcelus puniebatur.

46 Moyſes quadraginta diebus, & noctibus extitit in monte ante Deum, ad placandum ipſum de peccato vituli.

47 Officium Inquiſitoris exercitatum fuit contra idololatras, per manus filiorum Leui.

48 Idololatriã octauò Iſraelitæ incurrerũt non credentes Deum poſſe dare illis terram promiſsionis.

49 Deus puniuit Iſraelitas in deſerto, pro hereſi parentum.

50 Infideles fuerunt nonò Iſraelitæ, dubitantes Deum poſſe illis in deſerto menſam carnium parare.

51 Iſraelitis ira Dei mors fuit repentina, & irremediabilis.

52 Iſraelitis ira Dei à quibuſdam intelligitur peſtis, à Dauide mors ſaturitatis appellatur, à Moyſe verò nauſea.

53 Heretici, & infideles extiterunt decimò Iſraelitæ dubitantes in Tabera, an Deus eſſet inter illos, & curaret res humanas.

54 Iſraelitæ ita odio proſequebantur Deum in deſerto, vt ſi tunc Deus mortalis fuiſſet, eum ipſi ſi poſſent, crucifixiſſent.

55 Idololatræ, & Heretici extiterunt Iſraelitæ quadraginta annis quibus verſati ſunt in deſerto: idq; probatur ex ſcriptura.

56 Iſraelitæ quarto menſe ab egreſſu ex Ægypto adorauerunt vitulum, & poſtea plurimis idolis ſacrificauerunt.

57 Iſraelitæ, ſi Domino offerebant ſacrificia in deſerto, non ſponte ſed metu faciebant.

58 Infidelitate, & incredulitate Deum Iſraelitæ exacerbauerunt.

59 Idolum Ammonitarum dictum Moloch, quidam contẽdunt fuiſſe Mercurium.

60 Rempham ſtella erat Lucifer dicta, quia Mercurius ſiue Moloch, illam in extrema frontis parte habebat.

61 Cæſaris ſimulacrum ſtellam habebat, in vertice capitis additam à Romanis.

62 Hereſis, & idololatriæ crimen punitur à Deo priuatione propriæ libertatis, & bonorum, ac exilio.

63 Infidelitas, & incredulitas Moyſis cauſa fuit mortis eius, ante ingreſſum terræ promiſsionis.

64 Blaſphemiæ peccatum à Deo punitum fuit igne extremum partem caſtrorum conſumente.

65 *Hereticos ſchiſmaticos Chore, Dathan, & Abiron, cum omni ſubſtantia, & familia eorum abſorbuit terra.*

66 *Schiſmaticos cõſpirantes in Dei ſacerdotes ignis egreſſus à thuribulis cõbuſsit, & deuorauit.*

67 *Iſraelitas adoraſſe ſerpentes in deſerto probatur ex ſacra ſcriptura.*

68 *Deus Iſraelitas puniuit his per quæ peccauerunt.*

69 *Idololatria cauſa fuit, vt Deus Iudæos infideles morſibus aſpidum interficeret.*

70 *Deus puniuit infideles, & blaſphemos Iudæos per ignitos ſerpentes.*

71 *Iſraelitæ in deſerto cum eſſent in Sethim, adorauerunt Priapum Deum Moabitarum.*

72 *Iudices, Reges, & Pontifices, Iſraelem gubernarunt a Moyſe, vſq; ad tempus Chriſto proximum.*

73 *Idololatriam incurrerunt de nouo Iſraelitæ ferè omnibus his temporibus, ob idq; grauiter à Deo puniti.*

74 *Iſraelitæ tempore Ioſuæ & Iudæ ferè per 40. annos abſtinuerunt ab idolis.*

75 *Idololatria deinde initium ſumpſit, à quodam viro Michas nomine ex tribu Ephraim.*

76 *Dan filij Michæ idolum vi auferunt, & ſibi erigunt Iſraelitæ ad colendum.*

77 *Idololatriæ cõtagio vniuerſum Iſraelẽ infeciſſe probatur ex Michea Propheta.*

78 *Idololatria ſua vrbs Lais prima fuit, quæ vniuerſam Iudæam, & Iſraelem corrupit.*

79 *Idololatria cauſa fuit amiſsionis libertatis captiuitatis, & aliorum bonorum poſt mortem Ioſuæ & Iudæ.*

80 *Iſraelitæ propter connubia cum Cananeis adorauerunt Baal, & Aſtaroth Chananæorum Deos.*

81 *Hereſes, & prauos mores Iſraelitæ contraxerunt, ex matrimonijs cum filijs idololatrarum.*

82 *Idola in ſacra ſcriptura dolores appellantur effectiue.*

83 *Idololatria & infidelitas parturiunt laqueos, cædes, & ruinas, à qua, ſicut ex equo Troiano proceſſerunt innumera mala.*

84 *Hereſes, & idola Iſraelitarum deleuit Othoniel, liberans illos à ſeruitute Regis Syriæ.*

85 *Hereſim & priſtinam infidelitatem, incurrunt Iſraelitæ mortuo Othoniele.*

86 *Iſraelitas liberans Aiod ab Æglone Moab Rege, quem pugione trãsfixit, eos ab idolis, quadraginta annis cohibuit.*

87 *Iſraelitæ denuo ſicut canis ad vomitũ, reuerſi ſunt ad priſtinam idololatriã & ob id puniuit eos Deus.*

88 *Iſraelitas liberauit Debora mulier prophetiſſa, de manu Iabin Regis, eoſque rexit quadraginta annis.*

89 *Idola rurſus adorauerunt Iſraelitæ defuncta Debora, propter quod à Madianitis ſubiugantur.*

90 *Iſraelitas Gedeon à Madianitis liberauit, quos moderatur quadraginta annis.*

91 *Iſraelitæ mortuo Gedeone iterum adorauerunt Baal, cum quo inierunt fœdus, vt eſſet eorum Deus.*

92 *Inquiſitionis munus exercuit Abimelech occidens ſeptuaginta fratres ſuos, vrbem Sichem diruens, & Baal cum mille hominibus comburens.*

93 *Abimelech mortuo, rexit Iſraelitas Thola Iudex viginti tribus annis.*

94 *Iudex Iſraelitarum poſt mortem Thola extitit Iair viginti duobus annis, quorum tempore hereſes extinctæ ſunt in Iſrael.*

95 *Deus puniuit Iſraelitas, quia defuncto Iair, & Thola iterum ſeruierunt idolis, tradiditq; eos in manus Philiſthijm.*

96 *Iſraelitas liberat Iephte de Ammonitis, viginti ciuitates eorum obtinet, & iſraelem iudicat ſex annis.*

97 *Iſraelitas, Abeſſan Bethlehemita rexit ſeptem annis poſt mortem Iephte.*

98 *Mortuo Abeſſan, Iſraelitas iudicauit Elon 10. annis.*

99 *Abdon rexit Iſraelitas, mortuo Elon, annis octo.*

100 *Deus iterum puniuit Iſraelitas, quia mortuis iudicibus Abeſſan, Elon, & Abdon, infideles extiterunt.*

101 *Iſraelitas pœnitentes liberauit Samſon de manu Philiſthinorum.*

102 *Hæreſis, & idololatria quam immedicabile malum ſit, apparet in Iſraele.*

103 *Hæretici, & idololatræ cõparantur araneis ex ſacra ſcriptura.*

104 *Hæreſum dogmatiſtas comburi æquiſſimum eſt.*

105 *Heli ſummus ſacerdos mortuo Samſone Iſraelitas rexit annis quadraginta, qui nota hæreſis inuſtus fuit.*

106 *Hæreſim, & impietatem continebant verba Heli dicentis, Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat. 1. Reg. 3.*

107 *Verba blaſphema protulit Heli, poſt peccata grauia, quæ illi obiecit Samuel vir Dei.*

108 *Hæreſis, & ſcelus Heli varijs ſupplicijs puniuntur.*

109 *Hæreſis nota inuſti ſunt Ophni, & Phinees Heli filij propter acceſſum ad mulieres, quæ obſeruabant ad oſtiũ tabernaculi.*

110 *Mulieres cum quibus concubuerunt filij Heli, moniales fuiſſe non deeſt, qui exiſtimet.*

111 *Suſpicionem leuem hæreſis inducunt Ophni, & Phinee ad mulieres concubitus.*

112 *Sacerdotio & vita priuantur Ophni, & Phinee, quia eo inuerecundè abutebantur.*

113 *Idololatria in Iſraelitis, extincta fuit toto tempore Samuelis.*

114 *Rex Saul ſucceſſit Iſraelitis, Samuele defuncto vltimo iudice.*

115 *Inquiſitoris munus exercuit Saul Rex auferens magos, hariolos, & eos qui pythones habebant in ventre.*

116 *Samuel an verè apparuerit Sauli, lis eſt inter Theologos.*

117 *Deus morte puniuit Saulem propter multa ſcelera, quæ commiſit, regnũq; eius tranſtulit ad Dauid.*

IAM verò labentibus aliquot annis poſt Nemroth, & abolita paulatim Dei cognitione, ac obtenebrato peccatorũ colluuie rationis lumine, fuit etiam idololatriæ
1 vitio maculata. Nam † teterrimus generis humani hoſtis per varios errores præcipites, ac errantes egit, adeoque eos eluſit, vt diuinum honorem ſimulacris concederent. Sicut elegãter deſcribit Spiritus ſanctus in libro Sapientiæ, his verbis: [Initium fornicationis eſt exquiſitio idolorum: & adinuentio illorũ, corruptio vitæ eſt] neq; enim erant ab initio, neq; erunt in perpetuum. Superuacuitas enim hominum hæc adinuenitur in orbem terrarũ: & ideo breuis illorũ finis eſt inuentus, acerbo enim luctu dolens pater, citò ſibi rapti filij fecit imaginẽ; & illũ qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & conſtituit inter ſeruos ſuos ſacra, & ſacrificia deinde interueniẽte tẽpore conualeſcente iniqua conſuetudine, hic error tanquam lex cuſtoditus eſt, & tyrannorum imperio colebantur figmenta. Et hos, quos palàm homines honorare non poterãt, propter hoc quod longè eſſent; è longinquo figura eorũ allata, euidentem imaginem regis, quẽ honorare volebãt, fecerunt: vt illũ qui aberat, tãquã præſen-

præſentẽ colerẽt ſua ſolicitudine. Prouexit aũt ad horũ culturã, & hos qui ignorabãt, artificis eximia diligentia. Ille enim volẽs placere illi qui ſe aſſũpſit elaborauit arte ſua, vt ſimilitudinẽ in melius figuraret. Multitudo autem hominũ abducta per ſpeciẽ operis, eũ qui ante tẽpus tanquã homo honoratus fuerat, nũc Deũ exiſtimauerũt. Et hæc fuit vitæ humanę deceptio, quoniã aut affectui, aut regibus deſeruiẽtes homines incõmunicabile nomen lapidibus & lignis impoſuerũt. Et nõ ſuffecerat erraſſe eos circa Dei ſciẽtiã, ſed & in magno viuẽtes inſciẽtiæ bello, tot & tam magna mala pacem appellãt. Aut enim filios ſuos ſacrificãtes, aut obſcura ſacrificia faciẽtes, aut inſaniæ plenas vigilias habentes, neq; vitã neq; nuptias mũdas iã cuſtodiũt, ſed alius alium per inuidiã occidit, aut adulterans cõtriſtat, & omnia cõmiſſa ſunt, ſanguis homicidiũ, furtũ, & fictio, corruptio, & infidelitas, turbatio, & periuriũ, tumultus bonorũ, Dei immemoratio, animarũ inquinatio, natiuitatis immutatio, nuptiarũ inconſtantia, inordinatio, mœchiæ, & impudicitiæ. Infandorũ enim Idolorũ cultura omnis mali cauſa eſt, & initium & finis, aut enim dum lętantur inſaniunt, aut certè vaticinãtur falſa, aut viuunt iniuſtè, aut peierant citò: dum enim cõfidunt in Idolis quæ ſine anima ſunt, malè iurantes noceri ſe non ſperant. Vtraq; ergo illis euenient dignè, quoniam malè ſenſerunt de Deo, attendentes idolis, & iurauerunt iniuſtè, in dolo contemnentes iuſtitiam: non enim iurantium eſt virtus, ſed peccãtium pœna perambulat ſemper in iuſtorum pręuaricationem: hæc ibi.]

At non deſuerunt iiſdẽ tẽporibus qui Dei zelo accenſi pro illius gloria no diuinitate pugnarint, dilapſos mores ad veram diſciplinam reuocarint, errores damnarint, & pro ea quã fungebantur autoritate punierint, quodãmodo Inquiſitorum officio fungẽtes, quod non erit abs re oſtendere per alias ætates factum fuiſſe. Abrahã
4 † ergo Inquiſitoris munus non ſegniter obeundum putauit, cũ diuini cultus & honoris zelo ardẽtiſsimo inflãmatus Chaldæorũ Idololatriã obiurgat, qui in igne diuinũ aliquid agnoſcebãt: propter quod à Chaldęis in ignẽ cõburẽdus inijcitur, à quo tñ diuino protectus auxilio mirabiliter illæſus euaſit. Ita Rupertus Abb. 5. libr. de Trinit. in Geneſ. 2. ex traditione Hebræorum: quod probare videtur D. Hiero. in traditionibus Hebraicis in Geneſ. & Burgẽſ. in quadã additione ad Nicolaũ de Lyra c. 11. Geneſ. & in hũc ſenſum interpretãtur illa verba,
5 Geneſ. 15. † [Ego ſum Dñs, qui eduxi te de Vr Chaldęorum] id eſt, de igne Chaldæorũ: cõfirmant hanc expoſitionẽ verba illa lib. 2. Eſdrę c. 9. [tu ipſe es Dñs Deus, qui elegiſti Abrahã, & eduxiſti eũ de igne Chaldęorũ] D. etiam Auguſt. lib. 12. de ciuit. Dei c. 3. cõſtã-
6 tiſsimè concludit domũ † Thare patris Abrahã perſequutionẽ paſſam à Chaldęis pro vera pietate, quia vnus & verus Deus ab eis colebatur.

Geneſ. 19. pluit Dñs ſuper Sodomã & Gomorrhã, & vniuerſam terrã regio-
7 nis illius ſulphur & ignẽ, † non ſolùm quia peccabãt cõtra naturã, ſed etiam quia ſuadebat vnuſquiſq; proximo ſuo nullũ genus libidinis eſſe peccatum: quod probat D. Thom. ex illis verbis Paul. ad Epheſ. 5. propter quod venit
8 ira Dei in filios diffidẽtiæ. † Et quidẽ Sodomitas ante conflagrationẽ ignis priuauit Deus bonis ſuis: nã vt ſcriptũ eſt Sapientię 19. Nemo illorum inuenire potuit oſtiũ domus ſuę, ita enim ibi dicitur, [vnuſquiſq; tranſitũ oſtij ſui quærebat.]

9 Quid Sarra vxor Abraham? † Nonne eodem officio Inquiſitoris fungi

viſa eſt, cùm Iſmael expellitur à do-
mo Abrahæ propter idololatriam; in-
quit enim ſcriptura, Geneſ. cap. 21.
Cumq; vidiſſet Sarra filiũ Agar Ægy-
ptiæ ludentem cum Iſaac filio ſuo, di-
xit ad Abraham: eijce ancillam hãc &
filium eius. Diuus Hieronym. iuxta il-
lud Exod. 32. ſedit populus manduca-
re & bibere, & ſurrexerunt ludere; id
eſt idololatrare. De Lyra exponit [lu-
dẽtem] idololatrantẽ. Hanc idolola-
triam D. Paul. ad Galat. 4. appellat per-
10 ſecutionem † ſimul autem cum ma-
tre (ne illius viſendæ cauſa, aliquando
rediret) domo eijciendum curauit: ti-
mebat enim ne forte puer Iſaac Iſmae-
lis conſuetudine aliquid eiuſdem la-
bis contraheret. Et hac de cauſa A-
brahæ viro ſuo ſuaſit eijcere ancil-
lam, & filium eius. Eijcitur ergo hære-
ticus & Idololatra Iſmael, & ſchiſma-
11 ticus † quia hæretici ſeparandi ſunt
ab Eccleſia, ne ſuo cõtagio Fideles in-
ficiant. tex in. can. reſecandæ 24. q. 3.
reſecandæ (inquit) ſunt putridæ car-
nes: & ſcabioſa ouis à caulis repellen-
da, ne tota domus, maſſa, corpus, &
pecora ardeat, corrũpatur, putreſcat,
intereant. Arrius in Alexandria vna
ſcintilla fuit, ſed quoniam non ſta-
tim oppreſſus eſt, totum orbem eius
flãma populata eſt. Idem etiam docet
D. Hieronymus ad Galat. cap. 5. Ge-
12 neſ. 25. Eſau, † quia infidelis, hæreticus,
& ſimoniacus fuit, priuatur ſacerdo-
tio, & primogenitura, quod dicit D.
Paulus ad Hebr. 12. his verbis. ne quis
fornicator, aut prophanus, vt Eſau,
qui propter vnam eſcam vẽdidit pri-
mogenita ſua: ſcitote quoniam poſtea
cupiens hæreditare benedictionem
reprobatus eſt: non enim inuenit pœ-
nitentiæ locum; etiam ſi cum lacry-
mis inquiſiſſet eam: quorum verbo-
rum ſenſus eſt, quod Eſau fornicator,
id eſt, idolorum cultor (nam forni-
catio dicitur in ſacra ſcriptura idolo-
latria ſæpiſsime, & prophanus id eſt,
13 ſimoniacus; † quia primogenituræ
erat quondam annexum ſacerdo-
tium) vendens Eſau primogenitu-
ram, vendidit etiam ſacerdotium. Et
ideo fuit prophanus, & ſimoniacus,
vnde non inuenit apud Patrem Iſaac,
14 locum pœnitentiæ † quia irrecupera-
biliter perdidit omnia bona, quæ iu-
re hæreditario ad illum pertinebant,
vt patet Geneſ. 27.
15 Geneſ. 31. † Deus transfert in do-
mũ Iacob ſerui ſui diuitias Laban in-
fidelis, quia abiecto cultu veri Dei,
Gentiũ & Chananæorum Deos ado-
16 rabat: quamobrem † Rachel furata
eſt Deos patris ſui Laban, vt ab idolo-
latria eum retraheret. Et Iacob, Liæ &
Racheli vxoribus ait: tulit Deus ſub-
ſtantiam patris veſtri: & dedit mihi
& ipſæ vxores reſponderunt: Deus tu-
lit opes patris noſtri, & nobis eas tra-
didit ac filijs noſtris.
17 Iacob † Patriarcha (vt dicitur Ge-
neſ. cap. 34) viſus eſt officium ſanctæ
Inquiſitionis exercere cũ vocatis do-
meſticis ſuis, timens ne à Chananæis
deleretur ipſe & domus eius tota, pro-
pter ſtragem quam in vrbem Sichem
filij eius exercuerant. cap. 35. monet
vniuerſam ſuam familiam, vt abijcę-
rent Deos alienos quos adorabãt plu-
18 res ex ſuis, † dederuntq; ei Deos alie-
nos quos habebant, & inaures quæ
19 erant in auribus eorum: † nam viri
& fœminæ ſimulacra Deorũ Chana-
næorum geſtabant pro inauribus, ita
Dñi. Auguſt. Rupert. Nicolaus, Caie-
tan. & gloſ. interl. ex quo colligo: †
20 Quod ſi propter alienorum Deorum
cultum timet iure Iacob, ne delea-
tur eius domus & vniuerſa diripia-
tur ſubſtantia propter infidelitatem
21 & hæreſim, † iure etiam hæretici pri-
uantur bonis ſuis, authen. Gazaros.
C. de hæret. & cap. vergentis. de hæ-
ret. cum alijs.

Et

Et in Exodi & Numerorũ libris cõ-
22 ſtat intra † primũ biẽniũ, quo egreſsi
ex Ægypto Iſraelitę in deſerto ſunt
verſati, decies tentaſſe Deũ, & in hæ-
reſim prolapſos fuiſſe. Nã Numer. 14.
verſ. 22. ſcriptum eſt: attamẽ omnes
homines qui viderunt maieſtatẽ, & ſi-
gna, quæ feci in Ægypto, & in ſolitu-
dine, & tẽtauerunt me iam per decẽ
vices: nec obedierunt voci meæ: hæc
23 ibi: † Et propter has hæreſes priuari
ſunt bonis Terræ promiſsionis: nam
nemo horum hæreticorum ingreſſus
eſt in terram promiſsionis, quæ iure
illis debebatur. Nam in eodem cap.
ſcriptum eſt; Non videbunt terram
pro qua iuraui patribus eorum, nec
quiſquam eorum, qui detraxit mihi,
intuebitur eam.

Primò ergo ante ingreſſum maris
Rubri leuantes oculos filij Iſrael vi-
derunt Ægyptios, dixeruntq́; Moyſi,
(vt patet Exod. 14.) Forſitan nõ erant
ſepulchra in Ægypto: ideo tuliſti nos
vt moreremur in ſolitudine: nonne
iſte eſt ſermo quem loquebamur ad
te in Ægypto, dicentes: recede à no-
bis vt ſeruiamus Ægyptijs: hæc Exod.
24 vbi conſtat † nõ credidiſſe Deo Iſrae-
litas pollicenti ſe liberaturum eos
per manum Moyſis ex Ægyptiorum
furore: quod magis explicuit Beatus
Stephanus Act. cap. 7. dicẽs: hũc Moy
ſem quem negauerunt dicentes, quis
te conſtituit principem & Iudicem?
25 hæc ibi: Ex quibus conſtat † in Ægy-
pto cum educeret eos, & in ingreſſu
maris Rubri non credidiſſe Iſraelitas
Moyſen à Deo eſſe miſſum. Pſal. 105.
& irritauerunt aſcendentes in mare:
mare Rubrum.

26 Secundò, In hęreſim † prolapſi ſunt.
Exod. 15. verſ. 24. quando egreſsi de
mari rubro ambulauerunt tribus die-
bus per ſolitudinem ſiti oppreſsi. &
venerunt in Mara, nec poterãt aquas
bibere propter earũ amaritudinem,
& murmurauit populus contra Moy-
ſen dicens: quid bibemus? quaſi dice-
ret, quare decepiſti nos? cur eduxiſti
nos ex Ægypto, quaſi Dei legatus &
dux cum te non miſerit Dominus?

Tertiò murmurauerunt cõtra Moy
ſem Exod. 16. decimaquinta die poſt-
27 quã egreſsi ſunt de Ægypto, & † du-
bitauerũt de Dei prouidẽtia. Pſal. 77.
Et malè loquuti ſunt de Deo: dixerũt:
nunquid poterit Deus parare mẽſam
28 in deſerto? nũquid & panẽ poterit da-
re, aut parare mẽſam populo ſuo? ideo
audiuit Dñs & diſtulit, id eſt, ingreſ-
ſũ terrę promiſsionis diſtulit: decreuit
illos priuare bonis terræ promiſsionis.

Quartò In hęreſim inciderũt. Exod.
29 16. verſic. 20. † quando præcepit eis
Deus per Moyſem vt colligerent
Manna, nihil ex eo reſeruantes in diẽ
craſtinum: qui non credentes dimiſe-
runt quidam ex eis vſq; ad diem ſe-
quentem, & ſcatere cœpit vermibus
atq; computruit, & iratus eſt contra
eos Moyſes.

30 Quintò, Infideles apparuerunt. †
Exod. 16. verſ. 27. cum iuſsi colligere
feria 6. duplicem Mannæ menſuram
pro ea die, & pro ſequenti die Sabba-
ti, in quo (quia dies feſtiuus erat &
requies Dñi) non licebat colligere,
egreſsi ſunt ad colligendum contra
diuinũ oraculum, nullã fidem illi ad-
hibentes, & non inuenerunt Manna,
& iratus eſt Dominus.

Sextò Numerorum cap. 20. & Exod.
17. In Raphidim ſitiens populus ma-
31 lè ſenſit de Moyſe † & de Diuina pro
uidentia, & negat oppreſſus ſiti poſ-
ſe Deum ſibi dare aquas; ſed Moyſes
educit aquam de petra iubente Deo.
32 Quapropter minatur illis Deus † nul-
lum illorũ, qui cõtra diuinã prouidẽ-
tiã blaſphemus fuit, ingreſſurũ terrã
ꝓmiſsionis, ex quo fit hęreticos rectè
priuari bonis ſuis. Hoc loco notare o-
portet in Moyſẽ etiã latã fuiſſe rigidã

 ſenten-

33 ſententiam, † non ingreſſurum eum
in terram promiſsionis,ob id nimirũ,
quia dubius fuit in fide, vt conſtat
Numer. 20. & idem accidit Aaroni.
Explicuit hoc Dauid Pſalm. 98. Moy-
ſes & Aaron in ſacerdotibus eius. Et,
Domine Deus noſter, tu exaudiebas
eos,Deus tu propitius fuiſti eis,& vl-
ciſcens in omnes adinuentiones eo-
rum: vbi Genebrardus, & alij inter-
pretantur: vlciſcens opera mala quæ
faciebant ipſi: nam puniuit eos pro-
pter dubitationem, ſeu hæreſim ad
aquas contradictionis, & Pſal. 106. &
irritauerunt eum ad aquas contradi-
ctionis, & vexatus eſt Moyſes pro-
pter eos, nam ideo Moyſem puniuit
Deus excluſione terræ Sanctæ, quòd
ad aquas contradictionis viſus fuerit
dubitare, & addidit Pſalmus, & di-
ſtinxit in labijs ſuis:Græcè, διέςειλεν,i,
dubijs labijs, & hæſitabundis verbis
pollicitus eſt aquam de petra: ita ex-
poſuit D.Chryſoſtomus.

Septimò,in idololatriã prolapſi ſunt.
34 † Exod. 32. dum tardante Moyſe in
monte compulerunt Aaronem,vt il-
35 lis Deum fabricaret, † Aaron autem
colliquatum aurum miſit in luteum
exemplar: & formatus eſt vitulus au-
reus,vbi Diuus Auguſt. Caietan. Lip-
pomanus, & Vatablus dicunt om-
nino falli eos, qui exiſtimant opere
36 dæmonis eductum fuiſſe vitulũ,† fa-
ctus enim data opera:nam id innuunt
illa verba Exod. fecitq; populus quæ
iuſſerat Aaron, deferens ei inaures,
quas cùm ille accepiſſet, formauit o-
pere fuſorio, ac fecit ex eis vitulum
37 conflatilem.† Primò ergo notandum
eſt factores huius aurei vituli fuiſſe
dogmatiſtas:Nam in toto orbe terra-
rum nemo legitur adoraſſe vitulum
fuſilem, aut fabrefactũ ante Iudæo-
rum populum: quod dixit Oſeas 8.
illis verbis,quia ex Iſrael ipſe eſt, ſci-
licet vitulus:artifex fecit illum.Super
quæ verba doctiſsimus Arias Monta-
nus æterna memoria celebrãdus ait,
vitulum conflatilem deſerti inuẽtum
38 fuiſſe cerebri Iſraelis.Fuit ergo † Aa-
ron inuentor nouæ idololatriæ:quod
illi Moyſes dixit: quid tibi fecit hic
populus,vt induceres ſuper eum pec
39 catum maximum? † non enim ſolum
illum populũ induxit ad peccãdum,
40 ſed gentem venturam. † Notandum
eſt ſecundò occaſione huius vituli po
pulum ad extremam inopiam fuiſſe
redactum. Eſt hæc punitio debita hæ-
reticis & idololatris. Nam eodẽ cap.
Exod. ſcriptum eſt,videns autẽ Moy-
ſes populum quod eſſet nudatus,ſpo-
41 liauerat enim eum Aaron.† Notan-
dum tertiò à Moyſe vitulum in pul-
uerem fuiſſe redactum,datumq; in po
tu populo bibendum, quia,vt notat
magiſter Hiſtoriæ ſcholaſtic. cap. 73,
42 in Exod.† puluis ille aureus in barbis
authorum ſceleris miraculoſè appa-
ruit,vt à Moyſe cogniti interficeren-
tur: interfectiq; ſunt ea die à Leuitis
triginta tria millia hominũ:vbi frater
non pepercit fratribus, neque pater
43 filijs:† nam crimẽ hæreſis, & idolola-
triæ accuſatores,& vltores debet ha-
bere ipſos cognationis, & conſangui-
nitatis iure propinquiores parentes:
& fulcitur lege illa Deuteronomij, c.
13. quã planè præcipitur,vt impius oc
cultus accuſetur & indicetur,etiamſi
frater,filius,vxor,vel amicus ſit, quã
ſententiam Philo ille doctiſsimus, in
libro de Victimas offerentibus, in-
quit: nõ vates eſt,qui quoniam men-
dacia commentus eſt,& falſa oracula,
etiam ſi frater aut filius,vxor aut filia,
familiaris,aut amicus ſit, ſi per ſpeciẽ
beneuolentiæ ſeducere te ad impie-
tatem ſuam ſtudeat,necãdus eſt, tan-
quam hoſtis publicus ſine reſpectu
priuatæ neceſsitudinis. Huc etiã per-
tinet illud Exod. c. 32. vbi præcipit
idololatras occidendos eſſe, etiam ſi
fratres,

ſratres, amici, & proximi ſint. Deniq;
rogatus Deus à Moyſe, non deleuit
vniuerſum illum populum, quē pe-
44 nitus conſumere volebat, † addidit
tamen ſe non traditurum obliuioni
tantum ſcelus: ego autē (inquit Deus)
in die vltionis viſitabo & hoc pecca-
tum eorum: quia veait Lyranus, &
45 Hieronymus Oleaſter, † quoties po-
pulus hic propter aliquod ſcelus pœ-
nas dedit, ſemper pars etiam pœnæ
addebatur pro aureo vitulo, cuius
Dauid meminit, Pſalm. 105. & fecerūt
vitulum ſcilicet fuſilem in Horeb, &
adorauerunt ſculptile, & mutauerunt
gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli
comedentis fœnū; & dixit vt diſper-
deret eos, ſi non Moyſes electus eius
ſtetiſſet in confractione, id eſt: dixit
Deus ſe diſperditurum eos omnes ad
vnum, & ita ſtatuerat niſi Moyſes ſte-
tiſſet, quaſi ex oppoſito rupti muri ne
46 cadens comminueret populū. † Nam
40. diebus & noctibus, vt patet Deu-
teronomij cap. 9. ad placandū Deum
de peccato vituli in monte ante Deū
procedit. In eo aūt quod triginta tria
millia hominum per manus filiorum
47 Leui occiſa fuērunt, † obſeruandum
eſt, ſanctæ Inquiſitionis officium ex-
ercitatū fuiſſe contra idololatras per
manus filiorum Leui, ſicut modò per
manus Epiſcoporum, & Inquiſito-
rum.

48 Octauò, Nō crediderūt † poſſe Deū
dare illis terram promiſsionis, pro-
pter quod nudauit eos bonis ſuis; &
in Gentiū captiuitatē reduxit ſemen
eorū, quod dicit Pſal. 105. pro nihilo
habuerunt terram deſiderabilē & nō
crediderūt verbo eius, ſcilicet, quod
daturus eſſet, aut dare poſſet terram
illam quam promiſerat: & eleuauit
manum ſuam ſuper eos, vt proſterne-
49 ret eos in deſerto: † id eſt puniuit eos
morte miſera in deſerto, & vt deijce-
ret ſemē eorū in nationibus, & diſper
deret eos in regionibus. Ecce filios
punitos pro ſcelere & hęreſi parentū.

Nonò, Numer. Cap. vndecimo. verſ.
4. populus fleuit reducens in me-
moriā ollas piſcium Ægypti, & æſtuās
deſiderio comedendi carnes coturni
cum, † ſed dubitabant potentiam Dei
50 poſſe illis eas dare. Quapropter in vin
dictam huius hęreſis miſit in eos mor-
bum repletionis, quo ſaturati interi-
bant: cecinit Pſal. 77. & male loquuti
ſunt de Deo, & dixerunt: numquid
poterit Deus parare menſam in de-
ſerto? Menſa carnium erat: explicant
verſus ſequentes: & pluit ſuper eos ſi
cut puluerem carnes, & ſicut arenam
maris volatilia pēnata. Et ceciderunt
in medio caſtrorū eorum circa taber-
nacula eorum, & māducauerūt, & ſa-
turati ſunt nimis, adhuc eſcę eorū erāt
in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſu-
51 per eos: † ira hæc Dei morbus fuit im-
medicabilis, qui Hebraicè (razon) di-
citur: macies eſt mortem inferens re-
52 pentinam ex ingurgitatione † vt no-
tat Rabbi Moſe Nahaman nu. 11. &
Aben Ezra dicit eſſe peſtem, ſed Da-
uid Pſalm. 105. appellat ſaturitatem: &
concupierunt (inquit) concupiſcen-
tiam in deſerto, id eſt, carnes cotur-
nicum, & miſit ſaturitatem in animas
eorū, id eſt, morbum ſaturitatis, nau-
ſeam appellat Moyſes. num. 11. faſti-
diētem omne genus cibi. Et huic ſen-
tentiæ adhæret M. Didacus de Auila,
ordinis ſanctiſsimæ Trinitatis, vir ſanè
eruditus, & in interpretatione ſacræ
ſcripturę, & ſāctorū Patrū perdoctus
ex cuius ſcriptis aliqua collegimus.

53 Decimò, Apud Exod. c. 17. † in Ta-
bera dubitauit an Deus eſſet inter il-
los, & curaret res humanas, his præci-
puè decem vicibus ſe infideles & hæ-
reticos oſtenderūt in illo primo, bien-
nio, quo deſerti incolæ fuere ſemper,
potentiam Dei limitantes, ac eā blaſ-
phemantes ſicut dicit Dauid Pſalm.

77. quoties exacerbauerunt Deum in deſerto,& conuerſi ſunt[ſcilicet,ad priſtinos mores]& tentauerunt Deũ, & ſanctum Iſrael exacerbauerunt;pro exacerbauerunt,limitauerunt, circũſcripſerũt, cõcluſerũt, hæc enim omnia ſignificat verbũ Hebraicũ : quia incręduli Iudæi limitibus quibuſdam ſtringebant Dei potentiam, vt non
54 plus poſſet quàm illi volebant,† & verbum etiam Hebraicum ſignificat crucifigere:nam ſi Deus eo tempore eſſet mortalis,cum ita odio habebãt, vt ſi poſſent eum crucifigerent:Quapropter nemo illorum ingreſſus eſt in terram promiſſam , quod cecinit Dauid Pſalm.115.& D.Paulus ad Hebræos c.3.Quibus iuraui in ira mea,ſi introibunt in requiem meam.

Quadraginta annis in deſerto ver-
55 ſatus eſt † Iudæorum populus,& toto hoc tempore animum habuit infidelem,hæreticum,& idololatram, vt ex Apoſtolorum Actis deducitur cap.7. vbi D.Stephanus ait: Numquid victimas & hoſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta in deſerto domus Iſrael? & ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch? & ſydus Dei veſtri Rempham? & figuras quas feciſtis adorare eas?& trãſferam vos trans Babylonem. Locum hunc ſumpſit D.Stephanus ex cap.5. Amos prophetæ,& eum explicuit: & ſenſus priorum verborum eſt, nunquid toto quadraginta annorum tempore,quo verſati eſtis in deſerto, hoſtias mihi aut ſacrificium obtuliſtis? nõ ſanè,ſed idolis veſtris. Ita hęc verba interpretantur Hieronymus & Theodoretus:eadẽ expoſitio eſt gloſ. Amos 5. & Actor. 7. & Ruperti in eundem locum Actuum , & Bedæ,
56 † nam vt aduertit Hieronymus quarto menſe ab egreſſu ex Ægypto adoratus eſt vitulus,poſt cuius adorationem dijs plurimis & idolis ſacrificia
57 in deſerto obtulerunt.† Quod ſi poſtea quædam Domino eos legimus obtuliſſe,non voluntate ſed pœnarũ fecerunt metu, quod patet Deuteronom. 31. verſicul. 27. A die qua egreſſus es de Ægypto ſemper aduerſus Dominum contendiſti: hæc dixit Moyſes morti vicinus,& Pſal.95.quadraginta annis offenſus fui genera-
58 tioni huic:† Id eſt, totis quadraginta annis,quibus verſati ſunt in deſertis Arabicis tædio mihi fuit illius ætatis genus hominum, propter incredulitatem : & quod addit , & ſuſcepiſtis tabernaculũ Moloch: ſenſus eſt: eleuaſtis & humeris portaſtis taberna-
59 culum idoli , † idoli Ammonitarũ dicti Moloch, cuius fit mentio 4. Reg. 23.& Ieremiæ.32 Arias Montanus cõtẽdit eſſe Mercurium. Hoc ſcelus de-
60 ſerti in Pentatheuco nõ refertur,† & ſidus Dei veſtri Remphã : erat Rempham ſtella quę Lucifer dicitur,vt ait Beda & Lyranus & interlinearis gloſſa,vel quod Mercurius aut Moloch habuerit hanc ſtellam tranſparentem in extrema frontis parte,vt ait Oecu-
61 menius. † Sicut Romani Iulij Cæſaris ſimulachro ſtellam in vertice addebant,vt in fine eiuſdem vitæ dicit Tranquillus:vel quod ſtellarum imagines adorauerint,& præcipuè Luciferi. Et transferam vos trans Babylonem:ſermo eſt de decem Tribubus Iſrael quę 4.Regum.7.translatæ ſunt ad Aſſyrios in ciuitatibus Medorum longè à Babylone,& vſq; in hunc diẽ propter illam idololatriã in ea captiuitate ſunt,ſicut in ea erant tempore Diui Stephani,vnde Ioſephus 11. Antiquitatum cap. 5. Decem autem tribus(inquit)nunc quoq; vltra Euphratem ſunt infinita hominum millia, quæ vix numero eſt comprehẽdere.
62 † Idololatria ergo & hæreſis punitur priuatione proprię libertatis,& bonorum,& exilio.Huc vſq;dictũ eſt de tẽ-
63 pore Moyſis,† qui ante ingreſſum Ter-

ræ promiſsionis mortuus eſt, omnia pro-
pter incredulitatem.

Notandum eſt Numer. 11. quod in
64 Tabera † extremam partem caſtro-
rum conſumpſit ignis, & vocatum eſt
nomen loci illius Tabera, ideſt, incen-
dium: nam ibi excitatum eſt contra
eos propter murmur, & blaſphemias
contra Dominum ob laſsitudinem
itineris.

65 Notandum. 2. ex Numer. cap. 16. †
Schiſmaticos Chore Dathã, & Abirõ
cum omnibus bonis quę ad eos perti-
nebant hiatu terræ deuoratos fuiſſe,
quos infideles & hæreticos appellat
66 B. Iſidorus: & † & ignis egreſſus à thu-
ribulis quorumdam ambientium ſa-
cerdotiũ combuſsit ducẽtos quinqua
ginta viros, qui offerebant incenſum,
vt optimè colligit Magiſter Hiſtoriæ
ſcholaſticæ cap. 20. ſuper Numer. ce-
cinit hoc etiam Dauid Pſa. 105. [Et ir-
ritauerunt Moyſen in Caſtris, Aaron
ſanctum Domini] concitando ſcilicet
ſchiſma perniciosum, & ſeditionem
in ipſum, & Dei ſacerdotes: & ope-
ruit ſuper cõgregationem Abiron, &
exarſit ignis in Synagoga eorum, flã-
ma combuſsit peccatores: Dixitq; Do-
minus ad Moyſem, & ad Eleazarum
filium Aaron ſacerdotem: tolle thu-
ribula aurea de medio exuſtorum, &
facies laminas ductiles, & affiges eas
altari.

Licet in Hiſtoria Pentateuchi, non
reperiatur Iudæos adoraſſe ſerpentes
in deſerto, aſſerit tamen ſacra ſcriptu
67 ra † Sapient. 11. verſic. 16. quod quidã
errantes colebant mutos ſerpẽtes, &
beſtias ſuperuacuas: immiſiſti illis
multitudinem mutorum animalium
68 in vindictã, vt ſcirẽt † quia per quę pec
cat quis, per hæc & torquetur: hinc
dixit D. Aguſt. lib. 3. de liber. arbitrio
illa eſt pœna peccati iuſtiſsima, vt amit
tat vnuſquiſque illud quod bene vti
noluit, cùm ſine vlla difficultate poſ-
ſet ſi vellet; ideſt, vt qui ſciẽs rectè nõ
facit, amittat ſcire quod rectũ ſit: & qui
rectũ facere cùm poſſet, noluit, amit-
tat poſſe cum velit. c. Achab. de pœ-
nit. diſtinct. 3. c. qui ea. 38. diſt. & Greg.
lib. 6. Moralium. Vnde Cicer. lib. 3. de
legib. in fine dixit: noxiæ par pœna
eſto; vt in ſuo vitio quiſq; plectatur,
per mutos ſerpentes aſpides intelli-
git, qui ſurdi ſunt: ſecũdum illud Pſal.
ſicut aſpidis ſurdę & obturantis aures
ſuas. Sunt etiam mutæ, vt ait Ælianus,
Ætius, & Paulus & alij, qui de ſerpen-
tium natura ſcripſere, & ſuperuacuas
appellat aſpides, quòd ſint inutiles
Medicinæ, nam vipera eſt vtilis anti-
dotis, & ex alijs ſerpentibus fiunt me-
dicamina: at aſpis omnino eſt inutilis
vt docet Galenus de Theriaca ad
69 Piſonem c. 2. & cap. 4. † propter ido-
lolatriam ergo torſit Deus infideles
morſibus aſpidum.

Apud Num. c. 21. murmurauit popu-
lus in Salmana cõtra Moyſen, & con-
70 tra Dominum † blaſphemantes con-
tra eius prouidentiam, & immiſit in
illos ignitos ſerpẽtes: igniti enim erãt
& dicebantur, quia ignem ſpirabant
adurebãtq; carnes infidelium Iudęo-
rum, quin & mordebant eos, vt dici-
tur Sapiẽt. 16. ſuperuenit illis ſęua be-
ſtiarum ira: morſibus peruerſorum cõ
lubrorum exterminabantur, de quo
1. Corinth. 10. n. 9.

Pſalm. 105. filij Iſrael cum eſſent
in Setim in Campeſtribus Moab ado-
71 rauerunt † Priapum Deum Moabi-
tarum, qui libidini præeſt, & ſuſpenſi
ſunt in patibulis principes populi: &
interfecti ſunt gladio ea die viginti
quatuor millia hominum. Sic enim ait
Dauid: & initiati ſunt Beelphegor, id
eſt, religione coniuncti ſunt Beelphe-
gor idolo Moabitarum, & Madianita-
rũ. A filiabus Moab inuitati ei ſacrifi-
cando, & cum filiabus eorum ſcor-
tando. Beelphegor autem dñm aper-
tionis

tionis interpretantur Hebræi, quem Priapum alij vocant idolum tentiginis, & comederunt ſacrificia mortuorum. Id eſt, idolorum & Dæmoniorũ, quæ mortua ſunt quantum ad poteſtatem, & mortificant ſuos cultores, & irritauerunt eum in adinuentionibus ſuis, & multiplicata eſt in eis ruina, nam vt conſtat Numer. 25. ſuſpenſi ſunt Principes populi, & cæſi ac mortui viginti quatuor millia propter hoc ſcelus. Et ſtetit Phinees, & placauit, & ceſſauit quaſſatio: Nam Phinees ſacerdos Deum placauit iratum, ſumendo ſupplicium de tranſgreſſoribus: exorauit enim ſuis precibus, & cohibuit cladem: ſupplicia enim impiorum placãt Deum. Hucuſque viuente Moyſe idola coluiſſe conſtat filios Iſrael in deſerto.

Mortuo Moyſe, ſucceſsit ex diuino decreto optimus Dux Ioſue filius Nun, qui introduxit in promiſſam terram Iſraeliticum populum, & debellauit antiquos colonos regionis illius Chananæos, diuiſitque terram, & diſtribuit cuique Tribui. Sed vt cap. vltimo Ioſue ſcriptum eſt: ſeruiuit Iſrael Domino cunctis diebus Ioſue & ſeniorum, qui longo vixerant tempore poſt Ioſue, & qui nouerant omnia opera Domini quæ fecerat in Iſrael.
72 † Deus populum ſuum triplici gubernatorum genere rexit. Primò per Iudices à Moyſe vſque ad Saulem Regem: ſecundo per Reges à Saule vſque ad Babylonis tranſmigrationem: tertiò per Pontifices à reditu captiuitatis Babylonicæ vſque ad proximum tempus Chriſto, quando Ioannes Hircanus, à Machabæis oriundus impoſuit ſibi diadema regium.
73 † His ferè omnibus temporibus in infidelitatem, & idololatriam Iſrael eſt relapſus, & à Deo grauiter punitus.
74 Primò, † quidem tẽpore imperij Ioſue, qui rexit Iſraelem viginti & ſex annis (vt vult magiſter Hiſtoriæ ſcholaſticæ cap. vltimo Ioſue) aut viginti & octo annis (vt ibidem oſtendit Andreas Maſius vir doctiſsimus) & tempore ſecundi Ducis (qui in libro Iudicum cap. primo Iudas appellatur, & ſucceſsit mortuo Ioſue) Iſrael ſeruiuit Domino, & ab idolis abſtinuit; ferè per quadraginta annos. Mortuis his optimis Ducibus, Iſrael non habuit Iudicem, ſed quiſque quod ſibi rectum videbatur faciebat: vt patet
75 Iudicum cap. decimoſeptimo. † Sumpſit autem initium idololatria ab inſigni quodam viro (vt in eodem refertur capite) Micha nomine ex tribu Ephraim. Hic argenteum conflat & facit ſibi idolum, cui Leuitam Bethlehemitẽ præfecit ſacerdotem,
76 † at cum filij Dan ampliorem quærentes ſibi habitationem aſcenderent, ad expugnandum Lais vrbem, è domo Michæ idolum, & ſacerdotem vi auferunt, & expugnatam vrbem ac dirutam iterum, reędificant, vocant eam Dan, vbi id idolum Michæ ſibi erigunt, idque deinceps colunt,
77 ſerpſit † autẽ ſicut cancer hæc idololatriæ contagio, & vniuerſum infecit Iſraelem, quod Propheta Micheas cap. primo, dixit illis verbis: [tumultùs quadrigę ſtuporis habitanti Lachis principium peccati eſt filiæ Sion, quia in te inuenta ſunt ſcelera Iſrael: propterea dabit emiſſarios ſuper hæreditatem Geth.] ſenſus horum verborum eſt ſecundum Lyranum: veniet tumultus bellicus quadrigarum hoſtilium in vrbem Lachis (quæ ſecundum Brocardum in deſcriptione Terræ ſanctæ, & Lyranum, eſt eadem quæ Lais) & ipſam in maximam admirationem, atque in ſtuporem excitabunt. †
78 Principium peccati eſt filiæ Sion, id eſt, eſt prima vrbs quæ ſua idololatria corrupit vniuerſam

uerſam Iudæã & Iſraelem: Propterea
captiui ducētur, & mittent expeditos
milites ad auxiliū petendū à Gethęis.
Geth enim vna eſt ex Philiſthæo-
79 rum vrbibus. † Ecce propter idolo-
latriam libertatis amiſsio, captiuitas,
& alia mala poſt mortem Ioſue, &
Iudæ iudicum Iſrael.

Non ſolùm poſt mortē Ioſue, Iudæ
& ſeniorum Iſrael adorauit idolū ar-
80 genteum Michæ, † ſed etiam Deos
Chananæorum Baal, & Aſtaroth; quia
miſcuerāt prius connubia cum Cha-
nanæis. Quamobrem iratus Dominus
tradidit eos in manu Chuſan Raſa-
thaim Regis Meſopotamiæ, & Syriæ,
ſeruieruntque ei octo annis priuati
ſuis bonis ac libertate, vt conſtat Iu-
dicum cap. 2. & ſignificat Propheta
Dauid, Pſalm. 105. & commiſti ſunt
inter Gentes. Nam cum eas iuſsiſſet
Deus exterminare (Deuteronom. c.
7. verſ. 2. & c. 12. verſ. 2. & 3.) ſe miſcue
rūt cum eis, connubia & matrimonia
celebrantes, & didicerunt opera eo-
rum. Nam Iudicum cap. 2. verſ. 11. &
c. 3. verſic. 6. & 7. ex matrimonijs con-
81 tractis † cum filijs infidelium & idolo-
latrarū orti ſunt mores corruptiſsimi
in Iſraelitis, idololatria, infidelitas, &
hæreſum varietas: & ſeruierunt ſcul-
ptilibus eorum, id eſt, Baal præcipuè
& Aſtaroth Dijs Chananæorum: He-
braicè pro ſculptilibus eorum eſt, ex
Iudic. cap. 2. 15. id eſt, pro doloribus
eorum, vt rectè transfert Pagninus
82 in ſuo Pſalterio, † idola enim in ſacra
ſcriptura dolores appellātur effectiuè
ſicut apud Lyricum mors dicitur pal-
lida, quia eſt cauſa palloris; quod ex-
plicat Pſalmiſta in eo quod addit, &
factum eſt illis in ſcandalum, pro ſcā-
dalo in Hebræo eſt, Mocheſe, quæ
vox ſignificat ſcandalum, laqueum, &
83 ruinam. † Ex idololatria enim & infi-
delitate pullulant, tanquam ex equo
Troiano laquei, cædes, & ruinæ, im-
piorum, eorum ſcilicet, qui poſt obi-
tum Ioſue, & ſeniorum idola colue-
runt, in ſui ipſorum perniciem, vt op-
timè interpretatur Genebrardus hūc
locum.

Clamantibus autem Iudæis dura
oppreſsis ſeruitute Regis Syriæ abie-
ctaque ex animo idolorum cultura,
84 Dei ſpiritu ſuſcitatus eſt † Othoniel
frater Caleb iunior de tribu Iuda, qui
prædicto Rege Syriæ pugna deuicto,
Iſraelem liberat, ac iudicat quadra-
ginta annis, vt conſtat Iudicum cap.
3. Quo ſuperſtite ac gubernacula te-
nente idola ſunt deleta, hæreſes
extinctæ, & ideo nullus hoſtium au-
ſus eſt mutire in Iſraelem, neque ar-
85 ma ſumere. † Sed mortuo Othoniele
hæreticorum vindice acerrimo, reuer-
ſus eſt Iſrael ad idola, & priſtinam in-
fidelitatem, & ab Æglon Rege Moab
debellatur, & duro ſeruitutis iugo co-
gitur colla ſummittere, amiſsis bonis
ac libertate, cui ſeruiunt decē & octo
annis donec oppreſſus idola abijcit
clamans ad Dominum, à quo ſuſcita-
86 tur † Aiod ambidexter de tribu Ben-
iamin, qui ingreſſus cum Æglon Re-
ge ſolo cęnaculum æſtiuum, vt ſecre-
tò colloqueretur, pugione vētrē eius
transfigit, fugitq; clanculum: colle-
ctoque exercitu tumultuario in mon-
te Ephraim Moabitas omnes vſque
ad decem millia interficit, fana idolo-
rum diruit, delubra comburit, atque
Iſraelem ſeruitute liberatum iudicat
octoginta annis, quibus ab idolola-
tria Iſrael abſtinuit: principes enim
fideles hoc bonum præſtant populis,
ne hereſi aut idololatria contaminen-
tur. Poſt Aiod Samgar principatū obti
net anno vno, & de Philiſthęis intēdē
tibus regnū Iſraelis aggredi ac occu-
pare, occidit ſexcentos vomere vno.
Nam nihil eſt fortius Rege, ac regno
87 fideli. Moritur Samgar † & Iſrael (vt cō
ſtat, Iudicum cap. 4) denuo ſicut canis
reuer-

reuertitur ad vomitum,fornicatur cũ
Idolis,& tradidit eos Dominus in ma-
nu Iabin Regis Chanaan, vehemen-
terque opprimit eos per viginti an-
nos:quibus elapſis recantant palino-
diam, deteſtantur Deos alienos, cla-
88 mant ad Dominum.† Debora mulier
inſignis ac Propheti ſſa Iſraelis Iudex
accerſito Barach, pręficit eum nume-
roſo exercitui, quem ipſa comitatur
egreſſaque in bellum Dominus dè cæ-
lo tonitruo,fulgure & grandine con-
terit grandem Chananæorum exer-
citum, eius Ducem Siſaram clauo mu
lier Iahel per tempora trãſfigit, dele-
tur Rex Iabin cum ſuis,liberatur Iſrael
quem iudicat Debora quadraginta
89 annis. Obijt Deborã,† Iſrael rurſum
perfricta frõte adorat Idola. A Madiã
nitis ſubiugatur Iudicũ 6. ipſorũ ſata
deuaſtantur, pecora laniãtur, valdeq;
opprimuntur annis ſeptem, quibus
elapſis veteres plangunt errores, re-
cedunt ab Idolis, rurſuſq; ijs claman-
90 tibus ad Dominũ † Angelus Domini
apparuit Gedeoni frumenta excutiẽ-
ti: Iubet ei vt liberet Iſraelem de ma-
nu Madiam,deſtruit aram Baal,caſtra-
metatur ad fontem Arad, & electis
trecentis militibus cuiq; dat tubam,
& lagænam vacuam, & in ea facem
ardentem, clangunt tubis, confrin-
gunt hydrias, mutuis ſe cædibus ho-
ſtes cõficiunt,& interiere ſuis gladijs
centum viginti hoſtium millia, cum
ſuis principibus. Liberat Iſraelem,
quem moderatur quadraginta annis.
91 † Moritur Gedeon. Relabitur Iſrael
Iudic.c.8. Extruit ſibi fanũ Baal iuxta
Sichem, cum quo ibi percutit fœdus,
92 vt eſſet eorum Deus, ſuſcitatur †
Abimelech filius nothus ſeu ſpurius
Gedeonis,qui munus inquiſitoris ex-
ercet,occidit ſeptuaginta fratres ſuos
ſuper lapidem vnum, vrbem Sichem
expugnat, & occiſis habitatoribus
eam penitus diruit.Sale ſeminat,mox
fanum Baal, cum mille hominibus
comburit. Conſtant hæc Iudic.cap. 9.
93 † poſt mortem Abimelech Thola,Iu-
dic.10.Iudex eſt creatus, qui iudica-
94 uit Iſraelem viginti tribus annis. †
Huic ſucceſſit Iair Galaadites de tri-
bu Manaſſe, iudicat Iſraelem, vigin-
ti duobus annis, tempore horum
duorum iudicum Thole, & Iair, ido-
lolatria,& hæreſes exulauerunt longè
95 ab Iſraele.† Sed his optimis iudicibus
mortuis Iſraelitæ relicto Deo ſeruien-
tes idolis Baalim,Aſtaroth,& Dijs Sy-
riæ,Sidonis, Moab, Ammon, & Phili-
ſthijm,traditi ſunt à Domino in manu
Philiſthijm & Ammon, afflictique ni-
mis, & oppreſſi per annos decem &
octo pœnitentes clamant ad Domi-
num,qui renuit, ac reſpondet illis: in-
uocate Deos quos elegiſtis, ipſi libe-
rent vos, at illi non reſpondent neq;
deijciuntur animo: idola omnia è me-
dio tollunt,& ſeruiunt Domino, qui
96 dolet ſuper miſerijs eorum,† ac Ieph-
te dum accendit pugnandi ſpiritu,
Ammonitas aggreditur, vincit, ſter-
nit, viginti ciuitates eorum obtinet,
liberat Iſraelem,quem iudicat ſex an-
97 nis † Iephte mortuo ſuccedit Abeſ-
ſam Bethlehemita Iudic.12. qui iudi-
98 cat Iſraelẽ ſeptem annis. Poſt † hunc
Elon,qui & Ahialon Zabulonites iu-
dicat Iſraelem decem annis: Hunc ſe-
99 quitur † Abdõ de tribu Ephrain. Iu-
dicat Iſraelem octo annis. Sub his tri-
bus iudicibus fideles Iſraelitæ fuerũt
timore pœnarũ, quas iudices optimi
minabantur infidelib. & idololatris.
100 Poſt quorũ mortẽ † filij Iſrael relapſi
in priſtinam idololatriã tradũtur Phi-
liſthæis,quibus ſeruiunt quadraginta
annis, quos ob pœnitentiam liberat
101 † Samſon flagellum Philiſthinorum,
quorum multa millia viuens, & mo-
riens interficit.

Hic notare libet quàm immedi-
102 cabile † malum ſit idololatria & hæ-

reſi,

reſis, cum populus quoties punitus toties pœnitẽs ad priſtinos redit mores, vt rectè dixerit Horatius: Naturam expellas, furca tamen vſque recurret.
103 Sed rectius Oſeas propheta † araneis comparat Idololatras, Idolaq; telis earum, illis verbis: quoniam in aranearum telas erit vitulus Samariæ: quaſi dicat, aranea telam orditur filis deductis ex intimis viſceribus. Quod ſi telam diſſipes, iterum aranea aliam & aliam texit, neque ab hoc opere deſiſtit, niſi eam interficias: ita & vitulus, quem Samariæ conflauerunt & adorant Iudæi, ſi tollas, ſi ſcindas, aliũ ac innumeros afficient vitulos, citiuſque animam exhalabunt, quàm à vi-
104 tulis & erroribus deſiſtant.† Quam obrem hæreſum dogmatiſtas comburi æquiſsimum eſt, quia veluti araneæ inmedicabiles proculdubio ſunt.

Hucuſque Ioſue, & Iudicum libros vidimus. Ad volumina Regum, & Paralipomena gradum faciamus: vbi deplorandę Iudæorum hæreſes & diuerſorum Idolorum ac Dæmoniorũ cultura miſerabiles in eorum regno peperit tragœdias.

105 Poſt mortem Samſonis † Heli ſummus ſacerdos de Tribu Leui, ſtirpis Iohamar iudicat Iſraelẽ quadraginta annis. 1. Regum. cap. 4. qui nota hæreſis inuſtus fuit. Nam cùm Samuel ei reuelaſſet ſupplicia quæ de ipſo, ac domo eius Dominus ſe ſumpturum ipſi
106 met Samueli reuelauit, † reſpondit Heli 1. Regum. 3. [Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat] quæ verba licet ferè omnes Interpretes in pium ſenſum interpretentur, mihi impietatem ac hæreſim continere videntur, quaſi diceret: hæc omnia mala decreuit Deus immittere in domũ meam, quia Dominus eſt tyrannidem exercens, facit enim quod placet oculis ſuis, quod bonum, ideſt, iocundum,
107 non tamen quod iuſtum eſt.† Hanc blaſphemiam protulit iracundia percitus poſt peccata grauia quæ illi obijcit vir Dei. 1. Regum. 2. cuius ſcelus punitur per manum Philiſthinorum. Nam Iſraelitæ cũ Philiſthæis congreſſi cæduntur vſq; ad quatuor millia, ac rurſum interficiuntur triginta millia Iſraelitarum. Arca Dei capitur, duo filij Heli occiduntur, quæ cùm nunciarẽtur ipſi Heli in Silo, cadit de ſella retrorſum, &, fracto occipite miſerè obijt: quin & nurus eius prægnans in-
108 terijt ex ſubito partu.† His ſupplicijs punitur negligentia, ſcelus, & hęreſis, Heli. 1. Regum. cap. 4.

109 Filij Heli, † Ophni & Phineæ. 1. Regum. 2. ſuſpecti ſunt de hęreſi concumbentes cum mulieribus excubã-
110 tibus ad oſtium tabernaculi: † quas vir quidam doctus ſuſpicatur fuiſſe moniales illius temporis: quin & ab immolantibus vi carnes auferebant, tum auaritia puncti, tum negligentes
111 Dei cultum, † quæ omnia ſuſpicionẽ leuem hæreſis inducunt, quos debue-
112 rat pater Heli durius caſtigare, † ſed vno die in bello pereunt cæſi, priuantur vita & ſacerdotio, quia inuerecundè eo abutebantur.

113 Mortuo Heli † Samuel annos natus triginta, ſummus ſacerdos & Iudex præeſt Iſraeli annis 38. de quo doctè & piè D. Auguſtin. de Ciuitate Dei lib. 12. c. 4. congregat. 1. Regũ. 7.
114 † vniuerſum Iſraelẽ, ſuadet abijcere Deos alienos, proijciũt Aſtaroth, Baalim, cæteraq; Idola, abiurãt veteres errores, immolat Samuel agnũ in holocauſtum, orat pro Iſraele. Philiſthæos venientes in prælium exterret ac conterit, intonante Domino magno fragore de cælo, vrbes plim Iſraeli ablatas per Philiſthæos recepit, idololatria penitùs extinguitur toto tempore Samuelis, vt vrbium ſuarum domini & poſſeſſores dici & eſſe poſsint Iſraelitæ.

In

115 In Samuele † ſeries iudicum finem
habuit. Nam importunè populus Re-
gem efflagitat, dat illi Saulē de tribu
Beniamin filiū Lis, ab humero ſurſum
116 altiorem omni populo, qui † 1. Regū
28. Inquiſitoris fungitur munere. Ab-
ſtulit enim Magos & Hariolos, & in-
terfecit eos, qui Pythones habebant
in ventre, id eſt, eos qui Dæmones in
ventre loquentes habebant, Pytho-
nes, id eſt, ventriloqui, ſunt ab Apol-
line Pythio dicti; ſed in eodem capite
ipſe conſulit Pythoniſſam & iubet, vt
euocet è patrū ſinu Samuelis animā,
ab ea ſciſcitaturus euentū belli, ipſa
nititur adducere dæmonē in effigiem
Samuelis. Deus nō permittit, ſed ipſe
117 Samuelē illi exhibet. † Lis tamen ma
xima eſt inter Theologos, an verè Sa
muel fuerit, qui apparuit Sauli: Nam
D. Auguſt. & alij patres vtrumq; pro-
babile cenſens, ſed veroſimilius eſt
Samuelē fuiſſe: Nam Eccleſiaſt. 46. di-
citur, Samuelē verè apparuiſſe Sauli,
118 † qui miſere in bello perijt propter
mala quæ cōmiſit crimina, quibus ad-
didit immane facinus conſulendi fœ-
minam Magam, & incantatricem, qui
paucis antè diebus vindictā in inuo-
catores dæmonum exercuerat, quod
dicitur 1. Paralip. c. 10. his verbis: mor-
tuus eſt ergo Saul propter iniquita-
tes ſuas, eò quòd præuaricatus ſit mā-
datum Domini, quod præceperat, &
non cuſtodierit illud; ſed inſuper etiā
Pythoniſſam conſuluerit, nec ſpera-
uerit in Domino: propter quod inter-
fecit eum, & tranſtulit Regnum eius
ad Dauid filium Iſai.

Quarta mundi ætas.
CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *INquiſitor fuit acerrimus Dauid Rex, qui poſt Saulis regnum iuſſit Phiſliſtheorum deos comburi.*

2 *Dauid regnauit quadraginta annis, & mortuus honorifice ſepelitur.*

3 *Salomon ſucceſſit Dauidi in Regno, cui apparuit Deus, manifeſtans mala futura propter hæreſes & idololatriam.*

4 *Confiſcationem bonorum pollicitus eſt Deus idololatris & hæreticis.*

5 *Salomonis cor deprauatum eſt poſt fabricatum templum, propter amorem inordinatum ad mulieres.*

6 *Idola Salomon adorauit in ſenectute ſua.*

7 *Propter idololatriam Deus ſcindit regnum Salomoni.*

8 *Idololatria cauſa fuit, ob quam Salomoni ſuſcitauit Dominus aduerſarios, & inter alios Ieroboam ſeruum eius.*

9 *Ieroboami pallium ſcindit Ahias Propheta in duodecim partes in ſignum diuiſionis Regni Salomonis.*

10 *Salomō inter omnes idololatras & hæreticos peruerſiſsimus dogmatiſta fuit, & inter omnes mortales ſapientiſsimus.*

11 *Confiſcatione bonorum punitus eſt Salomon in filio Roboamo, qui decem tribus amiſit.*

12 *Hæretici leuiùs debent puniri propter Parentes eorum fideles, & probatur ex ſacra ſcriptura.*

13 *Deus non in totum reiecit ſemen Salomonis ſicut ſemen Saulis, propter Dauid ſeruum ſuum.*

14 *Salomon regnauit quadraginta annis, poſt cuius obitum regnat Roboam filius eius.*

15 *Roboam renuit leuare Iſraelem à tributo impoſito per Salomonem, propter quod decem tribus dereliquerunt eum.*

16 *Roboam relictæ ſunt duæ tribus de duodecim, quarum vna dicitur regnum Iuda, altera Regnum Iſrael.*

17 *Roboam*

17 Roboam regnauit ſeptemdecim annis, in quorum quarto multiplicauit ſibi vxores, reliquit Dominum, & erexit ſtatuas.

18 Deus propter peccata & infidelitatem Roboami, ſuſcitauit Seſac Regem Ægypti contra Iudam.

19 Regnauit Ieroboam eodem tempore Roboami in Iſraele quadraginta & vno anno.

20 Ieroboam fecit duos vitulos aureos, præcepitque tanquam Deos ab Iſraelitis adorari.

21 Ieroboam manus extenſa præcipientis Prophetam Dei apprehendi areſacta fuit.

22 Idola extraxit Ieroboam ſacerdotes & Leuitas Domini repulit.

23 Ieroboam vxori prædixit Abias Propheta filium eius moriturum, & alia.

24 Idololatriæ contagium, quo vniuerſus Iſrael inuolutus fuit cauſa extitit, quare mala euenerint Ieroboam.

25 Deus interfecit Abiam, qui poſt mortem Roboami regnauit tribus annis, propter idololatriam.

26 Regnauit Aſa filius Abiæ ſuper Iudam, quadraginta & vno annis.

27 Inquiſitoris munus agit Aſa, deſtruens vniuerſas idolorum ſtatuas.

28 Aſa regnante iam annum ſecundum moritur Ieroboam Rex Iſrael.

29 Ieroboam defuncto regnauit Nadas filius eius ſuper Iſrael, qui ſimiliter fuit idololatra.

30 Nadas interfectus eſt à Baaſa, per quem deleta eſt tota domus Ieroboam.

31 Hæreticorum filios puniri pro patrum ſceleribus conſtat ex ſcriptura.

32 Regnauit in Iſraele Baaſa annis viginti quatuor, fuit idololatra, & hæreticus.

33 Idololatria cauſa fuit quare Iehu Propheta mala annūciauit Baaſa Regi, & ab eo occiſus fuit.

34 Regnauit poſt Baaſam Hela filius eius in Iſrael duobus annis.

35 Idolorum impium cultorem Helam occidit Zamri ſeruus eius.

36 Inquiſitoris munus exercuit Zamri, regnans diebus ſeptem, interficienſque omnem domum, & cognationem Baaſa.

37 Zamri ſeipſum cum domo ſua Regia combuſsit.

38 Regnauit Amri in Iſrael duodecim annos, prædeceſſoribus ſuis ſceleratior.

39 Amri combuſto regnauit Achab filius eius 22. annis omnium regum ſceleratiſsimus.

41 Achab duxit vxorem Iezabel, multaq; ſcelera patrantur.

42 Idololatria cauſa fuit, ob quam Deus ſuſcitauit Heliam contra Achab.

43 Idololatria cauſa fuit ob quam Helias orauerit vt non plueret.

44 Inquiſitor acerrimus extitit Helias, iubens apprehendi octingentos & quinquaginta Prophetas, & occidi.

45 Rex Syriæ Azabel vngitur ab Helia iubente Domino ob ſcelera Achab.

46 Deus puniuit Achab, & Iezabelem morte turpiſsima.

47 Ioſaphat mortuo Aſa eius patre, eligitur Rex Iudæ.

48 Inquiſitorum munus Ioſaphat exercet, idola & Dæmoniorum lucos deſtruens.

49 Regnum accipiens Ioſaphat miſit ſacerdotes cum libro Legis per vniuerſam Iudæam.

50 Regna omnia terrarum in gyro Ioſaphat timuerunt.

E Achab

51 Achab Rex Iſrael cum eſſet hæreticus, & idololatra, pœnitentiam egit.

52 Achab Rex Iſrael vulneratus moritur miſerè.

53 Ochozias poſt mortem Achab patris eius, regnauit in Iſrael annis duobus in hæreſi & idololatria.

54 Ochoziæ ſociatus eſt Ioſaphat, vt naues quas fecerant nauigarent in Ophir pro auro.

55 Ioſaphat Regi, prædixit Eleazar Propheta naues diuinitùs ſubmerſas eſſe, eò quod cum hæretico Ochozia fœdus iniſſet.

56 Ioſaphat agnoſcens primum errorem noluit ampliùs cum Ochozia aſſociari.

57 Ochozias Rex Iſrael cecidit per cancellos cœnaculi ſui, & ægrotus conſulit de ſalute Beelzebub Deum Accaron.

58 Elias prædicit nuncijs Ochoziæ Regis eius miſeram mortem.

59 Ochozias miſit tres Principes idololatras ad capiendum Eliam, & eorum interitus.

60 Ioram poſt mortem Ochoziæ Regis Iſrael fratris eius, regnauit annis duodecim.

61 Benadad Rex Syriæ obſidet Samariã Iſraelis metropolim.

62 Fames multa inualuit in Samariæ vrbe, vt caput aſini venderetur octuaginta argenteis.

63 Ioram Rex Iſrael mandat Eliſæum occidi, qui officio Inquiſitoris fungebatur.

64 Eliſeus Propheta prædixit Regi maximam frumenti copiam in Samaria futuram.

65 Deus morte puniuit Ducem Regium, propter eius incredulitatem.

66 Eliſeus Propheta prædixit mulieri Sunamitidi famem futuram ſeptem annos propter idololatriam.

67 Ioram poſt mortem Ioſaphat eius patris, regnauit octo annis ſuper Iudam.

68 Ioram Rex Iudæ extruxit idola, eaque adorare populum compellit, & omnes fratres ſuos occidit.

69 Inquiſitoris munere fungens Elias, epiſtolam ad Ioram miſit, annuncians propter idololatriam, & fratricidium, eius domum, & regnum diripiendum.

70 Deus ob idololatriam ſuſcitauit Philiſtheos, & Arabas contra Ioram, & eius domum, & regnum.

71 Deus morte puniuit Ioram propter eius ſcelera, & impietatem.

72 Ioachaz poſt mortem Ioram eius patris, regnauit vno duntaxat anno.

73 Inquiſitoris munus exercuit Iehu, con-
74 tra Ioacham Regem, occidens eum pro-
75 pter idololatriam; Iezabelem ex alto
76 præcipitat, hæreticos filios Achab 70.
gladio interimit, & alia mirabilia operatur.

77 Iehu regnat in Samaria 28 annis, & quia à peccatis Ieroboam nõ receſſit, Iſrael ab Azaele Rege Syriæ vehementer affligitur.

78 Athalia mortuo Ochozia, regnauit in Iſrael annis ſex impiè, & occidit omne ſemen regium Dauidis.

79 Ioas puerum ſeptẽ annorum in Regem

80 Iudæ coronat Ioiada Pontifex, & Athaliam ſuperuenientem occidit.

81 Ioas regnauit annis quadraginta, qui poſt mortem Ioiadæ dereliquit Dominum, & ſeruiuit idolis.

82 Deus morte turpiſſima puniuit Ioas Regem propter eius ſcelera per manus Azaelis Regis Syriæ.

83 Ioacham poſt mortem Iehu Regis Iſrael regnauit ſeptemdecim annis idola Ieroboam adorauit, & ab Azaele Rege Syriæ opprimitur.

84 Ioas

84 *Ioas filius Ioacham mortuo patre ſucceſſit in regno & idololatria.*

85 *Amaſias ſucceſſit Ioas Regi Iudæ, qui regnauit annis nouem & viginti.*

86 *Amaſias propter idololatriã capitur à Ioas Rege Iſrael, & à ſuis occiditur.*

87 *Ieroboam regnauit in Iſrael annis quadraginta vno poſt mortem Ioas patris ſui.*

88 *Zacharias poſt mortem Ieroboam patris ſui, regnauit menſibus ſex.*

89 *Sellum regnauit menſe vno, occidit Zachariam, idolis adorauit & a Manachem occiditur.*

90 *Manachem regnauit decẽnio ambulans in peccatis Ieroboam.*

91 *Phaceia, mortuo patre Manachem, biennio regnauit patri perſimilis, quem interficit Phacee.*

92 *Phacee, occiſo Phaceia regnauit viginti annis, & propter peccata occiditur ab Oſea ſeruo ſuo.*

93 *Oſeas regnauit in Iſrael annis nouem, & propter idololatriam fuit deuictus à Salmanaſare Rege.*

94 *Iſaias Propheta prædixit vaſtationem vniuerſi Iſraelis ab Aßyrijs, & Salmanaſar Rex Samariam cepit.*

95 *Salmanaſar Rex Aßyriorum Oſeam Regem, & vniuerſum Iſraelem in Aſſyriam captiuum transfert propter idololatriam.*

96 *Ozias cum Mathathia filio ſuo, regnarunt in Iuda quinquaginta duobus annis.*

97 *Ioatham poſt Mathathiã regnauit ſexdecim annis; & ij fuerunt Reges pij, ſed deſides ad extirpandam idololatriam.*

98 *Acham poſt Ioatham regnauit ſexdecim annis, & fuit impius idololatra.*

99 *Deus propter idololatriam caſtigauit Ieruſalem, per manus Raſim Regis Syriæ, & Phacee Regis Iſrael.*

100 *Phacee Rex vno die occidit filiũ Acham, & centum viginti millia hominum eius, & 200. millia mulierũ, & puerorum in Samariam adducit,*

101 *Phacee Regis impietatem & ſucceſſorũ eius, deſcribit latè Dauid, Pſal. 105.*

102 *Ezechias Rex pius, mortuo Achã patre impio, annis viginti nouẽ regnauit, fecit mundari templũ Dñi, cultum Dei reſtituit, & idola deſtruit.*

103 *Ezechias ſerpentem æneum erectum à Moyſe confringit, & quare.*

104 *Senacherib a ſuis filijs occiditur in templo Dei ſui.*

105 *Sol retroceſſit in gratiã Regis Ezechiæ.*

106 *Manaſſes defuncto eius patre Ezechia, regnauit in Iuda, annis decem & ſeptem in idololatria.*

107 *Manaſſes ob flagitia ſua vinctus adducitur ab Aſſyrijs in Babylonem & pœnitet in carcere, exauditur à Domino cui & regnum reſtituit.*

108 *Amon filius Manaſſes regnauit duobus annis, & à ſuis ſeruis propter idololatriam interficitur.*

109 *Ioſias Rex filius Amon regnauit annis vno & triginta, & Inquiſitoris agit officium.*

110 *Oſſa ſacerdotum idolorum exhumauit & templum Ieruſalem & Iudam ab idolis mundauit.*

111 *Ioacham qui & Sellum dicitur filius Ioſiæ impiè regnauit tribus menſibus, & a Deo punitus.*

113 *Eliachim regnauit annis vndecim infidelis & hæreticus. Vriam Dei Prophetam interficit, & Ieremiam interficere tentauit.*

115 *Nabuchodonoſor Rex Babyloniæ Inquiſitoris manus exercuit, contra Eliachim tanquam hæreticum.*

116 *Nabuchodonoſor Rex Ioachim qui & Iechonias dicitur, filium Eliachim Regem conſtituit, regnauitq; mẽſes tres dies decem idololatra.*

117 *Nabuchodonoſor Rex, propter idololatriam Ioachim caſtigauit.*

118 *Mathathias filius Oſiæ, conſtituitur Rex à Nabuchodonoſore, factuſque eſt tributarius.*

119 *Mathanias Rex regnauit annis vndecim, adorauitq; idola.*

120 *Nabuchodonoſor Rex obſidet Ieruſalem, vbi tanta inualuit fames, vt parentes comederent filios ſuos.*

121 *Chaldæi obſederunt Ieroſolimam, Sedechiam comprehenderunt, & duxerunt ad Nabuchodonoſorem.*

122 *Nabuchodonoſor Rex eruit oculos Sedechiæ, filios eius & omnes principes in conſpectu ſuo occidit.*

123 *Chaldæi vrbem Ieruſalem capiunt, populumq; occidunt nemini parcentes.*

124 *Nabuzardan Princeps exercitus, omnes domus Ieruſalem comburit.*

125 *Nabuzardan reliquit in Ieruſalē pauperes ad colendam terram.*

126 *Iudæi timentes Chaldæos fugerunt in Ægyptum, & Ieremiam ſecum adducunt, eumq; lapidant.*

127 *Nabuchodonoſor Rex vaſtat Ægyptū, & Iudæos occidit, & hæc omnia ob hæreſim & idololatriam.*

NEQVE in quarta
ætate defuerūt Pa-
tres, qui cōtra idolo
latras, & hæreticos
Inquiſitoris munus
exercuerunt. Nam
poſt quadraginta
annos regni Saulis, regni gubernacu-
1 la tenet Dauid, † qui octauo anno re-
gni ſui Inquiſitorem agit acerrimum.
Nam victis Philiſtheis (1. Paralip. 14.)
2 eorum Deos iuſsit exuri. † qui regna-
uit quadraginta annis, & mortuus ho-
norificè ſepelitur.
3 Hæres regni † Salomon ſuſcipitur
in Regē, cui anno duodecimo regni
ſui apparet nocte Deus colloquens
familiariter cum illo, cui inter alia
hæc dicit 3. Reg. 9. & 2. Paralip. 7. ſi co-
lueritis Deos alienos, auferam Iſrael
de ſuperficie terræ, quam dedi eis, &
templum quod ſanctificaui nomini
meo proijciam à cōſpectu meo, eritq;
Iſrael in prouerbium & in fabulam
cunctis populis, & domus hæc erit in
exemplum: omnis qui tranſierit per
eam ſtupebit, & ſibilabit, & dicet: qua
re fecit Dominus ſic terræ huic, &
domui huic? & reſpondebunt: quia de
reliquerunt Dominum Deum ſuum,
& ſecuti ſunt Deos alienos, & adora-
uerunt eos. Idcirco induxit Dominus
4 ſuper eos omne malum hoc. † Ecce
Deus confiſcationem bonorum polli-
cetur Idololatris & hæreticis, igno-
miniam & alia innumera mala.

Poſt fabricatum templum, cuius ar-
chitecturam ſtructurā, & diuitias mi-
5 rabatur orbis, deprauatum eſt † cor
Salomonis: nā vt ſcribitur 3. Reg. 11.
& 4. Reg. 23. adamauit, accepitq; mu-
lieres alienigenas, Moabitidas, Ammo
nitidas, Idumęas, Sidonias & Cethęas,
cū quibus prohibuerat Dn̄s cōnubia
iungere, ne idololatria inficerent fi-
6 lios Iſrael: † habuit igitur ex his vxores
quaſi Reginas ſeptingentas, & con-
cubinas trecentas; per quas in ſene-
ctute ſua ſeductus, adorat ipſarum ido
la, ſed potiſsimum Aſtarthem Deam
Sidoniorum, & Chamos Deum Moa-
bitarum, & Moloch Ammonitarum,
7 iiſque fanum ædificat. † Quapropter
iratus Dominus ſcindit eius regnum:
nam decem tribus dantur Ieroboa-
mo ſeruo Salomonis, & propter Da-
uid reſeruantur duæ Tribus, hoc eſt,
8 regnum Iuda Roboamo; † ſuſcitatq;
Dominus tres aduerſarios Salomoni
Adad Idumæum, Razon Syrum, & Ie-
roboam Ephratæum ſeruum eius, cui
9 egreſſo ex Ieruſalem occurrens † A-
hias Silonites Propheta, ſcindit pal-
lium ſuum nouū in duodecim partes,
quarum decē dat Ieroboamo, in quo
denunciauit regnum Salomonis diui-
dendū, ipſumq; regnaturū ſuper decē
10 tribus Iſrael: † vbi obſeruandum eſt.
Primò, peccatum Salomonis ſuper
omnes

omnes idololatrarum, & hæreticorũ
narrationes fuiſſe grauiſsimum: nam
qui tanta inſignitus eſt à Deo ſapien-
tia, vt omnes mortales præteritos &
futuros excesſerit, in tantam incur-
riſſe cæcitatem idololatrarum, arguit
eum fuiſſe maximũ, peruerſiſsimum-
11 que dogmatiſtam. Secundò, eſt no-
tandum eum in filio Roboamo eſſe
punitum bonorum cõfiſcatione: nam
decẽ tribus amiſit. Tertiò, aduertere
12 oportet † in punitione hæreticorum
habendam eſſe rationem parentum
fidelium, vt pœna ſit leuior, nam cum
regno eſſet priuãdus Salomõ propter
idololatriam, habita eſt ratio Dauidis
propter quẽ filio Roboã relinquitur
regnum Iuda, detractis decem tribu-
bus. Hæc omnia dixit ſcriptura ſacra
in lib. Eccleſiaſt. cap. 48. [Et inclinaſti
femora tua mulieribus, poteſtatem
habuiſti in corpore tuo.] Quaſi dicat
abuſus es, ô Salomon corpore tuo, il-
lud ſubiugando alienigenis mulieri-
bus contra Dei præceptum. Quod
quidem peccatum multum habuit
grauitatis, cũ poſt tot beneficia à Deo
obtenta femora tua inclinaueris mu-
lieribus. Quid autem mali hinc ſit cõ-
ſecutum, & in ipſo, & in filio eius atq;
populo oſtendit, cum ſubijcit: [Dedi-
ſti maculam in gloria tua, & propha-
naſti ſemen tuum inducere iracun-
diam ad liberos tuos, & in cæteris
ſtultitiam tuam, vt faceres imperium
bipartitum,] hoc eſt, in gloria tua,
quam habuiſti, magnam dediſti ma-
culam, nec tibi tantum nocuiſti, ſed
etiam prophanaſti ſemen tuum, quia
docuiſti Deos adorare alienos, & in-
uexiſti cultum idolorum in domum
Dei: ex quo effectum eſt, vt induceres
iracundiam ad liberos tuos, dum
propter eam grauem Dei vltionem
pati coguntur, in eo, quod propter
te diuiſum eſt regnum, & factum
eſt imperium bipertitum. Poſtquam
verò dixit quomodo peccata Salo-
monis Dominus punierit in eius po-
13 ſteritate, ſubijcit † quomodo Deus
memor ſuæ miſericordiæ propter
Dauid ſeruum ſuum non in totum
reiecerit Salomonis ſemẽ, ſicut abie-
cit ſemen Saulis. [Deus autem non
derelinquet miſericordiam ſuam, ne-
q; perdet à ſtirpe nepotes electi ſui.]
Regnauit † Salomon quadraginta
14 annis, poſt quem regnat Roboam fi-
lius eius. Omnis autem Iſrael con-
uenerat in Sichem, vbi Roboamum
conſtitutum Regem, vt graue iu-
gum tributi ipſis à Salomone impoſi-
tum leuet paululum (vt conſtat 3.
Reg. 12. & 2. Paralipom. 10.) ſic ſe ei
ſeruituros; † Roboã ſuper hoc audito
15 ſed ſpreto ſano conſilio ſenum, & iu-
uenum conſilio ſuſcepto durè re-
ſpõdet, qua occaſione decem Tribus
derelinquũt eum, & conſtituunt Ie-
roboam ſibi Regem, atque hinc iam
ſcinduntur tribus duodecim, † dua-
16 rum vna pars, quam obtinuit Ro-
boam appellatur regnum Iudæ, vel
Ieruſalem, vel duarum tribuum, vel
Dauid. Altera regnum Iſrael, vel
Ephraim, vel Samariæ. Hæc dixiſſe
oportuit, vt aduertat lector, ab hoc
loco incipere ſeriem Regum Iuda,
& Regum Iſrael.
17 Regnat igitur † Roboam decem
& ſeptem annis. Quarto verò anno
regni ſui (vt conſtat 3. Reg. 14. & 2.
Paralip. 12.) multiplicat ſibi vxores, re-
linquit Dominum, ædificat, & ipſe
cum populo in excelſis aras, & ſta-
tuas, ac lucos, in quibus ſcortaban-
tur, faciebantque abominationes
Gentium, & effœminati erãt in terra
Iuda, id eſt, cultores Cybeles euirati
natura vel aſtu, offenſuſq; Dñs ſuſcita-
18 uit cõtra Iudã, † Seſac Regẽ Ægypti
cũ exercitu numeroſiſsimo, & captis
ciuitatibus Iuda obſidet Ieruſalẽ, di-
ripit theſauros tẽpli, & domus regiæ,

& recedit, ſcuta quoque aurea, quæ fecerat Solomõ ſecum tulit in Ægyptum, pro quibus Roboam fecit ænea. Ecce confiſcationem bonorum propter infidelitatem, & punitionem à Deo factam.

19 Ieroboam † regnat eodem tempore in Iſrael quadraginta & vno anno, qui veritus ne ſi populus ſuus pro ſolenni more feſta celebrandi ac ſacrificandi gratia frequentaret Ieroſolymam, reuertatur ad domum Da-
20 uid, † facit duos vitulos aureos, quorum vnum in Bethel alterum in Dan ponit, ac tanquam Deos ab Iſraelitis adorari præcipit, conſtituitque vtrobique fanum, altare, & ſacerdotes quoſlibet è populo, feſtumque dedicationis celebrandum die decima quinta Octobris, quo die cum Ieroboam ipſe in Bethel ſtans ante altare thus adoleret vitulo, eò ex Ieroſolyma miſſus à Deo Addo Propheta de Iuda, exclamat ad altare 3. Regum 13. [Ecce (inquit) filius naſcetur domui Dauid nomine Ioſias, & immolabit ſuper te ſacerdotes excelſorum, qui nunc in te thura ſuccendunt, & oſſa hominum ſuper te comburet, in
21 cuius ſignum mox altare ſcinditur, † & Regis Prophetam apprehendere iubentis extenſa manus areſcit, quæ ſtatim orante Propheta ſanitati reſti-
22 tuitur. Ieroboam vero † ſuam augens impietatem eiecit ſacerdotes & Leuitas, Domini aras in collibus excelſis exſtruxit, lucos facit, pecunijs acceptis, omnes qui vellent è plebe conſtituit ſacerdotes excelſorum, & Dæmoniorum in vitulis & idolis reſpõſa
23 dantium. Et 3. Reg. 14. † Ahias Propheta præ ſenio iam cæcutiens, prædicit vxori Ieroboam filium eius moriturũ breui, & domũ Ieroboã penitùs delendam, ac Iſraelem euellendũ è terra ſua, atq; diſpergendũ trans flumen Euphratem, ac mox puer fi-
24 lius moritur. † Aduerſus hoc impium facinus Ieroboami prophetat Hoſeas c. 7. vbi eleganti metaphora furnardentis fermenti panis cocti ac ſurparij, deſcribit Propheta idololatriæ cõtagium, quo vniuerſus inuolutus eſt Iſrael, vt ibi exponit D. Hieronymus, Theodoretus, Cyrillus, Theophylactus, Lyranus, & alij. & idem Propheta ad finem capitis vſque prædicit indigentiam panis & vini, ac maximam ſterilitatem futuram in terra, incurſum hoſtium, & omnium bonorum ſpoliationem, gladium, & alia innumera mala, cũ propter idololatriã, tum propter hæreſes: nam Deus ibi clamat. [Ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra me mẽdacium,] & Amos cap. 7. prophetat etiam contrà Ieroboam. Nam ibi refert tres viſiones obſcuriſſimas, quibus comprehenſa eſt ſterilitas terræ, peſtis, & hoſtium gladius, & domus Ieroboam ac Iſraelis miſera, & diuturna captiuitas.

25 Mortuo † Roboamo Rege Iudæ, Abias regnat tribus annis ſolùm 3. Reg. 15. & 2. Paralip. 13. qui paternæ impietatis æmulus adorat Deos Gentium, & Dæmoniorum fana: ob quod crimen interficit eum Deus omnium maximus Inquiſitor.

26 Abiæ ſucceſſit † Aſa filius eius, qui regnat annis 41. ſuper Iudã. Hic ple-
27 nus Dei ſpiritu † Inquiſitoris fungitur munere: Vniuerſas idolorum ſtatuas, aras, fana & excelſa deſtruit ac confringit, lucos ſuccendit, ſcorta maſcula, effœminatoſque aufert, amouet matrẽ ſuam à cultu Priapi, cui illa ſimulacrum, lucumq; conſecrauerat, eiq; Princeps præerat, Priapi ſpecum ac lucum ſubuertit, eiuſque turpiſſimum ſimulacrum comminuit, conterit, comburit in torrente Cedron: præcipit Iudæ, vt ſeruiat Domino: Ideoque in pace regnans vrbes Iuda ædificat ac munit, fortiſſimumque ſibi

regnum Iuda contra hoſtes; pro-
pter pium Regem; quæ omnia 3.
Reg. 19. & 2. Paralip. 14. & hic legere
licet.

28 Anno 2. † regni Aſæ Regis Iudæ
29 moritur Ieroboam Rex Iſrael. † Re-
gnat Nadab filius eius ſuper Iſrael
biennio. 3. Reg. 15. qui Idololatriç de-
ditus omnem expleuit impietatem
30 patris ſui, † quem per inſidias interfi-
cit Baaſa, omnemq; domum Ieroboæ
31 delet: † vbi patet impios filios puniri
pro patrum ſcelere. Regnat mox in
32 Iſrael † Baaſa annis viginti quatuor,
ſecutuſq; veſtigia Ieroboam multi-
33 plicat Idola ac hæreſes. † Quapropter
3. Reg. 16. Iehu propheta filius Hana-
ni ei ita prædicit [hæc dicit Dominus:
exaltaui te de puluere, tu autem am-
bulaſti in vijs Ieroboam, & in multis
peccare feciſti populum meum: ideo
demetam poſteriora tua, & faciam
domum tuam ſicut domum Ieroboã]
& ideo Propheta à Rege occiditur.
34 † Mortuo Baaſa, occiſoq; (vt dicit Io-
ſephus) à Creone commilitone ſuo,
regnauit pro eo Hela filius eius duo-
bus annis, quod contigit anno 26 Aſç
35 Regis Iuda. † Helam verò impiũ Ido-
lorum pertinacem cultorẽ in Ther-
ſa epulantem & ebrium occidit Zam-
36 ri ſeruus eius, † qui regnans diebus
ſeptem Inquiſitorem agit, interficit
omnem domum cognationemque
37 Baaſa. † Hic verò Zamri ſe ipſum cum
domo ſua regia comburit, obſeſſus in
38 Therſa ab Amri. † Amri verò regnat
in Iſrael duodecim annos, prædeceſ-
ſoribus ſuis ſceleratior. Quapropter
mala multa paſſus eſt Iſrael.

39 Combuſto Amri † Rege Iſrael ſuc-
cedit Achab filius eius, cuius regia po-
teſtas cœpit anno 38. Regis Aſæ, Re-
40 gis Iudę. † Regnauit igitur Achab. 22.
annis ſuper Iſrael omnium Regum
prædeceſſorum ſceleratiſsimus, du-
41 cit vxorem † Iezabel filiam Regis
Sidonis & Tyri, à qua dementatus
pręter vitulos aureos etiam Baal Deo
Tyriorum in Samaria aram ædificat,
lucum plantat, ſacerdotes ac falſos
prophetas conſtituit, eumque colit
& adorat: altaria autem Domini in
excelſis deſtruit, prophetas ac ſacer-
dotes eius occidit. Eo tempore (vt cõ-
ſtat 3. Reg. 17. Lucæ. 4. Iacob. 5.) ſuſci-
42 tat Deus † Eliam Thesbitem Prophe-
tam zelo iuſtitiæ in Idololatriam
Achab accenſum, orat Deum vt cæ-
43 lum fiat æneum, † & non pluat ſuper
terram, quæ areſcit ob incredibilem
ſiccitatem annis tribus & menſibus
ſex: fame & ſiti pereunt viuentia: ſed
44 anno ſiccitatis tertio † Elias Inquiſi-
torem agit acerrimum: nam populus
fame punitus ab idololatria non re-
cedebat. Congregat igitur ad ſe in
monte Carmeli vniuerſum Iſraelem
3. Reg. 18. oblatoque ſacrificio inuo-
cat Deum, deſcendit ignis de cælo, &
holocauſtum Eliæ penitùs conſu-
mit, moxque Elia iubente omnes
850. prophetas Baal apprehendunt,
deductoſq; ad torrentem Ciſon occi-
dunt, qui antea inuocabant Baal cul-
tus, ſe incidentes ſuo perfuſi ſangui-
45 ne. Et 3. Reg. 19. † iubetur in punitio-
nem idololatriæ vngere Azaelem in
Regem Syriæ, & Iehu in Regẽ Iſrael,
46 & per ſe Eliſeum in prophetam. † De-
nique 3. Regum. 22. 2. Paralip. 18. ictus
ab hoſtibus ſagitta in prælio interit, &
Iezabel è feneſtra præcipitatur, quæ
lapſa ab equis conculcatur, & à cani-
bus oſſe tenus comeditur. Sed relicto
paulisper Achab Rege Iſrael, reuer-
tamur ad Aſam Regem Iuda.

Mortuo Aſa Rege Iuda dolore pe-
47 dum, † Ioſaphat filius eius Rex crea-
tur 2. Reg. 22. & 2. Paralip. 17. regnat
48 annis vigintiquinque. † Inquiſito-
rem agit Deo deditiſsimum, aufert
excelſa conſecrata Dæmonijs. Lucos
deſtruit, & reliquias effœminatorũ, ob

quod facit eum Deus inuictũ,potitur
49 diuitijs,& pace:† nã anno tertio Re-
gni ſui mittit principes,Leuitas & ſa-
cerdotes cum libro legis, vt in vni-
uerſis ciuitatibus Iuda docerent po-
50 pulum timere Deum:† Vnde factum
eſt,vt omnia regna terrarum in gyro
eum timerent & honorarent.
51 Anno 17.Ioſaphat † Regis Iuda A-
chab Rex Iſrael hæreticus & Idolo-
latra ſcindit ſuas veſtes:3.Reg.21.ſac-
co induit, pœnitet, propter quòd tẽ-
perat Deus ſupplicia, quibus illũ pu-
52 niendum eſſe promiſerat,† ſed anno
18.Ioſaphat Regis Iudæ, moritur A-
53 chab vulneratus miſerè.† Regnat
Ochozias filius eius in Iſrael (4.Re-
gum 3.)duobus annis patri ſuo Achab
in impietate & hæreſi ac Idololatria
ſimillimus cultor, & ipſe Baal, ac vi-
54 tulorum, † cum quo Ioſaphat anno
21.regni ſui fœdus init, faciunt naues
in Aſiongaber(3.Reg.23.& 2.Paralip.
20.)quæ nauigarẽt in Ophir prò auro,
55 † & Eleazar propheta nunciat Regi
Ioſaphat naues diuinitus tempeſtate
facta confractas eſſe,eò quod cum hæ
56 retico Ochozia ſocietatẽ iniſſet,† vn-
de noluit ei ſecundò aſſociari anno
57 22.† Regis Ioſaphat cadit per cancel-
los cœnaculi ſui Ochozias Rex Iſrael,
ex quo lapſu ægrotus iacet: conſulit
de ſalute ſua Beelzebub, Deũ Acca-
58 ron(4.Reg.1.)ſed iuſſu Angeli † Elias
piloſus occurrit nuncijs, & prædicit
miſeram mortem Regis,quia Dæmo-
nem conſulturus miſerat nuncios;
59 quo agnito † Ochozias mittit viciſ-
ſim tres Idololatras principes quin-
quagenarios ad capiendum eum,quo
rum duo cum ſuis militibus ad verbũ
Eliæ igne cœleſti conſumuntur.
60 Mortuo Ochozia,† regnat Ioram
frater eius in Iſrael 12. annis qui(4.
61 Reg.3.)amouet ſtatuã Baal.† ſed per-
manet in cultu vitulorum.Quapro-
pter Samaria Iſraelis metropolis à Be-
62 nadad Rege Syriæ obſidetur,† tanta-
que in vrbe fames inualuit, vt caput
aſini venderetur octoginta argen-
teis, & matres filios ſuos coquerent,
63 comederentque.Quamobrem † Rex
Iſrael mandat Eliſeum occidi, mox
mandati pœnitens agnoſcit corã Eli-
ſeo,qui tunc Inquiſitorem agebat,iu-
ſtè à Deo tantam afflictionem immiſ-
64 ſam:tunc † Eliſeus prædicit Regi ma-
gnam in craſtino futurã Samariæ fru-
menti copiam: Hoc dum quidam Re-
gius Dux negat poſſe fieri, audit ab
Eliſeo: videbis, ſed inde non come-
des.Syri miraculoſè à Deo ſubiugan-
65 tur,† & dux ille hæreticus in porta
66 Samariæ à turba conculcatus obijt.†
Poſt hæc Eliſeus prædicit mulieri Su-
namitidi hoſpiti ſuæ.4.Reg.8. famem
ſeptem annorum futurã propter Idó-
lolatriã:& Ioram Rex Iſrael perit gla-
dio Iehu,vt poſtea dicam.
67 Defuncto Ioſaphat Rege Iuda,† Io
ram filius eius regnat octo annis ſu-
per Iudam,qui occiſis omnibus ſuis
68 fratribus † inductus ab Athalia vxo-
re ſua,filia Achab Idololatra & hære-
tica fabricatur Idola & excelſa:eaque
69 populum adorare cõpellit,† ſed Elias
ex Paradiſi loco.4.Reg.8:&.2.Paralip.
21.vel ex alio occulto loco, vbi eum
Deus ſeruat,Inquiſitoris fungens mu
nere epiſtolam ei mittit hęc continẽ-
tem.Propter Idololatriam fratricidiũ
ipſius domum ac regnum diripien-
dum,ipſumq; peſsima ęgritudine pe-
70 riturum.† Suſcitati ergo à Deo Phili-
ſthæi & Arabes terram Iuda vaſtant,
omnem ſubſtantiam Regis diripiunt,
vxores auferunt,filios occidunt exce
71 pto Ioacham minimo natu,† ipſeque
Rex percuſſus à Domino alui fluxu
incurabili biennio cruciatur, & in-
teſtinis paulatim affluentibus inte-
rit,ac ſine exequijs ſepelitur.
72 Impio huic Ioramo ſucceſsit † Ioa-
cham,qui & Ochozias dicitur 4.Reg.

8. & 2. Paralip. 22. qui nouus Rex Iu-
da conſtitutus regnat vno dumtaxat
73 anno, Athaliæ matris ſuæ † impulſu
adorat idola Achab, ſed interficitur
iuſſu Dei à Iehu 4. Reg. 9. vt in ſequē-
tibus patebit.

74 Intereà Iehu iuſſu Eliſei ab ipſius
diſcipulo vnctus in Regem Iſrael, iuſ-
ſuſque delere domum Achab domini
ſui 4. Reg. 9. & 2. Paralip. 22. & vlciſci
75 iniurias Deo illatas, † venit cum exer-
citu in Iſrael, ac Regem vtrumq; Io-
ram Regem Iſrael, & Ochoziam Re-
gem Iuda idololatras, vt dictum eſt,
interficit. Iezabelem ex alto præci-
76 pitat, † Septuaginta quoque filios A-
chab, hæreticos iubet gladio perire.
Et ingreſſus Samariam totam domū,
progeniem, ac ſtirpem delet, & radi-
citus extirpat. Deinde omnes ſacer-
dotes & cultores Baal trucidat, ſta-
tuas Baalis cōburit cōminuitq; tēplū
eius deſtruit, ex eoque facit latrinas
publicas, ob quas à Domino Deo lau-
datus promiſsionem accipit ſuos filios
regnaturos ſuper Iſrael, vſq; ad quar-
77 tam generationem. † Ipſe autem re-
gnat in Samaria 28. annis. Attamen
quia à peccatis Ieroboam non receſ-
ſit, ſed vitulos aureos adorare popu-
lum permiſit, ideo Iſrael vehementer
ab Azaele Rege Syriæ affligitur.

78 Athalia † verò videns occubuiſſe
Ochoziam filium ſuum occidit, omne
ſemen Regium Dauidis, impièque re-
gnat ſex annos, ſpoliat templum Do-
mini vaſis; hiſque ornat fanum Baal.
79 † Anno autem ſeptimo Ioiada Ponti-
fex, aſſenſu auxilioque principum ac
Leuitarum coronat in Regem Iuda,
vngit, ſalutatq; in templo Ioas puerū
ſeptem annorum, de ſemine Dauidis
80 clanculum enutritum. † Athaliam ſu-
peruenientem occidit, templū Baal
diruit, altaria & ſimulacra illius cōfrin
git, ſacerdotem eius interficit, cultum
verò Dei reſtituit. Quæ omnia videre
81 licet 4. Reg. 11. & 12. 2. Paralip. 24. †
Porrò Ioas regnat annis quadraginta,
facit rectum quādiu viuit Ioiada Pō-
tifex qui eū docebat. Sed Ioiada de-
functo, anno regni ſui 38. Ioas à Prin-
cipibus ſuis ſe adorari admittit, dere-
lictoque Domino ſeruit ſculptilibus,
miſſos à Deo Prophetas hoc increpā-
tes contemnit, inter quos Zachariam
Prophetam filium Ioiadæ, hoc incre-
pantem lapidari præcipit inter tem-
plum, & altare, Matth. 23. & 2. Para-
82 lip. 24. Quapropter anno proximo †
Azael Rex Syriæ, cum exercitu ve-
niens cōtra Ioas capta Geth, aſcendit
Ieroſolymam; infinitā multitudinem
Iudæorum debellat, cunctos princi-
pes interficit. Regem Ioas ignomi-
nioſe tractat; & acceptis ab eo templi
& palatij theſauris. 4. Regum. 12. ipſo
Ioas in lāguoribus magnis relicto, re-
dit Damaſcum, poſtremò Ioas à ſuis
ſeruis in lecto ſuo occiditur.

Mortuo Iehu Rege Iſrael regnat Ioa-
83 chan † filius eius decem, & ſeptem
annis: Adorat Idola Ieroboam, ideo
traditus à Dño Iſrael in manus Azael
Regis Syriæ (4. Reg. 13.) & Benadad
eius filij diù ac grauiſsimè opprimitur.
84 † Ioacham verò mortuo ſuccedit in
Regno & Idololatria Ioas filius eius:
regnatq; annis ſexdecim.

85 Alteri Ioas Regi Iudæ ſuccedit † A-
maſias, regnat annis viginti nouem,
ſed victis Idumæis (4. Reg. 14. & 2. Pa-
ralip. 25.) victor reuerſus Deos Idu-
mæorum ſecum allatos colit, adorat:
eis adolet incēſum, propter quod ſce-
86 lus † Ioas Rex Iſrael, cedit Iudæ re-
gnum, Amaſias capitur, & ducitur in
Ieruſalem, cuius murus deſtruitur, tē-
plum ac Regia ſpoliantur, filij nobiliū
obſides abducuntur in Samariam. Tā-
dem facta coniuratione Ieroſolymis
contra Amaſiam fugit in Lachis, ibi-
que à ſuis occiditur.

87 Poſt Ioas Regem Iſrael regnat †

Ieroboam filius eius vno & quadraginta annis. 4.Reg.14. poſt quem re-
88 gnat Zacharias † filius eius (4.Reg.
89 15) menſibus ſex adorat Idola:† eumque quartum & vltimum de poſteritate Iehu occidit Sellum, qui regnat menſe vno & Idolis ſeruit. Ideo occi-
90 dit eum Manahem, qui regnat † decennio ambulans in peccatis & idololatria Ieroboã: quo mortuo regnat
91 † Phaceia filius eius patri in impietate perſimilis. Sed regnat biennio,
92 quem interficit Phacee, † & regnat pro eo annis viginti, non recedens à peccatis Ieroboam: quapropter occi-
93 ditur ab Oſea ſeruo ſuo, qui † regnat nouem annis in Iſrael & adorat idola, ideoque à Salmanaſare Rege deuictus tributa pẽdit. Prædicit Iſaias propheta cap.8.& 9.& 24.& 25. vniuer-
94 ſum Iſraelẽ † deſtructũ iri ab Aſſyrijs. Quapropter Salmanaſar Rex Aſſyriorum Samariã obſidet, quam poſt trien-
95 nium capit.† Regem Oſeam & Iſraelem vniuerſum captiuum transfert in Aſſyriam vltra montem Caſpium, vt ait Ioſeph.11. Antiquit.c.5. quos nunquam in ſolum patrium reuerſos tradunt, propter impietatem & Idololatriam à Ieroboamo Rege continua ſerie obſeruatam pertinaciſsimè.

96 Occiſo Amaſia Rege Iuda † regnat Ozias cum filio ſuo Mathat quinqua-
97 ginta duobus annis,† poſt quem regnat Ioatham 16. annis. Pij Reges ij fuère, ſed ſegnes in exſtirpãda Idolo-
98 latria. † Poſt Ioatham regnat impius Acham ſexdecim annis, ſtatuas Baal paſsim erigit, Idolis ſacrificat, inſuper & filium ſuum in valle Benhennõ holocauſtum in igne comburit Idolo
99 Moloch. Quapropter † Raſim Rex Syriæ, & Phacee Rex Iſrael à Deo excitati obſident Ieruſalem, capiunt ciuitatem Haila: vrbe capta magna
100 præda adducitur Damaſcum. †. Phacee occidit vno die filium Acham, & centum viginti millia virorum, & 200. millia mulierũ & puerorũ, captiua du-
101 cit in Samariam.† Huius Regis impietatẽ & ſucceſſorũ eius deſcribit Dauid Pſal.105.[& immolauerunt filios ſuos, & filias ſuas Dæmonijs] Nam Acham 4.Reg.23.&.21.2.Paralip.28. & Manaſſes traduxère filios ſuos per ignẽ ſecũdum idola Gentiũ: incluſos enim pueros in cõcauitatẽ Idoli, & in Idolo ſuccenſo igne crematos offerebãt Moloch interim dum aſtantes tripudiarẽt percutiẽtes tympana, ne puelli eiulantes audirentur. Et addit Dauid [& effuderũt ſanguinẽ innocẽtem, ſanguinẽ filiorũ ſuorũ, & filiarũ ſuarũ, quas ſacrificauerũt ſculptilibus Chanaan, & iratus eſt in furore Dominus in populum ſuũ, & abominatus eſt hæreditatem ſuam, & tradidit eos in manus Gentium, & dominati ſunt eorum, qui oderunt eos, & tribulauerunt eos inimici eorum, & humiliati ſunt ſub manibus eorum.]

102 Moritur impius Achã, regnat Ezechias filius eius annis viginti nouem. Initio regni ſui facit mundari templũ Domini ab omnibus Idolorum ſordibus, abolitum Dei cultum reſtituit, ſacrificijs placat Deum iratũ. 4. Reg. 18.&.2. Paralip.29. & cap. 20. conuocato Regno Ieroſolymam, vniuerſa deſtruit Idolorum altaria in toto re-
103 gno:† & Ezechias ſerpentem æneum quẽ erexerat Moyſes cõfringit, quia populus ſacrificabat ei, ob quę percutit Angelus Domini de exercitu Sennacherib obſidente Ieroſolymã centum octoginta quinq; millia corpora redigit in cinerem (vt ait D. Auguſt. ad fratres in eremo ſerm.25) ne aerẽ fœtore corrũperẽt, armis ac veſtibus illęſis vt populus Ieruſalem ſpolia col-
104 ligat † Sennacherib cum paucis fugit Niniuen, & in templo Dei ſui à fi-
105 lijs occiditur. Sol retrocedit † in gratiam pij Regis Ezechiæ, prorogatur

ei vita miraculoſe: hoſtes ei munera
mittunt.
Obijt pius Ezechias. 17. Rex Iuda
Creatur Manaſſes filius eius, regnat
annis quinquaginta quinq;, adorat &
colit ſolem, lunam, & ſtellas: vniuer-
ſamque militiæ cæli: ædificat altaria: &
Idola in templo Domini, aras Baal ex
ſtruit, inſtaurat excelſa, facit lucum, fi-
lium ſuum in valle Benhennon ſacri-
ficij loco igni exurit idolo Moloch.
Multiplicat magos, maleficos, incan-
tatores, Pythones, hariolos, augures,
& arupices: ſeducit populū. Præter-
greditur in impietate Gentes: Miſſos
à Deo Prophetas tantum facinus non
impunè abiturum annunciantes oc-
cidit: Iſaiam medium findit. Innocē-
tium plurimorum ſanguinem fundit,
107 † ob quæ flagitia capitur ab Aſſyrijs,
& compedibus vinctus ducitur Ba-
bylonē. In carcere pœnitet: Flet abū-
dè. Exauditur poſt decennium. Re-
gno reſtituitur. Idola, & aras aufert. Al
tare ad cultum Dei reſtaurat; ſeruit
Domino. Hæc omnia legere eſt 4.
Reg. 21. & 2. Paralip. 33 & 36.
108 Poſt hunc regnat in Iuda †. Amon
filius eius, duobus annis ſequutus Pa-
trem peccantem, & nō pœnitentem:
& tandem in maiora crimina lapſus
in domo ſua à ſuis ſeruis interficitur.
109 Hunc ſequitur Ioſias † filius eius,
decimus nonus Rex Iuda. Regnat an-
nis triginta vno; octauo anno regni
ſui (4. Reg. 22. & 23. & 2. Paralip. 34) In
quiſitorem agit, quærens Deum pa-
tris ſui Dauid, cum adhuc eſſet puer.
110 Anno vero 12. † mundat templum
Hieruſalem & Iudam ab Idolis. Alta-
ria & ſimulacra Baal deſtruit, excel-
ſa, lucoſque exſcindit. Sacerdotes Baal
delet. Soli & lunæ ſacrificātes occidit,
Equos & currus Solis comburit. Do-
mos effeminatorum diſsipat. Cultum
idoli Moloch euertit. Fanum quoque
quod Salomon ædificauerat in monte
offenſionis diruit. Sed & fanum, & al-
tare quod Ieroboam fecerat in Be-
thel comminuit, lucū ſuccendit. Oſ-
ſa ſacerdotum ibi ſepultorum exhu-
mat; exciuit Inquiſitor acerrimus hę-
reticos ſepultos; & combuſsit ſuper
altare. Inſuper & omnia, aras, ſtatuas,
& lucos in vrbibus Samariæ, Manaſſe,
Ephraim, & Simeon, vſq; Nephtalim,
per vniuerſam terram Iſrael ſubuer-
tit, omneſque ſacerdotes Idolorum
occidit; oſſa ſepultorum comburit,
conuertiturq; in Ieruſalem: moritur tā-
dem Ioſias, cuius mortem defleuit af-
fatim vniuerſus Iſrael. 4. Reg. 23. 2. Pa-
ralip. 35. 3. Eſdræ 1.
111 Poſt Ioſiam filius eius Ioachaz,
qui & Sellū dicitur, impiè, iniquè cru-
deliterq; regnat tribus menſibus, quē
vinctū Nechao Rex Ægypti, mittit in
112 Ægyptum † & tributo Iudęis impoſi-
to fratrem eius Eliachim alias Iecho-
niam Regem cōſtituit, vertitq; nomē
113 eius Ioacim. †. Regnat annis vnde-
cim. Adorat Deos alienos infidelis &
hereticus: quod colligit, & probat au-
tor. Hiſtoriæ Scholaſticæ Petrus Co-
meſtor, & Lyran. ex illo Paralip. lib. 2.
c. 36. [abominationes eius quas ope-
ratus eſt; & quæ inuenta ſunt in eo.]
Super quem locum dicunt autores
prædicti cum Hebræis, in cadauere
ipſius reperta eſſe inuſta ſtigmata; &
impreſſas notas quæ erant veluti in-
ſignia variorum Deorum, quos im-
pius ille Rex colebat ac venerabatur.
114 † Is etiam Vriam ſanctum virum, &
Dei Prophetā crudeliter interfecit;
ſicut legimus apud Ieremiam cap. 26.
quem, & ipſum quoq; Ieremiam oc-
cidere voluit, & vaticiniorum eius li-
brum ſcalpello ſcindi, & igni cremari
iuſsit, vt conſtat ex Ieremia cap. 36.
propter quæ crimina ſuſcitat Deus
115 contra eū † Nabuchodonoſorē Regē
Babylonis, qui veniens Ieroſolymam
occiſum Ioacim proijcit extra Ieru-
ſalem

ſuem à beſtijs auibuſque lacerãdum.
4. Reg. 24. & 2. Paralip. 36. & 3. Eſdræ
1. quam miſeram mortem prædixerat
Ieremias cap. 22. his verbis: hæc dicit
Dominus ad Ioacim: {non plangent
eũ, ſed ſepultura aſini ſepelietur pro
iectus extra portas Ieruſalem.}
116 Mortuo miſerè impio Ioacimo Na-
buchodonoſor Regem conſtituit fi-
lium eius Ioachin, qui & Iechonias
dicitur: regnat menſes tres, dies de-
cem, malitia, & Idololatria patris ſui
ſimilis, ob quod grauiſsimum crimen
mittit illi Deus Nabuchodonoſorem
117 † qui obſidet Ieruſalem (teſte Diuo
Hieronymo ſuper Matt. cap. 1. & Da-
niel. cap. 2.) ad quem exiens de con-
ſilio Ieremiæ Rex Ioachin, & mater,
& vxores, & principes eius, omneſque
nobiles & optimates Iuda vltro ſe tra-
dũt Regi Babylonis, qui eos vnà cum
cæteris vaſis, ac theſauris templi &
palatij, ac ditioribus robuſtis & opti-
mis quibuſque artificibus transfert in
Babylonem: vbi Ioachin carceri tra-
ditur. Hæc omnia lege locis proximè
citatis Regum & Paralipomenon.
Ablato regno à Ioachin, conſtituit
Regem Nabuchodonoſor eius pa-
118 truum Mathaniam † filium Ioſię & in
ſignum ſubiectionis mutat eius nomẽ
in Sedecian, quod iuſtitiam Domini
ſonat, eò quòd Domino Nabuchodo-
119 noſori tributa penderet. † Regnat an
nis vndecim. Facit malum coram Do-
mino. Adorat Idola. Nã Ezechiel pro-
pheta (qui vnus erat ex captiuis qui
ęxulabant in Babylonem) anno ſexto
tranſmigrationis videt in templo peſ-
ſimas Iudæorum abominationes ido-
lolatriæ, fœminas adorantes, & flen-
tes Adonidem Veneris amaſium, ſe-
nes & ſacerdotes colentes reptilia.
Ob hæc ſcelera, & alia, quibus Sodo-
mam & Samariam ſuperabant, prædi-
cit Ezechiel populum omnem occi-
dendum, vrbemq; exurendam, quod
lege apud Ezechielem à cap. 8. vſque
120 ad 19. † Anno igitur nono Sedecię die
verò 10. Decembris venit Nabucho-
donoſor cũ exercitu arctiſsimeq; ob-
ſidet Ieruſalem toto anno: vt videre
eſt. 4. Reg. 25. Ieremiæ. 39. & 52. tanta-
q; fames inualuit in ciuitate: & obſeſ-
ſos oppreſsit, vt parentes comederẽt
filios ſuos, & filij parentes. Ieremiæ c.
15. & Ezech. 5. Anno quoque ſecun-
121 do † Sedeciæ obſident Chaldæi Iero-
ſolymam, & intrant vſq; ad portam in
teriorem ſecundi muri. Rex Sedecias
nocte per viam ſubterraneam cum
ſuis principibus fugiens à Chaldæis
comprehenditur in campo Iericho. 4.
Reg. 25. ducitur ad Nabuchodonoſo-
122 rẽ in Reblata, † cuius iuſſu filios ſuos
ac principes omnes Iuda videt ante
conſpectum interimi. Eidemque Na-
buchodonoſor oculos eruit, eum ca-
thenis vinctum rapit & abducit Ba-
bylonem, vbi vſq; ad mortem ponit
eum in carcere. Eo pacto impletum
eſt verbum Domini quod dixerat E-
zechiel. cap. 12. adducam eum in Ba-
123 bylonem, & ipſam non videbit. † De-
inde Chaldęi (2. Paralip. 36.) capiunt
vrbem Ieruſalem, populum occidunt
non parcentes adoleſcenti virgini &
124 ſeni. † Paucis poſt diebus venit Na-
buzardan princeps exercitus, & com-
burit palatium Regis, omneſq; domos
Ieruſalem, incendit templum Domi-
ni poſtquam ſteiſſet 440. annis, ſimul
q; combuſti ſunt libri ſacri, qui paſsim
in ſcriptura citati iam non extant. Vni
uerſas turres, & muros vrbis Ieruſa-
lem per circuitum, & reliqua ædifi-
cia deſtruit: populum reſiduum cum
theſauris templi abripit in Babylo-
125 nem: † relinquit in ruinis Ieroſolymæ
pauperes aliquot ruſticos ad colendã
terram, quibus pręficit Godoliam, quẽ
Ieremiæ. 31. & 4. Reg. 25. proditoriè
occidit Iſmael Iudæus in Maſphat, &
cum eo plures Iudæos & Chaldæos.

† Sed

126 † Sed Iudæi reſidui timẽtes Chaldæos fugiunt in Ægyptum, ſimulq; cogũt ſecum proficiſci Ieremiam, vbi adorant Deos Ægyptiorum. Itaque illis prædicit Ieremias (vt ipſe clamitat c. 43.) venturum excidium à Nabuchodonoſore, lapidibus obruunt Ieremiã in Ægypto Iudæi (Ieremię 44.) quod obiurgaret eos acerrimè ob idololatriam.

127 † Ob quod crimen anno quinto deſolationis Iudęę Nabuchodonoſor vaſtat Ægyptum, repertoſq; ibi Iudæos, partim occidit, partim abducit in Babylonem. Tunc etiam Nabuzardan ex Iudæis qui ſuperſtites erant in Iudæa & Ieroſolima, numerum ingentem cædit, & quibus vitam conceſsit (ij fuerunt ſeptingenti quadraginta quinque) eos transfert in Babylonem. Hæc Ioſeph. Antiquit. Iudaic. lib. 10. cap. 11. Et Ieremias. 52. Ne quidem ex tot malis vllum incommodũ populus perpeſſus eſt, niſi propter hęreſim & Idololatriam.

Quinta mundi ætas.
CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *INquiſitoris munus egit Nabuchodonoſor Rex, in tranſmigratione Babylonis, qui poſt miraculum fornacis edictum publicauit.*

2 *Cyrus Rex Perſarum poſt Darij Medi mortem, conceſsit Iudæis licentiam redeundi in Iudæam.*

3 *Iudæorum Dux primus fuit Zorobabel, qui præfuit annis octo & quinquaginta, templum ac ſanctam ciuitatem reædificauit.*

4 *Aggæus futuram omnium frugum abundantiam prophetauit.*

5 *Eſdras audiens Iudæos ducentes vxores idololatras, ſcindit ſuas veſtes, & populum ad pœnitentiam inducit.*

6 *Iudæorum Dux ſecundus fuit Reſa Miſciola, filius Zorobabel, qui præfuit annis ſexaginta ſex.*

7 *Inquiſitoris munus exercet Eſdras legens edictum Legis Domini, in templo conuocato vniuerſo populo pœnitentiam agente.*

8 *Iudæorum Duces, qui & quot fuerũt, vſq; ad num. 20. excluſiuè.*

20 *Iudæorum vltimus Dux, fuit Iannæus Hircanus de domo Dauid, qui præfuit annis ſexdecim.*

21 *Iaſon Pontificatum petijt & obtinuit.*

22 *Idololatria cauſa fuit cur Antiochus Rex Græcorum venerit Ieroſolimã, & multa millia ciuium trucidauerit.*

23 *Antiochus Rex Græcorũ mittit Apollonium in Ieruſalem, qui inaudita facinora patratur.*

24 *Eleazarus nolens porcinam carnem edere, nec id ſimulare diris plagis perimitur.*

25 *Machabæi fratres ſeptẽ vnà cum eorũ matre nolentes carnẽ porcinam edere ab Antiocho Rege interimuntur.*

26 *Inquiſitoris munere fungitur Mathathias ſacerdos, cum quinque filijs ſuis.*

27 *Iudæi mille nolentes Sabbato pugnare trucidantur.*

28 *Mathathias collecto piorum exercitu Sabbatis pugnat, Ducibus Antiochi reſiſtit, & pueros incircumciſos circumcidit.*

29 *Mathathias moriturus hortatur filios, vt ſtrenuè pro Lege Dei certent.*

30 *Inquiſitor extitit acerrimus Iudas Machabæus Princeps & Pontifex Iudæorum impios trucidans.*

31 *Iudas Machabæus Nicanorem impium, & exercitum eius copioſiſsimum fugauit.*

32 *Iudas Machabæus victor Ieroſolimam aſcendit, ciuitatem recipit, idola deſtruit, cultumq; Dei reſtituit.*

33 *Deus propter peccata morte punivit Antiochum Regem.*

34 *Inquiſitoris munus exercuit Iudas Machabæus, contra Nicanorem blaſphemum.*

35 *Inquiſitor ſtrenuus extitit Ionathas, Azotum & templum Dagon ſuccendit.*

36 *Simon frater Ionathæ à populo Princeps, & Pontifex eligitur, qui præfuit annis octo.*

37 *Inquiſitorem agit Ioannes Hircanus, filius Simonis diruens templum montis Gerizim, & alia faciens.*

38 *Ariſtobolus Hircani filius primus fuit, qui non contentus de Ducatu, & Pontificatu ſeipſum coronauit in Regem.*

39 *Alexander Iannæus Ariſtoboli frater viginti ſeptem annis crudeliſsimè regnat, & malè moritur.*

40 *Alexandra vxor Alexandri poſt eum regnat nouem annis adiuuantibus eam Phariſæis.*

41 *Iudæam Romani inuaſerunt, Hircano & Ariſtobolo Alexandræ filijs de regno inter ſe contendentibus.*

42 *In Iudæam venit Pompeius cum exercitu, Hircano Pontificatum donat, & Iudæam tributariam facit.*

43 *Iudææ Phaſelum præficit Antipater ex filijs ſuis, Herodem vero Galilææ.*

44 *Phaſelus ſeipſum occidit, & Hircanus à Parthis capitur bello.*

45 *Iudæorum Rex creatur Herodes Aſcalonita ab Auguſto Cæſare, regnauit tyrannicè annis triginta ſeptem.*

46 *Chriſtus Dominus noſter naſcitur tempore Herodis Aſcalonitæ, cum Auguſti Cæſaris edicto vniuerſo deſcriberetur orbis.*

IN quinta ſimiliter ętate multi fuerũt, qui Dei zelo accenſi pro illius gloria & honore officium Inquiſitoris egerunt, veluti in transmigratione Babylonis (quæ ſeptuaginta durauit annis, vt patet in libris Regum, apud Ieremiam, & Zachariam) in qua † obſtupefactus Na-
1
buchodonoſor Rex miraculo illo fornacis ardentis relinquentis intactos tres pueros Ananiam, Azariam, & Miſaelem, Inquiſitoris exercet munus, ac edicto iubet publico, vt occidatur quiſquis Deum Iſraelis blaſphemauerit, vt patet Danielis cap. 3.

Anno ſeptuageſimo deſolationis Ieruſalē ſiue captiuitatis Babylonicę,
2 mortuo Dario Medo, † Cyrus Rex Perſarum Monarchiam regnorum adeptus, regnat annis viginti duobus, qui ſtatim Monarchiæ ſuæ anno primo diuinitus inſpiratus publicato vbiq; in toto regno ſuo edicto, dat Iudęis licētiam redeundi in Iudæam: atq; impēſis regijs ędificare ibi tēplū Deo Iſrael
3 † ſub Duce Zorobabele filio Salathielis, vt conſtat 1. Eſdræ 1. & 2. & 2. lib. c. 7. Ab hoc tempore Iudæi iam non habent Reges ſed Duces. Hic Zorobabel Dux præfuit annis 58. Reædificat templum, & ciuitatem ſanctam.
4 Prophetat Aggæus futuram omnium frugum abūdantiā, quia colūt Deum,
5 quod proculdubiò euenit. † Eodem tempore Eſdras cum audiſſet multos Iudæorum duxiſſe vxores alienigenas, quæ ad cultum falſorum Deorum eos prouocabant, ſcindit veſtes, euellit pilos capitis & barbæ, ſedetq; dolens, mœrens, ac ieiunans vſq; ad veſperam: orat humiliter Dominum, populumq; ad fletum & pœnitentiam commouet. Deinde vt patet 1. Eſdræ 10. & 3. cap. 9. Iudæos vniuerſos conuocatos Ieroſolimam in atrio templi trementes propter peccatum, ac frigus, pluuiamque, peccaſſe arguit, vxores alienigenas cum liberis eorum repudiare præcipit: conſtituitque iudices, qui facta examinatione, ſeparant externas cum natis earum

à po-

à populo Iſraelis, Deumque victimis
placant.
6 Poſt Zorobabelem † Reſa Meſſo-
la filius eius ſecundus Dux Iudæo-
rum præeſt annis ſexaginta ſex, vt
7 conſtat 1. Paralip. 3. Hoc tempore †
Eſdras Inquiſitoris exercens munus,
ſtans in templo è ſuggeſtu legit edi-
ctum Legis Domini à manè vſque ad
meridiem, vniuerſa multitudine vi-
rorum ac mulierum audiente, flente,
Deumque adorante, ac timente. lib.
2. Eſdræ c. 8. & lib. 3. cap. 9. mox con-
fitente ſua peccata, fœdus cum Deo
percutiunt, promittunt, iurant ſerua-
turos ſe Legem, præcepta, feſta, an-
num ſeptimum, oblationes, primitias,
& decimas.
8 Mortuo Reſa ſuccedit † tertius
Dux Iuda Ioanna Ben Reſa, præeſt
annis quinquaginta tribus, vt ait
Philo Iudæus in Breuiario, Ioſephus
Antiquitatum Iudaicarum libr. 11. c.
9 7. & 8. † Deinde Iudas Hircanus
quartus Dux præeſt annis quatuorde-
cim, cuius tempore Manaſſes frater
Iaddi Pontificis, eò quòd alienigenam
& idololatrã duxiſſet vxorem filiam
Sanaballet Satrapæ, ſeu principis Sa-
mariæ, ab altari pulſus abiens in Sa-
mariam ad ſocerum, contra Legem
extruit in monte Garizim, templum
Ieroſolimitano ſimile.
10 Ioſeph † Priſcus Dux quintus præ-
eſt Iudæis (vt ait Philo & Ioſephus,
lib. 12. Antiquit. cap. primo,) annis ſe-
11 ptem. Deinde † Semei Abner annis
vndecim, quo tempore (teſte Ioſe-
pho) propter hæreſes & idololatriã
ſuſcitat Deus Ptolemæum Soterem
Regem Ægypti, qui ſpecie religionis
ſub ſimulatione ſacrificij venit Ieru-
ſalem in Sabbato, & multa Iudæorum
millia doloſe capta transfert in Æ-
12 gyptum, ac pro ſeruis vendit. † Poſt
hunc Dux creatur Mathathias Heli,
præeſt reliquis Iudæorum annis duo-
13 decim. † Inde Maat Aſar annis nouẽ.
14 Naggo † Artaxir annis decem. † He-
15 ſli Agar annis octo: hæc omnia colligõ
ex Philone Iudæo, & ex D. Luca cap.
16 3. Naum † Moslot præeſt annis ſeptẽ,
poſt eum Amos & Syrach annis qua-
17 tuordecim. † Mathathias Siloa annis
18 decem, † Ioſeph Iunior Aries annis
ſexaginta: Hoc tempore propter infi-
delitatem Iudæorum Ptolemæus Phi-
19 lopater † (vt conſtat ex lib. 3. Macha-
bæorum) qui Rex fuit Ægypti cum
exercitu ingreſſus Iudæam, Ieroſoli-
mæ in templo ſacrificat & reuerſus in
Ægyptũ edicto iubet omnes Iudæos
in Ægypto exiſtentes, vinctos adſe
perduci, occidi, ac deleri. Sed Eleaza-
ro oſtio Iudæi liberantur ſuperſtites,
20 & ad patriã redeunt. † Poſtea Ianneus
Hircanus vltimus Dux de domo Da-
uid præeſt Iudæis annis ſexdecim (vt
21 ait Ioſephus libr. 12. Antiquit. cap. 4.) †
Hoc tempore Iaſon frater Oniæ Pon-
tificis pecũ permiſſi ſibi Põtificatum
fratris obtinet, & ſtatim omnem Dei
cultum peruertit, transfert Iudæos ad
ritus Gentilitios, & optimos quoſque
ephæborũ in lupanaribus ponit, mit-
titq; Tyrum trecentas drachmas ar-
genti in ſacrificium Herculis: Lege
22 ad hæc libr. 2. Machab. cap. 4. † Qua-
propter Rex Græcorum Antiochus
(1. Machab. cap. 4. & 5.) efferato ani-
mo armis ingreſſus Ieroſolimam intra
triduum octoginta millia ciuium tru-
cidat, quadraginta millia vinxit, non
minus venundat, intrat templum, au-
fert altare aureum, menſam propoſi-
tionis, candelabrum luminis, vniuerſa
vaſa, ac theſauros auri & argenti mil-
le & octingenta talenta, velociterquè
regreditur Antiochiam. Diſcedens
verò Antiochus reliquit Ieroſolimis
præſidij loco principes præpoſitos ſe
ipſis crudeliores, vt affligerent popu-
23 lum Iudæorum, † Poſt annos quoque
duos miſſo Apollonio Duce cum ex-
ercitu

exercitu 20. duorũ milliũ, ſimulata pace
dolo ſe Ieruſalẽ capit denuo: plurimos
Iudæorũ occidit in Sabbato, mulieres
ac pueros vendit, domos multas ſpo-
liat, exurit, & diruit. Compellit Iu-
dæos relinquere Dei legem, ſacrifi-
cia, feſta, Sabbata, ac cæremonias, li-
bros ſacros legis ſeu Teſtamenti Do-
mini comburi, ac leges Gentium ſer-
uare, aras & Idola erigere: & ijs thus
incendere ac ſacrificare, porcinas car
nes immolare, & edere, Ponit in tem
plo Dei ſuper altare Idolum, ac Simu
lacrum Iouis Olympij, cui ſacrificare
cœperunt immolantes, & offerentes
porcos, aliaq; illicita, ac in ipſo tem-
plo epulantes & ſcortantes cum me-
retricibus. In templo autem Garizim
ponunt imaginem ſeu ſtatuam Iouis
Hoſpitalis: multiq; Iudæorum relicta
Dei lege Gentilitatem ſequũtur, im-
pij quidem voluntariè, infirmi autem
timore. Pij verò in legis obſeruatio-
ne perſiſtentes vbiq; crudeliter vul-
nerantur ac trucidantur. Tunc qui-
dam latenter Sabbatum celebrantes
24 concremantur. 2. Machab. 6. † Elea-
zarus nonagenarius, quod nollet co-
medere carnem porcinam, nec id ſi-
25 mulare diris plagis perimitur. † Se-
ptem fratres Machabæi vnà cum ma
tre ſua (.2. Machab. 7.) nolentes porci-
nis veſci carnibus pro lege Dei ab
Antiocho Rege poſt atrocia, fortiſsi-
meq; tolerata ſupplicia, ac tormenta,
26 terribili martyrio interimuntur. †
Tũc Mathathias ſacerdos in ciuitate
Modim cum quinq; filijs ſuis Ioanne,
Simone, Iuda, Eleazaro, & Ionatha In
quiſitoris fungens munere, reſpõdet
his, qui ab Antiocho Rege miſsi fue-
rant, nec ſe nec ſuos Idolis ſacrificatu
ros (vt cõſtat. 1. Machab. 2. & 2. Macha.
5.) quin Iudęum quemdã ſacrificãtem
Regiumque Ducem ad hoc compel-
27 lentem occidit: aram diruit, † & fugit
cum filijs & amicis in deſertum, vbi
mille Iudæi nolentes Sabbato pugna-
28 re, trucidãtur. † Mathathias autẽ col-
lecto piorum exercitu zelo legis ar-
ma corripiens & Sabbatis etiam pu-
gnans, Antiochi Ducibus reſiſtit, Ido-
lolatriam deſtruit: vindicat legem, re-
uocat Dei cultum, pueros incircum-
29 ciſos circumcidit. † Tandemque mo-
riturus hortatur filios vt patrum exẽ-
plo ſemper fortiter tueantur Dei le-
gem, deditq; eis Simonem filium ſuum
in conſultorem, & Iudam Macha-
bæum in militiæ principem.
30 Mortuo Mathathia, Iudas † Macha-
bæus loco patris (1. Machab. 3. & 2. Ma-
chab. 8.) Principatum ſimul ac Pon-
tificatum Iudæorum tenet, & Inqui-
ſitorem agit acerrimum. Nam zelo
Dei accenſus omnes impios trucidat,
& Dei hoſtem Apolloniũ Cœleſyriæ
ducẽ occidit, exercitumq; eius delet.
31 † Blaſphemum illum & impium Nica-
norem & exercitum eius ex quadra-
ginta ſeptem millibus bellatorum
conflatum Deo fretus fugat, eorum-
que ſpolia Iudæi debilibus, orphanis,
& viduis diuidunt. Nicanor autem
ſolus fugiens Antiochiam, prædicat
Iudæos Deum habere protectorem.
32 † Iudas victor (1. Machab. 4. & lib. 2. c.
10.) cum ſuis aſcendit Ieroſolimam, re-
cipit ciuitatem, aras in plateis extru-
ctas deſtruit; templum purgat à ſor-
dibus Idolorum, ædificat nouum alta-
re holocauſti, & Thymiamatis, can-
delabrum, menſam, vaſa, cæteraque
omnia renouat, cultum Dei reſtituit,
celebrat dedicationem altaris & tem
pli, cuius meminit Ioannes cap. 10. ip-
ſe etiam Iudas 1. Machab. 5. debella-
tis Galilæis & Galaaditis, idola ipſo-
rum ſuccendit, aras diruit ſubuerſis ip
ſarum ſimulacris.
33 Interea Antiochus † (1. Machab. 6.
& 2. lib. 9) ſubitò percutitur à Deo ma
ximis viſcerum doloribus, ita vt de
corpore eius vermes ſcaturirent cum
fœtore

fœtore intolerabili; ipſeque impius & ſacrilegus fatetur, hæc ſe pati propter mala quæ in tẽplum & fideles exercuerat: ſimulat pœnitentiam, promittit morum emendationẽ. Sed quia fictè pœnitet, à vermibus cõſumptus perit, impleta que eſt prophetia Danielis c. 8. quæ dixerat [ſine manu contereretur.]

34 1. Machab. 7. & lib. 2. cap. 15. † Iudas Machabæus caput & dexteram blaſphemi Nicanoris præcidit, & ſuſpendit Ieroſolimis contra templum, linguam verò eius blaſphemam particulatim auibus dat.

35 Mortuo Iuda, ſuccedit Ionathas † frater eius, præeſt annis decem & nouem, qui (1. Machab. 10.) vt Inquiſitor ſtrenuus Azotũ & templũ Dagon (id eſt, idoli qui figuram habebat piſcis) ſuccendit, & in præmium accipit ab Alexandro Ægypti Rege fibulam auream, & ciuitatem Accaron cum finibus ſuis in poſſeſsionem.

36 Mortuo Ionatha † Simõ frater eius à populo princeps Dux ac Põtifex electus præeſt annis octo, qui primo anno ſui principatus Gazam ciuitatem expugnat (1. Machab. 13.) & mundat ab idolis. Quin & ad deditionem compellit cuſtodes Ieruſalem, quibus eiectis mundat arcem ab idolis.

Interfecto Simone dolo in cõuiuio,
37 † Ioan. Hircanus filius eius ducatum
gerit, & Inquiſitorẽ agit, nã vt ait Ioſeph. (1. lib. de bello Iud. c. 2.) Samariã obſidione captã ſolo æquat, templũ mõtis Garizim deſtruit, quod ſteterat annis ducẽtis Idumæos circũciſionẽ ac Iudaiſmũ accipere cõpellit.

38 Hircano defuncto, † filius & ſucceſſor eius Ariſtobulus (vt ait Ioſephus lib. 13. antiquitatũ c. 18.) non contentus parentũ gloria, vt Dux, & Pontifex diceretur, primus poſt captiuitatem Babylonicã aſſumpto diademate regni ſeipſum regem facit. Regnat anno poſtquã Ituræã ad circumciſionẽ & Iudaiſmũ cõpuliſſet. Poſtremò verò moritur ore ſanguinẽ vomens.

39 Poſt hũc † Alexãder Iãnæus Ariſto-
buli frater crudeliſsimè regnat vigin-
tiſeptẽ annis, de quo Ioſephus multa
ſcribit, ſed nihil quod ad zelum Dei
pertineat. Tandem ex temulentia
morbo contracto obijt. Poſt Alexan-
40 drum regnat Alexandra † eius vxor
nouem annis, iuuantibus eã Phariſæis
Ioſeph. 13. Antiq. 22. & 1. belli c. 4.
Mortua Alexandra, filij eius Hirca-
41 nus † & Ariſtobulus inter ſe de regno
cõtendentes ac dimicantes occaſio-
nẽ dant Romanis, vt Iudæam inuade-
rẽt vt ait Ioſeph. 14. Ant. c. 1. 2. 7. & 8.
42 & 1. belli 5. Venit igitur † Pompeius
cum exercitu. Hircano Pontificatum
donat, Iudæam tributariam facit, &
eius procuratorẽ creat Antipatrum
Idumæum Herodis Aſcalonitæ patrẽ
Hircano Pontificatum firmat, Ariſto-
bulum & filios eius captiuos abducit
ſecũ Romã. Ab hoc tẽpore Iudęi ſub
aliorum dominatione degere cepe-
43 runt. Interea † Antipater ex filijs ſuis
Phaſelum ſeniorem Iudææ præficit,
Herodem verò Aſcalonitam Galilęæ,
ipſe verò velut omnium pater ſolici-
tè cunctis ſuperintendit. Tandem à
Malcho Iudæo necatus veneno inte-
rijt, de quo Ioſephus 14. Antiquit. c.
44 18. & 20. † Phaſelus ſe ipſum occidit,
& Hircanus à Parthis capitur bello.
45 † Præficitur verò, & creatur Rex Iu-
dæorum ab Auguſto Cęſare Herodes
Aſcalonita. Tyrannicè regnat annis
37. cuius atrocitates ſuperant omnes
tyrannorum fabulas. Sed anno 15. re-
gni ſui inſtaurat tẽplum Domini in
Ieruſalem, quod occaſione bellorum
confractũ iacebat. † Huius Herodis
46 Aſcalonitæ Regis tempore naſcitur
Chriſtus Ieſus verus Dei filius ex
Beatiſsima, & illibata Virgine Ma-
ria in Beth-lehemitico præſepio,

cùm Auguſti Cæſaris edicto, vniuerſus deſcriberetur orbis.

Sexta mundi ætas.

CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *INquiſitor primus Legis Euangelicæ fuit Chriſtus Dominus ſuæ natiuitatis die decimotertio.*

2 *Iudæi planè cognouerunt Dei filium in Beth-lehem fuiſſe natum.*

3 *Chriſtus Dñs nõ puniuit Iudæos, quouſque pareret Iudæa Apoſtolos & iuſtos.*

4 *Inquiſitor fuit Chriſtus Dominus contra Herodẽ Regem, quem vermium corroſione interfecit.*

5 *Confiſcatio bonorum tempore Chriſti apparuit in pœnam infidelitatis Iudæorum.*

6 *Iudæam ob eius infidelitatem ſpoliant Pontifices & præſides, qui creantur Tyberio Cæſare regnante.*

7 *Inquiſitorem egit Ioannes Baptiſta eodem tempore prædicans fidem Chriſti in deſerto Iudææ.*

8 *Inquiſitoris munus exercuit Ioannes Baptiſta reijciens ſacerdotes ab hæreticis Ieroſolimitanis miſſos, offerentes ei numen Chriſti, quos rev monet ſe non eſſe Chriſtum.*

9 *Ioannes Baptiſta populo digito demonſtrat Ieſum, docens monitionem faciendam hæreticis ante punitionem.*

10 *Inquiſitor extitit Chriſtus Dominus, ingrediens templum, vendentes, & ementes eijciens, & num. 14.*

11 *Ioannes Baptiſta infideles diſcipulos miſit ad Chriſtum, vt viſis miraculis reuerterentur ad fidem.*

12 *Inquiſitorum munus eſt, hæreticos ad fidem Chriſti adducere.*

13 *Hæreticorum pœnã ignem eſſe apparet.*

15 *Confiſcationem bonorũ & ignem hæreticorum eſſe pœnam demonſtrauit Chriſtus per tres parabolas, & ex dato precepto iubet cor ingulari, vnde ſe & Apoſtolos inquirendi munere fungi debere oſtendit.*

16 *Inquiſitor verùs apparuit Chriſtus, vbi conuincit hæreticos Iudæos futuram mortuorum reſurrectionẽ negantes.*

17 *Inquiſitores tenentur hæreticos ex ſacræ ſcripturæ teſtimonijs conuictos ad fidem reducere.*

18 *Iudæorũ peruerſa dogmata, & errores ſæpiſſimè Chriſtus improbauit.*

19 *Chriſtus poſt ſuam reſurrectionem apparuit Diſcipulis euntibus in Emaũs, illoſq; dubitantes redarguit ſtultitiæ & tarditatis.*

20 *Inquiſitor extitit Chriſtus Dominus Iudæos priuãs regno, propter eorum infidelitatem & hæreſim.*

21 *Titus ingrediens & contemplans Ie-*
22 *ruſalem, quid dixit.*

23 *Iudæorum deſtructio propter mortem Chriſti accidit: idque probatur ex multis ſacræ ſcripturæ locis, & Patrum teſtimonijs.*

24 *Hæreticorum pœnas Chriſtus Dñs tanquam verus Inquiſitor demonſtrauit eſſe bonorum cõfiſcationem, & alia.*

25 *Apoſtoli ſucceſſerunt Chriſto vero Inquiſitori, quibus data eſt iuriſdictio in cauſis fidei contra hæreticos & infideles.*

26 *Inquiſitor extitit Paulus Iudæum magum prædicationi reſiſtentem dicto ad tempus excæcans.*

27 *Inquiſitor fidei Petrus Apoſtolus fuit, cùm Ananiam & eius vxorẽ verbo enecauit, & Simonem Magum volantẽ verbo ſuo deiecit ac contriuit.*

28 *Inquiſitor apparuit Paulus Hymenæũ & Alexandrum hæreticos excõmunicans, & tradens Sathanæ tortori torquendos.*

29 *Inquiſitor apparuit Paulus cum fornicarium & malè de matrimonio ſentientem præcepit tradi Sathanæ corporaliter affligendum.*

30 *Ioannes Apoſtolus & Euangeliſta cõtra Cerinthum & Marcionem hæreticos*

ticos ſcripſit Euangelium Chriſti diuinitatem probans. Tum Cerinthus tam Eccleſiæ, quam Apoſtolorum ſenſit Inquiſitionem.

31 Epiſcopi ſucceſſerũt Apoſtolis, qui iure diuino ordinarij fuere Inquiſitores.

IN ſexta verò ætate,
ChriſtusDominus no
1 ſter † primus Inquiſi-
tor fuit Legis Euãge-
licę, qui decimotertio
ſuę natiuitatis die no-
tum fecit vniuerſæ Ieroſolimæ per
tres Reges Magos ſe in mundum ve-
2 niſſe.† Nã ipſi Iudæi coacto Concilio
ex prophetia Michææ c. 5. cognoue-
runt planè Dei filium in Beth-lehem
fuiſſe natum, quos quidem pœnituit
natiuitatis filij Dei: nam vt ait Mat-
theus [turbatus eſt, & omnis Ieroſoli
ma cum illo] ceperuntq́; ab hoc tem-
pore claudicare in fide Chriſti Domi
3 ni, quos nõ puniuit † aut penitus de-
leuit quouſque pareret iuſtos, quos
prægnans aluo Iudæa continebat. Id
Michæas Propheta dicit cap: 5. [& tu
Beth-lehẽ Ephráta paruulus in milli-
bus Iuda: ex te mihi egredietur, qui
ſit dominator in Iſrael, & egreſſus
ſeu egreſsionis eius ab initio, nempe
temporis gratiæ, & altera natiuitas
à diebus ęternitatis. Propterea dabit
eos vſq; in tempus quoúſq; parturiẽs
pariet] id eſt, non tradet infidelem
Iudæã morte plectendam Romanis,
quoúſque pariat Apoſtolos & iuſtos,
quorum fœturâ eſt pręgnans, mulier
4 † enim grauida non plectitur donec
pariat l. prægnãtis. ff. de pœnis. [Præ-
gnantis (inquit) mulieris cõſumendæ
dãnatæ, pœna differtur quò ad pariat,
ego quidẽ & ne quæſtio de ea habea-
tur, ſcio obſeruari quãdiu prægnans
eſt] Ad hæc eſt etiã text. in l. & ſeruo-
rum. § penul. ff. de ſtatu hominum.
5 Inquiſitor etiã fuit † Chriſtus Dñs
contra Herodem, quem ſexto ætatis
ſuæ anno morbo intercutis aquæ &
corroſione vermium interfecit: quia
perſecutus eſt ſuum Redemptorẽ, &
occidit omnes pueros à bimatu & in-
fra in Beth-lehem, & in omnibus
eius finibus in odium Chriſti.
Poſt obitum Herodis Cæſar Augu.
6 †diuino impulſus numine diuidit re-
gnũ, & quatuor cõmittit tyrannis: Iu-
dæã Archelao, Galilæã Herodi Anti-
pæ, Ituræã Philippo, & Traconitidem
regionẽ Abilinã Lyſanię, de quo Luc.
c. 3. Ioſephus lib. 17. Antiqu. c. 17. & 2.
bel. c. 4. Has prouincias omnes iſti ty
ranni deprędabantur in pœnã infide-
litatis Iudæorum: ecce tẽpore Chriſti
Domini confiſcationem bonorum.
Anno Tyberij Cæſaris 15. vt ait D.
Luc. Pilatus præficitur Iudææ, & Pon-
tifices creãtur Annas, & Caiphas, qui
ſupra quàm dici poteſt ſpoliãt Iudæã,
id inſpirãte Chriſto Domino propter
eorum infidelitatẽ: ſed ante Pilatum
multi Romani pręſides Iudęã afflixe-
rant, & hauſerant, vt optimè Ioſeph.
lib. 17. Antiquit. & 2. belli c. 6.
7 Eodem tempore Ioannes † Baptiſta
qui haſtenus in deſerto vitam miræ
auſteritatis egerat, veſtitus pilis ca-
meli, cinctus zona pellicea, victitans
locuſtis ac melle ſylueſtri, Dei man-
dato incipit in deſerto Iudææ & in
finitimis Iordanis Inquiſitorem agere
prædicans fidẽ Chriſti, Legem Euan-
gelicam, Baptiſmum, Pœnitentiam:
obiurgat, terret, minatur arboribus
ſterilibus excidiũ propter infidelita-
tẽ, Phariſæos infideles, & Saduceos ne
gãtes mortuorũ reſurrectionẽ ſeuerè
corripit, ac minatur niſi reſipiſcãt, pa-
leas à tritico ſeparãdas ac igni cremã
das, de quo Matt. c. 3. Mar. c. 1. Lu. c. 3.
8 Agit etiam Inquiſitorem † Ioan-
nes Baptiſta (Ioan. cap. 1.) cũ Iudæi re
ijcientes Chriſtum, & data opera hæ-
retici mittũt ab Ieroſolimis ſacerdo-

tes ad Ioannem offerentes ei numen Chriſti,quos Ioannes monet profeſſus ſe non eſſe Chriſtum,ſed vocem clamantis in deſerto [parate viam Domini]in medio autem ipſorum ſtare quẽdam,qui ſe eſſet prior, tantoq; dignior vt ipſe indignus ſit qui ſoluat
9 corrigiam calceamẽti † Poſtridie venientem ad ſe Ieſum digito demonſtrat populo, ac denunciat eum eſſe agnũ Dei,qui tollit peccata mũdi, ſibiq; cæleſti ſigno manifeſtatum ipſum eſſe filium Dei.Ecce monitiones ac ſuaſiones,quas Inquiſitor facit hęreticis ante punitionem.

Anno triceſimo primo ſuæ ætatis
10 Chriſtus † D. N. Inquiſitorem agit: nam ingreſſus templum eijcit flagello ſacrilegos prophanatores, vendentes & ementes vnà cum ipſorũ mercibus Ioann.cap.2.

11 Eodem tempore † Ioannes Baptiſta diſcipulos ſuos infideles mittit ad Chriſtum,qui miraculis ob oculos eorum factis,probat ſe eſſe Meſsiam eoque pacto qui prius erant increduli reducuntur ad fidem.Quod aduer-
12 tit Matth.cap.11.Infideles † enim & hæreticos ad fidem Chriſti reducere ad Inquiſitores pertinet, [nolo mortem impij(inquit Ezechiel.c.33.)ſed vt conuertatur & viuat] & habetur in.c an.agnouimus.26.q.6.

Anno triceſimo tertio ſuæ ætatis,
13 Chriſtus D. noſter † trãſiens per Galilęam mediamq; Samariam,præmittit nuncios in ciuitatem Samaritanorum,qui parent ipſi hoſpitium, à Samaritanis non recipitur, quos Iacobus & Ioannes igne cęleſti perdendos cenſent, vt ait. D. Lucas c.9. ecce hæreticorum pœnam, ignem, videlicet: erant enim Samaritani illius temporis hæretici.

Hoc eodem anno ingreſſus Ieſus
14 ‡ templum, iterũ Inquiſitorem agit, expellens ſacrilegos ementes & vendentes.Euertit menſas nummulariorum, flagellatque infideles Iudæos. Matth.c.21.Marc.11.& Luc.19.

Matth. cap. 21. & 22. Marc. cap.
15 duodecimo,& Luc.20.† tres Chriſtus ſubijcit parabolas: primam, de duobus filijs: alterã,de vinea locata agricolis: tertiã de nuptiali conuiuio inuitatis iam parato.His apertè indicat regnum eſſe auferendum ab hæreti-
16 cis Iudæis, vrbemque eorum eſſe igne ſuccendendam. Ecce confiſcationem bonorum, & ignem quibus hæretici puniuntur. His addo & mortem Chriſtum illis minari, qui iugum ſuum vel detrectarint, vel excuſſerint.Luc. 19.verſ.27.[inimicos illos meos qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite huc, & interficite ante me] Quibus verbis ſe non ſolùm Inquiſitorem eſſe profitetur, ſed etiam Apoſtolis & Eccleſiæ ſuæ curam eiuſdem muneris impertitur. Eodem anno Chriſtus vt verus Inquiſitor hæreticos Iudęos negantes reſurrectionem mortuorum futuram, ſcripturæ teſtimonio redarguit ac conuincit (Matth. 22.
17 Marc.12.Luc. 20. † Eſt enim Inquiſitoris munus hæreticos ex ſacræ ſcripturę teſtimonijs cõuictos ad fidẽ reducere:Quinetiã,& Phariſęis probat ex teſtimonio Dauidis Chriſtum eſſe Deum.

18 Chriſtus † ſimiliter diſcipulis ſuis ſermonẽ illum durum admodum reputantibus, in quo carnẽ ſuam in cibũ, ſanguinem verò in potũ promittebat,occurrit: & modum, quo erat intelligendus aperuit Ioann. cap. 6. cum dixit: [ſpiritus eſt, qui viuificat: caro non prodeſt quicquam: verba quæ ego loquor vobis,ſpiritus & vita ſunt. Et idem ſæpiſsime Iudæorum peruerſa dogmata, & illorum
19 improbauit errores. † Et cum ab inferis rediuiuus exiret, tertia die Di-

ſcipulis

ſcipulis Emaüs iter facientibus ſeſe immiſcuit, & de ſermonibus quos ad inuicem conferebant inquirens, illos de ſua reſurrectione quodammodo dubitantes, ſtultitiæ & tarditatis damnauit, illiſque veterum Patrum typos, & Prophetarum oracula de ſua morte & reſurrectione aperuit. Lucæ cap. 24.

20 Vltimò tandem † Chriſtus Dominus noſter Inquiſitor fuit in punitione Iudæorum. Priuauit enim eos regno & ſacerdotio, diruit penitùs eorum regnum, combuſſit templum, tradidit eos perpetuæ Gentium captiuitati, à qua non liberabuntur vſq; in finem mundi propter eorum ſcelera nempe infidelitatem, hæreſim, perſecutionem, & mortem Chriſti. Ioſephus lib. 7. capite 24. de bello
21 Iudaico † Titum ait ingreſſum ciuitatem Ieruſalem intuitum fuiſſe ciuitatis munitiones, ac turres inexpugnabiles, ac dixiſſe. Deus erat qui detraxit ab iſtis monumentis Iudæos: nam hominum manus, aut quæ machinæ ad iſtas valerent? & Philoſtra-
22 tus in vita Apollonij Tyanæi ait: † Titum dixiſſe ſibi non eſſe adſcribendum Iudæorū perditionem, ſed Deo iracundiam contra Iudæos demonſtranti. Idem quoq; Ioſephus lib. 7. de bello cap. 24. 25. & 26. Indubitatum (inquit) eſt quod ad pœnam mortis
23 Chriſti Deus hoc operatus eſt. † Plena eſt ſacra ſcriptura prędictionibus Prophetarū in excidium Iudæorum, propter mortem Chriſti. Nam Pſal. 2. de hoc agit luculētèr in illo verſu: [Reges eos in virga ferrea, & tanquā vas figuli confringes eos.] Diuus Hieronymus, Baſilius, & Theodoretus, Euthymius, Auguſtinus, & Eugubinus hunc locum intelligunt de duro Romanorum Imperio, quod hîc appellatur virga ferrea, per quam Chriſtus confregit vires Iudæorum in expugnatione Ieroſolimitanâ. Nam in ſtatua Danielis pedes ferrei ſignificabant imperium Romanum, ob id nimirum quod ferrum domet omnia. Et Iudæi poſtquam occiderunt Chriſtum indurati ſunt in infidelitate & hæreſi, in modum vaſis teſtacei, quod poſtquàm induratum eſt, ſi virga percutiatur ferrea, ita frangitur vt nunquam inſtauretur, & teſtacea fragmenta reſiliunt, & diſperguntur huc illucque. Ita Iudæi diſperſi ſunt per vniuerſum orbem. Et Pſalm. 68. ita ait Dauid: [Obſcurētur oculi eorum (nempè Iudæorum) ne videant: nam odium in Chriſtum excæcauit eos. Et dorſum eorum ſemper incurua.] nam ſempiternæ ſeruituti ſe damnarūt propter mortem Chriſti. [Effunde ſuper eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos. Fiat commoratio eorum deſerta, & in tabernaculis eorum non ſit qui habitet. Quoniam quem tu percuſſiſti perſecuti ſunt,] id eſt, Chriſtum. [Et ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt,] nempe blaſphemias in Chriſtum. [Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur,] & Pſalm. 108. ſic de Iudæis ait Dauid, ſecūdum tranſlationem Diui Hieronymi. [Inſtabiles vagentur filij eius, & mendicēt, & eijciantur de habitationibus ſuis,] his addit paulò pòſt. [Sint contra Dominum ſemper, & pereat de terra memoria eorum, quia non eſt recordatus facere miſericordiam, & perſecutus eſt hominem inopem, & pauperem & compunctum corde,] ſcilicet, Chriſtum. Et Pſal. 20. [Inueniet manus tua omnes inimicos tuos, dextera tua inueniet odientes te.] tum paulò pòſt: [Fructū eorum de terra perdes, & ſemen eorum de filijs hominum: quoniā declinauerunt ſuper te mala, cogitauerūt conſiliū quod nō potuerūt

ſtabilire.] Nicolaus de Lyra hunc Pſalmum intelligit de vindicta Chriſti in Iudæos propter ſuam mortem, Iſaias quoque Propheta dicit, capit. primo, quod propter blaſphemias in Chriſtum, & eius necem Iudæorum ſacrificia forent penitùs delenda, ipſique in ſeruitutem perpetuam redigendi; lege caput tertium Iſaiæ, & cap.8. vbi idem prophetat eorum excidium perpetuũ, & appellat Chriſtum lapidem offenſionis, & petram ſcandali, ſicut & B. Petrus in prima ſua Canonica c. 2. & D. Paul. ad Roman.9. quia lapis hic erat contriturus regnum, opes, & libertatem Iudæorum: longum eſſet Prophetarum teſtimonia referre. Plenus eſt Iſaias à c. 28. vſq; ad vltim. ſed præcipuè capp. 29.42.49.50.59.65. & vltim. & Ieremias capp. 3.5.8.&.12.& apud Danielem cap.9. poſt hebdomadas (inquit) 62. occidetur Chriſtus:& nõ erit eius populus, qui eum negaturus eſt; & ſanctuarium diſsipabit populus cum duce venturo:& finis eius vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio, & vſq; ad conſummationẽ & finem perſeuerabit deſolatio. Expreſſe quoq; punitionem Iudæorum prophetat Oſeas cap.3. vbi Deus plebi Iudæorum ſic loquitur:[dies multos expectabis me.]nam vſq; in hanc diem Iudæi expectant Meſsiam. [Non fornicaberis, & non eris viro.]id eſt, non adorabis idola, & non eris vxor viri tui Chriſti [quia dies multos ſedebũt filij Iſrael ſine Rege, & ſine Principe & ſine ſacrificio, & ſine altari, & ſine Ephod, & ſine Teraphin]Ecce punitionem infidelium Iudęorum. Ephod appellat reſponſiones, quibus Deus per Ephod ſacerdotale reſpondebat, & edebat oracula: vt optimè Ribera, De veſtibus ſacerdotalibus. Teraphin verò ſunt idola, in cap. quoque.9. & 10. Oſeæ. Amos cap.8. Michææ.5. Sophoniæ.3. Zachariæ.11.& Lucę cap.9. apud Euangeliſtas & ſcriptores ſæculares & Eccleſiaſticos plura ſcripta ſunt de vindicta, quam Chriſtus exercuit in hæreticos Iudæos, propter ſuã

24 necem.† Ex quo conſtat primum Inquiſitorem legis Euangelicę eſſe Chriſtum Dominum, & pœnas hæreticorum eſſe confiſcationem bonorum, exilia, infamiã perpetuã, & alia: Nam quid eſt quod Luc. 9. videns ciuitatẽ flet ſuper illam; prædicitq; funditùs euertendam? & feria ſecunda apud Matth. cap.21.& apud Marc. cap.11. eſuriens in via ficui fructibus carenti perpetuam imprecatur ſterilitatem, niſi Chriſtum ſententiam veluti Inquiſitorem proferre aduerſus Iudęã?

25 Chriſto Domino ſucceſſerunt † Apoſtoli, quibus data eſt Inquiſitorum iuriſdictio in cauſis fidei: mittit eos in orbem vniuerſum prædicaturos Euangelium: Idola deleturos, fugaturos dæmonas, euerſuros fana ac templa Dæmoniorum, punituros reſiſtentes fidei Infideles, hæreticos,

26 apoſtatas, Hinc Paul. † vt Inquiſitor (Actorum. 13.) in Papho inſula Elymam magum pſeudoprophetam Iudæum ſuæ prædicationi reſiſtentem dicto excæcat ad tempus. Hinc D. Petrus Ananiam, eiuſque vxorem Spiritui ſancto mentientes, tanquam

27 hæreticos morte afficit Act.5.& † Simonem arte magica volantem auxilio duorum Dæmonum de aere verbo ſuo deiecit ac contriuit, vt refert Hegeſippus. Paulus quoque 1. ad Ti-

28 moth. cap. 1. indicat ſe veluti Inquiſitorem, Hymenæum & Alexandrum hęreticos, quos excõmunicauerat, tradidiſſe Sathanæ tortori torquendos.

29 † Et Epiſtola 1. ad Corinth. fornicarium, qui nouerca ſua vxoris loco vtebatur, & de matrimonio malè ſentiebat; præcipit publico Eccleſiæ conſenſu tradi Sathanæ corporaliter affli-

affligendum, quò ſpiritus eius ſaluus fieret: Poſt annum verò hunc eundem fornicarium in gratiam recipit emẽdatum, ne immodico dolore abſorbeatur.

30 † Ioannes quoque Apoſtolus, & Euangeliſta cũ liberatus ab exilio rediiſſet Epheſum reperit Ebionẽ, Cerinthũ, & Marcionẽ hæreticos aſſerentes Chriſtum ante Mariã non fuiſſe, neq; eſſe Deum: ſcripſit contra eos Euangelium ſuum Chriſti diuinitatem præ cæteris Euangeliſtis declarans: & probans Cerinthum pertinacem hæreticum cum illis, qui eius hæreſi adhæſerant, qui tandem ruina domus extincti ſunt. Neque id immeritò illis accidit. Totius enim Eccleſiæ ſubierant Inquiſitionem, & hęreſeos damnati fuerant in celebri illa Synodo, quam Apoſtoli coegerant in Ieruſalem, de qua Act. 15. Et quidem eo loco dicitur magnam fuiſſe factam conquiſitionem, his verbis [cum autem magna conquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit] quaſi dicat: Inquiſitionis actus eſſe confectos aduerſus Cerinthum & eius aſſeclas. Nam hæc de Cerintho dici Philaſtrius (qui non ita multò poſt ætatem Apoſtolorum catalogum hæreſeon ſcripſit) autor eſt ferè in hæc verba in Cerintho. [Hic ſub Apoſtolis quæſtionem ſeditionis commouit, dicens debere circumcidi homines, cuius cauſa contra illum & hæreſim eius decreuerunt Apoſtoli ſententiam, non debere iam homines Iudaiſmo, id eſt, circumciſioni aliiſque talibus ſuperſtitionis vanę parere carnalibus, qui de Gentibus venientes credebant in Chriſtum Dñm noſtrũ Saluatorẽ.] Atque inde colligo tam Apoſtolos, quàm Eccleſiam accepiſſe à Chriſto ius Inquiſitionis, eoque vſos eſſe aduerſus hæreticos.

Apoſtolis ſucceſſerunt Epiſcopi, qui iure diuino ordinarii fuère Inquiſitores contra hæreticos, vt in libr. 2. tit. 1. c. 1. dicemus.

DE

DE ORIGINE ET PROGRESSV SANCTAE INQVISITIONIS DELEGATÆ.

LIBER SECVNDVS.

TITVLVS PRIMVS.

Quo tempore primum exordium ſumpſerit Officium Sanctæ Inquiſitionis delegatæ.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Poteſtas inquirendi eſt à Chriſto Ieſu Domino noſtro, commiſſa* Petro, *& eius ſucceſſoribus.*

2 *Epiſcopali dignitati eſt annexa poteſtas inquirendi, contra fidei noxios.*

3 *Inquiſitoribus cur datum fuit munus inquirendi contra hæreticos.*

4 *Prateolus ſcribens quo tempore Inquiſitio delegata inceperit, deceptus fuit.*

5 *Hieronymus Romanus agens de principio delegatæ Inquiſitionis hallucinatus eſt.*

6 *Inquiſitio delegata ab Innocentio 3. Pontifice Maximo inſtituta fuit.*

7 *Albigenſium hereſis occaſio fuit inſtituendi tribunal Inquiſitionis.*

8 *Albigenſium errores & hereſes commemorantur.*

9 *Petrus Monachus Legatus mittitur ab Innocentio III. ad Albigenſes, & interimitur.*

10 *Abbates duodecim ex Diui Bernardi familia mittuntur ad reducendos Albigenſes.*

11 *B. Dominicus comitatur Abbates in reducendis hereticis.*

12 *B. Dominicus agit cum legato Apoſtolico, de Inquiſitione inſtituenda.*

13 *Legati Apoſtolici Galliarum inquirendi munus Beato Dominico iniungunt.*

14 *Innocentius tertius Sum. Pontif. Beatum Dominicum Inquiſitorem creauit, anno 1216. Pontificatus verò ſui anno vltimo.*

HVIVS ſacri tribunalis primaria, & principalis poteſtas à Chriſto Domino (cui omnis poteſtas data eſt in cælo & in terra)
1 † Petro & eius ſucceſſoribus eſt demandata, quippe cui dictum eſt: paſce oues meas, Matth. cap. 16. Ioann. cap. 21. [& tu conuerſus confirma fratres tuos.] Luc. 22 & Canon. ita Dominus 19. diſtinct. Canon. in nouo, & Canon. quãuis. 21. diſtinct. Quare ad Petrum & eius ſucceſſores ex inſtituto diuino omnes cauſæ fidei, & omnia dubia ſunt referenda. Nam ad Vicariũ pertinet, cui Dominus vices ſuas commiſit in Dominum peccantes, ſupplicio coërcere, vt latè diximus in q. 2. de iuriſdiction. Sum. Pontific. Eſt enim hæc

2 hæc poteſtas † inquirendi Epiſcopali dignitati annexa ducēs ab ipſis Apoſtolis originem. Nam (vt ait Anacletus, qui regnum ſpirituale cepit anno Chriſti 102.) decedentibus Apoſtolis, in loco eorum ſucceſſerunt Epiſcopi, quos qui recipit & verba eorū, Deum recipit. Canon. in nouo Teſtamento diſtinct. 21. Atque adeo à primordijs naſcentis Eccleſiæ in omnibus prouincijs Prouincialia Concilia bis in anno cogebantur, in quibus fierent regulares Inquiſitiones. Idque vſus obtinuit vſque ad Concilium ſextum Conſtantinopoli celebratum 4 anno Domini 681. vbi ſancitum eſt vt ſemel tantùm in anno Prouinciale Cōcilium haberetur, in quo regulares illæ Inquiſitiones obtinerent, & iterum idipſum eſt cōfirmatum in ſeptima Synodo Nicena celebrata ſub Adriano Summo Pontifice (vt autor eſt Zonaras in Irenæo) anno 774. can. Quoniam. diſt. 18. Idem docet Lucius Papa 3. qui fuit anno Chriſti 1181. Sic docet ſacrum Concilium vniuerſale Lateranenſe ſub Innocentio Papa 3. celebratum anno Chriſti 1215. & habetur in cap. ad abolendam, cap. cum ex iniuncto. & cap. vt commiſsi. de hæreticis. Tamen quibuſdam Epiſcopis negligentibus, tam ſalutiferū hoc officium exercere, quibuſdam autem ob diuerſa alia negotia impeditis,
3 Summi Pontifices † matura deliberatione decreuerunt viros doctos, & Catholicos eligi, qui tanquam Apoſtolicæ ſedis delegati, hoc tam ſanctum officium exercerent. cap. per hoc. & cap. ne aliqui. de hæreticis, lib. 6. Ancharan. & Collect. in cap. ad abolendam. de hæretic. dūmodo ipſi Epiſcopi aut eorum vicarij præſentes eſſent cum Inquiſitoribus in ſententijs contra fidei noxios proferendis, vt eos, eorumq; fautores, defenſores, & receptatores punirent, ac innocentes abſoluerent, & pœnitentes ac reſipiſcentes ad Eccleſiæ vnitatem admitterent. Clem. 1. §. 1. de hæretic. c. vt commiſsi. §. priuandi. de hæret. lib. 6. cap. ad abolendam. dict. tit. Quod ſi ſecus factum fuiſſet, irritū eſſet ipſo iure: tex. in d. Clement. 1. §. duro. de hęretic. Et ibi Ioann. de Imola, & Cardi. quæſt. 3. vt latiùs in tit. de Inquiſitoribus demonſtratur. Idcirco officium delegationis ſanctiſsimæ Inquiſitionis videtur inductum à ſummis Pontificibus citra quadringentos annos: quia ante id temporis Epiſcopi autoritate ordinaria illud exercebāt. Nec obeſt opinio Gabrielis Prateoli,
4 lib. 4. Hiſtor. ſuæ, † vbi de Valcho hęretico tempore Henrici quinti Imperatoris & Paſchalis Papæ ſecundi anno 1117. dicit hæreticum illum condemnatum fuiſſe ab Epiſcopo Gerundenſi, & ab Ernoldo Burgenſi Inquiſitore. Innuit ille anno poſt Chriſtum 1100. fuiſſe Inquiſitores exercentes officium præter Epiſcopos: ſed hallucinatus eſt in temporum computatione, vt inferius dicemus. Hieronymus
5 Romanus † libro. 5. Hiſtoriæ de Republ. Chriſtian. videtur ſentire incepiſſe tempore Innocentij Papæ quarti qui fuit anno Chriſti. 1243. quia Bonifacius octauus, qui fuit anno Chriſti 1294. in cap. vt commiſsi. de hæretic. citat Innocentium quartum, Alexandrum quartum & alios: ſed certum eſt ſanctæ Inquiſitionis officium, nec tunc incepiſſe: tempore enim Innocentij quarti, & Alexandri quarti diuerſis priuilegijs, iuriſdictionibus, & immunitatibus decoratum fuit, ſi horum Pontificum priuilegia diligenter
6 perpēdantur: † vt ſtatim probabimus & ab Innocentio. 3. Pontifice maximo S. Inquiſitionem inſtitutam fuiſſe.
7 Sed quia † Albigenſium errores Romanos Pontifices impulerunt, vt ſanctum Inquiſitionis officiū ad hæreticorum

corũ arrogantiã coërcendã inſtituerent, operæpretiũ me facturũ exiſtimaui, ſi hęreſes quibus populos inficiebãt ſummatim perſtrinxero, vt clariſsimè appareat, huius ſancti Tribunalis inſtitutionem Eccleſiæ Catholicæ vtiliſsimam atq; valdè neceſſariam ad altiſsimam Dei prouidentiam referẽdam eſſe. Hęretici Albigenſes, nõnullis Albiani, quibuſdam Albij dicti Lugduno exorti in vrbem Galliæ Narbonenſis Alby nomine confluũt. Hic ſedem locarunt, & erroribus & hæreſibus quibus infecti, & contaminati erant, in Narbonenſi Prouincia magnam ſtragem ediderũt, pręcipue verò in vrbe Tholoſa, ad cuius Epiſcopalem ſedem S.Saturninus priſcis tẽporibus fuit euectus, tũ eius ſucceſſores S.Honoratus S. Siluius S.Hilarius ſanct.Exuperius.S.Germerius, alijque multi Epiſcopi ſanctitatis gloria perilluſtres. Verùm cum labente tempore in vigilantium Paſtorum locum alij ignaui & ſocordes ſufficerentur, diuinum cultum, & animarum ſalutem obliti, nihil aliud quàm ſua commoda ſedulò & impenſe curabant. Hanc nacti occaſionem Albigenſes qui multis hæreſibus, & erroribus cum Arrianis conſentiebant, & Catharis, Chathariſtis, Albanenſibus, Patarænis, Speroniſtis, Paſſaginis, Arnaldiſtis, atque Lugdunenſibus pauperibus; non ſolùm decem Albanenſium errores, quos Guido Carmelita refert edocebant; ſed alios etiam nonaginta & eo plures, vt Volaterranus cõmemorat lib.21.Anthropolog.ex quibus aliquos recẽſet D.Antoninus in ſumma Theologica part.4.tit.11.cap.7.§.5.Bernardus de Luxemburgo in Catalogo hęreticorum. Ioannes Buchetus in Annalibus Aquitaniæ. Nicolaus Beltran in Hiſtoria Tholoſana, Monachus à Monte aureo, qui vernacula Albienſium lingua ſcripſit. Denique Genebrardus in Chronologia.

Primum reconditum & abſtruſum ſanctiſsimæ Trinitatis myſterium abnegabant, in Chriſtum Redemptorẽ noſtrum maledicta congerebant, & eos irridebant qui peculiari pietate & religione Beatam, atque immaculatam virginem Mariam venerabantur, in ſanctos omnes, ſed præcipuè in Beatam Mariam Magdalenam contumelioſi: pœnitentiæ ſacramentum tanquã quid futile & nullius momenti contemnebant, tamque incenſo & inflammato odio huius ſacramẽti miniſtros Epiſcopos, ſacerdotes, & Religioſos inſectati ſunt, vt eos omnibus Eccleſiaſticis prouentibus, & redditibus ſpoliauerint, & in eorum corpora immaniſsimè fuerint graſſati: matrimonij ſacramentũ procaciter euertebant, liberam facultatem mulieribus facientes, vt ad libitum vitam inſtituerent, ita vt nullus proprios filios ab alienis poſſet internoſcere. Erant impudiciſsimi & ſuper omnia voluptatum, & libidinũ cæno impudẽtiſsimè ruebãt, nec ſuâ obſcœnitate contenti, ſtudebant vt alij etiam in eodẽ cæno volutarẽtur: Et quia ſancta Maria Magdalena pœnitẽtia ſua illorum mores, & facta damnabat: hinc erat vt maximo odio ab omnibus illis hæreticis haberetur. Vt autẽ populum facilius in ſuam abducerent ſententiam maximam ſimulabant abſtinentiam, carnes non edebant docẽtes illis veſci peccatũ eſſe lethale, inſuper omnia peccata in omni vitæ tempore cõmiſſa remitti aſſerebant, dũmodo hora mortis oratio Dominica integrè recitaretur. Et vt clariſsimè appareat, Dæmonem cumprimum hominem in hæreſim detrudit illico illũ à ſenſu mentis abſtrahere, adigendo ipſum ad credendum errores tam abſonos, & abſurdos, vt veſanus homo & omni ratione carens nullatenus adduci poſſet

poſſet, vt eis aſſenſum præſtaret. Tãti orationis Dominicæ integrè eo tempore recitandæ neceſsitatem faciebant, vt ſi forſan aliquis antequam è vita diſcederet integrè non recitaſſet, illum damnatum eſſe iudicantes, ſepultura ſacra priuarẽt. Refert Nicolaus Beltran, acrem quemdam ex hęreticis militem, atq; viribus potẽtem, cum omnium ſcelerum, & flagitiorũ maculis notatus, iam-iam animã ageret, qua potuit celeritate orationem Dominicam pronunciare cepiſſe, & antequam vltima verba proferret, nefariam, & turpiſsimam vitam cum infelici morte commutaſſe. Ex quo tantum dolorem Tholoſates omnes conſternati hauſerunt, vt infelicem patroni ſui exitum deplorantes mœrore & lacrymis ſqualerent. Quid tunc Hæreſiarchæ? ô rem riſu dignisſimam! vt ciuibus ſuis dolorem & luctum abſtergerent, omnes in vnum locum conueniunt, & perinde ac ſi conſultores eſſent ſupremi Senatus ſanctiſsimæ Trinitatis, pronunciant ſe pro illa vice dumtaxat facultatẽ concedere, vt qui moribundus orationem Dominicam integrè non protuliſſet, liberè ad vitam beatam euolaret, & eam conſequeretur.

Verùm hæc peſtis in hac prouincia recens non erat: nam in Concilio Lateranenſi celebrato ſub Pontifice ſummo Alexandro 3. anno ab incarnatione Domini 1180. cap. 27. grauiſſimę pœnæ imponũtur eis, qui in Vaſconia, Albigeſio, & partibus Tholoſanis, atque alijs locis auxilium præſtiterint hæreticis (quos alij Catharos, alij Patrinos, alij Publicanos, alij alijs nominibus vocãt) tum etiã ijs, qui aut illos in terra ſua tenere vel fouere auſi ſint, vel negotiationẽ cum eis exercere præſumpſerint. Quinetiam multis annis ante Alexandri 3. Pontificatum hæreſis in eadem prouincia radices altas egerat. Quapropter Diuus Bernardus Epiſtola. 240. Alphonſum ſancti Egidij comitem, qui non longè ab vrbe Tholoſa diſtat, reprehendit & lib. 1. de vita eiuſdem ſancti Bernardi c. 5. legimus contendiſſe Tholoſam, vt ſacris concionibus hęreticos ad fidem Catholicam reuocaret: vbi cum pijs exhortationibus, tum miraculis editis, & multa virtutum documenta præbens, quibus ad religionis exemplum prælucebat, hæreticorum multos ab hæreſibus & erroribus ad Catholicam veritatem traduxit. Refert Nicolaus Beltran loco ſuprà citato, dum idem ſanctus Abbas pro concione verba faceret in oppido, cui nomen, Viride-folium, & multi hæretici nobiles & diuitijs affluentes ad eum audiendum confluxiſſent, cum primũ cepit errores hæreticorum refellere, continuò viros primarios ęgrè ferentes, & tragœdias excitãtes diſceſsiſſe, quos fere omnes auditores comitati ſunt. Vnde D. Bernardo neceſſe fuit in forũ exire, & ex loco edito cõcionari. Verũ hęretici adeo ira inflãmati, & vehementer cõmoti fuerũt, vt clamoribus & vociferationibus, quo minus audiretur, obſtreperẽt. Quorum inſolentia Diuus Bernardus impulſus, & ſancti Euangelij conſilium memoria repetẽs, puluerem excuſsit è calceis, & ex oppido diſcendens his verbis. [Deus te, Viride-foliũ, areſaciat] populo malè precatus eſt. Tantumq; efficacitatis prædicta execratio habuit, vt continuò oppidũ in magnas miſerias & ęrumnas inciderit. Segetes ſingulis annis grandine verberabantur, nulli percipiebantur fructus, atq; ita perpetuis bellis exarſit, vt tenentibus Principatum expulſis ferè funditùs deletum fuerit, nec tot incommodis vllũ remedium fuit, donec abiectis erroribus ſe Eccleſiæ Catholicæ ſubiecerint. Poſtquàm autẽ ſanctus Abbas ex Tho-

Tholoſana diſceſsit Prouincia, quamquam per aliquod tempus in officio Tholoſani perſtiterunt hæreticos inſectantes, & ob id à Diuo Bernardo laudantur Epiſtola 241. Paulò tamen poſt hæreſibus denuo pullulantibus, in dies hæretici longiùs in ſceleribus & flagitijs proceſſerunt: præcipuè quãdo poſt Raimundi Tertij Tholoſæ Comitis mortem Raimundus quartus eius filius in ipſius locum ſucceſſit, qui ſe hæreticis adiutorem adhibuit. Quamobrem permiſit Deus optimus Maximus regno illum expelli: & excommunicatum improuiſa morte decedere, & vt eius filius Raimundus quintus nunquam ad parentem ſepulturæ ſacræ mandandum à ſummo Põtifice facultatem impetraret. Et vt nihil hæreticis ad hæreſes propagandas deficeret Epiſcopis Tholoſę inertibus ac remiſsis, Raimũdus Tertius perditus ac ſceleratus homo ſucceſsit, qui nihil minus quàm ſalutem animarum curabat.

Poſtquam Albigenſes hęretici multa mala & detrimenta Narbonenſi Prouinciæ pepererunt, eandem peſtem in Italiam inuexerunt (vt Pius quintus in Bulla teſtatur, quam in Roſarij fauorem expediuit, eadem mente & cogitatione ſuæ ſectæ concionatores & dogmatiſtas in Angliam Ioanne huius nominis vnico regnante miſerunt. Longè tamen aliter atq; ipſi ſperabant, euenit. Rex enim illos cõburi iuſsit, vt narrat Thomas Vualdenſis Britannus celebris autor ex ordine Carmelitarum, in Epiſtola ad Martinum Papam quintum. Inſuper in Cataloniam & Aragoniam excurſionem fecerunt. Sed Rex Alphonſus Pius & Catholicus auus Iacobi Regis cognomento expugnatoris, eos inſectatus eſt, donec omnes expulit à Regnis ſuis anno. 1194. Pragmaticam quãdam Sanctionem celeberrimam contra eos promulgando, quam Doctor Franciſcus Pegna inſeruit commentario. 39. ſecũdæ Partis Directorij Inquiſitorũ, pag. 298. Et nos hic apponendam curauimus, tum quia gratam exiſtimamus futuram eſſe ob notitiã antiquitatis, tum etiam vt percipiatur huius ſancti Regis Catholici cura in exterminandis hæreticis, & vt alijs exemplo ſit. Habet autem ita.

Edictum Regis Ildefonſi contra hæreticos Valdenſes, vt exeant de regno ſuo:

Ildephõſus Dei gratia Rex Aragonũ, Comes Barchinonæ, Marchio Prouinciæ, vniuerſis Archiepiſcopis, Epiſcopis, & cæteris Eccleſiarum Dei Prælatis, Comitibus, Vicecomitibus, militibus, & vniuerſis populis in regno, & in poteſtate ſua conſtitutis Salutem, & integram Chriſtianæ religionis obſeruantiam.

Quoniam Deus populo ſuo nos præeſſe voluit, dignum eſt & iuſtum, vt de ſaluatione & defenſione eiuſdem populi, continuam pro viribus noſtris geramus ſolicitudinem. Quapropter præcedentium noſtrorum imitatores, & iure Canonibus obtemperantes, qui hæreticos à conſpectu Dei, & catholicorum omnium eiectos, vbiq; damnandos, atq; perſequendos cenſuerunt. Valdenſes videlicet, ſiue Inçapatatos, qui alio nomine ſe vocant, Pauperes de Lugduno, & omnes alios hęreticos, quorum non eſt numerus, à ſancta Eccleſia anathematizatos, ab omni regno noſtro, & poteſtatiuo, tanquã inimicos crucis Chriſti, Chriſtianæq;

ſtianæque religionis violatores, & noſtros, & regni publicos hoſtes exire ac fugere præcipimus. Si quis igitur ab hac die & deinceps prędictos Valdenſes, & çapatatos, alioſúe hæreticos cuiuſcumq; fuerint profeſsionis, in domibus ſuis recipere, vel horum funeſtam prædicationē aliquo modo audire, vel his cibū, vel aliquod aliud beneficium largiri prçſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & noſtram ſe nouerit incurriſſe, boniſque ſuis abſq; appellationis remedio confiſcandis, ſe tanquam reum criminis læſæ Maieſtatis puniendum. Et hoc noſtrum edictum & perpetuam conſtitutionem per omnes ciuitates, caſtella, & villas regni noſtri & dominationis, ac per omnes terras poteſtatis noſtræ Dominicis diebus recitari ab Epiſcopis, cæteriſq; Eccleſiarū rectoribus, atq; à Vicarijs, Balliuis, iuſtitijs, Merinis, Zenalmedinis, omnibuſq; populis obſeruari, & prædictam pœnā tranſgreſſoribus inferendā mādamus. Notandū etiā, quia ſi qua perſona nobilis, aut ignobilis aliquos ſæpe-dictorum nefandorum, quibus iam per triduum Edictum noſtrum innoteſcere conſtiterit, alicubi regionum noſtrarum inuenerit, non prorſus, aut citò tamen exeuntes, ſed potius contumaciter commorantes, aut deambulantes, omne malum, dedecus, & grauamen, quod his (præter ſolummodo læſionem mortis, aut membrorum detruncationem) intulerit, gratum & acceptum erit in oculis noſtris, & nullam in pœnam pertimeſcat quoquomodo incurrere, ſed potius gratiam noſtram ſe nouerit promereri. Damus autem nefandis illis inducias, (quamuis quodammodo præter debitum, & contra rationem fieri videatur) vſq; in craſtinum ſanctorum omniū, quo vel egreſsi fuerint de terra noſtra, vel egredi inceperint; deinde, ſpoliandis, cædendis, ac fuſtigandis, & turpiter, & malè tractandis.

Signum ✠ Ildephonſi Regis Aragonum, Comitis Barchinonis, Marchionis Prouinciæ.

Signum ✠ Petri Regis Aragonum, & Comitis Barchinonis, in originali huius chartæ.

Signum Domini Regimundi Archiepiſcopi Tarraconenſis.

Signum Domini G. Epiſcopi Tiraſſonenſis.

Signum Domini R. Epiſcopi Taccenſis.

Et fuit facta charta illa apud Illerdam, à Gullielmo de Baſsia Regio Notario: Anno Domini 1194. Fuit collationata cum originali. Ita eſt. Martinus de Stribas, Notarius.

Idem Caſtellæ & Legionis Reges feciſſe multi arbitrātur. Quapropter cum animaduerterent ſe nihil poſſe in Hiſpaniarum Regnis proficere: rē inauditam, ſed ipſis digniſsimam, excogitarunt, vt enim refert Bernardus de Luxemburgo ad Regē Saracenum Africæ (quem vulgò Miramolim vocant) ſcripſerunt vt numeroſum exercitum conflatum in Hiſpaniarum Regna traijceret. Quod paucis pòſt annis executus eſt tanta arrogantiā atq; ſuperbia, vt ad Pontificem Maximum ſcripſerit, iubens ſanctam Diui Petri Eccleſiam ſibi in ſuorum equorum ſtabulum parari. Sed diuino auxilio Chriſtiani milites confirmati, tā ſtrenuè ac fortiter ſeſe geſſerunt in prælio, vt maximum ac potentiſsimū Barbarorum exercitum profligarint, & Regem ſuperbum fuga arreptā, pauciſq; cum militibus & ſummo dedecore ſibi cōſulere coegerint. Eamdem diligentiam Albigenſes hæretici adhibuerunt, vt in alias prouinciās hæreſim ſuā inducerent, donec tandem eorum ſceleratiſsimi in duas diuiſi

uiſi ſectas: Quarum vnam humilium, alteram Pauperũ de Lugduno vocabant, Romam adierunt: & à ſummo Pontifice, vt duas illas religiones cõfirmaret, per ſummam impudentiam poſtularunt, vt multi teſtantur authores: præcipuè Abbas Vſpergenſis, qui eodem Innocentij tertij tempore floruit, Paulus Æmilius libr. 6. Gallicæ Hiſtoriæ & Ioannes Herold. in prologo Epiſtolarum, quæ libro de bello ſacro appoſitæ circumferuntur, Et Nicolaus Sanderus in libro de Viſibili Monarchia. His technis, aſtutijs & fraudibus homines impudẽtiſsimi Eccleſiam ſanctam Romanam delere funditus conabantur, ſed Deus optimus maximus præſentiſsimum ſanctiſsimæ Inquiſitionis adhibuerat remedium (vt mox dicemus) quo non ſolùm hæ ſectæ, ſed multæ etiam aliæ hæreſes ad hanc diem funditus ſublatæ & radicitus extirpatę fuerunt.

Sanctiſsimæ ergo Inquiſitionis officium eo tempore ſumpſit exordium, quo impijs erroribus, & blaſphemijs execrabilibus Albigenſium, Comitatus Tholoſanus infectus & penè extinctus erat. Tunc enim glorioſus Deus Innocentio tertio ſummo Pontifici eam mentem iniecit, vt Petrum Monachum de Caſtronouo virtutis & Religionis gloria florentem crearet Legatum, & ad illam Prouinciam ad Chriſtum ſeruatorem noſtrum reducendam mitteret. Qui cum primùm eò peruenit maximam adhibuit diligentiam, vt viros illius Prouinciæ nobiliores ad fidem Catholicã reuocaret, præcipuè Tholoſæ Comitem Raimundum quartum, cuius auxilio & potentia Albigenſes hæretici in magnam inſolentiam proruperant. Sed cum Legatus Apoſtolicus ſuis exhortationibus nihil proficeret, (quod Raimundus magna eſſet obſtinatus pertinacia) illum ſacrorum communione priuauit, minas eiuſmodi nihili ducentem, negotioque infecto Romam profectus eſt. Verùm cum Raimundus in eum ira excandeſceret, ſatellites miſit, qui viam obſidentes Apoſtolicum Legatum vulneribus cõfoderunt. Eodem tempore ſummus Pontifex Duodecim miſit Abbates ex diui Bernardi familia eximia virtute, & præclara doctrina ornatiſsimos, vt hæreticorum pagos excurrentes illorum blaſphemias concionibus ſacris compeſcerẽt, & doctiſsimis diſputationibus inſolentiam refrænarent. His ſe B. Dominicus ſocium adiunxit cũ D. Didacũ Azeues Epiſc. Oxomenſem oratorem ad Galliarũ regem euntem comitatus eſt. Sed tamẽ cum animaduerteret ſe parum proficere & hęreticos (vt fert eorum ſuperbia) conciones, & diſputationes Catholicorum irridentes longiùs in dies in perfidia & pertinacia procedere, diuino ſpiritu afflatus, Sanctæ Inquiſitionis Inſtitutioni ſedulò & inſtanter incubuit, vt autoritate Apoſtolica meritiſsimis pœnis hæretici punirentur. Ciſtercienſi Abbati in Galliarum regno Apoſtolica tunc Legatione fungenti cogitationes aperuit, qui ſanctũ conſiliũ debitis laudibus exornans, dum de re ad ſummũ Pontificẽ
13 referri iubet † B. Dominico ſanctę Inquiſitionis munus iniunxit. Idem poſt Abbatem Ciſtercienſem præſtitit Cardinalis, qui in eodem regno Legati munus obibat, vt apertè conſtat ex duobus reſcriptis, quæ B. Dominicus, vt fidei cenſor in eadem expediuit prouincia, in qua poſtquàm redijt ex Cõcilio generali Lateranenſi, anno 1215. literas accepit ab Innocentio Papa tertio, quarum inſcriptio ſic habet. Magiſtro fratri Dominico, & eius ſocijs Pręedicatoribus &c. quibus ei & ſocijs cura demandatur hęreticos

Albigenſes

Albigenſes pijs exhortationibus, & concionibus ad fidem Catholicam reducendi. Inſuper ipſe Beatus Pater Dominicus aduerſus hæreticam prauitatem Inquiſitor Apoſtolicus deſignatur; vt nō ſolùm pijs exhortationibus; ſed Apoſtolica etiam autoritate ad hæreſes funditùs extirpandas procederet, ne arma contra hæreticos neceſſaria deſiderarentur. Apoſtolicarum literarum exemplar nonnulli autores ſe vidiſſe teſtantur vt refert Frater Ferdinandus Caſtillo lib. 1. Hiſtoriæ ordinis Prædicatorum cap. 17. Ex his apparet ſanctum Dominicum anno 1216. fuiſſe Inquiſitorem creatum, cum literæ poſt diſſolutum Concilium fuerint expeditæ, Concilium autem celebrari cepertt initio menſis Nouembris anno 1215. Duo autem menſes vltimi huius anni; vt minimum neceſſarij erant ad tam celebre, & generale Concilium celebrandum. Hinc planum fit literas Apoſtolicas exaratas fuiſſe annó inſequenti, videlicet 1216. & eodem Anno B. Dominicum Inquiſitorem creatum, non autem anno 1200. vt voluit Doctor Ignatius Lopez de Salcedo in pract. Criminali canonica, cap. 114. nec eſt cur de anno dubitetur, vt dubitat Doctor Franc. Pegna part. 3. Directorij, comm. 32.

De primo Inquiſitore Generali.

CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *BEATVS Dominicus primus Inquiſitor Generalis fuit.*

2 *Aliqua de Beati Dominici vita referuntur.*

3 *Beatum Dominicum primum fuiſſe Inquiſitorem probatur.*

4 *Prateolus ſcribēs Valdach hæreticum damnatum tempore Paſchalis Papæ II. refutatur.*

5 *Beatus Dominicus ſeuerè hæreticos punit.*

6 *Sententia quam tulit. S. Dominicus in hæreticum reconciliatum.*

7 *Antiquitas veſtis pœnitentialis.*

8 *Facultas conceſſa cuidam Tholoſano à B. Dominico vt domi haberet hæreticum reconciliatum.*

9 *Albigenſes miraculis B. Dominici conuincuntur.*

1 HOc igitur officium delegatę Inquiſitionis primus Generalis Inquiſitor Apoſtolicà autoritate exercuit Beatus † Pater Dominicus ordinis Prædicatorum dignisſimus inſtitutor. De huius viri excellentia, & ſanctitate (quoniam in illius mētionem incidimus) non erit abs re aliqua breuiter, & ſummatim perſtrin-
2 gere. † Fuit igitur Pater Dominicus natione Hiſpanus, patria Caleruega Oxomēſis Diœceſis, ex Illuſtri Guzmanorum ſanguine procreatus, patre Felice de Guzmā, & Matre Ioanna Daza, non minus ſanguinis, quàm eximiæ ſanctitatis nobilitate præſtantibus, anno Domini 1170. Alexandro tertio Summo Pontifice, Imperatore verò Federico huius nominis primo cognomento Barbaroſſa, Alphonſo tertio Caſtellæ regna Imperio cōtinēte: & vt refert Ambroſius de Morales diligens ſcriptor; Catholicum Regem Philippum huius nominis ſecundum decimo ſexto gradu cognationis propinquitate contingere. Fuit igitur illius ortus fauſtis prodigijs matri prænunciatus, dum per quietem viſa eſt catulum vtero geſtare ardentem facem præferentem, qui mox in lucem editus, vniuerſum orbem magnis latratibus commoueret,

ret, & admota face, quam ore præferebat, faceret incendio deflagrare. Quinetiam in illius fronte fuit quædam ſtella conſpecta, quæ Terrarum Orbem ſuo ſplendore, ac clariſsimis radijs illuſtraret, quæ omnia non obſcurè præſagiebant fore, vt puere ditus præfinito tempore contra importunum generis humani hoſtem, & contra hæreticos clariſsima tuba claſſicum caneret, & Diuini ſpiritus verbis ardentiſsimis rebelles hominum mentes atque animos inflammaret, eiuſq; doctrina miraculis fulgens, omnibus ad virtutem ac pietatem clariſſimam facem præferret: quæ omnia non inania fuiſſe exitus comprobauit. Nam puer ſumma diligentia à parentibus enutritus: & moribus ſanctiſsimis educatus, conceptam ſpem in dies magis àc magis augebat. Cum verò ad annos pubertatis accederet, in Palentinam Academiam ſeſe contulit, vbi humanis ac Diuinis literis non vulgariter eruditus, & innumerum Canonicorum Oxomenſium ex diui Auguſtini Regulari inſtituto aſcitus Oxomenſem Antiſtitem Didacum de Azeuedo pro Alphonſo Caſtellæ Rege ad Ludouicum Francorum Regem legatione fungentem comitatur, & in Galliam profectus, cũ per Tholoſam iter faceret, regionem illam peſtiferis Albigenſium erroribus infectam reperit. Ibi incredibile memoratu eſt qua triſtitia, quo animi dolore fuerit affectus, & quo zelo contra hæreſes ſeſe accinxerit, quos cum admirabili ſapientia & argumétis inſectaretur ab Innocentio Tertio ſummo Pontifice Inquiſitor Generalis eſt inſtitutus, vt cap. præcedenti diximus, illiq; hoc Sanctiſsimum inquirendi munus primo omnium eſt delegatum. Quod † non ſolùm conſtat ex eo quod cum alijs autoribus affirmant Camillus, Campegius, & Fráciſcus Pegna, 3. part. Directo. comment. 32. verſ. officium delegatæ Inquiſitionis, ſuper tit. quod Inquiſitores non debent moram trahere in Romana curia: ſed etiam manifeſtis indicijs, & efficacibus rationibus comprobatur. Quamuis enim tomi Conciliorum & Summorum Pontificum decreta, Eccleſiarum Cathedralium, & Inquiſitionum, nec nõ Religionum Antiquiorum ſcrinia ſumma diligentia euoluantur, tractatus in quibus de pœnis hæreticorũ agitur, perlegantur, & Hiſtoriæ omnes tam Eccleſiaſticæ quàm prophanæ, quæ ad hanc diem literarum monumentis cõſignatę ſunt, nullam tamé de Apoſtolico Inquiſitore, nullam de ſancto officio fieri mentionem ante S. Dominici tempus reperietur. Vnde in Concilio Generali Leteranéſi ab Innocentio 3. celebrato anno 1215. cum ageretur de Iudice hæreſis, nulla mentione facta de Inquiſitoribus, Epiſcopi deſignantur: ex quo apertè deducitur ante Innocentium Tertium Inquiſitores Apoſtolicos in Eccleſia Catholica non fuiſſe. Idem etiã manifeſtatur ex generali confirmatione priuilegiorum, quibus Cruce-ſignati gaudent, qui vt aſſerunt omnes qui hâc materiam pertractant ijdem ſunt, atq; ij qui ſancti officij familiares in Hiſpania nuncupantur. In hac confirmatione, quæ in ſancti Officij Bullario continetur Pius quintus refert Innocentium tertiũ primò fuiſſe Põtificem, à quo priuilegia Cruce-ſignatis fuerint irrogata: vbi autem nõ fieri mentionem de Cruce-ſignatis ad expeditionem Hieroſolimitanam, aut in alias infidelium & Ethnicorum Prouincias patet: quia ante Innocentium. 3. multa illis priuilegia & immunitates à Romanis Pontificibus conceſſa ſunt. Bullarij verò Cruce-ſignatis conceſsi, ſic verba ferunt.

Sanctiſſ.

Sanctiſſ. D. N. D. Pij Papæ V. cõfirmatio creationis, & priuilegiorum ſocietatis Cruce-ſignatorum.

Pius Papa quintus ad perpetuam rei memoriam.

SAcroſanctæ Romanæ, & vniuerſali Eccleſiæ, diuina diſponente clementia, meritis licet inſufficientibus præſidentes, omnẽ paſtoralis officij noſtri curam, atq; vigilantiam in id potiſsimum adhibere debemus, vt fides Catholica vbiq; terrarum quantum in nobis eſt, integra, inuiolataque conſeruetur: & impij ac deteſtandi hęreticorũ conatus ipſam vnam fidem violare ſatagẽtium, omnibus rationibus cõprimantur. Vnde ſi quæ ad iuuandum huiuſmodi noſtrum propoſitum, ac debitum aliàs piè inſtituta ac conceſſa fuiſſe à prædeceſſoribus noſtris comperimus, libenter approbamus, & aliàs deſuper diſponimus, prout in Domino cõſpicimus ſalubriter expedire. Cum itaq; inter cæteras quæ in Eccleſia Dei hactenus inſtitutę ſunt Chriſti fidelium ſocietates, illa ſatis vberes Chriſtianæ religionis fructus afferre videatur, quæ ſub Cruce-ſignatorum vocabulo ad aſsiſtendum hæreticæ prauitatis Inquiſitoribus, auxiliumque quando & quoties opus ſit in Catholicæ fidei negotijs, aduerſus hæreticos etiam vita ipſa præſtandum, inſtituta exiſtit, vt non immeritò diuerſis Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris, ſpecialibus gratijs, & priuilegijs fuerit decorata; Nos attendentes, quòd ea maiorem obtinent roboris firmitatem, quæ pluries Apoſtolicæ confirmationis præſidio ſint communita, vtque paternum noſtrũ erga ipſam ſocietatem charitatis affectum oſtendamus, eiuſdem ſocietatis Cruce-ſignatorum creationem & inſtitutionem, ac priuilegia, quæ ſunt in vſu, nec non indulgentias, prærogatiuas, facultates, gratias, & indulta quæcumq; eidem ſocietati, & illius vtriuſque ſexus confratribus Cruce-ſignatis pro tempore exiſtentes, tam per Innocentium III. Innocentium VIII. Iulium II. Leonem X. Clementem ſeptimum, quàm quoſcumque alios Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, ſub quibuſcumq; tenoribus, & formis, ac quibuſuis clauſulis & decretis, hactenus quomodolibet conceſſa & confirmata, decretis tamen Concil. Trid. non repugnantia nec non literas deſuper emanatas, illorum omnium, & ſingulorum tenores præſentibus pro ſufficienter expreſsis habentes, autoritate Apoſtolica tenore præſentium confirmamus, approbamus, & innouamus, illiſq; perpetuæ & inuiolabilis firmitatis robur adijcimus, omneſque, & ſingulos iuris & facti defectus (ſi qui forſan interuenerint) in eiſdem ſupplemus. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis; cæteriſque contrarijs quibuſcumq;. Volumus autem quod præſentium tranſſumptis etiam impreſsis, manu Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutę munitis, eadem vbiq, fides adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris, die tertiodecimo Octobris, milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo. Pontificatus noſtri anno quinto. Cæ. Glorierius.

Planum igitur eſt de Cruce-ſignatis

ſancti Officij ſeu Familiaribus agi, qui eo tempore adeò neceſſarij erant, vt ſine eorum præſidio primi Inquiſitores, qui opibus inſtructi nõ erant, tot hæreticos diuitiarum affluentia inſolentes punire non poſſent.
4 † Hallucinatus autem eſt Gabriel Prateolus referens Durandum Baldach hæreticum ab Epiſcopo Gerundæ, & Arnaldo Burgenſi Inquiſitore damnatum fuiſſe tempore Paſchalis Papæ. II. qui quinquageſimo anno ante B. Dominici natalem è vita diſceſsit. Apertiſſimo enim errore lapſus eſt cũ ſententia in Durandũ Baldach (vt ipſe etiam fatetur) lata fuerit, imperante in Aragonia Iacob. 2. qui vltra centeſimum ſeptuageſimum annum poſt Paſchalem Papam. II. regni gubernacula ſuſcepit. Melius multò Nicolaus Eymericus ſecunda part. Direct. quæſtione vndecima, in hęc verba: Tempore D. Ioannis. 22. inſurrexit in partibus illis in Ciuitate Gerundenſi, quidam vocatus Durandus de Baldach ciuis Gerũdenſis cum quodam ſuo complice, qui dogmatizauit hæreſes & errores Begardorum: tandem Gerundæ præſente Domino Iacobo Rege Aragonię bonę memorię, eius hæreſes fuerunt condemnatæ per Dominum Epiſcopum Gerundenſem de Villamarino, & fratrem Arnaldum Burgeti aliàs Burgneſij Inquiſitorem hæreticæ prauitatis, & ipſi vt impœnitentes fuerunt traditi Curiæ ſæculari, & ignibus cõcremati. Fidem autem Eymerico potiùs quàm Prateolo habendam eſſe, inficiabitur nemo: tum quòd Durandi Baldach cõciuis & ferè coæuus fuerit, tum quòd prædeceſſorem Arnaldum, & ſi non proximè, fuerit ſubſequutus: nec Bernardus de Luxẽburgo in Hæreticorum Catalogo ab hac diſcedit ſententia. Hinc vera temporum computatione facta deducitur Baldach centeſimo anno, poſtquam B. Dominicus floruit, fuiſſe dãnatum. Meritò ergo Sixtus quintus Pontifex Maximus in Bulla quam expediuit de ſancto Petro Martyre in Diuorum numerum referendo aſſerit, ab Innocentio tertio, & ſucceſſore eius Honorio tertio primùm omnium B. Dominico fuiſſe de hęreticorum perfidia inquirendi munus impoſitum, tum ſanctum Petrum martyrem poſt B. Dominicum tanquam patronũ ab Inquiſitoribus ſumma pietate venerandum.

Tanti ponderis officium B. Dominicus non ſegniter obeundum ratus, primùm quodam die in ęde ſacramonialium Prulliani cum ad eum audiendum magna hominum multitudo, vt fieri ſolebat, concurriſſet, publicè pro concione aperuit ſibi nouum officiũ à ſummo Pontifice fuiſſe iniunctum, addens ſibi in animo eſſe res fidei pro virili parte defendere, quod ſi ad hoc arma ſpiritualia & Eccleſiaſtica non ſufficerent, ſibi conſtitutum & deliberatum eſſe auxilium brachij ſęcularis inuocare, excitando & impellendo Principes Catholicos ad arma cõtra hęreticos capienda, vt eorum memoria funditus deleretur. Apoſtolica ergo firmatus autoritate ad hæreſes extirpãdas omnes animi vires ac neruos intendit.

Cùm igitur in animarum ſalutem ſuam omnem curam noſter Dominicus conſecraſſet, cum lacrymis apud Diuinam clementiam inſtantiſsimè orãs, vt ad ſanam mentem hęreticos ipſos reducere dignaretur, interceſſores, aduocatoſq; Beatam Virginem, à qua vehementiſsimum auxilium ſentiebat per Roſarium inuocabat, omneſq; religioſos, & pios viros, quos Deo acceptos credebat ſecũ in precibus coniũgebat. Quo in munere quis aperire ſufficiat, qua animi pietate, qua charitate fuerit, quo ardore in

hæreticos

hæreticos animaduerterit: nam cum
hoc inquirendi officium aſſumpſit,
hoc ſibi propoſitum fuit † tam ſeuerè
5 hæreticos punire, vt alij metu pœnæ
à ſimili ſcelere deterrerentur. Extant
literæ ipſius Patris quibus(cum non-
dum delegati Inquiſitoris Apoſtolicâ
autoritate munus obiret, ſed tan-
tum ab Abbate Ciſtercienſi Apoſtoli-
cę ſedis legato hoc officium accepiſ-
ſet) quemdam hæreticum hæreſi ab-
iuratâ, Eccleſiæ reconciliauit non
minus ſalutari, quàm ſeuera pœniten-
tia illi iniuncta, quam vt perpetua me-
moria & æterna recordatione dignã
ab hinc bis centum, & triginta annis
Cardinalis Nicolaus Roſell. exarauit
in libro manuſcripto, qui in ſacrario
B. Catharinæ Martyris Barcinonæ
obſeruatur. Et noſtris temporibus
Inquiſitor Camillus Campegius in
cap. 10. Zanchini typis mandari iuſ-
ſit. Literarum libet hic exemplum in-
ſerere.

6 Vniuerſis Chriſti fidelibus, † ad
quos præſentes literæ peruenerint;
F. Dominicus, Oxom. Canonicus, Præ
dicator minimus Salutem in Chriſto.
Autoritate Domini Abbatis Ciſter-
cienſis Apoſtolicæ ſedis Legati, qui
hoc nobis iniunxit officium, reconci-
liauimus præſentium latorem Pon-
tium Rogerium ab hæreticorum ſe-
cta (Deo largiente) conuerſum, man-
dantes in virtute præſtiti iuramenti,
vt tribus Dominicis feſtiuis diebus
ducatur à ſacerdote nudus in femo-
ralibus ab ingreſſu villę vſq; ad ingreſ
ſum Eccleſię verberando. Iniungimus
etiam ei, vt à carnibus & ouis, &
caſeo, ſeu omnibus quę à carnibus ſe-
mentinam trahunt originem, abſti-
neat omni tempore, excepta die Pa-
ſchę, & die Pentecoſtes, & die natalis
Domini, in quibus ad abnegationem
erroris priſtini præcipimus vt eis
veſcatur. Tres quadrageſimas anno
faciat à piſcibus abſtinens tribus die-
bus in hebdomada: ſemper à piſcibus
& ab oleo, & vino abſtineat, & ieiu-
net, niſi corporalis infirmitas vel æſta
tis labores exegerint diſpenſationẽ.
Religioſis veſtibus induatur, tum in
forma tum etiam in colore, quibus in
directo vtriuſq; papillæ, ſingulæ cru-
ces paruæ ſint aſſutæ. Quotidie ſi
opportunum fuerit, miſſam audiat, &
diebus feſtiuis ad veſperas in Eccle-
ſiam pergat. Alias horas, tam diurnas,
quã nocturnas vbicumq; fuerit, Deo
reddat, ſcilicet ſepties in die: decies
Pater noſter dicat, media nocte vice-
ſies: caſtitatẽ obſeruet, & manè apud
Cererim villam chartam iſtam capel-
lano ſuo per ſingulos menſes oſten-
dat. Capellano etiã præcipimus, vt de
vita eius curam diligenter habeat:
Hæc omnia diligenter obſeruet, do-
nec aliàs dominus Legatus ſuam no-
bis exprimat voluntatem; quod ſi eã 7
obſeruare contempſerit, tanquã per-
iurum, & hæreticum, & excommuni-
catum ipſum haberi præcipimus, & à
fidelium conſortio ſequeſtrari.

In his literis tria ſe offerunt anno-
tanda. Primum, Abbatem Ciſtercien-
ſem, qui legati à latere munus obibat
de quo in his literis mentio fit Arnal-
dum nuncupari, vnumq; eſſe ex duo
decim illis Abbatibus, qui hæreticis
Albigenſibus ad fidem Catholicam
reducendis operam dabant, cum Bea-
tus Dominicus in Tholoſæ Prouin-
ciã reſidebat annis Domini 1206.
1207. & 1208. Abbati in eadem Le-
gatione ſucceſsit Petrus Diaconus
Cardinalis, & huic Bernardus presby-
ter Cardinalis; quibus temporibus
officio Inquiſitoris ſemper functus
eſt Beatus Dominicus, vt refert Ca-
millus Campegius in Additionibus
in Zanchinum. Secundum obſeruan-
dum eſt, id quod Camillus Campe-
gius animaduertit; quàm benignè

noſtro tempore qui in violandæ Religione delinquunt à miniſtris ſancti Officij, accipiantur quãdo (relapſis, & hæreſiarchis exceptis) nullus hæreticus in vincula & tenebras abreptus ſit, qui quamuis cum pertinacia in ſuis erroribus tempus aliquod perſeueret, ſi verè eum ante ſententiam erroris & peccati pœniteat, multò leuiori pœna plectatur eis, quas B. Dominicus ab hoc hæretico repetiuit, qui Diuino auxilio excitante, & cælesti gratia præueniente ab impijs erroribus ſua ſponte ad veram & Catholicam Religionem fuit traductus. Ex hac etiam ſententia percipitur, ſtylum & modum, quo priſcis temporibus Apoſtolici Inquiſitores contra hęreticos procedebant, non benignum & ſuauem, vt multi aſſerunt, ſed ſeuerum & rigidum fuiſſe. Tertium animaduertendum eſt ex his literis an-
7 tiquitatem † veſtis pœnitentialis deduci, qua fidei cenſores ſolent delinquentes induere. Sed conſultò id prętermitto, quo ad noſtra de hoc fuſior alibi reuertatur oratio.

Extat etiam eiuſdem P. Dominici
8 diſpenſatio quędam, † qua facultatem conceſsit cuidam viro primario Tholoſano, vt domi poſſet habere quemdam, qui in hæreſim lapſus fuerat, & quod hac de cauſa nullam contraheret infamiam, nullaſq; pœnas incurreret, cuius diſpenſationis non grauabor exẽplum annectere, quod iuſsit Cardinalis Roſel. in eodem libro deſcribi.

Vniuerſis Chriſti fidelibus ad quos literæ præſentes peruenerint, frater Dominicus Oxomenſis Canonicus prædicationis humilis miniſter Salutem, & ſinceram in Domino charitatem. Diſcretio veſtræ vniuerſitatis præſentium autoritate cognoſcat, quod nos Raimundo Guillelmo de Alta ripa Pelaganirio licentiam, conceſsimus vt Guillelmum Vgunonem hæreticali quondam habitu (vt idem coram nobis aſſeruit inueſtitum) ſecum in domum ſuam apud Tholoſam teneat, more aliorum hominum conuerſantem, quouſq; ſuper hoc nobis, vel ſibi expreſsius mandatum faciat Dominus Cardinalis, & quod ſibi non cedat: videlicet Raimundo Guillelmo, ad infamiam vel damnum.

9 Interea † ſummus Pontifex, & Philippus II. Galliarum Rex, Simonẽ Comitem Monsfortenſem rei militaris pręſtantia celebrem Catholicorum Ducem crearunt, vt hæreticis Albigẽſibus acerrimum inferret bellum, & vt referunt Blondus lib. 6. Decad. 2. & Ioãnes Bucherus Annalib. Aquitaniæ tam Pontifex Maximus quàm Rex Philippus in mandatis Comiti dederunt, vt ſibi ad res feliciter peragendas ſanctum Dominicum adiutorem & in Conſilium adhiberet, eumque hæreticorum incurſionibus incolumẽ ſeruaret atq; defenderet: tum Tholoſanum comitatum promiſerunt ſi ſuo præclarè fungeretur officio. At ille ſemper B. Dominici conſilio vtens optimè ſe atq; expeditè gerebat in omnibus quæ ad ſibi demandatum ſpectare videbantur.

Longum eſſet recenſere quæ inter Catholicorum & Albigenſium exercitus acciderunt, ſed quibuſdam omiſſis, quæ à noſtro inſtituto aliena ſunt, ea tantum quæ noſtrum ſanctiſsimum Inquiſitorem, & ſupplicium hæreticis eius monitu inflictum ab inſigni Comite attingunt, paucis enarrabo. Et quidẽ id mirandum accidit: dum enim Catholicus Comes ingenti pugnatorum mole ad Ciuitatem Beziers caſtra appoſuiſſet, nec quinque menſium progreſſu, cum alias fame premeretur ciuitatem oppugnaſſet, tandem in Beatæ Mariæ Magdalenæ veſpere (cuius ſanctitati Albigenſes

genſes blaſphemi inſultauerant, ardenti ac ſupplici oratione præhabita, ſtrenuus hic dux, prima irruptione ad ciuitatis portas tentata, ſub beatæ Magdalenæ auſpicijs victoriæ palmam reportauit, qui etiam gladio omnes incolas blaſphemantes, & probris diuam afficientes mox interemit, vt teſtatur Nicolaus Beltrandus.

Poſt captam ciuitatem Beziers Carcaſſonam breui ſub comitis ditione redegerunt: quo tandem ita feliciter peracto, nobiles Comitem ſequentes à belli negotio ſuperſedere decreuerunt, exiſtimantes iam penitus hæreticorum vires fore contractas, eò pręſertim quòd Comes Raymundus 4. & Comes de Foix in priſtinum ſtatum redire optauerat.

Porro cum Albigenſes, iam Comitis copias exhauſtas & fere inermes, noſtros intuerentur exercitus, iterũ contra Catholicos inſurrexerunt, & vt refert Vincent. Beluacenſ. libr. 29. cap. 103. & lib. 30. cap. 2. adeo rapidi deſæuierunt, vt Abbatem quemdam S. Bernardi, eiuſq; collegam & alium monachum occiderint. Et mox dum captum clericum & alios ſex nobiles cum quinquaginta famulis ad exercitus peregrè euntes comprehenderent, & in carcerem horrendum conieciſſent, blaſphemis verbis ſanctiſſimam Deiparam mordentes, carceri ignem copioſum iniecerunt, crematuri catholicos vinctos, ſed precibus in ſuum patrocinium Virginem Mariam vocantes ardentes flammas, vt pueri Babylonici immunes poſt tres dies euaſerunt. Sed hæretici pudore correpti illis oculos eruerunt, proptere a quod rogati noluiſſent à fide Catholica retrocedere. Idẽ ferè in alio loco dicto Laualo acciderat. Siquidẽ plures ex noſtris hæreticorum gladio conciderunt, ac tandem ſplendore cæléſtiè cælo ſuper corpora deſcendẽte ad ſuperos emigrarunt. Decurſu verò temporis cum Catholici Martyrum precibus hæreticos proſtrarent, & fidei negotia in melius deuenirent: itaq; cõplures ex Albigenſibus à noſtris comprehenderẽtur, quidam obtorto collo laqueis ſuffocati, quidam verò flãmis traditi fuere. Ex quibus poſteriores adeo proterui obſtinati, & pertinaces deleinẽre, vt (prius moniti ſaluti animæ conſulerent, ſi pœnas euadere vellent) non retardauerint furioſi ſe præcipites igni tradere, & vt refert Nicolaus Beltrãdus, ij trecentorũ numerum excedunt, quamuis Paulus Æmilius in hiſtoria Galliç lib. 6. quadringentos fuiſſe aſſeuerẽt. Quod ſanè non parũ miror, cum in nullis quotquot fuerunt hiſtoriographis hactenus tam celebrem fidei actionem, ac ſolenne ſpectaculum legerim.

Inde verò ad Cazeras oppidum Catholici perrexerũt, vbi ſexaginta hæreticos cremari fecerũt, deniq; ad locum aliũ appulerunt, vbi centũ octoginta vinctos duxerunt, quibus data optio fuit, an mallent comburi, vel ſuas hæreſes abiurare, ſed tandem furijs agitati igneas flãmas ſelegerunt. Sed quoniã ex his, qui tam admirãdo ſpectaculo interfuerãt, cũ Albigenſes flãmis ſeſe exponere conſpicerent in fide aliquantulũ hæſitarũt, opportunè huic imminenti periculo S. Inquiſitor Dominicus ſubuenire præcupiens, inter alia miracula quæ edidit, illud celebre, & maximę vtilitatis fuit, quò fides Catholica ab hæreticorũ erroribus facilè poſſet internoſci. Cũ enim per aliquod tẽpus Catholici arma depoſuiſſent, B. Dominicum Inquiſitorem, Pręlatos, & doctores Catholicos ad publicã diſputationem, ſolẽnemq; cõtrouerſiam hæretici prouocarunt, nec Catholici diſputationibus tẽtatis

viam occluſerunt. Vt enim ex D. Tho. ſecund. ſecundæ quæſtione. 10. deducitur, ſicut interdum reprehenſibile eſt de rebus fidei coram vulgari plebe diſputare (quapropter. l. nemo clericus. ff. de ſum. Trinitat. grauibus pœnis ſimiles concertationes Imperator Martianus prohibuit) ſic etiã opus eſt cum hæreticis in arenam quandoque deſcendere: vt B. Petrus in ſua canonica teſtatur [parati omni poſcenti vos reddituri rationem, de ea quæ in vobis eſt, fide] quãdoq; enim ad fidei exaltationem rationibus vti licet, quæ etſi demonſtratoriè, & euidenter non probent credibilium euidentiam, probant tamen myſteria fidei eſſe euidenter credibilia, vt docent Theologi. 2. 2. quæſt. 1. Bañes ibidem Aragon. Medina. 1. 2. q. 1. de gratia. art. 1. & omnes communiter ſcribentes. & oſtendunt argumentationes aduerſariorũ hæreticorũ eſſe inefficaces & captioſas. Ad diſputationẽ ergo dum acceſsiſſent, Iudiceſq; integri deſignati eſſent Catholicis acerrimè ac diſſertiſsimè diſputãtibus ac Albigenſibus noſtros cauillationibus & ſophiſticis dictis redarguẽtibus: cũ mox B. Dominicus nullum inde fructum ac vtilitatem populum cepiſſe (tametſi hæreticos pudore correptos) intueretur, quaſi alter Elias Baal ſacerdotes confundẽs, ac mendacij eos arguens, aliud ad noſtræ fidei veritatem probandam, ijs cæcutientibus hæreticis appoſuit, illud videlicet: vt errorum ſuorum libellum, ſicut & ipſe noſtræ fidei in medium afferrent: quos in ignem mitterent, & qui iſtorum incombuſtus maneret, alteri in veritate præcelleret. Id ergo executioni dum mandaſſent coniectis in ignem ambobus Codicibus, is qui errores Albigenſium continebat, repente in cineres fuit conuerſus. Alter verò noſtræ fidei placitis conſcriptus, ter è flãmis inuſtus euolauit, mirabile viſu.

Sed viſo palàm miraculo Albigenſes noſtro Inquiſitori impingentes minimè crediderunt, quin potius pertinaciter ignem naturaliter quandoque plura depellere aſſeuerarũt: quare bis liber à Catholicis in ignem cõiectus fuit, ſed cum iterum atque iterùm incombuſtum ij nouatores cernerent conuicti & coacti velut Dæmones, de quibus Iacobus in ſua Canonica [& Dæmones credunt & contremiſcunt] centum quinquaginta ad fidem ſe receperunt, & vt narrat Nicolaus Beltrandus, antequam è Tholoſa duodecim Abbates diſcederent ad ipſum pluries tam noſtri, quàm hæretici iam experti fuerant, qui etiam Diui Dominici aſſerta dum cremare tentaſſent, tuta flammas exceperant. Nec proinde ab erroribus deſciuerant, donec palàm prædictum miraculum ſua ſanctitate perfeciſſet. Nec me fugit à Vincent. Beluacenſi; & ab Epiſcopo Defreſole Frãciſco Diaceto, & à D. Antonino, & alijs relatũ. Hi quidem tradũt, quadam die B. Dominicum decem hæreticos, hæreſis labe infectos candentibus flãmis traditos vidiſſe: cui cum Deus opt. maximus interiùs reuelaſſet Raimundũ Groſſium à ſupplicio inflicto fore liberandum, diligentiſsimè Sanctus Inquiſitor illum è flammis eximi iuſſit, quem alloquutus: vade in pace, dixit: futurum enim eſt, vt poſt multùm temporis Catholicus Chriſti ſectator efficiaris, qui iam viginti annis peractis ad fidem ſe recepit, & Dominicanæ familiæ alumnos poſt abiuratos errores effectus eſt. Plura alia poſſem in medium afferre, ſed quoniam minus noſtro inſtituto ſunt accommodata, proinde ſilentio prætermittenda duximus.

De ſanctæ Inquiſitionis Familiarium inſtitutione.
CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Familiares ſancti Officij cur inſtituti.*
2 *Familiares cur ſic vocati.*
3 *Familiares, in Italia Cruce-ſignati nũcupantur.*
4 *Crucem in extima veſte præ ſe ferunt.*
5 *Ianitores ſeu Porterij S. Inquiſitionis Siciliæ Cruce inſigniti ſunt.*
6 *Sanctus Dominicus inſtituit alterum Familiarium genus inſtar ordinum militarium, quod Chriſti militiam nuncupauit.*
7 *Aliquot annis elapſis poſt mortem D. Dominici, familiares ab eo inſtituti tertium Dominicanorum ordinem inſtituerunt.*
8 *Noſtra ætate primi duntaxat generis Familiares ſancto Officio inſeruiunt.*

1 CVM Pontifex † Maximus Innocẽtius Tertius animaduerteret hunc ſanctum & vigilantem Inquiſitorem B. Dominicum inter Albigenſes hæreticos Eccleſiæ Catholicæ infeſtiſsimos, rem ad optatum finem abſq; Catholicorum præſidio deducere non poſſe, indulgentias, & priuilegia liberaliter impertiuit eis qui Inquiſitori ad inquirendos & puniendos hæreticos auxilium & comitatum præſtarent. Hinc factum eſt, vt milites qui opem Inquiſitori ferentes ſe adiutores adhibebant,
2 veluti † ex Inquiſitoris familia, Familiares vulgò appellarentur. Hi autem in aliquot Italiæ Prouincijs Cruce-ſi-
3 gnati; † in alijs verò ſancti Petri Martyris ſcholares communiter nuncu-
4 pantur, Crucemq; in extima † veſte præ ſe ferunt, vt refert tit. de Cruce-ſignatis, Lucernæ Inquiſitorum autor. Eoſdem etiam Nicolaus Eymericus Cruce-ſignatos appellat. 3. part. Directorij q. 129. & ibidem Franciſcus Pegna Comm. 178. §. hoc priuilegio, vbi Cruce-ſignatos eos nuncupari in Italia dicit, qui in Hiſpaniarum Regnis ſanctæ Inquiſitionis familiares nominantur, qui nutibus Inquiſitorum obedientes, ea exequuntur, quæ ad promotionem huius ſacri Officij, & ad fidei propagationem ac ad hæreticæ prauitatis extirpationem ſpectant. Idem etiam nomen antea Innocentius tertius vſurpauerat, in cap. excommunicamus. 13. De hæreticis. §. Catholici, vbi ait in hæc verba [Catholici verò qui Crucis aſſumpto charactere ad hæreticorum exterminium ſe accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illo ſancto priuilegio ſint muniti, quæ accedentibus in Terræ ſanctæ ſubſidium conceduntur] verumtamen in Siciliæ regnum hæc
5 inducta conſuetudo eſt, † vt miniſtri qui ſancti Officij Ianitores ſeu Porterij nominantur, & in foro cauſarum ciuilium ſemper adſunt pectore Cruce inſignito, vt dignoſcantur ab omnibus, incedant, & fides ijs habeatur, quæ Inquiſitorum nomine propoſuerint. Crux verò ex purpureo ſerico in antiquam formatur figuram filo aureo per oram adornata.
6 Alterum inſuper † Familiarium genus ſanctus Dominicus inſtituit, quibus conſtitutiones & leges condidit ad vitam ſic inſtituendam, vt acerrimè hæreticos inſectarentur, & impetu quàm poſſent maximo (cum opus eſſet) in illorum perniciem irruerent. Hos verò Familiares Chriſti milites, & eorum ſodalitatem Chriſti militiã nuncupauit: obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis coniugalis vota inſtar

eorum emittebant, qui ad Ethnicos armis profligandos ſe ordinibus militaribus addixerũt. Interdum rerũ diuinarũ meditationi vacabant, & volũtarias pœnas ſuſcipiẽtes animi ſordes atq; maculas eluebãt; nullos tamen ex hoc ſocietatis inſtitutos annuos redditus ſperabãt, quin potiùs prouẽtus quos ex ſuis poſſeſsionibus capiebãt in inquirendis & profligandis hæreticis inſumebant, ea tempeſtate hæc ſodalitas in honore ab omnibus habebatur, quam Honorius Papa III. literis Apoſtolicis cõfirmauit. Idem Gregor. Papa IX. præſtitit in priuilegio conceſſo Fratribus militiæ Ieſu Chriſti, quo prædicta ſodalitas mirificè per vniuerſam Italiam aucta eſt, ſumma fidelitate, opem & auxilium Inquiſitoribus, cum opus eſſet, ferentes. His Chriſti militibus B. Dominicus & cæteri Inquiſitores ſtipati incedentes, quàm acerrimè poterant in Tholoſæ, & Italiæ prouincijs hæreticos oppugnabant. Poſtquàm autem ad ſuperos emigrauit, & in Sãctorum numerum relatus fuit; quæ antea Chriſti militia dicebatur, poſt militia S. Dominici in tanti fundatoris honorem nuncu-
7 pata eſt. Verùm † cum labente tempore armis opus non eſſet, ad hæreticorum procacitatem, & audaciam refrenandam militiæ nomen cum armis deponentes, nonnulliſq; mutatis conſtitutionibus de S. Dominici pœnitentia in fundatoris etiam gloriam appellantur, quæ religio tertia eſt ex his quas D. Dominicus inſtituit, cuius quoq; conſtitutiones à Romanis Põ-
8 tificibus confirmatæ ſunt. † Noſtris tamen temporibus primi dumtaxat generis Familiares (cùm opus eſt) ſancti Officij negotijs, & occupationibus diſtinentur, & ad impugnandos, & capiendos hæreticos conuocantur. His & reliquis officialibus, & miniſtris ſanctiſsimæ Inquiſitionis à Summis Pontificibus plurimæ indulgẽtiæ cõceſſæ ſunt, vt maiori animi ardore, & alacritate ad fidem Catholicam dilatandam excitentur. Earum indicem hic placuit deſcribere, ne tanto theſauro, qui ferè in tenebris latebat, ſancti Officij miniſtri priuarentur.

De indulgentijs conceſsis ſanctæ Inquiſitionis Officialibus, Familiaribus, & Miniſtris.

CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *INquiſitores concedere poſſunt indulgentiam viginti, vel quadraginta dierum.*

2 *Conceditur indulgentia trium annorum ijs, qui Inquiſitoribus perſonaliter aſtiterint in negotio fidei, ac etiam eorum ſocijs, & notarijs.*

3 *Indulgentiam trium annorum conſequuntur, qui Inquiſitoribus fauorem præſtiterint.*

4 *Indulgentia ſupradicta trium annorum, non intelligitur ſemel in vita conceſſa.*

5 *Indulgentia dierum & annorum, promulganda eſt in fine ſermonis, & publicationis edicti fidei.*

6 *Indulgentia trium annorum conceſſa legentibus ſententias, vel edictum.*

7 *Indulgentia trium annorum conceſſa, denuncianti hereticum.*

8 *Indulgentia trium annorum conceſſa teſtibus.*

9 *Indulgentiam plenariam conſequitur, qui in proſecutione negotij cõtra hereticos obierit.*

10 *Familiares ſeu Cruce-ſignati cum creantur, poſſunt ex tunc ſemel in vita abſolui, à caſibus reſeruatis in Bulla cœnæ Domini, & iterum in articulo mortis.*

11 *Familiares ſeu Cruce-ſignati, cùm creantur,*

citantur, indulgentiam plenariam conſequuntur.

12 *Familiares ſeu Cruce-ſignati tempore interdicti, diuinis intereſſe poſſunt.*

13 *Familiares ſeu Cruce-ſignati tempore interdicti, ſi obierint poſſunt in Eccleſia ſepeliri.*

14 *Familiares ſeu Cruce-ſignati, indulgentias ſtationum Vrbis conſequi valent, recitando quæ in hoc numero dicuntur.*

15 *Familiares ſeu Cruce-ſignati, cùm ad hæreticorum exterminium accingantur, indulgentiam plenariã conſequuntur.*

16 *Inquiſitoribus pro S. Officij negotijs laborantibus, indulgentia plenaria conceditur, quam non ſemel in vita conſequuntur, ſed in omnibus actibus fidei perfectis.*

17 *Inquiſitoribus, qui in officio obeundo è vita diſceſſerint indulgentia plenaria conceditur.*

CVM Summus Pontifex, Christi Redemptoris noſtri Vicarius, claues habeat Eccleſiæ, vt de infinito meritum Chriſti, & ſanctorum ſpirituali theſauro, omnibus in vinea Dñi laborantibus largiatur, & operarij vtiliſsimi atq; maximè neceſſarij cenſeãtur, qui fidei Catholicę conſeruandæ & dilatãdæ operam nauant, iure optimo multi Sum. Pontifices, multis indulgentijs & gratijs S. Inquiſitionis Officiales, Familiares, & Miniſtros liberaliter, & benigniter locupletarunt.

1 Primùm ergo † cõceditur Inquiſitoribus, vt omnibus qui per confeſſionis ſacramentum peccata expiauerint, & concioni de fide deuotè affuerint, concedere poſsint indulgentiã viginti, vel quadraginta dierum, ex Bulla Innocentij Papę quarti, incipiente [Malitia huius temporis, &c.] edita anno Domini 1254. & ex alia incipiente [Tum potiſsime] anno Domini 1252. Et ante Innocentium cõceſsit etiam Gregor. IX. eamdem indulgentiã in Bulla incipiente [Ille humani generis] edita anno Domini 1238. Calixtus III. in Bulla quæ incipit [Iniunctum nobis] edita ann. Domini 1458.

Hunc numerum viginti & quadraginta Inquiſitores cõcedere poſſunt. At cum annorum Indulgentiam concedendi facultas ad ſolum Papam pertineat, ideo Inquiſitores eam non concedunt, ſed à ſummis Pontificibus prædictas conceſſas indulgentias manifeſtant. Ita Eymericus in. 3. part. Directorij quæſ. 127. & 129. & ibidem Franc. Pegna comm. 176. & 178.

2 Conceditur † Indulgentia trium annorum ſocijs Inquiſitorum & notarijs, qui vnà cum Inquiſitoribus in proſecutione huiuſmodi negotij laborauerint, & omnibus, qui Inquiſitoribus perſonaliter aſtiterint in eodem negotio, ex Bulla Vrbani quarti, quæ incipit, [Præ cunctis noſtræ mentis] edita anno. 1261. Idem conceſsit Clemens. IIII. in Bulla quæ incipit [Præ cunctis] edita anno. 1265. ſexto nonas Octobris.

3 Eandem Indulgentiam † trium annorum conſequuntur, qui ex animo Inquiſitoribus præſtiterint auxilium, cõſilium, aut fauorem ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defenſores eorũ, ex Bullis præcitatis Vrbani, & Clementis Pontificum, & Gregor. Papæ IX. vbi ſuprà. Eamdem conceſsit indulgentiã Alexander quartus in Bulla quæ incipit. [Firmiſsimè teneat] anni. 1259. decimo ſeptimo Kalendas Octobris.

4 Prædicta † trium annorum Indulgẽtia non intelligitur cõceſſa ſemel in vita, ſed in quolibet actu perfecto

ſingulari ab alio diuerſo,quo Inquiſi-
toribus præſtatur auxilium, cõſilium
vel fauor,& quoties id agitur, toties
trium annorum Indulgentia conce-
ditur. Ita Franc. Pegna 3.part.Dire-
ctorij in comm. 179.
5 Hæc dierum † & annorum Indul-
gentia promulganda eſt in fine ſer-
monis,& publicationis edicti fidei,vt
ait Eymericus 3.par. Directorij,tit.de
ſermone generali habẽdo ab Inquiſi-
tore,& ibi Pegna com. 12.& 3.p. Di-
rectorij quæſt. 176. Repertorium In-
quiſitorum.verb. Indulgentia. Tunc
enim Inquiſitores concedunt his qui
ſermoni interfuerunt viginti vel qua
draginta dies Indulgentiæ, & mani-
feſtam trium annorum Indulgẽtiam
conceſſam eſſe à ſede Apoſtolica his
qui ſancto Inquiſitionis Officio præ-
ſtiterint conſilium, auxilium, vel fa-
uorem,vt diximus.
6 Qui legunt † ſententias vel edictũ,
eãdem trium annorum Indulgẽtiam
conſequuntur ex Bullis prædictis.
7 Item † quicumque reuelauerit In-
quiſitoribus aliquem hæreticum vel
diffamatum de hæreſi vel ſuſpectum
in cauſa Fidei,in hoc ſancto Tribuna-
8 li, vel teſtimonium † perhibuerit, ſi-
milem trium annorum Indulgẽtiam
obtinebit, vt deducitur ex Bullis
præcitatis, & declarat Eymeric. &
Franc.Pegna vbi ſupra.
9 Si qui † in proſecutione huiuſmo-
di negotij contra hæreticos è vita
deceſſerint,eis peccatorum omnium
de quibus corde contriti,ac ore con-
feſſi fuerint,plena venia indulgetur.
Ex reſcriptis Vrbani quarti,Gregorij
noni,& Clementis quarti relatis, &
ex Bulla Vrbani quarti, quæ incipit,
[Licet ex omnibus.]
10 Cruce-ſignati,ſeu Familiares † ſan-
cti Officij,(qui miniſterio conueniũt,
licet nomine differant) cum ab In-
quiſitoribus recipiuntur,& votum in
eorumdem Inquiſitorũ ſeu Vicario-
rum manibus emittunt, ac voto &
iuramẽto ſe aſtringunt,dum pro par-
te ipſorum Inquiſitorum, & Vicario-
rum ad capiẽdos ipſos hæreticos re-
quiſiti fuerint,auxilium,conſilium,&
fauorem præſtare poſſunt ſemel ex
tunc,& in mortis articulo à reſerua-
tis, & in Bulla Cœnæ Domini con-
tentis caſibus, de quibus corde con-
triti & ore confeſsi fuerint, aut pro-
poſitum confitendi debito tempore
per Eccleſiam ſtatuto habuerint ab-
11 ſolui,& plenariam † omnium ſuorum
peccatorum Indulgentiam conſequi.
Conceſsit Clemens Papa VII.in Bulla
quæ incipit:[Cum ſicut] edita Bono-
niæ die decimoquinto Ianuarij.1536.
12 Item conceditur † eiſdem Cruce-
ſignatis ſeu Familiaribus,vt tempore
cuiuſuis localis interdicti, diuinis in-
13 tereſſe poſsint.Et eis † decedentibus
eorũ corpora Eccleſiaſticæ ſepulturę
(ſine tamen funerali pompa) tradi
poſsint,dummodò cauſam non dede
rint huiuſmodi interdicto, nec eis id
contigerit ſpecialiter interdici.Cle-
mens VII. vbi ſupra.
Idem Pontifex, ſupradicta Bulla
14 conceſsit † vt ijdẽ Cruce-ſignati,ſeu
Familiares ſingulis diebus anni quin-
que altaria Eccleſiæ(ſi tot ibi fuerint)
aut vnum altare loci, in quo eos eſſe
contigerit,Pſalmum vnum flexis ge-
nibus recitando, vel quinquies ora-
tionem Dominicam, & toties ſaluta-
tionem Angelicam in quolibet altari
indulgentias ſtationum vrbis lucrari
valeant, quam Bullam refert Eyme-
ricus in Director. vbi ſupra.
15 Item Cruce-ſignati † ſeu Familiares,
cùm ad hæreticorum exterminium
ſe accingũt illo amplo priuilegio mu-
niuntur,quod accedentibus in ſubſi-
dium Terræ ſanctæ concedi ſolet.
Cõceditur enim indulgẽtia plenaria,
vt dicitur 23.q.8.Can.legi.& c. ad li-
berandam.

berandam. De Iudęis quod caput vocatur pars deciſa, quia non eſt tota decretalis, ſed pars eius, ſimiliter in c. excommunicamus. §. Catholici verò. De hæreticis, quam indulgentiã concesſit Innocentius III. in Cócilio generali Lateranẽſi Romæ habito, anno Domini 1215. Hæc indulgentia conceſſa eſt Cruce-ſignatis, ſeu Familiaribus S. Officij ab Vrbano quarto, & Clemente quarto, in Bullis quæ incipiunt. [Præ cũctis] à Calixto tertio, in Bulla quæ incipit. [Iniunctum nobis] edita anno Domini 1458.

16 Inquiſitoribus † pro S. Officij negotijs laborantibus plenaria illa indulgentia cóceditur, quæ ſuccurrentibus Terrę ſanctæ in Generali Concilio Lateranenſi fuit cóceſſa, ex Bullis præcitatis Vrbani quarti, Clementis quarti, & Alexandri quarti. Hanc indulgentiam non tantùm acquirũt ſemel in vita, ſed etiá in ſingulis actibus perfectis, qui contra hæreticos in fauorem fidei celebrantur, vt in quolibet actu reconciliationis, abiurationis, abſolutionis, vel alicuius executionis durãte tépore officij. Ita Repertor. Inquiſitor. in verbo, indulgentia. §. itẽ Inquiſitores, cui conſentit Pegna in 3. p. Directorij com. 179.

17 Item Inquiſitoribus † qui in proſecutione negotij, è vita deceſſerint, peccatorum omnium, de quibus corde contriti ac confeſsi fuerint indulgentiæ plenariæ, ab Vrbano & Clemente (vbi ſuprà) conceduntur.

Omnes prædictas gratias, & indulgentias cõfirmauit Clemẽs Papa VII. in Bulla quæ incipit. [Cum ſicut] de qua ſuprà fecimus mentionẽ. Deinde eaſdem approbauit, & de nouo conceſsit Pius Papa V. in Bulla quæ incipit. [Sacroſanctæ Romanæ] edita Romæ, anno 1570. die decimotertio Octobris. Non ſolum autem his gratijs, & indulgentijs ſpiritualibus ſanctiſsimæ Inquiſitionis Officium diuerſi Summi Pontifices decorarunt, ſed etiam plurimis priuilegijs, conceſsionibus & immunitatibus (de quibus capite proximo ſermo erit) auxerunt, & cohoneſtarunt.

De multis Inquiſitoribus ex ordine Prædicatorum.

CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *Beato Dominico vita functo inquirendi munus committitur ordini Prædicatorum.*

2 *Officiũ S. Inquiſitionis per multos annos delegatur fratribus Prædicatoribus.*

3 *Inquiſitores ex ordine D. Dominici pro fide tuenda trucidantur.*

4 *Conradus Cõſtantienſis Germaniæ Inquiſitor ab hæreticis trucidatur.*

5 *F. Petrus Silanus à Gregorio IX. Inquiſitor creatur.*

6 *Robaldus Mediolanenſis poſt Petrum Silanum, Inquiſitor deſignatur.*

7 *Guillelmus Arnaldus Tholoſæ, Inquiſitor ab hæreticis obtruncatur.*

8 *Bernardus de Pegnaforte, & Garſias Aura ex Dominicana familia, Inquiſitores gladijs hæreticorũ occũbunt.*

9 *F. Stephanus, & F. Raimundus Carbonerius, ex D. Franciſci familia, Inquiſitores perimuntur.*

10 *Monachus Archidiaconus Eccleſiæ Caſtrenſis, & Inquiſitor iugulatur.*

11 *Petrus Reinaldus S. Officij Notarius occiditur.*

12 *F. Pontius à Vico Tholoſæ, Inquiſitor fulget miraculis.*

13 *S. Petrus Martyr, Inquiſitor Lõgobardiæ hæreticorum gladijs occumbit.*

14 *F. Raynerius Saconus, Inquiſitor Longobardiæ.*

15 *F. Pontius Cathaloniæ, Inquiſitor ab hæreticis veneno de medio ſublatus.*

16 *Frater Paganus aliàs Petrus Fiel, Inquiſitor ab hæreticis perimitur.*

17 Frater

17 *Frater Guillelmus Coſta, Cathaloniæ Inquiſitor.*

18 *Frater Nicolaus Roſelli, Inquiſitor Aragoniæ.*

19 *Frater Nicolaus Eymericus, Inquiſitor Aragoniæ.*

20 *Frater Nicolaus Hungarus, Inquiſitor ab hæreticis interficitur.*

21 *Frater Ioannes Hungarus, Inquiſitor lapidibus obruitur.*

22 *Frater Antonius Pauonius, Inquiſitor ab hæreticis occiditur.*

23 *Frater Bartolomeus Ceruerius, Inquiſitor trucidatur.*

24 *Frater Vincentius Vlyſsiponenſis, Inquiſitor.*

25 *Frater Bernardus Podius Cathaloniæ Inquiſitor.*

26 *F. Bartholomeus Lopacius, Inquiſitor.*

27 *Frater Conradus, Inquiſitor ab hæreticis vulneribus confoditur.*

28 *Frater Petrus Cadareta, Inquiſitor interimitur.*

29 *Frater Panonius, Inquiſitor trucidatur.*

30 *Frater Antonius, Inquiſitor perimitur.*

POſtquàm verò B. Pater Dominicus miraculis clarus vltimum vitæ diem clauſit, & felix anima poſt multos & aſsiduos labores corporis vinculis libera ad cęleſtes ſedes & ſempiterna illa domicilia euolauit,
1 hoc ſanctiſsimum inquirendi † munus ad fratres illius ordinis, tanquam ad veros tanti Patris alumnos hereditaria ſucceſsione tranſiuit, & per
2 multa ſecula † fuit illis hoc officium à ſummis Pontificibus delegatum, qui non minus feliciter quàm egregiè illud adminiſtrantes, contra hæreticos vſque ad ſanguinis effuſionem ſtrenuè decertarunt, nec dubitarunt pro fide, & religione tuenda impiorum
3 gladijs † in memoriam poſteritatis occumbere. In quare nullo modo me inſtituto meo, & piorũ votis ſatisfacturum puto, niſi tantorũ Patrum ſigillatim memoriã fecero, & ſingulorum propria nomina ſuis laudibus illuſtrauero: Erit enim magnũ piaculũ, illud quod eſt ad illius ordinis inſignę tacitè præterire. Suſceptũ igitur inſtitutum aggredior, non tam perficiũdi ſpe, quam experiundi voluntate.

4 Anno Domini † 1228. F. Conradus Conſtantienſis Protomartyr, ex familia Patrum Prædicatorũ, Prior ac Prouincialis in Prouincia Germaniæ; & primus Inquiſitor generalis illius Prouinciæ à Gregorio Papa IX. creatus, dum concionaretur in frequenti hominum cœtu ab hæreticis obtruncatus eſt. De cuius martyrio plura ſcripſit Leander in libr. 2. Virorum Illuſtriũ. Et Rupertus Lycius Epiſcopus Aquitaniæ, in ſermone S. Dominici, vbi refert inter martyres ipſum Conradum. S. Anton. in 3. p. hiſtorię tit. 23.

5 Circa † annũ Domini 1233. Summus Pontifex Gregor. IX. Patrem Petrum Sylanũ ex ordine Dominicano, qui S. Dominicũ ad Lateranenſe Cõcilium comitatus fuerat, in ciuitate Tholoſana Inquiſitorem creauit, cui muneri adeo inſudauit, vt inter alios magni Inquiſitoris nomẽ fuerit adeptus. Monaſteriũ Lemouici extruxit, à quo tandẽ Tholoſam profectus miris ſanctitatis, & modeſtiæ vitęque integritatis ſignis ad æthera 22. Februarij, anno 1257. recto tramite euolauit.

6 Robaldus † Mediolanẽſis ordinis S. Dominici, Petrum Sylanum proximè ſecutus eſt illo in vitæ ſanctimonia, haud inferior Inquiſitoris hęreticę prauitatis officio functus eſt. In quo ita ſe geſſerat, ac miraculis, & maximis vitę ſplendoribus rutilauerat: vt cũ ab hęretico tẽtaretur, an poſſet mederi ægroto cuidam, tandẽ miraculoſè eum ſanauerit, hæreticũq; ad fidei arcẽ reduxerit. Hoc munus obiuit ab anno

1252

1252. vſq; ad 1258. quibus temporibus plures hæreticos ad fidem conuertit.

7 Frater Guillelmus† Arnaldus natus in Caſtro, cui vulgò Montpellier nomen eſt, vir prudentia & ſanctitate celebris, & in iure Canonico doctor egregius in Tholoſæ Prouincia Inquiſitor apud Amonetum, in domo Raimundi Comitis hæretici, die 18. menſis Maij, anno 1242. ob fidem Catholicam trucidatur.

Inquiſitoris Arnaldi in ſanguine
8 pro Chriſti fide fundẽdo† ſocij fuerunt F. Bernardus de Pegna-forte, & F. Garcias Aura ex eadẽ familia, tum
9 F. Stephanus, & F. Raimundus Carbonerius ex ordine D. Franciſci congregationis, qui in ſanctæ Inquiſitionis Officio adminiſtrando eidem Inquiſitori comitatum præſtiterunt.

10 Menochius† Eccleſiæ Caſtrẽſis Ar-
11 chidiaconus & Inquiſitor: † tum Petrus Reinaldus Notarius, & Bernardus eius capellanus, eodẽ tempore & oppido, quo Arnaldus Inquiſitor fidei Catholicę cauſa tanti animi alacritate iugulati ſunt, vt præ gaudio ſe continere nõ poſſent, quin Hymnum [Te Deũ laudamus] iubilo & exultatione cantarent. Vbi de horum omniũ virorũ obitu glorioſo Nuncij Romã allati ſunt, Cardinales magno affecti mærore ad Prouincialem, & cæteros in illa Prouincia Cœnobitas literas conſolatorias dederũt, vt infrà dicemus.

12 Frater Pontius à Vico† ſancti Egidij Prior Prouincialis in prouincia Tholoſana, & Inquiſitor conſtitutus à Summo Pontifice, multis fulget miraculis: obijt die 15. Iulij, anno 1246.

13 Sanctus† Petrus Veronenſis cognomento martyr Inquiſitionis munus ſibi à ſede Apoſtolica iniunctũ diligẽter & fideliter agens, inter Comũ & & Mediolanũ hęreticorũ gladijs occiſus occubuit, & Mediolani ad ſanctũ Euſtirgiũ ſepultus anno 1252. crebris miraculis hæreticos magis vicit ac ſtrauit occiſus, quàm antea cum eſſet viuus: & ab Innocẽtio quarto Peruſij in ſanctorũ numerum relatus eſt: extatq; hodie huius Canonizationis authenticũ reſcriptum in libro priuilegiorũ ordinis Prędicatorũ fol. 26. pag. 2. Innocẽtio autẽ quarto vita functò, Alexãder quartus ad Pontificiã ſedem euectus, protinus ſui Pontificatus initio anno videlicet Dñi 1254. Petrum etiã martyrem egregio cõmendauit Encomio, & canonizationẽ ab Innocentio celebratã confirmauit, reſcripto incipiente: [Magna magnalia de B. Petro martyre,] relatũ à Franciſco Pegna in 3. p. Directorij, comm. 38. & habetur in libro prædicto priuilegiorum ordinis Prędicatorũ fol. 33. Cuius ſancti viri vitã ſcripſerũt Vſuſmaris & Thomas Leonetinus Patriarcha Hieroſolimitanus, qui eodẽ tempore floruit, vt refert Laurentius Surius tom. 2. de probatis Sanctorũ Hiſtorijs die 29. Aprilis, cuius geſta memorię digna accuratiſsimè ſcripſit Bernardinus Corius in hiſtoria Mediolan. p. 3. ann. 1233. & 1252. Vbi (inquit) in hęc verba F. Petrum Veronenſem autoritate Apoſtolica Inquiſitorem ſtatuiſſe & ordinaſſe, vt inter cætera ſtatuta Reipubl. Mediolan. quia plurima ponerẽtur facta cõtra prædictũ S. martyrẽ dẽ patientia & miraculis, & cæterũ quę interitũ eius anteceſſerũt, & ſubſecuta ſunt: cuius feſtũ Romæ die 29. Aprilis honorificè quolibet anno in capella ſanctæ Mariæ ſupra Mineruã ei dicata, à reuerendiſsimis Cardinalibus Inquiſitoribus generalibus, & alijs ſanctę Inquiſitionis officialibus ex inſtituto Pij Papæ V. anno Domini 1569. honorificè celebratur. Is ab infantia Petrũ Manichæũ confundebat, negantem cælum & terram, factum eſſe à Deo, quem acerrimè inſectabatur, cæteroſq; hæreticos, velut turbo diſſipa-

diſsipabat, vnde in inſignijs huius ſancti Officij depingitur S.Petrus martyr tanquam protector eiuſdem ſacri tribunalis cum Cruce coloris rubri ſerica auro contexta, inſigne martyrij.

14 Frater Raynerius Saconus Placentinus Inquiſitoris munus in Prouincia Mediolanẽſi obiuit, anno Domini circiter 1258. Iudex incorruptus, qui tam rigidum & ſeuerum ſe erga hæreticos exhibuit, vt Gatam quam hęretici incolebant, funditus deleuerit. Quod vt antea ſanctus Petrus martyr in eadem Prouincia Inquiſitor ſpiritu prophetico prædixerat, euenit.

15 Frater Pontius † in Cathaloniæ Prouincia à ſummo Pontifice Inquiſitor conſtitutus, & ob fidei conſtãtiam & zelum ab hæreticis veneno propinato de medio ſublatus à Catholicis in templo maximo vrbis, vulgò Mõtpellier nuncupato, ſepultus eſt anno 1262. vbi miraculis clarus in ſumma habetur veneratione.

16 Frater Paganus aliàs Petrus Fiel† ex Dominicanorũ familia, inter primos numeratur Inquiſitores à Sede Apoſtolica contra hęreticam prauitatem delegatos, die S. Stephani Protomartyris dicato, ann. 1279. ab hæreticis in odiũ fidei Catholicæ perẽptus eſt.

17 Frater † Gullielmus Coſta in Cathaloniæ regno Inquiſitor tempore Benedicti Papæ vndecimi, paulò poſt annum 1304. hæreſiarcham fratrem Bonatum ſceleris conuictum brachio ſeculari tradit cõburendum.

18 Frater † Nicolaus Roſelli ordinis fratrũ Prædicatorũ ſacræ Theologiæ Magiſter, & Prouincialis Aragoniæ vir vndiq; eruditus, & ſanctitate præditus in toto dominio regni eiuſdem, tempore Clemẽtis VI. fuit inſtitutus Inquiſitor Generalis, ac poſtea ab Innocencio VI. anno Dominicæ Incarnationis 1356. Cardinalis tituli ſancti Sixti creatus.

19 Frater Nicolaus Eymericus Tarraconenſis monachus, ordinis Prædicatorum, ſacræ Theologiæ magiſter, Agerunda oriundus, quæ ciuitas eſt in regno Cathaloniæ Hiſpan. floruit tẽporibus Vrbani V. & Gregorij XI. Põtificũ, & Petri IIII. regis Aragonũ, vir quidem doctrina & ſolertia præditus: vt teſtatur Sebaſtianus Olmeda in Chronicis de initio, & progreſſu ordinis fratrum Prædicatorum. Erat in hoc viro pręter illuſtrem & inſignem Theologiæ cognitionem Iuris Canonici peritia multa, & legũ notitia non vulgaris, quæ res facile eum cæteris ſui ordinis, & ætatis literatis præferebat. Fuit creatus Inquiſitor generalis circa annũ Domini 1358. vt ipſemet Eymericus teſtatur in 2. part. Directorij q. 47. nu. 7. verſ. qualiter autem. & Franciſ. Pegna Cõment. 72. lit. D. verſ. Et frater ex codice Barchinonenſi, & Cardinal. de Gambara creatum fuiſſe Inquiſitorẽ, ann. Dñi 1368. poſsit ſuſtineri, vt ipſe Franc. Pegna conteſtatur. Plurima ſcripſit, quibus nomen ſuum cum gloria tranſmiſit ad notitiã poſteritatis, tam ſuper ſcientijs Phyſicis & Logicis codices edidit. Item ſuper quatuor ſancta Euangelia cõmentarios, & alia multa cõpoſuit. Præterea librũ inſignem & Chriſtianæ reipublicæ valdè vtilẽ, quod Directorium Inquiſitorũ voce valde accõmodata nũcupauit, eò quòd in primis agat in eo, vt regulas tradat, quibus Inquiſitores ad hæreſes cognoſcẽdas & extirpandas, excluſa omni perſonarum differentia & acceptione dirigantur ac inſtituantur. In eo vniuerſa ferè quæ ad negotiũ Inquiſitionis, & pœnas hæreticorum ſpectant, ex varijs locis, & autoribus colligens repoſuit; imitatus in ea re doctiſsimos viros; Licet petulanter contra B. Raimundum Lullium & eius doctrinã, neſcio quo ſpiritu ductus inuexerit, vt in

quæſt.

quæſt. de cõbuſtione & prohibitione librorum latè diximus.

20 Frater Nicolaus † & Ioannes vterq;
21 † Vngarus, vterq; Epiſcopus & Inquiſitor, vterq; ab hæreticis interfectus, ille quidẽ excoriatus, iſte verò lapidibus obrutus, & enſe transfixus.

22 F. Antonius Pauonus, † F. Bartholo-
23 męus † Ceruerius Inquiſitores apud Sauilianum ab hęreticis ſunt occiſi.

24 F. Vincentius Vlyſsiponenſis & † in Hiſpaniæ prouincijs Prior Prouincialis; à Bonifacio Papa nono Hiſpaniæ prius, pòſt Luſitaniæ Inquiſitor conſtitutus fuit anno Domini 1430.

25 Frater † Bernardus Podius in Cathalonia Inquiſitoris officio fungẽs anno circiter 1400. multos hæreticos puniuit, multas confutauit hæreſes, quarum autor Petrus Ollerius extitit.

26 Frater Bartholomæus Lapaccio Florentinus in Epiſcopatu Coronenſi cõſtitutus Concilio Florẽtino ab Eugenio Papa quarto celebrato affuit, anno 1441. Pòſt in Poloniã & Pannoniam vtramq; Inquiſitor legatur contra hæreticam ſectam, quæ animi ſimplicis nomine diuulgabatur, floruit anno 1430. in Florentino cœnobio è corporis vinculis migrauit ad Dñm.

27 F. Conradus † ex S. Dominici congregatione Inquiſitor in Cathaloniæ Principatu creatus ab hęreticis vulneratus, & humi proſtratus relinquitur.

28 F. Petrus † Cadereta in eodem principatu Inquiſitor Apoſtolicus, cum in officio ſumma cũ laude ſe gereret ab hęreticis interemptus, & à Catholicis honorificè in ſepulcro conditus eſt.

29 Frater Pauonus † Seuelianus, & F.
30 Antonius †, Inquiſitores Apoſtolici à perfidis hæreticis trucidati ſunt.

Longũ erit cæteros recenſere quotquot de hoſtibus comparato triũpho cæleſtẽ patriam ſunt ingreſsi. Hi ſunt noſtræ religionis firmiſsima propugnacula, qui proprio ſanguine hęreticorum furorem, doctrinis verò audaciam cõfregerunt. Hi Chriſtianæ militię fulmina multò pręſtãtiora, quàm Scipiones maior & minor, duo belli Punici fulmina appellati.

TITVLVS SECVNDVS.

De propagatione ſanctæ Inquiſitionis, per Orbis Prouincias.

Quo tempore Romæ Inquiſitionis Officium fuerit inſtitutum.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitio in vrbe Roma duplex eſt.*
2 *Officiũ ſanctæ Inquiſitionis anno 1260. à Franciſcanis Romæ adminiſtrabatur.*
3 *Literæ Alexandri quarti.*
4 *Aliæ Bullæ Alexãdri quarti referũtur.*
5 *Inquiſitionem Romæ à tempore Clementis IIII. vſq; ad tempora Pauli III. fuiſſe, nullibi conſtat.*
6 *Sigiſmundi Malateſtæ ſtatua tempore Pij II. fuit cremata.*
7 *Lutheri hereſis anno 1521. Romæ damnata eſt; eiuſq; ſtatua & libri cremati, & ſuper his Bulla Leonis X. continens eiuſdem Lutheri hereſes.*
8 *Heretici olim à ſententijs Inquiſitorum ad ſedem Apoſtolicam appellabant.*
9 *Cardinalis Caietanus Generalis Inquiſitor, anno 1263. ab Vrbano IIII. creatus eſt.*
10 *Cardinalis Latinus à Nicolao III. Generalis Inquiſitoris muneri præficitur.*
11 *Inquiſitionis actus à Guillelmo Tholoſano tempore Clementis VI. plures Romæ habiti ſunt,*

12 *Inquiſitionis dignitatem Cardinalium collegio Paulus III aggregauit.*

13 *Inquiſitores Cardinales diebus iouis ad negotia fidei coram Romano Pontifice congregantur.*

14 *Tribunal Inquiſitionis inter annum 1539. & 1542. Romæ erectum eſt.*

15 *Cardinalis quatuor, Paulus III. anno 1543. Generales Inquiſitores creauit.*

16 *Cardinales Inquiſitores anno 1553. ſex fuerunt Romæ.*

17 *Cardinalis Michael Guislerius à Paulo quarto primarius Inquiſitor creatur.*

18 *Cardinali Guislerio plures Illuſtriſſimi Cardinales Inquiſit ores adiuncti ſunt.*

19 *Cardinalium Inquiſitorũ numerum Pius V. ad quaternarium redaxit.*

20 *Seditio contra ſanctum Inquiſitionis Officium anno 1559. orta eſt Romæ.*

21 *Cardinales Inquiſitores ſex fuerunt Romæ tempore Gregorij XIII.*

22 *Cardinales Inquiſitores octo fuerunt Romæ tempore Sixti quinti, vbi de confirmatione priuilegiorum Sancti Officij.*

23 *Cardinales Inquiſitores decem fuerunt tempore Clementis octaui.*

24 *Commiſſarius Generalis & Aſſeſſorum officia, quo tempore conſtituta ſint, & eorum qui in hunc vſq; diem fuerunt, nomenclatura.*

SVPERIORI Titulo explicuimus qua in Prouincia, quo tempore, & à quo Summo Pontifice prima Inquiſitionis fundaměta iacta fuerint, nunc de eius in plures Prouincias progreſſu ac propagatione ſubijciemus, quæ res quanto ſcitu eſt dignior, tanto nobis ad ſcribendum difficilior redditur, cum in hoc argumento nemo elaborauerit; Hiſtorici autem in paucis locis eius fecerint mentionem, eamque conciſam ac breuem. Principio igitur de Sanctæ Inquiſitionis origine in alma Vrbe nobis inſtituendus eſt ſermo; quod in ea Summi Pontificis ſedes ſit, à quo tanquam à fonte in omnes mundi angulos dimanauerit
1 Inquiſitio.

In hac igitur † auguſtiſsima vrbe duę ſunt Inquiſitionis formæ, alia particularis, ſicut in alijs Prouincijs, cum de quolibet crimine ex officio inqui-
2 ritur, alia generalis de qua nobis dicẽdum eſt. Anno † etenim 1260. Romæ ſanctæ Inquiſitionis officiũ, quod ex Franciſcana familia fratres adminiſtrabãt, ex Apoſtolicis quibuſdam literis Alexãdri 4. datis Anagnię Idib. Nouembris, Anno 1258. Pontificatus eius anno quarto fuiſſe conſtat, quas in hunc locum tranſcribere placuit.

3 Alexander † Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filijs Fratribus ordinis Fratrum Minorum Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in adminiſtratione ſancti Franciſci præſentibus, & futuris. Salutem, & Apoſtolicam benedictionem. Ex parte veſtra fuit propoſitum coram nobis, quod nonnulli de partibus, vbi vobis contra hæreticos Inquiſitionis officium eſt commiſſum in mortis articulo cõſtituti, ſalutis remedium abhorrentes, conſolatos hæreticos ad ſe introduci faciunt, & ab eis per impoſitionem manus deſolationis ſuæ conſolationem accipiunt, ſecundùm peſsimam conſuetudinem eorumdem. Sed filij & hæredes ſic decedentium propter hoc exhæredari timentes, ac volentes ob id eorum malitiam excuſari, proponunt ſe velle probare per teſtes, quod iidem, quando recipiebant conſolationem huiuſmodi loquelam amiſe-

amiſerant, & erant alienati à mente, cum moris ſit apud eos (vt dicitur) quod nullum taliter conſolentur, qui non ſit ſanæ mentis, & memoriã habeat ordinatam. Quare nos conſulere voluiſtis, vtrum debeãt tales probationes admitti. Nos igitur conſultationi veſtræ taliter reſpondemus, vt, ſi legitimè conſtiterit, quod prædicti dum ſanæ mentis eſſent, petierint hæreticos Conſolatorẽs, ſicque viam fuerint vniuerſæ carnis ingreſsi, licet conſolationem huiuſmodi, imò veriùs deſolationem, non ſanæ mentis effecti vel poſt perditam iam loquelam ſuſcepiſſe dicantur, nulla ſuper hoc probatio admittatur, cum in nullo ſic decedentes debeant propter ea releuari. In dubio verò admitti poterit: non tamen vxores filij ſeu familiares, aut de ſuis aliqui ad hoc probandum recipiantur in teſtimonium, ſed alij teſtes idonei, & ſpecialiter fidei zelatores, cum contra tales ſit non modicum præſumendum: ſitque in talibus propter fidei priuilegium, cum multa cautela, ſummaque diligentia præ cæteris negotijs procedendum. Datum Anagniæ Idib. Nouembris, 1258. Pontificatus noſtri anno quarto.

4 Extant etiam aliæ Bullæ † eiuſdem Pontificis editæ anno Domini. 1258. incipientes. [Cum hora iam vndecima] & eiuſdem anni alia quæ incipit [Primus igitur,] & alia quæ incipit [Ex parte veſtra] eiuſdem anni, & alia quæ incipit: [Firmiſsimè teneat veſtra prudentia] edita anno Domini 1259. cum alijs cõgeſtis per Franc. Pegna in Bullario poſt Directorium Inquiſitor. pag. 28. & ſequentibus.

5 Hæc itaque † Romæ inſtituta Inquiſitio non multo tempore, vt credimus, extitit. Nam Clemẽs IIII. illas commemorans regiones, in quibus inquirendi poteſtatem fratres illi acceperant, nuſquam Romæ meminit. Ex multis etiam hiſtorijs cõprobatur in ſupplicijs quæ de hæreticis in ea vrbe vſq; ad tempora Pauli III. ſumpta ſunt, nullos Inquiſitores interfuiſſe: prout conſtat ex ſententia

6 quæ † tempore Pij II. Pontificis Maximi contra Sigiſmundum Malateſtam fuit executioni mandata: cuius ſtatua ad fores Diui Petri igni tradita eſt. Illo etiam tempore quo fedifragus ille peſtilens Martinus Lutherus, verè Lutherus (de quo Vincent. Beluacenſ. Spec. doctri. lib. 17. cap. 93.) ſuarum ſceleſtiſsimarum hæreſum virus

7 mundo effudit, Leonis Decimi † Pontificis Maximi iuſſu ac autoritate, Aſculenſis Epiſcopus, eo tẽpore Rotæ auditor, & Syluester Prierius ſacri Palatij Magiſter eius impudentiſsimi hominis citati, ac non comparentis, falſam doctrinam in foro Nagonio condemnarunt, prid. Idus Iunij anno ſalutis 1521. eiuſque ſtatua ac libri, poſt ſententiam quæ à Magiſtro Fratre Cypriano ordinis Prædicatorum ac in gymnaſio Sapientię Theologiæ profeſſore prolata fuit, incẽſa, ac concremata ſunt; nec tamen in eo actu Inquiſitorem aliquem interueniſſe legimus.

Cæterùm notandum eſt anno Domini. 1520. editã & publicatam fuiſſe Bullam Apoſtolicam Leonis Papæ X. contra errores ipſius impij Lutheri & ſequacium, quam nos ex volumine Conciliorum pag. 700. ex editione Colonien. ann. 1567. decerpi & imprimi curauimus, qua ſpeciatim Lutheri hæreſes deſcribũtur, vt quiſque caueat ne illas incurrat. Inuenies etiam vanã eiuſdem ad futurum Concilium prouocationem & prohibitionem prædicandi, sui per publica inſtrumẽta reuocare errores pręcipitur ac etiam omnia Lutheri opera prohibentur, & decernitur mandatum

de eo capiendo & complicibus ſuis, & Pontifici conſignandis, & tandem Lutherum hæreticum publicari. Eſt autem Bulla huiuſmodi.

BVLLA APOSTOLICA LEONIS PAPÆ X.

Contra errores Martini Lutheri & ſequacium.

Leo Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

EXVRGE Domine & iudica cauſam tuam, memor eſto improperiorum tuorum, eorum quæ ab inſipientibus fiunt tota die: inclina aurem tuã ad preces noſtras, quoniam ſurrexerũt vulpes quærentes demoliri vineam, cuius tu torcular calcaſti ſolus, & aſcenſurus ad patrem, eius curam, regimen, & adminiſtrationem Petro tamquam capiti, & tuo Vicario, eiuſque ſucceſſoribus inſtar triumphantis Eccleſiæ commiſiſti. Exterminare nititur eam aper de ſylua, & ſingularis ferus depaſcitur eam. Exurge Petre, & pro paſtorali cura præfata tibi (vt præfertur) diuinitus demandata, intende in cauſam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, matris omnium Eccleſiarum, ac fidei magiſtræ, quam tu, iubente Deo, tuo ſanguine conſecraſti: contra quam, ſicut tu præmonere dignatus es, inſurgunt magiſtri mendaces, introducentes ſectas perditionis, ſibi celerem interitum ſuperducentes: quorum lingua ignis eſt, inquietum malum, plena veneno mortifero: qui zelũ amarum habentes & contentiones in cordibus ſuis, gloriantur, & mendaces ſunt aduerſus veritatem. Exurge tu quoque, quæſumus Paule, qui eam tua doctrina ac pari martyrio illuminaſti atque illuſtraſti. Iam enim ſurgit nouus Porphyrius, quia ſicut ille olim ſanctos Apoſtolos iniuſtè momordit, ita hic ſanctos Põtifices prædeceſſores noſtros cõtra tuam doctrinam eos non obſecrando, ſed increpando, mordere, lacerare, ac vbi cauſæ ſuæ diffidit, ad conuicia accedere non veretur more hæreticorum, quorũ (vt inquit Hieronymus) vltimum præſidium eſt, vt cum conſpiciant cauſas ſuas damnatum iri, incipiant virus ſerpentis lingua diffundere: & cum ſe victos conſpiciant, ad contumelias proſilire. Nam licet hæreſes eſſe, ad exercitationem fidelium tu dixeris oportere; eas tamen, ne incrementum accipiãt, néve vulpeculæ coaleſcant, in ipſo ortu, te intercedente & adiuuante, extingui neceſſe eſt. Exurgat denique omnis ſanctorum, ac reliqua vniuerſalis Eccleſia, cuius vera ſacrarum literarum interpretatione poſthabita, quidam, quorum mentem pater mẽdacij excæcauit, ex veteri hæreticorum inſtituto, apud ſemetipſos ſapiente, ſcripturas eaſdem aliter quàm Spiritus ſanctus flagitet, proprio dumtaxat ſenſu, ambitionis, auræque popularis cauſa, teſte Apoſtolo, interpretantur, imò verò torquent & adulterant: ita vt iuxta Hieronymum, iam non ſit Euangelium Chriſti, ſed hominis, aut quod peius eſt, diaboli. Exurgat, inquam, præfata Eccleſia ſancta Dei, & vna cum beatiſsimis Apoſtolis præfatis apud Deum omnipotentem intercedat, vt purgatis ouium ſuarum erroribus, eliminatiſque à fidelium finibus hæreſibus vniuerſis, Eccleſiæ ſuæ ſanctæ pacem & vnitatem conſeruare dignetur. Dudũ ſi quidem, quod præ animi anguſtia & mœrore exprimere vix poſſumus, fide dignorum relatu ac

fama publica referente, ad noſtrum peruenit auditum: imò verò, proh dolor oculis noſtris vidimus ac legimus multos & varios errores, quoſdam videlicet iam per concilia ac prędeceſſorum noſtrorum cōſtitutiones damnatos, hæreſim etiam Græcorum, & Bohemicam expreſſè continentes; alios verò reſpectiuè vel hæreticos, vel falſos, vel ſcandaloſos, vel piarum aurium offenſiuos, vel ſimplicium mentium ſeductiuos à falſis fidei cultoribus, qui per ſuperbam curioſitatem mundi gloriam cupientes, cōtra Apoſtoli doctrinam plus ſapere volunt, quàm oporteat: quorum garrulitas (vt inquit Hieron.) ſine ſcripturarum autoritate non haberet fidem, niſi viderētur peruerſam doctrinam etiam diuinis teſtimonijs (malè tamen interpretatis) roborare. A quorum oculis Dei timor receſsit, humani generis hoſte ſuggerente, nouiter ſuſcitatos, & nuper apud quoſdam leuiores in inclyta natione Germanica ſeminatos. Quod eò magis dolemus ibi eueniſſe, quòd eandem nationem & nos, & prædeceſſores noſtri, in viſceribus ſemper geſſerimus charitatis. Nam poſt tranſlatum ex Græcis à Romana Eccleſia in eoſdem Germanos imperium, iidem prædeceſſores noſtri & nos, eiuſdem Eccleſiæ aduocatos, defenſoreſq; ex eis ſemper accepimus; quos quidem Germanos, Catholicæ veritatis verè germanos, conſtat hæreſum acerrimos oppugnatores ſemper fuiſſe; cuius rei teſtes ſunt laudabiles illæ conſtitutiones Germanorum Imperatorum pro libertate Eccleſiæ; proque expellēdis exterminandiſque ex omni Germania hæreticis, ſub grauiſsimis pœnis etiam amiſsionis terrarum & dominiorum, contra receptatores vel non expellentes olim editæ; & à noſtris prædeceſſoribus confirmatæ: quæ ſi hodie ſeruarentur, & nos & ipſi vtiq; hac moleſtia careremus. Teſtis eſt in Concilio Conſtantien. Huſsitarum, ac Vvicleſiſtarum; nec non Hieronymi Pragen. damnata ac punita perfidia. Teſtis eſt toties contra Bohemos Germanorum ſanguis effuſus. Teſtis denique eſt prædictorum errorum ſeu multorum ex eis per Colonien. & Louanien. Vniuerſitates, vt pote agri Dominici piiſsimas religioſiſsimaſque cultrices, non minus docta quàm vera ac ſancta confutatio, reprobatio, & damnatio. Multa quoque alia allegare poſſemus, quę ne hiſtoriam texere videamur prætermittenda cenſuimus. Pro paſtoralis igitur officij diuina gratia nobis iniuncti cura, quam gerimus, prædictorum errorum virus peſtiferum vlterius tolerare ſeu diſsimulare, ſine Chriſtianæ religionis nota, atq; orthodoxæ fidei iniuria, nullo modo poſſumus. Eorum autem errorum aliquos præſentibus duximus inſerendos, quorum tenor ſequitur, & eſt talis.

Hæretica ſententia eſt, ſed vſitata, Sacramenta nouæ legis iuſtificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

In puero poſt baptiſmum negare remanens peccatum, eſt Paulum & Chriſtum ſimul conculcare.

Fomes peccati, etiam ſi nullum adſit actuale peccatum, moratur exeuntē à corpore animā ab ingreſſu cœli.

Imperfecta charitas morituri, fert ſecum neceſſariò magnum timorem, qui ſe ſolo ſatis eſt facere pœnam Purgatorij, & impedit introitum regni.

Tres eſſe partes pœnitentiæ, contritionem, confeſsionem & ſatisfactionem, non eſt fundatum in ſacra ſcriptura, nec in antiquis ſanctis Chriſtianis doctoribus.

Contritio quę paratur per diſcuſsionem, collectionem, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animę ſuę ponde-

ponderãdo peccatorum grauitatem, multitudinem, fœditatem, amiſsionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquiſitionem, hęc contritio facit hypocritam, imò magis peccatorem.

Veriſsimum eſt prouerbium, & omnium doctrina de contritionibus huc uſque data præſtantius, de cætero non facere, ſumma pœnitentia: optima pœnitentia, noua vita.

Nullo modò præſumas confiteri peccata venialia, ſed nec omnia mortalia, quia impoſsibile eſt, vt omnia mortalia cognoſcas. Vnde in primitiua Eccleſia ſolum manifeſta mortalia confitebantur.

Dum volumus omnia purè confiteri, nihil aliud facimus, quàm quòd miſericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoſcendum.

Peccata non ſunt vlli remiſſa, niſi remittente ſacerdote, credat ſibi remitti: imò peccatum maneret, niſi remiſſum crederet: nõ enim ſufficit remiſsio peccati, & gratiæ donatio, ſed oportet etiam credere eſſe remiſſum.

Nullo modo confidas abſolui propter tuam contritionem, ſed propter verbum Chriſti. [Quodcumq; ſolueris, &c.] Hic, inquam, confide, ſi ſacerdotis obtinueris abſolutionem, & crede fortiter te abſolutũ, & abſolutus verè eris, quidquid ſit de cõtritione.

Si per impoſsibile confeſſus non eſſet cõtritus, aut ſacerdos non ſeriò, ſed ioco abſolueret, ſi tamen credat ſe abſolutum, veriſsimè eſt abſolutus.

In ſacramento pœnitentiæ ac remiſsione culpæ, non plus facit Papa aut Epiſcopus, quàm infimus ſacerdos, imò vbi non eſt ſacerdos, æquè tantùm quilibet Chriſtianus, etiam ſi mulier aut puer eſſet.

Nullus debet ſacerdoti reſpõdere ſe eſſe contritũ, nec ſacerdos requirere.

Magnus eſt error eorum qui ad ſacramenta Euchariſtiæ accedũt, huic innixi, quòd ſint confeſsi, quòd non ſint ſibi conſcij alicuius peccati mortalis, quod præmiſerint orationes ſuas & præparatoria, omnes illi ad iudicium ſibi manducant & bibunt: ſed ſi credant & confidant ſe gratiam ibi conſecuturos, hæc ſola fides facit eos puros & dignos.

Conſultum videtur, quòd Eccleſia in communi Cõcilio ſtatueret laicos ſub vtraq; ſpecie cõmunicandos, nec Bohemi communicantes ſub vtraq; ſpecie ſunt hæretici, ſed ſciſmatici.

Theſauri Eccleſiæ, vnde Papa dat Indulgentias, non ſunt merita Chriſti & Sanctorum.

Indulgentiæ ſũt piæ fraudes fidelium, & remiſsiones bonorũ operum, & ſunt de numero eorũ quę licent, & nõ de numero eorũ quæ expediunt.

Indulgentiæ his qui veraciter eas conſequuntur, non valent ad remiſsionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud diuinam iuſtitiam.

Seducuntur credentes indulgẽtias eſſe ſalutares, & ad fructum ſpiritus vtiles.

Indulgentiæ neceſſariæ non ſolùm publicis criminibus, & propriè conceduntur duris ſolummodò & impatientibus.

Sex generibus hominum indulgentiæ nec ſunt neceſſariæ, nec vtiles: videlicet mortuis ſeu morituris, infirmis, legitimè impeditis, his qui non commiſerunt crimina, his qui crimina commiſerunt ſed non publica, his qui meliora operentur.

Excommunicationes ſunt tantùm externæ pœnæ, nec priuãt hominem communibus ſpiritualibus Eccleſiæ orationibus.

Docẽdi ſunt Chriſtiani plus diligere excommunicationẽ, quàm timere.

Romanus Pontifex Petri ſucceſſor, non eſt Chriſti Vicarius ſuper omnes totius mundi Eccleſias ab ipſo Chriſto in B. Petro inſtitutus.

Verbum Chriſti ad Petrum. Quodcunque ſolueris ſuper terram,&c.extenditur dumtaxat ad ligata ab ipſo Petro.

Certum eſt in manu Eccleſiæ aut Papæ prorſus non eſſe, ſtatuere articulos fidei,imò nec leges morum ſeu bonorum operum.

Si Papa cũ magna parte Eccleſię ſic vel ſic ſentiret,nec etiam erraret: adhuc non eſt peccatũ aut hæreſis cõtrarium ſentire,præſertim in re non neceſſaria ad ſalutem, donec fuerit per Concilium vniuerſale alterum reprobatum,alterum approbatum.

Via nobis facta eſt enarrandi autoritatem Conciliorum, & liberè cõtradicendi eorum geſtis, & iudicandi eorum decreta, & confidenter confitendi,quidquid verum videtur, ſiue probatum fuerit, ſiue reprobatum à quocunque concilio.

Aliqui articuli Ioannis Huſz condemnati in concilio Cõſtantien.ſunt Chriſtianiſsimi,veriſsimi,& Euangelici, quos nec Vniuerſalis Eccleſia poſſet damnare.

In omni opere bono iuſtus peccat.

Opus bonum optimè factum, eſt veniale peccatum.

Hæreticos comburi,eſt contra voluntatem ſpiritus.

Præliari aduerſus Turcas,eſt repugnare Deo, viſitanti iniquitates noſtras per illos.

Nemo eſt certus, ſe non ſemper peccare mortaliter propter occultiſſimum ſuperbiæ vitium.

Liberum arbitrium poſt peccatum, eſt res de ſolo titulo: & dum facit quod in ſe eſt,peccat mortaliter.

Purgatorium non poteſt probari ex ſacra ſcriptura,quæ ſit in Canone.

Animæ in Purgatorio non ſunt ſecuræ de eorum ſalute,ſaltem omnes: nec probatum eſt vllis aut rationibus aut ſcripturis,ipſas eſſe extra ſtatum merendi, aut augendæ charitatis.

Animæ in Purgatorio peccant ſine intermiſsione, quamdiu quærunt requiem,& horrent pœnas.

Animæ ex Purgatorio liberatæ ſuffragijs viuentium, minus beantur, quam ſi per ſe ſatisfeciſſent.

Prælati Eccleſiaſtici & Principes ſæculares non malefacerẽt, ſi omnes ſaccos mendicitatis delerent.

Qui quidem errores reſpectiuè, quàm ſint peſtiferi, quàm pernicioſi, quàm ſcandaloſi,quàm piarum & ſimplicium mẽtium ſeductiui, quàm deniq; ſint contra omnem charitatem, ac S. R. E. matris omnium fidelium, & magiſtræ fidei reuerentiam,atque neruum Eccleſiaſticę diſciplinę,obedientiã ſcilicet, quæ fons eſt & origo omnium virtutum, ſine qua facile vnuſquiſque infidelis eſſe conuincitur,nemo ſanæ mentis ignorat. Nos igitur in præmiſsis, vt pote grauiſsimis,propenſius(vt decet) procedere, nec non huiuſmodi peſti, morboque canceroſo,ne in agro Dominico tanquam vepris nociua vlterius ſerpat, viam præcludere cupientes, habita ſuper prædictis erroribus & eorum ſingulis diligenti trutinatione,diſcuſſione,ac diſtricto examine, maturaq; deliberatione,omnibuſque ritè penſatis ac ſæpius ventilatis cum venerabilibus fratribus noſtris Sanctę Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus,ac regularium ordinum Prioribus ſeu miniſtris generalibus,pluribuſque alijs ſacræ Theologiæ, necnon vtriuſq; iuris profeſſoribus ſiue magiſtris,& quidem peritiſsimis: reperimus eoſdem errores reſpectiuè (vt præfertur) aut articulos non eſſe catholicos, nec tamquam tales eſſe dogmatizandos, ſed contra Eccleſiæ Catholicæ doctrinam ſiue traditionem, atq; ab ea veram diuinarum ſcripturarum receptam interpretationem, cuius autoritati ita acquieſcendum cenſuit Auguſtinus,vt dixerit ſe Euangelio non

H 5 fuiſſe

fuiſſe crediturũ, niſi Eccleſiæ Catholicæ interueniſſet autoritas. Nam ex eiſdem erroribus, vel eorum aliquo vel aliquibus palam ſequitur, eãdem Eccleſiam, quę Spiritu ſancto regitur, errare & ſemper erraſſe. Quod eſt vtique contra illud, quod Chriſtus diſcipulis ſuis in Aſcenſione ſua (vt in ſancto Euãgelio Matthęi legitur) promiſit, dicẽs: [Ego vobiſcum ſum vſq; ad conſummationem ſæculi.] Necnõ contra ſanctorum Patrum determinationes, Conciliorum quoq; & ſummorum Pontificum expreſſas ordinationes ſeu Canones, quibus non obtemperaſſe, omnium hæreſium & ſciſmatum, teſte Cypriano, fomes & cauſa ſemper fuit. De eorumdem itaque venerabilium fratrũ noſtrorum conſilio & aſſenſu, ac omnium & ſingulorum prædictorũ matura deliberatione prędicta autoritate omnipotentis Dei, & beatorũ Apoſtolorum Petri, & Pauli, & noſtra, præfatos omnes & ſingulos articulos ſeu errores, tanquam (vt præmittitur) reſpectiuè hæreticos, aut ſcandoloſos, aut falſos, aut piarum aurium offenſiuos, vel ſimplicium mentium ſeductiuos, & veritati Catholicæ obuiantes, damnamus, reprobamus, atq; omnino reijcimus, ac pro damnatis, reprobatis & reiectis, ab omnibus vtriuſq; ſexus Chriſti fidelibus haberi debere harum ſerie decernimus & declaramus: inhibentes in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub maioris excommunicationis latæ ſententiæ: necnon quo ad Eccleſiaſticas & regulares perſonas, Epiſcopalium omnium etiam Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Eccleſiarum, Monaſteriorum quoque & Prioratuum etiam Conuentualium, & quarumcunque dignitatum, aut beneficiorum eccleſiaſticorum, ſæcularium aut quorumuis ordinum regularium priuationis, & inhabilitatis ad illa, & alia in poſterum obtinenda: quo verò ad Conuentus, capitula, ſeu domos aut pia loca ſæcularium vel regulariũ, etiam Mendicantium, necnon Vniuerſitatis etiam ſtudiorum generaliũ, quorumcumque priuilegiorum indultorum à ſede Apoſtolica vel eius Legatis, aut aliàs quomodolibet habitorum vel obtentorum, cuiuſcumq; tenoris exiſtant: necnon nominis & poteſtatis ſtudium generale tenẽdi, legendi, ac interpretandi quaſuis ſcientias & facultates, & inhabilitatis ad illa & alia in poſterum obtinenda: Prædicationis quoq; officij, ac amiſsionis ſtudij generalis, & omnium priuilegiorum eiuſdem. Quo verò ad ſęculares eiuſdem excommunicationis, nec non amiſsionis cuiuſcumq; emphyteuſis, ſeu quorumcumque feudorum, tam à Romana Eccleſia, quàm aliàs quomodolibet obtentorũ, ac etiam inhabilitatis ad illa & alia in poſterum obtinenda. Nec nõ quo ad omnes & ſingulos ſuperiùs nominatos, inhibitionis Eccleſiaſticæ ſepulturæ, inhabilitatiſq; ad omnes & ſingulos actus legitimos, infamiæ ac diffidationis, & criminis læſæ maieſtatis, & hæreticorum, & fautorum eorundem in iure expreſsis pœnis; eo ipſo & abſque vlteriori declaratione per omnes & ſingulos ſupradictos, ſi (quod abſit) contrafecerint, incurrẽdis. A quibus vigore cuiuſcumq; facultatis & clauſularum etiam in confeſsionalibus quibuſuis perſonis, ſub quibuſuis verborum formis contẽtarum, niſi à Ro. Pont. vel alio ab eo ad id in ſpecie facultatem habente, præterquam in mortis articulo conſtituti, abſolui nequeant. Omnibus & ſingulis vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus, tam laicis quàm clericis, ſæcularibus & quorumuis ordinum regularibus, & alijs quibuſcunque perſonis, cuiuſcunq; ſtatus, gradus, vel conditionis exiſtant, & quacunque Eccleſiaſtica vel mundana

dana præfulgeant dignitate; etiam S.R.E. Cardinalibus, Patriarchis, primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Collegiatarum ac inferiorũ Eccleſiarum Prælatis, Clericis, alijſque perſonis Eccleſiaſticis, ſecularibus & quorumuis ordinum etiam Mendicantiũ regularibus, Abbatis, Prioribus, vel Miniſtris generalibus vel particularibus, Fratribus ſeu religioſis, exemptis & non exẽptis: Studiorũ quoq; Vniuerſitatibus ſæcularibus, & quorumuis Ordinum etiam Mendicantium regularibus: necnon Regibus, Imperatoris Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Conductoribus, Domicellis, omnibuſq; Officialibus, Iudicibus, Notarijs, Eccleſiaſticis & ſæcularibus, Communitatibus, Vniuerſitatibus, Potentatibus, Ciuitatibus, Caſtris, Terris, & locis, ſeu eorum vel earum ciuibus, habitatoribus & incolis; ac quibuſuis alijs perſonis Eccleſiaſticis vel regularibus (vt præfertur) per vniuerſum orbem, vbicunque præſertim in Alemania exiſtentibus, vel pro tempore futuris, ne præfatos errores, aut eorum aliquos, peruerſamque doctrinam huiuſmodi aſſerere, affirmare, defendere, prædicare, aut illi quomodolibet, publicè vel occultè, quouis quæſito ingenio vel colore, tacitè vel expreſsè fauere præſumant.

Inſuper quia errores præfati & plures alij continẽtur in libellis ſeu ſcriptis cuiuſdam Martini Lutheri, dictos libellos & omnia dicti Martini ſcripta ſeu prædicationes, in Latino vel quocunque alio idiomate reperiantur, in quibus dicti errores ſeu eorum aliquis continentur, ſimiliter damnamus, reprobamus, atque omnino reijcimus, & pro omnino damnatis, reprobatis, ac reiectis (vt præfertur) haberi volumus: mandantes in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœnis prædictis eo ipſo incurrendis, omnibus & ſingulis vtriuſq; ſexus Chriſtifidelibus ſuperiùs nominatis, ne huiuſmodi ſcripta, libellos, prædicationes ſeu ſchedulas, vel in eis contenta capitula, errores aut articulos ſupradictos continentia legere, aſſerere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, ſiue defendere, per ſe vel alium ſeu alios directè vel indirectè, tacitè vel expreſſe, publicè vel occultè, aut in domibus ſuis ſiue alijs publicis vel priuatis locis tenere quoquo modo præſumant: quinimò illa ſtatim poſt harum publicationem vbicunque fuerint, per ordinarios & alios ſupradictos diligenter quæſita, publicè & ſolenniter in præſentia cleri & populi, ſub omnibus & ſingulis ſupradictis pœnis, comburant.

Quod verò ad ipſum Martinum attinet, bone Deus, quid prætermiſimus, quid non fecimus, quid paternæ charitatis omiſimus, vt eum ab huiuſmodi erroribus reuocaremus? Poſtquam enim ipſum citauimus, mitiùs cum eo procedere volentes, illum inuitauimus, atq; tam per diuerſos tractatus cum legato noſtro habitos, quàm per literas noſtras hortati fuimus, vt à prædictis erroribus diſcederet, aut ad nos oblato etiam ſaluo-conductu & pecunia ad iter neceſſaria, ſine metu ſeu timore aliquo, quem perfecta charitas foras mittere debuit, veniret, ac Saluatoris noſtri Apoſtolique Pauli exemplo, non in occulto, ſed palàm & in facie loqueretur. Quod ſi feciſſet, pro certo (vt arbitramur) ad cor reuerſus, errores ſuos cognouiſſet: nec in Rom curia, quã tantopere vanis maleuolorum rumoribus pluſquàm

oportuit tribuendo, vituperat, tot reperiſſet errata: docuiſſemuſque eum luce clarius, ſanctos Rom. Pontifices prædeceſſores noſtros, quos præter omnem modeſtiam iniurioſe lacerat, in ſuis Canonibus ſeu conſtitutionibus, quas mordere nititur, nunquam erraſſe: quia iuxta Prophetam, nec in Galaad reſina, nec medicus deeſt. Sed obaudiuit ſemper, & prædicta citatione, omnibuſq; & ſingulis ſupradictis ſpretis, venire contempſit, ac vſque in præſentem diem contumax atque animo indurato cẽſuras vltra annum ſuſtinuit: & quod deterius eſt, addẽs mala malis, de citatione huiuſmodi notitiam habens, in vocem temerariæ appellationis prorupit, ad futurũ Concilium, contra Conſtitutionem Pij II. ac Iulij II. prædeceſſorum noſtrorum, qua cauetur taliter appellantes hæreticorum pœna plectendos (Fruſtra etiam Concilij auxilium implorauit, qui illi ſe non credere palàm profitetur) ita vt contra ipſum, tamquam de fide notoriè ſuſpectum, imò verè hæreticum, abſque vlteriori citatione vel mora, ad condemnationem & damnationem eius, tamquam hæretici, ac ad omnium & ſingularum ſupraſcriptarum pœnarum & cenſurarum ſeueritatem procedere poſſemus. Nihilominus de eorundem fratrum noſtrorum cõſilio, omnipotentis Dei imitantes clementiam, qui non vult mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur & viuat: omnium iniuriarum hactenùs nobis Apoſtolicæ ſedi illatarum obliti, omni qua poſſumus pietate vti decreuimus, & quantum in nobis eſt, agere, vt propoſita mãſuetudinis via ad cor reuertatur, & à prædictis recedat erroribus, vt ipſum tanquã filium illum prodigum ad gremium Eccleſiæ reuertentem, benignè recipiamus. Ipſum igitur Martinum, & quoſcunque ei adhærentes, eiuſque receptatores & fautores, per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, & per aſperſionem ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quo & per quem humani generis redemptio & ſanctę matris Eccleſiæ ædificatio facta eſt, ex toto corde hortamur, & obſecramus, vt ipſius Eccleſiæ pacem, vnitatem & veritatem, pro qua ipſe Saluator tam inſtãter orauit ad patrem, turbare deſiſtant, & à prædictis tam pernicioſis erroribus prorſus abſtineant: inuenturi apud nos, ſi effectualiter paruerint, & paruiſſe per legitima documenta nos certificauerint, paternæ charitatis affectum, & apertum manſuetudinis & clementiæ fontem.

Inhibentes nihilominus eidẽ Martino ex nunc, vt interim ab omni prędicatione ſeu prædicationis officio omnino deſiſtat. Alioquin, vt ipſum Martinum, ſi fortè iuſtitiæ & virtutis amor à peccato non retrahat, indulgentiæque ſpes ad pœnitentiam non reducat, pœnarum terror coerceat diſciplinæ, eundem Martinum, eiuſq; adhærentes, complices, fautores, & receptatores tenore præſentium requirimus & monemus, in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub prædictis omnibus & ſingulis pœnis, eo ipſo incurrendis, diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus infrà ſexaginta dies, quorum viginti pro primo, viginti pro ſecundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino aſsignamus, ab affixione præſentium in locis infraſcriptis, immediatè ſequentes numerandos, ipſe Martinus, complicẽs, fautores, adhærentes, & receptatores prædicti, à præfatis erroribus, eorumque prædicatione ac publicatione & aſſertione, defenſione quoque, & librorum ſeu ſcripturarum editione ſuper eiſdem ſiue eorum aliquo omni-

no

no deſiſtant, libroſque ac ſcripturas omnes & ſingulas, præfatos errores ſeu eorum aliquos quomodolibet cõtinentes, comburant, vel comburi faciant. Ipſe etiam Martinus errores & aſſertiones huiuſmodi omnino reuocet, ac de reuocatione huiuſmodi per publica documẽta in forma iuris valida, in manibus duorum Prælatorum conſignata, ad nos infrà alios ſimiles ſexaginta dies tranſmittenda, vel per ipſummet (ſi ad nos venire voluerit, quod magis placeret) cum præfato pleniſsimo ſaluo-conductu, quem ex tunc concedimus, deferenda, nos certiores efficiat; vt de eius vera obedientia nullus dubitationis ſcrupulus valeat remanere. Aliàs ſi (quod abſit) Martinus præfatus, complices, fautores, adhærentes, & receptatores prędicti ſecus egerint, ſeu præmiſſa omnia & ſingula infra terminum prædictum cum effectu nõ adimpleuerint, Apoſtoli imitãtes doctrinam, qui hæreticum hominem, poſt primam & ſecundam correptionem, vitandum docuit, ex nunc prout ex tũc, & è conuerſo, eundem Martinum, complices, adhærẽtes, fautores, & receptatores præfatos, & eorũ quemlibet, tanquam aridos palmites in Chriſto non manentes, ſed doctrinam contrariam Catholicæ fidei inimicam, ſiue ſcandaloſam, ſeu damnatam, in non modicam offenſam diuinæ maieſtatis, ac vniuerſalis Eccleſię & fidei Catholicæ detrimentum & ſcandalum dogmatizantes & prædicantes, claues quoque Eccleſiæ vilipendentes, notorios & pertinaces hereticos eadẽ autoritate fuiſſe & eſſe declarantes, eoſdem vt tales, harum ſerie condemnamus, & eos pro talibus haberi ab omnibus vtriuſque ſexus Chriſtifidelibus ſupradictis volumus & mandamus. Eoſq; omnes & ſingulos omnibus ſupradictis & alijs contra tales à iure inflictis pœnis, præſentium tenore ſubijcimus, & eiſdem irretitos fuiſſe & eſſe decernimus & declaramus.

Inhibemus præterea ſub omnibus & ſingulis præmiſsis pœnis, eo ipſo incurrendis, omnibus & ſingulis Chriſtifidelibus ſuperius nominatis, ne ſcripta etiam præfatos errores non continentia, ab eodem Martino quomodolibet condita vel edita, aut condenda vel edenda, ſeu eorum aliqua, tanquam ab homine orthodoxæ fidei inimico, atq; ideo vehementer ſuſpecta; & vt eius memoria omnino deleatur de Chriſtifidelium conſortio, legere, aſſerere, prædicare, laudare, imprimere, publicare ſiue defendere per ſe vel alium ſeu alios, directè vel indirectè, tacitè vel expreſsè, publicè vel occultè, ſeu in domibus ſuis ſiue alijs locis, publicis vel priuatis, tenere quoquo modo præſumant: quinimò illa comburant, vt præfertur. Monemus inſuper omnes & ſingulos Chriſtifideles ſupradictos, ſub eadem excommunicationis latæ ſententiæ pœna, vt hæreticos prædictos declaratos & condemnatos, mandatis noſtris nõ obtemperantes, poſt lapſum termini ſupradicti euitent, & quantum in eis eſt, euitari faciant, nec cum eiſdem vel eorum aliquo commercium aut aliquam conuerſationem ſeu communionem habeant, nec eis neceſſaria miniſtrent. Ad maiorem præterea dicti Martini, ſuorumq; cõplicum, fautorum & adhęrentiũ, ac receptatorũ prędictorum, ſic poſt lapſum termini prędicti declaratorum hęreticorum & condemnatorum confuſionem, vniuerſis & ſingulis vtriuſq; ſexus Chriſtifidelibus, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis Patriarchaliũ, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium, Collegia-

tarum; ac inferiorum Eccleſiarum Prælatis, Capitulis, alijſque perſonis Eccleſiaſticis, ſæcularibus & quorumuis ordinũ etiam Mendicãtium (præſertim eius congregationis, cuius dictus Martinus eſt profeſſus, & in qua degere vel morari dicitur) regularibus, exemptis & nõ exemptis, necnon vniuerſis & ſingulis principibus, quacunque Eccleſiaſtica vel mundana fulgentibus dignitate, Regibus, Imperatoris Electoribus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Cõductoribus, Domicellis, Communitatibus, Vniuerſitatibus, Potẽtatibus, Ciuitatibus, terris, Caſtris, & Locis, ſeu eorum habitatoribus, ciuibus & incolis, omnibuſque alijs & ſingulis ſupradictis, per vniuerſum orbem, præſertim in eadem Alemania conſtitutis. Mandamus, quatenus ſub prędictis omnibus & ſingulis pœnis, ipſi vel eorum quilibet, præfatum Martinum, complices, adhærentes, receptantes, & fautores perſonaliter capiant, & captos ad noſtram inſtantiam retineant, & ad nos mittant: reportaturi pro tam bono opere à nobis & ſede Apoſtolica remunerationem, præmiumque condignum: vel ſaltem eos & eorum quemlibet, de Metropolitanis, Cathedralibus, Collegiatis, & alijs Eccleſijs, Domibus, Monaſterijs, Conuentibus, Ciuitatibus, Dominijs, Vniuerſitatibus, Cõmunitatibus, Caſtris, Terris ac locis reſpectiuè tam Clerici & Regulares, quàm laici omnes & ſinguli ſupradicti omnino expellant. Ciuitates vero, dominia, terras, caſtra, villas, comitatus, fortalitia, oppida, & loca quæcunque vbilibet conſiſtentia eorum & earum reſpectiuè: Metropolitanas, Cathedrales, Collegiatas & alias Eccleſias, Monaſteria, Prioratus, Domus, Cõuentus, & loca religioſa vel pia cuiuſcunque ordinis, vt præfertur, ad quæ præfatum Martinum, vel aliquem ex prædictis declinare cõtigerit, quamdiu ibi permanſerint, & triduo poſt receſſum Eccleſiaſtico ſubijcimus interdicto.

Et vt præmiſſa omnibus innoteſcant, mandamus inſuper vniuerſis Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedraliũ ac Collegiatarum Eccleſiarum Prælatis, Capitulis, alijſque perſonis Eccleſiaſticis, ſæcularibus & quorumuis ordinum ſupradictorum regularibus, Fratribus Religioſis, Monachis, exemptis & non exemptis ſupradictis, vbilibet præſertim in Alemania conſtitutis, quatenus ipſi vel eorum quilibet ſub ſimilibus cenſuris & pœnis, eo ipſo incurrendis, Martinum, omneſq; & ſingulos ſupradictos, qui elapſo termino huiuſmodi mandatis ſeu monitis noſtris nõ paruerint in eorum Eccleſijs, Dominicis & alijs feſtiuis diebus, dũ inibi maior populi multitudo ad diuina conuenerit, declaratos hæreticos & cõdẽnatos publicè nuncient, faciantq; & mandent ab alijs nunciari, & ab omnibus arctiùs euitari. Necnõ omnibus Chriſtifidelibus, vt eos euitent, pari modo ſub prædictis cenſuris & pœnis. Et præſentes literas vel earum tranſumptum ſub forma infrà ſcripta factum, in eorũ Eccleſijs, Monaſterijs, Domibus, Conuentibus, & alijs locis, legi, publicari, atq; affigi faciant. Excõmunicamus quoq; & anathematizamus omnes & ſingulos, cuiuſcunque ſtatus, gradus, conditionis, præeminentiæ, dignitatis aut excellentiæ fuerint, qui, quo minus præſentes literæ, vel earum tranſumpta, copiæ ſeu exemplaria in ſuis terris & dominijs legi, affigi & publicari poſsint, fecerint: vel quoquo modo procurauerint per ſe vel alium ſeu alios, publicè vel occultè, directè

vel

vel indirectè, tacitè vel expreſſè. Poſtremò, quia difficile foret præſentes literas ad ſingula quæque loca deferri, in quibus neceſſarium foret: volumus & Apoſtolica autoritate decernimus, quod earum tranſumptis manu publici Notarij confectis & ſubſcriptis, vel in alma vrbe impreſſis, & ſigillo alicuius Eccleſiaſtici prælati munitis, vbique ſtetur, & plena fides adhibeatur, prout originalibus literis ſtaretur & adhiberetur, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Et ne præfatus Martinus, omneſque alij ſupradicti, quos pręſentes literę quomodolibet concernunt, ignorantiam earundem literarum, & in eis contentorum omnium & ſingulorum prætendere valeant, literas ipſas in baſilicæ principis Apoſtolorum, & Cancellariæ Apoſtolicæ, nec non Cathedralium Eccleſiarum Brandeburgen. Miſnen. & Meſpergen. valuis affigi & publicari debere volumus: decernentes, quod earundem literarum publicatio ſic facta, ſupradictum Martinum omneſque alios & ſingulos prænominatos, quos literæ huiuſmodi quomodolibet concernunt, perinde arctent, ac ſi literæ ipſæ die affixionis & publicationis huiuſmodi eis perſonaliter lectæ & intimatæ forent: cum non ſit veriſimile, quòd ea quæ tam patenter fiunt, debeant apud eos incognita remanere. Non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ſeu ſi ſupradictis omnibus & ſingulis, vel eorum alicui, aut quibuſuis alijs à ſede Apoſtolica prædicta, vel ab ea poteſtatem habentibus, ſub quauis forma, etiam confeſsionali, & cum quibuſuis etiam fortiſsimis clauſulis, aut ex quauis cauſa ſeu grandi conſideratione, indultum vel conceſſum exiſtat, quod interdici ſuſpendi vel excommunicari non poſsint per literas Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales id importantes; de indulto huiuſmodi mentionem, eiuſdem indulti tenores, cauſas & formas perinde ac ſi de verbo ad verbum inſererentur, ita vt omnino tollantur, præſentibus pro expreſsis habentes.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ damnationis, reprobationis, reiectionis decreti, declarationis, inhibitionis, voluntatis, mandati, hortationis, obſecrationis, requiſitionis, monitionis, aſsignationis, conceſsionis, condemnationis, ſubiectionis, excommunicationis, & anathematizationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, milleſimo quingenteſimo viceſimo, decimoſeptimo Calendas Iulij, Pontificatus noſtri anno octauo.

Viſa. R. Milaneſius Albergatus.

8 Obſeruandum eſt olim † Inquiſitores qui fere ſemper religioſi erant ac pauperes, hæreticos potentiores non potuiſſe coërcere. Quapropter infecto negotio ſæpe Romam repetebant de cauſis grauibus Romanum Pontificem conſulturi, quo ſanè maxima conſequebantur incommoda. Nam & hæreticorum alebatur audacia ac petulantia, liberiùſq; ſuas inſanias ac latiùs diſſeminabant iudicum autoritate aſpernata, & Inquiſitores Pontificem Max. varijs grauiſsimiſq; negotijs diſtentum haud facilè conuenire poterant, ſicq; eis in Romana curia

curia diu occupatis, hæreticorum audacia impudentiùs graſſabatur. Nam ſi quando Inquiſitorum ſentētijs diffinitiuis damnarentur, audebant etiā ad Sedem Apoſtolicā appellare, quæ omnia in magnum cedebāt Eccleſiæ detrimentum. Cùm huiuſmodi prouocationes, & appellationes hæreticis prohibitæ ſint ex conſtitutione Bonifacij VIII. in cap. vt Inquiſitionis negotium. verſicul. non obſtantibus. De hæret. in 6. his verbis. [Non obſtātibus appellationib. ſeu proclamationibus prædictorū nequitiæ filiorum: cū tam ſecundùm ordinationem prædeceſſorum noſtrorum, quàm ſecundùm legem Imperialem appellationis, & proclamationis beneficium ſit hæreticis & credētibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defenſoribus interdictum.] Hoc enim remedium appellationis ad præſidium innocentiæ, non ad defenſionem iniquitatis fuit inſtitutum. cap. cum ſpeciali. §. porrò. & cap. ad noſtram. de appellationib. manifeſtum namq; eſt neminem diffinitiuè damnari niſi vel confeſſus vel legitimè conuictus fuerit: aliàs enim hoc iudicium pretraheretur in fauorem hæreticorum, & in odiū fidei, quod vtiq; dicendum non eſt: maximè cū Inquiſitores in ferendis ſententijs multo pręcedente conſilio grauiſsimorum doctorum, & matura deliberatione procedant, & idcirco non debet per iniquas calumniantium voces retractari. De qua re quamplurimi ſcripſerunt DD. Conr. Brun. lib. 4. De hęret. c. vlt. Simanc. De Cathol. inſtit. tit. 6. & in Enchirid. tit. 105. Iacob. Eſprenus in Malleo maleficar. 3. p. q. 35. Iul. Clar. in pract. crim. q. 94. Archid. Ioan. Andr. Geminian. Francus, & communiter DD. in cap. vt Inquiſitionis. De hæretic. in 6. Ioan. Rojas. De hæret. ſingul. 19. Zanchin. De hæret. cap. 29. & ibi Campegius, & alij plures quos in quſtæ. De appellation. retuli.

9 Quibus adductus † Vrbanus Papa IIII. anno ſalutis 1263. Inquiſitorum omnium Generalem, & quaſi protectorem creauit Illuſtr. Ioann. Caetanum Vrſinum Cardinalem S. Nicolai in carcere Iuliano ex clariſsima Vrſinorum familia, ne Inquiſitoribus neceſſum eſſet tantis difficultatibus Sūmum Pontificem adire, ſed per literas Cardinalem cōſulerent, qui grauiora quæque cum Summo Pontifice conſultaret, de quo vetuſtiſsimum reſcriptum in authentica forma Bononiæ aſſeruatur, quod legiſſe ſe atteſtatur Doctor Frāc. Pegna in 3. p. Direct. comm. 11. cuius verba ſunt quæ ſequuntur: [Periculoſa & grauia impedimēta quæ prædicto negotio vobis emerſerint, dilecto Fr. Ioanni S. Nicolai in Carcere Iuliano Diacono Cardinali, quem eidem præfecimus negotio, ſignificare curetis. Super alijs verò impedimentis quibuſlibet, quæ ſiue ex defectu ſociorum, ſiue aliàs ex quacumque cauſa vobis ex dicto negotio emergere fortè contingunt, & perſonaliter, ſi opus fuerit, ad Cardinalem curratis eundem, & per literas veſtras ſeu nuncios ſecurè ipſi Cardinali omnia intimare curetis, vt nos per eum ſufficienter ſuper præmiſsis inſtructi contra impedimenta huiuſmodi prouideamus de remedijs opportunis, &c.]

10 Cæterū †, ipſe Cardinalis cum ad Pontificale culmen euectus eſſet, (is fuit qui Nicolaus III. appellatus eſt) Cardin. Latinum Romanum ſuū ex Fratre filiū, ac ordinis prædicatorum alumnum eodem Generalis Inquiſitoris munere cohoneſtauit, ad quem omnes Inquiſitores fidei deferebant ea quæ conſultatione digna videbantur, vt conſtat ex reſolutionibus Flori Inquiſitoris, quæ Camilli Campegij additionibus ad librum Zanchini acceſſerunt.

Cardi-

11 Cardinali autem † Latino viam vniuerſæ carnis ingreſſo tempore Cæleſtini Papę V. in eo munere nemo ſubſtitutus eſt, vſque ad tempora Clementis Papæ VI. qui illud munus Guillelmo Tholoſano Cardinali tit. S. Stephani in Mõte Cęlio delegauit. Hic hereticos aliquos rogo impoſuit, aliaq; præclarè geſsit, quæ 2. par. Directorij Inquiſit. celebrantur. Sed quoniam dignitas hæc nõdum ſacro Cardinalium Collegio fuerat aggregata, neque mortuo Primario Inquiſitore continuò aliis à Summo Pontifice creabatur, vt Eccleſiæ neceſsitas poſtulabat, ſicq; grauiora mala Chriſtiana reſpublica ſuſtinebat, eiſq; difficultatibus, quas ſuprà diximus, Inquiſitores iterum implicabãtur, cõpręſertim tempore, quo Lutheri deteſtabilis illa peſtis Germaniæ finibus non contenta per Italiam diffluebat, dilaberaturq;

12 † Illuſtriſsimi ac Reuerẽdiſsimi DD. Cardinales Ioannes Petrus Caraffa, & Ioannes Aluarez Toledo cum Paulo III. Pontif. Max. egerunt, vt Cardinales quoſdam eo Inquiſitoris Generalis munere donaret, quod Beatiſsimus ille Pontifex ſummo ſtudio præſtitit, ac voluptate: Ex quo ſanè tempore nunquam Alma Vrbs ſine Generali Inquiſitore fuit, non ſolùm ipſius, & totius Italiæ, ſed etiam aliarum prouinciarum incredibili vtilitate.

13 Namq; † vt faciliorem negotia ſanctæ Inquiſitionis exitum habeant, ſingulis diebus Iouis, excepta feria quinta hebdomadæ ſanctæ, Aſcenſionis, & illius diei qui ſanctiſsimo Euchariſtiæ ſacramẽto ſacer eſt, in præſentia Summi Pontificis de grauiſsimis fidei cauſis conſultatur. Sed hæc non ita principio fuerũt inſtituta. Primùm enim cęteri Cardinales, Vicarius Pontificis, & ſacri Palatij Magiſter cum Cardinale Caraffa coniuncti de ſanctę Inquiſitionis negotijs conſtituebant, ſed cum poſtea V. Kalen. Maij anni Salutis 1556. Cardinalis Caraffa Summus Pontifex electus eſſet, cęperunt prædictę congregationes pręſtitutis diebus coram ipſo frequentari. Quæ conſuetudo prędicti Summi Pontif. Pij V. Gregor. XIII. & Sixti V. temporibus continuata, à Pij IIII. tempore interrupta eſt, qui alijs ſummi ponderis rebus occupatus ei congregationi intereſſe non poterat. Sanè quamuis apud neminem conſtet quo anno Paul. III. ſupremum hoc tribunal Romæ erexerit,

14 † mihi tamen compertum, certumq; eſt ab ann. 1539. ad ann. 1542. id fuiſſe factum: nam cum cõſtet Cardinalium Caraffæ, & Aluari à Toleto inſtantia Paulum III. in eam formam negotia ſanctæ Inquiſitionis compoſuiſſe, & Aluatum anno Dom. 1498. menſe Decembri, ſub Chriſti Domini noſtri natali in ampliſsimũ Cardinalium numerũ fuiſſe relatum, adduci minimè poſſum, vt credam rem tanti momenti ac grauitatis paucißimorum dierum ſpatio trãſigi potuiſſe, præſertim cum reliqui Decembris dies Romæ plurimis occupationibus impendantur. Vnde ante annum 1539. huiuſmodi inſtitutionem fuiſſe factam non credimus.

15 Anno † tamen Dom. 1543. menſe Iulio, ab eodem Paulo III. quatuor Cardinales Inquiſitores conſtituũtur qui Bononiæ edictum contra vẽdentes, & retinentes libros prohibitos promulgarunt. Hi ſunt Ioann. Petrus Caraffa Cardinalis S. Clementis, qui eo munere functus eſt, quoúſque ad ſummũ apicem euectus Paulus Papa IIII. fuit appellatus: Ioann. Aluarez à Toleto ex Dominicana familia ex ampliſsima Toletorum gente, Ducis Albæ filius, qui Epiſcopatu Burgenſi, & deinde Archiepiſcopatu Cõpoſtellano exornatus, velut gradibus nactus fuerat purpuræ amplitudinem, ſub titulo ſancti Sixti, Guidiuinus Lucenſis

Aprutinus

Aprutinus Epiſcopus ſancti Cæſarei Cardinalis: Thomas Badia Mutinenſis Ordinis Prædicatorum alutinus, Cardinalis ſancti Syluestri, antea que ſacri Palatij Magiſter.

Horum quatuor Inquiſitorum duobus vita functis in eorum locum ſubſtituitur Marcellus Ceruinus, qui poſtea Papa Marcellus II. fuit, & Franciſcus Efrondato Cremonenſis Epiſcopus Melfi, Cardinalis ſanctorũ Nerei, & Archillei, qui quidem cum ab humanis deceſsiſſet (teſte Onuphrio) anno Domini 1550. pridie Kal. Sextil. in eius locum ſubrogatur Pius Carpenſis Cardinalis S. Priſcæ, & Epiſcopus Surgentinus, poſtea verò Epiſcopus ac Cardinalis Portuẽſis. Abſente verò ac alijs occupationibus impedito Cardinale Marcello Cernino tres in eius locum Cardinales ſuffecti ſunt.

16 Sicq; † anno Domini 1553. Sex Romæ fuerunt Illuſtriſsimi Inquiſitores Generales; nempe Carraffa, Toleto, Carpenſis, & tres qui ſequuntur; Hieronymus Veralus Romanus Archiepiſcopus Roſanus tituli S. Martini in montibus Cardinalis: Iacobus Puteus Niſſenſis, Achiepiſcopus Barri tituli S. Simeonis Cardinalis, Sebaſtianus Piguinus Rhegiẽſis Epiſcopus Aliſæ, & poſt Rhegij, deniq; Archiepiſcopus Sipontinus, & Cardinalis S. Caliſti.

17 Paulus Papa IIII. † ann. Domini 1558. mortuis omnibus ferè Cardinalibus quibus ipſe Inquiſitionis Generalis, curam cõmiſerat, conſiderans ſanctæ Inquiſitionis autoritatem debilitatã, mancamq; iacere; Generalem atq; primarium Eccleſiæ creauit Inquiſitorem Fr. Michaelem Guiſlerium, Cardinalem S. Mariæ ſuper Mineruam, qui vſq; ad tempora Pij IIII. Inquiſito-

18 ribus præfuit. Poſt † abſolutum verò Concilium Tridentinum Pius Papa IIII. anno 5. Pontificatus ſui, ſeptem adiunxit Inquiſitores ipſi Michaeli Guiſlerio, Ioãnem Michaelem Sarracenum Neapolitanum Archiepiſcopum S. Anaſtaſiæ: Ioann. Baptiſtam Cicadam Ligurę Epiſcopum Albigauni Cardinalem S. Clementis: Ioann. Suauium Reumanum Gallum Epiſc. Mirapẽſem Cardinalem Sãctę Priſcę. Clementem Dolera Moneliamum Genuenſem, prius Generalẽ Ordinis Franciſcanorum de Obſeruantia, poſteq; verò Cardinalem Aræ cæli. Ludouicum Simonetta Mediolanenſem, Cardinalẽ S. Ciriaci in Thermis Diocletiani, qui fuit legatus à latere Pij IIII. in S. Concilio Trident. Carolum Borromæum Archiepiſcopũ Mediolanenſem S. Martini in Mõtibus Cardinalem Pœnitentiarium, primarium, virũ Hercle ſuauitate morum, integritate vitæ, ac omnium virtutum genere longè clariſsimum. Vitelotium Vitellium Epiſcopum ciuitatis Caſtelli patriæ ſuæ ſanctæ Mariæ in porticu Diaconũ Cardinalem. De huiuſmodi creatione conſtat in Bullario Generali, in quibuſdam literis, quę incipiunt, [Cũ nos per noſtrum.]

Non multò poſt idem Paulus quartus, ſupremo illi Inquiſitorum numero adiunxit Franciſcum Alciatum Mediolanenſem, quem ampliſsimo Sacerdotio Ciuitatẽſis Eccleſiæ condecorauit. Conſtituitq; ne quis inter eos ſupremam haberet autoritatem, ſed ex pluribus ſuffragijs ac votis negotia

19 deciſionem acciperent. Deinde † autem Pius Papa V. Inquiſitorum multitudinem ad quaternarium numerum reduxit, vt conſtat motũ proprio quĩ incipit, [Cum felicis, &c.] Hi fuerunt Bernardinus Scoto Sabinus Archiepiſcopus Trani, tituli S. Matthæi Cardinalis, ex clericorum regularium Theatinorum Religione: Scipio Rebiba Siculus Epiſcopus Montulenſis Cardinalis Sanctæ Anaſtaſiæ, poſtea Archiepiſcopus Piſanus Cardinalis, Piſanus ideo cognominatus, qui antea Epiſcopus

Troiæ

Troiæ fuerat, & Patriarcha Conſtantinopolitanus. Franciſcus Pacheco Hiſpanus, Epiſcopus Burgenſis, & Cardinalis ſanctæ Crucis in Ieruſalē, Ioannes Franciſcus Gambara Epiſcopus Præneſtinus Cardinalis ſanctæ Prudentianæ.

20 Anno † Domini 1559. Paulo quarto Pontifice Max. diem extremum functo, facinoroſi quidam ac perditiſſimi homines Romani magno impetu in ædes ſanctiſsimæ Inquiſitionis facto, nefanda facinora ediderūt, Thomam Sacotum Vigleuenſem Generalem Vrbis Romæ Inquiſitorem, & eius ſodalem Seraphinum Caualli Breſanum malè, & contumelioſè tractarunt. Nec tamen his ſatiati, probris ad cœnobium ſanctæ Mariæ ſuper Mineruam acceſſerunt adacturi ignem, quoad aſſererent in eo omnes eſſe rerum ſanctiſsimæ Inquiſitionis maximè ſtudioſos: hęc tamen ſceleſtiſsima ſeditio ac tumultus cordatorum ciuium plurium concurſu pacata eſt, vt teſtatur Onuphr. Panuinus in vita Pauli quarti: quæ perſecutio perfunctoriè in generali Bullario etiam commemoratur. Populus autem Romanus humiliter à Pio quarto veniam precatus eſt, quod ciues illi à Dæmone inſtigati tantum facinus contra ſanctæ Inquiſitionis Officium intentaſſent, tantoque metu atque terrore eius miniſtros Fratres Prædicatores afflixiſſent.

Pio V. ſucceſsit Gregorius XIII. cuius tempore anno Domini 1584. ſex Cardinales Inquiſitorum munere fungebantur. Nempè Gambara, & quinq; ſequētes, Iacobus Sabellius Romanus, Cardinalis, & Epiſcopus Porticenſis: Ludouicus Madruccius Germanus Cardinalis ſancti Honofrij: Iulius Antonius Sanctorius Caſirtanus Archiepiſcopus ſanctæ Seuerinæ, & ſancti Bartolomæi in inſula Cardinalis: Ioannes Antonius Fachinettus à Nuce Cardinalis tituli Sanctorum quatuor Coronatorum, qui poſtea fuit Papa Innocentius nonus: Ioannes Baptiſta Caſtaneus Archiepiſcopus Roſanus Cardinalis tituli ſancti Marcelli, qui in Hiſpania Pij V. Pontificis Maximi iuſſu prius Nuncij Apoſtolici munus obierat, & poſtea fuit Papa Vrbanus VII. ſeditque dies vndecim.

Sixtus autem Papa V. Pōt. Max. anni Domini 1587. Moyſis exēplo adductus (qui cum Deo loquens ſoceri ſui Iethro conſilium de varijs iudicibus conſtituendis non repudiauit, quiq; Dei iuſſu inſignem ſenatum ſeptuaginta ſeniorum conſcripſit, qui cum eo onus populi ſuſtinerent, ne ſolus ipſe grauaretur, vt ex cap. 18. Exod. & Num. 11. deducitur) quindecim congregationes in Vrbe conſtituit pro faciliori Romanæ curiæ, ſtatuſque Eccleſiaſtici, ac vniuerſæ Reipublicæ Chriſtianæ, negotiorum & cauſarum expeditione, ea imprimis cogitatione permotus, vt qui ex omnibus nationibus ad illam matrem, magiſtram, perfugiumq; fidelium Apoſtolicam ſedem, deuotionis ſalutiſq; ſtudio, iuris perſequendi, gratiæ impetrandæ, aliáſve multiplices ob cauſas frequentiſsimi confugiunt, ij quidem, vt tutò & commodè peruenire poſſent, & vt faciliùs celeriuſque expedirentur, diſtinctos Cardinalium conuentus, & cōgregationes ad certas rerum negotiorumque tractationes paratas haberent: Cardinaleſque ipſi & miniſtri diſtributi muneris partem leuius ferrent, diligentiuſq; adminiſtrarent, commodiuſque Summum Pontificem conſulerent, ita vt grauiores difficilioreſque conſultationes ad eum referrent. Illa igitur congregatio pro ſancta Inquiſitione, ordine ſituato, primum locum obtinet

net

net,qua confirmauit omnia inſtituta congregationis ſanctæ Inquiſitionis, ac omnes facultates,& iuriſdictiones à prædeceſſoribus ſuis conceſſas, vt pote illas conſtitutiones Pij IIII.conſtitu.88.fol.784.Bullarij,& Pij V.conſtitut. 175. fol.1179.& Gregor. XIII. conſtitut. 63. fol. 1305. In qua etiam conſtitutione cauet ipſe Sūmus Pontifex, ne aliquid innouetur in Officio Inquiſitionis in regnis, & dominijs Hiſpaniarum, ex quo vberes in agro Domini fructus in dies prodire conſpicit. Tenor igitur conſtitutionis prædicti Pontificis Sixti quinti,ſic ſe habet.

CONGREGATIO prima pro ſancta Inquiſitione.

IN primis igitur,quoniam fides, ſine qua impoſsibile eſt placere Deo, totius ſpiritualis ædificationis fundamentum eſt;cupientes hoc precioſum depoſitum,quod nobis potiſsimum à Chriſto Domino in Beato Petro Apoſtolo eſt creditum,aduerſus omnes inferorū portas integrum, inuiolatumque cuſtodire; congregationem ſanctæ Inquiſitionis hæreticæ prauitatis, magna prædeceſſorum noſtrorum prouidentia,tanquam firmiſsimum Catholicę fidei propugnaculum in Vrbe inſtitutū,cui ob ſummam rei grauitatem Romanus Pontifex præſidere ſolet; nos quoque confirmamus, & corroboramus, illiuſque omnia inſtituta,omneſque & ſingulas facultates à Romanis Pontificibus prædeceſſoribus noſtris Cardinalibus, ad eam Congregationem pro tempore delectis conceſſas, omnemque autoritatem, & poteſtatem eis communicatam, ſcilicet,inquirendi,citandi,procedendi, ſententiandi, & diffiniendi in omnibus cauſis tam hæreſim manifeſtam,quàm ſciſmata, Apoſtaſiam à fide, Magiam, Sortilegia, Diuinationes, Sacramentorum abuſus,& quæcumq; alia, quæ etiam præſumptam hæreſim ſapere videntur, concernentibus, non ſolùm in vrbe, & ſtatu tēporali nobis, & huic ſanctę Sedi ſubiecto,ſed etiam in vniuerſo terrarum orbe; vbi Chriſtiana viget Religio, ſuper omnes Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, Epiſcopos,& alios inferiores, ac Inquiſitores, quocumque priuilegio illi ſuffulti ſint; quorum, ac aliorum prædictorū ſeries his noſtris literis ad verbum expreſſa cenſeatur, confirmamus: ea denique omnia, quæ per eoſdem prędeceſſores circa eamdem Congregationem, illius iuriſdictionem, & autoritatem decreta fuerūt, Nos itidem ſtatuimus, atque decernimus: exemptiones quoque,immunitates,priuilegia, atq; indulta etiam eiuſdem Officij miniſtris,vel in hunc vſque diem conceſſa, vſuq; recepta, pariter approbamus,obnixe in Domino hortantes, & per viſcera miſericordiæ Ieſu Chriſti, & per eius tremendum iudicium obteſtantes chariſsimos in Chriſto filios noſtros in Imperatorem Electum,omneſq; Reges, ac dilectos filios nobiles Viros Rerumpublicarum, alioſque Duces, illiſque regendis, & adminiſtrandis præpoſitos, ac ſingulos orbis terrarum Principes, & Magiſtratus, quibus Gladij ſæcularis poteſtas ad malorum vindictam à Deo eſt tradita, per eam ipſam,quam ſe tueri promiſerunt Catholicam Fidem, vt ſic ſuas quiſque partes ſiue in præſtando miniſtris prædictis auxilio,ſiue in criminum poſt Eccleſiæ ſententiam animaduerſione interponat (quod eos pro eorum pietate libenter facturos confidimus) vt eorum quoque præſidio Miniſtri ipſi tantum munus,

tamque

tamque ſalutiferum pro Regis æterni gloria, ac religionis incremento feliciter exequantur, cuius pij Criſtiani, q; obſequij Principes, ipſi & Magiſtratus ampliſsimum à Domino premium recepturi ſunt in æternæ beatitudinis cōſortio, Catholicæ fidei aſſertoribus, & defenſoribus præparatum. In his autem omnibus noſtra eſt intentio, ne in Officio ſanctę Inquiſitionis, in regnis & Dominijs Hiſpaniarum, ſedis Apoſtolicę autoritate ſuperioribus tēporibus inſtituto, ex quo vberes in agro Domini fructus in dies prodire conſpicimus, nobis aut ſucceſſoribus noſtris inconſultis, aliquid innouetur.

Huius autem congregationis Cardinales hi ſunt.

LVdouicus Madrutius tituli ſanctæ Anaſtaſiæ Presbyter Cardinalis.

Iulius Antonius tituli ſancti Bartolomæi in Inſula Presbyter Cardinalis ſanctæ Seuerinæ.

Petrus Deza tituli S. Hieronymi Illyricorum, Presbyter Cardinalis.

Io. Antonius tituli SS. Quatuor Coronatorum Presbyter Cardinalis.

Io. Baptiſta tituli ſancti Marcelli Presbyter Cardinalis.

Frater Heronymus tituli S. Thomæ in Parione Presbyter Cardinalis Aſculanus.

F. Conſtātinus Sarnanus tituli S. Petri in Monte aureo Presbyter Cardinalis.

Tempore autem Clementis Papæ
23 † Octaui, qui nunc feliciter Eccleſiam Dei gubernat, aliquos ex prædictis illuſtriſsimis Cardinalib. ad ſanctiſsimę Inquiſitionis munus exercendum nominauit, & conſtituit: alij autem in abſentium locum ſuffecti fuerunt, vt eorum nomenclatura præ ſe fert, ij enim ſunt.

Ludouicus Madrutius tituli ſanctę Anaſtaſiæ Presbyter Cardinalis.

Iulius Antonius tituli S. Bartolomæi in Inſula Presbyter Cardinalis S. Seuerinæ.

Petrus Deza Hiſpanus tituli S. Hieron. Illyricor. Presbyter Cardinalis.

Frater Hieronymus tit. ſancti Thomæ in Parione Presbyter Cardinalis Aſculanus.

Dominicus tituli ſancti Laurentij Cardinalis Pinellus.

Paulus Camillus tituli S. Cæciliæ, Cardinalis Sfondratus.

Camillus tituli ſancti Euſebij, Cardinalis Burgeſius.

24 Et † vt criminales cauſæ quæ quotidie ad ſupremum Inquiſitorum Tribunal Romam deferūtur, faciliorem exitum & expeditiorem haberent, tempore Cardinalis Ioannis.

Petri Carraffæ Illuſtriſsimo Cardinalium Inquiſitorum numero ſuperadditi ſunt Commiſſarius Generalis S. Officij, vt aſſeſſor Generalis eiuſdem, qui ordo in præſentem vſque diem ſeruatus eſt.

Primus, Cōmiſſarius fuit Fr. Theophilus Tropienſis ex Dominicana familia, ſicut reliqui omnes, cuius habetur mentio in Bullario S. Officij.

Secundus F. Michael Guiſlerius Alexandrinus ab anno 1551. vſquequò Cardinalis dignitatem adeptus eſt, qui poſtea fuit Papa Pius quintus.

Tertius, frater Thomas Scotus à Vigleuano, qui fuit poſtea Epiſcopus Interamnenſis.

Quartus frater Hieronymus Politius, poſtea Epiſcopus Triuicaſsinus.

Quintus frater Archangelus Blancus Vigleuenſis, qui non multo poſt fuit creatus Epiſcopus Fianenſis, ac tandem ad purpuream dignitatem titulo ſancti Cęſarei euectus fuit.

Sextus frater Humbertus Locatus antea Inquiſitor Placentinus in Longobardia

gobardia poſt munus Commiſſarij expletũ fuit, creatus Epiſcopus Balneoregij, qui tandem retinuit Inquiſitoris dignitatem, Iudicialeq́; Inquiſitorum conſcripſit.

Septimus Frater Antonius Balduuius de Forliuio, poſtea Epiſcopus Triuiſicanus.

Octauus Frater Thomas Zobius Brixianus, antea Inquiſitor Brixiæ, poſtea dum ſacri Palatij eſſet Magiſter, obijt.

Nonus, frater Lactantius Rampholdus de Vrceis Brixianus, vſque ad vltimum ſuæ vitę ſpiritum hoc munere functus eſt.

Decimus F. Hippolytus Maria Beccaria Monrealenſis, poſtea Generaliſsimus totius Ordinis Dominicani.

Vndecimus, F. Vincent. de Monte Marchiano, vltimus huic muneri adſcriptus.

Aſſeſſores S. Officij Romæ.

PRimus, Ioannes Baptiſta Bizonus prima tonſura initiatus, & poſtea coniugatus, tandem Fiſcalis generalis Romanæ Curiæ creatus.

Secundus, Donatus Scampa clericus de Como, poſtea Epiſcopus Nepæ.

Tertius, Ioannes Baptiſta Brugnatellus clericus Robienſis, poſtea Epiſcopus Aſsis.

Quartus, Petrus Duſsina clericus Brixianus, & Protonotarius Apoſtolicus, primus Inquiſitor Melitæ aſſeſſorem agẽs, extremum diem clauſit.

Quintus, Petr. Humanus de Stronconices Marnienſis, Canonicus Lateranenſis.

Quo tempore in regno Caſtellæ ſanctæ Inquiſitionis Officium ſtabilitum fuerit.

CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *INquiſitores creati ſunt per vniuerſas mundi partes, tempore Clementis V.*

2 *Iudæorum quorundam graue delictum, eorumque ſupplicium.*

3 *Ioannes II. Rex Caſtellæ, quibus commiſerit cauſam fidei.*

4 *Libri Marchionis Villenæ concremati fuerunt à Fr. Lupecio Barrientos.*

5 *F. Alphonſus ab Eſpina, ex Epiſcoporũ cõmiſsione in hereticos inquiſiuit.*

6 *Alphonſus Carrillo, Archiepiſcopus Toletanus ex commiſsione Põtificis, Compluti ſubortam hereſim dãnauit.*

7 *Inquiſitionis Officium ante Regum Catholicorum tempora in Caſtellæ, & Legionis regna inductum fuiſſe.*

8 *Frater Vincentius Liſboa poteſtatem accepit à Pontifice nominandi Inquiſitores.*

9 *Dubium quoddam dilucidatur, ex autoritate Toſtati Epiſcopi Abulenſis.*

10 *Generalis Inquiſitor in Hiſpania nullus fuit ante Catholicos Reges.*

11 *Epiſcopi iure diuino, & communi, in hereticos inquirebant.*

12 *Regibus Catholicis Sixtus quartus indulſit, vt in Caſtella, & Legione, S. Inquiſitionis Officium inſtaurarent, anno 1479.*

13 *Frater Thomas à Turre-cremata, ordinis Prædicatorum, fuit primus Inquiſitor Generalis in ditionibus Hiſpaniarum.*

OPINANTVR aliqui ante Catholicorum Regũ Ferdinãdi, & Elizabethæ feliciſſima tempora, nullum fidei cenſorẽ Caſtellæ præfuiſſe, ea potiſsimũ adducti ratione, quia in nullis Hiſpaniarũ ſcriptoribus, nulliſq́; Annalibus ante ea tẽpora de Inquiſitoribus quicquã legitur.

Quamuis

1 Quamuis † enim Clementis quinti temporibus, in vniuerſis mundi partibus Inquiſitores, de delictis atque exceſsibus Templariorum, vel ſoli, vel cum locorum ordinarijs iudicauerint, in Caſtella tamen an aliqui Inquiſitores iudices deſignati fuerint prorſus ignoratur.

2 Præterea † anno Domini 1406. non multùm pòſt Henrici Caſtellę Regis III. mortem, Iudæi quidam ſceleratiſſimi auguſtiſsimam hoſtiam labefactare, atq; grauiſsimis iniurijs afficere nixi cùm conata non poſſent opere adimplere, communi cōſenſu ad Cœnobium S. Crucis Segouiæ detulerūt: eius Cœnobij Prior tanto flagitio, vt par erat, cōmotus, rē ad eius Ciuitatis Epiſcopum detulit. Is eo tēpore erat Ioānes Tordeſillas, qui diligentiſsima Inquiſitione facta, prout res exigere videbatur, tantum flagitium, nullo (quod legerim) Inquiſitore adhibito grauiſsimè vindicauit, ſub anno 1442.

3 † quo impudentiſsimus ille Alphonſus de Mella Fratricellorū Begardorumq; hęreticam malitiam Durangi diſſeminabat. Cum Ioannes Caſtellæ Rex ſecundus, his obuiaturus malis Alphonſo Cherino Abbati Compluti Regij, alterique Franciſcani ordinis alumno hanc cauſam ſpecialiter cōmiſiſſet, vt in c. 36. Hiſtorię dicti Regis enarratur. Nulla hæreticæ prauitatis

4 Inquiſitorum fuit mentio, † quando Hēricus Villenæ Marchio ex hac vita diſceſsit, Lopecius Barrientos Epiſcopus Cōchenſis, & Hērici Principis filij Ioannis ſecūdi pręceptor, Regis autoritate ipſius Marchionis libros combuſsit, ſed nullius teſtimonio hoc melius cōprobari poteſt, quàm cuiuſdam venerabilis Patris Caſtellani ex ordine Diui Franciſci, qui Alphonſus ab

5 Eſpina † cognominatur in præfatione libri inſcripti Fortalitium Fidei, quem compoſuit, vt ipſe teſtatur, anno Domini 1460. Henrico quarto Caſtellæ Regis nimis acerbè queritur, tam calamitoſa illa tempeſtate nullum extare Inquiſitorem; qui ab hæreticorum dementia, Iudæorumque ſceleribus pœnas exigeret; cum perditiſsimorum hominum licentia, ſeu potius petulantia impunè agente tanta ſcelera committerentur; tam deprauatæ Doctrinæ nutrimenta ſata eſſent, eoque impudentiæ perueniſſent, vt nec Regem, principes, neque antiſtites timerent: palamque ac liberè Deum blaſphemarent, ſacramentis calumniarentur, quos poſſent pueros circumciderent, diuinum atque humanum ius violarent, latrocinijs ac cædibus eorum præſertim, qui ſibi opponerentur, rempublicam infeſtarent. Quapropter prius ille vir eius temporis ſegnitiem atq; vecordiam reprehendens, quo paſtoribus dormientibus lupus rapaciſsimus Chriſtiano gregi magna damna inferebat opuſculum illud ſuum ſoli Deo nuncupauit, cum magna animi contentione precatus; vt horum regnorum imminente ruina miſereretur. Is inquam religioſus vir; in aliquibus ſui libri partibus ſcripſit aliquandiu, cum Iudæorum hæreticorumque nefarijs ac perditis moribus vehementer commoueretur, à locorū ordinarijs impetraſſe, vt eorum iuriſdictione ſibi demandata in illos, qui à fide Catholica defeciſſent inquirere permitteretur. Quibus conſpicuum eſt de cauſis fidei Inquiſitores nullos illo ſæculo fuiſſe. Demum Petro de Oſma nefario homine, ac petulante ſuos impudenter per Caſtellam effundē-

6 te errores, † Sixtus Papa quartus ſuam Alphonſo Carrillo, Archiepiſcopo Toletano impertijt autoritatem, quatenus ille ingruenti peſti faciliùs mederetur. Is igitur plurimorum Theologorum, ac Iuriſperitorum habito

conſilio, deprauatam illam doctrinam Compluti damnat, cuius ſententiam ſummus Pontifex deinde anno 1480 Apoſtolica autoritate confirmauit, eiuſq; confirmationis literas frater Bartholomęus à Miranda Archiepiſcopus Toletanus Summę cōciliorum inſeruit. Cum igitur neque in prædictis Apoſtolicis literis, neque in alijs negotijs quæ ſuperius commemorauimus, vlla Inquiſitorum hæreticæ prauitatis mentio habeatur, nihil mirum, ſi dixerint aliqui illis temporibus Inquiſitores in Hiſpania non extitiſſe.

7 Verùm enimverò † ante Catholicorum Regum tempora ſanctæ Inquiſitionis Officium in Caſtellam & Legionem fuiſſe inductū, ex his quæ ſubijciemus, apertè conſtabit. Barcinonæ enim in archiuo ſanctæ Catharinæ Martyris literæ aſſeruantur Clementis Papę quarti, datę Viterbij Kalendis Febr. anno Dominicæ Incarnationis 1267. ſecūdo verò eius Pontificatus anno. Quibus Prouinciali ordinis Prædicatorum in Hiſpania, (qua Prouincia tunc temporis Caſtella, Bætica, Luſitania, atque Nauarra continebantur) poteſtas facta eſt, duos ex ordine prædicto nominandi fratres, qui aduerſus hæreticam inquirerent prauitatem. Alia inſuper ibi cuſtoditur Bulla Clementis Papæ ſexti expedita quarto Idus Aprilis, anno Domini 1350. Pontificatus eius anno 9. ad Patrem Nicolaum Roſellis Aragoniæ Prouincialem directa, qua conſtituit Inquiſitores, quos in ſua Prouincia creaſſet, illis qui à Prouinciali Caſtellæ eligebantur, nullatenus eſſe ſubiectos, ex quo deducitur inter Caſtellę & Aragonię Inquiſitores ſubortam fuiſſe de iuriſdictione controuerſiam, eamque Pontificis autoritate ſopitam. Igitur negari nō poteſt ea tempeſtate in Caſtellæ Regnis fuiſſe Inquiſitores.

8 Iam verò † tribus & quadraginta annis poſt illa tempora elapſis, Bonifacius Papa IX. optauit in Caſtellæ ſimul Legionis, & Luſitanię Regnis ſanctum Inquiſitionis Officium collocare, in quibus tunc Regnis, familiæ Prædicatorum omnes ad vnius Prouincialis curam pertinebāt. Regnante igitur in Caſtella ac Legione Henrico III. in Luſitania verò Ioanne eius nominis primo, Bonifacius Papa IX. prima die Februarij 1394. Magiſtro Vincētio Liſboa, cui ea Prouincia credita erat, & omnibus ipſi in Prouincia ſucceſſoribus Inquiſitorum creandorum poteſtatem Apoſtolico diplomate conceſsit, quod in Luſitania in Cœnobio B. Mariæ de Prælio (vt vocant) aſſeruatur.

Sed quoniam Bonifacij Noni temporibus ſciſmate Eccleſia laborabat, Rexque Caſtellæ & Legionis, non Bonifacio, ſed Clementi, qui Auinione erat, obedientiam præſtiterat, arbitror Clementis tempore, qui duos tantum annos poſt illas literas expeditas vixit, Prouincialem Vincētium de Liſboa Inquiſitorem in Caſtella & Legione minimè nominaſſe: vita tamen functo Clemente, id effeciſſe dubitandum non eſt, cum Alphonſus Toſtatus Abulenſis Epiſcopus, qui ea ætate claruit in 17. cap. libri 2. Paralipom. quæſt. 14. Inquiſitorum his ver-
9 bis meminerit † [Hi enim ſunt apud
nos Inquiſitores hæreticæ prauitatis,
qui inquirunt circa eos, qui ſunt infa-
10 mati de hęreſi] † Illud quoq; obſeruā-
dum eſt, quod cum ante Catholico-
rum Regum tempora rarò eſſet Ge-
neralis Inquiſitor, qui alios per pro-
uincias diſponeret, ſed ſummis Pon-
tificibus hęc cura incumberet, conſe-
quebatur ſæpius ſanctum illud Offi-
11 cium in Prouincijs deſiderari. † Tunc
verò ſoli Epiſcopi, quorum eſt oues

ſibi

ſibi commiſſas cuſtodire, ex Ezech. cap.34.& cap.penult.de reg. iur. quibus etiam iure Diuino hæc cura incumbit, in hæreticos inquirebant. Quamobrem mirandum non eſt, ſi in hæreticorum ſupplicijs ac hæreſum extirpatione nulla Inquiſitorum mẽtio habeatur. Cuius alia etiam reddi poteſt ratio, quod Inquiſitores ſimul cũ Epiſcopis extirpandis hæreſibus incumbebant, nec ea erant, qua nunc ſunt, poteſtate & autoritate ſuffulti. Vnde cum maligna aliqua ſerpebat hæreſis, aliaue fidei cauſa grauis occurrebat ex Apoſtolica delegatione Epiſcopus aliquis cognoſcebat, vt ſua autoritate, & potentia damno & periculo, quod imminebat obuiaret, quo Inquiſitorum autoritas ea tempeſtate ſupprimebatur.

Cæterum etiam exploratum eſt anno Domini 1589. Inquiſitores fuiſſe in Caſtellæ & Legionis Regnis, quo anno Catholicis Regibus Ferdinando & Elizabetha inſtantibus, Sixtus quartus illis indulſit, vt in Caſtellæ ac Legionis Regnis ſanctæ Inquiſitionis Officium antea intermiſſum, inſtaurare poſſent. Extant eiuſdem Pontificis literæ anno.1482. menſe Ianuarij expeditæ, quibus duos à Catholicis Regibus Hiſpali electos Inquiſitores confirmauit: illiſque in eiſdem literis interdixit, ne in cæteris Regnis Inquiſitores nominarent, quod ij videbantur ſufficere, qui à Prædicatorum Generali ſeu Prouincialibus deſignarentur. Huius Bullæ mentio habetur in lib. Bullarum qui in Archiuo generalis Inquiſitionis Matriti aſſeruatur. Ex quo clarè apparet ante Catholicos Reges hæreticæ prauitatis Inquiſitores in Hiſpania fuiſſe.

13 Reges autem † Catholici de inſtaurando ac rectè conſtituendo ſanctæ Inquiſitionis Officio cogitantes, illud inſtantiſsimè à Romano Pontifice petierunt, ac etiam impetrarunt, vt Thomæ à Turre-cremata familiæ Prædicatorũ, ac Cœnobij ſanctę Crucis viro, pietate alijſque animi ornamentis valde præclaro, in Caſtella ac Legione Generalem Inquiſitionis curam demandaret, qui Prouinciales Inquiſitores prout ſibi expedire videretur, crearet, eoſque per prouincias diſponeret, ac demum ſtylum ſiue abuſum, quo Inquiſitores antè ab Apoſtolica ſede conſtituti, aduerſus hæreticos procedebant, reformaret, ac eos quos vellet remoraret, alioſque ſufficeret, qui moribus ac ſanctitate omnibus prælucerent, vt refert Hieronymus Zurita lib.1. Annal. cap. 49. Quibus quidem auſpicijs effectum eſt, vt ſanctæ Inquiſitionis Officium, quod antè in Hiſpania obſcurum erat debilitatumque, ad eam dignitatem felicemque ſtatum, in quo nunc eſt, fuerit euectum, atque etiam illuſtratum, de quibus in ſequentibus tractaturi ſumus.

Officium ſanctæ Inquiſitionis in Caſtellæ regno inſtauratur.

CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Errorum plurimorum Hiſpaniæ initium fuere bella, & diſſẽſiones.*

2 *Conciliabulum Iudæorum quorumdam Hiſpali factum, detectum fuit induſtria fratris Alphonſi de Hojeda Dominicani.*

3 *Catholici Reges, ad tantum facinus remedium adhibuerunt.*

4 *Reformatio Officij ſanctæ Inquiſitionis, primum facta fuit à D. Petro de Mendoça Archiepiſcopo Hiſpalenſ. & à Fratre Thoma à Turre-cremata.*

5 *Reges Catholici facultate ſibi conceſſa, à Sixto quarto nominarunt Inquiſitores.*

6 *Sixtus IIII. nominatos Inquiſitores à Regibus Catholicis confirmauit, & poſtea illis poteſtatẽ eligẽdi ademit.*

7 *Dominicani ordinis ſeptem fidei cenſores creauit Sixtus IIII.*

8 *Edictum gratiæ Inquiſitores ſinguli in Prouincijs ſibi creditis promulgarunt, cuius occaſione multi ad fidem conuerſi ſunt.*

9 *Appellationum ab Inquiſitoribus Prouincialibus interpoſitarũ Sixtus IIII. iudicem conſtituit D. Ignatiũ Manrique, Archiepiſ. Hiſpalenſem.*

10 *Inquiſitores regnorum Aragoniæ Sixtus IIII. ſupremo Inquiſitori Caſtellæ ſubiecit, & ab Innoc. VIII. confirmatur.*

11 *Hieronymiani Inquiſitores inſignes Inquiſitionis actus fecerunt Guadalupi, anno 1485.*

12 *Cremati ſunt duo millia Iudæorum & Apoſtatarum, & alijs variæ pœnitẽtiæ, & ſupplicia impoſita fuerunt.*

13 *Confiſcatio bonorum delinquẽtium in quot, & quales vſus diſtributa.*

14 *Confiſcatio bonorũ hæreticorũ per varia iura obſeruata diffuſè tractatur.*

15 *Conſultatio Inquiſitorum cum Regio conſilio de norma in hæreticis puniendis, introducta fuit Regum Catholicorum decretis.*

16 *Inquiſitores Hiſpali, cum Inquiſitore Generali conuenere iuſſu Catholicorum Regum.*

IOANNIS ſecundi, ac Hẽrici quarti tem-
1 poribus tantis bellis,† procerum diſſenſionibus diuerſiſq; motibus Hiſpania afflicta eſt, vt illis ſedandis intenta, religio quæ omnibus eſt anteferenda, iaceret in tenebris. Hinc capta occaſione peſſimi impijq; homines liberius ſuis non ſolùm volutabãtur erroribus, ſed & eorum inductione quamplurimi tum ex denuo conuerſis ad fidem, tum etiam ex Chriſtianis à vero religionis tramite diuertebant, magnaque fidelium pars Iudęorum Sarracenorumq; contagione coinquinabatur, vnde maximum accidit Chriſtianæ Reipublicæ detrimentum, cum plures cenſuris Eccleſiæ ſpretis Iudæorum ritibus ſeruirẽt, ac multi falſa hæreticaq; dogmata profiterentur: quãuis autem Ioãnis II. tẽporibus hæreticorum non nulli ſuarũ hæreſum pœnas dederint, tamẽ vſq; ad Henrici IIII. tẽpora non ſolùm à Durango diſſeminata hęreſis ſed alij etiã errores extabãt. Hęc moleſtè nimis ferebãt pij religioſiq; viri, qui Dei offenſa, & tantorũ exitio plu-
2 rimùm dolebant. Erat ea ætate † Alphonſus Hojeda vir pius ac ſanctus, Priorq; Cœnobij Hiſpalen. S. Pauli ordinis Prędicatorum, vt teſtatur F. Hieronymus Roman c.20. lib.5. Reipubl. Chriſt. & F. Ioannes Cruz ex eodem ordine S. Dominici. cap.25. lib.5. is ſuam in id omnem curam intenderat, vt rationem adinueniret, quà tot mala, quæ ex Iudæorum ſocietate prauoque commercio in Chriſtianam Rempublicam irrepſerant, finem haberent: multoſq; annos ardenti ſpiritus feruore quamplurimis concionibus ad populũ habitis, Apoſtatas qui ad perfidiã Iudaicã deſciuiſſent, Eccleſię gremio reſtituere conabatur, quorũ ingẽs Hiſpali erat caterua. Igitur feria quinta in cœna Dñi prima noctis vigilia, à quodã generoſo ciue ex Guzmanorũ familia monitus eſt in quaſdã ædes quoſdã Iudæos ac apoſtatas cõueniſſe, ibiq; cæremonijs Iudaicis vacare, necnõ execrabiles blaſphemias ac cõtumelias in Saluatorẽ noſtrũ proferre. Hęc omnia Guzmanus ex ſecrẽta domus parte, in qua latebat puellam quãdam allocuturus oculis viderat,

rat,

rat), ſolet ſiquidem Deus mala quan-
doq; permittere, vt inde maiora eue-
niant bona) Prędictus Prior vbi hęc
cognouit, egit cum viro illo nobili, vt
re literis mandata nomen ſuum ſub-
ſcriberet, atq; è veſtigio Cordubam
ad Reges Catholicos rem omnẽ de-
fert. Hęc Regibus, qui ob inſignẽ re-
ligionem Catholici nuncupabantur,
nõ leuem moleſtiam ac perturbatio-
nẽ attulit, iuſſeruntq; de tam horren-
dis flagitijs inquiri. Facta ergo Hiſpali
diligenti Inquiſitione prędicti Patris,
aliorumque induſtria ſex illius ſocie-
tatis impuriſsimi Collegę adinuen-
ti, & in dicto ſancti Pauli Cœnobio
in vincula detruſi ſunt. Mox ad Iudai-
cum vomitum reuerſi, plures eidem
cuſtodię traduntur: nec multò pòſt in
eos omnes vniuſcuiuſque delicti pen-
ſata qualitate ſeuerè animaduerſum
eſt.

His Hiſpali geſtis fama longè late-
que per vniuerſam Hiſpaniam vaga-
batur, qua multi fideli zelo commoti
Catholicis Regibus intimarunt, ple-
roſque eſſe ex Iudęis nuper ad fidem
conuerſis, quorum parentes ſancti
Vincentij Ferrerij concionibus ad fi-
dem traducti fuerant, qui domi atque
ſecreto Iudaicis ritibus operam da-
rent, Chriſtianoſque veterem Legem
edocerent: rogare ſe plurimùm Re-
ges ſua Catholica pietate tot naſcen-
tibus malis reſiſterent, ne in dies pe-
ſtis illa venenoſa ſerperet, alioqui
enim niſi confeſtim ſedaretur, gra-
uiſsima inde incommoda Dei Eccle-
ſiam accepturam. Erant inter illos
qui Iudæorum perfidiam, Apoſtata-
rumque impudentiam comprimi im-
penſè deſiderabant, inſignes magnę
autoritatis vir D. Petrus Gonzalez,
à Mendoça Archiepiſcopus Hiſpa-
lenſis ac prædictus Thomas à Turre-
cremata ex Prædicatorum familia
Prior Cœnobij S. Crucis Segouienſis
Regumq; cõfeſſarius ſanctæ conuerſa
tione virtutiſque ſplendore ipſis per-
gratus, qui iampridem totus in eo di-
uino motu poſitus erat Regibus vt
perſuaderet, ad hæreticos omnes nul
la perſonarum exceptione facta pœ-
nis à decretis canonibuſque Pontifi-
cum conſtitutis ſeueriſsimè punien-
dos. Ad idque omnia neceſſaria dili-
genter comparanda; ac ea quæ huic
rei impedimento forent, omnino tol-
lenda, eo namque tempore Apoſtoli-
ci fidei Inquiſitores antiquo ſtylo cau
ſas (ſicut prophanæ expediri ſolent)
non vero eà ſecreta methodo, execu
tione, & autoritate, quibus modo exe
quebantur. Quibus quidem deficien-
tibus ſanctum Officium abſque du-
bio langueſcebat: eneruabatur, ſua-
3 que deciderat dignitate. † Monitis er
go atque ſuaſu tanti viri Ferdinandus
& Elizabetha, qui Dei cultus atque
Eccleſiæ propaginis magnopere ſata-
gebant D. Petrũ Gundiſaluũ à Men-
doça Archipræſulem Hiſpalenſem,
ſanctæq; Romanæ Eccleſiæ Cardina-
lem vniuerſis fidei cauſis præfece-
runt, eique ſocium fratrem Thomam
à Turre-cremata virum inſigni ſan-
ctitate cunctis prælucentem adiun-
xerunt, qui ſimul de omnibus cauſis
ad fidẽ pertinentibus diligentiſsimè
iudicarent, tantamque luem pro viri-
4 bus compeſcerent. † Hi cum plura
antidota eis erroribus prępararent,
adhiberentque, nec tamen illis poſ-
ſent Chriſtianam Rempub. à tanta pe
ſte defendere, de S. Inquiſitionis Offi-
cio reformando conſilium ceperunt,
multaque interim egregiè gerebant,
quibus labentes Chriſtianos in reli-
gione continebant: quam plurimoſq;
apoſtatas ſeueriſsimis ſupplicijs affe-
cerunt. Hac inita ratione omnem cu-
ram in tam ſalutari reformandæ In-
quiſitionis remedio poſuerunt, quo
tot imminentibus hoſtibus, aditum

ad Eccleſiam labefactandã intercludi ſperabant. Quare vehementer à Pontifice Romano Reges Catholici contenderunt, vt ſibi creandorũ in Caſtellæ & Legionis regnis Inquiſitorũ
5 poteſtatem faceret. † Sixtus IIII. ann. Dñi 1479. eam facultatẽ Catholicis regibus indulſit, cuius quidem indulti Apoſtolicę literę licet nõ extent, earum tamen mentionen habuit idem Sixtus alijs duabus Bullis, quæ in libris diuerſarum Bullarum Apoſtolicarum Matriti apud generalẽ Inquiſitionem aſſeruãtur fol. 1. & 2. Huius ſanè Bullę autoritate duos tantum Hiſpali Inquiſitores, fratrem Michaelem à Morillo in ſancta Theologia magiſtrum, ac Fr. Ioannem à ſancto Martino, in Theologia Baccalaureum, ex Prædicatorũ familia præfecerunt, vel quia Hiſpali magis apoſtatarum impietas graſſabatur, vel quia ſenſim, atq; paulatim negotium tanti momenti ac difficul-
6 tatis expedire Reges decreuerant. † Anno inſuper 1482. menſe Ianuario, idem Pontif. Maxi. duos illos à Regibus Inquiſitores electos ea lege confirmauit, vt iuxta iuris diſpoſitionem ſimul cum locorũ ordinarijs cauſas fidei expedirẽt. Quia tamẽ Põtifici eos Inquiſitores, qui vel à Generali, vel Prouincialibus familiæ Dominicanæ, in Prouincijs diſpoſiti erãt, rebus fidei exequendis ſufficientes eſſe videbãtur, Regibus creandorũ Inquiſitorum in alijs locis poteſtatẽ ademit. Huius Apoſtolicę Bullę in dicto generalis Inquiſitionis libro fol. 2. & 3. habetur
7 mentio. Idẽ † Sixtus IIII. ann. 1482. ad dictorũ Regum requiſitionẽ, quia electi duo Hiſpali Inquiſitores ſufficere nõ videbantur, ſuo Apoſtolico diplomate dato 3. Idus Feb. Põtifica. ann. 11. ſeptẽ conſtituit ex Dominicano ordine fidei cenſores, nempe Petrũ Ocañam, Petrũ Martinũ, Alphonſum de S. Cebriano, Ioan. à S. Dominico, Ioannem de S. Spiritu, Rodericũ Segarra, Thom. de Turre-cremata, & Bernardum ſancta Maria, Qui in Caſtellæ & Legionis regnis in rebus ad fidem pertinentibus præeſſent.
8 Anteaquam † ex noua reformatione Inquiſitores Canonica ſeueritate in perfidos hæreticos atq; apoſtatas inueherentur, ſinguli in Prouincijs ac regionibus ſibi cõmiſsis edictum propoſuerunt, in quo omnibus, qui à vero religionis tramite deſciuiſſent, ſi intra 30. aut 40. dies ſuum confeſsi, errorem Eccleſiæ reconciliarentur, veniam concedebant, eiſq; publicam dabant fidem nec vita, nec corpore, nec perpetuo carcere, nec bonorum iactura puniendos, quia hæc omnia Regia clementia illis condonabãtur. Quo publicato edicto pluſquàm ſeptem & decem millia vtriuſq; ſexus, varijs iuxta ſingulorum exceſſus pœnitentijs reſipuerũt, atq; veniam conſequuti ſunt, vt refert Illeſcas Hiſtor. Pontif. 2. p. lib. 6. c. 19. in fin. Hic idem ſtylus à S. Officij Inquiſitoribus ſeruari ſolet, quoties in aliqua prouincia primò S. Inquiſitionis Officiũ inſtituitur, vt cõſtat ex inſtruct. Hiſpal. anni 1484. c. 3. cuius tenor talis eſt. [Itẽ publicare debẽt Inquiſitores vel facere publicare terminum gratię triginta vel quadraginta dierũ prout, eis expedire videatur, vt omnes vtriuſq; ſexus perſonę in hęreticã prauitatẽ, apoſtaſiã, aut Iudaicam perfidiã, alioſúe fidei contrarios errores lapſi, eos coram dictis Inquiſitoribus pœnitentia atque vero dolore cõfiteantur, qui ita fecerint peramãter ac charitatiuè recipiãtur ſi ſuos abiurauerint errores. Eis etiã ſalutares pœnitentiæ iniungẽtur, nec ad pœnã mortis, vel perpetui carceris codẽnabuntur, nec eorũ bona cõfiſcabuntur, propter ea delicta quæ ſic confiteantur, quoniã Regibus placuit ſua clemẽtia, talia eis bona concedere,

cedere, qui intra terminum gratiæ Eccleſiæ gratiæ vnioni reſtituentur.

Sequēti Ann.1483.octauo Kalend. Iun. Sixtus IIII.ſuo Apoſtolico diplomate Ignatium Manrique Archiep. Hiſpalenſ. illis cauſis iudicē præfecit, quæ per appellationē à Prouincialiũ Inquiſitorũ cognitione eximerentur. Eodē tamē anno Petri Gōçalez à Mēdoça perſuaſu Catholici Reges ab eodē Sixto IIII. efflagitarũt, vt Thomā à Turre-cremata primariũ in Caſtellæ, ac Legionis Regnis Inquiſitorē crearet, quod eis Papa liberaliter ſuis literis cōceſsit, à quibus F. Thomas à Turre-cremata poteſtatē accepit, tũ eos deſignādi Inquiſitores probatę candidęq; vitæ ac morũ qui cōuenire viderentur, eoſq; reuocare qui antè in illis regionibus eo munere fungebantur. tunc etiā vt ad eam in cauſis fidei exequendis normam nouiter excogitatam antiquam ac minus idoneā inquirendi methodũ conformaret. Po-
10 ſtea verò † idē Pōtifex Maximus Aragoniæ, Valētiæ, Cathaloniæ atq; Siciliæ prouincias ſupremo Caſtellæ ac Legionis Inquiſitori ſua Bulla eodem anno.1483, expedita ſubiecit, quā poſtea Innocētius octauus, qui Sixto in Pontificatu ſucceſsit Apoſtolica autoritate quoad Caſtellam ac Legionē anno 1485. tertio Non. Feb. Pontificatus ſui anno.5.& ſequēti anno quoad Aragoniā, Valentiam, ac Cathaloniam id confirmauit. Idem fecit Alexāder VI. in Pōtificatu Bonifacio proximus, Innocentij octaui Bulla nuper ad manus meas peruenit eā hic inſerere pretium erit.

INnocentius Eps ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio Thomæ de Turrecremata, ordinis fratrũ Prædicatorum & Theologię profeſſori Salutē & Apoſtolicā benedictionē. Dudũ felicis recordationis Sixtus IIII. prædeceſſor noſter ad extirpandas hęreſes, quæ in Caſtellę, Legionis, & Aragonũ, ac alijs regnis & dominijs chariſsimo in Chriſto filio noſtro Ferdinādo Regi, & chariſsimę in Chriſto filię Eliſabethæ Reginę Caſtellæ, & Legionis, illuſtribus vbilibet ſubiectis, humani generis hoſte procurante etiā tunc vigebāt, prout adhuc nō ſine magna mētis noſtrę moleſtia viget intelleximus, te Generalē hęreticę prauitatis Inquiſitorem in omnibus regnis, ac dominijs, & terris prędictis, per diuerſas literas ſuas inſtituit & deputauit, prout in eiſdem literis, quarum tenores ac ſi de verbo ad verbũ pręſentibus inſererētur, haberi volumus, pro ſufficienter expreſſis, plenius cōtinetur. Nos igitur cupiētes prout noſtro incumbit officio, vt noſtro etiā tēpore in Officio Inquiſitionis huiuſmodi, prout decet, debitę procedatur. Inſtitutionem & deputationē, ac ſingulis deſuper cōfectas literas huiuſmodi autoritate Apoſtolica ex certà noſtra ſciētia tenore præſentiũ approbamus, confirmamus, & plenę firmitatis robur obtinere debere decernimus, teq; de nouo Inquiſitorem in regnis, & dominijs prędictis cũ eiſdē facultatibus, quas tibi idē Sixtus prędeceſſor deſuper cōceſſerat, facimus, cōſtituimus, & deputamus, literaſq; prædictas, in omnibus & per omnia innouamus, ac tibi alias Eccleſiaſticas perſonas, idoneas, literatas, & Deũ timētes, dũmodo ſint in Theologia magiſtri, ſeu in altero iuriũ Doctores, ſeu Licenciati, ſeu Eccleſiarũ Cathedralium Canonici, ſeu alias in dignitate Eccleſiaſtica cōſtituti, toties quoties opus eſſe cognoueris, aſſumēdi, ſubrogādi, & aſſumptos amouēdi, ac alios ſimiliter qualificatos eorũ loco ſubrogādi, qui pari iuriſdictione & facultate, & autoritate quibuſuis fungētes in huiuſmodi negotio vnà cũ ordinarijs locorũ procedendo fungantur, plenam, liberam, & omnimodam con-

cedimus facultatem: & quia iuſtum eſt, vt qui in tam ſancto Officio nego tio, & tam neceſſario opere laborant, etiam eorum iuribus non fraudẽtur, omnibus & ſingulis Eccleſiaſticis per ſonis huic operi incumbentibus vt quamdiu in ipſo opere laborauerint, fructus, redditus, prouentus omnium beneficiorũ eccleſiaſticorũ cum cura & ſine cura, quæ in quibuſuis Eccleſijs, ſiue locis, obtinẽt, & in poſterum obtinebunt, quod quemq; quodcũq; & qualiacumq; fuerint. Cum ea integritate (ſupportatis tamen debitis, & conſuetis) eorumdem beneficiorum omnibus liberè percipere poſsint cũ qua illos perciperent, ſi in eiſdem Eccleſijs ſiue locis perſonaliter reſiderent, & ad reſidẽdum interim in eiſdem minimè teneantur, nec ad id à quoquam inuiti quauis autoritate valeãt coarctari, dicta autoritate indulgemus, non obſtante ſi primam in eiſdẽ Eccleſijs ſiue locis non feceritis reſidentiam perſonalem conſuetam; ac quibuſuis Apoſtolicis nec nõ prouincialibus, & ſynodalibus, & alijs Edictis generalibus, vel ſpecialibus cõſtitutionibus & ordinationibus, ſtatutis quoque & conſuetudinibus Eccleſiarum in quibus beneficia huiuſmodi forſan fuerint iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, etiam ſi de illis ſeruiendis, & non impetrandis literis Apoſtolicis contra ea & literis ipſis etiam ab alio vel ab alijs impetratis, vel alijs quouis modo conceſsis non vtendo dictæ perſonæ per ſe vel per procuratorem ſuũ præſtiterint, hactenus vel in poſterũ ea forſitan præſtare cõtigerit iuramentũ. Nec non omnibus illis quę idem Sixtus prędeceſſor noſter literis ipſis Apoſtolicis præ dictis voluit non obſtare, cæteriſque contrarijs quibuſcumque. Dat. Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Domini milleſimo quadringenteſimo octogeſimo quarto, tertio Idus Feb. Pontif. noſtri anno ſecundo.

Anno Domini 1485. ab hæreticæ prauitatis Inquiſitoribus in Guadalupenſi oppido, inſignes Inquiſitionis actus habiti ſunt, quod apud nullos hiſtoriarum ſcriptores legimus, ſed Frater Didacus à Yepes ex Hieronymitana familia, vitæ candore, morum integritate, ac virtutum ſplendore, ſummiſque animi dotibus clarus, ac Philippi II. Regis noſtri inter paucos Familiaris, ac etiam confeſſarius, mihi autem plurimis nominibus obſeruandus atq; colendus, is inquam clariſsimus ac religioſiſsimus vir, omniumque ſcientiarum cognitione ornatus, mihi retulit in eo oppido à Hieronymitano quodam monacho Inquiſitionis factæ monumenta extare, quod poſtmodùm apud Fratrem Gabrielem à Talauera eiuſdem ordinis ac Sanctæ Mariæ Guadalupẽſis Priorem in libro quem curioſè ac diligẽter de illius almæ domus hiſtoria con ſcripſit, ſcriptũ vidimus. Narrat enim Fratrem Nũnium ab Areualo prædicti deuotiſsimi cœnobij Priorem anno Domini 1485. ſimul cum Doctore Franciſco Sanctio de la Fuente Generali Zamorenſis Eccleſiæ prouiſore, qui poſtea Toletanę Eccleſiæ Decanus, & Inquiſitor Villæ-regalis fuit, vt inferius commemorabimus, ac etiam cum Licentiato Petro Sanctio Inquiſitorem à Catholicis Regibus creatum fuiſſe, pluresque Inquiſitionis actus mira prudentia iuſtitiaque ac integritate admiranda edidiſſe ſuggeſto, ac tabulato ampliſsimo pro foribus Eccleſiæ in Cœmeterio verſus forum conſtituto, in quibus ſanctæ Inquiſitionis actibus, qui ſeptem aut octo fuerunt, Frater Didacus Marchena monachus hæreticus, & quinquaginta duo vtriuſque ſexus iuda-

iudaizantes igni traditi, quadraginta ſex hæreticorum corpora effoſſa, & rogo impoſita. Abſentium ſtatuæ. viginti quinq, crematæ, ſexdecim perpetuo carceri mancipati ſunt, præter innumeros alios deportatos ad triremes, ac alios ſaccis benedictis in perpetuam ſcelerum pœnitentiam atq; infamiam damnatos, prædictique patres Inquiſitores Guadalupenſi oppido exceſſuri, edictum præconis voce 12
promulgarunt, vt intra menſem omnes vtriuſque ſexus & cuiuſuis ætatis homines Iudaica cæcitate laborantes oppidum illud ſub pœna relapſorum exirent, ac lege ſanxerunt perpetua, ne deinceps conuerſus quiſquam vel de genere Iudæorum, propter honorẽ Deiparæ Virginis & ſui ſacri conuentus & populi, poſſet ibidem commorari. Cuius edicti occaſione in Capitulo primo generali, quod poſtea in eo Cœnobio celebratum eſt fuit cautũ, ne prædicti generis quiſpiam ad ſacram D. Hieronymi religionem admitteretur.

Cum prædicti ſancti Officij Inquiſitores auidè cuperent ſignum aliquod à Beata Virgine Maria Guadalupenſi illis Inquiſitionis diebus ad fidei exaltationem hæreſumq; ac erroris confuſionem fieri, tot ac tam conſpicua prodigia per piam ſacroſanctæ Virginis aduocationem patrata ſunt, vt doctor Franciſcus Sanctius de la Fuente alter ex dictis Patribus, qui ea ſcriptis conſignandi curam ſuſceperat, præ miraculorum multitudine defeiſus fuerit ea ſcribendo: ſexaginta namque miracula in fidei confirmationem, ac Officij ſanctæ Inquiſitionis approbationem ad multorum vtilitatem, & in oſtenſionem diuinæ potentiæ connumerata ſunt. Tunc verò maximè enituit Catholicorum Regum pietas ac candor eximius, qui bona Iudæorum ac hæreticorum ad Regium fiſcum deuoluta in Regale noſocomium ſiue hoſpitiũ quod Regijs ſtemmatibus & auro fulgens hodie cernitur, erogauerunt.

Vt igitur ad edictum reuertamur, termino illo elapſo in omnes illos qui in hæretica caligine contumaciter perdurabant facta eſt diligentiſsima Inquiſitio, omneſque de criminibus conuicti ſæculari brachio relaxabantur.† Horum duo circiter millia diuerſis temporibus, ciuitatibus, atque locis igni traditi, ac etiam combuſti ſunt, alij perpetuis carceribus mancipati, alij tandem ſaccis benedictis duabus crucibus rubei coloris, quarum altera pectus alia terga obnuberet induti, ab honeſtorum hominum conuerſatione ſeparati ſecretique ſunt, omnibuſque publicis muneribus eorum filij in perpetuum abdicati, ſerica etiam veſte, auro, cultiorique habitu cuiuſque ſexus forent, ſub pœna capitis vti prohibiti. Similiter etiam in eos qui non multò antè deceſſerant Inquiſitio facta eſt: quorum autem crimina probabantur eorum oſſa ſi inuenta eſſent concremata ſunt. Hi fuerunt numero non pauci, quorum tum filij declarabantur publicis honoribus ac muneribus indigni, tum verò bona omnia Regũ ęrario cõfiſcabantur. Sic enim illis tẽporibus ſummopere expedire videbatur, vt paulò ſeueriora in aliorum terrorẽ ſupplicia ederentur. Sicq; pij illi Patres magnã poſt edictum hęreticorum ediderunt ſtragem, ſuorumq; aſſeſſorum conſilio, qui Iuriſconſulti erant iuris limites in proceſsibus faciendis aduerſus reos non excedebant. Seuerè tamen ac ſanctè Chriſtianã Remp. expurgarunt, ac etiam expiarunt. Cæterùm tam ingens hæreticorum multitudo in Hiſpania erat, vt quamuis in Hiſpalenſi duntaxat ciuitate à termino edicti lapſo vſq;

vſque ad annum 1520. ſuprà quatuor millia cremati eſſent, & plures quàm triginta millia reconciliati, plures res alij teterrima ſuorum errorum caligine obcæcati, & bonis omnibus libenter cedentes in Italiam, Salonicam, Auinionem, Portugalliam, Nauarram, aliaſque Turcarum ac Pœnorum regiones ſeceſſerunt, vt teſtatur Hieronymus Zurita libr. 20. Annal. cap. 49. Illeſcas lib. 6. cap. 19. in fine ſuę Hiſtorię Pontif. refert poſt hæc quinquies mille domos vacuas fuiſſe repertas. Stephanus Garibay in comp. Hiſtorial. lib. 18. in ſola Hiſpalenſi diœceſi, tria millia domorum inhabitatarum inuenta eſſe. Antonius Nebriſſenſis aliter refert, ſcripſit enim in Chronica Catholicorum Regum c. 95. Hiſpali, Cordubæ, in alijſque Bęticæ Prouinciæ oppidis ac pagis, eorum qui propter criminum conſcientiam, cum omni familia ſeceſſerant domos inhabitatas quater mille extitiſſe. Alij numerum multo maiorem fuiſſe affirmant. Quibus certum eſt in ſola Hiſpalenſi ciuitate atque diœceſi eos qui tam ſuperſtites quàm mortui, tam præſentes, quàm abſentes contumaces fuerant damnati, vel etiam Eccleſiæ reconciliati, centum millium numerum exceſsiſſe. Nam in abſentes & contumaces non comparentes inquiſitum fuit: eorumque bona quæ quam plurima fuerunt, ad fiſcum Re-
13 gium deuoluta. † Præterea verò quæ tum in miniſtrorum ſancti Officij Inquiſitionis ſtipendia, tum in alimenta reorum pauperum, alioſque impenſos in exercitio ſumptus expendebantur, eorum omnia bona Reges in xenodochia, Eccleſias, cœnobiaque conſtruenda, in aliaque pietatis opera collocarunt: in quo eximius Catholicorum Regum candor, in Deumque ſumma pietas, quæ hactenus in eorum poſteritate cernitur, maximè enituit, qui pręcipuè ad S. Inquiſitionis vſus cōfiſcata bona erogarũt, quemadmodum in aliquibus Italiæ prouincijs, nempè in Neapoli, ac Siciliæ regnis tempore Alphonſi primi obſeruari ſolitum eſt. Tertia namque confiſcatorum bonorum pars Inquiſitoribus remanebat; altera illorum bonorum pars ad extraordinarios cauſarum fidei ſumptus, apud ſequeſtrum deponebatur, reliquum ad Regium fiſcum deuoluebatur: ita narrat Zurita libr. vigeſimo Annal. cap. 49. videndus Eymericus & Pegna vterque in tertia part. Directorij, quæſtione 109. & comment. eiuſdem Pegnæ 58. per totum pag. 709. vſque ad pag. 718. Tametſi Zurita dum dicit alteram confiſcatorum bonorum partem ad ſumptus ſancti Officij reſeruari, non parum allucinatus ſit. Ea enim pars Cameræ Apoſtolicæ ſeruiebat, vt colligimus ex priuilegio Frederici Imperatoris, cuius exemplum deſcribemus in cap. de Inquiſitione regni Siciliæ: quod etiam Alphonſus Aragoniæ & Siciliæ Rex confirmauit, anno
14 1451. Varia autem † iura per diuerſa ſæcula in hæreticorum bonis confiſcandis ſeruata ſunt, nam de iure ciuili l. Manichæos. C. de hæret. & Manich. ita ſcriptum eſt: [Sed nec filios hæredes eis exiſtere, aut adire permittimus, niſi à paterna prauitate diſceſſerint.] Vnde in bonis quæ propter hæreſim publicabantur, non ſuccedebat fiſcus, ſi filij ipſorummet hæreticorum Catholici extarent. Idem ſcriptum eſt in l. cognouimus. C. de hæret. vbi amplius explicatur, quibus applicanda ſint bona hæreticorum confiſcata, ſi filij Catholici non adſint: nam liberis orthodoxis nō exiſtentibus, ad agnatos, vel cognatos hæreticorũ, orthodoxos tamē & Catholicos bona hęreticorũ peruenire debere decernũtur.

Quod

Quod ſi nec agnatio, nec cognatio recta inueniantur, tum res & bona confiſcata fiſco principis ſæcularis applicantur. Paulò poſt in authent. vt cum. de appellat. cognoſc. §. ſi quis. de prædictis. hęc ſuccedēdi, ratio prçſcripta fuit cum contingeret patres eſſe Catholicos, filios autem hæreticos: quoniam Catholicis parentibus non ſuccedunt filij, nec alij propinqui hæretici: nam Eccleſia ei ſuccedit, ſi clericus ſit, ſi verò laicus, ſuccedit fiſcus. Hæc iuris diſpoſitio breuiter refertur in authen. Idem eſt de Neſtorianis. C. de hæret. Poſtea Federicus Imperator ad annum Domini. 1220. lege lata, cuius initium eſt [Catharos] de cōfiſcat. bonor. hæreticor. ita conſtituit: [& omnes hæreticos vtriuſque ſexus, quocumque nomine cenſeantur perpetua damnamus infamia, diffidamus, atque bannimus, cenſentes, vt bona talium confiſcentur, ne ad eos vlterius reuertantur, ita quod filij eorum ad ſucceſsionem peruenire non poſsint] Hæc lex impreſſa eſt in fine Directorij, inter literas Apoſtolicas. Poſtea anno. 1224. idem Imperator Fredericus ſtatuit, vt attributa fiſco tertia ſolūmodo parte bonorū hęreticorū, & tertia Apoſtolicę ſedi reſeruata, alia pars tertia abſq; obſtaculo contradictionis cuiuſq; Inquiſitoribus aſsignetur, vt videre licet in edicto quod afferetur cap. de Inquiſitione Siciliæ, quod adhuc typis mandatum non eſt.

Nunc quid iure Canonico & ſummorum Pontificum conſtitutionibus ſancitum eſt, videamus. Primùm Innocētius Papa III. ann. Domini. 1199. ſiue. 1200. Pōtificatus ſui anno. 2. apud Lateranū. 8. Kalendas Aprilis conſtituit in Epiſtola quadam decretali incipiente [vergentis] quæ habetur in eius regiſtro lib. 2. ex qua deſumitur fragmentum relatum in. c. vergentis, de hæret. vt bona hæreticorum confiſcarentur, ſicut per leges ciuiles iam fuerat conſtitutum, & in terris Eccleſiæ applicarentur fiſco Eccleſiæ, in terris verò imperij fiſco iudicis ſæcularis, idque obſeruari præcepit, etiam ſi hęretici filios haberent Catholicos, qui de iure ciuili ſuccedebant, ſicut paulò antea dictum eſt. Eodem modo bonorum confiſcatio paucis poſt annis, videlicet anno Domini. 1215. decreta fuit in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. c. 3. & refertur in cap. excommunicamus. §. damnati verò. de hæreticis. Deinde Innocentius Papa IIII. ann. Dñi. 1252. Pontificatus ſui anno nono apud Peruſium idibus Maij, per conſtitutionem, cuius initium eſt. [Ad extirpanda] bona hæreticorum confiſcata in tres partes diuidi iuſsit, & applicari hoc modo, & his verbis: [Vna pars deueniat in commune ciuitatis vel loci: Secunda in fauorem & expeditionem Officij detur Officialibus, qui tunc negotia ipſa peregerint: tertia ponatur in aliquo tuto loco, ſecundùm quod Diœceſano & Inquiſitoribus videbitur reſeruanda & expendenda per conſilium eorumdem in fauorem fidei, & ad hæreticos extirpandos, non obſtante huiuſmodi diuiſionis contrario ſtatuto aliquo, condito aut condendo] Poſtea Alexander Papa quartus qui Innocentio IIII. proximè ſucceſsit in Pontificatu, per conſtitutionem ſimiliter incipiētem. [Ad extirpanda] ſimilem fecit bonorum diuiſionem confiſcatorum propter hæreſim, quæ cum Innocentij conſtitutione, & diuiſione omninò cōuenit. Edidit hanc conſtitutionem Alexander anno 1259. Pontificatus ſui anno quinto, 2. Kalend. Decembr. idem Alexand. IIII. anno Domini 1260. 8. Kalend. Octob. Genuę per extrauagātem incipientē. [Diſcretioni veſtræ] con-

conceſsit Inquiſitoribus in Romanā Prouincia, & adminiſtratione Beati Franciſci, vt bona hæreticorum & aliorum(de quibus ibi) venderent, & pretium ad opus Romanæ Eccleſiæ conſeruarent.

Verùm Clemens Papa quartus, qui proximè ſucceſsit Alexand. quarto, eandem illam trimembrē diuiſionem fecit anno Domini 1265. apud Peruſium Pontificatus ſui anno primo. III. Nonas Nouembr. per cōſtitutionem incipientem. [Ad extirpanda] Bonifacius VIII. ad annos Dñi 1295. per conſtitutionem relatam in c.cum ſecundum leges. de hæreticis, libr. 6. vetuit ne apprehenderentur, ſeu occuparentur per Dominos temporales bona hæreticorum, antequam per iudices legitimos Eccleſiaſticos, ſuper crimine hæreſis eſſet pronunciatum.

Benedictus Papa vndecimus extrauagante quadam incipiente: [Ex eo.] relata tit. de hæret. inter communes directa Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in Longobardia, anno Domini 1303. ſexto Nonas Martij, Pontificatus ſui, anno primo, apud Lateranum, conſtituit ne Epiſcopi poſcerent partem partis deputatæ Officio Inquiſitionis de bonis confiſcatis, nec rationem exigerent ab Inquiſitoribus, ſed eam redderent Inquiſitores Cameræ Apoſtoliæ, vel alij, cui Romani Pontifices mandauerint reddendam.

Clemens quintus circa annū Domini 1306. in Concilio Viennenſi, & refertur in Clementina 2. de hæret. vetuit ne bona Eccleſiarum ob delictum clericorum confiſcarentur. Hęc ſunt magis præcipua decreta; tam Pontificia ſiue Eccleſiaſtica, quàm Imperatoria, ſiue Ciuilia de bonis hęreticorum confiſcatis, & eorum diuiſione & applicatione loquentia.

Tandem Summorum Pontificum decreta, videlicet, Innocentij quarti, Alexan. IIII. & Clementis Papę quarti, quibus de triplici diuiſione bonorum confiſcatorum, & applicatione conſtitutum fuit, vbique obſeruanda ſunt, tanquam leges vbiq; loquentes, & quoſlibet quibus cōpetere poſſunt obligantes. Omiſſa ergo diſpoſitione iuris antiqui in c. vergentis. de hęreticis. Dominus tēporalis ſi in fauorem S. Officij actu præſtet ea, aut alia ęquipollentia, aut maiora, aut ſimilia illis, quæ per dictas conſtitutiones poſtulantur, tertiam bonorum confiſcatorum partē habere poterit, aut etiam plus, ſi ita Papa conceſſerit, aut ſciens permiſerit. Hinc ſequitur rectè in Hiſpania bona damnatorum de hæreſi, applicari fiſco Regio, vt teſtatur Couarruuias lib. 2. Variar. reſolution. c. 9. nu. 12. & iuſtè poſſe applicari affirmat autor Repertorij Inquiſitorum, in verbo [Diuiſio bonorum] circa finē. Quoniam Rex noſter Catholicus Inquiſitoribus hęreticæ prauitatis, quos Inquiſitor generalis autoritate Pontificia conſtituit, ac mittit per totā Hiſpaniam, ad extirpandam hæreticam prauitatem, abundè ſubminiſtrat expenſas, & quæcūq; neceſſaria. Quę ſi cæteri Domini tēporales ſufficienter Inquiſitoribus, & eorū miniſtris præſtarent, iuſtum quidem eſſet, vt de bonis confiſcatis participarent. Verum ad Reges Catholicos noſtra reuertatur oratio. Quo tempore Catholicorum Regum opera & fauore ſanctæ Inquiſitionis Officium diligentiſſimè exercebatur, non tamen eo ordine ac methodo quibus hodie, Inquiſitionis proceſſus fulminabantur, nec alia ſancta & ſubtilia, nec ſanctæ Inquiſitionis diſtrictus, in Hiſpania conſtituti, quibus modò ſanctæ Inquiſitionis dignitas ac grauitas, ad feliciſsimum ſtatum perducta eſt. Et
15 quoniam † quàm plures, cum ex accuſa-

cuſatorum & punitorum cognatis, tùm etiam ex recenter ad fidem cõuerſis vehementer apud Reges de S. Inquiſitionis miniſtris conquerebantur, aſſerentes non ex iuſtitiæ rectitudine, ſed ex graui odio quo eos proſequebantur, ſententias ferri. Regum iuſſu Cardinalis Hiſpalenſis Petrus Gonzalez de Mendoça, alijque Pręſules ſanctitate, atq; doctrina clari, tum etiã Regius Senatus cum Primario Inquiſitore Thoma à Turre-cremata coniuncti, ordinem præſcripſerũt, qui in criminibus fœdifragorum Apoſtatarum, ſpurciſsimorumq; hæreticorum puniendis obſeruari debet. Vnde multa ad rectam ſancti Officij adminiſtrationem ad melioreḿq; eius ſtatum facientia, in meliorem normam formata ſunt; ſedatique tumultus, qui ex nouo ac inuſitato procedendi modo ſanctæ Inquiſitionis, à damnatorum propinquis, & eis, qui proximè Catholicam pietatem induerant, fuerant excitati.
16 Poſt † has conſultationes ſupremus Inquiſitor Thomas à Turre-cremata, ex Catholicorũ Regum decreto Inquiſitores Cordubæ ac in ciuitate Regali, Giennijque, & Hiſpali degentes, plurimoſque regios conſiliarios, & alios literis atque moribus conſpicuos viros, ad dictam Hiſpalenſem ciuitatem conuocauit. Eò igitur pridie Kalend. Decembr. anno ſalutis 1484. conuenerunt prædictus Thomas à Turre-cremata Generalis Inquiſitor; frater Ioannes à ſancto Martino, in ſancta Theologia præſentatus, Inquiſitor Hiſpalenſis; D. Ioannes Ruizius à Medina Iurium Doctor, Prior atque Canonicus ſanctæ Hiſpalenſis Eccleſiæ, ac Regius Senator, aſſeſſorque prædicti fratris Ioannis à ſancto Martino, in Hiſpalenſi Inquiſitione; Petrus Martinus Barrio iuris vtriuſque doctor, & Ant. Ruizius Morales, iurium prima laurea inſignitus Cordubenſis Eccleſiæ Canonicus, Inquiſitores hæreticę prauitatis in Cordubenſi diſtrictu; frater Martinus à Caſſo ex Franciſcanorum familia, magiſter ſanctæ Theologiæ dictis Cordubenſis Inquiſitoribus aſſeſſor ac coadiutor aſsignatus: Franciſcus Sanctius à Fonte, Decretorum Doctor, ac ſanctæ Hiſpalenſis Eccleſiæ Portionarius, ac Petrus Diaz Coſtana ſanctæ Theologiæ Licentiatus, Burgenſis eccleſiæ canonicus, ciuitatis Regalis Inquiſitores, ac Licentiatus Ioannes Garcia Cañas ſcholaſticus Eccleſiaſticus Calagurritanus Calciatenſis, ſereniſsimorum Regum Capellanus, ac Fr. Ioannes ab Yarea, ſanctæ Theologiæ præſentatus, Prior Cœnobij ſancti Petri Martyris Toletanæ ciuitatis, hæreticę prauitatis Inquiſitores in ciuitate Giennenſi. D. Alphonſus Carrillo Epiſcop. Mazaræ, in regno Siciliæ electus, ac Sanctius Vazquez à Cuellar, vtriuſque iuris Doctor: Pontius Valentia vtriuſque iuris Doctor, Regius Senator: ac Ioannes Guterrius Chaues Legum Licentiatus, ac Baccalaureus; Triſtanus Medina. Qui plurimis ad ſanctæ Inquiſitionis ſtatum pertinentibus in conſilium maturè adductis, tandem omnium conſenſione, aliqua ad eam rem apprimè conducentia ſtatuerunt; quæ prima eſt inſtructio Hiſpalenſibus Inquiſitoribus, data anno 1484. in qua, in nonnullis, iuri communi derogatum, in alijs ſuperadditum eſt; vt apparet in primo cap. & alijs ſequentibus capitulis dictæ inſtructionis Hiſpalenſis.

Interea ſalutis humanæ communis hoſtis Diabolus tantæ inuidens Chriſtianæ Reipublicæ expurgationi, quantam ex renouato S. Inquiſitionis Officio expectabat, eius boni impedimenta afferre tentauit. Quidam

namque

namque inuidiæ ſuæ miniſtri Regibus Catholicis, ac præſertim Elizabethę propoſuerunt, quantùm gentium expulſione commercijs ac negotiationibus (quibus Reipublicæ opes aluntur) detraheretur, quantùm regia vectigalia ac redditus diminuerentur, quanta denique atque eximia detrimenta ex tot incolarum abſentia vniuerſa Hiſpania contractura eſſet. His tamen, & alijs rationibus tantum abfuit vt Elizabeth commoueretur: quin reſpondiſſe fertur, malle ſe tam certa hæreticorum peſte ac tam nefandis flagitijs Hiſpaniam expurgare, ac earum infeſtiſsimarum radicũ fibras ſtirpitus euellere, quàm priuatis commodis, tam communi Catholicę fidei iactura cõſulere. Quibus quidem repulſis Sathanas nouos exercuit aculeos. Plures namque de hęreſeos crimine tum rei tum accuſati, cum animaduerterent maxima pecuniæ inopia Reges laborare, ac nihilo magis quàm auaritia iudices poſſe corrumpi, grandi pecuniarium ſumma Reges ſolicitant, vt inſtitutas accuſationes remitterent; ſed numquam Eccleſiam ſuam deſerit Deus. Hoc diuinæ bonitatis proprium eſt, hæc eſt certiſsima ratio diuini conſilij, vt vbi fortiſsimè oppugnatur; ibi magis ſua pietate ſuccurrat. Iuſtiſsimi etenim Reges tanto diuini cultus zelo exarſerunt, tam antiquam ſanctæ Fidei propaginem ac exaltationem habuerunt, ita conſtanter ac ſtrenuè in inito conſilio perſtiterũt, vt nullis precibus nullis ſolicitationibus, nulla pecuniæ ſumma, quo tempore plurimum premebantur à propoſito auerſi ſint. Tunc verò Frater Thomas à Turre-cremata Primarius (vt diximus) Inquiſitor, Regumque Confeſſarius, tantis procellis ac fluctibus, non parum illorum conſtantiæ timens, plurimùm Reges promiſſa pecunia agitari poſſe arbitratus; Dei gloriam, Eccleſiæque Catholicę commoda plurimùm zelans, egregium religionis, & charitatis edidit ſpecimen. Regiam conſcendit Crucifixi ſimulacrum ſub habitum occultans; magnaque ac ſancta libertate Reges alloquitur. Negotium (inquit) Regis calleo: ecce Crucifixi Saluatoris noſtri effigiem, quę perditiſsimus ille Iudas triginta nummorum pretio appretiatum vendidit inimicis eius, ac prodidit perſecutoribus: ſi id factum laudatis, maiori pretio illum vendite. Ego enim omni me abdico poteſtate. Mihi nihil imputetur, vos contractus rationem reddetis Deo. Hæc vt dixit Crucifixo in eorum conſpectu depoſito, diſceſsit. Quo facto pij Regum animi non ſolùm cõfirmati ſunt, verùm non multò pòſt Inquiſitoribus diſtrictus atq; prouincias deſignarunt.

De Generali Caſtellæ Inquiſitione.

CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *CATHOLICI Reges Conſilium Generale Inquiſitionis inſtituerunt.*

2 *Quod ſit munus Generalis Conſilij Inquiſitionis.*

3 *Ad Supremum Inquiſitionis Conſilium negotia grauiora; & legibus non deciſa pertinent.*

4 *Iudex non debet iudicare ſecundum conſcientiam, ſed ſecundum allegata & probata, & infrà nu. 6. & 7.*

5 *Traditur intellectus ad quaſdam inſtructiones.*

8 *Quot Inquiſitores ac alij miniſtri ſint in Conſilio Generali.*

9 *Inquiſitor Generalis à Rege creatur, & à Papa*

... à Papa confirmatur.

10 *Bulla Gregorij XIII. de poteſtate Inquiſitoris Generalis.*

11 *Inquiſitor Generalis, nominat conſiliarios Inquiſitores, aliosq; miniſtros S. Officij.*

12 *Qua ratione conſilium generale, & Inquiſitor Generalis fuerit conſtitutus.*

13 *Legatus Papæ cum Inquiſitore Generali de quibuſdam cauſis fidei iudicauit.*

14 *Inquiſitor Generalis, & non alius cognoſcit de cauſis appellationum ab Inquiſitoribus interpoſitarum.*

15 *Inquiſitor generalis qualis eſſe debeat.*

16 *Inquiſitoris Generalis miſericordia; quomodo penſanda ſit.*

17 *Duplex miſericordia, qualiter iudici conueniat.*

18 *Text. in c. diſciplina, & in c. omnis. 45. diſtinct. elucidatur.*

19 *Æquitas, & miſericordia præualent rigori, vbi lex ſcripta non eſt.*

20 *Conſtitutio Clementis V. in Clement. multorum. de hæreticis elucidatur.*

21 *Stemmata S. Inquiſitionis eius miſericordiam repræſentant.*

EODEM anno 1483. quo Apoſtolico Sixti quarti diplomate Fr. Thomas à Turre-cremata Generalis Inquiſitor creatus eſt, † Catholici Reges grauiſsimis integer-

1 miſque viris delectis conſilium erexerunt, in quo Generali Inquiſitore præſide vniuerſæ fidei cauſæ atque negotia tractarentur. His quidem iam Pontificia autoritate ab Inquiſitore Generali ſedis Apoſtolicæ in hac parte ſuffultis, regiam quoque autoritatem impertierunt, vt omnia ad optimum felicemque ſancti Officij ſtatum pertinētia, ſuprema in omnes harum Prouinciarum Inquiſitores autoritate expedirent, gubernarent; ac cauſas in quibus de confiſcandis hęreticorum bonis ageretur, tanquam Regij conſiliarij componerent, ac diffinirent. Supremum hoc Conſilium vſq; ad hæc tempora ſumma dignitate, autoritateque eximia

2 conſeruatur † apud quod cum ſuprema iuriſdictio ſit, appellationum cauſæ vltimò terminātur. Prouincialium inquiſitorum, ſi quæ pullulant diſsidia componuntur, miniſtrorum crimina vindicantur; vt iure optimo huius conſilij ſenatores ſupremi fidei cēſores & Inquiſitores Generales appellari poſsint, vt vocabantur olim & patet in titu. de priuilegijs, priuilegio. 51. Quo fit vt cæteri Inquiſitores ex ſpeciali indulto Pontificis; ſupremū ac Generalem Inquiſitorem; ſi quid in Prouincia ſibi credita difficultatis acciderit cōſulere, ad ſupremumque hoc Inquiſitionis cōſilium referre debeant: Quemadmodum Exod. 18. dicitur Ietro Moyſi ita ſuaſiſſe: [Prouide (inquit) de omni plebe viros potentes, & timentes Deum in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam; & conſtitue ex eis tribunos Centuriones, quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore, quicquid autē maius fuerit ad te referant: ipſi minora tantūmodò iudicent.] De quo extat hodie decretū quarta instruct. Toler. c. 11. & expreſsius in Instructio. Abulen. c. 13. ann. 1498. Conſonat, quod Paul. Æmilius de Carolo Magno lib. 3. ſcriptum reliquit. Sanctius (ait ille) arcanumque delectiſsimorum integerrimorumq; virorum Conſilium [vernaculo Gallorum ſermone Parlamentum vocatur] ſine prouocatione inſtitutum, delectique pari ſanctitate velut ſpeculatores qui cæteris omnibus ignaris, oppida, vicoſque ac conciliabula

K cir-

circumirent, moreſq; ac dicta cuiuſque & facta notarent, ac quemcunque perditę religionis reuerſi in Cōſilio coarguiſſent, ſine intercesſione; primo quoq; tempore, vbicumq; comprehendi poſſet, necaretur. Nemini ſua dignitas ſuffragabatur: ſummi, infimiq; prius laqueo ſuſpenſi cōſpiciebātur, quàm rei fuiſſe audiebātur. Iudices, ſpeculatoreſq; rē totam, notaſq; quibus reus argueretur, tam ſanctè occuluere, vt cùm Carolo Auguſto, defuncto idem inſtitutum vigeret, nullis vnquam minis, nullo adduci potuerint vt enunciarent. Hactenus ille Gallorum (vt hoc obiter colligam) illa ætate fuit hæc pietas: hæc fori, Parlamentique verè iuridici in euertendis hæreſibus & vitijs magna cōtētio: hoc Regis Chriſtianisſimi ſanctum inſtitutum nō ſolùm fuit, vt ad Parlamentū ſuum cùm Eccleſiaſticis: tum laicis viris nobilitatū conſeruandæ Religionis Catholicę ſumma cura & diligentia ſpectaret; ſed & ſi exteras regiones armis ſub iugum Chriſti mitteret, iiſdem legibus ornatum, & pari probitate excultum Parlamentum præficeret, cuius ſanctimonia & ſeueritate in eadem fide cōtinerentur, quod pluribus infra oſtendemus in Inquiſitione Germaniæ. Sanè maiores iudices, vt de maioribus rebus ſtatuant, ſuadet ipſa ratio. Cuius & Simancas de Cathol. inſtitut. tit. 34.
3 meminit. Igitur † leuiora negotia, minuſq; grauia, & legibus diffinita cæterorum Inquiſitorum arbitrio relinquuntur, non autē grauiora, quæ legibus cōprehenſa nō ſunt: ea enim (vt Plato in lib. 9. de legibus, & Ariſtoteles lib. 1. Rhetor. c. 1. & lib. 3. Politico. c. 11. teſtantur) legibus ſunt diffinienda; non autē arbitrio iudicis re-
4 linquenda. In ijs † tamen, quæ eorum arbitrio ſubiacent, non pro volūtate & ſecūdùm conſcientiā, ſed ſecūdùm iuriū diſpoſitionem tenētur iudicare, quāuis verba inſtruct. Hiſpalen. c. 28. contrarium innuere videantur. Sic enim diſponunt: [Relinquendum eſt arbitrio & prudentiæ Inquiſitorū, vt procedant iuxta iuris diſpoſitionem in his, quæ hic non expreſſe declarantur, & ſecūdùm ipſorū conſcientiam.]
5 Hæc tamē verba, † ſi ad amuſsim perpendantur, nihil aliud importare mihi vidētur, quàm cauſas fidei, quæ Inquiſitorū arbitrio relinquuntur, ſecūdum iuriū ſanctiones iudicandas, decidendaſq; eſſe. Et ſic ſuæ conſcientię debēt iudices ſatisfacere, quia verba inſtructionū, quemadmodum aliorū ſtatutorum, iuxta ius cōmune interpretationem recipiunt, c. fin. §. final. de hæreticis. in 6. Clement. 1. §. fin. eod. tit. l. nam & poſteriores. ff. de legibus. Secūdum enim iuris diſpoſitionem iudex non ſecundum conſcientiam ſuam (vt paſſim noſtri vſurpant), ſed ſecundum allegata & probata iudicare debet. Ex quibus deducitur verus & genuinus intellectus ad prædictam inſtructionem Hiſpalenſem, cui adſtipulatur inſigne Vlpiani reſponſum in l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. pręſid. [veritas rerum erroribus geſtorū non vitiatur: & ideo Præſes Prouinciæ id ſequatur, quod conuenit eum ex fide eorum, quæ probantur ſequi.] Hacte-
6 nus Vlpianus: ex cuius † verbis luculenter, clarèque deducitur iudicem ſecundum allegata & probata, non ſecundum ſuam conſcientiā debere iudicare; quod etiā probat tex. in c. iudicantē. 30. q. 5. & in c. 1. vbi Ioan. Andr. de offic. ordina. notat in cap. Deus omnipotens. 2. q. 1. & in c. iudicet. 3. q. 7. Abb. Panor. in cap. Paſtoralis. §. quia verò. n. 8. verſ. in gloſ. verb. teneatur. de officio deleg. & ibi Felinus num. 23. Anton. de Butrio in cap. veſtra. in fin. de cohabit. cleric. & mulier. Bald. in d. l. illicitas. §. veritas nume. 1.

& ibi

& ibi Bart.in.l. 1.num.4.C. vt quæ deſunt aduocat.vbi Alex.num. 16. Marſil.ſingul.266. & in §.diligenter. num. 26.in ſua pract.crimin. Polanc.in l. final.num.403.verſ.Iudex ſi videt.ff.de quæſtion.Decius in.l. ſi ſoror. num. 5. verſ. 5.& vlt.notab.C.de collatio. Afflict.in c.in quæſtionibus. n. 16. verſ. 19.lib.1.Conſt.Reg.Marſil.conſil. 18. num.38.vol. 1. Couarr. tom.1.Variarum reſolutionum, & lata manu Iacob. de Bellonis in Rub. quotuplices ſunt cauſæ.num. 217. verſ. ſed nunquid iudex.in pract. Crimin.Foller.in rub.ſtudeat ſe ornare:nu. 80.verſ.debet & iudex. Proſper Farinacius. lib. 1.ſuarum quæſtion.crimin.tit. de delict.& pœnis.quæſt.21.num.163.cum ſequentib.Oſaſc.decis. Pedam. 1. numero.39. Capra concluſ. 32. & idem Farinacius libr. 2. titul. de iud. quæ-
7 ſtione vltim.† Ex quibus illud etiam infertur, quod licet Iudex certò priuatim ſciat reum culpę eſſe innoxium ſi tamen ex probationibus contra eum factis reus conuictus ſit, debet & ſine peccato poteſt illum condemnare. Ita communi omnium ſuffragio receptum eſſe teſtatur Imol.in Clement. Paſtoralis.§. quia verò. nume. 49.de offic.deleg.& in.c.1. nume. 13. de offic.ordin.Ferdin.Vaſquez in controuerſ.illuſtr.cap.13. num. 1. & cap. 14.num.5.col. 2. in fin. tutiùs autem crederem iſto caſu, religioſiuſque iudicem facturum, ſi à iudicandi munere ſe excuſauerit, & apud principem inſtet, vt cauſa alteri delegetur, vel ipſe poterit alteri delegare, vt tenent communiter doctores relati per Imol. vbi ſuprà numer. 49. circa finem.& Couarruu.in.d cap.1. Variarum reſolution. in.4. Iam † igitur, vt
8 eò vnde fluxit, noſtra reuertatur oratio, in hoc Conſilio quinque erant ſenatores, qui & Inquiſitores meritò appellãtur, quorum numerus duobus adiunctis ex Philippi II. Regis Catholici iuſſu atque conſilio adauctus eſt. Sunt in eo denique conſultores duo ex ſupremo Regni Caſtellæ ſenatu, deciſiuum votum habentes, Fiſcalis, Aduocatus, Officialis maior, quem vulgo [Alguazil] vocamus ſecretarij duo, totidemque cauſarum Relatores, Nuncius vnus, duoque Ianitores, quorum omnium nomenclaturam ex ijs qui hoc tempore in eo ſunt, iuxta ſingulorum antiquitatem & gradũ libet in præſenti commemorare. Hi ſunt D.Ioannes à Stunica, Toletanæ Eccleſiæ Canonicus, qui ſex annos in Valentina Prouincia, ſeptem in Toletana ſanctæ Inquiſitionis officio honorificentiſsimè functus, tantis ac tam admirandis iuſtitiæ, integritatis, prudentiæ, alijſque animi ornamentis, omnibus grauiſsimus, & feliciſsimo Regi noſtro, ſummo virtutum æſtimatori, commendatiſsimus, ad ſupremum hoc Conſilium ex omnium voto accitus eſt. Poſtea verò florentiſsimę Salmanticẽſis Academiæ morum ac cõſtitutionum inſtaurator ac reformator cõſtitutus, quàm pręclara, quàm eximia, quàm omnium expectatione digna geſſerit, ſatius ducimus verbis non obſcurare, quàm imparem rebus eius ſcriptionem afferre. Tandẽ ſanctæ Cruciatæ Commiſſarij generalis ampliſſimo munere cohoneſtatus obſcurũ non eſt, quantum apud Regem noſtrum autoritate valeat. Eſt in gradu ſecundus D. Ioannes Aluarez à Caldas, tanta ſcientiarum cognitione decoratus, & in vtriuſque iuris cenſura adeo clarus, vt adhuc adoleſcens maius ſancti Iacobi Collegium (quod communi vocabulo Archiepiſcopi Collegium vocant) Salmantinæ Vniuerſitatis plurimis viris oppoſitoribus, idemque enixè conantibus, fuerit adeptus. Inde riguroſo examine

pleriſque eruditis viris ſecum congredientibus ingenti cum honore ſuperatis, doctorali canonicatu Eccleſiæ cohoneſtatus, deinde in Inquiſitionis munere in Cathaloniæ Principatu ſumma cum laude verſatus anno 1589. ad ſupremum hoc Inquiſitionis conſilium accerſitur. Cuius eximiæ doctrinæ, virtutumque ſplendor ſuper tam excelſo candelabro radians, tam latum nobis dicendi campum ſuppeditat, vt ab eo eloquentiæ imperitia, & propoſito noſtro longe alieno ſubtrahamur, deterreamurque, quod hic et ſe munus libenter obijcerem, vbi eius integritas, religio, pietasque Granatæ in quorundam hæreticorum pullulantium errorem Inquiſitio, quam ex Regis noſtri mandato claro ſucceſſu exercuit, in omnes mundi angulos propalaſſet, vt nullus tam obſcurus, nullus tam ſupinus inueniri poſſit, qui inſignes animi dotes in eo non veneretur, atque ſuſpiceret. Sit in ordine tertius D. Garcia Loaiſa Archidiaconus Elborenſis, quæ de Talauera, Toletanæque Eccleſiæ Canonicus, cui Toletani Archiepiſcopatus, à ſereniſsimo Archiduce Alberto Cardinale tituli ſanctæ Crucis, Toletanoque Archiepiſcopo & Hiſpaniarum Primate cura credita eſt: huius (vt vnico verbo omnia comprehendam) tanta eſt morum excellentia, virtutum ſplendor, ſcientiarum cultus tam excellens, vt ſereniſſimi Principis noſtri Præceptor, moruḿque formator delectus ſit, cuius conſpicuæ laudes, notiſsima virtus, animique dotes eximiæ adeo clarét, vt vix ſanæ mentis habendus eſſet, qui ea in tam anguſtum locum cogere vellet. Omnes illius laudes vnica hæc ſatis complectetur, quod à rege nuper in Archiepiſcopum Toletanum, & Hiſpaniarum primatum electus ſit, qua ratione tandem ad

[illegible] X

fiet, vt meritis viri præſtantiſsimi, Regis ſapientiſsimi vota reſpondeant. Sequitur Licenciatus Vigil de Quiñones, cuius quę poteſt maior eſſe laus, quam quod inſignis collegij ſanctæ Crucis Pinciani collega, inde Pincianus Inquiſitor creatus ſit? Quæ res eius non vulgarem ſcientiam, probitatem, atque virtutem maximè commendát. In eo munere, quod octo circiter annis exercuit, tale ſcientiarum, virtutumq; ſpecimen præbuit, præſertim dum illud territorium ex delegatiòne viſitaret, vt per hos honoris gradus ad huius Conſilij ſummitatem non immerito fuerit euectus. Denique, vt paucis multa complectar, in eo fuit à prima iuuentute illud ſtudium, vt aliquando nominis ſui ſymbolum exolueret, vigili animo & vigilijs ad Gregoriorum gloriam accederet, quibus id nominis optimo iure inditum fuerat. ἐγρήγορος, vigilo eſt. Huic proximus eſt D. Petrus Pacheco ex nobiliſsima, clariſſimaque Pachecorum gente, filius Comitis de la Puebla, Archidiaconus, Canonicuſq; Cōchenſis Eccleſiæ, quem in Prouincia Valentina Inquiſitorem, alijſq; honorificis muneribus inſigni laude perfunctum Philippus II. Rex noſter feliciſsimus, eius comitatis, modeſtiæ, aliarumque inſigniū virtutum, literarumque ſplendore allectus, tam nobili ſtemmate illuſtrauit. D. Ioannes à Mēdoça ex Illuſtriſſima Mendoçarum familia ortus, ac Marchionis de Cañete filius, Theſaurarius, Canonicuſq; Conchēſis, nomini virtute, pietate, nobilitate literis, laudibus ve inferior. Dūm hæc ſcriberem, venerat in mentem mihi ſuo (id eſt primo) loco magni illius & eximij viri D. Franciſci Auila, cuius egregiæ virtutes cum rerum omniū abſoluta cognitione coniūctæ, id perfecerunt, vt ab hoc ſacro ordine ad

Car-

Cardinalatus faſtigium à Summo Pōtifice Clemente VIII.ſit accitus. Sed de tanto lumine dicere cùm nemo ita poſsit, vt ad maiorem illi ſplendorem faciat, paucis hæc accipe. Salmanticæ Academiæ primordia curſus literarij ſui debere illum norunt, qui hac ætate vel ſemel ad illam appulerint. Multi illum & docentem, & legentem publicè illic audierunt, cùm prius in conſortium Collegarum Conchenſis gymnaſij cooptatus fuiſſet. Tandem vero Toletani Archidiaconatus dignitate cohoneſtatus, poſt aſſiduas togatæ militiæ vigilias, & Iuriſprudentiæ impenſos labores, ad Inquiſitionis Toletanæ tribunal aſcendit, vnde ad ſupremum Conſilium vocatus, diuturno munere functus, in eo Decanus extitit, & bullę ſacrę cruciatæ Generalis Commiſſarius. Per tot gradus cum eo venerit, quis iam eum aurea corona minùs, quàm purpureo galero dignum exiſtimet? Exijt quidem à nobis magnum Conſilij magni ornamentum, ſed boni curſoris facē bonus curſor eodē ſtadio ſumpſit, D. Thom. à Liciniana. De hoc vt dicam, locus efflagitat. Sed nō niſi impari voce loqui, & ſtylo fere hebete ſcribere poterimus. Eius enim laudibus, ſi omnes enumerandæ ſint, vix eſt vt ſatis fiat. Quinquennio ipſo cum S. Officij munus Lerenæ expleuerit, cum illinc digreſſus annos ſeptem & decem in altero illo tribunali Inquiſitionis, quod Pinciæ eſt, inſumpſerit, poſtremò Logronēſe & Cordubenſe luſtrauerit ſagaciſsimus & ſedulus viſitator, eius fama ita omnes Hiſpaniæ prouincias peruagata eſt, vt eius nomen in ampliſsimam & celeberrimā gloriam euaſerit.

D. Petro Pacheco locum, quē res & ſua dignitas poſtulauit, adſcripſimus, tametſi è viuis abiiſſet, cùm hæc ſcripta conficeremus. Sed memoriæ tanti viri nihil detrahendum fuit. In eius locum ſuffectus eſt doctor ille eximius Petrus de çamora, quem doctū profectò, & incredibili conſpicuum integritate athletam omnes prædicant. Huius quoque doctrina egregia id obtinuit, vt primis ætatis ſuæ annis Collega Collegij Conchenſis fieret: nec multò poſt cū eſſet Iuriſprudentiæ addictus, Inquiſitionis Logronenſis numero additus eſt, in quo per annos nouem iudicij ſingularis, pietatis, & æquanimitatis ſpecimen ſatis frequens edidit. Inde verò cùm deceſsiſſet, & Valentiam ſeſe contuliſſet ad ſimillimi muneris onus ſubeundum, vixdum menſem ſextum illic egerat, cùm Regis Catholici & ſupremi Conſilij iuſsis obſequi paratus, Cęſaraugustam pedem reflexit, vt ad tumultus Aragonici compeſcendum impetum operam ſuam conferret. Id felicibus auſpicijs (inſpirante Deo) ſucceſsit. Poſtremò verò poſtquam illic annis ſeptem magnum cùm honoris, tum virtutum omnium compendium feciſſet, in Supremi Conſilij claſſem eſt accerſitus. Ildephonſus à Bohorques nobili exortus genere in oppido Villamartin Bæticæ prouinciæ, poſtquam ſtadij legalis ſpatia non tam veloci, quàm maturo curſu peregiſſet, collega S. Iacobi maioris, alias (Conchenſis Collegij) in Salmantina ſchola Hiſpanorum Elide legit publicè, & docuit. Atque inde cùm Iuris vtriuſque lumen eſſet, & ditiſsimis animi dotibus locupletaretur, ad Granatenſis Cancellariæ curiam primùm euectus eſt: vbi cùm annos quatuordecim fuiſſet emēſus, anno 1581. conſcendit ad ſupremum Caſtellæ, & ſacroſanctæ Inquiſitionis Senatum. Cuius vtriuſque muneris dignitatem ita expleuit, vt ab omnibus colatur, & votis omnium ſatisfaciat: vir non ſolum ingenio pollens,

ſed qui conſilij ſui ſerenitate res quaſlibet, tametſi obſcuras & difficiles, regere, temperare, & euoluere faciliſsimè norit. Paulus de Laguna, Archidiaconus de Cuellar, in Eccleſia Segobienſi, & Prior Portus Regalis nobili vtrinque ortus genere, ex oppido del Eſpinar, Academiæ Salmanticenſis alumnus fuit, in cuius ſinu Iuriſprudẽtiæ lacteos fontes exhauſit, tãta ſiti, vt ſtatim in collegam collegij Sancti Saluatoris, vulgo [de Ouiedo] cooptatus fuerit an. 1567. & ſingulari ingenij dexteritate doctrinæ non vulgaris præſtantiam legendo publicè oſtenderit: exinde ad maiora vocatus anno. 1583. In Granatenſi Cancellaria ſenatoriam eſt amplexus dignitatem, & poſt annos duodecim Inquiſitionis Officio pro conſultore curam impendit. Tandem, vt ſenatus ſupremi Caſtellæ penetralibus ineſſet, à Rege iuſſus eſt. Quo in munere dum animi aciem intendit in varios, & multiplices negotiorũ actus, hinc Generalis Inquiſitionis ſacrum ſenatum conſilio cõſultor optimus viuit, illinc aliquot annos patrimonij Regij ſenatorem, & ad extremum in eodẽ annos quinque cenſorem & moderatorem egit integerrimum. Iam verò vt magnis virtutibus magna res vnquam non defuit, Indiarum conſilij præſes eſt, & cum in tam clara rerum omnium luce verſetur, nominis & luminis ſui ſplendorem ex Europę finibus abditiſsimis in remotas noui orbis regiones emittit. Licenciatus Arenillas famigeratæ Hiſpalenſis Eccleſię Canonicus, pridẽ huius Concilij, & cauſarum relator modò fiſcalis promotoris munus exercet: vir hercle prudẽtia, ſciẽtia, ac rerum peritia adeo clarus, vt omni honore dignus exiſtimetur. Apparitor, ſiue Cõſilij Alguazilius, vt noſtri vocant, Matthęus Enriquez de Herrera, vir equidem fidelis, ſuiſque virtutibus omnibus gratus. Relatores cauſarum Licentiatus Hoſius & Licẽtiatus Vecilla, quorum mira ingenij acies magiſque mira eſt in referendis cauſis fidelitas, eloquentia atque dexteritas. Secretarij ſunt Paulus Garcia, qui ſereniſsimæ noſtri Regis Maieſtati à ſacris eſt, tantaque probitate atq; virtute & felicitate ſuum iam diu exercet munus, vt honorificentiſsimam de eo omnes imbiberint opinionem. Alphonſus à Doriga alter fuit, & omnibus gratiſsimus, & magnæ expectationis vir, ſi diu nobis eo frui licuiſſet, ſed cum nuper è viuis abierit, in eius locum venit Ferdinandus Villegas, ſpectatæ fidei vir, & animo ad obſequia ſacri officij alacri, & parato.

Huius Conſilij præſes, moderator, & in omnibus illis ditionibus quę hodierno die Regibus Catholicis ſubſunt, Inquiſitor Generalis eſt D. Petr. Portocarrerius, Conchenſis Epiſcopus, cuius virtutes ita in dies eluceſcunt, vt cum iuſtitiæ incomparabilis, prudentiæ ſolertiſsimæ, immotæ fortitudinis, & temperantiæ non mediocris exemplar iure optimo poſsis dicere. Nam quid de tanti hominis doctrina ſcribam? Ego exiſtimo præconem ſe meliorem illum non habere, cuius ore & pectore vel Muſas ipſas loqui non pœniteret. Præſes dicti Cõſilij in Hiſpaniarũ regnis à Rege noſtro eligitur, & à ſummo Pontifice cõ-
10 firmatur; cui † ampliſsimam poteſtatem in cauſis fidei aduerſus hæreticos, apoſtatas, eorumq; cõplices, fautores, defenſores, & receptores conceditur, vt in diplomatib. Sũmor. Põ-
11 tifi. cõtinetur. Inquiſitor igitur † Generalis in ditionibus Hiſpaniarũ ſupremi S. Inquiſitionis ſenatus Cõſiliarios nominat, ex nominatis Rex eligit vnũ omnes autem Prouinciales Inquiſitores, Conſiliarios, tabelliones, procuratores

ratores, cæteroſq; miniſtros, ac officiales opportunos, quoties ei placet, per ſe, vel per aliũ, aut alios deputat, reuocat, & amouet, ac eos viſitat, ac de ijs, quæ per eos geſta ſunt, adminiſtrationis rationẽ exigit: quos verò culpabiles in officijs ſibi commiſsis comperit, iuxta exceſſuum qualitatem ſuo arbitrio coercet & punit, pœnas per eum perpetuò, vel ad tempus impoſitas in toto vel in parte remittit, & de ijs, quæ ad Officium ſanctæ Inquiſitionis de iure, vel conſuetudine pertinent, cognoſcit: cum pœnitentibus & eorum filijs diſpenſat, gratias & indulgentias concedit, de rebus grauioribus deliberat, & ad eũ ſpeciali indulto appellatur & prouocatur. Denique ſi qui ſint iudices, qui ſancti Officij iuriſdictionem remorentur, eos inhibere poteſt cenſuris Eccleſiaſticis, licet iudices illi ſint, vel ſacri Palatij vel Curiæ Cameræ Apoſtolicę. Præterea pœnas per ſe aut per alios Inquiſitores in perpetuũ, vel ad tẽpus impoſitas in toto, vel in parte remittit, vt ex diplomatibus Leonis X. Adriani VI. Pauli III. Pij V. Greg. XIII. & Clement. VIII. deducitur.

Huius † generalis Conſilij inſtitutionis origo eſſe potuit ex eo quod anno 1491. accidiſſe narratur. Cùm Epiſcopus Segobienſis, ac Calagurritanus, eorumque cognati, ac cum ijs alij permulti Eccleſiaſtici viri non mediocris autoritatis, atq; potentiæ, de hæreſi ſuſpecti, Inquiſitorum iuriſdictionem cui ſubiacebant, appellatione ad ſedem Apoſtolicam interpoſita, vellent euadere, quia magnũ hoc videbatur incommodum, Catholici Reges Summo Pontifici ſignificarũt, quantum inde religionis periculum, ac Eccleſiæ ſcandalum ſequeretur, ſi illorum appellationi aditum aperirẽt.

13 Itaque † Regum ſupplicationi Sũm. Pontif. annuens, Epiſcoporum cauſas ſedi Apoſtolicę reſeruauit, ac Epiſco. Tornacẽſem in Hiſpaniã legauit, qui ſimul cũ F. Thoma à Turre-cremata, Inquiſitore Generali, de omnium hęreticorum cauſis cognoſceret: quarũ cognitio per appellationẽ ad Romanam Curiam pertineret. † Sed poſtea

14 cùm experientia, rerumque ſucceſſu cõperiretur, ex illo procedendi modo magna incõmoda dimanaſſe, ſtatuit Papa, vt Inquiſitor Generalis de omnibus cauſis appellationũ cognoſceret, quod vſque ad præſentem diem ſeruatur, Romano Pontifice nũquam permittẽte, vt ſimilia negotia ex vlla appellationis cauſa ad ſedem Apoſtolicam deferantur.

Illud tamen prætereundum non

15 eſt † Generalis Inquiſitoris dignitatem ampliſsimam eſſe in Hiſpania, ad quam ſemper aſſumi ſolet pręcipuus ex Hiſpaniæ antiſtitibus, qui ſit irreprehẽſibilis vitæ, manſuetudinis, miſericordiæ, humanitatis, bonitatis, alijſq; animi dotibus clareat & commendetur: ita vt appoſitè illi quadrẽt elegantia Trident. Concil. verba ſeſſ. 13. c. 1. de reformat. Pios paſtores, nõ percuſſores, ſe eſſe meminerint, atq; ita præeſſe ſubditis oportere, vt non in eis dominentur, ſed illos tanquã filios & fratres diligãt, elaborentq;, vt hortando & monendo ab illicitis deterreant, ne vbi deliquerint, debitis eos pœnis coërcere cogantur, quos tamen ſi per humanã fragilitatẽ peccare contigerit, illa Apoſtoli eſt ab eis ſeruanda præceptio, vt illos arguant, obſecrent, increpent in omni patientia, & doctrina, cùm ſæpe plus ergà corrigendos agat beneuolẽtia, quàm auſteritas, plus exhortatio, quàm cõminatio, plus charitas, quàm poteſtas. Hactenus Sacroſancta Synodus: Si autem ob delicti grauitatem virga opus fuerit, tunc cum manſuetudine rigor, cum miſericordiæ iudicium, cum le-

nitate ſeueritas adhibenda ſit, vt ſine aſperitate diſciplina populis ſalutaris, ac neceſſaria cõſeruetur; vt qui correpti fuerint, emendentur; aut ſi reſipiſcere voluerint; cæteri ſalubri in eo animaduerſionis exemplo à vitijs deterreantur, cum ſit diligentis ſimul & pij paſtoris officium inorbis ouium leuia primum adhibere fomenta: & Gregorius vniuerſis Epiſcopis per Galliam Germaniam, & Europam cõſtitutis ſcribẽs, eadẽ verba præſcripſit & habentur in can. licet plerumque. & in can. licet nonnunquam. 45. diſt. & 2. ad Timoth. c. 4. Siquidem cum in omnibus iudicibus miſericordia ſumma ſit virtus, diſciplinæ libramine temperata, in Generalis tamen Inquiſitoris præſide, atque Conſilio hęc virtus multùm nitet, & in eo valdè Dei iudicium imitatur; qui Adamum puniturus non ſtatim ac ipſe peccauit, ira excandeſcens, concitato curſu ad vindictam properauit; non ardebant oculi, non ex ore ferocitas; aut crudelitas emicabat, ſed deambulando ad auram poſt meridiem, vt per illã temporis moram miſero præſtaret inducias, vt errati pœniteret, & ſic pœnitentem exciperet miſericordiâ, non damnaret iuſtitiâ. Vt igitur facer textus ſignificaret Deum [Cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere] quaſi inuitum ad puniendum hominem infidelitatis labe aſperſum, proceſsiſſe, non potuit aptiùs aut elegantiùs explicare, quàm his verbis, ſcilicet, [quod audiuit Adam vocem Dei deambulãtis ad auram poſt meridiem,] itaque clamantis, non tacitè proſilientis, ne inopinatus veniret, & Adamum nihil tale metuentem opprimeret: deambulando, & non currendo: à fronte aura ipſum excipiebat, non à tergo: (aura enim à tergo etiam tardos ſolet impellere, à fronte verò cõcitatos & præproperos retardare) aura, quę ipſum remorabatur, erat vehemens infinitæ miſericordiæ cum diuina iuſtitia colluctatio, de qua palmam ferre geſtiebat poſt meridiem, nõ ſummo manè, vt Adamus ad illius aduentum ſeſe per humilitatẽ, ac pœnitentiam præpararet, ita vt meritò illi iſta cognomina aſcribantur. Miſericors, & miſerator Dominus, longanimis, & multùm miſericors.

Nam & Chriſtus Dominus inſitæ clementiæ non oblitus, diſcipulos ſuos Iacobum & Ioannem contra ciuitatem Samaritanorum indignabũdos, quod ipſum recipere noluerant, & ignem de cælo mittere geſtientes compeſcuit; & ad manſuetudinem reuocauit. Habetur enim Luc. 9. [Miſit nuncios Chriſtus ante conſpectum ſuum, & euntes intrauerunt ciuitatem Samaritanorum, vt pararent illi, & non receperunt eum. Cùm vidiſſent autem diſcipuli eius, Iacobus & Ioannes dixerunt: Domine vis dicimus, vt ignis deſcendat de cælo, & conſumat illos? & conuerſus increpauit illos, dicẽs: Neſcitis, cuius ſpiritus eſtis. Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare.]

16 Cæterùm † longè diuerſa eſſe debet iudicum miſericordia à miſericordia Dei, quia non debet, nec poteſt in omnibus iudicium humanum imitari iudicium diuinum, quia (vt dicit ſanctus Thomas 3. part. quæſt. 59. art. 1. Deus habet ſupremam poteſtatem iudicandi. Chriſto etenim conuenit ſpecialis, & ſuprema poteſtas iuxta illud Actor. 10. [Hic eſt, qui conſtitutus eſt à Deo iudex viuorum & mortuorum] vt enim dicitur Prouerb. 8. [Per me Reges regnant, per me Principes imperant.] Matth. 17. c. & 1. Petr. 2. & c. Magnum. 11. q. 1. Ac Paul. ad Rom. 13. [Non eſt (inquit) poteſtas niſi à Deo; quæ autem ſunt à Deo, ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit

pote-

poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. [Et ideo liberum eſt ei pœnam remittere, quia non remittit eam, niſi ſecũdum quod decet ſuam bonitatem, quæ eſt omnium legum radix.] At iudicis miſericordia in iis tantum habet locum, quæ ipſius arbitrio relinquuntur, in quibus boni viri eſt, vt diminutiuus ſit pœnarum, vt vtar verbis Philoſophi 5. Ethicor. In iis tamen, quæ ſunt determinata ſecundum legem humanam, non eſt ſuum facere miſericordiam, quoniam iudex inordinatè pœnam remittendo incommodat Reipublicæ, cuius intereſt, vt delicta puniantur l. citato. §. quod illicitè. ff. de publican. l. ita vulneratus ad l. Aquil. l. ſi operis. C. de pœnis. cum vulgatis. Nam & Deuter. 12. poſt pœnam ſeductoris ſubditur; vt omnis Iſrael audiens timeat, & nequaquam vltrà fa-
17 ciat quiſpiam huius rei ſimile. Vnde, † cum duplex ſit miſericordia, alia quæ per compaſsionem mentalẽ, alia verò quæ fit per relaxationẽ aut mitigationẽ pœnæ exercetur, iudex ſemper debet habere ſaltem miſericordiã compaſsionis in puniendo, vt ita verum ſit, quod dicit Grego. in Moral. lib. 20. p. 4. c. 11. Vera iuſtitia compaſsionem habet: falſa verò dedignationem: ſecundum verò miſericordiæ genus nõ eſt neceſſum, quod ſemper iudices habeant per relaxationẽ aut mitigationẽ pœnæ debitæ. Vnde Auguſt. [Duo iſta nomina cùm dicimus, homo peccator, non vtiq; fruſtra dicuntur: quia peccator eſt, corripe, quia homo eſt, miſerere: nec omnino liberabis hominẽ, niſi cùm proſequutus fueris peccatorem: nulli homini claudẽda eſt miſericordia, nulli peccato impunitas eſt relaxanda.] Quare cùm iudex nõ amore vindictę, vel odio, ſed dilectione & zelo correctionis aliquem iuſta morte afficit, etiam miſericordiã exercet. Punitur enim vnus, vt ſaluẽtur multi: ſicut mutilatur vnum mẽbrum putridũ, ne pars ſana corporis corrũpatur. Et ſic eo ipſo quòd iudex punit aliquẽ, facit (vt dicit Auguſt. in Enchirid.) miſericordiã: & in c. & qui emẽdat. 45. diſt. debet itaq; iudex in vtraq; lance iuſtitiã & miſericordiã portare, ita vt nunquam vna ſit deſtituta: †
18 in quam rem elegantiſsimè diſſerit Gregor. in Moral. lib. 10. p. 4. c. 11. & lib. 20. p. 4. c. 6. eius verba tranſcripta ſunt in c. diſciplina, & c. omnis. 45. diſt. quæ placuit hic inſerere: Diſciplina vel miſericordia multùm deſtituitur, ſi vna ſine altera teneatur: ſed circa ſubditos ineſſe debet rectoribus & iuſtè conſulẽs miſericordia, & piè ſæuiens diſciplina. Hinc eſt, quod ſemiuiui illius vulneribus, qui à Samaritano in ſtabulũ ductus eſt, & vinũ adhibetur, & oleum: vt per vinum mũdẽtur vulnera, & per oleum foueantur: & quatenus vnuſquiſq;, qui ſanãdis vulneribus preeſt, in vino morſum diſtrictionis adhibeat, in oleo mollitiẽ pietatis: per vinũ mundantur putrida, per oleũ ſananda fouentur. Miſcenda eſt ergo lenitas cum ſeueritate, faciendumq; quoddam ex vtraq; tẽperamentum, vt neq; multa aſperitate exulcerentur ſubditi, neq; nimia benignitate ſoluantur. Hoc nimirùm illa tabernaculi arca ſignificat, in qua cũ tabulis virga ſimul & manna eſt: quia cùm ſcripturæ ſacræ ſcientia eſt boni rectoris pectore, ſi eſt virga diſtrictionis, ſit & manna dulcedinis. Hinc etiam Dauid ait: Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.] Virga enim percutimur, & baculo ſuſtentamur. Sit ergo diſtrictio iuſtitiæ, quæ feriat: ſit & cõſolatio baculi, quæ ſuſtentet. Sit itaq; amor, ſed nõ emolliens: ſit rigor, ſed non exaſperans: ſit zelus, ſed non immoderatè ſæuiens: ſit pietas, ſed non pluſquàm expediat, parcens, &c. Omnis qui iuſtè

iudicat, ſtateram in manu geſtat, in vtroque penſo iuſtitiam & miſericordiam portat, ſed per iuſtitiam reddit peccati ſentētiam, per miſericordiam peccati temperat pœnam, vt iuſto libramine quædam per æquitatē corrigat, quædam verò per miſerationem indulgeat, qui Dei iuſtitiam oculis ſuis præponit, ſemper timens & tremens in omni negotio formidat, ne de iuſtitiæ tramite deuians cadat, & vnde non iuſtificatur, inde potiùs condemnetur:] hæc ibi: quibus confert elegans deciſio tex. in l. obſeruandum. ff. de officio præſidis; Obſeruandum (inquit) eſt ius reddenti, vt in adeundo facilem ſe præbeat, ſed contemni non patiatur; vnde mandatis adijcitur, ne præſides prouinciarum in vlteriorem familiaritatem Prouinciales admittant, nam ex conuerſatione æquali contemptio dignitatis naſcitur. Sed & in cognoſcendo, neq; excandeſcere aduerſus eos, quos malos putat, neque precibus calamitoſorum illacrymari oportet: id enim non eſt cōſtantis & recti iudicis, cuius animi motum vultus detegit.

Quamuis autem vera ſit iudicis miſericordia, reum iuxta legum diffinitionem punire, quia iudex tanquam perſona publica ſcriptis legibus
9 ſeruit, † tamen vbi iuribus non aſtringitur ſupremi Inquiſitoris iudicium, ad pietatem ac benignitatem inclinat exemplo Pauli, qui Galatas, quos per Euangelium Chriſto pepererat, poſteà ad infidelitatem relapſos, & hæreſi deformatos, non eos ſtatim confregit, aut gladio Apoſtolicæ autoritatis percuſsit, ſed patienter agens, illorum ſalutis ſtudio ardentiſsimo inflammatus, iterùm Chriſto parturiebat, illos ſalutaribus monitis, & diſciplinis inſtituens, donec Chriſtus Dominus illorum mentibus tenaciſsimè inſideret, & ita ad illos ſcribens, ait: Filioli, quos ego iterum parturio; donec formetur Chriſtus in vobis; ad Galat. 4. Quod & Imperatores Conſtantinus & Licinius conſtituère in l. placuit. C. de iudicijs. & probatur in l. 2. §. quamquam, de qua plus. arcen. l. ſi res tuas. C. ad exhiben. cap. fin. de tranſact. Hæc autē miſericordia atq; benignitas Inquiſitoribus conuenit,
20 vt non immeritò Clemens V. † in Concil. Viennen. præmittens cauſam conſtitutionis multorum in titul. de hæreticis in Clementinis, quorūdam Inquiſitorum immoderationem, ac ſeueritatem reprehendens, eorum modum in iudicando formauerit, diſſerens in hæc verba: [Multorum querela ſedis Apoſtolicæ pulſauit auditū, quod nōnulli Inquiſitores per ſedem eandem contra prauitatem hæreticā deputati, metas ſibi traditas excedentes, ſic interdum extendunt ſuæ poteſtatis officiū, vt quod in augmentum fidei per circūſpectam eiuſdem ſedis vigilantiam ſalubriter prouiſum eſt (dum ſub pietatis ſpecie grauantur innoxij) cedat in fidelium detrimentum.

Rurſus Summus Pontifex iſtam ſuam declarat ſententiam in §. verum. vbi ait: [Verùm quia nimis eſt graue ad exterminationem prauitatis prædictę non agerę, quod ipſius contagioſa enormitas agendum requiret, graue eſt quoque, & damnatione digniſsimum malitioſè inſontibus, eandem imponere prauitatem, Epiſcopo & Inquiſitori prædictis, ac alijs ad dicti officij ſubſtituendis ab eis, in virtute ſanctę obedientiæ, & ſub interminatione maledictionis æternæ præcipimus; vt ſic diſcretè & promptè contra ſuſpectos, vel diffamatos de huiuſmodi prauitate procedant, quod malitioſè aut fraudulenter, tantam labem, ſed quod ipſos in executione Officij Inquiſitionis impediat,

pediat, falſum alicui non imponant, ſuas igitur metas quiſque non tranſgreditur.

21 Sanè hanc† miſericordiam nõn obſcurè repræſentant Sanctæ Inquiſitionis ſtemmata quæ præ ſe ferunt ſanctæ Crucis vexillum, à dextris virentis oliuæ ramo, à ſiniſtris verò diſtricto gladio coruſcans, quibus datur intelligi nihil debere eſſe Inquiſitoribus prius, antiquiuſúe miſericordia, & clementia, quam oliua mirificè adumbrat, quæ ramos habet perpetuò virentes, & qui tempeſtates præ cæteris arboribus diutiſsimè ferant, & aquis immerſi, nec tam citò corrumpantur, neque virorem amittãt. Qua de cauſa hæc arbor reſtituti orbis, & placati numinis hoc argumentum facit, ob quam ſignificationem Chriſtus Dominus cum ingrederetur Hieroſolimam, pacem inter Deũ & homines per paſsionem confirmaturus, huius arboris ramis voluit honorari, vt ſignificaret diuinam clementiam ad miſericordiam iam inflecti, & ad hominum reconciliationem tunc præcipuè inclinare.

Gladius verò à ſiniſtris, nõ à dextris collocatus oſtendit, primas ſemper miſericordiæ, non iuſtitiæ deferendas, & Inquiſitores, tentatis omnibus quæ ad miſericordiam pertinent ſi nihil proficiant, tunc quaſi inuitos ad gladij vſum & diſtrictionem accedere, qui propter vindictam noxiorum à Deo fuit permiſſus, & datus. Vnde vigeſimatertia quæſtione quinta, cap. dicitur Sunt quædam enormia flagitia; vnde non ſine cauſa gladium portat, qui talia flagitia dijudicat, Roman. 13. Procedant igitur Inquiſitores ad ſcelerum punitionem non indignabundi, non animo hoſtili, ſed potiùs ea charitate & intentione, quã Paulus tradidit hominem inceſtuoſum Sathanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fieret in die Domini.

Quare ad tantum munus obeundum non niſi viri grauiſsimi, & qui non vulgaris prudentiæ, probitatis, atque ſapientiæ ac pietatis ab incunabulis ſpecimen dederint eligũtur: quia (vt inquit Plato) cap. 1. de Republica, qui magiſtratum gerere debent oportet: vt probi & electi ſint: nam vt oculi propria virtute priuati malè vident, ita anima propria virtute deſtituta malè ſuum opus peragit: peruertit enim iudicium habitus vitioſus. Secus verò ijs, qui iuſtitiam & pietatem ſectantur, ſolet Deus recta conſilia ſuggerere, tam ſibi, quàm vniuerſæ Reipublicæ ſalutaria: & lib. 6. de legib. Oportet (ait idem Plato) Iudices omni virtute ornatos eſſe, quippe qui reorum non Iudices modò, ſed & Patres, & curatores eſſe debent.

Nam cum omni humano teſtimonio, quo Inquiſitores ad reorum damnationem ducuntur, falſum ſubeſſe poſsit, quia omnis homo mẽdax, candida & ſincera intentione opus eſt, vt Inquiſitores conſiderent reorum perſonas, actiones, ingenia, ſtudia etiam quibus dediti fuerunt, antequàm ad illorum damnationem procedant: ad quod præſtandũ ſumma prudentia, ſingulari probitati cõiuncta requiritur, quia (vt inquit Ariſtoteles libr. ſexto Ethicorum. cap. 13. Nec ſine prudentia quiſquam, veræ probitatis, nec ſine virtute, prudentiæ nomen poteſt habere, neque vlla poteſt eſſe iuſtitia ſine prudentia.

Et quia permulti clariſsimi ſupremi Inquiſitores in Hiſpania fuerunt, quos indignum videbatur ſilentio contegere, eorum omnium nomenclaturam ac inſigniora geſta in ſequẽti capite proponemus.

De

De Inquiſitoribus Generalibus Hiſpaniæ.

CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *FRATRIS Thomæ à Turre-cremata primi Inquiſitoris Generalis vita.*

2 *Frater Didacus Deza Epiſcopus Giennenſis.*

3 *Frater Ioannes ab Enguera.*

4 *Frater Franciſcus Ximenius S.R.E.Cardinal.ac Archiep.Toletan.*

5 *D.Ludouicus Epiſcopus Dertuſenſ.*

6 *D. Adrianus Epiſcopus Dertuſen.*

7 *D. Alphonſus Manriquez Archiepiſcopus Hiſpalenſis.*

8 *D.Ioannes Tauera, Archiepiſcopus Toletanus.*

9 *D.Garcia Loayſa, Archiepiſcopus Hiſpalenſis.*

10 *D.Ferdinandus Valdes, Archiepiſcopus Hiſpalenſis.*

11 *D. Petrus Eſpinoſa, Cardinalis, Epiſcopus Seguntinus, ac ſupremi omnium regij ſenatus Præſes.*

12 *D.Petrus Pontius Leon, Epiſcopus Placentin.*

13 *D.Gaſpar Quiroga, Cardinalis, Archiepiſcopus Toletanus.*

14 *D. Hieron. Manriquez, Epiſcopus Abulen.*

15 *D.Petrus Portocarrero Epiſcopus Conchenſis.*

1 FRater Thom. à Turrecremata, † Prædicat. familiæ alũnus, cœnobij ſanctę Crucis Segobięſis Prior, Catholicorum Regum cõfeſſarius, ac ſpiritualis pater dilectiſsimus, magnũ pietatis ſpecimen exhibuit, quòd felicem Inquiſitionis formam, quæ nũc in vniuerſa Hiſpania eſt, ſimul cum Iudæorum expulſione propoſuerit Regibus inſtituendam, ac etiã perſuaſerit. Hic Inquiſitionis Hiſpanæ autor digniſsimus viſus eſt, vt illi omnium primo clauus ac gubernacula prędictę inſtitutionis cõmitterentur. Itaq; procurantibus Ferdinãdo & Elizabetha à Sixto IIII. Pontifice Max. die 17. Octobris, anno 1483. Generalis in Caſtella, Legione, ac Aragoniæ Corona Inquiſitor creatus eſt, & ab Innocent. VIII. ann. 1485. 3. die Febr. 2. ſui Pontificatus anno confirmatus. Cui Reges, vt fidei cauſam fouerent magis, ſenatum grauiſsimarum perſonarũ adiunxerunt, cui Regiam autoritatẽ impertiti ſunt, vt omnia, quę ad S. Officij exercitium pertinerent validiore manu, ac illuſtriori poteſtate expedirentur. Anno 1491. cum Epiſcopi Segobienſ. & Calagurritan. & alij cum ijs potentiores ob hæreſeos ſuſpicionem malè in Hiſpania audirent, ac vellent ſe à Iuriſdictione Inquiſitoris Generalis eximere, dignitatis ergò, Catholici Reges à Pontifice Romano impetrarunt, vt indiſtinctè de omnibus, etiam Apoſtolicæ ſedi immediatè ſubiectis, primarius in Hiſpania cognoſceret Inquiſitor. Sed quamuis prædictus Frater Thomas dignitates plures, ac munera ampliſsima aſpernatus fuerit, Inquiſitionis tamen onus libenter ſuſcepit, quia licèt ampliſsima ſit dignitas, erat tamen immenſis laboribus ac periculis in eius ortu admixta, propter ingentem hæreticorum, & infinitum Iudæorum numerum. Porrò tantæ detractorum ac maledicorum procellæ aduerſus Fratrem Thomam ortæ ſunt, vt ter Romam ſodalem ſuum mittere coactus fuerit, vt coram Romano Pontifice contra calumnias in eos appoſitas, pro veritate reſponderet, quod multis alijs ſanctis viris contigiſſe antiquitus enarratur. Et quoniam plerumq;

monitus

monitus fuerat peſsimos quoſdam homines, in eius interfectionem conſpiraſſe, tentaſſeque illum veneno extinguere, eorum inſidias timens, vnicornij cornu in menſa vtebatur: & dum natura humilis eſſet, vt S. Officij dignitatē augeret, ac tutaretur (quod ſummè conabatur) in magnificentioribus omnium Principum ędibus morabatur, in quibus ducentos ſancti Officij Familiares, ac equites quinquaginta ad eius tutelam habere cōſueuit. Quod ſane factum irreprehenſibile eſt: quia (vt D. Cyrillus ſcribit) nemo ſanctorum ſponte patitur. Cui affine illud etiam eſt, quod Chriſtus Dominus Petrū de eius martyrio alloquens, dixiſſe narratur, cap. 21. Ioannis: erat ſiquidem ea cuſtodia fratris Thomę neceſſaria, qui rem difficillimam ſimul, & periculoſiſsimam conficiendam ſuſcepit, propter eius ingentem deuotionem ac obediētiam in Apoſtolicam ſedem. Permulta negotia ac cauſas grauiſsimas ſæpè illi Sixtus IIII. Innocentius VIII. ac Alexander VI. commiſerunt, eratque tum ipſis Pontificibus, tum Regibus valdè gratus atque dilectus: noluit tamen vllam vnquam dignitatem admittere, quamuis Archiepiſcopatum Hiſpalenſem ei obtuliſſent, maiora ei pollicitantes: nec paſſus eſt, vt frater Alphonſus de Valaja eius ſodalis Epiſcopatum Zamorēſem, ad quem electus fuerat, acceptaret, cum tamen ſuos famulos ac familiares magnis beneficiis proſequeretur, ex quibus eius ſtudio tres ad Epiſcopatus, Ouetē. Placentin. & Abulen. promoti ſunt. Regum adiutorio magnificū ædificiū monaſterij S. Thomæ Abulenſis molitus eſt, ac monaſterium S. Crucis Segouiæ, ac Eccleſiam oppidi de Turrecremata reparauit. Adeo parcus fuit, vt ſororem, quam habebat pauperē, non dotauerit, ſed tantum ſubſidium, quo ſub regula Beatarum ſancti Dominici vitam tranſigere poſſet, contulerit. Erat admirabili iudicio, prudentia inſigni, egregia parſimonia, ſingularíq; virtute ac ſanctitate prædictus, ac regulæ ſancti Dominici, & eius conſtitutionū obſeruantiſsimus: habitu humili, ac parum curioſo vtebatur: nunquam carnibus veſcebatur nec linum in lectulo, vel veſtitu adhibuit, ſicque admirando eius virtutis odore pellecti Reges illum in confeſſarium, & Capellanum maiorem elegerunt. Sanctam habuit ac generoſam in obiurgandis Regibus libertatem, quem tamen ipſi æquo animo ac obedienter audiebant, in quam rem ſingulare eſt egregium ipſius factum, quod in fine cap. de Inquiſitione Caſtellæ commemorauimus. Floruit etiam in munere ſuo exequendo ſingulari conſtantia & fortitudine, vt ex his, quæ hactenus dicta ſunt, apertè cognoſcitur: verùm eius conſtantia, maxima cum prudentia coniuncta, tunc clariſsimè emicuit, cùm Ferdinādus Regni Neapolitani Rex, literas miſit ad oratorem ſuum in Hiſpaniā, quibus illi iniungebat, vt Priori ſanctæ Crucis, Inquiſitori Generali notificaret Breue Apoſtolicum impetratum à Summo Pontifice, quo eximebatur ab Inquiſitorum iuriſdictione vir quidam opulentus, & ad Inquiſitores nomine hæreſis delatus, qui vt ſibi proſpiceret, ex Hiſpania in Neapolitanum regnum confugerat. Mandata Regis orator, cùm primum potuit, exequutus eſt. At verò Generalis Inquiſitor timens, ne ad perniacioſa Reipub. damna aditus patefieret, Regis optatis non reſpondit, animo monendi Summum Pontificem de grauiſsimis damnis, quæ ex huiuſmodi indulgentia dimanare poterant; ſed cùm orator iratus ac ęgrè ferēs reſpōſum, diſcederet, tū Inquiſitor genera-

generalis: Hæc (inquit) nomine meo Regi Ferdinando ſcribes, me vehementer mirari, Regem hæreticis patrocinari, fauoremque, quem huic & alijs id genus præſtat, in cauſa futurũ, vt ſine herede ac ſucceſſore è vita diſcedat: quod ita euẽtu completum eſt. Quamquam enim filium habuit, non tamen in regno ſucceſsit, titulo enim Ducis de Calabria tantum ornatus, deinde Valentię Prorex creatus, in eadem vrbe obijt. Plura notatu perdigna ad huius clariſsimi viri ſanctitatem, & inſignem candorem pertinentia, ſcriptis conſignarunt frater Ioannes de Cruce, libr. 5. Hiſtoriæ de Ordine Dominicano, cap. 26. ac frater Ferdinandus Caſtillo in Chronico Ordinis Prædicatorum lib. 3. cap. 41. Hierony. Zurita in Annalibus Aragoniæ, libr. 20. cap. 49. quæ nos conſultò omittimus, cum etiam de eo plura in ſuperioribus adduxerimus. Poſtquam Cœnobium Abulenſe, ſancto Thomæ dicatum, ex bonis hæreticorum fiſco Regio adiudicatis à fundamentis erexit, cùm vſu & experientia cognouiſſet, ſe, & ſanctum Inquiſitionis Officium à Iudęis & Mahumetanis, maximo odio haberi, indeq; timeret, futurũ aliquãdo vt in ipſius & S. Inquiſitionis odium, aliquis à Iudæis vel Sarracenis originem ducens, illud monaſterium incenderet, vel alia ratione funditus deleret, ab Alexandro VI. impetrauit, vt ſub cenſuris alioqui incurrendis nullus à Iudæis, vel Mahumetanis oriundus in hoc Cœnobio habitu monachali indueretur. Nec ſilentio prætereundem eſt, quia redolet antiquitatem; Aram collateralem, quæ in hoc monaſterio dextrum occupat locum ſacelli Regij, à prædicto Inquiſitore generali dicatã fuiſſe Beato Dominico. In tabula ibi collocata eximio opere, & ſingulari artificio expreſſus eſt actus fidei, qui (vt noſtro tempore in vſu eſt) à Beato Dominico celebratur. Illud tamen obſeruandum eſt, ſaccos benedictos crucibus rectis, non tranſuerſis, & decuſſatis, vt hodie notatis, cerni: ſub pictura literis capitalibus ſcriptũ eſt. PESTEM FVGAT HÆRETICAM. Duobus annis antequàm vitam cum morte commutaret, ſe podagræ doloribus impeditum, Inquiſitoris Generalis munere abdicauit, effecitque, vt D. Didacus Deza Archiepiſcopus Hiſpalenſ. in locum ſuum ſufficeretur. Migrauit è vita in Abulenſi Cœnobio decimoſexto Kalend. Octob. ann. 1498. in medio Capituli ſacello, hoc tumulo ſuperaddito epitaphio, ſepultus eſt.

Hic iacet reuerendus P. F. Thomas de Turre cremata.
Prior ſanctæ Crucis, Inquiſitor generalis, huius domus
Fundator. Obijt anno Domini 1498. *die* 16. *Septembris.*

Huic proximus eſt frater Didacus
2 Deza, Taurinus, † ex Prædicatorum familia, Ioannis Principis Catholicorum Regũ filij præceptor, morumq; formator, vir ſumma virtute ac literarum cognitione præditus, primùm Epiſcopus Zamorenſis, deinde Salmanticẽſis, poſtea Giennenſ. ab Alexandro VI. Kalend. Decembris, anno ſalutis 1498. in Caſtella & Legione, & anno ſequenti 1499. Kalend. Septembris. in omnibus Catholicorum Regum ditionibus primarius Inquiſitor creatus eſt. Fuit Ferdinandi Regis confeſſarius, deinde Epiſcopus Palentin. ac tandem ad Archiepiſcopatum Hiſpalenſem promotus, qui cum ſenio ac aduerſa valetudine cõfectus, tanto muneri minùs vacare poſſet, eo ſe libẽter abdicauit. Hunc

Elizabe-

Elizabetha decedēs teſtamētariū reliquit, & eius Generalis Inquiſitoris munere ſucceſſor Cardina. Franc. Ximenius à Regibus iuſſus eſt, vt prędictū Dida. Deza ſempor in honore haberet, ac etiā in omnibus obſeruaret.

3 Huic in Regnis Aragoniæ † ſucceſſit frater Ioan. de Enguerra, Valentinus, Regis Ferdinandi confeſſarius, primùm Epiſcopus Vicen. deinde Ilerden. ac tandem Dertuſenſis.

4 Frater † Franciſcus Ximenius Ciſneros in Caſtellæ & Legionis Regnis poſt Didacum Deza Generalis fuit Inquiſitor. Hic in Theologia ac Canonum ſcientia multum verſatus, vicarius Generalis fuit atque Prouiſor D. Petri Gonçalez Mendoça tunc Epiſcopi Segūtini, & ætate prouecta Minorum ordinem ingreſſus eſt, qui tale pœnitentiæ, virtutis, ac ſanctitatis edidit ſpecimen, vt ab Elizabetha Regina ad ſacras confeſsiones eligeretur, quod hercle honorificū munus ſolitudinis amiciſsimus ea lege accepit, ne cogeretur Regiam Curiam ſequi. Poſtea Toletana Eccleſia Hiſpaniæ primaria paſtore viduata, cū Ximenius pro alijs intercederet, ac nihilo minus quàm de ea ſede cogitaret, Elizabetha illi Bullam Alexandri VI. Pontificis Maximi tradidit, in cuius dorſo Archiepiſ. Toletan. inſcribebatur: ſed cōfeſtim Ximenius triſtitia affectus, Apoſtolicis literis proiectis diſceſsit, donec alijs Apoſtolicis literis idem Pōtifex eidē iuſsit, vt poſtpoſita omni mora ac excuſatione, prædictam Eccleſiā admitteret. Igitur Ximenius Archiepiſcopus Toletanus creatus clariſsima, ac in omne æuum memoranda pietatis monumēta reliquit, Complutenſem Academiam, ac eius collegia à fundamentis erexit, ex qua, tanquam ex Troiano equo, in omni ſciētia inſignes viri proſilierunt. Et cum aduerteret ex Orano Africæ ciuitate barbaros Mauros magna Hiſpaniæ oris detrimenta inferre, eam arcem & ciuitatem magna Hiſpaniæ vtilitate ac gloria expugnauit. A deo fuit paupertatis amator, vt nunquam à Diui Franciſci ſtricta diſciplina receſſerit, & pedibus ſemper incederet, vel per ſummā indulgentiam humili iumento veheretur. Anno autem 1507. à Iulio II. Pōtificē Max. Cardinalis S. Balbinæ, & Generalis Hiſpaniæ Inquiſitor creatus eſt, in quo munere acerrimum ſe præbuit fidei defenſorē. Orani enim duo Cœnobia, alterum Dominicanis, alterum Franciſcanis conſtruxit, ac fratrem Yedram, pium virum ac religioſum in ea ciuitate Inquiſitorem deſtinauit. Cùm autem demortuo Ferdinādo Rege Catholico Carolo, qui ei in Hiſpaniarum Regnis ſucceſsit, & poſtea Carolus V. Imperator appellatus eſt, nouiter ad fidem conuerſi octingentos mille aureos offerrent, ſi imperaret, vt teſtes in tribunali ſanctæ Inquiſitionis publicarentur, Rex qui decem & octo annos natus erat, ac experientia & præſertim rerū Hiſpaniæ cognitione deſtitutus à Germanis tam ingenti pecuniç, vt illectis vehementer ſolicitabatur ac penè cōſentire cogebatur. Id vt reſciuit Cardinalis Franciſcus Ximenius, nouiter cōuerſis fortiter ſe tanquam Generalis Inquiſitor opponens, Regi perſuaſit ne id cōcederet: ſi enim id impij illi impetraſſent, ac teſtes publicarētur, maximū periculū illis imminere, qui apud S. Inquiſitionis Officiū hæreticos denūciarent, ſicq; maximū contraheret Eccleſia detrimentū, & Ferdinādi Regis aui exēplo, qui ſimilem Iudęorum pecuniç oblationem, quo tempore multùm inopia laborabat, ſpreuit, rem illam minimè faceret; effecitque, vt illa ſponſione à Carolo aſpernata, Inquiſitionis ſacram

ſacram formã, quam Ferdinãdus feliciter inſtituit, & nunc Hiſpania retinet, inuiolatã intactãq; relinqueret. Hic cum ab initio in Caſtellæ corona tantùm Inquiſitionis ſumma accepiſſet, anno 1513. in Aragoniæ Corona à Leone X. Idibus Iulij Inquiſitor Generalis creatur, Deceſsitq; anno Dom. 1517. 8. die menſis Nouembris de cuius vita ac rebus geſtis octo libros conſcripſit Aluarus Gomezius, Toletanus.

5 Ludouicus Epiſcopus Dertuſen. † qui appellabatur Ludouicus Mercator, & Petrus Ioangen, aliàs Ioan. Pol. ex Dominicana familia in Aragoniæ Corona Inquiſitor Generalis.

6 Anno Dom. † 1516. Poſtridie Idus Nouemb. à Leone X. Pontifice Maximo Adrianus, qui poſtea Apoſtolatus apicem tenuit, Epiſcopus Dertuſen. Aragoniæ, Valẽtiæ, & Siciliæ Regnis Inquiſitor Generalis præficitur. Anno verò 1518. quarto nonas Martij, eiuſdem Pontificis literis, Regnis Caſtellæ, & Legionis delegatur.

7 Ann. † ſalutis 1523. 4. Idus Septembris, ab eodem Adriano Papa VI. Generalis Inquiſitor in Regnis Hiſpaniæ creatus Alphonſus Manriquez Archiepiſcopus Hiſpalenſis.

8 Anno Domini † 1539. 7. Idus Nouembris à Paulo III. Summo Pontifice Inquiſitor Generalis creatur in Regnis Hiſpaniæ Ioann. Tauera, Archiepiſcopus Toletanus.

9 Anno † Domini 1546. Duodecimo Kalend. Martij D. Garcia de Loayſa Archiepiſcopus Hiſpalen. ab eodem Paullo III. Generalis Inquiſitor inſtituitur.

10 D. Ferdinandus de Valdes, † Archiepiſcopus Hiſpalenſis, Inquiſitor Generalis, ex nobili Aſturicenſi Toparchia natus eſt oppido de Salas, & Cangas de Tineo, patre Ioanne Fernandez de Salas & Valdes, matre verò D. Mẽcia de Valdes legitimo matrimonio procreatus. Hic ob egregia virtutum merita, & ingenij præſtantiam in celeberrima Salmanticenſi Academia S. Bartholomæi Collegij inſignibus condecoratus, inceſsit: inde verò ad ſupremum Inquiſitionis ſenatum anno Domini 1547. decimo tertio Kalẽdas Februarij à Paulo III. Pontifice maximo in Regnis Hiſpaniæ euocatur, & à Conſilijs ſereniſsimę Imperatricis efficitur. His officijs fungens cum Carolo V. Imperatore Auguſto in Flandriã traiecit, ibi Epiſcopus Elnẽſis in Prouincia Cathaloniæ, cum eorundem officiorum retentione. Poſtea verò ad Epiſcopatum Auricenſem, Ouetenſem, & Legionenſem gradatim promouetur, & Regio Pincianæ Curiæ Senatui cũ ſumma poteſtate præficitur. Deinde ſupremi Regis ſenatus, adiuncta Seguntini Epiſcopatus dignitate, Præ-
91 ſes eligitur. Tandem Archiepiſc. Hiſpal. ſupremi Inquiſitoris munus obiuit, vir, cum ob præclaras animi virtutes, tum ob inſignę & eximię pietatis ſtudia, cuius non vulgare documentum teſtamento reliquit, æterna memoria celebrandus, nullius enim eſt tantum flumẽ ingenij, nulla dicendi aut ſcribẽdi vis, tantaque copia, quę poſsit illius res præclarè geſtas, & egregiæ pietatis inſignia, non dicam exornare dicendo, ſed nec narrare numerando.

11 D. Petrus de Eſpinoſa † ſupremo Regis Senatui præfectus Cardinalis, & Epiſcopus Seguntinus à Pio V. anno ſalutis 1566. ſexto Idus Septembris coadiutor, & futurus ſucceſſor Ferdinando de Valdes deſignatur.

12 D. Petrus Pontius de Leone, Epiſcopus Placentinus, in Hiſpaniæ Regnis à Gregorio XIII. Summo Pontifice Inquiſitor generalis conſtituitur, anno ſalutis 1572. Poſtridie Kalend.

lend. Decembris, qui antequàm hoc munus obiret, è vita diſceſsit.

13 D. Gaſpar† à Quiroga Archiepiſcopus Toletanus ; & Hiſpaniarum primas, vir æterna memoria celebrãdus, ſupremi Inquiſitoris munus obeundum ſuſcepit anno Domini 1573. Natus oppido Madrigalenſi, patre Aluaro à Quiroga, matre verò Helena Vela. Hunc virum varius per omnem ætatem caſus exercuit ; nam cum adhuc Pinciani Collegij ſanctæ Crucis inſignia geſtaret, à Ioanne Ta uera ; Toletano Antiſtite, Complutenſi Vicariæ præficitur, & eiuſdem Eccleſiæ ſcholaſticus Magiſter efficitur, nec multò Toletanæ Eccleſię Canonicus eſt appellatus.

Archiepiſcopo vita functo, Rex Philippus II. ipſum in Romana curia Rotæ Auditorem inſtituit, cui muneri cùm vigilanter intenderet, neq; de ſe augendo curaret, Summus Pontifex cupiebat ipſum præmijs honeſtare: cùm verò Quiroga propinquorum precibus victus ; Legionenſis Eccleſiæ Decanatum petijſſet, fertur reſpondiſſe Pontificem: Ex auditur, qui rogat ; & ſic Decanatum conceſſit ; adiunctis duobus opulentis ſacerdotijs.

Tunc temporis ab eodem Philippo Rege pro reformatione Regni Neapolitani deſignatur, vt diligenter inſpiceret, ac ſedulò inquireret, quomodò res à Proregibus ageretur, &, ſi quæ ab æquitate deflexerant, eo, vnde defluxerãt, reuocaret: quod munus per quinquennium haud ſegniter obiuit ; & cum Mantuæ Carpentanæ vulgo Matriti, præſtiti officij rationem reddidiſſet, viri tam prudentis, quàm integerrimi laudem fuit eximiam conſequutus, & tam Regij, quàm ſupremi Inquiſitionis Senatus Auditor efficitur, & loco Ducis Francauillenſis, qui tunc Barchinone Proregem agebat, Italiæ Senatui præficitur. Quibus in rebus cùm non vulgaris ſapientiæ ſpecimen præſtitiſſet, anno 1571. Ad Epiſcopatum Conchenſem aſſumitur, & à Cardinali Eſpinoſa anno ſequẽti ſolenni ritu conſecratur Antiſtes. Anno verò 1573. Supremus Inquiſitor autoritate Gregorij XIII. Summi Pontif. delegatur, ac primum Inquiſitionis Cõcilium apud ſanctum Philippum Auguſtinianæ Familiæ cœnobium celebrauit Matriti anno 1574. Idem Rex Philippus ipſum ad ſummum Concilium, quod dicitur *de eſtado*, euexit. Anno 1577. Archiepiſcopus Toletanus eligitur, & Anno 1578. à Gregorio XIII. in Cardinalium Collegium cooptatur.

Poteſt etiam illius natura perſpici, quæ tam excellens extitit, vt neque tantis opibus ac dignitatibus velut prouiſa oblatis efferri, aut humanitatis & modeſtiæ obliuiſci potuerit: itaque dignitates potiùs illi oneri & labori fuerunt, quàm ſuperbiæ aut arrogantiæ: in hoc enim omnes animi vires, ac neruos intendit, vt ſuo muneri ſatisfaceret, non vt ſuperbiendi materiam ſumeret.

Hoc maximè ad ſui nominis inſigne pertinere arbitratus eſt, acceptam iniuriam minimè perſequi. Imò apertos aduerſarios Regiæ Maieſtati muneribus augendos præ cæteris præponebat, & ipſe eos, quibus poterat, honoribus, & beneficijs decorabat. In pauperes maximè liberalis fuit, & illorum inopiam omnibus modis quibus poterat, ſubleuabat, ac in eorum ſuſtentationem ingẽtem pecuniæ vim impendebat, ita vt anno 1585. in Albeolis pro ſumptibus deputatis reperiatur. Nummorum aureorum ad ſexaginta millia in pauperes diuiſiſſe ; atque tantus vir omnibus virtutibus adornatus, & his dignitati-

gnitatibus auctus, ſupremi Inquiſitoris Officium (quemadmodum cætera munera) ſumma prudentia & iuſtitia, magna omnium probatione adminiſtrans, obijt Matriti, duodecimo Kalendas Decembris, anno 1594. & in oppido de Madrigal in cœnobio Auguſtinianæ familiæ, quod ipſe ſuis ſumptibus & impenſis exſtruxit, ac redditibus dotauit ampliſsimis, feliciter conquieſcit.

14 Huic ſucceſsit Diuus Hieronymus Mãriquez Epiſcopus Abulenſis,† qui antea fuit Inquiſitor Mulgenſis, autoritate Clementis VIII. qui poſtridie nonas Maij anni 1595. hoc Officium obiuit, & Kalend. Septembris eiuſdem anni defunctus eſt.

15 Eius in locum ſuffectus eſt D. Petrus Portocarrero,† vir ad omnia ſumma natus, qui fauſtis auſpicijs ſupremi Inquiſitoris munus ſuſtinet. Ortus eſt Villanoua del Freſno, antiquæ Luſitaniæ oppido, Patre D. Chriſtophoro Oſorio Portocarrero, à nobili Aſtoricenſis Marchionis, è Villanouę dynaſtæ ſtirpe progenitus: matre verò D. Maria Emanuelo, clariſsima Luſitanorum familia procreatus. Hic adoleſcens cum ſtudij cauſa ſeſe Salmanticam contuliſſet (quò totius Hiſpaniæ nobiles confluunt, tanquam ad celeberrimum literarum emporium) ibique non vulgaris prudentiæ, & ingenij ſpecimen præſtitiſſet, ſemel & iterum illius Academiæ habenas moderandas ſuſcepit: Poſtea verò Pincianæ curiæ Regius expeditor creatur. Inde à Rege Philippo II. D.N. ob inſignem prudẽtiam & iuris peritiam Gallicianæ Curiæ cum ſumma poteſtate præficitur: quod munus per nouem annos ita adminiſtrauit, vt & integerrimi Iudicis, & viri prudentis laudẽ fuerit eximiam conſecutus. Quare idem Philippus Rex illius nominis fama illectus, ad Pincianæ curiæ reformationem illius opera vſus eſt: in quo munere cum ſeſe præclarè geſsiſſet, ad ſupremũ tãi Regiũ, quàm ſanctæ Inquiſitionis Senatum euocatur, & à Sixto V. Pontifice Maximo ſanctæ Cruciatæ Commiſſarius eligitur, atque ob præclaras animi dotes; & egregiæ virtutis documenta Calagurritanus creatur Antiſtes. Cum verò de mandato eiuſdem Regis Academiæ Complutẽſi intenderet, & dilapſos mores eò, vnde difluxerant, reuocaret, & diſciplina ſeueriori firmaret, ad Epiſc. Cordubenſem promouetur, vt cognoſcatur his omnibus dignitatibus functum, tanquam quibuſdam gradibus fuiſſe ad hoc S. Inquiſitionis ſupremum munus euectum. De cuius inſigni prudẽtia, non vulgari probitati coniuncta, multò præclara in dies ſperare licebit: is enim eſt vir, vt nulla res tanta ſit, tam grauis, tam difficilis, quàm ipſe non poſsit & conſilio regere, & autoritate defendere, & ingenio ac viribus ſuſtinere. Huius ſupremi Inquiſitionis Officij poſſeſsionem adijt ſeptimo Idus Iunij, anno Dom. 1596. in eodem Senatu nactus viros apprimè nobiles, nec minus literis inſignes, quàm eximia prudentia celebrandos.

Quo tempore Sarraceni, Iudæique ab Hiſpania expulſi ſint.

CAP. VI.

SVMMARIVM.

1 *FRATER Thomas à Turre-cremata Catholicis Regibus perſuaſit, vt Iudæos ab Hiſpania expellerent.*

2 *Iudæi erant plures in Hiſpania, & valdè proficui Regibus.*

3 *Iudæi à Catholicis Regibus plurium piorum*

pierum hominũ conſilio expelluntur.

4 *Iudæi in diuerſis regionibus Hiſpaniæ ante expulſi, & alijs modis fuerant coerciti.*

5 *Iudæi in Ciuitate Granatæ quibus conditionibus expulſi ſint.*

6 *Iudæos ab Hiſpania iure potuiſſe expelli, probatur numero 8. & 9.*

7 *Fundamenta pro contraria opinione.*

10 *Iudæorum de la Guardia duo nefanda flagitia eorum expulſioni occaſionem dederunt.*

11 *Iudæi, qui erant in Corona Aragoniæ, eodem tempore expelluntur.*

12 *Iudæorum numerus, qui ab Hiſpania in alias Prouincias tranſmigrarũt.*

13 *Anno 1492. expulſis omnino Iudæis tota Hiſpania exultauit.*

14 *Bajazeti de Iudæorum expulſione iudicium.*

15 *Edictum Catholicorum regum cõtra Iudæos, qui in Hiſpaniam remeabant, locum habere declaratur.*

16 *Rex Granatæ, & cum eo plures Mauri ad Chriſtianam fidem conuertuntur.*

17 *Omnes Mauri in Hiſpania Chriſtianam fidem recipiunt, vel expelluntur.*

QVAMVIS In Hiſpania ſanctæ Inquiſitionis Officio ad optimum felicemque ſtatũ redacto, Iudæorum perfidia, atque Apoſtatarum crimina grauiſsimis pœnis vindicarentur, experientia tamẽ comperiebatur, non in totum tantis incommodis conſultum iri, niſi radix priùs concideret, vnde tot mala producebantur. Cum enim Iudæorum Synagogæ adhuc extarent, aliqui ex Chriſtianis non ſatis firmati, eorum inductione atque frequentia miſerè in il-
1 lorum labebantur errores. † Quibus adductus ſtrenuus, ac nunquam ſatis laudatus generalis eius temporis Inquiſitor, Fr. Thomas à Turre-cremata; quoniã niſi Iudæorum Synagogæ demolirẽtur, eorumq; contagioſa cũ Chriſtianis cõuerſatio terminaretur, totaq; gẽs ab hoc regno exularet, ſatis Chriſtianam Republicam tutam, quietamq; fore nõ ſperabat. Id facerent, Catholicis Regibus multis pijſſimiſq; rationibus perſuaſit. Eo tempore Ferdinandus Granatam ceperat, florentiſsimumq; illud Regnum Sarracenorum, ſeu (vt vulgò dicitur) Maurorum tyrannide liberauerat, in quo octingentis annis conſederant. Quamobrem tam magnis atq; prolixis bellorũ expeditionibus ærarium Regium exhauſtum erat ſubditorum auxilijs ſubleuãdum; ſicq; maximum Reipub. incommodum, & Regi allatura videbatur Iudæorum expulſio, † qui erãt numero propemodùm infiniti, magnaque ex parte locupletes, & magnis vectigalibus in regale commodum onerati. † Quæ tamen
2 incommoda pietati ceſſerunt, religioſiſsimoque Chriſtianæ fidei zelo, Catholici Reges, fratre Thoma à
3 Turre-cremata inſtantiſsimè contendente, alijſq; tum literis tum ſanctitate præcipuis viris eodem zelo ſuadentibus moti, rem ad effectum perduxerunt, regaliq; edicto cauerunt, vt vniuerſi Iudæi, qui in Caſtellæ & Legionis Prouincijs eſſent, vel Chriſtianę fidei reconciliarentur, vel Hiſpaniã egrederentur trimeſtri tempore præſtituto, quo diſceſſuri bona vendere, profectionemque parare poſſent. Iamque † antea Iudæi, qui Bæticam incolebant, in qua magis ex eorum contagione ſerpſerat malum, eam Prouinciam excedere
4 regia autoritate coacti ſunt: in comitijs etiam, quæ non multò antè tempore Ferdinandus Toleti habuerat,

conſtitutũ erat, vt Iudæi ſeorſum ſpecialibus, ſibiq; deſignatis vicis vrbium viuerent, fueratq; eis Chriſtianorum commercio fidei & religionis interdictum, prout diligentiſsimus annotauit Zurita ſuorum Annalium lib. 1. cap.6. & Gundiſaluus Illeſcas Hiſtoriæ Pontif. lib.6. cap.20. §.2.

Statutum quoq; hiſce temporibus fuerat, vt quemadmodum iam antea à Ioanne II. Caſtellę Rege in loco de Ayllon, S. Vincentij Ferrerij perſuaſu decretũ erat, Iudæos ſignatos pallijs ſiue teſſeris in modum Crucis decuſſatæ: Sarracenos autem Lunis occidentibus, à Chriſtianis ſecerni, eorumq; omnium vicos, habitationeſq; inductis mœnijs diſtingui, ita vt eorum aditus, ac portæ nocte occluderentur, quò nullus illis noctu ad aliorum vicos ac calles aditus pateret, nec die tamen Chriſtiani Sarracenis, Iudæiſve communicarent. Ita enim eo tempore ſatis res videbatur eſſe compoſita vt refert Fr. Ferdinandus Caſtillo lib.3. Hiſtor. ſui ordinis.

Sed quoniam his omnibus nec S. Inquiſitionis Officij inſtitutione, eiuſque diligenti exercitio obſtantibus, eorum rabies ingraueſcebat, magiſq; quotidie graſſabatur, nec verò ſuis blaſphemijs ordinarijs atq; ſcandalis contenti omnigenis, quibus poterãt, modis Chriſto Saluatori noſtro inſultabant, & (quod omniũ eſt calamitoſiſſimum) ſuis diabolicis argutijs, præmiorũq; pollicitationibus, ac ſæpe pecuniarũ copia, nonnullos Chriſtianorum miſerrimos pertentabant, decipiebant, eoſq; à vero tramite diſcedere; ac peſtiferis ſuis erroribus adhærere curabant, ita vt dæmoniaca calliditate adiuti, non paucos à vera religione in ſuam traducerent cæcitatem, tam calamitoſis miſeriſq; detrimentis vt efficaciùs conſuleretur.

5 In Ciuitate Granatæ† pridie Kal. Martij anni ſalutis humanę 1492. pragmatica ſanctione lata Iudæi omnes Hiſpania exterminantur, pœna mortis, bonorumq; omnium confiſcatione pręſcriptâ, ſi vltra tres menſes Hiſpaniam non exijſſent; quo temporis ſpatio, fide regiâ, regaliq; præſidio ſeruarentur, vt liberè poſſent de rebus ſuis diſponere, atq; vendere, ac licitare, vel quà vellent, vel mari vel terra, Hiſpania excedere cum omnibus ſuis bonis vel mercibus, quæ ex pecunijs comparaſſent: pecuniam enim argentum, nec aurum ab Hiſpania exportare poterant, quia id multò antè pro communi vtilitate fuerat generali lege vetitum.

6 †Quod iure fieri potuiſſe ſcripſit Oldrad. cõſ.95. & 264 Incipit. Illa videtur probabilior ſententia. Abbas poſt Innoc. in c. quod ſuper his. verſic. vlt. hic quæritur de voto, adſtipulanturq; Innoc. III. verba in c. & ſi Iudæos. de Iudæis, vbi dicitur morte Chriſti eos factos ſeruos. Vnde cùm princeps illos tanquam ſeruos venundare poſsit, poterit vtique ipſos à fortiori expellere. l. 1. & 2. C. ſi ſeruus exporte. Qua ratione poterit etiam princeps eorum bona ſibi vendicare, argumento eorum quæ dicit Archidiac. in. c. qui ſincera 45. diſt. & in c. fraternitatem. 14. diſt in. Extatque in hanc rem appoſitiſsima Alexãdri III. Epiſtola decretalis, qua probatur, Iudæis qui conuertũtur ad fidem, bona non eſſe auferenda; ergo eis ad fidem non conuerſis bona auferri poſſe à contrario ſenſu argumẽtò cõprobatur: quod in iure ne dum validum; ſed fortiſsimum eſſe teſtatur Vlpian. in l. 1. §. huius. ff. de officio eius, cui mand. eſt iuriſd. Bald. & Doctores in l. conuenticulam. C. de Epiſcopis & Cleric. ſuffragatur etiã text. in c. ſicut de Iudæis: vbi decernitur, eorum bona non eſſe eis auferenda ſine licentia terrenæ poteſtatis: con-

ſequitur

ſequitur igitur Principem hoc facere poſſe.

7 Nec tamen † hoc loco illud iniocundè ſubijciam, quoſdam fuiſſe doctos viros, quibus hoc Catholicorum Regum edictum nõ ſatis probaretur aliquibus rationibus, quarum prima eſt, quia infideles non ſunt cogendi ad fidem, vt tenent Theologi in 4. diſtin. 4. & D. Thomas 3. par. q. 68. artic. 10. & 2. 2. quæſt. 10. artic. Durand. in 4. diſtinct. 4. quæſt. 6. Soto in 4. ſentent. diſt. 5. quæſt. vnica, artic. 10. & in 4. Concilio Toletan. cap. 56. & probatur in c. de Iudæis. 41. diſtin. Anton. Corſett. de poteſt. Regia, p. vltima num. 10. 13. & 14. Caietanus in 2. 2. q. 10. art. 12. inquit, quod eſt infamia fidei noſtræ, ſi infidelium filij violẽter trahantur ad fidem, & Suarez in 3. par. Diui Thomæ diſput. 25. tom. 2. ſeſſ. 5. §. Nihilominus. in princip. maior ergo videtur eſſe infamia, ſi violenter trahantur patres adulti: hæc namq; violentia videtur nocere Eccleſiæ, quia baptizati inuitè non recipiunt Sacramẽtum, nec characterem baptiſmalem, ſed remanent infideles occulti, nec vllum verè recipiunt ſacramentum. Tum ſi ordinarentur, eſſent presbyteri non ordinati miniſtrantes, vt habetur in toto titulo de preſbyteris non ordinat. miniſtran. Suadetur prætereà alia ratione tale edictum non debuiſſe promulgari; quia illud pertinere videbatur ad Iudæorum annihilationem, quod eſſet contra Scripturam ſacram, qua prohibetur Iudæos occidi, ſed conſeruari ad retinendam memoriam violentiæ mortis Chriſti, Pſal. 58. ibi: Deus meus ne occidas eum, ne quando obliuiſcantur populi mei; quod etiam habetur in 4. Concilio Toletan. c. 59. & in capit. Iudæorum 28. q. 1. Confirmatur inſuper ex facto Regis Siſebuti, qui anno Domini 616. ſimile edictum promulgauit, quo Iudæos omnes, qui in Hiſpania degerent, ſacrum baptiſma ſuſcipere coegit. Simile etiã fuit Dagoberti Franc. Regis edictum, quo ſub capitis pœna Iudæos omnes ſacrâ vndâ ablui, expiarique coegit, vt refert Stephanus Garibai in compendio Hiſtor. Hiſpan. par. 1. libr. 8. cap. 28. Rodericus Archiepiſcopus Toletan. in Hiſtor. de rebus Hiſpan. lib. 2. cap. 17. Quorum ſanè Regum zelus, non factum, Theologis probatur, vt patet ex Dominico Soto, & alijs in 4. ſentent. diſtinct. 5. quæſtio. art. 10. ex Roderico etiam in loco ſuperiùs allegato.

8 Quibus omnibus † parum aut nihil vrgentib. nihilo ſecius tale edictum pium, iuridicum, atque laudabile eſt iudicandum, cum in eo non interceſſerit violẽtia abſoluta, quæ tollit libertatem actus, ſed fuit conditionalis, cum poſſent edicto non obtemperare, Hiſpaniam egredientes, & qui conſenſerunt voluntariè conſenſiſſe dicuntur, quia talis voluntas ſic coacta, voluntas eſt. l. ſi mulier. §. ſi metu. ff. quod metus cau. c. maiores. §. fi. de baptiſ. & ibi Abb. c. merito. 15. q. 1. & c. Diſplicet. 23. q. 4. Vnde qui voluntate coacta, & cõditionali ſuſceperunt baptiſma, verè ſunt baptizati, vt ait Gabriel Biel in 4. ſenten. diſtin. 4. q. 2. ar. 2. & D. Antoninus in Summa 2. p. tit. 12. cap. 2. §. 4. Nam (vt ait Gregorius Papa) licet aliqui coacti veniãt ad fidem, & intrinſecus non ſint Chriſtiani, & ſic non lucremur eos, tamen lucramur illorum filios qui infantili ætate baptizati, & inter Chriſtianos enutriti Chriſtianam fidem conſeruabunt.

9 Iure etiam videbantur † perfidi expellendi, ne illorum perfidia Bęticis Iudæis nuper ad fidem conuerſis exitioſa eſſet, qui ſi cum illis cohabitaſſent, illorum exemplo ad Iudaicam

cam ſuperſtitionem facilè redijſſent, iuxta doctrinam Pauli 2. ad Corint. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus; quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut ſocietas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Behal? aut quæ pars fideliū cum infideli? qui autem conſenſus templi Dei cum idolis, &c. Sūt enim ipſi Iudæi aptiores ad ſubuertendum. Et probatur ex gloſ. 28. q. 1. §. verum. & gloſ. 31. q. 1. §. hac itaque. Vnde accidiſſe potuit, vt ex Iudæis, qui ex cōcionibus D. Vincentij Ferrerij ad fidem conuerſi erant plures ad ritus Iudaicos redijſſent, quia cum perfidis Iudæis cohabitabant; facta enim diligenti inquiſitione, inuenti ſunt decem & ſeptem millia Apoſtatarum. Illorum verò bona iure proſcribi ac confiſcari potuerunt, quæ fuerāt per vſuras acquiſita, & per iniuriam à Chriſtianis extorta. Nam hæc licitè retineri non poſſunt, ſed eis, à quibus fuerint ſubtracta, reſtituēda cenſentur. Vnde iure compenſationis, & in pœnam delictorum confiſcata ſunt. Enimuerò Iudæi propter culpam ſunt ſerui in perpetuum, quemadmodum præter Innoc. verba in id ſuperiùs inducta, docent. Etiam Caietanus, & Durand. & expreſſe Angel. verb. [baptiſmus.] 3. num. 11. in Summa. Ideoq; domini poſſent tollere res illorum, ſeruato eis victu, vnde ſe alāt; niſi hoc expreſsè legibus eſſet prohibitum, vt ait D. Thom. 2. 2. q. 10. artic. 10. 11. & 12. & 3. p. q. 68. art. 10. ad 2. & quolibeto. 2. q. 7. ad 3. & opuſcu. 21. in principio. Hæc obiter ac perfunctoriè de illis Catholicorum Regum edicti pietate, irreprehenſibili iuſtitia ac ſanctitate, à propoſito noſtro paululum diuerſi, contra iniquos, ſi qui fuerint, eius æſtimatores adnotaſſe libuit. Nūc ad illud reuertamur. Huic igitur edicto conſtituendo inter plura alia occaſionem non paruam dediſſe potuit illud, quod non multò antè acciderat, non vulgare
10 miraculum. Cum Iudæi † cuiuſdam Pagi (quod vulgò de la Guardia appellatur) Sāctiſsimum Euchariſtiæ ſacramentū pretio comparaſsēt, cum illud impij illi enixè conati eſſent labefactare, tamen nullatenus potuerunt, quod adhuc in Abulen. atq; in regali cœnobio S. Thomæ aſſeruatur: aliudque accidit fama non obſcurum de innocente, quem eius Pagi perditiſsimi perfidiq; Iudæi Cruci in contemptum Ieſu Chriſti Redemptoris noſtri fixerunt; quæ quidem duo miracula illis temporibus recentia incredibilem Catholicorum Regum pietatem mouere potuerunt, & debuerunt, vt quàm citiſsimè de expulſione Iudæorum deliberarent.

Hoc edictum incredibilem eorum animis terrorem attulit; ſed nec illud ipſis minùs moleſtum ac graue accidit, quod clariſsimus Inquiſitor Thomas à Turre-cremata in Toletana Vrbe, atque Diœceſi contra illorum impietatem promulgauit; quo grauiſsimis cenſuris ac anathematibus edixit, ne Chriſtianorum quiſpiam nouem diebus (quem illis terminum præfixit) emenſis, Iudæis communicaret, vel eis victui neceſſaria ſuppeditaret.

11 Eodem tempore † Iudæi, qui in Cathalonia, Aragonia, Valentia, & Sicilia erant, expellūtur. Quoniam autem in dictis prouincijs (Sicilia excepta) communia priuatáq; eorum bona tam Regi, & Eccleſijs, quàm alijs hypothecæ iure erant ſuppoſita, ac etiam obligata, ne eorum creditores ſuo iure fraudarentur, terminus dictus eſt peremptorius, in quo iudices ſummariè cuiq; ius ſuum petenti redderent, maximaq; diligentia cauſas expedirent, vt intra trimeſtre illud

lud Iudæis præfixum omnia ſua componerent. Proterui igitur ac perfidi Iudæi, ſedibus relictis, qui primi omnium Caſtellæ exceſſere, circiter Kalendas Auguſti anni prædicti, Luſitaniam illius Regis (vt quidam aiunt) permiſſu ingreſsi ſunt, eoq́; (vt quidam aſſerunt) octingenta millia conceſſerunt, transmeantes alij Maliaca, ſiue Beneuento Sentica, vulgò [Zámora, alij Mirobrega] vulgò [*Ciudad Rodrigo*] Valentia Norbæ Cæſareæ, ſiue Valentia de Alcantara, Alij Pacis Auguſtæ, hodie Badajoz.

Hi autem, qui ex Iudaica gente eam partem Caſtellę, quam veterem appellant, & Riojam incolebant, Regnum Nauarræ ingreſsi ſunt. Qui verò in confinibus Cantabriæ, Mõtium radices occupabãt, Lareti naues cõſcendũt. Ex Prouincijs autem Gallæciç, Toleti, Murciç, & ex vlteriori Hiſpania, numero propemodum infiniti Gades ac S. Mariæ (ſeu vt antiqui appellabant) Iunonis portum ceperant, Africam transfretaturi, eaq́; nauigatio Regna de Tremezen, & de Fez, quæ incolunt Sarraceni, Iudæis compleuit: complures Græciam, Romaniam, Aſiam, alij Cõſtantinopolim, Soloniquem, Theſſalonicã, Cairum, ſeu Babyloniam, in aliaſq; Turcarum ditiones diſcedebant. Qui naues conſcendebant, Regiò Fiſco per ſingula capita duos nummos aureos vltro inferebant, eo ſignificantes magnam euadere tyrannidem ac perſecutionem. Ex ijs igitur, qui Hiſpania exceſſerunt, quidam in Italia, & Germania, alij in Gallia ſedes fixerunt, quamplures in itinere in piratarum, vel graſſatorum inſidias cum incidiſſent, vitam, vel ſaltem bona omnia amiſêre; alij, qui mari ſe commiſerant peſte, fame, alij miſerrimè perierunt; alij tandem ventorum vi in eos, vnde ſoluerant, alioſue Hiſpaniæ portus repulſi fuerunt. Horum perfidia diuinæ miſericordiæ cedẽte, ferè omnes baptizati ſunt, quemadmodum Hieronymus Zurita lib. 1. ſuorum Annal.

12 capit. 6. teſtatur. Iudæorum igitur, † qui ab hiſce Regnis in alias prouincias amandati ſunt, centum ſupra ſeptuaginta millia, vt quidam referunt, vel ex aliorum ſententia, ſuprà quadringenta millia fuerunt, tantaq; mala in expulſione hac paſsi ſunt, vt illa Titi & Veſpaſiani tempora quibus in omnes mundi angulos, magna priùs edita ſtrage, diſperſi ſunt, eis reincidiſſe viderentur. Huius calamitatis Ioannes Picus Mirandulę Comes lib. 5. aduerſus Aſtrologos, eleganter meminit his verbis.

[Non minoribus verè poſt ea temporacalamitatibus gens Hebręorum obruta eſt, quàm aut ſub Tito aut ſub Adriano pulſis nuper Iudęis omnibus ex tota Hiſpania à Chriſtianiſsimo illo Rege, nunquam certè ſatis laudato vbi & numero, & diuitijs, & autoritate plurimùm poterant, qua eiectione nihil vnquã ferè vel triſtius, vel acerbius paſſos ipſi ſe non diffiterẽtur, ita multi naufragio, peſtilẽtia quamplurimi, fame maxima pars eorũ abſumpti: vt nobis etiam Chriſtianis in tanta calamitate (in qua diuinæ iuſtitiæ gloria delectabat) homines tamen extrema adeo patientes commiſerationem facerẽt] & ſatiùs Bernard. Diez de Lugo in pract. Canon. & ibidem Ignat. Lopez de Salzedo. c. 23. nu. 8. pag. 71. Frater Ferdinandus Caſtillo lib. 3. Hiſto. ſui ordinis cap. 41. ſcripſit, quoſdam illius temporis ſcriptores literis prodijſſe centum & viginti quatuor familias Iudæorum, ſicque ſupra ſexcenta eorum capita, fuiſſe expulſa. Illeſcas verò lib. 6. Hiſtor. Pontif. cap. 20. §. 2. quatuor & viginti parum plùs expulſorum Iudæorum familias

13 narrat. † Id quicquid ſit, maximam

verò & incredibilē voluptatem Catholicis Regibus, tum etiam omnibus attulit Iudæorum expulſio vniuerſaq; Hiſpania tanta liberata peſte geſtiebat, ac etiam congratulabatur anno humanæ ſalutis 1492. Illeſcas vbi ſu-
14 prà commemorat, Turcarum † eius ſæculi Tyrannum Baiazetem, cùm ex Iudæorum, qui in eas partes cōceſſerant, vectigalibus, magnum commodum conſequeretur, dixiſſe Catholicorum Regum prudentiam, & in gerendis rebus admirandum iudicium pleriſq; collaudantibus: neſcio (inquit) quo pacto adduci poſsim, vt credam eos Reges ſapientes eſſe, qui ingentis vtilitatis mancipia ſuo Regno expulerint. Quod Hercle laudabilem Religioſiſsimorū Regum pietatem, ac zelū nobis cōmendat, qui præmiū æternum, quod ex eo facinore expectabāt, temporali commodo, eo præſertim tempore prætulerunt, quo maxima inopia laborabant. Ex Iudæorū illorum numero non pauci huius ſoli amœnitate illecti in Hiſpaniam remeabant, aſſerebantq; exteros eſſe ac peregrinos, ne in edictum
15 incidiſſe viderentur. † Igitur, ne rurſus illa gente hæc regna inficerētur, ann. Dom. 1499. qui erat annus ſeptimus poſt edictū, pragmatica Sanctione declaratum fuit, vt eos quoq; comprehenderet Iudæos aliarum regionum, qui in Hiſpaniam veniſſent, licet cōuerſionis cauſam ſimularēt, ſin autem Iudæus aliquis cuperet religionis Chriſtianę cauſa in Hiſpaniam remeare, id ſine regia licentia non poſſet, teneretur q; in primo poſt ingreſſum pago ſub eiſdem pœnis baptiza-
16 ri. Verum † cum hæc clariſsima geſta Catholicorum Regum gloriam non complerent, illud quoq; Chriſtianiſſima ſolitudine effecerunt, vt Rex Chiquitus Sarracenus cum eius prole, compluresq; alij Almariæ (quæ ciuitas regis liberalitate permiſſa erat) Chriſtianam religionem reciperent, baptiſmaliq; vnda abluerentur, quibus anno 1502. omnium, qui in Caſtella ac Legione erant Sarraceni, conuerſio maturata eſt, atq; feliciter expedita. Sanè Sarraceni illi qui poſt occupatum Granatæ Regnum in illo vagabantur, regali cura iam antea ex maiore Chriſti fidem ſua ſponte receperant; ſed quia nonnulli in Mahometica ſecta adhuc volutabātur, qui ea incolebant loca circa Bethim, quę vulgò [Mudejares] appellabātur, eorumq; contagione alij non multùm in religione firmati ad ſuos relabātur errores, expedire Regibus viſum eſt vt eſſet in Hiſpania nullus non Chri-
17 ſtianus. † Regali porrò cautum eſt Sanctione, vt quicumq; in Caſtellæ Bęticæ, Legioniſq; prouincijs Sarracenus eſſet, ſub ſeruitutis pœna intrà tres Martij, Aprilis, & Maij mēſes vel Hiſpania excederet, vel Chriſtianorum fidem amplexaretur, miſsiq; ſunt plures cōcionatores, qui ad Chriſtianam religionem pijs habitis concionibus pellicerent, ac etiam hortarentur: quo factum eſt, vt plures baptiſmum ſponte ſuſceperint. Alij, qui in ſua infidelitate permanſerant, expellerentur: quamuis Laurentius à Carauajal in ſuis Annalib. falſò ſcripſerit, eos qui conuerſi non eſſent coactos fuiſſe in Hiſpania remanere; quod maximum eſt commentum, & à rei veritate longè alienum, vt annotauit Zurita Anna. lib. 4. cap. 54. Mauri Hiſpania eiecti fuerunt anno 1502. His tam pręclarè ac glorioſe geſtis Catholici Reges Herculeo conflictu duo illa mundi monſtra atq; portenta, Iudæos, vulpeculas (inquam) illas, quæ vineam Domini demoliebantur, ac Mauros, religionis Chriſtianæ infeſtiſsimos hoſtes immortali gloria ſuperarunt, eiecerunt, & extirparunt, fidemq;

fideṃq; Catholicam tot ſordibus, erroribuſq; implicitam, quam in baptiſmate accepimus terſam ac limpidiſſimam effecerunt.

De ſacra Inquiſitione Toletana.
CAP. VII.

SVMMARIVM.

1 *TOleti ciuitatis Hiſpan. deſcriptio.*
2 *Inquiſitio Toletana prius in Ciuitate Regia fuit inſtituta.*
3 *Inquiſitio Toleti quo anno tranſlata.*
4 *Inquiſitio quoties Toleti mutauit ſitum.*
5 *Quot annos in ciuitate regia perdurauit*
6 *Inquiſitionis Ciuitatis Regiæ fructus.*
7 *Inquiſitionis Toletanæ fructus.*
8 *Inquiſitorum Toletanæ Inquiſitionis nomenclatura.*
9 *Officialium Toletanæ Inquiſitionis catalogus.*

IN medio ferè totius Hiſpeniæ, & in
ea prouincia, quæ
olim Luſitania vo-
1 cabatur, Toletum †
Vrbs Imperatoria,
quondã Ciuitas Regia nuncupata, ſita eſt, in edito atq; aſpero loco, ambulatuq; difficili extructa, de cuius conditore alij alia ſentiunt, quæ neq; affirmare hoc loco, neq; refellere in animo eſt. Vrbem autem eſſe antiquiſſimam, apud omnes in confeſſo eſt: eius Plinius, & alij Autores meminerunt. In primis apud Titum Liuium lib. 5. Decadis 4. anno cẽteſimo nonageſimo primo ante Chriſti Redẽptoris noſtri Incarnationem, Toleti mẽtio reperitur in hæc verba: [Toletũ parua vrbs, ſed loco munita.] Et quidem apud idoneos autores antiquiorem Toleti mentionem nõ reperies, quod indicium eſt, multa ex ijs, quæ de eius fundatione afferuntur, friuola planè & commentitia eſſe. Extat hodie antiquitatis argumentũ extra muros: ad partẽ enim Septẽtrionalem magnũ priſcis temporibus theatrũ erat, quod etiam hodie, etſi dirutũ, & quaſi complanatum eſt, eius tamen forma cernitur: qua Romani vſi ſunt in amphitheatris. Tota ferè vrbs Tago, amœniſſimo flumine cingitur. Septentrionali verò parte, qua non alluitur, muris & propugnaculis firmiſsimis aduerſus hoſtium incurſus munitiſsima. Ædificia publica & priuata, Regiarũ inſtar, magno numero ciuitate illuſtrat; præcipuè tamen Arx regia, quæ firmiſsimo, & pulcherrimo opere, formoſaq; illa machina, quæ ſingulari artificio ex flumine in altiſsimã arcem aquam euehit, pro miraculo cernẽtibus eſt. Ciuitas omnis in tribus tres & viginti diſtribuitur; quas maximè nobilitat & exornat tẽplum maximum ędificij pulchritudine, & maieſtate Sacerdotum, & miniſtrorum multitudine: ſupra quingentos enim recẽſet, atq; ditiſsimis ornamentis cætera vniuerſæ Hiſpaniæ facilè cedũt. Huius templi Antiſtes ſecũdus eſt à Rege, & Hiſpaniarũ primas, non dignitate ſolùm, & autoritate, ſed etiam redditibus, & potentia; annui enim aurei trecentorum millium ſummam excedunt, Sacerdotia alia numero & prouẽtu proportione reſpõdent. Quid dicam de ſacro ærario, & Sanctorum reliquijs, quæ in eo ſunt admirabiles? quid de ſacellis, & altaribus huius templi ornatiſsimis? quid de vaſis aureis & argenteis ſummo artificio elaboratis? quid de veſtimentis, & ſacris auro ſericoque intextis, quibus diuina officia ſummo apparatu, & magnificentia celebrantur? Singula referre quid attinet in tãta copia & varietate? Agri vbertas inclytã reddit vrbẽ, & rerum omnium, quæ ad vitã propagandam neceſſaria ſunt, affluentiſſimam: nitor cultuſq; ciuium præcipuè: plurimorum enim & illuſtrium

virorum genere literis,& bellica glo ria florentium ſplendore decoratur. Erat annis proximis ſuperioribus mercium omnium,quę vndiq; huc aſportantur,celebre emporium, nūc commercia magna ex parte diminuta. Deniq; maximo eſt ornamento inſignis Academia, ex qua plurimi viri omni genere eruditionis exculti prodierūt.Reliqua legat,qui volet,apud autores qui de his fuſius ſcripſerunt, & in ſpecie Lucium Marinæum Siculum,de rebus Hiſpaniæ lib.2.titul.de Luſitaniæ prouincia.fol.8.& 9.

2 His ergo † perpenſis adducti fuerunt Catholici Reges Ferdinandus & Eliſabetha,vt S.Inquiſitionis tribu nal,quod mēſe Aprili ann.Dom.1483 in Ciuitate Regia collocarant, Toletum transferrent,mēſe enim Maio †
3 anni à Chriſto nato 1485. trāſlata eſt Inquiſitio Toletum cum literis commēdatitijs Catholicorum Regum ad ciues Toletanos,vt ad omnia,quæ Inquiſitioni opus eſſent, fauorem &
4 auxilium præſtarent. Principio † tribunali deſignata fuit domus, quam habitant moniales S. Ioannis [vulgò de la Penitentia] appellati. Poſteà locatum fuit è regione cœnobij S. Vrſulæ,in ędibus quę Regiæ Curiæ carcer fuerunt. Deinde trāſlatum in forum,quod eſt ad templum D. Marci, in ædes,quas paulò pòſt Archidiaconus Segobienſis coemit: vnde etiam hoc tempore forum Archidiaconi nuncupatur.Tandem anno 1530. poſitum fuit iuxta S.Vincentij Eccleſiā; vbi nunc eſt.Vberes fructus Eccleſię Catholicæ Toletana reddidit Inquiſitio, ſicut & reliquæ Hiſpaniarum, non ſolùm Toleti,vbi multis ab hinc annis ſita fuit, ſed etiam in Ciuitate
5 Regia, † vbi duos durauit annos. In
6 prædicta † enim Ciuitate Regia quinquaginta duo hæretici in erroribus pertinaces,flammis fuēre addicti,qui ſua pernicie non contenti,alios in errores inducebant:bis centum, & viginti abſentes damnati, centū octoginta tres ex erroribus,& hæreſibus, quibus erant infecti, Inquiſitorum ſtudio & diligentia, ad fidei Catholicæ veritatem reducti. Fungebantur eo tempore Inquiſitorum Officio Licentiatus Petrus Diaz Coſtana,& D. Franciſcus Sanctius à Fonte, qui primi & fuerunt Toleti Inquiſitores.

7 Ex his,† quę tam breui tempore in Ciuitate Regia acta ſunt, conijcere poſſumus, quantum tot annis Toletana Inquiſitio Eccleſię Catholicę in ſeruierit;longum eſſet recēſere, quos ab erroribus euocauerit, quos punierit. Breuitatis ergò ſolum de quatuor famoſis Hæreſiarchis mentionem faciam, qui niſi comprehenſi, & vita mulctati fuiſſent,dubium non eſt, quin plurimos breui ſuis erroribus,& hæreſibus infeciſſēt. Sigiſmūdus Aiquer, doctor in vtroque iure Aduocatus Fiſcalis Regij ſenatus Aragoniæ,natione Sardus, Hæreſiarcha. Gelaſius Dus, Belgicus, manicarum opifex, qui Ocaniam inhabitabat, hæreſiarcha.Doctor Hugo Celſus,Iuriſperitus, natione Gallus, hæreſiarcha.Franciſcus Rol ex ordine N.& in ea Hiſpanię prouincia natus,quæ hodie Eſtremadura dicitur,Lutheranus hæreſiarcha. Hos hęreſis criminis cōuictos S. Inquiſitio flammis addixit, ne malum ſerperet: reliqua communia ſunt,ideo miſſa facio. Reſtat Catalogus Inquiſitorum, quem adiungere,operæpretium duximus.

Licētiatus Petr. Diaz Coſtana,Theologus,Canonicus Burgēſis,qui poſtea Canonicus, & Decanus Toletanus factus,in munere Inquiſitoris obijt.Sepultus fuit in dicta Ciuitate Toletana,in Eccleſia S.Eugenij: fuerat collega in inſigni Collegio Salmāticenſi S. Bartholomæi.

Doctor

D. Franciſcus Sanctius à Fonte, ex Collegio Salmanticenſi S. Bartholomæi eductus, vt Vicarij Generalis Zamorẽſis munus obiret, Portionarius Hiſpalenſis Eccleſiæ factus, poſt dum Inquiſitionis Officio fungitur, Decanus Toletanus creatur, mortuo Collega Licentiato Petro Diaz Inquiſitore & Decano Toletano, vt diximus. Fuit etiã vnus ex auditoribus Inquiſitionis generalis, qui eo tempore Inquiſitores Generales appellabantur. Expugnata verò Granatenſi vrbe, & Archiepiſcopali Eccleſiâ erectâ, illius Decan. fuit creatus, & paulò pòſt Epiſcopus Abulenſis, & vltimò Cordubenſis, vbi morbo fuit abſumptus.

D. Vaſcus Ramirez Ribera, Archidiaconus Talaueræ, & Canonicus Toletanus, vnà cum duobus prædictis Inquiſitoris Officium exercuit, creatus Epiſcop. Lauriẽſis, ſepultus in cœnobio Regio Toletano S. Dominici.

D. Alphonſus Suarez Fuente Cãtor fuit Inquiſitor inſtitutus anno 1489. pòſt, conſilio ſupremo Inquiſitionis adſcriptus, deinde ad Mõdoneti Epiſcopatũ promotus, Lucenſis Antiſtes paulò pòſt, & Bullæ Cruciatæ generalis commiſſarius, Epiſcop. poſtea Malacenſis electus, ante Bullarum expeditionem Giennenſis Epiſc. fit. Tandem conſilij Supremi Caſtellæ Præſes fuit creatus regnante Philippo huius nominis primo, qui vitâ functo, curiæ valedicens, ad Eccleſiam ſuam ſe reuocauit, vbi ſenectute confectus inijt extremam viam, ſeptimo die Octobris, ann. 1519. Conditur tumulo in illius Eccleſiæ ſacello maximo, quod ipſe à fundamentis erexit.

Didacus Paez à Villamuriel Baccalaureus, ex Collegio Salmanticenſi S. Bartholomæi creatus auditor cauſarum in Valliſoletano Prætorio, vxorem duxit, ex qua filios legitimos ſuſcepit: mortua coniuge, ſacris initiatus ad Mondoneti Epiſcop. euchitur, & Granatẽſis Prætorij inſtituitur Præſes. Sepultus eſt in oppido Villamuriel Diœceſis Legionenſis in ſacello à ſe annuo vectigali dotato.

Ferdinandus Rodriguez Vareo natus, Regis Sacerdos, Canonicus Granaten. & primus huius Toletanæ Inquiſitionis Fiſcalis, deinde Inquiſitor fuit ann. 1492. & Canonicus Toletan.

Nunius Villalobos Inquiſitor creatus anno 1493.

Licentiatus Monaſterio Inquiſitor creatus eodem anno.

Licentiatus Ferdinandus Mazuecos ann. 1497. Inquiſitor fuit ex Archiepiſc. Toletani ſenatu, pòſt Canonicus Doctoralis Eccleſiæ Toletanæ, & ſupremi Inquiſitionis Prætorij Auditor. Migrauit è vita Cæſarauguſtæ, ann. 1522. quo tẽpore ibi aderat Cardinalis Adrian. Sũmus Pontif. electus.

Licentiatus Ioannes Palacios Inquiſitor fuit anno Domini 1508.

Rodericus Azeuedo, Baccalaureus, Toletan. Canonicus, Inquiſitor ann. 1505.

Licentiatus Nebreda ex Collegio inſigni Valliſoletano ſanctæ Crucis viſitauit Toletanam Inquiſitionem, & in locum Inquiſitoris antiquioris amoti fuit ſuffectus.

Licentiatus Alphonſus Eſcudero Inquiſitor fuit anno 1510. ipſe ſe abdicauit officio, ut Abulenſi Epiſcopo inſeruiret Prouiſoris officio, paulò pòſt Canonicus Abulẽſis fuit creatus

Licentiatus Alphonſus Arariana, Canonicus Toletanus & ſancti Vincentij Abbas, fuit Inquiſitor anno 1510. antea Prouiſor in Epiſcopatu Pacis Auguſtæ, vulgò *Badajoz*, & in Carthaginenſi ac Segobienſi aliquot annos Inquiſitoris munus exercuit, poſtea officio priuatur, & rurſus ann. 1522. in priſtinum ſtatum cum Priori antiquitate reſtituitur ann. 1527. Senectute

nectute, & infirmâ valetudine cõfectus, ad priuatos parietes ſpõte rediјt. Sepultus iacet in antiquiorum Regum Sacello templi Toletani.

Licentiatus Ochoa à Villanoua Inquiſitor fuit ann. 1512. Obiјt Cuculluti, dum Toletanam Prouinciam luſtrabat.

Licentiatus Frãciſcus Herrera, Salmanticenſis Collegij D. Bartholomęi collega, Vicarius & Cenſor almæ Eccleſiæ Complutenſis, pòſt Inquiſitor, & Vicarius Generalis, deinde ſupremo Inquiſitionis Senatui adſcribitur. Tandem creatus Præſes Granatenſis Prætorij, & Archiepiſcopus.

Licentiatus Sanctius Velez, collega inſignis Collegij Valliſoletani, Inquiſitor fuit ab ann. 1515. vſq; ad ann. 1523 fuit etiam Prouiſor, & Canonicus Murcianus. Migrauit è vita Murciæ.

Licentiatus Ioann. Mendoça, Collegij S. Bartholomæi alumnus, ſe ipſum Inquiſitoris Officio abdicauit, & ſponſalia contraxit. Infantatus Duci à conſilio erat, cùm nondum matrimonio inito, finem viuendi fecit.

Licentiatus Alphonſus Mexia, Inquiſitor fuit ann. 1521. Toletanus Canonicus, & Viſitator Salmanticenſis Academiæ, anno 1528.

Licentiatus Antonius Gonzales, natione Gallus, Inquiſitor fuit. Huic conceſſum fuit vt officio cederet, & ad dignitatem Eccleſiæ Almeriæ, ſeu Gaudixij promotus fuit.

Licentiatus Balthaſar Caſtro Inquiſitor fuit anno 1527.

Licentiatus Ioannes Alphonſus à Naua fuit Inquiſitor anno 1527. Priùs Inquiſitor Giennen. fuerat. Obiјt Toleti: cauſa mortis (vt aiunt) fuêre prunæ accenſę in cubiculo noctu relictę.

Licentiatus Ioann. Yañez, collega Salmanticenſis S. Bartholomæi, creatus fidei cenſor Toletanus ann 1529. priùs Inquiſitor fuerat Cõchenſis & Murcianus, necnon Granatenſis. Laborauit in hoc campo ad ann. 1544. quo ad Calagurritanam ſedem fuit euectus. Obiјt Logronij in peruigilio Natalis Domini eiuſdem anni. Sepultus eſt in eadem vrbe in æde Beatæ Mariæ Virginis.

Doctor Petrus Vaguer, collega Salmanticenſis S. Saluatoris, fuit factus Toletanus Inquiſitor anno 1532. pòſt Aragoniæ Regens, & tandem ad Algarenſem Epiſcopatum Sardinię fuit promotus.

Doctor Didacus Giron Loaiſa Inquiſitor fuit anno 1535. priùs Molinæ Archidiaconus, Toleti obiјt.

Licentiatus Franciſcus Tello Sandoual, collega Salmanticenſis S. Bartholomæi, & Canonicus Doctoralis Hiſpalenſis Eccleſiæ, præpoſitus fuit huic Inquiſitioni anno. 1541. Hinc miſſus ad Mexicanum Regnum viſitandum iuſſu Senatus Indiarum, vbi fuit commoratus ad ann. 1557. quo factus Pręſes Granatenſis Prætorij in Hiſpanias remeauit anno 1560. Inſtitutus fuit Valliſoletani Prætorij Præſes, pòſt Senatus Indiarum; deinde Epiſcopus Oxomenſis: tandem Placentinus Epiſcopus obiјt.

Licẽtiatus Beltranus Gueuara, Canonicus Canarienſis, & Mondonetanus, Inquiſitor fuit ab anno 1543. ad 1547. quo finem viuendi fecit.

Licentiatus Chriſtoph. Ferdinãdus Valtodano, Collegij Salmanticenſis S. Bartholomæi alumnus, Inquiſitor inſtitutus fuit anno 1543. menſe Decemb. & ann. 1546. Canonicatũ Doctoralis Eccleſiæ Pacis Auguſtæ obtinuit: anno deinde 1554. in Inquiſitionis ſupremum Senatum promotus; & anno 1561. ad Epiſcopatum Palentinum euectus. Denique ad Archiepiſcopatum Compoſtellanum.

D. Alphonſus Perez, Collegij Valliſoletani S. Crucis collega, & Toletanæ

tanę Diœceſis moderator, viſitator in Matriti diſtrictu. Pòſt Cordubenſis Inquiſitor, Granatenſis Prouiſor, Fiſcalis ſupremæ Inquiſitionis, fidei cenſor Conchenſis, Valentinus, deinde Toletanus ab anno 1548. vſque ad 1552. quo anno migrauit è vita.

Licentiatus Franciſcus Horozco, Fiſcalis Inquiſitionis Corduben. pòſt Canonicus Murcianus, & fidei quęſitor Toletanus ab anno 1552. ad annũ 1555. quo factus fuit Siciliæ Inquiſitor, & paulò pòſt Archiepiſcopus Panormitanus.

Licentiatus Didacus Reinoſus, Canonicus Palentinus, & Portionarius Caurienſis, vbi etiam Prouiſoris munere functus fuit, donec anno 1555. Inquiſitor Toletanus fuit electus. Excelsit è vita Toleti, anno 1557.

Licẽtiatus D. Didacus Ramirez, Legionẽſis Canonicus, & Theſaurarius Tudẽſis, Inquiſitoris muneri fuit præfectus ann. 1555. & paulò pòſt Canonicus Toletanus factus, vbi doctoris laureâ fuit inſignitus. Deinde anno 1561. ad Pampilonenſem Epiſcopatum fuit aſſumptus.

Doctor Salazar, Collegij Regij Granatenſis alumnus, & in eadẽ vrbe Canonicus Doctoralis, ad Inquiſitoris Murciani Officium miſſus, ad Toletanam pòſt Inquiſitionẽ fuit promotus ann. 1561. & eodẽ anno in ſupremum Inquiſitionis ſenatum fuit euectus.

Licentiatus Briceñius, collega Salmanticenſis inſignis Collegij S. Iacobi, quod Epiſcopus Conchenſis fundauit, fuit prius Conchenſis Diœceſis Prouiſor, pòſt Toletanus Inquiſitor ann. 1558. Deinde Granatenſis. Tandem Almeriæ obijt, Epiſcopus factus illius vrbis.

Licentiatus Martinus Coſcoxales, Inquiſitor Granaten. Toletum adductus ann. 1561. & ann. 1564. regio Inquiſitionis ſenatui adſcriptus, obijt anno inſequenti, dum Murcianam Inquiſitionem viſitaret.

Licentiatus Frãciſcus Soto Salazar, Canonicus Abulenſis, & Hiſpalenſis Inquiſitor, ad Inquiſitionem Toletanam fuit aſſumptus ann. 1562. ann. verò 1565. ſupremi ſenatus Inquiſitor fuit factus: fuit etiam Cruciatæ Bullæ Cõmiſſarius Epiſcopus Segobienſis, vltimò Salmanticenſis.

D. Antonius Maurigno Pazos, in pago Protcuedra Diœceſis Compoſtellanæ natus, collega Bononienſis Collegij Hiſpanorũ, Canonicus Doctoralis Eccleſiæ Tudẽſis, Inquiſitor Hiſpalenſis, deinde Toletanus anno 1565. fuit Romam miſſus ad cauſam D. Bartholomæi Carrãzę Archiepiſc. Toletani diſcutiẽdam; inde Siciliam petijt, Patẽſis creatus Epiſcopus, pòſt in Hiſpaniam redijt, & Pręſes conſilij Regij Caſtellæ fuit inſtitutus, vltimò ad Cordubenſem Epiſcopatum euectus, ibidem ex morbo obijt.

Licentiatus Ioann. Beltranus Gueuara, ex Inquiſitione Granatenſi in Toletanam venit anno 1565. Hinc Epiſcopus Mazaræ creatus fuit.

Licentiatus D. Petrus Velarde, Prouiſor in Epiſc. Salmanticenſi, Palentino, Giennenſi, Burgẽſi, & Conchenſi, factus fuit Inquiſitor Toletanus anno 1567. inde aſſumptus in ſupremũ Inquiſitionis Senatum anno 1571. ſimul etiam commiſſarius Cruciatę, & Canonicus Toletanus.

D. Antonius Vaca, Collegij Valliſoletani S. Crucis alumnus, Prouiſor Segobienſis: deinde fidei quæſitor Toletanus anno 1569.

D. Ioann. Llano Valdes, inſignis Collegij Valliſoletani collega, Inquiſitor Cæſarauguſt. & ann. 1572. Toletanus: hinc in ſupremum Inquiſitionis prætorium aſſumptus fuit. Obijt Matriti.

Licentiatus Antonius Matos à Noronia Luſitanus, ex oppido Santa-

ren.

ren. Collega ſancti Bartholomæi in Academia Salmanticenſi, Cordubenſis Inquiſitor, poſtea Toletanus anno 1572. deinde ad ſupremū ſanctæ Generalis Inquiſitionis ſenatum fuit promotus, illinc ad Eluenſem Epiſcopatum, & Generalis Inquiſitionis dignitatem in Luſitania euectus.

Licentiatus Aluarus Reinoſo, Regij Collegij Granatenſis collega, Inquiſitor Conchenſis, pòſt Inquiſitor Toletanus, migrauit è vita.

Licētiatus Rodericus Gutierre de Paramo, in oppido Borox Toletanæ Diœceſis natus, & militiæ Calatrauæ Sacerdos, Prior Coronatæ; fuit primò Inquiſitor Lerenæ, deinde Hiſpali, & cenſor Inquiſitionis Cordubenſis, ac vltimò Toleti, vbi obijt, vir vndique literis, prudentia, & religione clarus. Et Frater D. Ludouici de Paramo Inquiſitoris Regni Siciliæ.

Licentiatus D. Ioann. Stunica, Inquiſitor Valentiæ, pòſt Toleti, nunc eſt ex ſupremo Inquiſitionis Senatu.

Licentiatus D. Franciſcus Dauila, Archidiaconus, & Inquiſitor Toletanus; hinc fuit aſſumptus in Senatum Inquiſitionis Generalis, & Cruciatæ Commiſſarius creatus, nunc ad Cardinalis dignitatem euectus, Romæ commoratur.

Doctor D. Lupus Mendoça, in Calæciæ Prouincia natus, Prior oppidi Cauiedo eiuſdem Prouinciæ, fuit Hiſpali Inquiſitor. Inde Toletum venit anno 1581. vnde cum ad viſitandā Prouinciā (vt moris eſt) diſcederet, ciuitate Regia obiit 20. die Septēb. 1591.

Licentiatus D. Antonius Zapata, filius Comitis de Barajas Senatus Regij Preſidentis, Capellanus Salmanticenſis Collegij D. Bartholomæi, Canonicus Toletanus Cōchenſis Inquiſitor, pòſt Toletanus decimo die Martij, anni 1584. Hinc ad Gaditanum Epiſcopatum fuit aſſumptus, nūc eundem Pampilonenſem occupat.

Doctor D. Rodericus Mēdoça, Hiſpanicæ Claſsis Vicarius Generalis, & ad res bellicas eiuſdem claſsis conſiliarius, Canonicus Toletanus, Inquiſitor Barcinonæ, pòſt in Lerenæ pretorio. Obijt Toleti, anno 1589.

D. Petrus Zenete, ex regio Collegio Granatēſi, Inquiſitor Murcianus, Valentinus, vlt. Toletanus, ann. 1589. deinde ann. 1593. fuit creatus Parochus oppidi Alcandete.

Licentiatus Andreas Alaba, Archidiaconus Hiſpalenſis Eccleſiæ, venit Toletum ann. 1591. Prius Inquiſitor fuerat Granatę, Cordubæ, Valliſoleti, Hiſpali, & collega celeberrimi Collegij Salmanticenſis D. Bartholomæi.

Doctor Antonius Morexon Complutenſis Eccleſiæ Cātor, & Cardinali Toletano Quiroga à Conſilijs, fidei quæſitor Cæſarauguſt. Toletum fuit miſſus 13. die mēſis Aprilis, ann. 1591.

Licentiatus D. Gaſparus Quiroga, Capellanus Collegij Salmantenſis D. Bartholomęi, Canonicus & Archidiaconus Talaueranus, Inquiſitor Toleti fuit creatus anno 1592.

Doctor D. Didacus Mexia Laſarte, collega celebris Collegij Pincianæ Ciuitatis, fuit fidei quæſitor Granatæ & Barcinonæ, illinc Toletum venit menſe Iunio, anno 1594.

9 Nondum † Inquiſitorum Catalogum perlegeram, cū ad manus meas peruenit omnium officialium Index, quem etiam placuit apponere, ſeruata eorum antiquitate.

FISCALES.

Licentiatus Ortega fuit Fiſcalis Toletanus.

Licentiatus Petrus Ortis de Funes, Portionarius Toletanus, primus Fiſcalis Toletanus, poſtea Canarienſis Inquiſitor in eadem inſula obijt, natus in oppido Villarobredo Manthæ Aragoniæ.

Licen-

Licẽtiatus Andreas Buſtamante, Promotor Fiſcalis fuit Toleti, poſtea Indiæ Inquiſitor.
Licentiatus Petrus Soto Cameno, Capellanus Regum recẽtiorum Toleti, Sanctillanæ Prior, Promotor Fiſcalis fuit.

Iudices bonorum Confiſcatorum.

Licentiatus Alphõſus Ortiz, Iuratus.
Licentiatus Gabriel Quemada.
Licentiatus Didacus Lopez Quemada, Canonicus Toletanus.
Licentia tus Didacus Pineda.
Doctor Didacus Tello Maldonado ex prætorio Archiepiſc. Toletañ.

SECRETARII.

Petrus Hermoſilla.
Ioannes Fernandes Obregon.
Fernandus Lunar.
Garcias Salinas.
Auguſtinus Illanus.
Alphonſus Leon.
Iulianus Alpuches.
Baptiſta Illanus.
Alphonſus Caſtellon.
Ioannes Vergera.
Sanctius Ordonius.
Ioannes Alphonſus Muñozius.
Ioſephus Pantoja.
Petrus Valle Villamanan.
Ignatius Ordones.
Franciſcus Gomez Arce.
Licentiatus Ioannes Ricondio.

ALGVAZIRII.

Gundiſaluus Coca.
Franciſcus Horozco.
Ioannes Ruis Dauila.
Don Antonius Egas.

RECEPTORES.

Ludouicus Arguello.
Franciſcus Lopez.
Alphonſus Caſtellon.
Ferdinandus Caſtellon, filius præcedentis.
Alphonſus Hernandes Pantoja.

QVÆSTORES.

Ioannes Baptiſta Oliuerius.
Sanctius Ordonius.

ADVOCATI FISCI.

Licentiatus Gaſpar Egas.
Licentiatus Franciſcus Gutierres.
Doctor Gomezius Velaſco.

NOTARII IVDICATI.

Didacus Mudaza.
Iulianus Alpuche.
Franciſcus Lopez.
Marcus Ayala.
Didacus Aguila.
Antonius Nauarrus.
Blaſius Muñozius Velaſco.

SEQVESTRORVM Notarij.

Ludouicus Guerrero.
Alphonſus Cadahalſo, vrbis Iuratus.
Gaſpar Cadahalſo, eius filius.
Auguſtinus Aguila.

CVSTODES CARCERVM interiorum.

Bartholomæus Cabello.
Gaſpar Martinez.
Gabriel Quincoces.
Petrus Gomez Aſtremiana.
Franciſcus Mendes de Luna.
Gaſpar Soria.

NVNCII.

Chriſtophorus Maldonado.
Alphonſus Magan.
Franciſcus Gomez Arce.
Andreas Vargas.

IANITORES.

Gaſpar Martinez.
Ioannes Rodericus Xian.
Franciſcus Rodericus.

De Inquiſitione Regni Aragoniæ, & Cathaloniæ. CAP. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Officium S. Inquiſitionis quo tempore, & à quo ortum habuit, in Regno Aragoniæ, & Valentiæ.*
2 *Sparrdgus Archiep. Tarraconenſis, & alij in cauſis fidei delegantur.*
3 *Guillelmus de Mongrin in Archiepiſc. Tarracon. Inquiſitionẽ introduxit.*

4 *In-*

4 Introductio à Gregorio IX. data Archiepiſcopo Tarraconenſi ſuper expulſione hæreticorum.

5 Petrus de Albalat ſucceſsit in Archiepiſcopatu Tarraconenſi ob Guillelmi renunciationem.

6 Fratres Dominicani anno 1240. in Tarraconenſi contra hæreticos inquirebant.

7 Frater Pontius à Blanes Inquiſitor anno 1242. ab hæreticis interficitur.

8 Hæretici, qui Fr. Pontium interfecerũt, à Guillelmo vindicantur.

9 Sanctus Bernardus Traneſſer Inquiſitor in ciuitate Vrgellenſi martyrij palmam adeptus eſt.

10 Sanctus Petrus à Cadrieta in Diœceſi Vrgellenſi lapidibus occiditur.

11 Inquiſitores Generales in Regno Aragonum, qui fuerint.

12 Inquiſitio Balearium ab Inquiſitione Comitatuum Roſilionis, & Scritaniæ diuiditur.

13 Inquiſitores Coronę Aragonum ſupremo Caſtellæ Inquiſitori ſubijciuntur.

14 Ioannes Epiſcop. Vicenenſis in Corona Aragonum, anno 1507. Inquiſitor Generalis creatur.

15 Leo decimus duos in regno Nauarræ, & Aragoniæ Inquiſitores creat.

16 Adrianus Epiſcopus Dertuſen. in Regnis Aragon. & Nauarræ Generalis Inquiſitor creatur.

17 Idem Adrianus anno 1518. etiam in Regno Caſtellæ Inquiſitor Generalis conſtituitur.

18 Inquiſitor Generalis Tarraconæ cum multis conuocatis anno 1484. de componendis rebus fidei deliberat.

19 Inquiſitores, ac alij ſancti Officij Miniſtri Cæſarauſtæ ab Inquiſitione Generali creantur.

20 Iuramentum præſtitum à Regijs Officialibus, ac Dominis temporalibus in fauorem ſancti Officij.

21 Edicta ab Inquiſitoribus promulgata in Aragonia.

22 Iudæorum Cæſarauguſtæ obſtacula facta introductioni ſancti Officij.

23 Legatio à deputatis Regni ad Regem facta contra Inquiſitionem.

24 Inquiſitores Turolum miſsi, recepti non ſunt.

25 Iudæorum conſpiratio in mortem Inquiſitorum Cæſarauguſtæ.

26 Petrus Arbues ab Epila, Inquiſitor, ab inimicis fidei interficitur.

27 Sancti Petri Arbues ab Epila, ſepultura, miracula, & alia, quæ circa eius martyrium contigerant.

28 Inquiſitores alij, mortuo ſancto Epila, Cæſarauguſtæ creantur.

29 Tribunal Inquiſitionis ad Regiam Aliaferiam transfertur.

30 Occiſorum ſancti Epila ſupplicium.

31 Sancti Epila Corpus in magna veneratione haberi cœpit.

32 Sancti Epila Regina Elizabetha monumentum magnificum conſtruxit.

33 Dubitatio quorundam circa venerationem corporis ſancti Epila, & quid inde ſequutum fuerit.

34 Paulus III. delegauit quibuſdam informationem faciendam ſuper miraculis ſancti Epila.

35 Criminis nefandi cognitio pertinet ad Inquiſitores in Corona Aragonum.

36 Vſurarum cognitio pertinet ad Inquiſitores Coronæ.

1 IN Cathaloniç Principatu, ac Aragonię Regno, priuſquàm in alia qualibet Hiſpaniæ regione, S. Inquiſitionis Officium claruit, eius verò origo talis eſt. Cùm Raymũdus à Peñafort confeſſarius Iacobi Regis vulgò dicti *el conquiſtador*, qui poſteà Barchinone extitit Inquiſitor, anteaquàm Romam proficiſceretur, vbi de Vniuerſali Eccleſiæ ſtatu benemeri-

tus fuit, tempore Gregorij IX. hæreticis quibuſdam vulgo dictis [los encabats] qui, vt pragmatica ſanctione Regis Petri patris Iacobi promulgata, anno 1197. conſtat, ijdem erant, quos Legione Valdenſes ac pauperes appellabant) Regna illa corrumpentibus, Iacobum huius nominis primum Regem ſumma contentione rogauit, vt narrat Marſilius libr. quarto cap. 47. vt delegatos Inquiſitores ad ea mala ſedanda à Summo Pontifice in eas prouincias, ac in nonnullas Galliæ Narbonenſis ciuitates, quæ ad Regem, tanquam Mompellerij Comitem ſpectabāt mitti curaret. Rex itaque, quod ſibi ſuaſerat Raimundus, eius curæ ac admirabili fidei zelo commiſit, ille tamen vſque ad ſextum Gregorij Pontificatus annum rem non impetrauit. Quo tem-
2 pore † S. Gregor. cum Spoleti ageret 26. Maij, an. 1233. ſuam direxit Apoſtolicam Bullam, quæ incipit: [Declinante iam mundi veſpere] Eſparraco Barca Gallo, Tarraconen. Archiepiſc. quà tam ipſi, quàm eius Epiſcopis ſuffraganeis, ac alijs fratribus Prædicatoribus in ea ſpeciatim nominatis mandat, vt aſſumptis alijs ad eam expeditionem accommodatis, inquirerent, atque procederent contra hæreticos, vel ſuſpectos ſtatuti ab eo nouiter promulgati, quod incipit: [Excommunicamus, & anathematizamus] aliorumque ſtatutorum ab Anibaldo Senatore Romano aduerſus Patarenos promulgatorum veſtigijs inhærendo. Quæ Bulla in Eccleſia Tarraconenſi cuſtoditur. Archiepiſcopus itaque Eſparragus, cuius autoritatem muneris amplitudo, & Regis cognatio plurimùm illuſtrabant, Apoſtolicarū literarum executioné in Ileadenſi diœceſi aggreſſus eſt, quòd forſan illa maiori neceſsitaté vrgeretur. Eſparraco autem defuncto, Guillelmus de Mongrin, eius in Archiepiſcopatu ſucceſſor, in Archiepiſcopatum Tarraconen. Inquiſitioné introduxit, cui ſuper quibuſdā dif-
4 ficultatibus emergētibus † Sum. Pontif. Gregor. binis literis dat. Peruſij, vltimo die Aprilis, ann. 1235. reſcripſit, quibus tum Regis, tum etiā Archiepiſcopi piam ſolicitudinem gratanter laudat, quòd quibuſdam fratribus Prędicatoribus, alijſque clericis, honeſtis perſonis, inquirendi munere commiſſo, ſanctiſsimum Inquiſitionis Officium in ea prouincia confirmarent, ac difficultatibus illis, quæ conſultationis cauſam dederant, ſatisfacit, miſſa quadam inſtructione à S. Raimūdo facta, quo tunc Pontifex Romę familiariter inter paucos vtebatur, eamque inſtructionem cuius initium eſt: [Credo quod deprehenſi de hæreſi:] ad amuſsim ſequi mandauit. Æquum enim erat, vt quandoquidem Raimundus fuerat in illius hæreſis exſtirpatione verſatus, cuius etiam inductione, atque diligentia illud ſanctum Officium fuerat in citeriori Hiſpania inſtitutum, illud quoque eius iudicio perficeretur. Voluit etiam Pontifex hominis ſanctitatem, prudentiam, ac rerum cogni-
5 tionem compertam haberi. Nam poſteaquàm † Guillelmus Archiepiſcopatui renunciauit, Petrum de Albalat eius ſucceſſorem, cùm de fundamentis ſanctæ Inquiſitionis in Diœceſi Barcinonenſi iaciendis ageret (in qua ciuitate reuerſus iam Roma Beatus Raimundus magno ſanctitatis exemplo florebat) ex ijs, quæ ad eam rem conſtituerentur, plura cum Raimundo de Peñaforti Summi Pontificis pœnitentiario conſultaſſe, in Tarraconenſi archiuo ſcriptis proditum eſt. Ab eo
6 quoq; † tempore inceperunt fratres Dominicani in Tarraconen. prouin-

cia hæreticam comprimere nequitiam, à quibus ad omnes Rectores, ac animarum curam habentes, dimiſſoriæ datę ſunt, vt eis pręſtarent auxilium & fauorem, vt efficaciùs finem propoſitum conſequerentur: Erant enim errores quã plurimi, ac pręſertim eorum, qui adeo inſaniebant, vt cum Saducæis animę immortalitatem, ac inde reſurrectionem negarent, qui omnia cum Epicuræis metiebantur, vt ex quodam Prouinciali Concilio Tarraconenſi, anni 1240. conſtat.

Porrò inter plures, qui eo tempore
7 fuerunt in Cathalonia Inquiſitores, † inſignis fuit frater Pontius à Blanes, Prædicatoriæ familię, ac Prior Cœnobij Hendenſis, quem Gregorius IX. Inquiſitorẽ creauerat. Is poſt plures, quos in vinea Domini vtiliter conſumpſerat annos, eam à noxijs, ac inutilibus palmitibus repurgando, in Vrgellen. Diœceſ. ab hęreticis veneno ſublatus eſt, anno circiter 1242. vt Stephanus à Salento eius temporis autor ſcripſit. Ad illiuſq; glorioſum martyrium referendum eſt, quod in vita ſancti Raymũdi recenſetur, Guil-
8 lelmum † ſcilicet de Mongrin, quem paulò antè diximus Archiepiſcopatui Tarraconenſi renunciaſſe, cum intellexiſſet hęreticos quoſdam petulantiſsimos in Caſtellobono Vrgellen. Inquiſitorem quendam ex Prædicatoribus veneno extinxiſſe, cõparata hominum manu Caſtello obſeſſo, ex eis plures igni tradidiſſe, alios perpetuis mancipaſſe carceribus. Idque effecit Guillelmus, vel Inquiſitorum, vel ſanè Regis ipſius Iacobi autoritate, quemadmodũ & ante Archiepiſcopatus renunciationem, Inſulam Ebuſum (quam modò Iuizam vocant) à Mauris occupatam expugnauerat, vel forſan poſt abdicatũ à ſe Archiepiſcopatũ, erat adhuc Inquiſitor: nam primis in ea regione Inquiſitionis exordijs, tametſi frequentiùs Inquiſitores ex dominicanis erant, fuerunt etiam nonnulli diuerſi ſtatus, quouſque Vrbanus IIII. in ſuo diplomate, cuius initium eſt: [Prę cunctis noſtræ mentis] quod in. 2. p. Directorij habetur: omnibus alijs reuocatis, ſolis Prædicatoribus Inquiſitionis ſanctũ onus impoſuit. Sanctus Bernardus Traueſ-
9 ſer, † Tholoſatis conuentus alũnus, in ciuitate Vrgellẽſi eiuſdem Principatus, ab hæreticis, quos magnis affligebat prælijs, pro Chriſti gloria trucidatur, vt ſcribit Sorion in ſuis viris Illuſtribus: & quia Prędicatorum Eccleſia ibi adhuc non erat, in Eccleſia maiori ſepultus eſt. Leãdrus Albertus, Bononienſis, libr. 5. virorum Illuſtrium, nonnulla recenſet miracula à Canonicis eius Eccleſiæ confirmata, quę à Deo in illa ciuitate ob eius ſancti honorem patrata ſunt. Eum tamen nec martyrem, nec Inquiſitorem vocat, quia non quemadmodum Sorion ex Aragonen. regno eum nouerat, ſed & in triumpho martyrum dictę religionis. Traueſſerus inſignibus martyris, & Inquiſitoris depingi ſolet.

Sanctus verò frater Petrus à Ca-
10 drieta, Inquiſitor Tholoſæ, † vbi plures ſeculari brachio hæreticos relaxauerat, cum in Diœceſi Vrgellenſi quoſdam inſectaretur hæreticos, ac pręſertim eos, qui Bonaſtri, vel in Caſtellobono erant, lapidũ ictibus ab illis è vita ſublatus eſt; qui plurimis floruit miraculis. Eius meminerunt Sorion in libro virorum Illuſtrium Aragonenſis Prouinciæ, & Eymericus in 2. ſermone ſancti Petri, eum inter ſeptem inſigniores Dominicanæ familiæ Inquiſitores illius tẽporis connumerando, qui etiam in triumpho Martyrum eſt depictus. Hunc B. Patrem commemorat Hieronymus Zurita

rita lib. 3. Annal. Aragonenſ. cap. 75. vbi perueniendo ad annum 1270. ſic ait] frater Petrus de Cadrieta, & frater Guillelmus de Colonico Inquiſitores contra prauitatem hæreticam in Aragoniæ regno contra Albigenſium crimina, alioſque errores procedentes, menſe Nouembris anni prædicti 1270. intercedẽte Epiſcopo Vrgellen. Arnaldi Vicecomitis Caſtriboni, tanquam hæretici, ac hæreticorum receptatoris memoriam damnarunt, eiuſque oſſa concremarunt, eandemque ſententiam contra Ermeſendam eius filiam pronũciarunt. Hactenus Zurita. Eius mortem ſeuerè vltus fuit ille Guillelmus de Mongrin, qui fuerat (vt ſuprà diximus) Archiepiſcopus Tarraconenſis, vocant ruſticani hunc ſanctum, Petrum de Cadireta corrupta voce: Cadrieta verò eſt antiquiſsimæ familiæ in Regno Nauarræ cognomen, quod ad hunc vſque diem durat, vt in Hiſtorijs Nauarræ, ac Annalibus Aragoniæ conſtat.

11 Sed & aliquando † Generales etiam in Aragonum corona fuerunt Inquiſitores, nempe frater Ioannes à Longares, anno 1307. Cardinalis frater Nicolaus Roſel, eique proximus Nicolaus Eymericus ab anno 1358. vſq; ad 1393. ac etiam frater Ioannes de Lotgerio: aliquandiu verò vnus Aragoniæ præſidebat, Cathaloniæ alter, alius Balearibus ac Comitatibus Roſſilionis & Cæritaniç, quæ Cathaloniç pars eſt. Quia tamen Inquiſitor Fra. Bernardus Reges in Comitatibus reſidebat, Baleares verò per Vicarios adminiſtrabat, & hoc minùs conue-
12 niens videbatur, † Benedictus Decimus tertius, Summ. Pontifex Apoſtolicis literis: Dat. anno 1413. prima die Aprilis, fratrẽ Bernardum Inquiſitorem Comitatibus reliquit, ſed fratrem Guillelmum Segarra Balearibus, ſubordinatione ceſſante, deſignauit, hoc addito, vt Prouinciales eorum quomodolibet mortuo in eius locum alium ſubſtituerent, nec tamen vnquam tam remota loca ad vnius Inquiſitoris curam pertinerent, quod ſanè inuiolabiliter vſque ad annum 1483. obſeruatum fuerat. Quo felici tempore, Catholicis Regibus Ferdinando, ac Elizabetha ap-
13 primè deſiderantibus, † Sixtus quartus Pontifex Maximus, Thomam à Turre-cremata Caſtellæ ac Legionis Generalem crearet Inquiſitorem, Regum apud Pontificem orator illi ex eorum parte ſupplicauit, vt ſupremam illam Inquiſitionis Officij poteſtatem, quam Turre-crematæ indulſerat, ad Aragoniam, Cathaloniam, Valentiam atque Siciliam extendere dignaretur, cui annuens Pontifex, id ſua Apoſtolica Bulla confirmauit, data decimaſeptima Octobris, an. milleſimo quadringenteſimo octogeſimo tertio. Porrò ex eo tempore, vſq; ad Elizabethæ obitum id ſeruatũ eſt. Ea tamẽ mortua Didaço Deza, Archiepiſcopo Hiſpalenſi, propter ſenectutem Generalis In-
14 quiſitionis munus deponente, † Iulius ſecundus Summ. Pontif. Cardinalem Franciſcum Ximenem, Archiepiſcopum Toletanum, in Regnis Caſtellæ ac Legionis, quç ad Reginam Ioannam ſpectabant, ſuis literis Apoſtolicis, dat. quinta Iunij, milleſimo quingenteſimo ſeptimo, Pontificatus anno quarto. Ioannem verò Epiſcopũ Vicen. in Aragoniæ regnis, quæ Catholicus Ferdinandus moderabatur, alijs Apoſtolicis literis dat. 4. die eiuſdem menſis & anni, Generales cõſtituit Inquiſitores. Verũtamen,
15 † Ioãne Dertuſano Epiſco. ac primario Inquiſitore mortuo Leo X. duos in regnis Aragoniæ atq; Nauarræ quod tunc primùm Ferdinando iure quęſi-

tum erat, Ludouicum Epiſcopum Dertuſanum, & fratrem Ioannem Polo, Ordinis Prędicatorum creauit Inquiſitores, vt in eius Bulla data 15. Iulij, anno 1513. continetur. Mortuo verò Catholico Ferdinando, ac
16 Ludouico Epiſcopo Dertuſano, † Adrianus eiuſdem diœceſis Epiſcopus à Leone decimo in illud munus aſſumptus eſt, vt ex eius Bulla conſtat, quæ data eſt 14. Nouembris, anno
17 1516. Pontificatus quarto. Demum † idem Leo X. Franciſco Ximenez vita functo, ſuis literis Apoſtolicis dat. quarto Martij, ann. 1518. Pontificatus eius quinto, Adriani ſolicitudini Caſtellæ credidit gubernacula, ex quo ſanè tempore hæ omnes prouinciæ ſemper ad vnum Caſtellæ Generalem Inquiſitorem pertinuerunt.
18 Tempore igitur † primi Generalis Caſtellæ Inquiſitoris, anno à natiuitate Domini 1484. quo Tarazonę comitia habita ſunt, ac decimaquarta Aprilis ex illa corona grauiſsimi, ac religioſi viri cum primario Inquiſitore de ordine tribunalis ſancti Officij in procedendo contra hęreticos, atque ſuſpectos multa compoſuerunt, inter quos erant Alphonſus de la Caualleria, Vicecancellarius Aragoniæ, Alphonſus Carrillus, Andreas Sardus, Martinus Gomez à Pertuſa, ac Philippus Ponce Iuris
19 vtriuſque Doctores. † Quarta itaque die Maij Inquiſitor Generalis Apoſtolicos fidei cenſores, in hoc regno fratrem Gaſparem Inglar ordinis Prædicatorum, ac Petrũ Arbues ab Epila, Canonicum Cęſarauguſtanę Eccleſię Metropolitanæ, in ſacra Theologia magiſtrum creauit tamen 29. die Nouembr. cum Hiſpali Inquiſitores Cordubenſ. Ciuitatis regal. Giennenſ. ac Hiſpalen. cum generali coniuncti nouam ſancti Officij exercitio formam præſcripſiſſent, vt in cap. Inquiſitionis Caſtellæ dictum eſt, Officiales atque Miniſtri neceſſarij in Aragonenſi inquiſitione creati ſunt, nempe Rodericus Sanches de Suaço, Canonicus Calagurritanus, Fiſcalis ſecreti ſancti Officij, Petrus Iordan, atque Ioannes ab Anchias Alguazirius, Didacus Lopez de Calatayut, Ioannes de Exea Receptor, Raymundus Murus Aduocatus fiſcalis electi ſunt, ac etiam confirmati: ac ſanctæ Inquiſitionis tribunal, vt commodiùs carceribus Eccleſiaſticis rei cuſtodirentur, Cæſarauguſtæ inter Eccleſiam maiorem, ac Archiepiſcopales ædes poſitum eſt.
20 Ante omnia itaq; prouiſum fuit, † vt Regij officiales regni deputati, alij denique domini temporales canonico iuramento promitterent, cautam fidei, ac ſanctæ Inquiſitionis Officij dignitatem tueri, atque defendere. Porrò 19. Septembris eiuſdem anni Ioannes de la Nuça Iuſtitia (vt vocãt) Triſtanus à Porta, eius locum tenens, Michael Molon Salmedina, Martinus de la Raga Regni deputati, Petrus Franceſus, Ioannes à Fatas, Ioannes Caluus à Torla, ac Ægidius à Garcia Patres conſcripti, ſeu (vt ipſi dicunt)
21 Iurati, Ioannes ab Algas Regens Cãcellariam, Sanctius de Paternoy, magiſter rationalis Regni, ac Ioannes de Embum Merinus Cæſarauguſtanus, iuramentum præſtiterunt in Eccleſia Cæſarauguſtana, quo in ſumma ſpondebant ſeruaturos ſe, ac inuiolabiliter defenſuros ſanctam noſtram Catholicam fidem, quemadmodum ſancta Romana Eccleſia eam doceat ac profiteatur, eamque obſeruari & cuſtodiri conaturos, contra quaſlibet perſonas, cuiuſcunque ſtatus, ita vt hæretici, eiuſque
22 fautores, ac de illo enormiſsimo delicto infamati, atque ſuſpecti comprimi poſſent, & etiam coerceri, ac etiam eos denunciaturos, quos

ſciuerint

ſciuerint ea labe eſſe contaminatos: item etiam iurarunt ſe officia ac miniſteria executionum ſancti Officij, aut alia publica de fide ſuſpectis, vel de hæreſi infamatis, aut alijs à iure prohibitis non commendaturos. Vertentibus deinde nonnullis diebus, eodem iuramento ſe obſtrinxerunt Ioannes Ferdinandes de Heredia, gubernatoris generalis locumtenẽs, & Ioannes de Burgos eius Alguazirius, Lopez à Gurrea Dominus Baroniæ de Gurrea, Galacianus Cerdan Dominus Vſoni, ac alij diuerſi ſtatus
21 plures. Quibus † executioni mandatis, Inquiſitores ſua fecerunt promulgari edicta, quos Rex cum omnibus eorum miniſtris, ſub regali protectione, vel (vt dicitur) ſaluagardia ſuſcipiens, à Regente generalis gubernatoris officium, à Iuſtitia Aragonum, ac alijs Regijs officialibus in eo ſancto miniſterio propter hæreſeos extirpationem iuxta canonica decreta adiuuari iuſsit. Interea nouiter ad fidem è Iudæis conuerſi, ac præter eos alij ex nobilioribus ciuitatis tumultuabantur, ac perturbabant multos, clamabantque nouam illam Inquiſitionis formam contra Regni prærogatiuas ac libertates eſſe, nimiſque aſperum atque iniquum, atteſtationes teſtium reis non publicari, ac propter hæreticam notam bona eſſe confiſcanda, quod non ſolum præter illius Regni ſtylum ac conſuetudinem, ſed contra omnem iuſtitiæ ordinem eſſe iactabant. Itaque ex Iudæis conuerſi in quibuſdam eorum domibus, qui doctrina & autoritate poterant, omniumque protectores erant, ſæpe conueniunt, omniaque ex auaritia penſantes, exiſtimantes confiſcatione bonorum, ſublata ſanctum Officium non diutius permanſurum, omnes in id intendère curas: quamobrem ingentem pecuniæ vim Regibus, ac præſertim Reginæ, quam illi exiſtimabant ſancti Officij rebus magis opitulari, offerunt, vt articulus ille confiſcationis abrogaretur, illaque regali ſanctione confirmaretur abrogatio, quam ab Aragoniæ iuſtitia impetrauerant, eoque colore magnam pecuniæ ſummam ab eis collectam ad Romanam Curiam, ac ad Regiam mittunt. Præterea quoniam populares libertatis ac priuilegiorum regni iactura, quæ amitti conuerſi iactabant, non parum
23 commouebantur, † conſecuti ſunt, vt quatuor ſtatus in deputationis domo, vbi de grauioribus regni cauſis diſceptatur conuocati, legatos ad Regem mittant, fratrem Petrum Michaelem, Priorem monaſterij ſancti Auguſtini Cæſarauguſtani, ac Petrum à Luna Iuris ciuilis Doctorem.

Interim Inquiſitores alij, qui Turolium miſsi erant recepti non ſunt, & à ciuibus impediti ſanctum Inquiſitionis miniſterium non exercuère: ſicque ad locum de Celda cum ſuis officialibus, atque miniſtris receſſerunt. Dum Regis auxilium expectabant, Rex. 7. die Februarij ex Hiſpalenſi ciuitate literis rem ita compoſuit, vt Inquiſitores ſuam Apoſtolicam iuriſdictionem iuxta decreta illius nouæ congregationis Turoli exercere liberè poſſent, ac nobilium plurium ſtudio, qui illius contagioſiſſimæ poſteritatis inimici erant, permulti, qui ad Iudaicam cæcitatem relapſi eſſe comperiebantur, condemnati ſunt.

Cæſarauguſtæ tamen, ac in alijs eius regni locis, qui conuerſi nuper ad fidem fuerant, non parum intumuerant illa deputatorum (qui Regnum repræſentant) conuentione, exiſtimantes eorum cauſam vniuerſo Regno cõmunicari. Quare † alijs
25 habitis

M 3

habitis conuenticulis, quibus equites nonnullos alioſque honeſtiores coniungebant, de occidendis Inquiſitoribus decernebant, illud tamen differendum eſſe, quouſque nullus alius Inquiſitionis euertendæ ſuppeditaretur modus. Sanè ante omnia illud primum erat, vt à iuſtitia Aragoniæ contra decretum Confiſcationum impetrarent, quod Lope Ximenes de Gurrea, Regni deputati, atque Barones interceſsione procurarunt: nec tamen cõficere potuerunt. Itaque quibuſdam proceribus, vel pecunia, vel libertatis nomine corruptis, plurimiſq; facinoroſis ac ſeditioſis hominibus accitis, iura armis commiſcere cõtendunt, interea quãplures ex conuerſis, qui vltra Regni oratores ad Regem, qui tunc Cordubæ agebat, miſsi erant, nullum prætermittebant ſubornandi modum, quo Regem ab inito conſilio deflectere poſſent: cumq; nihil efficerent iactabant tamẽ bonam eſſe ſpem rei conficiundæ, ac diabolica inſtigatione (quod ſæpius in eorum conuenticulis ventilatum fuerat, nempe, vt Inquiſitorem Petrum Arbues de Epila, Martinum de la Raga aſſeſſorem ſancti Officij, & Petrum Franceã, vel ex iis, quos poſſent, occiderent deliberarunt, eo munere cuidam Ioanni de la Abadia, ſeditioſo ac petulãtiſsimo homini demandato: qui eius flagitij miniſtros ſibi ſimillimos copulauit, Ioãnem Sperandæum, filium Saluatoris Sperandæi infimi hominis, (qui pro fidei cauſis in vinculis cuſtodiebatur) ac Vitalem Vranſum, Gaſconem quendam, Triſtanicum Leonis, duoſque alios eiuſdem farinæ homines, & inſignis temeritatis. Hi Martinum de Raga die quadam cùm in flumen conijcere deſtinaſſent, efficere tamen auſi non ſunt, quia cum Lope Ximenes de Gurrea, ac Philippo à Caſtro congrediebatur. Tandemque rei exequendæ cauſa cùm ſæpius in Eccleſiam ad S. Engratiam, & B. Mariam del Portillo conueniſſent, conſtituunt Inquiſitoris internecionem amplius non differri: Itaque in Prioris domum noctu impetum faciunt, à familiaribus tamen domus detecti, re infecta diſcedunt, ac eadem nocte ea hora, qua in maiori Eccleſia ad Matutinam pſalmodiam Inquiſitor eſſe ſolebat, mutato habitu Eccleſiam circuunt, quem cũ ea nocte non inueniſſent, ſequenti ad Eccleſiæ portas ſe conſtituunt. Sanctum Inquiſitorem expectantibus in porta clauſti, Reuerendus Inquiſitor occurit, in alia manu lanceolam, in alia lãternam portans, Eccleſiam ingreditur, atque ſub ſuggeſtum ad latus Epiſtolæ genibus flexis procumbit ante altare, quem vt viderunt ſanguinoliſsimi homines procurrunt omnes, ac duobus ictibus corpore transfixum, ac capite malè vulnerato ſemiuiuum reliquerunt.

26 Ferunt † ſanctum Inquiſitorem magna animi alacritate, dum confodiebatur, dixiſſe: Benedictus ſit Ieſus Chriſtus, qui mihi conceſsit, vt pro eius ſancta fide procumbam. Nec tamen breuiculo temporis ſpatio, quo fuit ſuperſtes, quicquam, niſi in Ieſu Chriſti ac Deiparæ Virginis laudem, ab eo auditum eſt. Sequenti

27 tamen nocte † diei Iouis 14. Septembris ſanctus ille martyr ſpiritum Deo reddidit, ac poſtea die ſabbati magna veneratione ac pompa in eo loco, in quo occubuerat, ſepultus fuit: vbi illud prætereundum non eſt, ſanguinem multum, qui ex vulneribus profuſus eo in loco cernebatur, ſancti illius corporis acceſſu mirabiliter referbuiſſe, idque Ioannes de Anchias, Anticus de Bages, alijque notarij qui præſentes erant, publicis

publicis inſtrumentis in fidem & teſtimonium receperunt.

Tam inaudito ac teterrimo facinore perpetrato, adeò vniuerſa ciuitas illius rei nouitate ea nocte aduerſus conuerſorum nequitiam exarſit, vt niſi Alphonſus ab Aragonia Archiepiſcopus Cæſarauguſtanus equo vectus, vniuerſam circumiens ciuitatem Catholicos continuiſſet, conuerſos omnes delendos fore crederetur. Illuceſcente itaque die, Archiepiſcopus cum omnibus Regijs officialibus, ac nobilioribus ciuitatis in domo deputationis congregati, omnibus officialibus Eccleſiaſticis, & ſecularibus iniunxerunt, vt aduerſus facinoris illius noxios rigoroſe, nullis regni foris, ſeu conſuetudinibus obſeruatis procederent, quo facto conſcij omnes turbati, ac ſummo mærore affecti ſunt, cernentes eas libertates, ac iura ſibi eſſe ſublata, in quorum tuitione omnis eorum ſpes poſita erat.

Poſt tranſitum itaque illius S. Mar-
28 tyris, † Cæſarauguſtano Tribunali, Apoſtolici dati ſunt Inquiſitores, frater Ioannes Coliuera ex Prædicatorum familia, Frater Ioannes de Culminares, Abbas Aguilarenſ. Ciſtercienſ. ordinis, Magiſter Alphonſus ab Alarcon, Canonicus Palentin. qui
29 Regis † & Generalis Inquiſitoris iuſſu tribunal ad Regiam (Aliaferiam vocant) tranſtulerunt, quò magis omnibus teſtatum eſſet, ad Regis tutelam ſanctum illud Inquiſitionis miniſterium pertinere, quod illius glorioſi Inquiſitoris martyrio fundamenta receperat.

30 Nec quidem multò pòſt † perditiſsimi illi omnes capti ab Inquiſitoribus, brachio ſeculari traditi grauiſsimas ſacrilegij pœnas dedêre, quorum memoria in Eccleſia maiori, & in Eccleſia Prædicatorum dictæ ciuitatis damnata eſt. Sancti au-
31 tem † Petri Arbues de Epila corpus ea reuerentia ac cultu adorari incepit, quæ cuilibet Eccleſiæ ſancto exhiberi ſolet: Et vigeſimaoctaua menſis Septembris ſequentis anni eius exequiæ ita celebratæ ſunt, vt cuilibet videretur magis ſolenne alicuius ſancti feſtum. Ac Pſalmus ille decantatus eſt, qui incipit: [Deus laudem meam ne, &c]. Porrò anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo Petro Torrellas, Laurentio Molon, & Alberto de Oriola, eius ciuitatis iuratis, decreto publico ſtatutum eſt, vt ſicut in honorem Dei, ac ſanctorum reuerentiam luminaria continenter in eorum ſepulchris arderent, ſic etiam in huius ſancti Martyris ſepulchro lampas die, noctuque inceſſanter arderet:
32 ac Elizabetha † Catholica Regina, cuius erga Inquiſitores ſemper ſingulare fuerat ſtudium, ſolenne ſancto martyri monumentum conſtruxit, vt refert D. Martinus Garcia, in funerali Reginæ.

33 Sed enim † quidam ex ijs, qui de malis operibus nunquam, de bonis autem atque ad Dei cultum directis ſcandalizari ſolent, hæſitare ceperunt, an quod ſanctus iſte in ſanctorum numerum relatus non eſſet, deceret ſatis tam celebri in loco eius inuiſi ſepulchrum, quorum ſcrupulus eò creuit, vt ſiniſtris informationibus ad illud mutandum à Romano Pontifice Bullam Apoſtolicam impetraſſent. Verùm cum id Martinus Garcia Epiſcopus Barcinonenſis reſciuiſſet, quem ſanctus Epila prophetizauerat futurum Cæſarauguſtæ Inquiſitorem, Apoſtolicas illas literas tanquam obreptitias declarari fecit: illæque ſimul cum ſaccis benedictis

conuerſorum, qui eum occiderant, eius ſepulchro ſuperimpoſitæ ſunt, quos Doctor Toribius de Saldaña, ac Licentiatus Lopez de Vgarte Inquiſitores Cæſaraugustan. renouarunt, lata ſententia; quæ incipit [Noueritis, quòd reuerendi Patres Inquiſitores, prædeceſſores noſtri, à quibus condemnati fuerunt N. & eius complices, tanquam hæretici, & interfectores glorioſi, atque beati Inquiſitoris
34 magiſtri Epila, &c.] Hunc ſanctum, † deſiderante Carolo V. Imperatore, Hiſpaniarum Rege, Paulus III. Pontifex Maximus, quibuſdam iudicibus demandauit, vt de eius miraculis (quæ plura ſunt) atque martyrio reciperent informationem, eum cupiens in Sanctorum numerum cooptare.

35 Inquiſitores † in Aragoniæ ac Valentiæ regnis, & Cathaloniç Principatu de Sodomitico crimine cognoſcunt, ex ſpeciali Clementis VII. Pontificis Max. conceſsione, cuius breuis tenor talis eſt.

CLemens Papa VII. Dilectis filijs ſalutem, & Apoſtolicã benedictionem. Si vlla de pluribus, quibus ex noſtro paſtorali officio tenemur, nos cura remordet, illa cor noſtrum potiſsimum pulſat, vt quos ſummus rerum opifex, cuius licet immmeriti, vices in terris gerimus, pretioſo dignatus eſt ſuo redimere ſanguine, ab eorum prçcipitijs, malorum omnium ſatore inſtigante, vigilanter eripere; eorumque animas Chriſto Saluatori, qui eas nobis ſua benignitate commiſit, præſeruare curemus illæſas, prout in Domino conſpicimus ſalubriter expedire, ſanè non abſque animi noſtri diſplicentia, dilecto filio, nobili viro, Ludouico de Corduba, Duce Sueſſę, chariſsimi in Chriſto filij noſtri Caroli Romanorum & Hiſpaniarum Regis Catholici in Imperatorem electi apud nos Oratore nobis referente, intelleximus in Aragonum ac Valentiæ regnis, & Principatu Cathaloniæ, mundo in deteriora iugiter dilabante, horrendum deteſtabileque Sodomiæ crimen, in aliquibus prô dolor! diffidentię filijs pullulare incepiſſe, & niſi ferum hoc hominum genus reſcindatur, ſinceram poſſe partam putredinem trahi. Quare idem Ludouicus orator nobis humiliter ſupplicauit, vt in præmiſsis de opportuno, & celeri remedio prouidere, de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur, ne tam nefandum ſcelus, propter quod ira Dei venit in filios diffidentiæ, vlterius ſerpat, ſed vt penitus extirpetur, vt de mentibus hominum deleatur, prouidere volentes, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, diſcretioni veſtræ, & veſtrûm cuilibet, de quorum fidei zelo, integritate, dexteritate, & ſolertia in ijs, & alijs magnam in Domino fiduciam obtinemus, per præſentes committimus, & mandamus, quatenus per vos, vel alium, ſeu alios, quos duxeritis ad id deputandos, in regnis & Principatu prædictis contra omnes, & ſingulas perſonas ſeculares, ſeu clericos, aut cuiuſcunque ordinis, regulares cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, vel conditionis, aut ſi in ſacris ordinibus conſtituti exiſtant, quos huius horrendi criminis vobis reos eſſe conſtiterit per denunciationem, accuſationem, inquiſitionem, aut mero officio, ſeu procuratoris, quem ad hoc duxeritis eligendũ, aut cuiuſuis alterius inſtantiam, vel (prout aliàs) iuxta leges ſeculares, vel municipalia ſtatuta fuerit de iure faciendum, procedatis, & veſtrûm quilibet procedat. Nos enim vobis, & veſtrum cuilibet, vt in huiuſmodi

cauſa

cauſa contra huius deteſtabilis criminis reos coniunctim, vel ſeparatim procedere, & teſtes, qui fuerint nominati, ſi ſe gratia, odio, vel timore ſubtraxerint, per cenſuram Eccleſiaſticam, & alia iuris remedia veritati teſtimonium perhibere, omniaque alia & ſingula, quæ in præmiſsis neceſſaria fuerint, ſeu quomodolibet opportuna circa ſententiam, quàm vnà cum Ordinario loci proferre teneamini, facere & exequi valeatis, Apoſtolica autoritate licentiam, & facultatem concedimus per præſentes, non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac felicis recordatio. Bonifac. Papæ VIII, prædeceſſoris noſtri, de vna, & Concilij Generalis de duabus diætis, ac ſtatutis, & ordinationibus, etiam in Conuentibus generalibus editis, iuramento, confirmatione Apoſtolica, aut quauis firmitate alia roboratis, cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Dat. Romæ apud ſanctum Petrum, ſub annulo piſcatoris die vigeſimoquarta Februarij 1524. Pontificatus noſtri anno primo. Euangeliſta I. Subſcriptio Breuis. Dilectis filijs, Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in Aragonum, ac Valentiæ regnis, & Principatu Cathaloniæ conſtitutis, & eorum cuilibet. Alia etiam extat Leonis decimi Bulla, directa Ludouico electo Epiſcopo Dertuſen. in
36 qua † Inquiſitoribus Aragoniæ, Cathaloniæ, Valentiæ, ac vtriuſque Siciliç vſurarum cognitionem ſpecialiter demandauit, quæ Bulla in archiuo ſancti Officij Inquiſitionis Barcinonç obſeruatur, & eſt ſequentis tenoris.

LEO Papa decimus Dilecto filio Ludouico, electo Dertuſen. hęreticæ prauitatis in Aragoniæ & vtriuſque Siciliæ Regnis, & dominijs chariſsimi in Chriſto filij ſui Ferdinandi Regis Catholici Inquiſitori generali per ſedem Apoſtolicam deputato, & ab eo in Regnis, & dominijs prædictis ſubdeputatis pro tempore, contra quoſcumque vſurariam prauitatem exercentes inquirendi, & culpabiles repertos puniendi, & alia circa id tunc expreſſa faciendi & exequendi per Regnorum principatus, & Dominiorum prædictorum ſtatu proſpero ad fidelium in illis habitantium animarum ſalutem, certis modo & forma, & tunc expreſsis, facultatem, & autoritatem conceſsit, prout in ipſius prædeceſſoris deſuper confectis literis plenius continetur. Tamen poſtea, tam tunc Generalis, quàm nonnulli ab eo ſubdeputati Inquiſitores præfati, ad preces, ſeu requiſitionem incolarum & habitatorum Regnorum, Principatus, & dominiorum prædictorum, vel aliquorum ex eis, ſeu aliàs de crimine vſurarum huiuſmodi ex tunc de cætero non cognoſcere, & facultatem tunc, & pro tempore exiſtentes dictæ hæreticæ prauitatis in ciuitate Barcinonç Inquiſitoris in cauſis hæreſim, & à fide apoſtaſiam ſapientibus, certis etiam tunc expreſſis modo & forma reſtringere, & præfatus Rex ſe, quod dicti Inquiſitores id obſeruarent, cum effectu curare, medio iuramẽto promiſerunt, prout in quibuſdam publicis inſtrumentis, aut alijs authenticis ſcripturis inde confectis dicitur plenius contineri. Nos igitur attendentes, nullum his duobus criminibus perniciosius virus in terris gigni, quorum alterum Dominicam aſsiduè Maieſtatem offendit: alterum, cum ſpiritualis ſalutis exitio, pauperes & egenos in extremam deducit inopiam, & tãquam tinea conterit & exedit; & obſeruandum non eſſe iuramentum, quod in

æternæ ſalutis diſpendium, & contra ſanctiſsimos mores noſcitur eſſe præſtitum, expedireque propterea, vt in illorum reos non rara vel limitata vindicta, ſed eo frequentiùs acriuſque inſurgant vndique animaduerſionis aculei, quo cæteris ſunt Deo magis infenſa, & humano generi peſtilentiora criminibus, motu proprio non ad tuã, vel præfati Regis, aut alicuius alterius pro vobis oblatæ ſuper hoc petitionis inſtantiã, ſed de noſtra mera deliberatione, & certa ſcientia te & Regem hac in ciuitate Barcinonæ pro tempore reſidentem, & alios Inquiſitores præfatos, & veſtrũ quemlibet à promiſsionum per vos reſpectiuè factarum huiuſmodi obſeruatione, & præſtiti deſuper iuramenti vinculo, manifeſtam in ſe iniquitatem continente harum ſerie abſoluimus, & abſolutos fore nunciamus, decernentes vos, & veſtrùm quemlibet ad illarum obſeruationem nequaquam teneri, ipſumque in ciuitate Barcinonæ pro tempore reſidentem Inquiſitorem ſuper crimine hæreſis ſecundum ſanctorum Canonum inſtituta liberè contra quoſcumque poſſe, & debere procedere. Et nihilominus diſcretioni tuæ de qua in his & alijs ſpecialem in Domino fiduciam obtinemus, in virtute Sanctæ obedientiæ, diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus ſuper crimine vſurarum huiuſmodi per te & ſubdeputatos à te, quot fuerint opus, bonæ famæ & timoratæ conſcientiæ viros inquiras, & contra illos reos procedas, ac inquiri & procedi facias, & alia omnia circa id neceſſaria, & quomodolibet opportuna, exequaris: aliàs vix tradita per prædeceſſorem præfatum, dicto tunc Generali Inquiſitori deſuper facultatem & autoritatem, non obſtantibus præmiſsis, ac conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſq; contrarijs quibuſcumq;. Dat. Romæ apud ſanctum Petrũ ſub annulo Piſcatoris, Die. 2. Septembris 1513. Pontificatus noſtri anno primo. Petrus Bembus.

De Inquiſitione regni Valentiæ. *Cap. IX.*

SVMMARIVM.

1 *INquiſitores Aragoniæ, & Cathaloniæ olim ſanctum Officium Valentiæ exercebant.*

2 *Frater Andreas Ros, Valentiæ Inquiſitor ſpecialis deſignatur, anno* 1420.

3 *Frater* Chriſtophorus *Gualbes, Inquiſitor Valentiæ, inquirendi & prædicandi munere propter delicta priuatur.*

4 *Inquiſitor Generalis Caſtellæ poteſtatem creandi Inquiſitoris in regno Valentiæ, à Romano Pontifice accepit.*

5 *Diſſenſio brachij militaris contra ſanctum Officium.*

6 *Inquiſitorum nomenclatura regni Valentiæ.*

IN Valentino regno, ab illis fere temporibus, quibus à Mauris recuperatum eſt, ſanctæ Inquiſitionis Officiũ fuit. Quãuis enim peculiares illi Prouinciæ
1 cenſores fidei non præerant, † ab Inquiſitoribus tamen Aragonum, vel Cathaloniæ, occurrentibus caſibus, exercebatur, quemadmodũ Hugonẽ Fenoletum ſeptimũ Epiſcopũ Valẽtinũ, natione Cathalanũ, filiũq; Vicecomitis de Illa, vnà cùm Inquiſitore Nicolao

Nicola Roſello teterrimum illum ac impudentem hæreſiarcham, Fratrem Iacobum Iuſt. Bigardorum caput, damnaſſe legimus in 2. part. Directorij Inquiſitor. quæſt. 11.

Multis † tamen ab hinc labẽtibus annis Martinus Papa V. in quadam Bulla, quæ incipit: [Romanus Pontifex.] Data Florentiæ, 6. Kal. Aprilis, Pontificatus eius anno 3. à Chriſti tamen natiuitate 1420. ad inſtantiã & ſupplicationem Alphonſi V. ac eius Reipub. conſcriptorum; quia abſurdum videbatur in tam celebri Prouincia peculiarem Inquiſitorem deſiderari, Dominicanorum Prouinciali mandauit, vt quemadmodum in Aragoniæ Regno, & in Cathaloniæ Principatu, ſic etiam illo Regno proprium ac Prouincialem Inquiſitorem deſignaret, qui Apoſtolico mandato morem gerens, Magiſtrum Fratrem Andream Ros in Valentinum Inquiſitorem nominauit, vt Valẽtiæ teſtantur Annales. Ab eo tempore Inquiſitio vſque ad vniuerſalem eius renouationem, quæ Catholicorum Regum Ferdinandi & Elizabethæ temporibus facta eſt, in eo ſtatu permanſit; quorum quidem Regum inſtantia Frater Thomas à Turre-cremata Generalis Caſtellæ ac Legionis Inquiſitor creatus fuit. Deinde verò, cum Rex Cordubæ eſſet, 20. die Maij eiuſdem anni, commendatæ Gundiſaluo Baeza (eius apud Romanum Pontificẽ oratori,) præceperat, vt eidem Põtifici ſupplicaret, quatenus Fr. Chriſtoph. Gualbes, & Mag. Ortes ordinis S. Dominici hæreticæ prauitatis in Regno Valentiæ Inquiſitoribus abrogatis, prædicto Inquiſitori primario Caſtellæ indulgeret facultatem in Regnis Aragonum, Cathaloniæ, Valentiæ, & Siciliæ Inquiſitores ſubdelegandi, qui tamen ex Prædicatorum eſſent familia, eoſque reuocare poſſet, niſi tales eſſent, qui fideliter ac dignè ſuum munus obi-
3 rent. † Gualbes ille (quem ſuperius nominauimus) ita Prouinciam ſibi creditã adminiſtrabat, vt Pontifex Maximus eum nedum ab Inquiſitoris Officio, ſed à concionandi miniſterio abdicaret. † Necnon Generali Inquiſitori, quod ſupplicabatur, conceſsit, eum non adſtringendo, vt ex Dominicanis Inquiſitores deberet eligere, ſed cuiuſque ordinis viros, qui tamen in ſacra Theologia Magiſtri eſſent, nominare poſſet. Idemque confirmauit poſtea Sixtus IIII. ſuis Apoſtolicis literis. Dat. 17. Octob. anno 1483. Eodem igitur tempore, quo Aragonenſes, Cathalani, ac Valentini Inquiſitionis iugo capita ſubmiſerunt, at 17. die menſis Nouembris proximè ſequentis, fidei concionem perorauit religioſus vir ordinis Prædicatorum Petrus de Epila, qui vnà cum Martino Iñigo eius regni Inquiſitor crea-
5 tus erat, † conſuetaque fidei edicta promulgata ſunt. Interea maxima diſſenſio militaris brachij fuit, contendentis ſanctæ Inquiſitionis Officium non eſſe admittendum, quæ tribus circiter menſibus perdurauit. Sed cum Dei ac Eccleſiæ negotium ageretur, tandem agnouerũt omnes in Regno illo eſſe plures de fide ſuſpectos incolas, nec maius beneficiũ illi præſtari poſſe, quàm ſi ſanctæ Inquiſitionis Officio, veluti fidei quodam tutiſsimo propugnaculo, communiretur. Sic igitur conſenſione omnium, ac incredebili voluptate ſanctæ Inquiſitionis tribunal in eo Regno, maximo ipſius commodo ac beneficio poſitum eſt, quod (eo tempore cuius ſuprà memini excepto) ſemper Generali Caſtellæ Inquiſitori ſubiacuit.

In ſanctum illius Regni Inquiſitionis Officium plures tum literis, tum virtute

virtute inſignes viri incubuerunt, tam ab eius incunabulis, quàm poſtea quàm Generali Caſtellæ Inquiſitori ſubordinatum eſt, quorum nomina hic attexere dignum iudicauimus, non ſolùm priuata propter omnium merita, ſed etiam quia eorum ſinguli literarum præſtantia, vitæque ac morum integritate de vniuerſa Valentinorum Repub. benemeriti ſunt. Eorum numerus ac ſeries partim ex regiſtro ſancti Officij, partim verò ex pluribus Apoſtolicis literis ac capitularibus actis celeberrimi Dominicanorum Cœnobij illius ciuitatis decerptus eſt.

Primus itaque eius Prouinciæ (quē ſcimus) inquiſitor † fuit, frater Andreas Ros, ex Dominicanorum ordine, qui ab anno. 1420. vſque ad annum. 1434. in eo munere laudabiliter verſatus eſt.

Frater Arnaldus Corio, ſacræ Theologiæ magiſter, in Baſileæ Cōcilio Eugenij Papæ IIII. iuſſu, anno humanæ ſalutis. 1434. Inquiſitor creatus eſt, vt ex eius Canonica inſtitutione conſtat, quæ in dicto Cœnobio aſſeruatur. Hic vſque ad annum. 1443. quo diem ſuum clauſit extremum, illius regni fuit fidei Inquiſitor. Fuit etiam in Eccleſia Valentina vltimus ordinis lector, vt ex eius Eccleſiæ veteribus conſtitutionibus videre eſt, fol. 87.

Magiſter Frat. Martinus Trillus, Cœnobij S.Dominici ac eius Regni Inquiſitor, anno. 1449.

Magiſter Frat. Michael Iuſtus anno ſalutis. 1458.

Magiſter Frat. Raphael Garcia reperitur Inquiſitoris Officio functus ante annum 1461. & vſque ad annū 1467. quo ab humanis deceſsit.

Magiſter frater Franciſcus Pinetus, primùm Vicarius, deinde Prior Cœnobij ſancti Dominici Ciuitatis Valentiæ eodem anno proximè dicto in hoc munere ſucceſsit; quod exercuiſſe probatur vſque ad annū. 1469. De vlterioribus verò annis vſque ad. 1474. nihil planè legimus.

Magiſter frater Didacus Borrellus anno. 1474.

Magiſtri Fr. Ioannes Orres, & frater Chriſtophorus de Gualbes hæreſeos Cenſores fuerunt vſque ad annum Domini. 1482.

Eodem anno primarius ac Generalis Hiſpaniæ Inquiſitor, frater Thomas à Turre-cremata duos ſequentes creauit Inquiſitores, Magiſtrum Martinum Eñigum Theologum, ac Canonicum Valentinum, Magiſtrum prædictum fratrem Ioannem de Epila familiæ Prædicatorum, qui ſimul cum fratre Ioanne eiuſdem ordinis primarius Aragoniæ fuerat Inquiſitor, anno Domini. 1481.

Anno tamen. 1487. ſuperiùs nominatis tres ſubſtituti ſunt, Licenciatus Petrus Sanctius à Calancha, Canonicus Palentinus. Licenciatus Ioannes Lupus à Cigales, Theologus, Canonicus Conchenſis, qui poſtea fuit Inquiſitor Abulenſis. Internecionem ac mortem glorioſi ſancti Chriſti martyris Chriſtophori (quem vulgò ſanctum Innocentem è Guardia appellamus) teſtatam inſtrumentis reliquit.

Doctor Franciſcus Soler Iuriſperitus Ilerdenſ. Canonicatus an. 1488. Inquiſitor electus eſt frater Michael de Monte rubeo, ordinis ſancti Dominici, Prior ſancti Petri [de las Dueñas] vt vocant.

Magiſter frater Didacus Madaleno ex eadem familia, Prior ſancti Ilephonſi Taurini, qui priùs Prouincialis Caſtellæ reformationis fuerat, in eam Inquiſitionis dignitatem cooptatur, anno. 1489.

Licentiatus Ioannes Monaſterius Iuriſ-

Iuriſperitus, Canonicus Burgen. anno 1492.

Licentiatus Rodericus Sãctius à Mercato, Canonicus Zamoren. ann. 1500.

Doctor Iuſtus à ſancto Sebaſtiano, Canonicus Palentinus, anno 1504.

Doctor Toribius à Saldaña anno 1505. poſt Inquiſitor Cæſarauguſtanus creatus.

Magiſter Gaſpar Puteus Theologus, eodem anno 1505.

Doctor Giſbertus Ioannes Remolius, Canonicus ac præpoſitus Ilerdẽſis anno 1510.

Doctor Andreas à Palatios anno 1510. fidei cenſor fuit vſque ad annum 1520. Sed quoniã ordinibus ſacris initiatus non erat, eo munere relicto ſtatum matrimonij elegit, quem deinde Cardinalis Adrianus, Generalis Hiſpaniæ Inquiſitor, quoniam diligenter ac rectè in eo munere fuerat verſatus aſſeſſoris illius ſancti Officij munere eum cohoneſtauit.

Ioannes Caluus, vtriuſque Iuris prima corona laureatus anno 1514.

Licentiatus Ioannes à Churruca, Cantor Almeriæ 1520.

D. Arnaldus Alberti Canonicus Maioricenſis anno 1527. qui poſtea fuit Epiſcopus Patinen. & Maioricẽſis.

Frat. Antonius de Calcena in Aragonum Regnis Franciſcanorum vicarius Generalis, fuit Inquiſitor Valentiæ anno. 1534. poſtea Epiſcopus Dertuſanus.

Magiſter Antonius Ramirus de Haro Abbas de Arbas eodem anno, quo magiſter Caliena Inquiſitor deſignatur cum ambo propter Maurorum ad fidem conuerſorum negotia eò miſsi fuiſſent.

Licentiatus Sanctius Peretius ab Spelunca, Canonicus Pacis Auguſtæ eodem anno 1534.

Licentiatus Gundiſaluus à Munebrega anno 1535. qui Epiſcopus Tarraconenſis non multis ab hinc annis mortuus eſt.

Doctor Blaſius Ortitius, villa Robredo natus Canonicus Toletanus anno 1540. poſtea Archiepiſcopi Toletani Vicarius Generalis, qui priùs collega ampliſsimi collegij ſanctæ Crucis Pincianæ, ac poſtea Referẽdarius fuerat Adriani VI. Pontificis Maximi.

Antonius Ramirius ab Haro, electus Epiſcopus Mirobregen. vel Ciudad Rodrigo eodem anno 1540. cum Inquiſitoris poteſtate Valentiam remeauerat, vt de negotijs nouiter conuerſorũ ad fidẽ ageret, poſtea fuit Epiſcop. Calagurritanus, & Segobienſis.

Licẽtiatus Petrus Gaſca ex ignobili vico in Abulenſi tractu ortus, ad res omnes peragendas expeditus, in Senatum Inquiſitorum aſcitus, & ad Mauricæ gentis tumultus ſedandos Valentiam miſſus fuit: & poſtea varios noui orbis motus contra Piçarrum conſilio ſuo & prudẽtia pacauit.

Doctor Azebeus Canonicus Burgenſis eodem etiam anno 1540.

D. Ferdinandus Loazes, Epiſcopus Helnenſis anno Domini 1541. poſtea Epiſcopus Ilerdẽſis Dertuſenſis, deinde Archiep. Tarraconẽſis, ac demum Archiepiſcop. Valentinus, ac Patriarcha Antiochenus, qui obijt ann. 1568. in Collegio ab eo conſtructo, atque dotato ordinis Prædicatorum de quo optimè meritus ſemper fuerat.

D. Franciſcus à Nauarra, Canonicus regularis ordinis Beatę Mariæ de Roncesualles, electus Epiſcopus Mirobregen. vel Ciudad Rodrigo, qui Valentiam miſſus eſt anno 1541. vt de nouiter conuerſis à fide deficientibus cognoſceret. Hic fuit poſtea Archiepiſcopus Valentinus. Eius præſtantiſsimi viri nobilitas, comitas, moderatio, ac egregia erga ſubditos beneuolentia adhuc recens eſt.

Doctor Alphõſus Peretius, an. 1544.

Doctor

Doctor Martinus Peretius ab Ortega, eodem anno 1544. qui poſtea Inquiſitor Lerenæ obijt.

Licentiatus Gregorius à Miranda, anno 1548. in eam prouinciam deſtinatur. Poſtea cõuerſorum ex Mauris indiſſolubilia negotia illi commiſſa ſunt. Demũ Abbas ſancti Iſidori Legionenſis creatur, cuius regulam profeſſus, viam vniuerſæ carnis Valẽtiæ ingreſſus eſt. Fuit vir pius, ac ordinũ SS. Dominici & Franciſci apprimè deuotus.

Doctor Ramiretius, qui antea Lerenæ Inquiſitor fuerat, Valentiã cum eodem munere migrauit, anno 1562. ibique deceſsit electus Epiſcopus de Cuſco, in ea Indiarum prouincia, quæ vulgò dicitur Perú.

Doctor Alphonſus à Soto Mayor, Gallecus, anno 1562. qui dignitate Eccleſiæ Granatenſis cohoneſtatus Valentiæ obijt, anno 1564.

Licentiatus Bernardinus ab Aguilera, Canonicus Corienſis. ann. 1564.

D. Hieronymus Manrique, qui Murciæ ſanctæ Inquiſitionis Officio operam dederat, Valentiam eidem officio vacaturus venit anno 1566. qui poſtea primus triremium cenſor ac ſupremi Inquiſitionis Conſilij fuit ſenator, & ſanctę Cruciatæ generalis Cõmiſſarius, ac tandem Epiſcopatu Abulẽſi, & generalis Inquiſitionis officio cohoneſtatus eſt.

Licentiatus D. Ioannes à Rojas, vir ſanè literis religione & prudẽtia clarus Valentiæ Inquiſitor fuit, anno 1567. & poſtea in regno Siciliæ Agrigentinus Epiſcopus deceſsit.

Licentiatus Andreas Sanctus, qui fuerat Inquiſitor Maioricenſis, ac Cordubenſis, fuit etiam Valentię Inquiſitor anno 1568. poſtea verò Cæſarauguſtæ, poſtea Epiſcopus Teruelenſis, ac demum Archiepiſcopus Cęſarauguſtanus: vir equidem egregia comitate, ac humanitate inſigni adeò omnibus gratus, vt ad ampliorem dignitatem euehendus abſque dubio fuiſſet, niſi fato in Comitijs Montiſonæ anno 1585. celebratis ab hac luce ſubtractus eſſet.

D. Sotus Calderon, priùs Murcię deinde Valentiæ Inquiſitor, an. 1569. vbi Canonicus & Archidiaconus Paci Auguſtæ mortuus eſt, anno. 1573.

Licentiatus Martinus à Saluatierra antea Lerenæ Inquiſitor, poſtea Valentiæ anno 1575. mox fuit Epiſcopus Albarraſin, & deinde Epiſcopus Segobienſis.

Licentiatus Didacus ab Ahedo, anno 1572. poſtea Epiſco. Agrigentinus & nũc Archiepiſcopus Panormitanus.

Licentiatus Petrus à Zarate, eximia pietate cõſpicuus Inquiſitor Murcienſis ciuitatis, & Valentiæ an. 1573. qui Inquiſitionis muneri prudenter grauiterque incubuit.

Licentiatus D. Ioãnes à Stunica Valentiæ Inquiſitor anno 1574. deinde Toleti, electus Epiſco. Inſularum Fortunatarum: vulgò [Canariæ] nunc verò ſupremi Inquiſitionis Cõſilij ſenator, ac commiſſarius ſanctæ Cruciatę eſt, & fuit Salmantinę Academiæ moderator.

Licentiatus Ferdinãdus Cortes, Inquiſitor Valentiæ anno 1579.

Licentiatus Alphonſus Ximenez à Reynoſo anno 1580.

Licentiatus Ioannes Llano de Valdes, ann. 1581. Inquiſitor Cæſarauguſtæ, nunc verò Hiſpali eidem officio nauat operam.

Doctor Franciſcus ab Argãda priùs Conchenſis poſteà Valentiæ Inquiſitor, ann. 1582. moxq; Cõchen. reuerſus eſt, qui literis & prudentia pollet.

D. Petrus Gutierrez à Flores, ordinis Alcãtarę, ſacerdos cõuẽtualis, an. 1584. Inquiſitor Valẽtinus, inde ad ſupremũ ſenatũ Indiarum aſſũptus eſt.

Licen-

Licentiatus D. Petrus Giron antea Lerenæ, nunc verò ob ſingularia virtutum ac literarum ornamenta Valẽtinus Inquiſitor creatus fuit.

D. Philippus à Taſsis è Barcinonenſi Inquiſitione iam ad Valentinam tranſlatus, qui non minus literis ac pietate quam prudentia pollet.
Licentiatus Gordazar id munus Valentiæ diligenter ac prudenter executus eſt, & inde ad Pincianam Inquiſitionem euectus fuit.

De Neapolitana Inquiſitione. CAP. X.

SVMMARIVM.

1 *Neapoli Inquiſitio fuit ante annum 1274.*

2 *Petrus Belforatus Archiepiſcopus Meſſanenſis, ab Inquiſitore Generali Caſtellæ Inquiſitor Neapolis creatur.*

3 *Literæ Ferdinandi in fauorem Neapolitani Inquiſitoris.*

4 *Didacus Obregon, receptor ſancti Officij Siciliæ, creatur receptor bonorum confiſcatorum Neapolis.*

5 *Ferdinandus non potuit Inquiſitionem Neapolim introducere.*

6 *Caroli quinti ſtudium in introducenda Inquiſitione, & Neapolitanorum motus, & contradictio.*

1 NEAPOLI, † ante obitum Diui Thomæ Aquinatis, qui fuit anno humanæ ſalutis 1274. hæreticæ prauitatis tribunal fuiſſe, ex illius vita, quæ in initio ſuorum operum poſita eſt, apertè conſtat. In ea enim recenſetur, D. Paulum Apoſtolum Paulo Aquiliano Neapolitano Inquiſitori illius Angelici Eccleſiæ Doctoris mortem prænunciaſſe. Porrò anno Domini 1504. opera atque induſtria ſtrenui illius Ducis, qui per excellentiam Magnus cognominatur, recuperato à Ferdinando Regno illo, atque pacato, cum plures hæretici labe, ac Iudaicis ſuperſtitionibus contaminati, qui Hiſpania exceſſerant in illud Regnum, quod rebellauerat, tanquam in tutiſsimum portum diuertiſſent, nihil, eo ſubiugato, Regi prius fuit, quàm ſpurcorũ hominum ſocietate contaminatam ditionem il-
2 lam expurgare. † Quamobrem Didacus Deza Epiſcopus Palentin. ac Generalis in omnibus Regnis, & ditionibus Catholicorum Regum Inquiſitor, Petrum Belforatum Archiepiſcopum Meſſanẽſem, Inquiſitoris ei delegata poteſtate ad illud Regnum miſit, cui Ferdinandus literas ad Pręſidem, proceres, ac Vniuerſitatem illius ciuitatis ac Regni dedit, vt omni auxilio ac fauore illi in omnibus pręſtò eſſent: quarum literarum exemplaria hîc inſerere placuit.

3 Ferdinandus, & Elizabetha, &c. † Illuſtri, Magnifico, dilectoq; conſiliario, magnoque Capitaneo noſtro, Gonzalo Ferdinando de Corduba, Duci Terre-nouæ, Comitique ſancti Angeli, ac Viceregi in dicto noſtro Siciliæ citra Pharum Regno, ſacroq; noſtro conſilio, & eius Præſidenti, locumtenenti, & Pręſidentibus Cameræ noſtræ ſummariè etiam alijs quibuſuis officialibus, & ſubditis noſtris maioribus, & minoribus, quibus officio, titulo, autoritate, dignitate, & poteſtate fungentibus, dictorumq; officialium locumtenentibus, ſeu ipſa officia regentibus, ad quem, ſeu quos ſpectet, præſenteſque peruenerint, ſeu fuerint quomodolibet præſentatę, ſubſcriptaque pertineãt, vel pertinere quouis modo dignoſcãtur, ſalutem & dilectionem. Noueritis, quod

quod Reuerendus in Chriſto pater, dilectuſq, Conſiliarius & cõfeſſor noſter, Fr. Didac. Deza, Epiſcop. Palentin. Comeſq; Perniæ, ac in omnibus Regnis & terris ditionis noſtræ contra hæreticam & apoſtaticam prauitatem Generalis Inquiſitor, animaduertens, velut Catholicus, & ſui officij ſtudioſiſsimus, elapſis temporibus Regno ipſo Siciliæ citra Pharum non dum à nobis recuperato, ingentem hæreticorum cateruam ſeu multitudinem ab his noſtris Hiſpaniarum Regnis metu ſancti Officij Inquiſitionis profugam illuc ſeſe tanquam in tutam manſionem recepiſſe, quorum ſtatuæ (culpis tamen & criminibus eorundem id iuſtè expoſcentibus) poſt ipſorum abſentiam, igni traditæ ſunt, pro ſuæ, noſtręque conſcientiæ exoneratione: quandoquidem Regnum præfatum (Deo propitio) ad noſtras iam peruenit manus, noſtræque tandem ditioni omnino ſubiecimus, ſanctum Inquiſitionis Officium iſthuc transmittere deſtinauit, Regnũ idem hæreſis & apoſtaſiæ infando ac deteſtabili crimine purgaturum, exſtirpaturumq; ad laudem, cultum & honorem ſummi rerum omnium conditoris, noſtræq; fidei orthodoxæ decus, augmentum, & exaltationem, & Chriſti nominis ſublimationem. Huiuſmodi munus Reuerẽdo in Chriſto Patri, dilectoque conſiliario noſtro fratri Petro de Belorado Archiepiſcopo Meſſanenſi, & in Regno noſtro Siciliæ vltra Pharũ iam modo hæreticę prauitatis Inquiſitori, viro quippe doctiſsimo, & integerrimo ſuis cõmiſsionibus ſubeundum commiſit, à noſtriſque petijt Serenitatibus, vt præfatum Reuerendum Archiepiſcopum Inquiſitorem ſtatim in regnum ipſum profecturũ, noſtri brachij Regij decenti opportunoque auxilio & fauore, pro dicto (videlicet) ſancto Officio liberè exercẽdo hęreticiſque ipſis capiendis, & eorum criminibus puniendis, boniſque confiſcandis, ac cæteris agẽdis, quæ ad eius officium ſpectent, & incumbant, vti Reges & Principes Catholici, Chriſtianæque Reipublicæ zelatores, proſequi & ſuffragari mandare dignaremur. Nos verò, quos Domini cultus augendi Chriſtianæque Religionis amplificandæ ingens cura ſolicitat, eiuſdem Reuerendi Epiſcopi, & Generalis Inquiſitoris iuſtiſsimis petitionibus ſpontaneâ voluntate annuentes, deſiderantéſque Regnum ipſum nuper nobis à Deo redditum, ijs quæ Deo grata ſunt, manu noſtra muniri ac decorari, omnique hæreſi ac infidelitate purgari, & Inquiſitorem prænominatum in tam ſancti Officij miniſterio fauore debito exornari, præſentium tenore ſciẽter, expreſſe, & conſultò vobis, ac vnicuique veſtrûm dicimus diſtricteque præcipiendo mandamus ſub noſtræ gratiæ & amoris obtentu, pœnaque vnciarum decem millium, à bonis cuiuſlibet contrà facientis exigendarum, noſtroque applicandarum ærario, vt adueniente præfato Reuerendo Archiepiſcopo Inquiſitore, pro dicto officio exercendo in Regnum illud prædictum, ſeu in quaſuis illius partes, & loca iuriſdictionum veſtrarum, eundem, eiuſque familiam, ac officiales, & miniſtros dicti ſancti Officij, quos ſecum adduxerit, cum debito honore & reuerentia recipiẽtes decẽter hoſpitemini, & inde ſuum Inquiſitionis Officium liberè, & abſque aliquo impedimento facere & exercere ſinatis & permittatis: necnon quotieſcumque ſeculare brachium inuocauerit eidem Inquiſitori, & miniſtris, ab eiſdem requiſiti omne auxilium, conſilium, & fauorem petitum & neceſſarium continuò ac in-

incunctãter præſtetis & impendatis, præſtarique & impendi faciatis, capiendo, ſeu capi faciendo, & carceribus mancipando, vinculiſque ſeu compedibus alligãdo omnes, & quoſcunque per ipſum Inquiſitorem vobis deſignatos ſeu nominatos, captoſque detinẽdo & cuſtodiendo, nec nõ à locis iuriſdictionis veſtræ in alia loca vel partes ab eodem Inquiſitore deſtinatas, mutãdo ſeu transferendo & eius Alguazirio ſeu miniſtris eoſdem tutò liberando ac relinquendo, & facinoroſos eis, ſeu de hæretica labe apoſtaſiæ conuictos dum Inquiſitor ipſe brachio ſeculari eos relaxauerit, vel tradiderit condemnatos, ac pœna puniẽdos, pœnis debitis afficiatis, & plectatis nõ obſtantibus in præmiſsis aut aliquo præmiſſorũ quibuſuis pactis, cõuentionibus, aut capitulationibus per vos, præfatũ illuſtrẽ Ducem, aut aliũ quemcunq; nomine noſtro vel veſtro in deditione ciuitatis Neapolis, aut aliàs quãdocumque, & quomodocumq; factis conuentis vel iuratis, cum ea quæ contra fidem faciunt, nullo pacto à Catholicis obſeruanda ſint: quinimò eaſdem, ſi tales ſunt, quæ prædictis aliquatenus obuiare cenſeantur cum præſentibus, quo ad hæc reuocamus, taxamus, annullamus, & irritamus pro caſsiſq;, irritis, ac nullis, nulliuſq; roboris ſeu momenti haberi volumus, & habemus: cæteris autem ad hæc non tangentibus in ſuo robore permanẽtibus. Prçtereà, vt Inquiſitor præfatus, miniſtrique & officiales prædicti dictum ſanctum Inquiſitionis Officium liberiùs atq; tutiùs exercere valeant, quo pleniùs ſe nouerint præſidio & fauore noſtro ſuffultos: eoſdem cum tota eorum familia, iumenta, res, & bona quæcumque ſub noſtro ſpeciali guidatico, cuſtodia, protectione, & ſaluagardia, mittimus, ponimus, atq; ſuſcipimus: mandantes inſuper vobis ſub pœnis prætaxatis, vt guidaticum noſtrum huiuſmodi eiſdem, & rebus eorum inuiolabiliter obſeruetis, nullũ eiſdem grauamen, moleſtiam, iniuriam, damnum, detentionem, vel offenſam in perſonis, vel in bonis inferẽdo, vel faciendo, aut à quopiam fieri, ſeu inferri permittendo. Verumtamen (ſi neceſſe erit, & requiſiti fueritis) eiſdem de ſecuro tranſitu conductoq; prouidebitis. Cauti verò à contrario faciendo aliqua ratione vel cauſa, quantò gratiam noſtram charã habetis, iramque & indignationem noſtram, ac pœnam prçappoſitam vereamini incurrere. Dat. in oppido Metinæ del Campo die 30. menſis Iunij, 7. Indictione, ann. à Natiuitate Dñi, 1504. Yo el Rey. Yo la Reyna. Domini Rex & Regina ex deliberatione facta in conſilio Generalis Inquiſitionis mandarunt mihi Ioanni Roiz de Calcena, & iuſſerunt vt nullus eam videret.

Rex & Regina Caſtellæ, Aragonũ Siciliæ citra & vltra Pharũ, &c. illuſtris Dux Armorũ, magnæ capitaneæ Vicerex, & locumtenens, &c. Generalis conſiliarie noſter fidelis, dilecte. Non ignoratis, quàm vtile ac neceſſariũ fuerit Regnis ac ditionibus noſtris ſanctæ Inquiſitionis Officium ex quo, quantum Eccleſia S. exaltata fuerit, diuinus cultus reformatus, quãta denique commoda in Chriſtianam remplublicam fluxerint, experientia nouimus, ita vt piè, firmiterq; credamus plures victorias ac beneficia, quç nobis Deus præſtitit, hanc ſancti Officij inſtitutionem, quç nobis ſemper cordi fuit, ea à Diuina clementia impetraſſe, impetraturáq; vt ea nobis in poſterũ ad ſuam gloriam cõcedantur. Et quoniã (vt ſatis ſcitis) in ipſum Regnum plures hæretici S. Officij metu, ac propria conſcientia perculſi re-

N ſu-

fugerũt, quorũ ferè omniũ ſtatuę propter enormiſsima eorũ delicta in Hiſpania cõbuſtę ſunt, cui malo vt mederetur, reuerẽdus Epiſc. cõfeſſarius noſter, ac Generalis in omnibus Regnis ac ditionibus noſtris Inquiſitor, pro ſuæ & noſtræ cõſciẽtiæ exoneratione reuerend. Archiep. Meſſan. Inquiſitorẽ ad iſta regna delegauit, eiq; mandauit, vt in ipſum regnũ trãsfretaret, & in hęretici criminis noxios, vel quorũ ſtatuę igni traditę hic ſunt debitis ſupplicijs ſtatuat, quod nullatenus fieri potuit, quantumvis vos de eorum indemnitate ac ſecuritate eo tẽpore quo ipſa ciuitas vobis tradita eſt, pepigeritis, cum tale pactum contra fidẽ noſtram factum nõ teneamini adimplere. Et quoniam niſi ſumma prudentia atq; ſolertia prouideatis de dictorum hæreticorũ cuſtodia omnes abſq; dubio ex ipſo regno in alias prouincias nobis non ſubditas tranſmearent, eorumque delicta impunita remanerent, quod maximè Dei Opt. Max. volũtati repugnare credimus, ac ea de cauſa dictus Archiep. Meſſanenſ. itineri ſe committit, eo colore quaſi Romam ſit appulſurus: idcirco noſtro congruit ſeruitio, ſicq; vobis dicimus & mandamus ſub fidelitatis pœna quatenus confeſtim atq; præſentes literæ vobis redditę fuerint omnes ipſius regni portus ac exceſſus ſufficiẽti cuſtodia cõmuniatis, ne quiſquam dictorum hæreticorum prædicto regno poſsit excedere, ac dicto Archiepiſcopo eiuſque officialibus & miniſtris in omnibus præſtò ſitis, eiſq; auxilium conſilium, & fauorem pręſtabitis. Dat. Metinæ del Cãpo, die 30. Iunij. 7. Indict. an. à Natiu. D. 1504. Ego Rex. Ego Regina, &c. Alię extant Catholicorum Regum ad Proregem regni Neapolis Epiſtolæ, ad eundem ferè effectum. Dat. 8. & 24. Iulij. Alia Ferdinandi extat ad Franciſc. de Rojas, eius apud ſedem Apoſtolicam oratorẽ, qua eum iubet prędicto Archiepiſcopo Meſſan. Neapolitano Inquiſitore apud Pontif. intercedere, ſi quid ei negotij in Romana curia contingeret, quas omnes literas breuitatis ſtudio libenter omittimus.

4 Eodẽ anno † Rex Ferdinãdus Didacum Obregon receptorẽ bonorũ cõfiſcatorũ S. Officij in Regno Sicilię, eorũ quoq; bonorũ, quę ex S. Officio tũc primũ Neapoli inſtituto ad Regiũ fiſcũ deuoluerẽtur, receptorem fecit.

5 † Verùm licet inclytus ac Catholicus Ferdinandus impenſe ac ſtudioſè curaret S. Inquiſitionis Officiũ quemadmodũ cum Eccleſię fructu exercebatur Neapoli inſtituere, quamplurimis ſuboriẽtibus negotijs ac difficultatibus, rẽ perficere prępeditus eſt, Ann. ſanè à Natiu. D. 1546. Carolus V. Imperator cupiens de competẽti remedio regno Neapolitano prouidere, illiq; aduerſus Lutheri peſtẽ, quæ Alemaniam latè populabatur, certiſsima antidota pręparare; ac etiam, ne ſi quiſq; illius impoſtoris impius ſectator in illo regno verſaretur, impunè ageret D. Petro Toleto Proregi Neapol. ſemel iterũq; imperauit, curaret vt S. Inquiſitionis Officium in eo regno reciperetur. Prorex verò omnibus neruis tentabat, vt propoſitum finem conſequeretur; cum autem matura hominum ac rerum ſtatu penſatis animaduerteret, difficilem rei exitum fore, munera publica credenda curauit optimis ac moratis viris, qui Inquiſitionis introductionẽ adiuuarẽt, deinde publicè propoſuit, quantũ è diuino cultu ac è republica foret, quàm gratũ etiã Imperatori accideret, ſi Hiſpanorum ac Siculorũ exẽplo S. Offic. reciperent. Neapolitani verò ita rei nouitate repẽtè commoti ſunt, vt publicè dicerẽt, priùs vitã amiſſuros, quam illam Inquiſitionis normã

per-

perferrent clamabantq́; hęreſum extirpationem ad Pontificē & iudices Eccleſiaſticos nō ad temporalem Principē ſpectare. Intereà cū ea cognouiſſet Paul. Pōt. Max. ſua Apoſtolica Bulla expoſuit ad ſe, ſuoſq́; iudices, & non ad alium Inquiſitorem cōtra hæreticos pertinere. Nihilominus tamen Prorex, ne populari illi furori cedere videretur, Inquiſitores ac Officiales ſancti Officij conſtituit, quo adeò Neapolitanorum animi iam irritati exarſerunt, vt quadam die cum duo ad cuſtodiā ducerētur, exclamarētq́; ex Inquiſitionis cauſa capi, repente publico ſuborto tumultu, arma feſtinā ter capiunt, ſe iureiurando omnes obſtringunt, ac eo vſque deuētum eſt, vt ex tribus arcibus Regijs tormētis igneis Neapolitana ciuitas magna ędificiorum deformatione fuerit expugnata, ac ciues cum Regijs militibus pedem contulerint, manum conſeruerint, ac tanquam capitales hoſtes conflixerint re tandem infecta Carolus ſua ſolita benignitate veniam precantibus conceſsit.

De Inquiſitione regni Siciliæ. CAP. XI.

SVMMARIVM.

1 *Philippus II. Hiſpaniarum Rex Ludouicum de Paramo autorē decidendarum controuerſiarū inter Proregē & Inquiſitores Siciliæ cauſa euocauit.*

2 *Controuerſiarum illarum deciſionem, quibus Rex commiſerit.*

3 *Cardinalis Quiroga, & D. Hieronymus Manrique, Generales Inquiſitores, autori mandarunt, vt hunc librum ſcriberet.*

4 *Tribunal S. Inquiſitionis in Sicilia Panormi eſt.*

5 *F. Nicolaus Miſmus, Inquiſitor Siciliæ, Cardinalis creatur, anno 1378.*

6 *Inquiſitor quidā Siciliæ capellanū Papæ excommunicauit, & reprehēſus eſt.*

7 *Inquiſitionem Siciliæ ex antiquioribus Eccleſiæ eſſe probatur.*

8 *Priuilegium Frederici Imperatoris à Rege Alphonſo confirmatū traditur, quo tertia pars bonorum hæreticorū Inquiſitorib. applicatur, & tenentur Iudæi ſemel in anno trāſeuntibus Inquiſitoribus neceſsitates ſuppeditare pro viatico, quilibet in groſſum.*

9 *Priuilegium idem Frederici à Catholicis Regibus confirmatur.*

10 *Inquiſitionis Tribunal in Regno Siciliæ valdè neceſſarium eſt.*

11 *Inquiſitio Siciliæ ampliora habet priuilegia, quàm aliæ Inquiſitiones Hiſpaniæ.*

12 *Literæ Caroli V. Imperatoris, quibus dicta priuilegia confirmauit.*

13 *Priuilegia alia, quæ Carolus Inquiſitioni Siciliæ conceſsit, commemorātur.*

14 *Literæ Caroli V. Imperatoris, in fauorē Inquiſitionis regni Siciliæ.*

15 *Prouiſio Proregis Siciliæ, in fauorem S. Officij einſdem regni.*

16 *Priuilegia S. Officio regni Siciliæ à Carolo V. ſuſpenduntur an. 1535.*

17 *Incōmoda, quæ Inquiſitioni contigerūt ex ſuſpenſione priuilegiorum.*

18 *Carolus V. Imperator an. 1543. priuilegia Inquiſitionis ſuſpēſa ei reſtituit.*

19 *Confirmatio priuilegiorum S. Officij facta à Carolo V. Imperatore.*

20 *Philippi Principis in ſanctum Officiū Siciliæ munificentia, & fauor.*

21 *Magnatum & Baronum Siciliæ in Inquiſitionem magnum obſequium, & deuotio.*

22 *Vtilitas magna ſancto Officio obuenit, quod Barones eius familiares ſint.*

23 *Contentiones inter Proregem & Inquiſitores de iuriſdictione Siciliæ ſubortæ ſunt.*

24 *Concordia & Saluagardia inter Proregem & Inquiſitores Regni Siciliæ inita 1580.*

25 Prouiſio in fauorē conſultorū S.Officij.

26 Literæ Philippi II. Regis ad Proregem Siciliæ, in fauorem S.Officij.

27 Nobilium Familiarium diligentia in rebus fidei.

28 Incommoda, quæ ſequuntur, ſi nobiles prohibeātur eſſe Familiares S.Officij.

29 Inquiſitores regni Siciliæ ex ſpeciali priuilegio cognoſcere poſſunt de vſurarum cauſis.

30 Inquiſitorū regni Siciliæ nomēclatura.

TAM inteſtinæ ac graues de iuriſdictione contentiones inter Proregē vel iudices ſeculares, & Inquiſitores regni Siciliæ inter-
1 uenerunt, vt † Philippus II. Rex noſter Catholicus, eas ſedare atque extinguere cupiens; me ad ſe venire iuſſerit, vt pleniùs atque ſpecialiùs de vtraque Proregis ac Inquiſitionis iuriſdictione, ac de alijs illius Regni negotijs à me, qui vndecim annis in illis verſatus fuerim, audire poſſet. Sanè octauo menſis Iulij 1594. cum me pro ſua innata naturæ bonitate beni-
2 gnè exaudiſſet, † ad difficilem illam Iuriſdictionum controuerſiam determinandam congregare iuſsit, Licentiatum D. Ioannem ab Stunica, & D. Ioannem Aluarum à Caldas, ſupremi ſanctæ Inquiſitionis ſenatus cōſiliarios, ac Licentiatum Didacum ab Eſcudero, ac Doctorem Brugnolum in Italij Conſilio primario Regentes. viros hercle & prudentia & literis ſingulares, quorum Doctorum voto Rex negotium totum determinauit. Hinc itaque ſumpta occaſione illuſtriſsimus Cardinalis Gaſpar à Quiroga, Toletanus Archiepiſcopus, ac Generalis Inquiſitor mihi demandauerat, vt inſignia aliqua de Inquiſitione, ac præſertim de Sicula (cuius ego indignus ſum alumnus) cogerē, quod nemo in tam præclaro argumento hucuſq; elaboraſſet. illuſtriſsimo Cardinale vita functo, Reuerendiſsimus Dominus Hieronymus Mārique eius in generalis Inquiſitionis cura ſucceſſor, cum meū ſciret occupationis genus, diſtrictè præcepit, vt incepto labori imponerem colophonē, quod in D E I O P T. M A X. ac ſancti Officij honorem, atque ſeruitium vergere videbatur: quibus ego (licet ingenij imbecillitate parū fretus) non potui non parere, & ad hanc Siciliæ Inquiſitionem, eiuſque partes (iā Deo annuente) perueni, in qua longior quàm in alijs eſſe debeo, tùm ob eius ſitum, reſque alias plures commemoratione ac laudē perdignas, tùm etiā propter ampliſsima eius Inquiſitionis priuilegia, tam à Catholicis Regibus, quàm ab Imperatore Carolo V. ac Rege noſtro ei indulta, atque conceſſa: quæ cum fere omnia in concordia, quæ Paci Auguſtæ anno 1580. à Rege decreta eſt, contineantur, eam concordiam ideo ſuo loco quambreuiſsimè explicabo.

4 Sancti † Officij Inquiſitionis Tribunal in Regno Siciliæ Panormi, quę ciuitas caput Regni eſt, vbi Prorex & Conſilium eſſe conſueuerunt, ſitum eſt. Huius Tribunalis originem inueſtigans, reperio in libro, quem de Cardinalium creatione Onuphrius Panuinus ſcripſit, Vrbanū VI. Pontificem Max. Nicolaum Miſmū ordinis Prędicatorum, ac Siciliæ Inquiſitorē in Cardinaliū numerū cooptaſſe, an. Domini 1378. ſed tamen multò antea Inquiſitionem in eo regno fuiſſe
6 certū eſt, cum † Ioānes XXII. in Extrauag. quæ incipit. [Cùm Matthæus de Pontiniano, ordinis Prædicatorū Inquiſitor hæreticæ prauitatis in regno Siciliæ autoritate Apoſtolica deputatus, &c.] Inter cōmunes tit. de hęreticis, in Matthęū de Pontiniano ſamiliæ

miliæ Dominicanorū acerbè inuehitur, quod in regno Siciliȩ, vbi Inquiſitoris munere fungebatur, capellanū quēdam Sum. Pontif. (& ideo ab eius iuriſdictione exemptū,) excōmunicauerat, cum tamen id efficere nequiſſet, ſed Papæ cuius erat officialis, eius crimina intimaſſe. Sed & antiquior eſt illis temporibus in hac inſula Inquiſitionis memoria, cum Alexander Rex Aragonū atq; Siciliæ die 17. Auguſti, an. 1491. priuilegium, quod Fredericus Imperator Inquiſitioni Siciliæ, an. 1224. Panormi conceſſerat, cōfirmaſſe legatur. Ex quo † Imperato-
7 ris priuilegio manifeſtè deducitur, Siciliæ Inquiſitionem inter antiquiores Eccleſiȩ Inquiſitiones exiſtere. Nā cum delegata Inquiſitio, an. 1215. introducta ſit, & priuilegiū Inquiſitioni Siciliæ in an. 1224. cōceſſum inueniamus, credendū eſt ante eum annū Inquiſitionē in ea inſula cōſediſſe. Illud obiter notandum eſt, in Alphonſi Regis priuilegio, Inquiſitoris cuiuſdā Fr. Henrici Lugardi Panormitani, ordinis Prędicatorum, in ſacra Theologia magiſtri, mentionem haberi, qui ann. 1451. Alexandro Regi Aragonum ac Siciliæ ſupplicauit, vt dictum priuilegiū Inquiſitioni conceſſum confirmaret, quam ſolam inueni in illo regno fratrum Inquiſitorum memoriā. Quȩ omnia vt curioſiùs indaganti cōſtare poſſint, priuilegium Frederici, ab Alphonſo Rege confirmatum, ac à Prorege Siciliȩ executioni mandatū, an. 1452. hic tranſcribēdum curauimus.

ALphonſus, &c.
8 Vicerex, &c. † Nobilibus viris, vniuerſis & ſingulis officialibus, & perſonis alijs dicti regni Siciliæ, ad quos ſpectat, præſentibus & futuris conſiliarijs, & fidelibus regijs dilectis Salutē. Pro parte venerabilis religioſi, & dilecti Regij F. Henrici Lugardi de Panormo, ordinis Prędicatorū, ſacræ Theologiȩ magiſtri, & hȩreticȩ prauitatis in hoc regno Inquiſitoris, fuit nobis nouiter exhibitum, & reuerenter prȩſentatū quoddam Regium priuilegium, debita ſolēnitate vallatū, tenoris ſequentis. Alphonſus Dei gratia Rex Aragonum, Siciliȩ, &c. Vniuerſis & ſingulis prȩſentium ſeriē inſpecturis, tam prȩſentibus, quàm futuris. Licet adiectione plenitudo non egeat, nec firmitatē exigat, quod eſt firmū; confirmatur tamen interdum, quod robur obtinet, non quòd neceſſitas id expoſcat, ſed vt confirmantis ſincera benignitas clareat, & rei geſtȩ abundantioris cautelȩ robur accedat. Sanè nouiter per venerabilem & religioſum virum fratrem Hēricum Lugardi de Panormo, ordinis prædicatorum, ſacræ Theologiæ profeſſorem & Inquiſitorem prauitatis hæreticȩ in dicto regno vltra Pharum Siciliæ, fidelemoratorem noſtrum dilectum, fuit nobis reuerenter præſentatum tranſſumptum cuiuſdam priuilegij Imperialis bonæ memoriȩ Imperatoris Frēderici, tenoris ſequentis. Fredericus Dei gratia Romanorū Imperator ſemper Auguſtus, & Rex Siciliæ, Vniuerſis & ſingulis noſtro Imperio, & ditioni ſubiectis gratiā noſtram, & bonam volūtatem. Dignū arbitramur, & omni conſonū ȩquitati, vt qui ſubditos habere meremur in terris, eius ſubiecti ſimus: qui omni creaturȩ prȩſidet eminētiùs, quia tātò celſius ſublimiabimur quantò eius obſequijs humiliùs nos reddiderimus ſubſequentes, & eò nos ſibi ſatebimur digna obediētia famulari, quò eiuſdem cultus, velut fidei ſacroſanctæ primarij zelatores, obſequia famulatus & aſſiſtētiȩ dignis eius ſeruulis prȩſtiterimus vt tenemur. Cū igitur fidei Orthodoxȩ negotia ſint vndiq; omni penitus proſequenda fauore, pro eo quòd ex eis ſalus peruenit vniuerſorū ac hominis vtriuſque, quibus ne dū contemptis, verumetiā ne-

neglectis, parũper tẽdit, ędificiũ quod
libet in gehennã. Propterea his vigi-
lanti cura intendentes, propẽſiùs ſin-
gulis veſtrũ, cuiuſcunq; fulſeritis tituli
claritate, ſiue officij poteſtate, noſtro
tamen Imperio & ditioni ſubmiſsis,
maximè in regno noſtro Siciliæ citra
Pharum noſtris præſentibus in perpe
tuum & futuris fidelibus prædilectis,
ſub noſtræ indignationis fulmine prę
ſenti edicto diſtrictius præcipiendo
mandamus, quatenus Inquiſitoribus
hæreticæ prauitatis, vt ſuum liberè
officium proſequi, & exercere va-
leant, prout decet, omne quod pote-
ſtis impendatis auxilium, conſilium
& fauorem, quia tantò nobis præſta-
bitis aſsiſtentias promptiores, quan-
tò vbi & quando tanti negotij vtili-
tas perſuadet noſtris & proprijs po-
ſtergatis agendis) eorum fauoribus
intendetis, qui Dei negotia ſatagunt
exercere feruentiùs digna laude.
Quia verò bona ſciſmaticorum, Pa-
tarenorum, & à fide Apoſtatantium
hæreticorum ſtatutis quibuſdam fi-
ſco communiter applicantur, fiſcus
enim gaudet omnibus bonis prædi-
ctorum, nil de bonis ipſis Inquiſitori-
bus, prælibando, pro parte eorum me
rito laborem proſequentium: quod
tanquam alienum à ratione ducimus
cum vario ſe exponant diſcrimini, tã
periculorum, quàm etiam laborum
& expenſarum: propter quod digna
mercede totum eiſdem meritò debe
ret aſcribi, cùm nemo teneatur pro-
prijs ſtipendijs militare, & licet hoc
opus Dei propter ſpem retributionis
æternæ eſſet principaliter peragen-
dum, tamen volumus, & præſenti edi
cto perenniter ſtatuimus, vt attribu-
ta fiſco tertia ſolummodò parte bono
rum huiuſmodi, & tertia Apoſtolicæ
ſedi reſeruata, alia pars tertia abſque
obſtaculo cõtradictionis cuiuſquam
eiſdem Inquiſitoribus aſsignetur, ne
ſua mercede ſpiritualis agricola de-
fraudetur, & propter neceſſariorum
carentiam Inquiſitio tam ſalubris ex
inopia noxiè omittatur, quibus etiam
propter eorum vigilantem ſolertiam
vitæ modeſtiam, nec non & affluen-
tiam literarũ: quoniam noſtra inter-
eſt, & Eccleſiæ nobis iura permittũt,
committimus inquirere diligentiùs
Iudęorum exceſſus, atque infidelium
aliorum, non ſolùm contra noſtram
ſanctiſsimam fidem exiſtẽtes, ad quos
tenentur ex debito delegationis eo-
rum, verum etiam damnatos concu-
bitus eorundem cum perſona fideli,
exceſſus eorumdem qui ſunt contra
bonos mores, & quibus Chriſtiano-
rum religio ſcandaloſè videtur of-
fendi, quorũ correctionem prædictis
concedimus per præſentes pœnã tan
tummodò ſanguinis ipſis totaliter in-
terdictâ, cum ſint diuino cultui per-
petuò mancipati, & ſanguine plenæ
manus à Dei ſacrificio ſint excluſæ:
mandantes propterea præfatis infide
libus & Hebręis ſub noſtræ indigna-
tionis curſu quatenus Inquiſitoribus
ſupradictis & ſocijs eorundem totiẽs
quotiẽs fuerint in proſequutione ip-
ſius Inquiſitionis Officij, & ipſos trã-
ſire contigerit per eoſdẽ, de omnibus
neceſſarijs perſonarum & animalium
de proprijs prouideant pariter & diſ-
ponant ſemel tantùm in anno, pro-
uidẽtes eiſdem de aliquo ſubſidio cõ-
petenti, iuxta qualitatem & quãtita-
tem degentium perſonarum in locis,
per quæ tranſitum fecerint inquiren-
tes: ita tamẽ quòd nemo ex prædictis
Iudæis ad amplius teneatur eiſdem,
quàm ad vnum groſſum communem
per quemlibet exoluendum. Dat. in
noſtra felici vrbe Panormo, ann. Do-
minicæ Incarnationis 1224. an. verò
Romani noſtri Imper. in Germania
octauo, & in Sicilia vigeſimotertio, fe
liciter. Amen. Fuitq; proinde per eũ-
dem fratrem Hẽricum Inquiſitorem
nobis humiliter ſupplicatum, vt dicti

præ-

inſertum Imperiale priuilegiũ cum contentis in eo approbare, laudare, acceptare, & confirmare benigniter dignaremur. Nos verò ipſius Fratris Hẽrici Inquiſitoris iuſtis petitionib⁹, eò maximè quòd orthodoxæ fidei cõſeruationem, & inſurgentium aduerſus eam errorum extirpationem cõcernit, benigniùs annuentes; Imperiale priuilegium præinſertum, & cõtenta in eo, ſic, & prout ipſe Inquiſitor ſuique in dicto officio prædeceſſores eo meliùs hactenus vſi ſunt, de certa noſtra ſcientia, tenore præſentium approbamus, laudamus, acceptamus, & confirmamus, noſtræq; confirmationis & approbationis munimine roboramus. Mãdantes prætereà vniuerſis & ſingulis officialibus, & ſubditis noſtris maioribus & minoribus in dicto Regno præſentibus & futuris ſub noſtræ iræ, & indignationis incurſu, quatenus forma dicti priuilegij & præſentis noſtræ confirmationis per eos, & ipſorum quemlibet diligenter attenta illam obſeruent; & obſeruari faciant per quoſcumque, ſicut ſuperiùs continetur, & contrarium non faciant, nec contrauenire permittant aliqua ratione; ſeu cauſa, pro quanto gratiam noſtram charam habeant, iramque & indignationem noſtram cupiant euitare, in cuius rei teſtimonium præſentes fieri, & noſtro ſigillo communi impẽdenti iuſſimus cõmuni. Dat. in Tuttiri-Octaui, die 17. Auguſt. 14. Indictio. 1451. Regni huius Siciliæ citra Pharum an. 17. aliorum verò regnorũ noſtrorum 26. Rex Alphonſus. Dominus Rex mãdauit mihi Bartolomæo de Reus, viſa per conſeruatorem Generalem, & conſil. Siciliæ, & proinde humiliter ſupplicatum, vt priuilegium ipſum ſibi teneri, & obſeruari noſtris executorijs mandaremus. Propterea cupientes priuilegia & mandata regia eorum debitum conſequi effectum, vobis dicimus & mãdamus expreſſe, quatenus attenta per vos forma præinſerti Regij priuilegij, ipſũ iuxta ſui ſeriẽ, continẽtiam & tenorem, prout ad vnumcumq; veſtrũ ſpectabit, exequi, tenere, & inuiolabiliter obſeruari debeatis, ac teneri, & obſeruari, per quos decet, faciatis, & contrarium nullatenùs attẽteris, pro quãto dictas iram & indignationem regias cupitis euitare. Dat. Panormi die 17. Ianuarij 15. Indiction. anno à Natiuitate Domini 1452. *Lupetius de Vrrea.*

Dominus Vicerex mandauit mihi Ioanni de Vincentio. Ex regiſtro Regiæ Cancellariæ Regni Siciliæ extracta eſt.

D. Antonius Aurellus noſter Notarius.

9 ANno ſalutis 1477. † Ferdinandus ac Eliſabetha cùm eſſent Hiſpali, Reges Siciliæ ſe appellantes, cùm tamen Ioannes Aragonum Rex, ac Catholici Regis pater ſuperſtes eſſet, hoc ipſum priuilegium à Frederico Inquiſitioni Siciliæ anno 1224. conceſſum confirmarunt, de qua confirmatione conſtat in libris archiui Generalis Inquiſitionis fol. 131.

10 In Inſula hac † ſi eius ſitus, hominum concurſus, ac incolarum mores conſiderentur, ſanctæ Inquiſitionis tribunal impenſe neceſſarium iudicabitur, maximè propter vicinitatem magnam, quã Calabriæ adhæret, vbi in rebus fidei nõ parum viuitur licentioſe, cum non multis abhinc annis peſtifera Lutheri ſecta publicè coleretur, aliquantulũ Sicilia contaminata, cùm huius inſulæ incolæ nouitatibus naturà ſeruiant, non eſt dubium, quãtum ſanctum in ea officium fru-
11 ctum fecerit. Quamobrem † tantis Siciliam periculis expoſitam animaduertentes Catholici Reges, eius Inquiſitionem eorũ opera reformatam amplioribus priuilegijs, iuriſdictione, ac prærogatiuis, quam aliàs Hiſpaniæ

cohoneſtarunt, quibus etiã adductus Carolus Romanorũ atq; Hiſpaniarum Rex, ann. 1525. omnes immunitates, exemptiones, ac prærogatiuas, quas Ferdinandus eius auus Siciliæ Inquiſitioni conceſſerat, pleniſsimè cõfirmauit, vt ex ijs quæ annectimus, conſtat.

Literæ Caroli Romanorum Regis, proregibus Siciliæ.

12 ILluſtris Prorex, † ac Capitanee generalis. Renunciatũ nobis eſt, nonnullos officiales noſtros ſe de cauſis officialiũ S. Inquiſitionis iſtius regni cõtra eius priuilegia, libertates, prerogatiuam, ac antiquã conſuetudinẽ intromittere. Quod ſi ita eſt, nobis multùm diſplicet, cùm noſtra voluntas, quam vobis per alias declarauimus, iuſtitiæ conſona ſit, vt S. Officium, ac eius miniſtri ab omnibus officialibus noſtris adiuuẽtur, ac etiam foueantur quo nullum accipiant detrimentum. Quare vobis dicimus, ac expreſsè mandamus, vt illico prouideatis, ne officiales noſtri directè vel indirectè de rebus ad S. Officium pertinẽtibus ſe aliquatenus intromittant, ſed ea Inquiſitoribus iuxta iuſtitiæ ordinem decidendo remittant, vt liberè tam in cauſis ciuilibus, quàm in criminalibus, omnibus prærogatiuis, exemptionibus, ac gratijs perfrui poſsint, quibus feliciſsimi Catholici Regis Ferdinandi aui ac domini mei (cuius anima in gloria requieſcat) perfruebantur.

Inſuper ſummę vobis ſolicitudini eſſe mandamus, vt Inquiſitores, officiales, atq; miniſtri S. Officij liberè, ac ſine alicuius cõtradictione ſua valeãt munera exercere, quemadmodũ vobis confidimus, facietiſq; decretum ſecuritatis, ac regalis protectionis, quod in fauorem S. Officij, ac eius officialium conceſsimus in omnibus & per omnia, ſub pœnis in eo contentis cuſtodiri, omni tergiuerſationibus aditu præcluſo, ſic enim Dei cultui, noſtroq; ſeruitio, ac bonæ Iuſtitiæ adminiſtrationi cõducere exiſtimamus; contrariumq; nobis (quod non credimus) vos facturos accederet permoleſtum. Dat. Toleti vigeſimoſecundo menſis Octobris, ann. 1525.

EGO REX.

13 IDem † Carolus Imperator deinde anno 1534. Inquiſitorum priuilegium confirmauit, ſpecialiterque Inquiſitoribus indulſit, vt Inquiſitores, vt primùm in Inſulam appellunt, non teneantur literas ſuæ poteſtatis in ordinarijs regiſtris inſerere facere: imò ſtatim poſsint ſuam iuriſdictionem exercere. Inquiſitores namque qui de nouo accedunt, conſueuerunt ſemper ſecum ducere regias literas executoriales commiſsionis, & poteſtatis Apoſtolicę ſibi attributę. Exſtat quoque alia eiuſdem Cæſaris prouiſio executoriata in prædicto Siciliæ regno de an. 1534. & 1562. cuius hic eſt tenor. Quod officiales, & familiares S. Officij gaudeant omnibus & quibuſcumq; immunitatibus, quibus clerici gaudent, & eodem modo à iudicibus ordinarijs ſint exempti; quod etiam de iure comprobatur in c. ſignificaſti. & c. ſi diligenti. de foro competent. & latè tradit And. Gail. in practica obſeruatio. 37. & Ferdinandus Bõioruns conſ. 92. libr. 4. Quod etiam ab eodem Carolo confirmatum eſt in capitulo quodam iſtius Regni, quod eſt in ordine 131. Idem etiam inuictiſsimus Imperator Carolus V. anno Domini 1535. dum eſſet Panormi, ſpeciatim plura S. Officij priuilegia corroborauit, nempe armorum prærogatiuam, vt officiales S. Officij quacunque cauſa incarcerati ſint; ad ſanctum Inquiſitionis tribunal remittãtur, vt etiam commenſales officialium

lium ſalariatorum, quacunque cauſa à ſæcularibus iudicibus capiantur, ad ſanctum tribunal remitti debeant, vt ex authentico exẽplari executoriato à Duce Mõteleonis, Siciliæ Prorege, anno 1535. decimo octauo Ianuarij, quod hic tranſcripſimus, apparebit.

Carolus & Ioanna.

14 MAgnifice † vir, Regie dilecte, fidelis. Prouidimus vt in omni ciuitate & terra Regni Siciliæ officiales omnes Regij exequi teneantur id omne, quod in ſequentibus capitulis continetur.

Imprimis, vt officiales omnes atq; Familiares ſancti Officij Inquiſitionis ſint ab omni alia iuriſdictione exẽpti, & poſſint omnes eius perſonæ arma portare, non obſtantibus quibuſlibet bannis de armorũ prohibitione promulgatis, vel quæ anno quolibet promulgantur.

Item, ſi contingeret aliquẽ ex iſtis officialibus & familiaribus delictum perpetraſſe, quod pro bono iuſtitiæ talis S. Officij miniſter ſeu officialis debeat incarcerari, incarceretur, & tradatur cuſtodiæ Caſtellani, ſeu carceris cuſtodi, ſpecialiter iniungendo, vt ad inſtantiam reuerendi Inquiſitoris incarceratum cuſtodiat, ac omne quod ei Inquiſitor ordinauerit exequatur, ac arma quæ delinquenti ablata fuerint, illi debeant conſeruari, ac reſtitui ad inſtantiam dicti reuerendi Inquiſitoris, vt ſupplicatur.

Item, vt informatio quæ de dicto delicto à ſeculari iudice recipietur, cum omni elogio, ſeu eius copia dicto Inquiſitori mitti debeat: quod ſi prædicti officiales & Familiares vltra caſum prędictũ ciuiliter vel criminaliter corã ſæcularibus Iudicibus conueniãtur, nullatenus cognoſcere pręſumant, ſed prędicta ad reuerendum Inquiſitorem remittere debeant.

Item, quod omnes officiales ac Familiares ſancti Officij debeant in catalogo quodam à reuerendo Inquiſitore ſcribi facere, ac propria manu ſubſignatus dictus catalogus officialibus Regijs tradatur, ne poſſint ignorantiam allegare, quod prædictos Familiares aut officiales nõ cognoſcũt. Quod ſi de nocte Capitanei, vel alij Regij officiales eos cum armis poſt ſecundam noctis horam inuenerint, eis arma auferre non poſſint, attento quòd ea nõ geſtant delinquendi, ſed defendendi cauſa; ſed ſi frequenter aliquis portans arma inueniatur, debeant prædicti officiales Regij prædicto reuerẽdo Inquiſitori denũciare, qui eis arma prohibeat; ſi autem aliqua eſſet ſcandaloſa ſuſpicio, vel prædicti Familiares ſeu Officiales cum perſonis ſcandaloſis graderentur, poſſint tali caſu Regij officiales ad inſtantiam reuerendi Inquiſitoris eos in cuſtodiam tradere, dum tamen nec arma, nec quidpiam pro captura ab illis exigant.

Item Commenſales ac ſalariati officialium S. Inquiſitionis ſint ſimiliter remiſſi ac tractati, vt ſuprà.

Item Familiares dicti ſancti Officij ſoli ipſi gaudeant immunitatibus ſupradictis, non verò eorum ſalariati, vel commenſales.

Quare vobis dicimus, & commendamus, vt ſuprà ſcripta capitula, & omnia in ipſis contenta exequamini, & obſeruetis, & per quos decet, exequi, & obſeruari faciatis iuxta eorum ſeriem & tenorem, & à contrario caueatis ſub pœna florenorum mille fiſco Regio applicandroum. Officialium ac Familiarium dicti anct Officij, qui ad præſens ſunt in iſta ciuitate, & aliarum perſonarũ memoriale, & catalogus vobis mittitur præſentibus incluſus. Datũ Panormi die

18. Ianuarij 8. indiction. 1535. Et co-
piā huius authenticā retineat magni-
ficus Capitaneus. Nomina officialiū
ſunt ſequentia, videlicet, magnificus
Alteri de Leofante officialis egregius
notarius Antonin⁹ Recagna notarius
S. Officij. Familiares verò ſunt, ma-
gnificus Leonardus Lumedicus & ma
gnificus Cęſar Licamari. Datum vt ſu-
prà. Prædictus Reuerendus Inquiſi-
tor prouidebit de perſona iuſtitiam
in cauſis ciuilibus adminiſtratura con
tra magnificū de Leofante, ſi quis eū
in ciuilibus conuenire vellet, vt ſupr.
Et ſi de Racagna, vel alij familiares
cōueniantur, prædictus Leofante of-
ficialis partibus iuſtitiā adminiſtret.
Datum vt ſuprà. *Dux de Monteleone.*

Dirigitur magnifico Capitaneo Ci
uitatis Saccæ, & conſimiles fiant pro
officialibus regni.

Prouiſio Proregis Siciliæ Ioannis à Vega Straticoti Meſſanæ, in fauorem S. Officij expedita circa cognitionem ac remiſsionem officialium, & familiarium eiuſdem.

Carolus & Ioanna.

ILluſtres & magnifici viri, conſilia-
rij & fideles Regij dilecti. Quoniam
prouidimus, vt in omni ciuitate ac
terra pręſentis regni, à Regijs officia-
libus exequi debeat quod in ſequen-
tibus capitulis continetur.

In primis, vt officiales, &c. de quibus
vide ſuprà ſub nu. 14. verſ. in primis,
quos breuitatis cauſa non repetimus.

Quare vobis dicimus & commen-
damus, vt ſuprà dicta capitula, & om-
nia in ipſis cōtenta exequamini, & ob
ſeruetis, & per quos decet exequi &
obſeruari faciatis, iuxta eorū ſeriem,
continentiam, & tenorem & à con-
trario caueatis, ſi Cæſareæ Maieſtatis
gratia vobis chara eſt. Catalogus of-
ficialium & familiarium, qui in iſta
ciuitate ſunt, vobis pręſenti incluſus
mittitur manu prædicti reuerendiſsi-
mi Inquiſitoris Patēſis Epiſcopi ſub-
ſignatus; & quando continget ab ipſo
Inquiſitore vel dictos familiares & of
ficiales mutari, vel eorū numerū au-
geri, catalogus etiam manu dicti Re-
uerēdiſsimi Epiſcopi Inquiſitoris ſub-
ſcriptus vobis mittetur, cuius Cata-
logi ſeriem obſeruabitis. Dictus etiā
Reuerendus Epiſcopus Inquiſitor
prouidebit, in ipſa nobili ciuitate ſit,
qui in ciuilibus contra magnificum
Marcum de Spuches iuris vtriuſquē
doctorem ſi ab aliquo conueniatur,
iuſtitiam adminiſtret, in alijs verò ci
uilibus aliorum officialium vel fami-
liarium cauſis dictus de Spuches, qui
iudex ciuilium eſt, iuſtitiam admini-
ſtrabit. Dat. Panormi die 24. Aprilis
7. Ind. 1549. *Ioannes de Vega &c.*

IStis prærogatiuis, ac etiam exem-
ptionibus ſanctæ Inquiſitionis Tri-
bunal in Regno Siciliæ ſuffultum fe-
lici ſucceſſu vſque ad annum 1535.
16 floruit: quo† tempore Imperator fal-
ſis atq; ſiniſtris informationibus du-
ctus, ea priuilegia ad quinquennium
ſuſpendit, quibus finitis dum in ciui-
tate Gandauenſi eſſet, in aliud quin-
quēnium ſuſpenſionem prorogauit.
17 Quamobrem† ſanctę Inquiſitionis of-
ficium, cuius antea ampliſsima erat
in eo regno autoritas demptis eius
prærogatiuis, ita debilitata, eneruata-
que eſt, vt valida hęreſis contagio-
ne quamplurimis & nobilioribus il-
lius Regni viris coninquinatis, Inqui-
ſitores nihil ad eam comprimendam
valerent, eius decreta impudenter
aſpernarentur. Nam cum Inquiſitor
Bartolomęus, Sebaſtianus qui Epiſco
pus Patenſis demortuus eſt, viſitan-
di ac cenſendi regni cauſa Panormo
egreſſus eſſet: ac in ciuitate Xaccæ
fidei edictum promulgare feciſſet,
impudētiſsima hominū colluuies do-
mum, in qua ipſe Inquiſitor ac eius fa
milia recepti erant, obſederunt, &
aduoluto igne iā iam illā erant incē-
ſuri,

ſuri, niſi Baroniſſæ de Florita, ex gẽte Leofante, diligentia multis ex eius familiaribus ac neceſſarijs opem ferentibus, Inquiſitor vrbe feſtinanter exceſsiſſet. Propter quod pietatis ac religionis inſigne factũ prædictæ Baroniſſæ, ac omnibus eius illuſtris familiæ fœminis ſingulariſsima prærogatiua conceſſa eſt, vt omnes foro ſancti Officij gaudeant in perpetuum.

Eodẽ etiam anno Ceruera Inquiſitore exiſtẽte, Panormitani ciues cõtra S. Officiũ Inquiſitionis ita tumultuati ſunt, vt etiã autorante F. Hieronymo Veronenſi ſaccos omnes benedictos, qui in Eccleſia S. Dominici ad perpetuã memoriam in hęreticorum ignominiã appendebant, magno Inquiſitionis dedecore, nemine reſiſtere valente amouerint, nec poſtea vnquam permiſerint illos in prædicta vel alia Eccleſia illius regni inſtaurari.

Non multò pòſt illud etiam accidit, quod miſſum ab Inquiſitoribus Alguaziriũ ad oppidum ſancti Marci, vt quoſdam caperet hæreticos, impijſsimus quidam Matthæus Garruba cum alijs eiuſdem farinæ hominibus eum ita aggreſſus eſt, vt plures ex Alguazirij familia occiderit, ipſum verò Alguazirium humi procumbentem ſemimortuum, multiſq; vulneribus confoſſum pro mortuo reliquerit. Tum mala malis continuando nobiles Panormitani, alijq; Regnicolæ Inquiſitorem Ceruera in fugam minis coniecerunt, ac in nauim, quæ è portu ſoluta erat, conſcendere compulerũt, chartophylacium ſiue archiuum S. Inquiſitionis cum omnibus ſcripturis incenderunt, pluraq; ſimilia petulanter in ſancti Officij dedecus, ac ignominiam ſtudio liberæ vitæ perpetrarunt. Propter quæ ſanè damna, quæ ex huiuſmodi iuriſdictionis ſuſpenſione ſecuta ſunt, ab eius temporis Inquiſitoribus in ſancti Officij monumentis proditum eſt hoc elogium. Notãdum eſt, quòd quando in anno 1535. fuit limitata ſeu ſuſpenſa iuriſdictio temporalis huius ſancti Officij in aliquibus caſibus per inuictiſſimum Imperatorem Carolum V. felicis memoriæ, iuriſdictio ſpiritualis cauſarum fidei fuit in ſuſpenſo, & quaſi mortua. Et ſic anno 1543. ipſe Imperator per ſuam prouiſionem reſtituit Inquiſitioni omnẽ iuriſdictionem, quam antea habebat, & idem decreuit inuictiſsimus Rex noſter Philippus, cùm eſſet Princeps, vt apparet per ſuam prouiſionem factam Matriti die 16. Iunij 1546. in qua aliæ ſunt incluſæ; & per alias literas dat. Bruxellis 23. Maij 1558. prouidet quod obſeruetur dicta prouiſio, anni 1543. non obſtante capitulo inſtructionis quod Proregibus datur, quando veniunt ad regnum.

Attendens itaque ad grauiſsima damna, quæ tum ſancto Inquiſitionis Officio, tum vniuerſis fidei cauſis, ea iuriſdictionis ſuſpenſio importauerat, eaque eſſe (quamuis ab initio leuia viderentur) ita corroborata, vt promptum ac efficax remedium poſtularent, Carolus † Cæſar cum ſui Conſilij decreto, anno 1543. edicto conſtituit, vt decennio ſuſpenſionis, ac prorogationis finito, Inquiſitores liberè de omnibus cauſis, quæ ſuorum officiorum cauſa ab eis ſint determinandæ, decernant, omnibuſque priuilegijs, quibus antea vtebantur, perfruantur; quæ etiam maiora ac locupletiora effecit Princeps Philippus II. Regnorum Aragoniæ Gubernator mandans, vt eo decennio lapſo, Prouiſio ab Imperatore 1543. ſuper priuilegijs Inquiſitionis facta ſeruaretur, quæ priuilegia confirmauit anno 1546. vt ex ſubiecto dicti priuilegij documento conſtabit, cuius tenor talis eſt.

Confir-

Confirmatio priuilegiorum S. Officij Inquiſitionis regni Siciliæ, facta a Carolo V. Imperatore.

Carolus & Ioanna, &c.

19 PRæſidens † in Regno Siciliæ Illuſtri, ſpectabilibus, magnificis & nobilibus Regni eiuſdem, magiſtro Iuſtitiario, eiuſq; in officio locumteneti, Iudicibus magnæ Regiæ curiæ, Magiſtris, Rationalibus, Theſaurario, & conſeruatori Regij Patrimonij, Aduocato quoque & Procuratoribus fiſcalibus, cæteris demum & ſingulis Regni prædicti officialibus, & perſonis, quocumq; officio, autoritate & dignitate fungentibus, maioribus & minoribus, præſentibus & futuris, cui vel quibus præſentes præſentatę fuerint, ſpectabunt, aut quomodolibet peruenerint, conſiliarijs & fidelibus Regijs dilectis Salutem. Fuit nobis pro parte ſancti Officij Inquiſitionis huius Siciliæ Regni, exhibita, & reuerenter præſentata quædā prouiſio ſereniſsimi Domini Principis Hiſpaniarum, & Generalis Gubernatoris regnorum Coronæ Aragonum, omni, qua decet, ſolennitate expedita, ſigilloque regio ſecreto, & ſanctæ Inquiſitionis à tergo munita, tenoris ſequentis.

Nos Philippus Dei gratia Princeps Aſturiarum, atque Gerundæ, primogenitus Regnorum Caſtellæ Aragonum, Legionis, vtriuſque Siciliæ, Hieruſalem &c. Gubernator Generalis Regnorum Coronæ Aragonum. Dux mōtis Albi, ac Dominus Ciuitatis Balaguerij, Intimamus vobis illuſtri Proregi ac capitaneo Generali in Siciliȩ regno, ac ſpectabilibus magnificis ac dilectis cōſiliarijs Cęſareę maieſtatis, ac magiſtro Iuſtitiario noſtro, ac locum tenentibus. Iudicibus magnę curiæ rationalibus iudicibus Cōſilij patrimonij Regij, Theſaurario, & conſeruatori, Aduocato, ac Procuratoribus, Fiſcalibus, ac omnibus quibuſcumq; alijs Regijs officialib. cuiuſcunq; conditionis, cuilibet veſtrūm, qui cū pręſentibus fueritis requiſiti: noueritis mihi factā fuiſſe relationē, quod præterito proximo an. 1543. Imperator Rex ac Dominus meus dedit prouiſionē quandā ſequentis tenoris.

NOs Carolus diuina clemētia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Rex Alemanię, Ioāna eius mater, ac ipſe Carolus Reges Caſtellæ, Aragonię, Legionis, duarum Siciliarū, Hieruſalem, Granatæ, Toleti, Valentię, Galitię, Maioricę, & Minoricę, Hiſpalis, Sardiniæ, Cordubæ, Corcegę, Murcię, Iaenij, Algarbium, Algezirę, Gibraltaris, Inſularum Canarię, Indiarum Inſularum ac Terræfirmę maris Oceani, Archiduces Auſtrię, Duces Burgundię, ac Brabantię, &c. Comites Barcinonę, Flandrię, Tiroli, &c. Domini Cantabrię, Molinæ, &c. Duces Athenarū ac Neopatriæ, Comites Roſsilionis ac Leritanię, Marchiones Oriſtanni, ac Goziani, &c. Quoniā diebus elapſis, cùm in regno Sicilię eſſemus, ad ſupplicationem trium brachiorū aut ſtammentorum dicti regni, qui nobis humiliter ſupplicarunt, mandauimus ac prouidimus, ne Inquiſitores dicti regni intra quinq; annorum curriculum de aliquibus cauſis, in quibus pœna mortis infligenda eſſet, contra regnicolam dictæ Inſulæ cognoſcere poſſent, atq; deinde cum eſſemus in ciuitate Gandauenſi, alia noſtra Prouiſione decreuimus dictā gratiā ad aliud quinquēniū prorogare ad prædicti regni petitionē, vt latiùs in dictis Prouiſionibus cōtinetur, ad quas habeatur relatio. Et quoniā exercitium S. Officij in dicto regno ita impeditū eſt, vt propter hanc cauſam delinquentes remaneant impuniti, & noſtrę volūtatis eſt, vt Inquiſitores qui ſunt, vel deinde fuerint in dicto regno de cauſis omnibus cognoſcant, quę familia-

res,officiales atque miniſtri dicti ſancti Officij pertingunt,iuxta inſtructiones, quæ ſuper hoc Inquiſitoribus datæ ſunt,ita vt liberè ac ſine alicuius contradictione iuſtitiã adminiſtrare, & ſua valeant vti iuriſdictione,in quo officiales noſtri Regij huius regni aliquatenus nõ ſe intromittant. Idcircò cum decreto & deliberatione noſtri Regij Conſilij,tenore præſentium ex noſtra certa ſciẽtia,ac autoritate Regia mandamus illuſtri Ferdinando à Gonzaga Principi Malfettæ, cognato noſtro,Proregi ac capitaneo generali in prædicto regno, ſpectabilibuſq; & magnificis conſiliarijs noſtris Regijs, magiſtro Iuſtitiario,ac eius locumtenenti,iudicibus noſtræ magnæ curiæ, magiſtris, rationalibus, Theſaurario, ac cõſeruatori noſtri Patrimonij, Aduocato & procuratoribus fiſcalibus, ac omnibus,& quibuſcunque Regijs officialibus noſtris, cuiuſcunque ſint conditionis, ſub iræ ac indignationis noſtræ incurſu, ac pœna duodecim millium vnciarum exigendarum, ac noſtris Regijs ærarijs inferendarum,à quocunq;,qui contrarũ facere attentauerit, vt tranſacto termino in dicta noſtra prorogatione contento permittatis,ac conſentiatis liberè Inquiſitores prædictos cognoſcere, ac determinare ſupradictas cauſas, ac quaslibet alias,quarũ cognitio ad eos ratione ſuorũ officiorum ſpectat, cõtra omnes & quaſcunq; perſonas dicti regni iuxta inſtructiones quas ſuper his habent,nec ſuper eis ſe intromittant,nec intromittere valeãt noſtri Regij officiales,ita vt poſsint dicti Inquiſitores iuſtitiam adminiſtrare, ſic & quemadmodum ante dictas noſtras prouiſiones fecerunt. In hoc nãque Dominus noſter coletur, ac ſanctum Officium conſeruabitur, cauendo attentè,ne faciatis aut permittatis contrarium aliquatenus fieri,nec vos intromittatis in aliquo,quod huic nõſtræ prouiſioni contrarietur, ſi gratiam noſtram charam habetis, ac cupitis ſupradictam pœnam euitare: in quorum omnium fidem ac etiam teſtimonium præſentes fieri mandauimus noſtro ſigillo ſecreto, ac ſanctæ Inquiſitionis in earum dorſo ſignatas. Dat. Matriti 27. Februarij 1543. [Ego Rex] Ac attentè penſantes, quantum diuino ſeruitio ac ſanctæ Catholicæ fidei augmento,ac propagationi conueniat S. Inquiſitionis Officium,eiuſq; officiales miniſtros ac familiares, fauoribus proſequi atque ornari, Regiamquè voluntatem id ita fieri poſtulare,cum ex eius exercitio ac executione tanta in religionem noſtram Chriſtianam vtilitas emanet, ac ideo expediat dicti S. Officij priuilegia abſque aliquo impedimẽto obſeruari, & ad euitãda incõuenientia quæ ſequi poſſent, ac fortaſsis ſequerẽtur, ſi cõtrarium fieret. Meaq; voluntas eſt,vt id obſeruetur, ac opere impleatur, proinde pręſentiũ tenore ex mea certa ſcientia,Regia autoritate ac pleniſſima poteſtate,qua fungor,vobis dico ac mãdo,vt dictam Cæſareæ Maieſtatis prouiſionẽ ſuprà inſertã videatis, obſeruetis,ac cuſtodiatis in omnibus, & per omnia,quemadmodũ in illa cõtinetur,& poſthac non vos intromittatis in caſibus atq; negotijs officialiũ, miniſtrorũ,ac familiariũ S. Officij,quorũ cognitio ad venerabiles iſtius regni Siciliæ Inquiſitores pertinere dignoſcitur,iuxta inſtructiones quas ſuper his habẽt,ac iuxta ſeriem & tenorẽ dictę prouiſionis,eaq; liberè remittatis, vt in illis procedãt, ac iuſtitiam adminiſtrẽt iuxta iurium S. Officij,ac inſtructionũ diſpoſitionẽ, quoniã ita ſeruitio ſuę Cęſareę Maieſt. & noſtro ac optimo, & libero exercitio S. Officij congruit. In quorũ omnium teſtimoniũ pręſentes ſigillo Regio ſecreto, & in

& in dorſo ſigillo ſanctæ Inquiſitionis munitas expediri iuſsimus. Dat. Matriti 16. Iunij, anni à Natiuitate Domini 1546. *Ego Princeps.*

Sereniſsimus Princeps mãdauit mihi Gonçalo Perezio.

ET ſupplicat nobis, pro parte dicti S. Officij Inquiſitionis, vt præinſertã prouiſionẽ eiuſdem dñi noſtri Principis Hiſpaniarũ noſtris executorialibus literis ſibi exequi, & obſeruare mãdare dignaremur; cõmiſimus, vt infrà. videlicet. Præſentatæ illuſtriſsimo D. Præſidenti Meſſanæ, die 13. Septẽbris, quintæ Indictionis 1546. Et mandat illuſtriſsima dominatio ſua, quod ſacrum Regium conſilium videat & referat. Petrus Carbonus pro officio protonotarij in eadem ciuitate Meſſanæ, die 20. eiuſdem facta relatione per dictum Regium Conſilium ſua illuſtriſsima dominatio prouidet & mãdat, quod expediantur executoriæ: idem Petrus Carbonus. Idcirco volentes nos (vt tenemur) dicti sereniſſimi Principis obedire mandatis, cum voto, & deliberatione eiuſdem ſacri Regij conſilij prouidimus, & ita harũ ſerie vobis, & veſtrũm cuilibet dicimus, & mandamus expreſſẽ, quatenus præinſertam prouiſionem præfati ſereniſsimi Dñi noſtri Principis, & Generalis gubernatoris regnorum Coronæ Aragonum, omniaque & ſingula in ea contenta eidem ſancto Officio Inquiſitionis exequamini, compleatis & ad vnguẽ obſeruetis, ac exequi, compleri, & inuiolabiliter obſeruari, per quos decet faciatis, iuxta eius ſeriem, continentiam, & tenorem pleniorem, & non ſecus agatis, agiue permittatis ratione aliqua, ſiue cauſa, pro quanto gratiã ſuæ Cæſareæ Maieſtatis charam habetis, & ſi pœnã præcontentam euitare cupitis. Dat. in nobili ciuitate Meſſanæ, die 23. menſis Septembris, quintæ Indictionis 1546.

Ambroſio Santapao.

Vidit Antonius de Anſalone pro Theſaurario.

Dominus Præſidens mandauit mihi Petro Carbono pro officio Protonotarij, & viderunt eum omnes de ſacro regio conſilio præſentes in Curia.

Andreas Arduinus.
Ioannes Sollima.
D. Ioſeph Sanchetta.
Balthaſar Saccanus pro conſ.
Ioannes de Andrea de Saccano iudex.
Paulus de Aulia iudex.
Ioannes Thomas Daynollus iudex.
Fredericus Campixanus iudex.
Saluus Robba pro fiſci patrono.

20 PHilippus † Princeps quantũ Chriſtianæ religionis ſinceritati congrueret, vt S. Officium ampla iuriſdictione, ac etiam prærogatiuis fulciretur, ratus ſuæ in illud munificentiæ limites prædictæ confirmationis non continuit, ſed etiã prælatis iuſtitiæ adminiſtratoribus titulatis, vel magnatibus ac Baronibus eius regni ſigillatim ſcripſit, mandans vt honore, fauore, atq; omnibus modis S. Officij Inquiſitoribus miniſtris, ac rebus auxiliarentur, ad id eos diſtrictiùs vrgens
21 atq; propellens: quo † illud feliciter conſecutus eſt, vt magnates, Barones ac illuſtriores regni, quibus antea S. Officij res omnes, & miniſtri nomen inuiſa erant, odiũ illud in incredibile ſtudium eius, ac obſeruantiam verterent, ac nihil felicius aut grauius ducerent, quàm vt eius Officiales aut Familiares eſſe poſſent, ab eoq; tempore eximia nobiliorum in S. Officiũ munificentia ac liberalitate, carceres accõmodatiſsimi reorũ cuſtodia fuerint cõſtructi, qui alioquin exilibus ac tenuibus

tenuibus vectigalibus & redditibus S.Officij, quales modo ſunt, & ſemper fuerunt, cōſtrui nō potuiſſent, fidem quoque in diebus illis quibus edicta proponuntur, vel fidei acta viſuntur, magna maieſtate illic aſsiſtant, ac Inquiſitores comitētur per inſulam incedentes, ſuis domibus hoſpitaliter ac peramanter recipiant, ac graſſatorum ac aliorum ſancti Officij nominis parum deuotorum periculis libe-
22 rent, atque tueātur. Planè ex eo † ſanctum Officium in Sicilię Regnum feliciter conſeruatur, iuſtamq; & neceſſariam retinet dignitatem, quod Regni magnates atque Barones eius ſint, familiares, atque ædituí. Namque cum ann. 1562. Inquiſitor Horoſcus fidei edictum Panormi eſſet publicaturus, populi obſtrepitu atq; tumultu impediebatur, accedentibus tamē familiaribus titulatis, ac Baronibus ea ſeditio tā facilè pacata eſt, vt inſequenti die magno omnium applauſu ac populari aura edictum fuerit publicatum; quod ſi nobiliores Regni familiares non fuiſſent, tumultus proculdubio ſedatus non eſſet: nec tamen in rebus fidei ſolummodò Titulatorum ac Baronum familiarium tutela ſancti Officij reſplendet autoritas, ſed in alijs quoque quæ ad Regiæ Coronæ ſeruitium pertinent, quēadmodum eo tempore, quo Illuſtris Hugo à Montecateno illius inſulæ erat Prorex, contigiſſe comperimus, cum propter impoſitam farinę gabellam regnum vniuerſum deſciuiſſet, generali eius ſocietatis duce electo Notario Cataldo Tarſino, Prætor ac Iurati Panormitani cum Titulatis, ac Baronibus familiaribus ex ædibus Inquiſitionis Regnum pacarunt, ac eorum opera ingens pecuniæ vis, libriq; & ſcripturæ publicæ, quæ in ærario illius ciuitatis erant ſeruata ſunt.

23 His † ita conſtitutis, ac priuilegijs ſancti Officij confirmatis, multa de Iuriſdictione diſsidia inter Proregem Iudices ſeculares ac Inquiſitores Regni ſuborta ſunt. Inquiſitoribus priuilegijs ſuis ac fori prærogatiuis ac ſtylo communi, quam cōſuetudine ſancti Officij cognoſcendi de omnibus, & quibuslibet cauſis officiales, miniſtros, & familiares eiuſdē contingentibus nixis; iudicibus verò ſecularibus, atque Prorege in contrarium iuris communis diſpoſitionem allegantibus. Quapropter Philippus II. Rex noſter iuſsit, vt ſua vnuſquiſque mitteret documenta: & allegationes, quibus ex Regali commiſsione diſcuſsis à Licentiato Temino, ac Licenciato Salazar Inquiſitoribus Cōſilij ſupremi Generalis Inquiſitionis, à Doctore Raymundo Ramundetta, ac Doctore Carauajal in conſilio Italiæ regētibus, ac omni re maturè ac diligenter perſpecta, conſultationibuſq; finitis an. 1580. cum Rex in oppido Pacis Auguſtæ eſſet, cōcordiā ac Regiam ſuam Saluam-gardiam conceſſit, qua omnes S. Officij prærogatiuas quemadmodum ad Dei gloriam felicem dicti officij adminiſtrationem, ac eius regni ſalutē pertinere videbatur, liberaliter confirmauit. Cuius Saluæ-gardiæ tenor ſic ſe habet.

Saluagardia, ſiue cōcordia inter Proregem & iudices ſeculares ex vna, & Inquiſitores regni Siciliæ ſuper iuriſdictione, an. 1581.

24 PHilippus Dei gratia † Rex Caſtellę, Leonis, Aragoniæ, vtriuſq; Siciliæ, Hieruſalē, Vngariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Nauarrę, Granatæ, Toleti, Valentiæ, Galiciæ, Balearum, Hiſpalis, Sardiniæ, Cordubæ, Corſicæ, Murciæ, Giennis, Algarbiorum, Algeziræ, Gibraltaris, Inſularū Canariæ Indiarū, Inſularū, & continentis maris Oceani, Archidux Auſtriæ, Dux Burgūdiæ, Brabantiæ,

Brabantiæ, & Mediolani, Comes Barcinonis, Flandriæ, & Tirolis, Dominus Biſcaiæ & Molinæ, Dux Athenarum, & Neopatriæ, Comes Roſsilionis, & Caritaniæ, Marchio Oriſtanni, & Gotiani, &c. Illuſtri Marco Antonio Colonna conſobrino noſtro, Proregi, locumtenenti, & Capitaneo Generali in noſtro Siciliæ Regno vltra Pharũ, & cuicumque alteri Proregi noſtro aut Præſidi, qui ad tempus in Regno Siciliæ fuerit, ſalutem & dilectionem. Notæ tibi ſunt diſcordiæ, & contentiones quę inter te, & venerabiles Inquiſitores Apoſtolicos iſtius Regni excitatę ſunt, de diuerſis articulis ad iuriſdictionem ſpectantibus; præcipuè autem diſsidium eſt de executioni mandandis ſchedulis, & prouiſionibus ad officia exercenda Inquiſitoribus conceſsis, nec non de ſedibus, quibus conſidẽt tempore quo in æde ſacra fidei edictum promulgatur, tum quos caſus & cauſas, tã ciuiles, quàm criminales poſsint Inquiſitores cognoſcere, vel magiſtratus noſtri contra officiales, & illorum locumtenentes atque familias, familiares, & reliquos ſancti Officij miniſtros. Deinde controuerſia eſt, vtrùm in eiſdem caſibus & cauſis poſsint Inquiſitores per cenſuras procedere contra iudices noſtros, qui ſe in illorum iuriſdictionem intrudunt, illoſq; perturbãt; ſi autem per cenſuras proceſſerint, ſitne locus appellationi, aut aditus pateat ad iudicem Monarchiæ in eodem Regno reſidentem, qui eos de cenſuris abſoluat. Has ergo, & alias id genus cupiens diſcordias componere, iuſsi Licentiatum Temino, & Licentiatum Salazar ex noſtro ſanctę Inquiſitionis Senatu, tum Regentem Ramondeta, & Regentem Carauajal ex Italiæ cõſilio de hoc inter ſe conferre; qui poſtquàm diu de his diſſenſionibus conſultarunt, ad me plures ſententias retulerunt. Quibus etiam atque etiam conſideratis, & diligenti animaduerſione perpenſis, cum ſemper in optatis habuerim ſanctæ Inquiſitionis Officium honore afficere, ac ornamentis augere, propter vtilitates & commoda, quæ ex eo in Dei Seruatoris noſtri honorẽ & gloriam, in obſequium meum, in communem vtilitatem, in ſanctæ fidei Catholicæ & Chriſtianæ religionis augmẽtum, & conſeruationẽ deriuãtur, & vt diſſenſiones, quę ad hanc diem excitatę ſunt, & deinceps poſſent emergere, funditus dirimantur; vt iuſtitiæ in Regni adminiſtratione abſque impedimento exerceatur, denique vt tu, & iudices ſæculares cum Apoſtolicis Inquiſitoribus ſumma ſitis (vt decet) animorum conſenſione; placuit prouidere, præcipere, & ſtatuere quæ ſequuntur.

Primùm Prorex, locumtenens, & Capitaneus Generalis Regni, cum primùm ad exercendum officium acceſſerit, teneatur vt minimum ſemel in Eccleſia, vel in actus fidei publica celebratione præſtare iuramentum ſacris Canonibus ſtatutũ, de auxilio S. Officio, & eius miniſtris ferendo in rebus ad fidem Catholicam, & Romanam Eccleſiam ſpectantibus in hæreticis inſectandis, puniendiſque: illis etiam ex certa ſcientia officia publica non committendo, adminiſtrationem officij publici, ſi quam habeant, cum iuribus ſit prohibita, interdicendo domi non retinendo, iuxta rationem, & modum ab ipſis Inquiſitoribus præſcriptum.

Item, quando Inquiſitores edictum fidei voluerint publicare, Prorex dummodo legitimo impedimento non ſit occupatus, intereſſe curet in Eccleſia Metropolitana, honorem ſancto Officio deferat permittens Inquiſitores in Sacello maiori collocare ſedes

re ſedes

re ſedes à latere Epiſtolæ, è regione ſuæ ſedis in ſtrato à terra eminenti: humiliore tamen eo, quod tibi Proregi à latere Euangelij erigitur; erit etiam ſtratum (ſi Inquiſitoribus placuerit) te præſente vel abſente tapetibus,puluinis,& ſedibus ea autoritate & apparatu, qui ad populi exemplum in ſimili actu requiritur, & deſideratur.

Item in executoriandis titulis, ſcedulis, & prouiſionibus,teneantur Inquiſitores,antequàm ſua officia exercere aggrediantur, dare aut mittere Proregi ſcedulam & literas meas, quæ ſolùm & nullæ aliæ prouiſiones vel tituli, executorientur. Ipſe autem Prorex gratis abſque vllo emolumento earum excutionem expedire debet (ſi commoretur in oppido & portu,vbi Inquiſitor è naue deſcenderit) intra quatuor & viginti horarum ſpatium. Si verò abſit, inter proximos octo dies ſequentes,ex quo literæ ei datæ fuerint. Quod ſi Prorex intra terminum præſcriptum executioni literas mandari non iuſſerit elapſo termino aſsignato; Inquiſitor aut Inquiſitores ſtatim officio ſuo fungantur. Et quia accidere poteſt Proregem velle à nobis conſilium de aliqua re & ſententiam exquirere, & ob lõgam dilationem, negotijs periculum immineret, Prorex quacumq; dilatione poſtpoſita executionem expediat, & liberum Officij vſum Inquiſitori concedat; nos verò poſtea conſulat.

Item, nullus caſus in cauſis criminalibus officialium, familiarium & miniſtrorum ſancti Officij ab eius foro,& priuilegio ſit exemptus,ſed generatim, & abſq; diſtinctione Inquiſitores cognoſcant vniuerſas cauſas, & caſus quãtumuis graues,& atroces ſint, tam officialium, qui ſtipendium merentur, & perpetuorum(id eſt) à ſecretis, qui ſunt aut erunt ab Inquiſitore Generali titulo decorati, & omnium ſuorum miniſtrorum & familiarium; nec non locumtenẽtium, & reliquorum S. Officij familiarium. In his tamen quæ ad familias tenentium locum officialium ſpectant, vxores,patres, filij & fratres dũtaxat, dummodo ſint verè domeſtici, & cõtinui commenſales,nullique alij foro & priuilegio gaudeant.

Item ſi cæteris omnibus caſibus & cauſis ciuilibus & mixtis, generatim etiam & abſque diſtinctione, foro, & priuilegio ſancti Officij Inquiſitorumque iuriſdictione gaudeant; omnes relati officiales cum ſuis familijs, eorumq; locumtenentes & familiares,denique familiæ locatenentium,ſeruata tamen forma ſuperiùs dicta; excepta exactione quorumcumq; reddituum & vectigalium, quæ officiales aut familiares cõmemorati mihi aut regio patrimonio debeant, tam de gabellis & alijs vectigalibus, quæ vulgò [taxas] & [talliones] vocantur, quàm de quacunque pecuniæ contributione,quæ ad me pertineat, & in meum ſeruitium conferatur.

Item in omnibus cauſis feudalibus tam de proprietate quàm poſſeſsione,aut interim feudorum.

Item in cauſis ad bellum ſpectantibus,tam quoad excuſationem, ſi ea contendunt, ne nomina militiæ dare cogantur,quàm in quibuſcumq; caſibus,& delictis, quæ, dum in expeditione bellica ſunt, in rebus ad expeditionem pertinentibus admiſerint.

Item in caſibus peſtis, ſi deliquerint contra præconia & ordinationes ad peſtẽ repellendam promulgatas.

Item in caſibus & delictis commiſſis inquibuſcũq; officijs & muneribus publicis gerendis, in his quæ ad illa & illorum executionem pertinent,

in quos caſus, & cauſas Inquiſitores ne ſe vllo modo inferant, & intromittant; ſed ſi officiales, & familiares deliquerint, à Prorege iudicibuſque ſæcularibus mulctentur & puniantur.

Item in iis quæ ad idoneam & commodam regni adminiſtrationem attinent, omnes officiales & familiares quæ legibus pragmaticis, Sanctionibus, prouiſionibus, ſtatutis, aut quomodolibet prouiſa, & ſtatuta fuerint, obſeruent, & faciant ſimiliter cæteri regni incolæ, pœniſq; iuxta pragmaticas, Sanctiones, conſtitutiones, & ſtatuta puniantur. Cognitio verò & executio tantùm & in ſolidum ad Inquiſitores pertineat aduerſus officiales, & eorum familias atque familiares & familias Locatenentium iuxta formam explicatam, qui ſummo iure & ſeueritate pœnas per leges & conſtitutiones aduerſus illos, & eorum bona impoſitas executioni mandent iuxta formam legibus præſcriptam. Hæc autem vt commodiùs præſtentur, iudicibus, gubernatoribus, aut Iuratis populorum liberum ſit creare ſyndicum monitorem, aut Fiſcalem, quibus & illorum ſingulis, Inquiſitores aures præbeant, ſyndicationes, informationes, probationes, actus, & teſtes admittant, donec iudiciali proceſſu confecto, ſententia diffinitiua proferatur, & executioni mandetur.

Item in commemoratis caſibus, & cauſis ciuilibus criminalibus, & mixtis ſpectantibus ad iuriſdictionem officialium & locū-tenentium atque familiarium (vti declaratum eſt) & familiarium ſancti Officij, poſsint Inquiſitores per cenſuras procedere aduerſus quaſcumque perſonas, iudices, & magiſtratus, qui contraierint ac perturbauerint illorum iuriſdictionem, & in illius cognitionem ſe introduxerint, tumque iudex Monarchiæ ad illarum cauſarum cognitionem nec accedat, nec à cenſuris abſoluat ex officio vel ad partis inſtantiam, nec appellationis cauſa recurſus aut nullitatis, iniuriæ, vel iniuſtitiæ prætextu, nec quouis alio quæſito colore. Quod ſi iuſſu tuo aliquæ informationes, aut proceſſus ante te, aut alterum iudicem ſæcularem pendeant, de aliquo ex caſibus, & cauſis prædictis (exceptis quæ ſuprà reſeruata ſunt) aduerſus officialem aut officiales, vel eorum familias, aut aduerſus Loca-tenentes vel familias ſuas (vti declaratum eſt) aut contra alios ſancti Officij miniſtros, & familiares, ſtatim Inquiſitoribus remittas, vlteriùs nullomodo in eis procedendo. Si verò aliquis ex iudicibus ſæcularibus aut aliis quibuſcumque perſonis excommunicatus ab Inquiſitoribus, & publicè denunciatus fuerit, ſe ad Inquiſitores ſiſtat, ad debitam (vti decet) obedientiam, & petendam abſolutionem, non obſtante, quod à iudice Monarchiæ fuerit illi abſolutio impenſa. Verùm enim verò interdum dubitari poteſt, numerenturne caſus qui ſe offerunt in caſibus ciuilibus ſuprà in hac prouiſione expreſsis & declaratis illoſque iuxta illam poſsint, & debeant iudices ſæculares cognoſcere, necne, aut ſi illorum cognitio ad Inquiſitores pertinet, aut ad quem generatim ſpectet cognoſcere prædictas cauſas ciuiles criminales, & mixtas aduerſus officiales & familiares, & officialium familias, vt explicatum eſt. Ad viam igitur controuerſiarum & diſſenſionum penitus intercludendam, & diſcordiarum

rum occaſiones præſcindendas, decernimus & mandamus, vt ſi inter iudicem ſæcularem, qui cauſam cognoſcere contendit, & Inquiſitores non conuenerit, iudex ſæcularis remittat informationes & proceſſum Proregi & iudicibus magnæ curiæ. Ex quibus duo à Prorege electi, cum duobus Inquiſitoribus in aulam ſancti Officij conueniant, qui ſummàriè negotium cognoſcant, omni ſtrepitu iudiciali remoto, illudque decernant, quod in cauſa iuſtitiæ conſentaneum iudicauerint, & quod omnibus aut eorum pluribus viſum fuerit, illud fiat & executioni mandetur. Quòd ſi conſenſio inter eos nulla fuerit, huic curiæ remittatur cauſa, vt duo ex Inquiſitionis ſenatu, aut duo alij ex Italiæ conſiliarijs habita conſultatione decidant. Si verò hi etiam diſcordes ita diſceſſerint, vt nec plures eorum eandem ſententiam amplexi fuerint, mecum, de me conſultetur; vt quid agendum ſit, decernam, & mandem, ſimiliter atque in Caſtella fit. Interim autem dum caſus deciditur, nihil innouetur, nec vlteriùs in eam procedatur. Quæ omnia ſic declarata, firma & ſtabilia ſint pro tempore quo, & nobis, & Regibus ſucceſſoribus noſtris viſum fuerit. Volumus igitur, & mandamus hæc omnia iuxta modificationes & declarationes appoſitas integrè, & inuiolatè ſeruari à te, & à quocũq; Prorege aut Præſidente, qui ad tẽpus regni adminiſtrationem ſuſceperit; ſimiliterque ea obſeruari, & opere compleri curent Magiſter iuſtitiarius Præſidens, & iudices magnæ curiæ præſidentes patrimonij, & ſacræ conſcientiæ, iudices præfatorum tribunalium, iudex Monarchiæ, Aduocatus Fiſcalis, Theſaurarius & conſeruator noſtri Regij patrimonij, cæterique demum vniuerſi & ſinguli iudices, officiales, & miniſtri, tam præſentes, quàm futuri, & quicumque alij ſubditi, ad quos executio, & obſeruantia hic contentorum pertinet. Similiter etiam iniungimus, & mandamus venerabilibus Inquiſitoribus, tam præſentibus quàm futuris, vt reſpectiuè teneant, & firmiter obſeruent, prout ad eos obſeruantia & executio ſpectat, iuxta formam, & capitula huius prouiſionis, & contra eorum ſeriem, tenorem, & formam vtrique nec venire, nec facere audeant, nec quenquam contra facere vel venire ratione aliqua, ſiue cauſa permittant, alioqui pœna mille vnciarum Fiſco noſtro applicanda quilibet contrafaciens mulctetur. Ita verò ſinguli à caſibus reſeruatis abſtineant, & reliquos cognoſcant & iudicent, vt iuriſdictionum contentiones penitus extinguantur, & ſenſibus & voluntatibus conſentientibus pariter ſitis in Rempub. & regnum animati, ſic enim à DEO OPT. MAX. debitum honorem, & cultum impendendum, & iuſtitiam rectè adminiſtrandam neceſſarium eſt. Hæc nobis cordi ſunt. Is qui contraierit, iram & indignationem noſtram ſe nouerit incurſurum. Dat. in Vrbe Pacis Auguſtæ vulgò [Badajoz] 4. die menſis Iulij, anno 1580.

EGO REX.

Dominus Rex mandauit mihi
Matthæo Vazquez.

Licentiatus Temiño.
Licentiatus Salazar.

Vidit Ramondettus Regens,
Vidit Carauajal Regens.

SEquenti anno 1581.cum hæſitaretur an ſancti Officij conſultores eius foro ac priuilegio gauderent, illi præſertim, qui vel eſſent iudices magnæ curiæ, vel alijs publicis, Regiſque Officijs vacarent, vacaturiue in poſterum eſſent, & an tanquam officiales, an tanquam familiares illam haberent fori prærogatiuam, alia non leuior controuerſia naſcitur. Quamobrem ex Regio mandato ab iiſdem qui præteritas ſopierant contentiones, conſultationibus, ſicut præterito anno, habitis, in fauorem ſancti Officij Rex prouidit, atque decreuit, vt conſultores ſancti Officij in omnibus ciuilibus, & criminalibus cauſis, tam ipſi, quàm eius familiares, tanquam Locumtenentes officialium ſalariatorũ, S. Officij præeminẽtijs ac foro fruerentur, quæ prouiſio ſequitur in hũc modum.

PROVISIO

IN FAVOREM CONSVLTORVM S. OFFICII Regni Siciliæ à Philippo II. Rege noſtro emanata.

PHilippus Dei gratia Rex Caſtellæ, &c. † Illuſtri Marco Antonio
25 Colonna, cognato noſtro, Proregi, Locumtenenti, ac Capitaneo Generali in noſtro Regno Siciliæ citra Pharum, ac cuilibet noſtro alij Proregi, Præſidenti ac Locumtenenti, qui pro tempore erit, ac vobis venerabilibus Inquiſitoribus Apoſtolicis, qui in dicto regno eſtis, vel pro tempore fueritis, ſalutem ac dilectionem. Non vos præterit, quòd intellectis diſsidijs atque iuriſdictionis controuerſijs, quæ inter vos, dictum Proregem, ac reliquos noſtros ſæculares iudices atque miniſtros iſtius regni prædicti, cum vobis Inquiſitoribus ſupradictis ſuper officialibus, familiaribus, atque miniſtris ſancti Officij, ac alijs, vt hæc omnia (ſicut æquum eſt) ceſſarent, ac inter vos illa pax atque conformitas, quæ decet, reperiretur; mandauimus perſonis tam Generalis conſilij Inquiſitionis, quàm alijs Italię regentibus congregari, ac hæc omnia conſultari: quo ab illis facto, ac à nobis viſo, & approbato die 4. menſis Iulij, anni proximè elapſi 1580. Mandauimus dari, ac dedimus prouiſionem noſtram, ordinando & mandando in ea, quod ſuper prædictis obſeruandum in poſterum eſſet, quemadmodum in dicta prouiſione fuſiùs continetur. Poſteà verò nobis expoſitum eſt adhuc inter vos aliam eſſe contentionem, vel potiùs hæſitationem, quâ ſcilicet formâ conſultores ſancti Officij eius fori priuilegio vti debeant, & an expediat vt illo conſultores gaudeant, qui ad præſens ſunt, vel poſthac fuerint, qui iudices magnæ curiæ eſſe, vel alia publica munera habere reperiantur, & ſi dicto foro, tanquam familiares, an tanquam officiales gaudere debeant, vobis dicto noſtro Prorege allegante non debere, nec poſſe conſultores prædictos maiori prærogatiua, quàm alios ſimiliter ſancti Officij familiares honorari: ſcilicet pro ſuis tãtùm perſonis. Eos verò conſultores, qui iudices magnæ curiæ eſſent, vel alia officia regia haberent, non debere illius fori gaudere præeminentia, ne iuriſdictiones confunderentur. Et quoniam pro parte dictorum Inquiſitorum prædictos conſultores (cum ſint tam inſignes atque præcipui dictæ Inquiſitionis miniſtri) tanquam officiales ſalariatos illius, cum omnibus ſuis fami-

fami-

familiaribus debere vti, & quamuis alia publica munera aut miniſteria haberent, vel iudices magnæ curiæ eſſent, non idcirco iuſtum videri, vt dicto priuilegio, ac foro priuarentur, cum nec ob id iuriſdictionum confuſio, nec aliud inconueniens ſequeretur, & alia allegabantur: ſuper quibus pariter eaſdem perſonas generalis conſilij Inquiſitionis, & Italiæ iuſsimus congregari, quæ antea fuerant congregatæ. His itaque ab illis conſultatis, ac diligenter ſuper omnibus habito tractatu, à nobis viſo, & approbato, quoniam noſtræ intentionis ac voluntatis eſt, vt ſanctæ Inquiſitionis officium honoretur, ac reuerenter colatur, cùm id Dei cultui, noſtro ſeruitio, ac communis noſtræ Religionis bono apprimè conueniat, & vt poſthac dubitationes omnes, ac controuerſiarum occaſio ceſſet, debito amore mutuo conformes ſitis, prout æquum eſt, dari mandauimus, ac dedimus præſentem, cuius ſerie ac tenore declaramus, volumus, & mandamus, vt prædicti ſancti Officij conſultores, qui modo ſunt, & in poſterum fuerint, gaudeant eodem priuilegio, quod officiales non ſalariati habent, & habere conſueuerunt, iuxta id quod à nobis prouiſum eſt, atque mandatum in vltima prouiſione atque concordia, de qua ſuprà diximus. Quod etiam ſit, & procedat quantumuis prædicti conſultores ſint iudices magnæ curiæ, vel alijs publicis officijs fungantur; dum tamen circa illorum exercitium non delinquant; quod obſeruetur ac cuſtodiatur pro libito voluntatis noſtræ, & Regum ſucceſſorum noſtrorum. Quocirca mandamus omnibus, ad quos dicta prouiſio fuerit directa, eam obſeruẽt, cuſtodiãt, ac exequãtur, ſub pœnis in ea contentis, perinde ac ſi hæc noſtra declaratio in illa fuiſſet inſerta, omni obice ac impedimento ceſſante. Dat. Vlyſsiponæ 27. Iulij. 1581.

EGO REX.

VLtra quod certiſsimum Regij in ſanctum officium ſtudij atque amoris argumentum, vt inſignem ac pijſsimum amorem, quod dictum officium ſacrum proſequitur, teſtatiorem faceret, ſtrictiſsimè Proregibus imperauit, vt eo honore hac obſeruantia, quibus tam ſanctum miniſterium dignum eſt, illud proſequerentur, vt ex eius Regijs literis apparet. Dat. in S. Laurentio 18. Septembris 1587. quarum tenor talis eſt.

REX:

26 ILluſtris Comes,† Conſobrine noſter Vicerex, Locumtenens & Capitanee Generalis. Honos & fauor qui ſancto Officio eiuſque miniſtris, & appendicibus exhiberi debet, adeo veſtra religione ac zelo condignus eſt, vt minùs nobis neceſſarium videatur vobis commendare, quanti eius officij obſeruantia & amplitudo interſit. Nam vltra ipſius miniſterij momentum ac etiam dignitatem, quanti apud nos ſit, ſatis videri poſsit ex dignitate ac autoritate, quibus in iſto noſtro regno conualuit. Cum tamen quædam controuerſiæ, quæ inter vos, & ipſius Officij Inquiſitores his propè elapſis interceſſerunt, nobis delatæ fuerint, viſum nobis eſt has ad vos literas dare, vobiſque mandamus, & dicimus, vt ſtudioſè ac diligenter omni fauore atque præſidio in omnibus publicis, & priuatis occaſionibus iſtius Regni Inquiſitoribus præſtò ſitis, omnemque exhibeatis honorem, ac ſpecialiter cum ad ve-

ſtrum prætorium eos vocabitis, non per apparitorem, ſed per familiarem veſtrum honoratum, aut per ſcedulam vocetis, quemadmodum veſtri in ipſo munere prædeceſſores feciſſe noſcuntur, eodem modo abſtinendo à guidaticis cõcedendis perſonis illis, quæ ciuiliter vel criminaliter in S. Officij tribunali cauſas defendunt: ac præſertim ſtudebitis, vt ea quæ in veſtra præſentia, vel vobis interuenientibus cum dictis Inquiſitoribus conferenda erunt, ſub æqua ac debita cautela quemadmodum talia poſtulant, pertractentur; ita vt ne dum in hoc, ſed in alijs omnibus, in quibus dictis Inquiſitoribus autoritas noſtra ad ſuum miniſterium (quod tantùm è Dei cultu, ac Chriſtiana religione eſt) confert, illis non deeſſe appareat, quod à vobis (quia nobis gratiſsimum eſt) fieri ſperamus. Dat. apud ſanctum Laurentium 18. Septembris. 1581.

EGO REX.

TAnto itaque Philippi Regis noſtri in ſanctum Officium amore, & beneuolentia titulati, ac Barones regni quoties ab Inquiſitoribus accerſuntur, libenter veniunt, non ſolùm fidei rebus, ſed alijs quoque communibus negotijs laturi opem, quemadmodum † ſex
27 annis retroactis cum ex Geneua (quę ſpurciſsima eſt iniquitatis hæreticæ arx) quidã pſeudodidaſcali (quos ipſi miniſtros vocant) ad labefactandam ac penitus euertendam religionem illius inſulæ, quam ſibi accommodatam ſedem ac appoſitiſsimam autumabant, miſsi eſſent; cum occultam illam contagionem Inquiſitores præſenſiſſent, totum negotium prædictis titulatis atque Baronibus commiſſum eſt, quorum adeo inſigne fuit in impoſtoribus perſequendis officium, vt Iacobus Brutus inſignis nequitiæ concionator, qui maxima clade ac religionis incommodis per inſulam graſſabatur, ad ſanctum tribunal fuerit perductus ac reconciliatus, ac demum in ſua cæcitate pertinax viuus rogo fuerit impoſitus, eiuſque diſciplinà tincti fuerint reconciliati.

28 Hæc † & plura alia commoda dictorum magnatum familiarium auxilio atque ſtudio in ſancti Officij ac commune Eccleſię commodum ſunt ſecuta, cum alioquin niſi dicti nobiles familiares eſſent, longè aliter eueniſſet, quemadmodum experientià conſtitit ex anno 1592. in hæc vſque tempora, quo Comes Albæ, illius regni tunc Prorex publicauit edictum, quo continebatur dictis magnatibus, familiaribus fori ſancti Officij prærogatiuam ſuſpenſam eſſe. Ex eo namque edicto, dicti titulati, nec edictis, nec ſolennibus fidei actibus aſsiſtunt, nec Inquiſitores regnum viſitantes concomitantur, nec ſicut ſolebant recipiunt & amplectuntur, nec proprijs impenſis reos ad carceres Inquiſitionis deducunt, nec curant vt eorum Vaſſalli ordines à ſancto Officio præſcriptos obſeruent: quæ omnia diligenter ac ſtudioſè præſtant, ſi eius fori eſſe permittantur. Ac planè compertum eſt hac prohibitione imméſa ac propemodũ irreparabilia damna Inquiſitionem contrahere, eiuſque exercitium, quod antea expeditiſsimum erat, protinus impediri. Porrò cum famoſis graſſatoribus, atque latronibus inſula confertiſsima ſit, ſine temporalium dominorum patrocinio, ac eorum cohortibus, nec per illam ſine magno diſcrimine iter fieri poteſt, nec Alguazirius, aliiue

ſancti

ſancti Officij miniſtri aliquem capere, vel incarcerare audent ſine dominorum tutela atque auxilio. Quapropter cum propè præteritis annis Inquiſitores ad viſitandum, cenſendumque regnum Panormo exceſsiſſent, reuerti coacti ſunt, eo auxilio quod neceſſarium eſt, & eis conſueuerat exhiberi deſtituti. Hæc planè mouere poterunt Philippi II. pietatem, quæ erga ſanctum Officium ſibi ſemper conſtitit, vt tantis incommoditatibus ac detrimentis illius ad reſtituendam magnatibus fori ſancti Officij preęminentiam adducatur.

Licet ex Bulla Alexandri IIII. edita anno Domini 1258. Inquiſitoribus omnibus interdicatur, ne de vſuris cognoſcant vel decidant, vt attentius negotijs fidei incumbant;
29 tamen † Leo X. Summus Pontifex, ſua Bulla Ludouico electo Dertuſenſi Epiſcopo, & Generali coronæ Aragonum Inquiſitori deſtinata Inquiſitoribus Cathaloniæ, Aragonum, Valentiæ & Siciliæ ſpeciali indulto conceſsit, vt poſsint de vſurarum cauſis cognoſcere, quam Bullam ſuprà in Inquiſitione coronæ Aragonum tranſcripſimus.

In hac nobiliſsima, & antiquiſsima
30 Inquiſitione plures fuerunt inſignes fidei cenſores; non ſolùm eo tempore, quo ex Dominicana familia creabantur, ſed etiam modò, quo ſemper ſunt clerici ſæculares; eorum non extat memoria, quòd ſcripturæ in illo Archiui Inquiſitionis incendio, de quo ſuprà diximus, conſumptæ ſint: ſæcularium tamen Inquiſitorum Catalogum ex Carthophylacio dictæ Inquiſitionis excerpſi in hunc qui ſubſequitur modum.

Anno Domini 1490. fuit Siciliæ Inquiſitor Ioannes de Scalambro Siculus, ciuitatis Leontinorum, & ex clarioribus ortus.

Anno Domini 1500. Dominus Petrus de Belforado, Archiepiſcopus Meſſanenſis.

Eodem anno eius collega Inquiſitor Epiſcopus Chefaludenſis, cuius cognomen ignoratur.

Anno 1512. Doctor Alphonſus Bernal.

Eodem anno Doctor Melchior de Ceruera.

Eodem tempore Doctor Didacus de Bouilla.

Anno 1520. Inquiſitor fuit Doctor Triſtanus Caluette.

Anno 1526. Doctor Auguſtinus Comargus, ſcholaſticus Caroſanenſis.

Anno 1537. Arnaldus Albertinus, Epiſcopus Patenſis, fuit Inquiſitor, & Præſes in Regno Siciliæ.

Eodem anno 1537. Doctor Didacus de Oron.

Anno 1546. Bartolomæus Sebaſtianus regni Aragonum, qui fuit Epiſcopus Patenſis & Præſes regni, quo tempore Dux Medinæ-Cæli fuit Prorex, deinde ad expeditionem contra Gelues profectus, ac creatus Archiepiſcopus Tarraconenſis vbi deceſsit.

Ann. Dom. 1555. Licentiatus Fráciſcus Orozcus ab Arce Carthaginẽſis, ac beneficiatus Iumillæ, qui cùm Toleti Inquiſitionis Officio vacaret, in Siciliam tranſlatus eſt, in locum ſupradicti Bartolomæi Sebaſtiani ſubſtitutus. Anno Domini 1558. Fuit Archiepiſcopus Panormitanus, ac ſolus ſine vllo collega in ſancto Officio aliquandiu fuit, vt apparet ex quadam Epiſtola Philippi II. ad eum Bruxellis miſſa, data 28. Ianuarij. 1558.

Anno 1562. Ioannes Orozcus ab Arce, ex fratre filius dicti Archiepiſco-

piſcopi Panormitani, villa de Eſcalona oriundus, vno anno Inquiſitor fuit, inde Epiſcopus Syracuſanus creatus, vbi decennio vixit. Poſtea ad Epiſcopatum Cataniæ tranſlatus eſt, vbi poſt triennium conceſsit in fata.

Ann. 1563. Licẽtiatus Ioãn. Bezerra in oppido de la Quadra de Martos, in Beturia, vulgò Eſtremadura oriundus, de Abbatia ſacræ mãſionis Panormi prouiſus, ac collegialis, & Rector inſignis Collegij ſancti Bartholomæi Salmanticenſis, nouem annis huius ſancti Officij quæſitor, poſtea Matritum reuerſus, Cathaloniam eius Prouinciæ Inquiſitionem viſitaturus, cũ honeſtiſsimo munere mittitur, vbi breui tempore deceſsit.

Eodem anno 1563. Doctor Ioannes de Ratana Victorianus, ex prouincia Cantabricenſi, Collegialis Bononiæ, ſexennio Inquiſitor fuit, inde Archiepiſcopus Meſſanenſis moritur.

Anno 1569. Licentiatus Ioannes Quintanilla, Bæticus, qui Inquiſitor, ac Inquiſitionis cenſor ſimul creatus eſt, intra biennium Panormi fati munus impleuit.

Anno 1572. Licentiatus Bernardus Gaſcus in oppido Corrallio Almaguerenſi in Marchia oriundus, primum Inquiſitor Barcinonæ, deinde Panormi, qui Epiſcopus Mazerienſis demortuus eſt.

Eodem anno Doctor Gomez de Caranajal, Theſaurarius Eccleſiæ Cathedralis Segobienſ. ac habitum ſancti Iacobi Spatiferi in Conuentu de Valez profeſſus, naturalis oppidi de Valtanas, collega Licentiati Gaſci, fuit prouiſus Inquiſitor Cordubenſis, inde Regens in ſupremo Italiæ Conſilio.

Anno 1574. Antonius Matinus à Pazos, Gallecus, Canonicus Tuy, viſitator, vel cenſor ac Inquiſitor Siciliæ creatur, inde Toletanus. Tandem Epiſcopus Cordubenſis, vbi poſt inſignia monumenta in honorem ſanctorum Martyrum Cordubenſ. extructa è vita diſceſsit.

Anno 1577. Licentiatus Ioannes à Rojas, oriundus in oppido Rotæ ſancti Clementis, primùm Inquiſitor Valentinus, in Siciliam electus Epiſcopus Agrigentinus venit, vbi Inquiſitor vno anno fuit: qui plures tractatus ſcripſit ad materiam hæreſis ſumma eruditione confertos.

Eodem anno Licentiatus Didacus de Haedo, oppidi de Carranza, Cantabricenſis, collega dicti D. Ioannis de Rojas, primùm fuerat Inquiſitor Valentinus, ac Cæſarauguſtanus, poſteà Siculus, deinde Epiſcopus Agrigentinus, ac tandem Archiepiſcopus Panormitanus, vbi nunc reſidet.

Anno 1579. Ioannes de la Peña Villæ-nouæ de Loreto Capellanus Regis, Burgen. præbendatus, Abbas ſancti Philippi Aragon. mortuus eſt electus Archiepiſcopus Meſſanenſis.

Anno Domini 1580. Licentiatus Ioannes de Corronero, villæ de Bauilla-fuente, præbendatus Cordubenſ. fuit Nouennio Inquiſitor Siciliæ, inde Epiſcopus Catanæ creatur.

Anno Domini 1584. Doctor Ioannes de Aymar Regni Aragonum, qui primùm fuerat Barcinonæ Inquiſitor.

Anno Domini 1586. Ego Ludouicus de Paramo, Archidiaconus, ac Canonicus Legionenſis, oppidi de Borox Toletanæ Diœceſi oriundus huic muneri deputatus fui.

Anno Domini 1587. Doctor D. Lopez de Varaona, Theſaurarius ac Cano-

Canonicus Ciuitatenſis.

Anno Domini 1591. Doctor Martinus de Olloqui, Collega Bononiæ, Decanus Eccleſiæ cathedralis Pacis Auguſtæ vulgò [Badajoz] nuncupatæ.

Anno Domini 1591. Licentiatus Dominicus de Llanes, Canonicus Aſturicenſis. Hi duo viri eruditionis ac virtutis dotibus conſpicui collegæ mei ſunt, qui commiſſo ſibi muneri vigilantiſſimè, prudenterque incumbunt, ac creditam ſibi prouinciam ab omni hæretica peſte immunem ſaluamque feliciter præſeruant.

Poſt mortem prædicti D. Martini Olloqui, eius loco ſuffectus eſt Licentiatus Petrus de Hoyo, anno Domini 1598. vir ſanè literis ac virtute præditus.

De Balearium Inſularum Inquiſitione.

CAP. XI.

SVMMARIVM.

1 *Officium Inquiſitionis paulò pòſt annum 1232. in Balearibus inſulis poſitum eſt.*

2 *Inquiſitionem Maioricæ ab Inquiſitione Comitatuum Roſsilionis, & Ceritaniæ Benedictus XIII. diuiſit.*

3 *Quo tẽpore in Balearibus inſtaurata ſit Inquiſitio.*

4 *Inquiſitores propter rebelliones Maioricæ coacti ſunt ea inſula excedere.*

5 *Conſpiratio quorundam hæreticorum contra ſanctum Officium Inquiſitionis, Epiſcopi Maioricenſis operã atque induſtriam ſedulò ſedata eſt.*

1 BALEARES † Inſulæ à Iacobo, Rege Aragonum, anno 1230. ex Maurorum tyrannide liberatæ in Aragonenſem coronã reciderũt. Cum autem anno 1232. Sanctum Officium Inquiſitionis in Principatu Cathaloniæ atque Aragoniæ inſtitu-
2 tum eſſet, † paulò pòſt ad Baleares dilatatum eſt, quemadmodum ſuprà in cap. de Inquiſitione Aragoniæ dictum eſt. Aliquando tamen Generalis erat coronæ Aragonum Inquiſitor, aliquando in Cathalonia vnus, alter in Aragonia erat, alij Baleares inſulæ cum Comitatibus Roſsilionis, & Ceritaniæ obtingebant. Quia verò frater Bernardus Pages, Inquiſitor Generalis in Comitatibus reſidebat, Maioricam
3 inſulam per Vicarios gubernans, † Benedictus Papa XIII. quia hoc inconueniens videbatur, diſtinctam voluit eſſe Inquiſitionem Maioricæ à Comitatibus. Et idcirco Guillelmum Segarra in inſula Inquiſitorem creauit, iuſsitque, vt eo defuncto in eius locum Inquiſitorem alterum, qui eis ſolummodò inſulis incumberet, prouinciales Cathaloniæ conſtituere curarent.

4 Sed quando † in Aragoniæ, Valentiæ, ac Cathaloniæ Regnis Inquiſitio reformata refloruit, in Balearicis quoque inſtaurata eſt, ab eoque tempore Generalibus Aragoniæ Inquiſitoribus ſubiacuit.

Communibus † illis Hiſpaniæ re-
5 bellionibus, qui Maioricæ erant rebelles, tanto odio ſanctum Inquiſitionis Officium ſunt proſequuti, vt Inquiſitores illud Euangelicum conſilium ſequuti, ſcilicet [Si in vna ciuitate vos perſequentur, diſcedite ad aliam,] illinc ſeceſſerint, Inquiſitionis rebus cuſtodiæ cauſâ com-

mendatis Petro Ponti Epiſcopo Eluē-ſi, rebellionum, ſeu (vt dicebantur) communitatum decurioni; hic patres habuerat à ſanctæ Inquiſitionis officio caſtigatos; opportunamque (vt ſibi videbatur) nactus occaſionem parentes vlciſcendi, communiſta, ſiue rebellis ſuggerebat, vt ædes ſancti Officij demolirentur: omneſque proceſſus, atque ſententias, quæ inibi aſſeruabantur, igni traderent. Epiſcopus Maioricenſis † zelo domus Dei commotus, apparitorem miſit, qui in eius conſpe-
5 ctu coram ſanctæ Inquiſitionis tribunali ſiſteret: tunc ex perditorum illorum numero permulti, qui cum eo erant, ſponte ad Epiſcopum qui pro tribunali ſedebat, perducunt, ac impudentior omnium qui eius militiæ Decanus erat, telo balliſta diſpoſito, Epiſcopo per inſignem petulantiam minitari cepit, ſi hominem illum amplius infeſtaret. Epiſcopus autem nihil perterritus, apparitori inſtat eum vt caperet, cui petulantiſsimus homo: caue (inquit) Epiſcope, ne balliſta ſoluatur. Tunc verò Epiſcopus Chriſti ſimulacrum manibus ſubleuans ad prætereuntes per viam; ſi eſt (inquit) aliquis, qui Ieſu Chriſto militet conſcendat citò, ne cunctetur. Cumque aliqui, eo dato ſigno, per medios hoſtes penetrarent, Epiſcopus depoſito Crucifixo Balliſtarium & Conuerſum fortiter tenuit, cumque cuſtodiæ tradidit, Balliſtario aliquorum interceſsione ignoſcens, ad craſtinumque conuocatum in Eccleſia populum confirmauit, pluraque de fide, ac ſancti officij inſtituto concionatus eſt; quibus communiſtarum aduerſus ſanctum officium debacchatio cōpreſſa eſt. Strenuus hic, atq; fortiſsimus Epiſcopus poſt plures annos Valentiæ in Monaſterio Beatæ Mariæ de Remedio ſepultus requieſcit.

De Inquiſitione Regni Sardiniæ. CAP. XII.

SVMMARIVM.

1 *Sardiniæ inſula aeris peſtilentiæ maximè obnoxia eſt.*

2 *Sardinia doctrinæ inopia olim laborabat.*

3 *Sanctum Inquiſitionis officium inſtauratum fuit in Sardiniæ inſula, anno* 1492.

4 *Inquiſitores Sardiniæ procedebant ſummariè ad annum vſque* 1562.

5 *Sardinia vanis ſuperſtitionibus abundat.*

6 *Hæreticum damnatum è cuſtodia extrahunt Locumtenens, & Archiepiſcopus Callarenſis.*

7 *Ferdinandus Rex* Catholicus *carceris effractionem iniquo animo tulit.*

8 *Ferdinandi Regis Epiſtola ad Inquiſitorem.*

9 *Ferdinandi Regis literæ ad eius Locumtenentem Sardiniæ.*

10 *Ferdinandi Regis literæ ad Archiepiſcopum Callaritanum.*

11 *Ferdinandi Regis Epiſtola ad Vicarium ciuitatis Callaris.*

12 *Ferdinandi Regis literæ ad conſiliarios Caſtricallaris.*

13 *Hæreticus Saſſaris capitur & ad fidem Catholicam traducitur.*

14 *Officium ſanctæ Inquiſitionis Sardiniæ, tenues habet redditus.*

15 *Inquiſitorum Sardiniæ catalogus.*

SARDINIA Inſula † maris Mediterranei, aeris peſtilētię maximè obnoxia eſt, quo nomine etiā olim tam malè audiuit, vt Marcus

Marcus Cicero Quintũ fratrem moneat, etiam tum, cum optime valeret, meminiſſe debere in Sardinia ipſum eſſe: & alibi Tigellum quendam Sardum hominem eſſe ait patria ſua peſtilentiorem. Martialis quoque Sardiniam Tyburi, tanquam ſaluberrimo loco peſtilentiſsimam, opponit.

Nullo fata loco poſsis excludere: cùm mors
Venerit, in medio Tybure Sardinia eſt.

Noſter autem Damaſus Papa, ſcriptor Eccleſiaſticus, peſtilentem inſulam appellat in vita ſancti Pontiani Summi Pōtificis: inquit enim ab Alexandro Imperatore propter Chriſtianæ fidei confeſsionem in Sardiniam peſtilentem inſulam fuiſſe relegatũ. Rem etiam eandem teſtatur Martinus Polonus in vita eiuſdem Pontiani: ſed addit in eâdem Sardiniæ inſula Maximum hunc Pontificem martyrio fuiſſe coronatum, nec tamen ibi ſepultum, at naui inde fuiſſe exportatum quò viuus deportatus fuerat, idque factum Fabiani curâ qui illi in Pontificatu ſucceſsit. Denique ipſa experientiâ, & legibus municipalibus illius inſulæ docemur, nullum hominem ex aliquo territorio in alterum migrare, quin aeris inſalubritate extinguatur. Hinc etiam factum eſt, vt cùm multæ ſedes Epiſcopales in hac inſula numerarentur, ad minorem numerum fuerint redactę, tum propter tenues prouentus, tum etiam propter cæli inclementiam, & aeris intemperiem, quæ in cauſa erant; vt Epiſcopi æſtatis tempore reſidere non poſſent. Do-
2 ctrinæ † inopia laborabat hæc inſula, donec religioſi viri ſocietatis Ieſu anno 1559. in vrbe Saſſaro domicilium erexerunt, aliaque deinde fuerunt adiuncta collegia, cum Philoſophiæ, & Theologiæ ſcholis, ex quibus multi iuuenes literarum cognitione florẽtes ſingulis annis prodeũt, quorum ſubſidio Sardi in maiorem Chriſtianæ religionis cognitionem deuenerunt.

Incertum ſanè eſt, quo tempore in hac inſula ſanctæ Inquiſitionis officium conſtitutum eſt; certum tamen eſt ante annum 1307. conſtitui non potuiſſe, cùm anno 1306. Fredericus Siciliæ Rex eam à Sarracenis occupatam expugnauerit. Multis tamen ab eo tempore vertentibus annis, cùm ad Catholicorum Regum petitionem in Hiſpania Inquiſitio renouata eſt, comperimus paulò pòſt etiã in Sardinia inſtauratam, reformatamque eſſe à Generalibus iiſdem Inquiſitoribus, quibus Aragonia, Valentia, ac Cathalonia ſubiacebat.

3 Saſſari, † quæ vrbs eſt Archiepiſcopali ſede nobilis, ſanctæ Inquiſitionis tribunal inſtauratum fuit anno Domini 1492. vt conſtat ex literis commendatitijs Cardinalis D. Petri Gonçalez à Mendoça, Archiepiſcopi Hiſpalenſis, miſsis ad Sanctium Marin primum Sardiniæ Inquiſitorem, qui ſolus hoc munere functus fuit ad annum 1498. Principio enim multis annis vnus dumtaxat Inquiſitor Sardiniæ præerat: iam aliquot abhinc annis duo præſidẽt. Quamquam autem omnes Inquiſitores ab Hiſpaniarum regibus, & Inquiſitoribus generalibus miſsi ſunt, ſummariè tamen & ſecundum antiquam praxim in cauſis procedebant, donec ab Inquiſitore
4 † Caluo anno 1562. nouum proceſſum faciendi ſtylus fuit introductus. Et licet primis annis ſancta Inquiſitio exceſsibus, & erroribus, ac hæreſibus extirpandis occupabatur, iam hæreſis nulla formalis in vni-

5 in vniuerſa inſula reperitur, † & ſi vanis ſuperſtitionibus abundat.

Porrò anno Domini 1498. cùm
6 eius inſulæ Inquiſitor † quendam Dominicum ſanctæ Crucis de hæreſi condemnatum in cuſtodiam tradidiſſet, Regis Locum-tenens, ac Archiepiſcopus Callarenſis illum à vinculis exemerunt, aſſerentes ab iiſdem pro rebus ad regale ſeruitium ſpectantibus Dominico guidaticum ac ſaluamentum fuiſſe conceſſum. Inquiſitor tamen Ferdinando ſcripſit carceris effractionem, ac contumeliam ſancto Officio illatam. Quamobrem† Rex factum miratus, ac ægrè
7 rem ferens, Inquiſitori reſcripſit, vt iterum hæreticum illum in carcerem conijceret, ac in cuſtodia haberet, donec aliud ei ordinaretur. Scripſit etiam Generali Locumtenenti, & Archiepiſcopo, eos tacitè reprehendens, ne eius hæretici carcerem deturbarent; quinimò ſancto Officio omne præſtarent officium, ac fauorem: quod etiam Vicario ac conſiliarijs iniunxit, vt ex ſequentibus li-
8 teris apparet †.

Epiſtola Catholici Ferdinandi ad Inquiſitorem Sardiniæ.

FERDINANDVS REX, &c.

INquiſitor. Legimus Epiſtolam veſtram, & ægrè ferentes, quod circa carceres Dominici ſanctæ Crucis à noſtro Locum-tenente in iſto Regno, ac etiam ab Archiepiſcopo Callarenſi factum eſt, eis ſcribimus, quod ex exemplaribus in his incluſis videre poteritis. Expedit ſancti Officij dignitati conſeruandæ, vt Alguazirius veſter de veſtro mandato dictum Dominicum ſanctæ Crucis carceribus emancipet, vbi eum diligenter cuſtodietis, donec maturo à nobis habito conſilio vobis aliud iniungamus; quæ omnia cautè, atque prudenter ſine vllo tumultu exequi curabitis; iam enim Vicario ac conſiliarijs dedimus in mandatis, vt vobis in omnibus præſtò adſint. Primùm itaque ſecretè ac ſine ſtrepitu curabitis dictum Dominicum ſanctæ Crucis in vincula conijci, ac è veſtigio dabitis literas, quas vobis cũ præſentibus mittimus. Quod ſi à Locum tenente, vel alio in veſtra iuriſdictione fueritis impediti, legitimè proteſtabitis, ac ad cenſuras declarandas à iure in illos ſtatutas procedetis; ac dictæ proteſtationis exemplum nobis mittetis, vt inde, quod iuſtum fuerit, prouideamus: in omnibuſque ſumma cum rectitudine, ac conſcientiam exonerando, procedere curabitis, ac nos de omnibus certiores facite. Dat. Cæſarauguſtæ 18. Septembris, anno 1498.

EGO REX.

Epiſtola Ferdinandi ad eius Locumtenentem Sardiniæ.

LOcum-tenens Generalis. Nobis in hac curia renunciatum eſt, Inquiſitorem contra hæreticam prauitatem in iſto Regno pro ſuæ conſciẽtiæ exoneratione incarceraſſe Dominicum ſanctæ Crucis de hæreſi condemnatum, quem dicunt publicè per iſtam Ciuitatem deambulaſſe, voſque ac Archiepiſcopum Callaren. irreuerenter, abſque cenſurarũ à iure cõſtitutarum metu, de facto illum à carceribus Inquiſitionis liberaſſe, aſſerentes eũ pro rebus ad ſeruitium noſtrum ſpectãtibus in guidatico poſuiſſe. Quod ſi ita eſt, nõ parũ miramur, cùm vobis permiſſum nõ ſit hæreticos ac pro hæreticis cõdemnatos in ſaluamento ac guidatico

co noſtro ponere, & quoniam nullo pacto permittimus tales hæreticos in noſtris ditionibus à quoquã adiuuari, pro Dei gloria, ac noſtræ Regiæ conſcientiæ exoneratione, dicto mandamus Inquiſitori, vt incontinenti dictum Dominicum ſanctæ Crucis, quemadmodum antea erat, carceribus reſtituat, atque cuſtodiri faciat, quouſque aliud diſponamus: vobis item expreſsè mandamus, vt nullo vnquam ſitis dicto ſancto Officio, & eius miniſtris impedimento, imò illis opitulemini, ac faueatis (quantum opus fuerit) miniſtros, ac neceſſarias perſonas illis ſuppeditetis, vt ſupradictum, & quicquid ad ſancti Officij exercitium ſpectat, commodè valeat adimpleri. Ita enim diuino ſeruitio, ac veſtræ conſcientiæ exonerationi congruit, non obſtantibus quibuſlibet conſultationibus nobis miſsis, quibus poſteà reſpondebimus, atque poſthac attentiùs magis, ac ſtudioſiùs ſancto Officio faueatis; nam contrarium nobis non parum diſplicet. Dat. Cæſarauguſtæ 18. Septembris, anno 1498.

EGO REX.

Ferdinandus Rex Catholicus, Archiepiſcopo Callarenſi.

Reuerẽde in Chriſto Pater Archiepiſcop. Miramur non parum, quòd vos cùm præſul ſitis, ac ratione veſtri paſtoralis officij teneamini magis res fidei, ac miniſtros ſanctæ Inquiſitionis adiuuare, non hæſitaueritis Dominicum ſanctæ Crucis de hæreſi condemnatũ à carceribus Inquiſitionis iſtius veſtræ Diœceſis eximere, prætendentes quod vos, & noſter Locumtenens ei ſaluamentum feceritis. Quod ſi ita eſt, exemplum graue videtur in tam inſigni Præſide. Quoniam autem nullatenus patimur hæreticos declaratos ab vllo in noſtris ditionibus adiuuari, Inquiſitori mandamus, quatenus dictum Dominicum de ſancta Cruce carceribus reſtituat, eumque cuſtodiri faciat, donec à nobis aliter ſit prouiſum. Mandamus vobis, quatenus ita fiat, omni impedimento ac dilatione ceſſante; ita enim Diuino ſeruitio, & veſtræ conſcientiæ quieti conuenit. Declarantes nihil aliud à nobis diſpoſitum iri, non obſtante conſultatione quacumq; ad nos miſſa, cui aliàs ſumus reſponſuri. Accepimus etiam vos reuocaſſe ordinariam iuriſdictionem, quam dicto Inquiſitori demandaueratis, quod nobis valdè diſplicet, quare illam dicto Inquiſitori reſtituite, ac delegate pro noſtro ſeruitio, ac poſthac dicto Inquiſitori in eo quod opus fuerit, meliùs opitulemini, ne poſsit vobiſcum iure expoſtulare; quod permoleſtè feremus. Dat. Cæſarauguſtæ 18. Septembris, 1498.

EGO REX.

Ferdinandus Rex, Vicario ciuitatis Callarenſis.

11 Vicarie, moleſtè tulimus †Locumtenentem Generalem iſtius noſtri Regni carceres Inquiſitionis effregiſſe: quare Inquiſitori ſcribimus, vt mox in carceres retrudat Dominicum de ſancta Cruce, hæreticũ, qui ab ijs dicitur extractus. Et quoniam officium veſtrũ ac fauor ad noſtrũ mandatum exequẽdum illi eſſe poterit vtilis vel neceſſarius, ideo ſub pœna priuationis officij vobis dicimus & mandamus, vt quotieſcumq; à dicto Inquiſitore, vel

vel eius alguazirio fueritis requiſiti, omni eis auxilio & fauore dilatione poſtpoſita, præſtò ſitis, nec per viam directam, ſeu indirectam permittatis de iure vel de facto, nec alio modo vt aliquod ei impedimentum, vel obſtaculum opponatur in eius officij exercitio, quia ita Deo, & nobis gratum ſeruitium impendetis, caucbitiſque ne contrarium aliquatenus faciatis. Dat. Cæſarauguſtæ 18. Septembris 1498.

EGO REX.

Ferdinandus Rex Aragon. &c. Conſiliarÿs caſtri callaris.

12 CONſiliarij, † noueritis noſtræ voluntatis eſſe, ne de hæreſi condemnati noſtris in Regnis, ac ditionibus ab aliquibus foueātur: quare mandamus hæreticæ prauitatis Inquiſitori iſtius Ciuitatis ac Regni, vt in continenti Dominicum de ſancta Cruce de hæreſi condemnatum, quem Locum-tenens noſter Generalis carceribus liberauerat, in eiſdem reponat. Et quoniam officium veſtrum ac fauor illi vſui eſſe poterit, vobis ſub fidelitatis nobis debitæ pœna dicimus & mandamus, quatenus, ſi ab Inquiſitore dicto requiſiti fueritis, cum omni auxilio & fauore (in quantùm opus fuerit) adiuuetis: caueteque, ne contra hanc noſtram voluntatem faciatis, ſi nobis obtemperare deſideratis. Dat. Cæſarauguſtæ 18. Septembris 1498.

EGO REX.

13 MVlta † quidem geſta ſunt ab Inquiſitoribus huius inſulæ digna quę literis mandētur; quia tamen de illis nihil ferè hactenus accepi, ſilentio inuoluentur. Illud tantùm apponam, quod accidit anno 1590. Quo ab Inquiſitoribus occurſum fuit malo tumenti, (niſi adhibita cunctatio eſſet) magnam perniciem allaturo. Venerat in hanc vrbem ex Allobrogum regione adoleſcens annorum ſeptemdecim, nomine Ambroſius Berardus, manu & artificio ægrè vitam tolerans, (erat vitriarius, deformi corpore, verùm eo acumine ingenij, tantaque facundia, in tenui licet panno) Dæmone vim ſuggerente, & verba, vt omnibus fermè miraculo eſſet. Dum cupidè à multis audiretur, & conciliaſſet ſibi amorem vulgi illa profluentia loquendi interiaciebat quædam à Chriſtianæ religionis puritate aliena, callidè quidem & aſtutè, vt Lutheri diſcipuli facere conſueuerunt. Verùm diu non latuit ſcelus, vna enim ex ijs, quæ aures dabat garrienti, muliercula (vt ſunt ferè omnes faciles ad credendum inanibus) in Sacerdotem ſocietatis Ieſu incidit; in ſermone fudit verbum paulò inſolentiùs, quàm vt exiſtimares fortuito lapſum. Latere anguem ſuſpicatus prudens Sacerdos, nec res eum fefellit: requirendo enim cognouit arcanam doctrinam, atque magiſtrum. Illico, vt exitio imminenti obſtaretur, egit cum muliercula, vt res ad fidei cenſores deferretur. Continuò Inquiſitores, maxima adhibita diligentia, reum comprehendi iubent, & in carcerem detrudi: hæreticus non ſolùm conſilium ſuum de inſula inficienda confeſſus fuit; ſed & pœnitentiam liberè complexus, ſicque Inquiſitorum induſtria non ſolùm peſti adhibitum remedium ne ſerperet, ſed etiam ad fidem Catholicam traductus, qui eam expugnatum temerarius venerat.

Hæc

14 Hæc Inquiſitio à fundationis tempore ſemper valdè tenues redditus habuit: & quamquam Philippus II. Rex noſter Catholicus aliquot ei pẽſiones aggregauit, non ſufficiunt prouentus ad ſumptus, qui neceſſariò quotannis fiunt. Facta ergo redditũum, & penſionum ſummâ numerantur 15195. denarij, ſeu nummi argentei Caſtellani. Tandem Inquiſitorum, qui à ſanctæ Inquiſitionis inſtauratione præfuerunt, adponam catalogum.

15 Primus † ergo Inquiſitor fuit Sanctius Marin, qui hoc munus obijt ad ad annum 1498.

Secundus fuit Magiſter Gabriel Corduua, Theologus qui breuiſsimo tempore munere functus eſt.

Tertius Nicolaus Vaguer, qui duos annos nempe ad annum 1500. Inquiſitionem adminiſtrauit.

Quartus fuit anno 1500. Inquiſitor inſtitutus, Magiſter Farris Theologus, qui poſt duos annos ad Epiſcopatum Bonebollæ fuit promotus, quę ſedes Archiepiſcopatui Calaritano adiuncta nunc eſt.

Quintus eſt, D. Petrus Pariente, Giennenſis, & Maioricenſis Canonicus, qui præfuit tribunali ad annum vſq; 1513.

Sextus, D. Antonius Ioannes Aragal qui ad Archiepiſcopatum Arborenſem fuit promotus, anno 1515.

Septimus, D. Ioannes Sanna, eodem anno quo creatus fuit Inquiſitor D. Andreas Sanna. Hi ad annum 1534. officium executi ſunt. Poſt hos fuit creatus D. Petrus Vaguer, & præfuit ad ann. 1562. In cuius locum fuit ſuffectus Licentiatus Didacus Caluo, qui nouum modum efficiendi proceſſum introduxit.

Poſtea anno 1557. hæc Inquiſitio à Licentiato Martinez Villar viſitata fuit, & quidem tam ſummo in iure viſitatione ſe geſsit, vt plurimùm exiſtimationi tam Inquiſitoris, quam Inquiſitionis fuerit detractum. Viſitatione finita, Inquiſitor factus eſt, & intra annum ad Calaritanum Archiepiſcopatum euectus. In eius locum ſubrogatus fuit D. Alphonſus Lorca, qui priùs Saſſaris fuit Archiepiſcopus factus, nunc in Calaritana ſede præſidet.

Doctor Zurita eligitur anno 1576. Anno 1578.

Doctor Iacobus Perez.

Doctor Raia anno 1582.

Doctor Benitus Moles anno 1586. eligitur.

Doctor Didacus Oſorio anno 1590. creatur.

Licentiatus Alphonſus Peña, in oppido Aſtudillo natus, vir literis & prudentia clarus, & in decidendis negotijs diligens, cum Vicarius Generalis eſſet Epiſcopi Agrigentini, & eiuſdem Eccleſiæ Canonicus, factus fuit Fiſcalis Inquiſitionis Siciliæ. Deinde Sardiniæ Inquiſitor creatus anno 1591. Vltimò miſsi ſunt ad hanc Inquiſitionem adminiſtrandam Doctor Petrus Gamarra, Promotor Fiſcalis Valentinæ Inquiſitionis, & Licentiatus Petrus Axpe Fiſcalis Inquiſitionis Logronij.

De Inquiſitione triremium.

CAP. XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Philippus Rex Inquiſitionem in naualibus bellis introducere curat.*

2 *Philippus Rex ad nauale bellum anni 1571. Inquiſitorem miſit.*

3 *Cultus hominum varij in hoc bello ſunt reperti.*

4 *Bellis*

4 *Bellis naualibus ſæpe interſunt homines facinoroſi.*

5 *Inquiſitor Hiſpaniæ ad naualia mittitur, quem Generalis Inquiſitor eligit.*

6 *Inquiſitor naualium præſidet in omnibus tribunalibus, & vbiuis loci publicos actus fidei celebrat.*

7 *Inquiſitor naualium ex facultate Pij V. Generali Inquiſitori conceſſa inſtituitur.*

8 *Pius V. diplomate Apoſtolico Didaco de Spinoſa Cardinali commiſit inſtitutionem Inquiſitoris in naualibus.*

9 *Roderico à Mendoza primo Inquiſitio Triremium commendatur.*

10 *Hieronymus à Manrique, ſecundus naualium Inquiſitor inſtituitur, multoſque Meſſanæ de hereſi conuictos punit.*

11 *Ioannes Baptiſta à Cardona duobus annis hoc munus obiuit, ſub titulo commiſſarij S. Officij in triremibus.*

12 *Inquiſitio triremium ceſſauit poſt diuiſas triremes.*

INTER alia, quæ Philippi II. Regis Catholici zelum, ac ardentem fidei Chriſtianæ amorẽ magis ac magis commendãt, duo illaq; præcipua, intuentibus luce clariora apparebunt. Hic fidei clypeus tutiſsimumq; religionis noſtrę propugnaculum, tot tantiſque neruis adhibitis huic negotio incubuit, vt poſt inductam Inquiſitionem in vniuerſis ſuis Regnis ſumma cura ac ſolicitudine ſanctiſsimum hoc tri-
1 bunal † vt in triremibus Sũmi Pontifices inſtituerent, procurauerit ac effecerit. Sed cùm conſentaneum, valdeque rationi conforme eſſet, vt cui terra obedit, etiam & mare ſubderetur, propterea maturo conſilio egit, vt Summi Pontificis autoritate adhuc in naualibus conflictibus, & congreſsionibus ſanctum Inquiſitionis Officium ſuam manum apponeret: quod ſanè non obſcurè digno-
2 ſcitur ex iis, † quæ in cruento illo maris Mediterranei bello, in quo Italiæ Potentatus ac Senatus, inito fœdere, ſeſe adiunxerant ad Sarracenorum propulſandas iniurias, vniuerſis Chriſtianorum Principum ditionibus illatas feliciter acciderunt. Tunc enim circa annum 1571. 7. Octobris, cum ingentes triremium copiæ in Adriatico ſinu in vnum conuenirent, varij hominum cultus, ac valdè diuerſæ nationes nauigationis miniſterio deputatæ, ibi fuerunt re-
3 perti, † Armenij, ſcilicet, Græci, Galli, Britanni, Flãdri, Germani ſciſmatici, aliæq; exteræ nationes tot ritibus inter ſe diſsidentes, & in noſtra religione tam ſuſpectæ, (de quibus inferiùs dicemus) vt meritò Rex noſter Philippus ad purgandos errores, ſi fortè ſuborirentur, ac vt alia vitia impunita non manerent, Inquiſitores ad id obeundum munus, Romano Pontifici Pio V. felicis recordationis priùs conſulto, deputauerit. So-
4 let enim peſtis hęc † inter ſeditioſos, ſceleratiſsimoſque ad exercitus, & bella confugientes, ibique blaſphemantes facillimè ſerpere. Ad reprimendum ergo vitus eorum errorum, qui vineam Domini ſabbaoth exter-
5 minare tentauerint, vnus † ex Inquiſitoribus Hiſpaniæ, quem Generalis
6 Inquiſitor elegerat, † delegatur & mittitur, qui hoc munus exerceat, data & conceſſa ei facultate præſidendi in omnibus tribunalibus, & actiones fidei exercendi in quibuſuis locis & Ciuitatibus, ad quas eum appellere contigerit. Quibus confert Alberici doctrina in l. Præſes. l. 2. ff. de officio præſidis, vbi cauit, quòd poteſtas

ſtas

ſtas in exercitu extra territorium in tranſitu vltramarino ſubditos delinquẽtes poteſt punire: ergo cùm huiuſmodi Inquiſitores non habeant territoriũ deſignatũ, ſed neceſſariò debeãt per varias prouincias diſcurrere, vbiq; poterunt inquirere: qui etiam titulo Vicarij generalis inſigniũtur ex Sum.
7 Pont. poteſtate. Quæ ſanè † Inquiſitoris inſtitutio in bellis naualibus ſatis liquet ex Pij V. Pontif. Max. diplomate conceſſo illuſtriſsimo ac reuerendiſsimo D. Didaco de Spinoſa, Epiſcopo Saguntino, Cardinali tit. S. Stephani in Cælio monte, Inquiſitori Generali in regnis Hiſpaniç: cuius tenor talis eſt.

Dilecto filio noſtro Didaco, tituli S. Stephani in Cælio monte Cardinali de Spinoſa nuncupato, hæreticæ prauitatis Generali Inquiſitori Regnorum Hiſpaniarum.

Pius Papa V.

8 Dilecte fili noſter † ſalutem & Apoſtolicã benedictionẽ. Nuper chariſsimus in Chriſto filius noſter, Philippus Hiſpaniarum Rex Catholicus, prouidè cõſiderans exponi nobis fecit quòd in exercitu, quem ipſe Rex nuper contra infideles ſub dilecti filij nobilis viri Ioannis ab Auſtria ductu comparauit, facilè eſſe poſſet, vt diuerſa crimina quæ hæreſim ſapiant perpettrentur, & à ratione alienum eſſe iudicans, vt illa impunita omnino remaneant, ac propterea his inconuenientibus (prout bonum, & Catholicum decet Principem) occurrere ſatagens, enixè deſiderat, vt inibi vnus Inquiſitor per te deputetur, qui de hæreſi, & alijs ad illam ſpectantibus ſpecialiter cognoſcat, ſi tibi ad id ſedis Apoſtolicę ſuffragetur autoritas. Nos ipſius Philippi Regis in hac parte ſupplicationibus inclinati, tibi vt quando & quoties tibi videbitur, vnum Inquiſitorem ad effectum prædictum per te nominandum, illumq; quoties neceſſarium & opportunum tibi videbitur, mutandum, & amouendum, aliumque illius loco etiam nominandum tam eò, quàm ad alios quoſcumque exercitus prędicti Philippi Regis, qui tam terreſtres, quàm maritimi ſub dicti Ioannis ductu, & obedientia hactenus ſunt comparati, & in poſterum comparabuntur, deſtinare, ipſiſque ſic deſtinato, vt tam de hęreſi, quàm omnibus & ſingulis alijs hæreſim ſapientibus, in omnibus dictis exercitibus cognoſcere demũ & ſingula, quæ ad Inquiſitoris huiuſmodi officium, ac curam & regimen pertinent, facere, gerere, & exequi liberè & licitè valeatis, reſpectiuè facultatem, & autoritatem concedimus per præſentes, ſicque per quoſcunque iudices & commiſſarios quauis autoritate fungentes, & cauſarum Palatij Apoſtolici auditores, ac ſanctæ Romanę Eccleſiæ Cardinales, ſublata eis, & eorum cuilibet, quauis aliter iudicandi facultate, iudicari & interpretari debere, ac quicquid ſecus ſuper his à quoquã quauis autoritate ſciẽter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum & inane decernimus. Non obſtantibus præmiſsis, ac quibuſuis Apoſtolicis, necnon in Prouincialibus & ſynodalibus concilijs editis ſpecialibus, vel generalibus conſtitutionibus, & ordinationibus, ac quibuſuis etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quàuis firmitate alia roboratis ſtatutis & conſuetudinibus, priuilegijs quoque indultis, & literis Apoſtolicis quibuſuis perſonis ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis etiã derogatoriarũ derogatorijs, alijſq; efficacioribus & ſolitis clauſulis, irritãtibuſq; & alijs decretis in genere, vel in ſpecie, ac aliàs quomodolibet

libet cōceſsis, cōfirmatis, approbatis, & innouatis: quibus omnibus, etiā ſi de illis, eorūq; totis tenoribus ſpecialis & ſpecifica, & expreſſa métio habēda, ſeu aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſeruāda foret, tenore huiuſmodi præſentibus pro expreſsis habentes, illis aliàs in ſuo robore permāſuris, hac vice duntaxat ſpecialiter & expreſſè derogamus, cæteriſq; contrarijs quibuſcūq; Dat. Romę apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die 27. Iulij 1571. Pontificatus noſtri anno 6.] Cæſar Glorierius.

Noſtris tēporibus huic muneri Inquiſitoris exercituum & bellorū Do-
9 minū Rodericum à Mendoça † antea Inquiſitorem Barcinon. & Leren. & Toletan. iure optimo ob eximia & ſingularia tā literarū, quàm virtutū inſignia Catholicus Rex noſter Philippus II. adiunxerat. Huic proximus fuit illuſtriſsimus ac reuerēdiſsim. D. Hie-
10 ronymus Manrique, † antea Inquiſitor Apoſtolica autoritate Murcienſis, vir certè præſtanti prudētia, ac in gubernandi peritia ſatis cōſpicuus. Hic Nauale ab erroribus ita continuit, vt poſt habitam actionem publicam fidei in ciuitate Meſſana, & poſt multos de hęreſi cōuictos palā varijs pœnis caſtigatos, nullus fidei Catholicæ quouis modo auſus fuerit inſultare. Idcirco Epiſcopus Carthaginenſis, & deinde Abulenſis ac tandem meritò ſummus Præfectus Generalis Inquiſitionis conſtituitur & deſignatur.

Tandem poſt hæc Doctor Ioannes
11 Baptiſta à Cardona, † Canonicus Valentinus, poſtea Epiſcopus Vicenſis, ac demum Dertuſenſis, ſub titulo cōmiſſarij S. Officij in Hiſpaniæ triremibus duobus ferè annis officiū illud exercuit, qui proceſſus fidei, ac informationes receptas ad Siculos In-
12 quiſitores remitteret: ſed † quoniam triremes Sicilię, Hiſpanię, Neapolis, & Portugalliæ, diuiſæ in diuerſas claſſes ſunt, huic muneri nullus de cętero ſuffectus eſt.

De Inquiſitione Luſitaniæ. CAP. XV.

SVMMARIVM.

1 *Frater Vincētius à Lisboa, Prouincialis Caſtellæ, Legionis, & Portugalliæ, in illis Prouincijs Generalis Inquiſitor creatur.*

2 *Regnum Luſitaniæ diu fuit ſine Inquiſitoribus.*

3 *F. Didacus à Sylua ordinis Minorū, an. 1535. Inquiſitor Luſitaniæ creatur.*

4 *F. Didaco à Sylua, & alijs Inquiſitoribus ſuſpenſa eſt inquirendi poteſtas, & hæretici abſoluti ſunt.*

5 *Ioannes III. Rex Luſitaniæ, à Paulo Papa III. impetrauit Inquiſitionem ad normam Caſtellæ in Luſitania.*

6 *Inquiſitionem in Luſitaniā alio modo, nempe à Sahabedra introductam eſſe narratur.*

7 *Inquiſitionis Luſitaniæ ſtatus.*

8 *Inquiſitorum Generalium Luſitaniæ Nomenclatura.*

9 *Infans Henricus quadraginta annos fuit Generalis Luſitaniæ Inquiſitor.*

10 *Albertus Archidux Auſtriæ Princeps Cardinalis, Archiepiſc. Toletanus. fuit Generalis Inquiſitor Luſitaniæ.*

11 *Maria Monialis Monaſterij Annunciationis pro ſimulata ſanctitate à S. Officio publicè pœnitentiæ adiudicata, & tradita eſt.*

REgnante Ioanne I. in Luſitania, in Caſtella verò Henrico III. an. ſalutis noſtræ 1408. Bonifacius IX. Pontif. Max. cupiens, ſicut in Caſtellæ, pariter & in Portugalliæ regnis (quæ ſimul ad vnam prædicatorum familiam pertinebant) ſanctæ Inquiſitionis Officiū inſtituere, Generalē eius prouinciæ creauit Inquiſitorem

1 rē F. Vincentiū de Lisboa prouincia-
lem, vt tam ipſe, quàm eius in illa pro
uincia ſucceſſores, Inquiſitores poſſēt
ad libitum delegare. Huius priuilegij
Bulla in celeberrimo Monaſterij B.
Mariæ de Prælio in Luſitania aſſerua-
tur: quę in prouincia idē Prouincialis
Vincētius de Lisboa prędicta poteſta
2 te vſus eſt. Poſtea verò † S. illud Offi-
cium interpolatum fuit, quoúſq; Cle-
mēs Papa VII. à Ioanne I. Portugalliæ
Rege de ſpurcis criminibus ac ſacrile
gijs, quę tum à Lutheranis, quorū nō
nulli in illud regnū confugerant, tum
à maleficis ac alijs impijs, qui Iudęorū
velamine fuerant obcæcati, impunè
cōmittebātur, certior factus, ad ea re-
3 primenda atq; curanda, Fr. Didacū †
Syluā ordinis Minimorum S. Franciſci
à Paula, eo in regno conſtituit Inqui-
ſitorē, quemadmodum recenſet Pau-
lus III. in quibuſdā ſuis Apoſtolicis li-
teris, quarū initium eſt: [Illius vices.]
4 Dat. an. 1535. 12. Octobris.† Illū tamē
Didacū de Sylua S. Officij exercitium
iam aggreſſum, omneſq; in illo regno
ab eo delegatos Inquiſitores Pōtifex
ſuſpendit, ac Marco Epiſcopo Seno-
galienſi, ſimulq; Nuncio atq; Legato
abſolutiones criminatorum commi-
ſit, quod etiā Paul. III. in ſuprà relatis
literis confirmauit, Henrico Meneſes
Regis oratore id ei ſuo nomine ſup-
plicante. Horum ſanè cauſa fuit, quòd
multi ex his, qui eo crimine fuerant
inuſti, generoſi ac primarij erant, iiſq;
multis lacrymis cum Inquiſitorū ani-
mos efferatæ ſæuitiæ & tyrannidis
inſimularent, ſic Regis animum com-
mouerant, circumſcripſerantque, vt
ipſi Pontifici ſignificarit Inquiſitionis
Officium contra ærarij cōmmodum,
&(quod magis eſt) cōtra publicā illius
regni, ac forſan Chriſtianæ Reipubli-
cæ vtilitatē eſſe, quare pro illis inter-
ceſsit. Regis igitur facilitate, ac Pon-
tificia autoritate effectum eſt, vt illi
omnes, qui fuerant de atrociſsimis cri
minibus cōtra fidem Catholicam ac-
cuſati, benignè abſoluerētur, ſuis gra-
dibus ac honoribus reſtituti, ac con-
fiſcationis bonorū formidine liberati.
Hac tamen ingenti liberalitate ac in-
dulgentia deliris, ac obcæcatiſsimis
hominibus in priuatum eorum & pu-
blicum Eccleſię detrimentū abuten-
tibus, illius facti Ioannē tertium eius
5 nominis Regē ægrè pœnituit,† ac in-
ſtantiſsimè ab eodem Paulo III. po-
ſtulauit, vt eâdem formâ ac ratione,
quibus in Caſtella Inquiſitionis Offi-
cium conualuerat, illud in Portugal-
lia atq; Algarbijs collocaret. Quod vt
citiùs conſequeretur, Balthazarium
Faria Regium ſenatorem ad Pontifi-
cem orandum miſit, qui tanta diligē-
tia atq; ſucceſſu rē exequutus eſt, vt
quod peteret Regis pietati ſtatim
fuerit à Pontifice condonatum: ex
quo ſanè tempore in hoc regno S. Of-
6 ficij tribunal erectum, prouida puta-
tione vineā Domini ſic procurarūt, vt
fœcūdiores longè fructus protulerit.

Sed hæc erat quaſi quædam imago
verę & genuinæ tantùm Inquiſitio-
nis, quæ potius typum haberet ex In-
quiſitione Dominicana inſtituta ab
Innocentio III. an. Dei nati 1216. Sæ-
pius Sum. Pont. & Cęſares à Luſitanię
Regibus efflagitauerant, vt eâdē ra-
tione, qua in Caſtellę regnis, hęretico
rū peſtes (quæ Chriſtianū illud regnū
infeſtare iampridē cęperant) maturè
ſanarentur ſæpius repulſam paſsi fue
rant, tametſi quod ad pietatem re-
gum adderetur, deſiderari nihil pote-
rat. At cū id vitij ferè omnibus Prin-
cipibus inditum ſit, vt in conſilium
illectos ſiue rectæ, ſiue prauæ mentis
conſultores ęquè audiant, multorum
hominum fallacibus artibus irretiti,
nunquam adduci potuerant, vt ſan-
ctam Inquiſitionem Chriſto, Eccleſię,
& ſuæ tranquillitati cōdonarent. Mi-
rabilis in factis ſuis Dominus. Quod
Sedi Apoſtolicę concedere noluerāt,

hoc tādem homini verſuto ac improbo ſponte obtulit Ioannes Luſitaniæ Rex. Improbum dico, cuius tamen opera Deus vſus eſt (vt par eſt credere) ad Inquiſitionis inſtitutionem. Verè enim Deus improborum vtitur opera, ſed à ſe improbos arcet, & propulſat. Vnde apud Matthæum cap. 7. [Multi dicent mihi in illa die: Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine tuo Dæmonia eiecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: quia nunquam noui vos, diſcedite à me, qui operamini iniquitatē.] Diſertè verò, & appoſitè comprobantur, & admittūtur bona illorum opera, Marc. 9. [Reſpondit Ioannes, dicens: Magiſter vidimus quendam in nomine tuo eijciētem Dæmonia, qui nō ſequitur nos, & prohibuimus eū. Ieſus autem ait: nolite prohibere eū; nemo eſt enim qui faciat virtutem in nomine meo, & poſsit citò malè loqui de me. Qui enim non eſt aduerſum vos, pro vobis eſt.] Ecce è Luſitaniæ Regno vir improbus Sahabedra, vt eijceret Dæmonia tam inuſitatam, inauditamque viam commentus eſt, vt etiam ſcribēdo de his, quæ ſcio, dubitem, nec animo complectar, an cuiuſquam hominis tanta vnquam fuerit calliditas, & ſagacitas. Nam quis credat in quenquam præſtigiatorem tantùm incidiſſe ingenij, vt Reges, Imperatores, Principes, ipſum denique Pontificem Maximum, ac tot hominum millia ludificari potuerit? Fabula tamen ea non eſt. Nos Latinè ſcribemus, quod ipſius Sahabedræ autographo Hiſpanico continetur, cuius quidem videndi nobis facultas non fuit, ſed à F. Michaele à ſancta Maria, S. Hieronymi Regalis Matritenſis, viro cùm prudenti, tum pietate celeberrimo, quale deſcriptū eſt ex Bibliotheca S. Laurentij Scuriali, tale proferemus.

Compendioſa de Sahabedra narratio pro Inquiſitione Luſitaniæ.

N. Sahabedra, filius Ioannis Perez à Sahabedra, & Annæ à Guzmā, fr. Ioann. Perez à Sahabedra, vnius ex vigintiquatuor viris Iaennenſibus & Cordubēſibus, Cordubæ natus, poſtquam D. N. Regis Philippi II. & Senatorum Palatinorum chirographos multoties multis de cauſis adulteraſſet: tum ob id præcipuè, vt ea ſe chlamyde & ſtemmate indueret, quibus ſoli milites Ordinis S. Iacobi ſolent inſigniri, & commendam inuaderet, quam reuera annos ſeptemdecim obtinuit adeo vt ex ea quotannis aureos ducatos ter mille & quinquaginta corraſerit, tum etiam vt ingentem ducatorum ſummam à quæſtoribus regijs (quod ſæpe fecerat) extorqueret, anno 1539. egreſſus ex Algarua venit in Bæticam. In ea prouincia cū fortè incidiſſet in hominis cuiuſdam (vt videbatur) cordati conſortium, eum excultum doctrina & ingenio præditum ſagaci deprehēdit, & cum eo cepit de rebus multis verba facere, ſe non penitus imperitum, ſe ad ſcribendi facultatem manus dexteritate præſtantē iactitabat. Tandē homo ille Breue Apoſtolicū exhibet Sahabedræ, quo ſibi indultū diceret, vt in Luſitania religioſam domū inſtauraret: ſed ad votū ſuum parū facere, conquerebatur, tametſi erat annulo Piſcatoris obſignatū. Cum enim tam ſocij, quàm ſui rationē habitā eſſe oportuiſſet, de ſe tantùm, omiſſo ſocio, ſtatuiſſe Sum. Pontif. aduertebat. Legit Sahabedra illud Breue, cuius ſtatim tranſumptū deſcripſit ſic adornatū, vt tam homo ille, quàm eius ſocius magno ſibi adiumēto futurū illud ducerēt. Hos Sahabedra cum ob id vnū geſtire lætitia videret, vt ſibi aurē præberent, facilè perſuaſit. Tum ille, rē ſe magni pōderis animo cōplexum eſſe,

nempe

nempè vt Inquiſitionis Officiũ in Luſitaniã inducant:ſe in id libenter operam,curam,omnẽ deniq; diligentiam collaturum; ſe pecunias quibus opus eſſet, chirographos Imperatoris, & Principis habere dictitabat; nec magis ſibi defuturos cæteros chirographos, quandoquidem Romæ ſic ad res gerendas mentem appuliſſet, vt earũ peritia nemini ceſſurus eſſet. De his perinde cogitent, ac ſi ad manus omnes eſſent, nimirum quia poſſet eos vbi vellet tam eleganter fingere, vt ipſiſsimi dominorum chirographi vbique videantur. His erectus alter ille homo: fortaſsis (inquit) ne ſi vel vniuerſum orbem circumeas, alterum offendas, cuius opera tibi ad hoc peragendũ negotium pluris eſſe poſſit. Cardinalis aliquis Legatus à Latere nobis opus eſt, qui Bullis ampliſsimis ſuffultus Sum. Pontif. vices gerat, & literas cum à Sum. Pontif. tum ab Imperatore ad Ioannem Regem Portugalliæ ferat, quibus ab ipſo Rege vehementer illud efflagitent de admittenda Inquiſitione. His dictis homo ille Bullæ formã aperit, eam Sahabedra digerit, & in mundum redigit. Eo confecto in Algaruã redit, & quodam vico (vulgò Tabilla) ſigilla eaque omnia, quæ ad rei progreſſum ſpectarent, conficienda curat. Quæ cum peracta breui temporis ſpatio recepiſſet, & in Caſtellam mouiſſet; ſe in quẽdam alium viculũ contulit (vulgò Aiamonte) quo loco reſciuit Prouincialem ex ordine Minorum S. Franciſci illic agere, quem partim vt ſibi conſuleret, partim vt de Bullæ forma certior fieret, an germano & verè Romano ſtylo concepta eſſet, ſtatuit conuenire. Sed ne quid imprudenter euulgaret, cum ad hoc colloquium nullius interuentu aut gratia vti vellet, palliato ſermone ſic illum aggreditur. Nouerit paternitas veſtra me aliquot milliaribus iter habentem quodam itinere obuios nactum eſſe homines quinos aut ſenos, qui vnà more curſorum euolantes ſtatim ex oculis euanuerunt. Non longè à loco illo quo mihi facti ſunt obuiam, ſcriptum hoc pergamenum inueni, quod ego quidem Pat. veſtræ repentè obtuli, ſciſcitaturus quæ res illa ſit. Nam ſi cuiquam in pretio eſſe poſsit, confeſtim illos curſores ſubſequi decreui: nec impendio centum aut quinquaginta ducatorum parcam, quominus eos quamcitiſsimè concipiam, & ſuum illis reſtituam. Ad hæc Prouincialis, perpenſo eius ſermone & conſpecta literarum ſerie, iubet atque obſecrat, vt quamprimùm in equos inſiliat, ne tanti momenti tantæque vtilitatis diplomata, quibus illo maximè tempore nihil iucundius & optabilius, ſua deſidia deperirent. Bullam eſſe addidit, quæ ſi admitteretur Inquiſitionis Officium per Luſitaniam breui propagaret, cuius hactenus non modò Pontifices Maximi, ſed etiam Reges orbis Chriſtiani poteſtates, atque inprimis Reges Caſtellæ maximo flagrabant deſiderio. Sed Regibus Luſitaniæ rem hanc fuiſſe ſemper faſtidio. Eſſe porrò Cardinalem rei conficiundæ delegatum à Summo Pontifice eorum vnum, qui tam propero volatu curſorijs equis feſtinarent. In ea ſe eſſe opinione, vt ille Cardinalis nõ admodum prouectæ ſit ætatis, itaque tam incitato curſu illum properaſſe. Denique illum Hiſpalim aut Pacem Auguſtam, vulgo Badajoz, proficiſci, vbi ſtandum haberet ad domus & familiæ ſuæ diſponendos ornatus, vt inde in Luſitaniam pergat, ibique ex præſcripto literarum & Bullæ muneri incumbat. Continuò his attentè, vt optabat, auditis Sahabedra Hiſpalim contendit, ac ſecum defert triginta quinque millia ducatorum, quos per ſimulata & adul-

 terata

terata nomina contraxerat; aſciſcit ſibi congerrones duos, quos propriè magis dixerim præmiatores, imò prædones, quorum vni magiſtri domus ſuæ, alteri ſecretarij titulũ dedit. Illi igitur inuigilant, vt quàm primùm hero ſuo argentata ſupellex cõficiatur, lectica ſternatur, & ad Inquiſitionis decus capellæ ſacerdotalis veſtes ornẽtur. At cum ſeparatim cuiq; ſuum eſſet domiciliũ, nihilominus vt ſenſibus, ſic & mutuo cõcurſu in eũdem locũ, quò vellet, cõueniebant. Illic Sahabedra rationẽ omniũ inibat, vt ſi quid illi gratum eſſet, id demum admitteret; iuberet id cõquiri, quod deeſſe perpenderet. Hæc cũ fuiſſent ab eo in vnum congeſta, magiſtrũ domus & ſecretariũ, alterum Cordubã, alterũ Granatam mittit. Imperat vt homines vndiq; cõquirant, quos potuerint cõducãt etiã liberali pretio, ducant in familiã & admittãt, ne frequenti famulitio deſtitutus per Luſitaniã incederet: verũtamen ne rei fides deſit, ipſi palã oſtendant & profiteantur ſe familiares, & præcipuos Cardinalis illius eſſe ſeruos, qui Inquiſitionis promouendæ cauſa miſſus ſit in Luſitaniam: & quia per naturã & ætatẽ corpore minus fatigari, quàm viribus recreari cõſueuiſſet, equis curſorijs iter illũ ſuſcepiſſe. Quodcunq; familiaribus iſtis imperatũ fuerat, ſedulò illud exequũtur. Collectos & cõductos homines centũ & viginti ſex Hiſpalim adducũt in eum locum vbi iam erat adornatus & cõpoſitus cultus totus Cardinalitius. Hos omnes Sahabedra ſigillatim inſpiciebat, cum per eius cœnaculũ alter poſt alterum introductus ad præſtitutũ locum trãſiliret, nec ſui videndi copiam illis faceret. Tũc igitur indicit illis ſuis atrieñſibus, vt collectis ſarcinis, apparatu, & familiæ cõmeatu exeant Hiſpali, cuiuis ſignificent ſe Pacẽ Auguſtã ire, vt illic aduenientẽ dominũ operiantur, & excipiant: attamẽ ipſi duodecimo milliari cõſiſtãt aliquo hoſpitio, ſe verò illuc noctu venturũ curſoris in modum, quo loco ſe defeſſum ſuorũ cõſpectu velle recreari fingat, facerent autẽ tum magiſter domus, tum ſecretarius, quaſi domino ſuo vultu hilari, cõplexu, & ſalutatione gratificarẽtur, alióſq; famulos cõmoneant, identidẽ vt præſtẽt. Nihil ab illo iuſſum & præfixũ eſt, quod ab omni parte non ſit obſeruatũ & peractũ: omnes ob eius aduentũ magnam animo lætitiã concipere præ ſe ferũt: noctẽ illic tranſegit & quieuit. Poſtero die Hiſpalim venit, vbi magno cõcurſu & applauſu tã cleri, quàm populi excipitur. Erat tum tẽporis Hiſpali Licentiatus Teminius Prouiſoris ſiue Vicarij genera lis dignitate conſpicuus, à quo deductus eſt in ędes Archiepiſcopatus. His dierũ viginti morã fecit, atq; interea ducatorũ nũmorum millia tredecim ab executoribus teſtamẽtarijs & heredibus Marchionis à Tariſſa mirum in modũ extorſit. Eam pecuniã dicebat mutuo ſumptã Romæ, dum idem Marchio viueret: deberi ſcripto & chirographo cõfirmabat. Nominis tabulã, qui magiſter domus Marchioni fecerat cum diu cõtrectaſſet, & attẽtiùs inſpexiſſet; non potuit non confiteri quin ipſius Marchionis manu & chirographo ſcripta & ſubſcripta eſſet; annuebat quoq; Marchionẽ tum Romã, tum Ieruſalẽ profectũ aliquãdo, quicũ & ipſe ſciebat ſe perpetuò fuiſſe, nec tamẽ vnquam intellexiſſe tanti mutui pondus, quo pacto in ſe dñs ſuus inſumpſerit. Deniq; cũ inter teſtamẽtarios executores Marchionis quatuor eſſent viri Eccleſiaſtici, eos cenſuris & fulminationibus ad ſolutionem illius falſi debiti compulit, nec ita multò pòſt cũ exijſſet Hiſpali, Pacem Auguſtam verſus iter inſtituit. Lerenam ingreditur, vbi forma quædam extabat antiquæ Inquiſitionis.

nis. Vix dũ ſalutatus erat & hoſpitio
magnifico ſuſceptus, cùm ſe viſitandi
Officij deſiderio flagrare demonſtra
uit. Viſitat, & ex eo cœtu, qui vni-
cus erat tota Luſitania tres iſtos ſum-
mouet, Licẽtiatum Petrum Aluarez,
Becenam, & Ludouicum de Carde-
nas. Inde quoque pedem effert, & tã
dem Pacem Auguſtam venit, vnde
per Secretarium literas illas, quas ip-
ſe cõcinnauerat, quaſi à ſummo Pon-
tifice & Imperatore acceptas ad Re-
gẽ Luſitaniæ Ioannẽ miſit. Huius rei
nouitate Rex obſtupefactus, & qua-
ſi graui affectus iniuria penitus obmu
tuit. Secretarius eius conſpectu per-
territus, nullo accepto reſponſo, ad Sa
habedrã redit: vt conſiliũ mutet, hor-
tatur. Nullo enim pacto id perfici poſ-
ſe ſentiebat, quod hactenus tã anxio
conatu tentaſſet. Monita iſta graui-
ter & intenſo animo excepit Sahabe
dra, in Secretarium excanduit, nec
verbis aſperis pepercit, quominus illi
metum adimeret: contrà Secretarius
frigidè obteſtatur, vt maturè quis
huius rei futurus eſſet exitus, conſide
raret: nec tamen à propoſito ſe diſceſ
ſurum, niſi iubeat ille, aſſerit, quinimo
ſcire ſe cum vitæ diſcrimine non ſe-
gniùs quàm ille ſubire periculũ. Nec
plura locutus, quantùm in eo fuit di-
ligentiæ & celeritatis adhibuit, vt in
aula Regia ſteterit, ac ſi pedem ex ea
non mouiſſet, ne regem deliberaſſe,
contingeret, priuſquam ab eo reſpon
ſum habuiſſet. Inſtat igitur apud Re-
gem Secretarius, poſtulat aliquem ne
gotio exitum. Legatum herum ſuum
eius eſſe ætatis vt confeſtim accepto
reſponſo, qualecunq; illud foret, Ro-
mam reuerteretur. Quamobrẽ quid
ſtatueret, & ſcriberet, conſultò priùs
examinet, vt decebat pijſsimum prin
cipem. Rex ad Sahabedram ſcribit tã
quam ad Legatũ, oratq;, vt tantiſper
res viginti diebus comperendinetur,
dum in ea re quod ſtatuat, diligentiùs
inquirat: Cum verò ſciret Sahabedra
tam paucis diebus quenquã adire Ro
mam, & redire non poſſe, Regi hoc aſ
ſentitur, ipſoſque viginti dies expe-
ctat. His elapſis Rex ad Sahabedrã tã-
quam ad Legatum pro Legato ſuo du
cem ex ſuis vnum miſit, vt illi aditum
paret in Luſitaniam. Sed & in man-
datis habuit: cum à Pace Auguſta no-
uem tantum milliaribus diſtet ciuitas
Yelbẽſis in finibus Luſitaniæ: vt ſimul
atq; Legatus illuc venerit, de Inqui
ſitione ex animi ſententia componat.
Veruntamen ſe iucundiſsimo illius cõ
ſpectu frui magnopere deſiderare, ita
que imperat, vt in omnibus quæ vel-
let Sahabedra dux illi adiumẽto eſſet,
& per viam illũ ne comitatu ſuo de-
ſtitueret. Venit igitur ad Regẽ, à quo
ſupra quàm dici poſsit, regiè & huma
niſsime receptus eſt. Aulicus fuit
tres menſes. Tres quoq; alios menſes
in Inquiſitionis curã, per regnũ viſitã
do, examinãdo & reſtituendo iura In-
quiſitionis inſumpſit. Tandẽ verò ſub
finẽ anni dimidij cepit illud Euãgelij
verũ illi videri [Nihil occultum, quod
nõ reueletur] Res vti accidit eiuſmo-
di eſt. Erat ætate illa Vicarius à Mora,
qui feſto D. Ildephõſi die Sahabedrã
ad conuiuiũ vocauit ſumptuòſis qui-
buſdã & magnificis ędibus. Illuc vt ve
niret inſolito itinere de induſtria vi-
carius obtinuit, ne; ſi cõſueto, pedibus
hominum & equorum ſegetes con-
tererẽtur. Lecticâ igitur ſublatus Sa-
habedra traductus eſt trans fluuium,
quo ſeperantur ab inuicẽ Caſtella &
Luſitania, ac tum Marchio Villano-
uẽſis à Barcarrota, cui vicarius iuraue
rat in caput Sahabedræ, cũ militibus
quinquaginta, tã peditibus quã equi-
tibus traiecto flumine irruit in homi-
nem, eumque inermem capit. Pa-
cem Auguſtam ſine mora duci-
tur, inde Matritum, vbi Rex erat,

Siſtitur coram Domino Ioanne à Tauera Archiepiſcopo Toletano D. N. Principis optimo inſtitutore, generali Inquiſitore & Prorege ſiue gubernatore Hiſpaniarum, qui magna motus admiratione, cauſę totius acta ad Summum Pontificē Paulum III. miſit, vnà cum actis, quæ Sahabedra confecerat, vt ſuæ Sanctitati notum eſſet permultos ab illo in Luſitania iudicatos & damnatos, quorum alij relapſi, alij reconciliati, quidam etiam pœnitentes illius Inquiſitionem ſubierant. Summus quoque Pontifex nō potuit quin id pro miraculo duceret, & diuinæ prouidentiæ (neque hoc immeritò) adſcriberet; adeò quidem vt ad Cardinalem ſcripſerit, ne ſummo iure in illum animaduerteret, quia vidēdi hominis ſtudio teneretur. Cæterùm inter Senatores Regij Conſilij & Cardinalem à Tauera magna contentio coorta eſt. Vtrique enim ambibant huiuſce criminis cognitionem. Quicquid illud fuerit, in vincula Regij carceris Matriti coniectus eſt, cum ab eo repeterētur tricies centena millia ducatorum, quæ falſis & confictis nominibus, vnà cum falſi crimine in perniciem ſuam conflauerat. Iam quoq; Sahabedra ſenſerat Cardinalis animū à ſeueritate nimia temperaturum. Quamobrem dedit operam, vt Breui Apoſtolico ſibi liceret iudices & iudiciū accipere. Hos ille dicebat optare ſe, quos eruditio & æquanimitas, non aſperitas & inclementia cōmendaret. Poſtremò ad Lerenę Inquiſitorem miſſus eſt. Is in reum ſententiam tulit, quà damnatus eſt in decēnium ad remigia. Sed ad pœnam, Regium Conſilium hanc addidit, ne vnquam manu ſua quicquam ſcribat: ſi ſecus faxit, vitam interminatur. Ex iudicato ad pœnam ductus, inter remiges exegit annos duodeviginti, in quibus non computantur anni illi duo quos in carceribus ęgrè traxit, partim in aula, partim in Cardinalis manu & poteſtate. At tandem Paulus IV. hominis miſertus, Breue Apoſtolicum ad Inquiſitores dedit, vt illum è vinculis & remigatione liberarēt. Breue quidem oblatum eſt Hiſpalenſi Archiepiſcopo, qui de illo ad Regē impenſiùs retulit. Rex annuit, atq; ociùs imperat remigiorum præfectis, vt Sahabedram ſoluerēt, at ea conditione illi edicta, ne vllo loco moram faceret, neúe aliquid ſcriberet priuſquam in conſpectum S. M. veniſſet. Hæc ſunt quæ Sahabedra de ſeipſo literis mandauit, in quo mihi videtur Lucianicum Alexandrum ſapere, niſi quod ſibi maculam falſi vt perperam aſpergeret, adduci non poſſum vt credam.

7 Poſtquam igitur † Inquiſitio in Luſitania conſedit, ad eam normam quæ in Caſtellæ tribunalibus fidei ſequitur conformata, in hunc vſque diem conſeruata. In ea enim, ſicut in regno Caſtellæ, primarium eſt ſanctæ Inquiſitionis Conſilium, ac Inquiſitor Generalis. Nec tamen hodie licet Luſitania, quæ Philippo II. feliciſsimo Regi noſtro iure hereditario obtigit, in formam prouinciæ redacta ſit, quidpiam ab ea forma immutatum eſt: ſed in ea ſupremum conſilium, & Inquiſitor Generalis diſtincti ſunt. Inquiſitores verò primarij, qui illi conſilio præfuerūt, ab eius primordijs quinq; fuerunt.

8 Primus † Didacus de Sylua, frater Decalciatus, Ordinis ſancti Franciſci Aſsiſienſis, Ioannis Regis III. confeſſarius, Epiſcopus Ceutenſis in Africa Inquiſitor Generalis creatus eſt anno ſalutis 1536. de menſe Octobris, quo munere tribus circiter annis functus, ad Bragarēſem Archiepiſcopatū promotus, ſe abdicauit: erat vir iſte & ſanguine & virtute clarus, qui antequam humilem Diui Franciſci habitum ac in-

inſtitutum profeſſus eſſet, ampliſsimis muneribus à Rege fuerat cohoneſtatus.

9 Secundus fuit Generalis Inquiſitor clariſsimus Infans Henricus, frater Ioannis III. Portugalliæ Regis, Archiepiſcopus Eborenſis, qui dictum Inquiſitionis Officiũ ex renuntiatione Didaci de Sylua obiuit, an. ſalutis 1539. in eoque præclarè verſatus eſt quadraginta annos, hoc eſt, ab ann. 1539. vſque ad annum 1579. Hic Cardinalis ſub titulo Sanctorum quatuor Coronatorũ an. 1545. creatus eſt, ac tandem mortuo Sebaſtiano eius ex fratre filio Portugalliç Rege, ad Regale faſtigium ſublatus eſt; nec tamẽ ideo Inquiſitoris Generalis Officium ſanctum per aliquod tempus depoſuit; nam in fidei cauſis eius hæc erat inſcriptio, [Rex Henricus tanquam Inquiſitor Generalis, &c.] Fuit Princeps hic inſignis Paſtor, qui vitiorum odio, virtutis ſtudio, literarum præmio, ac omnibus regalium virtutum ornamentis præclaram, inimitabilem, & immutabilem ſui memoriam poſteritati conſignauit.

Hẽrico proximus fuit Georgius de Almeida, Archiepiſcopus Vlyſsiponen. qui ab anno 1579. vſque ad mẽſem Martij, anni 1585. quo in fata cõceſsit, Generalis Inquiſitoris munere functus eſt. Is vetitorum voluminum catalogum doctum, atque curioſum Catholicorum codicum expurgatorium elaborauit.

10 Quartus † fuit Inquiſitor Generalis, ſereniſsimus Princeps Cardinalis Albertus, tituli ſanctæ Crucis in Ieruſalem, Archidux Auſtriæ, qui eo tempore illi regno moderator ac Præſes pro Philippo II. Rege noſtro Catholico datus fuit, qui citra Regis præſentiam ipſe ſolus ſufficere videretur ad ſeditiones, ac bella ciuilia extinguenda, quæ in illa prouincia diu exarſerunt, eamq́; ab Anglorum excurſionibus propugnari; qui plura dãna illi prouinciæ attentarunt inferre: eos namque compulit ſumma cum ignominia retrocedere. Huius religioſiſsimi principis præclariſsimas laudes; quas in hunc locum cogere non eſt

11 neceſſe, conſultò prętereo. † Illud tamen prætermittendum non eſt, optimè de Chriſti Eccleſia fuiſſe meritũ; qui Mariam de Annunciatione, atq; Prioriſſam Monaſterij Annunciatæ Vlyſsiponenſis, virginẽ triginta duorum annorum, quæ vanę ac falſæ gloriæ bacchata cupidine, inauditæ hypocriſis verſutijs diu; multumq́; ſub ſpecie ſanctitatis vniuerſum orbem decepit.

Hypocrita illa quidem commenta fuerat vulnera Chriſti ſpeciali Dei gratia ac priuilegio ſibi fuiſſe impreſſa, oſtendebatq́; triginta duo vulnera capiti inflicta, eorum veſtigium, quæ ex ſpinea Chriſti corona diſpuncta fuerunt, adumbrantia; in manibus cruorem reſperſum ad modum roſæ, cuius medium ad trianguli ſpeciem clauorum ſciſſuram ex altera parte aliquantulum contractiorem demonſtrabat: eadem cernebantur in pedibus. Latus reſeratum velut ictu lanceæ videbatur. Quæ omnia cum in apertum oſtenderentur, mirum eſt, quàm grauiſsimos ac ſanctos homines in admirationem ac deuotionem raperent, ſimulq́; caperẽt ac circumuenirent. Nam & conficta illa vulnera non aliter quàm ex cõfeſſarij iuſſu videri patiebatur. Et vt abſentes eius venerationem imbiberent, affirmabat ſe feria quinta linteolum vulneribus adigere, eiſq́ue quinq; vulnera ad modum Crucis, quarum media majuſcula erat, impreſſa remanere. Tum ſanè illa linteola per incredibilem fidelium deuotionem Sum. Pontifici, grauiſsimiſque quibuſcunq; ac

religioſis totius orbis viris ſumma cum veneratione miſſa ſunt. Porrò cum in Regno Siciliæ cauſarum fidei Prouinciam ipſe adminiſtrarem, vidi ex illis linteolis plura, ac eius mulieris ſimulacrum ad viuum expreſſum, ac de illius vita, ſanctitate atque miraculis librum à magnæ autoritatis viro conſcriptum, quæ veluti piacula quædam, reuerebatur nobiliſſima D. Maria ab Vrrea vxor Domini Didaci Henriquez de Guzman, Comitis de, Alba qui tunc illi regno præſidebat. Tandem vt rem expediamus, quam vt nihil omittamus ſcribimus, Gregorius XIII. Pontifex Maximus illi mulierculę literas deſtinauit, quibus illam, vt incepto itinere eâdem conſtantia perſiſteret, ceptum perficeret, hortabatur: vt narrat Villegas in additi. 3. partis de vitijs ſanctorum editæ anno 1587. in vita Mariæ à Iofrin, monialis ſancti Pauli Toletani fol. 63. qui Autor bona fide cũ alijs deceptus eſt. Nam eiuſdem Gregorij XIII. iuſſu quidam ſanctæ Inquiſitionis Officiales, cũ fratre Ludouico Granatenſi, ac alijs ordinis prædicatorum Antiſtitibus eius hypocritæ dolos, atque diabolicas calliditates detexerunt, vt titulo decimo huius libri capite quinto refertur.

Hic hercle Princeps tam ſingulare Reipublicæ gubernandæ beneficium à Deo accepit, vt ad eius commodum natus videatur. Quapropter Philippus II. Rex noſter, vt cum eo ſimul tanti Regnorum ponderis clauum ſuſtineret ex Portugallia euocauit, eumque mortuo D. Gaſpare Quiroga, Toletano Archiepiſcopo, locupletiſsima ac primate illa orbis Eccleſia cohoneſtauit, moxque in Batauiam Gubernator magno illius regionis commodo ac voluptate miſſus eſt, maioraque ex heroicis illius virtutibus, pręclariſsimis animi dotibus, ac omnis generis ornamentis, quæ in ſummo viro deſiderari poſſunt, omnes expectant.

Huic ſequens &(vel in eo ſolo felix) eſt D. Antonius Matos à Noroña, Epiſcopus Eluenſis qui his honeſtiſsimis honoribus, veluti gradibus ad illud faſtigium peruenit. Fuit enim auſpicatiſsimi Collegij ſancti Bartholomæi in Salmantina Vniuerſitate alumnus, hinc Inquiſitor Cordubæ creatus eſt, illinc cum eodem munere Toletum venit, vnde à Philippo II. in Luſitaniam honeſtiſsima delegatione mittitur, vt eius prouinciæ negotia quædam grauiora componeret, quod tanto ſucceſſu perfecit, vt in ſupremum ſanctæ Inquiſitionis Generalis conſilium fuerit cooptatus, nec multò pòſt ipſi Antiſtiti Eluẽſi creato Generalis Portugallię Inquiſitionis Officium commiſſum eſt, in quo ſanè prę clariſsimo viro, an virtutem, litterarum doctrinã, eximiam prudentiam an gubernandi artem admiremur magis, neſcio.

De expulſione Iudæorum à Luſitaniæ Regno.

CAP. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Edictũ Emmanuelis Regis Luſitaniæ, de expulſione Iudæorum.*

3 *Iudæi & Mauri Luſitaniæ cõpelluntur Chriſtianam fidem accipere.*

PRIVSQVAM Ioannis III. eius nominis, Regis Portugallię ſolicitudine ſanctæ Inquiſitionis Officium ad normam Caſtellæ in illud Regnum inductum eſſet, D. Emmanuel eius pater tanta fuerat pręditus pietate, ac

religionis

religionis ſtudio tenebatur,quantùm
Iudæorum perfidiam , ac Maurorum
1 feces execratus eſt. † Nam Catho-
licorum Regum imitatione,ann.Do-
mini 1496.25.Septembris,edicto præ
cepit intra ſtatutum certum tempo-
ris curriculũ omnes Iudæos ac Mau-
ros ſuo Regno exilire , exceptis eo-
rum filijs, qui decimum tertium an-
num non exceſsiſſent, quos in regno
detinuit, qui inuitis parentibus ba-
2 ptiſmalibus aquis loti ſunt. † Deinde
verò idem Rex ſuorum conſiliario-
rum decreto de Maurorum ac Iu-
dæorum conuerſione,quorum plures
ex ijs, qui à Caſtellæ regno fuerant
amandati,in Luſitania erant, ſenten-
tiam mutauit,&(vt quidam referunt)
narrante Garibay libr. 25. ſuæ Hiſto-
riæ, cap. 27. anno ſequenti 1497.ſub
grauiſsimis pœnis omnes cõpulit ba-
ptizari, ex quo plura mala orta ſunt:
nam ab illis qui inuiti atque coacti ad
fidem acceſſerant (quo nihil magis à
fide abhorret) neophytorum more
ſecreta ſcelera quàm plurima contra
fidem, quam fuerant profeſsi, com-
miſſa ſunt.

De Inquiſitione Coimbricenſi. CAP. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Sereniſsimus Cardinal.D.Henricus, Inquiſitionem Coimbræ inſtituit.*

2 *Inquiſitores Coimbræ ob tenues redditus vltro diſceſſerunt.*

3 *Henricus iterum eam Inquiſitionem inſtaurauit.*

4 *Nomina Inquiſitorum, qui Coimbræ fuerunt.*

5 *Redditus,ex quibus miniſtri huius Inquiſitionis aluntur.*

CIRCA annum
Domini 1541. ſe-
1 reniſsimus † Car-
dinalis D. Henri-
quez , Inquiſitor
Generalis in Luſi-
taniæ Regno ; qui
poſtea defuncto Rege Sebaſtiano,
Regiam dignitatem iure ſanguinis
obtinuit ; in ciuitate Coimbricenſi
tot literarum ornamentis redũdãte,
D.Bernardum à Cruce Coimbricen-
ſis Academiæ meritiſsimum Recto-
rem Epiſcopumq; ſancti Thomæ O-
rientalium Indiarum, & Baccalaureũ
Gomecium Alphonſum,Eccleſiæ op-
pidi de Guimataes Priorem,& Ludo-
uicum Pinerium egregium Euange-
licæ veritatis,diſertiſsimumq; præco-
nem, qui poſtea Epiſcopus Mirandæ,
magna poſteris literarũ admiratione,
& virtutis exemplo relicto deceſsit,
primos in illo diſtrictu creauit Inqui-
2 ſitores. † Qui tamen cùm mala habi-
tationis commoditate,ac reddituum
penuria premerentur,coacti ſunt eius
ſancti Officij exercitium intermitte-
3 re,donec anno Domini † 1566.idem
D. Cardinalis ſanctum Inquiſitionis
Officium, quod iam penè in dicta ci-
uitate Coimbrę conciderat,reſtaura-
uit,in eamq; formam, quam in hunc
vſq; diem obſeruat,compoſuit.Huius
ſecundæ inſtitutionis primus Inquiſi-
tor, Licentiatus Emmanuel de Coa-
dros, Iuris Pontificij peritiſsimus, de-
ſignatus fuit, qui poſtea ad ſummum
Generalis Inquiſitionis Luſitanię Cõ-
ſilium , aſſumptus , Epiſcopus de la
Guarda iure optimo creatus eſt. Cui
ſequentes Inquiſitores † poſtea ſub-
ſtituti fuere.

4 Licentiatus Ludouicus Aluarez de
Oliueyra Iuris Canonici ſtudioſiſsi-
mus.

Doctor Sebaſtianus Vaaz eiuſdem
facultatis , & Canonicus Doctoralis
præ-

præbendæ in Cathedrali dictæ ciuitatis Eccleſia Doctor Didacus de Souſa ab hac in ſupremam Generalem Inquiſitionem promotus, nunc verò Epiſcopus Mirandæ multis virtutum ornamentis præfulget.

Reuerendus P.F. Emmanuel à Vega, ſacræ paginæ magiſter, Ordinis Dominicani, prædictis additur.

Doctor Ludouicus Gonzalez de Ribafria, ſacrorum Canonum peritia ſatis laudatus, Inquiſitor, ſcholaſticus Cathedralis Eccleſię Pragę his annectitur.

Doctor Bartholomæus à Fonſeca, Canonicus Doctoralis Coimbricenſis Eccleſiæ, nunc verò Generalis Inquiſitionis Inquiſitor Vlyſſiponæ.

Licentiatus Antonius Diaz Cardoſo, Canonicus Pragenſis iuris Canonici ſapientiſſimus.

Licentiatus Ruis Perez à Vega, eiuſdem profeſſionis Eborenſis Eccleſię Canonicus, nunc verò ob ſingularia virtutum & literarum ſtemmata Eboræ Inquiſitor.

Licentiatus Hieronymus Teyreira Cabral, Canonicus doctoralis in Cathedrali Eccleſia de Lamego, nũc Eborenſis Inquiſitor, vir certè magni nominis, & huius autoritatis meritiſſimus.

5 Huic Inquiſitioni † ex fructibus & redditibus Coimbricenſis Epiſcopatus aſſignata ſunt duo millia, & ſexcenta ducatorum, & ex penſionibus canonicatuum Coimbræ, Pragæ, Portus, Mirãdæ, Lamegi, & Viſei mille aurei, quibus ſumptus iſtius Inquiſitionis & eius miniſtri commodè ſubleuantur.

De India Orientalis Inquiſitione.

Cap. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Goæ vrbis, & Inſulæ Orientalis deſcriptio.*
2 *Goæ Crux reperta, indicat olim à Chriſtianis habitatam.*
3 *Goam expugnauit Alburquetius, rei militaris peritiſſimus.*
4 *Goa Indici Imperij caput.*
5 *Inquiſitionis inſtituendæ in Goa occaſio, facinus Cocini editum.*
6 *Goæ Regio Iudæis referta.*
7 *Tribunal ſanctæ Inquiſitionis Goæ collocatur.*
8 *Inquiſitorum Goenæ Inquiſitionis Catalogus.*

1 GOA † vrbis eſt & Inſulę cõmune nomẽ in India Oriẽtali, quam anguſto interfuſum euripo efficit mare: illa quidem & ſoli vbertate, & egregij portus amplitudine, & ædificiorum, incolarumque frequentia in primis Indiæ totius viſenda. Et quidem Inſula (vt refert Hieronymus Oſorius libr. ſeptimo de rebus geſtis) multò maiorem, quàm pro illius magnitudine, hominum multitudinem ſuſtentare poteſt. Eſt enim denſis arboribus valdè fructiferis veſtita abundat varijs frugibus, pecora innumerabilia nutrit, variaq; alimenta profundit, & aquas multas atque perennes habet. Acci-
2 dit porrò, † poſtquàm Inſula in Luſitanorum poteſtatem peruenit, vt dum Luſitanus quidam domus altioſa fundaméta iaceret, crucem ex ære factam reperiret, quod maximo argumento fuit eam fuiſſe olim à Chriſtianis habitatam. Eam Alburquetius
3 † rei militaris præſtantia nobiliſſimus, & Luſitaniæ claſſis præfectus, expug-

expugnauit anno à Chriſto nato milleſimo quingẽteſimo decimo; quam propter eximiam agri bonitatem, &
4 opportunitatem loci, caput † ac ſedem Indici imperij deſtinauit. Miſsi à Luſitaniæ Rege viri, cùm literis, tum virtute & religione inſignes, vt gentem illam Mahumetanis ſuperſtitionibus implicitam ad Chriſtianam religionem exhortationibus traducerent: quod maxima cum incolarum illius regionis vtilitate factum eſt: & (vt ad inſtitutum accedamus) labenti
5 bus annis atrox † facinus fuit editum Cocini: ea vrbs eſt Indiæ celebris. In capſa, quæ piorũ collationibus in maximo vrbis templo proſtabat, nefariæ ſcedulæ à cuſtodibus repertæ, cum horrendis in Chriſtum ſalutis humanæ parentem maledictis, ac iurgijs. Huius tam ſacrilegæ, tamque infandę audaciæ crimen haud obſcuro indicio hæſit in falſis è circunciſione fratribus, qua ex fæce aliqui ex Europa ſubinde pretio à limenarchis, aut nauium magiſtris furtim admiſsi, mercatorum habitu in Indiam peruehũtur: ibi cum Ægyptijs ac † Iudęis (quo
6 rum in ijs locis numerus ingens) aliarumque nationum & ſectarum hominibus, in Chriſtiani nominis damna, perniciemque cõſpirant. De his certior factus Luſitaniæ Rex, de inducenda in illas regiones ſacra Inquiſitione agere cepit, quâ hodie per idoneos, probatoſque Iuris diuini conſultos iudicia Goæ magno rei Chriſtia-
7 næ bono exercentur. Erectum † autẽ fuit ſanctæ Inquiſitionis Tribunal in vrbe Goa anno à Chriſto nato milleſimo, quingenteſimo ſexageſimo primo iuſſu Ioannis III. Luſitaniæ Regis.
8 Inquiſitores, † qui ad hanc diem præfuerunt hi ſunt.

Alexius Diazius Falconius.

Franciſcus Marquez Botello.

Bartolomæus Fonſeca, qui cùm eſſet deputatus (officij nomen eſt) in Coimbricenſi Inquiſitione, creatus eſt Indiæ Inquiſitor anno 1570. & mẽſam conſcientiæ (vt vocant) ex præſcripto Regis cęteris Conſilijs, quibus regiones illæ gubernantur, adiunxit.

Garpar Mello ex ordine Prædicatorum.

Rodericus Sodrino Meſquita.

Thomas Pinto ex ordine Diui Dominici.

Hæc habui, quæ de hac remotiſsima Inquiſitione dicerem, quæ ſubiecta eſt Inquiſitori Generali Luſitanię. De regni Braſilię Inquiſitioni & Inſularum, quas Terceras vocant, nihil hactenus accepi.

De Inquiſitione, quæ eſt in imperio Preſti Ioannis.

CAP. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Fratres Dominicani octo, magnos fructus in ditionibus Preſti Ioannis ab anno 1316. ediderunt.*

2 *Sancti Philippi ex ordine Prædicatorum, ac Inquiſitoris martyrium, & miracula.*

1 ANNO † Domini 1316. Ioãne XXII. Pontifice maximo, octo Dominicani fratres ad viſendũ ſanctum ſepulchrũ ardenti ſalutis animarum ſiti Roma egreſsi ſunt. Ij per Ægyptum magnis ac laborioſiſsimis itineribus penetrarunt ad Æthiopes & Abiſsinos, vbi famigeratiſsimus eſt Imperator, quem presbyterũ Ioãnem vulgus appellat, cum tamen nullo ſit ſacerdotali ordine inſignitus. Apud eam gentem, quę iamdiu Chriſtianam imbiberat religionem, tam

magno

magno omnium, ac præſertim Abiſſinorum commodo laborarunt, vt plures ad eius ordinis habitum & inſtitutum aſſumpti, ſanctè ac laudabiliter vitam traducerent. † Inter
2 quos vnus, qui ſolus ad noſtrum propoſitum pertinet, eſt ſanctus Inquiſitor Philippus filius cuiuſdam ex Regibus, qui Presbytero Ioanni ſubſunt. Is cum tenera ætate Dominicanam elegiſſet diſciplinam, magnum bonitatis atque virtutis edidit ſpecimen, fuit etiam Prior magni Cœnobij Blurimanorum, ac cùm ob plura miracula, quibus eius ſanctitas reſplẽdebat, ab omnibus apprimè veneraretur, anno circiter 1366. Inquiſitor Generalis in illis Regnis creatus eſt: aliquibus deinde voluentibus annis, cùm ipſe ſimul cum Patriarcha principem quendam, qui duas ſibi copulauerat vxores, & cenſuris & armis perſequeretur, ſub pacis fœdere ab illo Rege, ſimulata pœnitentia accerſitus verberibus ad internecionem penè cæſus eſt: ac tandem cùm à ſuis curaretur, fuſtium ictibus ſanctiſsimum ſpiritũ exhalauit, die 4. Nouembris, anni prædicti. Rex tamen ille impius ob perpetratum facinus miſerabili pęnâ à Deo caſtigatus eſt, ac ſancti Martyris Philippi corpus magna omnium veneratione, ac miraculorum viſitur fama.

De Inquiſitione Inſularum Fortunatarum, vulgò Canariæ.

CAP. XX.

SVMMARIVM.

1 *INſularum Fortunatarum deſcriptio.*
2 *Canariæ breuis deſcriptio.*
3 *Epiſcopatus ac Præbendarum valor.*
4 *Inquiſitionis tribunal in Canaria reſidet.*
5 *Sex Inſulæ minores enumerantur.*
6 *Inſularum minorum cauſæ in Canaria terminantur.*
7 *Inquiſitio non longè poſt inſulæ expugnationem inducta fuit in Canaria.*
8 *Primus Inquiſitor in Canaria inſula creatur Licentiatus Funes.*
9 *Licentiatus Zayas viſitat illam Inquiſitionem, & ſolus munus Inquiſitoris obiuit.*
10 *Licentiati Funes obitus.*
11 *Didacus Oſorius de Sexes, & Licẽtiatus Ioannes Laurentius vocãtur ab Inquiſitore Genenali.*
12 *Licentiatus Madalenus decem annis Inquiſitor fuit in Canaria, ibique obijt.*
13 *Claudius de la Cueua creatur Canariæ Inquiſitor.*
14 *Licentiatus Caminus, collega Claudij, in eo Tribunali eſt.*
15 *Actiones fidei publicæ ibi celebratæ ſunt.*

FORTVNATÆ Inſulę nonaginta ab
1 hinc † annis expugnatæ ſunt à Barbaris: qui eas incolebant: quarum circũferentia viginti duabus leucis conſtat. Duo millia & quingenti circiter incolæ ſunt in quinque pagos diuiſi. Canaria † ſexcentis
2 habitatoribus conſtat, parum plus, minúſue, vbi Cathedralis eſt Eccleſia, quæ paſtores habuit plures pietate atque doctrina præclaros. Epiſcopatus † prouentus ad quatuordecim
3 millia aureorum producuntur. Præbendarum redditus quingentis ducatis æſtimantur. Hæc inſula quatuor tribunalibus, nempe, Inquiſitionis† ſancti Officij, Regio, Epiſcopali,
4
5 prætorioque condecoratur. Sex † Inſulæ minores Canariæ ſubiectæ, quæ appellantur Teneriffe, Palma, Gomera, el Yerro, Lançarate, Fuerteventura,

tura, iuriſdictioni Inquiſitionis in
temporalibus & ſpiritualibus ſubdũ-
6 tur: cauſæque† appellationum vſque
ad trecenta millia dipondiorum in
tribunalibus Canarienſibus vltimo
fine terminantur.

Sanctæ Inquiſitionis Officium†
7 paucis poſt eius inſulæ expugna-
tionem annis ad eam inſulam pe-
netrauit, ſed ab initio tribunal ere-
ctum non eſt: nam Inquiſitor qui-
dam commiſſarius ſubdelegatus ad
proceſſus fulminandos, ac cauſas
proſequendas delectus eſt, Inquiſito-
ribus Hiſpalẽſibus ſubordinatus, qui
proceſſus actitatos ad Hiſpalenſem
8 Inquiſitionem remitteret. † Sed an-
no milleſimo, quingenteſimo ſexagẽ
ſimo ſexto Licentiatus Funes cũ po-
teſtate Inquiſitoris in eam inſulam
transfretauit, qui eam delegationem
9 vſque ad annũ 1573. † ſolus obiuit:
quo anno Licentiatus Zayas ad illam
Inquiſitionẽ viſitandã miſſus eſt, qui
illic Inquiſitoris munus exercẽs obijt
10 Ann. 1575. Ann. verò † 1577. Licen-
tiatus Funes, in fata conceſsit. His In-
11 quiſitoribus † ſucceſſere D. Didacus
Oſorius de Sexes, ac Licẽtiatus Ioãn.
Laurẽtius quibus à ſupremo Senatu
generalis Inquiſitionis in Hiſpaniam
accerſitis, proximus fuit Licentiatus
12 Frãciſcus Madalenus, † qui ſolus ſan-
ctum Officium per decẽnium admi-
niſtrauit, hoc eſt vſque ad ann. 1592.
13 quo obijt. Hoc eodem anno † Inqui-
ſitor in eam inſulam deſtinatur Do-
ctor Claudius de la Cueua, qui ad
præſens ſimul cum Licentiato Ca-
14 mino † ſanctum Officium admini-
ſtrat.

Hæc inſula pulcherrimo portu ce-
lebris, à plurimis nationibus fre-
quentatur, præſertim ab Anglis,
Gallis Britannis, Luſitanis, ac Canta-
bris, qui in eam merces adſportant,
indeque ſaccarum & vinum, quorum
illa inſula ferax eſt, referunt; qua de
cauſa portus ille non ſine hæreticæ
peſtis periculo ob Anglorum præ-
ſertim aſsiduam ac frequentiorem
nauigationem eo fidei propugnacu-
lo opportunè defẽditur. Quibuſcum
fidei negotium ſæpiùs geritur plu-
reſque fidei† actiones in ea inſula ha-
bitæ ſunt notâ dignisſimæ, quas nos
breuitatis ſtudio, & quòd à propoſi-
to noſtro longè alienæ ſint, libenter
prætermittemus.

De Inquiſitionibus Indiarum.
CAP. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitionis Officium in Perù prouincia reſidet Limæ.*
2 *Inquiſitores Cardinalis Spinoſa in Peruuium mittit.*
3 *Inquiſitorum, & officialium Peruuij nomina.*
4 *Inquiſitio Mexicana, & eius iuriſdictio ampliſsima.*
5 *Inquiſitorum nomina, & officialium Mexici.*
6 *Iuramentum præſtat D. Minius Enriquez Prorex Mexici.*
7 *Actus fidei celeberrimus in ciuitate Mexicana celebratur.*
8 *Pœnitentiati plures in hoc actu fidei.*
9 *Crimen Polygamiæ frequens in eo Regno.*
10 *Encomium huius actus fidei.*
11 *Inquiſitores Lamiam puniunt.*
12 *Inquiſitores puniunt Garciam Gonzales Iudaizantem.*
13 *Garcia Gonzales Iudaizans in Hiſpania detegitur.*
14 *Inquiſitores ſtatuam Franciſci Rodriguez adurunt, & filios ac vxorem reconciliant.*
15 *Filiæ huius memoria fœcunda oſtenditur.*
16 *Inquiſitores Ludouicum à Carauajal publica*

publica pœnitentia puniunt, & Regijs officijs priuant.

17 *Inquiſitor Moya de Contreras, Archiepiſcopus Mexicanus, & in Hiſpania Indiarum Præſes creatur.*

18 *Inquiſitorum nomina, & dignitates.*

19 *Inquiſitor Bonilla Regias Cancellarias Peruuij viſitat, & Archiepiſcopus creatur.*

20 *Qualificatores S. Officij Mexicani.*

21 *Sancti Dominici Patribus qualificatio, & librorum expurgatio committitur.*

22 *Diligentiſsima examinatio fit in hac Inquiſitione Mexicana.*

TRADITIS iam Hiſpaniarum, atq; Europæ vniuerſæ Inquiſitionibus, earumq́ue initijs, atque ſtatu, in quo ad præſens ſunt, iam nos ſcripturæ ordo ad noui orbis & Indiarũ Inquiſitiones meritò euocauit.

Duæ ſunt apud Indos Occidentales Inquiſitiones. Alia in prouincia del Perú, quæ in ciuitate Regum (vel vt
1 alio nomine Lima † appellatur) ſita eſt: de qua Inquiſitionem, ob locorum diſtantiam immenſam, illud tan-
2 tũmodò ſcimus, † à Cardinali illuſtriſſimo D Didaco de Spinoſa, Epiſcopo Seguntino, Generali Inquiſitore, ac ſupremi Caſtellæ ſenatus Præſide, (cuius ob inſignia de Chriſtiana Republica merita, ac integerrimam gubernandi rationẽ apud omne æuum laudes recentes erunt) Inquiſitores in eam prouinciam, quamprimùm fuiſſe deſtinatos, & in hunc vſque diem ſanctum Inquiſitionis Officium in ea ciuitate, atq; prouincia magno illius commodo exerceri cœpit. Noſtris temporibus Inquiſitorum Offi-
3 cio vacant † Doctor Ioannes Ruiz à Prado, Canonicus Tarraconenſis, cui de mandato Regis ac ſupremi Inquiſitionis ſenatus illius Inquiſitionis viſitatio commiſſa eſt, & poſt id munus fideliſsimè adimpletum, iterum ex Hiſpania ad Indos illi nauigare mandarunt, eiuſque collega fuit Licentiatus Petrus Ordoñez Flores, Licentiatus Thomas de Solarana fiſcalis, Alguazirius maior D. Petrus Spinoſa, Notarius ſecreti Hieronymus de Eguy, Iulianus à Iulianus à Tudela notarius ſecreti, & bonorum confiſcatorum Receptor Ioannes Saraxo, Quęſtor Ioannes de Cadahalſo Salazar, commentarienſis Chriſtophorus Rodriguez, Nuncius Ferdinandus Ruizius de Pena, Ioannes de Spino Cariaga Notarius iudicati.

4 Aliud † Inquiſitionis tribunal in ea Indorum parte, quæ noua Hiſpania appellatur, in famigeratiſsima Mexicana ciuitate poſitum ac conſtitutum cernitur, ſub cuius iuriſdictione Archiepiſcopatus Mexicanus, ac Epiſcopatus Ilaxcalen. Meckucanus, Oaxacanus, Xaliſcanus, Guatimalen. nunc Antequerenſis, Verapacen. Nicaraguanus, ac Campegen. ſiue (vt modo aiunt) Iucatanenſis continentur: quæ ſanè diœceſes pluſquam per trecentas leucas extenduntur: in illis enim prouinciæ quæ appellantur de Honduras, Tabaſco, & Tampico, ac omnia litora Oceani, tam Occidentalis, quã Orientalis comprehenduntur.

Hanc Inquiſitionem ab Illuſtriſsimo Domino Cardinali Didaco de Spinoſa, Generali Inquiſitore Hiſpaniarum, anno 1571. miſſam eſſe com-
5 perimus; ac † eodẽ an. die 12. Septembris, Inquiſitores Licentiatus Cõtreras, ac Licentiatus Moya de Contreras, qui antea in Fortunatis Inſulis eo munere fungebatur, & Licentiatus Alphonſus Fernandez de Bonilla,

nilla, Promotor fiſcalis, qui hodie Ar-
chiepiſcopus Mexicanus eſt, Mexica-
nam opulentiſsimam ciuitatem in-
greſsi ſunt, quibus à ſecretis ſancti Of-
ficij additus eſt Petrus de los Rios, vir
propter eius dexteritatem atque pru
dentiam in rebus fidei pertractandis
valdè laudandus, qui poſt viginti tres
annos, quibus munus illud diligenter
ac maximâ Inquiſitorum approbatio
ne exercuit, eo munere ſe abdicauit,
vt potè quia propter aduerſam vale-
tudinē, & quia ſolus in eo officio erat
illi nō ſufficere ſibi videbatur. Algua-
zirius maior fuit primus D. Antonius
Velazquez de Baçã; Quæſtor Petrus
ad Arriaran. Notarius bonorum con
fiſcatorum Hieronymus de Egui, qui
modò eidem officio in Prouincia Pe
rú vacat. Nũcius Didacus Ordoñez.
Commentarieſis verò Ioannes Fer-
rō, eius filius Ludouicus Ferron huic
muneri vacat, Ianitor ſiue Porterius
Petrus Fonſeca. Aduocatus fiſci fuit
doctor Fulgentius de Vique, vir ſanè
doctrinâ, nobilitate, atque virtute
plurimùm commendatus. cauſarum
verò aduocatus fuit Licētiatus Mel-
chior de Aualos. Eodem anno, quar-
6 to Nouēbris D. Minius † Enriquez, il
lius Prouinciæ Pręſes, ſolita ſolenni-
tate Iuramentum à magiſtratibus ſę-
cularibus pręſtari ſolitum in fauorem
fidei, in Eccleſia maiori prædictæ ci-
uitatis magno omnium applauſu &
præſtitit, & ab omnibus præſtari dili-
genter curauit.

Intra breue temporis ſpatium ab
incunabulis huius ſanctæ fidei Tribu-
nalis vberes fruges, quæ ab eo in om-
nibus Prouincijs, vbi illud reſidet, col
liguntur, editæ ſunt. Nam anno 1574.
qui tertius erat poſt eius initia, actus
7 † primus fidei noua ac admirabili ce-
lebritate in foro Marchionis (vt vo-
cant) ad latus Eccleſiæ maioris habi-
tus eſt, magno erecto theatro, qui
vniuerſam propè fori aream occu-
pans Eccleſiæ contiguum erat: vbi
aſsiterunt Prorex ac Regius ſenatus,
Capitulum, ac Religioſorum con-
uentus, Proregis, ſenatus Regij, alio-
rumq; pluriū concomitantium cater-
ua ſtipati, ad forum vſque progreſsi
fuère, quippe ſolennibus ſupplica-
tionibus, in quibus octoginta pœni-
tentes circiter erant ſolennis hic fi-
dei actus ab hora ſexta de mane vſq;
8 ad quintam veſperi durauit. † In quo
duo hæretici, alter Anglus, Gallus al-
ter, relaxati ſunt, nonnulli Iudaizātes
reconciliati, fueruntque plures poly-
gamia laborātes, ſiue bis vxorati, illi-
citis ac maleficis artibus, & præſtigijs
9 ſtudētes dediti. Sanè Polygamiæ † cri-
mē in eis Prouincijs ob locorū diſtan-
tiā, ac frequētiores, longinquaſq; ho-
minū peregrinationes (opinātibus il-
lis in tāta diſtantia haud detegi poſſe)
plerumq; cōmittitur. In hoc actu Do-
minus Antonius Morales de Molina
ſancti Iacobi Spatiferi Religioſus, ac
Epiſcopus Tlaxalenſis concionem ha
buit, ac tam celebris fuit hominū con
uentio, actuſque ſolennitas, vt qui vi-
10 derāt † Pincianum famigeratiſsimum
fidei actum, habitū 21. Maij, an. 1559.
dixerint hunc illi non maieſtate, ſed
Regiarum perſonarū, qui in illo inter
uenerunt, præſentia eſſe inferiorem.
Ab illis temporibus quotannis ſolen-
nes fidei actiones celebrantur, in qui-
bus frequēter ſunt Luſitani Iudaizā-
tes, inceſtis ac nefarijs nuptijs polluti
ſtrigeſque ac lamiæ multæ.

11 In hoc fidei actu † mulier quędam
lamia oſtenſa eſt, quæ virum ſuū Gua
timalę ducentis leucis Mexico diſtā-
tis degentem, magicis incantationi-
bus Mexicū, vbi ipſa erat, duorū die-
rum ſpatio venire fecit: Ab hac dum
ſciſcitaretur Inquiſitor, quare id effe-
ciſſet: vt viderem (reſpondit) hac fron-
te ſpecioſiſsima viri mei fronte, ac

ore,cum tamen hoc ille ſpurcus ac
fœdiſsimus eſſet,ac ſupra modũ abo-
minabilis.Illud autem fuit ab omni-
12 bus inſigniter demirandum, † quod
in vna actione contigit, in qua rela-
xatus eſt quidam Garcia Gonzalez
Bermejero, qui quinquaginta annis
Mexici Iudaicis ſuperſtitionibus ne-
farijs miſerè volutabatur: qui tandem
cõuictus, fictus & impœnitens in mi-
ſerrimum fatum conceſsit. Alius Ca-
ſtellanus appellatus, duo de quinqua
ginta annis, qui Mexici non detectus
iudaizauerat, miſericordiâ ei conceſ-
ſâ, fuit reconciliatus: & valdè miror,
qui fieri potuit, vt tantũ ſcelus rituũ,
& cæremoniarum Iudaicarum, quæ
naturâ ſuâ rumorẽ ac ſtrepitum pręſe
ferũt, tam lõgo temporum curriculo,
etiam in opulentiſsima ciuitate, ſum-
maque hominum frequentia exculta
occultũ ſub tenebris latuerit eò vel
maximè, quòd agnum Paſchalem co-
medebant & eius ſanguine domo-
rum vmbracula linirent: nec ob id
detectum ſcelus fuit, donec quidam
13 fidei noxius † in Hiſpaniæ Inquiſitio-
nibus eiuſdẽ criminis reus, prædictũ
Garciam Gõçalez cõplicem, qui tunc
Mexico degebat, caſu hanc cęremo-
niarum congeriem patefecit.

Anno 1592. familia quędam Iudęo
rum tabe polluta ad pœnitentiam eſt
exhibita: & Franciſci Rodriguez Ma-
14 tos Luſitani, † eius familiæ capitis, &
ſcelerum autoris, iam demortui ſta-
tua, igni iure tradita eſt, quia dogma-
tizator ac Rabinus Iudæorum ſectæ
fuerat: eius vxor ac filiæ quatuor in
pœnitẽtiam publicam ſaccorum be-
nedictorum reconciliatæ ſunt. Ille fi-
lium vniuerſorum ſcelerũ heredẽ ac
ſucceſſorẽ habuit, cuius ſtatua (quia
aufugerat) ſequenti anno in quadam
publica fidei actione in Eccleſia Me-
xicana habita, incenſa eſt.

Illud verò prætereundum non eſt,
15 illius profligatiſsimi hominis † filiam
natu minorem, ſeptẽdecem annis na-
tam, illarum quatuor, quas ſuprà com
memorauimus, Dauid Pſalterium vni
uerſum per inſignem memoriam abſ-
que hæſitatione recenſuiſſe, orationẽ
autẽ Heſther ac alia nonnulla Iudęo-
rum cantica inuerſo ordine ab vlti-
mo verſu vſque ad primum repeten-
tem facilitate eadem recitaſſe: harum
16 quatuor mulierum † auũnculus Lu-
douicus de Caruajal in publicam pœ
nitentiam prodijt, quod illius familiæ
ſcelera non denunciaſſet, imò potius
cõtexiſſet. Is erat Gubernator ac Ge-
neralis Dux Prouinciæ Tampicij ac
Panucij ac qui paulò antè Præſidis ti-
tulo ſalutabatur, ſuam ignominioſam
ſententiam publicè exaudiuit, ac per-
petuò Regijs officijs priuatus eſt, &
in ſummã miſeriam deductus, mœro-
re ac vitæ tædio breui ſpatio viã vni-
uerſæ carnis ingreſſus eſt.

17 Inquiſitor † Moya de Cõtreras ele
ctus fuit Archiepiſcopus Mexicanus
qui poſt viſitatum Regium Mexica-
num ſenatum, Hiſpaniam veniẽs, pręſ
ſes ſupremi Indiarum cõſilij obijt. Li-
centiatus Aualos Granero, ſtatim at-
que Moya de Contreras Archiepi-
ſcopalem cõſcenderat ſedem, fiſcalis
18 † promotor creatus eſt: ac Moya de
Contreras Inquiſitore Archiepiſcopo
conſecrato, in eius locum ſubſtitutus
eſt Licentiatus Bonilla. Et fiſcalis offi
cium quod dictus Granerus reliquit,
Licentiato Franciſco Sanctos Garcia
ceſsit, Licentiatus Bonilla Epiſcopus
Xaliſci creatus: eã Eccleſiam accepta
re noluit. Licentiatus Aualus Grane-
ro electus fuit Epiſcopus de las Char-
cas, ac in eius locum Licentiatus Frã-
ciſcus Sanctius Garcia fiſcalis, ad In-
quiſitionis munus euehitur. Poſt hæc
D. Lobo Guerrero, fiſcalis Promotor
poſt tredecim annos Inquiſitor con-
ſtituitur, vir ſanè doctus ac legalis
philo-

Philoſophiæ cognitione non mediocriter imbutus, qui antea in Collegio ſanctæ Mariæ de Ieſu, vulgo de Maſtre Rodrigo Hiſpalen. publicè iura fuerat interpretatus, & eiuſdem Collegij publicus moderator, qui poſtea Archiepiſcopus noui Regni Granaten. anno 1596. creatus eſt. Li-
19 centiatus † Bonilla ex Regiæ Maieſtatis iuſſu in prouinciam Peruuij, Regias Cācellarias, ac earū officiales atq; miniſtros viſitaturus appulit: in quo negotio diſtentus, Archiepiſc. Mexicanus creatus eſt per mortem Petri Moya de Contreras ſupremi Indiarum Præſidis. Licentiato Sanctos Garcia Inquiſitore, Xaliſcano Epiſcopo creato, Alphonſus à Peralta Arequipe in peruuio oriundus in eius locum ſufficitur, ac fiſcalis Licentiatus Martos de Bohorquez in ciuitate Sāctęfidei in nouo Granaten. Regno natus conſtituitur. Nunc autem Inquiſitionis miniſterio funguntur Inquiſitor Licentiatus Alphonſus Peralta, ac fiſcalis Licētiatus Martos de Bohorquez, Secretarius Petrus Saez de Mañoſca, Quęſtor Petrus à Vega, Receptor Martinus de Biruieſca, Roldanus Aduocatus fiſci, Doctor Garcia de Carauajal, Nuncius Petrus à Fonſeca, qui duplici officio vacat.

20 Qualificatores † libros exquirunt atque ab erroribus expurgant, vt eos ab Hiſpania in Indiam miſſos præiudicant, quorum primus qualificator eius Inquiſitionis fuit ex Prædicatorum familia frater Dominicus de Salazar, qui Archiepiſcopus Philippinarum mortuus eſt. Secundus, frater Bartholomæus de Ledeſma, ſacræ Theologię magiſter, nunc Oaxacaēſ. Epiſcopus. Tertius, frater Petrus de Prauia, magiſter in ſacra Theologia, qui fuit electus Epiſcopus Panamaēſis. Quartus Magiſter frater Ioannes Ramirez. Quintus Magiſter frater Auguſtinus de Auila Padilla, ſacræ Theologiæ peritiſsimus, vir Euangelicâ eloquentiâ & oratione diſertiſsimus, ac doctrinâ & morum probitate conſpicuus, ac ſuper omnia diligentiſsimus Indicarum rerum indagator, qui librum Hiſtoriæ Prouinciæ ſancti Iacobi Mexicani ſtylo felici conſcriptum edidit: quique nobis lumen attulit ad Inquiſitionis Peruuienſis ſcriptionem. Huic frater Chriſtophorus Guerrerius à Gōgora, ſacrę Theologiæ Præſentatus, proximè ſubſtitu-
21 tus eſt. † Hi omnes ex Dominicana familia ſemper fuerunt, quibus librorum omnium cenſura frequentius
22 cōmiſſa eſt. † Nec me præterit, quāto ſtudio ac ſolicitudine in hac Inquiſitione, propoſitionū qualificatio, librorumq; examen exerceatur: vti enim ex animaduerſionibus & cenſuris à Mexicana Inquiſitione ad supremū Generalis Inquiſitionis tribunal denuo deſtinatis accepimus, adeò ſolicitè huic operi incūbunt, vt præter huius ſupremi tribunalis approbationē, quæ ſanè valdè perpendenda eſt, extent recentes notæ, quibus libri quidam in Hiſpania valdè recepti, poſſint ac debeant omnino expurgari.

De Inquiſitione Regni Nauarræ.
Cap. XXII.

SVMMARIVM.

1 *Gregorius IX. in Nauarra, ann. 1236. creauit Inquiſitores, vt contra Albigenſes hæreticos inquirerent.*

2 *Inquiſitio quo tempore in hoc Regno renouata ſit, & Iudæi pulſi, incertum eſt: & autoris de ea re iudicium.*

1 THEOBALDO† II. Nauarræ Rege, ſex ab eo decurrẽtibus annis,quo in Aragonia,ac Cathalonia Inquiſitionis autoritas adoleuerat Gregorius IX anno ſalutis 1239. ab eius verò Pontificatus initijs duodecimo, die.23.menſis Aprilis,in Nauarra creauit fidei cenſores, Magiſtrum (vel forſan miniſtrum)fratrum Minorum ſuppreſſo cognomine, ac fratrẽ Petrum de Leodegaria, ordinis Prædicatorum Pampilonæ degentem, quibus iniunxit, vt iuxta veterũ canonum diſciplinam,ac iuxta nouiter ab eo condita ſtatuta, plurimorum hæreticorum,qui non ſecretè,ſed palàm, per inſignem eorum impudentiam, contra Eccleſiaſticam libertatem,ac Beati Petri claues debacchabantur,petulantiam, atque dementiam ſeuerè comprimerent,ac grauiſſimè vindicarent,cuius delegationis reſcriptum in Vaticano repertũ eſt. Dat. nono Kal. Maij anno 12. vt refert Petrus Rodulphus lib.12.Hiſtor. Minorum titulo de cuſtodia Nauarræ.

Hic fuit Albigenſium error, qui cùm radices Pyrenæorum ab ea parte,quâ in Galliam vergunt occupaſſent, contagio illa vicinitatis commercio per Nauarram breui curriculo ſe dilatare potuit,ac ſerpere. Hinc clarum relinquitur in Nauarra ab anno 1238. ſanctæ Inquiſitionis Officium fuiſſe inductum, Gregorius namque Pontifex Maximus anno 1227.de menſe Martij creatus eſt, à cuius Pontificatu duodecimus annus connumerabatur, à Natiuitate Domini milleſimus ducẽteſimus triceſimus octauus.

Quo tempore in eo Regno Inquiſitio renouata ac reformata ſit, apud neminem literis conſignatum reperi. Verùm Leonis X.Pontif.Max. Bulla Data 15. Iulij. 1513. poſt mortem Ioannis Epiſcopi Dertuſani duo Generales Inquiſitores in Aragoniæ atque Nauarræ Regnis, quæ ad Ferdinandum Catholicum ſpectabant, creati ſunt: nempe Ludouicus Epiſcopus Dertuſanus, ac frater Petrus Ioannes Pol ex Dominicana familia. Cum etiam Ferdinandus anno 1512. regnum illud rite expugnatum poſſidere ceperit, coniectare licet anno ſalutis 1515. in regno Nauarræ inſtauratam fuiſſe Inquiſitionem, cum ei prouincię Inquiſitor Generalis datus ſit.

Eadem quoque ratione conijcimus ab eo regno Iudæos ac Mauros quibus plenum erat,ex ijs qui à Cantabria ac Hiſpania exulabant,quemadmodum à reliquis Hiſpaniæ regionibus pulſos eſſe,cum ad eius regis deuenerit poteſtatem, cui antiquius nihil erat,quàm omnia eius regna ab ea caligine ſerenare, Sanctum eius Prouinciæ Tribunal Inquiſitionis diu Calaguriæ conſedit,nunc verò Logronij reſidet.

De Inquiſitione Galliæ.
CAP. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Sanctus Dominicus primus fuit Inquiſitor,in Gallia Narbonen.*

2 *Frater Lambertus Tholoſæ Inquiſitor creatur,anno 1233.*

3 *Frater Gullielmus Arnaldus; & quinque alij anno 1242. illius prouinciæ Inquiſitores martyrij gloriam conſequuntur.*

4 *Iacobo Rege Aragonum gloria prædictorum martyrum reuelata eſt.*

5 *Epiſtola conſolatoria collegij Cardinalium, ad fratres Prædicatores Aquitaniæ.*

6 Frater

6 *Frater Petrus Sylanus anno 1233. Tholoſæ Inquiſitor creatur.*
7 *Tholoſæ à tempore ſancti Dominici vſque ad hæc tempora fuerunt Dominicani Inquiſitores.*
8 *Lutetiæ Pariſiorum Inquiſitores.*
9 *Rhemenſis prouincia ſpeciales habuit fidei cenſores.*
10 *Fratres Dominicani anno 1233. à Gregorio IX. Inquiſitores creati ſunt in Prouincia Galliæ Gallicè, vulgo [Prouence] Hiſpanicè [Prouenza.]*
11 *In Pedemontana Prouincia, & Sabaudia probatur fuiſſe Inquiſitores.*
12 *Frater Raimundus Inquiſitor anno 1530. à Tholoſa quare fuerit relegatus.*
13 *Sanctus Pontius, Tholoſanus Inquiſitor Tholoſæ quo tempore floruit.*

ANTIQVISSIMA eſt apud Gallos omnium, quæ in Dei Eccleſia extiterunt, ſanctæ Inquiſitionis Officij inſtitutio delegata: Ab Innocentio namq; III. vſque ad Honorij etiam III. tempora in Narbonenſi Gallia Inquiſitio continuata eſt, magnâ eius prouinciæ felici-
1 tate, † eò præſertim, quòd primus ipſius Inquiſitor D. Dominicus clariſsimi ordinis Prædicatorum pater ac inſtitutor creatus fuerit. Sanè Gregorius IX. ea delegatione Inquiſitorum morte finitâ illam inſtaurauit, ac de nouo conſtituit anno ſalutis 1233.
2 21. Aprilis †. Tholoſanæ prouinciæ cauſas fidei committens fratri Lamberto, viro ſtrenuo, atq; grauiſsimo.
3 Poſtea † verò an. Dom. 1242. 28. Maij in inſignis eius diei Vigilia, qui Aſcēſioni Dominicæ feſtus eſt, martyrij gloriā adepti ſunt frater Guillelmus Arnaldus ſupremus in ea prouincia Inquiſitor, ſimul cum quinque alijs Collegis, quorum duo ex Prædicatorum familia Fr. Bernardus à Peñaforti, ac Fr. Garcia ab Auria, duo ex Minorum ordine frater Stephanus, ac frater Raimundus Carbonerius erāt: alter Raimundus Scriptoris, Canonicus Tholoſæ, Archidiaconuſq; Lecacenſis. Cum iis etiam Prior Auinioneti, Monachus Cluniacenſis ac tres Clerici, Bernardus Fortanerius, Ademarus, ac Petrus Arnaldus ſancti Officij Secretarius, ſublati ſunt, qui omnes Chriſto vitam reddentes, quam pro nobis omnibus in Cruce obtulit Patri ouantes, & lætitia geſtientes exultarunt in canticum [Te Deum laudamus] decantantes. Horum itaq; martyrum pro Chriſti gloria extinctorum dignatus eſt Deus gloriam quamplurimis reuelare, nāq; (vt cæteros conſultò prætermittam)
4 † Iacobus Aragonum Rex glorioſo expugnatoris nomine cognominatus, cùm ex ſuo more excubias iuxta hoſtes faceret, cælum vidit apertum, ex quo mirifici ſplendoris radij dimanabant. Petrus Marſilius, qui illius inclyti Regis vitam ſcripſit, cap. 58. lib. 3. refert eum illo tempore in obſidione Xatiuæ, vel alterius oppidi in Regno Valentiæ exiſtentem, luminiſque illius cæleſtis admiratione captum dixiſſe impoſsibile eſſe, quin ea nocte Deus mirabile aliquod facinus patraret. Iſta tamen viſio quid portenderet, quouſque Barcinonem veniſſet, non intellexit, vbi Dominicani Patres feliciſsimū ſucceſſum Guillelmi Arnaldi ſupremi illius prouinciæ Inquiſitoris qui monte Peſſulano oriundus erat (vnde & Rex originem traxerat) aliorumque Chriſti Martyrum ei renunciauerunt.

In quorum omnium honorē quàm multa miracula fecerit Deus breuitati ſtudentes omittimus; ſed dum Beatorum Inquiſitorum (quos ſuprà

diximus) Martyrij forma Romam per
uenisſet, ſede Romanâ vacante, Car-
dinalium Collegium Aquitaniæ re-
5 ligioſis, eos his verbis conſolando. †
Non vos præterit (chariſsimi in Chri
ſti filij) religionem veſtram ad fidei
tutelam, bonorum morum plantatio-
nem, fidelium ædificationem atque
ſolatium, hæreſeos exſtirpationem,
vitiorumque euulſionem in iſtis Tho
loſæ partibus à Diuo Dominico pa-
tre veſtro inſtitutam eſſe, cui quidem
inſtituto vt abſque hæreticorum ca-
lumnia integriùs atque perfectiùs in-
cumbere poſſetis, reiectis agris, om-
nibuſque mundi bonis libenter ſpre-
tis, ceruices veſtras voluntariæ pau-
pertatis iugo ſuppoſuiſtis, veſtra-
que omnia deſideria ad legem & te-
ſtimonium dirigentes, impetraſtis à
Domino linguas à cælo edoctas: non-
nulli tamen, phreneticorum more,
mente abalienati in ſuos ſpirituales
medicos, hoc eſt, Chriſti ſeruos, Inqui
ſitores, eorumque ſodales atque mi-
niſtros truculenter ac horribiliter ſæ
uierunt, quod non ſine dolore perce-
pimus. Porrò non potuiſſent hæretici
illis tantum officio prodeſſe, quãtùm
perſecutionibus atque internecione
profuerunt, quibus credimus, ne dũ
Martyrij cauſa penſata, ſed tempore,
modo, qualitatibus, ac alijs circum-
ſtantijs, quæ in alijs Chriſti athletis in
tercesſerunt glorioſam Martyrij pal-
mam comparaſſe.

Sanè Beatus frater Petrus Silanus,
6 vel (vt alij vocãt) Celanus, † cuius ſan
ctitas apud diuerſos autores commẽ-
data, teſtataque eſt à Gregorio IX. an
no Incarnationis 1233. quo pluribus
patribus Tholoſarum fidei cauſas de-
legauit, Inquiſitor creatus eſt, deceſ-
ſitque anno 1257.

7 Ab eo † itaque rerum ſtatu vſque
ad hæc noſtra calamitoſa tempora in
Antiquiſsimo Prædicatorum Cœno-
bio Tholoſano, quod olim ſancti Ro-
mani, modò verò ſancti Thomę Aqui
natis appellatur, ſemper fidei Inqui-
ſitores extiterunt.

8 Lutetiæ † quoque Pariſiorum, ac
in eius territorio fuerat Inquiſitio, vt
comprobant Apoſtolicæ Alexandri
IIII. literæ dat. Viterbij anno ſalutis
1258. Eaque diutiùs in pia illa & reli-
gioſa ciuitate ſtetiſſet, niſi occulto
Dei iudicio Reges ij ſtatim occubuiſ-
ſent, quorum ſtudium in euertendis
hæreticorum machinationibus om-
nino propendebat. Sed & Rhemẽſis
9 Prouincia † ſpecialis habuit fidei cen
ſores: Iacobus namq; Mexerus in An
nalibus Flãdrię refert an. ſalutis 1419.
Fratrem Petrum Floreum Dominica-
num illi prouinciæ in cauſis fidei prę-
fuiſſe.

10 In prouinciã verò Galliæ quę κατ'
ἐξοχὴν id nomen habuit quã etiam
Delphinatus hodie continetur, Gre-
gorius IX. ann. Domini 1233. (vt nar-
rat Stephanus Salanocus) quoſdã Do-
minicanę familiæ ad cauſas fidei de-
legauit, cuius meminit etiã Laciardus
Monachus Cæleſtinus. In ea prouin-
cia Inquiſitores aliquãdiu Frãciſcani
fuerunt, licet nunc Dominicani ſint.

11 In † Pedemontana verò prouincia,
ac Ducatu Sabaudiæ S. Inquiſitionis
tribunal cernitur extitiſſe, cùm Fr.
Petrus Rufienſis ex Prædicatorum
Cœnobio Taurinen. pro Chriſti glo-
ria mactatus eſt, quem inter ſeptem
inſigniores fidei Inquiſitores Eyme-
ric. ſermo. 2. S. Petri Martyris comme-
morat. Inquiſitor de Vercelli affirmat
glorioſum hunc martyrem Inquiſi-
torẽ Taurinen. fuiſſe; Suſæ tamen pro
fide cecidiſſe, quam poſtea euertit
alia de cauſa Fredericus II. Impera-
tor. Sed cum Imperator idem deceſ-
ſerit, ann. Domini 1250. fortaſsis au-
ſit aliquis ex eo tẽpus præfigere, quo
martyrio coronatus eſt ſanctus ille

Inquiſitor ac ſeruus Dei Rufienſis. At falli idē poterit, nam Suſa etiam poſt obitum Frederici aliqua ex parte reſtituta eſt, vnde nec certò poteſt id temporis deſignari.

12 Ann. circiter † 1530. F. Raymundus, quē Adrianus VI. Pont. Max. propter eius egregia fidei ac aliarū virtutum ornamēta, Tholoſam cum Inquiſitionis poteſtate miſerat, quoniam rectè ac ſine hominum diſcretione in credita ſibi prouincia nauabat operā, ab ea relegatur, ab illoq́; & huius vallis lacrymarū exilio ad eam gloriā tranſmigrauit, quam repromiſit Deus diligētibus ſe. Huius meminit Felix Caſtel Francus in ſuo Chronico: Inquiſitor de Vercelli eum ann. ſalutis 1545. deceſsiſſe narrat.

13 Beatus verò Poncius Tholoſanus † temporibus Clementis Papæ fuit vigilantiſsimus S. Ægidij Inquiſitor, qui cùm eo loco natus eſſet, maiori hominum notitia magna edidit hæreticorū ſupplicia, honorificentiſsimamq́; memoriam pietatis, auſteritas vitę, ac ſanctæ parſimonię, quibus inſignis fuit, in omnem poſteritatem ſibi comparauit. Inquiſitor Vercelli Leandrus lib. 5. fol. 195. huius pij viri in Inquiſitorum loco odoriferā recolit memoriam: narratq́; S. Ludouico Frācorum Regi intimum, neceſſariumq́; fuiſſe, cuius vita functi 17. Iunij ſepulchrum multis claruit miraculis. Quod verò in Leandri lib. dicitur eum viam vniuerſę carnis fuiſſe ingreſſum, an. 1263 id impreſſorum vitio verti oportet.

De Inquiſitione Flandriæ, Atrebati, ac vicinarum Inſularum.

Cap. XXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Frater Robertus Dominicanus in Flandria, & Atrebato, multos hæreticos combuſsit.*

2 *Cameraci vulgo Cambray, antiqua Inquiſitionis memoria fuit.*

3 *Frater Ioannes Omach, Inquiſitor in Hollandia & Zelandia, quoſdam hæreticos perſequutus eſt.*

4 *In Anglia, Scotia, & Hibernia, non conſtat fuiſſe Inquiſitores.*

IN Gallia Belgica, in qua Flandri, Atrebates (vulgò Arteſiēs) alijq́; vicini continentur, antiquiſsimus eſt S. Inquiſitionis vſus: nam Mexerus in ſuis earum regionum Annali-
1 bus meminit, fratrem Robertum † Prædicatorum in Flandria, & Atrebati plures hæreticos cōbuſsiſſe, quā uis alij (ſed perperam) ad Sodomitarum potius, quàm ad hæreſeos crimē
2 illud referant. † Cameraci autem multo abhinc tempore Inquiſitores fuiſſe ex Thoma Brabantino, qui fuit ſancti Thomæ Aquinatis condiſcipulus, in fine in libri ſecundi de apibus luculenter colligitur, dum ſcribit Eligium quendam illius temporis impoſtorem, vt rogum, in quem timebat à Dominicanis imponi, euaderet, ab immundo ſpiritu ſe diuexari ſimulauit. At certum eſt, niſi patres illi Inquiſitores extitiſſent, nec ipſum metū perculſum, nec ab illis hæreticos igni mulctatos eſſe.

In Hollandia, & Zelandia, certa etiam eſt Inquiſitorum opera: Inquiſitionis tamen in eis Inſulis principium eò magis incertum eſt, quòd
3 apud Bernardum de Luxemburgo, † commemoratur Hermānum Riſuich hæreticum à fratre Ioanne Ommach, ex Dominicana familia compreſſum eſſe: Annus quo id contigit impreſſorum vitio (vt credimus) deſideratur. Nunc verò tantum abeſt, vt in eis Inſulis pręſideat Inquiſitio, vt à vera re-

ligione, & Rege noſtro Philippo II. Principe ſuo deficientes, impuræ mulieris imperio, dæmonis iugo, & turpiſsimæ ſectæ legibus ſe ſummiſerint.

4 In Anglia, Scotia, atq; Hibernia, † nulla ſunt Inquiſitionis veſtigia, imò in vita Cardinalis Poli innuitur ante infelicem illarum Inſularum caſum iudices ſęculares crimen hęreſeos caſtigare ſolitos, quod forſan magna potuit eſſe occaſio, vt in tam miſeros laberentur errores.

De Germaniæ Inquiſitione. *Cap. XXV.*

SVMMARIVM.

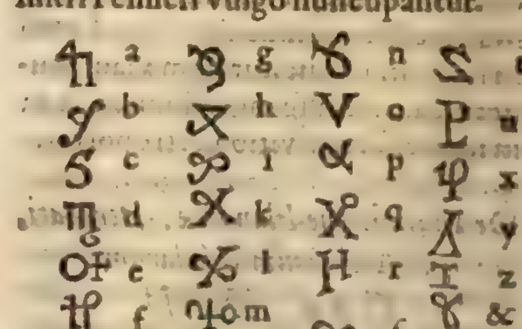
1 *Carolus Magnus Imperator in Saxonia Officium S. Inquiſitionis inſtituit, formamq; procedendi Inquiſitoribus præſcripſit.*

2 *Conradus, Maſpurgēſis, Dominicanus, autoritate Apoſtolica in vniuerſa Germania fere 20. annis varias hæreſes & hæreticos condemnauit.*

3 *Idem Conradus ab Innocentio III. in quibuſdam diœceſibus Inquiſitor conſtitutus fuit, & tandem Inquiſitor Generalis creatus ab Honorio III. vel Gregorio IX.*

4 *Inquiſitores Dominicani maximè commendati fuerunt in vniuerſa Germania, ab Imperatore Frederico II.*

SAcroſanctū Inquiſitionis Officium quantis retro ſęculis in Germania extiterit, quantaq; antiquitate polluerit, ex his quæ Trithemius monachus S. Benedicti in Polygraphia ſcribit, haud difficilè dignoſci poteſt, vbi de Carolo Magno, qui cū bellū Saxonū, quod annos fere 34. cū Francis durauerat (quāuis interpolatum) proſecutus eſſet, tandē ſub iugū eos miſit, & eam gentē omnē ad Chriſti cultū redegit. Ac poſtremò veritus ne denuo, ſicut pluries, apoſtatarent à fide, ſecretos quoſdā cōſtituit exploratores, quibus Iudiciariam contulit poteſtatem, qui totam Saxoniam peragrātes, de fide, & moribus gētis ſecretè inquirerēt, & diligēter: & quoſcumque reperiſſent à fide apoſtataſſe, raptores, adulteros, blaſphemos, Chriſtianam rempublicam perturbantes, aut populum ad Paganiſmum reuocantes, vel ſolicitantes, ſine dilatione Imperiali & Regali autoritate impunè laqueo ſuſpēderent, vel aliàs vt poſſent, necarent. Vt autē hæc inſtitutio perpetuò maneret incōuulſa, dedit eiſdē viris poteſtatē ſubſtituēdi alios ſub certis cōditionibus idoneos, qui memorata facultate gaudētes, Officiū Inquiſitionis, & mortis exercerēt. Leges deniq; ſecretas, & notas occultas, & iuramenti formā eis præſcripſit, quibus in iudicādo, & puniēdo iuſtè procederēt, ſibiq; mutuò noti alios laterēt, & neceſſariū in terra Saxonica iudiciū ſecretiùs perpetuò conſeruarent. Alphabetis etiam certis inter ſe vtebātur ad tēpus; quæ tamen abuſu tandē penitus defecerunt. Inquiſitionis tamē huiuſcemodi officiū ad pręſens vſq; permanet tempus, cuius miniſtri Feimeri vulgò nuncupantur.

Tātam Regis, & Imperatoris Magni pietatē, ſi mihi flumen eſſet eloquentiæ, laudibus ad cœlos efferre ſummopere

pere

pere deſiderarem. Cum enim ſuis tẽporibus Sum.Pontif.à Gotthis,& Barbaris nationibus tantopere vexari,& agitari cõſpiceret, vt eorũ autoritate religio niti non poſſet, iudices eos victis & domitis nationibus dabat, qui Põtificis rebus eſſent pręſidio,& Chriſtianã religionẽ in Saxonia Germanię prouincia ſtabilirẽt.Tũ eo iure vtebatur pius Imperator, quaſi ceſſo ab antiquis Põtificibus. Siquidẽ legimus in Chronic Martini Poloni de Pelagio I.Sum.Pont.in hęc verba[Hic conſtituit vt hęretici, vel ſciſmatici per ſęculares poteſtates punirẽtur]inde mirari deſinet,ſi quis hæreticos ab an.555. vſq; ad Caroli Magni tempora iudicio ſæculari dãnatos legat. Non enim id ſolũ obtinuit,ſed etiam quidã Principes id ſibi priuilegij tribuunt,ex illa Pelagij conſtitutione. Veruntamen vbi ſedi Romanæ ſua vis, & autoritas redijt, Inquiſitionis Eccleſiaſticæ decus penè labefactatum Sum.Pontifex recepit, & reſtituit in ijſdem prouincijs,vt Chriſti regnum in illis, quam ſtudioſiſsimè fieri poſſet, ſartum tectum conſeruaretur.Idem enim Trythemius in Chronic.Hirſaugẽſi,quod felici ſtylo exarauit, cũ Hiſtorię progreſſum ad ea, quæ circa annũ 1254. gerebantur,deuolueret, apertè fatetur Conradũ Maſpurgẽſem Dominicanæ familiæ alumnum priorem autoritate Apoſtolica,in vniuerſa Germania conciones habuiſſe aduerſus illius tempeſtatis hæreſiarchas eorumque ſectatores, ex quibus plurimos decem annorum circulo & nouem, quo prædicto muneri flagranti, ac penè diuino zelo vacauerat,ardentibus flammis pro virili tradidit: & alibi: circa annum 1215. dum ingentem hæreticantium numerum, quos ſuos errores clam, & veluti per occultos calles diſſeminantes, palàm adinueniſſet pręnominatus fidei cenſor,ſimili ſupplicio octoginta fere exterminauit in ciuitate Argentina.Poſtea verò anni 1253. geſta enarrans, ſic autumat: Idem frater Conradus, totius Germanię Generalis fidei cenſor,nobiles plurimos,clericos, monachos, moniales, ciues, & ex humili plebe nõ paucos de hæreſi conuictos igne conſumpſit. Quamobrem quibuſdam ex maioribus natu id intuentibus, dum nollent ſuis erroribus abrenunciare,eum interimere propoſitum fuit,ſicque glorioſo,ac felici exitu vitam concluſit, cuius corpus in Maſpurgenſi ciuitate veneratur.

Ex quibus, & alijs quæ Trithemius interſerit,colligi proculdubio poteſt, ſupradictum ab Innocentio III. ſub annum 1219. Inquiſitoris Officio in quibuſdam diœceſibus eſſe donatum, ac tandem dum Honorius III. vel Gregor. IX. Innocentij legitimi ſucceſſores eum aduerſus hæreticos ſæuientem, ac conantem cernerent, Generalem fidei quæſitorem feliciter creauerunt in Germania.

Et quidem quàm ſit veritati conſonum,quod nuper dicebamus,liquet clarè ex Imperatoris Frederici II.edicto edito Paduæ,anno 1221.nõ longè ab Imperatoris corona promulgatũ, eoque decernit vniuerſis Germaniæ prætoribus,ac iudicibus, benignè ordinis ſancti Dominici religioſos recipiant, eiſque debitum præſtent obſequium, quatenus Summi Pontificis ſanctionibus & ſtatutis Inquiſitorum munus obirent,fideique gubernandę ac tutandæ cura eſſet demandata: quod ſanè,vbi Catholicę Reipub.gubernacula tractant, hactenus durare certò cõſpicimus.Tenor autẽ talis eſt.

FRedericus Dei gratia Romanorũ Imperator, & ſemper Auguſtus, Hieruſalem, & Siciliæ Rex dilectis Principibus ſuis,venerabilibus Archiepiſcopis, & Epiſcopis, alijſq; Prælatis

Eccleſiarum Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Poteſtatibus, Sculcetis, Burgarijs, Aduocatis, iudicibus, Miniſterialibus, officialibus, & omnibus per totum Imperium conſtitutis, præſentes literas inſpecturis fidelibus ſuis, Gratiam ſuam, & omne bonum.

Commiſsi nobis cælitus cura regiminis, & Imperialis, cui (dante Domino) præſidemus, faſtigium dignitatis, materialem quo diuiſim à ſacerdotio fungimur, gladium aduerſus hoſtes fidei, & in exterminium hęreticę prauitatis exigunt exercendum, vt perfidiæ vipereos filios contra Deũ & Eccleſiam inſultantes, tanquam materni vteri corroſores in iudicio & iuſtitia perſequamur: maleficos viuere non paſſuri, per quorum ſcientiam ſeducentem mundus inficitur, & gregi fidelium per oues morbidas grauius infligitur corruptela. Statuimus itaq; ſancientes vt hęretici quocumque nomine cenſeantur, vbicumque per Imperium damnati fuerint ab Eccleſia & ſęculari iudicio aſsignati, animaduerſione debita puniantur.

Si qui verò de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei vnitatem, iuxta canonicas ſanctiones, ad agendum pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudãtur. Pręterea, quicũq; hæretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis, ſeu alijs locis Imperij, per Inquiſitores ab Apoſtolica ſede datos, & alios orthodoxæ fidei zelatores, hi qui iuriſdictionem ibidem habuerint, ad Inquiſitorum & aliorum catholicorum virorum inſinuationem eos capere teneantur, & eos captos aptiùs cuſtodire, donec per cenſuram Eccleſiaſticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei ſacramenta, & vitæ damnabant. Simili quoque pœna plecti cenſemus omnes, quos ad fouendum hæreticorum errorem, callidus hoſtis ſuſcitat aduocatos, vel parat illicitos defenſores, maximè quòd facinus, quos inquinat, æquat, niſi monitione præmiſſa deſtiterint, & eorum vitæ duxerint conſulendum: eos præterea, qui conuicti in vno loco de hæreſi, ad alia loca ſe transferunt, vt cautiùs poſsint effundere virus hæreticę prauitatis, debitam cenſemus ſubire vindictam: vt ſuper hoc per viros ab eodem errore conuerſos ad fidem, nec non & per alios, qui eos de hæreſi conuicerunt (quod & in hoc caſu concedimus licitè faciendum) euidens teſtimonium habeatur. Item mortis ſententiæ ducimus addicendos, ſi quos hæreticorum ad Iudicium tractos, in extremæ vitæ periculo hæreſim abiurantes, poſtmodùm de falſo iuramento conſtiterit, & fide mentita conuinci, ac eos contigerit eiuſdem morbi ſpontaneam incurrere recidiuam, vt ſibi damnabiliùs iniquitas ſit mentita, & pœnã debitam mendacium non euadat, omne inſuper proclamationis, & appellationis beneficium, ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem penitus amouemus, volentes, vt de finibus Imperij, in quibus ſemper debet exiſtere fida fides, hæreticæ labis geniminamodis omnibus deleantur. Cæterùm, quia quantò maiora diuinæ nutu miſerationis accepimus, & altiorem locum præ filijs hominum obtinemus, tantò deuotiora debemus obſequia gratitudinis conferenti. Si quando igitur in noſtri nominis contemptores noſtri culminis excandeſcit autoritas: Si reos læſæ Maieſtatis in perſonis eorum, & liberorum ſuorum exhæredatione damnamus, multò fortiùs iuſtiuſq; contra Dei blaſphematores nominis, & Ca-

& Catholicæ fidei detractores prouocamur, eorundem hæreticorum, receptatorum, fautorum & aduocatorum ſuorum, hæredes, & poſteros, vſque ad ſecundam progeniem beneficijs cunctis temporalibus, publicis officijs, & honoribus imperiali autoritate priuantes, vt in paterni memoria criminis continuo mœrore tabeſcãt, verè ſcientes, quòd Deus Zelotes eſt, peccata patrum in filios potenter vlciſcens. Nec quidem à miſericordiæ finibus duximus excludendum, vt ſi qui paternæ hæreſis non ſequaces, latentem patrum perfidiam reuelauerint; quacumque reatus illorum animaduerſione plectantur, prædictæ punitioni non ſubiaceat innocentia filiorum. Ad hæc notum fieri volumus fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum pro fidei negotio in partibus imperij noſtri contra hæreticos deputatos, cæteros quoque, qui ad hæreticos iudicandos acceſſerint, niſi aliqui eorum ab Imperio fuerint proſcripti, eundo, morando, & redeundo, ſub noſtri Imperij ſpeciali defenſione receptos, & quos apud omnes ſub ope, ac recommendatione fidelium imperij eſſe volumus inoffenſos: Vniuerſitati veſtræ mandantes, quatenus quòcumque, & apud quemcumq; veſtrum peruenerint, benignè recipiatis eoſdem, & perſonas ab incurſu hæreticorum eis inſidiantium conuerſantes, indemnes conſeruetis, omne conſilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis corã Deo negotijs exequendis. Hæreticos verò, quos & oſtenderint ipſi vobis, in iuriſdictione veſtra ſinguli capientes, diligenti cuſtodia detinendos, donec poſt Eccleſiaſticæ damnationis iudiciũ, pœnam ſubeant quam merentur: ſcituri quòd in executione ipſius negotij, gratum Deo, & laudabile nobis obſequium conferetis, ſi ad expellendam de partibus noſtri imperij nouam, & inſolitam hæreticæ prauitatis infamiam, opem, & operam, vnà cũ iiſdem fratribus præſtiteritis efficacem. Et ſi quis foret exinde negligens, & remiſſus, ac etiã inutilis, coram Domino, & conſpectu noſtro poterit meritò culpabilis apparere. Dat. Paduæ xxij. Februarij, xij. Indictione.

De Inquiſitione Auſtriæ.
CAP. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Dominicani fratres, anno 1315. circa Cremam magnum hæreticorum numerum cremarunt.*

2 *Inquiſitio in editionibus Auſtriæ nunc eſt.*

IN Archiducatu Auſtriæ S. Inquiſitionis veſtigia remanſerunt: nam cùm an. Domini 1315. magnũ hæreſeos mõſtrum obortum eſſet, cuius hæreſis propoſitiones refert Trithemius in Hiſtoria Hirſaugenſi, cùmq; aliqua hominum millia Cremam verſus, quæ ad Archiducatum pertinebat eius cõtagio cecidiſſent,
1 à Dominicanis Inquiſitoribus † eis quamplurimis concrematis, igne peſtis ſopita eſt, ac in eo ſtatu † ſanctum
2 Inquiſitionis Officium hoc tempore, quo tam neceſſarium eſt, perſeuerat, vt conſtat ex quadam Epiſtola Antonij Groſupti alterius ex Theologis Concilij Trident. quę ante aſſertiones Catholicas Feliciani Ninguarda, à Martinio poſita eſt, ac in fine Epiſtolæ ſe ſubſcribit commiſſarium Generalem ſanctæ Inquiſitionis per totam Auſtriam.

De

De Inquiſitione Vngariæ, & Poloniæ.
Cap. XXVII.

SVMMARIVM.

1 *Martyrium ſancti Nicolai, & S. Ioannis Epiſcoporum, & Inquiſitorum Vngariæ, & Poloniæ.*

2 *Frater Ioannes Eſchenfeld, Inquiſitor Pragæ à quodam hæretico occiſus eſt.*

A PRIMIS Inquiſitionis cunabulis
legimus ſanctũ Nicolaum, & ſanctum
Ioãnem Epiſcopos & Inquiſitores † in
illis prouincijs al-
1 terum excorticatum, ac pelle exutum, vti fuit S. Bartholomæus Apoſtolus: alterum lapidibus obrutum, martyrij palmam reportaſſe: de quibus Chronica de Vſusmaris, atque Leandrus libr. 2. virorum illuſtrium meminêre.

In Poloniæ † Regno fuit, & eſt In-
2 quiſitio; nihil tamen de eius progreſſu atque ſtatu legimus, niſi quòd frater Vincentius Iuſtinianus ſcripſit, anno 1580. in capitulo generali Romæ audiſſe, fratrem Ioannem Eſchenfeld Inquiſitorem Pragæ, non multis ab hinc annis martyrio ſublatũ eſſe. Hunc die Veneris ſancto, in ſuo Cœnobio concionaturum conuenit hæreticus, quaſi ei peccata confeſſurus, quem cum peramanter ſanctus Inquiſitor in ſuam cellulam perduxiſſet, poſteà à ſodali ad concionem accerſitus, inuentus eſt quamplurimis vulneribus confoſſus.

De Inquiſitione Dalmatiæ, Boſnæ, Raguſiæ, Croaciæ, & Iſtriæ.
Cap. XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitio olim fuit apud Dalmatiam, Boſnos, Raguſos, Croacos & Iſtros, & Bullæ quædam Apoſtolicæ ad eam rem facientes referuntur.*

1 APVD † Dalmatas, Boſnos, Raguſos, Croacos & Iſtros, vetus nobis videtur ſancti Officij inſtitutio: Nã (prout refert F. Franciſcus Gonzaga in ſua Hiſtoria de Origine Seraphicę Religionis Franciſcanę, eiuſque progreſsibus, de regularis Obſeruantiæ inſtitutione) in prouincia Dalmatię in titulo de conuentu ſancti Franciſci Iadere 11. in ordine, pagina 434. aſſeruãtur in eius Chartophylacio ſequentes Apoſtolicæ literæ plumbeo ſigillo communitę. Prima Bulla Benedicti Papæ XII. ad hęreticę prauitatis Inquiſitores per Dalmatiam directa, quâ Fraticellorum vita cõdemnatur. Alia Bonifacij VIII. vt Prouincialis miniſter prouinciæ Boſnæ, vel eius Vicarius, duos ſibi ſubditos fratres hęreticę prauitatis Inquiſitores ſuper Raguſiam, Boſnam, Dalmatiã, Croatiam, atque Iſtriam inſtituere valeat. Alia Ioannis XXII. quâ Inquiſitorum hęreticę prauitatis munus per Dalmatiam ſtabilitur; & alia eiuſdem, quâ idẽ munus confirmatur: & alia eiuſdẽ ne Dominicani Patres ad huiuſmodi munus in eadem prouincia aſſumpti, fratres Minores ſibi in coadiutores aſciſcant. Itẽ alia eiuſdem, vt Rex Vngarię ab Inquiſitoribus fidei pręmonitus ſibi contra hęreticos Dalmatas opitulari teneatur, ac ſuppetias ferre. Alia Nicolai Papæ IIII. quà fidei Inquiſitores per Boſnam inſtituuntur, præcipiturque, vt qui eo munere in Dalmatia fungũtur, Illyricum idioma calleant. Refert Franciſcus Diacetus in

in cap. finali vitæ ſancti Dominici, in Dalmatia ſanctum Paulum, eius prouinciæ Inquiſitorem ab impijs hæreticis igne fuiſſe conſumptum.

De Inquiſitione Armeniæ, Georgianæ, Græciæ, Tartariæ, Ruſsiæ, ac duarum VValachiarum.

Cap. XXIX.

SVMMARIVM.

1 *Bullarum quarundam Gregorij IX. anni 1378. tenor ad Inquiſitionem harum prouinciarum pertinentium.*

ALBERTVS Caſtellanus inter Pōtificias Bullas, quas impreſsit Venetijs ann. Domini 1516. octo aut nouem à Gregorio XI. ab anno Pontificatus eius quarto, vſque ad octauum, hoc eſt, à Natiuitate Domini 1378. à confirmato autem prædictorum ordine 162. expeditas tradidit; quibus inter alia continetur, fratres Dominicanos magnis laboribus, ac perſecutionibus verbum Domini infidelibus, qui ad Orientem, Auſtrum, & Septentrionem incolunt annūciare, ac in VValachia, Tyri ſiue Trapizundæ, & alijs remotiſsimis regionibus cœnobia conſtruxiſſe, pluresque à Gregorio prædictæ familiæ mitti; eorum Antiſtite conſtituto, Venerabili Frat. Heliâ Petit Gallo. Aliâ item Vrbani Sexti Bullâ conſtat, Gregorium XI. Inquiſitorem Generalem in illis partibus, fratrem Ioannem Gallum eiuſdem ordinis delegaſſe, cum tamē is mortuus eſſet, Vrbanus ea Bulla Prędicatorū Generali mandat, quatenus tres in eius locum nominet Inquiſitores, Alterum in Armenia, ac Georgiana, alium in Gręcia, & Tartaria; Tertium verò in Ruſsia, ac ambabus VValachijs. Ergo latiſsimè patet S. Officij autoritas, magnaq; ſunt Dominicanorū in Inquiſitionem merita, qui eius fructum in abditiſsimos mundi angulos propagauerint.

De Inquiſitionibus Lombardiæ.

Cap. XXX.

SVMMARIVM.

1 *Sanctus Dominicus primus fuit Inquiſitor Lombardiæ.*

2 *S. Dominico mortuo hæreſes reuixerunt.*

3 *Fratres Dominicani Inquiſitores creantur.*

4 *Sanctus Petrus Martyr, Inquiſitor Mediolani primus fuit.*

5 *Cardinalis Godofredus Legatus, anno 1229. ſtatuta fecit Mediolani contra hæreticos.*

6 *Mediolani ordinarij contra hæreticos, vſq; ad annum 1232. proceſſerunt.*

7 *Edictum S. Petrus promulgauit contra hæreticos, an. 1233.*

8 *Pœna capitis, quæ hæreticis debetur, quare à S. Petro Martyre illis iniuncta non ſit.*

9 *S. Petrus Martyr 27. annos natus, Inquiſitor creatus eſt, & 20. annis illud S. Officium præſtitit.*

10 *Guidotus à Sexto in Lombardia primus Inquiſitor fuit, & in ea prouincia Dominicani ſemper ſunt Inquiſitores.*

11 *S. Petrus Martyr an. 1251. ab Innocētio IIII. iterum Inquiſitor creatur.*

12 *S. Petri Inquiſitoris Martyrium.*

13 *Parmæ conſpiratio contra Florium Inquiſitorem oritur.*

14 *Raynerij Sacon Inquiſitoris Lombardi geſta, & perſecutiones.*

15 Ale-

15 *Alexandri IIII. Bullæ Reynerio Inquiſitori directæ.*

16 *Frater Michael Giſlerius, qui fuit poſtea Papa Pius V. fuit Inquiſitor Comi, anno 1550. & eius geſta in illo diſtrictu.*

17 *Fratris Michaelis Giſlerij ſententia ſapientiſsima.*

18 *Frater Michael Giſlerius Inquiſitor ab illuſtriſsimis Inquiſitoribus Cardinalibus ad Euorianos hæreticos mittitur.*

19 *Pius V. anno 1564. Philippo II. Hiſpan. Regi perſuaſit, vt ad normam Hiſpaniæ Inquiſitionem in Mediolanen. Ducatum introduceret.*

20 *Rex Hiſpaniæ voluit Inquiſitionem Mediolani ad formam Hiſpaniæ introducere, & eius rei ſucceſſus.*

IN Lombardorum prouincia, quâ continentur Inquiſitiones Mediolanenſ. Patauina, Bercellina, Mantuana, Ferrarien. Brexen. Bononien. Turinen. ac Veronen. omniũ
1 primus † Beatus Dominicus ſanctum Inquiſitionis officium Honorio III. Põtif. Max. exercuit, quo tempore Catarorum iam penè ſopita deliria ita rebellarunt, vt neceſſarium Honorio videretur in eam prouinciam talem Inquiſitorem, qualis Dominicus eſſe poterat, delegare, qui & doctrinâ & igne ſceleratiſsimarum hæreſum ſpineta conſumeret, quæ inimicus homo tum Mediolani, tum in alijs Lombardiæ partibus diſſeminauerat. Sanè D. Dominicus ſuorum familiarium, ac præſertim eorum, qui tertię Regulæ nuncupantur, operâ ac diligẽtiâ vſus, ita peſtem illam latè iam graſſantem compreſsit ac profligauit, vt breuiſſimo ſpatio partim ſublati, partim in miſerrimam fugam fuerint coniecti, pauciſsimi vero qui ſupererant, ignominioſè latitarent, vt Robertus Epi-
2 ſcopus refert. † Mortuo verò B. Dominico, in illa prouincia Inquiſitionis Officio interrupto, ex pauciſsimis radicum fibris ita mala illa herba multiplicata, dilatataq; eſt (vt Trithemio referente) anno Domini 1230. eorum conuenticula, quæ Mediolani habita ſunt, cum hæreticis Alemanię ac Galliæ pepigerint, vt ſibi quotãnis certa pecuniæ ſumma ſuccurrerent. Quia tamen ignem ſemper indicat fumus, non tandiu ſceleſta hominũ conuerſatio latere potuit, quin etiam intra biennium ex Catholicorum notione ad Gregorium IX. Pontificem Maxi-
3 mũ perueniret. Quamobrem † Gregorius ratus, quàm bene D. Dominicus in ea prouincia Honorij eius prędeceſſoris tẽpore de Chriſtiana Republica meritus fuerat, eius familiæ plures Inquiſitores per diuerſas eius
4 regiones diuiſit. Contingit † ſtrenuo Chriſti Athletæ S. Petro Martyri Mediolanum, ac eius diſtrictus, ann. 1232. vt ex inſtrumẽtis ac publicis ſcripturis eius ciuitatis, quæ poſteà latiùs referemus, apparet. Ex quibus itidem infertur ſanctum Petrum Martyrem primum fuiſſe in illa vrbe Inquiſitionis iudicem. Nam Bernardinus Corius eques Mediolanen. qui diligẽtiſſimè hæreticorum eius temporis exceſſus cõſcripſit, refert ad eorũ audaciam refrenandã Godofredũ † tituli
5 S. Marci Cardinalem, cum poteſtate Legati de latere, ann. Domini 1229. à Gregorio IX. Mediolanum miſſum, qui ſtatuto cauit, ne tẽporales gubernatores Archiepiſcopo Mediolane. in hæreticos inquirenti obicẽ ponerent, quinimò illi officio atq; fauore opitularentur. Item ſtatutum ab eo erat quod poſtea in vniuerſa Italia pro lege cuſtoditũ eſt ad ſancti Officij meliorem

liorem expeditionem ex Innocentij IIII. & Alexandri IIII. præſcripto) videlicet, vt ex Archipræſulis illius ciuitatis, duorum inſuper ex familia Prędicatorum, totidemque Minorum voto, duodecim Catholici viri eligerentur, ac ſinguli per ſingulas vrbis portas diſpoſiti hæreticos perſequerentur, ac Archiepiſcopi cuſtodiæ traderent: ſubditque idem Corius ſtatuta hęc fuiſſe condita, primum votum in Conſilio emittente Fratre Guaca Prædicatorũ ordinis, tanta animi magnitudine prædito, vt in ſequenti anno 1250. (cum adhuc Epiſcopus Brixiæ eius patriæ non eſſet, ſicut poſtea fuit) Mediolani ſedis Apoſtolicæ legatus fuerit conſtitutus: fuitque hic (vt Diu. Antoninus, ac alij referunt) cui Deus ſancti Dominici gloriam paulò poſt eius tranſitum oſtenderat.

6 † Mediolani igitur eo tempore Archiepiſcopi, tanquam ordinarij, aduerſus hæreticos procedebant, vſque ad annum 1232. quo Gregorius IX. ſanctum Petrum Martyrem Inquiſi-
7 torem Mediolani creauit. † Bernardinus Corius, qui eius ciuitatis chartophylacia perluſtrauerat, cum ad annum 1233 perueniſſet recenſet edictum, quod S. Petrus Martyr eo anno in eius Inquiſitionis exordio promulgauit, quod tamen lenius erat cæteris, quæ ſequentibus annis promulgata ſunt, vt inferiùs commemorabimus. Fuerunt igitur tunc Mediolani contra hæreticos plura ſtatuta lata, quæ autor ille ex publico inſtrumento, in hanc quæ ſequitur formam elicuit.

In nomine Domini anno 1233. eius Incarnationis, die Veneris 17. Septẽbris, Indiction. 7. ſub regimine Oldradi à Treſco Gubernatoris Mediolanen. Fra. Petrus à Verona ordinis Prędicatorum, Apoſtolica, qua cõtra hæreticos fungitur autoritate de qua conſtat inſtrumento publico recepto penes Obizum Scazago Notarium Mediolanen. ann. 1232. autoritate etiam dicto F. Petro à communi Mediolanen. conceſſa in quodam Generali Conſilio, vt alio publico Inſtrumento continetur eodem anno penes Singinbaldum à Turre Notariũ Mediolanẽſis Reipub. recepto & teſtificato: ſequentia capitula contenta in quadam Pontificis ſummi Bulla data dicto fratri Petro de Verona, in qua excõmunicati ac anathematizati ſunt hæretici omnes Cathari Patareni, Pauperes de Lugduno, Paſſagini, Ioſephini, Arnaldiſtæ, Eſperoniſtæ, ac aliorum nominum alij, qui quamuis diuerſas facies ac inſtituta habere videantur, omnium tamen vna radix, vnum peſtiferum cenſetur eſſe ſementum, ac quos cùm à Ieſu Chriſti Eccleſia damnati ſint, ęquum erat à ſeculari iuſtitia rapi ad pœnam, ac etiã in perpetuos carceres detrudi, niſi à ſuis erroribus reſipiſcerent. Item etiam receptores, defenſores, fautores dictorum hæreticorum habeantur pro excommunicatis, qui ſi poſteaquàm pro excommunicatis denuncientur, non emendentur, ipſo facto infamiæ ignominiam incurrant, ac inhabiles habeãtur, ac ſint ad comitia, officia, teſtimonia, hæreditates capeſſendas, tum etiam ad agendum in iudicio pro ſe, vel pro alijs, vel ſe vel alios defendendum, & ſi fortè Iudex aliquis in eorum fauorem ſententiam tulerit, talis ſententia ipſo iure nullitatem incurrat. Item, quod nullus aduocatus ac cauſarum patronus pro illis audeat poſtulare, neúe tabelliones in eorum fauorem inſtrumenta conſcribere; quod ſi contrarium fuerit attentatum, ſit irritũ, caſſum, atq; inane, ac aduocati ipſi, atq; Notarij eandem pœnam incurrant. Si verò clerici fuerint, ab omni officio & bene-

& beneficio priuentur, qui ſi Eccleſiæ aſpernati fuerint fulminationes, à ſæculari poteſtate iuxta eorũ demerita caſtigentur. Item, ſi iſtorum aliquis notabiliter ſuſpectus fuerit, eius qualitate penſata, ſi canonicam purgationem deſideret, ad eam ſedulò admittatur: ſi tamen per annum in ſua excommunicatione perſtiterit, ab ea non ſatagens abſolui, tanquam hæreticus caſtigetur, omni appellatione remota. Nec ab alijs iudicibus, vel tabellionibus ad ſuorum officiorum exercitium admittatur, ſi contrarium quiſpiam facere attentauerit, ſuo quoq; officio meritò priuetur. Nec nõ quòd clerici ac Cruce-ſignati hoſpitalarij Hieroſolymitani, atque templarij, tales iam dictos ad Eccleſiaſticam non recipiant ſepulturam, nec eorum oblationes, vel eleemoſynas recipiant, ſub pœna priuationis ſuorum officiorum, quibus abſq; ſpeciali ſedis Apoſtolicę facultate reſtitui nequeant. Quòd ſi pertinaciter eos ſepelire contenderent, excommunicationis vinculo ſubiaceant, donec hęreticorũ corpora proprijs manibus ac publicè, à ſuis Eccleſijs amãdent. Item etiam, quòd nullus ſęcularis publicè, vel ſecretè de fide Catholica ſine excommunicationis metu audeat diſputare. Item, qui intellexęrit hæreticos ſecreta habere conuenticula, vel curare in communem fidelium conuerſationem extraordinarios, ac ab alijs conſuetis diuerſos mores, vel conſuetudines introducere, curet citò ſuo deferre confeſſario, vel alteri, qui illud Antiſtiti notum faciat, ſuppoſita confitentis voluntate, atque licentia. Vlteriùs quòd hæreticorum filij, eorumq; receptores aut defenſores vſq; ad ſecũdam generationẽ, nullius officij aut beneficij Eccleſiaſtici ſint capaces. Itẽ, quòd domus, quibus temerè hæretici recipiũtur, vel recepti ſunt, debeant demoliri, nec vlterius reædificari valeant: ac demum non ſolùm hæc contra hęreticos, ſed contra eos, qui illorum erroribus crederent, locum habeant. Inſuper qui hæreticum nouerit, nec eum detulerit, vel manifeſtauerit, viginti libris mulctetur: quod ſi ſoluendo non ſit, in exilium mittatur. Tandem ſtatutum eſt, vt bona receptatorum ac defenſorum hæreticorũ vſq; ad tertiam eorum partem confiſcentur pro prima vice, pro ſecunda relegentur, donec integrè ciuitati fuerit ſatisfactum, ac pro coronide, quòd ciuitatis gubernator iuret obſeruare ac cuſtodire facere dicta ſtatuta, ac prædictum iuramentum à ſuis exigat ſucceſſoribus, ſub pœna 200. librarum argenti, ac etiam incapacitatem incurrat, inhabiliſq; reddatur ad publicas dignitates, & munera obeunda. Hæc omnia apud Bernardinum Corium habentur.

8 Nec quiſpiam † ſanè miretur in eo edicto capitis pœnam non proponi contra hæreticos, qua adeò condigni ſint de iuſtitię ęquitate, vt luculenter apparet ex epiſtola D. Hieronymi 53. ad Riparium contra Vigilantium, ac ex D. Auguſtino in epiſtola 48. ad Vincentium, & in epiſtola 50. ad Comitem Bonifacium, ac in tractatu 11. ſuper Euangelio Ioannis. Quibus in locis præter plura, quę huic propoſito appoſita narrat, Nabuchodonoſor Regem laudat, quod edidiſſet in blaſphemos mortis pœnam, ac eorum domus funditus euerti. Age verò cõcilium Chalcedonẽſe, cum in actione eius prima in reuerendiſsimorum Patrum cõſpectu Eutychis hæreſiarchæ liber lectitatus eſſet, Dioſcorus Alexandrinus Epiſcopus, ac eius iam antiquus patronus ac fautor, nonne è veſtigio proſiluit in hęc verba? confeſſus Eutychẽ, ſi aliud ſentiret, quàm

Eccleſia

Eccleſia decerneret, non ordinaria pœna, ſed igne eſſe vindicãdum? Bernardinus verò ſermone 66. de quibuſdam agricolis locutus, qui ſine iudicis autoritate quoſdam hæreticos confixerant: ego verò (annectit) zôlum ruſticorum laudo, factum tamen non conſulo; quamuis proculdubio ſanctius ac æquius iudicarem hæreticqs illos competentis iudicis autoritate fuiſſe ſublatos, quã quod multi eorum verſutijs caperentur. Nec tamẽ neceſſum nobis eſt ſanctorum autoritate niti, cum in Deut. 13. cap. Deus id ipſum conſtituerit, nec ſolũmodò tamen hæreſiarchas necandos eſſe præcipiat, ſed quemlibet etiã ſibi adſtrictiſsimo ſanguinis vel conſuetudinis vinculo coniunctum qui quidpiam aduerſus fidem pronunciaret, ſine vlla miſericordiæ ſpe ad iudicẽ debere deferri, vt eius ſententia vitã amitteret, ac cui eius delictum priùs conſtitiſſet, iubebatur, vt poſt ſententiam primus noxio inferret manus. Nec id tantùm aduerſus hæreticos conſtituitur; ſeuerius illud eſt, quod ibi ſequitur, nẽpe hac pœna in hæreticos nedum, ſed etiam in ciuitates, per quas eorum ſerperet lues, eſſe animaduertẽdum, vt hæretici, qui in illis reperti fuerint, non tantùm illi pœnæ ſubiaceant; ſed vt ædificia, & omnia quæ in eis ſunt, depopulentur, ac etiam incendantur, eorumque reædificatiõ ac reparatio interdicatur. Ergo hoc mortis ſupplicio, ac ſanè grauiſsimo omnium, quod excogitari poſsit, hæreticorum nequitiam compẽſari oportet. Prudentia tamen, quæ iuſtitiæ, ac omnium moralium virtutum anteſignana eſt ac mater, cogit iudices quandoque, quorum autoritas nõ ſatis confirmata eſt, vt diſsimulato aliquantulum rigore legum, paulatim ſibi vendicẽt poteſtatem. Ita ſapientes Hieruſalem Roboamo Salomonis filio conſuluerunt, cuius ſanè dictis ſi obtemperaſſet non ita maiori regni portione decidiſſet, nam & Iehu Rex Iſrael vt vnctus eſt ita populo imperabat, vt eum magis rogare ac ſuadere videretur, ſicq; Deo intentatas iniurias vltus eſt.

Cum igitur (vt ad edictũ noſtrum regrediamur) eo tempore necdum Mediolani conualuiſſet Inquiſitio, vbi hæretici ab anno 1230. ſuas collocauerant ſedes, caſtraque metati fuerant, vt in Hiſtoria Hirſaugenſi narratur, quibus cum alij Germani, Galli, ac Itali eiuſdem farinæ confœderati erant, eoſq; maxima pecuniæ ſumma confirmabãt: nõ ita à naſcentis Inquiſitionis exordijs potuit S. Petrus in eos capitis pœnã ſtatuere, præſertim quia Frederici Imperatoris (qui eo tempore obediens Eccleſiæ non multùm erat) ac aliorum Italiæ Principum in deuotione non ita Eccleſiæ autoritas conualuerat, vt Eccleſiæ Romanæ Põtifices quoad corporis pœnas, id quod modò, vel tempore Caroli Magni, aliorũq; piorum Imperatorum tempore poſſent. Sanè non multò poſt, Oldrado à Tereſco etiam Mediolanen. gubernatore (vt Corius refert) hæretici igne cremabãtur, ſicut & in alijs Italiæ partibus. Idem quoque Corius de anno 1242. ſcribens alia proſequitur, quæ D. Petrus cõtra hæreticos expediuit, ac poſtea de anno 1252. de eius martyrio ſcripſit, quod ex adminiſtratione illius S. Inquiſitionis officij hæreticorum conſpiratione ſecutum eſt. Hic
9 glorioſus Inquiſitor † in eo munere Mediolani viginti annis continuis verſatus eſt, vel ſanè tempore intercalato, quod eſſe potuit, extirpatis ab ea prouincia hæreſibus, ac Gregorij morte, delegata illius poteſtate finita, quam poſtea hæretica peſte re-

R uiuiſcen-

uiuiſcente Innocentius IIII. illi rein-
tegrauit, illudq́; (vt obiter dicam) non
vulgare eſt eius ſanctitatis indicium,
quod 27. nato annos tantum pondus
atque prouincia committeretur.
10 Primus † tamen in Lombardia fidei
cenſor fuit Fr. Guidotus à Sexto, qui
infinitos propemodũ hæreticos igni
tradidit, ac iuxta canonicas ſanctio-
nes perplura hæreticorum bona æra-
rio copulauit; hic tantum terrorem
in ea prouincia hæreticis incuſſerat,
ac tam egregiè eo munere perfun-
ctus eſt, vt ab eo in hæc tempora ex
prædicatoribus ſemper mittantur ad
illam Inquiſitores.

Innocentio IIII. communi Eccle-
ſiæ paſtore hæretica prauitas, quæ in
Lombardiæ cõfecta ac ſopita videba-
tur, iterũ pullulabat, ac etiam per non
11 nullas Italiæ ciuitates graſſata eſt. †
Quamobrem Pontifex cũ ann. 1251.
à 17. Iulij vſq; ad 8. Septẽb. Mediolani
ageret, animaduerteretque plures in
ea ciuitate eſſe hæreticos, potẽtiâ ac
temeritate pernicioſiores, S. Petrum,
cuius virtutem Inquiſitionis officio
appoſitiſsimam experiẽtia, commo-
ſtrauerat, ei muneri reſtituit. Porrò ſi-
mul atq; Inquiſitor creatus eſt, hære-
tici non pauci ſibi fugâ proſpexerũt,
ſuperſtites verò, anathematis mucro-
ne, aliiſque corporalibus pœnis S. Pe-
trus feriebat, eoſq́; ita diuexabat, vt
in illius feliciſsimum martyrium cõ-
12 ſpirarent. † Cum itaque à Como Vr-
be, cui etiam Inquiſitor datus erat,
Mediolanum veniret, anno 1252. die
6. Aprilis, qui erat Sabbatũ ante Do-
minicam in Albis, medio cõfecto iti-
nere teterrimus quidam hæreticus
pretio quadraginta librarum ab alijs
militibus ſubornatus, ei obuiã factus,
multis vulneribus eum cõfodit, quo
aſſaſsinio eam gloriam, quam in vtra-
que Eccleſia poſsidet, conſecuta eſt.
Demortuo itaque ſancto Petro mar-
tyre, eius prouinciæ Inquiſitionis of-
ficium fratri Roboaldo obuenit. Ab
anno tamen ſalutis 1252. vſque ad
annum circiter 1258. Mediolani flo-
ruit Fr. Petrus de Arcanaño, ordinis
Minorum, ſanctus ac ſtrenuus hære-
ſum debellator, cuius mortis tempus
incertum eſt. Erat Arcanañus hære-
ticis infeſtiſsimus; quapropter cum
aliquando in eorum inſidias incidiſ-
ſet, monitus eſt vt eorum nomina ex
libris Inquiſitionis educeret; quibus
cum ſanctus Inquiſitor ſe nullo pacto
id facturum renunciaret, cum ſodali
ſuo, Fr. Cathalano; crudeliſsimè ab
hæreticis pro Chriſti gloria Vmbrai-
dæ mactatus eſt, vnde in Viennen.
Valentiã ad ſepulturam traducti ſunt,
vt atteſtantur Gonzaga atq; Rodul-
phus Neoterici ex Minorum familia
ſcriptores: ille in martyrum Cate-
goriæ, quam ſcripſit conuentus Me-
diolanenſis: Alter verò in ſuo ſancto-
rum Alphabeto, atque in cuſtodia
Viennenſi, vbi cuiuſdã errorem dam-
nat, qui ſcripſerat illorum ſanctorum
corpora Valentiæ in Hiſpania fuiſſe
ſepulta.

13 Tempore † Martini Papæ IIII. Par-
mæ quiddam accidit admirandum,
quod Honorius IIII. in Bullario ſan-
cti Officij, ac Bernardinus Corius in
Hiſtoria Mediolanenſi commemo-
rant. Florius quidam in Lombardia
diligentiſsimus prauitatis hæreticæ
Inquiſitor, de quo in additionibus
Campegij ad Zanchinum perplura
celebrata ſunt: hic (inquam) inter in-
numeros, quos combuſsit hæreticos,
quandam mulierem relapſam Parmę
rogo imponendam dum curat, ecce
hæreticorum, qui in pellibus ouium
erant, conſpiratione facta, excitato-
que tumultu, magna ſeditio repen-
te orta eſt, & à multiplici ſacrilego-
rum hominum grege ad cœnobium,
vbi Inquiſitor erat, concurritur, vbi
ipſe,

ipſe, reliquique eius fratres capitalibus iniurijs, ac diuerſis vulneribus affecti ſunt, nonnulli etiam fuſtigati, quorum vnus ex contractis vulneribus non multò poſt exſpirauit. Tandem direpto, expilatoque cœnobio, eius alumni ab illius ciuitatis terminis eliminati ſunt. Quod ſanè flagitium Honorius Papa nō inultum reliquit, ac fratres illos ſuò reſtituit poſt liminio.

14 Floruit † eodem tēpore Raynerius Sacon, Placentinus, qui cum hæreticorum Dux decem & ſeptem annis fuiſſet, ex eorū caligine ad fidem conuerſus, religioſam vitā profeſſus, tantùm virtutibus creuit, vt ei Inquiſitionis munus in Lombardorum prouincia creditum ſit. Nam poſt tranſitum S. Petri Martyris, ac Roboaldi eius in ſancto Officio ſucceſſoris, Mediolanum cum Inquiſitoris poteſtate legatur, vbi plures brachio ſæculari relaxauit, & eius diligentia, quæ per ſanctum Petrum prędeceſſorem hæreticis prophetico ſpiritu prædicta erant, opere ſunt adimpleta: nam arcem ac Pagum Catam, quæ hæreticorum erat propugnaculum, ad cementa deleuit, ac in quadam ſolenni actione Nazarij ac Deſiderij eius loci Epiſcoporū oſſa, quæ ibi propter inſignem illorum impietatem venerabantur, igni credidit per ignominiam comburenda. Hoc tamen illius eſt opus, qui ex Auguſtino hæretico Auguſtinum Eccleſiæ noſtræ decus, ac ex Paulo Iudęo ac perſecutore Gentium magiſtrum effecit. Præclarus hic Inquiſitor graues etiam ſubiuit perſecutiones, nam vt refert Corius 11. Nouembris, anni Incarnationis Dom. 1259. Vbertus Chriſtiani nominis parùm ſtudioſus, qui eo tempore Mediolani gubernacula inuaſit, Raynerium relegauit, ac ſequenti quoque anno fratrem Aycardum ſancti Euſtorgij alumnum, quòd publicè in hęreticorū inueheretur exitia, in exilium miſit. Leandrus lib. 4. virorum Illuſtrium commemorat, Vberti contra Raynerium odij cauſam fuiſſe, quòd Raynerius de ſceleribus atque delictis Vberti ad Romanum Pontificem ſcripſiſſet: quamobrem illum Pontifex excommunicauerat, quo facto illi valdè ſuccenſuit, miſitque ex eius amicis quoſdam ad ſancti Euſtorgij domum, vbi erat Raynerius, qui eum rigoroſè ac aſperrimè tractarunt, quibus Raynerius, omni internecionis formidine liberatus, reſpondit. Illi autem ſanctum virum occidere auſi non ſunt; ſed indicto banno receſſerunt, quod Raynerius patienter pro Chriſti nomine tulit. Sed enim iuſtus Deus non permiſit Vbertum diu impune agere, nam cum ille pluribus ſe nequitijs coinquinaret, nec permitteret hæreticos Mediolani, Cremonæ, atque Placētiæ ad ſupplicia peti, Papa eum ab excōmunicationis vinculo abſoluere nunquam voluit, ac tandem ad extremam reductus inopiam, vt inde ſuppliciū naſceretur, vnde proficiſcebatur iniquitas, Inquiſitorum Dominicanorū poteſtati traditus, ſuæ impudentiæ cauſam eſſe, non quòd hæreticorum ebrioſis dogmatibus crederet, ſed quòd ebrum largitionibus, ſuæ auaritiæ ſatisfaceret, publicè profeſſus eſt.

Huius præterea Inquiſitoris memoriam recolunt Franciſcus Pegna, in quadā ſui Directorij parte ac Leandrus Inquiſitor Vercellenſ. illiq; tanquam eo tempore Inquiſitorum inſigniori diplomata duo Alexandri IIII. directa ſunt, quorum tenor eſt in hunc qui ſequitur modum.

Alexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio Raynerio, necnon alijs fratribus ordinis Prædicato-

rum, Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, ſaluté & Apoſtolicam benedictioné. Cum autoritate felicis recordationis Innocétij Papæ prædeceſſoris noſtri, in Lõbardia Inquiſitionis officium contra hæreticos fueritis hactenus executi: nos deſiderantes tã nociuam peſtem prauitatis hæreticæ, quæ pullulare in illis partibus cõſueuit, cum omni ſolicitudine exſtirpare, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſecundùm à Deo vobis datam prudétiam, autoritate noſtra in eiuſdem Inquiſitionis officio procedatis, iuxta ipſius prædeceſſoris directarum cõtinentiam literarum, ſtatutis cõtra hæreticos editis, quæ idem prædeceſſor in capitularibus ciuitatũ & locorum Italiæ annotanda, & ſeruanda mãdauit: ac literis Eccleſiarum prælatis, & alijs Lombardiæ ſuper negotio ipſo directis, in ſuo robore duraturis. Dat. Neapoli, 6. Kalend. Maij Pontificatus noſtri anno primo.

Idem Alexander IIII. Summus Pontifex ampliat, & declarat nõnulla capita conſtitutionum Innoc. IIII. contenta in Bulla.

Alexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei dilectis filijs Fr. ordinis Prædicatorũ, Inquiſitoribus hæreticorum in prouincia Lombardiæ, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cũ ſecundùm tenoré conſtitutionum felicis recordationis Innoc. Papæ prædeceſſoris noſtri, quas in capitularibus ciuitatum, & locorum Italiæ annotari mandauit, cõtineatur, quòd quælibet poteſtas, ſeu rector, cuiuſcũq; ciuitatis ſeu loci, infra tertium dié poſt introitum regiminis ſui, duodecim viros probos & Catholicos, & duos Notarios, & duos ſeruitores, vel quot quot fuerint neceſſarij, inſtituere teneantur, quos Diœceſanus ſi præſens extiterit, & intereſſe voluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores, ad hoc à ſuis ſuperioribus, ſi conuẽtus ibi fuerit eorundem ordinis deputati, duxerint eligẽdos, per quos inquirantur hæretici, & etiam capiantur. Teneãtur inſuper idem Poteſtas, vel Rector intra decé dies ſui regiminis, ſyndicare præcedétem proximo Poteſtatem vel Rectorem, & eius etiam aſſeſſores per tres viros Catholicos, & fideles electos ad hoc per Diœceſanum, ſi fuerit præſens, & per fratres Prædicatores, & Minores, de omnibus quæ in conſtitutionibus præfatis, & legibus, contra hæreticos & eorum complices edictis continentur. Et ſicut ad audientiam ipſius noſtri prædeceſſoris peruenit, quòd earundem conſtitutionum ſuper his plerumque impediatur effectus: pro eo (ſcilicet) quòd interdum illi, qui prædictos viros debẽt eligere, electioni huiuſmodi non poſſunt intereſſe, vel nolunt. Nos ad inſtar prædeceſſoris eiuſdem, ſuper his, ſicut conuenit, prouidere volentes, ſtatuimus, vt ſi Diœceſanus & fratres Minores, prædictæ electioni prædictorum virorum noluerint, vel non potuerint intereſſe, per aliquem veſtrũm, ſeu illos, quibus id duxeritis committendũ, in locis, in quibus Inquiſitionis officium exercetis, eligere perſonas, ſeu viros huiuſmodi liberè valeatis, vobis, & veſtrũ ſingulis autoritate præſentiũ indulgemus, non obſtante iuraméto, quod prædicti Poteſtates, & Rectores, de obſeruandis præfatis conſtitutionibus, exhibere tenẽtur, à quo ipſos, & quantum ad hos articulos ſine caſu duximus abſoluendos. Nulli ergo omnino hominũ, &c. Dat. Neapoli, 2. Kal. Maij, Pontificatus noſtri anno primo.

Idem Alexãder IIII. vt Inquiſitores procedant in negotio Inquiſitionis, iuxta ordinationes Innocentij IIII.

Alexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum

uorum Dei, dilectis filijs Fratri Raynerio Placentino, & alijs fratribus ordinis Prædicatorum, Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, & Marchia Ianuẽſi ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cum felicis recordationis Innocentius Papa, prædeceſſor noſter, cõtra hæreticos prędicationem Crucis vobis duxerit per ſuas literas cõmittendam, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus in negotio procedatis eodem; iuxta literarum continentiam earũdem. Datum Anagniæ 5. Idus Auguſti Pontificatus noſtri
15 anno primo. † Quibus conſtat iam ante ab Innocentij IIII. temporibus Raynerium in Lombardia Inquiſitorem ac S. Cruciatæ fuiſſe Prædicatorem.

16 Michael Ghiſlerius, † ex Prædicatorum familia clariſsimus Pater, qui poſtea ad Pontificale culmen ſublatus, Pius V. appellatus eſt Comi; quæ Lõbardiæ ciuitas eſt, Inquiſitor fuit oppoſitus quibuſdam erroribus, quæ in ea Diœceſi à Griſonibus quibuſdam Lutheranæ ſectionis diſſeminabãtur, Barlaſinæ præſertim, ac Valde-Chiauennæ, quos pagos barbaræ quædam atque feroces incolunt gentes. Hæc loca magno vitæ diſcrimine aliquandiu Michael, ſtrenuus Chriſti miles, perluſtrabat, vt hęreticorũ olfaceret fallacias atq; conuentus. Anno itaq; 1550. quo hæc agebãtur, Griſones illi ſarcinas duodecim damnatorum codicum Comum cuidam mercatori mittunt, vt eis per diuerſa loca diſtributis vniuerſam Italiam contaminarent. Quod vt Ghiſlerius reſciuit, apud ſequeſtrum ſarcinas retineri iubet, mercator autem ad Vicariũ capituli, ſede vacãte, recurrit, cuius autoritate atq; permiſſu ex ſequeſtro domum librorum faſces exportat. Inquiſitor tamen in viam iuris Vicariũ ac Canonicos requiſiuit, quatenus ab aliena meſſe manum retraherent, cui cum ne dum morem gererent, ſed etiam mortem cõminarẽtur, eos nexui anathematis innodauit, ac Illuſtriſsimis Cardinalibus, Romæ Inquiſitoribus, rem omnem per literas intimauit, qui cauſam illam ad ſuam audientiam euocarunt, eoſq; ad ſe venire iuſſerunt. Tum verò magna aduerſus Michaelẽ ſeditio orta eſt Comi, cui cũ grauiores iniuriæ inferrentur, illis tamen Chriſti pro gloria perpeſsis ſummopere delectabatur. Itaq; quadã die illius ciuitatis verſutorum puerorum examen, inter quos procaciores erant adoleſcentes, poſt atroces iniurias, lapidibus eum ad mortem impetunt. Ille tamen in domum Bernardi Odeſcalci equitis Comẽſis, ac S. Officij familiaris receptus, illud periculum euaſit. Canonici prædicti territorij Mediolanenſis Gubernatori plura de Fr. Michaele detulerunt. aſſerentes eum Reipub. illius pacem perturbare, ciuitatemq; omnem peruertere, inhibitioniſq; quandam ſcedulam conſecuti ſunt, quibus gubernator cauſam illam ſub grauioribus pœnis euocabat. His tamen ille ſpretis minis, maiori animi contentione, totiſq; viribus Dei negotium procurabat. Quamobrem Gubernator Mediolanum, vt ad diem craſtinũ compareret, vocauit in ius. Hic de Michaele actum eſſe, Canonici exiſtimarunt. Nam cum ille, qui pro eius regulæ obſeruãtia pedibus iter faciebat, vt intra breuiſsimum terminum Mediolanum peruenire poſſet, non alio itinere, quàm breuiori, quod Barlaſinæ eſt (quo in loco trecentis antea annis ſanctus Petrus Martyrij palmam fuerit conſequutus) tranſiturum iri credebatur, inſidias in eo loco illi præpararunt, vt prætereuntem perditi quidam homines

aggrederentur. Cæterùm Michael, quem Deus ad maiora Eccleſię commoda pręſeruabat, per aliam viam licet longiorem, tantum contendit, vt (quod incredibile videbatur) diluculo, ante citationis terminum, Gubernatoris ſe præſentia ſiſteret: à quo inhumaniter tractatus eſt. Nam pluribus, Michaele aſtante, expeditis negotijs inaudito tandem eo Prætorio indignabundus exceſsit, ac nuncium Michaeli miſit, qui eius in illum iram exponeret, ac carcerem minaretur, ſed cum ille prædictorũ Canonicorum peccato, atque proteruia plurimùm afficeretur, ac Dei gloriam apprimè zelaret, pedibus Mediolano egreſſus, magnis rigentis frigoris, ac alijs incommodis ſuperatis, eodem anno in vigilia Natalis Domini Romam peruenit, tantoque animi ardore Illuſtriſsimis Cardinalibus, ſanctæ Inquiſitionis primatibus rem omnem expoſuit, vt (non obſtãtibus eius ampliſsimi ordinis nonnullis, qui Canonicorum agebant partes) diſcuſſa cauſa, victoriam, magnamque apud omnes religionis exiſtimationem ex flagranti fidei zelo reportauerit. † Cui
17 cum quidam diceret, non imprudenter ab eo actum fore, ſi cum illo capitulo ob reuerentiam ac obſeruãtiam leuiùs egiſſet; hanc fertur protuliſſe ſententiã, quæ inter ſapientium apophthegmata connumeranda eſt: Inquiſitor (inquit) qui in S. Officij negotijs ex perſonarum qualitate rem
18 penſat, ei muneri impar eſt. Is † Euoriana Eccleſia viduata paſtore, cùm duo ad eam electi eſſent, quorum alter votis maior Catholico, de hæreſi ſuſpectus diceretur, cùm à Cardinalibus Inquiſitoribus ad illam Griſonũ regionem veritatis inueſtigandæ ergò mitteretur, rogatus eſt habitum vt mutaret, quoniã hæretici illi Prædicatorũ familiæ eſſent inimiciſsimi. At ipſe: Non mutabo (inquit) quin imò maximũ reputabo beneficium, ac Dei gratiam, ſi cũ hac veſte pro fide mori mihi condonetur: mirus tamen fuit eius delegationis ſucceſſus, namq; Griſones, licet impij viri, tamẽ ſanctitatem, ac conuerſationem eius admirati, hæretici inquiſitionem perficere, illumq; condemnare permiſerunt.

19 Anno autem Domini † 1564. cum Michael ipſe Ghiſlerius ad Pontificale faſtigiũ eleuatus eſſet, qui Pius V. appellatus eſt, tanquam expertus Inquiſitionis in Eccleſia fructum, ratus periculum, quod ardente in vicinio peſte, Italiæ prouincijs imminebat, Philippum II. Hiſpaniarum Regem noſtrum, Eccleſię Atlantem, hortatus eſt, vt Mediolani Inquiſitionis officiũ poneret, ſicut in Hiſpania, maximò ipſius fructu conſtitutum erat.
20 † Rex itaq; pro eius negotij executione ſenatui Mediolanen. mandauit, vt omnibus viribus in hanc rem cõtenderet. Planè Mediolanen. vulgus (vt cõmuniter fit) commoueri ac obſtrepere cepit, paulatim ad arma concurritur, vniuerſaq; ciuitas valdè tumultuata eſt. Clamabatur paſsim, tyrannidem illud ſapere, ac à tam religioſo Rege longè abhorrere Inquiſitionis ſereniſsimam normam, quæ in Hiſpania Maurorum ac Iudęorum peſsimę gentis eruendæ cauſa introducta eſſet, eam ingenuæ ciuitati impingere, præſertim cum ex antiquiſsimo ſedis Apoſtolicæ more in eam prouinciam Inquiſitores delegarẽtur; quibus colloquijs ita vniuerſa ciuitas ſeditione illa exarſit, vt difficillimum ſenatus iudicaret vlteriùs progredi. Quamobrem Regis oratori reſpondit, paratos omnes eſſe ac promptos ad Regis nutum viuere, cuilibet minimo etiam illius decreto parere, eaq; omnia pro viribus facere obſeruari, illud

tamen

tamen Reipublicæ inconueniens videri, cũ quòd ſeuerius Inquiſitionis in Hiſpania inſtitutum, Mediolano multis ex cauſis incõmodaret, maximè verò quòd iuriſdictio Mediolanenſis poteſtatis, quæ tot legibus ac conſtitutionibus ſtabilita erat, nouis S. Officij priuilegijs ac eius familiaribus fori prærogatiua extenuaretur, vel ſaltẽ debilitaretur impenſe; tum etiam quòd ea ciuitas ac vniuerſa Italia ab ea Inquiſitionis forma plurimum abhorreret: nec ſanè ſatis tutũ cenſeri tam turbulentis temporibus effrænatam plebem ſtimulare, ac ad
12 ſeditiones† cõcitare ſui naturâ nouitatibus ſtudẽtem, præſertim cum ex eo negotio parum, aut nihil vtilitatis aut dignitatis Regali coronæ eſſet acceſſurum.

Hoc accepto ſenatus reſponſo, Philippus Rex aliquibus motus rationibus, rem ſilentio contexit, vt refert Natalis Comes in Italica Hiſtoria lib. 14. anno 1564.

De Inquiſitione Hetruriæ.
CAP. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *SAnctus Petrus Martyr Inquiſitor Florentiæ Manicheos fudit.*
2 *Fratribus Franciſcanis in Hetruria, ob honorem S. Frãciſci Aſsiſien. anno 1258. Inquiſitio commiſſa eſt.*
3 *S. Petrus Martyr ſigno Crucis Dæmonem in forma equi ferociſsimi in foro Florentiæ fugauit.*

ANNO Domini 1244.
1 † vt ſcribit Michael Florentinus in Chronico Patrum Seruitarum, S. Petrus Martyr cum Inquiſitoris poteſtate ab Innocentio IIII. Summo Pontifice Florẽtiam mittitur Manichæos hæreticos expulſurus: quorum hæreſis in ea ciuitate rebellauerat, & reuixerat, quos fudit ac ſuperauit S. Petrus eâdem facilitate atq; ſucceſſu quo Mediolani rem geſſerat: nam nõ ſolùm Eccleſiæ, ſed & temporalibus adminiculis vſus eſt. S. Antoninus Archiepiſcopus eius ciuitatis, alijq́ue referunt plures ex nobilioribus ciuitatis, inter quos gens Roſi clarior videbatur, ſe contra hæreticos coniunxiſſe, eoſq́; duplici comparata victoria à ciuitate depuliſſe, ſancto Petro concionibus, ac pijs monitis eos confirmãte: earumq́; victoriarum monumẽta ſunt iuxta S. Felicitatẽ, ac iuxta conuentum ſanctæ Mariæ Nouelle, in cuius rei memoriam ac S. Petri Martyris gloriam quotannis die ſancto Martyri dicato vexillum, quod ille Chriſti militibus contra hęreticos dederat per ciuitatem Florentiam cũ proceſsione ſolenni geſtatur. Quo
2 tempore † S. Petrus Martyr Florẽtiæ fuit, accidit quadam die dum iuxta forum vetus è ſuggeſto ad populum concionem haberet, Diabolus ſpiritualibus fructibus, qui eius operâ edebantur, inuidens, ferociſsimi ac effręnati equi formam ſumẽs, incredibili furore audientes perturbans, atq; deterrẽs, eorum animos inquietare ſatagebat: ſed S. Petrus, cognita fraude, ſigno Crucis Dæmonem fugauit, ſicq́ue callidi, & veterati hoſtis doloſæ artes nihil omnino profecerunt; nam aſsiſtentes tanto prodigio permoti, attentiores ad verbum Dei audiendum ac alacriores redditi ſunt, Dæmon autem eluſus atq; confuſus eſt.
3 In hac prouincia † ob D. Franciſci Aſsiſienſis honorem Inquiſitionis officium Franciſcanis ann. 1258. ab Alexandro IIII. conceſſum eſt, quod in hunc vſq; diem conſeruarũt.

De Inquiſitione Marchæ Anconitanæ, olim Piceni.

CAP. XXXII.

SVMMARIVM.

1 *Dominicani fratres ann. 1253. in Marcha Anconitana iam erant Inquiſitores.*

2 *S. Paganus Bergamenſis Inquiſitor, & duo ſcribæ ſancti Officij anno 1277. pro Chriſti gloria occubuerunt, & nonnulla de eodem S. Pagano traduntur.*

3 *Frater Michael Ghislerius fuit Inquiſitor Bergami, & quid ibi ſtrenuè geſſerit.*

1 ANNO Domini † 1253. qui erat decimus Pontificatus Innocentij IIII. in Marcha Anconitana iam erãt Inquiſitores ex familia S.
2 Dominici. Inter quos † præclarus lõgè fuit S. Paganus Bergam. qui Apoſtolica autoritate in ea prouincia Inquiſitoris munus exercens, viriliter pro Chriſti gloria cũ duobus ſancti Officij ſcribis occubuit, anno 1277. in eo die qui S. Stephani Martyrio dicatus eſt; tumulatus tandẽ fuit in ciuitate Como, vbi octo diebus eius corpore inſepulto, recentia quæ videbantur, vulnera, ac cruor continenter manãs inſignem eius Martyrij gloriam deſignauit; cuius etiam meminit Diacetus Epiſcopus in loco ſuperiùs allegato, ſuppreſſo Inquiſitoris nomine. Leandrus verò, & Seraphinus Rabi eum Inquiſitorem fuiſſe commemorant. Idem etiam Ioannes Antonius Flaminius ſcripſit in lib. 2. vitæ S. Dominici, vbi annectit ſanctum iſtum Inquiſitorẽ ac martyrem habitum S. Dominici per eius manus recepiſſe Bergami admodũm adoleſcẽtem, tantumque virtute profeciſſe, vt Summus Pontifex eius inſigni pietate agnita, illius diſtrictus creauerit Inquiſitorem.

3 Michael autem Ghiſlerius, † qui poſtea (vt diximus) creatus Papa Pius V. eſt cognominatus, poſt Comum, Bergami etiam fuit Inquiſitor: vbi inter alia laude digniſsima, Gregorium Medolacum, virum nobilem, de hæreſi ſuſpectum perſequutus eſt, tandemq; neceſſarijs ac coniunctis Medolaci, qui multum in ea vrbe poterant contranitentibus comitis Ioannis Hieronymi patrocinio ad carceres perduxit, neceſſarios tamen, qui Medolacum ſub noctem vinculis liberauerant, abiurare compulit, recuperato reo: qui tamen poſtea Venetiam miſſus, in carceribus miſerè demortuus eſt. Sanè hoc facto Michaelis fama, quæ in dies augebatur, ita Romæ apud ſupremũ S. Inquiſitionis tribunal confirmata eſt, vt nõ multò pòſt Iulio III Pontif. Max. cum Victor Soranzus, nobilis Patritius Venetus, Epiſcopus Bergamen. vehemẽter de hæreſi ſuſpectus eſſet, iterum Bergamum miſſus ſit, vt aduerſus dictum Epiſcopum inquireret. Negotium ſane periculoſum, atq; difficile propter Epiſcopi illius gratiam atq; autoritatem, quibus plurimùm in ea ciuitate poterat, ſed Michaeli appoſitiſsimũ, qui Dei gloriam nullo periculo compenſabat. Itaq; ſtrenuè teſtes recepit, fecit proceſsũ ac munus exequutus eſt. Sed cum à communibus inimicis detectus eſſet, in id omnem intendũt curam vt Michelem cum fulminato proceſſu delerent; quod ipſe præſentiens, proceſſu fratri cuidam Franciſcano commendato, vt re magis diſſimulata, proceſſus inſidias poſſet euadere, quemadmodum Paulus à Damaſceno Præſide ita Ghiſlerius à

conci-

Digitized by Google

concitatiſſima hominum manu, ſpeciali Dei tutela liberatus eſt,recuperatoq; extra diœceſim illam proceſſu, Romam illũ ad Illuſtriſſimos Inquiſitores Cardinales aſportauit,Epiſcopuſque ille fuit Epiſcopatu priuatus, quem deinceps apertè conſtitit hæreticum eſſe,curaſſeque eius Diœceſim ſuo morbo contaminare, atq; inficere,quod(vt timendum eſt)ad exitum perduxiſſet, niſi ea ſancti ac admirandi Inquiſitoris Ghiſlerij prudẽtia ac ſolicitudine, annuente Deo, fuiſſet liberata.

De alijs Italiæ Inquiſitionibus. *CAP. XXXIII.*

SVMMARIVM.

1 *Dominicani Fratres anno 1251. in Marcha Treuiſana, ac Romaniola inquirebant.*

2 *Inquiſitionis officium anno 1253. in Genuenſi Senatu exercebatur, & quis fuerit primus in ea Inquiſitor.*

3 *Franciſcani Fratres in Ducatu Spoletano ab anno 1258. contra hæreticos ſolent inquirere.*

4 *Franciſcani Fratres in quibus Italiæ regionibus ſanctum Inquiſitionis officium exerceant.*

1 ANNO † 1251. qui fuit nonus Põtificatus Innoc. IIII. Fratres Dominicani aduerſus hæreticos in Marcha Treuiſana ac Romaniola, Inquiſitionis gladiũ diſtrinxiſſe com-
2 perimus. Sed & anno † Domini 1253. in Genuenſi Senatu S. Inquiſitionis officiũ florebat, cuius primus Inquiſitor fuiſſe videtur Frater Anſelmus, de quo loquitur Auguſtinus Iuſtinianus, Epiſcopus Gemmen. anno 1256.
3 In Spoletano Ducatu, † in quo ſancta Inquiſitionis cura Frãciſcanis Fratribus incumbit, iam anno 1258. Alexander IIII. eam prædictis Fratribus impoſuerat. In Sauinienſi autẽ,Cam-
4 paniæ atque Reate diſtrictibus, † anno 1260. erat Inquiſitio: nam in quibuſdam Bullis eo anno expeditis legitur inquirendi munus in Romano diſtrictu apud patrimonium ſancti Petri in Tuſciæ territorijs, in Sauinien. Campania,atque Reate Franciſcanis Fratribus fuiſſe commiſſum. Poſtea verò Clemẽs Papa IIII. Franciſcanorum iuriſdictionem Spoleto, Folgino,Aſſiſio(quæ ſancti Franciſci patria eſt) ac Montibus Apenninis, quæ Tuſciæ affines ſunt, quibuſdam quaſi limitibus coercuit.

De *Inquiſitione Veneta.* *CAP. XXXIIII.*

SVMMARIVM.

1 *Frater Ludouicus Donatus Franciſcanus, Inquiſitor Venetijs anno 1378. Cardinalis creatus eſt.*

2 *Pius V. Summ. Pontif. voluit ad normam Hiſpaniæ Inquiſitionem Venetijs inſtituere, & quis fuerit eius rei ſucceſſus.*

3 *Pius V. quam formam dederit Inquiſitioni Venetæ, quæ nunc eſt.*

4 *Frater Felix Peretus, qui fuit Papa Sixtus V. fuit Venetijs Inquiſitor.*

IN Veneta Republica difficile admodùm eſt ſcire,quo tempore ſanctæ Inquiſitionis tribunal erectum fuerit: illud tamen conſtat †
1 temporibus Vrbani VI. Summi Pont. cuius Pontificatus initia fuerunt ann. 1378. Fratrem Ludouicum Donatũ, ordinis ſancti Frãciſci Inquiſitorem

Venetijs extitiſſe, qui ex eo munere in ampliſsimum Purpuratorum Collegiũ cooptatus eſt; ex quo ſanè tempore in hunc vſq; diem ſanctum inquirendi munus in ea clariſsima ciuitate continuatur.

2 Multis † deinde annis à Natiuitate Domini anno 1564. Pius V. Pontifex Maximus, immenſos eſſe fructus atq; optimam rationem Hiſpanicę Inquiſitionis ratus, ad eam normam in Republica Veneta inſtituere impenſè deſiderauit. Quamobrem ad eius ſenatum ſcripſit, rogãs atq; ſuadens, vt ad eam formã locupletatam Inquiſitionẽ reciperent. Hæc res plurimùm ancipites atq; ſuſpẽſos Venetos reddidit: nam recenti Neapolitanorũ ac Mediolanenſium exemplo ingenter commoti ſunt: exiſtimabant enim ſine magna vulgi perturbatione, ac armorum ſtrepitu rem cõfici non poſſe. Nec tamen Summum Põtificem, cui alia de cauſa inuiſi videbantur, contradicẽdo, ad maiorem iram impellere audebãt. Quare cum diu hærerẽt Veneti Legati, Põtificis tamen ſolicitudine ſententiã dicere cõpulſi, humiliter Pontifici reſpõderunt: ſcilicet, ſanctiſsimum, ac è Chriſtiana Republica valde eſſe, eos, qui à vero Eccleſiæ tramite deſciſcerent, ac hæreticis coinquinarentur erroribus, ſeueriſsimis ſupplicijs vindicari: minus tamen cõueniens ac durum omnibus videri, pro paternis peccatis filios ad extremam reduci inopiã, præſertim Venetijs, quę ciuitas religione, & Eccleſiæ obediẽtia nemini ſecunda videretur. Curaturos ſeſe ſumma adhibita diligentia, eam ditionem ab omni hæreſeos macula tergere, ac etiam ſerenare, omnes falſas opiniones extirpando neceſſarijs remedijs diligenter conquiſitis, ac pertinaces pœna mortis occidendo, iuxta antiquam Inquiſitionis conſuetudinem: in cuius rei executionem cõfeſſarijs omnibus Venetijs mandatum eſt, vt ſub grauiſsimis cenſuris pœnitentes ad hæreticos reuelandos vrgerent.

3 Poſtquàm † Pius V. cognouit, non ſatis Venetis probari quæ rogabãtur, Inquiſitionem, quæ apud eos erat, quia autoritate ac grauitate (quibus ea potiſsimùm nititur) deſtituta erat, ita ordinauit. Vnus eſt in ea Republica Inquiſitor, qui ſimul cum Patriarcha Veneto, & Nuncio Apoſtolico, duobus etiam ex grauioribus illius inclyti ſenatus fidei cauſas determinaret. Senatores duo votum habent conſultiuum, reliqui verò deciſiuum, Secretarij ac Officiales ſancti Officij, Reipublicæ etiam ac ditionis Venetæ miniſtri cenſentur. Igitur Pius V. quòd ad eam formã, quæ Hiſpaniam fortunauit Inquiſitionem conſtituere non potuerit, ea tamen autoritate communiuit, atque firmauit Inquiſitionis arcem, qua ab hæreticorũ excurſionibus auguſtiſsima illa Reſpublica defenditur, & munitur.

4 Inter plures, † qui in ea Republica fuerunt Inquiſitores, clariſsimus fuit Fr. Felix Peretus Picenus ex oppido Montealto, ordinis Minorum cõuentualium, naturæ bonitate, ex plurimo doctrinæ ſtudio Theologus, ac inſignis concionator, qui Venetijs in Inquiſitionis munere fuit eximia cum laude verſatus: poſtmodũ Romę eius ordinis Generalis procurator à Pio IIII. Legationis in Hiſpania munere cohoneſtatus, & à Pio V. Vicarius generalis religionis, deinde Epiſcopus ſanctæ Agathæ, tum Presbyter Cardinalis tituli S. Hieronymi Illyricorum factus, tãdem anno ſalutis 1585. 8. Kal. Maij in locum Gregorij XIII. demortui Summus Pontifex creatur, & Sixtus V. appellatus eſt, vt in eius vita ſcribit Fr. Petrus Rodulphus lib. 2. Seraphicæ religionis S. Franciſci.

TITV-

TITVLVS TERTIVS.

De dignitate, vtilitate, & fructu ſacroſanctæ Inquiſitionis.

De amplitudine, & excellentia ſanctæ Inquiſitionis.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Poteſtas officij ſanctæ Inquiſitionis in omne hominum genus animaduertit.*

2 *Cenſores Romani in omnes ciues, & magiſtratus poteſtatem habuerunt.*

3 *Cenſores Romani, quos ſemel dignitate priuabant, nunquam ad illam admittebant.*

4 *Inquiſitores, quos vt infames condemnant, nũquam ad honores aſcendũt.*

5 *Inquiſitorum inſtitutum eſt fidem propugnare, atque defendere.*

6 *Hæreſis labes non ſolùm homines beatitudine priuat, ſed etiam vita, honoribus, & bonis.*

7 *Summus Pontifex vt priuatus, propter hereſim deponitur.*

8 *Inquiſitores multi pro fide tuenda martyrij lauream ſunt conſecuti.*

9 *Tribunal ſancti Officij ea rectitudine, & ſanctitate pollet, vt nullis humanis reſpectibus flecti poſsit.*

10 *Officium ſanctæ Inquiſitionis ſumma pietate ægrotis, & incarceratis omnia neceſſaria largitur.*

11 *Officium ſanctæ Inquiſitionis maturè reorum cauſas decidit.*

12 *Officium ſanctæ* Inquiſitionis *innocentes lauro, & palma decorat.*

13 *Inquiſitores hereticos puniunt, non vt eos perdant, ſed vt conuertantur, & viuant.*

15 *Officiales ſancti Officij cæterorum tribunalium officialibus antecellunt.*

16 *Officium ſanctæ Inquiſitionis nullum familiarem recipit, qui antiqua familia, & claro ſãguine nõ ſit natus.*

17 *Officium ſanctæ* Inquiſitionis *Eccleſiæ Dei maximos fructus attulit.*

18 *Inquiſitores pluſquàm quadraginta Cardinales effecti ſunt.*

19 *Inquiſitores ex Imperatoris, & Regis familia extiterunt duo, & quinque Summi Pontifices.*

20 *Officij ſanctæ Inquiſitionis poteſtati reſiſtere nemo valet.*

21 *Inquiſitores fidei maximis ornamẽtis et honoribus ab omnibus afficiẽdi ſunt*

22 *Inquiſitores quaſi quædam vigiliæ ſunt cunctis in locis conſtitutæ, vt Chriſtianis dies ſemper clarus illuceſcat.*

INTER multa, quę in Dei Eccleſia magna cum admiratione celebrantur, perilluſtre eſt ſanctę Inquiſitionis officium, tũ potentia, ſanctitate, vtilitate, & dignitate: tum etiã origine ac felici progreſſu ſũmo-
1 pere demirandũ.† Tãta enim eſt eius poteſtas, vt in omne genus hominũ, in plebeios, primarios, principes & magnates regnorũ, in Eccleſiaſticos omnes, etiam ſi exẽptis ſint ſiue præſentes ſiue abſẽtes, iuſtiſsimè animad uertat, neque ſolùm de viuis, ſed de
2 mortuis etiam inquirit. † Nam (vt à primordio repetam Inquiſitionis illa fundamẽta, quæ à ſummo iacta ſunt opifice, Deus non ſolũ è plebe idololatras puniẽdos Moyſi præſcripſit, ſed ipſos etiam principes, in quorum caput vitæ, & necis poteſtatẽ ſeruo ſuo dedit, Num. 25 [Tolle cunctos principes populi, & ſuſpende eos cõtra ſolem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Iſrael.] Fuerunt olim apud Romanos cenſores, quibus in vnumquemq; ciuem Romanũ poteſtatem

leges

leges permiſerūnt, ita vt ſubſcriptio cenſoria non minùs calamitatis ciuibus, quàm acerbiſsima Syllæ proſcriptio afferre poſſet. Neque ſolùm in priuatos, ſed in magiſtratus omnes ſummam ſemper animaduertēdi poteſtatem habuerunt; quippe qui mores publicos corrigere & emendare poterant, quæ iacebant, excitare; quę
3 fluxerant, reuocare debebant. † tradita ſibi ſumma poteſtate cenſoria, multi ſenatores per cenſores à Senatu mouebantur, qui poſtea neq; populi Romani, neq; Reipub. gubernacula tractare poterant: qui turpi iudicio damnati in perpetuum omni honore atq; dignitate priuantur. Tanquam hominibus ignominiâ notatis, neq; ad honorem aditus, neq; in curiam reditus erat. Si quem cenſores furti condemnabant, is omnibus ornamentis amiſsis, nunquam vllâ ſuæ honeſtatis partē recuperabat. Quam obrem ſemper homines cenſorium ſtylum, cuius mucronem multis prærogatiuis Principes Romani acuerūt, æquè quidem, atq; ipſum dictatorium
4 gladium, pertimeſcebant. † Quæ poteſtas cēſoribus noſtræ fidei iure optimo contigit, non ad antiquam Romanorum diſciplinā conſeruandam, ſed ad Chriſti Ieſu doctrinam, ad fidem Catholicam retinendam, ad immortalis Dei gloriam augendam, & amplificādam; quorum poteſtas maximum timorem hominibus affert. Nullus enim eſt in orbe terrarum iudicialis actus, qui æquè, atque ſanctè Inquiſitionis actus formidabilis ſit. Neque mirum: quos enim cenſores fidei damnauerint, infames in perpetuum intelligimus; neq; hi ad honores vllos aſcendēt, neque honoribus ſemel priuati, ad rempublicā redeundi tempus, aut locum vllum habebunt. Nulli magis turpes, nulli magis infames, nulli maioribus dedecoris, & ignominiæ maculis conperti quàm hæreſeos dānati, Inquiſitorum ſententijs addicti ad infamē habitum gerendum, vel abiurata ſemel hæreſi, vel qui pertinaces, aut magiſtri condemnati fuerint ad flāmas perferen-
5 das. † Et quidem ſi pij atq; Catholici homines Inquiſitorū inſtitutum attenta animi cogitatione perpendāt, non ſolū terrore non afficientur, verū maximo gaudio, & lætitia exultabūt: eò enim hæc omnia dirigūt, vt fidem Catholicam, quā tot machinis adhibitis hæretici labefactare conātur, fortiſsimè propugnēt, atq; defendāt, quę virtutū omniū ſupernaturalium baſis atq; fundamentū eſt, noſtræ iuſtificationis principiū, in tētationibus fideliū clypeus, in laboribus, & calamitatibus ſolatiū: hac demq; deuij, & errantes ad verum veritatis tramitem ducūtur, quæ eò vtilior ac magis neceſſaria eſt ad Chriſtianæ Reipub. conſeruationē, quò maiores calamitates, atq; maiorē perniciem affert horrēda
6 ac deteſtabilis hæreſis, † quæ adeò funeſta ac pernicioſa eſt, vt nō ſolū beatitudinis iure, ſicut cætera peccata lethalia, priuet, ſed etiam in cauſa ſit, vt hæretici capite & honorum iactura atque tam ipſi, quàm eorum poſteri officijs, & honoribus & iuriſdictione priuentur, libri ab eis cōpoſiti prohibeātur, & (vt ſuprà diximus) infami veſte à cæteris diſtinguantur.
7 Deniq; † tam deteſtabilis eſt, ac Deo odioſa, vt nullius facinoris ſceleratiſſimi, nullius horrēdi flagitij cauſa niſi tantū hæreſis, poteſtatē Eccleſiæ ſuæ conceſſerit, vt Pontifex Maxim. ſede deponatur, nimirū ſi tāquam priuatus homo (quod nunquam euenit) in hæreſim pertinaciter laberetur, vt ſcripſit Bonifacius Martyr Archiepiſcopus Maguntinus capit. ſi Papa. 40. diſtinctione, & Pius quintus in Epiſtola ad Regem Galliarum deſtinatā: quod octingentis retro annis Adrianus Papa II. noſcitur decidiſſe,

cuius

cuius decretum extat in actione ſe-
ptima octauæ Synodi Oecumenicæ,
Conſtantinopolitanæ quartæ. Sancti-
8 tas † autem huius tribunalis ex eo ma-
ximè innoteſcit, quòd multi Inquiſi-
tores pro fide Catholica tuenda ſan-
guinem profundentes, martyrij lau-
rum honorificè adepti ſunt: multi
confeſſores in ſanctorum numerum
ſolenni ritu relati, aut facultate à Pō-
tifice Maximo impetratâ, in aliquot
prouincijs ſumma cum pietate co-
luntur: alij miraculis claruerunt; alij,
quòd in illos Deus O P T. M A X.
virtutum omniū ornamenta congeſ-
ſit, Beatorum cognomen adepti ſunt.
9 † His tam conſpicua accedit in iudi-
ciali ordine ſanctitas, vt odio, fauori,
ſubornationibus, amori interceſsioni
bus, alijſue humanis reſpectibus om-
nino aditus præcludatur, tantàq; reli-
gione, & æquitatis & iuſtitiæ legibus
geruntur omnia, tanto ſilentio, &
taciturnitate cauſæ aguntur, tacitis
& occultis iudicijs, vt vel ſummum
illud ſilētium parietes illi interiores,
atq; tecti receſſus, intra quos priuata
& remota luce communi procul à
conuentu & frequentia mortalium
Inquiſitores ipſi de rebus quærūt, vt
de criminibus delatis in iudicium In-
quiſitionis inijciant metum homini-
bus, & religionem afferant incredibi-
lem in illo ſilētio. Teſtium dicta, qua-
litas atq; conditio ad amuſsim exa-
minantur, qui falſum teſtimonium
dixiſſe deprehenduntur ſeueriſsimè
10 vindicantur. † Rei qui in carceribus
S. Officij detinentur, benignè & libe-
raliter iuxta vniuſcuiuſq; conditionē
tractantur, pauperibus & ægrotis ci-
baria atq; medicamenta neceſſaria,
erogāte fiſco (quemadmodum in in-
ſtructionibus Toletanis anni 1561.
cap. 75. diffinitum eſt) copioſè ſatis ac
11 peramanter ſubminiſtrantur. † Nec
in his tantùm, ſed & in omnibus reo-
rum fauori conſulitur. Nam præter-
quam quòd teſtiū dictis haud ita fa-
cilè creditur, quoniam tempus inda-
gator eximius eſt veritatis, non con-
ciſe, neq; abruptè cauſæ deciduntur,
ſed iniecto temporis tractu prudēter
maturātur, quemadmodum tale bo-
norum, vitę ac famæ, nō ſolùm rei, ſed
omnis eius familiæ periculū poſtulat.
12 Quod † ſi rei innocēs conſcientia cō-
iectetur, omnibus neruis viribuſque
contenditur in eius innocentię pate-
factionē, eaq; probata omne in id ſtu-
dium intēdunt, ne ex accuſati exiſti-
matione quidpiā detrahatur, ac triū-
phantiū more, lauro ac palmâ decora
tus innocens, equo omnium gratula-
tione vehi conſueuit, quo ſpectaculo
timidorum animi ſuppliciorum ſeue-
ritate affecti valdè recreātur. Ij verò,
qui ita ex tanto periculo priſtino ſta-
tui reſtituti ſunt, Deum nūquam col-
laudare deſinunt, qui illud in terris
tribunal poſuit, quod innocentium
honori maximè conſulat.
13 Cùm autē † Inquiſitores hæreticos
puniunt, non eo animo id faciunt, vt
eos funditus perdant, ſed vt conuer-
tantur & viuant, iuxta illud Ezechiel.
cap. 33. inquit enim: [Nolo mortē im-
pij, ſed vt cōuertatur impius à via ſua,
& viuat.] Idem deducitur ex cap. 18.
eiuſdem Prophetæ, & habetur in. c.
agnouimus. & in c. his qui. & c. ſi preſ-
byter. 26. q. 6. & ſic debet intelligi do
ctrina D. Auguſt. Epiſt. 48. & 50. vbi
docet hæreticos puniēdos eſſe. [Phre
neticus ligādus (inquit) & corripien-
dus eſt, ne præcipitetur] Deus quo-
que nos omnes flagellat & corrigit,
vt pater filios: & paſtor errantia pe-
cora flagello reuocat ad gregem.
14 † In iudicando enim & corrigendo
hoc ſanctum Officiū obſeruat vt eum
quem punit emendet, aut pœna eius
cæteros meliores reddat, aut ſublatis
malis ſecuriores cæteri viuant: hæc
enim

enim eſt Eccleſiæ intentio vt conuertat hæreticos,& vt hæreticorum pœna ſit metus hominum, vt quos Dei timor à malo non reuocat, temporalis ſaltem pœna cohibeat. l. locatio.§. quod illicitè.de publica.& vect. c.famæ.de ſentẽtia excommun. quia (vt inquit Propheta) iuſtus lætabitur, cũ viderit vindictam impij, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris. Non 21
lætabitur iuſtus, quòd inſultet peccatoris calamitati, ſed quòd videat gloriam Dei illuſtrari,& omnes à maleficio deterreri, dum improbi pœnas luunt. Pſal. 58. Chryſoſt. ad populum Antiochenũ Homil. 50. & tex. in l. 1. C. ad leg. Iuliam repetũdarum. Deut. 13. 19. & 21. & Prouerb. 19. & 21.

Vnde ſapienter admodum Ariſtoteles in fine vltimi libri Ethicorũ inquit: [Multitudo neceſsitati potiùs quàm rationi, & pœnis quàm honeſtati paret: idcirco aduerſus inobediẽtes,& hebetiores ingenio caſtigationes, pœnaſque inſtituere oportet: eos verò, qui curari & emendari nequeunt extrudere & exterminare.] Improbus enim dolore afficiẽdus eſt, perinde atq; iumentũ; nam (vt Fabius ait) qui ratione traduci ad meliora nõ poſſunt, ſolo metu cõtinentur: & Plato lib. 12. de legibus, pœnis maligni vexantur, vt & ipſi, & qui puniri iniquitates & iniuſtitiam oderunt, aut non omnino, aut ſaltem minùs in ſimili vitio peccent. Theodoſius quoq; & Valentinus hæreticos puniebant, additâ ratione, vt ab errore perfidiæ, ſi ratione retrahi nequeunt, ſaltẽ terroribus reuocẽtur c. factæ autem. diſt. 4. [Factæ autem (inquit Iſidorus) ſunt leges, vt earum metu humana coerceatur audacia, tutaque ſit inter probos innocentia, & in ipſis improbis formidato ſupplicio refrenetur audacia,& nocendi facultas.] Et Demoſthenes in oratione contra Ariſtogitonem [Duæ res (inquit) ſunt propter quas omnes feruntur leges: vt ij qui ius violarunt puniãtur, alijq; meliores reddantur] & refert Fabius lib. 12. cap. 7. l. 54 tit. 4. lib. 16. C. Theodoſiano. Hoc idem ſanctiſsimè ſancitum eſt, vt dicit Cyprianus in ſermone de Paſsione Chriſti: facilitas nãq; veniæ peccatis laxat habenas, & incentiuum tribuit delinquendi. Et Chryſoſtomus in ſermone de Abſalõ [Semper (inquit) ſcelera dum non reſecantur increſcunt: & in augmenta facinorum proſilitur, quoties ſecura impunitate peccatur.] Vbi autem experimentum docet, quantùm hoc vtilitatis afferat, quid illic opus eſt ſpeculationibus? vt dixit Dionyſius lib. 11. antiquit. Rom. & ſecuti Clemens Alexandrinus libr. 1. Stromat. inquit; [eſt vel maximè fide digna probatio, quæ cũ experientia eſt coniuncta] quia nihil ferè diſtat à demõſtratione, vt probatur ex tex. in c. eſt iniuſta. 23. quæſt. 4. huius autem affectus teſtis eſt Auguſt. in ea Epiſtola, quam ſcripſit ad Vincentium: teſtis religioſiſsima Hiſpania, quæ hoc vnico remedio ab hęreſibus & prauis dogmatibus immunis, & pura ſeruatur.

15 Sed & huius inclyti tribunalis integritas vel ex eo maximè commendatur, quòd officiales habeat familiares & miniſtros, qui in ſuis exequẽdis officijs ita ſe integros & incorruptos præſtãt, vt longè reliquis officialibus cæterorum tribunalium antecellant. Nec mirum, cum omni commodo temporali, vel odio, vel amore poſtpoſito, grauiſsimis etiam pœnis trãſgreſſoribus propoſitis, ad rectum iudicium faciendum procedere cogantur. Sic Clemens V. in Clementin. multorum.§. verum. de hæreticis. vbi contra facientibus Epiſcopis ſuſpenſionis per triennium ab officio, Inquiſitoribus alijs maioris excommunica-

municationis imponitur pœna, Summo Pontifici reſeruata abſolutione: cuius ſanè §. verba, vtpote elegantiſsima, hic deſcribenda curauimus: ea ſic ſe habent: [Verùm quia nimis eſt graue ad exterminationem prauitatis prædictæ non agere, quod ipſius contagioſa enormitas agendum requirit, graue eſt quoque & damnatione dignißimum malitioſe inſontibus eandem imponere prauitatem. Epiſcopo & Inquiſitori prædictis, ac alijs ad dicti executionem officij ſubſtituendis, ab eis in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione maledictionis æternæ præcipimus, vt ſic diſcretè & promptè contra ſuſpectos vel diffamatos de huiuſmodi prauitate procedant, quòd malitioſè aut fraudulenter tantā labem, ſeu quod ipſos in executione officij Inquiſitionis impediat, falsò alicui non imponant: quod ſi odij gratia, vel amoris, lucri, aut commodi temporalis obtētu contra iuſtitiam, & conſcientiam ſuam omiſerint contra quenquā procedere vbi fuerit procedendum, ſuper huiuſmodi prauitate aut obtentu eodem, prauitatem ipſam vel impedimētum officij ſeu alicui imponendo cū ſuper hoc præſumpſerint quoquo modò vexare (præter alias pœnas pro qualitate culpæ imponendas eiſdem) Epiſcopus aut ſuperior ſuſpenſionis ab officio per triennium, alij verò excommunicationis ſententias eo ipſo incurrant, à qua quidem excommunicationis ſententia, qui eandem incurrerint, niſi per Romanum Pontificem nequeant, præterquam in mortis articulo, & tunc ſatisfactione præmiſſa, abſolutionis beneficiū obtinere, nullo in hac parte priuilegio ſuffragante.] Hæc ibi.

Quare mirum non eſt ſi huius ſancti tribunalis integritas omnibus alijs facilè præluxerit, tam grauiſsima pœna contra corruptos iudices indicta, quæ etiā ad Aduocatos Fiſcales, Officiales, ſiue Alguazirios, Notarios, apparitores ſiue portarios, ac alios quocūq; nomine cēſeantur, officiales ampliatur, vt in inſtructione Hiſpalen. anni 1484. cap. 1. & 9. continetur.

16 † Porrò huius ſacroſancti Officij dignitas atque præſtantia ex eo non mediocre accipit incrementū, quòd nullus ad Inquiſitoris, familiaris, aut aliud aſſumitur miniſterium, qui non ſit antiquâ Chriſtianorum familiâ natus, & claro ſanguine ſatus, ex qua nullus fuerit in S. Officio pœnitētiatus, aut ex Iudæis aut Saracenis oriūdus: Ex quo & illud cōſequitur, quòd cum ij qui honeſtis parentibus nati ſunt, in hoc ſancto tribunali ſe in Dei ſeruitio exercere contendant, atque exoptent impijs hæreticorum præuaricationibus ſe opponere, ſicq; maximâ animi voluptate, optimoq; diuini cultus zelo id munium ſuſcipiant, fideliter ac rectè illud exequantur. Nā ſi diligenter id conſideretur, vtriq; reperiemus S. Officij officiales, familiares, reliquoſq; miniſtros moribus, vitæ puritate, atq; virtutibus lōgè alijs
17 antecellere. Sed quamuis † ex tota huius noſtri operis Hiſtoria maximi, immenſiq; fructus, qui tū in vniuerſa Dei Eccleſia, tum in primis in Hiſpania noſtra S. Inquiſitionis munere & beneficio conſecuti ſunt, luculenter atq; apertè demonſtrantur, ſpecialis tamen eius rei in ſequētibus capitulis nobis inſtituendus eſt ſermo. Ve-
18 rùm huius † officij amplitudo atque maieſtas maxima eſt: quamuis enim ante annum 1500. ſi qui ex Inquiſitoribus Cardinales crearentur, cum tamen perpauci eſſent, illud ſtatim munus deponerēt, ab anno tamen 1500. vſque ad 1596. pluſquam quadraginta Inquiſitores in ampliſsimum purpuratorum numerum aſſumpti, Inquiſitio-

Inquiſitionis officio perfuncti ſunt:
19 † ex quibus vnus Imperatoris frater, alter Luſitaniç Rex, quinq; etiã Summi Pontifices creati ſunt. Quæ cum ita ſint, maiori tamen admiratione penſanda videntur, quod ab humilibus principijs, qualia in Sãcto Dominico, eiuſque ac ſancti Franciſci egenis filijs ſanctũ Inquiſitionis officium ortum, per tot tantaſq; hæreticorum
20 procellas eductum, † ad tantam poteſtatis ac dignitatis peruenerit ſummitatem, vt nemo ſit qui illi reſiſtere valeat, ſed eius nominis terrore omnes cõcutiantur, ac etiam contremiſcant; præſertim verò in pacatiſsimi Catholici noſtri Regis prouincijs, vbi propter ſingularem ipſius Regis pietatem, ob incredibilẽ propè eius dilectionem, quã Inquiſitionem proſequitur, inſignes, immenſoſque fructus atque vtilitates Hiſpaniæ noſtræ ſacrum Inquiſitionis officium ſuppeditauit, incendia extinguendo, quorum ardore ſine dubitatione partes Hiſpaniarum quamplurimæ conflagraſſent, niſi cæleſtibus aquis cenſorum fidei incendia tot extincta fuiſſent.
21 † Vnde ſi magno in honore fuerũt illi, qui conſeruatores patriæ dicebãtur, quia faces ad vrbium incendium excitatas extinxerunt, ſi Metellus ille, cognomento Pius appellatus, Romanorum literis celebratur, qui Mineruam periculo vitæ ſuæ flammis è medijs eripuit; ſi maxima laus, & honos iure optimo debetur conferentibus operam & ſtudium ſuum, in gloriam, & honorem maieſtatis æternæ: quibus laudibus quæſitores ſacræ fidei proſequemur? quibus Inquiſitores honoribus & ornamentis afficiemus, qui non parietes, mœnia, atque adeo tecta ciuitatis ex ferro & flammis hoſtilibus eripiunt, ſed ipſam religionem ex impijs manibus, & ore ſacrilego noſtrorum hoſtium ſua vigilantia tuentur, atq; defendunt: non corpora, ſed animos Chriſtianorum: non opes atque diuitias, ſed ipſas virtutes & ornamenta cæleſtia conſeruant; non has flammas, igneſq; manibus hominum accenſos, ſed flãmas & incẽdia inferorum extinguunt: non vt Metellus, ſimulacrum Mineruæ, ſed ipſas imagines ſanctorum, ſtemmata virginis Mariæ, Sanctuarium Chriſti Ieſu, aras & templa ſanctiſsima, tot opera & monimenta ſanctorum ſalua, & integra conſeruant? Factum quidem eſt dono ac munere Dei O P T. M A X. vt nullos magiſtratus magis homines metuant atq; reformident, nullos honoribus eximijs magis proſequantur, & omni genere complectantur officiorum; ſic (inquam) eos colunt, venerantúr, ſuſpiciunt, vt venerandos, & colendos intelligant inſtar alicuius numinis, quod veluti de cælo delapſum ad cõſeruationem fidei, & ad decretorum, & morũ inſtaurationem Deus O P T. M A X. generi Chriſtianorum dede-
22 rit. † Vigiliæ quidem ſunt per Inquiſitores conſtitutæ, quas poſiti cunctis in locis diligenter agunt, vt dies ſemper clarus ſit & illuceſcat cultoribus Chriſtianæ fidei, neq; ſint aliqui, qui arbitrantes parum noſtros vigilare præfectos religionis, vt immanes lupi in medijs tenebris, & in noctis obſcurę profunda caligine in ouile Chriſtianorũ inuadant, & oues ore inhiãtes deuorent, atq; diſcerpant. Angeli verò cuſtodes dicendi, qui in animorum noſtrorum cuſtodia poſiti, non homines ſolùm ſingulos cuſtodiunt, ſed aditus omnes Dæmoni præcludendo, nos ſaluos & incolumes conſeruant. Sint prætores ciuitatum in magna gloria qui clauum, & regimen ciuitatum tractant ſtudio & vigilantiã: maximè floreant in omnibus regnis & Imperijs florentiſsimis auditores

ditores Regij, qui legibus Iuriſconſultorum, & regnorum ſanctionibus reipublicas moderantur atque gubernant: omnes denique Magiſtratus laudibus & honoribus maximis afficiantur, per quos factum eſt, vt ſcelera vindicētur; & tuta ſit ab hominum improborum audacia reſpublica: ſed Inquiſitores ipſi præferantur magiſtratibus vniuerſis: merita ſunt eorum maiora, laus & honos altiùs aſcendunt: nō de corporibus, non de diuitijs, non de ſtatu rerum humanarum, ſed de ſalute animarū, de dignitate fidei, de gloria diuinę Maieſtatis conſilijs ſuis maximis, atque ſereniſsimis agunt atque decernunt.

De viris Illuſtribus, qui de ſanctæ Inquiſitionis Officio, aut egregiè ſenſerunt, aut præclarè locuti ſunt.

Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Officium S. Inquiſitionis mirū in modū extollit F. Ludonicus Granatenſis.*

2 *Officio S. Inquiſitionis Philippus Meneſius attribuit fidei conſeruationem in Hiſpania.*

3 *P. Ignatij fundatoris Societatis Ieſu, ſingularis affectus in ſanctæ Inquiſitionis Officium.*

4 *P. Petri Ribadeneyra de S. Inquiſitionis vtilitate honorificum teſtimonium.*

5 *Officium S. Inquiſitionis Hiſpaniæ Papyrius Maſſonus, vir natione Gallus, & pius mirificè laudat.*

6 *De Officio ſanctæ Inquiſitionis Hiſpaniarum, Stanislaus Hoſius Cardinalis honorificam facit mentionem.*

7 *S. Petrus Martyr Epiſcopatum refugit, non autem ſanctæ Inquiſitionis Officium.*

8 *Officium Inquiſitoris Generalis, libenter F. Thomas Turre-cremata ſuſcepit, Epiſcopus autem Hiſpalenſis creari renuit.*

9 *F. Franciſcus Ximenius, Archiepiſcopus Toletanus, publicatio teſtium ne fieret, pro virili parte defendit.*

10 *Reges Catholici parui facientes vectigalium iacturam, modum procedendi S. Inquiſitionis non immutarunt.*

11 *Fr. Gaſpar à Corduba, confeſſarius sereniſsimi Hiſpaniarum Principis, quædam de ſancto Officio meditatus.*

12 *Fr. Vincentius Antiſt. Iuſtinianus, de ſancto Officio ſcribendo plurimùm meruit.*

13 *Fr. Alphonſus Giron, de vtilitate S. Officij multa prodidit.*

14 *Fr. Dominicus à Mendoça quantum S. Officio antiquitas debeat, ſuapte diligentiâ perfecit.*

15 *Officium S. Inquiſitionis Papa Paulus IIII. vltimis verbis moribundus Cardinalibus commendauit.*

16 *Pius Papa V. S. Inquiſitionis Officium plurimis priuilegijs decorauit.*

17 *Sixtus Papa V. magni fecit ſanctum Inquiſitionis Officium.*

18 *Officium ſanctæ Inquiſitionis Carolus V. Imperator, tam in teſtamēto, quàm in codicillo filio ſuo Philippo II. commendauit.*

TOT commoda & ſingularia bona ex ſanctiſsimę Inquiſitionis Officio, tanquam ex perenni fonte, in Eccleſiā Catholicā dimanant, vt quāquam omnibus

 perſpecta

perſpecta & cognita ſunt, ſilētio præterire non poſſum. Si enim agri tertiles, qui non quieſcunt, ſed quotannis ferunt fructum, maximi ſunt pretij & ab agricolis expetuntur: quāti ducendum S. Inquiſitionis Officium eſt, ex quo non ſingulis annis, ſed ſingulis menſibus & horis vberrimi fructus decerpuntur? Callebat † hæc optimè F. Ludouicus Granatēſis, in quo cognitio diuinæ ſapientiæ mirum in modum illuxit, dum vltimam dictans concionem, quam paucis diebus ante mortem in lucem edidit, in hæc verba prorupit [Sanctum Inquiſitionis Officium murus eſt Eccleſiæ, columna veritatis, fidei cuſtodia, Chriſtianæ religionis theſaurus, arma aduerſus hæreticos, cōtra omnes dæmonum fallacias, & technas, lumen fulgentiſsimum, lapis Lydius ad doctrinæ veritatem dignoſcendam & examinandam. Qui animo & cogitatione luſtrauerit Britāniam, Gallias, Germaniam cæteraſq; Septētrionales regiones, quæ veritatis luce nō illuminantur, inueniet earum nationes denſiſsimis tenebris circū-fuſas, à rapidis canibus, & furentibus belluis diſcerptas atque dilaceratas: adeoque abſurdis erroribus contaminatas, vt Religionem Catholicam, vel labefactauerint vel funditus deleuerint. Quid Hiſpaniā futurum erat, ſi incendium, quod Pintiæ, & Hiſpali vires acquirere & iam diffundi latenter cœperat, ſumma vigilantia atque diligentia Inquiſitorum non fuiſſet extinctum. Huius enim ſancti Tribunalis eſt rapaces lupos à grege Dei abigere atque deterrere, perditorum hominum conſilia detegere, hæreticos hoſtiliter irrumpentes cōprimere, ne de veritate & religione triumphum agere procaciter glorientur.] Hæc ille.

2 Philippus Meneſius † ex eadem Prædicatorū familia, & in Theologica facultate Magiſter clariſsimus, dum damna atque incommoda deplorat, quæ rerum fidei ignorantia Hiſpaniarum Regnis inuexit, dum eadem de cauſa in ſummum fidei periculum adductas Hiſpaniæ prouincias lamentatur in aureo illo Catechiſmo (quē ad huiuſmodi ignorantiam expellendam ſcripſit) in hæc verba prorupit: [Hæc omnia quæ hactenus coniectaui, ipſa nos docuiſſet experientia, niſi DEVS OPT. MAX. (quæ ſua eſt miſericordia & clementia) Hiſpaniarum prouincias igneis ſacroſanctæ Inquiſitionis mœnibus cinxiſſet, quæ hos lupos rapaces arcent, & remorantur.] Quid? nonne ſi tam altiſsimo muro Hiſpaniarum Regna non eſſent circumuallata, pernicioſiſsima hæreticorum doctrina fuiſſet vbique diſſeminata? nonne omnia à perfidis hæreticis fœdata, & contaminata fuiſſent proculdubiò. Tanta enim eſt illorum audacia, adeo omnes in hac re animi atque induſtriæ ſuę vires effundūt, vt animas in fide Catholica firmas atq; ſtabiles euertant, prorſuſq; diſturbēt, vt cum ipſi pedem in Hiſpanias inferre non audeant, ne ſupradicto incendio comburantur, ſcripta ſua miris modis excogitatis ſumma aſtutia & calliditate ſubmittant, vt ipſis ſaluis, venenatā conſilia ad exitum optatū deducantur. Verùm enimuero, ſi rem attenta animi cogitatione perpendamus, inueniemus non ſolùm ſcripta, ſed autores etiam ingreſſos, quanquam optatis ſuis fruſtrati, in vincula & in rogum inciderunt, quod in cauſa eſſe debet, vt ſanctiſsimæ Inquiſitionis Patres ſumma vigilantia excubias agant, & inſtar animalium Ezechielis vndique proſpiciāt, ne

ne huiuſmodi homines graſſentur per Hiſpanias.] Hactenus Meneſius.

3 Nouerat † optimè hæc omnia, quòd attenta animi cogitatione perpenderet, Pater Ignatius Loyola, vir nũquã ſatis pro dignitate laudatus, ſiue vitam eius admirabilem, ſiue ipſum à Deo Opt. Max. electum ad inſtituendam religionem illuſtrem, literarum eruditione & vitæ exemplo celeberrimum, ſiue Eccleſiæ Catholicæ vtiliſsimum conſideres. In hoc ergo patre tam inſigni (vt refert P. Petrus de Ribadeneyra, vir eiuſdem Societatis literis & religione grauiſsimus lib. 5. vitæ P. Ignatij) viſus fuit maximus pietatis affectus, & incenſum valdè S. Inquiſitionis Tribunali omnibus in rebus obſequendi, ſeruiendique deſiderium: nam cum animaduerteret auitam religionem & Catholicam fidem Chriſti ſanguine & Apoſtolorũ doctrina fundatam, à truculentis, ſacrilegiſque fidei hoſtibus noſtra ætate, omnibus machinis pertinaciter oppugnari, & grauiſsimos atque ſapientiſsimos viros, qui conſilio ſupremo fidei præſunt, quaſi in vigilia quadam ſtare, luporum rabiẽ arcere, & ſanctiſſimæ fidei propugnationẽ ſuſcipere, dabat operam vt eius tribunalis autoritatem ad fidem ipſam tuendam apprimè neceſſariam, quam maximè poſſet per ſe, & per ſuos conſeruaret. Quamobrem quæcumq; ipſi negotia ſeſe offerebant ad Inquiſitionis Officiũ pertinentia, tametſi à Sum. Pont. ea impetrare minimo negotio poterat, ſemper tamen ad ipſos fidei quæſitores reiecit, per eoſq; confici voluit, quemadmodum multis exemplis explicare non eſſet difficile, quæ breuitatis cauſa omitto.

Idem Petrus Ribadeneyra libr. 2. vitæ eiuſdem P. Ignatij c. 18. hæc obiter dicit: Debemus etiam eniti quantùm poſſumus, & dare operã, vt vitia

4 noſtra corrigamus: † ne ſingulare donum fidei noſtris peccatis perdamus quod aliæ nationes ſuis peccatis perdiderunt. Et dies noctéſq; Deum noſtris placare, atq; fatigare precibus, vt Philippum Regẽ Catholicũ incolumẽ, feliciſsimumq́ quàmdiutiſsimè tueatur: qui pro ſua auita atq; eximia pietate, ſumma prudẽtia, incredibili vigilantia, maxima inter omnes, qui vnquã fuerũt Reges potentia, ſe murum pro domo Dei opponit, vt Catholicã fidem protegat & defendat. Quod quidem præſtat, nõ ſolùm armis inuictis, & cõſilijs ſalutaribus, ſed etiam ijs ſacrorũ Patrũ excubijs, qui fidei Catholicæ ſenatui prẹſunt, & in perenni quadã vigilia ſedẽtes, hæreticorũ furorem ab noſtris ceruicibus, & certiſsimã peſtẽ ab Hiſpaniæ finibus auertũt. Quod quidẽ ſanctiſsimæ fidei tribunal, ad conſeruationẽ atq; defenſionem fidei Deus Opt. Max. admirabili prouidẽtia, in Caſtellæ ac Legionis regnis inſtituit, an. ab ortu Filij ſui 1481. In Aragonia verò, Valentia, Catalonia, ann. 1483. quo ipſo anno monſtrum illud Martinus Lutherus in lucem editum eſt: vt vel ex hac ipſa tã opportuni tẽporis cõiunctione, Dei conſiliũ fiat manifeſtum, fidei tribunal, hoſtibus fidei, antidotũm veneno, prouidentiſsimè opponentis. Nam tametſi cùm primùm hoc fidei ſanctiſsimæ conſilium eſt inſtitutum, exiſtimabant homines futurorum inſcij atque improuidi, propterea ſolùm inſtitui, vt per illud Hiſpania Iudæorum atque Sarracenorum ſpurcis ſuperſtitionibus repurgaretur; Deus tamen, qui immutabili præſciẽtia ſua præterita, prẹſentia, & futura ab omni æternitate ẹqualiter complectitur, profligatiſsimos atq; peſtilẽtiſsimos noſtris temporibus, hẹreticos exorituros proſpiciẽs, ſanctiſsimẹ fidei ſenatũ in Hiſpa-

nia conſtituit ad arcendos hæreticorum impetus, & nequiſsimorum hominũ fraudes diſcutiendas. Optimus quoq; Iuriſconſultus, & vir pius (tametſi Gallus) Papyrius Maſſonus in vita Sixti IIII. planè cōcedit ex ea autoritate, quam Reges Catholici atq; eorum ſucceſſores S. Inquiſitionis Officio detulerunt, & honore quo iudices illos affecerũt, fieri nō poſſe quin Hiſpaniarum Regna feliciſsima pace, & vita tranquilla perfruantur, liberaq; ſint, & remota à magnis incendijs, quæ vicinas in prouincias inuaſerunt: quin deniq; Hiſpani ſint immunes à ſæuiſsimis tempeſtatibus & procellis, quibus non ſolùm ferè omnes Europę nationes iactatæ Catholicæ fidei, ſed & patresfamilias vexati rei familiaris, & reliquorum temporalium bonorum naufragium infeliciter fecerunt.

6 Doctiſsimus Cardinalis Staniſlaus Hoſius, Epiſcop. Vuarmienſis, natione Polonus lib. 3. quem cōtra Brentiũ hæreticũ in lucem edidit, maximis laudibus celebrat, & in cęlũ tollit Hiſpaniarũ felicitatẽ, quas omniũ bonorũ abundantia affirmat circũfluere, propter ſummã curam & diligẽtiam, cui ad fidẽ Catholicã conſeruandam, & hæreſes extirpandas incumbunt.

7 Hæc omnia D. Petri Veronenſis cōfirmantur exẽplo, qui ad Epiſcopatũ electus, nulla ratione adduci potuit, vt tantã dignitatem admitteret. Verùm qui totis viribus munus Epiſcopale refugit, quoties aduerſus hęreticã prauitatem Inquiſitor Apoſtolicus fuit creatus libenter officiũ ſuſcepit, vt potè qui optimè noſſet magiſtratum hũc ſibi eſſe laborioſum, Eccleſię Catholicæ vtiliſsimum, & ad diuinã gloriam amplificandam aptiſsimum.

8 Hoc idẽ † ſuo illuſtrauit exemplo F. Thomas à Turre-cremata, nunquã ſatis pro dignitate laudatus, qui poſtquàm omnes induſtriæ ſuæ neruos in eo intẽdiſſet, vt Reges Catholici Ferdinandus & Eliſabetha S. Inquiſitionis Officiũ in Hiſpaniarum regnis inſtituerent, ad Inquiſitoris Generalis dignitatem euectus, nequaquam reluctatus eſt: vbi autem Catholici Reges ad Archiepiſcopatũ Hiſpalenſem eum nominare decreuerunt, cōtinuò illorũ voluntati obſiſtere, preces & lacrymas fundere, nec à ſua vnquã voluntate dimoueri potuit. Quin intelligentiã & ratione optimè cōprehenderat, nullã adinuentionẽ ad hæreſes radicitus exſtirpãdas Inquiſitione firmiorẽ excogitari poſſe. Quamobrem vir diuinæ gloriæ ſtudioſiſsimus, cum ab omni honore, & dignitate maximè abhorreret, eã tamẽ, in qua Dei Opti. Max. honos inſtitiſſet, vt ſubterfugeret, à ſe impetrare nō potuit, præſertim cũ ipſa experientia cognoſceret ex modo procedendi S. Inquiſitionis, & Iudęorum exſtirpatione maximam ad fidem conſeruandam & augẽdam vtilitatem decerpi.

9 Maximam huius S. tribunalis penitus ſpem animo cōplexus fuerat D. Franciſcus Ximenius, ſanctę Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, & Archiepiſcopus Toletanus, vir de Hiſpaniarum Regnis præclarè meritus, qui celeberrimam Compluti Academiã erexit, & alia pietatis monumenta condidit. Inter alia ergo clariſsima facta, quæ de eo cōmemorantur, illud eſt perpetuã recordatione digniſsimũ, quo impetus & conſilia cōfregit eorũ, qui ad fidẽ Catholicã ſe recenter adiunxerant. Cum enim octingẽta millia aureorũ Carolo regi obtuliſſent, ſi in S. Inquiſitionis Tribunali teſtes publicari iuberet, timens ne regẽ adoleſcentẽ & parũ expertũ in ſuam ſententiam adducerent literas continuò miſit ad regẽ, qui in inferiori Germania ea tẽpeſtate degebat, ſummis illum

illum precibus obteſtans, ne rem Hiſpaniarũ regnis vtiliſsimam euerterent, ciſes ſi publicarentur, fieri non poſſe, quin denunciationes retardarẽtur, & delicta impunita manerent: indeque euenturum, vt tam ſanctũ Tribunal à Catholicis regibus ſuis prędẽceſſoribus erectum breui tẽpore corrueret. Re diligenter perſpecta, tantique auri ſumma contempta, Conſilium Cardinalis Rex Carolus complexus eſt, atque inde illud factum eſt, vt toto vitæ ſuę tempore ſanctam Inquiſitionem magno fuerit fauore proſecutus. Intelligebat enim nulla tam munita mœnia reperiri poſſe ad regna ſua conſeruanda, quàm S. Inquiſitionis Officiũ, quo commotus tã ſanctum Tribunal in regnũ Neapolitanũ inducere conſtituit, vt in cap. de Neapolitana Inquiſitione refertur.

10 Nec ſilentio † inuoluẽdus eſt ſanctus ille Catholicorum regum affectus, qui poſt inſtitutum in Hiſpaniarũ regnis S. Inquiſitionis Officium, nulla ratione adduci, nec oblata ingẽti auri ſumma commoueri, nec maxima vectigaliũ iactura frangi potuit, vt benigniùs cum eis, qui in fidem Catholicam deliquerant ageretur, ne vires S. Officij eneruarentur, vt in c. de Caſtellæ S. Inquiſitione memorauimus. Cuius zelũ in fide Catholica cõſeruanda Deus Opt. Maxi. multis præclaris victorijs illuſtrauit, ac remuneratus eſt: quod ipſe Rex Catholicus agnoſcens, omnes ſuas victorias ac felices euẽtus referre ſolebat in zelum, quo diuinitus excitatus fuerat ad Catholicam religionem amplificandã & S. Inquiſitionis Officium inſtituendum, vt refert Hieronymus Zurita libr. 20. Annaliũ c. 49. & Petrus Ribadeneyra libr. 1. de virtutibus Principis Chriſtiani c. 16.

11 P. Fratrem Gaſparem † à Corduba gente ortũ nobili, & Dominicanæ regulæ alumnũ tacitus nulla ratione prę-terire poſſum, cuius ingeniũ ſcientiarũ encyclopedia venuſtatũ hoc apud omnes doctos obtinuit, vt eloquẽtiæ & doctrinæ quotidiũ ſit aſylũ. Ego quidẽ illi credulus, lucubrationes haſce meas à me paſſus ſum exire, cum ſcirem optimũ illum & candidũ ſcriptorũ eſſe iudicẽ. Meo non eget ille præconio. Ipſe ſibi ſuę laudis teſtis eſt locupletiſsimus. Nam eò ſua virtute venit, vt Principis noſtri cõfeſsionibus aurẽ præbeat, ordinis ſui Dominicani pręfecturã in ſua prouincia moderetur, & Conſultoris titulo in Officio Cordubenſi fulſerit. Sed & ipſe lucubrationes in Officij ſancti ſplendorem cumulat.

P. Fr. Vincentius Aniſt Iuſtinianus,
12 Valentinus, † Ordinis S. Dominici, paginæ ſacræ Magiſter præſtantiſsimus, & Philoſophiæ cognitione maximè excultus, idemque in Hiſtoricorum ſcriptorum lectione magnopere verſatus, vir pietate & prudentia ornatiſſimus, ſtylo ſcripſit luculento de S. Officij dignitate, eaque in vnum contulit quæ de illo ordine ſparſa paſsim apud autores circumferebãtur, vt nõ immeritò plurimum illi deberi ab eodem Officio exiſtimem.

13 P. Fr. Alphonſus Giron, † magiſter in ſancta Theologia ex Dominicana familia, qui multos annos exſtitit à ſecretis Officij ſancti, manum ad rem eandem admouit, & eruditionis theſauris apertis, in tantum euexit decus illius ſancti tribunalis maieſtatem, vt illam vnam poſsimus iam dicere, plus ad ſtabiliendum, & confirmandum Reipub. cuiuslibet ſtatum conferre, quàm alias vllas politicæ diſciplinæ inuentiones.

14 P. Fr. Dominicus à Mendoça, † inter Dominicanos nominis vir celeberrimi, cuius ſinceritate, pietate, & doctrina Dominicana illa familia nobilitatur, magna & admirãda ex antiqui-

tatis ruderibus monuméta quaſi ſepulta & obliterata edidit, maxima illa deuotione, qua S. Officium proſequitur.

15 Nouerat † optimè hæc omnia, atq; attenta animi cogitatione perpenderat Paul. IIII. Pont. Max. qui quanti faciẽdum eſſet ſanctæ Inquiſitionis Officium, vltimis verbis moribundus ſignificauit. Vt enim conſtat ex actis conclauis, quo Pius Papa IIII. creatus eſt, cum ingraueſcente morbo deficere ſenſim cepiſſet, vt iã iam diſceſſurus videretur: paulò recreatus accerſiri ad ſe Cardinales de more iuſſit, eos extremis verbis allocuturus; cuius ea oratio fuit, vt primò ſic exorſus: Ingredimur viam vniuerſæ carnis, eos ad pacem & concordiam cohortaretur, tum vt de Pontifice maximo deligendo etiam atque etiam cõſiderarent, diligenter admonuit, illud etiam eos obteſtatus eſt, vt Inquiſitionis Officium, quod vnum remedium labenti religioni præſens eſſe videbatur, commendatum haberent.

16 Pium V. Pontificem maximum nefas eſſet prætermittere; cuius omnes conatus non ſolùm ad conſeruandam ſed etiam ad propagandam fidem tã auſpicatò inuigilarunt, vt ſuo (quod proprio vocant, ſed magis propriè diuino dixerim) motu ſanctiones, ſeu bullas ſanctas tres ediderit. Earũ duæ ſunt anni 1566. quarum altera vetuit rei iudicatæ prærogatiuam ne ſumerent ſententiæ latæ contra formam Inquiſitionis à iudicibus quibuslibet in eorum gratiam, qui hæreſeos criminibus eſſent obnoxij. Altera, qua ſtatuit ne beneficia per hæreſim vacantia cõferantur ab alio, quàm à Sum. Pontif. neúe inter cæteros vacãdi modos hæreſeos crimẽ veniret, niſi expreſſa cauſa eiuſmodi impetrationis expoſita, aut qui impetraret, crimen in iudiciũ deduxerit, aut lata fuerit ſentẽtia. Tertia verò an. 1569. qua cõſtituit, vt quicumque Inquiſitorẽ Officij miniſtrũ, accuſatores, denunciatores, aut teſtes offenderit, reos hæreſis liberauerit, capi vetuerit, occultauerit, anathemate percuſſus omni dignitate & dominio exuatur, eius eorũq; filij notẽtur infamia, & hæreditatis iure priuẽtur. Idq; omne vt obtineat vbiq; terrarũ, Reges & poteſtates ſæculi Pontifex idẽ obſecrat & obteſtatur, in quibus omnibus quãta ſit Officij S. dignitas, quàm neceſſaria ſit orbi vniuerſo, vbi hęretici inſurgunt, huius inſtitutio mirifico ac verè Põtificio ſtylo & Maieſtate edicit.

Hoc idẽ cũ compertũ & exploratũ haberet Sixtus Papa V. cõgregationẽ Cardinaliũ pro S. Inquiſitione confirmauit, appellans prædictã congregationem, firmiſsimum Catholicæ fidei propugnaculũ. Et in fine Bullę confirmationis, honorificã facit mẽtionẽ de S. Inquiſitionis Officio in Hiſpan. iẽgnis inſtituto, vt videri poteſt in prędicta Bulla, quę deſcripta eſt ſuperiùs.

Carolus etiã V. Imperator ſemper Auguſtus, pro ea qua in Deũ pietate flagrabat, hæc amantiſsimo filio ſuo Philippo II. moriẽs in mãdatis dedit; & huius ſtudij, quo erga S. Inquiſitionis Officiũ ardebat, heredẽ teſtamento reliquit. Cuius teſtamenti clauſulam, quæ tanti Principis pietatem ſtudium & amorẽ erga Chriſtianã Religionem maximè teſtatur, libet hic ex Hiſpano in Latinum ſermonem conuerſam inſcribere.

Pro eo quo omnipotẽti Deo, officio, obſtrictus teneor, & pro eo, quo erga sereniſsimũ Principem Philippum II. chariſsimũ filiũ amore ſum accenſus, plus illũ virtutum præſidio munitum, quàm diuitiarum amplitudine decoratum, cupiens & affectans; hac qua poſſum animi affectione in mandatis do; vt tanquam Catholicę Religionis ſtudioſiſsimus Princeps, & diuinorum mandatorum obſeruantiſsimus

mus omnium rerum ad eius decus, & honorem ſpectantium ardentiſsimè curam ſuſcipiat, & ſanctæ matris Eccleſiæ dictis ac præceptis ſemper ſit audiens, & inter alia hoc præcipuè & obnixè illi commendo, vt ſanctæ Inquiſitionis Officium contra hæreticam prauitatem diuinitus inſtitutum illiuſque miniſtros & officiales omnibus fauoribus atque honoribus proſequatur, eò quòd hoc vno remedio grauiſsimis in Deum offenſionibus obuiam itur. Item illi præcipio, vt omnibus Eccleſijs & perſonis Eccleſiaſticis ſuas immunitates ſeruandas curet, Religionibus faueat, illarum augméto & reformationi inuigilet. Itẽ, vt diuini cultus & honoris ſe ſe ſtudioſiſsimum ſemper oſtendat, ſectetur iuſtitiam, illiuſque adminiſtrationi, abſque perſonarum exceptione, vigilanter incumbat: vtque Regnorum omnium paci, & tranquillitati proſpiciat erga ſubditos, & gẽtiles benignitatis & humanitatis ſtudia colat, neque eos aut vexari, aut iniurijs affici patiatur. Præcipuè verò illi præcipio, vt viduas, pupillos, ac pauperes ſuo patrocinio amplectatur, & diuitum & potentum extorſiones, ac iniurias ab illis repellendas (quod maximè Regium officium eſt) ſedulò curet.

Neque ijs religioſiſsimus Imperator contentus arctiori vinculo chariſſimum Philippum ad horum obſeruationem obſtrinxit. In ipſa oculorum tetra caligine, in crebro anhelitu atque ſingultu, in totius corporis ſudore, in intercluſi ſpiritus anguſtijs hanc ſuam pietatem & animum erga ſanctum Officium propenſum teſtatum eſſe voluit. Et ſic in ſuo Codicillo hanc clauſulam adiunctam eſſe voluit, in qua hæc verba referũtur.

Quamquam vbi primùm de illis qui hæreſeos inſimulati fuerãt, & cõprehendi aut comprehenſum iri ſperabantur, certior factus ſum, ſtatim ad chariſsimam filiam Principem, quæ ad noxiorum punitionem & ad huius rei remedium pertinere videbantur, ſcripſi. Idemque præſtiti per Ludouicum Quixadam, quem meo nomine ad huius rei cognitionem cum imperio delegaui, & quamquam certò ſcio Regem Philippum, cæteroſque miniſtros (ad quos tantæ rei negotium ſpectat) ſedulò curaturos, vt tantum malum penitus exſtirpetur, & ea ſeueritatis ſignificatione & ea breuitate puniatur, quam tantum facinus requirit: & quamquam certò ſcio fore vt Princeps filia huic negotio totis viribus incũbat, quouſq; executioni mandetur; nihilominus pro mea erga diuinum obſequium, fidei exaltationem, erga Eccleſiæ conſeruationem, & Chriſtianæ Religionis augmentum voluntate propenſa, pro cuius defenſione propriæ incolumitatis diſpendio (pro vt vniuerſo orbi notũ eſt) tot, tantoſque labores exãtlaui, & pro eo quo teneor deſiderio, quo Philippus tanquã Catholicus Rex idẽ præſtet, quod ego de illius pietate probitate, & ſtudio erga Chriſtianã Religionẽ confido ab ipſo obnixè peto, & cum qua maxima poſſum contentione obteſtor, & tanquã pater amantiſsimus, pro illius erga me obſeruantia præcipio vt huius rei (in qua totius Hiſpaniæ ſalus agitur) ardentiſsimè curam ſuſcipiat, vt ſcilicet, omnes hæreſis labe infectos debita ſuis flagitijs pœna excipiat, nulla habita cuiuſquam conſideratione, neq; vllius perſonam aut preces admittat: ad cuius effectum ſanctæ Inquiſitionis Officium omnibus fauoribus proſequatur, cuius vigilantia in his Regnis Catholica fides augetur, & Chriſtiana religio conſer-

uatur, & quam plurimis malis ac damnis occurritur, quæ antequam oriantur, ſedulò comprimuntur, prout latiùs in meo teſtamento illi præcepi. Nam pręterquam quod ſi hoc pręſtiterit, Chriſtiani Principis officio ſatiſfaciet, Diuinam clementiam hac tam inſigni probitatis & pietatis ſignificatione deuinciet, vt eius conſilijs adſit, ipſumque ab hoſtibus tueatur; & in periculis ac rebus dubijs ſui numinis declaret pręſentiam, me etiam ingenti gaudio cumulabit.

De ſtudio, & vigilantia Inquiſitorum, qua vnitas Religionis Catholicæ, atq; concordia, & pax Reipublicæ conſeruantur.

Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Religione nulla vnquam gens caruit.*

2 *Religio omnibus nationibus neceſſaria viſa eſt ad rempublicam conſeruandam.*

3 *Numa Pompilius melius meritus eſt de ciuitate Romana, quam Romulus.*

4 *Religio ſi paruipendatur, eſt certiſsimum indicium ruinæ alicuius Reipublicæ.*

5 *Atheiſtæ nihil efficacius religione atteſtantur ad Rempublicam conſeruandam.*

6 *Status omnis Reipublicæ pendet à religionis obſeruantia.*

7 *Reſpublicæ celebriores mundi potiſsimã curam Religionis habuerunt.*

8 *Socrates iudicium mortis ſubijt, quia receptam Religionem damnabat.*

9 *Religionis noſtræ Catholicæ conſeruationis maiorem curam habere debemus.*

10 *Principes omnes Chriſtiani ob inſignẽ religionem à Deo fuerunt fortunati.*

11 *Conſtantinus Imperator omnes ſuas victorias in religionis cultũ referebat.*

12 *Theodoſij Magni Imperatoris nouella de Iudæis.*

13 *Theodoſius Magnus Imperator, moribundus fidei conſeruationem filijs commendauit.*

14 *Religione creſcente Imperium dilatatur, ea declinante, decreſcit.*

15 *Religio Catholica baſis, ac fundamẽtum Romani Imperij.*

16 *Reges priuſquam Regiam ſedem conſcendant, iureiurando polliceri teneri, ſe fidem Catholicam conſeruaturos, ſtatutũ fuit in Concilio Toletano VI. & in VIII. & nu. 17.*

18 *Forma iuriſiurandi, quam Reges præſtant in ſua coronatione.*

19 *Reges, & magiſtri militum, ac prouinciarum Præfecti antiquis temporibus, fidei Catholicæ iureiurando promittebant.*

20 *Deus impunitam non relinquit Principum ſocordiam in conſeruatione religionis.*

21 *Principibus, qui conſeruandæ religioni ſtudent, omnia feliciter accidunt.*

22 *Principi deſidioſo in religione conſeruanda naſcuntur diſsidia, rebelliones, & aliæ calamitates.*

23 *Religionis Chriſtianæ effectus eſt, voluntates ſubditorum inter ſe, & cum Principe deuincire.*

24 *Religionis Chriſtianæ Lex, non ſolùm quæ agenda ſunt, præſcribit, ſed vires etiam ad agendum ſuppeditat.*

25 *Vnitas & concordia ſubditorum cum Principe, omnigenam felicitatẽ importat in regnum.*

26 *Officio S. Inquiſitionis debentur fidei conſeruatio & alia bona, quæ inde naſcuntur, in Hiſpaniarum regnis.*

27 *Ratio bene gubernandi exigit, vt ſanctum Inquiſitionis Officium à Principe protegatur & honoretur.*

28 *Officium*

28 *Officium ſanctæ Inquiſitionis regnorum pacem & concordiam conſeruat.*
29 *Reipublicæ bonum primarium concordiam eſſe, dixit Socrates.*
30 *Græciæ vrbes non aliud iuſiurandum à ciuibus exigebant, quàm de concordia conſeruanda.*
31 *Religionum diſſimilitudo atque diuerſitas, maximas ſolet in Republica excitare tragœdias.*
32 *Religio Catholica nihil niſi cæleſte, diuinumque admittit.*
33 *Deus imperauit populo Iſraelitico Ægypto egreſſo, ne cum infidelibus communicaret.*
34 *Deus iratus fuit Regi Ioſaphat; quia cum inimicis eius amicitiam inierat.*
35 *Deus caſtigauit Amaſiam & Aſa, quòd amicitia copularentur cum impijs.*
36 *Amicitia cum ſerpēte, inimicitia cum Deo eſt.*
37 *Impietas eſt communicare cum illis, qui propter commiſſa ſcelera à diuinis officijs arcentur.*
38 *Concilia ſacra clamant, ne cum hæreticis aliquatenus commiſceamur.*
39 *Hæretici per dulces ſermones ſeducūt corda innocentium.*
40 *Hæreticos omnes, ac Arianos, & Manichæos Diuus Antoninus maximè deteſtabatur.*
41 *Ioannes, quæ docuit de hæreticis vitandis factis comprobauit.*
42 *Polycarpus Marcioni ſibi occurrenti quid reſponderit.*
43 *Hæreticis multa interdicuntur iure ciuili.*
44 *Theodoſius imperauit, vt hæretici procul à ciuitatibus amandarentur.*
45 *Hæretici cum Catholicis in eadem Republica pacificè viuere non poſſunt.*
46 *Officio ſanctæ Inquiſitionis debetur pax & tranquillitas Hiſpaniarum.*
47 *Officium ſanctæ Inquiſitionis viam intercludit regnorum diſſenſionibus & calamitatibus.*
48 *Machiauelli doctrina de regnorum conſeruatione falſa & inſana.*
49 *Bodini & aliorum impiorum doctrina de pace conſeruanda, ſtulta, ibidem.*

NVLLA vnquam
1 gens † fuit tam bar-
bara aut efferata,
quæ religione ca-
2 ruerit. Hæc † enim
vnica conſeruandæ
Reipublicæ ratio
omnibus vna eſt. Vnde Plutarch. lib.
aduerſus Colotem [Ego (inquit) cre-
do faciliùs eſſe ſine area ædificare,
quàm ſine religione poſſe rempu-
blicam optimè gubernari.] Ma-
chiauellus homo inſigniter impius,
ac politicorum huius temporis ante-
ſignanus lib. 1. ſuorum diſcurſuum
cap. 11. religionem neceſſariam eſſe
ad rempublicam gubernandam affir-
3 mat, meliùſque meritum fuiſſe † Nu-
mam Pompilium de ciuitate Roma-
na ob inductam religionem, quàm
Romulum, qui prima eius fundamēta
ieciſſet, armiſq; propagaſſet. Duode-
cimo autem cap. eiuſdem libri ait,
4 certiùs indicium † ruinæ alicuius rei-
publicæ non eſſe, quàm ſi religio, &
cultus diuinus paruipendātur. Ioan-
nes Bodinus lib. 4. cap. 7. de Repu-
5 blica † cōmemorat etiam Atheiſtas,
qui Deum eſſe negant, omniq́ue re-
ligione carent, atteſtari nihil effica-
cius, aut potentius religione inue-
niri poſſe ad rempublicam con-
ſeruandam; in eaque præſertim
Principum potentiam, ſubditorum
obedientiam, ac in ſuperiores ob-
6 ſeruantiam, peccandi metum, ami-
citiam, ac hominum commercia ſita
eſſe; ob idq́ue † magnum ſtudium ad-

.hibendum eſſe ad illius inuiolabilem obſeruantiam, à qua omnis reipublicę ſtatus pendeat, ac proficiſcatur. †
7 Quapropter Ægyptij, Lacedęmones, Athenienſes, Romani, ac aliç inſignes Reſpublicæ, quas breuitatis ſtudio prætermitto, potiſsimam ſemper religionis curam ac rationem habuerunt. Socratem, † cum eſſet ab inimicis accuſatus, nulla res magis iudicium mortis ſubire coegit, quã quòd nouam religionem moliri atque inuehere, receptamque damnare diceretur; cumque & Xenophon & Plato cauſam illius agerent, nulla magis in parte totius accuſationis, quàm in hac quæ religionem ſpectabat, laborarunt. Iſocrates quoque celebris inter Græcos orator ſcribẽs de inſtitutione Principis, hunc ſedulò, ne maiorum religionem & ſacra mutet, adhortatur: propterea quòd rerum humanarum inuerſiones ſolent cum illa mutatione eſſe coniunctæ. Quod
8
9 ſi † Reſpublicæ ſapientia toto Orbe celebres ſuam religionem tanti fecerunt, tantoque ſtudio Deorum falſorum cultui incubuerunt, multò nos maiorem curam atque ſtudium adhibere debemus ad veram ac ſacratiſſimam religionem Chriſtianam colendam ac conſeruandam, quam nos Deus ipſe edocuit: ac multò profectò Chriſtiani ferre debemus iniquius, ſacris noſtris inſidias ſtrui, nouaq; ſtudia ſuſcipi cõtra eam religionẽ quam ab ipſius ore Dei ſcimus eſſe profectã, cuiuſq; adeò veritatem exploratã habemus, vt ſi vel angelus Dei deſcendat de cælo, & aliud quam traditum ſit annunciet, anathemate debeat abire perculſus. Exemplo ſunt
10 omnes Chriſtiani † Principes, qui, ob inſignem religionem mirum in modum à Deo ipſo fortunati ſunt. Con-
11 ſtãtinus Imperator, † qui primus Chriſtianam religionem in Romano imperio protexit, in Epiſtola quadam quam ad Epiſcopos Palæſtinæ deſtinauit, luculenter clareque profitetur omnes eius victorias in Deum ac eius ſanctæ ac verę religionis cultum referendas eſſe, vt refert Cæſar Baronius tom. 3. anno Domini 318. Ma-
12 gnus Theodoſius † Imperator in ſua nouella de Iudæis in hæc verba exorditur, [Inter cæteras ſolicitudines, quas amor publicus peruigili cogitatione nobis indixit, præcipuam Imperatoris Maieſtatis curam eſſe perſpicimus, veræ religionis indaginem, cuius ſi cultum tenere potueris, iter proſperitatis humanis aperimus incæptis: quod vſu longæ ætatis experti, piæ mentis arbitrio ad poſteros vſque perennitatis iure fundare decreuimus cæremonias ſanctitatis. Quis enim tam mente captus, tam nouæ feritatis immanitate damnatus eſt, vt cum videat cælum diuinæ artis Imperio, incredibili celeritate intra ſua ſpatia metas temporum terminare, cum ſyderum motum, vitæ commoda moderantem, dotatã meſſibus terram, mare liquidum, & immenſi operis vaſtitatem, finibus naturæ concluſam, tanti ſecreti, tantæ fabricæ non quærat autorem? quod ſenſibus excæcatos Iudæos, Samaritas, Paganos, & cætera hæreticorum genera portentorum audere cognoſcimus? Quos ſi ad ſanitatem mentis egregiæ lege medica reuocare conemur, ſeueritatis culpam ipſi præſtabunt: qui duræ frontis obſtinato piaculo locum veniæ non relinquunt. Quamobrẽ cum ſententia veteri deſperatis morbis nulla ſit adhibenda curatio, tamẽ ne ferales ſectæ in vitã, immemores noſtri ſeculi, velut indiſcreta confuſione licentiùs euagentur, hac victura in omne æuum lege ſancimus: neminem Iudæum, neminem Samaritam, neutra lege conſtãtem,

tem, ad honores & dignitates accedere, nulli adminiſtrationem petere ciuilis obſequij, nec defenſoris fungi ſaltem officio. Nefas quippe credimus, vt ſupernæ maieſtati, & Romanis legibus inimici, vltores etiam noſtrarum legum ſubreptitiæ iuriſdictionis habeantur obtentu, & acquiſitæ dignitatis autoritate muniti; aduerſum Chriſtianos, & ipſos plerumque ſacræ Religionis Antiſtites; velut inſultantes fidei noſtræ, iudicandi vel pronunciandi quod velint, habeant poteſtatem. Illud etiam pari conſideratione rationis arcentes, neque Synagoga in nouam fabricam ſurgat, fulciendi veteres permiſſa licentia, quæ ruinam præſentaneam minitantur. His adijcimus, vt quicumq; ſeruum ſeu ingenuum inuitum vel ſuaſione plectenda ex cultu Chriſtianę religionis in nefandam ſectã ritumue traduxerit, cũ diſpendio fortunarum, capite puniendum. Vt quiſquis igitur vel inſulas ceperit, acquiſitis dignitatibus non potiatur, vel Synagogam extruxerit, compendio Eccleſiæ Catholicæ ſe nouerit laboraſſe. Imò quia ad honores irrepſerit, habeatur, vt ante, conditionis extremæ, etiam ſi honorariam promeruerit dignitatẽ. Et qui ſynagogæ fabricam cepit, non ſtudio reparandi, cum damno quinquaginta librarum auri fraudetur auſibus ſuis. Careat præterea bona ſua proſcripta, & pœnæ mortis ſanguinis deſtinandus, qui fidem alterius expugnauit peruerſa doctrina. Et quoniam decet Imperatoriam Maieſtatem ea prouiſione cuncta complecti, vt in nullo publica lædatur vtilitas, curiales ciuitatum omnium, nec non cohortalinos oneroſis, quin etiam militiæ, ſeu diuerſis officijs facultatum, & perſonalium munerum obligatos; ſuis ordinibus, cuiuſque ſectæ ſunt, inhærere cenſemus; ne videamur hominibus execrandis contumelioſo ambitu immunitatis beneficium præſtitiſſe, quos volumus huius conſtitutionis autoritate damnari. Hac exceptione ſeruata; vt apparitores memoratarũ ſectarum in priuatis dumtaxat negotijs, nullius iudicis ſententias exequantur, nec carcerali præſint cuſtodiæ, ne Chriſtiani (vt fieri adſolet) nõnunquam obſtruſi cuſtodum odijs alterum carcerem patiantur incertum, an iure videantur incluſi. Hinc proſpicit noſtra clementia; Paganorum quoq; & gẽtilis immanitatis vigiliam nos debere ſortiri, qui naturali veſania & licentia, pertinaci veræ religionis tramite diſſidentes; nefarios ſacrificiorum ritus, & funeſtæ ſuperſtitionis errores occultis exercere quodammodo ſolitudinibus dedignãtur, niſi ad ſupernæ maieſtatis iniuriam, & temporis noſtri contemptum eorum ſcelera profeſſionis genere publicentur, quos non promulgatarum legum mille terrores; non denunciati exilij pœna compeſcunt; vt ſi emendari non poſsint, mole ſaltem criminum, & illuuie victimarum diſcerent abſtinere. Sed prorſus ea furoris peccatur audacia; ijs improborum conatibus patientia noſtra pulſatur, vt ſi obliuiſci cupiat; diſsimulare non poſsit. Quamquã igitur amor religionis numquã poſsit eſſe ſecurus, quamquam Paganorũ dementia cunctorum ſuppliciorũ acerbitates expoſcat, lenitatis tamen memores nobis innatæ, trabali iuſsione decreuimus, vt quicũq; pollutis, contaminatiſque mentibus in ſacrificio quolibet in loco fuerit comprehenſus; in fortunas eius, in ſanguinem ira noſtra conſurgat. Oportet enim dare nos hanc victimam meliorem, ara Chriſtianitatis intacta ſeruata. An diutius perferimus

rimus mutari temporum vices, irata
cæli temperie? quæ Paganorum exa-
cerbata perfidia, neſcit naturæ libra-
menta ſeruare. Vnde enim ver ſoli-
4 tam gratiam abiurauit? Vnde æſtas
meſſe ieiuna laborioſum agricolam
in ſpe deſtituit ariſtarum? Vnde
hiemis intemperata ferocitas, v-
bertatem terrarum penetrabili fri-
gore ſterilitatis læſione damnauit?
niſi quod ad impietatis vindictam
tranſit lege ſua Naturæ decretum.
Quod ne poſthac ſuſtinere coga-
mur, vt pacifica vltione (vt dixi-
mus) pianda eſt ſuperni numinis ve-
neranda maieſtas; ſupereſt, vt quæ
in Manichæos, Deo ſemper offen-
ſos, quæ in Eunomianos, hæreticæ
fatuitatis autores, quæ in Monta-
niſtas, Cataphrygas, Photinianos,
Priſcillianiſtas, Aſcodrogos, Hy-
droparaſtatas, Borboritas, Ophitas,
innumerabilibus cõſtitutionibus la-
ta ſunt, ceſſante deſidia celeri exe-
cutioni mandentur. Florenti Præ-
fecte chariſsime Auguſtorum, Illu-
ſtris igitur, & magnifica autoritas
tua, cui cordi eſt tum diuinis, tum
principalibus adhibere iuſsionibus
famulatum, quæ inſatiabili Catholi-
cæ Religionis honore decreuimus,
propoſitis excellentiæ ſuæ ſolenni-
ter edictis, in omnium faciat perue-
nire notitiam. Prouinciarum quoque
moderatoribus præcipiat intimari,
vt & eorum pari ſolicitudine cunctis
ciuitatibus atque prouincijs, quæ
neceſſariò ſancimus, innoteſcant.
Dat. Prid. Kal. Febr. Conſtantino-
pol. Theod. A. xvij. Coſ. & qui fuerit
nunciatus. Eodem exemplo viro il-
luſtri Præf. P. Illyrici.] Et vt ait † Ni-
cephorus lib. 13. Hiſtoriæ Eccleſiaſt.
13 cap. primo, dum in extremis ageret,
nihil aliud filijs commendauit, quàm
vt ſanctam Catholicam fidem in ſua
integritate atque nitore retinerent,
vt pacem obtinerent, inimicos ſu-
perarẽt, ac feliciter omnia, annuen-
te Deo, perficerent. Imperatores
Theodoſius ad Valentinianus † ad
14 Cyrillum ſcribentes, firmitatem in-
quiunt ac ſtabilimentum Imperij à
religione Catholica dependere, quæ
duo adeò inter ſe cohærent, vnitaq;
ſunt, vt creſcente religione, neceſ-
ſariò imperium dilatetur, eaque de-
clinante, decreſcat. Id ipſum quoque
autoritate Leonis Papæ confirma-
tur, qui ad Pulcheriam Imperatri-
cem ſcribens Epiſtol. 31. relata in c.
res autẽ omnes, vigeſimatertia quæ-
ſtione quinta, ſic ait: [Non poſſunt
tutæ humanæ res eſſe, niſi regalis
poteſtas Eccleſiaſticæ coniungatur,
ac vnà ſimul religionem tueantur, at-
15 que defendant.] Zeno Imperator †
(teſte Euag. lib. tertio cap. atque Ni-
cephor. lib. 16. cap. duodecimo,) in
ſuis conſtitutionibus, atque decre-
tis Religionem Catholicam vocat
baſim, fundamentum, atque præſi-
dium Romani Imperij, matrem per-
petuam ac immortalem eius ſceptri.
Iuſtinianus Imperator ait [nos om-
ni ſtudio ac prouidentia Eccleſia-
rum curam gerimus, ob quas cre-
dimus Deum noſtrum Imperium ſu-
ſtinere, ac rempublicam pro ſua cle-
16 mentia defendere.] Iam verò † in
Toletano Concil. ſexto cap. 3. decre-
tum eſt in hæc verba: [Inflexibilis
Iudæorum perfidia, deflexa tandem
videtur pietate & potentia ſuper-
na. Hinc enim liquet, quòd inſpira-
mine ſummi Dei excellentiſsimus &
Chriſtianiſsimus Princeps ardore fi-
dei inflammatus, cum regni ſui ſa-
cerdotibus præuaricationes, & ſu-
perſtitiones eorum eradicare ele-
git funditus: nec ſinit degere in
Regno ſuo eum, qui non ſit Ca-
tholicus: ob cuius feruorẽ fidei gra-
tias omnipotenti Domino cælorum

agimus, eò quòd ei tam illuſtrē creauerit animā & ſua repleuerit ſapiētia: ipſe quoq; donet ei & præſentis æui diuturnam vitam, & in futuro gloriā æternam. Illud autem prouida nobis cura, & valdè eſt decernendum vigilanti ſolertia, ne eius fidei calor, & noſter labor, quandoque in poſteris tepefactus liqueſcat. Quocirca conſonam cum eo corde & ore promulgamus Deo placiturā ſententiam, ſimul etiā cum ſuorum optimatum, illuſtriumq; virorum conſenſu & deliberatione ſancimus, vt quiſquis ſuccedentium temporum regni ſortitus fuerit apicem, non ante cōſcendat Regiam ſedem; quàm inter reliqua conditionum ſacramenta pollicitus fuerit, hāc ſe Catholicam non permiſſurum eos violare fidem: ſed nullatenus eorum perfidiæ fauēs, vel quolibet neglectu, aut cupiditate illectus, tendentibus ad pręcipitia infidelitatis aditum prębeat pręuaricationis: ſed quod magno perè noſtro eſt tēpore conquiſitū debeat illibatū perſeuerare in futurum. Nam incaſſum bonū agitur, ſi nō eius prouideretur perſeuerantia, &c.] Et in Concilio Toletano VIII. cap. 10. ſi-
17 militer decretum eſt † in hæc verba. [De affinium ſucceſsione vel munere, quamuis inordinatè relicta ſint, aut primò tantùm filijs; aut hæredibus ſequenter proficiant, vel propinquis, atque ita in eorum cunctis actibus, moribus, ac rebus præfatæ legis autoritas erit valitura, vt & perenniter maneat inconuulſa, & non priùs apicem regni quiſquam percipiat, quàm ſe illa per omnia ſuppleturum iuriſiurādi taxatione definiat.] Ad hæc etiā pertinet iuſiurandum illud, quod à Regibus in eorum coronatione exigitur, vt defendant atque tueantur Catholicam fidem, iuxta formam traditam in Pontificali Romano, quæ ſic
18 ſe habet. † [Rex electus accedit ad Metropolitanum, & coram eo detecto capite genu flexus, oſculatur eius manum, & facit hanc profeſsionem: dicens [Ego N. Deo annuente, futurus Rex H. profiteor, & promitto coram Deo, & Angelis eius, deinceps legem, iuſtitiam & pacem Eccleſiæ Dei, populoq; mihi ſubiecto, pro poſſe & noſſe, facere, atque ſeruare: ſaluo condigno miſericordię Dei reſpectu, ſicut in conſilio fidelium meorū meliùs potero inuenire. Pōtificibus quoque Eccleſiarū Dei cōdignū, & canonicū honorē exhibere: atq; ea quæ ab Imperatoribus & Regibus Eccleſijs collata, & reddita ſunt, inuiolabiliter obſeruare. Abbatibus, Comitibus & vaſſallis meis congruum honorem ſecundum conſilium fidelium meorum præſtare] deinde ambabus manibus tangit librum Euangeliorum, quem Metropolitanus ante ſe apertum tenet, dicens [Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia].

19 Nec tantum antiquis temporibus † ſoli Reges ac Principes prædicto iuramento adſtringebantur, ſed ducibus etiam ſuis, atque præfectis præcipiebant, vt Catholicam fidem obſeruare atque defendere iureiurando promitterent, iuxta formam, quæ eſt in nouell. conſt. 8. quod ſanè præſtabant, exiſtimantes religionem, ac ea omnia, quæ ad eius cultum ac venerationem pertinent, præcipuè Regi-
20 bus curæ eſſe debere, hancque † ipſorum tam adſtrictam obligationem eſſe, vt ipſa clamet contra malum ac infidelem Dei miniſtrum, qui id nō pręſtet, eumque rationem redditurum, ac ob id grauiſsimas pœnas in alio ſæculo daturum, cum tamen nec in hoc talem principum ſocordiam impunitam Deus relinquat, imò ſoleat illam plurimis calamitatibus vindicare, vt
21 infrà dicemus. E cōuerſo † autem videmus reges ac Principes, qui conſeruandæ

uandæ religioni ſtudent , à Deo inſi-
gniter adiuuari,fortunarique, eiſque
omnia feliciter accidere,quemadmo
dum plurimorum regum exēpla oſtē
dunt:quorum Hiſtoriæ refertæ ſunt.
22 Calamitoſis † his noſtris temporibus
videmus, principe in vera religione
conſeruanda deſidioſo,ac varijs reli-
gionum monſtris in regno naſcenti-
bus, è veſtigio conſequi diſsidia,diſ-
cordias,rebelliones, ac alias magnas
in gubernandi arte difficultates: cō-
tra omnia efflorefcunt, vbi integri-
23 tas religionis conſeruatur.Eſt enim †
peculiaris Chriſtianæ religionis effe-
ctus,corda,ac voluntates ſubditorum
inter ſe ac cum principe deuincire:
24 eſt enim lex noſtris cordibus † inſita,
quæ non ſolùm docet ac mandat, vt
inuicem per amorem coniungamur,
ſed ad id quoque propenſionem ac
25 vires ſuppeditat. Hæc vnitas ſi † re-
periatur , facilè eſt Reipub. clauum
gerere,atq, omnia bona , ac omnige-
nam felicitatem, quæ in regno deſi-
derari poteſt, importat. Hæc omnia
breuiter repetita qui attentè perpen
derit,inſtitutumque ac effectus ſan-
ctæ Inquiſitionis florentis in Hiſpa-
26 niarum regnis † conſiderauerit, in-
genuè fatebitur fidei ſinceritatem,
obſeruantiam,aliaque inde conſequē
tia innumera bona, quibus Hiſpania
Dei beneficio exultat,poſt noſtri Ca-
tholici regis laudabilem prouidentiā
omnia ſanctę Inquiſitionis Officio de
beri,cuius primarius effectus, eſt fi-
dem orthodoxam defendere, eamq;
illibatam,puram ac ſine errorum, &
hæreſum mixtura conſeruare, ac fir-
miter retinere:quod primū eſt prin-
cipium, atque origo aliorum bono-
rum,quibus Hiſpaniam alijs prouin-
cijs præminere omnes cognoſcunt:
de quibus infrà (Deo dante) dice-
mus.

27 Ex prædictis † conſequitur bene
gubernandi rationem exigere,vt ſan-
ctum Officium ſumma contentione
foueatur & conſeruetur, cum ab eo
defenſio ac conſeruatio fidei Catho-
licæ potiſsimùm ſuſtineantur, vnde
tot bona deriuantur, vt ſuprà tetigi-
mus, & in capitibus ſequentibus la-
tiùs demonſtrabimus: ratioque ipſa
poſtulat,vt defenſores ac propugna-
tores fidei magno ſtudio conſtituan-
tur,qui in muro ſanctæ Inquiſitionis
magna vigilantia ac fidei ardore, ex-
cubias pro religione faciant,eamque
ab hæreſum incendio tueantur, atq;
defendant.

Verùm non ſolū S.Inquiſitionis Of
ficium puram religionem Catholi-
28 cam:† ſed pacem etiam regnorum &
concordiam conſeruat, quas adeò è
Republica eſſe omnibus conſtat, vt
ſine illis diutiùs conſeruari non poſ-
29 ſit.Vnde † Socrates (vt eſt apud Xe-
nophontem de dictis & factis Socra-
tis) primarium bonum Reipublicæ
concordiam eſſe dixit: vſque adeò vt
30 Græciæ † vrbes non aliud iuſiuran-
dum à ciuibus exigerent, quàm de
concordia conſeruanda. Hæc autem,
niſi omnes in vna religione conſen-
tiant,ſtare non poteſt, nec peregrina
aliqua introducta manere, cùm reli-
31 gionum diſsimilitudo,† atque diuer-
ſitas ſoleat turbas maximas atque tra
gœdias excitare Quæ cùm vera ſint,
longè tamen magis in Chriſtiana re-
publica locum habent, cùm Catho-
licæ fidei religio,quę ſola veritate in-
32 nititur nec opiniones contrarias, †
nec quidpiam niſi cæleſte, diuinum-
que patiatur,atque admittat.Non re-
ctè poſſunt (vt Tertullianus ait de co-
rona militum) vexilla Chriſti Satha-
næ vexillis coniungi:nec lucis radius
tenebrarum caligine copulari , nec
vnica anima duobus dominis debe-
ri,&(vt ſanctus Cyprianus de vnitate
Eccleſiæ ait)Amaro dulce, luci tene-
brę

bræ, paci bellum quid interſunt? ſerenitati imber, ſterilitati fœcunditas, fontibus ſiccitas, quid præſtant? Hinc eſt, quod Deuteronom. 7. & 31. cap. Iſraelitico populo ex Ægypto † e-
33 greſſo Dominus imperauit, ne Cananæis, Gebuſæis, & Amorrhæis, alijſúe infidelibus communicarẽt, matrimonijs, commercijſue coniungerentur, quinimo illis bellum inferrent, eorum ciuitates popularentur, falſoſque Prophetas occiderent, vt hoc exemplo edoceamur, quanto odio proſequi debeamus omnes Dei inimicos, puriſsimæque religioni noſtræ contrarios: quæ eſt enim (vt diximus) Dei & Sathanæ communicatio? quę participatio Chriſti & Belial? quę fidelis cum infideli communio? Quiſúe ſimul Chriſti & Dæmonum calicem bibere poteſt? Nam, vt diuinum Chriſti cecinit oraculum [Qui non eſt mecum, contra me eſt, & qui nó cógregat mecum, ſpargit] Matth.
34 cap. 12. Propterea Iehu † Regem Ioſaphat his verbis commonuit, dicẽs. [Impium adiuuas, ac cum inimicis Dei amicitias copulaſti, propter peccatum hoc iratus eſt tibi Dominus] Nec aliam ob cauſam, quàm ob has
35 ſacrilegas amicitias, Amaſias † & Aſa à Deo caſtigati fuerunt. Paralip. 16. & 25. Ná, vt eleganter Cyrillus Patriar-
36 cha Hieroſolymitanus ſcribit: † Amicitia cum ſerpente, inimicitia cum Deo eſt. Marſilius autem Ficinus in commentarijs in Platonẽ, in Argum. Dialog. 10. de Legibus, non minùs grauem de hac re ſententiam protulit,
37 dicens impietatem † eſſe familiariter communicare cum illis, qui propter commiſſa ſcelera à diuinis officijs arcentur; ij enim infecti cum ſint, non poſſunt nos ſecum communicantes non inficere. D. Ambroſius, Quamobrem ad S. Vigilem Epiſcopum Tridentinum glorioſum Martyrem Epiſtol. vigeſimaquarta libr. 3. editione Roman. libr. 9. Epiſtola 70. editione communi, ſcribens de munio ac Officio ſancti præſulis, cum ante omnia commonefacit, vt in primis totis viribus contendat, ne Eccleſia corpus commune fiat ex Chriſtianorum atq; Gentilium commixtione. Iam verò S. Gregorius Nazianzenus Nectarium eius in Conſtantinopolitana ſede ſucceſſorem grauiter reprehendit, quòd illam ab hæreticis aliquibus non purgaret.
38 Tandem ſacra omnia † Cócilia clamant, ne cum hæreticis oremus, comedamus, aut aliquatenus commiſceamur. Vnde Fabianus Papa Epiſtola ad Epiſcopos Orientis; Segregatos nobis eſſe (inquit) à oportet omnes, qui extra Eccleſiam ſunt; quibuſcum nec cibos capere, nec communicare nobis permittitur. Nam colloquia hæreticorum ſunt periculoſiſsima, & ideo diligenter vitanda. Ita Paulus ad Roman. 16. [Rogo autem vos (fratres) vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt, & declinate ab illis.] Huiuſcemodi enim Chriſto Domino noſtro non ſeruiunt, ſed
39 ſuo ventri: † & per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium. Sanctus Irenæus lib. tertio. cap. tertio. Tantùm (inquit) Apoſtoli, & horum diſcipuli habuerunt timorem, vt neque verbotenus communicarent cum aliquo eorum, qui adulterauerant veritatem. Sanctus Cyprianus libr. primo Epiſtol. tertia ad Cornelium [Declinent (inquit) fortiter, & euitent dilectiſsimi fratres noſtri verba, & colloquia eorum, quorum ſermo, vt cancer ſerpit.] Et paulò infra [Nulla cum talibus commercia, nulla conuiuia, nulla colloquia miſcean-

miſceantur: ſimuſque ab eis tam ſeparati, quàm ſunt illi ab Eccleſia profugi: ſanctus Athanaſius de ſancto Antonio in eius vita, nunquam (inquit)
40 † Manichæis, aut alijs hæreticis, ſaltem amicabilia verba largitus eſt, denuncians talium amicitiam atque ſermones perditionem eſſe animæ: ſic etiam Arrianos deteſtabatur, vt omnibus diceret, nec iuxta eos quidem eſſe accedendum: & ipſe Beatus Antonius iam moriturus: Hæreticorum (inquit) & ſciſmaticorum venena vitate, meumque circa eos odium ſectamini: ſcitis ipſi, quod nullus mihi nec pacificus quidem ſermo cum eis vnquam fuerit, ſanctus Auguſtinus in Epiſtola. 62. Hæreticum (inquit) ſicut vitandum monemus, ne infirmos & paruulos fallat: ita non abnuimus, quibuſcunque modis poſſumus corrigendum. Sanctus Leo ſermone 18 de Paſsione Domini, viperea (inquit) hæreticorum vitate colloquia, nihil vobis commune ſit cum eis, qui ſolo ſunt nomine Chriſtiani: igitur omnes hæretici vitandi ſunt. Nam, vt inquit Beda per dictam Epiſtolam ſecundam Ioannis 1. & habetur in c. omnes. 24. q. 1. Omnis (inquit) qui recedit, & non permanet in doctrina Chriſti, hic Deum non habet, qui permanet in doctrina Chriſti, hic & filium & patrem habet: ſiquis venerit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec aue ei dixeritis, qui enim illi dicit aue, communicat illius operibus
41 malis. Hęc Ioãnes de ſciſmaticis † ſiue hæreticis vitãdis, quæ verbis docuit, & factis exhibuit. Narrat enim de illo auditor eius, ſanctiſsimus vir, & martyr fortiſsimus Polycarpus Smyrneorũ antiſtes, quòd tẽpore quodam, cùm apud Epheſum balneas lauandi gratia fuiſſet ingreſſus, & vidiſſet ibi Cherintum exire, continuò diſceſſit non lotus, dicens: Fugiamus hinc ne & balneæ ipſæ nos corrumpant, in quibus Cherintus lauatur inimicus veritatis. Idem etiam Polycarpus
42 † Marchioni cùm aliquando occurriſſet, dicenti ſibi: agnoſce nos: reſpondit: agnoſco primogenitum Sathanę eadem ſententia probatur ex cap. Ad
43 uocauit. 24. q. 1. Iuri autem † ciuili hæreticis teſtimonium, omnis teſtamenti factio, actiua & paſsiua, muneraque omnia publica & honores interdicuntur, vt vtroque tam Iuſtinianeo, quam Theodoſiano codice conſtat, vt latius dicitur in quæſtione de pœnis hæreticorum.

Theodoſius & Valentinus in l. 64.
44 tit. de hæreticis in C. Theodoſian. † imperant vt hæretici procul à ciuitatibus amandentur, ne illorum peſsima contagione inficiantur, eorumue præſentia contaminentur. Et in l. 65. præcipiunt, ne eis locus aliquis relinquatur, in quo etiam clementis ipſis iniuria irrogatur. In alia verò ſanctione præſcribunt, vt illis ciuitatum aditus, ac honeſtarum perſonarum familiaritas præcludatur, portæ claudantur, nec etiam ipſos Principes adire poſsint. Quæ cùm ita ſint, qua ratione poterunt hæretici in eadem
45 republica † cum Catholicis pacificè atque quietè viuere, qui diuino & humano iure reijciuntur, ac etiam condemnantur: quo demum pacto vnitatem, concordiamque poterunt retinere, qui tantis rationibus diſconueniunt? Si ſola diſsimilitudo linguarum, quæ minor eſt diſsimilitudo, animos aliquando diſſociat, atq; multum ſępè adducit auerſionis vnius ab alio, vt ſi duo eſſe ſimul aliqua fortè neceſsitate cogantur, quorum neuter alterius calleat linguam, facilius inter ſe bruta animantia etiam diuerſi generis, quàm illi, cum ſint homines ambo, ſocientur, multò ma-

gis

gis neceſſum erit alienari alios, ab alijs diuerſitate atque aduerſitate religionum. Quemadmodum enim vbi vnus eſt Deus, vna fides, vnaq; religio, nihil obeſt mutuis amoribus locorũ diſtantia: ita ſi alius atq; alius eſt Deus, aut eius non vna religio, nihil ad concordiã vicinitas, ſimilitudoq; locorũ, nihil eadem mœnia, nihil menſa, lectuſue communis profuerint. Diſsidetur enim ea in re, quæ maximam habet vim ad humanæ ſocietatis direptionem. An tu (ait Cicer. libr. tertio in Verrem. act. 4.) maiores vllas inimicitias putas eſſe, quàm contrarias hominum ſententias, ac diſsimilitudines ſtudiorum & voluntatum? Vbi autem grauior eſſe poteſt ſententiarum contrarietas, quàm in re omnium maxima, hoc eſt, in Religione? quę ſtudiorum diſsimilitudo maior, quàm ea quæ in ipſo ſita eſt ſtudiorum, bonorum, ac morum fundamento? Omnis caro (inquit ſapiens Eccleſiaſtici cap. decimotertio) ad ſimilem ſibi coniungetur, & omnis homo ſimili ſui ſociabitur. Sicut communicabit lupus agno aliquando, ſic peccator iuſto. Quæ communicatio ſancto homini ad canem? Aduerſi enim qui eos poſsident, ac velut animant ſpiritus, vnà viuere non ſinunt: nec fieri poteſt, vt is qui amat errorem, non idem oderit veritatem: Ex odio verò veritatis, cum nihil obſtiterit, naſcitur eius extinguendæ libido, quod quia fieri nequit, niſi ijs oppreſsis vel fugatis, à quibus veritas aſſeritur, ad hos protinus è medio tollendos voluntas omnis, conatuſque conuerti ſolet. Hinc factum eſt, vt innumerabiles atque atrociſsimæ calamitates ex noua hæreticorum religione conſecutæ ſint, quæ Chriſtianam rempublicam noſtris temporibus acerbiſſimè afflixerunt atq; deformarunt, vt capitib. ſequentib. 4. & 7. latiùs dicemus. Documento etiam ſunt Arrianæ factiones aduerſus Catholicos, quorum nullis Imperatorum decretis potuère perſecutiones inhiberi. Hoc enim quadam in epiſtola queruntur Imperatores Valentinianus, Valens, & Gratianus de Arrianorũ rabioſiſsimis furoribus; ſed nec tunc Orthodoxos cum illis ſocietate & amicitia iungi potuiſſe, omniaque eorum potiùs conſortia refugiſſe, ac deteſtatos fuiſſe, ex illorum temporum hiſtoria cognoſcitur. Eſt enim, quod Prouerb. 29. ſapiens dicit, veriſsimum. [Abominãtur iuſti virum impium, & abominantur impij eos, qui in recta ſunt via] atq; vti alteros vtriq; abominantur, ita & cum facultas adeſt, perſequuntur. Quæcumque deniq; ſit vel perſequendi cauſa, vel perſecutionis modus, certè vel ob hoc, quòd alij alios abominantur, iuxta Scripturæ certiſsimam veritatem non poteſt inter eos concordia eſſe vera atque durabilis. Omninoque duas religiones diuerſas (quoniam eaſdem inter ſe inimicas eſſe neceſſe eſt) in eadem velle Repub. cõiungere, nihil aliud eſſe videtur, quàm operam dare vt aliquando lupus & agnus, aqua & ignis, veritas & falſitas, pietas & impietas, poſitis inimicitijs, tanquam inito fœdere vnà cohabitent, eandemq; in familiam coaleſcant. Quod vt fieri nullo modo poteſt, ita ij qui duas inter ſe pugnantes religiones conciliare nituntur, fruſtra ſibi pacem, & concordiam in ſua repub. promittunt, niſi fortè iam langueat aut frigeat potiùs ex vtraque parte religionis ſtudium. Quocirca qui diuerſas ſequi ſe religiones profitentur,

tur, amici eſſe non poſſunt. Quòd ſi inter huiuſmodi homines in re omnium maxima diſsidentes amicitiæ ratio locum non habet, fieri non poſſe videtur, vt inter eos vna conſiſtere reſpub. poſsit, vt ſatis appareat primarium hoc eſſe vinculum amicitię pręcipuumque ac primum ciuilis inter homines ſocietatis fundamentum, ſi vna inter ſe religione, ſacrorumque ſimilitudine colligentur.

46 Prædicta † autem omnia non ſolū euidenti ratione euincuntur, ſed ipſa quoque rerum experientia edocentur in magnis his ac latiſsimis Hiſpaniarum regnis, eorumque prouincijs finitimis. Cum enim Septentrionalis plaga poſt receptas varias hæreſes diſſenſionibus ac bellis miſerrimè exardeat, in his tamē regnis, pro Dei clementia infinita, feliciſsima pace actrāquillitate perfruimur, quæ omnia demirantes pij ac grauiſsimi viri, omnia ſancto Inquiſitionis Officio deberi exiſtimant; cuius miniſtri perpetuis excubijs vigilant pro religione Catholica in ſuo nitore conſeruanda,

47 ex quo † magna pacis, concordiæque tranquillitas hæc regna conſequitur; omniſque via diſcordijs, diſſenſionibus, alijſque plurimis malis intercluditur, quę alioquin imminebant, vt cap. ſequenti videbimus.

48 Oſtendunt prædicta † quoque, quàm delira, falſa, atque inſana ſint Machiauelli Bodinique ac aliorum impiorum hominum eius farinę pręcepta, quæ pro conſeruanda inter ſubditos pace ediderunt: ij enim dū paci atque quieti reipublicæ ſtudent; impudenter ſtatuunt laxandas eſſe omnibus habenas, vt pro ſuo arbitratu quilibet in ea quam elegerit, ſecta vel lege viuat, ſed (vt demonſtrabimus) hac via tantum abeſt, vt pax, concordia & reipublicæ conſeruatio ſequatur, vt ad diſcordiam, diſſenſiones, ac infeliciſsimum reipublicæ ſtatum neceſſario ſit perueniendum, quemadmodum ſequentibus capitibus oſtendemus.

Altiſsima Dei Prouidentia ſacroſanctæ Inquiſitionis Officium inſtitutum fuit ad hæreſes exſtirpandas.

Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *DEI OPT. MAX. conſilio ſanctæ Inquiſitionis Officium in Eccleſia inſtitutum eſt.*

2 *Tribunal ſanctæ Inquiſitionis, ad defenſionem, ac propagationem fidei, & hæreſum exſtirpationem fuit erectum.*

3 *Albigenſium hæreſibus & diſſenſionibus impulſus fuit Innocentius III. ad officium ſacroſanctæ Inquiſitionis inſtituendum.*

4 *Iudæi vniuerſam Hiſpaniam peſtiferis ſuis ſuperſtitionibus & ritibus contaminabant.*

5 *Luthero in Saxonia nato, Catholici reges ſanctæ Inquiſitionis Officium in Hiſpaniarum Regnis inſtaurant.*

6 *Proprium eſt diuinæ prouidentiæ, cum primum calamitas in Eccleſia naſcitur, excitare illico fortiſsimum defenſorem.*

7 *Quo die Pelagius in Anglia natus eſt eo ipſo die in Africa D. Auguſtinus in lucem editus.*

8 *Eutychianorum tempeſtate, Studius, Sabas, & Euthymius floruerunt.*

9 *Quo tempore Albigenſes Eccleſiam vexabant Dominicus & Franciſcus, duo mundi lumina, quaſi de cælo lapſi ſunt.*

10 *Reli-*

10 *Religiones militares inſtitutæ ſunt, quādo Eccleſia Catholica armis infidelium vexabatur.*

11 *Huſsitarum tempeſtate Bernardinus Senenſis, & Vincentius Ferrer claruerunt.*

12 *Quo tempore Lutheri peſtis ſerpere incepit Franciſcus Paulanus, & Ignatius Loyola fundator Societatis Ieſu floruerunt.*

13 *Sanctæ Inquiſitionis auxilio multæ hereſes radicitus ſunt exſtirpatæ.*

14 *Albigenſium hereſis ab Inquiſitoribus deleta.*

15 *Manichæorum Patarenorum ſecta extincta.*

16 *Enſabatatorum incendium reſtinctum.*

17 *Multa hereticorum millia in Archiducatu Auſtriæ concremata.*

18 *Heretici qui Apoſtolorū nomē vſurpabant, penitus extincti.*

19 *Geraldi Sagarelli hereſis exſtirpata.*

20 *Margarita de Trento Dulcini concubina, & dogmatiſtes interimitur.*

21 *Nulla prope fuit hereſis, quæ non habuerit fœminam adiutricem.*

22 *Beguinorum & Bigardorum hereſis extincta.*

23 *Fratricellorum hereſis euulſa.*

24 *Templariorum crimina detecta.*

25 *Falluntur, qui Templarios excuſare conantur.*

26 *Lamias acerrimè inſectatum eſt ſanctæ Inquiſitionis Tribunal.* 1

27 *Lamiarum triginta millia vt minimum ſunt concremata centum quinquaginta annis.*

28 *Lamiæ non ſolùm in Religionem, ſed in bona etiā temporalia pernicioſæ.*

29 *In Siciliæ regno annis proximis ſuperioribus plurimæ Lamiæ deprehenſæ.*

30 *Error qui contra Chriſti ſanguinem Barcinonē doceri cepit, à ſummo Pōtifice reprobatur.*

31 *Laurentius Valla in carcerem Neapolitanum detruditur, & flagellis cæditur.*

32 *Mantuæ doctrina cuiuſdam concionatoris de Chriſti incarnatione reprobatur.*

33 *Sartor hæreticus perpetuo carceri addictus.*

34 *Ioannellus ſcholarus inſignis hæreticus & dogmatiſtes in Siciliæ combuſtus.*

35 *Iacobus Brutus, hæreticus dogmatiſtes, relapſus in Sicilia viuus crematur.*

36 *Sancti officij Inquiſitione aliquorum hominum detecta flagitia, quos populi venerabantur.*

37 *Gulielmi Cornelij hæretici oſſa concremata.*

38 *Armanni cuiuſdam hæretici oſſa effoſa, & combuſta.*

39 *Gulielmæ fœminæ oſſa aduſta fuerūt.*

40 *Guidonis Lachæ hereſiarchæ oſſa ex ſepulchro eruta, & combuſta.*

41 *Hiſpaniarū regna vberiores fructus percipiunt ex ſancta Inquiſitione.*

42 *In Hiſpania ſacroſancta Inquiſitio in maiori honore à Dynaſtis & Regibus habetur.*

43 *Sanctæ Inquiſitionis officium in Hiſpania maiori autoritate, & potentia viget, quam in alijs Regnis.*

ILLVD hoc loco non videtur prætermittendū. † Nō ſine Dei cōſilio ac ſapientia, quę attingit à fine vſq; ad finē fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Sapiē.c.8. Sanctæ Inquiſitionis officium in Eccleſia Catholica inſtitutū eſſe, qui quidē quaſi pater quidā familias vigilantiſsimus nunquam nō operarios cōducit in vineam ſuam, Matth.c.20. ſed tunc maximè, cùm illa magis inculta videtur atq; deſerta, & tanquam Rex regū, & Dominus dominantiū, Apocalypſis

c.19. vt omnium potentiſsimas atq; ſapientiſsimus, regnum Eccleſiæ ſuæ ampliſsimum munire non ceſſat, & munitiſsimas in ea arces ac propugnacula collocare, ac fortiſsimorum militum præſidijs cingere, & armis, commeatu, rebuſque ad defenſioné neceſſarijs inſtruere, ne vitiorum, hęreſium, atque errorum monſtra hoſtiliter irrumpant, bellumque virtuti, ac veritati impunè indicent, & de ſanctiſsima religione noſtra triumphare videantur: nihil enim temerè facit Deus, nihil fortuitò, nam ſi foliū arboris abſque ipſius nutu non cadit, ſi omnes capitis noſtri capillos numeratos habet, quantò magis in tam ſancta, ac prope diuina Inquiſitionis formula, hanc ſuam admirabilem prouidentiam Deus prodere, atque illuſtriùs debet proferre. Et vt minùs dubijs coniecturis Dei conſilium aſſequamur, ponamus ante oculos finem, cuius gratia ſanctum hoc offi-
2 cium eſt inſtitutum: is † enim fuit, quem Catholicæ Eccleſiæ ſtatus requirebat. ſt igitur tribunal fidei (vt res ipſa declarat) ad defenſionem ac propagationem fidei & hæreſum exſtirpationem potiſsimùm erectum. Videamus ergo, quid opus illis temporibus fuerit fidem Catholicam ab hæreticorum oppugnatione defendere, ac etiam ab eorum irruptionibus propugnare. Nam ex hoc ipſam Dei Optimi Maximi mentem licebit
3 coniectare. Et ne actum agamus † eadem ſæpius referendo, conſulantur quæ de Albigenſibus diximus tit. 5. c. 1. ex eis enim, quæ ibi ſcripſimus, apertè deducitur luctuoſus Prouincię Narbonēſis ſtatus plurimis erroribus & hæreſibus, atque blaſphemijs infectus: quibus adde non ſolùm hæreſibus, ſed diſſenſionibus etiā ac tumultibus, & bellis ciuilibus (vt hæreticis omnibus ſolemne eſt) Eccleſię pacem perturbaſſe, de quibus etiā ibi aliqua perſtrinximus. Eo ipſo igitur tēpore quo homines impudentiſsimi Eccleſiā ſanctam Romanā delere funditus conabantur, nullumq; remediū adhibitum illorum inſolentiā compeſcebat, Dei Opt. Max. ſpiritu, Innocentius Papa III. afflatus, præſentiſsimū ſanctiſsimæ Inquiſitionis excogitauit antidotum, quo non ſolùm hæ hæreſes, ſed multæ etiam aliæ, vt inferiùs in hoc capite dicemus, funditus ſublatæ & extirpatæ ſunt.

4 Similiter ad hunc modum † de inſtauratione ſanctæ Inquiſitionis in Hiſpaniarum regnis à Regibus Catholicis facta ſentiēdum eſt: eo enim tempore Iudæi qui erant in Hiſpania propemodum infiniti, Chriſtianos ad ſuas feces, atque cæcitatem traducere omnibus medis tentabant, vniuerſamque Hiſpaniam peſtiferis ſuis ritibus ac ſuperſtitionibus ineptiſsimis contaminabant, affligebant, vexabant, hæreſumque ac errorum portenta, quæ in eo infelici ſæculo pullularunt, Catholicorum Reſpublicas, regna, ac prouincias quamplurimis malis affecerunt atque vexarunt.

5 Anno etiam ſalutis humanæ † 1483. natus eſt in Saxonia ſuperioris Germaniæ prouinciā, humani generis pernicies, ac totius orbis incendium, Martinus Lutherus. Ann. verò 1517. in indulgentiās peccatorum, ac remiſsiones à Romano Pontifice conceſſas impiè debacchari cepit. Furijs autem illum agitantibus, anno 1521. palàm Catholicæ Eccleſiæ per ſummū ſcelus bellū indixit. Vt ergo tot malis aditus in Hiſpaniarum regna intercluderetur, Catholici Reges à Deo Opt. Max. excitati, ſumma prudentia, ac eximia vigilantia murum pro domo Dei conſtruxerūt, & ad Catholicæ fidei defenſionem, ſanctū Inquiſitionis propugnaculum,

atque

atque præſidium iamiam ferè extin-
ctum inſtaurarunt. Strenuum præte-
rea fratrem Thomam à Turre-cre-
mata, pijſsimoſq; alios ac fortiſsimos
in eo milites collocarunt, qui veluti
in perenni quadam vigilia aſtantes,
hæreticorum furorem ab noſtris cer-
uicibus, & certiſsimam peſtem ab
Hiſpaniæ finibus auerterent.

6 Hoc enim maximè proprium eſt †
diuinæ prouidentiæ ac bonitatis, qua
Eccleſiã ſuam tutatur atq; defendit:
nunquam enim Eccleſiã ſuam deſerit
Deus: ſed vbi maximè oppugnatur,
fortiſsimos excitat defenſores, & vbi
calamitas naſcitur, ſtatim Eccleſiæ
propugnatorẽ opponit. Sic enim Si-
moni Mago, Simonem Petrum Apo-
ſtolorum Principem, Arrio, Athana-
ſium, Antonium illum Magnum, &
Baſilium: Neſtorio, Cyrillum, Iouinia-
no, Vigilãtio & Eluidio, Hieronymũ,
Manichæo & Pelagio, Auguſtinũ. Ex
quo, prudenter eſt ab Eccleſiaſticæ
Hiſtoriæ ſcriptoribus animaduerſum,
7 quo, die † Pelagius in Anglia natus
eſt vt tenebras errorũ mundo effun-
deret, eodem ipſo die Eccleſiæ lumẽ
Auguſtinum in Africa emicuiſſe, vt
impij ac nefarij hominis caliginẽ de-
pelleret, & vniuerſam Eccleſiam luce
ſua colluſtraret. Eutychianorum tem
8 peſtate, † quæ maximè conturbauit
Orientem, Conſtantinopoli florebat
Studius autor Studitarũ: in Palæſtina
Sabas ille magnus, & Euthymius, qui
plurima cœnobia conſtruxerũt. Quo
9 tempore † VValdenſes, Albigenſes,
alijq; peruerſæ doctrinæ magiſtri im-
portuniùs Eccleſiæ pacem turbabant
& ſuccreſcentes ſpinæ vitiorum, ſe-
mẽ à cæleſti ſatore ſparſum malignè
ſuffocabant, non ſolùm Summus Põ-
tifex Innocentius III. diuino ſpiritu
excitatus ſacroſanctæ Inquiſitionis
Officium inſtituit, ſed etiam duo illa
mundi lumina atq; ornamenta, Domi
nicus & Franciſcus, quaſi de cælo
lapſi ſunt, vt per ſe, & per filios ſuos
hæreticorum frænarẽt impetum, er-
rorum radices euellerent, vitia tolle-
rẽt, mores componerent, deniq; vni-
uerſum terrarũ orbẽ admirabili vitâ,
atq; doctrinâ illuminarẽt, atq; ad Dei
amorem accenderent, quemadmodũ
à ſanctiſsimis illis Patribus factũ fuiſſe
legimus, & ab optimis eorum filijs
quotidie fieri videmus. Religiones
10 eæ, † quæ militares vocantur, ijs tem-
poribus cõſtitutæ ſunt, quibus ſancta
Eccleſia armis infidelium mirum in
modum diuexata atq; oppreſſa, vir-
tute etiam Chriſtianorum militum
erat defendenda, & in libertatẽ vin-
11 dicanda. Rurſus † cum ſæculo ſupe-
riori Huſsitæ ex inferis erupiſſent,
floruerunt Bernardinus Senenſis, &
Vincentius Ferrerius Hiſpanus, ille
Franciſci, hic Dominici inſtituta in
antiquam, ſanctamque formam reſti-
tuerunt.

12 Noſtro autem ſæculo, † quo collu-
uies omnis, & omnia monſtra hære-
ſum vetuſtarum ſunt à Proteſtãtibus
renouata, miſſus eſt Franciſcus Paula-
nus religionis Minimorum fundator,
& cõtinuò Ignatius à Loyola, Socie-
tatis Ieſu inſtitutor; quem (vt anno-
tauit in eius vitæ Hiſtoria diligentiſ-
ſimus ſcriptor Petrus Ribadeneyra)
anno 1521. glorioſus Deus in Pom-
peiopolitana arce vulnerauit, vt ſa-
naret, & ex vanitatis vili mancipio
Ducem fortem efficeret, & Luthero
tanquam acrem Eccleſiæ ſuæ propug-
natorem opponeret. Quo enim tem-
pore Martinus Lutherus, quaſi furia
quædam exitialis, cum ſceleratorum
atq; perditorũ manu ex Orco emer-
ſit, vt Catholicæ Eccleſiæ ſtatum la-
befactaret atque conuelleret, eodem
ipſo tempore Deus, qui Eccleſiæ ſuæ
curam vel maximam habet, alterum
virum excitauit Luthero diſsimilem,

penituſque contrarium, Eccleſiæ defenſorem, acerrimum hæreticorum hoſtem, Chriſti imperij amplificatorem.

Sed cum vberrimos fructus, qui ex hoc Tribunali, tanquam ex radice pullularunt, non ſolùm Hiſpaniarum regna, ſed aliæ etiam prouinciæ & nationes decerpſerint, multiſque annis, antequam in Hiſpania inſtauraretur, in Eccleſia Catholica hoc tribunal extiterit, altiùs repetito principio obſeruandum eſt, à S. Inquiſitionis
13 Patribus, ex quo † Deus optimus hoc S. Inquiſitionis Officium in Eccleſia ſua conſtituit plurimas hæreſes, quæ in diuerſis regnis longè, lateque ſe diffuderant, radicitus fuiſſe euulſas & exſtirpatas: quæ ſpectanda proponere, nihil aliud eſt, quàm pulcherrima trophæa ſanctæ Inquiſitionis victorià ex hereticorũ ſpolijs comparata ſurſum erigere, & in ſingulis, velùti quibuſdã metis inſculptis, & ſignis præfixis, Dei gloriam de Eccleſiæ pa-
14 trocinio prædicare. Primùm † enim Albigenſium Eccleſię pacem perturbantium hæreſis deteſtabilis, de qua ſuprà mentionem fecimus, funditus deleta eſt.

Manichæorum, ac Patarenorum
15 ſecta † quæ cùm altas radices in Lombardia & Hetruria egerat, diligentia & effuſione ſanguinis Beati Petri Martyris extincta fuit.

16 Enſabatatorum † incendium, quod ingentem in Catalonia ſtragem ediderat, ſanctus Raymundus, & eius ſocij atq; ſucceſſores penitus extinxerunt.

In Hiſtoria Hirſaugenſi refert Ab-
17 bas Trithemius ann. 1315. † multa hęreticorum millia in Cremenſi vrbe diœceſis Paduanæ & alijs in oppidis Archiducatus Auſtrię emerſiſſe deteſtabiles errores, & inſana dogmata prædicantes in Chriſtum redemptorem noſtrum, in Beatiſsim. Matrem, atque immaculatam, ſemperque Virginem Mariã, omnia Eccleſiæ ſacramenta peruertentes; in Virginitatis ſtatum impudenter perbacchatos; à fidei verò cenſoribus comprehenſos fuiſſe, atque concrematos.

18 Sceleratiſsimi hæretici, qui ſibi auſi ſunt Apoſtolorum nomen vendicare, multos ſimplices & imprudentes non ſolùm nomine in errorem adduxerunt, ſed peculiarem etiam religionem & ſui ſtatus ordinem impudenti audacia fundantes, multorum animas peſtilenti doctrina perdiderunt. Et quamuis Concilium paulò poſt Lugduni à Gregorio Decimo celebratum illorũ inſtitutũ reprobarit, & ab eo diſcedere iuſſerit, nunquam tamen deſtiterunt, donec ab Italiæ Inquiſitoribus penitus extincti ſint, de quorum erroribus fuſe ſatis & copioſe agit Cardinalis Turre-cremata libr. 4. de Eccleſia, cap. 35. & S. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus 4. p. tit. 10. c. 7. in principio.

19 Alia hęreſis † in Lombardia exorta fuit, cuius præcipuus autor & anteſignanus fuit Geraldus Segarelus Parmeſanus, qui eximia ſanctitate, quam ipſe atque eius ſocij ſimulabãt, multos ad ſuum vitæ inſtitutum attraxit, eum tamen ann. 1300. decimo quinto Kalend. Auguſti Epiſcopus Parmenſis, & Inquiſitor frater Manfredus publicè concremarunt: ſecta verò non fuit continuò penitus exſtirpata, quia Dulcinus Nouara ſocius eius tam pertinaciter in ea ſtetit, vt exercitum ex tribus hominum millibus ad eam defendendam coegerit: verùm Inquiſitores Lombardiæ iuſſu Clementis V. Pontificis numeroſam Cruce-ſignatorum multitudinem cõflantes, in montibus obſeſſos hæreticos partim trucidarunt, partim comprehenſos publicè cum Dul-

Dulcino Duce combuſſerunt; & abſurdos horum errores refert Eymericus in 2.part. Director. quæſtione 12. & ibi Franc. Pegna, Bernardinus Corius in Hiſtoria Mediolanen. anno
20 1307. & anno 1308. vbi etiam † mentionem facit de obſtinatione & pertinacia Margaritæ de Trento, eiuſdem Dulcini concubinæ & dogmatiſtæ, quæ exquiſitis tormentis flagitiorum grauiſsimorum meritiſsimas pœnas perſoluit. Vbi obſeruare placet cum D. Hieronymo ad Cteſiphõtem, qui aduerſus Pelagianos agens, qui præſidio nobiliũ mulierum vallabantur, diligenti habita perueſtiga-
21 tione † conſiderat nullã prope fuiſſe hæreſim, quæ non habuerit fœminam adiutricem: [Simon (ait) Magus hæreſim condidit, Helenæ meretricis adiutus auxilio. Nicolaus Antiochenus omnium immunditiarum repertor, choros duxit fœmineos. Marciõ Romam præmiſit mulierem, quæ decipiendo ſibi animos præpararet. Apelles Philomenem ſuarum comitem habuit doctrinarum. Montanus immundi ſpiritus prædicator multas Eccleſias per Priſcam, & Maximillam, nobiles & opulentas fœminas, primùm auro corrupit, deinde hæreſi polluit. Dimittã vetera, ad viciniora tranſcendam. Arrius vt orbẽ deciperet, ſororem Principis antè decepit. Donatus per Africam vt infelices quoſque fœtentibus pollueret aquis, Lucillæ opibus adiutus eſt. In Hiſpania Agape Elpidium, mulier virum cæcum cæca duxit in foueam, ſucceſſoremq; ſui Priſcillianum habuit Zoroaſtes Magi ſtudioſiſsimum, & ex Mago Epiſcopum, cui iuncta Galla, nõ gente, ſed nomine, germanã huc, illucq; currentem alterius & vicinæ hæreſeos reliquit hæredem.] Hæc ex multis Hieronymus exempli cauſa pauca collegit, cuius rei etiam (vt ad noſtra tempora deueniamus) extat famoſum exemplum in Eliſabetha Angliæ Regina inſigni Caluiniſtarum patrona. Exempla plurium fœminarum dogmatizantium conſultò breuitatis cauſa prætermitto.

Eandem Inquiſitores adhibuerũt diligentiam ad Beguinorum, & Bi-
22 gardorum hæreſim † ex orbe terrarum relegandam; quorum errores condemnati ſunt in Clement. ad noſtrum. de hæreticis.

23 Fratricelli, † qui quandam præ ſe ferentes ſanctitatem cum ſumma paupertate coniunctã omnium ad ſe animos facilè alliciebant, Ioannẽ Papam XXII. in magnas anguſtias compulerunt, & ſciſmate excitato, vniuerſam Dei Eccleſiam perturbarũt, ſummum enim Pontificem Dei O P T. M A X. Vicarium hæreticum & Apoſtatam incredibili audacia appellabant. Alterum de ſuo ordine Pontificem, ſeu potius Antipapam creari ſumma induſtria & diligentia curarunt. Cui incendio vt remedium adhiberetur, opus fuit Ludouicum Bauiera, quem hæreſiarchæ præcipitem in errores ſuos agebant, Imperatoria dignitate priuare, & Antipapam ad hæreſim abiurandam cogere, multis denique illius ordinis viris & fœminis ab Inquiſitoribus concrematis, radicitus hęreſis euulſa fuit. De ſeditione à Fratricellis in Eccleſia Dei excitata tres Bullæ Ioannis XXII. extant in S. Officij Bullario, & Robertus Cenalis in lib. de vtroque gladio; aliam Bullam eiuſdem Põtificis deſcripſit, qua Fratricellorum, Antipapę, & Ludouici de Bauiere proteruia declaratur.

24 Templi † Hieroſolimitani milites, ſeu tẽplarij, qui diuitiarũ affluentia & militari exercitio tantùm poterãt, vt Europę regnum aliquod facilè expugnare poſſent, Inquiſitore Pariſienſi eorum crimina detegente, & ſecretã

arte adhibita, eodem tempore ab Inquiſitoribus comprehenſi ſunt, & in Viennenſi concilio à Clemente Papa V. publice damnati. Bullam ſententiæ & condemnationis, vbi fuſe Templariorum crimina referuntur, vidit & perlegit Pater Vincentius Antiſt Iuſtinianus, ex ordine Prædicatorum, vir in diuinis Scripturis eruditiſsimus, & mirabili hiſtoriarum ſtudio flagrans, ingenio promptus, & clarus eloquio, vita quoq; & conuerſatione inſignis, ſcripſit perdoctè & accuratè vitas S. Vincentij Ferrer, Ludouici Beltran, ac S. Petri Gonçalez Telmi, quæ in lucẽ editæ ſunt; multa etiã de origine Inquiſitionis nondũ typis excuſa. Prædicta Bulla aſſeruatur in ſcrinio Caſtelli ordinis Militaris Mõteſę, qui ex Templariorũ ſpolijs in Aragoniæ regno cõſtitutus & fundatus eſt, de qua Bulla non dubito, quin nihil
25 cognouerint Hiſtoriographi, † qui vulgi ſententiam probantes, illos defendere & excuſare conantur.

Nec ſilentio inuoluendum arbi-
26 tror, † quàm bene meritũ de humano genere ſit ſanctę Inquiſitionis Officium, quòd ingentem lamiarũ multitudinem aduſſerit. Vbi animaduertendum eſt, ſermonem nõ ſolùm eſſe de vulgaribus, & communibus ſtrigibus, quales in aliquot Hiſpaniarum prouincijs ſuperioribus annis reperiebantur (quæ dæmonum inſtrumenta ſunt, & cum illo ſimul in æternum rogum imponendę) ſed etiam de peculiari quodam lamiarum genere, quæ in Germania & Italia, ab anno 1404. cuidam religioni à Diabolo excogitatæ mancipantur, contra quas adeò acerrimè ab Inquiſitoribus de-
27 pugnatum eſt, vt † centum quinquaginta annis, ad hanc diem triginta lamiarum millia, vt minimum fuerint concremata, quę ſi impunitę abirent, facilè totum terrarum orbem ad exi-
28 tium, & vaſtitatem vocarent. Non † ſolùm enim in veram religionem, ſed in bona etiam temporalia pernicioſiſsimę ſunt. Sic enim refert Innocentius Papa VIII. in Bulla edita ann. Domini, 1484. cuius hæc ſunt verba: [Cõplures vtriuſq; ſexus perſonæ proprię ſalutis immemores, & à fide Catholica deuiantes, cũ Dęmonibus incubis, & ſuccubis abuti, ac ſuis incantationibus, carminibus, & cõiurationibus, alijſq; nefãdis ſuperſtitionibus, & ſortilegijs, exceſsibus, criminibus, & delictis, mulierum partus, animaliũ fœtus, terræ fruges; vinearũ vuas, & arborum fructus, nec nõ homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diuerſorum generũ animalia, vineas quoque, pomeria, prata, paſcua, blada, frumenta, & alia terræ legumina, perire, ſuffocari, & extingui facere, & procurare: ipſoſque homines, mulieres, iumenta, pecora, pecudes, & animalia diris, tam intrinſecis, quam extrinſecis doloribus & tormentis afficere, & excruciare, ac eoſdem homines, ne gignere, & mulieres, ne concipere, vtroſque viros ne vxoribus, & mulieres ne viris actus coniugales reddere valeant, impedire: fidem præterea ipſam, quam in ſacri ſuſceptione baptiſmi ſuſceperunt, nomine ſacrilego abnegare, aliaq; quamplurima nefanda, exceſſus, & crimina, inſtigante humani generis inimico, cõmittere & perpetrare nõ verentur in animarum ſuarum periculum, diuinæ Maieſtatis offenſam, & pernicioſum exẽplũ, ac ſcandalũ plurimorũ.] Hæc Innocentius. Has truculentiſsimas furias, quæ omnẽ exuerunt humanitatẽ acerrimè Inquiſitores proſequũtur, præcipuè tamẽ † in Siciliæ regno,
29 vbi cum Inquiſitoris munus proximis ſuperioribus annis obirem, plurimæ huius generis lamiæ apoſtatæ deprehenſæ, & punitæ ſunt.

30 Barcinonæ anno circiter 1348 † error quidam cõtra ſanguinem Chriſti redemptoris noſtri publicè doceri cepit, & continuò Nicolaus Roſel Inquiſitor in Aragonia generalis, ſummo ſtudio & diligẽtia egit cum Clemente Papa VI. vt doctrinam & errorem reprobaret. Laurentius Valla

31 † quædam Neapoli non ſenſit ſolùm, ſed publicè etiam aſſeruit, in quibus deprehendebatur hæreticus manifeſtus, res ad Inquiſitorem hæreticæ prauitatis defertur, in carcerem Valla detruditur, cauſam perfidiæ in vinculis dixit: damnatur pro hæretico, ſed regis beneficio ignis ſupplicio liberatur: ea tamen conditione, vt publicè ab eo prolata cum reuocaſſet, & dãnaſſet ſcopis crimen lueret. Itaq; in Prędicatorũ Cœnobio (erat enim Inquiſitor ex Dominicana familia) manibus reuinctis ductus per clauſtrã, & ſpatulas & tergum religioſis viris ſcopis cædẽdas præbuit. Pogius in 2. inuectiua.

32 Mantuæ † anno Domini 1505. Canonicus cuiuſdã ordinis, dum ſtudet aliquid ingenioſum pro concione afferre, vt ſibi animos audientiumq́; conciliaret, doctrinam nimis ſubtilem de Chriſti Redemptoris noſtri in vtero Beatiſsimæ Virginis Incarnatione adduxit, multùmq́; negotij viris doctis faceſsiſſet, niſi pater Hieronymus Fauentinus Mantuanæ vrbis Inquiſitor ſtatim contradixiſſet & repugnaſſet. Hæc autem diligentia non obſtitit, quò minùs contentiones de doctrina ad annum vſque 1511. perſeuerauerint, quo anno (vt refert Lucerna Inquiſitorum in verbo Hęreſis, nu. 23. pag. mihi 48.) doctrina prædicta & hæretica damnata eſt, autoritate ſedis Apoſtolicæ ad inſtantiam Patris Inquiſitoris Mantuani.

33 Noſtra ferè ætate † ſartor ingenij ſui acumine fiſus, ad nouã legem cõdendam æmulans Mahumetum adſpirabat: induſtria tamen Thomæ Iacomeli Inquiſitoris Turonenſis comprehenſus fuit, & perpetuo carceri addictus, vbi magna cõtritionis ſigna prębens migrauit è vita.

Anno à Natiuitate Domini 1558.

34 † Ioannellus Scholarus Siculus, inſignis hæreticus, in vico Mauroxanæ prope oppidum Roccæ natus, dum ſacerdotij munus in nobiliſsima ciuitate Meſſanæ obiret, comprehenſus fuit: fictum tamen in vinculis doloris, & pœnitentiæ ſpecimen præbens, Eccleſiæ fuit reconciliatus; miſericordiæ tamen præſtitæ paulò poſt Inquiſitores pœnituit, ad priſtinos enim errores redijt homo ambitioſus, ſuperbus, inſolens, & ſupra quàm dici poteſt, arrogantiſſimus, ita in luxuriam propenſus, ita omni luxu diffluens, ita in turpiſsimis flagitijs volutatus, vt ex omnibus vitijs conglutinatus, & ex omnium ſcelerum & libidinum fœdiſsima colluuione natus videretur; qui vt maiori licentia & audacia liberiori ſe totũ libidini & luxui mãciparet, pręter alios execrabiles errores, & horrendas blaſphemias, quibus multos vtriuſque ſexus à via veritatis auerterat. Illud etiam docere auſus eſt, fœminas, quæ turpiter cum viris coirent, peccati labem non contrahere, ſi autem cum ipſo, qui ad ſummam ſanctitatem iam peruenerat, ac deificatus erat, fœdè miſcerentur, non ſolùm peccatum non incurrere, imò opus meritorium, & laude ſumma digniſsimum præſtare, atque ex eius acceſſu ſanctas & beatificatas reddi. Itaque quaſi clibanus igne ſuccenſus æſtuans, mulierculas multas deceptas, & virgines etiam, quę voto caſtitatis ſe Deo cõſecrauerant, per ſummum ſcelus conſtuprauit. Et quoniam Deus OPT.

MAX. mala eius grauiter punire decreuerat, in dies compluribus malis, & erroribus atque hæreſibus inuolui permittebat, eò enim amentiæ progreſſus eſt, in tot errores & hæreſes præcipitatus, vt nullam religionem, aut fidem, aut ſectam eum reuera coluiſſe exiſtimes, ſed vt alterum quendam Mahumetum profanum quoddam Alcoranum ex diuerſarum opinionum atq; ſectarum erroribus, ingenio proprio voluiſſe conſtituere. Tandem, poſtquàm multos, tam viros quàm fœminas ad ſuum vitæ inſtitutum aggregauit, in ſanctæ Inquiſitionis carcerem fuit coniectus, & ibi confeſſus errores & blaſphemias adeò execrandas, vt eas recenſere conſultò tacitus prætermittam, ne piæ & Catholicæ aures offendantur, & exhorreſcant. Ne autem incendium ab hoc truculentiſsimo monſtro excitatum florentiſsimum regnum abſumeret, pridie Idus Nouembris anni 1564. tanquam hæreticus dogmatiſta impœnitens relapſus combuſtus eſt.

Anno Domini 1591, quo tempore ego in regno Siciliæ cum Doctore Martino de Olloqui ſanctæ Inqui-
35 ſitionis Tribunali præeram, † comprehenſus fuit Iacobus Brutus ſacerdos in Allobrogibus natus, ingenio, aſtutijs, vafritie & ſagacitate plurimùm valens, & omnium hæreſum contagione contaminatus, qui Hiſpanias & cæteras omnes Europæ prouincias eo conſilio peragrauerat, vt ſi occaſionem nanciſceretur, errores ſuos diſſeminaret; ſed cum vndique viam ſibi intercluſam ad hæreſim docendã animaduerteret, in patriã remeauit, inde in Siciliã proficiſcitur, quod nationem illam nouarum rerum ſtudioſam agnoſceret, certò ſibi perſuadẽs futurum, vt breui inſulam illam nobiliſsimam ad Lutheri, & Caluini impiam ſectam aggregaret, vbi cùm primum pedem fixit, cepit in familiaribus colloquijs, & circulis venenum ſenſim effundere, verùm eius mente cognita conatus eius illico ſunt repreſſi: in carcerem enim ab Inquiſitoribus coniectus, ac teſtibus conuictus, & confeſſus miſericordiam implorans reconciliatus fuit, ac triremibus addictus: verùm cum inſtar canis rediret ad vomitum, in carcerem rurſus detruditur, & tandem tanquã impœnitens & pertinax dogmatiſtes brachio ſæculari traditus, viuus combuſtus eſt.

36 Aliud etiam † beneficium maximũ Eccleſia Catholica huic Tribunali acceptum referre debet, multos, videlicet populos errore liberatos circa venerationem aliquorum hominum flagitioſorum, quibus dæmon verſutia ſua ſanctitatis opinionem conciliauerat.

In Ducatu Brabantino Guillelmus
37 Cornelius, † famoſus hæreticus, qui paupertati tantum tribuebat, vt impudenter doceret peccata omnia tã admiſſa, quàm admittenda paupertate ſola remitti, adeò callidè & aſtutè ſimulatam ſanctitatis ſpeciem retulit, vt eum in tẽplo maximo Antuerpienſes, ſimiliter ac ſi in Sanctorũ numerum receptus eſſet, quatuor annos venerati fuerint. Nicolaus tamẽ Inquiſitor, & Epiſcopus Cameracenſis ſumma cura & diligentia eius delicta inquiſiuerũt, & publicè oſſa concremarunt. Ita refert Thomas Cantipratenſis, ſiue Brabantinus, Doctoris Angelici ſocius lib. 2. de bono vniuerſali cap. 47.

38 Anno 1296. Bonifacio VIII. † Pontifice Maximo, cum Inquiſitores Lõbardiæ cognoſcerent Harmannum quendam, à cuius morte trigeſimus agebatur annus, vt ſanctum à Ferrarienſibus coli, Inquiſitione

de

de vita illius facta, hæreticum fuiſſe declararunt, & oſſa illius effoſſa cõbuſſerunt.

39 Anno 1300. Inquiſitor Ducatus Mediolanenſis effodi iuſsit Guillelmã fœminam, quæ ficta, & ſimulata ſanctitate tantam ſibi apud vulgus opinionem conciliauerat, vt à fide Catholica numeroſam, tam virorũ, quã mulierum multitudinem auocauerit, quorum præconijs factum eſt, vt poſt mortem omnes tanquam ſanctam venerarentur: ſed veritate comperta prędictus Inquiſitor Guillelmæ oſſa iuſsit aduri, & virum ſuum Andream Saramitam brachio ſæculari relaxauit.

40 Bernardus de Luxemburgo † in Catalogo hæreticorum commemorat Guidonem Lacha famoſum hæreſiarcham ita ficta ſanctitate ſcelera, & flagitia ſua occultaſſe vt Brefenſes eum tanquam ſanctum cultu & veneratione multos dies proſecuti fuerint: Inquiſitorum tamen ſtudio & diligentia factum eſt, vt eius nefarijs hæreſibus detectis, oſſa etiã ex ſepulcro eruta cõburerentur. Multa alia id genus breuitatis cauſa prætermitto, quæ ſi recenſere vellem, tempus me potiùs quàm materia deficeret. Hi ſunt aliquot ex pulcherrimis fructibus, quos in omnibus regnis, vbi impedimenta non obijciuntur Eccleſiæ fœcundiſsimus ſancti Officij ager effundit.

41 Verùm † inter omnes prouincias & regiones, Hiſpaniarum regna vberiores in dies fructus percipiunt. In

42 his † enim regionibus cum ſanctum Inquiſitionis Officium maiori ſeueritate ſit inſtitutum, atque maiori in

34 honore & veneratione † à Dynaſtis & Regibus habeatur: maiori etiam autoritate & potentia vigeat, vnde fidei cenſores diligentiùs in hæreſes inquirunt, & efficaciùs eas radicitus euellunt.

Inquiſitorum diligentia, ab Hiſpaniarum Regnis, hæreticorum incurſus propulſantur.

CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *Doctor Cazalla Pinciæ Lutheri hæreſim pro concione docebat, anno 1558.*

2 *Doctor Cazalla cum matre, & quinq; fratribus in carcerem Pinciæ detruſus.*

3 *Doctoris Cazallæ ædibus peſtifera Lutheri doctrina docebatur.*

4 *Doctor Cazalla, cum multis alijs tam viris, quam fœminis Pinciæ concrematur, anno 1559.*

5 *Doctor Cazalla, cum deductus fuit in publica actione fidei, maxima præbuit contritionis documenta.*

Doctor Cazalla antequàm duceretur ad rogum, lacrymis perfuſus perſuaſit ſocijs exhortatione pia, vt hæreſes abiurarent, ibidem.

Imbecilles multi Cazallæ contritionem admirati, in fide fuerunt efficaciter confirmati, ibidem.

6 *Carolus Princeps & Ioãna, fidei actui interfuerunt Valliſoleti.*

7 *Moniales Valliſoleti in ſuggeſtum aſcendebant, & concionabantur.*

8 *Familiare eſt omnibus hæreticis, vt quamuis illiterati ſint, ſcripturam ſacram interpretentur.*

9 *Iure Pontificio prohibitum eſt laicis, & fœminis officium prædicationis.*

10 *Ægidius & Conſtantinus, doctores Theologi, hæreſes Hiſpali diſſeminabant.*

11 *Ægidius & Conſtantinus, in carcerem detruſi.*

12 *Here-*

12 *Hæretici omnes ſanctitatem, & pietatem ſimulant.*

13 *Conſtantinus ſibi ipſi in carcerẽ mortem conſciuit.*

14 *Ægidij & Conſtantini oſſa cum decem & octo hæreticis Hiſpali combuſta.*

15 *In oppido Lurena Sacerdotes, qui Illuminati vocabantur comprehenſi.*

16 *Maria Viſitationis, monialis Dominicana, adulterinis Chriſti ſtigmatibus inſignita deprehenditur Vlyſſippone, & punitur.*

17 *Michael Piedrola Viamõte pſeudopropheta punitur.*

18 *Iudaizantes triginta circiter comprehenſi in oppido Quintanar Diœceſis Conchenſis.*

19 *Iudaizantes quinquaginta in vrbe Granatenſi, in vincula coniecti.*

NVLLVS eſt qui dubitet quin magnum incendium in Hiſpaniarum regni ætate noſtra excitatũ fuiſſet, niſi huius ſacroſancti Tribunalis vigilantiſsimi Patres illud ſumma diligentia adhibita, penitus reſtinxiſſent. Quid Hiſpaniã futurum erat, ſi illico antidotũ oppoſitum non fuiſ-
1 ſet? cum Pinciæ † latenter cepit ſerpere venenum; anno enim 1558. Doctor Auguſtinus Cazalla, Canonicus Salmanticenſis, & Caroli V. Imperatoris Capellanus, & concionator, facundia, & eloquentia celebris, homo reuera ſe ipſum amans, ſuperbus, elatus, & rerum nouarum cupidus, qui cum infirmis oculis clariſsimam religionis Catholicæ, in qua viuebat, lucem ferre non poſſet, vt maiori cum libertate libidini fræna laxaret, & in turpiſsimarum voluptatum cœno volutaretur, Lutherũ ſequutus, libertatẽ cepit prædicare, vt homines peccati ſeruos efficeret, annunciare voce Chriſtum Crucifixum, te autem verã Antichriſtũ, denique perſuadere fidelibus, vt pœnitẽtiam, crucem, veram Chriſti imitationem abijcerẽt, & per omne flagitij ac turpitudinis genus præcipites agerentur. Secuti ſunt cum D. Carolus Cæſar, vir nobilis, Lucronij natus, & magiſter Perez, Palentinus, atque alij infimioris notæ: multæ etiam moniales blanditijs, & verborũ technis fuerunt allectæ, adeoque ſe diffundere ceperat hoc incẽdium, vt in periculoſiſsimam inter ſe coniurationem Hiſpaniarum regnis breuiſsimo tempore ruinam allaturam conſpirarent, † cum hęreſiarcha
2 mente illius, & cogitatione detecta à fidei cenſoribus, fuit cum matre & quinque fratribus Pinciæ comprehẽſus, & in carcerem detruſus: Tauri etiam Baccalaureus Herrezuelo, & plures alij Zamoræ ac Pedroſæ; multi vtriuſque ſexus, virgines etiam nobiles, demum moniales aliquot, quæ vnà cum pudore, Dei timorem exuerant, & ſacrilegas atque inceſtas nuptias cum hominibus perditiſsimis impudentiſsimè celebrauerant. Facta ergo diligentiſsima diſquiſitione de horrendis flagitijs, quibus ſe pollue-
3 bant in ædibus † prædicti Cazallæ, cum ad conuenticula nocturna confluebãt, vbi doctrinæ Lutheranæ habebantur ſcholæ; tandem duodeci-
4 mo † Kalendas Iunias, anni 1559. in forum Maximum cum multis alijs hæreticis, quos ipſe Cazalla ſuis exhortationibus à fide Catholica auer-
5 terat, deductus fuit: vbi † tanto animi ardore inflammatus, ita lacrymis totus perfuſus, piam ad ſocios exhortationẽ habuit, vt multi errores & hæreſes abiurarent, atque fidem Catholicam complecterentur, adeoque ingemiſcens dolebat ſe honoris ambitione, cui in primis ſtudebat deceptum, alios tot erroribus infeciſſe, vt

multi

multi imbecilles, qui vndique ad ſpectaculum confluxerant, admirati doctoris huius pœnitentiam & contritionem, in fide fuerint efficaciter cōfirmati. Tandem cum tredecim in hæreſi pertinacibus, maxima præbens contritionis documenta, publicè cōcrematus fuit. Cæteris pœnitentiæ fuerunt iniunctæ, prout cuiuſq; delicti grauitas exigebat. Interfuerunt † huic ſanctæ Inquiſitionis actui Carolus Princeps, & eius amita Princeps Ioāna, quæ ea tempeſtate Hiſpaniarum regna feliciter adminiſtrabat; ex ijs qui igni fuerunt traditi aliquot † fuerunt moniales iuuentute, & pulchritudine florentes, quarum eò progreſſa eſt impudentia, & audacia, vt abſterſa illa, quæ illis innata, & propria eſt fœminarum verecundia, & neglecto Apoſtoli Pauli præcepto, mulierem domi ſuæ in ſilentio diſcere iubentis & in Eccleſia loqui prohibentis, in ſuggeſtum aſcenderent, verbum Dei explicarent, & in concione de ſacra ſcriptura diſſererent. Quod † omnibus hæreticis familiare & ſolēne eſt, vt ſumma arrogantia, quāuis illiterati, Scripturā ſacrā, illotis (vt aiunt) manibus interpretari aggrediantur, vt videre licet in his, qui Lutherum ſunt ſequuti: fuerunt enim multi è fece Reipublicæ, ſutores, cerdones, tinctores, lanij, homines facinoroſi & vulgò infames, & publicè damnati, & ignominiæ notis inuſti, qui noui Lutheri Euangelij, noui magiſtri, atque concionatores extiterunt. Immò verò eò progreſſa eſt aliquarum mulierculárum garrularum, atque impudentiū procacitas, vt de ſacra Scriptura diſputarent, doctiſſimos Theologos ad certamen prouocarēt, aſſertiones aniles, & theſes ſeu potius deliramēta quædam publicè defendēda proponerent, vt verum ſit illud D. Hieronymi in Epiſtola ad Paulinum. Quod medicorum eſt promittunt medici, tractent fabrilia fabri: ſola Scripturarum ars eſt, quam ſibi paſſim omnes vendicant: ſcribimus indocti, doctiq; poemata paſſim: hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hāc ſophiſta verboſus, hanc vniuerſi præſumunt, lacerant, docent, antequam diſcant, alij adducti ſupercilio grandia verba trutinantes inter mulierculas de ſacris literis philoſophantur, alij diſcunt (proh pudor) à fœminis, quod viros doceant. Et ne parum hoc ſit, quadam facilitate verborum, imò audacia ediſſerunt alijs, quod ipſi non intelligunt.] Hæc D. Hieronymus. Vnde meritò † iure Pontificum prohibitum eſt laicis & fœminis, ne vllo modo officium prædicationis verbi diuini aſſumant, id enim doctoribus omnino relinquendum eſt. cap. cum ex iniuncto. de hæreticis. c. noua. de de pœnit. & remiſſ. cap. quicumque §. 1. de hæret. lib. 6. & cap. mulier. 23. diſtinct. concordat. cap. ſicut in vno. de hæret. Eandem prædicationem laicis prohibuit Leo Papa I. Epiſtola 60. ad Maximū Epiſcopum Antiochenum. Idem ſanciuit concil. Carthag. IIII. can. 99. vbi iubet fœminis, vt quāuis doctæ & ſanctæ, viros in Conuētu docere non præſumant. Quem canonem refert Gratianus in cap. mulier. 23. diſtinct. Experientia etiam ipſa comprobatum eſt mulierum doctrinas fragiles, & ſuſpectas eſſe, quod etiam docet Gerſon tract. de examine doctrinæ part. 2. conſiderat 2. in quo, vt in reliquis omnibus, turpiter errant Lutherani, verbi Dei prædicationem laicis, reprobis, faſcinatoribus, illiteratis, atque mulierculis garrulis, & impudentibus indifferenter permittentes.

Sed ad inſtitutum reuertamur; Hiſpali Ægidius deinde Conſtantinus ex

ex oppido S.Clemente dioeceſis Cõ-
chenſis Doctores Theologi,& Hiſpa
len.Eccleſię Canonici, ita in hæreſes
ruerunt pręcipites,vt venenum hau-
rirent ſuauiter, & tanquam medica-
mentum ſalutare alijs etiam propina-
rent:eoſdem enim errores,quos Val-
liſoleti Cazalla,Hiſpali Conſtantinus
& Ægidius ſummo artificio & arte
pro concione publicè, diſsimulanter
tamen, edocebant, humilitatem &
modeſtiam ſummam cum rerũ om-
nium humanarum contemptu prę-
ferebant: intus tamen erant ſuperbi,
arrogantes, elati, ſimulabant ſe eſſe
vigilantes paſtores gregis, intus au-
tem erãt lupi rapaces,crudeliſsimam
ſtragem in Dei ouile machinantes,
non quæ Dei ſunt,ſed ſua quærentes.
11 Cognitis autem eorum cõſilijs,† à fi-
dei cenſoribus ſumma diligentia in
carcerem ſunt detruſi: factaque ſum-
mo ſtudio in illorum vitas Inquiſitio-
ne,inuentus eſt Conſtantinus ex his,
vtraque coniuge viua,matrimonium
contraxiſſe, & in eo ſtatu ad ſacrum
presbyteratus ordinem fuiſſe pro-
motus. Cumque immenſa eſſet vo-
rago & gurges vitiorum, turpitudi-
numque omnium,vt omnibus hære-
ticis ſolemne eſt ab exordio naſcen-
tis Eccleſiæ, qui cum vita factiſque
ſint deteſtabiles,ipſa tamen peccan-
di licentia incredibili, atque impudi-
citia,& libidine ſunt longè etiam de-
teſtabiliores: adeò tamen ſanctitate
ficta vitia ſua,& flagitia occultauerat,
vt in maxima veneratione ab omni-
12 bus haberetur. Omnes enim † hære-
tici (vt ſæpe in ſuis Annalibus obſer-
uat Cardinalis Baronius, & nos ha-
ctenus vidimus) ſanctitatem & pie-
tatem ſimulant, ita loquentes, vt ni-
hil præterea niſi puram fidem, mo-
rumque ſanctitatem ſpirare credas,
vt magno planè periculo eos quiſque
fideliũ audiat, vel eorum ſcripta le-
gat. Vnde meritò clamat Apoſtolus
ad Philip. c. 3. [Videte canes, videtę
malos operarios,videte cõciſionem.]
Verùm cum ſe in carcere incluſum,
cum omnia ſua conſilia atque cogita-
tiones fruſtratas in irritum cecidiſſe
animaduerteret, cum de honore &
gloria vana,& futili, ad quam aſpira-
bat,actum eſſe cognoſceret,grauiſsi-
mo mœrore afflictũ, atq; ſumma tri-
ſtitia cõfectũ,& ſpe melioris fortunæ
13 abiecta, † ſibi ipſi ſuis manibus mor-
tem conſciuiſſe perhibent, vt vitæ
deteſtabili tam ſcelerato facinore, &
horrendo flagitio infelicem finẽ im-
poneret. Celebratus fuit fidei actus
Hiſpali in foro ſancti Fráciſci die Do-
minico, vndecimo Kalend. Ianua-
rij, anno 1560. quo Ægidij & Con-
14 ſtantini oſſa † flammis tradita ſunt,
cum decem & octo hæreticis,quibus
de medio ſublatis, Babylonicũ etiam
comprehenſum fuit incendiũ, quod
ſi tam breui tempore non fuiſſet ex-
tinctum, breui Hiſpaniarũ regna cõ-
flagratura eſſe nemo eſt qui dubitet.
15 Poſt aliquot annos † in oppido Le-
rena ſacerdotes inſurrexerunt ambi-
tioſi,impuri,libidinoſi,aurem popula-
rem aucupantes, qui ſe à Deo illumi-
natos prædicando,deteſtabiles erro-
res diſſeminabant. Inquiſitorum ta-
men vigilantia deprehenſi,meritiſsi-
mas pro grauitate criminum pœnas
luerunt, & Hiſpanias à grauiſsimo,
quod imminebat, periculo libera-
runt.
16 De Dominicana illa moniali † mẽ-
tionẽ faciã,quę nõ ſolùm in Luſitania,
vbi degebat, ſed etiam in omnibus
Hiſpaniæ & Italiæ regnis & prouin-
cijs, & vſque ad vltimos Orientalis
Oceani receſſus magnam ſibi ſancti-
tatis opinionem conciliarat;præſtan-
tiſsima enim documenta virtutum
ſimulãter præbens, & adulterinis ſtig
matibus,quibus Chriſtum referebat,
inſignita,

inſignita, vt tit. de Inquiſitione Luſitaniæ cap. 13. num. 11. fuſius commemoratur, ita omnium animos allexit, atque eam de ſua religione opinionem concitauit, vt non ſolum deceperit confeſſarium ſuum F. Ludouicum Granatenſem, virum illum, in quem Deus Opt. Max. literarum & virtutum omnium ornamenta congeſsit: verùm etiam congregationem multorum Patrum grauiſsimorum, ex Dominicana familia ad Inquiſitionem faciendam de ſtigmatibus coactam, cui etiam Generalis Prior intererat, in errorem induxerit: Verùm quæ tot Patres grauiſsimos ac religioſiſsimos fefellit, Inquiſitores Apoſtolicos fraudare non potuit, ſtigmata enim non vera, ſed minio depicta, deprehenderunt, ex quo apparet ſanctæ Inquiſitionis Patres, cæleſti dono à Deo O P T. M A X. cumulati ad doloſa conſilia à Dæmone ſuggeſta, & fraudulentas cogitationes detegendas. Eò autem ſua conſilia hæc religioſa fœmina dirigebat (quæ Maria viſitationis nuncupatur, & Abbatiſſa erat Cœnobij Annunciationis in vrbe Vlyſſiponēſi erecti) vt ſi ad exitum deduceret, fieri non poſſet, quin feliciſsimam Hiſpaniarum pacem perturbaret. Moliebatur enim, cùm ſatis autoritatis & fidei ſimulata ſanctitate comparaſſet, Luſitanum Regnum quod iure legitimo in Philippi II. Regis poteſtatem deuenerat, in priſtinum ſtatum reuocare. Hypocriſi tamen detecta, audaciæ ſuæ pœnas dignas perſoluit, & ſtratagema, quod ad commouendum Regnum adinuenerat, in riſum recidit.

Placet autem hic ſententiam ſummatim adijcere, quæ Vlyſſiponę prolata fuit octauo die menſis Decembris. anno 1588. ab Archiepiſcopis Vlyſſiponenſi, & Bracharenſi, atque Epiſcopo Guardienſi, Apoſtolicis illius regni Inquiſitoribus, quòd ſanctitatem ſimulauerat, & ſtigmata adulterina geſtaret, aliaque figmenta, quæ dicere & facere ſolebat.

Primùm iuſſa eſt in Cœnobio alterius ordinis deſignando extra vrbem Vlyſſiponēſem reliquum vitę incluſa tranſigere.

Itē, vt die latæ ſententiæ per quinque annorum ſpatium Euchariſtiæ ſacramentum non ſumat, triplici paſchate, & articulo mortis exceptis, aut ſi neceſſum fuerit, ad Iubilęū aliquod conſequendum interim à ſummo Pontifice conceſſum.

Item, vt ſingulis diebus Mercurij & Veneris totius anni, palàm in locū conueniat, vbi illius Cœnobij fœminæ religioſæ capitulum celebrare ſoleant, ibiq; dū recitatur pſalmus, Miſerere mei Deus, flagelletur.

Item, ne tempore refectionis mēſæ accumbat, ſed publicè in pauimēto comedat, interdicendo ne aliquis veſcatur reliquijs, quæ illi ſuperfluxerint, debet etiam ad refectorij ianuam ſe protēdere, vt ingrediētium monialium, & egredientium pedibus conculcetur.

Item, vt ieiunium Eccleſiaſticum perpetuò obſeruet, & Abbatiſſa nūquam creari poſsit, nec ad vllum aliud officium domus, quam habitauerit, deligatur, ſemperque omnium infimæ ſubdita ſit.

Item, vt nulla cum moniali, nec cū aliqua externa, abſque Abbatiſſæ facultate poſsit miſcere colloquium.

Item, vt lintea omnia, quæ ſanguinis depicta guttis diſtribuerat, & adulterinæ reliquiæ, nec non effigies eius vultum exprimentes ſanctæ Inquiſitioni vbiq; tradantur: quod ſi alicubi Inquiſitionis Tribunal non fuerit, ad prælatum, aut eum, qui deſignatus fuerit, deferantur.

Item, vt ſacro velo caput nō tegat, ſin-

ſingulisſque Mercurij & Veneris diebus totius anni à cibis abſtineat, pane duntaxat, & aqua vitam toleret, tum quoties in refectorium conuenerit, peccatum ſuum in monialium omnium conſpectu elata voce pronunciet.

17 Michael † Piedrola, Viamonte natus in oppido Maragnon, non procul à Lucronio Matriti, vbi Philippus II. Hiſpaniarum Rex potentiſsimus degit, habitabat. Hic poſtquàm multos annos Prophetæ nomen ſibi aſſumpſit, & vendicauit, multaque futura callidè, & verſutè prædicabat, tādem à ſacroſanctæ Inquiſitionis Patribus comprehenſus, in carcerem cōiectus eſt, detectaque eius arrogantia & fallacijs dānatus eſt, quòd ſeditioſus, & officij cæleſtis ac diuini vſurpator, arrogans, ſcandaloſus, illuſor, & fallax eſſet, nec non & Vidētis, & prophetæ Dei ſibi nomen aſciuiſſet, ſeque ſanctum appellari, os veritatis, doctorem, & magiſtrum æquo animo ferret: referenſque inſomnia & reuelationes, affirmaret diuina voce illa ſibi reuelari, Abiurauit, de leui: perpetuò interdictū illi lectione Bibliorum, aliorumque ſacrorum librorum, priuatus papyro & atramento, prohibitus tam ſcribere, quàm accipere literas, niſi de re familiari agentes, interdicta etiā diſputatione de ſacra Scriptura, tam ſcripto, quàm voce, deniq; iuſſus fuit reliquum vitæ ſuæ tempus in carcerem detruſus tranſigere.

18 Anno † ſuperiore in agro Laminitano vlterioris Hiſpaniæ vulgò, Mācha de Aragon, in oppido Quintanar, viri & fœminæ triginta circiter inuenti veteris Teſtamenti ritus, & cęremonias obſeruantes, eorum Iudæorum pronepotes atq; proneptes, qui tempore Ferdinandi, & Elizabethæ Catholicorum Regum ſe fictè, & ſimulatè ad Catholicam Eccleſiam aggregarunt. Omnes ergo, vbi detecta fuit eorum perfidia, in carcerem ſunt cōiecti, pauci pertinaces tandem combuſti, cęteri (vt moris eſt) infamiæ veſte notati, multorū etiam, qui è vita in Iudaica perfidia deceſſerāt, effoſſa oſſa, & concremata, vt S. Inquiſitionis beneficio hæc ferax, & bellicoſa prouincia à Iudaica prauitate omnino iam repurgata videatur.

Anno ab orbe Redempto 1595.
19 † Idibus Octobris, cum fidei actus in inclyta Granatēſi vrbe celebraretur, quadraginta quatuor fœminę, & quinque viri eiuſdem vrbis habitatores, quòd Iudæorum ritus exercerent, in publicum fuerunt educti, atque more ſolito infamia notati: ſtatuæ quatuor abſentium in rogum impoſitæ. Hi omnes paulò antea fuerāt eodem tempore, & in prædicta vrbe cōprehenſi, quòd magnam Hiſpaniarum regnis admirationem concitauit, potuiſſe multos annos tot fœminarum, & virorum Iudaicam perfidiā celari in eadem vrbe, vbi ſacroſanctę Inquiſitionis tribunal reſidet. Verùm Deus O P. T. M A X. qui vrbem hanc nobiliſsimam ſeptem & viginti abhinc annis à Saracenorum ſpurcitia omnino expurgauerat, nunc (media ſancta Inquiſitione) ab incendio, quod in viſceribus habebat, liberauit.

His omnibus fit, vt fides Catholica pura, inuiolataque iam pridem apud nos cuſtodiatur: quòd ſi pari diligentia, autoritate, & poteſtate in cæteris Chriſtianorum regnis, prouincijſq; factum eſſet, longè alia profecto nunc eſſet Chriſtianæ reipublicæ facies, quam quę hodie in Germania, Gallia, Anglia, Hibernia, Scotia, & alijs nationibus fœdiſsima cernitur; vbi innumerabiles atque atrociſſimæ calamitates ex nouis hæreticorum erroribus conſequutæ ſunt, quæ Chriſtianam rempublicam acerbiſsimè

mè afflixerunt, atque de formarunt; quarum expertes eſſent omnes illæ prouinciæ, modoque ſalue, & incolumes ſtarent, integræ atque florentes cernerentur nulla in his partibus eſſet de religione diſſenſio, nulla diſcrepantia volũtatum, nullum diſsidium vitæ neque morum, non ita Brutiani hæretici amentia ſua furoreque præcipites turbulentis ac ſeditioſis clamoribus maximas reſpub. Chriſtianæ partes diſtrahere ac diſcerpere conati eſſent, non congregatos diſsipando, & concordantes in multas diſsimiles, atque inter ſe pugnantes opiniones diſtrahendo, ſacra prophanis miſcere, & conturbare niterentur.

Sed iam finem huic capiti imponamus, omnia enim beneficia, quæ à ſancto Inquiſitionis officio in Chriſtianam Rempublicam conferuntur, recenſere immenſi, ac penè infiniti laboris eſſet.

Sanctæ Inquiſitionis Officium multis calamitatibus aditum intercludit.

CAP. VI.

SVMMARIVM.

1 *Officium ſanctæ Inquiſitionis nõ ſolùm hereſibus, ſed multis etiam calamitatibus aditũ intercludit.*

2 *Hereticorum ſpiritus qualis ſit.*

3 *Diſsenſiones, ac mala omnia ſemper vnà cum hæreſi ſubintrant.*

4 *Deus offenditur peccatis omnibus, ſed ijs maximè, quibus vera ſui colendi ratio corrumpitur.*

5 *Principes, qui Deo illatas iniurias non curant, digni ſunt qui in proprijs calamitatibus à Deo negligantur.*

6 *Hereſis non ſolùm hæreſiarchis, ſed Principibus, etiam vrbibus, prouincijs, regnis, & nationibus deſolationem, & excidium affert.*

7 *Hereſiarcharum interitus inglorius, & infelix.*

8 *Simonis* Magi *infelix mors.*

9 *Menandri Samaritani interitus.*

10 *Ebionis è vita diſceſſus.*

11 *Cherinthus Balneis opprimitur.*

12 Mõtani *Priſcillæ, &* Maximillæ *exitus*

13 *Manes viuus excarnificatur.*

14 *Arrius inteſtina effudit.*

15 *Balatius ab equo corroſus, & laceratus.*

16 *Priſcillianus capite plectitur.*

17 *Neſtorij linguam vermes corroſerunt.*

18 *Olipius tribus fulminibus ictus corruit.*

19 *Gallus quidam ſe Chriſtum profitens in fruſta conciditur.*

20 *Goslarius quidam Manichæi errorem inſtaurans ſuſpenditur.*

21 *Donatiſtæ ſe ipſos præcipitabant.*

22 *Photius omni dignitate ſpoliatus obijt.*

23 *Petrus de Bruis concrematur.*

24 *Tandemus occiditur.*

25 *Almaricus exuritur.*

26 *Dulcini, & Margaritæ ſupplicium.*

27 *Tympaniſta quidam exuritur.*

28 *Supplicium complurium, qui in Bohemiam irrepſerant cum peregrina religione.*

29 *Picardus quidam vita priuatur.*

30 *Gregorius Cyprius* Patriarcha *infeliciter è vita migrauit.*

31 Marci *Epheſini interitus.*

32 Michael *Seruetus capitis damnatur.*

33 Martini *Lutheri obitus.*

34 *Oecolãpadius infeliciter è vita diſceſsit.*

35 *Caroloſtadius ſtrangulatur.*

36 *Bucerus à Dæmone percuſſus obijt.*

37 *Caluinus pediculis exeditur.*

38 *Zuinglius in prælio interimitur, & concrematur.*

39 *Conſtantij* Imperatoris *infelix exitus.*

40 *Iuliani Apoſtatæ obitus.*

41 *Valens* Imperator *concrematur.*

42 *Traianus* Magi*ſter militum ſub Valente victus, ac confuſus, rediens quid dixerit* Imperatori.

43 *Iſacius Monachus, virtutis nomine clarus, Imperatorem Valentem egredientem ad pugnam reprehendit.*
44 *Zeno viuus ſepelitur.*
45 *Baſiliſcus interficitur.*
46 *Anaſtaſius fulmine ictus interijt.*
47 *Iuſtinianus ſubito morbo è vita migrauit.*
48 *Heraclius infelix moritur.*
49 *Heracleoni naſus præſectus, & Imperium ereptum.*
50 *Conſtans in balneo necatur.*
51 *Iuſtinianus ab hæreſi reſipiſcens, recepit Imperium.*
52 *Philippus Iconomachus oculis, & imperio priuatur.*
53 *Leo Iconomachus infelix.*
54 *Conſtantinus Copronymus miſerabiliter moritur.*
55 *Leo Conſtantini filius infeliciter è vita diſceſsit.*
56 *Nicephorus interficitur.*
57 *Leo Octauus occiditur.*
58 *Michael Balbus miſerabiliter excruciatus deceſsit.*
59 *Theophilus acerbiſsimo morbo interijt.*
60 *Menomacho imperante, totus Oriens vſq; ad oram Conſtantinopoli continentem ſubactus à Turcis.*
61 *Græci ope noſtrorum Aſiam receperũt.*
62 *Godofredus Bullionus Hieroſolimã cepit.*
63 *Conſtantinopolitanis imperantibus rurſus ad hæreſim ſuam reuerſis, omnia paulatim ad Turcas deuoluuntur.*
64 *Andronicus crudeliſsimè perẽptus fuit.*
65 *Iſacius oculis, & imperio priuatur.*
66 *Alexius interficitur.*
67 *Alexius nepos occiditur.*
68 *Murzuflus vita priuatur.*
69 *Michael Palæologus deponere imperium cogitur.*
70 *Andronicus Imperio deijcitur.*
71 *Andronico nepoti omnia Aſiæ loca, multa Europæ, erepta.*
72 *Ioannes quaſi miniſter comitabatur Amurathẽ, & oculis priuatur à filio.*
73 *Andronicus Imperio, & oculis orbatus.*
74 *Emmanuel luminibus priuatur.*
75 *Conſtantinus vltimus Imperator Conſtantinopoli trucidatur.*
76 *Henricus III. Imperator Occidẽtalis Imperij in ſumma calamitate deceſsit.*
77 *Fredericus Imperator à filio ſuffocatus.*
78 *Ludouicus Bauarus veneno perijt.*
79 *Gunderius Rex à Dæmone vexatus interijt.*
80 *Genſericus ſpectro exanimatus interijt.*
81 *Hunericus effuſis viſceribus obijt.*
82 *Victor Vticenſis vermibus exeditur.*
83 *Hildiris Rex occiditur.*
84 *Gilimer, vltimus Rex Vandalorum, victus mittitur ad Imperatorem.*
85 *Athaulphus VViſigothorum Rex interficitur.*
86 *Reges omnes VViſigothorũ interfecti fuerunt ita vt è tredecim vnus tantùm gladium inimici effugerit.*
87 *Theodoricus Oſthrogothorum Rex ſpectro exanimatus occubuit.*
88 *Athalaricus Rex tabe conſumptus, & nouem alij Reges Oſtrogothorum Arriani ab inimicis interfecti.*
89 *Longobardorum Reges Arriani veneno aut ferro extincti.*
90 *Chilpericus Arrianus Francorum Rex interficitur.*
91 *Henricus III. Rex Gallorum iuſto Dei mucrone percuſſus interimitur.*
92 *Ladiſlaus IIII. Hungariæ Rex trucidatur*
93 *Georgius Podebrachius ærumnis confectus deceſsit.*
94 *Suintilla Hiſpaniæ Rex regno deturbatur.*
Rhechimirus Hiſpaniæ Rex, regno deijcitur, ibidem.
95 *Vitiza Hiſpaniæ Rex à Roderico peremptus.*
Rodericus Rex Hiſpaniæ à Saracenis iugulatur, ibidem.
96 *Chriſternus Daniæ Rex veneno interficitur.*
97 *Henricus VIII. Angliæ Rex miſerabiliter deceſsit.*

98 *Henrici*

98 *Henrici VIII. Angliæ Regis nullus filius memoriam patris aliquo monumento cohoneſtauit.*
99 *Edeardus Rex Angliæ Henrici VIII. filius veneno creditur ſublatus.*
100 *Deus OPT. MAX. in Principes Catholicos inuehitur, qui cum hæreticis benignè ſe gerunt.*
101 *Theodoſius Imperator diuinam iracundiam expertus eſt.*
102 *Neſtorius permiſſus fuit cum omnibus colloqui.*
103 *Neſtorij hereſis cùm defendebatur, luctuoſiſſima clades inflicta eſt Romano Imperio.*
104 *Conſtantinopolitana ciuitas incendio magna ex parte conſumpta.*
105 *Saul, quòd idololatras non occiderit, punitur à Deo.*
106 *Valētinianus Iunior Mediolanum deſerere cogitur.*
107 *Vinceslaus XII. Bohemorum Rex à ſuis ſubditis affligitur.*
108 *Hereticos oppugnare Deo gratiſſimum opus.*
109 *Heretici cùm expugnantur, Deus pro nobis contra hereticos bellare ſolet.*
110 *Honorij Imperatoris pietas.*
111 *Theodoſio hereticos expellenti Deus fuit propitius.*
112 *Theodoſius multa aduerſus hereticos ſanciuit.*
113 *Theodoſius celeberrimam de Maximo reportauit victoriam.*
114 *Theodoſius, exturbando hereticos cæleſtes ſibi conciliauit exercitus.*
115 *Multi Imperatores aduerſus hereticos leges tulerunt, ea mente vt Deus ſuum illis imperium conſeruaret.*

1 NON ſolùm † hoc S. Inquiſitionis tribunal hæreſum peſtem à noſtræ Hiſpaniæ finibus auertit, ſed etiam depopulationes agrorum, direptiones vrbium, oppidorum euerſiones, templorū incendia, cœnobiorum ſpoliationes, populorum ſtrages, quibus noſtris tēporibus multæ prouinciæ, & regna conquaſſata & afflicta ſunt. Hæreticorum enim noſtræ ætatis ſpiritus non ſolùm in Catholicos, veramq; religionem, ſed in vniuerſas ipſas prouincias, Reſpublicas, regna, in omne deniq; hominū genus pernicioſiſſimus & calamitoſiſſimus eſt. Diciq; verè poteſt orbis terrarum incendiū. Eſt enim Sathanæ ſpiritus à quo inſtigantur, impellūtur, & exagi-
2 tātur. Vnde fit vt tales ſint, & fuerint ſemper hæretici, † quales depingit eleganter Hieronymus Oſorius Epiſcop. Algarbienſis lib. 8. de Iuſtitia in 2. tom. Operū, ſcribēs eſſe genus hominum arrogās, elatum, dirum, funeſtum, & exitioſum, opinione doctrinę tumidum, multiſq; erroribus excęcatum, in ſimulatione pietatis ſceleſtū, in ſanctitatis ſpecie ſacrilegū, obtentu benignitatis immane, pacē oſtendens, bellum comparans, otij & tranquillitatis inimicum, ad turbulenta diſsidia concitatum, honoris & lucri gratia nouis rebus ſtudens, nullius iudicio cedens, & in inſtituto ſemel errore inſigni cōtumaciâ perſiſtens.
3 Verùm † obſeruādum eſt commune eſſe ciuitatibus, prouincijs, atq; regnis omnibus, vt cum ſemel hæreticis aures præbent, mox vnà cū hæreſi diſſenſiones, rixę, ac mala omnia, fugata recta fide paceque ſubintrent. Neque hæc immeritò accidūt ob neglectam, contēptamue religionem; offenditur enim Deus peccatis quidē omnibus, ſed ijs magis, quæ aliquam habent læſionē violationemq; pietatis. At his maximè, † quibus tanquam ex profeſſo vera, germanaq; cultus ſui ratio corrumpitur. Hoc namq; perinde eſt agere, atq; ſi quiſquam regium apertè oppugnet honorem, & eum, vel in dubium reuocet, vel neget eſ-

ſe deferendum. Quâ profectò nulla
grauior iniuria videri, nulla maior
Regibus exiſtere ſolet offenſio. Quo-
niam igitur Deo in primis ſuus cõſta-
re debet honos; ſi autem gratus eſſe
non poſsit, imò verò nec ſit quidem
honos; ſed moleſtum onus iniuria,
niſi vera religio deferatur; efficitur
vt principes ij, qui ad ſuę quidem ma
ieſtatis læſæ crimina punienda exer-
titiſsimum gladium gerunt,† autẽ ve-
5 rò ad multas, grauesq; diuinę Maieſta
tis iniurias clauſas habẽt vel linguas
etiam ipſi aut manus ad inferendum
prõptas, digniſsimi ſint, qui viciſsim,
& in proprij honoris regniq; pericu-
lis, à Deo negligantur. Hinc ſæpenu-
mero ſubditorum rebelliones, aut fi-
nitimorum inuaſiones & eiectiones,
vel cædes principum, euerſioneſque
regnorum extiterunt; vt paſsim ob-
ſeruat Cardinalis Baronius in Anna-
libus Eccleſiaſticis: Abominationem
enim hæreſum poſt ſe ſolere ducere
deſolationem; † tũ hæreſiarchis, tum
6 Regibus, & principibus hęreticis, de-
niq; vrbibus, prouincijs, regnis, & na-
tionibus, non ſolùm ſacris literis; ſed
etiam exemplis omnibus ſæculis fre-
quentibus admonemur. Referta ſunt
enim literarum monumenta exẽplis,
tum hæreſiarcharum, qui infeliciter
ex vita diſceſſerunt; tum Regum &
Imperatorum hæreticorũ, qui regnis
& ditionibus priuati, multiſq; calami-
tatibus afflicti, vel infeliciter interfe-
cti, vel crudeliter tractati, vltimũ tan
dem vitæ ſuæ diem obierunt. Videa-
mus an ita acciderit, & ſingula breui-
ter perſtringamus. Hæreſiarcharum
interitus † inglorius & infelix extitit,
7 vt adimpleatur illud quod ſacra ſcri-
ptura teſtatur [Finis illorũ mors eſt]
& alibi [mors depaſcet eos.] Horum
miſerabiles exitus libenter percur-
ram, vt ſingulorum caſus inſolitos al-
tâ mente, & cogitatione boni con-
templentur, qui quaſi è porta naufra-
gium ſpectãt, vt à fluctibus hæreſeos,
& periculis nouitatum abſtineant.
Primus † autem omnium ſe of-
8 fert nobis Simon, cognomine Ghi-
tæus, à Pago ſic dicto, Samaritanus,
qui magicam artem profitebatur.
Hic ſacro baptiſmate luſtratus, ab
Apoſtolis ſpiritum ſanctum pecuniâ
emere voluit. Qua de cauſa cùm à
Petro Apoſtolo malè verbis acciperetur,
pudore ſuffuſus, à fide Catho-
lica ad impias & magicas artes defe-
cit. Hunc hiſtoriæ primum hæreti-
cum fuiſſe perhibent: Irenæus om-
nium hæreticorum patrem appellat.
Qui ergo primus fuit infidelitatis au-
tor, omnibus etiam interitus infe-
licitate præceſsit. Is enim (teſtibus
Egeſippo, Irenæo, Iuſtino martyre,
vetuſtiſsimis ſcriptoribus, Euſebio,
Pamphilo, atque alijs præterea Cle-
mente Romano huius nominis Pon-
tifice Maximo primo, lib. 6. Apoſto-
licarum conſtitutionum, cap. 9. (cu-
ius verba placet deſcribere) cùm Ro-
mam veniſſet, Eccleſiam magnopere
vexabat, multos ſubuertendo, & ſibi
conciliando. Gentilibus autem ma-
gicæ artis vſu & exercitatione, ad-
mirationem ſui mouebat; ita vt ali-
quando cùm in theatrum meridie
prodijſſet, iuſsiſſetque populo vt Pe-
trum quoque in theatrum raperet,
promittebat ſe per aerem volaturũ:
cùm verò cuncti promiſsi huius ex-
pectatione ſuſpenſi eſſent; Petrus
apud ſe precabatur: tamq; à Dæmo-
nibus in altum ſublatus, volabat ſub-
limis per aerem, dicens ſe in cælum
aſcendere, vt inde bona ipſis ſup-
peditaret; cunctis verò illum tan- 1
quam Deum concelebrantibus, Pe-
trus manus in cælum pariter cũ men-
te tendens, Deo ſupplicabat, vt illam
peſtem per filium ſuum Dominum
noſtrum Ieſum Chriſtum rumperet;

& vires

& vires dæmonum, quibus ille ad fallendum perdendumq; homines vtebatur, amputaret, ita tamen illũ rumperet, vt non occideret, ſed confringeret. Itaque reſpondens ad illud, quod de aſcenſu in cælum pollicebãtur, & intuens in eum Petrus dixit; ſi ego homo Dei ſum, & verus Apoſtolus Ieſu Christi, ac Doctor pietatis in Deum, & non ſeductor, vt Simon; iubeo malis poteſtatibus Diaboli Apoſtatæ, quæ Simonem Magum vehũt, vt eum dimittant, & ex alto præceps feratur cum riſu eorũ, quos decepit. Hæc Petrus cùm dixiſſet, Simon Magus à poteſtatibus dimiſſus cum magno fragore, & ſonitu decidit, & vehementer eliſus, coxam & anteriores partes in plantis pedũ frãgit. Et multitudo vulgi Vnus tãtũ verus Deus (inquit) quẽ Petrus iuſtè prædicat: ac multi quidem defecerũt ab eo. Hæc Clemens de Simonis obitu. Sed paulò aliter Martin. Polonus in Petro, qui miſeriore mortis genere, & crudeliore fato concidiſſe illum narrat. Ait enim Magum hũc diuerſis illuſionibus dæmonum Neronis animũ ſic obtinuiſſe, vt eum ſalutis ſuæ præſulem & vitæ ſuæ cuſtodem eſſe cõfiteretur. Nam & bellorũ victorias, & ſubiectionem Gentium, & proſperitatem rerum ſe per eũ in omnibus habiturum eſſe credebãt. Sed Petrus vniuerſas eius vanitates, & flagitia detexit, vt qui in Iudęa per ipſum Petrum de his quæ gerebat ſceleribus confutatus, tranſmarinam aggreſſus eſſet fugam. Cumq; maxima populi pars iam Simoni crederet, Simon in cęlum exaltatus, dicebat Petrum eſſe magum, & ſeductorem, cui credebant, & eius ſigna admirabantur. Faciebat enim ſerpentem æneum ſe mouere, & lapideas ſtatuas ridere & mouere, & ſeipſum currere, & ſubitò videri in aere. Cumq; ue quadam die volare ſe diceret ad cælum, conuocato populo Petrus orat, Simon corruit. Nec tunc exanimatus eſt, ſed fracto ac debilitato cruce Aretiam ſeceſsit, atque ibi mortuus eſt.

9 Menander † Samaritanus, Impij Simonis diſcipulus, Saturnini Antiocheni, & Baſilidis Alexandrini pręceptor, ac inſtitutor fuit. De quorum interitu ſic Euſebius lib. 4. capit. 7. [His igitur Diabolus, qui ex maleficijs capit lætitiam, tanquam ſuæ nequitiæ miniſtris fortè vſus eſt; quò qui fidem receperant, illorum ſuaſu non ſolum in fraudem inducti, ad acerbum adeò & miſerabilem interitum quaſi conſtricti abriperentur; verùm etiã Gentibus, quę erant à fide alienæ, copiam & tanquam anſam præberent, ſacroſancto Dei verbo petulanter, impieque obtrectandi] Hæc ille. Et lib. 2. cap. 1. ait idem, [Sectatores Simonis, adhuc ſuo tempore viuentes, nõ alias ſolitas pœnas perſoluere, quàm quas parens eorum ſoluerit olim.] Ac ſpeciatim narrat Euſebius idẽ quod accidit Simoni, accidiſſe hæretico cui-
10 dam Theodoto.

Ebion, † cuius ſectatores Ebionitę nuncupabantur, balnei improuiſa ruina oppreſſus, & contritus fuit, te-
11 ſte Epiphanio.

Cerinthus † Ebioni coætaneus ſectam nouam orſus eſt: in hunc & Ebionem D. Ioãnes Euangeliũ ſuum ſcripſit. Cùm eſſet Epheſi Cerinthus in Balneo, D. Ioannes diſcipulos ſuos egredi iubet, mox balnea corruerũt, & Cerinthum cum ſuis oppreſſerũt, vt teſtatur D. Irenæus lib. 3. aduerſus
12 hæreſes, cap. 3.

Mõtanus † (à quo Cataphrygæ hæretici orti ſunt ann. Domini 174.) vnà cum Priſcilla & Maximilla princeps fuit hęreſum. Hos, laqueo ſibi iniecto, mortem ſibi conſciuiſſe, teſtatur Euſebius lib. 5. cap. 15.

Manes, † ſiue Scyth. ſiue è Brachmanorum gente, ſiue Perſa Probo Im-

peratore ann. Christi 276. dæmoniacus naturâ, & inſanus fuit. Ab hoc Manichæorum ſecta ſumpſit initiũ, quam vt propagaret, filium Regis Perſiæ ſe curare poſſe promiſit, verùm magica arte malè ſuccedente, eum vita priuauit: quamobrem viuus à Rege Perſarum fuit excoriatus.

14 Arrius, † qui maximas in orbe terrarũ turbas atq; tragœdias excitauit, cũ Constantinopoli in publicum conuentum, cui Constantinus cum multis alijs aderat, hilaris procederet, maximâ hominum ſtipatus cateruâ, cõpulſus naturali neceſsitate, de via ſeceſsit, aluum exoneraturus, diuinoq; ſupplicio correptus, inteſtina effudit, & protinus obijt.

15 Priſcillianus Hiſpanus, ſiue Galata, monſtrũ hæreticum ex Manichæorũ & Gnoſticorũ inſania conflatũ, anno Christi 383, Hiſpaniã & Gallias inuaſit, à Damaſo Summo Põtifice Romæ pro hæretico dãnatus, ad Maximum Imperatorem appellauit, cuius iuſſu capite plexus eſt. Paulò aliter Sulpitius Seuerus in Hiſtoria ſacra, qui ætate illa Bituricenſis antiſtes, ſanctitate, doctrinâ, & virtute clarus erat, de hac re ſcripſit. Hæreſim Gnoſticorum ab Ægyptijs prodijſſe, eamq; Marcum quendam ex Ægypto in Hiſpanias intuliſſe, cuius auditores extiterint Agape quædã mulier & Rhetor Helpidius. Ab his Priſcillianum inſtitutũ, familiâ nobilẽ, diuitem, acrem, inquietum, facũdum, multa lectione eruditum, diſſerẽdi ac diſputandi prõpriſsimum, qui vigilare multùm, famem ac ſitim ferre poterat, minimè habẽdi cupidum, vtendi parciſsimũ, ſed eundem vaniſsimum, & plus iuſto inflatiorem, rerum profanarum ſcientia, magicis etiam imbutũ, hunc (cum tãtùm laicus eſſet) Epiſcopos ſecutos Inſtantium & Saluianum, quibuſcũ perperam in arenam deſcenderint Adyginus Epiſcopus & Idacius Sacerdos. Hæc cogẽdæ Synodo Cæſarauguſtanæ cauſam dediſſe, in qua Inſtãtius & Saluianus Epiſcopi, Helpedius & Priſcillianus laici dãnati ſunt. His inflammatos Priſcillianum & Helpidium Epiſcopum aliquem inſtituiſſe factionis ſuæ ad confirmandas vires ſuas, tum Idacium & Ithacium Soſſubenſem Epiſcopũ, cui decreti Synodalis cura commiſſa fuerat, malè ſano conſilio à iudicibus ſæcularibus popoſciſſe, & obtinuiſſe, vt hæretici pellerentur vrbibus. Tum Gratiani Imperatoris iuſſu non tantũ Eccleſijs & vrbibus, ſed ex omnibus terris hæreticos exulare iuſſos. Inſtantium, Saluianum, & Priſcillianum Romã profectos, vt apud Damaſum Papam obiecta purgarent. Per iter Burdegalæ multos prædicationibus peruertiſſe. Romæ cùm fuiſſent, ne in conſpectũ quidẽ Damaſi admiſſos, nec Mediolani quo venerãt, Ambroſio acceptos. Exinde ab Imperatore decretum extorſiſſe, emendicatâ muneribus Magiſtri Officiorum gratiâ, vt ſuis Eccleſijs reſtituerẽtur. Reſtitutos illos quidem, ſed paulò pòſt cùm Maximus ad Imperium veniſſet, Ithaciũ apud Imperatorem detuliſſe Priſcillianum & ſequaces, qui iuſſerit omnes ad Synodum Burdegalenſem duci. A Synodo Inſtantiũ Epiſcopatu indignum eſſe iudicatum, Priſcillianum priuſquàm accepiſſet iudiciũ, prouocaſſe ad Imperatorem, qui Magno, Ruffo, Idaco, & Itachio, Epiſcopis inſtantibus, cauſam præfecto Euodio commiſit. At is, Priſcillianum gemino iudicio auditũ, conuictũq; maleficij, nec diffitentem ſe obſcœnis ſtuduiſſe doctrinis, nocturnos etiam turpium fœminarum egiſſe conuentus, nudumq; orare ſolitum, nocentem pronunciauit, redegitq; in cuſtodiam, eo verò referente ad principem, eius ſentẽtiâ Priſcillianum, & cum eo prauè ſentiẽtes damnatos gladio cõcidiſſe. Hæc ann. 387. fuerunt

fuerunt in ciuitate Treuerenſi.

16 Balatius† (vt autor eſt D. Athanaſius in vita S. Antonij Eremitæ) fuit Dux Ægypti Arrianæ perfidiæ ſtudioſiſsimus fautor circa annũ Domini 352. Hic cum Neſtorio Alexandriæ præfecto vrbem egreſſus, cũ equis manſuetiſsimis ambo veherentur, & equi mutuò colluderent, mitior quo Neſtorius ſedebat morſu repentino Balatium decuſsit in terram, eiuſq; femora dentibus lacerauit & corroſit. Sicq; in vrbem relatus poſt tertium diem è vita diſceſsit, iuxta D. Antonij vaticinium, magnum profectò hæreticis præbens exemplum ſuæ perfidiæ, & temeritatis, diuinæq; vltionis patentiſsimum miraculum.

17 Neſtorius † ex Germaniæ oppidulo ortus, & per fraudẽ Conſtantinopolitanus Epiſcopus effectus, Anaſtaſij errorem impudentiùs propagauit anno Chriſti 429. damnatus à Synodo Epheſina, & Chalcedonẽſi ſub Theodoſio Imperatore ad Thebæorum ſolitudines fuit deportatus in oppidum Panos. Vermes linguam eius corroſerunt, ipſe tamen alliſus humo perijt. Zeno Imperator ſcholã Edeſſenam, quam Perſicam vocabãt, quia Neſtorij dogma doceret, funditus euertit.

18 Olipius, † (vt refert Prateolus lib. 13.) Arrianæ hæreſis apud Carthaginem Epiſcopus, vixit circa ann. Dom. 505. Hic cum in Balneis aliquando ſanctiſsimam Trinitatem blaſphemijs execraretur, tribus igneis fulminibus ab Angelo viſibiliter miſsis, miſerabiliter decidit, & eius cadauer penitus exuſtum eſt. Placuit hæc afferre de Olipio, etſi non fuerit hæreſiarcha, vt terrorem hæreticis incutiat horrendum ſupplicium.

Quidam ex Biturigibus (hi Galliæ
19 prouinciam faciunt) † Gabalitanam regionem ingreſſus, ſe Chriſtum profitebatur, aſſumptâ ſecum muliere quâdam, quam Mariam vocabat. Seduxit immẽſam populi multitudinẽ, non ſolùm ruſticorum, ſed etiam Sacerdotum ſupra tria millia: à circunſtantibus ſe adorari iubebat: at cum ſe quidam inclinaſſet quaſi oſculaturus genua eius, diſtricto gladio in fruſta concidit pſeudochriſtum, diſperſique ſunt omnes, qui cum eo erant. Maria tormẽtis ſubiecta omnes præſtigias illius publicauit. Gregorius Turonenſis lib. 10. Hiſtoriæ, cap. 24.

20 Goſlariæ † quidam falſo ſanctitatis prætextu, Manichæorum quendam errorem conati ſunt ſtabilire anno 1052. Henricus IIII. Natalem Domini Goſlariæ celebrãs autores à patibulis ſuſpendit, vt hac pœnæ ſeueritate credulum vulgus ab iſta hæreſi deterreretur.

21 Donatiſtæ † Circumcelliones turribus, rupibus & locis huiuſmodi ſemetipſos præcipites dabant, aliâ ratione mortem ſibi conſciſcebant, vt Auguſtinus ſcribit.

22 Photius† autor diſsidij inter Catholicos, & Græcos omni dignitate ſpoliatus à Leone Philoſopho, & in Armeniorum Monaſterium relegatus, miſerrimè obijt. Ambitioſo autem nihil poteſt accidere infelicius, quàm vt ſine honoribus viuat. Ambitioſum verò fuiſſe Photium, conſtat ex eius geſtis.

23 Petrus de Bruis † multas hæreſes docebat in Gallijs, vt Petrus Cluniacenſis teſtatur: damnatus tamen, & concrematus fuit.

24 Tandemus † Antuerpianam turbauit Eccleſiam circiter annum Domini 1124. occiſus autem eſt à quodã presbytero, dum vnà nauigarent, capite vſque ad cerebrum ſauciato. Sigisbertus.

25 Almaricus,† natione Gallus, patria Carnotenſis, Lutetię Pariſiorum Doctoratus lauream aſſecutus, emerſit anno Domini 1204. hic hæreticus, &

eius ſequaces Lutetiæ Senatus cōſulto fuerunt damnati, & coram vniuerſo populo exuſti, & eorum cineres per ſterquilinium diſperſi, anno Domini 1208. ex Prateolo lib. 1. de vitis hæreticorum. Mirum eſt in Gallijs, præſertim hoc tempore Senatum illum deeſſe.

26 De Dulcino & Margarita, qui Fraterculorum hæreſim inſtaurabāt, dictum eſt in capite de vtilitate & fructu ſacroſanctæ Inquiſitionis.

27 Tympaniſta quidam bubulcus mentitus ſanctitatem, in Franconia audacter concionabatur in clerum & Principes, quòd vita eorum peruerſa Deum auerteret à populo, nec audiret preces ſacerdotum, nec reciperet ab his ſacramenta plebi diſtributa: principes errare, & populo ſine cauſa & contra iuſtitiam vectigalia imperare, ea vt publicaret, ſibi per Beatam Virginem Mariam eſſe mandatum, Rodulphus tamen Epiſcopus Herbipolenſis eum in vrbe iuſsit exuri. Crancius lib. 12. Metropoleos, cap. 16.

28 Sub Othocaro Bohemorum Rege irrepſerant ex Saxonia complures in Bohemiam cum peregrina religione, Lupercali haud multum diſsimili; magnus ad illos ſicariorum, adulterorum, & aliorum perditorum vtriuſq; ſexus hominum fiebat concurſus, ſed habitum omnes, non mores mutabant, imò multa prioribus peiora committebant. Rex alios igne combuſsit, alios aqua ſubmerſit, plures regno exturbauit.

29 Quo tempore Huſsitæ in Bohemia tumultuabantur, Picardus quidam ex Gallia Belgica, tranſmiſſo Rheno, per Germaniā in Bohemiam penetrauit, qui præſtigijs quibuſdam fidei ſibi concilians breui tempore non paruam mulierum, virorumque plebem ad ſe traxit, quos nudos incedere iubens, Adamitas vocauit, & naturæ ductum ſequi in omnibus iubebat. Ioānes Ziſcha, vel Ziſco Huſſitarum Dux, expugnatâ inſulâ quam occupauerant, Adamitas omnes vitâ priuauit, duobus tantùm reſeruatis, ex quibus geſtorum ſuperſtitionem cognoſceret: quinquaginta præterea viros, Fœminaſque, & inter has duos Presbyteros de cœtu illo comprehenſos ad pagum Klokot comburi iuſsit.

30 Gregorius Cyprius, † Patriarcha Conſtantinopolitanus, cum rurſus Andronico Imperante Græcanicas hæreſes ab inferis euocaſſet, gradu deiectus infeliciter è vita migrauit, vt ſcribit Gregoras lib. 5.

31 Marcus Epheſinus, † qui Concilio Florentino ſemper obſtitit, cholico morbo laborans (ex ore enim eructabat ſtercora) diris cruciatibus afflictus interijt.

32 Michael Seruetus Hiſpanus, multos in lucem edidit libellos, præſertim de Trinitate, à ſententia vniuerſalis Eccleſiæ prorſus alienos. Is cum anno 1553. Geneuam veniſſet, in carcerem coniectus eſt. Cum autem de ſententia non modò non decederet, ſed conuitijs, & maledictis etiam ſua defenderet, capitis damnatus eſt. Vt ad locum ſupplicij venit, Chriſtum æternum Dei filium inuocare noluit, & cùm pœnitentiæ ſignum nullum daret, cauſam tamen ad populum minimè defendit. Surius in Hiſtor. In quo etiam deprehendent Catholici mirum non eſſe, ſi Geneuæ id Iudicium ab hæreticis in hæreticum prodierit, cùm ipſi quoque latrones Sathanâ ſuggerente in ſyluis ſuo iure vtantur; vult enim hæreticorum verſipellis pater, tanquam improbus falſæ monetæ adulterator, vt omnes ſui ſpecie recti decipiātur.

33 Verùm his miſsis, ad autores hæreſum noſtri temporis deſcendamus. Ex quibus primus occurrit nobis Martinus

tinus Lutherus; cuius infelicem obitum, dată operâ prætermitto, quòd de eo in tit. 8. cap. 1. fuſam fecimus mentionem.

34 Oecolampadius † ante Lutheri interitum noctu dum dormiret, improuiſâ morte eſt ſuffocatus. Quod cùm percepiſſet Lutherus, Oecolampadio infeſtiſsimus, quòd ab ipſo deceſsiſſet, atque hæreſim nouam excogitaſſet, editis ſcriptis exclamabat ſibi eſſe exploratiſsimũ Oecolampadium

35 igneis Diaboli telis confoſſum. † Nihilominus hodierno die Lutheri, & Oecolampadij diſcipuli amiciſsimi ſunt vbi agitur in Catholicos, eo more quo Epicuri, & Ariſtippi ſcholæ in oppugnandis Stoicis, aut vt melius dicam eâ formâ quâ Pilatus & Herodes amici facti ſunt in ruinam Chriſti. Eundem caſum ſubijt Caroloſtadius, vt affirmat miniſter quidã Lutheranus in Epiſtola Typis excuſa, cuius nomen honoris cauſa reticebo, ſi quis honos hæretico inhæreat.

36 Bucero animam penè agenti memoriæ proditum eſt horrendum Dæmonem aſtitiſſe, qui circumſtantes omnes timore exanimarit, Bucerũq; percuſſerit, vt illius infelicem animam in Tartara ſecum deueheret. Nam lecto deturbatus, effuſis per cubiculum paſsim huc illuc viſceribus, multiſque cruciatibus exanimatus exſpirauit anno. 1551. 27. die Febr.

Caluinus cùm quatuor annos none

37 morbis diriſsimis excruciaretur atq; tabeſceret, vt Beza teſtatur homo ille probus, diſcipulus eius primarius ac ſtudioſiſsimus in illius vitâ ſcripta Gallico ſermone, nempe cholicâ, dolore articulorum, calculo, hæmorrhoidibus, febri iaſthmate, capitis dolore, pituitâ, ſanguinis vomitatione, denique pediculis vndique ſcatentibus exeſus, infeliciſsimè ac fœdiſsimè obijt.

38 Zuinglius nouarum hæreſum princeps in prælio ducens agmen, ab Heluetijs Catholicis eſt interemptus & concrematus: & cum ſatellites eius iterum atque iterum coactis innumeris copijs vlturi necem doctoris impij manus conſeruiſſent cũ iiſdem multò paucioribus, profligati ſunt ſemper, ac cæſi.

39 Hi fuerunt exitus hæreticorum, qui primi omnium poſteris ſuis impia inuenta tradiderunt: exitus (ſcilicet) inglorij atque infelices diuinâ prouidentiâ in eos à Deo præſtituti.

Nunc ad Reges & Imperatores hæreticos, & hæreticorum fautores, gradum faciamus, illorumq; calamitates atque exitus in memoriam reuocemus.

40 Primus ex Imperatoribus hæreticus fuit Conſtantius, de quo quidem conſtat, quàm ſæpe fuerit turpiter à Perſis victus, vt inter alios Ammianus qui militabat & ſcribebat illius temporibus, teſtatur. Hic cùm victus à Perſis audiſſet Iulianum à militibus Auguſtum creatum tendere aduerſum ſe cum exercitu, dolore horribilis nuncij oppreſſus interijt tam diris cruciatibus, vt carnes eius inſtar foculi arderent, nec manus poſſent illis admoueri.

41 Iulianus Apoſtata, qui peſtiferis conſilijs Eccleſiam Dei grauiſsimè afflixit, breui tempore cum imperio, tum vita priuatus eſt: in prælio enim aduerſus Perſas ſagittâ, incertum à quo emiſſâ, percuſſus occubuit. At credere fas eſt ſagittam illam diuinitus vibratam eſſe: nec fides deerit Martino Polono, qui diligens ſcriptor eſt: Nam (vt ait ille) cùm contra Perſas ad bellum proceſſiſſet, tranſiens per Cæſareã Capadociç multa opprobria B. Baſilio illius ciuitatis Epiſcopo, & Chriſtianis fecit, & comminationes futuras inferens,

B.Baſilius orans & ieiunãs cum Chriſtianis vidit B.Virginẽ præcipientem militi Mercurio cuidã dudum antè in quodam monaſterio ſepulto, vt ſe & filium de Iuliano vindicaret. Quod & factum eſt.Et blaſphemando,expirans clamauit:viciſti Galilæe, viciſti: hic finis apoſtatã dignus.

41 Valens Arrianus ex hæreticis fuit ſecundus Imperator Eccleſię Catholicæ famoſus hoſtis,à quo cum Traia-
42 nus magiſter † militũ(vt habetur lib. 8. trip.cap.13.)aduerſus barbaras Gotthorum gentes miſſus eſſet, victuſq; ac confuſus redijſſet, ob eamq; rem, mollitiem ei Valens ac timiditatem obijceret,ille ingenti libertate: non (inquit) Imperator ego ſum victus, ſed tu victoriam perdidiſti, quia Deo reſiſtis, & illius auxilia barbaris po-
43 tiùs facis opportuna.Iſaacius † etiam monachus eã tempeſtate virtutis nomine clarus,cum egredientem videret ad pugnam Imperatorem: Quo vadis(ait)Imperator, qui pugnas aduerſus Deum,quem non habes adiutorem? ipſe enim contra te Barbaros mouit, quoniam & tu aduerſus eum blaſphemas linguas plurimas incitaſti,& qui ei ſacra pſallũt,domibus expuliſti. Quieſce ergo bellare contra Deum, & ipſe faciet bella ceſſare. Denique à Gotthis,quos ipſe ſibi fœdere impietatis hæreticæ vinxerat, toto exercitu fuſo atq; profligato,fuga ſibi conſulens in tugurium ſe abdidit. ibiq; ab hoſtibus fuit concrematus,inde Gotthi in Græciam ſeſe effundentes, flammis ac ferro cuncta vaſtarunt.

44 Zeno & hæreticus,& nullis nõ flagitijs coopertus ſummo cum dedecore à Baſiliſco imperio fuit exactus,eoque regnãte(vt Euagri. ſcribit lib. 3.) in Oriẽte,Barbari Scenitę loca omnia populati ſunt, Hũni verò Maſſagetæ Thraciã nemine reſiſtente. Quomodo obierit, refert Nicephor. lib. 16. cap.24.his verbis.[Fertur etiam,cùm eum Ariadna coniux odiſſet, cum epilepſiæ doloribus diſtenderetur,vt ſpeciem defuncti præberet viuum adhuc ab illa ſepulcro incluſum eſſe.] Alij verò tradunt, cum ex ebrietate ſenſum omnem amiſiſſet, in tumulũ coniectum eſſe:& poſtquàm ad ſeipſum per ſobrietatem redijſſet, in ipſo monumento exclamaſſe,vitam ſe ſolam,non etiam imperium petere,paratumq; eſſe cuiuis,iureiurãdo interpoſito,eo cedere:neminem autem illum ea dicentẽ,propterea quòd coniux Ariadna id prohibuiſſet, miſeratum eſſe.Porrò teſtis eſt tũ Nicephorus,tum Euagrius,ac Zonaras, Zenonem varijs ſeditionibus, quas ipſius propinqui continenter excitabant, ſemper agitatum.

45 Baſiliſcus ſimiliter hæreticus Imperator cum viginti menſes in Romano Imperio Tyrãnus fuiſſet,à Zenone in Capadocia moriturus miſſus eſt,atq; in manſione quâdam ſeu militari diuerſorio, cui Acuſi nomen eſt,cum vxore & liberis fuit interfẽctus,vt refert Nicephorus. lib. 16. c. 8. Tempore quo hic imperauit, ait Euagri. lib. 3. à Theodorico Gotthorum Rege multas clades Græciæ, regionibuſque propinquis illatas.

46 Anaſtaſius, cui fuit vxor Ariadna Zenonis coniux,ab eadem(vt Zonaras ait 3.par.Hiſtoriæ) in Eutychij & Dioſcori ſectã eſt impulſus,extinctuſque fuit(vt creditur) fulmine cælitus demiſſo: nam cũ tonitrua horrẽdum in modum reſonarent, atq; ipſe perterritus munitiſsimas domus partes percurreret, in quodam regio cubiculo eſt mortuus inuẽtus,vt Zonaras 3.part. refert.Illo imperante Hunni Hauares(vt ſcripſit Paulus Diaconus) è Caſpijs portis erũpentes, Armeniã Capadociam,Galatiam,Pontumq; latè ſunt

rè ſunt depopulati, neq; minora perpellus eſt à Vitaliano Anaſtaſius in Græcia. Zonaras 3. par. Hiſtor. addit à Bulgaris Illyricum vaſtatum, copijs Anaſtaſij miſerrimè trucidatis.

47 Iuſtinianus primis decem annis bene de rebus diuinis ſenſit, quo tempore ſecundis maximè rebus eſt vſus: mox impias manus in Siluerium, Vigiliumque iniecit. Deniq; in hæreſim Aphthartodocitarum incidit; iamque promulgandum erat edictum, cum Deus Eccleſiæ ſuæ conſultum voluit, In inſaniam enim Iuſtinianus verſus (vt ait Socrates) ſubitoq; morbo perculſus, è vita migrauit, poſt illatam vim Silueri, & Vigilio, omni calamitatis genere exagitatus.

48 Heraclius quandiu perſtitit in veritate doctrinæ, plurima feliciſsimè aduerſus Perſas geſsit. Vbi Monothelitarum ſententiæ adhæſit, à Mahumeto ac Saracenis Syria & Ægypto eſt ſpoliatus.

49 Heracleoni Heraclij filio, & impietatis hæredi, naſus præſectus eſt, & eius matri Martinæ lingua abſciſſa: ambo denique priuati imperio, & in exilium miſsi.

50 Conſtans Monothelita in Siciliæ ab Andrea domeſtico ſuo, dum lauaretur in balneo, eſt necatus. Illi dum viueret Saraceni eripuerũt Africam, Aradum Inſulam prorſus inhabitabilem reddiderunt, Cyprum vaſtarũt, Iſauriam ferè cultoribus cunctis viduarunt, quamplurimis in ſeruitutem abreptis.

51 Iuſtiniano minore Imperãte Saraceni Armeniam ceperunt, neque vnquam Oriẽtem vniuerſum deformare incendijs (vt ait Zonaras lib. 3.) & Chriſtianos abducere in ſeruitutem deſtiterunt. Fuit Iuſtinianus Monothelita naſoq; præſecto in exiliũ fuit eiectus, verùm ab hæreſi reſipiſcens, recepit imperium.

52 Philippus Iconomachus Iuſtiniano ſucceſsit, quo rerum ſummam tenente Bulgari (inquit Zonaras) vniuerſam Thraciam populati ad ipſam vſque vrbem cuncta incurſarũt; magnâque prædâ, & captiuis ferè innumeris abductis, domũ ſe receperunt. Sed & Agareni Oriẽtem eodem modo tractarunt. Tãdem à Senatoribus nonnullis Imperio & oculis fuit priuatus.

53 Leone Iconomacho Imperante, Maſalmas Arabum Dux, igni ferroq; Thraciam fœdans, ipſam Conſtantinopolim obſidione cinxit, & plurimas Chriſtianis locis vaſtitates induxit, Cæſaream Capadociæ cepit. Tulcimin etiam Saracenorum ſimiliter Dux, multis cladibus Aſiaticas prouincias afficiens, innumeros captiuos abduxit. Mortuus eſt infeliciter ex inteſtinorum morbo.

54 Conſtantino Copronymo regnante, Gizid Sarracenorũ Princeps Cyprios omnes in Syriã tranſtulit, Turcæ è Caſpijs portis erumpentes Armeniam prædati ſunt. Sardiniã præterea Saraceni occuparũt. Hic inimicus Imaginũ ſacrarum (vt refert Hiſtoriæ miſcellæ Autor) diuinitus in cruribus fuit plagâ percuſſus, quæ Græcè ἄνθραξ appellatur, & hinc febri validiſsimâ detentus Adrianopolim rediit, ſubiectis humeris in lecto delatus, & veniens Sylimbriã nauim ingreſſus eſt; cumque ad Rotundum perueniſſet Caſtellum, miſerabiliter in Chelandio moritur, clamans ac dicens. Viuens adhuc ſum igni inextinguibili traditus.

55 Leo Conſtantini filius, flagitiorũ, imperijque ſucceſſor, cùm coronam gemmis, auroq; fulgentem quã Mauritius Deo dicarat, capiti appoſuiſſet, protinus carbunculo enato illud intumuit, ipſeque ardentiſsimâ febri correptus expirauit. Huius tem-

pore

pore (vt Landulphus Sagax ſcripſit) Saraceni quædam loca Armeniæ in ſuam poteſtatem redegerunt.

56 Nicephoro regnante, multas Aſiæ regiones Saraceni occuparũt: copias Imperatoris ſæpe fuderunt, donec annuum tributũ illi impoſuiſſent. Bulgari præterea varijs incurſionibus Thraciam deformarũt, tandemq; eorum princeps Chũno, ſiue Chrumus ipſum Imperatorem obtruncauit, exercitum fudit, plurimoſque in ſeruitutem abduxit.

Leone Armenio rerum potito, Bul-
57 gari occupatis trans Iſtrum cunctis iam regionibus, Cõſtantinopolim obſederunt, Hadrianopolim verò vrbẽ Thraciæ celeberrimam ceperunt, à Michaele Balbo, quem multis beneficijs amplificauerat, eſt occiſus.

58 Michaele Balbo Imperante, Mahometani Cretã, Siciliamq; in ſuam poteſtatem redegerunt, ac nonnulla Apuliæ, Calabriæ, finitimarumq; regionum loca. Retentione vrinæ, inteſtinorumque dolore miſerabiliter excruciatus deceſsit.

59 Theophilus Balbi Soboles, hoſtis & ipſe imaginum ſacrarum, ter cum maximis copijs, maximaq; ſuorum cæde à Saracenis eſt profligatus, ita vt vix ipſe incolumis effugere poſſet. Amorium ipſius patria captũ. Quãtus verò populus (inquit Zonaras) fuerit abductus, dici non poteſt. Multa profectò mulierum, puerorumque millia abrepta? Acerbiſsimo dyſenteriæ morbo confectus interijt.

60 Monomacho regnante, totus Oriẽs vſq; ad oram Conſtantinopoli continentem ſubactus à Turcis. Pazinacæ omnia trans Iſtrũ rurſus occuparunt.

61 Poſtea Græci ope noſtrorũ Aſiam receperunt in illa expeditione nobiliſsima, quam indixit Vrbanus II. in
62 Concilio Claremõtano, cùm † Gottofredus Bollionus Hieroſolymã cepit.

63 Imperatores autem Conſtantinopolitani, † Græciq; anno milleſimo, centeſimo, octogeſimo primo, Andronico Comneno ſummam rerum tenẽte cùm rurſus à nobis diſceſsiſſent, ad hæreſim ſuam reuerſi, contigit vt rurſus omnia in poteſtatem Turcarum
64 paulatim adducerẽtur. Ab hoc † Andronico tot cædes Græcorum cuiuſlibet generis factæ ſunt per ſummam crudelitatẽ, vt eas enumerare vix vllus poſſet. Qui volet hæc cognoſcere, ſcripta Nicetæ legat. Sed ipſe ad extremum peremptus crudeliſsimè operâ Iſaacij Angeli, ſimiliter ipſius duo filij, Ioãnnes & Manuel, excæcati, & miſerrimè interfecti.

65 Iſaacius ab Alexio fratre, & imperio & oculis fuit priuatus.

66 Alexius hic ab Alexio, qui ex Iſaacio fratre nepos erat, eſt occiſus.

67 Alexius nepos ab Alexio Ducã (qui dictus eſt cognomento Murzuflus) per ſummum ſcelus & inſidias miſerrimè laqueo eſt ſuffocatus, vt Nicetas ait.

68 Murzuflus à noſtris (vt meruerat) è turri præceps actus obijt, quæ omnia latè perſequitur idem Nicetas in Annalibus ſuis, vitiſq; Imperatorum, & Sigonius libris de regno Italiæ. Ex hoc Imperiũ Conſtantinopolitanum
69 noſtri tenuère vſq; † ad Michaelem Palæologũ qui & hæreticus fuit. Hic varijs ſeditionibus è Nepote Andronico ætate totâ exagitatus, tandem deponere Imperium coactus eſt, & monachum profiteri.

70 Andronicus eius filius, ab Andronico nepote deiectus imperio, in multis ærũnis viuens miſerrimè deceſsit.

71 Andronicus Nepos varijs Turcarum bellis ſic eſt exagitatus, vt illi omnia Aſiæ loca, multaq; Europæ occuparint, ipſe autem ſeptem dies altiſsimâ lethargiâ oppreſſus, animam efflauit.

Ioannes

72 Ioannes à tutore Cantacuzeno eſt
Imperio priuatus, mox illud ope Tur
carum recepit; Cantacuzenumque
profiteri monachum coegit. Ipſe ini-
ta cum Turcis ſocietate quicunque
eorum Rex Amurathes ipſi faciebat,
quaſi miniſter conſequebatur. Quo
ſecum cum traiecit in Aſiam, illum
73 ſecutus eſt, & Andronico filio Impe
rium adminiſtrandum reliquit. Sed
hic aduerſus Turcas arma ſumpſit, à
quibus victus & captus, iuſſu Amu-
ratis à Patre Ioanne eſt omni pote-
ſtate vnà cum oculis orbatus. Poſtea
verò recepit aliquid ex parte viſum il-
74 lorum, Ioannemq; patrem, & Em-
manuelē fratrem in vincula coniecit,
& luminibus priuauit. Poſt hæc deie-
ctus iterum Andronicus fuit, & Em-
manueli Imperium commiſſum, qui
Turcis illud tributarium fecit. Hæc
Chalcocondylas lib. 1. refert.
75 Conſtantinus hæreticus à Turcis
capta Conſtantinopoli, eſt trucidatus,
finiq; factus Imperio Orientali anno
1453. Ex his liquidò patet, quàm infe
lices hæretici Imperatores Græcorū
fuerint, quàm etiam eorū prouinciæ
bellis, & calamitatibus afflictæ.
Hactenus dictum eſt de Impera-
toribus Orientis. Ex Imperatoribus
autem Occidentalis Imperij primus
76 ſe offert Henricus IIII. hic ab Henri-
co IIII. filio ſuo turpiter acie victus, &
Imperio ſpoliatus, & ab omnib. dere-
lictus, in ſumma calamitate deceſsit,
ac multos annos iacuit inſepultus.
Fredericus II. à Parmenſibus, quos
77 obſederat, fœdè profligatus ac fuga-
tus, in Apuliam ſe recipiens, à pro-
prio filio Manfredo eſt ſtrangulatus.
Vltimus eſt Ludouicus Barbarus,
78 qui cùm multa molitus eſſet in Italia,
reſcindi effecta vidit: & ab ali-
quo ex aduerſarijs ſemper eſt exagi-
tatus in Germania, donec equo repē-
te deiectus, humiq; grauiſsimè alliſus
animam reddidit. Refert Bozius to-
mo 2. lib. 23. cap. 4. hunc dato veneno
à muliere quam maximè adamabat,
periſſe, & ob id ex equo lapſum.
79 De Regibus etiam hæreticis men-
tionem faciamus, quorum euēta me-
moriæ prodita ſunt. Et primùm de
Vandalis, inter quos primus Gunde-
ricus à Dæmone correptus, & diu ve-
xatus (Iſidoro teſte) interijt.
80 Genſericus ſpectro quodam in
ſomnis, quo ſibi eripi regnum viderat
perculſus & exanimatus, paulò pòſt è
vita migrauit, vt Gregorius in dialo-
go tradit.
81 Hunericus (vt Iſidor. refert) effuſis
viſceribus inſtar Arrij è vita diſceſsit.
82 Victor Vticenſis vermibus exeſus,
& in fruſta diſcerptus, ita vt partes
corporis tantùm, non integrum cor-
pus ſepeliri potuerit.
83 Hildiris à Gilimere occiſus; Gili-
mer vltimus Vandalorum Rex à Bel-
84 liſario victus, † & captus, ad Impera-
torem Iuſtinianum eſt miſſus.
85 Ad Vviſigotthos tranſeamus. Horū
primus Rex Athaulphus poſtquam
Gallias primùm occuparunt, deinde
Hiſpanias, & reliqui qui ei ſucceſſere
vſque ad Leouigildum Arriani fue-
re; excepto Athanagildo (vt Lucas
Tudenſis tradit) & Vualia, vt Iordā-
nes affirmat.
86 Omnes tamen † Arriani præter
Henricum, vel ab hoſtibus, vel plē-
rumq; à ſuis interfecti, ita vt ex tre-
decim Regibus Vviſigotthorū vnus
duntaxat inimici gladium effugerit.
87 Ex Oſtrogotthis regnarunt in Ita-
lia nouem Arriani omnes, ex quibus
Theodoricus ſpectro horribili percul
ſus & exanimatus (vt refert Iordanes
libri de rebus Gotthicis) occubuit.
88 Athalaricus tabe eſt conſumptus, cæ-
teri omnes ab alijs interempti.
89 Longobardorum Reges, qui Ar-
rianas partes ſecuti ſunt, fuerunt:
Alboinus

Alboinus, Autharit, Rotharis, Rodoaldus, Gundebertus, omnes veneno aut ferro extincti, excepto Rothari, ſuperiores his aliquot alij videntur hæretici fuiſſe, antequàm figerent in Italia ſedes.

Ex alijs etiam regnis Reges aliquot hæretici numerantur. Chilpericus ſuum Francorũ Rex Sabellianus fuit, vt ex Gregorio Turonenſi liquet, & hic à Suinſigillo ſicario apud Calam (hodie Cheles) vicum Pariſiorum, cũ ex venatione rediret, confoſſus eſt.

Henricus III. vltimus ex Valæſijs Francorum Rex, cum in regni adminiſtratione ſibi propoſuiſſet vnius Machiaueli hominis athei præcepta contrectanda (quæ falsò quibuſdam politica exiſtimãtur) per annos quatuordecim turpiter, impurè, & maleficè Catholicæ religionis cultum ſimulauit, cùm tamen ab anno ætatis duodecimo, regnante Carolo IX. eius fratre, piiſſimo & Chriſtianiſsimo Principe, inſciâ matre (ſedulâ alioquin & prudentiſsimâ matronâ) inimicis Caluiniſmi fabulis initiatus fuiſſet. Neq; tamen Catholicos illius regni Epiſcopos & proceres omninò fefellit, qui ab eius hypocriſi nihil vnquam præter omnium rerum confuſionem expectarunt. Nam vt religionem eneruaret, prouentus Eccleſiæ quos decimarũ titulo, & ſubuẽtionis nomine ab Eccleſiaſticis exigebat, hæreticis, eorumq; fautoribus clãculum erogabat: ex nobilibus, religionis Catholicæ columnis, multos in Portugalliam, plures in Brabantiam, & Flandriam, paucos aduerſus hæreticos mittebat, eoſque omnes confictis dolis & proditionibus, quas ipſe compingebat, & per interpoſitas perſonas detegebat, interimendos expoſuit. Ipſe quoque inanibus confictis inter ſe & Proteſtantes Germaniæ ſimultatibus, magnum ex illis exercitum in Gallias quaſi contra ſe vocauit, quem Catholicorum Principum armis exiguo tempore fractum, & diſsipatum, ſaluum (quâ ex parte potuit) exire iuſsit. Tandem eos Principes tollere de medio decreuit, in quorum viribus Catholicorum ſpes omnis hærebat. Sed cùm in eam rem iam multi conatus eum eſſent fruſtrati, hos ad Regni Comitia vocauit Bloſas [vulgò Blois] vbi magna animi in eos ſimulata propenſione, & promiſſa per Euchariſtię ſacratiſsimę veritatem ſecuritate, Carolus Borbonius Cardinalis Legatus Auinionenſis in vincula coniectus eſt, Henricus à Lotharingia Dux Guiſię, & Ludouicus à Lotharingia Cardinalis Catholici & acerrimi ſanctæ Eccleſiæ propugnatores interempti ſunt iuſſu illius, ac ſtatim cum hæreticis fœdus inijt, iiſque vrbes quamplurimas dedit, vt ſe ad delendas Catholicarum virium reliquias adiuuarent. Eorum omnium pœnas Deus iuſtus iudex diu non diſtulit; nam regno ille ſuo priuatus, priuſquam annus ab illa proditione fluxiſſet, homunculi vnius manu (cui nomen Fr. Iacobus Clemens) Dominicani, pij & vehementis ſpiritus impulſu ducti percuſſus miſerrimè interijt, cum ex tanto regno ne quidem oppidulum haberet. Poſt tot, tantaſque cum hæreticis aduerſus Eccleſiam initas cõuentiones, ex eo quod ſacramentum ex maximo ſacramento præſtitum violarit, è duobus Cardinalibus alterum interfecerit alterum in captiuitate miſerrima confecerit, plurimos Monachos, Sacerdotes, & Laicos Catholicæ fidei cultores (quorum Catalogus breui Typis mandabitur) cruciatibus, & ſupplicijs horrendis laniauerit, vniuerſus terrarum orbis inter hæreticos illum recenſuit.

Ladiſlaus IIII. Hungariæ Rex à fi-

de noſtra defecit, & à Cardinali Firmano Legato Pontificio ob id eſt excommunicatus, & paulò pòſt à Cumanis Tartaris interemptus, vt tradit Bonfinius.

93 Georgius Podebrachius, Huſsita, Bohemiæ Rex, hanc pœnā effugit, nō enim ab alijs eſt necatus, multis tamē ærūnis cōfectus ignobiliter deceſsit.

94 Suintilla & Rhechimirus Hiſpaniæ Reges ob hæreſim ſuo regno deturbati infeliciter obierunt.

95 Vitiza à Roderico peremptus, Rodericus à Saracenis: qui duo tum ſciſmatici, tum hæretici videntur fuiſſe, vt ex Roderico Toletano, Vaſco, atq; cæteris Hiſpaniarum rerum ſcriptoribus apparet. Roderico regnante, Saraceni Hiſpaniā ferè totā ſunt potiti, maximo eius exercitu ad internecionem conciſo.

96 Chriſternus Daniæ Rex, à Catholicis hoc ſęculo diſceſsit, qui ob nimiā crudelitatem regno expulſus, mox captus, & caueâ ferreâ incluſus, veneno ſumpto perijt, vt ſcribit Surius.

97 Henricus VIII. Angliæ Rex, hæreticus & ſciſmaticus fuit: hic duabus vxoribus adulterio notatis, & ob id iuſſu ipſius publico ſupplicio iugulatis, tertiā ad partus cōmoditatē laxandam (ex quo etiā mortua eſt) curauit. Duas repudiauit, ſextam ſuperſtitem reliquit, quam animo tamen ad cædem, ſi vixiſſet, deſtinauerat. Mirabile eſt dictu in quantas animi, vitęque perturbationes inciderit. Poſtquam enim è recto Chriſtianę vitę tramite egreſſus, voluptatibus carnis ac peccatis ſe implicuit, nunquam ſibi aut alijs gratus, nunquam aut mēte ſerenus, aut conſciētia ſecurus videbatur præceps ferebatur in omnes vitiorū gurgites. Tandem in lecto decūbens, cum morti proximus eſſet, nonnullis cum amicis de ſua cum Eccleſiā Catholicā recōciliatione egiſſe dicitur: verū (iuſtiſsimo Dei iudicio) permiſſum eſt, vt à tam ſancto & ſalutari Conſilio ab aulicis ſuſurronibus deterreretur. Ex quo factū eſt, vt cùm de inſtāti iamiam mortis articulo ab amicis admoneretur, pateram vini albi poſcens, ad vnum ex ſuis conuerſus, dixerit: Omnia perdidimus; paulò poſt maxima mæroris atq; triſtitiæ ſignificatione vltimum effudit ſpiritum. Quæ omnia elegāter refert P. Petrus Ribadeneyra lib. 1. de Hiſt. Eccle. Anglicanæ cap. 47. Illud etiam eſt animaduerſione digniſsimū, tres eius liberos omnes ordine regnaſſe,
98 tamen nullum eorum memoriā † patris aliquo monumēto cohoneſtaſſe. Maria quidem cupiebat id facere, niſi quod religione impediebatur, ne Catholica ſciſmatici nomen poſteris cōmendaret. Edoardus autem & Elizabetha, quibus Henrici defectio, & ſciſma probatum fuit, omnē ſenſum humanitatis in hoc officij genere prętermittendo exuiſſe viderentur, niſi quòd manifeſta Dei vindicta ſit, vt qui tot ſanctorū cineres diſsipauit, & tā eximia martyrū ſepulcra diripuit, ipſe omni honore ſepulcri careat.

99 Edoardus † eius filius qui ſucceſsit, veneno creditur ſublatus à Duce Northfolkienſi Socero, qui regni hæredem curauit inſtituendam filiam. Elizabetha adhuc viuit, & dabit Deus vt exemplo ſit nō minimo apud eos, qui ſuperſtites eius impietati fuerint.

100 En qui fines hæreticorū Imperatorū & Regum. En fructus, quos ex hæreſi collegerūt. Non ſolùm autē Deus OPT. MAX. in Principes hæreſibus contaminatos inuehitur, ſed in eos etiam, qui licet Catholici ſint, cum hæreticis tamen benignè ſe gerunt, & quodammodo ad hæreſes conniuent. Hæreticis enim parcendo, Deus in iram concitatur, idq; exper-
101 tus eſt † Theodoſius Imperator,

vt refert Cardinalis Baronius tomo
5. ſub anno Chriſti 433. quia cũ Ne-
ſtorio mitiùs actum eſt. Nã apud An-
tiochiam in monaſterio S. Euprepij
nominato liberò agere, ac cum om-
102 nibus, † quos vellet, conſuetudinem
habere permiſſus eſt, qui ob execra-
bilem hæreſim longè extra Romanũ
orbem deportandus erat, vt factum
eſt poſtea, ſerò tamen poſt inflicta à
Deo flagella. Quia enim iſta poſtre-
mis votis monentem ſanctæ memo-
riæ Cæleſtinum non audierat, Theo-
doſianus Imperator de relegando in
inſulas lõginquas Neſtorio, diuinam
103 in ſe iracundiam concitauit. † Sicut
enim cùm huiuſmodi hæreſis defen-
deretur, luctuoſiſsima clades illa in-
flicta eſt Romano Imperio, cùm Ro-
manus exercitus in Africa magno de-
decore Romani nominis, & Catholi-
cæ fidei penitus profligatus eſt, cùm
vicerint Barbari Orientales, & Occi-
dentales Romanos exercitus, & Ar-
riani Catholicos ſub iugum miſerint.
Ita quoque, ô mirandum! cùm ſine-
retur damnatus Neſtorius liber inter
Catholicos agere, Conſtantinopoli-
104 tana † ciuitas portentoſâ affecta eſt
clade hoc ipſo anno, cum triduano in
cendio magnâ eſt ex parte conſum-
pta.

Sub huius enim anni Conſulibus
(hæc Proſper in Chronico) maxima
Vrbis Regiæ pars Septẽtrionalis per
tres dies incenſa, collapſaq; eſt, mẽſe
Auguſto. Eadẽ quoq; & Marcellinus
in Chronico, vt diximus Socrates lib.
7. capit. 38. idipſum affirmat ſub iiſ-
dem anni huius Cõſulibus accidiſſe,
incendium quidem tale, quale nun-
quam antea viſum, auditumúe fue-
rat: ſed ait biduo perduraſſe, cùm (ſci-
licet) vehemẽtioribus graſſaretur au-
gmentis.

105 Libro primo Regum, cap. 28. Con-
ſuluit Saul Dominum, quia videns
caſtra Philiſthijm extimuit, & expauit
cor eius nimis, & non reſpondit ei
Dominus, neq; per ſomnia, neq; per
Sacerdotes, neq; per Prophetas. Cum
autem interrogaret Samuelem (qui
ei iuſſu Dei apparuit) de belli euen-
tu [Quid interrogas me (ait Samuel)
cum Dominus receſſerit à te, & trã-
ſierit ad æmulum tuum. Faciet enim
tibi Dominus, ſicut locutus eſt tibi
Dominus in manu mea, & ſcindet re-
gnum tuum de manu tua, & dabit
illud proximo tuo Dauid, quia non
obediſti voci Domini, neque feciſti
iram furoris eius in Amalech. Idcir-
co quod pateris, fecit tibi Dominus
hodie: & dabit Dominus etiam Iſrael
tecũ in manus Philiſthijm, cras autẽ
tu & filij tui mecũ eritis, ſed & caſtra
Iſrael tradet Dominus in manus Phi-
liſthijm] Ex hoc capite apertè dedu-
citur vltimo ſupplicio punitũ fuiſſe à
Domino Regem Saulem, quòd idolo
latras non occiderit. Vbi obſeruandũ
eſt maximâ profecto admiratione
multa ſcelerata flagitia fuiſſe cõmiſſa
à Saule, tum tantam adhibente cru-
delitatem in Dauidem, tũ tot Sacer-
dotum occiſionibus, & iuramentis
violatis, & tamen nullo horum pec-
catorum Dominus dicit ſe fuiſſe cõ-
motum, vt Sauli ſe tam inexorabilem
præberet: ſed illud ſolùm memorat,
quòd Amalech non interfecerit, vt
ſignificaret Dominus nobis, quanto
odio idololatras proſequatur, & quã
grauiter Reges puniendi ſint, qui ad
hæreticorum errores, & blaſphemias
conniuent, & negligentes ſunt in il-
lorum coercenda petulantia.

106 Valẽtinus † Iunior (vt autor eſt Mar-
tinus Polonus in Gratiano) acquie-
ſcens Iuſtinæ matri iam Arrianæ, par-
tes Arrianorum adiuuit, Diuoq; Am-
broſio fuit infeſtus. Ex quo factum
fuit, vt fugâ arreptâ Mediolanum
deſerere cogeretur Maximo rebelli
perſe-

perſequentem, cui poſt fugam ſcribens laudatiſsimus Theodoſius, hanc ob cauſam ſcilicet, propter hæreſim, negauit eſſe mirum, ſi cum Imperatore ſtrenuo tyrannus, viribus impar de Imperio dimicandum habuerit.

107 Adiungam & aliud ex Æneá Syluio Hiſtoriæ Bohemicæ cap. 35. 36. & 37. Venceſlao duodecimo Bohemorum Regi nunciabatur creſcere in dies hæreticos, & conciones ac cœtus frequentes contra auitam Religionem haberi: ſed his ille, neque iniurijs Dei, neque periculis Eccleſiæ commouebatur: patiebatur inſolentiſsimos ſectarios cuncta in cauſa religionis pro ſua libidine gerere. Et quanquam ſubinde multitudine terrebatur, tamen cum exploratum habuiſſet, ſe ab illis in concione hoc nomine commendatum, quòd commodus ipſis Rex ac perfacilis eſſet, qui eorum noua in religione ſtudia minimè perturbaret; ideoque nec ad eum è regno deturbandum ſuſcipi conſilia oportere, id quod iam fieri, & agitari cœperat; tum ſecurus omnem cogitationem depoſuit de ſumendis armis ad eorum conatus reprimendos: planeque ex tepido frigidus euaſit. At cum poſt ſignificaretur, prçualentibus hæreticis, peti atq; interfici magiſtratus, ſubuerti Reipub. ordinem; eius quoque coronæ proximum periculum impendêre, tum demum commoueri, & de vindicta cogitare cœpit: verum ſerò nimis, mox enim dirâ paralyſi reſolutus eſt, paucíſque poſt diebus fruſtra imploratis contra regni ſui hoſtes auxilijs amicorum, è vita exceſsit. Hæretici verò Bohemiam maximis cladibus affecêre. Ita profectò fit, vt cum Religio, Deuſque negligitur, vnà cum religione & regnum, cuius retinédi cura prçcipua eſt, amittatur.

108 E contrario verò hæreticos † oppugnare, Deo gratiſsimum opus.

109 Hinc cùm hæretici † expugnantur, Deus pro nobis contra hæreticos bellare ſolet. Hac de cauſâ Honorij Imperatoris pietas mirificè commendatur, † quòd profligando hæreticos 110 Barbaros à Deo propulſari ſperaret: quod quidem magno miraculo ipſe ſine armis Deus impleuit. Poſsidius in vita ſancti Auguſtini c. 28. refert Cardinalis Baronius tom. 5. Annaliũ anno Chriſti 410.

111 De Theodoſio ſcriptum reliquit Socrates lib. 9. Hiſtoriæ, c. 7. cùm primum aquâ Baptiſmatis expiatus fuit, vt Eccleſiæ Arrianicis hæreſibus afflictæ conſuleret, Demophilum Epiſcopum expuliſſe, alioſque, qui ſe ad fidem Catholicam reducere noluerunt. Et hac de cauſa Deum propitium fuiſſe, ipſiq; Athalaricũ Gotthorum Ducem ſubieciſſe. Deinde cùm periculoſam expeditionem contra Maximum pararet (vt refert Baronius tom. 4. Annaliũ) multa Theſſalonicæ 112 aduerſus † hæreticos ſanciuit, ad bellicam expeditionem plurimùm conferre exiſtimans, & ad futurâ victoriam, ſi viam præuiâ pietate muniret. Primum expugnando impietatem, eius ſectatores exagitans ipſis 113 legibus, † Et quidem proſperè, feliciterq; Theodoſio accidit, cùm manu alterâ aduerſus hæreticos pugnans, alterâ Maximum debellauit. Hçc victoria maxima atq; celeberrima, breuiſsimo tempore habita, quâ Gallia, Hiſpania, Britannia, Italia, & omne denique Occidentale Imperium recuperatum fuit, & Orientale totum redditum, ore omnium decantata fuit, vt quæ nutu planè diuino intelligeretur obtenta, fauentibus Theodoſio (vt ſcribit Baronius tomo 4. Annalium) precibus ſanctorum Mo-114 nachorum, † pietateque in exturbandis hæreticis pro ipſo pugnante,

quibus cæleſtes ſibi conciliauit exercitus.

115 Denique † Imperatores Conſtantinus, Theodoſius, Valentinianus, Archadius, Honorius, Iuſtinianus, alijq; pij & ſapientes Imperatores, cùm pietatis & prudentiæ fouerentur igniculis; multas leges aduerſus hæreticos condiderunt pro rato habentes, hæreticis punitis, Deum Imperiũ conſeruaturum, & amplificaturum.

De eodem argumento, quo oſtenditur hæreticos ſuis erroribus non ſolùm religionem, ſed ſtatum politicum euertere.

CAP. VII.

SVMMARIVM.

1 Hæretici non ſolùm religionem, ſed etiam ſtatum politicum euertunt.
2 Gotthi antiquitus loca quæ ſunt ſupra Germaniã & Danubiũ, occuparunt.
3 Vlphilas Gotthorum Epiſcopus Concilio Niceno interfuit.
4 Gotthi Arriana tabe infecti, ſuis ſedibus expulſi fuerunt ab Hunnis.
5 Daciam, Myſiam, & Pannoniam, poſtquàm decreta Arriana ſequuti ſunt, Hunni occuparunt.
6 Dalmatiam hæreſi Arriana infectam, ferro, ac flammis Gotthi vaſtarunt.
7 Gallias innumera hæreticorum multitudine refertas Franci ſubiecerunt.
8 Galliæ, cùm rurſus labente tempore in hæreſim labirentur, à Northmannis ferro ac flammis afflictæ.
9 Britannia Pelagij, Iuliani, & Celeſtij hæreſibus contaminata ab Anglis fuit ſubacta.
10 Hiſpanias, cùm ab hæreticis Priſcillianiſtis conturbabãtur, Gotthi ſubegerũt.
11 Africam Vandali in ſuam redegerunt poteſtatem, eo tempore quo hæreticis Donatiſtis referta erat.
12 Gallia Ciſalpina multis erroribus erat infecta, cùm Longobardorum Rex Alboinus illam inuaſit.
13 Heraclio Imperatore, Oriens varijs hæreſibus affligebatur.
14 Choſroes Orienti plurimas clades intulit.
15 Mahumetus quo tempore Dux Saracenorum factus.
16 Hæreſes omnes temporum ſuperiorum ab hæreticis noſtri temporis denuò excitantur.
17 Pontificum decreta publicè à Luthero concremata.
18 Libri ſanctorum Doctorum ab hæreticis deprauantur.
19 Sectæ multæ ex Luthero prodierunt.
20 Sectæ duodecim emerſerunt ex Anabaptiſtarum ſecta.
21 Hæretici in ſuis ſectis inconſtantiſsimi.
22 Hæretici acerbiſsimo odio ſe inuicem proſequuntur.
23 Hæretici in corpora Catholicorum immaniter graſſantur.
24 Hæretici Catholicos exquiſitis tormentis interimunt.
25 Hæreticorum feritas Deo, Diuis, ſacris omnibus bellum infert.
26 Eccleſiæ Septentrionales inducũtur ad Meridionales ſcribentes de calamitatibus, quas patiuntur.
27 Litteræ accommodantur Septentrionalibus, quas Meletius, Euſebius, & Baſilius, nomine Orientalium Eccleſiarum ſcripſerunt.
28 Calamitates plurimæ ſummatim recenſentur, ab hæreticis in pacatiſsimas prouincias illatæ.
29 Hæreſum eſt homines reddere penitus inhumanos.
30 Luthero autore, ruſtici contra Dominos ſuos arma ſumpſerunt.
31 Ruſticorum centum millia occiſa.
32 In prouincia Franconia ſupra ducenta Caſtella, & cœnobia euerſa.

33 Helue-

33 *Heluetiorum Cantones Catholici parua manu Cantones hæreticos tribus prælijs fuderunt.*
34 *Zuinglius hæreticorum magiſter & Dux, à Cantonibus comburitur.*
35 *Germani contra Carolum V. Imperatorem conſtarunt exercitum.*
36 *Galliarum calamitas.*
37 *Henricus Borbonius in miſerabiles calamitates Franciæ regnum iniecit.*
38 *Sixti Papæ V. Conſtitutio contra Henricum Borbonium.*
39 *Henricus Borbonius ad fidem Catholicam conuertitur.*
40 *Hugonoti hæretici rebellantes Galliarum regis imperium nefariè detrectarunt.*
41 *Hugonoti Turcarum Imperatorem per literas incitant ad bellum Chriſtianis inferendum.*
42 *Hugonoti in Catholicam reginam Angliæ Mariam conſpirarunt.*
43 *Hugonoti in Ducem Allobrogum Philibertum moliti ſunt inſidias.*
44 *Hæretici Reginam Scotiæ Mariam in cuſtodiam coniecerunt.*
45 *Regina Scotiæ Maria, iuſſu Elizabethæ Angliæ obtruncata eſt.*
46 *Elizabetha Angliæ Regina, vniuerſæ Anglicanæ Eccleſiæ caput ſe dici & haberi vult.*
47 *Germaniæ inferioris calamitates.*
48 *In Gallia anno 1567. ſupra ſexcenta Monaſteria euerſa, & quinque ſacerdotum millia mactata.*
49 *Anabaptiſtæ hæretici quid fecerint in Vueſtphalia prouincia.*
50 *Hæretici omnem humanitatem & rationem abiectiſſe videntur.*
51 *Hæretici ipſam naturam corrumpunt.*
52 *Hæreticis omnibus libido familiaris.*
53 *Hæretici pro virtutibus vitia vendi-tant.*
54 *Eccleſiæ Carpocratianorum & Gnoſticorum lupanaria erant.*
55 *Hæreſes Iouiniani multas libidines in Vrbem Romam inuexerunt.*
56 *Hæreticorum mores Hieronymus deſcribit.*
57 *Manichæorum obſcœnitas.*
58 *Arriani impudici.*
59 *Hæretici Imperatores & reges obſcœni & libidinoſi.*
60 *Lutheri decretum obſcœnum, & libido.*
61 *Lutheranorum libido.*
62 *Hæretici infideles.*
63 *Hæretici ignaui & imbelles.*
64 *Hæretici literarum ignoratione laborant.*
65 *Religionem veram, quaſi comites quædam, potentia & ſapiẽtia ſequuntur.*
66 *Græcia bonarum artium mater, nunc ignorationis caligine horret.*
67 *Græcis edocendis collegium erexit Romæ Gregorius Papa XIII.*
68 *Epiſcopi omnes Græcorum illiterati & indocti.*
69 *Ægyptus, & Aſiæ prouinciæ imperitæ.*
70 *Arriani indocti.*

TALIS eſt hæreticorum natura †, vt 1
niſi ab humano conſortio penitus auferantur, non religionem tantùm, ſed & ſtatum ipſum politicum funditus euertant & perdãt, vt apertiſsimis euentis, & (quod maximè dolendum eſt) frequentibus clariſsimè comprobatum videmus in ijs regionibus quas hæreſes peruaſerunt.
2 Gotthi † antiquitus cuncta ferè loca, quæ ſunt ſupra Germaniam, Danubiumque occuparunt, vt Iordanes eorum Gentilis tradit. Hi Catholicæ veritatis ab initio ſtudioſiſsimi
3 fuerunt, & Vlphilas † ipſorum Epiſcopus Concilio Nicæno (vt ex eius actis apparet) interfuit, & ſubſcripſit.

ſcripſit. Verùm Arriana tabe infecti fuerunt opera Eudoxij & Acacij, qui Vlphilam dolo circumuētum traduxerūt ad ſuas partes, & vt idem Gotthis perſuaderet, effecerunt. Quod
4 vbi contigit, † & inteſtinis cœperunt diſcordijs inter ſe conflictari, Hunni, gens effera, è ſuperioribus locis erūpētes, impetu facto ſuis ſedibus Gotthos expulerunt.

5 Dacia tunc, Myſia, & Pannonia ſimiliter Arriana decreta ſequebantur. Hunni igitur haud cōtenti è terris trās Iſtrum poſitis Gotthos expuliſſe, admixtis multis nationibus Pannoniam, Myſiam, Daciamque occuparunt. En igitur quem fructum retulerit Scythia minor, Myſia, Dacia, Gotthia, Pannonia, & indigenæ horū locorum ex hæreſi Arriana, diſceſſioneque, quam fecerunt ab Eccleſia Catholica, vt poſt multas clades Chriſti cultus in ijs locis extingueretur.

6 Dalmatiam conſtat hæreſi Arriana ſimiliter infectam fuiſſe, tùm ex alijs, tum ex Concilio Aquileienſi. In eas oras Gotthi ſeſe effuderunt, & omnia ferro ac flammis vaſtarunt, & maximo rei Chriſtianæ detrimento vicinas regiones ſunt populati, quod latè D. Hieronym. deplorat Epiſt. 3.

7 In Gallijs innumera fuit hæreticorum multitudo, vt ait Saluianus Maſſilienſis; quo tempore Frāci è ſuis ſedibus mouentes, poſt annum 449. Gallias totas occuparunt, magnumque rei Chriſtianæ factum eſt detrimentum, donec illi, Rege Clodoueo, nobis ſe adiunxerunt. Rurſuſque
8 cum à ſciſmaticis & impijs † (qui vel hęretici, vel hęreticis affines eſſe ſolent) res ſacræ proculcarentur (vt apparet ex Concilio Pariſienſi habito temporibus Ludouici & Lotharij Imperatorum, & Aquiſgranenſi, celebrato ann. 833. & Meldenſi, ann. 845. Sueſsionenſi, 853. Valentino, 855. Colonienſi, 887.) factum eſt vt Northmanni ex Aquilonaribus oris erumpentes omnia ferro, flammiſque vaſtarint, neque à vaſtitatibus ceſſatum, niſi ex quo verè illi Chriſto ſe addixerint anno nongenteſimo.

9 In Britannia Pelagius indigena, Iulianus, & Cæleſtius hæreſim ſuam latiſsimè ſparſerūt. Quamobrem cōtigit, vt Angli qui fuerant euocati à Britannis, vt eſſent eis auxilio aduerſus Pictos & Scotos, redigerent in poteſtatem loci incolas, & magna fieret rerum cum Religione commutatio, quod Gildas maximè deplorat.

10 In Hiſpanijs cùm Priſcillianiſtæ hæretici omnia conturbaſſent, & plurimùm poſſent (vt apparet ex hiſtoria Sulpitij Seueri lib. ſecundo ſacræ Hiſtoriæ) Gotthi totas Hiſpanias ſubegerunt Athaulpho Rege, vt ſcribit etiam Iſidorus, Regnante Roderico hæretico, Saraceni (vt ſuprà diximus) tota ferè Hiſpania ſunt potiti.

In Africa tempore Diui Auguſtini
11 † adeò poterant Donatiſtæ hæretici in varias diuiſi ſectas, vt nulla fere ciuitas eſſet, in qua non foret aliquis illorum Epiſcopus, vt conſtat ex ſcriptis D. Auguſtini; quo tempore accidit, vt Vvandali totam illam prouinciam redigerent in ſuam poteſtatem.

12 Cum Alboinus Longobardorum Rex impetum in Italiam fecit, vt Vincentiam, Veronam, Tridentum, Brixiam, Bergomum, Laudem, Comum, Mediolanum, & alias vrbes in Gallia Ciſalpina occupauit, multis erroribus loca illa infecta erant contra Concilium Conſtantinopolitanum, & Chalcedonenſe.

Temporibus Heraclij Imperatoris
13 † totus Oriens fuit hæreſibus varijs afflictatus, fœdiſsimeque diſſidentium

tium

tium opinionum quæſtionibus in cõ-
14 trarias partes diſcerptus: ob hoc con-
tigit, vt Coſroes † & Hieroſolimis
captis, & alijs proximis regionibus,
cæſiſq; hominum nonaginta millibus,
plurimas Orienti clades & vaſtitates
intulerit. Per hæc tempora ex inferis
erupit Tartareum illud monſtrũ Ma-
15 hometus, † qui Saracenorum Dux fa-
ctus, ſpurciſsimas in orbem terrarum
ſuperſtitionis impię leges, & malo-
rũ Dæmonum tenebris euocatas in-
duxit, & Syria capta, profligatoq; He-
raclij hæretici exercitu, ſupremã ve-
ritati peſtem, quãtum potuit, eſt ma-
chinatus. Paulò poſt Syriam & Ægy-
ptum Saraceni occuparunt, & Meſo-
potamiam, ex quo res Orientis in de-
terius labi ceperunt, donec tandem
(vt diximus) Conſtantino Imperante
Conſtantinopoli expugnata, Orien-
tali Imperio finis eſt datus.

16 Verùm † vt ad ea, quæ noſtra ætate
acciderunt, deueniamus: ex multis
calamitatibus, quas hæreſis in prouin-
cias inter Hiſpaniam & Septentrio-
nem poſitas inuexit, nonnullas refe-
ram: omnes enim percenſere eſſet
opus immenſi laboris. Principio om-
nes penè errores atque peſtilentes
hæreſes, quæ ab ipſo naſcentis Ec-
cleſiæ exordio hactenus extiterunt
iam diu ſepultæ, ab inferis ſunt reuo-
catæ: vix enim ex omnium præteri-
torum ſæculorum memoria vlla fuit,
vel opinio tam abſurda, vel blaſphe-
mia tam impia, vel doctrina tam per-
nicioſa, vel dogma tam inſanũ, quod
infeliciſsimo noſtro tempore non
reuixerit, & à Luthero, eiuſque di-
ſcipulis ab Orco excitatum ſit. In
ſanctiſsimam Trinitatem, in Chriſti
D. N. diuinitatem, in Spiritus ſancti
perſonam, in Beatiſsimam Matrem,
atque immaculatam, ſemperque Vir-
ginem Mariam: in puriſsimas An-
gelorum mentes, in Sanctos, in ani-
mas, quæ purgatorij igne expian-
tur, impuro ore perbacchati ſunt, in
ipſo denique inferno, quod menti-
rentur ac blaſphemarent, inuene-
runt. Nullum eſt in Dei Eccleſia ſa-
cramentum, quod non peruertant,
nulla cęremonia, cui non irrideant,
nulla Apoſtolica traditio, quam non
conuellant: nulla diuinæ Scripturæ
pars, quam vel nõ excludant, vel ine-
ptis, ac pernicioſis trãſlationibus, an-
notationibus, interpretationibus, nõ
deprauent & corrumpant. Quid di-
cam de ſacroſanctis Concilijs, Spiritu
ſancto autore atque inſpiratore cele-
17 bratis? quid † de ſanctiſsimorũ Ponti-
ficũ decretis publicè à Luthero igne
conſumptis? Quid de doctiſsimorum
18 atque beatiſsimorum Patrum † mo-
numentis, qui cæleſtis vitæ exemplo
atque admirabili doctrina vniuerſam
Dei Eccleſiã illuminarunt, & ad Chri-
ſti Seruatoris noſtri imitationem in-
flammarũt? quæ tanquam antidota &
medicamenta ſalutaria, & eorum ve-
nenatis erroribus omnino contraria
impoſtores iſti mutilãt, lacerant atq;
deprauant? Omitto quæ moliuntur
contra Summi Rom. Pontif. Chri-
ſti in terris Vicarij, ac Petri ſucceſſo-
ris poteſtatẽ. In ſumma nihil eſt tam
ſanctũ, quod non profanent, nihil tam
firmũ, quod non labefactare conen-
tur: nihil tam certum, tam ſtabile, tam
omnium ſæculorum, nationũ, Patrum
conſenſione in Eccleſia Catholica re-
ceptũ atq; cõmunitũ, quod in dubiũ
non vocẽt, quod non quantũ in ſe eſt
infirmẽt atq; cõuellant. Et quoniã ve-
ritas vna ſemper eſt, falſitates multæ
ſunt, & ſibi aduerſantes atque con-
19 trariæ, tot † ex Luthero, quaſi ex Ler-
næa Hydra capita extiterunt, tot ſe-
ctæ atq; hæreſes prodierunt, vt enu-
20 merari non poſsint. Nam vel † ex
vna Anabaptiſtarum ſecta duode-
cim aliæ ſectæ emerſerunt tam inter

ſe pugnantes, vt quibus in vrbibus illæ aliæque ſimiles peſtes graſſantur, vix domum inuenias, vbi quod maritus credit, credat vxor, & quod pater familias amplectitur, filius ac famulus ſequatur: & quidem † tanta eſt
21 eorum inconſtantia, vt in hoc ſolùm ſint conſtantiſsimi quòd Euripo, omniq; vento mutabiliores ſint. Gerunt
22 præterea † inter ſe grauiſsimas inimicitias, & acerbiſsimo odio ſe inuicem proſequuntur, In eo tantùm conueniunt, vt Catholicis omnibus bellum inferant, & Chriſti Eccleſiam cunctis viribus pertinaciter oppugnent. Neque verò ſatis ijs fuit pernicioſos errores excitaſſe, & obſcuriſsimas offudiſſe tenebras mortalibus, eorumque animas peſtilenti doctrina perdidiſ-
23 ſe, ſed etiam † in corpora graſſati immaniter ſunt; & infinitis penè Catholicis vitam hãc mortalem violenter eripuerunt, quod æternam auferre non potuiſſent.

24 Sanctiſsimi Epiſcopi, † Monachi religioſsimi, ſacerdotes ſancti, virgines honeſtiſsimę, atque Deo dicatę, pueri innocentes, ſenes ætate & canitie venerandi, ab ijs trucidati ſunt: & quidem tam atrociter, tam truculenter ac dirè, vt noua atque exquiſita tormenta excogitarent, & omnium tyrannorum, de quibus fortiſsimi atque beatiſsimi Martyres olim triumpharunt, ſæuitiam atq; inhumanitatem ſuperarent. Legat qui volet noſtrorum temporum Hiſtorias, quas innumerabilibus reperiet refertas inauditę crudelitatis exemplis. Quot Virgines caſtiſsimæ, quibus ab hæreticis vis eſt illata, quod fidem Catholicam eiurare nollent, mammillis deinde intra arcarum ſeras vel torcularia compreſsis, miſerrima lentaque morte perierunt? quot ſacrarum familiarum, viri & ſacerdotes hæreticorum truculentam barbariem experti ſunt? Alij viri in terrã defoſsi, alij de Turribus præcipites deiecti, alij excoriati, alij elixi, aut viui aſſati, alij craneo clauis transfixi, alij in os iniecto puluere tormentario, & incẽſo combuſti atq; in minutiſsima fruſta diſcerpti? Quoties Catholicorum ventribus diſciſſis, atque inter ipſa gementium piorum viſcera iniecto hordeo, equis ipſis inſolens pabulum horreſcentibus cibus eſt propoſitus? Quoties mulierum prægnantium & viuentium vteri ſecti, eorumque ob oculos palpitãtes fœtus extracti, ſaxis illiſi; aut in ignem iniecti, aut verubus alligati, lẽto igne toſti ſunt? Quis credat vſque adeò hæreticos furijs agitari, omniſq; ſenſus atque humanitatis expertes, vt ſacerdotibus, Deiq; miniſtris nares atq; aures præciderint, eiſq; ſuorum equorũ frena ornarint, & quaſi in publica lætitia magna pompa pro ſuá feritate, & triumpho geſtarint: Quis religioſiſsimis atque ſanctiſsimis ſenibus pudenda membra amputaſſe, coxiſſe, in os ingeſsiſſe, manducare eos incredibili impuritate atque violentia coegiſſe? Hæc tamen, & alia his peiora à Caluiniſtis in Gallia noſtra ætate perpetrata ſunt. Quod † ſi hæc per-
25 ditorum hominum feritas atq; inſania in homines tãtum ſæuiret, noſtro tantùm ſanguine ſuam inſatiabilem rabiẽ exſaturaret, grauiter quidem, ſed minus tamen eſſet dolendum: ſed prò nefas! Deo diuinis ſacris omnibus bellũ infert, cælũ terræ miſcet, & Gygantum more pugnat cum Deo. Templa in diuorũ honorẽ Deo dicata profana fecerũt, calices, veſtes ſacras, Baptiſmi aquam, ſacræ vnctionis oleũ, ſanctorũ virorũ oſſa polluerunt, violarunt, diſsiparunt. Quis poſsit narratione complecti, aut enumerando percenſere templa incenſa, & ſolo æquata? monaſteria virorum & fœminarum direpta, atque euerſa?

ſacrarum

ſacrarum rerum omnium inſtrumenta proculcata atq; per ſummam ignominiam irriſa? Beatiſsimorum virorum, atque in cælo cum Deo iam regnantium reliquias diiectas & conculcatas, quo furore ac rabie ſanctorum Epiſcoporum corpora, Irenæi Hilarij, Martini, Thomę Cantuarienſis, Bonauenturæ, & aliorum exuſſerunt, in cineres redegerunt, in flumen præcipitarunt, diuorum imagines demoliti ſunt, Cruces etiam, & Chriſti in Cruce pendentis ſimulacrum flammis tradiderunt. Sed quod omnem pietatem infinitis partibus ſuperat, & vel dæmon ipſe cogitare perhorreſceret, illud eſt, quod auguſtiſsimam atque diuinam hoſtiam, in qua veriſsimum Domini noſtri Ieſu Chriſti corpus continetur, ſæpenumero indigniſsimè tractarũt. Quis eſt tam ſtupidus, qui hîc non excitetur? tam à ratione atque humanitate alienus, qui hæc non ſentiat? quis, qui vel ſcintillam habet fidei, cuius ad hæc mens non ſtupeat? lingua hæreat? ſenſus non deficiat? ô immenſa bonitas! ô clementia, & patientia Dei infinita: quæ expectat, vt corrigat: præſtolatur peccatores, vt ſanet, vt vel pœnitentia emendentur, vel pertinacia & obſtinati animi peruicacia, tardiùs quidem, ſed grauiùs puniantur.
26 Equidem † tot, tamque lamentabiles calamitates Septẽtrionales Eccleſiæ hoc tempore paſſæ ſunt vt iure optimo mittere ad Meridionales Hiſpanos queant literas illas mærore & lacrymis refertas, quas olim Orientales Eccleſiæ ſimillimis tempeſtatibus iactatæ ad Occidentales ſcripſerunt, quarum exemplum, paucis mutatis, hîc inſerere placuit, vt Catholicorum animi ad tantorum malorum condolentiam, & hæreticorum deteſtationem excitentur. Sunt vero literæ huiuſmodi, quas Meletius, Euſebius, & Baſilius ſcripſerunt nomine Orientalium Eccleſiarum, vt refert Cardinalis Cæſar Baronius tom. 4. Annal. Eccleſ. ſub anno 371. pag. 276. [Sæpe etiam
37 † ſuſpirium ex alto cordis editum ſolatium aliquod animis indoleſcentibus affert, atque lacrymæ erumpẽtes afflictionis copiam diſcutiunt, nobis autem, quòd affectus noſtros vobis aperimus, non tantùm ſolatij experimur, quantùm gemitus & lacrymæ exhibent, verùm quædam nos ſpes etiam melior fouet. Nam forſan ſi vobis ea quæ moleſta ſunt nunciemus, incitabimus vos ad noſtrum auxilium, quod iam dudum à vobis pro Septentrionalibus Eccleſijs expectauimus, ſed nondum ſumus aſſecuti, Deo planè noſtra gubernante ſecundum inuiſibilia ſua iudicia, qui nos longiori tempore his infeſtari tentationibus voluit: Non enim ignoratis noſtra negotia (fratres honore præcipuo digni) vt quæ extremi orbis fines auditu perceperint, neque omnino alienos ab affectu fratrum vnanimorũ vos autumo, cùm ſitis diſcipuli Apoſtolici dicentis: perfectionem legis eſſe proximi dilectionem: ſed verum, quod diximus iuſtum, Dei iudicium impetum veſtrum cohibuit, qui pro peccatis æquam afflictionem inſtituerit. Atqui nunc vos adhortamur, vt viſcera miſerationis induatis, omniqúe depoſita ſegnitie, dilectionis ſtudium recipiatis, neque viæ longitudinem, neque domus negotia, neque aliud quid humanum cauſemini: neque enim vna Eccleſia, neque duæ vel tres in grauem hanc tẽpeſtatem elapſæ periclitãtur, ſed à finibus Hiſpanię ad Septentrionem vſq; hęreſeos malum depaſcitur: cuius praua ſemina priùs quidẽ auſpicatus Lutherus ſparſit, radicitus autẽ

fixa à multis in medio viris impietatẽ ſtudioſe colentibus; nunc pernicioſos fructus generarunt. Euerſæ ſunt pietatis doctrinę, confuſa, ſolutaque pietatis vincula, dominandi libido eorum, qui non timent Dominum, præfecturas inuaſit, & ex propatulo præmium impietatis præfectura propoſita eſt. Qui in grauiorem blaſphemiam relapſus eſt, is in populi Epiſcopatum præ alijs eligitur, perijt grauitas Pontificum, Paſtores cum ſcientia gregem Domini reliquerunt; canonũ exacta obſeruatio peſſumiuit, multa peccãdi libertas patet, iuſtum iudicium perijt, quiſq; cordis ſui deſiderio ambulat, malitia immodica, populi immorigeri; præfecti non liberè loquuntur, nam qui per homines poteſtatem acquiſiuerunt, ſerui ſunt eorum, quorum fauore adiuti ſunt. Alij verò ob turpiſsima, reprehenſionem à ſe declinantes, populum in contentionem accendunt, vt communibus malis vitia ſua adumbrent, abſcondantque. Ob hæc rident infideles, imbecilles fluctuant, fides in ambiguo eſt, ignorantia animis offunditur, quòd adulterantes verbũ in malitia, veritatem videantur imitari. Taceo enim impiorum ora: omnis blaſphemia lingua ſoluta eſt, profanata ſunt ſacra: ex populo qui ſanæ mentis ſunt, deprecatorias domus, ſiue oratoria fugiunt, tanquam impietatis ſcholas, in ſolitudine verò ad cæleſtem Dominum cum ſuſpirijs, & lacrymis manus attollunt. Quæ deploratio his calamitatibus digna, aut par eſſe poſsit? quales lacrymarum fontes his malis ſufficiunt? præſens naufragium inſtat iam nobis, inſtat (inquam) integerrimi fratres. Porrigite manus, genua inclinate, commoueantur in vobis fraterna veſtra viſcera, profundatis lacrymas condolentiæ, & negligatis dimidium oris ab erroribus abſorptum.

Scripſit & tunc ſuas priuatim Baſilius literas, ſed ſicut præſtabat cæteris in ſcribendo Baſilius, ita eiſdem literis eloquentiùs atque neruoſiùs calamitoſus Orientalis Eccleſiæ ſtatus ab ipſo deſcribitur, quas & nomine Septentrionalium Eccleſiarum hic intexere, operæpretium exiſtimamus: ſunt huiuſmodi, nonnullis demptis.

[Perſecutio nos apprehendit (fratres colendiſsimi) perſecutionũ omnium grauiſsima: abiguntur enim paſtores, vt greges diſpergãtur; & (quod omnium eſt durißimum) neque qui affligũtur per martyrij certitudinem illatas paſsiones tolerant; neq; plebs martyrum loco athletas habet ac veneratur, propterea quòd Chriſtianorum nomine tecti ſunt perſecutores. Vnum iam crimen eſt, quod vehementer punitur, ſi paternas quis traditiones diligenter obſeruet. Ob hãc cauſam paternis ſedibus abiguntur pij, & ad ſolitudines migrare coguntur. Nulla eſt apud iudices iniquos cani capitis reuerentia; nulla iam cõſpicitur religioſę pietatis exercitatio, nulla conuerſationis initur ratio quæ ad Euangelij normam ab adoleſcentia ad ſenectam vſque legitimè perficiatur. Sed cùm nemo ſceleratus ſine certis indicijs condẽnetur, Epiſcopi, ſola intercedente calumnia, damnantur, & nulla euidenti probatione aſſertis & corroboratis criminationibus ſupplicijs tradũtur. Nonnulli nec nouerunt quidem accuſatores ſuos, neq; tribunalia viderũt, neq; delati ſunt primùm, ſed morte intempeſta abrepti, in exilium fugati ſunt, ſolitudinis calamitatibus ad mortem vſq; traditi. Quæ verò iſta concomitentur, neminem latent, etiam ſi nos ſileamus: exilia presbyterorum, exilia diaconorum, totiuſque cleri depopulationes:

lationes: neceſſe enim eſt, vel adora-
re imaginem, vel ſęuæ flagitioſorum
flammæ tradi, gemitus plebis lacry-
mæ continuæ, & per ſingulas domos,
& publicæ omnibus quæ patiuntur,
inter ſe complorantibus, ſonitus la-
mentantium in ciuitate, ſonitus in
agris, in vijs, in ſolitudinibus, vox vna
omnium miſerãda, ac triſtia loquen-
tium, ſublatum eſt gaudium, & læti-
tia ſpiritualis, in luctum mutatæ ſunt
feſtiuitates noſtræ, domus precatio-
num clauſæ ſunt, altaria cultu ſpiritua
li vacant, nulli amplius Chriſtianorũ
cœtus, nulla amplius doctorum præ-
ſidentia, ceſſant doctrinæ ſalutares,
ceſſarunt panegyres ac feſtiui con-
uentus, publiceque Hymnodiæ no-
cturnæ non habentur, nec ſupereſt
beata illa exultatio, qua Domino cre
dẽtium animæ in ſynaxi, ac commu-
nione ſpiritualium chariſmatum ex-
hilarantur. Nobis autem dicere licet,
quod in hoc tempore ſit neque prin-
ceps neque propheta, neque Præſes,
neque oblatio, neque incenſum, neq;
locus, vbi coram Domino poſsit of-
ferri ſacrificium, ac miſericordia ac-
quiri. Quòd ſi hæ tribulationes nos
ſolos preſsiſſent, viſum nobis vtique
fuiſſet, & ſilentio has obtegere, & de
afflictionibus pro Chriſto illatis glo-
riari, quoniam præſentis temporis af-
flictiones non ſunt pares ad gloriam,
quæ futura eſt vt reueletur in nobis.
Hunc autem metuimus, ne quando-
que malum hoc, acceptis viribus, in-
ſtar flammæ per accenſam, & arden-
tem materiam ſerpentis, ſeſeque dif-
fundentis, ſi quæ vicina ſunt, corri-
puerit & aſſumpſerit, corripiat & re-
motiora. Hoc enim hæreſeos malum
cuncta depaſcitur, ac periculum eſt,
ne vaſtatis noſtris Eccleſijs, & ad ſa-
nam incolatus veſtri partem ſerpat.
Nos enim forſan primi quidem pro-
pter exuperans peccatum noſtrum
crudis iſtis hoſtium Chriſti dentibus
vt abſumamur ſumus obiecti. Affli-
ctiones itaque noſtras, veſtras repu-
tate, tanquam germani Domini diſci-
puli, non impugnamur propter pecu-
nias, non propter gloriæ ſplendorem,
non propter aliquid aliud rerũ tem-
poralium, ſed propter communem
theſaurum, propter hæreditatem pa-
ternam, propter ſanam fidem, in cer-
taminis procinctu conſiſtimus arre-
cti, lugete nobiſcum: ò fratres aman-
tes occulta namque apud nos ſunt
piorum ora, reſerata verò eſt quæli-
bet audax blaſphemaque lingua eo-
rum, qui aduerſus Deum loquuntur
iniuſtitiam, columnæ & ſtabilimen-
tum veritatis diſsipãtur. Nos qui te-
nuitatis gratia deſpicimur, fiducia
loquendi deſtituti ſumus, ipſi (quæ-
ſo) & pro iſto populo decertatote, &
non veſtra tãtùm ſpectate, quoniam
ad portus appuliſtis tranquillos per
gratiam Dei, quæ vos à turbine malo-
rum ſpirituum protegit, ſed & Eccle-
ſijs illis, quæ per tempeſtatem iactan-
tur, manus porrigite, ne quãdo om-
ni prorſus deſtitutę auxilio fidei nau
fragium patiantur. Ingemiſcite no-
ſtri gratia; quis dabit capiti meo aquã,
vel palpebris mentis fontem lacry-
marum? & deplorabo complures dies
populum peruerſis iſtis doctrinis ad
perditionem adactum. Hactenus Ba-
ſilius.]

Quanquam autem ijs quæ retuli-
mus, reliqua minora ſunt, quid dicam
28 tamen † de furtis, latrocinijs, præda-
tionibus, rapinis, incendijs, cladibus,
quibus per ſummam iniuriam, atque
tyrannidem Sathanæ miniſtri infini-
tam hominum multitudinem diue-
xarunt? quid loquar de coniurationi-
bus, rebellionibus, tumultibus, diſſen
ſionibus, perturbationibus, ciuium
diſcordijs, quæ ſimul atque hæreſum
peſtis exorta eſt, pacatiſsimas pro-

uincias, ac florentiſsima regna per-
29 uagatæ ſunt. Hæreſum enim † eſt ani
mos quos ſemel occupauerint, effera
re, & homines reddere penitus inhu-
manos, vt multis in locis annalium
Eccleſiaſt. oſtendit Baronius; & Do-
ctor Illeſcas lib. 6. Hiſtor. Pontific. c.
30 22. §. 13. In † Germania, Luthero au-
tore atque impulſore, ruſtici contra
dominos ſuos arma ceperunt, tanta-
que eſt contentione pugnatum (vt
refert Surius in Hiſtoria anno 1525.)
31 vt ruſticorum † centum millia occiſa
32 ſint: tantæ ſtrages factæ, vt † in ſola
prouincia Fráconia ſuper bis centum
caſtella, & religioſorum hominum
33 monaſteria funditus ſint euerſa. † Hel
uetiorum Cantones (quos vocant)
Catholici pro auita religione parua
manu cum Cantonibus hæreticis col
latis ſignis dimicarunt, eoſque & nu-
mero, & militum virtute fretos, tri-
bus prælijs fuderunt, ac profligarunt,
34 & † Zuinglium eorum magiſtrum,
atque erroris ducem concremarunt,
vt videre licet apud Surij Hiſtoriam
35 anno 1531. Magna pars † Statuum
Imperij à Carolo V. Imperatore de-
fecit, delectum habuit, milites con-
ſcripſit, exercitum innumerabilem
conflauit, vt illum opprimeret, & de
vniuerſa Germania deturbaret: ſed
vera religio, cuius cauſa agebatur,
Deo duce atque autore glorioſam
de potentiſsimis hoſtibus victoriam
36 reportauit. Quid reſidui eſt in omni †
calamitate, quod florés quondã Fran
ciæ regnum perpeſſum non ſit? quam
diuturna & cruenta bella ſæpè geſta?
quantum ſanguinis eſt effuſum? quo-
ties inter Catholicos & hæreticos, &
quanta contentione eſt decertatum,
victoria ſemper ad veram religionem
inclinante? Quoties homines perdi-
tiſsimi aut nefarij in reges Franciæ,
Franciſcum II. & Carolum IX. pios
Reges conſpirarunt, vt patriæ pa-
rentes trucidarent, nobiliſsimũ atq;
potentiſsimum Regnum vaſtarent,
Catholicam religioné delerent: inter
hos principem locum obtinuit Hen-
37 ricus † Borbonius, qui in tam miſera-
biles calamitates Franciæ Regnum
coniecit. Hic qui primus Nauarræ
Rex vocari cepit, & nuper Galliæ
regnũ inuaſit, Caluini errores atque
hæreſes ſequutus, pertinax earũ pa-
trocinium exercuit, in viros pios, &
Catholicos immaniter ſæuijt, grauiſ-
ſima damna vniuerſo Franciç regno
intulit, plurimaſque in eo Eccleſias,
quarum bona diripuit, horribiliter
deuaſtauit, quæ omnia fel. record.
Sixti Papę V. conſtitutione contra
eum & alterum ſimilem Henricum
Borbonium olim Principem Cõden-
ſem, anno 1589. edita ſummatim con-
tinentur his verbis.

38 Sed ille Henricus † Borbonius quõ-
dam Nauarrę Rex, vt erat vario & in-
conſtanti animo, haud multò pòſt à
Catholica fide, & debita erga ſedem
Apoſtolicam obedientia, cęteriſque
à ſe expreſſe, & cum iuramento pro-
feſsis deficiens, atque in eo, quo priùs
erat, cœno reuolutus, à Rege Chri-
ſtianiſsimo clam ſe ſubducens, colle-
ctoque in loco ab ipſius Regis aula
ſatis remoto, quàm potuit copioſo hę
reticorum ſceleratorum, aliorumque
id genus impiorum hominũ numero,
ibi ea omnia, quæ de Caluinienſium
deteſtatione hæreſum & errorũ om-
nium abiuratione, ac Romanæ fidei
Catholicæ & Apoſtolicę profeſsione
antea fecerat palàm reuocauit, teſti-
ficãs ſe Caluiniſmum profiteri, prout
profeſſus eſt, eique hæreſi pertinaci,
& obdurato animo ſemper adhæſit,
& in ea hucvſque viuens, ſępius hæ-
reticos perduelles ac ſeditioſos (quo-
rum caput, Dux, & propugnator in
Gallia, & etiam cæterorum hæretico-
rum acerrimus fautor ſemper fuit) ad

arma contra prædictum Carolum, ac etiam chariſsimum in Chriſto filium noſtrum Henricum Francorum Regem Chriſtianiſsimū. Tametſi eum, vt Regem ac Dominum ſuum colere, vt ſororium amare & ſequi debebat, omnis (ſcilicet) officij ac pietatis immemor, aduerſus ipſum, & reliquos Catholicos omnes concitauit infeſtiſsimos exercitus, habitis etiam externarum nationum hæreticis, cōtraxit, à quibus omnia paſsim loca cruentis piorum hominum cædibus fœdata, ſacra Dei templa temerata, & direpta, ſacerdotes & viri religioſi cruciatibus trucidati ſunt. Oppida præterea, & munitiones Catholicorum partim inſidijs, partim vi & armis occupauit, & in eis Catholicæ Eccleſiæ ritus prohibuit ac ſuſtulit, miniſtros & concionatores hęreticos conſtituit, cuius & incolas ad eādem impietatem capeſſendam minis, verberibuſq; coegit. Sed nec hæc quidē ſibi ſatis eſſe exiſtimans, inter alios intimum quendam ſuum nefarijs artibus ſuis inſtructum, ad diuerſa loca miſit, per quem cum primarijs hæreticis impia conſilia ſua communicauit, eorumq; vires & arma contra religionem Catholicā & Romani Pontificis poteſtatem prouocauit. Conciliabula quoque hæreticorum in diuerſis prouincijs habenda curauit, quorum nonnullis (dum iniquiſsima illa fœdera contra fidem Catholicam ac præſertim contra Eccleſias, clerum, & vniuerſos Catholicos Regni Franciæ tractabantur) ille non ſolùm interfuit, ſed etiam pręfuit] Hactenus ibi.

39 Poſt hoc anno 1593. † Deus O P T. M A X. oculos miſericordię ad Galliarum regna conuertens, gratia ſua pręueniēte excitauit, & vocauit Hēricum Borbonium, vt ad fidem Catholicam Romanam conuerteretur, Anno 1596. à ſanctiſsimo D. N. Clemente Papa VIII. publica Romæ lætitia abſolutus eſt, vtinam exitus principijs conſonent. Niſi enim Deus piorum, atque integerrimorum hominū (qui in Gallia adhuc ſunt innumerabiles) vota, preces, lacrymas reſpiciēs, impiorum hoſtium conatus repreſsiſſet, impetus retardaſſet, actum eſſet de regno illo Chriſtianiſsimo, in quo tanta fuit, tam aperta, atque nefaria
40 Hugonotorum † rebellio, vt Natalis Comes lib. 18. Hiſtoriæ ad ſempiternam eorū ignominiam literis prodiderit, eos Ludouicum Borbonium Condæum Regem coronaſſe, monetamq; auream illam cudiſſe, in qua hæc erat inſcriptio: Ludouicus XIII. Dei gratia Francorum Rex, primus Chriſtianus: quæ inſcriptio arrogantiſsima fuit, & in omnes Chriſtianiſſimos Franciæ Reges iniurioſa. Neq; ijs contenti, vt nihil ad ſummam im-
41 probitatem deeſſet, † Oratores etiā ſuos Byſantium miſerunt ad Turcarum Imperatorem, vt deterrimum illud Chriſtiani nominis hoſtem ad mouenda arma in Galliā, Hiſpaniam, & Germaniam ſolicitarent, & auxilia ſua pollicerentur, & ſpem rei bene gerendæ oſtenderent, inteſtinis diſcordijs atque tumultibus illis in regnis ipſorum opera excitatis, vt hac ratione potentiſsimorum regnorum ſtatum perturbarent, & Catholicam religionem, ſi poſſent, extinguerent. Sed ea eſt cordatorum hominum de iſtiuſmodi monſtris exiſtimatio, vt vel ipſe Turca eorum legationem audire contempſerit, quòd diceret Hugonotos tam eſſe abiectos atque deſpicatos, vt indignum ſit ſupremum orbis terræ Imperatorē cum eis vlla, vel amicitia iungi, vel fœdere, qui in Deum impij, in Regem ſuum rebelles, perfidioſi in reliquos ſint, deniq; communis pacis atque tranquillitatis

42 tis perturbatores. In Catholicã† etiã atque probatiſsimam fœminam Mariam, Angliæ Reginam ſcripſerunt (vt narrat Natalis Comes lib.7. Hiſtoriç)
43 & in Ducem præterea Allobrogum † Philibertũ, quod ex valle Engronia hæreticos extirpaſſet ne illorum malum per ditiones ſuas latiùs ſerperet, & in alios permultos Principes moliti ſunt inſidias, vt illos de medio tol-
44 lerent, Reginam † Scotiæ Mariam (vt refert Surius lib. 19.) annis ſuperioribus in cuſtodiam coniecerunt, quòd Catholica eſſet, eamque Angliæ Reginæ Elizabethç ipſius odio flagranti
45 tradiderunt,† à qua fidẽ datam fallente impiè & nefariè contra omne ius obtruncata eſt. Elizabetha verò cum fœmina ſit, Anglicanæ Eccleſiæ vni-
46 uerſæ ſupremum ac ſpirituale † caput ſe dici & haberi vult, & ſerendis diſcordijs, auxilijs ferendis, ſumptibus ſubminiſtrandis bellũ aduerſus alios Reges alit, auget, & inflammat, in Catholicos verò ſui regni tam implacabili immanitate atque feritate ſæuit, vt omnis Barbaria ab ea ſuperata
47 videatur. Quis ignorat, quo in luctu iaceat, quanto in mœrore ſit, quibus & quàm diuturnis calamitatibus ſit oppreſſa florens quondam, & feliciſſima Germaniæ inferioris prouincia? quæ tam graues, & acerbæ ſunt, vt ad regna etiam alia longè poſita peruadant, quæ exanguia & exhauſta ſunt rebus omnibus in bellum protuenda religione conſumptis? Quantum eſt humani ſanguinis, ex quo primùm Lutherus claſsicũ cecinit, religionis ergò per omnes Chriſtianorum prouincias effuſum? quot depopulationes agrorum, direptiones vrbium, oppidorũ euerſiones, templorum incendia, Cœnobiorum ſpoliationes, populorum ſtrages, clades prouinciarum, regnorum excidia ſunt conſequuta? Apud Natalem Comitem, grauem ſcriptorem lib. Hiſtor. ſuç 18. legi vno tantummodò anno qui fuit
48 ſalutis noſtræ 1567. in ſola Gallia † ſupra ſexcenta monaſteria incenſa atque euerſa, & quinque ſacerdotum, miniſtrorumque Dei millia à ſanguinarijs iſtis noui Euangelij concionatoribus perſummam crudelitatem fuiſſe mactata. Antonius Poſſeuinus in Epiſtola ad Poloniæ regẽ ſcribit vndecim annorum ſpatio in Gallia & Flandria quingenta, & eo ampliùs hominum millia in bello cæſa. Silentio prætereo permultas alias prouincias graui hæreticorum motu afflictas, & conquaſſatas. Non dicam quas regiones infecerint, quibus in Regnis Catholicam Religionem, vel deleuerint, vel labefactauerint, hæ furiæ atque peſtes: neque commemorabo ſuperiorem, atque inferiorem Pannoniam, Bohemiam, Poloniam, Lituaniam, Daciam, Suetiam, Noruegiam, Hiberniam, aliaſque innumerabiles ad Septentrionem Prouincias miſerabiliter profligatas atq; conuulſas, ne modum excedat oratio. Vnum tantùm rei geſtæ exemplum referam, quo meliùs quæ dicta hactenus ſunt, intelligantur. Monaſteriũ ciuitas eſt prouinciæ VVeſtphaliç, Metropolis nobiliſsima.
49 Ex ea hçretici † Anabaptiſtæ ſacerdotes omnes monachos, Equites honeſtiſsimos, atq; prudẽtiſsimos quoſq; ciues Catholicos, ſibi aduerſantes violenter eiecerunt, domos diripuerũt, bona expilarunt. Tum ſutorem quendam hominem (ſcilicet) deſpicatiſsimum atque cõtemptum, Regem creant, diadema cum ea pompa atq; ſolemnitate omni, quæ in verorum Regũ coronatione adhiberi ſolet, capiti illius imponunt. Hic Rex iuſtitiæ ſuper terrã appellatur: vxores plurimas ducit: ex ijs vnã prçcipuã, quaſi Reginã cçteris honoratiorẽ eligit, cũ qua con-

concionari & officio ſacerdotis fun-
gi aggreditur; duo de triginta inſa-
nos, atque fanaticos concionatores,
& tanquam Apoſtolos (ſic enim no-
minabat) varias in regiones ad diſſe-
minandum impurum ſuum Euange-
lium mittit. Quid multa? finis huius
fabulæ tragicus fuit ac luctuoſus. Rex
enim vxorem ſuam in medio foro ſe-
curi percuti iuſsit, quòd muliebriter
defleret, ac lamentaretur miſerias,
atque calamitates, quas ciuitas illa à
Catholicorum exercitu eam obſidé-
tium patiebatur. Ipſe autem Rex, ca-
pta ciuitate, atrociſsimis tormentis
priùs dilaniatus, extremo tandẽ ſup-
plicio impietatis atq; dementiæ ſuæ
pœnas iuſtiſsimas dedit.

Vides planè (Lector) qualia eſſe ſo-
leant hæreticorum opera, qui ſemel
50 exuti Catholicam fidẽ, omnem † cum
ea humanitatem, & (quod proprium
eſt hominis) rationem pariter abie-
ciſſe videntur, ſuperinducentes cum
impietate ſæuitiam, præ ſe ferentes
imaginem eius, cuius afflantur ſpiri-
tu, & ex quo geniti eſſe noſcuntur,
dicente de eorum conſortibus Do-
mino, Ioan. cap. 8. [Vos ex patre Dia-
bolo eſtis, & opera eius facitis, qui
fuit homicida ab initio] ſemper ad-
uerſus Eccleſiam bellum gerens; qui
igitur ſic in ouile ouium ingrediũtur,
vt furentur, perdant, & mactent pla-
nè non eſſe paſtores, ſed domini ſen-
tentia Ioannis cap. 10. latrones atque
fures penitus conuincũtur. Satis mul-
ta mala hæc eſſe videbuntur, non ta-
men hic finis eſt. Nam præter alia in-
finita damna, quæ exitioſa iſta prodi-
gia in orbem terrarum inuexerunt,
illud certè haud minimum eſt, † quòd
51 ipſam naturam corruperunt, & lau-
dabiles atque probatiſsimos quarun-
dam nationum mores ita peruerte-
runt, atque in peius commutarunt,
vt multi qui ante caſti & pudici erãt,
temperati ac penè frigidi, ex iſtorum
doctrina flagitioſiſsimi atque profli-
gatiſsimi ſint, & quibuſdam libidinis
facibus inflammati, vt noſtri tempo-
ris hæretici cum præteritorum ſæcu-
52 lorum hæreticis conueniant, † quibus
ſemper impuritas, & obſcœnitas fami
liaris & ſolennis fuit. Enimuerò ſic in-
ter hæreticos impura libido, & nequi
tia plerunque peruenit ad ſummum,
vt audeant per impudentiam ſum-
53 mam pro virtutibus † vitia venditare,
quod à Proteſtantibus fieri palam vi-
dimus: quibus ob id eſt commune, vt
decernant vnam fidem ſatis eſſe ad
æternam felicitatem, nihil opus eſſe
virtutibus ac benefactis. Hinc ſum-
ma inter eos veluti & inter hæreti-
cos alios impuritas, ſcelera ſumma.
Audi Paulum ad Ro. c. 1. ſic dicentẽ:
[Propter quod tradidit illos Deus in
deſideria cordis eorũ, in immunditiá
vt contumelijs afficiant corpora ſua
in ſemetipſis, qui cõmutauerũt veri-
taté in mendaciũ, & coluerũt & ſer-
uierunt creaturæ potiùs quã creato-
ri, qui eſt benedictus in ſecula. Amẽ.
Propterea tradidit illos Deus in paſ-
ſiones ignominiæ; nam fœminæ eo-
rum immutauerunt naturalem vſum
in eum vſum, qui eſt contra naturam:
ſimiliter autem & maſculi, relicto na-
turali vſu fœminæ, exarſerunt in de-
ſiderijs ſuis inuicem maſculi in ma-
ſculos turpitudinem operantes, &
mercedem, quam oportuit, erroris
ſui in ſemetipſis recipientes.] Hæc
Paulus. Sic olim Adamitæ hæretici,
quorũ autor Prodicus nefandiſsimus
54 extitit, ſic Carpocratiani † ac Gnoſti-
ci hæretici turpiſsima perpetrabant,
quorũ Eccleſias Lupanaria fuiſſe tra-
dit Epiphanius, hæreſi 52. vbi non ni-
ſi nudos commorari liceret, quas pa-
55 radiſum nominabant. Iouiniani † ſor-
didæ hæreſes quantas inuexerint in
Vrbẽ Romam libidines, relaxatis ſe-
mel

mel habenis concupiſcentiæ, Theodo-
ſij ſanctio manifeſtat: Quòd enim ex-
creſcentia, & colluuione omnium tur-
pitudinum Iouiniani, & ſectarum ip-
ſius vrbs ita repleta eſt luxuriâ, vt
putorem exhalaret infandorum ſce-
lerum, eorum (videlicet) turpiſsimo-
rum hominum, qui poſt alteram ab-
euntes carnem, omnes naturæ termi-
nos prætergreſsi, in imum ſe baratrū
demerſiſſent, hos ipſos Sodomitico di-
gnos incēdio vltricibus meritò flam-
mis aſſumi. l. 6. ad l. Iuliam de adulter.
Theodoſius Imperator ſanciuit. Hie-
56 ronymus † etiam aduerſus Iouinia-
num lib. 2. corruptos hęreticorum mo-
res deſcribit. Iouinianum enim allo-
quens, ſic ait. [Ijs conſilijs ſubulci tui
paſtoribus noſtris ditiores ſunt, & hir-
ci plurimas ſecum capras trahunt. Hi
inſanientes in fœminas facti ſunt: ſta-
tim vt mulieres vident, adhinniunt,
& in patientiam ſuam prô nefas! ſcri-
pturarum ſe ſolantur exemplis. Sed &
ipſæ mulierculæ miſeræ & non miſe-
rabiles præceptoris ſui verba cantan-
tes. Quid enim niſi ſemen requirit
Deus? non ſolùm pudicitiam, ſed etiã
verecundiam perdiderunt, maiorięq;
procacitate defendunt libidinem,
quàm exercent: Habes præterea in
exercitu tuo plures ſuccenturiatos,
habes ſcurras, & velites in præſidijs
craſſos, comptos, nitidos, calatores,
qui te pugnis, calcibuſq; defendant,
tibi cedūt de via nobiles, tibi oſculan-
tur diuites caput, niſi enim tu veniſ-
ſes, ebrios atq; ructãtes paradiſum in-
trare non poterant. Macte virtute, i-
mò vitijs: habes in caſtris tuis & Ama-
zonas ex ſecta mamma, & nudo bra-
chio, & genu venientes contrà ſe vi-
ros ad pugnam libidinum prouocan-
tes, & quia opulentus paterfamilias
es, auiarijs tuis non turtures, ſed vpu-
pæ nutriuntur, quæ fœtida volupta-
tis luſtra circumuolitent. Me carpe,
me diſijce, obijce crimina quæ volue-
ris, argue luxuriæ & deliciarum. Ma-
gis me amabis, ſi talis fuero: ero enim
de armēto tuo.] Hæc ad Iouinianum
Hieronymus. Audi nunc quid de Ma-
57 nichæis † tradat Cedrenus in vita Cō-
ſtanti Heraclij nepotis: [Abſque vllo
diſcrimine & metu omnis generis li-
bidini & obſcœnitati vacant, promi-
ſcuè vtrumq; ſexum laſciuiâ fœdan-
tes, quando nonnulli de eorum corpo-
re tantùm parentibus, & quidem pro-
prijs abſtinēdum perhibent.] Quales
58 fuerunt † Arriani, cognoſcere licet ex
ſcriptis Athanaſij, & Hilarij. De Albi-
genſibus diximus ſuprà, reliquos miſ-
ſos facio, nihil dicam de Imperatori-
59 bus & regibus hæreticis † tã in Orien-
te, quàm Occidente: vt pote dè Con-
ſtantio primo Imperatore hæreticò,
de Valente, Zenone, Heraclio VII. de
Philippico, de Conſtantino Coprony-
mo, Nicephoro, Michaele Balbo. Mo-
nomacho, Andronico, Comneno Iſaa-
cio, Angelo, Alexio, Angelo, Murzu-
flo, Andronico, & Andronico nepote.
Cantacuzeno, Ioanne qui Cãtacuze-
nó deiecto imperauit, nec de Ioanne
Manuelis filio: Hi Orientem tenue-
runt; immundiſsimi tamen fuerunt,
vt ex Hiſtorijs cognoſci poteſt. Simi-
lis fuit impuritas hæreticorum Impe-
ratorum & regum in Occidente, vt
Henrici III. Frederici II. Ludouici Ba-
uari, & (vt aliquid vicinius noſtro tem
pore afferam) Henrici VIII. Angliæ re-
gis factum nullus eſt qui ignoret, qui
legitimas vxores abſque legitima cau
ſa repudiauit, & cū filia ex illicito coi-
tu nata inceſtas nuptias cõtraxit. Exē-
plo ſit etiã Elizabetha Anglię Regina,
quæ nullum vnquam ſibi virum vo-
luit adiungere, quò liberiùs ſcortari
cum quolibet per ſummam licentiam
poſſet, nõnulloſque ex ſuis amaſijs va
rio prætextu, vt patrata à ſe facinora
tegeret, occidi iuſsit. Deniq; ex infe-
ris

tis erupit Anteſignanus Proteſtan-
60 tium † Lutherus, qui decreuit, & eius
decretum paſsim Proteſtantes ſe-
quuntur & amplexantur, licere cui-
uis, qui caſtitatem ſolenni voto obli-
gauerit Deo, Virgines eidem Deo
ſimiliter ſolenni vinculo aſtrictas in
matrimonijs habere. Idcirco gratiſ-
ſimam ſe Deo rem facere iſti arbitrã-
tur, vbi illas à propõſito abduxerint
& ſpurciſsimè conſtuprarint. Idem
ſomnio licere rem cum ancillis ha-
bere: vbi renuant aliqua ex cauſa
vxores; & (quòd horreo dicere) fas
eſſe vxori cum fatre viri coire clam,
ſi ex marito adhuc viuente prolem
ſuſcipere non poteſt. Hinc ipſe con-
iugem duxit Catharinam quandam,
quæ ſuam Deo caſtitatem conſecra-
61 rat. Idem fecerunt ipſius † imitati
exemplum Bucerus Oecolampadius,
Caroloſtadius Bernardinus, Ochinus,
qui adiecit, non diſſentiente Luthe-
ro, licere plures eodem tempore vxo
res habere, & alij innumeri idem fa-
ctitarunt, magnus enim grex ſe ſe
Luthero adiũxit ſacerdotum & Mo-
nachorum, qui vt licentiùs libidini
fræna laxarent, & in turpiſsimarum
voluptatum cœno volutarentur, ip-
ſarum religionum clauſtra reliquẽ-
runt, & ne dubitari poſſet, quid eos
ad tantam inſaniam impelleret, quaſi
clibanus igne ſuccenſus, æſtuarunt,
& tanquam equi emiſſarij ad volupta
tem incitati ad Lutheri orationem
adhinnierunt, & vxores duxerunt:
mulierculas deceptas, & Virgines
etiam Deo dicatas per ſummum ſce-
lus conſtuprarũt, & quidem tam im-
pudenter, tam ſceleſtè, vt in nuptijs
cuiuſdam illorum (vt ait Fõtanus. lib.
8.) miſſam etiam compoſuerint (ſi ſa-
cratiſsime rei nomen in tam imma
nem quadrare poteſt inſaniã) execra-
tionibus & blaſphemijs refertiſsimam
in qua inceſtos & fœdifragos; atque
impuros ſacerdotes collaudant, ſan-
ctos vocant, à Deo illuminatos præ-
dicant, quòd excuſſo continentiæ iu-
go, vxorum adhærerent amplexibus,
& cæteros, vt idem faciant, adhortan
tur. Ex his intelligere quiuis poterit,
quas ſecum ſordes ferant hęreſes, qui
bus ſoluta Chriſtiana diſciplina petu-
lantiæ carnis carceres aperiantur ad
curſum.
62 Præterea qui fidelitate ac mode-
ſtia olim præſtabant; infideles nunc
ſunt, & in fraudem ſemper intenti, vt
ex his, quæ hactenus diximus, mani-
feſtè apparet: qui virtute ac animi for
titudine cum hoſte manum conſere-
re, pedem conferre, & fortiſsimè pu-
gnando vel occumbere vel vincere
63 ſoliti erant † iam hoſti terga vertere
fugere, & abiectis armis trepidare di-
dicerunt: prædictum enim eſt fore, vt
qui recedũt à Deo, ad extremum ſint
imbelles & ignaui aduerſus hoſtes
ſuos. Conqueritur Iſaias de populo
Iſraelitico; & ait [Repleta eſt terra
eius idolis, opus manuum ſuarum ado
rauerunt, quod fecerunt digiti corũ.]
Vbi hæc conqueſtus eſt, & alia non-
nulla ex his pendentia adiungit [Ec-
ce enim dominator Dominus exer-
cituum auferet à Iuda validum & for-
tem, omne robur panis & omne ro-
bur aquæ, fortem & virum bellato-
rem] Hæc Iſaias cap. 3. vt ſciamus fo-
re, vt quoties populus aliquis à Deo
recedit, continuò imbellis euadat: &,
quod adijcit idem vates, effœminati
dominentur ei. Verè namq; cecinit
Dauid Pſalm. 19. [Hi in curribus, & hi
in equis, nos autem in nomine Dei
noſtri inuocabimus: ipſi obligati ſunt
& ceciderunt, nos autem ſurreximus
& erecti ſumus.] Fieri quidem poteſt
vt aliquis hæreticus ſit in bellicis re-
bus & fortior & peritior aliquo Ca-
tholico, ſed omnia penſari ſolẽt & de
bent ex maiori parte. Igitur plerũq;
hoc

hoc accidit, vt ignauiſsimi ſint hæretici fortiſsimi noſtri, & rei bellicæ tractandę peritiſsimi. Conſulantur hiſtoriæ, inſpiciantur quę à nobis ſupra dicta ſunt de Imperatoribus & regibus hæreticis, videamus quales fuerint hæretici Imperatores ac reges in ſuis regnis tutandis, ac quales noſtri in iiſdemmet cōſeruandis, vbi à noſtris adminiſtrata fuerunt, & certò comperiemus, tùm demum veniſſe illa in manus hoſtium Chriſti ac prorſus cōcidiſſe, vbi hæretici imperarunt. Hoc idē obſeruauit diligentiſsimus antiquitatis indagator Cardinalis Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis tom. 4. anno 379. pag. 409. cuius verba libenter referam, quia docet etiam alia quæ à præſenti inſtituto non ſunt aliena, ait ergo: [Porrò iam intelligis abſq; alia admonitione (Lector) vnà cum hæreſi in regna cladem inuehi, & cum fide Catholica ſalutem ferri: perdidiſſe profanam hæreſim ſimul cum Imperatore pariter Oriētis imperium, reſtitutum tamen ipſum, atq; amplius & pulchriùs redditum, ſimul ac fides Catholica imperauit: ſicque in Occidente cumulari victorijs Gratianum, & frementes vndique Barbaros reddi debiles ac prorſus imbelles, cùm in caſtris excubat cum gratia ac precibus ſacerdotum ſancta religio. Cōtra verò feliciſsimum ac tranquilliſsimum imperij ſtatum inuerti ſenties, mox vt Auguſtos hæreticis fauere videris, atque pro defenſione Catholicæ veritatis torpeſcere, vel religioſos Antiſtites ab ijſdem impiè perturbari. Adeò vt perſpicuò intelligas, allatam victoriam (ſi dicere ita licet) religionem penitus conſequi: hæreſes verò triſtes Erynnes euocatas ab inferis ſecum ducere. Hæc enim ſanctus Ambroſius in libris ad Gratianum de fide ſcriptis conſideranda proponit, atque in prologo etiam librorū de Spiritu ſancto, quos ad eundem adiecit, in mentem reuocat.]

64 Denique in prouincijs, vbi doctrinæ ſtudium ac ſapientiæ floruit, poſtquam hæreſibus ſunt infectę, ſumma eſt literarū ignoratio, nec mirū ſanè: ſemper enim (vt grauiſsimè S. Thomas docuit opuſc. 20. libr. 1. cap. vlt.)

65 veram religionē quaſi † comites quędam potentia & ſapientia ſequuntur. Hinc factum eſt, hæreticas factiones cūctas ad extremū perueniſſe ad ſummam bonarum artium ignorationē, quamuis antea in ijs maximè excelluerint: vt quando tria ſunt beſtijs innata, libido, ſæuitia, & inſcitia; & hæreticos demonſtrauimus ſummæ libidinis eſſe, & crudelitatis, appareat etiam, quantum pertinet ad rerum bonarum ſcientiam, pecoribus eſſe ſimillimos, & in illos quadret quod ait Dauid [Homo cùm in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.]

Habent ſanè à principio hæretici aliquos non mediocriter eruditos, vt diligenter obſeruat Bozius lib. 12. c. 12. neque ſimul atque à nobis abſcedunt, continuæ ignorantiæ tenebris inuoluuntur, ſed poſt aliquot tempus: quod duabus ex cauſis accidere ſolet. Harū prima ſit, quòd Deus vult illis omnem prorſus anſam præcidere ſeſe excuſandi quaſi bonis literis deſtituti nō potuerint aſſequi veritatē. Altera eſt illa, quòd ſi quos habent literatos, ij plerumq; è noſtris fuêre, & à noſtris in humanioribus diſciplinis inſtituti. Talis quippe fuit inter Gręcos Photius ac Theophylactus, qui fuerunt in noſtros & Catholicos paulò audaciores, non tamen auſi ſunt nos hæreticorum loco reputare: tales olim fuêre Apollinaris, Arrius, Euſebius Cęſariēſis, ac noſtra ætate Lutherus, Oeco-

colāpadius,Philippus Melāchthō,Caluinus,Beza,Petrus Martyr,aliiq́; huiuſmodi; vt appareat illos, qui inter hęreticos principē locū tenuerūt aliqua in re bona,id à noſtris didiciſſe,à noſtris furatos: ideoq; poſtea hæreticorū factiones in profundiſsimā ignorationis caliginem corruere,ac demergi.

An non hoc verum? Cōuerte ocu-
66 los ad illā † artiū bonarum,diſciplinarumq́; ferè omnium matrem & nutricē Græciam. En vt illa nunc ſqualler, vt horret. Quis eius non miſereatur? quis eius extremam calamitatē non maximè deploret? Quos illa antiquitus doctiſsimos homines tulit? quæ lumina in omni doctrinarum genere produxit? Nunc autem ab anno milleſimo ferè,ex quo magis à nobis cœpit abſcedere, per annos ſexcentos, neminē prope poſsis ciere in vllo artium bonarum ſtudio excellentem: mediocres forſan aliquos tandem reperies. Andronico certè imperante, ante annos(credo) ducentos & quinquaginta Gregoras tradit neminem fuiſſe in vniuerſa Græcia, qui poſſet cū noſtris de rebus diuinis diſputare: & modò nullus in ea eſt, vel mediocriter eruditus. Si quis vult aliquid doctrinæ addiſcere, è media Cōſtantinopoli Romā proficiſcitur ad colle-
67 giū,quod Græcis † edocendis Grego. XIII.erexit. Cur non idē Græcis ſuis præſtitit magnus ille Dux Moſchouitarū. Cur non Rex Georgianorū, vel Iberū,vel Mengrellorū,qui Grȩcanicos ritus ſequūtur,neq; Imperio Turcarū ſunt ſubiecti?ne dicas ideo è Grȩcis neminē in literis proficere poſſe, quod à Turcis opprimantur: cur ex iſtis,quos memorauimus,populis nemo vel mediocriter eruditus exſtitit vnquā? Furente inter nos ac Græcos hac ſententiarū diſcordia duo fuerūt è Græcis, quos ſummis cōparare poſſis,Nicephorus Blemmydes, & Ioan. Beſſarion. Illum Gregoras vocat diuinū,peritiſsimū, multis virtutibus inſignem, varia eruditione tum ſacrarum, tum profanarum literarum perpolitum. Gregorius Pachymeres ait ea mente fuiſſe, vt corpore illa non alligaretur:& ſanè talem fuiſſe, ipſius ſcripta declarāt. Quātus verò ſit Beſſarion, quis ignorat? lege illius libros. His duobus neminē ante annos octingentos in tota Græcia doctrina parē inuenies. Atqui vterq; nobiſcū ſenſit.
68 Quid vero illud? Epiſcopi omnes † Græcorū deliguntur è grege monachorum; inter quos cōmuni decreto eſt excōmunicatus, quicumq; philoſophię ſtudet,quod ſcribit Petrus Bellonus obſeruationū lib.1.c.4. Nihil autē magis facit ad aſſecutionē veritatis, quàm philoſophia rectè percepta. Quocirca dæmon, vt Græcos altiſsimis ignorantiæ tenebris inuolueret, hoc egit,vt Epiſcopi eligerētur è monachis, & monachi neceſſariò propè imperiti forent, aut carerēt maximo ad perceptionē veritatis inſtrumēto.
69 Reſpice † nūc Ægyptū,Syriā,cæteraſq́; Aſiæ prouincias. Agitur annus ferè milleſimus,ex quo illi à nobis diſceſſerunt,hęreticis ac percipuè Monothelitis,cūcta perturbātibus. Et poteſt aliquis ex illis proferri,qui tinctus dici poſsit aliqua doctrina? obfuerunt Saraceni Reges, in quorū poteſtatē ſunt adductæ? At cur nō obfuerūt Romani,qui nihil nō egerūt,vt Chriſtianā religionē iam tùm naſcentē funditus excinderēt,& omnibus bonis penitus exſpoliarēt? & tamē iſtis imperantibus,quos viros nobis vna Alexādria dedit Panthænum, Clementem, Ammonium, Origenem in omni doctrinarum genere excellentiſsimos?
70 Age verò,†regnarūt in Italia Oſtrogothi,in Hiſpania Viſigothi, in Africa Vandali; primas per eos inter homines tenuerunt Arriani; eorum

decretis ſe adiunxerunt Conſtantius & Valens Imperatores, tercentum totos annos Rempublicam Chriſtianam perturbauerunt. Adducant, ſi poſſunt, qui nā ex ijs aliqua in re publicæ vtilitati expediente præ cæteris floruerint. Monothelitis adhæſere Heraclius, Cōſtantinus, Conſtans, & Iuſtinianus II. per aliquot annos; plurimi eos ſunt ſecuti. Quem proferēt, qui Reipublicæ Chriſtianæ ex eis vlla in re præ reliquis profuerit? Philippicus, Leo, Iſaurus, Conſtantinus Copronymus, Leo Armenus, Michael Balbus, Theophilus Imperatores imaginibus ſacris infeſti fuerunt, & innumeros habuerunt aſſeclas. Quæ vtilitas per eos vllo ingenioſo inuento eſt allata Reipublicæ Chriſtianæ, aut generi humano? Afferant omnes iſti, qui per tot ſæcula ſummā rerum tenuerunt aliquem è ſuis, qui præſtiterit in aliqua ſcientia, vel arte hominibus fructuoſa.

Ad ſummam ſic concludo, mirum eſſe, nunquā inter hæreticos extitiſſe aliquē ſæculo vllo, cui laus eximia debeatur ob aliquod opus humano generi vtile, vel qui in aliqua excellēti doctrina inter primos numerari poſſit. Percurre omnes ætates, omnes ſectas, euolue hiſtorias, & veriſsimum eſſe, quod dicimus, ex omni parte videbis, ac maximè miraberis. Aliquem tamen locū tenere ij videri poſſunt, & à nobis, & inter noſtros enutriti, literiſq; ac diſciplinis imbuti ad illos veluti perfugæ tranſuolarunt. Cæteri plerunq; Grammatici dicaces & garruli, qui leuiſsimè aliquid è reliquis doctrinis attigerint, ac de ſummis rebus audeant ferre ſententiam, & inſtar pædagogorum ſibi eſſe cum ſuis pueris rem putent, qui ad illorum dictata ſileant, & obſtupeſcant, & interpretationes admirentur & extollant: huiuſmodi hominibus nō ſolùm vrbes Proteſtantium, ſed & reliquorum hæreticorum mirificè ſcatent.

Ad ſummā ſic concludo, mirū eſſe, nunquam inter hæc tanta, quæ aliæ nationes hæreſum labe infectæ experiuntur, mala, & pacis atque integræ religionis bona, quibus Hiſpania per Dei gratiam fruitur, vehementer nos excitare atque commouere debent, vt & magni faciamus hoc tantum Dei beneficium, quo Hiſpanias noſtras cumulauit, in eis erigendo ſacroſanctæ Inquiſitionis tribunal, quo tot mala à finibus noſtris propulſantur, & gratias pro eo maximas illi atque immortales agamus. Vtrūq; facient libentiùs atq; expeditiùs quicūq; ex Hiſpania in alias prouincias egreſsi, eas regiones obierūt ac perluſtrarunt, quas effrænatus hæreticorum furor depopulatur & affligit. Poterunt ij minori ſanè negotio, hæreſum infinita mala pro rei atrocitate expēdere, eaq; cum pace noſtra, & publici ſtatus trāquillitate conferre, & in dies magis ac magis cōpertū habebūt S. Inquiſitionis Officiū non modò vtile eſſe Chriſtianæ Reipub. ſed etiā admodùm neceſſariū: quod ſi (vt ſupra dixi) pari diligentia, autoritate, & poteſtate in cæteris Chriſtianorum regnis, & prouincijs inſtitutū eſſet, non calamitates, quas hactenus retulimus, deplorarent. Nā ſi cùm primùm Lutherus, Zuinglius, Bucerus, aliaq; id genus peſtifera monſtra ſua venenata dogmata in vulgus ſpargere, & impudēter prædicare cœperunt, ab Inquiſitoribus Apoſtolicis cōprehenſi, combuſtiq; fuiſſent, non tam breui tēpore tot infelicium animarū millia iſtorū hæreſibus infecta periſſent. Sic olim Arrius in Alexandria parua ſcintilla fuit, ſed quoniam non ſtatim fuit oppreſſus, flamma eius totum terrarum orbem abſumpſit, & depopulata eſt.

Sed

Sed iam finem huic capiti imponamus, omnia enim beneficia, quæ à ſancto Inquiſitionis Officio in Chriſtianam Rempublicam conferuntur recenſere, immenſi ac penè infiniti laboris eſſet.

De Cruce, & eiuſdem ſignificatione in Tribunali S. Officij.

Cap. VIII.

SVMMARIVM.

1 CRVCIS initium eſt omnium actuum Sancti Officij, & finis.
2 Crucis etymologia, & diuiſio.
3 Crucis diuiſiones.
4 Crucis quatuor brachia moraliter deſcribuntur.
5 Crux fidei noſtræ myſteria continet.
6 Crucem Iudæi, & hæretici conantur deſtruere, & occultare.
7 Crux in Lege veteri variè præfiguratur.
8 Crux ſcalæ comparatur, & numer. 33.
9 Crux adoratur adoratione latriæ, & nu. 17. 20. & 46.
10 Crucis tres acceptiones.
11 Latria duplex: abſoluta, & reſpectiua.
12 Helenæ difficile dictum explicatur.
13 Imagines adorantur eâdem adoratione, qua prototypi, & nu. 15.
14 Imagines adorantur prout coniunctæ, & diuiſæ ab exemplaribus, & numer. 18.
16 Imagines ſunt termini genuflexionis, & proſtrationis.
19 Ioannis Ægidij Hiſpalenſis Canonici retractatio circa Crucis adorationem.
21 Crucis tertia conſideratio.
22 Crux ab alijs inſtrumentis Paſsionis Chriſti diſtinguitur.
23 Crux reliquiarum pretioſiſsima.
24 Claudius Taurinẽſis Crucis imaginem execratur.
25 Petrus Bruis hæreticus, & Henricus Crucem oppugnat.
26 VVicleffiſtæ Crucem quantum in ijs eſt, labefactant.
27 Argumentantur variè hæretici contra Crucis venerationem.
28 Crux ex tribus lignis effecta eſt.
29 Figura Crucis deſcribitur.
30 Crucem eſſe ex quatuor generibus lignorum, probabile eſt.
31 Crucem, in qua Chriſtus pependit, eſſe adorandam probatur.
32 Crucem Chriſtus ſponte elegit, & numer. 50.
34 Crux inſtrumentum liberationis.
35 Cruce Diabolus deuictus.
36 Crucis ſeptem adducuntur miracula.
37 Crux adoratur vt imago Chriſti.
38 Crux clarior eſt ſole.
39 Conſtantinus in labari locum crucem ſubſtituit.
40 Crux ſtatuæ Conſtantini apponitur.
41 Conſtantinus mandauit, ne facinoroſi Cruci affigerentur.
42 Crux ne humi ſculpatur.
43 Crucis ſignum in monumentis.
44 Ratio quare crux adoratur.
45 Crucis variæ apparitiones.
47 Crucis ſignũ in quocumque loco adorandum.
48 Signi Crucis varia miracula.
49 Soluuntur quædam argumenta hæreticorum.
51 Inſtrumenta Paſsionis Chriſti, cur ſimul cum Cruce adorentur.
52 Præſepia, lanceæ, & alia per ſe quomodo poſsint adorari, & aſina, & num. 55.

Y 2 *53 Chriſtiani*

53 *Chriſtiani gaudent de triumpho, non de ignominia Crucis.*

54 *Refellitur VValdenſis ſolutio.*

55 *Labia Iudæ, & manus Chriſtum percutientis poſſunt adorari.*

56 *Crux vt ſignum à Deo inſtitutum adoratur, & operatur multa.*

QVONIAM ſanctiſsimę Inquiſitionis tribunal pro vexillo, atque inſignijs auguſtiſsimis Crucis, ſtemma nō ſine magno myſterio ſibi adſcripſit, viſum eſt à propoſito noſtro neutiquam alienum, tractatū de Cruce ſeorſum facere: tum
1 quia † Crux omnium Inquiſitionis actuum auſpicium & finis eſt, tum quia in omnibus huius ſanctiſsimi iudicij audientijs, reis Crux exhiberi ſolet, cuius repræſentata dignitate atque vigore, ab eis ſolitum exigitur iuramentum, quæ omnia à nobis meritò exigere videbantur, vt de ipſius ſignificatione, adoratione, virtute, atque effectibus, ſelectiora quædam, non ſanè ita vulgaria, annectamus.

Cum ſit illud vel lippis & tonſoribus notiſsimum, quòd omnis, quæ à ratione ſuſcipitur de aliqua re inſtitutio, debet à definitione proficiſci, vt intelligatur, quid ſit id de quo diſputatur, ex Ariſtotel. 1. Analyt. c. ſecundo, & Cicer. Offic. 1. Bald. in l. 1. ff. de vſufruct. & debet conuerti cum ſuo definito l. 1. §. dolum ff. de dol. ex genere etiam proximo, & differentia vltima conſtare debet. Bart. in l. 1. ff. de teſtam. gloſ. & Bart. in l. prima ff. de tutel. & in l. 1. ff. de acquir. poſſeſſ. omnis diffinitio. ff. de regul. iuris, vbi copioſè, iam genus Crucis erit omne tormentum, omnis angor, omnis denique cruciatus, vt nomen Crucis, & verbum cruciari, ſunt inuicem ſibi coniugata. Differentia verò contrahens huiuſmodi cruciatū ex vſu & receptione arbor eſt, vel lignum; vnde Crux in communi ſic poterit diſ-
2 finiri: † Crux nil aliud eſt, quàm tormentum & interitus in ligno vel arbore; quo genere mortis antiquitus puniebantur ſcelerati, & peſsimi homines, & fuit in vſu apud Romanos, Græcos, Afros, Perſas, & Ægyptios, vt videre licebit legenti profanos autores, ſiue Hiſtoricos, ſiue Poetas, quorum non libet hîc recenſere teſtimonia, vt ab inſtituto aliena. Satis ſit ex ſacra Scriptura ſcire apud Syros Crucem in vſu fuiſſe, vt in Eſther cap. ſeptimo narratur: ſic enim habetur: [Suſpenſus eſt Aman in patibulo, quod parauerat Mardochęo:] & apud Iudæos in Ioſue cap. 8. [Qui Regem eius Hai ſuſpendit in patibulo vſque ad veſperam] & in Numeris cap. 25. [Tolle cunctos Principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis.] Sed iam deueniendo ad Crucem Chriſti, ſic ipſam diffinit Auguſtinus lib. de Vita Chriſtiana, vbi ait: [Crux Domini non tantùm illa dicitur, quæ tempore Paſsionis ligni affixione conſtituitur, ſed & illa, quæ totius vitæ curriculo cunctarum diſciplinarum virtutibus coaptatur; tota enim vita Chriſtiani hominis, ſi ſecundùm Euangelium viuat, Crux atque myſterium eſt: quia in Cruce dolores acerrimi exagitant, vbi diu viuitur, & mors ipſa protenditur, ne dolor citiùs finiatur, quod genus mortis tam durum atque turpe apud Iudæos erat, vt non ſolùm ipſe vituperabilis eſſet, quem crucifigi contigiſſet, ſed etiam tota domus eius: domus crucifixi appellaretur: Vt ergo Dominus à turpiſsima & duriſsima morte

morte nos liberaret non ſolùm duriſsima, ſed etiam turpiſsima morte ſe condẽnari permiſit: & vt maledictionẽ, quam in caput noſtrũ cõtraxeramus ipſe toleraret, maledictã mortẽ, ſcilicet Crucis, ſuſcepit. Secũdùm illud [Maledictus qui pẽdet in ligno] Deuteronom. 21. Vnde Apoſtolus ait Galat. 3. [Factus maledictus, vt nos à maledictione liberaret] Vnde Auguſtinus tract. 36. in Ioannẽ. [Illa morte nihil peius fuit, inter omnia genera mortis elegit extremũ, & peſsimum genus mortis. Qui omniũ fuerat ablaturus mortẽ, de morte peſsima occidit omniũ mortem.] Hæc Auguſtin.

3 Crux † Domini, & ſi quatuor brachijs ſit extenſa, omiſsis alijs diuiſionibus triplex eſt: alia carnis, alia mundi, alia ſpiritus, ij enim ſunt tres hoſtes potẽtes & infeſtiſsimi, qui aduerſus nos militant: Mũdus nempe, caro, & Dæmon, iuxta illud Ioan. 2. Omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ, quorum trium crucifixio fit per tria vota Religioſorum, qui verè martyres ſunt ſpirituales. Primùm ergo martyrium conſiſtit in temporaliũ volũtaria relictione. Secũdũ in concupiſcentiæ carnis reluctatione, & quantò fortior fit iſta pugna, tãtò glorioſior victoria martyrij. Tertiũ in propriæ voluntatis abdicatione, quia ſecũdùm Gregor. in c. 15. 1. Reg. [Per obediẽtiã mactatur volũtas propria, & per victimã caro aliena & ideò obedientia dicitur melior, quàm victima] Prima ergo Crux carnis eſt, &c. vt ſuprà. Crux carnis eſt rigor diſciplinę, cuius quatuor ſunt brachia, ſcilicet Vigilia, abſtinẽtia, aſperitas veſtiũ, & diſciplina verberũ. Crux

4 † aũt, qua mũdus crucifigitur, eſt paupertas ſpiritus, cuius etiam ſunt quatuor brachia: ſcilicet contẽptus gloriæ, pecunię, patrię, & parẽtelæ. Crux verò ſpiritus eſt feruor deuotionis, cuius ſimiliter ſunt quatuor brachia, ſcilicet amor, ſpes, timor, & dolor: ſpes ſurſum, timor deorſum, amor à dextris, dolor à ſiniſtris. Radix aũt, ex qua omnia hæc pullulant, eſt charitas, vnde Apoſtolus ad Epheſios 3. [In charitate radicati, vt poſsitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, longitudo, ſublimitas, & profundum] vbi figuram crucis, & eius myſterium optimè exprimit.

5 Hoc igitur † ſignum crucis dicitur & eſt ſignum Chriſtiani hominis, tum quòd eo contineantur myſteria fidei noſtrę, tum quòd Chriſtiani ſoli hoc ſigno cũ fide vtãtur, & hoc ſigno ab alijs Gẽtibus dignoſcãtur, vt clarè liquet ex D. Laurentio Iuſtiniano de triũphali Chriſti agone c. 17. dicente: [Dux in prœlio vexillo vtitur, vt eius milites cognoſcãt, quò in omni aduerſo euentu fugere debeant, vt non diſpergãtur] Sed quid ſi addã eſſe Chriſti ſignũ? Anne veroſimile eſt filium vllũ eſſe à mente tã alienũ qui patris ſui verecundiã non operiat? anne tironem qui ducis ſui dedecus nõ celet? Quid? dicã Paulũ & Apoſtolos omnino Domini famam læſiſſe cum Paulus diceret [Abſit mihi gloriari niſi in Cruce] & illud [Ieſum Chriſtum Crucifixum] quis non arbitretur eos debuiſſe potius probos Noe filios imitari, quàm id euulgare quod ſepeliendũ ſilentio fuiſſet? Sanè & veri filij & generoſi milites fuerũt Apoſtoli, qui neq; patris gloriã, neq; ducis ſignum erectũ proſternere voluerũt. Eſt enim vexillũ quaſi exhortatio ducis, & tuitionis remediũ. Paulus ad Galatas 6. inquit: [Nobis enim abſit gloriari niſi in Cruce D. N. Ieſu Chriſti.] Hunc locum B. Epiphan. in libr. de pœnitent. c. 3. ad ſignum Crucis rectè accommo-

cõmodat, & Beatus Ignatius ad Philippenſ. ſcribit nihil eſſe quod Dæmon vſq; adeo proſequatur odio vt ſignum Crucis, vnde nec mirari quenquam oportere, quod omnes hæreticos hoc ſummo ſtudio conentur, vt Crucis memoria antiquetur, quos hæreticos D. Paulus ad Philipp. cap. tertio inimicos Crucis vocat. Nec † verò id per hæreticos tantùm, ſed etiam per Iudæos conatus eſt ſemper Diabolus facere, quando per trecentos annos Iudæorum inuidia occultatum fuit lignum Crucis, vt teſtis eſt D. Paulinus Nolanus Epiſcopus libro de paſsione imaginis Chriſti, in gloriam ſanctorum martyrum, cap. vigeſimoſecũdo. Hinc ab ijſdem ſummâ ſemper ignominiâ affecta eſt ſacra Crucis imago, vt ſcribit ſanctus Athanaſius, & Gregorius Turonenſis. Et quidem ad Iudæorum tenacem perfidiam è mentibus eorum radicitus euertendam, & ne in dies magis cæcutirent, ſufficeret ſatis in ea, quæ olim tempore legis typicæ Crucem præfigurabant, oculos con-
7 ijcere. Nam † vt à primis radicibus id prænoſcatur, aduertat ad amuſſim qualiter eorum progenitores filios ſuos benedicere conſueuerant. Sanctus enim Iacob Geneſis cap. 48. brachijs in modum Crucis appoſitis & applicatis in capita Ephraim, & Manaſſem eius ex filio Ioſeph nepotum eorum vtrique benedixit.

Nec vellem eos lateret modus, quo Pontificalibus, & ſacerdotalibus indutus ſummus eorum ſacerdos benedictionem ſupplici, ac humili populo porrigebat. Quid? Quod ſi Auguſtino credimus tomo 10. ligna illa, quibus ad ſacrificium procubiturus erat vnicus Iſaac, & quibus alligatus à patre multarum Gentium in monte Moria fuit, non alterius, quàm Crucis typum gerebant? Geneſ. vigeſimoſecundo. Et quid (quæſo) lignum vitæ in Paradiſo, Geneſ. ſecundo, & Arca lignea Noe domum eius ſaluans indicabat, niſi Crucem? vt placet Damaſcen. libr. quarto de fide, cap duodecimo. Id virga Aaron, Exod. 14. tot ſuffulta virtutibus; & lignum, quo aquæ de Mara amaræ, dulces ac hominum vſui accommodatæ factæ fuerunt, Exod. 15. ſatis clarè præmonſtrabant. Et quid ligna indicabant illa, ex quibus altare holocauſti Exod. vigeſimoſeptimo, in quo ſolitum pacis & reconciliationis ſacrificium compactum erat? ſed age iam: cui dubium eſſe poterit Crucem illam, cui æneus Serpens Numer. vigeſimoprimo morſus Serpentum ſanans, erat affixus, non alio tendere, quàm ad demonſtrandam ſanctam Crucem, cuius imaginem gerebat? Hanc (vt omnia complectar) clariùs luce Meridiana oſtendunt quatuor illa vexilla Iſraelitici populi per deſerta incedentis, quorum medius locus tabernaculo Dei ſorte diuina contigerat, Numer. ſecundo.

In his non ſolùm Crux (vt loquuntur noſtrates) præfigurata eſt, ſed verè ipſa compacta & compoſita. Quod ſi in ſacris lignis, menſis, altaribus ea extiterit; addam & in actionibus. Certum eſt enim Moyſen ad aquas contradictionis, vt eas expromeret è petra, Crucis ſignum primùm feciſſe: ſenſerat enim à Domini gratia ſe alienum nec vt priùs ea ſe poteſtate dignum, qua per tot annos intentis ſuorum animis ſatisfecerat, id verò textus ipſius verba indicant Numer. 20. verſic. vndecimo [Cumque eleuaſſet Moyſes manum percutiens virga bis ſilicem egreſſæ ſunt aquæ largiſsimæ] Nam vt mei ſenſus

ſenſus fides à Crucis hoſtibus non reijciatur) Gregorij Nazianzeni, cui ne quidem iſti Theologi nomen denegabunt, ſententia eiuſmodi eſt in Poematio, cuius titulus ἱκέσις.

—— ἐκ δ' ἄρα πέτρης

Ἔβλυσας ἀκροτόμοιο ῥόον, μέγα θαῦμ' ἐν ἐρήμῳ.

Δυσμενέων ἀνδρῶν στησάμενος ἔντε' ἔσχε,

Σταυρὸν ὑποσκιάδων Μωσῆς χέρας, ἄλκαρ ἐμεῖο.

—— fiſsi de vertice ſaxi

Flumen aquæ effudit, populo miracla procaci

Deſerto obijciens medio, cùm brachia Moſes

Pandit, & expreſſa eſt noſtræ Crux vmbra ſalutis.

Hæc deniq; arbor illa eſt eminens, & alta, vt cælum tangeret, cui Deus vt ſcalæ innixus eſt, cuius fructus in terra nimius, copioſa (videlicet) redéptio, Daniel. 4. Quod ſanè prophetico afflatus ſpiritu, ille (inquam) cuius ori forcipem candétem adhibuit Seraphin, Eſaias Propheta ſatis cómendat, dum c. 11. non obſcurè teſtatur, dicens: [Leuabit Dominus ſignum in nationibus, & congregabit profugos Iſrael, & diſperſos Iuda colliget à quatuor plagis terræ: quæ non incógruè venerandæ Crucis ſigno adaptari, accommodariq; poſſunt.

Hic tamen nullus nobis vitio vertat, ſi debiti honoris ſanctiſsimę Cruci meritò deferédi pauca obiter præmiſerimus. Ac primùm compertum eſt eá ſignũ hoc Crucis dignitate at-
9 que præſtantiá pollere, † vt non alia quàm adoratione ſoli Deo exhibẽdâ colatur, & adoretur: quæ adoratio latriæ dicitur propriè. Vbi vellem beneuolum aduertere lectorem, triplicem videlicet eſſe Crucis conſidera-
10 tionem. † Prima Crucis conſideratio eſt, quatenus eſt ex reliquijs Chriſti, eius tactu, ac ſanguine cõſecrata: quæ ſanè conſideratio ſolùm ad eam Crucem pertinet, in qua Chriſtus pependit, & ad omnes eius partes, etiam ſi in figura Crucis non ſint. Extendi etiam poteſt ad clauos, columnam, ſepulcrum, & alias Chriſti reliquias, qua ratione dicebat Pſalmographus Pſal. 131. [Adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius.] Simile quippiá eſt videre apud Hieronym. 1. tomo Epiſtol. 17. ad Marcellam, & alibi Epiſtol. 13. ad Paulin. qui & in epitaphio Paulæ laudat eam, quòd præſepe adorauerit. Secunda conſideratio eſt per modum imaginis, quæ potiſsimum locum habet in omni Cruce, quæ ex permanenti materia conficitur. In qua acceptione certum eſt Crucem, & Cruces etiam adoratio-
11 ne latriæ adorandas eſſe. † Et quoniam latria, quæ cultus eſt ſoli Deo exhibendus, duplex eſt: abſoluta, videlicet, & reſpectiua; dicerem ego, quod ſi lignum Crucis adoretur, vt mente & cogitatione coniunctũ ipſi Chriſto, adorandum eſt perfecto & abſoluto latriæ actu, qui per ſe primò ad Chriſtum, concomitanter verò, & quaſi per accidens ad lignum terminatur, quomodo ſanctus Thomas loquutus fuit 3. p. quæſt. 25. art. 4. in corpore. Ita Suarez 3. part. quæſtione 25. diſput. 56. ſectio. 1. §. Dicendum verò. at ſi hæ reliquiæ adorentur, vt tota materia adorationis, adoratio quidem erit reſpectiua propter excellentiam Chriſti, minùs tamen perfecta, quàm ſit illa, quæ Chriſto pro-
12 pter ſe debetur. † Ex quo difficile dictum Ambroſij de obitu ad Theodoſium, agentis de Helena Conſtantini matre, facilè conciliatur; qui ſic ait. [Inuenit titulum, Regem adorauit, non lignum, quia hic Gentilis eſt error; ſed adorauit illum,

§.4. Turrian. pro canon. Apoſtolorũ
c.25. lib.3. de dogmaticis characteri-
18 bus, † vbi omnes dicunt imaginem
per ſe non coli, ſed cum exemplari, &
niſi cum exemplari coniungatur, nul-
lius adorationis eſſe capacẽ, ac proin-
de non niſi cum exemplari eſſe co-
lẽdam, & idem Vaſquez 3. lib. diſput.
2. c.2. vbi probat, qua ratione Chri-
ſti Crux, aliæq; reliquiæ venerãdæ atq;
colẽdæ ſint. Nobis ſufficiunt Auguſt.
tract.36. in Ioann. Gregor. 7. libr. Epi-
ſtolar. ſanctus Leo ſermo. 8. & Cy-
prianus libr.2. ad Quirinum, cap. 21.
& 22.

Nec parum noſtro fauet inſtituto
illa Ioãnis Ægidij in celeberrima Ca-
thedrali Hiſpalenſi Canonici non
longè ab hac noſtra tempeſtate pu-
19 blica, omnibuſq; ſatis aperta † retra-
ctatio cuiuſdã propoſitionis erroneæ,
circa materiam hanc de Crucis ado-
ratione. Aſſerebat enim is Crucem
non eſſe adorandam, quatenus Crux
erat, & per ſe, ſed Deum tantummo-
dò eſſe adorãdum. Quam erroneam
theſim alio nõ minus erroneo addito
confirmabat, inquiens: Crucem nihil
aliud eſſe, niſi lignum quoddam om-
ni penitus virtute orbatum, ac deſti-
tutum. Quod ſanè non modicam in-
gerebat ſuſpicionem prædictum(vi-
delicet aſſertorem id cõtra cõfeſsio-
nem & Eccleſiæ ritum Crucẽ vene-
rantis cantu illo: [O Crux aue ſpes
vnica] & alio [Crucem tuam adora-
mus] talia protuliſſe. Quamobrem aſ-
ſertam propoſitionem tanquam hæ-
reticã retractauit, & abiurauit, ſimul-
que & aliã, qua dixerat Deũ eſſe ado-
randũ adoratione latriæ. Crucẽ verò
adoratione duliæ, publicè negauit, ac
tanquam hæreticã reiecit. Imò idem
20 Ægidius palam confeſſus eſt, † Cru-
cem ipſam eſſe adorandam eadẽ ado-
ratione latriæ, qua Chriſtus Dñs ado-
ratur: quoniam (inquit) adoratur vt
id, in quo prototypus repræſentatur.
Et tandem concludit, non eo modo
eſſe imagines adorãdas, ſicut ſcriptu-
ræ & voces memoriam noſtrã exci-
tantes, ſed ideò quia in ipſis imagini-
bus Dei & ſanctorum, Deus & Sancti
repræſentantur, ex quibus ſatis aper-
tè conſtat, quàm ſit conformis noſtra
ſententia fidei Catholicæ.

21 Addi etiam † poteſt tertia Crucis
conſideratio, qua accipitur per modũ
cæremoniæ cuiuſdam, vt quãdo mo-
tu, ſeu alia actione ſucceſsiua nos ip-
ſos, ſeu res alias ſigno Crucis, veluti
quadam ſucceſsiua imagine, ſigna-
mus, vel ſanctificamus: quomodo
Apocal.14. dicit Ioan. [Habentes no-
men eius, & nomẽ patris eius in fron-
tibus ſuis] id eſt, ſignũ Crucis: & cap.
7. [Nolite nocere terræ & mari, neq;
arboribus, quoadusque ſignemus ſer-
uos Dei noſtri in frontibus eorum:
quod de Crucis ſigno hac poſteriori
acceptione intelligũt Oecumenius,
Beda, Anſelmus, & Rupertus in hunc
locum. Et in hac acceptione non
dubitarem dicere, quòd poſſet ado-
ratione reſpectiua adorari. Ita Suarez
3. par. quæſt.25. diſput.56. ſectio. 2. §.
Ex quibus: & ſectione 4. §. vltimo.
Lindanus lib.4. Panopl. cap. 97. Dio-
nyſ. capit.4. 5. & 6. de Eccleſiaſt. Hie-
rarch. Iuſtin. lib. quæſtionum à Genti-
bus propoſitarum, q. 118. Tertullian.
lib.2. ad vxorem, cap. 5. Euſeb. lib. 6.
cap.43. non obſcurè teſtantur de quo-
libet ſigno Crucis. Nec tamen præ-
22 teribo, hoc eſſe Cruci peculiare, † &
non alijs paſsionis inſtrumentis; nam
apud Chriſtianos Crux ſemper habet
vſum ſacrum; clauus autem, & lãcea,
& aliæ res ſimiles non ad ſignifican-
dum, ſed ad humanos vſus accipiun-
tur.

Sed quoniam Crucis excellentiam
adeò magnificatam, & ad cælum vſq;
euectam nuper depingebamus, libet

 tan-

tantiſper in recenſendis hæreticorũ probris & calumnijs immorari ne videamur aduerſarios ſæuiẽtes in Christi Crucem quodammodò ignorare.

Et primum ſuppono, quod Crux partim inter reliquias, partim inter imagines veneratur; nam Crux illa vera, in qua Christus pependit, propter contactum ſacratiſsimi ſui corporis, & ſanguinis aſperſi,
23 † inter reliquias pretioſiſsimas habenda eſt: at Crux illa eadem, quatenus figuram Crucifixi Domini repręſentat, & ſimiliter cæteræ Cruces inter ſacras imagines numerantur. Ita D. Thom. 3. p. quæſt. 25. art. 4. & Suarez ibidem Bellarmin. libr. 2. de Imaginibus ſanctorum cap. 28. 29. & 30.

Hoc ſuppoſito fuit in primis hæ-
24 reſis † Claudij Taurinenſis, qui præter cæteras imagines Crucem Domini execrabatur, teſte Iona. lib. 1. quam hęreſim eodem tempore docebant Paulitiani, à quodam Paulo ſic dicti, teſte Eutymio in Panopl. p. 2. tit. 21.

25 Deinde Petrus Bruis, & Enricus ſimiliter Crucem & illius cultum oppugnauerunt: quos grauiter Petrus Cluniacenſis Epiſtola ad omnes Epiſcopos reprehendit. His ſubſcripſerunt paulò pòſt Bogomiles, idem ijſdem argumentis docentes, teſte Euthymio panopl. p. 2. tit. 23.

26 Nec minus poſtea Crucis honorem deteſtati ſunt Vvicleffiſtæ apud Thomam Vvalden. tom. 3. tit. 20. Caluinus lib. 1. inſtitut. cap. 11. §. 7. Magdeburgenſes Centur. 4. col. 302. cap. 6. col. 458. & 450. vbi mentiuntur ſignum Crucis ſexto ſęculo nouum fuiſſe: nam Tertullianus lib. de coron. milit. meminit ſigni Crucis, cum tamẽ floruerit ſæculo ſecundo: & etiam mentiti ſunt prædicti hæretici cent. 7. c. 6. col. 191. dum dicunt Sergium ſummũ Pontificem fuiſſe autorem primum, vt Crux adoraretur & exoſcularetur. Nam Sergius Papa ſedit anno Domini ſexcenteſimo octogeſimo octauo, & meminit adorationis Crucis, & exoſculationis Euagrius lib. 4. cap. 26. meminit Crucis qui ſanè antiquior eſt Sergio cẽtum annis, meminit etiã Hieronymus Epiſtol. ad Marcellam vt migret Bethlehem.

27 Argumenta † Bogomilium & Petro Bruſianorum ſunt. Primum Crux attulit Christo dolorem & ignominiam, ergo deteſtanda eſt ijs qui Christum diligunt. Secundò, filius qui amaret patibulum, in quo ſuſpenſus eſt, pater ſuus, ſtultus & impius eſſet & iudicaretur: ergo & Chriſtiani adorãtes Crucẽ Christi ſtulti ſunt. Tertiò, ſi oportet omnes Cruces adorare, quia Christus in Cruce pependit, ergo etiam oportebit adorare, & præſepia, & omnes columnas, lanceas, ſpõgias, flagella: imò addit Claudius, omnes aſinos, quando quidem Chriſtus aſino vectus fuit. Claudius verò ſic arguit; & erit quartum Argumentum: Christi hoſtes gaudebant de paſsione Domini, & de Reſurrectione dolebant, è regione verò amici de Paſsionẽ dolebant; de Reſurrectione verò gaudebant: ergo qui Crucem honorant & amant, imitantur Christi hoſtes. Quinto, Vvicleffiſtæ arguũt contra Crucẽ, in qua pependit Christus, apud Thomam Vvaldenſem ſic: ſi ratione contactus, & vt inſtrumentum adoratur Crux, ergo etiã labia Iudæ oſculãtis, & manus illius, qui Chriſto alapam inflixit, debẽt adorari, nã hæc omnia tetigerunt Dominũ, & fuerũt Paſsionis inſtrumenta. Sextò, arguũt Centuriatores cõtra figuram Crucis: ſuperſtitioſum eſt characteribus tribuere virtutem: at Papiſtæ tribuunt figurę Crucis vim pellẽdi Dæmones: ergo ſunt ſuperſtitioſi.

His tamen non obſtantibus; toto

cælo

cælo ij impudentiſsimi hæretici aberrarunt. Et vt clariùs eorum inſaniæ
28 exterminentur, animaduerto † Crucem ex tribus lignis factã eſſe, quorũ vnũ erat lignum, cui corpus adhærebat, alterum tranſuerſum longo ſuperpoſitum, cui affigebantur manus. Tertium erat infixum in ligno longo vt in eo pedes crucifixi ſtarent, vt habet Irenæus lib.2.cap.42.Idem Iuſtin. in dialog. cum Triphone vltra medium.

Sed dubium eſt, vtrùm lignũ longũ emineret ſupra tranſuerſum.Nam Beda in quæſt. in Geneſ. de victoria Abrahæ loquens,dicit, Crucem fuiſſe ſimilem literæ T.Græcæ. Nos tamen cum Auguſt. Epiſtol. 120. c.2.6. dicimus lignum longius eminuiſſe ſupra tranſuerſum in modũ ✝. Et cum
29 † Irenæo loco citato,& non obſcurè liquet ex Paulo ad Epheſ. 3, qui alludens adCrucis figuram,nominat ſublimitatem , profundum, longitudinem, & latitudinem: Quod verò dicunt ſimilem fuiſſe literæ T , verum dicunt, quia parum differebat. Id verò,quod Beda ſcribit, factam eſſe ex quatuor generibus lignorum, ex Cedro, Pino, Cypreſſo, Buxo: & quod additur in Hiſtoria ſcholaſtica de ligno eruto ex piſcina Probatica,hęc omnia non habent teſtimonia veterum , quibus probari valeant,
30 † ſunt tamẽ probabilia.Vide Robertum Bellarmin.de Imaginibus, lib.2. cap.27.fol.1687.vbi labarum deſcribit.

His omnibus ſic prænotatis, contra iſtos hæreticos probo Crucem,in qua Chriſtus pependit,eſſe veneran-
31 dã,& honorabilem.† Primo ſic:Chriſtus elegit Crucem,nõ enim caſu fuit Cruci affixus, nec inuitus, nec propter ſua peccata,ſed eam ſpontè elegit, vt altare ſummi ſacrificij, quo Deus placaretur,& vt ſcalam ſibi ipſi ad regnum,& vt inſtrumentum liberationis generis humani, ac demum vt inſtrumentum,quo vinceret Diabolum: ergo ſi Chriſtus illam honorauit,ſignum eſt, debere eam nobis eſſe honorabilẽ, & amabilem. Quòd
32 † ſponte illam elegerit, patet Ioan. cap. 10. Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eã: & Actor.2. Hunc definito conſilio, & præſcientia Dei traditum interemiſtis: & Actor. 3. Deus qui prænunciauit per os omnium Prophetarum pati Chriſtum ſuum, impleuit ſic.Et Actor.4.cõuenerunt Herodes, & Pilatus facere, quæ manus tua,& cõſiliũ decreuerũt fieri.† Quòd Crux fuerit ara patet, quia Chriſtus crucifixus ipſe eſt ſummũ ſacrificium, vt patet in c.7.Epiſtolæ ad Hebræos, & ad Coloſſ.1.Pacificans per ſanguinem Crucis eius,id eſt, per ſanguinẽ in Cruce,quaſi in altari fuſum: & hoc ſignificauit lapis erectus à Iacob, & vocatus domus Dei, Geneſ.28. quod etiam in progreſſu huius quæſtionis
33 millies declaratur.† Quod verò fuerit ſcala,patet ad Philipp.2. Mortem autẽ Crucis. Et ſubdit.Propter quod Deus exaltauit illum:ergo ſcala, per quam aſcendit ad ſummam exaltatio-
34 nem Crux ipſa fuit.† Quod verò fuerit inſtrumentum liberationis, ſatis patet ex figuris,quibus ſignificari docuimus ipſam Crucem in ſuperioribus:Et vlteriùs ex Ioanne Damaſcen. lib.4. de fide, cap. 12. probatur. nam lignum vitæ in paradiſo Geneſ.2.& Arca lignea Noe domum eius ſaluãs, apertiſsimè Crucem oſtendunt & ex cõparatione Dñi,Ioan.c.3.ſicut Moyſes exaltauit ſerpentẽ in deſerto, ita &c.luce clariùs apparet.† Et tandem quòd Cruce Diabolus deuictus fue-
35 rit,patet ad Coloſſ.2.Chirographum decreti tulit de medio, affigens illud Cruci,

Cruci, exſpolians principatus, &c. vbi Origen. homi. 8. in Ioſue duos dicit affixos in Cruce: Chriſtũ (videlicet) viſibiliter: & diabolum inuiſibiliter, inuſtum, & in ſempiternũ eius opprobriũ. Et quoniam inferiùs hæc ſatis manifeſtè apparebunt; ideò ſuperſedendũ hic cenſeo.

36 Tandẽ, vt omnibus modis hoc maneat comprobatum, placet ſeptẽ miracula ipſimet Crucis ligno hoc loco accõmodare. Ac primùm illud, quod Procopius lib. 2. de bellis Perſicis narrat. Apameæ fuiſſe particulam ſanctæ Crucis, quã ſibi oſtendi populus voluit, cùm ciuitas diu à Perſis obſeſſa, iam capienda videretur, vt nimirum Cruce Domini viſa lętiùs obirent, cũque per Epiſcopos illã ſuſtuliſſet in altum, cõſpiciendamq; propoſuiſſet, ter ex ea maximus ignis latiſsimè effulgens in omnes partes, haud tamẽ cõburens eluxit: quo viſo, hoſtes perterriti obſidionem ſoluerunt.

Præterea Stagni Epiſcopus Bonifacius Stephanus ſuperioribus annis Chriſti ſepulcrũ vetuſtate deformatum reſtaurauit, inuenitque in eo inſtaurãdo, partem quandã Crucis, cui Chriſtus fuit affixus: eam ſibi reſeruauit, ſecumque iter aliò facturus, detulit: Cumque per ignota loca noctu fortè aberraſſet à via, & quonam tenderet ignoraret, inops conſilij protulit illud Crucis lignum eo animo: vt inde opem ſperaret: & ita ſanè contigit. Nam maximus ex eo ſplendor eluceſcens, omnes procul tenebras fugauit, totumque iter erranti indicauit.

Inſuper cum percepiſſent Armenij Antiochiam à Choſroe dirutã fuiſſe, Epiſcopum Thomam rogarunt vt in publicũ Crucẽ proferret, quam cuncti adorarent in aperto, opemque in afflictis rebus implorarent. Ille die dicta, ſolenni ritu prodiens, Crucemque manibus in ſublime prolatam geſtans, circuit ædem ſacram, populo ſequente, ac vidente ignis vim magnã ſubſequi è Cruce Epiſcopum antecedentem.

In India Orientali circa Gangem vrbs eſt Illuſtriſsima, quam vocant Indigenæ Malipurum, noſtri verò S. Thomæ, quòd in ea ſit S. Thomæ Apoſtoli corpus ex parte: vt creditur. Accidit itaque vt conuenientibus vndique populis ſtatuta die ſacerdos miſſam diceret. Aderat in altari medio Crux vetuſtiſsima. Ecce autem, cunctis vidẽtibus, cepit ea Crux guttas quaſdam primò nigreſcentes, deinde ſanguineas copioſè emittere, mox paulatim ſplendeſcere: magiſq; ac magis fulgorem per omnes templi partes emittere. Ibi ſacerdos, cæterique vniuerſi pauore tremefacti exclamare ceperunt, & cum fletu multo diuinam miſericordiam implorare, donec res reſedit, & ſacerdos linteis ſacris crucem exterſit.

Nec cõtra inſtitutum erit id quod refert Euſtachius in vita Eutychij Patriarchæ Sozopoli ex imagine Virginis Mariæ, & ſimiliter è Cruce oleũ manare, pręſens remediũ omni ægrotationi.

Adde in Indijs Occidentalibus à Chriſtophoro Columbo in Inſula ſancti Dominici Crucem defixam, quam populi illi nulla vnquam vi conuellere potuerunt: quocirca; cunctis metu perculſis, cepit ea ſic eſſe venerationi, vt ad Chriſtum ſe contulerint, & illa innumeris miraculis corruſcarit.

Denique ſub annum 1370. Lituani, excurſione in Poloniam facta maximas prædas egẽre, & Monaſterium montis Calui diripuerunt: inter alia portionem Crucis Chriſti auro

auro incluſam aſportabant; ſed cùm perueniſſent ad Poloniæ fines, plauſtrum, quo illa vehebatur, nulla vi, neque iumentorum, neque hominum moueri potuit.

37 Hactenus Crucem Chriſti adorandam, & venerandam eſſe demõſtratum eſt. Reſtat modò de imagine Crucis aliqua in medium adducere: de qua etiam affirmo contra prællegatos hæreticos eſſe adorandam, & venerandã. Quod ſic probatur; Crux dicitur à Chriſto Domino ſignũ eius (ideſt) vexillũ Chriſti; ſi verò vexillũ Imperatoris milites adorant, vt tradit Sozomenus lib.1.hiſtor. cap.4. ergo etiam Crux, quæ eſt vexillũ Chriſti, multò magis debet adorari. Præterea Crucis ſignum apparet & apparebit in ſublimiori loco, & magis honorifico, vt patet Matth.24. [Tunc apparebit ſignum filij hominis in cælo:] & ex illo Eccleſiæ cantu: Hoc ſignum erit in cælo, cùm Dominus ad iudicandum venerit; apparet igitur in cælo: ergo venerabile eſt, ex quo ſibi venerabilem locum vẽdicat. Inſuper Imago Crucis geſtatur ab Angelis, vt docet Auguſtinus Epiſtola 130. & præterea ſplendebit clariùs
38 Sole, ergo venerabilis eſt. † Quod ſit clarior Sole, patet ex Auguſtino, & Chryſoſtomo in cap. 24. Matth. quia tunc apparebit, & conſpicietur ab omnibus, quãdo Sol & Luna, & Stellæ obſcuratæ fuerint; vt patet ex Matth. loco allegato: ergo clarior eſt: ergo venerabilior.

Secundò principaliter patet ex Concilijs: nam Synodus VI. Canon. 73. Synodus VII. actio vltima, & Synodus VIII. actione vltima, plures ediderunt Canones de veneratione imaginis Crucis. Tertiò ex autoritate Iuſtini in Apolog. 2. Signa (inquit) quæ apud nos ſunt huius rei, ſcilicet, Crucis, virtutem declarant. Tertullian. in Apolog. cap. 16. obiectioni Gẽtilium reſpondens de Crucis ligneæ adoratione, id nõ obſcurè indicat. Et Minutius in Octauio idem docet, ex quibus apparet etiam ante Crucis inuentionem Chriſtianos ſolitos eſſe Crucis adorare imaginem.

Præterea Conſtantinus Magnus, inſignis Crucis defenſor, & anteſignanus, vt conſtat ex Euſeb. lib. 9. cap. 9. Hiſtoriæ, & lib. 1. de vita Conſtantini, labarum in formam Crucis rede-
39 git: † quoniam verò labarum adorabatur, nunquam Conſtantinus Crucem labaro appoſuiſſet, ſi putaſſet eſſe idololatriã, venerari imaginẽ Crucis. Vbi aduertit Sozomenus lib. 1. cap. 4. Hiſtor. ideò Conſtantinũ vertiſſe labarum in Crucem, vt milites
40 Crucẽ venerari aſſueſcerent. Fecit † ad hoc, quòd Conſtatinus ſtatuæ ſuæ Crucem in manu dextera iuſsit apponi cum his verbis: Hoc vno veræ fortitudinis ſigno vrbem veſtram libe-
41 raui. Præterea † cauit idem Imperator, ne deinceps facinoroſi Cruci affigerẽtur, vt non eſſet Crux ampliùs horrori, vt docet Sozomenus libr. 1. cap. 8. & Auguſtin. 18. ſerm. de verbo
42 Domini. Tandem in monetis excudi iuſsit Crucis figuram, Crucis pietatem imitatus Theodoſius, prohibuit ne Crux humi ſculperetur, vt habetur lib. 1. Codicis, ti. 8. l. cum ſit nobis.
43 Inſuper Theodoſium ſequutus Archadius eius filius, auream monetam cum Crucis ſigno cudi iuſsit, teſte Proſpero de prædicationibus & promiſſ. part. 3. cap. 34.

Et vt ſciant hi hæretici nos non colere ligna, audiant Athanaſium quæſt. 16. ad Antiochum, qui reddens
44 † cauſam, cur Chriſtiani potius adorent Crucis imagines, quàm lanceæ, vel ſpongiæ, quia videlicet, ſi ethnici dicant nos colere ligna, mox duobus lignis Crucis diſiunctis, figuram Crucis

cis deſtruimus nec amplius veneramur.

Quartò, id comprobatur ab apparitionibus Crucis. † Nam omiſſa apparitione Conſtantino facta (de qua inferiùs) non minimam affert admirationem Crux illa, quæ apparuit lucidiſsima ſupra montem Olіueti tempore Conſtantij Imperatoris, vt enarrat Cyrillus Hieroſolimit. Epiſtola ad Conſtantium. Secundò, etiam quo tẽpore Iudæi in dedecus Crucifixi iuſſu Iuliani volebant extruere templũ Hieroſolimis, apparuit circulus in aere lucidus Crucem ambiens ſplendidiſsimam. Tertiò, etiam tempore Archadij gerentis bellum in Perſas, & tandem victoris, etiam apparuit, vt ait Proſper lib. de promiſsio. diuin. p. 3. cap. 34.

45

Alias apparitiones, & miracula Crucis efficacia effecta inferiùs adducẽtur.

46 Tandem efficitur ita argumentum: ſigna rerum ſanctarum ſunt venerabilia, vt patuit: iam ergo quælibet Crux, quia gerit imaginem Crucifixi, ideſt, Chriſti in ipſo redẽptionis opere occupati, venerari debet.

47 Sed vt nihil † intactũ maneat, modò dico de ſigno crucis, quod eſt venerabile, tam illud quã quod in frõte vel in aere depingitur, vel ſuper quaſcũque res digito exprimitur. Hoc probatur ex locis ſacrę ſcripturæ inferiùs adducendis in fine huius quęſtionis, quę vide: ſat ſit illud in præſenti annotare quòd Iacob. Gen. 48. cùm cancellatis manibus benedixit filijs Ioſeph, ſignificauit fore aliquãdo tẽpus, quo benedictiones ſigno crucis fierent. Vide Bellarmin. lib. 2. de Imagin. cap. 29. per totum. Id probatur etiam ex miraculis inferius dicendis, ex quibus non obſcurè deducitur virtus ſigni Crucis Chriſti.

48 Nec erit abs re in medium adducere terręmotum totius Orbis circa annũ ſalutis 365. qui poſt Iuliani mortem accidit, maria namque egreſſa ſunt terminos ſuos, & quaſi rurſus Deus Diluuium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naues ad prærupta delatæ montium pependerunt. Quod cùm viderent Epidauritani, frementes (ſcilicet) fluctus, & vndarum moles & montes gurgitum litoribus inferri verentes, quod iam eueniſſe cernebant, ne oppidum funditus ſubuerteretur, ingreſsi ſunt ad Hilarionem, & quaſi ad prælium proficiſcentes, poſuerunt eum in littore: qui cum tria Crucis ſigna pinxiſſet in ſabulo, manuſque cõtra extendiſſet, incredibile dictu eſt, in quantam altitudinem intumeſcens mare ante eũ ſteterit, ac diu fremens & quaſi ad obicem indignãs; paulatim in ſemetipſum relapſum ſit.

Adde, quòd tempore Gregorij magni peſtilentiæ lues inaudita inuaſerat mortales, vt oſcitantes ſaltem ſtatim interirent. Propter quod oſcitantes tantùm & ſe alios repente ſigno Crucis munire cepẽre.

Pręterea Rutheni, quoties ſe ſigno Crucis muniunt, id manu dextra ſic faciunt, vt frontem primùm, deinde pectus, mox dexteram, ac demum ſiniſtram pectoris partem pugnis in formam Crucis tangant. Quòd ſi quis aliter ſe ſigno Crucis munierit, hunc velut hæreticum obiurgant.

Et non parum noſtri ſanctiſsimi ſigni dignitatem commendat illud de Choſroę rege Perſarũ, qui cum Baza ſeditioſo Duce congreſſus, eum profligauit, qui ex Bazę fœderatis Turcicæ nationis erant, eos ad Mauricium Imperatorem (cuius auxilio regnum recuperarat) miſit: quorum multi Cruces in frontibus gerebant, compactis ſupercilijs in Crucis modum, infuſoque atramẽto. Crucis rei quęſita cauſa,

ſa reſponderunt, ſuperiori tempore, cùm Turcarum gens fame periclitaretur, à Chriſtiano quodam monitos nullum ex ijs qui Cruce frõtes ſignaſſent, fame periturum.

Hactenus de Cruce Chriſti Domini, & de eius Imagine, & ſigno ſatis probatum manet, debere venerari, contra rabiem hæreticorum. Iam argumentis quibus hæretici ſuas fulciunt hæreſes, ſatisfaciendum eſt.

49 Ad primum reſpõdeo, quòd Crux ea ratione, qua attulit dolorem & ignominiam Chriſto Domino, execrãda eſt: at verò quatenus attulit lætitiam & gloriam propter deuictũ Diabolum, genuſque humanum redemptum, adamanda & veneranda eſt: ſiquidem gloria & lætitia tanta fuit, vt abſorbuerit priorem ignominiam & dolorem.

Ad ſecundum reſpondeo, impium eſſe filium, qui patibulum patris amaret: ſed non ſequitur, ergo & Chriſtiani ſunt impij, amantes id in quo Chriſtus paſſus eſt: negandam puto illationem, eſt enim longè diuerſa ratio. Nã pater ſuſpenſus ſuſpenditur culpa ſua vera, aut probata: & ſic inuitus patitur, & præterea nihil in morte lucratur. At verò Chriſtus non ſua culpa eſt paſſus, vt etiam Pilatus teſtatur, dicens ſe nullam mortis cauſam in-
50 ueniſſe in Chriſto Domino. † Præterea voluntariè, & non inuitus paſſus eſt, potuit enim ſe liberare à Iudæis, vt clarè liquet ex eo, quòd dicendo [Ego ſum] inimici eius ceciderũt. Ioã. 18. Denique Chriſtus plurima bona retulit ex morte, ſiquidem deſtruxit mortem, & alia quæ ſuperiùs enumerauimus.

Ad tertium, omiſſa ſolutione Bellarmini libr. 2. de Imagin. cap. 30. ad quartum dico cum Doctiſsimo Patre Vazquez, viro eruditiſsimo è Societate Ieſu libr. 3. de adoratione, diſp. 3 cap. 6. in fine ſolutionis ad ſecundum, quòd ratio, ob quam Crux per ſe depicta aut ſculpta, & ex lignis compoſita populo adoranda proponitur, non verò ſpongia, lancea, præſepia, & alia ea eſt, quia cùm ſignum Crucis per ſe ad alium vſum, quàm adorationis, ex more non conſtituatur, ſtatim viſum facilè in ipſum Chriſtum animum cõuertit, at verò alia commemorata in argumento non ita facilè Chriſtum omnibus repræſentant: Ideoq; per ſe adoranda publicè non proponuntur:
51 † ſimul tamen cum Cruce omnia cõſueuerunt depingi, & publicè adoranda proponi, quia ſimul cum Cruce facile in nobis memoriam Chriſti excitant, & affectum mouent. Ad id verò, quòd Claudius canis rabidus & mordẽs ſubdit, dico quòd aſinus quo Chriſtus vehebatur, ſi adorari poteſt, ratione cõtactus id fieri poteſt tantùm; quod ſi reuerenter colendus non eſt, id ratione ſcandali fieri debet, ne videamur brutis honorem impendere.
52 † Quare reſoluo omnia ſupradicta poſſe adorari in memoriam Chriſti, vbi non eſſet ſcandalum, nec quis de ſe prauam opinionem generaret, ſiquidem vulgus videns quæuis præſepia, lanceas, ſpinas, & alia adorari ſcandalizaretur, & prauam conciperet opinionem.

Ad quartum reſpondeo, quòd diuerſimodè gaudẽt inimici atque nos. Gaudent inimici de ignominia Chri-
53 ſto illata, † Nos verò gaudemus de triumpho eius, de quo & ipſe Chriſtus gaudet, quin & nos nouimus Chriſto patienti eſſe compatiendũ.

Ad quintũ reſpõdet Thomas Vualdẽſis tom. 3. tit. 13. c. 160. quod nudus tactus cum Chriſto, aut alio Sancto non eſt ſufficiens ratio, & cauſa vt aliquid venerari poſsimus: ſed oportet tactum innoxium fuiſſe. Quare labia Iudæ, & manus illius, qui Chriſto infixit

ſtixit alapam, non ſunt adoranda. Et reddunt rationem recentiores, quia quoties tactus noxius eſt, labium, vel illud quod tetigit, eſt pars alicuius hominis impij, qualis fuit Iudas: quare ſi illa adorarētur, etiam impius homo adoraretur, vt Iudas coleretur; quod abſurdum non ſequitur, quando illud quod tetigit eſt res inanima, aut ſanctè aut purè tetigit.

Sed hæc ratio ſolùm probat labia Iudæ non eſſe publicè adoranda: facilè enim quis id videns, putaret Iu-
54 dam adorari. † Nihil tamen obſtat,
55 quo minùs † labia Iudæ, & alia, pu-
tà, manus percutientes Saluatorem, quæ iniuſtè Chriſtum tetigerunt, aliquis ſincera fide, & recta intentione affectus, & animum in Chriſtum intendens, reuerenter oſculetur: ſicque manet ſatis probatum tam Crucem, quàm cruces, & ſigna crucis eſſe veneranda.

Ad vltimum reſpondeo, quòd vti alijs characteribus eſt ſuperſtitioſum, quoniam non ſunt ſigna diuinitus in-
56 ſtituta: at † vero Crux, & ſignũ Cru-
cis, licet ex virtute naturali non operetur mirabilia, tamen ea operatur vt ſignum à Deo inſtitutum.

Crucis deuotio ex ſignis & miraculis eius interceſſione patratis commendatur.

CAP. IX.

SVMMARIVM.

1 *Miracula virtute Crucis effecta, eius virtutem detegunt.*
2 *Crucis ſigno portæ aperiuntur.*
3 *Crucis ſigno catenæ franguntur.*
4 *Crucis ſigno aqua in vinum nobile cõmutatur.*
5 *Crucis ſigno fons eructat, & nu. 6.*
6 *Crucis laudes, & encomia multa.*
7 *Crux flammas ſedat.*
8 *Crux Leones fugat.*
9 *Cruce morbi ſanantur.*
10 *Crucis ſe ſigno ſignare, vetuſtiſsimum apud Chriſtianos.*
11 *Signi crucis myſterium, & vtilitas.*
12 *Fides Trinitatis neceſſaria fidelibus.*
13 *Crux myſteria fidei continet.*
14 *Pater in diuinis fons Trinitatis.*
15 *Filio in diuinis proprium eſt generari.*
16 *Spiritus ſanctus non genitus, ſed procedens.*
17 *Trinitatis opera ad extra ſunt indiuiſa.*
18 *Modus ſignandi ſigno crucis deſcribitur, & explicatur.*
19 *A Cruce omnes actiones Chriſtianorum debent exordiri, & numer. 21. & 48.*
20 *Crucis ſigno ſe ſignare ſaluberrimum, & nu. 23. 24. & 27.*
21 *Cruces quare in itineribus eriguntur.*
22 *Cruces Ægyptij ſigna diuini cultus in eo recipiendi.*
25 *Crucis variæ figuræ in ſacra Scriptura.*
26 *Crucis ſignum in omnibus Sacramentis adhibetur.*
28 *Crux fugat* Dæmones, *& numer. 30. & 46.*
29 *Crux clauis cælorum dicitur.*
30 *Iudæus ſigno Crucis dæmones fugauit.*
31 *Crucis virtutem dæmones ſentiunt, & nu. 33.*
34 *Crucis encomium.*
35 *Antichriſtus Crucem iubebit auferri.*
36 *Crux prauos motus cordis ſedat.*
37 *Crux fiduciam & ſpem exigit.*
38 *Crux cur in turribus ponatur.*
39 *Pulchra ſimilitudo Crucis.*
40 *Crux ſignum victoriæ.*
41 *Prudentij carmen de cruce.*

42 *Crux*

42 *Crux morituris proponitur.*
43 *Chriſtus labores efficit diuinos.*
44 *Crux quare non ſculpenda in pauimento, & quibus pœnis id caueatur.*
45 *Miraculum inſigne Crucis in pauimento depictæ.*
47 *Chriſtus modum ſignandi inſtituit.*
49 *In Cruce præſtatur iuramentum à reis.*
50 *Inquiſitores delegati Apoſtolici.*
51 *Crucis inſcriptio.*
52 *Crux ſæpe occulta detegit.*
53 *Crux arx munitiſsima.*
54 *Cruce debellantur hæretici.*

ENIMVERO quanquam ſanctæ Crucis præſtantiã ex nuper à nobis dictis ſatis, & (vt par eſt) diffuſe, lateque commẽdauerimus: quia tamen, vt Apoſtolus teſtatur, Iudæi ſigna petunt, ac ſubinde ſuorum errorum ſectatores, qui quatenus Crucis excellentiam euertere ſtudent, eis palàm arridere videntur; è re eſſe exiſtimauimus, vetuſtiorum Philoſophorum more, ex effectis cauſarum arcana venari, vt
1 Ariſtotel. ait† Crucíſque virtutem, ac quaſi deificam efficaciam ex effectis, & miraculis eius virtute patratis prędicare, eiuſque amplitudinem commendare. Ea enim quæ ſuboſcura, & abſoluta in cauſæ radicibus cõtinentur, ſubita effectus inquiſitione clareſcunt, vt Paulus ad Romanos 1. teſtatur, dũ ait: [Inuiſibilia Dei per ea quę facta ſunt, à creatura mundi intellecta conſpiciuntur;] vbi addit: [ſempiterna quoq; eius virtus, & diuinitas. Quibus ita præiactis, non erit extra chorum ſaltare, ex innumeris huius ſigni ſacratiſsimi miraculis, ſelectiora quædã ac non prętereunda attexere.

Et primùm quidem Crucis inclyta virtus ſatis commendatur, ex quo D. Iſaacius (vt Metaphraſtes refert) dum clauſam molem oſtij Conſtantinopolitani conſpiceret, adhibito
2 †ſigno Crucis, illico aperiebatur. Cui haud diſsimile videtur, quod B. Germano, Pariſienſi Antiſtiti contigerat. Is quidem dum ſanctorum Geruaſij & Protaſij templum inuiſere vellet, parum aut nihil claues curans, ſed ſigno Crucis ſatis contentus, portæ ſubitò ei patent. Idem ferè Diuo Ioãnicio Abbati Bulgariæ contigit, dum Romanos captos tenebroſo mancipatos carceri, catenísq; ac compedibus vinctos contemplaretur; ex quo
3 talia † ſigno Crucis obſignat, catenæ franguntur, compedes exterminantur, & portæ ferreæ carceris pandũtur. Nec tamen Balduinum Bohemiæ Ducem ſilẽtio contegam: hic ingenti ſiti afflictus, ſpecus ſancti Procopij Benedictini ordinis, laſſus ac fatigatus appulit, cui cum Procopius tantillo aquæ ſuccurrere tantùm poſſet, pietate cõmotus, ſigno Crucis aquæ
4 benedicẽs† in generoſum ac nobile vinum transfudit, quo pretioſior vnquam nec Imperatori, ipſo Duce affirmante, apponeretur. Præterea non ſatis miror Macharium, Antiochiæ Patriarcham: huic quidem per deſerta loca iter agenti, potumque deſiderãti, nec foſſam terram hume-
5 ctare videnti,† tactu Crucis fons limpidiſsimus fuit oblatus, hactenus fluens Petrum Apoſtolorum Principem imitatus, qui vinctus Romę, carceriq; horrendo deſignatus, ex quo
6 Cruce † carceris ſolũ ſignauit, ſtatim fons aquam eructans, in quo ſacro baptiſmate ſeptem & quadraginta viri abluti ſunt, omnium admiratione natus eſt, vt Surius in vita ſanctorum
7 Proceſsi & Martiniani ſcripſit.† Crux in Dei moneta ſeu numiſmate, imago

go regis cælorum. Crux aurea, quę ad omnia valet; vt dixit Apoſtolus 1. Timoth. 4. Crux aqua lauandis inſtar fluminis inundantis ad extinguendum peccata. Crux in liquoribus oleum, vt ſonat eius nomen Græcum ἐλαιὸν, quæ latine ad miſericordiā accedit. In arboribus oliuæ, quæ in amaritudinē corticis, in pabulū luminis, in medicinā vulneris, in refectionem cōſurgit ſocietatis. Crux medicamētum vulnerū, corporalium & ſpiritualium, conſolatio corporaliū affectionū lumen gratiæ indigētibus miſſum, in coloribus miniū, in lapidibus Heliotropion (color eſt quidē viridiſsimus, ſed ſtellis & guttis ſanguineis aſperſus) vt dixit Iſai. 63. [Aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſtimēta mea;] ipſa vinū virtutis; in medicinalibus confectionibus vnguētum ſuauiſsimum. Crux aurea lamina, qua antiquitus figurabatur ſacratius ornamentum. Crux inæſtimabile ſignum eſt, admirabilis virtus eſt. Crux ſpes Chriſtianorum, reſurrectio mortuorum, cæcorū Dux, claudorum baculus, deſtructio ſuperborum, conſolatio pauperum, ſuſtentatio inopum; ſpes deſperatorum. Crux Regum magnificētia, ſacerdotum gloria. Crucē (vt paucis concludamus) ad procellam maris, eiuſq; fluctuantes vndas ſedandas, fluminumque inundationes pacandas impenſè conferre, Surius lib. 4. capit. 3. & Pater Franciſcus Antonius Societatis Ieſu Cæſareæque Maieſtatis confeſſarius lib 4. quamplurimis demonſtrant exemplis. Crux ignis graſſantes flammas extinguit, cuius muniti præſidio Pontianus per ardentes prunas, glorioſique Chriſti Martyres Tiburcius ac Dionyſius Areopagita per incenſam fornacem impunè trāſilierunt. Cruce ſerpentum morſus vitantur, aſpidum aculei contemnuntur, virus draconum non formidatur. Tigridum immanitas vincitur, canum rabies ſuperatur. Hæc Diuus Ioannes Chryſoſtomus. Hæc fugientem ac in homines ſæuientem leonem interemit. Hac Margarita virgo immanem trucemq; draconem, omnia ſibi ob-
8 uia dilaniantem, † facillimè in fugam coniecit. Huius verò ſacratiſsimi ſigni virtute quantæ victoriæ cōſecutæ? quāti
9 † lethales morbi ſanati? quāti ſurdi, paralytici, muti, cæci, aliique diuerſis morbis correpti, priſtinæ ſanitati reſtituti ſint; ſuperuacaneum eſt commemorare, cum horum pleni, refertique ſint libri. Huius tandem efficacia tam innumera miracula patrata ſunt, vt nec hominum memoriā, nec librorum immenſis voluminibus, ne dum enarrando recenſeri, ſed nec attingi valeant, cum non alio antidoto, nullo alio adhibito medicamine, quàm ſigno Crucis, tot miracula ſancti perfecerint. Sed ne propoſito noſtro minùs idoneam, longiorem tamen aſcriptionem tātæ rei magnitudini afferre videamur, qui plura de Crucis dignitate atque miraculis videre cupit, videat apud Gregorium lib. 1. Dialog. cap. 3. Grego. Turonen. lib. de vita Patrum, cap. 5.

Sed quid mirum tot, tātaq; miracula Crucis ſigno fuiſſe patrata, in qua Chriſtus Redemptor mundi pependit, qua omnes ſalutem ac vitam fuimus conſequuti? qua ratione in Eccleſia Dei ab eius incunabilis in ſummo honore ac veneratione habita fuit, non ſolùm lignum ipſum Dominicæ Crucis & Archetypus, ſed omnis ipſius figura atq; imago. Vnde profecta illa videtur conſuetudo, quam in hunc vſq; diem ſanctè Chriſti fi-
10 deles obſeruāt, † cum ſe paſsim Crucis ſigno permuniunt, omneſque ferè præſertim inſignes actus ab hoc numine auſpicantur. In quo duo mihi videntur eſſe penſanda; myſte-

tium

rium (ſcilicet) & vtilitas:de myſterio
namq; videtur Apoſtolus eſſe loqu-
tus ad Ephe.3. dicés: [Vt poſsitis cō-
prehendere cum omnibus Sanctis,
quæ ſit latitudo,& lōgitudo,& ſubli-
mitas,& profundum] teſte D. Augu-
ſtino in Epiſtola 112. ad Paulinum
cap.13.& Epiſtola 120. ad Honoratū,
capit.26. Et D. Gregorio Nyſſeno in
Catechum. capit. 32. & B. Cypriano
in ſermone de Paſsione Domini.Hoc
namque ſigno, quaſi in ſumma atque
epitome, Chriſtianis proponuntur,
quæ toto Apoſtolorum Symbolo cō-
tinentur: ea (ſcilicet) omnia, quæ ab
omnibus Chriſto promerentibus ex-
plicitè aut ſaltem implicitè credi ne-
ceſſum eſt, quæ omnia Apoſtolorum
Symbolo cōprehendi Archidiaconus
in c. Canones. 15. diſt.& D.Tho. 2.2.
quæſt. 2.art.5.teſtatur. Quia enim ſi-
12 ne expreſſa fide† ſanctiſsimæ Trinita-
tis,Incarnationis,& Paſsionis Chriſti,
remiſsionis peccatorū, & vitæ æter-
næ, nemo Chriſtianorum matriculæ
adſcribi poteſt, Apoſtoli fidei Symbo
lum compoſuerunt, quod eorum no-
mine nuncupatur,eoque omnia fidei
noſtræ dogmata neceſſaria contule-
runt,prout teſtantur D.Clemēs Papa
in Epiſtola 1.& ſermone de traditio-
ne Symboli. Ambroſ.Epiſto.81.Hie-
rony.in Epiſtol. ad Machium contra
errores Ioannis Hieroſolimit. B. Ire-
næus lib.1.contra hæreſes, cap. 2. &
lib.3. cap. 4. & Leo Papa ſerm.11. de
Paſsione Domini, & Epiſtola 13. ad
Pulcheriam Auguſtam, & Ruffinus
Aquileienſis in expoſit. Symboli ad
Laurentium.Quoniam autem plures
Chriſtiani, vel memoriæ tarditate,
vel temporum anguſtijs circumſcri-
pti,Symbolum Apoſtolorum memo-
riæ commendare impediebantur,ſpi-
ritus Sanctus per Apoſtolos eorum
infirmitati proſpiciens, ſacroſanctæ
Crucis ſignaculū inſtituit, quod ſan-
ctiſsimæ Trinitatis, Incarnationis, &
Paſsionis Dominicæ,remiſsionis pec-
13 catorum,† vitæ æternæ,aliorumq; fi-
dei Catholicæ myſteriorum ſpeciem
adumbraret. Cùm enim dicimus:In
nomine Patris,vnū nomen, vnam vir
tutem, vnā diuinitatem ſanctiſsimæ
14 Trinitatis ſignificamus.† Nomen Pa-
tris in fronte,illū eſſe declarat in Tri-
nitate Diuina fontē atq; principium,
cui proprium eſt,eſſe ingenitum,& à
quo Filius generatur, à quibus Spiri-
tus ſanctus procedit.Filius circa ven-
15 trem collocatur,vt intelligamus† ſo-
lius filij proprium eſſe in diuina Tria-
de generari,eumq; in puriſsima Dei-
paræ viſcera à Patre miſſum, in me-
dium terræ proſiliſſe. Spiritus ſan-
ctus medium obtinet locum,tāquam
quoddā charitatis vinculū inter Pa-
trem & Filium, mediūq; amoris, quo
filius charitate mirabili, miſericor-
diaq; pediſſequa humanam naturam
in perſona vnitam aſſumpſit. Poſte-
riori tamen loco ſanctus Spiritus col-
locatur,quia tertia eſt in Deitate per
ſona, procedens à Patre & filio tam
arctiſsimo vinculo colligatis, vt non
ab hoc,aut ab illo: ſed ab vtroq; pro-
cedat quaſi ab vno ſuæ proceſsionis
16 principio:naturā nō genitus,† ſed pro
cedens,vt magis propriè ac ſignificà
ter dicatur, vt dicit Athan. in Symb.
de quo plura felici ſtylo, eaq; diligēti
obſeruatione digna tradunt noſtra-
tes Theologi Neoterici prima parte.
Signamur autem ſigno Crucis, vel
tota manu,hoc eſt,quinq; digitis, ob
myſterium ſanctiſsimæ Trinitatis ſi-
17 gnificandum, quatenus † opera eius
ad extra ſunt indiuiſa, in Paſsione
Chriſti humanā ſalutem operata eſt.
18 † Vel duobus digitis coniunctis,duas
in vna hypoſtaſi Chriſti eſſe naturas
cōtra Monophiſtas, Eutychen Con-
ſtantinopolitanum, & Dioſcorum,
ineptiſsimos hæreticos,quos D.Tho.

3.par.q.2.art.1. in corpore multis cõuictos tandẽ omittit. Hi enim vt vnicam in Chriſto docerent eſſe naturam, vnico digito ſignum Crucis efformari volebant, vt autor eſt Nicepho. Calixti libr.18.Eccleſ.Hiſt.c.53. Quòd verò à ſiniſtra in dexterã corporis partem Crucis brachium effingamus, oſtendit Paſsionis Chriſti effectum, qua ex latere ſiniſtro trãſlati ſumus ad dexterũ, nempe ex hœdis facti vituli, ex inimicis amici Dei, ex reis æternæ damnationis, perẽnis vitæ, & Chriſti gloriæ coheredes, iuxta illud Pauli. [Heredes quidem Dei, coheredes autem Chriſti.]

Huius verò ſacroſancti ſignaculi vtilitates quantæ ſint, longum nimis, & è re parum eſſet in præſenti commemorare. De quibus præter alios ſua pijſsima eruditione quinquaginta capita ſcripſit Chryſoſt. quę curioſus lector perluſtrare poterit. Vnum illud eſt dignum quod omnibus Chriſti fidelibus Chriſtiano commende-
19 mus affectu, † vt omnes Chriſtianos actus, omnes etiam externas operationes ab hoc Crucis munimine auſpicemur, ad quod ſatis hortatur Ambroſius ſermone 43. & 90. Nec non & Hieron. Epiſtol. ad Demetriadem §. claudas cubiculũ, & ad Euſtochium. §. ad omnem inceſſum. Eo namq; diuinum auxilium imploratur, operatio quoq; futura ſanctiſsimę commendatur Trinitati, Deus illi rogatur adeſſe, S. Trinitatis intercedente maieſtate. Rogatur perſignando Pater æternus; ei filij ſui vnigeniti Incarnationem, Paſsionem, & infinita merita offerẽdo, vt ea quę inſtituitur actio, vel operatio ab illo ſemper incipiat, & ad illius gloriam finiatur. Offerimus demum nos, noſtraq; omnia Deo, hoc ſanctiſsimo ſigno nos perſignãdo, aduerſuſq; hoſtis offendicula atq; vene-
20 noſa iacula communimur. † Quod fit, vt nihil ſit ſalubrius vniuerſis Chriſti cultoribus, quàm Crucis ſignaculo inſigniri, vt Auguſt. ait in libr. ex dictis Baſilij, cuius verba trãſpoſita ſunt in cap. Eccleſiaſticorum 11. diſtinct. Quamobrem nemo non debet Chriſtianus in omnibus actibus quos inchoet, ſe hoc inclyto Crucis ſtigmate præmunire: quod & Paulus nos admonet 1. Corinth. 10. dicens. [Siue manducetis, ſiue bibatis, ſiue aliud quid faciatis, omnia in gloriã Dei facite,] & 3. ad Coloſſ. 17. Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Ieſu Chriſti, gratias agentes Deo per ipſum. Hinc pijſsima illa Chriſtianorum
21 conſuetudo, † Gentium æmulatione, qui in itineribus Mercurij ſimulacra erigebant, orta videtur: cum biuia, terminos, confinia, ac ciuitates ipſas Crucibus communiunt: quod & Eſaias Propheta diuino vaticinio præfatus eſt 19. cap. [In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini iuxta terminum eius, & erit in ſignum, & in teſtimonium Domino exercituũ in terra Ægypti] hoc eſt Meſsiæ temporibus erigentur altaria in Eccleſijs Ægyptiorum,
22 & Cruces in vijs † & finibus Ægypti conſtituentur in ſignum Diuini cultus in Ægypto recepti: quod rectè tradit B. Auguſtinus tract. 36. in Ioan. & Pſalm. 36. & Cyrillus lib. 6. in Iulianum, & Ruffin. lib. 2. cap. 29. Quamobrem non tantum miror (licet illud ſit admiratione digniſsimum) quod Marſilius Ficinus de vita cælitus cõparanda ſcriptis conſignauit, veteres Magos dixiſſe Crucis ſignum viuifi-
23 cum ac ſalutare † eſſe. Nam & Euſeb. lib. 11. cap. 29. & Nicephorus lib. 12. capit. 26. valdè notanter referunt, & Ruffinus lib. Hiſtor. 2. capit. 29. inter Ægyptiorum Hieroglyphica Crucis eſſe figuram, qua venturam ſalutem

ſignificabant, eorumque idola vſque
ad Crucis futura tempora, nec am-
pliùs duratura. Nec præterire volo,
quod D. Ambroſ. ſer. 65. docet, Cru-
cis figuram naturaliter eſſe ſalutarē,
24 †nam aues nunquam volarēt, niſi ex
panſis alis Crucis figuram imitaren-
tur, & niſi ex malo, & antenna Crux
25 fieret, nauis minimè moueretur.†Sic
& in ſcriptura ſacra (quæ horum Cru
cis myſteriorum referta, plenaq; eſt)
legitur Exod. 12. præceptum à Deo
accepiſſe filios Iſraël, vt de ſanguine
Agni domorum poſtes linirent, ad
modum T. literæ, quæ Crucis adum-
bratio quædam eſt, teſte D. Cypria-
no lib. 1. aduerſus Demetrianum, &
Auguſt. lib. 6. de Catechizan. rudib.
c. 20. Et in Ezechiel. legitur, cùm ei
ſex viri vaſa in manibus habētes ap-
paruiſſent, & quidam in medio eo-
rum habens atramentum ad renes,
Dominum ad eum dixiſſe: ſigna Tau
in frontibus gementium & dolen-
tium. Quæ quidem nihil magis præ-
figurabant, quàm in lege gratiæ, ne-
minem vitam æternam conſequutu-
rum, niſi qui venerando Crucis ſi-
gno fuerit conſignatus, hoc eſt Chri-
ſti Crucifixi ſanguine ablutus & de-
linitus, iuxta illa quæ apud Ioannem
capit. referuntur, Saluatoris verba:
[Niſi quis renatus fuerit ex aqua &
Spiritu ſancto, non intrabit in Regnū
cælorum:] quod dicebat Hieronym.
Epiſtola 1. ad Heliodorum. Hinc fit,
26 †quòd in ſacramentis omnibus, eo-
rumq; adminiſtratione Crucis ſigna-
cula adhibeantur, nam ſine Cruce ait
Auguſtin. ſer. 19. de Sanct. quidquam
ſanctificatur, vt intelligamus omnia
quæcumque petuntur, virtute Cru-
cifixi nobis eſſe donata. Cuius & me-
minit Auguſtinus ipſe ſermon. 181.
de tempor. capit. 3. & Dionyſi. capit.
4. 5. & 6. de Eccleſiaſtica Hierar-
chia. & Iuſtinus quæſt. 118. & Chry-
ſoſtom. Homil. 55. in cap. 12. Matth.
In baptiſmatis namque ſacramento,
in quo nobis applicantur Chriſti Paſ-
27 ſionis merita, Cruce velut Tau† ſalu-
tari inſignimur in frōte, in pectore, &
in ſcapulis, vt Angelo diſtricto enſe
cladem in primogenitos Ægyptiorū
ſæuiente, & Seraphim ſcelera noſtra
vindicante, furoris tempore exem-
pti, immuneſq; eorum ſæuitiam eua-
damus, vt etiam ſpirituales nequitiæ,
28 † dæmonumque principatus & po-
teſtates intelligant ſua vaſa priſtina
ſibi iam eſſe aliena, noſque iam eſſe
fortiter armatos atque munitos, vt
contra eorum tyrannidem ſub Chri-
ſti vexillo mereamur, vt iiſdem fe-
rè vtar Rabani Mauri verbis lib. 1.
de inſtitut. Cleric. cap. 27. cuius ver-
ba tranſpoſita ſunt. cap. Poſtea ſigna-
tur. de conſecratio. diſtinct. 4. & ſa-
pienter docuit Origenes homil. 8. in
Ioſue, ad hanc rem accommodans
illud Pauli ad Coloſſen. 1. [Pacificans
per ſanguinem Crucis eius, quæ in
cælis, & quę in terra ſunt] & ad Ephe
ſios 2. [Vt reconciliet ambos in vno
corpore Deo per Crucem.] Quare
nemini mirum videatur, ſi hoc Cru-
cis ſigno tam frequentiſsimè vtan-
29 tur Chriſtiani; nam ſicut † clauis
ianuæ adigitur, vt aperiatur, ſic etiam
Crux, quæ cæli clauis eſt, eis apponi-
tur, vt omnibus electis cæli fores pa-
teant, ita Ioannes in Apocalyp. ſubſi-
gnatum librum contemplatus [ſolius
agni (ait) eſt aperire librum] ſiquidem
agnus ferebat Crucis clauem: quid
igitur mirum eſt ſi aperiat?

Eſt præterea hoc ſignum Crucis coniuratio quædam ad depellendum dæmonem eiuſq; vires effringendas, ac potius eneruandas. Qua ratione S. Antonius Hilarion, & Ioſaphat dæmones ſuperarunt atque fuderūt, vt in ipſorum vita ſcribunt Athanaſius, Hieronymus, & Damaſcenus.

Fuit vtique tam clarum hoc olim, & vſitatum Chriſtianis, vt Iulianus apoſtata ab impijs idolorum cultoribus in ſpecum dæmones conſulturus eductus, dum territus, pro conſuetudine quam Chriſtianus didicerat, ſignum Crucis ederet, dæmones omnes eo ſigno fugarit, vt refert Ioannes Zonaras circa annum Domini 590.

31 Nec illud prætereundem cenſeo, quod Diuus Gregorius 3. libr. Dialog. capit. 7. relatus in cap. nam & poſtea de conſecratio. ne diſtinct. 4. enarrat Iudæum quendam Romæ viam requirentem, ex quo caſu & timore correptus ſigno Crucis ſe ſubſignaſſet, ingentem dæmonum cateruam miraculoſe & præter ſpem euanuiſſe, qui horribili voce ac formidabili, dum eum qui in templo ob iniurias noctis latebat, diligentiſsimè quærerent, vociferantes dixerunt. Heu, heu, heu, nobis à vaſe vacuo, ſed ſignato. Quod valdè Auguſtin. perſenſit, dum libr. 83. quæſtio. 79. & Lactantius libr. 4. de vera ſapientia capit. 27. haud obſcu-

32 rè teſtantur † dæmones ideo odio Crucem habere, quia eius virtutem ſentiunt ac experiuntur.

33 Sanctus Gregorius Nyſſenus† tradit in vita ſancti Gregorij Thaumaturgi, ipſius Diaconum munitum ſigno Crucis, egreſſum è balneis, inter innumerabilia dęmonum ſpectra, è quibus nemo exierat viuus. Quamobrem cunctis Chriſtianis ab exordio naſcentis Eccleſiæ hæc fuit conſuetudo vt frontem Cruce ſignarét, quaſi chriſmatis inſiti vim foras educentes & excitantes. Audi nunc ſanctum Paulinum Natali octauo ſancti Felicis canentem:

34 *Nos Crucis inuictæ ſignum, & confeſsio munit,*
Armatique Deo mentem, non quærimus arma
Corporis, & quanquam membris videamur inermes,
Arma tamen gerimus, quibus & ſub pace ſerena
Contra incorporeos animi decernimus hoſtes.

Nec te lateat id quod ſanctus Hippolytus libello de conſummatione mundi ſcribit futurum, vt Anti-

35 chriſtus inter alia edicat, & iubeat,† ne quis in fronte ſua Crucē pingat. Quibus inſpectis, & legibus nefandis ac impijs cum ſuis ſectatoribus ad infera deuoluatur, & detrudatur.

36 Beatus Chryſoſtomus,† ſuadet pectori Crucem imprimendam ad cohibendos prauos in corde motus. Beatus Auguſtinus teſtatur ſanctæ Crucis ſigno ſæpe morbos eſſe depulſos, quod & veteres omnes prodidêre. Ita Epiphanius hæreſ. 30. Chryſoſtom. Cyrillus Hieroſolimit. Catech. 4. & 13. Athanaſ. de humanitat. verbi. Chryſoſtom. homil. 88. in Matth. Auguſtin. libr. 22. de ciuitate Dei, capit. 8. D. Gregor. Nazianzen. oratione ad Iulianum, lib. 6. Hiſtor. tripart. capit. 1. libr. 3. Annal in Mauritio.

37 Rurſus† hoc ſigno Crucis ſpes noſtra atque fiducia excitatur remiſsionis peccatorum aſſequendæ. Hinc in tēplis Cruces erigũtur, vt ſciamus per Crucifixũ omnia petēda & impetran-

38 da.† In turribus verò Eccleſiarum ac tintinabulorum culminibus, Crux gallũ gallinaceum geſtans collocari conſueuit, vt peccatores, dum Crucem & gallum eminus vident, & pœnitentiæ Petri, & veniæ latroni in Cruce conceſſæ recordatione reſipiſcant, à ſuiſque flagitijs excitentur. Quod & illud Ezechielis vaticinium cap. 17. impletum oſtendit. [Et ſcient

omnia

omnia ligna regionis, quia ego humiliaui lignũ ſublime, & exaltaui lignum humile, & ſiccaui lignũ viride, & frõdere feci lignum aridum.] Quæ verba eo loco Hieron. ad Chriſtum eiuſque Crucem trãſtulit, quam Andreas ſalutat, adorat, & amplexatur. Nec quidquam dixeris, ſi inſtes eam priſcis præſertim tẽporibus, nedum non colendam ac venerandam, quin potius deteſtandam, execrãdamq; fuiſſe.

39 † Sicut enim nubes tetra atq; tremenda, ſpecioſa, decoraq; redditur, ſi Occidentis Solis radijs illuſtretur, ſic Crux antea horribilis, ab omnibus auerſata, Chriſti Occidentis radijs condecorata, tantum decoris ac pulchritudinis accepit, vt eius diuinis radijs coruſcans, tanquam vnica ſpes noſtra ab omnibus ſalutetur; ſic illa quæ antea reorum, peſsimorumque hominum ſupplicium erat atq; infamia, nunc vertices principum, iuga montium, & turrium cacumina, templorum pinnacula, excelſiora, ſublimioraq; loca occupauit, eàdemq; adoratione latriæ qua Deus, adoratur & ipſa. Et meritò quidem: quemadmodum enim capta ciuitate in ſumma

40 eius arce, ſublimioriq; loco, † victricia ſigna victoriæ collocãtur; ita cum Chriſtus eiuſq; pediſſequę mundum, aliosq; generi humano infeſtiſsimos hoſtes dæmonem & carnem Cruce ſuperauerint, fuderintque, cælum ipſum expugnauerint, rerũq; potiti ſint non temerè, ſed iure optimo, Crux victoris vexillum, ſimulq; trophæum, nedum in terra, ſed & in cælo affixa, partam victoriam omnibus annũciat. Iure igitur hæc ſpectans Prudentius, qui ſub ipſa tempora Conſtãtini fuit, ſic Theodoſium inducit, qui alloquitur Romam, Maximo & Eugenio deuictis.

41 *Agnoſcas † Regina libens mea ſigna neceſſe eſt.*
In quibus effigies Crucis aut gemmata refulget,
Aut longis ſolido ex auro præfertur in haſtis.
Hoc ſigno inuictus tranſmiſsis Alpibus Vltor
Seruitium ſoluit miſerabile Conſtantinus,
Cùm te peſtiferâ premeret Mexentius aulâ.

Ex Mox:

Teſtis Chriſticolæ Ducis aduentantis ad vrbem
Miluius, exceptum Tyberina in ſtagna tyrannum
Præcipitãs, quænam victricia viderit arma
Maieſtate regi, quod ſignum dextera vindex
Protulerit, quali radiantia ſtemmate pila.
Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum, clypeorum inſignia Chriſtus.
Scripſerat; ardebat ſummis Crux addita criſtis.
Ipſe Senatorum meminit clariſsimus ordo,
Qui tunc concreto proceſsit crine catenis
Squalens carcereis, aut nexus compede vaſtâ,
Complexuſque pedes victoris, ad inclyta flendo
Procubuit vexilla iacens; tunc ille Senatus
Militiæ vltricis titulum, Chriſtique verendum
Nomen adorauit, quod collucebat in armis.

42 Sed & in extremis agentibus Crux Chriſti exhibetur †, atq; proponitur, vt ſuis meritis diffiſi, potiſsimùm tẽpore, quo intenſiores dæmonis aculeos experiuntur, omnẽ ſpem in Crucifixo reponant, cuius meritis & Paſſione obnixè iuuari petant, & diuina charitate inflammentur. Hoc enim ſigno charitatem excitari nemo dubitat,

bitat, qui non ignoret Paulũ ad He-
bræos 12. dicentem. [Aſpicientes in
autorem fidei, & conſummatorem
Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſu-
ſtinuit Crucem] Meminerint igitur
Chriſtiani ſuum eſſe Chriſti veſtigijs
inhærere, eiuſq; Crucem ferre, quã
ſicut humanitatem diuinã reddidit,
quia eam ſibi vniuit, ita ſuo modo
43 Crucem ac † labores diuinos effecit,
quia eos aſſumpſit. In ſupplicationi-
bus denique Chriſtianorum præferri
conſueuit idem Crucis ſignum, vt
tradit Palladius Helenopolitanus Epi
ſcopus in vita Ioannis Chryſoſto. &
venerabil. Beda lib. 1. Hiſtor. Angl. c.
25. Ioannes Diacon. in vita Greg. lib.
2. cap. 35. & Socrates lib. 6. c. 8. & So-
zomen. lib. 8. c. 8. vt Chriſtiani ſe fa-
teantur ſub Chriſti vexillo militare,
vitámque & mores Chriſti profiteri.
Quæ planè conſuetudo originem tra
xiſſe potuit ex Iuſtiniani Nouella in
authent. de ſummis Epiſcopis. tit. 15.
col. 9. vbi ſancitum eſt, vt Cruces hu-
iuſmodi ferantur ab eis, qui eas ferre
ſoleant, ac deniq; in honeſtis locis re
ponantur. Tandem, & pro coronide
illud accedit ad Crucis decus atq; ho
norem; Concilio Conſtantin. cap. 73.
44 † vetitum eſſe Cruces in pauimento
inſculpi, vel depingi, ne ſignũ noſtræ
redemptionis humanis pedibus irre-
uerenter conculcetur: quod Diui
Principes Theodoſius & Valer. AA.
ſpeciali oraculo conſtituerunt, quo-
rum verba pietatis, & elegantiæ ple-
na libet in præſenti ad ferre: [Cùm ſit
nobis cura diligens (inquiũt) per om-
nia ſuperni numinis religionẽ tueri:
ſignum Saluatoris Chriſti nemini li-
cere, vel in ſilice, vel in marmoribus
humi poſitis inſculpere, vel pingere,
ſed vbicunque ſimilibus in locis re-
perirur, tolli: grauiſsima pœna mul-
ctandos eos, qui contrarium ſtatutis
noſtris tentauerint, ſpecialiter impe-
ramus.] Hactenus Imperatores in
l. vnica. C. nemini licere ſignum Sal-
uatoris Chriſti humi, &c. Iuſta equi-
dem ſanctio, ac religioſiſsimis Impe-
ratoribus digna. Quoniam namque
ſignum noſtræ Redemptionis ab om
nibus eſt venerãdum, adorandumq;,
& ſi in alicuius manibus geſtatur, ei
debemus cum deuotione adſurgere,
& ſi alicubi poſitum immineat, hono-
rem debemus impendere, ideo dignè
prohibetur, ne humi ponatur, vel in
aliqua materia humi poſita ſculpatur
aut depingatur, ne pedibus cõculce-
tur, & qui poſuerit, vel poſitum non
leuauerit, grauiſsima pœna mulcte-
tur: pœnam mortis interpretatur ibi
Azo, Bal. Salicet. & alij. Cui interpre-
tationi non parum ſuffragatur tex. in
l. fin. §. de pœnis. Ad quam ſanè con-
ſtitutionem (quæ ſeuera nimis alicui
videri poteſt) vtinam aduerterẽt hu-
ius noſtri temporis fideles nonnulli,
eius obliti, omnique Crucis reueren
tia ac pietate exuti, qui in lapidi-
bus ſepulturarum, quæ plerumq; pe-
dibus cõculcantur, Cruces Ieſu Chri-
ſti, eiuſq; ſanctiſsimum nomen inde-
45 corè ſculpere non verentur. † Extat
inſigne in hanc rem miraculum apud
D. Gregorium Turonen. lib. 5. Hiſt.
Franc. c. 19. Siquidem Tiberius Cæſar
cum æneam in pauimento Crucẽ in-
ſpexiſſet, eamque religioſus Princeps
euellendam curaſſet, iterum in eum
modum viſa eſt; cuius rei admiratio-
ne captus, defoſſa in ea parte humo,
ingentem pecuniæ vim opportunè
inuenit. Beatus inſuper Cyprianus
lib. 2. ad Quirinum, cap. 22. & Beatus
Euſebius Emiſſenus homil. de feria
2. Paſchæ, figuram illo aiunt Crucis
frontibus Chriſtianorum imprimen-
46 dam; † qua à dæmonum illecebris,
damniſque tutentur. Huc pertinet
illud Exod. 11. 12. & 17. Moyſen ex-
tenſis Deum manibus deprecatum

eſſe,

eſſe, vt Ioſue Amalech, cùm quo cõgreſſurus fuerat, debellaret: hoc nẽpe datur intelligi, vt explicat Cyprianus lib. de exhortat. martyr. c. 8. & lib. 2. ad Quirinum, c. 21. diabolum, qui per Amalech figuratur, virtute Chriſti Crucifixi victũ iri. Cyprian. itidem vbi ſuprà teſtatur Crucis ſignum adferre omnibus ſalutẽ, qui eo in frontibus notantur. Tertull. in ver. Abacuch. [Quatuor cornua in manibus eius] & Dauid Pſal. 2. [à Cornibus vnicornium humilitatem meã] per Cornua accipit Crucis apices, per quam Dominus dæmones ventilauit, ſibiq; ſubiecit orbem. [Chriſtus aſcenſurus ad Patrem (Lucæ. 24.) eleuatis manibus benedixit diſcipulis,] quod de ſigno Crucis pleriq; interpretãtur.

47 Tandem illud reſtat, verba (videlicet) quibus vtimur in Crucis ſignaculo, à Chriſto fuiſſe nobis eodem tempore tradita, vt habetur Matth. c. 8. [In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sãcti.] Igitur vetuſtiſsimam Chriſtianorum conſuetudinem æmulati ſemper ore & ſigno (vt vtar verbis B. Martialis Chriſti diſcipuli in Epiſtola ad Burdegal. cap. 8.) teneamus Crucem, ſeu (vt Tertullianus in Epiſtola ad Euſtachium loquitur) ad om-
48 nem † progreſſum atq; promotum, ad omnem aditum, & exitum, ad veſtitum & calceatum, ad menſas, ad cubicula, ad ſedilia, quæcumq; nos conuerſatio exercet frontem ſignaculo Crucis teramus. Cui conſentiens eſt Chryſoſt. lib. quod Chriſtus ſit Deus, & Prudẽt. ait in Hym. ante ſomnum.

Fac cùm vocante ſomno
Caſtum petis cubile,
Frontem, locumq; cordis
Crucis figura ſignet.
Crux pellit omne crimen,
Fugiunt Crucem tenebræ;
Tali dicata ſigno
Mens fluctuare neſcit.

Iure igitur optimo fuit introductum, vt in ſancto Inquiſitionis tribu-
49 nali, iuriſiurandi religione † manibus ſuper Cruce poſitis in mali deteſtationem, & veritatis confirmationem rei cogerẽtur, quod & communi vſu receptum eſt. Et confirmatur ex tex. in cap. qui peierat. 22. quæſt. 5. l. 1. tit. 11. part. 3. vbi Gregor. Lopez, Gundiſaluus de Villadiego in titu. de lega. quæſt. 5. num. 5. quod vtique in hoc tribunali procedere nemo ambigit, cùm ipſi Inquiſitores ſint Delegati
50 Apoſtolici, † quibus fidei tutela eiuſque propago demãdata eſt, nec quidem temerè, neq; abs re vſus Crucis in iuramẽtis increbruit. Quemadmodum enim omni vento doctrinæ fluctuantes homines Crucis ſacratæ hoſtes ac inimici facti ſunt, ſic planè æquum erat, ac conſentaneum eos Cruce aggredi, ac tãquam fidei ſacra anchora, ne vltro citroq; ferantur, firmatos atq; adſtrictos, debellare atq; conuincere. Hinc & illa profecta eſt, quæ conſueuit ab omnibus hæreticæ prauitatis Inquiſitoribus in vexillo
51 Crucis apponi inſcriptio † [Iudica Domine cauſam tuam.] Hac namq; hæreſes, quæ inteſtino bello Eccleſiã infeſtant, atque diuexant, compreſſæ, penituſque extinctæ ſunt, nec non barbaræ immanesq; gentes ſub Crucis iuga redactæ fuerunt, ſæpeq; quod multis retro temporibus ſub tenebris
52 delituit, † ſubita Crucis inſpectione luce clarius apparuit. Præterea conſonum rationi videbatur, eorum qui à fide deſciuiſſent, oculis proponere, ab eo eſſe Crucis Chriſti ſigno proſternendos, qui pro humani generis ſalute, exinanita quodammodo Deitate, fuerit homo factus, circumciſus, baptizatus, flagellatus, Crucifixus, ſepultus, ſeruus peregrinus, leproſus, & ab Angelis minoratus. Accedit &
53 alia ratio non inelegans. † Cum enim

Crux arx munitiſsima ſit, ab hæreticis infeſtiſsimis eius hoſtibus obſeſſa, quam Hæreſiarchæ prima irruptione expugnare conati ſunt; conducere apprimè videbatur, nõ alio q̃uàm hoc Chriſti Saluatoris noſtri vexillo, eorum iuſtiſsimo vindice, noſtroque certiſsimo titulo, tutiſsimoque propugnaculo, cuius gloriâ cæleſtia ſtu-
54 pent, terrena contremiſcunt, † eos omnes miſerè perdere ac in tartareas regiones amandare.

De ſtemmatibus, quibus tribunal ſanctæ Inquiſitionis decoratur, ſcilicet, Cruce viridi in campo nigro, ramo oliuæ, gladio atque rubo, eorumque ſignificatione.

CAP. X.

SVMMARIVM.

1 *Crucis vexillo quare vitur tri-*
2 *bunal ſanctæ Inquiſitionis.*

3 *Crux ſemper extitit pulcherrimum ſignum bellicum.*

4 *Crucis quatuor proiecturæ quid ſignificent.*

5 *Chriſtus regnum vniuerſæ Terræ per Crucem obtinuit.*

6 *Crucis apparitiones in cælo ſemper aliquid lætum annunciarunt.*

7 *Crucis apparitio Conſtantino Imperatori quid prenunciauit, & numero 8.*

9 *Crucis ſignum Conſtantinus Imperator in manu ſtatuæ ſuæ marmoreæ apponi iuſsit cum inſcriptione.*

10 *Romanus Senatus ob victoriam conſecutam Conſtantino Imperatori arcum triumphalem conſtruxit.*

11 *Crucis vexillum Conſtantinus Imperator in pugna aſportandum iuſſit.*

12 *Conſtantinus Imperator ſemper victoriam conſequutus fuit ob Crucis vexillum.*

13 *Crucis imaginem Conſtantinus Imperator in ingreſſu palatij ſui appoſuit.*

14 *Crucis imaginem Conſtantinus Imperator quomodo depingi iuſsit.*

15 *Crucis ſigno Conſtantinus Imperator militum arma ſignabat.*

16 *Crucis ſigno milites antiquiſsimi Conſtantiniani ornabantur.*

17 *Cruces, quas nunc equites militiarum in pectore geſtant, vnde ortum habuerint.*

18 *Crucis viſio innumera bona attulit Eccleſiæ.*

19 *Crux Chriſti ab Helena inuenta.*

20 *Cruces tres magnitudine immenſas Conſtantinus Imperator fabrefieri iuſsit, & quare.*

21 *Crucis ſignum quo die Hieroſolimis apparuit, eodem Conſtantinus Antiochiam peruenit.*

22 *Crucis ſignum in Oriente Conſtantino Imperatori apparuit.*

23 *Crucis ſignum Pictorum Regi apparuit.*

24 *Crucis ſigno Picti in hunc vſque diem in prælijs vtuntur.*

25 *Crucis ſignum Richardo primo Anglorum Regi apparuit.*

26 *Crux de celo Garciæ Ximenio primo Nauarrorum Regi ſuper virentem quercum apparuit.*

27 *Crucis triumphi feſtiuitas quare in Hiſpania celebratur.*

28 *Crucis miraculum in prælio contra Agarenos.*

29 *Theodoſius Magnus Imperator magnas reportauit victorias ob Crucis ſignum.*

30 *Crucis ſignum Hebræos ſeruauit in Ægypto, & in deſerto.*

31 Cruce

31 *Cruce ſignati Ezechielis tempore eadem euaſerunt.*
32 *Inquiſitores in omnibus fidei actibus Cruce vtuntur.*
33 *Inquiſitores quare Crucem viridem in ſtemmatibus ſanctæ Inquiſitionis apponant.*
34 *Crucis coloribus quibus diuerſæ nationes in prælijs pro inſignijs vtantur.*
35 *Milites diuerſorum inſtitutorũ quare Crucem in pectore verſicolorem geſtant.*
36 *Crux dum varijs coloribus depingitur, multiplicem Chriſti virtutem ſignificat.*
37 *Crucem rubeam milites D. Iacobi Calatraue, & Monteſæ deferentes, quid ſignificant.*
38 *Crucem albam deferentes milites D. Ioannis, quid annunciant.*
39 *Crucem viridem Inquiſitores elegerunt non ſine magno Spiritus Sancti conſilio.*
40 *Color viridis Crucis inter omnes colores congruentiſsimus eſt.*
41 *Crux Chriſti ex viridi arbore pretioſa.*
42 *Viridis color conuenit figuris Prophetarum, & num.43.*
44 *Crucis viror triumpho Chriſti, & conditioni naturæ quadrat.*
45 *Smaragdi Symbolum deſcribitur.*
46 *Laurus viridis æternitatem ſignificat.*
47 *Chriſtus firmitatem Eccleſiæ communicauit.*
48 *Color viridis gratior eſt cæteris.*
49 *Color viridis fœcunditatem ſignificat in plantis.*
50 *Crux viridis ſuauis, & grata Martyribus.*
51 *Color viridis triumphum ſignificat.*
52 *Crux victoriam Chriſti indicat.*
53 *Viror vitam ſignificat.*
54 *Crucem Chriſtus quare elegerit.*
55 *Crucis figuram Arabes, & Ægyptij coluerunt.*
56 *Crucis figura in omnibus cernitur.*
57 *Cruce Chriſtus nobis vitam attulit.*
58 *Inquiſitores quomodo vitam fidei conſeruare ſtudeant, & num.59.*
60 *Smaragdi ad morbos depellendos virtus.*
61 *Heliotropij Symbolum ad Crucem.*
62 *Color viridis accommodatior exprimendis myſterijs Crucis.*
63 *Crucis fructus gratiſsimus.*
64 *Crucem viridem Inquiſitores exaltant in ſignum clementiæ.*
65 *Crux viridis quare reis oſtenditur.*
66 *Crucis viridis in campo nigro Symbolum.*
67 *Oliua quare in ſtemmatibus Inquiſitionis apponitur.*
68 *Gladij à ſiniſtris Crucis depoſiti Symbolum.*
69 *Campus niger quid ſignificet.*
70 *Rubus ſolenniter defertur pridie actionum fidei in plerisq; Hiſpaniæ tribunalibus.*
71 *Rubi ſignificationes.*
72 *Inquiſitores recipiunt benignè verè pœnitentes, proteruos verò puniunt ſeuerè.*
73 *Inquiſitores non deſiderant perditionem hominum, ſed correctionem.*
74 *Rubi elegans ſignificatio, & nu.75.*
76 *Rubi ardentis figura, Incarnationis Dominicæ eſt ſymbolum.*
77 *Verba illa Pſal.[Exurge (Domine) iudica cauſam tuam] explicantur, & num.83.*
78 *Viſio Danielis quatuor animalium è mari egredientium exponitur.*
79 *Antichriſtus omnium malorum caput, inter omnes peccatores maximus, in Babylone naſcetur, ſe eſſe Meſsiam dicet, & num.80.81.& 82.*
84 *Inquiſitores hæreticæ prauitatis zelo tutandi Eccleſiam, aptiſsimè pro Crucis titulo verbis Pſal.73. vtũtur.*
85 *Crucis encomia & laus.*

Adeo

A DEO frequens ac receptiſsimus eſt in Eccleſia & omnibus eius actibus Crucis vſus (quem admodũ ſuperiùs demonſtrauimus, & ipſa indicat experientia) vt ſuperuacuum ac otioſum penitus videatur rationem reddere, quare in tribunali fidei in omnibus eius iudicialibus actibus Crucis Chriſti trophæũ ac in
1 ſigne regiũ erigatur.† Si enim ipſum Inquiſitionis iudiciũ ſpectes, quod ad malorum terrorem, bonorumq; gloriam ſupremum illud & finale tribunal repręſentat, crucis pulcherrimũ vexillũ meritò vſurpatur, quod Chriſtum Dominum ad iudicium hominum venientem magna cum maieſtate & gloria antecedet, iuxta illud, quod Eccleſia canit: [Hoc ſignũ erit
2 in cælo, cùm Dominus ad iudicãdum venerit]† ſi autem fidei tribunal bellum inteſtinum contra hæreticorum inuẽta gerens, ac victoriam orthodoxæ fidei contra eius hoſtes reportans accipias, auſpicatiſsima atq; victricia Crucis inſignia opus ſunt, in cuius nomine omne genuflectendum cæleſtium, terreſtrium, & infernorũ, cuius virtute & potentia ſtrenuè pugnandũ aduerſus fidei hoſtes, aduerſus tartareas & aereas poteſtates, ac aduerſus quoſcumq; impetus, & impendẽtia mala. In ipſa omnis virtus eſt, vigor, atq; potentia, vnde non timetur periculum, vbi tantæ reuerentiæ conſpicitur ſignum Crucis. Sublimitate iacẽtem Chriſtus hominem ex-
3 citauit, ſalutem peperit, & peccatum omne aboleuit.† Crux olim, & nunc etiam maximum eſt & præſtantiſsimum ſignum bellicũ. Eius myſterium cælo durabilius, terra ſtabilius, & omnium rerum cõſtitutione diuturnius. Crux clarior cunctis aſtris, ſplẽdidior
4 Sole, & Luna, † eius quatuor proiecturæ, latitudo, lõgitudo, profunditas, & altitudo, quòd à quatuor plagis mundi per eam homines euocentur,
5 Oriente, Occidente, Meridie, & Septentrione.† Per Crucem pretioſam vniuerſæ terræ regnũ obtinuit Chriſtus, per hanc innumeras victorias Chriſtiani conſecuti ſunt, vtique de Cruce Chriſtianam Muſam hæc ceciniſſe minimè pœnitebit.

Dux homini, noua lux, cæli ad faſtigia Crux eſt:
Pro Cruce qui pugnat, Chriſto duce, ſub Cruce vincet.

6 Crucis namq; apparitiones† quæ in cælo, ſiue aerea regione ſæpius factæ ſunt, aliquid ſemper lętũ, plauſibile, & hilare, atq; pro tẽporis & negotij anguſtia opportunum annunciarũt ſemper Chriſtianis ſalutares: victoriam namq; pepererunt Chriſti militibus
7 de hoſtibus fidei expectatam. † Præclariſsima ſanè, & celeberrima Crucis ſingularis apparitio, Flauio Conſtantino Maximo Cæſari Auguſto facta Romæ anno Chriſti, 316. Imperij ſui 7. contra Maxentium tyrannum Reipub. hoſtem conflicturo militaribus copijs longè ſuperiorẽ demonſtrat. Illi quidem anxio, & ſolicito de dubio exitu pugnę conferendæ, cùm iam Sol ad medium cælum aſcendiſſet, die in pomeridianũ tempus paululum declinante, Crucis ſignum ex lucis ſplendore figuratum, in ipſo cælo manifeſtò oculis aſpexit, in eoq; inſcriptionem conſignatam, hæc verba complectentem. [In hoc vinces]
8 † Dubitanti poſtea Conſtantino de oſtenti interpretatione, ac dormienti Chriſtus apparuit cum ſigno in cælo monſtrato, præcepitque vt exemplari ad imitationem illius ſigni, quod in cęlo apparuerat, fabricato, eo tanquam præſidio in pręlijs cũ hoſtibus committendis vteretur: quo ſigno vice labari ſubſtituto, & ante ſe prælato, Conſtantinus copias militares Maxentij tyrãni deleuit. Qua in ſigni

inſigni victoria præuio ſalutifero ve-
9 xillo Crucis parta, † Cõſtantinus ſta-
tuam marmoream ſibi erigi fecit lo-
co vrbis celebri, in manu ſalutare Cru
cis ſignum tenentem, hac inſcriptio-
ne ſubiuncta. [Hoc ſalutari ſigno, ve-
ro fortitudinis indicio, ciuitatem ve-
ſtram tyrannidis iugo liberaui, &
S. P. Q. R. in libertatem vindicans,
priſtinæ amplitudini & ſplendori re-
10 ſtitui. † Senatus autem, Populuſq; Ro
manus opera Conſtantini ingẽti for-
midine liberatus, ob eam victoriam
arcum ei marmoreũ conſtruxit trium
phalem, inſcriptione adiecta, quę hãc
Hiſtoriam non obſcurè videtur con-
firmare, vt referũt S. Grego. Nazianz.
Orat. 4. in Iulianum Apoſtatã. Nice-
phor. lib. 7. c. 49. pag. 222. Socrates lib.
1. c. 1. Euſeb. lib. 1. de vita Conſtanti-
ni, cap. 33. & Hiſtor. Eccleſiaſtica lib.
9. c. 8. Ioan. Damaſcen. oratio. de ima-
11 gin. ex quo † tantum Crucis affectum
Conſtantinus Imperator accepit, vt
Crucis vexilli perferendi in pugna
quinquaginta viris fortiſsimis cura
perpetua mandaretur, vt ſicubi pars
aliqua exercitus laboraret, illuc ſalu-
tare illud vexillũ tanquam quoddam
ſubſidium ad victoriam obtinendam
12 locari mandabat; † & vt Euſeb. lib. 3.
cap. 48. cap. 2. & 3. narrat, diuino im-
pulſu res ſalutares Conſtantinus ag-
greſſus eſt, & cõfecit, ac vexillo Cru-
cis vbiq; hoſtibus oppoſito exercitũ
ab illo triumphantem duxit, ac con-
13 tra hoſtes audacter proceſsit. † Cru-
cis idem inſigne propoſuit in ipſo pa-
latij introitu, velut amuletum rerum
14 aduerſantiũ. † Idem ſupra caput ima-
ginis ſuæ in tabula depictæ Crucem
ſuperpoſuit, ſubter pedes draconem
vulneribus confoſſum, vt virtutem
Crucis ſignificaret, qua victus & ſu-
peratus dæmon occubuit: & (vt So-
zomenus Eccleſ. Hiſt. lib. 1. c. 8. ait) ſa-
lutari & vitali Crucis ſigno, veluti
terriculo propugnaculoq; malorum
aduerſariorum multitudini oppoſito,
ab hoſtibus, dęmonibuſq; victoriam
15 reportauit. † Idem (vt Theodoretus
Hiſtor. Eccleſiaſt. lib. 3. c. 3. ait) ſigno
Crucis militũ arma ſignabat, & ſicut
ipſemet eſt autor in Epiſtola ad Sa-
porem Regem ſcripta, exercitus eius
Deo dicatus ſignum Crucis in hume-
16 ro portabat. † Vnde nobiliſsima illa &
antiquiſsima omniũ militia Conſtan-
tini effluxit, & in poſteritatem Im-
peratorum Conſtãtinopolitanorum
iure velut hæreditario transfuſa eſt,
vt milites hoc inſigni ornatos arma-
rent, & veluti nobilitatis indicio il-
17 luſtrarẽt. † Quã militiam emortuam
iam & antiquatam inſtaurare, ac in
priſtinum gradum Illuſtriſsimus ali-
quis Princeps, & anteſignanus reſti-
tuere deberet, cùm ad illius inſtar &
exemplar reliqua ferme omnia mili-
tiarum inſtituta inuenta ſint, cuius
profeſſores Crucẽ in pectore geſtant.
18 † Quanta autem, ac qualia bona ex
hac Crucis viſione fuerint conſecu-
ta, explicari vix poſsũt. Eccleſia Chri-
ſti tyrannorum ſæuitia, & crudelitate
liberata, & à tot oppreſsionibus ere-
pta: Imperator ſummus totius orbis
fidem Chriſti amplexus ſacro fuit la-
uacro intinctus: libertas vbiq; terra-
rum pijs data publicè profitendi, &
prædicandi Euãgelium. Exules Chri-
ſtiani, & damnati ad fodinas, metal-
la, & alias ſordidas & abiectas operas,
cum honore ad propria reuocati: pro
ſcriptiones reſciſſæ, facultates reddi-
tæ, quæ fuerant illis ademptæ. Ponti-
ficia dignitas ſummi Paſtoris emi-
cuit, largitiones Eccleſijs & clero co-
pioſe datæ, Baſilicæ inſignes & tẽpla
innumera regia magnificẽtia & ſum-
ptibus condita opibus ditata, magi-
ſtratus & honores ſolis Chriſtianis pa
19 teſcere cœperũt, † crux Chriſti Hiero
ſolimis ab Helena Auguſta prope
octo-

octogenaria quæſita atque inuenta. Pleraq; alia ſuperſunt,quę longũ eſſet
20 enarrare.† Ac quidem Conſtantinus poſt Helenæ reditum tres immenſas magnitudine Cruces fabrefieri fecit. Primò Romæ contra Maxentium depugnans: ſecundò, cùm cõmiſſo cum Byſantijs prælio,trophęum de eis ſtatuit: Tertiò autem, cùm Iſtro ponte iuncto Scythas vltra id flumen ſubegit, quibus in victoriarum partarum memoriam hęc impoſuit nomina[Ieſus Chriſtus vincit] vt meminit Cedrenus, pag.243. & Nicephor.libr.7.
21 cap.47.& 49.† Simile illud eſt, quod narrat Nicephorus Eccleſiaſt.Hiſtor. lib.9.capit. 32. & Socrates Eccleſiaſt. Hiſtor.lib.2.c.24.Conſtantius namq; Conſtantini magni filius Gallum cõſobrinum ſuum Cæſarem conſtituit, & ſuo ipſius nomine Conſtantiũ appellauit,& Antiochiã, quæ eſt in Syria,miſit,vt partes Imperij ad Orientem iacentes aduerſus hoſtiles impetus tueretur. Vbi autem Antiochiam peruenit,eodem die Crucis venerandæ ſignum Hieroſolimis in Monte Golgotha apparuit tempore Cyrilli, de qua apparitione meminit Sozomen.lib.4.Hiſt.Eccleſiaſt.c.4.Cedrenus pag. 248. Nicephor.lib.9.cap.31. Simeõ Metaphraſtes, & ex Simeone
22 Surius tom.2.Sanctorum 7.Maij.† Simile itaq; ſpectaculum Conſtantio & eius exercitui contigit.Signum namque Saluatoris in Oriẽte apparuit: columna(inquam) Crucis effigiẽ exprimens,qua viſione exercitus vario labore fatigatus,tanto miraculo cõſpecto, Crucis luce mirabiliter recreatus eſt,vt plures victorias reportarit. Fuitq; Crucis apparitio felicitatẽ, & proſperos belli euentus Conſtantio annuncians: ſiquidem Maxentium tyrannum, qui quatuor annis Imperio violento potitus erat. Decenium eius fratrẽ, & Syluanũ Cæſares ab eo creatos facilè fudit,& Cõſtantius expeditionibus militaribus ad votum peractis, & breuiſsimo tempore pacato Oriente & Occidente , clarè cõſpexit virtute & læto omine Crucium id factum.

23 Anno etiam Chriſti 819. † Hungo Pictorum Regi aduerſus Athelſtanũ Anglorum Regem prælium periculoſum, & valde dubium conſerturo in ſoporem ſoluto, S. Chriſti Apoſtolus Andreas apparuit, denuncians fore vt glorioſam de Anglis poſtera die aſſequeretur victoriam. Lucida mox cælo apparuit Crux ſuper Pictorum caſtra.Hanc Apoſtolus ipſi Hugo oſtendit,addiditq; id oſtẽtum ante partam victoriã haud cęlo defuturum;itaq; ei euenit, nã eo prælio hoſtẽ fudit eiuſq; copias deleuit.Ex quo
24 †Picti in hunc vſq; diẽ victrici Crucis inſigni in omnibus prælijs vtuntur.

25 Similis Crucis apparitio cõtigit † Richardo primo Regi Anglorum anno 1189. qua inflammatus eſt, vt expeditione in Palæſtinam conficeret glorioſè.

26 Garciæ quoq; Ximenio,primo†Nauarrorũ Regi,Crucem de cælo ſuper virẽtem quercũ oſtenſam fuiſſe, quã poſtea in ſuo clypeo,vexillis militaribus, & ſupellectili domeſtica ac numiſmatibus adhibuiſſe, Hiſpani Annales prodũt,& omnibus notum eſt. Idem quoq; accidiſſe commemorant Iñico Ariſtę, primo Aragonum Regi, quam etiam pro inſigni vſurpauit:qui ſtrenui Reges huius virtute, & potẽtia multas Barbarorũ acies fuderunt, multa cõtra Agarenos,nominis Chriſtiani infeſtiſsimos hoſtes,prælia feliciſsimè & pręclariſsimè confecerunt.
27 †Iam verò obquã cauſam quolibet anno decimoſeptimo Kal. Auguſt.celebratur in Hiſpania feſtiuitas Triumphi Crucis,niſi ob miraculum, quod contigit anno Chriſti 1212. prælio

omnium

omniũ acerrimo, & periculoſiſſimo, in quo tres Reges, Alphõſus IX. Caſtellæ; Petrus Aragonum II. Sanctius Nauarræ, cũ Agarenis ad Nauas Tholoſanas in ſaltu Caſtulonenſi cõflixe-
28 rũt.† Dominicus Paſchaſius, Canonicus Toletanus Crucem, quæ Rodericum Ximenium Archiepiſcopũ Toletanum, qui illi pugnæ interfuit, antecedere ſolebat geſtans, per omnes acies hoſtiũ inoffenſus miraculo quidem euidenti penetrauit, & vſq; ad finem prælij, citra vllũ detrimentum ab hoſtibus illatum, vexillo ſalutiferę Crucis munitus triumphauit. Quicquid geſtum eſt in illa pugna, diuino præſidio ſolùm; & Crucis admirabili virtute cõparatum. Illud ſummè admirandum, cùm ex hoſtibus ducenta millia cæſa fuerint, ex Chriſtianis vix fuerunt viginti quinque deſiderati. Tanta autem copia haſtarum, iaculorum, & ſagittarum in Caſtris, & loco pugnæ, vt biduo exercitus Chriſtianus ignem ex ijs fouens, dimidiam vix partem potuerit abſumere.

29 Exercitui Magni Theodoſij † præeunte Cruce, eximia ac miraculoſa victoria eius virtute de hoſtibus potentiſſimis, ac copijs longè ſuperioribus triumphauit.

30 Signum Crucis † ſeruauit Hebręos in Ægypto, ne ab exterminatore delerentur; in deſerto, ne perirent à
31 ſerpentibus. † Tempore Ezechielis illo ſignati cædem euaſerunt. Conſtantinianæ victorię, & Honorij: eiuſdem virtute ſunt patratæ, & pleræque aliæ à diuerſis religioſis Principibus, quarum accuratè ac diligentiſſimè ſanè meminit Frater Alphonſus Ciacon Theologus inſignis ordinis Prędicatorũ, & Pœnitentiarius Apoſtolicus in ſuo quod ſcripſit opuſculo eleganti de ſignis ſanctiſſimę Crucis:
32 vt ex ijs manifeſtum fiat, † quanta ſit auguſtiſſimæ Crucis virtus in prælijs conficiendis & quàm optimo iure in vniuerſalibus fidei actionibus, quibus victoria atque Triumphus de Chriſtianæ religionis hoſtibus repræſentatur, Crucis venerabile vexillum ſoleat adhiberi. Expedit enim duces myſticæ militiæ aduerſus hæreticos ac alios Chriſti hoſtes, hoc præeunte vexillo, pugnare. Propugnatores nãq; & Duces ad tutandã religionem cõſtituti ſunt Inquiſitores hæreticæ prauitatis, qui Inquiſitionis arce excubias faciunt pro Chriſtiana fide, eam labentem inſtaurant, collapſam reſtituunt, reſtitutamque in ſuo virore & vigore conſeruant.

Iam verò, quod ſacrum Inquiſitionis tribunal antiquiſsimis moribus Cruce viridi ſemper vtatur, non ſine aliquo myſterio inſtitutũ credimus, licet eius conſuetudinis, & ritus nemo hucuſq; (quod ſciam) meminerit.
33 Et quidem † primò communis occurrit, ac ſatis æqua ratio, ſanctã (ſcilicet) Inquiſitionem viridis coloris Crucẽ elegiſſe; vt ab alijs Chriſtianæ reipublicæ inſtitutis, quæ Crucibus aliorum colorum vtuntur, commodiùs diſtingueretur: quemadmodum ✠
34 quod ſignum habetur militare † à pleriſq; gentibus, quod acies antecedit prælium cõmiſſuris, verſicolor à ſingulis nationibus accipitur. Hiſpani namque inſigni Crucis in vexillis militaribus albis rubro vtuntur; Galli in rubris albo; Scoti Cruce ſancti Andreæ candida in rubris. Burgundi eãdem, ſed in candidis rubrã; ita eandem Crucem coloribus diſtinguunt, & ſua cuique nationi & genti veluti propria, & genuina exiſtit. Chriſti nãq; effigies Cruci affixa & oſtenſa, militibus animos auget ad futurum prælium: mortis namq; non timetur periculum, vbi tantæ reuerentiæ conſpicitur ſignum.

35 Hanc ideo † diuerſorũ inſtitutorum milites

milites in pectore religioſè geſtant, quò fortiores pugnis aduerſus fidei Chriſtianæ hoſtes conferendis, & cõſtantiores reddãtur, dum præſentem memoriam Saluatoris recolunt; qui pro illis ſponte, & intrepidè in eadem Cruce mortem expetijt; verùm coloris & figuræ varietas Cruce-ſignatos diſtinguit. Milites namque olim Templarij, ſicut & nũc ſancti Ioãnis Hieroſolimitani, Cruce alba vtebãtur: eiuſdem formæ & figuræ vtuntur ſancti Iacobi, Enſigeri, Calatrauæ, ſancti Georgij Auis, Monteſæ, ſancti Stephani rubra, variè tamen efformata: Pereiri, Alcantaræ, ſancti Lazari, viridi, Chriſti alba rubenti inſerta: Pruſsij nigra. Nimirum vt diuerſi coloris Crucibus hæ militiæ diſtinguantur, qua ratione dici poteſt ſanctum Tribunal Crucem viridem delegiſſe. Sed vltra illam generalem rationem peculiares alias non ſpernendas (ni fallor) excogitauimus, quare Crux viridis potiùs quàm alterius coloris, ſancto fidei Tribunali conueniat, quas ſanè compendio referamus.

Diuus Paulus 1. ad Corinth. c. 1. ait: [Chriſtus factus eſt nobis ſapientia, iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio] Innuens Chriſtum in noſtræ redemptionis opere non tantùm voluiſſe pro nobis Patri ſatisfacere, ſed cõſummatæ iuſtitiæ, ſanctitatis, & omnigenæ virtutis abſolutũ quoddam & perfectiſsimũ exẽplar nobis relinquere, iuxta illud Petri 2. c. 2. [Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplũ, vt ſequamini veſtigia eius.] Et D. Auguſtinus Crucem cõſiderat, non tam patibulum morientis, quàm Cathedram magiſtri docentis. Hinc
35 fit, † vt dum varijs coloribus Crux ipſa depingitur, multiplex Chriſti virtus ſignificetur; nam ſicut diuerſa ſolis illuſtratio in nubibus, varios ac diuerſos colores apparere facit, vt Phyſici docent; ſic Chriſtus verus, ſplendens Sol iuſtitiæ in Crucis lignum veluti gratiarum omnium cathedram ac nubem aſcendens, multiplici ſua irradiatione varios colores in Cruce reddit: ſi enim Chriſtũ ſanguine ſuo perfuſum aſpicias, purpurea Crux apparebit: ſi Diuinitatem ipſius, humanitatemq; immaculatam contempleris, albam Crucem videbis; ſi amorem & charitatem erga homines, quam oſtendit, Crucem intrepidè ac conſtanter aſcendens, intuearis, Crux fulua, aureaq; fulgebit: Si corpus ipſius vulneribus liuidum inſpicias, cęruleam Crucem meditaberis: ſi mortis pallore ſpecioſum eius vultum deformatum ſuſpicias pallidam quoque Crucem iudicabis. Denique ſi in ſacro Chriſti capite ſpineam coronam, virideq; ſertum quo tanquam Diuinus Legifer noſter, & mortis triumphator inſignitur, deſideres, viridem quoque Crucem meritò dixeris, vt inde nemo mirari debeat tam diuerſarum colorum Cru-
36 ces depingi. † Nam milites Diui Iacobi, Enſigeri, Calatrauæ, Monteſæ, Chriſti, & ſancti Stephani rubeam Crucem ſuper pectus deferunt, memoriam recolentes Paſsionis Chriſti, & ſanguinis pretioſi in Cruce pro nobis effuſi, & vt armati milites fidei ad aſpectũ Crucis & ſanguinis Chriſti pro nobis effuſi, vt 2. Machab. cap. 6. (elephanti oſtenſo ſanguine vuæ & mori, ad prælium acuebantur) diuini honoris zelo tacti excitẽtur ad vltionem inimicorum Chriſti, neque prohibeãt gladium à ſanguine, ſi quidem color rubeus ad ſanguinis ſignificationem à natura ipſa videtur fuiſſe
37 inſtitutus. † Diui autem Ioannis Hoſpitalarij, Chriſti innocẽtiam & ſanctitatem annunciant, qui (vt habetur Sapien. 7. & Apocal. 22.) eſt candor lucis æternæ, & ſtella candida,

& ma-

& matutina. Alcantaræ verò milites, Diui Lazari, & Annunciatæ viridi
39 Cruce ſignantur.† Et demum Inquiſitores noſtri viridem Crucem elegerunt non ſine magno Spiritus Sancti
40 conſilio; † viridis namq; color myſterijs Crucis exprimendis inter colores omnes eſt congruentiſsimus. Primò enim congruit ipſi Cruci, & patibulo, in quo Chriſtus paſſus eſt. Secundò figuris & prophetarum oraculis. Tertiò, viridis color cōditionem naturæ Chriſti, & illius virtutem, atq; victoriã cõmodiùs exprimit. Quartò Crux viridis multiplicem fructũ nobis à Chriſto per Crucem communicatum apertiùs indicat.

41 Primùm quidem † Crux, in qua Chriſtus Dominus paſſus eſt, ex arbore viridi fuit præciſa, & ex parte leuigata, vt corpus ipſi affigeretur, id quod apertè colligitur primum ex antiquo more Romanorum, ſub quorum imperio & iudicio Dominus Ieſus paſſus eſt: illi enim facinoroſos homines ex arbore ſuſpendebãt, & eiuſmodi patibulum furcam, infelicem arborem, ſiue malam Crucem vocabant. Secundò, id confirmat verbum Chriſti, qui cum Crucem baiularet, filias Hieruſalem ſuper ſe flentes cõſolatorijs verbis propheticè alloquutus, & ventura ſuper eas mala prænuncians, dixit Luc. 23. [Quia ſi in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet] Quod verbum quamuis ſancti de ipſo Chriſto interpretentur (cuius æternitas, firmitas, puritas, & multiplex fructus per viride lignum ſignificata eſt) de ipſa tamen Cruce ex viridi ligno præciſa, quam ſuper humeros portabat cõuenienter ſatis intelligitur. Tertiò idem ſuadetur ex antiquiſsimis Crucis iconibus, & imaginibus, quæ ex arbore viridi fabricata, & ex parte decorticata depinguntur, vt in celebri & antiquo clauſtro ſanctæ Eccleſiæ Toletanæ, & alijs in locis. Quartò confirmatur ex vocibus Eccleſiæ, dum in hymno paſsionis Crucem arborem vocat: [Arbor decora & fulgida, &c.] Et iterum: [Flecte ramos arbor alta.]

42 Secundo † loco viridis color optimè conuenit figuris, & prophetarum oraculis. De gloria enim Crucis prædixit Eſaias cap. 35. Gloria Libani data eſt ei, & virorem calami orituram prædixit. Ezech. quoque cap. 17. in ſublimi monte Iſrael plantam prædixit erupturam in germen cum multiplici fructu. Tandem hæc eſt arbor illa magna & fortis (Danielis cap. quarto, & 6.) cuius proceritas contingit cælum, quæ viſa eſt in medio terræ; quia iuxta Prophetæ vaticinium Pſalm. 73. Deus noſter operatus eſt ſalutem in medio terræ.

43 Viridem † quoque Crucis colorem antiquæ figuræ conuenienter ſatis nobis adumbrarunt. Quid enim columba poſt diluuij aquas ramum oliuæ virentibus folijs in Arcam Noe ore deferens, niſi Chriſtum ſignificat? qui poſt aquas Paſsionis ſuæ ex viridi Crucis arbore pacem terris inuexit, & Apoſtolis à mortuis reſurgens, ter pacem nunciauit? Quid ligna holocauſti de monte præciſa, & viridia ſuper humeros Iſaac (Geneſ. 22.) niſi Crux viridis ſuper humeros Chriſti? quid virides rami denſarum frondium in feſto tabernaculorum (Leuit. 25.) niſi viridem Chriſti Crucem, verum & firmum ipſius Eccleſiæ tabernaculum portendebant? Id quod ſpiritu prophetico procul cernens Balaam Numer. vigeſimoquarto dixit. [Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, tentoria tua Iſrael vt valles nemoroſæ, vt horti iuxta fluuios irrigui.] Ex viridi namque tabernaculo Crucis Chriſti

tabernacula Eccleſiæ virorem,& pul chritudinem acceperunt. Sed inter figuras omnes in antiquo illo Paradiſo Crucis viriditas apertiſsimè nobis quaſi penicillo depicta videtur, vbi Adamus operator & cuſtos conſtatutus eſt Geneſ.2. Ibi enim in medio paradiſi lignum Deus optimus produxit, nempe lignum vitæ,& lignũ ſciẽtiæ boni & mali,quaſi initium mortis & vitæ ex tunc nobis oſtendens: ſicut igitur ex arbore ſcientiæ pendens ſerpens tortuoſus lethifero pomo mortem inuexit,æquum fuit vt ex viridi quoque arbore Crucis pendens ſapientia Patris vitam nobis præſtaret, id quod vocibus Eccleſiæ confirmatur. Hoc opus noſtræ ſalutis ordo depopoſcerat,&c. Vt medelam ferret inde hoſtis, vnde læſerat. Et in præfatione Miſſæ: [vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret, & qui per lignũ vincebat, per lignũ quoq; vinceretur]

44 Iam verò † tertio loco viror Crucis cõditioni naturæ Chriſti illius virtuti mirabili,& glorioſo triumpho aptiſsimè congruit. Viridis enim color à virore dicitur, eſtque conſtantię & æternitatis hieroglyphicũ ſignum, id quod Ioanni Euangeliſtæ in viſione throni monſtratum eſt (Apoc.4.) vidit enim circũdatam iridẽ ſimilẽ ſmaragdo, muros quoq; cæleſtis Hieruſalem vidit ſmaragdo lapide ornatos, vbi †

45 ſtabilitas & æternitas Chriſti,& glorię ipſius ſignificata eſt, rationale quoque in pectore Aaron viridi ſmaragdo ornatum, æternitatẽ Chriſti ſignabat, ſicut & ſanctorum confeſſorum conſtantiam viridis coloris ornamen

46 tis Eccleſia celebrat. Viridis † quoq; laurus diuinæ æternitati ab antiquis ſacrata eſt, atq; ea ſacratior, quæ viridior: rectè ergo æternitati Chriſti cõgruit Crux viridis,& immarceſcibilis, de quo ſcriptum eſt. Pſal.101.[Tu autem idem ipſe es,& anni tui non de-

47 ficient,] Hanc † firmitatem & ſtabilitatem ſuam Eccleſiæ ſuæ ſanctæ Chriſtus communicauit, dũ claues illius Petro tradidit) Matth.16. promittens, quod portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Hanc Eccleſiæ ſtabilitatem Inquiſitores hæreticę prauitatis vigilanter cuſtodiũt. Sunt etenim vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem Eccleſiæ,& illius fidei ſinceritatem: ſexaginta fortes ſunt, qui cuſtodiũt lectulum Salomonis Cant. 3. Quare tenẽtur Chriſtiani principes hos fortes confortare,& in omnibus eis opportunum auxilium præbere, ne ſomnus Salomonis, id eſt, quies & pax Eccle-

48 ſiæ Chriſti turbetur. Viriditas † quoque in plantis fœcunditatis & germinationis manifeſtum eſt indiciũ, optimè ergo perſonæ Chriſti cõuenit, qui à Patre ab æterno genitus, & ex matre Virgine natus, fœcũditatis vtriuſq; parẽtis honor eſt & decus. Qua ratione Euãgelicus Propheta Iſaias c.4. de ipſo prædixit; [Erit germẽ Domini in magnificẽtia,& gloria,& fructus terrę ſublimis] Vbi ſecundùm generationẽ æternã ex patre, germẽ Domini vocauit, ſecundũ temporalẽ verò natiuitatẽ ex matre fructũ terrę nuncupauit. Et ſimiliter idẽ Eſaias c.53. tropo iterũ vſus eſt, cũ dixit (Et aſcendet ſicut virgultũ corã eo,& ſicut radix de terra ſitiẽti) Quo facilè inſinuatur vtraq; generatio: ſicut enim virgultũ & radix ex fœcunditate terræ procedunt, cæterum virgultũ ſuperius eſt, & ex radice procedens; ſic diuinum verbum ex Patre genitum ſecundùm naturã diuinam ſuperiorem & altiorem; habet originem, ſecundum naturam verò humanã aſcendit ſicut radix, id eſt, ſecũdùm inferiorẽ naturam, de terra ſitienti, id eſt, ex virgine puriſsima, abſq; humore,& virili ſemine, vt explicuit Hierony. Ezechiel quoq; prædixit de Chriſto futurã cedrũ magnũ

& ger-

& germen faciens fructum cap.17.

49 Deinde † color viridis inter colores omnes gratior eſt & ſuauior, & omnium rapit oculos, & ad ſe trahit: vnde & prata ridere dicuntur, quia videntes gaudio replent viriditate ſua. Quare ſi is color aptè Chriſto conuenit, de quo in Pſalm.44. ſcriptum eſt [Specioſus forma &c] & lib. Cantic.9. [Guttur illius ſuauiſsimum, & totus deſiderabilis] omnium oculos ad ſe trahebat, vultum illius deſiderabat terra, & in ipſum deſiderant Angeli proſpicere (vt inquit Apoſtolus Petrus in Epiſt.1.c.1.) lex Euangelica gratiſsima, & iugũ ſuaue. Hæ ſunt virides & gratiſsimæ ſationes quas Chriſtus & Apoſtoli ſeminarũt, de quibus Eccleſ.40. Scriptum eſt [Gratiã & ſpeciem deſiderabit oculos, & ſuper hoc virides ſationes.] Ex hac enim diuini verbi mirabili ſatione granũ illud frumẽti in cruce mortuũ creuit in aceruum tritici, & viride, atque immarceſcibile, gratiſsimumq́; germen fidei pullulauit: hanc Chriſti Euãgelij, fideique gratiam, pulchritudinem, & ſuauitatem, Crux viridis fideliũ oculis gratiſsima manifeſtè refert. Sicut B. Andreas inter Apoſtolos vocatione primus, cùm ad Crucẽ duceretur, illius laudes, & gloriam exultabũdus decãtans, dicebat. [O bona Crux diu deſiderata, & concupiſcẽti animo pręparata, ſuſcipe diſcipulum eius qui pependit in te]. Huius † ſuauitatis manifeſtum teſtimoniũ perhibẽt tot myriades virginũ, & martyrum ad Crucem certatim, & alacriter properantes, & impletum eſt verbũ Chriſti dicẽtis Ioan.12. [Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad me ipſum] maiori enim vi atq; efficacia ſuauitas, & gratia Crucis trahit ad ſe credentiũ animos, quos pater ille cæleſtis trahit quàm electrũ trahit paleas, & magnes ferrum: cuius virtutis typum eleganter expreſsit lignũ illud viride ab Eliſeo præciſum, tantæ virtutis, vt ferrũ quod ex manubrio in aquam ceciderat, ex profundo enatare fecerit, & ad ſe traxerit 4.Regum 6. Hanc mirificã Crucis Chriſti attractiuam vim agnoſcẽs ſponſa, rogat ſpõſum Cãt.1. [Trahe me poſt te, curremus in odorem vnguentorũ tuorum] Viridis ergo color naturâ ſuâ gratus oculis, ſuauis, & attractiuus eſt, atque eo cõſilio venatores viridi colore induũtur, vt feræ nõ fugiant, imò attrahãtur. Appoſitiſſimè ergo Inquiſitores hęreticę prauitatis viridi cruce vtũtur, vt feri & impij hæretici tribunalis huius iudiciũ non fugiant, imò per viridem & attractiuam Crucẽ attrahantur, & pœnitẽtiũ oculis obijciãtur, vt illius aſpectu ex profundo tenebrarum, errorum & infidelitatis pelago frigida corda, grauia & indurata ad matris Eccleſiæ benignum gremium adducãtur, atq; ad pœnitentiã, & fidei ſinceritatem trahantur, ac etiam reuocentur.

50

51 Viriditas † quoque victoriæ & triũphi ſignum eſt: viridibus namq́; ramis victorias celebrare, & viridibus ſertis triũphantiũ capita redimere ſemper in more fuit, atq; ea ratione Chriſtus redẽptor noſter glorioſum illũ triumphũ ſuum quẽ ante præliũ quaſi propheticè in die Palmarum agere voluit turbarũ exclamatione, palmarũ & virentis oliuæ ramis decorari cõſtituit, & in die pugnæ & mortis in viridi arbore crucis, & viridi ſpinarũ ſerto coronatus (quem aries inter vepres ab Abrahamo præuiſus figurauit Geneſ. 22.) pati voluit, id quod alta mẽte cogitandũ fidelium animis, alma proponit ſponſa, dicens Can.3. Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater ſua, in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis eius. In vtero enim virginis æternus pater

fecit nuptias filiò ſuo cum humana natura. Matth.22. & in lecto viridi & florido Crucis matrimonium cõſummatum eſt, dicente Chriſto Ioan.19. [Conſummatum eſt] ille vtique fuit deſponſationis dies, & veræ lætitiæ cordis atque triumphi; cùm igitur in eiuſmodi actionibus fidei Patres Inquiſitores, Chriſti nomine inuocato, contra hoſtes fidei triumphum agãt, meritò viridem Crucẽ exaltant, quaſi dicẽtes: [Hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra 1.Ioãnis.5.]

52 Crux † enim Eccleſiæ vexillum, & victoriæ Chriſti glorioſum eſt inſigne, atq; ea ratione ſponſus Eccleſię Crucem, quam aſcenſurus erat, vt aereas poteſtates debellaret, palmam vocauit, dicens: [Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Cant. 7.]

Commodiſsimè igitur ecce iam nobis gratiſsimus, & ſpecioſus cãpus patère incepit, vt de multiplici Crucis fructu quarto loco dicamus; qui quãquam integrum librum quaſi ſuo iure petebat, ſelectiores tamen flores ex viridi & florigero campo carpemus, & in faſciculum noſtrum viridem compendio coaptabimus. Prin-

53 cipio † quidem per virorem vita ſignatur: viror enim in plantis vitæ, ariditas verò interitus apertum eſt argumentum. Chriſtus verò: [Ad hoc inquit Ioan.10. veni in mundum, vt vitam habeant, & abundantiùs habeant:] Et ſicut protopatri ex limo terræ formato inſpirauit Deus in faciem ſpiraculum vitæ naturalis, ſic Chriſtus in Cruce moriens tradidit ſpiritum in manus patris, vt illum nobis inſpiraret, quò ex morte ad vitam reuocati ſpiritu Chriſti viuamus; quia (vt Propheta prædixit Thren.4.) Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus. Et ſicut olim Eliſęus, vt puerum ſuſcitaret, aſcendit ſuper lectum, & incuruatus, & commenſuratus puero, ſpiritu ſuo illum caleſecit, & ad vitam reſtituit. 4. Regum. 4. ſic nimirum Chriſtus Dominus, dum poſt cœnam in horto ad Patrem orauit, ter procidit in faciẽ ſuam, homini de terra formato & vita functo commẽſuratus eſt, & ſequenti die extenſis in Cruce brachijs moriens, mortuo homini commẽſus, & incuruatus illum

54 viuificauit: ſacra verò † Crux in inſtrumentum vitę non eſt fortuito caſu aſſumpta, ſed diuino conſilio electa, tũ vt diuina ſapientia magis ſplendèret, dum inſtrumentum mortis, & maledictionis in benedictionem & vitam commutauit: ſunt enim manus illius tornatiles (Cantic.5.) & quæ rerum naturas inuertunt; tum quia inter figuras omnes Crucis figura ſuſceptioni vitæ ſecundùm Aſtrologos eſt aptiſsima: in hac namq; Crucis figura videtur Deus ab initio cõſtituiſſe vitam, & eſſe totius orbis: totus enim orbis quatuor punctis diſſecatur, à quibus ductæ lineæ Crucem figurant ab Oriente in Occidentẽ, & à Meridie in Septẽtionem. Et Chriſtus in Cruce pendens extenſis brachijs quatuor orbis partibus vitam com-

55 municauit. Arabes † Crucis figuram cunctis præſtantiorem dixerunt. Ab Ægyptijs quoque veteres accepêre ſtellarũ fortitudine Crucem factam, eſſeque earum fortitudinis ſuſceptaculum, & habere ſummam inter characteres poteſtatem, & vires, & ſpiritus ſuſcipere planetarũ: proinde Serapidis pectori eam figuram inſculpebant. Hinc eſt, quòd natura ipſa viuentibus omnibus Crucis figuram, quaſi vitæ naturalis initium, intimè impreſsit: plantæ enim, dum à terra aſcendentem virgulam teneram duo prima folia exornare incipiunt, dum aſcendentes arbores extenſis ſuper truncum ramorum brachijs dilatan-

56 tur, dum † piſces penniculis aquam ſulcantes

ſulcantes natant,dum volucres expã-
ſis pennis volãtes aerem ſcindũt, dũ
homines caput commiſſura crucis ſi-
gnat, dumq; extenſis brachijs Crucẽ
efficit,omnia ſanè Crucis figurã quaſi
vitæ radicem profitentur. Aptiſſima
57 igitur ratione † Crucẽ Chriſtus ele-
git,vt nobis vitam præſtaret: hoc eſt
enim lignum illud vitæ, quod vidit
Ioannes, fructus duodecim tribuens
per ſingulos menſes (Apoc. 22. quos
Paul.ad Galat.5.explicuit[Fructus ſpi
ritus eſt charitas,gaudiũ,pax,patien-
tia,benignitas, bonitas, lõganimitas,
manſuetudo, fides, modeſtia, conti-
nentia, caſtitas] vbi inter duodecim
fructus ſpiritus ex arbore Crucis à
Chriſto in nos deriuatos primũ locũ
charitati tribuit,quia illa eſt forma &
vita fidei, & virtutum omnium,iuxta
verbũ illud Paul.Epheſ.3.in charitate
58 radicati & fundati:Cùm ergo† Inqui
ſitorũ peculiare munus ſit vitã fidei
conſeruare,agrũ Eccleſiæ,& maximè
arborẽ crucis excolere, aridos ramos
amputare,præſcindere, & in ignem
mittere,arentia folia excutere, dum
hæreticos & apoſtatas pro mẽſura de-
licti puniũt, dũ erroneas propoſitio-
nes,& quæ hæreſim ſapiunt,ſcãdaloſa
verba,temeraria,malè ſonãtia,& pia-
rum auriũ offenſiua dãnant,fidei ſin-
ceritatẽ cuſtodiũt,vitã fidelium,quæ
à Chriſto capite per ſacramentorum
venas in nos trãsfunditur,cõſeruant,
Eccleſiæ virorẽ, & pulchritudinem
ſancta æmulatione,& zelo protegũt,
vt exhibeãt ipſi glorioſam Eccleſiam,
non habentem maculam,aut rugam,
aut aliquid huiuſmodi, vt Paulus di-
xit Epheſ.5.Cum ergo lignum crucis
vitæ noſtræ inſigne Chriſtus eſſe vo-
59 luerit,cõmodiſsimè Inquiſitores† dũ
viridi colore illam exornant,vitæ in-
ſignia inuicem annectunt, & firmio-
ri atque explicatiori argumento vi-
tam Crucis confirmant. Quòd enim
viror ad vitę indicium & effectum ſit
ab ipſa natura inſtitutus,non ſolũ an-
tiquum illud viride lignũ vitæ in pa-
radiſo à Domino plantatũ apertè pro
bat, ſed multiplex vitalis virtus vir
gultis,herbis, plantis, radicibus imò
& lapidibus admirabiles humanæ ſa-
lutis effectus magnificè à Deo opti-
60 mo collati.Inde ſmaragdus† in pretio
eſt,quòd ilium dolorẽ arceat, viridis
61 quoq; † Heliotropius ſanguineis gut
tis pulchrè reſperſus, quòd ſanguinis
fluxum mirabiliter reſtringat, in ma-
gno pretio habetur. Eò ſpectat quod
Redẽptor noſter,in quo vita erat,vt
Ioan.ait c. 1. & 2. imò qui erat reſur-
rectio noſtra, & vita, vt ipſe inquit
Matth. cap. 9. ſanguinis fluxum,
quẽ hæmorrhoiſſa patiebatur, tactu
fimbrię compreſſerit,humanę naturę
ſanguinem, id eſt, peccatorum flu-
xum cohibuerit: Sic enim per Eze-
chielem cap. 16.Dominus naturam
humanam affatur:[Tranſiens autem
per te vidi te conculcari in ſanguine
tuo, & dixi tibi cùm eſſes in ſangui-
ne tuo,viue.Dixi(inquam)tibi in ſan-
guine tuo,viue]Cuius verbi gemina-
tione copioſam & abundantiorem
vitã per Ieſum Chriſtum nobis præ-
ſtandam Propheta prædixit; id quod
per virorem germinis apertiùs ad-
huc expreſsit, dum ſtatim ſub-
dit: [Multiplicatam quaſi germen
62 agri dedi te,] Ecce † quàm germa-
nus Crucis ſit viror, & quàm verè
vita nobis per Crucem exhibita in
vtroque explicetur; glorioſum hunc
vitæ fructum ex Crucis arbore no-
bis productum plurimi alij fructus
comitantur, quos Paulus iam no-
bis explicuit, inter quos præclarus,
& ſuauiſsimus fructus eſt clemen-
tiæ & miſericordiæ, cuius prognoſti-
cum ſignum,& quaſi Dei promiſſum,
virens oliuæ ramus à columba in
arcam Noe delatus, & viridis arcus

cœli in ſignum fœderis & clementiæ ipſi Noe à Domino datus, extitere. Ex hoc † dulciſsimo diuinæ clementiæ fructu ſpei noſtræ gratiſsimus fructus pullulat, quæ ab arbore crucis proceſsit: ſic enim concinit Eccleſia, [Salue Crux ſancta, ſalue mundi gloria, vera ſpes noſtra] Virorem verò ſpei eſſe ſymbolum, antiqua omniũ
64 traditio ſatis probat. Dum igitur † Inquiſitores viridem Crucem exaltant de Ieſu Chriſti, & ſponſæ ipſius Eccleſiæ clementia, qui fidem abnegarunt, & à Deo receſſerunt, non deſperent cum impio & infideliſsimo Cain dicente Geneſ. 4. [Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear] quin potius dicant cum Iob. 31. [Etiã ſi occideris me, ſperabo in eum] Ipſe enim per Ezechielẽ c. 18. promiſit, ſic dicẽs: [In quacumq; hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius quas operatus eſt, non recordabor]
65 meritò igitur † Crux viridis illis oſtẽditur, vt aſpicientes in autorem fidei, & conſummatorem Ieſum, cum vera cordis contritione & fide non ficta ad thronum gratiæ ipſius gementes accedant, ex miſericordiæ viſceribus ſpem veniæ concipiant & matris Eccleſiæ benignitatem & miſericordiam experiri mereantur.

Hæc ſunt inter plurima alia quæ de viridis Crucis meditatione dicenda ſeſe offerebant: quæ ſanè omnia cum ipſis ſanctiſsimæ Inquiſitionis inſignibus atque ſtemmatibus aptiſsi-
66 mè conueniunt, illius † namque vexillum Crucem habet viridem in cãpo nigro, quæ à dextris virentis oliuæ ramo decoratur, à ſiniſtris verò diſtricto gladio coruſcat, ſcutum verò cõueniens verſus cingit. [Exurge, Domine, & iudica cauſam tuam Pſal. 73.] Viridis oliuæ ramus omnia à nobis de viridi Cruce dicta manifeſtè cõfirmat, potiſsimùm verò monet fidei iudices, nihil illis antiquius eſſe debere miſericordia, & clemẽtia, quã
67 † oliua mirificè adumbrat, quæ ramos habet perpetuò virentes, & qui tempeſtates præ cæteris arboribus diutiſsimè ferãt, & aquis immerſi nec tã citò corrumpantur, neque virorem amittant. Qua de cauſa hæc arbor reſtituti orbis, & placati numinis argumentum fecit, ob quam ſignificationem eiuſdem oliuæ ramis voluit in die Palmarum ab Hieroſolimitis ouanter excipi, vt ſignificaret diuinum pectus ad miſericordiam iam inflecti, & ad hominum reconciliationem inclinare.

68 Gladius † verò à ſiniſtris, nõ à dextris collocatus, oſtẽdit primas miſericordię deferẽdas, ſuperexaltat enim miſericordia iudicium, vt ait Iacobus cap. 2. Quare Inquiſitores vt veri patres omnia prius tentare debent, vt ad Eccleſiæ benignitatem reos diſponãt, & quaſi inuiti videantur ad diſtrictionẽ & vſum gladij accedere, atque ea charitate indui, qua Paulus inceſtuoſum hominẽ tradidit Sathanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fieret in die Domini 1. Corinth. 5. cũ verò reorum pertinacia, atque obſtinatio miſericordię ianuas claudit, gladiũ diſtringere opus eſt [ad faciendã vindictã in nationibus, increpationes in populis, vt faciant in eis iudicium cõſcriptum, & tradant impios vltricibus flammis: gloria hęc eſt omnibus ſanctis eius.] Pſalm. 149. Non ſine cauſa gladium portant, Dei enim miniſtri ſunt, Rom. c. 13. [vindices in iram ad vindictã malorum.] 1. Petr. 2. laudem verò bonorum. Id quod in gladio illo flammeo, atq; verſatili paradiſi diuina iuſtitia nos docuit. Gen. 3. docuit & præcurſor Ioann. cùm dixit Matth. cap. 3. [Iam enim ſecuris ad radicem arborũ poſita eſt: omnis ergo arbor, quæ non facit fructũ bonũ, excidetur, & in

& in ignẽ mittetur: ſicut igitur antiqua illa arca, in qua vetus Lex cõcludebatur, ſuauiſsimũ manna ſimul cum virga continebat; ſic vtique Crucem Domini, verã arcam, quæ Chriſtũ & legẽ gratiæ continet, ramus oliuæ & gladius comitãtur, vt impleatur verbũ Regij vatis Pſal.22. [Virga tua, & baculus tuus ipſa me cõſolata ſunt.]

69 Tandem † campus niger, in cuius medio crux viridis collocatur, reorũ pœnitentiã & ex peccatis cõceptam triſtitiã cõmodiſsimè inſinuat: quam tamen viridis ſpe veniæ temperat, ne fortè (vt Paulus 2.Corint.2. ait) abundantiori triſtitia abſorbeantur: quin potiùs ſpe venię ſubleuentur. Et quãuis timor ſupplicij (qui in fuſco & nigro colore ſignatur) cõtriſtet, ſpes tamen miſericordiæ & charitas per timorẽ, veluti filũ per ſetã (vt Auguſti. dixit) inducta conſoletur, & lætificet, & impleatur verbum Eſaię Prophetæ c.26. [A timore tuo cõcepimus, & quaſi parturiuimus ſpiritum ſalutis.] Hũc ſpiritum ſalutis Eccleſiæ filijs, quantumcumq; dyſcolis & impijs Inquiſitores ex animo infundi deſiderant, & reddi ſalutarẽ lætitiã omnibus modis exoptãt, & adiuuãt. Ad hoc benignitate, & ſeueritate vtuntur, ad hoc viridẽ Crucẽ virẽtis oliuæ ramo, & gladio comitatam oſtendunt, vt Dei iudicium imitentur, qui in illis exurgit, vt iudicet cauſam ſuam Pſal. 73. Ad hoc nigrum campum oculis obijciunt vt culparum grauitate perpenſa, ad ſalutem contriſtentur, & lugeant, ſic enim Paulus 1.Cor.7. ait: [Gaudeo, nõ quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitẽtiam, quę enim ſecundùm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilẽ operatur.]

De Rubo.

NEq; ſanè ab hac conſideratione aliena eſt, neque diſſona, imò cõ-
70 gruentiſsima † celebris illa conſuetudo, quæ in pleriſque tribunalibus ſanctæ Inquiſitionis, maximè apud Hiſpanos inualuit, vt pridie actionũ fidei in caminum incendij rubus ſolẽniter deferatur, cuius flammis, qui incendij ſupplicio digni ſunt, exurãtur, id quod cum his, quæ de ſacræ Inquiſitionis ſtemmatibus dicta ſunt, maximè conuenit.

71 Primò quidẽ † rubus ille Moyſi olim in deſerto oſtenſus, qui ardebat, & non comburebatur, fidẽ Eccleſiæ, & indeficientem ipſius ſplendorẽ apertè ſignificauit, quæ ardet, & non conſumitur, vt autor eſt Hieronymus in Eſaiæ c.43. habet enim infallibilem veritatem & firmitatem in promiſsione Chriſti ad Petrum Matth. 16. [Super hanc petram, id eſt, fidei confeſſionem, quam Petrus confeſſus eſt, ędificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eã] Impiorum & hęreticorum hominum voragines, afflictiones, & perſecutiones non præualebunt: & quamuis tanquã perfidus Simon cõtra Eccleſiam incẽdia iactent, non minus ab incendio ſeruabitur Eccleſia, quam tres illi pueri ſancti Daniel. 3. igne Babylonico in lenem auram conuerſo per Angelũ Domini ſeruati ſunt, impijs hæreticis rubi flammis exuſtis, ſicut miniſtri fornacem Babylonicum incendentes ipſius flammis periêre. De huius Rubi, id eſt, ſacrę fidei ſpinis, commodiſſimè intelliguntur verba illa Eccleſ. 18. [Sepiã aures tuas ſpinis] fides enim eſt ex auditu, vt Paulus ait ad Roman. cap. 12.

Secundò Rubus ardens, & non cõburens cum gladio vindictæ & oliua miſericordiæ maximè conuenit, cum ſanctæ Inquiſitionis tribunal in vtroque munere vniuerſas vias Domini, quæ (vt Regius vates cecinit) ſunt miſericordia & veritas, ſemper imitari ſtudeat: & (vt iterum idem

Propheta dixit) Ira in indignatione eius,& vita in voluntate ipſius; non enim vult mortem peccatoris(vt per Ezechielem c.18. & 33. teſtatur) ſed
72 vt conuertatur & viuat. Sic † Inquiſitores fidei verè pœnitentibus miſericordiæ & vitæ ſinum aperiunt, leniſq; miſericordiæ aura reficiunt,proteruos verò, & pertinaces, qui ſunt Gentes, quæ ignorant Deum, & ab vnius, & veri Dei cultu, atque Eccleſiæ obedientia recedunt, veluti arbores infructuoſas (autumnales, eradicatas, & bis mortuas, vt Iudas Thadæus Apoſtolus dixit) rubi flammis vltricibus tradunt, ipſius Dei iuſti iudicis iudicium imitantes, qui per Ezechielem Prophetam contra impios, & ſibi rebelles ſic ait cap. 20. Viuo ego(dicit Dominus)quia in manu forti, & in brachio extenſo, & in furore effuſo regnabo ſuper vos, & ſubijciam vos ſceptro meo, & indu-
73 cam vos in vinculo fœderis. Sic † nimirum fidei iudices non deſiderant hominum perditionem,& interitum, ſed pœnitentiam, & correctionem, atque ea de cauſa rubi ſolenni geſtatione quaſi cōminantur, & metuentibus Dominum dāt ſignificationem, vt fugiant à facie arcus;vt liberentur dilecti,& ardentis rubi ſplendoribus illuſtrentur, neque flammis comburantur:impij verò,pertinaces,& proterui,atq; miſericordiæ viſceribus indigni,ardentis rubi flammis exurantur.

74 Tertiò,† Rubus Inquiſitorum munus accommodatiſsimè repręſentat, ſicut enim rubus propter ſpinarum, & aculeorum dēſitatem tutiſsimum eſt camporum, & hortorum munimentum,quia ingredi volētes, & nocere pungunt,vulnerāt,lacerant,atq; cruentant: ſic Inquiſitores vineā Eccleſiæ,& ipſius fructus, & fidei ſinceritatem vigilantiſsimè cuſtodiūt, atq, ab hoſtium incurſibus tuentur,& veluti Seraphini verſatili gladio Paradiſum Eccleſiæ protegunt, Geneſ. 3. munimentumq; tutiſsimum ſunt Eccleſiæ,& Samſonis vulpes,quę demoliuntur vineas Eccleſiæ, & quæ in facie quidem ſpeciem ſanctitatis habentes, in caudis ignem errorum ac hæreſum geſtantes in meſſem agri Dominici inferre conantur, rubi ſpinis vulnerant,& flammis exurunt.

75 Quartò, Rubus † rigore & aſperitate,quæ potiùs frangatur, quàm flectatur, impiorum hominum obſtinationem & proteruiam ad peccādum deſignat,qui ſub ſenſibus delicias cōſtituunt Iob 30. & qui peccatorum aculeis coronam plectunt, qua Chriſti Seruatoris noſtri caput pungunt, atque cruentant Ioann. 19. & Matth. 27. potiſsimùm verò hæreticorū hominū aſperi mores, & animi proteruia,pertinaciaq; deſignantur, qui potiùs frangātur, & comburātur, quàm flectātur,& ſicut Rubi ſentes ac ſpinę tranſeuntium veſtes lacerant, ſic ſpinoſi & facinoroſi homines prauo exēplo, & impij hæretici perfidia tunicā inconſutilem Chriſti Ieſu ſcindunt ac lacerant, dum fidem, pacem, & charitatē Eccleſiæ, dilectiſsimę ipſius ſponſæ,perturbant. Commodiſsimè igitur eiuſmodi ſceleratorū hominū incēdio rub⁹ adhibetur,vt de immarceſcibili rubo fidei ignis prodeat, qui ſpinoſos,inflexibiles, & pertinaces homines deuoret. Speciali tamē quadam ratione perfidorum & proteruorum Iudęorum, Iudaizantiumque incendio rubus cōuenit, vtpote quorum duci, & legiſlatori Moyſi rubus ille mira Dei optimi diſpēſatione & manifeſta viſione in deſerto appa-
76 ruit, vt in ipſius † ſpinis ardentis ignis flammis non combuſtis, diuini Verbi cum humana natura ſacrā, & hypoſtaticam vnionem agnoſcerent, & adora-

adorarent, atque ſacroſanctæ puerperæ Mariæ integritatem confiterentur, quæ vt verus rubus diuini ignis flammis cunctas hæreſes in mundo interemit. Deus ſiquidé noſter ignis conſumens eſt, Deuteron. 4. qui humanam naturam aſſumens non conſumpſit, atque intra virginis intemeratæ vterum ardens, integritatem non tantùm non læſit, quinimò diuinis ſplendoribus illuſtrauit. Perfidis igitur Iudæis rubi typici myſterium, & veritatem abnegantibus, ac reliquis hæreticis, & apoſtatis fidem in baptiſmo promiſſā pertinaciter deſerentibus, appoſitè rubus pridie incēdij præcedit, vt ignis vorax ex ipſo procedens impios exurat; & impleatur verbum Dauid Regis Pſalm. 96. Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius, &c.

Diximus hucuſq; de ſingulis ſtemmatibus, quæ ſanctæ Inquiſitionis ſcūtum illuſtrant: ſupereſt vt vltimam manum imponētes, exponamus verba illa Pſalmiſtæ Pſalm. 73. [Exurge (Domine) iudica cauſam tuam] quæ Crucis ſignum ambiunt & exornant.

77 † Et licet verùm ſit, quòd de primo aduentu Domini in carne intelligi poſſunt, non tamen minùs aptè Regius Propheta ſecundo aduentui futuris & vindictæ aptare viſus eſt: Inſurrexerunt namque hoſtes infeſtiſſimi aduerſus Eccleſiam ſanctam & immaculatam, pro viribus nitētes eam euertere, vel ad minus ſuis erroribus & ſectis turpiſsimis obſcurare,

78 & fœdare; † quæ in ſpiritu præuiſa fuerunt à Daniele Propheta cap. 7. in illa viſione mirabili & ſtupenda quatuor beſtiarum de mari egredientium ad vaſtandam Chriſti Eccleſiam. Prima beſtia erat, quaſi leæna. Secunda, quaſi vrſus. Tertia, quaſi pardus. Quarta denique, & vltima omnium erat terribilis, & quæ cæteras deuorauit. Per quę deſignātur quatuor genera & ſtatus inimicorū, qui ſanctam Eccleſiam infeſtare non deſinunt. In Leæna præfigurata fuit perſequutio immanis tyrannorum, in vrſo perſequutio hæreticorum, in pardo perſequutio Saracenorum, quæ ortum habuit poſt obitum Heraclij Imperatoris circa annos Domini 700. quæ ſecta pardi nomine deſcribitur à prædicto Propheta quia variæ nationes beſtiales eam receperunt, vtpote Arabes, Tartari, & Turci, aliqua pars Æthiopum, amplexātes Mahumeti ſectam, quę ſimilis pardo deſcribitur propter varietatem hæreſum, quas in ſe continet, ſcilicet, Manichæorum, Montanorum, & Iacobitarum, qui adhuc circumciſionem ſeruant, ex quibus conficitur peſtifera Mahumeti ſecta, vt videre eſt in ſuo Alcorano, quæ vſque ad Indos, Parthos, Perſas, Syros, Medos, Chaldæos, & omnes Armenias, Aſiam Minorem, Arabiam, Græciam, Syriam, Ægyptum, & Africam dilatata eſt, ſic vt videatur ad vnicum Europæ angulū Chriſti Ec-

79 cleſiam reduxiſſe. Quarta beſtia † erat Antichriſtus, quæ cæteras tres deuorare dicitur, vtpotè præeminens & potentior illis, qui tanquam caput omnium malorum iudicandus eſt, ſi attendatur malitiæ perfectio, quod apertè colligitur ex ſacra Scriptura, & ab omnibus recipitur cum D. Gregorio in lib. 15. Moralium, cap. 38. vbi

80 ait Antichriſtū † omnium iniquorum caput eſſe; erit enim maximus inter omnes peccatores, vt apertè docet Paulus 2. ad Theſſalonicen. 2. vbi appellat Antichriſtum peccatum, & filium perditionis, & per Antonomaſiam vocatur ille iniquus, & quod illius aduentus ſit futurus in omni ſeductione iniquitatis: vnde omnes inſigniter iniqui, qui eius aduentum præcedūt, Antichriſti myſtici vocantur.

tur. Et D. Paulus eos vocat ibidē myſterium iniquitatis, dicens. [Et nunc myſterium iniquitatis operatur]: & prima Ioannis. 4. dicitur [Antichriſtus iam venit, & nunc iam eſt in mundo] quia improborum hominum malitia typus eſt & figurā iniquitatis, quæ in
81 Antichriſto futura eſt, qui quidem † Iudæus erit, & naſcetur Babylone ex Tribu Dan, reędificabit templum Hieroſolimitanum à Romanis deſtructum, virtute dæmonis. Deo permittente, multa operabitur prodigia, ita vt in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi: ſed poſt quadraginta duos menſes. D. Ieſus ſpiritu oris ſui interficiet ipſum. Ad eū confluent omnes Gentes: nam ipſe Antichriſtus erit circūciſus, & trahet ad ſe Iudęos & Saracenos; & finget ſe ſeruare vetus Teſtamētum, & etiam legem Mahumeticam in parte, & totaliter negabit Chriſtum, quia † dicet
82 ſe eſſe Meſsiam in lege promiſſum. Itaque ex cunctis ſectis & legibus aliquid accipiet, vt omnes ſeducat. Beſtia hæc quarta à Daniele præuiſa nequior erit tribus, quia cum armis omnium acriter impugnabit Eccleſiam.
83 Nunc ergo † meritò conqueritur Dauid, & in perſona Eccleſiæ Pſal. ſupra citato exclamat dicens: [O Deus, qui carnem aſſumens homines à morte & peccato liberaſti, veni iam in ſecūdo aduentu magnifico & glorioſo, Exurge & iudicā cauſā tuā. Vſquequo eccleſia tua vexabitur per has beſtias immanes & horrendas? Recordare quòd ſumus populus tuus, & oues paſcuæ tuæ. Exurge ergo, & leua manus & potentiam tuam in ſuperbias inimicorum infidelium, Iudæorum, tyrannorum, Saracenorum, hæreticorum & ſequacium Antichriſti] Quare iterum conuerſus ad Chriſtum dicit: [O Domine iuſtus Iudex, tu qui dediſti pręcepta iuſtis, & promiſiſti pręmium obſeruantibus, tu qui ſtatuiſti commínationem tranſgredientibus mandata tua, tu qui iuſtus es per eſſentiam, & reddes vnicuique iuxta opera ſua: tu qui reſpicis de excelſo throno tuo iuſtos iniuſtè condemnari, Martyres à tyrannis occidi, bona pauperum auferri, pupillos opprimi, malos à vera via deflectere, & peſsimos homines à verâ fide deficere, tu qui es Iudex vltionum, & Deus zelotes, viſitans iniquitates in tertiam & quartā generationem, exurge, & iu-
84 dica cauſam tuam.] † Hoc zelo tutandi Eccleſiam ſancti Officij Inquiſitores commoti, reſpicientes in autorem fidei & conſummatorem Ieſum, pro titulo Crucis aptiſsimè verbis Pſalmiſtæ vtuntur, vt potè qui expectantes aduētum Domini, & iudiciariam eius poteſtatem ipſi à patre traditam in cælo & in terra, interim puniunt malos, vt reliquos deterreant, & bonos tueantur, Eccleſiamq́; Domini, ne beſtiæ peſsimæ, & feræ horribiles ipſam ſubintrare & euertere attentent, quam veri & fideles Domini miniſtri muniunt, ac cuſtodiunt.

85 Quanti igitur ſancta Crux † habenda ſit, ſatis nobis eſt perpendere Dominum eā beaſſe: quibus mirabiliter confert illud B. Ioan. Chryſoſtom. in Homilia de Cruce & latrone, inquit enim [Crux ſpes Chriſtianorum, Crux reſurrectio mortuorū, Crux cęcorum Dux, Crux deſperatorum via, Crux claudorum baculus, Crux conſolatio pauperum, Crux refręnatio diuitum, Crux deſtructio ſuperborum, Crux malè viuētium pœna, Crux aduerſus dæmones triumphus, Crux deuictio Diaboli, Crux adoleſcētiū pædagogus, Crux ſuſtentatio inopum, Crux ſpes deſperatorum, Crux nauigantium gubernator, Crux periclitantium portus, Crux obſeſſorum murus, Crux pater Orphanorū, Crux de-

defenſor viduarum, Crux iuſtorum conſiliarius, Crux tribulatorum requies, Crux paruulorũ cuſtos, Crux virorum caput, Crux ſenũ finis, Crux lumen in tenebris ſedentium, Crux Regum magnificentia, Crux ſcutum perpetuum, Crux inſenſatorum ſapientia, Crux libertas ſeruorũ, Crux Imperatorum Philoſophia, Crux lex piorum, Crux Prophetarum præconium, Crux annunciatio Apoſtolorũ, Crux martyrum gloriatio, Crux Monachorum abſtinentia, Crux virginum caſtitas, Crux gaudium ſacerdotum, Crux Eccleſiæ fundamẽtum, Crux orbis terræ cautela, Crux templorum deſtructio, Crux idolorum repulſio, Crux ſcandalum Iudęorum, Crux perditio impiorum, Crux inualidorum virtus, Crux ægrotantium medicus, Crux emundatio leproſorum, Crux paralyticorum requies, Crux eſurientium panis, Crux ſitientium fons, Crux denique nudorum protectio.] Hæc B. Ioannes Chryſoſtomus.

De ſignis & Exuuijs, quibus pœnitentium errores ignominiam, & reſipiſcentiam ſanctum Officium denotat: ac ſpeciatim de virga, cãdela, aqua benedicta, barbæ & capillorum tonſione, mitra, fune, & veſte ſiue ſacco pœnitentiali.

CAP. XI.

SVMMARIVM.

1 *PHiloſophi antiqui ab Ægyptijs myſteria ſuæ philoſophiæ didicerunt.*

2 *Ægyptij quæ ſciebant ab Iſraelitis acceperant.*

3 *Infamiæ notam Lacedæmone à Lycurgo inditam deſertoribus, eamq́; veſtibus & barbâ attonſâ ſignificatã.*

4 *Infamiæ notulas ab Iſraele mutuatas.*

5 *Caimo Deum infixiſſe notulas infamiæ.*

6 *Bonum per ſe bonum ſimplex & vniforme.*

7 *Malum ſibi impar diſcolor & variegatum.*

8 *Diabolus vt Adamum falleret, malum boni figura & ſpecie texit.*

9 *Adamus non peccaſſet ſi fructus malum illi innotuiſſet.*

10 *Pœnitens agnitâ hæreſi, ſe peccatorem, Deum verò ſolum ſui conſtantem confitetur.*

11 *De virga.*

12 *Virgam Dei* ...... *id eſt, ipſius iram eſſe.*

13 *Lucifer ob hæreſim irâ Dei tactus eſt, ſine ſpe pœnitentiæ.*

14 *Virga iudiciariam Inquiſitionis poteſtatem deſignat.*

15 *Virga eſt menſura, libraq́ue Critolai.*

16 *Oderunt peccare mali formidine virgæ.*

17 *Virgæ ſuæ ſummitatem melle illitam ori admouens Ionathas illuminatur.*

18 *Virga Dei triplex eſt, verborum, minarum, & virgarum: ſic triplex ſancti Officij virga.*

19 *Inquiſitio à virgis fructum ſperat, ſin minus arborem ſiccam in ignem mittunt.*

20 *Virgæ propriũ eſt vt flores & ramuſculos producat, id eſt, reſipiſcentiam.*

21 *Virgâ vt veſtium ſordes, ſic animorum prauitates excutiuntur.*

22 *Virga pœnitentiæ ſymbolum tam priuatæ quàm publicæ.*

23 *Virgâ vſus Gregorius Nazianzenus in pœnitentia priuata.*

24 *Virgâ vſus D. Paulus in pœnitentia publica.*

25 *De candela.*

26 *Igni dæmones fugari docuit Pythagoras.*

27 *Chriſtus lux de luce, & ratio per ſe ſubſiſtens.*

28 *Lucem in homine pœnitente fidem eſſe.*

29 *Lux eſt fides, quia res diuinas manifeſtat.*

30 *Hæreſis extinguit lumen fidei.*

31 *Lucem in homine Deus accendit, cui cauendum ne prauâ vitâ illam extinguat.*

31 *Candela cerea eſt, quâ ratione.*

32 *Cera non accenſa, fidem lubricam ſignificat, id eſt, hæreſim & idololatriam.*

33 *Filum ſtupeum in candela, quid denotat.*

34 *Cera ſimpliciter carnem ſignificat Chriſti.*

35 *Ignis indicat diuinitatem.*

36 *Lucernæ ſeptem ardentes, ſunt dona S. Spiritus.*

37 *Filum ſtupeum fides eſt interna.*

38 *Cera eſt ſpes.*

39 *Ignis, eſt Charitas.*

40 *Cereo extincto fides mortua intelligitur.*

41 *Cereus accenſus bona opera demonſtrat.*

42 *Cereus accenditur pœnitenti, vt ab eo reſumpta fides per id deſignetur.*

43 *De aqua benedicta.*

44 *Veteres Græci & Romani vſi ſunt aquâ luſtrali.*

45 *A Lege Moſis aqua luſtralis habet originem.*

46 *Similitudine leproſi vt ille aſpergebatur, ſic anima quæ cum hæreſi fornicata eſt.*

47 *Apodoſis moralis hiſtoriæ Amon & Thamar, quæ caput ſuum reſperſit.*

48 *Aqua benedicta propulſat dæmonas à pœnitentibus.*

49 *Aqua benedicta inſtituta & tradita ab Apoſtolis, ad dæmonum terrorem.*

50 *Aquæ benedictæ myſterio Chriſtiani audierunt eò præcipuè, quòd aqua ſit materia Baptiſmatis.*

51 *Aſperſio cineris vitulæ populum purgauit.*

52 *Aſperſio ſalis aquas mundauit & curauit, & à ſterilitate.*

53 *Aquæ tenui gutta faſtus Luciferi retunditur.*

54 *Aqua benedicta tentationes, & prauas cogitationes repellit.*

55 *Aquâ purgabantur ex Lege Moſis, qui in caſtra ingredi vellent.*

56 *Aquâ benedictâ venialia delentur errata.*

57 *Aquæ benedictæ vas apponitur in templis ad emundationem.*

58 *Aquâ benedictâ ſecuriùs adminiſtrãtur ſacramenta.*

59 *Aquâ benedictâ faſcini & incantationes diſſoluuntur.*

60 *Aquæ benedictæ virtute multa facta miracula.*

61 *Aqua benedicta exſufflatur, & quare.*

62 *Marcus Antonius Marſilius Hydragiologiã ſcripſit, id eſt, opus de aqua ſancta ſiue benedicta.*

63 *De barba & capillis tonſis.*

64 *Quidam Inquiſitionis habitũ nigrum cum barbæ tonſione pœnitentibus admiſcent.*

65 *Barbæ & capillorum tonſio tàm ad ignominiam, quàm ad pœnitentiam confert.*

66 *Barbæ tonſio ſupplicium Indorum.*

67 *Expilatio pœna adulterorum Athenis.*

68 *Barbæ defectus idem & naturæ cum videatur, viro eſt deteſtandus.*

69 *Pœnitentes, quia renaſcuntur barbæ tonſione, & capillorum eo ſtatu reducuntur quo nati ſunt.*

70 *De mitra.*

71 *Decoctores bonorum, & polygami ad ignominiam mitellati.*

72 *De fune.*

73 *Abſoluere in iure quid.*

74 *Funes in ſacris pro peccatis dicuntur.*
75 *Funes maximè propriè pro hæreſibus ſumuntur in ſacra Scriptura.*
76 *Hæreſis non eſt primum peccatum, ſed pœna præcedentium peccatorum.*
77 *Pœnitentes cum fune collum ambiente incedunt.*
78 *Funis pœnitentibus, & pœnitentes videntibus terrori eſt.*
79 *Obiectum mouet potentiam.*
80 *De veſte ſiue ſacco.*
81 *Differentia inter veſtem pœnitētium, & ſcapularium monachorum.*
82 *Veſtis ad inſtar colobij quo vtebantur Africani Anachoretæ.*
83 *Colobium ſaccus fuit Anachoretarum.*
84 *Saccus ſiue cilicium ſolatio & medicinæ fuit patribus Eccleſiæ naſcentis.*

NEMO vel parum in literis humanioribus exercitatus, qui legiſlatores, & philoſophos ignoret olim ab Ægyptijs magnā eorum quæ ſcirent partem concepiſſe, adeo quidem, vt ſcripſerit Iamblicus fuiſſe
1 illos † ſolitos ex tota Gręcia in Ægyptum proficiſci ad columnas Mercurij, ex quibus tanquā ex aliquo fonte ſe ſapientiæ cuiuslibet haurire aquas effingebant. Equidem ſic exiſtimo inter Ægyptios iacta fuiſſe diuinæ
2 cuiuſdā ſapientiæ ſemina per † Iſraelitas, quos Deus omnium rerum cognitione tanquam primogenitos filios reſperſerat. Inde factum eſſe, vt permulti Ægyptiorum docti eſſent, à quibus Pythagoras, Plato, & Lycurgus ea didicerint, & Græciæ tradiderint, quæ non multùm ab inſtituto diuino, & Iſraelitarum vſu, & obſeruantia recedere videntur. In eadem mecum erit opinione magnus ille Archiepiſcopus Theſſalonicēſis, Euſtathius in commentarijs ad Dionyſ. Alexandrinum, quo loco Ægyptios omnium hominum primos terram coluiſſe, arbores plantaſſe, tempora ſuis interuallis diſtinxiſſe, & rebus impoſuiſſe nomina profitetur. Plura in eam rem mihi dicenda eſſent, niſi breuitatis ſtudio reuocarer ad ea quę mei ſunt inſtituti: hæc tantùm dicta ſint ne quis miretur à Gentibus eſſe nonnulla in ſuum vſum traducta, quę cum Iſraelitarum inſtitutionibus cōgruere ſenſerit. Plutarchus in Age-
3 ſilao cum de † Lacedæmoniorum legibus militaribus loquitur ait inſtitutum à Lycurgo fuiſſe, vt ſi quis ad hoſtem defeciſſet pro infami haberetur, atque vt infamiæ notas in perpetuum ferre imperatum. Græca quòd huc faciant apponemus. [Οὐ γὰρ μόνον ἀρχῆς ἀπείργονται πάσης ἀλλὰ καὶ δοῦναι τινὶ τούτων γυναῖκα καὶ λαβεῖν ἄδοξεν ἐστιν. παίει δὲ βουλόμενος αὐτοὺς τῶν ἐντυγχανόντων οἱ δὲ καρτεροῦσι περιιόντες αὐχμηροὶ καὶ ταπεινοὶ τρίβωνας τε προσγεγραμμένους χρώματος βαπτοῦ φοροῦσι, καὶ ξυροῦνται μέρος τῆς ὑπήνης, μέρος δὲ τρέφουσι. Non enim ſolùm (inquit) omni priuantur imperio, ſed etiam aut eorum alicui vxorem dare, aut ab ijs accipere ignominioſum eſt. Cædit illos præterea quicumque vult ex occurrentibus, ipſi verò tolerant ſqualidi, & ſummiſſi, veſteſque laceras inſcriptas colore intincto ferunt, tum barbæ partem radunt, partem nutriunt.] Hæc ſunt ignominiæ ſigna quæ vbiq; ſequi iuſſa ſunt eum qui turpi & proditoria deditione ciuitatis oblitus ſuæ, ſequi hoſtē quàm municipes ſuos maluerit. At verò hęc
4 non à Gentibus, ſed à † Gente Dei quæ ſeruitutis iugū in Ægypto ſubierat emanarūt. Etenim legiſlatricem illam ſupremam prouidētiam ab initio

tio peccati ſanxiſſe animaduerto, vt principes noſtri Parentes, qui à vexillo ſui creatoris ad euerſoris ſigna effugerant, & in contubernio vitiorũ mererentur, meritò ſuę fugæ ſignis induerentur. Atq; vt quod de Adamo & Eua dicẽdum eſt hoc loco
5 non prætermittam, ſic & facinus † Caimi vt reſpiciam locus admonet Geneſ. 4. verſ. 15. [Poſuitque Dominus in Caim ſignum vt non interficeret eum omnis, qui inueniſſet eũ] Sed quamobrẽ id Deus fecerit Gregor. Nyſſen. Epiſcop. περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου c. 20. explanat elegãter, cuius & Græca cum è re ſint trãſtulimus in
6 hũc locum. [Τὸ ὄντως † ἀγαθὸν, ἁπλοῦν καὶ μονοειδές ἐστι τῇ φύσει, πάσης διπλόης καὶ τῆς πρὸς τὸ ἐναντίον συζυγίας ἀλλ-
7 ότριον. τὸ δὲ † κακὸν ποικίλον τε καὶ κατασχηματισμένον ἐστιν ἄλλο τι νομιζόμενον, καὶ ἕτερον διὰ τῆς πείρας ἀναφαινόμενον. οὗ τὴν γνῶσιν, τουτέστι τὴν διὰ τῆς πείρας ἀνάληψιν, θανάτου καὶ διαφθορᾶς ἀρχήν τε καὶ ὑπόθεσιν γίνεσθαι. διὰ τοῦτο προσ-
8 δείκνυσιν † ὁ ὄφις τὸν πονηρὸν τῆς ἁμαρτίας καρπὸν οὐχ, ὡς εἶχε φύσεως τὸ κακὸν
9 ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐπιδείξας, οὐ γὰρ † ἂν ἠπατήθη ὁ ἄνθρωπος τῷ προδήλῳ κακῷ, ἀλλὰ διά τινος ὥρας τὸ φαινόμενον ἀγλαΐσας. Latinè hęc ſic dicũtur. Quod re vera bonum eſt, ſimplex, & vniuſmodi naturâ eſt, ab omni diuerſitate, & copula rerum aduerſantium alienũ. Quod verò malum illud & variegatum, & pigmentis circuminſignitũ eſt, aliud quiddam quod debeat exiſtimari, & alterũ per experientiam deprehẽdi, cuius cognitionem, id eſt, per experimentum habitum ſi cõſiderationem attigeris; mortis, & corruptionis initium ſcopumq; eſſe perpendes: quare oſtendit ſerpens improbum peccati fructum proferens quod videri tantùm poterat; non vt erat natura malus (non enim deceptus eſſet homo malo perſpicuo) ſed illud per quãdam apparentẽ pulchritudinẽ concinnãs] Ecce hic elegans Theologus malum vocat ποικίλον καὶ κατασχηματισμένον, i, variegatum, & ſignis ſchematiſq; indutum: nam princeps ille peccati, vt illos ad peccandum inuitaret alacriùs ſignis ornatioribus fructum iucundiorem exhibuit. Itaq; cum mali ornatu inuſitato decipiatur peccator, æquum eſt vt à peccandi conſuetudine veſtibus incultis, & inornatis
10 deterreatur. Nã † detecto, & agnito falſi velamine, ad lucis & veritatis ſpeculum oculos admouet, quo Deum ſolum bonum, ſe verò peccatorem penitus eſſe apud omnes animo, & veſte inſolitâ profiteatur. Verùm ad vniuſcuiuſque ſigni ſymbolum ęquũ eſt vt accedamus.

11 *De † virga.*

INquiſitores igitur in actione fidei cum pœnitentes abſoluunt, & reconciliant virgis vtuntur, vt moneantur ſe per hæreſim à Dei gratia deci-diſſe in eius iram & furorem: nã † vir-
12 ga Dei eius furor eſt, etiam apud Poetas, vt rectè interpretatur Euſtathius in illud Homeri Iliad μ.

—Ἀργεῖοι δὲ Διὸς μάστιγι δαμέντες

—Argiui domiti Iouis inde flagello

Ait enim ille Poetam vocare μάστιγα τοῦ Διὸς, flagellum ſiue virgam Iouis θεομηνίαν, id eſt, iram Dei: quo etiam ſignificatu paſsim in ſacris voluminibus legitur, vt eſt Pſalm. 88. [Viſitabo in virga iniquitates eorũ] nulla enim eſt peccati ingluuies, cuius fœtore magis excandeſcat zelotes ille rerum conditor, quàm hæreſeos, quã priuſquam orbem conderet eo furore ac-
13 cenſus eſt in † Angelum lucis, vt eum à cæli ſplẽdore in remotiſsimas abyſſos deturbarit, omni pœnitentiæ ſpe, & mi-

& miſericordia denegata, quantumuis ab hac doctrina alienus Origenes contrarijs opinionibus nitatur. Perpendant obſecro pœnitentes, quàm indulgentiſsimè ſecum agatur dum ſcapulis virgas excipiunt, vt exinde abeant, & furoris diuini memores in poſterū caueāt ne relabantur. Sed &
14 virga† iudiciariam poteſtatem quam Inquiſitores ipſi in impios hæreticos, ac ſuſpectos de hæreſi exercent repræſentat, & ſignificat, quæ vt inſtrumentum aſſumitur ad punienda peccata, & delicta grauia, vt habetur in c. remittuntur 23. q. 5. vbi dicitur quod Aſur fuit virga furoris Domini ad vltionem multarum Gentium, vt legimus 1. Machab. c. 1. nam
15 virga † eſt menſura, & pondus, quo menſurantur merita, vel demerita alicuius, quemadmodum quantitas rerum virgis ſolet metiri, ob idque iuxta quantitatem delicti virgis cæduntur pœnitentes, & eorum culpæ appenduntur, & menſurantur: quia vt dicitur Deuteronom. 25. iuxta mēſuram culpæ debet eſſe plagarū mo-
16 dus. Solent enim † mali qui amore virtutis non alliciuntur ad opera laudabilia exercēda virga corporalis afflictionis, & punitionis à vitiorū coinquinamentis retrahi, & viam veritatis intrare. Vnde in Pſalmo 44. dicit Propheta [Virga directionis, virga regni tui,] & Prouerb. 22. legimus [Stultitia colligata eſt in corde pueri, & virga diſciplinæ fugabit eam.] Eſt enim hoc munus Paſtorum, & Prælatorum, cùm ſubditi recuſant dirigi præcepto Legis eos pœna, & ſupplicio coercere, & reducere: quia virga, & correctio ſapientiam tribuit. Prouerb. 29. qui enim ſuaui Legis diſpoſitione, & ſuperioris præcepto gradum non ſiſtit, verbera experiatur neceſſe erit, vt intelligat, & reſipiſcat. Hoc aptiſsimè figuratum fuit 1. Reg. 14.
17 vbi extremitas † virgæ in melle ponitur, & comeditur, & oculi Ionathæ illuminantur. Quia reuera ſubditus, ſi cū melle diſpoſitionis Legis & Prælati non eruditur virgam aſperæ correctionis deguſtans, ſtatim oculi intellectus eius, vt alterius Ionathæ illuminantur. Quod præclarè ſignificauit Eſaias cap. 28. dicens [Vexatio dabit intellectum.] Virga illa eſt virga diuinæ ſimillima à qua (cum omnis poteſtas à Deo ſit) & originē habuit,
18 & † triplici ſtipite ſtabilita eſt. Habet enim Chriſtus (ait Clemens Alexandrinus Pædagog. lib. 1. c. 7.) virgam diſciplinæ, imperij, & poteſtatis: nimirum vt quibus verba non medentur, medeantur minæ, quibus minæ non medentur virga medeatur: quibus verò virga nec medetur, eos ignis depaſcat. Quamobrem Propheta Eſaias cap. 11. poſtquam ipſum Chriſtum vocauit virgam [egredietur virga de radice Ieſſe] ſtatim illius virgam primam deſcriptione ſuā erigit. [Non (inquit) ſecundum opinionem iudicabit, neque ſecundum loquelam arguet peccatores terræ] & per Dauid Pſalm. 117. [Caſtigans caſtigauit me Dominus, & morti non tradidit me.] A Domino enim caſtigari eſt à morte liberari, & dicit per eundem Prophetam Pſalm. ſecundo. (In virga ferrea paſces eos) ea quoque motus Apoſtolus in Epiſtol. ad Corinth. cap. 4. [Quid vultis (inquit) in virga veniam ad vos, an non in dilectione & ſpiritu lenitatis?]. Addatur & illud Pſalm. 113. Virgam potentiæ emittet Dominus ex Sion. Hæc eſt ſummi Inquiſitoris Chriſti poteſtas quam ille Petro, & Petrus Inquiſitoribus conceſſerūt. Inſuper virgis vtūtur Inquiſitores ſatis accōmodatè, & propriè: Sicut enim virga in principio ex ſui natura eſt flexibilis, tenera, & mollis, in fine vero fit dura craſſa, atque difficilis,

difficilis,ſic Inquiſitores dum pœnitentes fragilitatis, vel ignorantiæ labe delinquentes ſibi recõciliant ſunt molles,& miſericordes: ſi tamen poſtea hæretici malitiâ ſuperati in peccata cõmiſſa iterum lapſi fuerint illos percutiunt,& feriunt rigidè vſque ad ignis combuſtionem. Primùm tentãt
19 vtrum virgis † ob oculos poſitis concipiant,& producant pœnitentes varios fœtus,& fructus bonorum operũ,ſicut Gen. 30. legimus quod oues Iacob ſolo aſpectu virgarum producebant fœtus diuerſorum colorum:ſi tamen id non prodeſt percutiunt eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli cõtringũt eos,vt dicitur Pſalm. 2. Virga cum primum naſcitur, pro-
20 ducit † ramuſculos floridos,folia prodit,& fructus germinat, quia humor irriguus eã fœcũdat:ſic etiam ex correctione multas virtutes oriri experimur. dum cor pœnitentis conteritur & emollitur. In arca Teſtamenti ſimul cum virga Aaron erant tabulæ, & mãna,vt te ſtatur Apoſtol. ad Hebr 9. vt intelligamus,quod manna gratiæ, & deuotionis fere ſemper virgam correctionis comitatur. Vnde Pſalmiſta, Pſalm. 82. dicit [imple facies eorum ignominia,& quærent nomen tuum] & Exod. 17. & Num. 20. legimus quod Moyſes bis percuſsit virga ſilicem,& eruperunt aquæ largiſsimæ, verè qui rigidè corripiuntur, & percutiuntur, tandem aquâ deuotionis ſanantur. Præterea Inquiſitores pœnitentes vir-
21 gis cædunt,quia ſicut virgis † veſtes à puluere excutiuntur,ita ſubditi errantes à prauis hæreticorum conuerſationibus per viſitationis excuſsionem tamquam à puluere excutiuntur,& mundantur. Vnde Exod. 8. dicitur [Extende virgam & excute puluerem]. Vtuntur denique virgis Inquiſitores,vt debiles in fide ſtabiliant & ſuſtentent, quia hic eſt finis & ſcopus præcipuus Inquiſitorum qui Paſtores fideles,& cuſtodes vigilantiſsimi ſunt gregis Dominici. cap. accuſatus.§.ſane .&.§.de quæſtionibus, &.cap. vt officium.§.denique. de hæretic. lib. 6. Clem. 1. de hęret. Albert. in Rubr. de hæret. in 6. quæſtione. 5. num. 3. Virgæ enim ſunt aptiſsimum inſtrumentum quo ſuſtentantur, & firmantur claudi & debiles, vt ſic per ſpem,& fiduciam in vera fide ſolidentur, & vias Domini diſcurrãt,poſsintque dicere cum Pſalmiſta Pſalm. 22. [Virga tua & baculus tuus ipſa me cõſolata ſunt] His de cauſis vtuntur virgis pœnitentes. At verò cum ſe pœnitentium nomine ad Chriſti, & Eccleſiæ amplexus recipiant pœnitentiæ ſymbolum æquum eſt vt non ſolum experiantur, ſed etiam vbique terrarum ſecum deferant, quin autẽ
22 † ſymbolum pœnitentiæ ſint virgæ nemo dubitat,ſiue pœnitentia priua-
23 ta ſiue publica ſit:ſic enim † eã adhibet Gregor. Nazianz. in poematio de pœnitentia κατὰ σαρκὸς contra carnem.

Mæror ades, æſtumque mihi vigil exime noſtro
Vt videas tergo verbera grata dari.

Sed hæc penitentia priuatis parietibus contenta. D. Paul. eo vſus ſym-
24 bolo † manifeſtauit publicè Romanę Eccleſiæ in ea Epiſtola quam ad eos dedit cap. 6. ſe corpus ſuum pœnitentiæ virgarum ſubmittere [caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo] quo loco vſus eſt verbo ὑπωπιάζω quod eſt propriè ſugillis & vibicibus afficio.

25 De † Candela.

QVia tamen in viam Domini diſijcere oculos & animi ſenſus ſine lu-

lumine nemo poteſt,quod quidẽ vocãt fidei lumẽ Theologię magiſtri, in eo neceſſe eſt vt ambulẽt pœnitẽtes. Enimuero in ſacris Paganicis voluit
26 Pythagoras † ignem adhiberi quòd eo dæmones fugari & diſijci crederet. Totus in ea doctrina Proclus in commentarijs ad Timæum Platonis. Veruntamen vt myſteria Catholicæ religionis autorem Deum ſolum habent, cuius ſumma ratio in Chriſtiano tholo inſita eſt,rationes Pythago-
27 ræ miſſas facimus, vt in eo qui eſt † lux vera, lumen de lumine, & ratio per ſe ſubſiſtens,

——λόγος ἀυτοφύτοιο θεῦ,φῶς ἐκ φάεος
Φῶς

Vt loquitur Nonnus Panopolitanus in Paraphraſi Euãgelij ſecund. Ioan.) rationes arcanorum noſtrorum, & luminis lumen à Deo inquiramus.
28 Dicimus igitur † igniculos,ſiue lumina fidei internis medullis pœnitentis accendi debere, eamq́; eſſe lucẽ verã & eſſentialẽ (fidẽ dicimus) quę lucis nomine ſæpe in ſacra Scriptura nominatur, vt patet ex Ioanne c. 12. [dum lucem habetis credite in lucem]id eſt, dum lucem fidei habetis credite in Chriſtum,qui de ſemetipſo dixit[Ego ſum lux mundi]& Propheta Regius Pſalmo 88. dicit [Domine in lumine vultus tui ambulabunt] Vultus enim Patris eſt Chriſtus, qui lux eſt vera illuminans omnem hominem, venientem in hunc mundum Ioan. 1. Paul.etiam ad Epheſ. 5. [Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino]quaſi diceret caligine infidelitatis obſcurati. Nunc autem lux facti eſtis, cum perueneritis ad agnitionem verę fidei. Et ratio efficax, & euidens quare fides lux appelletur eſt, quia cum omne quod manifeſtatur in lumine manifeſtetur, vt ait Paulus loco citato, &
29 † fides ſit quæ manifeſtat nobis res diuinas, hinc prouenit, vt aptiſsimè lux dicatur.Si ergò fides eſt lux intellectus noſtri, quæ initium eſt omnis noſtræ iuſtificationis, & vitæ ſpiritualis (ſine fide enim impoſsibile eſt placere Deo) merito Inquiſitores dum hæreticos reconciliant præcipiunt, vt illi loco pœnitentiæ candelas extinctas manibus geſtent, vnde
30 inſinuent † lumen fidei in eorum mentibus per hæreſis & infidelitatis peccatum omnino extinctum fuiſſe, quod per pœnitentiam reſtituere, & vero fidei lumine conetur iterũ accendere, is enim ſenſus eſt myſticus illius allegoriæ Dominicę,quã refert D.Matt.c. 5. [Non accendũt lucernã & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrũ vt luceat omnibus,qui in domo ſunt] quo loco Theophylactus
31 innuit † lucernam primùm accenſam eſſe à Deo,hominis autẽ eſſe dare operam ne illa extinguatur, ſed vt vitæ quam bene inſtituit fulgor alijs illuceſcat. Præterea cereas illas eſſe non caret ſignificatione. Cera enim inter alia quę ei propria ſunt hoc habet,vt diuerſis ſigillis & characteribus informetur. Hęretici igitur homines dum reconciliãtur cereos tenentes profitentur,per feruorem concupiſcentiæ corda ita liquata ſua, vt varias ſectas ſuſceperint,dum ſua obſcœna deſideria complerent. Quare ſicut cera rebus humidis induratur,ſiccis verò & calidis liquefit, ita hæretici qui humidis delicijs carnalibus obſtinati, & indurati in infidelitate permãſerunt, neceſſe eſt vt etiã dum cõuertuntur tanquã cera,ſiccitate & calore tribulationis, & pœnitẽtiæ iniũctæ liquefiãt.Mẽtes enim quas proſperitas deliciarum mundana indurat, vexatio afflictionis emollit. Sic Pſalm. 96. [Montes ſicut cera fluxerunt] montes enim ſunt huiuſmodi hæreticorũ corda, tumida & ſuperba quæ tunc

per contritionẽ fluunt,& reſoluuntur, quando Deus miniſtros ſuos tribulationibus calefacit & mollitur, in eam ſententiam Dauidis verba meditatus Gregor. Nyſſen. cum omnibus deſcendit, vt per † ceram non accen-
32 ſam lubricam fidem velit intelligi, idololatriam , & hæreſim in eo libello, qui nuper luci datus eſt ab Epiſcopo Cytherienſi Maximo Margunio.

Præterea tria concurrunt ad cerei compoſitionem , quæ maximè ſunt notanda, Primum eſt filum ſtupeum quod cerei fundamemtum eſt. Secundum, cera quâ inuoluitur, luminis eſt nutrimentum, & Tertium ignis quo accenditur poſt abſolutionem, qui cerei maximum & proprium eſt ornamentum& complementum. Cereus ergo iſte ſic formatus ſuper cãdelabrum imponitur,& ad lucendum ſuper altaria collocatur, eo modo deſignatur Chriſtus Dominus quod tres partes ſeu ſubſtãtias habuit,& ea ipſe compoſitione ex his quæ non important imperfectionẽ vt fatentur Theologi componitur,& cõſtituitur, in qui-
33 bus filum internum † animam Chriſti ſanctiſsimam quæ interius latita-
34 bat, deſignat, cera † carnem ipſius immaculatam quæ circumſtabat denotat,
35 ignis autem † diuinitatem eius ſignificat quę vtrique animę ſcilicet & corpori ſe copulabat,& hic Dominus qui verus ſol,& ſplendens lux eſt in candelabro, Eccleſiæ ſuæ ſuper imponitur, vt luceat omnibus qui in domo
36 eius ſunt. In ipſo enim fuerunt ſeptẽ † lucernæ ardẽtes,& ſplendidiſsimæ: ſeptem ſcilicet dona Spiritus ſancti, quibus fuit repletus. Filum etiam ſtupeũ
37 ſignificat † fidem internam, & occultam, quæ in nobis eſt fundamentum totius noſtri ædificij ſpiritualis, cera
38 verò † ſpem noſtram, qua animus noſter veſtitur,& inuoluitur, & eſt etiã indumẽtum ipſius fide: lumen demũ
39 ipſius cerei apertè demonſtrat † ignẽ charitatis, quæ cõplementũ eſt perfectionis Chriſtianę. Ex his facilè eſt perſpicere quâm aptè pœnitentes hæretici dum reconciliantur cereos extinctos in manibus deferãt, vt tali cęremonia apertè fateantur ſe negaſſe illa tria, quę in Chriſto diximus correſpondere alijs tribus ex quibus cereus coaleſcit. Et dum hoc fatẽtur , cõuincuntur, etiam ſe amiſiſſe alia tria, quæ in baptiſmo ſuſceperunt, fidẽ ſcilicet, ſpem,& charitatẽ. Et hæc omnia per peccatum infidelitatis extinxiſſe negarũt Chriſtum qui dicitur lumẽ de lumine,& in cuius lumine videndus eſt pater æternus Pſalm. 35. qui lumẽ etiam eſt Gentiũ: lumen Eccleſiæ, & lux magna Eſaię. 5. 42.& 49. qui eſt lux meridiana,& ſplendor diuinæ præſentiæ in Eccleſia, Iſaiæ. 18.& 60. eſt Chriſtus luminare maius Geneſ. 1. eſt lucerna pedibus, id eſt mundo, & lumẽ ſemitis æternis. Pſalm. 118. eſt lux & imago diuinæ bonitatis & ſplendor paternæ gloriæ Paul. ad Hebr. 1:& denique eſt Chriſtus lux orta iuſto, Pſalmo 96. Qui ergo Chriſtum Dominũ verum lumen tot modis & titulis per
40 fidẽ abnegarunt, meritò † ſe luce deſtitutos fuiſſe cereo extincto profiteãtur,& qui opera praua & ſcandaloſa perpetrarunt, lucernas extinctas aſ-
41 portent; † ardentes enim quas in manibus tenemus ſunt opera bona quæ alijs per bonum exemplum demõſtra-
42 mus vt ait Gregor. homil. 13. † quãdo verò cerei accenduntur, lumen quod aſſumunt recõciliati Chriſti eſt fides quam de nouo recuperant , & profitentur ſeruaturos ſe per bona & conſummata opera facta in dilectione, & charitate Dei (qui lux eſt) exemplis proximè demonſtrandis.

De

45 *De † aqua benedicta.*

AQuæ luſtralis,ſiue benedictæ originem, qui Religioni Catholicæ aduerſantur,& idololatriam,ac Gentilium ritus Eccleſię Romanæ obijciunt,& Græcis & Romanis peculiarem fuiſſe nugantur. Non equidem
44 neſcio † vtroſque aquis purgatorijs vſos eſſe. Nam paſsim apud Poetas huiuſce ritus mentionem factam vidimus. Et Apollonio Rhodio Argonautic. 3. vbi Medea ſpectro territa quod ipſa noctu viderat,ſtatim à crepuſculo pergit ad ripam fluminis,vbi

——terrorem vt tolleret vndis,
Mæſta caput lauit fuſo Medea capillo.

Et Virgil. 10. Æneid. 6.

——ter ſocios purâ circumtulit vndâ,
Spargens rore leui,& ramo felicis oliuæ.

Verùm vt alibi præmonuimus, ſi quid Gentibus in vſu fuit,quod accedere ad ritus noſtros videatur, id demum eos ab Ægyptijs, Ægyptios à Iudæis mutuatos eſſe compertū eſt:
45 nam quod attinet ad luſtralē† aquam noſtrā in veteri lege Leuit. 14. omni curâ,&ſolicitudine pręcipiebatur leproſum de caſtris eiectū ad ſocietatē aliorum nequaquam reuerti, quin priùs hyſſopo,aqua,& ſanguine aſpergeretur. Non diſsimiliter Inquiſitores hæreticos infidelitatis leprâ infectos, & de Eccleſię caſtris abiectos, Dei & Angelorum cōſortio priuatos, vt decenter, & ſalubriter redire valeant ad Chriſtianorum cœtum, ipſumque inficere vanâ ſuâ conuerſatione non præſumant, aquâ benedictâ ſalutari, & quæ memoratiua eſt Dominicæ Paſsionis,& hyſſopo humilitatis, ſubiectionis,& pœnitentiæ aſpergunt,& mundant. Sic Regius vates orabat Dominum, dicens Pſal. 50. [Aſperges me, Domine hyſſopo & mundabor, lauabis me,&ſuper niuē dealbabor.]
46 Anima enim † quæ infideliter fornicata eſt cū idolis & amatoribus multis pœnitentię aſperitate,& amaritudine aſpergenda eſt. Sic legimus feciſſe Thamar Dauidis filiā ab Ammō fratre ſuo ſtupratam, 2. Reg. 13. quæ aſpergit cinere caput ſuū, & rupit talarē tunicā, quâ vt filia Regis ornabatur:& de domo corruptoris ſui recedebat clamās, ingreſſaq; eſt in domū Abſalon fratris ſui, ibiq; māſit. Enim-
47 uerò † anima pœnitēs poſtquā à priſtina cōuerſatione,& falſo idolorū cultu ad verā fidem ſe cōuertit, vt aduertit quod frater ſuus Ammō, id eſt corpus ſuū, ipſam diuerſis vitijs fœdauit, amara,& triſtis per contritionē tunicam cōſcientię rūpit per cordis,& oris cōfeſsionē, ad Deum clamat per orationē, caput id eſt, mentē præcipuā hominis partē, cinere aſpergit pœnitentię impoſitionē humiliter acceptans, de domo falſi fratris corruptoris, id eſt infidelitate,& prauæ ſectę errore recedit per contēptum,& abominationē,& domū Abſalon, qui patris lucerna interpretatur, id eſt ad Chriſtū verū fratrem reuertitur: in domumq; eius, quæ Eccleſia eſt, ingrediens, ibi manet cū proximis fidelibus: laudās & diligens Deū, qui de poteſtate tenebrarum ipſam eripuit. At quia laus diuina mētes quietas,& ſedatas à tumultu rerū humanarū expoſtulat liberas ab hoſtis oppreſsione, recōciliati aquâ benedictâ priuſquā abſoluātur ab Inquiſitoribus aſpergūtur: ex hoc enim quamplurima bona ipſis proue-
48 niūt. Primùm † ab illis aqua benedicta propulſat,& profugat dęmones. Vnde Hugo de Sācto Victore lib. de Sacramētis dicit [hac igitur aquâ fideles aſpergūtur,& habitacula fideliū illuſtrantur ab illuſione, & infeſtatione malignorū ſpirituū, in quo aqua benedicta figurari potuit in ſanguine agni Paſchalis, qui in poſtibus habitaculorum ad repellendū exterminatorem

Dei mandato ponebatur Exod. 12. Guillielm. etiam Durandus in Rationali diuinorum, lib. 4. cap. 4. dicit, [Sacerdos aqua benedicta altare, Eccleſiam, & populũ aſpergit, vt omnis immundorum ſpirituum ſpurcitia, tam de habitaculo quàm de cordibus eorum fidelium propellatur.] Hæc eius eſt virtus primaria, & ad hoc ab Apo-
49 ſtolis Eccleſiæ tradita eſt, vt † eius aſperſione dæmonis aſtus euellatur, cui fidẽ facit S. Clemens D. Petri Apoſtoli diſcipulus libr. 8. conſtitut. Apoſtolicarum cap. 29. vbi meminit ſanctificationis, ſeu benedictionis aquæ, deinde enarrat vim benedictionis his verbis. [Tribue ei vim ſanandi, depellendi morbum, & fugandi dæmones, idq; per Chriſtũ ſpem noſtram.] At ea maximè de cauſa aquæ vtitur
50 miniſterio populus Chriſtianus, † quod lota renatorum corpora in ſacramẽto Baptiſmatis per aquam ſordibus ſuis eluantur; cuius rei typus fuit in ſanguine agni, quo postes ædium priſcus Dei populus ad repellendum percuſſorem aſpergebatur. Hæc cum attentiùs, vt omnia ſolet diſcuteret Cardinalis Turre-cremata in tit. de conſecratione diſtinct. 3. c. aqua ſale, inſurgens in hæreticos dicit. [Hanc arbitror eſſe cauſam, cur diabolus in mentem hæreticorum huius ſacramentalis virtutis, ita ſpecialiter fidem extinguit, vt videlicet per infidelitatis errorem, hac Chriſtianæ religionis armatura neglectâ quà impugnationis aggreſſus reprimitur, & arcetur, liberiùs eorum mẽtes dæmon habitaret & poſsideret] Alexand. etiam Papa de conſecratione diſtin. 3. cap. aquam. dicit [aquam ſale conſperſam in populis benedicimus, vt ea cuncti aſperſi ſanctificentur, & purificentur, quod omnibus ſacerdotibus faciendum eſſe manda-
51 mus, nam ſi † cinis vitulæ aſperſus populum ſanctificabat, multo magis aqua ſale aſperſa, diuinis precibus ſacrata populum ſanctificat atq; mun-
52 dat. Et ſi † ſale aſperſo per Heliſeum Prophetam ſterilitas aquę ſanata eſt, quanto magis diuinis precibus ſacratus ſal ſterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos ſanctificat, & purgat. Cætera bona multiplicat, inſidias diaboli auertit, & à phantaſmatis verſutijs homines defendit. Hæc ſanè verba maximè videntur conſonare cum illis Prophetæ Ezechiel. cap. 36. dicentis. [Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mundabit vos.] hoc manifeſtè apparet in recõciliatis, qui ad verum Dominum conuertuntur in Eccleſia; etiam cum ſal benedicitur, hęc verba proferuntur, [vt efficiaris ſal exorcizatum in ſalutem credentium, & ſis omnibus te ſumentibus ſanitas animæ, & corporis: effugiat, atque diſcedat ab eo loco, in quo aſperſum fueris omnis phantaſia, & nequitia, vel verſutia diabolicæ fraudis, omniſque
53 ſpiritus immundus adiuratus] idque † maximè diuinam bonitatem, & prouidentiã decebat, vt dæmon qui ſuperbiâ elatus, extento collo contra Deum ſe erexerat creaturâ humili, & leni aquâ ſcilicet ſanctificatâ, eiuſq; aſperſione ab omnibus locis, & creaturis expelleretur: & qui Deum dominatorem terræ habere recuſauerat huius aquæ vi ipſe inferiorẽ ſe agno-
54 ſceret. Hæc aqua † dæmonis infeſtiſſimas tentationes, & prauos cogitatus animæ immiſſos efficaciter depellit, mentemque diſponit & præparat ad orationem, vt Deo cum maiori fructu adhęreamus, eius aſperſione mundi effecti. Vnde Numerorum
55 19. legimus quod † nullus immundus caſtra ingrediebatur, quin priùs expia-

expiationis aquâ expurgaretur, &
Exod.30. nemo niſi lotus in templum
ingreditur, inde quiſquis ad Dei ta-
56 bernaculum accedit, † cum ſe reſper-
git illius aquæ limpido arcano ſaltem
venialibus erratis ſeu leuioribus ad-
57 miſsis purificatur. Hinc etiam † in Ec
cleſia, & eius ingreſſu ad latus dex-
trum ſi cómodè poſsit, apponitur vas
aquę benedictę, vt fideles ingredien-
tes ad orandum Deum ſe diſponant
ad emundationem, quæ fit per con-
tritionẽ, vt ſic effugantes dæmones,
qui omni conatu orationis fructum
impediunt, illum liberiùs, & vberiùs
conſequantur. Facit etiam aqua be-
58 nedicta vt † ſanctius diuina myſteria
valeamus peragere: quod aduertens
D. Thom. in 4. diſtinct. 2. dixit. [Aqua
benedicta valet contra omne quod
ſacramentorum effectum impedire
poteſt] remittit peccata venialia ex
eod. ſancto Thoma in 3. p. quæſtione
65. art. 1. ad 6. & 8. & in 4. diſtinctione
2. quæſt. 1. art. 2. ad ſeptimum. Potens
59 etiam eſt hæc aqua ſancta † incanta-
tiones diabolicas diſſoluere, & ex-
pellere: refert etiam Ioan. Stephanus
Durantus (ſi tamen eius libri autor
fuit) De ritibus Eccleſiæ Catholi-
cæ libr. primo cap. 21. inſigne mira-
culum ex Epiphanio libr. primo tom.
60 ſecundo, in hæreſ. Ebionitarum, † de
Ioſepho quodam comite Chriſtia-
no, qui cum inſtaurare vellet Hadria-
ni templum in honorem Chriſti,
egeretque calce, & caminos ſeu for-
naces fieri iuſsiſſet, tunc aggreſsi
ſunt callidi Iudæi præſtigijs, & incan-
tationibus ignem ligare, ac diſper-
gere. Sed Ioſephus aquâ benedictâ
ſingulas fornaces reſperſit, ſubito-
que præter opinionem omnium diſ-
ſoluta ſunt incantamenta, igniſque
coram omnibus emerſit. Turbæ ve-
rò, inquit Epiphanius, vociferantur
clamore edito: [Vnus Deus qui au-
xiliatur Chriſtianis & ſtatim ſeceſſe-
runt. Mirabilem vim huius aquæ ad-
uerſus inimicos dæmones, Auguſti-
nus in lib. primo de Symbolo, & hoc
idem videre eſt in c. ſicut noſtis. de
conſecratione. diſtinctione quarta,
his verbis expreſsit. [Paruuli exſuf-
flantur, vt pellatur ab eis poteſtas
inimica.]
61 Aquæ porrò † exſufflatur, & exorci-
zatur: vt propellatur ab eis diaboli po
teſtas inimica, in qua qui exinde exor
cizatus (id eſt, repulſus, & exturbatus
eſt) manere cogitur eminus ab aqua,
quaſi ad imitationem magni exorci-
zatoris, qui poſtquam de limo terræ
maſſam hominis feciſſet, vt illi ima-
ginem ſuam imponeret, inſufflauit
in eam ſpiraculum vitæ, vt quod mi-
nus dignum imaginis diuinæ terre-
num elementum haberet magnus
ille opifex ſpiritu verè Pontificio &
ſacerdotali penitus auerruncaret.
Hinc inſufflationes aſſumpſit Eccle-
ſia Chriſti, quas & adhibuit in ba-
ptiſmate, vt omnis ſpiritus immun-
dus abigatur à maſſa illa quæ de no-
uo Dei fieri, & creari per Baptiſma
creditur ad eundem effectum effi-
caciam habens. Propter hunc igi-
tur effectum, & alios relatos re-
conciliati hac aquâ benedictâ, &
ſancto hyſſopo aſperguntur, quippe
qui de poteſtate tenebrarum edu-
cuntur, & oculos mentis ad verum
lumen fidei conuertunt, ab omnibus
inſidijs, & calumnijs hoſtis antiqui ſe-
curi & immunes maneant, vt Deo li-
beriùs ſeruire poſsint. Qui plura de
efficacia, & virtute aquæ benedictæ
deſiderat, legat † Marcum Antonium
62 Marſilium, Archiepiſcopum Salerni-
tanum, qui librum integrum quem
ipſe vocat Hydrologiam eruditiſsi-
mum, & omni doctrina refertum
edidit.

63 *De† barba et capillorum tonſione.*

PRæterea pridie eius diei quo rei à carcere, ad publicum fidei actum adducuntur, comam, & barbam deponũt, ac in aliquibus Inquiſitionibus vt in Sicula laudabiliter fit, vt ve-
64 ſtibus exuti proprijs; † habitu nigro in ſignum mœroris & pœnitentiæ induantur: quod originem videtur habuiſſe ex Concilio Toletano. 3. c. 12. vbi de publicis pœnitentibus, dicit: [id antea Epiſcopus ſeruet, & Presbyter vt ſi vir eſt, ſiue ſanus, ſiue infirmus, prius eum tondeat aut in cinere, & cilicio habitum mutare faciat, & ſic pœnitentiam ei tradat. Si verò mulier fuerit, non accipiat pœnitentiam niſi prius velata fuerit, aut mutauerit habitum:] & in Agathenſi concilio cap. 15. ita ſcriptum eſt ſi autem comas non depoſuerint, aut veſtimenta non mutauerint abijciantur, & niſi dignè pœnituerint non recipiantur, hæc etiam tonſura antiquitus fieri ſolebat, non ſolùm pœni-
65 tentiæ cauſa, ſed† ignominiæ. Ad pœnitentiam etiam in cunis Eccleſiæ Chriſtianæ tondebantur qui votum faciebant, vt oſtendit D. Lucas Act. 21. verſ. 20. vbi qui erant in Eccleſiæ columnis quidam Paulum commonefaciunt, vt capitis raſione ſe ſanctificet, votum exequatur, & in templum ingrediatur [fac, quod tibi dicimus, ſunt nobis viri quatuor votum habentes ſuper ſe, his aſſumptis ſanctifica te cum illis, & impende in illis, vt radãt capita] Sed in pœnam etiam ante Chriſti aduentum pilos reciſſos fuiſſe doceant ſacra volumina Paralipom. libr. 1. cap. 10. cum Dauid miſiſſet legatos ex ſuis ad Hammon regem, qui cum patris mortem grauiter mærentem ſuo nomine conſolarentur, ille ſuſpicatus eos veniſſe ad explerandum terræ ſitum, rerumque ſtatum raſit illis capita, atque ignominia notatos dep. ũ dimiſit: & venerabilis Beda ait, quod D. Petrus Apoſtolus cùm Antiochiæ concionaretur, fuit illi ab improbis ſummũ capitis abraſum ludibrij cau-
66 ſa. † Apud Indos comam tonderi iuſſu regis maximi ſupplicij loco habebatur. Stobæus ſermone 42. Et apud Ariſtophanem eius Scholiaſtes in Pluto adnotat adulterorũ pœnam παρατίλμοι fuiſſe Athenis, id eſt, expilationem. Quidam Genuenſes habitantes Peræ (ea fuit Genuenſium ciuitas poſita ex altera parte cornu Conſtantinopolitani;) cum negotiandi cauſà Conſtantinopolim veniſſent, ortâ inter eos, & Græcos diſcordiâ multi ex eis interfecti, multi vulnerati ſunt. Imperator barbam Græcis homicidis in pœnam ſceleris radi iuſſit, quæ multa apud eos ignominioſa ha-
67 betur. † Hoc autem quare ita ſit mihi ſic videtur, quod cum nemo velit deeſſe ſibi aliquid ex his quæ hominẽ conſtituunt, pudore afficiatur qui potius imbecillitatis fœmineæ quàm virilis roboris imaginem præfert: defectus enim barbæ non ſolum hominis vultus molleſcit, ſed ex eo caloris interioris facultates extinctas eſſe omnino iudicatur, quemadmodum de ſpadonibus eleganter diſquirit Alexand. Aphrodiſ. Problemat. lib.
69 1. † Sed ea potiſsimum ratione ducũtur Inquiſitores; vt in eam formam, qua nati ſunt rediſſe videantur hæretici, nimirum in filios iræ. Nam vt ait Clemens Alexandrin. Pædag. lib. ſecundo cap. 10. [Tonſi omnes naſcimur] id eſt, ſine honore & ingenuitate, quæ per barbam, & pilos ſignificantur, vt idem Clemens teſtis eſt, ex autoritate Poetę Greci. [*Primũ Barba micat quà vultus gloria ſurgit.* Tum ex autoritate

autoritate Poetæ Pſalmographi Pſal. 132. adeo vt illam inungi dicat oleo, & vnguento prophetico deſcendente in barbam, quâ honoratur Aaron.

70 *De † Mitra.*

IN iudicio etiam Inquiſitorum hæc pœna vſu,& conſuetudine recepta eſt,vt pro atrocioribus blaſphemijs, ſi perſona vilis & abiecta eſt,in publicum ſpectaculũ trahatur infami quadam mitra capiti impoſita & lingua ligata, ſine chlamyde, publicè ſententia pronunciatur,& flagellis cęſus in exilium mittitur. Hadrianus Impe-
71 rator(vt narrat Spartianus) † decoctores bonorũ in amphitheatro catamidiari,& dimitti iuſsit:quod pœnæ genus idem eſt cum illo quo ſolent affici qui ſublimi in ſcala capite mitellato ad populum producuntur propter crimen Polygamiæ. Quare nec volumus hoc pœnæ ad pœnitentiam Eccleſiæ traducere,ſed ad ignominiã & dedecus infirmorum hominum, vt vel quaſi decoctores facultatũ cæleſtium oſtendãtur vel polygamæ,hoc eſt duplicis Eccleſiæ iugales arguan-
72 tur. At verò ſi blaſphemus † nobilior aut honeſtior fuerit,ſine mitra pœnitentiam ſimiliter agit,& ad certum tempus in monaſterium detruditur, & pœna aliqua pecuniaria mulctatur &propter ſuſpicionem abiurare cogitur: ij etenim fuſtibus cædendi non ſunt l. capitalium. §. primo.ff. de pœnis.

72 *De † fune.*

IN ſacris voluminibus funes & vincula peccatorum, & delictorũ ſym-
73 bolum ſemper extiterũt. Hinc † verbi abſoluere vis,& energia eiuſmodi eſt in iure,vt pro eo ſit quodà delictis liberare,& nominis(abſolutio) quod per ſe notat actum illud quo liberi & immunes à delictis noſtris euadimus.
74 vnde in Eccleſiaſt.cap.12.† funiculus argenti,pro peccato auaritiæ dicitur [antequam euertatur funiculus argẽti]funiculus argenti(vt interpretatur Scholiaſtes Olympiodorus)qui materiam præbet omnibus peccatis ad homines implicandos:radix enim malorum omnium auaritia perhibetur. At
75 maximè propriè † funes dicuntur de peccato hęreſeos,vt patet Pſalm.118. verſ.61. [Funes peccatorum circumplexi ſunt me] vbi pro hæreſibus dici [Funes peccatorum] doctus vir Baptiſta Folengius monitor eſt, at clarißimè locus inſignis id manifeſtat Pſal. 10.[Pluet ſuper peccatores laqueos ignis] quo loco teſtatur Origenes nõ ita ſentiendum aut explicandum vti verba ſonant, nemo enim eſt qui laqueos & funes de cælo decidiſſe dicat in pluuiã,quare pro laqueis, & funibus hęreſes in peccata,dogmata falſa, & praua pſeudoprophetarum ænigmata intelliguntur,in quorum labyrinthum, & inuolucrum peccatores incidunt ob ea quę aliquando peccata commiſerũt:hoc & ipſum eſt quod D.Auguſt. cupit omnes admonitos.
76 Nempe ‡ quod hæreſis peccatum in homine primum non ſit, ſed potius præcedentium peccatorum & flagitiorum flagellum & ſupplicium. Conſtat igitur hinc originem ſumptam S.Inquiſitionis Officio ab antiquo Eccleſiæ ritu, vt collo illius funis innectatur, qui contra fidem & Religionem Catholicam, quam erat profeſſus, deliquerit, vt oſtendatur eiuſmodi homines interiora dæmonis artibus obſeſſa peccatis illis fuiſſe dedi-
77 ta,quorũ exteriora funibus circũplexa ſignũ & indicium propalam geſtãt. Nec aliter fit † ijs qui reconciliationem inierint, & hæreſin eiurarint,

vt cum rebus fidei deuiarint fune gutture circumplicato paſsim incedant,& ipſi ſibi teſtes prodeant, tum ijs exemplum quorum mens eſt faci-
78 lis in vitia flecti, † vtrique autem eo dedecore, & pudore ſuffuſi mentis aculeos ad interioris animi plagas, & maculas conuertant, quas nobis quaſi quædam vulnera maiores noſtri, primi (ſcilicet) parentes in hæreditatis aſſem inflixerunt; & planè omnes cum Dauide proferant 2. Reg. c. 22. [Funes inferni circumdederunt me, præuenerunt me laquei mortis] Hoc enim docemur ea quæ ſunt in viſceribus recondita diligentiùs inueſti-
79 gare per ea † quæ ſub aciem oculorum cadunt,& innoteſcunt. Vnde dicebat Chryſoſtom. in illud Gen. cap. 3. [Aperti ſunt oculi eorum,& cognouerunt ſe eſſe nudos] vbi non ſecus Nicolaus de Lira. Sed & vt Poeta docet.

Segnius irritant animos demiſſa per aurem
Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus

80 † *De veſte ſiue ſacco pœnitentiali.*

Hactenus de veſte quam induere pœnitentibus conſueuit ſanctum Officium fuſe ſatis habitus eſt tractatus in prima ætate lib. 1. tit. 2. cap. 4. & 5. eamque cum ſigno Crucis decuſſatæ confici, & ſtatim ab iniuncta & indicta pœnitentia imponi diximus, tum ſi quid anagogicũ aut myſticũ in eo ſit, quo pacto intelligi & ſumi debeat diſcuſsimus, vt addi vix poſſe quicquam exiſtimem, niſi forte aliquis eiuſmodi indumenta dicat exemplo carere authentico quod vſu receptum ſit in Eccleſia Chriſti. At ego in hunc locum, vt id patefacerem magis appoſitè diſtuleram ne Adami pœnitentiam cum hodierna confunderem. Conſtat ex his quæ diximus habitellum in eam formam eſſe, qua ferè videntur ſcapularia, quibus vtun-
81 tur monachi, † eamque ſolam eſſe differentiam, vt Pœnitentibus decurtatus ſit magis habitellus, adeo vt neq; penitus periſoma ſit, quia totum pœnitentis corpus non operiatur, nec pro cuculla vllo modo dici poſsit, quia caput eo non abuoluatur: attamen per medium foramen capiti inducitur, & vtrinque inter ſcapulas epomidis ſpeciem refert, antica quidem parte & poſtica demiſſus, ita tamen vt vltra coxendicem in imum non propendeat, & quidem mihi
82 videtur, † ea forma & ſpecie componi qua veterum Anachoretarum & monachorum colobium, niſi forte illud diſcrimẽ ſit quod purè linea fuerint colobia, habitelli verò cum panno ſint colore atro, vel quouis alio funeſto (vt diximus) intinguantur. Erat autem colobium antiquis Aphricę monachis in vſu, vt videre eſt apud Caſsianum eloquentiæ Latinæ, & doctrinæ ſingularem eremitam cap. 5. libr. 1. de inſtituti renunciantium, cuius hæc ſunt verba [Colobijs quoque lineis induti, quæ vix ad cubitorum ima pertingunt, nudas de reliquo circumferunt manus, vt amputatos habere eos actus, & opera mũdi huius ſuggerat abſciſsio manicarum,& ab omni cõuerſatione terrena mortificatos eos velaminis linei doceat indumentum, audiantque per hoc Apoſtolum quotidie dicentem ſibi: [Mortificate membra veſtra quę ſunt ſuper terram. Illud quoque ipſo habitu proteſtante. Mortui enim eſtis, & vita veſtra eſt cum Chriſto in Deo,& iterum, viuo autem iam nõ ego, viuit vero in me Chriſtus. Mihi quidẽ mũdus crucifixus eſt, & ego mũdo] qui plura velit de colobio, Iſidorũ conſulat lib. 19. Etymol. c. 22. & ad Eccleſiaſticã hiſtoriam animũ aduertat

uertat inter cuius autores Sozomen. paraphraſi colobia deſcribit χειτῶνας ἀχειροδότους tunicas ſine manicis quas adſcribit monachis Ægyptijs.
83 Id vero penitus † pro ſacco illis fuit, & cilicio quo vtebantur monachi, & Epiſcopi Europæ noſtræ: quo tantopere delectatur inter cæteros Gregorius Nazianzenus Epiſcopus in Poematio contra carnem cuius hoc dítichon eſt.

† Tu quoque ne deſint animæ ſolatia mæſtæ,
Membra mihi circum lini de ſacce veni.

Et alibi vocat medicinam.

Eſt homini medicina potens, animæque nigranti,
Et cinis, & ſiccus reuoluto in pectore ſaccus.

Poſſem & his addere permulta ex Sulpicio Seuero, qui B. Martinum toto Epiſcopatu cilicio vſum, ſe quoq; Poſtumianum, & Gallum ingenue profert. Sed hæc ſatis vt pœnitentes ab hæreſi cum viderint ſpontaneo voto vel colobium, vel ſaccum aſſumptum à tot Epiſcopis, & Deo dicatis viris, ne in poſterum iniuriam ſibi fieri exiſtiment, cum ad gratiam pœnitentiæ veniunt ad eius ſignum deſerẽdum paulo immutatum compellantur, & quod votiuum illis fuit & honorificum, id ſibi violentum, & ignominioſum ſint habituri cum à fide deſciuerint.

FINIS SECVNDI LIBRI.

DE IVRISDICTIONE SPIRITVALI ET TEMPORALI, SVMMI PONTIFICIS.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictiones omnes fluunt, & refluunt à Summo Pontifice.*
2 *Summum Pontificem tanquam ſucceſſorem Petri habere directè ſpiritualem poteſtatem, multis probatur.*
3 *Ligare ſignificat imponere legem.*
4 *Præceptum Petri, eſt præceptum Chriſti, & ideo peccat, qui ei non obtemperat.*
5 *Chriſtus miſſus eſt à Patre, non ſolùm ut redemptor hominum, ſed etiam ut præceptor, & legislator.*
6 *Petrus quare fuerit eo nomine à Chriſto donatus initio vocationis, & duplex prærogatiua in hac nominis mutatione, & nu. 13.*
7 *Petrus fuit etiam à Domino vocatus Cephas, & quæ ſit eius nominis vis.*
8 *Nominis mutatio quando improbetur in iure, & quibus liceat mutare nomen.*
9 *Summi Pontifices ad imitationem D. Petri nomina mutant.*
10 *Nomina apponuntur ſæpe, vt diſponentium voluntas innoteſcat.*
11 *Panormitani dictum circa mutationem nominum Summorum Pontificum improbatur.*
12 *Nomina noua nunquam Deus impoſuit ſine magna cauſa.*
14 *Nomen petræ vnum eſt ex Chriſti nominibus.*
15 *Lucij Papæ, & aliorum ſententia de Romana Eccleſia.*
16 *Eccleſiam ſuper Petrum poſuit Dominus, tanquam ſuper firmam petram.*
17 *Petrum vniuerſo terrarum orbi Chriſtus præpoſuit, & Doctorum omnium ad hæc teſtimonia, & num. 19.*
18 *Plures Patrum explicationes de poteſtate Petri, & eius ſucceſſorum ex petræ metaphora.*
20 *Legati Pontificis Romani eo abſente, præſident in Concilijs generalibus.*
21 *Concilia generalia petunt ſuorum decretorum confirmationem à Papa.*
22 *Vnus eſt Summus Pontifex Eccleſiæ Romanæ.*
23 *Ioannis Vuicleffi, & Ioannis Hus propoſitiones hereticas, contra poteſtatem Papæ damnauit Conſtantienſe Concilium.*
24 *Definitio Concilij Florentini de primatu Romanæ Eccleſiæ.*
25 *Papa habet primatum ſuum immediatè à Chriſto, & ſuccedit Petro in Eccleſiaſtica Monarchia.*
26 *Petrus & alij Summi Pontifices non potuerũt, nec poſſunt errare in cauſis fidei decidendis.*
27 *Portæ inferorum non præualebunt aduerſus Petrum, & ſucceſſores in Apoſtolatu.*
28 *Dubia de Religione exorta ad Summum*

mum Pontificem iudicanda referuntur.

29 Petro dicta per Chriſtum in Euangelio, non ſunt ei dicta vt priuato, ſed vt Principi Apoſtolorũ, & ita poteſtas ei conceſſa tranſit ad ſucceſſores.

30 Conceſſa dignitati, cenſentur conceſſa omnibus ſucceſſoribus in ea.

31 Romano Pontifici omnis terreſtris, & cæleſtis poteſtas data eſt, & habet vtrumque gladium, & nu. 46.

32 Papa vice Chriſti Domini noſtri in terris fungitur.

33 Sacrilegium quaſi eſt de poteſtate Sũmi Pontificis diſputare.

34 Summus Pontifex omnia poteſt, & quomodo id intelligatur.

35 Summi Pontificis poteſtas in omnibus exuberat & limitatur.

36 Summo Pontifici non licet articulos fidei nouare, vel mutare.

37 Summus Pontifex, in quibus caſibus habeat diſpenſandi poteſtatem.

38 Soli Summo Pontifici reſeruata eſt cognitio cauſarum, & articulorum fidei.

39 Errant, qui dicunt: eam poteſtatem Conciliorum Generalium eſſe priuatiuè.

40 Summo Pontifici, non alij, licet ſoluere hæreticos reuertentes ad gremium Eccleſiæ.

41 Papa maior eſt Concilio, & in illud habet poteſtatem.

42 Papa ſolus poteſt ex cauſa limitare cõſtitutiones iuris diuini.

43 Papa ſolus poteſt indulgere plenã peccatorum veniam.

44 Papa ſolus poteſt ſoluere clericum, quin teneatur canonicas horas dicere.

45 Papa eſt ſponſus vniuerſalis Eccleſiæ.

47 Pontificis ſe ſubtrahens poteſtati incurrit diſpendium ſalutis æternæ.

48 Concilium Generale quando ſit ſupra Papam.

49 Pontifex Romanus, in terris non minorem habet, quàm Paulus Apoſtolus poteſtatem.

50 Inquiſitores, nec quilibet alius procedere contra Papam hæreticum poſſunt.

51 Inferior in ſuperiorem non habet poteſtatem.

52 Contra Papam hæreticum procedit Concilium Generale, vel Cardinalium.

53 Papam non poſſe fieri hæreticum, plures Theologi probabiliter tenent.

54 Qui contrarium aſſeruerint.

55 Hæretici noſtri temporis debacchantur in Summi Pontificis poteſtatem.

56 Pontifices Romanos, ſuccedere Petro in Pontificatu, plurimis rationibus ſuadetur.

57 Pontifex Romanus eſt propter Eccleſiam, non Eccleſia propter Pontificem.

58 Paſce oues meas, quid ſignificet, hîc expenditur.

59 Hæreſis orta non eſt aduerſus Papæ poteſtatem, per mille & quingentos annos à Chriſti natiuitate, & grauiſſimæ patrum ſententiæ ea de re, & nu. 64.

60 Eccleſia ex multis hominibus vinculo charitatis connexis, in vnum quaſi corpus conſtatur.

61 Eccleſia dicitur virgo, ſponſa Chriſti pudica, & incorrupta.

62 Eccleſia maculam, rugamúe non habet.

63 Eccleſia tanquam magiſtra in omnibus eſt ſequenda.

65 Pontificis poteſtas vniuerſi orbis conſenſu confirmatur.

66 Miraculum quoddam recenſetur, quod D. Gregorius retulit, ex Pontificia poteſtate.

67 Legatio facta à Magno Cham Cublai, ſiue

ſiae Tartariæ ad Summ. Pontificem.

68 *Barbari ad Papam libentiùs veniunt pacturi fœdus.*

69 *Armenij ab Eugenio IIII. Summo Pontifice regulam fidei petierunt.*

70 *A Summo Pontifice tanquam à Chriſtianorum capite, Nicolaus Rex Perſarum per legatos petijt fœdus contra Turcas.*

71 *Summi Pontificis primatum hæreticos etiam agnouiſſe probatur.*

72 *Hæretici prius petierunt ſua dogmata à ſede Apoſtolica confirmari, quam eius poteſtatem oppugnaſſent.*

73 *Hæretici recentiores peruertunt ſenſus ſacræ ſcripturæ, & negant temporalē Romani Pontificis poteſtatem.*

CVM ſuperiori titu-
lo tractatum fuerit
de Origine & In-
ſtitutione Officij
ſanctiſsimæ Inqui-
ſitionis, ordine cõ-
gruo ſubijciendus
erat ſecundo loco titulus de Inquiſi-
toribus, & eorum poteſtate, ac Iuriſ-
dictione: ſunt enim illi in cauſa hæ-
reſis ſummi Pontificis delegati. At
1 † quia prædicta poteſtas, cæteræque
omnes vniuerſaliter à Summo Pon-
tifice quodammodo procedunt, fluũt
& refluunt, operæpretium me fa-
cturum cenſui ab illa in primis, velut
à fundamento, exordiri. Huius ope-
ris inſtitutionem & diſputationem
in duas diuidere partes duxi, quarum
prima (vt præſuppoſitum ſecundæ)
erit de ſpirituali poteſtate. Altera
verò de temporali, vbi reſpondebi-
tur in indiuiduo, falſis, ac impijs hæ-
reticorum aſſertionibus impudenter
& nefariè aſſerentium poteſtatem
à Chriſto Domino Petro conceſſam
fuiſſe perſonalem, & ſimul cum Petro
deſijſſe, nec amplius vllam apud Pon
tificem remanſiſſe.

2 Nos verò † è contrario Sum. Pon-
tificem vniuerſim in omnibus habe-
re directè ſpiritualem poteſtatem,
& iuriſdictionem ex ſacræ ſcripturæ,
Euangelij, ſacrorum Canonum gra-
uiſsimorumque Patrum ſententijs &
autoritatibus confirmabimus: & pri-
mò ex illo Matthęi cap. 16. [Tu es Pe-
trus, & ſuper hanc Petram ædificabo
Eccleſiam meam, & portæ inferi non
præualebunt aduerſus eam; & tibi
dabo claues Regni cælorum, & quod
cumque ligaueris ſuper terram, erit
ligatum & in cælis; & quodcumque
ſolueris ſuper terram, erit ſolutum &
in cælis.] Quo in loco Saluator noſter
dictione illa vniuerſali (quodcunque)
vtitur, non enim dicit, quemcum-
que ligaueris ſuper terrã, ſed [quod-
3 cumq; ligaueris.] Inuenimus † autem
Matt. c. 23. ligare, ſignificare legẽ im-
ponere. [Alligant enim (inquit) onera
grauia & importabilia in humeros ho-
minũ; digito autẽ ſuo nolunt ea mo-
uere.] cap. alligant. 26. quæſt. 7. cap. ba
ptiſmus. de conſecrat. diſt. 4. Ergo Do-
minus Petro promiſit ſupradictis lo-
cis, vt quicquid ipſe ligauerit, id eſt,
quam obligationem præcipiendo ip-
ſe fidelibus impoſuerit, ſit ligatum &
in cælis, id eſt, ſe ratum illud habitu-
rum. † præceptum itaque Petri hoc
(ſcilicet) modo declarato, eſt præce-
4 ptum Chriſti, & ideo qui nõ obtem-
perat ei peccat. Ita docet D. Hierony
mus in illo Matth. cap. 18. Quæcun-
que alligaueritis, &c. Idem probatur
ex Ioan. cap. 21. vbi Dominus ait Pe-
tro: [Paſce agnos meos]: & paulò in-
ferius: [Paſce oues meas:] & cap. 20.
[Sicut miſit me Pater, & ego mitto
vos.] In quem locũ Chryſoſt. [Suũ eis
(inquit) reliquit miniſteriũ:] Et facit
Luc. cap. 10. [Qui vos audit, me audit:
qui vos ſpernit, me ſpernit] quę verba
propriè ad Apoſtolos, & eorũ ſucceſ-
ſores pertinere docet Cyprian. lib. 4.
Epiſt.

Epiſtola 9.& Baſilius in conſtitutione
29 Monaſt.cap.23.Nam † Chriſtus Dominus miſſus eſt à Patre non tantùm vt Redemptor, & hominum reparator,ſed etiam vt Præceptor,& Legiſlator, iuxta illud Iſai. 55.[Dedi eum ducem,& præceptorem Gẽtibus:] & illud Pſal.9. [Conſtitue (Domine) legiſlatorem ſuper eum,vt ſciant Gentes, quoniam homines ſunt.] Vbi ad literam de Chriſto Domino eſt ſermo, quæ omnino Clementi Alexandrino ſuppeditarunt argumentũ eius libri,quem nomine Pædagogi inſcripſit,cũ totus de Chriſto ille ſit. Eandem igitur Apoſtolis,atque in primis Petro ipſe tribuit poteſtatem (tex.in c.in nouo.21.diſtinct.) & cuilibet eorum,nam ſeparandi erãt ab inuicem, ituri ad diuerſiſsimas mundi partes, ſciebat enim id Dominus,ac proinde ſine dubio quod omnibus dedit, ſingulis etiam ſeorſum datum eſſe intelligi voluit. Sed illa eiuſdem rei repetitio altera ſeparatim , altera cœtu Apoſtolorum audiente facta nonnihil ad maiorem autoritatem confert: addo & ipſa verba: vbi enim Petrum alloquitur Græca ſic habent ποίμαινε τὰ πρόβατά μου ,id eſt,paſce ſeu potius rege oues meas,quod omnino regiũ eſt: Apoſtolos autem alio ſermone alijſq; verbis excipit βόσκετε τὰ πρόβατα μου ,id eſt, paſcite oues meas quod penitus eſt ſeruile. Addo & à Matthæo fuiſſe obſeruatum,vt in recitandis Apoſtolis capit.9.dixerit Petrum fuiſſe primum, cùm illud neq; ad ordinem Apoſtolatus neque ad aliud referendum ſit præterquam ad autoritatem. Facit etiam illud Act. 15.vbi Petrus cum alijs Cõcilij Patribus ſcribit Gentibus ad fidem conuerſis:[Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis nihil vltrà vobis imponere oneris, niſi hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum,à ſuffocato,& ſanguine, & fornicatione.] Hic Apoſtolus nouam legem cõdit, vt ibidem Chryſoſtomus annotauit:illam autem præeminentiam,quam Chriſtus Redemptor noſter contulit Petro, immediato ſuo Vicario,à Petro viciſsim emanare in ſucceſſores ſuos Pontifices Summos traditione Eccleſiaſticâ comprobatur, & communi doctorum omnium ſententiâ. Hoc fatentur in ſuis ſcriptis permulti Pontifices, Clemens, Anacletus,Sixtus,& multi alij, quorũ verba ſciẽter omittimus,vt breuitati conſulamus.Hoc quoq; pleraq; Cõcilia teſtãtur,tam ſynodalia, & prouincialia,quã generalia. Probatur etiam ex promiſsione facta Petro Matthæi dicto c.16.[Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam.] Petra enim & fundamentum Eccleſiæ dicitur Petrus, vt ſummus rector Eccleſiæ.† Hinc vtique myſterio diuino ab initio vocationis ad Apoſtolatum factum fuiſſe credendum eſt, cùm ipſe antea Simon vocaretur:vt mutatum illi nomen ſit, Petro. Idq; ipſe Deus Chriſtus in eum contulit vt patrinus illi eſſet, & inde manifeſtaretur plus autoritatis illi quàm cæteris eſſe conceſſum. Quod ſi ad hoc Paganorum ſcripta lucis aliquid poſſunt addere; Plato ille, quem principem ingeniorũ vocarũt, ex Homero colligit in Cratylo plus eſſe dignitatis & gratiæ in his nominibus quæ à Dijs indita ſunt,quàm in his quæ ab hominibus data. Sed vt à ſacris autoribus nimium non recedamus, quis non videt ineſſe arcanam quandam maieſtatem in eis nominibus, quæ Deus ipſe affigit:Chriſtus ipſe Sãctiſſimum nomen [IESVS] delapſum è cælis aſſumpſit, & qui inter natos mulierum maximus fuit, id nobile nomen habuit quod cælitus eius Patri

tri denunciatum fuerat [IOANNES.] Quòd verò Petro ſit mutatum, huius rei multiplex reddi poteſt ratio, quarum prima eſt, vt ad omnimoda nouæ creaturę iura inducenda, nouo quoque appellaretur nomine c.1.§.Porrò vt Eccleſiaſtica beneficia.c.1.de conſecratione.diſtinct.
6 4.& c.Baptizandi nomen †.7. quæſt. 1.& dictin.50. ſcias.& de pœnitentiâ diſtinctio. 1.in c.qui arbitratur. Bald. in proœmio. ff.col.3.

Alia verò eſt ratio, quia ad imitationem Principis Apoſtolorum huiuſmodi nominis commutatio fiat, cui pariter eſt nomen immutatum. cap. exemplum. 50.diſtinct.nam cum antea D. Petrus, Simon appellaretur, poſt deſignatum à Domino in Orbis Paſtorem Matth. d. cap.16.non ampliùs Simonem, ſed Petrum nuncupatũ eſſe, liquet à petra, quæ eſt Chriſtus. Commemorat Archidiac. ſuper quam fundata eſt Eccleſia in cap. ita
7 Dominus.19.diſtinct.vbi ſubdit † Petrum à Domino etiam Cephas nuncupatum fuiſſe.Cephas verò Hebraicè Latinè ſonat Petra, & Græcè caput κεφὰ, Matth.dicto cap.16.Hactenus ille.Conſonant his verba tex. in can. præceptis. 12. diſtinct.c. Petrus. 2.quæſtione 7.cap.loquitur. 24. quæſtione 1.cap. per venerabilem.qui fil. ſint legit.

Non obſtat prædictis, quòd nominis mutatio alias improbetur.l.vnica. C. de mutat. nomin. & falſi pœna ſtatuatur.l.pœna falſi .ff.ad leg. Cornel.de falſis:quia illud procedit,quãdo nominis mutatio fit deceptionis cauſa vel doli,citra quam patet mutationem eſſe permiſſam. Demonſtratur in Papa, & in regularibus, quibus ratione præmiſſa, vt à priſtino ſtatu in nouum tranſitum faciant ex conuerſionis ſigno (& ſic honeſtatis cauſa) permiſſum eſt nomina mutare, quod ſimiliter locum habet in ſcholaribus, vt tradit Rebuf. in tract. de priuilegijs ſchol. priuileg. 14. quin in nouam creaturam Diuum Petrum euaſiſſe protulit, non ſola nominis mutatione ſed miraculorum cumulata magnitudine & ſplendore. Actor. cap.3.vbi ſanum reddit claudum, qui baiulabatur,& cap. 13.vbi Tabitham ad vitam reuocauit,& cap. 5. ſua vmbra ęgros ſanauit, Ananiam & Sapphiram coniugem verbi virtute morti addixit,veluti etiam ſua prædicatione tria circiter hominum millia ad Chriſtum conuertit, Act.cap.2.

Hanc quoq; nominis mutationem ſumma cum ratione in Diui Petri ſucceſſoribus ſtatutam fuiſſe præmonſtrat vſus vſque in hodiernum perſeuerans Summorum Romanorum Põtificum, quorum teſtimonio nullum in re dubia inſignius haberi poteſt, vt teſtatur D.Auguſt. in. cap. palam. 2. diſtinct. vbi: [Palam eſt, quod in re dubia ad fidẽ valeat autoritas Eccleſiæ Catholicæ, quæ ab ipſis fundatiſſimis ſedibus Apoſtolorum, vſque ad hodiernũ diem ſuccedẽtium ſibimet Epiſcoporum ſerie, & tot populorũ
10 conſenſione confirmatur] Hæc ille.† Apponuntur etiam in conſimilibus nomina,ad hoc vt diſponentium voluntas nota fiat.l. in ambiguo ſermone. ff. de rebus dubijs. l. Labeo. ff. ſupellect. legat; l. ſi quis in fundi ff. de legat. 1. notatur in. l. ſi idem
11 in codicillis.C. de Codicill. † Quare conſtat mutationis nominis cauſam in Romanis Pontificibus diſtare ſatis à ratione, quam ponit Panorm. in. c. cum ſecundum. de præbend.col.2.n. 5.vbi dixit id ſeruatum eſſe, vt præſtantius nomen aſſequantur, quia cõſtat mutationis nominis inſtitutum à Domino duxiſſe originem ſuper iis viris,quos ad maximę beatitudinis iura euexit.Patet tam veteris,quàm recentis

centis

centis legis paginâ. In veteri patet in
Iacob, cui Iſrael nomen impoſuit: in
noua, in filijs Zebedæi, quos Boaner-
ges (id eſt, filios tonitrui) nuncupauit;
& in Simone, cui Petri nomen impo-
ſuit. Matth. dicto c. 16. vbi obſeruan-
dum eſt cum Chryſoſto. in illa verba
Ioann. 1. c. [Tu es Simon filius Iona, tu
12 vocaberis Cephas.] † Deum nun-
quam imponere noua nomina de-
prehendimus niſi maximis de cauſis,
& ad ſignificanda priuilegia conceſſa
eis, quibus nomina mutátur. De Abra
hamo ſacra eſt hiſtoria: cùm dicere-
tur; Abram, id eſt, pater excelſus,
Deus illum dici voluit Abrahã, id eſt,
patrem multitudinis. Geneſ. 17. vt eo
nomine ſignificaret hominem illum,
qui iam ſenex erat, & effœtus & vxo-
rem anum, & ſterilem habebat, tamẽ
ex dono ſuo ſic immutatum, vt fieret
pater plurimorũ filiorum, vel potiùs
13 Gentium, & populorum.† Eſt autem
duplex prærogatiua in hac mutatio-
ne Simonis in nomẽ Petri. Vna quòd
ſoli Petro ex omnibus Apoſtolis no-
men mutauerit. Nam & ſi Marci cap.
3. impoſuit nomẽ filijs Zebedæi Boa-
nerges: tamen fuit illud potiùs quód-
dam cognomen, quàm proprium no-
men. Itaq; nuſquam poſtea ab Euan-
geliſtis vocantur Boanerges, ſed tan-
tùm Iacobi. Et Paul. ad Galatas, cap.
2. Petrum ſæpe nominat, & nunquam
aliter, quàm Petrum, aut Cepham;
quod eſt idem, Ioannem autem ſæpe
quidem nominat; ſed Ioannem per-
petuò, nunquam Boanerges. Altera
eſt, quòd tale nomen ei dederit, nam
Syriacè Cephas ſignificat petram, vt
Hieronymus teſtatur in cap. 2. Epiſt.
ad Galatas. Græcè autem κεφὰ ſigni-
ficat caput, vti iam monuimus, & lib.
2. contra Parmenianum annotauit
14 Optatus Afer.† Ac demum vnum eſt
ex celeberrimis Chriſti nominibus.
Nihil enim frequentiùs in ſcripturis,
quàm quod Chriſtus appellatur pe-
tra. Vide Iſaiæ cap. 8. & 28. Danielis 2.
Pſalm. 117. Matth. 21. Roman. 9. 1.
Cor. 10. Epheſ. 2. 1. Petri 2. Act. 4. vbi
Petrus ipſum Chriſtũ exponit [lapi-
dem quem reprobauerunt] & alibi.
Chriſtus ergo cum ſolo Petro ſuum
ipſius nomen communicans, & no-
men illud, quo ipſe ſignificatur, vt
fundamentum & caput Eccleſię vni-
uerſæ, quid aliud indicare voluit,
quàm ſe facere Petrum fundamen-
tum, & caput Eccleſiæ loco ſuo? &
proinde quilibet eius ſucceſſor ſimi-
liter eſt petra, & fundamentum Ec-
cleſiæ. Ex quo duplex ſumitur argu-
mẽtum. Primũ ex nomine Petri, ideo
enim Pontifex dicitur petra ratione
conſtantiæ & fortitudinis. Certè ſi
petra eſt, non circumfertur omni
vento doctrinæ, id eſt, non errabit in
fide, quatenus petra eſt, & quatenus
Pontifex eſt, vt patet ex illo Lucæ c.
22. inquit enim: [Simon, Simon, ecce
Sathanas expetiuit vos, vt cribraret
ſicut triticum; ego autem rogaui pro
te, vt non deficiat fides tua, & tu ali-
quando conuerſus, confirma fratres
tuos.] Ex quo loco clarè deducitur,
quod Dominus duo priuilegia Petro
conceſſerit. Vnum vt ipſe non poſſit
vnquam verã fidem amittere, quan-
tis tentaretur à diabolo; Alterum vt
ipſe tanquam Pontifex non poſſit
vnquam docere aliquid cõtra fidem.
De primo priuilegio habemus Au-
guſtin. libr. de Correct. & grat. cap.
8. quando rogauit (inquit) vt non
deficeret fides eius, rogauit vt habe-
ret in fide liberrimam, fortiſſimam,
inuictiſſimam, & perſeuerantiſſi-
mam voluntatem. Ad idem Chryſo-
ſtom. homil. 83. in Matth. Theophy-
lact. in dicto cap. 22. Lucæ. De altero
verò priuilegio habemus plura teſti-
15 monia.† Lucij (videlicet) primi Papæ
& martyris in Epiſtola prima, ad Epi-
ſcopos

ſcopos Hiſpaniæ & Galliæ: Eccleſia (inquit) Romana Apoſtolica eſt, & mater omnium Eccleſiarum, quæ à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauata ſuccubuit, ſecundùm ipſius Domini pollicitationem dicentis; [Ego rogaui pro te, &c.] In idem tendit ſententia Felicis primi, in Epiſtola ad Benignum de Romana Eccleſia loquens, & Leo I. ſermon. 3. de aſſumptione ſua ad Pontificatum, Agatho Papa in Epiſtola ad Imperatorem Conſtantinum, quæ lecta eſt in VI. Synodo, actione 4. & 8. Nicolaus I. in Epiſtola ad Michaelem, Leo IX. in Epiſtola ad Petrum Antiochenum, & alij plures, quos in re clara omitto. Secundum ſumitur argumentum, ex ratione fundamenti ſubſtantialis ædificij, quod nullo modo ruere poteſt; nam ſi tale eſt ædificiũ, vt non poſsit ruere, certè nec eius fundamentũ ruere poteſt: nõ enim intelligi poteſt, quomodo fundamentum deſtruatur, & domus nõ cadat: imò verò maiori ratione fundamentũ non poteſt deſtrui, ſi domus nõ poteſt cadere, quia nõ fundamentum à domo, ſed domus à fundamento accipit firmitatem. Petrus namque à petra, Chriſto, nomen accepit, can. 1. diſtinct. 22. dictuſq; eſt Cephas, id eſt, caput, quia principatũ tenebat Apoſtolatus, c. Sacroſancta. 22. diſtinct. & dict. can. 1. 22. diſtinct. Fuit enim à Domino cõſtitutus Princeps Apoſtolorum, vt ab ipſo, tanquam à capite in membra, velut à fonte in riuos, omnis vigor ſpiritualis deſcenderet. cap. ita Dominus 19. diſtinct. cap. in nouo. 21. diſtinct. cap. in illis. 80. diſtinct. cap. loquitur. & c. manet ergo, cum tribus ſequenti-
16 bus 24. † q. 1. quia ſuper ipſum Dominus, tanquam ſuper firmam petram, totam Eccleſiam omnino inſuperabiliter collocauit. d. c. ita Dominus. 19. diſtinct. c. omnes. 22. diſtinct. & c. non turbatur. 24. quæſt. 1. Quæ omnia exornat Alphonſus de Caſtro aduerſus hæreſ. libr. 11. in principio, pag. 776. ad lit. c. d. & ſequentib. Ac cum Chriſtus (iuxta Paul. 1. ad Corinth. dicto cap. 10.) vocetur petra, conuincitur inde Petro tale nomen fuiſſe datum, quod nomini Chriſti ſimillimum foret, & quod à Chriſti nomine deriuationem acceperit, vt vel hac ratione nominis edoceremur Petrum Chriſti vicem in terris habiturum, cuius nomen tunc accepiſſe cognoſcimus: & ſic eundem Petrum Deus vocauit petram, ſuper quam fundanda erat Eccleſia, dum inquit dict. cap. 16. Matth. [Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.] Quâ metaphorâ Catholici doctores docent ſignificari Petro eſſe commiſſum regimen totius Eccleſiæ, & precipuè circa fidem. Petræ enim fundamentali, hoc eſt proprium, totum ædificium regere & ſuſtentare; atque hoc modo exponunt Patres. Chryſoſtomus homil. 55. in Matth. hunc locum exponens [Eccleſiæ (inquit) paſtorem illum conſtituit.] Et infrà: Ieremiam quidem vni
17 genti, Patet: † Petrum autẽ vniuerſo terrarum orbi Chriſtus præpoſuit.]
18 † Ambroſ. ſerm. 47. [Petra (inquit) dicitur Petrus, eò quòd tanquã ſaxũ immobile totius operis Chriſtiani compagem, molemq; cõtineat.] Greg. lib. 4. Epiſt. 32. [Cũctis (inquit) Euangeliũ ſciẽtibus liquet, quòd voce Dominicâ ſancto, & omniũ Apoſtolorũ Principi Petro totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt: ipſi quippe dicitur; Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã ædificabo Eccleſiam meam.] Eodem modo etiã exponit Hilarius c. 16. ſuper Matth. & D. Hieronymus etiam ſuper Matth. d. c. 16. & in Epiſtola 57. ad Damaſum Papam.

Papam. [Beatitudini tuæ (inquit) id eſt, Cathedræ Petri communione conſocior, ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio.] Et Auguſtin. tom.7. in Pſalm. contra Part. Donat. inquit;[Sacerdotes vel ab ipſa Petri ſede, & in ordine illo Patrum quis cui ſucceſsit videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ.] Et Leo Papa Epiſtola 52. [Præter illam petram (inquit, de Romana Eccleſia loquens) quam Dominus in fundamento locauit, non erit ſtabilis vlla conſtructio.] Quoſdam de Iſtriæ partibus à ſciſmaticorum errore ad vnitatem Eccleſiæ reuertentes, & Romanæ Eccleſiæ militare deſiderantes, Beatus Gregor. in lib. 7. Indict.2. Epiſtola 97. ait ad Apoſtolorum Principis petram ſolidam cõcurriſſe. Eſt autem petra ædificij Eccleſiaſtici fundamentum, origo, & principium, vt meritò dicamus vnitatem Eccleſiæ, quæ per vnitatẽ domus deſignatur, ab illa petra ortam, quæ eſt primum viſibile domus Dei fundamentum. Tenendum itaq; eſt Petrum eſſe Petram, & fundamẽtum Eccleſiæ, vt docet Chryſoſtomus ſuper Matth. d.c.16. ibi: [Tu es Petrus &c.] Vide (inquit) qualiter Chriſtus reducit Petrum ad excelſam de ipſo intelligentiam, hæc enim promittit, quæ ſunt propria Dei ſolius, ſoluere peccata, & Eccleſiam immutabilem, ſiue non cõuertibilem inter tot perſecutionum, & tempeſtatum procellas facere] Huicque ſententię conſonant Diui Auguſtini verba in ſermone habito in Cathedræ D. Petri ſolẽnitate, vbi ait: [Rectè Eccleſiæ natale ſedis Petri colunt, quam Apoſtolus pro Eccleſiarum ſalutę ſuſcepit, dicente Domino: Tu es Petrus; & ſuper hanc petrã ædificabo Eccleſiam meam. Petrum itaque fundamentum Eccleſiæ colit, ſupra quod ædificij altitudo conſurgit.] Hæc Auguſtin. Et eſt tex. in c. in ſede. & c. hæc eſt fides. 24. quæſt. 1. D. Thom. in fine. 2. libri Sentent. ait: [Fides enim Petri eſt à Chriſto, & ſuper Chriſtũ fundata.] Facit tex. in c. omnes. 22. diſtinct. vbi de Petri Cathedra fit mentio inquit: [A quâ ipſâ vniuerſi ordinis Eccleſiaſtici diſpoſitio, ac totius Eccleſiaſtici ædificij altitudo poſt Chriſtum conſurgit.] Ideò dicitur in c. omnes. 22. diſtinct. ibi: [Omnes ſiue Patriarchæ, in cuiuſlibet apicem ſiue Metropoles primatus, aut Archiepiſcopatuũ Cathedras, vel Eccleſiarum cuiuſcumq; ordinis dignitatem inſtituit, illam verò ipſe fundauit, & ſupra petram fidei mox naſcentis erexit; qui Beato Petro æternæ vitæ clauigero terreni ſimul & cæleſtis regni iura cõmiſit:] Eadem quoque ſenſiſſe patet D. Damaſum Papam in ſermone de Domini transfiguratione, vbi loquenti Petro, dicentique: [Bonum eſt nos hic eſſe,] reſpondet, [Non te Dominus tabernaculi, ſed vniuerſalis Eccleſiæ conſtructorem conſtituit.] Diuum quoque Gregorium in Epiſtola ad Syracuſanum Epiſcopum liquet dixiſſe: [Quis neſciat factam Eccleſiam in Apoſtolorũ Principis ſoliditate firmatam, qui firmitatem mentis traxit in nomine, vt Petrus à petra vocaretur? cui veritatis voce dicitur; tibi dabo claues regni cælorũ; item, Paſce oues meas. Itaq; cum multi ſint Apoſtoli, pro ipſorum Principatu ſola Apoſtolorum principis ſedes conualuit.] Hactenus D. Gregorius. Item D. Hieronym. in commentar. ita ait: [Tu mihi dixiſti, Tu es Chriſtus filius Dei viui; & ego dico tibi ſermone non caſſo, & vim ſuam habente, iterum dico tibi, quia meum dixiſſe, feciſſe eſt; quia tu es Petrus. Sicut enim Apoſtolis lumen donauit, vt lumen mundi appellarentur, & cætera

quæ ad nos dicta ſunt vocabula: ita & Simoni, qui credebat in petram Chriſtum, petræ largitus eſt nomen; ac ſecundum metaphoram petrę recte dicitur ei: ædificabo Eccleſiam meam ſuper te. Et hoc eſt quod ſequitur. Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.] Hæc ille. Fũdamentũ itaq; Eccleſiæ fuiſſe D. Petrum, vltra præmiſſas autoritates declarat D. Ambr. in. c. fidelior. 50. diſt. vbi ait [Fidelior factus eſt Petrus, poſtquàm fidem ſe perdidiſſe defleuit, & ideo maiorem gratiam reperit quàm amiſit. Tanquam enim bonus paſtor gregem tuendum accepit, vt qui ſibi antè infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum, & qui ſe interrogationis tentatione mutauerat, cæteros fidei ſtabilitate fundaret.] Hæc ille. Dilucidè quoque hoc verbis Domini demonſtratur Lucæ cap. 22. ibi: [Tu aliquando conuerſus, cõfirma fratres tuos.] Non eſt autem fundamentum primum, cui (ſcilicet) totius Eccleſiæ ſtructura innititur, quia tale fundamentũ eſt ſolus Chriſtus, de quo Paulus ait 1. Corinth. 3. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, videlicet, Chriſtus Deus noſter. Et ex plurimis ſacræ Scripturæ locis deducitur, Actorum 1. 2. 3. 10. & 13. Petrum omnium Apoſtolorũ perſonam geſſiſſe vt caput, quod oſtẽditur, cùm Dominus poſt ſuam in cælum Aſcenſionem voluit Eccleſiam ſuam docere illum ciborum delectum, qui in lége Moyſi fuerat præceptus non eſſe iam neceſſariò tam arctè obſeruandum, ſoli Petro de hoc reuelationem facit. Petro enim exeunti in mentis exceſſum, oſtenditur linteum magnũ immiſſum de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, ſerpentia terræ, & volatilia cæli, & poſtea facta eſt vox ad eum: [Surge (Petre) occide, & manduca.] Quæ res & ſi omnes tangebat, ſoli tamẽ Petro reuelatur. Petrus enim erat perſona communis omnium arram, & curam gerens, & ſic ſemper primo loco conſtitutus eſt ab Euangeliſtis, vt iam diximus. Et poſt tã aperta ſacræ ſcripturæ teſtimonia, extat etiam omniũ ſacrorum Doctorum de hac re concors ſententia, quorum verba citare omittimus, ne promiſſam breuitatem trãſgrediamur. Verùm deſignabimus

19 loca, in quibus ſacri Doctores in hãc ſententiam nobis ſunt præuij. † Et (vt recentiores omittamus) B. Greg. in lib. 40. homiliarũ, homil. 27. Theophylactus ſuper Matth. 16. & ſuper Luc. 22. Leo Papa huius nominis I. in Epiſtol. ad Dioſcor. Alex. Epiſcopum. quæſt. in ordine. Idem Leo Papa in ſerm. 3. de anniuerſario ſuæ Pontificiæ aſſumptionis. Auguſt. tract. 56. ſuper Ioan. lib. 2. contra Donatiſtas, ſer. 124. de tempore; & ſerm. 26. de ſanctis, & Epiſt. 157. Hieron. etiam apertiſsimè in plurimis epiſtolis ad Damaſum Papam, Ambr. ſuper primum caput epiſt. Pauli ad Galatas, & in ſerm. de pœnitent. Petri Chryſoſto. homil. 56. ſuper Matth. c. 16. Athanaſ. in epiſtola ad Liberium Papam, Euſeb. Cæſarienſis lib. 2. Eccleſiaſticæ hiſtor. c. 14. Hilarius ſuper Matth. lib. 6. de Trinit. Cyprian. epiſt. 3. lib. 2. & lib. 4. epiſtola. 8. Origenes hom. 6. ſuper Matth. Irenæus libr. 3. aduerſus hæreſes, c. 3. Anacletus Papa, & martyr, qui nonus à Petro Põtificatum obtinuit, in epiſtola. 3. de Patriarcha, & primat. & reliquis Epiſcopis. Quorum quidem patrum ſententiæ ſufficerent ad captiuandum noſtrum intellectum, etiam ſi ſcripturæ ſacræ teſtimonium deeſſet. Hoc vnum etiam ſufficeret, quòd poſt pacatum orbem, omnes Chriſtiani paruerunt Romano Pontifici, omnes Epiſcopi illum tanquam ſuperiorem

riorem reuertiti ſunt; omnia concilia
20 illius autoritatem confirmarunt. † In
eis itaq; (ſi abſens erat) eius legati in
Concilio præſidebant, vt factum fuit
in Concilio Niceno, vbi Hoſius Cor
dubenſis Epiſcopus, tanquam legatus
Papæ Iulij præſedit. In Cõcilio Ephe-
ſino, Cæcilius Alex. Epiſcopus etiam
præſedit: in Concilio Chalcedonen.
Paſchaſius Illiberitanus Epiſcopus,
Vincentius Epiſcopus Eſculanus, &
Bonifacius presbyter Romanus; in
V. Synodo Legati Agapeti Papæ fue-
runt, & quinq; alij Epiſcopi, vt apertè
conſtat, ex actione 2. eiuſdem Cõn-
cilij. In VI. Synodo præſederũt Legati
Agathonis Papæ, Theodoretus &
presbyteri, & Ioann. diaconus: deniſ-
que nullum fuit hactenus Cõcilium
Generale, in quo, ſi Papa fuit abſens,
Legati illius non præſiderẽt, at quod
magis eſt Papa vt caput ſemper Cõ-
cilium confirmauit. Innocentius Pa-
pa Concilium Mileuitanum, in quo
damnatus eſt Pelagius, ratum habuit,
vt patet ex Epiſto. Auguſt. 92. Zozi-
mus etiam Papa Concilia Carthagi-
nenſia tertium & quartum cõfirma-
uit, & Siricius Papa Teleſe & Aphri-
canum confirmauit; per Bonifacium
Aphricana Concilia fuerunt etiam
21 confirmata. † Generalia etiam Con-
cilia à Romano Põtifice ſuorum De-
cretorum confirmationem petierũt.
Nicænum ſiquidem Concil. petijt à
Siluestro tunc Romano Pontifice, vt
quæ in Concilio geſta fuerant, cõfir-
mare dignaretur: quod ille fecit, vt cõ-
ſtat ex actis eiuſdẽ Concilij. Conciliũ
etiam Chalcedonenſe à Leone con-
firmatũ fuit, vt in 3. actione eiuſdem
Concilij in fine exploratum extat.

Reijciantur igitur impij hæretici
contrarium tenentes, & cõfiteamur,
& doceamus, cum Eccleſia Catholi-
22 ca Romana, † vnum eſſe in illa Sum-
mum Pontificem, vt ſicut & ipſum
vnum eſt ouile, ita ſit vnus illius Pa-
ſtor. De quo extat Concilij Con-
ſtantienſis diffinitio, in quo damna-
ti fuerunt 45. articuli Ioann. Vvicleſ-
fi, ex quibus is qui ſequitur eſt 36.
† Eccleſia Romana eſt Synagoga Sa-
23 thanæ, nec Papa eſt immediatus, &
proximus Vicarius Chriſti. Quæ
aſſertio ſimul cum alijs eiuſdem, ibi-
dem damnata eſt. Et ſeſsion. 15.
damnantur in eodem Concilio plu-
res aſſertiones Ioannis Hus, qua-
rum aliquæ ſunt ad hanc rem per-
tinentes. † Ideo Concil. Florent. ſub
24 Eugenio IIII. pro Græcorum vnione
celebratum de hac re protulit diffi-
nitionẽ, cuius hæc ſunt verba: [Diffi-
nimus ſanctam Apoſtolicam ſedem,
& Romanum Pontificem in vniuer-
ſum orbem tenere primatum, &
ipſum Romanum Pontificem ſucceſ-
ſorem eſſe beati Petri principis
Apoſtolorum, & verum Chriſti Vi-
carium, totiuſque Eccleſiæ caput,
& omnium Chriſtianorum patrem
ac doctorem exiſtere. Idem proba-
tur ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. de re-
format. c. 1. in fine, & ſeſſ. 8. in Decre-
to de tranſlatione Concilij ſeſſ. 9. de
prorogat. ſeſsionis: & optimè in ſeſſ.
14. c. 7. de caſuũ reſeruatione: & ſeſſ.
21. c. 2. & ſeſſ. 24. c. 1. & tex. in. c. ſi
quis ſuadente diabolo. 17. q. 4. c. ita
quondam. de Iudæis. c. conqueſti. de
ſentent. excomm. c. quicunq;. eodem
tit. in 6. & Clem. grauis. eodem titu.
de ſentent. excomm. cum ſimilibus;
& Roman. 13. 2. Corinth. c. 10. & 13.
cap. nolentes. de hæreticis. c. felicis.
de pœnis. in 6. c. paſtoralis. de offic.
iud. ordin. Clement. cupiẽtes. de pœ-
nis. extrauag. inter cunctas. §. duos. de
priuileg. in extrau. cõmunib. & Tur-
recremat. in ſum. Eccleſiaſt. lib. 1. c.
17. & libr. 2. c. 36. per totum: habet
25 itaque † Summus Põtifex primatum
ſuum immediatè à Chriſto ibidem

lib. 2. c. 38. & c. 80. docet ipſi Petro, & in eo ſucceſſoribus; hoc eſt, Summis Pontificibus, regendi ac gubernandi Eccleſiam à Domino noſtro Ieſu Chriſto plenã poteſtatem traditam eſſe, quemadmodũ & in geſtis Oecumenicorum Conciliorum, & in ſacris Canonibus cõtinetur. Hęc ibi. Quod vtique ex iure diuino, & ratione ſucceſsionis probatur. Sũmus enim Pontif. ſuccedit D. Petro in præfecturá totius Eccleſiæ Catholicæ vniuerſaliter, vt ex fine Pontificatus deducitur. Certum enim eſt, Pontificem eſſe propter Eccleſiam, non Eccleſiam propter Pontificem, vnde Auguſtin. lib. de paſtor. cap. 1. (inquit.) Quod Chriſtiani ſumus propter nos eſt, quod præpoſiti ſumus propter vos eſt. At cum hodie Eccleſia plus egeat vno paſtore quàm tempore Apoſtolorum cum Chriſtiani plures nunc ſint & peiores, igitur moriente Petro non debuit interire Pontificatus, qui non in Petri commodum, ſed in Eccleſiæ vtilitatem inſtitutus fuit. Manere namque ac perſeuerare debet donec ipſa Eccleſia maneat, aut certè donec in terris peregrinatur, & vnius ſummi paſtoris curã, & vigilãtia opus habet. Quibus aſtipulatur ratio ex vnitate Eccleſiæ: nam Eccleſia eſt vna & eadem omni tempore, ergò non debet mutari forma regiminis, quæ eſt forma etiam Reipublicæ & ciuitatis. Quare ſi Apoſtolorum tempore vnus erat ſupremus rector & caput Eccleſiæ, hoc etiam tempore eſſe debet.

Rurſus probatur prædicta ſententia ex verbis D. Ioannis cap. vltim. ibi paſce oues meas, officiũ etenim paſtoris, eſt officium ordinarium, & perpetuum: ex natura enim rei tamdiu durare debet officiũ paſtoris quamdiu manet ouile, ouile autem manet, & manebit vſque ad mundi conſummationem, igitur eo vſq; ſucceſſores Petri in ſummo iſto paſtorali officio manere neceſſe eſt, præſertim cùm Dominus ex d. cap. omnes oues ſuas Petro commiſerit, neq; ſolùm omnes ratione loci, ſed etiam ratione temporis cum nõ minus nobis quam antiquis Chriſtus proſpicere debuerit, ſed Petrus non ſemper victurus erat in carne, igitur cum ei Dominus dicit, paſce oues meas in illo omnes ſucceſſores eius alloquutus eſt. Vnde Chryſoſto. lib. 2. de ſacerdotio circa principium (inquit) qua nam de cauſa ille ſanguinem effudit ſuum. Certè vt pecudes eas acquireret, quarũ curam tum Petri ſucceſſoribus committebat, & S. Leo ſerm. 2. de anniuerſario aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum: manet (inquit) diſpoſitio veritatis, & B. Petrus in accepta fortitudine petræ perſeuerans ſuſcepta Eccleſiæ gubernacula non reliquit, perſeuerat videlicet Petrus, & viuit, in ſucceſſoribus ſuis.

Præterea Eccleſia eſt vnum corpus, & ſuum quoddam caput hic in terris habet præter Chriſtũ, vt patet ex 1. Corinth. c. 10. vbi poſtquã dixit Paulus Eccleſiã eſſe vnum corpus ſubiecit, non poteſt caput dicere pedibus, non eſtis mihi neceſſarij; quod certè non cõuenit Chriſto: ipſe enim poteſt dicere omnibus nobis, nõ eſtis mihi neceſſarij: nullum autem aliud caput aſsignari poteſt pręter Petrum neque debet moriente Petro corpus Eccleſiæ manere ſine capite: oportet igitur aliquem Petro ſuccedere, quę cõfirmantur ex veteri Teſtamẽto, in quo proculdubio ſucceſsio erat ſummorum Pontificum, nam Aaroni ſuccedit Eleazarus n. 20. & Eleazaro Phinees Iudic. 20. & ſic de cæteris, at ſacerdotium Teſtamenti veteris figura fuit ſacerdotis Teſtamẽti noui, igitur, & nũc ſucceſsio in ſede Petri

primi

primi ac ſummi Chriſtianorum Pon-
tificis conſeruari debet, & quòd iſte
Petri ſucceſſor ſit Romanus Ponti-
fex facilè probari poteſt. Nullus fuit
vnquam neq; eſt qui ſe Petri ſucceſ-
ſorem vllo modo aſſeruerit, vel pro
tali ſit habitus præter Romanum, &
Antiochenũ Epiſcopũ: atqui Antio-
chenus non ſucceſsit Petro in Ponti-
ficatu totius Eccleſiæ (non enim ſuc-
ceditur niſi cedenti locum, vel per
mortem naturalem, vel per mortem
legitimam, id eſt, depoſitionem, vel
renũciationem, Petrus autem adhuc
viuens, & Pontificatum gerens An-
tiochenam Eccleſiam reliquit, & Ro-
mæ ſedem ſuam fixit) ergo Romanus
Pontifex, qui Petro in vrbe Roma
morienti ſucceſsit, eidem in tota ip-
ſius dignitate, & poteſtate ſucceſsiſ-
ſe compertum eſt.

Ex quibus ſequitur vt qui eligitur
Romanus Epiſcop. eo ipſo ſit Põtifex
ſummus totius Eccleſiæ, etiam ſi id
non exprimant electores, de quibus
perpulchrè Clemens Epiſto. 1. Ana-
cletus Epiſtola 3. Euariſtus Epiſtola
1. Alexander Epiſtola 1. Pius Epi-
ſtola 1. & 2. Anicetus Epiſtola 1. Vi-
ctor. Epiſtola 1. Zephyrinus Epiſtola.
1. Calixtus Epiſtola 2. Lucius Epi-
ſtola 1. Marcell. Epiſtola 1. Euſebius
Epiſtola 3. Melchiades Epiſtola 2.
Marcus Epiſtola 1. quorum doctrinæ
deductæ ſunt in hanc ſententiam ex
Concilio Nicæno Canon. 6. & Con-
cilio Generali in Epiſt. ad Damaſum,
vt tradit Theodoret. lib. 5. Hiſtoriæ
capit. 9. & Synodo Conſtantinopol.
actione 4. & Synodo 7. actione 2. &
Lateranenſi Concilio ſub Innocent.
3. capit. 5. Romana (inquit) Eccleſia
diſponente Domino ſuper omnes
alias ordinariæ poteſtatis obtinet
principatum, vt pote mater vniuer-
ſorum Chriſti fidelium & Magiſtra,
ac denique ex Concil. Lugdunenſ.
Generali ſub Greg. X. & habetur in
c. vbi periculum. de electione. in 6.
vbi Romanum Epiſcopum vocat
Vicarium Chriſti, ſucceſſorem Petri,
rectorem vniuerſalis Eccleſiæ; & in
Concilio Trident. ſeſsion. 14. cap. 7.
26 Hinc Patres omnes deduxerunt, †
Petrum, & conſequenter alios Pon-
tifices, non poſſe errare in cauſis fi-
dei. Turre-cremata in ſumm. Eccle-
ſiaſtic. lib. 2. capit. 109. & ſequent.
Origenes in hunc locum inquit.
[Manifeſtum eſt, & ſi non exprima-
27 tur, quòd † nec aduerſus Petrum,
nec aduerſus Eccleſiam portæ præ-
ualere poterunt infernorum; nam
ſi præualerent aduerſus Petrum, in
quo Eccleſia fundata erat, contra
Eccleſiam etiam præualerẽt.] Idque
probatur ex lege, ex Euangelio, ex
Patribus. Deuteron. 17. extat clariſ-
28 ſimum teſtimonium, quòd † dubia
de religione exhorta, ad Summum
Pontificem iudicanda referuntur.
Inquit enim Moyſes: [Si difficile at-
que ambiguum iudicium eſſe per-
ſpexeris inter cauſam & cauſam, le-
pram & lepram, & iudicium intra
portas tuas videris verba variari,
ſurge, & aſcende ad locum quem
elegerit Dominus Deus tuus, ve-
nieſque ad ſacerdotem Leuitici ge-
neris, & ad iudicem qui fuerit illo
tempore, quæreſque ab eis, qui iu-
dicabunt tibi iudicij veritatem, &
facies quodcunq; dixerint, qui præ-
ſunt loco, quem elegerit Dominus.]
Et vt hoc comprobemus rationibus
humanis perpendenda ſunt verba il-
la, quibus redemptor noſter pollici-
tus eſt beato Petro claues Regni cæ-
lorum, concedens illi iuriſdictionem
ligandi atque ſoluendi: item illa qui-
bus commiſit ouium ſuarum curam,
conſtituens eum Eccleſiæ caput, &
29 Paſtorem: † non enim ſunt dicta
Petro tanquam homini priuato, ſed

Apoſtolorum principi: atq; ita mor-
tuo Petro, nō fuit illa poteſtas extin-
cta, ſed tranſijt ad omnes Pontifices
30 ſucceſſores legitimos: quia † quæ cō-
ceduntur dignitati, nō pereunt mor-
te regentis, aut habentis illam, ſed
ad omnes ſucceſſores eiuſdem digni-
tatis tranſeunt. capit. quoniam Ab-
bas. de offic. deleg. l. mortuo. l. pro-
ponebatur. ff. de iudicijs. Et hoc eſt
conforme vaticinio Iſaiæ: Super ſo-
lium Dauid, & ſuper regnum eius ſe-
debit, vt confirmet illud, & corro-
boret in iudicio & iuſtitia amodo, &
vſque in ſempiternum: ipſeq; Chri-
ſtus dixit apud Matth. [Ecce ego vo-
biſcum ſum omnibus diebus vſque
ad conſummationem ſæculi:] ſed his
verbis fundauit Eccleſiam ſuam ſu-
per Petrum, atque ideo conſequens
fuit, vt ſucceſſores Petri ſuccederent
in eadem poteſtate: His ſic poſitis,
ad Summi Pontif. iuriſdictionem &
poteſtatem accedamus.

Cùm igitur Summus Pontifex (qui
& Papa, id eſt, pater Patrum Chri-
ſtianorum Pontifex, ſummus Sacer-
dos, princeps ſacerdotum, Vicarius
Chriſti, caput corporis Eccleſiæ, fun-
damentum ædificij Eccleſiæ, paſtor
ouilis Domini, Pater, Doctor omniū
fidelium, Rector domus Dei, cuſtos
vineæ Dei, ſponſus Eccleſiæ, Apo-
ſtolicæ ſedis Præſul, Epiſcopus vni-
uerſalis & Maximus, ac admirabilis
appellatur) omnium Epiſcoporum
Maximus, & omnium gentium no-
31 minis Chriſtiani princeps ſit, † eique
terreſtris ſimul & cæleſtis imperij ſit
à Deo conceſſa poteſtas, canon. 1. di-
32 ſtinct. 22. ac † Chriſti filij Dei D. N.
vice in terris fungatur, canon. 1. & 2.
de tranſlat. prælatorum cap. Apoſto-
33 licæ. de regu. iuris, in 6. † ſacrilegium
quaſi eſt de eiuſdem poteſtate velle
diſputare: vt tradit Bald. in præfa-
tione feudorum. verb. nunquam ali-
qua. Verum enimuero vt curioſis pro
parte ſatisfaciam, nonnulla ſummis
tantùm labijs attingam. Summus
34 namque † Pontifex omnia poteſt,
claue non errante, peccati impuni-
tate ſurgentis à violatione legis di-
uinæ excepta. can. manet. 24. quæſt.
1. & capit. quodcunque. vbi gloſſ. ea-
dem cauſa & quæſtione. Hoſtien. &
Ioannes Andr. in capit. magnæ. de
35 voto. cuius † poteſtas in omnibus
exuberat, excepto iure diuino & ar-
ticulis fidei; & quoties agitur de im-
mutando vniuerſæ Eccleſiæ ſtatu.
capit. in memoriam. & capit. nulli. di-
ſtinctio. 19. capit. cuncta per mun-
dum. 9. quæſt. 3. Ioann. Anan. in capi.
36 nulli. de maledic. quare non † licet
Summo Pontifici articulos fidei no-
uare vel mutare, nec noua ſacra-
menta inſtituere, aut inſtituta mu-
tare, vt docet ſanctus Thomas 2. 2.
37 quæſtio. 1. articu. 5. ad primum. † Po-
teſt verò in multis diſpenſare ca-
ſibus, vt recenſet Speculator in titu.
de diſpenſatione. §. nunc breuiter. in
tit. de Legato. §. nunc oſtendendum.
Alij nonaginta caſus enumerantur à
Guillelmo Durando, ſed à recentiori-
bus ad centum & ſeptendecim, qui-
bus tamen anteceſsit gloſſema quod-
dam tritum quidem, ſed huius rei
magiſtrum, quibuſdam metris plu-
res caſus complectens, quibus fons
quidam, aut certè norma, & ſemita
ad cæteros perquirendos indicari
videtur. capit. ad tranſlationem de
offic. delegati, quæ metra ſunt infra-
ſcripta, videlicet.

Reſtituit Papa ſolus; deponit & ipſe,
Diuidit atque vnit, eximit atque probat.
Explicat articulos, ſynodumque facit generalem,
Transfert, & mutat, appellat nullus ab illo.

Quorum

Quorum quidem verſuum ſenſus magis,quàm verba, & metrica regula ſi ſpectetur, lucem aliquam ad hãc quæſtionem afferunt: ſed pleniori carmine proſecutus eſt Ioannes à Turre-cremata in capit. huic ſoli ſedi. diſtinct. 17. & alij hoc infrà ſcripto modo.

Si ſit Catholicus, Papam non iudicat vllus,
Erigit; & ſubdit Cathedras; & diuidit, vnit,
Mutat vota Crucis; reſtaurat, & eximit; ad ſe
Maiores cauſæ referuntur, legitimatque;
Promouet, appellare vetat, prohibet profiteri,
Deponit, transfert, ſuppletque, renunciat illi
Præſul, & exemptus, Simon, iurans, anathema,
Vel proprium, vel legati, vel lex vtriuſq;
Nequaquam participani, & ſi quem ſponte ſalutat,
Quem Canon damnat, ſibi vel quando reſeruat,
Soluitur à Papa; nec non quem regula damnat,
Addas ſuſpenſum, caſum; cum fertur ad ipſum
Reſcriptum fidei dubium; confert bona plura,
Irritat infectum; legem condit generalem,
Approbat; imperium firmat; deponit, & vngit,
Concilium generale facit, ſancit quoque ſanctos,
Ens non eſſe facit; non ens fore; pallia ſemper
Portat, concedit, legi nec ſubditur illi,
Appellatur adhuc modo ſine, iudiciumque
Eſt pro lege ſuum, monachum reuocat redeuntem,
Maius adulterio ſoluit, generaliter arctat,
Et laxat quicquid ſponſis notat; ordinat extra
Tempora dando ſacrum; promotum promouet idem,
Ordinat atq; diem, quo conſecratur & ipſe,
Libenterque locum concedit; iure priuatq;
Inſignit, laico ſacrum dat chriſma miniſtro,
Summâ ſede ſedet, plenuſque Vicarius extat.

38 Ipſique Summo † Pontifici poteſtas ſeruata eſt cognoſcẽdi & finiendi articulos & quæſtiones fidei; vbi aliquam ambiguitatẽ ſuper eis oriri
39 contingat: † neque aſſentiendum eſt his qui Concilij generalis, non Papæ hanc eſſe poteſtatem aiunt. d. c. hæc eſt fides. capit. 1. rogamus. 24. quæſtion. 1. Doctores in rubr. de conſtitutionibus. Cardinalis Albanus in tract. de poteſtate Papæ. 2. part. nu.
40 23. Quo exemplo nec † alij permittitur hæreticos ad gremium ſanctæ Matris Eccleſiæ reuertentes ſoluere. capit. frater noſter. 16. quæſt. 1. capit. quoties. 24. quæſt. 1. Concil. Oecumenicum generale ſolus vocare poteſt, conſtitutioneſque eius probare vel improbare, interpretari, & Concilium ſoluere. 15. & 17. diſtinct. per totam. cap. ſtatutum. de electione. & de reſcriptis in. 6. Explorati ſiquidem
41 iuris eſt, † Papam Concilio maiorem eſſe, atque in illud poteſtatem habere, gloſſ. Geminianus. & alij in capit. vbi periculum. verſ. Concilio. de electione in. 6. Decius Berous, & antiqui in cap. 1. de conſtitutionibus. Caſtaldus de poteſtate Papæ numer. 75.
42 Albanus vbi ſuprà num. 53. & † iuris diuinæ conſtitutiones ſolus limitare ex cauſa poteſt. gloſſ. Archidiacon. & Turre-cremata in c. ſunt quidam. 26. quæſt. 1. Innoc. in c. fin. de conſtitutionibus. Felinus in c. de ſponſalibus.
43 col. 7. nec † alius quiſquam veniam peccatorum plenam indulgere poteſt. Doctores in c. cum ex eo. de pri-
44 uilegijs; † nec aliquem clericorũ ſol-

uere, qui in canonicas horas dicere teneatur alius præter Summum Pontificem poteſt, vt notatur in d. Clem. 1
45 de celebratione Miſſarũ, ipſe † nàmq; eſt ſponſus vniuerſalis Eccleſiæ dict. c. cuncta per mundum. & c. per prin-
46 cipalem 9. q. 3. Habetq; † vtrumque gladium, & omnes ei parere tenẽtur principes & Reges. c. inter quatuor.
47 de maioritate, & obedient. & † quiſquis ſe Pontificis Maximi præceptis ſubtrahere contendit, diſpẽdium ſalutis æternæ incurrit, tex. in. c. vnam ſanctam. de maiorit. & obedient. & non ſolùm clericus, ſed etiam laicus, gloſ. in c. nouit de Iudicijs, vbi notatur c. cauſam. qui filij ſint legitimi. Ne-
48 mo † enim in terris eſt ſupra eũ, excepto Concilio vniuerſali, ſi hæreticus ſit. Turre-crem. in ſum. Eccleſiæ, lib. 3. c. 5. Iacobatius. lib. 9. de Concilio. Simanc. de Cathol. inſtitut. tit. 12. num. 13. c. ſi Papa. 40. diſt. & ibi Præpoſit. Ægid. & cæteri. Alua. de Conci. c. 2. non aliàs. c. nũc autem. vbi notatur, 12. diſt. Innocent. in c. ex parte. 1. de verborum ſignificatione, Ioann. Andreas in. c. in fidei. de hæreticis. c. propoſuiſti. de conceſsione præbẽdæ.
49 Quinimò ita traditũ eſt † Pontificem Romanum in terris poteſtatem Paulo Apoſtolo maiorem, aut certè non minorem habere. gloſ in. c. ſunt quidã 25. q. 1. in c. Lector. 34. diſtinct. Felinus in rubr. & in c. quę in Eccleſiarum. de conſtitutionib. nu. 21. vbi doctores.
50 Ideo † nec Inquiſitores nec quiquam alij procedere poſſunt contra Papam deprehenſum in hæreſi, quia delegati eius ſunt, & conſequenter infe-
51 riores, † & inferiores in ſuperiorem non habẽt poteſtatem. c. inferior. 22. diſt. l. ille à quo. ff. ad Trebel. Itaque in omnes mortales iudicium proferre poteſt, cùm tamen nullius ipſe iudicium ſubire teneatur, excepto generali Concilio, vbi de hæreſi contra eũ
52 agi contingeret: quo † caſu Concilium generale, vel cœtus Cardinaliũ eſſet iudex cõpetens, vt dicit Archidiaconus, & alij in. c. in fidei fauorem. de heret. lib. 6. gloſ. in. c. in Synodo 63. diſt. & Eymericus in 3. p. Directorij, q. 25. quamuis plures Theologi intre-
53 pidè aſſerant † Papam non poſſe fieri hæreticum, inter quos eſt Albertus Pighius Campẽſis lib. 4. c. 8. de Eccleſiaſtica Hierarchia, cuius ſententia ſatis probabilis ac conſona rationi videtur, imò certũ putat omnes Romanos Pontifices, qui in hæreſim incidiſſe cõmemorantur, poſſe ab hæreſis nota liberari; quod hoc potiſſimũ nititur fundamẽto probare, quia Chriſtus orauit pro Papa, ne deficeret fides eius. Ioann. 21. vt ipſe fratres ſuos in fide nutantes cõfirmaret, quaſi videatur hoc priuilegium perſonale eſſe, & annexũ ei qui ritè & canonicè electus eſt Põtifex Romanus, & Eccleſiæ caput ex aſsiſtentia Spiritus ſancti non permittẽtis in hæreſim labi, quamuis in quęuis alia delicta poſſit ex humana fragilitate incidere. Nihilominus tamen contrariã ſenten-
54 tiam (ſcilicet) quòd poſsit † Summus Pontifex, poſtquàm ritè & legitimè electus eſt Pontifex Romanus, & Eccleſiæ caput, in hæreſim incidere, cõmuniter tenuerunt Theologi, & Canoniſtæ, ac præcipuè Turre-crem. in ſumma de Eccleſia lib. 2. c. 93. Caiet. in opuſc. de autoritate Papæ, & Concilij. Cardin. Hieron. Albanus in libr. de poteſtate Papæ. 1. p. Dominic. Sotus lib. 4. ſentent. diſt. 22. q. 2. articu. 2. verſic. Dubium autem eſt. Alphonſ. de Caſtro lib. 2. cap. 23. in princip. de iuſta hæreticorũ punitione, Melchior Canus lib. 6. cap. vlt. de locis Theolog. Syluester in ſumma verb. Papa 40. diſtinct. Ioannes Rojas de hæreticis ſingul. 16. incipiente; Papa de crimine hæreſis. Auguſtinus de

Ancona

Ancona in ſumma de poteſtate Eccleſiaſtica quæſtio.5.per totam quæſtionem, Simancas de Catholica inſtitutio.titu.12. nume.13. & titu. 45. de Papa.nume.35. & alij plures,quos longum eſſet recenſere:quorum frequentiori ſẽtẽtia Papa effectus hæreticus Concilio, velut legitimo iudici ſupponitur.

Licet ex ſupradictis ſatis probatum fuerit Pontifices ſuccedere in
55 vniuerſæ Eccleſiæ primatu, † hæretici tamen omnes huius temporis pro viribus conantur contrarium probare. Et præcipuè Lutherus lib. 2. de poteſtate Papæ. Illyricus lib.cõtra primatum Papæ,Synodus. Et Malchaldia in libr. eiuſdem argumenti, Ioannes Caluinus lib. inſtitut. cap.6. & 7. Magdeburgẽſes in ſingul. Centur. ad finem, vt refert Robertus Bellarminus tom.1. de Romano Põtifice, lib.2. cap.12. pagina 600. ideò aliquibus medijs huius noſtræ concluſionis veritatem oſtendemus, & refellemus hominum delirãtium nugamenta.

56 Primùm ergo † probatur Romanum Pontificem Petro ſuccedere in Pontificatu Eccleſiæ vniuerſæ ex diuino iure,& ratione ſucceſsionis hoc pacto. Debet Petro iure diuino aliquis ſuccedere, ille non poteſt eſſe alius, quàm Pontifex Romanus ex ſupradictis, ergo ille ſuccedit. oportet enim Petro aliquẽ ſuccedere in Põtificatu Eccleſiæ vniuerſæ,vt colli
57 gitur ex fine Pontificat. † Certũ enim eſt Põtificem eſſe propter Eccleſiam, non Eccleſiam propter Pontificem, vt ex Diuo Auguſtino deducitur lib.de Paſtoribus.cap.1. inquit enim, Quòd Chriſtiani ſumus, propter nos eſt, quod præpoſiti ſumus, propter vos eſt, atqui Eccleſia non minùs eget nunc vno Paſtore, quam tempore Apoſtolorum,imò verò magis cùm nunc ſint Chriſtiani, & plures, & peiores: non igitur, moriente Petro, perire debuit Pontificatus, qui non in Petri commodum, ſed in Eccleſiæ vtilitatem inſtitutus erat, ſed manere ac perſeuerare, donec ipſa Eccleſia manſerit, aut certè dum in terris peregrinatur, & vnius ſummi Paſtoris curâ & vigilantiâ opus habet.

Fulcitur præterea hæc propoſitio ex verbis Domini Ioann.cap. vltim. [Paſce oues meas:] officium namq; paſtoris eſt ordinariũ & perpetuum. Siquidem ex natura rei tamdiu durare debet officium Paſtoris, quamdiu manet ouile; ouile autem manet, & manebit vſque ad mundi conſummationem. Igitur ſucceſſores Petri in ſummo iſto paſtorali officio manere neceſſe eſt. dict. extrauagan. vnam ſanctam de maioritat. & obedientia. & Ioann.cap.10. Sed & licet illud ex parabola Chriſti ipſius ore prolata conferre. Vineam Pater familias vt coleretur agricolis locauit. Tum aliàs eam vt colerent, hinc & inde coloni vocati ſunt non pauci, qui cum à latronibus & ſicarijs ad internecionem eſſent dati, ipſe paterfamilias proprio filio non pepercit. Illum etiam Deus miſit vt quâ indutus erat humanitatis proprietate, hominum incolumitati per vineæ culturam ſatisfaceret. Hinc quis non colligat,& colonos & agricolas pro vinea Domini conductos,atque adeò nos omnes ſiue Pontifices, ſiue Sacerdotes, ſiue omnes quicunque ſint ex regali ſacerdotio ad hoc deſtinatos, potiſsimùm verò caput noſtrum viſibile Pont. Max. pro vinea & Eccleſia Dei conſtitutos? Legendus ad hæc Theodoretus, & qui ſcripſerunt omnes in Matth. cap.20.& 21.

Rurſus ex eodem loco Ioann. id
58 optimè probatur: † nam cùm Dominus

nus ait Petro: [Paſce oues meas] omnes oues ſuas commiſit, nec ſolùm omnes ratione loci; ſed etiam ratione temporis, cùm non minùs nobis quàm antiquis Chriſtus proſpicere debuerit: ſed Petrus non ſemper victurus erat in carne: igitur cum ei Dominus dixit: [Paſce oues meas] in illa dictione, omnes, ſucceſſores eius allocutus eſt. Hinc Chryſoſtomus libr. 2. de ſacerdot. circa principium inquit. [Quanā de cauſa ille ſanguinem effudit ſuum? certè vt pecudes eas acquireret, quarum curam tunc Petri ſucceſſoribus committebat:] & ſanctus Leo ſermon. 2. anniuerſarij aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum: [Manet (inquit) diſpoſitio veritatis.] Et B. Petrus in accepta fortitudine perſeuerans, ſuſcepta Eccleſiæ gubernacula non reliquit, perſeuerat (videlicet) Petrus, & viuit in ſucceſſoribus ſuis, & B. Petrus Epiſcopus Rauennæ in Epiſtola ad Eutychenſes: [Beatus (inquit) Petrus, qui in propria ſede viuit, & præſidet, præſtat quærentibus fidei veritatem.] Quod etiam probatur ex veteri Teſtamento, vbi ſucceſsio erat Summorum Pontificum. Aaroni enim ſucceſsit Eleazarus Num. 20. & Eleazaro Phinees. Iudic. 20. & ſic de cæteris. At Sacerdotium Teſtamenti veteris figura fuit Sacerdotij Teſtamenti noui, igitur & nunc ſucceſsio in ſede Petri primi ac ſummi Chriſtianorum Pontificis conſeruari debet. Cùm igitur ſucceſsio Romani Pontificis in Pontificatum Petri ex inſtituto Chriſti ſit, & ipſe inſtituerit in Petro Pontificatum duraturum ad finem mundi, & Petrus moriturus eſſet, non eſt dubium, quin Pontifices ſucceſſores Pontificatum à Chriſto accipiant.

Secundò facit ex vnitate Eccleſiæ. Nam cum Eccleſia ſit vna & eadem omni tempore, non debet mutari forma regiminis, quæ eſt forma etiā reipublicæ & ciuitatis; extrauagan: vnam ſanctam. Bonifac. Octaui de maioritate, & obedientia. Anacletus in Epiſtola miſſa omnibus Epiſcopis incipiente, Benedictus Deus. cap. 3. c. ſacroſancta. 22. diſtinct. c. ad Romanā 2. quæſt. 6. Fabianus & Gelaſius eius nominis primus Epiſtola quadam 1. cap. 11. & Leo Papa. 9. in Epiſtola aduerſus præſumptiones Michaelis, & Acridani Epiſcoporum c. 12. & 13. vna igitur eſt Eccleſia, & vnus Papa, cui omnes mortales ſūt ſubiecti. Quare ſi Apoſtolorum tempore vnus erat ſupremus rector, & caput Eccleſiæ, hoc etiam tempore eſſe debet. Prædictum axioma de fide, veritate, vnitate, & poteſtate Eccleſiæ Romanæ adeò verum eſt, vt non ſolùm doctis & indoctis, verùm etiam Paganis ac

59 hæreticis notū ſit, † quæ per mille & quingentos annos nullam hæreſim condidit aut amplexa eſt, quod vtiq;

60 ingēs Dei opus haberi debet. † Eccleſia enim ex multis hominibus fidei, charitatiſq; vinculo connexis & colligatis in vnū quaſi corpus conflatur. 1. Petri. 2. & c. legimus. 93. diſt. c. multę. 1. q. 1. in fin. c. loquitur. 24. q. 1. hanc Sapientia Dei conſtruxit (vt diximus ſuprà) Chriſtus, qui eſt petra, & fundamētum, præter quod nemo poteſt aliud ponere. 1. Corint. cap. 3. & c. 10. nec alium Chriſtus voluit ſuæ viſibilis præſentiæ vicem hoc in genere ſuſtinere, niſi quem priùs petram factū ſuā potentiſsimā prece ad fratres

61 etiam confirmandos miſiſſet. † Quæ quidem Eccleſia ſic firmata nō ſolùm ratione virginitatis, ſed etiam ratione omnium fidelium tota virgo dicitur. c. nuptiarū. 24. q. 1. ac ſponſa Chriſti pudica & incorrupta, quæ adulterari nō poteſt. c. loquitur. 24. q. 1. in fine. c. omnibus. eadem cauſa & quæſtione. Turre-cremat. in ſumma de

Eccleſia.libr. 2. capit. 76. ipſa habet
veraciter dominica ſacramenta. cap.
quia ex ſola. 24. quæſtio. 1. capit. ex
Catholica. 1. quæſtio. 1. & ſic extra
eam ſalus non habetur.capit.alienus.
capit.quicunque.& d. c. quia ex ſola
62 24. quæſt. 1. † nec habet maculam,
nec rugam.capit. quamuis. 21. diſtin-
63 ctio. † quæ nunquam magiſtra in om-
nibus eſt ſequenda. cap. qui neſciat.
11. & capit. non decet. 12. diſtinct.
& cap.omnes.22.diſtinct. Hinc Pau-
lus anno Domini 50. Roma. 1. fidem
Romanorum in vniuerſo mundo an-
nunciari dixit: ſemel ergo Eccleſia
Romana recte credidit.

64 Irenæus †anno Domini 160. lib.3.
eandem viuificatricem fidem ad ſua
vſque tempora conſeruatam in Ec-
cleſia Romana teſtatur.

Cyprianus anno Domini 250. Romanorum fidem ab Apoſtolo prędicatam, negat mutari poſſe libr. 1. Epiſtola.3.

Hippolytus Hoſtienſis Epiſcopus anno Domini 270. apud Prudétium in Hymnis hortatur ſuos, vt apud eos vigeat vna fides illa, quam Petri Cathedra retinet.

Euſebiani anno Domini 340. apud Zozomenum libr. 3. capit. 7. literis ad Iulianum Papam datis, fatebantur, licet inuiti, Eccleſiam Romanam primas apud omnes ferre, vtpote quæ Apoſtolorum ſchola, & pietatis Metropolis iam ab initio fuiſſet.

Ambroſius in Epiſto. 81. [credatur (inquit) Symbolo Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſeruat anno Domini 350.]

Ruffinus in Symbolo anno Domini 360. [hæreſis (inquit) nulla in Eccleſia vrbis Romæ ſumpſit exordiũ.]

Hieronymus in Epiſtola 5. aduerſus Ruffinum ait anno Domini 380. fidem Romanam neque præſtigias recipere, nec mutari poſſe.

Anno Domini 400. Palladius in vita Chryſoſtomi dicit: [Theodorus Tyaneus Epiſcopus ad finem vſque in cõmunione perſtitit fidelium Romanorum.]

Auguſtinus contra Pelagium anno Domini 420. lib. 2. cap. 8. prædicandam in Domino clamat Romanorum fidem.

Anno Domini 440. Theodoretus ad Renatum presbyterum ſcribens, [Romana (inquit) ſedes ſemper hæretici fœtoris expers permanſit.]

Anno etiam Domini 530. Primaſius in.cap. 1. ad Romanos ait: [Fides clara eſt Romanorum.]

Procopius lib. 1. de bello Gotthorum [Chriſtianæ fidei diſciplinam, ſi alij vnquam, Romani præcipuè ſunt venerati] anno Domini 570.

Gregorius Magnus lib. 12. Epiſtola 7. anno Domini 600. inquit. [Abſit nos cuiuſlibet hæretici recipere ſenſum] & lib. 3. Epiſtola 33. [de Eccleſia B. Petri nullum dubietatis ſcrupulum habeatis.]

Anno Domini 680. Agatho in Epiſtola ad Conſtantinum IIII. Imperatorem [Apoſtolica Petri Eccleſia nũquam hæreticis nouitatibus deprauata ſuccubuit, ſed illibata fidem tenus manet] & habetur Luc. cap. 22.

Tharaſius Patriarcha Conſtantinopolitanus in actio. 2. Nicænæ Synodi, anno Domini 790. reſpondit: [Teſtimonium Pauli Apoſtoli, quo ad ſtudium ſinceræ fidei Romanorum exoſculatur, nos inſequi par eſt, temerariumq; repugnare arbitramur.

Nicolaus I. anno Domini 860. ad Michaelem Imperatorem [Priuilegia Eccleſiæ Romanæ Chriſti ore in B. Petro firmata, perpetua ſunt

ante

ante Imperium veſtrum fuerunt, manebuntque poſt vos, & quouſque Chriſtianum nomen prædicatum fuerit, illa ſubſiſtere non ceſſabunt immutilata.

Anno Domini 830. Theodorus Zenobij Studienſis Conſtantinopoli Antiſtes, in dogm. de adoratione ſacrarum imaginum: Tanta eſt Romanorum fides, vt illic infracta videatur eſſe petra fidei, nimirum iuxta verbum Domini fundata.

Vvbalafredus Strabus de rebus Eccleſiæ capit. 22. anno Domini 840. [Nulla per orbem Eccleſia, æquè vt Romana, ab omni fere hæreſean cunctis retro temporibus pura permanſit.]

Rhegino Chron. lib. 2. anno Domini 900. [Romana vrbs ab omni ſancta Eccleſia propter præſentiam Petri, & Pauli ſpeciali quodam veneratur priuilegio.]

Anno Domini 1050. Leo IX. in Epiſtola ad Michaelem & Aridanum: [Romanæ Eccleſiæ fides per Petrum ſuper petram ædificata, nec hactenus defecit, nec deficiet in ſecula. Luc. cap. 22.]

Lanfrancus aduerſus Beringarium anno Domini 1070. [Beati Doctores (inquit) ſi non eiſdem verbis, tamen eiſdem ſententijs concorditer aſtruxerunt, hæreticum eſſe omnem hominem, qui à Romana & vniuerſali Eccleſia in fidei doctrina diſcordat.]

Anno Domini 1100. Robertus Tuytienſis de diuinis officijs, lib. 2. cap. 22. [Romana (inquit) Eccleſia ſuper Apoſtolicæ fidei petram altiùs fundata firmiter ſtetit, & tam Græciæ, quàm totius orbis hæreticos ſemper confutauit.]

Bernardus ad Innocentium Papam II. in Epiſtola 190. anno Domini 1140. [oportet (inquit) ad veſtrum referri Apoſtolatum pericula quæque, & ſcandala emergentia in regno Dei, ea præſertim, quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potiſsimum reſarciri damna fidei, vbi non poſsit fides ſentire defectum, hæc quippè huius prærogatiua ſedis.]

Thomas de Aquino anno Domini 1250. in Opuſculo de Symbolo Apoſtolorum; [Sola Eccleſia Petri ſemper fuit firma in fide.]

Anno Domini 1330. Nicolaus de Lyra in capit. 22. Lucæ ad illa verba: vt non deficiat fides tua: [Ex hoc patet, fidem non deficere ad finem mundi, potiſsimum in Eccleſia Romana, quæ à Petro poſt Chriſtum fundata eſt.]

In reuelationibus ſanctæ Brigittæ, lib. 7. capit. 19. anno Domini 1370. Sciant Græci, quòd eorum imperium & regnum, ſiue dominia nunquam ſtabunt ſecura, donec ipſi cum vera humilitate, & charitate, Eccleſiæ & fidei Romanæ ſe deuotè ſubiecerint. Hæc promulgata centum ferè annis ſunt, antequam Græcocorum regna & imperium à Mahumete ſecundo Turcarum Imperatore euerſa fuiſſent.

Æneas Siluius in dialogo contra Bohemos Epiſtola 130. anno Domini 1450. [In his quæ ſunt fidei, nunquam reperta eſt Apoſtolica ſedes erraſſe, aut adulterinis acquieuiſſe dogmatibus: hoc auſim dicere: Romanus Præſul indubitatus, nemo vnquam inuentus eſt falſæ doctrinæ publicus aſſertor.]

Ioannes

Ioannes Picus Comes Mirandulæ in Theorem. 13. anno Domini 1500. Ad Romanam (inquit) Eccleſiam, caput & Magiſtram Eccleſiarũ, mentis acies dirigenda eſt: atque huic ipſi Eccleſiæ, hoc eſt, Apoſtolicæ ſedi Petri Chriſti Vicarij, ſanctiſsimi viri adhæſerunt ſemper.

65 Summum Pontificẽ † primum locum obtinere non ſolùm ex ſupradictis Patrum ſententijs maniſeſtè apparet; verùm etiam ex totius Chriſtiani Orbis vulgo probatur. Et primò ex B. Cypriano lib. 3. Epiſt. 13. & ex Socratis hiſtoria, libr. 4. cap. 30. & lib. 2. cap. 10. Gregor. Magno lib. 7. in dictione 2. Epiſtola 115. & lib. 4. Epiſt. 44. qui in hæc verba ſcribit: [Nos indignos pro Beati Apoſtoli Petri reuerentia mens fidelium veneratur: & ex amore quippe fideliũ, cuius ſedis mos vltra meritum erupit; vt cùm eorum corpora humanda deferũtur; dalmaticas pro ſanctitatis reuerentia ſubintrãs partiẽdas populus ſcindat.] Hæc ibi. An valdè celebris primatus ille non fuit, quem plebs diuinorum myſteriorum ſæpe ignara in B. Petri honorem tam apertè venerata eſt? quod nunc de plebe Romana, & alijs diximus: in Græcanica etiam plebe locum habuiſſe certum eſt. Dum Agapetus ſacræ Romanæ Eccleſiæ Põtifex (in lib. Dialogorum 3. capit. 3. inquit † B. Gregorius) ad Iuſtinianum principem proficiſceretur, in

66 Græciarum partibus, propinqui quidam muti, & claudi ſe obtulerunt ei Agapeto curandos; dicentes ſe in virtute Dei ex autoritate Petri fixam illius ſpem habere. Hæc ille: Tam notum igitur etiam olim orbi Chriſtiano fuit, Pontificem Romanum non ſolùm Petri ſucceſſorẽ eſſe, verùm & ob eam rem autoritate quadam excellere, & plebeij homines in fide huius autoritatis, quam Romanus Pontifex à Petro acceptam habebat, firmiter confiderent mutum, & claudum à Romano Pontifice ſanitati ſuæ reſtituendum eſſe.

Paganis etiam notum fuiſſe Romani Pontificis primatum patet, qui eum præcipuè confitebantur, Euſeb. lib. 7. capit. 24. & in hiſtoria Amiani lib. 15. Hieronymus Epiſtola 62. refert idolorum cultorem ſolitum eſſe Papæ Damaſo ludentem dicere. Facite me Romanæ vrbis Epiſcopum, & ero protinus Chriſtianus.

67 Magnus † Cham, Cublai vocatus, vt dicit M. Paulus Venetus libr. 1. de Oriental. regimine, cum cuperet fidem Chriſtianam ſuis ſapientibus perſuaderi, ad Papam miſit ea de re, tanquam ad caput fidei Chriſtianæ.

68 Imò † quicumque barbari cum Chriſtianis aut de fidei, aut de fœderis negotio acturi; quocum potius agunt, quàm cum Romano Pontifice?

69 Armeni † quoque nonne ab Eugenio IIII. Summo Pontifice regulam fidei petierunt? vt habetur in fine Concilij Florentini, & vt Æneas Siluius in Epiſt. 376. refert.

70 Nicolai † Regis Perſarum, Coſcopæ Ducis Georgianæ; Manuethis, Aſſemberch, Soldani Meſopotamiæ Morati, Verbrecht in Armenia Domini, Oratores & Nuncij fœdus contra Turcas vnà cum Chriſtianis inituri ad Chriſtianorum caput Romanum Pontificem Pium II. acceſſierunt.

71 Hunc etiam † primatum hæretici agnouerunt, & confeſsi ſunt; inquit enim Euſebius lib. 15. capit. 15. quòd Cataphryges qui iuxta Montan. hæreſim Phriſæ & Maximillæ prophetiã inſectabantur, cùm ſuperſtitioni ſuæ à multis fidelibus viris, ac præſertim Azotico; & Iuliano Epiſcopis vehementer contradiceretur, à Zepherino

pheti no Pontifice Romano petierũt, vt approbatã ipſorũ noua doctrina, pacis & communionis ſuæ literas illis daret, non ſanè ob aliud, quam quòd ſciebant ſe aduerſus quoſcunque Epiſcopos in æternum ſecuros fore, ſi primi Epiſcopi cõmunionem impetraſſent, quod minimè Romanus Pontifex facere voluit: ita Tertullianus aduerſus Praxeam.

Auguſtinus contra Pelagium & Cæleſtium lib. 2. c. 7. ait: [Cæleſtius, qui hæreſim Pelagianam propugnabat, non eſt auſus B. Papæ Innocentij literis obſiſtere, imò ſe omnia, quæ ſedes illa damnaret, damnaturum eſſe promiſit.]

Berengarius quoties hæreſim ſuam ad ſedis Apoſtolicæ iudicium abiurauit? Id quidem Guimundus in lib. de ſacramento altaris copioſe exponit. Sciſmatici Græci decem vicibus, & eo amplius Eccleſiæ Romanæ reconciliati ſunt, de quibus S. Antoninus Florentinus latiſsimè agit in 3. part. Hiſtoriæ titulo 22. cap. 13.

Valdenſes quoque, ſeu pauperes de Lugduno, inquit Abbas Vvſpergenſis, qui eodem ipſo tempore vixit, vt habetur in Chronico anni Domini 1212. petebant ſectam ſuam à ſede Apoſtolica confirmari ac priuilegiari.

Vvicleffus ad Vrbanum Papam VI. ſcripſit in hæc verba, vt eſt videre apud Loxium in Commentarijs: [Romanus Pontifex cum ſummus Chriſti Vicarius in terris ſit, fidem meam, ſi ſit orthodoxa, confirmabit, & ſi ſit erronea, emendabit.]

Lutherus anno altero ab incepto ſciſmate ſuo ad Papam Leonem ſcribens: [proſtratum me (inquit) pedibus tuæ beatitudinis offero, cum omnibus quæ ſunt & habeo; viuifica, occide, voca, reuoca, approba, reproba, vocem tuam vocem Chriſti in te præſidentis & loquentis agnoſcam.]

Hæc etiam ſententia confirmatur ex traditis a Socrate lib. 4. c. 11. Sozomen. lib. 6. cap. 10. & 12. & ex alijs optimè congeſtis per Nicolaum Sanderum in lib. de claue Dauid, ſeu regno Chriſti lib. 5. vbi plura in hanc rem congeſsit, ex quo nos etiam conſultò in confirmationem noſtræ ſententiæ aliqua mutuati ſumus.

72 Primatus † igitur Pontificis Romani tam perſpicuus omni ætate fuit, vt hæretici nihil ferè antiquius habuerint, quàm vt ſua dogmata à ſede Apoſtolica probarentur: ſed cum res pro illorum voto non ſuccederet, tũc demum tribunal, à quo ipſorum hæreſes damnabantur, oppugnare ceperunt.

Sed ne videamur extra inſtitutum noſtrum in re adeo clara vagari, ad explicationem articuli de iuriſdictione Summi Pontificis in temporalibus accedamus.

73 At † quia impij ac recentiores hæretici noſtri temporis ſummè conantur veros ac germanos ſacræ ſcripturæ, ſacrorumq; Canonum, & Patrum intellectus falsò ſubuertere, eoſque errores inducere, negantes Summi Pontificis poteſtatem temporalem, in primis diſcutiendum proponimus, quam & qualem habeat, vbi ſatis dilucidè in ſtudioſorum gratiam hæc omnia demonſtrabimus.

DE

DE IVRISDICTIONE vniuerſali Summi pontificis in temporalibus.

Prima hæreticorum opinio.

SVMMARIVM.

1 *Qvatuor ſunt Doctorum ſententiæ de poteſtate Papæ in temporalibus.*

2 *Summus Pontifex ſecundum hæreticos nullam habet temporalem iuriſdictionem.*

3 *Caluinus Summi Pontificis poteſtatem in temporalibus impugnat, & confutatur, & num. 38.*

4 *Apoſtoli ſunt firmiſsimæ baſes Eccleſiæ.*

5 *Petrus & Paulus principes Apoſtolorum ſuo martyrio Romanam Eccleſiam conſecrarunt.*

6 *Diſcipuli Chriſti Petrum Eccleſiæ caput eſſe voluerunt.*

7 *Electio D. Ambroſij, Seuerini, & S. Nicolai per miraculum.*

8 *Chriſtus eſt fundamentum, & autor Eccleſiæ, & nu. 15. 30. & ſecundario Apoſtoli, & Concilia num. 36.*

9 *Petro Chriſtus commiſit curam gregis ſui.*

10 *Deus eſt omnium principiorum principium, & fundamentum.*

11 *Dignitates omnes Eccleſiaſticæ poteſtatem à Romana Eccleſia acceperunt.*

12 *Petrus non accepit primatum ab Apoſtolis, ſed à Chriſto, & nu. 20.*

13 *Eccleſia Romana à Domino alijs prælata eſt.*

14 *Sedes Apoſtolica in Vrbe Romana Dei iuſſu à Petro poſita eſt.*

16 *Petrus quare ſic fuerit vocatus à Chriſto, & num. 23.*

17 *Eſſe à Deo conſideratur tribus modis.*

19

18 *Principatus omnes deriuantur ab vno principe.*

19 *Chriſtus eſt princeps Regum terræ.*

21 *Cathedra Petri fuit maior omnibus alijs, & prima omnium.*

22 *Epiſcopi ſucceſſerunt in locum Apoſtolorum.*

23 *Diabolus nihil poteſt, niſi in quantum poteſtas ei datur à Deo.*

24 *Eccleſia militans reducitur ad triumphantem, tanquam ad finem.*

25 *Eccleſia militans dicitur corpus myſticum fidelium.*

26 *Sponſa fit vxor per ductionem in domum.*

27 *Eccleſiæ nomen varias habet ſignificationes.*

28 *Eccleſia eſt Catholicorum fidelium collectio.*

29 *Eccleſiæ alia diffinitio.*

31 *Principatus Eccleſiæ fuit promiſſus Chriſto.*

32 *Paſtores duo vniuerſales Eccleſiæ eſſe non poſſunt.*

33 *Multis modis ſumitur [Fundamentum.]*

34 *Quæ ſit fides Catholicæ religionis, ex Chryſoſtomo.*

37 *Aſſerens quid hæreticum ratione naturali, non eſt hæreticus, ſi ſe ſubijciat correctioni Eccleſiæ.*

39 *Moyſes fuit princeps temporalis, & Summus Pontifex ſpiritualis.*

40 *Commendatur liberalitas Conſtantini, & aliorum Imperatorum, qui principatus temporales Eccleſiæ contulerunt.*

41 *Pontifices, qui ſedem Apoſtolicam ditarunt, plures pro Sanctis habentur.*

42 *Iuſti-*

42 *Iuſtitia dominij temporalis Eccleſiæ probatur.*

43 *Ludouicus Romanus Imperator confirmauit donationem factam Eccleſiæ.*

44 *Pipinus & eius ſucceſſores plures terras conceſſerunt Eccleſiæ.*

45 *Forma donationis factæ Eccleſiæ per* Conſtantinum *Imperatorem.*

46 *Diſponere tantùm quis poteſt de iure, quod habet in re.*

47 *In re ſua quilibet eſt moderator & arbiter.*

48 *Princeps habet plenariam elargiendi libertatem.*

49 *Principis contractus habet vim legis.*

50 *Princeps concedit ſupremas dignitates, & alia.*

51 *Libera adminiſtratio quando videatur eſſe conceſſa.*

52 *Liberam habens adminiſtrationem poteſt donare propter cauſam.*

53 *Tutor poteſt donationem facere de rebus pupilli, quoties illi expedit.*

54 *Donatio facta Eccleſiæ per Conſtantinum fuit remuneratoria, vel potius recognitio, reſignatio, ſeu reſtitutio, & numer. 64. & ideo eam recuſare non potuit Silueſter Papa nume. 97. fuit donatio ob cauſam, num. 79. & quod præſumatur Iuſta, num. 77. & quòd fuerit approbata ab Eccleſia, num. 79. & quod per eam fuit tranſlatum directum dominium etiam ſine traditione, num. 81. & quòd eſſet ſacrilegium de ea dubitare, num. 86. & hæreticum, nume. 87. & 89. & eius validitas probatur* Patrum *autoritatibus innumeris, num. 90. &* Canoniſtarum *num. 92. & Legiſtarum, nume. 93. & obices contra dictam donationem tolluntur. & numero 94.*

55 *Immenſitas omnis facta in Eccleſiam, eſt menſura.*

56 *Donatio facta Eccleſiæ eſt valdè priuilegiata.*

57 *Bona fiſcalia, & patrimonialia æquiparantur.*

58 *Eccleſia & Imperium fraternizant.*

59 *Eccleſia dicitur Imperij mater.*

60 *Papa eſt Vicarius Dei in terris.*

61 *Imperium approbat Eccleſia.*

62 *Imperator nullum ſuperiorum recognoſcit.*

63 *Iuriſdictiones ambæ, nempe Eccleſiaſtica & ſæcularis, ſunt in ſolidum penes Eccleſiam.*

65 Princeps *eſt ſolutus omni lege poſitiuâ.*

66 *Finiti ad infinitum nulla eſt proportio.*

67 *Regalia præſcribi non poſſunt per inferiorem.*

68 *Eccleſia præſcribere poteſt regalia cõtra* Imperium, *& vnus Rex contra alium.*

69 *Iure gentium prouincijs omnibus competit ius eligendi Regem.*

70 *Imperator eſt dominus totius orbis.*

71 *Romanum nomen non tranſiuit montem Caucaſum.*

72 *Quæ prouinciæ non ſint ſubditæ Imperio.*

73 *Lex quæ tranſtulit poteſtatem in principem, transferre potuit in* Pontificem.

74 *Imperium ſubditum eſt Eccleſiæ.*

76 *Roma fuit facta Sanctum ſanctorum poſt Conſtantini donationem.*

78 *Eccleſia non poteſt errare.*

80 Papa *in patrimonio ſancti Petri vtranque habet iuriſdictionẽ ſine controuerſia, nec in temporalibus ſubeſt Imperatori, & num. 83.*

82 *Per legatum transfertur dominium directum abſque traditione.*

84 *Imperator non poſſet legitimare in terris Eccleſiæ.*

85 Priuilegia *principum latiſsimè ſunt interpretanda.*

88 *Hæreticus dicitur, qui ob priuatos reſpectus nouam gignit opinionem contra Eccleſiam.*

91 *Pa-*

94 Patrum autoritas omnem falſitatis ſcrupulum tollit.

95 Euſebij Hiſtoria eſt reprobata ab Eccleſia.

96 Conſtantinus Imperator donando Eccleſiæ bonam fidem agnouit.

DEDVCTVM fuit in quæſtionem, vtrùm Summus Pōtifex, ita habeat vniuerſalem iuriſdictionem etiam
1 in temporalibus, † vt eius iuriſdictio ſit ſuperior temporali iuriſdictione Imperatoris, & Regum. Quatuor fuerunt ſententiæ ſuper hac quæſtione. Prima fuit hæreticorũ aſſerentium Summum Pontificem de iure diuino nullam habere temporalem poteſtatem, nec poſſe vllo modo imperare Principibus ſecularibus. Secunda fuit quorundam Iuriſprudentium dicentium, Summum Pontificem nullam habere iuriſdictionem temporalem in terris Imperij, & in ipſum Imperatorem. Tertia fuit multorum Doctorum, etiam ſanctorum Patrum, & præcipuè Canoniſtarũ, quòd ſummus Pontifex habeat iuriſdictionem abſolutam & vniuerſalem ſuperiorem quacumque poteſtate temporali: etiam Imperatoris & Regum. Quarta eſt Theologorum opinio, aſſerentium ſummum Pontificem habere iuriſdictionem temporalem vniuerſaliter in ordine ad ſpiritualem.

Prima opinio.

PRima igitur opinio hæreticorum mouetur ex eiſdem ferè rationibus, iuribus, & ſcripturæ locis, qui-
2 bus Legiſtæ: dicunt enim † ſummum Pontificem, vt Pontificem nullam habere tēporalem poteſtatem, & iuriſdictionem ex iure diuino, nec poſſe vllo modo imperare principibus ſecularibus, ne dum eos regnis & principatu priuare, etiam ſi illi alioqui priuari mereantur; nec licuiſſe Pontifici, alijſq; Epiſcopis accipere temporale dominium, quod aliqui nunc habent in quaſdam vrbes, & prouincias, ſiue eiuſmodi dominium donatum eis fuerit, ſiue illud vſurpauerint. Prohibet enim (vt ipſi aſſerunt) ius diuinum homini gladium ſpiritualem, & temporalem ſimul cōmitti. Hanc opinionem tenent, ac profitentur omnes hæretici huius tēporis, & præcipuè Caluinus lib. 4. Inſtit. c. 11. §. 8. 9. 10. & 11. vſque ad 14. Petrus Martyr in cap. 13. ad Rom. & Brentius in Prolegomenis contra Petrum à Soto, Magdeburgenſes autem Centuria prima, lib. 2. cap. 4. col. 435. ponunt inter notas Antichriſti, quòd Pontifex duos gladios gerat, vndecunque illos habuerit, ac deinde centuria 8. quęſt. 10. & 11. cap. 10. in vitis Pontificum, de hoc maximè eos reprehendunt, vt refert Robert. Bellarmin. è Societate Ieſu, vir ſanè literis, religione, & prudentiâ clarus, tomo 1. diſput. de controuerſ. Chriſtianæ fidei aduerſus hæreticos huius temporis, libro 5. cap. 1.

3 Hanc † impiam & falſam ſententiam varijs, falſis, ac ſophiſticis argumentis impius Caluinus defendere conatur. Primùm dict. libr. 4. Inſtit. cap. 11. §. 8. & 11. aſſerit enim pugnare cum verbo Dei, quòd vnus homo ſit princeps Eccleſiaſticus, & politicus ſimul.

Secundò aſſerit id per illud Matth. 20. [Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non ſic,] ſignificari non modò paſtoris officium diſtinctũ eſſe ob officio principis, ſed res eſſe magis ſeparatas, quàm vt in vnum hominem coire queant: & tacitæ

obiectioni reſpōdens: Nā, quòd Moyſes (inquit) vtrūq; ſimul ſuſtinuit, primùm raro id miraculo factum eſt, deinde fuit temporarium, donec res meliùs componerentur: vbi autem certa forma à Domino præſcribitur, ciuilis gubernatio ei relinquitur, ſacerdotium iubetur fratri reſignare, & meritò: eſt enim ſupra naturam, vt vnus homo vtrique oneri ſufficiat.

Tertiò ſententiam ſuam ſtabilire nititur ſuper illud cap. 12. Lucæ. [O homo! quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorem inter vos?] hæc comminiſcitur: Dominus reiecit onus iudicandi, tanquam non conſentaneum prædicatoris muneri, & miniſtri verbi: ſicut etiam Apoſtoli Actor. 6. dixerunt: [Non eſt æquum nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis.] At non poteſt hæc munera exercere, qui eſt princeps: ergo, &c.

Quartò affert ibidem in dicto §. 11. verba D. Bernard. libr. 2. de conſiderat. inquit enim: Apoſtolis interdicitur dominatus: ergo tu (alloquitur nebulo ille Summum Pontificem) & tibi vſurpare aude, aut dominans Apoſtolatum, aut Apoſtolicū dominatum. Forma Apoſtolica hæc eſt, interdicitur dominatio, indicitur miniſtratio.

Quintò ibidem §. 14. allegat verba B. Gregorij, qui libr. 4. Epiſtol. 44. dicit: Anathema Epiſcopo, qui iubet alicui agro, more fiſcali titulum imprimi.

Sextò adducunt alij hæretici illud 2. Timoth. 2. Nemo militans Deo implicet ſe negotijs ſecularibus, quæ verba dicuntur Epiſcopo: vnde inferunt, quòd Pontifex non poteſt ſe implicare negotijs ſecularibus.

Septimò ſuam ſententiam confirmant verbis Nicolai 1. Epiſto. ad Michaelem, vbi dicit, fuiſſe quidem ante Chriſti aduentum eoſdem Reges & Pontifices: at Chriſtum inter Regem & Pontificem iſta diſtinxiſſe: Cum ad verum (inquit) ventum eſt, vltra ſibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorum vſurpauit.

Reſponſurus oppoſitionibus & fallacijs Caluini, priuſquam hoc inſtitutum aggrediar, in primis ſupponendum erit, quis autor & fundamētum Pontificiæ dignitatis & iuriſdictionis extiterit, & cui primum collata fuerit.

Dicunt enim tenentes prædictorum opinionem, primum fundamentum Eccleſiæ fuiſſe in Apoſtolis, & prædicantibus iuxta text. in cap. fundamenta. de election. libr. 6. vbi ſunt verba Pſalmiſtę, Pſalm. 86. ibidem in ipſo dicente Propheta: [Fundamenta Eccleſiæ in montibus ſanctis.] Per montes inſinuans Apoſtolos, atque prædicantes, quibus tota huius ædificij fabrica commiſſa eſſe videtur:
4 qui baſes † firmiſsimę Eccleſiæ ſunt text. in cap. 1. de reliquijs, & vener. ſanctor. libr. 6. Hoc idem inſinuare videtur text. in cap. ſacroſancta, §. 1.
5 22. diſtinct. vbi dicitur quòd † B. Petrus & Paulus, ſuo martyrio Romanam Eccleſiam conſecrauerunt. Et licet Chriſtus ipſe eidem primatum dederit, tamen Petrus & Paulus ſuo martyrio alijs ipſum prætulerunt. Vnde Petrus & Paulus videntur fuiſſe principaliora fundamenta, cap. arrecta. in fin. 24. q. 1. & cap. in
6 nouo. 21. diſtinct. vbi dicitur, quòd † diſcipuli Petrum Eccleſiæ caput eſſe voluerunt: igitur ab ipſis Eccleſia fundata videtur. Ergo quòd talis poteſtas ſit ab homine, & non à Deo inſinuatur: quoniam ſi foret à Deo Eccleſiæ fundamentum, id ipſum perfectū exiſteret, quia Deus imperfectionem

nem nõ nouit,quia ipſe perfectus eſt, tex in cap. maiores. verſicul. final. de Baptiſmo, & eius effectu. Sed in hoc tamen contrà videmus, quia in Eccleſia militante ſciſmata quotidie ſunt & hæreſes, & Papa homo eſt, & quotidie peccat, etiam vſque ad lapſum in hæreſim. cap. Anaſtaſius 19. diſtinct. & iuxta illud: omnis homo mendax. Si imperfectus eſt; ergo à Deo non eſt. Præterea, illa poteſtas non debet à Deo dici, cuius vſus contra Deum eſt; ſed multi Pontifices vtuntur poteſtate Papali contra Deum: vt patet in Marcellino, qui idolis thurificauit, vt probatur ex text. in c. nunc autem. 21. diſtinct. & Anaſtaſius, qui in hæreſim prolapſus eſt, ex d. c. Anaſtaſius: ergo non eſt à Deo.

Rurſus, illa poteſtas videtur à Deo, quæ eſt per inſpirationem ab ipſo, vt per columbam: vel quando
7 per aliud fit miraculum: ſicut fuit † electio Ambroſij, & Beati Seueri, & ſancti Nicolai, vt in §. his omnibus. 40. diſtinctione, & cap. quapropter. de electiõn. vel cùm vocantur à Deo tanquam Aaron, vt deducitur ex cap. in ſcripturis 8. quæſt. 1.

Verùm enimvero contraria ſen-
8 tentia veriſsima eſt; fuit † namque, & hodie eſt fundamentum Eccleſiæ Chriſtus Redemptor noſter, vt probatur ex text. in cap. cum Paulus 1. quæſtione 1. & Apoſtolus ad Corinthios 3. cap. inquit [fundamentum nullum aliud poni poteſt, niſi illud, quod eſt Chriſtus] & cap. veniens. de presbyter. non baptizat. in dict. cap. fundamenta, & cap. primo de homicid. libr. 6. vbi dicit text. quòd
9 Petro Chriſtus † curam committit gregis ſui: & ad Romanos cap. 13. & text. in c. 1. de tranſlat. prælator. Et ideo dicitur, quòd qui tali poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, vt habetur ad Hebræos 1. & in cap. qui reſiſtit. 11. quæſtione 3. Quod confirmatur, quoniã omnis poteſtas à Deo eſt, ad Romanos d. cap. 13. & notatur in § huic etiam 12. quæſtione 1. & c. quid culpatur. 13. q. 1. & illud Ioann. cap. 19. vbi Chriſtus dixit Pilato: [Non haberes poteſtatem aduerſus me vllam, &c.] quæ ſententia intelligenda eſt negatiuè, ſecundum Archidiac. & gloſ. in dict. cap. pro humani. verbo à Domino, & ibi Additionator, quia nullam poteſtatem habebat ſuper eum: quaſi diceret. Super me nullam poteſtatem habes, & ſi quam habes, illam hábes à Deo. Facit etiam textus in cap. mouet te. §. ſic etiam 22. quæſtione 1. ſiue iubente, ſiue permittente cap. quid culpatur iuxta fin. 23. quæſtione 1. cap. quæſitum. 2. quæſt. 4.
10 Eſt enim † Deus omnium principiorum principium, & fundamẽtum text. in cap. damnamus. de ſumma Trinit. & fide Catholica, cap. 1. 22. di-
11 ſtinct. vbi dicitur, quòd omnes † dignitates Eccleſiaſticæ poteſtatem à Romana Eccleſia ſuſceperunt: ipſa autem eſt fundamentum ſupra petram, fidei mox naſcentis per ipſum Chriſtum, qui Petro æternæ vitæ clauigero terreni & cæleſtis Imperij iura commiſit. cap. ſacroſancta 23. di-
12 ſtinct. vbi text. ipſe dicit, quòd † non ab Apoſtolis, ſed à Saluatore Chriſto primatum obtinuit, & in Petro per illa verba: [Tu es Petrus, & ſuper hãc petram ædificabo Eccleſiam meam.] Matth. cap. 16. & cap. quamuis. 21. di-
13 ſtinct. vbi dicit, quòd † non à Synodis Eccleſia Romana cæteris prælata eſt, ſed Euangelica voce Domini. Ex
14 quibus concluditur: quòd † in Petro, & in Romana ciuitate eſt à Domino Deo, non ab homine ſolo conſtituta,
15 & quòd † Eccleſiæ Chriſtus ipſe autor & fundamentum eſt. Hæc eſt

veritas, vt probatur ex illo Matth. cap. 16. [Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam,] quaſi dixerit Chriſtus in hoc articulo fidei; quod confeſſus fuerat Petrus, dicens. [Tu es Chriſtus, filius Dei viui,] ego ædificabo Eccleſiam meam. Ita dicit gloſ. in c. ita Dominus 19. diſtinct. & D. Auguſtinus in lib. de verbis Domini in ſermone octauæ Petri & Pauli: inquit enim; [Et ſuper hanc petram, quam (ſcilicet) cognouiſti, dicens: Chriſtus filius Dei viui, ſuper me Ieſum Chriſtum, filium Dei viui ædificabo Eccleſiam meam: & ſuper me, non ſu-
16 per te ſolum Petrum:] & ideo † hoc nomen, Petrus, fuit impoſitum ſibi, vt ſignificaret Eccleſiã in petra Chri-
17 ſto fundatam, quia † eſſe à Deo conſideratur tribus modis in omni re habente entitatem & bonitatem reſpectu cauſæ efficientis, formalis, & finalis, vt inquiunt doctores ſupra 16. c. Matth. & ſecundùm talem expoſitionem Eccleſia & Papa eſt à Deo: eſt enim à Deo tanquam cauſà efficienti; quia ſicut omnia entia deriuantur ab vno ente, & omnes ſub-
18 ſtantiæ ab vna ſubſtantia, ita † omnes principatus deriuantur ab vno principe: & talis princeps eſt Deus, in cuius femore ſcriptum eſt: Rex Regum, & Dominus Dominantium;
19 & ſecundùm Ioann. in Apocalypſi, † [Chriſtus eſt Princeps Regũ terræ.] Vnde Papa & cæteri ſunt deriuati ab ipſo Chriſto, tanquam à cauſa efficiente. Et de Petro quod fuerit immediatè à Chriſto, & ab ipſo deriuatus; probatur ex cap. cum beatiſsimus 22. quæſtione 1. Itaque Chriſtus fecit Petrum Apoſtolorũ principem. 7. quæſtione 1. cap. mutationes, ac etiam totius Eccleſiæ militantis, vt habetur Ioann. cap. final. & cap. ſi poſt ordinationem. §. è contra. 50. diſtinctione, & cap. in illis. 80. diſtinct. cap. in fine. vbi dicit text. quod Petrum alijs prępoſuit; & §. primo 22. diſtinct. Prima ergo ſedes fuit, quia non omnium Apoſtolorum par fuit inſtitutio. Et confirmatur ex illo Auguſtini in lib. de vnico Baptiſ. & habetur in cap. puto. 2. quæſtione 7. [Quis enim neſcit (inquit) illum Apoſtolatus principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum? & loquitur de Petro,] cui licet in gloriam martyrij Cyprianus Epiſcopus par fuerit, tamen in gratia cathedræ fuit differentia, quia maior
21 omnibus eſt cathedra Petri: & ſic † Petrus fuit maior omnibus Epiſcopis, & per conſequens Apoſtolis, in
22 † quorum loco hodie ſunt Epiſcopi §. primo, & c. innouo. 21. diſtinct. vbi probatur, quòd ipſi Petro primò in Eccleſia Pontificatus datus eſt, & primò fuit ei datus in promiſsione ante paſsionem, futurus enim erat paſtor Eccleſiæ, dum dicit Chriſtus Matth. 16. [Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam,] id eſt, quòd ipſe eſſet petra &, fundamentum poſt Chriſtum. Et hac ta-
23 men ratione, hoc nomen [Petrus] † impoſitum illi fuit, vt ſignificaret Eccleſiam, quia ipſe nomine omnium Apoſtolorum ſic reſpondit. [Tu es Chriſtus filij Dei viui.] Vnde populo Chriſtiano dicitur Petrus à petra, quæ eſt Chriſtus, ſecundùm Auguſt. vel petra dicitur à Petro. Et quia primus in nationibus fidei fundamentum poſuerit, & tanquam ſaxum immobile totius corporis Chriſtianitatis compagem, molemque contineat: cap. fidelior. 50. diſtinct. in fine: poteſt tamen hoc verbum probare, quia ſicut in ſolo Chriſto per prædicta verba fuit Eccleſia fundata, ita dicatur poſtea in Petro Chriſti vicario, & demum in ſolo Papa conſiſtere Chriſtum Deum in terris repræſentante,

vt probatur in cap. 1.2. & .5 de tranſ-
lat. Epiſcop. cap. fidelior. & cap.
conſiderandum. dicta diſtinctione 50.
Optimè Cardin. D. Ioã. de Turre-cre-
mata in ſumma de Eccleſia. libr. 2. c.
17. per totum. Item eſt à Deo, tan-
quam à cauſa formali, ratione ſuæ or-
dinationis: quia Chriſtus volens oſtẽ-
dere vnitatem Eccleſiæ, vnicam con-
ſtituit, & in eam Principem præfixit
Petrum ſuperiorem cæteris, vt eſſet
ordo inferioris ad ſuperiorem, & ſu-
perioris ad inferiorem. cap. loquitur.
24. quæſt. 1. & quantumcumque ſu-
periores vel inferiores aliquãdo ſunt
mali, ipſe tamen ordo in ſe habet ra-
tionem boni: vnde etiam ex princi-
patu malorum ratione diuinæ ordi-
nationis & ordinis inſurgit bonum:
vnde dicit Auguſtinus & habetur in
23 gloſ. quod † per poteſtatem datam
diabolo à Deo, Iob probatus eſt, vt
iuſtus appareret, & Petrus tentatus
eſt, ne de ſe præſumeret. Paulus co-
laphizatus eſt ne ſe extolleret, &
Iudas damnatus eſt, vt ſe ſuſpen-
deret. Eſt igitur Eccleſia & poteſtas
Papæ, & Papa ipſe à Deo per cau-
ſam formalem, etiam ſi ipſe Papa ma-
lus ſit.

Deſuper eſt, à Deo Eccleſia & Pa-
pa, ratione finis, & per viam redu-
24 ctionis: quia † tota Eccleſia militans
reducitur ad Eccleſiam triumphan-
tem, tanquam ad finem: & ratione
reductionis Deus eſt finis Papæ & Ec-
cleſiæ, quæ eſt vnica. Hic militans, ſu-
prà triumphans: hic eſt in tempore
peregrinationis, in triumphanti erit
in æternitate manſionis. Hic militãs
eſt in labore: ſed in triumphanti erit
in requie. Hæc eſt militans in via, ſed
triumphans in patria. Nam quemad-
modum Imperator militat, pugnan-
do, & vincit fugando, & poſt victo-
25 riam triumphat, ſic † corpus myſti-
cum fidelium, quod dicitur Eccle-
ſia militans, cap. Eccleſia. de conſe-
cratione diſtinct. 1. & cuius vxoris
ſponſus eſt Chriſtus poſt pugnam
& victoriam, & vniuerſæ Carnis
reſurrectionem fiet Eccleſia trium-
phans: & priùs eſt triumphans in
ſuis membris, iuſtis decedentibus,
ita quod ſponſa ſit vxor, Apocalypſ.
21. dum dicit. [Veni, oſtendam tibi
26 ſponſam vxorem magni †, quemad-
modum enim carnalis ſponſa in do-
mum ducta fit vxor, vt l. mulierem
ff. de rit. nuptia. ſic ſponſa Chriſti pri-
ma Eccleſia militans, vel fidelis ani-
ma ducta in cæleſtem Hieruſalem
cenſetur vxor, ſecundùm Ioannem
Monachum, & Ioann. Andream in d.
cap. fundamenta. de electio. lib. 6. Eſt
ergo Deus finis Eccleſiæ militantis
per viam reductionis ad Eccleſiam
triumphantem: vnde concluditur,
quòd Eccleſiæ militantis, & trium-
phantis Deus eſt fundamentum, &
quod ipſa Eccleſia & Papa eſt à Deo
immediatè. At quia hæreticorum Sy-
nagogam etiam Eccleſiam vocant,
27 & hęc † dictio variè accipitur, vt Car-
dinalis Ioann. de Turre-cremat. in
lib. 1. cap. 2. ſummæ Eccleſiæ explicat,
eam ſecundùm eundem, in eodem
28 libr. 1. cap. 1. diffiniemus: Eſt † nam-
que Eccleſia Catholicorum, ſiue fi-
delium collectio tex. in. cap. Eccleſia.
habetur. de conſecrat. diſtinct. 1. vn-
de in Pſalm. 34. dicitur. Confitebor ti-
bi in Eccleſia magna, & in populo gra
uio laudabo te. Populus enim Eccle-
ſiæ (inquit Alber. Magnus) dicitur eſſe
grauis maturitate virtutis: & illi ſoli
ſunt, qui rationẽ colunt, & rationabi-
les Dei voces intelligunt, & audiunt
29 vocationem Chriſti. Itaque † Eccle-
ſia eſt cõuocatio multorum ad vnius
Dei cultum, de qua Apoſtolus ad
Epheſ. cap. 5. loquitur, dicens: [Chri-
ſtus dilexit Eccleſiam: & tradidit
ſemetipſum pro ea, vt illam ſancti-

ficaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet eam ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam,&c.]In quibus verbis quatuor ipſius Eccleſiæ cauſas videtur proponere,videlicet, efficientem, materialem, formalem, & finalem,quas exponit Turrecrem. in ſum. vbi ſuprà cap. 1. Ex his igitur apertè deducitur hæreticorum ſtultitia, qui diabolicas congregationes ſuas Eccleſias vocant,cum magis Synagoga Sathanæ dicenda ſint.ſecundùm illud Eccleſiaſt.21.[Stuppa collecta,Synagoga peccantium.]

30 Ex quibus† cõcluditur(vt ſuperiùs dictum eſt) quòd Eccleſiæ fundamẽtum fuit primum in Chriſto, deinde poſt Chriſti mortem,cùm opus foret vnico paſtore, fundamentum in Petro, & ipſi ſoli data eſt poteſtas, quæ
31 primò erat in Chriſto. Et primò † in promiſſione fuit Petro data, dum dixit:[Tu es Petrus, & ſuper hãc petrã ędificabo Eccleſiã meam,&c.]& demum in exercitio,& in actu poſt paſſionem. Viuente autem Chriſto fuit tantùm in promiſſione, cùm dixit, [ædificabo.] Nõ dum igitur ædificat, ſe ædificaturũ ſe promittit. Et idem, dum dixit:[Tibi dabo claues regni cælorum].24.q.1.c.audiuimus,& c.loquitur. Ante Paſſionem promiſit, ſed
32 non dedit; & eſt ratio, quia † ſubſiſtente Chriſto Paſtore, alius Paſtor vniuerſalis conſtituendus non erat, c.factus eſt Cornel.7.q.1.quia offenderetur articulus,qui dicit: & vnam ſanctam Catholicã Eccleſiam: oportet ergo,quòd vnus tantùm Eccleſiæ foret Paſtor, & ſic ordinauit Deus Petrum.c.loquitur.24.q.1.& hoc vult gloſſ.in verbo.[Tibi dabo claues.]

Non obſtant modò doctrinæ in contrarium adductæ in principio huius præſuppoſiti, dum probatur primum fundamentum Eccleſiæ fuiſſe, & eſſe in Apoſtolis,& prædicantibus per tex.in c.fundamenta.de electione,lib.6.& Pſalm.86. ibi: Fundamenta Eccleſiæ in Montibus ſanctis, &c. cum alijs ibi allegatis:quoniam reſpondetur,quòd differentia eſt inter primum fundamentum vnitum, & plura fundamenta;nam vnicum fundamẽtum denotat Chriſtum, in quo veluti in ſummo angulari lapide fundatur Eccleſia,ipſa enim eſt via,veri-
33 tas,& vita. c.veritate 8.diſt.in.† Fundamentum enim capitur multis modis:nam ſi inquirimus fundamentum ſpiritualium virtutum,tunc fides Catholica dicitur fundamentum. Vnde
34 dicit Chryſoſtomus, † quòd fides religionis Catholicæ, eſt lumen Eccleſiæ,oſtium vitæ,& fundamentum ſalutis æternæ. Secundò,fundamẽtum etiam quandoq; pro ſacramento capitur,& quandoque pro baptiſmate. c.veniens.de cleric.non baptizatis, Tertiò pro Apoſtolis,vt in d.c.fundamenta de election.lib.6. Quartò pro Chriſto,vt in clement.1.de ſum.Trinit. Quinto pro Deo, ſine quo nihil poteſt conſeruare in ſuo eſſe, & ideò in Pſalm.dicitur:[Ipſe fundauit eam altiſſimus.]Propriè tamen fidei & Eccleſiæ fundamentum eſt Chriſtus, vt in d. clem. 1. de ſum. Trinit. fundamenta verò denotant Apoſtolos, qui poſt primum fundamentum Eccleſiæ ſecundaria ſunt fundamenta;& ideo dicit Archidiac.in c. ſacroſancta.22. diſt. quòd dum ibi dicitur, quod ab Apoſtolis fuit Petrus Princeps conſtitutus, debet intelligi ſecundariò vel approbatiuè,non collatiuè,vt facit in.c.licet.8.q.1.& in Petro fundauit Chriſtus,cui miraculoſè Paulum adiungit. Similiter dicitur, quòd Romana Eccleſia habuit fundamentum à Concilijs.17. diſtinct.§. huic etiam.verſic.deinde, ſed debet intelligi ſecundariò, nam principaliter habuit ortũ à Domino.c.quamuis

21.di-

21. diſtinct. & c. omnis. 22. diſtinct. & ita dicto gloſ. in dict. §. huic etiam. in verbo poteſtatem.

Secundò, non obſtat illud, quod dicitur, quòd ſi Papa eſſet à Deo perfectus eſſet, & non peccaret, &c. Nã reſpondetur, quod eſt conſiderãda ipſa inſtitutio Eccleſiæ vniuerſalis, prout reſidet in vniuerſitate bonorũ fideliũ & illa eſt ſine macula, & ſine ruga, vt in d. c. quamuis. 21. diſtinct. & c. arrecta. 24. q. 1. & talis errare nõ poteſt: & iſta eſt Eccleſia perfecta ſine macula, ſcilicet mortalis peccati. c. recurrat. in fin. 32. quæſt. 4. & ſine ruga, ſcilicet ſciſmatis, vel venialis peccati. c. Eccleſia Chriſti. de pœnitent. diſtinct. 1. ſed prout eſſet in Papa, qui eſt caput Eccleſiæ, tunc ipſe homo eſt, & peccat, vt diximus, & notatur in d. c. arrecta. 24. q. 1. Et ideo ſi aliquis opinaretur quid hæreticum, motus naturali ratione, credens Patrem antiquiorem, vel maiorem Filio, vel quod tres perſonæ ſunt, tres inter ſe inui-
35 cem diſtinctæ, talis non eſſet † hæreticus, ſi hoc ipſum nõ defenderet, ſed determinationi ſe Eccleſiæ vniuerſalis ſubijceret, vt notat Innocent. in c. 1. in fine de ſumm. Trinitat. Eymeric. in 2. part. Director. quæſtione 32. & ibidem Franc. Pegna Commentario 57. & text. in cap. hæc eſt fides. 24. quæſtione 1. & cap. dixit Apoſtolus. eadem cauſa quæſt. 3. Palatius Rubeus in diſputatione hæreſis. §. 4. & 5. col. 3. D. Auguſt. libr. 1 de Trinit. [Errare (inquit) potero, ſed hæreticus non ero.] Abb. Felinus, & Ananias in in c. 1. de hæreticis. Albertinus in Rubrica de hæret. in 6. quæſt. 4. nu. 14. & de agnoſcendis aſſertion. quæſt. 36. Simancas de Catholicis Inſtit. tit. 26. n. 6. Albert. Pighius lib. 4. Hierarchiæ Eccleſiaſt. c. 8. Alphõſ. de Caſtro libr. 1. aduerſus hæreſes. c. 9. Ratio eſt, quia Eccleſia errare non poteſt, vt proximè diximus, ſecus ſi ſe credulitati Papæ, vel opinioni ſuæ incertè ſubijceret, quia tunc non defenderetur ab hæreſi, eo quod (vt diximus) Papa homo eſt, & peccare poteſt: & eius ſententia non eſt certa, ſed Eccleſiæ vniuerſalis bonorum fidelium, ſententia ſemper eſt vera: & ideo talis hæreticus non foret. Et quamuis in Eccleſia ſint ſciſmatici, & hæretici, vt in d. cap. Eccleſia. de pœnitent. diſtinct. 1. tamen non ſunt re & nomine in Eccleſia, vt ibi notat gloſ. perfecta eſt ergo Eccleſia bonorum fidelium: igitur à Deo eſt: quod tamen dicendum eſt de Papa, & Petro, qui ca-
36 put eſt Eccleſiæ, † vt ipſi immediatè ſint à Deo vt in auth. conſtitutio quę dignitatibus & principatu. & in authen. quomodo oportet Epiſcopos, in princip. quamuis in ſe imperfectionem habuerint, vel habeant, vel habere poſsint. Nec obſtat dicere, quod Summi Pontifices deberent eſſe per-
37 fecti. Quia reſpondetur, quod opera Dei ſunt perfecta reſpectu ipſius Dei, efficientis, vel formantis, ſiue finem intendentis, ſed ſi eſt imperfectio, eſt propter defectum materiæ, & ipſius humanæ creaturæ, quæ eſt defectibilis, quam Deus quærit perfectam efficere perfectione gratiæ, ſicut ipſe perfectus eſt perfectione naturæ: vt in decretali. damnamus, verſ. ſi pro perſonis. de ſumma Trinitat. talis enim noſtra non eſt omnimoda perfectio, propter defectum ipſius materiæ noſtræ, quæ defectibilis eſt. Eſt ergo concludendum, quod vniuerſalis Eccleſiæ, & Papæ poteſtas immediatè à Deo eſt.

Cæterùm, quia longa oratio digreſſa eſt in demonſtrando, quiſnam eſſet autor & fundamentũ Pontificię dignitatis & iuriſdictionis, ne videamur extra inſtitutũ noſtrum vagari, ad obiectiones Caluini, cæterorumq́; hæreti-

hæreticorum in indiuiduo reſpondebimus, vbi oſtendetur iure diuino, ac ex omni capite Summum Põtificem directè, & vniuerſaliter in ſęcularibus cauſis habere poteſtatem & iuriſdictionem; & latiùs id infra apparebit in quarta ſententia huius quæſtionis. Ad primam ergo obiectionem Caluini, dicentis pugnare cum
38 verbo Dei, † quòd vnus homo ſit princeps Eccleſiaſticus, & politicus ſimul; reſpondeo, Summo Pontifici omnino conuenire eiuſmodi principatũ, & re ipſa iuſtè habere & poſsidere quod habet & poſsidet. Et quod non repugnet Summum Pontificem ſimul eſſe principem ſpiritualem & temporalem alicuius Prouinciæ, probatur ex Gen. c. 14. & Hebr. 7. vbi in lege naturæ Melchiſedech fuit Rex, & Pontifex. Imò etiam olim ſemper primogenitus Rex, & Pontifex erat, vt Beatus Hieronymus docet in quęſtionibus Hebraicis, in illo Gen. 49. Ruben primogenitus meus. Conſtat quoque Noe, Abrahã, Iſaac, præfuiſſe ſuis, tam in iis, quæ ad religionem, quàm in his, quæ ad politicam vitam pertinebant.

39 Moyſes † etiam & Summus Princeps temporalis, & Summus Pontifex fuit, vt in diuinis literis perſpicuũ eſt. Dicitur enim Exod. 18. Sedit Moyſes vt iudicaret populum, & cap. 32. iuſsit occidi plurimos de populo propter peccatum idololatriæ, & cap. 40. adoleuit Domino incenſum, quod erat maximè proprium munus Pontificis, vt patet ex lib. 2. Paralip. c. 26. item Leuit. 8. cõſecrauit Moyſes Aaronem in ſacerdotem, ſanctificauit tabernaculum, & altare, obtulit ſacrificia, & holocauſta, quę ſolus ſacerdos facere poteſt. Probatur etiam ex doctrina Philonis lib. 3. de vita Moyſis in vltimis verbis:] Hæc eſt (inquit) vita, hîc exitus Moyſis Regis, legiſlatoris, Pōtificis, Prophetę.] Et Gregor. Nazianzenus in oratione ad Gregorium Nyſſenũ: [Moyſes (inquit) principum princeps & ſacerdotũ ſacerdos, Aarone pro lingua vtebatur.] Denique Auguſtinus de Regno Moyſis, ait quæſt. 68. in Exodũ: [Sedebat, iudiciariâ ſublimitate ſolus. Populo vniuerſo ſtante. De Pontificatu autem in Leuitic. 23. [Ambo (inquit) Summi ſacerdotes erant Moyſes & Aaron. Præterea Heli & Summus Pontifex, & iudex politicus fuit annis quadraginta, vt patet ex libr. 1. Regum, cap. 1. & 4. Denique Machabęi, Iudas, Ionathas, Simon, Ioannes, & cæteri vſq; ad Herodem ſimul Pontifices & Duces politici fuerunt, vt patet ex libr. Machabæorum, & ex Ioſepho lib. 12. Antiquitatum, & ſequentib.

Quod vtique ratione etiam probatur, quia poteſtas Eccleſiaſtica, & politica, non ſunt contrariæ, ſed vtraque à Deo, vtraque laudabilis, & vna alteri ſeruit: ergo non pugnant inter ſe, & ſimul in eodẽ poſſunt eſſe. optimus tex. in can. principes. c. res autem omnes. c. inceſtuoſi. 23. quæſt. 5. quia (vt inquit ibidem Leo Papa) Res omnes aliter tutæ eſſe non poſſunt, niſi quæ ad diuinam confeſsionem pertinent, & Regia & ſacerdotalis defendat autoritas.

Pręterea magis diuerſa ſunt pax & bellum, quàm bona temporalia: at vnus, & idem Rex ſimul præeſt ſenatui, & exercitui, togatis, & armatis. Ergo multò magis poterit vnus præeſſe in ſpiritualibus, & temporalibus rebus ex ſupradictis iuribus.

Rurſus, poteſt vnus Rex gubernare diuerſiſsima regna, quæ diuerſos mores, ritus, leges, conſuetudines habeant: & pari ratione poteſt vnus Epiſcopus regere plurimas Eccleſias, vt patet de Patriarchis antiquis (vt omittam Romanum) quorum quilibet

bet habuit ſub ſe plurimos Epiſcopos. Ergo etiã poterit vnus homo regere vnum Epiſcopatũ, & vnũ Principatum. Nam vel eſt difficilius regere Epiſcopatum, quàm Principatum vel facilius, vel æque difficilè. Si primum: ergo ſi vnus regit duos Epiſcopatus, à maiori reget vnum Epiſcopatum, & vnum Principatum. Si ſecundum, igitur ſi vnus regit duos Principatus, à maiori reget vnum principatum, & vnum Epiſcopatum. Si tertium: ergo ſi vnus regit duos Principatus, vel duos Epiſcopatus, à ſimili poterit regere vnum Epiſcopatum, & vnum Principatum.

40 Item qui † donauerunt Epiſcopo Romano, alijſque Epiſcopis principatus temporales, pij homines fuerunt, & ea de cauſa præcipuè à tota Eccleſia commendati ſunt, vt patet de Cõſtãtino, & Carolo Magno, & Ludouico eius filio (vt in cap. futuram eccleſiam. 12. quæſt. 1. & cap. Conſtãtinus. 96. diſtinctio.) qui inde Pius appellatus eſt, quos etiam aduerſarij laudãt. Et contra, qui huiuſmodi principatũ auferre conati ſunt, vt Aiſtulphus Rex Longobardorum Hẽricus IIII. & V. Otto IIII. Fredericus primus & ſecundus, ab omnibus ſcriptoribus vt impij, & ſacrilegi notantur, vt Ottho ſcribit in Chronico anni 727. Aiſtulphus (inquit) Longobardorum Rex, nimis perfidè teſtamenta dono prædeceſſorum eius Beato Petro collata perrupit, & facultates Romanæ Eccleſiæ militibus ſuis dedit. Et infrà. Aiſtulphus vt perfidus omnia mentitus eſt, & infrà. Aiſtulphus diuino iudicio, dum venatum pergit, ſubito percuſſus interijt. Beatus quoque Bernardus Epiſtola 242. ad Rom. vehementer increpat Romanos, quod ab Eugenio Papa diſceſsiſſent: cauſa autem diſceſsionis fuerat (vt ex Platina & Hiſtoricis alijs patet) quia Romani nolebant ſubeſſe Pontifici in temporalibus, ſed more veteri per conſules Rempublicam gubernari volebant.

Neque optimi principes fuerunt ſolùm hi, qui Apoſtolicam ſedem ita ditarunt, ſed etiam plerique eorum qui eiuſmodi opes, & principatum
41 receperunt. Nam † Leonem IIII. miraculis claruiſſe ſcribit Platina. Leonem IX. omnes ſcriptores, ſanctũ vocant, & miraculis claruiſſe ſcribũt. Sigisbertus atque Ottho S. Friſingenſis Gregor. VII. illuſtrem miraculis fuiſſe, atque etiam virum optimum ſcribit Lambertus Scaffnaburgenſis. Cęleſtini V. vitam ſanctiſsimam, & miraculis pleniſsimam ſcribit Petrus ab Aliaco Epiſcopus Cameracenſis. Deniq; Adrianum I. Leonem III. Nicolaum I. Innocentium III. alioſq; non nullos ſcriptores omnes laudant: quos tamen ſatis conſtat hunc principatum vnà cum Pontificatu adminiſtraſſe. Quod etiam experiẽtiâ probatur: nam & ſi abſolutè fortè præſtaret Põtifices tractare ſolùm ſpiritualia, & reges temporalia: tamen propter malitiam temporum experientia clamat non ſolùm vtiliter, ſed etiam neceſſariò, & ex ſingulari prouidentia donatos fuiſſe Pontifici, alijſque Epiſcopis temporales aliquos principatus. Si enim in Germania Epiſcopi Principes non fuiſſent, nulli ad hanc diẽ in ſuis ſedibus permanſiſſent, ſicut ergo in Teſtamento veteri diu fuerunt Pontifices ſine imperio temporali, & tamen vltimis temporibus non poterat religio conſiſtere, & defendi, niſi Pontifices etiam reges eſſent, nimirum tempore Machabæorum: ita quoq; accidiſſe videmus Eccleſiæ, vt quæ primis tẽporibus ad maieſtatem ſuam tuendam temporali principatu non egebat, nunc eodem neceſſario indigere videatur.

42 At verò † quòd iure habeat Sum. Pôt. cum principatũ quẽ habet, probari poſſet facile, quia dono principũ habuit, ſic enim ſcribit Ottho, in Chronico an. 727. Inſuper Pipinus Rex Rauennã, totamq; Pẽtapolim S. Apoſtolis Petro & Paulo tradidit. Et extat in decreto Gratiani in c. ego Ludouicus 63. diſtinct. quę quidẽ conſtitutio fuit Ludoui. I. Caroli Magni filij quę ſic ſe habet. [Ego Ludouicus Romanus Imperator Auguſtus, ſtatuo & concedo per hoc pactũ confirmationis noſtræ tibi B. Petro Principi Apoſtolorum, & per te Vicario tuo D. Paſchali Summ. Ponti. & ſucceſſoribus veſtris, vſque nũc in veſtra poteſtate, & ditione tenuiſtis, & diſpoſuiſtis Romanã ciuitatẽ cũ ducatu ſuo, & ſuburbanis, atq; colliculis omnibus, & territorijs eius, mõtanis, & maritimis litoribus, & portubus, ſeu cunctis ciuitatibus, caſtellis, oppidis, ac villis in Thuſcię partibus] Item Leo Epiſcopus Hoſtienſ. libr. 1. Chronici Caſsinienſis c. 9. [Fecit (inquit) idem inclytus Rex Pipinus cum filijs ſuis conceſsionem Petro, eiuſq; vicario de ciuitatibus Italię ac territorijs per deſignatos fines Alunis cũ Inſula Coriſita, inde in Suranum in montem Bardonem, Bercetum, Parmam, Rhegium, Manticam, & montem Felicis, ſimulq; vniuerſum Exarchatũ Rauennæ, ſicut antiquitus fuit, cum prouincijs Venetiarũ, & Hiſtrię. Cumq; Ducatũ Spoletinũ, ac Beneuetanũ] & infrà: [demum idẽ Rex vnà cum Romano Pontifice in Italiã veniens Rauennã, & alias viginti ciuitates ab Aſtulpho memorato ſublatas, Apoſtolicę ſedi ſubiecit:] Idẽ Leo III. c. 48. [Anno (inquit) Incarnationis Dominicæ 179. Mathilda Comitiſſa, Hẽrici Imperat. exercitũ timẽs, Liguriã, & Thuſciã prouincias Greg. Papæ & S. R. E. deuotiſsimè obtulit. Quarũ donationũ, & aliarũ ſimiliũ authẽtica inſtrumẽta Romæ extant, quæ ſi nõ eſſent, ſufficeret tamẽ præſcriptio 800. annorũ. Nam etiam regna, & Imperia per latrocinium acquiſita tam longo tempore fiunt legitima. Alioqui quo iure Iulius Cęſar occupauit Romanum Imperium? Et tamen tẽpore Tiberij Christus ait Matth. 22. [Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.] Quo iure, Frãci Galliam, Saxones Britanniam, Gotthi Hiſpaniam inuaſerunt? & tamen quis hoc tempore regna ab illis conſtituta illegitima eſſe diceret?

Verùm quia de donatione Cõſtãtini Imperat. dicendum eius formã hìc pręfigere volui, traductam ex authentico Græco quod Romæ aſſeruatur.

DONATIO CONSTANTINI.

47 IN nomine S. & Indiuiduę † Trinitatis, Patris, Filij, & Spiritus ſancti, Imperator Cæſar Flauius Conſtantinus, fidelis, mãſuetus, maximus, beneficus Alemanicus, Gotthicus, Sarmaticus, Germanicus Britãnicus, Hunnicus, Pius, felix, victor ac triũphator ſemper Auguſt. in Chriſto Ieſu, vnico Saluatore D. & Deo N. ſanctiſsimo ac B. Patri Patrum Silueſtro, magnæ vrbis Romæ Epiſcopo & Papæ, atque omnibus eius ſucceſſoribus in ſede B. Petri, vſq; in finem ſęculi Põtificibus, necnõ omnibus reuerẽd. & Deo amabilibus Catholicis Epis eiuſdẽ S. Romanæ Eccleſiæ, per hãc noſtrã Imperialẽ cõſtitutionẽ ſubiectis in vniuerſo orbe terrarũ, nunc, & in poſteris tẽporibus cõſtitutis, gratia, pax, charitas gaudium, lõganimitas, miſericordia, à Deo Patre omnipotẽte, & à Ieſu Xpo filio eius, & Spiritu Sãcto, cũ omnibus nobis. Poſtquã, docẽte B. Silueſtro, trina me merſione verbis ſalutis purificatũ, & ab omni lepræ ſqualore mũdatũ beneficijs B. Petri & Paul. Apoſtolorũ cognoui, vtile iudicauimus vnà cũ omnibus ſatrapis, & vniuerſo Senatu, optimatibus etiam, & cuncto populo Romanæ Eccleſiæ Imperio ſubiacente

iacente, & ſicut in terris Vicarius filij Dei eſſe videtur conſtitutus, etiam Pontifices, qui ipſius Principis Apoſtolorum vices gerunt principatus, & poteſtatem ampliùs, quàm terrena Imperialis noſtra ſerenitas & manſuetudo habere videtur, conceſſa à nobis, noſtroque Imperio obtineant, eligentes nobis ipſum Principem Apoſtolorum, vel eius Vicarios firmos apud Deum eſſe patronos: & ſicut noſtra eſt Imperialis terrena potentia, eius ſanctam Romanam Eccleſiam veneranter honorare decreuimus, & amplius quàm noſtrum Imperium & terrenum, ſedem ſacratiſſimam Beati Petri glorioſè exaltare, tribuentes ei poteſtatem & gloriæ dignitatem, atque vigorem, & honorificentiam Imperialem, atque decernentes, ſancimus vt Principatum teneat, tam ſuper quatuor præcipuas ſedes, ſcilicet Antiochenam, Alexandrinam, Conſtantinopolitanam, & Hieroſolimitanam, quàm etiam ſuper omnes in Orbe terrarum Dei Eccleſias. Et Pontifex extiterit celſior, & princeps cunctis ſacerdotibus mũdi exiſtat, & eius iudicio quæcunque ad cultum Dei vel Chriſtianorũ ſtabilitatem procuranda fuerint, diſponantur: iuſtum quippe eſt, vt ibi lex ſancta caput teneat Principatus, vbi ſanctarum legum inſtitutor Saluator noſter, Beatum Petrum Apoſtolatus obtinere præcepit cathedram, vbi & Crucis patibulum ſuſtinens, beatæ mortis poculum ſumpſit, ſuique magiſtri, & deinde imitator apparuit, & vbi gentes pro Chriſti nominis confeſſione colla flectebant, vbi etiam Beatus Paulus Apoſtolus pro Chriſto collo extenſo, martyrio coronatus eſt. Illic vſque in finem quærant doctorem, vbi ſancti doctoris corpus quieſcit, & ibi proni humilitatis cæleſtis Regis Dei Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti famulentur officio, vbi ſuperbi terreni Regis ſeruiebant Imperio. Interea noſcere volumus omnem populum vniuerſarum gentium, ac nationum per totum orbem terrarum nos conſtruxiſſe intra palatium noſtrum Lateranenſe eidem Saluatori noſtro, Domino Deo Ieſu Chriſto Eccleſiam à fundamentis cum Baptiſterio, & duodecim nos ſciatis de eius fundamentis, ſecundum numerum duodecim Apoſtolorum Cophinos terræ onuſtos proprijs aſportaſſe humeris, quamque ſacroſanctam Eccleſiam caput, & verticem montium omniũ Eccleſiarum in vniuerſo orbe terrarum coli, dici, venerari, & prædicari, ſancimus, ſicut per alma Imperialia decreta noſtrá ſtatuimus. Conſtruximus itaq; Eccleſias Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum, quas argento, & auro locupletauimus, vbi ſacratiſſima eorũ corpora cũ magno honore recondentes, & thecas ipſorum ex electro, cui nulla præualent elementorum, conſtruximus, & Crucem ex auro puriſſimo, & gemmis pretioſis per ſingulas eorum rochas poſuimus, & clauis aureis texuimus; quibus pro continuatione luminariorum poſſeſsionis cõtulimus, & reb. diuerſis eas decorauimus, & per noſtras Imperialium iuſsionum ſacras literas, tam in Oriente, quàm in Occidente, & Septentrionali plaga & Meridiana, videlicet in Iudæa, Aſia, Græcia, Aphrica, Italia, & in diuerſis Inſulis noſtram largitatem conceſsimus, ea prorſus ratione, vt per manus Beatiſsimi Patris noſtri Silueſtri Pontificis, ſucceſſorumque eius omnia diſponantur. Gaudeat vnà vobiſcum omnis populus, & gentium nationes in vniuerſo orbe terrarum, exhortantes omnes, vt Deo noſtro & Saluatori Chriſto immenſas vnà vobiſcũ gratias referatis, quoniam ipſe Deus in

cælis

cælis deſuper, & in terra deorſum, qui nos per ſuos ſanctos viſitans Apoſtolos, ſanctum Baptiſmatis ſacramẽtum percipere, & corporis ſanitate dignos efficit. Pro quo concedimus ipſis ſanctis Apoſtolis Dominis meis Beatiſsimo Petro, & Paulo, & per eos etiam Beato Silueſtro Patri noſtro, ſummo Pontifici & vniuerſali vrbis Romæ Papæ & omnibus eius ſucceſſoribus Pontificibus, qui vſque in finem mundi in ſede Beati Petri eſſent ſeſſuri, atque de præſenti concedimus palatium Imperij noſtri Lateranenſe, quod omnibus in toto orbe terrarum præfertur atq; præcellit palatijs. Deinde diadema, videlicet coronam capitis noſtri, ſimulq; phrygiũ nec non & ſuperhumerale, videlicet lorum, quod Imperiale circũdare aſſolet collum; verum etiã & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumẽta; ſeu etiam dignitatem Imperialium præſidentium equitum. Conferentes etiam Imperialia ſceptra, & compta atque ſigna baltheum, & diuerſa ornamenra Imperialia, & omnem proceſsionem Imperialis culminis, & glorioſæ poteſtatis noſtræ: viris etiam Reuerendiſsimis clericis, & diuerſis ordinibus eidem Romanæ Eccleſiæ ſeruientibus illud culmen, ſingularitatem, potentiã, & præcellẽtiam habere ſancimus. Cuius ampliſſimus noſter Senatus videtur gloriã adornari, id eſt, Patritios atque conſules effici, nec non cæteris dignitatibus Imperialibus eos promulgantes decorari, & ſicut Imperialibus extat decorata militia, ita ſanctam Romanam Eccleſiam adornari decreuimus Et quemadmodum Imperialis potentia diuerſis officijs, cubiculariorum nempe, & oſtiariorum, atque omniũ excubiarum, aliàs concubitorum ornatur pulchritudinibus, ita & ſanctam Romanam Eccleſiam decorari volumus. Et vt ampliſsimè aliàs ampliſsimum decus Pontificale præfulgeat, decernimus, & hoc vt clerici eiuſdẽ ſanctæ Romanę Eccleſiæ in manipulis, & linteaminibus, id eſt, candidiſsimo colore decoratos equos equitent: & ſicut noſter Senatus calceamentis vtitur cum vdonibus, id eſt, cãdido linteamine illuſtratis, aliàs illuſtretur. Et ita cæleſtia, ſicut terreſtria ad laudem Dei decorentur. Præterea omnibus aut licentiam tribuentes, ipſi ſanctiſsimo præſuli Patri Silueſtro vrbis Romæ Epiſcopo, & Papæ, & omnibus qui poſt eum in ſucceſſum perpetuis tẽporibus aduenerint Beatiſsimis Pontificibus, pro gloria & honore Domini Dei noſtri, & in eandem magnam & Catholicam Eccleſiam, & Apoſtolicam ex noſtro aut cleri, aliàs indicto, vt quem placatus aliàs prælatus proprio clero clericare voluerit, & in religioſorum clericorum numerum connumerare, nullus ex omnibus præſumat ſuperbè agere. Decernimus itaque & hoc vt idem venerabilis pater noſter Silueſter ſummus Pontifex, & ſucceſſores eiuſdem Pontifices, diademate, videlicet coronã, quam ex capite noſtro illi conceſsimus, ex auro puriſsimo, & gemmis pretioſis vti debeant, & eorum capiti ad laudem Dei pro honore Beati Petri geſtare: ipſe verò Beatiſsimus Papa ſuper coronã clericatus, quam gerit ad gloriam B. Petri, ipſã ex auro non eſt paſſus vti coronã: phrygium verò cãdido nitore ſplendidam reſurrectionem Dominicam deſignans eius ſanctiſsimo vertici manibus noſtris impoſuimus, & tenentes frænũ equi ipſius pro reuerẽtia B. Petri, ſtratoris officiũ illi exhibuimus, ſtatuẽtes eodem phrygio omnes eius ſucceſſores ſingulariter vti in proceſſionibus ad imitationem Imperij noſtri,

ſtri, vt non Pontificalis apex vileſcat, ſed magis amplius, quàm terreni Imperij dignitas gloria & potentia decoretur. Ecce tam palatium noſtrum, vt prælatum eſt Romæ vrbis, quamquam aliàs Romanam vrbem, & omnis Italiæ ſeu occidentalium regionum loca, & ciuitates præfato Beatiſſimo Pontifici D. noſtro Silueſtro vniuerſali Papæ concedentes, & relinquentes, aliàs concedimus, & relinquimus ipſius & ſucceſſorum Pontificum poteſtati, & ditione firmâ Imperiali cenſurâ per hanc noſtram diualem, ſanctam, & pragmaticam conſtitutionem decreuimus diſponenda, atque in iure ſanctæ Romanæ Eccleſiæ concedimus permanenda. Vnde congruum perſpeximus noſtrum Imperium & regni poteſtatem orientalibus transferri, ac tranſmutari regionibus, & in Byſantiæ prouincia in optimo loco nomini noſtro ciuitatem ædificari, & noſtrum illic Imperium conſtitui, quoniam vbi principatus ſacerdotum & Chriſtianæ religionis caput ab Imperatore cæleſti conſtitutum eſt, iuſtum non eſt, vt illic Imperator terrenus habeat poteſtatē. Hæc verò omnia, quæ per hanc noſtram Imperialem, & Imperialia diualia decreta ſtatuimus atque confirmauimus, vſque in finem mundi illibata & inconcuſſa permanere decreuimus; vnde coram Deo viuo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili eius iudicio obteſtamur omnes noſtros Imperatores ſucceſſores, vel cunctos optimates, ſatrapas etiam, ampliſſimumque Senatum, & vniuerſum populum in toto orbe terrarum nunc, & in poſterum noſtro ſubiacentem, nulli eorum quoquo modo licere hæc, quæ à nobis imperiali ſanctione ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, vel eius omnibus Pontificibus conceſſa ſunt, refragare atq; confringere: vel in quoquam conuelli. Si autem (quod non credimus) temerator aut contemptor extiterit, æternis cō demnationibus ſubiaceat innodatus, & ſanctos Dei principes Apoſtolorum Petrum & Paulum ſibi in præſenti, & in futura vita ſentiat contrarios: atque in inferno inferiori concrematus, aliàs condēnatus cū diabolo, omnibus deficiat imperijs. Huius verò Imperialis noſtri decreti paginā proprijs manibus roborantes, ſuper venerandum corpus Beati principis Apoſtolorum poſuimus, ibique eidem Dei Apoſtolo ſpondentes nos cuncta inuiolabiliter obſeruare, & cunctis noſtris ſucceſſoribus Imperatoribus conſeruanda mandantes, relinquimus Beatiſſimo Patri noſtro Silueſtro ſummo, & vniuerſali Papæ eidem, & per eum cunctis ſucceſſoribus, Domino Deo, & ſaluatore noſtro Ieſu Chriſto annuente, tradimus perenniter atque feliciter poſsidenda, & ſubſcriptio: Imperialis diuinitas nos conſeruet per multos annos, ſanctiſsimi ac Beatiſsimi Patres. Datum Romæ tertio Kal. Aprilis, Domino noſtro Flauio Conſtantino Auguſto quarto, & Galiano clariſsimis viris Coſs.

Quod etiam ab euidenti partium enumeratione arguendo oſtenditur ſic, vel ex translatione iuris in principem, dicendum eſt eum omne dominium, & omnem poteſtatem, & iuriſdictionem vrbis habere, & tunc nulli dubium videtur, quin ipſarum rerū alienandi plenariam habuerit Con
46 ſtantinus facultatem, quia † ius, quod quis habet in re, de eo videtur poſſe diſponere l. ſi domus. in fin. de legat. 1. & l. qui tabernas. de contrahen.
47 empt. † quia in re ſua quilibet eſt moderator, & arbiter. l. in re mandata. C.
48 mandati vel contra. Nam & † Princeps elargiendi habere videtur plenariam

nariam libertatem l.cum multa.C.de
bon.quæ liber.lege.1.C.de petit. bo-
norum lib. 10.auth. de non alienand.
49 §. finimus,collat.1.adeo vt † eius con
tractus vim legis obtineat.l. Cęſar.de
public.l.penult.C.de donat. inter vi-
rum & vxorem,vbi bonus caſus, & l.
1.de conſtit.Princip. Ideo videmus,
50 † quod princeps concedit ſupremas
dignitates,& eorum territoria. C.de
diuerſ.Offic.l. probatorias.lib.12.Itē
publica iura confert.l. prohibere.§.
planè.ff.quod vi,aut clam. Item con-
fert Marchionatus, prouincias, ciui-
tates & Comitatus, cap.1.de feudis
Marchion. Ducat. notat.in.l. huma-
num. C. de tranſact. Igitur donando
Eccleſiæ ciuitates,& prouincias quas
donauit videtur tenuiſſe donatio,
aut dicis in principem tranſlatā fuiſ-
ſe adminiſtrationem, & adhuc Ec-
cleſiæ donare potuit, quoniam nega-
ri non poteſt, quin habuerit liberam,
cum populus in eum omne ſuum ius,
& Imperium,& poteſtatem transtu-
lerit.§.ſed quod principi.inſtit.de iur.
natur.Gentium,& ciuili, per quod ha
51 buit liberam.Nam † quando cōſtitui
tur quis cum poteſtate, vt poſsit om-
nia quæ dominus poteſt, ex hoc vi-
detur conceſſa libera.l.creditor §.Lu-
cius.ff.mandati: & idem cum conce-
ditur plena vel omnis poteſtas.l. ſi
procurator.C.de procurat.Cæſaris.Et
omnia iſta in principem demandata
ſunt.l.1.§.cum enim.de veter.iur.enu
52 cle. Igitur † habens liberam, potuit
ſubſiſtente cauſa donare, licet ſine
cauſa donare non poſsit l.contra iuris
§. ſi filius. ff. de pactis. ſed ſubſiſtente
53 cauſā poteſt.Ideo † tutor, cū expedit
pupillo, donare poteſt in l. cum plu-
res.§.penult.de adminiſtrat.tutor.l.1.
§.ſed nonnullos. de tutor. & curator.
ſic igitur Imperator iuſtè donauit Ec
cleſiæ; quia Papa eum in fide erudi-
54 uit,& à lepra mundauit, Fuit † enim
talis potius remuneratoria donatio,
cum ab infidelitate Silueſter Papa
mundum liberaſſet,&Conſtantinum
à lepra mundaſſet. l. Aquilius. ff. de
donat. Expediebat enim fidei veræ
vt Eccleſia haberet bona, vnde diui-
num cultum ſuſtentaret, & ideò va-
luiſſe videtur talis donatio.l.ſi lege.§.
conſuluit. de petit. hæred. præſertim
55 in Eccleſiam,in † quam omnis immē
ſitas eſt menſura corpore.dict.§. fini-
mus. de non alienan. Et his caſibus
quæ aliàs alienari prohibita ſunt,alie-
nari poſſent.l. iubemus nulli.C. de ſa
croſanct. Eccl.Ex quibus videtur con
cludendum, quòd vel princeps eſt
dominus mundi, vt aliqui dicunt, &
tunc potuit donare, vel ipſarum ha-
buit adminiſtrationem liberam,& ad
huc potuit ex cauſa,ſubaudi honeſta
& iuſta ſubſiſtente, hæc donare.

Secundò iſtud poteſt probari, quia
57 † lex æquiparat bona fiſcalia, & patri
monialia,l. bene à Zenone. verſ. ſed
ſcimus.C.de quadr.preſcript.ſed nulli
videtur dubium, quod patrimonia-
lium tenuiſſet alienatio. Igitur & fi-
ſcalium. Et ideo priuatus volens ipſa
donata à principe vendicare,non po
teſt illa à donatario repetere, ſed ha-
bet neceſſe ad fiſcalē camerā habere
recurſum, & intra quadriennium;
aliàs non auditur poſtmodùm. l. 2.&
d.l.bene à Zenone. de quadr. præſcr.
aſsignant alioqui rationem, quòd †
58 Eccleſia & Imperium fraternizant,
cum ambo à Deo ſint, vt in authent.
quomodo oport. Epiſc.in princ. Huic
tamen rationi facilis datur reſponſio
59 quia † Eccleſia eſt mater Imperij. c.
qui abſtulerit.12.quæſt.2.

Tertiò quòd valuerit, inſinuatur:
60 Papa † eſt Dei vicarius in terris.c.1.vt
Eccleſiaſtica benef.c.quanto.de trans
latio.& Imperiū eſt à Deo, vt in auth.
quomodo oport. Epiſc. in princ. &
hoc approbat totum collegium Chri-
ſtianorum,

ſtianorum, licet aliqui de facto non
61 pareant. Approbat † etiam Imperium Eccleſia. c. venerabilem. de electione ſi igitur Imperium eſt à Deo: ergo habens ipſum, poteſt remittere & renunciare in toto, vel in parte in manum Dei, & ſic Papæ eius vicarij. c. cum inter corporalia. de tranſl. prælator. Vnde non obſtat l. legatus. ff. de offic. præſid. nec illud quod dicitur de renunciatione in manus ſuperiorum.
62 Item † ſi Imperator nullum ſuperiorem recognoſcit, tunc valuit renunciatio Imperij in toto, vel in parte, in cuiuſcunque manu fuerit facta, vt notatur in cap. 1. de renunc. lib. 6. vnde modica & leuis eſt argumentatio d. l. legatus. per quam Bart. motus eſt.

Quartò probatur quod donatio te-
63 nuit: nam † ambę iuriſdictiones in ſolidum apud Eccleſiam videntur eſſe, vt voluit glo. in auth. quomod. oport. Epiſc. in princ. & in cap. nouit. de Iudic. propter illa verba Lucæ cap. 22.
64 [Ecce duo gladij hic:] vnde † donatio Principis in Papam fuit potius recognitio, ſeu reſignatio, aut traditio eius & reſtitutio, quod princeps vſurpauerat: vnde efficax videtur habere dominium in his bonis Eccleſię; & donatio potiùs valuit.

Quintò, quod valuerit, oſtenditur
65 quia † princeps eſt ſolutus qualibet poſitiua lege. l. Princeps legibus. & l. ſacrilegij. C. de diuer. reſcript. neque iura in contrarium humana adduci poſſunt quæ Principem arctent, quia locum vendicant in diſpoſitionibus inferiorum; quorum poteſtas finita eſt, non in principis actibus, cuius poteſtas finem ab humano iure non recipit: & ſic rationes ſuprà in contrarium deductæ obeſſe non videntur; cum locum vendicent in actibus hominum finem habentibus, nō in principum geſtis ab humanis legibus non
66 finitis, & † finiti ad infinitum nulla ſit proportio, vt volunt Philoſophi.

Sextò, deficientibus cunctis roborari videtur legitima præſcriptione,
67 nā † quamuis inferior non poſſit quę ſunt regalia, contra ſuperiorem præſcribere, quemadmodum ſunt imperij iura, vt in l. comperit. de præſcript.
68 30. annorum; Papa † tamen videtur, & Eccleſia cōtra Imperatorem, & Imperium poſſe præſcribere, & præſcripſiſſe: quoniam capax eſt Pontifex ſummę poteſtatis. c. licet ex ſuſcepto. de foro compet. & c. per venerabilem. qui filij ſint legit. & idem Felin. ſed quemadmodum rex contra aliū præſcribere poteſt quæ ſunt regalia, vt notat Innocent. in c. bona. de poſtul. prælator. & Archidiac. in c. placuit. 16. quæſt. 3. ſic videtur Pontificē & Eccleſiam contra Imperium præſcribere potuiſſe.

Septimò id magis oſtenditur, quia
69 † iure Gentium prouinciæ ſunt diſcretæ, & Gentes ſibi regem eligunt. Lex hoc iure. de iuſtit. & iur. vnde populus elegit Saulem in Principem regum cap. 1. & in. cap. Moyſes. 8. quæſt. 1. & cap. elegit. q. 3. diſtin. cap. 1. de electiōn. Et dico, vnaquæque gens, non quòd tota gens mundi eligat vnum. Et ideo licet in apibus princeps ſit vnus. cap. in apibus 7. quæſt. 1. Et grues aues vnam ſectentur: tamen non omnes apes mundi regem vnū habent, nec omnes mūdi grues vnam ſectantur; ſed quælibet apum collectio regem habet, Quamuis igi-
70 tur † Romanum Imperium dicatur dominus totius orbis. l. deprecatio, ad. l. Corneliam de iact. debet autem intelligi orbis, id eſt, illius rotunditatis, in qua dominando Romanum peruenit Imperium, quia non omnes gētes ſub Imperio fuere Romano. l. non dubito. & l. hoſtes. de capt. & ideo in-
71 quit Boetius, quod † Romanum nomen montem Caucaſum non tranſiuit,

uit, imò nonnulli populi hoſtes erant, aliqui fœderati, aliqui liberi. dict. l. non dubito. & dict. l. hoſtes. & ideo clauſuras & burgos, cum cuſtodibus & limitibus Imperij reſpublica Romana, præſertim apud Afros habere conſueuit. l. in nomine Domini. C. de offic. præfect. Africæ. & ſecundùm naturæ varietatem, aliquan do plures, aliquando pauciores popu
72 los habuit: vnde hodie † nil iuris retinet in Numidas, & Mauros, ſiue Pœnos, nec apud Gallos, vel Hiſpanos, qui in propriam libertatem reditum feciſſe videntur, potius quàm dicantur Imperium minuiſſe. l. quod enim. ff. de acquirendo rer. domin. Ex his igitur patet, quod quemadmodum multi populi à Romano Imperio ſeparari potuerunt, ita & hæ Prouinciæ quæ Eccleſiæ parent, potuerũt & poſſunt iure gentium fuiſſe, & eſſe ſub Romano Pontifice, & nõ ſub Cæſare.

Octauò probatur ſic. Et ſi fateamur principi minimè licuiſſe donatione prædicta Imperium ſcindere, tamen ipſi Romano populo vniuerſo, cum ſenatoribus, optimatibus, & Principi licuiſſe videtur ex quadam noua
73 lege regia, † quę ſicut priùs in principem tranſtulit, ſic & ſecundariò transferre potuit in Pontificem, cum ex eadem vi, & poteſtate preceſſerit. l. Barbaris. de offic. præſe. prætor. Et quòd populus cum Senatoribus & optimatibus contulerit, eſt tex. in c. Conſtantinus. 96. diſtin. Et Caſtald. de Imperator. q. 51. Alberti. in Rub. de hæret. in. 6. queſt. 2. num. 27. & DD. in cap. intellecto. de iureiurand. vbi optimè & latiſsimè tradunt de validitate donationis factæ Eccleſiæ per Conſtantinũ. Et quamuis forſan Conſtantino ſolo concedẽte vltra vitam eius non tenuiſſet, quia tamen populi voluntas interuenit (qui nunquã moritur. l. proponebatur. de iudic.) videtur, quod in perpetuum vltra Conſtantini vitam tenuerit. Et ſic licet corpori ſine cauſa non liceat à ſe aliquod mẽbrum eijcere, nec ſine cauſa ſe in fruſta conſcindere; tamen ipſi ardua ex cauſa licet aliquod mẽbrum pro ſalute ſui totius ponere. Cum igi-
74 tur † imperium veluti corpus politicum ſubſit diuinæ Monarchiæ ſanctæ Matris Eccleſiæ, & tãquam capiti ad totum temporale ordinetur imperium, non eſt abſonum ſi ipſum imperium temporale potuit, & debuit aliquod membrum pro ſua ſalute Eccleſiaſtico dominio donare in c. fundamẽta. §. ne autem. de electione lib. 6. expediens enim erat, & expedit propter perſecutiones, quas quotidie patiebatur Eccleſia, & hodie patitur, vt haberet hæc ipſa temporalia, vnde etiam iura diuina tueri poſſet, voluit enim Chriſtus Eccleſiæ prouidere, vt perſiſteret, conſeruaretur, atque perpetuaretur ex illo D. Pauli Cor. cap. 2. [Poteſtas (inquit) mihi data in ædificata, & cõſeruanda:] verùm Eccleſia abſque temporalibus conſeruari non poteſt ob inimicos priuatos, publicos, bella, hęreſes, ac ſimilia: ergo, &c.

Nonò hoc etiam probatur ex eo, quia non ſine miraculo vrbem Romanam (quam Beati Petrus & Paulus ſuo pretioſiſsimo ſanguine Domino noſtro Ieſu Chriſto conſecrarunt, vt
75 21. diſtin. c. quamuis.) † Conſtantinus Siluestro Papæ elargitus eſt, ne Eccleſia temporalibus auxilijs indigeret, quin potius ipſa actis ſpiritualibus ſemper proficeret incrementis de electiõn. c. fundamenta. §. ne autem, voluit enim Romam, non mundanæ, ſed diuinæ Monarchiæ principatum
76 exiſtere. Vnde dicere poſſumus, † eam ſanctum ſanctorum factam: & ſic à nullo principe reuocabile eſſe.
77 Nec quidem † arbitrãdum eſt, mundum

dum à Conſtantini tempore, & citrà
in hoc erraſſe, & hoc ipſum ignoraſ-
ſe, nec credendum eſt, quod tot Pon-
tifices Orthodoxi denuo ſucceſſores,
quos Catholicos reputamus, talem
tenuiſſent donationem, ſi tam iniu-
ſtam arbitrati fuiſſent. Nec etiam tot
Chriſtianiſsimi Cæſares, qui Conſtan
tino ſucceſſerũt, ipſam non reuocaſ-
ſent, cùm tamen potiùs ipſam confir-
mauerint, vt de Otthone habetur
63. diſtinct. c. tibi domino. Et de reli-
quis continuò ſucceſſoribus donatio-
nem ipſam comprobantibus, habe-
tur in Clement. Romani. de iureiu-
rando. Nec quod tam ſanctiſsimi Do-
ctores approbauerunt, vt Auguſtin.
Hieronym. Ambroſ. atque Gregorius:
Aliàs enim ſequeretur, quod vniuer-
ſalis erraſſet Eccleſia, quod falſum
78 eſt, † cum equidem ipſa errare non
poſsit 24.q.1.c. arrecta. Ex quibus ra-
tionibus arbitror, quod † Eccleſia plu
ribus canonicis autoritatibus dona-
tionem hanc comprobauerit, 79. di-
ſtinct. cap. 1. infine 10.q.3.c. relatum
11.q.1.c. peruenit. c. ad Apoſtolicæ,
verſ. Præter has. de re iudic. lib. 6. cap.
ego Ludouicus. 63. diſtinct. c. ſi igitur.
23.q. fin. c. fundamenta. de electio. lib.
6. quæ iura inſinuant donationẽ ipſam
de patrimonio B. Petri eſſe effectam,
in quo quidem patrimonio clariſsimè
80 videtur, quòd † Papa non ſolùm ſum.
Pontificis poteſtatem exercet, ſed
etiam & ſummi principis poteſtatem
exequitur. c. per venerabilem, qui filij
ſint legitimi. Itaque quòd in dicto pa-
trimonio nullus Summo Pontifice ſu-
perior vel par eſt, aliàs ſequeretur,
quòd eiuſdem ſubiecti duo eſſent pa-
riter in ſolidum domini contra l. ſi vt
certo. §. ſi duobus vehiculum. ff. com-
modati. Solus igitur in ipſa donatione
primus & principalis eſt Pontifex qui
ſummus & primus eſt, vt Inſtit. de iur.
perſonar. in principio, in glo. 1. vel qui
dignior eſt. l. 3. ff. de ſtatu homin. c. ex
ratione, & ibi not. in verbo [ſummũ.]
de appell. c. de his, quinimò de conſe-
cratio. diſtinct. 5. Et quòd etiam dicta
donatio tenuerit, videtur text. aper-
tus in Clementin. 1. de iureiuran. vbi
81 probatur, quòd † ipſa donata ad ius &
proprietatem pleniſsimã ſanctæ ma-
tris Eccleſiæ pertinent, & ſic directũ
dominium habet, & omne ius, vt in-
ſtit. de acquirẽ. per arrog. per totum.
dum dicit pleno iure. Et hoc domi-
nium directum trãſiuit in Eccleſiam,
ex ſolo donationis contractu abſque
alia traditione per l. final. C. de ſacro-
ſanct. Eccleſ. quamuis gloſ. ibi malè
dixerit, dicens vtile dari, ſed non eſt
verum, quia ibi ius transfert domi-
nium ex ſua diſpoſitione, debet intel-
82 ligi de directo, prout patet † in lega-
tario l. legatum. Ita de legat. 2. & in
hęrede. l. cum hęredes. de acquir. poſ-
ſeſ. & inſtit. de acquiren. per arrogat.
in principio. & notatur in l. 2. 3. & 4. ff.
de publica. Ex ſolo igitur contractu
omne dominium imperij pleniſsimũ
in ipſam tranſiuit Eccleſiam. d. Clem.
de iureiuran. & d. l. final. C. de ſacro-
ſanct. Eccleſ. Et adeò videtur dicen-
dum apud Pontificem eſſe omne do-
83 minium, vt † Princeps non poſsit in
ipſo iuriſdictionem aliquam exerce-
re, nec in ipſo territorio citare. Clem.
Paſtoralis. de re iudicata. Quia tale
territoriũ dicitur eſſe extra diſtrictũ
imperij, & in eo Imperator iuriſdictio
nem exercẽdo, dicitur falcem in alie-
nã meſſem imponere, vt in d. Clem.
Paſtoralis. quam rationem dixerunt
84 nonnullæ gloſſæ, quòd ibi † Princeps
legitimare non poteſt, nec iuriſdi-
ctionem exercere, niſi quatenus eidẽ
à Summo Pontifice indultum reperi-
retur. c. tibi domino 63. diſtinct. cap.
1. 69. diſtinct. cap. 1. 35. q. 1. Ex quibus
omnibus concludẽdum videtur, do-
nationem ipſam adeo tenuiſſe, quòd

pleniſsimum ius,& iuriſdictio, ac dominium Eccleſiæ quęſitum fuerit.Nã
85 † perabſurdum, & temerariũ videtur ob vanam interpretationẽ,non ad augmentum,ſed ad diminutionem,priuilegia principum velle peruertere. l.final.C. de Principibus agent.in reb. libr.12.& hoc tenuit Oldrad.& Ioan. Andreas in Addit.ad Specul.in tit.de iuriſdict.omn.Iud.

86 Sacrilegium † itaq; erit de hac re dubitare: cum tot, tantiſque fulciatur rationibus iuris ciuilis, canonici deciſionibus, & Doctorũ autoritatibus.Cardinalis in d.c.Conſtantinus. 96.diſtin.Bar.& DD.cap.1.l.de conſtitution. ff. Alberic.in.l.1.§.1.ff. de offic.præfecti vrb.Card.in cap. ego Ludouicus.63.diſtinct.c.cum ad verum. 96.diſtin.Abb. in conſ. 84. incipit. Illud in ſumma lib.1. vbi dicit,quod nõ oportet diſputare de donatione Eccleſiæ facta per Conſtantinum, cum illa fuerit confirmata, & approbata per plures Imperatores,& per Eccleſiam, vt probatur in cap. fundamenta,de electione lib.6.ibi: quæ ore diuino cunctis dignoſcitur eſſe prælata: vnde non procul eſſet ab hæreſis ſuſpicione tenere contrarium, inſpecto præſertim quod habetur in d. extrauag.vnã ſanctam.de maior.& obedien. Archiepiſcopus Florent. tertia parte ſummæ.tit.22. cap 1. Couarru. in reg. peccatum. ſecunda parte.§. 9. num. 7. cui opin. adhæret Bald.in procemio ff. Alex.de imol. conſ. 87. incip. Viſis codicillis. lib.2. quod hac præcipuè fulcitur ratione, quia do-
87 natio Conſtantini ſemper fuit ab Eccleſia approbata. † & ſic contrarium
88 tueri,vel tenere ſapit hæreſim, cum & aliàs † hæreticus dicatur, qui nouam contra Eccleſiam opinionem ob commodum,gloriam, aliúmue reſpectum gignit, vel fouet. c.nulli. 19. diſtinct. vbi gloſ.& in cap. firmiſsimi. de hæret.cap.omnes. 22. diſtin. Grilland. de hæret. ſecundo quæſito, numer.4.& 5.per totum,& Gundiſal. de hæret. primo quæſito; Alphonſ. Aluarez in ſpecul.Rom.Pontific.c.52.&
89 53.Et in terminis noſtris, quòd id † affirmare non diſtaret ab hæreſi, terminarunt Panormit.conſ.82.col.1.vol.1. Reſtaur.de Imperat.q.51.n.2. Hierony. Alban. de donatione Conſtantini,fol.47.ac nonnulli alij,vt infrà.

90 Quæ quidem † ſententia probatur autoritate Damaſi Papæ, viri ſanctitate & doctrina egregij in Geſtis Papæ Siiueſtri,qui affirmat veram & indubitatam eſſe donationem prædictam. Idem tenet Iſidorus Hiſpalenſ. Epiſcopus in geſtis Concil. Nicæni in.1. tom. Concil.vniuerſali.fol. 223. Cardinal. Alexand. in cap. Conſtantin.96.diſtin. Archiepiſcopus Florentin.in ſumm.Hiſtor.2.part. tit.13. c.2. in principio,& Concilium Nicænum ſeptimum celebratum anno Chriſti 754. quod etiam ſuadetur ex mentione dictæ donationis & confirmatione ſæpiſsimè factis, tã à ſum. Pontificibus, quàm à nonnullis Imperatoribus in eorũ fidelitatis iuramento Eccleſiæ præſtito,vt à Carolo Magno,Henrico II. Ottone III.Frederico II. Carolo IIII. cum ſimilibus, de quibus expreſſe in Clem. ne Roman.§.porro.de electione.c.fundamẽta.verſ. hæc autẽ ipſa mater, de electio.in.6.Hoſtienſ.in ſum.de ſacram.vnction.§.qualiter,& à que.Hieron. Alban.de Coronat.c. 19. in fin.Barba.in Clem.1.de iureiuran.reſtaur. q.51. n. 13. Hierony. Alban.de primat, Petri,
91 Quorum quidem † autoritas omnem falſitatis fictionem & ſcrupulum tollit, quandoquidem nullatenus præſumendum eſt tot Patres Pontifices, ac Imperatores mendaces extitiſſe,idque inſuper probatur ex Zenonis ac Iuſtiniani Conſtitutionibus

nibus in l. Diui. C. de naturalib. liber. & ibi Bald. in Authent. de non alienand. in princip. cum gloſ. Quod confirmatur etiã authoritate Pótificum, & Theologorum, Hiſtoriographorum, Canoniſtarum, & totius deniq; Theologiæ legalis ſcientiæ Doctorum. Et quia longum eſſet recenſere autores hanc probantes ſententiã, contentus ero referre Canones, Pontificum & imperatorum, atque in primis tex. in cap. lecturam. 12. quæſt. 1. ibi [Cóſtantinus primus veritatis fidem patenter adeptus, donaria etiam immenſa Eccleſiæ contulit.] & in c. 1. in fine 94. diſtin. c. relatum 10. quæſt. 3. ibi. [Patrimonium Eccleſiæ.] d. c. per venerabilem, qui filij ſint legitimi, ibi [Patrimonio Beati Petri. cap. fundamenta. §. fin. de elect. in. 6. Clemens V. in Concil. Vienenſ. celebrato anno 1311. verſicul. ipſa quoque omnia. extrauag. vnigenitus. inter cõmun. de pœnit. & remiſsion. cap. Conſtantinus 96. diſtinction. cap. ego Ludouicus. 63. diſtinction. & Zeno Imperator in d. l. Diui Conſtantini. C. de natural. liber. Et Iuſtinianus in Aut. de reb. Eccleſ. non alienand. in principio ibi. [Qui poſt Conſtantinum piç memoriæ inter Imperatores Principatum auxit, & conſtituit ſacrarum Eccleſiarum honorẽ & diſciplinam.]

92 Hanc † donationem approbat Hoſtienſ. in ſumm. de immun. Eccleſ. §. ſed nec. num. 12. qui concludit reuocari non poſſe. Eandem recenſet validam Ioann. Andreas in clem. 1. §. porro. de iur. iurand. & in d. cap. Ego Ludouicus. licet falsò ibi Molinæus contrariam teneri velit in addit. ad ſpecul. tit. de reſcript. §. ratione autẽ. verſicul. Item quod. in fine. in eandem ſententiam Iere. Speculator in titul. de inſtrum. edi. §. nunc autem. verſicul. quod ſi Imperator. num. 11. ac in cap. fundamenta. verſicul. ne autem. in verbo declaret. de electione in. 6. Ioan. Calderinus conſ. 3. in principio ſub tit. qui filij ſint legitimi. Card. Zabarella in clem. vnica num. 8. quæſt. 3. de iure iurand. & in clem. Paſtoralis. §. illud. num. 3. de re iudic. clem. 1. numer. 4. de ſumma Trinit. & in conſ. 137. num. 5. & conſ. vltimo, num. 4. Et Paulus de Ferratis in d. clem. vnica. §. porro. de iureiurand. Ant. de Butrio in. cap. auditis in 5. notab. de reſtitutione in integrum. Petrus de Anchar. in d. clem. vnica de iureiurand. Et ibidem Ioan. de Imola, & Abb. Panorm. in d. conſ. 84. num. 2. vol. 1. & in. cap. per venerabilem. qui filij ſint legitimi. Et in d. cap. intellecto. enim de iure iur. cap. inter dilectos. de fide inſtrum. Archidiac. in cap. ego Ludouicus. 63. diſtin. & in. cap. placuit 16. quæſt. 3. & c. expedit. 12. q. 2. Prępoſit. in d. c. Conſtantinus. 96. diſtin. vbi diffuſe & doctè hanc donationis veritatem tuetur. Et Felin. in. c. ſolitæ. in fine de maior. & obed. affirmat communẽ ſcholam Canoniſtarum factum, & validitatem donationis admittere. Ægidius autem Bellamer. in d. c. Conſtantinus 96. diſtinct. Et Ioann. de Turrecrem. ibidem concludunt. Primo ex tract. Hiſtoriographi. Secundò, ex confirmatione Imperatorum. Tertiò ex poſſeſsione Pontificum. Quartò ex approbatione ritu. Sanctorum Pontificum, Patrum Doctor. atque Theologorum donationem factam, & valuiſſe.

Iure etiam Ciuili quamplurimi ſunt, & grauiſsimi quidem autores,
93 qui † veram admittunt, & defendunt donationem Conſtantini, ac in primis Accurſius in l. 1. ff. de officio Præfect. vrb. in verb. pertinere, & in auth. quomodo oportet Epiſcopos. in principio collat. 1. & ibidem Iacobus

de Beluiſio. Specul. in tit. de reſcrip. præſent. §. ratione autem. Albericus in l. 1. §. 1. ff. de offic. Præfect. vrb. & in l. bene à Zenone. C. de quadrien. præſcript. Eandem ſententiam tenet Bart. in proœmio digeſtorum, nume. 13. in l. 1. ff. de officio Præfect. vrb. Bal. in prælud. feud. nu. 32. in proœmio. C. num. 8. in proœmio digeſtorum col. 4. & in l. diui Conſtantini. C. de natural. liber. in cap. 1. §. generali. ſi de feud. fuerit controuer. in l. cum multa. in fin. C. de bon. quæ liber. in l. ſi certatum. ff. de teſtam. & in c. intellecto. de iureiur. Angelus in d. l. ſi certatum. Salicetus in proœmio Codicis verſ. nunc deſcendo. num. 6. Petrus Anchar. conſ. 32. Raphael Fulgoſ. in proœm. digeſtorum. nume. 15. & Ludouicus Pontan. in l. ijs qui hæres. §. 1. num. 8. ff. de acquir. hæred. Paulus Caſtren. in conſ. 74. in antiq. art. 2. in fin. alias 84. vol. 1. & conſ. 16. num. 6. vol. 3. Ioann. de Ana. conſ. 62. in 2. art. Alexander conſ. 67. num. 8. in fin. vol. 1. & conſ. 87. vol. 2. & conſ. 24. n. 23. vol. 5. in l. omnibus. ff. ad Trebell. Lucas de Penna in l. quicumque. C. de omn. agro deſerto. lib. 11. col. 5. verſ. donatio facta per Cōſtantinum. & Hieronym. Alban. innumeros allegans in tractatu de poteſtate Papæ. 2. parte. n. 24. idē tenet & tuetur Aug. de Ancona in tractatu de poteſtate Papæ. q. 43. 1. 2. & 3. art. Alber. Pelag. in tractatu de planct. Eccleſiæ. lib. 1. art. 41. 43. & 59. Anton. Corſettus in tract. de poteſtate Regia. 1. parte 4. quæſt. num. 19. Anton. Roſell. in tractatu de poteſtate Papæ. §. ex his. & decidit fol. 320. Martinus Laudenſis in tract. de Princ. notab. 467. verb. Conſtantinus. & notab. 8. Reſtaurus Caſtald. in tract. de imperat. cap. 51. qui hanc quæſtionem diſputat, ac ex communiori per alios quoq; eam comprobat; ſubdens non poſſe abſque labe hæreſis contrarium teneri. Ferdinandus Vaſquius in tract. de ſucceſsion. 1. parte lib. 3. §. 26. limitatione 31. num. 44. Arnald. Alber. de agnoſcend. aſſertion. Cathol. & hæretic. quæſt. 17. num. 14. Ludouicus Gomez, in tit. de Action. in §. itē Seruiana. num. 44. qui hoc hodie deciſum aſſerit, & illam in dubio reuocare, non diſtare ab hæreſi. Ergo in re tam clara, & ex omni capite vera non eſt vlterius immorandum, licet ſint perplures alij magnæ autoritatis doctores, qui hanc veritatem affirment, quos conſultò omitto, quia proculdubio vt veriorem, ac magis piam, ac Catholicam inſequi, eam debemus, ac totis viribus ſuſtinere & amplecti, quicquid multi fabuloſe, impudenter, ac infructuoſè decantent, cùm DD. ferè omnes concludant, & in hoc conueniant donationem factam fuiſſe, ac vires habuiſſe.

94 Qua donatione † Conſtantini ſic firmata, non obſtant in contrarium per aduerſarios deducta. Primo Euſebij Cæſarienſis Hiſtoria lib. 4. ſuper vita Conſtantini, qui nihil de donatione dicit.

Quia reſpondendo dico, quòd nō infertur neceſſariò, Euſebius non ſcripſit de donatione, ergo non fuit vera: veriſsimum námque eſt, multas conſtruxiſſe Eccleſias, eáſque, auro, argento, veſtibus, poſſeſsionibuſque dotaſſe; neque de his aliquis vnquam dubitauit: tamen de hoc Euſebius non apertè narrat. Nec curan-

95 dum eſt de opinione, & † Hiſtoria Euſebij, cum ab Eccleſia ſit reprobata, vt inquit Gelaſius in cap. ſancta Romana. 15. diſtin. vel eò quia Arrianus & Arrianorum protector fuit, vt cōſtat in eius literis poſt Concil. Nicen. directis ad populū Cæſarien. vt in Tom. 1. Concil. vniver. gener. incipiē tibus. [Arbitramur & nos] ac per Nicephorum

cephorum in Hiſtor. Ecleſi. lib. 8. cap. 18. in fin. cum Apoſt. lib. 6. cap 37. in fin. quam reſponſionem approbat Reginal. Polus in ſua quæſtione de Baptiſmo Conſtantini poſt librum de Concilio Cardinalis: nec mirum videri debet, ſi Oroſius, Sozomenus Theodoretus, Socrates & quidam alij non ſcripſerint Hiſtorias Conſtantini, nam videmus multa præclara geſta Martyrum in Hiſtorijs Gentilium non tradi: ea tamen vera, ac ab Eccleſia recenſeri, & celebrari, & ex eo ipſo quod ſcriptorum antiquorum nemo legatur, id teſtari, & quamuis iſti contrarium aſſerant, non tamen indubitanter eis credendum eſt, quinimo tenenda Eccleſiæ opinio, & in dubio præponderari debet ſanctitas, autoritas, numerus, & veriſimiliorum ſcribentium ſcientia, & non Sozomeni, cæterorumque calumnia, & falſitas, vt inquit Niceph. d. Hiſtoria Eccleſiaſtica libr. 16. cap. 46. verum nam-
96 que eſt, quòd † Conſtantinus bonam fidem agnouit, Chriſto, & Petro Imperiũ aſsignando, cum ſciret, Domini eſſe terram, & plenitudinem eius, ac ſucceſſorem Petri temporalium ac ſpiritualium dominum dici, iuxta prædictas communes opiniones Canoniſtarum per extrauag. vnam ſanctam. de maioritate & obedientia. Impleuit vtique illud Paralipom. vltimo: [in manu tua Domine virtus, & potentia & in manu tua magnitudo, & Imperium, tuæ ſunt diuitiæ, tua eſt gloria, tu dominaris omnibus, ego autem, & populus meus, quid ſumus, vt poſſumus aliquid tibi permittere, vel dare, cum tua ſint omnia? peregrini enim ſumus coram te, & aduenæ, ſed hæc ipſa quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.] Quid mirum igitur ſi Cõſtantinus ardore diuino compulſus donauit quod acceperat? maximè cum & hæc non fuerit propriè donatio, ſed iuris ſui vera reſtitutio quæ Petro fiebat? Atq; ideo Silueſter reſtitutionem recuſare non potuit, tum quia Petro & non ſibi reſtituebatur. 10. quæſtione 2. cap. 2. vbi Archidiac. tum quia contra Chriſti diſpoſitionem feciſſet, ſi ab hoc bono Conſtantinum diuertiſſet, quem credẽdum eſt ſpiritu diuino motum poſt tantas Chriſtianorum ſtrages à Nerone factas hãc liberalitatem exercuiſſe, vt gloria Dei, Eccleſiæ nata tranquillitas, Chriſtique vicarius præ cæteris ſuperior cognoſceretur. Verè enim hoc modo Eccleſiæ ſuæ, perpetuitati, paciue Deus prouidit, cùm aliàs tanta Chriſtianorum perſequutio miſerrimuſq; rerum ſtatus, principum & populorum furor, nouarum ſectarũ, ac hęreſis pullulatio, religionis Catholicę offuſcatio tanta fuerit, vt niſi illius ſedis dignitas & Eccleſia viribus aucta opibus, tantiq; Imperij exercitio ampliata fuiſſet, certè religio conculcata fuiſſet, ſimul & peſſimorum opinionum autoribus aperta via; vnde Silueſter opportunum duxit Imperij temporalis acquiſitionem non renuere.

Nec mirari debent Laurentius Valla, eiuſq; ſequaces, cum donationes ſimiles fecerint non ob rationabilẽ cauſam, ſed ob libidinẽ. Marcus nãq; Antonius Cleopatræ, Iudæam, Palæſtinam, Arabiamque prouincias donauit. Alijque quàm plurimi principes Imperiales faſces, religionis cauſã relinquentes in ſolitudinem, & Monachiſmum ſe contulerunt: inter quos commemorare licet Lotharium primum Imperatorem, nepotem Caroli Magni. Non igitur erit ampliùs ambigendum de donatione Conſtantini Imperatoris.

Ad ſecundam reſpondetur obie-

ctionem, Dominum hic ſolùm inſtituere meros principes Eccleſiaſticos ac docere debere eos, vt tales ſint, præeſſe ſubditis, non more regum,& Dominorũ, ſed more Patrũ,& Paſtorũ: non autem ſequitur hinc,nõ poſſe vnum & eundem,eſſe Epiſcopum & principem: exemplum autem Moyſis omnino conuincit,quamuis Caluinus conetur eludere illud:ex capite enim falſitatis manifeſtè conuincitur. Verum namque eſt Melchiſedech Heli Iudã, Machabæos,& alios ſuperiùs relatos obtinuiſſe ſimul Põtificatũ & Principatum. Quod etiã addit ipſe Caluinus,factũ eſſe ad tẽpus,donec Aaron cõſecraretur, falſum eſſe oſtendit D. Auguſt q.23.in Leuit.vbi dicit, eodẽ tẽpore ambos fuiſſe Põtifices, Moyſẽ & Aaronẽ.Et probatur ex eo quod depoſuit Aaronẽ Moyſes tanquã Põtifex,cõſecrauitq; Eleazarũ filiũ Aaronis in locũ eius, vt habetur Num. 20. Et prętereà ſi poſt Aaronẽ ordinatum non poterat amplius in vnã perſonã coire Principatus, & ſacerdotiũ,quomodo Heli per annos quadraginta fuit ſacerdos, & princeps? quomodò Machabæi per annos pluſquã cẽtum?

Nec Dominus illis verbis prohibuit Epiſcopis dominatum,qualis eſſe poteſt Regũ, & Principum piorum, ſed qualis eſt Regũ ignorantium Deum, qui tyranni potiùs ſunt,quàm Reges. Nam Matth. non loquitur de ſimpliciter dominantibus, ſed de his, qui violẽter dominãtur. Sic debet etiam intelligi illud Ioſue 15. cap. & illud 1. Pet.c.5.nõ dominãtes in clericis, &c.

Ad tertiã reſpõdetur, quòd generaliter in vtroq; loco viſum eſt admoneri Põtifices,& Principes,ne minutis & vilibꝰ officijs ita occupẽtur,vt omittere cogãtur maiora. Hoc modo Iethro cum vidiſſet Moyſen totâ die ſedere ad iudicandum Exod.18.ſapienter eũ admonui,non vt deponeret principatũ politicũ & ſeruaret ſolum Eccleſiaſticum,ſed vt conſtitueret Iudices minores, qui ſatisfacerent populo in rebus leuioribus & grauiora quæque tã politica,quàm Eccleſiaſtica ad ſe referrent,& vt prouideret de omni plebe viros potentes & timẽtes Deũ in, quibus eſſet veritas, & qui odiſſent auaritiam,& cõſtitueret ex eis Tribunos & cẽturiones, & quinquagenarios,& decanos, qui iudicarẽt populum omni tempore. Sic etiam B. Bernar. lib. 1. de cõſiderat. ijſdem verbis Domini in mediũ adductis, hortatur Pontificem, vt iudicia rerum temporaliũ alijs dimittat,quẽ tamen ſciebat iam tũc Principem temporalẽ fuiſſe.

Sic etiam Apoſtoli ita omiſerũt in Hieruſalem curã miniſtrandi menſis vt præſiderent etiam in temporalibus toti illi Eccleſię, vnde Galat.2.Petrus & Iacobus & Ioann.ſolliciti pro fratribus qui erãt in Hieruſalẽ, rogãt Paulum,& Barnabã,vt memores ſint colligere aliquam eleemoſynã,& mittere in Hieruſalẽ,illi verò id fecerũt, & collectam pecuniã ipſimet detulerũt, nõ ad diaconos præfectos mẽſis ſed ad ſeniores,vt habetur Act. 11.c.

Ad quartã reſpõderi poteſt,Bernardũ loqui de Põtifice vt Põtifex eſt totius Eccleſię,& ſecũdũ id quod habet ex Chriſti inſtitutione.Nam paulò antè dixerat.Eſto,vt alia quocũq; ratione hęc tibi vẽdices,ſed nõ Apoſtolico iure, nec enim tibi ille dare, quod nõ habuit potuit.&c. itaq; vult Bernard. Pontificẽ,vt,Paſtor eſt ouiũ, nõ debere eis dominari,ſed eas paſcere, at ſicut nihilominus ijſdẽ ouibus, vt ſunt ciues reipublicę,dominatur princeps politicus,ita poteſt ijſdẽ dominari eadẽ ratione Pontifex,ſi ſit eorum politicus Princeps.

Ad quintã reſpondetur, nihil eſſe mirandum, ſi Gregor. noluit Epiſcopos, & præfectos patrimoniorum

Romanæ Eccleſiæ vti more fiſcali, in agris Eccleſiæ recuperandis. Nam nō dum habuerat Eccleſia politicum principatum, ſed poſsidebat bona tēporalia ad eum modum, quo priuati ciues poſsident. Itaque æquum erat, vt agros quos ſuos eſſe cenſebat Eccleſia, ſi fortè ab illis occuparentur, in iudicio legitimo eos repeteret: non autem more fiſcali propria ſibi autoritate vendicare.

Ad ſextam reſpondetur, negotia ſæcularia hoc loco; non vocari regimen politicum; ſed curam parandi victus, & proinde negationes, & mercimonia, & ſimilia; eſt enim Græcè τῦ βίυ πραγματικῦ, id eſt, negotiatrix vitæ ſeu victus: vbi etiam notandum, non haberi in Græco, nec in omnibus Latinis codicibus illud [Deo] ſed generaliter τινὸς & ſenſus; dixi, vt labores, ſicut bonus miles Chriſti. Porrò bonus miles non eſt ſollicitus circa victum, & corporis curam, ſed comedit & bibit, quando poteſt, & quomodo poteſt, dormit humi, veſtitur magis ferro, quàm panno. Itaq; Apoſtolus non prohibet regimē politicum, ſed nimiam ſolicitudinem circa vitam corporalem: & (vt bene monuit Chryſoſtomus) dicuntur hæc à Paulo tam Epiſcopo, quàm alijs hominibus, omnes etiam laici, etiā Reges, milites Chriſti eſſe debent.

Ad ſeptimam reſpōdetur. Si verba
241 † Nicolai benè & exactè perpendantur, manifeſtiùs apparebit iniquitas ea obijcientium; nam reſpondemus Nicolaum noluiſſe negare, poſſe Pontifici conuenire tēporale aliquod dominium: ipſe enim erat Pontifex, & ſimul princeps politicus Romæ, & Rauēnæ, aliarumq; ciuitatū, quas dudum acceperant maiores eius ab Imperatoribus, ſed ſolùm voluiſſe dicere, non conuenire, vt idem ſit Pontifex totius orbis, & ſimul Imperator etiam totius orbis, non quod hoc repugnet Euāgelio, & nullo modo poſſit fieri, ſed quia Chriſtus ad conſer-
242 uandā humilitatem voluit † Pontificē indigere Imperatoris defenſione in tēporalibus, & Imperatorem indigere Pontificis directione in ſpiritualibus. Quod autē hoc Chriſtus voluerit, patet ex eo quod reliquit Imperiū Tiberio; & Petro ſolùm contulit Pontificatum. Ex ſupradictis ſatis liquet D. Petrum à Chriſto poteſtatem vniuerſalem accepiſſe, ſed quia nonnulli dubitarūt, imò tenuerunt (vt in principio diximus) non habuiſſe temporalem vniuerſaliter iuriſdictionē, meritò hic oſtendendum erit illā habuiſſe, quod vtiq; apertiſsimis rationibus, iuribus, & exēplis probabitur: & in primis accedamus ad ſecundam opinionis declarationem.

De iuriſdictione vniuerſali Summi Pontificis in temporalibus.

Secunda Iuris-prudentium opinio.

SVMMARIVM.

1 *Summus Pontifex ſecundùm quoſdam nullam habet iuriſdictionem in terris Imperij.*
2 *Imperator in poteſtate temporali nullū habet ſuperiorem, niſi Deum.*
3 *Imperator habet immediatè ſuam iuriſdictionem à Deo, & nū. 6.*
4 *Contrariorum idem eſt iudicium.*
5 *Iudices ſæculares non poſſunt ſe in negotijs Eccleſiaſticis intromittere.*
7 *Imperator diuinitus conſequutus eſt priuilegia ſuæ poteſtatis.*
8 *Chriſtus ſubegit ſe legi Imperatoriæ, & noluit iudicare de rebus tēporalibus.*
9 *Chriſtus videtur prohibuiſſe Apoſtolis iuriſdictionem temporalē exercere.*
10 *Poteſtas data Petro intelligitur ſolùm in ſpiritualibus.*
11 *Ad Reges ſpectat tēporalium cognitio.*
12 *Feudi iudicium pertinet ad Regem.*

 13 *Eccleſia*

13 *Eccleſia habuit terras & immunitates ab Imperatoribus.*
14 *Summi Pontificis electio aliquãdo non valuit, niſi ab Imperatoribus confirmaretur.*
15 *Imperator vocatur Dominus totius mundi.*
16 *Imperator tenet Monarchiã totius orbis.*
17 *Conſtantinus conceſsit Pontifici Romano coronam, & omnem Regiam dignitatem in Vrbe Romana.*
18 *Salomon deiecit à ſacerdotio Abiathar ſummum Sacerdotem.*
19 *Quod antiquius eſt dignius eſt.*
20 *Imperium antiquius eſt Pontificatu.*
21 *Pontificalis poteſtas cepit in Chriſto.*
22 *Summus Pontifex in Paganos, & infideles iuriſdictionem exercere non poteſt.*

SECVNDA ergo fuit opinio quorundam præcipuè Iuris prudentium; aſſe-
1 rentium † ſummum Pontificem nullam habere iuriſdictionem in terris Imperij, & in ipſum Im-
2 peratorem: imò quòd ipſe † Imperator in poteſtate temporali vniuerſaliter ſibi tradita nullum habeat ſuperiorem niſi Deum, à quo (vt inquiũt) illa ipſi immediatè tributa eſt. Hanc communiter à Legiſtis teneri refert Bald. in proœmio digeſtorũ. Felin. in c. nouit. de iudic. Andreas Siculus ibidem col. 16. nu. 132. Reſtaur. in tract. de Imperatore. q. 5. meminit Ioann. à Turre-cremata in ſumma de Eccleſia. libr. 6. q. 115. Franc. Victoria in relict. ſuis, in tit. Verùm poteſtas ſpiritualis ſit ſupra ciuilem. Hanc opinionem tenuerunt Cynus, & Iacobus de Aretio. in l. benè à Zenone C. de quadr. præſcript. vt ibi per Alberic. videtur eam tenere Dec. in d. c. nouit de iudic. ſuper gloſ. 2. nu. 7. Bald. vbi ſuprà. Alberic. in d. l. benè à Zenone. nu. 16. Gullielm. in c. per venerabilem, vbi etiã Innoc. videtur eam ſequi in gloſ. argumentum. quod ſicut poteſt, qui filij ſint legitimi.

Primum & potiſsimum fundamé-
3 tũ eſt, quia † à Deo immediatè Imperator habet ſuam iuriſdictionem, ſicut & Summus Pontifex, & ab ipſo Deo ſunt hæ iuriſdictiones ſpiritualis (ſcilicet) & temporalis, diſtinctę, ſeparatæ, atque diſcretæ. Probant: quia Nicolaus Papa relatus in c. cum ad verum. 96. diſtinct. dixit: quòd mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, actibus proprijs limitatis, & diſtinctis, officia poteſtatis vtriuſq; diſcreuit. Et propterea dicit: [Cum ad verum ventum eſt, vltrà ſibi nec Imperator iura Põtificatus arripuit, nec Pontifex nomẽ Imperatorũ vſurpauit.] Idem eſt relatus in c. quoniam. diſtin. 10. quod in veteribus libris tribuebatur Cypriano, ſed in Decreto reformato, tribuitur eidẽ Nicolao, & propterea in c. ſolitæ. de maior. & obedient. Innoc. III. §. præterea, dixit: quòd Deus fecit in cęlo duo luminaria magna, luminare maius, vt pręeſſet diei, & minus vt præeſſet nocti: ſic ad firmamẽtũ cæli, hoc eſt vniuerſalis Eccleſiæ, duas inſtituit dignitates, quę ſunt Põtificalis autoritas & regalis poteſtas: & propterea Chriſtus D. noſter hoc confirmans, dixit: [Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cęſari; & quæ ſunt Dei, Deo.] Hoc argumẽtum corroboratur, nam idem
4 ſolet iudicari de contrarijs: & † contrariorũ ſolet eſſe eadem diſciplina: gloſ. final. in l. penult. verb. nec prodeſt. ff. qui ſatiſdare cogantur. l. 1. in princip. ff. de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris. Iaſon in Rubr. ff. de acquir. poſſeſsio. Bar. in l. & ſi contra. nu. 4. ff. de vulg. & pupil. & in l. ſecundùm na-
5 turam. ff. de reg. iur. ſed † prohibetur iudicibus ſecularibus, ne ſe intromittãt in negotijs Eccleſiaſticis. c. decernimus.

nimus.de iud. ergo nec Eccleſiaſtici debẽt iudicare de cauſis ſęcularibus.

Secundũ fundamentũ eſt in multis Iuribus in corpore iuris tum Cæſarei, tum Põtificij, in quibus id cõfiteri videntur etiam ſum. Pontifices, quod

6 † poteſtas Imperatoris eſt à Deo principaliter, & non à Pontifice. Quæ iura adducuntur à Ioann. de Turre-cremata vbi ſuprà. q. 115. & à Reſtaur. de Imper. quæſt. 4. n. 2. vt eſt. §. in auth. de inſtr. caut. & fide. l. 1. in fin. C. de ſumma Trinitate. Ioannes Papa in. c. ſi Imperator. 96. diſtinct. dixit quod

7 † Imperator Diuinitus cõſecutus eſt priuilegia ſuæ poteſtatis. Hinc D. Paulus ad Roman. cap. 13. dixit. [Nõ eſt poteſtas niſi à Deo] Et ipſe Dominus in Euangelio Ioan. cap. 19. dixit: [Non haberes poteſtatem aduerſum me, niſi tibi datum eſſet deſuper.] Innocent. III. in c. ſolitæ. dixit poteſtatem Imperatoris eſſe à Deo.

Tertium fundamentum tenentiũ hanc opinionem eſt in multis locis ſacræ ſcripturæ, in quibus Dominus

8 noſter Ieſus Chriſtus † vel noluit iudicare de rebus temporalibus, vel reiecit regnum ſibi oblatum vel ſubiecit ſe legi Imperatoriæ.

Primus locus eſt Luc. cap. 12. vbi dixit Dominus quibuſdam fratribus eum vocãtibus, vt iudicem, inter eos & diuiſorem: Quis me conſtituit inter vos Iudicem ac diuiſorem? Et propterea Ambroſius dicebat. Terrena declinat, qui propter diuina deſcenderat, vt per Alber. Pighium in lib. 5. de Eccleſiaſt. Hierarc. c. 1. verſ. rurſus.

Secundus locus eſt Luc. c. 2. Nam quando Chriſtus natus eſt, recognouit Cæſarem in ſuperiorem, ſeruãdo eius edictũ quo præceperat, vt deſcriberetur vniuerſus orbis: idem pro ſe & Petro tributum ſoluit, Matth. c. 17. & aliàs dixit. Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: Matth. cap. 22. & Marc. cap. 12. & confeſſus eſt ſe ſubditum, quando dixit: [Non haberes poteſtatem aduerſum me, niſi tibi datum eſſet deſuper.] Ioan. cap. 19. Hinc Paulus Apoſtolus appellauit ad Cæſarẽ.

Tertius locus eſt Ioan. cap. 6. [Videns, quod venturi erant, vt raperent eum, & facerent regem fugit in montem ſolus.]

Quartus locus eſt, Ioannis cap. 18. [Regnum meum nõ eſt de hoc mũdo.] Quod latè extendit Alber. Pigh. de Eccleſiaſt. Hierarch. cap. 1. verſ. quod autem Chriſtus. fol. 41.

9 Quinto loco adducitur: Nam † Chriſtus videtur prohibuiſſe Apoſtolis temporalem iuriſdictionem exercere, quando Matth. cap. 20. & Luc. c. 22. dixit, [Scitis quia principes gẽtium dominantur eorum, & qui maiores ſunt, poteſtatem exercẽt in eos vos autem non ſic, ſed qui maior eſt veſtrum &c.] Et ita hũc locum citat Franc. Victor. vbi ſuprà, dicens ita intelligi per Bernard. ad Eugenium lib. 2. & etiam per Albert. Pigh. lib. 5. de Eccleſiaſt. Hierarch. c. 1. verſ. Hoc ipſum confirmat.

Sexto loco adducitur Matt. c. 19. [Niſi quis renũciauerit terrenis, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus.] Ex quo oſtenditur, quod repugnat perfectioni Euangelij, quòd electi habeant imperia & dominia.

Septimus locus eſt, Pauli ad Tit. c. 2. [Nemo militans Deo, ſæcularibus negotijs ſe immiſceat. [Et dicebat Ambroſ. relatus in c. non pila. 23. q. 8.] Nõ pila quærũt ferrea, non arma Chriſti milites, coactus repugnare, nõ noui: ſed dolor, metus, orationes, lacrymæ fuerũt mihi arma aduerſus milites: talia enim monimẽta ſunt ſacerdotis: aliter nec volo nec debeo repugnare.

Octauus locus adducitur Matth. cap. 16. vbi declarari videtur, quòd

habetur Ioann. cap. vlt. quòd poteſtas data Petro intelligitur ſolùm in ſpiritualibus, vt ſit conformis promiſſioni factæ in d. cap. 16. quando dixit: Dabo tibi claues regni cælorum; & ſic ſpiritualis poteſtas tantùm.

Nonus locus eſt Petri in Epiſtola Canonica; dum dicit: Eſtote ſubditi omni humanæ creaturæ; Principi, Ducibus, &c. 2. Pauli ad Romanos c. 13. Omnis anima ſublimioribus poteſtatib[illegible] ſubdita ſit: & ibi non ſolùm pr[illegible]iram, ſed propter conſcienti[illegible]t per Albert. Pigh. in dicto c. 1[illegible]5. verſ. Præterea ex verbis Apoſt[illegible]

Qu[illegible]um fundamentum deducitur ex quibuſdam iuribus; in quibus ipſimet Pontifices videntes ſe non habere poteſtatem temporalem ſuperiorem Regibus, & Imperatore, dixerunt, ſe nolle iudicare in quibuſdam temporalibus cauſis, ex eo quòd
11 † eorum cognitio ad reges ſpectabat, vt Alexander III. in cap. cauſam 2. qui filij ſint legit. vbi cauſam remittit Regi Angliæ: Innoc. III. in c. nouit. de
12 iudic. dixit, quòd † iudicium de feudo pertinet ad Regem. Idem habetur in c. per venerabilem; qui filij ſint legitimi.

13 Confirmant idem ex eo, quòd † ipſimet Pontifices recognoſcũt dominium temporale quarundam terrarum recepiſſe ab Imperatoribus; vt Melchiades in c. futuram. 12. q. 1. & in c. Conſtantinus 96. diſtinct. imò Eccleſia habuit immunitates ab imperatoribus.

Huc tendit, nam quandoque ſta-
14 tutum eſt, vt † electio Summi Pontificis non valeret, niſi ab Imperatoribus confirmata eſſet.

Quintum fundamentum pro hac
15 parte fuit; nam † Imperator vocatur Dominus totius mundi. l. deprecatio. ff. ad l. Rhodiam. de iactu. & l. bene à Zenone. C. de quadr. præſcript.

Similia citat Reſtaur. de Imper. q. 4. Melchia. in c. futurã. q. 1. dixit, quòd
16 † Romani principes totius orbis Monarchiã tenent, cũ multis ſimilibus, vt per Præpoſit. in d. c. cũ ad verum. in 2. col. Imò adeo hoc videtur verum, quod legitur in. c. Conſtantinus. 96.
17 diſtinct. quòd ipſe † Imperator Conſtantinus conceſsit Pontifici Apoſtolico coronam; & omnem regiam dignitatem in vrbe Romana, & in Italia, & in partibus Occidentalibus. Ex quibus infertur; non ſolùm Imperatoriam poteſtatem non pendêre à Pontificia, verùm potiùs in temporalibus dignitatem Romanorum Pontificum dependêre ab Imperiali poteſtate, & propterea adducitur, quòd
18 † Salomon, qui fuit Rex Hieruſalem, deiecit à Sacerdotio Abiathar ſummum Sacerdotem; vt legitur libr. 3. Regum. c. 1. & 2.

Sextum fundamentum pro hac
19 opinione eſt ab antiquitate. Nam † quod antiquius eſt, dignius eſt, c. fin. vbi Præpoſit. & Doctor. 17. diſtinct. nec poteſt antiquius dependêre à
20 poſteriore. Cùm igitur † Imperium antiquius ſit Pontificatu; iuxta notata in c. cleros. verſ. Pontifex. 22. diſtinct. capit. de capillis. 10. diſtinct. patet; nam ante Chriſtum fuerunt Imperatores Cæſar, & Octauianus Auguſtus, qui primi habuerunt ple-
21 nitudinem poteſtatis; & † in Chriſto cepit põtificalis poteſtas, de qua agimus: ergo non videtur poſſe dici, quòd poteſtas Imperialis ſit ſubiecta Pontificali, neque Imperatorem ſubeſſe Papæ, nec videatur id conuenire, cum iam habuerit plenitudinem poteſtatis maximè confirmatam per Chriſtũ ipſum, qui dixit. Reddite quę ſunt Cæſaris Cæſari. Quod per ſuperueniẽtiam pontificalis dignitatis, & poteſtatis priuetur Imperator, vt ple-

nius

niùs per eundem Præpoſitum in c. 1. col. 1. in fin. cum ſequentibus 11. diſtinct.

Septimum fundamentum eſt, nam dicunt: ſi poteſtas Summi Pontificis temporalis eſſet ſuperior Imperiali, eſſet vniuerſalis, & oporteret quòd etiam poſſit eam exercere in Paga-
22 nos & infideles alios, quod † tamen non eſt, quia ſcriptum eſt: [De ijs qui foris ſunt, nihil ad nos, &c.] 1. Corint. cap. 5. text. in cap. ſiquis inquit. 1. quæſtione 1. cum alijs ſequentibus. Hieronym. in Epiſtola ad Oceanum inquit: [Alieni, & extra Eccleſiam, ſunt Iudæi, hæretici atque Gentiles,] quod Ioan. Epiſtola prima confirmare videtur, inquiens: [A nobis exierunt, ſed non erant ex nobis.] Hinc patres in Concilio Carthaginen. IIII. diffinierunt, dicentes: [hæreticorum cœtus, non Eccleſia, ſed conciliabulum eſt,] & probatur Matt. 18. Epheſ. 4. Canus libr. 4. de locis Theologicis cap. 2.

De iuriſdictione vniuerſali ſummi Pontificis in temporalibus.

Tertia Canoniſtarum opinio.

SVMMARIVM.

1 *CHRISTVS habuit regnum ſpirituale & terrenum, & nu. 27.*
2 *Summus Pontifex habet duos gladios ex Chriſti inſtitutione, numero 18. & ſpirituali poteſtati ſecularis in Papa coniungitur, num. 20.*
3 *Lites omnes tam ſpirituales, quàm temporales, pertinent ad iudicium Summi Pontificis.*
4 *Summus Pontifex vniuerſaliter habet ſupremam poteſtatem, & n. 30.*
5 *Vicariatum elegit Chriſtus in Apoſtolica ſede.*
6 *Summus Pontifex tria iudicia iudicare poteſt.*
7 *Quadruplex eſt lepræ genus.*
8 *Nemo, quod non habet alij permittit.*
9 *Summus Pontifex, vacante Imperio, illud adminiſtrat, & Imperium vacans in illo reſidet, & numero 142. & qui Imperio vacante opprimuntur, ad Summum Pontificem recurrunt, & nu. 16.*
10 *Imperatoria poteſtas à Papa dimanat.*
11 *Summus Pontifex Imperatorem iudicat.*
12 *Papa poteſt in quocunque loco erigere dignitates, & nu. 74.*
13 *Papa concedit Regiam dignitatem.*
14 *Iuriſdictio Imperatoris ſubordinatur iuriſdictioni Pontificis.*
15 *Imperator habet exercitium temporalis iuriſdictionis.*
17 *Clemens Papa V. reuocauit ſententiam per Henricum VI. Imperatorem, contra Robertum Regem Siciliæ.*
19 *Hæreſes & ſciſmata orta ſunt ob denegatam obedientiam Sum. Pont.*
21 *Omnes principes populi Chriſtiani Romano Pōtifici oportet eſſe ſubiectos.*
22 *Gladium materialem Pontifex habet nutu, Imperator iuſſu.*
23 *Summi Pontificis attributa.*
24 *Verba D. Bernardi de Pontificis poteſtate.*
25 *Sentētia D. Auguſt. de poteſtate Petri.*
26 *Papa ſe habet ad Reges, ſicut Architectus ciuilis ad alios artifices ciuitatis.*
28 *Petrus accepit à Chriſto claues cæleſtis & terreni Imperij.*
29 *Quomodo intelliguntur verba illa, [Paſce oues meas] & nu. 32.*
31 *In Chriſto fuit poteſtas quædam excellentiæ, quam conſeruat Eccleſia.*
33 *In dubio non eſt recedendum à proprietate verborum.*

34 Vita

34 *Vita in terris eſt tranſitus ad cæleſtia.*

35 *Conceſſâ poteſtate ad aliquem principalem finem, conceſſa cenſetur ad omnia media illius finis.*

36 *Finis præcipit, dominatur, atque legem imponit.*

37 *Potiſsimum munus ſæcularium poteſtatum in quo conſiſtat, & de eodem, nu. 43.*

38 *Temporalia omnia ſunt acceſſoria & adiectitia ſpiritualibus.*

39 *Finis ſpiritualis poteſtatis eſt æterna felicitas.*

40 *Conceſſo antecedente, conceditur conſequens in materia iuriſdictionis.*

41 *Vita temporalis, & temporalia omnia per ſe ſunt imperfecta.*

42 *Poteſtas temporalis eſt medium ad vltimum finem vitæ æternæ.*

44 *Cæleſtis felicitas non promittitur habentibus terrenam felicitatem.*

45 *Homo ad quid fuerit creatus.*

46 *Eccleſia Catholica eſt vna, & vnum corpus myſticum; & alia eiuſdem attributa atque figuræ, & de vnitate Eccleſiæ, & nu. 50.*

47 *In omni bono regimine expedit, vt ſolus vnus dominetur, & pluralitas principatuum non eſt admittenda in vno Regno, & numero 48.*

49 *Monarchia eſt melior, quam Ariſtocratia.*

51 *In vnitate conſiſtit omne bonum.*

52 *Expenduntur multa fundamenta ex ſacra Scriptura pro hac opinione.*

53 *Samuel ſacerdos etiam in temporalibus regnabat in populo.*

54 *Matthias & Iudas ſacerdotes, & duces ſimul erant.*

55 *Melchiſedech ſimul ſacerdos & Rex fuit.*

56 *Iuriſdictiones quamobrem diuiſæ ſint.*

57 *Moyſes fuit ſacerdos ſimul & dux.*

58 *Phinees filius Eleazar fuit ſacerdos.*

59 *Elias Propheta occidit prophetas Baal.*

60 *Chriſtus, & poſt eum Petrus & Paulus, Eccleſiæ principes, aliquando exercuerunt gladium temporalem.*

61 *Poteſtatis temporalis exercitium, quâ ratione iuſtum cenſeatur.*

62 *Eccleſia ratione peccati eſt ſuperior omnibus.*

63 *Iuriſdictio cognoſcendi non eſt diſtincta à iuriſdictione diffiniendi, ſeu puniendi.*

64 *Cognitio eſt antecedens neceſſariũ ſententiæ.*

65 *Peccata diuerſâ ratione puniuntur ab Eccleſia, atque à iudice ſæculari.*

66 *Summus Pontifex habet temporalem iuriſdictionem ratione pacis conſeruandæ, & probatur vniuerſali conſuetudine mundi, nu. 67. & numer. 74.*

68 *Argumentum à conſuetis eſt firmiſsimum.*

69 *Præſumendum eſt pro his, quæ diu agitata ſunt in Eccleſia Dei.*

70 *Quod conſuetum eſt fieri, non dicitur arbitrarium, ſed neceſſarium.*

71 *Conſuetudo tantò eſt efficacior, quantò eſt antiquior, & vniuerſalior.*

72 *Catholicum eſt, quod ſemper, ab omnibus, & vbique obſeruatum eſt.*

73 *Vniuerſale aliquid quot modis dicatur.*

75 *Synodi Nicenæ elogium de Eccleſiæ Romanæ poteſtate.*

76 *Stephanus Papa IIII. Imperium à Græcis ad Gallos tranſtulit, & nu. 144.*

77 *Pontifex Romanus Reges creat, vngit, & confirmat, & numer. 74. & eos transfert, & deponit, numero 85.*

78 *Gregor. V. Germanis conceſsit, vt eligerent Regē Romanorū, & n.88. & quanto tempore id poterunt, nu. 84.*
79 *Romanus Pōtifex regē electū approbat.*
80 *Rex Romanorum præſtat iuramentum fidelitatis Papæ, antequam fiat Imperator: & infra nu. 128. & forma iuramenti, num. 133. & non prius appellari poteſt Imperator, quam à Romano Pontifice confirmetur, nu. 93. & habilitat eius perſonam in Imperatorem, nu. 129.*
81 *Pontifex Romanus priuilegium conceſsit aliquando imperādi ex ſucceſſione vſque ad tertiam generationē, & quæ fuerit cauſa talis priuilegij concedendi, nu. 83.*
82 *Otto III. Imperator quo tempore imperauerit.*
86 *Græci ob hæreſim imperio priuati fuerunt.*
87 *Leges impgrantes dominis temporalibus, vt Inquiſitoribus auxilientur, vnde profectæ ſint.*
88 *Quot & qui ſint Imperij electores, & eorum munera, & nu. 91.*
89 *Papa poteſt imperij electores mutare.*
90 *Electores Imperij quare de Alemānia potius quam aliūde fuerint deſignati.*
92 *Rex Bohemiæ additus eſt Imperij electoribus, & quare.*
94 *Henricus I. à Benedicto VIII. coronatus eſt.*
95 *Conradus à Ioanne Papa XX. coronatus eſt, & de eius legibus.*
96 *Henricus II. à Gregorio VI. Romæ coronam accepit.*
97 *Henricus à Papa Nicolao coronatur.*
98 *Rodolphus dux Saxoniæ iuſſu Gregorij VII. Summ. Pont. electus eſt Imperator.*
99 *Henricus IIII. Paſchali II. Summ. Pont pedes oſculatus eſt, & ab eo coronam accepit.*
100 *Latharius IIII. quo tempore, & à quibus fuerit electus & coronatus.*
101 *Conradus II. electus Imperator, ante benedictionē Imperialē mortuus eſt.*
102 *Fredericus I. ann. 1155. coronatus Imperator.*
103 *Henricus V. fuit coronatus à Clemēte III. Sum. Pontif.*
104 *Otto anno 1201. ab Innocentio III. Imperator coronatus eſt.*
105 *Fredericus II. ab Honorio Papa III. anno 1216. coronatur.*
106 *Landgrauius dux Thuringiæ ab Innocentio IIII. anno 1266. coronatur.*
107 *Guilielmus Comes Hollandiæ, Innocentij IIII. iuſſu eligitur in Regem Alemāniæ, & Imperator coronatur.*
108 *Alphonſus Rex Caſtellæ electus Imperator, benedictionem Imperialem impetrare non potuit.*
109 *Clemens Papa IIII. vacante Imperio, elegit vicarium generalem Imperij, anno 1267.*
110 *Benedictus VII. Sum. Pont. Micagislaū principem Polonum Regem fecit.*
111 *Stephanus princeps Hūgariæ Regiā dignitatē à Benedicto VII. impetrauit.*
112 *Rogerius Rex Siciliæ creatus eſt à Sum. Pontifice.*
113 *Alphonſus dux Portugalliæ in Regem a Gregorio Papa III. erectus eſt.*
114 *Innocentius Papa IIII. Guillelmum dominum Siciliæ, Regem conſtituit.*
115 *Nicolaus Pap. III. cōceſsit regnū Siciliæ Petro filio Ferdinandi Regis Caſtellæ.*
116 *Idem Nicolaus III. dedit formam magiſtratibus Florentiæ.*
117 *Bonifacius Papa VIII. conceſsit Regi Aragonum regnum Sardiniæ.*
118 *Gregorius Papa communi Florentiæ iuriſdictionem reſtituit.*
119 *Clemens V. Frederico filio Regis Caſtellæ Sardiniam conceſsit.*
120 *Ioannes XXI. an. 1316. vacāte Imperio, creauit Imperij vicarium in Italia Robertum Neapoli Regem.*
121 *Benedictus XII. Ioannem, & Luchinū fratres, vicarios Imperij cōſtituit.*
122 *Paulus Papa Rurſum Ferrariæ Ducem inſtituit.*

123 *Alexan-*

123 *Alexander VI. Ferdinandum Hiſpaniæ Regem Catholicum appellauit, & Indiarum regnum ei conceſſit.*

124 *Pius V. Coſmum Medices ducem Hetruriæ creauit.*

125 *Pontifex Romanus examinat perſonã electam in regem, & talis examinatio quî fieri debeat, & ſolus ipſe poteſt ſupplere defectum, ſi quis interuenerit, nu. 130.*

126 *Imperator quando poſsit deponi.*

127 *Plus iuris habet Papa in Imperatorem, quàm reliqui Pontifices in Reges.*

129 *Literæ Clementis, quibus Henricum habilitauit ad Imperium.*

131 *Literæ Clementis, in quibus ſupplet defectum electionis Imperatoris.*

132 *Literæ Frederici II. ad Innocentium III. quibus à ſede Apoſtolica recognoſcit Imperium: ſimiles literæ, nu. 136.*

134 *Forma coronationis Imperatoris.*

135 *Inſtrumentum Alberti Regis Romanorum, quo probatur Reges Romanorum accipere à Papa gladij poteſtatem: ſimiles literæ, nu. 137.*

136 *Literæ Henrici Imperatoris continentes ratificationem iuramenti.*

138 *Pontifex Romanus, poterit electores Imperij, tanquam filios adulterinos abdicare.*

139 *Literæ Clementis IIII. ad Electores Imperij, quibus illis interdicit, ne Conradinum eligerent in Imperatorem.*

140 *Literæ Electorum ad Gregorium X. quibus ab eo poſtulant ſibi concedi, vt Vincislaum Carolo IIII. Imperatori coadiutorem adiungerent.*

141 *Electores Imperij non poſſunt aliquem eligere in Regem Romanorum, Imperio non vacante.*

143 *Pontificis Romani eſt ſupplere negligentiam, vel infirmitatem Imperatorum.*

145 *Literæ Gregorij VII. ad principes Saxoniæ, quibus illis, & Imperatori mandat, vt à bello abſtineant.*

146 *Gregorius X. imperauit Venetis, vt vectigal ab eis impoſitum non exigerent.*

147 *Idem Gregorius Papa Florẽtinis triennio ſacris interdixit.*

158 *Gelaſius I. excommunicauit Anaſtaſium Imperatorem.*

149 *Anaſtaſius II. Summ. Pont. Anaſtaſium Imperatorem excommunicauit.*

150 *Innocentius I. excommunicauit Archadium Imperatorem.*

151 *Innocentius III. leges Imperatorum corrigens, ſtatuit vt omnis præſcriptio requirat bonam fidem.*

152 *Vrbanus III. leges Imperatorum abrogando, dedit licentiam viduis nubendi infra tempus luctus.*

153 *Felix II. excommunicauit Conſtantinum Imperatorem, & hereticũ declarauit.*

154 *Conſtantinus Papa I. Iuſtinianum Imperatorem excommunicauit.*

155 *Gregorius II. Summus Pontif. Leonem Imperatorem excommunicauit.*

156 *Gregorius Papa III. eundem Imperatorem tanquam hereticum condemnauit.*

157 *Nicolaus Papa I. Michaelem Imperatorem Orientalem, & Lotharium excommunicauit.*

158 *Gregorius VII. contra Henricum Imperatorem excommunicationis ſententiam protulit.*

160 *Vrbanus IIII. Fredericum ſciſmati fauentem priuauit, & excommunicauit.*

161 *Honorius III. & Gregorius IX. Fredericum ſecundum excommunicarunt.*

162 *Clemens VI. ducem Mediolan. ſolenniter excommunicauit.*

163 *VII. Boleſlaum II. Regem Poloniæ excommunicauit, & regno priuauit.*

164 *Idem Gregorius bis ſolenniter priuauit*

uit Imperio, & excõmunicauit Henricum Imperatorem.

165 *Alexander III. Summ. Pontif priuauit Fredericum Imperatorem.*

166 *Innocentius III. depoſuit Ottonem Imperatorem, in eius locum eligens Fredericum Regem Siciliæ.*

167 *Innocentius IIII. dedit curatorem Regi Portugalliæ Comitem Boloniæ.*

168 Paulus II. *Gregorium Pogebratium Regem Boemiæ de hæreſi damnauit, & priuauit regno.*

169 Ioannes Papa XXII. *Ludouicum ducem Bauariæ omni iure priuauit.*

TERTIA eſt opinio
Canoniſtarum, te-
nentium quòd Sum.
Pontifices habeant
vniuerſalẽ poteſta-
tem, etiam tempo-
ralem vbique ſupe-
riorem poteſtate temporali Impe-
ratoris & Regum, etiam in eorum re-
gnis. Inquit enim Euangel. Matth. c.
18. [Donata eſt mihi omnis poteſtas
in cælo, & in terra.] Ex quo loco clarè
1 colligitur † Chriſtum habuiſſe ſpiri-
tuale & terrenum regnum. Vtriuſq;
autem regni claues Petro attribuit,
vt Nicolaus ait in Epiſt. ad Michae-
lem: [Chriſtus (inquit) B. Petro vitæ
æternæ clauigero terreni ſimul & cæ-
leſtis iura imperij commiſit.] Et pro-
batur ex tex. in c omnes. 22. diſtinct.
ibi: [Petro æternæ vitę clauigero ter-
reni ſimul & cæleſtis imperij iura cõ-
miſit.] Hinc Eccleſia cantat. [Tu es
paſtor ouium, princeps Apoſtolorum:
tibi tradidit Deus omnia regna mun-
di.] Facit etiam text. in cap. tibi do-
mino. 63. diſtinctione, & cap. alius.
cap. nos ſanctorum. 15. quæſtione 6.
cap. quia præſulatus. 1. quæſtione 4. &
cap. duo. 96. diſtinct. Et confirmatur
ex illo Lucæ cap. 22. vbi Dominus
duos gladios Petro concedit. Cum
enim diſcipuli dicerent. [Ecce duo
gladij hîc] Dominus non ait: [nimis
eſt,] ſed [ſatis eſt.] Quare Bernar-
dus lib. 4. de conſideratione, & Boni-
facius VIII. in extrauagan. vnam ſan-
ctam. de maior. & obed. ex hoc loco
2 deducunt, Pontificem † duos gla-
dios ex Chriſti inſtitutione habere.
Hinc meritò infertur, & probatur,
3 quòd omnes † lites, & conuentio-
nes, tam ſpirituales, quàm tempora-
les ad iudicium Summi Pontificis per
4 tineant, hac videlicet ratione, †
quòd vniuerſaliter habeat ſupre-
mam poteſtatem, vt habetur expreſ-
ſe in cap. quicunque litem. & in cap.
quæcunque contentiones. 11. quæ-
ſtione prima. Comprobatur inſuper
hæc ſententia, ex text. in cap. per ve-
nerabilem, qui filij ſint legitimi, ſic
dicente. [Si difficile, & ambiguum
apud te iudicium eſſe proſpexeris,
inter ſanguinem & ſanguinem, cau-
ſam & cauſam, lepram, & lepram, &
iudicium videris variari, venies ad
Sacerdotes Leuitici generis, & ad
iudices, qui fuerint illo tempore,
qui iudicabunt tibi iudicij verita-
tem: & facies quæcunque dixerint,
qui præſunt loco, quem elegit Do-
minus, ſequeriſque eorum ſenten-
tiam. Qui autem ſuperbierit, non
obediens ſacerdotis imperio, qui eo
tempore miniſtrabit Domino Deo
tuo, decreto iudicis morietur.] Hæc
ibi.

Ex quibus verbis denotatur ſum-
mum Pontificem habere ſpiritua-
lem, & ſpiritualium cauſarum cogni-
tionem vniuerſam. Nam Deutero-
nomus, ex vi vocabuli interpretatur
5 ſecunda lex. † Locus autem quem
elegit Dominus, ſedes eſt Apoſtolica,
vbi Chriſtus vicariatum conſtituit.
c. quanto de translatio. c. ad Apoſto-
licæ. de re iudicata, & c. vt noſtrũ, vt
Eccle-

Eccleſiaſtica beneficia lib. 6. Vnde cõ
6 cluditur, quòd † ipſe Pontifex tria poſſit iudicare iudicia, inter ſanguinem & ſanguinem, quod pro criminali intelligitur iudicio, & ſeculari, quod ciuile dicitur: & inter cauſam, & cauſam, id eſt, Eccleſiaſticam & ſæcularem. Ex quibus patet, in eo eſſe ſæcularium omniũ & ſpiritualium cognitionem. Quod probatur Leuitic. cap.
7 13. vbi dicitur, quòd † omne genus lepræ (quod quadruplex eſt, vt notatur de pœnitent. diſtinct. 1. §. denique verſic. Moyſi) ſpectat ad ſacerdotem. Facit c. autoritatem. in fine. 15. quæſt. 6. vbi Papa cuidam Archiepiſcopo permittit ſpiritualem & ſæcularem gladij coercitionem contra facinoroſos aliquos; quam permiſsionem vtique non poſſet facere, ſi ipſe non ha-
8 beret in ſe, quia † nemo alij, quod ipſe non habet, permittit. l. indebiti. §. ſed ſi nummi. ff. de condict. indeb. c. quomodo. de conſecratione, diſtinct. 4. & l. ſi fundus. §. 1. ff. de pignor. quod oſtenditur in d. c. per venerabilem, quia ibi Papa legitimat filios Regis Franciæ, qui de aliena videbãtur eſſe iuriſdictione. Sed oportet dicere, quod illud facit ex ſua ampliſsima poteſtate.

Fulcitur etiam hæc noſtra ſententia aliâ non vulgari ratione. Nam Sũ-
9 mus † Pontifex, vacante Imperio, in adminiſtratione ſuccedit, & imperiali vtitur poteſtate, donec alius fuerit Imperator electus, vt habetur ex Innocentio III. in c. licet. de foro compet. & ex Concilio Viennen. Clem. Paſtoralis. de ſent. & re iudic. Ergo ſi-
10 gnum eſt † Imperatoriam poteſtatem à Summo Pontifice, tanquam à ſummo temporali principe, dimanare. Optimus textus in extrauagant. ſi fratrum. §. ſanè in noſtram Ioann. XXII. ne ſed. vacant. cuius hæc ſunt verba: [Sanè, inquit, in noſtram, & fratrum noſtrorum deductum eſt fama diuulgante notitiam, quòd licet de iure ſit liquidum, & hoc olim fuerit inconcuſſè ſeruatum, quod vacante Imperio, ſicut & nunc, per obitum quondam Henrici Romanorum Imperatoris vacaſſe dignoſcitur, cum illo ad ſæcularem iudicem nequeat haberi recurſus, ad ſummum Pontificem, cui in perſona B. Petri terreni ſimul, & cæleſtis Imperij iura Deus ipſe com-
11 miſit:] Hæc ibi. Facit, quia † Summus Pontifex Imperatorem iudicat, 24. q. 8. c. conuenior. auth. de non alienan. vel permut. reb. & eius ſentẽtias nullas declarat. Clem. Paſtoral. 15. de re iudic. & cum deponit de re iudic. c. Apoſtolicæ. in 6. & transfert Imperium; nam illud tranſtulit à Græcis ad Gallos in perſonam Caroli, vt probatur ex text. in cap. venerabilem. de electione. & tenet gloſ. verb. cæleſtis, in d. c. omnes.

Hanc ſententiam tenuerunt etiam gloſ. 2. Innocen. Butrius Ioann. de Lignian. Abb. Andr. Siculus. Felinus, & alij in c. nouit. de iudicijs. Hãc tenuit gloſ. in Clem. ad noſtrum. de hæretic. Innocent. in cap. licet ex ſuſcepto. de for. compet. gloſ. in c. cauſam 2. qui filij ſint legit. Hoſtienſ. in c. per venerabilẽ, & in ſum. eod. tit. & in c. ſuper quibus. de verb. ſignif. Eandem tenet Specul. in tit. de Legato §. nũc oſtendendum. verſ. 39. & de reſcript. §. ratione autem. verſic. Item obtentum eſt. Ioan. Andr. in Clem. 1. de iureiur. in gloſ. quę incipit: iſtud eſt contra Ioannem, Archidiac. in c. quoniam. diſtinct. 10. Eandem tenuerunt aliqui Legiſtę, vt Bart. in extrauag. ad reprimendum. in verb. [vniuerſam eſſe.] Alexand. conſ. 24. ad finem, vol. 5. Paulus de Caſtro in l. non ambigitur. ff. de legib. Reſtaur. in tract. de Imperat. quæſt. 5. Hanc tenuit Silueſter Prierius in ſum. in verb. [Papa] num. 12. &

14.

14. Archiepiſcopus Florentin. in ſumma in 3. part. quæſt. 22. c. 3. §. 7. Et in eodē c. cùm ad verum. refert Albericus in l. bene à Zenone. num. 15. C. de quadrien. præſcript. Ægid. Bellamer. in cap. futuram. 12. quæſtione 1. tenuit Ioann. de Lignano antiquus doctor, relatus per Abb. in d. cap. nouit. Petrus de Monte in tract. de origine iuriſdictionis quæſtione 1. Hanc tenuit Bald. conſilio 354. volum. 1. di-
12 cens, quòd † poteſt Papa in quocunque loco dignitates erigere. Specul. in tit. de Legato. §. nunc oſtendemus.
13 dicens: quòd † à ſolo Papa impetrantur Regiæ dignitates. Hoc idem ad eum ſpectare ob benemerita ait Decius in conſil. 261. Idem ob decorem Reipublicæ Chriſtianæ dixit Abb. in cap. Iudæus. de teſtib. Tum & alij enumerati per Didacum Couarru in Relect. ad reg. peccatum, de regul. iur. in ſent. in ſecunda part. §. 9. numer. 7.

Hanc opinionem communem eſſe teſtatur Reſtaur. vbi ſuprà, Felin in c. nouit, col. 2. num. 3. Dec. ibidem numer. 7. Cardinal. Zabarel. ibidem ait, quòd apud omnes eſt receptum, vt
14 † iuriſdictio Imperatoris ſubordinetur iuriſdictioni Pontificis. Anton. de Butr. c. per venerabilem. col. 6. ſub n. 10. verſic. mihi autem videtur, ait: [Communis concluſio eſt, quòd originaliter habitu, & exercitio fuerit iuriſdictionalis poteſtas omnis in ſacerdotio, & de ſacerdotio in Chriſtum, & de Chriſto in Petrum, &
15 quòd † exercitium temporalis iuriſdictionis habeat Imperator à Papa, qui eum coronat.

Scimus, nec ſine mœrore meminiſſe poſſumus nō paucos in lucē exijſſe tractatus, nonnullos in Gallijs, quoſdā in Germania, permultos verò in Anglia excuſos, quorum autores vti magna pars hominum ad mendacium nata ſæuiente bellorum ciuilium rabie facilè Deum oppugnat, nō ſolùm abundè, & magnâ cum eloquentiæ tum ingenij vbertate, ſed etiam acri & obſtinatâ animi elatione hos Eccleſiæ ſanctę ordines perturbare tentarunt: adeò quidē vt tollere omnino P. M. autoritatem in temporalibus ſperarint, ſed & quod magis eſt Regibus & principibus in Eccleſia poteſtatē adſtruere non dubitarint. Quicquid illi ad hæc ineptientes prodiderint, miſſum facimus, ſatis enim eſt Deo totique Eccleſiæ, vt à titulis eorum voluminum fœtor horrorem ſui ſuppeditet, & Catholicis omnibus vbique terrarum vno conſenſu conuenientibus in noſtram ſententiam, mendacia ſua manifeſtè conuelli experiantur.

Hanc eſſe communem etiam teſtatur Franc. Victor. licet ipſe contrarium teneat tit. Vtrùm poteſtas ſpiritualis ſit ſupra ciuilem. in 2. propoſit. in princ. Idem teſtatur Præpoſit. in c. cum ad verum. col. 4. 96. diſtinct.

Hanc eandem communem teſtatur Didac. Couarru. in relect. ad regulam. peccatum. de reg. iur. in 6. in 2. part. §. 9. ſub numer. 7. vbi multos Doctores eam tenentes citat, licet ipſe eam nō videatur affirmare. Hoc idem teſtatur Mart. Doctor Nauarr. in relect. ad cap. nouit. de iudicijs in tertio notab. licet ipſe poſtea aliud teneat.

Eandem non ſolùm veram ſuppoſuerunt, & indubiam nonnulli Sum. Pontifices, ſanctiſsimi & doctiſsimi viri, verùm etiam multi ex ſanctis Patribus, Eccleſiæ doctoribus.

Nicolaus Secundus, cuius verba ſunt relata in cap. omnes. diſtinct. 22. ait: [Romanam Eccleſiam ſolus ille fundauit, & ſuper petram fidei mox naſcentis erexit, qui beato æternæ vitæ Clauigero terreni

Ff ſimul

ſimul & cæleſtis imperij iura conceſsit. Innocentius III. vir ſummæ doctrinæ in c. licet ex ſuſcepto, de foro
16 competen. refert, quòd † vacante Imperio, qui opprimuntur, ad audientiã Papæ recurrunt.

Idem in cap. venerabilẽ, de elect. cum duo eſſent electi Imperatores diſcordes [Vnum (ait) putamus, & nominamus regẽ, alium reijci debere] probat ratione, & exemplo id munus ad ſe ſpectare. idem in cap. per venerabilem qui fil. ſint legit. ait. [Non ſolùm in Eccleſiæ patrimonio verùm etiam in alijs regionibus, certis cauſis inſpectis, temporalem iuriſdictionem exercemus.]

Clemens V. in Clement. Paſtoralem. de re iudic. vbi vacante Impe-
17 rio, ſententiam latam per Henricum Imperatorem contra Robertum regem Siciliæ rebellionis, & priuationis, nullam & irritam declarat: non tam, inquiens, ex ſuperioritate (quã ad Imperium non eſt dubium nos habere) quàm etiam ex poteſtate, quâ Imperatori ſuccedimus, vacante Imperio, & ex plenitudine poteſtatis, quam Chriſtus Rex regum, & Dominus dominantium in perſona B. Petri nobis conceſsit.

Bonifacius VIII. in extrauag. vnã ſanctam. de maiorit. & obed. ex mul-
18 tis probat † ſe habere vtrumque gladium, & eſſe caput vtriuſque poteſtatis. Hæc quoniam infrà referentur, & confirmabuntur, & veriſsima eſſe oſtendentur, propterea hoc in loco breuitatis gratiâ non extenduntur.

S. Cyprianus in Epiſtola. 3. ad Cornel.] Inde, ait, ortas hæreſes ac ſciſmata, quia ſacerdoti Dei nõ obtemperatur: nec vſus exiſtimatur in Eccleſia Dei ad tempus ſacerdos, & ad tempus Iudex.

D. Thomas ſuper 2. ſentent. dict. in. vltim. in expoſitione textus [ad quar-
20 tum, dicit quòd † ſpirituali poteſtati ſæcularis in Papa coniungitur, qui vtriuſque poteſtatis apicem tenet: hoc eo diſponente, qui eſt Rex, & ſacerdos.

Idem in opuſcul. 2. in titulo de re-
21 gim. princip. libr. 1. c. 1. & 6. ait: † [Romano Pontifici vicario Chriſti oportet omnes principes populi Chriſtiani eſſe ſubiectos, ſicuti ipſi Domino Ieſu Chriſto, qui non ſolùm ſacerdos, ſed etiam Rex eſt vocatus,] cap. 23. Hierem. D. Bernardus in libr. 4. ad Eugenium ait, quem etiam citant Abb. Andr. Siculus, & DD. in d. cap. nouit.
22 de iudicijs: † [Gladium materialem Põtifex habet nutu, Imperator iuſſu, miles vſu, vel manu.]

Idem lib. 3. ad Eugenium ait: [Age, indagemus adhuc diligentiùs, qui ſis, quam geras pro tempore perſonam
23 in Eccleſia Dei. Quis es? † Sacerdos magnus, Summus Pontifex; [Tu princeps Epiſcoporum, tu heres Apoſtolorum, tu primatu Abel, tu gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, autoritate Moyſes, iudicatu Samuel, poteſtate Petrus, vnctione Chriſtus.]

Idem Bernardus libr. 5. ad Eugenium, de vtroque gladio loquens, Pontificẽ compellat his verbis: [Quid
24 tu † denuo vſurpare gladium tentas, quẽ ſemel iuſſus es in vaginam ponere? quem tamen qui tuum negat, non ſatis mihi videtur attendere verbum Domini dicentis: [Conuerte gladium tuum in vaginam:] tuus ergo, & ipſe, tuo forſan nutu, etſi non tuâ manu, euaginandus; alioquin ſi nullo modo ad te pertinet, & is dicentibus Apoſtolis: ecce duo gladij hîc, non reſpondiſſet, ſatis eſt, ſed nimis eſt: vterque ergo eſt Eccleſiæ & ſpiritualis (ſcilicet) gladius, & materialis; ſed is quidẽ ab Eccleſia, ille verò pro Eccleſia exercetur; ille ſacerdotis, is militis manu; ſed ſanè ad nutum ſacerdotis,

dotis,& iuſſum Imperatoris,]

B. Auguſtinus eandem opinionem tenet, vt refert Iuo in Decret. p. 10. cap. 75. ipſe verò Auguſtinus in libro 5. contra literas Petiliani, & ad Bonifacium, & Epiſtola 50. vt refert idem Iuo part. 10. cap. 59. dum Auguſtinus

25 oſtendit † eum iuſtè debuiſſe expellere impios ab Eccleſia, exemplo Chriſti flagellantis mercatores, & eijcientis ab Eccleſia, & Petri ferientis gladio ſeruum. Idem B. Auguſtin. in ſermone Apoſtolorum Petri & Pauli, qui incipit: [Fortis & humilis] inquit: O mira potentia! & ineffabilis gratia Saluatoris! Quis plebeium piſcatorem Apoſtolorum facilè caederet principem? & regibus obſiſtere, reges ſanctificare? regnis omnibus imperare? mundum legibus refrænare? dæmones pedibus calcare? iubere virtutibus? cælum omnibus aperire? cùm vellet, claudere? cùm placeret, immortale regnum conuerſis donare: negare peruerſis? merita mundi cognoſcere? culpas & crimina hominibus relaxare?].

Henricus de Gandauo doctor antiquiſsimus & doctiſsimus, & magnæ

26 vir autoritatis, in quodib. 6. quæſtione 23. ait. [Secundùm hoc † ſacerdos Apoſtolicus ſe habet ad reges & principes, ſicut architectus ciuilis ad alios artifices in ciuitate. Sicut enim architectonis ciuilis eſt præcipere, qui, & quales debeant exercere ſciẽtiam Medicinæ, Rhetoricam, & alias artes: ſic ſacerdos Apoſtolicus debet conſiderare, qui, & quales regna & Principatus regere debeant, & bonos honorare, malos autem, & malè regentes deponere, & alios loco illorum ſubſtituere.]

Primum fundamentum, quo mouentur tenentes hanc opinionem, quod latè proſequitur Præpoſit. Mediolanen. in cap. cum ad verum. 96. diſtinct. & in cap. 1. 15. diſtinct. colu. tertia in fin. Illud eſt: [Nam quando Dominus noſter IESVS CHRISTVS venit in hunc mundum, & carnem noſtram aſſumpſit, tunc in ipſum omnis poteſtas, omnis iuriſdictio, quæ in mundo erat in perſonis Regum, & principum, ſacerdotum, & Pontificum, ex Dei permiſſu vel conceſsione, vel etiam quoquo modo vſurpata, à Deo in ipſum eſt tranſlata, & illi vt daretur euocata eſt à cæteris omnibus.] Hoc ipſe teſtatur Matth. cap. vltimo, dicens. [Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra,] & propterea Ioann. cap. 19. Apocalypſ. dixit. [Quòd habebat ſcriptum in veſtimentis, & femore: Rex Regum, & Dominus dominantium.] Hoc per figuram (ait Præpoſit.) Oſtenſum fuerat in cap. ſecundo Daniel, quando de Chriſto loquens, ait: [Abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus, & percuſsit ſtatuam, tunc contrita ſunt pariter ferrum, teſta, æs, argentum, & aurum, ex quibus ſtatua confecta erat:] & ſic traxit ad ſe & ſacerdotium, & omnem poteſtatem. Prædictum eſt, etiam per Hieremiam, cùm dixit: [Ecce ego conſtitui te ſuper Reges & Regna, vt diſsipes, & euellas, vt ædifices, & plantes.]

Dauid etiam in Pſalmo 8. dixit. [Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius.] & Paulus ad Hebræos cap. ſecundo dixit: [In eo, quòd omnia ſubiecit, nihil dimiſſum, quod ei ſubiectum non fuerit.]

Pſalm. 2. ait Dauid: [Filius meus es tu, ego hodie genui te: poſtula à me, & dabo tibi Gẽtes hæreditatẽ tuam. & poſſeſsionem tuam terminos terræ.]

Quæ omnia conuenire Chriſto, non ſolùm vt Deus eſt, ſed etiam vt

 homo

homo, ait S. Thom. 3. p. quæſt. 8. art. 4. qui etiam conſtitutus eſt iudex viuorum, & mortuorum. Act. c. 10. Etiam in quantum homo, iuxta illud Ioann. cap. 5. [poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt.] Per quod ita concludit D. Thom. 1. part. q. 59. art. 2. & communiter recipi, ait Nauar. in relect. ad c. nouit. de iudicijs De ſacerdotio ei dictum eſt: [Tu es ſacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedec.]

Cùm autem vellet ipſe recedere de hoc mundo, videns poteſtatem hanc vniuerſalẽ pro regenda Eccleſia ſua ſancta in ea neceſſariam eſſe; elegit ſibi Petrum vniuerſalem in terris
28 Vicarium, † in quem omnem hanc poteſtatem tranſtulit, & dedit ſub nomine clauium duarum, ſcilicet, cæleſtis, & terreni Imperij, prout promiſerat Matth. c. 16. quando dixit: [Tu es Petrus,] & ſic nomen ſuum proprium illi donauit; nam dictum erat; [Petra autem erat Chriſtus] & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meã, [Cùm ipſe teneret claues. Nam de eo ſcriptum eſt: [Habet clauem Dauid, quæ claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit] Dixit Petro: [Et dabo tibi claues regni cælorũ, ſcilicet, vtriuſque Imperij.] Ita interpretatur Nicolaus Papa in c. omnes. relatus. 22. diſtinct. dicens [Clauigero terreni ſimul, & cæleſtis Imperij iura cõceſsit:] & gloſ. in d. c. cum ad verum. 97. diſtinct. & ſubijcit: [Et quodcumq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis.]

Hoc autem cum effectu præſtitit, in locum ſuum vniuerſaliter ſubrogando, quando, cùm ipſe eſſet paſtor ouium, qui de ſe dixerat: Ego ſum paſtor bonus:] & cui Propheta nomine omnium populorũ dicebat: [Nos autem populus tuus, & oues paſcuæ tuæ,] ipſe (vt teſtatur Ioan. c. 20.) conſtituit Petrum paſtorem tribus vicibus idem verbum repetens, quò magis vniuerſalem poteſtatem oſtenderet: Dixit, [Paſce oues meas, paſce agnos meos, paſce oues meas,] quæ verba intelligenda ſunt de omnibus ouibus, & de omni populo tam ſpirituali quam temporali correctionis. Et propterea intelligitur de autoritate iuriſdictionis, & ordinis, vt exponit gloſ. ordinaria.

Hinc Præpoſit. in d. c. 15. diſtinct.
29 col. 9. num. 14. ait: † [Triplicatum fuit illud, Paſce, vt complecteretur omnem ſtatum fidelium, ſcilicet, incipientium, proficientium, & perfectorum.] Et Innocentius III. in cap. ſolicitæ. de maior. & obedien. ait: [dicens Dominus, Paſce oues, non dixit has, vel illas: & propterea reddit rationẽ Innocentius Conſtantino Imperatori, cur ipſum in literis ſuis auſus ſit increpare.]

Nec eſt nouum, quòd in ſacris literis verbũ, [Paſcere,] importet etiam poteſtatem ſæcularem, vel temporalem. Nam certum eſt, quòd poteſtas data Dauidi, quando vnctus fuit in Regem de mandato Dei, fuit etiam temporalis, & tamen ipſemet in Pſal. 77. dixit [Elegit Dauid ſeruum ſuum, & aſſumpſit eum de gregibus ouiũ, de poſtfœtantes accepit eum, paſcere Iacob ſeruum ſuum, & Iſrael hereditatem ſuam, & pauit eos in innocentia cordis ſui.]

Hoc idem patet ex dictis per Ezechielem cap. 34. vbi poſtquam pluries reprehendiſſet gubernatores populi, eò quod electi paſtores, ſe ipſos paſcerent, non greges, propter quod diſperſæ ſunt oues, & errauerunt, & factæ ſunt in deuorationem omnium beſtiarum, poſtquam acriter comminatus fuit illis paſtoribus, dicens: [Requiram gregem meum de manu eorum:] dixit, [& ſuſcitabo

tabo ſuper eos paſtorem vnum, qui paſcat eas ſeruum meum Dauid: & ipſe erit in eis paſtor, & paſcet eas.] Quod autem ei voluerit per hæc verba, dare poteſtatem temporalem, apparet: nam dicit: [Et non erunt vltrà in rapinam in Gentibus, neque beſtiæ terræ deuorabunt eas,] quæ verba ſignificant poteſtatem temporalem.

Legitur in libr. 2. Regum cap. 5. quòd vniuerſa tribus Iſrael dixerunt Dauid: [Dixit Dominus ad te: tu paſces populum Iſrael, & tu eris Dux ſuper Iſrael, & vnxerunt Dauid in Regem ſuper Iſrael.] Omitto libens quæ à Philologis in eam rem ſolent adduci, idque vnum duntaxat non modò hæreticis ſed etiam Ethnicis & nominis Chriſtiani hoſtibus conſiderandum relinquo, ab Homero dici ποιμένας λαῶν, id eſt, paſtores populorum Reges & principes rei militatis, & propterea dicimus alibi Regium eſſe illud quod Chriſtus dicit Petro: ſeruile verò, quod reliquis Apoſtolis; quin ſi aliquis ineptias Grãmaticales hæc duxerit conſulat licet, quæ magnus ille Archiepiſcopus Euſtathius ſcribit in Iliad. A. vbi Reges ποιμαίνειν, ſeruos autem βουκολεῖν aſſerit: ſed ne à ſacris voluminibus aberremus id verbum [ποιμαίνειν,] quod eſt paſcere, Deo tribuit vates Pſalmographus, Pſalm. 79. Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ πρόσχες, ὁ ὁδηγῶν ὡς πρόβατον τὸν Ἰωσήφ, quæ vulgata traductio ſic effert. Qui regis Iſrael, intende: qui deducis velut ouem Ioſeph [qui regis] verſum eſt, quod magis ad ſenſum quàm ad verbi ſignificatum faceret, cum debuiſſet dici, paſcis.

30 Sequitur ex his, † quòd regius quodammodo paſtor, & dominus paſtorum omnium ſit Summus Pontifex, tam ſæcularium quàm ſpiritualium, adeo vt eius poteſtas ſit vniuerſalis abſoluta, & indiſtincta, ſicuti ipſe eſt vniuerſalis, & abſolutus Vicarius Chriſti, vt dicunt gloſ. & Doctores in cap. quanto, de tranſlat. latè oſtendit Ioannes de Turre-cremat. in ſum. de Eccleſia, libr. ſecundo c. 37.

Hinc in Concilio dictum eſt: [Definimus Romanum Pontificem in B. Petro paſcendi, regendi, ac gubernandi vniuerſalem Eccleſiã plenam à Deo poteſtatem habere.]

Hic Samuel figurans Summum Pontificem, cùm eſſet Pontifex rexit etiam temporaliter populum Iſrael. Idem legitur de Melchiſedech Geneſ. c. 9. & 14.

Tenentes alias opiniones, & præcipuè Franc. Victoria, vbi ſuprà reſpondent, quòd non valet conſequentia: Chriſtus fuit Rex Regum: ergo & vicarius eius: Nam (inquiunt)

31 † fuit in Chriſto quædam poteſtas excellentiæ (ſecundùm quod omnes Doctores confitentur) quam non reliquit Eccleſiæ. Hinc (inquit Victoria) hodie in Eccleſia non eſt poteſtas inducendi noua ſacramenta, nec deſtituendi iam deducta, nec remittendi peccata ſine ſacramento pœnitentiæ, & ſimilia: Nam quædam in eo erant poteſtates propter autoritatem perſonæ, quæ non poterat abuti poteſtate ſuâ.

Sed facilè ex his, quæ infrà dicentur, replicari poteſt, quòd in his quæ pertinent, imò perneceſſaria ſunt ad vniuerſale regimẽ Eccleſiæ, inter quæ eſt poteſtas ſuprema, etiam in temporalibus tranſlata eſt in ipſum omnis poteſtas, ac omnes aliæ poteſtates ipſi ſubiectę ſunt: quia (vt dicebat D. Thomas in dict. libro primo in opuſc. vigeſimo, in titulo de regimine Princip. cap. 14.) illi ad quem finis vltimi cura pertinet,

net, ſcilicet ſalutis, ſubijci debent illi, ad quos pertinet cura antecedẽtium finium, quæ eſt temporalis poteſtas: & hæc ſuperioritas non eſt de illis, quæ ratione excellentiæ non ſunt tranſlata. Secundò reſpondebatur ex dictis per Legiſtas, vt per Alberic. in l. bene à Zenone. C. de quadrien. pręſcript. per Dec. & alios in c. nouit. de
32 Iudicijs, quod † illud verbum [Paſce oues meas,] debet intelligi reſtrictè ad poteſtatem ſpiritualem, nam ſola ſpiritualis fuerat promiſſa, quando dictum erat Matth. cap. 16. [Tibi dabo claues regni cælorum,] id eſt, poteſtatem ſpiritualem, vt executio ſit conformis promiſsioni præcedenti.

Et quidem clauis ſummum in re qualibet ius & dominium denotat, & quaſi quoddam Symbolũ eſt conſeruationis, & tuitionis. Iure ciuili ſimul atq; claues traditæ ſunt emptori, proprietas transfertur earum mercium quæ in horreo ſunt ad emptorem. §. Item, ſi quis, 45. Inſtit. de rer. diuiſion. l. clauibus. 74. ff. de contrah. empt. & l. 1. §. ſi iuſſerim. 21. ff. de acquir. poſſeſſ. ſed & in corporis humani conſtitutione vitę conſeruatrices ſunt illæ claues, quæ tanquam cordis propugnaculum illi circunſtãt, vt ex Theologis profert Gregor. Nyſſ. lib. de Hominis opific. cap. 30. Ecquis dubitet Petrum accepiſſe illas claues, cùm vt fidei dominium, & imperium ſumeret, tum vt ſtatus ſiue vitæ temporalis conſeruationem ſuſciperet?

Sed replicari poteſt, quod præfata verba ſunt generaliter, & ſecundùm propriam ſignificationem intelligẽ-
33 da, quia in dubio † non eſt recedendum à proprietate verborum. Imò quod promiſsio ipſa, vt ſuprà dictum eſt ſecundùm Doctores generaliter, intelligatur de clauibus terreni, & cæleſtis regni, ex eo clarè intelligitur quoniam ad cęleſte regnum deueniri non poteſt, niſi habeatur tranſitus per terrenum Imperium. Cùm ergo data eſt poteſtas Vicario Chriſti ducendi oues ad cæleſte regnum, & ipſis eius portas aperiendi; oportet, ex neceſſarijs antecedẽtibus ſit ei data poteſtas ſuperior poteſtatibus omnibus regni terreni, per quod tranſire debent, & quod eſt finis antecedens: quia (vt dictum eſt ſecũdum D. Thomam) ad quem vltimi finis cura pertinet, ſubijci debent illi, ad quos pertinet cura antecedentium finium.
34 Non enim † eſt vita noſtra in terris aliud quàm tranſitus, vt per terrena tranſeuntes, accedamus ad cęleſtia. Ideo ſancta Eccleſia ſolet Dominum deprecari, vt nobis concedat, quòd ſic tranſeamus per temporalia, vt nõ amittamus æterna.

Secundum fundamentum pro hac parte, quod fuit D. Thom. in illo tit. de regimin. principum, declarat latè Præpoſit. in d. c. cùm ad verum. coll. 7. 96. diſtinct. Ioann. de Turre-cremata in ſumm. de Eccleſia, lib. 2. quæſt. 114. verſ. ſecunda propoſitio (& eſt argu-
35 mentum valdè vrgens) † conceſſa alicui poteſtate ad aliquem principalem & vltimũ finem, cenſetur etiam conceſſa ſuper omnibus illis, per quę ad illum finem peruenitur. Cùm ergo Petro, & ſucceſſoribus fuit conceſſa vniuerſalis poteſtas ad dirigendũ hominem ad vitam, & felicitatem æternam, & ſic ad vltimum finẽ, debent illi ſubijci omnes ſæculares poteſtates, ad quas ſpectat dirigere homines ad virtutes, & felicitatem temporalem, quæ ſeruit tanquam mediũ ad acquirendam æternam. Ideo dicebat D. Tho. vbi ſuprà: [Ei, ad quem vltimi finis cura pertinet, ſubiecti eſſe debent habentes curam antecedentium finium.] Propterea idem D. Tho. 2. 2. quæſt. 15. art. 2. ait: [Omnis perſona, vel ars, vel virtus, ad quam

quam pertinet finis, habet diſponere de his, quæ ſunt ad finem.] Ariſt. in
36 libro 1. Ethic. dicit, quod † finis præcipis, dominatur, atque legem imponit his quæ ſunt ad finem, vt ſecundum exigentiam finis debito ordine inter ſe coaptentur, & ad inuicem ordinentur.

Huc tendit illud, quod dicebat Henricus de Gandauo in quodlibeto 6. quæſt. 23. quando dicit [ſacerdos Apoſtolicus ſe habet ad reges, & principes, ſicut Architector ciuilis ad alios artifices in ciuitate.] Quod etiã declaratur, & ratione corrobo-
37 ratur. Nam † cum potiſsimum munus ſecularium poteſtatum videatur conſiſtere in conſeruanda iuſtitia, pace, & abundantia, & in dirigendis hominibus ad virtutes, hæc videntur maximè deſeruire ſaluti animarum. Nam faciliùs, prouiſis populis de iſtis neceſſarijs, poterunt dirigi ad ſalutem, quod valdè difficile eſt, quando in mundo non eſt pax, in populiſque non eſſet abundantia, & iuſtitia; ex quorum defectu homines alienãtur à via ſalutis, & à paſtoribus non poſſunt dirigi.

Huc tendit, quod Zacharias dixit Chriſtum veniſſe ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis, vt de manu inimicorum noſtrum liberati, ſeruiamus illi in ſanctitate & iuſtitia omnibus diebus noſtris. Et Dauid orabat, vt daretur militanti Eccleſiæ abundantia & pax, vt poſſent homines, ſublatis impedimentis, Deo ſeruire, & cæleſtem & triumphantem Eccleſiam ingredi. Poſtquam enim dixerat [rogate quæ ad pacem ſunt, fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis;] ſubiecit [propter domum Dñi Dei noſtri, quæſiui bona tibi.]

Hinc etiam ſuper eo, quod dixit Dominus Matth. cap. 6. [Quærite primùm regnum Dei, & omnia temporalia adijcientur vobis,] Notat ibi D.
38 Chryſoſtomus, quod † temporalia omnia ſunt acceſſoria, & adiectitia ſpiritualibus, vt etiam habetur in cap. ſi quis obiecerit 1. quæſtione 3. vt per Præpoſit. vbi ſuprà. col. 5. iuriſdictio namque temporalis (vt dicit Præpoſit.) tendit ad finem felicitatis politicæ tẽporalis, ad quam ho-
39 mo ordinatur per virtutes morales: † finis autem poteſtatis ſpiritualis, eſt felicitas ſuprema, & æterna, ad quam peruenitur, mediante felicitate tẽporali: & ſic temporalis felicitas ſubordinatur ſpirituali. Nam (vt dicebat Bea. Dionyſius, relatus per Bonifac. VIII. in extrauag. vnam ſanctam. de maior. & obedientia) infima per media, in ſuprema deducuntur. Conceſſa ergo à Chriſto facultate Beato Petro & ſucceſſoribus, & autoritate vniuerſali & plena ad finem dirigendi homines ad vitam,
40 videtur etiam ipſi conceſſa ſuperioritas ſuper iuriſdictione temporali Imperatoris & regum, quæ dirigit homines ad felicitatem temporalem, per quam deuenitur ad ipſam æternam. Nam & Legiſtæ conſueuerunt dicere etiam in materia
40 iuriſdictionis, † cui conceditur conſequens, cenſetur conceſſum omne antecedens, per quod ad illud deuenitur. l. 2. vbi Doctores ff. de iuriſdict. omn. Iudic. cap. 1. & in cap. præterea. de offic. delegat.

Hoc conſiderans Andreas Siculus in cap. nouit. num. 143. de iudicijs. dicebat. † [Vita temporalis, & omnia tẽporalia ſunt per ſe imperfecta, imò negligenda, niſi quatenus inſeruiant ad finem ſalutis.] & B. Thomas vbi ſuprà ait: [finis multitudinis humanę non eſt ſimpliciter viuere ſecundùm virtutem, ſed per virtuoſam vitam peruenire ad fruitionem diuinam:]

Et officium eſt Regis (ait) dirigere homines in præfatum finem ſuũ.] Et Victoria vbi ſuprà dicebat: [Felicitas humana eſt imperfecta, & ordinata in beatitudinem ſupernaturalẽ, tanquam imperfectam, ſicut ars armorum fabricandorum ordinatur in militarem, & Imperatoriam; & fabricandi nauem in artem nauticam, & fabricãdi vomeres in agriculturam.]

Huic argumento reſpondebat Franc. Victoria, negãs minorem pro-
42 poſitionem, † quòd poteſtas temporalis ſit medium ad vltimum finem ſalutis æternæ; nam felicitas terrena, quæ eſt finis ipſius poteſtatis temporalis, eſt quid diuiſum & ſeparatum à felicitate cæleſti. Ad quod ſatisfacere
43 videtur, quòd in ſacris literis † cæleſtis felicitas non promittitur habentibus terrenam felicitatem, vt ſanitatem, diuitias, honores, prolem, & ſimilia: imò habentibus in hoc mundo preſſuras, perſecutiones, verbera, ludibria, tribulationes, & mortem. Propterea dictum eſt: [Beati pauperes: beati qui lugent, & qui perſecutionem patiuntur, & quibus maledixerint homines,] & ſimilia, vt Matth. c. 5. & alibi dictum eſt, diuitias eſſe ſpinas, & videtur Innoc. in c. ſolitæ. de maiorit. & obedien. confiteri diuerſitatem horum finium.

Sed ex dictis B. Thomæ in loco ſuprà allegato, & Ioannis de Turre-cremat. & aliorum facilè replicari poteſt, quòd non intellexerunt principaliter felicitatem hominum conſiſtere in diuitijs, & huiuſmodi, ſed in
44 virtutibus: dicunt namq; quòd † officium principis temporalis eſt per poteſtatem ſuam homines remouere à vitijs, & dirigere ad virtutes morales, & ſic ad felicitatem terrenam, vt per eas aſcendendo ad Theologales, ad ſalutem & felicitatem æternam dirigãtur. Et certè niſi poteſtas ſummi Pontificis eſſet tanta in vniuerſo orbe, vt poſſet mediantibus principibus arcere vndique lupos à gregibus, & vitia corrigere, impoſsibile eſſet, vt deduceret oues ſuas ad paſcua æterna. Reſpondebant etiam tenentes ſecundam illam opinionem, quòd argumẽtum hoc concludit pro eorũ opinione, quòd Summ. Pontifex habeat temporalem in ordine ad ſpiritualia, nõ autem abſolutè, & ſemper.

Veruntamen ex his quæ ſupradicta ſunt, replicatur, quòd imò ſemper,
45 & abſolutè. Nã † cùm homo ſit creatus ad Deum (vt docet Magiſter ſententiarum libr. 2. diſtin. 1.) fecit Deus rationalem creaturam, quæ ſummum bonum intelligeret, vt intelligendo amaret, amando poſsideret, & poſſidendo frueretur. Idem ibidem ſic ait [Si quæritur, ad quid ſit creata rationalis creatura, reſpõdetur, ad laudandum Deum, ad ſeruiendum ei, ad fruendum eo:] & finis hominis eſt fruitio diuina: oportet igitur hominẽ dum tranſit per temporalia, eaq; omnia, quæ ipſi cõceſſa ſunt, omnes virtutes, felicitateſq; terrenas poteſtates, & iuriſdictiones, de quibus prouidit Deus, illis mediantibus, ſublatis impedimentis omnibus, in pace viuentes neceſſarijs per abundantiam rebus prouiſum, directum à paſtoribus per viam ſalutis ad felicitatem nullo vnquam tempore ceſſaturam peruenire. Egregia profectò ſententia Cydonij Oratoris Græci, ἐν λόγῳ περὶ τοῦ καταφρονεῖν τοῦ θανάτου, oratione de contemnenda morte, cuius Græca ſic Latinè efferuntur. [Homo nullo ſenſu deſtituitur, atque etiam omnia ea percipit, quorum cauſa ſenſus factus eſt. Itaque quod ad hos attinet cæterorum animalium nullo eſt inferior: ſed eius excellentia in eo poſita eſt, quòd natura rationẽ ſoli illi tribuit, ſenſuum ducem. Neq; verò his ſenſibus

ſibus hominem tradidit duntaxat, & vt illorum arbitratu duceretur permiſit : ſed rationis elegantiâ exornauit, & eam vitæ illius tanquam paſtorem quempiam, & magiſtrum præfecit, ac ipſum à reliquis gregalibus eâ diſtinxit, & quaſi præcipuâ generis notâ eum ſeparauit : per quam ſolam homo, inter animalia, Deum & agnoſcit & colit: fana ei conſecrat, & ſacra & vota facit, & ab eo tum ſibi tum alijs bona petit : & ſolus eorum quæ terram colunt veritatem nouit, ac in eius inquiſitione occupatus eſt. Virtutem exercet, leges ſancit, Reſpublicas inſtituit, & tum benefactorum præmia cõſtituit, tum maleficiorum certũ pœnæ modum præfiniuit, atq; artes inuenit non tam ad neceſſitatẽ, quàm ad honorẽ elaboratas, eaſq; in commune confert, in omnibus ad diuinum exemplar reſpiciẽs, ad quod & fabrefactus eſt, & ad quod ſua omnia componit] grauis admodum & neruis Chriſtianis ſuffulta ſententia, quâ vel quiuis innuere debeat omnes hominum ſiue principum, ſiue infimorum actiones, virtutes, iuriſdictiones & facultates componi & dirigi debere ad vnius, earum autoris cultum & obſeruantiam.

Tertium eſt fundamentum pro hac opinione confirmanda, quod fuit D. Thomæ & Bonifacij VIII. in extrauag. vnam ſanctam. de maiorit. & obedient. quod latè declarat & amplificat Præpoſit. Mediolanen. in cap. 1. 15. diſtinct. nume. 7. & ſequentib. proſequitur Albert. Pigh. in lib. de Hierarch. Eccleſiaſtica lib. 5. cap. 2. verſ. quod vt clarius.

46 Certum eſt, quod † Eccleſia ſancta Catholica eſt vnica. Eſt & tanquã corpus quoddam myſticum, cuius caput eſt Chriſtus. Huius omnes Eccleſiæ per vniuerſum orbem exiſtentes ſunt membra. Ita habetur ex dictis Apoſtoli ad Coloſ. cap. 2. Auguſt. ſuprà cap. 25. Ioann. habetur in cap. quemadmodum, in cap. præterea 23. quæſt. 7. Habetur propterea in articulis fidei: [Vnam ſanctam Catholicam Eccleſiam:] & dicitur Eccleſia militans, vna, & non plures. cap. Eccleſia de conſecr. diſtin. 1. cap. 1. §. vna.

Hæc eſt ad inſtar cæleſtis, & habet eius ſimilitudinem. c. ad hęc. 89. diſtin. Hinc in Apocalyſi. cap. 21. dicitur: [Vide Hieruſalem nouam deſcendentem de cælo:] In Cant. Canticorum dicitur de ea: [Vna eſt columba mea, perfecta mea.] Apoſtolus 1 ad Cor. cap. 12. dicebat: [Sicut multa membra in vno corpore habemus, omnia autem non eundem actum habẽt, ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto.]

Hæc figurata fuit in ſcriptura ſancta per arcam Noe, vt dicebat Hugo lib. 1. de Arca. cap. 5. citatus per Præpoſit. in d. cap. 1. num. 3. qui dixit: [Arca Noe quam fecit ſecuribus & dolabris ex materia lignorum & bitumine Eccleſiam deſignat, quam Chriſtus fecit per prędicatores ſuos ex collectione populorum in vna fidei confeſsione.]

Hæc dicitur tunica inconſutilis Ioan. cap. 19. habetur in cap. ſicut. 16. quæſt. 7.

Eſt figurata in illo linteo oſtenſo B. Petro, tanquam capiti & paſtori, Act. cap. 10. in quo varia animantium genera incluſa erant.

Figuratur in ſagena miſſa in mare, varia piſcium genera congreganti. Matth. cap. 13.

Eſt figurata illâ vnâ ſcalâ Iacob, per quam, & in qua aſcendunt homines in cælum, contemplando, ac bene agendo, & Angeli deſcendunt miniſtrare.

Sed in omni poteſtate, & in omni bono regimine expedit, vt vnus ſolus

 domi-

dominetur, cætera omnia ſint ſubiecta, & poteſtas vnius eſt multorum poteſtate valdè præſtantior. Dicebat Euſtathius in illud Homeri Iliad. β. Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω εἷς βασιλεύς —
Non multos regnare iuuat: rex vnicus eſto Vnicus & princeps —

Rationem illam dominandi reliquis præſtare, eò quod totius orbis conſtitutio eiuſmodi ſe habeat, vt Solē vnicum diei præſidem, Lunā noctis oculū admittat, ipſum verò regum regē mētem ſiue rationem in arce noſtra; quaſi vnicum Imperatorē collocaſſe: vnde, non inuenuſtè Alexander vt Darij principatum euerteret, orbem ſoles duos ferre non poſſe dictitabat: Deinde apud Philoſophos idem obtinet. Ariſtot. in libr. 12. 14. & 15. Metaphyſ. & in 1. Polit. † [Melior eſt Monarchia, quàm Ariſtocratia.] Philoſ. in lib. 3. & 8. & hic. Vnde Aug. in libr. de vitijs, & concupiſcentijs: [Principatus (ait) magis naturalis vnius in plures, quàm in vnū poteſt eſſe multorum.] Et D. Tho. in opuſcul. & loco ſuprà citato ait: [Sicut vnus eſt Deus, in triumphanti Eccleſia, ſic vnus in apibus eſt Rex, ſic & in multitudine membrorum vnum cor omnia mouens, & in partibus animæ potentialibus eſt vna potentia, quæ alijs præeſt, ſcilicet ratio.]

48

Ergo conuenit, imò ad bonum regimen neceſſarium videtur, quòd in Eccleſia ſancta vniuerſali, quæ vnica eſt, vnicum etiam ſit caput: cui omnia obediant, ſicut in Ezechiel. cap. 27. legitur; [Seruus meus Dauid ſuper omnes erit, & paſtor vnus erit omnium eorum.] Philoſ. in lib. 2. Metaphyſ. ait: [In quolibet genere cauſæ oportet vnum principium dare, ad quod poſteriora reducantur: [non

49 enim † pluralitas principatuum in vna ciuitate, vel regno, vel quacunque politia admittenda eſt. cap. quoniam in plerisq; de offic. ordinar. c. quo non autem 1. quæſtione 1. ne naſcantur in pluribus capitibus diuiſio & deſtructio; & ne poſsit euenire illud, quod ſcriptum eſt: [Omne Regnum in ſe ipſum diuiſum deſolabitur.]

Veriſimile itaq; eſt Deum & Dominum noſtrum huic Eccleſię ſubcœleſti (quam ita dilexit, vt eam proprio ſanguine redemerit, quam & quam erexit ad inſtar triumphantis, vt habetur ex dictis Pauli ad Hebr. c. 5. cap. 9. & ſeq. cit. Vt declarant Andr. Siculus in cap. nouit, numer. 227. de iudicijs. Beroi. in rubric. de Conſtit.) cæleſtis Eccleſiæ typum commodaſſe; vt militaret illa vnico capite, ſicuti vnicum eſt caput triumphantis in cælo.

Eſt etiam veriſimile, quod eam elegerit viam in ordinanda hac Eccleſia, quæ in qualibet benè ordinata Repub. melior eſt, videlicet vt vnicum eius ſit caput, quoniam ſcriptum eſt: [Dei perfecta ſunt opera,] Deuteronom. c. 30. Matth. cap. 5. & quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt, ad Roman. cap. 13. & ſicut in triumphanti (vt ait Auguſt. ſuper Geneſ.) eſt vnum primum mouens, quod omnia alia ſubalternat (nam quanuis Deus ſuâ potentiâ omnia gubernet, cùm (vt ait Apoſtolus ad Hebr. cap. 1.) omnia portet verbo virtutis ſuæ, agit tamen mediantibus Angelis, qui ſunt ſpirituales ſubſtantiæ, vt tradit Auguſtin. libr. 4. de Ciuitate Dei) ita conuenit, vt Summus Pontifex caput Eccleſię militantis, Eccleſiam ſuam regat, mediantibus miniſtris, ſicuti Iethro ſocer Moyſi ipſum docuit.

Veriſimile etiam eſt Dñm Deum noſtrū voluiſſe per vnicum caput Eccleſiæ omnia gubernari, pro vnitate

magis

magis conſeruanda , quam ſemper per ſanctos ſuos , & per ſemetipſum comẽdauit,& præcepit:qui per Apoſtolum ad Epheſ.c.4. mandauit ſeruis ſuis , vt eſſent ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis ; & Act. c.4.de primis fidelibus dicitur . [Erat multitudinis credentium cor vnum, & anima vna:]& ad Epheſ.cap.3.dicitur:[Vnus Dominus,vna fides,vnum Baptiſma,]& in oratione,quam Chriſtus ipſe fecit pro electis ſuis , vt teſtatur Ioan.cap. 17.orauit pro eis Patrẽ,vt fiant vnum,& idem:in vnitate namq; cõſiſtit omne bonum.† Vnica
39 eſt domus Dei , in qua omnia bona habere poſſumus , de qua domo B. Auguſt.in lib.7.de Baptiſ.c.ſi.relatus. in c.omnem.24.q.1.dicebat quod appellatur vnica columba, ſponſa ſine macula,hortus concluſus,fons ſignatus,puteus aquę viuæ, paradiſus cum fructu pomorum.

Qui tuebantur contrariã opinionem , dicebant hæc omnia eſſe vera quòd ſicut vnica eſt Eccleſia , ita habet vnicum caput, per quod in ordine ad ſpiritualia,& ad ſalutem omnia etiam temporalia regantur:ſed poteſtas temporalis ſimpliciter conſiderata , non quatenus eſt in ordine ad ſpiritualia., ſed ſolùm vt tendit ad felicitatem temporalem eſt quid penitus diuiſum,& ſeparatum à poteſtate Eccleſiaſtica,poteſt eſſe ſub alio principe,etiam non ſubdito quoad illam: nec per hoc ſcinditur vnitas Eccleſiæ.

Sed ex ſupradictis poteſt facilè replicari , quòd finis iuriſdictionis temporalis,& felicitatis tẽporalis in Chriſtiano homine non eſt vltimus finis, ſed antecedens vltimo fini, & illi ſeruiens : & propterea qui eius curam habet , ſubditus eſſe debet illi , qui præeſt vltimo fini.

Et certè impoſsibile eſt apodicticè ſiue demonſtratiuè reſpondere huic fundamento.Nam ſi in regimen aliorum regnorum à ſapiẽtiſsimis & doctiſsimis viris poſt longas diſputationes determinatum eſt, non poſſe ea cõmodiùs regi,quàm per vnicum regẽ & dominũ omnibus alijs ſuperiorem : hoc multò magis conueniens imò neceſſarium videtur dicendum in regimine Chriſtiani ſtatus, in quo cõtinentur omnes fideles coniuncti, tanquã in vno corpore.Is enim eſt Ec
50 cleſia †(vt dictum eſt)vnica ab vnico omnium conditore creata ab vnico Redemptore Ieſu Chriſto redẽpta. atque ex eiuſdem prouidentia gubernatur,de qua Matth. cap. 21.cùm vinea appellatur,dictum eſt,quòd vnus pater familias plantauit vineam , ab eodem patre familias gubernãte fuit locata operarijs, miſsi ſerui ad percipiendos fructus,cuius palmites ita dicti ſunt coniũcti vnico Domino Chriſto,vt ipſe dixerit.[Ego ſum vitis,vos palmites,qui manet in me,faciet fructus, & qui non manſerit in ea , areſcet & in ignem mittetur.]

Vnico ſigno omnes ſignati ſumus, ſcilicet charactere impreſſo per ſacramentum baptiſmatis:militamus omnes ſub eodẽ Crucis vexillo , de quo dictum fuit;[In hoc ſigno vinces. finis etiam noſter vnicus eſt , ſcilicet, ipſemet Deus,à quo creati ſumus.]

Conuenit itaque,vt qui habemus principium,medium & finem in vnitate,etiam ab vno , & eodem vnico Chriſti vicario gubernemur.

Sic verò Deus ipſe ſtatuit:nam per Prophetam promiſſum eſt, quòd per vnum regem & paſtorem gubernaremur.Ezechiel cap.87.ibi[Faciet gẽtem vnam,& ponet regem unum] & per eundem cap.34.[Suſcitabo ſuper eos Paſtorem vnum] & c. 37. [Paſtor erit omnium veſtrum.]Quod & ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus cap. 10.

ro. Ioann. promiſit, dum dixit [Et fiet vnum ouile, & vnus Paſtor.]

Quartum fundamentum pro hac opinione eſt in multis locis ſacræ ſcripturæ, tam in veteri, quàm in nouo Teſtamento.

Hieremias. c. 1. quem allegat Bonifacius VIII. in extrauag. vnam ſanctam. de maior. & obedientia. dicit Chriſto, & eius vicario in perſona Dei [Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & regna, vt euellas, & diſsipes, ędifices, & plantes.]

In lib. Deuteron. c. 17. citato & inducto per Innocentium III. in capit. per venerabilem. qui filij ſint legitimi, leguntur hæc verba: [Si difficile aut ambiguum apud te iudicium repereris, inter ſanguinem, & ſanguinem, lepram, & lepram, cauſam & cauſam: & videris iudicis verba variare, accede ad locum, quē Dominus elegerit, veniens ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore: & iudicabunt tibi veritatem iudicij, & qui noluerit obedire ſacerdotis Imperio, qui tunc miniſtrauerit Domino, ex decreto iudicis moriatur] in quibus, verbis continetur poteſtas temporalis, tum quia generaliter dicit [inter cauſā, & cauſam.] tum quia particulariter ait. [inter ſanguinem & ſanguinem.] Et ſatis hoc oſtendit ſuperioritatem ſacerdotis in omnes iudices temporales.

53 Samuel † ſacerdos etiam in temporalibus regnabat in populo, & propterea dum populus petebat regem, & ipſe conferebat cum Domino hoc populi deſiderium, reſpondit Dominus: [Nō te deiecerūt, ſed me, ne regnem ſuper eos.] Habetur in libr. 1. Regum. c. 8.

Legitur in libris Machabæorum,
54 quòd † Matathias & poſt eum Iudas filius eius, quamuis eſſent ſacerdotes tamen erant etiam duces in bello, & gubernatores in populo.

55 Melchiſedec † etiam erat ſacerdos & erat Rex: propter quem Chriſtus vocatus eſt ſacerdos, ſecundùm ordinem Melchiſedec, & in Pſalm. 109. Hæc per Innoc. in. cap. ſolitæ. de maiorit. & obed.

Iſtis locis videbatur reſponderi poſſe per tenentes contrariam opinionem, quòd vera erant in lege veteri, ſed nō in noua lege Chriſti (hęc enim eſt vetus hæreticorum cantilena) & ſic tempore perfectionis, in quo multa decreta facta ſunt diuerſa à lege antiqua ad maiorem perfectionem, vt quòd diligamus inimicos, quod oremus pro perſecutoribus, benedicamus maledicentibus, & ſimilia, vt ſacerdotes nobilioribus rebus in-
56 tenti ſint, † diuiſæ videntur iuriſdictiones: & propterea mandatum eſt, vt ſacerdotes non ſe implicent ſæcularibus negotijs. Paul. ad Timoth. cap. 2.

Sed facilè ex ſupradictis replicari poteſt, quòd hæc vera ſunt quo ad cōtinuum exercitium temporalis iuriſdictionis, nā verba, in quibus hæc prohibentur, ſemper reſpiciūt exercitiū, ſed non ſequitur: ergo ſublata eſt iuriſdictio, & ſuperioritas, quam habebāt antiqui ſacerdotes: quinimò verius eſt, quod multo maior eſt poteſtas ſum. Pōtificis poſt Chriſtum, quoniam eſt ipſius vniuerſalis vicarius, cui data fuit omnis poteſtas in cælo, & in terra.

57 Moyſes † erat ſacerdos, nam legitur in Pſalm. 98. [Moyſes & Aaron in ſacerdotibus] cap. porrò. 22. diſtinct. & tamē Ægyptium interfecit. Exod. cap. 2. & mandauit Leuitis, vt interficerent Idololatras. Exod. cap. 32. c. diſciplinę. diſtinct. 45. cap. quod ctu dele. 23. quæſt. 4. & c. non inferendæ. 23. quæſt. 3.

Phinees † filius ſacerdotis Eleazar, &

& ipſe ſacerdos, arrepto pugione mœchum Iudæũ cõfodit nomine Zãbri, coeuntem cum ſcorto Madianitide Cozbi nomine, & meruit pactũ ſempiterni ſacerdotij, vt legitur Numer. cap. 25. & can. occidit. 23. quæſt. 8.

Samuel ſacerdos, & iudex mandauit in fruſta concidi Agag regem. 1. Reg.c.15.23.q.5.

59 Elias † Propheta occidit Prophetas Baal.3. Regum c.28.& 29. & duos quinquagenarios regis Ochoziç 3.Regum.c.1.c.quod Chriſtus. & c.ea vindicta.23.q.4.

Matathias ſacerdos & iudex, Zelator legis, occidit Iudæum falſis Dijs ſacrificantem.1.Macab.c.2.

Similiter poſt Chriſtum Dominũ
60 noſtrum † Petrus & Paulus principes Eccleſiæ, imò Chriſtus ipſe aliquando ex vrgenti cauſa exercuerũt gladium temporalem,

Chriſtus eiecit ementes, & vendentes de Templo, acceptis funiculis Ioan.c.2.c.vendentes.1. q.c. eijciens. diſtinct.88.

Petrus, primus eius vicarius, ad defenſionem magiſtri auriculam Malcho amputauit. Ioann.cap.18.cap.ſi Petrus.24. quæſtio.1. idque non leue myſterium in ſe continet eius quam in reges habuit poteſtatis: nam Malchus Syriacâ linguâ regem ſignificat. Idem exercuit eam iuriſdictionem in Ananiam & Sapphiram coniugem, quos diuinâ virtute occidit, Act. cap. 5.23.quæſt.8.cap. legitur c.occidit. & c.Petrus.

Paulus obcæcauit Elymam magum. Actor.cap. 14. Diſcipuli petierunt ignem deſcendere ſuper Samaritanos.cap.9. Luc.& cap. quod Chriſtus.23. quæſt.4. Reſpondebatur iſtis per Ioann.de Turre-cremata in ſum. de Eccleſia lib.2.quæſtione 116. verſ. ad ſecundum, quod hæc vera ſunt. ſed Chriſtus & Apoſtoli, vſi ſunt hac poteſtate ad finem ſpiritualem, & ſalutis.

61 Sed replicari poteſt, quòd adeò † ſunt connexa temporalia ſpiritualibus, vt & ipſa temporalis poteſtas nõ poſsit iuſtè exerceri, quin eius exercitium reſpiciat ſalutem, vel ratione peccati, corrigendo, vel in exemplum aliorum: ſemper enim iuſtitia ſeruit ſaluti vel eius, qui punitus eſt, vel aliorum.

Hinc etiam euenit: quod ſummi Pontifices legibus ciuilibus manus etiam appoſuerunt, vt infrà dicetur.

Adducitur per Bonifacium VIII. locus ille Euangelij Luc. cap. 22. vbi cum dixiſſet Dominus Diſcipulis, eos habituros contradictionem, ipſi dixerunt ei: [Ecce duo gladij hîc:] ipſe ſignificans vtramque poteſtatem illis remanſuram, reſpondit: [Sufficit:] & ita interpretatur D.Bernard. libr.5. ad Eugenium, vt ſuprà deductum eſt.

Sic quando de clauibus locutus eſt, vſus eſt numero plurium, dicens: [Tibi dabo claues regni cælorum,] non clauem.

Et licet Franciſcus Victoria dicat, quòd ille locus, ſcilicet, [Ecce gladij duo, hîc,] patitur varios intellectus, propterea non videtur poſſe fieri in eo fundamentum: mihi tamen libet ſequi interpretationem D. Bernardi viri ſummæ ſanctitatis, & doctrinæ.

Adducitur & ille locus, quãdo Dominus dixit Petro: [Conuerte gladium tuum in vagina,] tum quia dicit gladium tuũ, ex quo ſignificatur poteſtatem temporalem eſſe ſuam, tum etiam quia dicit.[Conuerte] quaſi dicat, cuſtodi in vagina & retine tibi. Non dixit proijce, abijce: voluit ergo eum habere poteſtatem, ſed abſtinere ab exercitio per ſe ipſum.

Addu-

Adducitur per Innocentium III. in d.c.nouit.de iudicijs, illud quòd eſt Matth.c.18.[Si peccauerit in te frater
62 tuus,dic Eccleſiæ] & ſic † Eccleſia ratione peccati, eſt ſuperior omnibus, vt latè per Ioann.de Turre-cremat. d. quæſt.114. verſ.tertia propoſitio. Ex quo videtur argui, quòd in omnibus temporalibus delictis etiam ipſorummet Regum & Imperatorum, ratione peccati Eccleſia, & ſummus Pontifex caput eius eſt.

Reſpondebat Franciſcus Victoria fol.42. id verum eſſe, quādo iam conſtat de iniuria, ſed dum quæritur, an ſit iniuria, Iudex temporalis iudicabit.

Sed hoc non eſt tutum, nam regu-
63 lariter idem † iudex qui iudicat cauſam cum annexis cognoſcit. Non poſſunt ſeparari commodè iuriſdictio cognoſcendi, an ſit delictū, & iuriſdictio
64 diffiniēdi, ſeu puniendi. Imò † cognitio eſt quid antecedens & neceſſarium, ſine quo nulla vis eſt iudicandi nulla via ſentētiæ vt in noſtro reſponſo pro defenſione iuriſdictionis ſancti Officij regni Siciliæ diximus. Dicebat
65 etiam Victoria, quod † Eccleſia punit peccata ad finem ſalutis, & temporalis Iudex ad alterum finem, ſcilicet pacandæ prouinciæ.

Sed replicari poteſt facilè ex his, quæ ipſemet Victoria tenuit, vt ſuprà
66 relatum eſt, quòd † ſummus Pontifex habet poteſtatem temporalem ratione pacis conſeruandæ: & certè iuſtitia in terris eſt optimum mediū, quo ducuntur homines ad ſalutem.

Adducitur poſtremò per eundem Innocentiū III. in c. venerabilem, qui fil. ſint leg. locus Apoſt.1.ad Cor.c.6. vbi dicit: [An neſcitis, quia Angelos iudicabimus, quanto magis ſæcularia? ſæcularia iudicia ſi habebitis, cōtemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad iudicādum.] Hunc locum ita etiam ponderat Alexander III. in c.relatum.2.q.1.

Quintum & (multis alijs omiſſis)
67 vltimū † fundamentum eſt à conſuetudine vniuerſali in omnibus ferè partibus mundi, & in omnibus ferè temporibus. Nam obſeruatum eſt, & ſine controuerſia, in omnibus ferè prouincijs & temporibus, vt, ſummi Pontifices apponant manum in temporalibus gradibus, & exerceant ſuperiori-
68 tatem in principes & reges. Quod † argumentum à conſuetis eſt receptū apud Legiſtas, & Canoniſtas, & apud eos eſt probabile frequens, & tāquam neceſſarium.

De eo apud Legiſtas eſt text. in l. certi condictio.§.ſi nummos. ff. ſi certum petat.& ibi Bart.Ang.Alex.Iaſ.& Doctores.

Apud Canoniſtas eſt text. in cap. cum.M. Ferrarienſis de conſtitut. vbi Butr.Ioan.Imol.Panormitan. Felin.&
69 Canoniſtæ.† Præſumendum eſt enim pro his quæ diu agitata ſunt in Eccleſia Dei.cap.conſtitutus: vbi Abb. de religioſis domibus. Iuriſconſultus dicit eleganter in l.penult.ff.de conſtit. princip. non eſſe recedendum ab eo, quod diu ęquum viſum eſt: & Bald. in l.quicumque.in 4.notabil.C.de ſeruis
70 fugitiuis. dicit, quòd † id quod conſuetum eſt fieri non dicitur arbitrarium, ſed neceſſarium.

Et in hac quæſtione hoc argumento vſus eſt Ægidius Bellamer. in cap. futuram.12.quæſt.1.Et Præpoſit.in d. cap.cum ad verum.col.3.verſ.clarum
71 eſt, quòd per Papam, † quæ conſuetudo tanto in hoc caſu efficacior videtur, quanto eſt antiquior & vniuerſalior. Imò propterea hæc opinio poteſt dici magis Catholica, quam quæ-
72 libet alia. Id namque † Catholicum verè eſt, quod ſemper, quod ab omnibus, quod vbiq; creditum, & obſeruatū eſt. Hoc ipſa vis nominis declarat. Nam

Nam omnia vniuerſaliter compre-
hendit, ſi ſequamur vniuerſitatem,
73 antiquitatem, conſenſionem. Ex † his
enim tribus, ex temporibus ſcilicet,
ex locis, ex perſonis, dicitur quid ve-
rè vniuerſale, & Catholicum, vt ele-
ganter docet Vincentius Lirinenſis,
Gallus vetuſtiſsimus, & doctiſs. Ec-
cleſiæ autor in libello quem ſcripſit
pro Catholicæ fidei veritate & anti-
quitate.

Cum igitur probabitur tam ex ſa-
cris, quàm ex prophanis, approbatis
tamen & receptis omnium prouin-
ciarum hiſtorijs, quòd Summi Pon-
tifices iuriſdictionem temporalem,
quinimò hanc ſuperioritatem exer-
cuerint in omnibus orbis prouincijs,
& vſi fuerint eâ poteſtate, quæ per
Ieremiam capit. 1. eis eſt conceſſa.
[Conſtituo te ſuper Gentes & re-
gna, vt diſsipes, & euellas, ædifices &
plantes] cui ſubſcribit Iſidorus lib. 3.
cap. 53. & text. in cap. principes. 23.
quæſtione 5. proculdubio demon-
ſtrabitur, quod hæc opinio non ſo-
lùm eſt magis communis Doctorum,
& fortioribus rationibus confirma-
ta, ſed etiā popularis & plauſibilis fa-
cta, & magis per orbem recepta.

74 Nam † Romanus Pontifex Chriſti
vicarius, reges, atque imperatores,
& principes in terris conſtituit, vt
probat Innocent. III. his verbis in
epiſtola ad Colaianem illuſtrē Bulga
rorum Regem. [Rex Regum (inquit)
& Dominus Dominantiū Ieſus Chri-
ſtus, Sacerdos in æternum ſecundum
ordinē Melchiſedech, cui dedit om-
nia Pater in manu pedibus eius ſub-
jiciens vniuerſa, cuius eſt terra, &
plenitudo eius, orbis terrarum, & om
nes habitantes in eo, imò cui flecti-
tur omne genu cæleſtium, terreſtriū,
& infernorum: ſummum Apoſtolicę
ſedis & Eccleſiæ Romanæ Pontificē,
quem in B. Petro ſibi Vicarium ordi-
nauit ſuper Gentes, & regna conſti-
tuit, euellēdi, deſtruendi, diſperden-
di, & diſsipandi, & ædificādi, ac plan-
tandi, ei conferens poteſtatem. Cum
igitur, licet immeritò, eius vices ge-
ramus in terris, qui dominatur in re-
gno hominum, & cui voluerit, dabit
illud, vtpotè, per quem Reges re-
gnant, & principes dominātur; cum
Petro & ſucceſſoribus ſuis, & nobis
in eo nouerimus eſſe dictum: Ego
pro te Petre rogaui, vt non deficiat
fides tua, ſed tu aliquando cōuerſus,
confirma fratres tuos; cum ex præce-
pto Domini oues eius paſcere tenea-
mur, populis Bulgarorum, & Blacho-
rum in ſpiritualibus, & temporalibus,
paternâ ſolicitudine prouidere vo-
lentes, eius autoritate confiſi; per
quem Samuel Dauid in Regem inū-
xit, Regem te ſtatuimus, & per dile-
ctum filium Luciū tituli ſanctæ Cru-
cis presbyterum Cardinalem Apo-
ſtolicæ ſedis Legatum, virum proui-
dum, & honeſtum, nobis inter cæte-
ros fratres noſtros acceptū, ſceptrum
regium, ac regni tibi mittimus diade-
ma eius, quaſi noſtris tibi manibus
imponendum.] Hæc Innocent. III.
ſcripta nobis reliquit de Rom. Ponti-
ficis autoritate, quæ non ab homine,
neque per hominem, ſed à Dei filio
conſtituta multis ſæculis antea, cele-
berrima illa trecentorum decem &
octo Patrum Synodus in vrbe Nicæ-
na, autore Spiritu ſancto congregata,
& habita omnium quidem Sancto-
rum Patrum, ſed præcipuè Athanaſij,
Hilarij, Baſilij, Ambroſij, & Gregorij
Nazianzeni, præconio laudata, &
75 agnouit, & ijs verbis prædicauit: †
quia vt principio Petrus Saluatoris
Chriſti vicarius, religioni, eccleſijs,
cæteriſq; ad Chriſtum pertinentibus
præfectus, Chriſtiani nominis, princi-
pum prouinciarum, & omnium gen-
tium Dominus, & rector erat: ita ille,
cuius

cuius Imperium Romæ eſt, tanta quã tam Petrus habuit; autoritate fungens: omnium dominatum & Principatum obtinet, huic ſanctioni ſi quis repugnare, & obſiſtere auſus fuerit, totius Synodi decreto anathemati ſubijciatur.

Legitur in libro de vitis Pontificum, deſumpto ex Germanis autori-
76 bus per Franc. Ioan. Stunic. in vita † Stephani II. & in vita Leonis III. quòd Stephanus II. cum Imperium Romanum antea autoritate Syluestri Papę fuerit ab vrbe Roma, per Conſtantinum in Gręciam & Conſtantinopolim tranſlatum, idem ab anno Chriſti plus minus. 754. à Græcis ad Gallos in perſonam Pipini reuocare & transferre cogitauit, quod poſtea anno Chriſti 801. Leo III. in perſonam Caroli Magni perfecit, vt inferiùs dicetur. Ita teſtatur Volaterran. in lib. 3. commentariorum, & Platina in vita Leonis IIII. Ait tamen Martinus Polonus Stephanum non tantùm incepiſſe, ſed etiã vltimo vitæ anno perfeciſſe in Carolo tunc in ætate iuuenili conſtituto, qui tamen coronam Imperij non ab Stephano ſed à Leone IIII. aſſumpſerit, qua de re eſt decretalis venerabilem de electionib.

77 Romanus † Pontifex reges inungit, & confirmat, vt teſtatur Volaterran. in d. lib. 3. c. Francorum origo: & Platina in vita Zachariæ, & Ioan. Villanus in chron. Florentiæ. lib. 1. c. 19. quòd Zacharias Pontifex (abdicato Chilperico rege inutili) Pipinum ex maiore domus, ſiue palatij (qui Gallis dicitur, Maire du palais) regis Galliæ, regem fecit, & poſtea eundem & duos eius filios inunxit & confirmauit Stephanus Sum. Pontif. vt Paulus Diaconus ſcriptor probatæ fidei teſtatur in lib de origine & geſtis Francorum. cap. 59. his verbis: [Stephanus Papa confirmauit Pipinum vnctione ſanctã in regem, & cum eo inunxit duos filios eius Carolum Magnũ poſtea Imperatorem, & Carlomanũ in reges] Rex à Romano Pontifice coronatur Auguſtus, & Imperator ſalutatur, vt narrat idem Paulus Diaconus in cap. ſupradicto, his verbis: [Die ſacratiſsimã Natalis Domini, cũ Rex ad Miſſam ante confeſsionem B. Petri Apoſtoli ab oratione ſurgeret; Leo Papa IIII. coronam Capiti eius imponit, & à cuncto populo acclamatum eſt: Auguſto à Deo coronato magno & pacifico Imperatori Romanorum vita, & victoria. Antea enim Dominus Carolus vocabatur ab omnibus Rex Francorum, & Patritius Romanorũ, ſed poſt laudes à Domino Apoſtolico more Romano & antiquorum principum ablato Patritij nomine, Imperator & Auguſtus eſt appellatus:] Hæc ex eodem libro Pauli diaconi excerpta in hunc locum contulimus, ex quibus apertè intelligimus Imperatorem, & Auguſtum non antea dici ſolitum quàm poſt coronam acceptam à Romano Põtifice. Idque etiam Germanicã ſcriptores fatentur, tametſi hæretici, & ex noſtris Ptolomęus Lucẽſis, & S. Antoninus Archiepiſcopus Florentiæ. Georgius Merula in libris de rebus geſtis Vicecomitum. Blondus, & reliqui, apud quos inuenitur ſcriptum, † Gregorium V. cõceſsiſſe Germanis principibus propter eorum in Rom. Eccleſiam beneficią, vt eligerent Regem Romanorum, ſed eã tamen lege, vt autore Pontifice iuſtum & legitimum imperium poſsideat, neque poſsit Auguſtus, aut Imperator vocari, niſi priùs benedictione Imperiali à Romano Pontifice acceptã. Idque ſeruari ſolitum ſcribit Innocentius VI. in Epiſtola de coronatione Caroli V. Imperatoris: [Inuncto (inquit) & coronato Rege, acclamarunt: Domino inui-

inuictiſsimo Imperatori Romano, ſemper Auguſto, ſalus, & victoria.]

79 Romanus † Pontifex ex priſca cõſuetudine regem electũ approbat, ad imperium promouet, Auguſtũ vocat, & inſigit, vt probatur ex verbis Ioannis Papæ VIII. [Carolum hunc Magni Caroli nepotẽ approbauimus vnà cum annixu, & voto omniũ fratrum, & coepiſcoporũ noſtrorum, & ſecundùm priſcã conſuetudinẽ ſolenniter ad Imperij Romani ſceptra proueximus, & auguſto nomine decorauimus, vngentes eum oleo extrinſecus, vt interioris hominis quoq; Spiritus ſancti vnctionẽ monſtraremus, conſtituentes ad imitationẽ, ſcilicet, veri Regis Chriſti Domini noſtri, ita vt quod ipſe poſsidet per naturã, iſte cõſequatur per gratiam. Deniq; non hic perpetuus Auguſtus ad tanta faſtigia ſe velut improbus intulit, non tanquam importunus fraude aliquâ, vel machinatione prauâ, aut ſcienti ambitione ad Imperialẽ apicẽ aſpirauit: abſit: neq; ſibi honorẽ præſumptuoſè aſſumpſit, vt Imperator fieret, ſed tãquam deſideratus, optatus, & poſtulatus à nobis, & à Deo vocatus, & honorificatus ad defendendã religionẽ, & Chriſti vbiq; ſeruos tuẽdos humiliter, atq; obedienter acceſsit, operaturus & roboraturus in imperio ſummã pacem, & tranquillitatẽ, & in Eccleſia Dei iuſtitiã, & exaltationẽ. Niſi enim nos talem eius cognouiſſemus intentionẽ, nunquam animus noſter fieret tam promptus ad ipſius prouectionem.] His dictis conuerſus ad ſanctam Synodum, dixit: Placet ne vobis?] reſponderunt omnes [placet] & iterum dixit: [Conſentitis ne, ita?] omnes reſponderunt: [Cõſentimus.]

80 Pontifici † Romano maximo, Rex Romanorum iuramentum fidelitatis præſtat, antequã ad Imperiũ promoueatur, cuius iuramẽti formam habemus in diſtinct. 63. c. [Tibi Domino Ioanni Papæ, ego Rex Otto promittere, & iurare facio, &c.] Quã formã hodie Reges Romanorũ obſeruãt, antequam cõfirmentur, & Imperialem coronã accipiãt. Hęc Ptolomæus Lu-

81 cenſis in ſuis Chronicis. Romanus † Pontifex priuilegiũ conceſsit aliquãdo, vt ex ſucceſsione poſſent aliqui vſq; ad tertiã generationẽ imperare, vt teſtatur Ptolomæus Lucenſis, Richardus, & Coſſentius in ſuis Chroni-

82 cis his verbis: [Sub † Põtifice Ioanne XIIII. imperabat Otto III. ex ſucceſſione patris, priuilegio cõceſſo Ottoni I. per Papã Leonem VIII. præſente Concilio celebrato Romæ, quod habetur diſtin. 63. c. in Synodo, non tamen adhuc perceperat ab Eccleſia, vt eius pater, imperialem coronã, ſed à Greg. V. conſanguineo ſuo fuit coronatus, à quo impetrauit vt electores inſtituerẽtur ex Germania: idq; factũ eſt propter ſumma beneficia, quibus tres Ottones ſibi inuicẽ ſuccedentes Romanam Eccleſiã affecerũt. Altera fuit cauſa, deuotio magna Germanorũ in ſanctos Apoſtolos Petrũ & Paulũ, quæ quanta ſit, cognoſci poteſt ex eorum peregrinatione ad ſanctos Petrũ & Paulum. Illud autẽ animaduer-

83 tendũ eſt, † huiuſmodi priuilegiũ cõceſſum fuiſſe non in fauorẽ Germanorum, ſed in Apoſtolicæ ſedi beneficiũ; ita vt ſi cauſa illa prima defierit, poſſit etiam effectus deſinere. Quamobrem iure B. Thomas Aquinas, Auguſtinus Anconitanus, & D. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus, viri doctrinâ & ſanctitate inſignes, cum de hac re ſcriberent, hoc in primis

84 notarunt, † electionem Germanorũ cepiſſe ſub Gregor. V. ſed tandiu perſeueraturam, quoad Romana Eccleſia

85 expediens iudicauerit, † cuius eſt regna transferre, & principes de ſua ſede deponere, vt eſt apud Ierem.

Proph. Et probari poteſt exemplis multorum, qui à Romanis Pontificibus depoſiti ſunt partim propter hęreſes, vt † Gręci partim quòd Eccleſię Romanæ infeſti eſſent, vel illam ab infeſtatione aliorum non liberarent.
86

Hinc ortæ fuerunt illæ ſacratiſsimæ Pontificum leges, † quibus præcipitur dominis temporalibus, vt auxiliētur Inquiſitoribus aduerſus omnes hæreticos: quod ſi in hoc cōtumaces aut negligentes fuerint, excōmunicantur, & honore priuantur, ac eorū territorium interdicto Eccleſiaſtico ſubiacere debet. c. ad Abolendā. §. penult. c. ex communi. §. moneantur. de hæret. auth. ſi verò. C. de hæretic. & ſtatuimus. de Epiſcopal. audien.
87

Gregorius Papa V. inſtituit Electores Germanos, vt teſtantur autores multi. B. Thomas Aquinas in lib. 3. de regimine principum, his verbis: [Per Gregorium V. vt hiſtorici tradunt, genere Teuthonicum, prouiſa eſt electio, vt per ſeptem principes Alemaniæ fiat, quouſque ab iſto tēpore perſeueret, quod eſt ſpatium 270. annorum vel circa, & tantùm durabit, quantum Romana Eccleſia, quæ ſupremum gradum, & principatum tenet, Chriſti fidelibus expediens iudicauerit.]

Martinus Pœnitentiarius, qui & Polonus in Chronicis Summ. Pontif. & Imperatorum, ſcribit nomina electorū: & de Ottone his verbis: [Otto III. à Gregorio V. conſanguineo ſuo in Imperatorem eſt coronatus,] & paulò poſt [ducens aliquos ſecum nobiles Romanos in Saxoniā eſt reuerſus.] Eiuſdē autem Martini de electoribus imperij verba ſunt. [Inſtitutum autē fuit poſtea, vt † per officiales imperij, Imperator eligeretur, qui ſunt ſeptē, videlicet primò tres ſunt Cancellarij iſti; Magūtinēſis Archiepiſcopus Cācellarius Germanię, Archiepiſcopus Treuerenſis Galliæ, Archiepiſcopus Colonienſis Italiæ, Marchio Brandeburgenſis Camerarius eſt: Palatinus Dapifer, dux Saxoniæ enſem portat Rex Bohemiæ, Pincernā agit: vnde verſus.
88

Maguntinenſis, Treuerenſis, Colonienſis.
Quilibet Imperij ſit Cancellarius, horum:
Eſt Palatinus Dapifer: dux portitor enſis:
Marchio præpoſitus Cameræ Pincerna Boemus.

Ptolomæus Lucenſis in Chronicis Summ. Pontif. [Gregorius V. ad petitionē Ottonis electores inſtituit, qui ſunt vti officiales imperij, tres Cācellariæ triū, videlicet, nationum quoad imperiū principale pertinebāt. Quia Germanię eſt Archiepiſcopus Magūtinenſis: Galliæ eſt Archiepiſcopus Treuerēſis: Italiæ verò eſt Archiepiſcopus Coloniēſis: Comes Palatinus Dapifer: dux Saxoniæ, qui portat enſem, Marchio Brādeburgenſis Camerarius: Rex Bohemus, Pincerna.] Quidam dicūt, quod ad tollendā electionis diſcordiam iſte eſt additus, ſed falſum eſt: quia Rex Bohemiæ ita eſt officialis imperij, ſicut alij ex officijs aſſumpti ſunt, vt ſuprà dictum eſt.

Auguſtinus Anconitanus in lib. de poteſtate Papæ: [ſicut † Papa poteſt eligere Imperatorem, ita potuit electores Imperatoris inſtituere, & inſtitutos mutare ex cauſa rationabili, ſicut & Imperatorem electum poteſt non confirmare, & confirmatum deponere, ſecūdùm quòd Gregorius V. tempore Ottonis Imperatoris, cōuocatis & conquiſitis principibus Alemaniæ ſeptē electores inſtituit, officiales ipſius curię imperialis, quatuor laicos, vt Regē Bohemiæ, ducem Saxoniæ, comitem Palatinum, & Marchionem Brandeburgenſem, & tres clericos Archiepiſcopos Magūtinenſem, Treuerenſem, & Colonienſem.
89

90 Cauſa † autē, quare de Alemania ſolū prædicti

prædicti electores ſunt aſſumpti, cōmuniter triplex aſsignatur. Prima fuit, quia de Alemania fuerūt principes, qui liberarūt Eccleſiam de ſeruitute Lōgobardorū & impiorū Romanorum. Secūda deuotio illius populi ad S. Apoſtolos, quod apparet ex eorū continua peregrinatione ad viſitādum Eccleſias Apoſtolorum. Tertia fuit voluntas ipſius Papę Gregorij, qui de Teuthonica gente fuit natus, & Ottonis conſanguineus.] Hęc ſcribit Auguſti. Anconitanus, quæ refert iiſdē verbis B. Antoninus Archiepiſc. Florentiæ, qui hoc etiā ſubdit: [Sicut ab Apoſtolica ſede hoc illis eſt cōceſſum, ita cum expediret vtilitati, & paci Chriſtianitatis, poſſet immutari.

91 Blondus Flauius Decadis 2. lib. 3.† Gregorius V. eam fecit de Imperatoris electione ſanctionē, quam hucuſq; per annos ſupra quadringentos ſeruatam videmus, ſolis licere Germanis, qui inde electores ſunt dicti, principē deligere; qui Cæſar tunc & Romanorū Rex dictus, ſi à Sum. Pontifice coronabitur, imperator Auguſtus nominatur. Suntq; hi electores, Maguntinus, Treuerenſis, & Coloniēſis, Archiepiſcopi, & Marchio Brandeburgenſis: Palatinus comes, dux Saxoniæ: Rex Bohemiæ. Diſtincta ſunt autem inter eos officia, vt tres primi ſint Cācellarij, Germaniæ primus, ſecundus Galliæ, tertius Italiæ: Brandeburgenſis Marchio Camerarius; Comes Palatinus Dapifer, dux Saxoniæ enſis portitor; Rex Bohemiæ ſit pincerna, ſecundùm eam ſanctionem promulgatam. Otto in Germaniam redijt, Gregorius verò V. Pōtifex, poſt annū ſecundum & menſem ſeptimum ſuæ coronationis in ferijs, annum, in quo hæc ſanctio à Pontifice Gregorio facta eſt, ſecundum ſupra millesimum Chriſtianę ſalutis fuiſſe inuenimus.

Conuenit cum omnibus his Ioan. Cuſpinianus in hiſtoria de Cęſaribus. Platina hoc tantū addidit: [Sunt qui 92 ſcribunt,† Bohemiæ Regē ſeptimum electorem Imperatoris Pincernā eſſe, huncq; in eligendo additum eſſe ad tollendā diſcordiam partiū, ad vtros enim inclinaſſet illa pars, certi potior habeatur.] Raphael Volaterr. ſcribit fuiſſe tantum ſex electores inſtitutos, non enim addit regem Bohemiæ.

Quod autem in illa Gregorij V. cō93 ſtitutione cautū fuerit, vt † electus Rex Romanorum, neque Auguſtus, neq; Imperator dicatur, niſi à Romano Pōtifice coronatus antea fuerit, teſtantur omnes qui libros de rebus geſtis Pontificū, & Imperatorū conſcripſerūt. S. Antoninus Archiepiſc. Florentinus, Flauius Blondus, Georgius Merula, Platina, & Raphael Volaterr. ſed ne ſingulorū teſtimonia enumerē ſatis erit duos Germaniarū rerū ſcriptores nō vulgares in mediū proferre.

Henricus Mutius in Chron. de Germanorū prima origine, moribus, & inſtitutis; quę autor ipſe ex probatioribus Germanicis ſcriptoribus ſe habuiſſe affirmat, in lib. 13. hæc ait: [Gregor. V. filius Ottonis ducis Sueuię, cognatus Ottonis III. Bruno antea dictus, coronauit Ottonē III. & Auguſtū appellauit. Huius Ottonis tēpore electores ſunt inſtituti, qui nō alium eligant, quàm Germanis partibus natū. Statuit quoque idem Pontifex, vt qui poſt electionē primùm appellatur Romanorū Rex, coronatus verò, & vnctus, benedictioneq; accepta à Romano Pōtifice, tum demū appellatur Imperator Auguſtus:] Hæc Mutius. Idē & Albertus Crantzius ſcriptor apud Germanos non impurus, dicit puriſſimè, in lib. 1. Hiſtor. c. 14. [Non habetur (inquit) Imperator, niſi quē Roman. Pont. confirmauerit, & cōſecrauerit: Domini eſt terra, & plenitudo eius, ipſe transfert regna, & imperia,

 digniſ-

digniſsimeq; ad ſuū in terris vicariū hoc ſacrum miniſterium delegauit.] Hoc hiſtoriarum autores ſcriptum nobis reliquerunt, ſed nemo meliùs quam ſacræ Scripturæ autoritas nos docet, adminiſtrationem imperij ſolâ electione non confirmari. Samuel enim ex mandato Domini elegit, & aſſumpſit Saulē, ſed adminiſtrationē nō ſuſcepit, antequam inungeretur, & adhibita eſſet ſolennitas, quę narratur in lib. 1. Regum. Idem & in Dauide, & Salomone factum legimus. Idem & in Chriſtianis à regibus Romanis Pontificibus coronatis, vt ſequentia exempla docent.

94 Benedictus † VIII. Ottone III. mortuo coronauit Henricum I. ab omnibus principibus electoribus, ſecundùm conſtitutionem Gregorij V. electum, qui tamen non antea Imperator habitus eſt, quàm coronā accepiſſet à Benedicto VIII. vt ſcripſit Ptolomæus Lucenſis, anno Domini 1004.

Mortuo Henrico I. cum vacaſſet
95 Imperium tribus annis, † Conradus de Gente ducis Saxonum eligitur à ſupradictis principibus, & à Ioanne Papa XX. coronatum. Poſtea verò quàm coronam habuit à Summ. Pontifice, Imperiales leges multas edidit. Hæc in Chronicis Germanorum, & Ptolomęi Lucenſis.

96 Anno Domini 1062. † Henricus II. Conradi filius iam electus in Imperatorem, venit Romam, & à Gregorio VI. coronam accepit imperij, electione iteratâ, quia coronatus fuerat à Clemente ſciſmatico, vt ſcribit Ptolomæus Lucenſis.

97 An. Domini 1076. † Nicolaus natione Burgūdus, Henrico iam in Imperatorē electo, quem Germani regē appellant, coronā dedit, de quo in diſtin. 24. [Saluo (inquit) honore & reuerentiâ dilecti filij noſtri, qui in præſentiarū Rex habetur, & futurus Imperator (Deo concedente) ſperatur, ſicut iam ſibi conceſsimus, & ſucceſſoribus illius] vbi gloſ. dicit ex his verbis patere, perſonale priuilegium fuiſſe, & generi non commune.

98 An. Dñi 1091. Depoſito † Henrico IIII. electus eſt ex mādato Gregorij Papę VII. per principes Alemānię Imperator dux Saxonię, vocatus Rodulphus, vt ſcribit Martinus, & Ptolomæus Lucēſis, & ante illos Helmōdus presbyter Eccleſiæ Lucenſis, qui fuit eiſdē ferè temporibus, quibus Greg. VII. ſcripſit autem autor ille in ſua hiſtoria, quæ ſequuntur: [Percunctanti Dño Apoſtolico, quiſnā in Germania eſſet dignus tanto Imperij culmine, deſignatus eſt Rex Sueuorū Rodulphus; eò quòd eſſet vir bonus, amator pacis, & circa cultū ſacerdotū & Eccleſiarum maximè affectus, cui D. Papa auream tranſmiſit coronā hoc verſu inſcriptū. Petra dedit Romam Petro, tibi Papa coronam. Præcepitque Maguntino, & Colonienſi, cæteriſq; Epiſcopis, & principibus, vt Rodulphum ſtatuerent in regem.]

99 Ann. D. 1110. † Henricus IIII. venit Romā, vt coronaretur à Paſchali II. non habens coronam Imperialem: cum igitur promitteret ſe inueſtiturā Epiſcoporū, Abbatū, & clericorū non ampliùs vſurpaturum, Paſchalis II. ſe illi coronā daturū promiſit. Cum igitur Henricus oſculatus eſſet pedes Pontificis in gradibus S. Petri, Pontifex, & Henricus ſe manu tenētes ad portam argenteam peruenerunt, vbi oſculato pede, vt teſtantur Chronica Martini, & Ptolomæi, dominus Papa deſignauit Henricum Imperatorem.

An. Domini 1126. poſt mortē Hen-
100 rici IIII. † Honorius II. miſit Legatos in Teuthoniam, pro pacifica electione facienda: vnde conuenerūt principes in vnum locum, & omnium cōſenſu Lotharius Dux Saxoniæ eligitur,

tur, qui fuit ſextus Imperator per electioné, & à Frederico Archiepiſcopo Colonięſi benedicitur, & inungitur: hoc autem intelligendum eſt, quantum ad regnum Alemaniæ, vbi argẽtea corona porrigitur.

Anno quarto Innocentij II. Pontificatus Lotharius Rex Alemaniæ & Imperator electus cum magno exercitu veniens in Italiam Innocentium in vrbem Romam reducens, & factionem Petri Leonis ſciſmatici extirpans in ſolennitate Paſchali in Eccleſia Lateranenſi ab Innocentio imperij coronã accepit. Hic poſt ſuam coronationem accẽſus zelo Dei & fidei tanquam verus Catholicus & Eccleſiæ aduocatus, vires Imperij excitauit cõtra Rogerium Regem, vt ſcribit Martinus Polonus.

101 Anno Domini 1545.† Cõradus II. poſt mortem Lotharij Imperator eligitur à principibus, ſed quia non fuit coronatus à Romano Pontifice, mortuus eſt ſine benedictione Imperiali: Vnde tres fuerunt Conradi Reges Germaniæ, & vnus ſolus Imperator: ſic Ptolomæus Lucenſis.

102 Anno Domini 1155.† Fredericus I. Nomine Barbaroſſa, nepos Conradi Romam venit ad Adrianum pro corona Imperij, electus enim tantum fuerat in Regem Alemaniæ, in Imperatorem coronandus Hæc tradunt geſta Romanorum, & Francorum, & Ptolomæus Lucenſis: ſed nemo meliùs quàm Helmoldus presbyter Eccleſiæ Lubecẽſis, qui fuit illis ipſis tẽporibus. Impreſſus eſt autor Francofurti. Hic ſcribit, quemadmodũ anno D. 1156. Fredericus venerit ad Adrianum IIII Pontificem Romanum, cũq; Põtifex, & Fredericus Rex vnà eſſent, facto ſilentio, Dominus Banbergenſis Epiſcopus orationem ex ore regis & principum habuerit: [Honorabilem ſanctitatis tuæ præſentiã (Apoſtolic. Pontifex) ſicut iamdudum vehementer deſiderauimus, ita nunc lętantes ſuſcipimus, gratias agentes omnium bonorum largitori Deo, qui nos deduxit in hũc locũ, & ſanctiſsimâ viſitatione tuâ dignos fecit. Notũ ergo tibi eſſe cupimus, B. Pater quia omnis hæc Eccleſia de finibus orbis propter honorem Regni collecta adduxerunt principem ſuum ad tuam Beatitudinem prouehendum ad culmen Imperialis honoris, virum nobilitate generis cõſpicuum, animi prouidentiâ inſtructum, victoriâ felicẽ, prætetea etiam in his quæ ad Deum pertinent, præpollentem obſeruatorẽ ſanctæ fidei, amatorem pacis & veritatis cultorem, S. R. Eccleſię: quam amplexatur vt matrem, nihil negligens eorum, quæ ad honorem Dei & Apoſtolorum principis exhibenda maiorum iubet traditio. Probat hoc humilitas nũc exhibita: ſanctiſsimis enim veſtigijs tuis applicitus fecit, ea quæ iuſta ſunt. Reſtat ergo (Domine Pater) vt & tu circa ipſum peragas ea quę iuſta ſunt, vt ea quæ de plenitudine culminis Imperialis ei deſunt per Dei gratiam tuo opere ſuppleantur] hęc ille, En vt ipſimet fatẽtur Imperialis culminis poteſtatem à Romano Pontifice conferri.

103 Tẽpore Eugenij Papæ mortuo Frederico, †fuit electus Henricus V. Autore Lucio Papa III. vt tradũt Hiſtoriæ Germanorũ: fuit autẽ coronatus à Clemẽte III. Quod autem electio Imperatoris ex ſummi Põtificis pendeat iudicio, clariùs intelligi poteſt ex decretali Epiſt. Innocẽtij III. cuius initiũ eſt. [venerabilem.] Cum enim duo eſſent electi, Philippus Frater Henrici defuncti, & Otto filius ducis Saxonię, vt eſt in Decr. ſupradicta Innoc. III. irritã electione Philippi, qui plures voces haberet, electioni factæ de Ottone toto fauit conatu, 808

Gg 3 ipſumque

ipſumque Aquiſgrani anno Domini
104 1201. † coronari mādauit in Regem in Imperatorem poſtea promouendum, quod ſucceſſu temporis reprobauit. Cum enim Otto ipſe, acceptâ coronâ, iniquè ſe gereret, & (vt eſt in Chronicis Martini, Ptolomæi, Lucenſis, & Vincentij Beluacenſis,) contra voluntatem Innocentij III. in Italiam irrupiſſet, Pontifex ipſe cum ſe ab Ottone deceptum vidiſſet, an. Domini 1211. illum excommunicauit, & ab Imperio depoſuit, omneſq; principes ac barones à iuramento fidelitatis abſoluit, mandauitq; principibus electoribus, vt ad electionem alterius procederent. Itaque anno Domini 1212. qui fuit quartus Imperij Ottonis, Fredericus II. in Imperatorem eligitur.

105 Anno Domini 1216. † Honorius III. coronauit Fredericum ſecūdum, qui autoritate Innocentij III. electus fuerat Rex.

106 Anno Domini 1266. † Innocentius IIII. (depoſito Frederico) ſcripſit principibus Alemaniæ, & mandauit vt ad electionem Imperatoris procederēt. Tunc elegerunt Landgrauium ducem Thuringiæ cui electioni obuiauit Conradus filius Frederici, qui iam antea per electores in regem in Germania fuerat conſtitutus.

107 Eodem anno † Landgrauius Dux Thuringiæ moritur, & ex mandato Summi Pontificis Innocentij IIII. in partibus Alemanniæ (vt communiter hiſtoriæ tradunt Martini, Ptolomæi & Lucenſis, & aliorum) ad electionem proceſſerūt, & Guhelmum comitem Hollandiæ in Regem Alemanniæ eligunt, in Imperatorem promouendū.

108 Anno Domini 1256. † principes Alemanniæ electores in duas partes diuiſi ſunt. Vna elegit regem Caſtellæ Alphonſum. Altera, Richardum comitem Cornubiæ, ſed neutra electio valuit, quia autore Pontifice facta non fuerat. Extant literæ Alphonſi Regis Caſtellæ, quibus petit à Clemente IIII. vt eius electionē admitteret. Sed neque Alphōſus ipſe, neq; Richardus benedictionem imperialem habuerunt à Pontifice.

109 Anno Domini 1267. † Clemens IIII. (vacante Imperio) elegit in Thuſcia vicarium generalem Imperij. Ita teſtatur Ioannes Villan. in d. hiſtoria lib. 7. c. 21. & Paul. Æmilius Veronenſis in hiſtoria Galliæ, lib. 7.

110 Benedictus † Papa VII. petente Micagiſlao Polonorum principe diadema regium, illud ad eum miſit, & ipſi ac poſteris titulum regium conceſſit. Ita teſtatur Martinus Cromer in lib. de origine & rebus geſt. Polonorum lib. 3. de Micagiſlao.

111 Stephanus † Vngariæ princeps, Geiſæ filius, miſit ad eundem Benedictum, vt impetraret & ipſe titulum & nomen regis eodem tempore, quo Polonorū princeps, & illud obtinuit. Cromer. Ibidem.

112 Anacletus † tempore ſciſmatis, & poſt eum Lucius II. legitimus Pontifex, ſeu (ſecundum quoſdam) Cœleſtinus II. dedit titulum Regis vtriuſq; Siciliæ citra, & vltra Pharum Rogerio Duci Apuliæ, & Calabriæ. Ita refert Colenut. lib. 3.

113 Gregorius III. Alphonſum ducem Portugalliæ Regem fecit; Doctor Gonzales in Epitome Regum poſt hiſtor. Pōtificum. De hoc Genebrardus in Chronologia hoc tribuens Alexandro III. ait: Alexander III. Alphonſum Portugallenſium nouo, & primo regi coronā per Albertum Cardinalem tradit, ea lege, vt quotānis Portugallenſes Reges duas auri libras Eccleſiæ Romanæ perſoluant; citat Garibaldum par. 4. libr. 34. c. 16. De hoc Rodericus Toletanus de reb. Hiſpaniarum lib. 7. c. 6. ait: [Hic primus

mus in Portugallia ſibi impoſuit nomen Regis. Et ab Eugenio III. cui regnũ ſuum conſtituit cenſuale, multa priuilegia & indulgẽtias impetrauit.

114 Innocentius † IIII. primum Regem Siciliæ Gulielmum ſecundum eius nominis dominum inſtituit, vt teſtatur Volaterr. in Comment. lib. 5. c. Siciliæ. pag. 2.

115 Nicolaus † III. conceſsit regnũ Siciliæ Petro filio Ferdinandi Regis Caſtellæ, ita teſtatur Volaterr. in Geographia lib. 2. c. vlt. de regno Nauarræ.

116 Idem † Nicolaus III. (mediante Latino Vrſino Cardinale) introductâ pace dedit formam magiſtratibus, & regimini Florentiæ. Ita teſtatur Ioan. Villan. libr. 5. c. 56. Platina in vita Nicolai III. ait: [Miſit Latinum Cardinalem Legatum, qui Florentiæ, ac in cæteris Hetruriæ vrbibus pro arbitrio animi magiſtratus impoſuit.] Ioãnet. in eiuſdem vita ex autoritatibus Germanis collecta, ait: [Latinum Cardinalem nepotem legatum miſit in Hetruriam, qui eam Eccleſiæ recuperauit, magiſtratuſq; illi nomine Eccleſiæ dedit.]

117 Bonifacius † VIII. conceſsit regi Aragonum regnum Sardiniæ, quod poſtea confirmauit Clemens V. Ioan. Villan. lib. 8. c. 81.

Idem Bonifacius VIII. cum à Gregorio VIII. ob quoddam facinus Piſanorum in nonnullos Cardinales, Piſani eſſent priuati Sardiniæ titulo, eam conceſsit Aragonum regi. Teſtatur Volaterran. libr. 5. cap. res Piſanorum. pag. 3.

118 Cum † ab Imperatore ſublata eſſet communi Florentiæ iuriſdictio comitatus longè à ciuitate per decem milliaria, Gregorius Pontifex ob benemerita populi erga ſanctam ſedẽ, eandem illi reſtituit. Ioan. Villan. libr. 5. c. 11. & 12.

119 Clemens V. † decertantibus diu Genuenſibus, & Piſanis de imperio Sardiniæ, fecit Regẽ Fredericũ filium Petri regis Caſtellæ hac conditione, vt inde Sarracenos depelleret. Idem Volaterr. lib. 2. Geographiæ c. vlt. de regnis Nauarræ & Aragoniæ.

120 Ioann. † XXI. an. 1326. die 7. Maij, per literas ſuas ea die publicatas Florẽtiæ, vacante Imperio, creauit vicarium Imperij in Italia, Robertum regem Neapol. Ioan. Vill. lib. 9. c. 347.

121 Benedictus † XII. vacante Imperio ob Bauari tyrannidem, quòd Imperij iura ad Põtificem Romanũ pertinerent, Ioann. Vicecomitem præſulem Mediolani, & Luchinũ eius fratrem vicarios temporales conſtituit. Volaterr. lib. 4. c. Mediolanenſium.

Scribit Bonifacius Papa in Decade 4. lib. 3. fol 593. ita: [anno 1472. Paulus
122 † Pontifex Idibus Aprilis, inter ſacra ſolennia Rorſum Eſtenſem Ferrariæ ducẽ inſtituit, aureâ trabeâ, pomo, ſceptro, torque, Paludamẽtoq; donauit.]

123 Alexander † VI. cum patribus Ferdinandum Regem ob Saracenos, ſeu Mauros expulſos ex Hiſpania Catholicum regem appellauit, Volaterran. lib. 2. in cap. Saracenorum initiũ belli, prope finem.

Idem Alexander VI. Ferdinãdum & Elizabethã, Hiſpanorũ Reges, fecit etiam dominos ac Reges Indiarũ, & noui ordinis: Ita legitur in Chronicis Indiarum ſcriptis per Franc. Lopez. c. 29. vbi inſerit Bullam Alexand. VI. datam anno Domini 1493. ſui Põtificatus primo, vbi ait: [Nos autoritate omnipotẽtis Dei nobis in Petro conceſſa, omnes inſulas & terras firmas vniuerſas inuentas, & inueniendas verſus Occidẽtem & Meridiem, conſtruendo lineam à Polo Arctico, ad Antarcticum cum eorum dominijs, iuribus, &c. Vobis & ſucceſſoribus veſtris donamus, mandantes, vt incolas faciatis per viros

doctos inſtrui in fide catholica, & bonis moribus.] Idem teſtatur Vazquez conſ.8.

Pius V. in literis, in quibus creauit Coſmum Medicis magnum Ducem Hetruriæ, [poſt varias gratias & honores (vt ipſe ait) quibus ob benemerita erga Romanam Eccleſiam, prouinciam Hetruriæ cohoneſtarũt Innocentius IIII. Gregorius X. Benedictus XI. Martinus V. & Leo X. Nos inquit maiorum noſtrorum exempla ſequentes, & præcipuè Alexandri III. Innocẽtij III. & Pauli IIII. qui Portugalliæ, & Bulgarorum, ac Blacorum, nec non Hiberniæ Reges, & vt tunc dux Bohemiæ, Rex in ſuis literis nominari poſſet, reſpectiuè crearunt, conſtituerunt, & conceſſerunt, & aliorum Pontificum erga diuerſos principes, &c.]

125 Romanus † Pontifex examinat & inquirit de perſona electa in Regem, quemadmodum Innocentius III. in ſua Epiſtola Decretali, cuius initium eſt. [Venerabilem.] His verbis affirmat: [Ius & autoritas examinãdi perſonam electam in Regem, & promouendam in Imperium, ad nos ſpectat, qui eũ inungimus, cõſecramus, & coronamus; eſt enim regulariter & generaliter obſeruandũ, vt ad eũ examinatio perſonæ pertineat, ad quem impoſitio manus ſpectat.] Hęc Innocẽtius III. Aduertendũ autẽ eſt, quod dicit: [Ius, & autoritas examinandi perſonam electam in Regem, & promouendam ad Imperium ad nos ſpectat.] Non ſatis eſt igitur electum eſſe Regẽ, vt promoueri poſsit ad Imperiũ, quaſi nihil aliud requiratur: examinanda eſt autem perſona non leuiter, vt aliquis poſſet opinari, ſed accuratè & ſeuerè, vt in his fieri lex ſacra poſtulat, qui per impoſitionem manus conſecrantur. Hoc autẽ quale, quantumúe ſit, docet Henricus Archiepiſcopus Ebudenſis S. R. E. Cardinalis Hoſtienſ. vir vtriuſque iuris peritiſsimus, ob idque Innocentio IIII. chariſsimus, qui fuit anno Domini 1250. Hic cum explanaret Decretalem illam Innocentij, quam diximus: [Sicut (inquit) in coronatione poteſt inquiri de vita, & meritis coronandi, ita & excipi poteſt contra eum: & eſt ratio, quia in vnctione, quæ præcedit, fit manus impoſitio, quę non debet fieri ſine inquiſitione, & in coronatione attribuitur confirmatio: confirmatio autem ſine examinatione fieri non debet.] Conſultus apud Lugdunum in Concilio generali, quidam Epiſcopus de cauſis, quibus Fredericus depoſitus fuerat, reſpondit: [Secundùm opinionem

126 meorum maiorum, † Imperator pro quolibet peccato mortali deponi poteſt: ſi incorrigibilis ſit, maximè quãdo vniuerſalis Eccleſia ſcandalizatur. Si enim Zacharias Pontifex Regem Francorum, qui à Romano Pontifice coronam non recepit, nec per eum examinatur, nec ab eo comprobatur, vel reprobatur, non tam pro ſuis iniquitatibus, quàm pro eo quod tantæ poteſtati erat inutilis, à regno depoſuit, & alium loco ipſius ſubſtituit, multò fortiùs Imperatorem, qui ſubeſt ei pro ſuis iniquitatibus, poterit remouere.] Hæc Hoſtien. Quæ vera eſſe, manifeſtiùs docet Innocentius IIII. in apologia contra Fredericum. Cùm enim diceret ille, non plus iuris habere Romanum Pontificem in Imperatorem, eò quòd illum coronet, quàm ſingulos Pontifices in re-

127 ges, quos inungunt: [Aliud † eſt (inquit) de alijs regibus, qui à ſuis Pontificibus inungũtur, à quibus pro tẽporalibus fidelitatis & ſubiectionis recipiunt iuramẽta: aliud de Rom. principe, qui Rom. Pontifici, à quo imperij nomẽ, honorem, plenitudinem, & diadema

diadema cōſequitur, fidelitatis & ſubiectionis vinculo ſe adſtringit, ſicut antiquitas tradidit, & modernitas approbauit]. Item, aliud eſt de reliquis Regibus, quibus per hereditariam ſucceſsionem ſuorum proueniunt iura regnorum: Aliud de Imperatore Romano, qui per liberan Germaniæ principum electionem aſſumitur, ad quos ius atque poteſtas eligēdi Regem, & Imperatorem à nobis poſtea promouendum, ſicut ipſi non abnuunt ſed fatentur, ab Apoſtolica ſede prouenit, quæ Rom. Imperium quod Chriſtianiſsimus Conſtantinus Orientalibus zonis iniunxerat, in perſona magni Caroli, ex iuſta neceſsitatis cauſa in ſedem trāſtulit Occidentis.] Hæc ſcripſit Innocētius IIII. qui in Concilio Lugdunenſi Fredericum depoſuit.

Notanda verò ſunt omnia, quæ dicit, ſed illud præcipuè Romanum

128 † Imperatorem fidelitatis, & ſubiectionis vinculo ſe adſtringere Pōtifici Romano, à quo in Imperium promouetur. Quis igitur poteſt illum ab huiuſmodi vinculo abſoluere, præter eum, cui ſe adſtrinxit?

Romanus Pontifex non ſolùm approbat electum Regem, ſed etiā habilitat eius perſonam in Imperatorē, vt probatur ex literis Clementis V. quæ ſunt in his verbis ſcriptæ: [In

129 nomine † Domini, Amen. Nouerint vniuerſi hoc Inſtrumentum inſpecturi, quòd anno Domini 1309. die Sabbati 26. mēſis Iulij, indictione vij. Pōtificatus ſanctiſsimi Patris & D.N.D. Clementis diuinâ prouidentiâ Papæ V. anno quarto, in palatio Papali Auinionen. in Conſiſtorio publico ſolenni. Poſtquam dominus ſummus Pontifex, ſolennitate debitâ procedente, dominum Henricum in Regē electum, in Imperatorem poſtmodū promouendum reputauit, nominauit, & declarauit Regem, exigēte iuſtitiâ Romanorum, & perſonam ipſius approbans, pronunciauit eam, & declarauit eſſe ſufficientem, habilem & idoneum ad Imperium obtinendum: eidem ad recipiendas vnctionē conſecrationem, & Imperialis diadematis impoſitionem de manibus ſuis ſanctis, certos locum & terminum aſſignauit ad præſtandum iuramentū ipſi D. ſummo Pōtifici, & Eccleſię Romanę in animam & nomen dicti Regis, quod ſui procuratores & nuncij eidē D. Papæ ſe præſtaturos ſæpe obtulerant.]

130 Romanus † Pontifex examinat diligentiſsimè perſonam regis promouendi in Imperatorem, inquirit, approbat, confirmat, & ſolus ipſe poteſt ſupplere defectum, ſi quis interuenerit, ratione formæ in electoribus, ſiue in perſona Regis, vt apertè nos docēt literæ Clementis VI. quę ſunt in Regiſtro ipſius his verbis ſcriptæ:

131 [Clemens † Epiſcopus, Seruus ſeruorum Dei, chariſsimo in Chriſto filio Regi Romanorum Illuſtr. Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Romanus Pontifex, cui Rex æternus & ſummus in perſonam Beati Petri Apoſtoli æternæ vitæ clauigeri, cœleſtis ſimul & terreni Imperij iura cōmiſit, & plenitudinem poteſtatis conceſsit ſupra cunctos fideles ſuæ curæ commiſſos: inuigilans, & intendens circa ea, quæ fidelibus ipſis ampliora pacis & iuſtitiæ offerre poſsint cōmoda. &c.] tum poſt multa idem Pōtifex: [Factâ (inquit) nobis de electione tua concordi, & vnanimi plenâ fide, eâque, nec non perſonâ tuâ, in quantum patiebatur abſentia, diligēter examinatis, ac de tua fide, probitate, & cōditionibus omnibus, quæ requiruntur in illo, qui eſt electus ad Imperialis culminis apicem ſublimādus, cum pluribus prælatis & alijs

magnæ autoritatis viris, qui tuos mores, cõditiones, & ſtatũ pleniùs nouerunt inquiſitio ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, Patris, Filij, & Spiritus ſancti, ac B. & glorioſæ ſemper Virginis Dei genitricis Mariæ BB. quoque Apoſtolorum Petri & Pauli, atq; exaltationẽ, & honorem Eccleſiæ, & bonum & promotionẽ Imperij prædicti, & proſperũ ſtatũ mundi, de fratrũ noſtrorũ conſilio, te in ſpecialẽ noſtrũ & Eccleſiæ filiũ ſuſcepimus, tibi noſtrum fauorem, & gratiam concedentes, perſonãq; tuâ, cuius nos, & ijdem fratres noſtri ſpecialẽ priùs notitiam habebamus, idoneâ reputatâ, te nominauimus, denunciauimus, declarauimus, & aſſumpſimus in Regẽ Romanorum promouendũ Imperatorẽ, eandem tuam approbantes perſonã, ac ſufficientẽ & habilem declarantes ad ſuſcipiendã Imperialis celſitudinis dignitatem, ac decernentes vnctionem, conſecrationem, & coronationẽ Imperialis diadematis tibi per manus noſtras opportunis loco, & tempore impẽdendas, ſupplentes quoq; omnem defectum, ſi quis aut ratione formæ, ſeu tuæ, ſeu electorũ prædictorum perſonarum, qui electioni tuę interfuerunt, ſeu ex quauis alia electione interuenerit quouis modo, ex certa ſcientia de Apoſtolicę plenitudine poteſtatis, præcipientes etiam omnibus fidelibus & vaſſallis regni & imperij, vt tibi tanquam Regi Romanorum, in Imperatorem promouendo pareant efficaciter, & intẽdant. Nulli ergo hominũ liceat hanc paginã noſtrarũ conceſsionis, nominationis, denũciationis, declarationis, aſſumptionis, conſtitutionis, & suppletionis infringere, vel auſu temerario cõtraire. Si quis autẽ hoc attẽtauerit indignationẽ omnipotẽtis Dei, & BB. Petri & Pauli Apoſtolorũ eius ſe nouerit incurſurum. Dat. Auinion. 8. Idus Nouembris, Pontificatus noſtri, anno 5.

Hæc eadẽ ſcribit Innocẽtius VI. an. Dñi 1300. Pontificatus ſui, anno 3. die 5. menſis Aprilis in Epiſtola, quam ſcripſit ad Petrum Oſtien. cuius Epiſtolę initiũ eſt: [Specioſus formâ præ filijs hominum Ieſus Chriſtus, &c.]

Quod autem Imperatores ipſi referant Imperatoriam dignitatẽ Deo, & Romano Pontifici acceptam, ex eorum Epiſtolis facilè intelligimus: Sed ne omnes enumeremus, ſatis erit paucorum literas proferre.

Fredericus II. an. Domini 1213. ſcripſit ad Innocentium III. his verbis.

132 IN nomine † ſanctæ & indiuiduę Trinitatis, Amen. Fredericus II. diuinâ fauente clemẽtiâ, Romanorũ Rex & ſemper Auguſt. Habentes præ oculis immẽſa & innumera veſtra (chariſsime Dñe, & B. Pater protector, & benefactor noſter Dñe Innocenti Dei gratiâ, Summ. Pont. venerande) per cuius beneficium, operam, & tutelam protecti pariter, & promoti fuimus. Itaque nobis (B. P.) & vobis omnibus ſucceſſoribus Catholicis, ſanctæque Romanę Eccleſiæ ſpirituali matri noſtrę omnẽ obedientiam, honorificentiã, & reuerentiã ſemper humili corde, ac deuoto ſpiritu exhibemus, quã prædeceſſores noſtri Reges, & Imperatores Catholici veſtris prędeceſſoribus impẽdiſſe noſcuntur; ſuper eradicando autẽ hæreticæ prauitatis errore auxiliũ dabimus, & operam efficacẽ.] His etiã ſcripſit verbis Otto IIII. diuinâ fauẽte clementiâ, Romanorũ Rex, & ſemper Auguſtus: [Recognoſcẽtes ab eo noſtrę promotionis donũ miſericorditer proceſsiſſe, à quo eſt omne datũ optimũ, ipſum, eiuſq; vicariũ, & ſpõſam eius ſanctam Eccleſiam diſpoſuimus, & decreuimus magnificè honorare, vt qui nobis in præſenti tẽporale cõtulit regnum, in futuro quoque tribuat ſempiternũ. Proinde

vobis

vobis (ſanctiſſ. P. & Domine, Summe Pontifex Innocenti,) quem pro beneficijs nobis impenſis ſincериſsimo veneramur affectu, veſtriſq; Catholicis ſucceſſoribus, & Eccleſiæ Romanæ omnem obedientiam, honorificentiam, & reuerentiam ſemper humili corde ac deuoto ſpiritu impendemus, quæ prædeceſſores noſtri reges, & Imperatores Catholici veſtris anteceſſoribus impẽdiſſe noſcuntur, nihil ex his volẽtes imminui, ſedʃmagis augeri, vt noſtra deuotio clariùs innoteſcat: ſupereradicãdo autẽ hæreticę prauitatis errore, auxilium dabimus, & operam efficacem.]

133 Extant † literę Henrici Imperatoris cum Bulla aurea, ſcripta in Laterano. Anno Domini 1312. 3. Kalend. Iulij, ſub domino Clemente V. continentes iuramentum, quod præſtat Imperator in coronatione.

134 Extant † & litere Caroli IIII. Romanorum Imperatoris cum Bulla aurea. Dat. Romæ poſt ſuſceptam Imperij coronam, anno Domini 1355. Nonis Aprilis, in quibus literis deſcribitur forma coronationis.

135 Extat † etiam inſtrumentum Alberti Regis Romanorum cum Bulla aurea, ſerico flauo & rubro. Dat. apud Herimbergam, anno Domini 1303. quod inſtrumentum continet Reges Romanorum, poſtmodùm in Imperium promouendos, accipere gladij poteſtatem ab Eccleſia Romana: cõtinet etiam iuramentum fidelitatis ipſius.

136 Extant † etiam literę cum Bulla aurea, Henrici Imperatoris ſub Clemente VII. continentes ratificationem & renouationẽ iuramenti antè imperiũ præſtiti: in his literis Imperatores ipſi fatẽtur apertè de Romanis Pontificibus acceptã referre imperatoriã poteſtatẽ, à quibus (ſcilicet) illã habẽt, & ad quorũ nutũ exercẽt. Neq; eſt, quod aliquis dubitet electores poteſtatem omnem habere à Rom. Põtifice, cùm etiam Innocentius III. in d. Decretali, venerabilem. Et Innocentius IIII. hoc affirment, & ipſimet recognouerint, vt prædicti Põtifices teſtantur, & in Epiſtola quadam ad Nicolaum III. his verbis profitean-

137 tur: [Nos † principes Electores &c. Romana mater Eccleſia quâdã quaſi germanâ charitate Germaniam terrenæ dignitatis nomine decorauit, quod eſt ſuper omne nomen temporaliter præſidẽtium ſuper terram, plantans in ea principes tanquam arbores prælectas, & rigans ipſas gratiã ſingulari, illud eis dedit incrementum mirandæ potentiæ, vt ipſius Romanæ Eccleſię autoritate ſuffulti, velut germen electum per ipſorum electionem illum, qui fræna Rom. teneret Imperij; germinarent: Hoc eſt illud luminare minus in fermento militantis Eccleſiæ, per luminare maius Chriſti vicarium illuſtratum. Hinc eſt quod materialem gladium ad ipſius nutum excutit, & conuertit, vt eius præſidio paſtorum paſtor adiutus; oues ſibi creditas ſpirituali gladio protegendo communiat, temporali refrænet & corrigat ad vindictam malefactorum, laudem verò credentium, & bonorũ. Vt igitur in actu voluntatis, & operis inueniamur filij deuotionis & pacis, quicquid per D. N. Rodulphum Romanæ Eccleſiæ recognitum ratum, & confirmatum recognoſcimus, &c.]

Hæc Germani principes: quæ vtinam verè & nunc omnes dicere poſſent: fatentur enim Eccleſiæ Romanę autoritate ſuffultos ſe Regem Romanorum eligere: ſed quã ratione eius robore fulciri poſſunt qui eam oppugnant, & (quantum in ipſis eſt) euertunt: obediant igitur & ipſi matri ſuæ Romanæ Eccleſiæ, vt poſsint dicere,

dicere, quod eorum maiores tunc dicebant, vt in actu voluntatis, & operis inueniamur filij deuotionis, & pa-
138 cis. Secus † Romanus Pontifex tanquam adulterinos filios poterit illos abdicare, neque nouum aliquid vſurpabit hoc faciens, cum & prædeceſſores ſuos in minori cauſa hæc feciſſe ſciat, atque in primis Clementem IIII. Pontificem certè doctrinâ & ſanctitate ita inſignem, vt cum primis il-
139 lis meritò numerari poſsit. Hic † cum audiuiſſet Germanos principes cogitaſſe de Cōradino Frederici nepote in Regem Romanorum eligendo, ſcripſit ad Archiepiſcopum Colomēſem, & ad omnes electores, interdicens illis, ne hoc facerent: [Quod ſi qui fecerint (inquit) qui ad ipſius Cōradini electionem proceſſerint, ſi principes fuerint, eos & heredes eorum perpetuò omnibus fundis & honoribus, tam eos, quã poſteritatem eorũ vſq; ad quartam generationẽ iure eligendi Romanorum Regem apoſtolicâ autoritate priuamus, & inſuper eorundem filios clericos vſque ad quartam generationẽ reddimus prorſus inhabiles ad dignitates, vel beneficia Eccleſiaſtica obtinenda. Si verò electores huiuſmodi prælati fuerint, ipſo facto depoſiti ac nudati remaneant omni dignitate:] Hoc interdicto vetuit Clemens IIII. ne electores eligerent Conradinum, neque illi aliter fecerunt, quàm Pontifex iuſſerat: quippe qui & quo tempore Carolus IIII. Imperator ſenior, & corporis infirmitate grauatus voluit Vinciſlaũ filium in Regem Romanorum electum adiutorem ſibi aſsiſtere, omnes eiuſdem exempli literas ad Gregorium X. Romanum Pontificem ſcripſerunt, petentes ab eo, vt per eum liceret ipſis hoc facere, quemadmodum ex literis Caroli IIII. manifeſtè
140 ſciri poteſt, ſic enim ſcribit: † [Veſtræ immenſæ clemētiæ cũ coelectoribus princicipibus ſupplicamus tam humiliter quàm deuote, quatenus primogenitũ noſtrum in Romanor. Regem concorditer ſic electum in Imperatorem promouendum paternis affectibus benignius amplectentes, Regem Romanorum nominare, eiuſque perſonam ad apicem tantæ dignitatis idoneam reputare, nec non eidem munus conſecrationis, ac diadema ſacri Imperij loco, & tempore opportunis per veſtræ Beatitudinis ſacras manus cōferre dignemini, prout extat ab olim fieri ſolitũ & conſuetum, vt ſciant & intelligant vniuerſi, quòd poſuit in lucem Gentium vos Dominus.]

141 Hactenus idem Carolus IIII. † Quod autẽ electores ſe intromittere non debeant, nondum vacante Imperio, aliquem in Regem, vel in Imperatorem promouendum eligere, niſi Romani Pontificis mandato id faciant, ex hoc facilè intelligi poteſt quòd ſcriptum eſt in Chronicis Germanorum, Autore Hērico Mutio in libr. 26. in hanc ſententiam. [Anno Domini M.cccc. cum Turca in dies Romanorum Imperium, & Eccleſiam carperet, Vinciſlaus autem Imperator ocioſus torperet, Imperij electores principes neceſſario de alio eligendo Imperatore cogitare ceperunt. Cum igitur hunc principem Imperio inutilem iudicaſſent, conſilium de alio Imperatore eligēdo contulerunt cum Pontifice Romano, qui eorum inſtitutum magnopere approbauit, quin etiam miſit legatos hortans illos, vt in propoſito permanerent. Cum igitur ex ſententia Pontificis, abdicato Vinciſlao, elegiſſent Rupertum comitem Palatinum Rheni, eius electionem approbauit Romanus Pontifex.]

Quòd autem vacans Imperiũ recidat

cidat in manum & poteſtatem Romani Pontificis, Ioannis XXII. exẽplum nos docet, qui ſcribens ad Bernardum tit. ſancti Marcelli presbyterum Cardinalem, Apoſtolicæ ſedis legatum in calce ipſius Epiſtolæ hæc inquit. [Pręcepimus noſtro, & ipſius Romanę Eccleſiæ, nec non Imperiali autoritate, & nomine quæ pro eo quod Rom. vocat Imperium in nobis ad præſens reſidere dignoſcitur.]

143 Quod vero † Rom. Pontificis partes ſint ſupplere negligentiam vel infirmitatem Imperatoris, ſi non poſſit aut non curet officium ſuum præſtare, multis rationibus probat Bernardus de Roſergio Doctor Canonũ, Præpoſitus Metropolitanæ Eccleſiæ Toloſanę, cuius liber eſt in Bibliotheca Vaticana.

Ex his ergo credo ſufficienter probatum eſſe autoritatem ſummi Pontificis fuiſſe ſemper in omnibus ferè regnis & regionibus mundi habitam recentem, & receptam, tanquam ſuperiorem abſolutè & vniuerſaliter, etiam in his, quæ merè temporalia
144 ſunt. Ipſe enim † Romanus Pontifex, reges imperatores & principes inſtituit, inungit, confirmat, approbat, & ad Imperium promouet, ab eis iuramentum recipit, examinat, & inquirit, ac denique inobedientes & contumaces, monet, excõmunicat, corrigit, punit & priuat.

In libro, cui titulus Collectio cõſtitutionũ Apoſtolicarum, vulgò Bullarium appellatur in princ. apparent literæ eiuſdem Gregorij VII. ad prin-
145 cipes Saxoniæ, in quibus † autoritate Apoſtolicâ, & ex parte Apoſtolorum Petri & Pauli eos monet, prout etiam monuerat Imperatorem, cum quo ipſi bella gerebant, vt abſtineant à bello & obſeruent inducias pacis cum Imperatore, donec ipſe veritate diſcuſſâ decernat, quod ſibi æquum & iuſtum videbitur ſuper eo ſuper quo erant controuerſiæ.

146 Gregorius † X. imperauit Venetis, vt nouum quoddam vectigal, quod impoſuerant vnde magnæ diſcordiæ exorirentur non exigerent. Ita teſtatur Platina in vita Gregorij X.

147 Idẽ † Gregorius, quia Florẽtini hortatu eius voluerunt interſe pacem habere & reducere exules cauſâ partium triennio ſacris illis interdixit. Ita teſtatur Volaterr. lib. 5. c. res Florentinorum.

148 Gelaſius † I. excommunicauit Anaſtaſium Imperatorẽ Conſtantinopolitanum qui fouebat hæreticos, ſcilicet Vandalos, & eorum Regem, Arrianos, vt teſtatur Platin. in vita Gelaſij. I.

149 Anaſtaſius † II. eundem Anaſtaſium Imperatorem iterum eâdẽ cauſâ excõmunicauit, qui diuino nutu ſubito morbo correptus eſt. Teſtatur etiam Platina in vita Anaſtaſij II.

150 Innocentius † I. excommunicauit Archadium Imperatorẽ, quia conſenſerat vt S. Ioannes Chryſoſtomus à ſua ſede Conſtantinopolitana expelleretur ab Eudoxia ipſius Imperatoris vxore.

151 Innocentius † III. in Concilio Lugdunenſi, corrigendo leges Imperatorum, ſtatuit, vt omnis pręſcriptio requirat bonam fidem. in cap. fin. de præſcription.

152 Vrbanus † III. contra leges Imperatorum dedit licentiam viduis nubendi intra tempus luctus. in cap. penult. de ſecundis nuptijs. quod idem diſpoſuit Innocentius III. in. cap. fin. eod. tit. & multa ſimilia congerit Silueſter Prierius in ſum. in verbo Papa num. 14. oſtẽdens, quòd ſæpe ſummi Pontifices correxerũt leges ciuiles, aliquid iniuſtum & quoquo modo contrarium honeſtati ac religioni continentes.

153 Felix † II. excommunicauit Conſtantinopolitanum Imperatoré Conſtantinum nomine, Conſtantini Imperatoris filium, rebaptizatum ab Epiſcopo Arriano, & poſtea inobediẽtem hæreticum declarauit.

154 Conſtantinus † Papa I. Iuſtinianũ Imperatorem excommunicauit, pro eo quod Galliniacum Patriarcham excæcatum exilio dederat, & Philippum cognomento Bardanum, qui Imperium vſurpauerat, & manum in conferendo Patriarchatu apponebat excommunicauit.

155 Gregorius † II. Leonem Imperatorem excommunicauit, eò quòd iuſſerat deponi, & incendi Imagines Chriſti, & B. Virginis, & ſanctorum.

156 Gregorius † III. eundem Leonem vt incorrigibilẽ tanquam hæreticum condemnauit, & fecit ab eo recedere Romam, Italiam & alias regiones.

157 Nicolaus † I. Michaelem Imperatorem Orientalem, qui à ſede eiecerat Epiſcopum Conſtantinopolitanũ excommunicauit, & Lotharium Imperatorem ex eo quòd, dimiſſa vxore, pellicem retinebat, ſimiliter excõmunicauit,

158 Greg. † VII. contra Henricũ Imperatoré Eccleſiæ vnitaté ſcindere attẽtantem de conſilio centũ & decem Epiſcoporum excommunicationis ſententiam protulit.

159 Vrbanus † II. excommunicauit Philippum Auguſtũ Regem Frãcorũ quòd viuente vxore, ſuperinduxerat aliam mulierem alterius vxorem.

160 Vrbanus IIII. Fredericum ſciſma fouẽtem excõmunicauit, & priuauit.

161 Honorius † III. Fredericum II. Imperatorem tanquam hoſtem Eccleſię excommunicauit, quod poſtea cõfirmauit Greg. IX. eò quòd bona Eccleſiarum occupabat, clericos capiebat, & occidebat, quod & iterũ confirmauit Innoc. IIII. in Concil. Lugdunenſi.

162 Clemens † VI. ducé Mediolani Ec-
cleſiæ, & clericorum hoſtem ſolen-
163 niter excommunicauit.
Gregor. VII. † Boleſlaum II. Regem
Polonorum, qui occiderat Epiſcopum
Cracouienſem, Stanislaum nomine,
virum pium & nobilẽ, qui illum mo-
nuerat, vt deſiſteret à quibuſdã pec-
catis grauiſsimis, excõmunicauit, &
regno priuauit: & edixit, ne in poſte-
rũ ipſi Poloni Regẽ iniuſſu ſuo vnge-
rent aut coronarent, & poſt illud tẽ-
pus per multos annos non ampliùs
reges, ſed principes Polonorũ vocati
ſunt. Idem Martinus Cromer. in libr.
164 4. prope fin.
Idem Gregorius † VII. bis ſolenni-
ter priuauit Imperio, & excommuni-
cauit Henricũ Imperatoré, & Rodul-
phum in Regem elegit ſecundà vice
poſt primam autem eum admiſerat
in oppido Canoſſæ, depoſito regali
ornamento, nudis pedibus veniã pe-
tentem, poſtq; triduum extra dictum
oppidum expectauerat. Ita teſtatur
165 Platina poſt alios in vita Grego. VII.
Alexander † III. priuauit Frederi-
cum Imperatorem qui vocabatur
Barbaroſſa in Cõcilio Generali Turo-
nenſi, contra quem ſtatim concurre-
runt omnes principes Occidẽtis; Ita
teſtatur Ioannes Villan. in Hiſtoria
Florẽtiæ lib. 5. c. 7. Platina dicit, quòd
166 illum excommunicauit.
Innocentius † III. depoſuit Ottonem IIII. Imperatorem in Concilio Lateranenſi, & elegit in Regem Romanorum Fredericum Regem Siciliæ, qui poſtea fuit coronatus, anno 1210. ita teſtatur Ioan. Villan. in Hiſt. Florẽtiæ lib. c. 34. & ſeqq. & lib. 6. c. 1.

Innocentius IIII. in Cõcilio Lugdunenſi anno 1241. priuauit Fredericum IIII. Imperatoré Imperio ex multis cauſis: præcipuè, quia impediebat prouiſos à ſummo Pontifice ne poſſiderẽt beneficia ſibi ab eo conceſſa extor-

extortionibus grauabat Eccleſiaſticos, trahens ad forum ſæculare, & de ordine eiuſdem Innocentij fuit electus Rex Romanorum Comes Hollandiæ. Ita teſtatur Ioannes Villan. in d. lib. hiſtor. Florentiæ lib. 6. c. 26. & 27. & idem quoad priuationem teſtatur Platina in vita Innocentij IIII.

167 Idem † Innocentius IIII. Regi Portugalliæ negligenti & inepto, in Cõcilio Lugdunẽſi dedit in curatorem, & regni gubernatorem comitem Boloniæ ipſius Regis fratrem, vt de electione, ſeu de curatoris datione conſtat. in c. grandi. de ſupplenda neglig. Prælatorum. Ita tex. vbi in corpore iuris leguntur literę Innocentij directę comitibus, & baronib. Regni Portugalliæ præcipuè ſub pœna excommunicationis, quarum executores ſunt Archiepiſcopus Bracharenſ. & Epiſcopus Coimbricenſ.

168 Paulus † II. Georgium Pogebratium Bohemiæ Regem publico conſiſtorio hæreſi damnatum ann. 1466. regno priuauit. Cromer. in hiſtor. Poloniæ lib. 26. [Et illud Regnum conceſsit Matthiæ Coruino Regi Vngariæ ann. 1468. ita Bonifacius de rebus Vngariæ Decade 4. lib. 1. 2. & 3.] Hæc ſunt verba Genebrardi in Chronographia li. 4. verba Bonifacij in lib. 2. hæc ſunt, in quibus de hoc mentionem fecit: [Legati Matthię dicebant ipſum regni titulum à Paulo Pontifice habuiſſe, ſine eius autoritate, approbationeq; nullum regnum, nulla poteſtas haberi poteſt.]

169 Ioannes Papa † XXII. ann. Domini 1323. Ludouicum ducem Bauariæ in publico conſiſtorio priuauit illo omni iure, quod ei competebat in imperio ratione electionis, & quia confirmationem electionis ſuæ, antequam perſona ipſius eſſet per ſedem Apoſtolicam approbata, vſurpauit ſibi titulum regij nominis & Auguſti, & quoniam adhæſit, & fauit rebellibus & aduerſarijs Romanæ Eccleſiæ, & quibuſdam hæreticis.

Poſſem alia innumerabilia exempla referre: in quibus Summi Pontifices exercuerunt in reges, imperatores, principes, & reſpublicas, autoritatem & gladium ſuum, quæ breuitatis cauſa omittere volui, licet veriſſima ſint, & ab optimis, ac approbatiſsimis autoribus ſcripta, cũ aliqualiter ſpiritualitatem reſpiciant.

De iuriſdictione vniuerſali Summi Pontificis in temporalibus.

Quarta Theologorum opinio.

SVMMARIVM.

1 *Summus Põtifex ſecundùm Theologos habet iuriſdictionẽ temporalem in ordine ad ſpiritualia, & num. 31. & hac ratione habet vtrumque gladium, num. 4. & ſummam poteſtatem diſponendi de omnibus rebus Chriſtianorum, num. 25. Et in eo ordine ampliſsimam poteſtatem temporalem ſuper omnes principes, nu. 58.*

2 *Summus Pontifex, exigente fine ſupernaturali, poteſt deponere Reges, & eorum leges mutare.*

3 *Summus Põtifex debet exequi gladiũ tẽporalem per principes ſæculares.*

4 *Summus Pontifex ſupremam habet iuriſdictionem in fideles, & infideles diuerſà ratione.*

5 *Theologi recentiores non in opinione, ſed in fundamentis diſcordant ab antiquis, quorum nonnulli minùs modeſti videntur, & num. 26.*

6 *Ambroſij Catherini verba de poteſtate temporali Papæ recenſentur.*

7 *Victoria Hiſpanus elegantiùs cæteris hanc quæſtionem tractauit.*

8 *Dominici Soto ſententia de poteſtate Papæ.*

9 *Roberti*

9 *Rob. Bellarmini doctrina de hac re.*

10 *Poteſtas ſumma in ſummo Pontifice duobus modis poteſt accipi.*

11 *Directè nequit in ſummo Pontifice reperiri ſumma rerum temporalium poteſtas, ſed inſtrumentalis & indirecta, & num. 30.*

12 *Papa vt Papa non eſt dominus totius orbis, & id probatur num. 22.*

13 *Papa nullam habet iuriſdictionem merè temporalem alicuius prouinciæ aut oppidi.*

14 *Papa indirectè eſt Dominus totius orbis Chriſtiani.*

15 *Papa totius orbis non eſt dominus.*

16 *Papa nequit infideles iudicare.*

17 *Principes infideles ſunt verè principes, & ſupremi ſuorum Regnorum.*

18 *Dominium non fundatur in fide, ſed eſt de iure gentium.*

19 *Dictio [Reddite] ſignificat debitum ſoluere.*

20 *Papa quâ ratione dicatur Monarcha ſpiritualis totius orbis.*

21 *Alexander VI. ſum. Pontif. orbem nouum diuiſit Regibus Hiſpaniæ & Luſitaniæ & qua ratione.*

23 *Chriſtus non abſtulit Regna ijs, quorum erant.*

24 *Rex infidelis, ſi fiat Chriſtianus, non perdit dominium regni.*

27 *Michaelis Salon ſententia & modus loquendi.*

28 *Papa vt Papa ſine ordine ad finem ſpiritualem non habet poteſtatem ciuilem actu, nec habitu, nec poteſt leges condere ad res temporales quatenus temporales ſunt.*

29 *Imperatores & Reges propriè & directè habent poteſtatem ſecularem.*

31 *Poteſtas temporalis, quam habet Papa non eſt laica, vel merè temporalis.*

32 *Eccleſia Chriſtiana & aliæ reſpublicæ ſæculares ſunt ad inuicem ſubordinatæ, & id quemadmodum intelligatur.*

33 *Poteſtas ſpiritualis toto genere perfectior eſt poteſtate temporali.*

34 *Finis naturalis cuiuſque reipublicæ ſæcularis ordinatur ad finem ſupernaturalem Eccleſiæ.*

35 *Summ. Pontif. eſt præfectus Eccleſiæ in ordine ad finem ſupernaturalem.*

36 *Deus, & natura, nihil faciunt fruſtra, nec deficiunt in neceſſarijs.*

37 *Conceſſo aliquo conceſſum cenſetur illud, ſine quo expediri non poteſt.*

38 *Poteſtas Regis ad ſuum finem naturalem in ſe ſpectatum, independens eſt à ſummo Pontifice, quo reſpectu non poteſt Papa ſe intromittere in principum regimine.*

39 *Summus Pontifex eſt Paſtor vniuerſalis totius populi Chriſtiani.*

40 *Quale ſit paſtoris officium.*

41 *Iura humana Imperatorum ſunt.*

42 *Poteſtas temporalis, & ſpiritualis in ſacris canonibus diſtinctæ ſunt.*

43 *Ad Imperatores palatia, ad ſacerdotes Eccleſiæ pertinent.*

44 *Non poteſt directè iudicare de cauſa ſæculari, ſed ratione peccati, & infra. num. 103.*

45 *Papa cognoſcit de natalibus, non de ſucceſsione.*

46 *Non pertinet ad Eccleſiam de poſſeſsionibus cognoſcere.*

47 *Aliqua eſt iuriſdictio quæ ad Regem Angliæ, & non ad Papam pertinet.*

48 *Reſpublica tēporalis, eſt reſpublica perfecta.*

49 *Iudicium cauſarum ſæcularium in nulla inſtantia pertinet ad Papam.*

50 *Summi Pontifices fatentur ſe recepiſſe dominium aliquarum terrarum ab Imperatoribus.*

51 *Papa probatur temporalia tantum gubernare propter finem ſpiritualem.*

52 *Ciuilis poteſtas eſt ſubiecta ſpirituali, non ſolùm vt Chriſtiana, ſed vt politica eſt.*

53 *Finis temporalis ſubordinatur fini ſpirituali.*

54 *Temporalia à ſpiritualibus quomodo de-*

dependeant.

55 Summus Pontifex poteſt antiquos Reges & Imperatores deponere, & nouos conſtituere, exigente id fidei, & boni ſpiritualis conſeruatione, & num. 93.

56 Zacharias Papa Regem Francorum Regno depoſuit.

57 Innocentius Papa IIII. Regi Portugalliæ prodiga tutorem dedit.

59 Duæ obiectiones aduerſus communem ſententiã traduntur, & diſſoluũtur.

60 Papa vt Papa per ſe iudicat ſpiritualia.

61 Chriſtus Dominus fuit Rex temporalis, & Pontifex ſpiritualis, & latè, num. 65.

62 Chriſtus Dominus quam poteſtatem tradiderit Petro.

63 Chriſtus miſſus eſt ad exequendum dominium ſpirituale, & non temporale.

64 Dirigere principes ſæculares in finem, diuerſimodè conuenit Pontifici, & Chriſto, & infrà, num. 76.

66 Differẽtia inter Dominum & Regem, quæ ſit.

67 Dominium quid ſit.

68 Dominium tribus modis dicitur.

69 Regem eſſe duobus modis accipi poteſt.

70 Chriſtus non fuit Rex temporalis iure hæreditario, nec electione, num. 71. nec quatenus homo, nu. 72.

73 Chriſtus tribus titulis potuit vniuerſo orbi dominari.

74 Dominium Chriſto conueniens iure creationis, redemptionis, vel dono Patris non eſt temporale.

75 Omnis denominatio à proprio fine eſt ſumenda.

77 Papa quare non appellatur Rex terræ, vel Dominus rerum, nec ita vt dominium iuriſdictionis temporalis ab eo deriuetur in Reges, num. 106.

78 Summi Pontificis attributa.

79 Chriſtus habitu, & iure fuit verus Rex, non actu, vel vſu, & num. 91.

80 Chriſto tribuẽdum eſt quidquid ei non repugnat, & eius dignitatem commendat.

81 Potentia, quæ non reducitur in actum fruſtra eſt.

82 Illud, [Regnum meum non eſt de hoc mundo] quomodo intelligatur.

83 Chriſtus vt homo iudicialem, & dominij dignitatem habet.

84 Poteſtas iudiciaria in Chriſto ſequutã eſt regiam dignitatem.

85 Exceptio firmat regulam.

86 Victoriæ ſolutio reprobatur.

87 Patriarchæ antiquitus iurabant in femore.

88 Chriſtũ vtramq; poteſtatem temporalem & ſpiritualẽ habuiſſe probatur.

89 Monachis quare rerum poſſeſſio & adminiſtratio interdicta ſit, Epiſcopis vero (qui monachi ſunt) conceſſa.

90 Epiſcoporum ſtatus perfectior eſt ſtatu monachorum.

92 Bonifacij VIII. verba in extrauagant. vnam ſanctam. ex D. Bernardo deſumpta ſunt.

94 Papa non poteſt nouos Reges creare, non concurrentibus illis, ad quos ius eligendi pertinet, nec id poteſt, ceſsãte fidei cauſâ, num. 108.

95 Regem infidelem, hæreticum, aut ſciſmaticum ſi velit reſpublica ſibi eligere, poterit Papa id impedire, & eum deponere, & expellere à Regno, & num. 96.

97 Papa quãdo poteſt vti gladio temporali aduerſus principes & Reges.

98 Papa non habet directè poteſtatem iudicandi lites temporales, nec infirmandi leges.

99 Papa non poteſt ſtatuere, vt à iudicibus ſæcularibus ad ipſum appelletur in rebus temporalibus.

100 Tribunal ſæculare in rebus temporalibus à Summo Pontifice eſt exẽptum.

101 Papa quomodo reuocet leges principum minus iuſtas.

102 Lex Pontificia & Imperatoria ſi concurrant

currant de eadem re, quænam ſit obſeruanda.

103 *Peccata omnia ad ſedis Apoſtolicæ tribunal ſpectant.*

104 *Papa ex traditione Chriſti nullum habet dominium temporale.*

105 *Papa habet verum dominium temporale directe in bonis collatis Eccleſiæ per ſæculares, & quomodo de eis poſſit diſponere, & nu. 110.*

107 *Papalis poteſtas eſt omnino diuerſa à regali.*

109 *Reges diuerſimodè dependent à Pontifice, atque Epiſcopi.*

111 *Papa ſi donat bona Eccleſiæ ſine cauſa rationabili, donatio non tenet.*

112 *Sūmus Pontifex eſt vniuerſalis diſpēſator bonorum omnium Eccleſiarū.*

113 *Dominium bonorum Eccleſiæ non eſt penes Papā, Reges, aut Imperatores.*

114 *Thomas Boccius conatur probare dominium temporale conuenire Papæ.*

115 *Celſus Mancinus eandem ſententiam probat.*

116 *Canoniſtarū argumentis reſpondetur.*

117 *Poteſtas temporalis primo integra eſt in Repub. & in Principes deriuatur.*

118 *Papæ quando liceat Imperatores deponere.*

119 *Rex Romanorum eligitur, viuente Imperatore.*

120 *Argumenta pro Legiſtarum opinione adducta diluuntur.*

121 *Iuriſdictiones quoad exercitium ſunt diſtinctæ, & quoad diuerſos fines.*

122 *Papa præſtat Imperatori, quantùm Sol Lunæ.*

123 *Cauſæ omnes inter fideles naſcentis Eccleſiæ cognoſcebātur per Clericos.*

124 *Laici ſunt incapaces ſpiritualium.*

125 *Chriſtus quare tributum ſoluerit.*

126 *Chriſtus fugit, ne fieret Rex.*

127 *Illud, [Regnum meum non eſt de hoc mundo] quomodo intelligatur.*

128 *Chriſtus aliquando poteſtatem temporalem exercuit.*

129 *Expenditur illud Luc. cap. 22. [Principes gentium, &c.]*

130 *Expenditur illud Matth. cap. 19. [Niſi quis renunciauerit, &c.]*

131 *Illud Pauli ad Tit. cap. 2. [Nemo militans Deo, &c.] quomodo ſit intelligendum.*

132 *Declaratur locus Matth. cap. 16.*

133 *Reſpondetur ad illud Petri: [Eſtote ſubiecti.]*

134 *Papa electus confirmabatur olim per Imperatores, & quare fuerat introductum.*

135 *Imperatorem non eſſe dominum totius mundi, & nu. 139.*

136 *Poteſtas Regia ſuperior erat in lege veteri poteſtate ſacerdotali.*

137 *In prælatis Eccleſiæ ſuperior eſt poteſtas regalis ſpirituali.*

138 *Epiſcopus Cardinali maior eſt ordine, inferior dignitate.*

140 *Cain fuit primus Rex terræ.*

141 *Poſt peccatum Adæ cepit Eccleſia in Abel iuſto, & num. 144.*

142 *Dominium temporale iuſtum initium habuit in Moyſe.*

143 *Imperium non fuit ante Eccleſiam.*

144 *Papa poteſt infideles contra leges naturæ peccātes punire pœna corporali.*

145 *Papa ratione publicæ vtilitatis poteſt infideles priuare iure ſuo.*

QVARTA Theologorū opinio, quæ
inter extremas Iuris Cæſarei & Pōtificij opiniones media incedit, eſt, quâ
1 dicitur † Summi
Pontificis poteſtatem, quòd primo & per ſe reſpicit finem ſupernaturalem, habere ex conſequēti adiunctam ſupremam, & ampliſsimam poteſtatem iuriſdictionis tēporalis ſuper omnes huius mundi principes temporales, & reliquos qui de Eccleſia ſunt, in quantum id poſtulat finis ſupernaturalis, ad quem poteſtas ſpiritualis ordinatur.

dinatur. Ex quo colligunt huius opinionis autores, poſſe Summum Pontificem, exigente id fine ſupernaturali, deponere Reges; & ſuis priuare ditionibus: & rurſus poſſe inter illos de rebus temporalibus iudicãdo, leges eorum infirmare, & reliqua, quæ ſaluti ſpirituali, & communi animarũ fidelium expediunt, nõ ex animi ſententia, ſed prudẽtium arbitrio inducta, idq; non ſolùm cenſuris ad id cogendo, ſed etiam pœnis externis, vi etiam & armis, non ſecus, ac quiuis
3 alius ſæcularis princeps: † quãuis maximè congruat Summum Pontificem id non exequi per ſe ipſum; ſed per
4 principes ſæculares: quâ † ratione Summus Pontifex dicitur verè habere vtrumque gladium, ſupremam ac ampliſsimam poteſtatem temporalem & ſpiritualem.

Hanc opinionem defendũt ex antiquis Henri. quodlib. 6. q. 25. Albert. Pighius lib. 6. Hierarchiæ Eccleſiaſticæ, Petrus de Palud. lib. de poteſt. Eccleſ. Vualdenſ. lib. 2. doctri. fidei art. 3. c. 76. 77. 78. Durand. de orig. iuriſdict. q. 3. Turre-crem. lib. 2. ſum. c. 113. & 114. Caieta. in Apolog. tom. 1. opuſc. tract. 2. c. 13. ad octauum, & 2. 2. q. 43. art. 8. Ex modernis verò eam tuentur Victoria relect. 1. de poteſtat. Eccleſ. q. penult. & relect. de Indis inſulanis p. 1. num. 26. Soto lib. 4. de iuſt. q. 4. art. 1. Bañes de Iuſt. in præambulis de dominio, q. 4. dub. 2. Nauarr. in c. nouit. de iudicijs, Driedo lib. 1. de liberta. Chriſt c. 15. & 16 & lib. 2. c. 2. Sanderus li. 2. c. 4. de viſibili Monarch. Cordub. lib. 1. q. 57. dub. 3. Eſtq; communis inter D. Thom. diſcipulos, qui aſſerunt Papam, quod attinet ad ſpiritualia, habere ampliſsimam poteſtatem à Chriſto ſibi traditam; cuius vices gerit, in Chriſtianos quidem, vt ſanctis legibus eos inſtituat, in infideles verò, vt illis Euangelium prædicet iuxta illud Marc. vlt: [Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ.]

5 Verùm inter † Modernos Theologos quamuis ſit in confeſſo Papam non habere poteſtatem in temporalia niſi cum ordine ad ſpiritualia, id tamen diuerſis fundamentis probare pro opinantium varieta-
6 te ſtudent. Nam Ambroſius † Catherinus vir ſanè ſubtiliſsimus in commentario Epiſt. ad Romanos apertè fatetur, quòd ſi Papa aliquid temporale poſsidet; illud non illi obuenit immediatè à Chriſto, ſed iure aliàs humano: & addit: [Nam cùm rogatur quo iure Pontifex poſsideat illam & illam ciuitatem aut prouinciam, ſtatim oſtendit iura (id eſt, titulos locorum legitimos) quæ poſsidet, quibus dominatur. Deinde ſententiam noſtram probat. Primò, ſi Summus Pontifex eſſet Dominus totius orbis, nulli eſſent domini verè terrarum in tẽporalibus, ſed ſolus Papa eſſet dominus totius orbis; & cæteri (etiam quoad tẽporalia) ſub illo: at ſi hoc admittatur, nullum certè locum habebit illud Ioannis 18. & 18. & Lucæ 19. [Regnum meum non eſt de hoc mũdo, filius hominis non habet vbi caput ſuũ reclinet.] Quòd ſi regnum iſtud ad illum attinebat vt homo erat, cur fugit ne regem illum conſtituerent? Et cur vni de duobus fratribus litigantibus, petenti, vt iuberet fratri, ſecum vellet diuidere hæreditatem, reſpõdit? [Homo quis me conſtituit iudicem aut diuiſorem inter vos?] Luc. capit. 12. Qui locus apertè conuincit non fuiſſe illi datam rerum humanarum, & ſæcularium quæſtionum iudiciariam cognitionem. Ex quibus autor hic concludit Summi Pontificis iuriſdictionem in ouibus eſſe, quæ baptiſmatis lauacro ſe illi ſubdidere.

7 Doctiſsimus Pater † Victoria, qui

bonas in Hiſpaniam literas induxit, in ſua illa elegantiſsima relectione omni prorſus adulatione vacuus, hãc quartam opinionem elegantiùs præ cæteris tam antiquis, quàm modernis tueri tentauit: cuius verba quoniam ſelectiora inter enarrandã hanc opinionem adduximus, placuit huc ſpecialiter non inſerere.

8 Hunc ſequitur† Magiſter Soto in commentarijs, quos edidit in Euangelium Matth. tum 1. tum 20. cap. de Regno Chriſti diſputans, & de illius vicario litem hanc dirimere elaborauit, dicens: [Ceterùm quãtum ad ſæcularem poteſtatem contrarium arbitrati ſumus, videlicet quatenus hominem, Chriſtum non fuiſſe Regem, non quòd non potuit, erat quippe Deus, ſed quia eum non decuit, neq; ſubinde voluit.] Probat autem ſuam concluſionem, deducendo hanc poteſtatem à ſummo primo Pontifice, videlicet Chriſto Domino, in alios ſuos vicarios: ſed quoniam vi ſuarum rationum petit quæſtionem illam, an Chriſtus fuerit Rex temporalis, ideo Lectorem inferiùs remittimus.

9 Bellarminus † hæreſum propugnator acerrimus tom. 1. lib. 5. de poteſtate Papæ à c. 1. vſq; ad quæſt. Catherini, Soti, & Sãderi doctrinam toto pectore exhauriens, præacceptã diſtin-
10 ctione reſpondet, & inquit, † poteſtatem ſummam in Sũmo Pontifice poſſe duob. modis intelligi, aut directè,
11 aut indirectè. † Directè (inquit) nequit in Summo Pontifice reperiri. Indirectè autem illi competit hæc ſuprema rerum temporalium poteſtas, ac ſupereminens. Eius rationes ex triplici aſſerto robur aſſumunt. Primum eſt;
12 Papa † vt Papa non eſt Dominus to-
13 tius orbis. Secundum, † Papa, alicuius prouinciæ aut oppidi nullam habet iuriſdictionem merè temporalem.
14 Tertium, Papa † indirectè eſt dominus totius orbis Chriſtiani. Primum probat ſic: nam cùm Ioann. vlt. Chriſtus commiſit oues Petro, illas duntaxat eius curæ commendauit, quæ illius erant, nimirum quæ baptiſmatis charactere eſſent inſignitæ, & Chriſtia-
15 nam profiterentur militiam: ergo † Summus Pontifex Chriſti vicarius, totius orbis non eſt dominus. Multæ enim ſunt orbis partes, in quibus non ſunt oues Chriſtianæ. Secundò Papa
16 † (inquit hic autor) nequit infideles iudicare, vt Paul. 1. Corinth. 5. teſtatur illis verbis: [Quid ad me de his, qui foris ſunt, iudicare?] Ergo non eſt do-
17 minus, &c. Præterea † principes infideles, ſunt verè principes, & ſupremi ſuorum regnorum. Ergo Pont. M. in eorũ regnis non eſt ſupremus. Antecedens probatur: nam ſi aliquid obſtaret, quò minùs eſſent veri principes, id maximè eſſet, quia carent huiuſmodi infideles principes gratiã fi-
18 dei: ſed † dominium non fundatur in gratia aut fide, quinimò in libero arbitrio & ratione. Nec deſcendit ex iure diuino, ſed ex iure Gentiũ, nam Deus approbat regna Gentilium in vtroq; teſtamento, ſiquidem in Daniele legimus c. 2. [Tu es Rex regum & Deus cæli dedit tibi regnũ, & imperiũ.] Apud Matth. etiã c. 22. [Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.] Vbi ponderanda eſt
19 dictio illa. † [Reddite,] nõ enim dixit, [donate,] ſed [reddite,] quæ illi iure debentur. Sed & Paul. Rom. 13. [Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal:] qui etiam ibi iubet propter cõſcientiam obedire principibus Ethnicis: quòd ſi non eſſent verè principes, illis nequaquam obedire teneremur. Huic argumento fortaſsis aduerſarij putabunt ſe ſatisfacere, dicentes, teneri quidem illos obedire principibus Ethnicis, & infidelibus tanquam vi-

carijs

cariis Papæ. Sed hæc reſponſio ridicula eſt, atq; vt ita dicam infantina: nam vt illis infantinè reſpondeatur, ſi Papa poſſet, nollet tales habere vicarios, & ſi poſſet, talia Ethnicorum regna daret fidelibus principibus. igitur ridiculũ eſt, Deum dediſſe Papæ ius in Regna totius mundi, & nõ dediſſe illi vnquam facultatem vtẽdi tali iure. Huic rationi ego addendum puto in illius vim & robur, aliud quod ſequitur argumentum. Vel hęc facultas dominãdi eſt poteſtas phyſica & naturalis, vel logica ſiue per non repugnantiam: ſi logica nihil dicitur ad rem: ſi Phyſica, & naturalis; ergo non redacta ad actum & executionem: fallax, fucoſa, inanis & nulla fuerit, & contra rationem potentiæ naturalis: ergo parũ retulerit Papam habere hanc facultatem, quam oppoſitum opinantes dicunt, ſi non habet facultatem vtendi tali poteſtate. Quod ſanè ex Ariſtotele nullo negotio comprobari poteſt: is enim ita dicit, quod ſi aſtra haberent potẽtiam ad motum progreſsiuum, ipſa natura dediſſet illis pedes, neruos, & alias facultates, ac inſtrumenta, quibus poſſent progreſsiuè incedere; aliàs (inquit) fruſtra natura illis talem indidiſſet potentiam. Ita in propoſito, ſi Papa habet poteſtatem dominandi vniuerſo terrarum orbi, & hanc accepit à Deo, quomodo (ne iſthæc potentia eſſet fruſtra) Deus non dedit illi facultatem quã poſſet vti, & talem exequi potentiam, cum aliàs potuiſſet omnia ad id neceſſaria illi tribuere? Fortaſsis aduerſarij inſtabunt; Papam eſſe monarcham ſpiritualem in toto orbe terrarũ, & nihilominùs nunquã potuiſſe exercere huiuſmodi principatum vbiq; locorum orbis in ſpiritualibus, nec ob id ſequetur hanc poteſtatem fruſtra conceſſam eſſe. Reſpondet Bellarminus loco allegato c. 2. §. at inquient: Papam † dici Monarcham ſpiritualem in toto
20 orbe, non ex eo quod pręſit omnibus hominibus qui ſunt in toto orbe, ſed quod præſit omnibus Chriſtianis per totum orbem diffuſis. Et rurſum ex hypotheſi, nimirum, quod ſi orbis vniuerſus conuerteretur ad fidem, toti quoq; orbi planè ſpirituali iuriſdictione Papa præeſſet.

Et ſi vlterius aduerſarij vrgeãt di-
21 centes, † Alexandrum VI. diuiſiſſe orbem nuperrimè inuẽtum Regibus Hiſpaniæ & Luſitaniæ; reſpõdet erudite ſatis hic autor, non eo conſilio nouum orbem à Summo Pontifice diuiſum eſſe regibus illis, vt proficiſcerentur ad debellãdos infideles, & eorum Regna occupanda; ſed duntaxat, vt eò adducerent fidei Catholicæ præcones, ac tuerentur, atq; protegerent, tum Theologos, tum ſuſcipientes verbum Dei ad propagandã fidem ſacris concionibus: & etiam vt auferrentur bella Chriſtianorũ principum; qui in regionibus illis negotia erant habituri.

22 Secũdum aſſertum, † videlicet Papam non eſſe dominum totius orbis, imò eſſe aliquam prouinciam, cuius nullam habeat iuriſdictionem tẽporalem, probat primo. Si Papa eſſet dominus totius orbis de iure diuino, vt aſſerunt oppoſitum opinantes, id deberet conſtare aut ex ſcripturis; aut traditionib. Apoſtolorum: ſed ex ſcripturis nihil aliud habemus, quàm datas fuiſſe Pontifici claues Regni cælorum, vbi de clauibus regni terrarũ nulla fit mentio. Traditionem Apo-
23 ſtolicã nullam aduerſarij proferũt. † Inſuper Chriſtus nõ aufert regna his quorũ erant, nam nõ venit deſtruere ea quæ bene erant, ſed perficere: er-
24 go † quando Rex fit Chriſtianus, non perdit regnum terrenum, quod iure obtinebat, ſed nouum ius ad regnum æternum acquirit: alioqui obeſſet regibus Chriſti beneficium, & gratia

naturá deſtrueret. Et confirmatur ex hymno Sedulij, quem canit Eccleſia:

Hoſtis Herodes impie,
Chriſtum venire quid times?
Non eripit mortalia,
Qui regna dat cœleſtia.

Alias adducit rationes loco allegato. c. 3. Deinde probat tertium aſſertum in cap. 4. Papam non eſſe dominum temporalem directè pluribus rationibus: inferiùs eas referam, quoniam petunt illam quæſtionem, an Chriſtus Dominus fuerit dominus temporalis.

25 Tādem † in c. 6. dicit Papam habere poteſtatem temporalem indirectè; & ait quòd licet Summus Pontifex vt Pontifex non habeat vllam merè temporalem poteſtatem, tamē habet in ordine ad ſpiritualem poteſtatem ſummam poteſtatē diſponendi de temporalibus rebus omnium Chriſtianorum, quod probat c. 6. & 7.

26 Ex quibus omnibus clarè apparet, quā variè doctores Theologi loquantur. Licet enim idem ſit omniū iudicium in hac controuerſia, modus tamē loquēdi & proponēdi hanc Theologorū opinionem minùs modeſtus modernioribus Italis viſus eſt; propterea quòd Catherinus loco citato ſic dicat. [Et ſunt contrà, qui ſiue id per adulationem faciant, ſiue per nimiam ſimplicitatem, aiunt ad Summum Pontificem de iure pertinere omnem totius orbis dominationem, etiam temporalem. Ita placuit Celſo Mancino in libro nuper edito de iuribus principatuum cap. 7.]

27 Inter iuniores † tamē Michael Salon ex Auguſtiniana familia libr. de iuſt. q. 4. de Dominio art. 5. modeſtè ſatis Theologorum hanc quartam opinionem & proponit, & defendit §. oppoſitam: ſententiam ita deducit, admiſſâ Bellarmini diſtinctione. Et quia inferiora ſuperioribus ſeruiunt & facultas, cuius finis ſuperior eſt, imperat cæteris facultatibus, quę minora curant, vt docet Ariſt. 1. Ethicorum c. 1. idcirco quotieſcumq; boni ſpiritualis, & Eccleſiæ neceſsitas tulerit, habere Summum Pontificem poteſtatem gubernādi, & diſponendi res temporales, & imperādi poteſtati ciuili in ordine ad talem finem; poteſt indirectè (vt puto) habere

28 huiuſmodi poteſtatem. † Directè autem, & per ſe, ac ſine ordine ad finem ſpiritualem non habere poteſtatem aliquam ciuilem (actu, nec habitu intelligit) quatenus Pontifex eſt, nec poſſe gubernare rempublicam ſæcularem, vel leges condere ad res temporales, quatenus temporales ſunt,

29 pertinentes, vt faciunt † Imperatores & Reges, qui propriè & directè habēt poteſtatem ſæcularem. Hæc doctiſsimus hic ex iunioribus noſtri temporis Theologus adducit, finē huic controuerſiæ clariùs quàm cæteri imponens. Hæc Salon loco citato, art. 5. &

30 per totū. † Magiſter verò Bañes inſignis Theologus primarius apud Salmanticenſes præfectus 2. 2. tom. 2. de iuſtitia & iure in præambulis ad quęſtio. 62. dub. 2. & etiam. 1. elegantiſsimè hanc noſtram ſententiam tuetur, explicans hanc poteſtatem Summam Papæ in temporalibus eſſe inſtrumētalem, & indirectam in ſecunda concluſione, vbi ſuam in hac re proponit ſententiam.

His additur grauiſsimus Pater Molina, veritatis Inquiſitor ſubtilis, primarius quondam in Eborenſi Academia profeſſor. Hic poteſtatē in temporalia Papæ tribuit in ordine ad ſpiritualia, & differētiam inter vtramq; poteſtatem acutiſsimè proſequitur tom. de iuſt. & iure tract. 2. diſput. 29. qui etiam videndus eſt diſputat. 28.

Status igitur huius opinionis, & epi-

31 logus eſt, † Papā eſſe dominum temporalium, non directè, ſed indirectè, quatenus temporalia concernunt ſpiritua-

ſpiritualia, & ideò neq; dici regem; vti Rex Hiſpaniæ regnat in ſuis regnis.

Hanc tenent ſententiam Bellarminus, Sotus, Caietanus, Salon, & Bañes locis citatis. Couarruu. 2. p. tom. 1. §. 9. num. 7. vbi dominium tam actuale, quàm habituale temporalium negat eſſe in Sūmo Pontifice. Gerſon, quem refert Almainus de poteſtate Eccleſ. cap. 7. ait oppoſitam opinionem fuiſſe adulatorum Papæ. Aluarus Pelagius de planctu Eccleſiæ libr. 1. c. 37. 40. 44. 56. 58. & 59. Mendoça in quodlibet. relect. vltim. §. 15. fol. 673. pag. 2. Aragon de iuſtitia & iure, q. 67. art. 1. §. cæterum. Meritò ergo reprehendendi ſunt Bart. l. 1. §. 1. ff. de requirend. reis. Anto. à Roſellis tract. de poteſtat. Pap. §. ne prolixius. Ioannes Lignianus, quem refert Bellamera in c. nouit. num. 18. ei conſentiens; dicentes hanc noſtram opinionem eſſe hæreticam, quos ſatis modeſtè carpit Couarruuias loc. citat. §. quarto planè.

Sed antequam ad prædictæ opinionis probationes accedamus: Primò
31 ſuppono, † quòd hæc temporalis iuriſdictionis poteſtas, quæ reſidet in Summo Pontifice, quâ dirigit temporalia in finem ſupernaturalem, nō eſt poteſtas merè temporalis, ſed eſt ſpiritualis ex parte finis: vnde fit, vt non ſit dicenda poteſtas laica, ſed Eccleſiaſtica, & tamen iuriſdictio temporalis vt ſic deſtinguatur à poteſtate ſpirituali, quæ illam annexam habet.

32 Secundo ſuppono, † quòd Eccleſia Chriſtiana cui Summus Pōtifex iure diuino tanquam caput, & ſupremus rector præficitur, & quæuis alia Reſpublica ſæcularis, non ſunt duæ Reſpublicæ diuerſæ & diſparatæ, ſicut Reſpublica Galliæ, & Hiſpaniæ, ſed ſunt ad inuicem ſubordinatæ, ita vt vna in altera includatur: quod ita intelligendum eſt, non quòd temporalis Reſpublica in ſe non ſit perfecta in ſuo genere, ſed quia dirigitur in ſpiritualem, tanquam in finem perfectiorem, ſiquidem ſpiritualis toto genere perfectior eſt, ita docet Couarruu. loc. citat. §. ſecūdò ex his. qui etſi concedat hanc ſubordinationem tēporalium & ſpiritualium, tamen nu. 6. §. vltimo, apertè dicit regiam poteſtatem temporalem iure diuino conuenire principibus ſæcularibus.

34 Tertiò ſuppono, † quòd finis naturalis cuiuſque Reipublicæ ſæcularis tanquam imperfectus ordinatur ad finem ſupernaturalem, quem reſpicit Eccleſia vt ad perfectiorē finem: Eo pacto quando duo artifices vel moderatores ita ſunt ſubordinati, vt finis vnius ſubordinetur fini alterius; artifex ſuperior modū, & leges præſcribit inferiori, quatenus finis ſuperior poſtulat, vt in equeſtri, & frænorum conficiēdorum arte perſpicuum eſt, vt docet Ariſt. 1. Ethicorum cap. 1. quamuis non ita contingat in Republica temporali reſpectu ſpiritualis, vt ſtatim explicabimus.

His ſuppoſitis, & alijs rationibus, quas in principio ex ſententia Bellarmini attulimus, colligo primam noſtræ concluſionis probationē: † Sum-
35 mus Pontifex eſt præfectus Eccleſiæ in ordine ad finem ſupernaturalem: ergo debet ordinare, & præſcribere principibus ſæcularibus, cæteriſque Chriſtianis, quatenus expedire iudicauerit ad finē ſupernaturalem, aliàs Chriſtus non ſufficiēter ſuæ Eccleſię prouidiſſet, niſi omnes principes ſæculares & alios fideles hac in parte ſubordinatos reliquiſſet Summo Pōtifici, cum pleniſſima poteſtate in Summo Pontifice ad eos pro ſuo munere coercendos & cogendos, ad id quod iudicaret neceſſarium ad finem ſupernaturalem ſimpliciter, & per ſe.

Id verò cõfirmatur: nam eo ipſo quòd Chriſtus Dominus Petro, & ſuis ſucceſſorib. curã ſuæ Eccleſiæ commiſit ad finẽ ſupernaturalem, cenſetur ex conſequenti commiſiſſe illis poteſtatem, de qua loquimur, videlicet coercendi principes ſæculares, ſi neceſſe fuerit ad finẽ ſupernaturalem. Nam
36 Deus† & natura (vt ſuprà dicebamus) nequicquam fruſtra rem faciunt, nec in neceſſarijs deficiunt: & dum aliquod munus vel regimen alicui con-
37 cedunt, † cenſentur ſubinde ei eſſe conceſſa ea, ſine quibus id rectè expediri non valet, tex. in. c. præterea. de officio, & poteſt. iud. deleg. loquitur vbi tex. de vi coercitiua ad id quod eſt iniũctum & l. 2. ff. de iuriſd. omn. iudic. & ibi Iaſon.

Hic tamen aduerte ex Victor. relect. 1. de poteſtate Eccleſiæ, q. penul. n. 9. & Bellarm. tom. 1. lib. 5. c. 6. poteſtatẽ regiam nõ eodem modo pendẽre à Sum. Põtificis poteſtate, quo frænorum conficiendorũ ars dependet ab equeſtri. Nã licet ex hoc, quod prędictæ duæ artes inter ſe diuerſæ habeant diuerſa obiecta, ſubiectæ, & actiones, & ex conſequenti diuerſos fines, tamen quia finis vnius ordinatur ad finem alterius, ideo vna alteri præeſt, & ei leges præſcribit. Sicq; dicunt aliqui non ſatis hanc ſubordinationem perpendentes, ita ſe habere Eccleſiaſticam, & politicã poteſtates, quæ licet diſtinctæ ſint, tamen quia vna alteri ſubordinatur, & finis vnius ad alterius finem naturâ ſuâ refertur, ideo inquiunt eodem modo contingere, vt in equeſtri & fręnaria, in qua non fierent fræni, niſi vſus equi eſſet. Idem dicunt de arte nauium conficiendarum reſpectu artis nauigandi.

Dico ergo ſimilitudinem hanc non eſſe per omnia parem, imò eam contrariam iudico noſtræ ſententiæ. Ratio huius eſt, nam in illis artibus, inferior eſt propter ſuperiorẽ ſolùm, adeò vt ſublato ſuperiore tollatur cõtinuò inferior: ſi enim non eſſet ars equeſtris, certè ſuperuacanea eſſet ars frænorum faciendorũ. At politica poteſtas non ſolũ eſt propter Eccleſiaſticam: eſto enim quòd Eccleſiaſtica nõ eſſet, adhuc politica eſſet; nam etiam ſi nõ eſſet finis ſupernaturalis Eccleſiaſticæ poteſtatis peculiaris, adhuc tamen eſſet finis naturalis, ad quem Reipublicę adminiſtratio ordinatur, atque adeò regis poteſtas ad eum finem. Quod patet in infidelibus, quibus eſt vera poteſtas temporalis & politica, & tamen ſine ordine ad aliquam veram poteſtatem Eccleſiaſticam, & ſpiritualem.

Optima ergo ſimilitudo eſt, quam tradit doctiſsimus Bellarm. lib. citato, c. 6. acceptã ex Gregorio Naziãzeno in orat. ad populũ timore perculſum. Vt enim ſe habet in homine caro, & ſpiritus, ita ſe habent in Eccleſia duæ illæ poteſtates. Nam caro & ſpiritus ſunt quaſi duæ Reſpub. quæ poſſunt ſeparatæ, & cõiunctæ inueniri. Caro enim habet ſenſus, & appetitũ, quib. reſpondent actus & obiecta proportionata, & quorũ omnium finis immediatus eſt ſanitas, & bona conſtitutio corporis. Habet etiam ſpiritus intellectum & voluntatẽ, & actus atq; obiecta proportionata, & pro fine animę ſanitatẽ & perfectionem. Inuenitur etiã caro ſine ſpiritu in brutis, & ſpiritus ſine carne in Angelis. Ex quo clarè liquet neutrũ præciſè eſſe propter alterũ. Inuenitur tamen caro adiũcta ſpiritui in homine, vti ex quo vnam conſtituunt perſonam, neceſſariò habent connexionem & ſubordinationem, ita vt caro ſit ſubdita, & ſpiritus præſit, & quanquam ſpiritus non ſe immiſceat carnis actionibus, ſed eam ſinat ſuas agere operationes, vt in brutis exercet: ſi tamen

hæ con-

hæc contradicunt fini ſpiritus, tũc ſpiritus carni imperat, eamq; opprimit, & (ſi neceſſe eſt) indicit ieiunia, aliaſque afflictiones etiam cum detrimẽto aliquo, & debilitatione ipſius corporis, & cogit linguam ne loquatur, manus ne operẽtur, & oculos ne videant. Eiuſmodi eſt Cydonij verè Philoſophi illa politia quam in homine ſtatuit ex mente & corpore, in Oratione de contemnenda morte. Rationem quam λόγον appellat quaſi quendam imperatorem in homine conſiderat, at ſenſuum & corporis actiones ὄχλῳ τῷ ἐν ἀνθρώποις ἀλογίας, id eſt, populo ſiue turbæ eius quæ in hominibus eſt, irrationabilitatis comparat: ſed vt facilius complecti quiuis poſsit quâ mente hæc noſtra diſtinctio ex eius verbis exhauſta ſit, Latinè huc transferemus quæ Græcè ille. [Hominis mens vſque adeò res varia & libera eſt, & nunc hoc nunc illud agendum ſuſcipit, atque aliàs ſic, aliàs contra actiones ſuas componit, eaſque ſemper arbitratu ſuo. Hoc verò à rationis opulentia habet, quæ res ſola libera eſt, atque tum facere, tum excogitare contraria poteſt. Natura autem, quippe mendica & inops, & ipſa vno quodam termino continetur: & animalia quæ ei ſeruiunt, egena & ſeruilia facit minutis incluſa legibus. At homo ſic ab initio diuinitus ad imperandum à Deo paratus eſt, vt non cæteris tantum præeſſe velit, ſed idem etiam imperium erga ſemetipſum vſurpet, præſertim cùm ſuam naturam conſeruat. Itaque homines modeſtos, & prudẽtes appellandos cenſemus eos, qui ſe & moderantur, & ſibi imperant. Qui cum ipſi feliciſsimi ſunt, tum eos qui parent felices reddunt, qui brutæ illi parti, quæ in hominibus eſt, tanquam populi multitudini rectiſsimè imperare ſciunt.] Hæc eo ſpectant vt rationem dominam rerum faciat: ſic enim paulò pòſt loquitur. Βασιλεύει μὲν ὁ λόγος, ἄγεται δὲ ἡ φύσις. Id eſt: Ratio quidem imperat, natura autem paret.] Atq; eâ viâ ſi ad obtinendum finẽ ſpiritus neceſſaria ſit aliqua carnis operatio mors etiam ipſa ſpiritus imperare poteſt carni vt ſe ac ſua exponat, vt cernimus in martyribus. Ita quoq; poteſtas ſæcularis, & politica ſuos habet Principes, leges, & iudicia Eccleſiaſtica verò ſuos Epiſcopos Canones, iudicia: illa habet pro fine temporalem pacem, hæc ſalutem æternam. Inueniuntur quandoq; ſeparatæ, vt olim tempore Apoſtolorum; quandoq; cõiunctæ vt nũc. Quando autem ſunt coniunctæ, vnum corpus efficiunt, ideoq; debent eſſe connexæ, & inferior ſuperiori ſubiecta, & ſubordinata. Itaq; ſpiritualis non ſe miſcet temporalibus negotijs, ſed ſinit omnia procedere, ſicut antequã eſſent coniunctæ, dummodo non obſint fini ſpirituali, aut non ſint neceſſaria ad eum conſequendum. Si autem tale quid accidat, ſpiritualis poteſtas poteſt, & debet coercere tẽporalem omni ratione ac viâ, quæ ad id neceſſaria eſſe videbitur.

38 Ex quibus infero, † quòd poteſtas regis ad ſuum finem naturalem in ſe ſpectatum indepẽdens eſt à Summo Pontifice: & ideò Summus Pontifex nõ poteſt ſe intromittere nec immiſcere in principũ regimine, ac dominorũ ſęculariũ gubernatione, quatenus reſpiciunt per ſe finẽ Reipub. politicum ac naturalem, vt ſup. dicebamus. Quoniã verò princeps ſæcularis Chriſtianus deuiare poteſt in ſuo regimine ab eo quod finis ſupernaturalis Eccleſiæ omnino poſtulat, eatenus regimen illius à Summo Pontifice pendet, poteſtque tunc Papa illum cohibere & caſſare, quòd aliqua deuia ordinauerit, imò & illum (ſi opus fuerit punire; teneturque in

in administratione ſubijcere ſe Sũmo Pontifici, & ſtare omnibus illis, quæ in ordine ad ſupernaturalem finem illi fuerint ritè præſcripta. Ita Couarruu. loc. citat. & alij Doctores.

Secundò principaliter probatur hæc opinio ex ſacræ Scripturæ locis, & præcipuè ex illo Matt. c. 20. & Luc. c. 22. [Principes gẽtium dominantur eorum, vos autem non ſic.] Cui conſonat illud. 1. Petri. c. 5. [Non dominantes in clero.] Quæ loca exponens D. Bernardus lib. 2. de conſiderat. ad Eugenium, ait ſic: [Quid tibi aliud dimiſit Petrus Apoſtolus? quod autem habeo, hoc tibi do: argentum & aurum nõ eſt mihi. Eſto vt alia ratione hoc tibi vendices, ſed nõ Apoſtolico iure. Planè Apoſtolis interdicitur dominatus: quomodo tu tibi audes vſurpare?] & lib. 3. ad eundem: [Diſpenſatio tibi credita eſt, non data poſſeſsio; non tu ille, de quo Propheta: Et erit omnis terra poſſeſsio eius;] ergo concluſio vera.

Tertiò probatur: Summus Ponti-
39 fex † eſt paſtor vniuerſalis totius populi Chriſtiani à Chriſto ſeruatore noſtro inſtitutus, ſecũdùm illud Ioan.
40 21. [Paſce oues meas:] † paſtoris autem officium eſt errãtes oues, cuiuſcumq; ordinis aut dignitatis exiſtãt, in viam reuocare, eoſq; quâcunq; ratione ad viam cõpellere, idq; paſtoris officio cẽſetur eſſe conceſſum ac iniunctum: ergo eo ipſo quòd à Chriſto vniuerſalis Eccleſiæ paſtor eſt cõſtitutus, cenſetur illi tradita huiuſmodi poteſtas. Hoc argumento vtitur Innoc. III. c. ſolitæ. de maior. & obed. vt oſtenderet illi permiſſum eſſe imperatorem reprehendere: quanuis Celſus Mancin. lib. 3. c. 2. pag. 64. hoc Innocentij argumento vtatur ad contrariam fulciendã ſententiam, minùs attẽtè Innocẽtij verba pręmeditatus.

Quartò, ſi in Papa per ſe & directè eſſet poteſtas ſæcularis, haberet quidem eãdem, quã nunc reges & imperatores habent, nec aliũde diſtinguerentur; quàm quòd reges & principes haberent ſolam ſæcularem, Papa verò vtramq; ſimul: atqui hoc contra ſanctorum Patrum doctrinã eſt, nam D. Aug. c. quo iure. diſt. 8. ita habet.
41 † iura humana Imperatorum ſunt, quia Deus per imperatores, & rectores ſæculi iura humana diſtribuit humano generi. Nec aliud ſenſit Gregorius Nazianzenus. c. ſuſcipitis. diſt. 10. D. Cyprian. c. quoniam. eadem diſt. [Mediator (inquit) Dei & hominum Chriſtus Ieſus, ſic vtriuſq; poteſtatis officia diſcreuit, vt imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & rurſum Põtifices pro temporalium curſu tãtummodo legibus imperatorum vterẽtur.] Nec parum noſtro fauet inſtituto dictũ Nicolai Papæ c. cum ad verum. diſt. 96. [Cum ad verum (inquit) peruentum eſt, vltrà ſibi nec imperator iura Põtificat. arripuit, nec Põtifex nomen imperatorium vſurpauit, quoniam idem mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus actibus proprijs & dignitatibus diſtinctis officia poteſtatis vtriuſq; diſcreuit.

42 Cõfirmatur, † quia ſacri Canones de his duabus poteſtatibus vt diſtinctis actu & reuera, & quorum altera alteram non includit, loquuntur. c. duo ſunt. diſt. 96. [Duo ſunt (inquit Gelaſius) imperator Auguſtæ, quibus hic mundus regitur: autoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas:] & c. nos ſi incompetẽter. 2. q. 7. §. ſed notandũ. habet Leo IIII. [Sicut reges præſunt in cauſis ſæculi, ita ſacerdotes in cauſis Dei:] & paulò pòſt ſubdit: [Sicut Ozias à Domino percuſſus eſt, qui ſacerdotum officia vſurpare non debuit, ſic ſacerdotibus, & Prophetis regum officia vſurpare non licuit.] D. Ambroſ. c. conueniot. 23. quæſtio.
43 8. † Ad imperatores palatia, id eſt, ſæculares:

culares : ad ſacerdotes Eccleſiam pertinere, id eſt, res ſpirituales, apertè docet.

44 Præterea confirmatur † ſecundò Innocent. in c. nouit. affirmat ſe nõ habere autoritatẽ ferendi ſententiã in quadam lite, & cauſa ſæculari, quæ agebatur inter Regem Galliæ & Angliæ, nec poſſe directè de ea iudicare ſed quaten⁹ alter alteri nociuus erat, & peccabat, perturbabatq; pacẽ Reipublicæ Chriſtianæ: ait enim: [Nõ intẽdimus iudicare de feudo, cuius ad ipſum Regem ſpectat iudicium, ſed decernere de peccato, cuius ad nos pertinet ſine dubitatione cenſura.] ſi Papa haberet poteſtatem ſæcularẽ, iudicaret de feudo, & de aliqua quacumq; cauſa ſæculari abſolutè & directè. Affirmat autem Innocentius ſe non iudicare de cauſa illa, niſi quatenus peccatũ includebat. Et in principio capitis ait, ſe nolle perturbare aut minuere iuriſdictionẽ Regis Frãcorum, ſicut nec Rex ipſius Papæ iuriſdictionem impedire debet. Vnde ſicut Rex poteſtatem non habet ſpiritualẽ, quà impediat iuriſdictionem Papæ, ita nec Papa habet temporalẽ, quà perturbet vel minuat poteſtatẽ Regum. Deinde Honorius III. in c.

45 tuam. de ord. cognit. † habet, ſe idoneum quidem iudicẽ eſſe ad cognoſcẽdum de natalibus Reginæ Cypri, verùm ad cognoſcendum de ſucceſſione (quæ erat cauſa ſæcularis) non ipſum ſed Regem Francorũ iudicem exiſtere competentem. Et Alexand. III. in c. cauſamq;. 2. qui filij ſint legit.

46 dicit, † ad Regem, & non ad Eccleſiam pertinere de poſſeſsionibus cognoſcere. Et addit: ne videamur detrahere iuri Regis Anglorum, &c. Ex quibus omnibus liquidò conſtat

47 † aliquam eſſe iuriſdictionem, quæ ad Regem Anglorum, & non ad Papam pertinet. Idem c. ſi duob. §. deniq; de appella. declarat extra terras Eccleſię non poſſe ad ipſum appellari à iudice ſæculari. Et gloſſ. in c. quoniam diſt. 10. decidit ab Imperatore ad Papam nõ poſſe appellari. Et ita obſeruatur imò neque à Regis alicuius ſentẽtia in ſæcularibus ad Papam appellatur. Vnde in extrauag. meruit de priuilegijs. declarat Clemens Galliam & ipſius Regem in temporalibus nõ ſubijci Papæ.

Cõfirmatur tertiò, & omnino probatur, Papam non eſſe dominũ tem-

48 poralem, † quia Reſpublica temporalis eſt reſpublica perfecta: ergo nõ eſt ſubiecta alicui extra ſe tanquam capiti, licet aliàs in quibuſdam illi ſubdatur: ergo poteſt ſibi conſtituere principem in temporalibus nullo modo alteri ſubiectum.

Confirmatur quartò, & eſt validiſsima ratio omnium, quia non probatur aliquo modo hæc tẽporalis poteſtas in Summo Pontifice: ergo non habet illam. Item, quare Epiſcopus non haberet illam poteſtatem in ſuo Epiſcopatu? ergo dicendum eſt Papam nullo modo temporalem poteſtatem temporaliter habere in ſæcularibus.

Autores verò contrariæ opinionis fatentur quidem Papam eſſe dominum temporalem, ſed hoc non expeditè probari omnibus quandoquidem non habet vſum, & executionem ordinariam huius poteſtatis: hoc (inquiunt aduerſarij) eſt ex defectu autoritatis, ſed quia ipſe dedit & tranſtulit poteſtatem, & vſum in principes. Hęc ſolutio vix hęret ratione, quare apertè dicitur in hac quarta opinione, Papam nec vſum, nec

49 poteſtatem habere, & ideo † nec iudicium cauſarum ſæcularium ad ipſum ſpectare, nec in prima inſtantia, nec in gradu appellationis. Hoc tamen intelligitur ordinariè; non enim negant huius opinionis autores,

res, quin in caſu poſsit haberi recurſus ad Papam, & quòd ipſe poſsit reſcindere iudicium ciuile, ſed hoc non ratione poteſtatis temporalis; ſed ratione ſpiritualis præciſè. Et patet, nam non poteſt Papa eo modo deponere principem, quo poteſt deponere Epiſcopum: ergo diuerſâ ratione imperat Epiſcopis, & principibus. Ita doctiſsimus Victoria loco præallegato, & Bellarminus loco citato c. 6. qui docet Papam non poſſe principes deponere eo modo, quo Epiſcopos, id eſt, tanquam iudex ordinarius, tamenꝗ poſſe mutare regna, & vni auferre, atque alteri conferre tanquam ſummum ſpiritualem principem, ſi id neceſſarium ſit ad animarũ ſalutem.

50 Quintò principaliter † probatur: Summi Pontifices fatentur ſe recepiſſe dominium aliquarum terrarum ab imperatoribus, vt patet c. futurũ. 12. q. 1. & cap. cum ad verum. diſt. 96. vbi non eſt audiendus Silueſter loco citato, donationes (ſcilicet) factas Papæ à Conſtantino, Philippo, & alijs Imperatoribus reſtitutiones potiùs eſſe, quàm donationes, cùm ipſimet Pontifices dono ſe illa accepiſſe ab Imperatoribus fateantur, & D. Auguſtin. c. illo, quo iure. diſtinct. 8. doceat, terras, quas Eccleſiæ habent à principibus illas habere.

Sed quoniam ex his quæ hactenus retulimus, quarta hæc opinio ſatis probata remanet, iam reſtat ſpecialiter probare† Papam eo ſolùm temporália gubernare, quatenus in ſpirituale commodum vel damnum cedunt. 51

Primò ergo† probatur. Ciuilis poteſtas ſubiecta eſt ſpirituali poteſtati; quando vtraq; eiuſdem Reipublicæ Chriſtianæ eſt pars: ergo poteſt ſpiritualis princeps imperare principibus temporalibus, & diſponere de rebus temporalibus in ordine ad ſpiritualia. Conſequẽtia patet, quoniam omnis ſuperior ſuo inferiori poteſt imperare. Antecedens illud, videlicet, quòd poteſtas politica non ſolùm vt Chriſtiana, ſed etiam vt politica, ſit ſubiecta Eccleſiaſticæ, vt talis eſt, probatur ex finibus vtriuſq; poteſtatis: 52

53 nam † finis temporalis ſubordinatur fini ſpirituali. Patet, quia felicitas tẽporalis nõ eſt abſolutè vltimus finis, & ideo referri poteſt, & debet in æternam felicitatẽ: conſtat autem ex Ariſt. lib. 1. Ethic. c. 1. facultates ita ſubordinari vt ſubordinantur fines: ergo poteſtas politica ex finis ſui naturâ ſubiecta eſt Eccleſiaſticæ poteſtati, quatenus Eccleſiaſticâ illâ indiget.

Hoc argumentum videtur omnino probare poteſtatẽ laicam pertinere ad Summum Pontificem, ex quo ſæcularis poteſtas ſubordinatur ſpirituali per ſe. Ideo aduertendum eſt, quod aliud eſt poteſtatem ſæcularem dirigi in ſpiritualem, aliud verò pertinere vtramq; ad Papam. Primũ quidem eſto, & quaſi verum admittatur: at ſecũdum longè à vero abeſt: contingit enim aliquando aliquid dirigi in aliud, & tamen non pertinere ad eandem facultatem, vt patet de ſciẽtijs ſubalternatis. Siquidem licet ars frænaria ſit propter equeſtrem, nihiloſecius tamen equeſtris, & frænaria diuerſæ artes ſunt.

Secundò, Pontifices, reges, clerici, & laici, non conſtituunt duas Reſpublicas, ſed vnam, hoc eſt, vnam Eccleſiam, [Sumus enim vnum corpus.] Paul. ad Rom. 12. & 1. Corinth. 12. at in quolibet corpore membra ſunt inter ſe connexa, imò dependentia vnum ab alio: non autem rectè diceremus ſpiritualia pendêre à temporalibus: ergo dicendum erit non ſpiritualia, ſed temporalia à ſpiritualibus pendêre, illiſque ſubijci: at (vt ſuprà probauimus) hæc dependentia non eſt Summi Pontificis directè

recte: ergo indirectè, & ſolùm quatenus fini ſpirituali congruit.

Tertiò probatur: Ex oppoſita ſententia, ſequeretur quòd Summus Pōtifex poſſet pro ſua vtilitate in ordine ad finem temporalem ſtatuere leges in vniuerſo orbe; poſſet etiā pro ſuo libito abrogare omnium aliorum principū leges: hoc autem eſt falſum, & contra communem vſum & ſententiam; ergo hęc ſolùm poteſt in ordine ad ſpiritualia.

Quarto probatur: nam (vt ex pluribus capitibus iuris conſtat) in ordine
55 ad finem ſpiritualem poteſt † Sūmus Pontifex antiquos reges, & imperatores deponere, & nouos conſtituere:
56 ergo, &c. Antecedens patet. Nam † Zacharias Papa regem Frācorum, eò quòd tantæ poteſtati eſſet inutilis, à regno depoſuit, & Pipinum, qui fuit Caroli Magni Imperatoris pater, in eius locum ſubſtituit, & omnes Francigenas à iuramento fidelitatis abſoluit, vt habetur in c. alius. 15. q. 6.

57 Præterea Innocentius † IIII. Summus Pontifex, regi Portugalliæ, qui tanti regni diuitias iam vt prodigus nepotari inceperat, & Eccleſias, monaſteria, pia loca, perſonas Eccleſiaſticas, viduas, pupillos, & orphanos grauabat, & grauari ſinebat, dediſſe adiutorem, & ei adminiſtratione Regni interdixiſſe legitur, vt patet ex cap. grandi. de ſupplenda neglig. prælator. lib. 6.

58 Ex his colligo Papam † in ordine ad finem ſpiritualem habere ampliſſimam poteſtatem temporalem ſupra omnes principes, reges, & imperatores. Probatur, quia temporalia (vt diximus, & dicemus) aliquo modo ſunt ordinata ad finem ſpiritualem: ergo Chriſtus non ſatis prouidiſſet, & cauiſſet Eccleſiæ, & rebus ſpiritualibus, ſi non reliquiſſet aliquā poteſtatem, ad quam ſpectaret, quādo opus eſſet, ordinare, & vti temporalibus conueniēter ad finem ſpiritualem: ſed hoc non ſpectat ad officium principum ſecularium, qui ignorant proportionem rerum temporalium ad ſpiritualia, nec habent curam rerum ſpiritualium, ergo hæc cura vtendi temporalibus ad ſpiritualia eſt poteſtatis Eccleſiaſticæ: & perinde ſi neceſſarium ſit aliquando ad conſeruationem aut adminiſtrationem rerū ſpiritualium vti temporalibus, & materiali gladio, & autoritate temporali, Papa hoc poterit. Dicitur ergo quòd habet ampliſsimam poteſtatem, quia (quātùm & quando neceſſe eſt ad finem ſpiritualem) poteſt non ſolùm omnia quæ principes ſæculares poſſunt, ſed & facere nouos principes, & tollere alios; & imperia diuidere, & alia plura, & in hoc cernitur hęc amplitudo poteſtatis.

Sed † cōtra prædictam opinionem ſunt duç obiectiones: Prima eſt ex D. Paulo 1. Corint. 6. [Neſcitis quoniam
59 angelos iudicabitis: quāto magis ſæcularia:] ergo poteſtas ſæcularis conuenit per ſe Pontifici. Exinde fit ar-
60 gumentum: Papa † vt Papa per ſe iudicat ſpiritualia, & directè: ergo plenè per ſe & directè iudicabit temporalia. Probatur aſſumptū, quoniam Paulus loc. citat. nullâ limitatione, nullâue appendice ad eandem ait ſpectare poteſtatem, ſeu ad eundem ſacerdotali dignitate fungentem, temporalia & ſpiritualia iudicare. Nec valet aduerſariorum reſponſio, dicentium hæc verba intelligēda eſſe indirectè, & in ordine ad ſpiritualia. Nam argumentor, quoniā ſi Papa non iudicaret eodē modo tēporalia, vti iudicat ſpiritualia, D. Paul. locutus fuiſſet æquiuocè, at admiſſâ æquiuocatione nulla vis ineſſet verbis Pauli: Nam dicens Apoſtolus: [Neſcitis, quoniam Angelos iudicabitis, quātò magis ſæcularia?]

cularia?]ſi reſpiciendo res ſpirituales, directè iudicium eſſet intelligẽdum, reſpectu autem ſæcularium indirectè verbũ illud,[iudicabitis]omnino erit æquiuocũ.Infertur etiam vis verbis, ſiquidem Apoſtolus dicens:[Neſcitis quia Angelos iudicabitis,quanto magis ſæcularia?]Argumentatur Paulus à maiori ad minus, vt dicunt Logici affirmatiuè,dicens:ſi ſpiritualium,ſcilicet Angelorum poteſtis ferre iudicium,multò magis temporalium:notulæ illæ, [multò magis] denotant, quòd ſi Pontificibus conuenit iudicium rerum ſpiritualium, multò magis directè conueniet iudicium temporalium. Quod ſi directè intelligatur res ſpirituales iudicandas fore à Summis Pontificibus, & temporales indirectè,tunc non multò magis, ſed multò minùs iudicabuntur.Vrget argumẽtum,ſed breui ſolutione diluetur.Huic obiectioni reſpondeo,argumentum D. Pauli bene concludere, etiam ſi intelligatur iudicari ſæcularia in ordine ad ſpiritualia.Bene enim ſequitur : ſi Angelos iudicamus ; qui ſunt ſpirituales,quantò magis ſæcularia, ſi congruunt ſpiritualibus ? Dico præterea argumentum Pauli eſſe à maiori ad minus affirmatiuè,quaſi dicat:[Si ſpiritualia iudicamus :] ergo magis ſæcularia. Nam vt ſæcularia deſeruiunt ſpiritualibus, magis iudicantur:cum enim non pertineant directè ad Summum Pontificem ; ſed indirectè,magis eſt quòd vt ſic ſubijciantur iudicio ipſius Papæ.

61 Secunda†obiectio:Chriſtus Dominus fuit Rex temporalis, & Pontifex ſpiritualis:ergo & Summus Pontifex. Antecedẽs probatur Matth.28. [Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo,& in terra]& Pſal.2.[Poſtula à me,& dabo tibi Gentes hæreditatem tuam,& poſſeſsionem tuam terminos terræ.] Et Pſ.71.[Dominabitur à mari vſq; ad mare, & à flumine vſq; ad terminos orbis terrarũ.]& Zachar.9.[Ecce rex tuus venit:]& alijs pluribus locis, vt Ioãnis 13. Luc. 10. Apoc. 1.& 19. Ad Hebræos.1.Conſequentia vero probatur, quia Chriſtus Dominus tradidit Petro,tanquam ſuo vicario,poteſtatem quam ipſe habuit ad paſcendas oues:eas illi commiſit, & ſucceſſoribus eius. Patet etiam ex illo Ioãnis 20. quod dixit Dominus poſt reſurrectionem ſuam Apoſtolis. [Pax vobis:ſicut miſit me Pater,& ego mitto vos:] ſed pater ipſum Chriſtum miſit cum poteſtate dominij temporalis ſupra totum orbem : ergo Chriſtus eâdem poteſtate miſit Apoſtolos,maximè Petrũ,& per conſequens Sũmum Pontificem Petri ſucceſſorẽ.

Ad hanc obiectionem,omiſſo antecedenti, quatenus petit illam quæſtionem,an Chriſtus fuerit Rex temporalis,de qua ſtatim reſolutoriè diſſeremus, (nam illam copioſiſsimè in vtrãq; partem diſputat Bañes de iuſtitia præambulis de dominio ad q. 62.q.4.dubio.1. quem tute videris & Aragon de Iuſtitia & iure.q.67.art.1. pag.324.col.2.§.cæterum)reſpondeo tamen negandã eſſe conſequentiam,
62 etiam conceſſo antecedenti ; † non enim omnem poteſtatem, quam habuit Chriſtus etiam in quantum homo , communicauit Summo Pontifici:nam poteſtatem excellẽtiæ quam habuit in ſacramentis, non communicauit Summo Pontifici ; vt docet D.Tho.3.p.q.64.art.4. ad primũ,licet potuiſſet communicare , ſi voluiſſet, vt eodem art. docet D. Thomas. Papæ autem ſolùm oues ſuas,id eſt,fideles,commiſit. Præterea Chriſtus poterat ſacramenta inſtituere, & miracula propriâ virtute facere,quæ non poteſt Põtifex.Itẽ poterat abſoluere à peccatis ſine ſacramẽtis,quod Papa non poteſt (patet de Magdalena & alijs)

alijs) ſolũ ergo eam poteſtatem Papæ
cõmunicauit, quę puro homini cõmu
nicari poterat, & quæ neceſſaria erat
ad gubernãdos ita fideles, vt ſine im-
pedimento vitam æternam conſequi
poſſent. Ita Bellarmin. lib. 5. de pote-
ſtate Papæ. c. 4. col. 852. §. adde. De
hac re Soto. 4. diſt. 1. q. 5. art. 4. dub. vl-
timo, Bañes loco citato. Ad illud ve-
63 rò quod additur, † dico, quòd Pater
miſit filium non ad exequendum do-
minium temporale, ſed ſpirituale: &
ita miſit ſuos Apoſtolos, & ſic poſſunt
verificari illa verba Ioannis. 20: etiam
ſi non contulerit dominium tempo-
rale ſuis Apoſtolis. Præterea dico,
quòd ſi illa autoritas aliquid proba-
ret, non tantùm conuinceret B. Petrũ
habuiſſe dominium temporale ſuprà
totum orbem, verùm etiam & reli-
quos Apoſtolos, quod tamen falſiſſi-
mum eſt. Ita Bañes loco citato. dub.
2. pag. 146. ſolut. ad 1. de hac etiam
quæſtio. videndus eſt Salon de iuſtit.
& iure. q. 4. art. 4. per totum.

Hic aduerte celebrem doctrinam
eſſe illã ab Aragon. de iuſt. & iur. q.
67. art. 1. §. & ſi quis adhuc inſtet, ad-
64 ductam, vbi notat quòd † licet dirige-
re principes ſæculares in finem con-
ueniat tam Pontifici, quam Chriſto;
diuerſimodè tamen: Nam in Pontifi-
ce, quia eius capacitas finita eſt & li-
mitata, multotieſq; latet ipſum ordo
& proportio rerum temporalium in
finem ſpiritualem; non fuit conue-
niens, vt ad Papam ſpectaret omnib.
modis rerum temporaliũ dominium,
ſed ſolũ iuxta taxatum & præfixũ Ca-
nonem, quo ſecũdùm humanę intel-
ligentię modũ ipſe Papa valet diſpice-
re, quâ viâ tẽporalia ſpiritualibus de-
ſeruiant. At verò in Chriſto, quia eius
intelligentia nullis finitur limitibus,
& nihil eſt in rebus tẽporalibus con-
ſiderabile, quod prout ab ipſo dirigi-
tur, & ordinatur, non deſeruiat in fi-
nem ſupernaturalem, cõtrarium eue-
nit: Ideoq; nihil penitus eſt tempora-
le, quod Chriſti Domini auguſtiſſimũ
Imperium, poteſtatem, ac dominium
aliquâ ratione ſubterfugiat ac prętę-
reat, quę omnia veniunt intelligẽda,
ſi teneamus Chriſtum habuiſſe domi
nium temporale, vt vult Aragõ loco
citato, cuius cõtrarium defendit Sa-
lon eiuſdem profeſſionis loco citato.
Placet nihilominus aliquid de tem-
porali Chriſti Regno ſupradictis ad-
dere, quia commodiorem in fine hu-
ius ſolutionis ſibi vendicant locum;
ideò hic eam annectere viſum eſt.

65 Dubium † ergo eſt, vtrùm Chriſtus
fuerit verè ac propriè Dominus, &
rex totius orbis, & omnium rerum
creatarum, ſecũdùm quòd homo eſt,
non tantùm ſpiritualis Rex, ac Domi-
nus, ſed verus, abſolutus, proprius at-
que adeò temporalis: tam verè &
propriè quàm quilibet rex ſuarũ di-
tionum & vnuſquiſq; hominum do-
minus eſt ſuarum rerum, eò quòd il-
lis in omnẽ vſum poteſt citra alicu-
ius iniuriam vti: vbi de regno, & do-
minio mixtim loquimur, cũ in Chri-
ſto par ſit, vtriuſque ratio.

Pro cuius dubij reſolutione nota ex
Almaino lib. de poteſtate Eccleſ. c. 8.
66 quòd aliud † eſt quærere, an Chriſtus
fuerit Rex, aliud verò, an fuerit Domi
nus: nam poteſtas regendi nihil aliud
eſt, quã iuriſdictio temporalis, cuius
actus ſunt iuſta præcipere, mala pro-
67 hibere, &c. † dominium autem eſt ius
vtendi re aliquâ in omnem vſum. Ex
quo fit poſſe aliquem eſſe regem rerũ,
quarum non eſt dominus, & ſimiliter
dominũ, quarum non ſit Rex. Rectè
igitur Ariſtot. 1. Politic. cap. 3. Ius Re-
gium (inquit) non eſt dominatiuum,
quicquid Conradus in tractat. 1. de
contract. dicat. Et id patet, nam ſi
Rex fieri velit dominus eorum quo-
rum eſt Rex, eſt tyrannus quaſi
nunc

nunc temporis apud Turcas ſe res habet quorum Rex, Turca (ſcilicet) magnus, rerum omnium dominium ſibi arrogat: quod licitum eſſe putauit Hoſtienſ. in ſum. titu. de præſcript. §. quæ autem. Et quamuis hæc ita ſint, in Chriſto tamen non eſt neceſſe ita diſtinguere, cùm in eo ius dominatiuum, & regium pari paſſu currant.

Secundò notat, quòd in Chriſto aliud eſt quærere de eo vt Deus, & aliud vt homo. Et quidem de Chriſto, vt Deus eſt, minimè dubitamus, nec vllus dubitat, niſi ille fortaſsis Auerroes Ethnicorum erroribus obcæcatus.

Rurſus tertiò aliud eſt quærere de Chriſto hic apud nos diuerſante, & mortalem vitã agente aliud de Chriſto poſt reſurrectionẽ, & vt nunc perfectè gloriã ambuſtus ad dexteram Patris reſidet in excelſis: quamuis huius vltimæ diſtinctionis nullam ferè vidimus apud doctores, qui præſentẽ controuerſiam agitent, fieri mentionem: cũ tamen oculatiſsimè eam obſeruare deberent, qui huius quæſtionis difficultatem attingere deſiderãt.

68 Nota † quartò, maximè differre hæc tria: eſſe Regem & dominũ iure, actu, vel vſu. Sit exemplum: Primogenitus Regis, qui iure ſucceſſurus erat in regno, qui ingreſſus religionem, vel cœlibem vitam volens agere, abdicat à ſe omninò ius illud ſuccedẽdi: tunc filius ſecũdus natus habet illud ius ſuccedendi, & defuncto patre, ſuccedit in actuali dñio regni, ſed vel morbo correptus, vel aliâ ratione impeditus committit in vniuerſum gubernacula totius Regni affini, vel amico ſibi chariſsimo. Ex his tribus primus ille erat quidem iure princeps, & propriã ſponte, neq; actum neq; vſum regnãdi voluit habere. Secundus eſt quidẽ iure & actu princeps, non tamen vſu. Tertius ſolo vſu dominatur, & præeſt nec tamen eſt rex.

69 Quintò nota † eſſe Regem, dupliciter ſtare: vno modo habitu, alio modo actu, vſu & exercitio.

70 His ſuppoſitis, dico primò. Chriſtus Dominus non fuit Rex tẽporalis iure hæreditario. Hoc ſit dictum contra Burgẽſ. ſuper Matth. c. 1. addit. 2. con. 3. Armach. lib. 4. de quęſt. Armeniorũ, c. 15. & 16. & Ioan. Bacconũ, vt refert Vual. lib. 2. doctri. art. 3. c. 76. Probatur Ierem. 22. vbi prædicitur de ſemine Dauid poſt Regem Iechoniã nullum iam ampliùs Regẽ, qui temporaliter regnaret, futurum eſſe his verbis. [Hæc dicit Dominus: Scribe virum iſtum, ſterilem virũ, qui in diebus ſuis non proſperabitur: nec enim erit de ſemine eius vir qui ſedeat ſuper ſolium Dauid, & poteſtatem habeat vltrà in Iuda.] Secũdò: Gen. 49. dicitur: [Non auferetur ſceptrum de Iuda, &c.] Chriſtus naſciturus erat eo tempore, quo nullus eſſet Rex Iſrael ex tribu Iuda, & defeciſſet re verâ in illa tribu ſceptrum Iſraelis; at non defeciſſet, ſi Chriſtus eſſet natus Rex tẽporalis Iſraelis iure hæreditario, & legitimâ ſucceſsione, cum eſſet ex tribu Iuda. De hoc dicto vide Bellarmi. lib. 5. tom. 1. c. 4. col. 850. §. non habuit. & Salon. de iuſtitia q. 4. art. 4. col. 419. §. his poſitis. Victoria de poteſt. Eccleſiæ. q. 5. num. 15. & Soto de iuſt. lib. 4. artic. 1. Bañes q. 4. de dominio, dub. 1. con. 1. col. 138. §. pri. concluſio. Mẽdoça in relect. de dominio Chriſti. §. 14.

71 Dico † ſecũdò: Chriſtus nõ fuit Rex temporalis electione. Ita tenent Bellarminus loco citato, & Mendoça. Probatur Lucæ 12. dixit Chriſtus: [O homo, quis me conſtituit diuiſorem aut iudicem inter vos?] Quaſi dicat, nec Imperator, nec Reſpublica me elegit: & Ioann. 6. [Cum cognouiſſet (inquit Ioannes) quia venturi eſſent, vt facerent eum Regem, fugit iterum

iterum in montem:] ergo apparet cũ noluiſſe acceptare electionẽ. Quod verò Chriſtus nõ fuerit rex iure belli, patet, quia Chriſtus bellum ſolùm geſsit in principes tenebrarum. Patet Ioã. 12. Nunc princeps mundi eijcie-
72 tur foras:] ergo nec fuit rex iure belli.

Dico tertiò† Chriſtus D. nõ fuit rex tẽporalis, quatenus homo: nã quãuis potuerit habere ius dominandi vniuerſo orbi tam in ſpiritualibus, quàm in tẽporalibus eo ipſo, quo humanitas illa erat vnita verbo Dei, noluit tamẽ habere tale ius, vel dominiũ in tẽporalibus, quale principis ſæculares habent, & conſequenter neque actu, nec vſu fuit rex, temporalis vniuerſi.

Hoc dictũ ſit cõtra Bañes loc. cit. Hoſtienſ. c. quod ſuper his. de voto. Almain loc. cit. Turtecre. lib. 2. ſum. c. 96. Nauar. de iudicijs. c. noui. 3. not. 3. n. 9. & Arag. de iuſt. & iur. q. 67. art. 1. §. cæterùm, & cõtra Mendoç. loc. cit. §. 14. & 15. & ſeqq. Noſtræ tamẽ ſententiæ adhæret Victoria loc. citat. §. 17. Soto loc. cit. Sal. loc. cit. col. 420. §. Chriſtus.
73 Probatur.† Chriſtus tribus titulis potuit vniuerſo orbi dominari, nõ modò in ſpiritualibus, ſed & in temporalib. quos autores cõtrariæ opinionis afferũt ex D. Bernardo: iure nimirũ creationis, merito redẽptionis, & dono Pa-
74 tris. Tũ ſic arg.† dominiũ omniũ rerũ Chriſto conueniens iure creationis, nõ eſt tẽporale, nec ſæculare actu nec vſu: ſed illud idẽ diuinũ, quod cõuenit Verbo, cui vnita eſt illa humanitas: Chriſtus enim non eſt creator quatenus homo, ſed quatenus Deus nec cõuenit illi nomẽ creatoris, niſi per idiomatũ cõmunicationẽ. Merito redemptionis; ſicut redẽptio eius non fuit à corporali vel ſæculari captiuitate, ſed à ſpirituali tãtùm & æterna, ad Epheſ. 1. [In quo habemus redẽptionem per ſanguinẽ eius, remiſsionẽ peccatorũ, ſecũdùm diuitias gratiæ eius, &c.] ad Titum 5. [Dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate. Ita & iure redẽptionis habet hãc poteſtatẽ in vniuerſum, vt ad finẽ redẽptionis (qui eſt ſalus animarũ) poſsit ipſe Chriſtus omnibus rebus vti, & præcipere quæ huic fini viderit eſſe neceſſaria, vel expedire: quæ ſanè poteſtas ſpiritualis eſt, nõ temporalis, nec ſæcularis. Dono Patris, ſicut duo munera illi venięti in mundũ fuerũt à Patre cõmiſſa, aliud magiſtri & doctoris, aliud verò Redẽptoris: ita ipſi Chriſto, quatenus homo eſt, ea tãtùm tributa fuerũt, quæ ipſi velut doctori & legislatori Euãgelij, fundatoriq; Eccleſię, vel vt redẽptori cõueniebãt, ad quæ munera tẽporalis poteſtas, qualis in principibus huius ſæculi exiſtit, nihil omnino cõducebat, ſed ea tãtùm, quæ de tẽporalibus diſponeret in ordine ad ſpiritualia, & ſalutẽ animarum æternam. Ergo ex his tribus titulis non probatur temporale dominium.

Secundò argum. ad hominẽ ex cõceſsis, ab autoritatibus contrariæ opinionis. Dicũt Chriſtũ eſſe dñm tẽporalẽ, quatenus tẽporalia ordinãtur in finẽ ſupernaturalẽ: at poteſtas Papę ſecũdùm prædict. in tẽporalia cũ ordine ad ſpiritualia non eſt tẽporalis, ſed
75 ſpiritualis, cũ omnis† denominatio à formali fine ſumẽda ſit: ergo Chriſti poteſtas, quã habuit in ordine in tẽporalia, non eſt dicẽda poteſtas tẽporalis, ſed ſpiritualis & ſupernaturalis.

Huic argumento aduerſarij dũ eius robur ſenſerunt, ſolutionẽ adhibent, negantes conſequentiam. Nam li-
76 cet† ad Papã ſpectet dirigere tẽporalia ad ſpiritualia, & ſimiliter ad Chriſtũ, diuerſimodè tamen: nã (vt iam in ſolutione argumenti illius, cuius occaſione hoc dubiũ inſeruimus, annotatũ fuit) Papa non cognoſcit omnimodã proportionẽ & modũ, quo temporalia ordinantur in ſpiritualia: at Chriſtus

Dominus plenus ſcientiâ, & perfectiſsimâ omnũ rerũ cognitione exornatus omnino cognoſcit omnes planè vias & ordines, quibus ſęcularia inſeruiũt ſpiritualibus. Ex quo colligũt hi autores nõ eodem modo quadrare Papę ſęcularia in cęleſtia dirigere, vti Chriſto Seruatori noſtro, qui cum ſit ſumma ſapiẽtia, ſcit omnia quæ in tẽporalibus latent, quod ſanè minimè conuenit Papæ, propterea quòd ſæpius eũ latet ordo & proportio rerũ tẽporaliũ in finẽ ſupernaturalẽ. Quare iſti opinantes dicunt Chriſtum eſſe regem tẽporalem, quod non competit Papæ, quanuis vterq; tẽporalibus imperet, & vtatur in ordine ad ſpiritualia. Ita Mẽdoça & Aragon. loc. cit.

Sed contra hãc ſolutionẽ, quæ vim argumenti non tollit, ſic obſto: quoniã hoc diſcrimen, quod iſti inter Papã & Chriſtũ aſsignãt, licet veriſsimũ ſit (qũod ego libenter admitto, & eius ſubtilitatẽ laudo) hoc tamẽ ſolùm pręſtat, vt poteſtas ſpiritualis Chriſti maior & excellentior ſit, & ad plura ſe extendat, quàm poteſtas Papæ, nõ tamen efficit, quin vtraq; ſit ſpiritualis. Siquidem cum harum poteſtatum denominatio à fine proprio earũ ſumẽda ſit (vt ſæpe memini me dicere) ſæcularis, temporaliſq; poteſtas eſt, quæ tẽporalia reſpicit in ordine ad finem, bonumq; tẽporale Reipublicæ, qualem habent huius ſæculi principes, & qualẽ, nec Chriſtus habet, nec Papa: quæ verò eadem temporalia reſpicit quantũuis pleniſsimo iure, nõ tamen aliter, quàm in ordine ad finẽ ſupernaturalẽ & ſpiritualem; ſpiritualis dicẽda eſt, ſi propriè & exactè loqui velimus, nõ pro libito: huiuſmodi autem fuiſſe poteſtatem, quam Chriſtus habuit in tẽporalia, ſatis ex dictis cõſtat.

77 Ex his deprehendere curioſus lector poterit rationem, ob quam Papa nuſquam vnquam appellatus eſt rex terræ, neq; dictus vnquam eſt habere vniuerſale rerum dominium, aut eſſe heres vniuerſorum: ſed quoties de eius poteſtate fit mentio, ſemper ijs nominibus deſcribitur, quæ ad ſpiri-
78 tualia pertinent, Nam † dicitur ſacerdos, Pontifex, Epiſcopus, Papa, paſtor, pater, &c. Sed quęrat fortaſsis aliquis, quare Chriſtus non ſolùm his, ſed & alijs auguſtiſsimis nomẽclaturis gaudeat, putà, heredis vniuerſorũ, regis, principis, imperatoris, &c. Nam ſi poteſtas ſpiritualis ſatis eſt ad hoc, quòd Chriſtus dicatur rex & dominus, hæres vniuerſorũ, &c. Iam Papa, qui vniuerſali fungitur poteſtate ſpirituali; dici etiam poſſet rex & dominus, &c. Propter hoc argumentum aduerſarij dicunt eſſe neceſſariò concedendã in Chriſto aliam poteſtatem, videlicet temporalem, ratione cuius rex dominus, & heres rerũ dici poſſit. Ita Mendoça loco cit. §. 14. pag. 675. lit. A. ego tamen aliter litem hanc dirimere decreui.

79 In eam igitur quartò dico, Chriſtus † Seruator noſter licet actu & vſu rex nõ fuerit, habitu tamen & iure habituali verus, & proprius rex fuit. Hoc dico, mediã viã incedendo inter omnes quotquot ſunt autores; ſit tamen contra Victoriam loco citato, & Salon loc. cit. col. 422. §. aſſumamus. Probatur, nã Chriſto vt docẽt Theologi 3. part. multis in locis tribuendum
80 eſt † id, quod nõ inuoluit repugnãtiã nec imperfectionẽ, ſed eius dignitatẽ magis commendat: at eſſe regẽ habitu, non inuoluit repugnantiã, imò cedit in maximam Chriſti Domini perfectionem, ergo tribuendum illi eſt. Reſpondet Victoria & Salon inanem eſſe hũc habitũ in Chriſto, cùm illum non exequatur, nec in actũ prorũpat,
81 & (vt ex Philoſopho patet) † fruſtra eſt potentia, quæ non reducitur in actum. Ita Victoria num. 27. fol. 41.

Pag.

pag.2.in fine,Cui ſolutioni ſubſcripſit Soto loc.citato,arguens in hunc modum. Dominus nunquam fuit vſus hac autoritate: ergo fruſtra fuit in illo. Dicò hanc conſequentiam nullam eſſe:non enim ſequitur:mammæ generantur à natura ad alendam ſobolem: igitur in maſculis erunt fruſtrà: alæ datæ ſunt auibus ad volandũ, igitur ſtruthiocamelus habet illas fruſtrà; conſequentia certè nulla eſt. Omitto, quòd multæ potentiæ in natura ſunt fruſtra,vt quotidie videmus, & inde nullum ſequitur incommodum. Puer (verbi cauſa)eſt in potentia ad emittendam barbam, & moritur, potentia illa eſt fruſtra. Infans eſt in potentia ad ambulandum, & emittendos dẽtes,& moritur: fruſtra eſt hæc,& illa potentia.

Sed altiùs repetito principio poſſumus ex Theologia inſtare.Nõ eſt improbabilis opinio Theologorũ dicẽtiũ habitum fidei manere in patria in beatis;nec inde ſequitur eſſe fruſtra, nam ad ornatum illis reperitur.Item, potentia generatiua in diuinis reperitur in Filio,& Spiritu ſancto, vt docent Theologi in 1.p.& 2. ſentent.& nihilominus ex hoc quòd Filius, & Spiritus ſanctus nõ generẽt,nõ negatur illis hæc potentia.Item, Præſcitus habet potentiã vt ſaluetur,ex hoc tamen quòd nõ ſaluetur, nõ deducitur illã potentiam ad ſaluandum debere pręſcito denegari.Quod igitur ad argumẽtũ attinet,reſpõdemus nõfuiſſe fruſtra in Chriſto habituale dominiũ temporale,quoniã fuit ad ornatũ, vt mammas maſculis conſtruxit natura, quemadmodũ Auerroes adnotauit, aduerſus Galenũ diſſerendo. Et quoniã cum diſcipulis D.Tho.iam noſtra fertur cõtrouerſia, idcirco huius ſancti doctoris reſpõſio eſt adducẽda;inquit enim 3.p.q.59. art.4.(dũ explica-
82 ret illud.† [Regnũ meũ nõ eſt de hoc mũdo]hoc à Saluatore fuiſſe dictum, non quòd careret regiã poteſtate tẽporali; ſed quoniam eã noluit vti:hęc ſunt eius verba.

83 Tertiò † probatur noſtra concluſio, nam quoniam ad Chriſti dignitatem pertinebat,vt haberet omnipotentiã reſpectu rerũ omnium, ita vt poſſet mouere orbes cæleſtes,nõ minùs atq; Angelus,nõ minùs calefacere, quàm ignis:ideo quatenus homo, & vt erat viator, hãc illi Pater cõtulit dignitatẽ,vt docet D.Tho.3.p.q.13.art.2.Rurſum Chriſtus eãdẽ ratione iudex omniũ erat,id eſt,habebat ius ſtatuẽdi,& iudicãdi de omnib⁹, quod tractat idẽ D.Tho.3.p.q.59.art.4.Et patet ex illo: Poteſtatẽ dedit ei iudiciũ facere,quia filius hominis eſt,Ioann.17. vbi de ſe in hac vita exiſtẽte,& ſecũdùm quòd homo erat,perſpicuè intelligit, dum loquitur per verbũ pręteriti,[dedit:] & dicit, [quia filius hominis eſt:] at quod eſſet rerum omnium dominus, quòdq; tam corporũ, quàm animorũ eſſet rex, ad eius dignitatẽ pertinebat,imò vt in illo art.4.ad primũ do-
84 cet D.Tho.† poteſtas iudicis ſequuta eſt in Chriſto regiam dignitatẽ:& (vt notabat Abulenſ.ſuper Matth. 25. q. 327.) iudicium in iudicante requirit dominium, ad Rom. 14. [Tu quis es:qui alienum ſeruum iudicas?] ergo cum Chriſtus in natura aſſumpta ſit omniũ iudex, omnium quoq; debuit eſſe rex,licet regis &iudicis noluerit in tẽporalibus adminiſtrare poteſtatem. Benè ergo Didacus Stunica ſuper Zachariam,cap.9.Ecce Rex tuus venit:Chriſtum quatenus hominem tanto amore proſequutus eſt Pater, vt ſicut ipſe è corpore atq; ſpiritu cõpoſitus erat, ita eum regem ſpirituũ, & corporum fecerit, & tam latè eius regnum & imperium pateret, quàm ipſius Dei, vt nihil Deo ſubditum ſit, quod non Chriſto ſubijciatur. Præ-

tereaPaulus,qui proChriſti gloria ſingulariter dimicauit, omnia dicit Patrē ſubieciſſe ſub pedibus eius, ſcilicet Chriſti. 1. Corint. 15. Quia verò ram illimitatè, & tā exaggeratè dixerat, omnia ſubiecta eſſe Chriſto, ne quis inde anſam aſſumeret, exiſtimādi etiā Patrem ęternū ſub Chriſti regno & dominatione cōprehendi, neceſſum iudicauit Paulus, Patrē nominatim excipere. Vnde ſubdit: Cū autē dicat: [Omnia ſubiecta ſunt ei,] ſine dubio voluit accipi: pręter eū, qui ſubiecit ei omnia. Porrò, ſi (vt habet
85 iuriſprudentiū regula) exceptio † facta firmat regulā in contrariū, iam ex eo quod Paulus excepit Deū tantùm à ſubiectione Chriſti, viſus eſt reliqua omnia, nullo prorſus excepto, ſub Chriſti regno ac ditione poſuiſſe. Et rurſus Hebræ. 1. [Quē conſtituit heredē vniuerſorū.] Vniuerſorū (inquit) vt neq; terrena, & tēporalia eius effugiāt poteſtatē, & heredem ait, vt abſolutus & proprietarius dn̄s eſſe ſignificaretur, quod ad Philippēſ. 2. diſtinctius adhuc exprimit, dicens: [In nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtiū, terreſtrium, & infernorū,] nimirū quia cæleſtia, terreſtria, & inferna Ieſum vt verum Dominū agnoſcunt, &
86 confitentur. Nec valet ſolutio † Victoriæ, hæc loca dicentis eſſe intelligēda de ſpirituali poteſtate. Nā his verbis Paulus non tantùm ſpiritualem, ſed abſolutam, totalem, & vſquequaque perfectā poteſtatē Chriſto aſsignat.

Quòd verò de Chriſto vt homine in his locis ſit ſermo, nullus qui Theologiā vel à limine ſalutauit, in dubiū vocat. Vnde gloſ. ad Epheſ. 1. illa verba: [Omnia ſubiecit ſub pedibus eius] ſic declarat, ideſt, [ſub eius humanitate.] Non enim ſine cauſa & temerè excellēs illud Epitheton, Rex regū, & Dominus dominantiū Apoc. 10. in femore geſtabat ſcriptū ipſe Chriſtus, nam per femur ſignificatur humanitas Chriſti, vt habet D. Auguſt. de ciuit. Dei lib. 16. c. 33. D. Hierony. ad Principiā, & ex Neotericis Albert. Pighius lib. 5. Eccleſ. Hierarch. c. 3. qui fusè de
87 his agit. Vnde † antiquitus in femore iurabant Patriarchæ Gen. 24. 52. 47. & 51. id eſt, per Meſsiā, qui vi facultatis generatiuę circa femora vigentis generandus erat verus homo. Nemo ergo iure noſtrā ſentētiam poterit inficiari, negādo hanc dignitatē Chriſto, cui aliæ diuinę inerant dignitates.

Sed reſtat modò ab Autoribus cō-
88 trariæ opinionis † inquirere (præſertim ſi gloriæ Chriſti cupidi ſunt) cur Chriſtus hic viuēs non habuit vtraq; poteſtatē temporalem & ſpiritualem? nunquid, quia nō poſſunt coniungi in vna perſona? minimè, quoniā in Melchiſedech in lege naturę. Gen. 14. cōiunctæ ſunt hæ duæ poteſtates, fuit enim rex, & ſacerdos, & primogeniti iure legitimo vtramq; habebant dignitatē, vt tradit Turre-crem. libr. 2. ſum. c. 116. ad tertiū, ſed & in Moyſe vtraq; poteſtas reſedit. Et quoniā de tēporali clarum eſt, probatur de ſpirituali, ex eo quòd etiā fuit ſacerdos, vt liquet ex Pſal. 98. [Moyſes & Aarō in ſacerdotibus eius:] vbi Genebrardus plures accumulat Patres aſſerentes Moyſen fuiſſe ſacerdotē. Quinimò nec vllus cōtradicere poterit, ſi addiderimus Machabæos ſimul fuiſſe Pōtifices, & duces Iſrael. Nunquid quia non decuit Chriſtū? at certè maximè decuit, licet eam non debuerit exercere, ſicut neque exercuit iudicis officiū & tamen habuit ipſum. Nūquid Chriſtus erat hoc gladio temporalis poteſtatis abuſurus? Hoc certè impium eſt & blaſphemū. Nunquid quia hæc poteſtas, ac rerum proprietas impedimento futura erat Apoſtolicæ, Euangelicæ, ac prorſus diuinæ perfectioni, quam ipſe Chriſtus profitebatur?

tur? Neq; hoc ſanè. Nam licet nos multùm retardemur à perfectione per rerum proprietatem [nemo enim militans Deo, implicat ſe negotijs ſæcularibus] ait Paulus, hoc tamen prouenit ex noſtra imbecillitate. Quam-
89 obrem † monachis priuata rerum poſſeſsio, & adminiſtratio prohibita eſt, quia ipſos impediret à perfectione: quæ tamen poſſeſsio Epiſcopis eſt conceſſa (licet fuerint aliquando monachi) eo quòd eorũ prudentia maior mens capacior, virtus ſolidior, & præ-
90 ſtantior eſſe præſumitur: Sunt † enim Epiſcopi in eminẽtiori ac perfectiori ſtatu conſtituti, quàm ſint religioſi, & idcirco bonorũ etiam temporalium potuit & debuit ipſis cura demãdari, vt per horum bonorum vſum, multam ſibi & Eccleſię ſalutẽ ſpiritualem cõparẽt: Ergo idẽ in Chriſto Domino affirmandum eſt, nimirum nequaquam ipſum à perfectiſsimo, & editiſsimo totius virtutis & ſanctitatis culmine vel latum vnguem remoueri, per hoc quod rerum omnium dominium ac proprietatem ſibi aſſumpſerit, nulla ergo ratio aſsignari poteſt ob quam deneganda ſit Chriſto prædicta habitualis poteſtas. Hoc tenent plures doctores, Antoninus 3. p. tit. 22. cap. 5. §. 8. & tit. 3. cap. 2. initio. Burgenſ. Matthæi. 1. additio. 2. concluſ. 3. Abulenſ. Matth. 25. quæſt. 327. Galatinus libr. 4. de Arcanis Catholicæ veritatis, libr. 4. cap. 26. 27. 28. Viguerius cap. 17. de ſtatibus Eccleſiæ. §. 1. verſ. 18. Aluarus Pelagius lib. 1. de planctu Eccleſiæ art. 37. & 40. & 59. Almaynus de Poteſtate Eccleſ. cap. 8. & 15. Armachanus de quæſtionibus Armen. cap. 16. & Theologorum princeps D. Thom. 3. part. quęſt. 59. art. 4. ad. 1. Et expreſsiùs opuſc. 20. libr. 3. de regimine principum. cap. 12. & 13. Arboreus lib. 2. ſuæ Theoſophiæ. c. 5. & Canus in lect. ſuper 2. 2. quæſt. 62. art. 1. vbi de dominio diſſeruit. His plures Iuriſprudẽtes ſubſcripſerunt. Nauarrus in c. nouit. de iudicijs. loc. citat. Aluarus Pelagius loc. alleg. Turre-cremata ſuper. can. duo ſunt. 96. diſt. ar. 3. in ſolut. ad 2. ration. & cap. cum ad verum, eadem diſtinct. artic. 4. & lib. 2. ſumm. cap. 116. ad primam obiectionẽ Et Ioann. Fab. l. cunctos populos. C. de ſumm. Trinit. Hoſtien. cap. quod ſuper his. de voto. qui omnes ad minus concedunt in Chriſto Domino eſſe habitualem poteſtatem temporalem.

91 Ex quibus † colligo in Chriſto verè ac propriè fuiſſe habitualem poteſtatem, Regiam & temporalẽ. Quòd ſi Mendoça & Aragon in hoc ſenſu loquantur, non contradicam. Quare loca ſacræ Scripturæ negantia poteſtatem temporalem, videlicet Ioan. 18. [Regnum meum non eſt de hoc mundo,] & aliud, quando fugit Chriſtus ne illum vngerent Regem populi, ſunt intelligenda de vſu & exercitio. Quæ verò affirmant Chriſtum eſſe regem vt illud Matth. 18. [Data eſt mihi omnis poteſtas &c.] Ioann. 11. & 13. [ſciens quia omnia dedit ei pater in manus] Luc. 10. [Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo.] Pſalm. 2. poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam,] & Pſal. 71. [Dominabitur à mari vſq; ad mare,] & ad Hebræos 1. [Quem conſtituit hæredem vniuerſorũ,] & Apoc. 1. [Princeps Regum terræ,] & 19. [Rex regum, &c.] quæ intelligi poſſunt de regno habituali, ne videamur Chriſti dignitatẽ tam arctiſsimis limitibus premere.

Quintò igitur, hæc quarta prędicta opinio probatur ex ſentẽtia Bernardi de conſideratione ad Eugenium dicentis: [Quid tu denuo vſurpare gladium tentas, quem ſemel iuſſus es ponere in vagina? quem tamen qui tuum negat, non ſatis mihi vide-

tur attendere verbum Domini dicẽ-
tis ſic: Conuerte gladium tuum in
vaginam;tuus ergo, & ipſe tuo forti-
tan nutu, etſi non tua manu euagi-
nandus: alioqui ſi nullo modo ad te
pertineret,& is, dicẽtibus Apoſtolis.
Ecce gladij duo hic non reſpondiſ-
ſet Dominus, dicens: ſatis eſt,ſed ni-
mis eſt:]vterq; ergo Eccleſiæ, & ſpi-
tualis(ſcilicet) gladius, & materialis:
ſed his quidem pro Eccleſia,ille verò
ab Eccleſia exercẽdus, ille ſacerdo-
tis,ſed is militis manu, ſed ſanè nutu
ſacerdotis,iuſſu imperatoris: vbi vi-
92 des verba Bonifacij † VIII. in extra-
uag. vnam ſanctam.ex Bernardo ma-
gna ex parte eſſe deſumpta. Libet
etiam alia verba Bernardi II. de con-
ſiderat.ad Eugeniũ ſubiungere.[Age
(inquit)indagemus aliud diligentiùs,
quis ſit,quã geras(videlicet)pro tem-
pore perſonam in Eccleſia Dei, quis
es? ſacerdos magnus, Summus Pon-
tifex.Tu princeps Epiſcoporũ,tu hæ-
res Apoſtolorum, tu primatu Abel,
gubernatu Noe, Patriarchatu Abra-
ham,ordine Melchiſedech,dignitate
Aaron,autoritate Moyſes, iudicatu
Samuel, poteſtate Petrus, vnctione
Chriſtus.]Plura alia ſubiungit quibus
dignitatem & poteſtatem Summi
Pontificis extollit. Cum verò dicat,
[Autoritate Moyſes, Iudicatu Sa-
muel,]manifeſtè docet in eo eſſe po-
teſtatem circa temporalia, ſed non
directè:ergo indirectè,& cum ordine
ad ſpiritualia.

93 Ex omnibus†hactenus dictis colli-
gunt Victoria & Sotus,alijque docto-
res loco citato, exigente id fidei &
boni ſpiritualis conſeruatione, poſſe
Papam reges deponere,atq; ea ratio-
ne meritò trãſtuliſſe imperiũ à Græ-
cis ad Germanos, depoſuiſſeq; Frede
ricũ,& priuaſſe Luſitaniæ regem ad-
miniſtratione, vt nuper dicebamus.

Vbi velim aduertãt, qui huius opi-
nionis apicem attingere volunt.
Quod etſi Papa poſſit reges depone-
re,non proinde ſequitur† illum poſſe
94 nouos reges creare, non concurren-
tibus ad electionem illis, ad quos ius
eligendi pertineret; quales eſſent
reſpublica,& optimates ius.Ita habet
Turre-cremata in ſum. Eccl. loc. cit.
& Palud.loc.cit. Addit tamen doctiſ-
ſimus Pater Victoria,quòd ſi †Reſpu-
95 blica aliqua Chriſtiana vellet ſibi eli-
gere regem infidelẽ,aut alium,vnde
ſpirituale bonum nõ leuiter pericli-
taretur,& admonita nollet deſiſtere,
tunc Summus Pontifex poſſet id im-
pedire; etſi Reſpublica reſiſteret,
poſſet alium creare loco illius, etiam
reclamante Republicâ.

Præterea colligunt: ſi princeps ali-
96 quis aut hæreticus, aut ſciſmaticus
electione fieret,tũc etiam poſſet Pa-
pa vti gladio temporali, & aduerſus
eum procedere vſque ad depoſitio-
nem, & expulſionem illius à regno:
eodemq; modo ſi princeps † aliquis,
97 hæreticis, ſciſmaticis, aut alijs infide
libus Eccleſiam impugnantibus; au-
xilium præſtaret; vel aliquod aliud
efficeret,quod in Eccleſię detrimen-
tum cederet, poſſet ſimiliter vti gla-
dio temporali aduerſus illum. Item
etiam contendentibus Chriſtianis
regibus inter ſe circa principatum
aliquẽ,aut circa quoduis aliud tẽpora
le,& in bella ruentibus,ſi inde meritò
maximũ detrimentum in ſpiritualib.
timeretur, vel quod interim fidei ho
ſtes deuaſtarẽt Eccleſiã, vel quod ſe-
querẽtur grauiſsima damna ſpiritua-
lia,& peccata,quæ ex huiuſmodi bel-
lis ſolent inter Chriſtianos oriri, poſ-
ſet Papa ad vitanda ea mala cogno-
ſcere de huiuſmodi cauſa,proferreq;
ſententiam eis inuitis, tenerenturq;
ſtare illi ſententiæ. Si verò id non fa-
cit(ait Victoria Albert. Pighius, Du-
randus, Turre-cremata, & alij) non
eſt

eſt, quòd ad id non habeat poteſtatem iure diuino ſibi conceſſam, ſed quia non audet, timens, ne deinde ſequatur rebellio à ſede Apoſtolica, aut alia incommoda grauiora: ſecus
98 autem non eſt † poteſtas in Summo Pontifice iudicandi directè cauſas, liteſque & contentiones temporales, neque infirmandi eas leges ciuiles principum ſæcularium, quæ à ſupernaturali fine non deuiant. Præterea
99 neque Papa † poteſt ſtatuere, vt à iudicibus ſæcularibus ad ipſum appelletur in ijs, quorum cognitio ad ſæculares poteſtates ſpectat, quod patet ex Alexand. III. c. ſi duobus. §. deniq; de appellat. qui ait[: Quæris, ſi à ciuili iudice ante iudicium, vel poſt, ad noſtram audientiam fuit appellatum, an huiuſmodi appellatio teneat: Tenet quidem in his, quæ ſunt noſtræ iuriſdictioni tēporali ſubiecta, in alijs verò, etſi de cōſuetudine Eccleſiæ teneat) ſecundùm iuris rigorem credimus
100 non tenere, quia (videlicet) † tribunal ſæculare in rebus temporalibus à Sum. Pontifice eſt exemptum.]
101 Deinde colligo, quòd cōdentibus † principibus leges, quę in graue detrimentū proximorū tendāt, ac foueāt peccata, poteſt Papa præcipere earū cōditoribus, vt illas reuocent: quòd ſi noluerint, poteſt eas reuocare, eoq; ipſo vim omnē amittēt, quāuis eſſent tales, quæ ſecluſa reuocatione vim poſſent retinere. Hoc pacto Papa abrogauit legem illam ciuilē, qua ſtatuebatur malæ fidei poſſeſſorem poſſe certo quodam tempore præſcribere ex c. vigilanti. & ex c. vnico. de præſcription. eſt manifeſtum: illa namque præſcriptio abſq; preſcribētis peccato eſſe nō poterat, hominesq; ad rapinā, & alia peccata inuitabat. Valet ad id òptima regula, quā tradit gloſſa ad c.
102 poſſeſſor. de reg. iur. in 6. quę talis † eſt: [Quando de eadē re contrariæ inueniūtur leges Imperatorię & Pōtificiæ ſi materia legis eſt res animarū periculū cōcernens, abrogatur lex Imperatoria per Pontificiā,] vti contingit in exēplo allegato, vbi lex Pontificia abrogauit legem Imperatoriam, quæ habetur in C. de pręſcriptionibus triginta vel quadrag. ann. quę non poterat ſeruari ſine mortali peccato. At quando materia legis eſt res temporalis, non concernens animarum periculum, non poteſt lex Pontificia abrogare legē Imperatoriā, ſed vtraq; ſeruanda eſt, illa in foro Eccleſiaſtico, hæc in foro ciuili, quod valdè in hac materia notandū eſt ab omnibus opinantibus. At verò quādo aliquis princeps iniuriam alteri irrogaret in tēporalibus, Vnde graue damnū ſpiritualis boni cōmunis non immineret, cauſa illa ad Sum. Pont. non ſpectaret, niſi per modū fraternæ, ſeu potiùs paternæ correptionis, qualis eſt patris ſpiritualis, ac prælati ad ſibi ſubditū, ad illū eruendū à peccato, quo pacto
103 † peccata omnia ad ſedis Apoſtolicæ tribunal ſpectāt, vt c. nouit. de iud. dicitur, idq; non ſolùm, quando publica ſunt, & ſcandalum pariunt, ſed etiam quādo ſunt ſecreta, pendentq; in futurū. Tunc enim ad Papam pertinet cohibere, & cōpellere huiuſmodi peccatores, vt à peccatis egrediātur, non ſolùm cenſuris, ſed etiam alijs pœnis exterioribus vt pecuniarijs, imò & carceris aut exilij, ſi peccatum id poſtulet, vt poſtulare ſolet concubinatus.

Sed hîc obiter aduertant, qui huius opinionis veritatem attingere
104 ſtudent, quòd † non modò Papa non habet dominium temporale ſupra totum orbem in ordine ad finem temporalem, verùm etiam neque habet dominium aliquod tem-
105 porale ex traditione Chriſti. Habet † tamen verum dominium temporale,

directè ſuper ea bona tēporalia, quæ contulerunt Eccleſię principes Chriſtiani, vt Conſtantinus, & alij. Quòd ex traditione Chriſti non habeat huiuſmodi dominiū, probatur. Nam id vel conſtaret ex ſacris literis, vel ex traditione: ex ſacris literis id non colligitur, imò oppoſitum ex Matth. 20. [Scitis, quia principes Gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent inter eos; non ita erit inter vos; ſed quicumque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter, & quicunque voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus: ſicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam, &c.] Ex traditione autem id non habetur, nam in Eccleſia non eſt talis traditio, vel ſi eſt, oſtendatur. Quòd verò illud habeat ſuper bona tēporalia collata Eccleſiæ à principibus Chriſtianis patet: nam donatio facta à Principibus Chriſtianis fuit vera donatio, cōferēs verū dominiū temporale ipſi Eccleſiæ, etiā in ordine ad finem temporalem. Et hoc patet in Conſtantini Imperatoris donatione facta Silueſtro Pontifice, de qua habetur c. Conſtantinus. 96. diſtinct. & in c. futuram. 12. q. 1.

106 Ex his colligitur primò, † Papam neque ita habere poteſtatem, vt ſit dominus orbis, aut vt nomen regis ſibi vel imperatoris poſſit vendicare, neque ita, vt ab eo dominium iuriſdictionis temporalis ad reges deriuetur. Ita Couarr. tom. 2. 2. part. relectio. §. non. num. 7. pag. 1061. col. 1. §. Tertiò hinc colligitur, vbi Bartolū meritò reprehendit contrarium di-
107 centem: ſed † poteſtas regalis eſt omninò diuerſa à Papali, quę à Deo, mediante conſenſu & electione Reipublicæ regem ſibi ad adminiſtrationē in temporalibus, finemq; naturalem conſtituentis, habet ortum. Ita etiam docet Couarru. pract. q. tomo 1. cap. 1. num 6. vbi declarat, quòd licet imperium & principatus ſint à Deo conſtituta, hoc tamen ita intelligendum eſt, vt ciuilis poteſtas à Deo procedat mediatè, ab ipſa verò Republica, mediâ lege naturę electione, aut cōſenſu populorum immediatè: text. in l. 7. tit. 1. part. 2. Papalis verò dignitas & poteſtas ortum habet à Deo per Chriſtum eam inſtituentem ad regimen per comparationem ad finē ſupernaturalem duntaxat. Hoc patet ex Nicolao Papa in Epiſtola ad Michaelem Imperatorem, & c. cum ad verum, & c. duo ſunt. ſuprà iam citatis, & Couarru. loco proximè citato, vbi dicit ſpiritualem poteſtatem à Deo immediatè procedere.

108 Secundò colligo ad Summ. † Pontificem viâ ordinariâ, ceſſanteq; fidei causâ, & exigentiâ, non qualicumq; ſed admodum graui, per comparationē ad finem ſupernaturalem, neq; pertinere creare reges, & alias poteſtates laicas, neque etiam eas deponere, ſed id pertinere ad Reſpublicas ipſas, ad quos ſicut Reges eligere, ſic etiam eos deponere pertinet, poſtulante id rectâ ratione, iuſtâq; occurrente causâ. Ita docet Aragon de iuſtitia quæſt. 63. art. 2. dub. penult. §. & vt ad argumenta. circa medium, & Couarru. loc. cit. Optimum tamen conſilium eſt, vt quādo dubij alicuius poteſt eſſe ſuſpicio, & quando non tota Reſpublica, ſed maxima illius pars conſentit, conſulatur Sum. Pontifex, vt eius interueniēte autoritate id fiat, in maiorem cauſæ iuſtificationem, præſertim cum vt plurimùm bonum ſpirituale commune Reipublicæ inde pendeat: quo dato ad Papam pertinet ſuam interponere autoritatem, bonumq; commune cenſuris, & alijs modis iuuare, comprimēdo eos, qui id perturbare intendunt, quod com-

commune & ſpirituale bonum, ſaluſq; ſpiritualis Reipublicę poſtulat. Atque ita poſtulante id maiori parte optimatum Reipublicæ Zacharias depoſuit Childericũ, & præfecit Pipinum Regno Gallię vt ſuprà diximus & Innocentius adiutorem Regi Luſitaniæ dedit, de quibus lector iam
109 dicta ſuperius conſulat. Vnde † ſequitur, quòd reges non dependent à poteſtate Pontificis, eo modo quo Epiſcopi cõſtituti per diuerſa loca, quos & creare & amouere poteſt tanquã ſupremus in ſpiritualibus Eccleſiæ paſtor ac moderator, tametſi eos ſine rationabili cauſa amouere non debeat. Neq; ita dependẽt ab eo, perinde ac regni optimates dependent à rege, neque vt rex, vel alij principes ab Imperatore non exempti pendẽt ab eo, etſi Imperator eos amouere nequeat, quin potius tã Reges ab Imperatore exempti, quàm Imperator ipſe supremę ſint poteſtatis in temporalibus à nullo dependentes: Quodã modo maior eſt dependentia Imperatorum Germanorum à ſummo Pontifice, quam aliorum regum Catholicorum eo quòd Germanicum Imperium populis, & Ottone III. conſentientibus creatum ſit dependenter ab approbatione, & ſummi Pontificis confirmatione. Infertur etiam, quòd licet Papa iuriſdictionem habeat vniuerſalem in temporalia bona Eccleſiæ,
110 † non tamen eſt illorum dominus; ſed diſpenſator, & gubernator, qui proinde non ad libitum de illis poteſt diſponere, ſed ſolùm rationabili cauſa, adeo
111 † vt ſi illa donet abſque aliqua cauſa, donatio ſit nulla: & tam ipſe, quam donatarius Eccleſiæ, ad quam pertinet. Ita. Turre-cre. lib. 2. ſumm. c. 113. propo. 6. Caietan. 2. 2. q. 43. art. 8. & Salon de iuſtitia. q. 63. art. 2. controuerſia. 3. dub. 2. col. 1014. §. ad 4. & D. Thom. ibidem art. 2. ad. 1. & Caietan. opuſc. de Indulgentijs. q. 1. de cauſa indulgentiarum, fol. 42. Ratio illius eſt, quoniam huiuſmodi bona non ſunt collata ſummis Pontificibus, aut alijs prælatis Eccleſiæ, ſed quædam Eccleſiæ Romanæ, quędam verò alijs Eccleſijs particularibus. Quo fit vt eorum dominium non ſit apud ſummum Pontificem, aut alios Prælatos; ſed apud Eccleſias ipſas, quibus talia bona donata ſunt. Prælati verò ſunt diſpenſatores, & gubernatores eorum. At verò ſumm.
112 † Pontifex, quatenus caput eſt Eccleſiæ vniuerſalis, illorum omnium bonorum eſt diſpenſator, & gubernator vniuerſalis, non ſolùm eorum, quæ ſunt Eccleſiæ Romanæ, ſed omnium vniuerſim ad quaſcunque Eccleſias pertinentium, quæ eo ipſo ad Eccleſiam vniuerſalem pertinent, cuius ſum. Pontif eſt caput & gubernator, habẽs ſibi ſubordinatos; & à ſe dependentes diſpenſatores, & adminiſtratores bonorum omnium particularium Eccleſiarũ. Hac ergo de cauſa licet ſummus Pontifex diſpenſator ſit, & iuriſdictionem habeat in omnia bona tẽporalia Eccleſiæ vniuerſalis, non tamen eſt illorũ dñs, neq; poteſt ad libitũ ſuũ de illis diſponere tam ſæcularium, quàm Eccleſiaſticorũ: nec ipſe
113 † nec Rex aut Imperator dominiũ habent proprietatis, neque illorum diſpenſationem, eo quòd non ſunt ora communitatis, vt eorum diſpenſatio ad rectores communitatum pertineat, ſed ſunt bona propria ſingulorum, quorum proinde diſpenſatio ad ipſos & non ad Rectores multitudinis ſpectat.

Dum autem huic operi finem di-
114 cere proponerem, nouiores quidam de hac materia diſputantes mihi ſeſe obtulerunt. Thomas † videlicet Boccius, qui in eo, quem edidit in lucem, libro aduerſus Machiauellum cap. 5.

& c.vlt. multis cõtendit tẽporale dominiũ Papæ conuenire, eò quòd illiã Christo fuerit datũ, & ex cõſequenti reliqua tẽporalia dominia, & quęlibet alia, virtutẽ ſumere à dominio Papæ: quod ſanè ex D.Tho.lib.3.c.10.de regimine principum probat, & ex c.19. hæc verba adducit: [Videtur vicarius Chriſti habere plenitudinẽ poteſtatis, cui cõpetit dicta prouiſio ex triplici genere. Primò quidẽ diuino, quia ſic videtur voluiſſe Chriſtus ex verbis ſuperius introductis, videlicet [Tu es Petrus &c.] Secundò verò iure naturali, quia ſuppoſito ipſum primum locum tenere in principatu, oportet eum dici caput, à quo eſt omnis motus, & ſenſus in corpore myſtico, per quod habemus, quod omnis influentia regiminis ab ipſo depẽdet, & alia, quæ huc autor in ſuæ opinionis confirmationem inſerit, quæ omnia vel ſupponunt Chriſtum habuiſſe regiã dignitatem, vel recidunt in opinionis quartæ diſtinctionem de temporalibus in ordine ad ſpiritualia.

115 Celſus vero Mancinus plura in ſuo libro de iuribus principatuum congerit lib.3.per totum, & lib.4.à cap.1. vſque ad.9.vbi in eandem ſententiã concurrit, rationeſque huius opinionis ſoluit, cuius ſolutiones (ſi vacaret eas nunc expendere) facilè poſt eluſas eius rationes poſſemus eludere.

116 Quare † ad argumenta Canoniſtarũ, ac primum ex dictis ſuperiùs de Chriſto patet ſolutio, dicendo, quod poteſtas Chriſti circa temporalia fuit poteſtas excellentiæ in Chriſto Domino, quam non reliquit Sum.Pontifici.

Ad ſecundum tertium & quartum argumẽtum, dico, quòd probãt poteſtates ſęculares, omnino ſubijci Sum. Pont. in tẽporalibus, quantũ neceſſe eſt ad finem ſupernaturalem: eatenus namq; Reſpublica tẽporalis ſubordinatur Reipublicę ſpirituali Eccleſię, &
117 in ea quaſi includitur: Secundùm † ſe autẽ Reſpublica temporalis integra quædã Reſpublica eſt in ſe, cuius poteſtas ſumma eſt principis tẽporalis; data ipſi regi, vel principi ab ipſa Republica, penes quam hæc poteſtas primò eſt, vt eleganter docet Couar. loc.cit.num.6.fol.1059.pag.1.in fine verſ.at temporalis.vbi citat Caietan. in tract.2.de poteſt.Papæ, & Concilij c.19.& 2.2.q.1.art.10.Idẽ docet tomo 1.pract.quæſt.cap.1.nu.6.per totum.

Ad quintum verò dictũ eſt tranſlationem illam Imperij licuiſſe Sum. Pont. quatenus id ad cõſeruationem Imperij erat neceſſarium. Cùm autẽ Germania munus illud Imperatoris, defenſoriſq; Eccleſiæ aſſumeret, vireſq; ſuas ad omnes offerret recta ratio poſtulabat, vt electio Imperatoris ad Germanos optimates pertineret. Quare quaſi pactum quoddam fuit tẽpore Ottonis III. vt electio ad illos optimates, approbatio verò & cõfirmatio imperatoris ad Sum. Põtificem pertineret: & ob id neq; Sum. Pontifex abſq; legitima cauſa poteſt illos priuare iure illo, neq; à Sum. Pontifice tolli poteſt ius, quod habet ad confirmandam & approbandã electionẽ.

Ad confirmationẽ, quæ de Impera-
118 ris depoſitione adducitur, † reſpõdeo: Imperatoris depoſitionẽ ex iuſta cauſa pertinere ad Sum. Pont. tũ pro pleniſsima poteſtate, quã in tẽporalibus habet ad omnia, quæ ſpirituale bonũ, finis ſupernaturalis poſtulat: tũ etiam quoniã iure peculiari ad eũ ſpectat coronatio, approbatio, & vnctio Imperatoris: tũ deniq; quoniã munus Imperatoris ad defendendã Romanã, vniuerſalẽq; Eccleſiã inſtitutũ eſt, quaſi Imperator miniſter Summ. Pontif. ſit gladius iuriſdictionis tẽporalis Sum. Pont. ad illius nutum ſuã potentiam exercens, iuramẽtumq; fidelis Eccleſiæ defenſionis Sum.Pont. præſtet.

Ad

Ad aliud reſpondetur, licuiſſe ſummo Pontifici reges deponere, quia neceſſarium erat ad bonum ſpirituale illorum regnorum; præterea concurrit optimatum conſenſus, & populorum poſtulatio.

Ad aliud argumentum, quòd cum Imperator nec ſucceſſorem, nec aliquem, cui Imperium ſit debitum, relinquat, quemadmodum mortuis regibus regulariter ſolet manere regni legitimus ſucceſſor, munuſq; imperatoris poſtquam tempore Ottonis III. ad Germanos eſt tranſlatum, quaſi ex pacto & inſtitutione ipſa ſummopere à ſede Apoſtolica pendeat, mirãdum non eſſe, ſi vacãte Imperio ad ſedem Apoſtolicam pertineat iudicare ſubditos Romani imperij: hodie tamen,
119 viuente † imperatore, eligitur Rex Romanorum, qui à ſede Apoſtolica approbatur, & cõfirmatur, vt eo ipſo quod imperator mortuus fuerit, ſine alia electione & approbatione ſuccedat in imperio, & idcirco non datur Imperium.

Alterum argumentum ſolùm probat noſtram ſententiã, videlicet eſſe in Papa vtrumq; gladium, & vtramq; poteſtatem in ſenſu iam explicato.

Ad quintum fundamentum dico, claues Regni cælorum, poteſtatemque in ſpiritualibus adiunctam quaſi ex conſequenti habere poteſtatem in temporalibus iuxta rerum ſpiritualium exigentiam.

Ad argumentum præcipuum Iuriſprudentum reſpondeo, quod vti poteſtate in temporalibus iuxta exigentiam ſpiritualiũ, atque ad ea tanquã ad finem dirigendo, non eſt implicare ſe ſecularibus, ſed efficere vt temporalia ſpiritualibus deſeruiant, & vt ab illis in eorum deſtructionem non veniant.

His addẽdum eſt, quòd ſumere iuriſdictionem aliquam temporalem, quantum ad autoritatem & ſplendorem ſedis Apoſtolicæ, idque deceat, & conferat valdè ad meliorem vſum ſpiritualem, atque in ſubſidium pro eorum adminiſtratione, non eſt ſe implicare negotijs ſecularibus, ſed efficere (vt iam diximus) temporalia ſpiritualibus inſeruire, quod D. Paulus nequaquam prohibuit.

120 Ex his facillimè † reſpondetur ad omnia, quæ per Legiſtas & alios adducebantur, qui de hac opinione dubitare videbantur.

Ad primum quòd autoritas Imperatoris ſit immediatè à Deo.

Primò reſpondetur, ex Præpoſit. in cap. cum ad verum. diſtinct. 96. Quòd
121 ſunt † diſtinctæ iuriſdictiones quo ad exercitium, quod regulariter eſt prohibitum Papæ, cui dictum eſt: [Pone gladium tuum in vaginã,] & dicit, quòd hæc eſt opinio Canoniſtarum in d. cap. nouit. de iudicijs. & ideo (inquiunt) Innocentius in dict. c. ſolitæ. Papæ attribuit autoritatem, Imperatori vero poteſtatem, Papæ ius faciendi, Imperatori actum. Hinc Pontifex in cap. nouit. dicit, quod nõ intendebat iudicare de feudo, nõ dixit, quod non poterat. Archiepiſcopus Florentinus in loco ſuprà citato dicit, reſpondendum, quod ſi ſæcularis poteſtas eſt à Pontifice, non eſt ab eo: vt ab homine puro, ſed vt à gerente vicem Chriſti in terris, & ſic ab ipſo Deo.

Præterea reſpondetur non ſequi: poteſtates ſunt diſtinctæ à Deo: ergo non ſubeſt vna alteri: nam duo luminaria magna ſunt diſtincta in cælo, & tamen luna habet lumen à ſole, & propterea Innocentius dixit. Quan-
122 ta † eſt inter ſolem & lunam, tanta eſt inter Papam, & Imperatorem differentia. Latè explicat Ioannes de Turre-cremat. in ſum. de Eccleſia in lib. 1. c. 92. verſ. Ad quartam.

Præterea

122 Præterea † poſſunt etiam eſſe diſtinctæ, & diſcretæ iuriſdictiones, quoad diuerſos fines; nam temporalis inducta eſt ad finē felicitatis humanæ, ſpiritualis ad finē æternæ, vt latè declarat Victoria in loco ſupracitato. Sed nō conſequitur, ergo vna non ſubeſt alteri, nam tēporalis eſt ſubordinata ad ſpiritualem, vt ſuprà latè probatum eſt ex mente D. Thomæ, & aliorum.

Non etiam obſtat quòd ſicuti ſeculares principes non ſe debent ingerere in ſpiritualibus, ſic Papa nō debet ſe ingerere in temporalibus, reſpondet Ioannes de Turre-crem. in verſ. ad ſeptimum, quod non valet conſe-
123 quentia, nec eſt par ratio: Nā Eccleſiaſtici ſunt capaces tēporalium, imò ab initio naſcentis Eccleſiæ omnes cauſæ inter fideles, etiam ciuiles, cognoſcebantur per clericos, vt refert Clemens I. in Epiſtola prima, quę habetur in 1. tomo Concil. fol. 135. vbi col. 4. prope finem habentur hæc verba: [ſi qui ex fratribus negotiū habēt inter ſe, apud cognitores ſæculares non iudicetur, ſed apud presbyteros Eccleſiæ, quicquid illud eſt, dirimatur:] & notatur in cap. per venerabilem. qui filij ſint legitimi. & Paul. oſtendit, cùm dixit, ad Corint. 1. cap. 6. [An neſcitis, quoniam Angelos iudicabimus? quanto magis & ſæcularia?] At † laici ſunt incapaces ſpiritua-
124 lium. cap. cauſam. de reſcriptis. Hinc Ozias, qui voluit vſurpare ſacerdotium percuſſus eſt leprâ c. 26. libr. Paralipomen.

Non obſtat ſecundò, quòd Imperatoria poteſtas ſit immediatè à Deo. Nam reſpondetur per Doctores ex ſupradictis, quod non valet conſequētia: vtraque eſt à Deo, ergo vna non ſubeſt alteri. Nam omnes animæ ſunt creatæ à Deo, & tamen vna ſubeſt alteri: propterea Paulus dicebat [Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit:] & de omnibus alijs Creaturis, nam ſunt à Deo creatæ, & tamē huiuſmodi ſubiectæ: ſic creauit poteſtatem ſpiritualem, & tēporalem, & vtramq; Chriſto, & eius vicario ſubiecit. Et cum non conueniret illi continuum exercitium tēporale, id voluit Imperatori committi. Sic legitur in Actibus Apoſtolorum cap. 6. [non eſt æquum Apoſtolos dimittere verbum Dei, & ſeruire mēſis.] Ideo aliqui electi ſunt qui hoc exercerent, & Paulus ad Tit. cap. 2. dicebat: [Non decet militantes Deo ſæcularibus ſe immiſcere negotijs.]

Præterea reſpondet Abb. in. cap. nouit. & Albericus in l. bene à Zenone. C. de quadrien. præſcript. Auguſt. de Ancona in tract. de poteſt. Papæ. refert, & ſequitur Archiepiſcopus Florentinus in ſum. in. 3. part. tit. 22. cap. 3. §. 7. quia cum omnis poteſtas à Deo ſit, mediatè, vel immediatè intelligitur: ideò temporalis, mediante Pōtifice, ad Imperatorem ſpectat. Ad quod facit, nam prima regalis poteſtas, quæ à Deo prouenit in perſona Regis Saul, & alia in perſona Dauid, fuerunt datę mediante Samuel ſacerdote.

Non obſtat etiam tertium illud fundamentum tenentium contrariā opinionem ex multis locis ſacræ ſcripturæ, in quibus Dominus noſter Ieſus Chriſtus vel non vult iudicare de rebus temporalibus, vel reijcit Regnum ſibi oblatum, vel ſubijcit ſe legi Imperatoriæ.

Nam ad primum c. 12. Lucæ, dum dicit [Quis me cōſtituit inter vos iudicem & diuiſorem?] reſpōdet Ioan. de Turre-cremat. quòd noluit diuidere fratres, quia ipſe erat Dux vnionis, & venerat vt fideles vniret, non autem vt diuideret. Tum etiam reiecit exercitium temporalis poteſtatis

in

in his rebus parui momenti, iuxta cõſilium Iethro cap. 18. Exod.

Ad illud, quòd Chriſtus obſeruauit edictum Cæſaris, quando (vt dicitur Luc. cap. 2. (iuit cum matre, vt ſe deſcriberet: Item quando pro ſe & Petro tributũ ſoluit. Matt. c. 17. & ſe ſubditum confeſſus. Ioann. c. 19. quando dixit: [Non haberes poteſtatem aduerſus me:] Nam iſtis reſpondetur quòd hæc omnia fecit, vt homo, ſicuti vt homo paſſus & mortuus eſt: ſed ipſi vt Domino & eius vicario generali quælibet poteſtas, etiam imperatoria ſubiectà eſt. Cum autem ipſe veniſſet in hunc mũdum, vt nos exẽplo ſuo, & doctrinâ ad humilitatem, & obedientiam inuitaret, ideo ita ſe egit, vti ſubiectus eſſet.

125 Soluit† etiam tributum ad tollenda ſcandala, vt ipſe dixit: [Liberi ſunt filij Regis, vt autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare &c.] Ita reſpõdet Silueſter in ſumma in verbo, Papa quæſt. XI. dixit [Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari] vt reijceret calumniam, & tentationem illorum, & ſuperbiam, non reddẽtes debita Deo & Cæſari. Ita declarat Ioann. de Turre-cremat. quæſt. 116. verſ. ad tertiũ. Portabatur in vtero ad dandum nomen ſuum, qui nondum natus erat, vel ad tollenda ſcandala, prout dictũ eſt: quia inquit, [non veni ſoluere legem, ſed adimplere.] Et Paulus ad Galat. cap. 4. dicebat, quòd Deus miſit filiũ ſuum factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, redimeret.

126 Ad locum † Ioannis cap. 6. quòd fugit in montem, ne fieret rex, reſpõdet Ioann. de Turre-cremata de mẽte D. Thomę, & latè proſequitur Prępoſit. in d. cap. cum ad verum fol. 241. col. 1. quòd fugit, ne regnum ab hominibus reciperet, ne derogaret dignitati ſui Regni, de quo dicitur Prouerb. cap. 8. Per me reges regnant,] & propterea dixerat Ioann. cap. 5. [claritatem ab hominibus non accipio.]

Ad illud Ioann. cap. 18. [Regnum meum non eſt de hoc mundo.] reſpõdent Ioan. de Turre-cremat. & Præpoſit. vbi ſuprà quòd intelligitur, id eſt: Regnum non habet originem in hoc mũdo: eſt enim ęternum, & fuit ſemper, & ante omnia ſęcula, & illud nõ habet ex electione humana, neq; ex ſucceſsione: vel dicũt intelligi debere ratione finis: nã finis regni ſui nõ eſt mundanus, vel temporalis: quod eſt tranſitorium, iuxta illud: [cælum & terra tranſibunt.] at regnum eius erit æternum, vt legitur Daniel. cap. 7. [Poteſtas eius, quæ non auferetur: & regnum eius, quod non corrum-
128 petur.] † Poteſtatem tamẽ etiam tẽporalem exercuit, quando ſibi viſum eſt, vt quando eiecit mercatores de templo, Ioann. cap. 2. quia dixit Ioan. c. 3. [Non miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum] exercuit tamen illam per Petrum vicarium ſuum, quando Act. cap. 5. pro crimine mendacij, & furti damnauit Ananiã, & Sapphiram, quod fecit ſecũdum Bedam ibi, præuidens futuram zizaniã, quæ ſimplicitatem Eccleſię prauis moribus adulteraret, ad timorẽ poſterorum noxium germen radicitus amputare volens.

129 Ad illud † Matth. cap. 20. & Luc. c. 22. (vbi inhibẽs Apoſtolis expreſſę exercitium poteſtatis, dixit: [Principes Gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos, vos autem nõ ſic, ſed qui maior eſt veſtrum, fiat, &c] Quem locum citat Franciſcus Victoria vbi ſuprà, dicens ita intelligi per Bernardum lib. 2. vt etiam per Albert. Pigh. lib. 5. cap. 1. verſ. Hoc ipſum cõfirmat de Eccleſiaſtica Hierarchia reſpondetur

detur per Canoniſtas, quòd prohibuit tunc eis ad tollendã eorũ ambitionem, qui quærebant, quis eorum maior futurus eſſet, & ſui ipſius exẽplum oſtendens, dixit: [Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare:& verba, quibus vſus eſt [exercẽt, miniſtrari,] & alia ſimilia oſtendunt, quòd non inhibent poteſtatem, ſed exercitium.

130 Ad illud † Matth. cap. 19. [Niſi quis renunciauerit terrenis, non poteſt meus eſſe diſcipulus:] reſpõdet Ioan. de Turre cre. vbi ſuprà, verſ. ad nomen de mente D. Thomæ 2.2. q. 184. art. 7. quod in illo loco renunciatio poteſt conſiderari & intelligi vt actu, vel etiam, vt ex animi præparatione.

131 Ad illud † Pauli ad Titum cap. 2. [nemo militans Deo, ſæcularibus negotijs ſe immiſceat:] Et Ambr. [Lacrymæ meæ arma mea ſunt:] reſpondet Ioann. de Turre-cremat. verſ. ad ſeptimum, quòd non valet conſequẽtia: Prohibentur exercere ſæcularia: ergo non habent talem poteſtatem: quia diuerſa ſunt poteſtas, & exercitium, & hæc reſpiciunt continuum exercitium, ſed quandoque id poſſunt.

Tum & illud, quod loquuntur de clericis priuatis, non de ſummo Pontifice habente vniuerſale regimen, quin imò etiam quo ad priuatos clericos reſpondet Ioann. de Turre-cremat. quæſtione 116. verſ. ad ſextam, ſecundùm D. Thomam in 2.2. quæſtione. 7. art. 86. argumento. 2. quod eſt relatum in cap. decreuit. diſtin. 88. quod licet regulariter id verum ſit, tamen ex cauſa charitatis poſſunt ſe interponere, & exercere, ex cauſa ad finem ſalutis boni ſpiritualis.

132 Ad illud † Matth. cap. 16. in quo videtur declarari quòd factum eſt, Ioann. cap. vltimo, quòd poteſtas data Petro intelligatur ſolùm in ſpiritualibus, vt ſit conformis promiſſioni factæ in d. cap. 16. quando dixit. [Dabo tibi claues Regni cælorum: Et ſic ſpiritualis poteſtas tantum: reſpondet Ioann. de Turre-cremata quod data ſpirituali, continente temporalem ratione finis principalis, prout probatum eſt in fundamentis pro hac opinione, videtur & temporalis data.

Præterea verba vltima ex ſequentiã attendi debent, in quibus generaliter dicitur. [Paſce oues meas.] & verbum: [paſce:] amplectitur etiam temporalem poteſtatem, vt dictum eſt.

133 Ad illud † Petri: [Eſtote ſubiecti omni humanæ creaturæ:] & Pauli, [Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit propter conſcientiam:] vt per Albert. Pigh. dicto libr. 5. cap. 1. verſ. præterea ex verbis Apoſtoli reſponderi poteſt, quòd loquitur in priuatis & ſubditis viris qui debent obedire principibus, ſed non requiritur quin & ipſi ſint ſubditi ſupremæ poteſtati.

Reſpõdetur præterea copioſe per Innocentium III. in. cap. ſolitæ. de maiorit. & obedient. vbi declarat hunc locum, quod loquebatur ſubditis ſuis, nec voluit per hæc verba imponere ſacerdotibus iugum ſubiectionis, aliàs ſequeretur, quòd & ſeruus quilibet per illa verba accepiſſet imperium in ſacerdotes, cum dicat Apoſtolus: [Omni humanæ creaturæ.] vt latè per eum: qui dicit, quòd Apoſtolus per hæc verba eos ad humilitatis merita prouocabat.

Non obſtat quartum fundamentum, quòd & ſummi Pontifices dixerunt in varijs canonibus, quòd nolebant iudicare in temporalibus, quoniam eorum cognitio & iudiciũ pertine-

pertinebat ad principes. Nam reſpódent Canoniſtæ id eos dixiſſe nõ ex defectu poteſtatis, ſed quia ſibi non conueniebat hoc exercitium continuum, quod propterea datum eſt regibus; at ipſi debent regulariter incumbere ſpiritualibus, quandoq; tamen in cauſis grauibus eam etiam exercuerunt, vt Innocentius III. in caſu.c.per venerabilem, qui filij ſint leg. vbi ait: [Non ſolùm in Eccleſiæ patrimonio, verùm etiam in alijs regionibus, certis cauſis inſpectis, temporalem iuriſdictionem caſualiter exercemus,] & in caſu licet ex ſuſcepto, de for. competent. vbi mandat Epiſcopo Vercellenſi, quod ſi qui in rebus, quę ad forum ſæculare ſpectãt, à conſulibus ciuitatis ſentiant ſe grauatos, ad Epiſcopi, ſeu ad ſedis Apoſtolicę audientiam appellare poſsint.

Non etiam obſtat, quòd in aliquibus terris videantur quòd nonnulli Pontifices confiteantur ſe habuiſſe dominium temporale ab imperatoribus, imò confiteantur Eccleſias ab eiſdẽ immunitates recepiſſe, & quòd quandoque ſtatutum ſit, non valere Summi Pontificis electionem, niſi interueniret confirmatio imperatoris. Nam reſpondent Canoniſtæ conceſſiones terrarum factas ab imperatoribus Eccleſiæ, potiùs fuiſſe reſtitutiones eorum, quæ originaliter fuerunt Chriſti, & Eccleſiæ, cui omnia ſubiecit Deus, ac ab ipſo Deo, & Eccleſia data Imperatoribus, quæ cùm reſtituuntur, reuertuntur ad primam naturam. Ita latè teſtatur Reſtaur. de Imperat, q.ſ.

134 Neceſsitas † verò confirmandi Pontifices per Imperatorem fuit per cõſtitutiones Eccleſiaſticas introducta, ad tollenda ſciſmata & diſſenſiones, quæ tunc frequentia erant, mediante autoritate, & poteſtate imperatoris: & propterea Adrianus III. Summus Pontifex reuocauit præfatas conſtitutiones, & mandauit, vt liberè per presbyteros eligerentur Summi Pontifices, & eorum electio eſſet valida abſque alia confirmatione, & exinde ita obſeruatum eſt, & obſeruatur.

Non obſtat etiam quintum argumentum, quòd Imperator vocetur dominus totius mundi, & quòd ipſe conceſsit Pontifici regiam dignitatem, & coronam cum Vrbe Romana patrimonio & alijs: & rex Salomon deiecit à ſacerdotio Abiathar ſummum ſacerdotem, vt legitur in lib. 3. Regum. Nam reſpondet Præpoſit. vbi ſuprà col. 2. verſ.

Sed & iura, quæ eum vocant dominum, habent locum, & intelliguntur reſpectu exercitij poteſtatis temporalis, &

135 quòd † in actu imperator eſt dominus, habitu autem & potentiâ, & directo iure Papa eſt dominus tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus. Hæc ſunt verba Præpoſit. imò Didacus Couarruuias in relectione ad regulam peccatum. de reg. iur. in ſentent. conatur probare latiſſimè, quòd non eſt verum, imperatorem eſſe mũdi dominum, niſi in terris Imperij, in 2. part. § 9. num. 5. cum ſequentib. qui Prępoſit. ſubijcit, quod ideo text. in d.c. ſolitę attribuit Papæ autoritatem, imperatori poteſtatem, Papæ vim faciendi, Imperatori poteſtatem, & actum facti. Propterea Bernardus dicebat gladium exercendum nutu Pontificis, iuſſu Imperatoris, & manu militis. Hinc textus in extrauag. ad reprimẽdam. dixit quòd apud Imperatorem totius orbis regularitas conquieſcit; & Bart. notat ibi, quòd actus regulandi orbem eſt in Imperatore: nam (inquit Præpoſit.) Chriſtus Dominus multa de iſta temporalitate omiſit, quæ iure ſuo potuiſſet, multa impleuit, quæ vt ſuperior

perior prætermittere potuiſſet, legitur enim Matth. cap. 17. Vt non ſcandalizaret Iudæos voluit pro ſe ſolui tributum, & vt dicit gloſ. ibi pro humilitate carnis, iuxta id, quod notat Apoſtolus ad Galatas cap. 4. In magnis autem & arduis ſibi tantùm retinuit poteſtatem, vt dicto cap. per venerabilem vbi Innocentius dicit [etiã in alijs regionibus, certis cauſis inſpectis, tẽporalẽ exercemus.] Supplet defectum Imperatoris, vacante Imperio. c. licet ex ſuſcepto. de for. compet. transfert Imperium, priuat Imperatores, vt late ſupradictum eſt.

Quòd dicunt Conſtantinum dediſſe coronam Papæ &c. id fecit, non vt eorum autor, ſed vt executor ordinationis Chriſti.

Quòd dicunt de Solomone: ex reuelatione diuina, & mandatum eſt, ſicut & alia multa tunc fiebant, non ordinariâ poteſtate.

Addamus & illud ex Præpoſit: ſecundum Alexandrum de Ales, & S. Bonauẽturam. Non eſt bonum ſimile de ſacerdotio legali ad noſtrum Euangelium & ideo ex parte illa, quâ illud carnale erat, terrenum cenſetur, & à terrena poteſtate, & regali iudicatur: & ideo Auguſt. in quæſtionib. noui & veteris teſtamenti: [Vetus teſtamentum dicitur propter promiſsionem terrenam: quæ pertinet ad veterem hominem: [& ideo in teſtamento veteri ſumma poteſtas erat terrena: ſecus in nouo, vbi eſt ſpirituale ſacerdotium & promiſsio ſpiritualium. Vel (vt dicit idem Præpoſit.) inſtantia dari poteſt inter ſacerdotiũ legale & Euangelicum, ex qua reſul-
136 tat, quòd † poteſtas Regia tunc erat ſuperior, & dignior, quàm ſacerdotalis in ſacerdotio naturæ vel legali. In ſacerdotio namque legali, nõ importatur præſidentia, vel prælatio, neque habebant ſacerdotes illi poteſtatem clauium, dixit Innocentius in cap. quod autem. de pœnit. & remiſſion. ſicut in nomine regis: ſed importatur mediatio quædam, & miniſteriũ. Sacerdos enim habet rationem medij, Rex autem habet rationẽ principij, & mouentis ad finem. Vnde nõ eſt Chriſtus dignior & ſuperior in quantum ſacerdos: eſt namque ſacerdos vt homo, Rex autem in quãtum Deus, & in quantum homo ſacerdos, & offerendo, & reconciliando. Paul. ad Hebræos c. 7. [Rex eſt iudicando & regnum introducẽdo:] Matt. c. 25. vbi dum dicit, [Tunc dicet Rex ijs, qui à dextris eius erũt: [venite benedicti, &c.] Et ſic maior dignitas importatur ex eo quòd Rex dicitur, quã ex eo quòd ſacerdos: ſed in ſacerdotio Euangelico concurrit hodie Chriſto ordinante, poteſtas iuriſdictionis, & ſic Regia, dum effectum habet regẽdi, dixit Præpoſit. diſtin. 15. in principio in. 3. 4. &. 5. fundamentis præmiſsis, non mirum ſi olim poteſtas Regia ſacerdotio præſtabat: vt etiam declarauit idem Præpoſit. ibi. Non ſit hodie in ſacerdotio Euangelico, &
137 ideo videmus, quod in † prælatis Eccleſiæ ſuperior eſt poteſtas regalis ſpiritualis, quæ dicitur iuriſdictionis, quàm ſacerdotalis, quæ dicitur ordinis. Vnde Archidiaconus, qui eſt diaconus, ratione iuriſdictionis eſt ſuper Archipresbyterum, qui eſt presbyter qui tamen nõ habet totalem iuriſdictionẽ. Ad quod facit, quod habetur in c. perlectis. verſ. Archipresbyter. 25. diſtinct. [Archipresbyter verò ſe eſſe ſub archidiacono, eiuſque præceptis &c.] & de officio Archidiaconi. c. ad hoc. verſ. Archipresbyter. &. 21. diſtinct. cap. in nouo. facit. cap.
138 puto. 2. q. 7. vnde hodie † etſi Epiſcopus maior ſit ordine & conſecratione, quàm Cardinalis diaconus vel presbyter, Cardinalis tamen ſuperior ſedet,

ſedet, & maior dignitas reputatur, de quo. 2. q. 7. in cap. quanquam. & per iſtas rationes tolluntur multa fundamenta, quæ pro parte Imperatoris fieri poſſent, & fundantur ſuper dignitate imperiali, vel regali, quæ erat ante aduentum Chriſti.

139 Poteſt etiam dici, quòd † dicitur dominus mundi reſpectu aliorũ principum temporalium, qui ſub eo ſunt, cum tamen reſpectu Sum. Pontificis ſit inferior. Ideo ſolent ſcripturæ ſacrę vti hoc modo loquẽdi, Rex regũ & Dominus dominantiũ, ex quo oſtẽditur non ſequi. Hic eſt Dominus: ergo non habet ſuperiorem: nam reperitur vnus rex regum, & dominus dominantium.

Non etiam obſtat ſextum fundamentum ab antiquitate. Nam latè reſpondet Prępoſit. in d. cap. cum ad verum col. 10. & fol. 240. & col. 2. & plenius in d. cap. 1. col. 1. in fine cum ſequen. 25. diſtinct. quod duplici modo accipitur hoc verbum: [Imperium.]

Primo modo de eo, quod eſt vſurpatum, & Tyrannicũ, quod à Deo permiſſum eſt in pœnã peccãtiũ: & iſtud fuit ante ſacerdotium. Nã ſecundum Auguſt. in lib. 15. de ciuit. Dei. Primus

140 † regum terrę fuit Cain, qui primus ciuitatem, in qua regnaret: ſibi condidit, vocãs eam nomine filij Enoch. Et ſic omnes ex eo geniti vſurpatiuè dominiũ habuerũt. Et poſt diluuiũ renouatũ iſtud dominium fuit à Nẽbrod, de quo dicitur Geneſ. c. 2. Sub quo ędificata eſt turris Babel, & linguæ confuſio. Secundum dominiũ fuit naturale, & politicum, conceſſum à Deo in remedium peccati, ad coercendum impios, & procurandam pacem iuſtorum, quod vna cum ipſa Eccleſia initium habuit in Adam creato in innocentia; qui ſolus fuit creatus, vt vnitatem futuræ Eccleſiæ ſignifi-

141 caret † poſt verò peccatum. Adæ cœpit Eccleſia in Abel Iuſto. Auguſt. in Pſalm. 118. [Initio cognoui de teſtimonijs tuis.] Idem ſuper Pſalm. 128. facit illud Matth. cap. 23. A ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem Zacharię,] vt latè per Præpoſitum, ſiue initium habuerit in perſona Melchiſedech ſignificante Chriſtum, vt Summum Pontificem, erat enim ſacerdos Dei ſummus, vt dicitur Geneſ. cap. 14. & hunc tradunt Hebræi fuiſſe Sem primogenitum Noe, & poſt eum primogeniti omnes pro ſacerdotibus habiti ſunt, vſque ad legem Moyſi. Sub lege verò ſcripta, magis expreſſum, & maiori ſolennitate inſtitutum fuit ſummum ſacerdotium in Aaron, & ex progenie eius continuatum fuit in genere Hebræorum, vſque ad Chriſtum, nám aliæ nationes idololatræ habebant & ipſæ ſuos ſacerdotes, vt dicit Iſidor. relat. in cap. 1. 21. diſtin. iſtud autem fuit factum perfectè in Chriſto, qui Pontifex factus futurorum bonorum, per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta æternâ redemptione inuenta. Idem ſacerdotium fuit tranſlatum in Petrum Chriſti vicarium in ſua vniuerſali Iuriſdictione exaltatum, & clarius manifeſtatum in Silueſtro Papa.

142 Dominium † autem temporale iuſto titulo acquiſitum videtur initium habuiſſe in Moyſe, duce populi conſtituto à Deo, poſt quem ſecuti ſunt iudices, vt in libris iudicum. Deinde mutatus eſt modus regendi in Regnum in perſonis Saul, & Dauid vnctis à Samuele ſacerdote de mandato Dei. In alijs verò nationibus vtrùm adeſſent Reges, vel principes, vel ſaltem iuſtum titulum obtinuerint, ignotum eſt. Hæc omnia ſunt verba Præpoſit. qui reſpondendo ad argumentum ſubijcit: Vnde cum fundamentum non ſit ſumendum à malo principio,

à tyrannicis regnis Cain vel Nebrod, non eſt capienda origo imperij, vt dixit Leo Pontifex ad Mauros Epiſcopos Epiſtola 85. aliàs 87. relatus in.c. principatus.1.q.1.ſed capienda eſt ab inſtitutione iuſta dominandi populis dominio dilectionis,quæ fuit in Moyſe,& tunc non poteſt dici, quòd Imperium ſit antiquius, nam eodem tempore fuerunt in Moyſe, & in Aaron imperium & ſacerdotium, vt idem Præpoſit. declarauit in cap. 1. 15. diſt.in principio,in fundamentis præmiſsis 3. & 4. Ergo non cõcludit argumentum: imò cùm formale imperium cœperit in Saul, videtur quòd ſacerdotium multo antiquius
143 fuerit. Non eſt ergo verum, † quod imperiũ fuerit ante Eccleſiam. Nam cũ Eccleſia ſancta nihil aliud ſit, quã [Congregatio Sanctorũ] Pſal.149. & [Congregatio impiorum]appellatur etiam Eccleſia malignãtium. Pſal.25. cùm Imperium non potuerit eſſe iuſtum,neq; iniuſtum ſine cõgregationibus hominum,ſed poſt congregationes, ac ſuper eis facta, & fundata ſint imperia oportet, priuſquam Imperium eſſet,hominum quoque fuiſſe congregationem, & ſic Eccleſiam iuſtam, vel iniuſtam.

Ad hoc maximè ſeruit illud: nam
144 † Eccleſia ſancta dicitur incepiſſe ab Abel iuſto, & proſequi ac continuari debere vſq; ad conſũmationẽ ſæculi, cũ fiet vnũ ouile, & vnus paſtor, Iſai. c.10.Ioann.c.10.& ad Rom.c.2.Quòd autem poteſtas regalis ſit poſterior, & per ſacerdotalem ordinata,probat Aug.de ſacram.lib.2.par.2.c.4.relatus per Præpoſit.vbi ſuprà, dicens. Poteſtas ſpiritualis quantum ad diuinam inſtitutionem ſpectat, & prior eſt tẽpore, & maior dignitate, vt in illo priori populo manifeſtè declaratur: vbi primò à Deo inſtitutũ eſt ſacerdotiũ,poſtea verò,Deo iubẽte,per ſacerdotium regalis poteſtas eſt ordinata.

Poſtea etiam reſpondendo ad argumentũ,dicit,quòd non valet conſequentia.Fuit antiquitus inſtitutum Imperium:ergo non eſt inferius, vel non eſt ſubiectum: potuit enim eſſe, quòd Deus inſtituens ſacerdotium ſecundùm legem nouam in perſona Chriſti,de quo dictum eſt: [Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech,] voluerit huic ſummo ſacerdoti ſubijcere omnia imperia, & regna, quod ſignificauit ipſe Chriſtus Dominus, dicens:[Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra] Matth. c. vlt. & propterea Ioan.in Apocal. dicebat, quòd habebat ſcriptum in veſtimentis, & in femore: [Rex regum, & Dominus dominantium.]

Non obſtat ſeptimũ fundamẽtum, quòd ſi poteſtas ſummi Pontificis etiã in temporalibus eſſet ſuperior imperiali & regali,eſſet vniuerſalis,& oporteret,quod etiam poſſit eam exercere in paganos,& alios infideles,vt dictum eſt. Reſpõdet Siluester in ſumma in verbo Papa, nu.7. & ſeq. quòd Papa poteſt eos infideles contra leges naturæ peccantes punire pœnã corporali,vel pecuniariã:& declarat, quando id poſsit in Hebræos, & hæreticos.Quod cõfirmat Præpoſit. vbi
145 ſuprà fol.240.col.4.dicens,quòd † ratione vtilitatis publicæ poſſet Papa etiã infideles priuare iure ſuo, vt ponit Innoc.& alij in c. quod ſuper his. de voto.& tex.in.c.præſenti.54. diſt. ne Iudæi, & infideles habeant mancipia Chriſtiana.

Vel dicas, quod & poteſtas eſt vniuerſalis inter fideles, & in Eccleſia Dei exiſtentes: & propterea dictum eſt Petro. [Et ſuper hãc petram ædificabo Eccleſiam meam.]

Quanuis hanc Canoniſtarum ſententiam multæ iuris tam Pontificij, quàm Cæſarei diuiſiones,grauiſsimorum doctorũ placita probabilẽ reddant,

dant, nihilominùs Theologorũ opinio vt probabilior ac receptior primum apud Chriſtianos & Catholicos locũ habere debet. At dum hunc ſermonẽ claudimus pios omnes monebimus, vt à lectione caueãt eorum voluminũ qui Gallico ſermone ab annis decẽ, ex carnificina Turonenſi prodierunt. In eam enim audaciã rabulæ forenſes illius vrbis venerant, vt cum ſibi ſcioli viderentur ex præſcriptis Petri Cunerienſis documẽtis, nullam Sum. Pont. eſſe autoritatem in regno Galliæ cùm coaxarẽt, tũ ſcriberẽt, illũ nec poſſe regno priuare hęreticũ qui iure agnationis ad ſceptrum vocaretur, nec à iuramento fidelitatis Catholicos, quod ipſi Henrico III. præſtiterant abſoluere, nec vllâ ratione de rebus temporalibus illius regni ſtatuere poſſe docuerunt: Sed eorum ſcripta quaſi vnicâ veritatis ſpongiâ deleuit ille ipſe cuius in aurem nugas inſuſurrabant ſuas. Nam anno 1593. cùm videret ex autoritate Sum. Pontificis omnes regni ordines, ad electionem regis orthodoxi progredi, cepit animo conſiderare, & verè confiteri maiorem Sum. Pont. quàm armorum vim eſſe. Inde & Sum. Pontif. & ciuitates regni, & omnium in ſe animos ita conuertit, vt iam pacificus vndiq; pro legitimo colatur. Faxit Deus vt hæreticos eo tandẽ inſequatur odio, quo proſecutus eſt Catholicos, ne (quod multi augurantur) ad ruinam Eccleſiæ in eam ingreſſus aliquando dicatur.

DE POTESTATE DELEGATA Inquiſitorum.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitores nominati ab Inquiſitore Generali inditionibus Hiſpaniarũ an ſint ſubdelegati, & ſimiliter poſſint vices ſuas alteri cõmittere, & n. 15. & 26.*

2 *Qui pro ſe regulam habet, intentionem dicitur habere fundatam, & nu. 3.*

4 *Progreſſus in infinitum prohibetur, & à lege damnatur.*

5 *Vicarij ſeu cõmiſſarij non poſſunt alios vicarios ſeu commiſſarios creare.*

6 *Inquiſitores qui à principe delegati dicuntur, non poſſunt eorum vicarijs, ſeu commiſſarijs dare facultatem, vt iterum ſubdelegent, & nu. 72.*

7 *Delegatus poteſtatẽ quam habet ſubdelegandi, à lege habet, quæ cum perſona extinguitur, ſicut priuilegium.*

8 *Priuilegium ſubdelegandi non eſt conceſſum, niſi delegato principis, non autem ſubdelegato.*

9 *Geſta ſeu gerenda à non habente poteſtatem, ſunt nulla, tanquam geſta à priuato, & nõ habẽte iuriſdictionẽ.*

10 *Inquiſitores Apoſtolici an dicãtur delegati ad vniuerſitatẽ cauſarũ, & n. 9.*

11 *Delegati ad vniuerſitatem cauſarum, non poſſunt ſubdelegare totam vniuerſitatẽ, ſed vnam vel duas cauſas.*

12 *Verba priuilegij commiſſionis, vel inueſtituræ, cùm de eis dubitatur, inſpicienda ſunt.*

13 *Veroſimile an, & quando attendatur.*

14 *Iudex non debet fidem adhibere depoſitioni diſtanti à veroſimili.*

16 *Delegatus ab inferiore à principe, an & quãdo ſubdelegare poſsit, & n. 18.*

17 *Fidei fauore multa conceduntur, quæ aliàs prohibentur; & in quibus caſibus habeant locum.*

19 *Inquiſitores ad aliquam prouinciam deputati, poſſunt alium in ſuum locũ ſubſtituere, qui ſubſtitutus vicarius ſeu Commiſſarius vocatur.*

20 *Iuriſdictio delegata Summ. Pontificis licet ſit ſtricti iuris & odioſa, ſecus tamen eſt in cauſis fidei.*

KK 2 21 *Iuriſdi-*

21 *Iuriſdictio delegati licet per mortem delegantis exſpiret, ſecus eſt inf. dei fauorem.*

22 *Inquiſitores à quocumque eligantur, ſemper ab Apoſtolica ſede habent autoritatem immediate.*

23 *Abſentia committentiũ eſt iuſta cauſa comiſſionis.*

24 *Delegatus ſemper ſubdelegare poteſt, ſiue iuſta ſubſit cauſa, ſiue non.*

25 *Doctores Gloſſæ, ac iura quibus Inquiſitorib. licet conſtituere & facere vicarios, ſeu ſubſtitutos, quomodo intelligenda.*

27 *Fauores ſunt ampliandi, & odia reſtringenda.*

28 *Conſtitutio pœnalis fauore fidei extenditur, quod idẽ eſt fauore animarũ.*

29 *Exceptio in aliquibus caſibus ad ſimiles extenditur.*

30 *Sicut põt ſubdelegare delegatus à principe, ſic etiam ſi eſt delegatus à populo non recognoſcente ſuperiorem.*

31 *Teſtium nomina fauore fidei non publicantur. ſi ob potentiam accuſati imminet periculum teſtibus, quod idẽ eſt in crimine læſæ maieſtatis.*

32 *Argumentũ à ſimili ab hæreſi, ad crimen læſæ maieſtatis humanæ.*

33 *Hæreſis crimẽ eſt læſæ maieſt. diuinæ.*

34 *Hæreſis maius crimẽ, quam læſæ maieſtatis humanæ crimen.*

35 *Caſus non reperiuntur omnes deciſi, ſed eſt procedendũ de ſimilibus ad ſimilia, quod procedit etiã in pœnalib.*

36 *Simile eſt, vbi militat eadem vel ſimilis ratio.*

37 *Inquiſitores deputati cenſentur eſſe delegati à Papa immediatè, & non ſubdelegati ab Inquiſitore generali.*

38 *Inquiſitor Generalis ſuper nominatione & deputatione Inquiſitorum, ſolùm præſtat nudum miniſterium.*

39 *Inquiſitor Generalis in nominãdis, ſeu ſubdelegandis Inquiſitoribus, eſt quoddam organum, quo mediante eius vox transfertur ad delegatum, imò eſt viua vox abſentis.*

40 *Papa concedit Inquiſitori Generali poteſtatem deputandi, ſeu nominandi Inquiſitores.*

41 *Pater committẽs filio manumiſſionem vnius ex ſeruis, intelligitur tãtùm electio filio commiſſa, ipſe verò pater manumittit.*

42 *Electus ex commiſſione ordinis, ab ipſo ordine electus cenſetur.*

43 *Factum ab his qui habent autoritatem, à concilio factum cenſetur.*

44 *Iuriſdictio contentioſa ſi eſſet cõmiſſa, quod fit à commiſſario, non videtur fieri à committente, quoniam ad eum appellatur.*

45 *Delegatio vel ſubdelegatio non ſunt actus contentioſæ iuriſdictionis, nec actus iudicij licet iuriſdictio transferatur in delegatũ, vel ſubdelegatũ.*

46 *Inquiſitores electi ſeu deputati ex vi poteſtatis attributæ à Papa Inquiſitori generali, cenſentur autoritate Sum̃m. Pontif. electi ſeu deputati.*

47 *Inquiſitores à quocumq; delegentur, ſeu nominentur, ſemper ſunt delegati à Papa, & ab eo accipiunt iuriſdictionem & poteſtatem.*

48 *Electio facta ab aliquo autoritate ſui ſuperioris, nõ poteſt à ſucceſſore reuocari.*

49 *Omnia noſtra eorũ facimus, quibus autoritatem noſtram impertimur.*

50 *Qui per alium gerit, per ſe ipſum geſſiſſe videtur.*

51 *Inquiſitores poſſunt facere commiſſarios, quos vicarios ſeu ſubſtitutos appellamus.*

52 *Inquiſitor generalis licet poſſit remouere Inquiſitores ab officio, iuriſdictio tamen eorum non eſt ab eo.*

53 *Facultas remouendi Inquiſitores, quâ cauſa conceſſa fuit Inquiſitoribus Generalibus.*

54 *Inquiſitores quibus ex cauſis remoueri poſſint ab officio.*

55 *Inquiſitor ob infirmitatem temporalem poteſt vicarium ſeu Commiſſarium*

ſarium ſibi ſubſtituere, conferens ei plenarie vices ſuas.

56 *Infirmitas & abſentia Iudicis delegati iuſtæ ſunt ſubdelegandi cauſæ.*

57 *Inquiſitor liberatus à morbo poteſt ſub delegatam iuriſdictionem reuocare.*

58 *Inquiſitor ob perpetuam infirmitatẽ poteſt remoueri, quod idem eſt in ſene.*

59 *Inquiſitores qui ſint in officio confirmandi quamuis ipſi recuſent, & de eorum qualitatibus.*

60 *Inquiſitores imperiti omnino remouẽdi ſunt.*

61 *Cauſæ fidei cauſis matrimonij præpõderant.*

62 *Inquiſitores ob negligentiã remouẽdi.*

63 *Negligentia dolo æquiparatur.*

64 *Negligentia quãto tempore iudicatur, & quomodo probetur.*

65 *Negligens quis dicatur.*

66 *Inquiſitores ob iniquitatem remoueri poſſunt.*

67 *Auaritia & illicita pecuniarũ extortio prætextu officij, ſub iniquitate intelligitur.*

68 *Pecuniæ appellatione, omne pretio æſtimabile intelligitur, & quæ alia contineantur.*

69 *Inquiſitores an poſsint recipere eſculenta & poculenta.*

70 *Inquiſitor generalis poteſt punire Inquiſitores ob delicta ab eis commiſſa.*

71 *Inquiſitores poſſunt committere poteſtatem quam habent, Commiſſarijs.*

72 *Vicarij ſeu Commiſſarij conſtituti à Papa ſubdelegare poſſunt, gaudentq; priuilegijs, quibus & Inquiſitores & præferuntur ordinarijs, ſecus eſt in ſubdelegatis*

73 *Vicerector gaudet immunitate rectoris*

74 *Facultas data Inquiſitori Generali à Papa quomodo intelligenda ſit.*

75 *Priuilegium impetratũ de eo quod quis habet, in re ſuperfluum eſt.*

76 *Verba regulariter quando propriè, & quando impropriè accipiantur.*

77 *Verba quando non operantur in ſuo ſignificatu, ad improprium trahuntur.*

78 *Epiſcopus cõmittens alicui vniuerſitatẽ cauſarũ, licet eum vicarium nominet, non eſt vicarius, ſed delegatus.*

79 *Vicarius facit idem conſiſtorium cum Epiſcopo, non autem delegatus.*

80 *Iudex delegans, ſi dicat quod delegatus poſsit alteri delegare non videtur ipſe delegatus delegare, ſed ipſe delegans, & num. 82.*

81 *Bartol. in l. more maiorum. col. 4. verſ. quæro quid ſi in delegatione. ff de iuriſdict. omn. Iudic. in quibus terminis loquatur.*

82 *Subdelegatus à delegato nõ cẽſetur ſubdelegatus, ſed delegatus à delegante.*

83 *Electus cenſetur a committente, nõ autem a commiſſario.*

84 *A ſentẽtia arbitri nõ appellatur ad delegatum recuſatum, ſed ad ſuperiorẽ.*

85 *Delegatus in quibus caſibus fungatur vice delegantis.*

86 *Apoſtolicis in literis nullum verbũ cẽſetur appoſitũ ſine myſterio, quod idẽ eſt in contractibus & teſtamentis.*

87 *Literæ Apoſtolicæ non continent aliquod reprehenſibile.*

88 *Res vt vitio careat plerumq; contra verba, eorumq; propriam ſignificationem interpretatur.*

89 *Verba ne dicantur ſuperflua, debẽt aliquid operari.*

91 *Hæreticorũ ſectæ multæ inueniũtur, ſeque extollũt in fidem Catholicam.*

92 *Fides Catholica vna eſt & nõ plures & conſequenter vna Eccleſia, & n. 95.*

93 *Fides non mutatur.*

94 *Fides eſt lucerna, quam Dei ſapientia accendit ad recuperandam drachmã, id eſt hominem perditum.*

96 *Inquiſitores an ſint iudices neceſſarij in cauſa hæreſis, poſsintque hæreticos condemnare, & qua cauſa inſtituti fuerint. & num. 100. & 107.*

97 *Epiſcopi & Inquiſitores an ſint iudices in ſolidum & in cauſa hæreſis.*

98 *Epiſcoporum munus eſt cuſtodire oues ſibi creditas, & hæreſes exſtirpare.*
100 *Epiſcopi negligentes diœceſim ab hæreſibus purgare, puniendi ſunt, & ab Epiſcopali dignitate remouendi.*
101 *Iuriſdictio Inquiſitorum non debet extendi, ſed reſtringi & quare.*
102 *Inquiſitores quam poteſtatem habeāt, & num. 106.*
103 *Priuilegium non extenditur de re ad rem, nec de perſona ad perſonam, nec de caſu ad caſum, & tantum operatur, quantum eius tenor ſonat.*
104 *Priuilegium tantum comprehēdit caſum expreſſum, nec ſe extendit, vltra propriiſsimam verborum ſignificationem, nec ad id quod eſt minus expreſſo.*
105 *Priuilegium non debet extendi vltra terminos ſuos, ac ex cauſa expreſſa regulatur, etiam ſi de tertij præiudicio tractaretur.*
107 *Inquiſitores ſunt deputati à ſede Apoſtolica, & ſpecialiter in cauſa hæreſis cōſtituti, præſuntq; in vnaquaq; prouincia.*
108 *Inquiſitores ſunt maiores quolibet Ordinario.*
109 *Citatus vt compareat eodem tempore coram Inquiſitoribus, & coram Epiſcopo, coram quo priùs comparere tenetur.*
110 *Inquiſitores habent autoritatem illius à quo deſtinati ſunt, eiuſq; locum obtinent.*
111 *Inquiſitores in cauſa hæreſis habent maiorem, ac fortiorem, & meliorē iuriſdictionem Epiſcoporum iuriſdictione.*
112 *Inquiſitores cenſentur præcipua pars corporis prouinciæ ſibi creditæ.*
113 *Confeſsio facta coram iudice inquirente, videtur facta coram parte.*
Inquiſitor repræſentat rempublicam, & partem offenſam, ibidem.
114 *Inquiſitores Regni Siciliæ tanquam Apoſtolicæ ſedis, & Regiæ Maieſtatis delegati in omnes actus vtrāq; perſonam induunt, & num. 121.*
Inquiſitorū munus omnes Regni dignitates amplectitur, omneſq; honores continet, ibidem.
115 *Iuriſdictio Inquiſitorum Regni Siciliæ licet à Rege cōceſſa fuerit, debet tamen vt Eccleſiaſtica conſiderari.*
116 *Aliquid quādo propter aliud apponitur, debet ab eodem eſſe, vel non eſſe aſſumi.*
117 *Inquiſitores habēt autoritatem & iuriſdictionem etiam in exemptos.*
118 *Inquiſitores Regni Siciliæ ſunt iudices ordinarij, & cum eis concurrūt, ordinariamq; poteſtatem habent, & num. 120. 122. 133. & 134.*
119 *Inquiſitores Regni Siciliæ poſſunt tractare cauſas laicorum, & n. 134.*
121 *Inquiſitores Regni Siciliæ poſſunt iuriſdictionē in laicos Regi ſubditos in terris Regis exercere, & quare.*
123 *Inquiſitores in exequendis ſententijs poſſunt Regiam & Pontificiam iuriſdictionē in ſubditos Regi & Pōtifici exercere.*
124 *Cauſarum commiſsione abſolutâ, cenſentur etiam commiſſa omnia, quæ ad eas conſecutiuè veniunt.*
125 *Argumentum ab abſurdo, validū eſt.*
126 *Mutanda non ſunt, quæ moribus, & conſuetudine recepta ſunt.*
127 *Solitum quando dicatur.*
128 *In actis iuriſdictionalibus, ex vnico tantum actu acquiritur quaſi poſſeſsio, & n. 129.*
130 *Inquiſitores reperiētes ſe in quaſi poſſeſsione præcipiendi, in ea manutenendi ſunt, & non ſpoliandi.*
131 *Inquiſitores poſſunt ſuam poteſtatem & præeminentiam etiam armatâ familiâ defendere.*
132 *Inquiſitores ſemel iudices ordinarij, & competentes approbati, non poſſunt in poſterum recuſari.*
135 *Inquiſitio quæ, & quotuplex ſit, & num. 136.*

137 Ad

137 *Ad Inquiſitionē generalem, quæ fit in cauſa hæreſis, nō requiritur infamia præcedens.*
138 *Inquiſitio ſpecialis quæ ſit, & an in ea procedatur abſque infamia præcedenti.*
139 *Inquiſitores ob indicia, & veriſimiles ſuſpiciones poſſūt exercere ſpecialē Inquiſitionem nullà precedēte infamià.*

Quæſtio ſecunda.

Inquiſitores nominati ſeu deputati ab illuſtriſsimo Inquiſitore Generali in Hiſpaniarum ditionibus, an poſsint ſubdelegare, & alteri vices ſuas committere in abſentia.

PVLCHRA & notabilis eſt quæſtio, ac ſæpiſsimè à iudicibus ſæcularibus excitata; Vnde operæpretiū me facturū cenſui, nec inſtitutū prætergredi, ſi eam huc annecterē. Fuerunt in in hac re inuicem pugnantes opiniones. Negatiua dubitationis cauſâ. arg. l. à iudice. C. de iudic. quâ deducitur
1 † delegatos ab Inquiſitore Generali delegare non poſſe, huius hæc ſunt verba, [A iudice iudex delegatus, iudicis dandi poteſtatem non habet, cum ipſe iudiciario munere fūgatur, niſi à principe iudex datus fuerit.] Hæc ibi. & in cap. ſuper quæſtionum. §. ſi verò. de offic. deleg. Hoc per modū regulæ tradit. Bald. & alij in d. l. à iudice. & Dec. in cap. ſi pro de-
2 bilitate. de offic. delegat. † quam qui habet pro ſe, habet intentionem ſuam fundatā, vt not. gloſ. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. & dicit Bar. in
3 l. quoties ff. ſi quis cautio. quòd † res eſt certa pro eo, qui habet regulā pro ſe, vt latè ſcribit Dec. in l. 1. ff. de reg. iur. Et huius regulæ ratio multiplex tradi ſolet. At quæ ſunt à Iuriſcōſultis traditæ illę ſunt. Prima quidem, quod res tanti momēti & quæ ſpeciē ſummi & meri imperij refert, & in qua plurimorū ſalus vertitur, nō debet ab eo trāsferri, cui propter induſtriā virtutiſq; & iuſtitiæ opinionem eſt commiſſa. l. 1. ff. de conſtitut. princip. l. non ſolùm. 67. §. ſi pupillæ. ff. de ritu nuptiar. Nā ſi quādo à P. R. miſſus eſt Procoſ. & à principe præſes prouinciæ, hodierno verò die ſi à Pont. M. generalis Inquiſitor delegatur electa vndiq; fuiſſe videtur perſonæ induſtria & fides. l. 1. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. Apud Æſchylū huius delegationis quædā imago conſpicitur in Prometheo vincto: vbi Vulcan⁹ cùm ἐντελὰς τῦ πατρὸς, id eſt, mandata patris alteri demandari vellet, coactus eſt implere illa per ſe, διὰ τὸ κράτος καὶ βίαν per Vim & Imperium, non enim cuiuis licet principis iuſſa executioni demādare. Altera eſt, quod omnis delegatio quantūuis generalibus clauſulis cōceſſa ſpecialis ſit. Vnde nō minus perſonarū quàm rerū ſpeciē ſpectandā, & in eo cui mādata ſit iuriſdictio ſiſtere eam velint, non etiā vt delegare illā alteri poſsit. l. 1. ff. de reb. cor. qui ſub tutel. l. 1. C. de præd. minor. Adducūtur & huius regulæ aliæ rationes à doctoribus Iuris: quarū vnā eorū propriā deprehendimus, quâ dicūt id iuſtè ex regulâ prodijſſe, vt delegatus mādare alteri delegatā ſibi iuriſdictionē non poſsit, ne detur progreſſus in infinitū. Nā omnes ſubdelegati ſubdelegatorum delegare poſ-
4 ſent. Ideo † ratio infinitatis hoc prohibet, vt dicit Abb. in c. cū cauſam. de appell. & iſte progreſſus in infinitū à lege dānatur, vt in l. apertiſsimi. C. de iudic. & latè gloſ. in c. cum in multis. de reſcript. l. fideicommiſſa. §. ſi quis. 2. ff. de lega. 3. Eymeric. in 3. part. Director. quæſtione 15. & ibi Pegna

comment. 64. in litera D. Et idcirco vicarij ſeu commiſſarij Inquiſitorum non poſſunt alios vicarios, ſeu com-
6 miſſarios ſibi creare, nec † Inquiſitores, qui delegati à principe dicuntur, poſſint eis facultatem dare, vt iterũ illi ſubdelegent. Ita gloſ. ſing. in d. c. ſuper quæſtionũ. §. porrò, verb. tranſfert. de offic. delegat. & gloſ. in c. cum cauſam. verb. delegatus. de appell. Archidiacon. in c. quamuis. & Ioann. And. in c. is cui. de offic. deleg. libr. 6. Alexand. in d. l. à iudice, expreſsè Alberic. in l. more maiorum. ff. de iuriſdict. omn. iudic. & Panorm. in d. c. ſuper quæſtionum. §. ſi verò. num. 2. de offic. delegat. Idque maximè proce-
7 dit, quia † delegatus poteſtatẽ, quam habet ſubdelegandi, à lege habet, quod eſt velut perſonale priuilegium quod cùm perſonam, cui tribuitur, ſequatur, ad alteram transferri nõ poteſt, imò cum perſonâ extinguitur, * tex. in c. priuilegium de reg. iur. libr. 6. not. Bart. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucapion. & gloſ. in c. quàm ſit. de electione libr. 6. quare commiſſarius non poteſt ſibi ſubſtituere alium cõmiſſarium. Quæ ratio etſi non ſit ſufficiens, quia vltra primam vicem poſſit limitari ex doctri. text. in l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſignif. (vt dicit Dec. in d. c. cum cauſam. & vltra cum hoc ſentit Paul. de Caſtr. in conſ. 118. quod iſti domini. libr. 1.) tamen alia ratio videtur congruentior, eaq;
8 tradita à Iureconſult. quia † hoc priuilegium ſubdelegandi perſonam ſequitur nec vltrà progreditur. l. 1. ff. de conſtitut. princip. l. ea quæ. ff. ad municip. nec vllo modo eſt conceſſum niſi delegato à principe, non autem ſubdelegato, quod cùm perſonale ſit, non tranſit in ſubdelegatum, vt dicit Dec. in d. c. cùm cauſam. ſed ante cũ hoc dixit Abbas in cap. cum Bertholdus, col. 8. verſ. ſed dubium eſt. de re iudic. ſiue ergo obſtet ratio vel momenti, vel ſpecialitatis mandati, ſiue infinitatis, vel perſonalis priuilegij conſtitutiſsimum eſt in iure vt ſubdelegatus à delegato principis nõ deleget: nec reperitur exceptio contraria huic caſui noſtro, niſi fortè ex neceſsitate, vt cum Procoſ. cui Generalem Inquiſitorem & ſanctum Officiũ æquiparo proficiſci habet neceſſe, aut alio iuſto impedimento neceſsitate aliquâ impeditur. l. 1. §. 1. vbi DD. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. Nam (vt exceptioni ſua quoque ſit regula) neceſsitas nõ habet legem; vt vulgò loquuntur l. 5. §. ſi quis riuos. ff. de damn. infect. ſed hæc pluribus infrà. Quare videtur dictæ regulæ ſtãdum. Vnde ſequitur † geſta ſeu gerenda à
9 dictis commiſſarijs eſſe nulla, tãquam geſta à priuatis, & non habentibus iuriſdictionem, text. in dict. cap. cùm cauſam. in fin. de appellat. Bart. in ſuo tract. de iuriſdict. col. 1. num. 1. Bald. in conſilio 225, in cauſa vertente. libr. 5. & huiuſmodi geſta meritò dici poſſent peregrina, vt dicit text. in c. peregrina. 3. q. 6.

Secundò † Inquiſitores Apoſtolici
10 contra hæreticam prauitatem delegati ſunt ad vniuerſitatem cauſarum, vt ſentit Cardinal. in Clem. multorũ: in 1. oppoſit. de hæret. & expreſsiùs Archidiac. in c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. Sed † delegati ad vniuerſitatem
11 cauſarum non poſſunt ſubdelegare totam vniuerſitatem cauſarum, ſed vnam, vel duas cauſas, vt probatur in text. iuncta gloſ. in l. 1. §. final. ff. quis, & à quo. Et hæc eſt communis opinio, vt dicit Bart. in l. more maiorum. col. 4. verſ. item dicit. gloſ. fin. de iuriſdiction. omn. iudic. Igitur cum Inquiſitores ſint ſubdelegati ad vniuerſitatẽ cauſarum, ſequitur quòd dictam vniuerſitatem cõmittere non poſsint, ſed vnam vel duas cauſas, & conſe-

conſequenter prędicta commiſsio eſſet nulla.

12 Prædictis autem non obſtantibus, contrarium verius eſſe arbitror. Arbitror, inquam, imò & ſincerè in eam ſententiam inducor ex communi iuris diſpoſitione, cùm ſi quid literę quę Inquiſitori Generali conceſsit Sum. Pontif. præter ius commune contineát, id ex forma reſcripti omnino pēdeat. c. 1. de reſcript. & ibi Pet. de Ran. qua de cauſa dicunt omnes vt rectâ viâ cuncta procedant, verba priuilegij eſſe inſpicienda, tex. in cap. porrò. & c. recipimus. de priuilegijs. [Et idē de forma cōmiſsionis quòd ſit inſpicienda, dicit Bald. in l. item eorum. §. ſi decuriones, ff. quòd quiſque iur. Sic etiam in inueſtitura dicitur, vt tenor illius ſit inſpiciendus. Ita dicit Bald. in c. 1. in fin. de duob. fratribus à capit. inueſt. cum alijs, vt ſcribit Dec. in Conſ. 68. ſuperiori anno, & in Conſ.

13 208. ad clariorem colum. 1. At † cum ſuper eo quod indultum & conceſſum eſt dubitatur, ad id quod veriſimile eſt attenditur, vt in cap. quia veroſimile. de præſump. Leges enim non veroſimilibus non adaptantur, ſed veroſimilibus: vt tradit Bald. in l. fin. in fin. C. de hæred. inſtit. & dicit Iaſon in conſ. 150. viſis & diligenter

14 lib. 4. & † diſpoſitioni diſtanti à veroſimili iudex non debet fidem dare, vt dicit Petrus de Anchar. in Conſ. 57. ex ordine contractuum col. fin. ideo conſidero duos caſus tantùm, cum alij dari nū poſsint. Primus eſt, quando dictus Inquiſitor Generalis eſſet conſtitutus ſimpliciter, nullâ acceptâ poteſtate deputandi ſeu ſubdelegandi Inquiſitores particulares, in ijs regnis & prouincijs, vbi non reſidet ipſe nec reſidere poteſt ob longam diſtantiam locorum: caſus iſte etſi poſſibilis ſit, non tamen eſt veroſimilis, quia Papa ſcire potuit dictum Inquiſitorem Generalem nō poſſe diſcurrere per latas prouincias, & ideo oportuit deſtinare Inquiſitores per alias prouincias. Et tunc ſi verus eſſet iſte caſus, nulla videtur eſſe dubitatio:

15 quòd † Inquiſitores à dict. Inquiſitore ſubdelegati, nō poſſunt alteri cōmittere vices ſuas per ſtantē regulam d. l. à iudice. cum ſimilib. quę cum ſuis rationibus ſubnixa ſit obſtat acerrimè ne delegandi facultas quę penes delegatum eſt, tranſeat in ſubdelegatum, vt ſuperiùs diximus. Nihilominus exceptionem quam ſupra retulimus, adduci non ibimus inficias, quæ regulæ

16 officiat: ſicut in ſimili: † delegatus ab inferiori à principe, ſubdelegare non poteſt, vt not. d. l. à iudice. & tamen in cauſa fidei, delegatus ab Epiſcopo vel à Capitulo, ſede vacante, & ſic delegatus ab inferiore à principe, ſubdelegare poteſt, vt eſt caſus in Clement. multorum. §. verum ſi Epiſcopus. de hæreticis. Et eſt ratio. vt ibi dicunt Bonifacius, & Cardinal. vt cauſæ hæreſis facilius expediantur. Mul-

17 ta † enim fauore fidei conceduntur, quę aliàs prohibentur, vt patet in c. 1. & in c. in fidei fauorem. & c. final. §. iubemus. de hæret. lib. 6. quod non ſolùm habet locum in ſententiæ promulgatione: ſed etiam in alijs articulis iuriſdictionalibus emergentibus ex cauſa fidei, vt eſt carceratio & tortura, vt dicit gloſ. in verb. his. in d. §. verum, vbi inquit Cardinal. conclu-

18 ſiuè eſſe † in fauorem fidei, vt delegatus ab inferiori quàm à principe ſubdelegare poſsit collegæ ſiue alteri;

19 Vnde generaliter dicitur quòd † Inquiſitores deputati ad aliquam prouinciam poſſunt aliquem in locum ſui ſubſtituere, qui ſubſtitutus vocatur vicarius cōmiſſarius vel ſubſtitutus, vt dicit gloſ. in Clem. nolentes. in verb. ipſorum commiſſarijs. de hæreticis. & in hoc reſidet ibi Cardinal. in

d. Clemen. multorum. §. & quia oppoſit. 2. & propterea non videtur inconueniens, vt ſicut delegatus ab inferiore à principe ſubdelegat in fauorem fidei, & cõtra iuris regulas, vt diximus, quod ſubdelegatus à delegato principis pro prima ſaltẽ vice poſsit alteri committere vices ſuas in fidei fauorem, ex cauſa abſentiæ & impe-
20 dimenti notorij: quia † licet delegationes Papales iudicum ſint odioſæ & ſtricti iuris, cùm veniant in derogationem iuriſdictionis ordinariæ: illas tamen in reſcriptis, vel delegationibus factis propter fidem Catholicam, admitti neceſſe eſt, vt dicit Dominic. poſt Ioann. Andream in c. ne aliqui. 2. oppoſit. 2. de hæret. libr. 6. Sic etiam in iure ciuili, quamuis datio tutoris mãdari nequeat l. nec mãdante. ff. de tutorib. & curat. dat. ab his, & c. quia eam nemo habet ex mandato niſi ſpeciali. l. 6. §. pen. ff. de tut. tamen Legatus ex oratione D. Marci Imp. tutorẽ dare poteſt. l. 1. ff. de tutorib. & curat. l. pen. ff. de offic. Procoſ. idq́ propter vtilitatem introductum eſt, ne dũ Proconſuli nõ vacat cognoſcere, res pupilli deſerta peſſum eat. Erit ergo hæc ſecunda exceptio, ex vtilitate non minùs accepta quàm ex ne-
21 ceſsitate. Inde fit, vt licet † per mortẽ delegãtis exſpiret iuriſdictio ſubdelegati, re integrâ, id eſt, quo ad negotia nõ cepta, vt in c. gratũ, de offic. delegat. (eſt enim ſubdelegati ac quaſi vicarij opera fiduciaria, vt loquitur Cæſar 2. de bell. ciuil. quę tũ itaq; ceſſat, cum fidei ſubiectũ deſinit vel morte, vel poteſtatis volũtatiſue ceſſatione) ſecus tamen eſt vbi quid religionis & fidei Cathol. cauſâ ſeſe offert, tũ enim morte delegantis non exſpirat iuriſdictio Inquiſitorum, etiã in eo quod nondum inceptum eſt, vt in dict. c. ne aliqui. de hæret. libr. 6. Eymer. in 3. part. Director. quæſtione 7. & 8. & ibidem Franciſ. Pegna Comment. 56. & 57. Nicol. Arelitan. de hæret. notab. 4. n. 2. Rojas de hęret. p. 2. n. 436. & ſingul. 114. nu. 3. & ſequen. & ſingul. n. 115. Siman. de Cathol. inſtit. tit. 34. n. 14. Abb. in c. relatũ n. 7. de offic. delegat. Dec. in c. cauſam matrimonij nu. 10. eod. tit. & in l. eius qui in prouincia §. placet n. 5. cum ſeqq. ff. ſi cert. petat. Hipp. ſingul. 44. incip. mandatõ & alij, quos refert idẽ Rojas in d. ſing. 114. n.
22 3. Ratio eſt, quoniã † à quocunq; eligantur Inquiſitores, ſemper ab Apoſtolica ſede habent autoritatẽ immediatẽ, Eymericus vbi ſuprà, q. 5. & 6. & ibi Pegna Comment. 52. & 53. ſiue ad beneplacitum Romani Pont. morte delegantis nõ exſpirat iuriſdictio, donec aut expreſſè nominatim fuerit reuocatus, aut niſi in literis creationis contrariũ expreſſum ſit: quod vtiq; ob ſingularem fidei fauorẽ fit, ne in alterutrum horũ impingamus, vt aut hæretici non inquirantur, aut eorũ punitio omittatur, ſeu differatur
23 c. vt officium. de hæret. Et † licet iuſta cauſa huius commiſsionis ſit abſentia cõmittentium vt iam diximus ex l. 1. huius rei. ff. de officio eius, cui mand. eſt iuriſd. non tamen in hoc fundatur omnimoda iuſtificatio dictæ commiſ-
24 ſionis, quia † exſtante abſentiâ vel iuſtâ cauſâ, aut nõ exſtante, iudex delegatus ſubdelegare poteſt. vt Abb. cõcludit in d. c. ſi pro debilitate. de offic. delegat. Pro qua ſententia notan-
25 dum eſt † quod gloſſæ & dict. Dd. dicẽtes Inquiſitores poſſe committere vicarios vel ſubſtitutos, vt diximus, non ſe adſtringunt an ſint legati dicti Inquiſitores, vel non, ſed ſimpliciter loquuntur, non conſtituentes differentiam ſuper hoc, quinimò ſentiunt, quòd ſunt ſubdelegati, dum dicũt, quod poſsint facere ſubſtitutos, quod eſt generale ad omnes gradus, text. in l. 1. in princip. ff. de vulga. &

pupil.

pupil. quia ſide delegatis intellexiſſét nõ dixiſſent, quod poſsint facere ſubſtitutos, ſed ſubdelegatos: & eſſet quæſtio de indubitabili, quia nullus dubitat, quod Inquiſitor delegatus à Papa poſsit ſubdelegare, ſicut alij delegati à principe. per tex. in d. l. à iudice. & idcirco eorum verba debent generaliter intelligi. l. 1. verſ. generaliter. ff. de leg. præſtand. & l. de pretio. ff. de public. cum alijs ibi not. Et quòd
26 † committere poſsint vices ſuas Inquiſitores, cum Summi Pontificis delegati ſint. c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. Locatus in opera iudiciali. verb. Inquiſitor. n. 4. Eymeric. in 3. p. Director. q. 15. d. 1. & ibi Frác. Pegn. Cõment. 64. verſ. quantũ ad primã. & in eadẽ 3. p. ſuper tit. inſtituendi commiſſariũ ſpecialem n. 37. hoc idem expreſſe Bald. per d. gloſ. in l. ſolent. ff. de offic. Proconſ. Et eſt commun. opin. vt dicit Gundiſaluus de hæret. q. 7. Neq; inconuenit, vt ille fauor fidei, quod ille delegatus ab inferiori à principe poſſit ſubdelegare, qui aliàs attento iure communi non poterat ſubdelegare, extendatur ad ſubdelegatum, vt cõmittere poſsit vices ſuas alteri, præ-
27 ſertim ob ſuam abſentiam: fauores † enim conuenit ampliari, & odia reſtringi, vt latè traditur per Modern. in l. cum quidam. ff. de liber. & poſthum. & in cap. odia. de reg. iur. libr.
28 6. eodem modo † fauore fidei conſtitutio etiam pœnalis extenditur, vt dicit Abb. in c. 2. in fin. de diuort. Et idem fauore Eccleſiæ, vt not. gloſ. Et ibi Domin. in cap. ſciant cuncti. verſ. nota primò de election. libr. 6. Et Abb. in cap. nihil. de election. col. antepenult. Et animarum fauore, vt dicit Ioan. Andreas in. cap. ex tenore. Et ibi Abb. verſ. nota ſingulariter, qui fi-
29 lij ſint legitim. Et facit quia † exceptio in aliquibus caſibus ad ſimiles extenditur, vt notat gloſ. Et Bart. in. l. 1. C. de condict. indeb. & Abb. in cap. cum dilecta, de cõfirmat. vtil. vel inutil. Sic in materia ſubdelegationis arguit Paul. de Caſt. in d. conſ. 18. dicẽs, quòd † ſicut delegatus à principe poteſt ſubdelegare per. d. l. à iudice. ſic etiam delegatus à populo Florẽtino, quia non recognoſcit ſuperiorem & quidẽ in iure non minus eſt hoc ſpeciale, quàm in principe, vt in d. l. à iudice. Nam eodem iure vtũtur quo P. Romanus Reſpublicæ omnes quę nõ
31 recognoſcunt ſuperiorem. Sic enim † fauore fidei, nomina teſtium non publicantur, ſi ob potentiam accuſati imminet periculũ teſtibus. c. ſtatuta. §. iubemus de hęret. lib. 6. quem text. in hoc declarant Ant. & Abb. in cap. præterea 2. de ſponſal. Gundiſaluus de Villadieg. de hæret. q. 10. numer. 4. Alphon. Gurrero in Theſaur. Religio. Chriſt. tit. de hæret. num. 20. Ludouicus Carr. de hæret. §. verſa autẽ vice. num. 10. Rojas de hæret. 2. p. Aſſert. 4. nu. 96. & ſing. 207. Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 64. de teſtibus. numer. 27. & extrauag. Innocent. VI. poſt Director. impreſſa repertor. Inquiſit. in verbo. publicatio. Quod autem nomina teſtium non debeant publicari extat conſtitutũ ex decreto S. Officij Generalis Romanæ Inquiſitionis facto ſub Pio. V. relato ab Autore operis iudicial. Inquiſitorum, pag. 476. Campeg. ad Zanchinum de hæret. cap. 9. Eymericus in 2. p. Directorij, quæſt. 75. Et ibidem Pegna. comm. 124. pag. 679. Et alijs, quos ſtudio breuitatis omitto. Extat quoque hodie deciſio expreſſa Hiſpalenſ. in inſtructionibus anni. 1484. c. 16. Et in nouis Matritenſibus anni 1561. num. 31. quod extenditur ad accuſatum de crimine læſæ maieſtatis, vt concludit Petrus de Anchar. in conſ. 287. ex prædicta facti narratione. col. 5. & eſt argumentum † à ſimili, nempe à crimine læſæ Maie-

Maieſtatis diuinæ, ad crimen lęſę Maieſtatis humanæ vt in auth.Gazaros. C.de hæret.nemo enim dubitat hæ-
33 reſis † crimen primum eſſe caput in crimine læſæ Maieſtatis.cap. ad abolendam. de hæret. & cap. vergentis.
34 eodem tit. Quin longè † grauius eſt æternam quàm temporalem Maieſtatem offendere,can.nō offeramus. 24.quæſt. 1. At in propoſito, ſicut fauore fidei delegatus ab inferiori à principe poteſt ſubdelegare, qui attentâ regulâ iuris communis non poteſt, eodem fauore fidei exſtāte, non abeſt à ratione iuridica, vt ſubdelegatus à delegato principis poſsit vices ſuas alteri committere, exſtante abſentia Inquiſitorum ſubdelegatorum, pro prima vice, ad euitandam illam rationem infirmitatis. Hęc procedunt clarè de mēte DD.in.d.clem. multorum.Et gloſ.in d. clem. nolen-
35 tes.quia † nō omnes caſus reperiuntur deciſi,ſed eſt procedendum de ſimilibus ad ſimilia,per modum ratiocinationis,l.non,poſſunt.Et.l. neque leges.ff.de legib.cap.de vxore. de ſepultur.vbi Abb.in 3.notab. quod etiā procedit in pœnalibus. vt per Bald. in l.ſiquis nō dicam rapere.C.de Epi-
36 ſcop.& cleric.vbi dicit,† quòd ſimile eſt: vbi militat eadem vel ſimilis ratio.Et idem dicit in l.illud.C.de ſacroſanct.Eccleſ.Et notabiliter in.l.2.col. 1. verſ.iſtud eſt. & latè per Abb. Feli. & alios in. cap. tranſlato. de conſtit. Bald. in l.data opera: col. 5.ſub num. 11.C. qui accuſ. non poſſ. & Menoch.de arbitr.lib.2.cent.1.caſ.84.

Quamuis autem prædicta procedant in caſu illo,non veriſimili, nihilominus proprius accedendo ad veritatem caſus, oportet, vt ſtringatur manipulus, & ponatur ſecuris ad radicem arboris.

Ad ſecundum igitur caſum verū & indubitabilem accedamus, quod ſcilicet,Papa cōſtituendo Inquiſitorē Generalem in ditionibus Hiſpaniarum(vt hodie fit) dat eidem poteſtatem deputandi ſeu ſubdelegandi Inquiſitores particulares ad ſingula Regna ſeu prouincias ad dicta Regna pertinentes,qui ſanè Inquiſitores parem cum ipſo in cauſis fidei decidendis habent poteſtatem, vt conſtat ex Apoſtolicis literis Alex. IIII. Dat. an. 1258.quibus literis declarantur non nullæ, quæ ſæpe in negotijs hęreticæ prauitatis contingunt, difficultates in.§.Adieciſtis prætereа[ſuper quo taliter duximus ordinandum, quòd idē prior poſsit tres vel quatuor idoneos ad hoc opus aſſumere, qui parem cū ipſo habeāt poteſtatem &c.]Quo caſu dicimus quod Inquiſitores deputati ſeu ſubdelegati committere &c. Igitur poſſunt cōmittere alteri vices
37 ſuas quia† iſti Inquiſitores deputati cēſentur,ſeu ſubdelegati eſſe delegati à Papa immediatè, & non ſubdelegati ab Inquiſitore Generali,licet in literis dicti Inquiſitoris generalis dicatur[Subdelegamus, Inquiſitorē talē in tali regno & prouincia]vt probatur ex text in c.ne aliqui.c.vt officiū. & cap.per hoc.de hæret.lib.6. & cap. ad abolendam. in fin.eod.tit.gloſ.ſingul. in clem. nolentes.verb.ipſorum cōmiſſarijs. de hęret.Lapus alleg. 32. incip.An frater minor:Frederic.de Senis conſ. 145. Ioann. Epiſcopus num. 1.Abbas.in cap. cauſam matrimonij. de offic.delegat. & in. cap. final. de ſententia,& re iudicat. Gundiſaluus de hæret.quæſtion.23. num.6. Alciatus qui hanc dicit commun. opin. in Rubr.de offic.ordin.nu. 19.Simāc.de Catholic.Inſtit.tit.34.num. 13.Locatus verb. Inquiſitor num. 5. & ſeqq. Comenſis in lucerna Inquiſitorum verb.Inquiſitor.§.16.Rojas de hęret. ſing.44.& 97.Eymeric.in Director.p. 3.quęſtion.3.4.6.& ibidem Pegna cōment.

ment.53.& 55.Zabarell.in clem.multorum. de hæret.& Albertin. in cap. quoniam. quæſt.3. de hæret. Et promiſcuè loquemur de deputatis Inquiſitoribus ſubdelegatis, ne hæ delegationes procedant in immenſum, quia Iuriſperiti diſcernũt terminos prędi-
38 ctos. Nam † dictus Inquiſitor Generalis in hac deputatione Inquiſitorum ſeu ſubdelegatione ſolum pręſtat nudum miniſterium ad inſtar nuncij, vt dicit Bal. in l. qui autem. §. conſtituere. ff. de conſtit. pecun. Franc. Pegna in 3. part. Direct. commẽt. 75. §. in hac quæſtione. lit. E. ſuper quæſt. Eyme-
39 ric. vbi plene. Et † eſt quoddam organum, quo mediante vox eius transfertur ad Inquiſitorem prouincialem ſic delegatum l. 1. ff. de procurat. l. qui autem. 14. §. final. ff. de conſt. pecun. & dicit gloſ. & Bart. in l. multũ intereſt C. ſi quis alteri vel ſibi. & in l. ſi Titio. ff. de vſufruct. legat. & Bald. in d. l. multùm intereſt. imò eſt viua vox abſentis, vt dicit Bald. in l. 1. col 16. verſ. quæro nunquid. C. de confeſſ.
40 Solam † ergo vocationem, vel delegationem Papa concedit Inquiſitori Generali: Papa verò Inquiſitores nominatos ſeu deputatos delegat, quibus confert optima deciſio text. in l. pater. ff. de manumiſſ. vindict. vbi di-
41 citur, quòd † ſi pater ſcripſit filio, vt aliquem ex ſeruis ſuis manumitteret & ille manumiſerit Stichum, Stichus ille erit liber: ſolum enim electionem filio conceſsit, ipſe verò pater manumiſit. Ad idem eſt tex. in. l. item corũ. §. ſi decuriones. ff. quod cuiuſque vni
42 uerſ. vbi † electus à Duumviris ex cõmiſsione ordinis, ab ipſo ordine ele-
43 ctus cenſetur. Vbi notat Bart. quòd † factum ab his qui habent autoritatem à concilio, ab ipſo concilio cẽſetur factum, ex quo committitur factũ
44 non iuriſdictio: quia ſi † commiſſa eſſet iuriſdictio contentioſa, quod fit à Commiſſario, non videtur fieri à committente. Et eo magis quod appellatur ad committentem. l. 1. ff. quis & à quo, vt dicit Bald. in d. §. decuriones.
45 Delegatio † enim vel ſubdelegatio non ſunt actus contentioſę iuriſdictionis, nec actus iudicij, vt dicit Lapus in allegatione 81. incipien. non valuit, licet iuriſdictio tráſferatur in delegatum, ſeu ſubdelegatum. vt l. more maiorum. ff. de iuriſdiction. omnium iu-
46 dic. Huiuſmodi ergo † Inquiſitores electi, deputati, ſeu delegati ex vi poteſtatis attributæ à Papa dicto Generali Inquiſitori, cenſentur autoritate Papæ electi, ſeu ſubdelegati, vt in caſu quãdo Papa indulget alicui, vt poſſit de idonea perſona Eccleſiæ cuidã prouidere text. in cap. 15 cui. de præbend. lib. 6. & ibi not. Dominic. verſ. ſed an dicatur iſte prouiſus. Eymericus part. 3. Director. quęſtion. 6. Et ibi
47 Franc. Pegna cõment. 55. Nã † à quocumque Inquiſitores hæreticæ prauitatis delegẽtur, ſeu nominentur, ſemper ſunt Papæ delegati, & ab eo accipiunt iuriſdictionem & poteſtatem, illi verò, quibus hoc Romanus Pontifex committit ſolummodo habent à Papa myſterium eligendi ſeu nominandi Inquiſitores. Cum Pegna & Eymeric. ſentiũt autor Repert. Inquiſit. in verb. Inquiſitores. Lucerna Inquiſit. in verb. Inquiſitores. §. 1. & Lapus alleg. 32. incip. an fratre minor. idem Eymeric. vbi ſuprà quæſtion. 3. Vbi Franc. Pegna comment. 52. & per d. §. ſi decuriones. conſuluit: Roman. in conſ. 116. Viſis neceſſarijs col. 1. dicẽs
48 [quòd † ſi aliqui fecerunt electionẽ autoritate ſuorum ſuperiorum, non poſſunt eorum ſucceſſores illam reuocare: quia cum autoritate ſuperiorum illi ſtatuerint, non ipſi videntur hoc feciſſe, ſed illi quorum autoritate factum eſt hoc.] Idem quoque probatur. in. §. cum hoc in princ. in procem.

49 procem.: Inſt. Accedit, quia † omnia noſtra ipſorum facimus, quibus autoritatem noſtram impertimur. l. 1. §. cumque eſt. C. de veter. Iur. enucleand. c. ſi Apoſtolicæ. & cap. ſi
50 cum. de præben. lib. 6. † Geſsiſſe enim per ſe quis videtur, qui per alium geſſit. l. 1. §. deieciſſe. ff. de vi, & vi armat. l. ita autem §. geſsiſſe ff. de admin. tut. cap. mulieres. de ſentent. excõmun. & ſcribit latè Decius in l. is damnum dat. ff. de reg. iur. & pro his gloſ. in clement. nolentes de hæret. in verbo ipſorum commiſſarijs. Concludit,
51 quòd † Inquiſitores poſſunt facere ſuos commiſſarios, quos vicarios vocamus aut ſubſtitutos, vt in Clem. 1. §. porrò. & §. verum. de hæret. & in Clem. 2. §. Notarij, eod. tit. & ibi gloſ. in verb. amouere. Eymeric. in 3. parte Director. quæſtione 13. 14. 15. & ibi Pegna Comment. 62. pag. 588. Dec. in cap. cum cauſam. in. 3. not. de appellat. Butr. Panor, & cæteri in cap. ſuper quæſtionum. §. ſi verò. de offic. deleg. Bonifac. Vitalin. in Clem. 2. num. 30. & ſeqq. de hæret. Campeg. ad Zanchin. de hæret. cap. 30. Rojas ſing. 1. & 97. Comenſ. in Lucerna Inquiſit. in verb. Inquiſitor. §. 2. Idẽ Rojas de priuilegijs Inquiſit. nu. 429. Villadiego, de hæret. quæſt. 7. nu. 13. vbi teſtatur de Commun. & Simanc. de Cathol. Inſtit. tit. 34. num. 29. quia dicti Inquiſitores ſunt delegati à Papa.
52 Licet enim † Inquiſitor Generalis Inquiſitores remouere poſsit à dicto officio, vt in d. gloſ. in verb. amouere. d. §. Notarij. iuriſdictio tamen Inquiſitorum non eſt ab ipſo Inquiſitore Generali. Itaque ſolus actus conſtituendi ſeu remouendi pendet penes ipſum, prout ſuprà diximus, & patet in priuilegijs officij, vt formaliter dicit gloſ. in d. verb. amouere, quam Abb. Cardinal. & Bonifacius ſequuntur. Sic; eſt in propoſito, quia Generalis Inquiſitor conſtituit Inquiſitores particulares & illos remouet ex commiſsione Papæ, quæ quidem facultas remouendi Inquiſitores cõ-
53 ceſſa illis fuit, quia † melius ipſi ſuos quoſque Inquiſitores cognoſcunt, & cuiuſque notas habent perſonas, virtutes, ſcientiam, & ſufficientiam ad tantum officium exercendum, quod non tam facile ſummus Pontifex ſcire & intelligere poteſt, cum nec perſonas, nec eorum qualitates agnoſcat. Verum enimverò non temere, ac pro libero voluntatis arbitrio remouent Inquiſitores: ſed exigente cauſa rationabili, legitima, ac
54 iuſta, prout viderint expedire. Nihil † enim magis eſt perniciosũ in omni Reip. ſtatu, quàm iudicum & officialium repentina mutatio, eorumque frequens renouatio: vnde Claudianus Honorij conſulatũ IIII. ex eo maximè felicem dicit, quòd iudicia per antiquos & ferè perpetuos iudices exercerentur, ſic ille in Panegyr.

Iuſtos in pace legis, longumq; tueris
Electos, crebris nec ſuccedentibus vrges
Iudicibus. ——

Sunt autem præcipuæ cauſæ, ob quas Inquiſitores poſſunt ab officio remoueri, impotentia, negligentia, iniquitas, dolus, ſeu fraus prætextu Officij cõmiſſa, quæ deductæ fuerunt ex ſingulari cõſtitutione & deciſione. tex. in l. ſi quos. C. de offi. præfect. prętor. Orient. in hæc verba: [Si quos Iudices, vel propter aduerſam & longinquã corporis valetudinẽ, vel propter negligentiã aut furtũ, vel ſimile aliquod vitium ſublimitas tua inutiles eſſe reperit, his ab adminiſtratione remotis, & vice eorum alijs ſubrogatis: furibuſq; pœnis legitimis ſubactis, ad noſtræ mãſuetudinis ſcientiã non crimina, ſed vindicta referatur.] hæc ibi. Sub hac dictione, impotentia

ad

ad exercendum Officium Inquiſitio-
nis contra hæreticos,ponit Eymeric.
in 3.p.Directo.quæſt.12.num.5. infir-
mitatem, ſenectutem, ignorantiam,
ſiue imperitiam. Nos tandem intelli-
gimus non de infirmitate temporali,
55 ſed perpetuâ:nam tunc †,ipſe Inqui-
ſitor poteſt vicarium, ſeu commiſſa-
rium inſtituere, conferens ei plena-
riè vices ſuas, quod(vt diximus) iure
fieri poteſt. Nam ſi principis delega-
tus ob iuſtam cauſam poteſt ſubdele-
56 gare, † infirmitatem verò, & abſen-
tiam iudicis delegati iuſtas eſſe ſub-
delegandi cauſas, explorati iuris eſt,
ex text.in l. 1. vbi commu. DD. ff. de
57 offic. eius. cui mand. eſt iuriſd. vbi †
verò liberatus fuerit à morbo, pote-
rit ad ſe ſubdelegatam iuriſdictio-
nem reuocare, optimè Bernard. Co-
menſ.in Lucerna Inquiſit.in verb.In-
quiſitor,quicquid ſenſerit Abb. in c.
venerabili.num.6.de offic. & poteſt.
iudic.delegat.

58 At † ſi infirmitas perpetua ſit, aut
talis,vt Inquiſitorem vel omnino im-
pediat,aut certè ineptiorem reddat,
tunc remouendus erit, argumento
tex.in l.morbus Sonticus, vbi gloſ. &
DD.ff.de verb.ſignific.S.Thom. 2. 2.
quæſt. 71.art.2 idem crederem dicē-
dum de his, qui ſenio confecti ſunt,
cum ſenectus ipſa morbus ſit: ſi tamē
memoriâ, & iudicio deficiente deli-
rent,& vt aiunt, repueraſcant ob im-
becillitatem rationis, iiſque eiuſmodi
ſint vt de illis dici poſsit: [Bis pueri
59 ſenes:]Eorum † autem qualitates, &
qui ſint in officio confirmandi,quan-
uis ipſi recuſent (quia ad regendum
& gubernādum ſæpe aptiſsimi ſunt,
vt docuit Ariſtot.libr.7.Polit. Cicero
in Catone Maiore, Hieronym. Epiſt.
quadam ad Nepotianum, & Archi-
diac.in c.tanta.86. diſtinct.)explicat
Specul.tit.de teſte.§.nunc tractemus.
ver. ſed quos vocat ſenes, & Feli. in
cap.quoniam.vt lit.non conteſt.

60 Imperiti † autem omnino remo-
uendi ſunt. Authen.de iudic.§.1.con-
ſentit tex. in c. ex literis.§.cæterùm.
de conſanguinit.& affinit.cuius ver-
ba ſunt:[cæterum tuam prudentiam
volumus non latere, quod non ſunt
cauſæ matrimonij tractādæ per quoſ-
libet;ſed per iudices diſcretos,qui po
teſtatē habeant iudicandi,& ſtatuta
canonum non ignorent.]Quod vti-
que magis obſeruari debet in cauſis
61 fidei:nam & ſi † matrimonij cauſę gra
ues ſunt,at certè cauſæ fidei præpon-
derant.text.in.§.1.inſtit. de offic. iu-
62 dic.Ob † negligentiam etiam remo-
uendi ſunt Inquiſitores.c.ſi quis Epi-
ſcopi.1. q.1. gloſ. Hoſtienſ. & comm.
DD. in. cap. excommunicamus. 1.§.
63 vlt.de hæret. † Negligentia autem
dolo æquiparatur. Specul.tit. de re-
ſtit.in integrum.§.1. verſ. vt autem.
64 † Quanto igitur tempore iam indu-
citur, & quomodo probetur negli-
gentia, tradit Bart. in tract. de teſti-
bus,& Felinus in c.ſi autem.nu.3. de
65 reſcript. Generaliter autem † eum
negligentem dicere poſſumus, qui
aut nō exercet, aut debito tempore,
quæ ad munus ſuum ſpectant, nō fa-
cit,de quo extat text. in Clement.1.
de hæret. §. verum quia.verſ quod ſi
odij.

66 Denique † ob iniquitatē poſſunt
remoueri Inquiſitores: Sub iniquita-
67 te verò intelligitur † auaritia, con-
cuſsio, illicita pecuniarium exactio,
quam ipſi ſacri Officij velamine con-
fidentes extorſerit. text.in Clement.
2.§.1.de hæret.& facit text.in l. illici-
tas.ff.de offic. præſidis. & in c.in tan-
tum. & c. audiuimus. de Simon.trad.
Comenſ.in Lucerna Inquiſit.in verb.
Inquiſitor.§. 10. & Squillacenſ.tract.
68 de fide Catholica,cap.53.† pecuniæ
tandem nomine omne quod pretio
æſtimari poteſt intelligitur, vt trad.

Zabarell.

Zabarell.in d. Clement. 2. de hæret. & apertiſsimè docet Hermogenian. in l.pecuniæ nomine.ff.de verborum ſignificat. dicens: [Pecuniæ nomine nō ſolùm numerata pecunia,ſed omnes res, tam ſoli, quam mobiles, & tam corpora, quàm iura continẽtur.] Quid autem in Xenijs,quæ conſiſtũt in eſculentis & poculentis? an poſſint ea Inquiſitores recipere?

Opportunè quęritur, cum inter quatuor,quæ humanum iudiciũ peruertunt, de quibus in c. quatuor. 11. q.4.potiſsimùm munera corrumpant: non enim eſt officium aliquod tam ſanctum, nec profectò tam ſolenne, quod auaritia comminuere ac violare non ſoleat:Tullius in oratione pro Milone inquit:[Munera enim & dona excæcant ſapientes, & ſubuertũt verba iuſtorum.]Exod.c.23.& Pſalm. 25.[In quorum manibus iniquitates ſunt, dextera enim eorum impleta eſt muneribus] & Eccleſiaſt. cap. 20. [Xenia & dona excæcãt oculos iudicum. Deuteron. 16. [Non accipies munera,quia munera excæcant oculos ſapiẽtum, & mutant verba iuſtorum]& Prouerb.17.[Munera de ſinu impij accipit,vt peruertat ſemitas iuſtitiæ.]D.Auguſt.ad Macedon.[Non debet vendere iuſtum iudicium:]& text.in l. properandum.§.ita autem vtraque ibi: vel turpiſsimi lucri gratia.C.de iudic.qui rectè. c. pauper. & cap.quatuor. 11.q.3.inde illud Galteri de Caſtillono.

Munus enim à norma recti diſtorquet acumen

Iudicis,& tetrà voluit caligine mẽtem.

Et Henricus Sammarinus libr. 1. part.2.

Deuiat à vero corruptus munere iudex:

Falſidicumq́; facit impia Gaza pium.

Quæ ſi forte aliquando iudicis animum penitus non corrumpunt, ſaltẽ placant,iuxta illud Naſonis.

Munera (crede mihi) placant homineſq́;
Deoſque,

Placatur donis Iuppiter ipſe datis.

Marianus Socinus in tractatu de viſitation.fol. 10. col.4. poſt princip. Ideo ſanctiſsimè conſtitutum fuit,ne Inquiſitores prætextu officij Inquiſitionis quibuſuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant,vt in Clem.nolentes,de hæreticis.Nam (vt inquit D.Gregor. quatuor modis humanum iudicium peruertitur, timore,odio,amore,& auaritia, dict.c. quatuor.11.quæſt.4.l.6.tit.4.part.3.& Exod.cap.18. Præcepit Moyſi Deus, vt eligeret in iudices ex omni plebe viros prudentes & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam.Vnde Eſaias cap.33. exclamabat dicens:[Qui excutit manus ſuas ab omni munere,iſte in Excelſis habitabit:]tex.in d.cap.qui rectè. 11. quæſt.3.cap.ſicut nonnulli.1.quæſt.1. & Eſaias cap.5. inquit:[Væ qui iudicatis impium pro muneribus:] & habetur lib.1. Reg. cap. 8. [Acceperunt munera, & peruerterunt iudicium.tex. in c. nihilum. 83. diſtinct. quia mens cupiditate alligata cito deuiat à vero,cum auaritia ſit radix omnium malorum.] cap. quia radix.de pœnit.cap.bonorum. 47. diſtinct.l. 1. tit.2.libr.8.ordinament. Vnde Ioannes Rojas in 2 part.de hęreticis,ſing. 112.tenet quod Inquiſitores nō poſſunt recipere munera ſeu xenia, eſculenta, vel poculenta, Simanc.de Cathol.inſtitut.tit. 34. num. 41. cum ſequentibus.& tit.41. num. 37. Gundiſalu.in tract. de hæret. quæſtion. 8. n.8.& 9. Repertor. Inquiſitor. verb. extorquere.§.Inquiſitor.& Auendañ. de excut.mand.tit.de Corregidores part.1.cap.2.à num.4. Inſtruct.Hiſpalenſ. Anni 1484. cap. 25. & inſtruct. 2.cap.1.& 15.l.7.tit. 13.libr.2.Ordinament. quibus egregiè confert illud

Catonis (vt refert Iſidor. lib. 20. Etymologiarum. c. 3.) ita dicentis: [Cum eſſe (inquit Cato) in prouinciâ legatus, quamplures ad prætores, & cõſules vinum honorariũ dabant, nunquã accepi, nec priuatus quidẽ.] Et quidẽ hoc maximè in quouis iudice eſt laudandum. Accidit enim ſæpiſsimè vt ex illis poculẽtis & eſculentis nõnulli lubricè in corruptelam ſe dedãt, non nulli verò cùm donantibus aurem honeſtè denegare non poſsint, in ſuſpicioné corruptelæ veniant, & vtroquè modo incidant in illud Heſiodi, qui iudices vt plurimum vocat Δωροφάγους, id eſt, doniuoros. Quod ſi iudices in eo peccant, non magis placent ipſi datores munerũ. Iuri enim ſuo minus confidunt quàm donis. Et ex ijs iudex æquitate cõſpicuus quodammodo reorum animos expendit, vt indicat Lyſias in Eratoſthenis cæde vbi laudat admodum actionem Ath enienſiũ quam vocarunt, Δωροδοκίας δίκην, id eſt, de munerũ datione.

Verùm enimuerò prædicta ſententia licet verior ſit, tamen ſi agatur de re minimâ, licitum crederem eſſe Inquiſitoribus ſponte oblata recipere per tex. in cap. de Eulogijs, in fine. 18. diſtinct. l. ſolent de offic. Proconſul. Inquit enim Vlpianus: [A nemine accipere inhumanum eſt; ſed paſsim ab omnibus accipere, viliſsimum eſt, & per omnia auariſsimum,] eâdem venuſtate dixit Palladas vetus Poeta vix fieri poſſe vt bene audiat quiuis iudex, cuius epigramma propter elegantiam ex Anthologia Græcorum Poetarum libr. 1. ſect. εἰς κριτάς huc contulimus.

Οὐδεὶς καὶ καθαρὸς ἢ μείλιχος ἤλυθεν ἄρχων

Εἰ γὰρ ἑνὸς δοκέει δόγματος ἀντίπαλον.

Τὸ γλυκὺ τοῦ κλέπτοντος, ὑπερφιάλου ἢ τὸ ἀγνόν,

Ὄργανα τῆς ἀρετῆς ταῦτα δ' ἔασι πάθη,

quod verſu Latino ſic effertur:

Crimine nec purus, placidus nec pectore iudex,

Dum vitij virtus inſimulatur, erit.

Si placidus, furti: ſi purus, nomine faſtus

Audiet, & virtus crimẽ vtrumq; facit.

Verſi. de tertia concluſione, & verſ. ſequenti. cap. ſtatutum. 2. §. inſuper. de hæret. libr. 6. & Bald. in dict. l. ſolent. ait, quòd pro quibuſdam minimis non offenditur lex: per tex. in l. quanuis. ff. de condemn. & demõſtr. Non enim pro minima re iudicis animus flectitur, arg. text. in. c. & ſi quæſtionis. de Simo. vbi pro modico oblato volũtariè in collatione rei ſpiritualis, non committitur ſimonia, licet in ſpiritualibus omnis traditio, & promiſsio ceſſare debeat. l. & elegãter. §. vltimo. ff. de dolo. vbi nõ datur actio de dolo, niſi in re magna & euidenti calliditate. & gloſ. in verb. magna. inquit, id eſt, vltra duos aureos gloſ. notab. in c. nõ licet. p. 1. q. 3. vbi ait, quòd modica xenia poſſunt accipere: ea enim non immutant iudicantis animũ, nec inter lucra computãtur. d. l. ſolent. ff. de offic. Proconſul. & l. ſi oleum. cum l. ſequẽt. ff. de dolo. c. terrulas. 12. q. 2. Dec. in c. ſicut. de re iud. verſ. fallit. 5. Boſchus Codecha Papienſ. in repetitione cap. de quo volt Deo. nu. 53. de iud. vbi tenet, quòd de minimis non eſt curandum. Anto. de Burgos in repet. c. cũ cauſa. de empt. & vendit. nu. 3. Petrus Paul. Pariſ. in repet. c. quoniam contra. nu. 15. cum ſeqq. de probat. quam ſententiam ſequuntur Bar. & Guliel. de Cuneo. in l. plebiſcito. ff. de offic. præſid. & Paris de Put. plures referens in tractat. de ſyndic. in verb. eſculenta, & verb. cõſiliarij. Melius tamẽ facient Inquiſitores, ſi nihil omninò acceperint vt iã diximus nec à reis, quod eſt valdè ſuſpectum, nec à cõſanguineis vel amicis eorũ, nec à quibuſuis alijs, vt multis conſtitutionũ capitibus, & inſtructionibus S. Officij, & iure municipali in

li in Hiſpania cautum eſt. Quæ verò hic licere diximus non procedunt, nec habent locum in litigatoribus, etiam ſponte aliquid offerentibus, propter ſuſpicionem vitandam. Ab his enim nequaquam aliquid accipiendum eſt.

Non tamen, ſi dona acceperint, excommunicationem, nec Officij priuationem incurrũt, vt Simancas tit. 34. nu.41. & tit.41. num.37. & Io. Rojas d. ſingul. 112. & Pegna in 3. p. Director. Comment 153. exiſtimant: quia inſtructiones prædictæ nec præſupponunt nec imponunt pœnam excommunicationis, nec officij priuationis ipſo iure, ſed inquiunt ab Inquiſitore Generali poſſe pœnas prædictas imponi. Verba enim Hiſpanica dictarum inſtructionũ Latinè donata hæc innuunt & ſonant: [Item decreuerũt, quòd Inquiſitores, & aſſeſſores Inquiſitionis, & alij eius officiales, quales ſunt, aduocati, fiſcales, executores, notarij, & ianitores, debent abſtinere à recipiendis donis, & muneribus, à quibuſcumque perſonis, quas dicta Inquiſitio tangit, vel tangere poſsit, nec ab alijs perſonis vice prædictarum: & quòd Inquiſitor Generalis debet illis præcipere, ne quid recipiant, ſub pœna excõmunicationis, & priuationis officiorum, quæ habuerint à S. Inquiſitione, & ſub pœna reſtituẽdi dupl. eorum, quæ taliter acceperunt.] Hactenus ibi. Ex quibus verbis clarè liquet prædictos doctores perperam interpretatos inſtructiones prædictas, cum verùm ſit de iure plura requiri ad excommunicationem incurrendam, inobedientiam ſcilicet & contumaciã. c. iudicis officium. & c. illud. de maiorit. & obed. c. ſciẽdum. 8. q.1. Abb. in c. ex parte nu.3. verb. ſignific. nam inobediens ſuperiori ſuo mortaliter peccat. Abb. vbi ſup. eſt enim inobedientia tranſgreſsio præcepti ex contemptu. Sed non præcedẽte monitione, nec prædictis requiſitis. Nec etiam præcepti trãſgreſsione, Inquiſitores pœnas prædictas incurrunt tex. in c. nemo Epiſcop. 3. q. 1. c. ſacro. de ſentent. excommunicat. & c. conſtitutionem. verſ. ſtatuimus. eodem tit. lib.6. & l.12. tit. p.1. & ibi optimè Gerg. Lopez in gloſ. in verb. [*Tres vezes*.] Vbi ait, quòd etiã ſi pars conſentiat, & ſe obliget, vt poſsit excõmunicari ſine monitione, adhuc requiritur monitio, cùm ſit in fauorem publicum introducta. videnda notata per Abb. in c. P. & G. de offic. delega. ſicut neq; poteſt quis ſe obligare, vt ſine cauſæ cognitione poſsit excõmunicari. c. nemo. c. nullus. 2. q.1. c. nemo. 11. q.3. Nam aut excõmunicatio fertur pro delicto præterito, vel præſenti, aut pro futuro. Primo caſu ad hoc vt quis incurrat excommunicationem, debet præcedere (vt ſup. dixi) inobediẽtia, & cõtumacia. S. Tho. & Petr. de Palud. in 4. ſentent. diſt. 18. tex. in d. c. nemo. 11. q.3. Silu. in ſumm. verb. excommunicatio, 1. nu. 11. Secundo autem caſu quãdo imponitur ſententia comminatoria vel abſoluta pro aliquo futuro; non oportet illud eſſe mortale, nec veniale, licèt peccet mortaliter, qui cõtra facit ratione præcepti incluſi: quia quando aliquid eſt de ſe mortale, eſt contra præceptũ Dei. Nec hoc caſu oportet tunc hominem eſſe cõtumacem, ſed ſufficit vt ſit inobediẽs. Silueſter vbi ſup. Cæteræ autem cauſæ, quę paſsim à Doctorib. adducuntur, ad hæc tria
70 capita referuntur: † punitio autem & coercitio horum delictorũ per Inquiſitorem generalẽ iure fieri poteſt per tex. in d. Clem. 2. de hær. Eymer. in d. 3. p. Director. quæſt. 10. atque id diplomate quodam Leonis X. Pontificis Maximi expreſsiùs Hiſpaniarum Inquiſitoribus Generalibus indultũ eſt, ſed de his ſatis. Vnde fluxit ergo oratio, eo reuertatur; ne videamur

vagari

vagari, & videamus, an ipſi Inquiſitores poſsint plenè vices ſuas committere. Sed cùm illi non habeant poteſtatem ab Inquiſitore Generali, ſed à Papa immediatè, facilè diluitur iſta difficultas: hoc enim in caſu proculdubio fatendum eſt poſſe committere plenè vices ſuas, & tunc ipſi cõmiſſarij, ſeu vicarij Inquiſitorum habebunt eandem poteſtatem, quam ipſi Inquiſitores habẽt. tex. in Clem. multorũ §. verum & Clem. nolentes. §. Inquiſitorib. & §. notarij. de hær. & Ioan. Andr. in d. Clem. nolentes. Locatus in opere iudic. verb. Inquiſitor, nu. 4. non tamen poſſunt Inquiſitores cùm ſubdelegant, dare cõmiſſarijs poteſtatem ſubdelegandi. gloſſ. ſingul. in c. ſuper quæſtionũ. §. porrò. verb. transfert. de offi. iudic. delegat.

72 Cæterùm ſi huiuſmodi † Vicarij conſtituantur à Summo Pontifice, hi ſubdelegare poſſunt, & eiſdem priuilegijs gaudent quibus Inquiſitores, & præferuntur ordinarijs: nam quanuis ſubdelegati dicantur, nõ ſunt tamen ſubdelegati à delegato, ſed ab ipſo Summo Pontifice, & propterea par erit vtrorumq; priuilegium. l. final. C. vt dign. ord. ſeru. lib. 12. Imò etiam ſi tantùm vicarij ſuffecti ſunt à Pontifice Max. candẽ quam in demortui, habent autoritatem, ceſſantibus in illis exceptionibus quæ præſcribuntur in l. 2. C. de offi. eius, qui vicem alicuius iudic. obtin. Locatus vbi ſup. in verb. Inquiſitor, nu. 7. verſ. In contrarium. oſt. & Alex. in rub. ff. de offic. eius cui mand. eſt. iuriſd. nu. 24. & ſeqq. Rom. ſing. 567. incip. Bart. in l. filius. Abb. & Dec. in c. ſanè. 2. de offic. deleg. Idem, Abb. & Felinus in c. mandata. de præſump. Iaſon in l. 2. n. 74. ff. de offi. eius. Ludouic. Gomez. in §. fuerat. inſtit. de actio. Aret. in §. cum autẽ. inſtit. quib. mod. patr. poto. ſoluit. Iaſon in l. ſed ſi, hoc. ff. de in ius vocand. & Bald. in l. aliquando. ff. de offic. Proconſ. & Cardin. Florent. in Clem. 1. in 6. oppoſ. de offic. vicar. & ibi gloſ. in verb. ſacerdotium. vbi dixit de conſuetudine

73 ſeruari, quòd † vicerector gaudeat immunitate rectoris, &c. Franc. Pegna in 3. p. Director. comm. 54. per totum, vbi alios in hanc ſententiã citat.

74 Prætereà † ſi dicta facultas ſubdelegandi (quantumuis ſpecialis poſsit eſſe in literis) Inquiſitori Generali data eſt, eaq; accipitur vt verbum ſonat, ſuperflua prorſus eſſet, ſi aliud non operaretur, quàm in iure ſcriptũ eſt. Quia cũ Inquiſitor Generalis ſit delegatus à Papa, de iure habet hãc ſubdelegandi facultatem, etiam ſi ſibi nõ tribuatur à Papa committente, vt in d. l. à iudice. cum alijs ſuprà allegatis. Intelligenda eſt ergo, ſi quid magis operetur, quàm quod iure cõceditur vt aliquid de nouo conferat; Abb. in priuilegio per illum tex. in c. in his. de priuilegijs, ibi: [Aliquã ex indulgẽtia noſtra videantur fratres gratiam cõſecuti.] ad idem in c. ſi Papa. ibi: [Cum verba debeãt aliquid operari.] de priuilegijs lib. 6. Ita arguit Bald. in auth. habita. in 4. notab. C. ne filius pro patr. l. 3. §. ſi is pro quo. ff. quod quiſque iur. Petrus de Anchar. in cõſ. 186. pro parte Eccleſiæ Cathedralis, eodem

75 argumento vtitur, dicens: † [Superfluum eſſe impetrare priuilegium, quod quis habet in re ſua de iure cõmuni] l. 1. C. de Theſaur. lib. 10. & ibi Bart. nu. 2. l. 1. ff. ad municip. & ſentit Chalderin. in conſ. 1. in Archidiacono de offic. Archidiac. & nihil aliud de nouo inducere poteſt dicta facultas ſubdelegandi; niſi quod Inquiſitor Generalis deputet, & nominet Inquiſitores particulares, ſiue ſpeciales in Regnis prædictis. Nec obſtat et impropriatio verbi, vt ſub verbo ſubdelegandi intelligatur deputãdi ſeu

76 nominandi, cum verbum † regula-

riter propriè debeat intelligi.l. non aliter.ff.delegat. 3 c. cũ in noſtra. de iniur. quia hoc eſſet concedendum, niſi ſequeretur ex proprietatẽ verbi abſurditas, vel ſuperfluitas verborũ in dictis literis Apoſtolicis quia ad hunc effectum verba impropriè accipiuntur, vt not. Bart. in l.ſi tibi.ff.
77 ſi cert.petat.quòd† non poſſunt operari in proprio ſignificatu, ad improprium trahuntur, vt dicit Angel. in l. cum multæ. C. de donat.antẽ nupt.l. ſi tam auguſti. per illum tex.ff.de ſer
78 uit. Eadem ratione † ſi Epiſcopus committeret alicui in aliquo loco extra ciuitatem vniuerſitatem cauſarum,licet diceret;Facimus vos noſtrum vicarium, non eſſet dicendus vicarius,ſed delegatus. Ita concludit Bart. in l. 1. §. ab eo. ff. quis, & à quo appell. Et ſic ex his infero,quòd verbum, vicarius, abſcedit à proprio ſignificatu,& capitur pro delegato,ne ſequatur inconueniens quod ab illo non poſſet appellari ad Epiſcopum.
79 Quia† vicarius facit idem conſiſtorium cum Epiſcopo; non autem delegatus: & ibi colligitur ex dictis Bar.de quo eſt gloſſ.in verb.foraneo. in Clem. & ſi principalis. de reſeru. idem tenet Bald. in l. final. nume. 5. C.de iudic.& ibi Add.& Cardin.in d. Clement.& ſi principalis.q.penult.& DD. in c.cauſam matrimonij.de offi. deleg.& ibi Felinus n. 8. Hinc etiam
80 prouenit, quòd † ſi iudex delegatus dixerit in delegatione,quod delegatus poſſit alteri delegare, non videtur ipſe delegatus delegare, ſed ipſe delegans. Ita dicit egregiè Bart.in l. more maiorum.col.4. verſic. quæro quid ſi in delegatione.ff. de iuriſdict. omn. iudic.per l.vnum ex familia. §. ſi de falcidia.ff.de leg.2.& optimè faciunt d.l.pater. & d. §. ſi decuriones. & hæc eſt comm. opin. vt ibi dicunt DD. & Alexand. ſcrib. in rubr. ff. de iuriſdict.omn. iudic. col.4.verſ. comprobatur. ſequitur Abb. in c. cum Bertholdus. col. 8. verſic.& hæc faciunt ad quæſtionem.de re iudicata.

Ex quo dicto Bartol. infero duo. Vnum eſt, quòd poteſtas delegato data, (ſi data eſt) vt delegare poſſit, qui propriè eſt ſubdelegatus, impropriatur ibi pro delegato. Secundum eſt, quod delegato ſubdelegante ſubdelegatus non eſt proprie ſubdelegatus; ſed delegatus à primo delegante. Et ſic eſt in propoſito, quia Inquiſitor Generalis ex poteſtate ſibi attributa à Papa ſubdelegat Inquiſitores particulares in ditionibus Hiſpaniarum, qui iam non poſſunt dici ſubdelegati ab Inquiſitore Generali, ſed delegati à Papa. Et conſequenter ſubdelegare poſſunt ex priuilegio ſibi à iure cõceſſo. Hac viâ ſumus in terminis d.l.à iudice, & in d.§.ſi verò.c.ſuper quæſtionem.de offic.deleg. Verùm cõprobatur hoc,
81 quia† Bart loquitur in iudice inferiori à Principe, qui delegat cum poteſtate ſubdelegandi, quod potuit facere,vt dicit gloſſ.in.c.is cui.de offic. deleg.lib.6.& Bal.in l.non diſtinguemus.§.quæſitum.ff.de recept.arbitr.
82 Et operatur illa poteſtas, vt † ſubdelegatus ab ipſo delegato nec cenſeatur,nec dici poſſit ſubdelegatus, ſed delegatus ab ipſo delegante, quibus confert text.in l.apertiſsimi.ibi:quaſi arbitri fuerint ab Imperiali culmine delegati. C. de iudic.vbi mandat Imperator,vt ſi iudex à ſe delegatus recuſetur,vt ſuſpectus, eligantur arbitri à partibus, qui electi cenſentur delegati ab ipſo Imperatore. Nõ hic ſimillimus,ſed ipſiſsimus quæſtionis noſtræ caſus eſt, quo cõmiſſa
83 facultate eligendi,† electus cenſetur ab ipſo committente, non autem à commiſſario. vt ibi not. gloſ. in verb.
84 delegati.Inde ſequitur,† quòd à ſententia

tentia horum arbitrorum non appellatur ad delegatum recuſatum, ſed ad ſuperiorem, vt dicit Bald. in l.cum ſpecialis.C.de iudic. Quare dicti Inquiſitores videntur ſubdelegati ab Inquiſitore generali quoad ſonum verborum quæ ſolent literis delegationis inſeri, reuerâ tamen ſunt delegati à Papa committente, cuius autoritate fuerunt ſubdelega-
85 ti, quia † delegatus quoad hoc fungitur vice delegantis.l.ſolet.ff. de iuriſd.omn.iud.l.1.§. qui mandatum.ff. de offic.eius cui.mand.eſt iuriſd. vnde ſi hæc facultas ſubdelegandi conceſſa præfato Inquiſitori Generali, non operaretur alterum ex dictis duobus effectibus, videlicet aut deputandi ſeu nominandi Inquiſitores ſpeciales ad dicta Regna, vel prouincias; aut verò, quod illi ſubdelegandi ab ipſo, non cenſerentur delegati à Papa (vt diximus) ſequeretur euidẽter, quòd illa verba quæ poni ſolent in eiuſmodi literis Apoſtolicis, ex ſtylo Curiæ Romanæ ſuperflua manerent, cùm ſubdelegandi poteſtas ſi aliqua ſit conceſſa dicto Inquiſitori Generali à Papa, iam à iure illi competat vti à Principe delegato per d.l. à iudice. quod eſt abſurdum (vt dixi-
86 mus) quia nullum † verbũ appoſitum in literis Apoſtolicis, cenſetur appoſitum ſine myſterio. Nam ſi hoc eſt iudicandum in contractibus, vt dicit Bald.in rubric.C.de cõtrahen. empt. & vẽdit.q.9. quem ſequitur Alex.in conſ.91. repetitus in cauſa lib.7. etiã in teſtamentis, vt dicit Fulgoſ.in cõſ. 30. factum ſic ſe habet, multò magis hoc dicendum foret in Breui Apoſtolico, quod per multos oculos, & manus tranſit, & decoquitur. Nam quis exiſtimet in ſtylo Romano ali-
87 quid † reprehenſibile poſſe reperiri? Scrupulum hunc ſummouet gloſſ. in c.Apoſtolicæ.35.q.1.trad latè Abb.in c.ad audientiam.1. de reſcript. reperiretur (inquam) illud ſuperfluum & reprehenſibile; quod Papa daret eidem Inquiſitori Generali poteſtatem delegandi; niſi intelligeretur hæc poteſtas eo modo, quod dictum eſt ſuprà, cùm à iure hãc poteſtatem
88 habeat. Non deſunt tamen qui res, † tametſi vitio careant, interpretantur contra verba, & eorum propriam ſignificationem, vt dicit Fulgoſ.in cõſ.
89 86. Ex facto proponitur, † verba etenim debent intelligi cum virtute aliquid operandi. l. ſi quando.ff. de leg. 1.& d.c.ſi quando. vt ſcribit Corn. in conſ.47. in hac conſultatione.col. fin. lib.2.& ſic debent intelligi, ne ſint ſuperflua, ſiue ſit dictio, ſiue ſyllaba, vt dicit gloſ.in c.ſolitæ.in verb.tãquam. de maior.& obedien.tradit Iaſon in conſil. 137. viſo & accuratè conſiderato col.7.lib.4.

Ex his concludẽdum eſt dictos Inquiſitores particulares, non eſſe Inquiſitores ſubdelegatos, licet verba cõmiſsionis datæ ab Inquiſitore Generali hoc innuant, verè etiam ſunt Inquiſitores delegati immediatè à Papa, & conſequẽter ſubdelegare poſſunt. Et ſic nõ obeſt d.l. à iudice. cum alijs, quia loquitur in ſubdelegato, vt iterum non poſsit committere vices ſuas, vt ſæpe dictum eſt. Sic apud autores hiſtoriæ Romanæ paſsim legimus legatos à Senatu datos, alios à Procõſule electos, alios à Cõſule, eoſque omnes ex autoritate Senatus pẽdere. Liuius li.44. [Senatus enim Cn. Seruilio Cõſuli negotium dedit vt is in Macedoniam quos L. Æmilio videretur, legaret.] Qui ſi legarentur ſine autoritate Senatus iam legatorum nomine indigni erant, ac tantum pro vicarijs habebantur. Tull. in Sextiana. [Quos legatos non modò nullo S. C. ſed etiam repugnante Senatu tute tibi legiſti,] & in Vatiniũ [Audire de te cupio quò tandem Senatuſconſulto legatus ſis. Ne

hoc quidem Senatui relinquebas; quod nemo vnquam ademit, vt Legati ex eius ordinis autoritate legarentur? Tum hi legati iudices dabant pędaneos.l.vltim. C.de pædan. iudicib. quibus ęquiparari per omnia debent ſubdelegati.

Non obſtat poſtremò, quòd Inquiſitores ſint delegati ad vniuerſitatem cauſarum, & ſic quòd non poſſunt committere totam vniuerſitatem, ſed vnam, vel duas tantum: his enim negando aſſumptum ſatiſ-
90 fiet.† Inquiſitores non ſunt delegati ad vniuerſitatem cauſarum, quia ſolùm conſtituuntur ad vnam cauſam, ſcilicet fidei, contra vniuerſas perſonas prouinciæ, ad quam deſtinantur, vt dicebat Lapus ſuperiùs allegatus, & Abb. quem ſequitur Dominic. in d.c.ne aliqui. & ſic poſſunt ſubdelegare dictam cauſam fidei. Pro quo fa-
91 cit, quia † licet quidam inueniantur, & multò plures inueniri ſeu ſuſcitari poſſunt à perfidis, & maleuolis hominibus, vt probatur in c. quidã autem hæretici 24.q.3. nihilominùs contra fidem Catholicam, quæ vna eſt, ſe extollũt omnes hæreſes, caudas colligatas ad inuicem habentes, & de vanitate conueniunt.c.excommuni-
92 camus.1.in princ.de hæreticis: quæ † fides Catholica vna eſt, & non plures, vt inquit Paulus, [Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma,] ad Epheſ. c.4. & Exod.c.10.[Audi (Iſrael) Deus tuus vnus eſt:] & Pſalm. [Non erit in te Deus recens.] Iacob.2.[Apud quẽ non eſt tranſmutatio:] & Hieronym.
93 inquit:† Nec fides mutatur:] Iob.2. [Vitam illam expectamus, quã Deus daturus eſt his, qui fidem ſuam nunquam mutant ab illo;] Fides itaque non diuerſificatur ſecundum diuer-
94 ſitatem rerum creditarum; † ipſa enim eſt lucerna, quam Dei ſapientia accẽdit ad recuperandã Drachmam, id eſt, hominem perditum, Lucæ 15. idem Paulus 1.ad Corinth.cap.12. & B.Antonin. Archiepiſcopus Florent. in 4.p.ſumm.tit.8.c.1. cum alijs §§.& per eundem idem c.4. Silueſter in verbo.fides. & Guliel. Peraldus Epiſcopus Lugdunen. in libr. 1. ſumm. virtutum titu.de fide.c.3. & gloſſ. in verbo. quoniam omne. in Rubr. de ſumm.Trinit.& fide Cathol.&.c.quo-
95 niam omne. de præſumpt. dicunt † vnam eſſe fidem, & conſequenter vnam eſſe Eccleſiam, extra quã nullus ſaluatur.vt dicit tex.in.c.1.§. vna verò eſt.de ſumm.Trinit.Turre-cremat.lib.1.de Eccleſ.c.6.& c. loquitur 24.q.1.Medina lib.5. de recta in Deũ fide.c.13.Diuus Auguſtin.de fide ad Petrum c.43. Et ideò cum fides Catholica vna ſit, & non plures; Inquiſitores contra hæreticam prauitatem ſunt delegati ad vnam cauſam (ſcilicet fidei) & non ad plures perſonas. Nec inconuenit, vt Inquiſitores delegati à Papa ſubdelegare poſsint, vt in dicta.l.à iudice. vt ſuprà oſtenſum, & concluſum fuit.

96 Hinc elicitur dubium,† an prædicti Inquiſitores in cauſa hæreſis ſint iudices neceſſarij, & poſsint hæreticos damnare, & quâ cauſâ inſtituti fuerint?

97 Hæc quæſtio pẽdet ab illâ, an † Epiſcopi ſint in ſolidum iudices in cauſâ hæreſis. Cuius dubij deciſio deducitur ex c.pen.de reg.iu.cuius hęc ſunt verba: [Non poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi Lupus oues comedit, & paſtor neſcit.] & Ezech.cap.34. Apoca-
98 lypſ.2. Præcipuum itaq; † munus Epiſcoporum eſt cuſtodire oues ſibi creditas, & hæreſes extirpare, vt ſancitũ extat in.c. ad abolendam.de hæreticis.lib.6. Felinus in.cap. eam te.de reſcriptis. Simancas de Catholica inſtitut. tit.25. à nu.1.c.excommunicamus.1. §. adijcimus.de hæret. Rojas de

99 de hæret.ſing. 44.nu. 1. Imò † ſi ne-
gligunt Diœceſim ab hæreſibus pur-
gare puniendi ſunt, & ab Epiſcopali
dignitate remouendi. capit. excom-
municamus. 1. §. volumus.de hæret.
Franc.Pegna.in 2. p. Director. Com-
ment. 2. §. Epiſcopi. Cum igitur hæc
100 cauſa penes Epiſcopos ſit,† Inquiſito
res nec ſunt iudices,nec neceſſarij in
hac cauſa. Epiſcopi enim iudices or-
dinarij ſunt,ad eoſque ſpectat ex na-
turà officij exterminiũ hæreticorum,
ex ſupradictis iuribus, & probatur
Apoſtol.c.38. Concil.Mileuitan. cap.
25.& Lateran.c.3.

Cæterùm ſi hęc iuriſdictio conce-
deretur Inquiſitoribus neruus Eccle-
ſiaſticæ diſciplinæ rũperetur,& ordi-
narij iuriſdictio perturbaretur: quod
101 vtiq; dicendum non eſt.Nec† Inqui-
ſitorum iuriſdictio (cùm delegata ſit,
& ſtricti iuris,ac odioſa)debet exten-
di, ſed potiùs reſtringi: eſt quippè in
odium ordinariæ iuriſdictionis, quæ
fauorabilis eſt,tex.in c. odia.de regu.
iur.in 6.c.tua.1.de decim.c.1. de filijs
Presb. Felin. in.c.cauſam quæ.nu.16.
de reſcript.gloſſ.in c.ſolet.de ſenten-
102 tia excõmunicationis.Nam†id ſolùm
poſſunt Inquiſitores, quod ſibi com-
miſſum eſt,& ſine quo cauſa expediri
non poteſt.c.1.de offic.delegat. non
autem id,propter quòd facilius poſſet
expediri,niſi expreſsè inueniatur cõ-
miſſum:ſed Inquiſitoribus ſolùm cõ-
miſſum eſt ius, & poteſtas inquiren-
di:ergo non debet extendi ad pote-
ſtatem iudicandi, & per conſequens
103 nõ fuit eorum inſtitutio neceſſaria.†
Priuilegium enim non extenditur de
re ad rem, nec de perſona ad perſo-
nam, nec de caſu ad caſum, ſed tan-
tùm operatur, quantùm ipſius tenor
ſonat. Ita tenet Caualcan.deciſ.31.
nu.18.Beroius conſ. 24.nu. 18. vol.1.
104 imò † tantùm comprehendit caſum
expreſſum,nec ſe extendit vltra pro-
prijſsimam verborũ ſignificationem,
nec ad id,quod eſt minus expreſſo,vt
tenet idem Bero. cõſ.156.nu.9.vol.3.
105 nec † debet extendi vltra terminos
ſuos.Ita tenet Decian. conſ.24. n.19.
volum.2.& ſic regulatur ex cauſa ex-
preſſa.Idem Dec.cõſ.66.nu.28.vol.3.
106 & conſ.21.nu.59.vol.1.quod maximè
procedit,etiã ſi tractaretur de tertij
præiudicio,conſ.161.nu.5. vol. 2. Pa-
riſien.conſ.40.num.4.vol.4. Bero.cõ-
ſil.82.nu.26.vol.1.& conſ.148.nu. 11.
vol.3.& Becius conſ.32.n.10.At† In-
quiſitores etiam ex vi, & natura vo-
cabuli ſolùm obtinent poteſtatem
inquirendi ex tex.in c.ſicut olim.de
accuſat.& c. Romana.de cenſib. libr.
6.c.1.de offic.ordin.l. congruit. ff. de
offic.præſid.Bal.in.l. edita. nu. 30. C.
de edend.& in.l.ea quidem.nu. 5. &
42.C.de accuſat.DD. in capit. Inqui-
ſitionis.vbi Anan.nu.4.& Felin.nu. 5.
de accuſat. Tiraquell. de pœn.tem-
perand.cauſa 53.num.3.Iul. Clarus in
pract.crimin.§.fin.q.5.verſ.poterit igi
tur.q.20.in principio. & q. 45. verſic.
item quia, qui plures allegat, & in
noſtro Reſponſo pro defenſione iu-
riſdict. ſancti Officij Regni Siciliæ
cap.2.à nu. 2. Ergo Inquiſitores non
ſunt iudices in cauſa hæreſis.

Contrariũ autem eſt verum,quòd
107 † Inquiſitores ſunt iudices compe-
tentes in cauſa hæreſis,& ſanctiſsimè
fuerunt inſtituti ab Eccleſia; ſunt
enim dati,& deputati à ſede Apoſto-
lica, & ſpecialiter conſtituti ad hanc
ſpeciem iuriſdictionis, ſcilicet cau-
ſam hæreſis pertractandam, qui præ-
ſunt in vnaquaque prouincia; quod
quidem cenſuerunt Clemens IIII.
& Vrbanus Summi Pontifices, vt ha-
betur c.ne aliqui de hæret.lib.6.& in
Clementina multorum.de hæreti-
cis, gloſ. 1. vbi Archidiaconus, &
alij in.c.per hoc.de hæret.lib. 6. gloſſ.
in parte ipſorum,in Clem.nolẽtes.de
hęret.Ioan.Andr.Peruſi.& Com.om-
nes in d. cap. ne aliqui. Gundiſaluus

de Villadiego de hæret. q.7.n.9.& q. 23.nu.6.Abbas in.c.cauſam matrimonij.nu.7.de offic.delegat.& in c.cum I.& A.nu.9.de re iudic.& in c.cauſam reſtitutionis. in princ. de in integr. reſt.& in c.final.num. 19. de re iudic. Dec.conſil.137.num.3.& dicit Com. Alciat.in rubr.de offic. ordin. nu. 19. Idque etiam factum fuit, quia cum Epiſcopi, & reliqui prælati Eccleſiaſtici eſſent impediti circa alia diuerſa & maxima negotia, ac delicta in ſuis diœceſibus nec poſſent huic maximè neceſſario negotio intendere, vt innumera mala,animarumq; pericula, quæ his noſtris temporibus imminent, euitarentur, & crimen hæreſis puniretur, ij inſtituti fuerunt.

Cum igitur Inquiſitores delegati ſint Apoſtolici in hac cauſa,nõ eſt dubium quin poteſtatem iudicandi ha-
108 beant,† ſunt enim maiores quolibet ordinario per tex.in c.ſanè.2.& c.ſtuduiſti.de offic.delegat. l. fin.ff.de offic.eius cui mand.eſt iuriſd.&.l.ſi prętor.ff.eodem titu. & hæc eſt comm. opinio relata per Pegnam in 3.p.Director.comment.54.litera A. Felinus in d. c. excommunicamus.1. num.4. de hæretic. & Carrer.de hæretic.nu.
109 71. vbi concludunt, quòd † ſi aliquis fuerit citatus vt eodem tẽpore comparere debeat coram Inquiſitoribus, & coram Epiſcopo, quod priùs comparere tenetur coram Inquiſitoribus,& poſtea coram Epiſcopo.l.contra pupillum.ff.de re iudic. quam allegat Ioan.Andreas,in d.c.per hoc in fin.de hæret.lib.6. vbi Archidiac. nu. 1.rationem reddit, dicens: quia Inquiſitoribus commiſſa eſt à Summo
110 Põtifice huiuſmodi cauſa,&† habent autoritatem perſonæ illius,à quo deſtinati ſunt,per tex.in.c.ſi Epiſcopus. 2. q. 6. & dicuntur locum illius obtinere. c. vltimo. 93. diſt. c. 1. 23.diſt. & idem.c.nobiliſsimus.97.diſt.In hac
111 † igitur cauſâ maiorem videntur, ac fortiorem & meliorẽ iuriſdictionem Inquiſitores habere, quàm Epiſcopi. Imò veriùs diceremus eos habere ordinariam iuriſdictionem, vt paulo poſt oſtendemus.

In hanc ſentẽtiam ducor ea ratio-
112 ne,quia † Inquiſitores hæreticæ prauitatis,tanquã Catholicæ fidei defenſores,hęreſumq; exſtirpatores cẽſendi ſunt pręcipua pars corporis prouinciæ ſibi creditæ,& ea quidem pars in quam iura fingunt referendam ſæpè totam eſſe prouinciã,vt trad.Mãdoſ. in add.ad Repert. Inquiſit. in verbo. [Inquiſitor.]Quandoq; ibi repræſentat Rempublicam, & idem in verbo. confeſsio, verſ. Nota quod confeſsio
113 facta,&c.Inquit ille quòd† confeſsio facta coram iudice inquirente videtur facta coram parte, quia Inquiſitor repræſentat rempublicam,& partem offenſam,ex Innoc.in.c.cũ oporteat.de accuſat.Albert. de Catholic. Aſſertio.q.23.num.1.13.14.62.cum ſequentib.Calderin. in tract. de hæret. c.10.19.& 21.Simanc.de Inquiſitoribus,num.7.& 8.
114 Quò fit, † vt Inquiſitores, præcipuè Regni Siciliæ, tanquam Apoſtolicæ Sanctitatis, & regiæ maieſtatis delegati in omnes actus vtramq; perſonam(ſcilicet)& Pontificis Maximi, & ſummi Regis Catholici, induant. Quare eorũ munus omnes Regni ſiue prouinciæ dignitates amplectitur omneſq; etiã honores cõtinet quemadmodum exiſtimauit And.Gambar. in tractat.de offic.legat.lib.3.nu.483. per tex.in c.2.de offi.leg.in 6. ij enim & ſpiritualẽ, & iuriſdictionem tempo-
115 ralem ampliſsimã obtinẽt,†quæ licet cõceſſa fuerit à Rege, vt Eccleſiaſtica cõſiderari debet & acceſſoria vnita Eccleſiaſticę,cuius naturam ſequitur per tex.& not. in c.quãto. de iud. Ægidius Bellam.conſ.40. n. 33.& 35.
116 quia † quando aliquid propter aliud apponitur,

Digitized by Goo

appo nitur,debet ab eodē eſſe,vel nō
eiſe aſſumi.ex tex.in l.qui res.§.mihi.
ff.de ſolut.l.cum ſeruus.ff.de cond.&
demōſtr.& facit tex.cū gloſ.in Clem.
1.de hære.in verbo intellectiuæ,Bal.
in l.præcipimus.nu.5.ff.de appell.&
diximus latè in reſponſo pro iuriſdi-
ctione S.Offic.Regni Siciliæ c.1.à n.5.
117 Quamobrem† ſibi comparant auto
ritatem, & iuriſdictionem etiam in
exēptos, vt teſtatur idem Gamb.lib.
1.nu.31.per text.in l.ne quiſquam.ff.
de offi.Proconſ.& in terminis Inqui-
118 ſit.vt hodie† etiam ſint ipſi ordinarij,
ac ordinariam habeant poteſtatem,
cum alijſq; ordinarijs concurrant.In
omnibus firmauit idem Gambar.in
præcitato tract.de offic.legat.lib.8.n.
83.& ſeq.fol.250.per tex.in c.legatos
& num.93.verſ.Decimoſexto quæro.
119 cum ſequent. vbi ait,† quòd poſsint
etiam tractare cauſas laicorum, quia
caſus iſte non reperitur exceptus.
Eandem ſententiam firmat Archidia.
in c.ne aliquid de hæret.lib.6.in fine
120 dicens, quòd † Inquiſitores iudices
ſunt ordinarij,eò quod à principe fue
rint deputati ad vniuerſitatem cau-
ſarum,quę licet videantur vendicare
ſibi locum in terris Eccleſiæ per tex.
in c.conqueſtum.c.licet.de foro cō-
petent.ex Gambar.vbi ſup.lib.8.nu.
151.cum ſeqq.optimè tamen in caſu
121 noſtro procedunt,vt†Inquiſitores in
Regno Siciliæ ſint etiam delegati re-
gij,vt ex forma edicti, aliorumq; pri-
uilegiorum, diplomatumq; eiuſdem
S.Officij eſt videre.Qua de re intui-
tu delegati muneris, poſſunt etiam
iuriſdictionem tēporalem, quam ha-
bent Eccleſiaſticæ vnitam, exercere
in laicos ſubditos Regi, in terris Re-
gis in paritate rationis,cùm vtramq;
perſonam Regis,& Pontifici Maximi
repræſentent, iuxta not.in l.ſolet.&
ibi DD.& Alex.de iuriſdict.omnium
iudic.& Abb.in c.dilectus filius.nu.4.
122 de reſcript. Ex his igitur liquet † In-
quiſitores iuriſdictionem ordinariam
habere,licet aliqui dixerint nō veros
ordinarios eſſe,ſed delegatos ad vni-
uerſitatem cauſarum; ordinarijſque
æquiparari(quod nos vtique non im-
probamus)vt teſtatur Bald.in l.ſi (vt
proponis)& in l.1.2.col.C.quomodo,
& quando iudex.gloſ.in c.cum cau-
ſam de appell.Cardinal.in Clem.2.q.
penult.de reſcript.Alexand.in l.mo-
re maiorum.col.7.de iuriſd.omn.iu-
dic.& in proprijs terminis Menoch.
de arb.iud.lib.1.q.54.num.41.
123 Quapropter† pro eorū exequendis
ſententijs poſſunt Inquiſitores Siculi
omnem eis tum Regiā,tum etiā Pon
tificiam iuriſdictionē impertitam in
omnes,& Regis; & Pontificis ſubdi-
tos exercere ad tradend.ex Panorm.
in c.in literis nu.1.de offi.delegat.&
in c.2.eodem tit.li.6.& in c.ſi quis cō-
tra.de foro compet.n.6.in 1.lect.Quę
quidem ſententiarum executio ab
eiſdem Inquiſitoribus omni prorſus
ſemoto medio, perficienda erit:nam
124 † abſoluta cauſarū commiſsione con
ceſſa cenſentur etiam commiſſa om-
nia,quæ ad illas veniunt conſecutiuè
in c.præterea.c.prudentiā.c.ſuſpicio-
nis.c.ex literis.de offi.legat.& in pro-
prijs terminis tenet Abb.in c.ſi quis
contra.nu.32.de foro competent.in
1.lectur.Merito igitur iure poſſunt
Inquiſitores quibuſlibet iudicibus,&
officialibus imperare, tanquam ſedis
Apoſtolicæ, & Regis delegati, ex ijs
quæ eorum ſententiarum executio-
nem concernunt: quæ etiam proce-
dunt, & habent locum, arguendo à
prohibitione abſurdi incōuenientis,
125 & ſcandali,& inhumanitatis,† quod
arguendi genus in iure noſtro valdè
efficax exiſtimatur,vt ait Bal.in l.cō-
uenticulam.C.de Epiſc.& cleric.&
idem Bald.in l.Pomponius.2.in 4.col.
ff.de negot.geſt.Ioan.And.in regul.

poſſeſſor. & reg.in toto de reg.iur.in 6.cum alijs per Euerardum in Centuria legal. in loco, ab obſeruatione per totum.

Præterea moueor aliâ potiſsimâ ratione, quòd Inquiſitores ſoliti ſint ſimilia præcepta facere, quibus nec dum ipſi officiales ſæculares non cõtradixerunt, ſed obedientes ſponte ſeſe obtulerunt, vt apud acta ſancti Officij eiuſdem Regni Siciliæ hoc exploratiſsimum eſt atque ex ſtylo, vſu & immemorabili conſuetudine re-
126 ceptum. Vnde † cum hoc cõſuetum ſit, & moribus receptum, non debet immutari per text. in. l. hodie. ff. de pœnis, & per Bald. in rubr. C. de fid. inſtrum. num. 79. Satis quippe, ſuperque erit, ſi ſemel hoc factum fue-
127 rit, nam † ſolitum dicitur illud, quod ſemel fit, vt de com. omn. ſententia teſtatur Paul. Caſtr.in.l.mela. §. ſi de alimenta.n.4.ff. de abſ. verſ. leg. Decius conſ. 441. num. 11. Ruinus conſil.35.num.3.lib.1. Rota Lucenſis nu-
128 me.29.deciſ.14.quia in † actis iuriſdictionalibus ex vnico tantùm actu acquiritur quaſi poſſeſsio. Tradit Innocent.in. c. literas. de reſtit.ſpoliat. in c.dilectus.de capellis Monachor.glo. Angel. Flor. & Imola in.l.ſeruitus.ff. de ſeruitutib. vrb. pręd.& in.l.ſi quis diuturno.ff.ſi ſer. vend. Bal.in tit. de pac. conſtant. §. amplius. in princ. Geminianus in.cap.ſi Papa. de priuilegijs in 6. Ioann. de Imola in c. cum
129 cauſa.de probat.& in terminis † obedientiæ, quòd acquiratur quaſi poſſeſsio per vnicum actum infaciendo dixit Bal.in l.liberti.1.col. C.de oper. liber.& in c.1.in principio col.5. quid ſit inuent.& in Additionib. quæ incipit ipſe nota, & in l. 3. C. ne vxor.pro mar.& in c.olim el 3. ad finem de reſtit. ſpoliat.

130 Quare cum† Inquiſitores in quaſi poſſeſsione ſint præcipiendi, & in illa conſeruandi ſunt, nec eâ aliquo iure vel de facto ſpoliandi, Cardinal. conſ.62. col.2. Corn. conſi.193.num. 4.lib.2.Menoch.conſ. 51. nu.4.vol.1. & de recuperand.poſſeſſ.1.p.in prin.
131 Poſſunt† enim eorum poteſtatem & præeminentiam defendere, ac etiam ad hoc familiâ armatâ vti, quam ipſi conſtituere valent. tex. in Clement. porro.de hæret. & ibi Cardinal. cap. vergentis. eodem titu. latè Roland. conſ.37.in 4.nume.9. Vnde infertur,
132 quòd†cùm vnà ſemel approbati fuerint vt competẽtes iudices, minimè in poſterum recuſari queant, iuxta notata in auth.conferatur. C. de litis conteſt.& in l.cum Papinianus, & in auth.contra,&c.

133 Inquiſitores † igitur ſecũdum hanc opinionem iudices ordinarij ſunt, ordinariamq; poteſtatem habent (vt ſuprà diximus) imò, & in ſolidum iuriſdictionem cum alijs ordinarijs ſibi comparant, ſuntq; ad vniuerſitatem cauſarum delegati, ſecundùm DD. & in ſpecie Ioan.Andr.in. c. final. de re iudicata, & notatur in. c. per hoc. de hære.in 6.& in.c.ne aliqui.eodem titu.& ibi Archidiac.in terminis Menoch.arbitrar.iudic.libr.1.q.54.num. 41. Alciatus in rubric. de offic. ordinar. num. 19. Ex quibus facilè elici-
134 tur † Inquiſitores Regni Siciliæ eſſe iudices ordinarios, ordinariamq; habere iuriſdictionem, ac tractare poſſe cauſas laicorum: ergo in his parendum eſt eis.c. quæ contra.8. diſtinct. c.qui reſiſtit.11.quæſt.3.

Nec obſtat dicere, quòd Inquiſi-
135 torum Officium eſt inquirere, quia † Inquiſitio quoad noſtrum ſpectat inſtitutum, ſic poteſt & debet diffiniri, vt comprehendat perſonas, & delicta ſecundùm Angeli doctrinam in repetitione.l.vacantium.C.de bon.vacant. libr. 10. vt ſit ius per officium procedendi ad inueſtigandum, & iudicandum

dicandum quemlibet facinoroſum hominem pœnà vel expulſionę dignum in territorio inquirentis. Nam & Romani inquiſitores, & quæſitores pro iudicib. erãt. Virgil. 6. Æneid. Quæſitor Minos vrnam mouet. Hęc verò deſcriptio probatur in l. 3. & d. l. congruit. ff. de offic. præſid. & in. c. 1. de offic. ordina. & in c. bona. de electio. & latè diximus in q. 5. de Inquiſi-
136 tione; quæ † quidem Inquiſitio dupliciter conſtituitur, vna generalis; & ſpecialis altera: quarum vtraque in Tribunali S. Officij Inquiſitores vtuntur, vt tradit Eymericus in 3. p. Director. de tertio modo procedendi in cauſa fidei per viam Inquiſitionis. & ibidem Franciſc. Pegna comment. 16. Antonin. p. 3. tit. 9. cap. 3. Iulius Clarus in Pract. §. vltimo q. 3. & 6. Pract. Papienſ. in fin. tit. de forma Inquiſit. Gundiſaluus de hæretic. q. 10. Locat. in oper. iudicial. & iuris Canonici interpretes in c. qualiter & quãdo. de accuſat. & Doctores in l. congruit. vbi Bart. latè. ff. de offic. præſid.
137 Generalis namque † Inquiſitio locum habet, quoties Inquiſitores prouinciam viſitant, & generalia edicta promulgant, inquirẽdo aduerſus occultos, & incertos hæreticos. In hac Inquiſitione non exigitur infamia præcedens, de qua accipitur tex. in c. excommunicamus. 1. §. adijcimus. & §. vltim. de hæret. extatque inſignis locus in conc. Tholoſan. c. 2. allegatus à Pegna vbi ſuprà, cuius verba etiam nos præſcribere cenſuimus, inquit enim: [Statuimus itaque vt Epiſcopi, & Archiepiſcopi in ſingulis parœcijs tam in ciuitatibus, quàm extra ſacerdotem vnum, & duos, vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures (ſi opus fuerit) ſacramento conſtringant, qui diligenter inquirant, fideliter, & frequenter hæreticos in eiſdem parœcijs, domos ſingulas, & cameras ſubterraneas aliqua ſuſpicione notabiles perſcrutando, & appenſa, ſeu adiuncta in ipſis actis ædificia, ſeu quęcumque alia latibula, quæ omnia deſtrui præcipimus perquirendo; & ſi quos repererint hæreticos, credentes, fautores, & receptatores, ſeu defenſores eorum, adhibità cautelà ne fugere poſſint, Archiepiſcopo vel Epiſcopo, dominis locorum ſeu Balliuis eorundem cum omni feſtinantia ſtudeant intimare, vt animaduerſione debità puniantur. Hoc idem faciant Abbates exemptis in locis ſuis, quæ non ſunt ordinario iuri diœceſan. ſubiecta: ſoliciti etiam ſint Domini terrarum circa Inquiſitionem hæreticorum, in villis, domibus & nemoribus facienda. Et circa huiuſmodi appenſa, adiuncta, ſeu ſubterranea latibula deſtruenda.] Hæc ibi. Et latè de hac Inquiſitione trad. Bart. in d. l. cõgruit. ff. de offic. præſid. & in l. 2. §. ſi publico. ff. ad leg. Iul. de adult. & Simanc. de Cathol. inſtit. titu. 44. nume. 7. & diximus in noſtro Reſponſo pro defenſione iuriſdict. ſancti Officij Regni Siciliæ cap. 2. à num. 2.
138 Specialis autem † Inquiſitio eſt quoddam ius per officium procedendi ad condemnationem, & punitionem contra aliquos nominatim Inquiſitos de certis delictis diffamatos. Ita Angel. in tract. Malefic. in verbo. Hæc eſt quædam Inquiſitio. quem ſequitur Gigas, de crimine læſæ Maieſtatis lib. 1. tit. qual. proced. q. 8. nu. 3. neque ad hanc proceditur abſque præcedenti infamia, quæ vicem accuſatoris retinet, c. qualiter & quando. de accuſat. Hippol. de Marſil. cõſil. 53. & Simanc. dicto titu. 44. num. 8.
139 Nihilominus tamen in † crimine hęreſis, ob indicia, ac veriſimiles ſuſpiciones poſſunt Inquiſitores illam exercere, etiam nullà præcedente infamià, cautè tamen, & occultè,

ne

ne cuiuſquam fama ac honor lædatur. Ita Gemin. Franc. & alij in c. vt officium de hæret. lib. 6. & Bald. in l. iubemus. C. de probat. Quæ opinio veriſsima eſt.

DE HAERESI & eius ſpeciebus.

SVMMARIVM.

1 *HEreſis nomen ante Chriſtum non erat nomen infamiæ.*

2 *Hæreſis nomen hodie execrandum eſt.*

3 *Hæreſis tres Etymologiæ traduntur.*

4 *Lex Chriſtianorum nullâ ſignificatione poteſt appellari hæreſis.*

5 *Hæretici propriè qui dicantur.*

6 *Hæreſis definitio ſeu deſcriptio.*

7 *Hæreſis eſt error in intellectu.*

8 *Pertinacia eſt de ratione hæreſis, & & requiritur ad hæreſim num. 19. & num. 31.*

9 *Pertinacia cognoſcitur multis modis.*

10 *Conculcans corpus Chriſti, credens ibi eſſe verum corpus Chriſti, & credens hoc eſſe malum, ſi id faciat ad placendum diabolo, non eſt hæreticus.*

11 *Marcellinus Papa, qui compulſus paganorum idolis thurificauit, non fuit hæreticus.*

12 *Mori quis potiùs debet, quàm peccare.*

13 *Hæreſis eſt circa pertinentia ad fidem, vel contra determinationem Eccleſiæ de rebus ad fidem, vel ad mores attinentibus.*

14 *Eccleſia Catholica non poteſt errare in fide cum ſit magiſtra veritatis.*

15 *Hæreticus vt quis ſit, debet eſſe baptizatus.*

16 *Hæreſis, & ſecta, quomodo diſtinguantur.*

17 *Inter Hæreticum & Apoſtatam quod ſit diſcrimen.*

18 *Hæreſis à ſciſmate quomodo differat.*

20 *Hæreticus formaliter dicitur tenens opinionem veram, credens eam eſſe contra Catholicam veritatem.*

21 *Hæreticus formaliter non eſt, ſed materialiter, qui tenet opinionem falſam, credens eam eſſe conſonam orthodoxæ veritati.*

22 *D. Cyprianus aſſerens erroneè baptizatos ab hæreticis eſſe iterum rebaptizandos, non fuit hæreticus.*

23 *D. Auguſtinus, & Hieronymus ſine hæreſis vitio in pluribus opinionibus fuerunt contrarij.*

24 *Petrus Lombardus, qui multos errores protulit, non fuit hæreticus.*

25 *Hæreticus non eſt, qui falſum aſſerit ignoranter.*

26 *Hæreſum diuerſi modi.*

27 *Hæreſis ad errorem ſic ſe habet, vt ſpecies ad genus.*

28 *Propoſitio ſecundum ſe, an dicatur hæretica: reſolue, vt in num. 34.*

29 *Contrariorum eadem eſt ratio.*

30 *Affirmare noſtrum, vel negare, nihil ponit in re.*

32 *Propoſitio hæc: [Chriſtus non eſt Deus] ſi aſſeratur à Chriſtiano, eſt hæretica, ſi à Iudæo, Iudaica, ſi à Pagano paganica.*

33 *Verum reperitur in rebus fundamentaliter, & in intellectu formaliter.*

34 *In cauſis fidei temerè non eſt iudicandum.*

35 *Iudices de hæreſi tutò pronunciant, ſi error fidei ſit circa ea, quæ nullo modo ſit probabile ab errantibus ignorari.*

36 *Iudices cum errores ſunt manifeſti, non debent ad clementiam inclinare.*

37 *Ad pertinaciam diſcernendam, quæ conſideranda ſunt.*

38 *Aliter de verbis, atque de factis dubijs iudicandum eſt.*

39 Præ-

Digitized by

39 Præſumptio hæreſis, quomodo ſit conſideranda.

40 Iudicandum temerè non eſt in rebus occultis, dubijs, & incertis.

41 Inquiſitor non debet præſumptionibus credere magis quàm leges ipſæ credunt.

42 Inquiſitor non poteſt ad iudicandum moueri ex propria conſcientia, ſed ex allegatis, & probatis.

43 Simplicitas non excuſat ab errore circa articulos fidei, & in quibus excuſet.

44 Ignorantia non excuſat in his, quæ quis ſcire tenetur.

45 Errans ex ignorantia affectata, ex malitia præſumitur errare.

46 Ignorantia ſupina non excuſat ab hæreſi, & num. 48.

47 Errans circa fidem probabili ignorantiâ, ſi poſt legitimã admonitionem perſeuerat, ab hæreſi non excuſatur.

48 Caſus in quibus errantes in fide pro hæreticis non habentur.

49 Hæretici ſub Sanctitatis ſpecie, triplici coniecturâ dignoſci poſſunt.

50 Hæreticus non debet incorrigibilis iudicari, ſi ſemel tantùm fuerit admonitus.

51 Inquiſitores omnia priùs tentare debent ad hæretici emendationem, quàm ipſum tanquam incorrigibilem ſæculari brachio tradant.

52 Propoſitionum Catholicarum ſeptem gradus traduntur.

53 Hæreſis diffinitiones plures tradũtur.

54 Ab hæreſim conſummatam quæ ſint neceſſaria.

55 Iudicium quibus modis contingat eſſe contrarium fidei.

56 Sententia quot modis dicatur fidei aduerſari.

57 Sacra ſcriptura potiſsimum telum eſt contra hæreſes.

58 Sacra ſcriptura in corde Eccleſiæ ſitum habet, & in quo ſenſu ſcriptura intelligatur, & num. 59.

60 Senſus literalis quis ſit.

61 Nomenclatura illorum, qui lapſi ſunt per ineptam ſcripturæ ſacræ interpretationem.

62 Regulæ ad intelligendas ſcripturas.

63 Membrum, quam ſignificationem habeat in ſacris literis.

64 Aliquando in ſcriptura ſacrà dicuntur quædam de figura, & quædam de re figurata ſub eodem contextu.

65 In Scripturà ſacra aliquando de genere tranſitus fit ad ſpeciem, & è conuerſo.

66 Pars temporis ponitur pro tempore in Scriptura ſacra.

67 Recapitulatio, & anticipatio quid ſit in Scriptura ſacra.

68 Diabolus iniquorum omniũ eſt caput.

69 Sancti Patres nobis duces ſunt ad inueniendum ſenſum literalem Scripturæ ſacræ.

70 Eccleſiæ explicatio ad hæreſim deprehendendam, & conuincendam confert.

71 Ex naturali ratione diſcimus aliquando intelligentiam literæ.

72 Conſenſus communis Eccleſiæ, aut cõciliorum, aut Summorum Pontificum, eſt ſenſus literalis.

73 Plures ſenſus literales eſſe poſſunt vnius, & eiuſdem loci.

74 Locus ille Geneſ. 1. in principio, habet tres ſenſus literales, ſecundùm quos errores fidei tres refelluntur.

75 Ex ſenſu ſpirituali ſcripturæ poteſt ſumi argumentum efficax ad veritatem fidei conuincendam.

76 In omnibus ſcripturis veteris Teſtamenti ſenſus ſpiritualis eſt præſtantior literali.

77 Senſus literalis quando ſit potior ſpirituali, & num. 78.

79 Ex vtroque ſenſu literali, & ſpirituali poteſt duci efficax argumentum ad conuincendos errores fidei.

80 Ex locis parabolicis, & metaphoricis non ducitur efficax argumentum, niſi

niſi conſtet per Eccleſiam de ſenſu legitimo literali.

81 *Ex ſenſu ſpirituali non ducitur efficax argumĕtum, niſi conſtet de literali.*

82 *Ad ſolam Eccleſiam vniuerſalem pertinet diſcernere, qui libri ſint Canonici.*

83 *D. Hieronymus eſt regula fidei in conſtituendis libris Canonicis.*

84 *Ad Concilium generale legitimè congregatum pertinet diſcernere quis liber ſit Canonicus.*

85 *Cŏcilia quatuor Generalia æquè ac quatuor Euangelia credi ac ſeruari, & num. 99.*

86 *Conciliorum violatores grauiter puniuntur.*

87 *Ad ſedem Apoſtolicam pertinet diffinire an liber ſit Canonicus.*

88 *Romana Eccleſia eſt omnium mater, & magiſtra.*

89 *Librorum triplex eſt ordo.*

90 *Libros Canonicos negare hæreticŭ eſt.*

91 *Hæreticum eſt negare non ſolùm ea quæ immediatè pertinent ad fidem, ſed ea etiam, quæ ex prioribus euidenter conſequuntur.*

92 *Eccleſiæ intelligentia eſt germanus ſenſus ſcripturæ, quando obſcurus eſt ille ſenſus.*

93 *Ad Concilium, & ad Romanum Pontificem pertinet explicare ſcriptură.*

94 *Sanctorum omnium conſenſus circa intelligentiam ſcripturarum eſt ipſa fidei Catholicæ veritas.*

95 *Si ex Apoſtolorum traditione communis vſus Eccleſiæ acceptauerit aliquam ſcripturæ intelligentiam, ea vt fidei veritas eſt tenenda.*

96 *Ad hæreſim reuincendam præſidium eſt Chriſti traditio per Apoſtolos ad nos transmiſſa, tum etiam Conciliorum diffinitio, num. 97.*

98 *Hæreticus pertinax eſt, qui ſciĕs contradicit vniuerſalibus Concilijs ritè ac rectè congregatis.*

100 *Ex Synodo Prouinciali probabile argumentum ſumitur in iudicio fidei, non tamen certŭ, & perpetuum. Idem eſt de iud. Inquiſitorŭ, n. 101.*

102 *Concilium Epiſcopale, ſi ſit confirmatum à Papa ſumitur ex illo efficax argumentum ad hæreſes confutandas.*

103 *Propoſitio hæretica quid ſit.*

104 *Pertinaciæ definitio traditur.*

105 *Propoſitio erronea diffinitur.*

106 *Propoſitio quando dicatur hæreſim ſapere.*

107 *Propoſitio malè ſonans quid ſit.*

108 *Propoſitionis temerariæ natura deſcribitur.*

109 *Propoſitio temeraria dicitur tribus modis.*

110 *Propoſitio ſcandaloſa definitur.*

111 *Propoſitio ſciſmatica, ſeditioſa, maledica, blaſphema, ſeu iniurioſa qualiter intelligantur.*

112 *Propoſitio fauens hæreticis quid ſit.*

113 *Propoſitionis periculoſæ definitio.*

114 *Hæreſis incurritur ex verbis inordinatè prolatis.*

115 *Qui mente eſt hæreticus non poteſt iudicare ſe eſſe hæreticum.*

116 *Hæretici omnino occulti an incurrant pœnas à iure impoſitas.*

117 *Hæretici occulti ſecundùm Iuriſperitos ipſo iure ſunt excommunicati.*

118 *Hæreticum aliquem eſſe occultum, duobus modis intelligitur.*

119 *Hæreticus occultus primò, & per ſe non incurrit excommunicationem.*

120 *Hæreticus occultus per accidens incurrit excŏmunicationem ipſo iure.*

Quæſtio III.

QVanquam nomen hæreſis ante Chriſti aduentum non erat famoſum, quinimò in bonam partem ſumebatur (ſignificabat enim diſciplinam, quam aliquis inſequeretur, profiteretur

retur & defendẽdam aſſumeret:vnde dictæ ſunt inter Philoſophos tot ſectæ Academicorũ, Stoicorum, Scepticorum, Epicureorum, & Peripateticorum, &c. ſimiliter inter Iudæos diuerſæ ſectæ dicebantur hæreſes, vt ſaduceorum, Phariſæorum, &c. (vt D. Hieronymus in Epiſtola Diui Pauli ad Titum.c.3.exponit) hodie tamen
2 † eſt nomen infamiæ, & omni vituperio ac execratione dignum: Idem olim accidit tyrãnis quorum nomen honoris & maieſtatis fuit, vt Seruius in illud Virgil. Æneid.9. Pars mihi pacis erit, dextrã tetigiſſe tyrãni.id eſt, regis idem & Sophiſtis, quos autore Laert. & Eunapio Sardiano ſic dictos eſſe conſtat quod Sapiẽtię ſtudio ducerentur, vtriq; tamen cum odio cepiſſent eſſe, nomina quoque ſua, vt odioſa ſint præſtiterunt vt nouiſsimè noſtri temporis homines politici qui pro contemptoribus Dei, & religionis habentur. At quod oppidò attinet ad nomen hæreſeos: αἵρεσις, hæreſis dicitur ἀφ᾽ αἱρέομαι, eligo quemadmodum σχίσμα ſciſma ἀπὸ τοῦ σχίζω à ſcindo, & Latinâ linguâ ſecta à ſectãdo, quia hæreticus propoſitis: quia cùm lex noſtra data ſit ab omnipotẽti Deo per Ieſum Chriſtum Filium eius, non autem ab hominibus electa, ea de cauſa ſiquis aliam fidem ac aliam doctrinam eligit, meritò hæreticus eſt, & infamis habetur. Vnde dicebat Apoſtolus ad Tit.c.3.[Hæreticum hominem poſt primam, & ſecundam correctionem deuita.]c.quę dignior.24.q.1. Nunc verò ab Etymologia vocabuli, hæreſis, exordiẽdum eſt, vt à ratione, & primo principio ſuſcipiatur noſtra oratio. Primò igitur ſibi ſentẽtijs falſis & veris, tenaciter eligit falſas, veris & Catholicis repudiatis, vt dicitur 24.q.3 in c. hæreſis.

3 Quibuſdam ſed parum exactè etymon deducitur ab hæreo, & hinc adhæſio ſiue hæreſis, vt hæreticus quaſi adhærens, dicatur quia peruerſæ doctrinæ pertinaciter abhæreat. tex. in c. damnamus de ſum. Trinit. & fid. Cathol.

Tertia Etymologia eaq; vix aptè deſumitur ſecũdum Iſidorum, ab erciſcor, quod ſignificat idem, quod diuido, quaſi dicatur hæreſis, diuiſio, & hæreticus diuiſus à Catholicá veritate per dogma peruerſum: ſicut Catholicus dicitur ſinceræ veritati vnitus. Et certè optimè dicitur diuiſus non ſolùm per falſam doctrinam, ſed quia per ſententiam excommunicationis à mœnibus Eccleſiæ ſit ſeparatus, text. in c. excommunicamus. de hæret. At cum hæreſis verbum ſit odioſum, licet apud Latinos ſint in vſu dogmata Philoſophorum, vtpotè Stoicorũ, Peripateticorum, & cæt. ſectas & hæreſes appellare, nullo tamẽ
4 modo † ſic licet loqui de doctrina & religione Chriſtianorum, ne quidem eo modo quo hæreſis dicitur ab electione, quia ea quæ docent & obſeruant Chriſtiani, non ſunt excogitatá ab ipſis, nec ſuo proprio iudicio eligunt quid credere debeant, quid verò non: ſed determinatur ab Eccleſia, quæ ex autoritate diuina proponit illis, quid ſit credendum. Hinc fit vt
5 propriè † & meritò dicantur hæretici, qui ab vniuerſali Eccleſię doctrina ſe ſeparant, & ſequuntur prauas electiones ſuas, credentes quæ volunt, & reſpuẽtes quæ non appetunt. Hæc animaduertêre Theophyl. ad Colloſſen. 2. paulò poſt initium. Iſidorus lib. 8. Etymolog. c. 3. D. Hierony. ad Tit. 3. & Tertullian. in lib. de hæreticorum præſcriptionibus ſuper illa verba, [Secundum traditionem hominum,] cuius hæc ſunt verba. [Hæreſum opera ſunt adulteræ doctrinæ, hæreſes dictæ Græcâ voce † ex inter-
6 pretatione electionis, quâ quis ſiuè

ad

ad inſtituendas, ſiue ad ſuſcipiendas
eas vtitur. Ideo Apoſtolus, & ſibi
damnatum dixit hæreticum, quia &
in quo damnatur ſibi eligit: nobis ve-
rò nihil ex noſtro arbitrio indulgere
licet. Sed neque eligere, quod aliquis
arbitrio ſuo induxerit, Apoſtolos Do
mini habemus autores, qui neq; ipſi
quicquam ex ſuo arbitrio, quod indu
cerēt, elegerūt, ſed acceptā à Chriſto
diſciplinā fideliter nationib. aſsigna-
uerunt. Itaq; etiam ſi Angelus de cæ-
lis aliter Euāgelizaret, anathema di-
ceretur à nobis.] Hæc ille. Nobis igi-
tur hæreſis ita deſcribenda videtur:
6 † Hæreſis eſt falſa opinio, & erronea
in intellectu aſſertio contra Catholi-
cam veritatem, ab eo qui fidē Chri-
ſti accepit, pertinaciter defenſa, vel
in dubiū reuocata. Sic videntur eam
deſcribere Cardinal. Turre-cremata
lib. 4. de Eccleſia part. 2. cap. 1. Guido
Carmelita, Albert. Rojas ſingul. 73. &
alij plures, quos citat Eymeric. in 2.
part. Directorij. q. 1.

In qua deſcriptione quatuor appo-
nuntur, quæ hæreſim conſtituere vi-
dentur. Primum eſt electio opinionis
falſæ, & doctrinæ peruerſæ, amiſſâ Ca
7 tholicâ veritate: † ſic hæreſis eſt error
intellectus 24. q. 3. c. hæreticus.

Secundum eſt, quòd hęreſis eſt cir-
ca ea quæ pertinēt ad fidem, vel ſunt
contra determinationē Eccleſiæ cir-
ca fidem, vel circa bonos mores. c. ad
abolendam. de hæreticis, & 24. quęſt.
1. in. c. hæc eſt fides.

Tertium eſt diuiſio à Catholica fi-
de; quia de his quæ foris ſunt, nihil ad
nos. 1. ad Corint. 15. & 2. q. 1. c. multi,
& de diuort. in c. gaudemus.

8 Quartum † eſt pertinax adhæſio illi
aſſertioni falſæ; ſic eſt obſtinatio in
9 voluntate; pertinacia † autem co-
gnoſcitur multis modis, de quibus
Alphonſus Guerrero, Albert. Simanc.
& alij copioſè egerunt in tit. de hæ-
ret. & de pertinacibus.

Ad primū dico, † quòd ſi quis con-
culcaret corpus Chriſti, credens ta-
10 men ibi eſſe verum corpus Chriſti, &
credens hoc eſſe malum, ſed hoc fa-
ceret ad placendum diabolo, hic non
diceretur hæreticus, quia non habe-
ret errorem in intellectu; nec malè
ſentiret de ſanctiſsimo Sacramento
altaris, ſed vt ſacrilegus eſſet acriter
11 puniēdus. Sic † Marcellinus Papa cū
tempore Diocletiani, & Maximiani
Imperatorum à Paganis compulſus,
templum eorum ingreſſus idolis thu
rificauit, nō dicitur fuiſſe hæreticus.
Ita determinauit Generale Conci-
lium; vt habetur diſtinct. 21. capit.
nunc autem. vt optimè tradit Decius
conſil. 151. quod incipit, Magni pon-
deris, in princ. Albertinus de hæreti-
cis. 6. part. q. 13. nu. 67. quia compul-
ſus adorauit idola, ſed nō habuit per-
uerſum dogma in mēte, nec errorem
contra fidem in intellectu. Peccauit
tamen grauiſsimè, non peccato hæ-
reſis; quia potiùs debebat † mori, &
omnia mala pati, quàm tantum pec-
12 catum operari, de ſententia excom-
munic. in. c. vt Inquiſitioni. & de his
quæ vi, in c. ſacris. & de reſtit. ſpoliat.
in c literas. gloſſ. in c. poteſt fieri. de
pœnit. diſtinct. 1. & 32. q. 4. in c. ſicut
ſanctius, Rojas de hæret. numero 48.
49. 50.

Alterum quod requiritur ad con-
13 ſtituendam hæreſim, † eſt quòd ille
error ſit circa pertinentia ad fidem,
vel contra determinationem Eccle-
ſiæ de rebus attinentibus ad fidem,
vel ad bonos mores. Si quis enim
affirmaret terram eſſe maiorem ſole,
contra communem Aſtrologorū ſen-
tentiam, (quod refert gloſſ. in c. ſoli-
tæ. de maiorit. & obedient. in verſ. in-
ter Solem & Lunam) ille error non
eſſet hæreſis, quia nō eſt de pertinen
tibus ad fidem. Sic ait Archiepiſcop.

Floren.

Florentinus part.2.titul.12. cap. 5. & part.4. tit. 127. caput 4.§. penult. Alphonſ.de Caſtro lib.1. contra hæret. Albert.in rubr.de hæret.libr.6.quæſt. 2.num.47 .& in cap. 1. quæſtione 13. nu.9. cum ſequent. & de agnoſcend. aſſert. Catholic. quæſtione 1. num.3. & quæſtione 6.num.8.Lucern.Inquiſitor.in verb. hæreſis.num.21. Iacob. Simancas in inſtit.Cathol.tit. 24.nu. 5.in Enchirid.tit.24.num. 5.& tit.48. num.2.& 3.Rojas de hæret.num.469. & 470.

Sed in hoc notandum eſt, quòd hæreſis dicitur error contra fidem, vel contra determinationem Eccleſiæ. Eccleſia† autem Catholica, vt
14 regitur à Spiritu ſancto, non poteſt errare in fide, & in determinationibus ſuis dicitur magiſtra veritatis, cùm determinat aliquã aſſertionem eſſe falſam, non tribuit aſſertioni falſitatem, ſed falſitatem latentem oſtendit: Sicut cùm medicus viſitat ægrotum, pandit infirmitatem, non introducit,ſic Eccleſia errores aſſertionum manifeſtat, & quos contra fidem,contra ſacram Scripturam,contra doctrinam generalem ſanctorum Patrum,& vniuerſalium Cõciliorum eſſe inuenerit, hæreſes eſſe proclamat, ſic ait doctiſsimus Gabriel Biel, in 4. ſentent. diſtinct. 12. q.vltim.

15 Tertium,† quod requiritur, vt aliquis verè dicatur hęreticus eſt,quòd fuerit baptizatus: qui enim nũquam ſacramentum baptiſmi ſuſcepit, licet aliquam ſententiam contra Catholicam veritatem defendat, non dicitur hæreticus, quia hæreticus dicitur diuiſus: at qui non eſt baptizatus non dicetur ab Eccleſia diuiſus, quia nunquam fuit eidem vnitus.Sic habetur de hæret.lib. 6.c.cõtra Chriſtianos. & diſtinct. 45. cap. licet. cap. qui ſincera, & cap. maiores. de baptiſm. & de diuort. in c. gaudemus. Rojas de hæret.nume. 460.461.462.

Inde patet,† quomodo differunt hę-
16 reſis, & ſecta, quia hæreſis tantùm Chriſtianos comprehendit,ſecta autem tanquam genus nominat plures ſpecies,vt Iudæos,Saracenos, Gentiles,& alios infideles de hæret. libr. 6. in cap. accuſatus. §. cum verò. & in Clement.ne in agro.§. ſtatuimus. de ſtat.Monach.& gloſ.in c. quibuſdam. diſtinct.32. Ita ait Rojas de hæret.nu. 479.& ſeqq. tamen ſecta aliquando ſumitur pro religione.Ideo Actor.26. quidã dicuntur fuiſſe de ſecta Chriſtianorũ,id eſt,religione.Patet etiam differentia inter Apoſtatam, † & hæreticũ à fide: omnis enim qui à fide apoſtata eſt,is & hęreticus eſt,nõ ècõ
17 uerſo, quia apoſtata eſt totalis receſſus temerarius à fide Catholica.Vnde qui Apoſtata eſt, negat totam fidem, at qui hæreticus eſt, negat ſolùm aliqua pertinentia ad fidẽ.c.non poteſt. 2. quæſtione 7. & c. beatus. 3. quæſtione 4. & cap. non obſeruetis 16. quæſt.fin.ſimiliter D.Thom.ſecunda ſecundæ quæſtione 12. articul. 1. & alij relati à Rojas de hæret. nu.487.

18 Schiſma † etiam differt ab hæreſi, quia ſchiſma eſt illicita diuiſio ab vnitate Eccleſiæ per inobedientiam, hæreſis autem nominatur peruerſum dogma: de ſchiſmate agit Rojas de hæreticis numer. 499. vſque ad 520. Directorium, & alij multi.

19 Quartum, quod requiritur, eſt pertinacia in voluntate, cum quis credens aſſertionem ſuam eſſe cõtra determinationem Eccleſiæ: & tamen eam mordicus ſuſtentaret, imò
20 dico, quòd ſi † quis aliquam opinionem veram teneret, credens eam eſſe contra Catholicam & orthodoxam veritatem, ille formaliter eſſet hæreticus, licet nõ materialiter.Exemplum, vt ſi quis intẽderet

Mm iurare

iurare falſum,& tamē neſciens diceret verum, eſſet formaliter periurus, licet non materialiter. Et èconuerſo,
21 ſi quis † teneret aliquam opinionem falſam, credēs eā eſſe conſonā Eccleſiæ Catholicæ, ille nō eſſet formaliter hæreticus, licet eſſet materialiter; vt ſi quis iuraret falſum, credens eſſe verum quod iurat, cùm tamen ſit fal-
22 ſum. Vnde D. Cyprianus† tenēs eam opinionem erroneam, quòd baptizati ab hæreticis erant iterum rebaptizandi,& in ea opinione perſeuerans, non fuit hæreticus, vt dicitur 1.q.1.c. ſiquis inquit.& Auguſt. libr. 5. de baptiſmo. cap. 20. eum reprehendit.& habetur de conſecr. diſt. 4.c. quomodo exaudit. dicens errorem Cypriani falce paſsionis eſſe remotum. & in lib.6. contra Donatiſtas.c.23.

23 Similiter cùm D. Auguſtin.† & D. Hieronymus ſibi aduerſantur, tractantes de reprehenſione facta ab Apoſtolo Paulo D. Petro, & ibi doctores contradicētes ſibi in diuerſis alijs ſententijs, alter eorum falſum dicit, neuter tamen hæreticus iudicatur, diſtinct.26.c.1.& Auguſtin. lib. de bono coniugij, c.17. Villadiego de hæreticis q.7.nu.7.

24 Similiter † Petrus Lombardus Magiſter ſententiarum in libris ſuis multos errores protulit, vt habet cenſura Pariſienſis cōtra eum facta. Ita etiā ait Rojas 1.part. de hæreticis. à n. 50. vſq; ad 70. vbi multa exempla adducit, de his qui multos errores dixerūt: tamen non fuerunt hæretici, quia nō fuerunt pertinaces contra determinationem Eccleſiæ, quam neſciebāt.

25 Siquis ergo† falſum proferret, non pertinaciter defendendo, ſed ignoranter: tamen paratus palinodiam canere, & Eccleſiæ determinationi ſe ſubijcere, cùm ei veritas Catholica proponetur; non diceretur hæreticus, ſed errans, ſic ait D. Auguſtin. lib. 1. de Trinitate: [Errare poſſum, ſed hæreticus eſſe nolō, quia errorem meum contra Eccleſiam pertinaciter non defendam.]

Quod dictum referunt Cardinal. Turrecremata part.2. lib.4. cap.1. Archiepiſcopus Florentinus p.2. tit. 12. c.5.& alij citati à Rojas de hæreticis, num.47. D. enim Auguſt priùs multa errata neſciēter protulerat, quę poſtmodum ſub retractationis nomine reuocauit. Vnde nomen hæretici nūquam incurrit 34.q. vlti. c. fin. & Gelaſius ibidem q.2. in cap. negatur.

Ideo idem Pater Auguſtinus concludit, vt refertur. 24.q.3.c. dixit Apoſtolus. [Qui ſententiam ſuam, quannis falſam, nullâ pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia ſuæ præſumptionis ceperint, ſed à ſeductis, atque in errorem lapſis parentibus acceperint, quærunt autem cautâ ſolicitudine veritatem, corrigi parati cum eam inuenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos reputādi: [Ecce vera & propria deſcriptio hæreſis, cæteri autem modi errorum non dicuntur propriè hæreſes.
26 De illis † modis diuerſis tractat Eymeric. in Director. p.2. q.31. & doctores ibi abeo citati.

27 Inde patet, quòd † hæreſis reſpectu erroris eſt, vt ſpecies reſpectu generis: omnis enim hæreſis eſt error, ſed non è conuerſo: quia ille tantùm error eſt hæreſis, qui profertur cōtra determinationem Eccleſiæ, vel contra fidem, cum pertinacia ab aliquo Chriſtiano. Itaq; deficiente aliquâ conditione ex prædictis, non dicetur hæreſis, ſed error.

Hinc tamen conſequenter examinanda eſt quæſtio illa non parum vti-
28 lis,& difficilis. Vtrùm† aliqua propoſitio ſit, & dicatur hæreſis: id eſt, an propoſitio ſecundùm ſe conſiderata, ſine vllo reſpectu ad proferentem ſit hære-

hæretica. Huius quæſtionis diuerſi ſunt autores,& patroni non contemnendi. Nam imprimis Adrianus in 4. quæſt.1. de confeſsione, Turre-cremata lib.4.p.2. capit.3. Ochan.libr.2. Dialog.capit.11.p.part. & Alphonſ. à Caſtro lib.1.de iuſta hæret. punition. cap.1. ij omnes vnanimiter aſſerunt quamlibet propoſitionem fidei veritati repugnãtem,eſſe,& debere dici ſecundum ſe hæreticam, nullo habito reſpectu aſſerentis: Verum eſt tamen(inquiunt) quòd ſi proferatur ab ignorante abſque pertinacia,talis appellandus non erit hæreticus, cum nec ſit pertinax. Probant hanc ſuam ſententiam hoc modo.

29 Primò,contrariorum† eadem eſt ratio:ſed omnis propoſitio fidei conſona,& quæ de fide eſt, vt hæc propoſitio [verbum caro factum eſt.]ſecundùm ſe cõſiderata eſt Catholica,non habita ratione proferentis: ergo ſimiliter propoſitio hæretica, à quouis aſſeratur, vel negetur, hæretica erit ſecundum ſe,aut reddenda eſt diſcriminis ratio.

Secũdò,hæreſis ſpecies eſt propoſitionis falſæ:ſed falſitas propoſitionis non dependet à dicente,quia (vt docet Ariſtoteles) ex eo quòd res eſt, vel non eſt, oratio dicitur vera, vel
30 falſa, quia † noſtrum affirmare, vel negare nihil ponit in re.l. aſſumptio originis.ff.ad municipalem.ergo propoſitiones ſpectatę ex ſui natura,erũt veræ vel falſæ;hæreticæ, vel Catholicæ.

Tertiò, quia interrogati Theologi an propoſitiones ſint hæreticæ, vel non, ſimpliciter reſpondent prout iacent, eſſe vel non eſſe hæreticas: ergo infirma & inualida eſt aſſertio quæuis huic contraria.

Quicquid illi argutè dicant,oppoſitam ſententiã tenent D.Tho.ſuper Epiſt.1.ad Cor.c.11.lect.4. & Caietan.ſuper D.Tho.2.2.q.11.art.1. nullam propoſitionem poſſe dici ſecundùm ſe hæreticam ſine ordine relato ad dicentem.Et probant.

31 Primò,†de ratione hæreſis eſt electio & pertinacia:ſed nulla propoſitio ſecundum ſe ſumpta cõtinet electionem & pertinaciam, quia hæ ad voluntatẽ dicentis pertinent: ergo,&c.

Secundò,vna,& eadem propoſitio poteſt eſſe ſub multiplici infidelitatis ſpecie: ergo ex ſe non habet ſpeciem determinatam.Antecedẽs pro-
32 batur. Hæc † propoſitio: [Chriſtus non eſt Deus,]ſi,aſſeratur à Chriſtiano,hæretica eſt,ſi à Iudæo, Iudaica,ſi à Pagano,Pagana: ergo ſecundùm ſe non habet ſpeciem determinatam, & circunſcriptam: ſic neq; hæretica erit ſecundum ſe ſpectata.

Tertiò,qui falſum tenet,falſus eſt, & dicitur:At ſi propoſitio ſecundum ſe hæretica eſt: quilibet illam proferens, hæreticus erit, & talis denominabitur;ſed hoc apertè eſt falſum, vt patet ex argumento ſuperiori: ergo, &c.

Hæc quæſtio in vtramque partem ventilata eſt,vt quam maluerit, tanquam probabilem,quiuis ſequi libenter poſsit. Nihilominus tamen etſi diuerſæ appareant opiniones, facilè conciliari poterunt, ſi animaduertamus primò ex Ariſtotele verum reperiri in intellectu,& in rebus.Quod reperiatur in intellectu,docet 6.Metaph.cap.2. dum dicit bonum & malum reperiri in rebus, verum autem & falſum in intellectu. Quòd autem reperiatur in rebus colligitur ex 4. Metaph.cap.quinto, vbi docet contra Pythagoram res non eſſe veras, quia nobis videntur, ſed potiùs ex eo quòd ſunt in ſe veræ, videntur nobis veræ; atq; ita in cap.de ſubſtant. dicit: Ex eo quòd res eſt, vel non eſt, oratio dicitur vera, vel

falſa, & 9. Metaph. cap. 12. docet hominum eſſe album, non eſſe verum, quia nobis videtur, ſed potiùs quia eſt albus, & 2. Metaph. cap. 1. aſſerit veritatem habere ſe ad res, quemadmodum entitatem: ſed entitas eſt in rebus; ergo & veritas. Cùm igitur conſtet apud omnes verum eſſe in intellectu & in rebus, ſolùm dubitarunt, an quid verum eſſe formetur in intellectu, an verò in rebus: & verior opinio tenet, quæ eſt D. Tho. & Caietan. 1. p. q. 16. art. 1. & Paul. Soncinatis
33 6. Metaph. q. 16. verum † quid eſſe ſolùm reperiri in rebus fundamẽtaliter, in intellectu autẽ formaliter. Ex quibus analogicè licet philoſophari in
34 noſtra quæſtione. † Nam cum hæreſis propriè dicta ſit error pertinax in Catholica fide manifeſtè contrarius eius qui fidem Chriſti profitetur, ſola illa propoſitio formaliter dicitur hæretica, quæ cum errore & pertinacia aduerſus res fidei à Catholico prolata fuerit. Illa verò dicetur fundamentaliter ac materialiter hæretica, quæ ſecundum ſe conſiderata eſt in tali materia, quæ (vt iacet) hæreſim ſonat, & ſignificat. Huic noſtræ ſententiæ eleganter videtur ſubſcribere Magiſter Cano lib. 12. de locis Theolog. cap. 8. dum dicit, quòd ſi ratio hæreſis conſideretur ſtrictè & formaliter, vera eſt ſententia D. Thomæ, & Caietani: ſi verò ratio hæreſis conſideretur vt in ſigno, ſicut ratio ſanitatis eſt in vrina; ſic aſſerit propoſitionẽ ſecũdum ſe poſſe appellari hæreticã, quia ſufficienter inſinuat ex parte obiecti, id quod ſufficit, vt aliquis ſit hæreticus, ſi pertinaciter illi adhæreat. Et ex hac doctrina optimè diluuntur argumenta vtriuſque ſententiæ.

Axiomata fidei iudicibus maximè necessaria.

VErum vt hæc perinde ab omnibus intelligantur, atque ego ſentio, & in actum traducantur eâ facilitate quæ mihi ſemper amica fuit, remorabor intentiùs curſum orationis & more Pythagorę, quaſi quędam ſymbola conſtituam, vnde inquirendi munus quicunque ſuſceperit habebit axiomata ordine diſtincta, quibus propoſitionum qualitatem facilè intelliget, eaque deducta ex Turrecremata ſum. de Eccleſia, libr. 4. p. 2. cap. 11. Albertin. in tract. de Catholicis aſſertion. quæſtione 6. Melchior Cano libr. 12. de locis Theolog. cap. 11. Alphonſ. de Caſtro libr. 1. cap. 3. de iuſta hæreticor. punit. Simancas de Cathol. inſtitut. titul. 54. & ex Enchirid. violatæ religion. tit. 24. Franc. Pegna 2. part. Director. Comment. 28. in quæſtione 3. Eymerico titulo, an error & hæreſis ſint idem in iure. Petro de Aragon in 2. 2. D. Thomæ, quæſt. 11. art. 2. Paulo Griſaldo Peruſino in lib. deciſ. fidei Cathol. & Apoſtol. in princip. Dominico Bañes 2. 2. quæſtione 11. Gregorio de Valentia per varios titulos. Dominico à Soto de iuſtitia & iure lib. 10. quæſtione 3. & alijs in locis, Bellarmino tomo 3. diſputationum per varia capita.

Axioma primum.

IN cauſa fidei noli temere iudicare. Oportet enim priùs rei perſonam, ingenium, atque iudicium explorare: nam in hac cauſa non tantùm de hominis honore, fama, & vita agitur, ſed etiam de totius generis & familiæ damno & dedecore. Et cum ex recto iudicio fidei pendeat firmitas & cõſeruatio cuiuſque, at potiſsimùm cultus Chriſtiani cõſeruatio, cùm videndi rei fiet copia, eo audito & examinato, cõplexionẽ & connexionem reſpon-

reſponſorum perſcrutari & diligẽter indagare: eaque an ab homine emanarint qui ſit non ingenij verſatilis ſed mentis compos diſcernere oportet. Canus lib. 12. de locis Theologicis. cap. 10.

Axioma ſecundum.

35 SI error fidei ſit circa ea, quæ nullo modo ſit probabile † ab errantibus ignorari, quod ad fidem Catholicam pertineant, tunc iudices de hæreſi tutò pronunciabunt, vt ſi quis neget Chriſtum ſurrexiſſe à mortuis, aut ſi Theologus neſcit licitum eſſe belligerare cum hoſtibus, & huiuſmodi, quæ in Theologia verſati tenentur ſcire. Canus ibidem, & S. Thom. part. 1. q. 32. art. 4. & in 1. ad Corint. cap. 31. lib. 4.

Axioma tertium.

36 CVm errores ſunt manifeſti, † & attenta conditione & ingenio perſonæ nulla tergiuerſatione excuſari poſſunt, caueant iudices ne animi relaxationem, & mollitiem, clemẽtiam ac miſericordiam arbitrentur. Quia expoſitio quæ abſurda fuerit, aut nõ veriſimilis, incredibilis & quæ nõ cõgruit cum antecedentibus & conſequentibus, nec cum ratione recti ſermonis, nec cum circunſtantijs perſonarum, temporum & locorũ, vt diximus, & quæ alioquin non iuſta interpretatio ſit, explodenda eſt, ac eijcienda: potiſſimum illa, quæ ſub prætextu interpretationis verum ſenſum propoſitionis perimit atque corrumpit. cap. cum dilecti. de accuſatio. Albertin. de agnoſcendis aſſert. Catholic. q. 7. & 8.

Axioma quartum.

SI de alicuius errantis pertinacia dubitatur, antè dicta, facta, & errantium ſtatum, conditionem, & inge-
37 nium examinare oportet. † Addimus ad hoc ſi de his ex tempore non conſtet, oportet aliquod ſignum Catholicę veritatis illi oſtendere, locum (ſcilicet) ſcripturæ, vel ſacri concilij, aut cenſuras adhibere, quibus ſignis ſi cedat argumentum euidens erit ignorantiæ, ſi verò repugnauerit, argumentum erit pertinaciæ, præſertim ſi non ſit omnino imperitus, & rudis.

Axioma quintum.

38 NOn eodem modo de verbis, ac de factis dubijs iudicãdum eſt. † In factis quippe religioni noſtræ contrarijs minus periculi eſt, quàm in verbis iudicare. Melch. Canus lib. 12. de locis Theolog. c. 4.

Axioma ſextum.

39 QVoties non conſtat hominem eſſe hæreticum, † niſi iuris tantùm præſumptione, licet probabili, diligenter explorare oportet, an eiuſmodi facta vel verba ex infidelitate prodeant. Ita explicat Hieronymus ad parabolam Zizaniorum, Matth. 13. [Ne fortè eradiceris ſimul & triticum,] an verò ex metu, cupiditate, aut animi perturbatione, ſæpe hominem admonere, hominem corripere, terrere, vel clementer, & moderatè pungere iuuat. Nam in
40 rebus † dubijs, & occultis, ac incertis ad verum eliciendum variè, ac quaſi per cuniculos veniendum eſt ad iudicandi opus. Vnde Sixtus Papa ſcripſit Epiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis. [Incerta nemo Pontificum iudicare præſumat, & quanuis vera ſint, nõ tamen credenda, niſi quæ certis indicijs comprobantur, niſi quæ manifeſto iudicio conuincuntur, niſi, quæ iudiciario

 ordine

ordine publicantur]. Victor quoque
Papa Theophilo ita ſcripſit. [Incer-
ta, chariſsime, nullatenus iudicemus,
quouſque veniat Dominus qui laten
tia producet in lucem, & manifeſta-
bit conſilia cordium :] & Euariſtus
Epiſtola. 2. Nullum ante veram, iuſtâ-
que probationem iudicare aut dam-
nare debemus, teſte Apoſtolo, qui
ait: [tu quis es, qui iudicas ſeruum
alienum, domino ſuo ſtat, aut cadit,]
mala vtique audita nullum moueat,
aut paſsim dicta abſque certa proba-
tione quiſquam nunquam credat,
ſed ante audita diligenter inquirat
ne præcipitando quicquam aliquis
agat. cap. ſi quis diuinis. 30. quæſtion.
5. cum ſequentibus. cap. Deus omni-
41 potens. 2. quæſt. 1. non enim † Inqui-
ſitor præſumptionibus magis crede-
re debet, quàm leges ipſæ credunt:
quanuis enim vehementer putet ali-
quam præſumptionem eſſe veram,
non tamen poteſt eâ moueri ad ali-
42 quem condemnãdum, cùm ex † pro-
pria conſcientia, etiam ſibi certa, iu-
dicare nõ debeat, ſed ex fide eorum,
quæ probata fuerint: crimina ſiqui-
dem occulta, & incerta ſolum Deum
habent vltorem. c. literas. de præſum-
ption. c. ſi omnia. 6. quæſt. 1. & l. illici-
tas. §. veritas. ff. de offic. Præſid.

Axioma ſeptimum.

43 Ab errore † circa articulos fidei
nemo poteſt propter ſimplicitatem
excuſari. [Benè tamen contra alia,
quæ indirectè pertinent ad fidem. S.
Thom. in 1. ad Corinth. c. 12. libr. 4.
Eymericus in. 1. p. Directorij q. 7. n. 2.
& ibidem Pegna Comment. 22. in
44 his enim † non poteſt quis iuſtam
ignorantiæ cauſam allegare, cùm ex
inſtituto, & præcepto legis Chriſtia-
næ hæc ſcire obligetur, & eam neſci-
re nullatenus præſumatur. Idem di-
cẽdum eſt de his, qui ex ignorãtia af-
45 fectata errant: † hi enim ex malitia
propria, & animi iniquitate errare
præſumuntur. c. excellentiſsimus. 11.
quæſt. 3. Idem iudicium erit in his,
46 qui ignorantiâ † craſſâ, & ſupinâ er-
rant, in his qui fidei ſunt: eam enim
ſcire debent, nec probabile eſt eam
à fidelibus, vel à ſuæ conditionis ho-
minibus ignorari, hi hæretici cenſen-
di ſunt. Huius axiomatis exempla af-
fert Melch. Canus d. libr. 12. cap. 10.
47 verſ. alteram. D. Thom. tum ſi † errat
aliquis in his quæ fidei ſunt, ignoran-
tia probabili, præſertim in his quæ
explicitè credere non tenetur, qua-
lia ſunt quæ indirectè ad fidem ſpe-
ctant, ſi poſt legitimam admonitio-
nem perſeuerat. Eymericus vbi ſu-
48 prà. Qui verò † ignorantia non perti-
naci & vincibili errat, ab hæreſi ex-
cuſatur. Simancas de Cathol. inſtitut.
tit. 26. num. 6. vel quando errat in his,
quæ ſunt fidei, deceptus ab aliquo
viro docto, quem pium ac Catholi-
cum eſſe credidit, in his quæ crede-
re explicitè non tenetur, à pœnis hæ-
reticorum excuſatur. Prorſus idem
iudicandum eſt de filijs, qui errant in
fide ſeducti à parentibus, & in errore
nutriti ſunt; idem de diſcipulis à præ-
ceptoribus, & magiſtris, de ſubditis
ab Epiſcopis & Parochis, & ſimilibus,
præſertim, ſi nondum iudicij compo-
tes ſunt, errant, aut ſi errant, in his ta-
men decepti errant, quæ explicitè
ſcire non tenentur: nam & hi etiam
ab hæreſi & hæreticorum pœnis ex-
cuſabuntur. Ioannes Lupus Decan.
Segouienſ. in tractatu de hæreticis,
Montaluus in l. 1. tit. 26. part. 7. quæſt.
14. Quæ doctrina deduci poteſt ex c.
dixit Apoſtolus. 24. quæſt. 3. inquit
enim: [Sed quid ſi ſententiam ſuam,
quãuis falſam atque peruerſam, nulla
pertinaciæ animoſitate defenduint,
præſertim quam nõ audaciâ ſuæ præ-
ſumptionis

ſumptionis pepererũt, ſed à ſeductis atque in errorem lapſis parẽtibus acceperunt, quærunt autem cautâ ſolicitudine veritatem, corrigi parati cum inuenerint; nequaquam ſunt inter hæreticos computandi.] Hæc ibi: Tales ergo mitiſsimè ſunt tractãdi, & leuiſsimę pœnitentiæ eis iniungẽdæ. An autem hi reputandi ſint hæretici, tractat D. Thomas quotlibeto 3. q.4.art.10. Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſta. Eccleſ.q. 28. art.2. Albertinus in tract.de agnoſcend. aſſertion.quæſt.21. num. 34.& ſequentibus: latè Turre-cremata in ſumma de Eccleſ.lib.4.part. 2. cap. 16. Sylueſter in ſumm.verb.opinio.

Axioma octauum.

49 HÆretici,† qui ſæpè ſub ſpecie ſanctitatis occultantur, à fructib. dignoſcendi ſunt. De his dicitur Iob. c. 30. In cauernis habitant torrentium, & in cauernis terræ, à fructibus corũ dignoſcendi ſunt. Hæc quoque Chriſti doctrina Matth. cap. 7. Ex triplici verò coniectura huiuſmodi hæretici dignoſci poſſunt. Prima eſt, quia nouitatum contra fidem & legem Euangelicam inuentores ſunt: ipſa enim doctrina & nouitas per ſe diſplicere debet. Vnde Paulus ad Timoth. 6. [O Timothee depoſitum cuſtodi, deuitans prophanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam permittẽtes contra fidem, exciderunt.] Secunda cõiectura eſt nimia libertas in pronunciando, & temeritas in diffiniendo. Tertia coniectura eſt frequens omnibus hæreticis impatientia in admittẽda correctione, de quibus 2. ad Timoth. 3. [Mali homines, & ſeductores proficient in peius, in errorem mittentes, & ipſi errantes,] Alphonſ. de Caſtro lib.1. de hæreſi.c.14.

Axioma nonum.

CAueant hæreticæ prauitatis Inquiſitores, ne ideo ſtatim hæreticum aliquem incorrigibilem ſentiant. Quia ſemel & fortè leuiſsimè admonitus, noluit illorum admonitioni acquieſcere, magis laborare debent, vt paucos iuſtè puniãt, quàm vt multos iniuſtè: non glorientur, etiam ſi gloriari liceret, quòd multos damnauerint, ſed quod iuſtè, Alphon. de Caſtro lib.2. de iuſta hæreticorum punit.c.1.

Axioma decimum.

51 OPortet Inquiſitores † omnem adhibere diligentiam circa hęretici emendationem. Antequàm illum incorrigibilẽ cenſeant, & ſæculari brachio tradant, quia in quacumq; hora ingemuerit peccator, & conuerſus fuerit, vitâ viuet, & non morietur. Ezechiel c. 33.& c. nullus. de pœnit. diſtinct. 7. Epiſtol. inter claras. C. de ſumma Trinit.& fide Catholica.c. ad abolendam.§.1.c.excõmunicamus.2. §.ſiquis autẽ.de hæret.c.corrigantur. 24.q. 7. Albertin. de agnoſcen.aſſertionib.quæſt. 30.nu. 79. quibus accedit Concil. Biterrenſe c.17. cuius hæc ſunt verba: [Conuerti nolentes, vbi commodè poteritis, damnare tardetis: ipſos frequẽter tam per vos, quàm per alios ad conuerſionem monẽtes, ac tandem in ſua malitia pertinaces, faciatis errores ſuos ad eorum deſtinationem publicè confiteri, & ſic eos damnatos, præſentibus poteſtatibus ſęcularibus, eorumúe Balliuis ſecundum mandatum Apoſtolicum relinquentes:] Hæc ibi.

Axiomata alia maximè neceſſaria fidei Cenſoribus.

SVnt & alia quędam axiomata, ſine quibus vix Inquiſitores poſsint diſcernere, quæ cum fide pugnant

religioni aduerſantur. Nec quidem ea vnius ſunt ordinis, nec vnico albo continentur, ſed ſub diuerſis ordinibus & quaſi categorijs, quas breui, abſolutoque compendio ſimul hic complectemur, eo ferè ſtylo, quo ex veterum & recentiorum interpretum monumentis tradi animaduer-
52 timus. Propoſitiones † itaque Catholicæ in ſeptẽ gradus diuiduntur. Primus earum, quæ ſacris literis apertè continentur. Secundus earum, quæ ex illis neceſſariò deducuntur. Tertius earum, quæ ab Apoſtolis traditæ ſunt viua voce. Quartus earum, quæ in concilijs vniuerſalibus ac confirmatis continentur. Quintus earum, quæ per ſedem Apoſtolicam ſuis filijs credendæ propoſitæ ſunt. Sextus earum, quæ ad hæreſes exſtirpandas ac confutandas cum animi conſenſu docuerunt Doctores Catholici. Septimus eſt earum, quæ ex 3.4. 5. & 6. generibus neceſſariò deriuantur, ex quibus pro clariori intelligentia ſequentes præfigentur annotationes & regulæ.

Axioma primum neceſſarium.

ANte omnia hęreſis quid ſit, noſſe oportet.† Omiſsis innumeris diffi-
53 nitionibus, quæ à Iuriſperitis atque Theologis traduntur, & ijs quæ ab Alphonſo à Caſtro lib.1.de hæreſi,& libr.1. de iuſta hæreticorum punitione c.1. quòd ſit enunciatio aut ſentẽtia falſa, ita repugnans fidei, vt cum fide ſimul ſtare non poſsit; quæ ab omnibus ferè recipitur. Aliam diffinitionem tradit Turre-cremata libr. 4.ſum. de Eccleſ. p. 2. cap. 1. Hæreſis
54 † eſt ſententia contra fidem in Chriſtiano cum pertinacia: dicitur (ſententia) quia eſt actus intellectus, non voluntatis, quanuis proficiſcatur ab electione, quæ eſt actus voluntatis. Dicitur etiam contra fidem, quia error contra diſciplinas, non eſt hęreſis. Poteſt etiam diffiniri, quòd hæreſis ſit actus elicitus ab intellectu, & imperatus à voluntate. Alij autem multifariam diffiniunt, quod hæreſis eſt propoſitio falſa, fidei Catholicę repugnans. Alij dicunt, quòd eſt dogma falſum, Catholicæ veritati cõtrarium in eo, qui fidem Chriſtianam profeſſus eſt: aliter hæreſis eſt error pertinax contra Catholicam veritatẽ, vel hæreſis eſt falſa vel erronea opinio, per quam falſus intellectus opinatur de aliquo contra fidei veritatem, vel hæreſis eſt fidei vitium, quo quis ſingulare aliquid à cõmuni Eccleſiæ Catholicæ fide ac ſententia eligit, ac proinde ſe ab Eccleſia ſeparat, quâ ſe rectiùs ſentire præſumit, & ob id hęreſis, hoc eſt, electio, haud inſignificanter appellatur. Demũ hæreſis (ſecundùm Simancam) qui cæteras diffinitiones adducit de Cathol.inſtitut. tit. 30.) eſt dogma falſum contra fidem Catholicam ab eo qui fidem profitetur, pertinaciter aſſertum, vel in dubium reuocatũ. Cardin. de Turre-crem. lib.4. de Eccleſ.p.2.c.1. Guid. de hæreſ. c. 3. Gabriel lib.4. ſentent. diſtinct.13.q.2. Pighius lib.4. de Hierarchia Eccleſiaſt. cap. 8. Brunus libr. de hęret. c. 1. Cæterùm ad hæreſim conſummatam tria neceſſaria ſunt, falſa credulitas, peruerſa voluntas, & pertinax defenſio. Duo pertinent ad intellectum, error (ſcilicet) & ſententia fidei; pertinacia verò pertinet ad voluntatem quæ ſimul conſummatũ faciunt hæreticum, quarum diffinitionum primam amplectimur, quòd (ſcilicet) hęreſis ſit ſententia contra fidẽ in Chriſtiano cũ pertinacia, pro cuius explicatione ſit ſecũda regula.

Axioma ſecundum.

55 IVdicium eſt † fidei contrarium, [Vno modo quoad ſubſtantiam, vt verum

verum opponitur falſo: Alio modo quo ad modũ, vt cũ quis iudicat cum formidine Deum eſſe trinum, vel ſi id credat innixus nõ primæ veritati; ſed teſtimonijs humanis, ſic enim Dæmones credunt, & contremiſcunt.

Axioma tertium.

56 AN ſententia † ſit fidei contraria, ſeptem vijs nobis perueſtigandũ eſt: Annotauit Diuus Auguſtinus in 4.Tomo.libr.83.quæſtion.cap.7.& Turre-cremata libr.4.ſuæ ſum.cap.6. Ea enim quæ ad fidem ſpectant, habent ſeptem gradus. Primum obtinent articuli fidei, hi ſunt prima elementa noſtræ religionis. Secundum ſacra ſcriptura. Tertium traditiones, quæ per Chriſtum, & Apoſtolos viua voce ad nos transfuſæ ſunt. Quartum diffinitiones conciliorum. Quintum decreta Pontificũ. Sextum quę ex his euidenter deducuntur. Septimum, quæ conſenſu patrum recepta ſunt. Iam verò vt hæc, quæ fuſius tradi ſolent, in compendium redigamus; ad ſequentia axiomata attende.

Axioma quartum.

PRimus atque potiſsimus locus ad
57 hæreſim † deprehendendam atq; reuincendam eſt ſacra Scriptura, quæ præcipuè in corde Eccleſiæ ſita eſt. Id probatur, quia omnis quæſtio, quæ oritur circa ſcripturarum lectiones, ſtatim defertur ad Eccleſiam vt ipſa iudicet quid tenendum ſit: er-
58 go † ſcriptura in corde Eccleſiæ ſita eſt, non enim haberet Eccleſia autoritatem definiendi, qui libri ſint canonici ſi in corde illius non eſſet ſcriptura qua poſſet diſcernere in quibus inſtrumentis recta ſit tranſlatio: & hoc docebat D. Hieronym. ad Galat.1.circa illa verba.[Notũ vobis facio (fratres) Euangelium: Nõ putemus (inquit) in verbis ſcripturarum eſſe Euangelium, ſed in ſenſu, non in ſuperficie, ſed in medulla: non in ſermonum folijs, ſed in radice rationis:] hęc ſacra ſcriptura eſt turris illa Dauid Cantic.4. &.1.Reg.c.17. ex qua pendent mille clypei omnis armatura fortium vniuſcuiuſque gladius contra femur ſuum. Vnde Paul. 2.ad Timot. 2.[Amplectentes eum, qui ſecundũ doctrinam eſt, fidelem ſermonem:] & 2.ad Timoth.cap.3.[Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum iniuſtitiam vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.]

Hoc tamen axioma intelligendum
59 eſt † de ſacra ſcriptura in ſenſu germano, & literali, vt Docet D. Auguſtin. Epiſ.48.ad Vincẽtiũ Donatiſtam, & Hierony. in illud Matthæi 13.[in farinæ ſatis tribus, ait; quod minimè licet ex eo loco myſterium Trinitatis
60 probare: quis † tamen ſit ſenſus literalis ſecundum D.Auguſt.lib.3.de doctrina Chriſtiana & Sanct. Thomam. 1.p.q.1.art.10.vbi ait, quòd ex ſignatione vocum ſumitur ſenſus literalis, quod ſic intelligendum eſt, quòd ille eſt ſenſus literalis, non qui intenditur ab autore miniſteriali ſcripturę, (vt quidam dicunt) ſed qui per ipſas voces intenditur ab autore principali, qui eſt Spiritus Sanctus: inde enim ſumitur ſenſus literalis, ex eo quod in familiari modo loquendi intendit ſignare per voces is qui loquitur. Hinc fit conſequens, quod ſenſus parabolicus eſt literalis, non enim requiritur ad ſenſum literalẽ, quòd voces ſecundùm propriam & primęuã ſignificationem accipiantur, ſed ſatis eſt vt accipiantur ſecundùm vſus accõmodatiores, ſicut enim cùm nobis repẽtè aduenit abſens aliquis, de quo

ſiniſtrè loquebamur, ſolemus dicere: Lupus eſt in fabula,& tamen in ſenſu literali & germano verba non accipiuntur propriâ, ſed impropria ſignificatione: ita prorſus obſeruandũ eſt in ſcriptura ſacra,vt cum dicitur:[Vicit Leo de tribu Iuda:] Vnde frequẽter in libro Canticorum ſenſus literalis eſt metaphoricus.

Axioma quintum.

61 DIgnoſce †an ſenſus literalis ſit ille, quem voces exprimunt propriâ ſignificatione,an verò ille, quem impropria. Docet Auguſtinus 3. de doctrina Chriſtiana cap.5. & 10.vbi obſeruat in lectione ſcripturarum cauẽdum eſſe, ne figuratam locutionem ad literam accipiamus, ad hoc enim pertinet,quod ait Paulus:[Litera occidit,ſpiritus viuificat.]Cùm enim figuratè dictum ſic accipitur,ac ſi propriè dictum ſit, carnaliter accipitur: neq; vlla mors animæ congruentiùs appellatur,quàm cum id etiam,quod in ea beſtijs antecellit, hoc eſt intelligentia carni ſubijcitur, ſequẽdo literã.Similiter per cõtrarium maximè cauendum eſt, ne propriam locutionẽ quaſi figuratã velimus accipere. Et ſi quæras quomodo cognoſcemus eſſe figuratam locutionẽ, quomodo etiam propriam, hoc doctiſsimè docet D.Auguſtin.Quicquid (inquit)in ſermone diuino,neq; ad morũ honeſtatẽ,neq; ad fidei veritatem propriè referri poteſt,figuratum eſt. At verò quæ ſecundùm literã intellecta componunt, vel fidẽ vel mores, ſecũdùm hiſtoriã ſunt accipienda:nõ enim prę cipit ſacra ſcriptura niſi charitatem, neq, culpat niſi cupiditatẽ: ex cuius doctrinæ inaduertẽtia extiterũt olim multi, qui in grauiſsimos errores inciderunt, intelligendo ſecundùm literam, quæ per metaphoram erant explicanda: Et ita Donatiſtæ (ſicut refert D.Auguſt.Epiſt.48.ad Vincentium)illud Canticorũ 1.[Indica mihi vbi paſcas, vbi cubes in meridie] intelligebant de ſemetipſis, qui cum eſſent in regione Meridionali, dicebant ad ſe ſolos pertinere Eccleſiam Chriſti. Alij etiam legentes in ſacra Scriptura, hominem eſſe factum ad imaginem Dei, putauerũt Deum habere effigiem humanam, eò præſertim quòd ſacra Scriptura multis in locis tribuat Deo humana membra.Iſti dicti ſunt ab Auguſt. Anthropomorphitæ,ſcilicet Deum hominẽ fingentes:neq; ſolùm hæretici, ſed etiã Catholici,& Chriſti martyres olim errauerunt,ſicut Papias, Ioan. diſcipulus, illud Apocal.21.[Vidi ſanctã ciuitatẽ, Hieruſalẽ nouã, deſcẽdentẽ de cælo, à Deo paratã,]iuxta propriã ſignificationem ſine metaphora intelligebat: quamobrem intellexit Chriſtum ad iſtum mundum rediturum, vt cũ ſuis regnet integros mille annos in vita quadã iuſtiſsima,& feliciſsima, atque iſtam eſſe aureã & gemmatam Hieruſalem,quam expectabant Iudęi,aſſeruit. Quem errorem poſtea ſequutus eſt Tertullianus in libro, cui titulum fecit de ſpe fidelium, & Lactantius Firmianus lib.2.Diuinarũ inſtitutionũ,& ex Græcis Victorinus, & Seuerus,referente D. Hierony. in Cõment.ſuper Hieremiam cap.19.& ſuper Ezechielẽ c. 36. Origenes prætcrea in hac re grauiter lapſus eſt.Nam totam plantationẽ terreſtris paradiſi intelligebat ſpiritualiter, negatâ hiſtoriæ veritate,& Caietanus,qui,formationem mulieris de coſta Adę negauit ſecundùm hiſtoriæ veritatẽ,ſed debere intelligi per tropum & figurã.Nec defuerunt etiã Chriſtiani,qui cum baptizarentur, frontẽ ſignabant ferro cãdenti,quod faciebãt,quia prędicauit Ioannes Baptiſta de Chriſto, Matth.cap.3.quod eſſet baptizaturus

Spiritu

Spiritu ſancto,& igne. Ex quibus patet,quàm ſit neceſſarium in lectione ſacræ Scripturæ aduertere, quæ ſunt figuratè accipienda,quæ verò ſecundum hiſtoriæ veritatem; & ſenſum literalem.

Axioma ſextum.

DOminus IESVS CHRISTVS corpus habet myſticum, quod eſt Eccleſia,cuius ipſe caput eſt.Hoc
62 axioma † in primis eſt addiſcendum, & memoriæ mandandum. Nam vt refert D.Auguſtin.lib. 3. de doctrina Chriſtiana à cap. 31. vſque ad finem libri,in eo ſunt veluti claues,quibus plurimùm iuuantur ſtudioſi in intellectu ſcripturarum. Siquidem propter cõnexionem capitis ad corpus, ſacra Scriptura ſub eodem contextu exprimens Chriſtum myſticum, ex capite, quod eſt perſona Chriſti, & ex corpore, quod eſt Eccleſia fidelium,quædam dicit, quæ referuntur ad perſonam Chriſti, quædam verò, quæ tantùm ad corpus (v.g.) Iſaiæ.61. [Induit me veſtimento ſalutis, & indumento iuſtitiæ circundedit, quaſi ſponſum decoratum coronis,& quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis.] In quo clare videtur fieri ſermonem de capite,& corpore,hoc eſt de perſona Chriſti,& eius Eccleſia:& Cantic. 1. dicitur: [Oſculetur me oſculo oris ſui; quia meliora ſunt vbera tua vino.] Primum orationis membrum ſunt verba Eccleſię optantis coniunctionem cum Chriſto ſpõſo, & quòd matrimonium ſpirituale, quod iam olim erat initiatum per fidem & charitatem, carnali copula conſummaretur,quæ nuptiæ in ipſa incarnatione filij Dei conſummatæ ſunt.

Axioma ſeptimum.

63 MEmbrum † intelligitur de corpore Domini vero,atq; permixto ſiue ſimulato:[D.Auguſtin.de corpore Domini bipartito, ſicut dicebat Ticonius: Eccleſia, quæ eſt corpus Domini myſticum,in hoc ſæculo eſt velut ſagena nõdum in littus tracta; & ideo habet malos permixtos cum bonis, quouſque in extremo iudicio ſeparentur.Propter iſtam permixtionem aliquãdo in ſacra Scriptura mali commendantur cum bonis, & è contra boni vituperantur cum malis,vt Oſeæ.11.[Puer meus Iſrael, & dilexi eum.] Quo loco totus populus fidelis commendatur propter bonos; cõtra verò Iſai.1.[Cognouit bos poſſeſſorem ſuum,& aſinus pręſepe Domini ſui,Iſrael autem me non cognouit,& populus meus non intellexit,] quo loco boni propter malos viperantur. Aliquando etiam in eodem contextu explicatur, quid ad bonos pertineat,& quid ad malos, vt Cantic.1.[Nigra ſum, ſed formoſa] prima particula propter malos appoſita eſt. Secunda verò propter bonos, & ſubdit,[Sicut tabernacula cedar]quę erant viliſsima,& abiecta. [Sicut pelles Salomonis,]quæ erant pulcherrimæ.

Axioma octauum.

QVædã ſub eodẽ contextu de figura, quędã de re figurata dicũtur, nec receditur à ſenſu literali.Ticoniꝰ axioma hoc appellat de promiſsis &
64 lege,Auguſt.de ſpiritu & litera, † iiſdem verbis effert (v.g.) [Ego ero ei in patrem,& ipſe erit mihi in filium,] ad literam de Salomone dicuntur, qui eſt expreſſa figura Chriſti; ſimul etiam de Chriſto intelliguntur, quia in eadem contexione quædam dicũtur,quæ ſoli Chriſto conueniunt, vt illud: [Stabiliam thronum regni in ſempiternum:] quædam verò, quæ ſoli Salomoni, ſicut illud. [Si iniquè aliquid geſſerit,arguam eum, & vir-

gâ viro-

ga virorum & in plagis filiorum hominum. ſimiliter Matt.24.ab illis verbis: [cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta:] ad literam loquitur de exilio temporali quæ facta eſt à Tito & Veſpaſiano, ſimul etiam de extremo Iudicio: cuius fuit vmbra quædam & veſtigium calamitas illa temporalis. Dicuntur enim quædam quę non verificantur niſi de extremo Iudicio: vt illud: [Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vſque modo, nec fiet, & niſi abbreuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur:] mixtim ergo de vtraque tribulatione ad literam loquitur. Idem fit Iſaiæ 14. in illis verbis: [Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer qui manè oriebaris: corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo: in cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum:] quibus in verbis ſub figura Regis Babylonis loquitur de caſu Luciferi: & multa dicuntur, quæ ad literam de diabolo intelliguntur.

Axioma nonum.

65 DE genere ad ſpeciem & de ſpecie ad genus ſæpe tranſitur. † Sicut Iſaiæ 13. loquens contra Babylonem ſpecialiter, continuo de toto mũdo generaliter loquitur [Onus Babylonis à ſummitate cæli dominus, & vaſa furoris eius, vt diſperdat omnẽ terram, & rurſus reuertitur contra Babylonem ſpecialiter: ecce ergo ſuſcitabo ſuper vos Medos qui argentum non quærant.] Darius enim Medus cum Cyro nepote ſuo interfecit Balthaſar Regem Bobylonis, capta vrbe: vt habetur Daniel.5.

Axioma decimum.

66 ALiquãdo ponitur pars tẽporis pro toto tẽpore. † Per Synecdochen, ſicut Matth.12. dicitur. [filius hominis erit in corde terræ tribus diebus: & tribus noctibus:] cum tamen prima dies, & tertia non fuerint integræ: dies enim Sabbati ſola fuit integra, ſolum enim triginta ſex horis iacuit corpus exanime in ſepulchro ſimiliter Geneſ. 15. dicitur Abrahæ: [Semẽ tuũ erit peregrinũ quadringẽtis annis:] at Exod. 12. de eadẽ peregrinatione dicitur, quòd manſio filiorũ Iſrael in terra Ægypti fuit quadringẽtorum triginta annorum, quia cõputatio huius maioris numeri incipit à tempore, quo dictum eſt Abrahæ Geneſ.12. [Egredere de terra tua, & de cognatione tua:] computatio autem minoris numeri incipit à natiuitate Iſaac, quæ fuit triginta annis elapſis poſt egreſſum Abrahę de Arã. Aliquando etiam tempus præteritũ vſurpatur pro futuro, vt Iſaiæ.9. [Paruulus datus eſt nobis, & filius natus eſt nobis:] Igitur in iſta variatione temporum oportet Iudicem eſſe vigilem, vt conciliet loca, quæ ſecundũ ſpeciem videntur diuerſa, aut vt intelligat tropum orationis.

Axioma vndecimum.

REcapitulationes & anticipationes diſtinctæ conſiderentur. † [In ſacra enim ſcriptura non ſemper eodem ordine geſta & facta ſcribuntur quo facta ſunt, ſed aliquando, priora poſtponũtur per recapitulationem, vt Geneſ.10. dicitur de filijs Noe: [Ab his diuiſæ ſunt inſulæ Gentium in regionibus ſuis, vnuſquiſque ſecũdùm linguam ſuam:] Et poſtea cap. 11. dicitur: [Erat autem terra labij vnius, & ſermonum eorundem.] Ex quo patet, quòd prędicta diuiſio linguarum per anticipationẽ dicta fuit. Et Moyſes.2.cap. poſtquàm capite 1. deſcripſiſſet creationem cæli & terræ, & par-

partium mundi diſtinctionem, & ornatum earum, collegit per recapitulationem. [Iſtæ ſunt generationis cæli & terræ, in die quo creatæ ſunt, in die quo fecit Dominus Deus cælum, & terram.

Axioma duodecimum.

DIabolus iniquorum caput eſt: & ipſi illius corpus. Nam (vt dicit
68 Gregorius homel. 10. Iniquorum † omnium diabolus caput eſt, cuius capititis membra ſunt omnes iniqui, propter quam connexionem ſcriptura loquens de capite, tranſit ad membra, & è conuerſo, ſicut apparet in loco allegato Iſaię 14. loquens de Rege Babylonis, qui erat membrum diaboli, tranſit ad ipſum diabolum: Quomodò cęcidiſti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris? & Ezechiæ 18. loquens de principe Tyri, tranſitum facit ad diabolum: Tu Cherub ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, perfectus decore, in delicijs paradiſi tui fuiſti:]

Hæc igitur axiomata Auguſtini ſcitu dignißima ſunt: ex ijs enim ma-
69 nifeſtè † veram methodum, & viam inueniendi ſenſum literalem quiuis aſſequetur, vt ſacram ſcripturam intelligat, iuxta explicationem ſanctorum, quos habemus à Deo duces: & in hac re debemus poſteriores ſequi. Quapropter D. Paul. ad Epheſ. 4. alios dedit Prophetas, alios Apoſtolos, alios Euangeliſtas, alios paſtores & doctores.]

70 Deinde ſecundus † locus ad hęreſim deprehendendam & reuincendam eſt explicatio Eccleſiæ, quæ baſis eſt veritatis, in qua præſidet Papa Chriſti vicarius, cuius intereſt fidelibus tradere certißimam cognitionem in his quæ pertinent ad fidem, & mores.

71 Tertius † ex ipſa ratione naturali diſcimus aliquando intelligentiam literæ, cum ſenſus optimè quadret textui, conſentientibus literæ circunſtantijs: talis enim ſenſus apud Auguſtinum locis ſuprà citatis eſt literalis.

72 Quartus communis conſenſus † Eccleſiæ, aut Conciliorum, aut ſummorum Pontificum ſenſus eſt literalis: verbi gratia. Concilium Conſtantienſe, illum locum Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis,] de manducatione corporali & ſacramentali explicat. Præterea, quando ipſa ſacra ſcriptura ſeipſam explicat, probando aliquod dogma fidei, ille eſt ſenſus literalis, ſicut in Actis Apoſtolorum c. 13. explicatur illud [Ego hodie genui te.] De reſurrectione Chriſti, & illud Pſal. 2. & 15. [Non dabis ſanctũ tuum videre corruptionem] de corpore Chriſti, quod non eſt in ſepulchro corruptum, & in pulueres conuerſum, apertè intelligitur. Et tãdem, quando omnes ſancti vnanimiter amplectũtur aliquem ſenſum pro literali, ſicut in concilio VI. Conſtantinopolitano omnes Patres colligũt, in Chriſto eſſe duas voluntates, diuinam (ſcilicet) & humanam ex illo Matth. 26. [Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis, talis aſſertio & conſenſus regula eſt certa in acquirendo ſenſum literalem.

Axioma decimumtertium.

SEnſus dubius literalis teſtimonio ſacræ ſcripturæ innoteſcit [Siquis dicat: Quis ſciet ſenſum literalem intẽtum à Spiritu ſancto eſſe illum, quẽ voces exprimunt in propriâ, vel trãſlatitiâ ſignificatione. Pręterquã quod ex ſupradictis ex parte remanet ſolutum, reſpondetur, quòd ex teſtimonio ſcripturæ id dignoſcetur, ſi locus ille dubius citetur in alio, vt illud Pſalm.

Digitized by Google

Pſalm.109.[Dixit Dominus Domino meo, adducitur à Chriſto Matth. 22. [Quomodo ergo Dauid in ſpiritu &c.]& illud,Os nō cōminuetis ex eo] adducitur etiā à Ioanne: Vnde infertur † nullum eſſe inconueniēs plures
73 ſenſus literales eſſe vnius & eiuſdē loci, vt docet D.Tho.1.p.q.1.art.10.ad 1.& Auguſt.12. confeſſ.c.20. & 25. & 3.de doctrina Chriſtiana c.27. & lib. 1.de Gen ad literam c.191. vbi ait nō inconuenienter credere fideles autorem ſacrum multa ſenſa in eadē ſcriptura intellexiſſe, cum ex ipſa contextura,& circumſtantijs illud probari poſsit. Idem docuit 3.de doctrina Chriſtiana cap.2.ſed pulchrius de hac re diſputat lib. 12. confeſſ.à cap. 20.per ſequentia vſque ad finem, explicans illum locum Geneſ.1.in princip.[Fecit Deus cælum & terram:]in
74 principio(inquit) †ad literam ſignificat in principio temporis. Præterea ſignificat in principio,in filio ſuo, in Sapientiá(ſcilicet)genita,quę eſt principium effectiuum ipſarum rerum, tertia in principio ſignificat etiam in ipſo exordio faciendi ac operandi, ſcilicet in ipſo principio ordinis, antequam quicquam feciſſet, fecit cælum & terram: & cap.26.dicit, quòd ſi Deus dediſſet illi ſpiritum quem dedit fideliſsimo Moyſi, ad loquendum iſtas veritates, talem ſpiritum optaret ſibi à Deo dari, vt in pauciſſimis verbis prolatis multi multas fideles & veras ſententias intelligerent. Eandem ſententiam docet D. Thomas D. Auguſtini fideliſsimus interpres.1.parte quæſtione 46. artic. 3.vbi dicit illum locum[In principio creauit Deus cælum & terram.] ſecundum triplicem expoſitionem ſuprà allatam deſtruere tres errores fidei aduerſarios. Nam ſecundum primam euertitur error dicentium mūdum & tempus fuiſſe ab æterno. Iuxta ſecundam deſtruitur error Manichęorum conſtituentium duo principia, vnum bonum ſcilicet rerum ſpiritualium,alterum malum ſcilicet rerum corporalium. Tandem ſecundum tertiam expoſitionem, iugulatur error affirmantium creaturas ſpirituales eſſe per longiſsima ſæcula creatas ante corporales: ex qua explicatione Cōcilium Generale Lateranenſe de ſumma Trinitate cap. firmiter. definit, quòd Deus ſimul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam,ſpiritualem & corporalem, Angelicam(videlicet) & mundanam. Inſuper à pluribus ſanctis multipliciter ad literam explicatur locus ille Pſalm. 2.[Dominus dixit ad me,filius meus es tu,ego hodie genui te: qui ad literam intelligitur de æterna generatione. Secūdo de natiuitate tēporali ipſius Chriſti. Tertiò de reſurrectione poſt mortem. Iuxta quam explicationem D. Paulus in actis Apoſtolorum cap. 13. probat reſurrectionem Chriſti, dicēs. [Et nos vobis annunciamus eam, quæ ad patres noſtros repromiſsio facta eſt, quoniam hanc Deus ad impleuit filijs veſtris,reſuſcitans Ieſum, ſicut in Pſal.2.dictum eſt[Filius meus es tu,&c. Vltimo manifeſta fit hęc veritas ex D.Thom.de potētia.q. 4. art. 1.vbi dicit in lectione ſacrarum ſcripturarum plures poſſe reperiri ſenſus ſub vna litera,cuius rationem adfert, quoniam ad dignitatem ſcripturæ Diuinæ pertinet, vt ſub vna litera multos ſenſus contineat,vt ſic diuerſis hominum intellectibus cōueniat. nam Spiritus ſanctus, qui autor eſt huius diſciplinæ, ſimul intendit multos ſenſus, qui poſſunt adaptari eidē ſcripturę cōuenięter ad corroborādā fidē,nā quot ſēſus literales habēt fideles,tot argumēta efficacia producere poſſunt contra impugnatores fidei.

Axioma decimumquartum.

SEnſus ſpiritualis ſacræ Scripturæ ſupereminet literali. Quin ex ſenſu
75 ſpirituali † ſcripturæ ſumi poſsit efficax argumentum ad fidei veritates conuincendas, & quis ſenſus ſit pręſtãtior, literalis ne an ſpiritualis, non res adeò facilis & manifeſta eſt. Vt tamẽ clariùs in hac re procedamus, dici-
76 mus: In † omnibus ſcripturis veteris Teſtamenti, tam hiſtorijs, cæremonijs, ſacrificijs, & præceptis iudicialibus, cum legalibus ſenſus ſpiritualis eſt eminentior & præſtantior, quàm literalis. Hæc ſententia deſumpta eſt ex Origene 4. periarchon. cap. 2. vbi comparat ſenſum ſpiritualem animę, literalem verò corpori: cõſtat autem animam nobiliorẽ eſſe corpore. Idem habuit Philo Iudæus, vt refert Euſebius 2. lib. Eccleſiaſt. hiſtor. cap. 17. vbi inquit vniuerſam legis ſcripturã animãti ſimilem eſſe, in qua ſuperficies verborũ corpori, ſenſus verò in verbis reconditus ſit loco animæ. Item Cyrillus in Prologo ſuper Leuiticum comparat ſpiritualem ſenſum legis diuinitati Chriſti, literalem verò eius humanitati: ait enim quòd ſicut in nouiſsimis diebus verbum Dei ex Mariæ carne veſtitum proceſsit, & aliud erat quod videbatur, humanitas ſcilicet: aliud verò quod intelligebatur, & credebatur, ſcilicet diuinitas; ita etiã aliud eſt quod per verba ſignificatur, ſenſus (ſcilicet) literalis: aliud verò quod in ipſis rebus latet, quod quidẽ à paucis ſentitur, nempe ſenſus ſpiritualis, quod videtur inſinuare Paulus 2. ad Corint. 3. loquens fidelibus, quibus explicabat myſteria legis: [Epiſtola (inquit) eſtis Chriſti, miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus] & iterum: [Idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus, litera enim occidit, ſpiritus viuificat. Quibus in verbis clarè docet vetus Teſtamentum non carnaliter, ſed tantùm ſpiritualiter eſſe intelligendum, quod in Chriſto, eiuſq; ſacramentis impletur. Sed Iudæi vſq; in hodiernum diem velamen, quod Moyſes ponebat ſuper faciem ſuam, habent poſitum ſuper cor, ne poſsint in ſcripturã Chriſtũ intelligere; cùm verò conuerſi fuerint ad Dominum, auferetur ab illis iuxta illud Pſalm. [Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tuã.] Atque huc pertinet illud Lucæ 24. [Tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas] quod in Chriſti paſsione præfiguratum fuit, vbi velum templi ſciſſum eſt, & ſacramenta, quæ eo vſque occulta erant, patuerunt. Hoc ipſum docet D. Auguſt. lib. 3. de doctrina Chriſtiana. cap. 5. explicans in eandem ſententiam illud Apoſtoli, 2. Corint. 3. [Litera occidit, ſpiritus autem viuificat:] Ea (inquit) eſt miſerabilis animæ ſeruitus, ſigna pro rebus accipere, & ſupra creaturam corpoream oculum intellectus, ad hauriendum ęternum lumen leuare non poſſe, & poſtremò ipſo nomine admonemur, quantùm diſtet ſenſus literalis ab ſpirituali: dicitur namque ſpiritualis à ſpiritu creato qui reconditus ſub literæ cortice continetur, literalis verò, quia poteſt facillimè videri, Quapropter idem D. Paulus 1. Corinth. 9. referens illud: [Non alligabis os boui trituranti.] Concludit: [Nunquid de bobus cura eſt Deo.] Quaſi dicat, minimè: Et ita ſubdit: Nonne propter nos vtiq; hæc dicta ſunt? quibus in verbis clarè conſtat in his locis ſenſum ſpiritualẽ eſſe præcipuum & potiorem ipſo literali, ſed probatur hoc idem hac ſola ratione: ſenſus ille eſt pręſtantior, qui pręcipuè

cipuè intenditur à Spiritu ſancto: atqui in locis veteris Teſtaméti: in quibus traduntur cæremoniæ, legalia præcepta, cæremonialia & id genus alia, erit ſenſus magis intentus ſpiritualis, quia omnia in figura contingebant illis, vt dicebat Paulus: ergo in his omnibus locis ſenſus ſpiritualis eſt potior, & præcipuus quàm literalis.

Axioma decimumquintum.

77 SEnſus literalis in ordine ad ſcripturam potior eſt ſpirituali. Diximus id que verum eſt in aliquot ſcripturę locis ſenſum ſpiritualem ſupereminere literali. Attamen in cõmuni & generali loquendo, comparando inter ſe iſtos ſenſus in ordine ad vniuerſam ſcripturam, ſenſus literalis potior eſt ſpirituali. Hæc ſententia eſt Burgenſis, & cõmunis inter ſanctos: Primò, quia ſenſus ſpiritualis ſemper debet fundari in literali, neque ſine illo conſtare poteſt. Secundò nullus locus ſcripturæ, nulla eiuſdem particula caret ſenſu literali, at ſpiritualis nõ in omnibus inuenitur. Ergo confirmatur, quia ſenſus literalis patet omnibus legentibus ſacram ſcripturam quod nõ ita ſe habet in ſpirituali: quo fit vt literalis ſit vniuerſalior & communior. Probatur prætерea, quia nullus eſt ſpiritualis ſenſus in aliqua parte ſcripturæ, qui non ſecundum hiſtoriam & ad literam contineatur in aliquo loco eiuſdem ſcripturæ: ergo ſpiritualis ſenſus dignitate materiæ non excedit literalem. Et hoc docebat D. Auguſtinus 2. de doctrina Chriſtiana. c. 6. vbi dicit: Nihil enim fere de obſcuris ſcripturis ſpiritualiter, quod non pleniſsimè dictum alibi ſecundum hiſtoriam reperiatur.

Axioma decimumſextum.

78 IN præceptis moralibus ſenſus literalis præfertur ſpirituali †. Dicimus in locis veteris Teſtaméti, in quibus traduntur præcepta moralia, tum & in alijs locis legis Euangelicæ, ſenſum literalẽ potiorẽ ſpirituali. Quia huiuſmodi præcepta non præfigurabant res nouæ legis, & ita permanſerunt in noua lege, ergo ſenſus principaliter intentus eſt literalis: Eadem ratione poteſt probari ſcripta legis Euangelicæ habere ſenſum literalem digniorem, quia non propter aliam legem tradita ſunt, ſicut cæremoniç veteris Teſtamenti.

Axioma decimumſeptimum.

79 EX ſpirituali & literali ſenſu ducitur argumentum efficax ad cõuincendos errores fidei †. Huius ſententiæ prima pars ex D. Auguſtino eſt Epiſt. 48. cõtra Donatiſtas ad Vincentium: probabant illi ex ſenſu quodam ſpirituali, Eccleſiam ſolum pertinere ad ipſos, & ita ait [Quis non impudentiſsime ex aliquo ſenſu ſpirituali ſumi poſſe efficax argumentum negauerit;] Poſt D. Auguſt. in eandem venit opinionem D. Thom. quodlib. 7. art. 14. ad. 4. & 1. p. quæſt. 1. art. 10. ad. 1. Secunda verò pars, in qua maior eſt difficultas, probatur in hũc modũ. Tota ratio, propter quam ex literali ſenſu poteſt ſumi efficax argumentum, ea eſt, quòd certum ſit intendi a Spiritu S. ergo ſi conſtet aliquem ſenſum ſpiritualem intentũ eſſe à Spiritu ſancto, poterit ex illo re uerâ duci efficax argumentum. Vbi ergo conſtabit vel ex ſcriptura, vel ex autoritate ſanctorum, vel ex Cõcilio ſenſum ſpiritualem in aliquo loco intẽdi à Spiritu ſancto, ſumi poterit ex illo efficax argumentũ, quod facit D. Paulus in interpretatione illius loci: [Non alligabis os boui trituranti:] ex quo efficaciter conuincit doctores & paſtores nõ eſſe ſua mercede fraudandos. Et cõfirmatur, quia

ex locis ſcripturæ parabolicis, & Metaphoricis (in quibus multiplex poteſt
80 aſsignari ſenſus literalis,) † nunquam ducetur efficax argumentum, donec conſtet per Eccleſiam de ſenſu legitimo literali. Si ergo hoc idem cõſtat de ſenſu ſpirituali, non eſt cur hanc efficaciam ab eo ſecludamus, aut aſſignetur maior ratio vnius quàm alterius. Hanc ſententiam habuit D. Auguſtinus Epiſtolâ ſuprà citatâ, vbi (vt diximus) confutans illorum errorem ait: [Quis non impudentiſsimè notatur aliquid in allegoria poſitum pro ſe interpretari, niſi habeat manifeſta teſtimonia, quorum lumine manifeſtentur obſcura? Si ergo hæc teſtimonia pro ſe habeat; re verâ poterit pro ſe illam ſcripturam interpretari.] Huius autem rationem aſsignabat D. Thom. 1. p. q. 1. art. 10. & quodlibet 7. art. 14. vbi docebat, regulari-
81 ter loquendo, † ex ſenſu ſpirituali nõ duci efficax argumentum, niſi cognitus ſit literalis; quia (inquit) ipſâ naturâ ſimilitudinis, in qua fundatur ſenſus ſpiritualis, quoniam vna res, pluribus ſimilis eſſe poteſt, non licet ad vnã aliquam determinatè procedere. Quod etiã docet D. Dionyſius Epiſtola ad Titũ, dicens: Theologiam ſymbolicã, ideſt, ſpiritualem, non eſſe argumentatiuã, quia de ſe non eſt determinata ad aliquid vnum ſignificãdum; cuius contrariũ regulariter contingit in ſenſu literali: ſi tamen determinaretur, ex ſcriptura ad aliquid vnum ſignificandum, vel ex autoritate ſanctorũ, vel ex aliquo etiã Concilio, tunc re verâ duceretur efficax argumentum, ad res fidei comprobandas ex tali loco ſpirituali.

Axioma duodeuiceſimum.

QVi ſint libri canonici, noſſe oportet. Quia diximus ex ſcriptura ſacra potiſsimum hæreſim conuinci, proponitur eſſe neceſſe vt ſciat Inquiſitor, qui libri ſint canonici, & per-
82 tineant ad ſcripturã ſacram. † Ad Eccleſiã vniuerſalẽ pertinet hoc diſcernere: huiuſmodi enim poteſtas cõſtituẽdi libros canonicos, tantùm fuit in Eccleſia tẽpore Apoſtolorũ: ipſi enim ſcripſerunt nobis totum nouum Teſtamentũ, quod autẽ dicimus de nobis reſpectu noui Teſtamẽti, dicendũ eſt de Apoſtolis reſpectu veteris, nã reſpectu illius erant tantùm iudices ad explicandũ, quæ eſſet ſcriptura ſacra, hoc enim intereſt inter nouũ & vetus Teſtamentum, quòd in veteri nõ ſimul fuerũt eodẽ tẽpore omnes ſcriptores, in nouo verò omnes ſcriptores fuerũt tẽpore Apoſtolorũ. Poſtea autem neq; fuit, neq; futurus eſt ſcriptor Canonicus. Huius diuerſitatis ratio eſt, quia ante Chriſti aduentũ magis ac magis explicabatur fides, quo magis ad Chriſtũ accedebat: at poſt aduentũ Chriſti nõ magis explicatur, quia in ipſo Chriſto, & Spiritus ſancti miſsione habuit ſummam explicationẽ. Ex quibus patet, quàm malè errauerit VVicleffus, quem ſequuti ſunt Lutherani, aſſerentes ſanctã ſcripturam nõ egere approbatione Eccleſiæ, ſed ex eadẽ eſſe iudiciũ ſumẽdũ. Eorũ error ex eo cõuincitur, quia aliqui hæretici reiecerũt Euangelia, dicentes nõ eſſe canonica. Alij negarunt vniuerſalẽ legẽ Moyſis, alij vtrumq; Teſtamentũ, & inter Catholicos aliquando fuit diſſenſio de libro Tobiæ, & alijs cõpluribus, vtrùm eſſent Canonici, quod quidẽ ex ipſis libris diffiniri non poſſet, quia ipſa ſcriptura iudex mortuus eſt. Ex quo dicebat D. Auguſt. cõtra Manichæos [Euãgelio nõ crederem, niſi me moueret autoritas Eccleſiæ] illa enim eſt prima regula, columna, & firmamẽtum veritatis, 1. ad Timot. 3. c. hæc regula habetur ex Concil. Toletan. 1. in vltima

regula fidei. [Si quis dixerit, vel crediderit alias eſſe ſcripturas canonicas, quàm eas, quas Eccleſia recipit, anathema ſit.] Quæ verba refert D. Auguſtinus Epiſt. 119. de tempor. eſt etiam regula Auguſtini lib. 12. contra Fauſtum c. 4. & lib. 28. c. 4. & lib. 33. c. 6. & lib. 2. de doctrina Chriſtiana, cap. 8. contra Epiſtol. Manichæi c. 5. vnde deſumptum eſt illud: [Euãgelio non crederem, niſi me Eccleſiæ commoneret autoritas.] Irenæus lib. 3. cõtra hæret. Driedonius lib. 1. de Eccleſ. dogmat. c. 1. & 5. VValdenſ. lib. 2. doctor. antiq. fidei. c. 20. Hinc fit conſequens, quòd nullius doctoris eſt tanta autoritas, vt illi ſoli in tanto negotio ſtandum ſit: verùm quòd D. Hieronymo vtcunq; in hac parte defertur, hoc fit propter viri ſanctitatem, & eruditionem, ac ſolicitudinem: non tamen eſt habendus pro regula infallibili, vt voluit Eraſmus in ſcholijs ſuper prolog. Bibliot. quẽ videtur ſequi Caietanus in fine Cõmentariorum in libros hiſtoriales veteris Teſtamenti, dicens
83 ipſum Hieronymum † eſſe regulam fidei in conſtituẽdis libris canonicis. Nam & ſi Gelaſius Papa. c. ſancta Romana Eccleſia. diſtinct. 15. affirmat ſe recipere & reijcere libros, quos recipit, & reijcit Hieronymus, nõ loquitur ipſe Papa de libris canonicis, ſed de alijs libris aliorum autorum, qui tamen ſuſpecti ſunt in fide, in quibus ſequendis, & reijciendis docet Hieronymum eſſe rectam regulam. Eiuſmodi enim autoritas infallibilis, quæ reſidet in Eccleſia, nulli priuato homini communicari poteſt. Hoc tamẽ loco aduertendum eſt non minoris autoritatis eſſe Eccleſiã præſentem, atque fuit antiqua Apoſtolorũ, contra Durandum in 3. diſtinct. 24. q. 1. Gerſon. & Driedon. & VValdenſ. vbi ſuprà.

Axioma vndeuiceſimum.

84 AD Cõcilium † Generale legitimè congregatum pertinet diſcernere, quis liber ſit Canonicus. In rebus fidei non poteſt errare Concilium, vt ſupra dicitur: ideo Concilium Tridẽtinum declarauit ſeſſ. 4. qui libri ſint Canonici cũ omnibus ſuis partibus, quæ veritas tanquam certa ſecũdum fidem Catholicã, ab omnibus ſanctis & Doctoribus ſcholaſticis aſſeritur. De qua re videndi ſunt D. Auguſt. in Epiſtola 118. & ſeqq. & in libr. 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas. c. 18. & D. Gregorius lib. 1. Epiſtolarum, Epiſtola 24. & refertur 15. diſtinct. c. ſicut,
85 vbi ait † ſe venerari quatuor Concilia generalia, ſicut Euãgelia quatuor. Turre-crem. lib. 3. ſummæ c. 58. & Canus lib. 5. de locis Theolog. c. 4. Et patet teſtimonio Iſidori, & habetur 15. diſt. c. canones. vbi loquẽs de Concilijs, dicit: [Concilia, quæ ſancti Patres ſpiritu Dei pleni ſanxerunt,] & in c. violatores eadem diſtinct. dicit Da-
86 maſus Papa: [Violatores † Conciliorũ & ſacrorũ canonum grauiter à ſanctis Patribus iudicãtur, & à Spiritu ſancto, cuius inſtinctu congregati ſunt.] Et tandem confirmatur, quia Spiritus ſanctus aſsiſtit Cõcilio legitimè congregato, & eius inſtinctu fiunt & decernuntur, quæcunq; in illo ſtabiliuntur: ergo non poteſt errare. Antecedens probatur ex Actis Apoſtol. cap. 15. quo loco Acta Cõcilij ab Apoſtolis celebrata hoc modo exordiuntur: [Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis] & Matth. 28. [Ego vobiſcũ ſum (inquit Chriſtus) vſq; ad conſummationẽ ſæculi:] & Ioan. 14. [Ego rogabo Patrem, & aliũ Paraclẽtũ dabit vobis, ſpiritum veritatis, qui maneat vobiſcũ.] Ex quibus locis talis promiſsio colligitur, facta nõ ſingulis Chriſtianis, cũ dicat [vobiſcũ] ſed Apoſtolis: & nõ tãtũ illis perſonaliter, ſed etiã eorũ ſucceſſorib. Epiſcopis ſcilicet, quia dicit [vſq; ad cõ-

ſummatio-

ſummationē ſęculi:] & tamē Apoſtoli non erant perpetuò duraturi: ergo neceſſe eſt dicere, quòd cum Spiritus ſanctus aſsiſtat plenario Cōcilio, errare nō poterit in definitione fidei, nec in libris canonicis aſsignandis.

Axioma vigeſimum.

AD † ſedem Apoſtolicam pertinet
87 diffinire, an liber ſit canonicus. Ex Nicolao Papa in c. ſi Romanor. 19. diſtinct. & ex c. maiores. de Baptiſmo. [Maiores Eccleſiæ cauſæ ad ſedem Apoſtolicam ſunt referendæ;] idem habetur in Concil. Nicæno, cap. 18. & 19. & Iulius Papa in Epiſt. ad Epiſcopos Orientales, & in c. damnamus. de ſumma Trinit. & fide Cathol. habe-
88 tur, quòd † Romana Eccleſia eſt omnium mater, & magiſtra. Idem habetur in c. vnic. de ſumm. Trinit. libr. 6. Ratione probatur, quia Sum. Pontif. in rebus fidei diffiniendis errare non poteſt, vt docet D. Thom. 2.2. quæſt. 1. art. 10. Caietan. in tract. de primatu Eccleſiæ Romanæ. c. 13. & de autoritate Papæ, & Concilij c. 9. & Turrecrem. lib. 2. ſummæ Eccleſiæ cap. 109. Canus de loc. Theolog. libr. 6. per totum. & nos alibi. At illi præcipuè omnes, & alij innumeri plurima recitant teſtimonia Pontificum, ſanctorum Patrum, & antiquorum Conciliorum hanc veritatem affirmantium. Et patet ex illo Matth. 16. vbi interrogāte Chriſto diſcipulos: [Quem dicunt homines eſſe filium hominis?] reſpōdit Petrus primò: [Tu es Chriſtus filius Dei viui:] propter quod audiuit: [Beatus es Simon Bar-iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui eſt in cælis, & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:] vbi Chriſtus Petro promiſit tanquam ſuo vicario infallibilem in decernendis rebus fidei autoritatem, quam alijs Apoſtolis non promiſit, & Lucæ 22. dicitur: [Simon, ecce Sathan expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum, ego autem oraui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando cōuerſus, confirma fratres tuos:] Vbi ſatis ſpecialiter Chriſti verba referuntur ad Petrum, tāquam ad vicarium, qui futurus erat aliorum iudex, & regula: ergo nequaquam poterit errare in libris canonicis aſsignandis.

Axioma vigeſimumprimum.

LIbri qui ſint apocryphi, qui indubij, & qui dubij noſſe conuenit. Triplex eſt ordo librorum, qui in Bi-
89 blijs continētur. † Primus eſt eorum, qui ſemper ab Eccleſia apocryphi ſunt iudicati. Hi ſunt 3. & 4. Eſdræ. 3. & 4. Machabęorū & liber Paſtoris, qui modò non reperitur. Ex his ergo nullum efficax argumentum pro fide ſumitur, quāuis inde trahatur aliquid probabile. Secundus ordo eſt eorum, de quibus nunquam eſt dubitatū, an ſint canonici. Hi ſunt. Pentateuchus Ioſue, Iudicum, liber, Eſther, quatuor libri Regum, 1. & 2. Paralipom. 1. & 2. Eſdræ, Iob, Pſalteriū, Salomonis Prouerbia, Eccleſiaſtes, Cantica, 12. Prophetæ maiores Baruch excepto, Quatuor Euāgeliſtæ, omnes Epiſtolæ Pauli, præter eam quæ eſt ad Hebræos. 1. Petri. 1. Ioannis, Acta Apoſtolorum, hoc patet in Concilio Laodic. c. 59. Tertius eſt eorū, de quibus olim inter fideles fuit dubitatū, hi ſunt: Tobias, Iudith, Baruch, Sapientia, Eccleſiaſticus, Duo primi Machab. Epiſtola ad Hebræos, Iacobi, 2. Petri, Duæ vltimæ Ioannis, Epiſtola Iudæ, Apocalypſis, Epiſtol. ad Hebræos Spiritus ſancti virtute recepta eſt in Concil. Nicæno, vt Autor eſt S. Thom. ſuper eam Epiſtolā, & Concil. Epheſinum, probat ex ea Chriſtum factum eſſe Pontificem, & Apoſtolum confeſsionis noſtræ.

Axioma vigeſimumſecundum.

90 HÆreticum eſt negare aliquem librum, qui in 2. & 3. ordine continentur. Probatur quia omnes, qui modo circumferuntur, recipiuntur vt canonici in Concil. Laodicenſ. c. 59. & in c. 3. Carthagin. cõfirmato à Leone IIII. habetur in c. de ribellis 20. diſtinct. & VI. Synodo Generali, cap. 47. & in Concil. Florẽtino, & Concil. Tridentino ſeſſ. 4. & Cõcil. Toletano IIII. c. 16. Gelaſius etiam cum ſeptuaginta Epiſcopis idem diffinit. vide Canum lib. 2. cap. 6.

Axioma vigeſimumtertium.

91 HÆreſis eſt Dei verbo & ſcripto tradita & inde conſequentia negare. Dicimus hæreticum eſſe negare, non tantũ ea, quæ immediatè pertinent ad fidem, id eſt, ea, quæ Deus verbo vel ſcripto Eccleſiæ tradidit, verum etiã ea, quę mediatè pertinẽt: id eſt, quæ ex prioribus euidenter cõſequuntur, Canus lib. 12. cap. 7.

Axioma vigeſimumquartum.

92 QVando dubium eſt de ſcripturæ ſenſu, quia obſcurus eſt, Eccleſiæ intelligẽtia eſt germanus ſenſus. Probatur, quia vtrumque depoſitum Eccleſiæ ſuæ Chriſtus cõmiſit, & verborum & ſpiritus, iuxta illud Eſaiæ 59. [Spiritus meus qui eſt in te, &c. Hac ratione quippe promiſit Chriſtus Eccleſię ſuę ſpiritũ veritatis. Ioan. 14. 15. 16. Alias enim non rectè conſuluiſſet Chriſtus huic Reipublicæ ſuæ: id nos docuit Chriſtus exemplo ſuo, dũ Lucę 24. [Aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas.] & Apoſtoli tradiderunt Eccleſiæ, alias haberet Eccleſia ſine mente verborum ſonum. Tandem id confirmatur, quia Eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis: ſed nil magis pertinet ad fidei firmitatem quam interpretatio ſcripturæ: exempla enim ſunt manifeſta, ſicut Concil. Laterã. diffiniuit contra Abb. Ioachim, patrem & filium eandẽ rem eſſe ex illo Ioan. 17. Ego & pater vnũ ſumus,] & Concil. Epheſin. Spiritum ſanctũ procedere à Patre & Filio ex illo Ioann. 15. [Quem ego mittam vobis à Patre] & c. 16. de meo accipiet.

Axioma vigeſimumquintum.

93 EXplicatio ſcripturæ pertinet quoque ad Conciliũ, & ad Romanum Pontificẽ. Hoc adde dummodo tamẽ ille ſenſus ſit ſecũdum fidem admittẽdus, ſicut Benedictus V. in extrauagan. Benedictus Deus in donis ſuis. iudicat hæreticos eos, qui dixerint ſanctorum animas non videre clarè diuinã eſſentiam, ſtatim vt à corpore migrant: id quod accepit ex illo, 2. ad Corint. 4. Id enim, quod in præſenti momentaneum eſt, & leue: & c. 5. ſcimus enim, quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, ędificationem ex Deo habemus, &c. Canus lib. 12. cap. 7.

Axioma vigeſimumſextum.

94 COnſenſus ſanctorũ omniũ circa intelligẽtiam ſcripturarum ipſiſſima eſt fidei Catholicæ veritas. Legẽdus ad hoc Canus lib. 7. c. 3. q. 5. & lib. 12. cap. 7. q. 4.

Axioma vigeſimumſeptimum.

95 SI ex Apoſtolorũ traditione cõmunis vſus Eccleſiæ acceptarit aliquã ſcripturæ intelligentiam, ea vt fidei veritas tenenda eſt: [ſicut vſus Eccleſiæ docet Petro & eius ſucceſſoribus datã eſſe facultatẽ ſoluendi votum & relaxãdi iuramẽta illis verbis.] Quęcũ q; ſolueris, &c.] hęc de ſacra ſcriptura,

quæ

quæ quidem prima via eſt atque firmiſsima ad hæreticos reuincendos.

Axioma duodetriceſimum.

HÆreticum eſt ea quæ ſunt à Chriſto & Apoſtolis traditione recepta, reijcere. Secundũ præſidiũ † ad
96 detegendam hæreſim eſt Chriſti traditio per Apoſtolos ad nos trãſmiſſa. Sic Paulus aſſeruit contra hæreticos maximum Euchariſtiæ ſacramẽtum ex Chriſti traditione. Ioannes quoq; adducit ea, quæ viderunt & audierunt. Ita docet Clemens libr. 1. recognitionum ad Iacobum fratrem Domini, Tertullianus lib. de pręſcriptionibus, Irenæus libr. 3. contra omnes hæreſes, Origen. homil. 5. ſuper Num. Canus libr. 3. c. 3. Intelligendum hoc eſt de traditionibus, quæ à Chriſto per Apoſtolos ad nos dimanarunt, quæ immutabiles ſunt; conſtitutiones tamen Apoſtolicæ ab illis editæ, vt Eccleſiæ paſtoribus ad morum gubernationem mutari poſſunt. Secus ſi ad fidẽ pertinent: ordines minores, ieiuniorum lex ex Apoſtolorũ traditione habentur, & plurima ad fidem ſpectãtiã, vt Virginitas ſacratiſsimæ Mariæ, deſcẽſus Chriſti ad inferos, quòd Eccleſia poſsit iuramenta relaxare, vota diſſoluere, vt imagines veneremur, vt aqua miſceatur vino.

Axioma vndetriceſimum.

HÆreſis eſt Concilijs contradicere. Tertium prę̨ſidium eſt Conci-
97 liorum † diffinitio. c. illa. 12. diſtinct. c. Canones. c. ſicut. 15. diſtinct. Turrecrem. libr. 3. de Eccleſ. c. 58. Alphonſ. Toſtat. 2. p. defenſorij, c. 68. cum ſeqq. Roffenſ. contra Luther. art. 29. Canus lib. 5. de locis Theologicis cap. 4. cum
98 ſequentib. † quiſquis enim ſciens cõtradicit vniuerſalibus Concilijs ritè & rectè congregatis, hæreticus pertinax eſt: quia ſic legitimè cõgregata diuinam autoritatem habent, eorũq; decreta, in his quæ pertinent ad fidẽ & mores, pro veris Eccleſiæ diffini-
99 tionibus tenendæ ſunt † inquit enim D. Gregorius lib. 1. Epiſtol.

Quatuor prima vniuerſalia Concilia, ſicut ſancta Euangelia, ſuſcipere ſe ac venerari fatetur. Id ipſum docuit Iſidorus libr. 6. Etymolog. & Canus vbi ſuprà, quod Deuteronom. 17. inſinuatũ eſt: & hæc forma dirimendi lites præſcripta eſt à Chriſto Matth. 18. [Si Eccleſiam non audierit, &c.] Canus lib. 4. c. 4. q. 4. & libr. 5. c. 4. q. 3. vbi explicatur hęc regula, dummodo confirmata ſint à Romano Pontifice: nam ante hanc confirmationem non habent Concilia robur fidei. Et quidẽ concilium Epheſin. II. etiam autoritate Leonis congregatum ſubſcripſit erroribus Dioſcori, repugnantibus Legatis Leonis, & Concil. Baſilienſ. errauit etiam; accedente verò confirmatione Pontificis conſilij diffinitio Spiritus ſancti ſentẽtia cenſenda eſt, ſicut dictum eſt ab Apoſtolis in Concil. Hieroſolymitano: [Viſum eſt Spiritu ſancto, & nobis.

Axioma triceſimum.

NOn omnino inſtandum eſt Diœceſanis & Metropolitanis Con-
100 cilijs, † ex ſynodo Prouinciali & Epiſcopali probabile quidem argumentum ſumitur in iudicio fidei, non ta-
101 men vſque certum & infallibile: Et † idem dicendum eſt de iudicio Inquiſitorum fidei: de quo lege Canũ libr. 5. c. 4. prope finem. Si tamẽ Cõcilium Prouinciale vel Epiſcopale ſit confirmatum autoritate Sum. Pont. cùm errare non poſsit in definiendis rebus
102 fidei, ex illis † argumẽtũ efficax ſumi poteſt ad confutãdas hæreſes. Quod manifeſtũ eſt, quia cõcil. Hieroſol. nõ fuit generale cõciliũ, ſed prouinciale

quoniam non aderant niſi quatuor Apoſtoli Petrus & Iacobus, Paulus & Barnabas, & tamẽ ibi dictum eſt: [Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis.] Præterea hoc ipſum confirmatur exemplo: quoniam Pelagius & eius errores condemnati ſunt in ſynodis Prouincialibus, ſcilicet Mileuitanã cõfirmatã ab Innocẽtio I. & in Arauſicana, & Carthaginenſi à Leone I. & Bonifacio confirmatis: Iouinianus item & Heluidius damnati ſunt in Concilio Telenſi confirmato à Syriaco Pontifice: & ex dictis colligitur, quibus vijs propoſitio hęretica deprehẽdi poſsit.

Axioma triceſimumprimum.

103 PErtinacia quid ſit, tenendum. Propoſitio hæretica eſt † aſſertio fidei contraria in Chriſtiano homine cum
104 pertinacia. † Pertinacia autem eſt cõſenſus deliberatus in errorem, quem certè ſcit eſſe contra doctrinam Eccleſię. Turre-cremata in ſum de Eccleſia libr. 4. p. 2. c. 16. vbi viginti modos refert, quibus in hęretico cognoſcitur pertinacia, Franc. Pegna in 2. p. Director. com. 57.

Axioma triceſimumſecundum.

PRopoſitio erronea quid ſit, attendendum. In ſecũdo gradu eſt pro-
105 poſitio erronea, † quæ ſecũdum ſciẽtiam magiſtrorũ ea eſt, quæ continet aliquid falſum, nõ cõtra fidei veritates, ſed contra Doctrinam Eccleſiæ, vt qui negaret orationes ſpeciales alicui applicatas nõ plus ei prodeſſe, quàm generales: vel qui negaret licere fratribus mendicare, vel aſſereret debere illos labore manuum victum quærere, ſunt enim eiuſmodi veritates, quibus negatis non ſubuertitur fides, ſed quatitur tamen. Erronea propoſitio ab hęretica differt, vt traditur in Concilio Cõſtantienſi: eſt autem diſcrimen, quòd error non eſt hæreſis, ſed hæreſi proximus, nomine generico attributo ſpeciei imperfectæ, ſicut diſpoſitio genus eſt ad habitum, & tribuitur ſpeciei, & hominem ſtultum communi vocabulo ſolemus appellare animal. Sic igitur propoſitio erronea eſt Catholicæ doctrinæ contraria, non tamen aperta hæreſis. Pręterea, quia propoſitio erronea abſolutè, & generaliter ſumpta eſt propoſitio falſa cõtra rectam rationem, vel ſenſum cõmunem ſapientum in vnaquaq; facultate. In qua ſignificatione dicitur propoſitio erronea in Logica, in Philoſophia, in Medicina & Theologia: deſcendendo autem magis ad ſpeciem, propoſitio erronea in fide dicitur & eſt illa, quæ in materia fidei & morum eſt contra rectam rationẽ, vel contra veritatem Catholicã, licet non manifeſtè & apertè, in quo differt principaliter à propoſitione, quæ eſt contra id, quod apertè cõſtat eſſe de fide. Secundo modo dicitur propoſitio erronea, quæ pugnat cum veritate, quæ licet apertè nõ ſit veritas fidei, vehementi tamen ſapientum opinione cenſetur veritas fidei. Tertio gradu dicitur propoſitio erronea, quæ cõmuni ſanctorum & DD. ſententiæ aduerſatur Cano lib. 12. c. 11.

Axioma triceſimumtertium.

106 PRopoſitio † quæ ſapit hæreſim in tertio gradu eſt, quæ non tam præceptis & regulis, quàm prudẽtia & ſagacitate dijudicari debet, Canus libr. 12. c. 11. Cordoua in quæſtionar. q. 17. §. 8. ſapit enim hæreſim, quando primâ verborum ſignificatione & primâ facie ſenſum habet hæreticũ, quanuis piè intellecta poſsit habere ſenſum Catholicum, & illa ſapit hæreſim manifeſtã, quæ primâ fronte præ ſe fert ſaporem hæreſis manifeſtæ Gerſon in declaratione veritatum credendarum. Echius lib.

1. de

1. de primat. Petri cap. 6. Albertin. de agnoſcend. aſſertion. quæſtione 6. Alphonſus à Caſtro de iuſta hæret. punit. cap. 3. & Paulus Griſald. in deciſ. fid. Cathol. de propoſit. ſapiente hæreſim. §. 3. vt ſi legas in Euãgelio propoſitionem hãc: [Pater maior me eſt] intelliges eſſe propoſitionem ex Chriſti modeſtia profectam. Legebat eandem Athanaſius in lib. Arij, & eius guſtui erat amara, quia hæreſim ſapiebat, ſicut idem vinum ex vno vaſe ſapit picem, ex altero non ſapit, & aqua à canalibus & venis per quas promeat ſaporem & odorem accipit. Vnde propoſitio hæreſim ſapiens, poterit quidem habere ſenſum verum: non autem is ſenſus debet eſſe confictus aut commentitius. Sed qui ab Eccleſiâ & ſanctorum explicatione ſit receptus. Poteſt etiam dici propoſitio ſapiens hæreſim illa, ex qua ſimul, & ex alia, quæ etſi non ſit de fide, in materia tamen, de qua proponitur, rationabiliter non poteſt negari, propria hęreſis infertur. Vel dicitur propoſitio ſapiens hæreſim illa, quæ ex hæreſi ſimul, & ex vna alia, quę rationabiliter negari non poteſt infertur: quia per bonam conſequentiam deducta ſequitur hæreſis, vt acutè docuit Corduba in quęſtionar. quęſtione 17. §. 8. Quæ omnia ſupradicta verificantur maximè de ipſis propoſitionibus, ſpectatâ ipſarum, & obiecti natura ſecundum ſe. Si verò ex parte ſubiecti conſiderentur, tunc propoſitio ſapiens hæreſim poterit dici illa, quæ cum duplicem habeat ſenſum, vnum Catholicum, & alterum hæreticum, indiſtinctè, & abſolutè profertur ab homine in fide ſuſpecto, vel eo tempore, quo de tali re exiſtunt hæreſes. Sic tradit frater Petrus ab Aragon. 2. 2. quæſtione 11. art. 2.

Axioma triceſimumquartum.

107 PRopoſitio malè ſonans quid ſit, tenẽdum. Quartum gradum tenet propoſitio malè ſonãs, & piarum auriũ offenſiua, quæ cõtinet abſonum aliquid, & abſurdum, & indignum pijs & religioſis auribus: Auditus enim guſtu ſubtilior eſt, vnde diiudicat acutius: illæ autem dicentur pię aures, quæ intus penetrãt ſenſum propoſitionis auditæ, & quæ Catholicè de rebus fidei, & optimis moribus ſentiũt. Vnde fiet, quòd ſi talibus auribus religioſis propoſitio malè ſonat, talis malè ſonans nũcupanda ſit: ſic malè ſonãs propoſitio eſt graduationes & magiſteria eſſe vana gentilitate introducta, Eccleſiã Romanam eſſe ſynagogam Sathanæ: plures coniugatos ſaluari, quàm clericos: Turtecrem. Albertin. Alphonſ. à Caſtro, & Melchior Canus vbi ſuprà, Petrus de Aragon in 2. 2. D. Thom. q. 11. art. 2. verſ. propoſitio malè ſonans: & Paul. Griſald. in deciſ. fidei Cath. in princip. §. 4. ſed hæc potiùs eſt erronea, vel hæretica, quicquid Canus dicat.

Axioma triceſimumquintum.

PRopoſitio temeraria quid ſit, tenendũ. Quinto gradu Propo-
108 ſitio temeraria † illa eſt, quæ ſine ratione vlla, aut autoritate aſſeritur. Sed hæc non ſemper pertinet ad iudicium Inquiſitorum. Eiuſmodi ſunt piæ contemplationes, quæ ex ſimplicitate oriuntur, quæ tamen non ſunt contra fidem. Gerſon in fine Epiſt. de ſuſcept. humanit. Chriſti, Alphonſus à Caſtro de iuſta hæreticorum punitione c. 3. & Alberti. vbi ſuprà, quæſtio. 6. Dicitur † tamẽ primò temera-
109 ria propoſitio, quæ inſolẽter nimiùm, & audacter aſſeritur, & contra Eccleſiaſticæ modeſtiæ regulam; vt quòd

Beatiſsima virgo nõ fuerit cũ corpore aſſumpta, quòd paruulis in baptiſmo non infundatur gratia informans, & virtutes, cum Concilium vniuerſale contrariam opinionem duxerit eligendam; quod Angeli ſint corporei, vel quòd non ſint creati ſimul cum mũdo corporeo: Diem iudicij ad certum diem vel annum certò futurum, vt à Concilio Lateranenſi ſub Leone X. diligenter prouiſum eſt. Gerſon in fine Epiſto. de ſuſcept. humanit. Chriſti. Antoninus in 2. part. ſum. tit. 12. c. 15. Turre-cremat. libr. 4. de Eccleſ. p. 2. cap. 11. Alphonſ. à Caſtro libr. 1. de iuſta hæretic. punit. cap. 3. Albert. de agnoſ. aſſert. quæſt. 6. & Melch. Canus vbi ſuprà lib. 12. cap. 11. Secundò eſt temeraria propoſitio, quæcumq; exceptio vel exemptio ſine ratione probabili ab vniuerſali lege Eccleſię vel ſcripturæ. Tertiò eſt temeraria propoſitio, quæ cum decreto celebris vniuerſitatis pugnat.

Axioma triceſimumſextum.

PRopoſitio ſcandaloſa quid ſit, tenẽdũ. Propoſitio ſcãdaloſa ſexto loco
110 eſt quæ ſpirituali ratione † perſpecta eſt eã eſſe quæ anſam ruinę & erroris præbet puſillis, & præſertim pijs hominibus, vt ab Eraſmo recenſita enumeratio incommodorum auricularis confeſsionis, quod toti Germaniæ magnum fuit ſcandalum. Item Eccleſiæ Romanæ abuſus in vulgus edere, vt indulgentias eſſe infrugiferas: vitia clericorum aut monachorum in vulgus edere. Quod per cenſuras Eccleſiaſticas clerus populum vexat: dantes eleemoſynam fratribus mendicantibus eſſe excõmunicatos: vniuerſitates & collegia vanitate hominum eſſe inducta, leguminibus & piſcibus veſci; & vt credant carnes ad Venerem prouocare. Poteſt quidem ſcandaloſa propoſitio quandoq; eſſe vera, ſed quia infirmis & puſillis ſcandalum præbet, & offendiculum, ideo ſcãdaloſa dicitur. Simanc. de Cathol. inſtitut. tit. 54. nu. 13. etſi vera quandoque aliqua ſint, & reprehendi poſſint, non tamen ab his qui ſunt ſine poteſtate ad hoc cõſtitutã. Nec enim Iudas cum eſſet reprehendendus ob loculos, alium habuit cenſorẽ quàm Chriſtum. Nec (vt ait Hieronym.) Ordo Apoſtolicus propter vnius Iudæ ſcelera vituperandus eſt. Sic neq; propter aliquorũ clericorum intemperiem, Eccleſia Chriſti à quoquam ſcandalizari debet.

Axioma triceſimumſeptimum.

111 PRopoſitio † ſchiſmatica, ſeditioſa, blaſphema, & cõtumelioſa quid ſit, tenẽdum. Propoſitio ſchiſmatica, ſeditioſa, maledica vel blaſphema, contumelioſa, ſeu iniurioſa ex ipſis nominibus conſtat. Schiſmatica enim eſt, quæ diuiſionẽ Eccleſiæ inducit, ſeditioſa, quæ in Eccleſia eſt ſeditionis cauſa, vel occaſio. Maledica vel blaſphema eſt, quã Deo, vel ſanctis irrogatur iniuria. Iniurioſa ſeu contumelioſa eſt, quæ alicui fideliũ ſtatui, vel illuſtri perſonę, vel dignitati detrahit, vel iniuriã facit: quales ſunt, quę contra Cardinales & monachos inſani & impij effutire ſolent. Simanc. d. tit. 54. à num. 14.

Axioma duodequadrageſimum.

112 PRopoſitio fauẽs † hęreticis quid ſit, tenẽdũ. Propoſitio fauẽs hęreticis eſt, quæ perſonis, aut erroribus hęreticorũ quoquo modo fauet, vt eſt hæc: Hæretici nõ ſunt puniẽdi. Et hæc propoſitio nõ tãtùm fauet hæreticis, ſed etiam hæretica eſt, ex doctrina axiomatis 29. ſuprà. Nam & Concilia hæreticos puniendos ſanxerunt, vt alibi docuimus; & vetuerunt ne quis pro martyribus haberet hæreticos affectos morte propter hæreſim. Concilium

lium Carthag.tit.50.& Laodic.tit.34. quæ referuntur à Criſconio, qui floruit temporib. Liberij Papæ circa annum Chriſti 354.)in Breuiario Canonum art.69.

Axioma vndequadrageſimum.

PRopoſitio periculoſa quid ſit, tenendum. Propoſitio periculoſa eſt illa,quæ abſolutè & generaliter dicit licitum eſſe, & fieri poſſe id,quod nõ niſi vix ab aliquibus, & cum multis circunſtantijs fieri poteſt, vt dicere, quòd homo ſolus cum ſola in lecto manere, aut diu cum mulieribus cõuerſari licitè poſsit. Item quòd ſine ieiunijs homo poteſt eſſe perfectus. Idem Petrus de Aragon vbi ſuprà.

Axioma quadrageſimum.

EX verbis inordinatè prolatis hæreſis incurritur, licet Canus lib. 115 12.de locis Theolog.cap. 9. oppoſitũ videatur ſentire.& Hilarius lib. 2.de Trinit.dicat:[Senſus, non ſermo, fit crimen:] Nam ſi quis ita inordinatè loquatur,vt eius inordinatio ſit contra modum loquendi Eccleſiæ, quæ cum limitatione in rebus fidei ſtatuit eſſe loquendum,hic iam innuere videtur Eccleſiam non eſſe normam certam,inexuperabilem & nunquam errantem in definiendo modos loquendi circa res fidei.At vt docet Paulus 1.ad Timotheum. 6.[Si quis non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti,& ei, quæ ſecundum pietatem eſt doctrina,ſuperbus eſt:] verum eſt,quòd ſi quis ſane ſentit cum Catholicis,ſed non ſe cõformat in modo loquendi cum illis, licèt ex tali verborum diuerſitate ſcandaloſum ſenſum in audientium animis gignere poſsit,tamen ſi paratus ſit corripi,non cenſendus erit hæreticus. At ſciat oportet, Chriſtum Dominum promiſiſſe Apoſtolis ſe daturum eis non ſolum ſapientiam, ſed etiam os,ideſt,caſtigatum ſermonem ad talem ſapientiam dignum,ſicut de Chriſto dixit Eſaias cap.50.[Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt ſciam ſuſtentare eum, qui lapſus eſt verbo:]& ad eos loquens Apoſtolus Rom.15.dicit,[Vt vnanimes,vno ore honorificetis Deum & Patrẽ, & 1.ad Corint.1.Vt id ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata. Quibus verbis inſinuat Paulus ſchiſmata poſſe gigni,non ſolum ex prauo & diuerſo ſenſu, ſed etiam ex diuerſis & inordinatis verbis.Quare meritò Eccleſia & ſancti Officij Inquiſitores puniunt homines, qui temere, & abſq; delectu,verba fidei diſſona proferre non verentur.

Axioma quadrageſimumprimum.

PRopoſitio ex mente proferentis iudicanda.Quando † non ſolùm in verbis inordinatè prolatis hæreſis continetur,ſed etiam in mente dicẽtis retinetur & iudicatur, tunc talis, cùm hæreticus ſit, non poteſt ſimul iudicare ſe eſſe hæreticum, quia hæc ſimul eſſe,repugnat.Quod probatur, quia ſi iudicat ſe eſſe hæreticum, ergo iudicat eſſe errorem id quod primo amplexus eſt, quod manifeſtam implicationem inuoluit: quia quando aſſentitur errori,illud fuit ſub ratione & ſpecie veri,alias non aſſentiretur: ergo contra huiuſmodi aſſenſum factum ſub ratione veri non poteſt ferri iudicium:ſimul ſtãte primâ apprehenſione,quia verum verò nõ contrariatur, nec ab illo deſtruitur, quare iudicium certum, an talis ſit hæreticus, regulandum erit non ab ipſo,ſed per Eccleſiam, quæ regula eſt plus quam Lesbia & nunquàm errans & ab Spiritu ſancto immediatè illuminatur,regitur, ac gubernatur à Chriſto tanquam à capite & ſponſo ſuo,& à Spiritu S.tanquam ab anima, vt patet Ephe.1.[ipſum dedit caput

ſuper omnem Eccleſiam quæ eſt corpus ipſius.] Et Epheſ.4. Vnum corpus & vnus ſpiritus:[& Epheſ. 5.[Vir caput eſt mulieris ſicut Chriſtus caput Eccleſię,& idcirco Dominus ait Ioan. cap.16.[Spiritus virtutis docebit vos omnem veritatem.

Axioma quadrageſimumſecundum.

HÆreticus occultus nulla pœna exteriori eſt afficiẽdus, ſi mẽtalis eſt
116 tantũ. Hæretici † omnino occulti an incurrant pœnas à iure impoſitas, lis eſt nõ parua, nec ſemel agitata inter Theologos,& Canoniſt. Caiet.enim 2.2.q.11.art.3.& in ſum.verb.hæreſis. D.Tho.1.2.q.91.art.4.Palud.in.4.ſentent.diſtin.13.q.3.art.1. Soto in 4.diſtinct.22.q.2.art.3.cõcluſ.5.Syluest.in verb.excõmunicatio.7.§.3. D.Antonin.3.p.tit.24.c.4.Archiepiſcopus.Florentin.3.p.ſum.tit.24.c.4. Angelus de Clauaſ. in ſumma, verb.hæreticus.n.2.Armilla aurea verb.hæreſis in princip.& num.19. Alphonſ. à Caſtro de leg.pœn.lib.7.cap.final.Et de iuſt.hæretic.punit.libr.2.cap.18. Et reliqui cum ipſis conſtanter tenent hæreticos omnino occultos nequaquam excomunicationem incurrere. Quorum potiſſima ratio & fundamentum eſt,quia Eccleſia nõ iudicat de occultis, ſed de manifeſtis: occulta enim & incognita ſolum iudicat, qui ſcrutator eſt cordium & adducunt pro ſe Apoſtolum.1.ad Corint.4.[Nolite ante tẽpus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit aſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia
117 cordis.]† E contrario verò Canoniſtę & Legiſtæ arbitrantur hæreticos omnino occultos eſſe excommunicatos, Ita affirmant Adrianus in quodlibetis quæſt.8.art.1.& in.4.in materia de confeſſione,quæſt.2. Nauarrus de pœnitentia,diſtinct.5.pagina.7.n.22.Hippolyt.in.l.qui falſam.n.13. ff. de falſis. gloſ.in ſum.24.q.1.gloſ.in.c.cogitationis.de pœnitentia.diſtinct.1.Hoc idẽ tenuit gloſ. ſingul. in verb. eo ipſo in clem.1.§.verum. de hæret.quã ſequitur ibi Cardinalis,Ancharranus.Ioan. de Imol.& Boni.de Vital.& eam affirmat eſſe ſingularẽ Abb.in procem.Decret.n.7.& in.c.exſtirpãdæ.§.quia verò.n.31.de præbend.Felinus in.c.fin. de hæret.Et in c.ſi verò.1.de ſentent. excommunicat.& alij innumeri, quos breuitatis cauſa omittimus,exiſtimãt hanc eſſe cõmunẽ opinionem contra Theologos,quia in pœnis,quę ipſo iure contrahuntur, hominis miniſterio opus non eſt,prætertim cum excommunicatio ſecum paratã trahat executionem,& hæreſi cohæreat, ſicut lepra leproſo,& corpori vmbra.

In hac tamẽ cõtrouerſia tantorũ ac grauiſſimorũ hominũ, vellẽ aliquod mediũ ſtatuere diuerſarũ opinionum conciliatiuum:quod facilè fiet,ſi cõſi-
118 deremus hæreticũ † omnino occultũ duplicẽ eſſe. Vnum purè mentalẽ,qui verè omnino occultus eſt primò, & per ſe:quia eius hæreſis omnino ſuà natura occulta eſt,cũ nullo modo naturaliter ſciri poſſit, nec probari, niſi per cõfeſſionẽ propriã,& ſpõtaneã.Et
119 de hoc † hæretico bene loquuntur Theologi,cũ dicũt nõ incurrere excõmunicationẽ,quę in foro exteriori ſolũ exerceri poteſt circa actus cognoſcibiles,aliquo modo in tali foro,cuiuſmodi non ſunt actus purè interiores. Aliũ vero eſſe hæreticũ omnino occultũ,nõ primò,& per ſe,bene tamen per accidens,qualis eſt ille qui hæreſim mẽte cõceptã ore & voce expreſſit,quã nemo audiuit:imò nec moraliter audire potuit,propter quæ in iudi-
120 cio probari nequit,† & de tali hæretico verè docent Canoniſtæ incurrere excõmunicationem; quia natura ſuà probabile eſt delictũ primò,& per ſe, per accidens tamen eſt occultũ, &c.

DE FORMA ET ORDINE IVDIciario S. Officij, contra hæreticos.

1 *HÆretici S. Officio per magnũ odium calumnioſe obiectant, quod nullus ordo iuris in eo ſeruetur.*

2 *Inquiſitores delegationis ſuæ literas exhibere debent primis poteſtatibus.*

3 *Inquiſitores clerum & populum cũ primum ad aliquam ciuitatem accedunt præconio conuocare debent.*

4 *Inquiſitores iuramentũ exigunt à conuocatis de conſeruanda & protegenda fide* Catholica.

5 *Iuramenti forma.*

6 *Formula Iuramenti vnde deducta.*

7 *Poteſtates ſæculares cenſuris coguntur præſtare Iuramentum.*

8 Monitoriæ *literæ quæ in hæreticos proponendæ.*

9 *Edictum gratiæ quando proponi debeat.*

10 *Edictum gratiæ ſimillimũ edicto Prætorio.*

11 *Error Bartoli & Baldi in comparationem edicti Prætorij cum ijs quæ quouis tempore à decurionibus proponuntur.*

12 *Relapſus ſponte veniens tempore edicti gratiæ abſoluitur.*

13 *Venire ſponte qui dicantur.*

14 *Denũciatio, vel accuſatio à quibus proponatur.*

15 *Feriatis diebus in hæreticos, etiam fit proceſſus.*

16 *Accuſator priuatus nõ ſubiacet in materia hæreſis Talionis legi.*

17 *Talionis lex* 12. *tabular. iure canonica & ciuili ſublata.*

18 *Inquiſitor cum prouinciam viſitat, generale edictum proponit ad hæreſes detegendas.*

19 *Promotor fiſcalis S. Officij quando debeat teſtes producere.*

20 Promotor *fiſcalis S. Officij quotannis petit, edictum generale renouari & publicari.*

21 *Inquiſitores teſtes quoſuis poſſunt cogere ad deponendum.*

22 *Edictum generale generaliter proponi, quid ſit & quid ſpecialiter.*

23 *Edictum proponitur etiam generaliter alicuius promotione.*

24 Inquiſitio *ſecreto fieri debet.*

25 *Teſtes priuſquam deponant in cauſa hæreſis admonendi ſunt, nequid niſi verè & ſincere dicant.*

26 *In teſtibus quæ conſideranda.*

27 *Teſtes an duo ſufficiant contra hæreticum.*

28 *Teſtium dicta maximè Inquiſitores expendant.*

29 *Inquiſitorum iudicium de retentione cauſæ.*

30 *In criminalibus primum conſtare debet de delicto.*

31 Probationes *quales eſſe debeant antequam reus ducatur in carcerem.*

32 *Inquiſitores ſi non conueniant ſuper decreto, res ad ſupremum mittitur ſenatum.*

33 *Complicibus ſingulis ſingula dictantur decreta.*

34 *In literis decreti cauſa ipſius non ſcribitur.*

35 Bona *rei adnotantur in formali hæreſi.*

36 Παραίνεσις *ad Inquiſitores ne carceribus reos diu detineant.*

37 *Carcer funeſta domus.*

38 Monitiones *tres per decem dies reo fiunt.*

39 *Hæretici veteratores, quãdo ſunt in vinculis.*

40 *Inquiſitor iudicis virtutes excitet, monendo aut interrogando hæreticum.*

41 *Hæreticorum cautelæ, vt iuſtitiæ illudant, quæ ſunt.*

42 *Inquiſi-*

42 *Inquiſitorem modeſtum pium & circunſpectum eſſe oportet.*
43 *Improbo ſua patria nocet.*
44 *Reus vſque ad accuſationem aduocatum non habet.*
45 *Denegantur hæretico, quæ reis quibuſlibet alijs conceduntur.*
46 *Poſt interrogationem & tres primas audientias Fiſcalis proponit accuſationem, & quo modo.*
47 *Hæretico ſua confeſſio etiam ſine teſtibus nocet.*
48 *Accuſatione propoſita reo datur aduocatus.*
49 *Reſpondet reus accuſationi Fiſcalis, & cauſa concluditur.*
50 *Repetitio teſtium eorumq; ratificatio.*
51 *In cauſa hæretici multos interiudicare iuuat.*
52 *Publicatio teſtificatorum fit reo.*
53 *Eaque illi datur Inquiſitoris manu ſcripta.*
54 *Inquiſitores patres reorum ſunt.*
55 *Inquiſitor proceſſum explicat coram ordinario, & conuocatis conſultoribus.*
56 *Scriba ſiue Notarius S. Officij legit acta proceſſus.*
57 *In votis dandis iuniores primi ſententiam dicunt.*
58 *Sentẽtia fertur ordine & decreto Generalis Inquiſitoris.*
59 *Relapſi brachio ſeculari relaxantur.*
60 *Proceſſus quomodo fit fugienti.*
61 *Citari & moneri debent fugientes.*
62 *Citatio fit in omnibus proceſſus actibus.*
63 *Citatio eſt de iure naturali.*
64 *Relapſus non eſt citandus.*
65 *Citatio fieri poteſt per Inquiſitorem vel per ordinarium.*
66 *Perſonaliter citatus procuratorem conſtituat oportet.*
67 *Contumax excommunicatur, & punitur tanquam hæreticus.*
68 *Citatio in fugientem debet ſui cauſam continere.*
69 *Citatus ab Epiſcopo & Inquiſitore, prius Inquiſitori pareto.*
70 *Suſpectus de fuga non citari ſed capi debet.*
71 *Hæreticus latitans verbaliter citatur.*
72 *Vinctus è carcere fugiens, ſi nobilis eſt arctiùs cuſtoditur.*
73 *Si vilis flagellatur.*
74 *Fuga è carcere nihil habet commune cum hæreſi.*
75 *Si vinctus negligentiâ cuſtodis è carcere fugiat, cum eo mitius agitur.*
76 *Vbi quis deliquit ibi puniendus eſt.*
77 *Hæretici vbique capi poſſunt.*
78 *Mors omnia ſoluit, itaque & crimen.*
79 *Mors hæreſin non extinguit.*
80 *Hæreſis crimen non niſi 40. annis præſcribitur.*
81 *Delictis Eccleſiaſticis ſtandum Iuris Canonici diſpoſitioni.*
82 *Hæreſis crimen merè Eccleſiaſticum eſt.*
83 *Vt memoria hæretici mortui damnetur, nullo tempore poteſt præſcribi.*
84 *Quare hæreticorum oſſa effodiuntur.*
85 *Probationes validæ in mortuum ſunt neceſſariæ.*
86 *Accuſatio in defunctum eius filijs, & hæredibus notificatur.*
87 *Damnati mortui effigies in publicum effertur.*
88 *Effigies mortui damnati traditur ſeculari curiæ.*

Quæſtio IIII.

1 TANTA eſt hæreticorum † in ſanctū Officium acerbitas, tantum odium, tam denique inueterata ira in ſacrum illud tribunal eos inceſſit, vt illud nō tantum ſeueritatis nomine, ſed & crudelitatis & inhumanitatis inſimulent. Nam vel editis libris in extremū ferè orbem eiuſmodi menda-

mendatia propagarunt: in conficiendis proceſsibus nullam iuris formam obſeruari, præter ordinem iudiciarium omnia præpoſterè, confuſe, ac promiſcuè commiſceri: reos quos innocentes, & martyres ſuos vocant ab Inquiſitorum iudicio nec damnationis, nec abſolutionis ſententiam extorquere poſſe: vnde animorũ tanta ſuecreuerit obſtinatio, vt vbiq; terrarum ob eorum tyrannidem hominum innumeræ myriades mori potius, quàm ſe legibus Chriſti dedere ſtatuerint. Tot tantiſq; calumnijs ſcio viros doctrinâ, & veritate celebres ſic reſpondiſſe, vt eorũ impetus iam iam refrixerit. At quia nemo eſt, quod ſciam, qui veritatem ſuis vnionibus ornatam ex forma iuris nudauerit, me in rem facturũ exiſtimaui, ſi cum hactenus de Inquiſitorum autoritate dictum ſit, ſtatim ex forma procedēdi quâ vtuntur, iuris & æqui obſeruantiſsimos ſinceritatis, benignitatis, & integritatis eximios cultores illos oſtendam.

Primùm igitur, quoties Inquiſitores Apoſtolici in Prouinciã veniunt,
2 cui nũquam præfuerant,† literas ſuæ delegationis Regi, aut Proregi, Cathedrali Eccleſiæ Matrici, aut poteſtati ſiue decurionibus illius ciuitatis aperiunt, & oſtendunt, eoque pacto conſtat eos cauſarum hæreſis iudices eſſe. Id illis preſcribitur. 1 inſtruction. Hiſpalen. cap. 1. Et Concil. Biterrenſ. cap. 1. ſic ſancitur: [Conſulimus vt intra terminos Inquiſitionis limitatæ vobis ad locum, de quo expedire videritis, iuxta mandatum Apoſtolicũ declinetis, vt Inquiſitionem de illo, vel de locis alijs faciatis, cùm tutum non ſit vobis ad loca ſingula declinare: atque ibi conuocatis clero & populo, & propoſito verbo Dei mandatum vobis factum, & aduentus veſtri cauſam lectis literis, quarum autoritate procedere debetis, ſicut oportere noueritis exponatis.] Hoc quin ſit iuri conſonum nemo ambigit ex præſcripto. l. obſeruare. de offic. proconſul. inquit enim: [Antequam verò fines Prouinciæ ſibi decretę Proconſul ingreſſus ſit, Edictum debet de aduentu ſuo mittere] & l. 1. C. de mandat. princip. cap. cum in iure. de offic. delegat. Brun. lib. 1. de delegat. cap. 8. cum ſeqq. Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 44. num. 1. Eymeric. in princip. 3. p. Director. tit. quomodò, & qualiter proceſſ. in cauſ. fidei eſt incipiend. & ibid. Franc. Pegna comm. 1. Tabienſ. in ſum. verb. Inquiſitor. §. 10. & 11. Eo
3 confecto præconijs Inquiſitores † cõuocare debent clerum & populum, vt certo die feſto conueniant in Eccleſiam maiorem, vbi ſermo de Catholica fide habeatur, poteſtas iuriſdictionis Inquiſitoris declaretur, & aduentus cauſa exponatur, iuxta formam inſtruct. Hiſpal. d. c. 1. Tabienſ. in ſum. verb. Inquiſitor. §. 10. num. 11. Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 44. de ordine procedendi. num. 1. His decla-
4 ratis, ſermone finito † præcipiunt Inquiſitores, vt omnes leuatis manibus ſimul coram Cruce, ac libro Euangeliorum iurent ſe pręſtaturos fauorem & auxilium S. Inquiſitioni, eiuſque miniſtris, & quod non impediēt illos per ſe vel per alios, aut, quouis quæſito colore, iuriſiurãdum illud præſtare ſæculares poteſtates, & iudices, eorũque miniſtri debent. Quæ omnia in acta referentur à Secretario, ſeu Notario Inquiſitorum, in perpetuam rei memoriam: forma autem iuramenti talis eſt.

5 NOs † Prorex aut Prętor, &c. Talis Prouinciæ vel ciuitatis ſiue loci, & tales Cõſules, vel iurati ciuitatis talis, &c. Ad requiſitionem & monitionem Reueren. D. Inquiſitoris doctoris, vel Licentiati N. tanquam veri fideles & obe-

obedientes Eccleſiæ ſanctæ Dei, promittimus & iuramus per hæc ſancta quatuor Euangelia coram nobis poſita, & per nos corporaliter tacta, quod fidem Domini noſtri IESV CHRISTI, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tenebimus, & teneri faciemus, ſeruabimus, & ſeruari faciemus, & ipſam contra omnes pro viribus defendemus: ita quòd hæreticos, credentes, fautores, & receptatores, ac defenſores eorum, necnon diffamatos, vel ſuſpectos de hæreſi proſequemur, & capiemus, ſeu capi faciemus quandocumq; poterimus; & accuſabimus, & denunciabimus Eccleſiæ, vel Inquiſitoribus, ſi alicubi ſciuerimus eos eſſe, vel aliquem de prædictis, præſertim cum fuerimus requiſiti. Item quòd non committemus balliuias, ſaionias, vel aliqua officia publica, quibuſuis nominibus cenſeantur; alicui de huiuſmodi perſonis peſtiferis, vel ſuſpectis, ac diffamatis de hæreſi: nec alicui, cui poſitũ fuerit ratione criminis hæreſis, vel aliàs prohibitum ab Inquiſitoribus, vel à iure, quod publicis officijs nòn fungatur: nec eos vti prædictis, nec tenere publica officia permittemus. Item quòd nullum de prædictis recipiemus, nec habebimus in noſtra familia, vel conſortio, vel ſeruitio, nec in noſtro conſilio ſcienter: & ſi fortè contrarium factum fuerit ignorãter, illos poſtquam ad notitiam noſtram per Eccleſiam, vel Inquiſitores hæreticæ prauitatis, vel eorum commiſſarios peruenerit, protinus expellemus: & quod in his & in alijs, quæ ad Officium Inquiſitionis hæreticę prauitatis pertinent, erimus obedientes Deo & Romanæ Eccleſiæ, & Inquiſitoribus eiuſdem hæreticæ prauitatis, iuxta officium & poſſe noſtrum: ſic nos Deus adiuuet, & hęc, ſuper quibus iuramus, ſancta Dei Euangelia manibus proprijs per nos tacta.

6 Hæc autem forma olim † deducta fuit ex cõſtitutione Frederici II. Imperatoris Patauij promulgata die 22. menſis Februarij indictione 12. quæ fuit anno Chriſti 1239. eâque annexa, cum alijs quatuor conſtitutionibus eiuſdem diei, quarum prima incipit: [commiſſi nobis cælitus:] Secunda; [inconſutilem: Tertia, [Patarenorum:] Quarta, [Catharos:] quæ omnes obſeruandę ſunt inuiolabiliter ex reſcripto Innoc. IIII. incipiente [cùm aduerſus.] Vrbani IIII. [licet ex omnibus.] Alexandri IIII. Et tandem eaſdem leges iuſſit obſeruari Bonifacius VIII. in cap. vt Inquiſitionis. §. 1. de hæretic. libr. 6. imò & quæcumque alia ſtatuta, tam Eccleſiaſtica quàm ſęcularia, præter contẽta in dictis legibus Frederici, cogi poſſunt ſæculi magiſtratus per Inquiſitores hæreticę prauitatis iurare, ex reſcripto Innoc. IIII incipiente [Orthodoxæ fidei] & Concil. Biterrenſe cap. 31. in hæc verba: [Vt autem adiuuante Domino hęreſis meliùs exſtirpetur & citiùs: fideſq; plantetur in terra, ſtatuta & iura per ſedem Apoſtolicam, eiuſq; Legatos, ac Principes, ſuper his edita, faciatis pleniſſi-
7 mè obſeruari] hæc ibi: qui etiam † ad hoc faciendum cenſuris Eccleſiaſticis coerceri poſſunt ex dictis Innoc. IIII. reſcriptis, cæterorumque prætcritorum Pontificum, & tradit copioſè Franc. Pegna in 3. part. Director. comment. 5.

8 Præterea confeſtim † legendæ ſunt propalam literæ monitorię aduerſus cunctos rebelles, vt conſtitutum exſtat in d. 1. inſtruct. Hiſpal. cap. 1. 2. & 3. ex forma præſtituta in c. vt commiſſi. §. conuocandi. de hęretic. lib. 6. c. excommunicamus. §. moneãtur. eod. tit. & lib. & authen. ſi vero. C. de hæreticis.

Præterea

9 Præterea Inquiſitores † proponẽt edictũ gratiæ,cũ termino triginta vel quadraginta dierum,prout meliùs eis viſum fuerit,hoc enim arbitrariũ eſt, Simancas de Cathol.inſtit.tit.44.n.3. Eymeric.in 3.p.Direct.in tit.de generali ſermone habendo, & ibi Franc. Pegna Cõment.12.licet olim eſſet tẽpus decennij.c.tẽpora,& c.his qui.26. q.7. c.pro qualitate. c. hoc ſit.eadem cauſ.& quæſt. Arbitrariũ dicimus, nõ quod ex animi ſententia iuriſdictionis ſuæ formulas pręſcribant,ſed quia id puſillũ illis per ius licet, & Catholicæ rei ſic cõuenit, ne diuturni temporis gratia graſſandi occaſionẽ hęreticis ſuppeditet.Quemadmodũ enim Prætores, quibus ex formulis ius dicere licebat cãcellos ambitionis habuerunt ex lege Cornelia, vt ex edicto perpetuo ius dicerẽt autore Aſconio Pædiano ad orationem Ciceronis pro Cornelio Balbo, ſic nonnihil remiſſum illis eſt, vt edicto ſuo Prætorio quod temporale fuit,ipſi ſtatuerent.
10 Id enim† propriè cõparatur edicto quod Prætor proponebat, cùm iniret magiſtratum,nõ autem ijs quæ quolibet tempore prouinciæ demãdatæ edebantur,
11 in quo † malè omnino ſenſerũt Iaſ.in l.non dubium. n.21.C.de legib. & Bart. in l. 5. in princip.n.4.vbi latè idem Iaſ.tit. de verb. oblig. quâ ratione vt illud edictũ dicebatur Prætoriũ,ſic & hoc non malè Inquiſitoriũ dicemus. Erit igitur edicti Inquiſitorij, quod proponi ab initio aduentus in prouinciam ſemper exſtitit, forma qualis à nobis ex ſtylo in quinta quæſtione refertur. Ex quo dici & ediſci facilè eſt, præſcribi tempus mediocre hæreticis,vt ſuos errores & hæreſes ſponte corã Inquiſitoribus plenè cõfiteantur, & alios quos ſciuerint hæreticos reuelent, qui ſi parati fuerint errores ſuos abiurare, admittendi ſunt ad pœnitentiam ſalutarem, & Eccleſiæ Catholicæ reconciliandi, nec puniri debent morte,nec perpetuis carceribus, nec illis bona præſcribũtur, ſed Inquiſitorum arbitrio pro qualitate perſonarum & errati,pœnitẽtię nomine eleemoſyna imponitur & leuis pœna pecuniaria, quæ benignitate Regiâ concedi ſolet. Gratiæ verò ac liberalitatis patentes literę Regię inſeruntur edicto 1. inſtruct. Hiſpal. cap. 3. & 7. Idque fieri antiquitus ſolebat ante prædictas inſtructiones, vt teſtatur Hoſtienſis tit. de hæretic.col. 2.de cuius miſericordiæ indulgentia meminit Innoc.4.in cap.vergentis.de hęretic. & in ſpecie hoc idem conſtituit ante prædicta tempora Concilium Biterrenſe cap.2.in hæc verba.[Ac deinde mandetis, vt omnes qui ſe vel alios ſciuerint in crimine labis hæreticæ deliquiſſe, compareant coram vobis veritatem dicturi: Aſsignato eis termino competenti quod tempus gratiæ vocare ſoletis:quibus tamen aliàs huiuſmodi gratia non eſt facta: infra quem terminum venientes, pœnitẽtes, & dicentes plenam de ſe ac de alijs veritatem, habent impunitatem mortis, immurationis, exilij & confiſcationis bonorũ]hæc ibi: quod cautũ eſſe in Hiſpania refert Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 44. nu. 3. & inſtruct. Hiſpal. cap. 3. & 7. Si verò refuga,ſeu relapſus fuerit & ſponte venerit, is quoque admittendus eſt, cum hoc caſu non fictè,ſed verè conuerſum fuiſſe præſumendum ſit. Defert enim ſe ipſum pœnitendo,& crimen ipſum ſponte fatetur, & errati veniam deprecatur, Ioannes Lupus Decanus Segouienſis, in tract.de hæret.quem refert Montaluus in legib. Partitarum l.1.tit.26.part.7. quæſt.6. verſic.eſt tamen concluſio. Albertin. de agnoſcend. aſſertion. q.25. num. 25. Alphonſ. de Caſtro de iuſta hæretic.

tic.punit.lib.2.cap.2.Franc.Pegn.3.p. Director.Cõment.12.quod vtique ſic cenſendum eſt, ſi peccatum relapſi hæretici hoc occultum ſit: grauius tamen puniri debet. At verò ſi dubium ſit cum nullo expreſſo iure id deciſum caueatur, ſi caſus occurrat ſupremum ſenatum ſanctæ Inquiſitionis Inquiſitores prouinciales conſulant, vt ſuper his exequenda prouideant. Cæteri autem qui ſponte non veniunt, poſt tempus gratiæ in perpetuum carcerem ſunt detrudendi, vt docet Concilium Narbonen. cap. 9.& Arnald. Albertin. in repetitione cap.quoniam.de hæretic.libr.6. quæſtione 12. Simanc. vbi ſuprà tit. 47. num.27.

13 Cæterùm † ij ſponte venire dicũtur, qui infra tempus gratiæ redeũt, licet in genere ſint moniti, nec enim coacti videntur: quia à nemine ſunt præuenti. quibus adſtipulatur.l.2.§.ſi mater.ff. ad Tertullian. ſponte igitur venit, qui infra tempus præfixum in edicto Inquiſitorio venit nominatim non admonitus.text.in l.fin.verſicul. domini. C. de his qui latron. occult. Guido Fulcodius in cõſultationibus ad Inquiſitores quæſt.2. Archidiac. & Ioann. Andr. in cap. vt commiſsi. de hæret . libr. 6. & tradit copioſè Franc. Pegna in 3. p. Director. ſuper tit.de ſermone generali, dicto Comment.12.

Termino autem edicti gratiæ elapſo, agitur in reos denunciatione priuati actoris, vel accuſatione Promotoris fiſcalis. Quâ vtrâq; vel reus ſiſtitur vel fugit. Primùm igitur dicam de priuati actoris,& Promotoris fiſcalis denunciatione. Denique de vtraq; ſimul cum reus ſe iudicio ſubtrahit. Dico igitur agi in hæreticos

14 per † denunciationem cuiuſdam accuſatoris, vti proponitur per text. in cap. qualiter & quando. de accuſat. Campeg.apud Zanchinum cap.9. in principio.& Tabienſ.in ſumm. verb. Inquiſitor.§.11. numer. 12. Silueſter, verb.hæreſis. 2. §. 8. Carrer. tract. de hæret. num. 105. Gundiſal. de hæret. quæſtion.10.nume. 1. Poſſunt prætereà Inquiſitores procedere per viam exceptionis,ex gloſ.in cap.in fidei fauorem.verb.Inquiſitionis.de hæreticis libr.6.Carrer. vbi ſuprà num.104. Poſſunt & per viam notorij, vt tradit Gundiſaluus & Campeg. in præcitatis locis: & per viam actionis. Ægidius Boſius in titul. de modo procedendi in delictis per viam actionis. Cæterum in hoc ſacro tribunali frequẽtiùs proceditur per viam accuſationis,denũciationis,& Inquiſitionis, vt infrà ſuis titulis copioſè explicabi-

15 mus. † Procedere etiam valent Inquiſitores in cauſis fidei diebus feriatis.cap.final.de ferijs.Ioann. Andr. in Clementina ſæpe. de verb. ſignific. Armilla in ſumm. verbo Inquiſitor. nu.19.

16 Neque † is qui ſe inſcribet in accuſatione ad pœnam Talionis ſe obligabit,etiam ſi deficiat in probatione, nec eâ pœnâ puniendus eſt quam reus excepturus erat, ſi crimen foret verè probatum. Quia licet Talio in legibus XII. tabul. vt ait Feſtus, parem vindictam ſignificet. Gellius lib. 20. cap. 1. Noct. Attic. Accurſius inſt. de iniurijs. §. pœna autem. verb.Talio erat.vocet ſimilitudinem ſupplicij. & Iſidorus libr. 5. Etymol. c.25. Talionem ſimilitudinem vindictæ eſſe dicat: vt taliter is patiatur ac fecit.Eamque eandem pœnam iamiam ius diuinum induxerat.Exod. cap. 21. & Matth. cap. 5. & habetur in cap. licet Heli. de ſimonia. can. calumniator. 2. quæſtione 3. can. quiſquis.2. quæſtione 8. can. de crimine. 25. quæſtione 3. can. hæc imago. 33. quæſtione tertia.l. fin. C. de

accu-

accuſation. l. leuia. ff. de accuſation. l. tutor. ff. de his quib. vt indign. & ibi DD. D. Thom. 2. 2. quæſt. 68. artic. 4. Sotus libr. 5. de iuſtit. & iure quæſt. 5. artic. 4.) Nihilominus ta-
17 men hæc † Talionis pœna per leges & canones contrarios iam diu obſoleuit, vt reſtantur communiter Doctores Specu lat. titu. de accuſat. §. 1. num. 4. Ioann. Andr. in addit. ad Speculator. titu. qui accuſare non poſſunt. nume. 38. Salicet. in l. qui crimen. nume. 4. C. qui accuſare non poſſunt. Gandinus in tract. de maleſic. titu. qui accuſare non poſſunt. Couarru. lib. 2. variar. reſolut. cap. 9. num. 1. Bartol. in l. ſi cui. ff. de accuſat. Ioann. Rojas in ſingul. fidei. 6. Simanc. de Cathol. inſtitut. titu. 64. num. 95. Ad hæc dicimus accuſatori aut denunciatori religionis fauore plus concedi debere quàm reo, adeò vt ſi lex Talionis etiamnũ ſtaret, eâdem ratione eodemque caſu vi ſuâ caderet. Nam accuſatori licet ſi ibi ſit vbi & reus, & violentiam timuerit, locum ſibi proximum eligere, nec tamen eremodicij notatur, vt voluit Concilium Hipponenſe titu. 5. relatum à Fulgẽtio Ferrando Carthaginienſis Eccleſiæ diacono canonum breuiatione tit. 198.

18 Poſt hæc vnus Inquiſitorum † viſitat prouinciam, & edictum generale proponit, præcipiens ſub excommunicationis pœna, vt quiuis reuelet quicquid factum, vel dictum nouerit contra fidem Catholicam: eaq; publicis locis affiguntur, vt in omnium notitiam facilius veniant, Tabienſ. verbo. Inquiſitor. §. 10. nume. 11. Et hæc tantæ ſunt æquitatis ad reſignãdas, & detegendas hæreſes occultas (vt docet Ianſen. in Concord. Euangel. cap. 72. & 5. inſtruct. Hiſpalenſ. capit. 2. Simanc. de Catholica inſtit. d. titu. 44. nume. 4.) vt Promotor Fi-
19 ſcalis (cuius † munus eſt exquirere dicta teſtium, & reos ad Inquiſitores deferre, ſiue denunciare iudicibus, & operam dare vt comprehendãtur, & in carcerem conijciantur, ex Franciſc. Pegna 3. part. Director. comment. 14. titu. de primo modo procedẽdi per accuſationem)
20 † ſingulis annis petat id edictum p o mulgari in ea prouincia, quâ Inquiſitionis tribunal poſitum eſt. At potiſsimùm eâ ratione; vt hæreſibus prouinciæ repurgentur.

Siue igitur Inquiſitores recẽs adueniant, ſiue Promotor Fiſcalis annis rotantibus exequatur munus illud ſuum, Inquiſitores ipſi edicto generali propoſito ad denunciationes ac teſtificationes recipiẽdas prodeũt cõtra fidei obnoxios: eoq; perſequen-
21 dò † vi ſuâ ac poteſtate compellere poſſunt quoduis hominum genus ad teſtimonium ferẽdum, ac tum ab exhibito teſte iuramentũ exigere, c. ex cõmunicamus. §. adijcimus. & §. vlt. de hæret. & nouell. 17. præcepta prę-ſidum. § enimuero. At enim ſciendũ eſt ex his colligi modum procedendi duplicem Inquiſitoribus incumbere; vt generaliter, vel ſpecialiter edictũ proponant. Generaliter ratione officij ſui, & aliquando ad alterius promotionẽ tum ſpecialiter tũ generaliter. Generaliter in primo caſu propo-
22 nunt, † vt diximus, edictum contra multos, & incertos hæreticos abſq; aliquâ infamiâ præcedenti, idq; fit in fidei fauorem, & Reip. vtilitatem. d. cap. excõmunicamus. §. adijcimus. & §. fi. de hæret. & l. 25. de his qui ſuper relig. conte. C. Theod. Bart. in l. 2. §. ſi publico. de adulter. Eodem & ipſo modo proceditur generaliter per alterius promotionem. Specialiter autem contra certas perſonas, præcedente tamen infamiâ, quod genus vim accuſationis obtinet, c. qualiter

& quando de accuſationi. Geneſ. 18. & Luc. 16. nec tamen eo caſu miſſos faciunt Inquiſitores proceſſus per indicia, ſuſpiciones & præſumptiones veriſimiles, licet infamia non
24 præcedat. Præterea † in conficiendis Inquiſitionibus cautè, & ſecretò ac quaſi per cuniculos, & pedetētim ad rem accedit. d. cap. excōmunicamus. §. adijcimus. de hæret. & ibi Cardinalis Ioann. de Anan. & Felin. in cap. vt officium, in princip. eod. titu. in 6. & ibi Domin. & Philipp. Franc. & Simanc. vbi ſuprà nu. 9. qui plures alios
25 refert. At prius teſtes depoſituri † monendi ſunt, ne odio, inimicitiā, aut alio prauo affectu falſum teſtimoniū̄ ferant, nefarium enim ac ſceleſte facinus eſt (vt habet tex. l. 1. ff. de falſ. l. ſi quis aliquid. §. qui vim. ff. de pœnis l. vbi falſi. C. ad leg. Corn. de falſ. & l. generaliter. in princip. ff. de decurionib. ibi: [Vel aliam de grauioribus, &c.] & ibi DD.) innocentem falſo teſtimonio exterminare. Si verò bono fidei zelo dixerint ſe, vt immunes à cenſuris exiſtant, ad id adduci, ſcribenda ſunt eorum teſtimonia,
26 dummodo priùs de ſuo † nomine, patria, honore, viuendi ratione, & conditione reſponderint, de eorum qualitate, fide, moribus, & ſtudijs conſtet, quæ omnia, rebus alijs nō omiſſis, conſiderare, rimari, ac perſcrutari diligens Inquiſitor debet. Sic præcipit eleganter Euariſtus capit. ſi qui ſunt. 2. quæſt. 7. [Diligenter (ait) perſcrutandum eſt, quâ intentione, quâ fide, quâ temeritate, quâ vitâ, quâ conſcientiâ, quoúe merito: ſi pro Deo, aut pro vanagloria, aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate iſta præſumpſerint,] quod & cautum eſt in inſtructione Hiſpalenſ. anni 1484. capit. 14. in quibus etiam non prætermittendum eſt perpendere, an diuites ſint, an pauperes, ætatem & ſexum in acta referre: frontem hominis inſpicere, circa eum meditari, an alicuius ſit dignitatis, an amicitia aut inimicitia illi cum reo interſit, vnde & quo tempore primum de illo notitiam habeat, & cætera id genus, quæ mei non ſunt inſtituti, & in mente ipſius Inquiſitoris vnà cum iuris ſcientia, ſtyli peritiâ, & exercitatione meliùs inhærebunt. Eius enim eſt à limine Inquiſitionis ſcire, quanta fides teſti ſit adhibenda. l. 1. cum ſeqq. ff. de teſtib.

Præterea cùm in eiuſmodi actibus periculum ſit in mora, ſi teſtium numerus ſeſe non offerat admodum frequens, ne ob id quidem Inquiſitor quicquam deeſſe ſibi certò ſciat, dummodo teſtes duos au-
27 dierit: nam † ad probandum aliquem hæreticum, duos ſolos teſtes ſufficere explorati iuris eſt, ex Felini doctrina in cap. excommunicamus. de hæretic. nume. 27. Dominic. & Franciſc. in capit. vt officium. eod. titu. lib. 6. Silueſt. verb. hæreſis 2. q. 4. Albert. in c. 1. de hæret. libr. 6. quæſt. 16. Hoc tamen intelligendum eſt, ſi teſtes ſint eiuſmodi, qui refutari & reprobari non poſſint, & omni exceptione maiores: text. in cap. in fidei. de hæret. in 6. Brun. lib. 4. de hæretic. cap. 9. Ioan. Andreas in cap. excommunicamus. §. adijcimus. de hæret. & in capit. vt officium. eod. titu. libr. 6. & ibid. Geminian. Franciſc. Peruſin. & alij. Et hanc eſſe communem opinionem fatentur Anton. de Butr. Ioann. de Anani. & Marian. Socin. in dicta capit. excommunicamus. Gundiſaluus de Villadiego tractat. de hæretic. quæſtio. 13. nume. 9. tum alij plures, quos congeſſi in titulum de teſtibus hāc ſequuntur, & probant ſententiam.

Exinde

28 Exinde † teſtium dicta & teſtimonia expenduntur per Inquiſitores & Iuriſperitos, quãdoquidem inſtat Fiſcalis, vt denunciati incarcerentur. Simanc. de Catholic. inſtitut. tit. 53. nume. 3. & ſeqq. Hic tum nec maturum deeſt conſilium, nec attenta depoſitionum à teſtibus factarum inter eos collatio: quibus diſcuſsis & approbatis, cum grauiſsimis viris Theologis probatæ conſcientiæ, & vitæ conſultant de eorum, qui delati ſunt criminibus, quorum voto in ſcriptis cum eorum ſubſcriptionibus recepto, cauſæ qualitas aperitur, ſtatus innoteſcit, & inde ſtatuunt an ratum & fixum ſit reum pro hæretico, vel erroneo, vel abſono, vel hæreſeos ſuſpecto accerſendũ, neque id tantùm ex propoſitionibus in theſi ventilatis, ſed rationibus, circunſtantijs, ex hypotheſi deſumptis, quod hæreticorum, aut Iudæorũ, aut Maurorum, Mahumetanorum ritibus ſe coinquinauerit, vel eorum manifeſtus fautor apertè probetur, ac propterea cauſæ illius cognitionem tanquam ad
29 ſanctum Officium ſpectantem † retinent ex ſtatuto inſtruct. Matritenſis. anni 1561. cap. 1. Demum Fiſci aduocatus eaſdem teſtium depoſitiones exhibet, reos defert, & poſtulat vt in vincula trahantur: ac tum Inquiſitores, iterum penſatâ informatione de reorum incarceratione deliberant, conſultoribus adhibitis, ſi non impediat aliqua ſuſpicionis cauſa, fit decretum. Hæc ita ſincerè geruntur, vt non aliter de vocandis aut comprehendendis reis decernatur.

Nam iuxta formam inſtruct. 4. Tolet. cap. 20. Inſtruct. 5. Hiſpalenſ. cap.
30 1. † conſtare in primis debet de delicto, neque vnquam in criminalibus eſt à captura reorum inchoandum. l. nullus in carcerem. & l. final. vbi Bartol. Bald. Salicet. C. de exhibend. reis. l. nemo. C. de execut. tribut. libr. 10. Bald. in l. quod cuitandi. num. 2. C. de condit. ob turp. cauſ. Anton. Gomez tom. 3. variar. reſolut. capit. 9. num. 1. Albert. de agnoſc. aſſertio. quæſt. 32. & quæſtio. 34. numero 21. Ioann. Rojas in titu. de hæretic. 2. part. aſſert. 1. nume. 2. Simanc. de Cathol. inſtitut. titu. 44. num. 12. & in Enchirid. titu. 25. nume. 1. & 5. Ioann. Rojas vbi ſuprà, 2. part. aſſert. 1. num. 12. Idque etiam præſcriptum fuit in inſtruct. Matritenſ. cap. 3.

At quia experientiâ compertum eſt, pertinaces hæreticos non ita facilè delicta ſua confeſſuros, & me-
31 lius eſſe, † ſi probationes inualidæ ſint, vt ab his abſtineant, ne ſcandalum & infamiam incaſſum cuiquam inferant, nihil omnino decernunt.

32 Qui ſi in votis dandis † diſcordes fuerint Inquiſitores antequam decretum fiat, acta omnia ad ſupremum ſanctæ Inquiſitionis Senatum rem decidendam mittunt, ſaltem in grauioribus, & immenſi ponderis cauſis, ex præſcripto inſtructionis Matritenſ. anni 1561. cap. 6. & Ioan. Rojas. de hæretic. 2. p. aſſert. 1.

Aduertendum autem, & ſummo-
33 pere in ſtylo laudandum, quod † ſi plures eiuſdem criminis aſſeclæ & complices ſint, nihilominùs capiendor. reorum decretum ita fit, vt ſingulis reis ſingulari decretum affigatur, & ſingulis ſingulorum proceſsibus apponatur: quod quàm fieri potoſt celerrimè, lictori (quem vocamus alguazil) traditur, vt illud reis conquiſitis executioni ducat. Idque omne fit excipiente & ſubſcribente notario, ſiue ſecretario Officij. Aduertendum quoque ad formam decreti, nam ſiue eo imperatum eſt vt reus in carcerem trahatur, ſiue vt

verbali vocatione vocetur; per literas aut per nuncium id ſignificatur.
34 Si per literas † non debet declarari cauſa nec adſcribi propter quã reus citatur, ſed tacitâ decreti cauſâ eſt pręcipiendum, vt compareat coram Inquiſitoribus. Clement. 1. de hæretic. Brun. lib. 4. de hæretic. cap. 6.

Notandum & illud, quòd ſi de for-
35 mali hæreſi agitur, † mandatum datur vnà cum decreto, per quod iubetur ea bona ſequeſtrari, quæ penes reum inuenientur, & intercedente lictore, ſiue apparitore, ſiue alguazirio, receptore verò notario bonorum confiſcandorum ſancti Officij repertorium ſeu inuentarium conſcribitur, in quo ſenſim ac ſpecificè omnia rei bona notantur & conſcribuntur, ex quibus apparitor expendit quantum opus eſt, vt reum exhibeat. Quod ſi pauper eſt reus, à fiſco ſancti Officij ſumptus neceſſarij ſubminiſtrantur. Eoque pacto inſtructus lictor in reum cùm primùm poteſt irruit, eum ab omni hominum congreſſu, & commercio in itinere arcet, & tandem cuſtodi carcerum ſancti Officij tradit, qui reum in matriculam vinctorum exſcribit, ac benignè tractat, vt ei iubetur inſtruct. Matrit. ann. 1561. cap. 10.

Moneo, hortor, & obſecro Inqui-
36 ſitores, † ne propter defectum probationum vinctum in carceribus remorentur, ſed vt (quantâ fieri poſsit breuitate) vel eum moneant, vel interrogent. Non conuenit vt eos in ſuſpenſo teneant, & ſqualore & mœrore confici in carceribus ſpe futurarum probationum cogant. Nam interim in carceribus marceſcunt, eorumque fama diſpendium patitur, & bona diſsipantur. Inſtruct. Pincia. 3. cap. 2. & 3. & iterum 4. Toletan. c. 6. & rurſum. 5. Hiſpalenſ. c. 6. Simanc. de Catholic. inſtitut. tit. 44. num. 32. Id verò conſtitutum fuit à Conſtantio, Gratiano, & Valentiniano AAA. l. 1. & final. C. de cuſt. reor. l. 1. & l. 6. tit. 3. & lib. 6. C. Theod. in hæc verba. [De his, quos tenet carcer incluſos, id apertâ definitione ſancimus, vt aut conuictos velox pœna ſubducat, aut liberandos cuſtodia diurna
37 non maceret.] Eſt enim † carcer funeſta domus, eiuſque damnum reo reparari non poteſt, Suarez in verb. carcer. num. 15.

Nunc vt reus audiatur ab Inquiſitoribus nihil obſtat. Eſt enim in eorum manu ac poteſtate: ſed priùs accuſatio in eum non formatur, quàm tres actus iudicij exilierint. Etenim vnoquoq; triduo ducitur ad audien-
38 tiam corã inquiſitore † vt monitiones in mẽtem, ſi poſsit, infundat, eiq; perſuadeat, vt de ſe cogitet, an ſuæ captiuitatis ipſe cauſã efferre poſsit, exigit, hortatur ad veritatẽ, vt illam per ſe patefaciat. Inde ſi tribus monitionibus ab eo nihil extorqueri poteſt, decimo die velis expaſsis interrogatur. Inde collige decimo die perfici omnes monitiones, & ex ſtatuto poſt accuratam interrogationem, proponi accuſationem, de hoc ſpatio decem dierum præſtando hęreticis meminit Alphonſus de Caſtro libr. 2. de iuſta hæreticor. punitione, capit. 1. vbi refert ex Liberato diacono Cæleſtinum Papam hanc dilationem conceſsiſſe Neſtorio. Simanc. vbi ſuprà titu. 44. Gundiſaluus de Villadiego tractat. de hæretic. quæſt. 8. & copioſè Eymericus 3. par. Director. tit. de modo interrog. reum accuſatum. & ibi Franc. Pegna Comment. 18.

Accerſitur igitur reus, quicum Inquiſitor ſe habet, habitâ ratione eius qualitatis quam præ ſe fert. Exigitur ab eo iuramentum, & promiſſum de veritate depromenda, quod fieri ſo-
let

let tam in monitionibus quàm in poſtrema interrogatione, quæ fit decimo die. Eaq; omnia iuxta inſtructionem Hiſpalenſem anni 1584. capit. 4. ac Matritenſ. ann. ſupradicti cap. 13. ac ſecũdum ordinem à generali Inquiſitionis Senatu præſcriptum ac ſeruari ſolitum. At ne tum Inquiſitori fucũ faciat rei ficta ſanctitas, † vereor: hęretici enim ſemper pro virib. conantur occultare hæreſes, fictas lacrymas emittunt, quibus ſeueriſsimum quemque poſſunt permonere. Quamobrem certò ſciant Inquiſitores diu nõ poſſe illis aurem dari, quin à vero iudicis officio deflectant, quãtacunque rerum peritiã & notitiã dogmatum, hæreſum, ſectarum, vitæ & morum, tam veterum, quàm neotericorum hæreticorum fallacijs imbuti & exculti ſint, nõ poterunt non moueri, ſiue moneant, ſiuè interrogent. Habeat itaq; † neceſſe eſt veri iudicis & fortiſsimi athletæ virtutes, ſine quibus ſuo munere fungi non poſsit. c. vt Inquiſitionis. de hęret. lib. 6. & Alberti. in rubr. de hæretic. libr. 6. quæſt. 3. & 5. Non enim poterit fidem commodè defendere, niſi prædicta percipiat & cognoſcat, quibus ipſa fides, fideiq; dogmata oppugnantur, maximè his temporibus quibus hæretici varijs artibus animi ſenſum tegere conantur. Hi enim † per æquiuocationem, per conditionis adiectionem, per retorſionem interrogationis, per fictam admirationem, per tergiuerſationem, per digreſſionem à propoſito, per ſui ipſius iuſtificationem, per ſimulationem corporei languoris, & amentiæ, & per ſanctitatis ſpeciem à ſcopo diuerti ſperant, quæ omnia enumerant Eymeric. 3. part. Director. tit. de modis dec. hæretic. & ibi Franciſc. Pegna comment. 22.

39

40

41

Certè Inquiſitores in examinandis, monendis, & interrogandis reis † modeſtos, pios, & circũſpectos eſſe oportet, vt ſciſcitentur ab eis in genere: nullam enim delicti ſingularem circunſtantiam exprimere illos decet, ſed (vt Caſanus tractatu de tormentis ait. capit. 15. & habetur in l. 1. §. in cauſa tributorum. ff. de quæſtionib.) an ſciant quamobrem capti ſint, an ſuſpectos habeant, à quibus ſe delatos fuiſſe exiſtiment, qui illi ſint; & iuxta eorum reſponſionem formabuntur cæteræ interrogationes totius cauſæ. At præcipuè monebũtur, vt clarè & apertè veritatem fateantur, recepturi & inuenturi apud ſanctum Officium omne miſericordiæ, & charitatis auxilium. Atque ſiue in monitionibus tribus, ſiue interrogatione, ab his exquiſitè ediſcetur, quid ipſi ſciant de Chriſtianis & Eccleſiaſticis precibus, de doctrina Chriſtiana, vbi, & quando & quibus ſacerdotibus fuerint confeſsi peccata ſua. At (quod maximum & maximè ſcire decet) de genere ſuo interrogabũtur, natione, patriã, educatione, diſciplinã, bonitate, prauitate, tẽpore pręterito, ſocietate, & amicitiã, moribus, & ſermone familiari ac cõſueto, & alijs huiuſmodi: nam ex his argumenta hauriuntur Gandin. tractat. criminal. tit. de præſumpt. & copioſè Franciſcus Caſtonus tractat. 1. de indicijs ex perſona. cap. 1. & multis ſequentib. Hoc certè in crimine hæreſis eſt potiſsimum obſeruandum: nam † qui in locis ſuſpectis eſt educatus, facilè creditur hæreſis labe infectus: ſcriptum eſt enim. [Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea.] Eccleſ. 13. & proculdubio de ceteris circũſtantijs idem erit iudicium. Interrogẽt pręterea Inquiſitores generaliter reos de ſocijs criminis ac de omnib. alijs, à quib. hæreſes acceperũt, & quos hæreticos eſſe vel fuiſſe ſciunt, quod vtiq; in crimi-

42

43

ne hæreſis licitè fieri poteſt, quia vergit impietas in maximam reipublicæ perniciem, ex inſtructione Hiſpalenſ. c. vltimo. Bald. conſ. 95. lib. 5. Soto libr. de ratione tegendi ſecreta. memb. 2. q. 6. Doctores in l. fin. C. de accuſation. Simanc. vbi ſup.

Hęc autem omnia minutim notarius Inquiſitorum, qui adſtat, ſcriptis excipit, reus autem ſubſcribit, ſi ſciat: ſin minùs, ſignum ad locum ſubſcriptionis facit & apponit, atque iterum in carcerem deſcendit. Iuxta varietatem ergo ſectarum & dogmatum, & & qualitatem perſonarum, Inquiſitores diligenter inquirere, & interrogare debent, & ſummo ſtudio inuenire, & detegere veritatem. Quibus adſtipulantur verba illa text. in cap. 1. §. Iudiciaria 1. de pœnitent. diſt. 6. Diligens igitur Inquiſitor & ſubtilis inueſtigator, & aſtutè & ſapiēter per contetur à peccatore quod forſitan ignorat, vel verecundià velit occultare. Sic cognito crimine, varietates eius non dubitet inueſtigare, vnàq; locum, tempus, & res ipſa in monumenta vt referantur, imperare. Hoc admonet cōmune illud dictum:

Sed quoniam variant animi, variemus artes:

Mille mali ſpecies, mille ſalutis erunt.

His actibus iudicij in hęreſis crimine Inquiſitores procedūt ſimpliciter &
44 de plano: † & abſque aduocatorum ſtrepitu, & procuratorum præpedita peruicacia, multis tamen omiſsis, quę magis ordinem iudiciorum ac ritum actorum, quàm ſubſtātiam & veritatem cauſarum reſpiciunt: non enim eſt neceſſarius libellus. l. libellum. ff. de accuſationib. itaque (vt diximus,) in hoc crimine, ſi agatur per viam accuſationis, non ſe inſcribet accuſator ad pœnam Talionis Franciſc. Pegna 3. par. Director. tit. de primo modo procedendi in cauſa fidei per accuſat. nec litiſcontestatio, nec copia
45 dilationum datur, † nec alia exiguntur, quæ in alijs criminibus: quod vtiq; omne (vti diximus) inductum eſt in fidei fauorem, vt citiùs & abſq; fraudibus negotia Catholicæ fidei tractentur & terminentur, & ne in infinitum protrahantur. Non autem omittenda neceſſaria ſunt, quæ ad ſubſtantiam cauſæ ſpectant; hoc eſt, illa, ſine quibus nec iuſtè nec rectè, nec commodè negotium tractari poſsit, ex text. in capit. vlt. de hæretic. in 6. Clementin. ſæpe. de verbor. ſignific. gloſſ. in extrauagan. ad reprimendum. quomod. in læſ. maieſtat. crim. procedatur. Oldrad. conſil. 115. Socin. Senior. conſil. 54. volu. 1. Corn. 315. libr. 3. Felin. in capit. 1. de libelli oblat. Brunus libr. 4. de hæretic. Bart. in extrauagan. ad reprimendum. Eymericus 3. part. Director. quæſtio. 55. & ibidem Frāciſc. Pegna Comment. 104. Tabienſ. in ſum. verb. Inquiſitor §. 38. Carrer. tractat. de hæretic. nume. 103. verſi. & an ordinem. Repertor. Inquiſitorum. verb. ordo iudiciarius. §. ſed quo ad telam iudiciariam. Franciſc. Squillacenſ de fide Cathol. cap. 27. Ioann. Rojas de hæretic. ſing. 145. Villadiego de hæretic. quæſt. 12. Lanfranc. d. Clement. ſæpe. num. 1. 2. & 3. & ibidem Celſus in tractat. clauſul. quomodo autem ſit facienda. in quo docet Decius conſil. 615. & Hippolyt. de Marſil. pract. criminal. §. cōſtante. num. 12.

Reo igitur tribus monitionibus excitato, ac poſtrema interrogatione examinato. Promotor Fiſcalis ex officij ſui neceſsitate abſq; pœna Talionis (per. l. poſt legatū. §. aduocatum fiſci. ff. de his quib. vt indig. & l. qui cū
46 maior. §. penult. de bon. libert.) † proponit accuſationē generaliter, & ſpecialiter circa ea crimina & hæreſes, quę ex teſtiū depoſitionib. ſummariè apud

apud Inquiſitores probatæ ſunt, vel indicatæ vel confeſſæ, ſpeciatim omnes propoſitiones aut facta referendo, vt ſciant rei quibus ſint criminibus reſponſuri, ea tamen occultando quæ ad veritatem eruendam prætermittere opus ſit. argumento l. 1. §. editiones. ff. eodem. Brun. lib. 4. de hæret. cap. 7. Quia præſentatā ante Inquiſitorem, coram quo accuſatio propoſita eſt; ipſo præſente reo quem accuſat in ſcriptis Inquiſitori accuſationem profert, & propriā voce ipſam accuſationis formam legit, & ipſe Promotor fiſcalis iurat eam accuſationem iuxta iuris formam, & non malitiosè vel per calumniam fuiſſe propoſitam: ſed quia obiecta crimina probare intendit. c. per ſcripta. 2. q. 8. Simanc. de Cathol. inſtitut. tit. 4. nu. 12. Tum verò Fiſcali decedente, Inquiſitores reum commonefaciunt vt veritatem confiteatur, & quantùm ſuâ interſit, vt meliorē ſuam cauſam faciat. His dictis ante prædictum Inquiſitorē reus accuſationis capitulis reſpōdet, Secretarius S. Officij formaliter ea omnia quæ reſpōdet ſcribit.

Actione propoſitâ ſi nulli ſint teſtes, at reus ore ſuo iudicari poſsit Fiſcalis Promotor petit vt reus con-
47 demnetur. † Reorum enim confeſsio (adhibito tamen temperato quod expreſsimus hactenus) eſt probatio omniū efficaciſsima, iuxta illud Luc. 19. [Ex ore tuo te iudico,] & docet optimè Roman. conſil. 329. num. 11. Alex. lib. 1. conſ. 13. Felin. c. 1. de except. & in cap. cum ſuper, de re iudicat. Fortior eſt ijs quæ fiunt per teſtes, & rem notoriam facit: vnde dicebat in authent. ſed nouo iure. C. ſi certum petatur. non eſſe exigendam ſolennitatem probatoriam, vbi adeſt confeſsio partis. Et licet in alijs criminibus ſola confeſsio delinquētis non ſufficiat, niſi de crimine cōſtet ex l. 1. §. item illud. ff. ad Senatuſconſult. Syllan. vbi Bart. & Bald. in d. authent. ſed nouo iure, & Angel. in l. 1. C. de confeſſ. tamen in crimine hæreſis ſola cōfeſsio rei ſufficit, & ex illa ſola procedi poteſt ad condēnationem. Bald. in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſc. & cleric. Feli. c. auditis. de præſcript. Nic. Areleta. de hær. notab. 2.

Si verò in Inquiſitione teſtes au-
48 diti ſunt, aduocatus reo † datur ab Inquiſitore inſtruct. Hiſpalenſ. cap. 16. Simanc. de Catholicis inſtitut. tit. 5. nu. 2. Rojas ſingul. 53. Eymeric. in 3. p. Director. tit. de defenſionibus reorū. & ibidem Frāc. Pegna comment. 28. verſ. & ſic concedetur ſibi aduocatus, pag. 480. vt eum defendat, & cuius conſilio reſpondeat. Is quidem Aduocatus ante omnia iurat quod benè & fideliter reum defendet, & ea quæ audiet vel accipiet non reuelabit, ex inſtructione Madrilliana anni 1561. c. 23. Tenetur etiam à reo contendere vt verum fateatur, ac pro peccatis pœnitentiam petat ad faciliorem eius cauſę expeditionem.
49 Deinde † reſponſio à reo facta Fiſcali nota fit, ac præſētib. partibus, & Fiſcali ante tribunal Inquiſitoris ſeu Inquiſitorū concluſâ cauſâ ad probandum reus admittitur, certo aliquo termino nō præfixo, & partibus nō citatis: vt teſtes iurare videāt, quia reus vel alius pro eo teſtium receptioni non intereſt, ne ſecretū violetur inſtructio Madrillian. ann. 1561. c. 72. Fiſcalis autem fortificat Inquiſitionē contra reum ſuperaddendo, quæ denuo ad eius perueniunt notionem. Et interea reus ad audientiam quotieſcūque eam petit libenter admittitur. d. inſtruct. Madrillian. c. 28. Ioan. Rojas de hæretic. ſingul. 25. nu. 1. niſi fuerit relapſus. tex. in c. ad abolendam. §. illos quoq; de hæreticis: c. ſuper eo. eod. tit. lib. 6.

His ſuppoſitis ad continuationẽ pro-
ceſſus gradum faciamus. Ac primùm
50 † de repetenda examinatione teſtiũ,
vt memoriâ recolant quæ priùs ipſi
depoſuerint, his addant vel detra-
hant. Res ea difficilis eſt, & diligẽtiſ-
ſimè tractari debet, vt docent DD. &
gloſſ. in c. præſentium. de teſtib. in 6.
Pendent enim ab hoc vita, honor, &
bona reorum. Idcirco per Inquiſito-
res fieri debet vt impediatur fraus,
& repellatur omnis cauillatio: ne pre
tio corrupti, prece victi, irâ vel odio
commoti vel aliâ illicitâ & iniuſtâ
cauſâ ducti, & excitati falſum teſti-
monium dicant: idq; iuramento ca-
uere debent ac polliceri à veritate ſe
non receſſuros. Tum verò adſtant
quinque perſonæ. Iudex, teſtis, duæ
religioſæ perſonę (religioſas vocamus
non regulares, ſed quæ animi cando-
re, & religionis zelo commẽdentur)
& ſcriba ſiue notarius, qui omnes ſi-
mul deſiderantur in hoc actu iudicij,
vt quæ multorum teſtimonijs com-
probantur, certiore & validiore for-
mâ ſubſiſtant, & quæ multorum ſunt
ſenſibus inſinuata procul amandari,
& memoria deleri non credantur.
51 Nam vt docet Franciſc. Pegna. [In †
cauſa Fidei, dum reorũ negotia tra-
ctantur multas interuenire perſonas
iuuat.] Eorum igitur præcipua perſo-
na Inquiſitor eſt; qui cautâ ſolicitu-
dine à teſtibus repetendis veritatem
extorquere debet, ne innocens con-
demnetur aut damnandus abſolua-
tur: eoque pacto teſtes ratificantur
iuxta deciſionem tex. in c. vt officiũ.
§. verum. de hæretic. lib. 6. & ibidem
Philippus Francus num. 4. & cæteri
ſcribentes. Archidiacon. Ioann. An-
dr. & alij in d. c. vt officium. vbi reli-
gioſorum nomine intelligũt clericos
ſæculares [ita Simanc. de Cathol. in-
ſtit. tit. 64. num. 9. Eymeric. 3. part. Di-
rectorij. q. 63. & ibid. Pegna com. 112.

His ratificatis cum ſolita cautela
52 eorum † dicta publicantur iuxta for-
mam inſtruct. Hiſpal. anni 1484. c. 16.
53 Inquiſitores ipſi † propriâ manu te-
ſtium publicationes ſcribunt ac reo
tradunt: quæ teſtium publicatio fit
etiam ſi reus confeſſus ſit, vt certior
fiat carceratum eum legitimè fuiſſe,
ac præcedente informatione, nam
alioquin captura non eſſet legitima.
Ac etiam vt conuictus poſsit dici
vel confeſſus, & vt contra ita conui-
ctum vel confeſſum poſsit ſententia
pronunciari. Sic enim liberius eſt Iu-
dicis arbitrium cuius culpæ verti nõ
poteſt defectus publicationis. Teſti-
bus publicatis reus aduocato ſuo te-
ſtes contra ſe receptos communicat,
qui pro eius defenſione laborat, ita
tamen vt copia vel exemplar earum
ſcedularũ vel allegationum quæ de-
ducuntur apud eum non remaneat,
Inquiſitoreſq; paternâ charitate in-
tentiq; amoris affectu ea omnia quæ
ad defenſionem rei pertinere viden-
tur non prętermittunt: debent enim
54 non modò eſſe iudices, † ſed patres
reorum, vt in. 1. inſtruction. Hiſpalen.
cap. 16. Receptis autem defenſioni-
bus à reo factis coram eius aduocato,
Inquiſitores ab eo ſciſcitantur an ve-
lit alia ſuæ defenſioni accumulare,
quod ſi nolit, in cauſa concludunt.
Similiter etiam fiſcalis concludit ſal-
uo iure impertinentium & non ad-
mittendorum, quamuis ad id non te-
neatur.

55 Tandem † Inquiſitoribus cum or-
dinarijs S. Officij conſultoribus, iuriſ-
peritis congregatis, antiquior Inqui-
ſitor totum reorum proceſſum inte-
grè, & ſerioſè explicat, vt ipſi perfe-
ctè conſultent, & de cognitis ferant
ſuffragium & iudicium. text. in c. ſta-
tuta. §. iubemus. de hæretic. lib. 6. Ey-
meric. in 3. p. Director. q. 78. & 79. &
ibidem Franc. Pegna comment. 127.
& 128.

& 128. Deinde † vnus ex ſecretarijs
56 ſancti Officij proceſſum ipſum à capite vſque ad finem legit, vt meliùs, ac attentiùs iudices conſiderent ac perpendant circũſtantias quæ delictum aggrauare vel diminuere poſſunt. Cui relationi ac lectioni aſsiſtit fiſcalis, & proceſſu lecto egreditur tribunal, petens reũ caſtigari prout in accuſationis propoſitione poſtulauerat, iuxta inſtructionem Matritẽſem anni 1561. c. 40. Deinde omnibus charitatem ac miſericordiam præ oculis habentibus ſecundum conſcientiæ
57 dictamen proferunt hoc ordine. † Primi ſunt Conſultores incipiente iuniore: poſtea ordinarius qui votum deciſiuum habet. Poſtremi ſunt Inquiſitores, qui præſentibus deferunt ſuffragia & votum, vt omnes intelligant quibus iuribus, rationibus, aut inſtructionibus ſancti Officij adducantur, vt vel conſultorum & ordinarij ſententijs adhæreant, vel ab eis diſcedant, & ſecretarius qui præſens eſt, omnium vota in libro, & regiſtro votorum ſcribit quolibet ſuum votum ſubſcribente. Tandem dictatur ſententia iuxta vota & ſuffragia, pœnæ iuxta delictorum qualitatem infliguntur plurimùm indulgẽdo confitentibus, ac formaliter hæreticos ad reconciliationem admittendo de confiſcatione bonorum, de habitu pœnitentiali, qui eſt ſaccus benedictus vulgò [Sanbenito vt ſuperiùs explicuimus.] De carceribus perpetuis, vel miſericordiæ (vt vocant) ſententiam ferentes ſuam. Quæ omnia ſiue perpetua ſiue ad tempus conſti-
58 tuenda ſint † cum ordine ſiue decreto Generalis Inquiſitoris fiunt. † Re-
59 lapſi verò veri, aut ficti per vehemẽtem abiurationem ab eis factam in primo lapſu & proceſſu; ſi conuicti poſtea fuerint vel confeſsi brachio ſæculari relaxantur. c. accuſatus. §. 1. & §. ille quoque. de hæretic. in. 6. ſimiliterque hæretici negatiui & contumaces, quanuis maxima cura in eorum conuerſione intendatur, ac per aliquod tempus expectentur, plurimùmque ſatagunt Inquiſitores vt illi reſipiſcãt & ad ſupplicium conuerſi, & ad veram fidem reducti perducantur, de quibus ſatis ſuis locis latiùs diximus.

60 At quod attinet † ad alteram partem procedunt Inquiſitores contra hæreticos ſuæ iuriſdictioni ſubiectos etiam ſi fugerint & domiciliũ ſuum transtulerint, poſtquam delati fuerũt de hæretica prauitate, nec minùs cõtra eos qui extra ſuam iuriſdictionem exierunt, cum tempore Inquiſitionis in ſuo diſtrictu exiſterent. c. vt commiſsi. in principio. & c. cum contumacia. de hæreticis libr. 6. & habetur in Concilio Narbonenſe capit. 19. 20. & 21. vbi poteſtas procedendi contra abſentes, & modus quo procedatur tribuitur, & habetur inſtruct. Hiſpal. cap. 19. cuius hæc ſunt verba. [Similiter decreuerunt vt contra culpabiles in dicto hæreſis crimine ſi abſentes ſint Inquiſitores procedãt citando præfatos abſentes per edicta publica, quæ publicari faciant, & affigi ianuis Eccleſiæ principalis illius loci vel locorum in quibus morabantur.]
61 proceſſus verò contra hos fit † citando, & admonendo abſentes, iuxta c. cum contumacia. de hæretic. lib. 6. vt compareant ad ſe defendendum, & reſpondẽdum de iure ſuo, ſuper certis articulis fidei cauſam tangentibus, & ſuper certo hæreſis crimine. ſub pœna excommunicationis, cum ſuis admonitionibus in forma, & aſsignando tempus illis, arbitrio Inquiſitorum in tribus terminis diuiſum, triginta ſcilicet dierum ſecundum
62 diſtantiam locorum. † Citatio autem debet fieri ad omnia proceſſus acta,

Oo 5 vſque

viſque ad ſententiam diffinitiuam incluſiuè. Quo caſu ſi reus non comparuerit accuſabitur eius contumacia in omnibus edicti terminis.

Verùm quia abſentia, & fuga delati efficit vt iudicium, & proceſſus Inquiſitoris in cauſa fidei protrahatur, excogitandum fuit remedium efficax, vt obuiam itetur tanto malo: quandoquidem rei huius criminis omnino citandi ſint, ſiue procedatur per accuſationem, Inquiſitionem, aut
63 denunciationem. † Citatio enim eſt de iure naturali, ſicut defenſio. tex. in Clement. paſtoralis. §. cæterùm. de re iudicata. & l. vt vim. de iuſt. & iur. cũ vulgatis, ideo nemini deneganda quantumuis excommunicato. c. cum inter. c. fin. de exception. & expreſſiùs in caſu noſtro probat tex in. cap. quiſquis Epiſcopus. 4. q. 5. & c. 1. qui matrim. accuſar. poſſ. & c. venerabili. de dolo, & contum.

Fallit tamen † in relapſo, quia non eſt citandus, neque audiendus. c. ad abolendam. §. illos. de hæretic. & c. ſuper eo. eod. tit. lib. 6. Hæc autem ci-
65 tatio † fieri poteſt per Inquiſitores vel ordinarios. c. vt commiſſi. in principio. de hæret. libr. 6. debet tamen reus abſens tribus edictis citari, vel vno peremptorio pro omnibus. c. de illicita. §. de conuentione. 24. quæſt. 3. l. ad peremptorium. & l. nonnunquam. ff. de iudic. & in terminis de hæreticis tradit Archidiaconus in. c. cum contumacia. num. 2. de hæretic. lib. 6. & Alberic. de Roſat. in rubr. C. de hæretic. num. 5. verſic. vtrum pro
66 prima. Et † ſi ſemel perſonaliter citatus fuerit, & cauſa ſit quare carceribus detineri debeat, cogendus eſt vt cõſtituat procuratorem, aliàs enim citabitur domi, aut pro valuis maioris Eccleſię. c. cauſamq; & c. venerabilis. de dol. & contumac. c. ſi aduerſarius. de eo qui mittitur in poſſ. cauſ. ſi autem compareat, moneri debet trinâ monitione, vt iuri pareat. cap. omnes decimæ. 16. q. 7. & c. philoſophorum. 16. q. 4. c. cõtingit. de ſentent. excommunicat. c. ſacro. eod. titu. & c. reprehenſibilis. eodem tit.

67 Si verò fuerit † contumax, & legitimè citatus, excommunicabitur: & ſi per annum perſeueret in contumacia, punietur vt hæreticus. c. cum cõtumacia. de hæret. lib. 6. & vt in quæſtio. de excommunicato per annum copioſe diximus: imò poſt mortem damnari poterit, vt tradit Bellamera deciſ. 677. Animaduertendum eſt,
68 quòd † citatio debet continere expreſſè cauſam pro qua citatur, videlicet pro cauſa fidei, vel ad reddendum rationem fidei ſuæ, vt notatur in. d. c. cum contumacia. de hæretic. lib. 6. Alberic. in Rub. C. de hæretic. num. 6.

69 Cæterùm † ſiquis citatur ab Epiſcopo, & Inquiſitore, tenebitur tamen comparere coram Inquiſitore delegato, qui in huiuſmodi cauſa præfertur. c. ſanè. 2. de offi. delegat. c. ſtuduiſti. eod. tit. d. c. vt commiſſi. de hęreticis. libr. 6. ſi abſens autem fuerit, & per annum inſorduerit in excommunicatione, habetur pro hæretico. dicto. c. cum contumacia. ſi comparеat interrogari debet ſuper articulis fidei, & alijs ſubſtantialibus, vt ſuprà diximus, quia in his ſolent hæretici fidem ſimplicium deprauare. ita S. Thom. 2. 2. q. 2. artic. 6. ad ſecundum vbi Caietanus.

70 Si † ſuſpectus reus de fuga eſt, non eſt facienda citatio verbalis, ſed realis: id eſt, ad capturam deueniendum eſt. Si verò non timetur de fuga generaliter monendus, & præcipiẽdus eſt, vt coram Inquiſitoribus ſiſtat: quia volunt ab eo quædam ſcire, vt propterea nec locus, nec tempus, nec delictum ſpecificari, & aperiri debeat

debeat. vt docet Conrad. Brun. lib. 4. cap. 6. de hæretic. Simanc. de Catholicis inſtit. tit. 44. num. 12.

71 Quando verò † graue aliquod ſcelus hæretici committunt, & latitant, nec copiam ſui faciunt, tunc verbaliter per literas euocantur, & citantur in quibus cauſa exprimenda eſt in citatione.

72 Si autem † è carceribus effugiat ob ſolam fugam, ſi honeſtior perſona ſit vt ſi nobilis, doctor, religioſus, aut aliàs honorabilis ciuis, cuſtodiatur

73 arctiùs & duriùs puniatur. Quod † ſi vilis ſit, publicè verberibus flagellabitur, & cauſa hæreſis in ſuo ſtatu permanens tractabitur, non tamen propterea conuictus de hæreſi habetur, quanquam ob id alijs pœnis arbitrarijs puniri poſſunt. Simancas de Cathol. inſtitut. tit. 16. nu. 23. & in tract. adnotationum ad Zanchin. cap. 81. quem ſequitur Ioann. Rojas in tract. de hæretic. part. 2. aſſertion. 15. qui in

74 hanc ſententiam venitnt. Quia † nihil habet commune fuga aut effractio carceris cum hæreſi, vt potiùs præſumẽdus ſit tędio aut metu falſorum teſtiũ, aut ob ſæuitiam tormentorum aufugiſſe, quàm errore intelle

75 ctus id facere. Si autem † negligentia cuſtodis euaſerunt, mitiùs cum eis agendum eſt, vt reſpondit Vlpianus in. l. 1. ff. de effractor.

His expeditis Inquiſitores accuſationem, & denunciationem Promotoris Fiſcalis recipient, & abſentem aut condemnabunt, aut abſoluẽt iuxta proceſſus plenariã probationem,

76 quæ vtiq; procedunt: quia † vbi quis deliquit, ibi puniendus eſt. c. vlt. de foro competent. cap. 1. de raptor. can. ibi ſemper 4. q. 6. auth. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet: quia in quo loco quis per delictum dedit malum exemplum, ibidem debet per punitionem debitas luendo

77 pœnas ſatisfacere. Cæterùm † in crimine hæreſis vbiq; hæretici capi poſſunt, & puniri. Bal. in. l. ſi excepta. C. de malef. Cardin. in Clement. 2. §. denique. q. 9. de re iudicat. Carrerius tract. de hæretic. num. 153. Iacob de Rauenan l. 1. C. de ſum. Trinit. & fid. Cathol. gloſ. in. c. vt commiſsi. de hæret. lib. 6. Simanc de Cathol. inſtitut. tit. 2. num. 10. quamuis autem delicta morte extinguantur, iuxta deciſionem tex. in. l. 2. & 3. C. ſi reus vel accuſ. mort. fuer. & l. vltim. C. de bon. eor. qui ſibi mort. conſciuer. & in. l. ſenatus. §. ſi propter mortem. ff. ad Turpillian. c. peruenit. c. cauſam quæ. el. 2. qui filij ſint legitimi. c. quorundã.

78 23. diſtinct. quoniam † mors omnia ſoluit. auth. de nupt. §. deinceps. l. defuncto. ff. de public. iud. Nihilominus tamen Inquiſitores procedũt in cri-

79 mine hæreſis contra mortuos. † Eſt enim ſpeciale, vt morte non extinguatur hoc delictum ob immanitatem facinoris. c. accuſatus. §. final. de hæret. lib. 6. c. filij. vbi gloſſ. eod. tit. & c. ſi quis Epiſcopus. de hæreticis. vbi comm. Doctor. & Concil. Biterrenſ.

80 cap. 18. contra quos † durat actio per quadraginta annos, quò etiam ad bona confiſcata ſiue adiudicentur fiſco ſęculari, ſiue fiſco Eccleſiæ. Nam

81 † in delictis Eccleſiaſticis coercendis diſpoſitioni iuris Canonici ſtandum eſt, potiùs quam iuris ciuilis, manife-

82 ſtum eſt autem † hoc crimen eſſe merum Eccleſiaſticum. c. vt Inquiſitionis. §. prohibemus de hæretic. lib. 6. ſed ius canonicum in deteſtationẽ tanti criminis inſtituit, vt bona hęreticorum etiam poſt mortem publicentur, & ad quadraginta annos extendi debere fatẽdum eſt, iuxta text. indiſtinctè loquentem in. c. 2 de pręſcript. lib. 6. & ſic debet accipi indiſtinctè tam in fiſco regio quam Eccleſiaſtico. l. 1. §. generaliter. ff. de legat.

praſt.

præſt. vbi enim lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. C. de pretio. ff. de public. in rem act. quibus confert diſpoſitio inſtruct. Hiſpalen. cap. 20. vbi tametſi defunctorum hęreticorum bona applicentur fiſco ſæculari, nihilominus ſpatio quadraginta annorum durare hæc actio declaratur, non modò ad damnandam memoriam defunctorum, ſed etiam ad confiſcanda bona, vt à quibuſcunque poſſeſſoribus auferãtur. Ad damnandam autem memoriam hæreticorũ
83 † nullis temporum ſpatijs hæc actio impediri poteſt aut finiri, ſed quocunque tempore detectum fuerit ac legitimè conſtiterit quempiam hęreticum deceſsiſſe, poterit Fiſcalis agere contra eum, vt Inquiſitorum iudiciò damnetur illius memoria, quod excõmunicatus vitã deceſſerit, nec iudicio ſiſtere voluerit, tum veretur ne quiſquam pro illo oret, & vt extumulẽtur oſſa, & com-
84 burantur; nam † cui viuo communicare non licet, nec mortuo licebit, vt copioſè tradit Simanc. de Catholicis inſtit. tit. 18. de defunctis. nu. 14. Felinus in cap. cùm à nobis. de præſcript. nu. 12. 13. Conrad. Brun. libr. 5. de hæreticis. cap. 17. in fine. Eodem modo proceditur poſt mortem contra fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum. Simanc. vbi ſup. tit. 46. de pœnis. nu. 77. Zanchin. de hæret. cap. 24. Iuſtè enim proceditur contra defunctos hæreticos. Primo vt memoria eius damnetur. Secũdo vt bona illius per fiſcum ab hæredibus defuncti, ſeu à quibuſlibet alijs poſſeſſoribus auferantur. Tertio, vt defunctus exhumetur, & extra locum ſacrum proijciatur & comburatur. Zanchin. de hæretic. d. c. 24. dicta inſtruct. Hiſpal. anni. 1484. cap. 20. De-
85 bet tamen † procedere ſufficiẽs probatio vt ſalubriter ſanciuit inſtruct. Abulenſ. anni 1498. c. 4. in fine, cuius hæc ſunt verba. [Ne vocetur in iudicium defunctus aliquis, nec procedatur contra eius memoriam, & famam niſi plena probatio habeatur, vt inde poſsit condemnari.] Proponitur accuſatio à promotore fiſcali cõtra de-
86 functum † & notificatur filijs, vel hæredibus aut alijs, quorũ intereſt memoriam defuncti non damnari. Inſtr. Matritia. an. 1561. c. 61. Areti. in. §. interdum. inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. deferunt. & ſpecificè d. conſ. Biterrẽſ. d. c. 18. Idq; fit publico edicto, legitimato termino tradito. Si verò damnanda fuerit memoria defuncti;
87 † eius imago ſeu ſtatua in publicum producenda eſt (in qua maioribus characteribus deſcriptum affigitur nomen illius defuncti, cuius memoria damnatur.) Et coram illa, ac ſi defunctus viuens, & præſens eſſet recitantur omnes articuli erronei, ſeu hæreticales, facta item opera hæretica, quæ legitimè probata fuerunt cõtra defunctum, eodem modo quo geſta fuerunt ab illo, in omnibus obſeruando ea, quæ contra Ioannem
88 Vvicleffum Concil. Conſtant. obſeruauit. Iſtæ enim ſtatuæ defunctorum damnatorum † curiæ ſæculari tradũtur, forma autem huius ſententiæ, & alia ad hanc rem ſpectantia poſuit Zanchin. vbi ſuprà cap. 41. Repertor. Inquiſitor. in verb. ſententia. §. ſupra viſum eſt. & d. Concil. Conſtant. ſeſſ. 8. ex quibus totus ordo procedendi contra hæreticos defunctos accipi poteſt.

DE

DE EXPEDItione proceſſus in cauſis fidei.

SVMMARIVM.

1 *REus, & ſuſpectus in cauſa hæreſis, ſi deeſt proceſſus, abſoluitur.*

2 *Purgatio Canonica indicitur laboranti infamia hæreſis.*

3 *Purgationem Canonicam indicunt Epiſcopus & Inquiſitor.*

4 *Purgatio publicè fit, ſi publica eſt hæretici infamia, ſin minùs, priuatim.*

5 *Relapſus in hæreſim, de qua purgatus fuit, traditur brachio ſeculari: ſi in diuerſam incidat hæreſim, non dicitur relapſus.*

6 *Tormenta qui ſuſtinet, & nihil confitetur, abſoluitur ab inſtantia iudicij.*

7 *Torturæ iudicium per quos, & quando fieri debeat.*

8 *Impubes non torquetur, & quare.*

9 *Mulier prægnans non torquetur.*

10 *Abiuratione de leui proceſſus terminatur.*

11 *Abiuratio quid ſit.*

12 *Abiurationis origo.*

13 *Abiurationis forma.*

14 *Abiurationis ſpecies quatuor.*

15 *Abiurare tenentur viri anno 14. fœminæ anno 12. ætatis.*

16 *Impubes non abiurat, ſed alijs afficitur pœnis, niſi doli capax ſit.*

17 *Impubes quando, & quomodo abiurabit.*

18 *Abiurans debet ſubſcribere abiurationi.*

19 *Citandus eſt reus ad ſentẽtiæ pronunciationem.*

20 *Proceſſus terminatur abiuratione de vehementi, vbi magna ſunt indicia.*

21 *Proceſſus terminatur abiuratione de violenta præſumptione, vbi per indicia quaſi manifeſta reus redditur ſuſpectus.*

22 *Præſumptio iuris, & de iure eſt contra reum excommunicatum per annum.*

23 *Violenter ſuſpectus, ſi recuſat abiurare traditur brachio ſeculari.*

24 *Pœna abiurantis violenter.*

25 *Violenta præſumptio ex quibus accipi poſsit.*

26 *Proceſſus terminatur, quando contra reum ſuſpectum, & diffamatum ſunt aliqua indicia.*

27 *Suſpicionem inducit cum hæreticis verſari.*

28 *Suſpectus & diffamatus de hæreſi arctiùs punitur, quàm ſuſpectus tantùm.*

29 *Proceſſus expeditur, & terminatur confeſsione & reſipiſcentia rei, & quæ huius pœna.*

30 *Confeſsio & reſipiſcentia ſimulata præcauendæ ab Inquiſitoribus.*

31 *Sententiæ forma pro reſipiſcentibus.*

32 *Sententia conuerſorum profertur ſub conditione.*

33 *Iuriſdictio Inquiſitorum poſt ſententiam in cauſis fidei regulariter non exſpirat. ſecus in ditionibus Hiſpaniarum.*

34 *Proceſſus relapſi reſipiſcentis quomodo terminatur.*

35 *Inquiſitores eniti debent, vt relapſi reſipiſcant.*

36 *Actio fidei publica die feſto celebratur, & quamobrem.*

37 *Clericus hæreticus degradari debet, priuſquàm brachio ſeculari tradatur.*

38 *Degradari debet actualiter hæreticus.*

39 *Pertinaciâ rei terminatur proceſſus.*

40 *Proceſſus terminatur relapſu rei pertinacis.*

41 *Proceſſus terminatur probationibus, reo in negatiua perſiſtente.*

42 *Fugâ rei terminatur proceſſus, & nu. 43.*

43. 44. 45. & 46.
47 *Contumax non auditur quoad bona, anno elapſo; auditur tamen in crimine.*
48 *Proceſſus traditur reo, quando, & quo ordine.*
49 *Teſtibus in fidei cauſa fauetur.*
50 *Teſtium nomina in cauſa hæreſis non ſunt publicanda, & quare.*
51 *Appellatio non admittitur à denegatione publicationis nominum teſtium.*
52 *Suſpicionis cauſæ quales, & quid in hoc Inquiſitores facere debeant.*
53 *Teſtes examinari debent ab Inquiſitoribus ſuper reprobatione propoſita à reo.*
54 *Recuſatio quid ſit, & an Inquiſitores poſsint recuſari.*
55 *Inquiſitores qui eligendi ſint.*
56 *Recuſationis cauſæ quæ ſint.*
57 *Recuſationis cauſæ quando remittendæ ſint ad ſupremum ſanctæ Inquiſitionis Senatum.*
58 *Appellationis beneficium denegatur hæreticis.*
59 *Appellatio eſt præſidium innocentiæ, & non defenſio iniquitatis.*
60 *Appellatio in cauſa hæreſis ab interlocutorijs admittitur.*
61 *Appellatio ab interlocutoria, ſiue grauamine duo contineri debent.*
62 *Appellatione pendente, nihil innouandum.*
63 *Appellatio friuola non eſt admittenda.*
64 *Appellatio friuola quæ ſit.*
65 *Appellatio fruſtratoria repellitur, & quæ ſit.*
66 *Appellatione non obſtante, Inquiſitor procedit, niſi recuſetur.*
67 *Appellatio admittitur vbi iuſta recuſatio eſt.*
68 *Appellatio ceſſat, ſi index reuocat grauamen.*
69 *Forma reuocandi grauamen.*
70 *Appellatio vt ſit valida, decem requiruntur.*
71 *Appellanti Inquiſitor præfigere terminum poteſt ad proſequendam appellationem ſub excommunicationis pœna, & num. 72.*
73 *Appellationi non defert Inquiſitor, dum præfigit terminum.*
74 *Appellatione non obſtante, ſi reus illam non proſequitur index procedere poteſt.*
75 *Appellationem proſequi, quid ſit.*
76 *Index aſsignans terminum ad reſpondendũ, appellationi non defert.*
77 *Index quando dicatur deferre appellationi.*
78 *Caſus plures adducuntur contra appellantem, & iudicem denegantem appellationem.*
79 *Appellationi friuolæ index non defert.*
80 *Appellationi non defert index, niſi ex iuſta cauſa appellatum fuerit.*
81 *Index quando poteſt ſummatim inquirere de cauſa appellationis.*
82 *Appellationis cauſa probabilis quæ dicatur.*
83 *Appellationis cauſam probabilem qui proponit, probare illam tenetur.*
84 *Exceptionem quis non ſolùm efferre, ſed probare tenetur & teſtes nominare.*
85 *Appellatio interpoſita ab interlocutoria omnes cauſas ſimul efferre tenetur.*
86 *Apoſtoli petendi ſunt ab appellante.*
87 *Apoſtoli ſunt literæ in forma breui.*
88 *Apoſtoli congruo loco peti debent, & quid ſit congruo loco petere, & nu. 90. & 91.*
89 *Apoſtoli niſi petantur intra dies triginta, appellationi renunciatur.*
92 *Locus congruus & incongruus quis ſit.*
93 *Apoſtoli dari debent aperti, & expenſis appellantis.*
94 *Appellans, qui à denegatione Apoſtolorum non appellat, recedit ab appellatione.*

95 Appel-

95 Appellatio dicitur fruſtratoria tripliciter.
96 Appellatio quamuis in ſcriptis ſit, non tamen legi, ſed tradi iudici debet.
97 Apoſtolorum denegatione non defertur appellationi.
98 Apoſtolorum etymon.
99 Apoſtolorum ſpecies.
100 Appellatione admiſſâ quid præſtãdũ.
101 Appellationi ius quomodo fiat in ditionibus Hiſpaniarum, & ad quem appellatur.
102 Bulla Clementis VII. quâ committuntur appellationes Inquiſitori Generali decidendæ.

HActenus oſtenſum fuit, quomodo proceſſus Inquiſitionis hæreticæ prauitatis, incipi & proſequi deberet: verũ quia multifariam expeditur, ſub breuitate hoc loco ex ſacrorum Canonũ reſcriptis Apoſtolicis, iure communi, & inſtructionibus S. Officij ordo obſeruãdus aperietur.

1 Primò igitur † perficitur proceſſus, quando delatus non conuincitur cõfeſsione propriâ, nec facti euidentiâ, neque teſtium productione legitimâ, nec aliàs ſuſpectus, nec diffamatus publicè de prædicto crimine reperitur: tunc enim abſolui debet, vt docent Iacobus Sprenger in Malleo maleficarum. 3. part. q. 20. Locatus in fine operis iudicialis in forma abſoluendi delatum, Zanchinus de hæretic. cap. 41. in fine Tabienſ. verb. Inquiſitor. §. 12. num. 13. Silueſter. de Strigibus lib. 3. cap. 4. puncto. 5. & illum ſolus Inquiſitor, vel ſolus Epiſcopus poteſt abſoluere, quod vtique vſu receptum eſt. Quorum doctrina multùm conducit ad reliquos modos.

2 Secundò modo, quando delatus † laborat infamiâ de aliqua hæreſi in aliqua villa, oppido, aut ciuitate, vel prouincia non conuincitur, nec teſtibus, nec propriâ confeſsione, nec facti euidentiâ: tunc autem ei indicere debent Inquiſitores purgationem canonicam, vt in Abulenſ. inſtructione anni 1498. cap. 1. conſtitutum eſt. Vbi poſtquàm oſtendit, in qualibet Inquiſitione duos conſtitui Inquiſitores, ſubdit in hæc verba: [Qui (ſcilicet Inquiſitores) ſimul, & non vnus ſine altero procedant ad capturam, torturam, cõpurgationem Canonicam, &c.] Ea vocatur cõgrua purgatio, in authent. de ſtatu & conſuetud. §. Gazaros. collat. 10. cõſtit. fi. Vbi autem vnus tãtùm eſt Inquiſitor Apo-
3 ſtolicus, † is non indicet Canonicam compurgationem ſine Epiſcopo loci. Ordo autem quis ſit obſeruandus in purgatione Canonica, præſcripſit Autor Repertorij Inquiſitorũ, verb. Purgatio. § forma. & Simanc. de Ca-
4 thol. inſtitut. tit. 56. nu. 25. hæc † etenim purgatio fieri debet in publico, in locis in quibus diffamatus eſt, vt eis publicè ſatisfaciat, ſe purgando quos publicè per ingratum infamiæ offendit odorem. Si autem nõ fuerit publicè diffamatus, tunc in priuato præſtabit hãc Canonicam purgationem. gloſſ. 2. q. 5. in ſum. verb. cogendus. gloſſ. in c. 1. verb. publico. 15. q. 5. Archidiac. in c. illud. 22. diſt. Repertor. Inquiſitor. verbo. purgatio. §. ſi
5 enim eſt infamatus. † Reincidens autem in hæreſim, de qua ſe purgauit, vt relapſus eſt puniendus, & curiæ ſæculari tradendus. cap. accuſatus. §. ille quoque. de hæretic. lib. 6. & tradit Franc. Pegna in 2. p. Director. ſuper q. 58. §. quartus eſt caſus. Is verò qui ſe purgat, vt vehementer infamatus de hæreſi, ſi relabatur, non dicetur relapſus, niſi in purgatam hæreſim recidat; ſecus ſi abiurauerit

rit aliquam hæreſim, ſi iterum verè incidat, ſiue in eandem, ſiue in aliam curię ſæculari traditur. d. cap. accuſatus. §. cum vero. de hæretic. libr. 6. quia qui incidit in aliam hæreſim diuerſam ab ea, de qua ſe purgauit, non punitur pœna relapſorum, nec traditur Curiæ ſæculari, vt luculẽter docet Franc. Pegna in 3. p. Director. comment. 38. ſuper titu. de ſecundo modo finiendi proceſſum.

Tertio modo finitur proceſſus tormẽtis, nam ſi delatus exponitur tor-
6 mentis, † & firmiter ſuſtinet illa, nihilq́ue confitetur, abſoluitur ab inſtantia. Ita Tabienſ. in ſum. verb. Inquiſitor. §. 14. nu. 15. Iacobus Sprenger. in Malleo maleficarũ. 3. p. q. 22. Vmbertus Locatus in opere iudiciali, verb. tortura. Silueſter de ſtrigib. lib. 3. c. 4. puncto. 5. Simanc. de Cathol. inſtitut. titu. 65. de tormentis, & optimè Eymericus in 3. p. Directorij. q. 61. & ibi
7 Franc. Pegna. † Sentẽtiæ autem torturæ, & in eius executione, Epiſcopus & Inquiſitor interuenire debẽt. Clem. multorum. de hæretic. inſtructio Matritiana ann. 1561. c. 48. in hęc verba. [Ad pronunciãdum verò tormenti ſententiã interueniant Inquiſitores & ordinarius, & eodem modo ad eius executionem, ob varios caſus, qui in tortura accidere poſſunt.]
8 Hæc ibi. † Ad torturam verò deueniri debet, quando indicia iure ſubſiſtũt: rei etiam hæreſeos, qui propter immaturam ætatem, quales ſunt impuberes, aut propter ſenectutem torqueri non poſſunt, terreri tamen poſſunt cum moderamine iuxta perſonæ, & temperamenti corporis qualitatem. Text. eſt ad hoc ſingularis in l. 1. §. impuberi. ff. ad Senatuſconſult. Syllan. cuius verba ſunt. [Impuberi autem vtrum in ſupplicio tantùm parcimus, an verò etiam in quæſtione? & magis eſt vt de impubere nec quæſtio habeatur, & aliàs ſolet hoc in vſu obſeruari, vt impuberes non torqueantur: terreri tantùm ſolent, & habenâ, & ferulâ cædi.] Hæc ibi: & tenet Simanc. de Cathol. inſtitut. titu. 65. numero 45.
9 † mulier prægnans nec torquenda, nec terrenda. Anton. Gomez variarum reſolut. capit. 13. num. 3. Paulus I. C. 1. ſentent. tit. 12. §. 5. & text. ex eod. Paulo in l. 3. ff. de pœnis.

Quarto modo terminatur proceſ-
10 ſus † per abiurationem de leui. Sed quia abiuratio multifariam accipitur, primò ſciendum erit, quid ſit
11 de quo prædicatur. Eſt autem † abiuratio ſolennis hæreſum deteſtatio, cum aſſertione Catholicæ veritatis, & obligatione, iuramento & pœnâ munitâ permanendi in fide Chriſtiana, vt colligitur ex cap. ego Berengarius. de conſecratio. diſtinct. 2. & capit ad abolendam. §. illos quoque. de hæreticis. & ex c. ſuper eo. & ex capit. accuſatus. de hæretic. lib. 6. & cap. inter ſolicitudines. de purgatione canonica. quæ quidem abiura-
12 tio antiquitus inſtituta fuit † ob continuas, frequenteſq́ue hæreticorum fraudes, & ſubterfugia, vt abiurationis robore adacti, & quaſi vinculo conſtricti, & alligati cogerentur in Catholicæ Eccleſiæ vnitate permanere, ne liberum eis eſſet impunè, quoties vellent, recedere, ac Eccleſiam deludere, vt verè & grauiter conſtituit Leo Papa I. Epiſtola 48. cuius initium eſt. [Relatione ſancti fratris,] & refert Conrad. Brun. lib. 3. de hæretic. capit. 6. Quid autem continere debeat abiuratio, præſcripſit idem Leo vbi ſuprà in
13 hæc verba. † [Damnent apertis profeſsionibus ſuis ſuperbi erroris autores, & quicquid in doctrina eorum vniuerſalis Eccleſia exhorruit, deteſtentur, omniaq; Decreta Synodalia,

quæ

quæ ad excìſionē huius hæreſeos Apoſtolicę ſedis cōfirmauit autoritas, amplecti ſe,& in omnibus approbare plenis & apertis,ac propria manu ſcriptis proteſtationibus eloquantur.Nihil in verbis eorū obſcurum, nihil inueniatur ambiguum : quoniam nouimus hanc iſtorum eſſe verſutiam, vt in quacumque particula dogmatis execrandi,quam à damnandorum ſocietate diſcreuerint, nihil ſibi ſenſuum ſuorum exiſtiment eſſe non ſaluum.] Hæc ibi.

14 Conſtituitur autem abiuratio † quadrupliciter. Aut enim eſt de leui, aut de vehemēti, aut violenta ſuſpicione, aut denique de hæreſi formali:quæ partitio proculdubio aptiſsima eſt, cùm ea omnes caſus (quibus in hoc crimine Deus offenditur) comprehendantur: abiurationes verò de vehementi,& de violenta ratione finis non differūt,potiſsimum in idem, at in formali manifeſtior eſt diſcriminis ratio.

15 De † ætate autem abiurantis, varij varia dixêre, quorum opiniones doctè Simanc.de Cathol. inſtit. tit. 1. nume.4. refert,& hæc difficultas iam olim diffinita eſt in Concilio Toloſano, anno Domini 1229. cap.11. vbi ſcriptum exſtat[Vniuerſi tam mares, quàm fœminæ, maſculi à decimoquarto anno & ſuprà,fœminæ à duodecimo abiurent omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus ſanctam Catholicam Romanam Eccleſiam, & fidem orthodoxam ,quibuſcumq; nominibus cenſeatur,] hæc ibi. Idem paucis poſt annis conſtituit Concil. Biterrenſe cap. 31. his verbis : [Præterea vniuerſos , tam mares , quàm fœminas, maſculos à quatuordecim, fœminas à duodecim annis & ſuprà, faciatis abiurare omnem hæreſim,& iurare quòd fidem ſeruent,& defen-
16 dant Catholicam.Si quis autem† minori ætate, quàm prædiximus, deliquerit, alijs pœnis afficiendus erit, non autem ad abiurationem cōpellendus, vt ex dictis Concilijs facilè percipitur.

Inſtructio tamen Vallisoletana pu-
17 blicata,an.Dñi 1488.c.12.indicare videtur† ante hanc ætatē poſſe pueros abiurare,ſi doli capaces fuerint,malitia enim ſupplet ætatem, non tamen publicè id fieri debet, inquit enim: [Item conſtituerūt,vt minores ætate diſcretionis , tam maſculi , quàm fœminæ , non teneantur publicè abiurare , niſi poſt dictos annos diſcretionis ; qui eſt annus duodecimus in fœmina , & quartusdecimus in maſculo , atque ita intelligatur ſtatutum ordinationū Hiſpalenſ. quod de hoc diſponit. [Cumque prædictos annos exceſſerint , abiurent quòd deliquerint, dum eſſent in minori ætate conſtituti , ſi fuerint doli
18 capaces]hactenus ibi. An verò† abiuratio fieri debeat ab his de leui, an de vehementi , cùm præmatura ætas multùm detrahat delicto in hoc crimine hæreſis: penſanda eſt fragilis ætas,iudicium inconſtans,ratio debilis,ignorantia credēdorum : quæ omnia plurimùm minuunt ſuſpiciones hæreſis. At ſi conſtet de hæreſi formali ,abiuratio de formali hæreſi facienda eſt,& abiurans debet ſubſcribere,vt conſtet per ſcripturam de ea. Silueſter in ſum.verb.hæreſis.1.§. 13. numer.19. Ponzuinius in tract. de lamijs, num. 89.Si autem reus neſciat ſcribere , tunc Inquiſitor & Notarius ſubſcribent, vt inſtruct. Matritian. anni 1561. cap. 42. præſcriptum eſt, in hæc verba : [Abiuratio , quam rei fecerint , apponatur in fine ſententiæ & pronuntiationis illius, cui ; ſi ſciunt rei ſcribere,

ſubſcribent, appoſitis ſuis nominibus: ſed ſi neſciant, tunc vnus ex Inquiſitoribus & notarius ſubſcribet] Idem cautum eſt per eaſdem inſtructiones cap. 26.

Poſtquam decretum fuerit inter Inquiſitores & Epiſcopum, quo die, & quâ horâ, & quo loco ſentẽtia pro-
19 nuncianda ſit, † citandus eſt reus, ac vocandus vt perſonaliter ſententiam audiat, recepturus pro delictis debitam pœnam, text. in Clement. ſæpe. de verb. ſignific. ibi ſententiam diffinitiuam. Iulius Clarus in pract. crimin. quæſt. 51. verſ. ſed huc quęro. Ludouic. Carrer. tract. de hæretic. nu. 128. Gundiſaluus de Villadiego in tract. de hæretic. quæſtione 15. num. 1. glo. in verb. non obſtantibus. in extrauag. non nouam. de dolo & contum. inter communes citatis. ad id licet non peremptoriè partibus; &c.

20 Quintò, proceſſus terminatur † abiuratione de vehementi, quando delatus de hæretica prauitate non reperitur legitimè deprehenſus, nec confeſsione propriâ, nec facti euidentiâ, nec teſtium productione legitimâ: ſed ſunt magna probata indicia contra eum, & ex illis redditur ſuſpectus de hęreſi vehementer. Si is relabatur, pœna relapſis debita punitur, & brachio ſæculari traditur. c. accuſatus. in princip. de hæret. libr. 6. Cæterùm ſi ſuſpicio duxit originem à publico actu, publicè abiuratio fieri debet, ſin minùs, ſecretò fiet. Tabienſ. in ſumma verb. Inquiſitor. §. 16. Iacob. Sprenger. in Malleo maleficarum. 3. part. quæſtione 24. & Locatus in fine operis iudicial. tit. de forma ſententiæ contra vehementer ſuſpectum de hæreſi. Silueſter de ſtrigibus libr. 3. c. 4. punct. 7. Repertor. Inquiſitor. verb. ſententia. §. aliæ ſententiæ. verſiculo quia nobis conſtet. hi autem ſuſpecti de vehementi carceri mancipari poſſunt. cap. vt commiſsi. de hæretic. lib. 6. nec hi ſunt crucibus ſubſignandi, vt docet Zanchinus tract. de hæret. cap. 20. verſ. portet Crucem. Repertor. Inquiſitor. verb. Crux. §. qualiter redeuntes. Hiſpaniæ autem media his apponitur decuſſa in aliquibus Inquiſitionibus, vt ſuperiùs oſtendimus. Abiuratio fieri debet in lingua patria, vt circunſtantes percipiant eam, niſi omnes eſſent Eccleſiaſtici, & poſt abiurationem debet reus commoneri, ne vlterius incidat in aliquam hæreſim, quia ſine miſericordia pœna relapſis debita punietur, & vt relapſus brachio ſæculari tradetur, vltimo ſupplicio feriendus. c. accuſatus. §. eum verò. de hæretic. lib. 6.

Rurſus forma abiurandi hæreſim ob vehementem ſuſpicionem habetur. in cap. ego Berengarius de conſecratione. diſtinctione 2. quam refert Eymeric. in 2. parte Director. quæſtione 6. Aliam præſcripſit Turrecremat. libr. 4. in ſumma de Eccleſ. par. 2. cap. 22. & Alphonſ. de Caſtro lib. 1. cap. vltimo de iuſt. hæretic. punit. & Ioann. Rojas ſingul. cap. & Simanc. de Cathol. inſtitut. titulo primo.

Sexto modo conficitur proceſſus
21 in caſu † violenti ſuſpecti, quando delatus nec facti euidentiâ, nec teſtium productione conuincitur, ſed ſunt violenta & fortiſsima indicia, quæ ipſum delatum reddunt meritò ſuſpectum de hæreſi & violẽter, propter quæ talis debet vt ſuſpectus violenter abiurare, vt potè propter aliquid dictum vel factum, verbi gratia: ſi excommunicationem ſuſtinuit per annum. Is enim ſuſpectus de hæreſi leuiter eſt. cap. grauem. de pœnis.

pœnis. & ſciſcitatus reſponſurus de fide non compareat, ſed renuit contumaciter comparere, & propterea excommunicatur, tunc fit de hæreſi vehementer ſuſpectus: nam leuis ſuſpicio tranſit in vehementem. Sed ſi ſuſtinet illam excommunicationem animo pertinaci per annum, tunc fit ſuſpectus de hæreſi vio-
22 lenter, quæ † præſumptio iuris, & de iure dicitur: eſt namque quædam legis diſpoſitio aliquid præſumens, & ſuper præſumpto tanquam ſibi comperto & noto ſtatuentis. Quæ cùm ab apertis, & violentis indicijs proficiſcatur, pro manifeſtâ veritate habetur. c. is qui. de ſponſal. c. quanto. de prçſumpt. l. 1. §. 1. C. de rei vxor. actio. & contra hanc non admittitur defenſio. Imò ex tunc talis eſt vt hæreticus condemnandus. text. in c. cum contumacia: vbi omnes ſcribentes de
23 hæretic. lib. 6. etſi huiuſmodi † violenter ſuſpectus fortaſſe, licet in re non ſit hæreticus (vt potè quia non habet errorem in mente, nec pertinaciam in voluntate.) Si noluerit reſilire, & hæreſim abiurare, & ſatisfactionem cõgruam exhibere, brachio ſæculari traditur animaduerſione debitâ puniendus. c. ad abolendam. §. præſenti.
24 de hæretic. † Si autem conſentiat, & cum effectu abiuret hæreſim, perpetuo carceri mancipatur. c. excommunicamus. 2. de hæreticis. Hoc eodem etiam modo violẽter ſuſpectus, ſi renuet abiurare, traditur brachio ſæculari, ſed ſi vult obtemperare, & abiurare, id facit abiurando generaliter omnem hæreſim, & recipitur ab Eccleſia & abſoluitur ab excommunicatione. Ita Tabienſ. in ſumm. verb. Inquiſitor. §. 17. Sprengerius in Malleo maleficarum 3. part. quæſtione 25. & Locatus in opere iudiciali in fine in formula ſententiæ, contra violenter ſuſpectum de hæreſi. Zanchinus in tract. de hæreſi. cap. 41. Repertor. Inquiſitor. verb. ſententia. §. de formis ſententiarum. Hæc autem
25 † præſumptio violenta naſcitur ex ſignis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus concludi ſolet efficaciter, & ferè ſemper, quòd talia dicens vel faciens eſt hæreticus, vt ſi quis tranſit ad ritus Iudæorum. cap. contra Chriſtianos. de hæretic. lib. 6. & in dict. caſu d. cap. cum contumacia ſuprapoſito: in his enim caſibus à iure expreſsis, violenta oritur ſuſpicio contra ita delinquentes. Quam doctrinam tradit Gerſon in tract. de proteſtatione, conſideratione final. & multifariam exemplificat Alberti. tract. de agnoſcen. aſſertion. quæſtione 3. num. 7. & quæſt. 30. num. 2. & dilucidiùs Franc. Pegna in 3. part. Director. titul. de ſignis, quibus diuerſi hæretici cognoſci poſſunt. 2. p. q. 55. & 56.

Septimo modo conficitur proceſſus, quoties delatus de hæretica pra-
26 uitate reperitur † ſuſpectus de hæreſi, ac etiam diffamatus, ſed nec propriâ confeſsione, nec facti euidentiâ, nec teſtium depoſitione id conſtat, eſt tamen publicè diffamatus, & exſtant indicia contra eum, quæ ipſum
27 reddunt ſuſpectum aliàs de hæretica prauitate, † quia habuit magnã cum hæreticis familiaritatem, quorum exẽplum exſtat in c. inter ſolicitudines. de purgatione canonica. & idcirco indicitur purgatio canonica, & hæreſis abiuratio ex dict. cap. inter ſolicitudines: Si publica infamia fuerit, publicè ſe purgabit, ſin minùs,
28 ſecretò. Et hic modus † à ſecundo ſuprà dicto differt, quia ibi de ſolo diffamato, hic verò de diffamato ſimul, & ſuſpecto agitur, & de hoc loquitur Tabienſ. in ſumm. verb. Inquiſitor. §. 18. Silueſter de ſtrigibus libro 3. cap. quarto, puncto 9.

Sprengerius vbi ſuprà, quæſtione 26. Ego tamen non facilè vterer huiuſmodi remedio, dubium namque & periculoſum eſt, & præſtat ad remedia confugere contra reos magis (vt ita dicam) purgatiua.

Octauo modo conficitur proceſ-
29 ſus, † quando delatus confitetur iudicialiter coram Inquiſitore aut Epiſcopo, medio iuramẽto, ſtetiſſe ſe & perſeueraſſe in illa ſeu alia, de qua delatus eſt, hæretica prauitate, & illi credidit & adhæſit; ſed meliùs informatus vult reſilire, & ad gremium Eccleſiæ redire, & illam & aliã quamcumque hæreſim abiurare, & ſatisfacere, prout ipſe Inquiſitor & Epiſcopus voluerint ordinare; & non reperitur, quòd vnquam aliàs hęreſim aliquam abiurauerit, ſed nunc prompto animo paratus eſt abiurare; is ſanè non eſt tradendus brachio ſæculari vltimo ſupplicio feriendus; nec, ſi clericus fuerit, degradandus, ſed ad miſericordiam admittendus d. c. ad abolendam. §. præſenti. de hæretic. Abiuratâ tamen hæreſi, in perpetuum carcerem eſt detrudendus. c. excommunicamus. 2. §. ſi quis. de hæretic. abſolutionis tandem beneficio impertito, iuxta deciſionem text. in c. vt officiũ.
30 de hæretic. † Caueant tamen Inquiſitores, ne ficta ſit hæreticorum conuerſio. Supradictis confert, quæ tradit Tabienſ. vbi ſuprà §. 19. Sprenger. q. 27. Silueſter d. c. 4. Locatus in opere iudicial. in forma ferendæ ſententiæ, ſeu iniungendi pœnitentiam ei, qui per teſtes. Franc. Pegna in 3. p. Director. Comm. 44. eſt tamen obſeruandum, quòd qui ab hæreſi redeunt ad
31 Eccleſiam, † pronunciandum eſt in ſentẽtia hęreticos fuiſſe, vt tenet Ioã. Andr. & Gemin. in d. c. vt commiſsi. de hæretic. lib. 6. Simanc. de Catholic. inſtitut. tit. 6. nu. 5. idque conſtitutum eſt inſtruction. Hiſpal. c. 10. vt qui reincorporantur, vel iterum vniuntur Eccleſiæ, declarentur fuiſſe hæretici vel apoſtatæ, & incidiſſe in pœnas à iure ſtatutas, quia tamen dicunt ſe velle puro corde, & fide non fictâ redire ad Eccleſiam, iudices abſoluunt eos ab excommunicatione, & reconciliant Eccleſiæ, ſi ita eſt (vt aſſerunt) quòd abſque vlla ſimulatione verè conuertuntur; quod vtique vſu communi introductum eſt. Profertur au-
32 tem † conuerſorũ ſententia ſub conditione, vt ſi fortè non ſeruauerint conditiones propoſitas, ſcilicet conuerſi ad fidem corde, & fide nõ fictâ, & iniuncto ſibi mandato ſeruato, appareat eos non fuiſſe abſolutos, Gemin. & alij in d. c. vt commiſsi. §. nec non. de hæretic. lib. 6.

33 Notandum præterea eſt inſigne † priuilegium Inquiſitorũ, quòd etiam poſt ſententiam latam iuriſdictio eorum in eadem cauſa non exſpirat, vt docet Guido Falcodius in conſultationibus ad Inquiſitores. q. 13. quem ſequitur Archidiaconus in d. cap. vt commiſsi. de hęretic. lib. 6. idque cautum olim fuit in Concilio Narbonẽſi cap. 7. & in Concil. Biterrenſ. cap. 22. quod vtique intelligendum eſt, ſi Inquiſitores viderent negotio fidei expedire, non aliàs, vt ex eodem Concilio Biterrenſ. deducitur d. c. 22. ibi: [Ac ſemper vobis poteſtate retentâ; vt ſi videritis negotio fidei expedire, ſine noua etiam cauſa poſſitis ad carcerem reducere ſupradictos.]

In ditionibus autem Hiſpaniarum ſuper quibuſdam pœnitentijs inferiores Inquiſitores poſt latam ſententiam nullum habent arbitrium abſq; facultate Generalis Inquiſitoris illorum regnorum.

34 Nono modo, quando † delatus reperitur confeſſus hæreſim, & pœnitens, vel relapſus realiter, id eſt, quãdo ipſe

do ipſe confitetur iudicialiter coram Inquiſitoribus, aliàs ſe abiuraſſe omnem hæreſim, & poſtea tali hæreſi aut errori, vel quòd in ſpecie aliquam hæreſim abiurauit, tanquam deprehenſus in hæreſi, ſeu tanquam ſuſpectus de hæreſi vehementer, & poſt rediјt & credidit eidem adhærens, poſtea conſilio ſaniori pœnitet, credit Catholicè, & reuertitur ad Eccleſiæ vnitatem, tali verò non ſint deneganda Eccleſiæ ſacramenta. c. ſuper eo. de hæreticis. lib. 6. Et nihilominus vt relapſus tradendus eſt brachio ſæculari vltimo ſupplicio feriendus, Repertor. Inquiſitor. verb. ſententia. §. ſequitur. Eymericus 2. p. Director. quæſtione 58. Silueſter de Strigib. libr. 3. cap. 4. puncto 11. Locatus & Sprenger. vbi ſuprà. Poſtea † diligen-
35 ter enititur per viros religioſos, prudentes, & doctos, vt relapſus Curiæ ſæculari tradendus conuertatur, vt tradit Campegius apud Zanchin. cap. 16. verſic. relapſus reperiatur. Hoc enim rationi cõſentaneum eſt, ne anima eius ex hoc ſæculo migratura, quæ cunctis rebus eſt præferenda. l. ſancimus. de ſacroſ. Eccleſ. naufragium faciat. Hi verò feſto die Curiæ ſæculari tradendi ſunt, vt docuit Ioann. Andr. in d. c. vt commiſsi. de hæreticis. libr. 6. expedit enim multitudinem populi congregari ad vidẽdos reorum cruciatus & pœnas, vt inde diſcant timere homines, & à malo committendo auocari. Quam-
36 obrem in Hiſpania † publica fidei actio in diebus feſtiuis celebratur, idque eo ritu, quem præſcripſit inſtructio Matritiana anno 1561. cap. 77. in hæc verba: [vbi reorum proceſſus concluſi fuerint, & ordinatæ ſententiæ, Inquiſitores diem feriatum, in quo fiat publica fidei actio, aſsignabunt: quem diem ſignificabunt capitulis Eccleſiæ, & conſiſtorio ciuitatis, vbi fuerit Regius ſenatus, intimabitur etiam Præſidi, & Auditoribus, qui omnes inuitabũtur, vt fidei actionem comitentur, iuxta conſuetudinem cuiuſque loci. Curent autem Inquiſitores, vt hæc tam commodò tempore fiant, vt executio ſententiarum eorum, qui tradendi ſunt curiæ ſæculari, poſsit fieri de die ob euitanda inconuenientia.] Hæc ibi: Quæ certè futuri iudicij imaginem referũt, præſertim in ditionibus Hiſpaniarũ, vbi horrendum ac tremendum ſpectaculũ ad hoc paratur modo in Eccleſijs, vt tenet Nauarrus in Enchirid. ſeu Manual. de oratione. c. 5. aliquando publicè in patenti & ampla platea, ſeu foro, vt patentiùs ab omnibus ſpectetur.

37 Hæreticus † verò Clericus relapſus, priuſquam tradatur Curiæ ſæculari, degradari debet à ſolo Epiſcopo, vt tradit Gregorius IX. in c. quoniam. de hæretic. libr. 6 conuocatis Abbatibus aliјſque prælatis, & religioſis perſonis. Et demum Concil. Trident. ſeſſ. 13. de reformatione c. 4. formam hãc
38 præſcripſit. In crimine hæreſis † de actuali degradatione accipiendus eſt ſermo, vt tradit Albertin. in cap. quoniam. de hæretic. lib. 6. quæſtion. 7. & quomodo fieri debeat, ex text. in cap. degradatio. de pœnis. libr. 6. ſolus Inquiſitor poterit, ſi negligens fuerit Epiſcopus, declarare hæreticum eſſe degradandum. Albert. vbi ſupra, n. 3.

Decimo modo expeditur proceſ-
39 ſus, quando delatus iudicialiter † cõfitetur proprio ore ſe credere aliquã quæ ſunt hæretica planè, & ea defendit, & informatus per Inquiſitores, quod illa ſunt hæretica, non vult eis credere; imò coram eis defendit, nec vult ad eorum mandatum illas hæreſes abiurare, nec abnegare, ſeu reuocare; imò perſiſtit in eis, & ſuſtinet animo pertinaci

Pp 3 & non

latus de hæretica prauitate reperitur in hæreſim deprehēſus: facti euidentiâ aut teſtium productione legitimâ, non tamen confeſsione propriâ quoties delatus ipſe conuincitur legitimè de aliqua hæretica prauitate, vel facti euidentiâ, vt potè quia hæreſim publicè prædicauit, vel per teſtes legitimos, contra quos delatus non potuit legitimè excipere, & tamen ipſe ſic conuictus & deprehenſus perſiſtit firmiter in negatiua, & confitetur conſtanter Catholicam fidem, ita Locatus, Silueſter Repertor. Inquiſitor. & Iacob. Sprenger vbi ſuprà, is vero quandiu ſic perſiſtit in negatiua, hæreticus impœnités eſt cenſendus. Hoſt. in ſum. tit. de hæretic. §. qualiter quis in hæreſim deprehendatur. Franc. Pegna vbi ſuprà Comment. 48. vbi copioſè.

Tertiodecimo modo, perficitur
42 proceſſus, quando delatus † reperitur conuictus de hæretica prauitate: eſt tamen fugitiuus, ſeu abſens contumaciter, ſed congruo tempore expectatus in tribus caſibus, quando ipſe delatus eſt deprehenſus in hæreſi, vel confeſsione propria, vel facti euidentiâ, vel teſtium productione legitimâ, ſed fugit vel ſe abſcondit, & citatus legitimè noluit cōparere. text. in c. ad abolendam. §. præſenti. de hæretic.

Secundus caſus, quando aliquis eſt delatus de hæretica prauitate, & re-
43 cepta informatione deprehenditur † vtcunq; ſeu leuiter ſuſpectus de leui, & ſic citatur reſponſurus de fide, & quia renuit cōtumaciter comparere, excommunicatur: & ſuſtinet excommunicationē per annum animo pertinaci, & contumaciter ſe abſcōdit. Is non eſt hæreticus impœnitens iudicandus, ſed eſt velut hæreticus impœnitens condemnandus. cap. cum contumacia. & d. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. Pegna vbi ſuprà Comm. 49.

44 Tertius caſus, quando aliquis † impediuit directè iudicium, ſententiam ſeu proceſſum fidei, vel ad hoc dedit conſilium, auxilium, vel fauorem, & contumaciter ſe ſubtraxit, & ſuſtinens per annum, vt hæreticus eſt damnandus. cap. vt Inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. ita Locatus, Iacob. Sprenger. Tabienſ. in ſum. Silueſter vbi ſuprà, puncto 15.

45 Priuſquam ſententiæ ferantur, † ſi quis fidei cauſa contumax abſens eſt, nec comprehendi poteſt, edictis publicis eſt vocandus, eiq; per citationem denuntiatur, vt intra triginta dies cōpareat, demonſtraturus ſuam innocentiā. Ea verò dilatio peremptoria eſſe debet, id eſt, vna pro tribus, in qua citādus eſt reus ad omnia, & ſingula iudicij acta, dicens in ea Inquiſitores de ſua cauſa cogituros, & ſententiam contra ipſum laturos niſi compareat. l. ad peremptorium. ff. de iudic. c. de illicita. 24. q. 3.

Cæterùm, ſi abſens ob cauſam fidei
46 ſuſpectus eſt † ſolùm de hæreſi citandus eſt, vt accedat de fide reſponſurus, intra certum tempus ei præfinitum. Qui ſi intra illud non acceſſerit, declarari debet excommunicatus. Si verò in excōmunicatione per annū extiterit, vt hæreticus eſt damnandus, cap. cum contumacia. de hæretic. libr. 6. Conrad. Brun. libr. 4. cap.
47 11. † Anno elapſo non auditur contumax quo ad bona, ſed bene de crimine, Simanc. de Catholic. inſtit. tit. 2. n. 20. & tit. 14. nu. 10.

48 Quando verò † proceſſus traditur delato, & quo ordine id faciēdum ſit vt præcaueantur multa mala, quæ inde oriri ſolent; præſcripſit Campeg. apud Zanch. in tract. de hæretic. cap. 13. verſ. nec deſunt modi. & Iacob. Sprenger. in Malleo Maleficar. p. 3. q.

 11,

11. Actu 7. & Silueſter lib. 3 de ſtrig. c. 3. puncto 9. Eymeric. p. 3. Director. in titul. modi ſex tradendi, copiam proceſſus delato de hæreſi. & ibid. Franc. Pegna Comment. 29. nos autem hic quid obſeruandum ſit, breuiter perſtringemus, ita tamen vt in reos quicquam duriùs propterea non ſtatuatur, ſed eis via ſe defendendi relicta ſit, & teſtium incolumitati conſulatur: nam ſi hoc iudicio
49 † teſtibus non conſulitur, nequaquam reperietur qui hæreticos, vel denunciaret, vel veritate teſtificationis onerare auſit, quod vtiq; in maximũ Catholicæ fidei detrimentũ vergeret. Idcirco in Inquiſitionibus Hiſpa. inſtruct. Hiſpa. c. 16. an. 1484. conſtitutũ eſt, quod quoties depoſitiones teſtium publicantur, & earum copia reis traditur ſupprimantur nomina teſtiũ dies, hora, & locus delicti commiſsi, & ſi quæ ſunt ſimiles circunſtantiæ, ex quibus teſtes cognoſci poſſunt, quę prudentiæ Inquiſitorum relinquuntur. Prædictæ inſtructionis verba Latina hæc ſunt.

[Item, quoniam habitâ legitimâ informatione cõſtitit, ac cõſtat ex publicatione nominum & teſtium, qui deponunt ſuper dicto hæreſis crimine poſſe inde inire graue damnum, & periculum perſonarum, & bonorum (nam experientia demonſtrauit, atque demonſtrat teſtes aliquos eſſe interfectos, aut vulneratos, & malè affectos ab hæreticis) ob præfatam cauſam, attendendo in primis etiam in Regnis Caſtellæ & Aragoniæ, reperiri magnum numerum hæreticorum, ob graue damnũ & periculum præfatum quod teſtibus imminet, cum eorum nomina publicantur: Domini decreuerunt,
50 vt Inquiſitores poſsint † non publicare nomina vel perſonas teſtiũ, qui contra hæreticos depoſuerint.] Hæc ibi, declarabitur tamen menſis & annus, in quibus deponunt teſtes iuxta formam inſtructionis Matritianę, anni 1561. cap. 32. De eadem re tradunt Io. Rojas ſing. 207. Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 64. nu. 26. cum ſeqq. Idipſum ſtatuit Concil. Biterr. c. 10. vbi iubet ne teſtiũ nomina ſigno, vel verbo aliquo publicentur: Et eleganter Franc. Pegna 3. p. Direct. ſuper q. 75. Nec obſtat tex. in c. ſtatuta. §. ceſſante. de hęret. lib. 6. vbi cõceditur poſſe nomina teſtium publicari ceſſante periculo. Quoniã hodie perpetuo adeſſe id periculũ conſtitutiſsimũ eſt, & propterea nunquã fieri debet huiuſmodi nominũ aut perſonarum teſtium publicatio, exſtat ad hęc reſcriptũ Apoſtolicum Pij IIII. impreſſum poſt literas Apoſtolicas, pro Offic. S. Inquiſitionis, in fine Directorij, idque vſu & communi ſtylo receptum eſt. Prudentiſſimè ergo conſtitutum eſt, ne teſtiũ nomina & cognomina publicẽtur, vt ex eodẽ reſcripto deducitur, propter potẽtiã reorũ, quæ tripliciter accipitur. Prima, generis & familiæ, ſecunda pecuniæ, tertia malitiæ, quę alijs duabus eſt formidabilior. Silueſt. lib. 3. de ſtrig. magar. c. 3. neq; etiam denegatione publicationis huiuſmodi appel-
51 lari poteſt, & † ſi prouocetur nullo modo admitti debet appellatio, ſed reijci debet tanquam friuola & iniuſta, & propterea quæſitores fidei diligenter animaduertere & inueſtigare vitam, & mores teſtium ac delatorũ, vt tradit Ioan. Rojas d. ſingul. 208.

Nomina teſtium, an debeant publicari.

HIs igitur ſuppoſitis erraret Inquiſitor qui teſtium nomina publicaret, cum ob periculum prædictum, tum etiam quia contra tot decreta Pontificia faceret, & contra rece-

ptam ſancti Officij conſuetudinem, cum huiuſmodi conſuetudo laudabilis ſit, approbata & legitimè præſcripta atque inducta, quæ vim legis habet. §. ex non ſcripto. inſtit. de iur. natu. gent. & ciuil. Repertorium Inquiſitor. in verbo nomina. §. nunc videndum. Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 64. num. 26. & in Enchirid. tit. 35. nu. 13. & ſeqq.

Quando autem delato copia proceſſus, modo ſupradicto ſuppreſsis nominibus & cognominibus deponentium, & ipſe viſis depoſitionibus
52 conijcturatur † quis contra ſe depoſuerit, & dicit illos ſibi eſſe inimicos capitales, tunc Inquiſitor attendit ad cauſas inimicitiarum, ſi ſufficientes non ſunt, dimittit: ſi ſunt efficaces
53 † examinat ſuper hoc articulo ſecretè teſtes, & ſi non probant legitimè, repelluntur cum conſilio conſultorum Iuriſperitorum, quem modum procedendi præſcripſit Concil. Biterrenſ. dict. cap. 10. in hæc verba [Illud autem caueatis ſecundum prouidam Sedis Apoſtolicæ voluntatem: ne teſtium nomina, ſigno vel verbo aliquando publicentur, ſed ſi inſtat contra quem inquiſitio fit dicens, fortè ſe habere inimicos, vel in ſe aliquos conſpiraſſe inimicorum, ab eo ſeu conſpiratorum nomina, & inimicitiarum; ſeu conſpirationis cauſa, & veritas exigatur, vt ſic & teſtibus conſulatur, & ipſis etiam conuincendis:] hactenus ibi: quod eſt notatu digniſsimnm.

Verùm, quia delati ſæpè vt cauſa protrahatur in infinitum, Inquiſito-
54 res † recuſant, videndum in primis eſt quid ſit recuſatio. Secundò, an Inquiſitores poſsint recuſari: Recuſatio autem eſt (vt ait Hoſtienſ. in ſum. titul. de recuſat. iudic. §. quid ſit recuſatio.) ob iuſtã cauſam ſuſpicionis contra iudicem, propoſitam euidentiæ eiuſdem iudicis declinatio, canonicè allegata. Secundò, videbatur dicendum ſiue ſint ordinarij ſiue delegati poſſe recuſari, ex cap. ſuſpicionis. de offic. deleg. c. cum ſpeciali. de accuſat. & l. apertiſsimi. C. de iudic. & Hoſtienſ. vbi ſuprà. Tamen hæc nõ procedũt nec habent locũ regulari-
55 ter in Inquiſitoribus fidei, cũ † hi vt ſuſpecti recuſari non poſsint, is enim grauiſsimus, æquiſsimus, probatiſsimus & prudẽtiſsimus eligi præſumitur, vt docet Archidiac. in c. quia pleri que. de offic. ordin. lib. 6. Franc. Ripa. in tract. de peſte. 3. p. nu. 140. Iacobus Menoch. libr. 1. de arbitr. iudic. q. 37. num. 40. & in ſpecie, Ioann. Rojas ſingul. fidei 100. & in tract. de hæret. 2. par. tit. de priuileg. Inquiſitor. num. 435. Bernard. Comenſis in Lucer-
56 na Inquiſitor. in verbo recuſatio. §. 1. Cæterùm † aut quia reum non ſeruato iuris ordine aggrauauit, aut quia eius eſt inimicus, vel in reos cõſpirauit, vel grauiter æmulatus eſt, vnde facilè inimicitia oritur, quæ inimicitiæ ſæpè comparari poteſt recuſari poſſent: cauſæ autem quæ fuerint his leuiores negliguntur, vt tradit Zabarel. in Clement. 1. de hæret. Angel. in ſumm. in verb. Inquiſitio. §. 5. Simanc. de Cathol. inſtit. titul. 17. num. 51. & ſic crederem intelligendam inſtructionem ſancti Officij, ann. 1561. cap. 52. alias verò cauſas præſcripſit Hoſtienſ. in dict. tit. de recuſat. §. quæ ſunt. Ioann. Andr. in cap. legitima. de appella. libr. 6. qui viginti ſeptem cauſas adducunt, Panormitan. in cap. cum ſpeciali. de ap-
47 pellat. † hæ autem cauſæ recuſationis ad ſupremum Senatum Inquiſitionis remittendæ ſunt, vt iudicet an de cauſa cognoſcere debeat, vt inſtruct. Matritiana, anni 1561.

Quoniam ob eaſdem cauſas & rationes, quas delati conantur recuſare

Inquiſitores,ob eaſdem etiam nitun-
tur friuolè prouocare & appellare à
ſententijs, quoniam res diuerſa eſt:
breuiter quid agendum ſit conſtitue-
mus. Reliqua verò petenda ſunt ab
infraſcriptis Docto. qui copioſè de
hac materia ſcribunt. Conrad. Brun,
libr.4.de hæret.c. vlti.Simanc.de Ca-
tholic.inſtitu.tit.6. idem in Enchirid.
tit.65. Ioan. Rojas in ſingul. fidei. ſin-
gul.19.Bernard. Comenſ.in Lucerna
Inquiſitorum,in verb. appellatio.Lo-
cato in opere iudicial. & Repert. In-
quiſitor.in verb. appellare. Zanchin.
in tract. de hæretic. c. 29.& ibi Cam-
peg. Archidiac.Ioa. Andr. Geminian.
Franc.& cæteris in cap.vt Inquiſitio-
nis.de hæret.libr. 6.& alij plures quos
conſultò omitto.

Verùm, quia iura vbique clamant
58 † hæreticis beneficium appellationis
denegari debere, ex c.vt Inquiſitio-
nis.de hæret.lib.6.verſ.non obſtanti-
bus appellationibus. Fredericus II.
Imperator in l. vt commiſsi nobis. §.
7. in hæc verba: [Omne inſuper pro-
clamationis, & appellationis benefi-
cium ab hæreticis, receptatoribus, &
fautoribus eorũdem penitus amoue-
mus, &c.] Et Concil. Conſtantienſe,
ſeſſ. 15. appellationem per Ioannem
Hus interpoſitam, velut iniquam &
vanam exploſit, vt ſcribit Cochlæus:
Nam iure Inquiſitorum ſententiæ di-
finitiuarum locũ obtinent, & ab illis
nulla hæreticis appellatio concedi-
tur. Fuit enim appellationis remediũ
inſtitutum ad præſidium innocentię,
59 † non ad defenſionem iniquitatis c.
cum ſpeciali.§.porrò.& c.ad noſtram.
de appellat. quod vtique obtinet in
fauorem fidei,& odium hęreticorum,
ne iudicium protrahatur,& quia quæ
maturo & penſato præcedenti con-
ſilio fertur, non debet per iniquas
60 calumniantium verſutias retractari.†
Ab interlocutorijs tamen ſententijs
Inquiſitorum prouocare reis licet, ſi
ſe grauari ſenſerint.Zanch.in tract.de
hæretic.c.29.nume.2.Simanc. de Ca-
thol. inſtit. tit.6. num. 3. Squillacenſ.
de fide Cathol. cap. 45. & luculenter
Eymeric.in 3.p.Direct. q. 117. & ferè
omnes præcitati Doctores.

Hæc verò appellatio ab interlo-
cutoria ſiue à grauamine, quo reus
ſe grauari dicit duo cõtinere debet.
Primum, grauamen à quo appellatur
cap. cum ſit Romana.de appellat.Se-
cundum, eſt cauſa per quam graua-
61 men impugnatur, quæ † in appella-
tione exprimi debet,cap.vt debitus.
c.cum cauſam.de appellat. & docet
optimè Bonifac. de Vitalin. in Clem.
appellanti.de appell.nume.24. ſi quis
ergo diceret. [Appello à tali interlo-
cutoria] talis appellatio non valeret:
quia in ea præfata requiſita non ſunt,
nec exprimuntur, & tunc non eſſet
differẽtia, inter diffinitiuam & inter-
locutoriam, contra deciſionem text.
in c. vt debitus. & c. ex parte. de ap-
62 pellat.Idem dicẽdum eſt † ſi appella-
tur in genere,nõ ſpecificè,hæc namq;
appellatio iniuſta eſt. l. ſi in rem. in
princ.ff.de rei vendicat.l prætor edi-
xit.in princ.ff. de iniur. Appellatione
63 tamen interpoſitâ, † nihil innouan-
dum. Vlpian.in l.1. ff. nihil nouar.ap-
pel.interpo.his verbis.[Appellatione
interpoſitâ, ſiue recepta ſit,ſiue non,
medio tẽpore nihil nouari oportet:]
64 nec illa † appellatio quæ interponi-
tur ob cauſas friuolas admitti debet:
cap.cum appellationibus. de appella.
lib.6.quæ autem dicantur friuolæ ap-
pellationes arbitrio iudicantium re-
linquitur id definire, ſed certè tunc
friuolæ dici poſſunt, quando nec iu-
ſtam præ ſe ferunt rationem aut iuri
conſonam,aut non idoneam. Repel-
luntur appellationes fruſtratoriæ,ap-
65 pellatio enim fruſtratoria eſt † quæ
morandi cauſa interponitur. l.4. ff.de
appellat.

de appellat. recipiend. vel non. Ve-
rum quia delati fraudulenter appel-
lationibus, & alijs ſubterfugijs impe-
diunt iudicium, & retardant proceſ-
ſum, vt malitiæ illorum obuietur, ali-
qua ſunt prænotanda.

Primò, quod ſi quis appellat à ſu-
66 ſpecto Inquiſitore, ille Inquiſitor †
non debet committere propterea,
67 quin procedat: quia primùm eſt †
proponéda recuſatio, & ſi iudex eam
non admittit, ſi ſit iuſta, tunc eſt
appellandum iuxta doctrinam glo. in
verb debuiſſet. in c. nouit. de appella.
68 Secundò, quod appellans cogitur †
recedere ab appellatione, quandò
iudex reuocat grauamen. c. cum ceſ-
ſante. de appellat. c. ſi à iudice. eod. tit.
lib. 6. Geminia. in c. vt ſupra. eod. tit.
gloſ. final. in cap. ex parte tua. eod. tit.
Panormitan. in d. c. cum ceſſante. in
princ. vbi dicit, quod in reuocatione
interlocutoriæ, & cauſæ reaſſumptio
ne, non exigitur partium conſenſus.
69 Tertiò, quòd iudex † volens reuoca-
re grauamen, & corrigere errorem
ſuum ſine ipſius præiudicio, & ſuæ iu-
riſdictionis debet dicere. [Ego non
credo te grauaſſe, & ſi in aliquo te
grauaui, illud reuoco] vt ex doctrina
d. gloſ. in cap. cum ceſſante. Quartò,
quia ad hoc vt appellatio ante ſen-
70 tentiã diffinitiuam ſit valida, † decem
requiruntur, quæ enumerat Archi-
diaco. in c. non ita. 2. quæſt. 6. quorum
ſi vnum defecerit, appellatio non va-
lebit. Primum, eſt cauſa grauami-
nis illati, vel comminati. Secundum,
quod ſit legitima. Tertium, quod ſit
vera. Quartum, quod ſit expreſſa.
Quintum, quod non fuit admiſſa ſua
petitio. Sextum, quod ideo quia non
admittebatur, extitit appellatũ. Se-
ptimũ, quod fiat in ſcriptis. Octauum,
quod petãtur apoſtoli. Nonum, quod
ſi appellatus hoc petierit, veniat in-
ſtructus appellans. Decimum, quod
fiat infra decem dies.

71 Quintum notabile eſt, quòd † iu-
dex à quo appellatur poteſt præfige-
re terminum conuenientem ipſi ap-
pellãti, ad proſequendam appellatio-
nem, conſideratã tamen locorum di-
ſtantiã, negotij & perſonarum quali-
tate. gloſ. in c. perſonas. verb. præfixe-
rit. eodem tit. c. cum ſit Romana. eod.
tit. cap. peruenit. & ibi gloſ. verb. cõ-
pellas. c. conſuluit. ibi: [illos autem.]
Panor. in d. c. perſonas, & alibi ſæpe.

Sextũ notabile eſt, quòd etiã iudex,
qui nõ detulit appellationi poteſt ſta-
tuere talẽ terminum ipſi appellanti,
72 † etiam ſub excõmunicationis pœna.
Speculator tit. de appellat. §. ſequitur.
Geminianus in d. c. cum appellatio-
nibus. poſt prædicta ibi.

Septimum notabile eſt, quod iu-
73 dex à quo appellatur, † dum præfigit
terminum ad proſequendum appel-
lationem, non dicitur deferre appel-
lationi. gloſ. ſingul. in verb. remittẽda.
d. c. cum appellationibus. Panor. in c.
cum cauſa. de ſententia & re iudic.
in princip. 2. notabil. & in c. oblatæ. de
appellat.

Octauum notabile eſt, quod elapſo
termino præfixo à iudice à quo ipſi
appellanti, etiam ſi iudex detulerit
74 appellationi, † ſi appellans non fuerit
proſequutus ipſam appellationem, &
tunc iudex à quo fuerat appellatum
procedet in cauſa. gloſ. in d. c. perſo-
nas. verb. ex tunc. & in d. c. peruenit.
& in d. gloſ. compellas, & in d. c. con-
ſuluit. in d. gloſ. verb. coge. & in c. re-
prehenſibilis. eodem tit. ibi ſi vero.

Nonum notabile eſt, quia iudex à
quo appellatum eſt, poteſt pręfigere
terminum, ad proſequendam appel-
75 lationem, hoc eſt, † ad arripiendum
iter, & ad ſe præſentandum ſuperiori
ad quẽ eſt appellatum, vt tradit gloſ.
in c. ex inſinuatione. in verb. exſpe-
ctato. de appell. & gloſ. in verb. reci-
ſius

86 lante:† Clem.2. de appellat.c.1.eod.
87 tit.lib.6. ſunt autem † literæ in forma breui inſtruentes iudicem ad quem appellatur, motũ animi iudicis à quo, & totius appellationis circunſtantias breuiter comprehendentes. Cardin. Zabarella in Clement.2. in principio q.1.facit cap. 1.de appellat.c.ab eo.2. quæſt.6.

Viceſimumſecundum, quod præ-
88 fati apoſtoli † ab appellante ſæpius & inſtanter peti debeant congruo loco & tempore.d.c.1.& c.ab eo.de appellat.lib.6.& dicta Clem.2.eodem tit.&
89 ſi appellans non petit eos † infra triginta dies, vel ſi non comparet coram iudice, in termino ſtatuto ad recipiendum eos, nec petat eos ſibi dari videtur renunciaſſe appellationi.d.c. ab eo. & d. Clement. 2. & ibi gloſ. & Gemin.in d.c.ab eo.

Viceſimumtertium notabile eſt, quod ſi iudex aſsignauit appellanti terminum ad audiendum voluntatem, vel reſponſionem ſuam, & appellans non cõparuerit ad recipien-
90 dum eam, † dicitur renunciaſſe appellationi, præcipuè ſi in appellatione non petiit ſunt apoſtoli: quia tunc dando terminum ad audiendum reſponſionem, intelligitur dare ad recipiendos apoſtolos. Cardinal. Zabarell.in d.Clem.2.§.verum.quæſito.3.

Viceſimumquartum notabile eſt, quod ſi iudex à quo appellatur, fuerit requiſitus congruis loco & tem-
91 pore † tenetur tradere apoſtolos quos dare voluerit.d.c.1.& c.ab eo. §.illud autẽ.& gloſ. in verb. exhiberi. d.c.1.& c.vt ſuper.de appellat.libr.6. alioquin ſi poſtea in cauſa procedat eius proceſſus erit irritus, & inualidus. d. cap. vt ſuper.§. ſi verò. iuncta gloſ.finali.

Viceſimumquintum notabile eſt,
92 quod † locus congruus, ſecundum Cardinalem Zabarellam dicitur, ſi iudex copiam ſui faciat in publico, & in quo ſedere conſueuit, Zabarella in d.Clem.2.§.ſimiliter.quęſito.2. Idem dicitur locus incongruus cùm equitat, vel cùm per viam pergit, vel cùm eſt in prandio, vel in Miſſa, vel de nocte, gloſ.in d.c.ab eo.verb.loco.

Viceſimumſextum notabile eſt,
93 quod apoſtoli † dari debent aperti. gloſ.in d.Clement.2.verb.oblatos.& Zabarella in d.§. ſimiliter. quæſito 6. & debent dari expenſis appellantis, & non iudicis & maximè delegati, vt in d.gloſ.verb.oblatos.

Viceſimũſeptimũ notabile eſt, quòd ſi appellãs, cui dantur apoſtoli refuta-
94 torij † ab hac reiectione non appellat, eius appellatio cenſetur friuola & habebitur tanquam temerè appellãs. Cardinal.Alexand.in cap.vt debitus. eodem tit.col.25. verſ.ſciendũ quod triplex eſt ſpecies apoſtolorum.ibi: ſit tamen cautus appellans.

Viceſimumoctauum notabile eſt,
95 quòd appellatio dicitur † fruſtratoria, tripliciter: ſcilicet ratione formæ, quia non fuit facta in ſcriptis, iuxta cap.cordi.eodem tit.libr. 6. & tunc ſi non dantur apoſtoli, nihilominus ſi iudex procedit in cauſa, eius proceſſus erit validus; vel dicitur fruſtratoria ratione materiæ, puta quia facta eſt in ſcriptis, ſed peccat in materia quia continet iniuſtitiam, vel falſitatem cauſæ: & tunc ſi non dantur apoſtoli cùm petuntur congruis loco & tempore, ſi iudex procedit in cauſa, eius proceſſus erit inualidus. cap. ſuper eo.eodem tit.lib. 6.Deciſ.Rotæ deciſione 540. in antiquis. Geminian. in d.cap.vt ſuper in gloſ.final, & huic appellationi fruſtratoriæ nunquam eſt deferendum ex d.gloſ.final.

Viceſimumnonum notabile eſt, quòd licet appellatio debeat fieri in
96 ſcriptis, † non tamen neceſſe eſt quod legatur coram iudice à quo appellatur,

pellatur, ſed ſufficit quod ei porrigatur ſcripta. text. in cap. appellatio. eodem tit. lib. 6. iuncta gloſ. final. neceſſe eſt tamen, quod appellans tradat copiam ipſius appellationis ipſi iudici à quo appellatur, vt inquit Geminianus vbi ſupra in d. gloſ. final.

Triceſimum & vltimum notabile eſt, quod quando interponitur appellatio ab aliqua interlocutoria, & petuntur apoſtoli: poterit iudex dare tale reſponſum: [non admitto talem appellationem, quia friuola eſt, & nõ debet admitti] (vt in 3. notabil. diximus) quando autẽ ad apoſtolos quos dare voluero; vel ad audiendum reſponſionem meam ſuper dictis apo-
97 ſtolis appellans comparuerit, † ſi dentur recuſatorij, nec ſic defertur appellationi (vt diximus in 11. notabil.) & poterit iudex procedere in cauſa. Si autem non comparuerit videtur renuntiaſſe appellationi.

Quid autem apoſtoli & quot eorum genera (vt prædicta rectiùs per-
98 cipiantur) ſciendum eſt quod † apoſtoli dicti ſunt ἀπ'ἀποςέλλειν, quod mittere ſignificat. l. dimiſſoriæ. 106. ff. de verb. ſignific. & qua ratione formentur tradit Specular. libr. 4. tit. de
98 apoſtolis. † ſeu libellis dimiſſorijs, & Gratianus in c. poſt appellationem. 2. q. 6. & 73. diſtinct. Apoſtolorum varia
99 ſunt genera, † ſunt enim aut conuentionales aut teſtimoniales, aut dimiſſorij, aut refutatorij aut reuerentiales ſeu affirmatiui, vt tradit Speculator vbi ſuprà, & Hoſtienſ. in ſumm. tit. de appellat. §. qualiter. verſ. dicuntur autem apoſtoli. Eymeric. in 3. par. Director. in tit. de appellatione quæ fit ab Inquiſitore. & ibi Franc. Pegna.

Quid autem circa omnia ſit agendum, cùm appellatio ab Inquiſitoribus admittitur, Eymeric. docuit iuxta omnes iuris regulas, id ſcilicet fie-
100 ri debere, † vbi admiſſa eſt rei appellationis reus qui appellauit, transmittendus ad ſedem Apoſtolicam cum proceſſu & idonea cuſtodia, ne fugere poſsit.

In ditionibus autem Hiſpaniarum Inquiſitores non vtuntur hoc iure,
101 nam † ſpeciale ad hoc habent ius ex inſtructionibus Matritian. anni 1561. cap. 51. vbi his verbis præſcribitur. [Si in aliquo caſu videatur Inquiſitoribus appellationem eſſe admittendam in cauſis criminalibus reorum in carceribus detentorum, debent mittere proceſſus ad ſenatum Inquiſitionis, non factis certioribus ipſis reis, & ita cautè ac ſecretò, vt nullus extra carcerem id intelligat: quoniam ſi ſenatui aliter videatur in aliqua cauſa particulari, id poſsit præcipere & prouidere.] hæc ibi: in alijs verò prouincijs, ac præſertim in Italia, quoties admittitur appellatio Senatum ſupremum, Illuſtriſsimorum Cardinalium ſanctę Generalis & vniuerſalis Romanæ Inquiſitionis conſulunt, breuiter ac ſummariè cauſam enarrant. Quâ viſâ ac piè perpenſâ ſi ſenatus iudicat reos eſſe Romam tranſmittendos id fieri iubet: & Inquiſitores cum idonea cautione & cuſtodia, ſecundum qualitatem perſonæ tunc Romam reos transmittunt: quod vtique inuiolabiliter obſeruatur. In Hiſpania verò (vt diximus) ab Inquiſitoribus inferioribus ad generalem eorum Regnorum Inquiſitorẽ, ſeu Inquiſitionis præſidem prouocatur & appellatur, qui cum conſiliarijs eius Senatus de appellatione cognoſcunt, ex reſcriptis Apoſtolicis ac præcipuè ex Clementis. VII. reſcripto: cuius tenor talis eſt.

Clemens Papa ſeptimus.

102 AD † futuram rei memoriam. Dudũ cùm clariſsimus in Chriſto filius noſter

noſter Carolus Romanorum Rex in Imperatorem electus, & chariſsima in Chriſto filia Ioanna Regina Hiſpaniarum Catholic. nobis exponi feciſſent, quod venerabilis Alphonſus Archiepiſcopus Hiſpalenſ. Inquiſitor Generalis hæreticæ prauitatis, in omnibus eorum regnis & dominijs Hiſpaniarum, ac principatu Cathaloniæ Apoſtolicâ autoritate deputatus fuiſſet, & ipſe Alphonſus Archiepiſcopus huiuſmodi Inquiſitionis Officium per ſe ipſum; vt ab eo deputatum ſeu deputatos, in regnis, dominijs, & principatu huiuſmodi fideliter exercuiſſet, & tunc exerceret, tamen quamplures nomen & legem Chriſti verbo profitentes, facto autem denegantes, à fide Catholica deuiantium alij ſectatores, fautores, & hæreticorum defenſores recurrentes, & ſe ab Archiepiſcopo ſeu deputatis præfatis grauatos eſſe, vel ex certis cauſis confictis, eum ſuſpectum habere aſſerentes; cauſas appellationis propterea interpoſitarum, nec non etiam ſimpliciter mandato Apoſtolico, certis cauſarum palatij Apoſtolici auditoribus, ſeu locatenentium per nos, ſeu prædeceſſores noſtros committi obtinuerant; & prætextu appellationis, & commiſſionis huiuſmodi, Archiepiſcopo Inquiſitori, & deputatis, ac auditoribus & locatenentibus præfatis, ne contra hæreticos, vel ſuſpectos de hæreſi procederent, ſeu alijs diuerſis illicitis vijs inhiberi fecerant: Nos tunc omnes & ſingulas cauſas crimen hæreticæ prauitatis huiuſmodi concernentes in dicta Curia, vel extra eam vt præfertur commiſſa, & coram quibuſuis auditoribus ſeu locatenentibus, aut alijs iudicibus in quacunque inſtantia pendentes, etiam ſi in illis forſan concluſum eſſet, ad nos auocauimus: illaſq; ad eundem Alphonſum Archiepiſcopum, & pro tempore exiſtentem Inquiſitorem Generalem, in regnis & dominijs huiuſmodi ac deputatos ab eo vlteriùs audiendas, & fine debito terminandas remiſimus, ac ſibi omnes & ſingulos ſuâ intereſſe putantes in Romana Curia & extra eam citandi, ac auditoribus & locatenentibus, ac etiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus inhibendi, & ſi à dicti Archiepiſcopi ſeu pro tempore exiſtentis Inquiſitoris Generalis in dictis regnis & dominijs, ſubdelegatis, ſeu deputatis ad Officium Inquiſitionis huiuſmodi, quomodocumque appellari contigerit, ad eundem Archiepiſcopum, ſeu pro tempore exiſtentem Inquiſitorem Generalem, in eiſdem regnis & dominijs: non autem ad ſedem Apoſtolicam, ſi aliquid de iuriſdictione ſibi reſeruauerit appellandum fore, ac huiuſmodi auocationi, remiſsioni, & decreto per quaſcumque commiſſiones, ſeu conceſsiones, vel literas Apoſtolicas, quaſuis clauſulas, etiam derogatoriarum derogatorias, efficaciores & inſolitas in ſe continentes, nullatenus derogari vel derogatum cenſeri, niſi auocationi, remiſsioni, & decreto prædictis; ac deſuper conficiendis literis, de verbo ad verbum, & nihil de eorum tenore omiſſo ſpecialiter, & expreſſe; ac de conſenſu præfatorum Caroli & Ioannæ derogatum fuerit, ac nonnulla alia faciendi, facultatem conceſsimus, prout in noſtris inde confectis literis pleniùs continetur: Cum autem ſicut dictus Alphonſus Archiepiſcopus nobis exponi fecit, in quibuſdam priuilegijs indultis & literis Apoſtolicis etiam maremagnum nuncupatis, Minorum, & diuerſis alijs etiam mendicantium ordinibus, etiam per modum

dum ſtatuti perpetui conceſsis, inter alia caueatur expreſſe, quod ipſorum ordinum fratres, & religioſi etiam pro hæreſis apoſtaſiæ, & alijs criminibus non niſi coram eorum conſeruatoribus, aut alijs iudicibus ad iudicium euocari debeant ſeu poſsint, etiam pro eo quod in prioribus literis nulla de priuilegijs, indultis & literis huiuſmodi mentio facta fuit, à nonnullis de viribus literarum Archiepiſcopo conceſſarum, huiuſmodi hæſitatur. Nos igitur ſingularum literarum ac priuilegiorum huiuſmodi totos tenores, ac omnia & ſingula alia hic forſan de neceſsitate exprimenda, præſentibus pro expreſsis habentes, volumus & dicta Apoſtolicâ autoritate decernimus, quod literæ Archiepiſcopo conceſſæ huiuſmodi cum omnibus & ſingulis in eis contentis à data præſentium valeant, plenamque roboris firmitatem obtineant, & ſibi ſuffragentur, ac Archiepiſcopus, & deputati præfati etiam contra fratres & religioſos ordinum huiuſmodi, ad ipſarum literarum totalem executionem procedere liberè & licitè poſsint & valeant in omnibus & per omnia, perinde ac ſi in eiſdem literis Archiepiſcopo conceſsis, de priuilegijs, indultis, & literis Apoſtolicis huiuſmodi, plena & expreſſa mentio facta, ac illis ſpecialiter & expreſſe derogatum fuiſſet, prout illis omnibus etiamſi nullis caueatur expreſſe, quod illis nullatenus aut non niſi ſub certis inibi expreſsis modo & formâ derogari poſsit, eorum tenores præſentibus pro expreſsis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, hac vice duntaxat ſpecialiter & expreſsè derogamus. Non obſtantibus præmiſsis ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac omnibus illis, quæ in literis Alphonſo Archiepiſcopo conceſsis huiuſmodi volumus non obſtare, cæteriſq; contrarijs quibuſcumq;. Dat. Romæ apud ſanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris, die xvj. Iunij milleſimo quingenteſimo vigeſimo quinto, Pontificatus noſtri anno ſecundo.

DE

DE EDICTO FIDEI eiuſque accurata explicatione.

SVMMARIVM.

1 *Edictum vnde dicatur.*

2 *Edicta, quæ durante magiſtratu conficiuntur, non dicuntur propriè ſtatuta municipalia.*

3 *Edictum quid ſit, & quotuplex.*

4 *Edictum fidei eſt neceſſarium, poteſtque cõſtitui & publicari ab Inquiſitoribus.*

5 *Edictum fidei iure diuino poſſunt conſtituere Inquiſitores, probaturq́; ex ſacra Scriptura multipliciter.*

6 *Edictum fidei poſſe conſtituere Inquiſitores, probatur iure Canonico.*

7 *Edictum dupliciter proponi poteſt ab Inquiſitoribus.*

8 *Edictum poſſe conſtituere Inquiſitores probatur iure ciuili.*

9 *Edictum quoddam de fide propoſitum ab Imperatoribus, illuſtratum fuit inſigni miraculo.*

10 *Edictum aliud conſtituit Martianus Imperator.*

11 *Edictum fidei publicatum fuiſſe conſtat etiam iure ciuili.*

12 *Edictum poſſe conſtituere Inquiſitores, probatur conſuetudine, & communi ſtylo.*

13 *Edictum fidei poſſe & debere conſtituere Inquiſitores probatur ratione.*

14 *Inquiſitores non debent eſſe negligentes in punitione hereticorum.*

15 *Eccleſia Catholica inſtar eſt Paradiſi terreſtris.*

16 *Fideles bona priſtina, quæ in primis parentibus perdiderunt, recuperant in Eccleſia.*

17 *Infidelitas primorum parentum cauſa fuit quamobrem expulſi ſint è Paradiſo.*

18 *Heretici propter inobedientiam eijciendi ſunt per Inquiſitores ab Eccleſia.*

19 *Inquiſitione facta de edicto violato eiecit Deus primos Parentes à Paradiſo.*

20 *Edicti virtute Deus vocauit Adam ad ſuæ culpæ cognitionem.*

21 *Edictum eſt optima ratio ad detegendos, & puniendos hereticos.*

22 *Hereſis crimen, cancer eſt, & venenum.*

23 *Iudices ex iuſtis cauſis aliquando procedunt contra delinquentes occultos abſque infamia.*

24 *Edictum in quibus diſtinguatur ab interdicto, reſcripto, & præconis voce.*

25 *Edictum quando locum habeat.*

26 *Edictum tollens è loco publico vbi affixum erat, quomodo puniendus ſit.*

27 *Edictum quanto tempore affixum ſtare debeat.*

28 *Edicto qui poſſint citari.*

29 *Edicta contra hereticos an Inquiſitores poſſint promulgare.*

30 *Quæſtiones fidei an reſeruatæ ſint Sũmo Pontifici.*

31 *Emendatio circa ea quæ ſunt fidei, an ſit facienda à Papa.*

32 *Epiſcopi in rebus fidei an recurrere debeant ad ſolum Petrum.*

33 *Concilium generale, vel ſolus Papa an determinent res fidei.*

34 *Interpretari legem an ſit tantùm eius, cuius eſt illam condere.*

35 *Inquiſitores edicta fidei poſſunt conſtituere, & publicare.*

36 *Inquiſitoribus, tanquam delegatis, Papa tribuit eandem poteſtatem, quam habet.*

37 *Inquiſitores poſſe edicta conſtituere, probatur plurimis diplomatibus Summorum Pontificum.*

38 *Inquiſitores poſſe edicta conſtituere, probatur rationibus.*

39 *Inquiſitio Generalis fieri nequit niſi præcedente edicto.*

40 *Concilium Generale vel Papa ſolùm, poſſunt quæſtiones grauiores circa fidem determinare.*

41 *Inquiſitores poſſunt iudicare, & punire hæreticos.*

42 *Inquiſitores propoſitionem dubiam inter viros Doctos & Catholicos non poſſunt conſtituere hæreticam, vel facere illam de fide.*

43 *Forma edicti fidei.*

Præludia edicti fidei.

QVÆSTIO V.

EXplicatâ iam ſanctæ Inquiſitionis origine, & illius per omnes ætates ſucceſſione, declaratâ ſimul cauſâ erectionis huius ſancti tribunalis in Hiſpaniarum regnis, aliiſque prouincijs, quia tota forma procedendi contra noxios pendet ab edicto fidei, illud hic præfigere cenſui, & nonnulla circa eius expoſitionem attingere.

In primis ſecundum erit, vnde dicatur edictum, quid & quotuplex ſit, & an ſit neceſſarium, iuſtèq; conſtituatur: in quibus ab interdicto differat, & quomodo à reſcripto, in quo à voce præconis diſcrepet, quãdo locum habeat, quâ plectatur pœnâ illud tollens, licet nõ corrumpat, quanto tempore adfixũ in loco manere debeat, quis poſſit per edictum citari, & vltimò an illud poſſint Inquiſitores hæreticæ prauitatis cõſtituere & promulgare?

Ordinẽ igitur ad rẽ vt procedam,
1 dicendum eſt † edictum ab edicendo dici, quo verbo tanquam Prætoris proprio vſus eſt Iurecoſultus in l. Barbar. ff. de offi. Prætoris. his verbis: [Quid dicemus? quæ Prætor edixit quæ decreuit? nullius fore momenti?] edicere verò nihil aliud quã proponere vnde Halicarnaſ. li. 5. [τὰ ἐπιτάγματα ϗ τὰς διαγραφὰς τῶν δικαίων ϗ ἀδίκων ἐδίκτα οἱ Ῥωμάιοι καλοῦσιν, id eſt, iuſſa & præſcripta rerũ iuſtarum, edicta Romani vocant.] Hinc ſi rei ſignificationem ſpectemus, ideo dictum eſt, vt ſcirent ciues ius de qua re quiſq; magiſtratus dicturus eſſet. l. 2. §. eod. tempore. ff. de orig. iur. Procõſules & Præſides in prouincijs edicta huiuſmodi proſcribebãt, quę prouincialia appellabantur ad differentiam Vrbanorũ, vt eſt lib. 7. Epiſt. Ciceronis ad Atticum Epiſt. 1. & Verrinis. Ad edictum tam prouinciale, quàm Vrbicum Caius I. C. commentarios ſcripſit, eaque cauſa eſt cur in edictorum interpretatione Proconſulis ſæpe mentionem faciat. l. 1. ff. de alien. iud. mut. edictorum autem, quę à magiſtratibus proponebãtur, quædam perpetuæ iuriſdictionis cauſâ proponebantur. l. ſi quis id quod. in prin. ff. de iuriſd. omn. iudic. Eiuſmodi edicta cùm annua primũ eſſent, quia & ipſum Prætoris Imperiũ annuum erat, lege Corneliâ perpetua facta ſunt, ac deinde in ordinem à Saluio Iuliano, Hadrian. Imperator. temporibus ex Senatus autoritate redacta & compoſita, vt Eutropius in Hadran. & Iuſtinianus l. 2. §. ſed quia diuinæ. C. de veter. iure enucle. & l. penultim. C. de condict. indeb. ſcribunt: vnde edicti perpetui nomen accepit. l. 2. ff. de ſtatu hominum. l. final. in fine. ff. de appel. recipien. & in l. in eum. ff. de extraordin. criminibus: edicta enim Præto-

prætorum cõpoſita ſunt in ordinem perpetuum, in quo non Prætoriæ ſolùm, ſed ciuiles actiones referebãtur, vt ſciret populus qua quiſque actione in omni negotio poſſet vti, ſiue à iure ciuili, ſiue à Prætore introducta eſſet: omnibus enim iudicijs Prætor imperabat, vel cùm daret, vel cùm negaret actionem. Cauſa autem perpetui edicti eiuſmodi ſemper exſtitit vt nihil vnquam propoſuerit Prætor, quod non euidentem haberet vtilitatem in publicum, ſecundum naturalem æquitatem; quæ & hodie perdurat, & nunquam ceſſabit, vt tradit Bart. in l. in factum. nu. 1. ff. de actio. & obligat. Quamobrẽ videmus omnes propemodum mores ciuitatum, qui antiquitatem redolent, tractos eſſe ex iure Prætorio, quod & ius honorarium appellatur. Ædilitium quoq; edictum iuris Prætorij portio eſt. Bal. in §. Prætorium. num. 1. inſtit. de iure naturali. in quibus licet addere vel detrahere ex mente ipſius Prætoris, vel ex identitate rationis. Bart. in. l. qui ſe Patris. nu. 13. C. vnde liber.

2 Edicta verò,† quæ dantur durante Magiſtratu, propriè non dicũtur ſtatuta municipalia, quia nõ ſunt propoſita perpetuę iuriſdictionis cauſâ, ſed prout res incidit. d. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdict. omn. iud. & l. fin. ff. de pœnis. & Bald. in l. omnes populi. nu. 25. ff. de iuſt. & iur. & ex his non oritur actio in factum, tanquam ex edicto Prætoris, ſed oritur actio ex illo edicto. Idem Bald. in d. l. omnes populi. num. 26. Et hæc edicta, quæ perpetua diximus, monitoria appellata quidam autumãt, quod his ciues admonerentur, quâ formâ ius dicturi eſſent magiſtratus, ad quod edictum Calliſtratus libros ſex ſcripſit, vt ex indice Pandectis Florentinis præfixo intelligitur. Dicebant & veteres edicto admonere. l. diui fratres. ff. de religioſ. & ſumpt. funer. Ad hanc ſpeciẽ pertinet edictũ Carbonianum, quod ſolùm autoris ſui nomen retinuit, eiuſq; generis eſt edictum nouum, de quo in l. 1. §. ſi pater. ff. de vent. in poſſeſ. mit. Erãt & edicta quæ prout res inciderat, proponebantur, & ad ſingulas cauſas è re nata accommodabantur, qualia erant, quibus aliquem Prætor euocabat, & adeſſe iubebat. l. ad peremptorium. l. in peremptorio. l. nonnunquam. l. & poſt edictum. & l. ſi Prætor iuſſerit. ff. de iudic. & l. fin. ff. vbi pupillus educari debeat. Dicitur quoque edictum iuſſus principis vel magiſtratus. §. ſed & quod principi. Inſtitu. de iure natur. gent. & ciuil. Cicero pro Quinct. vocat edicta & decreta magiſtratus 3. in Verr. ibi: [Non hi, qui decretis edictiſq; tuis in te concitati infeſtiq; ſunt:] aliquãdo & edictum aduentum Prætoris ſignificabat. l. 4. §. antequã. ff. de offic. Proconſ. & hæc edicta erant temporalia, quæ & peculiaria, & repentina apud Marcum Ciceronem.

3 Secundò dicendum eſt, quòd† edictũ propriè & ſtrictè ſumptum, eſt inſtitutio Regis (vel principis. c. cõſtitutio. diſtin. 2. §. ſed & quod principi. verſ. quandocunq; inſtit. de iur. natu. Andr. ab Exea in repetit. Rub. de cõſtit. n. 90. non tamen propter hoc negatur, quin appellatione edicti veniant multæ ſpecies tanquã ſub genere ſpecies: multipliciter enim capitur edictũ. Quandoq; ſumitur pro præcepto Regum vel Imperatorum, vt patet in Euangelio Lucæ. Exijt edictũ à Cæſare Auguſto: & hoc modo propriè ſumitur. Quandoq; ſumitur pro præcepto, quod continetur in lege inferioris, vt in c. vt circa. ibi: [Edicto perpetuo prouidemus, &c.] de election. in 6. Quandoque & inferiores iudices apponunt edicta, vt in capit. 1. de ſupplen. negligen. prælat.

lat. ſecundũ Archidiac. Ioan. Andr. & Dominic. in d.c. vt circa. Quãdoque latiſsimè, & tunc ſumitur pro qualibet lege generali, ſiue illa ſit ciuilis, ſiue prætoria, vt tangit gloſſ. 1. in l. 1. ff. ſoluto matrimonio, & ibi Ioann. de Imola, & ad idem d. cap. vt circa & l. 1. & 2. & l. digna vox. C. de legibus, & in c. 1. de ſupplen. neglig. prælat. lib. 6. Quandoq; ſumitur latè, vt comprehendat omnem legẽ prætoriam, ſed nõ ciuilem. vt in §. prætoria quoq; edicta. Inſtitut. de iu. natur. & in rubro & nigro, & l. 1. ff. de dolo & l. 1. ff. de minorib. cum ſimilibus; & hoc modo ſumendo, comprehenditur interdictũ, vt l. 1. ff. de oper. nou. nunt. iuncta l. Prætor. eodem titu. Et probatur in l. 1. & 2. in fin. ff. ne vis fiat ei. Quandoque ſumitur ſtrictè pro lege Prætoria, differente ab interdicto, & tunc eſt ſpecies diſtincta ab interdicto: quia ſicut adoptio continet adoptatos in ſpecie, & arrogatos. vt l. 1. & 2. ff. de adoptio. ita & edictum in genere continet edictum in ſpecie, & interdictum: quandoq; ſumitur pro præcepto, quòd faciunt iudices iuriſdictionem habentes, & hoc quandoque accipitur latè pro quolibet præcepto iudicis, vt l. 1. & fin. ff. de officio aſſeſſ. quandoque pro qualibet citatione, vt in l. ad peremptoriam. de iudic. Canon. illicita. 24. quæſtio. 3. & facit Clementi. 1. in fin. de iudic. quandoque verò accipitur pro quadam citatione ſpeciali, quæ fit cum certis ſolennitatibus per affixionem in albo, aut in valuis, vel parietibus à quibuſdam iudicibus, & in quibuſdam caſibus ſecundum dictam Clementi. 1. de iudicijs, & ad inſtar edictorum; quæ per Prætores in albo ponebantur, vt d. Clement. 1. & in l. ſiquis id quod. ff. de iuriſdictione omn. iudic. de quibus omnibus diffusè ſcribit Marian. Socin. de dilation. artic. 23. à num. 1. & per Franciſc. Niconit. in repetition. Rubr. de Teſtament. ſub num. 6. Dupliciter quoque conſiderat edictum Bald. in l. 1. num. 2. ff. de oper. nou. nunt. vbi ait conſiderari vno modo quoad interpretationem, alio modo quoad ſituationem, vt ibi per eum.

4 Tertiò: edictum † fidei eſt neceſſarium, & non ſolùm Inquiſitores poſſunt illud conſtituere: verùm & tenentur illud publicare contra hæreticos idololatras, & apoſtatas fidei, cæteroſque impios: idque omni iure & lege diuinâ & humanâ, ſacris conſtitutionibus, iure ciuili inſtructionibus, & conſtitutionibus à ſacra Inquiſitione Generali, ac etiam

5 conſuetudine. † Et vt à primo exordiamur, quod poſsint iure diuino edictum fidei conſtituere, probatur primò ab ipſo orbe condito: Nam Geneſ. 3. Deus primum edictum promulgauit, dicens primis parentibus: [Ex omni ligno Paradiſi comede, de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas.] Et ſtatim ſubiunxit, comminando, & pœnam inferendo: [In quacunque enim die comederis ex eo, morte morieris:] & Geneſ. c. 35. generale etiam edictum propoſitum eſſe probatur in illis verbis Iacob, qui conuocata omni domo ſua, dixit: Abijcite Deos alienos, qui in medio veſtri erunt, & mundamini, ac mutate veſtimenta veſtra.] Exod. etiã 32. inquit Deus: [Ponat vir gladiũ ſuper femur ſuum, ite & redite de porta vſq; ad portam per medium caſtrorum, &c.] vbi propter idololatriam mortui fuerunt triginta millia. Moyſem etiam functum fuiſſe officio Inquiſitoris conſtat ex capit. 7. 8. 9. 10. & 20. Exod. quod oſtenditur ex illis verbis: [Ego ſum Dominus Deus tuus,

qui eduxi te de terra Ægypti; non habebis Deos alienos coram me, non facies tibi ſculptile, &c. [Idem probatur ex c.6.&.13. Deuteronom. vbi edictum conſtitutum fuit in illis verbis initio propoſitis: [Si ſurrexerit in medio tui Prophetes, aut qui ſomnum ſe vidiſſe dicat, & prædixerit ſignum atque portentum, & euenerit quod loquutus eſt, & dixerit tibi: Eamus & ſequamur Deos alienos, quos ignoras, & ſeruiamus eis: non audies verba prophetæ illius, aut ſomniatoris, quia tentat vos Dominus Deus veſter, vt palàm fiat vtrum diligatis eum an non, in toto corde, & in tota anima veſtra. Dominum Deum veſtrum ſequimini, & ipſum timete, & mandata illius cuſtodite, & audite vocem eius, ipſi ſeruietis, & ipſi adhærebitis.] Inſuper Leuitici 18. dicitur: [De ſemine tuo non dabis vt conſecretur idolo Moloch, &c.] Alia etiam edicta propoſita fuerunt Leuit. 19. & 20. Probatur etiam ex illo edicto generali propoſito Numer. capit. 5. & Ioſue capit. 6. & 7. vbi Deus vetuit, nequis aliquid perciperet de ſpolijs Iericho, ibi: [Vos autem cauete, ne de his quæ præcepta ſunt, quippiam contingatis, & ſitis præuaricationis rei, & omnia caſtra Iſrael ſub peccato ſint atque turbentur. In libris etiam Eſdræ 2. c. 8. & 3. cap. 9. alia edicta referuntur. & Daniel 3. legimus Nabuchodonoſorem edictum conſtituiſſe contra blaſphemos, vt quicunque blaſphemaret Deum Danielis, id eſt, verum Deum interficeretur, & domus eius vaſtaretur: in quo edicto Deo vero juſtiſsimum obſequium fecit, vt teſtatur D. Auguſtin. in Epiſtola. 50. Sunt præterea alia ſcripturæ loca, quibus probatur ſæpe edictum publicatum fuiſſe; quæ in re adeò manifeſta conſultò omittimus, ne noſtra in longum protrahatur oratio. Ex quibus ſatis apparet edicta publica ſæpe contra idololatras pu-
6 blicata, & conſtituta fuiſſe. † Ex ſacris etiam conſtitutionibus probatur expreſsè ex c. vt commiſsi. §. conuocandi. de hæret. l. 6. [Conuocandi (inquit Bonifacius VIII.) etiam clerum & populum ciuitatum, caſtrorum, aliorumque locorum (prout dicto negotio fidei videritis expedire) & contra illos, quos in prouincia (in qua vobis Inquiſitionis officium eſt commiſſum) hæreſeos crimen conſtiterit commiſiſſe (licet ad alias partes ſe transferendos duxerint) procedendi: neq; non faciendi à quibuſlibet aſsignari vobis libros ſeu quaternos & alia ſcripta, in quibus Inquiſitionis factæ, ac proceſſus per quoſcunq; autoritate ſedis Apoſtolicæ, vel legatorum eius habiti contra hæreticos continentur, & illorum, qui veſtris mandatis obedientes ſimiliter ſtant, propter hæreſim in carcere vel muro recluſi, pœnam vnà cum prælatis, quorum iuriſdictioni ſubſunt, mitigandi vel mutandi, cum videritis expedire.] Hæc ille. Poſſunt ergo Inquiſitores
edicta conſtituere, omnes admo- 8
nendo publicè & generaliter in cauſis fidei præcipientes, vt ſi quos ſciuerint errare, ſibi referant. text. in. cap. excommunicamus. §. adijcimus. de hæreticis. cap. cum in tua, & facit. cap. fin. qui matrimon. accuſare poſſunt. l. congruit. ff. de officio præſidis, Rojas copiosè ſingul. 5. quæ adeò procedunt, vt ſi quis ſciat aliquem errare, & non defert, neque prodit illum, incidit in excommunicationē ex ſuſpicione hæreſis. c. quiſque 11. q. 3. cap. qui peierat. 22. q. 5.

Zanchin. de hæret. c. 5. à nu. 3.

Dupliciter † enim proponi poteſt huiuſmodi edictum. Primò generaliter cum dilatione triginta, vel 40.
7 vel plurium dierum, quoties Inquiſitores in aliqua prouincia de nouo conſtituuntur: intra quod ſpatiũ dierum quilibet ſponte ſuos errores, & hæreſes confiteri coram Inquiſitoribus poſſunt, & alios hæreticos indicare. Hoc autem edictum vulgò appellari ſolet edictum [De gratia,] & meritò quidem, quia ij admittuntur ad pœnitentiam ſalutarem, & Eccleſiæ Catholicæ reconciliantur, mortem & vincula, & bonorũ publicationem non patiũtur (quod fit benignitate Regiâ) ſed pro qualitate perſonarum & criminum pœnam aliquam pecuniariam ſoluunt. Ita cautum eſt in 1. inſtruct. Hiſpalenſ. capit. 3. & 7. & copiosè diximus in titu. de ordine iudiciario. & tradit Simanc. de Catholic. inſtitut. titul. 94. num. 3. Eymeric. in 3. part. Directorij, & ibi Franciſcus Pegna Comment. 12. §. tertium quod habet facere, litera. D.

Secundò etiam Inquiſitores viſitant prouinciam ſibi creditam edicta generalia proponendo, vt latiùs in prædicto titu. tradidimus.

8 Tertiò, † hæc eadem veritas manifeſta exſtat in iure ciuili, ex l. cunctos populos. C. de ſumma Trinit. & fide Cathol. vbi Gratian. & Valentinian. edictum cõſtituerunt ad populum vrbis Conſtantinopolitanæ anno Domini 382. Idem habetur in. C. Theodoſiano, lib. 16. titu. primo. l. 2. & in tripart. hiſtor. Eccleſiaſt. libr. 9. c. 7. ex Sozomeno: quod edictum factum fuit vniuerſis, vt rectam tenerent fidem, vt conſtat his verbis. [Quam diuinum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio vſque adhuc ab ipſo inſinuata declarat] fuerunt enim illo tempore variæ hæreticorum ſectæ exortæ, varioſque errores illius ætatis hæretici ſeminabant, & ideò neceſſum fuit edicta publica proponere, vt vnuſquiſque ea cenſoribus denuntiaret. Id etiam probatur ex l. nullus. eod. titu. de ſumm. Trinit. & fid. Cathol. quæ quidem lex ab eiſdem imperatoribus lata fuit anno Domini 383. quâ præcipitur vt omnes ſeruent Nicenæ Synodi fidem: fuit namque Synodus illa celebris tempore Conſtantini, & Siluestri Papæ celebrata, ex concurſu 318. Epiſcoporum, ann. 363. in qua damnatus fuit Arius, eiuſque omnia dogmata & ſectatores, ſtabilituſq; articulus de Chriſto vero Filio Dei, Patri æquali, & conſubſtantiali, quæ Synodus confirmata fuit inſigni miraculo, quod
9 refert Nicephor. lib. 8. c. 23. † nam cùm ex vniuerſis Patribus duo deceſsiſſent priuſquàm profeſsionis fidei ſcripto ſubſcriptionem ſuam appoſuiſſent, reliqui Patres geſta Concilij eius in manibus gerentes, ad ſepulturam eorum acceſſerunt, deprecantes vt poſtquam clarè intuebantur in cælis, quod in Synodo cum cæteris decreuerant, dignarentur libello ſubſcribere: qui acta continebat: quem ſuper ſepulchro relinquentes, abierunt, totamque noctem duxerunt inſomnem. Poſtridie ad locum eum redeuntes, & libellum explicantes, illorum duorum Epiſcoporum ſubſcriptiones agnouerunt in hæc verba: [Chryſanthus & Muſonius, qui cũ Patribus omnib. in ſancta prima Oecumenica Nicena Synodo conſenſimus, quanuis corpore tranſlati, manu tamen propria nos quoq; libello ſubſcripſimus.] Hæc ibi. Quæ etiam

refert

refert Franciſc. Pegna in 1. parte Directorij, commentario. 5. ſuper dicta
10 lege nullus. † Aliud præterea edictũ conſtituit Martianus Imperator, quo cauet, vt nemini liceat de fide habere coram populo diſputationes, aut ſemel iam diffinita in dubium reuocare; quia (vt ait Paul. 2. ad Timot. 2.) noli contendere verbis: ad nihilum enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium: & 1. ad Corinth. cap. 11. [Si quis veſtrùm inter vos cõtentioſus eſt, nos talem cõſuetudinem non habemus, ſed nec Eccleſia Dei.] in iure etiam in c. quicunque. §. inhibemus. de hær. lib. 6. interdicitur laicis ſub pœna excommunicationis (non latæ, ſed inferendæ ne de fide publicè aut priuatim diſputent,) & probatur ex l. nemo Clericus. de ſum. Trin. & fide Cath. Hoc etiam edictum exſtat in Concilio Chalcedon. action. 3. ex quibus (ſi bene perpendatur) non abſolutè prohibetur diſputatio de fide Catholica, ſed ea, quæ cauſam præbet tumultus & perfidiæ. Et reddit ipſe Martianus rationem, dicens: [Nam & iniuriam facit iudicio Reuerendæ Synodi, ſi quis ſemel iudicata ac rectè diſpoſita reuoluere, & publicè diſputare contenderit, cùm ea, quæ nunc de Chriſti fide à ſacerdotibus qui Chalcedone conuenerunt, per noſtra præcepta ſtatuta ſint iuxta Apoſtolicas expoſitiones, & inſtituta ſanctorum Patrum. 318. in Nicena, & centum quinquaginta in hac regia vrbe diffinita eſſe noſcantur. Nam cõtemptoribus huius legis pœna non deerit, quia non ſolùm contra fidem verè expoſitam veniunt, ſed etiam Iudæis, & paganis ex huiuſmodi certamine profanandi veneranda myſteria occaſionem ſubminiſtrant.]

11 † Comprobatur etiam iure ciuili publicatũ eſſe edictum ex l. nos reddentes. cod. tit. de ſumm. Trinit. & fide Cathol. vbi per edictum generale præcipitur credẽdum eſſe, Chriſtum vnam eſſe de tribus ſanctæ Trinitatis perſonam ſubſiſtentem, quam Græci ὑπόστασιν appellant. Alterum, Chriſtum in carne paſsionem verè pertuliſſe, impaſsibili Deitate ſemper exiſtente. Tertium & poſtremum, ſanctiſsimam Mariam Virginem propriè & veraciter appellandam eſſe matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

12 Quartò hoc ipſum † probatur conſuetudine, quâ hodie ſtylus iſte ſeruatur: habet enim conſuetudo cuiuſlibet tribunalis Inquiſitionis in edictis publicandis, hæreticis puniendis, abiurationibus faciendis, reis torquendis, totoque proceſſu fabricando legis vigorem, text. in. §. ex non ſcripto. inſtitut. de iure natur. gentl. & ciuil. vbi communiter DD. l. minimè. ff. de legibus. quæ quidem cùm rationabilis ſit, & legitimè præſcripta, iuri Canonico & Ciuili præponitur. c. vltimo de conſuetudine. c. paſtoralis. verb. diſſona. de fid. inſtrument. Aymon Crauet. in titu. de antiquitate temporum. 1. part. §. 1. numero 42. imò hæc conſuetudo priuilegium tribuit. Barto. in proœm. ff. §. hæc autem tria. nume. 3. & iuriſdictionem tribuit gloſſ. ſingul. in l. more maiorum. ff. de iuriſdict. omn. iudic. facit text. in capit. cum contingat. de foro comp. vbi Felin. Bald. in rubr. de conſuetud. col. 2. ex l. viros. C. de diuerſ. offic. libr. 12. vbi Bartol. Rom. conſil. 243. incipien. ad prædictorum. & conſil. 300. copioſè Decius in d. l. more maiorum. de iuriſdict. omn. iudic. & de materia hac videndi ſunt DD. in c. conſuetudo. diſt. 1.

13 Vltimò iam probatur ratione. † Crimẽ hæreſis, quia principaliter reſpicit offenſam Dei, eſt publicum, &

 conſe-

conſequēter quilibet de populo po-
teſt hæreticū accuſare: quia id quod
fit in offenſam Dei dicitur fieri in om
nium iniuriam, & ſi non eſſet publi-
cum, nec quilibet de populo poſſet
accuſare, tale delictum remaneret
impunitum. l. ita vulneratus. ff. ad le-
gem Aquil. c. vt fame. de ſentent. ex-
communicationis. l. locatio. §. quod
illicitè. ff. de public. & vectigal. Plaça
in Epitome delictorum. c. 21. in prin-
cùm nulla priuata perſona particula-
riter offenſa ſit, text. in l. Manichæos.
& ibi DD. vt latiùs dicemus infrà in
materia de Inquiſitione, nume. 118.
Sed Inquiſitores fidei cēſores ſunt, &
deputati ad delendas hæreſes in glo-
riam Dei, & augmentum fidei: eſt
enim illis commiſſa Chriſtianæ reli-
gionis defenſio. c. vt Inquiſitionis. in
princ. de hæretic. libr. 6. Clementin.
multorum. eod. titu. Albert. in rubr.
de hæret. lib. 6. q. 5. c. accuſatus. §. ſa-
nè, & §. de quæſtione. c. vt officium.
§. deniq;. de hæret. lib. 6. ergo edicta
publicare poſſunt, & debent ad pu-
niendum hoc delictū publicum, cùm
14 aliter detegi non poſſit. † Secundò,
quia ſi negligentes eſſent in punitio-
ne hæreticorum, viderentur conſen-
tire. c. negligere. vbi gloſ. 2. quæſt. 7.
nam error, cui non reſiſtitur, appro-
batur. c. error. 83. diſtin. meliùs enim
eſt cum ſeueritate diligere, quàm
cum lenitate occidere. cap. nimium.
24. quæſtio. 4. ſiue delictum commiſ-
ſum ſit, ſiue committendum, quod
eſt ſpeciale in hoc crimine hæreſis,
Ioan. Andr. Ant. Abb. & Feli. per tex.
in c. 2. de hæret. c. duo iſta. 23. q. 4. Ca-
ſtr. de iuſt. hęr. punitione, lib. 2. c. 25.
text. in d. c. 2. de hæretic. inquit enim
[Qui alios, cùm poteſt, ab errore nō
reuocat, ſe ipſum errare demōſtrat.]
Et propterea procedere poſſunt in
hoc crimine ad inquirendum per
edicta generalia, nullâ præcedente
infamiâ de delicto, text. in c. excom-
municamus. 1. §. adijcimus. de hæret.
quem ſingul. dicunt Cardi. & Anan.
idem Card. in Clement. 2. q. 2. de hæ-
ret. Conrad. Brun. de hæretic. 2. part.
nu. 428. Quod vtique procedit con-
tra quoſcunque etiam exemptos. d.
c. vt commiſſi. ibid. [Quoſlibet hæ-
reticos,] c. vt officium. in princip. de
hæret. libr. 6. exceptis tamen Epiſco-
pis, niſi de fugâ fuerint ſuſpecti. c. In-
quiſitores. eod. titu. & lib. Villadiego
de hæret. quæſt. 7. num. 15. nec etiam
cōtra officiales Papę procedere poſ-
ſunt, extrau. cum Matthæus de hær.
inter cōmunes, copioſè Albert. in c.
primo quæſt. 7. num. 4. de hæret. in 6.
cùm omnes tenentur illud impedire
committendum. l. ſi vnus. §. pacta. ff.
de pactis. quem allegat. Hoſtien. in c.
qui alios. de hęret. c. cùm ex iniuncto.
§. licet autem. verſ. cū aliud ſit. 23. q. 4.
c. cum ipſa pietas. 25. q. 5. c. cum Dia-
con. 93. diſtinct. 5. Thom. 2. 2. q. 33.
art. 3. Tabienſ. in ſumma verb. corre-
ptio. §. 8. num. 9. c. qua propter. 2. q.
7. ergo Inquiſitores ad punienda de-
licta tenentur edicta publicare, &
conſtituere.

15 Tertiò † Eccleſia Catholica inſtar
eſt Paradiſi terreſtris, teſte Irenæo
lib. 5. cap. 20. Cyprian. Epiſtola 38. ad
Iul. Auguſt. libr. 13. de ciuitate Dei.
16 cap. 21. quia in ea † fideles comparāt
ſibi bona illa priſtina quæ in primis
parentibus perdiderunt. Sed inobe-
dientia, & peccatum primorum pa-
rētum cauſa fuit expulſionis illorum
17 è paradiſo, † quod magis crederent
ſuæ cæcitati, & ſerpentis fallacijs,
18 quàm Deo: ergo † hæretici infideles
propter eandem inobedientiam, &
maiorem adhæſionem ſenſui quàm
fidei diuinæ, & reuelatę, eijciēdi ſunt
19 ab Eccleſia. † Medium autem quo
primi parentes eiecti ſunt à paradiſo,
fuit Inquiſitio facta à Deo de illorum
infide-

infidelitatis per edictum illud propoſitum. Gene. 3. [De ligno autem ſciẽtiæ boni, & mali ne comedas;] ergo ſimiliter Inquiſitores vt hæreticos ab Eccleſia ſeparẽt, inquirere tenentur eorum delicta per edicti publicationem, & conſtitutionem.

20 Quartò cum† Deus vocauit Adam per edictum vt ſuam culpam agnoſceret, & veniam peteret; ille rebellis & pertinax reſpondit: [Mulier quam dediſti mihi] &c. peccatum ſuum Euæ attribuẽdo propter quod eiectus eſt à Paradiſo; & innumera mala ſubijt. Sed Inquiſitores in publicatione, & cõſtitutione edicti delinquentes vocant, vt ſi reſipiſcere velint veniam conſequantur: ergo cùm impœnitentes, & rebelles exiſtunt culpas ſuas ad inanes cauſas referendo, meritò ab Eccleſia reijciuntur.

Iudices ſæculares in delictis temporalibus vt in furtis, homicidijs, & alijs criminibus grauibus ſua remedia adhibere curant, vt tantis malis obuient, & rempub. quietã ac pacificam cõſeruent idq; per punitionem, & Inquiſitionem delictorũ: ergo cum crimen hæreſis ſit grauius omni crimine temporali & ſpirituali, Inquiſitores poſſunt, imò & tenentur quâlibet viâ, & remedio tanto malo oc-
21 currere.† Sed nullũ aliud exſtat præſtantius, quàm edictũ: per illud enim iuſtè obligant homines ad detegendos infideles & hæreticos, qui aliâ ratione cognoſci nequeunt: vt ſic puniantur, & cæteri fideles liberi & ſecuri à tam lethali morbo conſiſtant: ergo neceſſariò, & iuſtè poſſunt, & tenentur edictum non ſolùm publicare, ſed & conſtituere.

Sextò, Morbus qui interiùs latet, & celeriter ſe ſpargit tanquam periculoſiſsimus nouo, & inſolito indiget
22 medicamine.† Sed hæreſis crimen eſt venenum quod celeriter, & occultè ſe diffundit, & vt cancer ſerpit in fidelium animas: iuxta illud Pauli 2. ad Timot. 3. loquens de hæreticis: Tum mali & ſeductores proficiunt in peius errantes, & in errorem mittentes, vt patet de Luthero; ergo Inquiſitores per edicti publicationem, & conſtitutionem tanquam per medicamẽ ſalutiferum animas fidelium tenentur ſanare, cùm illis commiſſus ſit grex Dominicus.

23 Vltimò† ſæpe ob bonum publicum in delictis atrocibus nullâ præexiſtẽte infamiâ ſuperiores procedũt contra delinquentes occultos: ergo multò magis Inquiſitores in cauſis fidei per edicti publicationem, & cõſtitutionem poterunt id præſtare.

24 Quartò edictum† differt ab interdicto, reſcripto, & voce præconis. Primò differt edictum ab interdicto. gloſſ. ſingul. in l. prætor. §. 1. ff. de oper. nou. nunc. vt inter cauſam, & cauſatum. quia ſicut actio cauſatur ab obligatione; ita interdictum cauſatur ab edicto: quod tenet Iacob. de Are. ſed non bene ſecundum Bart. in l. 1. n. 4. ff. de oper. nou. nũt. qui aliam tradit differentiam dicens, quod differt vt genus & ſpecies. Et edictum eſt nomen generis, vt in. §. conſtat. inſti. de iur. natur. & latiùs de hac differentia eſt videre per Imol. in d. l. 1. de oper. nou. nunt. Quot autem habeat capita edictum in his videre eſt quæ tradit Angel. in d. l. prætor. in princ. ff. de oper. nou. nunt. & qualiter cognoſcatur edictum ab interdicto ponit Bart. in d. l. 1. nume. 5. & ibi etiam Imola: differt quoque edictum à reſcripto, quia reſcriptum habet locũ tantùm poſt latam primam ſententiam in cauſa appellationis. Edictum autem habet locum pendente cauſâ principali, vt in l. 1. §. non ſolum. ff. vt legat. nom. caueatur. ſiue pendente cauſâ appellationis. vt in l. poſt-

quam hæres. §. imperator. in fin. ff. eod. titu. ſiue nullâ cauſâ pendente, vt ex quamplurimis legibus eiuſdem tituli eſt videre. Eſt alia differentia, quia per reſcriptũ efficitur quis poſſeſſor, vt in d. §. imperator. in princip. d. l. poſtquàm hæres: ſed per edictum non efficitur poſſeſſor, ſed eſt in poſſeſsione, vt l. is cui. ff. vt in poſſeſsionem legat. eſſe liceat.

Vltimò differũt, quia miſſus in poſſeſsioné per reſcriptum non reſtituit poſſeſſionem niſi prius ſibi ſatisfiat, vel feratur ſententia contra eum. Miſſus autem in poſſeſsionem ex edicto, debet exire, ſi ſibi ſatisdetur, vt in l. ſi legatarij aduerſus. ff. vt legat. nomine caueatur. l. ſi pecuniæ. in fine. ff. vt in poſſeſſ. legat. vt tradit Bar. in d. §. imperator. l. poſtquam hæres. ff. vt legat. nomine caueatur. Differt poſtremò edictum à voce præconis: quia per edictum actore abſente, & reo præſente, citatur actor per interualla triginta dierum, quod ſecus eſt per vocem præconis: quia paucis innoteſcit, & audientibus tantùm; & quibus hi dixerint: ſed edictum ſic per multos dies poſitum pateſcit omnibus, vt colligitur ex tex. in authen. qui ſemel. verſi. qui ſi cauſam. iuncta gloſſ. in verb. paucis innoteſcit. C. quomodo & quando iudex. quam ſequitur Bart. in l. hæredes. num. 2. ff. de teſtament. edicta enim poſita in ciuitate afficiunt omnes de diœceſi, vt tradit Greg. Lopez in l. 5. titu. 9. part. 4. in litera G. & ratio eſt, quia in his, quæ fiunt publicè, præſumitur ſcientia. c. fin. qui matrimonium accuſare poſſunt. cap. 1. de poſtul. prælat. & ibi gloſſ. in verb. promulgauit. & c. illud. de clerico excommunic. & quæ notab. tradit Alex. conſ. 81. volum. 4. & dicit Abb. per illum text. in d. c. fin. num. 2. qui matrimonium accuſare poſſunt. & Federic. de Sen. in cõſ. 16.

25 Quintò dico, † edictum non habere locum, vbi verba eius non poſſunt adaptari: vt notat Bart. in l. dies cautioni. §. prætor ait. num. 25. ff. de damno infect. ſicut in ſimili dicimus, quòd vbi verba legis deficiunt; deficit, & ipſius diſpoſitio. l. ita autem. in princ. & ibi Bart. ff. de adminiſt. tutorum. l. hos accuſare. §. omnib. ff. de accuſatio. l. 1. §. loquitur. ff. de mag. conue. l. Fulcinius. §. 1. ff. quib. ex cauſis in poſſ. eatur, & in l. fin. C. de præd. curiali. lib. 10. c. indemnitatibus. § ſed cum eas. de electione, lib. 6. quẽ text. dicit ad hoc optimum Ioan. de Anan. in. c. 2. de maled. quod & voluit gloſ. in. c. quoniam. verb. qui ſimul. de vita & honeſt. clericorum, & in Clem. 1. in gloſſ. magna in fi. de ſentent. excõmunicationis, Dec. conſi. 444. col. fi. in princ. Angel. de malefic. in verb. reducta ſibi quarta. nume. 10. & latè Tiraquell. qui more ſuo infinitos allegat. in. l. ſi vnquam. in verb. libertis. nume. 2. C. de reuocand. donation.

26 Sextò, † tollẽs edictum, licet non corrumpat, punitur pœnâ edicti iuriſdictionis omnium iudicum; quæ pœna eſt quingentorum aureorum. iuxta tex. in l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdict. omni. iudic. quę procedit tam contra corrumpentem edictũ, quàm contra eum qui corrumpenti faciet, vt tradit Bart. in. d. l. ſi quis id quod. §. ſerui quoque. num. 9. & 10. quod ſequuntur communit. DD. licet ſecus ſentiant Speculat. in titu. de dolo, & cõtumacia. §. reſtat. in princ. & Iacob. de Aret. in. d. l. ſi quis id quod. pro quarũ opinionum cõciliatione Marian. Soci. in titu. de dilatio. art. 23. nu. 15. aliquas diſtinctiones ponit, quas hîc non repetemus cum non ſit materia noſtra. omnino tamen videndum illum relinquo, vbi copioſè tradit quinam pœnâ prædictâ teneãtur, & ſub

num.

num. 16. qui veniant à tali pœna excuſandi.

27 Septimò † quod edictum debet affigi publicè. Primò in foribus maioris Eccleſiæ, vt in Clement. 1. de iudic. quanto autem tempore affixum ſtare debeat non reperitur iure expreſſum, vt in l. 1. ff. de iure deliber. & facit. c. cupientes. 2. reſponſ. & c. in fin. de electio. lib. 6. vnde relinquitur arbitrio iudicis, vt tradit Bart. in extrauag. ad reprimendum. in verb. publicè. Maranta de ordine iudiciorũ p. 6. in ver. recte concipiatur citatio. nu. 96. & Marian. Socin. in tit. de dilatio. art. 23. num. 11. ſufficit tamen quod in actis appareat ſcriptum, quod edictũ fuit publicè affixum in tali loco, neq; eſt neceſſe quod ſcribatur quãto tempore ſteterit affixum, quia ex quo ſemel fuit affixum, præſumitur durare affixum cum eius ablatio, vel corruptio ſit delictum, vt ſuperiùs in ſexto præſuppoſito dixi: bona tamen eſſet cautela, ſi quis fecerit de hoc fieri ſcripturam, ſecundum Bart. in d. extrauag. in d. verſ. publicè.

28 Quoad † octauũ dicẽdum eſt, quòd cum citatio per edicta actus iuriſdictionis contentioſæ, vt docet Ioann. de Imol. in c. nouit. col. 2. verſic. Si autem legatus. extra de officio legati ad ordinarios, & delegatos à principe ſpectabit hoc facere, non tamen ad alios, vt per text. in authent. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex. l. ſancimus. C. de iudic. c. paſtoralis. & c. gratum. de offic. delegat. & in authen. de litigioſis. §. hominum. collatio. 8. DD. in d. l. ſancimus. Bart. in extrauag. ad reprimẽdum. verſ. per edictum. nu. 1. Angel. in l. ad peremptorium. ff. de iudic. & Marian. Socin. qui latè hanc quæſtionem diſputat in tit. de dilatio. art. 4. num. 11. vbi multas refert Doctorum opiniones, ſed de iure Canonico non poteſt fieri, niſi de ſpeciali commiſsione Papæ: vt in Clement. 1. de iudicijs, & ibi gloſſ. in ver. ex certa ſcientia. vt tradit Bart. vbi ſup. in extrau. ad reprimendum. in verb. per edictum. num. 2. Marant. part. 6. in verb. rectè concipiatur citatio. num. 8. vbi ait, quod talis citatio per edictum, non fit niſi in caſu neceſsitatis, ſcilicet, quando alio modo quis citari non poteſt; putà, propter eius abſentiam, vel quando citantur perſonæ incertæ ſeu quãdo neſcitur quis ſpecialiter ſit citandus. Tunc enim valet etiam generalis citatio per edicta: arg. tex. in authen. omnes creditores. C. ſi minor. ab hæred. ſe abſtine. Abb. in c. fin. nu. 5. qui matrim. accuſare poſſ. Cardin. conſ. 134. Oldr. conſ. 3. Fuluius Pacianus in tractatu de probation. lib. 2. capit. 48. num. 37. Abb. in c. cauſam. num. 12. de dolo & contum. Marian. Socin. de citatione. num. 22. art. 17. quæ citatio vt ſup. dixi, ſecundum Bart. in extrauag. ad reprimendum. in d. verb. per edictum. non poteſt fieri niſi per ordinarium, vel delegatum à principe, nõ autem per inferiorem. tex. in authen. qui ſemel. C. quomodo, & quando iud. & in. §. omne. in auth. de litig. Ergo rectè citare poſſunt Inquiſitores per edicta, cùm ſint delegati, & Pontificis & Regis. c. per hoc. c. ne aliqui. de hæretic. libr. 6. per ea quæ dixi ſuprà in quæſt. 3. titu. de delegata Inquiſitorum poteſtate, & tradit gloſſ. in verb. ſpecialiter. d. Clement. 1. de iudicijs. & Boſsius in titu. de crim. læſæ Maieſt. ſub nu. 110. vbi ait, quòd Papa poteſt immediatè citare, vel eius delegatus, etiam in terris Imperij. allegatur Areti. in conſ. 118. col. 2. & Bart. vbi ſuprà. poſſunt etenim Inquiſitores contra hæreticos, ac de hæreſi ſuſpectos etiam incertos procedere, eos per edicta publica citando, vt in ſpecie tradit Inſtruct. Hiſpalenſ.

c. 19.

c.19.& c.64. in nouit.opus iudiciale Inquiſit. in tit.de hæret.q.2.pag.399. gloſ.in ſum.3.q.9.Dominic.& DD.in c.vt commiſsi.de hær. lib.6. Simanc. de Cathol.inſtitu. titu.2.nu.6.& 7. & Conrad.Brun.de hæret.lib.4. cap.11. Et latè exagitat materiam iſtam de citatione per edicta Felin. in c.quoniam frequenter.num.14. cum ſeqq. vt lite non conteſt. vbi ſub num. 16. tradit practicam dictæ Clem.1.de iudicijs,& Abb. in. c. propoſuiſti. nu.9. de foro compet. & in. c. gratum. de officio legat.quādo autem, & in quibus caſibus permittatur talis citatio per edictum, & quādo valeat diffusè tradit Sebaſt.Vanti.in tractat.de nullita. tit. de nullitatibus ex defectu citationis.n.120. vſq; ad 143. & Tiber. Decian. in tract. criminal.tom. 1.lib. 2.capit.29.de prætorum edictis.

29 Nono & vltimo,† an ſcilicet Inquiſitores poſsint huiuſmodi edicta cōſtituere, & promulgare contra hæreticos,aut de hæreſi ſuſpectos; primò, pars negatiua ex multiplici capite
30 probatur:† tum quia cauſæ fidei vt maiores, & grauiores reſeruatæ ſunt Summo Pontifici, tum etiam quia ad illum ſpectat illas illucidare, adeumque vt præcipuum in Eccleſia Dei deferri debent, vt docet gloſſ.in c.conſultationi. verb. diſpenſatione. de apoſtat.c.cum quo ad tranſlationem, & ibi gloſſ. in verbo reſeruata. de offic. legat. quæſtio etenim fidei Summo Pontifici reſeruata eſt. text.in. cap. quoties 24.quæſt. 1. Archiepiſcopus Florent.in ſumm. part. 3.titu.22.cap.7.& 63. Cardinal. ſancti Sixti in.cap.hæc eſt.17.diſtinct.& 89. Specul.titu.de legat.§. nunc. videndum.gloſſ.in.c.miror.50.diſtinct. l. 5. titu.5.vbi aſsignat triginta caſus reſeruatos Summo Pontifici; inter quos iſte hæreſis præfigitur. Hac igitur ratione videtur dicendum, quòd non poſsint Inquiſitores conſtituere,& promulgare edicta fidei,id quoque profitetur Innocentius III. Papa: & habetur in.cap.maiores.de baptiſm.cuius hæc ſunt verba: [Maiores Eccleſiæ cauſas præſertim articulos fidei contingentes ad Petri ſedem referendas intelligit; qui cum quærente Domino quem diſcipuli dicerent ipſum eſſe reſpondiſſe notabat, tu es Chriſtus Filius Dei, & pro eo Dominum exoraſſe ne deficiat fides eius,] hæc ibi. tradit etiam ſing.plura Alphonſ. de Caſtr. lib.1.de iuſt.hęr.punit.c.5.vbi ſeriò loquitur.

31 Præterea † B.Hieronymus in Epiſtola ad Damaſum Papam, vt habetur in.cap.hæc eſt.24.quæſt.1. inquit: [Hæc eſt fides Papa beatiſsime quā in Catholica didicimus Eccleſia, quamque ſemper tenemus, in qua ſi minus peritè ac parum cautè fortè aliquid poſitum eſt, emendari cupimus à te, qui Petri ſedem & fidem tenes.Si autem hæc noſtra confeſsio Apoſtolatus tui iudicio comprobatur: quicunque me culpare voluerit,ſe imperitum,vel maleuolum,aut etiam non Catholicum, ſed hæreticum comprobabit,]hæc ibi. Ex quo text.notare licet quod qui proteſtatur ſe nunquàm animū habere committendi hæreſim,ſe liberat,licet poſtea in aliquam incidat. Alphonſ. de Caſtr.de iuſt.hæret.punit.lib.1. c.11. & eſt text. ſingularis in c.1. in fin. de ſum.Trinit.& fid.Cathol. Simanc.de Cathol.inſtitut. titu.55.nume.4. vbi per tot.tit. latè tractat quando, & in quibus caſibus, & quibus talis proteſtatio proſit. Eymeric.in 1.p. Direct. q.52.num.12.& 13.Rojas de hæretic. part.1.num. 62. Locatus in opere iudiciali in verb.credibilia.nu.6.verſ. ſi autem. Nonnulla quoque tradit Bar. in Rubr.de ſum.Trinit.& fid. Catho. & in l.non ſolùm.§.morte.num.14.ff. de

de oper.nou.nunt.quę ibi ſequuntur communit.omn.DD.Felin.in.c.cum M. de conſtitut.num.27. Decius nu. 17.& Ripa.nu.67.

32 Rurſus† Innocentius primus ſcribens ad Mileuitanum Concilium, vt habetur in c.quoties.24.q.1.hæc protulit verba:[Quoties ratio fidei vētilatur,arbitror omnes fratres,& coepiſcopos noſtros,nō niſi ad Petrū,id eſt, ſui nominis & honoris autoritatem referre debere: veluti nunc retulit veſtra dilectio,quod per totum mūdū poſsit Eccleſijs omnibus prodeſſe,]hæc ibi:quod etiā tradit Alphonſ. de Caſtr. lib.1.de iuſta hæreticorum punitione.c.4.& 5.B.Antoninus in 3. part.ſum.tit.23.c.2.§.3.& cap. 3. cum ſeqq.& Turre-cremata in ſum.Eccleſiaſtica lib.2.cap.107.vbi dilucidè & lib.3. c. 51. cum ſeqq. Villadiego de hæret.q.7.vol.2. & Albertin. in Rub. de hæret.in 6.q.13.

33 Quinimò † nec prouincialia Concilia,neq; Patriarchæ,neq; primates, nec Epiſcopi poſſunt ad libitū decidere cauſas fidei,ſed ſolùm ad vicarium Chriſti & ad Concilia vniuerſalia, quibus hæc poteſtas cōmiſſa eſt,pertinet determinatio, ſed in edicto fidei multi caſus continentur, qui de nouo declarantur pertinere ad ſanctum Officium.Et ſic videntur cauſę hæ ad fidem pertinere. Ergo videtur quòd nō potuerint autores illius edicti tot caſus nouos adiungere neque aliquid addere, ſed eſſe recurrēdum ad ſedem Apoſtolicam, ex iuribus ſuperiùs allegatis.

34 Præterea† facit illud iuris axioma: illius eſt interpretari, cuius eſt condere.text.in c. quoniam conſtitutio, de cōſtitutio.c.inter alia.§. vt igitur. de ſentent.excōmunicat.c.clericum. §.ex ijs omnibus.11.q.1.l.1.& vlt.vbi Bart.nu.2.C. de legibus. c. cum veniſſent.de iudic.& Iaſ.conſ. 20. vol.1. ſed tam circa editionem dicti edicti; quam circa ſtylum,& formam procedendi ſancti Officij in Regnis Hiſpaniarum, multa reperiuntur ordinata circa declarationem iuris communis, per dictum ſupremum ſanctę generalis Inquiſitionis Senatum. Ergo videtur quod per ſedem Apoſtolicam (cuius eſt condere Canones; & ius) debent fieri & publicari edicta.

35 Contraria† verò ſententia proculdubio verior eſt; & obtinere debet.
Poſſunt enim Inquiſitores ſtatuta & edicta fidei conſtituere & publicare,
tum quia iuri communi conſonū eſt.
c.vt cōmiſsi.de hær.§. cōuocandi.lib.
6.& ibi DD. & cauetur primis Inſtr.
36 Hiſpalen.c.3.†Tum etiam quia Summus Pōtifex in hoc fidei negotio tribuit Inquiſitoribus eandem poteſtatē & iuriſdictionem quā ipſe habet, cuius ſunt delegati.vt probatur in c. per hoc. & ibi Dominic.in princ. de hæret.in 6.& tenet gloſſ.in Clem.nolentes verbo ipſorum.de hæret.in c. ne aliqui.eod. titu. in 6. & ibi Ioann. Andr.& Geminian. Peruſinus & alij. Dec.conſ.137.nu.3.verſ. 2. principaliter reſpondetur Federic. de Senis conſ.145.Eymericus in 3.p. Director. q.4.& ibid.Franciſc.Pegna commen. 53.Abb.in c.cauſam matrimonij. nu. 7.de offi. delegat.Decia. in tract. crimin.part.1.lib.5.titu.de Inquiſitorib. n.2. 7.& 10.Simanc.de Catholicis Inſtitutionib.ti.34.nu.13. Rojas ſingul. 27.num.3.44.& 97. Locatus verb.Inquiſitor.nu. 5. & Bernard. Comenſis in Lucerna Inquiſitorum,in verb.Inquiſitor.§.16.& hanc dicit cōmunem opinionem.Alciat.in Rub.de offi.ordin.nu.19.& alij plures, quos conſul-
37 tò omitto, † & cōfirmatur quamplurimis diplomatibus Clementis IIII. Innoc.IX.Bonifa.IX. Sixti IIII.Innocen.VIII Alex.VI.Leonis X.Adria.& Paul.III.Pij V.Greg. XIII. Sixti V. & Cle-

Clem.VIII. ſuprà relatis,ſed ipſe poteſt condere ſtatuta & edicta conſtituere,ac publicare;ergo & ipſi Inquiſitores.Primum patet ex ſe, cùm delegati ſint Apoſtolici. d. c. ne aliqui. c.per hoc.de hæret.lib.6.Secundum ex ſupradictis, & probatur etiam ex. c.omnes 22.diſt.vbi Petro ęternę vitæ clauigero terreni ſimul,& cęleſtis Imperij iura commiſit.c.tibi Domino 63.diſt.& c.alioſ.c.nos ſanctorum.15.
38 q.6.ſed cū Summus Pontif.† qui habet plenitudinem poteſtatis Inquiſitoribus vices ſuas committat, & poteſtatem inquirendi contra hæreticos,omnia gerunt Inquiſitores eiuſdem Pontificis autoritate: vulgare enim iuris axioma eſt, omnia noſtra facere quibus autoritatem noſtram impertimur,ex deciſione tex.in c.poteſt &. c. qui facit per alium. de reg. iuris in 6.l. quod iuſſu alterius. ff. de reg.iuris & Rub. ff. de autorit. tutorum & curatorum:& argu. Can. qui peccat.23.q.4.Imola in c. literas. nū. 16.de conceſſ. Prębend. Igitur ſicut delegans in cauſis fidei poteſt edicta conſtituere,ita etiam & ipſi delegati illa conſtituere & proponere,ac etiā interpretari poterunt:illius enim eſt interpretari cuius eſt cōdere. c.quoniam conſtitutio.de conſtitu.c.inter alia.§.vt igitur.de ſent.excommunic. c.clericum.§.ex his omnibus.11.q. 1. c.cum veniſſent.de iudicijs.l.1.& vlt. vbi Bart.num.12.C.de legib.& Iaſ. in conſ.20. volum.1.

39 Secundò probatur, † quia quando iuriſdictio in cauſis fidei delegata fuit Inquiſitoribus, ea etiam omnia demandata & conceſſa fuerunt,ſine quibus iuriſdictio explicari non poterat.c.præterea.de officio delegat.l. 2.ff.de iuriſdict.omn. iudic. l. ad rem mobilem.&.l.ad legatum.ff.de procurat.& totum officiū iuriſdicendi tranſit.l.1.§.hæc autem. ff.de ſuſpecto tutore. Ægidius Bellamera in repet. c. Roman.de foro compet. Federic. de Senis,conſ.163.incip.[Super reuocatione.]Sed Inquiſitio Generalis non poteſt fieri niſi pręcedente edicto,vt 4.notab.in princi. huius tituli probatur,& 1.Inſtruct.Hiſpal.c.1.3.& 7.Ergo Inquiſitores edicta publica conſtituere,& publicare poterunt.

Ex dictis facilè eſt reſpondere vnico verbo ad omnia argumenta quæ
40 pro parte contraria addūcta ſunt,† ſiquidem omnia illa tantum probant quæſtiones grauiores quæ circa fidē ſe offerunt,& offerre poſſunt, tātum ad Concilium Generale legitimè cōgregatum, & ad Sūmum Pontificem pertinere,illas decidere, & determinare:quod nos libenter concedimus,
41 † iudicare tamen de hæreticis & illos punire,id ad Inquiſitores fidei etiam pertinet,qui cum delegati ſint Summi Pontificis in cauſis fidei eandem poteſtatem ab eo quam habet conſe-
42 cuti ſunt,† vt enim docet Alphonſus à Caſtr.lib.1.de iuſt.hæret.punit.c.5. aliud eſt hæreticos iudicare, & punire poſſe,aliud verò de hæreſi ſeu propoſitione de qua dubitatur inter viros Doctos & Catholicos,an hæretica ſit vel non ſententiam ferre. Hæc enim duo multùm differunt:omnis nāq; qui de hęreſi iudicare poteſt vel propoſitionē dubiam hæreticam aut Catholicam facere, hæreticū iudicare,& punire poteſt.Et hic eſt tantùm Papa vel Concilium Generale legitimè congregatum.Non tamen è contra,omnis qui iudicat & punit hæreticum,poteſt propoſitionem dubiam inter Catholicos doctos, & graues hæreticam facere, aut de fide. Primum Inquiſitores facere poſſunt, imò de facto faciunt: ſecundum verò ſolùm ſpectat ad ſedem Apoſtolicam. ex quo nihil contra noſtram ſententiam infertur,quin potius omnia aduerſa prædictâ diſtinctione remanent reſoluta.

Forma

Forma edicti fidei.

43 NOs Inquiſitores † hæreticę priuatis & Apoſtaſiæ, autoritate Apoſtolicâ quâ fungimur, nobis hac in parte ſpecialiter delegatâ in N. vel N. diœceſibus, &c. vniuerſis & ſingulis tam clericis quàm laicis, tam regularibus quàm ſæcularibus, cuiuſcumque ſtatus, conditionis, qualitatis, gradus, ordinis, religionis, dignitatis, aut præeminentiæ exiſtant, exemptis aut non exemptis, ſingulis & quibuſuis veſtrûm, ad quorum notitiam quomodolibet hoc noſtro generali edicto contentum peruenerit, ſalutem in Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt vera ſalus, & noſtris mandatis, quæ veriùs dicta Apoſtolica ſunt, firmam obediētiam, ſummiſsionem, & obſeruātiam. Notum facimus, quod Licentiatus vel Doctor. N. Promotor, & Aduocatus Fiſcalis huius ſancti Officij coram nobis comparuit, & expoſuit, iam pridem nobis exploratum eſſe, atq; cōſtare multis in locis huius diſtrictus & territorij, non fuiſſe celebratam viſitationem neque Inquiſitionem generalem, quamobrem ad noſtram cognitionem & notitiā minimè perueniſſe multa delicta cōmiſſa & perpetrata cōtra noſtram ſacroſanctam fidem Catholicam, quæ puniri ac caſtigari æquū ac valdè conſentaneum erat: eò quòd inde grandis contra Deum offenſa, grauéq; damnum ac præiudicium contra religionē Chriſtianam conſequebatur. Quibus de cauſis iuſsimus atque ſtatuimus prædictam Inquiſitionem, & viſitationem generalem fieri & executioni demandari, eoq; fecimus, & promulgari legique curauimus edicta publica, caſtigari deſignantes omnes qui ſceleribus illis & criminibus obnoxij deprehendentur, vt inde magis in dies effloreſcat, & in altum feratur Catholica noſtra fides, in ſui maius incrementum. Annuentes igitur illius æquiſsimę petitioni, inſtantiǽq; poſtulationi, vt par eſt audientes, ac ſummo remedio cupiētes in illis vti quæ ad Dei, & Domini noſtri honorem ſpectant, iuſsimus atq; mandauimus præſens mandatum ac publicum & generale edictum dari, & promulgari apud vos omnes ſingulos & vnumquemq; veſtrū eadem iam dicta cauſa & ratione, vt ſi dignoueritis, intellexeritis, videritis, aut præuia cognitione ſciueritis, aliquem vel aliquam perſonam viuam vel præſentem vel abſentē, aut iam defunctam finxiſſe, promulgaſſe, dixiſſe aut ore protuliſſe aliquam, vel aliquas opiniones aut verba hæretica, ſuſpecta, erronea, temeraria, malè ſonantia, ſcandalum redolentia, aut aliquam hæreticam blaſphemiam contra Deum, & eius ſanctam Fidem Catholicam, & contra id quod amplectitur, docet, prædicat & tenet noſtra ſancta mater Eccleſia Romana, nobis declaretis, dicatis, & manifeſtetis.

Ac primū ſi ſcitis aut auditu accepiſtis quod aliqui, vel aliquæ perſonę cuſtodierint, ac obſeruauerint aliquod Sabbatum, iuxta ritus cæremonias ac obſeruantiam legis Moyſi, & eiſdem diebus mundam & recētem ſubuculam induerint, & alias veſtes, & veſtimenta meliora honeſtiora & feſtiua: & menſæ mappas mūdas appoſuerint, & lectis linteamina mūda ob honorē dicti Sabbati, aut ignem nec cōflauerint, nec accenderint, & ab omni alio opere iiſdem Sabbatis abſtinuerint, eaq; celebrare incęperint à veſpere diei Veneris, aut carnes purgauerint, aut ſeuū ab iis quas

erant

erãt comeſturi extraxerint, ſiue auulſerint eam aquâ immergẽtes ad ſanguinem ſugẽdum & exprimendum vel ab ouis, aut arietis alteriuſue cuiuſlibet animalis crure vel femore neruũ ſeu glandulã abſciderint, aut animalia mactauerint ea trãſfodiẽdo & quaſi aliquo murmure, proferẽdo certa ac determinata verba experiẽdo primũ cultellũ in vngue an ſit acutus, vel curtatus, vel hebes, ſanguine deinde humum operiendo, aut carnes comederint in Quadrageſima alijſq; diebus à ſancta Matre Eccleſiâ prohibitis nullâ vrgẽte nec exigente neceſsitate, pro certo habentes & credẽtes poſſe illis licitè veſci, & abſque peccato, aut ieiunauerint ieiunium maius, & ſolenne quod dicunt remiſsionis & indulgentiæ, incedentes eodem die excalciati & nudis pedibus, aut orauerint Iudæorum ritu, & nocte petierint veniam vnus ab alio, vel patres filiorũ capitibus manus impoſuerint nullis prolatis verbis, nec benedictione aliquâ impertitâ, aut dicentes: [A Deo & nobis ſitis benedicti vti diſponit lex Moyſis & ex eius traditione.

Aut celebrauerint ieiunium Reginæ Eſther: aut ieiunium quod vocãt vulgò [Ramadan] amiſsionis, & perditionis terræ & domus ſanctæ, aut alia Iudæorum ieiunia intra hebdomadam veluti die Lunæ aut Iouis à cibo abſtinere donec veſpere ſtellæ illuceant, & illis noctib. abſtinendo à carnibus, & die proximè præcedenti mundantes ſe ipſos ad dicta ieiunia celebranda, abſcindentes vngues, & capillorum extremitates, ea omnia aſſeruantes, vel comburentes, recitantes Iudaicas orationes attollentes, & demittentes caput, verſo vultu ad parietem, & ante omnia lauerint manus aquâ aut terrâ, induentes ſe veſtibus ſacci ſtaminei, textis, vel lineis certis, quæ de quibuſdam funiculis vel ligulis corio confectis, & in certos nodos colligatis ad cinguli caput dependeant.

Aut celebrauerint Paſcha panis azymi, incipientes cibum eiuſmodi à lactucis, apio, vel alijs herbis viridibus, & oleribus, aut obſeruauerint Paſcha ſcenopegian, id eſt, tabernaculorum, apponentes virides ramos aut tapetes aulicos comedentes, & recipientes compotationes ſuas ſiue collationes, ad quas ipſi ſe inuicem vocauerint: aut Paſcha candelarum, incendentes cãdelas gradatim & ſigillatim donec ad decimam vſq; perueniatur, ac poſtea eas extinguẽtes, & recitantes orationes Iudaicas talibus diebus. Aut ſi benedixerint menſæ more Iudæorum bibẽtes vinum domi confectum, & celebrauerint vt ipſi vocant [Baraha] accipientes poculum, vel vas vini manu altera, & proferẽtes ſuper illud quædam verba, vnde ſingulis accumbentibus vini hauſtum porrigãt. Aut ſi comederint carnes manibus Iudæorũ mortuam & occiſam, aut eorum menſæ aſſederint, aut eorum cibos guſtauerint; aut recitauerint Pſalmos Dauidicos ſine [Gloria Patri,] aut ſi expectauerint Meſsiam in lege promiſſum, aut dixerint Meſsiam in lege promiſſum nondũ veniſſe, ſed venturũ, ſeq; eum adhuc expectare vt eos à ſeruitute eximat, in qua ſe dicunt conſtitutos, eoſq; ducat in terram Promiſſionis, aut ſi quæpiã mulier poſt partum quadraginta diebus ingreſſum templi diſtulerit ritu legis Moyſaicæ eiuſq; cæremoniâ purificetur. Aut ſi infãtes circũciderint de nouo natos, & eis nomina Iudaica impoſuerint, ſic eos nuncupantes. Aut ſi raſerint, vel radi fecerint chriſma, aut partes recenter baptizatorũ, in quibus oleo & chriſmate inuncti fuerũt, aut ſeptimâ nocte à natiuitate infantis appoſuerint peluim plenam aquâ immittẽtes in eam

in eam aurum, argentum, gemmas, triticum, hordeum, & ſimilia, vt prædicta aquâ lauẽt natum infantẽ certa verba dicendo, aut filios ſatis cõmendauerint, aut veneficis & magicis. Aut ſi aliqui matrimonium more Iudaico contraxerint: aut ſi celebrauerint [Ruaia] quando ſe itineri committunt. Aut ſi geſtauerint nomina Iudaica: aut ſi quo tẽpore pinſunt fermentum à fermentato illud extraxerint, & igni in modum & normam ſacrificij tradiderint. Aut cùm quiſpiã moribundus ad exhalandũ ſpiritum ad parietẽ vertatur, & mortuum tepidâ aquâ lauerint, radendo pilos ſub alas, & reliquas corporis partes piloſas, & inuoluẽdo cadauer linteis nouis femoralibus, & ſubuculâ plicatâ chlamyde deſuper iniectâ, ſternentes ſub caput puluinar, & terrã nouã aut virginem aut ori monetã, margaritã vel aliud quidpiam admouendo. Aut abluerint aqua ædes defuncti, ex amphoris & dolijs domus, & alias ædes vicinorum cæremoniâ Iudaica humi comedendo retro fores piſcem & oliuas non carnes ob luctum defuncti, non egrediendo limina domus per annũ integrũ, ex obſeruatione dictæ legis: aut ſi eos inhumauerint terrâ nouâ & virgine, aut in cœmeterio Iudæorũ: aut ſi aliqui redierint & conuerſi fuerint ad Iudaiſmum: Aut ſi aliquis dixerit legem Moyſis æquè eſſe ſanctam ac illam quæ à D.N. Redemptore Ieſu Chriſto eſt inſtituta.

Aut ſi ſcitis vel auditu accepiſtis aliquos vel aliquas dixiſſe, & affirmaſſe ſectam Mahumeti eſſe bonam, & nullam aliam eſſe quã poſsit quis in cælum introire, ac in paradiſum aſcẽdere: Et Ieſum Chriſtum non eſſe Deum ſed prophetam, neque natum ex Maria Virgine D. noſtrâ, Virgine ante partũ, in partu, & poſt partũ, aut feciſſe aliquos ritus & cęremonias ſectæ Mahumetanæ cũ intẽtione eam obſeruandi & cuſtodiẽdi, verbi gratiâ: ſi diebus Veneris tanquam feſtis feriatis, carnes comederint aut alijs diebus prohibitis à S. matre Eccleſia, aſſerentes nõ eſſe peccatũ, induentes ſe dictis diebus Veneris ſubuculis recentibus, & mundis, & alijs veſtibus & indumẽtis feſtorũ, aut occiderint aues, aut pecora decollauerint, aut aliud quidpiã cultello transfodiẽdo, epiglotide capiti relictâ verſo vultu ad Alquibla, id eſt, verſus Orientẽ dicendo: [Vizmila,] vinciẽdo pedes pecorum, aut abſtineant à comeſtione auiũ non decollatarum manibus mulierum, nec velint ipſæ mulieres eas decollare, eò quòd ipſis ſit prohibitũ in Mahumeti ſectæ: aut ſi filios circũciderint, imponẽdo eis nomina eiuſdẽ ſectæ: & Maurorũ ac Saracenorũ nominibus eos appellauerint, quod ſic eos nũcupantes, aut quòd Agarenorũ nominibus ſe vocari fecerint, vel cum ijs nominibus cõpellentur lætitiæ ſignũ ediderint, aut dixerint non eſſe alios cælites præter Deũ, & Mahumetũ ſuum nũcium & legatũ: aut iurauerint per [Alquibla,] aut [Alayminzula] quaſi dicant per omnia iuramenta, aut celebrauerint ieiunium Ramadã, eius obſeruando Paſcha, & eodem die eleemoſynam largiendo pauperibus, & abſtinendo ab omni cibo & potu à mane vſq; ad veſperã ortâ iam ſtella, ac tunc carnibus aut alijs cibis indulgẽtes, aut celebrauerint [Zohor] ſurgẽtes ante Aurorã, & antequã illuceſcat cibo ſe ingurgitãtes, & deinde os colluẽtes & ad lectũ redeũtes: aut celebrauerint [Guadoc] lauando brachia à iũctura manuũ ad cubitũ, vſq; genas, os, nares, aures, tibias, & pudẽda, aut his cõpletis celebrauerint [Zala,] vertentes faciẽ verſus [Alquibla] conſtituti ſuper ſtratũ Spartanum, aut tapetem, erigendo,

& ſubmittẽdo ceruicem pronuntiando certa ac determinata verba Arabica, & recitando orationem, quam vocãt [Allanda lu ley, & colhua & guo hat] & ſimiles orationes Arabicas, nec carnibus porcinis veſcantur, nec vinum bibant ob regulam & obſeruantiam ſectę Saracenorum: aut celebrauerint Paſcha agni, vel arietis eumq; occiderint, facientes & celebrantes prius [Guadoc.] Aut ſi aliqui matrimoniũ contraxerint ritu Mahumetico, & cantauerint cantus Arabicos Maurorum, aut celebrauerint [Zambras] aut Leleylas muſicis inſtrumentis prohibitis & vetitis, obſeruando quinq; præcepta & mandata Mahnmeti.

Aut ſi quis appenderit ſibi aut filijs, aut alijs perſonis [Liãcas] id eſt, alterã manum in memoriã quinq; pręceptorum, aut lauerint defunctos, ſepelierint cadauer inuolutum linteo nouo, ipſum inhumãdo terrâ nouâ purâ vel virgineâ in ſepulchris concauis componendo ea in latus, apponendo lapidem capiti, imponentes ſepulchris ramos virides, mel, lac, alioſq; cibos, aut inclamauerint, & inuocauerint Mahumetum in omnibus ſuis euentibus & actionibus, dicendo eſſe prophetã nũtium Dei, & primum dei templum fuiſſe in Mecca, vbi credunt ſepultũ eſſe Mahumetum: aut dixerint, quòd non receperunt baptiſmum cum intẽtione & fide S. Matris Eccleſiæ Cathol. Aut dixerint patres ſuos qui in Mahumeti vel Iudæorũ ſecta vitã finierũt, Saracenũ & Iudæũ vtrunq; ſuæ ſectæ tenacẽ, ſaluari. Aut ſi aliquis ad Turcas vel infideles trãsfugerit, fidẽq; Cathol. denegauerit, & ab ea retroceſſerit, aut ad alias partes & loca extra hæc regna ad profitendã ſectã Iudaicam aut Mahumeticam. aut quod fecerint, tenuerint, vel dixerint alios ritus vel cæremonias Saracenorum.

Aut ſi ſcitis vel auditu accepiſtis aliquos vel aliquas dixiſſe, tenuiſſe, aut credidiſſe, falſam ac damnatam ſectam Martini Lutheri eiuſq; ſequaciũ eſſe veram, ſanctam, & approbatam. Aut crediderint, vel approbauerint reliquas eius opiniones, aſſerendo nõ eſſe neceſſariò faciendam confeſſionem ſacerdoti, ſufficereque ſoli Deo confiteri, nec Pontificem ſummum aut ſacerdotes habere poteſtatẽ abſoluendi peccata, & in hoſtia nõ contineri verè corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, nec eſſe inuocandos ſanctos, tollendas eſſe imagines è tẽplis, non eſſe purgatorium, non orandum pro mortuis nõ eſſe neceſſaria bona opera, ſolam Fidem cum baptiſmo ſufficere ad ſalutẽ, & quemcumque poſſe confeſſionẽ alterius audire, & communionẽ porrigere ſub vtraq; ſpecie panis & vini, & Papã non habere poteſtatẽ conferendi indulgentias, gratias, indulta, & Bullas: clericos, religioſos, ac monachos, & moniales poſſe matrimonia contrahere: aut dixerint religioſos, monachos ac monaſteria, & religionis cęremonias tolli debere: aut dixerint Deum non inſtituiſſe religiones: & ſtatum connubialem eſſe perfectiorem ſtatu religioſo clericali, aut monachali, & nullos eſſe dies feſtos præter Dominicos, nec eſſe crimen veſci carnibus diebus Veneris, vigilijs & Quadrageſimali tempore, quia eſus carniũ non ſit interdictus, & reſtrictus ad certos dies: aut tenuerint aut crediderint aliquã, vel aliquas opiniones d. Martini Lutheri aut eius ſectatorum, aut transfugerint ad alias prouincias ad profitendum Lutheraniſimũ. Aut ſi ſciatis vel auditu accepiſtis aliquem aut aliquas perſonas viuas, aut defunctas, dixiſſe aut affirmaſſe probatam eſſe ſectam Illuminatorum, aut Relictorum: ſpecialiter orationem mẽtalem eſſe præcepti diuini, & eã adim-

pleri

pleri omnia alia, & orationem eſſe ſacramentũ ſub accidẽtibus, & orationẽ mentalẽ ingentis eſſe ponderis & valoris, & orationem vocalem exigui momenti: ſeruos Dei non eſſe diſtrahendos exercitijs corporalibus, nec eſſe obediendũ prælato, patri aut ſuperiori, ſi quæ imperent, quæ à contẽplatione & oratione mentali auocẽt, aut verbis detraxerint ſacramento matrimonij, nec quẽquam virtutis ſecretum adipiſci, niſi fuerit diſcipulus magiſtrorũ docentium prædictã peruerſam doctrinã: Et neminem ſalutẽ conſequi poſſe, qui ab eiuſmodi magiſtris nõ fuerit edoctus, & generaliter eis confeſſus: & ſecretos ac intimos quoſdã ardores, tremores, ſyncopas, ſpaſmos, & animi deliquia, quæ patiuntur, indicia eſſe amoris vehementis erga Deum, & inde conſpici certò eos eſſe in gratia & habere in ſe Spiritũ ſanctũ, & ſic eos perfectos alijs adminiculis nõ indigere, nec debere adſtringi ad actus ſtudioſos: & quãdo pertingunt ad præfixũ quendam terminũ perfectionis, eſſentiam diuinã & myſteria Trinitatis poſſe in hac vita conſpici, & de facto videri, & Spiritũ ſanctum immediatè regere eos, qui ſic viuunt; & ad quidpiam agendũ vel non agendum ſolum eſſe ſequendum interiorem motum & inſpirationem Spiritus ſancti: & dum ſacroſancta hoſtia in Miſſæ ſacrificio conſpicienda proponitur, ritu & cæremoniã neceſſariã in eius eleuatione oculos eſſe claudendos: aut quod aliquæ perſonæ dixerint & firmauerint vbi ad certum, & diffinitum perfectionis punctum peruentũ eſt, crimen cõmittere ſi quis ſanctorũ imagines intueatur, cõcionibus interſit, & pijs colloquijs: alijſq; exercitijs eiuſdem ſectæ & abſurdæ doctrinæ.

Aut ſi ſcitis vel auditu accepiſtis alias hæreſes, ſpeciatim: has non eſſe Paradiſum nec cæleſtem gloriã pro bonis, nec infernũ pro malis: ſed animam cum corpore ſimul interire: aut alias blaſphemias hæreticas, vt ſunt: non credo, diſcredo, diffido, abnego Deum D. noſtrum, virginalẽ puritatẽ Virginis Mariæ D. noſtræ, ſanctos & ſanctas cæleſtes. Aut habeant, aut habuerint dæmones familiares, eos inuocando, & circulos fecerint eos interrogando de aliquibus rebus, & reſponſum eorum expectando: aut ſortilegi, ſortilegæue fuerint: aut pactum tacitũ, vel expreſſum, cum dæmone inierint, miſcendo in eius confirmationem ſacra prophanis, tribuendo creaturæ quod ſolius creatoris eſt peculiare: aut quòd aliquis cùm eſſet clericus, aut in ſacris conſtitutus, aut religioſus profeſſus nuptias contraxerit, aut quòd quis cùm non eſſet ſacerdotali charactere inſignitus Miſſam dixerit, aut celebrauerit, aut aliquod ſacramentum noſtræ ſanctæ matris Eccleſiæ adminiſtrauerit: aut quòd aliquis confeſſarius, vel aliqui cõfeſſarij ſacerdotes, vel religioſi, vel ſæculares cuiuſcumq; ſtatus, aut dignitatis fuerint, in ipſo confeſsionis actu, aut proximè circa eam filias pœnitentiæ pellexerint, prouocãdo vel inducendo eas factis aut verbis ad actus turpes carnales & impudicos: aut ſi alia quæuis perſona ſecundas, vel plures nuptias contraxerit viuentibus priore vel marito vel vxore: aut quòd aliquis dixerit aut aſſeruerit ſimplicem fornicationẽ, vſurã, aut lucrũ exceſsiuum aut periurium non eſſe peccata mortalia: aut meliùs eſſe viuere in cõcubinatu, quàm in legitimo coniugio: aut imagines ſanctorum & cruces probris & vituperijs affecerint: aut quòd aliquis, vel aliqua fidei catholicæ articulos non crediderit, aut aliquem illorum in dubium reuocauerit, aut per annum in-

tegrum aut diutiùs in excõmunicatione inſorduerit,& perſtiterit,aut cenſuras ſanctæ Matris Eccleſiæ parui põderit dicendo aut faciendo aliquid contra illas.

Aut ſi ſcitis vel auditu accepiſtis aliquem aut aliquos vel aliquas ſub prætextu ſcientiæ Aſtrologiæ, & conſpectus vel aſpectus ſtellarum,aut per lineamenta aut indicia manuum, aut alia eiuſmodi ſciẽtiã aut facultate vel aliã viã reſpondere & annunciare futura pendentia à libertate & libero arbitrio hominis , aut caſus fortuitos qui euenturi ſunt,aut præteritas iam res occultas & liberas, dicendo & affirmãdo eſſe artem aliquam, ſcientiã, aut certos canones ad eiuſmodi res cognoſcendas: vt ſuper huiuſmodi rebus prædictos diuinatores quærant & conſulant, cum aliàs falſa, vana, & ſuperſtitioſa ſit eiuſmodi ſcientia, & vergat in graue dãnum & præiudicium religionis & fidei Chriſtianæ.

Item ſi ſcitis vel auditu accepiſtis aliquos vel aliquas habuiſſe aut habere libros ſectę & opinionis Martini Lutheri aut aliorum hæreticorũ , aut Alcoranum Mahumeti , alioſq; libros eiuſdẽ ſectę;aut Biblia Hiſpano Idiomate:aut alios quoſuis libros vel codices reprobatos & prohibitos per cenſuras catalogos & edicta ſancti Officij Inquiſitionis : aut aliquos vel aliquas qui nõ id adimpleuerint ad quod ipſi tenentur: quiue omiſerint detegere,aperire, & dicere quæ ſuper his ſciunt : aut quòd dixerint vel perſuaſerint alijs perſonis ne talia denunciarent,& ad Inquiſitores deferrent, aut quòd ſubornauerint vel corrupeſrint teſtes ad ferẽdum teſtimoniũ in eos qui in foro S.Officij depoſuerãt: aut quòd aliqui vel aliquæ depoſuerint,& dixerint falſum cõtra alios,vel alias ad damnũ & infamiã earum: aut quòd fouerint,receptauerint,celauerint,& occultauerint hęreticos,fauorem & auxiliũ præſtando ad occultãdum & ſeruandũ eorum perſonas, & bona. Aut quòd fuerint impedimẽto per ſe aut per alias interpoſitas perſonas liberæ,& rectæ S.Officij Inquiſitionis adminiſtrationi,ſuorũq; miniſtrationũ, & officialium, ac cõmenſalium: aut quòd detraxerint vel auelli fecerint habitellos ſiue Sanbenitos à locis illis in quibus à S.Officio erãt poſiti , aut alios appoſuerint:aut quòd ij qui recõciliati fuerũt,& pœnitẽtię addicti à S.Inquiſitionis Officio,non cõpleuerint incarcerationis definita tẽpora aut ſibi iniunctas pœnitẽtias:aut ſi habitũ recõciliationis publicè ferre renuerint:aut quòd aliqui recõciliati aut publicè vel occultè S.Officio pœnitentiæ iugo infixi dixerint aut affirmauerint , falſum eſſe quod ipſi confeſsi ſint corã S.Officio,tam de ſe ipſis quàm de alijs.Ipſos id feciſſe & dixiſſe ob incuſſum timorẽ,vel alio quouis reſpectu:aut reuelauerint ſecretũ eis à S.Officio mandatũ & cõmendatum: aut quòd aliqui dixerint relaxatos à S.Inquiſitionis Officio damnatos eſſe abſq; præuia culpa, aut paſſos eſſe tãquam martyres : aut quòd aliqui vel aliquæ reconciliati vel reconciliatæ, vel filij vel nepotes dãnatorum propter hæreſis crimẽ,adminiſtrauerint, & adminiſtrent officia publica & honorifica quæ iure diuino ſunt ipſis prohibita,& legibus & pragmaticis horũ regnorum , & inſtitutionibus ſancti Officij : aut quòd ad ſacros ordines promoti fuerint : aut quòd habeant aliquã Eccleſiaſticã præbendam vel dignitatem , aut ſæcularem , aut eius dignitatis inſignia , aut res prohibitas geſtauerint, vt ſunt arma, ſericum, aurum, argẽtum, hęmatiten, gemmas corallia, pannum exquiſitũ, aut equũ conſcenderint, eoq; equeſtres inceſſerint: aut quòd penes notarium vel

ſcribam,

ſcribam aut quemuis alium,ſint proceſſus aliqui,actus,denũtiationes,informationes,aut probationes,concernentes delicta hoc edicto contenta?

Tenore igitur præſentium monemus,hortamur,requirimus,& in virtute ſanctæ obedientię,& ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ,trinâ Canonicâ monitione pręmiſſâ,mãdamus omnibus vobis & ſingulis, quòd ſi ſciueritis,feceritis, videritis, aut audiueritis aliquem vel aliquam perſonam,vel perſonas, perpetraſſe, dixiſſe,tenuiſſe,aut affirmaſſe aliqua ex ſupradictis & declaratis, aut alia (quæcumq; illa ſint) cõtra noſtram fidẽ Catholicã,& contra illud quod tenet, docet & prædicat noſtra ſancta mater Eccleſia Cathol.Roma.tam de viuis præſentibus aut abſentibus,quã defunctis, nullâ factâ alicui perſonæ communicatione(quoniam ſic expedit & decet)veniatis & compareatis perſonaliter coram nobis ad declarãdũ,& manifeſtandum,infra ſex dies immediatè ſequentes à die promulgationis huius noſtri edicti, etiam ſi illius partem aliquam & notitiã quomodolibet habueritis: præuiâ tamen monitione, quã vobis facimus, quod lapſo dicto termino nec ſupradictis parendo,præterquam quod dictas cenſuras & pœnas incurratis, procedemus contra eos qui contumaces & inobedientes & rebelles fuerint reperti, tamquam in perſonas quæ dolo ſubticent aut occultant huiuſmodi res,& quæ malè de rebus ſanctæ fidei Catholicæ, & Eccleſiaſticis cenſuris ſentiunt.Et quia abſolutio criminis& delicti hæreſeos nobis eſt ſpecialiter reſernata, inhibemus & prohibemus ſub pœna prædicta omnibus & quibuſcumque confeſſarijs, clericis vel religioſis, ne abſoluant aliquem vel aliquam hoc crimine irretitum vel irretitam, aut culpatam: aut qui vel quæ non dixerit aut manifeſtauerit ſancto Officio quidquid de his reſciuerit, aut alios dicere audierit: imò ad nos non remiſerit, vt veritate cognitâ,& compertâ mali puniantur,& boni ac fideles Chriſtiani cognoſcantur & honore afficiantur, & ſancta fides noſtra Catholica felici propagatione dilatetur. Et vt ſupradicta omnia ad omnium notitiam veniant, & nullus eorum ignorantiâ ſibi prætexere excuſationem poſsit,ea,mandamus hodie promulgari.

Diuiſio edicti fidei.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio cuiuslibet rei magnopere legenti conducit.*
2 *Diuiſionis definitio.*
3 *Methodus quot ſub ſe comprehendat.*
4 *Diuiſio quibus rebus deſeruiat.*
5 *Edictũ in quatuor partes diuiditur,& quid vnaquæque contineat.*
6 *Edicti ſpecifica explicatio.*
7 *Clauſula,nos Inquiſitores, in edicto fidei quare in plurali numero ponatur.*
8 *Clauſula illa[Inquiſitores contra hæreticam prauitatem & Apoſtaſiam, &c.] quid contineat.*
9 *Eccleſia Catholica ab initio mundi vſque ad Chriſtum varias perſecutiones paſſa eſt.*
10 *Eccleſiæ impugnatores non potuerunt nec poterunt euertere illam,imò Dei iudicium patientur.*
11 *Hæreſis, & Apoſtaſia fidei, directè aduerſantur.*
12 *Inquiſitores vigiles & cuſtodes ſunt fidei Chriſtianæ.*
13 *Hæreſi & hæretico nihil eſt deteſtabilius, ad quod referuntur verba quædam Leonis Papæ notatu digna.*
14 *Hæreſis plus nocet quã quodlibet aliud peccatum.*
15 *Clauſula illa[& inſulis coadiacentibus &c.] in edicto fidei quid operetur.*

16 *Siciliæ regnum quas inſulas ſub ſe cõtineat ſubiectas imperio Catholicorum Hiſpaniæ regum.*
17 *Clauſula illa [autoritate Apoſtolica &c.] in edicto fidei quid ſignificet.*
18 *Clauſula illa [autoritate Regia deputati, &c.] in edicto fidei quare apponatur.*
19 *Clauſula illa [omnibus & ſingulis perſonis, &c.] quid ſignificet.*
20 *Inquiſitorum mandata reputantur ſummi Pontificis.*
21 *Clauſula illa [ſalutem in Domino Ieſu Chriſto,] quid ſignificet.*
22 *Salutatio ſpecialis iniuriam remittit.*
23 *Clauſula illa [cuiuſcumque ſtatus gradus & conditionis, &c.] quid deſignet, & quid ipſa verba importẽt & n. 25.*
24 *Hereticos reuelare & Inquiſitorib. obedire, omnes generaliter tenẽtur.*
26 *Dictio [omnis,] vniuerſalis eſt, idemq; ſignificat quod dictio vnuſquiſque.*
27 *Statutum vel diſpoſitio loquens per dictionem omnes vel ſimiles comprehendit, omnia quæ omnino comprehendi poſſunt etiam impropriè.*
28 *Dictio [omnis] eſt adeo vniuerſalis, vt vim habeat ſpecialis expreſſionis, includat omnia quæ dici vel cogitari poſſunt, ea quo quæ non includerẽtur nihilque intactum deſerit.*
29 *Immunitas cuiuslibet exceptionis ceſſat in crimine hæreſis.*
30 *Inquiſitores contra quoſcumque hæreticos procedere poſſunt.*
31 *Inquiſitores ſolum in cauſis fidei cognoſcere poſſunt.*
32 *Clauſula illa edicti [exempti vel non exempti] declaratur.*
33 *Reuelare & reuelatio quid ſit.*
34 *Denunciationis forma qualis ſit.*
35 *Inquiſitores ad quid teneantur poſt denunciationem rei.*
36 *Denuncians non tenetur probare vera eſſe quæ denunciauit.*
37 *Denunciare renuentes grauiter puniendi ſunt.*
38 *Denunciare quis tenetur hæreticum, non obſtante iuramento aut promiſſione.*
39 *Denunciare omittens hæreticos excõmunicationem incurrit.*
40 *Reges & Principes tenentur coram Inquiſitoribus hæreticos denunciare, ad quod adducitur exẽplum illuſtre Domini noſtri Imperatoris Caroli V. ibidem.*
41 *Clauſula illa [ibi vos ſcire &c.[quàm conuenienter apponatur.*
42 *Clauſula illa edicti [Vos exhortamur per huiuſmodi tenorem, &c.] congruenter aſſignatur.*
43 *Monitio quot modis ſumatur.*
44 *Monitio quomodo ſoleat fieri à iudicibus litigantibus & ad quid.*

1 QVONIAM Diuiſio † cuiuslibet tractatus plurimũ legenti confert: animum enim eius incitat, mentem præparat, ac memoriã artificioſe corroborat, vt habetur in §. igitur, in verſ. eaſdem. & ibi glo. in proœm. Inſt. & in §. ſed non vſque. de legat. & l. 1. ff. de doli mal. & met. ex-
2 cept. † Eſt namq; diuiſio totius vniuerſi in ſuas ſpecies, vel indiuidua deductio, per quam aperimus quid conueniat, quid in controuerſia ſit, vel per quam exponimus quibus de rebus dicturi ſumus per breuem compoſitionem innumerabilis materiæ, vt docuit Accurſ. in. §. 1. Inſt. de obligat. diuidendo vel totum in partes vel genus in ſpecies. vt res cuius eſt quęſtio facilius atque certius intelligatur,
3 † Expoſiturus ego edictum fidei illud in primis (ordine tamẽ Methodico) generaliter diuidere cenſui: quando quidem Methodus ipſa demonſtrationem, definitionem, reſolutionem, ac diuiſionem ſub ſe comprehendit.

De-

Definitio enim ſub ea continetur, cum & ipſa medium ſit in demonſtratione, ſimiliter etiam reſolutio cum demonſtrationi deſeruiat, diuiſio quoque ipſa comprehenditur. Quandoquidem definitioni auxiliatur, quę certè tractatuum in ſubiecto propoſito differentiam arguit.

Congruenter igitur fiet hæc diui-
4 ſio, † Deſeruit etenim ad intelligendum & memoriæ reducendum, tum etiam ad faciliùs reſpondendum ad interrogata. Nam docendi ratio partitionibus diſtributa, generibus diſtincta, formis notata, denique ſerie certâ comprehenſa, non tantùm lucem intelligendi ea quæ confuſione ſunt implicata ſubminiſtrat, & res perceptas memoriæ tenaciter infigit, ſed ingenium in cognoſcendo acuit, & ad ſecretiora myſteria aditum facit.

5 Diuiditur autem † hoc edictum in quatuor partes. Prima eſt ibi in principio. [Nos Inquiſitores, &c.] In quà continentur ipſi Inquiſitores Apoſtolici proponentes generale edictũ fidei, quo præcipiunt vt vnuſquiſque eis reuelet, & denuntiet quæ ſciuerit facto aut verbo commiſſa & perpetrata contra fidem Catholicam.

Secunda pars eſt ibi. [Si aliquis veſtrum, &c.] in hac etiam proponit errores & errantes in lege Moyſi contra fidem Catholicam denunciandos eſſe.

Tertia pars eſt ibi: [Si ſciunt quòd aliquæ perſonæ, &c.] Hìc ponuntur errores ſectæ Mahumetanæ ſimiliter denunciandi.

Quarta pars eſt ibi. [Si quis ſcit, &c.] Hìc referuntur errores impij ac deteſtabilis Martini Lutheri & ſequacium, cæterorumque hæreticorum huius tempeſtatis Inquiſitoribus denunciandi.

6 At enim † vt expoſitio ipſa edicti rectiùs percipiatur, & tota materia eiuſdem aperiatur, ad amuſſim ac minutim vnamquamq; particulam explicabimus, ita vt res per cauſas, & prima principia, cognoſcatur: cùm ſecũdum Philoſophũ, niſi ratio vera inquiratur perfectè nequeat articulus intelligi, Bald. in l. 1. nu. 7. ff. de iuſt. & iur. & in l. ſi is. numer. 1. ff. de acquir. hæred. & Bar. in l. admonendi. nu. 1. ff. de iureiurand.

7 In primis etenim † ponitur in edicto hæc clauſula. [Nos Inquiſitores, &c.] licet vnus tantum ſit Inquiſitor loquuntur enim in plurali, vt illorum dignitas & autoritas, delegata à ſede Apoſtolica oſtendatur: quod vtique obſeruatum fuit ab initio inſtitutæ Inquiſitionis, rationabili tamen cauſa hoc inductũ eſſe probatur: cum ipſi Inquiſitores delegati ſint Sum. Pontificis, & eius perſonã repręſentent, vt ſuperiùs ſatis oſtenſum eſt: & not. Abb. in cap. ſanè. de offic. delegat. & Campeg. ad Zanch. cap. 8. & probat in cap. per hoc. & c. ne aliqui. de hæret. libr. 6. vbi Ioann. Andr. Gemin. & comm. DD. gloſ. ſingul. in Clement. nolentes. in verb. ipſorum commiſſarijs. de hæretic. iure igitur hæc ampla & honorabilis Inquiſitorum dignitas decorari debet prædictis verbis, quæ confirmantur ex quodam reſcripto Inno. IIII. incipiente. [Orthodoxæ fidei.] circa finem, ſic ille: [Si verò noſtris in hoc, imò potiùs Apoſtolicis acquieſcere monitis non curauerint, &c.] Et ob id etiam ſententiæ, quæ aliàs per ipſoſmet legi debebant. iux. cap. fin. § fin. de re iudic. lib. 6. & l. 2. C. de ſent. ex breuiculo recitand. & l. 4. tit. 22. par. 3. ob obſeruandam eorum autoritatem permittitur eis vt ſenſim per alios legantur, edictum publicetur, ac per eos recitetur text. in cap. vt commiſsi. de hæret. lib. 6. in princ. & ibi Ioann. Andr. Domi-

nic. & alij. Ioan. de Rojas de hæretic. ſing. 94. num. 1. Gemin. in cap. vlt. de re iudicat. Comenſ. in Lucerna Inqu. in verbo ſententia. §. 9. & in verbo Inquiſitor. §. 28. Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 60. Franc. Pegna in 3. p. Directo. Comment. 40. verſic. & quanquam.

8 Secundò † adijcitur illa clauſula, ibi. [Inquiſitores contra hæreticam prauitatem & apoſtaſiam, &c.] Congruenter quidē hæc ponuntur verba cum Inquiſitores, defenſores fidei ſint, quorū proprium ac præcipuum munus eſt eam aduerſus hæreticos, & ſchiſmaticos, eorumq; defenſores fautores, & receptatores illibatū tueri in extrauag. Ioan. 22. c. cū inter nōnullos. de verb. ſignificat. & ideo Inquiſitoribus cōmittitur defenſio fidei Chriſtianæ cap. accuſatus. §. ſanè. &c. §. de quæſtionibus. c. vt officium. §. denique. de hæretic. lib. 6. Clemen. 1. de hæretic. cap. vt Inquiſitionis, in princ. eod. tit. & lib. Albert. in rub. de hęret. lib. 6. q. 5. num. 6. Ioann. Rojas de hæretic. 1. p. num. 554. & 2. p. nume. 410. idque etiam eis commiſſum eſt, ne diabolus & eius miniſtri, qui Eccleſiā expugnare conantur per iniuriā, quam pluribus hæreſibus eam perdant, ſuiſque noceant impijs latratibus.

9 Fides enim † gloriatur in Domino vt inquit Propheta Dauid Pſalm. 128. [Sæpè expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim nō potuerūt mihi.] Vbi oſtendit Propheta Eccleſiam patienter perſecutiones tuliſſe ab orbe condito, vſq; ad Chriſtum, & à Chriſto vſque ad iudicium vniuerſale, fuit namq; impugnata in Abel per Caim, in Noe per Chaā, in Abrahā per Chaldæos, in Iſaac per Iſmael, in Iacob per Eſau, in filijs Iſrael in Ægypto per Pharaonem, in Dauid per Saulem, in Populo Dei per Reges Ægypti & Babylonis, & per Antiochū in IESV CHRISTO & Apoſtolis per Iudæos, in martyribus per tyrannos, in Catholicis Chriſtianis per hæreticos, & demum tota ipſa Eccleſia per Antichriſtum oppugnata nunquā tamē expugnata fuit. † Meritò igitur dixit

10 Propheta. [Sæpè expugnauerunt me, nō tamen præualuêre] nam licet peccatores perſequantur fideles, & Eccleſiam, illamque euertere conētur, in bonis temporalibus, & corporalibus laboribus, eos occidendo & affligendo, non tamen potuerunt occidere animam, nec funditus Eccleſiam delere, quin ipſi diris æterni tonantis fulminibus cōterentur & extinguentur. Sicut enim fuerunt puniti impij & peccatores, impugnantes populum Dei in Lege veteri, ita punientur impij impugnatores Eccleſiæ Chriſti, ſcilicet Iudæi, tyranni, hæretici, & Antichriſtus vt copioſè trad. Iacob. de Valentia in expoſit. d.

11 Pſalm. 128. † Cum igitur hæreſis & Apoſtaſia fidei Catholicæ directè aduerſentur, iure optimo Inquiſitores, cum fidei cenſores & Eccleſię defenſores ſint (c. vt Inquiſitionis. in princ. de hæret. lib. 6. Clement. multorum. eod. tit. Albert. in rub. de hæret. lib. 6. q. 5. nu. 6. & Rojas de priuileg. Inqu. num. 410.) inquirunt contra hæreticam prauitatē & apoſtaſiam. † Quare

12 meminerint eius quod eis incumbit officium, vt ſint vigiles, cuſtodes, & defenſores fidei Chriſtianæ, nō parcant laboribus, inueſtigantes ſi nouerint pullulare hæreſes, ſcrutantes, & inquirentes donec radicitus vna cum ſemente eos euellāt. Diabolus enim vigilat circumiens quærēs quem deuoret, ideo Apoſt. 1. Petr. cap. 5. admonet eos dicens: [Fratres ſobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam Leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui reſiſtite

ſtite fortes in fide.] Nam dormientibus hominibus dicit Redemptor noſter Ieſus Chriſtus Matth.13. [Inimicus homo ſuperſeminauit zizaniam,] quibus confert in cap. licet deuitanda §.1.de electio.c,notandum.24.q.
13 3.† Nihil igitur prauius ac deteſtabilius eſt hæreſi, & hæretico, cum grauius cæteris offendant Deum, hinc Leo Papa, cuius autoritas habetur in cap. quid autem.24. quæſt. 3. (inquit) [Quid autem iniquius eſt, quàm impia ſapere, & ſapientibus & Doctoribus non credere:ſed in hanc inſipientiam cadunt, quicumque ad cognoſcendum veritatem aliquo impediũtur obſcuro, non ad Propheticas voces, non ad Apoſtolicas literas, non ad Euangelicas autoritates,ſed ad ſemetipſos recurrunt, & ideo magiſtri erroris exiſtunt, quia veritatis diſcipuli non fuerunt:]hæc ille ſanctiſſimus Papa. Et probatur ex illo 2.Petr. 2. [Melius eſſet nõ cognoſcere viam iuſtitiæ.] & deducitur ex illo loco Clement. dicentis in Epiſtola ſua ad Iacobũ, quod primum locum in pœnis habent qui aberrant à Deo, ſed tales ſunt hæretici: Id etiam ratione probatur, quia vnumquodque dici-
14 tur malum quòd noceat, † ſed hæreſis plus nocet quàm aliquod aliud peccatum, quia ſubuertit fundamẽtum omnium bonorũ, ſine quo nihil boni remanet quod eſt fides, ergo hæreſis ex genere ſuo eſt maximũ omnium peccatorum. text. in cap.cum ſecundum leges.verſ. bona hæret.qui grauius (inquit) horribilius & deteſtabilius, quàm prædicti delinquunt,nihil igitur iniquius inueniri poteſt, quàm ipſa hæretica prauitas:cap. vt Inquiſitionis.de hæret.lib.6. ibi: [Et Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis.] Et in c. ne aliqui. verſ. prauitatis. eod. tit. & libr.& in cap.per hoc. ibi: [Hæreticæ prauitatis.]de hæret.lib.6.Recedere à bono, & apprehendere malũ, quid peruerſius? relinquere veritatem infallibilem, ſcilicet fidem, quæ innititur primæ veritati, ſcilicet Deo? qui ſecundum Ioan.cap.14. eſt via, veritas, & vita? relinquere quod omnes ſancti & ſapientiſſimi,ac doctiſſimi credunt,& intelligunt,& credere ſuo miſero & obcæcato iudicio, quid furibundius reperiri poteſt? dicit enim Salomon Prouerb.cap.3.Ne innitaris ſapientiæ tuæ,&c.

16 Tertiò ſequitur † altera clauſula ibi: [Et inſulis coadiacentibus, &c. Quæ meritò additur in edictis fidei regni Siciliæ, quæ potiſſimum mihi propoſui, quia Siciliæ regnum ſub ſe habet nõnullas inſulas circumcirca, ſubiacentes imperio Catholicorum Hiſpaniarum Regum, in quibus Inquiſitores regni Siciliæ obtinent & exercent iuriſdictionem ſuam. Sunt autem inſulæ Melitam[Malte hodie] quæ ab eiſdem Regibus cõceſſa fuit Militibus Hieroſolymitanis S. Ioannis,his tamen temporalibus proximis per ſedẽ Apoſtolicam deſignatus eſt ibidem Inquiſitor contra hæreticam prauitatem.Inſula Coſſyra[hodie Fauagnana] non longè diſtans à ciuitate Drepano,quæ[hodiè Trapano.]Inſula Paconia quæ[hodie Pantallaria,] & inſula Phorbantia quæ [hodie Maretamo,]in quibus incolæ degunt, & habitatores reperiuntur. Inſuper infelix Arx Goletta nuncupata in Barbaria, iuxta inſignẽ ciuitatem Tunes, vbi ferè trigintanouem annos præſidium noſtrorum Hiſpanorum militum validiſſimè pręfuit contra inimicos fidei, in qua hoc ſanctum Officiũ Siciliæ habuit Commiſſariũ pro cauſis fidei,vnde negotia remittebantur vſque ad hæc tempora.

17 Quarta clauſula † eſt ibi: [Autoritate Apoſtolica.&c.]Hæc clauſula apponitur, vt oſtendatur Inquiſitores

Rr 5 eſſe

eſſe delegatos Summ. Pontif. & fidei cenſores, quibus competit fidem Cathol. & Religionem Chriſtianam aduerſus hæreticos defendere, cap. per hoc. & c. ne alij. ſup. citati.

18 Quinta † clauſula habetur [autoritate Regiâ deputati, &c.] Cõſueuerunt Inquiſitores Regni Siciliæ apponere in prouiſionibus, literis & edicto fidei prędictam clauſulam, quia autoritate, ordine, & permiſſu Regum Catholicorum Hiſpaniarum illud exercent in eo regno, ſunt enim protectores, patroni, & defenſores ſancti officij, & illud Chriſtianiſsimè amplificant, & defendunt, tribuendo ei pro ſua defenſione iuriſdictionem temporalem ampliſsimam, ac omnimodã circa ſuos officiales, familiares & miniſtros.

19 Sexta clauſula † edicti eſt ibi. [Omnibus & ſingulis perſonis, ciuibus, ſtãtibus, habitatoribus, & reſidentibus, in regno prędicto Siciliæ & ſuo diſtrictu, &c.] Dictâ autoritate fuit mandatum omnibus & ſingulis ſupradictis, vt obediant mandatis Inquiſitorum, quæ potiùs cenſentur mandata Apoſtolica. Ratio eſt quia qui per alium facit per ſe ipſum facere videtur, ex text. in cap. qui facit per alium. & ibi Din. & DD. de regul. iur. libr. 6. dict. l. quod iuſſu alterius. ff. eod. tit. at cùm Summus Pontif. committat in hoc vices ſuas Inquiſitoribus in cauſis fidei:
20 mandata per delegantem, eorum † qui ipſa faciunt cenſentur facta: & mandata cenſuræ, & excommunicationes Inquiſitorum reputantur ſedis eiuſdem: nam delegatâ iuriſdictione committuntur omnia illa ſine quibus non poteſt iuriſdictio expediri, text. in cap. præterea. de offic. deleg. & l. cui iuriſdictio. ff. de iuriſdict. omn. iudic. Rom. in conſil. 448. Angel. conſ. 290. vbi de hac re memorabiles tex. adducit, & Felin. in c. de cauſis. col. fin. de offic. delegat.

21 Septimò † ſubſequitur alia clauſula de inuocatione diuinæ gratiæ, ibi: [Salutem in Domino I E S V C H R I S T O, qui eſt vera ſalus, &c.] Aptè ponitur hæc clauſula: nam quoties de re aliqua graui fit ſermo, inuocatio diuini numinis præcedere debet,

Ab Ioue principium.——

Idcirco Chriſtianè D. Paulus ſcribens ad Rom. Epiſtola prima, his vtitur verbis [Paulus ſeruus I E S V C H R I S T I, &c. Omnibus qui ſunt Romæ dilectis Dei vocatis ſanctis, gratia vobis, & pax à Deo Patre, & Domino noſtro I E S V C H R I T O, &c.] Et in Epiſtola ad Corinth. & alibi ſæpè. Id ſeruauit Bea. Petrus Apoſtol. in ſuis Epiſtolis. Nam in 1. Epiſtol. ait. [Petrus Apoſtol. I E S V C H R I S T I electus aduenis diſperſionis Ponti Galatiæ, &c. Gratia vobis, & pax, multiplicetur.] & Bea. Ioann. Apoſt. in ſua Epiſtola (inquit). [Senior Electæ Dominę, &c. Sit vobiſcum gratia, miſericordia, pax à Deo Patre, & à C H R I S T O I E S V Filio Patris in veritate.] Et in cap. 1. Apocalypſ. Hoc ſtylo vtuntur ſummi Pontifices Chriſti vicarij. Ita Anacletus Romanus Summ. Pontif. primus in literis verbis illis vſus eſt, ſcilicet [Salutem & Apoſtolicam benedictionem, &c.] Bonifacius VIII. in 1. vol. 6. libr. Decretal. dicit: [Bonifacius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Dilectis filijs, Doctoribus & ſcholaribus, vniuerſiſque Bononiæ commorantibus ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem,] vbi gloſ. not. in verbo, benedictionem, in proœmio 6. Decretal. & in Clement. in eod. proœm.

22 Hinc dicunt DD. quod † ſalutatio ſpecialis remittit iniuriam. cap.

Adrianus

Adrianus 63. diſtinct. & ibi gloſ. in verb. & ad ſalutandum. & per benedictionem prælati deuotè ſuſceptam, venialia remittuntur.c. dictum.cano. maledicam. & can.ſequent.1. q. 1. S. Thomas in 4.ſent.diſt.16.optimo igitur iure Inquiſitores,huiuſmodi ſalutationibus vtuntur.

23 Octauo † ponitur illa clauſula. [Cuiuſcumque ſtatus,gradus,& conditionis, &c.] quæ iuri communi & rationi conſona eſt: poſſunt enim Inquiſitores regulariter in cauſa fidei contra quoſcumque procedere , vt probatur autoritate Sum. Pontif. Boniſ.III. & habetur in cap. vt Inquiſitionis.de hæret.libr.6.[Vniuerſas (inquit)ſæculi poteſtates & dominos têporales ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum,aliorumque rectores, quibuſcunque dignitatibus, vel officijs, aut nominibus cenſeantur, requirimus, & monemus: vt ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei, diœceſanis Epiſcopis & Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis,à ſede Apoſtolica deputatis,aut in poſterû deputandis pareant & intendant in hæreticorum credentiû, fautorum, receptorum, & defenſorum, ipſorû inueſtigatione captione ac cu-
24 ſtodiâ diligenti, &c.†] Vbi generaliter præcipitur omnibus poteſtatibus vt obediant Inquiſitoribus côtra hæreticos, & fautores, vnde indubitatû eſt eos, ex eo etiam teneri ad reuelandos hæreticos & fidei noxios, ſi quicquam nouerint contra fidê commiſſum, quod pereleganter præſcripſit Concil. Biterr.c. 1. in hæc verba. [Ac deinde mâdetis vt omnes,qui ſe vel alios ſciuerint in crimine labis hę reticæ deliquiſſe, compareant coram vobis veritatem dicturi:] & Eymeric.in 3.p.Direct.in tit.de ſermone general.habendo ab Inquiſit. & ibid. Franc. Pegna in Comment. 12. Quæ etiam procedebant in Epiſcopis, antequam Inquiſitores conſtituerentur.cap. ad abolendam. de hæretic.§. fin.verſ.[Si qui verò fuerint (quia lege diœceſanæ iuriſdictionis exempti, ſoli ſubiaceant ſedis Apoſtolicæ poteſtati,) nihilominus in his quæ ſunt contra hæreticos inſtituta, Epiſcoporum ſubeant iudicium. Et eis in hac parte tanquam à ſede Apoſtolica delegatis (nô obſtantibus libertatis ſuæ priuilegijs)obſequantur.] Et text. in. cap. excômunicamus. 1.§.adijcimus. & §.credentes.de hæretic. cap. ſicut. & cap. vt officium,de hęret.libr.6.

Sub generalitate autem horû verborum côprehenduntur, omnes perſonę cuiuſcunque ſint ſtatus, gradus, conditionis,præeminentiæ, vel dignitatis,ſiue exempti,ſiue non ſint,ſtantes vel habitantes in territorio Inquiſitorum, eis obedire tenentur in concernentibus fidem Catholicam,
25 eiuſq; defenſionem. Verbum † enim illud (ſtatus)côprehendit quempiam, ſiue ſeruus ſit, ſiue ingenuus, ſiue libertinus,ex tex. in l.ſumma.cum l.ſequent.ff.de ſtatu hom.item ſiue integri ſtatus ſint, ſiue diminuti. l. cognitionum.verſ.1. ff. de var.& extraord. cognit. ſubſequuntur poſtea illa verba,[gradus,dignitatis,]ex quibus patet quod in hoc crimine omne ceſſat priuilegium cum adminiſtratione, vt ea durante nemo conueniat.per tex. in l.pars literarum.& ibi Bar.ff. de iudic.Ceſſat etiam priuilegium conceſſum quibuſdam in dignitate exiſtentibus l.final.C.vbi ſenat.vel clariſ.Ponitur demum verbum illud [conditionis] ad hoc vt comprehendantur maſculi, fœminę, minores, vel maiores eius tamen ętatis, quâ in eos cadat delictû,qui ſui ſint iuris, vel alterius l. 1. in princ. ff. de except. item laicus ſiue clericus, ex vi verborum. Hęc addita verba in principis conſtitutione

ſtitutione edictô, decreto, lege, ſeu quâuis aliâ diſpoſitione, digniſsimos quandoq; regulariter cõprehendit. Petrus Prate. in Lexi. iur. ciu. & cano. in lit. C. verb. cuiuſlibet conditionis. Et de his omnibus latè ſcrib. Bart. in extrauag. ad reprimendũ. in verbo ſtatus. cum duobus ſeqq. Vis enim † di-
26 ctionis [omnis] vniuerſalis eſt Bart. in l. moſchis. num. 1. ff. de iure fiſc. & in l. hoc articulo. nume. 3. ff. de hæred. inſtit. & Hippol. Rimin. conſ. 270. nu. 1. & 2. vol. 3. & conſ. 393. num. 18. vol. 4. & idem ſignificat quod dictio [Vnuſquiſque] vt ait Bal. in d. l. hoc articulo num. 2. vnde ſi † ſtatutum vel diſpo-
27 ſitio aliqua loquatur, per modum vniuerſalem, vt puta per dictionem [omnis] vel ſimiles, tunc cõprehẽduntur, omnia, quæ omnino poſſunt comprehendi, etiam ſi impropriè. Bar. in l. generali. §. vxori. ff. de vſufruct. legat. latè Rolan. à Valle in conſ. 5. num. 42. & ſequent. vol. 1. conſ. 87. num. 8. & 9. vol. 2. & conſ. 54. nu. 39. vol. 3. & Menoch. conſ. 26. nu. 17. Iacob. Mandel. conſ. 505. num. 27. lib. 3. & adeò † vni-
28 uerſalis eſt, vt vim habeat ſpecialis expreſsionis, vt eſt doctr. Bar. in l. 1. in fine. ff. ſi quis in ius vocat. & in l. 2. ff. de nouat. Iaſ. in conſ. 45. col. penul. vol. 1. Crau. conſ. 294. col. 4. & Hippo. Riminal. conſil. 351. vol. 4. includitq; omnia quæ dici vel excogitari poſſunt, vt trad. idem Rimin. conſ. 369. num. 5. vol. 4. eaq; quæ non includerent, vt tenet Natta in conſ. 160. nu. 29. libr. 1. nihilque intactum relinquit Bald. conſ. 305. num. 1. volum. 1. Crau. conſ. 133. num. 5. & Hippol. Riminal. conſ. 61. Et ratio prędictorum eſt, quia quilibet Chriſtianus tenetur defendere fidem Catholicã, quam profeſſus eſt, nec vllâ ratione excuſari poteſt. Hinc etiã tenentur hæreſes denuntiare, & fidem defendere ac præceptis Inquiſitorum obedire.

29 Quæ maximè procedunt, quia † in crimine hæreſis, cuiuſlibet exceptionis ceſſat immunitas, vt ex Alexand. IIII. reſcripto anno Domini 1260. deducitur, vbi voluit Inquiſitores indiſtinctè contra quoslibet religioſos & exẽptos procedere. Verum hoc mutationẽ recepit, anno 1460. per Pium II. & Sixtũ. Hi enim Pontifices exemptos declararunt à iuriſdictione Inquiſitorum fratres minores, ac fratres Prædicatores vt habetur in libro pri-
30 uilegiorum ordinis Prædicatorum. † Cæterùm hodie Inquiſitores contra quoſcunq; hæreticos procedere poſſunt, non obſtantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs, quibuſcunque perſonis cuiuſuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, d. c. vt officium. §. denique. de hæret. lib. 6. Eymeric. in 3. p. Direct. q. 25. & ſeqq. & ibid. Franc. Pegna. Com-
31 ment. 74. & ſeqq. Iuſtiſsimè † ergo atq; rectiſsimè huius cauſæ cognitio cõtra quoſcunq; à cæteris prælatis abdicata eſt, & ad ſolos Inquiſitores ſiue delegatos, ſiue ordinarios delata.

Quapropter aptè dicitur † in edi-
32 cto [exempti vel non exempti.] Cùm in eo non ſolùm illi cõprehendantur verùmetiam & Religioſi, Monachi, cuiuſcunque religionis, quantumuis priuilegiati: milites etiam Hieroſolymitani S. Ioannis, & milites S. Iacobi, vt refert fuiſſe declaratum, an. 1527. in Hiſpania Epiſc. Simanc. de Cathol. inſtit. c. 34. num. 16. & generaliter in omnibus militibus, quantumuis ſint priuilegiati, & exempti: vt not. Ancharan. in cap. vt officium. nume. 4. de hæretic. lib. 6. & Eymer. vbi ſuprà, qui non ſolùm comprehendũtur, verùm etiam tenentur reuelare & denunciare Inquiſitoribus, quos ſciuerint hæreticos aut ſuſpectos de fide.

33 Eſt namque † reuelare detegere, indicare, manifeſtare, ac quaſi à re obſcura

obſcura & abſcondita velum amouere: quod autẽ ad noſtrum ſpectat inſtitutum, idem eſt quod denunciare. Eſt autem reuelatio ſiue denuntiatio alicuius criminis apud competentem iudicem ſine inſcriptione facta delatio, ad pœnitentiam peragendam vel aliam pœnã legitimã imponendã, vel etiã ad vtrumq;. Legulei quidã cùm rarò in iure ciuili reuelationis & denũciationis vocabula inuenerint, vtriuſque vſum obſcurę originis eſſe volũt. At mihi videtur in Eccleſiam veniſſe ſiue delationẽ, ſiue reuelationẽ, ſiue denunciationẽ ex Matth. 18. [Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum.] Et paulò poſt: [Si non audierit eos, dic Eccleſiæ] quibus ipſe Chriſtus denũciationem innuit: & antè Reip. confuſam dominandi rationem plura de delatoribus. Cicer. in Diuinatione. eius quoq; fit mentio in l. libellorum, ff. de accuſat. ita Hoſt. in ſumm. tit. de denunt. §. 1. & Repertor. Inquiſit. in verbo denuntiatio. & deducitur ex text. in cap. 2. & 3. & cap. ſuper his. & cap. cum dilectus. 1. de accuſat. & cap. nouit. de iudic. & de hac denuntiatione loquuntur. Anton. Florentin. 3. p. tit. 9. cap. 9. Gundiſal. in tract. de hæret. q. 10. num. 6. Campeg. ad Zanch. cap. 9. verſ. de tertia. Locatus in opere iudicial. verb. denunciatio. Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 19. & in Enchirid. 23. tit. Ioa Rojas ſingul. 5. Tabienſ. in ſum. in verb. Inquiſitor. §. 26. nu. 27. & Franc. Pegna in 3. p. Direct. Comment. 15.

De denunciatione.

34 Forma † autem denũciationis talis eſt, quod aliquis fidelis indicat Inquiſitori apud acta, die tali fuiſſe tale maleficium commiſſum, aut talem hæreſim aſſertam, à tali homine, & id ſcire Caium, Titium, & Seium, aut tales & tales: quam quidem formam ſtylus obſeruat, & ita teſtatur Ang. in tract. malefic. verſ. nec ad denunciationem. num. 20. & Iul. Clar. in pract. crim. §. final. quæſt. 7. verſ. quæro nunc

35 quæ ſit forma. † Poſt denũciationem verò partes Inquiſitorum, ſunt in inquirendo de delicto, ac delinquente, & teſtibus, quos denuncians nominauit, & alijs ex quibus veritas haberi

36 poteſt, † nec opus eſt hodie denunciãtẽ probare vera eſſe quæ in denũtiatione protulerat iux. deciſ. tex. in l. diuus. & l. ab accuſatione, ff. ad ſenat. conſ. Turpillian. ſic praxis Inquiſitorum inuiolabiliter obſeruat: idque fauore fidei fit, ac etiam iudicantium ſtylus admittit libenter: ita Angel. &

37 Iul. Clarus vbi ſuprà. † Qui autem nõ denunciauerint, nullatenus excuſandi ſunt, ſed grauiter puniendi, vt te-

38 net Simanc. tit. de denunciat. 19. † eſt namque tanta obligatio denunciãdi hæreticos, vt locum habeat non obſtante quouis iuramento in contrariũ emiſſo, pacto aut promiſsione. S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. ad ſecundum argum. cuius verba ſunt. [Circa ea verò quæ aliter homini ſub ſecreto committũtur diſtinguendum eſt: quandoque enim ſunt talia, quæ ſtatim cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifeſtare tenetur, puta ſi pertinet ad corruptionem multitudinis ſpiritualem vel corporalem, vel in graue damnum alicuius perſonę: vel ſi quid aliud eſt huiuſmodi, quod quis propalare tenetur, vel teſtificando, vel denunciando, & contra hoc debitum obligari non poteſt per ſecreti commiſſum, quia in hoc frangeret fidem quam alteri debet.] hæc ibi: Alteri quidem (vt inquit Franc. Pegna in 2. p. Direct. Comment. 18.) id eſt, bono publico, vel Deo in caſu, de quo agitur fides frangeretur, nam hæreſis bonum publicum perturbat, & lædit,

lędit,& Deum ipſum oppugnat, pro qua ſententia facit tex.in c.quemadmodum §.final.de iureiura. & tex.in c.intimauit.de teſtib.c. non eſt obligatorium. de reg.iur. in.6. Nulli itaq; dubium eſſe poteſt quin hæreticos
39 denuntiare quilibet teneatur, † imò ſi id (legitima cauſa excuſante)omiſerit excõmunicationis ſententiam incurrit:quam ſententiam multis exornat Franc. Pegn.in.2.p.Directo.Com. 2. ſuper cap. qui alios.de hæret. cuius hæc ſunt verba:[qui alios ab errore nõ reuocat ſeipſũ errare demõſtrat.] Qui text.de errore fidei intelligi debet, non autem de quolibet errore in genere.At cùm commune ſit periculum,omnes reuelare tenentur, inquit enim Ambroſius,quòd tale diſſimulare periculum non leue peccatum eſt.lib.2.offic.cap.24. & Paul. ad Roma. cap. 1. non ſolùm dignos eſſe morte, qui malum inferunt, ſed qui facientibus conſentiunt, text.in cap. 1.de offic.delegat.cap. mulieres. & c. nuper. & cap. quantæ. vbi Docto. de ſentent. excommunicatio. Omnes igitur tenentur ſub præcepto coram Inquiſitoribus hæreticum denuntiare.cap.2. vbi gloſ.& DD. de hæretic. Innoc. in cap. 1. de teſtib. Archid.in cap.ſi peccauerit.num.29.2 quæſt.1. Alfonſ. à Caſtr. de iuſt. hæret. punit libr.2.cap.25. Domin. Soto de iuſtit.& iure lib.5.quæſtione 5. art.2.& Ioann. Rojas in tract. de hæretic. ſing.5.

40 Reges quoque † principes & duces adſtringuntur dicto præcepto,& tenentur reuelare, & in hoc placuit memorandum exemplum adducere, Chriſtianiſſimi,inuictiſſimi ac PP. A. æternæ memoriæ D. noſtri Imperatoris Caroli V. vt omnes mundi principes intelligant, quanta fuerit illius monarchæ religio, & vera fides, & diſcant quantã debeant reuerentiã decorari miniſtri Eccleſiæ, & fidei Chriſtianæ defenſores. Anno igitur 1559. in Hiſpania detectum fuit crimen hæreſis Lutheri penes nonnullos ſerpſiſſe, inter quos fuit Auguſtinus Cazalla Valliſoletanus Doctor Theologus, & Canonicus Salamantinus ac Regis concionator, & factâ ſtatim inter Inquiſitores ſuper hoc negotio conſultatione animaduertentes,quàm plurimùm in primis expediret ad totius Reipub. ſalutem conſtituerũt,vt sereniſſima D. Ioanna Portugalliæ eiuſdem Cæſaris filia interrogaretur, ſuper quibuſdam rebus fidem Catholicam tangentibus, contra quendam. Ipſa poſtquam requiſita fuit ab Inquiſitoribus antequam deponeret ipſum Imperatorem conſuluit, à quo ſtatim monita eſt ne rem protelaret, ſed vt nullâ interpoſitâ morâ deponeret, ne excommunicationem incurreret,ſuper addens, quòd ſi ipſa etiam in minima quaque re ſenſiſſet ſe eſſe culpabilem, expeditâ fidei actione accederet ad Inquiſitores, ac ſi eſſet priuata & particularis perſona, & denunciaret illis, quæ ſciret commiſſa & perpetrata contra fidem Catholicam, non ſolùm contra ſe ſed etiam contra quoſcunque. Tum sereniſſima Ioanna ſuam depoſitionem dedit coram Archiepiſcopo Hiſpalenſ. D. Ferdinando Valdes tunc Epiſcopo & Generali Inquiſitore in ditionibus Hiſpaniarum.

41 Nonò ſequitur † alia clauſula, ibi : [Notum facimus, &c.] Conuenienter hæc ponitur clauſula, quoniam edictum generale proponi, & promulgari debet, præcedente petitione, & inſtantiâ Promotoris Aduocati fiſcalis ſancti Officij, vt hoc medio delicta commiſſa contra Fidem Catholicam, in graue damnum Reipublicæ, & offenſam 42

& offenſam Dei cōdignè puniantur, cui petitioni Inquiſitores aſſentiri debent, iuxta illud Geneſ.cap. 18. inquit enim Dominus. [Deſcendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleuerint.] Loquēdo de Sodomitis: quæ autoritas adducitur per Innocen.III. in General. Concil. & habetur in cap. qualiter 2. de accuſat. & eandem autoritatem allegauit Euariſtus Papa, & habetur in cap. Deus omnipotens. 2. q. 1.

42 Vltima † clauſula edicti ſe habet, ibi: [Vos exhortamur: requirimus & monemus, &c.] iuncto fin. ibi. [Quapropter per huiuſmodi tenorē, &c.] Hæc proculdubio clauſula congruēter hoc in loco ponitur, quia non ſolùm rationi conſonat, ſed etiam iuri.

43 † Monitionis enim nomine ſignificamus hortatum, ſuaſionem, prædictionem, vt quid fugiamus aut ſequamur, vel quid agamus aut non faciamus, cuius rei confirmatio magis in verbo [monēdi,] quàm in nomine reperiemus. Vnde Cicero libr. 1. Epiſt. Epiſt. 1. ait in hęc verba. [Pompeium, & hortari, & orare, etiam liberiùs accuſare, & monere vt magnam infamiam fugiat, non deſiſtemus,] & lib. 10. Epiſt. 5. [Si moneo vt filium: ſic faueo vt mihi, ſic hortor, &c.] Sumitur etiam pro prædictione & denunciatione quadam in l. ſi filius famil. ff. de tutel. Inde colligitur ſimplicem monitionem non obligare monentem: ſi verò progreditur vt quid caueat, cui ſcribit obligatur. Item pro hortatu, & ſuaſione: in l. ſi ſerui. ff. de negot. geſt. Vtroque enim modo poteſt hic accipi: & pro ſuaſu & pro prædictione, nam quæ ſuadere vel diſſuadere dicimur, ante prædicare videmur: & pro ſententia iudicis monitoria, & quæ fit ante litis conteſtationem, ſumimus glo. in l. 3. ff. de vſur. quandoque pro vocatione, idque in conſequentiam, nam cui quid ante denunciamus, ſiue prædicimus, vt quid nobiſcū fiat, ad id eum vocare & inuitare dicimur. Terent. in Heauton. [Monere oportet Phaniā ad cœnam vt veniat,]

44 † fieri quoque ſolet monitio à iudice litigātibus; ad quid faciendum vel audiendum, vel ſimilia. Fit autem monitio ab eo vbicumque vult alicuius conuincere negligentiam, contumaciamq́; cōſtituere; gloſ. & Panor. in cap. quanto de offic. ordin. cap. 1. de ſupplend. neglig. prælat. & cap. indignè. 12. quæſt. 2. ſequitur ergo in caſu noſtro quod per verbum [monemus] hortamur, & vocamus: maximè progrediendo ad alia verba, etiā cum pœna, tenetur enim quilibet reuelare & denunciare Inquiſitoribus ſub pœna excommunicationis, ſi ſcierit vel intellexerit aut viderit, vel quomodocumquè cognouerit factum, vel dictum à quacumq; perſona cōtra ſanctam fidem Catholicam, & legem Euangelicam, aut cōtra ea quæ tenet, prædicat, & docet ſacroſ. Eccleſia Catholica Roma. vel quod ipſe tenuerit aliquam propoſitionem hæreticam, vel teneat: debet denuntiare prędictis Inquiſitoribus. Et quidem contra quoſcunque, tam viuos, pręſentes, vel abſentes, quàm etiam contra defunctos, cap. excommunicamus. 1. §. adijcimus. de hæret. concord. c. cum in tua. & cap. fin. qui matr. accuſ. poſſ. l. congruit. ff. de offic. præſid. de iſtis monitionibus generalibus, vt ſcientes furta, vel alia delicta reuelare debeant, ſcribit Gundiſa. de hæret. q. 10. ad finem. Petrus Foller. in pract. crim. can. num. 27. & Iul. Clarus in prax. §. final. q. 27. verſ. ſed quæro nunquid poſsit iudex.

Reliquę autem clauſulæ huius edicti, ſpecificè magis ac ſeparatim in altera huius operis ſectione, pluribus quæſtionibus diſcutientur.

CON-

CONSONANTIA EDICTI Fidei, cum Epiſtola Iudæ Thadæi.

SVMMARIVM.

1 *EDictum fidei quando & à quo initium ſumpſerit & publicari cœperit.*

2 *Edictum fidei deductum videtur, ex Epiſtola Apoſtoli Iudæ Thadæi; cum qua mirifice conſonat.*

3 *Edictum fidei ad eius vnitatem & perſeuerantiam fideles adducit.*

4 *Edictum fidei hæreticos & perturbatores Eccleſiæ depingit, & detegit.*

5 *Edictum fidei hæreticorum errores proponit & damnat.*

6 *Edictum fidei docet quomodo fideles ſe habere debeant cum hæreticis.*

7 *Epiſtolæ Apoſtoli Iudæ Thadæi ſeries & contextura.*

8 *Iudæ Thadæi Epiſtola hortatur fideles.*

9 *Thadæi Epiſtolæ prima particula exponitur.*

10 *Edictũ fidei Apoſtolica autoritate antiquitate ac neceſsitate oſtenditur.*

11 *Epiſtolæ Iudæ Thadæi inſtitutum quale ſit.*

12 *Fidei fructus referuntur ex Auguſt.*

13 *Fidei opus quale ſit.*

14 *Epiſtolæ Thadæi ſecunda pars declaratur.*

15 *Clauſula illa edicti fidei (Mãdauimus dari & publicari edicta) conſonat cũ ſecunda particula Epiſtolæ Thadæi.*

16 *Fidei integritas aduerſus Iudæos declaratur.*

17 *Epiſtola Apoſtoli in illa particula (Per communem ſalutem) fidem deſignat.*

18 *Fides radix eſt omnium bonorum.*

19 *Fidei deſcriptio.*

20 *Fidei ſupercertare quid ſit multipliciter declaratur.*

21 *Fidei triumphum quam mirificè extollit Paulus.*

22 *Fidei teſtimonium vſque ad ſanguinẽ tenentur præbere fideles.*

23 *Epiſtola Apoſtoli in illa particula [ſubintroierũt enim quidam homines.] quid ſignificet.*

24 *Clauſula illa edicti fidei [vt vnuſquiſque denunciet quos ſciuerit, &c.] conſonat cum tertia particula Epiſtolæ Thadæi.*

25 *Iudæos expectantes Meſsiam, increpat Apoſtolus Thadæus.*

26 *Iudæorum cæcitas ideo durat, quia Chriſtum negauerunt.*

27 *Iudæorum principes optimè cognouerunt Chriſtum.*

28 *Iudæorum maiores cognouerunt Chriſtum eſſe filium Dei.*

29 *Iudæi, malitia & inuidia excæcati Chriſtum abnegarunt.*

30 *Hæreticorum finis præcipuus quis ſit?*

31 *Hæretici Archontici, ſacramenta & eorum virtutem deſpiciebant.*

32 *Sacramenta omnia nouæ legis, inſtituta ſunt à Chriſto Domino immediatè.*

33 *Sacramenta veteris legis immediatè inſtituta ſunt à Deo.*

34 *Sacramenta omnia vim conferẽdæ gratiæ habent, ex meritis Chriſti.*

35 *Sacramenta fluxerunt ex latere Chriſti in cruce.*

36 *Sacramẽtis proprium eſt eſſe ſigna ſenſibilia.*

37 *Hæretici abnegantes baptiſmi Sacramentum qui fuerint.*

38 *Baptiſmus Chriſti inſtitutus fuit ab ipſo, quando ipſe in Iordane baptizatus eſt.*

39 *Baptiſmi materiam & formam non docuit Chriſtus in Iordane per verba ſed poſtea.*

40 Chriſtus

40 Chriſtus Dominus in Iordano per contactum ſuæ carnis puriſsimæ aquis ipſis vim ſanctificandi contulit, & materiam in aquis, formam verò baptiſmi in verbis determinauit.
41 Baptiſmi Chriſti effectus in Iordane declaratus eſt.
42 Baptiſmus Chriſti ante eius mortem neceſſarius non fuit.
43 Baptiſmus Chriſti quando poſt mortem eius neceſſarius eſſe inceperit.
44 Lex quando incipiat habere vim.
45 Legis nouæ promulgatio quando facta fuerit.
46 Baptiſmum verum eſſe ſacramentum, quæ loca ſcripturæ comprobent.
47 Sacramentis ineſſe virtutem conferendi gratiam probatur ex ſacra Scriptura.
48 Baptiſmum variæ figuræ veteris Teſtamenti adumbrarunt.
49 Heretici noſtri temporis confirmationis ſacramentum negant.
50 Confirmationis ſacramentum baptizatis dabatur per manus impoſitionem ab Apoſtolis.
51 Confirmationis ſacramentum immediatè inſtitutum fuit à Chriſto.
52 Confirmationis ſacramentum quomodo inſtituerit Chriſtus.
53 Confirmationis ſacramentum confert ſuſcipientibus Spiritus Sancti plenitudinem.
54 Præceptum ad ſui firmitatem per accidens eſt, quòd ſit ſcriptum vel non.
55 Confirmationis ſacramentum conſtat ex antiqua traditione, declaratione Eccleſiæ, & ex eius effectibus.
56 Hæretici qui negarunt Euchariſtiæ ſacramentum, & eorum errores circa ipſum.
57 Euchariſtiæ ſacramentum Chriſtus inſtituit in noctis cœna.
58 Apoſtolos Chriſtus ordinauit in cœna nocte.
59 Apoſtoli præceptum conſecrandi corpus & ſanguinem Domini primò receperunt, & in ipſis reliqui ſacerdotes.
60 Euchariſtiæ ſumptio gratiam, & vitam æternam operatur.
61 Euchariſtiæ ſacramentum durabit in ſpecie, vſque ad finem mundi.
62 Euchariſtiæ poſsibilitas, & vis in eius verbis, declaratur ex D. Thoma.
63 Euchariſtiam plurimæ preceſſerunt figuræ in Teſtamento veteri.
64 Euchariſtiæ effectus varij, & mirabiles ſunt.
65 Heretici quid negent circa ſacramentum pœnitentiæ.
66 Pœnitentiæ ſaramentum Chriſtus immediatè inſtituit, & quando.
67 Pœnitentiæ ſacramentum duo continet neceſſaria ad conſtitutionem ſacramenti.
68 Abſolui non poteſt, qui nulla ſigna pœnitentiæ oſtendit.
69 Pœnitentiæ virtus quæ ſit.
70 Pœnitentiæ virtus in omni ſtatu, & lege neceſſaria fuit.
71 Pœnitentiæ ſacramentum perfectum, ſolùm in lege gratiæ reperitur.
72 Pœnitentiæ ſacramentum non probatur ex Teſtamento veteri.
73 Pœnitentia quam Ioannes, & Chriſtus ante ſuã reſurrectionem prædicauerunt, ſacramentum verum non fuit, ſed figura ſacramenti ac quaſi præparatio.
74 Pœnitentia exiſtenti in mortali poſt baptiſmum ita neceſſaria eſt, vt ſine illa, in re vel in votò, nemo ſaluari poſsit.

75 *Pœnitentiæ ſacramentum eſt ſecunda tabula poſt naufragium.*
76 *Contritio peccata non remittit abſque ordine ad confeſsionem ſacramentalem.*
77 *Confeſsio ſacramẽtalis auricularis debet eſſe, & vt talis inſtituta fuit à Chriſto Domino.*
78 *Cõfeſsio ſacramentalis figurata fuit in ſacerdotio Leuitico veteris legis.*
79 *Confeſsio peccatorum in ſpecie & particulari adhuc probatur ex veteri lege.*
80 *Abſolutio ſacramentalis reſpondet iudicio facto à ſacerdotibus Leuiticis ſuper leproſis.*
81 *Iudicium de peccatis abſoluendis quãdo commiſerit Chriſtus ſacerdotibus.*
82 *Effectus ſacramenti pœnitentiæ multiplex eſt.*
83 *Ordinis ſacramentum qui hæretici negauerint.*
84 *Ordinis ſacramentum immediatè inſtitutum fuit à Chriſto.*
85 *Ordinis ritus exterior, & gratiæ promiſsio manifeſtata ſunt à Paulo.*
86 *Ordinis ſacramenti inſtitutio, & preceptum inſinuata ſunt à Paulo.*
87 *Apoſtolos in Cœna Chriſtus ordinauit ſacerdotes, quoad conſecrationem.*
88 *Apoſtolos Chriſtus plenè ſacerdotes quoad iuriſdictionem effecit, poſt ſuam reſurrectionem.*
89 *Ordinis ſacramento eſſentialis eſt manuum impoſitio, per quam confertur gratia.*
90 *Chriſtus ad conferendam gratiam non alligabatur ſacramentis.*
91 *Apoſtolos Chriſtus confirmauit ſine ſacramento.*
92 *Magdalenam Chriſtus ſine pœnitentiæ ſacramento abſoluit.*
93 *Ordinationem ſacramentum eſſe, multipliciter conſtat.*
94 *Ordo eſt ſacramentum, & confert gratiam.*
95 *Ordo & baptiſmus reiterari non poſſunt.*
96 *Ordinis actus omnes exercuit Chriſtus & quando.*
97 *Ordinum minorũ actus Chriſtus etiam exercuit, & quando.*
98 *Epiſcopalem poteſtatem inſtituit Chriſtus, & quando.*
99 *Epiſcopalis poteſtas ſacramentũ etiam eſt imprimens characterem.*
100 *Ordines licet ſint plures, omnes vnum ſacramentum conficiunt.*
101 *Euchariſtia ſacramentum eſt ſacramentorum.*
102 *Ordinis effectus duplex eſt.*
103 *Ordinis character non ſuſcipitur abſque charactere baptiſmali.*
104 *Ordinis character non preſupponit neceſſario confirmationis characterem.*
105 *Apoſtoli effecti ſunt ſacerdotes ante confirmationem.*
106 *Confirmatio quando collata ſit Apoſtolis.*
107 *Extremæ vnctionis ſacramentum, qui hæretici negauerint.*
108 *Extremæ vnctionis ſacramentum immediatè inſtitutum eſt à Chriſto.*
109 *Extrema vnctio adumbrata fuit Marc. 6.*
110 *Vnctio quæ fiebat ab Apoſtolis nõ erat ſacramentalis.*
111 *Extremæ vnctionis miniſter ſolus eſt ſacerdos.*
112 *Chriſtus per non ſacerdotes poterat ſacramenta conferre.*
113 *Extremæ vnctionis inſtitutio vnde colligatur.*
114 *Extrema vnctio habet quæ ad rationem ſacramenti requiruntur.*
115 *Extremæ vnctionis inſtitutio maximè decebat diuinam prouidentiam.*
116 *Extremæ vnctionis veritas vnde conſtet.*
117 *Extrema vnctionis effectus quotuplex ſit.*

118 *Re-*

118 *Reliquiæ peccatorum quæ dicantur.*
119 *Extrema Vnctio non ſemper peccata dimittit, quoad culpam.*
120 *Extrema Vnctio non imprimit characterem.*
121 *Extremæ Vnctio ornatum in anima cauſat.*
122 *Matrimonij Sacramentum qui hæretici negauerint, vbi recenſentur eorum errores.*
123 *Matrimonij ſacramentum immediatè inſtitutum eſt à Chriſto Domino.*
124 *Matrimonium inſtitutum fuit diuerſimodè iuxta diuerſos hominum ſtatus, & ſolum fuit Sacramentum in noua lege.*
125 *Matrimonij ſacramentum bifariam ſumitur, vt contractus naturales, & vt ſacramẽtum, & quando iuxta vnumquodque fuerit inſtitutum & preceptum.*
126 *Sacramenta omnia legis veteris, & legis naturæ, fuerũt in morte Chriſti extincta.*
127 *Matrimonium quando, & vbi fuerit inſtitutum ſacramentum à Chriſto, & à quo publicatum.*
128 *Matrimonij ſacramenti materia & forma, quæ ſint, & num. ſeqq.*
129 *Matrimonij ſacramentum dupliciter accipitur.*
130 *Matrimonij ſacramenti miniſter, quis ſit.*
131 *Matrimonij ſacramenti duplex aſsignatur definitio.*
132 *Matrimonij in ratione matrimonij traditur definitio.*
133 *Matrimonij ſacramenti materiam & formam Chriſtus non expreſsit.*
134 *Matrimonij ſacramenti finis duplex eſt.*
135 *Epiſtola Apoſtoli Thadei in illa particula, [Commonere autem vos volo, &c.] quid intendat.*
136 *Hæreticos & apoſtatas grauiter Deus punit, ob carnis libertatem.*
137 *Deus pronior eſt ad miſerendũ quàm ad puniendum.*
138 *Peccata ſapientum fidelium, maximè vltus Deus.*
139 *Hæretici aſsimilantur apris, leonibus & apibus.*
140 *Hæretici ſub ſanctitatis ſpecie, ſuos errores diſſeminant.*
141 *Hæretici ſimiles ſunt Sodomitis.*
142 *Maſculi coeuntes non ſunt vna caro.*
143 *Maſculorum concubitus, eſt contra naturæ inclinationem.*
144 *Hæretici omnes hæreſes in luxuria collocant.*
145 *Luxuriam eleganter deſcribunt B. Auguſt. & Ambroſ.*
146 *Hæretici per luxuriã fideles illaqueare tentant.*
147 *Epiſtola Thadæi, in illa quinta particula. [Cum Michael Archangelus] declaratur.*
148 *Hæretici in rebus fidei, ſuæ rationi, & voluntati innituntur.*
149 *Ratio naturalis circa res diuinas aſsimilatur ſpeculo fallaci.*
150 *Viſio ſpecularis aliquando certior eſt oculari.*
151 *Fidei cognitio certior eſt cognitione, & ratione naturali, ſenſuumque euidentiã.*
152 *Hæretici precipuè blaſphemant contra beatiſsimam Virginem.*
153 *Maria Virgo ſtella fulgens in medio cœli eſt.*
154 *Maria Virgo omnibus omnia facta eſt ſecundum Bernardum.*
155 *Mariæ Virginis miſericordia maximè commendatur à B. Bernardo.*
156 *Maria Virgo quibus rebus aſsimiletur.*
157 *Virginitas B. Mariæ vaticinata fuit, & adumbrata multipliciter in veteri Teſtamento.*
158 *Vterus Virginis candidus & eburneus dicitur.*

159 *Chriſtus lapis abſciſſus de monte ſine manibus appellatur.*

160 *Maria Virgo in Adamo peccaſſe dicitur.*

161 *Maria Virgo debitum peccati originalis contraxit.*

162 *Maria Virgo ſanctificari, & preſeruari potuit à peccato originis in primo inſtanti ſuæ conceptionis.*

163 *Maria Virgo iuxta D. Thomam, concepta fuit in peccato originali.*

164 *Maria Virgo ſanctificata fuit in inſtanti ſuæ cōceptionis, & quomodo.*

165 *Maria Virgo concepta fuit ſine vlla macula originalis peccati, & probatur multipliciter.*

166 *Maria Virgo preſeruata fuit ab illa ſententia Geneſ. 3. [Puluis es,] &c. iuxta D. Auguſt.*

167 *Propoſitiones ſacræ Scripturæ, quæ dicunt, omnes peccaſſe in Adamo quomodo intelligantur.*

168 *Maria Virgo quare non fuit præſeruata à pœnarum, & peccati originalis effectibus.*

169 *Maria Virgo altiori modo quàm nos fuit redempta per Chriſtum.*

170 *Propoſitiones Sanctorum aſſerentium B. Virginem fuiſſe cōceptam in peccato originali, quomodo intelligantur.*

171 *Maria Virgo aliter fuit immunis à peccato originis, quàm Chriſtus Dominus.*

172 *Mariam Virginem conceptam fuiſſe abſq; originali peccato, an ſit de fide.*

173 *Eccleſiam non poſſe errare in Canonizatione Sanctorum, eorumq; celebratione, an ſit de fide.*

174 *Papa an poſsit errare in approbatione religionis.*

175 *Papa an poſsit errare in conceſsione indulgentiarum.*

176 *Reuelationes & miracula facta in fauorem immaculatæ conceptionis Virginis quam vim contineant.*

177 *Mariam Virginem fuiſſe conceptam, vel non, in peccato originali, neutrum eſt de fide.*

178 *Eccleſiam non poſſe errare in Canonizatione Sanctorum, & inſtitutione alicuius ſancti, non eſt de fide. Eſt tamen temerarium.*

179 *Mariæ Virginis conceptionem celebrans Eccleſia, illam celebrat vt quid pium.*

180 *Eccleſiam non poſſe errare in approbatione alicuius religionis, vel in motiuo & fine, non eſt omnino certum.*

181 *Reuelationes & miracula facta in gratiam conceptionis Virginis, non faciunt rem de fide.*

182 *Papa an poſsit diffinire de fide B. Virginem fuiſſe conceptam abſque peccato originali, ex reuelationibus, & miraculis in eius fauorem factis.*

183 *Papa viâ ordinariâ ex ſolis miraculis & reuelationibus non poteſt diffinire de fide B. Virginem fuiſſe conceptam abſque peccato originali.*

184 *Papa viâ extraordinariâ diffinire poteſt de fide B. Virginem fuiſſe conceptā abſq; peccato originali ex ſolis miraculis & reuelationibus.*

185 *Maria Virgo dato quod ſit concepta abſque peccato originali, ſi mortua fuiſſet ante Chriſtum, an deſcendiſſet ad limbum.*

186 *Epiſtola Apoſtoli Thadæi, in illa ſexta particula. [Væ illis, qui in via Cain] &c. quid intendat.*

187 *Hereticos noſtri temporis viuis coloribus deſcribit Apoſtolus Thadæus.*

188 *Heretici propter lucra tēporalia alios ſeducunt.*

189 *Illuminati hæretici appetitu libidinis, & ambitione honoris in plures errores inciderunt, & quæ mala inde naſcantur.*

190 *Obedientia quibus debeatur, vbi adducuntur plura exempla.*

191 *Adam ob inobedientiam à Paradiſo eiectus fuit, & per inobedientiam intrauit mors.*

192 *Noe*

192 *Noe per obedientiam fuit à diluuio liberatus, & alia de inobedientia.*
193 *Impius conſtitutus in profundo, nequit illuminari, quia lux loca recondita non poteſt penetrare.*
194 *Lapis durus per lucem non viuificatur, oculus cecus non illuminatur, minùſque lingua arida fœcundatur.*
195 *Deus quantùm in ſe eſt lux æterna, ſemper alijs influere, & lumen infundere paratus eſt.*
196 *Duri ſicut lapis, cæci per rationis obfuſcationem, & aridi per laſciuiæ ardorem lucis influentiam minimè recipere poſſunt.*
197 *Deus eſt conditor lucis æternæ, ſpeculum ſine macula, & imago bonitatis.*
198 *Vir religioſus debet habere candorem caſtitatis interiùs & exteriùs, hypocritæ verò ſub ſanctitatis ſpecie exteriùs caſtitatem repræſentant, interiùs autem occultam luxuriam.*
199 *Simulatores faciliter per mentis elationem, & luxuriæ ardorem liquantur, ſicut vas vacuũ ad ignem poſitum.*
200 *Spes peccatorum vacua eſt, & eorum opera inutilia.*
201 *Illuminati ardore libidinis æſtuantes, tanquam febricitantes ſomniãt deliciarum fontes, nec poſſunt ſitim extinguere.*
202 *Calore & clamore abſtinendum eſt, ne impediant ſomnum contemplationis.*
203 *Vir iuſtus ſub vmbra dormit, quod denotat refrigerium.*
204 *Vir iuſtus quomodo dicatur dormire in oratione.*
205 *Animalia quæ non dormiunt, ex eo quod non dicantur habere palpebras.*
206 *Cubiculum in Paradiſo facere debemus per contemplationem abſtractum ab omni cura templi.*
207 *Caſtitas quomodo cuſtodiatur.*
208 *Myrrha Aloe & Cinnamomo aſperſi cubile meum.*
209 *Reges dormientes in gloria ſua inebriantur dulcedine, & carnalitate, ſicut vulnerati dormientes, & eorum Deus aliquo modo obliuiſcitur.*
210 *Luxurioſi fallacijs mulierum decepti, obliuiſcuntur Deum; & Deus eorum memor nõ eſt, & quæ ſequantur à tali ſomno dormiẽtium, Samſonis ſcilicet, Isboſeth, & aliorum, & de effectibus huiuſmodi ſomni, & num. ſeq.*
211 *Dormientibus, & obcæcatis quomodo ſit fugiendum.*
212 *Epulantes peccata luxuriæ ſolẽt exercere, ob quod mulieres irriſerunt Samſonem.*
213 *Luxuriâ facilè dæmon ſeducit vnumquemque.*
214 *Bona quæ homini per peccatum auferuntur, tria ſunt.*
215 *Timor Dei vbi non adeſt, innumera pullulant vitia.*
216 *Nubes ſine aqua à vento facilius circumagitãtur: & de alijs effectibus.*
217 *Impij quomodo ambulent, & quibus ventis circunferantur.*
218 *Vita hominis tranſit tanquam veſtigium nubis.*
219 *Homines obſtinati æquiparãtur Onagris animalibus quæ domari non poſſunt.*
220 *Dracones ſunt naturâ ſitibundi, ſicut homines ambitioſi.*
221 *Ambitio quæ ſit.*
222 *Charitas quæ ſit & de eius effectibus ſecundum Bernardum.*
223 *Ambitioſi quibus aſſimilantur.*
224 *Ambitioſi natura quæ ſit.*
225 *Impij regnantibus, regnat peccatum.*
226 *Arbor mala non poteſt bonos fructus facere.*
227 *Arbor quæ bonos fructus non facit, bis mortua dicitur, ſicut homines peccatores.*

228 *Arbor quæ non habet radicem radicatam, non poteſt fructus facere, ſicut homo in fide non firmiter fundatus.*
229 *Plantatio profunda iuxta aquarum decurſus, fructus producit vberrimus.*
230 *Homo aquâ diuinæ gratiæ irrigatus, grata opera Domino reddit.*
231 *Vir perfectus euadet, qui eſt irrigatus ad radices fidei humore gratiæ.*
232 *Fides firmitas eſt charitatis, charitas autem robur fidei.*
233 *Vir iuſtus ex fide viuit.*
234 *Venti quatuor pugnabant in medio maris.*
235 *Tribulatio & aduerſitas ſemper reperiuntur in mari.*
236 *Piſces delicioſe habitant in mari, & de eius qualitate & deſcriptione.*
237 *Equi ſignificant luxurioſos, quatenus ſunt amatores in fœminas, ſuntque ſideribus errantibus æquiparati, & nu. 238.*
239 *Draco magnus viſus, habens capita ſeptem.*
240 *Cometa vnde deriuetur.*
241 *Dominus venturus eſt aduerſus omnes, præſertim contra hæreticos.*
242 *Hæretici impij quicquid cogitant, ad carnis voluptatem faciunt, & dicuntur repleti omnibus defectibus mortalibus, & nu. 243.*
244 *Malitia hæreticorum facile percipitur.*
245 *Voluntatis actus duodecim ſunt ad aliquid peragendum, non ſemper formaliter, niſi tantum virtualiter, & quo ordine procedant in iudicialibus, & nu. 246.*
247 *Delicta præmeditata maiori pœnâ ſunt afficienda.*
248 *Inquiſitores condemnatos igni tradunt, hæreticorumque libros.*
249 *Apoſtolos combuſiſſe libros eorũ, qui fuerant ſectati varias doctrinas.*
250 *Defectus & qualitates impiorum hæreticorum, tanquam inimicorum Crucis Chriſti narrantur.*
251 *Diuites volentes fieri incidunt in laqueum diaboli.*
252 *Diuitias amans, fructum non capiet ex eis.*
253 *Auari dicuntur ſuperbi & crudeles.*
254 *Auaritia eſt radix omnis malitiæ, & mater vſuræ.*
255 *Temporalia ſunt quæ videntur, quæ verò non videntur æterna.*
256 *Inquiſitoris officium eſt contra eos qui ſe ſeparant à communione fidelium.*
257 *Hæretici per fictam religionem, & ſanctitatem decipiunt ſimplices.*
258 *Impij Chriſti crucifixores non ſunt auſi tunicam diuidere, quæ Eccleſiam ſignificat.*
259 *Deus vnus eſt ſuper omnia, per omnia, & in omnibus.*
260 *Ex Deo omnia profluunt.*
261 *Eccleſia noſtra nũquam diuiſa eſt, & quare.*
262 *Iudæi pertinaciâ ſe diuiſerunt à fidelibus ad ſimilitudinem Cain.*
263 *Chriſtus dicitur caput noſtrum, & fidelis paſtor.*
264 *Fides ſine operibus mortua eſt.*
265 *Vnitas fidei eſt vinculum perfectionis.*
266 *Iuſtificati ex fide pacem habent à Deo.*
267 *Vnitas eſt amanda, & à Deo petẽda.*
268 *Deus eſt pax.*
269 *Chriſtus Dominus populum Gentilium, & Iudaicum reconciliauit per mortis & Crucis perpeſsionem.*
270 *Deus proprio filio non pepercit.*
271 *Principes ſæculi, & mundi Monarchæ per vnitatẽ ad vnius domus cohabitationem deuenerunt.*
272 *Chriſtiani dicuntur membra Chriſti.*
273 *Chriſtus eſt caput Eccleſiæ.*
274 *Deo placere ſine fide, impoſsibile eſt.*

275 Cha-

275 *Charitas calor eſt natiuus, viuificans animus.*
276 *Adam in animam viuentem factus erat primus homo.*
277 *Chriſtus Eccleſiæ caput, infundit varias functiones fidelibus.*
278 *Chriſtus cum ſit omnia, & in omnibus vnicuique dedit gratiam ſecundum menſuram donationis.*
279 *Similitudo ponitur inter corpus naturale & myſticum.*
280 *Multi vnum corpus ſumus in Chriſto.*
281 *Corpus licet vnum, multa habet membra, & omnia membra vnum in corpus ſunt.*
282 *Vnitas fidei admodum commendatur.*
283 *Carnifices ſortem miſerunt ſuper tunicam.*
284 *Ego, & Pater vnum ſumus.*
285 *Genus humanum ex vno propagatum eſt.*
286 *Deus vnus, & omnia in vno.*
287 *Oculum vnum, & filium vnum habens maximè diligit.*
288 *Significatum de tribus viris portantibus tres hœdos, tres panes, & tres lagenas vini, & de Trinitate.*
289 *Deus, & natura diligunt vnitatem.*
290 *Fidei vnitas à nobis diligenda.*
291 *Significatum de illis verbis. [Faciamus tria tabernacula.]*
292 *Significatio de animali habente quatuor facies.*
293 *Fides deficit, vbi virtus deficit.*
294 *Exhortatio ad Catholicos in vnitatem fidei.*
295 *Qui non eſt mecum, contra me eſt.*
296 *Chriſtus IESVS eſt fundamentum fidei.*
297 *Lapis viuus ab hominibus reprobatus, à Deo verò electus.*
298 *Charitatem habentes, miſerabilium hominum ſtatum deplorabunt.*
299 *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte.*
300 *Charitas omnia ſuſtinet.*
301 *Amor charitatis omnia vincit.*
302 *Amor charitatis eſt ſpiritualis, fortis, & ſtrenuus: & multa de eâ.*
303 *Charitas traxit Deum de cælo in terram.*
304 *Charitas omnem languorem ſanat, & multa de virtute charitatis.*
305 *Charitas eſt radix omnium bonorum.*
306 *Charitas eſt mater Angelorum.*
307 *Gratia Dei eſt radix omnis meriti.*
308 *Omnes peccauimus.*
309 *Deus perficit omne bonum in nobis.*
310 *Regnum Dei in æternum non diſſipabitur.*

PRæmiſsis igitur his præludijs, ac conſtitutâ & præfixa eiuſdem edicti formâ & diuiſione, ad expoſitionem & cõſonantiam illius cum Epiſtola Iudæ Thadæi gradum faciamus.

1 † Fuit etenim huius edicti archetyp. Hiſpali promulgatus, ann. Dom. 1483; quo tẽpore fr. Thomas à Turre-cremata ex delegatione Sixti IIII. Põtif. Maximi confirmatione Innoc. VIII. ordine verò & permiſſu Catholicorum Regum Ferdinandi & Elizabethæ, in ditionibus Hiſpaniarum Inquiſitoris Generalis munus obeundũ ſuſcepit. Is quemadmodum B. Iud. Thad. Epiſtolam ſcripſit, & promulgauit quâ Chriſtianos omnes in vera religione confirmaret, & impios qui eius tẽpore ſubintroierant, Chriſtum abnegantes coerceret, occurrẽs procacitati, & impietati illorũ: ſic vt errores & hæreſes infeſtiſsimorũ Iudæorũ, qui eius ætate rabiem quo-

muerant contra I E S V M Chriſtum Dominũ noſtrum, eiuſque fidem & Eccleſiam Catholicam deleret, edictum eâdem ferè formâ conſtituit, & promulgauit. Hinc exhauſtum & deductum fuiſſe ex ea Epiſtola facilè percipi poteſt ex contextu, verbis, & ſentẽtijs, quia ſi acri iudicio perpendatur, mirificè cum prædicta Epiſtola cõſonare videbitur. Epiſtolam verò ab hinc mille quingentis, & pluſculis annis, ad hæc vſq; tempora Eccleſia Catholica Romana amplexa eſt, vt pote ſacram Canonicam, & legitimam (vt ex Concil. Trident. ſeſſ. 4. c. 1. probatur) & inter Catholicas ſcripturas ab Hieronymo, & Anacleto in ſuis Decretis loco 21. relatam & recẽſitam. Illa profectò in quatuor etiã partes vt edictũ fidei diuiditur.

3 Prima† pars ab ipſo exordio incipit, conatur enim Apoſtolus fideles ad fidei vnitatem, & conſtantem perſeuerantiã in doctrina fidei adducere.

4 Secunda† pars eſt contra fidei perturbatores in primitiua Eccleſia, vbi hæreticos, eorumq; actiones depingit, & detegit.

5 In tertia † prædictorũ errores eliminat, atque condemnat, eorumq; ſophiſmatum illuſiones proponit & peſsimos illorum conatus deſcribit.

6 In quarta verò parte† docet quomodo hæretici ſint à nobis tractandi, & quibus medijs hoc fieri debeat. Athanaſius in argumento huius Epiſtolæ plura adducit exempla, eaque de cauſa operępretium me facturum cenſui, ſi ſpeciatim ſingulas quaſque particulas ipſius euoluerem, & eno-
7 darem: † ſeries ergo Epiſtolę eſt eiuſmodi.

Iudas I E S V Chriſti ſeruus, Frater autem Iacobi: his qui ſunt in Deo Patre dilectis, & Chriſto I E S V conſeruatis, & vocatis; miſericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur. Chariſsimi, omnem ſolicitudinem faciens ſcribendi vobis de cõmuni veſtra ſalute, neceſſe habui ſcribere vobis: deprecans ſupercertare ſemel traditæ ſanctis fidei. Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præſcripti ſunt in hoc iudiciũ) impij, Dei noſtri gratiam transferentes in luxuriam, & ſolum dominatorem, & Dominum noſtrum I E S V M Chriſtum negantes. Cõmonere autem vos volo ſciẽtes ſemel omnia, quoniam I E S V S populum de terra Ægypti ſaluans, ſecũdò eos qui non crediderũt perdidit. Angelos verò qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in iudicium magni diei vinculis æternis ſub caligine reſeruauit, ſicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ ciuitates ſimili modo exfornicatæ: & abeũtes poſt carnem alteram, factæ ſunt exemplum, ignis æterni pœnam ſuſtinentes, ſimiliter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem ſpernunt, maieſtatem autem blaſphemãt. Cum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore; nõ eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ: ſed dixit: imperet tibi Dominus. Hi autem quæcunq; quidem ignorant, blaſphemant, quęcunque autem naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur. Væ illis, qui in via Cain abierunt: & errore Balaam, mercede effuſi ſunt; & in contradictione Core periecrũt. Hi ſunt in epulis ſuis, maculæ, conuiuantes ſine timore, ſemetipſos paſcẽtes, nubes ſine aqua, quæ à ventis circunferuntur, arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſiones, ſidera errantia: quibus procella tenebrarum ſeruata eſt in æternum. Prophetauit autem de his ſeptimus ab

Adam, Enoch, dicẽs: Ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerũt, & de omnibus duris quæ loquuti ſunt contra eum peccatores impij. Hi ſunt murmuratores queruloſi, ſecundum deſideria ſua ambulantes, & os eorum loquitur ſuperbiam mirantes perſonas quæſtus cauſâ: vos autẽ, chariſsimi, memores eſtote verborũ, quæ prædicta ſunt ab Apoſtolis Domini noſtri I E S V Chriſti, qui dicebant vobis; quoniam in nouiſsimo tempore venient illuſores, ſecũdum deſideria ſua ambulantes in impietatibus. Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritũ non habentes. Vos autem, chariſsimi, ſuperædificãtes voſmetipſos ſanctiſsimæ noſtræ Fidei, in Spiritu ſancto, orantes, voſmetipſos in dilectione Dei ſeruate, expectantes miſericordiam Domini noſtri I E S V Chriſti in vitam æternam. Et hos quidem arguite iudicatos, illos verò ſaluate de igne rapientes. Alijs autẽ miſeremini in timore, odientes & eam quæ carnalis eſt, maculatam tunicam. Ei autem qui potens eſt vos conſeruare ſine peccato, & conſtituere ante cõſpectum gloriæ ſuæ immaculatos, in exultatione in aduentu Domini noſtri I E S V Chriſti, ſoli Deo Saluatori noſtro per I E S V M Chriſtum Dominũ noſtrum gloria, & magnificentia, imperium, & poteſtas ante omne ſæculum, & nunc, & in omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

8 In hac Epiſtola † cõuocat Apoſtolus cũctos fideles vt pro fide Catholica ab hæreticis per omnes ætates oppugnata, vnà decertent; & nos vt eorum conuerſationem & commercium fugientes, nobis conſulamus. Cæterùm quia plurimùm ad inſtitutum noſtrum conducit, antequã quæſtiones ex edicto fidei deſumptas diſcutiamus, theſes & articulos huius ſacræ & Canonicę Epiſtolę minutim exponere, ad eliciẽdum & enucleandum veræ & viuæ fidei iactũ fundamentum, idcirco ab eo exordiri libet: ab hoc enim proculdubio tota materia facilè accipietur. Sic ille.

9 Iudas † I E S V Chriſti ſeruus, Frater autem Iacobi, ijs qui ſunt in Deo patre dilectis & Chriſto I E S V conſeruatis, & vocatis, miſericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur.

10 Si † ſanè prædicta verba perpendantur, facilè huius edicti Apoſtolicam autoritatem cum antiquitate & neceſsitate coniunctam quiſq; fidelium deprehẽdet.
11 † Inſtitutum enim S. Thadæi in Epiſtola mirabilem exhortationem, & inſignem fidei confeſsionem continet, quæ fidei vigilãtes obſeruatores munit ac corroborat, eiuſdem autem fidei corruptores & violatores labefactat. Quapropter Apoſtolus loquens de fide ad Epheſ. 6. ſic ſcribit [Vos accipite armaturam Dei in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſsitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere,] quia fides eſt radix vnde pullulãt omniũ bonorum genera & munimentũ contra omnia
12 aduerſariorũ mala. † Probatur ex tex. in c. qui reſiſtit. 11. q. 3. fidei verò fructus vberrimos egregiè conſiderans Aug. de verbis Apoſtoli ſerm. 1. in hęc verba irruit. [Nullæ quippe ſunt maiores diuitiæ, nulli theſauri, nulli honores, nulla huius mundi maior ſubſtantia, quàm eſt fides Catholica, quę peccatores omnes ſaluat, cæcos illuminat, infirmos curat, Catechumenos baptizat, fideles iuſtificat, pœnitẽtes reparat, iuſtos augmẽtat, martyres coronat, virginos, viduas, & cõiugales caſto pudore cõſeruat clericos ordinat, ſacerdotes conſecrat, re-

gnis cæleſtibus præparat in æterna
hæreditate, cum Angelis ſanctis cõ-
municat:] audiamus etiã S. Apoſtolos
deprecantes ſimiliter autorem fidei,
& exclamãtes Luc.7. [Domine adau-
ge nobis fidem vt tanto dono corro-
borati tua ardua præcepta perficere
poſsimus,] quib. conſonãt verba illa
Iob.c.6.dicentis.[Opus hoc eſſe Dei,
vt credamus in eum qui miſit &c,]
13 † opus namq; fidei diuinæ eſt inceſ-
ſanter iniurias pati & ignoſcere, de-
linquentem corripere, ſcandala vita-
re, bonos præmio allicere, & impro-
bos ſuppliciter terrere, & quod ma-
ius & difficilius eſt, intellectũ in eius
cõſtringere obſequio, quæ omnia In-
quiſitores per ſuum edictũ perficere
& ſtabilire intendunt, tanquam fidei
defenſores, & propugnatores verbis
ſuprà citatis innitẽtes, inſtitutũ Apo-
ſtoli ſequentes, & eorum imitatores,
c. vt Inquiſitionis in prin. de hær. lib.
6. Clem. multorum. eod. tit. Albert. in
Rub. de hæret. lib.6.q.5.nu.3. Verùm
quia edicti introitus cõmunem fidei
ſalutem exoptat, atq; precatur; quod
huius ſancti & Apoſtolici officij pro-
prium eſt munus, vt doceret Inquiſi-
14 tores fidei quid acturi eſſent, dicit: †
[Chariſsimi, omnẽ ſolicitudinem ſcri
bendi vobis de communi veſtra ſa-
lute, neceſſe habui ſcribere vobis de
precans ſupercertare ſemel traditæ
ſanctis fidei. Quibus verbis Inquiſi-
tores edocti, & autoritate Apoſtolicâ
quâ vtuntur. c. ne aliqui. c. per hoc. de
15 hæret. lib.6. dicunt: † [Mandauimus
dari & publicari edicta vt impij dete
16 gantur, & debitâ pœnâ afficiãtur.†
Et in primis ſolicitudinem Apoſtoli-
cam de integritate fidei Catholicæ
explicat aduerſus Iudæos, quibus in
edicto primus locus datur. Et hoc per
motus nimio charitatis affectu, ſicut
& Paul. qui 2. Cor. 11. dicebat. [Inſtã-
tia mea quotidiana, ſolicitudo om-
nium Eccleſiarũ,] quæ à Paulo repu-
tabatur omnium laborum ſuorũ ma-
ximus, eò quod in cura & perfecta di
ligentia, pro omnium fidelium ſalute
decertaret. & æſtu eximij amoris pro
17 fratribus anathema eſſe cupiebat.†
Per communem autem ſalutẽ Apo-
ſtolus Thadæus fidem intelligit, quia
18 fides vt ſuprà tetigimus, radix † eſt
omnium bonorũ, & inſuper initium
noſtræ iuſtificationis: ſine qua impoſ-
ſibile eſt placere Deo: vt diffinit Cõ-
cilium Tridentinum ſeſſ. 6. c. 5. & do-
cuit Paul. ad Hebr. 11. At potiſsimùm
ſi firmata eſt charitas ad ſalutem cõ-
munem, prodeſt quæ in fide & Chri-
ſti dilectione ſita eſt, quam & Apo-
ſtoli tradiderunt, Prophetæ prædica-
runt, & martyres effuſione ſanguinis
19 confirmarunt. † Eſt enim fides inter
virtutes ſicut mater inter filias, ſicut
ſtirpes inter frõdes, ſicut caput inter
membra exteriora, ſicut cor inter
membra interiora: Quare ſicut in na-
tura ſecundum Ariſtotelem primùm
formatur cor inter alia membra, quia
eſt primum quod viuit, & vltimum
quod moritur, ſic verè nobis debet
eſſe principalis & præcipua cura de
fide noſtra primo & ante omnia be-
ne formanda, & ordinãda: quia re ve-
râ fides vt pes ſuſtentat, vt oculus di-
rigit, vt cor viuificat, & conſtantiam
atque perſeuerantiam conſummat.
Charitate igitur motus eos inſtrue-
re & in fide ſtabilire cupit, ne à per-
uerſis hæreticorum fraudibus, & in-
extricabili laqueo decipiantur & in-
nodentur. Vtrumq; hoc anxiè illum
ſolicitat, vt noſtræ communi ſaluti
proſpiciat, nõ enim eſt alia fides quę-
renda ab ea quam ſemel accepimus.
Vnus enim Dominus, vna fides.
Vnum baptiſma. Vnus Dominus, &
20 Pater omnium † cap. 1. diſtinct. 15.
cap. baptizandos. cum ſequentib. de
conſecrat. diſtinct. 4. cap. 1. de ſum-

ma Trinit. Concil. Trident. ſeſſ. 3. cap. 1. & ſeſſ. 6. cap. 7. Hinc deprecatur Apoſtolus ſupercertare fidei, id eſt, pro fide validè certare, & ſtrenuè pugnare. Hic enim Thadæus Græco vſus eſt verbo ὑπερμαχεῖν, in quo vt in alijs verbis ὑπὲρ cum ſui compoſitione ὑπερέχειν ὑπαγορεύει, id eſt, denotat præſtantiam, vt notauit Euſtathi. in Iliad. Hom. ψ. quaſi Chriſtiani ſupercertent opera edendo legi conſona, tentationibus reſiſtendo, lacrymis ieiunijs, vigilijs, & orationibus eleemoſynis proximorum miſerias ſubleuando, & noſtra peccata redimēdo, vt prædixit Daniel, ſupercertare etiam deprecatur vſq; ad ſanguinem vt dicebat Paul. ad Hebr. 12. [Nondum vſque ad ſanguinem reſtitiſtis aduerſus peccatum repugnantes,] parum enim eſt ſupradicta præſtare, ſi cum repugnantia & reſiſtentia quæ peccato fieri debent comparentur, per peccatum autem principaliter intelligit Paul. infidelitatem, quod peccatorum eſt grauiſsimum: quia in peruerſitate opinionis conſiſtit, & præcipuè à Deo mentem ſeparat & vehemētem opinionem de Deo ab eius cognitione remouet, quæ principium omnis boni cenſetur, cuius tres ſpecies poſuit Turrecremata in ſumma Eccleſ. lib. 3. c. 61. numer. 4. huic infidelitatis peccato Chriſtus Dominus vſque ad mortem reſtitit, & nos cuius veſtigijs inhærentes vſque ad vitæ propriæ contemptum reſiſtere debemus, vt peccatum deſtruamus ſcientes (inquit D. Iacob. c. 1.) quod probatio fidei noſtræ patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habet, tunc demum ſumus perfecti, & integri, & in nullo deficientes. Et nos per martyrium & mortis anguſtias (quod eſt Chriſto teſtimonium perhibere) probatos oſtēdimus ſuper certare ſemel traditæ ſanctis fidei, laboribus & vigilijs fidem adiuuare, & in ea publicanda, ſuadenda, & defendenda, ſolicitè & vigilantiùs elaborare, & hoc ſemel quod idem eſt ac immutabile eodem modo ſe ſemper habeat, vt eleganter docuit S. Thom. part. 2. quæſt. 106. artic. 4. quia vt Iob teſtatur cap. 33. [Semel loquitur Deus, & ſecundò idipſum non repetit,] quem locum explicās Hieronymus, ſic ait: [Vbi ſemel Deus loqui ſignificatur, ſtabilita & diffinita eius ſententia demonſtratur.] Quia iam non eſt expectanda noua doctrina fidei, & ita omnis nouitas in ea falſitatis, & vanitatis argumentum euidens eſt: adeò vt poſt Chriſtianæ vitæ ſemel receptam doctrinam Chriſti, & traditiones Apoſtolorum non liceat nobis vel Angelos contrà Euangelizantes audire, præterquam quod Euangelizatum eſt, vt ſcribit D. Paul. 2. Corinth. cap. 11. & habetur in c. omnis. 24. quæſt. 1. & 2. Ioan. cap. 1. Quare rogatus Abraham à diuite illo qui ſepultus eſt in inferno vt mitteret Lazarum in mundum Lucæ 16. reſpondit: [Habent Moyſem & Prophetas, ſi illis non crediderint, nec mortuos reſuſcitatos audituri ſunt,] quibus verbis Chriſtus Dominus apertiſsimè demonſtrat quantùm nos aſſentiri obedireque debeamus fidei & ſcripturis, illiſque adhærere. Quandoquidem non voluntate humanâ allata eſt Prophetia ſed Spiritu ſācto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines, vt legimus 2. Petr. 1. vbi hæc ſunt. [Cui benefacitis attendentes quaſi lucernæ lucēti in caliginoſo loco, donec dies eluceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus veſtris,] hoc enim firmiſsimum eſt fidelium præſidium aduerſus hæreticos, & Chriſti inimicos. At ſenſus elegantiſsimus & omniū præſtantiſſimus prædictorum verborum. [Supercertare fidei,] is eſt: vt nos contemni,

temni patiamur pro fide: nec tãtum
vt contemni patiamur, ſed etiam vt
nos contemnar parui faciamus, &
omnino ſpernamus. Id vero Chriſti
exemplo qui vt nos redimeret non
aliter quàm moriendo mortem no-
ſtram deſtruxit, & nobis relinquens
exemplum, vt eius veſtigia ſeque-
remur, omnes moleſtias & tentatio-
nes huius vitæ non ſolum patienter
tolerando, ſed etiam alacriter quæ-
rendo, & ſuſcipiendo: dicit enim Ia-
cob. c. 1. [Omne gaudium exiſtimate,
fratres mei, cùm in varias tẽtationes
incideritis.] Hac conſideratione im-
pulſi Apoſtoli Act. 5. [Ibant gauden-
tes à conſpectu conſilij, quoniam di-
gni habiti ſunt pro nomine IESV cõ-
tumeliam pati;] hoc enim verè eſt
ſupercertare fidei: hoc eſt fide ita
certare vt nullis vnquam aduerſita-
tibus perterrita, victrix aſſurgat,
ſcientes, vt monet Ioann. in Canoni-
ca. 1. cap. 5. quod hęc eſt victoria quę
21 vincit mundum, fides noſtra: † cuius
fidei triumphum mirum in modum
extollit Paul. ad Hebræos 11. enu-
merans patres, qui fidei ſe ſubijcien-
do mirabile teſtimonium ſui reliquę-
runt, [Iuxta fidem (inquit) defuncti
ſunt omnes non acceptis repromiſ-
ſionibus, ſed à longè eas ſuſpicientes,
& ſalutantes (quibus tanquam præ-
ſentibus vtebantur) fide diſtenti
ſunt, & ludibria, & verbera experti,
inſuper vincula, & carceres: lapidati
ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occi-
ſione gladij mortui ſunt, circumie-
runt in melotis in pellibus caprinis,
egentes, anguſtiati, afflicti, quibus di-
gnus non erat mundus, in ſolitudini-
bus errantes, in montibus, & ſpelun-
cis, in cauernis terræ, & hi omnes te-
ſtimonio fidei probati non acceperũt
repromiſsionem Deo pro nobis me-
liùs aliquid prouidente, vt non ſine
22 nobis conſummarentur,] † hoc teſti-
monium fidei Thadæus Apoſtolus à
nobis expoſcit vt propter fidem vin-
cti, fide victores euadamus. Hanc vt
inuiolabilis permaneat vſque ad ſan-
guinem nobis reſiſtendum eſſe dicit.
Tum paulò poſt explorata hæretico-
23 rum prauitate, eos deſcribit dicens: †
[ſubintroierunt enim quidam homi-
nes, qui olim præſcripti ſunt in hoc
iudicium impij Dei noſtri gratiam
transferentes in luxuriam & ſolum
dominatorem, & Dominũ noſtrum
IESVM Chriſtum negantes,] ha-
ctenus ille. Vnde Inquiſitores appo-
nunt illam clauſulam in edicto, dum
24 Iudæorum recenſent errores, † [Præ-
cipientes vt vnuſquiſq; denunciet
quos ſciuerit Chriſtianos legem Mo-
ſaicam obſeruare, vel eiuſdem ritus,
ac cæremonias celebrare; vel Meſ-
ſiæ aduentum adhuc expectare.]
25 Suſceptâ † hinc occaſione primùm
omnium, Apoſtolus eos execratur,
qui Euangeliũ recuſant, quod Chriſti
expectatio, & eius aduentus teneat
26 eos ſuſpenſos. † In qua cæcitate, &
errore permanent Iudæi, quia Chri-
ſtũ negauerunt. At illam eandem cæ-
citatẽ in perſona Domini ad viuum
expreſsit & prædixit Propheta Hier.
5. dicens: [Præuaricatione præuarica-
ta in me domus Iſrael, & domus Iu-
da, ait Dominus. Negauerunt Domi-
num, & dixerunt: non eſt ipſe] expe-
ctantes alium qui Antichriſtus eſt. &
Ezech. 12. [Factus eſt ſermo Domini
ad me dicens: fili hominis in medio
domus exaſperantis tu habitas: qui
oculos habent ad videndum, & non
vident, & aures ad audiẽdum & non
audiunt,] & Eſai 53. dicitur. [Non eſt
ei ſpecies, neq; decor & vidimus eũ,
& non erat aſpectus: & deſideraui-
mus eum deſpectum, & nouiſsimum
virorum, virũ dolorum, & ſciẽtem in-
firmitatem & quaſi abſconditus vul-
tus eius, & deſpectus: vnde neq; re-
putauimus eum.] quibus ſanè verbis
apertè incredulitatem Iudæorum ſi-
gnifi-

gnificabat Propheta, à quibus viſus
eſt Chriſtus non habere ſpeciẽ neq;
decorẽ. Vnde neq; reputatus eſt eſſe
Deus;quẽ tamen quia non erant co-
gnituri neq; recepturi,idẽ Eſai.c.1.ap
probat,dicẽs:[audite cæli & auribus
percipe terra, quia Dominus locu-
tus eſt,filios enutriui,& exaltaui, ip-
ſi autem ſpreuerũt me:cognouit bos
poſſeſſorem ſuum & aſinus præſepe
Domini ſui,Iſrael autem me non co-
gnouit:& populus meus nõ me intel-
lexit.]Et Matth.13.verſ.15.[Auditu
audietis,& non intelligetis & cerne-
tis:videbitis,& non ſcietis:incraſſatũ
eſt enim cor populi huius,]viderunt
namq; Iudæi & cognouerũt, vt mox
dicemus:& blaſphemauerũt claman-
tes;[crucifige,crucifige eũ,nos enim
non habemus regem niſi Cæſarem,]
27 †vt enim docet D.Tho.3.p.q.47.ar.5.
perſecutores maiores Chriſti, id eſt,
principes Iudæorum optimè cogno-
uerũt illum eſſe Chriſtũ:etſi non co-
gnouerint eſſe filiũ Dei,& probatur.
Primò,quoniam omnia ſigna videbã-
tur in eo quæ prædixerunt futura eſ-
ſe ipſi Prophetę.Secũdò ex D.Matth.
c.21.vbi [agricolæ vidẽtes filium, di-
xerunt intra ſe:hic eſt hæres: venite,
occidamus,]vbi per agricolas ſignifi-
cantur maiores,& doctores illius po-
puli. Tertiò id cõfirmatur ex D.Hie-
ronymo, qui ex eiſdem verbis pro-
bat,non per ignorantiam,ſed per in-
uidiam Chriſtum Dominum cruci-
28 fixiſſe.† Nicol. verò de Lyra in Mat-
thæ.c.21. addit:maiores Iudæorũ qui
Chriſti mortem procurarunt,non ſo-
lùm cognouiſſe illũ eſſe Meſsiam ſed
eſſe etiã Filium Dei:quod ita probat.
Nam ſicut ſcriptura manifeſtè loqui-
tur de aduentu Meſsiæ; ita quoq; de
illius diuinitate.Eſai.c.9.[Paruulus da
tus eſt nobis,& filius natus eſt nobis:
cuius imperium ſuper humerũ eius,
& vocabitur admirabilis,cõſiliarius,
Deus fortis,&c.] qui locus ſecũdum
Hebræos intelligitur de Meſsia: &
Ierem. 23. dicitur:[Suſcitabo Dauid
germen iuſtum, & regnabit Rex, &
ſapiens erit,] & poſtea:[Hoc eſt no-
men quod vocabunt eũ,Dominus iu
ſtus noſter,] vbi in Hebræo ponitur
tetragrammaton יהוה quod de nul-
lo niſi de Deo vero dicitur. Præterea
miracula Chriſti naturâ ſuâ perſpi-
cuè demonſtrabãt,ſaltim moraliter,
illum eſſe verũ Deum. Sicut ergo ex
primo colligunt D.Auguſt.& D.Tho.
& alij Iudæos cognouiſſe Meſsiã; ita
quoq; ex ſecundo colligit ipſe Lyra-
nus eos cognouiſſe Chriſtum verum
eſſe Deum. Præterea ex ſignis & mi-
raculis omne humanitatis faſtigium
exſuperantibus, rerum ſupernatura-
lium Opificem illũ eſſe ſatis ſciebãt.
Itaq; hoc idem illis exprobrat Ioan.
c.15.[Si non veniſſem & locutus eis
fuiſſem,peccatũ non haberent:nunc
autem & viderunt, & oderũt me, &
& Patrem meum,]quod nõ eſſet ve-
rum,niſi illũ cognouiſſent non ſolùm
eſſe Chriſtũ,ſed etiam Deum. Vnde
oriebatur eorũ in Chriſtũ odium, vt
in Patrem etiam extenderetur æter-
nũ. Deinde quia D. Hieronym. loco
citato nõ ſolùm docet Iudæos ex in-
uidia & odio occidiſſe Chriſtum,ſed
etiam filium Dei:ſentit ergo non ſo-
lùm cognouiſſe eſſe Meſsiã,ſed etiam
eſſe Deum. Id quoq; confirmatur ex
D.Chryſoſtomo, & ex Beda quos d.
artic. citat D.Thomas. Addit tamen
Nicolaus de Lyra; licet à principio
cognouerint illũ. Poſtea tamen cùm
cepit in eorum vitia prædicationis
aculeos inijcere, inuidiæ velo & odij
nube excæcatos eos amiſiſſe cogni-
tionem illam verã quam de illo priùs
conceperant. Eo modo per ignoran-
tiam quandam illius mortem procu-
raſſe. Quemadmodum(inquit) incõ-
tinentiæ laqueis inuolutus, licet à
principio cognoſcat malũ,non ſolùm
in communi,ſed etiam in particulari,

& ſatis

& ſatis ipſe ſciat fornicationem eſſe
peccatũ, quia tamen exuberãte paſ-
ſione amittit illã animi conſideratio-
nem, quãdiu perſtat in eo paſsio, quo
dammodo peccare dicitur ex igno-
29 rantia.† Viderunt ergo Iudæi, & co-
gnouerunt Chriſtũ eſſe Meſsiam, &
verum Deum verè & propriè, & ma-
litiã & inuidiã excæcati ipſum abne-
garunt. Tantã peccati grauitate tur-
piter & infideliter lapſi ſunt in varios
errores, in falſos ritus, & ridiculas cę-
remonias, quæ omnes in edictis fidei
quotannis enumerãtur. Atq; vt non
de Iudæis tantùm, ſed de hæreticis
quoq; recitentur errores aliquot im-
pij Lutheri, & ſequacium, quorũ ſe-
cta inſilit in virtutem, & efficaciam
ſacramentorum, in Sanctorum inuo-
cationem, imaginũ ſanctarum ado-
rationem, ac Summi Pontificis Chri-
ſti vicarij poteſtatem.

Sed quia de ſingulis his in ſuis locis
diffusè ſatis agitur; tantũ in præſentia
cõtra hæreticos doctrinam ſacramẽ-
torũ ex ſcriptura ſacra, & ſanctorum
Patrum autoritate breuitate quãpo-
terimus proponemus, tanquã noſtro
edicto maximè cõſonam & neceſſa-
30 riam.† Hęreticorũ præcipuus finis, &
ſcopus eſt, ſacramenta Eccleſiaſtica à
quibus vniuerſa fideliũ ſalus depen-
det, vel in totũ vel in partem nega-
31 re & abolere. † Extiterunt quidam
hæretici, qui omnia ſacramenta &
ſigna ſenſibilia deteſtabantur, & de-
ſpiciebant, tanquam inania & ineffi-
cacia, & vtriuſq; gratię vacua, & ege-
na, ij appellati ſunt Archõtici ab Epi-
phanio hæreſi 40. & à Theodoreto
lib. 1. de hæreticorũ fabulis, vt refert
Bellar. 2. tom. de ſacram. lib. 1. in prin.
32 † contra hos tamen hæreticos extat
expreſſa diffinitio Concilij Trident.
ſeſſ. 7. Canon. 7. cuius hæc ſunt verba.
[Si quis dixerit ſacramẽta nouæ legis
non eſſe omnia à I E S V Chriſto Do-
mino noſtro inſtituta, anathema ſit,]
quæ ſanè verba ita intelligenda ſunt,
vt immediatè ea inſtituerit: nã quod
mediatè ſint inſtituta à Chriſto, nemo
vnquam quantumuis hæreticus du-
bitauit. Id verò euidenter probatur
ex ſcriptura, in qua Apoſtoli tantùm
vocantur diſpenſatores, & miniſtri
myſteriorum Dei. Ita Paul. 1. ad Cor.
4. vbi dicit: [Sic nos exiſtimet homo
vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores
myſteriorum Dei.] ſolùm igitur ipſi
tanquam miniſtri miniſtrarũt, & pro
mulgarunt ſacramẽta à Chriſto Do-
33 mino inſtituta, quemadmodum fecit
Moyſes de ſacramentis veteris legis,
quæ etiam immediatè à Deo fuerũt
inſtituta, vt conſtat ex Exodo, & Le-
uitico: vbi ſæpiſsimè dicitur: [Lo-
quutus eſt Dominus ad Moyſem.] Si
ergo illa ſacramenta immediatè fue-
runt inſtituta à Deo, & promulgata à
Moyſe, multò magis id conueniens
erat in ſacramentis nouæ legis, quæ
34 potiora ſunt & excellentiora.† Sacra-
mẽta autem omnia habere vim cõfe-
rendi gratiam ex meritis Chriſti do-
cet & probat D.Thom. 3. p. q. 62. ar. 5.
35 † Fluxerunt enim ex latere Domini
perfoſſo in cruce, vnde manauit ſan-
guis & aqua. Apoſtolus ad Epheſ. 5.
[Chriſtus dilexit Eccleſiã & tradidit
ſemetipſum pro ea, mundans eam la-
uacro aquæ, in verbo vitæ,] & conſe-
quenter præclarè Aug. nomine om-
nium Patrum. q. 84. in Leuiticum, ita
loquitur: [Sine ſanctificatione inuiſi-
bilis gratiæ viſibilia ſacramenta quid
proſunt?] & lib. 19. contra Fauſtum c.
11. ita habet: [Sacramentorum vis
inenarrabiliter valet plurimùm, &
ideo contempta, ſacrilegos facit, im-
piè quippe cõtemnitur ſine quo non
36 poteſt perfici pietas,] † quòd verò ſa-
cramenta debeãt eſſe ſigna ſenſibi-
lia, hęc eſt eorum proprietas: nam ſa-
cramẽtum intrinſecè & eſſentialiter,
eſt cæremonia religionis. Cæremo-
nia autem eſt actus externus: quare

ſancti Patres paſsim docẽt ſacramenta eſſe veſtigia quædam,& (vt ita dicã) manuductiones ad ſpiritualia, & inuiſibilia. Ita D. Aug. eã vocat ſignacula, vt de catechizandis rudib.c.26. & verba viſibilia, vt lib.19.cõtra Fauſtum c.16. Idem docẽt D. Dionyſius. c. 5. Eccleſiaſticæ hierarchiæ, & alij Patres Græci. Sed vbi ſacra Scriptura id apertè teſtatur, nõ eſt opus aliâ autoritate. nam Gen.17. circunciſio dicitur ſignũ fœderis, & ad Rom.6. baptiſmus dicitur, ſignum ſepulturæ & reſurrectionis & 1.ad Cor.11. Euchariſtia dicitur ſignũ paſsionis, & mortis Chriſti. c.fin.15.diſt.c.ſcriptura.de cõſecrat.diſt.2.& c. iteratur.eâd.diſt. c.ſaluatur.1.q.3.c.ſi.24.q.3.& ad Ephe. 5. matrimonium dicitur, ſignum con-
37 iunctionis Chriſti & Eccleſiæ. † Si autem ſigillatim id quod in communi tradidimus, de quolibet ſacramento velimus confirmare, id breui, & expeditâ verborum ſerie conficiemus. Primùm quidem, incipiẽdo à baptiſmate, quod initium eſt & ianua cæterorum ſacramentorum, per quam primitias ſpiritus accipimus, & principium alterius vitę, vt ſit nobis regeneratio & ſigillum, & cuſtodia, & illuminatio, ita Damaſ. in 4.ſent.& ibid. S.Tho.diſt.4.q.1.art.1. text. in c.cum itaq;.in fine.de conſecrat.diſt.4.nihilominus hoc ſacramentum multi abnegarunt, vt autor eſt Tertullianus, initio libri de baptiſmo, quos Gaianos appellauit. Maticheæi quoq; illud reiecerunt, vt refert Aug. hæreſi 46. ſimiliter & Seleuciani, teſte eodem
38 Auguſtino hæreſi 59. † At verò quis neſcit baptiſmum Chriſti inſtitutum eſſe:& ab eo ſanctificatum, cùm ipſe in Iordane à Ioanne baptizatus ſit? Hinc catechiſmus Cõcilij Tridentini, & Magiſter cum S.Thoma, & alijs
39 li.4. diſt.3. † Notandũ eſt, verbo Chriſtum ibi non docuiſſe materiam aut formam baptiſmi, ſed tantùm ſtatuiſſe aquam eſſe materiã baptiſmi; & formam inuocationem Trinitatis, hoc autem poſtea declarauit Diſcipulis ſuis, prę cęteris autem Nicode-
40 mo. Ioann.3. † Cùm enim aquas ſuæ mundiſsimæ carnis contactu conſecrauit, ex eo ſanxit illas vt eſſent baptiſmi materia, & ipſis contulit vim ſanctificandi, vt communiter docent Tertullian.lib.contra Iudæos cap. de paſsione. Hilar. Canon.2. in Matth. Ambroſ.lib.2.in Luc. cap.12. Hieronym. in Dialog. cõtra Luciferianos. Nazianzenus in oratione in ſancta Lumina, & Beda in cap.3. Lucæ. Formam baptiſmatis etiam determinauit, quia illic in ſenſus decidit, & apparuit tota Trinitas, vt conſtat ex Matthæo capit.3. [Cæli aperti ſunt, vox Patris audita eſt, Spiritus ſanctus apparuit in ſpecie columbæ, & filius
41 Dei in carne viſibili aderat,] † vbi etiam vt teſtatur Hilarius loco citato ſimul declaratus eſt effectus baptiſmi à Chriſto inſtituti. [Baptiſmus enim cælos aperit, baptizatos Pater æternus in filios adoptat, & Spiritus ſanctus ſuâ gratiâ atq; donis replet.]
42 † Baptiſmus verò Chriſti ante eius mortẽ neceſſarius non fuit, neceſsitate medij, aut pręcepti, cùm lex vetus vſq; ad mortem Chriſti vim habuerit: & Dominus ipſe pridie quàm pateretur cæremoniam agni Paſchalis
43 obſeruauit. † Poſt mortem autem Chriſti, eius baptiſmus cepit eſſe neceſſarius, neceſsitate medij, & pręcepti: non tamen niſi à die Pentecoſtes, & ratio manifeſta & efficax eſt, vt docet S.Tho.1.2.q.90.ar.4.& habetur in Decret. diſt.4.c.in iſtis tempo-
44 ralibus. circa principium. † Lex non habet vim niſi poſt promulgationem ſolennem, & idem docuit Cõcilium Trident.ſeſſ.6.c.4. loquens de bapti-
45 mo. † [Hæc autẽ promulgatio nouæ legis; facta eſt in die Pentecoſtes: quod ita cõueniens fuit, quia myſte-

ria noſtræ redemptionis cōpleta fuère
re in aſcēſione Chriſti Domini, & ita
ex tunc vim habere cœperunt verba
illa Chriſti Ioann.3.dicta Nicodemo.
[Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &
Spiritu ſancto, non poteſt introire in
46 regnū cœlorum.] † Ex quibus verbis
comprobatur baptiſmū eſſe verum
ſacramentum, & ex illis Apoſtoli ad
Epheſ.5.dicentis eſſe lauacrum aquę
in verbo vitę, & ad Tit.3.[Saluos nos
fecit per lauacrum regenerationis,]
& Matth.vlt.[Baptizantes eos in no-
mine Patris & Filij & Spiritus ſancti:]
& ibidē, [Qui crediderit & baptiza-
47 tus fuerit ſaluus erit,] † ex quibus
etiā locis euidenter oſtenditur in ſa-
cramētis eſſe virtutē conferendi gra
tiam. Nam baptiſmo tribuitur ius ſal-
uandi, & non ſaluat niſi iuſtificando,
& à peccatorum ſordibus abluendo.
48 † Huius ſacramenti variæ exſtiterūt
figuræ quæ ipſum adumbrarūt: quod
totum factum fuit (vt docet Chryſo-
ſto. ſuper Ioan.c.5.) vt efficacia huius
ſacramenti incredibilis non cēſere-
tur. Inquit enim [Futurū erat baptiſ-
ma plenū maximę poteſtatis, & gra-
tiæ purgaturum peccata, & pro mor-
tuo viuum effecturum.] Prima ergo
figura in lege veteri fuit ſpiritus Do-
mini, qui ferebatur ſuper aquas, eas
viuificans & fœcundans, vt vim con
tinerēt procreādi animalia, & piſces.
Ita & baptiſmus à Spiritu ſancto vi-
talem vim accepit, vt nouos homi-
nes procrearet & regeneraret, ſic do
cent Tertullian. in lib. de baptiſmo,
Hieronym. in Epiſt.83.ad Oceanum.
Secunda fuit arca Noe ſaluans homi-
nes in diluuio, ita explicat D. Petrus
Epiſt.1.c.3.dicens: [In diebus Noe cū
fabricaretur arca, in ipſa animæ ſaluę
factę ſunt, quod & vos nūc ſimilis for
mæ ſaluos facit baptiſma.] Tertia fi-
gura erat Circunciſio, vt docet Apo-
ſtolus ad Coloſſ.2.quibus dicit [Cir-
cūciſi eſtis Circūciſione nō manu fa-
cta in exſpoliatione corporis carnis,
ſed in circūciſione Chriſti conſepul-
ti, & in baptiſmo, in quo & reſurrexi-
ſtis per fidem operationis Dei qui ſu-
ſcitauit illum à mortuis.] Quarta fuit
mare rubrum. & idem ſcribit 1. ad
Cor.10 ſic locutus. [Nolo enim vos
ignorare, fratres, quoniā Patres noſtri
omnes ſub nube fuerūt, & omnes ma
re tranſierūt, & omnes in Moyſe ba-
ptizati ſūt in nube, & in mari]. Quin
ta fuit Iordanis, vt legimus 4. Reg.5.
vbi Naaman princeps militiæ Regis
Syriæ præcepto Eliſei Prophetæ, in-
greſſus Iordanem, lauit ſe & munda-
tus eſt à lepra. Sexta fuit Piſcina Pro-
batica Ioan.5. Septima reſtitutio vi-
ſus ei qui fuerat cæcus à natiuitate:
Ioan.9. Ita intelligit Aug. tract.44. in
Ioannem. Et aliæ innumeræ, quas lō-
gum eſſet referre, quid igitur garru-
lant hæretici negantes ſacramētum
baptiſmi, & eius efficaciā ad ſalutem
animæ prodeſſe? Hoc vno retundi
illos par eſt Concilij Trident. in ſeſſ.
7. Can.2. [Si quis dixerit baptiſmum
nō eſſe neceſſarium ad ſalutem, ana-
thema ſit.]

49 Negant † ſecūdò hæretici ferè om-
nes noſtri temporis confirmationis
ſacramētum, vt Lutherus, Zuinglius,
Philippus Melanchthon, Caluinus,
Ioannes Brentius, & ante illos re-
iecerūt Norcatiani Theodoreto te-
ſte lib.3. de fabulis hæretic. & refert
Bellar. vbi ſup. tom.3. de ſacramentis
in initio: & eodē tom. fol.322. agēs de
50 hoc ſacramēto, † de quo legimus Act.
8. per impoſitionem manus Apoſtolo
rum datum fuiſſe baptizatis Spiritum
51 ſanctū. † Vnde certò colligimus iſtud
ſacramentum immediatè fuiſſe à
Chriſto inſtitutum. Nam certum eſt
nullam poteſtatem creatam eò poſ-
ſe extendi vt per manus impoſi-
52 tionem Spiritus ſanctus detur. †
Inſtituit autem Chriſtus Dominus
hoc ſacramentum, & ſi non exhi-
bendo

bendo illud tamē promittēdo, vt cō-
ſtat ex verbis Ioan. 7. loquēs cum A-
poſtolis.[Si nō abiero,Paracletus non
venit ad vos,ſi autē abiero mittā eum
53 ad vos]† in hoc enim ſacramento da-
tur Spiritus ſancti plenitudo, quam
nō oportebat dari ante Chriſti reſur-
rectionē & Aſcenſionē.Dicitur enim
Ioa.7.[Nondum erat Spiritus datus,]
quia Ieſus nondum erat glorificatus.
54 Neq; † refert quod Kemnitius hære-
ticus dicat in ſacra ſcriptura, debere
oſtendi mandatū diuinū expreſſum,
quo ſacramentum Cōfirmationis in-
ſtitutum ab eo conſtet, nam ipſe ſuo
gladio ſe iugulat.Fatetur enim baptiſ-
mū & Euchariſtiā eſſe ſacramenta,&
tamen quando Chriſtus baptizauit
Ioan.3.& Euchariſtiam diſcipulis de-
dit Matth. 26. adhuc Euāgelium non
erat ſcriptum.Nam quòd præceptum
ſit ſcriptum vel non ſcriptū, hoc per
accidens ſe habet ad robur & firmi-
55 tatem eius. † Ad hæc accedit etiam
nos hoc ſacramentum habere ex an-
tiqua traditione & declaratione Ec-
cleſię quæ regula eſt nunquam aber-
rans in huiuſmodi rebus: quare &
à Deò immediatè inſtitutum eſt tan-
quam verum ſacramentum, vt cōſtat
ex eius effectibus gratiæ, & roboris
in fide: vnde Pſal.4.dicitur:[Ego con-
firmaui colūnas eius]hoc eſt, Apoſto-
los,& eiſdem iam baptizatis Luc. vlt.
[Sedete in ciuitate donec induamini
virtute ex alto]idq; inter alios Eccle-
ſiæ veteres patres eleganter, probat
D.Cyprian.lib. 2.Epiſt.1.vbi dicit, nō
ſolùm baptiſmū,& Euchariſtiam: ſed
etiā cōfirmationē eſſe propriè ſacra-
mentū:ſic enim loquitur[tunc plenè
iuſtificari,& eſſe filij Dei poſſunt, ſi ſa
cramēto vtroq; naſcātur.]D.etiā Au-
guſt.lib.2.cōtra literas Petilian.c.104.
[Sacramentum chriſmatis in genere
viſibilium ſignorum ſacroſanctum eſt
ſicut ipſe baptiſmus.]

56 Tertiò hæretici † ſacroſ. Euchari-
ſtiæ ſacramentum impudenter, tan-
quam nullū negarunt & reiecerunt.
Error hic fuit Bruſianorum aſſeren-
tium Euchariſtiam tantùm in nocte
cœnæ à Chriſto D. inſtitutam, ita vt
deinceps à nemine ſit cōſecrata,imò
nec poſsibilis ſit. Bogomilij etiā dixe-
rūt Euchariſtiā nihil aliud eſſe quàm
orationē à Domino traditā[Pater no-
ſter,&c.] Ita refert Euthymius in Pa-
noplia part.2.tit.23.Verùm hæc dicta
hęreticorū,quemadmodū ſunt libera
57 ita & inſana:† quādo enim Chriſtus D.
in ſacratiſsima noctis cœna hoc ſacra
58 mentū inſtituit, † Apoſtolos ſuos or-
dinauit,illiſque indixit,[hoc facite in
59 meā cōmemorationē]Luc.22.† quod
præceptum diuinū conſecrandi cor-
pus & ſanguinē Dñi, primò Apoſtoli
receperūt, tum in ipſis reliqui ſacer-
dotes ritè ordinati in Eccleſia. Illa
enim verba, [hoc facite,] nō tantùm
ſignificāt,[māducate,& bibite]quod
omnibus Chriſtianis cōpetit, ſed in-
ſuper conſecrare,ſumite,& alijs diſtri
buite, vt me facere vidiſtis.Vnde Ioa.
6.dixit idem Dñs.[Niſi manducaue-
ritis carnem filij hominis & biberitis
eius ſanguinē,non habebitis vitam in
60 vobis,]† & in eod.c.per ſumptionem
huius ſacramēti,gratiam & vitā æter-
nam promittit,dicens.[Qui māducat
hunc panē viuit in æternum,]Ex qui-
bus locis euidenter patet Euchariſtiā
ſimul eſſe,& inſtitutam & ſacramen-
tum ex eius effectibus. Hinc Auguſt.
Epiſt.118.c.1.cum dixiſſet Chriſtum
inſtituiſſe ſacramēta numero paucíſsi
ma,ſignificatione pręſtātiſsima,obſer
uatione facillima, loco exempli po-
61 nit baptiſmum & † Euchariſtiā, quæ
durabit in ſpecie vſq; ad mundi finē.
62 † Quā ratione autem hoc ſacramen-
tum poſsibile ſit,& quæ vis inſit ver-
bis conſecrationis, non eſt huius in-
ſtituti docere: ad hoc rectè, vt ſolet

Tt D.Tho.

D.Thom.3.part.q.78.art.4.in argum. ſed contra ex.D. Ambroſio lib. 4. de ſacramentis.cap.4.ante medium, tomo 4.cuius hæc ſunt verba. [Si tanta eſt vis in ſermone Domini Ieſu vt inciperet eſſe quod nõ erat, quãto magis operatorius eſt, vt ſint quæ erant, & in aliud commutentur? & ſic quod erat panis ante conſecrationem, iam corpus Chriſti eſt poſt conſecrationem, quia ſermo Chriſti creaturam mutat] & in corp.artic.dicit [cũ hoc ſacramentum Euchariſtiæ ſit cæteris dignius, conſequens eſt quod in verbis formalibus huius S. ſacramenti, ſit quædam virtus creata: inſtrumentalis tamen ſicut & in alijs ſacramentis.] quæ verba cùm ex perſona Chriſti proferantur ex eius mandato conſequuntur virtutem inſtrumentalem à Chriſto, ad conuerſionem huius ſa-
63 cramenti faciendam. † Euchariſtiæ verò quamplurimæ exſtiterunt figuræ in teſtamento veteri. Prima fuit lignum vitæ in medio Paradiſi ſitum, vt habetur Gen. 2. &.3. ita docet Paſchaſius libr.2. de corpore Domini c. 7. Secunda fuit agni paſchalis, quæ ab omnibus adducitur Exod. 12. Tertia Mãna Exod.16. Quarta panes propoſitionis, Exod.25. Quinta participatio ſacrificiorum quæ offerebantur, vt conſtat ex eodem cap. Sexta ſacrificium Melchiſedech. in pane & vino Gen. 14. † effectus huius ſacramenti diuini, mirabiles & varij ſunt, primus enim eſt vnire nos Chriſto corporaliter. Secundus eſt & ſequitur ex primo corpora noſtra reſurrectura ex hoc quòd vniuntur Chriſti corpori. Tertius eſt vt Chriſtus qui nobis in Euchariſtia ſe donat, ipſe faciat vt eũ intra nos verè habeamus, quod efficere nequeũt, & ſi maximè cupiãt homines, qui alios amant: non enim poſſunt ſe donare illis, & intra illos manere. Quartus eſt vnio Chriſti nobiſcum non ſolùm per fidem & charitatem, ſed etiã verè & realiter, quando eum in ſacramento ſumimus, Quintus eſt quod efficiamur diuinæ naturæ conſortes per huius ſacraméti perceptionem. Alij penè innumeri ſunt effectus: ſed quia ij & alia quæ de ſacramentis enumerare poſſemus breuiter contingimus euolemus ad alia.

65 Quartò † Hęretici Nouatiani ſacramentum Pœnitentiæ è medio conati ſunt auferre, vt autor eſt Epiphanius hæreſi 59. & Auguſt. hæreſi 38. hanc hęreſim vetuſtiſsimã perfidus Lutherus & eius ſequaces Zuinglius, Caluinus & alij refocillarunt, & ex terræ viſceribus ad auras ſuſcitarunt: abnegantes remiſsionem peccatorũ in pœnitentia, & poteſtatem eorum dimittendorum ineſſe in ſacerdotibus.

66 † Verba Domini Ioan.20. oppoſitum è diametro oſtendunt, vbi inſtituit hoc ſacramentum poſt ſuam reſurrectionem, vt etiam conſtat ex Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 1. dixit enim Apoſtolis [Accipite Spiritũ ſanctum, quorũ remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retẽta erũt] † in quibus verbis duo reperiuntur quæ ad ſacramenti conſtitutionem neceſſaria ſunt, & ſufficiẽtia, ſcilicet: ſignum externum à Deo inſtitutũ, & promiſsio gratiæ tali ſigno coniuncta. Nõ enim credibile eſt cũ Chriſtus Apoſtolis ſuis poteſtatẽ remittendi peccata largitus ſit, eã vt ipſe exerceret voluiſſe ſibi reſeruare abſq; ſigno & ritu exteriori: imò neque homines poſſent intelligere talia peccata ſibi remitti, ſi voce aut aliquo ſigno ſenſibili deſtituerẽtur, quia cum corporales ſimus, ea eſt noſtri ſtatus conditio & natura, vt nihil poſſit eſſe in intellectu quin priùs fuerit in ſenſu, ex Ariſtotele in libris de anima. Quare verba abſolutionis (quæ ſigna ſunt ſenſibilia) apertè

68 ex hoc teſtimonio deducuntur. † Et
hinc fit, abſolui nō poſſe eos qui pœ-
nitentię nulla ſigna oſtēdunt, quę duo
hæretici Kēnitius & Caluinus cōiun-
cti fatētur. Gratiæ verò iuſtificantis
promiſsio nullibi à Dño manifeſtius
declarata eſt quàm loco citato, nam
peccatorum remiſsio quid aliud eſt,
69 quæſo, quàm animarum iuſtificatio? †
pœnitentia verò (quæ eſt virtus per-
petrata mala lugendi, & vt ab his per
petrādis abſtineatur. Gregor. Homil.
34. & habetur in c. 1. de pœnitēt. diſt.
3. in Euāgelia: & Ambroſ. in quodam
ſermone quadrag. & habetur in c. pœ
nitētia. & in c. pœnitentiā quippe. de
70 pœnit. diſt. 3.) † ſemper in eodē ſtatu
& lege naturæ lapſæ neceſſaria fuit;
vt patet ex pœnitētia Dauidis, & alio-
71 rū veterum Patrum. † Sed pœnitentia
quæ verè & perfectè ſacramētum eſt,
72 ſolùm in lege gratiæ reperitur, † nec
ipſam ex Teſtamento veteri proba-
mus, niſi fortè ex vaticinijs & figuris:
73 † nam pœnitentiam quam Ioann. &
Chriſtus prædicauerunt ante ſui re-
ſurrectionē, ſacramentum non fuiſſe
ex eo patet, quia ſacramenti cōfeſsio-
nis præcipua pars eſt abſolutio, quæ
cōſiſtit in verbis ſimul adiunctis pec-
catorum confeſsioni. Baptiſta itaque
nunquam pronunciauit verbum ab-
ſolutionis, licet auditores eius ſoliti
eſſent confiteri peccata ſua, vt legi-
mus Matt. 3. In Chriſto verò Dño, &
ſi verum ſit quod per verba quibuſdā
peccata remiſerit (vt patet in Paraly-
tico & muliere peccatrice) defuit ta-
mē altera pars ex parte peccatorum:
nempe confeſsio peccatorum, quæ
nunquā legimus ab his patefacta. Et
quidē hæc eſt cauſa, cur ſacramenti
pœnitētiæ in factis Baptiſtę & Chriſti
exemplum non habeamus, quia ſem-
74 per aliqua pars ſacramenti defuit, †
cuius neceſsitas (homine exiſtente in
mortali poſt baptiſmum) talis eſt, vt
abſq; illo, vel in actu, vel in voto, ne-
mini pateat aditus ad ſalutem: vnde
Chriſtus Luc. 3. dixit: [Niſi pœniten-
tiam egeritis, omnes ſimul peribitis]
75 † eſt enim pœnitentiæ ſacramentum
ſecūdum Hieronym. altera poſt nau-
fragiū tabula. de pœnitentia. diſt. 1. §.
ſecunda. c. medicina. ead. diſt. Quin
76 † ſi aliquando per contritionē remit-
tūtur peccata, hoc tamen nō eſt abſq;
ordine ad confeſsionem ſacramenta-
lem. Hæc veritas cōſtat ex Concilio
Trid. ſeſſ. 5. c. 29. vbi dicitur: [Si quis
dixerit eum, qui poſt baptiſmum la-
pſus eſt, non poſſe per Dei gratiam
reſurgere, aut poſſe quidem ſed ſolâ
fide amiſſam iuſtitiā recuperare, ſine
ſacramento pœnitentiæ, prout ſancta
Romana & vniuerſalis Eccleſia ſer-
77 uauit, & docuit, anathema ſit.] † quod
autem hæc confeſsio ſacramentalis
auricularis debeat eſſe, & vt talis in-
ſtituta à Chriſto Domino, poſſumus
probare ex illo Matt. 6. vbi dicit Dñs
[Nolite putare quoniā veni ſoluere
legē aut Prophetas, non veni ſoluere
ſed adimplere.] Adimpleuit ergo le-
gē Moyſi, & quæ in ea figurabantur,
quia omnia in figura contingebant
78 illis, vt probat Apoſtolus 1. Cor. 10. †
Confeſsio verò fuit figurata in veteri
lege, in ſacerdotio Leuitico, quòd
verſabatur circa carnalia & corpora-
lia, & figurabat ſacerdotium Euan-
gelicum, quod futurum erat circa
ſpiritualia, in quod erat transferen-
dum ſacerdotium Leuiticum. Nam
& id fuiſſe translatū Apoſtolus oſtē-
dit ad Hebr. 7. dicens. [Translato ſa-
cerdotio neceſſe eſt vt legis transla-
tio fiat] ex quib⁹ talis cōficitur ratio.
Ad ſacerdotes Leuiticos ſpectabat iu
dicare de lepra carnali, quę figura erat
lepræ ſpiritualis, peccati ſcilicet: &
coram ipſis apparere tenebantur le-
79 proſi, † oſtendendo locum ſpecialem
illius lepræ carnalis, (contra qui di-

cunt ſufficere cōfiteri peccata in generali.) Vnde Matth. 8. & Luc. 5. & 17. iuſsit Chriſtus leproſis, vt ſe oſtenderēt ſacerdotibus, ſicut pręcepit Moyſes; ergo cùm ſacerdotiū Leuiticū ſit tranſlatū in Euangelicum, ſacerdotes nouæ legis erunt iudices lepræ ſpiritualis, id eſt peccati: illudq́ue aperire tenentur in ſpeciali peccatores, ſicut leproſi tumorē ſuum, & hoc per confeſsionem: quia ea quę ſunt in anima, innoteſcunt per ea quæ ſunt in voce,
80 vt ſic illis cōferatur † abſolutio, quæ reſpōdet iudicio facto à ſacerdotibus Leuiticis ſuper leproſis. Deniq; quemadmodū qui infecti erant leprâ per ſacerdotis iudiciū ad caſtra remittebātur, & erant ſanati: qui verò non ſe oſtēdebant, vel qui ex ſententia ſacerdotis cogebātur manere extra caſtra nō ſanabantur; ita in lege gratiæ qui cōfitentur peccata ſacerdoti, cui cōmiſſum eſt iudiciū, per eius abſolutionē ſalui fiunt. Qui verò id renuūt tanquam incurabiles nō abſoluuntur
81 neq; ſanantur. † cōprobatur hæc veritas ex canon. in nouo. & c. quamuis. 21. diſt. & in c. ita Dominus. 19. diſt. & originaliter ex verbis Chriſti Matth. 16. vbi Petro & in ipſo omnib. ſacerdotibus hoc iudiciū de peccatis commiſit, cùm dixit: [Tu es Petrus, & ſuper hāc petram ædificabo Eccleſiam meā,] & ſubdit. [Quodcumq; ligaueris ſuper terrā erit ligatū & in cælis, & quodcūq; ſolueris ſuper terrā erit ſolutū & in cælis,] in quo loco Chriſtus promiſit ſacerdotibus iudiciū de peccatis abſoluēdis, vel retinendis, & poſtea clariùs manifeſtauit cùm realiter tradidit talem poteſtatē: Ioa. 20. dicēs: [Accipite Spiritū ſanctum (hoc eſt poteſtatē & virtutē Spiritus ſancti,) quorū remiſeritis peccata remittūtur eis, & quorū retinueritis retēta
82 erunt] † Effectus autē ſacramēti pœnitētiæ multiplex eſt. Ornat voluntatē, & diſponit ad gratiā facientem, ſi eā nō inueniat. Si verò inuenerit ex abundanti ſtabilit voluntatem, vt in bono perſeueret. Delet reatū pœnæ pręteritorū peccatorum iuxta deuotionem recipientis. Delet omnia peccata, iuxta illud Ezechiel. 18. [In quacūq; hora ingemuerit peccator omnium iniquitatum eius non recordabor] Recuperat virtutes, & dona deperdita per peccatū: cùm enim cauſam det gratiæ, ex ipſa tanquam ex radice & fonte, ſcaturiunt & pullulāt reliqua bona animę: ſed & quandoq; contingit hominē ad hoc ſacramentum ſuſcipiēdum ita perfectè ſe diſponi, vt reſurgat ad maiorē gratiā, propter maiorē conatum & feruentiores actus doloris & cōtritionis, quibus correſpondet gratiæ gradus. Et quia per pœnitentiā ſubſequentē aufertur peccatū mortale, mortificās & impediēs bona opera pręterita facta in ſtatu gratiæ, idē iterum ſtatus viuificatur, vt ſimul per ea homo adiuuetur, & perducatur ad vitā ęternā iuxta illud quod promittit Deus per Ioelem c. 2. [Reddā vobis annos, quos comedit locuſta & bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo mea magna quam miſi in vos.]

83 Quintò negauerūt † hæretici quidā Taudemi ſectatores ſacramentum ordinis nihil omnino eſſe dicētes. Lutherus, Illyricus, Kēnitius, & quāplu-
84 res alij eandē hæreſim ſequuti ſunt, † cōtra quos Concil. Trid. ſeſſ. 23. can. 3. docuit hoc ſacramentū inſtitutū eſſe à Chriſto per hæc verba. [Si quis dixerit ordinē ſiue ſacram ordinationē non eſſe verè & propriè ſacramētum à Chriſto Domino inſtitutū, vel eſſe figmentū quoddā humanū excogitatū à viris, rerum Eccleſiaſticarū imperitis, aut eſſe tantùm ritum quendam eligēdi miniſtros verbi Dei, & ſacra-
85 mentorū, anathema ſit.] Ritus † autē exterior

exterior & promiſsio gratiæ huius
ſacramenti manifeſtatur à Paul.1.Ti-
moth.4. [Noli negligere gratiã, quæ
in te eſt, quæ data eſt tibi per Pro-
phetiam cum impoſitione manuum
presbyteri] & 2.ad Timoth.1. Admo-
neo te vt reſuſcites gratiam Dei,quę
eſt in te per impoſitionem manuum
86 mearum] † inſtitutionem verò & mã-
datum huius ſacramenti innuit ad
Epheſ.4.dum dicit [Ipſe dedit quoſdã
quidem Apoſtolos, alios Euãgeliſtas,
alios Paſtores & Doctores: & Actorũ
13.legimus [Segregate mihi Paulũ &
Barnabam] & Act.20.[In quo vos Spi
ritus ſanctus poſuit Epiſcopos] quæ
omnia loca ſcripturæ ab omnibus ex-
poſitoribus ſacris de Ordinis ſacra-
87 mento intelliguntur.† Chriſtus enim
Dñs Apoſtolos ſuos primò fecit ſacer
dotes in cœna, quoad primũ actũ or-
dinis,qui cõſecrationẽ reſpicit, dũ in-
ſtituit,& cõſecrauit ipſe panem & vi-
88 num & dixit [hoc facite in meam com
memorationẽ,† quoad ſecundũ verò
actũ, qui conſiſtit in iuriſdictione, &
abſolutione peccatorũ, fecit eos ple-
nos ſacerdotes poſt ſuã reſurrectionẽ,
Ioa.20.dicens: [Accipite Spiritũ ſan-
ctũ,quorũ remiſeritis peccata,remit-
89 tuntur eis,&c.] Impoſitio † verò ma-
nuũ in hoc ſacramẽto,eſt quid intrin-
ſecũ & eſſentiale vt ex citatis autori-
tatibus ſatis conſtat: per ipſam enim
impoſitionẽ manuũ tanquam per in-
90 ſtrumentũ cõfertur gratia.† Neq; ob-
ſtat quod Kemnitius hæreticus dicat
Chriſtũ ordinãdo Apoſtolos nõ fuiſſe
vſum manuũ impoſitione, aut id non
cõſtare ex ſacra Scriptura: nam Chri-
ſtus Dominus qui excellentiæ pote-
ſtatem habebat,non erat alligatus ſa-
cramentis neq; ſymbolis externis ad
conferendam gratiam, quæ effectus
91 eſt ſacramenti.Sicut † enim Apoſto-
los ſuos ſine ſacramento confirmauit,
92 & mulierẽ peccatricẽ † abſq; pœnitẽ-
tiæ ſacramẽto abſoluit, potuit etiam
Apoſtolos ordinare abſq; ſacramẽto,
93 & manuũ impoſitione.† Præterea or-
dinationẽ ſacramentũ eſſe, habemus
ex Eccleſiæ traditione ex Sum. Pon-
tificibus,Cõcilijs, & ſanctis Patribus.
Leo enim I. Epiſt.81. ad Dioſcorum
Alexandrinũ c.1.ordinationem ſacra-
mentum appellat, tradens formã, tẽ-
pus, & circunſtantias,quibus cõferri
debeat, idem Pontifex Epiſtol.87.ad
Epiſcopos Mauritaniæ c.1.loquens de
ordinatione illud ſacramentum ex-
preſſè vocat dicens: [Quis diſsimu-
lare audeat,quòd in tanti ſacramenti
perpetratur iniuriam?] Greg. etiam I.
lib.4.Commentarior. in lib.Reg.c.5.
verba faciens de Ordinis ſacramẽto
ita habet: [Is qui promouetur bene
foris vngitur, ſi intus virtute ſacra-
94 mẽti roboretur:] quibus † verbis duo
apertè docet, & ordinem eſſe ſacra-
mentum, & conferre gratiam: ean-
dem veritatem docuerunt Conciliũ
Chalcedonẽſe can.2. Bracarenſe pri-
mũ in can.3.Florentinũ,& alia quam-
plurima.Ex Patribus Chryſoſt. libr.3.
de ſacerdotio hæc verba ſcribit: [Sa-
cerdotium in terra peragitur, ſed in
rerum cæleſtium claſſem, ordinemq́;
referendum eſt, atque id perquam
meritò:quippe non mortalis quiſpiã,
non angelus, non archangelus, non
alia quæuis creata potẽtia ſed ipſe Pa
racletus ordinem eiuſmodi diſpo-
ſuit.] Et Ambroſ.libr.de dignitate ſa-
cerdotali cap.5.dicit: [Homo impo-
nit manum, Deus largitur gratiam,
ſacerdos imponit ſupplicem dexte-
ram, Deus benedicit potenti dexte-
râ.] Et verè Auguſtin. libr. 2. contra
Epiſtolam Parmeniani. cap. 13. lo-
quens de baptiſmo & ordinatione,
inquit: [Vtrumque ſacramentum eſt,
& quâdam conſecratione vtrumque
homini datur: illud cum baptizatur:
95 illud cum ordinatur:] itaq; † in Catho-

lica Eccleſia vtrumq; non licet reiterare. Sed quid ampliùs inhæremus in hac veritate comprobanda teſtimo-
96 nijs, † cùm Dominus ipſe omnes actus ordinis exercuerit? Primò exercuit actum presbyteratus in cœna quādo corpus ſuum & ſanguinem conſecrauit. Secundò officium diaconi miniſtrando vbique. Tertiò vſus eſt ſubdiaconatu præparans ſacramēti ma-
97 teriam in cœna. † De quatuor ordinibus minoribus etiam patet: nam officium exorciſtæ exercuit, cum tetigit aures ſurdi & muti dicens: [ephethah, quod eſt adaperire. Lucæ] 4. hoſtiariatus actū etiam exercuit quādo flagello eiecit de templo vendētes, & profanantes illud, & Ioann. 10. dixit de ſe [ego ſum oſtium:] Officio Lectoratus functus eſt, quando aperuit librum Eſaię, & lectione abſolutā clauſit, deditque miniſtro. Acolythus etiam fuit dicens de ſemetipſo [Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me non
98 ambulat in tenebris: † [poteſtatem etiam Epiſcopalem inſtituit cùm dixit Petro. Mat. 16. [Paſce oues meas]
99 † quæ ſecundùm veriorē opinionem recentiorū etiam eſt ſacramentū, quo ſpiritualis character infigitur. Ex eo patet quòd Epiſcopalis ordinatio repeti non poſsit: confert etiā gratiam, cùm Epiſcopus conferat ſacramētum confirmationis, & ordinis, quæ abſq; gratia indignè peragūtur. Ex eo enim quòd presbyter quædam ſacramenta debet adminiſtrare, quæ ſine gratia non dignè miniſtrantur, probant Theologi in ordinatione ſacerdotali conferri gratiam. Quæ ratio etiam militat in Epiſcopali ordinatione (vt
100 dictum eſt) † & licet ordines connumerati ſint plures, omnes vnū ſacramentum ſolummodo cōficiunt, quia
101 ordinātur ad vnum ſacramentū † Euchariſtiæ, quod ſacramentū eſt ſacramentorū. Quemadmodum in Euchariſtia, etſi diuerſæ materiæ ſunt, & diuerſæ formæ, non tamen ſunt plura ſacramenta, ſed vnum formaliter eſt ſacramentum Euchariſtiæ, quia omnia ordinātur ad vnam refectionem ſpiritualem, quæ coaleſcit ex cibo & potu ſpirituali (in quo aſsimilatur refectioni corporali) iuxta illud Ioan. 6. [Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. cap. quia corpus. can. in quibus. & c. dupliciter, & cap. verùm. cap. in Chriſto. de conſec. diſt.
102 2. † Tandem effectus ſacramenti ordinis duplex eſt. Primarius, & præcipuus eſt character, qui in quolibet ordine imprimitur, & eſt diſpoſitio ad ſecundum effectum, qui eſt gratia ſa-
103 cramētalis: † hic quoq; character pręſupponit characterē baptiſmalē ſine quo (ſi ſacramentū ordinis cōferatur) nō accipitur, quia baptiſmus eſt ianua
104 reliquorū ſacramētorū. † Nec tamen verum eſt ex eo præſupponi, tāquam de neceſsitate ſacramenti, confirma-
105 tionis characterē, † cùm Apoſtoli effecti ſint ſacerdotes ante confirma-
106 tionem, † quæ poſt reſurrectionē in miſsione Spiritus ſancti eis collata fuit. Hactenus hæc ſufficiant de hoc ſacramento.

107 Sextò † hæretici Albigenſes Vualdenſes Vvicleffiſtæ, & qui noſtrā tēpeſtate nomen ſuum ad poſteros per improbitatē, & facinus ingens propagarunt Lutherus, Caluinus, Kemnitius, & alij non ſolùm negant ſacramentum Extremæ Vnctionis, ſed etiā
108 irrident. † At enim veritas Catholica eſt, huiuſmodi ſacramentū ſicut & reliqua immediatè eſſe à Chriſto D. inſtiturū: neq; refert ab his obijci quod ſacroſ. Euāgelij ſcriptores, de illius inſtitutione quicquam non retulerint, tum quia multa Chriſtus Dominus fecit, & dixit, quæ in Euangelijs non continentur (vt habetur Ioann. vlti-
109 mo,) † tum quia Marci 6. quædam

quaſi

quaſi imago inſtitutionis Dominicæ ſeſe profert: ibi enim dicitur quod Apoſtoli [vngebāt oleo multos ægros,
110 & ſanabant.] † Quis enim credat Apoſtolos quicquam niſi ex inſtituto Chriſti feciſſe? vbi eſt notandū quod vnctio illa quæ fiebat ab Apoſtolis ſecundum veriorē omnium opinionē traditā à Ricardo in explicatione articuli 12. & Ianſenio in cap. 6. Marc. & Dominic. Soto diſt. 23. q. 1. art. 1. non erat eadem cum ea quæ præcipitur Iacob. 5. & ex conſequenti neque ſa-
111 cramentalis. † Pręcipua ratio eſt, quia miniſter ſacramenti Extremæ Vnctionis eſt ſolus ſacerdos, vt diffiniuit Cōcil. Trid. ſeſſ. 14. can. 4. & tūc Apoſtoli adhuc non erant ſacerdotes, ordinati enim ſunt in vltima cœna, vt docet
112 idem Concil. Trident. ſeſſ. 22. c. 1. † & ſi verum ſit quod Chriſtus Dominus per poteſtatem excellentiæ, quam habebat, poterat ſacramēta per non ſacerdotes conferre, id tamen feciſſe nullatenus eſt probabile, cùm nunquam legamus id factum in alijs ſacramentis magis neceſſarijs: vt poto in
113 Pœnitentia, & Euchariſtia. † Inſtitutio ergo huius ſacramenti colligitur ex verbis illis Iacobi 5. [Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis
114 ſit, remittentur ei] † In quibus verbis reperiuntur, quæ ad rationem ſacramenti requiruntur. Primò enim inuenitur ritus exterior, vnctio ſcilicet olei, cum fidei oratione: & remiſsio peccatorum per gratiam, in alleuiatione infirmi. Hæc autem deſcriptio ſacramenti non eiuſmodi eſt ac ſi Apoſtolus Iacobus illud inſtituerit, ſed qualem nouerat à Domino acceptam eſſe, conſtāter monet fideles ad illud ſuſcipiendum, ideirco Eccleſia Catholica Romana palā affirmat Vnctionem extremam verè ac propriè eſſe ſacramentum dictum. vt expreſſè habent Concil. Florent. in inſtructione Armen. & Trident. ſeſſ. 14. can. 1. de extrema Vnctione, & omnes Theologi. libr. 4. ſentent. diſtinctione 23. Inſtitutionis porrò veram imaginem ex lineamētis habemus. Marc. 16. his verbis [Signa eos qui crediderint hęc ſubſequentur: per nomen meum dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent, & ſi quid lethale biberint, non nocebit eis: ſuper ægrotos manus imponent & benè habebūt.] Iam ne dicant hæretici ſacramentum hoc à Chriſto non eſſe inſtitutum. Nec effugiant per conſuetas latebras, quibus efferunt non hic dici de oleo quicquam, Nam quæ hoc capite Chriſtus effert, ea in vſum ab Apoſtolis traducuntur, c. 6. vt vna ex vtroq; capite vnius rei narratio ſit.
115 † Id verò maximè decebat diuinam prouidentiā, vt homines quos omni tempore omni curā & ſolicitudine paternâ diuinis ſacramentis, tāquam remedijs & medicamentis ſanat, & adiuuat in extremo vitæ ſpiritu cum à dæmone virulētius infeſtati minus virium habente, ac quodammodo ob infirmitatis, & dolorum magnitudinem ſubſidere videntur protectione ſui nominis protegeret; in eo diſcrimine; minimè Chriſtum oportuit ſuos auxilio, & tanto ſacramento priuare.

116 Veritatem † huius ſacramenti tradunt nobis Pontifices Innocentius I. Epiſt. 1. ad Decentium. Innocentius III. præclarè. cap. cūm veniſſet. de ſacramētī vnctione: ſimiliter & Concilia quā plurima, vt Nicænū ex Arabico in Latinū traductū can. 69. Cabillonenſe II. can. 48. Vuormacenſe can. 72. & Aquiſgranenſe ſecundū tēpore Ludouici Imperato. can. 8. monet ne

hoc ſacramentum negligatur, in quo
tam ſalubris recuperandæ valetudi-
nis ratio continetur, hanc quoque ve
ritatem teſtantur ex patribus Ori-
gen.homi.2.in Leuit. & Chryſoſtom.
lib.3.de ſacerdot. vbi dicunt verba
Iacobi ad nos ſpectare,& nunc,& om
ni tempore ſacerdotes in Eccleſia de-
bere facere quod Iacobus ſcribit. Idē
tenet Auguſt. ſerm. 215. de tempor.
Autor operis de viſitatione infirmo-
rū lib.2.c.4. Beda in c.6.Marci.& in 5.
Iacob. Theophylactus in.c.6.Marc. &
Oecumenius in c.5. Iacobi. qui plura
deſiderat,legat Suriū tom.2.& Bernar
dū in vita ſancti Malachiæ, vbi inſi-
gne miraculum refert circa ſuſceptio
117 nem huius ſacramenti. † Huius effe-
ctus duo aſsignātur à Theologis vnus
eſt,ſanare corpus quando ſaluti ani-
mę expedit. Alter eſt peccatorum re-
118 liquias abſtergere:† vbi per reliquias
duo intelligimus,primum eſt pecca-
ta:ſiue mortalia ſiue venialia, in quæ
accidit infirmum incidere poſt con-
feſsionem & communionem & igno
rat ſe tali peccato innodari: fieri enim
potuit etiam vt confeſsio & commu-
nio non ritè ab eo peractæ ſint, & ſi-
militer hoc ignoret. Hæ ſunt verè re-
liquiæ,quæ per hoc ſacramentum au-
feruntur. Aliæ ſunt reliquiæ vt quidā
torpor, mœror,& anxietas,quę ex pec
cato relinquuntur, & maximè ſolent
homini in fine vitæ cōſtituto inſidia-
ri. Ex quib. naſcitur quædam infirmi-
tas,& debilitas, vt non poſsit validè
dæmonum tentationibus obſiſtere,
eo quippe & tamen ſacramento con
firmatur & ſolidatur. Id verò eſt,quod
ait Iacob.loco citato, [& alleuabit eū
Dn̄s,& ſi in peccatis fuerit remitten-
119 tur ei †] quia non ſemper hoc ſacra-
mētum peccata dimittit, quoad cul-
pam:& hoc,non ex inefficaci virtute
eius,ſed ex defectu peccatorum,quæ
aliquando in infirmo non inuenit:
itaque ſub conditione loquutus eſt
Apoſtolus, dicens: [& ſi in peccatis
120 fuerit.] Hoc † ſacramentum non im-
primit characterem, quia per illud
non deputatur homo ad aliquod ſa-
cramentum agendum, vel ſuſcipien-
121 dum. † Et ideo iterabile eſt, cauſatq;
quendam ornatum in anima, ſicut
pœnitentia.

122 Vltimò † ſacramentum matrimo-
nij negarunt hæretici Encratitæ, &
Manichæi, vt refert Auguſtinus hæ-
reſi 33.& 46. & ex hæreticis antiquis
Simon, Saturninus, & Gnoſtici, teſte
eodem Auguſtino libr. de hæreſibus
cap. 1. Ex hæreticis verò noſtri tem-
poris, Lutherus in lib. de captiuit. Ba-
bylon.cap. de matrimonio, dicit in
eo, neque ſignum à Deo inſtitutum,
neque gratiæ promiſsionem eſſe, &
Caluinus lib.4.inſtitut.c.19.§.34. om-
nino negat eſſe ſacramentum, & ſi
fateantur matrimonium eſſe licitum,
& à Deo vero inſtitutum: negant ta-
men illi conuenire poſſe ſacramenti
rationē. Philippus autē Melāchthon,
& Kemnitius in 2.part.examin. Con-
cil. Tridentini, concedunt matrimo-
nium aliquo modo eſſe ſacramētum,
& in ipſo reperiri promiſsionem gra-
tiæ,non tamen gratiæ iuſtificantis &
reconciliantis hominem Deo, qua-
propter negant matrimonium verè
& propriè ſacramentum eſſe. Contra
123 † hos omnes hæreticos & alios Con-
cilium Trident.ſeſſ.24.can.1.ita diffi-
nit: [Si quis dixerit matrimoniū non
eſſe verè & propriè vnum ex ſeptem
legis Euangelicæ ſacramentis, à Chri-
ſto Domino inſtitutum, ſed ab homi-
nibus in Eccleſia inuentum, neque
gratiam cōferre, anathema ſit.] Quo
124 † modo autem fuerit inſtitutum do-
cet elegāter D.Thom. in additionib.
ad 3.p.q.42.art. 2. in corpore: vbi di-
cit, quod ſecundùm diuerſos homi-
num ſtatus, diuerſimodè debuit in-
ſtitui:

ſtitui: quamobrem matrimonium ſe-
cundùm quod ordinatur ad procrea-
tionem prolis quæ erat neceſſaria,
etiam peccato non exiſtente, inſti-
tutum fuit ante peccatum: at ex eo
quòd remedium prębet cõtra vulnus
peccati, inſtitutũ fuit poſt peccatum,
tẽpore legis naturæ; & ſecundùm de-
terminationẽ perſonarũ, inſtitutionẽ
habuit in lege Moyſi. Sed ſecundum
quod repręſentat myſterium cõiun-
ctionis Chriſti & Eccleſiæ, inſtitutio-
nem habuit in noua lege, & ſecun-
dum hoc eſt ſacramentum nouæ le-
gis. Hæc D. Thom. Iam verò & quia
125 † ſacramentũ matrimonij habet duo,
vnum eſt eſſe cõtractum naturalem
in quo fundamentum habet ratio ſa-
cramenti, alterum eſt eſſe ſacramen-
tum; quoad primum fuit matrimo-
nium à Deo inſtitutum in ſtatu inno-
centiæ in officium naturæ, in illis ver
bis. [Creſcite & multiplicamini, &
replete terrã,] Gen. 1. in quibus fuit
præceptum matrimonij, vt tenẽt D.
Tho. in additionib. in 3. p. q. 41. art. 2.
ad 1. & Magiſt. in 4. diſt. 26. cap. 5. vbi
dicit, quòd prima inſtitutio matrimo-
nij præceptum habuit, & tandẽ om-
nes Theologi ſimiliter iuxta eandem
rationem contractus. Fuit inſtitutum
in ſtatu naturæ corruptæ, in reme-
dium contra vulnus peccati, & inor-
dinatam concupiſcentiam relictam,
ex ipſo peccato in appetitu. Secun-
dùm verò rationem ſacramenti, nun-
quam fuit inſtitutum ante legem no-
uã: ita ſentit D. Tho. in 4. diſt. 26. q. 2.
art. 2. Et omnes Thomiſtę. Scotus etiã
in eadem d. q. vnic. & eius ſequaces.
Et hęc eſt cõmu. ſententia inter DD.
Scholaſticos quidquid dixerit Alphõ.
à Caſtro. Quod autem nunquam fue-
rit inſtitutum hoc ſacramentum ſiue
in ſtatu innocentiæ, ſiue in ſtatu na-
turæ, ſiue in lege veteri, hac ſolâ
ratione euidenti comprobatur: quia
ex doctrina omnium ſanctorum, &
126 Theologorum, † omnia ſacramenta
legis veteris & legis naturæ, extincta
fuerunt in morte Chriſti. Talis eſt
conſenſus totius Eccleſiæ, ad quem
facit mirificus locus apud D. Auguſt.
lib. 19. contra Fauſtum Manich. c. 13.
vbi ait: [Sacramenta veteris legis
ablata ſunt, quia impleta: & alia ſunt
inſtituta virtute maiora, vtilitate me-
liora, actu faciliora & numero pau-
ciora.] Ergo ſacramentum matrimo-
nij non fuit inſtitutum ante legẽ gra-
tiæ: conſequentia euidens eſt, quia
nunc durat: & Chriſtus fuit inſtitu-
tor eius, vt de fide diffinit Cõcil. Tri-
dent. vbi ſuprà: ergo in lege veteri
vel naturæ, vel in ſtatu innocentiæ
nunquam matrimonium fuit ſacra-
127 mentum. Quando † verò, & vbi ma-
trimonium fuerit inſtitutum ſacra-
mentum à Chriſto Domino, res eſt
ſatis controuerſa inter DD. & in qua
non facilè conueniunt: quidam enim
exiſtimant ſacramentum hoc fuiſſe
inſtitutum in nuptijs, in Cana Gali-
lęæ, quando ibi Chriſtus Dominus
ſuâ præſentiâ nuptias honorare vo-
luit, & primum miraculum ſuum edi-
dit. Alij putant inſtitutũ fuiſſe Matth.
19. quãdo Chriſtus dixit: [quos Deus
coniunxit homo non ſeparet] & has
duas ſententias refert Adrian. id. 4. q.
p. de matrim. vbi videtur magis ſequi
ſecũdam. At verò Sotus d. 26. q. 2. art.
2. tenet ex citatis verbis Matth. 19.
non tantũ Chriſtum expoſuiſſe obli-
gationem quæ de iure naturæ eſt in
matrimonio, verumetiam illud quod
à principio in Paradiſo terreſtri inſti-
tutum fuerat à Deo, quando formata
Eua de coſta Adæ eam illi adiunxit
in vxorem: ſic nouo iure Redempto-
ris illud ſtabiliuit & confirmauit, vt
non ſolùm iam ipſum matrimonium
quod erat in officium naturæ, & in
propagationẽ hominum, in ſtatu in-

nocentiæ, & in remedium peccati in ſtatu naturæ corruptæ, eſſet contractus ciuilis, verum etiam virtute ſuæ paſsionis eſſet ſacramentum nouę legis, hominibuſque cõferens gratiam: quod etiam ſequitur Magiſter Victoria in ſua ſumma n. 221. Hanc verò inſtitutionem intelligens Apoſtolus, ſacramentum matrimonij publicauit ad Epheſ. 5. dicens [ſacramẽtum hoc magnum eſt. Dico autem in Chriſto, & in Eccleſia] cuius veritatis & dilectionis typus erat, & figura: quare viros hortabatur ad diligendas vxores ſuas indiuiſibili & inſeparabili dilectione, quemadmodũ Chriſtus dilexit Eccleſiam ſponſam ſuam.

128 De materia † verò & forma huius ſacramenti duas refert opiniones Petrus de Palude in. 4. d. 1. q. 4. Altera eſt, quod conſenſus contrahentium per verba manifeſtati: vel verba conſenſuum declaratoria, ſint materia & forma huius ſacramenti. Altera eſt quòd perſonę contrahentium ſint materia, forma verò, ipſa verba conſenſum exprimentia. Ambas ſententias eſſe veras dicit Bellar. tomo. 2. de ſacramentis lib. 1. de matrim. controuer. 2, c. 6. eaſque conciliat, aduertendo tamen
129 prius † ſacramentum matrimonij dupliciter poſſe accipi: vno modo dum fit, alio modo dum permanet poſtquam factum eſt: aſsimilat enim illud Euchariſtiæ quæ non ſolùm dum fit, ſed etiam dum permanet eſt ſacramentum, ita pariter matrimonium non ſolùm in fieri eſt ſacramentum, ſed etiam in factum eſſe, dum coniuges viuunt. Quia ſemper eorum ſocietas ſacramentum eſt Chriſti & Eccleſiæ. Iam dicit, ſi matrimoniũ conſideretur dum fit, totam eius eſſentiam ſitam eſſe in ſignis exprimentibus mutuum conſenſum: nam corpora coniugum ſunt tantummodo materia circa quam, non autem ex qua; & ideo non ſunt pars ſacramẽti. Verba autem vtriuſque ſunt forma, quatenus determinant verba alterius, quæ ſunt velut materia. Sicut tota eſſentia ſacramenti Euchariſtiæ dum fit, conſiſtit in cõſecratione verborum: panis autem & vinum ſolùm concurrunt vt materia circa quam, & hæc eſt ſententia D. Thom. in 4. diſt. 26. quæſ. 2. art. 1. & Richardi, Paludani Capreol. Dominici à Soto, & aliorum in ead. diſt. Si verò matrimonium accipiatur iam factum & celebratum; dicit negari non poſſe ipſos coniuges & eorum externam ſocietatem eſſe ſymbolum materiale, externum repræſentans indiſſolubilem coniunctionẽ Chriſti & Eccleſiæ. Quemadmodum in Euchariſtia poſt conſecrationem remanent ipſæ ſpecies conſecratæ, quæ quidem ſunt ſignum externum interni alimenti ſpiritualis,
130 ex dictis facilè eſt colligere † miniſterium legitimum huius ſacramenti eſſe penes ipſos contrahentes proferentes verba per quæ ſacramentum eſſentialiter conficitur. Sacerdotem verò tantùm eſſe miniſtrum ſolennitatis, & neceſsitatis præcepti ipſius Eccleſiæ approbantis, & exquirentis conſenſum coniugum. ita tenet expreſſe D. Thom. in addit ad. 3. p. q. 42. artic. 1. vbi ita ſcribit. [Verba quibus conſenſus exprimitur matrimonialis ſunt forma huius ſacramenti, nõ autem benedictio ſacerdotis, quæ eſt quoddam ſacramentale, & in ſolutione ad ſecundum dicit, quod ſacramentum matrimonij perficitur per actum eius, qui ſacramento illo vtitur & ponit exemplum in ſacramẽto pœnitentiæ. Idem tenet in 4. Senten. diſt. 26. q. 2. art. 1. in ſolut. ad 1. & 2. Idem Dominic. à Soto in 4. diſt. 26. q. 2. art. 2. vbi dicit contrahentium verba aut nutus, qui eorum loco ſubſtituuntur eſſe materiam & formam ſacramenti matri-

matrimonij.Et verò certum eſt formam ſacramenti ſemper debere proferri à miniſtro eiuſdem ſacramenti. vt habetur in.4.diſt.1.q.1.art.6.& in reſponſo congregationis Cardinaliũ, quæ autoritatem habet interpretandi Concilium Tridentinum in quadã declaratione facta Epiſcopo Salmantino,circa hanc difficultatem hęc verba ſunt :[Non pertinet ad ſubſtantiam matrimonij ſacramenti,vt parochus aliqua verba proferat]Hoc etiã refert Petrus de Ledeſma tractat. de ſacramento matrimonij ſuper D. Thom.q.42.artic.1.fol.48. At verbis Cardinalium docemur non ſolũ verba parochi non eſſe formam huius ſacramenti,verùm etiam ipſo tacente, dummodo ſit præſens,moraliter etiã inuitus ſacramentum validum eſſe. & confici per ſolos contrahentes,teſtibus etiam adſtantibus, hoc idem conſtanter ſcribit Emmanuel Rodriguez in ſua ſum. Hiſpanica tom.1.c. 211.concluſ.3.vbi quamplurimos autores citat, & dicit non carere temeritate aſſerere quod contrahentes nõ ſint miniſtri huius ſacramenti, quia hinc ſequeretur omnia matrimonia clandeſtina ante Concilium Tridentinũ celebrata,in quib. ſacerdos non aderat, non fuiſſe ſacramẽtum, quod eſt contra ipſum Cõcilium Tridenti. ſeſſ.24.cap.1.ſtatim in princip.vbi expreſſè oppoſitum definit. Verba igitur quæ præcipit Concilium proferri à ſacerdote ob eum ſolum finem pręcipit,vt contrahentes quos iam mutuo conſenſu per verba aut ſigna exteriora nouerat ſacramẽto matrimonij alligatos, in ipſo matrimonio & coniunctione benedicat in facie Eccleſiæ, vt ab omnib. pro veris coniugibus habeantur,& ſi verùm ſit quòd aliquando contrahẽtes poſsint ſimul elicere conſenſus, ſimiliter & verba proferre:& tunc non ſit maior ratio cur expreſsio vnius ſit forma alterius, & dubium ſit, an tunc conficiatur ſacramentum cum non ſit facile aſsignare materiam & formam. Ad hoc rectè reſpondet Dominic. à Soto in 4.diſ.1.q.1.art.6.in tali caſu vtriuſque verba pari iure eſſe ſibi inuicem materiam & formam, & probat à ſimili in numeris,vt pote in numero ternario:in quo licet vltima vnitas numerata ex tribus compleat ternarium, tamen quia quęlibet in illa ſpecie pẽdet ab alia,quæuis illarum vnitatum poteſt cõſiderari vt forma,& reliquæ vt materia. Frater etiã Petrus de Ledeſma vbi ſuprà hoc ipſum exornat alijs duobus exemplis accõmodatis. Dicit enim ſi contingat aliquam figuram componi ex figura circulari & quadrangulari,tunc inuicem ſibi terminum præfinire & ſe habere vt materiam & formam,cùm non ſit maior ratio quare vna ſit forma,& non alia: ſiquidem æqualiter ſe habent ad cõſtitutionem illius figuræ. Aliud exẽplum eſt de ſacramento Euchariſtiæ, in quo ſunt partes ſacramenti, quæ veluti partiales materiæ panis & vini ſimiliter, & eorundem verborum formæ concurrunt ad integrum ſacramentum conſtituendum, & tamẽ vna pars non ſe habet vt forma, reſpectu alterius: quia nõ eſt maior ratio de vna quam de altera:cùm ęqualiter ſe habeant ad ſacramentum Euchariſtiæ. Sic concludit in noſtro caſu dicens, expreſsiones conſenſuũ inuicem ſe determinare,& ſe habere
131 vt materiam & formam.† Huius matrimonij,quatenus eſt ſacramentum, duas aſsignat definitiones frater Petrus de Ledeſma in tract. de matrimonio q.44.art.3.dub.2. quarum prima talis eſt, ſacramentum matrimonij eſt ſacramentum nouę legis ſignificans coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſecunda (quam dicit præferendam

ferendam, quia magis explicitè expo-
nit cauſas intrinſecas matrimonij, ma
teriam, ſcilicet, (ſubiectum, & formã)
hæc eſt; ſacramentum matrimonij,
eſt cõtractus matrimonij poſt baptiſ-
mum ſuſceptum ſub forma à Chriſto
132 inſtituta. † Definitio verò in ratione
matrimonij quæ ab omnibus tã Theo
logis, quàm Iuriſperitis recipitur ſic
habet, Matrimonium eſt coniunctio
viri & fœminæ maritalis inter legiti-
mas perſonas, indiuiduam vitæ con-
133 ſuetudinem retinens. † In hoc verò
ſacramẽto Chriſtus Dominus mate-
riam & formam nõ expreſsit, quia nõ
nouum ſymbolum externum inſti-
tuit, ſed quod erat humanum & vſi-
tatum in ratione contractus ad ſacra-
menti dignitatem & excellentiam
134 euexit. † Effectus autẽ ſiue finis huius
ſacramenti duplex eſt, alter propaga-
tio & educatio recta ſobolis, alter ve-
ro effrænatæ libidinis temperamen-
tum vt etiam coniuges inter ſe fide-
les ſint, proleſque ipſorum & omnia
opera ad cultum Dei dirigant, & or-
dinent. Sufficerẽt iſthæc circa hære-
ticorum nugas in doctrina ſacramen-
torum, quia de ijs fuſiùs in diſputa-
tione contra Græcos ſcripſimus, &
quilibet apud autores, qui ex profeſ-
ſo de ſacramentis ſermonẽ inſtituũt,
quæ hîc videtur deeſſe poterit facil-
135 limè percipere nũc † eo vnde diggreſ-
ſi ſumus, reuertamur, & verba Apo-
ſtoli Thadæi quæ ſequuntur expenda
mus, in illis enim contra hęreticos &
apoſtatas inuehitur dicens. [cõmo-
nere autem vos volo ſcientes ſemel
omnia, quoniam Ieſus populum de
terra Ægypti ſaluans, ſecũdò eos qui
nõ crediderũt perdidit, Angelos ve-
rò qui non ſeruauerunt ſuum Princi-
patum, ſed dereliquerunt ſuum do-
micilium in iudicium magni Dei vin
culis æternis ſub caligine reſeruauit,
ſicut Sodoma & Gomorrha & finiti-
mæ ciuitates, ſimili modo exfornica-
tæ, & abeuntes poſt carnem alteram,
factæ ſunt exemplum, ignis ęterni pœ
nam ſuſtinentes: ſimiliter & hi car-
nem quidem maculant; dominatio-
nem autem ſpernũt, maieſtatem au-
136 tem blaſphemant.] His proponit no-
bis Apoſtolus ante oculos ſempiter-
nam diuini iudicij ſeueritatem, vt his
terrorem incutiat, qui carnis ſequun-
tur libertatẽ à Luthero propoſitam,
atque Apoſtalicæ ſedis autoritatem,
& ſacramentorum Eccleſiæ maieſta-
tem, & ornatum cõtemnunt. Si enim
Deus populum ſuum dilectum, quem
tot tantiſq; beneficijs affecit ob prę-
uaricationem fidei in deſerto ob ſce-
lus idololatriæ acriter puniuit, & ex
ſexcẽtis millibus qui egreſſi ſunt de
Ægypto duo tantùm Caleb & Ioſue
terrã Promiſsionis ingreſsi ſunt, Lu-
ciferum quoque quem in Matura ſi-
ue in origine creationis, perfectum
ſapientiâ, plenum decore, & inter re-
liquos Angelos tanquam inter lapi-
des ignitos maiori fulgore ſplen-
dentem condiderat, ob eius inordi-
natum appetitum glorię, & ſuperbię,
vnà cum ſequacibus apoſtatis for-
titer & miserè in infernum detruſit,
ciuitates quoque illas Sodomorum
& Gomorrheorum propter abomi-
nabilem ardoris libidinem, igne &
ſulphure è cælo deſcendente peni-
tus euertit & combuſſit; quid faciet
in hæreticos à fide ſemel ſuſcepta de
generantes? Nonne vnus & idem eſt
Deus veteris, & noui Teſtamẽti? nõ-
ne eadẽ omnipotentia? & immutabi-
137 lis ſpiritus eius? † Miſericors eſt Deus
vt teſtatur Pſaltes [miſerationes eius
ſuper omnia opera eius, opus enim
eſt ſuũ] miſereri & parcere, vt canit
Eccleſia: vlciſci verò & vindictã de ho
ſtibus ſumere valdè alienũ eſt ab eo.
Dicit

Dicit enim Eſai. c. 28. vt faciat opus ſuum alienum opus eius, vt operetur opus ſuũ, peregrinũ eſt opus eius ab eo & cap. 1. idem Eſai. in perſona Domini loquens quaſi dolens de punitione inimicorum, quia nunquam infeſto animo improbos punit, ſed vt conuertantur, ſic dicit. [Heu ego cõſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis: quaſi diceret, nequaquam] & Lucæ 29. videns ciuitatem fleuit ſuper illam, quia per Romanos eam eſſet ſubuerſurus: itaque vindicta non eſt præcipuus ſcopus & finis eius, † quando tamen malitia
138 hominũ irritatur & præſertim ſapientum, qui eius cognitionem & fidem adepti ſunt, quia tunc peccata illorũ procedunt ex certa ſcientia & induſtria, valdè vlciſcitur ſcelera, & loquens ad eos in ira, & in furore ſuo conturbat eos, vt ait Propheta Pſalm. 2. & ad Hebræos 10. dicit Apoſtolus. Horrendum eſſe incidere in manus Dei viuentis. Vnde de Salomone ſapientiſsimo dicitur 3. Reg. 11. [Iratus eſt Dominus Salomoni eo quod auerſa fuiſſet mens eius à Domino Deo Iſrael] & Daniel 2. dicitur quod Rex in furorem & iram conuerſus præcepit, vt perderentur omnes ſapientes Babylonis. Maximè ergo prouocant ad iram Dominum fideles, qui verè ſapientes dicuntur poſtquam in peccata & hæreſes labuntur: quemadmodum enim, vt cecinit Horatius: Sæpius ventis agitatur ingens Pinus, & celſæ grauiore caſu Decidunt turres, feriuntque ſummos Fulmina mõtes, Sic ira diuinæ iuſtitiæ grauius afficit eos, quorum fides eſt ſublimis, quàm deiectos & humiles barbaros, quibus nulla vnquam Dei cognitio mentes erexit, vt ad fidei culmen aſcenderent, de quibus dicitur in Pſalm. [fundamenta montium conturbata ſunt quoniam iratus eſt eis:] Vnde ira Dei tanquã lapis percutit eos. Ezechi. 13. [Dabo lapides grandes in ira, in conſumptionem.] tanquam ignis inflammat illos: Ezech. 22. [In igne iræ meæ conſumpſi eos] & tanquam lanceã transfigit ipſos: Sapient. 5. [Acuit dirã iram in lanceam, & pugnabit cum eo
139 orbis terrarum contra inſenſatos,] † Hæretici enim impudentes quaſi furioſi maieſtatem diuinã blaſphemantes, ſimiles ſunt iracundis apris, qui tanto impetu iracundiæ agitantur, vt in venatorum haſtas irruant & ſe ipſos confodiant, ſimiles Leonibus qui tanto furoris impetu Leopardos perſequuntur, vt in foueam decidentes eã cum illis includantur, & inde nulla exitus via pateat, ſed à Leopardis à parte oppoſita exeũtibus occidantur: ſimilis quoque ſunt apibus, quæ tanto ardore vindictæ figũt aculeum, vt cum aculeo dimittãt inteſtina. Sic dum Deum ſuis blaſphemijs volunt lædere, ſeipſos ad necem iugulant & à Deo in mortem temporalem, & æternam deſtinantur. [Durum eſt contra ſtimulum calcitrare]
140 † ſub ſanctitatis ſpecie (vt mos eſt antiquus hęreticorum) ſuos errores diſſeminantes in angelos lucis priùs ſe transfigurando, Euangelicam gratiã & veritatem in luxuriam trãsferunt, quapropter beatus Thadęus dicit: [ſi-
141 militer, & ij hęretici ſcilicet, qui † carnem maculant cauendi ſunt, tanquã laſciui Sodomitis perſimiles (qui abeuntes poſt carnẽ alteram, exfornicati ſunt] quia extra vas debitum & materiam à natura ordinatam alterius naturæ carnem requirebant, diuerſam ab ea quam ipſius naturæ au-
142 tor ab initio ſtatuerat. † Nam Deus à principio maſculum & fœminã creauit, vt ex vtriuſque commixtione fieret vna caro, proleſque reſultaret, & ob id non altera, ſed eadem reputatur natura, quia ad id inclinat. In cõcubitu

cubitu verò maſculorum neque vna caro eſt, neq; proles produci poteſt, nec fit vna caro: quamobrē altera na
143 tura appellatur † talis copula, & quia contra naturę inclinationem eſt, meritò contra naturam appellatur. Hæ
144 retici ergo † vniuerſam hæreſim erigunt ſuper luxuriæ voluptatem, vt inquit D. Petrus Epiſt. 2. cap. 2. [Exiſtimātes dici delicias, coinquinationis, & maculæ] de quibus peſsimis hominibus loquens Paul. 1. Corint. 6. dicit [Adulteri neque molles, neq, maſculorum concubitores regnum Dei poſſidebunt] & ad Rom. 1. [Naturalem vſum mutauerunt in eum vſum, qui eſt contra naturā] & Ioel. c. 3. redarguens hoc nefarium ſcelus dicit [Poſuerūt in proſtibulo puerum, & puellam vendiderunt pro vino, vt biberēt] & Threnor. 5. habetur quod adoleſcentibus impudicè abuſi ſunt. Ex quo idem Apoſtolus loco citato ad Rom. 1. iterum dicit: [Quia non probauerūt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum & in paſsionis contumeliæ, vt faciant quod eis non expedit, maſculi in maſculos turpitudinem operantes]
145 Vnde † loquens de luxurie immani & ferâ peſsimâ D. Aug. lib. 15. de ciuit. Dei ſic docet. [Sicut iniquum eſt cupiditate poſsidendi tranſgredi limitem agrorum: ita iniquum eſt libidine concubendi tranſgredi limitem morum: luxuriæ namque inſidiatur in vijs quaſi latro & quos incautos viderit, interficit] ſic Pſalm. 6. dicitur [Inſidiatur, vt rapiat pauperē, rapere pauperē dum attrahit eum] ideo meritò deſcribens illam Ambroſius, hæc verba protulit: [Luxuria tantę improbitatis eſt, quod vbi ſe ingerit reſerat, palatia principum penetrat, cameras prælatorum poſsidet, aulas clericorum ſubuertit, curſus cōtemplatiuorū rumpit, & cellulas religioſorum, in ſenibus fumigát, in iuuenibus militat, mulieribus imperat, totū fœdat, totum inficit, totū aquis diluuij conſumit. Eſt inſidioſa ſicut ſerpens quæ crocodilo inſidiatur & luto inuoluta labitur in eius fauces dū dormit, & tandem in ventrem ingrediens hunc occidit. [Luxuria enim inſidiatur hominibus, maximè dormiētibus in delicijs, & proſperis huius mundi: quæ faciliter labitur in interiora ventris: per appetitus & tentationes, hominem demulcet per delectationem, tandem mordet, & occidit
146 per cōſenſus, & operationes. † His armis & inſidijs callidè & aſtutè peruerſi hæretici clanculum & latenter irrepunt vt venenum ſuum euomentes, animas fidelium interficiant, eorum intellectus excæcando, fidem euertendo, eorum affectibus in prauitatem hæreticam allectis: à quibus commonet nos Apoſtolus fugere & deuiare.

Præterea contra † apoſtatas fidei
147 ſequentes falſi ac perfidi Mahumeti ſectam, vtentes falſis ritibus & obſcœnis cęremonijs Mahumetanis: negantes puritatem beatæ ſemper virginis ac Deiparę Mariæ puritatem, & diuinitatem Domini noſtri Ieſu Chriſti, veri Dei & hominis. B. Apoſtolus ſic ait. [Cum Michael Archangelus, cum diabolo diſputans, altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ, ſed dixit: imperet tibi Dominus. Hi autē quæcumque quidem ignorant blaſphemant, quæcumque autem naturaliter tanquā muta animalia norunt, in his corrumpuntur.

148 Eſt enim antiquus & vſitatus hæreticorum mos ſuæ rationi & voluntati in rebus fidei tanquā regulæ non vacillanti adhærere, & per ipſam res ſupernaturales quæ noſtræ mentis omnino ſuperāt captum dijudicare,

&

& metiri. Quæ quidẽ res, cũ maxima
inſania & ſtultitia ſit, quæ volũt ipſi,
& iudicant, credunt, quæ autem re-
nuunt, pro libito his fidem denegãt.
146 † Et ſicut inueniũtur in ſpeculis quę-
dam falſa & concaua, quæ oſtendunt
res aliter quàm ſint, & facies repræ-
ſentant tranſuerſales aut geminatas,
cum ſimplices tamen, & nonniſi vnæ
proponãtur, alia verò vultũ turpẽ &
rudem referunt, cùm re verâ perpo-
litus & mollis ſit: eâdem etiam ratio-
ne ratio naturalis ad iudicandum de
altitudine & magnitudiue rerum di-
uinarũ, eſt veluti ſpeculum concauũ
varium & fallax. Quia vt docet Paul.
loquens de myſterijs noſtrę fidei. [ſa-
pientiam loquimur in myſterio, quã
nemo principum huius ſæculi cogno
uit, ſed neque cognoſcere poteſt:] &
alibi [ſapientia huius mundi ſtultitia
150 eſt apud Deum:] † vnde ſicut aliquã-
do datur viſio ſpecularis, certior vi-
ſuali (nam multa videntur in ſpeculo
quæ videri nequeunt in ſua propria
eſſentia vel ſubſtantia, vt ſi ſpeculum
in aquam immerſeris, tunc Eclipſim
ſolis, & lunæ coniunctionem, cum ip-
ſo manifeſtè videbis, quæ tamen no-
bis propter altitudinem apparere nõ
poterant: Planetæ etiam qui præ cla-
ritate ſolis videri nequeunt, inter-
diu poſſunt nobis mediante ſpeculo
151 apparere) † ita arcana & myſteria diui
na licet in ſe ſint vera & certiſsima,
propter ipſarum tamen diſtantiam &
magnitudinem, nobis ſunt occulta &
abſcondita: quare ſi ea contemplari
velimus, proponendum nobis eſt ſpe
culum cęrtum & terſum fidei, cuius
lumine nobis ſit quaſi quidam pro-
ſpectus ſpecularis, certior oculari
& quâlibet ratione naturali, & ſen-
ſuum euidentiâ, vnde dicebat Apo-
ſtolus 1. Corint. 13. [videmus nũc per
ſpeculum in ænigmate] & 2. ad
Timoth. 1. [ſcio cui credidi, & cer-
tus ſum, quia potens eſt depoſitum
meum ſeruare in illum diem] & ad
Rom. 10. [Omnis qui credit in eum
non confundetur] & ad 1. Corint. 1.
[per ſtultitiam prædicationis ſaluos
facit credẽtes] & 2. Paralipom. 20. di-
citur [credite in Dño, & ſecuri eri-
tis] Et Eccleſiaſt. 33. [homo ſenſatus
credit legi:] & Eſai. 7. dicit [ſi non cre
dideritis, non permanebitis] & deni-
que Chriſtus Dominus Ioa. 12. dixit:
[qui credit in me non ambulat in te-
nebris, ſed habebit lumen vitæ] quod
vtique eſt lumen fidei. Hoc quia defi-
cit hæreticis, deficit etiam & cogni-
152 tio rerum diuinarum: † hinc fit vt ig-
norantia eorum in blaſphemias con-
uertatur, & præcipuè contra beatiſ-
ſimam Virginem: quæ (vt canit Ec-
cleſia) cũctas hæreſes ſola interemit:
cuius puritas & Virginitas purior eſt
luce, & ſpecioſior ſole, vt dicitur Sap.
7. eſt namque ſpeculum ſine macula;
expers omnis corruptionis, & immũ-
ditiæ, columna immobilis fidei, & vni
153 uerſalis Eccleſiæ: † ideo ſtella maris
appellatur, quę ſtat in cæli medio im-
mobilis, & cunctis ſtellis motis, iſta
nunquam mouetur: ad illã reſpiciunt
154 nautæ vt ad portum dirigantur. † Ma-
ria enim, teſte Bernardo in ſermone
de ea, omnibus omnia facta eſt, & de
eius plenitudine accipiunt vniuerſi,
captiuus redemptionem, æger cura-
tionem, triſtis conſolationem, pec-
cator veniam, iuſtus gratiam, Ange-
lus lætitiam, Trinitas gloriam, filius
carnis ſubſtantiam. Eſt igitur in me-
dio cæli, quia eſt inter Deum & pec-
catores, pijſsima mediatrix: & ſicut
medium ſe habet æqualiter ad ex-
155 trema, ſic illa ad bonos & malos. †
Vnde idem Bernard. ſuper illa verba:
[Miſſus eſt Angelus] ait: [Ne auertas
oculos tuos à fulgore huius ſideris, ſi
non vis obrui à procellis,] & in alio
ſermone. [Tuæ, inquit, miſericordiæ
longitudo

longitudo durabit, B. Virgo, vſque ad iudicium.] Latitudo replet orbem terrarum, ſublimitas reſtaurat Paradiſum, profunditas euacuat infernũ.† Maria eſt ſicut lapis, quæ dicitur Alectoria, cuius præſentia terret leonẽ, ſicut arbor quæ dicitur Cedrus, quæ ratione altitudinis Regina arborum dicitur, cuius fragrãtia fugat ſerpentes. Eſt ſicut Ebur, quod pannum lineum poſitum ſuper prunas, cõburi non patitur, & prunam extinguit. Eſt ſicut arbor fraxinus, ſub cuius vmbram ſerpentes, ſeu dæmones repere neſciunt. Eſt ſicut animal pulcherrimum & manſuetum, qui Panther dicitur, cuius vox & eloquentia conturbat Dracones. Denique Maria eſt ſicut Sapphirus, in cuius medio generatur Carbunculus, Chriſtus ſemper ſplendens, & noctẽ illuminans.† Eius immaculabilis virginitas exſtitit integerrima ante partum, in partu & poſt partum: præmonſtrata ab Eſai. cap. 7. dicente [Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomẽ eius Emmanuel,] figurata verò in vellere Gedeonis, vt dicitur Iudic. 6. quod tota terra ſiccâ manente, ſolùm ſine pluuia rorem habuit. Rubus etiam, quem cõſpexit Moyſes ardere videbatur, tamen combuſtionem nõ patiebatur, vt legimus Exod. 3. Thronus etiam Salomonis de Ebore puro & candido conſtructus fuit. 3. Reg. 10. De monte Danielis lapis ſine manibus fuit abſciſſus Dan. 2. Et in porta Ezechielis nullus præter dominum fuit ingreſſus, Ezech. 44. ſic procul dubio Virgo Maria fuit prægnans ſine rore ſeminis, & carnalis voluptatis, ſine læſione ſuæ integritatis, per Spiritus ſancti operationem. † Vterus etiam eius Virgineus per caſtitatem fuit candidus & eburneus, & ſanctus. Thronus vero Salomoni Chriſto per incarnationem, qui fuit lapis angularis abſciſſus de monte ſui vteri prægnantis, ſine manibus humanæ operationis, & factus grandis per natiuitatis progreſſum & ſic vterus eius factus eſt porta clauſa, ſoli Domino aperta, per virginitatis perpetuam conſeruationem & conſecrationem.

156 157 158 159

160 Sed quia† diximus de integritate & puritate virginitatis Mariæ, operæpretium erit aliqua breuiter de eius cõceptione ſanctiſsima præfari: ad cuius rei intelligentiam tria tanquam certa ſupponimus. Primum eſt beatam virginem verè peccaſſe in Adam, ſicut peccauerunt omnes alij homines: probatur. Nam ſicut omnes alij erant in Adamo ſecundum ſeminalem rationẽ, vnico excepto Chriſto Domino: ita & beata Virgo fuit in primo parente. Et quemadmodum Adam accepit iuſtitiam pro alijs, ita quoque pro B. Virgine, ſed hoc ſatis clarũ eſt, vt patet ex D. Thom. 1. 2. q. 81. & 82. vt aliquis dicatur peccaſſe in Adam. Ergo, &c.

161 Secundò, certum eſt: beatam † Virginem verè cõtraxiſſe debitum peccati originalis, & hoc ſecũdum ſequitur manifeſtè ex primo: nam ſi beata Virgo peccauit in Adamo, ergo ſicut alij homines, ita quoque & ipſa erat obnoxia debito peccati: & debebat habere peccatum: ita vt quemadmodum reſpectu aliorum ſemen infectum erat productiuum peccati, ita quoque reſpectu virginis. Et hoc eſt veriſsimum, vt optimè notat Caiet. in opuſculis tom. 2. Tract. 1. de concep. Virginis cap. 3. non ſolùm de beata Virgine quatenus fuit in Adamo, ſed etiam quatenus conſideratur in propria perſona: nam ſicut in propria perſona contraxit debitum moriendi, ita quoque debitum peccandi.

162 Tertiò certum eſt † potuiſſe Deũ ſanctificare & præſeruare beatã Virginem

ginẽ à peccato originis in primo inſtãti ſuæ cõceptionis, & animationis, infundendo illi gratiam vt docuit S. Thom.in 3.ſentent. diſtinct. 3. quæſt. 1.art.1.quęſtiuncula 2.& pariter omnes Doctores: & ratio eſt perſpicua: nam ſicut Angeli creati ſunt in gratia, ita quoque potuit beata Virgo concipi in gratia & amicitia Dei.

163 Quibus ſuppoſitis † ſententia D. Thom. fuit B. Virginem fuiſſe conceptam in peccato originali: ita tenuit 3.part.q.14.art.3.& q.27.art.2.& in 3. ſentent. vbi ſuprà: & cum eo conſentiunt Ferrarien. libr.4. contra Gent.c.50.& Capreol.& Deza Hiſpalen.in 3.diſtinct. 3.quæſt.1.& Caieta. in art. 2. citato, & in tract.de conceptione B. Virginis, & omnino omnes Thomiſtæ, ſaltim veteres. Et quanuis D.Thom.in 1.diſtinct.44.art.3.videatur dicere oppoſitum, tamen mutauit ſententiam, cuius rei argumento eſt: quia vbicunque poſtea de hac re diſſeruit, liberè aſſeruit B. Virginem fuiſſe conceptam in peccato originali: huic ſententiæ adhæſit Mag. in 3. diſtinct.3.& Alex. Alenſis 3.part.q.9. & Hẽricus de Gandauo quodlib. 15. q.13.& D.Bonauentura, Albert. Magnus, Richard. de Mediauilla, Palud. & Durand.in 3.diſtinctione 3. Greg. Ariminenſ. in 2. diſt. 30. q. 2. & alij plures, quos citat Capreolus loco citato. Omnes denique (vt vno abſoluam verbo) veteres ſcholaſtici.

164 Nihilominus † tamen certò tenẽdum eſt beatam Virginem ſanctificatam fuiſſe in inſtanti ſuæ conceptionis, per infuſionem gratię in animam, idq; ante naturã, ſiue ante animationem: vel per infuſionem gratiæ poſt animationem, & vnionẽ ad corpus, non quidẽ tempore ſed naturâ, quod ſecundum magis placet Doctoribus:

165 † & eo pacto, ſequitur conceptam fuiſſe ſinẽ vlla macula peccati originalis. Ita tenet Scotus in 3.diſtinct. 3. q. 1. quanuis ſtet in concluſione dubius. At ſine vlla dubitatione id defendunt Ioann. Gerſon ſerm. de concep. Abulenſ. in cap. 34. in Exod. q.8. & Ioann.Maior in 3.diſt.3.& Gabr. in eod.3.diſt.1.art.2. Dionyſ.Carthuſianus q.1.& Marſil.in 2.q.20.& in 3.q.4 & Tho.de Argentina in 2. diſt. 30. & in 3.diſt. 3.& Ambroſ. Catharinus in opuſc.diſputa.de concept.B.Virginis; & Cordubenſ. lib. 1. ſui quæſtionarij q. 44. & ferè omnes recentiores & probatur primò hæc veritas teſtimonijs ſacræ Scripturæ: nam Gen.3.cùm Deus malediceret ſerpenti ſic ait. [Quia feciſti hoc, maledictus eris inter omnia animalia & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, & terrã comedes cunctis diebus vitæ tuę: inimicitias ponam inter te, & mulierẽ:] id eſt, inter B.Virginẽ [Et te] vt multi ſancti interpretantur [Et inter ſemen tuum & ſemen illius] nõ autem fuiſſet inimicitia omnino perfecta, ſi aliquando fuiſſet beata Virgo ſub poteſtate diaboli. Ergo, &c. & Cant, 4. dicitur : [Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te,] & c. 5.[Quæ eſt iſta, quę progreditur quaſi Aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol?] &c.

Hæc vt decidat vniuerſalis Eccleſia Romana cantat B. Virgini in feſto ſuæ natiuitatis illud Prouerb. 8. [Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum,] &c. Nondum erant abyſsi, & ego iam concepta eram :] id eſt, nondum erat aliquod peccatum in me. Quia abyſſus peccatum innuit in ſcriptura, iuxta illud Pſalmiſtæ, [abyſſus abyſſum inuocat,] & ego iam concepta eram in gratia in diuino propoſito, ab æterno : vt exponit Iacobus de Valentia in Canticum Virginis Mariæ. Hæ autem autoritates licet ad literam intelli-

Vu gantur

167 Nec obſtat locus ille Pauli ad Romanos 5. [Sicut per vnum hominem peccatum in mũdum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt] & iterum [ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem: ſic per vnius iuſtitiã in omnes homines in iuſtificationem vitæ] & 2. ad Corinth. 5. [Chriſtus pro omnibus mortuus eſt. Ergo omnes mortui ſunt,] vbi apertè loquitur D. Paul. de morte ſpirituali peccati, & ad Epheſ. 2. Eramus omnes naturâ filij iræ, quia omnes peccauerũt in Adã] Ergo & B. Virgo eſt mortua, & filia iræ fuit: quia peccauit in Adamo. Nã omnes iſtæ autoritates ſacræ ſcripturæ, & propoſitiones vniuerſales intelligẽdę ſunt vel ſecundùm legem cõmunem, vel ſecundùm debitum, & modũ cõcipiendi, & ex ſe: quibus nõ impeditur ex gratia & ex priuilegio prę́ſeruatã fuiſſe B. Virginẽ, ſicut enim vniuerſaliter loquitur ſacra ſcriptura de peccato originali, ita quoque de actuali 2. Paralip. cap. 6. [non eſt homo qui non peccet] & Pſalm. 13. [omnes declinauerũt: ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, nõ eſt vſq; ad vnum.] Et 1. Ioan. 1. [Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt,] & tamen non obſtante hac vniuerſalitate cõcedimus B. Virginem fuiſſe ex priuilegio immunem ab omni peccato actuali (vt ſuprà diximus.) Ergo non obſtante eâdẽ lege communi, liberè poſſumus cõcedere ex priuilegio fuiſſe præſeruatã à peccato originali, quia ſtante eâdẽ lege generali de peccato originis, ingenuè fatemur beatam Virginem, Ioannem Baptiſtam, & alios fuiſſe ſanctificatos in vtero.

Non obſtat ſecundò locus Auguſt. libr. de fide ad Petrum cap. 26. qui refertur de conſecratione diſt. 4. cap. firmiſsimè, vbi ſic. [Firmiſsimè teneas, & nullatenus dubites omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato naſci, & idem dicendum eſſe dę beata Virgine, quæ hac eâdẽ lege fuit cõcepta: quia licet quicũq; concipitur ex commixtione maris & fœminæ concipiatur in peccato, illud tamen intelligendum eſt de lege ordinaria, à qua fuit præſeruata beata Virgo, quæ ab initio & ante ſæcula creata fuit.

Nec obſtat tertiò dicere in beata
168 Virgine † fuiſſe effectus peccati originis, vt famem, ſitim, mortem, & alia pœnalia: & ex cõſequẽti in ipſa fuiſſe peccatũ originale, vel ſi non fuit, non fuiſſe redemptam per Chriſtũ, quòd eſt cõtra Pſalmiſtam dicentẽ de Chriſto. [Copioſa apud eum redemptio.] Et contra Zozimum Papam relatum à D. Auguſt. Epiſt. 156. qui ita diffinijt [nullus niſi qui peccati ſeruus eſt, liber efficitur, neq; redemptus dici poteſt, niſi qui verè per peccatum antè fuit captiuus.] Nam licet de lege, in quo inueniuntur effectus peccati, inueniatur etiam peccatum, ſecus tamen ex gratia & ex priuilegio: & ita cõtigit in beata Virgine, quam Deus voluit præſeruari à peccato, & non ab effectibus peccati: præſertim cùm licet fuerit prę́ſeruata à peccato, non tamẽ à debito peccati; quod profectò nihil aliud eſt, quàm peccatum in natura & radice ipſa, veluti in cauſa quo vſq; per infuſionẽ gratiæ impediatur: & hoc debitũ peccati conſequuntur effectus peccati, & quanuis potuiſſet Deus ab huiuſmodi effectibus Virginẽ prę́ſeruare, nõ dedecuit, imò cõueniens fuit illos relinquere ad virginis exercitationem; quemadmodũ relinquuntur in homine baptizato, remiſ-
169 ſo peccato per baptiſmũ. † Ex eâdem

fuiſſe ſanctificatam in vtero, quia videbat Eccleſiam Romanam vniuerſaliter celebrare feſtum Natiuitatis Virginis, quam credebat non ſolùm in rebus fidei, ſed etiam in rebus pijs peculiariſsimè regi à Spiritu ſãcto, ne erret: & ob eãdem etiam cauſam exiſtimauit, non fuiſſe ſanctificatam in inſtanti Conceptionis, quia non videbat Eccleſiã Romanam hoc feſtum celebrare. Idem iudicium eſt de D. Bonauent. D. Vincentio & alijs.

171 Nec obſtat vltimò aſſerere peculiare priuilegiũ fuiſſe Chriſto D. conceſſum, vt conciperetur ſine peccato originali: & ex cõſequenti credendũ eſſe nulli alij fuiſſe conceſſum: ac ne B. Virgini. Diſcrimẽ enim eſt vel maximum inter Chriſtum & B. Virginẽ. Primò, quia Chriſtus fuit immunis à peccato per naturã: B. verò Virgo per gratiam. Secundò, quia Chriſtus non ſolùm fuit immunis à culpa, ſed etiã à debito culpæ: B. autem Virgo, licet fuerit immunis à peccato, nõ tamen à debito. Vltimò, quia Chriſtus fuit immunis à peccato per ſe: beata verò Virgo non per ſe, ſed per Chriſtum.

172 Ex † dictis ſtatim naſcũtur aliquot dubia: primum eſt, an noſtra ſententia ſit de fide, quod & ipſum videtur. Primùm ex Concil. Baſilieñ, vbi diffinitur ſeſſ. 36. doctrina, quã dicitur B. Virginẽ fuiſſe conceptam ſine peccato originali eſſe ſuſcipiendam tanquam Catholicam.

173 Secundò; quemadmodum Eccleſia non poteſt errare in canonizatione Sanctorum, ita nec in celebratione feſtorum, ſed tota iam Eccleſia celebrat feſtum Conceptionis. Ergo, &c.

Tertiò Eccleſia non poteſt errare in approbatione religionis, ſed Iulius II. vt refert Cordubenſis loco citato inſtituit regulam & ordinem monialium cõceptionis in honorem immaculatæ conceptionis Beatæ Virginis, qui iam per totam Eccleſiam approbatur. Ergo, &c.

175 Quartò † probatur ex indulgẽtijs quas Sixtus IIII. conceſsit (in extrauaganti, quæ incipit: graue nimis. tit. de reliquijs & venerat. ſanctor.) illis qui in feſto Conceptionis & in eius octaua officijs diuinis interſunt.

176 Vltimò, † ex multis miraculis & reuelationibus quæ legũtur factæ ad cõfirmandam in animis fidelium immaculatam Conceptionem Virginis, & præterea ex reuelatione facta B. Brigidæ, cui legitur fuiſſe reuelatum Beatam Virginem fuiſſe conceptam ſine originali peccato. vt patet ex libr. 1. Reuelat. cap. 9. & ex lib. 6. cap. 49.

177 Cęterùm neq; noſtra ſentẽtia his contraria eſt de fide. Primò ex conſtitutione extrauag. citatæ Sixti IIII. vbi Papa excõmunicat illos, qui affirmant hanc vel illã partem: & dicunt eſſe hæreticos, vel peccare mortaliter: & reddit rationem, quia nõdum ab Eccleſia Romana fuit aliquid diffinitum. Probatur ſecundò ex Concil. Trid. ſeſſ. 5. vbi quod attinet ad hanc quæſtionem iubet Concilium vt obſeruetur Cõſtitutio Sixti IIII. ſub pœnis illic contentis, quas etiã innouat. Probatur vltimò ex Motu proprio Pij V. publicato ann. 1570. in quo declaratur neutram ſententiam eſſe de fide, ſed licere vnicuiq; in conflictib. ſcholaſticis hanc vel illam tueri partem, vel impugnare. Præcipit tamen Pius V. & quidem rectiſsimè, vt ab huiuſmodi contentionibus & diſputationibus abſtineant concionatores, in concionibus habendis ad populum, quia hæ contentiones (magiſtrã experientiã) generant in animis fidelium odia & ſcandala.

Ad primum argumentum reſpondeo, diffinitionẽ illã, imò omnia acta illius ſeſsionis nullius eſſe autoritatis

probatur: nã vt optimè adnotat Caietanus tract. citato c. 5. quando peruẽtum eſt ad illam ſeſsionem, iam omnes qui in illo Concilio aderant ab obediẽtia Eugenij IIII. veri Papæ receſſerant: & ita hac in parte non faciunt fidem. Et quod attinet ad hanc veritatem, patet extrauag. citata ex Concil. Trid. ex Motu proprio Pij V. quæ fuerunt multò pòſt.

Ad ſecundum reſpondeo, ſicut non
178 † eſt de fide Eccleſiã nõ poſſe errare in canonizatione ſanctorum in particulari, ita quoq; non eſt de fide non poſſe errare in celebratione & inſtitutione alicuius feſti: ſed quia licet hoc non ſit de fide, tamen oppoſitum
179 ſit vt minimũ temerarium, † reſpondeo meliùs: cùm Eccleſia celebrat Cõceptionem, nõ celebrare illam vt rem omnino certã, ſed vt rem piam
180 & valdè probabilẽ. † Eodẽ modo reſpondeo ad tertium. Primò, non eſſe omnino certum Eccleſiam non poſſe errare in approbatione religionis alicuius, vt docẽt cõmuniter Theologi 2. 2. q. 1. art. 10. vel ſecundò, reſpõdeo Eccleſiam vel Papam nõ poſſe errare in approbatione doctrinæ alicuius religionis: & hoc eſt certum: nõ tamen eſt certum non poſſe Põtificẽ errare in motiuo & fine, quem habuit. Adde etiam quòd motiuum illud Cõceptionis propoſuit ſibi Papa, nõ vt rem omnino certam, ſed tanquam rem piam & valdè probabilem, & hinc ſoluitur etiam quartum argumentum de in-
181 dulgentijs. † Ad vltimum de miraculis & reuelationibus Caieta. tract. de Conceptione c. 5. reſpõdeo oppoſitũ fuiſſe reuelatũ S. Catharinæ de Sena: ſed quidquid ſit de hac re, argumẽto reſpondeo: licet miracula quæ dicuntur eſſe facta, & reuelationes faciant hanc ſententiã valdè probabilẽ, non tamen ſunt adeò certa, vt in eo conſtituant articulum fidei.

182 Secundum dubiũ quod pullulat ex prædicto eſt: an ex motiuis & reuelationibus poſsit Papa induci, vt diffiniat tanquam de fide B. Virginẽ fuiſſe conceptã ſine peccato originali. Aliqui dicunt (inter quos eſt Cordubenſis queſt. citatã, tot poſſe referri miracula & reuelationes Papæ, vt ex ijs legitimè priùs probatis poſsit hãc veritatẽ vt rem fidei diffinire: & probat quia ex ijſdem motiuis procedit Papa ad canonizãdos Sãctos: ergo ex ijſdẽ etiam poterit procedere ad determinandas cõtrouerſias fidei. † Nihilomi- 183
nus tamen dicimus primò viâ ordinariâ nõ poſſe Papam hanc quæſtionem diffinire ex miraculis ſolis, & reuelationibus: ſic Caietanus loco citato c. 1. & multi alij, quia viâ ordinariâ quam Papa & Eccleſia habent à Deo ad determinãdas veritates fidei eſt inhærendo ſacræ Scripturæ, vel traditioni: ſed B. Virginem fuiſſe conceptam ſine peccato neq; ſacrâ ſcripturâ neq; traditione conſtat: Ergo, &c. Minor probatur: nam teſtimonia ſacræ Scripturæ niſi explicentur, magis fauent oppoſitæ ſententiæ: neque conſtat ex traditione: nam retroactis temporibus omnes tenebant oppoſitam ſententiam. Ergo, &c.

184 Secũdò dicemus † viâ extraordinariâ non eſſe dubium, quin poſsit Papa hãc veritatẽ vt de fide diffinire. Probatur: quia ſi Deus patentiſsimum aliquod miraculum ederet coram Papa vel corã Concil. generali in cõfirmationẽ huius veritatis, vel etiã ſi Deus hoc Papæ vel Eccleſiæ patẽtiſsimè reuelaret, haud dubiè poſſet Eccleſia hanc veritatem de fide diffinire: ad argumentum reſpondetur, non eſſe eandem rationem de canonizatione Sanctorum. Nam illa eſt viâ ordinariâ data Eccleſiæ, ſcilicet per miracula, & per Inquiſitionem vitæ canonizati, ita vt quoties Papa fact

quod

quod in ſe eſt, Deus illum illuminet, ne erret. Ad diffiniendas verò cõtrouerſias fidei viâ ordinariâ, eſt adhærẽdũ ſacræ ſcripturæ & traditioni: adde etiã quod ſi ex ſolis miraculis procederet Papa, non haberet plus autoritatis diffinitio illa, quàm habet canonizatio Sancti, in qua quanuis ſit certum non poſſe Papam errare, non tamen eſt adeò certum vt ſit de fide.

185 Vltimum dubium ſit, an dato quòd B. Virgo ſit concepta ſine labe originali, ſi mortua fuiſſet ante Chriſtum deſcendiſſet ad limbum. Gerſon 2. p. ſermone de conceptione B. Virginis quanuis dubius, negat quòd deſcenſura fuiſſet Beata Virgo in limbũ ſed ſtatum conſecuta eſſet gloriæ. Sed concluſio ſit in tali euentu: certè B. Virgo deſcendiſſet ad limbum, probatur: quia licet per præſeruationem eſſet à culpa liberata, & à reatu pœnę totius naturæ, quam cõtraxiſſet, non per peccatum ſed per debitum peccati cui erat obnoxia, tamen hic reatus nihil aliud erat quàm impedimẽtum ad poſſidendam gloriam, & videndum Deum clarè, quouſque pretium ſolueretur pro peccato totius naturæ, quod ſolutum eſt in paſſione Chriſti Domini: inde conſequitur B. Virginem Dei viſionem nõ fuiſſe habituram. Hanc ſentẽtiã tenet Scotus in 3. diſt. 3. q. 1. ad finẽ, & Cordub. lib. 1. ſui quæſtionarij q. 47. & cõmuniter omnes DD. qui cenſent B. Virginem fuiſſe cõceptã ſine peccato originali. Placuit in mediũ hæc proponere de B. Virgine contra hæreticos blaſphemos, qui frequenter os ſuũ in cælum ponẽtes, temerariè & ſacrilegè Chriſti maieſtatem (vt ſuperiùs diximus) eius matris puritatẽ, & integritatem myſteriaq; diuina, alta, & recondita, conuellere & labefactare cõtendunt. At incredibili amplificatione D. Michaelis, dicteria illa profana, tum etiã turpiſsimã Mahumetarum temeritatem, iniquiſsimumq; Iudaiſmũ inſectãtes grauiter obiurgat B. Thadęus, quòd obſequium fidei non pręſtent, ſed potius quæcumq; ſenſu proprio cõprehendere nequeunt dãnent, & blaſphement. Præterea nos quoque admonet, & omnes fideles vt à blaſphemiæ & maledicti ſcelere D. Michaelis exẽplo abſtineamus. Ne huius criminis grauitatẽ cum hæreticis incurramus. Nam cùm Michael Archãgelus contendens cum diabolo ab ipſo laceſſeretur, nõ auſus eſt ei maledicere, ſed temperans cum modeſtia ſermonem, peccati ſui vltionem Deo reliquit, qui dicit: [mihi vindictã & ego retribuã,] nolẽs quidquã acerbiùs in creaturã Dei proferre. Sic & nos fugere debemus maledicẽtiã, ne ſicut hæretici (qui contẽpto rationis vſu, & carnis appetitu cõpulſi tanquã bruta, iuxta ſenſus animalis apprehẽſionẽ omnia inſaniẽtes corruptè agũt, & de Catholicis rebus maledicè loquuntur) turpiter decipiamur & præcipites trahamur in eorũ prauos affectus, laſciuaq; deſideria: & quę quãdocunq; nõ intelleximus, ſicut ipſi à fide diſcedamus, & blaſphemiã proferamus allecti carnis petulantiâ, & paſſionũ turbine excæcati. Vnde B. Thadæus eleganti enumeratione impoſtorum, per cuncta ſæcula hæreticos noſtræ tẽpeſtatis territat, quod tam graui pertinaciã ex adhæſione prauæ volũtatis & appetitus laborẽt, vt nullis rationibus à tam prauo propoſito
186 auerti & diuelli poſſint.† Quare ſubinfert dicẽs: [Væ illis qui in via Cain abierũt, & errore Balaã mercede effuſi ſunt, & in cõtradictione Chore abierũt. Hi ſunt in epulis ſuis maculę cõuiuãtes ſine timore, ſemetipſos paſcẽtes, nubes ſine aqua, quæ à ventis cir

cum feruntur, arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſiones, ſidera errantia, quibus procella tenebrarum ſeruata eſt in æternum]hæc ibi.

Mirâ deſcriptione hæreticos noſtræ
187 tempeſtatis deſcribit,†& varijs coloribus ad viuum exprimit, exemplo Cain,Balaam, & Chore, vt iſtorũ notis ipſos agnoſcentes vitemus & fugiamus: nam in furore Cain contra fratrem ſuum Abel pium & iuſtum, quem ex inuidia occidit,demonſtratur inuidia quorundam hæreticorum qui Chriſti fideles perſequuntur,ſuas falſas ſectas & doctrinas ex diametro opponentes Catholicæ fidei vſq; ad mortem fidelium: ex quo in illis ſicut in Cain diuina miſericordiæ diffiden tia ex peccatorum ſuorum malitia & grauitate generatur, in cupiditate & auaritia Balaã, qui ita excæcatus fuit vt propter mercedem ab Ammonitis & Moabitis receptam, auſus ſit populo,quem Deus benedixerat,male-
188 dicere: oſtenduntur hæretici, † qui propter lucra temporalia alios ſeducere nunquã non enituntur, deniq; in ſuperbia & inobedientia Chore aduerſus Moyſem & Aaron, propter appetitum inordinatũ primatus aptiſſimè & ſingulariter deſcribuntur. Il-
189 luminati † hæretici qui ſuperbiâ & inobedientiâ contra prælatos elati, pertinaciter in ſuis illuſionibus perſeuerantes appetitu libidinis, excellentiæ & honoris indebiti infeliciter perierunt, abeuntes poſt deſideria ſua, dicentes ſe immediatè regi ab Spiritu ſancto: [Qui enim ſuperioribus reſiſtunt, volũtati Dei reſiſtunt] vt monet Paul. ad Rom. 13. Hinc fit vt omni omnium bonorum motum genere deſtituantur, quod præclarè docuit Bernardus ſuper Cantica his verbis, [optimum moribus dico,ſi in nullo prorſus reſiſtat, poſterior prioribus,aut par inuideat paribus,aut ſuperior noceat minoribus:ſed ſit vnuſ
190 quiſque prælatis obediens. † Socijs congruens, ſubditis condeſcendens, Deo deuotus, magiſtro ſubditus, ſenibus obtemperãs, Angelis placens, verbo vtilis, corde humilis, & omnibus manſuetus: licet enim animus hominis ex affectu ad temporalia ſit labilis & mobilis, tamen ſi rei immobili,Dei ſcilicet præcepto,& ſuperiorum firmiter adhæreat, non poterit moueri:]Nam ſicut communiter omnia genera arborum per tranſplantationem proficiunt, quia regulariter arbor in loco proprio non bene creſcit, bene tamen ſi per Agricolam à ſua primæua radicatione tranſponitur,ſic verè homo niſi euellatur à ſua propria voluntate, & tranſplantetur in voluntatem ſuperioris,in bonitate ſtare nõ poterit; debet enim ab omni terreſtri corpulentia & temporali affluentia,quoad affectum purgari,vt à Deo gubernetur,quemadmodũ aurũ & alia metalla, quæ mixta ſunt cum terra, nunquam ad voluntatem artificis ſunt ductilia & tractabilia quouſque à corpulenta materia ſeparẽtur. Quare ſcriptura dicit 1.Reg.15.[Melior eſt obedientia quàm victimæ,] quem locum explicans Gregor. 35. Moral. dicit. [Obedientia victimis præponitur]quia in illis aliena caro,in iſtis volũtas propria mactatur: & meritò quidem,quia per inobedientiam mors,& per obedientiam vita in mũdum intrauit. Figurata fuit hæc veritas in Adam, qui ſtatim cùm creatus
191 fuit,† præceptis obedientiæ aſtrictus & ligatus, quamdiu manſit in illis vitâ gratiæ abundauit:at non obediendo, de Paradiſo miſerabiliter eiectus
192 eſt,vt habetur Geneſ.3. Noe † etiam obediendo in arcæ fabrica à diluuijs fuit liberatus Geneſ.7. Abraham inſuper

ſuper attentans filium occidere propter obedientiam, pater multarum Gentium fuit nominatus & conſtitutus, Geneſ. 22. Loth etiam Angelis obediendo relinquens ciuitatem, ab incendio Sodomæ fuit ereptus, & liberatus: obediẽtia enim à iuſtitia trahit originem, quæ ſic poteſt deſcribi, vt ſit habitus parendi præceptis atq; imperijs illorum, quibus lege, iureq; parere tenemur: cuius partes ſunt, pietas, cultus, obſeruantia, reuerentia, ſubmiſsio. Vxor verò eius propter inobedientiam in ſtatuam ſalis conuerſa fuit. Duo etiam generi Loth, quia ipſi non obedierunt, ſimul cum alijs combuſti ſunt, Geneſ. 11. Acham propter inobedientiam fuit lapidatus Ioſue 7. & quidam Propheta Deo inobediens à leone trucidatus, vt legitur 3. Reg. 13. Similiter 3. Reg. 20. legitur à leone deuoratum eſſe illum qui vnum ex filijs Prophetarum in verbo Domini percutere voluit. Hæc & alia ingentia mala gignit inobedientia, & qui obedire renuunt ſimiles apparent vitro, quod nullâ ratione poteſt obedire malleo, citius enim frangitur quàm flectitur. Tales fuerunt illuminati qui elegerũt magis confringi, quàm prælatis obediẽtiam exhibere: tantus in ipſis terrenarum rerũ amor vigebat, vt in Abyſ ſum peccatorum execęcati ceciderint, contemnentes ſuperiorum mãdata, & correctiones: vt dicitur Prouerb.
193 18. [Impius † cùm in profundum peccatorum venerit cotnemnet, & ſicut conſtituti in profundo nequeunt illuminari,] quia lux loca intima & recondita non poteſt penetrare, ſic iſti voluptatibus obſcœnis inuoluti non meruerunt à Deo illuminari. Hæc enim eſt fatuitas peccatorum vt malint illuminari à creatura; quàm à creatore, à proſperitate citò peritura quàm à perpetuo largitore, à dato quàm à datore, à Luna quàm à Sole, ſicut veſpertiliones, qui de lumine Solis non curant, ſed Lunæ aut candelæ lumine delectantur, & propter peccatorũ obſcuritatẽ & indurationem lumen illis nõ conceditur, quia vt dicit Pſalmiſta Pſalm. 138. [Nox illuminatio mea in delicijs meis.] Et Sap. 17. [Neque ſiderũ limpidę flammæ illuminare poterant noctẽ illam horrendam.] Et ratio manifeſta eſt: quia, & ſi lux quantùm in ſe eſt ſemper ſit parata ſe diffundere & cõmunicare, requirit tamen materiam di-
194 ſpoſitam, & hinc eſt quod lapis † durus per lucem non viuificatur, oculus cæcus per lucem non illuminatur, & lignum aridum per lucem non fœcũdatur, nam per Philoſophi doctrinam: actus actiuorum ſunt in patiẽte bene diſpoſito. Ideo nihil eſt, quod poſsit alicuius rei influentiam recipere, niſi antea ad hoc diſponatur. Sic verè lux
195 æterna Deus (quãtùm in ſe eſt) † ſemper paratus eſt lucem ſuam in quemuis effundere, verumtamen neceſſe eſt vt ad hoc per gratiam & obediẽtiam diſponamur: Nam qui duri ſunt,
196 † ſicut lapis, per mẽtis indurationem, qui cæci per rationis obfuſcationẽ, & aridi per laſciuiæ ardorem, humoriſq; gratiæ & obedientiæ priuationẽ, lucis influentiam minimè recipiunt, vt dicitur Sap. 17. [Ignis quippe nulla vis poterat eis lumen præbere:] vnde de iſtis illuminatis vel potius vanâ gloriâ ſeductis, & ſuperbiâ elatis poteſt dici aptiſsimè illud Iob 13. [Expectent lucem, & non videant: neq; ortum ſurgẽtis Aurorę:] & illa verba deriſoria Eſai. 28. qui communiter intelliguntur de Iudæis expectantibus adhuc Chriſtum [Expecta, reexpecta modicum ibi: modicum ibi,] inquiro enim quã ratione iſti in reuelatione expectabant Dominum, de quo dici-
197 tur Sap. 7. [Candor † enim eſt lucis

æternæ, & ſpeculum ſine macula, &
imago bonitatis Dei, cùm candor ſit
color inter cæteros puriſsimus, &
ideo faciliùs maculetur: in candore
lucis elucet caſtitas, quæ per luxuriã
quam ipſi ſectabantur citiſsimè cor-
rumpitur & fœdatur,] ſi ergo lux eſt
fulgẽs, candida & pura, vir expectãs
Auroræ lucem, fulgere debet caſtita-
tis nitore, iuxta illud. Cãt. 6. [Dilectus
meus candidus & rubicundus, electus
ex millibus:] Ipſi verò erant deni-
grati libidinis & cõcupiſcentiæ ęſtu.
Meritò igitur deriſoriè poterat illis di-
ci: [Expecta reexpecta, modicum ibi
modicum ibi:] Vidit Ioannes Apoca.
1. filium hominis habentem caput &
capillos candidos tanquam lanam al-
bam, & cuius facies ſicut ſol in virtu-
te ſua lucebat: ad innuendum quòd
198 vir † perfectus & religioſus debet cã-
dorem caſtitatis habere, & per ipſum
lucere: & in capite intentionis, & in
capillis affectionis, & in facie cõuer-
ſationis: quia ſcilicet, caſtitas eſt inte-
rius & exteriùs obſeruanda: quod to-
tum eſt cõtra hypocritas ſimiles cy-
gno, qui exterius in plumis eſt can-
didus interiùs tamen in carne valdè
niger. Sic hypocritæ ſub ſanctitatis
ſpecie per exteriorem habitum & cõ
uerſationem, repræſentant caſtitatẽ
& candidam carnem: tamen interiùs
in occulto habent per luxuriam &
obſcœnos æſtus denigratam. Sunt
iſti mendaces & vani: mendaces, vt
dicit Pſalmiſta Pſalmo 143. [quorum
os loquutũ eſt vanitatem] vanas vi-
ſiones dicentes in oratione videre [&
dextera eorum dextera iniquitatis]
quia repleta eſt operibus vitioſis &
prauis. Vani inſuper ſenſu & cogni-
tione, vt dixit Apoſtolus ad Epheſ. 4.
[Gẽs ambulans in vanitate ſenſus ſui]
& præclarè Ezechiel. 13. vident vana
& diuinant mẽdacia, vnde aptè Hie-
rem. cap. 51. [Vana ſunt opera & riſu
digna, & non ſolùm vana, ſed cordã
eorum etiam vacua. Nam ſicut vide-
mus vas ad ignem poſitum vacuum
faciliter frangi, ſic verè iſti ſimulato-
199 res † ſi ad ignem tribulationum vel
tentationum applicentur, faciliter
per mentis elationem & luxuriæ ar-
dorem liquantur. Vnde Ezech. 24. de
ciuitate peccatrice in figura vnius ol-
lę dicitur [pone eam ſuper prunas va-
cuam, vt incaleſcat æs eius, & lique-
fiat] & quid mirum? ſi tales peccato-
res vacui ſint cum bonis terrenis, quę
vacua & vana ſunt innitãtur & firmi-
tate æternorum bonorum per bonũ
deſiderium non ſolidentur? Contra
eos concludit Scriptura Sap. 3. di-
200 cens: [Vacua † eſt ſpes illorum & la-
bores ſine fructu, & inutilia eorum
opera] & cap. 5. deſcribens peccato-
rem dicit [Cinis eſt cor eius, & terra
ſuperuacua ſpes illius, & luto vilior
vita illius,] quia voluptates turpes in
quibus delectãtur aſsimilantur papi-
lionibus, qui poſt longum tempus &
laborem facillimè intereũt. Et tantũ
manus, remanent coinquinatæ: Non
enim delectationes explẽt appetitũ,
nec ſitim affectus extinguunt, imò
vix guſtus earum percipitur, quando
eo ipſo celeriter euaneſcunt, hinc
Eſai. c. 29. accommodatã ſimilitudine
prædixit: [ſomniat eſuriens quòd co-
medat, & cùm expergefactus fuerit
vacua eſt anima eius] verè iſti illumi-
201 nati † ardore libidinis æſtuantes tan-
quam frebricitantes ſomniabant de-
liciarum fontes, & riuulos, in quibus
ſitim reſtinguere non poterant, nec
famem deſideriorum euacuare. Et
ſic vacui inter tumentes fluctus paſ-
ſionum dormitabant, non verò dor-
miebant, quia verus & quietus ſom-
nus contemplationis & deuotionis
non contingit animam inter munda-
nas delicias, ſed inter tribulationes
& aduerſitates: vnde Dauid Pſalm.
56.

56.dicit[Dormiui conturbatus.] Nec
legimus Apoſtolos dormiſſe,niſi quã-
do erãt triſtitiã & dolore confecti, in
nocte ſcilicet, quâ Dominus fuit ca-
202 ptus: Tunc enim diciturLuc.22.Chri
ſtum inueniſſe eos dormientes præ
triſtitia, & in Pſalm. 3. [Ego dormiui,
& ſoporatus ſum, & exſurrexi: quia
Dñs ſuſcepit me:] qui enim quietè
in cõtemplatione & reuelatione dor-
mire deſiderat, abſtinere debet à calo
re, à clamore, & ab horrore, ſeu fętore,
quę impediũt ſomnũ, hęc mirè deſcri-
203 pſit Iob.c.40.loquẽs de viro † iuſto &
perfecto. [ſub vmbra (inquit) dormit
in ſecreto calami, in locis humenti-
bus] ſub vmbra, quia vmbra ſignificat
204 refrigerium: ita vir iuſtus † cùm dor-
mit in oratione ſeu viſione, dormit
ſub vmbra refrigeratus ab æſtu & ar-
dore libidinis, in ſecreto calami liber
à clamore ſuperbiæ, & inobedientiæ:
obtemperans ſuperiorum mandatis,
& ſegregatus à mundanarum rerum
ſtrepitu. Vt enim docent Naturales
animalia quæ habent palpebras, dum
dormiunt claudunt eas, & ideo piſces
205 non dormiunt † eò quòd palpebras
nullas habeant, ſic re verâ qui dormi-
re cupit in illuminatione diuina, opor
tet vt oculos cordis claudat per ſen-
ſuum reſecationem, & à mũdi tumul-
tibus ſe abſtrahat per pacis & quietis
vnionem, iuxta illud Pſalmi [In pace
inidipſum dormiã & requieſcam] &
de Iudith.cap.8.dicit ſcriptura: quod
in ſuperioribus domus ſuæ fecit cu-
biculum ſecretum ſibi, vbi per ſupe-
riores domus partes intelligitur pa-
radiſus, in quo debemus cubiculum
206 † noſtrum exſtruere per contempla-
tionem abſtractum ab omni cura &
negotio temporali. [In locis humen-
tibus:] quia in illis orumpunt arbores
flores, fructus, & odores ſuauiſsimos,
quæ omnia protinus fugant omnem
horrorem & fœtorem. Nam in loco
florido viridi & mundo, hoc eſt, in flo
rida & caſta anima ſuauius infũditur
deuotionis ſomnus: immunis à fœto-
re luxurię, quod innuit Iob in illo ver
bo [calami.] Iſti enim ſimul cũ iuncis
ſparguntur per loca, vt mundiora &
gratiora appareãt, & vt ibi profũdius
dormiatur, & ſic cuilibet viro mun-
do & puro poteſt dici illud Ezechi.
16 [Stacte & calamus in negotiatione
tua.] ſtacte eſt pura myrrha & proba-
tiſsima quæ ſpecies eſt valdè amara
per quam pœnitẽtia denotatur, quia
207 verè tunc munditia & caſtitas † cu-
ſtoditur quando in amaritudine pœ-
nitentiæ verſamur: exemplum habe-
mus in apibus, quæ valdè diligunt lo-
cum mundum habitare, & ibi dormi-
re, nihilominus tamen cum mundi-
tia interiori, ſemper volunt habere
amaritudinẽ exteriùs, quia vt tradit
Plinius. [orificium aluearis ſui ſolent
ſuccis amaris linire, ne ſubintrent
animalia venenoſa:] hoc ipſum ſeruã-
dum eſt viro, qui caſtitatem interiùs
cupit cuſtodire, ſuccis amaris pœni-
tentiæ exteriùs ſe linire, ne vitia per
immunditiam ipſum coinquinent, &
de ſe poſsit proferre illud Prouerb. 7.
208 [Myrrha † aloe & cinnamomo aſperſi
cubile meum.] & ſic tandem verifi-
cetur, quod antea dicebamus, illud
Eſai. 5. [In doloribus dormietis non
in mundi delectationibus & proſpe-
ritate] in his, quia mali & potentes ſe
culi delectantur, obdormiũt, vt idem
209 Eſai. prædixit cap.14. [omnes reges †
dormierunt, vnuſquiſque in gloria
ſua:] dulcedine inebriantur, & infe-
cti carnalitate dormiunt, & intereunt
vt dicit Pſalmiſta. Pſal.87. [ſicut vul-
nerati dormientes in ſepulcris, quo-
rũ nõ eſt memoria amplius] & ſequi-
tur [& ipſi de manu tua repulſi ſunt,
quia vulneratos dormientes in ſepul
cris cõcupiſcentię obliuiſcitur Deus]
aſsimilantur namque iſti voluptuoſi
ho-

hominesclephantibus,qui in deſerto
audito cantu puellarum currunt ad
delambendum mãmillas earum:dor-
miunt illico & ab iiſdem occidun-
tur: & ſanguis ſeruatur pro tingenda
purpura,vt dicit Plinius.Sic homines
210 luxurioſi † in deſerto huius mũdi lu-
ſibus,cantibus, & fallacijs puellarum
& mulierum decipiuntur, delectan-
tur,obdormiunt,& indurantur adeò,
vt vitæ & famæ immemores obliui-
ſcãtur Deum,& Deus eorum memor
non ſit ampliùs, quibus aptè conue-
nit illud Amos.6.[væ qui dormitis in
lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis
veſtris,]quia ex tali ſomno grauia
ſemper ſequuntur mala,vt ſacra ſcri-
ptura paſsim teſtatur. Sãſon dormiẽs
fuit attonſus, Iudic.16.Iſ-boſeth dor-
miens regno fuit priuatus.2.Reg.4.
Ionas dormiens naufragio periclita-
tus eſt, Ion.2. Tobias dormiens fuit
excęcatus.Tob.2.Siſara dormiẽs fuit
trucidatus, Iud.4. Holofernes dor-
miẽs fuit detruncatus,Iudith.13.Saul
dormiens aquâ & lanceâ fuit à Da-
uide ſpoliatus 1.Reg.26.Chriſto dor-
miente nauis periclitabatur. Matth.
8.Cœtus Virginum dormiẽs fuit à nu
ptijs excluſus Mat.25. Paterfamilias
dormiens fuit zizaniâ locupletatus
Matth.13. Chriſtus enim legiſlator
ſignificat prælatos.Ionas propheta ſi-
gnificat Prædicatores & religioſos.
Iſ-boſeth Rex ſignificat mundi ſecu-
lares principes & iudices. Quia verò
iſti ſi per malas vitiorum congeries
ſomno ſuccumbunt, certum eſt tunc
regnum eorum regimini cõmenda-
tum diſſolui, & nauiculam Eccleſiæ
naufragium minari, & ipſos ſubditos
de nauicula Eccleſiæ eijci: eos deni-
que perire, vt contigit prædictis il-
luminatis dormientibus in ſuis ob-
ſcœnis delectationibus, ne ergo tur-
piter & periculoſè in ſtatu pecca-
ti dormiamus, ſed à ſomno vitiorum
ſurgentes,in bonis pœnitentiæ ope-
ribus vigilemus, iuxta conſilium Sa-
pient.Prouer.6.vbi dicit[ne dederis
ſomnum oculis tuis ne dormitent
palpebræ tuæ: eruere quaſi damula
de manu, & quaſi auis de inſidijs au-
cupis]fugiamus iſtos illuminatos ſeu
211 potius excæcatos,†qui in Angelos lu-
cis ſæpe ſe trãsfigurãt,vt ait Paul.[Vt
decipiant ſub boni ſpecie animas in-
cautas, & leues ad credendum:]in-
ter iſtos etiam B. Thadæus recenſet
eos,qui mulieres,quarum confeſsio-
nem auricularem ſacramentaliter
audiunt, in ipſo ſacramenti confeſ-
ſionis actu, aut proximè ab illo, ad
carnis libidinem ſolicitãt & inducũt,
quos vitare diligẽter nos monet: ſed
quia contra hos propria & diffuſa ſa-
tis,ac noua expectat nos quæſtio in-
fra diſquirenda, ad vlteriora verba
Apoſtoli progredimur, quæ ſunt ap-
tiſsimæ ſimilitudines naturales, &
aptiſsimè quadrant his prauis & ſu-
perbis hominibus. dicit ergo. [Hi
ſunt in epulis ſuis maculæ,conuiuan-
tes ſine timore ſe ipſos paſcẽtes &c.]
212 qui enim lautè epulantur, † peccata
luxuriæ quibus animæ fœdantur, fe-
rè ſemper ſolent exercere, vt dicitur
Iacob.5.[Epulati eſtis ſuper terrã, &
in luxurijs veſtris enutriſtis corda ve
ſtra:]& hinc aliorum facta ab eorum
operibus aliena derident, ſicut legi-
mus Iudic.16. de fœminis deriden-
tibus Sãſonem excæcatũ, quòd ſum-
ptis iam epulis pręceperunt,vt voca-
retur Sãſon,& luderet ante eas. Eiuſ-
modi epulones ſolent in medijs epu-
lis in viciniæ familias deblaterare,
vt plurimum. Pſalmo 58. [Ipſi di-
ſpergentur ad manducandum, ſi
verò non fuerint ſaturati, & mur-
213 murabunt,]in munditiá luxuriæ † fa-
cilè ſeducũtur,& cõfunduntur à dæ-
mone,in cuius perſona Eccleſiaſ.c.13
his hominibus impudicis & effrænis
ſic

ſic loquitur:[natrās bona dicet, quid opus eſt tibi,& confundat te in cibis ſuis, donec te exinaniat bis & ter]
214 quia † tria bona ſunt quæ aufert per peccatū homini,& pręcipuè per peccatum gulæ,bona ſcilicet naturę,quę per nimium cibum in libidinem prorumpens debilitatur & attenuatur, bona gratiæ tandem,& bona gloriæ quod totum prouenit illis, quia ſunt ſine timore Dei in epulis ſuis maculę conuiuantes,& ſe ipſos paſcentes: nō contenti ſemetipſos maculare, ſed ſuis ſpurcitijs in epulis & conuiuijs proximos fœdāt,& coinquinant propter nimiam ebrietatis comeſſationem:quibus Sapiens dicit Eccleſiaſt. 10:[Væ tibi terra, cuius eſt rex puer, & cuius principes manè comedunt. Beata terra cuius rex nobilis eſt, & cuius principes comedunt in tempore ſuo, & ad reficiendum & non ad luxuriam:] hoc deplorat Ezechiel. 32.dicens [væ paſtoribus Iſrael, qui paſcunt ſemetipſos:] & etiam Iob. c. 31.eos condemnat ſuo exemplo: [ſi comedi buccellam panis ſolus, & nō comedit pupillus ex ea:]vbi enim nō
215 eſt timor Dei † innumera pullulant vitia,ex anima:& grauia oriuntur mala contra proximos. Vnde aptè Propheta Pſalm.13.dixit:[contritio& infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt:]& reddit rationem;[non enim eſt timor Dei ante oculos eorum,]& in Pſal.53.conqueritur de hominum perſecutione dicens.[Deus in nomine tuo ſaluum me fac, & in virtute tua iudica me. Deus exaudi orationem meam,auribus percipe verba oris mei,quoniam alieni inſurrexerunt aduerſium me, & fortes quæſierūt animam meam:] & ſubdit cauſam horum malorum dicens, [Ecce enim non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum.] At Deus qui iuſtus eſt repletos cibis eoſque ſine reſpectu & timore Domini,puniet: & faciet eos euomere, vt dicitur Iob cap.20., [Cibos quos deuorauit euomet,& de ventre illius extrahet illos Deus.]

Addit prætcrea Apoſtolus,[nubes
216 † ſine aqua, quæ à ventis circunferuntur,] & quia ſine aqua ideo leuiores,& facilius à ventis circumagitantur,cælum obnubilant,ſed terram nō fœcundant, neque refrigerant, imò tenebris obſcurant,& caligine replēt varijs tentationum ventis, & motibus concupiſcentiæ inordinatis, vndequaque circunducuntur peruerſis opinionibus,& falſis doctrinis imbuuntur, de quibus Dauid Pſal. 9. & Paulus ad Epheſios 4. dicunt in cir-
217 cuitu † impij ambulāt,& omni vento doctrinæ circunferuntur, vento vanitatis agitantur, ſicut nubes altè leuantur,magnæ apparent,tonare, fulminare & coruſcare videntur:in loco cęleſtis dignitatis,& ęſtimationis emicant,citò tamen reſoluuntur & deficiunt iſti ſeductores & illuminati,qui bus aptè dici poteſt,illud Iob 30.[velut nubes pertranſit ſalus mea,] quia mundi proſperitas, carnis voluptas, honoris appetitus(in quibus hi confidūt & æſtimāt ſe poſſe ſubſiſtere) celeriter tranſeunt, & finiuntur tanquā nubes quæ à vēto rapido diſsipatur,
218 vt habetur 2.Sap.]trāſiet vita noſtra † tanquam veſtigium nubis, nihilominus tamen iſti & ſimiles homines
219 † tanto libidinis æſtu ardent, tanto cęcutiunt ambitionis deſiderio, vt ad loca ſublimia volitent vanæ gloriæ appetitu inani effrænes ducuntur. His loqui videtur Propheta Hieremias cap.14.quaſi condolens,dicens: [Onagri ſteterunt in rupibus attraxerunt vētum.] ſunt Onagri animalia ſilueſtria & indomabilia, quæ ſignificāt obſtinatos & ſeditioſos,qui à nullo prælato volunt corrigi, vel domari

mari, dracones ſunt naturâ ardentes
220 & ſitibūdi, †adeò, vt os vēto aperiāt, & eius frigiditate ardor eorum temperetur. His homines ſignificantur, inflāmati ardore concupiſcentiæ, ambitioſi, & vanæ gloriæ ſectatores, qui appetunt ſtare in rupibus, hoc eſt, in locis eminentibus dignitatis & excellētiæ, vt ab obedientia liberi ventum vanæ gloriæ ambitionis, & propriç exiſtimationis attrahere poſsint. Vnde Petrus Rauen. in ſerm. dicit:
221 [ambitio† eſt quædam ſimia charitatis, charitas enim patiēs eſt pro ęternis, ambitio patitur omnia pro caducis: charitas †
222 benigna eſt pauperib. ambitio diuitibus. Charitas omnia ſuſtinet pro veritate, ambitio pro vanitate, vtraq; omnia credit, omnia ſperat, ſed lōgè diſsimili modo: verè homines qui medium tenere recuſant, & obediētiæ parere renuunt, ſed loca excelſa ſupra omnes conſcendere ambiunt, varia & periculoſa diſcrimina ſubire neceſſe erit.] Quare de ambitionis impietate quæ grauiſsimus animi morbus eſt loquēs D. Bernard. Homil. 1. ſuper. [miſſus eſt] ſic habet. [quoties hominibus præeſſe deſidero, toties Deum meum præire contendo, & tunc verè non ſapio ea quæ Dei ſunt:] & in Pſalm. 90. dicit: [Radix iniquitatis ambitio, ſubtile malum, ſecretum virus, peſtis occulta, doli artifex, mater hypocriſis, liuoris parens, vitiorum origo, criminis fomes, virtutum ærugo, tinea ſanctitatis, excæcatrix cordium, ex remedijs morbos creans, generans ex medicina languorem.] quæ mala volens Chriſtus longè abeſſe ab animis diſcipulorum dixit illis: Lucæ 22. [qui maior eſt in vobis fiat ſicut iunior, & qui præceſſor eſt ſicut miniſtrator] deſiderium enim prælationis Gentile eſſe reputauit Chriſtus & Chriſtianis indignum: ideo dixit: [reges Gentium dominantur eorum & qui poteſtatē habent ſuper eos benefici vocantur, vos autem non ſic] id ipſum Spiritus ſanctus nos docuit Eccleſiaſt. 11. dicens, [cōfide in Deo & mane in loco tuo: facilè enim eſt in oculis Dei ſubitò honeſtare pauperem.] In eos inuehitur ampliùs pręclarè Bernard. de conſideratione ad Eugenium ſic exclamās: [O ambitio, ambientiū Crux! quomodo omnibus places? omnes torques?] nihil acrius cruciat, nihil moleſtius inquietat, nihil tamē apud miſeros mortales celebrius negotijs ei⁹ ſunt ericij qui videntes arborem fructibus opulentam, illuc accedunt, poma colligūt, & ſuper illis ſe volutādo onerati, ad ſpeluncas ſuas gradiūtur, vt catuli eorum nutriantur, vt dicit
223 B. Iſidor. lib. 11. Sic iſti ambitioſi †inobedientes & vanæ gloriæ amatores ſpinis ſolicitudinum referti, altas & pomiferas arbores, dignitates ſcilicet & proprios honores diuitiarum fructibus abundantes aſcendunt, ita tamen iſta affectant, nō vt alijs proſint, ſed vt inficiant, & catulos paſsionum & concupiſcentiæ nutriant & fomētent, ideo dicit Eſaias cap. 34. ibi. [Habuit foueam ericius, & enutriuit catulos ſuos,] & cap. 14. loquens in perſona Luciferi, deſcribit ſuperbos & elatos dicens: [ſuper aſtra cæli exaltabo ſolium meum, aſcendam ſuper altitudinem nubium:] ſunt ambitioſi & inobedientes, nubes ſine aqua, vani & vacui humore virtutis, & volunt pręferri viris altis, perfectis & idoneis, qui ſunt aſtra fulgentiſsima in cælo Eccleſię, & religionis: ſunt inſuper nubes ſteriles, & leues, & volunt aſcendere ſuper altitudinem nubium fœcundarum, quæ ſunt iuſti, & perfecti, ſublimes per contemplationem, qui coruſcant per honeſtā conuerſationem, pluunt per pietatem, & ſanctas operationes, tonant per prædica-

dicationis ſanam doctrinam, & denique fulminant per iuſtitiam, & correctionem. Contra hospravos & iniquos homines perpulchrè loquitur Innocentius de vtilitate lib.2.[ambi-
224 tioſus †(inquit)ſtatim vt eſt ad honorem prouectus in ſuperbiam extollitur, in iactantiam effrænatur, non curat prodeſſe, ſed gloriatur prçeſſe, reputat ſe meliorē, quo ſe cernit ſapientiorem, priores amicos contemnit, antiquos comites vili pēdet, vultum auertit, ceruicem erigit, faſtum oſtendit, gaudia ſublimia meditatur, præeſſe molitur, ſubditis onerosus, omnibus infeſtus, præceps, grauis, arrogans, & importunus] ſimiles ſunt tales hederæ, quæ arbor cùm debilis, ſterilis, & immunda ſit; tamen ſæpius ſuper altas arbores ſolet eleuari: verè ſic ambitioſi & ſuperbiâ elati, quāuis nullius meriti ſint vel virtutis, fœtidi in vaniloquijs, ſteriles in bonis operibus, & debiles induratione: tamen arboribus altis magnis, ſcilicet viris quandoque præferuntur, quod non abſque magno Eccleſię detrimēto contingit, & ſubditis grauia incōmoda adfert. Ideo dicitur Prouerb.
225 28[Regnantibus † impijs ruinæ hominum] cùm enim peccatum regnat in ſuperioribus, & in viris qui ſanctitate & religione fulgere debent, ſtatim vt apparent nubes ſine aqua & quæ omni vento tentationis agitantur, faciliter perturbantur ſubditi timorati, quæ & quot ſcādala tonitrua fulgura, & alia grauia mala iſti illuminati, & nubes ſine aqua deuotionis & humore ſanctitatis in Eccleſia Dei ingenerauerint, non eſt opus hîc recēſere, quia ſatis ex fructibus cognoſcitur arbor. Ideo addit Apoſtolus [Sūnt arbores autūnales infruſtuoſę, & inu-
226 tiles:] quia mala † arbor vt dicitur Matth.7. non poteſt bonos fructus facere, & ſi quādo apparet, viridibus fo-

lijs veſtitur, & floribus ornatur exteriùs: citò tamen emoritur & marceſcit. Si verò fructus producit, inſipidi, immaturi, adulterini, & tardi ſunt, quia arbores in autumno plātatæ nequeunt fructus producere prīmitiuos & ſuaues & maturos, inſuper ſunt ar-
227 bores bis mortuæ: quia arbor † quæ non facit fructū bonū, imò & quę hoc malum producit bis mortua eſt. Tum arbor quæ ſine flore, fronde, floribus, & fructu eſt, homo eſt qui à Philoſopho, dicitur arbor euerſa: arbor virore gratiæ, conuerſationis honeſtate, & fructu bonorū operum deſtituta, bis mortua eſt. Similiter qui poſt originale peccatū actuale cōtrahit, bis mortuus eſt, ſed & qui bona omittit, quib. emittēdis obligatur: & mala, quæ tenetur omittere complet, bis mortuus eſt. Moritur enim morte temporali, & poſteà æternâ: bis moritur quoque qui culpa & tribulatione præſenti maculatur & affligitur. Et qui expectat pœnam, & afflictionem æternam, bis mortuus eſt. Denique peccatores qui per culpam & deprauatam conſuetudinem mortem corporis ſimul & animę incurrunt, meritò arbores bis mortuas appellare poterimus. Ecquid mirum ſi arbores eradicatę ſunt à fide quæ radix eſt & fundamētum totius
228 boni ſpiritualis? nam ſicut arbor, † quę non habet radicatam radicē non poteſt fructus facere, ſic homo ſi in fide firmiter non fundatur, non poteſt fructus bonos procreare, ſed neceſſe eſt vt priùs firmiter radicetur. Vnde dicitur Eſai.37.[mittet radices deorſum, & faciet fructū ſurſum.] ſic etiā de viro iuſto habetur in Pſal.1[& erit tāquam lignū quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo, & folium
229 eius non defluet:] Plantatio † enim fixa & profunda iuxta aquarum decurſus fructus producit vberrimos: Quare

re de vinea Ezechi.17. dicitur, quòd
in terra bona ſuper aquas plãtata eſt,
vt faciat frondes, & portet fructum:
& Eccleſiaſt. 5. dicitur [quaſi roſa in
diebus veris, & quaſi lilium, quod eſt
in tranſitu aquæ] quando enim arbor
230 hominis † aquâ diuinæ gratiæ afluẽ-
ter irrigatur, fœcundos fructus, &
opera grata reddit. Sic Hiere. 27.
dicitur. [Benedictus vir qui confidit
in Domino, & erit tanquam lignum,
quod plãtatum eſt ſuper aquas, quod
ad humorem mittit radices, & nõ ti-
mebit cùm venerit æſtus, & in tem-
pore ſiccitatis non erit ſolicitum, &
erit folium eius viride nec aliquan-
231 do deſinet facere fructum,] qui †
enim ſecundum radices fidei irriga-
tur humore gratiæ, & charitatis, hic
vir perfectus euadet. Quapropter
Epheſ.3. nobis hęc bona optãtur [Chri
ſtus habitet per fidẽ in cordibus no-
ſtris, in charitate radicati & fundati,
vt poſsitis cõprehẽdere, &c.] Quia fi-
des † firmitas eſt charitatis, charitas
232 autẽ robur eſt fidei, vt elegãter docet
D.Tho.2.2.q.65.art.2. ad 2.& 2. q. 23.
art.8.ad 2. Nam fides ex charitate ali-
tur, & charitas eſt forma & perfectio
fidei. Riui huius ſpiritualis influentiæ
fidei, charitatis & deuotionis, cor ho-
minis irrigantes, optimè figurãtur in
Apocalyp.22. vbi dicit Ioan. [Oſten-
dit mihi fluuium aquæ viuæ ſplendi-
dum tanquam cryſtallum,] & ibidem
ait loquẽs de viro iuſto & arbore per-
fecta. [Ex vtraq; parte fluminis erat
lignũ vitæ, afferens fructus duodecim
per menſes ſingulos, & folia ad ſani-
tatẽ Gentium, vnde Eccleſiaſt.24. cõ-
ſequenter dicitur [rigabo hortũ plan-
tationũ, inebriabo partus mei fructũ]
233 Sicut ergo vir † iuſtus & perfectus ex
fide viuit, & ex charitate opera digna
gratiæ & gloriæ operatur, eoq; pacto
quaſi duplici vitâ radicatus viuit, ſic
cõtra apoſtatę & religionis falſi ſimu-
latores deficiẽtes à fide & charitate
arbores bis mortuę ſunt. Sunt & era-
dicatæ abſq; omni ſpe ſalutis, nam vt
habet Ioan. in ſua Canonica. c. 2. [li-
cet à nobis prodierint, nõ erãt ex no-
bis,] & Dominus Ioann.15. dicit. [Si
quis in me nõ mãſerit mittetur foras
ſicut palmes, & areſcet, & colligent
eum, & in ignem mittẽt, & ardet] ſic
ſcriptũ eſt 2.Reg.15. [Præuaricatores
autẽ ſicut ſpinæ euellentur vniuerſi.]
Proſequitur Apoſtolus Thadæus ſi-
militudines naturales, & dicit: [Sunt
velut fluctus feri maris deſpumantes
ſuas confuſiones] ſicut enim ex mari
eleuãtur exhalationes, & vapores; ſic
in iſtis peccata ſuperbiæ, vanæ glorię,
elationis & præſumptionis, quæ om-
nia ſũt vapores, & fumi turbidi, exeũ-
tes de corde à calore concupiſcẽtiæ,
habẽt cor fluctuans vndis tumẽtibus.
Eſai.c.57. dixit [Impij autẽ quaſi mare
feruẽs, quod quieſcere nõ poteſt, & re
dundãt fluctus eius in cõculcationẽ
& lutũ] Iacet nãq; motibus, & fluctib.
234 & vẽtus, vt dicitur Dani.7. [quatuor †
venti pugnabãt in medio maris.] fer-
uet etiã irã, vt ait Iob 41 [Ferueſcere
faciã quaſi ollã profundũ maris] in eo
235 † ſẽper reperitur tribulatio, & aduer-
ſitas, & cõtinuò nebulâ & caligine cõ
tegitur, vt dixit idẽ Iob c.38. loquens
de mari cũ Deo: [ipſe poſuit nubẽ ve-
ſtimentũ eius, & caligine tanquã pã-
236 nis infantiæ ipſum inuoluit,] in mari †
piſces delicioſè habitant, vt habetur
in Pſal.8. [volucres cæli, & piſces ma-
ris, qui perãbulant ſemitas maris,] cui
cõſonat illud Abacuch.3. [Viã feciſti
in mari equis tuis, in luto aquarũ mul
tarũ,] ſolet etiã mare propellere ſpu-
mas, & alias ſpurcitias in littus, & illud
coinquinare. Sic verè iſti illuminati
ſimiles ſunt mari: quia ſuperbiâ elati
incõſtãtiâ mutabiles, diſcordiâ & in-
famiâ tanquã ventis furentibus agi-
tãtur: inobediẽtiâ veſtiũtur, caligine
igno-

ignorãtia inuoluũtur, & pannis infantiæ vt dixerat Iob de mari, id eſt, immunditie carnis maculantur, tanquam piſces delicioſi, & luxurioſi in cordis ſui mari innatãt, & ſicut equi in luto aquarum multarum coinquinantur. Equi enim ſignificant luxurioſos, ſicut dicitur Hierem. 5. [Equi amatores in fœminas, vnuſquiſque
237 ad vxorem proximi ſui† hinniebat,] denique ſpumis, & alijs immundis, & fœdis, & ſacrilegis obſcœnitatibus in corde latẽtibus ad littus operis externi, vt omnia quæ ad impuram vitam ducunt adimpleant, euomunt ſplendorem religionis, & proximorum decus obnubilant. Vnde fit, vt ſicut de aquarum ſpuma maris exſiccata pumices duriſsimi generantur, ita vt confringi nequeant ſic verè iſti deſpumantes ſuas confuſiones, vt inquit Apoſtolus Thadæus [In aquis turbidis, & libidinoſis] per prauam, & inueteratam conſuetudinem in lapidis naturam conuertantur, & indureſcant: vt docuit Iob. cap. 83. dicens: [In ſimilitudinem lapis aquæ durantur, & ſuperficies abyſsi cõſtringitur, quia abyſſus peccatorum in abyſſum inferni deducit, vbi ſuperficies abyſsi conſtringitur & concluditur.

Inſuper dicit Apoſtolus Thadæus
238 eſſe [Sidera † errantia,] & bene quidem: quia valdè errant dicentes ſe tanquam doctores, & magiſtros illuminati à Deo, cùm potiùs veluti ſidera quę per diuerſas cęli partes volãt, & diſcurrũt proprio ductu & voluntate regãtur, nullã veritatis vniformem regulam obſeruantes. Planetæ erratici appellantur ab Aſtronomis, autore Cleomede, Arato in Phænomen, Hipparco, & Theone, qui præter motum orbis ad quem mouentur proprios habent motus contrarios, dum enim cælum mouetur ab oriente in occidentem ipſi è contrario ab occidente in orientem tanquam retrogradi iter ſuũ conſummãt, quo fit vt in eodem loco in quo oriuntur vel occidunt, nunquam cõſiſtant, ſed iam ſtationarij, iam directi, iam retrogradi, iam ad Meridiẽ, iam ad Aquilonem diſcurrãt, eorum quoque effectus varij à ſe inuicem longè diſsiti, ac ferè contrarij ſunt, & ab his varias animorum & morum conſtitutiones, & cõditiones in hominum vitam influere narrãt, quę omnia complexus eſt Euclides venuſtiſsimis verſibus, quos huc ex Græcorum Anthologia latinè tranſtulimus.

Multiuago circum cælos errore feruntur,
Tẽpora quæ ſtatuunt æternũ, ſidera ſeptem.
Luna micans noctu, Saturnus trux, rutilus Sol,
Cypris amica thori, Mars audax, alipes Hermes.
Et qui naturæ fœturas Iupiter effert.
Hæc genus afficiunt humanum: inſunt quoque nobis
Mars, Sol, Luna, Cypris, Saturnus, Iupiter, Hermes.
Æthereis hinc qualis homo eſt, hoc ducit ab auris.
Luctum, iras, riſus, genus, ignes, verba, ſoporem.
Saturnus luctum, genus edit Iupiter, Hermes
Verba dat, iras Mars, Cypris ignes, Luna ſoporem.
Sol riſus, Hic precipuè cũ lumina profert,
Et cæli ſurſum, rident, & compita terræ.

Sed & propter motus errantes, & inſtabiles in octauo cælo planetæ locum non habent, ſicut ſtellæ fixæ, quæ tãquam nodi in tabula, motum cæli ſtelliferi vniformiter ſemper ſequuntur; ſed in alijs orbibus inferioribus motus ſuos vagos, & exorbitãtes exercent: ſic verè iſti qui illuminati dicuntur cum motibus ſenſualitatis fluctuent, & corrumpantur va-

rias doctrinas, & reuelationes diſſeminant, vanitate ducũtur, ſuperbiã accendũtur in cælo Eccleſiæ ſtellifero, Eccleſiam enim dici cælũ, nõ admodum nouum & recens: idq; video illi tributum à Germano Archiepiſcopo Conſtantinopolitano in definitionibus Eccleſiæ [Ἐκκλησία (inquit) ἐστιν ἐπιγειος ὀυρανὸς, id eſt, Eccleſia eſt terreſtre cælum. In eo cælo tantùm vera fidei ſoliditas inuenitur: locum fixum & immobilem non habent, & ob id per alios orbes ſeductionis, & fallaciæ volutantur, & dum ſibi videntur ſidera lucentia per reuelationis, & prędicationis illuminationem, errantia potiùs, & lumine ſolis iuſtitiæ, & veritatis deſtituta apertè conſpiciuntur. Vnde dicitur Ezech. 32. [Cælum nube tegam, & nigreſcere faciam ſtellas eius,] & Apoc. 6. [Stellæ ceciderũt de cælo ſicut ficus emittit groſſos ſuos, cùm à vento magno mouetur,] verè iſti qui ſtellas ſe exiſtimant quocunq; vento doctrinæ, & appetitus inordinati agitati, tãquam ſeductores & Apoſtatæ è cælo ſuæ elationis, & falſi ſplẽdoris, miſerè corruũt, veluti ſtellæ errantes & deuiæ, de quib. dicitur Apoc. 12. [Viſũ eſt ſi-
439 gnũ in cælo, & ecce Draco † magnus rufus habens capita ſeptem, & cornua decem, & in capitibus eius diademata ſeptem, & cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarum cæli, & miſit eas in terrã,] & hoc quia in veritate, & fidelitate ſunt incõſtantes & infirmi, videntur ſtellę & nõ ſunt, ſubitò apparent, & ſubitò deficiunt.
440 Similes cometis † præ ſe ferentibus ſtellarum ſpeciem, cùm non ſint niſi vapores inflãmati, & accenſi, qui celeriter abſumuntur & euaneſcunt, & ardore concupiſcentiæ ardentes à Deo repelluntur, figurati in illa ſtella, de qua dicitur Apocalyp. 8. quòd [Stella magna cecidit de cęlo ardens ſicut facula.] Vnde iſtis qui ſublimẽ locum per inordinatos, & turpes tramites appetierunt, meritò imprecatur iram Dei Regius vates, Pſalm. 82. dicens: [Omnes principes eorum, qui dixerunt hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei, Deus meus, pone illos vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti,] agantur ſpiritu vertiginis, & tanquam ſtabiles & fragiles in præcipitiũ ruant, & ſicut rota non eſt ſtabilis, ſed pars ſuprema volutando cadit, & fit infima, ita iſti ex loco eminenti in profundum deueniant: & quia quocunque vento mobiliter veluti leuis ſtipula quatiuntur, eijce eos abs te ne ſubſiſtãt in malitia ſua, ſed ventus iræ, & furoris tui exurat & puniat eos: dicit enim Propheta de Deo loquens cõtra peccatores Pſal. 10. [Pluet ſuper peccatores laqueos ignis, & ſulphur: & ſpiritus procellarum pars calicis eorum,] his enim procellæ tenebrarum ſeruatæ ſunt in æternum.

Proſequitur Apoſtolus dicẽs; Prophetauit autem, & de his ſeptimus ab Adam, Enoch, dicens: [Ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis, facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris quę loquuti ſunt contra eum peccatores impij,] hi ſunt murmuratores queruloſi, ſecũdùm deſideria ſua ambulantes, & os eorum loquitur ſuperbiam, ſuſpicientes perſonas quæſtus cauſã, iterum his verbis Apoſtolus arguit, & condemnat impios hæreticos, quibus minatur vltimum extremi iudicij ſupplicium: de quo prophetauit ſeptimus ab Adam, Enoch, dicens: venturum † Dominum cum ſanctis; & angelis iudicium facere, aduerſus omnes, & præcipuè contra hæreticos, vt damnet non tantùm

impia

impia & execranda eorum opera, verba etiã & blaſphemias ſacrilegas contra ipſum prolatas, verùm etiam cogitationes occultas & prauas, inſuper affectus impudicos & nefarios erga Deum & proximos, vt dixit Sophon.cap.1. [Scrutabor Hieruſalem in lucernis, & viſitabo ſuper viros defixos in fecibus ſuis, qui dicunt in cordibus ſuis, non faciet bene Dominus:] non faciet male, quia
242 iſti impij † hæretici tantopere ſunt deprauati vt quidquid cogitant, faciunt, & loquuntur omnia ad carnis voluptates & illecebras, tanquam ad ſcopum conuertant, & ordinent: vt enim docet Paul. ad Roma. 1. [Hæc effrænata libido radix eſt cæca impietatis illorum,] vnde pullulant rami, frondes, & fructus amariſsimi, atq; ita vniuerſaliter eos vndequaque deſcribens dicit. [Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum vt faciant ea quæ non conueniunt, repletos
243 † omni iniquitate, malitiã, fornicatione, auaritiã, nequitiã, plenos inuidiã, homicidio, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, inſipientes, incompoſitos, ſine affectione, abſque fœdere, ſine miſericordia:] & quia ſecundum deſideria ſua ſint ambulantes, mente ſunt maculati, verbis ſacrilegi, & operibus coinquinati, quæ omnia quia in publicum quandoque metu pœnæ perterriti prodere non audent, ardenti deſiderio ſtudent, falſas doctrinas typis mandare, quibus clanculum tanquam venenis mortiferis proximorum animas infeliciter & miſerè interficiant. Ex quibus eorum
244 malitia † & deprauata intentio facilè percipitur. Etenim ea quæ ore tantùm proferuntur, vel ex animi facundia, vel intellectus momentaneã apprehenſione, vel affectus prauã adhæſione, vel appetitus, vel paſsionum turbine, vel alijs de cauſis emanare intelliguntur, nec temporis diuturni ſpatium, nec voluntatis magnam prauitatem arguunt: at verò quæ ſcripta in lucem prodeunt, quia maturum conſilium temporis diuturnitatem, rerum affectionem, mentis diſcuſsionem expoſtulant, grauem malitiam demonſtrare videntur. Vt enim docet Caietanus ſuper D.Thom.1.2.quæſt.
245 16. artic.4. [Duodecim † ſunt actus intellectus & voluntatis, qui concurrere poſſunt ad aliquid peragendum, quorum primus eſt apprehenſio finis: ſecundus, voluntas finis: tertius imperfecta fruitio finis: quartus, intentio finis: quibus poſitis voluntas perfectè vult finem: quintus actus eſt vſus, quo voluntas vtitur ratione ad conſiliandum ſeu conſultandum: ſextus eſt conſilij, ſeptimus eſt conſenſus: octauus eſt electio, quia actus eſt vltimus in modo volendi ipſius voluntatis, ad id quod eſt ad finem, nonus actus eſt imperium, quod eſſentialiter actus eſt rationis, connotando tamen actum voluntatis, quia imperare eſt ordinare ſeu intimare, & denuntiare aliquid alicui, monendo illum ad agendum, vel non agendum, vt cùm dominus dicit ſeruo ſuo: fac hoc, ne facias iſtud: quæ ordinatio, & denuntiatio actus ſunt rationis, præſuppoſito actu voluntatis, quæ primùm mouens eſt, quoad exercitium ad agendum, vel non agendum: decimus actus eſt vſus, quo voluntas vtitur potentijs executiuis ad rem peragendam: vndecimus eſt executio & operatio, per quam finis comparatur: duodecimus & vltimus eſt perfecta fruitio

ipſius finis; quo habito quieſcit & gaudet perfectè voluntas: qui actus concurrunt in rebus agendis à nobis, licet neque ſemper ſint perceptibiles, neque ſemper ſint neceſſarij formaliter, ſed tantùm virtualiter: quia priores in poſterioribus includuntur, vt in intentione ſimplex voluntas, & in electione conſenſus, & ſic de alijs. In iudicialibus
246 † etiam hoc eodem ordine proceditur, primò fit intimatio ſeu denunciatio præcepti ſuperioris. Secundò, inobedientia. Tertiò, contumacia. Quartò declaratio iudicis, & Quintò, pœna & executio eiuſdem. cap. Epiſcopi 11. quæſtion. 3. & ibidem Ioann. à Turrecremata. Quæ omnia in medium placuit proponere, vt oſtẽderem ea quæ ſcriptis mandantur longinquam rerum conſiderationem, affectus deprauationem, rerum obſcœnarum cõgratulationem voluntatis malitiam, magis quàm intellectus ignorantiam, & errorem manifeſtè demonſtrare. Vnde ma-
247 iori † pœnâ delicta præmeditata ſunt afficienda; quia magis voluntaria: nam in tantum peccatum, in quantum voluntarium, vt ait Auguſtin. & habetur in §. ſi. 15. quæſt. 1. & in cap. ſi enim. 32. quæſt. 5. libri ergo materiales hęreticorum meritò ab Inquiſitoribus iudicantur & comburuntur; quia in ipſis (vt ſuperiùs diximus) apertè legũtur opera obſcœna, verba ſacrilega, cogitationes & deſideria occulta, quæ in deprauatis eorum conſcientijs latitabant, quibus animæ fidelium polluuntur, & ſpiritualiter intereunt, ad inſtar ergo iudicij extremi, de quo propheравit Enoch, in quo Dominus iudicaturus eſt verba, opera, & reconditas cogitationes conſcientię vniuſcuiuſq; vt dicitur Dani. 7. [Libri aperti ſunt, & iudiciũ ſedit,] & Apoc. 20.]libri aperti ſunt, & iudicati ſunt mortui, ex his quæ ſcripta erant in libris, ſecun-
248 dùm opera eorum.] Inquiſitores † condemnant, & igni tradunt hæreticorum libros in quibus falſitas doctrinæ, cõſuetudo morum iniqua, facta eorum turpia, & ſectæ peruerſiæ continentur, ne tantorum malorum lectione Chriſtiani homines cõcupiſcentiâ in malum tendente abſtracti & illecti venenum lethale bibãt, & à fide deficientes in æternum pereant. Sic fecisse legimus Hieremiam capit. 51. qui librum in quo conſcripſerat ventura mala ſuper Babylonem præcepit Saraiæ, vt ligato ad eum lapide proijceret illum in medium Euphratem, & Act. 19. legimus etiam Apoſtolos † coram om-
249 nibus combuſſiſſe libros eorum qui fuerant curioſas & vanas doctrinas ſectati: & computatis pretijs illorum inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium. Hinc Apoſtolus ſupradicta breui ſermone recenſens, dicit: [Ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis facere iudicium contra omnes & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerũt, & de omnibus duris quæ locuti ſunt contra eum peccatores impij.]

250 Hi ſunt murmuratores † querulоſi ſecũdùm deſideria ſua ambulantes: ex hoc enim, quia deſiderij ſui ſunt affectatores, querulоſi, & murmuratores ſunt contra illud Sapientiæ: [Cuſtodite vos à murmuratione quæ nihil prodeſt: & à detractione parcite linguæ, quoniam ſermo obſcurus in vacuum non ibit,] id eſt, non remanebit impunitus; affectus enim inordinatus ad illecebras carnis innumera fecit experiri mala, vt docuit Apoſtolus Iacob. capit. 4. [Vnde bella, & lites in vobis? nonne

ne hinc? ex concupiſcentijs veſtris,
quæ militant in membris veſtris?]&
capit.1. vnuſquiſque tentatur à con-
cupiſcentia ſua abſtractus,& illectus:
hos Pſeudoprophetas deplorat Paul.
& monet nos diligenter vt eos fu-
giamus, dum ad Philippen. 3. dicit:
[Multi enim ambulant quos ſæpe di
cebam vobis, nunc autem & flẽs di-
co inimicos crucis Chriſti, quorum
finis interitus, quorum Deus venter
eſt, & gloria in confuſione ipſorum,
qui terrena ſapiunt,] aſpernantur
enim continentiam, gulæ & luxuriæ
ſeruiunt, reliqua paruifaciunt & os
eorum loquitur ſuperbiam, adſpirã-
tes in perſonas quæſtus cauſâ. Sunt
ſuperbi, & ideo os ſuum in cælũ po-
nunt, quos deflet Eſaias cap.5.dicẽs:
[Væ qui ſapientes eſtis in oculis ve-
ſtris, & coram vobis ipſis prudẽtes,]
veram Dei cognitionẽ & ſcientiam
reijciũt,ſolùm de humana (quæ ſtul-
titia eſt apud Deum) gloriantur, vt
dicit Paul. & etiam ſcriptum eſt in
Pſalm.93.Beatus homo quem tu eru-
dieris,Domine,& de lege tua docue
ris eum,] ſunt queruloſi quia ſuper-
bi:& eius filij ſuperbi, qui ſecundùm
Iob. [Eſt Rex ſuper omnes filios ſu-
perbiæ,]de quo etiam Daniel cap.11.
ſic loquitur[Eleuabitur,& magnifica
bitur aduerſus omnem Deum, & ad-
uerſus Deum deorum loquetur ma-
gnifica,& dirigetur donec complea-
tur iracundia, ſic iſti arroganter lo-
quuntur, & ſemper murmurãt. Aua-
ritia etiam mendaces & adulatores
eos facit, vt liberiùs ventri & quæ-
ſtui ſatisfaciant, diuitibus placere
cupiunt, & eos magnificè extollunt,
lucrandi intentione: quod docet
Apoſtolus Thadæus dicens:[Miran-
tes perſonas quæſtus cauſâ.]Hęc ma
la quæ ex auaritia procedunt pręcla-
rè docuit Paul.1.Timot.6.vbi ſic lo-
251 quitur.[Qui volunt diuites fieri,†in-
cidunt in tentationem & laqueum
diaboli,& deſideria multa inutilia &
nociua; quæ mergunt homines in
interitum & perditionẽ, radix enim
omnium malorũ eſt cupiditas, quam
quidam appetentes errauerunt à fi-
de & inſeruerunt ſe doloribus mul-
tis.]

Et in eodem capite dicit: [Eſt au-
tem quæſtus magnus pietas cũ ſuf-
252 ficientia:] qui enim† amat diuitias,
fructum non capiet ex eis, vt dicitur
253 Eccleſia.5.ſunt† auari,ſuperbi,& cru
deles: vnde de illis poteſt dici illud.
2.Reg.1.[Aquilis velociores, leoni-
bus fortiores,volant namque altæ ſi-
cut aquilæ per ſuperbiam,& ſunt for
tes in ſæuitia vt leones, alios impu-
gnando. Poteſt etiam de iſtis exponi
illud 1. Reg.8. [Declinauerunt poſt
auaritiam, acceperunt munera, &
peruertunt iudiciũ.]Obcęcant enim
diuites & potentes, allicientes ipſos
in ſui amorem, & ſuâ adulatione ve-
ritatem illis occultant, ſunt perſimi-
les hederis, quæ cùm nullũ fructum
afferant,tantummodo virent,& cum
per ſe ſtare non valeant (quia eius
plantæ ſunt imbecillæ) muris & ædi-
ficijs adhærent,vt ſuas deformitates
& rimas in quibus araneæ,viperæ,&
animalia venenoſa generantur ab-
ſcondant & contegant,vtilitatis ſuæ
& commodi cauſâ. Eadem videntur
facere iſti adulatores, qui proprium
lucrum & commodum quærentes
vitia fouent,& defendunt in diuiti-
bus. Alanus de Archipr. tractans de
hoc peſtifero auaritię morbo in hæc
verba præclara fertur. [O radix om-
254 nis malitiæ †auaritia: ſeruitus idolo-
latriæ,mater vſuræ genitrix ſimonię,
fomes culpæ, machina gehennæ,
abyſſus inſatiabilis, inſatiata charyb-
dis,quæ nunquam dici ſufficit,] & in
cap.accuſatores. 3. quæſt. 5. dicitur,
quòd amor carnalis, & timor atque

auaritia plerumque ſenſus hebetant humanos, & peruertunt opiniones vt quæſtum pietatem putent, & pecuniam quaſi mercedem prudentiæ idipſum docuit ſuprà B. Thadæus, dicens: [Auaros mercede Balaam effuſos eſſe,] quia vt dicit Hierem. cap. 8. à minimo vſque ad maximum auaritiam omnes ſequuntur, & Eſai. 56. [Declinauerunt vnuſquiſque ad auaritiã,] ideo dicitur Amos 9. [Auaritia in capite omniũ, & nouiſsimum ipſorum gladio interficiam,] Hiere. etiam. cap. 22. dicit auaro: [Tui verò oculi, & cor ad auaritiam] huius oppoſitum monet nos Paul. 1. ad Corinth. 5. dicens: [Non commiſceamini fornicarijs, aut auaris, aut rapacibus, quia hæc omnia celeriter tanquam caduca pertranſeunt, ideo bona æterna pro ſcopo habere iterum ſuadet. 2. ad Cor. 4. ſic loquens. [Id enim quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur, quæ
355 enim † videntur temporalia ſunt, quę autẽ non videntur ęterna ſunt.] Vnde his qui auaritiâ carent, dicitur Prouerb. 28. [Qui odit auaritiam, lõgi fient dies eius.] Et Eſai. 33. qui proijcit auaritiam ex calumnia, iſte in excelſo habitabit: panis ei datus eſt, aquæ eius fideles ſunt. Regem in decore ſuo videbunt,] qui enim non ſunt mirantes perſonas quæſtus cauſâ, ſed potius Chriſtum, qui vberrimus quæſtus, & verum lucrum eſt in gloria & decore felicitatis æternæ, feliciter aſpicient. Tum miratores diuinarum rerum erunt, miratores Dei non hominum, miratores lucis non auri caduci, verè enim ſunt mirabilia θαυμάσια diuina beneficia, vt Suydas interpretatur. Nam quid homines in hominibus admirantur: vnde admirationem ab admiratoribus merentur cùm citò perituri ſint? ἀπειρειγῦπες verè, vultures egentes quorum roſtrũ inhiat hereditatem alicuius ſenis diuitis, interea illũ laudantes, & demulcentes quem citò moriturum vellẽt, falſè eiuſmodi diuites, & iſtas mirationes ridet Martialis lib. 12. Epigramm. 74.

Heredem tibi me Catulle dicis:
Non credam, niſi legero Catulle.

Vnde proſequitur Apoſtolus Iudas dicens. [Vos autem, chariſsimi, memores eſtote verborum, quę prædicta ſunt ab Apoſtolis Domini noſtri I E S V Chriſti, qui dicebant vobis. [Quoniam in nouiſsimo tempore venient illuſores ſecundùm deſideria ſua ambulãtes in impietatibus, hi ſunt qui ſegregãt ſemetipſos, animales, ſpiritum non habentes.] Hęc verba innatam quidem habent ſimilitudinem cum illis, quæ ab Inquiſitoribus in edicto proferuntur, in illo enim inijcitur anathematis pœna cõtra eos, qui à cõmunione fidelium ſe ſeparant, & à doctrina ſancta Catholica ſe auertunt: & contra eos; qui quoquo modo ſciũt aliquos fidei eſſe obnoxios, & nolunt eos denunciare, idipſum Apoſt. Thadæus oſtendit, huiuſmodi anathematis pœnâ hæreticos ab Apoſtolis percuſſos eſſe dũ dicit: [Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritum Dei non habentes,] quia à congregatione Catholica proprio iudicio exeunt, com monet enim nos B. Iudas, vt cõſtanti animo in fide ſemel ſuſcepta perſeueremus, memores eorum quæ prædicta ſunt ab Apoſtolis, à Petro ſcilicet & Ioanne in ſuis Canonicis. Prædixerunt namque Apoſtoli à ſpiritu Sancto illuminati in nouiſsimo tempore vẽturos illuſores, Antichriſtum ſcilicet, cuius hæretici noſtri tẽporis

ſunt

ſunt præcurſores, de quibus multa dicit Apoſtol. Paul. 2. ad Theſſalon. 2. 1. ad Timoth. 4. 2. ad Timoth. 3. & 4. ad Tit. 1. Hos hæreticos venturos à ſua cupiditate ſed à Deo minimè miſſos docuit Petrus 2. Epiſtola c. 3. & apertè Ierem. cap. 23. dicit [Non mittebam prophetas, & ipſi currebant, non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant,] & Ioan. c. 10. [Quotquot autẽ venerũt fures ſunt, & latrones]
257 ſunt illuſores, nam per † fictam religionem & ſanctitatem decipiũt ſimplices, ideo ipſe Ioannes 1. Epiſt. cap. 2. dicit: [Filioli nouiſsima hora eſt, & ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit, nunc Antichriſti multi facti ſunt in peiora ſemper tendunt,] & ibunt in adinuentionibus ſuis, vt dicitur Pſal. 80. Cùm enim ambulent ſecundum deſideria ſua in impietatibus, vt hic docet B. Iudas, ſunt homines ſeipſos amantes, vt inquit Paul. 2. ad Timoth. 3. [cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores, magis quàm Dei, habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes, & hos deuita. Ex ijs enim ſunt qui penetrãt domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs deſiderijs, ſemper diſcentes & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. Quemadmodum autem Iannes & Mambres Moyſi reſtiterunt, ita & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, circa fidem:] mira quidem deſcriptio & accommodata verbis Iudæ quæ ſequuntur. [Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritum non habẽtes.] ait: [Qui ſegregant ſemetipſos,] id eſt, qui ſchiſma faciunt, & diſtractiones regni Chriſtiani moliuntur: quod fecerunt ſuperioribus ſæculis Imperatores Conſtantinopolitani, quorum inſana dominandi cupido tantopere exarſit, vt ne Pontifici Romano religionis cõſeruationem acceptam ferrent, & vt nouæ ſuæ Romæ tribuerent Patriarchatum Orientis, primùm Eccleſiam conuulſerunt in partes & centones, deinde in Deum ipſum debacchati, Spiritum ſanctum cum Patre ſolo coniunxerunt, omnino autem à Filio ita ſepararunt vt ab eo nullo modo procedere illum voluerint inducere, de quibus libro & integro, & eleganti olim conqueſtus vir doctus Ioan. Eteranus: eiuſmodi & Græci Eccleſiaſtici, & hodierni hęretici ſunt, quorum affectiones ita obſcœnæ & impiæ turgeſcũt, vt propter earum applauſum, ſegregent ſe à vero Dei cultu, & à communione fidelium, quos omni conatu ab vnitate fidei abducere nituntur, cùm
258 tamen hoc impij † Chriſti crucifixores non fecerint: non enim ſunt auſi Chriſti tunicam (quæ Eccleſia eſt Chriſti dilectiſsima ſponſa) diuidere vt habetur Ioan. 19. [Erat autem tunica inconſutilis deſuper contexta per totum, non ſcindamus eam, dicunt, ſed ſortiamur de illa cuius ſit.] Hæc eſt hæreticorum immanitas & ſtultitia, vt fidei veritatem ſemel ſuſceptam, ob ſua deſideria turpia, & iudicia inania inſanè deſerant & diſrũpant. Sed vnde hæc? iam diximus in principibus veſanam dominandi libidinem id efficere, quæ ſola & maxima in illis eſt auaritia, in reliquis ipſam philargyriam conſtituas licet ex præcedentibus Apoſtoli verbis [Mirantes homines quæſtus cauſâ] dicebat Eccleſiaſtes cap. 5. [Eſt infirmitas quam vidi ſub ſole, diuitias conſeruatas apud dominum in perniciem ſuam, & pereunt diuitiæ illæ, in

occupatione malâ. Et genuit filium, & nihil eſt in manu eius: ſicut egreſſus de ventre matris ſuæ nudus reuertetur, vt pergat ſicut venit.] Eſt verè morbus auaritia. Nā omne animi vitium morbus eſt. Lepra eſt Giezi ſpiritu ac mēte leproſi, vt ait Caſſianus lib. 6. cap. 26. vnde fiūt [animales] veluti pecora (vt ait Salluſtius) quæ natura prona atque ventri obediētia finxit. In Pluto diuiſi ſunt, quia in Deo nemo eſt diuiſus. Eſt vnus altiſsimus creator omnium, vt dicitur Eccl. 1. & Paul. ad Eph. 4. [Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus
259 Deus, & Pater omnium, qui eſt ſuper omnia, & per omnia, & in omnib. nobis,] & paulò inferiùs. [Ipſe dedit quoſdā Apoſtolos, alios verò Euāgeliſtas, alios autē paſtores & doctores, ad continuationem ſanctor. in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei nec circunferamur omni vento doctrinæ, & 1. Corinth. 1. exclamat dicens: [Nunquid diuiſus eſt Chri-
260 ſtus?] ex ipſo enim† taquam ex fonte vno, viuo, limpidiſsimo, omnia bona noſtra quæ per fidem cognoſcimus, & ſperamus, profluunt, & emanant, ex ipſo procedunt noſtra bona, cogitata, cōſilia, dicta, actiones, & opera. Ipſe eſt vnus, & vnicū fundamētum fidei noſtræ, quæ quidē eſt vna propter vnū reuelantē qui eſt Deus. Secūdò propter vnū per quem Deus reuelat qui ſunt Romani Pōtifices Petri ſucceſſores, concilia vniuerſalia, per ipſos confirmata qui omnes, ſunt vni propter vnam cathedram, quam legitimo ſucceſsionis iure, ac nomine ſemper obtinuerūt. Tertiò eſt vna, propter vnam vniuerſitatem, cui
261 Deus per vnū reuelat, quia Eccleſia† noſtra nunquam diuiſa eſt ab illa, quā Romani primi ex Gētibus Deo præcipiente, ac Petro exigente & exequente cōſtituerunt, quam Cyprianus Eccleſiarum matricem vocat. Quartò eſt vna propter vna, quę reuelata ſunt. Etenim ea quæ Pontifices Romani tanquam diuinitus reuelata per ſeipſos ſemel, vel per generalia Concilia approbata determinarunt, nunquam nos immutauimus; ſed illorum antiquorum, & noſtrorum fides ſemper manſit, omnino vna & integerrima. Vltimò eſt vna propter vna illa, quę reuelabuntur vſque ad iudicij diem, quæ omnia prompti ac parati volumus certò & ſine ſcrupulo credere. Ad hanc igitur fidei vnitatem quam execrabiliter abhorrent hæretici hortatur nos Beatus Iudas, diuiſiones enim in fide, & ſchiſmata grauia generāt mala: per hanc namque homines communione ſanctorum carent, pace & tranquillitate deſtituuntur, à regno cælorum manent excluſi, vt patet in Angelis, qui principatum ſuum non ſeruauerunt, ſed à conſortio fidelium Angelorum propriâ ſponte & pertinaciâ ſe diuiſerunt.
262 † Viam Cain ingrediūtur. Et ſicut ille fratrem ſuum, ita & iſti fratres fideles odio incredibili proſequūtur. Errore Balaam propter lucrum temporale decipiuntur, & à via veritatis retrocedunt, & deniq; contradictione Chore adducti, vniuerſa tanquam inobedientes cōtemnunt, lites & ſeditiones ab inferis reuocant, res nouas moliuntur, vt vnitas fidei, & pacis in Eccleſia Dei omnino ſcindatur, & pereat. Chri-
263 ſtus † verò tanquam verus Dominus, caput noſtrum, & fidelis paſtor, ſalutiſque noſtræ firmiſsimum præſidium fidei vnitatem facit, & ad hoc in mundum venit, vt eos qui diſperſi erant in vnum colligeret, vt habetur Ezech. 37. [& paſtor vnus erit omniū eorum, vnus populus.] Idipſum

ſum orans à Patre petebat Ioan.17. dicens: [Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus,] & Ioann. 10. [Alias oues habeo: & illas oportet me adducere, vt ſint vnum ouile, & vnus Paſtor,] hoc ipſum docet Paul. 1.Corinth.12. [Omnes vos vnum eſtis in Chriſto IESV, vos eſtis corpus Chriſti & membra de membro] non ſolùm autem oportet nos manere in vnitate
264 fidei ſimpliciter (cùm fides † ſine ope-
265 ribus mortua ſit,) ſed in vnitate † fidei, ſimul & charitatis, quæ vinculum eſt perfectionis & pacis, & donum Dei, in quo conſiſtit omnis noſtra ſalus, ad quam vnitatem inuicem in charitate ſeruandam præclaris verbis nos excitat Apoſtolus ad Epheſ.4.dicens: [Sollicìti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis: vnũ corpus, & vnus ſpiritus, ſicut & vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ, quod Propheta Sophoni.cap.3. prædixerat his verbis. [Quia tunc reddam populis labium electum, & inuocent omnes vocem Domini, & ſeruient ei humero vno, id eſt, vnanimi conſenſu & voluntate.] Hinc præclarè Auguſt.lib. de verâ religio. capit.5.dixit [Religio neque in confuſione paganorum, nec in purgamentis hæreticorum, neque in languore ſchiſmaticorum, neque in cæcitate Iudæorum quærẽda, ſed apud eos ſolùm qui Chriſtiani, Catholici, orthodoxi, & nominantur & ſunt, hi enim ſunt integritatis cuſtodes, & veritatis ſectatores, & recta ſectantes. Pax enim noſtra nos iuſtificat, vt
266 ait Paul.ad Rom.5. [Iuſtificati † ex fide pacem habeamus ad Deum, per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, per quem habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtã, in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.] Maximè ergo intereſt, ne ſint in nobis ſeditiones aut ſciſmata, ad quod monet nos Paul.ad Phili p.2. dicens: [Si qua ergo conſolatio in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocietas ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis implete gaudiũ meum vt idem ſapiatis, eandem charitatem habẽtes, vnanimes idipſum ſentientes,] verba ſanè pietatis & dulcedinis plena, quibus nos excitat & im-
267 pellit, vt hanc vnitatem † amemus, & aſsiduis precibus à Deo petamus, quod ita oſtendit ad Rom.15. [Deus autem patientiæ, & ſolatij det vobis adipſum ſapere in alterutrum, ſecundùm IESVM Chriſtum, vt vnanimes, ſic honorificetis Deũ & Patrem Domini noſtri IESV Chriſti,] & ad
268 Epheſ.2. dicit: [Ipſe † enim eſt pax noſtra, qui facit vtraq; vnum & medium parietem, maceriæ ſoluens inimicitias in carne ſua legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in ſemetipſo, in vnum nouum hominem faciens pacem.]
269 Chriſtus † enim Dominus populum Gentilitium, & Iudaicum qui diuiſi erant ſecundum legem, per baptiſmũ coadunauit, & Deo patri pro peccatis noſtris, & totius mundi de toto rigore iuſtitiæ ſatisfaciens recõciliauit, inimicitias interficiẽs in ſemetipſo, per mortis, & crucis perpeſsionem, vt ſubdit Apoſtolus eodem loco. [Omnia namque per Chriſtũ, & cum Chriſto cõceſſa ſunt nobis, qui
270 enim † proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illũ, quo modo non etiam cum illo omnia nobis donauit?] Pater ergo æternus ſic mundum dilexit vt filium ſuum vnigenitum daret, vt dicitur Ioan.3. & per Chriſtum autor fuit huius vnitatis, Spiritu ſancto interueniente & conciliante. Igitur hæc vnitas fidei, pacis, & dilectionis, patrem habet au

torem filium cōſummatorem,& Spi-
ritum ſanctū conciliatorem, per hāc
271 vnitatem principes † ſæculi, poten-
tes, & mundi monarchæ ad veram
fidei noſtræ religionem,& vnius do-
mus(quę Eccleſia eſt)cohabitationē
deuenerunt,vt prædixit Dauid Pſal.
67.[quę inhabitare facit vnius moris
in domo:] per hāc vnitatem adhere-
272 mus Chriſto capiti,cuius † membra
ſumus.Sicut enim in corpore natura-
li omnes partes eius eâdem animâ
viuificantur, eodem humido innato
ſubſiſtunt,atq; vi caloris naturalis eo
dem nutrimento alūtur, & reficiun-
tur,creſcunt, & proportionatam au-
gmenti magnitudinem conſequun-
tur,ita etiam in corpore myſtico Ec-
273 cleſię cuius Chriſtus eſt†caput,habi-
tâ analogiâ & proportione, fides eſt
totius vitæ ſpiritualis prima radix,&
fundamentum, vt docuit Cōcil.Tri-
274 dent.ſeſſ.6.cap.8.quia[Sine† fide im-
poſsibile eſt placere Deo] ex Apoſto
lo ad Hebr.11.ſpes eſt veluti ancho-
ra quâ fideles ſtabiliūtur in laborum
perpeſsione, nihil æſtimantes huius
vitæ bona caduca & tranſitoria,tan-
tummodo ſpem ſuam reponentes in
autorem, & conſummatorem fidei
275 Chriſtū I E S V M:charitas † inſuper
calor eſt natiuus viuificans animas,
& homines redigens in amicitiam
Dei per gratiam Chriſti Domini, vt
teſtatur Apoſtol.1.ad Corinth.15.fa-
ctus eſt enim nouiſsimus Adam in
ſpiritum viuificantem, vt primus
276 Adam † in animam viuentem factus
erat primus homo de terra terrenus,
tales & terreni,qualis & cæleſtis, vt
ſicut portauimus imaginem terreni,
portemus & imaginem cæleſtis. Eo
modo namq; quo natura in primæua
rerum generatione, omnibus parti-
bus & membris innatam propenſio-
nem, proprietates coæuas, diuerſa
munera & officia (vt ſibi inuicem &
toti compoſito ad vitę & accretionis
terminum inſeruiāt) tribuit & largi-
tur,ita etiam in ſecunda regeneratio
277 ne Chriſtus † Eccleſię caput fidelib.
qui membra ipſius ſunt, infundit va-
rias & debitas functiones,quibus in-
ter ſe coaleſcāt,adunentur,& ad ma-
iora virtutis ſemper incremēta ten-
278 dant,atq; adſpirent,vt Chriſtus † ſit
omnia in omnibus,ſic Paul.ad Ephe.
4.[Vnicuique noſtrum data eſt gra-
tia ſecundùm menſuram donationis
Chriſti:vt creſcamus in illo per om-
nia,ex quo totum corpus cōpactum,
& connexum per omnem iūcturam
ſubminiſtrationis ſecundùm opera-
tionem in menſuram vniuſcuiuſque
membri,] quæ omnia fiunt & com-
plentur per Spiritus ſancti operatio-
nem, & vnctionem internam. Ideo
ſubdit. [Augmentum corporis facit
in ædificationē ſui in charitate] quæ
velut calor natiuus eſt ad viuifican-
da, & conſeruanda,& tuenda quæ-
cunque in toto homine reperiuntur.
279 Hanc ſimilitudinem † inter corpus
naturale & myſticum eleganter &
diffusè proſequitur Apoſtol.ad Rom.
12.& 1.Corinth.12.[Sicut enim (in-
quit) in vno corpore multa membra
habemus, omnia autem membra nō
280 eundem actum habent, ita multi †
vnū corpus ſumus in Chriſto,ſinguli
autem alter alterius membra]& ſub-
dit[Odientes malum,adhærētes bo-
no,charitatem fraternitatis inuicem
diligētes,] & Cor.12. poſtquā etiam
enarrauit diuiſiones gratiarum,quas
vnus & idem ſpiritus operatur & di-
uidit ſingulis prout vult,dicit: [ſicut
281 enim † corpus vnum eſt, & membra
habet multa, omnia autem membra
corporis, cùm ſint multa, vnum in
corpus ſunt, ita & Chriſtus, quod
mirâ ampliatione & analogiâ factâ
partium naturalium ad corpus, per
totum deſcribit, operationes ſpi-
rituales

rituales corporis myſtici communicatas à Chriſto Domino, qui caput eſt noſtrum: & tandem concludit dicens: [Et adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro charitatis, ſcilicet eius vnitatem tanquam omnium potiſsimam laudans & com-
282 mendans.] Igitur hæc vnitas † fidei, pacis & dilectionis, integra, & incorrupta, quæ vnicam Dei Eccleſiam ſanctam & immaculatam conſtituit, figurata fuit ferè ab initio mundi in arca Noe, quæ vna fuit: in tabernaculo, quod vnũ fuit: in templo, quod vnum fuit: in domo in qua conueniebant ad eſum agni paſchalis: in hominũ ſermone & lingua, quæ ante diluuium fuit vna: & denique in tunica incõſutili, & indiuiſibili Chri-
283 ſti Domini, ſuper quam carnifices † ſortes miſerunt: multitudinis etiam credẽtium in primitiua Eccleſia cor vnum erat, & anima vna vt legitur Actorum 8. cùm enim fides ſit à Deo ad hoc vt ipſa eſſet vna, oportebat vt Deus noſter eſſet vnus, inuariabilis, & vniformis: ſic Chriſtus Ioann. 10.
284 [Ego † & pater vnum ſumus] in vno namque Deo omnia continentur, omnia poſsidentur, omnia gubernãtur, & ad ipſum tandem omnia reducuntur. Quare Moyſes populo duræ ceruicis, & in idololatriam propenſo dixit, Deutero. 6. [Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt,] vnus in dignitate regia, vt de ipſo dicit Ezech. 37. [Rex vnus erit omnibus imperans] vnus in ſingularitate vt dicitur Eccleſiaſt. 4. [Vnus eſt, & ſecundum non habet,] vnus in ratione paternitatis, iuxta Apoſtolum ad Epheſ. 4. [Deus vnus, & pater omnium,] & Matth. 23. [Nolite patrem vobis vocare ſuper terrã: vnus enim eſt pater veſter, qui in cęlis eſt,] vnus in ratione principij, & creationis,
285 Actorum 17. [Ex vno † omne genus hominum propagatum eſt,] vnus in poteſtate & ſapientia, de qua loquẽs Sapiens Sapien. 7. dicit: [Cùm ſit vna omnia poteſt, & permanẽs in ſe omnia innouat, & per rationes in animas ſanctas ſe transfert,] vnus denique gubernator & benefactor, de quo Ezech. 37. [Paſtor erit vnus omnium eorũ. Si ergo tot modis & alijs
286 innumeris vnus † Deus, certè eius fides valdè erit vna: & ſi vnus dominus, vnus pater, vnus beneficiorum largitorum, quomodo non diligẽdus, & excipiendus? Dicit enim vxor Tobiæ loquens de vnico filio ſuo Tob. 10. [Omnia in te vno habentes non te debuimus dimittere, ſed cõſeruare,] qui enim vnum tantum oculum
287 habet, † vnum filium, & vnum benefactorem, maximè eos diligit, & conſeruare nititur. Eſt tamen formidandus vnicus iudex omnipotẽs, & rex à quo nemo ad alium poteſt declinare: quare Eccleſiaſtic. 1. dicitur. [Vnus eſt altiſsimus creator omniũ, omnipotens Rex, potẽs, & metuendus:] cùm ergo ab vno Deo ſit vna fides noſtra, & vna Eccleſia Catholica: ſub hac vnitate ſtare debemus, tanquam ciues ſub vna ciuitate, vt oues ſub vno paſtore, vt filij ſub vno patre, vt ſerui ſub vno domino, vt milites ſub vno duce, qui Chriſtus Dominus eſt, in quo licet reperiantur natura diuina, caro, & anima humana, hæc omnia vnum faciunt, & vnum hominem cõſtituunt: ſcilicet Deum & hominem IESVM Chriſtum. Huius veritatis figura fuit illud, quod legimus. 1. Reg. 10. vbi prænunciatum fuit Sauli, quod obuiam
288 haberet tres † viros, vnum portantem tres hœdos, alium tres panes, & alium lagenam vini, tres viri ſunt. Pater verbum & Spiritus ſanctus: & pater cui attribuitur potentia creandi, habet tres panes: id eſt, tria quæ

quę in rerum creatione inueniuntur, quę ſunt pondus, numerus, & menſura: vnde Eſai.40.dicitur,quod hic appẽdit tribus digitis molem terrę: qui autem portabat tres hędos, qui erãt tria animalia vnita & alligata;eſt filius,qui tres naturas vnitas in ſe habuit, naturam ſcilicet diuinitatis,animæ,& corporis:ſic Geneſ. 40.dicitur. [Videbam coram me vitem,in qua erant tres propagines, & Chriſtus de ſemetipſo diſcipulis ſuis dixit,quod eſſet vitis vera: vnus autem qui portabat lagenam vini eſt Spiritus ſanctus,qui vino conſolationis inebriat omnia. Cant.7. [Guttur tuum ſicut vinum optimum] Chriſtus igitur à quo Eccleſia & eius fides vna denominatur, vnus eſt, de quo dicit Paul. 1.Timoth.2. [Vnus eſt Deus, vnus mediator Dei & hominum,homo Chriſtus IESVS. Hinc Athanaſius in ſymbolo.[Sicut anima rationalis,& caro vnus eſt homo; ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus, vnus non conuerſione diuinitatis in carnem,ſed aſſumptione humanitatis in Deum; vnus autem non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ.] Ea etiam quæ pulchra & excellentia ſunt in natura, vnum ſunt; vtpote vnum cælum ſtelliferum, vnus ſol, vna terra, & vnum mare,
289 Deus † enim & natura maximè diligunt vnitatem. Vnde Geneſ.1. dicitur. [Vidit Deus quòd eſſet bonum, & factum eſt veſpere & mane dies vnus,]adfert etiam vnitas ſecum lætitiam & ſecuritatem,iuxta illud Pſalmi.132.[Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnũ,] quæ enim in vno colliguntur, & faſciantur ſecuriùs & fortiùs conſiſtũt, quàm ſi diſſipentur. Vt patet de viminibus in vnumcolligatis,& de militibus ſimul vnitis,qui non ita facilè vincuntur ac ſi diſperſi ſint:nam virtus vnita fortior eſt ſeipſa diſperſa.
290 Hæc ergo vnitas † fidei & Eccleſiæ noſtræ, maximè eſt à nobis diligenda, de ea enim dicit Spiritus ſanctus Cant. 6.vna eſt columba mea,amica mea,quia in Eccleſia,quę congregatio eſt fidelium,eorum eſt cor vnum vnum,ſpiritus vnus,fides vna,religio & habitatio vna.Vna enim eſt fides, vna ſpes, & vna charitas, in quibus tribus vnitatibus vniuerſa Eccleſia fundata eſt;& iſta ſunt tria tabernacula,quę petrus conſtruere optabat, cùm dixit Matth.17.[Domine facia-
291 mus†hic tria tabernacula]de quibus Chriſtus habet vnum,& hoc eſt charitas: Petrus Eccleſiæ paſtor, habet vnũ,& hoc eſt fides: Helias etiam & quiuis iuſtus habet vnum, quod eſt ſpes: ex quibus vnitatibus Eccleſia conſiſtit, vna & indiuiſibilis ſemper. Vnitas illa eſt ciuitas Chriſti, de qua dicitur Eſai.19.[Ciuitas ſolis vocabitur vna] hæc omnia ſatis apertè videntur militare contra Græcos, qui vnitatem Eccleſiæ ſemper denegãt, & poteſtatem Petri pluſquam aliorum Apoſtolorum nullam affirmant. Sed de his hîc ſatis, cùm alibi contra eos ſatis abũdè loquuti ſimus eorum errores,& inſanias ſpeciatim impugnantes. Nunc aduerſus alios hæreticos ſermonem inſtituimus, qui (vt inquit Apoſtolus Thadæus) ſegregant ſemetipſos ab hac vnitate fidei,& tanquam animales, ſpiritum Dei non habentes,ſacrum Eccleſiæ tabernaculum conantur abducere ab Eccleſiæ corpore:nũquam in vnitate conſtantiæ permanent, ſed varias opiniones, & diuerſas facies ſecũ præ ſe ferunt. Hi ſimiles ſunt ani-
292 mali,†quod habebat quatuor facies, vt dicitur Ezech.1.& 10.vnam deſuper, quæ erat aquilę:aliam anteriùs, quæ erat hominis: aliam à dextris, quę erat leonis: & aliam à ſiniſtris,

quæ

quæ erat bonis. Nam ij ſunt aquilæ per ſuperbiam, licet appareãt homines: ſunt boues in aduerſis & ſiniſtris; quia facilè in arduis, in quibus virtus habitat ſuperantur; & ſubmittunt colla: in dextera verò proſperitates, & ſecundi ſucceſſus, tanquam leones iraſcuntur, ſuperbè alios deprimendo; vſq; ad contemptum ſupremi Dei & eius legis, inſanè procedunt. Quatuor igitur facies habent iſti, & non vnam, quia vnitatem maximè deteſtantur, & abhorrent: & ſi aliquando illis contingit vnum eſſe, hoc eſt ad impugnandum Deum & eius Sanctos & fideles, vt dicitur in Pſalmo 1. [Reges terræ & principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum,] & Ioſue 9. [Congregati ſunt, vt impugnarent contra Ioſue vno animo,] & Actor. 7. dicitur de impijs quòd impetum fecerunt in B. Stephanum vnanimiter, vnde ipſis ſæpe euenit, vt mutua ſibi vulnera imprudenter infligant Eſai. 9. [Manaſſes deuorauit Ephraim, & Ephraim Manaſſem, ſimul ipſi contra Iudam.] Quare ſimul intereunt; & diſſipantur: vbi
293 enim † deficit virtus, vera vnitas deficiat neceſſe eſt. Nos verò qui Dei beneficio & miſericordiâ per baptiſmum tanquam per ianuam in hanc fidei & Eccleſiæ vnitatem ingreſſi ſumus, ipſam integerrimam conſeruare debemus à conſortio huiuſmodi hæreticorum cauentes, commonitione Apoſtoli Thadæi. Nemo vnquam dubitauit quin errones illæ ſtellæ atque orbes duplici motu circunferantur: mũdano quidem quo rapidiſſimâ volubilitate cum cælo ad dexteram feruntur; nempe ab Oriente in Occidentem, & hic motus diurnus dicitur; & proprio ſuo motu quo contrario curſu deflectũt ad ſiniſtram: nimirum ab occaſu ad ortum. Nam Peripatetici qui motus illos diſtinctiùs quàm cæteri tradiderunt, & adiectis duobus orbibus quibus ſingulis ſingulos aſſignant motus, diurnum motum primo tribuunt mobili, cuius raptu planetæ quoque ab Oriente in Occidentem pergunt in dies. At per nonum circulum contrà mouentur, ab Occidente in Orientem, vnde fit magnus annus. Iam verò ſicut planetæ, & ſtellæ ſingulis ſimul diebus ſuper hemiſphærium noſtrum tranſeunt cum ſuo primo mobili, non ſibi ſed communitati creaturarum prouident, contrà verò nihil niſi confuſionem ineant cum proprio ſuo motu; ſic etiam nos ſi in vna fide firmati fuerimus, in vno vinculo pacis, & amoris acti, vni Deo & Chriſto adhærentes in vna Eccleſia, & vera religione commorantes, in quibus noſtrum propriè primum mobile eſt, ingentes & vberrimos pietatis fructus percipiemus, & quæcunque inchoauerimus, ad æternam ſalutem efficaciter conducent. Sin verò raptu & motu proprio feramur, nihil præter confuſionem & nobis & Eccleſiæ dederimus.

His præmiſſis Inquiſitores in edi-
294 cto exhortantur † cunctos Catholicos fideles, in virtute ſanctæ obedientiæ ad vnitatem viuæ fidei; vt omnes vnà, vnoque fidei ardore oſtendant Inquiſitoribus, quicunque à verâ fide ſe auerterint, aut cõtra eam, vel Eccleſiam Catholicam aliquid indecens; vel falſum protulerint, vt ſic meliùs & rectiùs poſſint eis reſiſtere, pœnaſq; debitas iniungere: Quare Apoſtolus ſequẽti clauſulâ acerrimè inuehitur contra fautores hæreticorum, qui contra vnitatem fidei, eis auxilium, conſilium, fauorem, conſolationemq; præſtant: quæ omnia diffusè in edicto enarrãtur;

tur: hi enim pœnis iiſdem afficiendi
ſunt, quia in materia fidei: [qui non
295 †eſt mecum contra me eſt,] & [qui
non colligit, ſpargit.] Verba igitur
Apoſtoli hæc ſunt. [Vos autem, cha-
riſsimi, ſuperædificantes voſmetip-
ſos ſanctiſsimæ noſtræ fidei in Spiri-
tu ſancto orantes voſmetipſos in di-
lectione Dei ſeruate, expectantes
miſericordiã Domini noſtri IESV
Chriſti in vitam æternam. Et hos
quidem arguite iudicatos, illos ve-
rò ſaluate, de igne rapientes: alijs au-
tem miſeremini in timore: odien-
tes eam quæ carnalis eſt maculatam
tunicam] hæc verba eundem ſen-
ſum & ſcopum edunt, atque ver-
ba præcedentis clauſulæ de vnita-
te fidei, & dilectionis. Ideo breui-
ter ea percurremus, ne videamur
eadem ſæpe refricare. Exoptat igi-
tur Apoſtolus Thadæus nos magis
ac magis radicari in fide, & funda-
mento eius, quod eſt Chriſtus IE-
SVS, vt apertè docuit Paul. 1. Co-
296 rint. 3. dicens: †[Fundamẽtum enim
aliud nemo poteſt ponere præter
id quod poſitum eſt, quod eſt Chri-
ſtus IESVS.] In hoc ergo funda-
mento radicatos & ſtabilitos eniti-
tur inducere eò nos, vt ſuperædifi-
cemus, per opera viua charitatis, vt
ſic ædificium Chriſti in Eccleſia in-
ſtauretur, & extendatur, [Per lapi-
des viuos & ignitos,] id eſt per fide-
les iuſtos, & charitatis operibus pijs
refertos, ſic Apoſtolus Petrus 1. Epi-
ſtola capit. 2. loquens de Chriſto
cum fidelibus dicit: [Ad quem ac-
297 cedentes lapidem † viuum, ab ho-
minibus quidem reprobatum, à Deo
autem electum & honorificatum, &
ipſi tanquam lapides viui ſuperædi-
ficamini;] quod idem ſic deprecatur
Paul. ad Epheſ. 2. [Superædificati
ſuper fundamentum Apoſtolorum,
& Prophetarum ipſo ſummo angu-
lari lapide Chriſto IESV, in quo
omnis ædificatio conſtructa, creſcit
in templum ſanctum in Domino, in
quo & vos coædificamini in habita-
culum Dei in Spiritu ſancto,] ab hoc
enim quæ ad ſalutem æternam con-
ducunt aſsiduè, petere debemus,
paruifacientes temporalia & mun-
dana, in quibus nulla ſtabilitas, &
firmitas inuenitur, ſed nec inueni-
ri poteſt: quare de hoc Spiritu ſancto
loquens Paul. ad Roman. 8. ſic dicit:
[Qui adiuuat infirmitatem noſtram,
nam quid oremus ſicut oportet, ne-
ſcimus, ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro
nobis gemitibus inenarrabilibus,]
vt ad ſuperna ſemper aſpirantes to-
to animi conatu Deum & proximos
298 vnanimiter diligamus. Si enim †cha-
ritatem habuerimus, miſerabilium
hominum ſtatũ deplorabimus, quia
charitas non quærit quæ ſua ſunt,
perditiſsimos homines etſi in pecca-
tis obſtinatos, & iam iudicatos ſe-
cundùm præſentem iuſtitiam argue-
mus, & ſi è profundo peccatorum
exire recuſauerint, ſaltim alios ad ſuę
turpitudinis imitationem non alli-
cient, ſic etiam qui per ignorantiam
à vero tramite aberrauerint iuxta
munus charitatis, reducendi ſunt
per exhortationem, & doctrinæ il-
luſtrationem. Hoc eſt enim quod
docet hîc Apoſtolus Thadæus cùm
dicit: [Hos quidem arguite iudica-
tos: alijs autem miſeremini in ti-
more, illos verò ſaluate de igne ra-
pientes.] Qui propter delicta ſua ad
inferos apropinquabant, iuxta illud
Prouerb. 24. [Erue eos, qui ducuntur
ad mortem, qui trahuntur ad in-
teritum liberare non ceſſes;] & Ia-
cobi 5. dicitur [ſi quis ex vobis er-
rauerit à veritate, & cõuerterit quis
299 eum: ſcire debet: quoniam † qui cõ-
uerti fecerit peccatorem ab er-
rore viæ ſuæ ſaluabit animam eius
à morte,]

à morte,] itaque quidam trahendi ſunt minis & terrore, quidam miſeratione & viſceribus pietatis, alij verò charitate,& amore,quæ omnia tentat Inquiſitores, vt oues perditas & errantes ad gregem Dominicum reducant. Si quæ verò difficilia in ijs exercendis ſe offerant, æquo animo ſunt feredã & ſuſtinenda:quia
300 charitas † omnia ſuſtinet, & patiens eſt, hoc eſt enim omnibus omnia fieri, vt Chriſto lucrifaciamus, quos de ſalute deſperatos cognouerimus, hæc ſpes lucrifaciendi Chriſto animas viros iuſtos recreat & charitate inflãmatos in arduis & difficillimis
301 corroborat: quia amor † charitatis omnia poteſt, omnia vincit, & ſuperat, hinc perpulchrè beatus Bernardus lib. de diligendo Deum, in hæc verba præclara erigitur. [O iugum ſancti amoris! quàm dulciter capis,quàm glorioſè illaqueas, quàm ſuauiter premis, quàm delectabiliter oneras, quàm fortiter ſtringis, quàm prudenter erudis. O felix amor! ex quo oritur ſtrenuitas, morum puritas, affectionum ſubtilitas, intellectuum, & deſideriorum ſanctitas, operum claritas, virtutum fœcunditas,meritorum dignitas, &
302 ſublimitas præmiorum,] eſt amor † charitatis,& ſpiritualis,fortis,& ſtrenuus, contra omnia aduerſa ſtabilit, & confirmat, vt patet in martyribus,qui ardore diuini amoris ita fuerunt ſtabiles & conſtantes, vt crudeliſsimis pœnis, & cruciatibus obſtiterint, & mortem pro Domino ſuſtulerint. Quare idem Bernard. ſuper Cantica ſermon. 20. ſic ait,[Sit fortis & conſtans amor tuus, nec cedens terroribus, nec ſuccumbens laboribus.] Hinc Auguſtin. de laudibus charitatis ita perpulchrè loquitur, [Charitas in aduerſitatibus tolerat, in proſperitatibus temperat, in duris paſsionibus fortis eſt, in bonis operibus hilaris eſt, in temporalibus ditiſsima, in hoſpitalitate latiſsima, inter bonos fratres lætiſsima, inter falſos patientiſsima.] Hugo etiam lib. de Charitate ita habet. [Magnam vim habes, ô charitas!
303 † tu ſola trahere Deum potuiſti de cælo ad terram, ô quàm forte eſt vinculum tuum! quo Deus ligari potuit, & homo iniquitatis vincula dirupit, neſcio quid magis in laude tua dicere poſſum, quàm quod Deum de cælo ad terram traxiſti, & quòd hominem de terra ad cælum ſubleuaſti, ô charitas! vulneraſti impaſsibilem & æternum feciſti immortalem. Hæc autem omnia feciſti, vt omnia corda noſtra emollires, & ſequitur in eo libro: [Charitas
304 † omnem languorum ſanat, vitiorum radices exſtirpat, mentem illuminat, conſcientiam mundat, animum lætificat, Deum demonſtrat, animam enim quam inhabitat charitas, ſuperbia non inflat, inuidia non deuaſtat, ira non diſsipat, triſtia mala non vexant, auaritia non excæcat,gula non inflammat, luxuria non coinquinat,] eſt charitas (vt docet Auguſtin. ſuper Ioannem Hom. 8. & habetur de pœnitent. di-
305 ſtinct. 2.) radix † omnium bonorum, quia ab illa diuerſæ virtutes emanant, ſicut à radice procedunt medulla, flos, folium, & fructus; ideo de charitate ita loquitur Bernard. in Epiſtola 2. [O bona mater charitas! quæ ſiue foueat infirmos, ſiue exerceat prouectos, ſiue arguat inquietos, diuerſis diuerſa exhibens,ſicut filios diligit vniuerſos. Cùm te arguit mitis eſt,cùm tibi blanditur ſimplex eſt,piè ſolet ſæuire,ſine dolore mulcere, patienter nouit iraſci, humiliter nouit indignari,mater eſt non ſolùm hominũ, ſed etiam angelorũ, quæ in terris

terris,& in cęlis ſunt,pacificauit.Deũ hominibus placauit, & hominẽ Deo reconciliauit.] Charitas ergo omnem perfectionem includit, vnde Apoſtol.ad Coloſſ. 3. monet nos dicens: [Super omnia autem charitatem habete,quę eſt vinculum perfectionis.]Hoc eſt igitur quod orãs petit & obſecrat Apoſtol. Thadæus,cũ dicit[Superædificãtes voſmetipſos, ſanctiſsimæ noſtræ fidei, in Spiritu ſancto, orantes, voſmetipſos in dilectione Dei ſeruate expectãtes miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti in vitam æternam,] ſi enim labores, & aduerſa patimur, quæ ad tempus ſunt, habentes pro ſcopo operationum noſtrarum vitam ęternam,fidamus Chriſto,& ſeruiamus ei in fide, & dilectione:& ſic fortes, & ſtabiles erimus,vt dicit Eſai. 30. [In ſilentio, & ſpe,erit fortitudo veſtra,]quid? quòd, vt docet Apoſtol. ad Rom. 8. [Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futurã gloriam, quæ reuelabitur in nobis?] nã gratia Dei
107 † quæ inchoatiuè eſt vita æterna, & radix omnis meriti, ſine merito cõceditur.Per huiuſmodi gratiam eam quę carnalis eſt maculatam tunicam odio habemus, vnde Paul. 1. Cor. 9. dicit.[Caſtigo corpus meũ, & in ſeruitutem redigo per mortificationẽ,] ex quo fit vt peccatum non regnet in noſtro mortali corpore, neq; obediamus eius concupiſcentijs, ſed ſicut exhibuimus membra noſtra ſeruire immũditiæ, & iniquitati ad iniquitatem,ſic etiam per gratiam exhibeamus eadem membra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem: vt ipſe docet ad Rom.6.& 12.cap.vbi ſic exclamat.[Obſecro itaque vos, fratres, per miſericordiã Dei vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum.]

Tandem in edicto imponitur finis, quo repetũtur prædicta in hunc ſenſum: quòd fides Catholica, & eius vnitas nobis à Deo dono,& gratioſè data eſt, vt ei obſequamur vſque ad aduentum Domini, qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum, ſolique Chriſto Domino omnifariam gloriam deberi, quia ſolus & fidem nobis confert, & in ea ab omni macula immunes in ſempiternum nos conſeruare poteſt, & ſic concludit Apoſtol. Thadæus dicens.[Ei autem qui potens eſt vos conſeruare ſine peccato, & conſtituere ante cõſpectum gloriæ ſuæ immaculatę in exultatione, in aduentum Domini noſtri IESV Chriſti,ſoli Deo ſaluatori noſtro per IESVM Chriſtum Dominum noſtrum gloria & magnificentia,imperium & poteſtas ante omnia ſæcula,& nunc & in omnia ſęcula ſæculorum, Amen.]Quid ergo pulchrius? quid euidentius? quidúe ad noſtrum inſtitutum cõſonantius inueniri poteſt? in quibus vltimis verbis maximas Deo refert gratias,quia ſolus ipſe in præſenti vita immaculatos poteſt nos cuſtodire? & in futura præmio æternæ beatitudinis afficere? Nos etiam in edicto gratias agimus Deo Patri,qui potens eſt conſeruare
108 nos ſine peccato,omnes† enim nos peccauimus & egemus gloriã Dei,& vt dicit Eſai. cap. 64.[Vniuerſi quaſi folium cecidimus,& iniquitates noſtræ quaſi ventus abſtulerunt nos.] Quamobrem Pater cui cõuenit potentia ab omni culpa etiam veniali, gratiã ſuã poteſt nos mundare: etenim nos non ſumus ſufficientes aliquid cogitare ex nobis, quaſi ex nobis:ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt (vt ait Apoſtol.2.ad Cor.3.) hæc autem omnia nobis cõcedit per Chriſtum Dominum,qui omne bonum in bonis perfecit. Ipſe enim eſt, in quo Pater

Pater nos benedixit, in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto, ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati:ad Epheſ.1. [Ex quib.per Chriſtum in nobis Deus exaltatur, & magnificentia imperium atque poteſtas, quæ Deo ſunt attributa propria manifeſtantur,] vnde Moyſes Exod.15.de Deo loquens,dicit: [Iſte Deus meus, & glorificabo eum: dextera tua, Domine, magnificata eſt,& in multitudine gloriæ tuæ depoſuiſti aduerſarios noſtros: quis ſimilis tui in fortibus Domine? quis ſimilis tui? magnificus in ſanctitate. Terribilis atq; laudabilis,magnificentia eius mirabilia operatur.] Quare Deuteron.33.dicitur[magnificentiâ eius diſcurrunt nubes] imperiũ oſtẽditur ab Apoſt. ad Rom. 14. dum dicit[Quia curuabunt omnia genu,]& ab Eſai. 45. [Et iurabit omnis lingua: ergo in Domino dicet, meæ ſunt iuſtitiæ, & imperiũ.] De poteſtate autẽ ipſius, quæ omnipotẽtia eſt,apertè loquitur Paul.ad Rom.9.dicens:[Voluntati eius quis reſiſtet?] & Daniel

310 2.Quia regnum † eius in æternũ non diſsipabitur,neque alteri tradetur,& confundentur omnes qui repugnant ei.]hæc Patri æterno competunt,ſed Chriſtus virtute ſuâ, & meritis ſuis quantùm in ſe fuit hęc omnia auxit, & in omnibus Deum ipſum glorificauit, in quo ſita eſt omnis noſtra beatitudo & felicitas,vt dicitur Ioan. 17. [Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti IESVM Chriſtum, huic ergo laus ſit & gratiarum actio, & nunc & in omnia ſæcula ſæculorum, Amen.] Quâ particulâ claudit Apoſt. Epiſtol. ſuam canonicam, vt ſupradicta confirmet, & beatitudinis ſecuritatem, immutabilitatem, & ſtabilem poſſeſſionem prænũtiet: & quia beatitudo ęternitate Dei mẽſuratur,de ea dicit Eſai.c.5.[Nõ eſt deficiẽs neq; laborãs in ea, non dormitabit neq; dormiet, neq; ſoluetur cingulũ renũ eius, neq; rumpetur corrigia calceamenti eius] & Prouerb. 1. conſequenter dicitur, [Sed abundantia perfruetur timore malorum ſublato] & idem Eſa. c. 32. concludit dicẽs.[Et erit opus iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitię ſilentium & ſecuritas, vſque in ſempiternum: & 1. Petri legimus, [regenerauit nos in ſpem viuam per reſurrectionem Ieſu Chriſti, ex mortuis in hereditatẽ incorruptibilem & incontaminatam,& immarceſcibilem,] quæ verba nõ ſolùm ſignificant hereditatẽ illam nunquam eſſe finiendam, ſed ex ſua propria natura nũquam poſſe finiri. Hoc enim ſignificat[incorruptibile & immarceſcibile,] & in eâdem Epiſtola c.1.dicit idem Apoſtolus Petrus.[Vocauit nos in æternam gloriam ſuam.] Vtinam & nos in eã vocet [vt laudemus ipſum cum Pſalmiſta dicentes Pſal.124.[Beati qui habitant in domo tua, Domine, in ſæcula ſæculorũ laudabunt te.]

De obligatione quâ tenentur omnes obedire Inquiſitoribus, & adeſſe edicti fidei publicationi.

SVMMARIVM.

1 *INquiſitores ſunt delegati à Sum.Pont.*
2 *Inquiſitoribus ea conceſſa ſunt ſine quibus cauſæ fidei nequeũt explicari.*
3 *Inquiſitoribus conceſſa eſt coertio.*
4 *Alimentis legatis debentur cibaria, veſtitus & habitatio.*
5 *Caſus omiſſus deprehenditur expreſſi extenſione.*
6 *Obedientia eſt de lege iuriſdictionis.*
7 *Crimen hereſis eſt de neceſſarijs ad iuſtitiam, charitatem, & reuerentiam.*
8 *Obedientiâ includitur reuerentia.*

9 Obedientiæ diffinitio.
10 Obedientiæ & reuerentiæ differentia.
11 Obedientia debetur Inquiſitoribus.
12 Crimen hæreſis, & læſæ Maieſtatis pari paſſu ambulant.
13 Denunciare hæreticum qui renuit graui pœnâ afficiendus, & nu. 20.
14 Denunciare qui renuit reum quem quis nouit læſæ Maieſtatis fit reus.
15 Alcibiades improbus ciuis, qui patriã tardè iuuerit.
16 Taciturnitas habetur pro confeſsione, & iudicio ad quæſtionem.
17 Socius in crimine læſæ Maiſtatis, dignus eſt veniâ ſi denunciat.
18 Crimen hæreſis eſt publicum, & num. 20.
19 Hoſtes communes omnium vigilantiâ profligandi.
21 Denũciare hæreticum, quem quis nouerit, tenetur.
22 Hæreticum occultum denunciare debet, qui nouit.
23 Impietas pernicioſa eſt Reipublic. omniumq́; intereſt religionem conſeruari.
24 Denunciare hæreticum quiſq; tenetur, etiam non præcedente infamiâ.
25 Infamia præcedere debet accuſationem in omni crimine, præterquam in hæreſi.
26 Iuramentum hæretico præſtitum accuſationem nõ debet impedire.
27 Saturnino Conſuli fidem Pop. Romanus non ſeruauit, & meritò.
28 Hæreticum occultum accuſari poſſe aliqui putant.
29 Fratrum nomine Chriſtianè, qui veniãt appellandi.
30 Hæreticos non eſſe denunciandos niſi correctione præmiſſâ, quidam opinãtur, & nu. 31.
32 Denunciandi ſunt hæretici, nullâ præcedente correctione.
33 Summa æquitas, quibus conſtituatur.
34 Priuatus publicum delictum indulgere non poteſt.
35 Interpretatio Apoſtolici mandati [Hæreticum deuita.]
36 Teſtis vocatus contra hæreticum tenetur deponere.
37 Terminus edicto præfixus ad denunciandum, produci non poteſt.
38 Terminus à die monitionis ad diẽ præfixam computatur.
39 Tempus breuiſsimum improbis lõgum & nimium eſt.
40 Edicto Inquiſitorio, in quo terminus non præfigitur annus videtur conceſſus.
41 Edicti perpetui perpetua eſt citatio, vbi non eſt præfixus terminus.
42 Excommunicati ſunt, qui nõ denũciant intra terminum præfixum.
43 Fidei Chriſtianæ commodum nõ patitur dilationem.
44 Edicto Inquiſitorum tenẽtur omnes obtemperare.
45 Imperatori intolerabili nõ priùs denegatur obediẽtia, quàm depoſitus fuerit.
46 Æſopi fabula de ranis, quæ à Ioue regẽ deponendum petiuerunt.
47 Seruus à ſæuo Domino nõ diſcedit, niſi cauſa iudici expoſitâ.
48 Lex ciuiliter, & in ſaniorem partem ſumenda, vbi quid proponit faciendum cum animæ periculo.
49 Omnis, vniuerſalis dictio, quomodo ſumatur in iure.
50 Impubes in crimine hæreſis, & læſæ Maieſtatis teſtis audiri poteſt.
51 Impoſsibilium nulla eſt obligatio.
52 Edicti publicationi adeſſe omnes tenentur, qui poſſunt.
53 Excuſatione legitimâ pœna excommunicationis euitatur.
54 Edicti publicationi omnes diſtributiuè, non collectiuè adeſſe tenentur.
55 Edicti publicationi ſemel tantùm in anno adeſſe omnes obligantur, tametſi pluries edictum, & pluribus locis publicatum eſt.

EX ſupradictis originē
ducunt dubitādi quę-
dā argumenta. Vtrùm
ex edicto fidei quotan
nis ab Inquiſitoribus
publicato , & indi-
cto teneantur omnes fideles indi-
care Inquiſitoribus tum hæreticos tū
de hæreſi ſuſpectos quos illi nouerint
ſcierint,audierint,ſiue illi occulti ſiue
etiam manifeſti habeātur:tum an in-
tra temporis alicuius limites id præ-
ſtare debeāt,ac poſtmodum,an quo-
tieſcumque publicatur edictum adi-
gi omnes ad id poſsint, vt audiendo
edicto & concioni de fide Catholica
aduerſus hæreticos , & eorum in cri-
mine ſocios adſint.

Hęc vt ordine diſcutiātur & cuiuſ
que dubij ſoluatur ambiguitas primū
1 hoc proponimus. † Inquiſitores eſſe
iudices delegatos à ſumm.Pontifice
in cauſis fidei,vbi pręter ea quę ſuprà
ſatis ſuperque extricare in eam rem
nos oportuit,omnes communiter iu-
ris noſtri doctores non aliter loquun-
tur.Hinc igitur ſurgit illud & tritum
2 & vulgare , quòd Inquiſitorib. † id à
ſummo Pontifice ſit conceſſum ſine
quo fidei cauſę diſpici,euolui,decidi,
& diffiniri nequeūt:facit text.in l.cui
iuriſdictio.ff.de iuriſdiction. omn. iu-
dic.l.ad rem mobilem.l.ad legatum.
ff.de procurat.vbi Angelus Blanc. &
Iaſon.Felin.in.cap.præterea.de offic.
delegat.Dec.conſ.77.
3 Ex vtroq; admiſſo ſequitur † coer-
tionem etiam eis concedi:nā ſine illa
iuriſdictio conſiſtere non poteſt. cap.
Epiſcopus.de offic.ordinar.lib. 6.l. fi-
nal.de offic.eius cui mand.eſt iuriſdi.
c.cum venerabilis.de cēſibus, quem-
admodum eàdem nec diſsimili ratio-
4 ne †ſi teſtamēto pater familias alimē-
ta legauerit, cibaria quoq;, veſtitus,
& habitatio debētur:quia ſine his ali
corpus non poteſt.l.legatis.6.ff.de ali
mentis legat. Id verò etiam obtinet
quamuis expreſſe nihil de coertione
5 contineatur: † nam quoties admini-
culū aliquod omiſſum eſt,quod ener
giā & virtute expreſsi deprehēdi po-
teſt, toties ad illud extenſio fieri de-
bet.Alciatus in.l.2.ff. de iuriſd. omn.
iudic. & Roland.à Vall. conſ.22.Tum
obediendum eſt eorum præceptis &
6 edictis:† eſt enim obedientia de lege
iuriſdictionis.c.cōquerente. de offic.
ordinar.Ioan.de Imol.in cap.quod ſu-
per his.notab.vlt. de maiorit. & obe-
dient.& in ſpecie de conuocatione fi
delium ad audienda edicta,& concio
nem de fide.Conſtit.Bonifac.VIII. in
cap. vt commiſsi.§.conuocandi.de hę
retic.in 6.& tradit Zanchin.tract. de
hæretic.cap.11.num.2. Rojas eodem
tract.de hæretic.2.p.n.415.Franc. Pe-
gna.3.part.Director.comment.135.

Secundò ex S. Thom.1.2.q.19.art.
1.& quęſt. 100.art. 9.&.2.2.q. 44.ar. 1.
ediſcitur præceptum eſſe monitionē
ſuperioris , aut legem imperatiuam
aliquid faciendi , vel omittendi ali-
quid ex debito:id eſt, ex neceſsitate
ſalutis, vnde differt à mandato , quia
illud eſt motio ad aliquid melius : ſed
non ex neceſsitate ſalutis. Idem D.
Th.1.2.q.94. art.5. Cùm ergo verba
edicti præceptiua ſint : & inductiua
ſub neceſsitate ſalutis,ex gloſſ.in cle
ment.attendentes. de ſtatu monach.
& gloſſ in.c.propoſuit.de appellatio-
nib.fideles omnes tenētur ſub pœna
peccati mortalis,& alijs pœnis indu-
ctis à iure,indicare Inquiſitoribus hę
reticos,& cætera cōtēta in edicto fi-
7 dei.Tū etiā quòd † crimen hęreſis ſit
de neceſſarijs ad iuſtitiā,& charitatē,
ad diuinā reuerētiā ex tradit.à Panor
mit.in c.clerici officia.de vita & ho-
neſt. cleric. Gemin. in cap. vt anima-
rum.de conſt. in. 6. Ioann. Andr. in
cap.relatum. ne cleric. vel monach.
Idem Gemin. in capit. perpetuæ.

de election. in 6. Cùm igitur agatur de re graui in edicto fidei, quoquomodo Inquiſitores præcipiant aliquid in materia fidei, proculdubio eis eſt obediendum. Quoniam à magiſtratibus non eſt exquirenda cauſa finalis, nec impulſiua, quâ mouentur ad hoc vel illud præcipiendum: quod vtique tam iure communi quàm diuino introductum eſt, ex c. magnum. 2. quæſtione 1. can. prodeſt. 25. quæſtione 5. can. monet. 22. quæſtione 1. & D. Paul. ad Roman. cap. 13. [Omnis (inquit) anima poteſtatibus ſuperioribus ſubdita eſto] non eſt enim poteſtas niſi à Deo: quæ autem ſunt à Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Matt. 17. 1. Petri 2. quòd multis exequitur Ludouicus Molina tracta. 2. de iuſtit. & iure. diſput. 27. & latiùs nos infrà hac quæſt.

Tertiò, obedientia in tribus conſiſtit. Primùm in exhibitione reueren-
8 tiæ: & ſic † in obedientia includitur reuerentia. Deinde in mandatorum ſuſceptione. Præterea in iudicio ſubeundo, ita gloſ. in ſumma 93. diſtinct.
9 † Eſt enim obedientia habitus inclinans voluntatem, ad promptè & faciliter implendum præceptum & voluntaté ſuperioris præcipientis, cuius obiectum eſt præceptum cum intentione obligandi, ſiue præceptum ſit expreſſum ſiue tacitum, quando voluntas ſuperioris eſt præceptiua: quo modo etiam ſufficit innoteſcere, D.
10 Thom. 2. 2. quæſt. 104. † obedientia autem quæ cõſiſtit in reuerentia differt ab honorificentia: quia reuerentia propriè eſt honor exhibitus ſine verbis, at verò honorificentia eſt honor exhibitus cum verbis Cardin. in d. c. de his. q. 3. de maiorit. & obedien. & ibi Panorm. notab. 3. quæ quidem obedientia debetur ei qui præeſt ordine vel antiquitate cap. à ſubdiacono. 93. diſtinct. c. oportet. & c. final. ea-
11 dem diſtinct. † Ergo cum Inquiſitores ſint delegati Apoſtolici, & præſint iudicio fidei, hæc obedientia, quæ conſiſtit in reuerentia præſtari debet ab omnibus, ex doctrina Bald. in l. final. per illum tex. verſ. & ideo. C. de bon. libert. Roman. ſingul. 480. Repertor. Inquiſit. verb. Inquiſitores. Illa verò obedientia quæ conſiſtit in mandatorum ſuſceptione, dicitur propriè obedientia, Panorm. in d. c. de his. & hæc ſimul, & illa quæ conſiſtit in iudicio ſubeundo, debetur ei qui præeſt iuriſdictioni.

His ſic poſitis dicendum eſt hæreticos indicandos eſſe Inquiſitorib. Primò, quia in licitis & honeſtis tenemur obedire ſuperioribus, ſed denuntiare hæreticos licitum & honeſtum eſt: ergo illos denuntiare tenemur.

Secundò ex traditis à DD. id ſatis
12 innotuit, vt † eod. modo procedant crimen hæreſis & crimen læſæ Maieſtatis, nam vt ſuprà oſtendimus ab hoc ad illud argumentum valet, cum vtrumque in læſæ Maieſtatis nomen veniat, alterum diuinæ alterum humanæ: pro qua opinione facit Igneus in repetit. neceſſarios. §. non alias. nu. 5. & 45. ff. ad Syllanian. Turre cremat. in c. ſi quis. 2. nu. 8. diſtinct. 79. Rojas qui plures in hanc ſententiam adducit ſingul. 50. nu. 2. Bart. in rub. qui accuſar. non poſſunt. & in l. reos. C. de accuſat. vbi ponit hæreſeos crimen maius eſſe quàm læſæ Maieſtatis humanę, quia per eam lęditur dominorum Dominus: & adducitur text. in Auth. Gazaros. C. de hæret. c. vergen-
13 tis. de hæretic. † Inde ſubſequetur eos eſſe graui pœnâ afficiendos, qui hæreticos graſſantes in religioně & fidem Catholicam ſubticuerint, nec eorum voluerint Inquiſitoribus no-
14 men deferre. Nam † qui ſciens aliquem

quem velle committere crimen læſę maieſtatis non reuelat, is perinde incidit in ipſum lęſæ maieſtatis crimen, vt eſt communis opinio, de qua Anton. Gomez de delictis, cap. 2. num. 8. præſumuntur enim fautores, cum tantæ prauitatis conſcij ſint, nec tamen eam prodant Bart. in l. vtrum. ff. ad legem Pompeiam de parricid. Ioa. Andr. in c. Petrus. de homicid. Specul. in tit. de legat. §. iuxta. in 4. col. verſ. quid ſi ami. Dec. in regul. culpa caret. ff. de
15 regul. iur. † eleganter apud Suydam Ariſtophanes introducit. Athenienſes de Alcibiade diutius taciturno quàm illis conueniret, conquerentes hoc ſenario.

Qui patriam tardè iuuat, verè hoſtis eſt.

16 Inde & illud in iure obtinet, vt in delictis † taciturnitas habeatur pro confeſsione, at ſaltem in domeſtico vt indicium faciat ad torturam. Bal. in l. excipiuntur. ff. ad Syllanian. vbi hoc ſimpliciter dicit, non adhibitâ diſtinctione, an perſona ſit honeſta vel nõ: Iſtud idẽ voluit Rom. ibi in fin. & Paris de Puteo de Syndic. in verb. tortura ſequitur hãc concluſionẽ: quod & idẽ voluit in 10. tract. verb. mandauit. verſ. an ſi reperiatur. & Additionat. ad Angel. tract. maleficiorũ. verſ. 3. quęritur. n. 58. verb. fama publica. cõtra ve-
17 rò † ſi quis in læſæ maieſtatis crimine ſocius fuerit, ſtatimq́ eluit ſe ipſum ſcelere, vbi illud manifeſtat, & ſe veniâ dignum interdum efficit. l. quiſquis. §. vlt. C. ad legem Iul. maieſtat.

18 Tertiò peccata in dãnum publicum tenemur iudici denunciare, ſed † crimen hæreſis publicum eſt cùm principaliter offenſam Dei reſpiciat, & propterea dicatur in omniũ ferri iniuriam, ex text. in l. Manichæos. vbi Iacob. Buttrigar. Odofred. Cyn. Bald. & Salycetus C. de hæretic. Angel. Aretinus in §. 1. col. final. inſtit. de public. iudic. Iul. Clar. in pract. crimin. §. 1. verſ. itẽ omne delictũ. Ant. Gomez Variar. reſolut. tom. 3. tit de delictis. c. 1. n. 1. & ſupra citati DD. Ergo hęreticos tenemur omnes denũciare. tex. in c. 2. vbi gloſ. & DD. de hæretic. c. quapropter. & 2. q. 7. Innoc. in c. de teſtib. cogend. S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. Archidiac. in c. ſi peccauerit. num. 29. 2. q. 1. Gundiſal. de Villadiego de hæretic. q. 6. numer. 4. Alphonſ. de Caſtro de iuſt. hæret. punit. lib. 2. c. 25. Dominic de Soto de iuſt. & iur. libr. 5. q. 5. Simanc. de Cathol. inſtitut. tit. 19.

19 Pro ſalute enim communi † cõtra hoſtes cõmunes oportet eſſe cõmunem omnibus vigilantiam & ſollicitudinem. Cùm autem hæretici cõtra religionem diuinam inſiliant, hoc eorum grauiſsimum ſcelus in omnium fertur iniuriam. d. l. Manichęos. C. de hæretic. l. 2. C. de apoſtatis. Et idcir-
20 co (cùm † hoc crimen publicum ſit, tenentur illud Inquiſitoribus denunciare cap. præſumunt. 2. quæſtione 7. l. Reges. 2. titul. 26. parti. 7. quæ adeò vera ſunt ex his quę nuper dixi-
21 mus † vt ſiquis nouerit hęreticũ, & nolit eũ denũciare Inquiſitorib. vt violenter ſuſpectus de hæreſi puniri poſſit, ſi tamẽ cũ illis familiariter tractet aut cõuerſetur: nã vt Ioã. Apoſt. Epiſt. 2 [nec Aue ei dixeritis, qui enim dicit illi, aue, cõmunicat operib. eius malignis.] Hoſtienſ. in §. qualiter deprehẽdatur. n. 4. Alphonſ. de Caſtro vbi ſup. c. 17. vbi in hãc ſententiã plura adducit: eaq; ſic in iure deciſa ſunt, vt etiã
22 ſi † crimẽ hęreſis occultũ ſit per accidẽs, nihilominus tamẽ teneamur illud denũtiare, vt probatur ex Deuter. c. 13. [Clam dicens: eamus & ſeruiamus Dijs alienis. Nõ acquieſcas ei, neque audias, neq; parcat ei oculus tuus, vt miſerearis, & occultes eum.] S. Tho. 2. 2. q. 33. articul. 3. & quæſt. 70. art. 1. Hoſtienſis vbi ſuprà. §. deuitentur.

num. 5. Innoc. in cap. 1. de teſtib. co-
gend. Cardinal. in cap. ſi peccauerit.
numer. 29. Gundiſaluus de Villadieg.
& Simanc. locis ſuprà citatis. Ergo
non ſolùm ex lege edicti propoſiti ab
Inquiſitoribus tenemur eis obedire,
ſed ex lege charitatis & iuſtitiæ lega-
lis. Imò & hæreticos ad bonum com-
23 mune denunciare. † Impietas enim
pernicioſa eſt vniuerſæ Reipublicæ:
atque omnium intereſt religionem
Chriſtianam inuiolatam conſeruari
l. congruit. ff. de offic. præſidis. cap. 1.
de offic. ordinar. cap. qualiter & quan-
do. 1. & cap. Inquiſitionis. de accuſat.
& tradit Nauarrus in c. humanæ au-
res. 22. q. 5. num. 14. verſ. ad ſeptimum.
Quæ quidem procedunt, & habent
24 locum in hoc crimine, etiam ſi † nul-
la procedat de crimine infamia. text.
in c. excõmunicamus. 1. §. adijcimus.
de hæreticis, vbi Cardin. & Ioan. de
Anan. num. 2. Idem Cardin. in clemẽt.
1. quæſt. 2. de hæreticis. Ludouicus
25 Carrerius, de hęreticis num. 110. † In
alijs verò criminibus, niſi pręcedat in
famia delicti, non proceditur ad In-
quiſitionem. cap. cum oporteat. cap.
qualiter & quando. 2. & d. cap. Inqui-
ſitionis. de accuſat. cap. licet Heli. de
Simonia. cap. Deus omnipotens. 1. q.
1. l. 1. in fin. tit. 17. partit. 3. Omnes er-
go tenentur deferre hæreticum: non
obſtante etiam quocunque iuramen
to, de non reuelando in contrarium
emiſſo, pacto, promiſsione, vel conuẽ-
tione. vt ſuprà diximus in quæſt. de
edicto fidei, & infrà dicemus in q. de
denunciatione. Obiter tamen hîc ac-
cipiendum, quod diſtinguit Iul. Clar.
5. ſentent §. hæreſis. verſic. præterea
Nam † hæretico ſeruari fidem publi-
26 cam debere cenſet in licitis: at fidem
à priuato datam, minimè: cui accedit.
l. 3. in fin. C. de apoſtat. Sed eò magis
in religione, hæc promiſſa & iura-
menta explodenda ſunt quod Ethni-
27 ci fidem frangi non exiſtimarint ty-
ranno nec proditori. Refert Suydas in
ἐμπέδιμως. † à Saturnino conſule, ty-
rannidem vſurpatam, cui Romani cũ
fidem dediſſent nihilominus mortem
machinati ſunt, iuſiurandum violari
non arbitrati, quod peſti Reipubl. da-
tur. Cum igitur per edictum Inquiſi-
tores hoc præcipiant, duplici & ar-
ctiori vinculo coobligantur omnes
eis denunciare, quæ nouerint dicta
vel facta contra fidem Catholicam,
vt in multis reſoluit Dominicus de
Soto, de tegendo ſecreto membr. 2.
quæſtione 7. & Martinus Nauarr. in
cap. inter verba. concluſ. 6. numero
26. Michael Salon de iuſtitia & iure
ſuper 2. 2. D. Thom. q. 68. artic. 1. titul.
quando obligent præcepta & edicta
ſuperiorum. Simanc. de Cathol. Inſtit.
tit. 19. num. 6. cum ſequentib. Franc.
Pegna 3. part. Directorij, comment.
12. qui plures in hanc ſententiam ad-
ducit. At hanc penitus quæſtionem
ſoluit Gregorius IX. in extrauag. ex-
communicamus contra Patarenos la-
ta, quæ refertur inter literas Apoſto-
licas pro officio ſanctæ Inquiſitionis,
in hæc verba. [Item ſiquis hæreticos
ſciuerit vel aliquos occulta conuen-
ticula celebrantes, ſeu à communi
conuerſatione fidelium vitâ & mo-
ribus diſsidentes, eos ſtudeat indi-
care confeſſori ſuo vel alij, per quem
credat ad prælati ſui notitiam per-
uenire, alioquin excommunicatio-
nis ſententia percellatur.] & copioſè
Ioann. Rojas in ſingularib. fidei ſin-
gul. 5.

Verùm ſupradicta ſic accipienda
28 quidam exiſtimant, vt † non tollant
legẽ diuinam & naturalẽ quam tene-
29 mur fratribus ſeruare. † Fratrum autẽ
nomine intellige, nõ tantum eos qui
naturâ nobis & ſanguine coniun-
cti ſunt, ſed eos quoque quos vnius
& eiuſdem fidei vinculum nobiſcum
per

per baptiſmi regenerationem quaſi
quâdã cognatione deuinxit. Et enim
hæreticos dicunt non eſſe denunciã-
30 dos † niſi præmiſſâ exhortatione &
correptione familiari, & vt habetur
Matth. 18. c. & Luc. 17. & tex. in c. no-
uit de iudic. & in c. ſi peccauerit in te
frater tuus. 2. q. 1. vbi DD. aliter enim
eiuſmodi denũciationes intolerabili
errore notãdas eſſe, & idcirco nemi-
nem obligari tradunt Nauarr. & Salõ
vbi ſuprà. Si autem ad cohibendum
fratrem hæreticum adhibita fuerit
ſecreta admonitio, nec emendatus
eſt, accuſandum & denunciãdum fe-
runt, tum quia id edicto præcipitur,
tum etiam quia ſi non eſſet tale edi-
ctum fidei, teneremur nihilominus
propter bonum commune ex chari-
tate, pietate, & iuſtitia legali denun-
31 ciare. † Si verò emendatus hæreticus
fuerit, non teneri quẽquam eius no-
men deferre, quam in ſententiam te-
ſtes ab illis laudantur. S. Thom. 2. 2.
quæſt. 33. art. 7. Dominicus Soto de
iuſt. & iur. libr. 5. q. 5. art. 1. & probatur
ex tex. l. final. ff. de teſtament. tutel. c.
cum ceſſante. de appellat. c. cum in-
firmitas. de pœnitent. & remiſsion. la-
tè & copioſe Ioann. Rojas vbi ſuprà
num. 32. Sed hæc edicta nihil aliud ef
ficiunt quàm excitare fideles ad de-
nunciãda vel accuſanda crimina, quæ
nocent bono communi vel particu-
lari alterius, ad quod iã ex iuſtitia le-
gali tenebamur ex doctrina prædicto-
rũ DD. Et vt ſanè intelligenda ſunt,
tantùm de lege charitatis hęc veniũt
explicanda, non autem de lege iuſti-
tiæ legalis aut edicti, quæ bonum pu-
blicum reſpiciunt, & conſeruationem
fidei Catholicæ. Nam in caſu noſtro
32 hæretici ad Inquiſitores † deferen-
di ſunt, nullâ præcedente correctio-
ne fraternâ, etiam ſi hæretici occul-
ti ſint. Quia ſtatim atque hæreticus
doctrinam falſam eligit, & doctrinam
falſam arbitratu ſuo pertinaci ſecta-
tur & fidei diſciplinã, quam tenet &
ſequitur Eccleſia S. Apoſtol. Cathol.
& Romana, ſpernit & deſpicit aliquo
errore ductus, cui per voluntatem
adhæret non eſt opus fraternâ cor-
rectione. Imò ſi verè & Chriſtianè lo-
quimur cũ pręcipuè charitas ea quæ-
rat quę Dei ſunt, certum eſt ab accu-
ſatione aut denũtiatione quemlibet
incipere debere, † omnis enim æqui-
33 tas tribus his perficitur: pietate, quâ
Deum immortalẽ, & ea quę Dei ſunt
procuramus: ſanctitate, quâ nos ab in-
quinamentis immunes (quantùm in
nobis eſt) conſeruamus: & iuſtitia, quâ
cuique quod ſuum eſt remittimus. At
in eo fraterna correctio frugem non
faciet, qui iam à ſeptis Eccleſię receſ-
ſit. Ad id facit tex. in c. hæreticus. 24.
q. 3. cap. ad abolendam. de hæretic. Si-
manc. de Cathol. inſtitutionibus tit.
19. à num. 10. Franc. Pegna in. 2. p. Di-
rectorij ſuper c. qui alios, de hæretic.
comment. 2. in cap. 2. qualiter & quan
do. Ioã. Rojas ſuprà. Idque iuſtiſsimis
edictis quibus autoritate Apoſtolica
Inquiſitores vtuntur præcipitur ſub
pœna excommunicationis, & alijs cẽ-
ſuris quibus vnuſquiſque ſtare tene-
tur, ſub pœnâ mortalis peccati. Hęre-
tici enim indicãdi ſunt, ſtatim ac quiſ-
que ſcierit illos eſſe tales, nec opus
eſt, vt antecedat vlla correctio fra-
terna: vt docent vterque Tho. 2. 2. q.
33. & q. 70. Albertin de ſecreto, n. 102.
Alphonſ. de Caſtro lib. 2. de Iuſta hæ-
reticorum punitione cap. 25. Soto lib.
de ratione tegendi ſecretum memb.
2. q. 4. Franc. Pegna in d. cap. qui alios.
comment. 2. verſ. quod ſi quæratur, &
verſ. cęterùm tutius eſt.

Nec obſtant argum. illa prædicta & ſcripturę loci Matth. & Luc. & cap. ſi peccauerit, nã illa loquuntur de peccato contra hominem corripientem cõmiſſo: non autẽ de peccato hæreſis

34 in Deum commiſſo; † quod corri-
piens indulgere non poteſt. Et ſi attē-
tè perpendantur eadem iura, in hunc
deducuntur ſenſum; cui cōſentit vtra
que gloſ. Hieronym. Chryſoſtomus,
Ambroſius, Hilarius, Auguſtinus, &
Beda, & alij quos Bernardinus Are-
ualus in libr. de fraterna correctione
concluſ. 2. refert, & amplectitur.

Neque obſtat Pauli doctrina [Hę-
reticum hominem poſt vnam & al-
terā correctionē deuita.] Quia Pau-
lus Apoſtolus non ad quoſcunq; ſen-
tentiā illam direxerit, ſed ad Titum
Epiſcopū; ad quem ex officio attine-
bat hæreticū corrigere, & per ſentē-
tiam excōmunicationis vitare: vnde
35 dixit † [deuita] id eſt, fac deuitari ab
alijs: ne per eum cæteri inficiantur.
Nicol. Lyran. & D. Thom. vbi ſuprà
ſic interpretantur, & meritò. Nam in
Græcis ſic legitur. [Αἱρετικὸν ἄνθρωπον
μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ,
id eſt, hæreticum hominem poſt pri-
mam & ſecūdam monitionē reijce,]
nam παραιτέομαι, idem quidem ſi-
gnificat quod deuito, reijcio, imò etiā
deprecor, & execror. à ſacris repello.

Præterea, ſi delinquens ductus ſit
36 in iudicium, & nos † vocemur in te-
ſtes iuridiceque interrogemur, veri-
tatem quam nouimus teſtari, tene-
mur denunciare: ſic Abb. in cap. dile-
ctus. de exceſſ. prælat. Felin. in c. inti-
maui. de teſtibus. Nauarr. vbi ſuprà:
ex quibus facilè deducitur, quòd
cùm hæreſis crimen ſit omnium ma-
ximum, & contra bonum publicum,
Eccleſiam, & fidem Catholicam: om-
nes tenemur non tantùm deponere
vt teſtes, ſed etiam vt denunciatores
deferre.

At quæritur quot quiſq; dies, quam
denūciandi alicuius monitionē ſuſce
pit protelare poſsit, ne incurrat cen-
ſurę Eccleſiaſticæ pœnam ex edicto
propoſitam. Huic decidendo dubio
perpendere oportet, aut in edicto
tempus eſſe præfixum, vt hæretici &
edicto comprehenſi denuncientur,
aut nullatenus limitem eſſe præſcri-
ptum. Primò quidem caſu certum eſt
37 † produci nullo modo poſſe illud tē-
pus, quod edicto comprehenſum eſt:
nam terminus in huiuſmodi edictis
aſsignatus peremptorius eſt. Bald. in
l. illatæ. nu. 1. C. de fide inſtrum. Bart.
in l. mancipiorum. nu. 6. ff. de option.
legat. addo etiā id temporis eſſe cō-
38 putandum † à tempore monitionis.
Panor. in cap. nos quidem. num. 3. &
10. de teſtam. nam terminus præfixus
ad aliquid faciendum perimi præſu-
mitur in dubio à die publicationis ad
diem deſignatam. Panormit. in cap.
Paſtoralis. num. 3. de exceptionibus,
cuius rei ratio per ſe ipſam ſatis elu-
ceſcit, nimirum ne longâ temporis
intercapedine, detur hæreticis argu-
mentum detrectandę pœnæ, aut con-
ſpiratione aliquâ moliendi aliquid
ad euerſionem Eccleſiæ. Inde ferè
ſemper Inquiſitores breui aliquo tē-
pore per edictum denunciandi diem
pręfigunt: ſatis enim ſciunt illud Se-
necæ in Medea.

39 † *Nullum ad nocendum tempus an-*
guſtum eſt malis.

Altero caſu quando tempus non
conſtituitur, vt hæretici denuncien-
40 tur, † poterit in anni ſpatium dila-
tio remoueri. Ea eſt opinio Nauarri
in Manual. c. 28. nu. 33. per tex. in cap.
cum dilecti. de dolo & contumac. vbi
hæc referūtur: citato Romam coram
iudice, aut alium locum incumbere,
vt quamprimum poſsit compareat,
& manere illi obligationem per to-
tum annum. Eodem modo de edictis
iudicandum, quæ annua ſunt, & ſin-
gulis annis repetuntur. Idcirco diu-
tiùs citationes ex edicto emanantes
extēdi & proferri nō poſsunt. Quod
† ſi

41 † ſi eſſent perpetua, nec dubitãdum quin citationes extenderẽtur in perpetuum; argument. l. purè. 5. §. vlti. ff. de doli mali & met. except. Nec dubitent interea cum edicto adnexa ſit excommunicationis pœna, quin
42 † eâ inuoluantur, qui aliquid ſcierint niſi intra tempus conceſſum edicto ſatisfecerint: nihilque minus exiſtimandum, ſi temporis aliquod ſpatiũ edicto non ſit vallatum, & vel torpore vel tepore conſcientiæ neglexerint anno integro rem detegere, vtique hoc procedit; quia in peccatis quæ iure naturæ & iuſtitię legalis accuſanda vel denuntianda ſunt, tandiu ſubſtat obligatio denũtiandi, vel accuſandi, quandiu neceſsitas boni cõmunis, & publica vtilitas id exigit, vel etiam quandiu particulare aliquod commodum id poſtulat. Sed cùm edicto comprehendatur crimen hæreſis, quod publicum & contra bonum publicum eſt, obligatio denunciãdi nũquam ſoluitur, eâ maximè de cauſâ, quòd edicta Inquiſitorum ad literam ſunt obſeruanda, & bonum publicum nunquam debeat quieſcere. Dedecet enim hominem Chriſtianum †
43 vllo protextu differri poſſe exiſtimare fidei vel publicæ cauſæ commodum. l. 2. C. de priuilegijs ſchol. lib. 12. nec id limites recipit, niſi fortè contra ius diuinum aut naturale in edicto aliquid iuſſum, & imperatum ſit.

44 Sed † nec eo caſu vis edicti intercidit, imò omnes obtemperare de iure tenentur, cùm inferioris nulla ſit autoritas imperij detrectãdi, nec poſſit de viribus edicti examen facere, nec priuati hominis vlla ſit in iudicẽ iuriſdictio: ſed ad ſuperiores priùs querelam deferre, quàm obedientiam denegare conueniat: ſic principi, aut præpoſitis dyſcolis obediendum eſſe iubet Apoſtol. Petrus. 1. Epiſtol. cap.
45 2. & DD. vtriuſque cenſuræ docent † Imperatorẽ intolerabilem à ſubditis expelli nõ poſſe, nec ei obedientiã denegari, niſi priùs depoſitus ſit. arg. c. 1. vt lite pendente, cum notat. per Dec. & Abba. in c. 1. not. 5. & in cap. ſignificaſti. not. 3. de appellationibus quibus conſonat illud Senecę in Medea.

Æquum atque iniquum regis imperium feras.

46 Et † apologus Æſopi de ranis, quæ miluum regno priuare cùm vellent, non niſi conſulto Ioue id fecerunt. Eſt quoque illud ſatis notum † ſeruos à ſæuientibus dominis non poſſe recedere, niſi priùs officio iudicis id obtineant. §. ſed hoc tempore. Inſtit. de his qui ſui ſunt vel alien. iur. & l. 2. ff. eodem titul.

Nunc quod ſpectat ad alterum dubium conſideremus, an per edictum generale publicatum ſingulo quoque anno, quo præcipitur vt omnes conueniant in templum aliquod, certo die, ad audienda edicta, & concionem de fide, ſub pœna excommunicationis, renuentes aut negligentes id facere, peccent, & in pœnam edicto comprehenſam incidant. Notandum eſt, quòd in dubio quotieſcumque lex aliquid proponit faciendum,
47 vbi vergit in periculũ animæ, † in ſaniorem partem, & ciuiliter, non etiã amarè intelligendum eſt, quia tutiùs hoc idẽ ſuccedit, vt decidit Panorm. in c. iuuenis. de ſpõſalib. & Silueſt. in Summ. verb. dubium, n. 4. ex autoritate illa maximè autentica Eccleſiaſtic. 3. [Amans periculum, peribit in illo] quod vtique procedit & in pœnis in quibus mitior interpretatio ſumenda eſt. l. ſi præſes. ff. de pœnis. l. penult. ff. eodem. cap. hæc autem. §. pœnæ. de pœnit. diſt. 1. l. ſemper. ff. de regul. Iuris, & regula, ſemper in ob-

ſcuris,de regul.iur.lib.6.Verùm cùm
hoc edictũ generaliter loquatur per
vniuerſalem dictionem[omnes] ge-
neraliter quoque id cenſendum &
49 intelligendum eſt.Nam † vniuerſalis
illa dictio includit ea quæ aliàs non
includerentur. Natta conſil.160.nu.
29.lib.1.& qui omne dicit nihil exclu
dit.l.Iulianus.ff.de legat.3.l.omnia.ff.
ſi cert. petat. generalis enim ſermo
nihil intactum relinquit. Bald. conſ.
305.verb.principis.vol.1.num.1.Cra-
uett.conſ.133. honorabilis. n.5. Hip-
polyt.Riminald.conſ. 61. n. 37.nullus
igitur mentis compos,ſiue qui fando
fari poſsit,ſiue ſenex, ſiue fœmina ab
hac parẽdi neceſsitate poteſt eximi:
50 impuberes enim,cũ † teſtes eſſe poſ-
ſint in crimine læſæ maieſtatis Clar.
5.ſent.q.24. poſſunt & in hęreſi,vt ex
preſſè idem oſtẽdit. Sic tamen intel-
lige,dummodo fuerit data poſsibili-
51 tas.† Impoſsibilium enim nulla eſt
obligatio. l. impoſsibilium. vbi Bart.
Alberic. &, Dec.ff.de regul.iur.c.ne-
mo poteſt,vbi Dynus, Ioan. Andr. &
communiter Iuris Pontificij DD.eo-
dem tit.in.6.Ergo quotieſcumque In-
quiſitores indicunt vt omnes con-
ueniant ad audienda edicta & con-
52 cionem de fide, † non videntur ani-
mum habuiſſe obligandi omnes de
populo,cùm non poſsint omnes illuc
conuenire.l.non ſolum.ff.de obligat.
53 Ex quibus facile eſt deducere † non
peccare, nec excommunicationem
inire qui legitimam excuſationem
prætexere potuerint. Nempe quòd
vel morbo,vel ætate, vel aliquo alio
impedimento detineantur, quæ vtri-
que iure procedunt, quia lex ſemper
debet interpretari in illam partẽ vt
potius vim obtineat, & liget, quàm
euaneſcat,deciſ.tex.l.quoties.ff.de re
54 bus dubijs.Ergo fatendum eſt † non
omnes obligari,& teneri ad publica-
tionem edicti fidei adeſſe collectiuè
& ſimul,ſed diſtributiuè.
55 Si autem † edictum fidei pluries
legatur, vel eodem, vel alio templo,
ſatis eſt illud ſemel audire. cap.per
totum.22.quæſt.4.c.ſicut. de iure iu-
rand.

Quoniam inſtituti noſtri ratio hęc
fuit ab initio,vt ex edicti clauſulis ſin
gulis ſingulas & ſingulares quæſtio-
nes ſeptuaginta educeremus,eaſque
vt ſtatim poſt edicti cum Epiſtola Iu-
dæ Thadæi collationem ſubijcere-
mus: ſupereſſe nobis videbatur, vt
iam ad quæſtiones accederemus, &
hìc primum operis vniuerſi volumen
clauderetur. Sed ad percipiendas &
intelligendas quæſtiones nonnul-
la deſiderantur quæ pendẽt omnino
ab edicti publicatione & effectu: ni-
mirum quo pacto ad inquirendum
de crimine Inquiſitores deueniant,
denunciationes quo ordine reci-
piant, tum quomodo ad accuſatio-
nem efferendam accedant, Inquiſi-
tores verò ad eandã admittendã pa-
rẽtur,de his vt dicamus ad alterã quę
ſtionem orationem transferemus.

DE INQVISITIONE quæ fit per Inquiſitores, in cauſis fidei.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitionis multiplex acceptio.*

2 *Inquiſitionis definitio quæ traditur ab Hoſtienſe, tanquam imperfecta reycitur.*

3 *Inquiſitionis vera & exacta definitio ſingulariumque eius partium declaratio.*

4 *Inquiſitionis finis quis, & qualis ſit.*

5 *Inquiſitio duplex, generalis & ſpecialis.*

6 *Inquiſitionis variæ circumſtantiæ.*

7 *Inquiſitio quomodo differat ab alijs iudicijs.*

8 *Inquiſitio alia generalis, alia ſpecialis, & quid vtraq; ſit.*

9 *Inquiſitionis via procedendi contra delinquentes duplex eſt, & receptiſſima.*

10 *Inquiſitionis generalis & ſpecialis, quis vtriuſque finis.*

11 *Inquiſitionis Generalis propria ſignificatio, attinens ad inſtitutam Inquiſitorum.*

12 *Inquiſitio nulla cenſetur, ſi ad ipſam non concurrunt plura requiſita.*

13 *Inquiſitio vt debita ſit prius conſtare debet de probatione corporis delicti ſaltim in genere, & quod ſit ſcelere commiſſum.*

14 *Inquiſitio quando cum ſola querela ſeu accuſatione fieri poſsit.*

15 *Inquiſitionis remedium, quia extraordinarium eſt, eget accuſatore.*

16 *Inquiſitio ex cõſuetudine indiſtinctè fieri poteſt ex ſolo officio.*

17 *Inquiſitio certa debet eſſe ſpecifica, & clara.*

18 *Inquiſitor procedens contra aliquem, debet procedere contra delictum in ſpecie, vt inquiſitio valida ſit.*

19 *Inquiſitio vt dicatur ſpecifica, debent in ea exprimi locus, & tempus.*

20 *In Inquiſitione Generali non eſt neceſſaria expreſsio loci, & temporis: neque in ea quæ fit de crimine hæreſis, vel leſæ Maieſtatis.*

21 *Inquiſitio formata abſque indicijs præcedentibus eſt ipſo iure nulla.*

22 *Inquiſitionem ex mandato principis, ad petitionem partis debent præcedere indicia, non autem eam quæ ex Motu proprio & ſcientia principis fit.*

23 *Inquiſitionem debet præcedere fama.*

24 *Inquiſitio non poteſt fieri bis contra aliquem ſuper eodem delicto.*

25 *Inquiſitio, vt valida ſit, fieri debet à competenti iudice.*

26 *Competentia iudicis, ex quibus cauſis petenda ſit.*

27 *Familiares S. Officij regni Siciliæ, an ſint exempti de iure diuino.*

28 *Inquiſitores regni Siciliæ omnimodam iuriſdictionem habent in ſuos ſubditos.*

29 *Inquiſitio regulariter, non poteſt formari tranſactis 20. annis à die commiſſi criminis.*

30 *Preſcriptio non currit in delicto hæreſis, neque in aliquibus caſibus.*

31 *Inquiſitio, vt formari poſsit, rei præſentiam de iure poſtulat.*

32 *Inquiſitio ex conſuetudine formari poteſt, etiam contra abſentem, & non contumacem.*

33 *Inquiſitio cui ſuperuenit qualitas aggrauans, euaneſcit, & noua ſubſequitur inquiſitio.*

34 *Inquiſitio vbi delictum non eſt pœnale*

nale formari non poteſt.

35 Inquiſitionem qualis fama præcedere debeat.

36 Inquiſitori conſtare debet de crimine commiſſo, ſuper quo Inquiſitionem eſt facturus.

37 Inquiſitio fieri debet in forma debita, & decenti, & quæ ſit illa.

38 Inquiſitio ſuper criminibus grauibus eſt facienda.

39 Inquiſitores, an poſſint inquirere in prouinciæ ſibi credita ſuper crimine, vel criminoſo oculto.

40 Delictum proximi occultum detegere, an ſit iure prohibitum & quo iure.

41 Inquirere & interrogare teſtes de crimine occulto proximi non laborātis infamiâ, an ſit licitum.

42 Fama quando ſufficiens ſit ad inquirēdum & ad torquendum.

43 Iudex an poſsit interrogare criminis reum, de ſocijs criminis.

44 Iudiciū humanū an iudicet de occultis.

45 Iudex agnoſcens delictum via Inquiſitionis, an poſſit illud punire pœnâ ordinariâ.

46 Inquiſitores poſſunt procedere ad inquirenda crimina occulta.

47 Inquiſitores ſūt iudices delegati à Papa.

48 Inquiſitores iure pontificio iuriſdictionem plenam habent in omnes hereticos.

49 Inquiſitorū officium nō ſolùm eſt vtile ſed neceſſarium Reipublicæ Chriſtianæ.

50 Hereticos ſcriptura ſacra comparat noxijs, & obſcœnis animalibus.

51 Hæreſis crimē omnium eſt maximum.

52 Hereticos ſtatim ſub præcepto denūciare tenemur.

53 Inquiſitio ſpecialis contra aliquem nō prævia infamiâ, iniuſta eſt.

54 Homini inſunt duæ qualitates, altera naturalis, altera accidētalis: & quid vtraq; ſit.

55 Homo quilibet naturaliter præſumitur bonus.

56 Homo quilibet in dubio præſumitur bonæ fidei, & viuere ſecūdum legē.

57 Notarius in officio ſuo præſumitur verum ſcribere.

58 Teſtis in dubio nō præſumitur velle deierare.

59 Teſtium dicta in meliorem partē ſunt interpretanda.

60 Negatiuam qualitatis naturalis neganti incumbit probare.

61 Homo bonis, & virtutibus plenus fuit creatus.

62 Homo in dubio præſumitur bonus, verificatur in homine baptizato nō autem in Iudæo.

63 Iudicium temerarium eſt, delinquētem occultum, abſq; probatione iudicare, & cōtra eum alios interrogare.

64 Inquiſitionem procedere debet diffamatio delinquētis, & à quo principio deducatur.

65 Inquiſitores nō poſſunt inquirere abſq; infamiâ, rumore, aut clamore.

66 Inquiſitores nō ſolùm in delictis occultis, verum nec in publicis poſſunt cōtra aliquē abſq; infamiâ procedere.

67 Iudex iuſtitia eſt animata, & cuſtos iuſtitiæ.

68 Fama orta à viris probis vicem gerit accuſatoris, & iudex ex illa poteſt inquirere contra aliquem.

69 Fama in caſu hæreſis non quælibet, ſed vehemens, & grauis debet eſſe ad inquirendum ſpecialiter.

70 Fama quæ per duos teſtes omni exceptione maiores probatur, ſufficiens eſt ad pœnam ordinariam infligendam.

71 Fama vno teſte comprobata, nec ſemiplenam probationem facit nec indicium inducit.

72 Fama quid ſit.

73 Fama vel infamia quomodo probanda eſt per teſtes.

74 Fama alicuius in quo loco quærenda ſi.

75 Fama ſola non ſufficit in criminalibus ad mortis pœnam inferendam.

76 No-

76 *Notoria notoria delicti, & delinquentis euidentia vicem gerũt accuſatoris, vt iudex poſsit per receptionem teſtium contra aliquem ſpecialiter procedere*
77 *Notorium quid ſit.*
78 *Deus, cui omnia manifeſta ſunt, non punit ſine accuſatore.*
79 *Denuntiatio delictorum in graue damnum Reipublicæ vicẽ gerit accuſatoris.*
80 *Hereſis crimen per confeſsionẽ rei probatur.*
81 *Confeſsio, inter omnes probationum ſpecies obtinet principatum.*
82 *Confeſsio ſola rei, cum de delicto non conſtat, non ſufficit ad condemnationem.*
83 *Confeſsio ſola rei in hæreſis crimine ſufficit ad condemnationem.*
84 *Hereticus probatur quis ex aliquâ ipſius ſcripturâ, vel librorum improbatorum lectione.*
85 *Hereticus probatur per facti euidentiam.*
86 *Inquiſitores ex ſuſpicione vel indicio an poſsint procedere ſpecialiter cõtra aliquem.*
87 *Hereſis crimen an præſumptionibus & indicijs probari poſsit.*
88 *Hereſis crimen leuiores probationes quàm alia crimina poſtulare falſum eſt.*
89 *Iudicium temerarium eſt aliquem pro heretico iudicare ob leues coniecturas.*
90 *Crimen quò grauius eſt, euidẽtiora indicia requirit.*
91 *Inquiſitores an ex ſolo libello porrecto ſine inſcriptione poſsint procedere.*
92 *Inquiſitores in hæreſis crimine propter ſuſpiciones veriſimiles non precedente infamiâ, poſſunt contra denũtiatum in libello inquirere.*
93 *Denuntiatio de hereſi tripliciter poteſt fieri.*
94 *Inquiſitores magnâ prudentiâ uti debent cum libellos ad ſe transmittunt teſtes, de crimine continentes, & quomodo illos debeant examinare.*
95 *Inquiſitores contra hereticum occultum, quomodo procedere poſsint.*
96 *Inquiſitor vnus cùm nouit ſecretò aliquem hereticum, poteſt illum conſocio Inquiſitori denuntiare, vt cõtra illum procedat.*
97 *Socius criminis an admitti poſsit ad accuſandum, & teſtificandum.*
98 *Socius criminis, an poſsit contra ſociũ torqueri.*
99 *Socius criminis in caſibus exceptis, & precipuè in crimine hereſis admitti poteſt ad accuſandum & teſtificandum.*
100 *Iudex cui conſtat de delicto, ſed non de delinquẽte, an poſsit inquirere teſtes interrogando, ad inueniendum delicti autorem.*
101 *Iudex interrogans quis patrauit hoc delictum, an talis inquiſitio generalis cenſeatur.*
102 *Criminis euidentia an indigeat accuſatore.*
103 *Inquiſitores an poſsint ex cõſuetudine vniuerſali procedere contra reum, abſq; preuiâ infamiâ, ſi conſtat de delicto.*
104 *Delicta punire an ſemper ſit vtile Reipublicæ.*
105 *Punitio delictorum iniquitatis, & malorum medicina eſt.*
106 *Delinquentes cùm non puniuntur publica turbatur lætitia.*
107 *Delicta quæ fiunt in offenſam Dei ſunt & dicuntur publica.*
108 *Iudices cùm conſtat de delicto, & non de delinquente, ſi ſecretò illum nouerunt, an ſine infamia poſsint contra illum inquirere, & teſtes interrogare.*
109 *Dominus non inquiſiuit contra villicum abſque infamia delicti.*
110 *Deus delicta publica Sodomorum non inqui-*

inquiſiuit abſque infamiâ eorundem.

111 *Iudices in delicto publico an poſsint ſine fama contra delinquentem occultum ad partis querelam inquirere.*

112 *Fama qualis requiratur, vt iudex poſſit inquirere.*

113 *Interrogatus à iudice de delicto occulto à ſe commiſſo medio iuramento an poſsit vel teneatur ſe prodere & infamare.*

114 *Fama an æquiparetur vitæ, & an ſimus domini vtriuſque.*

115 *Infamans ſeipſum, an faciat contra diuinum præceptum.*

116 *Famam propriam contemnere an ſit reprehenſibile.*

117 *Iudices in delicto notorio tenentur inquirere in genere, quis tale delictũ commiſerit.*

118 *Teſtis interrogatus à iudice in delicto notorio ſuper delinquente occulto, nõ poteſt illum detegere.*

119 *Infamia delicti neceſſaria eſt in cauſis tanquam accuſator, vt in illis Iudex procedat.*

120 *Iudices ex officio tenentur punire delicta notoria.*

121 *Delicta manifeſta cõmuni ordine iudiciario non egent.*

122 *Fama delictorum in aliquo loco ſufficiẽs eſt vt iudices generaliter inquirant ad inueniendum delinquentes in ſpeciali.*

123 *Iudex in Inquiſitione generali tenetur interrogare, quis crimen cõmiſerit: non tamen in ſpeciali, an hic, vel ille.*

124 *Iudex ſi in Inquiſitione generali indicia contra aliquem inuenerit, poterit contra illum procedere.*

125 *Occultos peccatores reuelare, eſt cõtra ius naturæ.*

126 *Iudex etiam ſi habeat teſtes occultos iurantes de crimine, ſi delinquens nõ laborat infamiâ, non poteſt contra illum inquirere.*

127 *Deus cùm iudicat, non ſolùm requirit infamiam delicti, ſed etiam delinquentis.*

128 *Interrogatus ſeparatim à iudice de occultis alicuius delictis quorũ nõ laborat infamiâ, quid reſpõdere debeat.*

129 *Iudex interrogans quis commiſit delictum, adſtringit interrogatũ ad reſpondẽdum ſpecialiter, & detegendum perſonam in particulari.*

130 *Delicti euidentia tunc habet vicẽ accuſatoris, quando ſimul conſtat de delinquente.*

131 *Iudicum conſuetudo in Inquiſitione Generali, nõ eſt interrogare circa perſonam in ſpeciali, ſed circa circũſtantias delicti.*

132 *Delicta aliqua nociua Reipublicæ aliquando expedit manere impunita.*

133 *Inquiſitionem omnino ſpecialem infamia debet præcedere tã delicti quam delinquentis, & teſtis interrogatus tenetur reſpondere.*

134 *In inquiſitione ſpeciali, delicti generalis de perſona iudex licitè interrogat, teſtis verò non poteſt detegere reum non laborantem infamiâ.*

135 *Delinquẽs occultus interrogatus fortè de ſuo crimine à iudice, cùm inquirit generaliter non tenetur reſpondere.*

136 *Iudex in delicto publico poteſt & tenetur de auctore delicti inquirere in genere.*

137 *Teſtis interrogatus iuridicè, de delinquente in genere, ſi illũ nouit in ſpecie non laborantem infamiâ, nõ tenetur aperire veritatem.*

EXPOSITA iam ſancta Inquiſitionis origine, & declaratâ Summi Pontificis poteſtate, à qua omnis iuriſdictio delegata dimanat. Explicato etiam ipſius Inquiſitionis edicto quo apparet, quinam in ſuſpi-

ſuſpicionem læſæ fidei ſint vocandi, ipſe rerum ordo poſtularo videtur, vt de ipſamet Inquiſitione ſermonem inſtituamus.

Quare vt ſeruato ordine procedamus, primò aperiendum eſt, quid & quotuplex ſit Inquiſitio. Quia (vt inquit Cicero libr 1. de officijs) omnis quæ à ratione ſuſcipitur de aliqua re inſtitutio, debet à definitione proficiſci, & probat ratio tex, in.l.1.in princip.de iuſtit.& iur.vbi dicit Iuriſconſultus. [Iuri operam daturum prius noſſe oportet quid ſit ius] & tradit copioſe Cagnol.in l.1.ff.de reg.iuris bona igitur diffinitio conſtare debet genere, & differentia, ex Ariſtotele 2. Poſteriorum & 3.Topicorum, atque inrer alia requiſita, debet conuerti cū ſuo diffinito tex.in.l.1.§.dolo.ff.de dolo.l.1.ff. de tutel.& l.1.ff.de.teſtamēt. & l.omnis diffinitio.ff.de reg.Iur.

1 Inquiſitio † etenim multifariā accipitur, vt poſt plures (quos retuli in Reſponſo pro defenſione iuriſdictionis ſancti Officij regni Siciliæ cap. 2. à num. 2.) tradit Eymericus in Directorio Inquiſit.part.3. titul. de tertio modo procedendi in cauſa fidei, per viam Inquiſitionis: & ibidem Franc. Pegna comment.16.Tabiēs. in verb. Inquiſitor.§.27. num. 28. Hoſtien. in ſum.titul.de Inquiſitione.§. 1. Antoninus.3.p.ſum.tit.9.cap.7. Iulius Clarus in pract.Crimin.§.final.quæſtion. 3.Gundiſaluus tract.de hæret. quæſt. 15.Ludouic.Carrerius de hæretic.n. 102.Franciſcus Caſſonus in tract.ſingulari quæſtion.Criminal.cap. 8. Repertor. Inquiſitorum & Locatus, in opere Iudiciali, verb. Inquiſitio & Abb.Felinus, & Marian.Socinus in c. qualiter, & quando. de accuſat. & in l.congruit. vbi latè Bart. ff. de offic. Præſid.Grammat.vot.3.num.32.Hippolytus in pract. §. conſtante.numer. 12.& 19. cum ſeqq. gloſſ. in d. capit. qualiter & quando, Alexand. conſ. 120. vol.7.Dominicus de Soto de ratione tegendi, & detegendi ſecret.2. memb. quæſtione 6.1.dubio & mēb. 3.quæſtion.3.& latè Proſper Facinac. in tomo.1. quæſt.criminal. quęſtion. 1. num. 4. optimè Marianus Soc.in d. c.qualiter & quando.

2 Eſt autem Inquiſitio† (autore Hoſtienſe in ſumm. titul. de Inquiſitione. §. 1.) alicuius criminis manifeſti ex bono & æquo iudicis competentis canonicè facta inueſtigatio. Hanc definitionem probat Frāc.Peg. vbi ſuprà d.cō.16.Cæterùm quia hæc definitio nō conuertitur cū ſuo definito, & alias patitur exceptiones, minimè aſſumenda eſt tanquam imperfecta, non enim eſt verum ſemper quòd Inquiſitio ſit manifeſti criminis: & propterea inueſtigatio factum redolet, & longè diſtat ab Inquiſitione: nam Inquiſitio non eſt facti, ſed iuris.

Aliter etiam alij deſcribūt ſed vtique malè, quorum opiniones cōſultò pretermitto.

3 Inquiſitio † igitur quoad noſtrū ſpectat inſtitutum, ſic poteſt deſcribi, vt cōprehēdat perſonas & delicta, vt ſcilicet ſit ius per officiū procedēdi vel inquirendi ad inueſtigandū quēlibet criminoſum hæreticum aut ſuſpectū de hęreſi, eiuſdēq; defenſorē fautorē, receptatorē cuiuſcūq; ſtatus & cōditionis ſit. In territorio vel prouincia credita Inquiſitorib. à Sum.Pontific. delegatis. Hæc deſcriptio probatur ex tex. in c.ne aliqui.& c. per hoc.de hæret.lib.6.vbi DD.& habetur in Inſtruct. Hiſpalenſ. anni 1484. cap.1.& 1500.etiam cap.1.ſub.D.Didaco Deza Inquiſitore Generali.tex. in.l.3.& l.congruit.ff.de officio Præſid.c. 1. de offic.ordinar.&.c.bona. de electione.

Dixi

Dixit autem [ius] quia hoc ponitur vt genus ſuum, reliqua verò verba ponuntur ad differentiam, & quia nulla inquiſitio eſt facti, niſi ex ſuo exercitio.

Dixi etiam [per officium] ad differentiam accuſationis & denunciationis, inquiſitio etenim non deſeruit accuſationi, ſed duntaxat in ea proceditur ex officio.

Vlterius dixi [procedendi ſeu inquirendi,] quia talis inquiſitio non fit ad condemnandum vel puniendum, ſed ad inueniendum, vt in dictis iuribus: quod vtiq; idem dicendum eſt de verbo illo [inueſtigare.]

Præterea dixi [cuiuſcunque ſtatus vel conditionis] quia Inquiſitores fidei contra quoſcunque etiam exemptos procedunt: tex. in c. vt officium. §. deniq; de hæret. lib. 6. cum ſimilibus.

Rurſus dixi [criminoſum hæreticum] quia regulariter non habet locum inquiſitio in cauſa ciuili. Ita tenet Innoce. in c. ad noſtram. de iureiurand. & ibi Panorm. in c. exhibita. de re iudic. Idē Panorm. & Ioa. Andr. in c. fin. de foro compet. lib. 6. quoniā pro priuato commodo agendum eſt ciuilibus actionibus, vt in cap. 1. de libell. oblat. & inſtit. de action. in princ. Angel. in l. ſi vacantia. C. de bonis vacantib. lib. 10.

Dixi præterea [in territorio ſeu prouincia à Summ. Pontif. Inquiſitoribus credita] quia cognitio & punitio hæreticorū Inquiſitoribus à Sum. Pontif. ſpecialiter demandata eſt in ea prouincia vbi reſident. d. cap. ne aliqui. cap. per hoc. de hæret. lib. 6. Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 34. nu. 13. Collectaneus in cap. ad abolendam. de hæret. & ibi Ancharan. Alciatus in Rubric. de offic. ordin. nume. 19. Geminian. in d. c. ne aliqui. & in conſ. 54. Lapus alleg. 32. incipiē. an frater. Fredericus de Senis conſ. 145. Ab. in cap. cauſa matrimonij. num. 7. de offic. leg. & in cap. final. de ſentent. & re iud. Gundiſaluus in tract. de hæret. quæſtione 23. num. 6. Locatus in verb. Inquiſitor. nu. 5. & alij plures: non itaq; extra territorium Inquiſitoribus præſtatur obediētia. Ad hęc faciunt prędicta inſtruct. Hiſpalenſ. anni. 1500. cap. 1. & l. extra territorium. & l. final. ff. de iuriſd. omn. iudic.

4 Huiuſmodi autem Inquiſitio † fit ad hoc, vt reperti hæretici per nouum proceſſum caſtigētur, & vt perditi ac impij homines à prouintia, ſiue territorio repellantur ac puniantur: inter eſt enim boni & zelo accenſi Inquiſitoris & cuiuslibet alterius iudicis pacatam, & purgatam habere creditam ſibi prouinciam impijs ac malis hominibus. tex. in cap. vt officium. de hæret. lib. 6. & in d. l. 3. & l. congruit. ff. de offic. præſidis. & tenet Specul. in. titul. de leg. §. ſuper. in princip. Anton. Scapi in tract. iuris non ſcripti. libr. 5. capitul. 32. & 33. Mar. Soci. in Rub. de accuſat. nu. 18. plures Inquiſitionis formulas tradit Iacob. Nouell. in ſua pract. q. 31. verſ. quæro, quæ ſit forma Inquiſitionis. Angel. de malefic. in verb. hæc eſt quædā Inquiſitio: in princip. Papienſ. in pract. in forma Inquiſit. Bonifac. de Vitalinis in tit. de Inquiſitione, & earum formis. Iulius Clar. in pract. §. final. q. 31. verſ. quæro quæ ſit forma. Proſper Farinace. in tit. de Inquiſit. à n. 1. qui tenet quod Inquiſitio in genere nihil aliud ſit, quàm delicti, iudicis officio & autoritate facta informatio, ſecundùm Iodocum in pract. Crimin. tit. de Inquiſition. c. 8. nu. 1. quæ deſcriptio placet etiam Iulio Claro vbi ſuprà, quæſt. 3. verſ. & aduerte. & quæſt. 11. in principio.

5 Plures † alias Inquiſitionis diſtinctiones afferunt ſcribentes. Aliam appellant

pellant generalem: ſpecialem alteram. Generalis accipitur quatuor modis, de quibus per Angel. de Malefic. in verb. hæc eſt quædam inquiſitio. §. & pro expeditione iſtius materiæ. n. 3. Nouell. in pract. in princip. nume. 2. Bald. autem inquit in l. ea quidem. C. de accuſat. quòd inquiſitio ſit duplex, alia facti, quæ fit ad Curiæ informationem, vt in l. congruit. ff. de officio Præſidis. alia verò iuris, quæ fit ad criminis punitionem, vt in l. 2. §. ſi publico. ff. de adult. Et ſic diceremus Inquiſitionem eſſe iuris, & facti, reſpectu diuerſorum effectuum ſecũdùm Hoſtienſ. in tit. de Inquiſitione. §. 1. Alij aliter diſtinxerunt ac præcipuè Specul. in tit. de inquiſitione. §. quomodo autem. dicẽtes quòd dupliciter etiam accipiatur, vna præparatoria, quæ fit ad inueniendum delictum; alia autem ſolennis & ordinaria, quæ fit ad puniendum. Nouellus verò & alij, tripliciter eam diſtinxerunt, vnam ſpecialem tantùm, aliam generalem tantùm: Tertiam, generalem, & ſpecialem ſimul. Quorum exempla aſsignat Iodocus in pract. crimin. d. tit. de Inquiſitione. cap. 8. numer. 14. At verò Marianus Socinus nouem capita diſtinctionum in Inquiſitionis materia ponit in repetitione cap. qualiter & quando. 2. de accuſat. art. 1. in 1. quęſt. nume. 701. & penult. vbi omnes iſtas
6 ſpecies exemplificat. † Inquiſitio autem qualiter, quando, contra quem, à quo facienda ſit, & quis ſit eius effectus, vnde elicitur, ad cuius inſtantiam, quæ ſint præambula neceſſaria, & quo in loco facienda ſit, qualiter ſit in ea procedendum, tradit ipſe Marianus Socinus in d. cap. qualiter & quando. 2. à nu. 1. vbi etiam ſub nu.
7 93. † aſsignat differẽtias inquiſitionis ab alijs iudicijs, dicens: quòd in inquiſitione fama habetur loco accuſationis. c. licet Heli. de ſimon. In alijs vero iudicijs nullus punitur ſine accuſatore, cap. 1. vt Eccleſiaſt. benefic. cap. relatum. 5. quæſt. 2. Item quia in inquiſitione recipiuntur teſtes, lite non conteſtatâ, in alijs non. Præterea differt etiam, quia in illa recipiuntur teſtes minus idonei, quando fit inquiſitio tam in capite, quàm in membris: ſecus in alijs, vt in cap. ex parte, de teſtibus. c. in teſtibus. 4. quæſt. 3. & maximè in criminalibus. l. ſciant cuncti. C. de probat. Rurſus quia inquiſitio fit de manifeſtis per famã, vt ibidem Marianus Socin. in 10. art. princip. Alia verò iudicia intentantur etiam ſuper occultis, dummodo probari poſsint. cap. plerique. 2. quæſt. 7. Idem Socinus in dict. cap. qualiter & quando. in final. notab. de accuſat. de pœna autem inquiſitionis tradit idem Socinus loco ſuprà allegato. nu. 51. vbi plenè de materia inquiſitionis.

8 Ego verò duplicem † conſtituo inquiſitionem, generalem ſcilicet, & ſpecialem. Generalis eſt inquiſitio quæ contra incertum delinquentem per iudicem fit ad generaliter inquirendum, quis nam delictum commiſerit generales informationes aſſumendo. Specialis eſt quę fit per iudicem contra particularem perſonam, de cuius delicto iam Inquiſitores notitiam habẽt, vel per accuſationem, vel per denunciationem, vel etiam
9 alio modo. † Et his duobus modis, hodie contra delinquentes per Inquiſitionem proceditur, imò vbiq; terrarũ practica, vſu & communi ſtylo receptum eſt ſecundùm Innoc. in c. bona. 1. nu. 5. de electione, quem refert ad hoc propoſitum Bald. in l. edita num. 30. C. de edendo. & in. l. ea quidem. n. 42. C. de accuſat. & ibi Angel. n. 5. DD. in c. Inquiſitionis. vbi Anan. nu. 4. & Felin. n. 5. de accuſation. Tiraquell. de pœnis temper. cauſ. 53. n. 3. &

plures alij quos refert Iul. Clarus in pract.quæſtion.5.verſ.poterit igitur. & queſtion.20.in princip.& queſtion.
10 54.verſ.item quia.vbi inquit, † quod generalis inquiſitio fit ad inueſtigandum delinquentem,ſpecialis verò ad puniendum, & condemnandum. In hanc ſententiam venit Ægid.Boſſ.in tit.de inquiſitione num.2.& poſt prædictos, hanc diſtinctionem approbat Menochius in tract.de præſumpt.lib.
11 1.quæſtion.88.num.7.& 8. ex quo † ſequitur, quod non dicetur generalis inquiſitio,ſaltem quoad noſtrum ſpectat propoſitum,illa quæ fit per officiales,cùm ineunt officij ſui munus ab initio:de qua in l.congruit.ff.de officio præſidis. Huius loco ſucceſſerũt banna ſiue proſcriptiones generales, quas poteſtates in principio ſui officij contra homines malæ conditionis & famæ publicari mandant, vt teſtatur Angelus de Malefic.in dicto verb.hęc eſt quædam inquiſitio.num.3.ſed illa dicetur tantummodo quæ fit cùm publicatur generale edictum, ad inueſtigandum malefactorem, de quo nullam notitiam ſpecialem Inquiſitores habent:ſed ad inſtantiam promotoris fiſcalis ſancti Officij quolibet anno fit,vt ex forma edicti patet, & tenet Eymericus 3.p. Director.n.52. in forma admonitionis de hæreticis reuelandis.Zanch. tract.de hæret.c.11.n. 2.Franc.Pegna d.3.part. Director. cõment.130.Rojas de priuilegijs Inquiſit.n.415.& latè diximus in tit.de edi-
12 cto. Vtraq; † tamen inquiſitio formata nulla erit,& proceſſus inde ſequutus nullus pariter erit,ſi non concurrunt plura requiſita. Gratus,conſ.97. numer.12.&conſil.57.numer.11.lib. 1. vbi inquit quòd omnes Doctores intrepidè ita tenent. Petrus Calefatus inter conſil. crimin. conſil. 104. numer. 3. libr. 1. & Ludouicus catil. conſil. crimin. diuerſ. quæſt.num. 1. lib.1.in paruis. idẽ tenet Angel.conſ. 178.Soc. Iunior conſ.37.in princip.& conſ.38.num.21.vol.2.& conſ.117.in principio vol. 3. Marſilius conſ. 128. numer.8.& conſ.130.numer.17. & in pract.§.ſecunda quæſtio. num.87. Pariſius conſil.163.col.fin.vol.4. Galeat. Maluaſ. in conſ. crimin. diuerſ. 110. numer.37.vol.1.Boſſius in titul.de inquiſit. numer.77. qui omnes tenent quòd quando inquiſitio eſt inepta & nulla,tunc non poteſt ſequi condemnatio per eã,quia omnia corruũt.Imò reus abſolui debet ab obſeruatione iudicij,& de nouo alius inchoatur proceſſus per l.libellorum.verſ. quòd ſi libelli.ff. de accuſationib. ibi: ſi libelli inſcriptionum legitimè ordinati non fuerint rei nomen aboletur, & ex integro repetendi reum poteſtas ſit:ad idem tex. in l.ſi maritus. 2. §.final.verſ.final.ff. de adulter.l. 1. ff. ſi menſor falſ. mod. dixe. & plura in propoſito adducit,Anton.Gomez Variar.reſolution.tom.3.tit.qualiter formetur accuſatio.num.1.Roland.conſ. 51.num.23. vol.3. &conſ.94. numer. 77.volum.4.Iul.Clarus quæſt.20.verſicul.ad formandam.Tiberius Decianus conſ.25.num.11.& conſ.18.num. 41. vol.1. Proſper Farinacius titul.de inquiſitione.quæſtio.1.& quæſtio.11. nu.35.

13 Ad debitam † igitur inquiſitionẽ faciendam multa collectiuè ſunt neceſſaria,quorum præcipua hic aperiẽtur, vt facilè quiſque totam materiã vtriuſq; fori Eccleſiaſtici & ſecularis percipere poſsit, & vt quæ doctores ſparſim dixerunt,in vnum velut faſciculũ poſsit colligere.Primũ ipſius delicti exiſtentia vt probetur,debet cõſiſtere,ſaltem in genere:aliàs in quenquam inquiri non poteſt.l.1.§.item illud.ff.ad Syllan.& ibi omnes cõmuniter:illic eiuſmodi ſunt verba:[Item illud ſciendum eſt, niſi cõſtet aliquẽ eſſe

eſſe occiſum non haberi de familia quęſtionem: liquere igitur debet ſcelere interemptum, vt ſenatus conſulto locus ſit:] ex quo text. probatur quòd non ſolùm debet conſtare delictum eſſe cōmiſſum, ſed etiam ſcelere, hoc eſt dolo fuiſſe commiſſum, vt annotauit Brunor à Sole in ſuo vnico conſ. crimin. n. 13. hanc ſententiā probant Bart. Auguſt. Rom. Cuman. Io. Igneus & alij in d. §. item illud. & Angel. de Malefic. in verb. fama publica Bald. in l. quoties. §. ſi quis nomen. ff. de hæred. inſtit. DD. in l. neceſſario. §. 1. ff. ad Syllan. l. vnde Neratius. §. ſinal. ff. ad leg. Aquiliam. l. 1. §. ſi quis vltrò. ff. de quæſtio. l. Diuus Traianus. ff. de milit. teſtamēto. l. ſi is. 66. §. ſi tu Titium. ff. de furt. l. ſi quis legatum. §. cæterum. ff. ad l. Cornel. de falſ. l. eius qui delatorem. verſ. nec enim. ff. de iure fiſci. Bal. in. l. ſi quando. col. 1. numero. 2. C. vnde vi. Caſtrenſ. & alij in l. quoties. ff. de hæredibus inſtit. Bald. in cap. at ſi clerici. numero. 8. de iudic. Gandin. de præſumpt. col. 3. Boſſ. de delict. numero 1. Iodocus in d. pract. crimin. capit. 8. numero. 11. verſ. neceſſum eſt. Gabriel qui plures adducit in titul. de malefic. libro 7. concluſ. 17. quicquid dicat Iul. Cla-
14 rus in practic. crimin. quæſtione 4. † in princip. aſſerens quòd ſola querela in hoc caſu, ſeu accuſatio ſufficiat ad inquirendum abſque eo, quòd aliter conſtet de corpore delicti, & aliter faciendo poſſet in ſyndicatu puniri, vt ibi per eum, cuius quidem ſententia intelligenda eſt, vt procedat in delictis facti tranſeuntis, cuius non remanent veſtigia. Proſper Farinac. in quæſtione crimin. libr. 1. titul. de inquiſitione. quæſtion. 2. à numer. 1. Foller. in pract. crimin. verſicul. capiat informationem. numerō 4. Boſſ. tit. de delict. numer. 40. vbi inquit, quòd non ſatis eſt conſtare de facto, niſi etiam conſtet de qualitate facti. & hanc dicit cōm. Farinac. vbi ſuprà, & tenent Bart. Angel. Roma. & Cuman. in d. §. item illud.

15 Secundò † obſeruandum eſt, quod inquiſitionis remedium extraordinarium eſt, niſi enim prǫſtò ſit accuſator, iudex ex officio inquirere non poteſt. l. reſcripto. §. ſi quis accuſatorem. vbi gloſ. ff. de muneribus, & honoribus. l. fin. & ibi Alberic. ff. de in ius voca. cap. 1. de accuſat. & ibi DD. l. 3. de accuſat. can. quiſquis. 22. quæſtion. 4. Gandin. in titul. quid ſit accuſatio. in princip. Roman. ſing. 519. Corn. conſ. 33. in principio vol. 4. gloſ. in. l. 2. §. ſi publico. verſic. ſine accuſatore. ff. de adulter. quæ communiter approbatur, vt refert Albericus in l. ea quidem. numer. 4. C. de accuſat. Conrad. in pract. crimin. titul. de inquiſition. numer. 1. vbi refert ex Bart. in d. §. ſi publico. Idem tenet Marianus Socinus in capit. qualiter & quando. numer. 106. de accuſat. Bernard. Diaz in regul. 336. Decius in Rubrica de iud. in 1. lectur. numer. 76. & in 2. numer. 44. Iulius Clarus in pract. quæſtion. 3. verſicul. debet autem ſcire: qui plures alle-
16 gat. Hodie verò † de generali conſuetudine, indiſtinctè in omnibus delictis ex officio procedi poteſt, & in ſpecie de crimine læſæ maieſtatis. Menochius conſ. 100. nume. 266. libr. 1. imò ex conſuetudine generali dicitur remedium ordinarium. Alberic. in dict. l. ea quidem. column. 2. verſicul. de conſuetudine tamen. C. de accuſat. vbi etiam Bald. numer. 44. Ioann. de Anania in cap. Felicis. colum. 2. de pœn. lib. 6. Antonius Gomez Variarum reſolutionum tom. 3. titul. de delict. cap. 1. numer. 49. in fine. Decianus conſil. 18. numer. 195. lib. 1.

17 Tertium, † Inquiſitio debet eſſe certa, ſpecifica, & clara, continens in ſe omnes delicti qualitates, & circũſtantias: ita vt reo defenſio non tollatur, minimè enim valet obſcura, generalis, & incerta. tex. in l. libellorum. ff. de accuſat. ex quo text. communiter DD. dicunt, quod actor quiſque, ſuam actionem proponere debet certam & claram, vt reus meliùs poſsit ſe in iudicio defendere. Abb. in cap. final. de purgat. canonic. Maranta in Specul. p. 6. tit. de Inquiſit. num. 37. quos ſequitur Io. Mari. Mõticellus in pract. Reg.
18 1. nu. 4. † Ex quo ſequitur, quòd ſi Inquiſitor procedat contra aliquem, eo quod ſit ſolitus prorumpere in blaſphemias & alia committere delicta, non valet Inquiſitio. In ſpecie enim debet dici ab eo pronũciatas illas eſſe: quia alias diceretur vaga, obſcura, & incerta inquiſitio. Boſsius in d. tit. de Inquiſitione nume. 15. Decius in l. edita. C. de edendo. Angelus ibidem: & in conſ. 83. Vulpell. in 1. Reſponſo
19 crim. Debet itaque † exprimi (ad hoc vt dicatur ſpecifica inquiſitio) lócus, & tempus text. in d. l. libellorum. de accuſat. c. final. §. libellorum. 2. quæſt. 5. quæ iura quanuis loquantur in libello accuſationis, procedunt etiam in libello Inquiſitionis, cum hodie inquiſitio ſucceſſerit in locum accuſationis. l. penult. ff. de pub. Iudic. l. cõgruit. ff. de offic. præſidis. gloſ. & DD. in d. l. ea quidem. c. de accuſat. Bart. in l. 2. §. ſi ex publico. num. 12. ff. de adult. & ibi Bald. num. 57. Marſil. in pract. §. conſtãte. num. 32.

20 Verùm † prædicta opinio non procedit in Inquiſitione generali, quam Inquiſitores quolibet anno tenentur facere, in qua non eſt neceſſaria expreſsio loci, & temporis, Bald. Cõſ. 355. libr. 5. & 428. in principio eodem vol. & conſ. 490. libr. 3. Ruyn. conſ. 10. in princip. vol. 5. Marſil. in Rubrica. ff. de probat. numer. 360. Bart. Angel. & alij, de quibus per Boſſ. in tit. de Inquiſit. num. 100. Ioan. Marc. Monticell. in pract. crimin. reg. 1. nu. 3. & 4 vbi inquit, [idẽ in inquiſitione ſuper crimine hæreſis vel læſæ maieſtatis, in quo minimè exprimendus eſt locus & tempus commiſsi criminis,] ita Angel. de Malefic. in verſ. hæc eſt quædam inquiſit. num. 64. Purpurat. in l. edita. numer. 54. verſ. 4. limitetis. C. de edend.

21 Quartò † inquiſitio formata nullis præcedentibus indicijs ipſo iure eſt nulla. text. in l. milites, & ibi Doctores C. de queſtion. & l. iuſtiſsimos. C. de offic. rector. prouinc. & in l. ſi quis alicui. C. ad legem Iul. maieſtat. Marſil. in pract. §. conſtante. num. 33. & in conſil. 2. n. 23. & conſ. 117. n. 11. vol. 2. Ludouicus Cato in cõſ. crimin. diuerſar. quæſtion. numer. 1. lib. 1. in paruis: vbi inquit quòd illud totus mundus ſeruat, & eam ſententiam dicit ab omnibus receptam. Ruinus conſ. 2. num. 7. vol. 5. Aymon. conſ. 262. in princip.
22 Boſſ. tit. † de Inquiſitione formata ex mandato principis, quando, ſcilicet mandat contra aliquẽ inquiri, intelligendũ eſt indicijs præcedentibus, & nõ aliàs. gloſ. & Bald. per illam gloſ. in c. licet vndiq;. de off. legat. quem refert. & ſequitur Boſſ. vbi ſuprà, n. 23. Rolãd. à Valle cõſ. 94. n. 11. vol. 4. quæ quidẽ ſentẽtia intelligi debet, ſi princeps ad petitionem partis inquiri mãdauerit cõtra aliquem, ſecus autem ſi motu proprio, quia ipſe ſcit quem deliquiſſe: tunc enim nõ eſt dubiũ quin poſsit formari inquiſitio nullis præcedentibus indicijs. Marſilius ſingul. 14. & in pract. §. conſtante. nu. 21. gloſ. cõmuniter approbata in cap. 2. in verb. fuerat. de accuſat. libr. 6. Innoc. in cap. cum oportet. de accuſat. Alexan. [illegible] conſ.

conſ.180.in cauſa.Angel.num.2.vol.2.Dec.conſ.175.num.3. Menoch.in tract.de arbitra.iudic.quæſt.78.num.4.lib.1.Prædictorũ ratio eſt,quia ſciẽtia principis in hoc caſu ſupplet omnem defectum Inquiſitionis. Hieronym.Magont. Deciſ. Lucen.22.nu.7. part.1.

23 Quintò,† fama præcedere debet Inquiſitionem. tex.in cap.qualiter & quando.2.de accuſat.& ibi Marianus Socinus de accuſat.cap.Inquiſitionis. eodem tit.cap.1.&.2.eodem tit.lib.6. cap.licet Heli.de ſimo cap.Deus omnipotens.2.quæſtion.1.Grammaticus conſ.35.num.50.& conſ.38.num.28. Alexand.conſ.174.vol.6.& conſ.138. in princip.eodem vol.Marſil.in pract. §.conſtante.num.12.Ruin.cõſ.80.vol.4.Salicet. in l. quod promulgantis.C. de offic.Præfect.vigil.Bal.in tit.de pace conſtant.§.damna. circa fin. & in. cap.licet vndique.de offic. ordin. Iaſon.in l.ſi legatum. nu.25. de legat.1.

24 Sextò † non poteſt in quenquam de eodem delicto bis inquiri, ſi tamẽ de illo iam fuerat abſolutus l. penult. §.fin.ff.naut.caupon.ſtab.l.ſicut.§.iiſdem,vbiBartholus.ff.de accuſat.c.de his.vbi DD.de accuſat.l.fin.C.de cuſtod.reorum. Alexand.conſ.11.vol.1. & communem dicit Io. Maria Mõticell.in pract.criminal.Reg.1.num.8. Angel. de Maleſ. verb. ad querelam. num.90.verſ.ſubſequẽter quæro. vbi de cõmu.teſtatur.Gandin.in tit. vtrũ ille contra quẽ fuit per Inquiſitionẽ proceſſum poſsit iterum accuſari.Marãt.in Specul.in 6. p.tit.de Inquiſitione num.48.Mant.conſ.251.lib. 1. Iul. Clar.in pract.quęſt.57.in princ.pract. Conrad. tit.de accuſat. num. 11. vbi commu. dicit Cephal.conſ.59.n.14. vol.1.& conſ.192.n.12.vol.2.Foller.in pract.crimin. cap.35.num. 3. vbi affirmat quòd hæc cõcluſio ſit communiter approbata ab omnibus Legiſtis & Canoniſtis.Ioan.Maria Monticell. in pract.crimin.reg.1.numer. 8. copioſè Proſper Farinac. tit. de Inquiſitione q.4.nu.1.

Septimum † eſt,competentia iudi-
25 cis,quia ſi à non iudice inquiſitio formatur,nulla eſt:tot.tit.ſi à non competent.iudic. Angelus de Maleſic. in verb.hęc eſt quædã inquiſitio.verſ.4. principaliter requiritur.Boſſ.d. tit.de Inquiſit. nu.72.Cõrad. in pract.tit.de Inquiſit.n.6.& 7.Iodocus in pract. de Inquiſitione cap. 8. n. 4.† Iſta etenim rei ſuppoſitio ad hoc vt poſsit iudex inquirere, contra eum conſideratur
26 aut ratione loci, originis, vel domicilij,vel ratione delicti. tex. in l. 1. C. vbi de crimine agi oportet. Alias iudex nõ poſſet contra eum inquirere.cap.ſi diligenti.de foro competenti. Angelus de Maleſic. vbi ſuprà nu. 50.Boſſ.d.tit.de Inquiſitione num.67. Couaruu.pract.quæſtion. c. 11. num. 6.Iodocus.d.c.8.num.4.de Inquiſitio-
27 ne. † Hinc infertur vera doctrina, quòd inquiſitio formata per iudices ſeculares,contra familiares ſancti Officij regni Siciliæ,nulla eſt & inualida illi enim coram iudice laico,neq; ciuiliter neq; criminaliter cõueniri poſſunt,cùm foro S.Officij,ideſt,Eccleſiaſtico gaudeant: tum ex iure municipali illius regni, tum ex iuris Pontificij deciſionibus, vt copioſè diximus in reſponſo pro iuriſdictione prædicti ſancti Officij, & faciunt text. in cap.clerici.cap.cum non ab homine. de iud.cap.2.de foro competent.cap. continua. cap. placuit. cap. clericum nullum. 11. quæſtion. 1. Auth. ſtatuimus.C.de Epiſcopis & cleric. capit.ſi iudex laicus.de ſententia excommunicationis. in 6. Conrad. in pract. in titul.de inquiſitione. num.8.latè Roland.conſ. 12. num. 34. vol. 2.Brun. conſ.crimin.diuer.115.n.24.vol.2.Iul. Clar. in pract. crimin. q. 57.in princ.

& latiſsimè Proſper Farinac. qui plures in hanc ſententiam allegat, in 1. tom. quæſtion. crimin. quæſt. 8. Alexand. Conſil. 8. in princip. vol. 1. num. 11. Foller. in pract. crimin. verſ. audiãt excuſatores. num. 38. Couaruu. pract. quæſtion. cap. 31. num. 3. verſic. tertia cõcluſio. Abb. in d. cap. ſi diligenti. de foro competent. num. 8. quæ quidem exemptio inducta eſt de iure diuino gloſ. in cap. ſi Imperator. 96. diſtin. c. quanquam. de cẽſibus. lib. 6. Abb. Felinus, & Dec. in. c. Eccleſia S. Mariæ. de conſtit. Romanus ſingul. 419. idem Abb. in c. at ſi clerici. num. 23. de iud. Innocent. Hoſtienſis Io. Andr. Panor. Felin. & alij in c. 2. de maior. & obed. Vantius tit. de nullitate ex defectu iuriſd. nu. 101. Rolandus d. conſ. 12. n. 44. vol. 2. Card. in c. perpendimus. in 7. oppoſitione. de ſentent. excommunicat. in repet. Alciatus in d. cap. cùm non ab homine. & Couarr. pract. q. c.
28 31. nume. 1. † Quod ſpecialiter habet locum in familiaribus, officialibus & miniſtris ſancti Officij prædicti regni Siciliæ, quia Inquiſitores ibidem habent omnimodam poteſtatem & iuriſdictionem in ſuos ſubditos, & priuatiuè alij iudices ſeculares, ex vi tam priuilegij quàm cõſuetudinis immemorialis. Inquit enim Rex Catholicus in concordia inter Inquiſitores, & iudices ſæculares prædicti regni, ann. 1580. ſub data Paci Auguſtę ſiue [Badajoz.] quòd Inquiſitores poſsint cognoſcere de omnibus & quibuſcũque cauſis, tam ciuilibus quàm criminalibus vel atrocioribus officialium & Familiarium, cæterorumque miniſtrorum ſancti Officij, vt latè diximus in pręfatione reſpõſi pro defenſione iuriſdictionis ſancti Officij eiuſdem regni, aduerſus iudices ſęculares nu. 67. Et id per amplitudinem: nam in eadem concordia dictio illa. [Omnis] ineſt, quæ omnes, & quaſcunque cauſas & caſus comprehendit, cuiuſcunque exiſtant qualitatis. l. Iulianus. ff. de legat. 3. l. omnia. ff. ſi cert. pet. Bald. conſil. 305. nume. 1. volu. 1. Crauet. conſil. 133. numero 5. Riminald. conſ. 61. num. 37. Hæc autem vniuerſalis concludit ea quæ alias non includerentur. Natta conſ. 160. nu. 29. libr. 1. Imò per hæc verba generalia cenſetur conceſſa Inquiſitoribus omnimoda iuriſdictio, ciuilis ac criminalis, ſine vlla caſuum exceptione. gloſ. ſingul. in clem. 1. verb. omnimodã, de foro cõpetent. & nullam iuriſdictionis ſpeciem excipit. cap. ſolitæ. in fin. de maior. & obed. Itaque iuriſdictio largè ſumpta prout illa Inquiſitorũ eſt, genus eſt comprehendens in ſe merum & mixtum imperium. l. 2. & 3. ff. de iuriſdictione omn. iudic. & ideo cum illo ſigno vniuerſali, vt in caſu noſtro omnia prædicta debet cõprehendere. c. vt famę. de ſententia excommunicat. lib. 6. c. quanuis. de pœnis. eod. lib. 6. & notat Imol. in d. Clement. 1. nu. 33. de foro competent. & dixi latè in tit. 11. ſuper explicatione concordię prædictę.

29 Octauò, † tranſactis viginti annis à die commiſsi criminis, non poteſt iudex formare inquiſitionem, quibus lapſis regulariter delicta pręſcribũtur, vt latè tradit Iodocus in pract. crimi. tit. de inquiſitione. vbi de communi per text. in l. querela. & ibi DD. C. ad leg. Cornel. de falſ. Balbus in tract. de præſcriptio. in 4. part. quartæ part. princip. quæſtione 2. numero 2. vbi pariter de communi teſtatur, Marſil. in pract. §. conſtante. numer. 80. Conrad. in pract. tit. de inquiſitione. numero 36. Boſſ. tit. quomodo procedatur per actionem in delictis, numero 17. & 22. & titul. de accuſat. numer. 32. Antonius Gomez tit. de delict. cap. 1. num. 5. Abb. in cap. cùm haberet. n. 4. de eo, qui duxit in matrimon.

mon. quam poll. vbi etiam de communi teſtatur Villalob. in commun. opinio. verſ. delicta. numer. 55. Viuius lib. 1. commu. opinio. verſ. accuſatio falſa. Iul. Clarus quæſt. 51. in princip.

30 At verò † in caſu hæreſis non currit præſcriptio, & ideo hæreticus omni tempore poteſt accuſari etiam vſq; ad mille annos l. Apoſtatarum. C. de apoſtat. quam legem ad hoc allegat gloſ. fin. in l. querela. C. de falſ. c. 1. de homicid. libr. 6. Franc. Balb. de pręſcript. 4. p. principali. poſt principium. Gundiſalu. de Villadieg. de hęret. q. 22. num. 3. quorum ratio eſt, quia diuturnitas temporis peccatum non minuit, ſed potius auget. c. cum haberet in fin. de eo qui duxit in matrim. cap. fin. de conſuet. c. non ſatis. de ſimon. quę quidem limitatio regulæ procedit in crimine ſuppoſiti partus, parricidij, læſę maieſt. apoſtatatus, aſſaſſinij, falſæ monetæ, ſimoniæ, concuſſionis, & abortus. In his enim nõ currit præſcriptio, ſed perpetuò horum criminum rei, dum viuunt accuſari & inquiri poſſunt de crim. apoſtatatus, eſt tex. in l. 2. & in l. apoſtatarũ. C. de apoſt. de crimine ſuppoſiti partus, eſt tex. in l. qui falſam. §. 1. ff. ad legem Cornel. de falſ. vbi latè Marſil. de parricidio. eſt tex. in l. fin. ff. de parricid. de cõcuſsione tradit gloſ. in d. l. querela. C. de falſ. de abortiuis in l. Cicero. ff. de pœn. & tradit Gandin. in tit. qui accuſa poſſ. vel non. num. 24. & generaliter de omnibus ſuprà relatis delictis, tradit Gigas in tit. de crim. læſæ maieſt. lib. 1. tit. qualiter in crim. læſæ maieſt. procedatur. quæſt. 14. & q. 29. Carrer. in pract. crim. in tit. de homicid. § 28. Excuſatus. num. 7. Marſil. in d. l. qui falſam. §. 1. ff. ad legem Cornel. de falſ. nu. 1. Vnde dicit gloſ. in verbo pœnitentia. in cap. admonere. 33. q. 2. quod in foro conſcientiæ nulla vnquam currit præſcriptio, quam dicit notab. Abb. in cap. cum haberet. nu. 4. & cap. licet cauſam. num. 26. de probat. Bald. in l. 1. nu. 3. C. qui accuſ. non poſſ. Feli. in c. fi. n. 2. de pręſcript. Folle. in pract. crim. in verb. foriudicentur. num. 20. Boer. deciſ. 26. num. 11. Boſſ. in tit. quomodo proced. per action. in delict. num. 21. Roman. ſingul. 185. Iodoc. in pract. tit. de Inquiſit. cap. 8. nu. 24. in hoc ergo crimine iudex Eccleſiaſticus ſolus competens eſt, cap. ad abolendam. cap. excommunicamus. de hæret. c. vt inquiſitionis. §. prohibemus de hæret. lib. 6. DD. in c. cũ ſit generale de foro cõpetẽt. Maſuerius in pract. tit. de remiſ. ad fin. Hermas lib. 7. de inſtaurat. Religion. cap. 16. Simãc. in Enchirid. iud. viol. religion. tit. 6. & 66. Gundiſaluus de hæret. cap. 15. Fredericus de Sen. conſ. 15. vol. 2. Boſſ. de foro competent. num. 160. & tit. de hæret. num. 10. Squilla. in tract. de fide Cathol. c. 23. & 30. Afflict. in cõſtit. incoſutilẽ. n. 13. Roland. conſ. 8. num. 5. vol. 3. Alciatus in l. pernicioſam num. 37. ff. de offic. ordin. vbi de comm. Rolandus conſ. 20. n. 10. vol. 3.

Nonò † requiritur etiam præſen-
31 tia rei ad hoc, vt inquiſitio formari poſſit, quia contra abſentem, niſi per contumaciam ſe abſentem fecerit, de iure procedi non poteſt, vt notant DD. in d. cap. qualiter & quando. 2. de accuſat. Marianus Soci. ibidem num. 91. † vbi inquit, quòd hodie cõtrariũ
32 ſeruatur de conſuetudine, ſecundùm quam ſiue reus ſit abſens, ſiue pręſens ſiue contumax, ſiue non inquiri poteſt: non tamen dãnatur. l. abſentem. §. aduerſus contumaciam: vbi gloſ. & DD. ff. de pœn. l. abſentem. C. de accuſat. l. 1. ff. de requir. reis. Bald. in l. quãuis indubitati. verſ. præterea non eſt recedendũ. C. ad leg. Iul. de adult. Abbas in cap. veritatis. nu. 19. de dolo & contumac. Marian. Soci. vbi ſuprà. Pedemont. deciſ. 105. num. 1. Roland.

à Vall. conſ. 68. num. 11. & Boſſ. in tit. de requirendis reis. Decian. conſ. 18. n. 218. Bal. & Salicetus in l. abſentem. in fin. nu. 14. C. de accuſat.

33 Decimò † quando poſt inquiſitionem ſuperuenit aliqua noua qualitas aggrauans delictum principale in inquiſitione deductum, vt putà: ſi poſt inquiſitionem factam de vulnere ſuperueniat mors vulnerati, tunc illa inquiſitio facta de vulnere euaneſcit, non enim ex ea poteſt ſequi cõdemnatio pro homicidio in pœnam mortis: ſed nouâ opus eſt mortis, & homicidij inquiſitione. Bald. in l. ſi vulnerato ſeruo. ff. ad leg. Aquil. Bart. in l. dãni infect. §. Sabinus. ff. de dam. infect. gloſ. in l. final. C. ſi reus vel accuſat. mort. fuer. & ibidem Marſil. Anton. Gomez Variarum reſolution. tit. de homicid. numer. 31. & reddens rationem dicit, quia aliàs ſententia non eſſet conformis libello. Rub. & Alex. in l. pen. §. ad crimen. ff. de public. iudic.

34 Vndecimò, † inquiſitio non poteſt formari ſuper delicto nõ pœnali, quia vbi delictum non eſt, pœna nõ cadit, nec accuſatio procedit, nec inquiſitio formari poteſt. Bart. in l. vbi pactum. C. de tranſact. Bal. in l. decuriones. c. de infamia. Bart. in l. ſi ſeruus. C. de his qui ad Eccleſ. confug. Dec. conſil. 256. Riminald. conſ. 327. num. 29. vol. 3. Proſper Farinac. tom. 1. quæſt. crim. q. 17. vbi plures in hanc ſententiam adducit.

35 Duodecimò, † quòd non ſolùm fama præcedere debet inquiſitionẽ, verumetiam eam præcedere neceſſe eſt ab honeſtis, prudentibus, & veridicis viris, fide digniſſimis, non ebrioſis, non inimicis, non aduerſarijs aut maleuolis, quãdoquidem hæc omnia ad alicuius diffamationem (cuius gratiâ fieret inquiſitio) ſunt inualida: c. qualiter & quando 2. de accuſat. cap. iudicet. 3. q. 7. c. cùm oporteat. eod. tit. de accuſat. c. in cunctis. & ibi gloſſ. in verb. maledicorum 11. quæſtione 3. cap. licet Heli. verſ. contra quos. de ſimon. & l. miles. §. mulier. & ibi not. ff. ad leg. Iul. de adult.

36 Decimotertiò, † vt formari poſſit inquiſitio, neceſſum eſt Inquiſitori certum eſſe crimen commiſſum ac perpetratum fuiſſe, de quo inquiſitio-

37 nem ſit facturus Iodocus vbi ſuprà, † & informatio iſthęc debet eſſe in forma debita & decenti, vbi ſubſtãtialia concurrant: nam ſi in forma peccaret inualida eſſet, & nulla. c. inquiſitionis. & d. cap. qualiter & quando. 2. de accuſat. formam debitam ac decentem intellige, quoties ſubſtantialia informationis non omittũtur, vt potè, per quem facta, quando, quo loco, cuius iuſſu, ætates, iuramenta, nomina, cognomina, qualitates, domicilia teſtiũ, & huiuſmodi circunſtantiæ, vt ex ſupradictis deduci poteſt, & trad. Iodocus in pract. d. c. 8. nu. 11.

38 Hæc tamen inquiſitio † de maioribus criminibus intelligi debet (non enim inquirendum eſt de minimis) vt putà læſæ maieſtatis, hæreſis, homicidij, ſodomiæ, ſimonię, adulterij, periurij, inceſtus, furti, & huiuſmodi. l. leuia. ff. de accuſat. d. c. inquiſitionis. de accuſat.

His ſuppoſitis ſubijcienda eſt quę-

39 ſtio. † Vtrùm Inquiſitores fidei poſſint inquirere in prouincia ſibi demãdata, ad inueſtigationem criminis vel criminoſi occulti. Primò quidem videtur non eſſe licitam huiuſmodi in-

40 quiſitionem; † prohibitum enim de iure eſt proximi delictum, ſeu peccatum occultum detegere, eſſet namq; infamare proximum, occultum peccatorem, quod vtique prohibitũ eſt. tex in. cap. 2. de officio ordin. & apertiùs hoc prohibetur ab Innocẽtio III. in c. qualiter & quãdo. 1. verſ. exceptis

occul-

occultis criminib. de accuſat. vbi in inquiſitit. hoc fieri prohibetur cùm ſit grauiſsimum damnum diffamare proximum, quia melius eſt nomē bonum quàm diuitiæ multæ, vt inquit Sapiens Prouerb.cap.21.& tradit latè Ioſeph Maſcard.tom.2.de probation. concluſ.814.nume.1.Occulti inquiſitio regulariter inter prohibita numeratur. text.in cap. 1. de accuſat. Bald. conſil.124.volum.5.col.2.Maranta in Specul.de ord.iudic. 6.par.nu. 6.Bart. in l. congruit. ff. de offic. præſid.Eſt enim contra ius naturale, nam non eſt bonum alijs inferre, quod nobis fieri nolumus.cap.1. diſtinction. 1. & Matth. cap. 7. [Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis,] ſed ex huiuſmodi inquiſitione crimina obiecta deteguntur & infamantur multi, ergo vt illicita non debet fieri per inquiſitores. Anton.Scapa in tract. de inquiſit. general.lib.5.c.23.cum ſeqq.

41 Secundò procedere † ad inquiſitionem in peccatorem occultum, & ad detegēdum eius peccatum, interrogare teſtes, nullo modo licet niſi pręcedat infamia illius delicti. tex.in c.cū oporteat.& c.qualiter & quādo. 2 de accuſat.& ibi Marianus Soci. de accuſat.c.inquiſitionis.eod.tit.& c.1. de accuſat.lib.6.c.licet Heli. de ſimonia.c.Deus omnipotens.2.q.1.& probatur etiam iure Regio. in l.1. in fin. tit.17.p.3. Specular.tit.de inquiſitione.§.1.nu.5.Bart.in l.congruit.num.3. de offic.pręſid.Angel.in repet.l. ſi vacantia.C.de bon.vacan. lib. 10. Bald. & Salicet.in l.ea quidem. C.de accuſat.Bart.in l.2.§.ſi publico. ff. de adulter. Paris de Put.in tit.de ſyndicat.in verb.inquiſitio.Philip Dec.conſ.170. & conſ.175. & 189. Ludouic. Carrer. in pract.crimin.in princ.n.82.Bald. in l.iubemus.C. de probat. gloſ. & ibi Bald.in l.2.in d.§.ſi publico.ff.de adul. Grammat.conſ.35.n.50.Alexand cōſ. 174. col. 6. & alij plures quos retuli ſuprà, in quinto præſuppoſito huius quæſtionis, qui hac ducūtur ratione, quia ex prædicta Inquiſitione damnum infamiæ grauiſsimum oritur, vt notant DD.in d.cap.2.de accuſat.in fin.vbi Innocent.III.in Concilio generali determinat autoritate ſacræ ſcripturę, quòd niſi pręcedat infamia, non procedatur ad inquiſitionem. Inquit ille [ſicut accuſationem legitima debet præcedere inſcriptio, & denunciationem canonica monitio, & inquiſitionem clamoſa inſinuatio præ-

42 uenire debet,] hæc ibi,† nec ſufficiet qualemqualem eſſe clamoſam inſinuationem ſeu famam delicti, debet quippe originē ducere ex fidedignis, vt plenè diximus 12. antidoto huius quæſtionis num.35.Ergo, &c.Verùm ſi à prædictis perſonis fidedignis, & legalibus fama oriatur, nō ſolùm procedi poteſt ad inquirendum. verùm etiam ex illa ſola plenum indicium inſurgit ad torturam. Marſil. in l. de minore.§.plurimum.n.50.ff.de quæſt. Salicet.in l.ea quidem. C. de accuſat. Franc.Aretin.in.cap.veniens. nu. 36. de teſtib.Paul. Pariſi. conſ. 153. incipiente, in cauſa iſta. numero 12. volum.4.facit tex.in cap. cum in iuuentute.de purgat.canon.Hippolyt.Marſil. conſ 3. incipiente, ſæpè ac ſæpius decreui.nume.5.quod vtique procedit, quoniam perſonæ honeſtæ, & integræ, à quibus fama duxit initium, vehementer famam faciunt & inducunt.ita Bart.conſ.191.incipiēte:Domino paci.Bald.in.cap.1.§. iniuria. de pace iuram.firman.in vſib.feud. Feli. in.c. veniens. 1 .de teſtibus num.15. Marſil.in pract. crimin. §. diligenter. numer.19.idem conſ.3.numero 6.Petrus Dueñas regul. 301.incipiente: fama in criminalibus. in 1. limitatione.

43 Tertiò corroborantur prędicta † ex eo quòd iudices non debent interrogare criminis reum, ſi delictum confiteatur confidenter, vt alios criminis ſocios detegat niſi ſint infamia notati, vt determinat Clemēs III. in cap. cum monaſterium, de confeſſ. cuius hæc ſunt verba:[Eos quorum ſuggeſtione ſcelus homicidij ſe preſbyter perpetraſſe proponit, niſi alijs modis verum eſſe conſtiterit, nulli cenſemus pœnæ ſubdendos, cùm ſecundùm vtriuſque iuris ſtatuta, de ſe cōfeſſi ſuper aliorum conſcientijs interrogari non debeant, & (crimine læſæ maieſtatis excepto) de reatu proprio confitentis periculoſa confeſſio non ſit aduerſus quemlibet admittēda] tex. in cap. veniens. de teſtibus. c. nemini. 15. quæſt. 3. c. negāda. 3. q. 11. l. final. C. de accuſat. & inſcript. Antonius Corduba ſuper Sotum memb. 2. quæſt. 6. dub. vltim. ſub prima concluſione, & idem Sotus idid. lib. 5. de iuſt. & iur. Adrianus quodlibet. 11. in reſponſion. ad quintam difficultatem, & ad ſecūdum argumētum principale. Henric. quodlibet. 11. q. 33. vt refert Cordub. vbi ſup. Caietā. opuſculo. 17. reſpōſion. reſponſion. 5. tom. 1. opuſculor. Alcozer in ſumma. cap. 26. atque idem eſſe de iure ſeruandum tenet Nauarr. Azpilcueta in cap. inter verba. 11. q. 3. concluſione 6. Corollar. 67. Petrus Nauarra lib. 2. de reſtitutione. cap. 4. dubitatione. 5. num. 173. & ſequent.

44 Quartò facit † quia iudicium humanum non iudicat de occultis. tex. in cap. tua nos. de ſimon. ibi: licet autem taliter duximus reſpondendum, & nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo iudicare cap. ſicut tuis. in fin. eod. tit. c. à nobis 2. de ſentētia excommunicationis can. erubeſcāt. 32. diſtin. quia cogitationis pœnā meretur. l. cogitationis. ff. de pœnis. can. cogitationis. de pœnitent. diſt. 1. can. humanæ aures. 22. quæſtion. 5. lib. 1. Regum cap. 16. & 1. ad Corint. c. 4. Durā. lib. 4. ſentent. diſt in. 11. quæſtion. 8. Petr. de Palud. ibid. diſt. 13. Almain. diſtinct. 17. quæſt. 1. art. 3. & in tract. de poteſtate Eccleſiæ. c. 10. Caietanus & Franc. Victoria ſuper Tho. 2. 2. q. 11. art. 3. occulta enim & incognita iudicio Dei reſeruantur: ipſe enim inouit corda fidelium, tex. in cap. ſi quando. 15. quæſt. 4. c. conſuluiſti. 2. quæſt. 5. inquit enim ibi Alexander Papa [nō poteſt autem humano condemnari examine, quem Dominus ſuo reſeruauit iudicio, ſi omnia namque in hoc ſeculo vindicata eſſent, locum diuina iudicia non haberēt.] Hæc ibi, & ſic Eccleſia non ſcandalizatur ex voluntate, quæ non procedit ad actum exteriorem. c. Deus quando. 24. q. 3. c. Archidiacon. 85. diſtin. Hinc dixit gloſſa in verb. tuo nomine. in c. cum quis. de ſentēt. excommunicat. lib. 6. quòd ſi quis animo intimo ratā habet clerici percuſsionem tantùm, non incidit in excommunicationem quoad Eccleſiam, etiā ſi eius amicus vel ſeruus clericum à quo iniuriam acceperat, percuſsiſſet: hanc ſententiam probat Hoſtienſ. in c. mulieres. de ſentē. excommunicat. Sylueſt. verb. excommunicatio. num. 4. in fine. Albert. de agnoſcend. aſſertion. q. 33. num. 7. ergo Inquiſitores non debent nec poſſunt procedere ad inquirendum crimina occulta, quæ Dei ſunt reſeruata iudicio.

45 Præterea, & quintò † pro hac parte exſtat axioma iuris in materia Inquiſitionis, quod licet iudici conſtet de crimine per viam Inquiſitionis, nō poteſt reum punire pœnā ordinariā d. c. Inquiſitionis. de accuſat. Innocēt. in c. bonæ. 1. num. 5. de electione. Iulius Clar. in pract. criminal. q. 50. verſ. item quia proceſſum. num. 4. Anan. in d. c.

d. cap. inquiſitionis. de accuſat.nu.4. & ibidem Felinus.poſt num. 5. & Tiraquell.de pœnis.cauſà 53. numer. 3. Ant.Scap.in tract.de iure non ſcripto. libr. 5. tit. de Inquiſit. general.& ſpecial.rub.5.cap.22.num.8. quando fruſtra procederetur ad inquirenda crimina.

46 Verùm † contraria opinio in caſu hęreſis proculdubio verior eſt: expedit enim Inquiſitores, vt procedant per inquiſitionem generalem ad inquirenda crimina: ex eo potiſsimum

47 nomen ſibi vendicarunt,ſunt † enim Inquiſitores iudices à Pōtifice Maximo delegati(vt ſępiuſculè iā diximus)

48 quibus † iure Pontificio data eſt plena iuriſdictio contra omnes hæreti-

49 cos & apoſtatas, † quorum officium non ſolùm vtile, ſed neceſſarium eſt Chriſtianę Reipublicæ, ne lupi rapaces deuorēt,& perdant Dei gregem. Hęretici quippe inſtar luporum,fidelium animas ſtrangulant,& ſuis erroribus in profundum demergunt, tex. in cap.excommunicamus.1. §. adijcimus. & cap. ad abolendam. in fin.de

50 hæreticis: qui quidem obſcœnis & noxijs animalibus in ſacris literis cōparantur, vt latè tradit Simancas tit. 31.de hæret.num.19.Conrad.Brunus libr.1.de hæreticis. cap. 3. & 13. cum ſeqq.Ideo puniendi & eijciendi ſunt à communione fideliū.text.in l. Manichæos.C.de hæreticis.c.reſecandæ. 24.quæſt.3. quia hæreſis crimen contagioſiſsimum eſt. Serpit vt cancer.cap.inter ſolicitudines.de purgation. canonic. cap.& ſi Iudæus.de Iudæis.Paulus Apoſtolus 2.Timoth.c.2. & in Leuitico cap.5. & latè tradit idē Simancas de Catholicis inſtitut. tit. 30.num.7.D. Auguſtinus in Ioā.tract. 18.& lib.6.contra Donatiſtas cap. 41. Alphonſ.de Caſtr. lib.1. aduerſus hæreſ.c.1.& lib.1.de iuſta hęreticorū punit.c.2.Brunus lib.2.de hæreticis.Ioa. Rojas de hæreticis.1.p.nu.259.& ſin-

51 gul.3.à num.5.† Omnium itaque criminum maximum hoc videtur cum omne bonum auferat ab anima, ac eò cæterorum peſsimum, quòd latiùs ſe diffundit,acutiùs penetrat, tenaciùs adhæret,ac difficiliùs curatur; impetit enim fidem Catholicam,fundamentum totius veritatis, ſine qua impoſsibile eſt placere Deo:nam pro fectò ſi odium Dei explicitum,& formale fœdiſsimum omnium peccatorum iure à ſacris literis & iuris Pontificij deciſionibus ac doctiſsimis hominibus pronunciatur: cùm tamen non omne bonum auferat omnino ab anima(cum eo enim compati poteſt vera cognitio & fides ex parte intellectus) quantò amplioris malitiæ eſſe cenſebimus peccatum infidelitatis quod omni bono tam voluntatis quā intellectus hominē priuat & ſpoliat? maximè hac noſtrâ tēpeſtate, in qua & circumſpectos nos eſſe: & aliqua

52 moderatione vti non oportere,† ſed ſtatim eſſe denunciandum ſub præcepto coram ordinario vel Inquiſitoribus iure cenſeri debet?tex.in cap.2. vbi gloſ. & DD. de hæreticis. c. quapropter 2.q.7.Innocent.in.c.1.de teſtib.cogend.S. Thom. 2. 2.q. 7. art. 1. Archidiaconus in cap. ſi peccauerit. num.29.2.q.1. Gundiſal.de Villadieg. de hęreticis.q.6.nume.4.Alphonſ.de Caſtro de iuſta hæret.punition.lib. 2. cap. 25. Dominic. de Soto de iuſtitia & iure libr.5.quęſt.5. art.2. Simancas de Catholicis inſtit.tit.19.à numer.6. Ambroſ.2.officiorum cap.24.Leo ſermon. 4. de collectis.& in ſerm. 5. de ieiunio decimi menſis:cuius verba vt ſingularia & notatu digna mutuati ſumus:[Illud quoque dilectiſsimi obſecrans moneo, vt ſi cui veſtrûm innotuerit, vbi habitent hæretici, vbi doceant,quos frequentent,& in quorum ſocietate requieſcant,noſtræ ſolicitudini

licitudini fideliter indicetis: quia parum prodeſt vnicuique quod protegente Spiritu ſancto, ab iſtis ipſe non capitur: ſi cùm alios capi intelligit, nō mouetur contra omnes hoſtes pro ſalute communi, vna communis debet eſſe vigilantia, ne de alicuius membri vulnere etiam alia poſsint membra corrumpi, & qui tales non prodēdos putent, in iudicio Chriſti inueniantur rei de ſilentio, etiam ſi non contaminarentur à ſenſu. Aſſumite igitur religioſę ſolicitudinis zelum & contra ſeuiſsimos hoſtes animarum, omnium fidelium cura cōſurgat. Ideo enim miſericors Deus quandam nobis partem prodidit hominum noxiorum, vt manifeſtato periculo excitaretur diligentiâ cautionis. Non ſufficiat quod actum eſt, ſed eadem inquiſitio perſeueret: quæ hoc auxiliante Deo conſequetur, vt non ſolùm qui recti ſunt incolumes perſeuerent, ſed etiam multi qui diabolica ſeductione decepti ſunt, ab errore reuocētur:] hæc ille.

Cæterùm quanuis prædicta inquiſitio generalis fieri poſsit per Inquiſitores, non tamen procedunt ſupradictæ ratiocinationes in Inquiſitione ſpeciali, quoties contra aliquem proceditur interrogando teſtes: an ſcilicet. N. commiſerit delictum, contra quem nulla præceſsit infamia nec ſufficiens ſuſpicio, vt in quinto notabili
53 diximus, † tunc enim non licet inquirere ſpecialiter contra aliquem in indiuiduo; quia iniuſta eſt præſumptio quâ iudicatur quis commiſiſſe delictū abſque præcedenti infamia de illo, quandoquidem quilibet in dubio prę
54 ſumitur integræ vitæ: † ſunt enim in homine duæ qualitates: altera naturalis: altera accidētalis. Naturalis qualitas dicitur, quam ab initio natura dedit homini, id eſt ſanitas intellectus, ſobrietas, valetudo corporis, bonitas ſenſus integri, probitas mentis, virginitas, cæteraque id genus quæ certo modo poſſunt dici eſſe primæ naturę ſemina, quę naturaliter hominibus intrinſecè inſunt. Accidentalis qualitas in duas ſpecies diuiditur, quarum vna intrinſeca, vel ſubiecto inhærens dicitur, vt ſunt artes & ſcientiæ: alteram extrinſecam, vel ſubiecto cohærentem appellant, vt ſunt diuitiæ, & paupertas, vt tradiderunt Iacob. de Aren. Cinus. Butrigarius & Salicetus in l. actor. C. de probationibus.

55 Cùm igitur † quilibet naturaliter præſumatur bonus, non poteſt contra eum inquiri, nec cōtra eum cadit præſumptio, optimus tex. in cap. dudum, & cap. non in iuuentute. de præſumptionib. vbi dicitur, quod clauſula in reſcripto inſerta recipiēdi Titium in clericum (ſi eſt idoneus) non imponit Titio neceſsitatem probādi eſſe idoneum, quia primâ facie (vt ſubiungitur in tex.) quilibet præſumitur idoneus, niſi aliud in contrarium oſtendatur: per quem tex. dixit ibi Ioann. de Imola num. 2. quòd hæc clauſula (ſi eſt idoneus) non reddit gratiam conditionalem, nec grauat onere probādi dicētem ſe idoneum: quia cū ſubintelligeretur, etiam ſi non fuiſſet appoſita, cenſetur potius ſonare in monitionem, quàm in cōditionem propter eam rationem tex. in l. meritò. ff. pro ſocio. l. ſeruus. C. de mācipijs. l. iuſiurand. C. de probationibus. His adſtipulatur doctrina egregiæ gloſſæ in c. ſi forte. in verb. ſcientia. de electione. in. 6. vbi dicit quod eſt quædā intrinſeca qualitas, cum qua homo naſcitur, id eſt, quòd quis ſit caſtus, pacificus, & ſobrius cuiuſmodi quis præſumitur eſſe. tex. notab. ad hoc in cap. 1. de ſcrutinio. hanc ſententiam tenet Albert. in c. 1. de hæreticis. lib. 6. q. 16. num. 30. Ioſeph. Maſcard. de probationib. vol. 1. q. 10. num. 25.

Hinc

56 Hinc iure dictum † eſt, quòd non ſolùm in dubio quis bonæ fidei præſumitur eſſe, vt notat gloſ. in dict. c. final. in verb. præſumatur. de præſumptionibus, & Alciatus in preſumpt. 5. Reg. 3. verùm etiam in dubio quilibet præſumitur viuere ſecundum legem, ac vti iure ſuo ad excluſionem delicti, quod perpetratũ fuiſſe nemo præſumeret. per text. in d. l. meritò. & ibi Bald. ff. pro ſocio, & latè Alciatus in præſumptione 1. Reg. 3. quod vtiq; maximè procedit, quia propter eandem præſumptionem naturalis bonitatis, præſumitur quis timere Deum, & erga ipſum eſſe religioſum. l. fin. §. & licet. C. ad l. Iul. repetund. vbi habetur quòd nemo eſt immemor diuini timoris cenſendus: per quem

57 text. † dixit Albericus præſumptionem eſſe, quòd notarius in officio ſuo non ſcribat niſi verum, quia viri honeſti, & bonæ famæ non præſumuntur eſſe immemores diuini timoris, nec velle quid moliri cõtra proprium

58 iuramẽtum. † Idem etiã dicẽdum eſt de teſte, vt in dubio non præſumatur velle deierare, vt ait gloſ. in cap. ſancimus. in verb. arbitramur. 1. quæſtione 7. de qua naturali bonitate, & religione notat etiam Angel. in repetitione. l. ſciendum. numer. 25. verſicul. reſtat igitur. ff. de verborum obligat. & Alciatus in præſumptione 39. regul. & præſumptione 4. regul. 3. quibus confert Innocent. doctrina in cap. dudum. 2. numer. 13. verſ. item in huiuſmodi exceptionibus. de ele-

59 ctione; † vbi tradit quòd ſemper probationes, & dicta teſtium in meliorem partem interpretari debemus: verbi gratiã, ſi quis dixerit clericum venatorem, debemus interpretari quòd hoc faciat cauſã licitæ recreationis: item ſi dixerit eum iraſcibilem, vel indignantis naturæ, interpretabimur, quòd hoc faciat ex iuſta cauſã, niſi in contrarium aliæ probabiles præſumptiones mouerent, id ſequitur Felinus in d. cap. final. nume.

60 11. de præſumption. † Hinc inferri poteſt, quod negatiua qualitatis naturalis, à negante eſt probanda: qui enim negat talem non potuiſſe facere teſtamentum, quia ſanæ mentis non erat, ei incumbit onus probãdi, quia negat ea quæ ex præſumptione naturę præſumuntur hominibus ineſſe, vt ait Bart. in l. nec codicillos. nu. 1. C. de codicil. & ibi Bald. dicens, quòd quilibet præſumitur eſſe talis qualis naturaliter eſſe debet, niſi contrarium à negante probetur, ibi notauerunt Salicetus, & Caſtrenſis, & Alexand. & ante ipſos hoc idem tradidit Iacobus de Arena in d. l. actor. numer. 2. verſicul. circa autem negatiuam. C. de probationibus, & ibi Butrigarius verſicul. negatiua qualitatis, col. 2. & Salicetus numer. 10. verſicul. circa inhærentem. Florianus in l. 2. numer. 3. verſicul. tũ autem dic. ff. de probationibus. & Socinus in conſil. 42. numer. 1. volum. 1. & Decius conſil. 448. vis tota. numer. 9. colum. 2. Alciatus in præſumptione 38. Reg. 1. & optimè Angelus in repetitione l. ſciendum. numer. 25. verſicul. reſtat igitur ſolum. ff. de verb. obligationib. Alberic. in l. ſi verò. §. qui pro rei. verſ. ſed in qualitate intrinſeca. ff. qui ſatiſd. cogant. & Bald. in cap. final. numer. 11. verſic. ſi igitur negatur qualitas naturalis. de pręſumpt. & Fulgoſ. in d. l. 2. verſ. dicite. 1. par. col. 2. ff. de probationib.

61 Confirmatur prætereà † prædictum axioma, quia homo à principio fuit creatus bonus, & virtutibus plenus vt habetur in cap. princeps. diſtinction. 2. de pœnitentia: ideo conueniens eſſe videtur, vt bonus & virtutis ſtudioſus in dubio præſumatur. text. in dict. cap. ex parte tua. de ſcrutinio

tinio. & cap. final. de præſumpt. maximè ſi de præteritis operibus quæſtio ſit: tunc enim præſumitur de præſenti bonus: quia ex ſtudijs ſuis cognoſcitur puer: & conuerſatio in adoleſcentia facit præſumptionem in ſenectute. cap. ex ſtudijs. cap. cum in iuuentute. de præſumptionibus. Si verò ex præteritis operibus reſultat malum, tunc de præſenti præſumitur malus. §. final. inſtitut. de ſuſpect. tutor.

62 At vbi nec bonum, † nec malum reſultat, tunc in dubio bonus præſumitur l. omnimodo. C. de inoffícioſ. teſtam. Qualitates igitur ſupradictæ naturales ſemper præſumuntur hominibus ineſſe, vt not. allegata gloſſ. in dict. cap. ſi forte. verb. ſcientiæ de election. in 6. & ibi Ioann. Monachus numer. 9. verſic. ſed quilibet præſumatur. column. penult. & Florianus in dict. l. 2. numer. 3. verſicul. tu autem dic clarius. ff. de probationibus. Ancharanus in cap. ſemel malus. nume. 1. verſicul. venio ad quæſtiones aliquas. column. 6. de reg. iur. in 6. & Salicetus in dict. l. actor. num. 10. verſicul. eodem modo ſi quis negat. column. ſecunda C. de probationibus. Felinus in dict. cap. final. num. 11. in gloſ. verb. idoneus. column. 4. de præſumpt. Bald. in l. 1. numer. 10. verſicul. vltimò quæritur. C. ſi omiſſ. ſit cauſa teſtament. Albericus in l. ſi verò. §. qui pro rei. verſicul. ſi in qualitate extrinſeca. ff. qui ſatiſdar. cogant. Anton. de Butr. in dict. cap. vnico numer. 12. verſicul. quandoque aliquid petit. de ſcrutinio. Maſcardus in concluſione 878. in verb. idoneus numer. 4. libr. 2. de probation. quæ concluſio procedit in homine baptizato: in alijs ſecus, in quibus propter originale peccatum, virtus animæ deſtructa eſt: & cùm nunquam reparata fuerit à ſacramento baptiſmi ſemper deſtructa præſumenda eſt, quam ſententiam tenent omnes præcitati Doctores; & in ſpecie Anton. de Butrio in dict. cap. finali numer. 11. verſicul. quæro an idoneus. column. penultima de præſumpt. Archidiacon. in dict. cap. accuſatus. nu. 5. col. 2. 6. quæſt. 5. Et ibi Bellamera num. 4. quæſt. 2. Ex quo cõſultiſsimè infertur quòd nec Iudæus, nec vllus alius infidelis in dubio præſumendus eſt bonus, cùm nunquam fuerint à ſacro baptiſmate reparati.

Erit † igitur iudicium temerarium aliquem peccatorem & delinquentem iudicare, & contra eum quen-
63 quam interrogare, quando nullâ humanâ probatione conſtat de delicto. Hoc idem voluit prohibere Chriſtus Redemptor noſter, Matth. c. 7. dum dixit: [Nolite iudicare, & non iudicabimini.] Et Paulus ad Roman. c. 14. vbi ſic: [Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum?] quo loco ex mente Theophylacti, ſeruus alienus eſt, qui alteri in ſeruitutem adſcriptus eſt, non quòd tuum, inquit, ſed Dei ſit mancipium. Arguit hic Apoſtolus eos qui propter fidei donũ inſoleſcunt, & minus perfectos ambiũt iudicare. Idem probatur ex textu ſingulari in cap. Deus omnipotens. 2. quæſtion. prima, cuius hæc ſunt verba. [Deus omnipotens, vt nos à præcipitãdæ ſententiæ probatione compeſceret, cùm omnia nuda & aperta ſint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, priuſquam manifeſtè cognoſceret quæ dicebantur. Vnde ipſe ait: deſcendam, & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint, an non eſt ita, vt ſciam. Deus omnipotens, cui nihil eſt abſconditum, ſed cui omnia manifeſte ſunt antequam fiant, non ideo hæc, & alia multa quæ ob prolixitatem capitulo

tulo non inſeruimus, per ſe inquirere dignatus eſt; non quòd ea ignoraret, ſed vt nobis exemplum daret ne præcipites in diſcutiendis, & iudicandis negotijs eſſemus: & ne mala proximorum prius quiſquam præſumat credere, quàm probare: cuius exemplo monemur, ne ad proferendam ſentẽtiam vnquam præcipites ſimus, aut temerè indiligenterque probata, indiſcuſſa quoquomodo iudicemus, dicente veritatis voce: nolite iudicare & non iudicabimi: in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini & reliqua. Mala verò audita nullum moueant: nec paſsim dicta abſque certa probatione quiſquam vnquam credat, ſed ante audita diligenter inquirat: nec præcipitãter quidquam agat aliquis] hæc ille.

64 Quibus in locis † Deus iudices & ſuperiores docet modum procedendi in puniendis criminibus, vt intelligant ipſi diffamationem delinquentis debere præcedere inquiſitionem, in qua inueſtigare debent, an infamia illa deducatur ex bono vel malo principio: & an vera vel falſa ſit. Hinc etiam vt exemplum cæteris eſſet, Chriſtus Dominus Redemptor noſter dixit de villico, qui diffamatus erat apud dominum ſuum, quòd diſsipaſſet bona ipſius: [Quid audio de te ? redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris amplius villicare, &c.] Hanc concluſionem determinat Innocen. III. in ſacro Concil. generali, vt habetur in cap. qualiter & quando. 2. de accuſationibus: vbi hæc leguntur: [Sed cùm ſuper exceſsibus ſuis quiſquam fuerit infamatus, vt iam clamor aſcendat, qui diutius ſine ſcandalo diſsimulari non poſsit, vel ſine periculo tolerari abſque dubitationis ſcrupulo, ad inquirendum & puniendum eius exceſſus, non ex odij fomite ſed charitatis procedatur affectu, &c.] & habetur Geneſ. cap. 18. & notat. in dict. cap. Deus omnipotens. ſecunda quæſtione 1. id etiã probatur ex text. in cap. inquiſitionis. §. tertiæ dubitationis. de accuſationibus. verſicul. ad hæc reſpondemus, inquit enim nullum eſſe pro crimine ſuper quo aliquâ non laborat infamiâ, ſeu clamoſa inſinuatio non præceſſerit, propter dicta huiuſmodi puniendum: quinimò ſuper hoc depoſitiones contra eum recipi non debere, cùm inquiſitio fieri debeat ſolummodo ſuper illis, de quibus clamores aliqui præceſſerunt. Hanc concluſionem multis exornat Dominic. de Soto, de ſigillo ſecreti 2. membr. quæſtione 6. colum. tertia, & de iuſtitia & iur. libr. quinto quæſtione 5. titul. 1. text. in cap. 1. de confeſsis. Vbi prohibetur inquiri de his criminibus occultis contra hos, qui non ſunt infamati: quam ſententiam dicit receptiſsimam eſſe per Theologos, ac vtriuſque iuris Doctores, & præter eos quos cita-
65 uimus in quinto antidoto, † ad id quòd Inquiſitores non poſsint procedere ad inquiſitionem niſi præcedat diffamatio, rumor, aut clamor delicti: tenet Nuñez de Auendaño in regul. 298. vbi refert viginti octo limitationes, & tradit notabiliter Marant. in Specul. iudic. in 6. part. titul. de denuntiatione. vbi refert nouem limitationes, & Auguſtinus de Arimino ad Angel. de Maleficijs. verbo inquiſitio, numero 57.

66 Prædicta † concluſio non ſolùm habet locum in delictis occultis, verùm etiam in publicis: etiam ſi de eis plenè conſtet, veluti: ſi reperiantu-

Charr

Chartulæ, ſeu, vt vocant noſtri Cartelli in plateis, & locis publicis, in quibus reperiuntur hæreſes deſcriptę, vel ſanctiſsima crux & imagines fractę, ſi tamen delinquens ſit occultus, nec aliquod indicium, nec ſuſpicio contra aliquem ſtrictim & particulatim reperiatur, tunc nullo modo Inquiſitor debet procedere ad inquiſitionem particularem, quia eſſet diffamare aliquem, & contra præceptum charitatis, quod vtique nemini violare licet ex ſupradictis. Iudex enim nõ poteſt aliquem damnare ad pœnam, niſi accuſatore inſtante, vel aliquo vice accuſatoris, text. in cap. 1. de accuſationib. & ibi DD. [Si legitimus (inquit Felix Papa) non fuerit accuſator non fatigetur accuſatus,] & Paulus Actor. Apoſtol. cap. 25. [Non eſt conſuetudo Romanis damnare aliquem hominem, priùſ quam is qui accuſatur præſentes habeat accuſatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina quæ ei obijciuntur.] & Beatus Ambroſius ſuper illud 1. Corint. c. 5. de inceſtuoſo dicit: [Iudicis non eſt ſine accuſatore damnare quemquam, quia Dominus Iudam quod fur eſſet ſciebat, ſed quia non erat accuſatus minimè eiecit:] & Ioan. cap. 8. de adultera, cui Chriſtus dixit. [Nemo te accuſat, nec ego te condemnabo:] probatur etiam ex tex. in cap. vt noſtrum. vt Eccleſiaſt. benefic. l. liberorum. ff. de accuſat. l. reſcripto. §. fin. ff. de muneribus & honor.

67 † Prædictorum enim ratio eſt, quia iudex eſt interpres, & cuſtos iuſtitiæ, ad quem confugiunt qui iniuriam paſsi ſunt, tanquam ad iuſtitiam quandam animatam, eſt enim illa æqualis inter duos, inter quos idem iudex iuſtitiam conſtituit, quorum alter eſt actor, alius verò reus, iudex autem inter eos eſt: vt medium rectum in neutram partem flectens ſeu inclinans: & ideo dicitur miniſter iuſtitiæ, qui tribuit vnicuique quod ſuum eſt. S. Thom. 2.2. quæſtion. 63. art. 3. Ariſt. in 5. Ethicorum. Sotus vbi ſuprà. 2. memb. quęſtion. 6. & docet B. Iſidorus in libro Etymolog. & habetur in cap. forus. de verbor. ſignificat.

68 † Si igitur fuerit aliquis diffamatus & conſtiterit delictum aliquod commiſiſſe, & ortum habuiſſe à legitimis, bonis, probis, & fide dignis hominibus, tũc fama ſupplet vicem accuſatoris, & iudex poteſt procedere ad inquirendum contra eum: tex. in cap. cum oportet. cap. inquiſitionis. cap. qualiter & quando. de accuſation. notat Repertorium Inquiſitor. verb. fama. & Vmbert. in iudiciali inquiſitorio. verb. infamia. Zãchin. de hæretic. cap. 11. num. 3. & ibi Cãpeg. in verb. fama publica. Eymericus in. 2. p. Director. quæſtion. 57. & ibidem Franc. Pegna comment. 82. Concil. Toloſanum. cap. 16. §. illud autem. relatum ab ipſo Pegna, vbi in hæc verba deſcribit: [Diffamatus de hæreſi, illi autem, inquit, cõcilium debẽt pro diffamatis haberi, cõtra quos publica fama clamat, vel de quorum diffamatione apud bonos & graues coram Epiſcopo loci legitimè conſtiterit:] Hæc ibi: tradit etiam Bart. in. l. turpia. §. 1. num. 3. ff. de legat. 1. non

69 quælibet † autem fama ſufficiet in hoc caſu, ſed vehemens, & grauis, quę conſiderata facti & perſonarum qualitate cognoſci poteſt: vt pulchrè notat Panor. in cap. inquiſitionis. §. quæſiuiſti. numer. 6. de accuſationibus. vbi inquit, quod ſi factum graue eſt, & perſona magni pretij, fama requiritur, aut totius, aut ſaltem maioris partis ciuitatis: quod ſi factum anguſtum, & reſtrictum ad certos

homines eſt, qui veriſimiliter id ſcire debeant, maior pars illorum ſufficit ad inducẽdum famam: multis quippè modis deprehendi poteſt quãdo dicatur grauis hęreſis infamiâ, quando ſcilicet quis apud bonos viros ſeu pluries, ſeu paſsim notetur infamiâ, ea grauis, & vehemens cẽſenda erit. Si quis propterea à bonorum conſortio repellatur, cumq; viri probi euitent, accedantque etiam indicia, & ſuſpiciones infamiam hæreſis augẽtes, ea grauis quidem infamia putanda erit.

Rurſus ſi ſtatim poſt magnum aliquod delictum commiſſum fama orta fuerit, verbi gratiâ: poſt deletas ſanctorum imagines, combuſta templa, violata ſacramenta, & ſimilia ſtatim aduerſus aliquem oriatur infamia, illa planè grauis cenſebitur. Sed & alijs quoque modis innoteſcere id poterit, quos prudens Inquiſitor facilè inſpectis perſonarum, locorum, & temporum circunſtantijs, rimabitur, vt inquit Panor. vbi ſuprà:
70 hæc † tamen ſi probetur per duos teſtes graues, integros, & omni exceptione maiores, ſufficiẽs erit ad pœnam ordinariam infligendam. Bar. in l. de minore. §. plurimũ. & §. de quæſtionibus. & gloſ. communiter receptа in. l. 3. §. eiuſdem. ff. de teſtibus. Salicetus in l. ea quidem. nume. 106. verſic. ad ſeptimam. C. de accuſationib. Hanc dicit communem ſententiam Albericus in l. ea quidem, num. 24. C. de accuſat. & Marſilius ait in d.
71 §. plurimùm. num. 93. † adeò verum eſſe duos teſtes requiri ad probationem famæ, vt ſi vnus tantùm deponeret, non modò non faceret plenam, ſed nec ſemiplenam probatio-
72 nem, nec etiam indicium. † Quia fama eſt indicium à crimine remotum, omne autem indicium à crimine remotum, debet ſaltem per duos teſtes probari. gloſ. ſingul. in. l. vlt. C. famil. erciſcund. & tradit Marſilius
73 vbi ſup. Fama † etenim vel infamia, vt eleganter docet Innocentius in. c. qualiter & quando. de accuſat. probatur hoc modo. [Teſtis dicat (inquit ipſe Innoc.) eum de quo agitur de tali crimine diffamatum, & ſic quæratur ab eo apud quos eſt infamatus, debet reſpondere, apud hunc & illum, & niſi eos deſignet, non videtur bonam reddere cauſam ſui dicti, hæc ille.] Ergo teſtes debent aſſignare cauſam ſufficientem ſui dicti, alias non probant, Salic. in l. ſciant cuncti. C. de probation. quem refert & ſequitur Alexan. conſ. 15. col. 8. volum. 1. Iaſ. in l. admonendi. ff. de iureiur. latè Marſil. in pract. crimin. §. diligenter. num. 31. Deci. conſ. 37. num. 7. conſ. 100. num. 2. conſ. 429. num. 11. Decian. conſ. 51. num. 121. volum. 5. hanc ſententiam dicit communem Corneus lib. 2. conſ. 232. & lib. 3. conſil. 216. & idcirco teſtes ſuper adulterio deponentes, debent etiam non interrogati reddere dicti ſui rationem. Bart. in l. capite quinto. ff. ad legem Iul. de adult. Bald. in l. ſolam. C. de teſtibus. At ſi teſtes dicant ſe audiuiſſe à talibus, ab his, aut ab illis publicè dici, Lutherum imagines ſanctorum deleuiſſe, hoc eſt, publicâ voce dici à populo, optimè probant. Ita Baldus in c. literas. num. 2. de præſumpt. in c. præterea. num. 9. & 10. de teſtibus. & in l. hæredes palam. in princip. ff. de teſtib. Iul. Clar. in pract. criminali. §. fin. quæſt. 6. verſ. debent etiam dicere. & Caſſadorus deciſ. 3. num. 7. de probationib. Parîſius lib. 3. conſil. 52. Ioſeph. Maſcard. de probation. concluſ. 749. num. 9.
74 vol. 2. Iſta † autem fama quærenda eſt in eo loco in quo verſatur aut eſt aliquando verſatus, vt de milite in caſtris & bello, de doctore in ſcholis

& foro, de monacho in monaſterio, iuxta tex. in d. l. de minore. §. plurimũ ff. de quæſtionib. ibi: vel cuius exiſtimationis quiſque in ciuitate. Prædictorũ ratio eſt, quia ſatis mouere debet iudicem publica fama, quòd aliquis commiſerit aliquod delictum, vt procedat ad inquiſitionem veritatis, ſatisfaciat Reipublicæ, & publico ſcandalo: aliàs enim malefaceret, vt patet Heli ſacerdotis exemplo, qui licet in ſe bonus fuerit, quia tamen filiorum exceſſus efficaciter non corripuit, & in ſe pariter, & in ipſis auerſionis diuinæ vindictã excepit, dum filijs eius in bello peremptis; ipſe de ſella corruens, fractis ceruicibus exſpirauit.

75 Sola tamen fama † in criminalibus ad capitaliter damnandum non ſufficit, vt tradit Paris de Puteo in tractat. de ſyndic. verb. ratificatio. verſic quidam latro famoſus. Boſsius in tit. de inquiſitione. nu. 29. & 30. Gandinus in rubr. qui ad famæ probationem poſsint, &c. num. 15. Bonifacius Vitalinus in rubr. de teſtib. qui repelli poſsit. nu. 61. qui vnanimi voto concludunt neminẽ ex præſumptionib. & indicijs, etiam indubitatis, diffinitiuè damnari poſſe. Boeri. deciſ. 164. & præſertim in criminalibus, vbi requirũtur probationes luce meridianâ clariores. tex. in l. ſciant cuncti. C. de probationibus & ibi Salicet. concordat verb. tenus. c. ſciant cuncti. 2. quæſt. 8. c. Epiphanium presbyterum. 5. q. 6. l. qui ſententiam. C. de pœnis. l. ſingulæ. C. de accuſat. l. addictos. C. de appellat. optimè Iodoc. Damhoud. in pract. crimin. c. 49. nu. 8. & cap. 54. num. 5. Gandin. in rubric. de præſumptionib. & indic. tot. titu. Boſsius in pract. crimi. verb. circa igitur tertium. nume. 17. & Folerius in pract. crimin. 2. part. 2. partis, in rubr. dẽtur capitula quod ſuffocauit vxorem in verb. fiſcus. num. 21. Paul. de Caſtr. conſ. 199. Spec. in titu. de iuramento delat. verſ. ſecũdum eſt, & tit. de teſte. §. 2. verſ. quis ſit criminaliter, & tit. de probationibus. §. 1. poſt verſ. vltimò quæritur, & alij plures quos conſultò omitto.

76 Cæterùm † ſi notorium eſt delictum, & de delinquẽte conſtat, tunc notorij notitia, & euidentia quæ non poteſt vllâ tergiuerſatione celari, habetur loco accuſatoris. tex. in c. euidẽtia. de accuſat. ibi: [Euidẽtia patrati ſceleris, nõ indiget clamore accuſatoris,] vt putà facta corã populo vel illius maiori parte. c. manifeſta. 2. q. 1. c. de manifeſta, eâd. cauſ. & q. c. ſuper eo. de teſt. ib. cogend. l. ea quidẽ. C. de accuſat. tradit poſt alios Anton. Gomez Variatũ reſolutionum tom. 3. tit. de delictis. cap. 1. nu. 41. Iul. Clar. in pract. §. final. q. 9. in princip. Tunc iudex procedere poterit ad inquiſitionem per receptionem teſtium contra particularẽ perſonam, Lucerna Inquiſitorum. verb. notorium: & ibi Additionat. Zanchin. in tract. de hæret. cap. 12. num. 1. gloſ. in c. ad abolendam. §. præſenti. verb. deprehenſus. de hæret. & Panor. & Felinus. & DD. in d. c. euidentia. de accuſationibus.

77 † Nam notoriũ, quod vocatur à DD. notorium facti, eſt cuius teſtis eſt populus, & diſsimulationi ſiue inficiationi non eſt locus. DD. not. in Clem. paſtoralis. de ſent. & re iudicat. illud quod nõ poſsit aliquatenus offuſcari, & quod ſit indubitatum ſecũdum comm. vſum. Capra in 2. memb. principal. de notorio. in ſuis Regulis fol. 78. Decia. conſ. 11. nu. 19. col. 2. Franc. Viuius in 2. tom. comm. opinio. verb. notorium opin. 548. nu. 1. Bal. in l. ciues. C. de appellat. Anton. Burgus in c. ad noſtrum. nu. 27. de empt. & vendit. Ioann. Iacob. de Leonard. inter conſ. Bruni, conſ. 217. n. 176. Menoc.

15.remedio recuperãdę poſſeſsionis. nu.261.in tract.& de arbitrarijs quæ-
78 ſtionib. lib.2.caſ.166. num.4. † Vnde etiam Deus omnipotens, cui omnia ſunt nota,non caſtigat ſine accuſatore,ſaltem ſine conſciẽtia peccatoris, ſecundùm illud Pauli ad Roma.[Teſtimonium illis reddente conſcientiâ ipſorum,] & in iudicio finali ſtabunt quemadmodum accuſatores publici, vt habetur Matth. cap. 12. [Viri Niniuitę ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ,&c.]

79 Si autem † crimina vergũt in graue damnum,& pręiudicium Reipub. (vt ſuprà diximus)tunc denunciationes habentur loco accuſatoris,& poteſt iudex procedere ad inquiſitionẽ particularem contra eũ,qui tam grauiter eſt diffamatus, tunc enim ſufficit vnus teſtis in hoc crimine cum fama,ad hoc vt Inquiſitor poſsit procedere contra aliquem.tex.in Clem. 1.de offic.ordinar.vbi Zabarella, & Ioann.de Imola cæteriq; ſcribentes, quia vnus teſtis facit eum ſuſpectum & poteſt procedi ad inquirendum:ſi tamen fama fuit denunciata à teſte. Eymericus in 3.p.Directorij q. 61. & ibid.Franc.Pegna,tit.de quæſtionib. ſeu tormentis,verſ. ſecunda regula eſt.per text.in c.præterea. de teſtib. gl.in l.3.verb.cõuictus. C.ad.leg.Iul. maieſt. vbi Cinus, Bart. Albericus, Bald. Salicetus, & communiter Doctores.text.in l.de minore.§.tormenta,vbi gloſſ. Bart. & DD. ff. de quæſtionib.Anto.Gomez tom.3. Var.reſol.cap.13.num.7.& 10.& Carrerius in practica crimin.num.110.& 111.

80 Probatur præterea † hoc crimen hæreſis per confeſsionem rei, vt ſi quis dicat ipſum habuiſſe,vel habere errorem in intellectu contra fidem, quæ ſententia non ſolùm in hoc crimine hæreſis procedit, verumetiam in alijs grauiſsimis criminibus in perniciem Reipublicæ contractis. Hanc ſententiam tenet Dominicus de Soto de tegend. & detegend. ſecretu. mẽb.2.q.6.conclu.3.nã per propriam confeſsionem optimè quis cõuincitur, vt deducitur ex l.obſeruare. C. quor.appell.nõ recip.l.ſi confeſſus.ff. de cuſtod.& exhibit.reor.l.1.§.ſi quis vltro. ff. de quæſtionib. & quòd ex ipſa confeſsione quis probetur hæreticus; tradit Archidiac. in c.quicumque. nume. 2. de hæretic. in 6. Bald. in l.ſi quis non dicam rapere.in princip.verſ.venio ad accuſationem,ibi: iſtud tamẽ fallit in hæreſi. C. de Epiſcop.& cleric.idem tenet,& ſequitur Ludouic.Carrer. in tract.de hær. nu. 85.verſ.item prædictas perſonas punire,ſic quoq; ſenſit Gundiſal. tract. de hæreticis,in q.13.nu.1.Nicol.Areletanus tract.de hæret.in 2. notab. in c.commenda memoriæ.nu.2.verſ. in crimine tamen hæreſis ſola cõfeſsio. hoc quidem probat Ioann. Calderinus tract.de hæret.cap.12.nu.1. verſ.
81 3. titu.quot & quibus modis.† Confeſsio namq; inter omnes probationum ſpecies obtinet principatum,& ad eruendam illam, poteſt procedi ad torturam illius,qui huius criminis reus eſt.Auguſtinus Beroius in c.at ſi clerici.de iudic.n.91.cũ plurib. ſeqq. tamen Proſper Farin.lib.1. quæſt. tit. de inquiſitione.q.2.num. 25.ampliat hanc concluſionem,& tenet habere locum etiam in confeſsione extraiudiciali, & in ſpecie in crimine Lamiarum,quia eo ipſo quòd dicant ſe proceſsiſſe ad ludos, poſſunt abſque alio condemnari. Felinus in c. olim. nu.6.de reſcript.Franc.Viuius tom.1. comm.opinion.opin.137.nu. 6. Cardinal.Alban.ad Bart.in l.1.num.34. ff. de offic.conſul.Conradus titu.de inquiſitione nu.26.in fin. Albertin. de

agnoſcend. aſſertion. Cathol. q. 25. in 1. dubio. nu. 1. vbi dicit: quod ſi Lamiæ fateantur hæreſim, vt putà dicendo ſe abnegaſſe Christum, & dæmonis clientelæ ſe dediditſſe, ſiue, vt loquuntur, ſe dæmoni feciſſe homagiū, vel ſe in alia quàm in Christi fide ſpem ſalutis collocaſſe, & huiuſmodi, quæ verificari non poſſunt extrinſecus, ſed in ſola voluntate conſiſtunt, tunc ex ſola confeſsione poteſt, abſq; aliâ extrinſecâ probatione, ſequi cōdemnatio. Secus, ſi fateantur infantes vnū, vel plures ſuis maleficijs occidiſſe, tunc enim eis non eſt credendum, niſi verè, & realiter illos fuiſſe occiſos aliter conſtet, quàm ex eius confeſsione. Ex illa ergo ſola confeſſione hæreſis ad condemnationem

82 Lamiarum deueniri poteſt, † licet aliàs nemo ſolâ confeſsione damnari poſsit, quando aliter de delicto non conſtet, vt probat text. in l. 1. §. item illud. ff. ad Syllania. Bal. in authēt. ſed nouo iure. num. 5. C. de ſeru. fugitiu. Angel. in l. 1. C. de confeſſ. atque Angel. de Maleficijs. verb. & veſtem cæleſtem abſtulit. verſ. quod ſi aliquis confitetur ſe plura facta. in 12. col. Iaſon. in l. error. col. 3. C. de iuris, & facti ignorantia. Marſil. in pract. crimin. in

83 princip. ſub num. 5. † Nihilominus in hæreſis crimine (vt diximus) ad condemnationem ſola confeſsio ſufficit, quoniam aliter de huiuſmodi delicto conſtare non poteſt, quàm per ſolam cōfeſsionem. Solus enim Deus ſcrutator eſt cordis, vt ait Bal. in d. l. ſi quis non dicam rapere. C. de Epiſcop. & cleric. & ſequitur Felinus in c. auditis col. 15. & ſeqq. in tit. de præſumpt. Paris de Puteo in tract. de ſyndicat. verb. nunc videndum. nu. 1. debent tamen præcedere indicia adeò vehementia, vt indubitata ſint, vbi autem indubitata eſſent ſufficerent ad torturam: ita tenet Gundiſaluus vbi ſuprà q. 13. nu. 2. ex autoritate Ioann. Andreæ ad Speculat. tit. de probat. in fin. & in tit. de notorijs criminib. quæ autem ſint indicia indubitata, arbitrio iudicis relinquitur. l. 3. §. eiuſdem quoque. ff. de teſtibus. Bart. in l. vlti. num. 5. & ibidem plenius Marſil. nu. 4. ff. de quæſtionib. Menoch. de arbitrarijs iudicum. caſ. 270. n. 3. lib. 2. Centuria 3. Gundiſaluus vbi ſuprà. nu. 3. quo in loco Bart. nōnulla affert exēpla ad inſtruendos iudices.

84 Probatur quoq; † aliquis hæreticus ex aliqua ipſius ſcriptura, in qua dicat aliquid credere quod hęreticum ſit: ita Felinus in c. cùm in Eccleſijs. num. 4. de maiorit. & obedientia. hoc idem voluit Simanc. de Cathol. inſti. tit. 51. nu. 14. verſ. poteſt hæreſis probari: vel etiam per inſtrumentū poteſt probari hæreſis crimen: vtpotè, ſi apud aliquem reperiantur libri improbatæ lectionis, ſecundum Archidiac. & Ioann. Andr. in c. filij. de hær. tex. in l. 2. ff. quorū appellationes non recipiantur: & notatur in l. cōtra negātem. C. ad leg. Aquil. & l. inficiatus. ff. ad Turpillianum. Cald. in tract. de hæret. c. 12. poſt nu. 2. Debet tamen priùs prædictum inſtrumentum recognoſci authenticum. Authent. cōtra qui propriam. C. de non numer. pecun. Simanc. in d. tract. de Cathol. inſtit. titu. 51. nu. 14. Hoc tamen intelligi debet verum, ſi cum inſtrumento adſint aliæ coniecturæ per quas Inquiſitor animum ſuum informet. Gundiſaluus in tract. de hæretic. quæſt. 13. num. 19.

85 Rurſus hæreticus † probatur per facti euidētiam, vt quia publicè quis hæreſim prædicauit. gloſſ. in c. ad abolendam. ſuper verb. deprehenſus. de hæreticis: argum. l. palam. §. vlt. ff. de ritu nuptiar. Hoſtienſ. in d. c. ad abolendam num. 6. & in c. excommunicamus. 2. nu. 4. ſuper verb. deprehēſi, & ibi

& ibi Guidus Baijs in capit. quicunque. num. 6. verſic. nam factis præſumitur de affectu. de hæret. in 6. argument. l. dolum. C. de dolo. & in cap. qui viderit. & cap. ſicut. num. 23. q. 5. cap. nuper. de bigam. Eymericus in 2. part. Director. quæſt. 50. num. 3. verſic. factis autem. & ibi Franc. Pegna comm. 75. Calderinus tract. de hæret. cap. 12. num. 2. in rubric. quot & quibus mod. per cap. priuſquam. 28. diſtinct. iunctà ibi gloſſ. vltim. ac gloſſ. in cap. nullus dubitat. de præſumptionib. cap. ſuper quibuſdam. in princip. iunctà ibi gloſſ. 1. in princip. de verbor. ſignificat. Euidentiſſima enim eſt probatio quæ ipſo facto fit. gloſſ. in cap. Deus omnipotens. in §. quoniam. verb. iudicis non ſedentis. 2. quæſt. 1. & l. 2. in fin. ibi: aſpectu atrox. ff. de ferijs. Archidiac. in d. cap. quicumque num. 8. verſic. nam probatur euidentiſsimè. de hæret. in 6.

Ne igitur videamur vagari, & extra inſtitutum procedere eò vnde digreſsi ſumus, redeamus. Atque in primis proſequamur quæſtionem il-
86 lam. † An contractâ aliquâ ſuſpicione contra aliquem, ex eo quòd fecerit aut ſcripſerit aliquid hæreticum contra fidem, poſsint Inquiſitores procedere ad inquiſitionem ſpecialem, veluti ſi reuulſa imago alicuius Sancti, vel libelli hæretici adfixi, aut iacentes reperiantur, propiùs illic vbi delictum commiſſum fuit aliquâ horâ inſolitâ, aliæ circunſtantiæ ad inducendum delictum promineant, quæ iuſto, & prudenti iudici ſufficientia indicia viſa fuerint, poterit tunc Inquiſitor procedere ad inquiſitionem, iuxta Innoc. doctrinam. in cap. cum oporteat. & ibi gloſſ. de accuſationib. Speculat. titu. de inquiſitione. §. 2. verb. per ſuſpicionem. etiã Repertorium Inquiſitor. verb. ſuſpicio. ibid. & text. in d. cap. excommunicamus. 1. §. adijcimus. de hæretic. vbi ſcribentes. text. in cap. vt officium. de hæretic. in 6. Simancas de Cathol. inſtit. titu. de præſumptionib. nu. 18. & ſeqq.

87 Hoc namq; † crimen hæreſis etiam probari præſumptionibus, & indicijs poſſe, tenet Gundiſaluus vbi ſuprà quæſt. 13. num. 21. Ioann. Andreas in d. t. excommunicamus. § adijcimus. & in §. volumus igitur. de hæreticis. Eymericus in 3. part. Directorij q. 61. num. 2. verſ. quibus autem indicijs. & ibidem Franc. Pegna comment. 110. Prout quodlibet crimen per indicia probari poteſt. text. in l. final. C. de probationibus. Ioann. Andreas in additione ad Speculator. circa finem in titu. de probationibus. Non tamen minores ac leuiores probationes ſufficiũt, vt in alijs criminib: quod perperam voluit probare Iul. Clar. in pract. criminal. §. hæreſis. verſic. habet etiam hoc crimen libr. 5. motus ex dicto cap. in fidei fauorem. de hæretic. in 6. cuius ſententiam ſequuntur communiter doctores: & Boſsius in titu de hæretic. num. 5. verſic. ad hoc quod leuiores. num. 6. Carrerius in tract. de hæreticis num. 116. verſ.
88 & nota. † Ego autem falſum eſſe cẽſeo, probationes in crimine hæreſis leuiores quàm in alijs criminibus ſufficere, nam propter grauitatem præiudicij, requiruntur euidentiſsimæ coniecturæ. optimè Simãcas tit. 51. de probationib. num. 11. Ambroſius Epiſtola 84. Iſidor. lib. 2. de Eccleſiaſticis beneficijs. capit. 23. Rabanus lib. 2. de inſtit. clericorum c. 57. titu. 12. cap. 2. l. 2. C. de hæret. lib. 6. quæſt. 13. num. 28. Conradus Brunus lib. 4. de hæretic. cap. 9. Simancas vbi ſuprà, de præſumption. & ſuſpicionib. numer. 28. Non enim ex leuibus ſignis moueri debemus aduerſus Catholi-

tholicos, quibus iniuria fit, ſi malam opinionem de illis habuerimus abſq; iuſta, & probabili cauſa,
89 † imò iudicium temerariũ illud ducerem quo quis indubitatè iudicaretur hæreticus ex leuibus coniecturis. text. in c. eſtote. de regul. iur. [Eſtote (inquit Beda) miſericordes, &c.] in hoc loco nihil aliud nobis pręcipi exiſtimo, niſi vt ea facta quæ dubia ſunt, quo animo fiant in meliorem partem interpretemur: quod enim ſcriptum eſt: [Ex fructibus eorũ cognoſcetis eos,] de manifeſtis dictũ eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri, vt eſt ſtuprum blaſphemiæ, furta, ebrietates, & ſimilia, de quibus nobis permittitur iudicare. ita Alciat. in Reg. 3. præſumpt. 1. nu. 3. vbi latè, quia ſecretorum Deus iudex eſt, & cognitor. capit. erubeſcant. 32. diſtinct. cap. Chriſtianæ. 32. quæſt. 5. cap. conſuluiſti. 2. quæſt. 5. S. Thom. 2. 2. quæſt. 60. art. 2. Caietanus in ſum. verb. ſuſpicio. Dominic. Soto lib. 3. de iuſtitia & iure. quæſt. 4. artic. 3. quanuis autem quodlibet crimen poſſit probari per indicia, vt latè proſequitur Ioann. Andreas in addition. ad Speculat. in titu. de pro-
90 bationib. circa finẽ; † tamen quo magis crimen eſt grauius, eò maiores præſumptiones, & euidentiora indicia requirit. ſic probat text. cum gloſſ. in cap. literas. de præſumptionib. & ibi not. Abbas, quem ſequitur Gundiſaluus vbi ſuprà q. 15. num. 21. Franc. Pegna in 2. part. Directorij Inquiſitorum; tit. de præſumptionib. & Simancas vbi ſuprà. Sola igitur ſuſpicio nõ ſufficit ad condemnationẽ, ſed ad purgationẽ indicendam. Hoſtienſ. in c. excommunicamus. §. qui autem. nu. 1. Archidiacon. in d. cap. vt officium. §. verũ quia. nu. 7. verſ. ſcias quod Innocent. de hæret. in 6. & alij quos refert Iul. Clar. in pract. crimin. in §. vlt. q. 6. verſ. item ſcias.

91 Sæpè aliqui occultè † tranſmittunt libellum compoſitum, continentem in ſe hęreſes ſubreptitio modo, clam, aut clauſo libello, per modum Epiſtolæ, ſine ſubſcriptione accuſatoris, ſeu delatoris, in quo alios conteſtes nominant ad illas probandum; quæri tunc ſolet, an hoc ſit ſufficiens indicium ad inquirendum contra aliquem. Ex ſupradictis facilè hæc quæſtio dilui poteſt: nam ſi abſque accuſatore, ſeu delatore, aut denũciatione, cum qualitatibus ſupradictis, aut fama, tam ex ſacra pagina, & Euangelica deciſione, quàm ex iure Pontificio probatum eſt; Inquiſitores non poſſe procedere ad inquirendum de crimine hæreſis, vt Ambroſius ſuper illud. 1. Corinth. cap. 5. ait, & Ioan. c. 8. de adultera, cui Chriſtus dixit: [Nemo te condemnauit, neq; ego te condemnabo] cap. 1. de accuſat. cum alijs ſuprà allegatis. cap. qualiter & quando. 2. de accuſat. & ibi Marian. Socin. in cap. inquiſitionis. eod. titu. & in cap. 1. & 2. de accuſat. lib. 6. cap. licet Heli. de ſimonia. cap. omnipotens. 2. q. 1. Simanc. in Enchirid. titu. 22. nume. 8. & plenè diximus in quinto Antidoto, minimè Inquiſitores in hoc caſu procedere poſſunt. Moueor, & aliâ non pœnitendâ ratione, quia in porrectione huius libelli maxima imminet ſuſpicio falſitatis, quod in eo non manifeſtetur nomen denunciantis, ex quo ſolo facilè colligi poteſt, malo animo, & calumnioſè, non zelo domus Dei huiuſmodi denunciationem fieri: quia non licet in tanto crimine cum alterius iniuria vagari. l. Prætor. in princ. vbi gloſſ. in verb. certum. ff. de iniurijs. l. item exigit. ff. de dolo. Bald. in l. licet gratis. §. poſſumus. per illũ text. ibi: vt certi hominis factum arguamus. eod. titu. de iniurijs, & famoſ. libel. aliàs enim tolleretur defenſio in-

quiſit,

quiſit. maximè cum falſitas per coniecturas probetur, & ſola ſuſpicio falſitatis habeatur pro falſitate; ne inſtrumento fides detur: ita Dec.conſil. 448. num. 28. & conſil. 602. num. 7. Grammat. conſi.30. col.1. Calcan. conſil. 27. col. penult. Anan. conſil. 49. Crauet.conſil. 134. num. 39. Ruin. conſ.35. num.9. volum.4. Abb. conſil.99. num.2. dum inquit, quòd quando ſuſpiciones oriuntur ex vitio viſibili ipſius ſcripturæ procedit illa opinio communis, quòd ſuſpicio habeatur pro plena probatione, aliàs ſecus.

Verùm contrariam ſententiam veriorem cenſeo, imò† quod iuſtè poſ-
92 ſint Inquiſitores ſine præiudicio denunciati inquirere in hoc crimine hæreſis propter indicia, & ſuſpiciones, & præſumptiones veriſimiles nullâ præcedente diffamatione ad inquiſitioné.c.excommunicamus. 1. §. adijcimus. vbi Cardinal. & Ioann. de Anan. & Felinus. text. in c. vt officium. in princip. eod. tit. lib. 6. & illic Dominicus, & Philippus Francus de hæret. Bart. in extrauag. ad reprimẽdum. in verb. inquiſitionem. quom. in crimi. læſæ maieſtatis. in vſib. feud. & idem Bart. in l. congruit. ff. de officio præſidis. Bald. in l. iubemus. C. de probat. Alciatus in c. 1. de officio ordin. num. 49. Cardinal. in Clement. 1. §. penultim. & in Clemen. 2. in 2. q. de hæretic. Auguſt. de Arimin. in addit. ad Angel. de maleficijs verb. hæc eſt quædam inquiſitio. nu. 58. Carrer. in pract. criminal. de hæret. num. 100. Poſſeuinius in tract. de hære. nu. 104. Dueñ. Reg. 298. in 9. limitat. Boſſius in tit. de hæret. num. 6. Rolandus conſ. 8. num. 6. volum. 3. Menochius conſil. 100. num. 97. libr. 1. Decianus conſil. 18. num. 43. verſic. at in cauſa hæreſis. lib. 1. & dicit comm. eſſe opinionem. Felinus in cap. qualiter, & quando. in princip. in vltimis verbis: quem refert Iul. Clar. dict. quæſt. 6. verſicu. item ſcias. Simancas de Cathol. inſtit. titu. 44. nume. 9. & in Enchirid. titu. 22. de inquiſitionis ordine. num. 6. & 7. vbi inquit, quòd licet inquiſitio ſpecialis contra certas perſonas fieri nõ debeat niſi præcedente infamiâ, cùm non leuis irrogetur iniuria homini non infamato, ſi contra eum ſpeciatim inquiratur, per dictum. c. qualiter, & quando de accuſationib. cum alijs ſuprà adductis. Hoc tamen non habet locum quando exſtant indicia, & præſumptiones vrgentes, contra quempiam de hæreſi ſuſpectum, quo caſu nulla ei fit iniuria ſi ſecretò de indicijs illis, & præſumptionibus, cautè tamen inquiratur, quanuis nulla præcedat fama. c. excõmunicamus. §. adijcimus. vbi omnes interpretes de hæreti. & capit. vt officium. in princip. & illic Philippus Francus, de hæreticis eodem titu. lib. 6. nec hoc mirum videri debet, cùm hoc crimen grauiſſimum ſit contra Deum, & eius offenſam, & in graue damnum totius Reipublicæ, quod præferri debet bono ſingulari maximè in hoc caſu, cùm non inferatur damnum infamiæ, non teſtes interrogentur in ſpecie, nec ſuper ſpeciali errore ſed in genere: & ſic debent intelligi iura adducta pro parte negatiua, in principio huius quæſtionis, prout fit in publicatio-
93 ne edicti fidei generalis.† Pro cuius intelligentia in primis eſt notãdum in hac materia triplici poſſe quis de hæreſi denunciari. Primò, per denunciationem occultè, ſine nomine, & ſubſcriptione accuſatoris, vel denunciatoris. Secundò, quando non aſsignantur teſtes in libello denunciationis, & tunc nõ debet procedere Inquiſitor ad inquirendum, cùm non conſtet de denunciante,

nec nominentur teſtes per quos poſsit crimen comprobari. Tertiò, quando in tali denunciatione nominantur aliqui teſtes in libello, & dicitur eos ſcire aliquem eſſe hæreticum: hoc tamen caſu procedere poſſunt Inquiſitores ad examinationem teſtiũ in libello nominatorum, quia multoties denunciantes timore inducti aut amicitiâ ſuperati, non audent publicè reuelare:
94 † magnâ certè in admittendis huiuſmodi denunciationibus prudentiâ ac cautelâ vti debent Inquiſitores. Debent tamen hoc in caſu teſtes nominatos in libello examinare, & generaliter interrogare, an aliquis commiſerit aliquod delictum contra fidem, & ſi dixerint teſtes ſe neſcire, interrogẽtur, an audierint ab aliquo talia, & talia prout continentur in libello, ſi dixerint ſe audiuiſſe quicquam in eum, qui denunciatus eſt in libello occulto; bene quidem, & tunc procedent ad examinationem aliorum teſtium: ita tamen, vt nullo modo denunciati nomen declaretur ab inquiſitoribus, nec circunſtantiæ per quas teſtes deponentes cognoſcere poſsint reum denunciatum. Si verò negauerint ſe audiuiſſe, interrogentur in genere de loco, & tempore: videlicet, an audiuerint verba, facta, aut propoſitiones in libello expreſſas, in illa ciuitate, in tali anno, aut menſe, tunc proculdubio apparebit falſitas, & iniquitas denunciantis, & fama denunciati integra, & ſalua remanebit, quæ omnia valdè ad practicam faciunt.

95 Alioquin, etiam † ſi Inquiſitoribus conſtet aliquem hæreticum eſſe, & occultè deliquiſſe, non poſſunt contra illum procedere: quia vices ſubirent duarum perſonarum. text. in c. Deus omnipotens. 2. quæſt. 1. vbi licet Deus nollet peccata Sodomorum, non ſtatim illos condemnauit, ſed dixit: [Deſcendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleuerint, an non eſt ita] & habetur Geneſ. 18. & Prouer. 12. & Iob. 28. copioſè Ioann. de Turre-cremat. in d. cap. Deus omnipotens. à nume. 2. & ſequent. & ibidem Archidiacon. quæ Chriſtus confirmauit in Iuda, quem ſceleratiſsimum nouerat, & tamen ſine accuſatore vt ſuprà diximus non condemnauit, nec quidẽ reuelauit, imò ei Euchariſtiam dedit. cap. cum omne. cap. illud. de conſecration. diſt. 2. cap. ſicut Chriſtus. 1. quæſt. 1. cap. ſi ſacerdos. de officio iudic. ordin. ſic igitur clamore, & rumore publico inſtante, procedit Deus ad inquirendum, vt ipſe omnibus iudicibus
96 exemplum ſit.† Poterit tamen Inquiſitor denunciare, quem nouerit delinquentem Inquiſitori conſocio, vt procedat ad inquirendum contra illum.

97 Hinc inferri poſsit, † an ſocius criminis admitti debeat ad accuſandũ, & teſtificandum. Negatiuam vt agitemus eiuſmodi ſocium non admittendum eſſe, probatur in l. ſi filium. C. de liberal. cauſa. in c. nemini. 15. q. 3. Specul. in titu. de accuſatore. §. 1. verſ. item repellitur, quia fuit ſocius. num. 10. qui allegat. c. veniens. 1. de teſtib. vbi ſocius criminis repellitur à teſtimonio ferendo contra ſocium, quod etiam probatur in l. quoniam. C. eod. titu. de teſtib. argumentum enim valet de teſte ad accuſatorem.

80 Hinc † & illud prouenit ſocium criminis non poſſe contra ſocium torqueri. l. repetitio. §. vlt. de quęſtionib. imò, & confeſsio ſocij criminis non præiudicat ſocio. c. 1. de confeſsis, & quòd non poſsit accuſare tenet etiã Gandin. in tract. maleficiorum in rubric. qui poſsint accuſare. & Goffredus

dus in tractat.libelli iuris Pontif. ſub rubric.ſocij ciminis. Decia. in tom.1. tract.criminal. lib.3.cap.19. nume. 1. & 2.l.1.§. D. Antoninus. ff. de quæſtio.l. final.C.de accuſationib. l.quia liberis. C. de teſtib. Bald.in l.1.num. 5. in fin. C.de ſumma Trinit. & fide Catholic. & in rubric. C. qui accuſ. non poſſ. & in l. qui accuſare. vbi gloſ.in verb. vt mulier. circa finem. ff. de accuſationib. Raphael Fulgoſius conſ.173. in cauſa inquiſitionis. in princip. Ægidius Boſsius in pract. tit.de indicio ante torturam.nu.151. & tit.de tortura teſtium. nu. 3. text. in l.21.tit. 16. part. 3. cuius ratio eſt, quia fortè veniã ſperans,fauore, vel priuilegio alterius illum falsè nominaret,vel fortè odio, & inimicitiâ, vt eodem pereat ſupplicio: ita probat text.in d.l. fin. C. de accuſat. Angel. de malef. verbo,& ad querelam Titij.verſ. decimò nonò repellitur, & ibi Auguſt.de Arim.in additionibus.

99 Verùm in criminibus † exceptis, ſocij criminis admittũtur, vt puta in crimine hæreſis,lęſæ maieſtatis,& Simoniæ, ab accuſando nõ repellũtur, & in ſpecie in crimine hæreſis eſt tex.in c.in fidei fauorem.lib.6.vt tradit Gigas de crimin. læſæ maieſt. lib. 2.rubric.qui accuſare poſſunt in crimine læſæ maieſtatis.q.5. Villadiego de hæreticis q.13.nu.15. Anton.Gomez lib.3.reſolutionum.cap.12.num. 16.Simanc.de Cathol. inſtit. cap. 62. num.3.idem in tract.contra Zanchinum: Iacobus Nouellus in tract. ad defenſionem omnium reorũ, aduerſus quaſcumque accuſationes in tit. quæ perſonæ accuſari non poſſunt. num.34.verſ.fallit tamen in crimine Simoniæ.Eymericus in 3.p. Directorij q.64.& ibidem Franc.Pegna com. 113. Zanchinus in tractat.de hæret. cap.13.Bernard Comenſ. in Lucerna Inquiſitorũ verb. teſtis. §. 18. Panor. in c.licet Heli, de Simonia.num. 20. & per gloſſ. in verb. indifferenter. Bald.conſ.95. lib.1.col.1.Boer.quæſt. 319.num. 2. Specul. in titu. de accuſat.in princip. verſic.item repellitur. Grammat. conſ. 35.num.25. Menochius conſ.101.nume.28. Vmbert. in Iudicial.Inquiſitorum verb. excommunicari.num. 4. Cardinal. Albanus in lucubratione ad Bart. in l. 1.num. 41.ff.de beneficio conſulis.

100 Hinc deueniri † poteſt ad quæſtionem illam, an reperto homine occiſo,abſq; notitia percuſſoris poſſint iudices procedere ad inquiſitionem, interrogando teſtes ad inueniendum patrati delicti autorem. Ex ſupradictis quæſtio hæc redditur difficilis, ſed aliquibus tamen medijs,& ſententijs hinc inde interpoſitis facili viâ veritas illius aperiatur.

101 Primò, idq; in partem affirmãdi † iudices poſſe inquirere,imò,& quod teneantur quotieſcumque crimen eſt publicum, & notorium,& teſtes etiam ad patefaciendam veritatem cum iuridicè interrogentur,tenent Innoc.IIII. in c. bonæ de elect. & ibi Panor.col.4.Imola col.5.Bart.l.2.ff.ad legem Iul. de adulter.nu.17. & apertiùs l.fi.de quæſtio.& ibid. Alex.gloſ. in can.quidam maligni.5.q.1. & in c. qualiter & quando, de accuſation. Nauarr.inter verba concl.6.nu. 121. & 124. quorum ſententia probatur: primò,ex eo, quia huiuſmodi inquiſitio per iudices facta, ac eorundem interrogatio generalis, & nõ ſpecialis eſt, pro inſtructione magiſtratus, & iudicũ ad inueſtigandũ delictum, vt tradit Boſsius in tit. de inquiſitione.nu. 2.Menochius in tract. de præſumpt.lib.1.q.88.num. 7. Bart. in l. 2. §. de publico. ff. ad leg. Iuliam de adulterijs. Angel. Aretinus in tracta.malefic.in verb.hæc eſt quædam inquiſitio.Gandinus in tract.malefic.

titul. quomodo de malefic. cognoſcatur. Blancus in pract.crim.in princip.nu.28. & 29. Marſilius in practic. criminal. §. conſtante. Robert. Marant.in practic. ciuili part. 6. in princip. numero 7. & alij quos recenſet Ægidius Boſsius in præcitato loco. Nō enim interrogat iudex an Petrus vel Martinus occiderit hominem, ſed interrogatiuè dicit, quis occiderit aut patrauerit delictum? quæ cùm generalis ſit inquiſitio vtique fieri poteſt.

Secundò † euidentia patrati ſcele-
102 ris non indiget clamore accuſatoris. text.in c. euidentia.de accuſationibus gloſſ. in c.2. de verborum ſignific.lib.6.in verb. manifeſtum.Panor. in d.c.euidentia. & ibi communiter ſcribentes, ſed in hoc caſu eſt euidētia delicti commiſsi, cùm conſtet de homine occiſo, ergo procedi poteſt, ac ſi eſſet accuſator.

Tertiò inſurgit ratio pro prædicta concluſione à conſuetudine quæ iuris interpretatio eſt, imò pro lege habetur. tex. in c.videtur, qui matrim. accuſat.poſſ.c.in his.11.diſt.c. diuturni.12.diſt.in.c.conqueſtus. 9.q.3.l.16. tit.9.p. 4. † ſed vniuerſa Reſpublica
103 Chriſtiana huiuſmodi vtitur cōſuetudine, vt poſt patratum delictum (licet non adſit delinquētis aliqua notitia) omnes iudices tam ſæculares quàm Eccleſiaſtici ad inquiſitionem contra reos procedant; ergo licita eſt inquiſitio. Hæc ſententia probatur autoritate D.Tho.in 2. 2. & ibid. Caietanus q.69. art. 2. & Soto detegendo, & detegend. ſecreto memb. 2.q.6. verſi. ſed ad maiorem euidentiam.

104 Quartò facit † quia in punitione delictorum vertitur vtilitas publica: & ideo expedit illa impunita non relinquere.tex.in l.ita vulneratus.in 1. reſponſo in fin.ff.ad leg. Aquil. l. licitatio.§.quod illicitè.ff.de publicanis, & vectigalibus.l.Stichum.§. tametſi. ff.de ſolutionibus.l. ſi longus. §. 1.ff. de iudicijs.l.capitalium.§.famoſos.ff. de pœnis.l.cōgruit.ff.de officio præſidis. l.ſi operis.C.de pœnis.c.vt fame. de ſententia excommunicat. Petrus à Plaza in epitome delictorum cap. 21. in principio; aliàs enim daretur occaſio delinquendi alijs, ſi crimina non punirentur, vel ſaltem nimis leuiter.tex.in c.vt clericorum.de vita, & honeſt. cleric. facilitas namq; veniæ incentiuum præbet delinquendi.c.loci. §. proinde.35.quæſt.9. & c. perueniet.90.diſt.in.l.1.C. ad leg. Iul. repetend.in l.capitalium. §.famoſos. ff.de pœnis. vbi habetur quod delicta ſunt acriter punienda, vt vnius pœna metus poſsit eſſe multorum. Hinc Horatius cecinit lib. Epiſto. 1.

Oderunt peccare boni virtutis amore,
Oderunt peccare mali formidine pœnæ:

Quos enim ad vitæ decus domeſticæ laudis exempla non prouocant, correctionis ſaltem medicina cōpel-
105 lit.l.vnic. C.de e..endat. propinq. † & delictorum punitio iniquitatis, & malorum medicina eſt, ita Ariſtotel. in 2.Ethicorum, & Lucas de Penna, in l. omnes.C.de annonis, & tribut. libr.10. & in l.1. de exactionibus lib. 12.Iodoc. in pract.crim. in procemio nu.5.& 6. vbi etiam dixit quod dare pœnas, proximi mali euitatio eſt, quia facit alibi prudētiores, & iuſtiores, oportet hanc noxam caſtigare non ob prēteritum delictum cùm id corrigi nequeat, & factum infectum eſſe non poſsit, & futurum iterum non ſit, ſed ne delinquens ſimili crimine peccet, & ne ipſius exemplo cæteri quoq; peccēt. Et vt exorditur
106 Grammat.in deciſ.36.in princ. † quādo delinquentes non puniuntur, publica turbatur lætitia l. nemo. & ibi Bald.C.de Epiſcop.audient. Quod vt docu-

documentum neceſſarium ad hanc materiam tradidit ipſe I. C. iudicibus in l. congruit.ff.de officio præſidis.& text.in l. 16.titu. 4. partita 3. & habetur Exod.cap.22.ibi.[Maledicos non patiaris viuere] quod etiam naturali ratione conſentaneũ eſſe docet S.Tho 2.2.q.64.artic. 2. nam cùm ſinguli ciues ſint totius Reipublicæ partes,& membra(vt habetur ad Roman.c.12.& in c.1.89.diſt.) quemadmodum membrum putridum pro ſalute corporis humani detrahitur, ne contagione cætera membra perdat, ita pro ſalute corporis Reipublicæ humanæ homo delinquẽs tanquam membrum putridũ Reipublicæ perniciosum reſecari debet,quam rationem probat Dominicus de Soto lib. 5.de iuſtitia & iure.quęſt.1.art.2.tex. in cap.reſecandæ.24.quæſt.3.in cap. ſed illud 45. diſtinct. & apud Ælianum Variæ hiſto.lib.1.ſub finem Racoces ille pater,qui filium ſuum natu minorem tolli de medio poſtulat, vt ſua illi familia magis effloreſcat: adductâ in id exhorto ſuo pulcherrimâ comparatione: nam inquit, me in horto amaros caules creſcentium lactucarum frangente, & tollente mater lactuca non triſtatur, imò magis floret,maiorque & dulcior fit. Hinc iura pro Reipublicæ intereſſe clamant, & indicũt criminum punitionem.d.l.ita vulneratus.ad leg. Aquiliam. c. vt famæ. de ſentent. excommunicat. cum alijs ſuprà allegatis. Hęc optimâ ratione fulciri poſſunt,

107 † quia delicta commiſſa in offenſam Dei ſunt,& dicuntur publica:& tunc ſuccedit regula quòd quilibet de populo poteſt accuſare duplici ratione. Primò,quia illud quod fit in offenſam Dei dicitur fieri in omniũ iniuriam. Secundò,quia ſi non eſſet publicum, & quilibet de populo non poſſet accuſare, tale delictum remaneret impunitum,quia nulla priuata perſona in ſpecie eſt offenſa. text. in l. Manichęos. & ibi Iacob. Butrigar. Odofred. Cinus. Bald. & Salicetus. C. de hæret.& in l.quod ſenatus.ff.de iniurijs.Bart.in l.1.col.2.Imola col. fin. & alij doctores. ff. de publicis iudicijs. Bart. in l. reos col. 4. C.de accuſat. Ioann.de Anan.in cap. 2. de maledicis.Angel. Aretinus in §. 1. col. final. inſtit. de public. iudic. & communem dicit Antonius Gomez Variarum reſolutionum tom.3.titu.de delictis,cap.1.num.2.Iul. Clar. in pract. criminal.§.1. verſic.item omne delictum, vbi ponit exemplum in blaſphemia, deturpatione Eccleſiarum, vel imaginum,&c.Sed ſi iudices non poſſent procedere ad inquiſitionem contra delinquentes, quando cõſtat de delicto, & ignoratur delinquens cũ delicta, vt plurimùm,in occulto committantur (qui enim malè agit odit lucem, Ioan.cap.3.) delicta proculdubio manerẽt impunita, in grauiſsimum damnũ, & perniciem Reipublicæ: quod vtiq; dicendum non eſt. Ergo iudices procedere poſſunt ad huiuſmodi inquiſitionem.

108 Contraria ſententia † eſt,iudices non poſſe procedere ad inquiſitionem ſi delictum eſt publicum, & delinquens occultus,ſi nulla eſt contra eum infamia, vel ſuſpicio, nec teſtes poſſe interrogari de delinquente,ſi tamen illũ nouerunt occultè,docent Palud.in 4.diſt.19.Adrian.quolib.11. Caiet.22.q.69.ar.2.Sot.de tegen.ſecr. memb.2.q.6.dub.4.poſt ſecundã con cluſion.& lib. 5. de iuſt. quæſt. 6.art. 2.& etiam idem Nauarr.inter verba num.185. hanc ſententiam probant omnia iura ſuprà adducta, quatenus prohibent ne procedatur ad inquirendum contra ſingularem perſonam, niſi præcedente infamiâ, vel indicijs.Innoc. III. in c.cũ oporteat. de

de accuſationibus.cap. inquiſitionis: cap.qualiter & quando.2. eod. titul. de accuſationibus.cap.licet Heli.de ſimonia.canon.Deus omnipotens.2. quæſt.1. & text.in d. cap. cum oporteat,ibi: [Niſi ſuper prædictis famam ipſius ſcilicet perſonæ læſam eſſe noueritis, vos ad Inquiſitionem ſubitò non procedatis,] faciunt etiam verba dicti cap. inquiſitionis. [Nullum (inquit idem Innocentius in §. tertiæ dubitationis)eſſe pro crimine ſuper quo aliqua infamia ſeu clamoſa inſinuatio non præceſſerit, propter dicta huiuſmodi puniendum: quinimò ſuper hoc depoſitiones contra eum recipi non debere,cùm inquiſitio fieri debeat ſolummodo ſuper illis de quibus clamores aliqui præceſſerunt,]hæc ibi.Item probatur in d.c.qualiter & quando.2. & in Euan-
109 gel. Lucæ cap.16.† legitur quod villicus ille, qui diffamatus erat apud Dominum ſuum quaſi diſsipaſſet bona ipſius audiuit ab illo, [Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris
110 amplius villicare] † & in Geneſ. cap. 18.Dominus ait: [Deſcendam,& videbo vtrum clamorem,qui venit ad me opere compleuerint,] hæc nos aliquoties repetita iterum damus, quia faciunt ad id vt probetur ea publica fuiſſe crimina.Nihilominus tamen Deum,qui omnia nouit dixiſſe [Deſcendam, & videbo clamorem qui venit ad me,] ſcilicet ex publicatione peccati, cuius rei rationem reddit Euariſtus Papa ſanctiſsimus in d. c. Deus omnipotens.2.q.1. [Deus omnipotens (inquit) vt nos à præcipitandæ ſententiæ prolatione compeſceret,cùm omnia nuda, & aperta ſint oculis eius,mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, priuſquā manifeſtè cognoſceret, quæ dicebātur: non quod ea ignoraret, ſed vt nobis exemplum daret,ne præcipites in diſcutiendis,& iudicandis negotijs eſſemus,& ne mala proximorum prius quiſquam præſumat credere, quam probare: cuius exemplo mouemur ne ad proferendā ſententiā vnquam præcipites ſimus, aut temerè indiligenterq; probata indiſcuſſa quoque modo iudicemus,&c.]Hanc ſententiam etiam probat Speculator in tit. de inquiſitione rubric.qualiter in inquiſitione ſit procedendum. col. 3. Hoſtienſ.in titu. de inquiſitione, in ſum.col.2.verſic.quomodo procedatur.Et Præpoſitus in c.1.2.q.8.Angel. de malefic.verb.hæc eſt vera inquiſitio.§.4.principaliter. Et hæc regula communiter à Doctoribus recipitur, vt refert Roland. à Valle conſ.3.n.9. vol.3.& conſ.57.nu.9.& 28.Nouellus in pract.crimin.in tertia forma inquiſitionis,pro puro homicidio.num.17. Berous conſ.172.n.4.Iul.Clar. in practic.crimi.q.4. in princ. & alij plures,
111 quos ſuprà retulimus, † quæ procedunt etiam ſi iudices inquirant ad partis querelam, & accuſationem,ſiue etiam ex officio ſecundum commun. de qua per Ægidium Boſsium in tit.de Inquiſitione nu.29.in tit.de iudicijs.n.75.in fine.Rimin.conſ. 59. nu.3.Marſilius in.§.conſtante.nu.22. Hippolytus Riminald. conſ. crimin. diuerſ.105.nu.27.lib.1.Hieron.in additio.ad Angel.de Malefic.in d.verſ. hæc eſt quædā inquiſitio.nu.68.verſ. 4. Gratus conſ.57.nu.11.lib.2.Rolād. à Valle conſ.24.nu.21.cum ſeqq. lib. 1.& conſ.3.nu.15.vol.3. & cōſ.57.nu. 29.volu.4.Alex.conſ.120.col.2.vol.6. Alex.de Neuo cōſ.86.in princ. & latè Decianus,qui plures allegat,conſ. 18.nu.51.vol. 1. & Auguſtin. de Arimin.ad Angelum vbi ſuprà, qui de communi teſtatur numero 57. Iul. Clar. in pract. crimin.q.6.verſ. idem etiam.Bonacoſſa in com.opin.1. par. verſ.

verſic. Inquiſitio eſt nulla.pag.93.

112 Nec ſufficit † huiuſmodi famã præcedentem eſſe ſimplicem,debet eſſe vehemens,& à clamoſa inſinuatione procedens, ſæpius ad iudicis aures deueniens,& eiuſmodi,vt ſcãdalum generet,niſi iudex inquirat, ita Bart. in l.congruit.ff.de officio præſidis.in l.fin.C.de officio præfect. vrbis, Maranta in Specul.in 6.par.nu.19.in tit. de inquiſitione.

113 Rurſus confirmatur † hæc ſentẽtia, primò ex eo quòd licet quis regulariter interrogetur de aliquo delicto,ſeu peccato occulto à ſe ipſo commiſſo, à iudice,medio iuramẽto,non tenetur nec poteſt ſe prodere nec infamare ſub pœna peccati mortalis, cũ nulla ſit cõtra eũ præſumptio nec infamia. gloſſ.in c.ſi ſacerdotib.15.q.6.c.ſi non licet.23.q.5. & notat Archidiaconus in c.nõ eſt.23.q.5.Abb.in c. ex parte. de ſepulturis. Idem Abb. & Felinus in c.1.de teſtib.cogend.col.2. Ioann. Lupus in tract.de Regn. Nauarræ. 3. p.§.2.col.4.Idem Ioann.Lupus in repetitione rubr. de donationib. inter vir.& vxor.§.70.n.4.Silueſt.verb.detractio.q.3.Armilla verb.detractio.§. 4.Caietan.in ſumm.eod.verb.& 2.2. q.73.art.2.Ioann.Maior in 4. ſent.diſtinct.15.q.22.col. 5. Paludanus in 4. diſtinct.21.q.2.art.3.concluſ.4. Antoninus 2.p.titu.8.cap.4.§.1.verſ.primo modo.Simancas de Catholic. inſtit.
114 tit.17.num.3. & † probatur: quia fama æquiparatur vitæ. ff. de manumiſ.vindictâ.l.iuſta.& in.§.ſuſpectus. inſtit. de ſuſpecto tutore. & l. Iulianus.ff.ſi quis omiſſ.cau.teſt.Marianus Soc.in repetitione ſuper.c.ad audiẽtiam.de homicidio. nu. 164. ſed non ſumus domini propriæ vitæ,ergo nec famæ. Ergo ſicut occidere ſeipſum ex genere ſuo eſt peccatum mortale.d.c.ſi non licet;ſic etiam infamare ſeipſum mortale eſt, vnde in extremo tenetur quis reuocare quod falſò de ſe teſtificatus eſt. Ita Panorm. & Felinus in cap.1.de teſtib.cogend. Ioan.Lupus in d. repetitione. de donat.inter vir.& vxor.§.70.num.4.

115 Præterea probatur, † quia qui ſe ipſum infamat facit contra diuinum præceptum,quo præcipimur curam habere de bono nomine.Eccleſ. cap. 41.& confirmatur ex Auguſt.in c. nõ ſunt audiendi. 11. q. 3. & ibi gloſſ. in
116 in quo c.† Auguſt. grauiter reprehẽdit contemnentes propriam famam, & concludens ait:[Nobis enim neceſſaria vita noſtra, alijs fama noſtra] ſed clarius feciſſet illuc Auguſt. lib.1.de ciuit.Dei cap. 20. vbi in hæc verba ait:[Falſum teſtimonium non dices aduerſus proximum tuum,nec ideo tamen ſi aduerſus ſeipſum quiſquam falſum teſtimonium dixerit, ab hoc crimine ſe putauerit alienum, quoniam regulam diligendi proximum à ſemetipſo dilector accepit, quandoquidem ſcriptum eſt:diliges proximum tuum ſicut teipſum. Porrò ſi falſi teſtimonij non minùs reus eſt, qui de ſe ipſo falſum fatetur, quàm ſi aduerſus proximum hoc faceret, cùm in eo præcepto quo falſum teſtimonium prohibetur, aduerſus proximum prohibeatur,poſsitque non rectè diligentibus videri non poſſe eſſe prohibitum, vt aduerſus ſe ipſum quiſquam falſus teſtis aſsiſtat,&c.] Ex his verbis apertè deducitur ſecundum B. Auguſtin. infamare ſe ipſum peccatum eſſe ex genere ſuo,lethale: idem etiam ſenſit Auguſtin.12.quæſt.1. Can. nolo. & lib. de bono viduitat. c.22. qui liber habetur tom.4.vbi ait eos, qui bonum nomen contemnunt occidere animas aliorum,ſiue blaſphemantium viã Dei, quibus ſecundũ ſuam ſuſpicionem, quaſi turpis quæ caſta eſt,diſplicet vita ſanctorum, & eodẽ Can.

Can.nolo.aſſerit: [Qui conſcientiæ
ſuæ famā negligit,crudelis eſt,]quaſi
dicat,peccat mortaliter.Vltimò confirmat
hoc idem tex.in c.quatuor.11.
q.2.Plaza de delictis.lib.1.c.23.

Inter has verò extremas ſentētias
Siluester verb. correctio. §.8.& verbo
inquiſitio.c.1.q.3.num.3.mediam
quandam opinionem tenet, verum
eſſe in vnaquaque ex ſupradictis,repulſâ
falſitate cuiuſlibet,ex quo eius
opinio verior, & ſubtilior apparet.
Prima namq; ſentētia docet iudices
in notorio teneri ad inquirendum
reum occultū,quod verum eſt,& teſtes
interrogati teneri ad manifeſtādum
illud quod falſum eſt. Secunda
verò ſententia affirmat iudices nec
poſſe inquirere ſi notoriū falſum eſt,
nec teſtes interrogatos poſſe prodere
delinquentem occultū, quod ve-
117 rum eſt.†Ex quibus colligit,& tenet
Silueſter in caſu propoſito in initio
quæſtionis id eſſe verū, & ſuſcipiendum:nempe
quod iudices,& ſuperiores
teneantur inquirere in genere,
quis tale delictum commiſerit,vt ſic
ſuo muneri ſatisfaciant,quod eſt inquirere,
& tollere è medio malefactores
ad ſedandum populi ſcandalum,
vt manifeſtetur ſceleris patrator ſi
118 fortè infamiâ laboret.†Teſtem verò
interrogatum à iudice de notorio,
cuius autor non laborat infamiâ nullatenus
poſſe reſpondere cum iure
naturæ teneatur celare occulta.Hæc
ſentētia quoad primum,ſcilicet iudices
licitè poſſe, & teneri ad inquirēdum
in crimine publico, & notorio,
præter argumenta primæ opinionis,
119 quæ illam ſatis confirmant,† quæ ſequuntur
accedunt:primò conſenſus
eſt omnium doctorum infamiam requiri
tanquam accuſatoris loco: ita
vt abſq; ea in cauſis procedi non poſſit,
ſed quando crimina ſunt publica,
& notoria ipſa euidentia delicti plus
confert quàm accuſator,teſtē D.Auguſt.
c.euidentia. de accuſation. vbi
dicit.[Euidentia patrati criminis clamore
accuſatoris non indiget,]ergo
120 &c. Secūdò,iudices,& ſuperiores ex
officio tenentur quantū poſſunt punire
delicta,quę notoria ſunt,& infamiâ
laborāt,ſic habetur c.Romana.§.
notoria.de cenſib. lib.6. c.cum ſit.§.
ſin autem.de appell.c.veſtra.de cohabitat.
clericorū. & l.eadem.C.de accuſat.
cum alijs ſuprà citatis.Sed quādo
delictum publicum eſt patratum,
nec iudici poteſt cōſtare verū autor
illius laboret infamiâ, & an ſit licitū
aduerſus illum procedere ſpeciatim,
niſi priùs inquirat generaliter quis
illud cōmiſerit, tenetur vti generali
inquiſitione,vt ſi inueniat reū laborātem
infamiâ illum puniat,& ſic ſuo
121 muneri ſatisfaciat.†Tertiò in c.bonæ
memoriæ 1.de electione.dicitur[exceſſus
notorius communi ordine iuris
non indiget,]& in c.ad noſtram.3.
de iureiurādo [Manifeſta delicta accuſatione
nō indigent, nec in eis eſt
ordo iudiciarius obſeruandus,] quia
in ſimilibus ipſa Reſpublica eſt accuſatrix,
& pars læſa,& tacens cenſetur
clamare. In his igitur criminibus, ad
id vt inquirat iudex, non requiritur
infamia delinquentis: hoc namque
ſonant illa verba quæ dicunt.
[Ordo iudiciarius non eſt obſeruan-
122 dus.]Quartò†quando in aliquo loco
eſt fama,& rumor confuſus aliquorū
delictorum, poſſunt iudices imò,&
tenentur generalem inquiſitionem
facere, vt ſic inuenire poſsint delinquentes,
qui ſint in ſpecie.Ergo eādē
ratione, quando delictum eſt notorium,
poteſt, & tenetur iudex in genere
inquirere,vt ſi ex tali inquiſitione,
quis de tali delicto repetiatur laborans
infamiâ contra ipſum ſpeciatim
procedatur,& puniatur.Hæc eadē
veritas patet ex l.1.titu.17.partita
3.vbi

3. vbi poſtquã de generali inquiſitio
ne dictum fuerat: {Maguer que no
ſe querelle ninguno, nin aya ende
mala fama, puede el Rey fazer peſ-
quiſa, para parar mejor ſu tierra, y
caſtigar los malefactores, ideſt, quan-
quam nemo conqueritur, Rex poteſt
inquirere, etiam non præcedẽte fa-
mã malã ad repurgandũ regnum, &
corrigendos homines ne auſint de-
linquere,] de particulari inquiſitio-
ne ſubdit: {La ſegunda manera de
peſquiſa es, ſobre fechos de algunos
que no ſaben quiẽ los hizo, id eſt: ſe-
cunda forma inquiſitionis eſt ſuper
quibuſdam delictis, quę quis commi-
ſerit, ignoratur,] & apertiùs in l. 3.
[Si fueſſe vn hõbre muerto, y no ſu-
pieſſen quiẽ lo matara, quier ſea fe-
cho de dia, quier de noche, porq̃ vie
nẽ muchos males dello y grãdes da-
ños, e los omes non ſe pueden ende
guardar, deuẽ ſer las perſonas peſq̃ri
das por los peſqueridores ſolo, que
non ſean fecha alguna deſtas quere-
llas de perſonas ciertas, id eſt: ſi quis
interẽptus eſt, nec vllus ſciat à quo
patratum eſt, ſiue diu ſiue noctu, eò
quod inde mala, & damna multa ſur-
gunt, à quibus homines cauere ne-
queũt, ea à ſolis inquiſitoribus inqui-
ri debent, ne de certis perſonis que-
rimonia facta videatur.]Idem etiam
decernitur l. 6. tit. 1. li. 8. Recopil. vbi
habetur. {Si la tal coſa fuera fecha
quier en villa, quier en yermo, y nin
guno pidiere querella al Alcalde, el
Alcalde de ſu officio ſepa la verdad
por peſquiſa, o por donde mejor pu-
diere, porque razõ es, que los males
y deſaguiſados y malefactores no
queden ſin pena, id eſt: ſi eiuſmodi
delictũ commiſſum eſt, ſiue in vrbe,
ſiue rure, nec vllus cõqueritur apud
iudicem, iudex officio ſuo per inqui-
ſitionem veritatẽ inueſtiget, aut quâ
ratione poterit: æquum enim eſt, vt
improbi ſcelerati, & facinoroſi graſ-
ſatores impune id nõ ferant.] Ex his
iuribus in hãc ſententiam venit Petr.
de Aragon in ſuo lib. de iuſt. & iur. q.
69. art. 1. & 2. fol. 357. §. his ſuppoſitis
dico. † Vbi etiã aduertit, & bene, in-
123 quiſitionem fieri debere à iudice re-
ſpectu perſonę in genere, interrogã-
do quis crimen cõmiſerit; nõ autẽ in
ſpecie, an hic vel ille; neq; iudicẽ poſ-
ſe indiſtinctè quoſcũq; voluerit in-
terrogare, ſed ſolũ eos, de quibus po-
teſt eſſe aliqua probabilis opinio,
quòd poſsint aliquid ſcire. Vt, inuen-
to cadauere in itinere, poterit quoſ-
cũq; illac trãſeuntes interrogare, † cũ
124 verò poſt factam generalem inquiſi-
tionem aliqua indicia, vel ſemiplena
probatio aliquẽ inſinuauerint ſpecia
tim, tũc de illo inquiſitio poterit ini-
ri. Secundum verò, quod aſſerit Sil-
ueſter, ſcilicet interrogatum à iudi-
ce de reo non laborante infamiâ, nõ
teneri reſpondere etiã demonſtrant
argumenta ſecundæ ſententiæ: nihi-
lominus ampliùs cõfirmatur. Primò,
iudices nõ poſſunt iuridicè inquire-
re in genere niſi præuiâ infamiâ deli
cti, quę vicem gerit accuſatoris, ergo
multò minùs interrogatus de crimi-
ne, & de reo in ſpecie qui non labo-
rat infamiâ cogetur illum prodere,
cùm iuridicè non interrogetur à iu-
125 dice. † Secundò reuelare peccato-
res occultos eſt cõtra iùs naturæ, ſed
nõ laborãs infamiâ ſuper delicto à ſe
cõmiſſo eſt peccator occultus, ergo
interrogatus à iudice nõ poterit illũ
126 detegere. † Tertiò in c. inquiſitionis,
præcipitur etiãſi iudex habeat tres
vel quatuor teſtes iurãtes ſe crimen
illud vidiſſe, niſi delinquens laboret
infamiâ, iudicẽ non poſſe procedere
ad inquiſitionẽ delinquentis: ergo à
cõtrario, interrogatus de reo occulto
etiam ſi ipſe ſciat euidenter illũ auto-
rẽ eſſe delicti, cũ non laboret infamiâ
nullo

nullo iure poterit detegere.† Quartò cùm Dominus Deus iudicaturus eſſet illas quinque ciuitates Geneſ. 18. & villicum Luc. 16. non ſolùm voluit vt infamia delicti notorij præcederet, verumetiam perſonæ:[Clamor (inquit) Sodomorum multiplicatus eſt,]& villicus ipſe legitur diffamatus, ecce perſonarum infamia: vbi ergo illa nõ exſiſtit, interrogatus nõ poteſt prodere perſonas occultas.

128 †Secundò,& vltimò probatur: quando infamia criminis eſt generalis, & perſona eſt ſpecialis: vtpotè cùm Ioannes exiſtimatur ſceleratus in cõmuni, ſed delicta in ſpecie non deſignantur, iudex interrogans quæ crimina Ioannes habeat, qui ſic interrogatur non poteſt aperire delicta Ioãnis occulta in ſpecie, quorum nulla adhuc loborat infamiâ, ergo multò minùs quando delinquẽs eſt occultus poterit illum iudici manifeſtare. Hanc opinionem Siluestri ſic expoſitam,& confirmatam, ſequitur Salon de iuſtit.& iure.q.69.ar.2.& illam iudicat tanquam veriorem, & amplectendam.

129 His ita præhabitis,† reſtat modo reſpondere ad argumenta vtriuſque ſententiæ. Ad primum primæ opinionis reſpõdemus, quòd licet interrogatio iudicis inquirentis ſit generalis ex parte ſui, interrogando quis commiſerit delictum; tamen aſtringit interrogatum reſpõdere ſpeciatim detegẽdo perſonam in indiuiduo, quæ erat occulta, non diffamata nec iudicata, nec ſuſpecta: & ſic in effectu eſt potius Inquiſitio particularis, quã generalis, quæ non poteſt fieri, vt ſuprà diximus.

130 Ad ſecundum reſpondeo † quod illa autoritas illius.c.euidentia.intelligitur quando notoriũ eſt delictum, & delinquẽs, tunc illud notorium habet vicẽ accuſatoris. Secus verò eſt quando non conſtat de delinquente, qui eſt cauſa effectiua delicti, nam tunc non eſt euidentia patrati ſceleris, ſufficiens ad inquirendum delinquentem.

131 Ad tertiũ reſponderi poteſt† quòd talis conſuetudo procedit quando Inquiſitio ſit per interrogationem non directè circa perſonam delinquentis, ſed circa circunſtantias delicti, veluti quando iudex vidit delictum commiſſum homicidij,& ignoratur delinquens, poterit interrogare quâ horâ fuerit commiſſum, & ſi in enſe, vel alio inſtrumento; & per quam viam fugit, & de alijs circunſtantijs: vel talis conſuetudo ſeruabitur circa delicta à iure humano excepta, vt ſtatim dicemus.

Nec obſtat quartũ fundamentum, nam reſpondetur quod ſi verum eſt quod S.Thom.dum eſſet iuuenis tenuit illam opinionem, eam mutauit dum fuit maior factus, vt apparet. 2. 2.quæſt.69 artic.2.vbi illam reuocat, & tenet contrariam.

132 Ad quintum† etiam reſpondetur argumentum, ſatius eſſe aliqua delicta non magno Reip.detrimento manere impunita, quàm vt fiat iniuria proximo, reuelando ſecretum, cuius non erat infamia nec ſuſpicio.

Ad argumenta verò ſecundæ ſententiæ. Ad primum reſpõdemus omnia capita, & iura citata in illo argumento potiùs cõfirmare, quàm euertere noſtram ſentẽtiam. Nos † enim 133
conſtanter aſſerimus in Inquiſitione omnino ſpeciali, tam delicti quàm delinquentis neceſſariò requiri præuiam infamiã, vt iudex iuridicè poſſit interrogare de reo,& teſtis teneatur fateri veritatem, † ſed hoc in Inquiſitione ſpeciali. Cùm autem delictum eſt publicum,& notorium generale, circa perſonam quæ non laborat infamiâ, apertè fatemur teſte interro- 134

terrogatũm non poſſe, neque teneri manifeſtare iudici veritatem, iudex tamẽ licitè poteſt: imò & tenetur inquirere in communi & generali de reo, quis commiſerit illud delictum, non deſcendendo ad ſpeciem, vt ſic ſuo muneri ſatisfaciat. Si verò ex tali generali inquiſitione inuenerit indicia, vel ſemiplenam aliquam probationem contra aliquem in ſpecie, tũc licitè poteſt & tenetur contra illũ inquirere, vt ſuprà docuimus, & ſic intelligendæ ſunt doctrinæ ſupradictæ.

135 Ad ſecundum dicimus † ex inquiſitione generali iudicis in delicto notorio, cùm inquirit, quis illud commiſerit? nullatenus ſequi, ſi fortè interrogetur delinquens occultus, vt teneatur ſe prodere: hoc enim facere abſq; præuia infamia, & notoria, ſemper dicimus eſſe contra vniuerſum ius, cũ iuridicè nõ interrogetur, & nemo teneatur ad ſe prodendum. Si autem ſe prodat & fateatur veritatem contra ſe, hoc imputet ſibi qui antequam reſpondeat non attendit quomodo Chriſtianę & licitè reſpondeat. Iudex enim vtitur iure ſuo, & rectè ſuũ munus exercet. Inde tamen teſtis interrogatus de occulto reo, ſi is nõ laboret infamia, non tenetur reſpondere veritatem: quia nequit manifeſtare delinquentem occultum.

136 Ex his manifeſtò colligimus † in caſu de quo propoſita eſt quæſtio, iudicem in delicto publico, & notorio poſſe licitè & teneri inquirere de autore delicti, modo ſuprà explicato: quia ad id ſufficit euidentia ipſius criminis, quæ abundat pro infamia, & eſt pluſquam accuſator:

137 † interrogatum verò de delinquente, ſi nullâ laboret infamiâ non teneri ad aperiendam veritatem, etiam ſi iuridicè interrogetur à iudice. Quia in via inquiſitionis nõ bene ſequitur, iudex iuridicè interrogat, ergo reus vel teſtis, ſi autor eſt occultus, tenetur reſpondere: quia nullâ præcedẽte infamiâ in inquiſitione generali, ex notorio delicti, iudex iuridicè interrogat: interrogatus tamẽ ſi delinquẽs ſit occultus, non tenetur reſpondere: cùm nemo aduerſus ſe ipſum teneatur dicere teſtimoniũ, & teſtis teneatur celare omni iure delinquentes, & peccatores occultos.

DE INQVISITIONE CONFICIENDA, ABſq; præuia infamia, an ſit iuris diuini & naturalis.

Quæſtio 7.

SVMMARIVM.

1 *INfamatio proximi an ſit prohibita iure diuino, & humano.*

2 *Inquiſitio ſpecialis abſque infamia, an ſit iudicium temerarium, & quo iure prohibeatur.*

3 *Inquiſitio ſpecialis ſine fama, an ſit cōtra ius naturale.*

4 *Fidelitas, an ſit ſeruanda amicis & quo iure.*

5 *Promiſſio cū iuramēto de nō accuſādo aliquem, an ſit ſeruāda iure diuino.*

6 *Accuſatio fratris iam emendati, an ſit contra ius naturale & diuinum.*

7 *Occulta an cadant ſub poteſtate iudicis.*

8 *Secretū cōmiſſum quo iure ſit ſeruādū.*

9 *Infamatus de vno tantū crimine, an poſſit cōtra ipſū de alijs occultis procedi.*

10 *Iudicium in rebus dubijs, quâ ratione ſit ferendum.*

11 *Delictum ſuperiori reuelatum, an ſufficiat ad inquiſitionem ſpecialem.*

12 *Occulta quæ ſunt improbabilia, an cadant ſub humanum iudicium.*

13 *Occulta delicta, an iuridicè poſſint probari.*

14 *Iudex an teneatur repellere accuſationem iniuſtam.*

15 *Inquiſitio ſpecialis abſque infamia, an plus noceat proximo, quam denunciatio Euangelica, abſque admonitione ſecreta.*

16 *Delicta latentia, an habeāt vindictam in hoc ſæculo.*

17 *Iudex inquirēs ſpecialiter abſq; infamia, an agat contra ius diuinum.*

18 *Iudici interroganti de delicto ſine infamia, an ſit manifeſtanda veritas.*

19 *Delictum, nomē eſt generale, differtq; à crimine, & maleficio.*

20 *Delictum quomodo cognoſcatur, an ſit publicum vel priuatum.*

21 *Delicta quædam ſunt notoria quædam verò occulta, & quid vtraque ſint.*

22 *Delictum notorium quâ ratione differat à manifeſto, euidenti, publico, noto, indubitato, & liquido, & quādo æquiuocè referatur ad prædicta.*

23 *Occultum delictum aliud eſt occultum ſimpliciter, aliud non ſimpliciter, & quid vtrumque.*

24 *Delictum occultum quid ſit.*

25 *Delictum notorium quid ſit.*

26 *Delictum notorium & publicum non conuertuntur.*

27 *Infamia vnde oritur.*

28 *Ius naturale & diuinum quomodo intelligitur.*

29 *Iudex quibus in caſibus poteſt inquirere, abſque præuià infamià, & nu. 57.*

30 *Iudex qui in cognitione vnius criminis incidenter aliud detegit, quo modo & quando poſſit de illo interrogare, & nu. 36.*

31 *Inquiſitio quot modis fieri poteſt.*

32 *Inquiſitio alia eſt generalis, & alia ſpecialis.*

33 *Inquiſitio abſque præuiâ infamiâ, non eſt prohibita iure diuino.*

34 *Inquiſitio ſpecialis abſque præuiâ infamiâ, nō eſt prohibita iure naturæ.*

35 *Inquiſitio ſpecialis abſque præuiâ infamiâ, ſolùm eſt prohibita iure humano poſitiuo.*

36 *Princeps poteſt diſpenſare, vt iudex procedat via inquiſitionis ſpecialis, abſque præuiâ infamiâ, vel clamoroſâ inſinuatione.*

35 *Princeps ſupremus diſpēſare poteſt in his quæ ſunt iuris diuini poſitiui, & Eccleſiaſtici.*

38 *Inquiſitio ſpecialis ne fieret abſq; prauiâ infamiâ, quis conſtituit.*
39 *Princeps vt in pluribus euētibus in lege poſitiua diſpēſet, æquum eſt.*
40 *Cōtrariū charitati & legi naturali, nō ſēper cadit directè ſub iure diuino.*
41 *Vēdere triticum vltra taxatum pretiū an ſit cōtra finem iuris naturalis.*
42 *Iuri diuino & naturali, quædā ſubſunt immediatè, quædam verò mediatè.*
43 *Inquiſitio ſpecialis ſine infamia, nō eſt iudicium temerarium directè.*
44 *Cōtrarium iuſtitiæ nō ſemper eſt cōtra ius naturale immediatè.*
45 *Reuelare ſecretum ex interpretatione legiſlatoris, in aliquo caſu non eſt fraudulentia.*
46 *Reuelare occultum crimē, ex ſe nō eſt intrinſecè malum.*
47 *Promiſſio ſub iuramēto, de nō accuſando hæreticum non obligat.*
48 *Accuſatio fratris quādo nō eſt faciēda.*
49 *Iudex poteſtatem habet ſuper occultis, non ſimpliciter.*
50 *Secretū detegēs, quod vergit in commune damnum, facit iuxta ius naturale & diuinum.*
51 *Occulta ex accidenti bene cadunt ſub iudicio humano.*
52 *Occulta omnino nequeunt iuridicè probari.*
53 *Iudex in foro iudiciali nō attendit ex charitate damnum ſpeciale.*
54 *Delicta omnino latētia nō habent vindictam in foro exteriori.*

EX ſupradictis oritur dubium. Vtrum ſit de iure diuino & naturali prohibitum procedere ad inquiſitionem contra aliquem non præcedente infamiâ: aut alta & clariſona inſinuatione, adeò vt nō poſsit princeps in eo diſpēſare.

Hæc quæſtio perdifficilis eſt. Itaque in primis diſputationis gratiâ pro enucleanda veritate quibuſdam medijs pro parte negatiua inſurgam.

Primò eſſe de iure naturali & di-
1 uino probatur: † quoniam vtroque iure prohibetur proximi infamatio, eſt enim cōtra charitatem, quâ tenemur diligere proximum ſicut noſmet ipſos; & illis facere quæ nobis fieri volumus: itaque qui contra ius illud faciunt meritò λυκάνθρωποι, lupihomines vocantur, & in eos cadit prouerbium, homo homini lupus, vt exinde feritas quædam præter naturam, humanæ formæ inſita demōſtretur: hoc cauetur c. 1. diſtin. 1. & Matth. cap. 7. [omnia, inquit, quæcumque vultis vt faciāt vobis, & vos facite illis,] & Leuit. c. 19. Luc. 10. & Ioa. 4. 15. & Matt. 25. ſanctus Tho. 2. 2. q. 25. & B. Anton. tom. 4. ſumm. tit. 6. c. 4. & 5. vbi plura adducit, ſed inquirere cōtra aliquem non diffamatū eſt illū diffamare abſq; culpa, & cauſa, & proculdubio grauiſſima ei irrogatur iniuria cum bona fama ſit bonū inæſtimabile, iuxta illud Eccleſ. 41. [Curā habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi quàm multi theſauri pretioſi,] & Prouerb. 22. [Melius eſt bonum nomen quàm diuitiæ multæ] ergo niſi præcedat infamia, Inquiſitores tam ex deciſione iuris naturalis quàm diuini nō poſſunt inquirere contra aliquem.

2 Secundò, inquirere † cōtra aliquem in ſpecie, niſi præcedat fama, vt diximus, eſt iudiciū temerariū, quod vtiq; iure diuino prohibitū eſt. c. Deus omnipotēs. 2. q. 1. c. qualiter & quando. 2. de accuſat. & ibi cōmu. DD. & præcipuè Marian. Soc. ibid. & tex. in c. Inquiſitio. eod. tit. & c. 1. & 2. eod. tit. libr. 6. c. licet Heli. de ſimon. Proſper Farina. plures adducēs in tom. 1. tit. de Inquiſition. q. 1. n. 50. & q. 9. n. 1. ergo vt omnino prohibitū non poteſt diſpenſari per ius humanū: nā interrogare teſtē an Petrus (qui iure nō eſt diffamatus nec ſuſpectus) ſit hæreticus, eſt iudicium temerariū, & contra legē Euangelicam,

gelicam,quia eſt diffamare proximũ. [Nolite , inquit Deus iudicare &c.] Prouerb. 24. [ne inſidieris & quæras iniquitatẽ in domo iuſti:]& Paul.1.ad Corint.4.[Nolite ante tempus iudicare.]& reddit Paulus rationem quouſque veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum , & manifeſtabit conſilia cordium.

Tertiò,probatur eſſe contra ius na
3 turale:† nã iuſtitia dicit æqualitatẽ inter duos, inter quos iudex eã ſeruare tenetur,ergò cõtra iuſtitiã eſt procedere cõtra aliquẽ, & illũ dãnare abſq; accuſatore,& præuia diffamatione.

4 Quartò , iure naturali tenetur † quilibet ſeruare fidelitatem amicis, alioquin dignus eſt,cui in frõtem humanitas ipſa inurat verſus Ouidij in eũ qui promiſſam fidẽ fregerat Eleg. 7.Triſt.

Illud amicitiæ ſanctũ & venerabile nomẽ,
Re tibi pro vili ſub pedibuſque iacet.

Quod vt oſtẽdat eſſe contra naturę iura, ſubiecit Poeta ingenioſus.

Quæque tibi quõdam tenero ducẽda palato,
Plena dedit nutrix vbera,tygris erat.
Aut mala noſtra minus, quàm non aliena putares.
Duritiæque mihi non agerere reus.

Imò verò & iure diuino ſeruãda , ſed accuſare aliquem abſq; præcedẽti infamia aliquando eſt contra fidelitatẽ, quam quis debet amico , iuxta illud Prouerb.c.11.[qui ambulat fraudulẽter reuelat arcana, qui autem fidelis eſt,celat amici commiſſum]ergo non tenetur quis ad accuſandũ,imò eſt cõtra ius naturale & diuinũ,minor probatur: verbi gratia, quis commendat crimen ſecretũ amico, & ille eum accuſat, tunc iure diuino prohibita eſt accuſatio ſine præuiã infamiã , aut altiſonã inſinuatione.

5 Quintò,† poteſt quis alteri iuramẽto promittere ſe non accuſaturũ illũ: at ſi is qui promiſit frãgeret iuramẽtũ accuſando,ageret cõtra iuramentũ:& tamen iure diuino illud ſeruare tenemur. Petrus de Aragon ſuper 2.2. D. Thomæ de iuſtitia & iure.q.89.de iuramento.art.7. in reſponſ. ad 3. argument.

6 Sextò, Præ ceptũ correctionis fraternæ eſt de iure diuino; cuius finis eſt emẽdatio fratris:ergo ſi poſt emẽdationẽ proximi, quis procederet ad accuſandũ & inquirendũ de illo,ageret contra diuinũ pręceptũ.Ergo iure diuino eſt prohibita accuſatio in hoc ſaltim caſu, igitur non ſolum iure naturali eſt prohibitũ procedere viã inquiſitionis abſq; infamia , imò & iure diuino.

7 Septimò, † iudex non habet poteſtatẽ aliquid pręcipiendi ſuper occultis,niſi quatenus innoteſcunt per aliqua indicia,ſcilicet, infamiã,ſuſpiciones,&c.vt docet S.Th.1.2.q.33.art.1. Ergo peruerſe agit his non præmiſsis contra aliquẽ ſpecialiter inquirendo.

8 Octauò† ſecretũ quod eſt cõmiſſum alicui aut duobus, & nõ vergit in dãnum cõmune vel ſpeciale , eſt celandũ vinculo naturali & diuino , vt habetur in c.omnis vtriuſq;ſexus.de pœnitent.& remiſſ.in c.ſacerdos.de pœnitent.diſt.6.in c.dilectus filius.de exceſſ.prælat.& cõmu. DD. & pręcipuè Gabriel in 4.diſt.21.q.vnica,ſed delicta occulta alicuius poſſunt eſſe ſecretiora , quia fieri poteſt vt patrata ſint nemine ſciente; ergo procedere ſpecialiter cõtra illũ nõ pręcedẽte infamia , eſt agere cõtra ius naturalę & diuinum indiſpenſabile à principe.

9 Nonò,† quãdo delinquẽs eſt infamatus de vno tãtũ crimine,nõ poteſt procedi cõtra ipſum per inquiſitionẽ aliorũ criminũ,vt docet Caiet.22.q.3. & propter eandem rationem non ſunt inquirendi complices delicti: ergo à fortiori multo minùs poterit iudex contra aliquem ſpecialiter inquirere

quirere quando eius fama integra & illęſa ſubſiſtit.

10 Decimò † in ferendo de rebus iudicio, ſi res ſit dubia, ſemper inclinandũ eſt in meliorem partẽ & fauorem rei, quia tunc non ſupponitur malũ, cùm non ſit certum, ſed definiẽdo & determinãdo interpretatur in bonũ, vt docuit S. Thom. 2. 2. quæſtion. 60. art. 4. ad. 3. ſed quando non præceſsit infamia perſonæ adhuc res non eſt dubia, ſed integrum ius poſsidet ſui honoris, ergo non eſt cur contra illũ inquiratur, cũ non laboret infamiâ.

11 Vndecimò, † delictum reuelatum ſuperiori ſub ſecreto, per duos vel tres teſtes non eſt ſufficiens cauſa ad id vt prælatus publicè puniat delinquentem, & cõuocet teſtes ad inquirendũ de vita ipſius, vt expreſſè diffinitum eſt in iure c. inquiſitionis. & c. qualiter & quando. de ſententia excommunicat. ſed quando ſpecialiter inquiritur contra aliquẽ nulla præcedẽte infamia minor cauſa in eo reperitur, quã in caſu propoſito, ergo &c.

12 Duodecimò. † Quæ ſunt occulta & arcana cordis tanquam improbabilia, non cadunt ſub hominum iudicio & cẽſura, vt habetur c. erubeſcãt diſtinct. 32. ſed peccata quorum nulla præceſsit infamia, ſunt huiuſmodi. ergo iudex non poteſt de illis inquirere ad iudicandum.

13 Decimò tertiò † in iudicio ſicut eſt iuridicè verum quod iuridicè probatur, ita eſt iuridicè falſum quod nõ poteſt iuridicè probari: peccata autẽ occulta iuridicè nequeũt probari, quia ex illis non ſuborta fuit infamia, ergo nequeunt iuridicè inquiri nec deferri ad iudicium: aliter iudex erit calumniator, tenebiturque ad reſtitutionem famæ.

14 Decimoquartò: † cuſtos iuris & iuſtitiæ non debet eſſe diſsipator eius, ſed iudex deferenti accuſationẽ iniuſtam habet ius ad illam repellendam & tenetur repellere: ergo ipſe non poterit permittere inquiſitionem iniuſtam, cùm vniuerſum ius clamet ad ſpecialem inquiſitionem, neceſſariò vt præcedat infamia.

15 Decimoquintò, † plus damni & periculi imminet proximo ex inquiſitione ſpeciali iudicis ſine prę́uia infamia quàm ex denunciatione Euangelica quę fit prælato, ſed hæc non eſt faciẽda quin præcedat ſecreta admonitio, ergo neque illa abſque infamia.

16 Decimoſextò, † peccata latẽtia, vt docent omnes Iuriſtæ, non habent vindictam in hoc ſæculo, ſed quando perſona priuata nõ eſt infamata, peccata illius latent: ergo iniquè facit iudex procedendo ad punitionẽ illorũ.

Decimoſeptimò. Geneſ. 18. dicit in perſona Deus agens de peccatis Sodomorum: [Deſcendã, & videbo an clamorem qui ad me venit opere compleuerint] & Luc. 16. quia villicus erat diffamatus apud dominum ſuũ quaſi diſsipaſſet bona illius, deſcendit, vocauit, & dixit. [quid eſt hoc quod au-
17 dio de te?] † ergo iudices tenentur deſcendere ad delictorum inquiſitionem, per præuiam infamiam, & rumorem, aliter faciunt contra præceptum diuinum.

18 Decimooctauò, † ſuperioribus nũquam eſt obediendum contra præceptum Dei, iuxta doctrinam D. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7. ad 5. & iuxta illud Act. 5. [obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.] ſed præceptũ diuinũ eſt vt patet ex argumento ſuperiori, ne procedatur ad inquiſitionẽ & punitionẽ delictorũ, niſi præcedẽte clamore & rumore. Ergo iudicibus aliter inquirẽtibus nũquã in dicenda veritate eſt obediendum.

Sed ne extra terminos videamur vagari, & faciliùs noſtra oratio percipiatur, inprimis aliqua ſupponẽda pro

intelligentia huius quæſtionis, & to-
19 tius materiæ delictorum cenſui.† Et primo, notandum eſt delictũ, nomen eſſe generalem, iuxta doctrinam glo. in l. 1. C. ſi aduerſ. delict. & differt à crimine, & maleficio, ſicut genus à ſuis ſpeciebus hoc modo, quia ſecundum Latinos & Legiſtas delinquere nihil aliud eſt quàm peccare, aliquando autem delictum fit dolo malo, & malâ intentione, aliquando per ignorantiam, vel non malà intentione, ſic mihi probat tex. in l. reſpiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis, ibi: aut propoſito aut impetu, aut caſu &c. & ibi: ſi tamen delictũ, nõ ex animo ſed extra venit, &c. & in l. 1. ff. de legib. ibi ſpõte & ignorantia contrahi &c. & in l. 1. C. ſi aduerſ. delictum. & in l. 2 ff. ter de in amot. in fine ibi: mente l. ignorantia. & in l. abſenti. in fine. ff. de pœnis. ibi: conſulto aut caſu.

Primò notandum eſt de iure Canonico, omnia crimina eſſe publica. glo. in c. infames. in verbo fures. 6. quæſt. 1. Bald. in Rub. C. qui accuſare nõ poſſunt. num. 10. in fine. Anania in c. ſtatuimus. n. 19. de maledicis. & refert commun. Iulius Clarus in pract. d. §. 1. Cõrad. in pract. vbi ſup. pag. 227. col. 1. in principio. & propterea etiam in priuatis delictis ſicut in publicis poteſt iudex ex officio procedere per inquiſitionem, tanquam remedium ordinarium, Bald. in cap. 1. de officio ordin. Decius in rub. de iudic. nu. 68. & 69. Barbat. con. 43. col. 4. vol. 1. Maranta in Specul. in 6. p. tit. de Inquiſitione num. 39. Iacob. Nouell. in pract. in principio numer. 4. verſ. inquiſitio. Ioannes Maria Monti. in pract. crimi. Reg. 1. numer. 2. & 7. limita. non procedere.

20 Eſt tamen obſeruandum,† quòd delictum vt cognoſci poſſit, an ſit publicum vel priuatum regulatur à loci conſuetudine, quæ non obſtante iuris diſpoſitione poteſt facere delictũ priuatum de publico, & è contra, ſecundum Iulium Clarum in pract. d. §. 1. verſ. hæc tamen omnia. vbi plures alios adducit pro hac opinione.

21 Secundò notandum eſt,† delicta alia eſſe notoria, alia verò occulta, notoria dicuntur illa delicta, quæ aliquâ tergiuerſatione celari non poſſunt, vt putà facta coram populo. l. illius maiori parte. c. manifeſta. 2. quæſt. 1. c. de manifeſta. eâdem cauſa, & quæſtione. cap. ſuper eo. de teſtibus cogendis. l. ea quidem. C. de accuſationibus. tradit poſt alios Anton. Gomez Variarum reſolut. tom. 3. tit. de delictis. cap. 1. nume. 41. Iulius Clarus in pract. §. final. quæſtione 59. in principio.

Delicta autem occulta & difficilis probationis, ſunt ea quorum probatio à communiter accidentibus non faciliter haberi poteſt, prout ſunt dolus, fraus, ſimulatio, contractus, falſitas partus ſuppoſitio, incendiũ, adulterium, ſimonia, furtum, tractatus de homicidio, conſpiratio, falſa moneta, delicta nocturna, & alia id generis quæ tradit Iacobus Nouellus in ſua Reg. 166. in 7. fallent. Hercul. de negatiu. num. 309. Marſil. in rub de probat. num. 230. Menoch. de arbitr. libr. 2. caſu 116. nu. 4.

22 Tertiò notandum eſt,† notorium differre à manifeſto, euidenti, publico, noto, indubitato, & liquido; aliquando tamen vnum pro alio accipitur, idemque ſignificat; nam notorium eſt, vt diximus, quod patet omnibus, vel maiori turbæ populi, manifeſtum quod publicè pluribus patet, non autem omnibus aut maiori parti, vt docet Bart. in l. heredes palam. in principio. ff. de teſtam. & in l. ſi verò. §. qui pro rei. vbi Alexand. & Iaſon. ff. qui ſatiſdare cogantur. Abb. in c. tertio loco. n. 3. de probationibus. Guil.

in

in tract.de quæſtionibus & tortura.q. 3.numer. 14. Tamen in iure hæc vox [notorium] aliquando æquiuocè refertur ad manifeſtum euidens, publicum, notum, indubitatum, & liquidum, ſecundum Antonium de Butrio in tract.de notorio art.1.nu.13. Nicolaus de Mill.in Repertorio verſ.notorium ſumitur. Conradus in Pract. crimin.tit.de Notorijs criminib.num.7. probat poſt alios Ioſeph Maſcardus in ſuo tract.de probationib.lib.2.concluſ.1101.n.1. & ante eum Benedict. Capra in d. tract. de notor.in præfat. nu.26. vbi pariter è contra quod manifeſtum eſt, ſic in genere & largo modo ſumptum, aliquando capitur in iure pro eo quod eſt, notorium facti permanentis vt in d c. manifeſta. & c.de manifeſta 2 q.1. Itē aliquando pro notorio facti tranſeuntis, vt in c. quia ſuſpecti.3.quæſt. 5. ſed in ſpecie de per ſe, & propriè ſumptum manifeſtum, eſt publica ſeu famoſa inſinuatio communis, ex certa ſcientia & certis autoribus proueniens, text. in cap.de hoc. de ſimonia. Itaque ſecundum hanc definitionem differt in pluribus, & in pluribus conuenit cum notorio famâ, & publico, vt pulchrè declarat Capra dict. numer. 26. & ſequentibus, & latiùs Ioſeph Maſcardus vbi ſuprà, concluſ. 1044. vbi optimè pertractat manifeſti materiam, quid ſit, & quotuplex, quomodo probetur, & in quibus differat à notorio.

23 Contrarium verò † notorio, dicitur id quod occultum eſt, quorum exempla ſuperiùs retuli, occulti autem duæ ſpecies dantur, occultum ſcilicet ſimpliciter, & occultum non ſimpliciter, ſed penè & quaſi occultum remotis probationibus factum vocatur occultum in genere.cap. vt noſtrum. vt Eccleſiaſtica beneficia, & ſi probationes remoueantur in totum, vt quia nullâ ratione actus probari poſsit tunc dicetur ſimplex occultum ſoli Deo certum, qui eſt omnium ſecretorum ſcrutator.cap. Deus qui. 22.q.1. ſi verò non remoueantur in totum probationes, vt quia actus probari poſsit, ſed cū difficultate, & ſic ſolum deſit iudicialis indagatio, & tunc dicitur penè occultum ita Ioan. Andr.in cap.veſtra duxit.de cohabit. clerico. & mulier. vt putà per duos, vel per tres teſtes, imò etiam & per plures, antequam ſit iudicialiter diſcuſſum, ita Capra vbi ſuprà.

24 Quarto notandum eſt, † occultum adhuc eſſe triplex: vnum per ſe occultum, videlicet quod mente concipitur, aliud per accidens quod exteriori actu committit quis nemine vidēte: alterum etiam eſt occultum, ſcilicet quod à paucis ſcitur, & factū non eſt euidens, vt tradunt Doctores in d.c. veſtra duxit.de cohabit.cleric. & mulierum.

25 Quintò notandum eſt, † notorium tripliciter diſtingui: vnum eſt notorium de iure, quod ſcilicet in iudicio, vel iudicis ſententia notum eſt, vel rei confeſsione dignoſcitur, vt notatur in cap.olim.de verborum ſignificatione. cap. quæſitum. de cohabitat. cleric. & mulier. aliud dicitur notorium de facto, quod ſcilicet reus negare non poteſt, vt habet gloſ. 291. C. de manifeſt. cap. euidentia. de accuſation. ſicut cùm quis alium occidit, multis præſentibus, alterum eſt notorium ex præſumptione iuris, quod etiam ſi non ſit euidens nihilominus tamen iudex procedit, ac ſi eſſet notorium propter indicia quæ inuenit.

26 Sextò notandum eſt, † licet omne illud quod eſt notorium, ſit publicū, non autem è contra omne publicum eſt notoriū, vt habet glo.in c.quis aliquando.de pœnitent.diſt.1.in verbo

ſecreta. & c. 2.de apoſtat.ſicut quãdo plures homines malæ conſcientiæ, dicunt Petrum commiſiſſe tale crimen, illud diuulgantes cùm aliàs ſit publicum,non tamen notorium eſt.

27 Septimò aduertendum eſt,† quod infamia, vel eſſe aliquem infamatum oritur ex notorietate delicti,quæ notorietas nõ eſt attendẽda ex eo,quòd ij qui in domo aliqua commorantur ſciant crimen; ſed ex eo quod maior pars hominum illud ſciat. text. in d. cap.

28 Octauò aduertendum eſt, † in his quæ ſunt iuris diuini & naturalis,quędam eſſe de iure primęuo;quæ nullatenus interpretari nec diſpenſari poſſunt in aliquo euentu: vt non mẽtiri, non diligere Deum: mendaciũ enim nunquam poteſt cohoneſtari; quia intrinſecè,& ex ſe ſemper eſt malum. Alia verò ſunt de iure ſecũdario, quæ aliquando interpretationem admittunt:exemplum ponit D.Tho.in pręceptis legis naturæ in 1. 2. quæſt. 94. art.4.in corpore, dicens quædam eſſe generalia, & quaſi prima principia tam in ſpeculabilibus, quàm in practicis, vt omne totum eſt maius ſuâ parte,& quod tibi non vis fieri,alteri ne feceris, quæ omnino ſunt inuariabilia; & omnibus æqualiter nota, in ipſis lex naturæ eſt eadem apud omnes & ſecundum notitiam, & ſecundum rectitudinem, quia ab omnibus cognoſcũtur, & ſemper in omni caſu & euentu ſunt,& apparent iuſta. Alia verò ſunt quæ tanquam cõcluſiones deducuntur ex huiuſmodi principijs, relictis ſpeculabilibus, quæ verſantur ſemper circa neceſſaria:ob idque ſemper ſunt vera & in ſpecie apud omnes, & ſi non ęqualiter omnibus innoteſcant: in operabilibus tamen, quia verſantur circa contingentia, dum deſcendimus ad proprias cõcluſiones rationis practicæ, nec ſemper eſt eadem veritas,ſeu rectitudo apud omnes, nec etiam apud quos eadem eſt æqualiter nota, quia pendent ex varijs circunſtantijs loci, temporis: multi quoque inueniuntur defectus in agendo,vel non agendo, & ideo in iſtis quæ ſunt ſecundariò de iure naturæ,lex naturalis non poteſt eſſe eadem; & inuariabilis in omni euentu, & hæc doctrina verificatur in redditione depoſiti, eſt enim apud omnes rectum & verum, vt homines ſecundum rationem agant, ex quo principio ſequitur tanquam concluſio propria,quòd depoſita ſunt reddenda, ſi tamen ſit caſus, in quo periculoſum eſſet illud reddere, vt ſi petat quis ad impugnandam patriã, vel ad ſeipſum occidendum irrationabile eſſet illa reddere, nec in tali euentu lex naturalis ad id obligare poteſt, atque ita quantò plures conditiones in ſpecie conſiderãtur,& interſunt; tantò pluribus modis poterit deficere vt non ſit rectum, vel in reddendo, vel non reddendo.

29 Nonò aduertendum eſt, † hîc nos non loqui de quibuſdam caſibus, in quibus iudex poteſt inquirere etiam abſque infamia,quos adfert Bart. l. 2. §.ſi publico.ff. ad leg. Iuliam.de adulterijs. & etiam illos recenſent Soto de tegendo ſecreto membr.2.q. 6. & Salon de iuſt. & iur. quæſt.69. art. 2. controuerſ. 7. Quorum primus eſt in crimine hæreſis, quando hæreſes ita diſſeminatentur, vt in magnam Reipublicę perniciem vergerent, etiam ſi autor illarum omnino eſſet occultus, vt habetur in cap.final. de hæretic. libr.6. Secundus, cùm quis ſuum crimen coram multis confeſſus eſt extra iuris ordinem. Tertius eſt, qui traditur à Bartol. in 3. regul. quando ſcilicet, iudex in generali Inquiſitione cognouit aliquem deliquiſſe in tali euẽtu poteſt deſcendere ad ſpecialem

ciale inquiſitioné & reũ condemnare. Quartus quando crimen eſt immano & atrox, vt eſt crimen læſæ maieſtatis. Ita habetur in extrauag. ad reprimendum. de hæretic. quæ habetur in iure ciuili in fine voluminis. Quintus quando delictum perpetratum eſſet in iudicio, vel in conſpectu iudicis. Sextus quãdo crimina vt furta, homicidia, in republica inualeſce-
30 rẽt, † & poſtremò, vt alios plures omittam, quando incidenter iudex in cognitione vnius criminis aliud detegit: tunc poteſt de illo inquirere, vt docet Soto, vbi ſuprà: & ſi dicat hoc verum eſſe tantùm, quando crimen habet connexionem cum altero, & eſt circũſtantia illius, de quo reus eſt iam infamatus: vt ſiquis inquiratur de concubinatu, & iudex incidenter cognouerit concubinam eſſe conſanguineam, tũc iudex poteſt perſcrutari de illa circunſtãtia aggrauãte, quia delictum non poteſt perfectè cognoſci ſine illa, non tamen cum crimina ſunt diſparata: vt ſi inquirens de concubinatu inueniat reum eſſe occultum homicidam, de quo non laborabat infamiã. Hãc ſententiam tanquã veram & ſequendam amplectuntur Caietanus in 2.2. quæſt. 69. art. 1. & 2. Adrianus quodlib. 11. Enriq. quodlib. 9. quæſt. 25. Nauarro in c. inter verba. concluſ. 6. corollario 51. num. 127. & in ſumma cap. 25. n. 36. qui addunt alium caſum quando ſcilicet criminis cognitum eſt indicium, reſpectu alterius: vt ſi quis ſit conuictus homicidij, & cadauer inueniretur nudum, iure iudex poſſet interrogare de ſpolio & furto: in his ergo caſibus relatis & ſimilibus, in quibus quotieſcumque ex non inquirendo maius malum: & præcipuè communis boni vaſtatio ſequitur, & iudices licitè poſſunt nulla pręuia infamia ad inquiſitionem procedere, non inſtituitur à me ſermo; ſed abſolutè & in cõmuni inquiro, vtrum inquiſitio quæ fit abſque præcedente infamia ſit prohibita iure diuino.

31 Decimò, aduertendum eſt † inquiſitionem dupliciter fieri poſſe: aut enim inquirimus de delicto in communi & generali, ſed perſona exprimitur in ſpecie & particulari: vt quando de Ioanne quęrimus quæ crimina cõmiſerit, aut è contra quando crimina ſunt notoria & publica, ſed autor illorum omnino eſt occultus, neq; laborans infamia.

32 Vndecimò ſuppono † inquiſitioné eſſe duplicem, generalem & particularé, vt ſuperius copioſè expoſuimus.

33 His omnibus ſic præhabitis † ſit prima concluſio, quod iudex non procedat ad inquiſitionem niſi pręuia infamia. At non eſſe de iure diuino probatur: nullus eſt locus ſacræ ſcripturæ, quo id eſſe de iure diuino probari, aut ſuaderi poſſit: ergo non eſt de iure diuino: quin ſi vllus locus eſſet, maximè ille Gen. 18. clamor Sodomorũ (id eſt) infamia delicti multiplicatus eſt, & deſcendi vt videam, id eſt ad inquirendum. & alius Luc. 16. vbi Chriſtus præmittit villicum diffamatum eſſe apud Dominum, quòd diſsipaſſet bona illius, & illa infamia pręcedente inquiritur villicus, & interrogatur: [quid eſt hoc quod audio de te?] at verò in his locis non ſtatuitur præceptum, ſed tãtum refertur factum diuinum, conſonum rectę rationi, vt patet ex verbis ſacræ Scripturæ, ergo non eſt de iure diuino ſtatutum.

34 Secunda concluſio, † quòd ſi iudex non procedat viã inquiſitionis ſpecialis niſi pręuiã infamiã, non eſt de iure naturæ, probatur. Ius naturale merum, in nullo caſu poteſt variari neq; alterari, vt docet Ariſtoteles 5. Ethicorum cap. 7. & habetur in cap. ius naturale. 1. diſtinction. at videmus quòd in multis caſibus, iudex poteſt

&c debet procedere ad inquiſitionem
ſpecialem ſine infamia delinquentis
præcedente, vt patet in crimine hæ-
reſis, in quo nullâ etiam diffamatione
pręcedente inquiſitor procedere po-
teſt, iuxta ſentẽtiam tex. in cap. excõ-
municamus. §. adijcimus. vbi Cardi-
nalis & Ioannes de Anania. de hære-
ticis. Bart in extrauagant. ad reprimẽ-
dum. in verb. Inquiſitionem. quomo-
do in crimin. læſæ maieſtat. in vſibus
feudor. Cardinalis in Clemen. 1. §. pe-
nult. & in Clement. 2. quæſtione de
hæreticis. Auguſt. in addit. ad An-
gelum de Maleficijs in verb. hæc eſt
quædam inquiſitio. numer. 18 Carre-
rius in pract. crimin. in tract. de hæ-
reticis num. 100. Põcinianus in tract.
de hæreticis num. 87. Dueñ. Reg. 298.
in 9. limitatione. Boſius in tit. de hæ-
reticis num. 6. Rolandus conſ. 8. num.
6. vol. 3. Menochius cõſ. 100. n. 67. lib.
1. Decian. conſ. 18. numer. 43. verſ. at
in cauſa hære. libr. 1. & eſt communis
opinio, vt tenet Felinus in. cap. quali-
ter & quando. in principio in vltimis
verbis. Simancas in Enchiridio de hę-
reſ. titul. 22. de inquiſitionis ordine, n.
6. & 7. eandem ſententiam tenet Phi
lippus Franc. in capit. vt officium. in
principio de hæreticis libr. 6. immò
etiam in alijs caſibus & delictis poſ-
ſunt iudices procedere, & inquirere
etiam non pręcedente infamiâ, vt te-
net Bart. in locis citatis, & ibi gloſ.
verb. per inquiſitionẽ Dueñ. d. reg.
298. in 15. fallentia. Gigas de crimine
lęſæ maieſtatis quęſt. 9. n. 4. lib. 2. in tit.
qualiter in crim. læſæ maieſt. proceda
tur: vbi hoc idem ampliat procedere
etiam in omnibus alijs enormibus de
lictis. Alciatus in cap. pernicioſam. n.
64. de officio ord. Menoch. conſ. 100.
num. 64. lib. 1. Cephal. conſ. 304. n. 88.
lib. 3. Decius conſ. 18. num. 42. libr. 1.
& multi alij vt ſuprà: ergo non eſt de
55 iure naturali. † Tertia cõcluſ. quòd iu-
dex non procedat ad inquiſitionem
ſpecialem abſque præuia infamia, ſo-
lùm eſt de iure humano poſitiuo, pro
batur à ſufficienti diuiſione: non eſt
de iure diuino neque naturali, ergo
eſt de iure humano poſitiuo. Proba-
tur ſecundò: quotieſcumque iudex
iuſtè facit, non poteſt facere contra
ius diuinum & naturale, ſed quando
delicta non ſunt publica vt furta, ho-
micidia, & rei ſunt occulti, tunc iuſtè
inquirit deſcendendo ad ſpeciem ne
delicta maneant impunita, ne popu-
lus conqueratur de iudice, & delin-
quentes reddantur audaciores, er-
go non facit contra ius diuinum &
naturale, neque exinde eſt prohibitũ
tali iure id crimen relinqui, ergo nec
ſolũ poſitiuo iure prohibetur. Tertiò
quod eſt de iure diuino nõ poteſt eſ-
ſe contra ius diuinũ, quemadmodum
quod eſt ex charitate nõ poteſt eſſe
contra charitatem, ſed de iure diuino
eſt quod iudex in delicto notorio, etiã
ſi delinquẽs ſit occultus, & nullâ labo
ret infamiâ, procedat ad inquiſitio-
nem ſpecialẽ ipſius, ergo talis inquiſi-
tio nõ poteſt eſſe cõtra ius diuinũ: mi
nor propoſitio quòd ſit de iure diuino
inquirere probatur Deuteron. 21. vbi
Deus pręcipiebat iudicibus quòd ſi ca
dauer hominis occiſi inueniretur in
agro, vel via obſeruarẽt cui oppido vel
ciuitati cadauer eſſet propinquius, &
maiores natu talis oppidi vel ciuitatis
inquirerent, ac punirent reum: quòd
ſi apud eos non inueniretur, exirent
in agrũ & per oblationẽ ſacrificij teſta
rẽtur, ſe mũdos eſſe à ſanguine homi-
nis occiſi. Ergo iudices inquirẽtes de
crimine nullâ infamiâ præuiâ delin-
quẽtis, nõ ſolùm nõ faciũt cõtra ius di
uinũ, imò ex tali iure tenẽtur ſpeciali-
ter inquirere. Quartò, ſicut enim prin
ceps poteſt inquirere non pręcedẽte
diffamatione, ita pariter poterit eius
delegatus. Bal. in l. nullus. per tex. nu.

1. C.

1. C. ad leg. Iuliam maieſt. Innocentius in cap. cum oporteat. poſt num. 5. de accuſatione. Angel. de Malefic. in verb. quod fama publica. num. 5. Cępol. conſ. crim. 17. num. 48. Carrerius in pract. crim. in princip. ſuper l. obſeruare curabis, num. 84. Angel. in l. vacantia. num. 10. C. de bon. vacant. lib. 10. Felinus in cap. ſicut Romana. nu. 5. de reſcriptis. Alciatus in cap. pernicioſam. num. 46. de officio ordinar. Marſilius in pract. §. conſtante. nu. 21. Dueñ. reg. 298. in 7. limitatione, Menoch. de arbitr. quæſtionib. libr. 1. nu. 4. Bonacoſa in quæſt. ſub verbo inquiſitio. pag. 101. Iulius Clarus in pract. crimin. quæſtio. 6. verſ. præterea ſcias. Io. Mar. Monti d. reg. 1. n. 47. Cephal. qui pluribus rationibus hanc ſententiam comprobat in conſ. 304. nu. 72. & ſequentibus lib. 3. & Menoch. conſ. 100. nu. 68. & ſeqq. lib. 1. Decius conſ. 18. num. 44. libr. 1. quæ doctrinæ procedunt in inquiſitione facta de principis mandato motu proprio emanato. Secus ſi ad poſtulationem partis, gloſ. in cap. 2. verbo fuerat. de accuſatione. libr. 6. Marſilius ſingul. 14. in d. §. conſtante. & n. 22. verſ. hanc tamē. vbi teſtatur de commun. Auguſt. ad Ange. in d. ver. quod fama publica. n. 3. Felinus in cap. cum oporteat, in 4. notabil. & ibidem Ioannes de Anania nume. 2. Decius conſ. 170. & conſ. 189. Dueñas d. regul. 298. in 7. limitatione, Gigas de crim. læſ. maieſt. libr. 1. tit. qualiter in crimine læſę maieſt. procedat. quæſt. 7. nu. 8. ergo Inquiſitores poſſunt ex delegatione Summ. Pontificis inquirere abſque præuia diffamatione, & clamoroſa inſinuatione.

36 Vltima concluſio, † quę reſpondet poſteriori parti tituli quæſtionis propoſitæ. Princeps poteſt diſpenſare quantùm ad hoc, quod iudices procedāt viâ inquiſitionis ſpecialis abſq; præuia infamia, vel clamoſâ inſinuatione: probatur ex text. in c. ſunt quidam. 25. quæſtion. 1. Turre-cremat. in ſumm. Eccleſiaſtica lib. 3. c. 51. Anton. ſum. 4. p. tit. 12. cap. 4. Ideo inquiſitores vtuntur edicto publico, quo præcipiunt, vt vnuſquiſque reuelet omnia quæ ſciuerit commiſſa, & perpetrata quantumcunque occulta cōtra fidem Catholicam: quod vtique iure fit: quoniā quoties ſpectatur aliquod crimē futurum eſſe in damnū, & perniciem Reipublicę, quilibet tenetur illud reuelare, etiam ſi ſit occultum, vt euitetur malum quod eſt in fieri: ita Soto vbi ſuprà: ſed nō eſt dubium, quin crimen hæreſis ſit huiuſmodi qualitatis, ſerpit namq; vt ignis, quemadmodum ex ſcintilla Arij ac Lutheri aliorumq; hæreticorum conſpicitur. Ergo reſecandum eſt. cap. reſecandæ. ſupra dicto, ne immenſum damnum inde ſequatur, & reuelandum Inquiſitoribus, vt bono publico prouideatur. cap. vt inquiſitionis. de hæreticis, lib. 6. Nauar. in rub. de iud. in 23. principali. n. 93. verſ. tertiò quod ratio. pag.
37 mihi 114. col. 2. tom. 2. † Secundò probatur ratione. Princeps ſupremus poteſt diſpenſare in his, quæ ſunt iuris diuini, poſitiui, & Eccleſiaſtici, putà in voto & alijs: ergo cùm in noſtro caſu ſolùm intercedat id quod iure humano poſitiuo cautum eſt; multò me-
38 lius poterit diſpenſare. † Tertiò eius eſt tollere legem cuius eſt eam ſtatuere: ſed Pontifex eſt qui legem ſtatuit, ne viâ inquiſitionis ſpecialis procedatur niſi præuiâ infamiâ, in c. inquiſitionis vbi habet hæc verba: [De ſpeciali inquiſitione nullus eſt pro crimine, ſuper quo aliqua non laborat infamia, ſeu clamoroſa præceſſerit inſinuatio puniendus] & ſubdit, [cùm inquiſitio fieri ſolùm debeat ſuper illis, de quibus clamores aliqui præceſſerunt.] ſimile habetur in cap.

cap. qualiter & quando 2. ergo cum Pontifex hanc legem condiderit, ipſe poterit diſpenſare. Ita Salon loco ci-
39 tato. §. probant. † Quartò princeps ſemper debet facere quod iuſtũ eſt, iuxta illud Sap. 1. [diligite iuſtitiã qui iudicatis terram,] ſed iuſtum eſt vt pluribus euentibus diſpenſet in lege poſitiua, vt quando obſeruatio legis aduerſatur bono communi, & ratione loci & temporis, inducit aliquod ſcandalum ſi obſeruetur; ergo cùm ij caſus frequentiſsimè contingãt, non ſolùm poterit in illis diſpenſare, verumetiam & tenebitur, ex quibus omnibus collige non eſſe iure naturali prohibitum, nec diuino procedere ad inquiſitionem ſpecialem niſi præuiâ infamiâ, aut clamoſâ inſinuatione, quod apertè colligitur ex Soto loco citato, & benè aduertit Salon. 2.2.q.69.art.2.controuer.7.§.probatur hæc ſententia.

His ſuppoſitis ad argumenta initio quæſtionis propoſita, ſupereſt reſpõdeamus.

40 Ad primum reſpõdeo † quòd non ex eo quod aliquid eſt, contra charitatem, & contra legem naturalem, ſequitur directè cadere & immediatè ſub iure diuino & naturali, verbi gratiâ: quando quis omittit ſumere Euchariſtiam ſemel in anno, is peccat contra charitatem diuinam, & finem charitatis, & tamen nõ ſequitur quod ſumere Euchariſtiam in anno ſit immediatè præceptum iuris diuini, imò eſt iuris Eccleſiaſtici, vt ſatis patet.

41 Aliud exemplum eſt, † præcipit lex ne quis vendat triticum vltra taxatum pretium, ſi quis illud ſic vendat peccat mortaliter, & contra finem iuris naturalis, à quo hæc lex deducta eſt, & ſubinde contra charitatem, & tamen non ſequitur, quòd non vendere vltra taxatum pretiũ ſit de iure naturali: ſed ſatis eſt (ad hoc vt aliquid dicatur eſſe contra charitatẽ, & contra ius naturale,) vt eius oppoſitũ ſit conforme iuri diuino, & iuri naturali.

42 Vbi nota † quòd duobus modis aliquid dicitur cadere ſub aliquid iure diuino vel naturali; vno modo immediatè, ſicut dilectio proximi & Dei: & horum oppoſitum dicetur cõtrarium iuri diuino & naturali. Alio modo mediatè, vt ſunt cõmunicare in anno ſemel, & alia quæ pertinent ad ius diuinum mediatè, & non vẽdere vltra iuſtum pretiũ quidquam: & alia huius generis quæ pertinent mediatè ad ius naturale, & ſic dico quod omnia quæ iure pontificio præcipiuntur, cadũt ſub ius diuinum mediatè, & omnes leges humanæ poſitiuæ cadunt ſub ius naturale mediatè, & ſic bene ſtat quòd iudicem procedere ad inquiſitionẽ ſpecialem ſine præuia infamia, ſit contra legem naturalem, & peccatum, & contra ius diuinum: & nihilominus non ſit immediatè de iure diuino, & naturali, cùm ad hoc vt ſit peccatum, & eiuſmodi procedat; ſat ſit mediatè pertinere ad ius diuinum & naturale.

Ad ſecundũ ex dictis patet: diximus enim iã in ſuperioribus, quomodo indulgeatur illa lege, de nõ precedẽdo ad ſpecialẽ inquiſitionẽ abſq; infamiâ
43 præuiâ; † quod iudicium temerarium immediatè non eſt, inquirere eo modo de proximo; ſed reductiuè: nam ſi eſſet lex quâ diceretur iudicibus eſſe licitum procedere deinceps, ſine pręuiâ infamiâ, tunc ceſſaret malitia quæ infertur in argumento, & non dubito quin iudicium temerarium ſit contra ius naturale, directè cõtra illud: [quod tibi non vis fieri alteri non feceris] ſed tamen inquirere ſpecialiter ſine infamiâ præuiâ, non eſt iudicium temerarium directè.

44 Ad tertium reſpondeo, † quod eſt contra iuſtitiã, ſed non ſequitur: ergo

contra ius naturale immediatè, verbi gratiâ eſto, eſſet lex quæ præciperet ne quis ſub pœna capitis ferret palliũ ſericum, tunc is qui legem violaret faceret contra iuſtitiam: & tamen non ageret propriè cõtra ius naturale, ſed contra ius poſitiuum.

45 Ad quartũ argumentũ † reſpõdeo, quod is qui reuelat ſecretum amici, agit fraudulẽter, & malè, ſed ex eo nõ ſequitur quod princeps nõ poſſit diſpẽſare in hoc iure, imò poſitâ diſpenſatione legislatoris, cuius intereſt interpretari, quãdo ſeruãdũ eſt ſecretũ, nõ intercedit fraudulẽtia aliqua, imò
46 addo quod reuelare † crimẽ occultũ ex ſe nõ eſt intrinſecè malũ; vt multis confirmat Bañes 22. tom. 2. q. 73. articul. 1. dub. 1. concluſ. 2. & in caſu hæreſis ſatis patet, & de incendio ciuitatis.

47 Ad quintũ reſpõdeo † quod quãdo ego promitto ſub iuramento me non accuſaturũ Ioannẽ de crimine hæreſis, non teneor ſeruare promiſſum, ſi verò promitto ſub eodem iuramento me non accuſaturum illum de damno mihi illato, tunc teneor ſeruare, ex hoc tamen non ſequitur ſuppoſitum in titulo quæſtionis.

Ad ſextum argumentum ſi petitur illa quæſtio, an quãdo aliquis ſperat ſe poſſe corrigere delinquentem per correctionem fraternam, teneatur accuſare vel poſſit licitè accuſa-
48 re. † breuiter dico, quod quando ſperatur correctio & emendatio delinquentis, non tenetur quis eum accuſare, niſi crimen ſit bono cõmuni pernicioſum. ita Bañes. 2. 2. tom. 2. quæſt. 68. art. 1. dub. 1. cõcluſ. 1. ex quo patet ſolutio argumenti.

49 Ad ſeptimum † reſpondeo, iudicẽ habere poteſtatem ſuper occultis nõ ſimpliciter, qualia ſunt delicta manifeſta; etſi peccator ſit occultus: tunc enim per indicia vniuerſalia inquirẽdo deſcẽdit ad ſpecialem inquiſitionem, quia in ſimilibus delictis Reſpublica eſt accuſator, & pars læſa in ſpeciali, etſi tacens cenſetur clamare, ſicut ſanguis Abel: quare iam præſupponitur infamia, idq; maximè conuenit bono communi, quod omni iure anteponendum eſt particulari.

50 Ad octauum reſpondeo † ſtrictioris iuris naturalis & diuini eſſe reuelare ſecretum, quàm illud celare, quando vergit in bonum commune, ne vniuerſa reipublicæ pax perturbetur, vel etiam cum redũdat in magnum malum ſpecialis perſonæ, atq; ita qui taliter detegit ſecretum, non cõtra, ſed iuxta ius naturale & diuinum optimè agit impediens maiora mala, vt potè ſcandala, & ne relinquantur crimina impunita, huius autẽ cõditionis ſunt delicta manifeſta, licet delinquens ſit latens.

Ad nonum reſpõdeo propter cau-
51 ſas ſupradictas † poſſe iudicem ad inquiſitionẽ ſpecialẽ procedere, in quo nõ faciet cõtra ius naturale & diuinũ, cùm id tãtum prohibitum ſit de iure humano poſitiuo, in quo propter maiora bona vel mala vitanda poteſt princeps diſpenſare.

Ad decimum reſpondeo illud tantum procedere de iure poſitiuo, non autẽ de naturali aut diuino. Et ſimiliter reſpondeo ad vndecimum argumentum.

52 Ad duodecimum reſpondeo † delicta quæ non ſunt occulta ſimpliciter & per ſe, ſed actu exteriori cõmiſſa, & ex accidenti occultantur, quia à nemine ſciuntur, quis illa cõmiſerit, bene cadere ſub iudicium humanũ, maximè quando vergunt in commune damnum, quod ſufficiens cauſa eſt, vt ad ſpecialem inquiſitionẽ procedatur.

53 Ad decimum tertium reſpondeo † peccata omnino occulta quæ mente

con-

concipiuntur, non poſſe iuridicè probari, bene tamen occulta per accidens, quia nemine vidente patrata ſunt, vel à paucis ſciuntur.

Ad decimumquartum ex vltima concluſione patet ſolutio, nam iudex ſupremus cum cauſa licitè poteſt diſpenſare in iure poſitiuo, vnde cū decet bonum commune, faciens illud nō cenſetur diſsipator, ſed potius cuſtos integerrimus iuſtitiæ.

54 Ad decimumquintum † dicitur in foro iudiciali nō attēdi damnum ſpeciale ex charitate, maximè quando bonum commune interuenit, non enim conſiderant iudices an emendari poſsit, ſed ne delicta inualeſcant, & maneant impunita, vt ſic vitentur maiora mala, & paci Reipublicæ conſulatur, quod eſt bonum diuinum.

55 Ad decimum ſextum † reſpondeo, peccata omnino latētia in anima quæ in opus externum non eruperunt nō habere vindictā in foro exteriori, bene tamen latentia per accidens, idq; ex multis cauſis.

Ad decimumſeptimum reſpōdeo, ex locis illis non cōtineri aliquod præceptum diuinum, ſed tantum narrari quid geſtum & factum ſit, & ex hoc patet ſolutio ad vltimum.

DE DENVNCIATIONE in cauſa hæreſis.

SVMMARIVM.

1 *Definitio quid ſit; & quod eā cuiuslibet rei eſſentia explicetur.*

2 *Definitio denunciationis, ſecundum Speculatorē, nō ſatis accuratè tradita.*

3 *Denūciationis definitio, ſecūdum Hoſtienſem non contemnenda.*

4 *Definitio & definitum inuicem conuertuntur.*

5 *Definitio genere & differentiâ cōſtat.*

6 *Nunciatio noui operis, vt plurimùm fit extra iudicium, & nu. 10.*

7 *Denūciationis optima & maximè probanda definitio.*

8 *Nunciatio ſiue denūciatio, nō ſolùm de crimine fit in iure.*

9 *Inſcriptio nō fit in denūciatione, & n. 21. & 29.*

11 *Nunciare cauſam & nunciare, quid ſignificat in iure.*

12 *Noui operis nūciatio quid eſt: & quæ ſit eius forma.*

13 *Denūciare cuilibet, ex iure Canonico licet.*

14 *Denūciatores olim inſtituebātur, nec licebat vlli denūciare, niſi iuſſus eſſet.*

15 *Diuinatio in denūciatione quid ſit.*

16 *Denūciatoribus tyranni olim abutebantur.*

17 *Vmbra denunciatorum ſub tyrannis horrifica fuit.*

18 *Denūciare teſtimoniū, quid eſt in iure.*

19 *Obuagulatio in teſtimonij denūciatione quid fuerit.*

20 *Denūciare autori quid ſit in iure.*

22 *Talionis pœnæ denūciator nō ſubiacet.*

23 *Denūcians calumnioſe in expenſas tenetur.*

24 *Denūciatio ad correctionem, accuſatio ad pœnam tendit.*

25 *Denūciationis & accuſationis genuinæ differentiæ.*

26 *Iuramētū denūciatoris poſt denūciationem.*

27 *Denunciationis formula.*

28 *Denūciare in iure ſumitur interdum pro eo quod eſt accuſare.*

30 *Notorium denūciatoris quid ſit.*

31 *Notoria etiā dicitur genere fœminino*

32 *Notorium tam fit verbo quam ſcripto.*

33 Notorio

33 Notorio non tantæ fides adhibenda, vt ſtatim reus damnetur.

34 Irenarchæ & apparitores olim notorijs vtebantur.

35 Denuntiationis analogia, ſiue etymologia.

36 Definitionem ab etymologia, probant Iureconſulti & Philoſophi.

37 [De] prepoſitio in compoſitis auget.

38 [Denuntiare] verbum apud autores variæ ſignificationis eſt.

39 [Nuntium] pro omine, oraculo, & diuino reſponſo à Poetis ſumitur.

40 Nuntiare ſumitur pro monere.

41 Species de proprietate ſermonis ineſt ſuo generi.

42 Denuntiationis plures differentiæ.

43 Euangelica denuntiatio quid.

44 Euangelica denuntiatio, cur ſic dicta.

45 Euangelica denũtiatio quando locum habeat.

46 Euangelicæ denuntiationis finis.

47 Iudicialis denũtiatio quid, & quotuplex.

48 Publica & iudicialis denũtiatio quid.

49 Priuata & iudicialis denũtiatio quid.

50 Denuntians in foro ſeculari, quando non tenetur denuntiationem probare.

51 Denuntiatio fori Eccleſiaſtici.

52 Canonica denuntiatio quid.

53 Specialis denuntiatio quid.

54 Specialis denuntiatio binam exigit monitionem.

55 Generalis denuntiatio quid.

56 Regularis denuntiatio quid.

57 Regularis denũtiatio maximè propria monaſteriorum & capitulorum.

58 Appellatio tãquam ab abuſu, ne quidem in Gallia admittitur cùm de regulari denuntiatione lis eſt.

59 Denuntiatio fit coram Inquiſitoribus.

60 Denũtiatione factâ, quodnam ſit indicis officium.

61 Teſtes duo ad hæreticum comprobandum ſufficiunt.

62 Denũtiator & accuſator, in vnoquoque tribunali ſancti Officij fiſcalis eſt.

63 Impoſsibilis nulla eſt obligatio.

64 Hæreticus non facilè cognoſcitur.

65 Hæreticus non eſt, qui errorem in intellectu nõ habet.

66 Intellectus res eſt ſpiritualis.

67 Proximo bene velle, & eius peccatum non reuelare pium eſt.

68 Fama auro pretioſior.

69 Denũtiare tenentur omnes ſub pœnis in edicto comprehenſis.

70 Hæreſis nõ ſolùm eſt in Dei offenſam, ſed etiam in fidelium iniuriam.

71 Ciuis probus Reipublicæ defenſionem vbique ſuſcipit.

72 Hæreſis publicum crimen eſt.

73 Filius negligens vindictam patris, hereditate priuatur.

74 Filij Dei ſumus.

75 Ingratus eſt erga Deum, qui eius hoſtem non denuntiat.

76 Hæreſim quodammodo approbat, qui nouit hæreticum, nec eum denunciat.

77 Platonis elegans ſententia de hæreticorum denuntiatione.

78 Charitas eſt hæreticos à proximo amouere.

79 Alimentum qui non porrigit mẽdico, cùm poſsit, interficere cenſetur, ſi ob id mendicus moriatur.

80 Proditionem qui ſcit nec eam detegit, graui pœna eſt afficiendus.

81 Leonis authoritas pro denuntiatione repetenda proponitur.

82 Occulta hæreſis denuncianda eſt.

83 Pater alijque parentes, etiam denuntiandi hæreſis crimine delibuti.

84 Filius à patre plus quàm pater à filio diligitur.

85 Deus magis diligendus quàm pater.

86 Parentes filijs odio habendi, qui fidem illis tentant auellere.

87 Filius

87 *Filius arcem cuſtodiēs pro Catholica fide, ſi patrem obſidentem occidit, manus ſuas Deo ſanctas dicauit.*

88 *Filio patrem licet occidere in patriam armatum.*

89 *Filius ob delictum patris infamis, ſi illum interimit ſe ipſum in integrum reſtituit.*

90 *Hæreticus correctione reductus ad Eccleſiam denūciandus eſt.*

91 *Arriani vt Catholicos opprimerent finxerūt ſe ad fidem & mentem rediſſe.*

92 *Hæretici ægrè reſipiſcunt.*

93 *Malus ſemel ſi quis fuit, ſemper præſumitur malus.*

94 *Hæreticus correctus nihilominus interrogari debet ab* Inquiſitoribus.

95 *Hæretici impunè à quolibet capi, ſpoliari & occidi poſſunt.*

96 *Confeſſarius ſacerdos quæ ſcit per confeſſionem detegere non debet.*

97 *Confeſſarius non vt homo, ſed vt Dei miniſter confeſſioni aurem præbet.*

98 *Ius diuinum eſt immutabile.*

99 *Confeſſarius adſtrictus à iudice ad cōfeſſionem aperiēdam, quo pacto eius eludat imprudentiam.*

100 *Secretum confeſſionis, eſt ſecretum Dei.*

101 *Hiſtoria de monacho, qui cōfeſſionem reuelauit, ex Caſſiano.*

102 *Confeſſio ſacramentalis ſi reueletur, reuelanti non creditur.*

103 *Confeſſio facta confeſſario, extra ſacramentum reuelari poteſt.*

104 *Reo petenti confeſſarium datur ab Inquiſitoribus.*

105 *Epiſcopus ex Concil. Triden. priuatum hæreticum poteſt abſoluere.*

106 *Hæreticum in foro publico nec Epiſcopus, nec vllus ſacerdos poſſunt abſoluere.*

107 *Hæreticus in iubileo, in quo hæreſis non ſit excepta abſolui non poteſt.*

108 *Confeſſio generalis hæreſim nō comprehendit.*

109 *Articulo mortis abſoluit quilibet ſacerdos.*

INTEREA quæ edicti explicationē ac totum tractatum hæreſis lucidiorem nobis reddunt non eſt poſtrema denūciatio. Ea enim ſecūdū locū obtinet in hoc iudicio cōtra hæreticos. Quamobrē præcipitur in edicto vt omnes denūciēt Inquiſitoribus quicquid contra fidē Catholicā nouerint dictum aut factum, aut quo modolibet perpetratum. Ergo de ea hoc loco noſtra erit oratio, ſed vt more ſolito methodus ſeruetur, & radici dus tractatus iſte aperiatur, ab ipſa definitione initiū ſumemus, deinde eius ſpecies, vnde dicatur, quomodo ſumatur, quid operetur, quando & coram quibus ſit facienda, & quando liget declarabimus. Definitionis vires in vniuſcuiuſq; rei traditione & in omni docendi via & ratione neceſsitatē ſuprà ex Ariſtotele. Bald. & alijs tam iuris, quàm philoſophiæ peritis in medium adduximus, eamque veram & maximè conſonam oſtēdimus, ad rei cuiuslibet eſſentiam eruendam, quæ genere & differentià conſtat: nam ex
1 genere † & differētia rei manifeſtatur eſſentia, & eſſentia nōniſi per definitiones poteſt optimè dignoſci, quod ex ipſius definitionis definitione collectu facillimum eſt, quam eiuſmodi eiſe exponit Pſellus ἐν ἐπιλύψεσι τοὺς τῆς φιλοσοφίας τρόπους: in hæc verba[ὅρος ἐστὶ λόγος σύντομος, δηλωτικὸς τῆς ὑποκειμένης οὐσίας τοῦ πράγματος, id eſt, definitio eſt oratio conciſa, quæ ſubiectam rei eſſentiam manifeſtat. Ab ea nos initium ſumemus.]
2 Eſt igitur † denunciatio (vt placuit Speculatori, viro quidem Iuriſperitiſſimo lib. 3. p. 1. tit. de denunciatione §. 1.)

§.1.)alicuius crimen ad præſentiam deferre, idem ferè dicit Dynus in tract. malefic.ſub Rubric.quomod.de malefic.cognoſcatur per denũciationẽ:inquit enim:[Denũciare eſt deferre aliquem reũ criminis:]per l.ea quidem.C.de accuſat.& l.ab accuſatore. §.denunciatores.ff.ad Turpill.eandẽ diffinitionem ſequutus eſt Guido de Suza. in tract.de malefic.ſub rub. de denunciationibus: quæ tamen expoſitio inutilis eſt, quia ſolummodo exponit verbum per aliud verbum ſynonymicõs, quod etiam expoſitione indiget,cùm & id quæri poteſt, quid ſit deferre reum criminis:ſed Hoſtienſis in ſua ſumma tit. de denunciatione.§.1.aliter definit,dicens: quod denunciatio ſit criminis alicuius apud
3 iudicem † ſine inſcriptione legitimè facta delatio, ad pœnitentiam peragendam, vel aliam pœnam legitimã imponendam,vel etiam ad vtrũque, vt colligitur ex tex.in. cap. 2. &.3. & ex cap.ſuper his.de accuſat.cap. cùm dilectus filius.eod.tit.cap.nouit.de iudicijs. Albertus de Gandino in tract. de malefic.§. non ſolùm. pag. 27. vbi aliam refert definitionem: & vbique doctores plures alias definitiones,ſeu potiùs deſcriptiones aſsignant.S.Antoninus in 3.part.tit.9. c.9. Gundiſaluus in tract. de hæretic. quæſt. 10.n.6. Campegius ad Zanchin.cap.9.verſ.de tertia.Repertor.Inquiſitorum. Locatus in opere iudiciali, verb.denũciatio.Simanc.de Cathol.inſtitut.tit.19. idem in Enchiridio.titul.23.Rojas de hæreticis ſingul.5.Tabienſ.in ſumma verb.Inquiſitor.§ 26.n.27. & alij plures,quos conſultò omitto.

At enim prædictæ definitiones ex multiplici capite reijci debent, cùm genus & differentia in ea non ſint. Primò quia Speculator dicit quòd denũciatio eſt alicuius crimen ad præſentiã deferre: nã † omnis bona de-
4 finitio debet conuerti cum ſuo definito. l.1.§.dolum.ff.de dolo, & à nullo ſuo definito ſeparari poteſt. Bald. in cap.ex parte.de appellation.debet
5 etiã † cõſtare ex genere & differẽtijs.Bart. in.l. 1. ff. de tutelis. Bart. & DD.in.l.1.ff.de acquirenda poſſeſsione.& in l.1.ff.de regul.Iur. & in definito ſubiectum rei aut finis, aut vtrũque ſimul cõnecti debet, vt definitione includatur.Idem Pſellus loco eod. Sed hæc non conuertitur.Nec in definito ab illo propoſito,vllum eſt ſubiectum aut finis denunciandi. Nam denunciatio non ſemper poteſt fieri de crimine delatione nominis delinquentis,ergo non eſt bona definitio, quòd etiam ratione probari poteſt. Nam quiſpiam poteſt videre delictũ commiſſum,ſcilicet hominem exanimẽ & proſtratum,aut domum incenſam, & audire vocem proferentem hæreſim vel blaſphemiam,vel aliquas hęreſes deſcriptas in pariete aut alibi, & quid ſimile, & tamen penitus autorem & delinquẽtem ignorare poteſt,& tunc poſſerit nihilominus hæc denunciare:tum germanã & vera denunciatio foret,nec tamen contra delinquentem,ergo non eſt hæc perfecta definitio, quatenus dicit,quòd denunciatio ſit alicuius crimen ad præſentiam deferre.

Secundò, hæc definitio ſeu deſcriptio Speculatoris minus poteſt ſuſtineri, tũ quia ambigua, tum etiã quia imperfecta videtur,cum dicit ad præ
6 ſentiam deferre:quia † nunciatio aliquando fit extra iudiciũ alicui,vt non ædificet aut deſtruat ruinoſum,ne ex ruina damnum veniat vicino: de qua habetur in tit.ff.de nou.oper.nuncia. & in decretal.eod.tit. vbi dicitur[deferre ad notitiam.]non eſt denunciatio de qua nos agimus ea,cõpetit nũciationi, quæ longè diſtat à denunciatione. Nam delatio ad præſentiam

illius cui fit nunciatio, eſt vera nunciatio, non tamen denunciatio: ergo non poteſt conuerti. Ex prædictorum tamen definitionibus, & præcipuè ex illa Hoſtienſis quam non improbamus, alia ſelectior deduci poteſt, quæ proculdubio vtcunque iuri conſona, ad rem magis accedere videtur (cui videtur adſtipulari Salicet. in l. ea quidem. C. de accuſat.. Angel. in tract. maleficiorum verſicul. nec non

7 ad denunciationem, in. princ.) vt † ſit denunciatio delatio criminis ſine inſcriptione apud iudicem competentem, vt puniatur reus: & ponitur delatio loco generis, verbum enim hoc [delatio] idem operatur quòd relatio ſeu notitia, quæ datur iudici alicuius criminis.

Ponitur [criminis] loco differētiæ,

8 nam † nunciatio non fit de crimine tantùm, ſed & de damno infecto, & nouo opere, & defertur iuramentum parti. l. iuſiurandum ff. de iure iurād. & honos iudici. cap. vt debitus. de appellationib. defertur quoque hæreditas ex teſtamento. l. lege 130. ff. de verb. ſignificat. defertur & à lege iuriſdictio. l. & quia. ff. de iuriſdict.

9 Ponitur † ſine inſcriptione ad differentiam accuſationis, quæ licet ſit criminis ſit tamen cum inſcriptione accuſatoris. tex. in l. 3. C. qui accuſare non poſſunt, & ibi Cynus Bald. & Angel. & Salicet. in. l. ea quidem. in princip. C. de accuſat. Angel. tamen de maleficijs in verſ. nec non ad denunciandum, dicit non facere partem in iudicio, ſed tantùm inſinuare iudici negotium, vt notat Marant. de ordine iudiciario p. 6. in Rubric. de denūciatione.

Præterea ponitur [apud iudicem] quia in hoc etiam differt denuncia-

10 tio † à nunciatione noui operis quæ non ſemper fit apud iudicem, text. in l. vnica. C. de noui. oper. nunciat. & à cæteris delationibus quarum aliæ fiunt non apud iudicem, ſed vel à iudice vel à lege, vt ſuprà diximus.

Ponitur [competentem] ad oſtendendum denunciationē criminis fieri debere apud iudicem competentem poteſtatem habentem emendandi, & corrigendi crimina, & delicta iam perpetrata, vel prohibendi quod paratum eſt ad delictum, fruſtra enim eſſet denunciatio facta ei qui non poteſt punire, nec poteſt impedire ne ea vitentur ex defectu iuriſdictionis. argument. l. fin. ff. de iuriſdictione omnium iudic. c. 2. de conſtitut. in. 6.

Iureconſulti etiam multifariam accipiebant prædictum verbum nun-

11 ciatio, nam † nunciare cauſam deferre dicebāt, ſicut renunciare cauſam, à cauſa deſiſtere. l. res. 22. §. vltim. ff. de iur. fiſci; nunciatio noui operis

12 in pandectis aliter accipienda eſt. † Nam ibi prætor edicit, vt ſi quis putet vicinum nouum aliquod opus molientem non habere ius id faciendi, liceat ei denunciare vicino ne id faciat: itaque eum prohibere: vetatque ei cui denunciatum eſt, ſiue ius habeat, ſiue non, tamen ne quid inſtituat. Quod ſi edictum neglexerit, Prætor aditus interdicit, vt opus factum reſtituat: id eſt interim id decernit dum apud iudicem à prætore datum, planum faciat ſibi ius eſſe ſic ædificare: omnino autem diruere id cogitur propter edictum Prætoris ſiue iure, ſiue iniuriâ ędificauerit: quod ſi nūciator velit remittere nūciationem licebit ędificare: licebit etiam nouatori ſatiſdare, ſę opus demoliturum, ſi nunciator actione ſuâ negatoria (quam continuò poſt nunciationem debet intendere) probarit apud iudicem, id illi non licuiſſe; quæ

ex

ex toto titulo de nou. oper. nunciat.
deducuntur. In materia autem male-
ficiorum nunciatio, quam commen-
tatores denunciationem vocant, ma-
xima differentia conſtituitur inter
ius Ciuile & Canonicũ. Nam Roma-
13 ni Pontifices † admittunt quemlibet
ad denunciandum iudici crimen al-
terius, modò illum prius admonuerit
emendationis. cap. qualiter & quan-
do. de accuſat. cap. licet Heli. de Simo
nia: & tunc iudex poteſt procedere
per inquiſitionem nullâ factâ mentio
ne nunciatoris, poteſt etiam procede
re ſuper nunciatione, inquirendo cri
men: hoc eſt, vt nominatim expri-
mat nunciatorem: debet tamen in
hoc conſuetudo obſeruari. Iure au-
tem Ciuili nemo idoneus cenſetur
ad nunciandum, niſi ſpecialiter deſi-
14 gnatus fuerit ad id munus. † Olim
enim inſtitui ſolebat hominum ge-
nus arcanis ſceleribus inquirendis &
deferendis operam impendens, vt cri
mina publicè innoteſcerent: adeò vt
ſi plures eſſent qui de eodem crimi-
ne denunciare vellent, priùs iudicio
contenderent, quàm ad munus hoc
15 admitterentur: † quod genus actio-
nis diuinatio vocabatur in Romano
foro, vt patet ex Aſconij Pediani ſcho
lijs, in act. 1. in Verrem, quod fieri ſo-
lebat in denunciationibus externo-
rum criminum, de quibus agendum
eſſet in vrbe. Si verò intra vrbis mœ-
nia delictũ cõmitteretur, erãt denun-
ciatores collocati per ipſius regiones,
qui munere illo fũgebãtur, vti cõſtat
ex baſi marmoreâ quæ Romæ eſt in
Capitolio, cuius ad ſiniſtrũ latus tres
regiones, ad dextrũ duæ cum ſuis cu-
ratoribus, denunciatoribus, & vicis,
eorumque magiſtris continentur. Idẽ
& in municipijs denunciatores fuiſſe
deprehenditur, ex tabula marmoreâ
antiquâ, quæ eſt Melphiæ in Lucania
in templo S. Angeli, ad aram S. Fran-
ciſci adfixa, vbi recenſentur denun-
ciatores Puteolani hodie [de Puzzo-
le] in Cãpania, temporibus Antonini
Pij optim. Imperatoris.

I M P. C Æ S A R I
DIVI. HADRIANI. FIL.
DIVI. TRAIANI
PARTHICI. NEPOTI
DIVI. NERVÆ. PRONEP
T. ÆLIO. HADRIANO
ANTONINO. AVG. PIO
PONTIF. MAX. TRIB. PONT. V
IMP. II. COS. III. P. P
CONSTITVTORI. SACRI
CERTAMINIS. SELASTICI
SOCII. LICTORES. POPVLARES
DENVNCIATORES. PVTEOLANI.

Per hoc enim antiqui bonos mores
mirum in modum tuebantur, & ta-
les nunc quibuſdam in locis deſignã-
16 tur. Cæterùm ne talis delatio in adu-
lationẽ degeneraret (quia † Tyranni
quoque huiuſmodi indicibus abute-
bantur, quaſi emiſſarijs duntaxat, &
auſcultatoribus) quorum etiã vmbra
metum innocentibus aliquando in-
cuſsit, vt tradit Plutarc. in Ariſtide, &
apud Suydam in ἐνδεῖκται citãtur pau
cula ſine autore; vbi delatores Rei-
pub. peſtes vocantur: cuiuſmodi for-
taſsis fuerũt quos Cicero quadrupla-
tores vocat: ideò ſancitum fuit primũ
vt nunciatores quodam teſtificati ge
17 nere vterentur ad inueſtiganda com-
miſsi criminis indicia, priuſquã † ali-
quid efferrent, ne errantes ipſi magi-
ſtratum quoque ſeducerent, deinde
vt notorijs ſuis nũciatores aſsiſterẽt:
(ſic enim tota illa criminis per teſti-
ficationẽ inquiſitio vocabatur) nã fal-
ſis, nec ne, notorijs inſimulatus quis
eſſet, perpenſo iudicio diſpiciebatur.
l. ea quidem. C. de accuſat. Quamob-
rem Romanæ leges per nunciatio-
nem non admittunt aliter inquiſitio-
nem fieri aduerſus criminoſum, niſi

facta mentione nunciantis, vt reo copia fiat ſui defendẽdi legitimis exceptionibus, vt de publicę pacis cuſtodibus traditur in.l. Diuus Adrianus. ff. de cuſtodia, & exhibitione reorum. &.l.ab accuſatione.§.nunciatores.ff. ad Senatuſ. coñ. Turpillian. Denunciare etiam diuerſimodè accipitur apud Iuriſconſultos: nam † denunciare teſtimoniũ alicui, vt vetus locutio oſtendit, ſignificat vocare aliquem ad teſtimonium dicẽdum l.4. & l. 19. de teſtibus.l.6.ff.ad leg.Iul. repetũd. ſic in lege Manilia: [TESTIBVS PVBLICE DVNTAXAT IN RES SINGVLAS DECEM DENVNCIANDI POTE-
20 STATEM FACITO] † ea denũciatio fiebat per triduũ, vt cõſtat ex lege.12.Tabul.relata Feſto in vagulatio: [CVI.TESTIMONIVM. DEFVERIT. IS. TERTIIS. DIEBVS.OB. PORTVM.OBVAGVLATVM. ITO.] vbi obuagulationem interpretatur quæſtionem cum conuicio. Preterea denunciare autori, eſt eum ad rem defendendam conuenire.l 29.§. final. l. 53.in fin.l.55.& 56.§.ſe pręſente.l.74. §.1.ff.de euictionib. Inde denunciatione interpoſita, accipitur.l. Herennius 63. de euictionib. eſt & denunciatio iudicium præcedens.l.7.ff. de inoffic.teſtament.denunciare domum, pro ad domum.l.1.§.1.de liber. agnoſc.

21 Notandum item eſt quòd † denũcians non tenetur ſe ſubſcribere denunciationi, nec ea verificare, quod etiam vſu & conſuetudine receptũ eſt. Ægidius Boſſ.in pract.crimin.tit. de denunciation.n.14.iuxta doctrinam Angeli & Saliceti in.l. ea quidẽ. C.de accuſat.n.17.& Bart.in.l.Diuus. ff.de cuſtodia & exhib.reor.Idem Angel. de maleficijs in verb. necnon ad denunciationem.n.12.&20 Bernard. Diaz in pract.criminali canonic. cap. 59.n.4.Grammat.deciſ.39.num.1.Iul. Clar.in practic.§.final. quæſt.7. verſ. vlteriùs quæro.cap.ſuper his.de accu-
22 ſat. † Neque propterea puniri debet pœnâ Talionis, ſicut accuſator.c. nullus. verſ. inſcriptio.4. q. 4. & ibi gloſ. in verb.inſcriptio.tex. in cap. calumniatur.1.quæſt.3.&.c.qui non probauerit.& c. licet Heli. de ſimonia.l. libellorum.ff.de accuſat.l. qui crimen. C.qui accuſare non poſſunt, cum ſimilibus.Couarruu.lib.2.Variarum reſolutionum cap.9.num.1.Soto de te-
23 gendo ſecreto,col.2.q.5. † ratione tamen calumniæ condemnatur in expenſis denũcians.Cyn.in.l. ſeueriter. in fine.C. de iudic. Guid. Papę deciſ. 269.Catald.de Syndicatu.q.182.& cõmunem dicit Grat.q.47.n.2.lib.1.Gregor. Natta in repetit. Clement. ſæpe n.29.de verb.ſignif.

24 Prædictorũ ratio eſt, quia † denunciatio tendit ad correctionem, accuſatio verò ad pœnã, vt deducitur ex d.c.ſuper his. de accuſat.& tradit Socin.in c. inquiſitionis. n. 22. eodẽ tit.

Ad hęc faciunt, quia accuſator defert ad iudicem crimen cum actione: inſtat enim apud illum, † vt accuſa-
25 tus puniatur, vt delictum non remaneat impunitum: at verò denunciatio eſt nuda & mera manifeſtatio ſeu intimatio delicti facta iudici, ſine aliqua actione, vt ſuper eo ad libitum prouideat iuxta doctrinam Bald. in l.1.C.ſi ex delicto defunctorum.col.3.

His ſic denunciatis denuncians †
26 iurare debet de nõ reuelandis geſtis per ipſum & Inquiſitorem, vt tradit Eymeric.in.3. p. Directorij tit. de ſecundo modo procedendi in cauſa fidei per denunciationem.pag.445. & ibi Franc. Pegna comment. 15. cuius
27 hæc ſunt verba. † [In continenti ipſe inquiſitor faciat iurare ad quatuor Euangelia ipſum denũciantem de veritate

ritate dicẽda ſuper denunciatis prę-
ſtito iuramento interrogabit eum;
vnde ſcit eſſe vera quæ denunciauit,
& an viderit vel audiuerit. Si dicat ſe
vidiſſe, interrogabit eum de loco, &
tempore,& quoties,& per quem mo-
dum,& qui erant præſentes, ſi dicat
quòd non vidit, ſed audiuit, interro-
gabit eum Inquiſitor à quibus audiuit
& vbi,& quãdo,& quoties,& per quẽ
modũ,& quibus præſentibus audiuit,
formãdo articulos de quolibet prædi
ctorũ ſingulariter,& diuiſim. His ſup-
poſitis notarius prædictã denũciatio-
nẽ in actis reducat dicẽs[quam quidẽ
denunciationem ſic vt pręmittitur fa
ctã ipſe Inquiſitor fecit iurare in con-
tinẽti ad quatuor Dei Euãgelia ipſum
denunciantẽ de dicenda veritate ſu-
per denũciatis,& interrogabit eũ vn-
de,& quomodo ea quæ denũciauerat
nouerat eſſe vera, qui ſi reſpõdet qđ
ideò ſcit ea quæ denũciauerat eſſe ve
ra quia vidit,interrogatus vbi vidit di
ctũ talẽ facere vel dicere ſupradicta,
dixit quod tali die talis mẽſis, & talis
anni &c.]hæc ibi: idẽ tenet Simanc.
de Cathol.inſtit. titul.64.de teſtibus.
nu.10. & ſeqq. inſtructio Hiſpal.c.14.

28 Rurſus notandum eſt quod ſæpiſ-
ſimè in iure † nunciare vel denun-
ciare pro accuſare accipitur, vt de-
ducitur ex tex. in l. abſentem. C. de
accuſat. l. mulier. 4. ad Senatuſconſ.
Turpillian.& Paul. in.d.l. ab accuſa-
tore.§.nunciatores.ff.eodem.nuncia-
tores appellat, qui delicta produnt
apud iudices, & in hac quoq; ſignifi-
catione debet intelligi tex.in l.qui ſe
pulchra.C.de ſepulchro violato.ibi:ſi
ue quicũque alius accuſauerit, vel ad
officiũ nũciauerit,& de hoc verbo,de
nũciare, in eadẽ ſignificatione ſũptus
eſt tex.in d.l.ea quidẽ.C.de accuſ.ibi:
ea quidẽ quæ per officiũ pręſidib.de-
nunciãtur.Hi autẽ nũciatores,vel de
29 nũciatores † nõ tenebãtur libellũ ac-
cuſatoriũ ſolẽniter proponere:ſed tã-
30 tũ† notoria exhibebãt iudici,ideſt,cõ
pẽdiariũ ſcriptũ cõtinẽs qualitatẽ deli
cti,rei,& teſtiũ nomina, πιττακώματα:
vocãtur in fragmẽtis Baſilicorũ eclog.
60. id eſt matriculę: dicitur & fœmi-
31 næ genere † notoria: Apuleius Fabul.
Miles.lib.7[Falſam de me notoriã per
tulit]vnde nõ malè, ſiue notoria ſiue
notorias dicemus,notas quaſdã ſigni
ficãtes delictũ,teſtes,ac delinquentẽ.
De his notorijs loquitur Iurecõſultus
in ſpecie, d.§.nũciatores.& d.l.ea qui
dẽ & in l.Diuus.ff.de cuſtod.reor.Aio
32 tamẽ nõ minus notoria † verbo quã
ſcripto fieri poſſe:cùm & vtroq; mo-
do denunciationes receptæ ſint. Iul.
Clar.in pract.crimin.§.final.q.7. verſ.
vlterius quæro.in fin.Boſſ.tit.de denũ
ciatione.n.14.Angel.& Salicet.in l.eã
quidẽ.C.de accuſat.Ex quib. deduci-
tur, quòd ex his notorijs ſiue elogijs
33 ſtatuitur † neminẽ eſſe facilè ac teme
re cõdẽnandũ,vtebantur autem pręci-
puè hoc modo denũciandi crimina
34 † apparitores & irenarchæ,de quibus
in.l.vlt.§.1.ff.de munerib.& honorib.
& in.d l.Diuus.qui etiã ſtationarij mi
lites ab Vlpiano appellantur in l.1.§.
vlt.ff.de offic.præfect. vrb. & hoc ap-
pellat officium d.l. ea quidem. & l.1.
C.de cuſtod. reor. ibi. ſiue cum cura
publicæ ſolicitudinis.

35 His ſic poſitis ad expoſitionẽ† ana-
logiæ verbi(denũtio)veniẽdũ,nõ ver
bi ſolũ ſed etiã rei, ſic enim à Iurecõ-
ſultis aliquando propriè quęritur res,
explicatur,& ſymbolum ſubſequitur.
36 Nã Pſellus lib.ſupra citato,† definitio
nẽ & nomẽ conſtituit ad idipſum in-
ueſtigãdũ de quo quæritur: quo loco
per nomẽ etymõ intelligit,& Ariſtot.
ait:Etymologia notam facit rẽ de qua
prędicatur.Idcirco ne per ignota prin
cipia procedamus, hoc loco congruẽ-
ter videndum erit vnde dicatur de-
nũciatio. Et primò dicendũ eſt, quòd

denunciatio deducitur & cõponitur à de propoſitione & nuntio, quod vtiq; ſignificat certiorare, notificare, intimare, narrare, prędicare, reuelare, & declarare, de quo in Pſal. 52. [Iniquitatem meam annunciabo & cogitabo pro peccato meo.] Et in Eccleſiaſt. c. 10. [Qui habet pennas annunciet ſententiam.] Et Luc. c. 2. annuncio vobis gaudium magnum, quia natus eſt nobis hodie Saluator mundi.

37 Secundò, præpoſitio† [de] auget ſignificatum, nũciare quippe ſignificat relationem ſimplicẽ facere, quâ voluntatem ſuam relatione quis declarat, prout faciunt nuntij, qui mittuntur à Sum. Pont. vel ab alijs principibus: & iuxta hanc doctrinam intelligi debet tex. in l. ab accuſatore. §. nunciatores. ff. ad Senat. conſult. Turpill. & ibi Bart. n. 1. At verò propoſitio [de] adiũcta verbo, ſignificat nunciationẽ cũ aliqua actione: nam qui denũciat quodãmodo videtur nũciãdo mouere animũ illius, cui fit denunciatio, vt ſuccurrat vel emẽdet aut prouideat.

38 Latini verò autores per verbum † [denuncio] futurum aliquid nunciabant. Ita Cicero de Seneſt. [quomodo (inquit) Carthagini malè diu cogitãti, bellum inferatur multò antè denũcio.] Columella: [ſin autẽ (ait) cæli ſtatus frigidus, & pruinoſus hyemis violentiã denunciat in Idus Februarias hanc curã differemus.] Cicero 1. Tuſculan. [Nos verò ſi quid tale acciderit vt à Deo denunciatũ videatur, vt exeamus è vita læti: & gratias agentes pareamus.]

Ponitur aliquando pro indico, iubeo, impono, Cicero pro Sex. Roſ. [nõ pũtaſti me familiariſsimis tuis teſtimonia nunciaturum.] Aliquando pro palàm dico: ſignifico, idem pro Quinctio [procuratorum ſe eſſe denũciat.]

39 † Nũciũ etiam pro oraculo & præſagio, reſponſo, & re quę diuinitus nũciatur accipitur: hinc Tibul. lib. 3. elegia 4. (inquit.)

Diui vera monent venturæ nuncia ſortis:
Vera monẽt Thuſcis exta probata viris.

& Catullus de Berecyntia & Aty.

Geminas Deorum ad aures noua nuntia
referens.

40 Nuntio etiam idẽ † quod moneo, & ſignifico. Terent. Hecy.

At iſtos inuidos Dij perdant: qui hæc libenter nuntiant. Et Plautus:

Nunquid aliud vis patri nunciari?

Cicero ad Brutum. [Ita enim Romam erat nunciatum, ita perſuaſum omnibus cum paucis inermibus perterritis metu, fracto animo fugiſſe Antonium.] Huius cõpoſita ſunt annuntio, denuntio, enuntio, obnuntio, pronũtio, renũtio: hinc nunciatio ſignificat ipſos denũciandi actus. Vnde Cicero 2. Philoſoph. [Nos enim nunciationẽ ſolam habemus, conſules & reliqui magiſtratus inſpectionẽ.] Hinc Iuriſcõſulti nunciatorẽ appellarũt, qui rem quampiam nuntiat, aut qui crimen defert, quibus cõfert illud Pauli in l. 6. ſuprà allegat. ff. ad Turpillian. [nunciatores qui per notoria indicia prodũt notorijs ſuis aſsiſtere iubẽtur]

Quãuis igitur genus verè & propriè omnes ſuas ſpecies cõtineat, iuxta rationẽ tex. in l. ſemper in generalib. de reg. iur. & Dec. in l. 1. 2. notabil. ff. eod. Bald. in l. 2. C. de iur. annu. Bart. in rubr. ff. ſolut. matrim. col. penult. Abb. in c. in noſtra, de reſcript. tamen quãdoq; genus exprimitur cũ quibuſdã ex ſuis ſpeciebus. l. Sanctio legũ. ff. de pœnis. l. doli clauſularus. ff. de verb. obligat. quod vtiq; fit ad denotandum quod ius alterum ſit in illis caſibus particularibus, quàm regulariter ſit conſtitutũ. Idcirco poſtquam dixerimus aliqua notabilia de denũciatione in genere, quia per ſpecies veriùs quàm per genus ſignificatur negotiũ, de quo diſputatur (nam ſpecies

ſpecies de proprietate ſermonis ineſt ſuo generi, vt copioſe tradit Fräc. Nicon. in repetit. capit. qui contra. de probationib. numer. 749. Bart. in l. 1. col. 2. ff. de vulgar. & pup. & in l. ſi quis in principio teſtamenti. col. 3. ff. de legat. 3. facit. l. munus propriè. ff. de verb. ſignific. vbi munus habens ſignificationem generis & ſpeciei (vt ibi apparet cum gloſ.) quando in ſpecie ſignificat, propriè dicitur ſignificare: ex l. iuris gentium. ibi proprium nomen contractus. iuncta gloſ. in ſuo. dum dicit: id eſt, ſpeciali, & notat Socin. in l. 1. num. 2. ff. de vulgar. & pupil. ſubſiſtit. pro quo adduci poteſt illud Bald. in l. actor. col. 1. numer. 4. C. de probation. vbi dicit, quod ſi volo probare aliquem hæreticum in genere, produco duos teſtes: vnus deponit de hæreſi in vno articulo fidei, alter in alio: iſti teſtes probant identitatem generis per diuerſitatem ſpecierum: probatio enim per genus fit per quamcumque ſpeciem, idem dicit Bald. in l. 1. C. quo numero. Et ſequitur Barbat. in l. 1. §. ſi ſtipulanti. col. 8. in principio. ff. de verb. obligat. Cõgruenter igitur vt tota materia dilucidetur, & meliùs percipiatur ad denunciationis ſpecies gradum faciamus.

42 Doctores † plures conſtituũt differentias denunciationis in capit. nouit. de iudicijs, & in ſpecie Abb. numer. 34. & in capit. ſi peccauerit. 2. quæſtion. 1. vbi Archidiacon. & Turrecremat. Ludouic. Gomezius in repetit. c. ſi annum. §. ſi verò. de iudicjis. Iacob. Beluiſ. in c. Romana. §. contrahẽtes. de foro compet. in 6. Io. Quintin. in d. c. nouit. de iudicijs nu. 56. & omnes criminaliſtæ copioſe in ſuis locis. Sed de denunciatione quoad noſtrum pertinet inſtitutum, agit Eymeric. in 3. p. Director. tit. de ſecũdo modo procedendi in cauſa fidei per denũciationem, & ibi Franc. Pegna cõmẽtario 15. S. Antoninus in. 3. p. tit. 9. c. 9. Gundiſal. de Villadieg. tract. de hæretic. c. 10. n. 6. Campegius apud Zanchin. c. 9. verſ. de tertia. Repertor. Inquiſitor. & Locatus in opere iudicial. verb. denũciatio. Simãc. de Cathol. inſtit. tit. 19. Idem in Enchiridio. tit. 23. Ioãn. Rojas in ſingularib. fidei ſingul. 5. Tabiens. in ſumm. verb. Inquiſitor. §. 26. n. 27. & alij. Petrus de Aragon in 2. 2. D. Thom. de iuſt. & iur. quæſt. 67. de iuſtitia iudicis art. 3. quarto caſu. Salon. in 2. 2. D. Tho. quęſt. 68. de iniuſtitia accuſatoris art. 1. verſ. differũt denunciatio iuridica. Dominicus Bañes de iure & iuſt. q. 64. de homicidio, art. 8. & alij plures, ex quorum doctorum traditionibus deducitur, quòd denũciatio quadrupliciter accipitur. Euangelica ſcilicet, iudicialis, canonica, & regularis, quos in hoc etiam ſequitur Dominic. Sotus de ſigillo ſecreti membro 2. quæſt. 5. & Marianus Socinus in cap. veniens. num. 283. de accuſat. Speculator tit. de denunciat. §. 2. verſ. vt autem.

43 Euangelica denunciatio eſt † delatio criminis ad prælatum, vt ad patrem gratiæ, ad emendandum fratrẽ, vt docet Speculator tit. de denunciatione. §. 2. verſ. Euãgelica eſt. Abb. vbi ſuprà verſ. & primò circa Euangelicam. Archidiacon. in d. cap. ſi peccauerit. 2. q. 1. vbi inquit, quòd hęc denũciatio quatenus ordinatur ad tollẽdum peccatũ procedit ab actu charitatis, ſed quatenus ordinatur ad inſtruẽdũ alios per exemplum, procedit ab actu iuſtitiæ. argum. c. pręcipuè. 2. q. 3. quæ tẽdunt, vt denunciatus per monitio-
44 nem à peccato ſeparetur, † & dicitur Euangelica quia ab Euangelio Chriſti Domini noſtri originem ducit, vt probatur ex illo Matth. capit. 18. & Matth. cap. 18. vbi, [ſi peccauerit in te frater tuus, corripe eũ primò inter te & ipſum,] & in c. ſi peccauerit. 2.

quæſt.1.vbi Archidiac.& Turre-cremat. Soto de tegẽdo ſecreto. memb. 2.q.1.Theologi in.4.Sentẽtiarum,frater Areualenſ.in tract. de fraterna correctione.Imola in.cap.nouit.de iudicijs.Hæc autem denunciatio Euan
45 gelica † practicari poteſt hoc modo, quoties quis occultè nouit aliquem eſſe in peccato mortali,vel quãdo ſecretò ſcit illud committere velle ſecretè & in charitate monere debet, vt à peccato reſipiſcat & auertatur, exemplo Saluatoris noſtri,vt deducitur ex dictis locis,vbi dicit[ſi peccauerit in te frater tuus corripe eũ inter te & ipſum ſolum,ſi te audierit,lucratus es fratrem, ſi autem monitus noluerit exire à peccato, debet denunciãs adducere ſecum vnum vel duos & coram ipſis iterum eum monere vt à peccato ſuo exeat,& ſeparetur:vt ipſi poſsint eſſe teſtes. Si verò adhuc in ſuo peccato permanere voluerit debet Eccleſiæ dicere] id eſt,denunciare iudici cõpetenti,vt iudex ex denũciatione ad corrigendũ illũ exiſtẽtẽ in peccato, iudicialiter procedere poſsit:receptis tamen teſtibus, vt ex dicto loco colligitur Matth.18.d. c. ſi peccauerit.2.q.1. Soto de iuſt.& iur. lib.5.q.5.art.1.& de tegendo ſecreto vbi ſuprà.Turre cremat.in ſumm. de Eccleſia.lib.2.cap.92.Doctores in.c.
46 nouit. de iudicijs. † Finis igitur iſtius denunciationis eſt proximi emendatio, & ne remaneat in peccato poſt monitionem prædictam,quã contemptã ad actum iudicialem peruenit, vt iudex qui habet poteſtatem coactiuã illum compellat à peccato auerti, ex notatis per Barbat.& Abb.in d.c. nouit.de iudicijs.
47 Altera eſt denũciatio † iudicialis quę fit corã iudice cõpetẽte, quæ idcirco iudicialis appellatur.quia ſtatim fit relatio criminis in iudicio abſq; præuia monitione,quę ſecũdũ denũciationis locũ obtinet,cùm denũciationi,quæ à domino inſtituta fuit,primus locus debeatur,ſecũdus verò huic quę inſtituta fuit à vicarijs ipſius tã in temporalibus quã ſpiritualibus,quæ in dupli ci differẽtia cõſtituitur,eſt quippè publica & priuata,vt tradũt omnes Doctores in.c.nouit.de iudicijs,& notat Specul. vbi ſup. in tit.de denũciatio-
48 ne verſ.iudiciales verò.† Publica eſt quæ cõpetit alicui ex mero& puro officio ſuo, in quanõ requirit̃ monitio, ſed iudex ex ſuo officio procedit per denũciationẽ ſuorum officialiũ.iuxta tex.in c.Romana.§.ſanè.de cenſibus. in.6.l.ea quidẽ.C.de accuſat.c.Epiſcopus.ſynodo tertia.5.q.6.l.diebus.ff.de cuſtod.reor.l.1.§.ſanè.ff.de offic.pręfect.c.nullus.§.aliquãdo, vbi gloſſ. in verb.dictũ eſt.4.q.4. Ab. in d.c.nouit. de iud.n.46.Soto de tegendo ſecreto memb.2.q.5.Specula.vbi ſup. verſ.publica iudicialis dicitur illa.
49 Alia dicitur † priuata iudicialis denũciatio quæ cõpetit læſo propter priuatũ intereſſe,ita tradit Speculat. tit. de denũciat. §. quis denũtiare poſsit. verſ. priuata verò iudicialis. vbi exẽplificat cõcluſionẽ in eo cui iniuria illata eſt vel res ſubrepta & ſublata. Panor.in d.c.nouit.§.iudicialis.de iudic. Marãt.in pragm.iudicial.tit.de denũciat.§.expedita.col.2. Pręterea denũciat. ioduob. modis expeditur. Vno in foro ciuili ſeu ſæculari, alio modo in foro canonico ſeu Eccleſiaſtico. In foro ciuili nõ requiritur vt præcedat nũciationis probatio,&habeat lo
50 cũ † cùm oppreſſus nequit agere cõtra opprimẽtem,quia tunc expeditur de plano:vt puta quia denũcians oppreſſus eſt ſeruus, vel alterius poteſtati ſubditus:vt in §.penult. inſtitut. qui ſunt ſui vel alieni iuris.idẽ dicitur in monachis, & alijs conquerentibus de iniuſtis grauaminibus ſuorum prælatorum.Innoc.in.cap.inſinuante qui

clerici

clerici vel vouentes. Idem eſt quoq; in his quæ ſpectant ad forum venale, vt res vẽdantur iuſto pretio: per tex. in.c.1.de emptione & venditione.Idẽ in ruſticis oppreſsis eſt habendum iudicium.l.neque. §. de plano.ff. de offic. proconſul. Speculat. & Panorm. vbi ſuprà.

51 Alia eſt † quę expeditur in foro Eccleſiaſtico,& in hac quoque nõ requiritur proceſſus monitionis,quę etiam de plano expeditur.text in d.c. nouit in fin. de iudic. ibi: de plano cognoſcant, vbi etiã in principio,dicitur de præmiſsione monitionis. vbi idem Panormit.dicit hanc opinionem eſſe Ioann. Andreæ & commun. Doctorum.

52 Alia dicitur denunciatio†Canonica,quę à canonibus inuenta fuit,licet ortum habuerit ſecundum Innocen. à lege veteris Teſtamenti, & hęc dupliciter accipitur,alia ſpecialis, generalis altera.Panor.in d.c.nouit.verſ.vltimò poteſt quæri. de iudic. numero 58.&.59.† Specialis dicitur illa quæ

53 competit ei cuius intereſt, habere prçlatum bonum Eccleſiæ ſubditum. & fit ad hoc vt quis ab officio remo-

54 ueatur: illi præmittere opus eſt † binam monitionem. Speculat. d.titul. de denunciatio. §. quibus poſsit denunciare.verſicul. canonica quoque denunciatio,& Panor. vbi ſuprà licet Speculat. ibi dicat neceſſe eſſe trinam præmittere monitionẽ huic denunciationi,quod negat Panor.cuius ſententiam ſequor eò quòd text. in. d.capit. nouit. loquens de monitionibus quæ debent præcedere denunciationẽ,apertè concordat cũ Panor. qui adducit Domini præceptũ in quo duplex tantùm reperitur monitio: & alij iuris autoritati non innititur ſententia Speculatoris.

55 Generalis verò canonica denunciatio dicitur illa quæ fit cùm agitur de matrimonio impediendo,vel diſſoluendo, vel cùm agitur de prædicto iudicio Eccleſiaſtico corrigendo in quo aliquod priuatum non incurritur intereſſe Speculat.& Abb. vbi ſuprà.

56 Regularis† verò denunciatio ſecundũ Speculatorẽ vbi ſup. §.2. circa fin. eſt denũciatio,ſiue proclamatio in.c. ad correctionem exceſſus facta.ſecũdum verò Panorm. in d. capit. nouit.

57 Denũciatio regularis eſt †quę ſecũdũ diuerſas religioſorum inſtitutiones expeditur, & procedit ſimpliciter & de plano,neq; appellatur ab ea, vt in c.ad noſtram.& in cap.reprehẽſibilis. & cap.cum ſpeciali.§.porrò.in fine.de

58 appellat.adeò quidẽ † vt in Gallia,vbi appellationes tanquã ab abuſu nũquã reijciuntur à Parlamentis; tamen vbi de moribus & diſciplina regulari agitur,omnino prouocantes declarẽtur inadmiſsibiles, & in duplicẽ appellationis temerariæ pœnam condemnẽtur.Rebuff.in tract.de appellat. tanquam ab abuſu.

59 Denunciatio autem quoad noſtrũ ſpectat inſtitutum † fit coram Inquiſitoribus, vt tradũt Eymeric. & Frãc. Pegna vbi ſuprà in prima part. Director.Cõment.15.de modo procedẽdi in cauſa fidei per denũciationẽ. Clar. in pract. crimin. §.fin. q. 7. verſ. vlterius quæro.in fin.Boſſ.titul.de denunciat n.14.Angel.Salicet.& alij in l. ea quidem.C.de accuſat. Poteſt autem quilibet eam facere,& indicare hęreticos inquiſitori apud acta,dicens die tali fuiſſe tale maleficium cõmiſſum, aut talem hæreſim prolatam à tali homine,præſentibus Caio & Nęuio,&c. in quã ſententiã adducit plura exempla Angel.in tract.de maleficijs. verſ. neq; ad denũciationẽ. n.20. Iul. Clar. in pract. vbi ſuprà verſ. quæro nunc quæ ſit forma denũciationis. Quibus

60 peractis†nullę ſunt ampliùs denũciãtium partes, ſed iudex tunc inquirit

de delicto, adhibitis teſtibus quos denuncians nominauit, & alijs à quibus veritas excipi & haberi poſsit. Angel. & Salicet. vbi ſuprà. Soci. in c. qualiter & quando 2. num. 712. verſ. licet, ſecundum iura. de accuſat.

Nunc verò videndum eſt, an fidei cenſores per monitionem, ſeu edictum fidei, quo publicè quotannis præcipiunt, vt omnes quos ſciuerint labe pollutos denuncient, ſub pœna excommunicationis poſsint & valeant procedere contra renuentes id facere: an illi teneãtur Inquiſitoribus id denunciare quod ſcierint ſub pœna peccati mortalis, & hæreticos indicare. In id nos hactenus quæſtioně quintam impendimus, vt oſtenderemus edicto non ſolùm adeſſe publicando omnes debere, ſed etiam ei vt obedirent vniuerſos teneri. Sed cùm hîc de denũciatione nobis eſſet dicědum, & quo quiſque vinculo ad eam perficiendam obligaretur, nonnulla, quòd ambæ quæſtiones eodem recidant, ex illa in hanc reſeruare, nonnulla breuiter repetere, & quædam ſummis digitis contingere proponebamus.

Primò videtur dicendũ, quod non omnes teneantur indicare hæreticũ Inquiſitoribus ex vi edicti publici: Nam ſi plures in concione vel alibi publicè audierint aliquě hæreſim af-
61 firmare, † ſufficeret ad cõuincendum illũ de hæreſi duos vel tres affirmare, cùm omne verum ſit in ore duorum vel trium. Matt. c. 18. Luc. 17. Ioa. 8. & habetur in c. in omni negotio. & c. licet, de teſtib. l. vbi numerus. ff. eod. titul. c. nouit. de iudic. Cardinal. in Clement. 2. de hæret. videtur enim abſonum, vt omnes præcisè teneãtur prędictos hæreticos indicare, & ſic quòd tota ciuitas vel populus, qui cognouit illum hæreticum deberet illum indicare: ergo non omnes obligãtur ſub peccato mortali: ſed potiùs illi tantum penes quos eſt regimen ciuitatis, vel ſacerdotes quibus incumbit proſpicere pro ſalute animarum.

Secundò, vnumquodque tribunal S. Inquiſitionis, habet perſonam publicã ſpecialiter ad hoc deputatam, cui præcipuè hoc onus denunciandi
62 & accuſandi hæreticos, † quem promotorem fiſcalem appellamus, vt habetur in c. vlt. 2. q. 8. & Simanc. tit. 4. n. 12. & Franc. Pegna in 3. p. Director. Comment. 14. & copioſè diximus in quæſt. de accuſatione. Ergo ad illos tantùm pertinet hoc onus denunciãdi hæreticos, & nõ ad cæteros niſi expreſſe ad teſtificandum vocentur, & per conſequens non incurrět pœnam peccati mortalis, neq; excommunicationis.

63 Tertiò † nemo obligatur ad impoſſibile, ex text. in cap. nemo. de regul. iuris in 6. Lex enim Domini ſuauis & onus eius leue Matth. cap. 11. Nam peccatum ex voluntate procedit, ex quo deducitur illud axioma, in tantum dici peccatum in quantum eſt voluntarium, text. in cap. cum voluntate. de ſentent. excommunicat. cap. meritò 25. quæſtione 1. notat. Paludan. in 4. ſentent. deciſ. 29. Doctores in c. ſi verò. de iureiurand. Si autem præceptum eſt impoſsibile, & non poteſt per ſubditos adimpleri; cùm fecerint contra præceptum ſine vo-
64 luntate, non videntur deliquiſſe: † ſed cognoſcere aliquě hæreticũ impoſsibile videtur, cùm hæreſis in voluntate & intellectu cõſtituatur (non enim verba aut facta hęretica faciũt aliquem hæreticum, ſed conſenſus cum deliberatione in anima, vt omnes fatentur, & tradit Alphonſ. de Caſtro de iuſta hæreticorum punitione. libr. 1. cap. 1. & de hæreſibus libr. 1. cap. 1. & probatur ex cap. hæreticus. & cap. dixit Apoſtolus.) Ergo omnes

omnes non tenentur indicare huiuſmodi hæreticos, cùm impoſsibile ſit illos cognoſcere ratione impoſsibili-
65 tatis prædictæ. † Hæreticus namque eſt, qui circa ea quæ ſunt fidei errat per intellectum, & pertinaciter adhæret errori per voluntatem, approbans falſa pro veris, & vera pro falſis, certa pro incertis. Non ergo conſtitui poteſt hæreticus, niſi error ſit in intellectu: requiritur enim in hæretico falſa credulitas ex parte rationis, & peruerſa voluntas ex parte concupiſcibili, vt probatur ex ratione text. in d. cap. dixit Apoſtolus 24. q. 3. ibi: [qui errant & parati ſunt corrigi, nequaquam in hæreticos ſunt computandi,] ad hæc text. in cap. excommunicamus. 1. §. credentes. de hæreticis. Ancharanus & alij in c. quicumque. de hæretic. libr. 6. Ioannes de Anania in c. firmiter. in fin. de ſum. Trinitate & fide Cathol. Ad hoc autem vt quis verè, & propriè hæreticus dicatur tria requiruntur. Primò, vt fidem Cathol. ſit profeſſus, & baptizatus exiſtat. Secundò, vt error intellectus ſit in ijs quæ ſunt fidei. Tertiò, pertinacia in voluntate, vt docet Alphonſ. de Caſtro libr. 1. de iuſt. hæretic. punit. Tabien. in ſumm. verb. hæreticus. nume. 1. verſ. vnde ad hoc. & §. 25. & 26. Simanc. de agnoſcend. aſſertionib. q. 2. num. 2. Couarru. lib. 3. Variarum reſolution. c. 1. nume. 2. verſ. hinc ſanè deducitur. Conrad. Brun. lib. 1. cap. 2. de hæretic. Rojas in tract. de hæretic. 1. part. numer. 40. Melchior Canus libr. 12. de locis Theolog. cap. 8. S. Thom. 2. 2. quæſtione 11. art. 2. Eymeric. in 2. p. Dirctor. q. 32. & ibi Franc. Pegna Comment. 57.

66 Cùm igitur † intellectus ſit res ſpiritualis, & non poſsit videri, nequaquam (audientes aliquem proferentem propoſitionem hæreticam) illum hæreticum iudicare poſſunt: de occultis enim animi, neque Eccleſia iudicat. text. in cap. tua nos. c. ſicut. c. humanæ aures. 22. q. 5. & habetur lib. 1. Regum cap. 16. hæc enim reſeruata ſunt Deo, iuxta illud Paul. 1. ad Corinth. c. 4. & tradit Iureconſultus in l. cogitationis pœna. ff. de pœn. Ergo præcipiendo Inquiſitores, per edicta publica pœnâ excommunicationis, vt omnes indicent hæreticos, videntur obligare ad impoſsibile, & ſic tale præceptum non obligat.

67 Quartò confert ſupradictis, quia † celare peccatũ proximi eſt opus virtutis, & charitatis, ex tex. in c. ſi ſacerdos. de offic. ordin. in c. ſi peccauerit. 2. q. 1. Nam tali nunciatione proximo
68 fama læſa vileſcit, quæ † pretioſior diuitijs omnibus præcellit, vt habetur Prouerb. c. 22. & Eccleſ. c. 7. [Meliùs (inquit) eſt bonũ nomẽ quàm diuitiæ multæ] ergo ſi præcipiatur ſub excõmunicationis pœna, vt quis reuelet hæreticum, quem occultè & ſecretè nouit, nõ obligatur neq; ligatur excõmunicatione, cùm potius obedire debeat Deo, quàm hominibus iuxta tex. in c. Iulianus. 11. q. 3.

His tamen non obſtantibus cõtra-
69 ria ſententia vt verior eſt tenenda. † Tenentur enim omnes fideles ſtatim ad Inquiſitores deferre ſub pœna peccati mortalis, & excommunicationis, nullâ præcedente correctione fraternâ ex edicti fidei præcepto autoritate Apoſtolicâ ab Inquiſitoribus propoſito & publicato. Cõplures in hanc ſententiã excuſsimus rationes in 5. quæſt. quas hic obiter tantùm contingemus, ſuppreſsis autorum grauiſsimorum locis, qui illic citati ſunt, ne bis idem mouere videamur, cùm præſertim ita commodè illinc peti poſsint, ac ſi hîc repeterentur.

Prima ratio eſt. quæ hactenus ſatis probata eſt, quia quæ committuntur contra veram fidem & Deum (qui eſt

ſumma

ſumma veritas) & contra religionem Catholicã, cenſentur non ſolùm eſſe
70 † in maximam Dei offenſam, verùm etiam in omnium fidelium iniuriam, & ideò omnibus incumbit eiuſdem fidei communis defenſio cõtra hoſtes Eccleſiæ. Hinc ad ea quæ ſuprà diximus, monemus conſtitutiones Imperatorum Arcadij, Honorij, & Theodoſij plures in libris Iuris deprehendi quibus id ſanciunt, ac præcipuè in l. Manichęos. C. de hæreticis. vbi ſic loquuntur [Manichæos ſeu Manichęas, vel Donatiſtas meritiſsimâ ſeueritate perſequimur. Huic itaque hominũ generi nihil ex moribus, nihil ex legibus commune ſit cum cæteris. Ac primùm quidem volumus eſſe publicum crimẽ, quia quod in religionem diuinam committitur in omniũ fertur iniuriam] hæc illi. text. quoque in c. cum ſecundum leges. de hæret. lib. 6. cap. vergentis. iunctâ gloſ. verb. grauiùs. eod. tit. Idcirco quilibet tenetur indicare hæreticos, cùm potiùs debeamus perdere vitam, quàm fidem: can. conuenior. 23. q. 8.

71 Secunda ratio eſt, quia † quicunq; in aliqua Repub. ciuis probus haberi cupit, eam tenetur defendere, ne ruina cõmunis in omnes, imò & in caput ſuum veniat, vt potè, ſi proditio, ſi traditio ciuitatis immineret inimicorũ: vel ſi periculum mortiferæ infirmitatis contagioſæ, aut peſtis eueniret, aliàs enim veluti communis hoſtis, & crudelis inimicus patriæ ſeueriſsimâ pœnâ deberet puniri: ad hæc tex. in l. poſtliminiũ. §. transfugæ. ff. de captiuis, & poſtlimin. reuerſ. & ibidẽ Bart. in §. filius. nam propter Remp. crimina neceſſariò & rei puniendi ſunt, vt cæteri metu pœnæ arceantur à ſimilibus committẽdis, cap. non eſt innocentiæ. 23. quæſtione 5. & cap. vt clericorum. de vita & honeſtate clericorum. l. capitalium. §. famoſos. ff. de pœnis. c. deniq;. verſ. thuribula quoque. 7. q. 1. at in crimine hæreſis maior ratio procedit, cùm inde Reipublicę maximę inferantur calamitates & miſeriæ, tum in perſonis & bonis, tum etiam in ſpiritualibus rebus, & fide Cathol. ac etiã tractetur de animarũ cõſeruatione & dãnatione, quæ præferri debet omnibus rebus: nullũ namque peccatum eſt grauius ac periculoſius hæreſi. cap. quid in omnibus. 32. quæſt. 7. cap. quid autem. 24. quæſtione 3. cap. primum, 22. quæſtio. 2. atroxq; dicit crimen Bald. in Margarita in verb. hæreſes, ac crimen publicum dicitur: Speculator de teſte. §. verum inter crimina, quæ publica numerantur, vt habetur in quadam conſtitutione Frederici Imperatoris, quæ incipit [inconſutilem tunicam] §. ſtatuimus. cuius hæc ſunt verba, [Statuimus in primis, vt crimen hæreſeos & damnatæ ſectæ, cuiuſcunque nomine cenſeantur ſectatores, prout veteribus legibus eſt indictũ,
72 † inter crimina publica numeretur] hæc ille, & text. in l. Manichæos C. de hæret. Proſper Farin. de delictis & pœnis, quæſt. 18. nume. 60. & per tot. vbi plura adducit. Ideò Saluator noſter dicebat [Nõ timete inimicos qui ſolùm poſſunt occidere corpus, animam verò non] hæretici verò ſunt lupi ſceleratiſsimi, qui per ſuos errores demergunt animas in profundum Barathri. Meritò igitur quilibet fidelis tenetur reuelare hæreticos, ne per iniquitatem ſuam, alios in perditionem deducant, quorum venenum (quod alibi diximus) vt cancer ſerpit, Apoſtolus 2. ad Timoth. cap. 2. vnde reſecanda eſt à principio, ne paulatim intima cordis corrodat, & ſpiritualem vitam adimat, reſecandæ ſunt quidem putridæ carnes, & ſcabioſa ouis à caulis repellenda, ne tota domus, maſſa, corpus ardeant

ardeant,corrũpantur,putreſcãt,& intereant.c.reſecandę.24.q.3.cum ſimilibus. adde ad hæc quæ ſuprà de pietate erga Deum,patriam, & parentes adduximus in d.q.5.

Tertia ratio eſt,quia † iniquus,& reprobus meritò iudicãdus eſt filius qui non vindicat iniuriam patris ſui,& iuſtiſsimè meretur excludi ab hæreditate paterna.l.1.C.de his quib. vt indign.Sed omnes ſumus filij Dei,& vt dicit Aratus referẽte D.Paul. Act.17.

Τοῦ γὰρ ϗ γένος ἐσμὲν ——

Et genus illius ſumus ——

& hæreſis eſt in grauiſsimam Dei iniuriam;ergo inimicus & iniquus iudicabitur filius ac infidelis, qui non defendit fidem Dei,& vindicat eius iniuriã,hoc nõ eſt cõfiteri Deum.Et vt
74 ipſemet† Redemptor dixit,[qui non eſt mecum,contra me eſt:qui me cõfeſſus fuerit coram hominibus,confitebor & ego eum coram patre meo, qui eſt in cælis.]at verò tacere, & nõ defendere offenſam Dei,ab hęretico illatam eum indicando, eſt negare Deum: Ergo meritò dicendum eſt, omnes teneri hæreticos denunciare, & fidẽ defendere.

Quarta, quę quodãmodo ad ſuperiorẽ accedit eſt eiuſmodi, qui patris honorẽ non tuetur,& Deũ nõ defendit grauiſsimè peccat,& ingratus eſt, & tantò grauiùs delinquit,quãtò magis naturali, & diuino iure tenetur Deũ diligere.c dilecto.de ſentent.ex
75 cõmunic.in 6.meritò igitur† ingratiſſimus iudicandus eſt, qui Dei honorẽ nõ tuetur,vt habetur Tob.c.4.& Heſther c.2.Sed Deus pater noſter eſt, Pau.ad Ro.c.8.& ad Ephe.4.cui oĩa debemus, quippe qui immẽſa beneficia ab eo recepimus adeò vt filiũ ſuũ vnigenitũ daret: Ergo niſi honorẽ illius & ſanctiſsimã fidem (quam nobis dignatus eſt ex ſua immenſa miſericordia reuelare)cõtra ipſos impios hæreticos, qui ei aduerſantur reſpuẽtes & pro nihilo reputãtes Dei dogmata & diuina myſteria; proculdubio ipſius omnipotentis Dei indignationem,& grauiſsimũ ingratitudinis crimen , ſi hoc ñeglexerimus, incurremus: his cõfert text. in c.illud autẽ.de Iudæis: [Illud autẽ (inquit Innoc. III.) diſtrictiſsimè inhibemus ne in contumaciã creatoris proſilire præſumant, quoniã illius diſsimulare nõ debemus opprobrium,qui opprobria noſtra deleuit]etiam & in dict.Authent. vt non luxurientur.§.1.collat.6.

Quinta ratio eſt, quia nõ reſiſtere hęreticis,& illos nõ deferre Inquiſito
76 ribus, vt eorũ errores arguant & puniant,† eſt quodãmodo hęreticorum errores approbare, & fidẽ negare. Id pluribus in d.q.5. cõprobauimus: ſed mirũ in modum afficit me, ac quẽlibet Chriſtianũ locus elegãs Platonis
77 lib.10.de Legib.†[Si quid(inquit)impiè quiſquam agit,& aliquis tum pręſens fuerit qui Deos defendat,id magiſtratibus ſignificet,& qui primi audierint hoc ad eorum iudicium ſecũdum leges deferant]ergo vt hæreticis Chriſtiani reſiſtant, indictis per
78 edictum pœnis adigi debent.

Sexta, ex † debito charitatis omnes adſtringimur ſub pœna peccati,ſi poſſumus amouere aliquod damnũ grauiſsimũ à proximo ex c. hoc videtur. 22.q.5.& tradit Sote de ſigillo ſecreti 2.membr.q.4.concluſ.2.& tex.in d.c. dilecto.de ſentent.exommun. in 6.&
79 cõfert illud Matt.c.[22.diliges proximum tuum]ita vt† ſi quis cùm poſsit non tribuit proximo alimenta exiſtente in neceſsitate, & ex hoc moriatur illum interfeciſſe cenſeatur, text. in cap. paſce fame. 86. diſtinct. [Quiſquis enim paſcendo (inquit Ambroſ. in libr. de offic.) hominem ſeruare poteris , ſi non paueris fame occidiſti:] & facit text. in

l.3

l.3.tit.24.part.1.Couarru.lib.3.Variar. cap.14.Soto vbi ſuprà,memb.2.quęſt. 1. concluſ. 3. Tenemur igitur proxi-
80 mos ſicut noſmetipſos diligere: & † grauiſsimum peccatum incurrimus, ſi ſcimus proximo vel Reipublicę paratas inſidias, & proditionem eſſe, & non reuelamus, ex dict.cap.hoc videtur. ſed nullum maius malum accidere poteſt proximo, & Reipublicæ quàm quod ex hæretico poteſt prouenire, videlicet hęreſes & impugnatio fidei, ſine qua impoſsibile eſt placere Deo Paul.ad Epheſ.cap.11.Ergo tanquam priuatum proximi, & Reipubl. communem hoſtem tenentur omnes oſtẽdere, & denũciare hæreticum.

Septima† noſtra ratio deciditur per
81 Leonem Sum. Pont.in ſermone 5. de ieiunio decimi menſis, cuius verba ex d. q. 5. repetere nemini profectò tædio eſſe poſsit.

Octaua ratio nititur autoritate ſacræ Scripturæ ex c. 13. Deuteron. in
82 quo traditur regula, quòd † etiam ſi crimen ſit occultum, non excuſatur quiſquam ab obligatione reuelandi hæreticum, quam ſententiam omni penitus difficultate & periculo expulſo, ſequuntur ferè omnes DD. D. Thom.2.2.q.70.art.1.Canoniſt.in c.2. de hæret.& per illum tex.Arch.in c.ſi peccauerit nu.29. 2. q.1.Gundiſal. de Villadieg.de hæret.q.6.n.4.Alphonſ. de Caſtrò de iuſt. hæret. punit.libr 2. cap. 25. in princip. Soto de iuſtitia & iur.libr.5.q. 5. art.2. de ſigillo ſecreti, vbi ſuprà. Ferdinandus Menchaca in controuerſia 26.n.4.Simanc.vbi ſupr. Rojas de hæret. in ſingularibus fidei, ſingul. 3. numer.14. vbi copioſè,& in 2.part. aſſertione 2. à numer.1. Magiſtraliter Innocent.in cap.1. de teſtib. cogend. numer. 5. inquit enim quòd vbi vertitur in periculum, ſi crimen ſit occultum vt hęreſis, teſtes poſſunt cogi ad teſtificandum, nam eſt periculum ſi non deferatur, per text. in cap.qualiter & quando.de accuſatione.tex in cap.ſi quis per capillum 2.2. quæſt.1.& nu.4. traditur regula, quòd vbi eſt peccatum celare veritatem, ibi teſtes cogendi ſunt teſtificari, etiam ſi crimen ſit occultum: Sed nõ eſt dubium, quòd ſit peccatum celare hæreticum, cùm ſit grauiſsimum periculum & damnum Reipublicæ, Ergo ſequitur quod teſtes poſſunt compelli & obligari, ſub excommunicationis pœna, vt detegant hæreticos. Vnde Auguſtin. dixit: [Vterque reus eſt, qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.] Et habetur in cap.falſidicus.1.in ordine. de crimine falſi. quod vtique procedit & habet locum, non obſtante quouis iuramento in contrarium emiſſo pacto aut promiſsione, iuxta doctrinam D.Thom.cuius verba ex 2.2.quæſt.70. art.1. ad 2.retulimus dict. quæſt. 5. cum alijs magnæ autoritatis deciſionibus, quas inde petere cuique licet cum ijs, quæ pluribus in eam rem illic digeſsimus.

Et quidem hæc quę dictâ quæſtione quintâ, & in hac ipſa deciſa ſunt
83 adeò vera ſunt, vt procedant etiam † contra proprium parentem in hæreſim lapſum, quem filius tenetur denunciare, vt probatur ex illa Deuter. lege: cap.12. quâ planè præcipitur, vt impius occultus accuſetur & indicetur, etiam ſi frater, filius, vxor, vel amicus ſit, ſi filius eſt accuſandus, ergo & pater: † plus enim filius à patre, quam pater à filio diligi ſolet, Ariſtotele autore in Ethic. libr.8. vbi rationes exaggerat eius in natura conſtituti: & Euripide in Alcmena

Δεινόν τι τέκνων φίλτρον ἔθηκεν θεὸς
Ἀνθρώποις——id eſt,

Natorum

Natorum amorem fecit ingentem Deus
Mortalibus ——

Contemnenda denique ſunt omnia, & omnes conſanguinitates, & affinitates quæſitæ, reijciendæ propter
85 Deum, qui † longè magis diligendus eſt, quàm pater. cap. 33. Deuteron. & Matth. cap. 10. ibi: [Veni enim ſeparare hominem aduerſus patrē ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam] & paulò pòſt ait: [qui amat patrem, aut matrem pluſquàm me, non eſt me dignus] Ad hæc illud etiam Luc. cap. 14. [Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, &c.] Et Hieronym. ſcribens ad Heliodorum, & in opere aduerſus errores Ioan. Hieroſolymitani: [Ego (inquit) ſi patrem, ſi matrem, ſi germanum, aduerſus Chriſtū meum audiuiſſem iſta dicentes, quaſi rabidi canis blaſphemantia ora laceraſſem, & fuiſſet in primis manus mea ſuper eos, qui diligit patrem aut matrem ſuper Chriſtum non eſt eo dignus] & Hilarius, & Theophylact.
86 in cap. 4. Matth. docent † odio habendos eſſe parētes, qui ab amore Chriſti filios abducere conantur: & ipſe Theophylact. ait in cap. 10. Matth. Patrem relinquendum eſſe quando obſtat virtuti, & pietati, & denique in cap. 14. Luc. inquit: [Chriſtus præcipit habere odio parentes, quando in cultu Dei periculum eſt, tunc enim non parentes cenſentur, ſi in hoc nobis obſiſtant.] quibus acce-
87 dant, quòd † ſi filius ſit cuſtos arcis, & pater illam oppugnet, filius patrem occidere tenetur, vt arcem defendat. l. 12. tit. 18. partit. 2. Si ergo propter patriam, & propter principem indicandus eſt pater magiſtratibus, & pro arce tuenda profligandus, & occidendus, quanto id magis fieri debet propter Deum, & Catholicam fidem. Ad hæc facit Alexandri de Ales doctrina 3. part. ſummæ, præcepto 4. quæſtione 33. & Henric. in idipſum præceptum ſermon. 5. Thom. Caietan. in Deuteron. cap. 13. Nauarr. in cap. inter verba. 11. quæſtione, 3. Alphon. de Caſtro de iuſt. hæretic. punit. lib. 2. cap. fin. Palàt. Rube. in repetit. cap. per veſtras. §. 17. numer. 7. de donat. inter virum & vxorem. Simanſ. de Cathol. inſtit. titul. 29. numer. 35. qui plura in hanc ſententiam adducit. Quia potiùs Deo quàm parentibus obediendum eſt, cap. relatum. de ſentent. excommunic. cap. quiſquis
88 metu. 11. q. 3. Nam ſi filio † licet occidere patrem oppugnātem patriam ex l. minimè. ff. de religioſ. & ſumpt. funer. multò magis licebit filio denūciare patrem oppugnantem Deum, & eius fidem Catholicam, ob id er-
89 go † filius qui aliàs ob delictum patris infamis erat, ab illa & alijs ipſo iure pœnis latis, immunis exiſtit. argumēt. tex. in. l quiſquis. §. final. C. ad legem Iuliam maieſtat. & l. 5. titul. 2. part. 7. quæ etiam habent locum in patre contra filium hæreticum denunciantem, in vxore, marito, fratre, & alijs perſonis coniunctis, vt tradit Ioann. Rojas de hæreticis, ſingul. 5. num. 30. & Alphonſ. de Caſtro libr. 2. cap. 26. de iuſt. hæretic. punit. & nominatim hanc quæſtionem definiuit Fredericus Romanorum Imperator in l. cōmiſſi nobis cælitus: vbi poſt latas pœnas in hæreticos eorumque complices & filios, ſubdit: [ne quidem à miſericordiæ finibus duximus excludēdum, vt ſi qui paternæ hæreſis non ſequaces latētem patrum perfidiam reuelauerint quācumque reatus illorum animaduerſione plectantur, prædictæ punitioni non ſubiaceat innocentia filiorum,] quam conſtitutionem Summi Pontifices comprobarunt, vt ſuprà oſtendimus: & copioſè dicemus in quæſtione de filijs hæreticorum.

Eodem

90 Eodē modo procedi poteſt † contra hæreticos ad Eccleſiā quaſi emēdatos redeuntes. Sunt enim ſuâpte naturâ callidi, vt loquitur Epiphanius de hæret. lib. 1. tom. 3. hæreſ. 38. & libr. 2. tom. 1. hæreſ. 59. & Conrad. Brun. lib. 1. de hæret. cap. 7. & 8. nec mirum videri debet, cùm hæretici ferè ſemper fingant ſe eſſe correctos, & emēdatos, vt faciliùs poſsint Catholicos decipere: hoc obſeruauit Sulpicius
91 Seuerus in † Arrianos hiſtor. ſacræ lib. 2. qui cùm vidiſſent nihil ſe poſſe afferre, quo Catholicorum doctrinā euerterent, finxerunt ſe veritati acquieſcere, vt quos apertè rationibus vincere non potuiſſent, eos fictâ reli-
92 gione & dolis opprimerent. † Difficillimè hæretici reſipiſcunt l. omnes. §. à barbaris. ff. de remilitar. l. ſi aliquid
93 C. de ſuſcept. arcario. libr. 10. † Semel nāq; malus ſemper malus præſumitur cap. illo vos. de pignorib. regul. ſemel malus. de reg. iur in 6. Eū verò pro hæretico, qui ſemel hæreſi fuerit infectus ſemper eſſe tenendum expreſſe contendit Baldus l. non ignorauit n. 5. C. ad exhibēdum. Albert. de agnoſcend. aſſertionib. quæſt. 25. numc. 14.
94 † qui quidem quamuis correcti ſint, tamen interrogari debent ab Inquiſitoribus, vt quos magiſtros ac diſcipulos habuerint ſaltem illi patefaciant.

Rurſus prædicta ampliantur, vt nō ſolùm quilibet denunciare teneatur,
95 † ſed propriâ autoritate hæreticos poſsit capere, bonis ſuis exſpoliare, & impunè occidere., auth. Gazaros. C. de hæretic. ibi: diffidamus. can. ſi audieris. vbi gloſ. in verb. necabis. 23. q. 5. cap. excommunicamus. 2. §. Catholici. de hæretic. Ioan. Monach. & Ioa. Andr. in cap. præſidentes. de hæretic. lib. 6. Gundiſal. de Villadieg. de hæretic. q. 24. & Deuteron. d. c. 13. ibi. [vt miſerearis & occultes eum, ſed ſtatim interficies] vt ſuprà, quos refert Ioan. Rojas d. ſingul. 5.

Cæterùm prædictę doctrinæ non procedunt, nec habent locum, quo-
96 ties † in confeſsione ſacramentali quis crimen hæreſis cognouit, quod tunc non tenetur reuelare nec indicare iudicibus fidei, licet ad id cenſuris & edicti prȩcepto confeſſarius compellatur: celare etenim huiuſmodi crimen in confeſsione ſacramentali acceptum tenetur. text. in c. omnis vtriuſque ſexus. de pœnitent. & remiſsion. Inquit enim. [Caueat autem omnino ne verbo, aut ſigno, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem,] cap. dilectus. de exceſſibus prælat. cap. ſacerdos. de pœnitentia. diſt. 6. & ibi Martin. Nauarrus. Et hę quidem deciſiones plurimis rationibus fulciuntur. Primò, quia id ſeruare tenetur ſecreto iure naturali. Secūdò, quia in illo actu ſacerdos Dei vices gerit. Tertiò, quia ſi detegeretur abſtraherentur à confeſsione fideles, & omnibus eſſet exoſa, niſi exactè eius ſecretum ſeruaretur. S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. cuius hæc ſunt verba: [De his quę homini ſunt commiſſa in ſecreto per confeſsionē, nullo modo debet dicere, neque teſtimonium
97 ferre, quia † hæc nō ſcit vt homo, ſed tanquam Dei miniſter, & quaſi à ſecretis, quia maius eſt vinculum ſacramenti quolibet hominis præcepto. eſt namq; de iure diuino confeſsio-
98 nis ſigillum, vt ipſamet confeſsio & † ius diuinum eſt immutabile, & omni tempore, & caſu permanere debet, neque lege aliquâ humanâ tolli poteſt.] can. nulli fas ſit. 25. q. 3. [Nulli fas (inquit) ſit, diuinas conſtitutiones tollere.] cap. final. de conſuetud. Abb. in cap. quæ in Eccleſiarum. num. 18. de conſtit. Cardinal. Turre cre. in ſumma de Eccleſia lib. 2. cap. 107. Didacus Couarr. lib. 1. Variar. reſolut. c. 17. num. 8.

num. 8. & in 4. de ſponſal. hoc enim confeſſionis ſigillum fuit inſtitutum in fauorem totius religionis Chriſtianæ, & ob id priuatorum pactis, & conuentionibus tolli non poteſt. c. ſi diligenti. de foro compet. c. contingit. in principio. de ſententia excommunicat. l. ius publicum. ff. de pactis. cum ſimilibus.

99 Quinimò † ſi confeſſarius cõpellatur ab imperito iudice ſub iuramẽti vinculo, vt quæ in confeſſione accepit denunciet ei, aut ſi in teſtem ducatur, nullo modo obtemperare debet, poteſt enim aſſerere ſe nihil eorum ſcire, quia quæ audiuit nõ vt homo, vt dictum eſt, nec vt priuata perſona accepit, ſed vt Dei vicarius
100 & cæleſti functus munere: † nec ſecretũ confeſſionis dici poteſt hominis ſecretũ, ſed Dei cui confeſſio fit per miniſteriũ ſacerdotis: quod iudicans, & diffiniens Oecumenicum Concilium Tridentinum his verbis expreſſit ſeſſ. 14. cap. 6. [Abſolutio ſacerdotis alieni beneficij eſt diſpenſatio] ad hæc facit d. c. dilectus. de exceſſib. prælat. vbi gloſ. & communiter DD. d. c. omnis vtriuſq; ſexus. de pœnit. & remiſſ. S. Thom. 2. 2. q. 70. ar. 1. ad ſecundum argumentum. Innoc. & alij in c. qualiter & quando. 1. de accuſat. Sotus, & Theolog. lib. 4. ſentent. diſtinct. 18. ar. 5. Nemo igitur exiſtimet vllo modo confeſſionis ſecretum eſſe detegendum, niſi ſua eſſe certò teneat quæ ſunt ſupra ſe. Poetæ vel fabulis ſuis de Deorum ſecretis tacendum eſſe docent, Ouid.

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus, hoc illi garrula lingua dedit.

101 Sed & refert Caſſianus collation. 2. de diſcretione. cap. 12. † quemdam monachum in Syriæ partibus cogitationes alterius fratris monachi exceptas ſimplici cõfeſſione, poſtmodum detexiſſe, vnde ferè omnes illius ætatis monachi in Africa & Syria degentes verecundiùs ac timidiùs ad confeſſiones accedebant. Caueant igitur confeſſarij ne per imprudentiam iudicis ad id compellantur.

Hæc moneo ſacerdotes, & iudices vt ediſcant, ne labi turpiter illis cõtingat, vt Theologulis quibuſdam Turonenſibus in Gallia ſuperioribus annis accidit, quibus hoc placuit ad detegendos Catholicæ religionis athletas, vt programmata per parœcias mitterentur, quibus ſacerdotes inuitarentur ad ea denunciãda quæ per confeſſiones edidiciſſent. Sed vt diximus nec ſacerdotes in lucem quicquam educere, nec iudices à ſacerdotibus explorare vllo modo de-
102 bent. Veniunt in hanc ſententiam ſupra citati DD. adeò quidem vt † ſi reus crimen ſacerdoti ſit confeſſus eiuſmodi cõfeſſio nihil operetur, ac ne quidem indicium ad torturam faciat. argumen. text. in cap. ſi ſacerdos. de offic. ordinar. Bald. in l. archigerontes. C. de Epiſcopali audient. quem refert, & ſequitur Anton. Gomez tom. 3. Varia. reſolution. cap. 13. num. 9. Eymeric. Direct. Inquiſ. part.
103 2. in proœm. & ibi Franciſc. Pegna comment. 25. At † ſi extra confeſſionem ſacramentalem, & pœnitentiæ ritus reus ſacerdoti de crimine aliquid ſignificarit, quantumuis id ſub ſecreto dictum ſit, etiam præſtito iuramento, & obſtricta fide ſi producatur in teſtem ſacerdos, & poteſt, & tenetur reuelare in veritate teſtimonij, hoc ſentiunt Innocent. in c. qualiter & quando. 1. de accuſation. Panormit. in cap. ſi ſacerdos. de offic. ordinar. Felin. in cap. intimauit. de teſtibus. S. Thomas 4. ſentent. diſt. 21. quæſt. 3. art. 1. at maximè in hoc cri-

crimine, cuius excuſsio vix ſatis tutè fieri poteſt, ſub pœna peccati mortalis etiam ſacerdos tenetur: id cenſet Guido Fulcodius in conſultatione ad Inquiſitor. quæſt. 8. S. Thomas 2. 2. quæſt. 70. articu. 1. Soto lib. 5. de inſtit. & iure. quæſt. 5. art. 2. & copioſè Ioann. Rojas in ſingul. fidei ſing. 5. num. 14. & Franciſc. Pegna. d. comment. 25.

Ad has quæſtiones attinet obiter diſquirere an hæreticum in vinculis reum exiſtentem audire in confeſſione poſsit quiuis ſacerdos, idemque an dari illi ab Inquiſitoribus debeat, negat Simancas de Catholic. inſtitut. tit. 16. num. 30. nec omnino abeſt à rationis elucidatione, cùm ait Inquiſitione pendente reum hęreticum reputari, itaque indignum videri tanta indulgentiâ, & benignita-
104 te: at maxima pars DD. † benigniùs cum vincto agendum eſſe affirmat, tum ad elucidandam veritatem ſi quid dicat extra confeſsionem, tum ad id vt ouis, quæ perierat ad caulas ſi fieri poſsit reportetur, refert ex Theologorum ſententia Franciſc. Pegna. d. comment. 25. quo loco inſtructionis Matritianæ verba ſic Latinè exponit. [Si reus aliquis ægrotauerit in carceribus, præter quàm quod Inquiſitores debent diligẽter curare, vt ei fiat medicina, exhibeãturque cuncta ad ſalutem eius neceſſaria, conſilio medici ſeu medicorum, qui ei medentur, ſi petierit cõfeſſarium debet ei concedi, qui ſit ſpectatæ probitatis, & de quo plurimùm confidatur, à quo iuramentum exigatur de cuſtodiendo ſecreto: & quòd ſi pœnitens ei dixerit aliquid in confeſsione, quod velit reuelari extra carceres, ne in hoc vllo modo ei obtemperet, nec ſimilia mandata reuelet: quòd ſi extra confeſsionem ei fuerit aliquid iniunctum, id Inquiſitoribus manifeſtabit. Ad hæc Inquiſitores confeſſarium admonebũt ac inſtruent qualiter ſe gerere debeat cum pœnitente; vt videlicet dicat ei, quod cùm ſit pro hæreſi incarceratus, ac de ea reus accuſatus, non poteſt abſolui, niſi iudicialiter hæreſim ſuam manifeſtet. Et cætera relinquentur confeſſoris iudicio, & conſcientiæ, ſacerdos verò debet eſſe doctus, vt intelligat id quod in cauſa tali fieri conueniat.] Hæc ille, quæ ſatis ſunt ad huius dubij reſoluendam ambiguitatem.

Hinc alia quædã exſurgit contẽtio inter Theologos, & Canoniſtas, an quiuis ſacerdos hæreticũ abſoluere poſsit: non enim abs re incidit hæc quæſtio in materiam denunciationis, vt vel ſacerdos denunciet, quod audierit extra confeſsionẽ, vel reum admoneat vt publicè id denunciet. Certè ex Bulla in cœna Domini crimen hæreſis Summo Pontifici reſer-
105 uatur, † quod tamẽ foro priuato per Concilium Tridentinum Epiſcopis relaxatur, non etiam eorum vicarijs, vt habetur ſeſſ. 24. de reformat. cap. 6. vnde etiã deſumitur deciſio quod
106 † nullus ſacerdos, nullusúe Epiſcopus in foro contẽtionis poſsit hęreticum abſoluere, idq; confirmatũ Bullâ ſiue motu proprio Greg. XIII. relatã à Franciſc. Pegna comment. 25. ad Eymericum. Ad quid igitur hic de confeſsione? cùm ſacerdos audiendi hæretici ius non habeat? Fieri aliquãdo poteſt, vt quis hæreticus ex Iubilæi vi quo Summus Pontifex abſoluendæ omnimodæ hæreſeos cuiuis facit poteſtatem, petat abſolui, vel cùm fuerit abſolutus, vt ad forum publicũ trahatur, deinde vt cùm moribũdus putetur abſoluatur, ac ſtatim valetudinem recuperet: ſi quis hæc conſideret mirari deſinet in hoc loco de cõfeſſario nos dicere. Supereſt igitur

igitur vt id an locum habeat in foro Dei diſcutiatur, Theologis id pla-
106 cuit, vt † quiuis ſacerdos hæreticum occultum poſſet abſoluere, & pro vtraque parte diſputat Rojas de hæretic. 1. part. nu. 240. & aſſertion. 37. Contrà in aliam ſententiam ferun-
107 tur Iuris Canonici Coryphæi: nam † ſi aliquâ Bullâ, vel Iubilæo ſolẽni in quo cõceſsit Summus Pontifex omnes caſus etiam reſeruatos non ſit hæreſis excepta, hæreticus abſolui
108 non poteſt, quia † in generali cõceſſione nunquam venit abſolutio hæreſis. can. frater noſter. 16. quæſt. 1. Couar. in cap. alma mater. 1. p. §. 2. Rojas vbi ſuprà. aſſert. 39. Simanc. c. 3. de inſtitut. Catholic. & in Enchirid. tit. 31. quanuis contra teneat Soto 4. diſtinct. 22. q. 2. art. 3. & Abb. in cap. de cætero. de ſentent. excommunicat. Quâ ratione neq; Epiſcopis id liceret, niſi expreſsè, & implicitè Concilium Tridentinum. d. cap. 6. rem complexum eſſet his verbis, vbi loquitur de Epiſcopis. [Idem, & in hæreſis crimine in eodem foro cõſcientiæ eis tantum, non eorum vicarijs, ſit permiſſum,] quo loco pluribus diximus in ſcholijs noſtris ad Concilium nondum luci datis.

Ab hac tamen deciſione eximendam ſemper cẽſuimus neceſsitatem
109 in articulo mortis, † tum enim hæretico ſeu publico, ſeu priuato indulgère abſolutionem poteſt quiuis ſacerdos, vt conſtitutum eſt, in Cõcil. Triden. ſeſſ. 14. cap. 7. ante reformat. can. 15. qui tempore. can. ſiquis. 26. q. 6. & text. in cap. eos. de ſent. excom. in 6. Dominic. Soto 4. Sent. diſt. 18. q. 4. art. 4. attamen ſi commodè Inquiſitor poteſt aduocari, quærenda eius eſt præſentia, Rojas vbi ſuprà, aſſert. 38. & Simanc. vbi ſuprà.

DE ACCVSATIONE PROPONENDA A PROMOTORE & Aduocato Fiſcali ſancti Officij, aduerſus fidei noxios.

SVMMARIVM.

1 *Iudex in omnibus delictis, tam publicis, quam priuatis, poteſt ex officio inquirere.*

2 *Accuſationis definitio, & etymologia.*

3 *Accuſare omnibus permittitur, niſi prohibitũ reperiatur expreſsè: & quibus cauſis ab accuſando quis repellatur, & num. 4.*

5 *Accuſare prohibiti, admittuntur, ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequantur.*

6 *Appellatione ſuorum, qui veniant in materia accuſationis.*

7 *Hæreticus eſt vniuerſæ Chriſtianæ Reipub. hoſtis peſtifer, & exitioſus. Accuſare de crimine hæreſis quilibet poteſt, ac tenetur, ibidem, & nu. 45.*

8 *Ciuium quiſque, pars & membrum eſt ciuitatis.*

9 *Accuſator in crimine hæreſis, non punitur pœnâ talionis, ſed ſeuerè arbitrio Inquiſitorum plectitur, ſi in probatione defecerit: ſecus eſt in alijs delictis.*

10 *Pœna talionis iuxta qualitatẽ delicti arbitrio iudicis, venit imponenda.*

11 *Pœna talionis iure ciuili inducta fuit.*

12 *Pœna talionis per conſuetudinem ſublata eſt.*

13 *Accuſator libellum in ſcriptis porrigere debet.*

14 *Accuſatio verbalis in crimine hæreſis, valida eſt.*

15 *Promotor fiſcalis ſancti Officij, quare inſtitutus, & nu. 30. ad pœnam talionis non ſe ſubſcribit, & ex officij neceſsitate compulſus reos accuſat, & num. 39.*

16 *Promotor fiſcalis S. Officij, quæ narrare, & quæ omittere debet in libello.*

17 *Accuſationis forma neceſſaria eſt, & in dubio præſumitur ſubſtantialis.*

18 *Forma eſt ordinata ſeries, rem ad ſubſtantiam reducens.*

19 *Accuſationis in crimine hæreſis formulæ variæ, ſecundùm aliquos Doctores.*

20 *Accuſationis forma ex Eymerico, Pegna, & Simanca, quam Promotor fiſcalis Inquiſitoribus porrigit.*

21 *Accuſationis forma ex communi Inquiſitionũ ſtylo, ab autore traditur.*

23 *Inquiſitores quare Reuerendiſsimatus titulo afficiantur.*

24 *Inquiſitores Summi Pontificis locum tenẽt, eiuſq; perſonam repræſentãt.*

25 *Inquiſitores quare plurali numero, tã in edicti fide quam in ſententijs, vtantur.*

26 *Conſuetudinem in fauorem fidei, iuſtum initium credendũ eſt habuiſſe, habetq; vim legis ſcriptæ.*

27 *Inquiſitorum nomina cur in accuſatione exprimantur.*

28 *Iudicij definitio.*

29 *Promotoris fiſcalis ſancti Officij, nomen, & gradus, quare in accuſatione deſcribatur.*

31 *Reus, non ſtatim vt quis accuſatur, cenſendus eſt.*

32 *Ordo procedendi in cauſis fidei, ex communi Hiſpaniarum ſtylo.*

33 *Carceratio pro crimine hæreſis quomodo ab Inquiſitoribus facienda.*

34 *Reus non debet ante ſummariam informationem capi, niſi adſit ſuſpicio de fuga.*

35 *Cognitio ſummaria in cauſa hæreſis, arbitrio*

arbitrio Inquiſitorum relinquitur.
36 Inquiſitores quomodo procedere debēt in cauſa hæreſis contra graues, & qualificatas perſonas.
37 Promotor fiſcalis debet eſſe iuris peritus, & quare, & num. 40.
38 Promotor fiſcalis tenetur ad ea, ad quæ accuſator obligatur.
41 Promotor fiſcalis cuius cōditionis, & qualitatis eſſe debet.
42 Aduocare quid ſignificat.
43 Promotor fiſcalis caueat ne aliquem malitioſè accuſet.
44 Promotor fiſcalis debet reos in ſcriptis & propriâ voce accuſare.
46 Crimen contra diuinā religionem commiſſum, in omnium fertur iniuriā.
47 Promotor fiſcalis ſolus hæreticos accuſat.
48 Differentia quæ ſit inter accuſationem, & denunciationem.
49 Clauſula illa [Vt meliùs de iure poſſum, & debeo, comparea, &c.] in accuſatione apponi ſolita, quare non ſit neceſſaria in crimine hæreſis.
50 Clauſula illa [præuijs ſolennitatibus à iure requiſitis] in accuſatione ponitur ex abundantia, non autem ex neceſſitate.
51 Verbum [accuſo] quid indicat, & quando quis accuſare dicatur.
52 Accuſatio propriè quæ ſit, & quæ actio & in quo differant.
53 Nomen rei apponendū in accuſatione cum alijs ſignis, nec ſi error nominis vllus ſit, minùs illa ſubſiſtit.
54 Rei origo, aliæque circunſtantiæ multæ, debent diligenter inquiri, quæ arbitrio Inquiſitoris relinquuntur, & num. ſeqq.
55 Reus ex natione, & patria præſumitur bonus, vel malus.
56 Filius talis præſumitur, qualis pater.
57 Homo, ex educatione præſumitur bonus, vel malus.
58 Conuerſatio mala, malum facit quemlibet præſumi.
59 Conuerſatio prauorum hominum perniciosiſſima.
60 Malus, ſemper præſumitur malus.
61 Præſumptio alicuius talis eſt hodie, qualis olim fuit.
62 Inquiſitor in rebus dubijs, quæ conſiderare debeat.
63 Aures humanæ talia verba indicant, qualia foris ſonant, & num. 79.
64 Pœna ordinaria nō imponitur per ſuſpiciones, ſed per probationes clariores.
65 Suſpicionis definitio.
66 Clauſula illa, in accuſatione poſita. [Et narrando facti ſpeciem, & caſum] quare ponatur.
67 Clauſula illa [Qui cùm eſſet Chriſtianus] neceſſaria eſt in accuſatione, & quare.
68 Hæreſis non dicitur in infideli.
69 Qualitas in diſpoſitione requiſita, omnino probari debet.
70 Promotor fiſcalis in accuſatione contra inquiſitos de hæreſi, quid ſuperaddere debeat, vltra clauſulā illam [Qui cùm eſſet Chriſtianus.]
71 Iura incorporalia, quæ tāgi nequeunt, poſſideri non poſſunt, ſed ad ſimilitudinem rerum corporalium quaſi poſſideri dicuntur.
72 Signa, quòd aliquis ſit in quaſi poſſeſſione Chriſtiani, quæ ſint.
73 Violenta præſumptio iuris ex quibus oriatur, ad hoc vt ſit ſufficiens ad condemnandum.
74 Præſumptio iuris transferens onus probandi in reum, quæ ſit.
75 Præſumptio oriens ex euidentibus coniecturis, cenſetur præſumptio iuris approbata, transferens onus probandi in reum.
76 Clauſula illa [neglecto timore Dei, &c.] quare addita fuit in accuſatione Promotoris fiſcalis S. Officij.
77 Hæretici in errore pertinaces ſeuèriter puniūtur, curiæq; ſæculari traduntur.
78 Clauſula illa in accuſatione Promotoris fiſcalis. [Fecit, & dixit aliquid hæreticum] quid importet.

80 *Nemo præſumitur dicere, quod priùs non cogitauerit, & talis præſumitur, qualia verba profert.*

81 *Verba intentioni deſeruiunt, non verbis intentio.*

82 *Actus præſens præteritam intentionem declarat.*

83 *Deus eſt ſcrutator cordium.*

84 *Verba animum dicentis exprimunt.*

85 *Confitens factum hæreticum, ſi intentionem impiam neget, non eſt audiendus.*

86 *Ambiguitas vbi nō adeſt in verbis, nō debet voluntatis quæſtio admitti.*

87 *Hæreticus qualiter deprehendatur, an verbis, an verò factis, & nu. 108.*

88 *Verba & facta ſunt ſigna indicantia interiorem mentis conceptum.*

89 *Hæretici quot modis conuincantur pertinaciæ, & malè ſenſiſſe contra ſeptem genera veritatū, & articulos fidei: & quæ ſint.*

90 *Hæreticus quando ex factis deprehendatur, & quot modis dignoſcatur.*

91 *Suſpicio leuis de hæreſi ex quibus inducatur.*

92 *Promotor fiſcalis S. Officij quare in accuſatione vtitur illis verbis, [Et ſpeciatim laicum accuſo, &c.]*

93 *Promotor fiſcalis debet in accuſatione, ponere locum ciuitatis, vbi cōmiſſa fuit hæreſis, & quid de tempore, & num. 95.*

94 *Tempus commiſſi criminis debet ſpecificè in libello apponi, aliàs nō procedet inquiſitio.*

96 *Reus ſi petat ſibi declarari locum, & diem commiſſi criminis, poteſt ſibi concedi, præſtitâ tamen priùs cautione, ne aliquod capiant teſtes detrimentum.*

97 *Occidens aggreſſorem licet excedat modum inculpatæ tutelæ, non eſt puniēdus pœnâ mortis, ſed aliâ mitiori.*

98 *Negatiua coarctata loco & tempore, probabilis eſt.*

99 *Defenſio cum ſit de iure naturæ, nullo modo denegari debet.*

100 *Fama veteribus Poetis dea fuit, & veridica.*

101 *Priuilegia Chriſtianorum quibus non vtuntur pagani, nec Iudæi.*

102 *Matrimonium iuſtum Pagani, & Iudæi non habent.*

103 *Teſtimonium non ferunt Pagani nec Iudæi propter infamiam, & vtilitatem ſuam.*

104 *Hæredes inſtitui non poſſunt Pagani nec Iudæi.*

105 *Teſtamēti factionem Pagani nec Iudæi habent.*

106 *Donationes nec facere nec admittere poſſunt Pagani.*

107 *Dignitates nullas Pagani habere poſſunt.*

108 *Aduocationibus Pagani nō funguntur.*

109 *Militare non poſſunt pagani, nec Iudæi.*

110 *Docere non poſſunt pagani nec Iudæi.*

111 *Confugere in Eccleſias non poſſunt Iudæi.*

112 *Miles vtens illicitis inſignibus falſi tenetur.*

113 *Priuilegijs Chriſtianorum ſi pagani vtuntur puniuntur vt hæretici.*

114 *Pœna hæreticorum.*

115 *Clericus ſæcularibus implicitus à ſæculari iudice iudicatur.*

116 *Laicus in Eccleſiaſticis rebus ſi delinquit ab Inquiſitoribus, & iudicibus Eccleſiaſticis iudicatur.*

117 *Promotor fiſcalis quare in accuſatione ponit clauſulam illam [dixit aliqua verba hæretica, ſiue ſuſpecta de hæreſi.]*

118 *Hæreticus, ſecundum qualitatem verborum ab eo prolatorum, cenſendus eſt.*

119 *Verborum qualitas, eſt mētis, & fidei noſtræ teſtimonium.*

120 *Vox eſt nota paſsionum, quæ in anima ſunt.*

121 *Lingua eſt nuncius, præco, organum, & tuba intellectus, ac mentis euidentiſ-*

dentiſsimum argumentum.

122 *Homo illud vult, quod verbis explicat.*

123 *Hominis animus ex loquelâ iudicatur.*

124 *Hæretici pertinaces ex quibus dignoſcantur.*

125 *Promotor fiſcalis quare in accuſatione vtatur illis verbis, [vel fecit tale quid hæreticum.]*

126 *Qualitas factorum, intentionem, animum, & voluntatem actorum demonſtrat.*

127 *Exteriora ſecreta animi interiora indicant.*

128 *Facta plus aliquid demonſtrãt, quàm verba.*

129 *Clauſula illa in accuſatione hæreſis [Adductis aliquibus ſacræ Scripturæ locis, &c.] quare ponatur.*

130 *Reus magis animum deprauatũ oſtendit, ſi errorem ſuum nititur autoritate corroborare.*

131 *Verbum [grauiter reprehenſus] quare ponatur in accuſatione.*

132 *Pertinax quis dicatur.*

133 *Verba illa [curans in dies ſuum ampliare errorem, &c.] quare in accuſatione hæreſis ponatur.*

134 *Hæreſiarcha propriè quis dicatur?*

135 *Dogmatizans an debeat admitti ad miſericordiam, ſi conuertatur.*

136 *Clauſula illa [quod hac ſuſpectâ doctrinâ, fidei aduerſâ, & ſuo facto, vel dicto minùs recto, &c.] quare in accuſatione apponatur.*

137 *Scandalum vt euitetur, relinquitur ſeueritas iuris poſitiui.*

138 *Scandalizantes debent grauiter puniri.*

139 *Chriſtus, vt euitaretur ſcãdalum, ſoluit tributum.*

140 *Hæretici ob ſcãdalum debent à communione fidelium reijci, & curiæ ſæculari tradi.*

141 *Delicta ne impunita remaneant, Reipub. intereſt.*

142 *Clauſula illa in accuſatione poſita [quod accuſandus venit, eo quod is ſpiritualis commodi ſuæque conſcientiæ parum ſolicitus, ſigno crucis ſe ſignare neſcit, &c.] quare inducta fuit.*

143 *Chriſtiana doctrina, ac articuli fidei, debent à quocumq; ſciri.*

144 *Errans ignorãtiâ inuincibili, ab hæreſi excuſatur, & quomodo.*

145 *Errans bonâ fide, quærens veritatem rerum difficilium, non eſt puniendus.*

146 *Ignorantia iuris naturalis, & diuini neminem excuſat.*

147 *Clauſula illa in accuſatione poſita [repertum fuiſſe in eius domo librum, vel chartam dogmata, & errores nefarios Lutheri continẽtem, &c.] quid ſignificet.*

148 *Libri hæretici penes aliquem reperti, qualem ſuſpicionem faciant.*

149 *Inquiſitores, ex perſonarum ac librorum qualitate, aliarumq; circunſtãtiarũ hæreſim ſtatuere poſſunt.*

150 *Detinens hæreticorum libros, an, & quomodo ſit de hæreſi ſuſpectus.*

151 *Clauſula illa in accuſatione poſita [quod cùm aliàs ad miſericordiam fuerit receptus, quia ſuos fuit confeſſus errores, &c.] quid importet.*

152 *Hæreticus ſuam impiam incredulitatem confitens quomodo recõciliandus, & quâ pœnâ afficiendus.*

153 *Eccleſia nemini ad ſe recurrenti gremium claudit.*

154 *Abiurans de vehementi, ſi relabitur quâ pœnâ plectatur.*

155 *Relapſus quis dicatur, & quotupliciter, & num. 139. 142. & 154.*

157 *Pœna relapſorum quæ ſit, & qui ſint emanſores.*

158 *Sacramenta pœnitentiæ, & Euchariſtiæ non denegantur hæreticis ad Eccleſiam conuerſis, vnctio verò extrema ſic.*

160 *Relapſus ſiue negatiuus, ſiue confeſſus, relaxandus eſt.*

161 *De-*

161 Delictum geminatum veniam non meretur.

162 Clauſula illa in accuſatione poſita [cũ accuſo, quòd cùm è Saracenorum familia originem traxerit, &c.] quid denotet.

163 Filius talis præſumitur, qualis fuit pater.

164 Filius punitur ob delictum criminis leſæ maieſtatis diuinæ, & humanæ à patre commiſſum.

165 Filij ex iniquis parentibus nati, teſtes ſunt nequitiæ aduerſus eos.

166 Filijs hæreticorum vetitum eſt eorum ritus ac ſectas obſeruare.

167 Communicatio hæreticorum cum Catholicis interdicta eſt.

168 Sapiens erit, qui cum ſapiente graditur, & è contra.

169 Societas ac familiaritas hæreticorum, tanquam peſtis fugienda.

170 Communicare cum excommunicatis non licet, & quæ ex hoc oriatur ſuſpicio.

171 Purgatio quandoq; canonica, quandoque vera, indicitur ob hæreticorum familiaritatem.

172 Clauſula illa [quod verbis ſcandaloſis, & nouis opinionibus, in publicis concionibus vſus eſt, &c.] Cur in accuſatione apponatur.

173 Prædicans aut docens contra fidem, hæreticus eſt manifeſtus, & quâ ſit afficiendus pœnâ.

174 Prædicans, legens, vel diſputans publicè, ſi aliquid ſcandaloſum dixerit, quid ſit contra eum agendũ, & quid ſi aliquid ambiguũ protulerit.

175 Clauſula illa [quoniam ex pluribus à ſe dictis, & minùs conſideratè prolatis præſumi poteſt, &c.] quâ de cauſâ in accuſatione inſeratur.

176 Hæreticus, vel ſuſpectus de hæreſi ſemel, ſemper talis præſumitur, & num. 177.

178 Clauſula ſeu proteſtatio illa in accuſatione poſita, [& fidem adhibuiſſe multis alijs erroribus, vt hæreticus, &c.] ad quid adinuenta.

179 Clauſula [ſaluo iure impertinentiarum, & non admittendorum] cuius ſit effectus.

180 Iudex licet in cauſis ordinarijs non poſſit ſententiam proferre, niſi ſit concluſum in cauſa, non procedit in cauſis ſummarijs.

181 Promotor fiſcalis ſancti Officij non tenetur in cauſa fidei concludere.

182 Clauſula illa [tum etiam quoniam fortaſſis nouit alios complices, &c.] cur in accuſatione ponatur.

183 Reus in crimine hæreſis tenetur complices reuelare, & ob id torqueri, & num. 166.

185 Clauſula [Quapropter, &c.] in accuſatione poſita, quid importet.

186 Clauſula [prædictum reum ſententiâ excõmunicationis eſſe ligatũ, &c.] cur in accuſatione ponatur.

187 Hæretici, credentes, receptatores, defenſores, & fautores, ipſo facto excommunicationis pœnam incurrũt. & num. ſeq.

188 Pœnã excommunicationis contra hæreticos, antiquiſſimam, & à Chriſto inſtitutam eſſe.

189 Hæretici non poſſunt abſolui niſi à Papa, eiuſq; delegatis Inquiſitorib.

190 Inquiſitores in foro interiori hæreticum occultum abſoluere poſſunt, & an Epiſcopi, & num. 173. & 174.

193 Promotor fiſcalis, licet reus ante accuſationem, vel in accuſatione conſiteatur, debet petere illum declarari hæreticum, & quare.

194 Confeſſio debet eſſe integra, & non diminuta.

195 Confeſſio diminuta quæ ſit.

196 Periurus in cauſa fidei iudicialiter conuictus, eſt vehemẽter ſuſpectus.

197 Clauſula illa [declarando omnia bona ſua mobilia, & immobilia, &c.] quare in accuſatione apponatur.

198 Hæreticus eo ipſo quòd hæreſim committit,

mittit, priuatur dominio bonorum ſuorum.

199 *Declaratio Inquiſitorũ eſt neceſſaria, antequã bona hæretici occupentur.*

200 *Clauſula, [& earum filij, & nepotes, &c.] cur in accuſatione ponatur.*

201 *Filij hæreticorum, credentium, aliorumque ſimilium, ſunt ipſo iure inhabiles ad officia, & beneficia, & quando, & num. 202. & 205.*

202 *Filij hæreticorum quare ſint infames, & paternâ infamiâ affecti.*

204 *Textus in c. quicumq; de hæret. lib. 6. intellectus.*

205 *Inhabilis od obtinenda beneficia, non priuatur obtentis.*

207 *Hæretici propriè, reincorporati, qui dicantur.*

208 *Clauſula illa. [Tandem Deum, & hanc ſanctam crucem teſtor, &c.] quare in accuſatione per promotorem fiſcalem ponatur, & in quibus caſibus hæc clauſula recipiatur.*

209 *Forma iuramenti de calumnia, vnde ortum habuit.*

210 *Iuramentum de calumnia, quæ in ſe comprehendat.*

211 *Iuramentum calumniæ in qua parte accuſationis præſtari debet.*

212 *Iuramentum calumniæ ſi tacitè omittatur, poteſt in quacumque parte iudicij peti, vt iuretur.*

213 *Iuramentum calumniæ eſt adeò neceſſarium, vt ſi omittatur, proceſſus ſit nullus: & quid in iure canonico.*

Quæ in fauorem publicum, publicamq; vtilitatem introducta ſunt, nõ poſſunt à parte remitti. ibidem.

QVÆSTIO IX.

QVanuis Inquiſitio hodie ex conſuetudine Generali remediũ ſit ordinariũ, & propter-
1 ea † iudex in omnibus delictis publicis, & priuatis poſsit ex officio inquirere, vt tradunt Alberi. in l. ea quidem. col. 2. verſ. conſuetudine tamcn. C. de accuſationib. vbi etiam Bald. nu. 44. Ioann. Andr. c. felicis. de pœnis. lib. 6. idem in additionib. ad Specul. tit. de Inquiſitione. §. quando autem. in princ. Cuman. cõſ. 136. cap. final. Vitalin. de maleficijs in rubric. de inquiſitione nu. 6. & Anan. in c. qualiter, & quando. § licet autem. nu. 9. de accuſationib. & Ægidius Boſſ. in tit. de inquiſitione. nu. 8. Antonius Gomez Variarum reſolutionum tomo. 3. titu. de delictis. cap. 1. num. 49. in fin. & nu. 10. & id procedat non ſolùm, quando ex officio inquiſitio fit de delictis publicis, ſed etiam de priuatis, vt communiter tradunt DD. Conradus in pract. tit. de inquiſitione num. 2. Ioann. Maria Monte Cell. in pract. Reg. 1. num. 61. Iulius Clar. in pract. crimin. q. 3. verſic. quicquid ſit de iure, & multos adducit concordantes. Decian. conſil. 18. num. 195. cum ſequentib. lib. 1. Nihilominus tamen, quia Promotor fiſcalis ſancti Oſicij Inquiſitionis hoc remedio inſurgit contra noxios fidei, vtens ad hoc ſpeciali formâ accuſationis; priuſquàm illam præſcribam, operæpretium cenſui in primis accuſationis definitionem
2 conſtituere. Accuſatio eſt † delatio alicuius criminis ad vindictã publicam, legitimâ interueniẽte ſubſcriptione. Ita definiũt cõmuniter DD. vt refert Felin. in rubr. de accuſationib. nu. 3. Marian. Soci. in rubr. de accuſationib. n. 1. quam ſecũdum eundem ſequuntur omnes doctores, & Conrad. in ſuo Prætor. breuiario titu. de accuſation. per totum. Anton. Gomez in tract. de delictis titu. 4. verſic. vt formetur accuſatio Angelus. de malefic. in verb. & ad querelam. num. 10. ſequitur Gandinus in rubr. qualiter fiat accuſatio. Boſsius in ſitu. de accuſation. & Speculator

eodem titu. Gigas de crimine læſæ maieſtat. lib. 1. tit. qualiter in crimine læſæ maieſt. procedatur. q. 1. nu. 4. Dicitur autem accuſatio quaſi cauſatio, & accuſator quaſi cauſator, ſiue quòd cauſas maleficij ab his Iudex ediſcat, vnde Græcè αἰτιᾶσθαι, & accuſare, & cauſam reddere eſt; ſiue quòd ad cauſam reus vocetur, quò pertinet cap. forus. de verb. ſignific.

Accuſare autem quilibet poteſt,
3 † omnibus enim generaliter permiſſum eſt accuſare, niſi expreſsè prohibitum reperiatur. text. in l. qui accuſare. ff. de accuſat. in principio. inſtit. de public. iudic. l. 2. tit. 1. par. 7. lex. 1 titu. 20. lib. 4. fori legum. Antonius Gomez. in cap. 1. delictorum, num. 31. Iul. Clar. in pract. criminal. lib. 5. §. final. q. 14. nu. 1.

4 Sunt tamen † aliquæ cauſæ, propter quas aliqui ab accuſãdo repelluntur, propter dignitatem, ſcilicet, vt clericus, & miles: propter defectum concernentem ſtatum perſonæ; vt filius familiæ, vel ſeruus. Propter defectum ætatis, vt pupillus, & minor; & propter imbecillitatem ſexus, vt mulier: aut propter indignitatem perſonæ: vt reus criminis infamis, damnatus, excommunicatus, & huiuſmodi, aut propter defectum fidei, quia de ea planè non confiditur, vt inimicus; & pauper; hodie tamen pauper ab accuſationis munere non excluditur dummodo vitæ probæ ſit, & integræ. Clar. 5. Sentent. §. vltim. quæſtio. 14. verſic. ſed hic etiam quæro. aut propter reuerẽtiam ad quam obligantur: vt ſeruus, & libertus, aut vaſſallus aduerſus Dominum, quem accuſare volunt, de quibus videnda l. qui accuſare. 8. ff. de accuſat.

5 Cæterùm † hi omnes, qui regulariter à iure prohibiti ſunt accuſare, admittuntur indiſtinctè ad accuſandum, ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequantur. text. in l. is qui. & in l. hi tamen omnes. ff. de accuſat. Hanc ſentẽtiam dicit communem Villalpand. ſuper l. 22. c. 50. poſt nu. 4. Eſt enim fauendum ijs, qui propriam iniuriam proſequuntur.

6 Appellatione † autem ſuorum in hoc propoſito veniunt parentes, & deſcendentes omnes. Item patroni, & eorum liberi, frater, ſoror, vxor, ſocrus, gener, nurus, vitricus, nouerca. Ita Abbas in c. de cætero. nu. 7. de teſtibus, cuius opinionem dicit eſſe communem Felin. in c. cum dilectus. num. 9. de accuſat. quam refert, & ſequitur Maranta in ſuo Speculo fol. 84. nu. 62. & Carauita ſuper ritu magnæ regiæ curiæ, rit. 192. num. 2. cap. 11. licet aliqui doctores tenuerint, quòd frater non poteſt accuſare pro iniuria illata fratri, niſi quando crimen eſt publicum, quo caſu agit vt quilibet de populo. Bart. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. num. 10. de verb. obligat. Alexand. nume. 10. Iaſon. num. 52. & 53. Bald. in cap. 1. §. ſimiliter. nu. 6. titu. quibus modis feuda amittantur, qui teſtatur de communi, & Iaſon prædicto loco Socin. conſ. 228. nume. 8. volum. 2. contrarium tamen tenet Iulius Clar. vbi ſuprà. quæſt. 14. §. final. verſ. volo etiã nu. 2. qui teſtatur de communi, cuius opinio, vt verior, ac receptior tenenda, & fouenda eſt. text. in c. omnes. 6. quæſt. 1. & c. præſumunt. 2. q. 6.

Cùm igitur crimen hæreſis publicum ſit, ab omnibus poteſt, & debet accuſari, plus enim ſaluti Reipublicę conſulere debemus, quàm vitæ noſtræ, vt perſæpe iã diximus. eſt enim
7 † hæreticus Chriſtianæ Reipublicæ hoſtis peſtifer & exitioſus, quia (vt Ambroſius ait lib. 2. Officiorum cap. 24.) in cauſa Dei, vbi cõmune periculum eſt, etiam diſſimulare peccatum

non eſt leue. l. 1. C. de famoſis libel-
lis. l. Manichæos. C. de hæreticis. l. 2.
C. de apoſtatis. c. nonnullis. de iudi-
dicijs. l. 2. titu. 26. part. 7. quod vti-
8 que vnuſquiſque facere poteſt,
quia † vnuſquiſq; ciuiũ pars, & mem-
brum eſt ciuitatis, vt Ariſt. lib. 8. Poli
ticorum inquit. [Ciuium quiſq; nõ ſe
ſuum, ſed omnis ciuitatis eſſe putare
debet:] eſt enim vnuſquiſq; ciuitatis
pars. Et Seneca Epiſt. 96. dicit: [Mẽ-
bra ſumus corporis magni] tex. in l.
1. §. generaliter. de ventre in poſſeſ-
ſionem mittendo. Chryſoſt. lib. 3. ad-
uerſus vituperatores vitę monaſticę,
quos refert Simancas tit. 4. de accu-
9 ſation. † Huc etiam reſpicit elegans
Polydamantis apud Homerum ad
Hectorem facta exhortatio, nã quòd
minus ſibi credere ſolitus eſſet He-
ctor in his quæ nunciabat ille cõque
ritur, at cùm ciuis ſit, & rem magni
ponderis dilucidandam habeat, non
poteſt non illam patefacere: ſic ille
loquitur Iliad. μ.

Conſilio ſi quando loquor, me reprimis Hector
Recta licet moneã, tu me de plebe paratum
Dicere, nec medio patris conſtare Senatu,
Nec caſtris, tua ne fiat minor inde poteſtas,
Sed iam non taceam: res namque hæc ſpectat ad omnes.

Accuſator tamen in crimine hęreſis,
cùm proceditur per viam accuſatio-
nis, non tenetur ſe inſcribere ad pœ-
nam talionis, nec ad hoc eſt compel-
lendus: ſeuerè quidẽ coercendus eſt
arbitrio Inquiſitoris, ſi probationib.
defecerit, non tamen puniẽdus pœ-
nâ talionis. l. & in priuatis. ff. ad Tur-
pilianum, gloſ. in c. tuæ. verb. effectũ.
de procuratorib. l. apoſtatarum. C. de
apoſtatis. Couar. lib. 2. Variar. reſolu-
tionum. c. 9. n. 10. Rojas de hæreticis
in ſing. fidei ſingul. 6. Franc. Pegna in
tertia parte Directorij, comm. 14. De
iure autem ciuili accuſator in libel-
lo debebat ſe inſcribere, & ſubſcribe
re ad pœnam talionis, ad ſimilitudi-
nẽ ſupplicij, ſcilicet vt accuſator eã-
dem pœnâ afficeretur, quâ mereba
tur affici accuſatus, ſi delictũ, de quo
accuſabatur, commiſiſſet: & ad hanc
pœnam accuſator ipſe, etiam cũ pro-
miſſione de proſequendo accuſatio-
nem vſq; ad finem cauſæ, in accuſa-
tionis libello ſe ſubſcribẽdo, adſtrin-
gere debebat, & ordinariâ eiuſdem
criminis pœnâ puniendus erat, ſi fal-
ſo crimine impoſuerat; ſi autem falſa
eſſet accuſatio, & crimen extraordi-
10 nariũ, † pœnâ iuxta illius qualitatem
arbitrio iudicis plectẽdus veniebat,
quæ omnia probantur in leg. 1. §. ca-
lumniatores. ff. ad S. C. Turpil. in l. fi-
nal. §. 1. C. de accuſat. in l. fin. C. de ca-
lumnijs. in l. libellorũ. & in l. 3. C. qui
accuſare non poſſunt. auth. ſed nouo
iure. C. de adult. c. 1. & 22. q. 3. c. 1. 2.
3. cum ſequentib. 5. q. 6. c. qui crimen
2. q. 8. gloſ. in d. l. 1. §. ſed non vtique,
& ibid. Bart. ff. ad Turpil. Alber. in l.
fin. ff. de priuat. delict. Bart. in l. ſi cui.
in princ. nu. 2. ff. de accuſat. Alex. cõſ.
11. n. 7. vol. 1. Paul. Guirland. in tract.
de relaxat. carcerato. titu. de calum-
niat. c. 2. nu. 3. in fine, & nu. 9. Boſsius
titu. de accuſat. nu. 17. Bern. Diaz in
pract. criminal. can. c. 59. in princ. Me
noch. de arbitr. iudic. quæſt. caſu 322.
nu. 1. & ſeq. lib. 2. Centur. 4. Iul. Clar.
in pract. crimin. §. final. q. 12. verſ. dixi
quoq;. & q. 81. in princ. & teſtatur de
communi Aret. in c. ſuper his. nu. 21.
& 33. & Abb. n. 8. de accuſat. Bertrãd.
conſ. 267. in prin. lib. 4. Cardin. Alex.
in c. libellorum circa finem. 2. q. 8. &
11 Dueñas regul. 27. in princ. Fuit † ete-
nim huiuſmodi pœna talionis indũ-
cta à iure ciuili ex lege XII. tabul. ad
refręnandam temeritatem propter
delicti grauitatem. Ita Iul. Clar. in
pract. criminal. quæſt. 12. verſic. dixi
quoque. Paulus Guirland. in d. tract.
de relaxat. carcerat. tit. de calumnia.
c. 2. nu. 4. Soto in tract. de iuſt. & iur,
lib. 5.

12 lib.5.art.4.† Hodie autem huiuſmodi pœna talionis ſublata eſt per conſuetudinem, quemadmodũ, & nata videtur ex conſuetudine inter illos paſtores, qui prima Reip. Romanæ fundamenta iecerant: nam ſi ex legibus Græcis per trium viros allatis in Italiam, tranſlata fuiſſet in XII. tabulas, eam Rhadamanti legem nõ vocaſſet Ariſtot. 5. Ethic. nec quàm in illa proportio malè deprehendatur, tam rigidè diſputaſſet, vbi & veterẽ verſum pro Rhadamanęto proponit explodendum.

Quod quis patrarit, ſi perferat, æqua ſiet lex.

Atqui ex lege diuina ſumpſiſſe initiũ videbatur, nam quis neſcit ferreum Hebræorũ genus nonniſi ferreis legibus regi potuiſſe? Sanè quantùm à ratione diſcrepet, nõ modò Ariſtot. oſtendit, ſed & A. Gellius noct. Atticarum lib.20.c.1.& paſsim iuris DD. in quibus Speculat. tit. de accuſat. §.19.n.4. Ioan. Andr. in additio. ad Speculat. titu. qui accuſare non poſſunt. Gandin. tract. de maleficijs, eod. titu. qui accuſare non poſſunt. nu.38. Salicetus in l. qui crimen. nu.4. eod. titu. qui accuſare non poſſunt. Couar. vbi ſup. Bart. in l. ſi cui. ff. de accuſationibus, quẽ ſequuntur Angel. & Salicet. in authẽt. ſed nouo iure. C. de adult. Petrus Dueñas in Reg.27. incipiẽte: accuſans aliquem. Rojas, & Simãcas vbi ſup. & alij quos refert Franc. Pegna in d. comm.14. qui hac potiſsimâ ratione ducti fuerunt, ſcilicet, quòd ſi pœna talionis accuſatoribus infligeretur, non reperirentur facilè qui vellent accuſare, & crimina remanerent impunita, quod proculdubio in maximum Reipublicæ detrimẽtum
13 verteretur.† Præterea acuſator libellum accuſatoriũ in ſcriptis porrigere debet. Bart. in extrauag. ad reprimẽdum. verb. per inquiſitionem, nu.33. cuius opinionem ſequitur, & communi dicit Cardinalis in c.1. verſ. ponitur etiam.2. quæſt. tamen per text. vbi accuſatorum perſonæ nunquam
14 recipiuntur ſine ſcripto. Cæterùm † in crimine hæreſis valida eſt accuſatio verbalis apud acta iudicis in ſcriptis redacta, præſertim cùm in hoc crimine procedi poſſet ſimpliciter, & de plano, & abſq; aduocatorum ac iudicum ſtrepitu, & figura, id eſt, ſine porrectione libelli in ſcriptis, & ſine litis conteſtatione. c. final. de hær. lib.6. Villadiego de hær. q.12. cui adſtipulatur Saliceti doctrina in l. penultima, nu.2. C. de accuſat. aſſerentis, validam eſſe accuſationem, ſiue accuſator porrigat libellũ in ſcriptis, ſiue verbalem tantum querelã apud acta iudicis. Nec mirum hoc videri debet, cũ non ſint neceſſariò requirendæ ſummæ iuris ſolẽnitates. Bernard. Comenſis in Lucerna Inquiſitorum, verb. litiſconteſtatio. & Ludouicus Carrerius in tit. de hæret. Simancas de Cathol. inſtit. titu.44. nu.30. Ioan. Rojas in ſingul. fidei ſingul. 125. incipit litis conteſtatio. Archidiaconus c.1. de homicidio lib.6. quẽ refert Hippol. in pract. crimin. §. diligenter. num.158.

15 Ad obuiandũ † igitur calumniantium, & hæreticorũ dicterijs, & alijs, quib. facilè accuſatores deterrebantur S. Officium publicum conſtituit miniſtrũ quem Promotorem fiſcalẽ vocãt, qui perſonam accuſatoris ſubit, & reos accuſat. Hic etenim minimè ſe ſubſcribit ad pœnam talionis, nec ad alias, quas falſi accuſatores pati ſolẽt; nec quemquam accuſat, niſi teſtibus habitis, præcedente diligẽti inquiſitione de crimine. Poſtea autẽ ex officij neceſsitate cõpulſus reos accuſa. l. poſt legat. 1. §. Aduocat. fiſci. ff. de eis quę vt indignis. l. qui cũ maior. §. penult. ff. de bonis libertorum. l.2. C. de dilationibus lib. 10. Alciat.
16 lib.9. parergon. c.8. & † in libello crimina

mina ſingula admiſſa ipſo Promotor fiſcalis narrare debet, vt reus ſibi prouideat, & ſciat quib. delictis reſponſurus ſit, ſeq; tueatur; omittũtur etiã nomina teſtiũ, & quædam aliæ circũſtãtiæ commiſsi criminis, ne quid detrimenti teſtes patiãtur, quod vtiq; conſtitutum fuit ab initio delegatæ Inquiſitionis: nec pariter dies, & locus cõmiſsi criminis aperitur, ne reus teſtes cognoſcat, aut quippiam fraudis excogitet, quo veritatẽ confundat: quamobrem editiones nonnunquam ſine die & conſule fiunt, menſis tamẽ & ciuitas, aut oppidum deſignari ſolet. l. 1. §. editiones ff. de edẽdo, & habetur in Concil. Biterrenſ. c. 10. cuius hæc ſunt verba: [Illud autẽ caueatis ſecundùm prouidam ſedis Apoſtolicæ voluntatem, ne teſtium nomina ſigno, vel verbo aliquo publicentur.] Idem cautũ reperitur in Concil. Narbon. c. 22. & inſtruct. Hiſpalenſ. ann. 1484. c. 16. & ex traditis per Franc. Pegn. in 3. p. Dictor. com. 124 & Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 4.

17 Verum enimuerò quia † forma accuſationis eſt neceſſaria, & in dubio præſumitur ſubſtãtialis, vt tradit Bal. in l. cõparationes. 3. oppoſit. in fine. C. de fide inſtru. quâ non ſeruatâ, corruit actus, vt tenet idem Bald. in l. humanum col. 2. C. de legib. Angel. conſ. 89. Petrus de Anchar. conſ. 35.

18 Eſt † namque forma ordinata ſeries, rem ad ſubſtantiam reducẽs, ſecundùm Bal. in c. de nou. form. Feudi. Alciat. lib. 1. Paradox. c. 16. in princ. Ideo

19 reiectis aliquorum opinionibus, † ex quib. Promotores, & Aduocati fiſcales S. Officij in vnaquaq; prouincia aliquas deſumpſerãt formulas, inter ſe tamen pugnãtes, præter quas etiã Eymeric. in 3. p. Directorij tit. de primo modo procedendi in cauſa fidei per accuſationẽ, & ibid. Franc. Pegnæ comm. 14. & Iacobus Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 4. n. 11. alias tradiderũt; quas hic inſerere libuit, de quib. videndus eſt Specular. tit. de hæret. in princ. Conrad. Brunus lib. 4. de hær. c. 7. ferè omnes rerum criminalium ſcriptores in ti. de libellis, & Milleus in tit. de accuſationis formula. Hieron. Gigas tract. de crim. læſæ maieſt. lib. 1. tit. qualiter in crimine læſæ maieſtat. procedatur. q. 3. & Iul. Clar. in pract. criminal. §. fin. q. 22. verſ. Quæro quæ ſit forma, & alij, quos lõgum eſſet recenſere.

Forma libelli accuſatorij quam Inquiſitoribus porrigit Promotor fiſcalis, ex Eymerico, & Franciſco Pegna.

20 EGo N. † Officij ſãctiſsimæ Inquiſitionis Fiſcalis, corã vobis Reuerend. Inquiſitore iudice delegato in cauſis fidei contra hæreticam prauitatem, criminaliter accuſo N. qui cùm ſit Chriſtianus baptizatus, & velut talis apud omnes habitus, à fide Catholica receſsit, & ad peſtiferam hæreſim Manichæorum, ac aliorum hæreticorum, talem videlicet, & talem, impiè acceſsit; prædicãs, ſcribens, componẽs, firmiterq; aſſerens multa dogmata hæretica, erronea ſcãdaloſa, & valdè ſuſpecta, in approbationem, & laudem præfatæ hæreſis, & hæreticorũ, quos velut magiſtros imitatur. Hæc ibi. Aliam tradit Iacobus Simanc. in tit. de accuſationibus, cuius hæc ſunt verba:

Accuſo N. qui cùm ſit Chriſtianus baptizatus, multas hæreſes credit, & docuit, ſpeciatim autẽ hanc, & illam: quibus enumeratis, cõcludit promotor fiſcalis, petens vt N. tãquam hæreticus pertinax puniatur, & pœnas grauiſsimas hæreſis expoſcit.

Alteram formam cum explicatione eiuſdem, tum ex communi Inquiſitionum

ſitionum ſtylo, cum etiam ex iuris Pontificij deciſionibus præſcribere cenſui, cuius tenor talis eſt.

FORMA LIBELLI ACCVſatorij ſeruanda à Promotore Fiſcali ſancti Officij.

Illuſtres admodum ac Reuerendiſsimi Domini.

21 EGo † Doctor, vel Licenciatus N. Promotor, & Aduocatus Fiſcalis huius almæ Inquiſitionis, vt meliùs de iure poſſum, ac debeo, compareo coram Dominationibus veſtris Reuerēdiſsimis, & præmiſsis ſolemnitatibus de iure requiſitis, ac neceſſarijs criminaliter accuſo N. Oppidi ſeu ciuitatis N. diœceſis N. Regni N. & narrando facti ſpeciē, dico, quòd cum prædictus N. eſſet Chriſtianus, & baptiſmalibus aquis ablutus, & Chriſti charactere inſignitus, atq; communi æſtimatione talis reputatus, & omnium opinione ſic appellatus, vel cum reperiatur talis, & in poſſeſsione, vel quaſi Chriſtiani eſſet, ſimulq; Chriſtianorū exemptionibus ac immunitatibus gaudēs & eorum priuilegijs vtens, & vti debens, neglecto timore Chriſti Saluatoris noſtri, & ſpreto rigore iuſtitiæ huius ſanctæ Inquiſitionis officij, fecit & dixit aliquid hæreticum, & vt hæreticus plura alia, ex quibus præſumitur, & debet præſumi prædictū N. fidem, & eam credulitatem ſeu virtutem credendi quâ fuit donatus in ſacroſanctis baptiſmi, & confirmationis ſacramentis, amiſiſſe, & (quod peius eſt) illū indubitatam fidem adhibuiſſe illis erroribus, quos falſi illi, ac impij Martinus Lutherus, Caluinus, Mahumetes, & alij hæreſiarchæ adſtruxerunt, & quia id ſibi perſuaſum fuit, poſſe quempiam æternam gloriam his erroribus comparare, ſpeciatim eum accuſo.

Ac primum iam ferè duobus annis elapſis (vt reor) præfatus N. cùm eſſet in certo loco ciuitatis, ſiue oppidi N. præſentibus venerabilibus ac diſcretis viris N. dixit atq; protulit aliqua verba hæretica, ſiue ſuſpecta de hęreſi, vel fecit illud tale quod ſapit hæreſim indicans manifeſtè ſe ita ſentire, ſolam (videlicet) fidem ſine operibus ſatis eſſe ad ſalutē, & gloriam æternam conſequendū, vel Mahumetem illum nuncium veri Dei fuiſſe, legeſq; ab eo datas ſufficere, vt quis ſaluari valeat, & ſaluetur. Quâobrem quidam ex circunſtantibus, ijs attentè auditis, cū grauiter reprehendit: è contra ipſe adductis aliquibus ſacræ Scripturę locis, ac repente allegatis, vt ſuam impiam ac hæreticam fulciret opinionem, mutato atq; cōtempto germano ſenſu ac genuinâ intelligentiâ, ſuo arbitratu præallegata loca interpretatus eſt, & contra Romanæ Eccleſiæ vulgatam editionem, & canonicè receptam ſententiā tenaciùs ſuo adhærebat errori: His quoq; non contentus, plura argumenta in medium adduxit, quibus ſuam adſtrueret, & confirmaret hęreſim, quā firmiter tenet, credit, & defendit, ex quo manifeſtè deducitur illum proculdubio eſſe hęreticū.

Præterea prædictus N. curans in dies ſuum dilatare errorē, ſuo lapſu minimè cōtētus, ſummo ſtudio, & ſolicitudine graui, hoc, vel illo loco, die tertiâ, vel quartâ mēſis N. ſua peſtifera dogmata alios (munus magiſtri obiens) ex animi ſententiâ docuit, auditoreſq; ſuos tādem dogmatizās fefellit, ac à veritate Catholica deuiare fecit, ita vt in frequētioribus colloquijs ſuos errores omnibus ſit conatus perſuadere.

His addo, hac ſuſpectâ doctrinâ, fidei aduerſâ, & ſuo facto, vel dicto minùs

nùs recto alijs circunſtantibus morum probitate, religione, vitáque ſatis honeſtâ præſtātibus, manifeſtam præbuiſſe occaſionē ruinæ, quinimò ſcandalo à fide Catholica deuiarunt, & eius dogmatibus fidem adhibuerunt.

Præterea prædictus N. accuſandus venit, eò quod is ſpirituali cōmodo, ſuęq; conſcientiæ parum proſpiciēs, ſigno crucis ſe ſignare neſcit, & (quod peius eſt) Symbolum Apoſtolorum, orationem Dominicam, ſalutationem Angelicam, & alia id genus omnino ignorat.

Ad hæc accedit aliud quidpiam nō minùs graue, & magnam ingerens ſuſpicionem, videlicèt repertum fuiſſe in eius domo librum, vel codicem quendam, vel chartam dogmata, & errores nefarios Lutheri, Buceri, aut aliorum hæreticorum continētem, vel legem à Mahumete editam, quæ omnia ab eo occultè ſeruata, & publicis edictis, ac Eccleſiaſticis cenſuris prohibita, non leuem coniecturam deprauati cordis inducunt.

His accedit, quòd cum aliàs ad miſericordiam fuerit receptus, quia ſuos confeſſus fuerat errores, ſimulque reconciliatus, ac ſanctæ matris Eccleſiæ (quæ pietate maternâ ad ſe confugientes non deſpicit) gremio vnitus, aut de vehementi abiurauerit, promittens talibus erroribus ſe non aſſenſurum, ſub pœna relapſi in eoſdem iterum deuolutus eſt. Quæ omnia ſimulatè, fictè, ac prauâ intentione fugiendi ſupplicij cauſâ callidè fecit, ac libenter præſtitit; quod apertè comprobari videtur, ex quo iterum, ſicut canis ad vomitum, ad eoſdem, & ſimiles redijt errores, vt ſufficienti probatione conſtat. Quo fit, vt pœnę relapſorum ſit obnoxius, quam infligendam illi iure peto, ſimulque veſtram dominationem, vel dominationes hortor, vt tanquam membrum iam penè mortuum, ac influxus capitis Eccleſiæ, ſcilicet Chriſti minimè capax, abſcindatur, & à fidelium conſortio eijciatur, ſeparetur, & ſecludatur, ne ſit alijs fluctuandi in fide occaſio, & totam maſſam corrumpat. Et quoniam Eccleſiæ (cuius miſericordiæ fuit indignus) nihil ampliùs reſtat agendum, expellatur ab ea in modum arboris infructuoſæ, & ſterilis, & tandem iudici ſæculari tradatur.

Præterea eum accuſo, quod cū ex Saracenorum familiâ originem traxerit, eique fuerit à veſtris dominationibus vetitum ac interdictum, ne his conuerſaretur, neúe in eorum domibus veſceretur, mandatum iſtud contemnens, clam eſt allocutus, & locis ſuſpectis ſecretò in eorum ſe colloquia inſinuauit.

Inſuper eū accuſo propterea quod verbis ſcādaloſis, & nouis opinionibus in publicis concionibus vſus eſt, non ſatis ędificans populum, imò anſam errandi cōtra receptam ſanctorum Patrum doctrinam, & ſcholaſticorum placita temerè prębuit. Quid? quòd hæc omnia vanitate motus, ſuperbus, elatus, & arrogantiæ plenus docuit? vigilanter ſtudens, recedere à Catholica, & ab omnibus recepta veritate, vt ſingularis opinionum ac dogmatū ſingularitate videretur, ac vnus, & autor taliū inter omnes dignoſci poſſet. Quamobrem cōſtanter expoſco, vt omnia à ſe concione prolata recantet, & ſententiam publicè mutet, ſaltem in ſcandoloſis, & malè ſonātibus, & ambigua alia, quæ dubitationem præ ſe ferunt, quo ſenſu ea intelligat, ſtatim declaret, vt deinceps ſcandalo ſit nemini, ac denique munere concionandi, nullâ intercedente morâ, priuetur.

Tandem

Tandem quoniam ex pluribus à ſe dictis, & minùs conſideratè prolatis præſumi poteſt, vel prçſumitur ſuprà dictum reum fortaſsis aſſeruiſſe, vel dixiſſe alia repugnantia Catholicæ fidei, & fidem adhibuiſſe multis alijs errorib. vt hçreticũ, & Apoſtatam & licet de eis modò non accuſo, nihilominùs eũ accuſare in cauſæ progreſſu contendo; tũ etiam fortaſsis nouit alios complices hæreſibus infectos, & maculatos in hoc, vel alio D. N. Regis regno, noluitque illos denunciare, ne pœnis afficerentur. Hos etiam nouiter, quantùm de iure poſſum, denuncio & accuſo, vt eâdem pœnâ puniantur.

Quapropter veſtras dominationes oro, vt prçdictis omnibus, aut eorum parti, quoad ſufficiat, fide habitâ, prædictus N. veſtrâ ſententiâ declaretur, & condemnetur, tanquam hæreticus relapſus, impœnitens, negatiuus, fictus, ſimulatus, confeſſus, pertinax, periurus, incorrigibilis, ſimulque ei infligantur pœnæ ſtatutç iure communi, legibus, pragmaticis, atque inſtructionibus huius ſancti Officij, & alijs quibuſlibet, quomodolibet ab eo incurſis: & tandem (vt moris eſt) brachio ſæculari tradatur. His addendum eſt prædictum reum ſententiâ excommunicationis eſſe ligatum, & eidem obnoxium, ex quo bona omnia mobilia, & immobilia ad ipſum quocunq; titulo pertinentia, actiones etiam ac iura à die commiſsi criminis veniunt applicãda, & adiudicanda fiſco D. N. Regis, ac tandem contractus penitus, & omnino reſcindendi, & deniq; omnes eius filij, nepotes maſculinâ lineâ ab eo deſcendentes, vſque ad ſecundam generationem declarentur inhabiles, indigni, & incapaces ad quælibet officia, & dignitates obtinendas.

Quod ſi omnia hæc à me propoſita, & in hoc grauiſsimo tribunali cõſideratè dicta, teſtibus ita comprobata non fuerint, vt tãquam hæreticus ſtatim puniatur, ſatis ſint vt torturæ ſubijciatur, quâ palàm veritatem prædictorum aperiat, & errores patefaciat, de quibus accuſatus eſt.

Tandem Deum, & hanc ſanctam crucem teſtor, me accuſationẽ hanc non ex odio, aut alio prauo cordis affectu ſuſcepiſſe, ſed eo tantummodò animo, vt delicta puniantur, & bono Reipublicç conſulatur, quæ vt ex animi ſententiâ cedant veſtrum Officium ſanctum imploro.

Licentiatus, aut Doctor N.

Accuſationis explicatio.

TRadita iam accuſationis diffinitione, eius formâ corã quo quando, & à quo quiſpiam accuſari valeat, vt nihil prætermittamus ex his quæ ad exactiſsimam accuſationis explicationem pertinẽt ſingula quæq; verba nobis ſunt proſequenda, & ad amuſsim explicãda.

23 In principio † igitur accuſationis tituli Inquiſitorum præmittuntur. Nam & Domini illuſtres, & Reuerendiſsimi dicuntur, vel alio titulo compellantur, prout conſuetudo regionis ſeu prouinciæ eis creditæ expoſtulat, & meritò tam honorifico titulo præfulgent, cùm ſint Summi Pontificis delegati, & in cauſis maioribus, ſcilicet fidei, quocunq; Ordinario præſtantiores, maioremque habeãt iuriſdictionem, text. in c. per hoc. & c. ne aliqui. de hæretic. lib. 6. Abb. in c. cum I. & A. de ſentent. & re iudic. Geminian. in d. c. per hoc. poſt Ioann. Andr. quod mirum videri non debet, cùm † eius locum teneant, cuius perſonam repræſentãt.
24

c. ſi

cap.ſi Epiſcopus 2. quæſtione .6.ſanè.
2.de offic.delegat.& ibi gloſ.in verb.
committi. & in verb. amouere. Cle-
ment.2.de hæret.optimus text. in c.
præcipimus.93.diſtinctio.quem text.
reputauit ſingul. Romanus in verb.
vicerector.Repertorium Inquiſitor.
in verb. vicarius. Campeg. ad Zan-
chin.c.8. verſ. Epiſcopus, ſed & cùm
ſint iudices maximè honore digniſ-
mi, dominos eos vocari non abs re
conuenit quaſi Deos. Nam vt refert
Suydas in θεὸς. & omnis Theologorũ
curia cenſet, Iudęorũ magiſtratus dij
dicebantur,quo veniũt illa.[Principi
populi tui nõ maledices]&illud quod
idẽ eſt[Dijs non conuiciaberis] Quia
Deus iuſtus eſt iudex,& iudicium ho
minibus conceſsit: dicti dij ſunt qui
iuſtè iudicant:vnde Poeta Pſalmogra
phus[Ego dixi,dij eſtis]&[Deus deo
rum dominus locutus eſt, & vocauit
terram]nec minùs illis reuerẽtia de-
betur,imò cùm reuerendiſsimatus ti-
tulo Præfecti prætorio afficerentur,
æquè vt Epiſcopi) quod videre eſt ex
l.Epiſcopale. 8.C.de Epiſcopali audiẽ
tia)tandem præfecti prætorio religio-
nis & honoris cauſa reuerendiſsima-
tum Epiſcopis reliquerunt, & ſe illu-
ſtres & magnificos dici paſsi ſunt, vt
paſsim in libr. iuris legitur, & in libr.
notitiæ Imperij Romani. Ergo Inqui-
ſitorib.Sum. Pont. delegatis tãquam
partem Epiſcopalis muneris, quãtum
ad iuriſdictionem præſtantibus reue-
25 rendiſsimatus ceſsit. His confert †
ſtylus loquẽdi in plurali numero,quo
ties Inquiſitores edicta fidei publicãt
aut ſentẽtias proferunt, vtũtur enim
dictione illa [Nos Inquiſitores] quia
vt delegati perſonam Summ. Pontif.
repræſentant.Panor.& Barbat.in d.c.
ſanè,quia.Lucerna Inquiſitor.in verb.
Inquiſitor. qui cum ſint defenſores
fidei,& Patres animarum,meritò hoc
honorifico nomine debent declarari,
quod vtique vetuſtiſsima conſuetu-
26 dine etiam introductum eſt, quæ †
cùm in fauorem fidei ſit,iuſtum initiũ
habuiſſe credendum eſt.& proculdu-
bio vim legis ſcriptæ habebit: dicit
enim Dominus Hierem.cap.6.[State
ſuper vias, & videte & interrogate
de ſemitis antiquis, quæ ſit via bo-
na, & ambulate in ea, & inuenietis
refrigerium animabus veſtris,]tex.in
l.diuturna.ff.de legib.[Diuturna (in-
quit Vlpianus l.1.ff.de offic.proconſ.)
conſuetudo, pro iure & lege in his,
quæ non ex ſcripto deſcendunt, ob-
ſeruari ſolet,]& Iulianus in l. de qui-
bus.ff. de legib. inquit: [De quibus
cauſis ſcriptis legibus non vtimur, id
cuſtodiri oportet, quod moribus &
conſuetudine inductum eſt,] & Bart.
ibidem in 1.& 2.lectura.l.1.C. quæ ſit
longa conſuetud.l.an in totum. C.de
edict.priuat.& ibi Bal. Alberic.in l. 2.
quæ ſit long.conſuetud.Quod etiam
in traditionibus Eccleſiaſticis proce-
dere indubitati iuris eſt,teſte Epipha
nio in libr.contra hæreſes, hæreſ. 55.
& 61.inquit enim:[Oportet traditio-
ne vti,non enim omnia à diuina Scri-
ptura accipi poſſunt,quapropter ali-
qua in ſcriptis, aliqua in traditionib.
ſancti Apoſtoli tradiderũt.] Idem te-
net Chryſoſtom.in 2.ad Theſſaloni-
cenſ.Auguſtin.de fide Chriſt.libr.11.
contra Fauſtum,& ad Ianuarium Epi-
ſtol. 118. Franciſ. Picus libr. de fide,
Theoremate 6.Roffenſ.cõtra Luthe-
rum, in veritate 10. Albert. Pighius
lib.1.Hierarchiæ Eccleſiaſt. cap. 2. &
Alphonſ. de Caſtro libro 1. aduerſus
hæreſes c.5.Inualuit hoc vſu tantùm,
ſed tamẽ is vſus mihi videtur ortum
habuiſſe à Chriſtianis,qui honore di-
uino ſi quẽ afficerẽt vt reges & iudi-
ces, eodem modo illi loquebantur,
quo Abraham ipſi Deo, vbi tres vi-
dit,& vnum adorauit Geneſ.18.[Do-
mine,ſi inueni gratiam in oculis tuis,

ne tranſeas ſeruum tuum:ſed afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes veſtri,& requieſcite ſub arbore] ferè enim illos loquendi modos in Latinum ſermonem irrepſiſſe, videmus à Traiani & Plinij temporibus, & prodijſſe tãdem per Caſsiodorum, Symmachũ, & eorum æquales ſcriptores.

27 Exprimuntur † præterea in accuſatione nomina Inquiſitorum; vt Aduocatus Fiſcalis oſtendat id iuridicè fieri proponendo accuſationem contra hæreticos, aut ſuſpectos de hæreſi coram Inquiſitoribus, qui iudices ſunt competentes,ac ſpecialiter conſtituti ad huiuſmodi cauſas diffiniendas. Propterea appellandi reuerà πιστοφυλακες, id eſt, defenſores fidei, & Eccleſiæ,text.in cap. vt inquiſitionis.in principio de hæretic. in 6.Clement.multorum.eodem titul. Albertin.in rubr.de hæret.libr.6.quæſtione 5. numer.3. quibus etiam commiſſa eſt Chriſtianæ Religionis defenſio, cap. accuſatus. §. ſanè. & §. de quæſtionibus. & dict. cap. vt officium. §. denique. de hæretic. libr. 6. quod ex eo maximè procedit, cùm in quolibet iudicio neceſſariò interuenire debeat iudicis perſona, qui cauſam iudicet,expeditur namque iudicium ex perſona iudicis, actoris, & rei, vnde Martinus Abbꝭ. diffiniuit iudiciũ,
28 vt eſſet † actus legitimus trium perſonarum in iudicio, iudicis (ſcilicet) actoris, & rei, ita Hoſtienſ.in ſumm. titul.de iudic.§.1. numer.1. Silueſter in verb.iudicium. nume.1.text.& ibi gloſ. in cap. foues. in verb.iudicium. de verbor.ſignificat. Speculat. titulo de offic. iudic. §. 1. Abbas in rubrci. de iudic. numer. primo, & ibidem Dec.nume.3. dicit Com. in prima lectura, & Beroius num. 24. text. in l.1. tit. 22. part. 3. vbi prædicti Doctores plures definitiones referunt, hanc tamen defendunt ab impugnatione Cardin. qui eam reprobat. Poſſet etiam ſic definiri, quòd iudicium ſit diſſenſio cauſæ, quæ coram iudice legitimè fit, ex mente Abb.vbi ſupr. & Marant. de ordin. iudic.in 2. part. in princip.numer.11.per dict.cap.forus. Alias conſtituunt differentias Ripa in d.rubr.num.51. & ibid.Felin.num. 3.Dec.num.7.& latiſsimè Maranta in 4. p. principal. vbi viginti diſtinctiones aſsignat, & ita recipitur.ff. & C. de iudic.

29 Ponitur præterea † in accuſatione nomen & gradus ipſius Aduocati, & Promotoris Fiſcalis ſancti Officij, dicentis:[Licẽtiatus aut Doctor N.] vt conſtet in iudicio de accuſatore, cuius perſona neceſſaria eſt in iudicio d.cap.forus. de verb.ſignificat. l. 3. ff. de accuſatio.debet namq́;eſſe diſtinctio perſonarum accuſatoris, ſcilicet, iudicis,& rei,ex ſuprà dictis.

Verùm quia ferè ſemper proceditur in Officio ſanctę Inquiſitionis per
30 accuſationem, neceſſum fuit † conſtituere Promotorẽ Fiſcalem, vt promoueret materiam in iudicio,ex qua fieret proceſſus fidei, & veritas, de qua iudici non conſtabat,actione Promotoris Fiſcalis moueretur, & detegeretur, & crimina punirentur: non enim ſtatim ac quis potuit accuſari, cenſendus reus eſt, text. in l. final.C.de accuſatio.cap. à nobis. qui matrimo. accu. non poſſ.nec etiam ſi
31 accuſaretur:[quia† eo ipſo quòd quis accuſatur,reus cenſendus non eſt,]c. ſciſcitantibus 15. q. 8. c. nonne. 8. q. 4. & ibi gloſ. in verb. nonne. inquit enim: [Nonne ſola accuſatio nõ conſtituit aliquem reum, vel criminoſum,] Rolan.à Valle conſ.24.Placentinus, conſil. 25. quaſi per totum in materia criminali,Petrus Anton.Anguſcol. conſil.25. libr.primo l.final.in princip.C.de quæſtio.& diximus latè in reſponſo pro iuriſdict.ſancti Officij

Regni

Regni Siciliæ, cap. ſecundo, in hoc etenim proceſſu hoc ordine proce-
32 ditur, vt † (ſcilicet) quamprimùm ex teſtimonijs & delicti qualitate (iuxta, formã Hiſpaniarum inſtruct. Matritiana, anni 1561. capit. 1. 2. & 3.) viſum fuerit delatos eſſe huius criminis hæreſis reos, fiſcalis petit ab Inquiſitoribus, vt rei comprehendantur. Illi verò perpenſis depoſitionibus, & alijs circunſtantijs protinus habito peritorum conſilio, ſi opus fuerit, ſimul cum ordinario quid facto opus ſit, deliberant, & ſi validioribus quàm ſemiplenis probationibus reos conuinci conſtiterit, eos comprehendi iubent. Forma illa nata eſt vnà cum Imperio Romano, eaque ferè deſcribitur à Cicerone 1. de Finib. [Improborum facta ſuſpicio inſequitur, dein de ſermo atque fama, tum accuſator, tum iudex] & laudatur à Simanc. de Catholic. inſtitut. titul. 44. numer. duodecimo, eodem in Enchirid. titul. vigeſimoquinto, numer. primo, & 2. Ioann. Rojas in tract. de hæretic. 2. part. aſſert. prima, numer. 12. & ſeqq. quo ſtylo vtuntur Hiſpaniarum Inquiſitores, idque præſcriptum etiam fuit in dict. inſtruction. Toletan. anni 1561. cap. 3. in hæc verba: [Inquiſitores viſã informatione ſimul, ſi præſentes fuerint, deliberent de captura, quæ magis iuſta videretur, ſi fieret cum conſilio conſultorum eius inquiſitionis, ſi commodè fieri poſſet, & videretur Inquiſitoribus conueniens, & neceſſarium, & quod fuerit in actis, referatur.] At quia in hoc
33 crimine † ex ſola captura, quis non modicè læditur, & notatur infamiã, quamuis ipſi Inquiſitores ſoli decernere poſsint, vt rei deprehendantur, ac perſonaliter capiantur, Clement. 1. §. propter quod. de hæretic. tutiùs tamen fecerint ac ſecuriùs in re tam graui, ſi peritorum conſilio vtantur, nã in crimine hæreſis nemo mittendus eſt in carcerem, abſque ſufficienti probatione, quã antecedente interlocutorio iudicio capturam Inquiſitores exequiunt, quemadmodum in dict. inſtructio. Toletan. cap. 6. habetur. Salicet. in l. 2. C. de exhib. reis. l. 1. §. diligens. ff. de fugitiu. l. 1. de requirend. reis. Gundiſal. de Villadiego de hæretic. quæſtione 11. Blanc. in l. vltim. de quæſt. Simanc. de Catholic. inſtitut. titul. 16. à numero primo, non enim ab ea inchoandum eſt, text. in l. nullus in carcerem. & l. final. vbi Bartol. Bald. & Salicet. C. de exhibend. reis. l. nemo C. de exactorib. tributo. libr. 10. Bald. in l. quod euitandæ. nume. ſecundo. C. de condit. ob turpem cauſ. Salicet. in l. abſentem, numer. 9. C. de accuſat. Anton. Gomez tom. 3. Varia. reſolution. cap. 9. numer. 1. Iulius Clarus in pract. crim. §. final. quæſtione 28. Ioann. Rojas de hæret. part. 2. aſſert.
34 1. num. 2. † nam reus non debet capi ante ſummariam informationem, niſi ſit probabilis ſuſpicio de fuga, text. in l. ſeruum quoque. §. publicè. ff. de procurat. Salicet. in dict. l. abſentem, numer. 9. C. de accuſat. Iaſon in l. plerique. numer. 10. ff. de in ius vocand. & l. viuum. numer. quarto, ff. ſi cert. peta. Archiadiaco. in cap. primo de iudic. in 6. Idem & Ioann. Andre. in cap. ſi clericos. de ſentent. excommunicat. in 6. Felin. in cap. cum non ab homine. numer. 2. de iudic. Ægid. Boſsius de captura reor. numer. 3. & in titul. de indicijs ante tort. numer. 180. Franc. Marc. deciſione 946. & 912. part. prima, & latè Nicol. Boer. deciſione 215. incip. antequam veniam. num. trigeſimoquarto, Eymeric. in tertia part. Director. titul. de forma examinat. teſt. pag. 448. num. 37. verſicul. conſimiliter examinentur.

35 Quæ autẽ † ſummaria cognitio ad hæreticorum capturam ſit neceſſaria, Inquiſitorum arbitrio, inſpectâ delicti & perſonarum qualitate relinquitur, vt ex doctrina Salicet. in l. final. C. de accuſatio. & in l. 2. C. de exhib. reis. probatur. & in dict. Clement. 1. §. 1. de hęret. & deducitur ex inſtruct. Hiſpalenſ. anni 1484. cap. ſecundo, & inſtruct. Abulenſ. 1498. cap. tertio, & inſtruct. Matritian. 1561. cap. quarto, & 5. Villadiego vbi ſuprà, quæſtione 11. numer. 4. Boer. deciſione 215. numero 34. vbi dicit quatuor eſſe in reorum captura neceſſaria, latè Ioannes Rojas de hæretic. part. ſecunda aſſert. 1.

36 His præhabitis, ſi perſonæ † graues & qualificatæ, aut conſiliarij Regij, Religioſi, vel nobiles ſint, ſimul cum conſultoribus ſancti Officij, perpenſis priùs informationibus expediri debet, & ante executionem interlocutoria Inquiſitorem generalem, & proceres ſupremi ſanctæ generalis Inquiſitionis conſilij conſulere debent, an rei ob crimen hæreſis in carcerem mitti, & conijci debeãt, quæ omnia in acta debẽt referri iuxta inſtruct. Matritian. d. anni 1561. dict. cap. 4. & 5. nam in tam graui crimine oportet Inquiſitorem: nec properè nec oſcitanter cautelas indagare: ac ferè imitari illud quod de Cicerone Salluſtius ſcribit bello Catilinario: [Illum ingens cura atque lætitia ſimul occupauêre. Nam lætabatur intelligens, coniuratione patefactâ, ciuitatẽ periculis ereptam eſſe: porrò autem anxius erat, dubitans in maxumo ſcelere, quid facto opus eſſet.] Idem enim præſcribit Clemens IIII. in c. vt officium. §. verum. de hæret. libr. ſexto, quia ſola captura infamat. Villadieg. de hæretic. quæſtione vndecima, & Simanc. in Enchirid. titul. 25. numer. 3. per text. in l. prima. §. diligentes. ff. de ſeruis fugitiuis. Ad promotorem itaq; ſpectat denunciare & accuſare hæreticos quos ſciuerit eſſe

37 ſuſpectos, ſed vt ſciat † promouere, denunciare, vel accuſare, & ſuam intentionem exactè inſtituere, oportet illum eſſe iuriſperitũ, vt trad. Repert. Inquiſitor. in verb. fiſcalis. Simanc. in Enchirid. titul. 20. de Promotor. & titul. 23. de accuſat. & de Catholic. inſtitut. titul. quarto & 53. Promotoris itaque officio, quod quaſi mortuum, occultũ, aut ſopitum erat, iam ad notitiam iudicis actione ſuâ manifeſtatur.

Verùm quia Promotor Fiſcalis accuſatoris perſonam ſubit, & publicus conſtitutus eſt accuſator contra fidei

38 noxios, ideo † ad ea tenetur, ad quæ accuſator adſtrictus & obligatus eſt, hoc tenet Bartol. in l. ex lege. §. ſi publica. num. 12. verſicul. quæro vtrum, ff. de adulter. Afflict. in conſtit. Regn. Neapol. hi qui. 13. notab. contra verò Abb. in cap. final. de purgat. canon. cenſet non teneri. Is enim reos accuſat, vt reſipiſcant ne in hoc crimine pereant. Et quidem in diſpendium Reipub. magnum cederet, ſi denuntians hæreticum inſtare ac proſequi accuſationem cogeretur, damnoſum que non ſolùm ſibi Promotor, ſed & religioni Catholicæ officium præſta-

39 ret. Non igitur † Promotor ad Talionem tenetur, vt ſuprà diximus, illa ac cuſatoribus pœna iampridẽ impoſita exoleuit, & meritò: quia accuſatores ab accuſando arcebantur, fiſcalis autem ex iniuncto ſibi officio, tum ex natura & neceſsitate eiuſdem id facit. Quamobrem etiam ſi reum non peragat calumniatoris pœnam non timet eâ maximè de cauſâ, quòd non per ludibrium ad eiuſmodi accuſationes accedat, ſed optimâ fide ac quaſi compulſus officiũ illud exequi, & cõplere teneatur, tex. in l. poſt

legatum

legatum. §. aduocatum fiſci. ff. de ijs
qui vt indign.l.quę cum maior.§. pe-
nult. ff. de bonis libert. l. 2. C. de
dilatio.libr.10. Alciat. libr. 9. parerg.
cap.8.Simanc. de Cathol. inſtit. titul.
4.numer. 8. Præcipuum tamen illius
munus & officium eſt, dicta teſtium
exquirere, libros depoſitionum (quos
alphabetos vocamus) reuoluere, quos
agnouerit reos petere vt in vincula
mittantur, & pœnis debitis affician-
tur, vt iuſſum eſt inſtruct. Hiſpalenſ.
anni 1500. ab Epiſcopo Palentino in-
ſtituta.

40 Si verò † Promotor Fiſcalis iuris
Pontificij, & Cæſarei perfectam co-
gnitionem obtinuerit facilè, rectè,
ac iuridicè apud Inquiſitores offi-
cium ſuum exponet, l.ſciendum. §.1.
& l.Paulus.1. & ibi Bartol.ff. de legat.
l.nemini. C. de aduocat.diuerſor. iu-
dic.& not. Bartol. in l. 1. ff. de var.&
41 extraord. cognit.oportet † præterea
illum eſſe probum, diligentem, ac
induſtrium, vt cognoſcat quando &
quomodo poſsit accuſationē propo-
nere contra reum, & cauſam vſque
ad diffinitiuam ſententiam proſequi,
ſcribit enim Vlpianus in l. 1. §. aduo-
catus. ff. de extraord. actio. [Aduo-
catos accipiendos omnes omnino,
qui agēdis cauſis quoquo modo ope-
rantur inde aduocationibus interdi-
cere,] l.8.ff.de poſtulat.l. 9.ff. de pœ-
42 nis. aduocare † enim ſignificat ho-
mines vel patrocinij, vel conſilij, vel
teſtimonij cauſa conuocare. l. 1. &
20. ff. ad l. Cornel. de falſ. Caueant
43 igitur † Promotores, & Aduocati
fiſcales ne malitioſè aliquos accu-
ſent; nam contra improbos aduo-
catos inſurgit Deus per Hieremiam
cap. 5. ad finem, in hæc verba;
[Quia inuenti ſunt in populo meo
impij inſidiantes quaſi aucupes, la-
queos ponentes, & pedicas ad capiē-
dos viros ſicut decipula plena auibus
& ſic domus eorum plenæ dolo, ideò
magnificati ſunt, & ditati, craſſati
ſunt & impinguati, & præterierunt
ſermones meos peſsimè.] Aio qui-
dem ſi detegerentur quicquā per lu-
dibrium & calumniam feciſſe, non
minori pœnà eos afficiendos, quàm
ſi priuati eſſent delatores, neque hi
impunè tantùm ſcelus committerēt,
his potiſsimum feliciſsimis tempori-
bus quibus nec ſummi Pōtifices, nec
Catholici Reges, nec Generalis Inqui
ſitor à iuris æquitate quemquam de-
flectere patiuntur, quin citiſsimè in
eorum caput decideret illud Martia-
lis lib. 1.

Turba grauis paci, placidæque inimica
quieti,
Quæ ſemper miſeras ſollicitabat opes.
Traducta eſt Getulis, nec cepit arena no-
centes,
Et delator habet, quod dabat exſi-
lium.
Exſulat Auſonià profugus delator ab
Vrbe:
Impenſis vitam principis annumeret.

44 Hanc verò † accuſationem Promo-
tor fiſcalis præſente reo corā Inquiſi-
toribus in ſcriptis ferre debet & pro-
pria voce literas ſuę accuſationis le-
gere, vt Stephanus Papa conſtituit
in capit. per ſcripta 2. quæſtion. 8. in
hęc verba: [Per ſcripta nullius accu-
ſatio ſuſcipiatur, ſed propriâ voce (ſi
legitima & cōdigna accuſatoris per-
ſona fuerit) pręſente videlicet eo quē
accuſare deſiderat:]

Cæterùm cùm cauſa fidei publi-
45 ca ſit ob publicā vtilitatē omnes † Ca-
tholici tenentur hęreticos denūciare
& accuſare, vt diximus nō ſemel, ſi il-
lud teſtibus cōprobare poteſt.c. prę-
ſumunt. 2. quæſtione 7. l. Regia. 2.
titul.26.part.7.S.Thom.1.2.quæſt. 68.
art.1.dicēs.[Si crimē fuerit tale quod

qui cum.§.accuſaſſe.ff.de bon.libert. Accuſare igitur Vlpiano, eſt crimen obijcere legitimè:hinc accuſatio, eſt legitima criminis obiectio ex eodem Vlpiano:differt tamẽ ab actione:&ac-
52 cuſatio † propriè ſumpta eſt illa ex qua imponitur pœna mortis,vel corporis coertio,vel pecuniaria fiſco applicanda. Actio eſt ius perſequendi in iudicio quod ſibi debetur. Angel. in rubric.inſtit.de public. iudic. Bart. in l. prætor.artic. 3. ff. de ſepulchr. violat.

Ponitur etiam in accuſatione nomen rei contra quem dirigitur accu-
53 ſatio. Nam † reus accuſatus, eſt perſona neceſſaria in iudicio,vt dicit tex. in d. capit. forus, de verborum ſignific. & ibi DD. ideo ponitur nomen rei proprium & appellatiuum, cum reliquis circumſtantijs ſcilicet, natalium & habitationis loci, diœceſis, & cuius qualitatis, officij dignitatis & cuius exercitij ſit, vt nullũ dubium reperiri poſsit, vt habetur in tractatu modi procedendi Inquiſitionis à Paulo Garcia ſupremi ſanctæ Inquiſitionis Senatus ſecretario, viro vndique in his rebus prudenti & accurato tit.de prima audientia.Nam ſi in rei nomine fiat error, aut fortaſsis in prænomine, aut cognomine, aut in quolibet horum,accuſatio nihilominus certa eſt,dummodo certò perſona deſignetur.Hoc Cicero ait [cùm intelligitur quid ſignificetur, minus laborandum eſt de nomine] & confirmat Quintilian.]Non intereſt diſcentium quibus quidque nominibus appelletur, dũ res ipſa manifeſta ſit.] At diſertè in iure id deciditur.l. ſiquis in fundi vocabulo.ff.de legat. 1. l. de vnoquoque.ff.de re iudicat. adeò vt ſi plures rei conueniendi ſint, idem ius obſeruetur.l.1.C. de fideiuſſ. tut. vel curat. & ibi Bartol. Hippolyt.ſingul.144.error in nomine Vital. Gambauu.tractat.clauſul.§.nunc transeamus de errore nominis proprij.Vnde ſtipulationem non vitiari propter errorem in nomine appellatiuo,ſi de re, & eius corpore conſtet, alias vitiari certum eſt. ex l.certum, ibi: digito oſtenditur.ff. ſi certum petatur. l. in venditionibus.ff.de contrahend. emption.& præciſè Didaç. Perez in ordinat.Regn.Caſtel.lib.8.titul.3.l.1.ad verb. [*heredades:*] Ergo non tantùm nomine,ſed etiam alijs ſignis,& circũſtantijs, corpus ipſum rei deſigi & deſignari debet, vt ipſiſsimum nõ aliud dici poſsit, ſaltem cum nomine duæ qualitates copulari debent, nimirum patris nomen, & patriæ ſi hæc ſciri & ædiſci facilè poſsint: nam patria vnicuique ſignũ eſt.l.quod ſi nolit.§. qui mancipia vendunt. ff.de ædilit.edict. vbi gloſſ. exemplificat in expreſsione nominis paterni & materni, notauit Bart.in.l.3.in princip.ff.de liber. & poſthu.vbi dicit id ſatis eſſe vt nomen patris & matris exprimatur, ſi planè & clarè aliquem declarare & demonſtrare velimus, quod & idem vult in.l.ſi in rem.in fine. ff.de rei vẽdic.certè vt hæc quæſtio deciſionem ſuam nanciſcatur, nomen rei expreſſum præſumptionis dat argumentum Bartol.in l.Diuus.verb.faciat confiteri.num.5.ff. de cuſtod. reor. & Alex. conſil.125.viſo proceſſ. num.7. confirmantur prędicta.vol.7.Pacian. practicab. tractatus de probationib. lib. 2.cap.15.num.25.& ſeqq.ſed ad hanc præſumptionem certa eſt demonſtratio, ſi addatur nomen patris, & matris, & domicilium aut patria,vt eadem illa rei perſona denotetur in quam agere velit fiſcalis: hoc dicit Bartol. in.l. demonſtratio, num. 14. verſicul. ſeptimò quæro. ff. de conditionibus, & demonſtrationibus. Vult igitur duobus accidentibus, ſaltem nomen conſociari, vt ſic ex-

primatur: Caluinus Lutheri filius de Nouiomo.

At vbi ad interrogationem ventum eſt, debet Inquiſitor de origine, & alijs circunſtantijs medullitus ſubodorari rei mentem, & occultiſsimos receſſus foras egerere, quia non leuia ſuſpicionũ argumenta ſumuntur ex genere, natione, patriâ, educatione, diſciplinâ, bonitate, prauitate, tempore præterito, ſocietate & amicitiâ, moribus & verbis, ac alijs vt docet Cicero lib. 2. Rhetor. ad Herennium. Quintilianus libr. 5. cap. 10. Orato. inſtit. Gandinus in tract. crimin. tit. de præſumpt. Franc. Coſanus tract. 1. de indicijs ex perſona cap. 1. quod in hoc crimine hæreſis potiſsimum eſt obſeruandum, nam qui in locis ſuſpectis eſt educatus facilè creditur labe hæreſis infectus: hæc omnia plenè docet Eymeric. in 3. p. Director. in tit. de modo interrogandi reum accuſatum, pag. 452. Alex. de Ales. 3. p q. 45. mẽbr. 7. qui ſummâ diſtinctione proſequitur hãc materiã, & dicit huiuſmodi præſumptiones ex diuerſis perſonarum, & rerum circũſtantijs oriri: quarum inueſtigatio iudicio prudentis Inquiſitoris relinquenda eſt.

Verùm quod attinet ad nationem ſunt quædam peculiaria vitia, proprijq; mores: & quandoque
55 † bonus vel malus præſumitur ex natione & patria: vnde de Nathanael apud Ioãnem cap. 1. dicitur: [A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?] & Vlpianus in l. quod ſi nolit. §. qui mancipia. ff. de ædilit. edict. ait: [plerumq; nãtio ſerui, aut prouocat, aut deterret emptorẽ, idcirco intereſt noſtrâ ſcire nationẽ: præſumptum etenim eſt quoſdã ſeruos bonos eſſe, quia natione ſunt non infamatâ: quoſdam malos videri, quia eâ natione ſunt, quæ magis infamis eſt,] quod vtique verum exiſtimo ex ijs quæ ſcribit Plinius Natural. hiſtor. libr. 2. cap. 78. ſic apud Liuium libr. 1. vbi de Numa Pompilio: natio Sabinorum triſtis, ſeuera, & tetrica deſcribitur: vnde apud Ciceronem pro L. Flacc. vetus illud Prouerbium: Phrygem plagis fieri ſolere meliorem: & de Cretenſibus D. Paulus qui Poetæ Callimachi verſum citat in Epiſt. ad Tit. c. 1. quem habes apud Callimach. in hymn. Iouis,

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες
ἀργαί

Cretenſis mendax, mala beſtia, venter
obeſus

Text. cap. ſi gens Anglorum. cum ſequentibus 56. diſtinct. Tiraquell. de nobilitate. capit. 12. quæ quidem præſumptio cum alijs adminiculis coniunctis, multùm valet contra reum.

56 Filius etiam † naturali quâdam ratione, talis eſſe præſumitur, qualis pater, ex bonis namque bonum generari conſentaneum eſt, ac vt Ariſtot. lib. 3. Politic. c. 8. & libr. 4. de generatione cap. 3. ait: ex melioribus meliores procreari probabile eſt, gloſ. in l. quod ſi nolit. §. qui mancipia. de ædilit. edict. Ezechiel. cap. 16. Eccleſiaſt. cap. 11. Alciatus libr. 1. præſumpt. cap. 48. Alphonſ. Caſtrenſ. libr. 2. de iuſta hæret. punit. cap. 8. Tiraquell. in l. 7. cõnubiali: hinc præſumũtur nobiles, qui ex patre nobili, periti qui ex perito naſcuntur, præſumptione quâdam in lege naturæ inſitâ: Horatius,

Fortes creantur fortibus
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

57 Fluxa, & lubrica † filiorum educatio quæ ex blanda parentum indulgentia

gentia oriri ſolet facilè corrumpitur. Vnde Socrates apud Platonem lib. 3. de Legibus, eam labem indulgentiæ matrum (quę teneriores ſunt) tribuit. Lactantius libr. de opificio Dei c. 19. Abulenſ. de optima politia num. 148. Alciatus lib. 3. præſumpt. cap. 24. Ex bona itaque aut mala educatione, bonus, vel malus homo præſumitur, quia educatio ipſa mores facit, hinc Horatius ait:

Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem
Teſta diu ——

Et Paulus Apoſtolus, [vos patres (inquit) nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros, ſed educate illos in diſciplina, & correctione Domini:] & 1. ad Corinth. cap. 15. Menandri comici Poetæ verſum profert in eam rem.

φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί
Rumpunt bonos mores ſocietates malæ.

Eccleſiaſt. cap. 7. & 30. Daniel. 13. &
58 text. in cap. ſicut. 47. diſtinct. Ideo † talis præſumitur, quiſque qualis eſt cũ quo conuerſatur: hinc quoque Salomon inquit, [qui cum ſapientibus graditur ſapiens erit, amicus ſtultorum ſimilis efficietur: cum ſancto ſanctus eris, cum viro innocente inno-
59 cens eris.] Et Chryſoſtom. † in Matt. homil. 60. & in Ioan. homil. 56. [amicitia atque conſuetudo, & ad nocendum & ad adiuuandum plus non vnquam efficit, quàm neceſsitas potuiſ-
60 ſet:] Vnde reg. Iuris, † qui ſemel malus, ſemper præſumitur malus, [dixit enim inſipiens, non eſt Deus:] Vnde? [quia corrupti ſunt & execrabiles facti ſunt in iniquitatibus ſuis.] Pſalm. 13. Et tex. in l. 1. C. ſiquis Imper. maledix. Hoſtienſis in ſumma tit. de Iudæ. §. quibus. Lucas de Pen. in l. quemadmodum. C. de agricol. & cenſit. libro
61 11. & ſic † talis vnuſquiſque præſumitur hodie, qualis olim fuit. cap. ex ſtudijs, de præſumpt. c. ſi ſermo. de pœnit. diſt. 2. Bald. in l. ex perſona. C. de probat. Felinus in c. ſcribam, de præſumpt. Alciatus lib. 2. cap. 25. eodem tit. Menochius in tract. de præſumpt.

62 Prudens autem † Inquiſitor in rebus dubijs prædicta & ſimilia enixè conſiderabit interrogando (ſi à Fiſcali nõ ſint propoſita in accuſatione) vnde veriſimilia argumenta educet ad eruendã veritatem ex genere natione, patria, educatione, diſciplina, bonitate, tempore præterito, ſexu, ętate, fortuna, conditionis diſtantia, animi natura, ſtudio, literis, exercitio, cauſa, tempore, loco, occaſione, & modo, de quibus Cicero lib. 2. de Inuenti. & libr. 2. Rhetor. ad Herenn. tex. in l. aut facta. ff. de pœnis.

His præhabitis ac perpenſis Inquiſitor ex malè factis, aut dictis conijciet malè præmeditata fuiſſe: huma-
63 næ † namque aures talia verba noſtra iudicant qualia foris ſonant, tex. in l. ſiquis extraneus. ff. de acquirend. hæred. l. ſi non conuitij. C. de iniurijs. c. 1. de præſumpt. & illic. Felinus. cap. humanæ. 22. q. 5. l. Labeo. §. idẽ Tubero. ff. de ſupell. legat. Ioan. Lupus in allegat. de hæreſi. §. 7. cum ſequentibus. Ex his certè coniecturis, & præſumptionibus tametſi valent ad accuſationem, nulla tamẽ ad condem-
64 nationem. Pœna † etenim ordinaria non debet imponi propter ſuſpiciones aut probationes, niſi luce meridianâ ſint clariores. text. in. cap. literas. de præſumpt. Innocentius in. cap. quia veriſimile. de præſumpt. Antonius Cardinal. & cæteri in. cap. afferte. eodem titul. Hippolytus in Rubrica de probationibus numer. 241. Boerius deciſ. 264. Tiraquellus de pœnis.

cauſa 27. hoc tamen obſerua quod faciliùs in ſuſpicionẽ incidimus quàm in præſumptionem, pro cuius termini & differentiæ intelligentia, ſciendum erit quòd ſuſpicio minor eſt, quàm præſumptio: faciliùs enim ſuſpicamur aliquid, quàm id ipſum præſumimus, & ſic ex ſuſpicionibus oriri ſolent præſumptiones, eſt enim
65 † ſuſpicio acceptio vnius partis cum formidine alterius, vel eſt opinio mali ex leuibus ſignis, vel vt Bald. diffinit in authentic. ſi quis. C. de adult. & S. Thom. ſecunda ſecundæ quæſtione 60. articul. tertio. Bald. in rubric. de probationibus. Dominicus Soto libr. tertio, de iuſt. & iure quæſtione quarta articul. tertio. Petrus Aragon eodem titul. de iuſt. & iure, ſuper quęſtione 60. D. Thom. articul. 3.

Suſpicio eſt paſsio animi aliquid firmiter non eligentis, quia vt dicebat Philolaus apud Suydam in ὑπόνοια, & ſi nihil committis, ſed tantùm committere videris, infelix es. Sic etiam Philolaum ſua patria Croton de medio ſuſtulit, quia domum tyrannicam illum velle habere ſuſpicata eſſet. Suſpicionum autem plures ſunt ſpecies, quas recenſet Simanc. de præſumption. titulo 50. numer. vigeſimotertio: vide Proſperum Farinac. tom. primo, quæſtion. criminal. titul. de indic. & tortura. quæſt. 36, num. 172.

66 Ponitur etiam alia † clauſula ibi: [& narrando facti ſpeciem & caſum accuſationis, dico,] quia non ſufficeret reum nominare, cum accuſando, niſi etiam cauſam concludentem delictum, & rationem clariſſimam eiuſdem delicti oſtenderet accuſator.

Item alia ſequitur † clauſula, ſci-
67 licet [qui cum eſſet Chriſtianus, &c.] Hæc clauſula neceſſariò ponitur, quia eſt qualitas neceſſaria, cum agatur de qualitate requiſita in reo, ad hoc vt accuſatio hæreſis poſſit
68 procedere. Nam hæreſis † de qua noſter eſt ſermo, non dicitur in infideli, ſed in eo qui cùm eſſet Chriſtianus & baptizatus, in hæreſim ſe præcipitem dedit contra fidem Catholicam quam fuit profeſſus ſeruare: & de hoc loquitur B. Paul. 1. ad Corint. 5. dicens: [De his qui foris ſunt nihil ad nos.] Quo loco eleganter Theophylactus ait, eos, qui intus ſunt eſſe Chriſtianos, qui verò foris Græcos ſiue Gentiles. [Nulla, inquit facio verba de ijs qui foris ſunt, tantùm enim eſt quod ait, extra meas leges iſti ſunt: ſuperuacaneũ itaque fuerit legẽ ſancire ijs, qui extra Chriſti regiã & aulã agunt. Quęcunq; enim lex loquitur ijs qui ſunt in lege loquitur] & habetur in c. gaudemus. de diuort. cap. multi. 2. quæſtione prima, Oldrad. conſil. 51. Romanus ſingul. 680. Felinus in rubric. de iudic. Marcard. in tract. de Iudęis & infidel. ſecunda part. cap. 8. cum ſequentibus. Alphonſ. de Caſtro libr. 1. cap. ſeptimo de iuſt. hæretic. punit. Tabienſis in ſumma verb. hæreticus numero 1. verſicul. vnde ad hoc quod proprię. Simanc. de Cathol. inſtit. titul. 31. numero quarto, Albert. in tractatu de agnoſcend. aſſertionibus quæſtione 2. numer. 2. Couaruuias libro tertio cap. primo, numero ſecundo Variarum reſolut. verſiculo hinc ſanè deducitur, Conradus Brunus libr. primo cap. ſecundo de hæret. D. Antoninus in ſumma ſecunda part. titul. duodecimo cap. quinto. §. primo, Ioann. Rojas tract. de hæret. part. 1. numer. 40. Melchior Canus libr. duodecimo cap. octauo de locis Theologicis. Franciſ. Pegna in ſecunda part. Director. Commentario 57. verſicul. ad hanc reſpondemus,

69 mus, quod vtiq; procedit: quia † quoties in aliqua diſpoſitione requiritur aliqua qualitas, illa omnino probari debet: Ioan. Andr. in c. 1. de homicid. in 6. & ibidem cęteri Canoniſtę. Bald. in l. hi, qui ad ciuilia. C. de appellation. idem Bald. in l. ſi quis nō dicam rapere. C. de Epiſcopis, & clericis. Bart. in l. 1. §. 1. ff. ne quid in loco publico. Alexand. conſ. final. vol. 2. & conſ. 1. num. 42. volum. 3. & Gulielm. de Peru. conſ. 36. nu. 7. dicit, quòd vbi aliqua qualitas adiecta maleficio lacerat legis diſpoſitionem, & ſuperponitur in iudicio ad puniendum; debet ſingulariter & concluſiuè probari. l. prætor. §. docere. ff. de vi bonorum rapt. & nō dicitur factum probatum, niſi etiam probetur qualitas. l. ſi quis alium. §. docere. ff. ne quis eum qui in ius vocat. Cyn. Bald. & Salicetus in l. 2. C. de probat. cap. notificaſti. 33. q. 5. Bart. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infam. Corn. con. 197. vol. 2.

At verò quia poſſet contingere, vt reus ſe profiteretur non Chriſtianũ, vnde ludificaret intētionem Promotoris fiſcalis (nā dicere [qui cum eſſet Chriſtianus baptizatus] pertinet ad proprietatem) cuius propoſiti probatio penes fiſcalem foret, vt illum fuiſſe Chriſtianum baptizatum manifeſtaret. Hac de cauſa ſuperaddere de-
70 bet † fiſcalis in accuſatione [vel cùm reperiatur vt talis, & in poſſeſſione vel quaſi poſſeſſione Chriſtiani eſſet] hinc ſi reus accuſatus reperiretur in quaſi poſſeſſione Chriſtiani, ſuffice-
71 ret. Nam † hæc incorporalia iura ſunt quę tangi nequeunt, & poſſideri non poſſunt, ſed ad ſimilitudinem rerum, quaſi poſſideri dicuntur: vt probat tex. in l. etiā. §. 1. ff. de petitione hæredit. & Caius in l. 1. ff. de rerum diuiſione.

Tunc transfertur onus probandi in reum quod non ſit Chriſtianus: fiſcalis enim fundatam habet intentionem ſuam. Nam præſumptio eſt in contrarium, ſi reperitur in ea quaſi
72 poſſeſsione: ſigna † autem huius quaſi poſſeſsionis hęc ſunt: videlicet ſi reus ſe Chriſtianum nominabat, & ab alijs ſe nominari patiebatur, & communiter talis reputabatur, & gaudebat priuilegijs & exēptionibus ac prærogatiuis, quibus cęteri Catholici Chriſtiani ſolēt gaudere. Ex quibus ſimul
73 collectis oritur † violenta præſumptio iuris, quâ mediante onus probādi transfertur in reum, quæ ſufficiens eſt ad condemnationem. Natta conſ. 170. num. 2. verſ. nec probant talia teſtimonia. volum. 1. & Cephal. conſil. 435. numer. 86. verſ. vbicumq; etiam præſumptio. vol. 3. idem Natta conſ. 475. numer. 10. verſicul. ſed præſumptio. volum. 2. Salicetus in l. ſiue poſſidetis. num. 18. C. de probat. Abb. in cap. quanto. nu. 3. de probation. Brunus in quæſt. 4. 1. part. de indic. & tortur. Bald. in d. l. ſiue poſsidetis. numer. 15. verſicul. quædam eſt præſumptio. Ioann. de Imol. l. hoc iure. numer. 13. colum. final. ff. de verborum obligat. vbi tradit quòd iura quæ dicunt prę-
74 ſumptionem † iuris onus probandi in aduerſarium transferre, debent intelligi de illa violenta præſumptione, quæ fit loco probationis: ſequitur Corn. conſ. 230. nume. 54. Bald. conſil. 376. nume. 32. Bellamera in cap. accuſator. nu. 10. verſ. ad de hoc intellige. col. final. 6. quæſt. 5. Angelus in repet. l. ſciendum. nume. 26. ff. de verb. obli-
75 gat. Cùm igitur hæc † præſumptio efficiatur à nobilibus, & euidentibus coniecturis, procul dubio cenſetur præſumptio iuris approbata, quæ onus probandi transfert in aduerſarium reum. d. l. ſiue poſſidetis. l. Quintus Mutius. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. ſi. pactum. l. quinquaginta. l. cū indebito.

indebito.§.ſin verò ff.de probat.l. ne codicillos.C. de codicillis. l. non eſt veriſimile.ff.quod metus cauſa. can. accuſator.6.quęſt.5.c.1. vt Eccleſiaſt. benefic.ſine diminut. c. final. §. ſanè. de iureiurand. cap. quia ſunt culpæ. diſtin.28. cap. contra morem. diſtin. 100.cap.requiſiſti.de teſtament. cap. conſtitutus. de religio. domib. cap. cùm nõ liceat.de præſcript. cap. quia veriſimile. eod. titul. capit.2.de reſtit. ſpol.cap. ſuper hoc. de renunciat. facit tex.in.capit.iudicas. 3. quæſt. 9. & capit.poſt ceſsionem. de probat. l. ſi qua per calumniam. in fin.C. de Epiſcop. & cleric.l.2.C. de errore aduocat.l.1.C.ad leg. Cornel. de ſic. hanc ſententiam tenuerant gloſſatores, in d.l.2.ff.de probat.& gloſ.in l.ne codicillos.C de codicill.&alij plures, quos conſulto amitto. Et Innoc.in cap.cùm in iure. ſub num.4.verſ. ſed dices. de officio delegat. & Archidiac. in d. c. accuſator.num.4.verſ.nulla fit. 6. q.5. & Præpoſ.in d.cap.contra morem. in princip.de renunciat.diſtin.100.& in. d.cap. accuſator. Ægidius Bellamera, in d.cap.contra morem.numer. 4. Antonius de Butrio in d. c. cum in iure. col. 5. in fine, de procurator. de officio delegat.& in d. c. 1.col.5.in fine. verſ. tu conclude. vt Eccleſiaſt.benefic. & ibi Abb. num. 17. verſ. in gloſ. ſuper verb.actore. col.2. Ioan. de Imola in d.capit.cum in iure.numer.7.de officio delegat.& alij quamplurimi quos longũ eſſet receſere. Satis ergo iuridicè in accuſatione proponitur prædicta clauſula,& ex his actibus ſatis quaſi poſſeſsio, probatur, vt tradũt Doctores in cap. per tuas. de probat. & in d.l.Barbarius Philippus. ff. de officio præſidis.

76 Item dicitur † in accuſatione [neglecto timore Dei &c.] iure optimo hęc addita fuit clauſula in accuſatione, quia peccatores qui proterue, ac impudenter delinquunt,& in peccato perſeuerant grauiori pœnã afficiẽdi ſunt. text. in.c. conſideret. de pœnitẽt.diſtinc.5.cap.ſchiſma.24. quæſt. 1.l.inficiendo.§.infans.ff.de furt. cap.
77 ita nos.15.quæſtion.2.ſic etiam † hæretici qui pertinaciter in errore perſiſtunt,contradicendo articulis fidei, traditionibus Eccleſiæ Catholicæ, ac reuelationibus Dei, eiuſdem timore & reuerentiã poſtpoſitis ſeueriùs puniri, & curiæ ſæculari tradi debent. capit.ſuper quibuſdam. §. ſuper quolibet.de verborum ſignif. Albert. de aſſert.Cathol.quæſt.3. & 29. numer. 8.&.33.Alphon.de iuſt. hæret. punit. capit.6. Simancas de Cathol. Inſtit. tit.48.Franc.Pegna.in.2. p. Director. comment.1.pag.88.& Eymeric.in eadem.2.p.quæſtion.34.& ibiden. Frãc. Pegna cõment.59.Ioan.Rojas.reg.25. de hęreticis. & in 2.p.eod. tit. de hæret.aſſertio.45.vbi copioſè.

Contemnit etiam hæreticus iuſtitiam,& rigorem eius, cùm ſciat ſeueriſsimè ſe debere puniri, & nihilominus contra fidem Catholicam & præcepta Eccleſiæ patrat hoc ſcelus, & ideo ad grauandum eius peccatum ponitur in accuſatione, [quod neglecto timore Chriſti ſeruatoris noſtri, & ſpreto rigore iuſtitiæ huius ſacri tribunalis.]

78 Ponitur etiam † in accuſatione, [fecit & dixit aliquid hæreticũ credulitas contra fidem, cùm reſideat in animo (cuius ſolus Deus eſt iudex & cordis ſcrutator) non poteſt videri ab homine, ſed voluntas, ſeu credulitas, ſeu error indicatur ſecundum verba, vel facta exteriora,& ex ijs pręſumitur malus animus, & error, nam
79 † humanæ aures & oculi talem iudicant animum, quales ſunt actus exteriores. tex. in capit. humanę aures. 22. quæſtion.5.l.non aliter. ff. de legat.3. l.1.§.ſi is, qui nauem. ff. de exercitor.

action.

actiõn.capit.ex literis.de ſponſal.Verba enim ſigna ſunt eorum,quę animo
80 adhærent:neque † quis præſumitur dicere,quod prius non cogitauerit. l. Labeo aliàs legata.C. de liber. legat. Talis quippè præſumitur quis, qualia verba profert,ſi malè autem loquatur malum cenſetur habuiſſe animũ & intentionem tex.in.capit.1.de præſum-
81 pti.†non tamẽ intẽtio verbis,ſed verba intẽtioni debẽt deſeruire c.intelli gentia.de verb.ſignif.capit. 1. de reg. iuris.quibus rationibus valdè confert
82 illud axioma,ſcilicet:quòd actus† præ ſens præteritam intentionẽ declarat, tex.in l. ſi hi qui adulterij. C. de adulter.l.cũ quis.C.de naturalib. liber.intentio autem aliter probari non po-
83 teſt, ſolus enim Deus † ſcrutator eſt cordium.gloſ.in capit.de occidendis. 23. quæſtio.5. & in Clem.exiui de paradiſo.de verb.ſignific.& in l. 2. ff. de interrogat. action. & per dicta iura Marcus Mantua conſ. 24. numer. 4. Barbat.conſ.42.nume.14.per.cap.nouit.de iudic.vol.1.capit.tua. in fin. de Simon.cum concord.gloſ.in Clemẽt. vnic.de reliquijs & vener.ſanct.Blancus de indicijs numer.57.verſ.15.Ioã. Lupus in tract.de matrim. & legit, 1. part.numer.6. & 10. vbi inquit eſſe quaſi impoſsibilem probationem, vt plenè Corn.conſ.81.numer. 16.vol.1. & conſ.124.nume. 3.& Homod.conſ. 63.numer.3. per verba etenim quid in animo quiſque tenuerit facilè pro
84 batur,nam verba † inuẽta ſunt vt dicentis animum exprimant, & declarent, vt inquit Alciat.in lib.1.in princip. tractat.de verborum ſignific. & ante eum Cicero in Topicis.Ideo qui
85 confitetur † factum hæreticum, ſed negat intentionem impiam, non eſt audiendus: quippè qui in malis factis malus præſumatur animus. & nemo exiſtimandus ſit dixiſſe quod priùs mente non agitauerit,& cum in ver-
86 bis † non ſit ambiguitas, non debeat admitti voluntatis quæſtio. l. ſi non conuitij.C.de iniurijs. l. Labeo. ff. de ſupell.legat.l.ille aut ille. ff. de legat. 3.imò relaxari poteſt. vt tradunt Archid.Ioan.And. Domin.& alij in cap. quicumque hæreticos.numer.3.&.4. de hæret.lib.6.Albert. de agnoſcend. aſſertionib.q.8.n.12.& q.25. nu.14.& q.12.numer.17.& quæſt.34.nu.53.& in Rubric.de hæret.libr.6. quæſtion. 13.numer.68.& quæſtion .2. numer. 61.Alphonſ.de caſt.de iuſt.hæret.punit.lib.1.cap. 1.& c.7. Turre-cremat. in ſum.de Eccleſ.2.part.lib.4. cap.4. & 13.Simancas de Cathol.inſtit. tit. 14.numer.15.Ioan.Rojas tract. de hæret.1.p.num.276.& n. 311. cum ſeqq. & in 2.p.aſſert.17.

Qualiter autem deprehendatur
87 hæreticus † ex verbis aut factis,præſcripſit Eymer.in 3.p. Director.in tit. de ſignis & indicijs exterioribus, & ibidem Franc. Pegna comment. 24. verſ.verum nos.& verſ. illa facta. Et probantur ex c. contra Chriſtianos. de hæret.lib.6.cap.cum contumacia. de hæret.lib. 6. c. inter ſolicitudines. de purgat.canonica. cap. ad abolendam.§.illos quoque.de hæreticis.cap. ſuper eo.&. cap.accuſatus.§.eum verò.de hæret. lib.6.cap.accuſatus. §. ille quoque,de hæret.eod.lib.6.cap.excommunicamus. 1. §. qui autem. de hæret.cap.filij.de hæret.lib. 6. quibus oſtenditur omnem hæreſim bifariam deprehendi,& detegi:verbis, ſcilicet aut factis. Verba † enim & facta ſigna
88 ſunt indicantia interiorem mentis cõceptum. Ariſtoteles lib. 1.de interpretatione : & Imperator in dict. l. ſi non conuitij.C. de iniurijs. Albert.de agnoſcen.aſſert.quæſtion.30. vbi po-
89 nit ſeptemdecim modos,quibus† hęreticorum pertinacia conuincitur: quos gradatim.& plures alios recenſere placuit.Eum etenim hæreticum dicimus

dicimus ex verbis deprehendi, qui aliquid dixerit contra ſeptem genera veritatum Catholicarũ, & articulos fidei, & in ſpecie ſub illis generibus contenta, vt docet Eymericus in 2. p. Directorij, & ibidem Pegna commentario 27. Turre-cremat. in ſumm. de Eccleſia libr. 4. part. 2. cap. 9. & 10. Vmbertus Locatus in oper. Iudic. Inquiſitorum verb. credibilia. numero 8. Arnald. Albert. de agnoſ. aſſert. quæſtion. 5. ſunt autem ea quę ſequuntur, Primum earum veritatum quæ in libris ſacris habentur expreſſe. Secundum earum quæ ex ſacris literis neceſſariâ conſequentiâ deducuntur. Tertiũ earum quæ verbotenus Chriſtus Apoſtolis, & Apoſtoli Eccleſię tradiderunt. Quartum earum quæ in concilijs vniuerſalibus diffinitæ ſunt. Quintum earum quæ à ſede Apoſtolica ſunt fidelibus ad credendum propoſitæ. Sextum earum quæ de fide ac refutatione hęreſum ſancti Patres vnâ mente vnoque conſenſu docuerunt. Septimũ earum quæ ex tertio, quarto, quinto, & ſexto generibus cõſecutione firma ac neceſſaria deriuantur. Quibus Catholicis veritatibus demonſtratis, facilè eſt hæreticas propoſitiones patefacere. Illæ enim hæreticæ cenſebuntur, quæ his Catholicis dogmatibus repugnãt. Quos Catholicarum veritatum gradus tradidit Melchior Canus lib. 12. capit. 7. de locis Theologic. vbi ſingularem ac plenam prædictorum inuenies explicationem, quam Franc. Pegna in d. 2. p. Directorij comment. 27. deſcripſit.

90 Ex factis † autem deprehenditur hæreticus quoties ex eo oritur violenta præſumptio, ſi tamẽ approbata eſt, & in contrarium non admittit directam probationem. Veluti tranſire ad ritus Iudæorum ſe circunciden do, vel ad ritus quorumuis infideliũ: hoc enim factum indicat hominem hæreticum vel Apoſtatam. dict. capit. contra Chriſtianos. de hæretic. libro 6. Et qui animo pertinaci per annum in excommunicatione perſiſtit. cap. cum contumacia. de hæretic. libr. 6. Concil. Trident. ſeſſ. 25. ſub rubric. de reformat. c. 3. §. in cauſis quoque. Eymeric. in 2. p. Director. quæſtione 47. & Franc. Pegna cõment. 72. verſ. quidam ſunt excommunicati non in cauſa fidei. Qui etiam in purgatione canonica deficit. cap. inter ſolicitudines. de purgation. Canonic. Et qui relabuntur in hæreſim, iuris præſumpt. hæretici putantur. cap. ad abolẽdam. §. illos quoque. de hæretic. cap. ſuper eo. capit. accuſatus. §. cum verò. de hæret. libr. 6. Et qui viſitando, receptando, deducendo, aſſociando, dona vel munera eis donando, vel mittendo, cum hæreticis communicat, hæreticus etiam iudicatur. cap. accuſatus. §. ille quoque. de hæretic. libro 6. Qui dum malè valent, petunt ab hæreticis conſolari: ij etenim hæretici habentur. capit. filij. de hæret. libro 6. Alios etiam caſus recẽſet Albertinus in tract. de agnoſ. aſſert. quæſt. 3. num. 7. & quęſtion. 30. numer. 2. eiuſmodi ferè ſunt etiam omnia illa facta, quæ numerat Concilium Biterren. capit. 26. & 29. quæ refert Franciſ. Pegna vbi ſuprà. Plura alia facta deduci poſſunt ex gloſ. communiter recepta in d. c. accuſatus. § ſanè. verſ. apparent. de hæret. libr. 6. Zanchinus in tract. de hæret. cap. 22. numer. 7. ex quibus vehementer hæreſis ſuſpiciones oriuntur, vt ad aras idolorum thus incendere, dæmones colere, & inuocare, ab eiſque reſponſa petere, ſidera venerari: hæc quidem manifeſtæ hæreſis

91 ſunt ſigna. De alijs † quæ ſuſpicionem inducunt leuem, videndus eſt Zanchinus in tract. de hæretic. capit. 7. numer. 7. & capit. 35. numer. 2. vbi

vbi Campegius,& Felinus in.cap. ad abolendam. nume.2.de hæret. Albertinus vbi ſuprà quęſtion.8.numer.12. Rojas in tract. de hæret. p. 1. numer. 304. His referri debent fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum, & ij qui fidem Catholicam & ſacrum Inquiſitionis officium, directè vel indirectè perſequuntur & impediunt,de quibus latè Eymericus in 2.p. Directorij quæſtion. 50. Albertinus vbi ſuprà dict.quæſtion.30.numero 60 Simancas de Cathol. inſtit. tit. 31.numer.14.iudicium igitur humanum iuſtè iudicat illum hæreticum qui aliquid dicit vel facit contra fidem,& præſumitur errorem habere in intellectu & falſam credulitatem; & ideo meritò ponuntur dicta verba in accuſatione.

92 Ponitur † etiam in accuſatione[& ſpeciatim eum accuſo] nam in principio accuſationis:vt in genere accuſatur hæreticus, oportet vt ad indiuiduos actus,& errores deueniat fiſcalis, eos ſpecificando : vt ex quibus reſultat & conſtat illum hæreticum eſſe, cognitu non ſit difficile: idq; ex præcepto inſtruct. Matritianæ anni
93 1561.cap.18. Ideo † ponitur primùm capitulum [quòd cum eſſet in certo loco ciuitatis:]Non ſpecificatur tempus certum,dies,nec locus commiſsi criminis in indiuiduo,aperiendo diē mēſis,& locum loci,vt clariùs & apertiùs innoteſcat & pateſiat veritas cōfitentis, nam ſi ipſe confitetur delictum commiſiſſe in loco & tempore pro vt teſtes aſſerunt, & deponunt, præſumitur veriſimilis confeſsio, ſufficit enim menſem & annum in libello præſcribere, iuxta tex. vbi Bart. & omnes communit.in.l.libellorum. ff. de accuſat.canonizatum in.cap.libellorum.9.quæſtion.8.& in capit.tuæ,&
94 ibi DD.de procuratoribus : aliàs † ſi non apponeretur certum & præſcriptum tēpus, tunc libellus vel inquiſitio non procederet,etiam procuratore fiſcali non apponente, vt in d. l. libellorum. verſ.quod ſi libelli, vbi notat Bart.in l.edita.col.2.C.de edendo & Ioan.de Amicis in conſ. 127.col.9. verſ.vltima concluſio ſit.

Nam contingeret quod aliquis ob timorem ne duceretur ad torturam vel propter tædium longiſsimi carceris fateretur delictum, quanuis illud non commiſerit; ſi verò omnia explicarentur in accuſatione,locus indiuiduus,ac tempus, nō poſſet de facili deprehendi veritas confeſsionis, quod vtique prohibitum eſt, ne ex editione diei,& loci,reus in teſtium cognitionem deueniat,aut quippiam fraudis excogitet:quod probationes & proceſſum impediat, quamobrem in ſancto Officio ferè ſemper ſine loco, die & conſule fiunt, menſis † tamen,& ciuitas,aut oppidum deſignari ſolet.tex.in l.1.§.editiones.ff.de edēdo. quod proculdubio procedit, niſi reus petat diē & locū aperiri,ac declarari, & iudicibus videatur id cōuenire,ne alicui defenſio auferatur.Tūc † enim fieri poteſt,adhibita tamē priùs cautione:ne quid detrimenti teſtes capiant.l.defenſionis. C.de iure fiſci. lib.10.Bart.Bald. Angel. & Iaſon in l. 2.§.vlt.de eo quod cert.loc.Clem.paſtoralis. de re iudic. l. 1. quomodo in læſæ maieſt. crim. proced. gloſ. verb. figura iudicij.Bald.in l. cum fratrem. C.de his, qui vt indign. l. vt vim. de iuſt.& iur.Felinus in cap. quæ in Eccleſiarum.de cōſtitu.Bart. Bald. & alij in l. final C.ſi contra ius, vel vtilitatem publica defenſio eſt de iure naturali.l.1.§.cum arietes ff. ſi quadrup. pauper.feciſſe dic. Clem.paſtoralis.§. Cæterùm. de re iudicata. l. vt vim. de iuſt.& iur.l.ſcientiam.§. qui cū aliter.ff.ad leg.Aquiliā.l.1.C. vnde vi. l. 2.& 3.C.ad leg.Cornel.de ſic.l.2.tit.8. partit.

partit.7.l.3.&.4. titul. 23.*de los homicidios* libr. 8.noui Ordinamenti. Quod
97 vtique adeò verum eſt, vt quanuis † is qui ſe defendit debeat obſeruare moderamen inculpatæ tutelæ, vt notant DD.in d.l.1.C.vnde vi. & in d.l. vt vim & in cap.ſignificaſti.de homicid.licet excedat modum inculpatæ tutelæ, & aggreſſorem ſuum occidat, non tamen eſt puniendus pœnâ mortis, tanquam doloſus, ſed aliâ mitiori pœnâ, propter exceſſum commiſſum ita Ioann.Andreas in cap. ſignificauit.de pœnitent.& remiſsion.glo. in ſumma. 23. quæſtion. 1. Angel.de malefic. ibi.dictus Titius ſe defendẽdo.verſ.aduertas etiam.Cæpola conſ. 29.cauſ.crimin.col.penult.Hippol.in l.1.nu.41.ad leg. Cornel. de ſicar.Tiraquell.de pœnis temperandis cap.1. numer.6. vbi latè. Præterea facit alia non pœnitenda ratio, quia poſſet faciliter contingere, quòd reus in multis locis docuerit hæreſim, vel affirmauerit errores ſuos, & cognoſcens ſe accuſatum in genere, confitetur delictum in omnibus locis, intelligens quod ſi de vno loco confiteretur, defectuoſa appareret confeſsio.

Nec exiſtimet aliquis ex eo tolli defenſionem rei, cùm videatur ad illius defenſionem pertinere, ſcire locum in indiuiduo, in quo delictũ fuerit commiſſum, vt poſsit ſe defendere, vel negando eo tempore ibi fuiſſe coarctando negationem loco & tempore; quæuis enim negatiua, vaga, pura & ſimplex eſt improbabilis.tex. in cap.ſuper his. in fin. de renunciatione.vbi inquit, quòd negantis factum per rerum naturam, nulla eſt probatio:& idem notatur in cap. accuſator 6.quæſtion.5.& in l.actor.C.de probation.& in cap.bonæ memoriæ.§.contra verò legati.de electior. & in cap. quoniam contra. in princip.de probation. vnde dixerunt DD. huiuſmodi negatiuã adeò improbabilẽ, vt neq; directè neq; indirectè probari poſsit. gloſ.in d.c. bonæ memoriæ.verb. per rerũ naturã. verſ.& hæc negatiua pura.& in d.c. accuſator. verſ. negatiua facti.6.q.5.Speculator in.§.probare in princ.de probation.& egregriè Abb. in d.cap. bonæ memoriæ. numer. 13. verſ.& pro clariori intellectu.de election.& ante ipſum Ioann. Andr. ibi. numer.43. verſ. item dicitur natura. col.8.& Anton.de Butrio numer. 51. Salicet.in l. 1.in fine.ff.eodem. Butrigar.in d.l.actor. verſ.quæro ergo quotuplex.C.de probation.& Cynus ibi ſub.numer.4.quorum ratio eſt, quia probatio debet fieri per ſpecies, & differentias: ſed illud quod negatur non eſt, illud verò quod non eſt, non poteſt habere ſubſtantiam, neque ſpecies, neque differentias: ergo negatiua probari non poteſt, vt ait Iacob.Butrigar.in. d l. actor. col. 1. Florian.in.l.2.ff.de probat. ſub numer. 5. quod vtique à fortiori procedit, quia probatio fieri debet per cauſas: ſed non entium nullæ ſunt cauſæ, neque qualitates, ergo eorum non fit probatio.Secus autem dicendum eſt in negatiua, quæ ſit loco, & tempore coar-
98 ctata, hæc enim † cum cadit in ſenſum teſtis, erit probabilis. gloſ. communiter approbata in l.optima.C. de cõtrahend.& committend.ſtipul.Socin. iunior conſ. 12. numer. 22. volu. 2.Curt.in allegat.tract.de teſtib.concluſ.2.Grammat. Deciſ. 56. numer.4. Franc. de Mardeus Delphinat.266.p. 2.Boſſ.titul.de defenſione reorum n. 17.latè Faber de teſtib. concluſ. 3. n. 3.Nihilominus tamen ſufficienter ſatisfit omnibus, nam quando in ſancto Officio fit publicatio teſtium, ſi reus perſeuerat in negatione, tunc plenior teſtificationũ relatio datur reo vt ipſe poſsit ſe defendere, defenſiones legitimę dari debent inquiſitis de crimine

99 mine hæreſis: quoniam † iuſta defenſio eſt de iure naturę, & propterea nullo modo poteſt aut debet denegari. l. vt vim. ff. de iuſtit. & iur. & ibi commun. DD. l. quotiens. C. de precib. imperat. offerend. Clemen. paſtoralis. §. cæterùm defectus. de ſententia & re iudic. Franc. Pegna in. 3. part. Director. comm. 28. verſ. ac defenſiones.

Subiungitur altera hæc clauſula [atque communi æſtimatione talis reputatus] quâ ſignificat Fiſcalis cõmuni omniũ famâ hęreticũ reum pro Chriſtiano habitũ eſſe, vt de eo nulla apud vllum mentio in contrarium facta fuerit: nos de fama ſuprà multis diximus, vt iam nemo dubitet quã vim in probationibus illa obtineat: hoc loco nequid repetamus tantùm monebimus,

100 Famã † veteribus Poetis pro Dea cultam, quaſi à mendacio alienam fuiſſe, vnde Martialis.

Crede mihi, verum dicere Fama ſolet.

Apponitur ſtatim & illa clauſula [Simulq; ue Chriſtianorũ exemptionibus ac immunitatibus gaudens: & eorum priuilegijs vtens, & vti debens] in verbis iſtis Fiſcalis duo cõſiderãda, & agitanda proponit. Primùm quæ ſunt exẽptiones, immunitates, & priuilegia Chriſtianorũ, quorũ vſus prohibitus ſit Iudæis, Saracenis, Paganis, Mahumetanis, & reliquis ſiue idololatris ſiue Ethnicis: deinde an ſi Iudæi & cætera id genus hominum priuilegijs Chriſtianorum vſi ſint, debeant vt hæretici Chriſtiani puniri. Priuilegia qui-

101 dem † Chriſtiani in genere illa ſunt, quæ ciui Romano cõpetunt: ex ordine verò, vt Chriſtianus poſsit nuptias iuſtas & legitimas inire, liberos quoque iuſtos, & legitimos gignere, teſtis eſſe, hæreditatem adire: vt teſtamenti factionem habeat, donatione Chriſtianum afficiat, & à Criſtiano donationem admittat, dignitate quâlibet decoretur, ius dicat, aduocationibus fungatur, militet, fruatur annonâ publicâ, doceat, & in Eccleſiam confugiat, quæ omnia Iudæis & Paganis, quædam etiam hæreticis Im-

102 peratorum conſtitutionibus prohibita ſunt. † Nam quod matrimonium iure non contrahant, conſtituerũt Valentinianus, Theodoſius, & Archadius Imperatores l. ne quis Chriſtianam, 6. & l. nemo Iudæorum. 7. C. de Iudæis & Cęlicol. cui cõſonat illud Geneſ. 6. [erũt duo in carne vna] Exod. 34. Deuteron. 7. 3. Reg. cap. 11. 2. Eſdr. capit. 9. Act. 2. cap. 15. 1. Corinth. 6. can. caue. & can. non oportet. 28. quæſtione 1. Concilium Loadicen. cap. 31. Chalcedonenſe capit. 14. Carthagiñ. capit. 21. Tertullian. libr. 2. ad vxorem Cypriã. libr. 3. ad Quirin. & D. Auguſt. 1. de adulter. coniug. adeò quidem, vt ſi alter coniux paganus, alter Chriſtianus ſit, & inter eos contractus cõfectus, reſcindẽdus omnino ſit huiuſ-

103 modi contractus l. penult. in fine. C. de ſponſalib. † Teſtimonij quoque ferendi ius non habent, idque illis adẽptum ab iiſdem Imperatoribus: vt eſt in l. 3. C. de apoſtatis, ibi [à conſortio omnium ſegregati ſint, à teſtimonijs alieni, &c.] maximè verò in criminalibus vt eſt in capit. 1. & capit. Iudæi. de teſtibus. & in capit. pagani. & can. ſi hæreticus. 2. quæſtione 7. in eam venit ſententiam Speculat. & cum eo Ioann. Andr. in add. titul. de teſte. §. 1. verſic. item quod eſt Iudæus. & Bart. in l. 1. in 9. oppoſ. C. de ſum. Trinit. Marſil. quoque conſ. 12. cor mundum. nu. 14. & ſeqq. & ſingul. 41. deciſ. Neapolitan. 214. ac videndus latiſsimè Suſan. de Iudæis. parte 2. capit. 5. numer. 9. & ſeqq. cuius rei ratio pendet ex infamia qua ſuffuſi & notati ſunt, vt not. in Authen. Gazaros. C. de hæreticis: cui aſſentitur Marſil. in

Fff conſil.

conſil. 12. numer. 14. verſicul. & facit ratio, ſed & Socin. conſilio 62. col. penult. verſic. 2. hæc opinio in 1. & Crauet. conſ. 63. dicendum. numer. 6. pendet quoque hæc eadem ratio ex eo quod viles, abiecti, & humiles cõditione & ſtatu, & re ipſâ ſint, probatur ex text. in l. vltim. C. de Iudæ. & cælicol. id voluit Alexand. conſil. 13. numer. 1. vol. 7. Socin. conſil. 86. col. penul. in fin. 4. vol. & Tiberius Decian. tract. criminal. libr. 5. cap. 13. num. 9. & 10. hinc eſt quod Iuuenal. pergraphicè eos depingit quaſi viliſsimos Satyr. 3.

Nunc ſacri fontis, nemus & delubra locantur
Iudæis, quorum cophinus, fœnumque ſupellex.

& Satyr. 6.

—— *Cophino fœnoque relicto*
Arcanam Iudæa tremens mendicat in aurem.

104 Heredes † illos fieri vetuerunt ijdem Imperatores d. l. 3. ibi: [à nemine ſ ribantur heredes. & l. vltim. C. de heretic. & Manich. addo & illud nec eos legatum poſſe capere: quin ſi Chriſtianus, Iudæo vel Pagano legaret, excommunicaretur etiam poſt mortem. cap. ſanè profertur. vbi gloſ. in verb. permittantur. 24. quæſtion. 2. in capit. Iudæi. 2. vbi Hoſtienſ. col. 2. verbo ex teſtamento. & in l. 1. C. de Iudæ is. & in l. cum ſenatum. ff. de reb. dubijs, quod minimè coarctatur ad legatum quod fieret collegio ſiue Synagogæ aut Moſcheæ, ſed etiam extenditur ad legatum vni ex illis collatum, doctrina eſt Felini in capit. Iudæi. colu. 2. de Iudæis, nec ſunt audiendi DD. qui contra ſentiunt in d. l. 1. C. de Iudæis. de quibus omnibus, vide, quæ traduntur à Deciano in d. tract. crimin. tom. 1. libro 5. capit.
105 13. Quâ † ratione nec teſtamenti factionem vllam habent, vt ijdem Imperatores ſanxerunt. d. l. 3. ibi: [teſtamenti (vt iam ante ſancimus) non habeant factionem.] Donare
106 † item nemini poſſunt ex ſanctione Iuſtiniani. l. ſanctæ. 17. C. de hæretic. [neque donant (inquit) aut aliter alie-
107 nant.] Nullus † autem dignitatis particeps fieri poteſt, nec ius dicere ex Valentiniani & Theodoſij prohibitione. l. hac valiturâ. C. de Iudæis & cælicol. ibi [quibus omnes adminiſtrationes & dignitates interdictę ſũt nec defenſoris ciuitatis fungi ſaltem officio: nec patriæ honorem arripere concedimus] extendunt DD. hanc deciſionem vt eiſdem interdicta ſint officia publica & commercia omnia. Ex ijs enim nõ poſſet non inferri grauamen Chriſtianis, vt in capit. vltim. vbi Abb. notab. 1. de Iudæ. nec rem faciunt in eo Iaſon in Rubrica ff. de iuſt. & iur. & Bart. in l. final. C. de Iudæis, quorum ea opinio eſt, vt à publicis tantùm muneribus arceantur. Et quidem perperam, nam à priuatis muneribus etiam repelluntur, cùm neque quæſtoriam dignitatem, neque aduocationẽ poſsint exercere. vt per Ioan. de Platea in l. probatorias. C. de diuerſ. offic. libr. 12. & in l. omnes. C. de decurionibus libr. 10. & Decian. dict. cap. 13. numer. quinto. Aduoca-
108 tionibus † fungi, ſiue militiæ, ſiue togę, nullo pacto poſſunt, ex conſtitutione Iuſtiniani in l. quæ de Samaritis 18. C. de hæret. & Manich. & d. l. hac valiturâ. Id quoque extenditur per DD. adeò vt notarij ſiue tabelliones exiſtere nequeant. Iaſon in rubric. ff. de iuſt. & iur. colum. 1. verſ. ſimiliter Iudæis: ſed nos latiùs producimus ad medicinam vſque, vt gradum in facultatem medicinæ nullum adipiſcantur, nec principis valetudini præficit: nam dicerentur habere dignitatem, qua de re Bart. in l. 1. C de comitib. & archiatr.

archiatr.lib.12.priuatorũ enim medici ſine gradu eſſe poſſũt, vt per Anan. in rubric.de Iudæ.Et Decian.d.capit.
109 13.numer. 5. Neque † militant cum id vetitum ſit ex eodem nomocan.relato vt ſuprà, & reſcripto Iuſtini Imperator.in l.Manichæi.12.l.quæ de Samaritis. 18.C. de hæreticis. & l.nemo militet.20. C. de Epiſcopal. audient. vbi in hæc verba, [Nemo militet, qui non apud acta teſtificatus cum tribus ſit, propoſitis ſacroſanctis Euangelijs, ſe eſſe Chriſtianum orthodoxũ] eoſdem vero annonâ publicâ non frui comprobatur ex eodem nomocanone in fine in hæc verba: [Pagani neque publicâ fruuntur annonâ, nec ſecundum ſacram quidem formam] eo
110 dem † etiam loco traditur docendi facultatem vſurpare non poſſe [Non docent Pagani (inquit) qualemcumque doctrinam] quod & idem traditur d.l.quæ de Samaritis. C. de hæretic.& Manich. His adſtipulantur quæ tradit Bart.in procem.C.in 3.col. verſic.quæro circa hæc. & in l. omnes. 3. C. de decurionib. libr. 10. & libro 1. colum. 2. C. de dignitatib. libr. 12. & in l.vltim. verbis vltim. C. de poſtuland.& in l.generaliter §.final. de decurionibus. & per Ioann.de Anan. in rubrica de Iudæis. & Felin. in capit. 1.eodem titul.col. 2. Decian. d. capit.
111 13. num.5. Quod † autem non liceat illis in Eccleſias confugere, ſiue pro debito ſiue pro crimine, palàm eſt in l.1.C.de his qui ad Eccleſiam confug. quæ & extat pro. l. 2. C. Theodoſiano, eodem titul. facit ad hęc quæ ſcribit Oldrad. conſil. 54. aufugiens pro debito.colum. 2. verſic. qui de Iudæo, & quæ Azo in ſumma. C. de titul. neque aliter omnes DD.ad d. l. 1. & gloſ. in §. ſed neque. verbo cogentur.in fine.in authent. de mandat. principum. & Ioannes de Anan. in capit.Iudæi.1. de Iudæis. colum. 2. verſic. nunquid autem Iudæi. & hanc communem dicit Marſil.in l. ex ſenatus conſulto. col. vltim.ff. ad legem Cornel. de ſicar. & pluribus Decian.in d. cap.13.numer.5.His igitur & alijs nõ paucis priuilegijs Chriſtianorum priuantur Iudæi, Pagani, & qui ſacro baptiſmo nunquam intincti ſunt.& cum eis hæretici. Iam verò quod reſtat, explanandum eſt, an qui priuilegijs illis vſi ſint, & ſe paganos eſſe profiteantur: puniendi ſint an relaxandi. Equidem dico eos eſſe puniendos: ſed cui crimini ſubiaceant fortè aliquis dubitabit: nam cum ſe Chriſtianos non eſſe aſſerant pro hæreticis habendos, & puniendos eſſe non videtur conſonum: imò accuſandos tãquam falſi reos. Hoc enim
112 iure ciuili obtinet, vt † ſi miles alijs militiæ inſignibus vtatur, quàm debeat, incidat in pœnam legis Corneliæ de falſis.l. eos qui inter.27.ff. ad leg.Cornel.de falſis. vbi ſic Modeſtinus [Qui ſe pro milite geſſit, vel illicitis inſignibus vſus, eſt, vel falſo
113 diplomate vias commeauit pro admiſsi qualitate grauiſsimè puniendus eſt] quo loco Bart.& Cynus. At certè † expedit Eccleſiæ & Reipublicę Chriſtianæ, vt pro hæreticis eiuſmodi infidelitatis athletæ puniantur, & vt pro talibus in pœnam dentur quales ſe finxerunt & haberi voluerunt. Sic enim ſua in eorum caput cudatur noxa. Id quoq; Iuſtiniani conſtitutione inualuit expreſsis quæ ſequuntur verbis. l. quæ de Samaritis.C. de hæretic. & Manich. [Siquis (inquit) ad ea obtinenda ſimulet ſe orthodoxum, & appareat vxorem habens aut liberos hæreticos, & non adducat ipſos ad orthodoxiam, eijcitur. Si verò etiam lateat, non poteſt quid ſuarum rerum donare aut aliter alienare hæretico, ſed hæc & hæreticam delatam ipſius ſucceſsionem

vindicat fiſcus. In vniuerſum enim
qui participes ſunt militiæ, aut digni-
tatis , aut aduocationis,aut publicæ
liberalitatis , aut applauſus ſolos or-
thodoxos habent ſucceſſores, & res
ipſorum quocumque modo ad hæ-
reticum delata,fiſcus vindicat]idem
traditur in d. nomocan .ſiue in l. vlt.
C.de paganis & ſacrific. & templ. iiſ-
dem aut nonabſimilibus verbis : [Si
verò propter militiam, vel dignita-
tem, vel facultates habendas, fin-
gant baptizari & liberos aut coniu-
ges ipſorum aut domeſticos ſuos in
errore reliquerint, & eos qui ſibi at-
tinent , & neceſsitudine iuncti ſunt
publicantur,& competenter plectun
tur & Rempublic. non attingunt. Si
verò non ſunt baptizati, nec parti-
cipes erunt in illa parte Reipublicæ
neque domini erunt rerum mobi-
lium vel immobilium, ſed fiſcus ip-
ſa vindicabit, & congruè punientur,
& exulabunt. Si autem apparuerint
ſacrificātes,aut idololatrantes,vt Ma-
114 nichæi puniuntur] Pœna verò † Ma-
nichæorum ſummum eſt ſupplicium.
vt conſtat ex l. 11. & l. 12. C. de hæ-
retic.& Manich.Ex his patet eiuſmo-
di fictores non aliter puniri , quàm
ſi Chriſtiani verè fuiſſent, quia pri-
uilegijs & immunitatibus Chriſtiano-
rum vſi ſint. Eodem modo quo quis
ſe ipſum videndum exhibet, eodem
115 quoque ſumitur. Sic † clericus qui
ſe negotijs ſęcularibus immiſcet , &
officia prohibita ſordidaſque artes
exercet, aut habitu laico incedit, ip-
ſo facto clericatum negat , & à iu-
dice laico poteſt puniri , tanquam
laicus : tex. in capit. contingit. 45. de
ſentent.excommunicat. & capit. vl-
tim. de vita & honeſtat. cleric. do-
cent Socin. regula 56. in fallent. 8.
Pract. Conrad. titul. de Inquiſitione
numer.8. fallent. 21. & 22. Clarus. 5.
ſent.quæſtion.36. verſ.hæc autē.Alex.
de Neuo conſ. 60. nume. 4. Foller. in
pract. crimin. verbo audiantur ex-
cuſatores. numer. 48. & ſeqq.& Proſ-
per Farinac.tom.1. de inquiſit. quæſt.
116 8. numer. 95. Sic è conuerſo laicus †
qui rebus Eccleſiaſticis animum in-
tendit,& hæreſes molitur,à iudicibus
Eccleſiaſticis optimo iure iudicādus,
quod legitur apud Sulpicium Seuerū
de Priſcilliano , qui purè laicus erat,
& hæreſis ſuæ princeps à Cōcilijs duo
bus iudicatus eſt, & brachio ſęculari
traditus, nam omnis hæreſis Eccle-
ſiaſticus, nō etiam ſęcularis, iudex eſt
competens: capit. ad abolendam. &.
capit. excommunicamus. de hæreti-
cis. capit. vt Inquiſitionis. §. prohibe-
mus. de hæreticis in 6. DD. in capit.
cum ſit generale.de foro compet.Ma-
ſuer.in pract.titul. de remiſsion. ad fi-
nem.Simancas in Enchirid.iudic. vio-
lat.religion.titul. 6. & 66. Gundiſalu.
tract. de hæreticis.cap.15.Federic.de
Senis conſil.15.vol.2.Boſſ. titul.de fo-
ro compet.num.160.& titul. de hære-
tic.num.10.& Squillacenſ. in tract. de
fide Cathol.cap.23.& 30.Afflict.Con-
ſtit. inconſutilem. nu.33.Rolan.Con-
ſilio 8.numer.5.vol.3.Alciatus in l.per
nicioſam.numer.37.ff.de officio ordi-
nar. Clar. in practic.§. hæreſis. verſic.
hoc crimen.& Proſper Farinac.tom.1.
de inquiſitione.quæſtione 8. numero
127.

Ponitur etiam verbum [dixit ali-
qua verba hæretica ſiue ſuſpecta,
117 de hæreſi.] Hæc † clauſula ponitur
quia verbis hæreticis colligitur quem
eſſe hæreticum,cum mala verba, ma-
lum animum oſtendāt, vt ſuprà dixi-
118 mus.ex verbis.† namq; hæreticis quis
hæreticus cēſendus eſt, qui ea protu-
lit cū in eos violētiſsima iuris præſum
ptione malus animꝰ,peruerſa volūtas,
ac impia intentio,& credulitas præſu-
matur: d.l. ſi nō cōuitij.C.de iniurijs.l.
non aliter.l. ille aut ille. ff. de legat.3.
cap.1.

cap.1.de præſumpt.cap.is autem.can. humanæ aures. 22. quæſt.4. Ioan. Rojas tract.de hæret.1.p.numer.602.cum ſeqq. inquit enim Bald. allegando dictum Caſsiadori, quòd † nullum ma-
119 ius mentis & fidei noſtræ teſtimonium præfert quàm qualitas inſpecta verborum.tex.in l.generaliter. 1. notab. C. de non numerata pecunia. & in l.tres denunciationes.numer. 5. C. quomodo & quando iudex. & in l. ad cognoſcendos in princ. C. de ingen. & manumiſſ.& in rubric. de teſtibus in decretalibus. Iaſon in l. nec poſſeſſio.numer.6. C. de teſtamentis. & in l. ſiquis filium.in fine.C.de liberis pręteritis vel exheredatis. Dec.in l. ſemper in ſtipulationibus. numer.4. ff. de regul. iur.Tiraquellus in l. ſi vnquam. in verb.libertis. numero 18. de reuocand. donat. Mens itaque eſt radix verborum,& eius ſubſtantia prima,& cor eſt Imperator linguæ & eam habet ſicut Dominus mancipium ſub
120 iuriſdictione ſua, & voces † ſunt notæ earum quæ in anima ſunt paſsionum Bald.in.capit mandatum.in principio de reſcript. idem in capit. bene 2.numer.3.de poſtulatione prælat. & conſil.160.vol.1.vbi dicit quod † lingua eſt nuncius, & organum intellectus,& tuba,& præco, ac mentis euidentiſsimum argumentum. Idem Bald. in capit. ex tranſmiſſa.numer.2. de reſtitution. ſpoliat. hinc dicimus
122 quòd non credimus † hominem velle niſi illud verbis explicet.l.repetendi. de conditione ab cauſam. l.quicquid adſtringendo.99.ff.de verb. obligat.idem Bald. in l. ſed reprobari. in principio. per text. ibi. ff. de excu-
123 ſat. tutor. vbi ait: quod † ex loquela hominis animus iudicatur. ob idque ſunt nomina, & verba in mente vt oſtendatur voluntas dicentis, vt ex capit. 16. Matth. probatur ibi [Loquela tua manifeſtum te facit] & Cicero lib.1.de Legib.tradit etiam orationem eſſe mentis interpretem iuxta vulgare prouerbium. loquere & cognoſcam te. quod refert Bald.in Rubrica de teſtibus in finalibus verbis in capit.ſuper literis. numer.11.de reſcript. & oportet quod per verba affirmatiua aſſerat errorem, vt animus hæreticus præſumatur: nam licet quis proferat verba hæretica, ſi illa dicat vel quòd ea legit vel quòd ioco ea dicat, non cenſetur hæreticus: & ideo ponitur clauſula [per verba affirmatiua.] ij enim hæretici affirmatiui habent eorum, quæ ſunt fidei errorem in mente, & verbo vel facto oſtendunt ſe habere pertinaciam in voluntate. capit. ſuper quibuſdam. de verb. ſignific. cuius hæc ſunt verba: [ſuper quibuſdam mandatorum articulis, & infrà: tua deuotio poſtulauit à nobis qui ſint dicendi hæretici manifeſti, ſuper quo tibi duximus reſpondēdum, illos intelligendos eſſe manifeſtos hæreticos, qui contra fidem Catholicam publicè prædicant, aut profitentur ſeu defendunt eorum errorem, vel qui coram pręlatis ſuis conuicti ſunt vel confeſsi, vel ab eis ſententialiter condemnati ſuper hæretica prauitate] latè expendit Auctor Repertor. Inquiſit. verb. hæreticus.§. hæreticus affirmatiuus. & Campegius ad Zanchin.in tract.de hæretic. cap. 12. Vmbertus Locatus in opere pręiudiciali verb.hæreticus,num. 25. verſ.horum eſt hęreticorum.Eymericus in 2.part. Director. quæſtione 34. & ibidem Franciſ. Pegna Comment. 59. & alij plures.

124 Ex his † igitur conſtat impiā intentionem, peſsimamq́; incredulitatem ex factis ſeu verbis hæreticis violentiſsimâ iuris pręſumptione probari.

125 Ponitur † etiam in accuſatione [vel fecit tale hæreticum,]quia vt

 ſuprà

ſuprà diximus non ſolùm verbis, verùm etiam factis, vel ſignis detegitur animus hæreticus, veluti ſi quis crucē vel imagines Sanctorum, vel ſacroſanctam Euchariſtiam rumperet, vel quid
126 ſimile, qualitas enim † factorum demonſtrat intentionem, animum, & voluntatem actorum. l. quod ait lex. §. illud ſanctiſsimè. ff. de diuort. ibi: animum habuiſſe: optimus tex in l. militis codicillis. §. veteranus. ff. de milit.
127 teſtament. exteriora † quippe indicāt ſecreta animi interiora. l. ſi tamen ſine culpa. §. ei qui ſeruū. ff. de ędilit. edict. ibi. [multo amplius eſt id facere quam pronunciare] & §. pauonum. inſtitut. de rerum diuiſ. l. quidam in ſuo. ff. de cond. inſtit. tex. in cap. ex ſtudijs. de præſumpt. cap. eſtote. de regul. iur. c. ſi quis diaconus. 50. diſtinct. c. qui vi-
128 derit. 32. quæſt. 5. plus enim † eſt aliquid factis demonſtrare, quàm verbis enucleare, vt in d. §. ei qui ſeruū, & in l. reprehendēda. C. de inſtit. & ſubſtit. & latiſsimè Ioann. Rojas. 1. p. de hęret. numer. 284. Frāc. Pegna. 2. p. Director. comment. 59. pag. 343. & in accuſatione delicta debent clarè & apertè ma-
129 nifeſtari.

Ponitur † etiam in accuſatione alia clauſula [adductis aliquibus ſacræ ſcripturæ locis ac repente allegatis, vt ſuam impiam fulciret opinionem hæ-
130 reticam] ad oſtendendum magis † animum deprauatum rei, ex quo autoritati malè intellectæ nititur errorem adſtruere, & tueri. capit. qui aliorum 24. quæſt. 3. cap. ſuper quibuſdam. de verb. ſignific. Albertin. de aſſert. Cathol. quæſtione 30. nume. 6. & quæſtione 29. numero 25. Simancas in Enchirid. titul. de dogmatiſt. numer. 59. & de pœnis. num. 11.

131 Ponitur verbum † [grauiter reprehenſus] conſummata malitia præſumitur & pertinacia, quæ in hæreſi requiritur, ex quo reprehenſus non ſe correxit, & excluditur præſumptio, quod ex ignorantia peccet: pertinax
132 † namq; dicitur, qui perſiſtit in errore quem omnino deſerere tenetur. Archidiac. in. cap. hæreſis. 24. quæſtion. 3. Ioannes Monach. in Clemēt. 1. de vſuris. Albert. de agnoſcen. Cathol. aſſertion. quæſt. 3. & 29. Alphonſ. de Caſtro lib. 1. de iuſt. hæret. punit. cap. 9. Eymeric. 2. part. Director. quæſtio. 32. & ibidem Franc. Pegna comment. 57. Simancas de Cathol. inſtit. titul. 48. à nume. 1. Melchior Canus de locis Theologic. libr. 12. cap. 9.

133 Ponitur † in accuſatione verbum [curans in dies ſuum ampliare errorem, & ſuo lapſu minimè contentus qua augmentatur grauitas delicti] † quando hæreticus ſuadet ſuos errores & illos alios docet, tunc dicitur dogmatizator, & grauiùs punitur. Hęre-
134 ſiarcha † enim propriè ille vocatur qui aut hæreſes inuenit, aut inuentas alios docuit. Repert. Inquiſit. in Verb. hæreſiarcha. §. item dicendum. Locat. in opere iudiciali: in verb. hæreticus numer. 23. & verb. ſcriptura. nume. 7. Albertin. in tract. de agnoſc. aſſertio. quæſt. 29. nu. 23. & quæſt. nu. 50. 60. Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 47. numer. 54. Rojas. de hæretic. p. 3. aſſert. 43. &
135 an dogmatizans † errores debeat admitti ad miſericordiam ſi conuertatur propter primum lapſum, diſputat alibi.

136 Ponitur † quoq; in accuſatione alia clauſula [quod hac ſuſpecta doctrina fidei aduerſa, & ſuo facto vel dicto minus recto, † alijs circunſtantibus morum probitate, religione, vitæque ſatis honeſtæ præſtantibus, manifeſtam præbuiſſe occaſionē ruinæ] quando hæreticus ſuis erroribus, multos ignorantes ſcādalizauit, grauibus pœnis debet puniri propter ſcandalum datum: quod vtique procedit etiamſi propoſitio hæretica non ſit, dummodo

doſcandalum notari poſsit. Vt ſcili-
cet, Eccleſiæ Romanæ abuſus conſi-
ctos coram plebe narrare, ieiuniorum
& rituum aliorum ſanctæ Eccleſiæ
incommoda referre, quæ facilè idio-
tis & ſimplicibus, ac maleuolentibus
cauſam ruinæ præſtant, & ſcandalum
137 generant: & ſic vt † euitetur ſcan-
dalum relinquitur veritas iuris poſi-
tiui. Abbas in cap. qualiter & quando.
de accuſat. nullus tamen pro eo eui-
tando debet incidere in peccatum
mortale. Abb. in cap. cum ex iniun-
cto. de nou. oper. nunt. cap. qui mul-
totiẽs. de reg. iur. latè ac diffuſè hanc
materiam pertractat Turre-cremat.
in ſumm. de Eccleſ. lib. quarto part. 2.
cap. 11. Albert. de agnoſcend. aſſertio.
quæſtione 6. Melchior Canus libr.
12. c. 11. de locis Theologic. Alphonſ.
de Caſtro lib. 1. cap. 3. de iuſta hæret.
punit. Simanc. de Cathol. inſtit. titul.
54. Franc. Pegna in 2. part. Director.
Comment. 28. tum etiam Chriſtus
Redemptor noſter, vt habetur Lucæ
cap. 17. [Qui ſcandalizauerit vnum
ex his puſillis qui in me credunt] pec-
138 cant † enim grauiter: cap. cauendum.
10. quæſtione 3. & ſunt rei eorum qui
patiuntur ſcandala cap. hi quoſcumq;
139 1. quæſt. 1 ob quam cauſam † Chriſtus
Redemptor noſter ſoluit tributum,
vt euitaretur ſcandalum: cap. inter
140 verba 11. quæſtion. 3. quare † cum
hi hæretici peruerſi ſint, & ſua falſâ
doctrinâ in Deum ſcandalizentur,
puniri, & reijci debent, & à commu-
nione fidelium ſeparari. cap. ille pro-
culdubio. 93. diſtinct. & vt hæreſiar-
chæ, Magiſtri errorum dogmatizan-
tes, aut perfectè hæretici tradi de-
bent curiæ ſæculari, vt leges ciuiles
in eos exſequatur, & nullo modo re-
cipi, aliàs non conſuleretur ſaluti
141 Reipubl. nam † eius intereſt nullum
delictum impunitum relinqui. l. nun-
quam plura. depriuat. delict. l. ſi adul-
terium cum inceſtu. l. vim paſſam. ff.
ad l. Iul. de adulter. optimè Simanc.
de Catholic. inſtitut. titul. 47. de pœ-
nitentib. ſeu conuerſ. à numer. 54.
cum ſequentib. Ioann. Rojas de hæ-
ret. ſecunda part. aſſert. 43. Albert. de
agnoſc. aſſertio. quæſtione 30. numer.
60. Repertor. Inquiſit. in verb. doce-
re quod in odium tanti ſceleris pro-
cedit contra dogmatizantes, etiam
non baptizatos gloſ. in verbo hære-
ticum. in Clement. vnica. §. final. de
vſur. Villadiego de hæretic. quæſtion.
9. in fine. Conrad. Brun. de hæretic.
lib. quarto cap. ſecundo, Albert. in
rub. de hæretic. libr. 6. quæſtione 3. in
fine.

142 Apponitur † etiam alia clauſula in
accuſatione, ſcilicet, [quod accuſan-
dus venit, eò quod is ſpiritualis com-
modi, ſuæque conſcientiæ parum ſol-
licitus ſigno Crucis ſe ſignare neſcit,
&c.] Hæc vtique clauſula iure opti-
mo introducta fuit, quia contra hos
vehemens inſurgit ſuſpicio, cùm in
his quæ ſunt fidei, ignorantia non ex-
143 cuſet à delicto: doctrinam † quippe
Chriſtianam & articulos fidei quili-
bet ſcire debet. text. in cap. ſchiſma.
24. quæſtione prima, & ibi gloſ. cap.
excellentiſsimus. vndecima quæſtio-
ne tertia. Ioann. Andre. in rubr. de
ſumm. Trinit. & fide Catholic. Bald.
in l. prima num. quadrageſimoquinto,
C. qui accuſar. non poſſ. Anton. de
Butr. in cap. primo de hæretic. Gun-
diſalu. de Villadiego de hæretic. quæ-
ſtione ſecunda numer. quarto. Ioann.
Rojas de hæretic. ſing. 92. Simanc. de
Cathol. inſtit. tit. 38. n. 13. Eymer. in 1.
p. Director. q. 6. & ibid. Franc. Pegna
Comment. 12. Melchior Canus de
locis Theologicis libr. 12. capit. 10.
quæ proculdubio procedunt, & ha-
bent locum in eo, qui ignorantiâ
craſſâ, ſupinâ, & affectatâ deliquit, ſe-
cus autem in illo qui ignorantiâ in-

144 uincibili errat: iſte † enim ab hæreſi excuſatur. Ioan. Maior. lib. 2. Sentent. diſtinct. 22. quæſtio. 2. Simanc de Cathol. inſtit. tit. 26. nume. 6. quæ profectò procedunt ſi in inueſtiganda veritate, omnia ex capite ſummam diligentiã adhibuit, & nihilominus eam ſuperare nõ potuit, is enim malitiam habere videtur, nec pertinaciam, & ſic non eſt aliquâ pœnâ coercendus,
145 ſicuti † neque illi puniendi ſunt, qui bonâ fide veritatem quęrentes in rebus difficillimis aberrauerint, hinc D. Auguſt. dixit. [Errare poſſum, ſed hæreticus non ero.] Ioann. Maior. in libr. 2. Sent. d. diſt. 22. q. 2. nec minus
146 † ignorantia iuris naturalis, & diuini, neminem excuſat. quia vt inquit Chryſoſtomus Homil. 12. ad popul. Antiochen. [Ab initio Deus hominẽ formans legem ipſi naturalem indidit, &c.]

147 Ponitur etiam alia † clauſula, ſcilicet [repertum fuiſſe in eius domo librum, vel codicem quendam vel chartam dogmata & errores nefarios Lutheri continentem, &c.] Nam ex quo ſcit illos prohibitos eſſe cum pœnis & cenſuris animo deprauato illos retinere videtur, tũc enim † cẽſendus
148 eſt ſuſpectus de hæreſi, quod Pij IIII. reſcripto probatur incip. [Dominici gregis] his verbis. [Is quidem qui hæreticorum libros vel cuiuſlibet autoris ſcripta propter hæreſim, vel falſi dogmatis ſuſpicionẽ damnata legerit, habueritúe, ipſo iure in excommunicationis pœnam incidat: eamq́ ob cauſam in eum tanquam de hæreſi ſuſpectum, inquiri, & procedi liceat,] cùm verò à Summ. Pontifice non explicetur qualis ſit hæc ſuſpicio, dubitari poteſt ſit ne leuis, an vehemens, an violenta, verum de hoc certa regula aſsignari nõ poteſt, pendet enim huius cognitio ex multarum circunſtantiarum conſideratione, quas Inquiſitor diligenter examinabit. Fieri enim aliquãdo poteſt, vt tales, & tot circunſtantiæ concurrant, vt abſque vlla hæreſis ſuſpicione libri damnati penes aliquem reperiri poſsint, quare plurimum arbitrio iudicum tribuen-
149 dum eſt. Nam † ex perſonarum, & librorum qualitate, alijſq́ circunſtantijs, cauſâ cognitâ Inquiſitores, in vtraque ſpecie meliùs ſtatuere poterunt, ita Simanc. de Catholic. inſtitut. tit. 38, num. 24. Gundiſalu. de hæretic. q. 13. num. 19. Albertin. de agnoſc. aſſertio. q. 28. nume. 25. Rojas ſing. 124. nume. 3. Franc. Pegna in 2. part. Director. Comment. 3. vbi pluribus expẽdit hanc quæſtionem. Hinc reijciemus eſſe eorum opinionem qui vniuerſaliter aſſerunt eos † vt hæreticos
150 eſſe puniendos qui libros hæreticos, aut hæreticorum retinent, Archid. Ioann. Andr. & Domin. in cap. filij. de hæretic. in 6. idem Archid. in cap. vlt. 24. q. 2. Ludouic. Roman. ſing. 323. Io. Anan. in cap. ſi quis Epiſcopus. de hæretic. Hippol. in l. qui falſam. ff. de falſ. & in pract. §. diligenter. numer. 92. & conſ. 52. Grat. conſ. 151. lib. 2. Ludouic. Carre. de hæret. nu. 125. alij aſſerunt retinentes libros vetitos vehemẽter eſſe ſuſpectos de hæreſi, ſed intelligendi ſunt habitâ ratione circunſtantiarum, vt ſuprà dictum eſt.

151 Ponitur † etiam in accuſatione alia clauſula, ſcilicet: [quod cum aliàs ad miſericordiam fuerit receptus, quia ſuos errores fuerat confeſſus, ſimulq́ reconciliatus ac ſanctæ matri Eccleſiæ (quę pietate maternâ ad ſe confugientes non deſpicit) gremio vnitus, aut de vehementi abiurauit, promittens talibus erroribus ſe non aſſenſurũ ſub pœna relapſi, in eoſdem iterum deuolutus eſt, &c.] Iure optimo hæc ſubijcitur clauſula. Quandoquidem †
152 hęreticus qui impiam ſuam incredulitatem confitetur recõciliandus eſt, cum

cum habitu pœnitentiali, & carcere perpetuo, ac bonorum confiſcatione: abiuratis primò publicè erroribus, quæ doctrinę, rationi, vſuiq́; & communi ſtylo Inquiſitorum cōſona eſt, & probatur in cap. ad abolendam. §. præſenti. & cap. vergentis. iuncto c. excommunicamus. 2. §. final. de hæretic. cap. ſuper quibuſdam. de verb. ſignific. cap. vt commiſsi. cap. necnon. cap. cum ſecundum leges. de hæret. lib. 6. Clem. 1. §. duro tamen. de hæret. cap. conuenientibus. cap. quoties. c. ſi quis Epiſcopus. cap. ſaluberrimum. 1. quęſt. 7. cap. ego Berengarius. de conſecrat. diſtinct. 2. authen. Gazaros. C. de hęret. l. final. C. ad leg. Iul. maieſt. inſtr. Abul. anni 1498. c. 5. & inſtruct. Hiſpal. anni 1484. cap. 4. & inſtruct. Toletan. anni 1561. cap. 14. quod vtiq;
153 fit, quia † Eccleſia nulli ad ſe reuertēti claudit gremium ſuum: Matth. 18. c. Ezechiel. 18. & 33. Cyprianus ſerm. de cœna Domini propè finem, l. final. in fine. C. de ſum. Trin. & fide Cathol. l. Manichæos. C. de hęretic. cap. ſuper eo. de hæret. libr. 6. cap. quieſcamus. 42. diſtinct. latè Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 47. num. 47. cum ſequentib. Io. Rojas de hæret. in 2. part. aſſert. 16. &
154 regul. 6. Et quia † qui de vehementi abiurat, ſi relabatur in hęreſim relapſorum pœnâ punitur, & curię ſęculari traditur iuris quâdam fictione, cap. accuſatus. in princip. vbi Doctores de hæretic. libr. 6. Simanc. de Catholic. inſtit. tit. 1. num. 19. Ioan. Rojas de hæretic. ſingul. 1. num. 26. Eymeric. in tertia part. Director. titul. de form. ferendi ſententiam, ſeu iniungendi pœnitent. numer. 165. & ibi Franc. Pegna Comment. 40. inſtruct. Hiſpalenſ. anni 1500. fol. 14. pag. 2. vbi forma abiurationis de vehementi
155 pręſcribitur: relapſus † namque dicitur qui iterum poſt abiurationem labitur in hæreſim. dict. cap. accuſatus. de hæret. lib. 6. Anton. de Butr. in cap. ad abolendam. in princip. de hæret. Gundiſaluus de Villadiego de hæretic. quæſtione 20. numer. 5. & 6. Mul-
156 tifariam † tamen hæretici relapſi accipiuntur, quidam enim ſunt relapſi manifeſti: alij præſumpti manifeſti ſunt, de quorum primo lapſu legitimis probationibus conſtat: præſumpti relapſi ſunt, quorum duplex lapſus non plenè probatur, ſed tamen violentâ iuris præſumptione relapſi eſſe cenſentur. Ille igitur verè relapſus hæreticus eſt, qui poſt ſolennem abiurationem recidit in hæreſim, non autem is qui ante abiurationem etiam ſi per longum tempus, & ſępiſsimè hæreſibus inhæreat & lapſus ſit.
157 Pœna † autem hæretici relapſi eſt, vt ſine ſpe veniæ iudici ſęculari relinquatur, animaduerſione iuſtâ puniendus, cap. ad abolendam. de hæretic. cap. ſuper eo. eodem titul. lib. 6. Eorum relapſi ſimillimi ſunt, qui à Iureconſultis emanſores vocantur, de quibus in l. 3. §. ſi plures. vbi Bartol. l. 4. in fin. & l. 5. in princip. ff. de re militar. quibus traditur, militi emanſori, (id eſt, qui ſtationem deſeruerit) maximè verò tironi parcendum eſſe, qui ſi iteratò id commiſerit, pœnâ cōpetenti eum puniendum. Hæ tamen leges ſublatæ ſuht per conſtitut. Leonis Imperat. 67. in qua etiam iteratò emanſori indulgendum ſancit Imperator, vnde quidam opinantur emollitos militum animos deſerendorum caſtrorum licentiam ſumpſiſſe. Atque ego, vt dicam quòd ſentio dolere nemo non debet ſegnitiem, & vecordiam militiæ temporalis in locum magnanimitatis, quæ antiquis legibus vigebat, latenter irrepſiſſe: vtinam æquè in militia Chriſti vt in temporali dicere liceret:

Moribus antiquis res ſtat Romana, viriſque.

Eodem modo ſe habet in relapſos ex delicto violatę religionis pœna, quo veteribus legibus in emanſores: nam ſi reſipiſcerent ex primo delicto tantummodo gradu pulſi in alia loca mittebantur; vbi coacti merebant: quemadmodum & relapſi carceribus detinentur. At verò iterati delicti nulla vnquam venia erat, vti neque vnquã relapſis remitti vidimus ſuam pœnam. Idem etiam docent Imol. conſil.34.numer. 3. Panorm. conſil.3. numer.5.in 6. quæſtione, verſicul. vi-
158 dentur etiã prędicti. Decian.† in tractat. crimin.tom.2.lib.7. c.15.numer. 12.& ſequentib.in eo ſacra noſtra militia aliquando patitur, vt docendi cauſa cum militia profana conferatur. Milites enim in Chriſti vexillo omnes ſumus, vt eleganter D.Paulus ſignificat 2. Corinth. cap. 10. [Arma militię noſtrę non carnalia ſunt, ſed potentia Dei ad deſtructionem munitionum] 2. Timoth 2. [Nemo militans Deo, implicat ſe negotijs ſæcularibus] & paulò pòſt [Labora ſicut bonus miles.] Relapſis tamen priuſ-
159 quam ſęculari brachio tradantur, † ſi verè ad Eccleſiam Deumque conuertantur, ſacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ non denegantur. Vnctio tamen extrema non dabitur ei, quia illis tantùm dari iubetur, qui corporali morbo laborant. cap. 1. de ſacra Vnctione. Iacob. Epiſt.cap.5.can.quęſitum.15.quæſtion. 2. S. Thom. cæterique Theologi in 4.ſentent.diſtinct. 23.cap.ſuper eo.de hæretic.libr.6.vbi Ioan.Andr.Dominic.& Franc.in dict. cap.accuſatus.& cap.ſuper eo.de hæretic.libr.6.& Petr. de Anchar. in d. cap. accuſatus. numer. 2. Simanc. de Catholic.inſtitut.titul.57.à numer.1. Alphonſ. de Caſtro libr. ſecundo de iuſta hæretic.punit. cap. ſecundo.] Is verò qui propter vehementem ſuſpicionem abiurauit hæreſim, & poſt hoc hæreticis communicat, hæreticus relapſus non eſt, nam ad hoc vt quis relapſus habeatur, requiritur vt ſaltem ſemel de primo lapſu plenè conſtet, non enim ſolis præſumptionibus, quis tanquam relapſus condemnari debet, text. in dict.cap. accuſatus. §. ille quoque. de hæretic. libr. ſexto, & illic Dominic. text. in cap.literas.de præſumptio. & optimè expendit Alphonſ.de Caſtro libr. ſecundo de iuſta hæretic. punit. cap. ſecundo. Ioann. Rojas de hæretic. part. ſecunda à numer.75. Simanc. de Catholic inſtitut.titul.57. numer. quinto, Eymeric. in ſecunda part. Director.quæſtione 40. numer. quinto, & ibi Franciſ. Pegna Comment. 65. ex prędicta inſtruction.Toletan.anni 1561. cap. 41. in fine, ibi quod intelligi debet, &c. Relapſus itaque
160 † ſiue negatiuus, ſiue confeſſus ſtante legitimâ probatione eſt ad ſęculares amandãdus, text.in c. ad abolendam. §.illos quoque. de hæretic. cap. ſuper eo.cap.accuſatus. §. 1.& 2. eodem titul.libr.6.idem Rojas de hæretic.par. 2.aſſert.41.in principio, quod vtique rationi conſonum eſt, quia delictum
161 † geminatum veniam non meretur, præſertim cum præſens actus prætæritam intentionem declaret, text. in l.ſi hi qui adulterij.C.de adulter.cum ſimil.

162 Item ſequitur alia † clauſula, ſcilicet [cum accuſo, quod cùm Saracenorum familia originem traxerit, &c.] præſumitur enim filios laboraturos eod.vitio quo laborauit pater, imò alijs multis diuerſis, quib. affici ob paternã malitiã credetur, c.ſi gens Anglorum diſtinct. 56. quo dicimus,
163 quòd † ſi pater fuit incontinens, talis etiam præſumitur filius, ac etiam incon-

in conſtans & infidus,& poſt Andr. in cap.ſemel malus. de regulis iuris in 6. ſcribit Alciat. in tract. de præſumpt. regul.1. præſumpt. 24. hinc dicimus quod ſi pater fuit factioſus & rerum nouarum cupidus, & ſeditioſus, talis quoque præſumitur filius. Ita reſpondit Gram.in conſ.13.numer.5.& conſ. 18.numer. 2.poſt Angel. in l. ſi fugitiui.& Barbat.Sicul.in conſ.34.libr. 2. & dicimus quod filius talis præſumitur, qualis fuit pater.l.quod ſi nolit.§. mancipia.ff.de ædil.edict. tradunt Gandinus in tract.de indicijs & tortura. col. 2.verſ. præſumptio enim. Marc. Ant. Blancus in practica criminal.p.1.num. 36.& Tiraquell.in tract. de pœnis legum cauſ.51.numer.46. & hinc factũ eſt,vt in grauiſsimis criminibus, non ſolùm pater criminis reus, ſed & filij alioqui de eo innocentes plectantur, ſicuti in crimine læſæ maieſtatis, in
164 quo filius † punitur ob crimen à patre perpetratum.l.quiſquis.C.ad.l.Iuliam maieſt.quæ ſententia procedit etiam in crimine hæreſis.capit.2.§. hæretici. de hæreticis in 6. & in capit.felicis. §. Ouili.de pœnis.in 6.&tradũt. Alphõſ. de Caſtro,lib.2.de hæret. punit.c..11. Simancas de Cathol. inſtit. tit.29. eâ autem ratione alijs prætermiſsis punitur his in caſibus filius ob ſcelus paternum,quia præſumitur quod etiam talis futurus ſit ipſe filius,quoniã ex prauis parentibus procedũt ferè ſemper filij peruerſi paternę iniquitatis imitatores, quemadmodũ ex cicuta oritur fructus virulẽtus,aut ex ſẽtina aliqua defluit aqua putrida& ſordida,hoc ipſum Salomonis teſtimonio comprobatur, qui in libr. Sapient.ait.c.4. [ex
165 † iniquis enim omnes filij qui naſcuntur teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes in interrogatione ſua]denique vera ſemper habita eſt hæc ſententia & veteri adagio celebratur: mali corui, malum ouum. Et eo magis procedit,quia in ſpecie culpatur de actibus vel ritibus pertinentibus ad illorum
166 ſectã vel errores, & ideo † interditur eis ne veteres ſuarum ſectarum ritus obſeruent,ſicut diſpoſitum eſt in Concilio Lateranen.ſub Innocent.III.cap. 70.& refertur in cap.quidam.de apoſtatis & reiterantibus baptiſma,maximè cum conſtet de conuerſatione illorum,quia tunc vehemens oritur ſuſpicio,ſi communicant cum hæreticis infidelib. vel Mahumetanis eſt enim Catholicis communicatio cum hære-
167 ticis valdè periculoſa & ideo ſępè † interdicta. Prohibetur enim pluribus Apoſtolorum canonibus: nempè 44. 45.46.63.69.cum ſequẽtibus,ſæpè etiã à ſanctis Patribus prohibitum eſt.cap. cum quibus.24.quæſt.3.cap.ſiquis inquit.1.quęſt.1.c.accuſatus. §. ille quoque.de hæret.lib.6. Franc. Squillat.de fide Catholica cap. 13. numer. 3. latè Conradus Brunus de hæreticis lib. 6. cap.1. Iacobus Septim. de Cathol. inſtit.tit.11.per totum.Ioã.Rojas ſingul. 36.& 175. n.3.& 4. & ſingul.212.nu.3. & ſeqq.& ſingul.213.à n.3. & eſt text. ſingularis in c. inter ſolicitudines, de purgat.Canonic.ibi: [in pœnã autem familiaritatis illius quam cum hæreticis ſcienter habuiſſe dignoſcitur] in eum enim qui conuerſatur cum hæreticis & eſt eis familiaris oritur ſuſpicio de hęreſi ita vt ei ſit neceſſaria purgatio.ſic ex textu illo tenuit Hoſtienſis in ſumma tit. de hæreticis.§. qualiter deprehendatur. num.4.& Alphõſ. de Caſtro de iuſt.hæret.punit.libr.2.c. 17.optimè facit text.in cap.nulli. & in cap. repellantur. de accuſatione. & c. cum in iuuentute.de purgat.canonic. ibi:[Ab illius familiaritate ceſſando,] & text.in can. quorundam relatione. 32.diſtinct.ibi: [immoderatam teneat familiaritatem.]Et ob id mala fama ei orta ſit, quia conuerſans cum aliquo talis præſumitur, propter mutuam & aſsiduam

aſsiduam inter eos conuerſationem
168 Prouerb.13.[qui cum † ſapiẽtibus gra ditur ſapiens erit,& amicus ſtultorum ſimilis efficitur] Eccleſiaſt.13.[qui tetigerit picem inquinabitur ab ea,& qui communicauerit ſuperbo induet ſuperbiam]& Prouerb. cap. 22.[noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioſo,ne fortè diſcas ſemitas eius.] Vnde quiſque præſumitur talis quales ſunt hi cum qui-
169 bus conuerſari ſolet, ideò † à ſocietate & familiaritate hæreticorum tanquam à peſte fugiendum eſt, ne eorum peccatis inuoluamur. tex. ſingul. in cap.& ſi Iudæos.de Iudæ.cap.corripiantur in fin.24.quæſtion.3.text.egregius in cap.reſecandæ.24.quæſtion.3. numer.13.Dominus per Moyſem.[recedite (inquit) à tabernaculis hominum impiorum,& nolite tangere quę ad eos pertinent,ne inuoluamini peccatis eorum]& Apoſtol. in Epiſtol. ad Titum ſcribit:[hæreticum hominem poſt vnam & alteram correptionem deuita,ſciens quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt & alibi[quia ſermo eorum vt cancer ſerpit.]&[corrumpunt ingenia bona confabulationes peſsimæ:] Vitandi præterea ſunt hæretici quia ipſo iure ſunt excommunicati:
170 cum excommunicatis † enim communicare non licet,ex Paulo.2.ad Timoth.cap.2.& 1. ad Corinth. cap. 15. cap.excommunicamus, de hæreticis. cap.excellentiſsimus. 11. quæſtion. 3. cum ſeqq. illud denique addendum eſt pro qualitate perſonarum,loci, ac temporis circumſtantijs,habendos eſſe plus minuſue ſuſpectos,qui cum hæ-
171 reticis communicauerint:Vnde † propter familiaritatem hæreticorum indicitur interdum purgatio, vt ſuprà diximus,aliquando verò hi qui poſt abiurationem hæreticos comitantur, viſitant,accipiunt,vel deducunt,eo ipſo relapſi eſſe cenſentur, quia ex approbati à ſe prius erroris conſequentia,ea feciſſe iudicantur.ita Simancas de Cathol.inſtit.tit.11.n.9.

Ponitur etiam alia clauſula [quòd
172 verbis ſcandaloſis, & nouis † opinionibus in publicis concionibus vſus eſt non ſatis ædificans populũ,imò anſam errandi contra receptam ſanctorum patrum doctrinam,& Scholaſticorum placita temerè præbuit, &c.] Hæc clauſula meritò appoſita eſt in accuſatione, vbi qui accuſatur eius eſt conditionis,vt in eum prædicationis mu-
173 nus cadat,quia † qui contra fidem prædicat aut docet hæreticus eſt manifeſtus cẽſendus. Nam proculdubio pertinaciam infixam animo fouet in ſe.c. ſuper quibuſdam.§. ſuper quo tibi. de verb.ſignific.Albert.in tract.de aſſert. Catholic. quæſtion.3. & 29. numer.8. & 33.Alphonſus de Caſtro lib.1. de iuſta hæret.punit.cap.9.Ioann. Rojas in tract.de hæreticis.2.p.numer. 362.Iacobus Simancas de Cathol. inſtit. tit. 48.Eymericus in.2.p.Directorij quæſt. 32.& ibi Franc. Pegna commentario 57.Archidiac.in.cap.hæreſis.24.quęſt. 3.Ioann.Monach. in Clem.1.de vſur. Turre crem.in ſum.de Eccleſia lib. 4. cap.16.hi certè acriori pœna plectendi ſunt, vt potè aliorum ſeductores.B. Ioan.in Apocalypſ.cap.19.Brunus lib. 1.de hæret.cap.4.& lib.5.de ſeductio. c.6.Eymeric.in 2.p. Directorij quæſt. 39.& ibidem Franc.Pegna Commen-
174 tario 64.ſi quando enim † publicè prædicando,vel legendo, vel diſputando dixerit aliquid quod ſcandalo ſit auribus Chriſtianorum docendo opiniones nouas,& ſcandaloſas,hoc vt plurimùm ex vana ſuperbia & curioſitate certum eſt prouenire.Et inde iudicari ſolet quâ mente motus ſit,qui eiuſmodi verba effutiuerit:nec enim illepidè videtur dixiſſe Democritus, vt autor eſt Diogenes Laertius, λόγον εἶναι τοῦ βίου τὸ εἴδωλον, ſermonẽ eſſe vitæ ſimulacrũ. At ſi quis aliquid dixit publicè oportet vt publicè vbi ſcandalũ de

dit

dit de maledictis retractet, & deteſtetur errorem, vt ſatisfaciat populo; Franc. Pegna in 2. part. Directorij ſuper cap. inter ſolicitudines. de purgatione canonica: comm. 14. pag. 122. Zanchin. de hæret. capit. 20. numer. 2. verſ. item ſi talis. Repertor. Inquiſitorũ verb. pœnitentia. verſ. item ſi malè. & extrauag. Ioa. XXII. vas electionis. de hæretic. ſi verò aliquid ambiguum dixiſſe conuincitur, oportebit vt ibidem ſe ipſe interpretetur. Alphonſ. de Caſtro libr. 1. de iuſt. hæret. punit. cap. 3. Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 54. nu. 11.

175 Item † ponitur in accuſatione alia clauſula ibi: [quoniam ex pluribus à ſe dictis & minùs conſideratè prolatis, præſumi poteſt vel præſumitur ſupradictum reum fortaſsis aſſeruiſſe, vel dixiſſe alia repugnantia Catholicæ fidei, &c.] Poſtquam Promotor fiſcalis reum accuſat de omnibus in ſpecie ſeu indiuiduo, de quibus per teſtes conſtat in proceſſu, vel ipſe reus confeſſus fuit, illum etiam accuſat de præſumptione iuris: nam qui ſemel circa fidem deliquit, dum conſtat de illius errore, non leuis ſuſpicio remanet contra eum, quòd alios etiã errores tenuerit: nam inde præſumitur, quòd † qui ſemel fuit hæreticus
176 vel ſuſpectus de hæreſi, ſemper præſumitur talis. tex. in cap. ſemel malus. de regul. iur. in 6. l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re milit. Marſil. in practic. §. diligenter. n. 100. Alciatus in tract. de pręſumptione. reg. 2. pręſumpt. 7. num. 2. 1. limit. Cephal. conſ. 82. num. 34. volum 1. Natta conſ. 362. nume. 8. in conſ. 420. num. 4. & in conſ. 422. nu. 21. volum. 2. & in conſ. 42. num. 5. vol. 1. Cacher. in deciſione Pedemontan. 88. num. 27. Ioan. de Amicis conſ. 116. num. 7. Rimin. Senior conſ. 391. num. 22. volum. 2. Alexand. conſ. 5. volu. 1. Bart. in l. ſi cui. §. ijſdem. ff. de accuſat. & in l. 1. ff. de ſenat. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prętori. quæſt. 7. ff. de oper. nou. nunciat. Bald. in l. final. in fine. C. de his qui per met. iud. non appell. latè Felin. in cap. final. de præſumpt. Menoch. de pręſumption. libr. 5. præ-
177 ſumptione 32. quæ clauſula ad hoc † tendit vt reus quę amore non voluit cõfiteri, timore fortè inductus priuſquam ad notitiam Promotoris fiſcalis perueniat, quę occultauerat confiteri cogatur.

178 Ponitur † etiam quaſi proteſtatio, videlicet. [Et fidem adhibuiſſe multis alijs erroribus vt hæreticus & apoſtata, & licet eorum illum modò non accuſem, nihilominus eum accuſare in cauſæ progreſſu intẽdo, &c.] Quia etiam in diſcurſu proceſſus poſsit de nouo illum accuſare, quando illorum habuerit notitiam, & ideò concludit [ſaluo iure impertinentium & non
179 admittendorũ:] cuius † clauſulę is eſt effectus, ne cauſę fidei retardentur, & in infinitũ cauillationibus & ſubterfugijs reorum protrahantur: DD. in cap. cum contingat. de offic. & pote. iud. deleg. & ibi gloſ. in addit. Ioan. Andr. in verb. probationibus. in fin. Ioan. Andr. & Anton. de Butr. in dict. cap. cum contingat. numer. 17. Abbas Philip. & Dec. in cap. in nomine Domini. num. 35. de teſtib. Bal. in cap. inter dilectos. num. 4. de fide inſtr. & latiſsimè Felin. in cap. cum inter monaſterium. nu. 3. de ſent. & re iud. quod vtique procedit, quia Promotor fiſcalis non videtur ſe reſtringere ante vel poſt litem cõteſtatam etiam ſi aliàs talis eſſet qualitas, per quam actio formaretur, & condemnatio moderationem ſumeret arg. text. in l. Pomponius. ff. de nego. geſt. l. in
180 delictis. ff. de noxalib. quia † licet in alijs cauſis iudex regulariter non poſſit ſententiam proferre, niſi priùs cõcluſum fuerit in cauſa, iux. doctr. gloſ. in

in Clem.ſæpè. de verb.ſign. & Ioann. Andr.in addit.ad Specul.ſecus tamen eſt in cauſis ſummarijs, vt in d.Clem. & not.in cap. Paſtoralis. de cauſ.poſſ. & propriet. & in ſpecie procedit hæc doctrina in cauſa hæreſis,cap.final. de hæretic.lib.6.iunctâ gloſ. in d. Clem. ſæpè, expreſsè Gũdiſalu. de hæret.q. 12.nu.2.Io.Rojas de hæret.ſing.40.& dicit comm. Angel. in pract.crim.in verb. qui iudex ſtatuit terminum ad opponendum cõtra proceſſum.col.3. & Hippol.de Marſ. in ead. prax.§. ſequẽs.n.1.Boſsius tit.de public.proceſ. n.9.Iul.Clar.libr.5.ſent.q.61. verſ.fin. verb. quęro etiã nũquid in cauſis cri-
181 minalib.concludatur in cauſa.Ergo † Promotor fiſcalis S. Officij non tenetur in cauſa fidei concludere, cùm in ea procedatur vt diximus ſuprà ſimpliciter & de plano,gloſ.in Cle.ſæpè. & faciunt trad. per Bart. in extrauag. ad reprimẽdum Abb.c.cum dilectus. de fide inſtrum. Bald. in auth. ſi quis in aliquo.col.3.verſ.ſed aduerte.C.de edend.

182 Ponitur etiam alia † clauſula quâ inculpatur reus de alia ſuſpicione, ſcilicet[tum etiam quoniam fortaſsis nouit alios cõplices hæreſibus infectos, & maculatos in hoc vel alio regno, noluitq; illos denunciare,&c.]quia †
183 cum ipſe hoc delictum cõmiſerit,pręſumitur & alios eſſe eiſdem, vel alijs criminibus obnoxios, quos tenetur manifeſtare, quãuis illi ſuper eiſdem non ſint in ius vocati, quod ſpeciale eſt in hoc crimine,etiã in occulto, vt iam ſuprà latè diximus, & probatur c. 17.Deuteron.vterq; Tho.2.2.q. 33.& q.70.Aluarot.in §. credentes. de ſtat. & conſuetud.lib.feud.Albert.libr. de ſecreto.n.82.Alphonſ.de Caſtr.lib. 2. de iuſta hæret.punit.c.25.Soto lib.de de tegen.ſecret.in 2.mẽbr.q.4.Simã. de Cathol.inſtit.tit.19. à n.1.cũ ſeqq.

Atque ea de cauſa illic ponitur hæc clauſula, ne ex ignorantia reus omittat reuelare alios complices:maximè quando præſumitur alios eſſe.
184 Nam tunc † licet ipſemet reus de ſe plenè fuerit confeſſus poterit torqueri, vt alios reuelet.l. ex libero.l. vnius.§.teſtes.ff. de quæſt. l.qui vltimo.29.ff.de pœnis.l.8.tit.30.p.7.l.& ſi certus.ad Syllania. & ibi Roman.& Ioan. Igneus, Alberic. & Salicet. in l. vlt.C.de quæſt.Gandin.de malefic.c. de tormentis. Auguſtin. ad Angel. de malefic.part.fama.Boſſ.titul. de tort. teſt.Carrer. in pract. crim. verſ. circa quintum.num.30.pag.90.Paris de puteo.in verb.tortura. in verſ. an ſtetur dicto,ibi cum certum eſt quem commiſiſſe.& Thom.Gram.Deciſ.96.

185 Ponitur alia † clauſula, quæ eſt concluſio totius accuſationis ſcilicet, [Quapropter] nam poſt relationem criminum concludit fiſcalis, & petit vt accepta & viſa informatione condemnẽt Inquiſitores dictũ reum, hîc namque eſt finis & ſcopus fiſcalis, vt delicta puniantur, & ne remaneant impunita in offenſam Dei, & totius Reipublicæ perniciem.l. ita vulneratus.1.reſponſ.in fin.ff.ad l.Aquil. c. vt famæ. de ſent. excõmunic.l. licitatio. §.quod illicitè.de publican.& vecti.l. ſi longiùs.§.1.de iudic.l.ſi à reo.§.illud de fideiuſſ. ibi: Nam pœnas ob maleficia ſolui magna ratio ſuadet.

186 Ponitur † etiam clauſula, [prædictum reum ſententiâ excommunicationis eſſe ligatum, & eidem obnoxium, &c:] nam hæreticus eo ipſo quod hęreſim committit,incurrit excommunicationis pœnam, text. in c. ſicut ait. & in cap. ad abolendam. in principio, & in cap. excommunicamus.2. de hæretic. vbi in hæc verba inquit: [Excommunicamus & anathematizamus vniuerſos hæreticos, Catharos, Patarenos, & alios quibuſcumque nominibus cenſeantur,

de

de credentibus, receptatoribus, fau toribus, & cæteris. habetur in cap. excommunicamus. 1. §. credentes: vbi
187 ait: [Credentes † præterea receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus ſubiacere.] Franc. Pegna in 2. p.
188 Director. Comment. 12. Hæc enim † pœna excommunicationis cõtra hæreticos omnium eſt antiquiſsima, & à Chriſto iam inſtituta. Matth. cap. 18. & B. Paul. ad Corinth. cap. 5. & 1. ad Timoth. cap. 3. Ioan. Epiſt. 2. not. 24. q. 3. & 24. q. 1. & 2. cap. ad abolendam. in princ. de hæret. Mart. Perez de Ayala Epiſcopus Valentin. libr. 1. de Eccleſiaſt. tradit par. 3. art. 6. quam ipſo iure hæretici incurrunt. text. in cap. excõmunicamus. 1. §. credentes. de hæret. cap. nouerit. de ſentent. excommuni. l. 2. tit. 9. p. 1. Simanc. de Catholic. inſtit. tit. 27. à num. 1. Ioan. Rojas de hæret. ſing. 77. num. 1. Repertor. Inquiſit. in verb. pœna. Eymeric. in 3. p. Director. q. 122. ibid. & Franc. Pegna Cõment. 171. & in 1. part. Comment. 12. & ſic à communione fidelium diris proſcriptionibus ſeparari, & quotannis in Bulla cœnę Dom. die Iouis hebdomadæ ſanctę à ſumm. Pontifice pu-
189 blicè excommunicantur, & ideò † ab alio quàm ab ipſo, vel eius delegatis non poſſunt abſolui. Hoc priuilegiũ ſingulare eſt conceſſum Inquiſitoribus, vt probat apertè reſcriptum Clementis IIII. relatum ab Eymerico q. 92. in 3. par. Director. & idem quadraginta ferè annis ante Clementẽ IIII. ſanxit Gregorius IX. in reſcripto incipiente [Ille humani generis.] Cuius hæc ſunt verba. [Si verò aliqui hæreticâ labe penitus abiuratâ ad Eccleſiaſticam redire voluerint vnitatem, ipſis iuxta formam Eccleſiæ beneficium abſolutionis impendant, & iniungant eis, quod talibus conſueuit iniungi:] hęc ibi: Idem conceſsit Innocẽtius IIII. quorum diplomata habentur in Bullario literarum Apoſtol. Directorij in fine. Idem probatur ex multis iuris Pontif. deciſionibus in d. cap. excommunicamus. de hæret. c. cum inferior. de maioritate & obedientia. cap. ad abolendam. de hęret. cap. vt officium. eodem tit. lib. 6. Zanchinus de hæreticis, cap. 34. Locatus in opere iudiciali verb. abſoluere. nu. 11. & in verb. excommunicamus. Repert. Inquiſit. ver. abſolutio. §. ſed nũc. Simancas de Cathol. inſtit. titul. 23. & tit. 3. Siluester in ſumm. verb. hæreſis. Eymericus 3. p. Director. quæſt. 122. & ibidem Pegna Comment. 171. quę proculdubio procedunt in foro exte-
190 riori. In foro † tamen interiori hæreticum occultũ ipſi abſoluere poſſunt, at nõ niſi prudẽtiâ maximâ adhibitâ, vt docuit Eymericus 3. part. Directorij tit. de ſpontè venientibus in tempore gratiæ, verſ. attendat tamen Inquiſitor. nume. 59. Concil. Tridentin. ſeſſ. 24. de reformatione cap. 6. & reſcriptum Clement. VII. quod incipit: [cum ſicut.] §. vobis etiam litera A. editum anno Domini 1530. relatum in dicto Bullario. Simãcas de Cathol. inſtit. tit. 3. numer. 6. Nauarrus in Manual. confeſſ. cap. 27. num. 275. verſic. 14. quod nullus præter Papã. Manuel Rodericus in ſum. tom. 1. cap. 128. & in expoſitione Bullæ. §. 9. dub. 3. Angles. in ſum. quæſt. 4. de confeſsione art. 5. difficultate 6. pag. 178. in vltima impreſsione. Ioan. Gutierrez in pract. quæſtion. cap. 13. part. 151. nu. 29. Nauar. libr. 5. conſil. tit. de ſentent. excõmunic. conſil. 5. fol. 595. quorum opinio licet ſubſtineri poſſęt, hodie tamẽ diluta quæſtio fuit, tùm ex declaratione ſupremi Prætorij generalis
191 Inquiſitionis Romanæ, vbi deciſum fuit ſæpè † Epiſcopos non poſſe nec debere abſoluere virtute prædicti Cõcilij occultos hæreticos, vt refert

Pegna

Pegna 3.p. Director. Comment. 141. tum ex proceſſu Bullæ in cœna Domini, per quam derogatum fuit Concilio Tridentino, tum etiam per Bullas Pij V. & Gregorij XIII. tradit etiã Locatus in opere iudiciali verb. ab-
192 ſoluere. nume. 10. tenens † ſolum Inquiſitorem poſſe abſoluere eos quos ipſe excommunicauit per reſcriptum Alexandri IIII. quod incipit: [Ad capiendum vulpeculas.] relatũ ab ipſo Locato, ita Franc. Pegna 3. part. Directorij Comment. 141. ad quæſtionem 92. Aliæ autem pœnæ veniunt declarandæ ab Inquiſitoribus quoties cõtra hæreticos ferunt ſententiã, tamquam tales condemnant, & ſæculari poteſtati relinquunt puniendos pœnis quibus puniuntur hæretici ſecũdum legitimas ſanctiones: & ſic tali ſententiã latã relinquunt damnatum iudici ſæculari cap. ad abolendam. §. 1. verſ. laicus de hæreticis.

193 Et licet † reus vel ante accuſationem, vel in accuſatione confiteatur, non ideò magis fiſcalis debet omittere, quod eſt officij ſui, quin petat illũ declarari hæreticum, apoſtatam, impœnitentẽ, pertinacem, negatiuum, fictum, & ſimulatum, confitẽtem, diminutum, periurum, incorrigibilem: & hæc ponuntur propter iuris præſumptiones, vt ſuprà diximus: nam ſi de ſe vel de alijs non eſſet plenè confeſſus, verè poſſit dici eſſe cõtra illum omnia in accuſatione contenta: con-
194 feſsio † etenim, vt ſit fructuoſa, debet eſſe integra, & non diminuta aut mutilata: Eſt enim quædam impietatis & infidelitatis ſpecies ab illo, qui iuſtus & iuſtitia eſt dimidiam ſperare veniam. cap. quem pœnitet. de pœnit. diſtinct. 1. cap. vltim. de pœnitent. diſtinct. 5. cap. ſunt plures. de pœnitent. diſtinct. 3. c. omnis vtriuſque ſexus. de pœnitent. & remiſsione: & Innocent. III. in cap. maiores. §. ſed adhuc. de baptiſm. & eius effect. vbi ſic loquitur. [Dominus qui totum hominem ſaluum fecit in Sabbato, opus imperfectionis non nouit, & ob hoc peccata nõ ex parte, ſed ex toto dimitiit] ad hæc gloſſator verſus è promptuario ſuo, vt opinor, adducit:

Larga Dei pietas veniam non dimidiabit:
Nam nihil aut totum te lacrymante dabit.

Idem quoque docent Alexander de Ales 4. p. quæſt. 77. membr. 5. artic. 6. & Epiphanius libr. 2. de hæret. tom. 1. hæreſi 59. quod vtiq; procedit quãdo in parte ſubſtãtiali eſt diminutio propoſitionis hæreticæ veræ, formatæ, ac plenè probatæ: ita inſtruct. Hiſpalenſ. anni 1484. cap. 13.

195 Diminutus † enim confitens dicitur qui vel omnes hæreſes, vel omne delicti tempus, vel omnes complices non reuelat, vel non omnes qualitates & circunſtantias grauiores, vel nõ prodit omnes quos hæreticos eſſe ſcit, vel negat intentionem & malitiam, errorem, vel quidpiam ſimile ad excuſandos, vel minuendos erro-
196 res. Periurus † autẽ in cauſa fidei iudicialiter conuictus vehemẽter ſuſpectus eſt. cap. literas. de præſumption. Eymericus 2. part. Director. quæſt. 56. nume. 9. Calderinus conſ. 1. ſub titulo de hæret. & conſ. 5. quia incorrigibilis hæreticus, ſemel & iterum correctus ſemper in errore ſuo perſiſtit, hinc D. Paulus in Epiſtola 3. ad Titum, dicit: [Hæreticũ hominem poſt vnam & ſecundam correctionem deuita, ſciẽs quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt, & deliquit, cum ſit iudicio proprio condemnatus,] vbi ſubuerſum vocat Apoſtolus, incorrigibilem, qui quidẽ vt hæreticus punitur. Alphonſ. de Caſtro lib. 2. de iuſta hæreticorum puni-

punitione.capit.1.DD. in capit. cum
non ab homine.de iudic.d.capit.quē
pœnitet.de pœnitentia diſt.1.Siman-
cas de Cathol.inſtit.titul.48. numer.
28. cum ſeqq.Ioannes Rojas de hære-
ticis. 2. part.aſſert. 21. Franciſcus Pe-
gna in 2. parte Directorij commen-
tario 59.

197 Ponitur † & alia concluſio,[decla-
rando omnia bona ſua mobilia,immo
bilia & mouentia, iura quoque, &
actiones publicari debere] quia ius
198 humanum ipſo facto quod † hæreti-
cus committit crimen hæreſis, priuat
illum dominio bonorum ſuorum, vt
probant text.in capit. vergentis. de
hæreticis. cap. cum ſecundum leges.
de hæret.in 6.l.bonorum.& l.mouen-
tium. de verborum ſignificat.l. 1. §.
interdum. ff.de ſuis & legitim.hære-
dib.

199 Eſt tamen neceſſarium decretum†
Inquiſitorum antequam occupentur
illius bona,vt decidit text.in d. capit.
cum ſecundum leges. l. ſi quando. &
l.ſi vacantia.C.de bonis vacantibus.
libr.10.& declarat Ioannes de Platea
in d.l.ſi vacantia. col. 1. ideo petit fi-
ſcalis vt declaretur hæreticus priua-
tus bonis ſuis & huius bona fiſco ad-
dicantur.

200 Ponitur etiam † clauſula [& eorū
filij & nepotes,&c.]nam filij hæreti-
corum credentium, fautorum, rece-
ptatorum, cæterorumq; ſimilium vſ-
que ad ſecundam generationem pa-
ternam, ad primam verò maternam,
201 † ſunt ipſo iure inhabiles ad benefi-
cia, & officia, niſi parentes Eccleſiæ
incorporentur.tex.in cap.quicunque
§. hæretici.de hæreticis.libr.6.& cap.
ſtatutum. 2.& ibi gloſ. verb.inane. de
hæretic.libr.6.& habetur in reſcripto
Alexa.III.incipiente [nouerit.]§.hę-
retici.Anto.Gomez tom.3.Variar.re-
ſolut.cap.2.numer.4. quorum omniū
ea mens eſt, ſi pater ſit hæreticus, fi-
lius eius & filia, & ſimiliter nepos ex
filio cenſentur inhabiles: ſecus verò
ſi ſit nepos ex filia,is enim non eſt in-
habilis:quia ſequitur familiam patris.
Si verò mater hæretica eſt,ſolus filius
vel filia exiſtens in primo gradu inha
bilis efficitur,& non vlteriores: qui-
bus accedit doctrina Hoſtienſ.in cap.
vergentis.de hæret. Quod vtiq; iure
ſic fit vt inhabilitatio procedat vſq;
ad ſecūdam generationem paternā,
& in materna vſque ad primam,quia
magis timetur audacia filiorum quā
filiarum; vt docet Iacob .Butrigar. in
l.1.C.de hæredibus inſtituend. quod
202 vtique fit quia † infames ſunt & pa-
terna infamia eos afficit, & in odium
paterni ſceleris non ſolùm lex ani-
maduertit in patres,ſed etiam in eo-
rum progeniem.d.capit.vergentis.de
hęreticis.& vt à tanto crimine deter-
reātur quandoque in filios hæretico-
rum leges ſæuiunt, quia parentes ob
vehementem amorem quem erga
filios habenţ, magis filiorum pœna
quàm propria terrentur. l. iſti quidē.
ff. quod metus cauſa. Alphonſus de
Caſtro lib.2.de iuſta hæret.punitione
cap.10.

Prædicta tamen ſententia de pri-
uatione beneficiorum, & officiorum
203 non procedit in † beneficijs obten-
tis,quam ſententiam tenuerunt Re-
pert. Inquiſitorum in verb. filij. §.
ſupradictum eſt. Gundiſaluus tract.
de hæretic.quæſtion.23.numer.2. Co
uarr. libr.2. Variarum reſolutionum.
capit.8.numer.4.Montalu.in.l.4.titul.
26.partit. 7. qui hac fuerunt ducti ra-
tione.Primò quia non reperitur iure
cautum, vt filij hæreticorum & fau-
torū, beneficijs iam obtentis priuen-
tur, quo tempore parentes damnan-
tur. Quare cum hoc ſit pœnale non
debet extendi, ſed potius reſtringi.
tex.in capit.odia. de regul.iur.libr. 6.
204 nec oberit text.† in capit. quicumq;

de hæret.libr.6. non indicat priuationem obtentorum ipſo iure: verbum enim aſſumantur futurum reſpicit,
205 quibus facit, quoniã regulariter † qui inhabilis efficitur ad obtinenda beneficia, obtentis non priuatur. gloſſ. ſingul. in Cleme.1.§.ipſius.de pœnis. quam ſequuntur ibi Zabarell. Imola & Boniſac. Vitallinus nu. 54. Sententia prædicta ampliatur, & habet lo-
206 cum † contra filios & nepotes relapſorum, qui ſine miſericordia tradũtur curiæ ſæculari, quanuis pœniteãt, conuertantur, & Catholici moriantur, & admittantur ad Eccleſiaſtica ſacramenta pœnitentiæ, & Euchariſtiæ. Illi enim infames ſunt & inhabiles ad publica officia, & beneficiæ hanc tenent & fouent concluſionem Ioannes Andreas in cap. ſtatutum. 2. de hæreticis libro 6. ſuper gloſ. verb. reincorporatos, quem ſequitur ibidem Philippus Francus in fin. & Domin. Ioann. Lupus: Decanus Segouienſ. tracta. de hæretic. cap. 18. cap. ſuper eo.de hæretic.libr.6.cap. in Eccleſia.cum ſequentib.1. quæſtione 1. & Simanc. in Enchirid. violatę religionis, & de Catholic. inſtitut. titulo 29.numer.17.Ioann.Rojas tractat. de hæretic.part.2.aſſertione 42.numero 337. & moueor ad hanc ſententiam ſequendam, quia tales relapſi quanuis pœniteant non dicuntur Eccleſiæ
207 reincorporari. Nam † illi dicuntur propriè Eccleſiæ reincorporari, qui per Inquiſitores abſoluti & ad gremium Eccleſiæ, per debitam abſolutionem, & obedientiam reducti, vt iniunctam pœnitentiam peragant, admittuntur. Quod cum relapſis non poſsit conuenire non poterit eorum filijs accommodari diſpoſitio text. in dict. capit. ſtatutum. 2. de hæreticis lib. 6. Ita Ioannes Monachus & Gemin. in cap. accuſatus. §. ſi verò. numer.quinto.de hæreticis libr. 6. nec vllo modo relapſus emendatus dici poteſt, cum defecerit ſolenni iureiurando in primo lapſu, vt latè de filijs hæreticorum dicimus inferius in
208 quæſt.

Vltimo loco ponitur † clauſula de iuramento calumniæ præſtando per Promotorem, & Aduocatum fiſcalem, ibi: [Tandem Deum & hanc ſanctam crucem teſtor me accuſationem hanc non ex odio, aut alio prauo cordis affectu ſuſcepiſſe.] Hæc clauſula hodie recipitur in praxi, in rebus arduis.text. in c. final. de iuramento calum.lib.6. Bart. in l. ſi bona. §.ſi alieno. & in §. penult. de damn. infect. l. 23. titul. 11. partit.tertia l.1. titul. quarto. libro tertio Ordinam. noui. Iurat enim Promotor fiſcalis per Deum & ſanctam crucẽ ſe bonâ fide, & non calumniandi animo agere vel reſpondere, nec calumniandi animo
209 egiſſe nec reſpondiſſe, quæ quidem † forma deducta fuit ex text. in cap. 1.vbi Doctores.de iurament.calumn. libr. 6. gloſ. & DD. in l. 2. C. de fide inſtrum.gloſ. in cap.de parentela. 35. quæſtione 6. Bart.in l.ſi is qui reus.ff. de public. iudic.& in l.1.C.de iuram. calumn.Conrad.in pract. titul. de accuſat.nu.5.pag. 225. & de communi teſtatur Angel.de maleficijs.verſ.hęc eſt quædam inquiſitio. numero 68. verſic. quęro. & Auguſtinus ad eundem Angel. in verb. ad querelam. numero quarto, Mantic. in l. tranſigere numero vigeſimotertio, C. de tranſaction. Albericus in l. libellorum numero vndecimo, ff. de accuſat. Curtius Senior in titulo de iurament. calumniæ. numero ſecundo, Foller.in pract.crimin. canonic.num. 51.quos ſequitur Iul. Clarus in pract. crimin.§. fin. quæſtione decimooctaua.verſiculo dicit etiam.numero tertio, Andr.Gail.obſeruat.90.libr.1.in l. cum iudices.in princip. C.de iureiur.

propt.

prop. calumn. dand. l. inter cohæredes. §. ſi familiæ. in finalibus verbis. ff. famil. herciſc. ibi. Ideo iurare debent non calumniæ cauſa litem intendere; nõ calũniæ cauſa ad inficiationes. Azo in ſum. de iureiurando propter calumniam dando. numer. 1. Hoſtienſis in ſum. de iuramento calumniæ. §. 1. l. 23. titul. 11. part. 3. quibus cõcordat pragmatica Matritienſ. 42. capit. 11. libr. pragmaticarum Regum Catholicorum. l. 8. titul. 10. partit. 3. l. 11. titul. 1. lib. 3. Ordinament. l. cum & iudices. cũ ſuis. §§. C. de iure iur. propter calumn. dand. quod qui-
110 dem † iuramentum multa in ſe comprehendit, vt teſtatur Hoſtienſis, vbi ſuprà in. §. quid contineatur. Sed cùm in hac accuſationis formula iuret per Deum & ſanctam Crucem quam ipſe manu tangit, quęri poſſet, an ſi reus maius aliquod iuſiurandum eſflagitet Promotor illud ſuſcipere teneatur. Nimirum ſi ſuper Euchariſtia ſacra deferatur, quod iuriſiurandi genus in dupondij litem defertur in Britannia Minore Galliç prouincia, ſi ſuper pane in vinum intincto quod fiebat in Anglia ante ſuſceptam illic hæreſim, ſi ſuper Sãctorum reliquijs, vt in quibuſdam Europæ regionibus adhuc obtinuit: ſi ſuper Euangelijs ſanctis, aut alijs ſacris libris. Eius generis ſacramenta vidētur à Promotore ſubeunda, & præſtanda, nam vt inquit Vlpianus Iureconſultus in l. ait Prætor. §. vltim. ff. de iureiurand. Iurare oportet vt delatum eſt iuſiurandum. & l. non erit. in princ. & §. dato, d. tit. idem ſentiendum prodit. Nos contra dicimus Promotorem ad aliã iurandi formulam adigi non poſſe, quàm quæ ſuper Cruce, vel ſanctis Euangelijs eſt, vtriuſque enim iuriſiurandi conceſſa eſt forma Chriſtianis tam iure Canonico quàm Ciuili. De S. Euãgelijs ſanxit Iuſtinianus in l. penult. §. penult. C de reb. cred. [In omnibus caſibus in quibus ſacramenta pręſtantur obſeruationẽ iudicialem permanere cenſemus ſecundum perſonarum qualitatem: ſiue ſub ipſo iudice præſtari oportet iuramentum, ſiue in domibus, ſiue ſacris Scripturis tactis, ſiue ſacris oratorijs] idem ſtatutum can. ſi aliqua. 23. quæſtio. 1. De Cruce quoque ſiue ſacra ſiue non ſacra licitum eſſe, cuiuis videre eſt can. qui iurat. 22. quæſt. 5. Id verò intelligo dummodo Fiſcalis ſacerdotio non ſit decoratus, cuius cauſa poſſet etiam per ſacros ordines ad iuramẽtum cogi. can. quoti. 1. quæſt. 7. A reliquis iuramentis Chriſtiani temperare debent, quamtumuis ſacra & ſancta videantur, & quidẽ in Hiſpania id cautum eſt ſpeciali cõſtitutione Alphõſi inter leges Taur. l. 67. cuius verba Latinè ſic fecimus [iuramẽtum tametſi à iudice decretum &, à parte delatum nullo modo fiat in S. Vincẽtium Abulẽſem, ſiue [de Auila] aut in S. Agathę ſeram; eſt in Hiſpanico [*herrojo*, antiquè pro *cerrojo*] nec ſuper altari, nec ſuper vllo corpore ſancto, neq; in vlla altera Eccleſia iuramentis conficiendis aſſueta, ſub pœnã decies millenorum Marauedeúm Camerę noſtrę & fiſco ſoluẽdorum, tam per eum qui iurauerit, quàm per iudicem qui ſententiam tulerit, cumque qui iuramentum detulerit aut fieri petierit] hanc legem Anton. Gomez numer. 1. ratione graui admodum extollit, nempe inquit ſublata ſunt iuramenta purgationis in ferro igneo & candenti, vel duello, quia videbatur tentari Deus, qua de re eſt text. in capit. Menam. 2. quęſtio. 5. & in cap. ex tuarũm. de purgat. canonic. & capit. 1. de purg. vulg. & ibi gloſſ. & communiter Doctor. eãdẽ ratione reprobata eſſe iuramenta ſuper reliquijs, quia cum in eis fiant miracula ſi qui litem aut nego-

negotium his committerent tentare Deum omnino viderentur, & hanc rationem veram, & fundamentalem illius legis aſſerit, quod verum eſt. Nã ſiue defert ſiue refert iuramentum litigantium alteruter, reliquię abeũt in contemptum apud eum qui cauſa cadit. Iuramentum vt refert Didymus in illud Pſal. 14. [qui iurat proximo ſuo & non decipit] nihil aliud eſt quàm ſermo cum Dei teſtimonio. Quare D. Paulus iuramenti formulã in Epiſtolis relinquens Rom. 1. interdum ait [Teſtis eſt mihi Deus cui ſeruio in Euangelio filij eius] & mox 2. Corinth. 1 [Ego teſtem Deum inuoco in animam meam] & rurſus, nouit is qui eſt ſuper omnes quod non mẽtior.] Atque hæc omnia ex præſcripto Dei ipſius qui iuſsit populo ſuo vt per ſuum nomen iuraret, neque ad iuramenti vim arcæ præſentiam iubet adhiberi. Deuteron. c. 6. verſ. 13. [Dominum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies, ac per nomen illius iurabis] & non abſimili modo capit. 10. verſ. 20. [Dominum Deum tuum timebis, & ei ſeruies: ipſi adhęrebis, iurabiſque in nomine illius: ipſe eſt laus tua] Non dubito quin ſibi admodum gratulentur qui alio modo iuraméta ſua pręſtant, at ſi attentè ſuos errores examinent ſacroſanctam Euchariſtiam ſi fidei ſuæ fluxæ & lubricæ ſubijciũt, non aliud illi volunt quàm vt iuramentum (quod ſimplex eſſe debet fidei conſtitutum) ſacramenti nomine illuſtrent. At illud prorſus gentilitatis fumum exhalat, è cuius monumentis vixdum ſepultis nuſquam legitur, fidẽ publicã ſiue fœdus initum eſſe abſque ſacrificio. Apud Homerum ſæpiſsimè, maximè verò Iliad. γ. in monomachia Paridis & Menelai agnæ diſſectę Priamus mediam partem ſecum detulit tanquam indigena. Græci verò vt recenſet Euſtathius mediam alteram partem in mare proiecerunt: ſic refert Polybius hiſtoriæ libr. 3. de fœdere inter Carthaginiẽſes & Romanos poſt ſacrificium verba ſolennia pronunciata, à feciali. In iuramento coniurationis impię inter Cleopatram & Antonium puer ingulatus eſt quidam, & iuramentum vtriuſq; datum ſuper illius extis, quę paulò pòſt comederunt. Poſſem & iuramentum coniurationis Catilinarię humani ſanguinis ſacrificio confirmatum, & alia non minus vituperanda depromere, ſed præter omnium DD. qui de ea re ſcribunt ſententiã inter quos Hoſtienſ. in Summ. in c. 1. quomodo cenſeatur illicitum iuramentũ num. 4. & 5. de iureiurãd. velim in eo maximè conſiderari quàm ſit impiũ ad nos præſentiam Dei euocare cùm ad eum non niſi lotis pedibus & manibus accedere debeamus. Ecce Magus ille Perſes Zoroaſter qui ne quidem ad dæmones Dei miniſtros quõquam accedere premittit niſi prius purgatum:

οὐ γάρ χρὴ κείνους σε βλέπειν, πρὶν σῶμα τελεσθῇ.

Non decet vt videas illos, niſi corpore lotus.

Quantò minus igitur decet Deũ pręſentem aſciſcere, vt teſtimonio ſit illius ſacrum corpus his iuramẽtis, quę per ſuum nomen permiſit cõfirmari? Multa hîc prætermitto quæ mihi dicẽda ſunt in quæſtione de iuramento. Azo etiam vbi ſuprà, & Robertus Maranta in Specul. aduocatorum 6. part. de ordine iudiciorum, & primus actus. numer. 10. Inprimis namque actor ſeu Promotor fiſcalis profitetur ſe iuſtè petere & non calumnioſè, & ſuper petitis omnibus veritatem reſpondebit, nec vtetur falſã probatione, nec minus corrumpet iudices

dices,nec tabelliones, minuſque petet calumnioſam dilationem:ita Speculator de iuramento calumniæ.§.eſt autem iuramentum. de calumnia, & habetur in d.l.23.titul.11.part.3.gloſ. calumniæ. in capit. 1. de iuramento
211 calumniæ.Hoc† tamen iuramentum præſtari debet poſt conteſtationem delicti incontinenti. Specul.vbi ſupr. §.1.& de iuriſdictione omnium iudicum.§. 6. Hoſtienſ. in ſumma, de iuramento calumniæ. §. quando præſtandum eſt. in principio,tex.expreſſus in l.2. in principio.C.de iuramento calumniæ.l.rem non nouam.C. de iudicijs. capit. 1. & cap. cum cauſam. de iuramento calumniæ. capit. dudum. 2. de electione. Montaluus in d.l. 23. titulo 11. partit. 3. in verbo,
212 *por demanda y por reſpueſta*, & probatū ex text.in l.1.titulo 4.libro 3.Ordinamenti ibi *conteſtando el pleyto y hecho iuramento de calumnia.* Si autem † tacitè fuerit omiſſum ab initio poterit peti in quacumque parte iudicij, vt iuretur. Speculator de iuramento calumniæ. §. etiam autem. numero 1.& §.ſequitur.numer. 4.col.2.in principio.Archid.in capit.1.in verbo iurari. & ibi Ancharanus nume.2.Dominicus & Francus colum. 1. de iuramento calumniæ libr. 6. inquit enim ibi Bonifac. VIII. ſi de calumnia ſeu de veritate dicenda, in litis exordio non iuretur, vt debet, poterit poſtmodum in qualibet parte litis iurari cum huiuſmodi iuramenta præſtari ab initio de ſubſtātia ordinis iudicia-
213 rij nō exiſtat. Prædicta autem † clauſula adeò neceſſaria eſt, vt ſi omittatur corruat proceſſus,& nullus ſit, & quia in fauorem publicum publicamque vtilitatem introducta fuit à parte,non poteſt remitti. l. 2. §. ſed quia veremur.de iureiurando propter calumniam dando.Secus tamen eſt de iure Canonico ex capit.1.§.1.de iuramento calumniæ.in 6. quod verum cenſeo,niſi à parte aduerſa fuerit petitum.l.de pupillo.§. qui opus, & ibi notat.Bart.col.5.ff.de nou.oper. nunti.DD.in l.qui bona. quæ omnia iura corriguntur per l.11.tit.1.lib.3.Ordinamenti: niſi huiuſmodi iuramētum, petatur.l.final.tit.4.libr.3.ordinamenti, & ibidem latè Didacus Pererius.

Hic nobis erat ſiſtendum, & huic volumini primo finem imponēdum: ſed amicorum precibus victus, hanc quoq; quę ſequitur quęſt.cōtexere & vnanimi omnium deſiderio concedere ante ſuum tempus & ordinem habui,quam tamen(quia ad edictum pertinet)in finem voluminis ſecundi reſeruari cōueniebat. Nos in ea re ſi noſtro inſtituto defuimus,deeſſe nobis per vota neceſſariorū & expectationē virorū bene de literis meritorū nullo vnquam tēpore pœnitebit. Tu, lector, æqui boniq́ue conſulas velim.

DE SOLICITATIONE AD libidinem, in actu confeſsionis, vel proximè illi, antè vel pòſt.

SVMMARIVM.

1 Solicitationis delictum mulierum ad libidinem, in actu confeſsionis antè vel poſt, deteſtabile eſt.

2 Cognatio ſpiritualis inter cõfeſſarium, & confitentem contrahitur.

3 Confeſſarius in confeſsione mulieres ſolicitans, an in hereſis ſuſpicionem incidat, & nu. 56. & 77.

4 Inquiſitores hæreticæ prauitatis, an poſſint procedere cõtra confeſſarios in confeſsione mulieres ſolicitantes, & nu. 5. & 90.

6 Inductio ad libidinem in actu confeſſionis ſacramẽtalis, vel proximè illi, an oriatur ex inclinatione naturæ deprauatæ, an verò ex contemptu ſacramenti.

7 Preceptum de integritate cõfeſsionis magis obligat, quàm de reuelando confeſſore ad actum libidinis in cõfeſsione inducente.

8 Ob periculum ſcandali ſacerdotis, vel eius inimicitiæ, nõ ſolùm excuſatur cõfeſsio mulieris, ſed poteſt ſolâ cõtritione communicare.

9 Inſtitutum pro charitate, nõ debet cõtra charitatem militare.

10 Verba Pauli 1. ad Corinth. 4. [Nolite ante tẽpus iudicare.] Et ad Roman. 14. [Tu quis es, qui alium iudicas?] quomodo accipienda.

11 Chriſtus in hac vita permittit miniſtros malos Eccleſiaſtica officia exercere, & quare.

12 Mala non ſunt facienda, vt inde veniant bona.

13 Iudicium Aſtronomicum ab Eccleſia prohibitum, & à quo tempore edicto ſanctæ Inquiſitionis prohibetur.

14 Prelatus ſuperior, vel Iudex nõ poteſt aliorum peccata, quæ ſolùm ex confeſsione innoteſcũt, per exploratores inquirere.

15 Scientia priuata ſuperioris, valet ad corripiendũ occultè, nõ autẽ palam infamare, & delictũ detegere poteſt

16 Probationes in criminalibus, debẽt eſſe luce meridianâ clariores duorũ, vel trium teſtium.

17 Teſtium ſingularium depoſitio in crimine hæreſis, inutilis eſt.

18 Mulieres an poſsint ſimul accuſare, & deponere, & ſic duo ſubire officia.

19 Teſtium defectus & inhabilitas, non poteſt in criminalibus ſuppleri, nec teſtium multitudine purgari.

20 Delictum nõ præſumitur, vbi poſsibile eſt quid ſine crimine fieri poſſe.

21 Pœna vbicunque agitur de ea imponẽda, potiùs pro reo, quàm contra eum præſumendum & iudicandum eſt.

22 Confeſſarius accuſatus de ſolicitatione in cõfeſsione facta: dicitur res dubia.

23 Confeſſarius inquiſitus de ſolicitatione in confeſsione, pro eo in dubio iudicandum eſt, & quare.

24 Dependẽte aliquo ab anima & cõſcientia alicuius, ſtatur eius dicto cum iuramento.

25 Animus, quòd quis vulnerauerit animo nõ occidendi, probatur per iuramentum partis.

26 Pœna nõ poteſt infligi, vbi nõ adeſt certitudo, & euidentia culpæ.

27 Socius criminis nõ admittitur ad teſtificandum contra ſocium.

28 Viâ ad effectum nõ eſt effectus.

28 Factum ſub tempus contractus belli, vel matrimonij, quãdo dicatur

in ipſo

in ipſo contractu factum, ibidem.

29 *Quæ incontinenti fiunt antè vel pòſt, non dicuntur ineſſe.*

30 *Via, ſiue proceſſus ad effectum in criminalibus non punitur, ſed ipſe effectus.*

31 *Pœnitens quãdo dicatur incipere confiteri.*

32 *Confeſsionis ſigillum quid ſit.*

33 *Differentia quæ ſit inter ſecretum confeſsionis, & ſecretum naturale.*

34 *Id etiã pro facto habetur, quod proximè faciendum eſt.*

35 *Potentia propinqua actui reputatur pro actu.*

36 *Paria ſunt quæ ſunt in actu, aut in via deductionis ad actum.*

37 *Priuilegium idem competit rei, quæ eſt in fieri, ſicuti rei factæ.*

38 *Deſtinatio pro actu facto & completo habetur.*

39 *Cauſa fidei fauorabilis eſt.*

40 Crimen *hereſis eſt publicum delictũ, & reipub. pernicioſiſsimum.*

41 Conatus *& proceſſus ad maleficium, debet pro maleficio haberi.*

42 *Statuto exſtante, ne quis ſub pœna triticum extra territorium extrahat, ſi in itinere inueniatur, dicitur ſtatuto contrauenire, licet prouinciam non exierit.*

43 *Vicinitas actuum antè vel pòſt, diſpoſitionem eandem quodammodo reddit, facitq; vnicum eſſe actum.*

44 *Inſtructio S. Officij contra confeſſarios ad libidinẽ pœnitentẽ inducẽtes, procedit etiam in actu proximo confeſsioni antè vel pòſt.*

45 *Paria ſunt aliquid fieri in actu cõfeſsionis, vel incontinenti antè vel poſt.*

46 *Quod debet certo tẽpore fieri, intelligitur illo tempore factum, quod eſt immediatè antè vel pòſt factum.*

47 *Actus proximus confeſsioni antè vel pòſt, quando dicatur.*

48 *Factum, id incontinenti eſſe dicitur, quanuis antè vel poſt facta ſint, cùm tamen ineſſe videantur.*

49 *Actus continuus quoties requiritur, licet interueniat modicũ interuallum, dicitur tamẽ vno fieri cõtextu.*

50 *Facta inter eaſdem perſonas eodem die & loco præſumuntur in dubio incõtinenti, & vno contextu facta.*

51 *Factum quid, ſi eodẽ die probatur, præſumitur incontinenti factum.*

52 *Inquiſitores ſolùm in his quæ ad fidem pertinent, procedere poſſunt.*

53 *Delictum ſolicitationis in confeſsione commiſſum non eſt contra fidem, ſed contra conſcientiam, & quæ ſpecies peccati ſit.*

44 *Peccati ſolicitationis grauitas, duobus modis peti poteſt, & qui ſint.*

55 *Contemptus & iniuria duobus modis conſiderantur, materialis & formalis, & nu.* 58.

56 *Intellectus Heſter. 1. dum de cõtemptu loquitur.*

57 Intellectus *Leuit. 26. Paul. ad Heb. 12. & ad Romanos. 2. & Eſaiæ. 33.*

56 Intellectus *2. Reg. numer. 18. Ezech. 5. Eccleſ. 45. Sapient. 14 de quo contemptu loquuntur.*

60 *Contẽptus cõfeſſarij abutẽtis ſacramẽto pœnitẽt. probatur indicijs & cõiecturis.*

61 *Occultè geſta improbitatis ſuſpicionem reddunt.*

62 *Citatus vel monitus nõ comparens ſuſpectus efficitur.*

63 *Gloſſæ in c. Metropolitanum. 2. q. 7 & in c. cum illorum. in verb. in cõtemptũ, de ſentent. excomm. intellectus.*

64 *Hæreticus formalis quis dicatur.*

65 *Fides nõ cõſiſtit ſolùm in oris cõfeſsione, ſed præcipuè in aſſenſu mentis.*

66 *Hæreticus, nec ſuſpectus nemo debet iudicari ex materiali contemptu.*

67 *Peccatores conſtituentes vltimum finem in creatura, mortaliter delinquunt, nec ob id dicantur hæretici.*

68 *Intrinſeca per extrinſeca cognoſcũtur, & animi interiora per exteriora indicantur.*

69 *Animus & voluntas ex factis & geſtis exterioribus intelligitur.*

70 *Animus talis præſumitur, qualia ſunt facta.*

71 *Opus externum, an dicatur quodammodo hæreſis.*

72 *Sotus in relect. de hæreſi, malè loquitur & num ſeq.*

73 *Opera ad quæ homines cõmuniter proclines ſunt, dupliciter conſiderantur & in quibus quis dicatur de hæreſi ſuſpectus.*

74 *Senſualitas quæ ſit.*

75 *Sacerdos ſeu religioſus matrimonium contrahens, ſuſpectus de hæreſi iudicatur, quod etiam procedit in clericis & num. 76.*

77 *Sacerdos in confeſſione mulierem ſolicitãs, ſuſpectus de hæreſi iudicatur ratione ſacramenti adiuncti.*

78 *Confeſſio auricularis per quos hæreticos improbata & ſublata, eorumque errores, & num. 79. & 80.*

81 *Confeſſio peccatorum mortalium iure diuino neceſſaria eſt.*

82 *Homines peccatum mortale contrahẽtes, iure diuino tenentur de illo pœnitentiam agere.*

83 *Pœnitendi modus aſsignatus in lege Moyſi.*

84 *Opera facta ex animi paſsione, & ex errore intellectus quæ, & quãdo ex eis quis dicatur de hæreſi ſuſpectus.*

85 *Error intellectus maximus eſt.*

86 *Hominis natura ex ſe nunquam incli nare poteſt ad actum carnalem.*

87 *Inclinatio naturalis appetitus ſenſitiui, in bonum hominis eſt.*

88 *Creaturæ propter hominis bonũ conditæ ſunt.*

89 *Opera ad quę voluntas nõn ex ſe mouetur quę, & quando ex eis quis dicatur de hæreſi ſuſpectus.*

90 *Inquiſitores procedere poſſunt cõtra cõfeſſarios in confeſſione ſolicitãtes ad libidinem, licet ſuſpicio ſit leuis & modica.*

91 *Opinio Nauarri lib. 5. conſ. tit. de hæret. cõſ. 2. à n. 1. & 3. fo. 121. reprobatur.*

92 *Inquiſitores an poſsint procedere cõtra cõfeſſarios, in cõfeſsione ſolicitantes pueros ad libidinem, ſicut fœminas.*

93 *Ratio vbi eadem eſt, eadẽ debet eſſe iuris diſpoſitio, etiam in pœnalibus.*

94 *Conſtitutio pœnalis non dicitur extẽdi vbi extenditur ex eiuſdem conſtitutionis mente.*

95 *Lex licet prohibeat extenſionem, tamẽ de ſimilibus ad ſimilia ſit extenſio.*

96 *Similia quæ dicantur.*

97 *Inquiſitores ſunt iudices & fidei cenſores, ſediſque Apoſtolicæ ſpecialiter delegati.*

98 *Sacerdos vel religioſus ducens publicè vxorem, dicitur de hæreſi ſuſpectus.*

99 *Opera ab hæreticis ſpecialiter laudata ſuſpicionẽ manifeſtã hæreſis inducũt.*

100 *Suſpicio quid ſit, & n. 102. vſque ad num. 106.*

101 *Suſpicio mouet animum iudicis, non tamen in totum remouet dubium.*

103 *Indicia quãdo non ſunt admodũ vrgẽtia, rectè poſſũt ſuſpiciones appellari.*

104 *Probatio, leuis licet ſufficiat ad probãdã ſuſpicionẽ, tñ debet plenè probari.*

105 *Suſpicio vnica nõ inducit præſumptionem, ſed plures ſuſpiciones requiruntur.*

106 *Præſumptio quid ſit, & an differat à ſuſpicione.*

107 *Suſpicio ſeu præſũptio triplex eſt, leuis, magna & maxima, & n. 109. & 110.*

108 *Signa leuia in crimine hæreſis, nõ debẽt mouere animum viri conſtantis.*

111 *Probatio in contrariũ admittitur aduerſus maximam præſumptionem.*

112 *Præſũptio maxima ex quibus naſcatur.*

113 *Suſpicio tripliciter diuiditur, leuis, vehemẽs & violẽta, & quid in ſe quælibet cõtineat, & n. 114. & 115.*

116 *Inquiſitores ex ſtylo, communiq; vſu confeſſarios in confeſſione ſolicitantes puniunt, ac decreto ſupremi S. Inquiſitionis Senatus, & nu. 117.*

118 *Soli-*

118 Solicitare proximè circa actum cõfeſſionis antè vel poſt, quid ſit.

119 Solicitatio in actu proximo cõfeſſionis quãdo dicatur per cõfeſſariũ cõmitti.

120 Cõfeſſarij in actu cõfeſſionis, mulieres ad libidinẽ ſolicitantes nõ ſolùm peccant cõtra puritatẽ ſacramenti, ſed etiam contra illius ſecuritatem.

121 Confeſſarius ſolicitans, mulierem in cõfeſſione ad alia peccata, non dicitur ſuſpectus, nec talis ſolicitatio pertinet ad Inquiſitores.

122 Delictum ſolicitationis in cõfeſſione perpetrans, infamiam incurrit.

123 Captura ſola pro crimine hæreſis vehementer infamat.

124 Delictũ ſolicitationis in cõfeſſione clã cõmittitur, & ob id acriùs punitur.

125 Perſuadere grauius eſt, quàm cõpellere.

126 Delictum clãdeſtinum plus punitur, quàm publicum.

127 Filiæ pœnitentiæ tenẽtur cõfeſſarios, à quibus ſolicitatæ ſunt, Inquiſitoribus denunciare.

128 Delictum ſolicitationis in cõfeſſione mulieris quomodo probandum.

129 Mulierum defectus & natura, & ad quæ bona de iure prohibẽtur, & n.130.

131 Cõfeſſarius eſt iudex, medicus, paſtor & Dei miniſter.

132 Mulieres an ſint idoneæ teſtes contra cõfeſſarios in cõfeſſione ad libidinẽ ſolicitãtes, & n.133. vſq; ad n.144.

134 Mulieres in cauſa criminali de iure Canonico, à teſtificãdo nõ repellũtur.

135 Mulieres in crimine hæreſis læſæ maieſtatis, ſimoniæ, & alijs exceptis criminibus fidem faciunt.

137 Mulieres plenè probãt quando veritas aliter haberi, & detegi nõ poteſt.

138 Mulieres duæ plenè probãt delictũ in caſu, quo veritas aliter haberi nõ poteſt.

139 Mulieres admittũtur ad teſtificãdum, quãdo agitur de probatione facti ab eis tractati.

140 Teſtes admittũtur etiam in actu proprio, ſi actus eſt talis vt de ſui natura nõ ſoleant interuenire niſi ij, qui commodum aut intereſſe habẽt.

141 Teſtes inhabiles & ſingulares admittuntur, quãdo per alios veritas ratione loci, & temporis haberi nõ poteſt, & n.158.

142 Mulier, cõtra cõfeſſarium ad libidinem in cõfeſſione ſolicitantem poteſt eſſe teſtis, & accuſatrix.

143 Teſtes ſingulares probãt aliquem eſſe hæreticum.

144 Teſtes ſingulares probãt, vbi agitur de probãda iuriſdictione in genere.

145 Teſtium ſingularitas triplex eſt, obſtatiua, cumulatiua, & diuerſificatiua, & nu.146.147.& 148.

149 Teſtis ſingularis quis dicatur.

150 Teſtes ſingulares in quolibet crimine, regulariter non probãt, multo minùs in crimine hæreſis, & quare.

151 Teſtes duo ſingulares, an probẽt contra cõfeſſarios in cõfeſſione mulierem ad libidinem ſolicitantes, & nu. ſeqq. vſq; ad n.159.

152 Sacramẽtum in dubio nõ creditur violatum.

153 Probatio plenior requiritur quàm ordinaria, vbi agitur de probatione delicti iuris, præſumptionem contra ſe habentis.

154 Præſumptio iuris pro liquidiſſima probatione habetur.

155 Teſtes ſeptem requiruntur quando de diuortio agitur.

156 Teſtes duò ſufficiũt ad perfectam probationem inducẽdam, in quauis cauſa tã prophana, quàm Eccleſiaſtica, vel ſpirituali.

157 Teſtes duo ſufficiunt, ad condemnandum Epiſcopum, & Summ. Pontifi.

159 Teſtes duo licẽt ſingulares loco & tẽpore ſint, probãt vbi agitur de certa ſpecie hæreſis.

160 Solutio argumentorum ſexdecim.

161 Confeſſarius an admittatur ad teſtificandum, contra pœnitentem eum ad libidinem ſolicitantem.

162 Socius criminis nõ admittitur in teſtẽ cõtra ſocium: quid in crimine hære-

ſis n. 162. & quid in crimine occulto nu. 163.
165 *Practica contra confeſſarios ſeruanda, in prolatione ſententiæ.*
166 *Pœnæ imponendæ confeſſarijs per Inquiſitores quæ.*
167 *Confeſſarij ſi in crimine ſolicitationis relabentur, nō ſunt puniēdi pœnâ relapſorum.*
168 *Bulla & declaratio Clementis VIII. contra confeſſarios ſolicitatores.*
169 *Quid iuris ſi mulieres ſint ſolicitatrices.*

INQVISITORES HÆRETICÆ prauitatis, an poſsint procedere contra confeſſarios inducētes, aut ſolicitantes mulieres in turpitudinem, aut libidinem in actu, vel circa actum confeſsionis antè vel pòſt.

Quæſtio X.

NEMO eſt (vt exiſtimo) pietatis aut Chriſtianæ fidei cultor, † qui mecū
1 id nō cōfiteatur & ſentiat, eorum crimen eſſe teterrimū ac deteſtandū, qui per ſummum ſacramentorum cōtemptum, & inſignē impietatē, mulieres ad eorū aures confitendorū peccatorū ergò procidentes, turpiter in ipſo cōfeſsionis, vel in proximis illius actibus antè vel pòſt ad libidinē inducūt, & ſolicitāt: tum quia (vt Symmachus Papa ait in c. omnes. 30. q. 1.) inter † cōfeſſariū, & confitentē contrahitur ſpiritualis
2 cognatio: huius hæc ſunt verba: [Scriptū eſt: Omnes quos in pœnitētia accipimus, ita filij noſtri ſunt, vt in baptiſmate ſuſcepti: quapropter ſacerdotē, qui cū ſpirituali filia fornicatus fuerit, grauiſsimis pœnis iura ſubegerūt: [hæc ille, quo loco nō abs re Symmachus confeſſarios dicit eſſe patres confitentium. Nam quicunq; in ſacramentorū adminiſtratione operā impendit ſuā alicui, verè huius eſt pater, & illius hîc filius: inde eſt quod D. Hiero. in prolog. ad Euāgel. D. Marci, eundē D. Marcū D. Petri filium fuiſſe dicit his verbis: [Marcus Euangeliſta Dei electus, & Petri in baptiſmate filius] in eadē cum Symmacho ſentētia eſt Cæleſtinus Papa in can. nō debet. & can. ſi quis. ead. c. & q. & c. ſolicita-
3 tores. de pœnitētia diſt. 1. tum etiam † quia in hæreſis ſuſpicionē incidit, qui ſacramēti vim violat, & nefandâ animi, & intellectus prauitate polluit: nā cū hoc ſacramentū medela ſpiritualis ſit, & peccati antidotū aliud venenū execrādum, ad perpetuā mortē ei ſuperinducere cōtendit: quibus adſtipulatur ſentētia Matth. Epiſcopi Veronenſis in tit. 9. c. 3. ſuarū conſtit. qui in hęc verba dicit: [Siquis cū ea cuius cōfeſsionē audiuit, quidquā inhoneſtè turpiterúe egerit, aut eius pudicitiam attētauerit, aut eam ad laſciua & inhoneſta perpetranda ſuaſerit, ſi nō eſt deuentum ad actum, temporaneâ pœnâ acriter puniatur. Si verò ad actū turpitudinis deuētū eſt, beneficijs officijſq; eo ipſo ſuſpēſum, priuatū, perpetuiſq; addictum vinculis, volumus & declaramus.] & facit d. c. nō debet. Ex quibus ſatis probari videtur clericum conuictū de hoc delicto deponēdum eſſe, alijſq; pœnitētijs acriter afficiēdū, ne ex huiuſmodi confeſſariorū delictis anſa detur hęreticis aliquid moliendi neúe frigeſcente charitate ac timore Dei, occaſio detur Catholicis viris & patribus vxores ac filias ab hoc ſacramento retrahendi, & ne difficiliùs ac tardiùs ad illud ſuſcipiendū accedant. Quamobrē non immeritò in eum tanquā de fide ſuſpectum, qui venenū pharmaco, & lutū fonti puro admiſcere tētat, Inquiſitores hæreticæ prauitatis videntur procedere, vt diſcernāt, an id genus morbi ſpiritualis ex humana imbecillitate, vel ex hæreticâ

hæretica macula naſcatur, vt non ſolùm in eos animaduertant, ſi candentè ferro, opus ſit, ſed & ſi leuis ſit morbus, vt leui pænitentiæ ſpecillo ad ſanitatem reuocẽt. Ea verò in re maturè agant, quia hoc delictum ſerpit cõtra bonum cõmune & honorẽ Christi, & vix vafer confeſſarius emendari ſolet correctione. Verùm quia quàplurimæ excitatæ fuerunt difficultates, quibus anceps reddebatur iſte proceſſus contra confeſſarios, operæ pretium me facturum cenſui, antequã formam procedendi in hos præſcriberem, ſi cæteris fidei quæſtionibus hãc annecterẽ, cùm quia noua ſit, tũ etiam, quia hactenus à nemine fuerit exagitata. Inquiſitores non poſſe procedere contra huiuſmodi cõfeſſarios, ex multiplici capite cõtenditur. Quæ quidem quæſtio admodum celebris eſt, & pro vtraq; parte ſuos fautores atque rationes habet, partis tamẽ negatiuæ potiſsima hæc ſunt argumẽta.

5 Primò, quia † ſuſpicio hæreſis in hoc caſu, oritur ex contemptu ſacramẽti pœnitentiæ: ſed talis cõtemptus nõ naſcitur ex ſolicitatione ad libidinẽ: ergo neq; hæreſis ſuſpicio. Minor

6 probatur. Inductio † ad libinẽ in actu cõfeſsionis ſacramẽtalis, vel proximè, potiùs oritur ex inclinatione naturæ deprauatę, & carnis inſtitione, quam ex contemptu ſacramenti, teſte Paul. ad Rom. c. 7. [ſentio aliam legẽ in mẽbris meis, repugnãtẽ legi mẽtis meę, & captiuũ me ducentẽ in legẽ peccati] & ad Galat. c. 5. [caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ] & 2. ad Corinth. 12. [datus eſt mihi ſtimulus carnis ſpiritus Sathanę, qui me colaphizet] & habetur in c. Teſtamentũ veteris legis. in fin. verſ. video aliã legẽ in membris meis, diſt. 6. & c. ſi Paul. 32. q. 5. & ibid. Ioa. de Turre-cre. nu. 1. & 2. & in 15. q. 1. in princ. Ergò nõ videtur inducere hæreſis ſuſpicionẽ, præſertim cùm nõ ſit error in intellectu, ſed malus affectus in volũtate, & ex cõſequẽti punitio huius criminis non ſpectabit ad fidei cẽſores, ſed potiùs ad Ordinarios.

7 Secũdò, arctiùs † obligat præceptũ de integritate confeſsionis, quàm de reuelando cõfeſſore ad actum libidinis inducẽte in cõfeſsione: hoc enim tam per ſe eſt notum, quod probatione non egeat: ſed quando pœnitẽti inſtat neceſsitas confitendi ante communionem, vel tempore paſchæ, & non occurrit niſi vnus confeſſarius cui non poteſt fieri ignotus, & ex confeſsione aliquorum peccatorum, vel circunſtantiarum probabiliter timet ſibi magnum damnum famę aut corporis, excuſatur ab integritate confeſſionis propter ſummũ ius, quòd autor naturæ ad ſui indemnitatẽ contulit. Ita in Man. Nauarr. c. 7. n. 4. Soto d. 18. q. 2. & 5. ad 3. Petrus Soto. de confeſſ. lect. 10. Canus part. 5. Caietan. verbo, confeſsio. Adrian. de confeſſ. q. 1. §. ſed oritur ex his. Silueſter confeſſ. 1. §. 18. vbi & refert ſe ad §. 3. Tabienſ. §. 18. cum Anton. c. 18. concluſ. 7. Medina q. 12. de integritate ſeruanda. & omnes recẽtiores Theologi. ex antiquis Altiſsiodorus. lib. 4. tract. 6. c. 3. q. 3. D. Th. diſt. 17. q. 3. ad 5. & Maior. 1. q. 5. quia habet pœnitẽs ius tuẽdi famam, ergo multò magis, & meliùs etiã ſi cogatur ſentẽtiã excõmunicationis poterit ſilere peccatũ confeſſoris in tali ſolicitatione, cùm timeatur imò experiatur graue dãnũ proximi ſecuturũ, cùm vnicuiq; mandauerit Deus, curã de proximo ſuo, & detrimentũ alienę famæ non compenſetur vllo fructu.

Tertiò, quãdo † ex cõfeſsione fœminę abſolutæ fragili ſacerdoti ingruit periculũ ſcãdali, vel grauis inimicitiæ cũ eo, nõ ſolùm excuſatur ab integritate confeſsionis, ſed tunc differenda eſt tota confeſsio, & omittenda, & quando non adeſſet alius ſacerdos,

cerdos,& inſtaret præceptũ cõmmunicandi,poſſet cũ ſola contritione cõmunicare. Ita Nauarr. capit. 17. nu. 102. Soto libr. 5 de iuſtit. & iur. quæſtion.6.art.4.& colligitur ex D. Thô. 22 quæſtion.69.artic.4.ad 2.ibi Caietanus art.3.ad 1.Couarr.lib.3. Variar. reſolutionum cap.2.à num.10. Alex. capit.26.quia, vt ait Bernard.libr. de
9 diſpẽſatione & præcepto,quod pro † charitate inſtitutum eſt, non debet contra charitatem militare,& Chriſtus præcepto ſuo poſitiuo confeſſionis, in ſalutem animæ ordinatæ non eſt ſibi contrarius, dum ex occaſione cedit in periculum animæ; ſed ex reuelatione ſolicitationis confeſſoris, ſubſequitur illi graue detrimentum boni nominis, & vt plurimùm emergunt inimicitiæ,& ſcandala. Ergo nõ poteſt nec tenetur reuelare.

10 Quartò, Apoſtolus † Paul.1.ad Corint.4.dicit.[Nolite ante tempus iudicare quoadvſq; veniat Dominus, qui illuminabit abſcõdita tenebrarũ, & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo.] & ad Romanos 14.[Tu quis es, qui aliũ iudicas ſeruum?]& habetur in capit. Deus omnipotẽs.2.quæſt. 1. & cap. 1. de confeſſ.Soto de iuſt. & iur.libro 5.
11 quæſtion.5.artic.1. & alij plures citati in quæſtion.de Inquiſitione. Sed † Chriſtus Dominus, qui ſupremus eſt iudex viuorum & mortuorum, permittit in hac vita miniſtros malos exercere officia Eccleſiaſtica,idq; vt eorum fama non fœdetur, vt patet de Iuda proditore, cui corpus ſuum in cœna tradidit, reſeruando huiuſmodi, & aliorum peccata occulta in iudicium vniuerſale, inſcrutabili, & ſuo iuſto iudicio:id verò fortaſsis quia vt inquit Claudianus in Rufin. lib. 1.

—Tolluntur in altum.
Vt lapſu grauiore ruant.—

Ergo iudices inferiores, & Inquiſitores non debent peccata occulta miniſtrorum Dei ſub pœnarum cenſuris detegere: imò verò lege charitatis, & miſericordiæ occultare, & orationibus Eccleſiæ illis ſubuenire,potius quàm ad extremum iudiciũ eos reuocare, & publicè punire cum eorum ignominia, & vniuerſi populi ſcandalo.

Quintò, Regula tritiſsima eſt D. Auguſtin.ex doctrina Pauli ad Rom.
12 3.non eſſe † facienda mala vt inde veniant bona,capit.ſi non ſunt.31. quæſtione 5.& per tot.14.quæſt.5.Ioann. de Turre-crem.in c.relegentes.23.q. 1.num.1.Sed ex genere ſuo eſt malũ proximum infamare, peccatum illius palàm detegẽdo: Ergo nullo prætextu boni intenti ab Inquiſitoribus eſt reuelandum crimen.Hanc charitatis regulam tradit Thobias cap. 4. cum dixit,[quod ab alio oderis fieri tibi,caue ne tu aliquando facias alteri.] & Matt.7. [quæcumque vultis vt faciãt vobis homines,facite & vos illis]tex. in c.Deus omnipotens 2.q.1.c.qualiter & quando.de accuſation.Sed nullus eſt qui non abhorreat, vt peccatũ ſuum detegatur.Ergo nõ poterit illud cõtra proximum ſuum procurare.

13 Sextò, Eccleſia † prohibet iudiciũ Aſtronomicũ ad exploranda occulta liberi arbitrij, quia etſi aliquãdo fortè vera eſſent,ſemper tamen ſunt cõtra bonos mores, & famam proximorũ.Ab anno enim 1582. in edicto ſanctæ Inquiſitionis prohibentur iudicia Aſtrologorum de rebus pendentibus à libero arbitrio cõtra Aſtrologos, iuxta doctrinam D.Thom.22. quæſt. 95. art.5.& 1.2.q.9.art. 4.ad 3. vbi Medina opuſc.26.Alex.2. part.q.184.Caietan.verb.Aſtrologi.Picus 12.lib. contra Aſtrologos. maximè libro 2. Michael Medina lib.ſecundo de recta in Deum fide capit. 1. Didacus Perez

l.3.tit.1.lib.8.Ord.Simanc.de Catholica inſtitutione cap.21. & 63. Sixtus Senenſis lib.5.Bibliothecæ cap.15. & lib.6.cap.10. Viues libr. contra Aſtrologos, Trithemius libr.12. de dæmoniacis artibus.Cælius lib.14.antiquit. cap.19. Gerſon in trilogia Aſtrologiæ propoſ.11. & ſeqq.tracta. de reſpectu cæleſtium ſiderum. Caſſaneus Catalog.gloriæ mundi part.10.conſiderat. vltim.Alciat.in l.5.de verbor.ſignific. Abulenſ. in Exod. 12. quæſtione 15. Leuit.19.quæſtione 19.Medina in inſtructor.cap.14.§.2.& 36.Cicero 2.de diuinat. Plutarchus de placitis. Plato Ariſt.& B.Petrus Apoſtolus apud Clement lib.8.recognit.in fine, & libr.9. Euſebius lib.cõtra Hieronem. Chryſoſt.homil. 1. in 1. Timoth. Baſilius in hexaemer.D. Auguſtinus de ciuitate Dei libr.2. cap. 12.& libr.11.cap. 21. D.Gregorius homil.10.in Euangelia, & tandem Concilium Toletanum 1. [Si quis Aſtrologiæ exiſtimat eſſe credendum anathema ſit,] & vlt. motu proprio Sixti V.Sum.Pontificis, anni 1585.Non.Ianuarij.Ergo pari ratione quamuis occultum peccatum ſolicitationis aliquãdo contingat, quia eſt contra bonum nomen miniſtrorum Eccleſiæ, tamen non eſt præcipienda eius detectio.

14 Septimò,nũquam † licuit ſuperiori vel prælato peccata aliorum, quæ ſolùm innoteſcunt ex confeſsione, per exploratores inquirere: hoc enim eſſet ſuaue cõfeſsionis iugum reddere moleſtiſsimum, imò nec poteſt prælatus vel iudex pœnitentẽ cogere vel iure compellere per præceptum, cõminationem,vel abſolutionis ſuſpenſionem, vt ſibi manifeſtet alienam perſonam, vel alienum delictum. Ita D. Thom. quodlibet.5.artic.11. Soto in relection. membr. 3. quæſtione 4.dub.1.poſt quintam concluſionem, Bañes 2.2.quæſtione 72.artic.3. & 8. dubio vlt.D.Greg.homil.9. in Ezech. nam Eccleſ.41.dicitur: [curam habe de bono nomine]& Prouerb.22.]melius eſt bonum nomen quàm diuitiæ multæ] de quo D.Thom.part.2.quęſtion.22.ad primum.& 2. 2. quæſtion. 103.artic.1.ad.2.Caietanus verb.contumelia: vbi Angel. Silueſter. & Armilla.Soto libr.5. de iuſt. quæſt. 9. artic.3.Ledeſma.2.part.quæſtion.18.artic.2.fol.245.Simanc.de Catholic.in-
15 ſtitut.cap.56.numer. 1. & 5. Nauarr. c.18.n.61.Scientia † enim priuata ſuperioris valet ad corripiendum occultè: non tamen occaſione eius poteſt infamare,nec detegere delictum occultum, quia hæc nunquã ſunt opportuna remedia ad rectũ iudiciũ: quin potiùs vergunt in proximi detrimentum & ſcandalum, & in ruinã animæ, quæ conſcientiã ducitur ad pœnitentiam. Quare ſic interrogati non tenentur pœnitentes ad iudicis mentem reſpondere : ſed peccatum ſolicitationis ad libidinem tantùm innoteſcit ex confeſsione , vel ex actu proximo illi: Ergo Inquiſitores nullà ratione poſſunt pœnitentes cõpellere ſub excommunicationis pœnam vt tale crimen detegant, neque ipſi tenentur parere, & obedire tali
16 mandato.

Octauò, quoniam † ſi ipſam iudicij probationem coniectemur, minùs ſuſtineri poteſt huiuſmodi proceſſus contra confeſſarios : nam in cauſis criminalibus requiruntur probationes luce meridianâ clariores, vrgentiores,maiores,& efficaciores.l.fin.C. de probat. l. abſentem. ff. de pœnis.l. qui ſententiam.C.eod.l. addictos. C. de appellat.l.vbi.C.de falſ.cap. ſciant cuncti. 2. quæſtio. 8. canon. Epiphanium. 5. quæſtione fin. & notat Marſil.conſ.1.numer.24. Ioann. de Anan. conſilio 60.numer. 1. & conſilio 131. Dec. conſ.249.num.8.Valle conſil.16. num.

nu.30. volum. 1. Ergo idipſum neceſſarium erit in crimine hæreſis à maiori ratione:ex Simanc.de Cathol.inſtitut.tit. 51. n.2. & Roja de hæret.1. part.num.360.& ſingular.164.num.1. debet namq; eſſe probatio duorum ſaltim, vel trium teſtium legitimorū. iuxta text. in l. vbi numerus. de teſtib. l. vltima. C. de probationib. Oldrad.conſil.210. Ancharan. in cap.accuſatus. in princip. de hæretic. libro 6.capit.cum in omni. & cap. licet. de teſtibus.cap.relatum.capit.cum alijs. Sed in hoc crimine non dantur, nec inueniri poſſunt conteſtes: ergo In-
17 quiſitores non poſſunt procedere cōtra confeſſarios: Nam † inutilis erit huiuſmodi ſingularium teſtium depoſitio ad hæreſim probandam gloſ. & interpret. in capit. veniens. de teſtib Ioann.Andreas & Dominic.in c. vt officium. de hæretic. in 6. Gundiſaluus de Villadieg. de hæretic. quæſtione 13. Ioan. Lupus allegat.de hæretic.§.12. Ioann. de Lignian.in Clement.1.

18 Nonò probatur hæc ſententia:† Mulieres non poſſunt ſimul accuſare & deponere, nec duorū officia ſubire capit.forus.de verb.ſignificat.cap.accuſatores.3.q.5.gloſ.1.in c.1.in principio 4.quęſt.4.Aufrer.de probat.num. 5.Iodoc.in pract.cap.50.in rubrica de probat.Campegius reg.104.Speculat. in titul.de teſte.§.1.verſic.item quod ipſe teſtis, & accuſator. Felinus in c. licet Heli.nu.6. de Simon. Lanfranc. in tractat. de teſtib.nu. 118.& in proprijs terminis Bartol. Griet. conſilio criminal.diuerſ.conſil.160. numero 3. lib.1.Roland.à Valle conſ.37. numer. 10.& ſequentib.Bertazol.conſ. 8. nu. 42.lib.1.Vulpecul.conſ.17.nume.1.& conſ.94.num.4. Proſper Farinacius in lib.1.quæſtione 60.num.62. Iul. Clar. in practic.criminal.§.fin.quæſtione 7. verſ. habes igitur. Bertazolus d. conſ. 8.num.43.Natta conſ.407. nu.6.Ergo per pœnitētium depoſitiones Inquiſitores non poterunt procedere, imò horum ſingularium teſtium depoſitiones, nec indicium faciunt ad torturam,nec ad inquirendū, aliàs enim iudicium redderetur nullum.

19 Decimò,in criminalibus† non poteſt defectus teſtium, aut inhabilitas ſuppleri, neque teſtium multitudine purgari,l.fin.cū ibi notatis.C. de probationibus.Sed huiuſmodi mulieres, cùm ſingulares teſtes ſint, & vicem accuſatoris ſubeant,nequaquam ſunt admittēdæ:Ergo per illarū depoſitiones nō poſsūt Inquiſitores procedere.

Vndecimò, nunquā delictū præſumitur vbicunq; poſsibile eſt id fieri poſſe ſine crimine. Ita Bald.in cap. S.
20 Mariæ. † de conſtit.num.31.& in cap. per inquiſitionem.num. 2.de elect. & in cap.Cumana.nu.3.eod.tit.Sed ſolicitatio, & inductio ad libidinem, in actu confeſsionis,aut proximè illi poteſt fieri abſque contemptu formali ſacramēti,ex quo oritur ſuſpicio:ergo ibi non eſt præſumendum tale delictum.

21 Duodecimò,quotieſcunq; † agitur ad pœnam imponēdam, in dubio potiùs pro reo, quàm contra eum pręſumendum, & iudicandum eſt. Abbas in capit.ad audientiam.Bald.cōſ.105.
22 Sed cùm † confeſſarius accuſatur de ſolicitationis peccato illud eſt. maxime dubium. l. meritò. ff. pro ſocio. l. quidam.30.Et ibi gloſ.de legat. 2. l. 1. §.probatio.& ibi Bald.de magiſt.conueniend.c. fin. in fin. de præſumptionib.gloſ in fin.in c.paſtoralis.de offic. deleg.capit. eſtote. de regul. iur. ergo confeſſarius non eſt puniendus tanquam reus ab Inquiſitoribus,cùm
23 in dubio † pro ipſo iudicandum ſit ratione dignitatis perſonę ipſius,& loci ſacri cap.non omnes. 15.q.5.Specula. tit. de præſumpt.§.ſpecies nume.10.

Decimo-

Decimotertiò in dependentibus
24 † ab anima,& alicuius cõſcientia, ſtatur eius dicto cum iuramento.gloſ. in cap.ſignificaſti.1.in verſ. ſi eſt ita. de homicid.gloſ. in.§. ſed iſte. inſtit. de action.Bart.in l.Celſus, in fine ff. de vſucapion. Roman. in. l. in illa. col. pen. ff.de Verborum obligation.gloſ. in l.verbo an vno.C.de Sicar. vbi vo-
25 luit gloſſa quod hic † animus, ſcilicet quod quis vulnerauerit animo non occidendi,probatur per iuramentum partis,Alex.conſ.221. num. 5. volum. 2.Iaſ.con.84.numer.17.1.volum.Ripa in l.ſi conſtante.numer.11.ſol. matrimonio.ſed ſolicitationis peccatum pẽdet ab anima,& inhæret conſcientiæ: & tanquam occultum latet in actu confeſsionis. Ergo Inquiſitores non poſſunt procedere contra confeſſarios, ſed ſatis eſt petere ab eis veritatem medio iuramento: non enim eſt præſumendum confeſſarium futurum eſſe immemorem ſuæ ſalutis vt mendacium audeat dicere.

26 Decimoquartò vbi † non eſt certitudo nec euidentia culpæ, non poteſt infligi pœna.Sed ſolicatitionis culpa non poteſt in iudicio Inquiſitorũ eſſe euidens, cùm perpetretur in actu omnino occulto confeſsionis: Ergo pro illa non eſt infligenda pœna confeſſario. Maior probatur ex comm.doctrina DD. & Felini in capit. eam te. de reſcript. quod maximè procedit, ſi ſocij ſint criminis Quoties promiſcuè ſe inducunt ad
27 libidinem, quia tunc † minimè admitti debent ad teſtificandum contra ſocium ex deciſione text. in l. quoniam. C. de teſtibus. capit. veniens. 1. de teſtibus. cap. perſonas. eodem titul.capit.1.de confeſſ. can. nemini.5.quæſtion. 3.l. ſicuti. C. de quæſtionibus gloſ.in capit.2.de teſtibus.l.final.C.de accuſation.l.1.§.cum latrones.ff. de quæſtionib.l.ſi filium. in fine.C. de liber.cauſ. Speculat. titul.de teſtibus.§.1.verſic. Item quod eſt ſocius criminis.numer.27.Bald. Salicetus, & ferè omnes ſcribentes in.l. quoniam C. de teſtibus. Decius conſilio 342. Felinus in dict. capit. veniens. de teſtibus. Albertin. in l. finali. C. de accuſat. Anchar. conſilio 24.Ioann.de Anania.conſ.59.Pariſius conſ.43.num.15.

28 Decimoquintò, Via † ad effectum, non eſt effectus, quia id dicitur factũ ſub tẽpus cõtractus, vel belli vel matrimonij,ſi factũ fuerit in ipſo contractu.arg.tex.in l.ædiles aiũt.§.ſi vẽdendi.ff. de ædilit. edict. vbi dicit tex. quod factum ſub tempus venditionis non dicitur factum in ipſa venditione.Sed actus proximi ad confeſsionem, ſunt via ad ipſam confeſsionẽ. Ergo quod fit in illis, non cenſetur perpetratum in actu confeſsionis, & ex conſequenti nulla oritur hæreſis ſuſpicio, nec ſacramenti contemptus contra confeſſarios ex eorum ſolicitatione in actu proximo confeſsioni,
29 quia † ea quæ fiunt incontinenti antè vel pòſt non dicuntur ineſſe, ita Bart. Cæpola.in l. ædiles aiunt. in §. ſi vendendi. numero 4. ff. de ædilit. edict.

30 Decimoſextò, in pœnalibus † non punitur via, ſiue proceſſus ad effectum, ſed ipſe effectus: atqui actus proximus confeſsioni eſt proceſſus ad confeſsionem: Ergo in tali proceſſu inducens ad libidinem non debet puniri ac ſi delinqueret in ipſo actu confeſsionis: quibus confert doctrina Felini in d. capit. eam te. numero 57. Verſic. alia eſt limitatio,per text. in capit. perpetuæ. de electione, in 6. iuncto cap. cum in cunctis.§.clerici.& quod ibi notat Abb. colum. 1. de electione.

Verùm enimuerò contraria ſen-

tentia verior, tenenda eſt. Pro cuius explicatione (vt quæſtio hæc ſuis numeris abſoluatur, & certa ab incertis ſeparentur) ſupponẽdum eſt. Primò,
31 quòd † pœnitens tunc dicitur incipere confiteri, quando per verba, nutus, ſcripturam, vel per alia ſigna detegit ſua peccata, ita vt poſsint innoteſcere confeſſario animo accuſandi ſe, & in ordine ad confeſsionẽ & abſolutionem ſacramentalem, vt docet Henricus Henriquez lib.6.cap.19. n. 8.& alij plures, quos ipſe refert. Dixi: [in ordine ad abſolutionẽ,] nam poſſet quis ipſimet confeſſario etiam in loco confeſsionibus deputato ſua referre peccata, commendando ea non ſub ſigillo confeſsionis (quia tũc, cùm is non intendat confiteri, ſupradicta non habent locũ) ſed ſub ſigillo cuiuſdam ſecreti naturalis tantùm: manifeſtum enim eſt clericum vel monachum confeſſa reuelantem non contraire ſecreto & ſigillo confeſsionis, ſed peccare cõtra fidelitatem, quam
32 iure tenebatur ſeruare: Eſt † enim ſigillum confeſsionis obligatio, vel debitum occultandi aliquid, quod in ſacramentali cõfeſsione reuelatur lege diuinâ poſitiuâ per redemptorem noſtrum inductâ. Ita Nauarrus in cap.1. §.ſacerdos.de pœnitent. diſtinct.6. n. 35.D.Tho.in 4. diſtinct. 21.q. 1.quæſti. nu 3.Ioan. Viguer. in inſtitutionibus Catholicis de ſacram. pœnitent. cap.16.§.4.verb.20. de ſigillo confeſſionis. Sigillum autẽ naturæ, eſt obligatio & promiſsio celandi aliquid. Sigillum confeſsionis maius eſt, quàm aliud quodlibet, quoniam ad illam celandam tenemur tam lege naturæ, quàm lege diuinâ poſitiuâ: & ſic hoc nullas patitur exceptiones, niſi de
33 conſenſu confitentis. Eſt † autem diſcrimen inter vtrumque ſecretum, quantùm ad confeſſarium attinet: nam is cum Deum repræſentet in eo actu (dicente Domino, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Io. cap.20.) tenetur ſub mortali inchoatiuè ex iure naturæ, & ex virtute iuſtitię, ne proximo noceat contra fidelitatem naturalem ſecreti illud ſeruare, quæ deducuntur ex Matth.cap. 7.[Quæcumque (inquit) vultis vt faciant vobis homines, hæc illis facite,] & Prouerb.11.[Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana.] c. qui ambulat. 5. q. 5. Nauarrus in Enchirid.ſiue manuali confeſſariorum cap. 8.de ſigillo confeſsionis pag.50.num.2.& in cap.1.§.ſacerdos. de pœnitent.d.diſt. 6.D.Thom. quodlibet.12. art. 17.Albertinus tract.de ſecreto à nu. 1.vſq; ad 2.Et præterea ex virtute religionis, ne prophanetur hæc res ſacra, ſed ita perpetuò conſeruetur hoc neceſſarium ſacramentum ob ſigillum, vt nemo fidelium ab illo deterreatur, vt patet ex doctrina D. Thom. in addit. q.11.art.1.ad 2. Soto diſtinct. 18.q. 4. art.5.Ledeſma q.10.art.1.Henriquez in ſum.lib.6.cap.19. Medina in Codice de confeſsione.tit.de confeſsione celanda.q.45.pag.324.ſecretum verò naturale non obligat, niſi ex fidelitate, vt patet ex locis & auctoribus prę allegatis.

Secundò ſupponendum eſt, quòd cum in titulo quæſtionis dixerimus de ipſo actu confeſsionis, vel de proximo circa confeſsionem, notãda eſt regula pro intelligentia dicẽdorum:
34 nimirum † id pro facto haberi quod proxime faciendum eſt, pariq; lege cẽſeri aliquid eſſe factum, vel in proximo faciẽdum, iuxta doctrinã Bart. & Bald.in l.penul.per illum text.ff.de teſtamento milit. Idem Bart.in l. 1. §. & meo. ff. ad Syllan. facit text. in l. item legato.ff.de legat.3.l.ſi quis cum ſciret.ff.de tranſact. Socinus conſ. 70.
35 num.7.vol. 4. hinc dixit Bald. quòd † propinqua potentia actui reputatur

pro

pro actu.alijs verbis concipit Socin.
in d.conſ.70.num.8.inquiens † paria
eſſe quę ſunt in actu,aut in via dedu
ctionis ad actum:& Felinus in c.fina.
37 in princ.de Iudæ. dicit † idem priui-
legium competere rei quę eſt in fie-
ri,quod competit rei factæ: ad quæ
accedunt multa quæ congerit Iaſon
in l. quamuis.nu.6.C.de inofficioſ.te-
ſtam.& in l.admonendi.in lectu. nu.
53.& ibi Ripa.num.57.ff. de iureiur.
& poſt Bart. per Alex. in l. diuortio.
§.interdum.num.15.ff.ſolut.matrim.
& in authent.ſi qua mulier.nu.23.C.
de ſacroſanct.Eccleſ. latè Tiraquell.
de leg. connub. l. 15. num. 4. cum
ſequentib.

Huic non parum ſuffragatur alte-
38 ra regula, quà dicitur † deſtinationẽ
pro actu facto, & completo haberi,
vt latè tradit Felinus in c.cum adeo.
de reſcript. Marſilius in l. is qui cum
telo.C.de ſicarijs.Iaſon in l. cætera.§.
ſed ſi petiuerit.& in l. huiuſmodi. §.
legatum.ff.de legat. 1. quæ quidem
regulæ procedunt, & habent locum
in fauorabilibus,non autem in odio-
ſis,ita tenent Doctores, & Alexand.
in l.ſi quis id quod.num.4.verſic.nec
obſtat.ff.de nou. oper. nunciat. aliàs
39 de iuriſd.omn. iudic. & ibi Angel. †
ſed cauſa fidei fauorabilis eſt. Clem.
ſæpè.de verb. ſignific. gloſ. in extra-
uagant. ad reprimendum.quomodo
in crim.læſæ maieſt procedat. Felin.
in c.1.de libell.oblat.Simanc.de Ca-
tol.inſtitut.titu.44. num. 30. vt pro-
batur ex text.in cap. vt officium. de
hæret. in 6. & ibidem Archidiacon.
ex eo quod extra fidem non eſt ſa-
lus.cap.alienus.c.quia ex ſola. c. qui-
cumque ab vnitate fidei.24.q.1.& c.
qui cathedram.93.diſtinct.ergo pro-
cedũt in caſu noſtro, ne hoc crimen
40 hæreſis impunitum remaneat, eſt †
enim delictum publicum, & perni-
cioſiſsimum in Rempublicam. l. ita
vulneratus. in 1. reſponſo. ff. de leg.
Aquil. l. licitatio. §. quod illicitè. ff.
de public.& vectig.l. Stichum.§. ta-
metſi.ff.de ſolu.l.ſi operis.C.de pęn.
c.vt famæ.de ſent.excommunic. Pe-
trus à Plaza in Epito.delictorum cap.
20. in princip.quod vtique procedit
41 etiam in pœnalibus, nam † conatus
& proceſſus ad maleficium debet
haberi pro maleficio, vt probatur ex
ratione tex. in l.is qui cũ telo. C.de
ſicar.l.1.§.D.Adrianus.ff. eod. Et eſt
communis opinio vt per Ioannem
de Lignian.inter conſ.crimina.conſ.
15.volum.1.Iul.Clar.in pract.crimin.
§.final.quæſt. 92. in princ. Ex quibus
42 DD.inferũt,quod ſi † extet ſtatutũ,
ne vllus ſub grauibus pœnis extra-
hat triticum extra territorium, &
quis inueniatur in itinere huic ſta-
tuto contraueniens, licet nondum
exierit è prouinciæ finibus, venit pu
niẽdus.DD.in l.ſi fugitiui. & ibi Ce-
pola.C.de ſeru.fugitiu.Ripa in tract.
de peſte. titu. de præſeruat. remed.
nu. 45. Iul.Clar. dicens communem
in §.final.quæſt. 82. verſ. pone quod
ille.

Rurſus regulæ prædictæ procedũt,
& habent locum in caſu noſtro,quia
43 † vicinitas actuũ antè, vel pòſt quo-
dammodo reddit diſpoſitionẽ ean-
dem, & facit vnicum eſſe actum ra-
tione contextualitatis,& ſimilitudi-
nis.text.in l.ſi ventri.§.in bonis.ff.de
priuileg.credit.c.officij.de electione
Vnde de his actibus iudiciũ fit,prout
fieri deberet de vno tantum. l cum
antiquitas. C. de teſtam. l. hæredes
palàm. §. vno contextu. ff. eod.&
quod vni ex illis actibus ineſt, alteri
ineſſe creditur. l. patris & filij. ff. de
vulg. & pupil.ſubſt. Romanus conſ.
445 num.3. Iaſon in l. lecta.num.14.
ff.ſi cert.petat.Paris.conſ. 54. nu. 66.
volum.1. Gabriel comm.opin.lib. 1.
titu.de præſumpt.concluſ 13.num.5.

cum ſeqq. breuitas enim temporis, quæ inter vnum, & alium actum intercedit, hunc parit effectum.

Tertiò ſupponendum eſt, quòd
44 cum † diſpoſitio inſtructionis ſancti Officij ſuper hoc negotio lata declarét ſuſpectum de hæreſi confeſſarium ad libidinem inducentem pœnitentem, potuit & ſimiliter ſuſpectum habere illum confeſſarium, qui ſolicitaret proximè confeſsioni, antè
45 vel pòſt, cùm re verâ † paria ſint aliquid fieri in actu confeſsionis, vel incontinenti antè, vel incontinenti pòſt ex ſuprà adductis regulis, & habetur in gloſſ. l.Pomponius. §. rato. ff.de offic.Proconſul. & §. tutor. inſtit. de auctor. tut. latè per Tiraq. de retractat. conuentio. part. 2. §. 1. gloſſ.4.&.5. num. 25. DD. in l.1. qui præſens.ff.de verb.oblig.& in l. 1. ff. & C.de pact. Gabriel vbi ſuprà.concluſio.13.de præſumpt.num.2. Hinc colligit notabiliter Bald.in l.1. num. 4. circa finē.C.de oper. libert. quòd
46 † quando aliquid debet fieri certo tempore, intelligitur illo tempore factum, quod eſt immediatè factum antè vel pòſt, quia in iure noſtro idem tempus accipitur pro toto tempore: quod actui eſt neceſſarium, & cohærens.

Ex his ergo dicendum eſt, quòd
47 tunc † dicitur actus proximus confeſsioni antè vel pòſt, quoties ad alios actus extraneos non recedit confeſſarius, licet per aliquod temporis ſpatium duret tractatus ſolicitationis, ex his quæ tradunt Salicetus, Fulgoſius, Alexand. & Decius in l.in bonæfidei.C.de pactis.& ibi gloſ. in verb. incontinenti. & ibid. Odofredus, Bald. & Angel. Tiraquell. de retract. conuention. 2. p. §.1.gloſſ.8.
48 num. 25. quia † id incontinenti factum eſſe dicitur, quanuis antè vel pòſt facta ſint, cùm tamen ineſſe videantur. text. in l. lecta, verb. dicebam, & ibi Doctores. ff. ſi cert. petat.
49 quia quoties requiritur actus continuus, licet interueniat modicum interuallum, dicuntur tamen fieri vno contextu, vt notat Abb. in cap. cum cauſam.num.2. de election. copioſè Cagnol.in dict.l.lecta.nu.54.& ſequentib. & num.109.ff.ſi cert. petat. Anton. Gabriel commun. opinion. libr.1.titul. de præſumpt. con-
50 cluſ.13. His etiam confert quia † in his quæ facta reperiuntur inter eaſdem perſonas eodem die & loco, ratio prioritatis, & poſterioritatis non habetur, cùm talia in dubio præſumuntur facta incontinenti, & vno contextu, vt notat Bald.in l. 1. circa fin. C. de oper. libert. per gloſſ. & text.in l. in operis.ff. locati. Idem in l. penult.§.mulier.circa fin. ff. ſolut. matrimon. & in l.legem.& l.petens. num.49.circa fin.C.de pactis:& facit text.in l. ſi duas. & quod notat ibi Bald. ff. de excuſat. tutor. vbi ſi pro-
51 betur quid † factum eodem die, præſumitur factum incontinenti, & hoc etiam dicit Felinus. in c. Paſtoralis. num.15.verſic. ſcias etiā de reſcript. Ripa in reſponſo.1.cap.1.nu.4.lib. 4. reſponſ. Curtius conſ.54.nu.6. Cornetus.conſ.350.vol.1.omnes DD.in l.1.§. qui præſens. ff. de verb. oblig. vbi Iaſon nu.6.& 9. dicit eſſe notandum in pract.

Quartò habito pro cōſtanti, quòd ad Inquiſitores pertineat huius ſolicitationis criminis iudicium, videndum nunc eſt, vnde originem duxerit hæc noua reſeruatio: nam † cùm ad Inquiſitores ea ſolùm ſpectent, quæ fidem concernunt, vt probatur ex text. in c. vt officium inquiſitionis.de hæreticis lib. 6. Clement.1.§. 1.eod.lib.6.de hæret.Gemin. in cap. ne aliqui.de hæretic. Ancharan. & Ioann.Monachus in d.c.vt officium.

hum.3.& Geminia.nu.2.Philip.Fräc. nu.1.Tabienſ. verb.Inquiſitor.§.28. Eymeric.3.p.Director. q.45. & ibid.
53 Pegna comment.114.Et† peccatum ſolicitationis in confeſsione cōmiſſum non ſit contra fidem,ſed contra continentiam,iuxta D.Thom.2.2.q. 81. artic.5. imò ſi eſſentia, & natura huius peccati inſpiciatur, ſacrilegij videtur delictum nō excedere, neq; in aliam peccatorum ſpeciem trahi. Iure hinc optimo dubitari poſſet,an ad ipſos Inquiſitores tanquam ad legitimos iudices eius cognitio,& ſupplicium pertineat.

Pro cuius tamen rei intellectu no
54 tandū eſt,† quod grauitas huius peccati, & delicti ſolicitationis ex duobus capitib. peti poteſt; nimirum ex iniuria illata ſacramento, & ex con-
55 temptu; iniuria† verò,& contēptus duobus modis poſſunt conſiderari: vno modo materialiter, alio modo formaliter;ſic inobedientia duobus modis accipitur,formaliter,& materialiter.Quis dicitur contemptor,& inobediens quando videlicet facit opus aliquod vetitum à ſuperiore. Tunc enim in affectu, quatenus tale opus exercet, quodammodo contemnit illum qui talem ſanciuit legem,& hoc modo intelligenda ſunt plura ſacræ ſcripturæ loca,illud præ-
56 ſertim† Eſther 1.quādo Regina Vaſthi cōtempſit venire ad Regem Aſſuerum, & plura alia:quotieſcumq; enim in ſacra Scriptura peccatores contra Dei pręcepta delinquunt,vti & nos dicimur quodāmodo Deum cōtemnere in effectu,videlicet quia opere,& facto diuino mandato contrario ab eo diſcedimus: ſic dicitur
57 † Leuit.26.ſi nō audieritis me,& pręcepta mea,ſi ſpreueritis leges meas, & iudicia mea contempſeritis, viſitabo vos velociter in egeſtate.Hæc omnia intelligenda ſunt de cōtemptu materialiter ſumpto.Eādem etiā acceptione contemptus materialis vtitur Paul.ad Hebræos 12.de Chriſto agens,dum dicit: [Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem,confuſione cōtemptâ,]& Rom.2.[an diuitias bonitatis eius contemnis?]& Eſaiæ.33. [Væ qui ſpernis,nonne, & ipſe ſperneris?]& in hac ſignificatione contemptus,& inobedientia omnia genera peccatorum tranſcendit, & in omnibus reperitur, ſicut docet D. Tho.2.2.q.105. artic.1. & Viguerius c.5.§.12.verſ. 1. tit. de inobedientia. liter.c.inobedientiā, & cōtemptum inueniri in omni peccato, in quo tranſgreditur præceptum aliquod: non cogitando tamen de ratione formali intentionis præcepti,ſed aliā voluntate, & intentione, putà delectandi, & complacendi.

58 Contemptus † verò formalis eſt, quando actus contemnendi primò fertur in eum,qui leges,& præcepta ſanciuit:quâ ratione D.Thomas loco citato dicit inobedientiam eſſe ſpeciale peccatum, vt quando ex intentione præceptum contemnit quis, quando videlicet in exequēdo intendit agere contra præceptum, vel facere in deſpectum præcepti ſuperioris: & hic dicitur contemptus formalis,& ſpeciale peccatum,vt docet D.Thom.loco citato,& Caiet.in commentar.artic.2.de quo contemptu intelligenda cenſeo ſequētia lo-
59 ca† ſcripturæ.2.Reg.12.[Quare contempſiſti verbum Domini, vt faceres malum in conſpectu eius?] & Num.19.[Contempſiſtis imperium Domini,& nō credidiſtis ei, & vocē eius audire noluiſtis,] vbi notādum eſt valdè verbum,[Non credidiſtis.] & Ezech.5.[Hieruſalem contempſit iudicia mea,& pręcepta,vt plus eſſet impia quàm gentes,] & alius celebris locus Eccleſiaſt.49.[Reges Iudę

defecerunt, cõtempſerunt timorem Dei;]& alius Sapien.14.[Malè ſenſerunt de Deo ſeruientes idolis, iniuſtè iurauerunt in idolo. contemnentes iuſtitiam.] In quibus ſpecialiter locis de contemptu diuinæ poteſtatis, & iuſtitię quaſi formalis fit ſermo. huic diſtinctioni elegantiſsimè lucẽ afferens Caiet.2.2.q.34.art.5.in quatuor vltimis verſibus ſui commentarij, & per totum commentum latè. & D.Thom.in art.citato, in qua quæſtione videndus eſt Bañezius.2.2.q. citat.& Aragon.ibid.quod valdè obſeruandum eſt.

60 Probatur etiam † contemptus ex coniecturis, & indicijs, quando (ſcilicet) confeſſarius ſciens, & prudens abutitur ſacramento pœnitentiæ, quaſi dicat id ſibi licere, & delinquere non erubeſcit: tũc enim ſuſpicionem hæreſis incurrit, licet clãculum talia committat, nam qui malè agit odit lucem, Ariſtot. libr.7. Ethic. ait: [Magis iniuſti ſunt ij, qui magis occulti procedunt,] & Socrates libr. 5.
61 hiſtor. Eccleſ. inquit: [Ea quæ † occultè geruntur, improbitatis ſuſpicione pleniſsima ſunt.] c.cum ex iniuncto.de hæret. l. non exiſtimo. ff. de adminiſtratione tutorum. l. vlti. de ritu nuptiar. Tiraquell. in præfat. de retractu conuentional.num.13.& in lib.de pœnis.cauſ.57.

62 Præterea is etiam † ſuſpectus efficitur, quando citatus eſt, vel monitus, & non compareret, quia tunc præſumitur in contemptum feciſſe, & cenſendus eſt peccare, & delinquere. ita Felinus in cap.ſiquis.num.7.de maior. & obedient. Andre. Siculus Barbat.in c.ſi celebrat.de clerico excommunicat. Ioſeph. Maſcardus de probat. volum. 1. à num.1. & ſic de-
63 bent † intelligi gloſſ. in cap. Metropolitanũ. 2.q.7. & in c.cum illorum. de ſentent. excommunicat. verb.in contemptum Nauarrus in Enchirid. cap. ibid.23. nume.42. de pœnitentia diſtinctio.1. in c. tres ſunt autem. diſtinct. 1.ſuper gloſſ. 1. Per has igitur coniecturas, & indicia iuridica præſumitur quis peccare ex cõtemptu, qui per coniecturas iuridicas in foro exteriori quaſi ſe ſuo prodit iudicio, eò quòd legem, vel illius autorem parui faciat. Non autem ſi mouetur ad id principaliter per iram, auaritiam, libidinem aut aliam cauſam, licet iniuſtam ſecundũ vtrumq; Thom.2.2.q.89.artic.9.& Archidiac. in cap.quicumque. 81.diſtinct.& Dominicum in cap.nullus.55.diſtinct.

Secundò nota, certum eſſe, & receptiſsimum tam apud Theologos,
64 quàm apud Canoniſtas, nullum † dici formaliter hæreticum, niſi illum, qui mente ſeu animo pertinaciter affirmat aliquam ſententiam contra fidem. Canoniſtæ in c.dubius.& cap. firmiſsimè, & ibi DD. de hæreticis. Eymericus in 2.p. Direct. quæſt. 31. & ibid.Franc.Pegna comm.56.& 57. Turre-cremata in ſum. de Eccleſ. in lib.4.p.2.cap.12.Conrad.Brun. lib. 1. de hæret.cap.2.Paul.Guirland.tract. de hæret. q.2.Gundiſal.de hæret. q. 1.Zanchin.de hæret.cap.2.& alij plures quos conſultò omitto, quod pa-
65 tet, quia † fides non conſiſtit ſolùm in oris confeſsione, ſed præcipuè in aſſenſu mentis, iuxta illud Pauli ad Roman.10.[Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem,] ergo hæreſis formaliter non conſiſtit in verbo, aut opere exteriori, ſed præcipuè in diſſenſu cordis; atque ex conſequenti non erit verè hæreticus, niſi qui animo aſſeruerit aliquam propoſitionem fidei contrariam.

Ex quo valdè augetur difficultas: nam ſi (vt nuper dictum eſt) ad rationem hęreſis requiritur diſſenſus, qui eſt

eſt actus intellectus, cùm is qui ope-
re, & practicè contemnit ſacramen-
tum, nimirum committendo illud
peccatum ſolicitationis, non habeat
diſſenſum aliquem circa ſacramen-
tum (imò poteſt tunc, quando ſolici-
tat, elicere actum fidei, dicens: cre-
do hoc verum eſſe ſacramentum, vt
re verâ eſt) videtur difficilè aſsigna-
re, vnde oriatur confeſſarium ſolici-
tantem dici ſuſpectum de hæreſi, vel
eius delictum ad ſanctum Inquiſitio-
nis officium pertinere, cùm ſolùm
materialiter contemnat ſacramen-
66 tum. Ex quo † materiali contemptu
nullus debet iudicari nec ſuſpectus,
nec hęreticus, quod patet in homine
committēte aliquid mortale, omit-
tendo videlicet cōfeſsionem, quan-
do tenetur confiteri, qui non dicitur
ob id ſuſpectus, nec formaliter con-
temptor, ſed materialiter tantùm.
Hoc etiam cōprobatur ex eo quod
docent Theologi. 1. 2. q. 1. peccato-
67 res † videlicet conſtituere vltimum
finem in creatura, quoties mortali-
ter delinquunt, nec ob id dicuntur
hæretici quanuis alium finem vlti-
mum ſibi conſtituant, nec idololatrę
dici poſſunt. Nam quanuis practicè,
& materialiter alium finem ample-
ctantur, videlicet creaturā, & Deum
quatenus taliter peccant, auferant;
quia tamen ſpeculatiuè non tollunt
Deum negando eum, ſed ſolùm in
affectu; non iudicantur hæretici. ita
docet Medin. 1. 2. q. 1. art. 5. in expli-
cat. artic. §. hinc verò liter. A. eodem
modo ratiocinandum eſt de confeſ-
ſario ſolicitante, quare explicādum
eſt vnde inferatur eſſe ſuſpectus de
hæreſi.

Tertiò nota, quod præter diſſen-
ſum, quo diſcedunt aliqui à fide, ſunt
aliqua facta, ex quibus præſumitur
68 aliquando hæreſis: per † extrinſeca
enim facilè intrinſeca cognoſcūtur,
& animi interiora indicantur. tex. in
l. ſi tamē ſine culpa. §. ei qui ſeruum.
ff. de ædil. edict. ibi. multo enim am-
plius eſt id facere quàm pronuncia-
re. & §. pauonum. inſtit. de rerum di-
uiſ. l. quidam in ſuo. ff. de cōditionib.
inſtitution. & cap. ex ſtudijs. de præ-
ſumpt. l. noſtram prouiſionem. C. de
69 teſtam. † ex factis itaque & geſtis ex-
terioribus animus, & voluntas intel-
ligitur. l. nutu. ff. de legat. 3. c. vidua.
de regula. Talis etenim præſumitur
70 † animus qualia ſunt facta. text. in c.
exiſtimāt. 11. q. 3. c. cauete. 22. q. 5. l. ſi
nō conuitij. C. de iniur. ex fructibus
enim, & actionibus hominum illi co-
gnoſcuntur. Matth. cap. 8. & proba-
tur in c. Apoſtolus. 81. diſtinct. opti-
mus text. in Clement. exiui de para-
diſo. §. cū enim. de verb. ſignif. [Cum
enim (inquit) ad veritatem vitæ per-
tineat, vt id quod exterius agitur in-
teriorem mentis diſpoſitionem; &
habitum repræſentet, &c.] Iuxta il-
lud Eccleſiaſt. 19. [Amictus corporis,
& riſus dentium, & ingreſſus homi-
nis enunciant de illo,] nam quanuis
formaliter loquendo hęreſis tantùm
71 ſit in intellectu, tamen † opus exter-
num etiam quodammodo dicitur
hæreſis, hoc eſt effectus, & opus ex
hæreſi procedens, quare explican-
dum eſt quæ ſunt illa facta ex qui-
bus Inquiſitores poſſunt hæreſim
colligere. In hac difficultate Soto in
relect. de hæreſi. dicebat aliqua eſſe
opera mala, quæ aliquando fuerunt
probata, vel laudata ab aliquo hære-
tico, vt circuncidere puerum, ado-
rare Mahumetum, & imagines con-
culcare, qui hæc autem fecerit me-
ritò erit ſuſpectus de hæreſi.

72 Sed quanuis † hæc Soti ſententia
primo aſpectu vera videatur, & no-
ſtro inſtituto ſatis accōmoda, aper-
tè tamen falſa eſt, nam ex ea ſeque-
retur, quod propter quodlibet pec-

catum mortale, eſſent homines ſuſpecti de hæreſi, cùm nullum ferme ſit, quod non ſit probatum, & laudatum ab aliquo hæretico, vt patet inductione factâ per omnia peccatorum genera. Nam Nicolaus Socius B. Stephani probauit adulterium non eſſe peccatũ, & poſt Nicolaum, Flotiani, & Adamitæ, vt habetur 24. quæſt. 3. c. quidam autem. & fornicationem ſimplicem probauerũt Græci, vt autor eſt Guido Carmelita de hæreſibus, hæreſi. 21. Quinimò pæderaſtiam probauerunt ſceleratiſsimi illi Vualdenſes, vt dicit idem Guido capit. 18. quorum multa alia exempla tradit Alphonſus à Caſtro lib. 1. de iuſta hæreticorum punitione cap. 1. cuiuſmodi etiam fuerunt Illuminati noſtris temporibus publicè in oppido Lerena ad publicum theatrum in actione fidei proditi, quorum acta quæ in actis publicis ſunt ſi inſpiciantur, mille ſolicitationibus, & tactibus impudicis referta videbuntur, quaſi eſſent ſequaces Beguardorum, & Biguinorũ, de quibus in Clem. ad noſtrum. de hæret.

Ego verò in hac re tam difficili, omiſsâ Soti opinione, diſtinguendũ eſſe cenſeo, bifariam (ſcilicet) ſumi

73 opera. Quædam † enim ſunt, ad quæ communiter homines proni, & procliues ſunt, & in quorum voraginem etiam contradicente conſcientiâ, cũ ſciant mala eſſe & peccata, præcipites prolabũtur: huiuſcemodi ſunt carnales voluptates, diuitiarum cupiditates, honoris appetitus, &c. & de his dico, quòd quantumcumque in illis homo peccet, non poteſt eſſe notabiliter de hęreſi ſuſpectus, niſi aliunde iuſta ſuſpicio oriatur. Et ratio eſt quia cùm ad peccata prædicta ſufficiẽter homo inſtigetur ex parte appetitus, & volũtatis, & quanuis ſciat illa eſſe mala, non tamen ea committere reformidat motus ſenſualitate:

74 eſt namque † ſenſualitas vis animæ appetens deſiderabilia corpori, refutans nociua. gloſſ. in Clem. ad noſtrũ ver. ſenſualitas. de hær. & in Clem. vnic. in 2. reſponſo. de ſum. Trinit. & fid. Catholic. in his certè non poteſt cõſiderari error intellectus. Dixi niſi aliunde iuſta ſuſpicio oriatur, quia poteſt cõtingere etiam in prædictis peccatis, quòd ex aliqua circunſtan-

75 tia oppoſitũ iudicemus, vt ſi † ſacerdos aliquis, vel religioſus matrimonium publicè, ſiue clam cõtraheret, is quidem licet ex actu carnali non poſſet iudicari ſuſpectus de hæreſi, tamen propter matrimoniũ adiunctum, dignè præſumeretur ſuſpectus de hæreſi, vtpotè qui malè ſentit de ſacramẽtis, & votis Eccleſiæ, & ideo poſſunt Inquiſitores animaduertere. Palatius Rub. in c. per veſtras. de donat. inter virum, & vxorem §. 18. nu. 26. verſ. ex quo meo iudicio. & rectè docet Simanc. in Enchirid. violatæ religionis. tit. 12. Ioann. Anan. in c. ad abolendam. de hæret. nu. 27. Calder. conſ. 5. titu. de hæreticis Campeg. in addit. ad Zanchin. cap. 25. verſ. Idem quoque, qui ſpeciatim loquuntur de religioſo profeſſo. Verùm idem dicẽ-

76 dum eſt de clericis † qui ſacris ordinibus ſunt initiati: nam ſi matrimonium contrahunt ſuſpecti in fide fiũt & Inquiſitorum iudicio ſubijciũtur. Bernard. Diaz in pract. criminal. Canonic. cap. 80. nu. 5. & ibid. Ignat. Lopez de Salced. verſ. redditur prætereà ſuſpectus. Simancas de Catho. inſtit. tit. 40. nu. 12. Palatius Rub. vbi ſuprà. Ioann. Rojas in tractatu de hæreticis. 1. part. num. 550. Franciſc. Pegna in 2. part. Direct. comment. 74. §. atque hæc ſententia. eandem ſententiam tenuerunt Butrig. & Bald. in l. 3. C. de ſum. Trinit. & fide Catholica. Bermondus in tractat. de publicis concu-

concubinarijs. §. de pœnis. verſ. præterea num. 4.

Ad eũdem ergo modũ dico, quòd
77 licet † ſacerdos ſolicitans mulierem,
motus ardore carnis, ex natura hujus
actus, & ſceleris carnalis non poſſit
iudicari ſuſpectus de hæreſi, tamen
propter ſacramentum adiunctum illi
iniquæ ſolicitationi, dignè præſumitur
ſuſpectus, quia malè videtur ſentire
de ſacramentis Eccleſiæ: & fortaſsis
Soti opinió, ſi ſpecialiter limitetur,
vt putà dicendo prophanationem
ſacramẽtorum eſſe ſpecialiter laudatam
ab hæreticis (quicquid ſit de alijs
peccatis) non eſt
78 contemnenda: ſi quidem, vt † omnes
norunt, hæretici ſummopere curarunt
hoc ſacramentum auricularis confeſsionis
tollere, & improbare profanando, illo
impiè abutendo, vt conantur perſuadere
veteres illi hæretici impij Nouatiani,
& Mõtaniſtæ, teſte Epiphanio hæreſ. 59.
& Auguſtin. hæreſ. 18. quibus adhæſerunt
Audiani temporibus Valentiniani
Senioris, vt ex Theodoreto lib. 4. de
fabulis hæreticorum intelligi poteſt.
Hi namque confeſsionem peccatorum
iubebant, & abſolutionem largiebantur,
ſed nullam iniungebant pœnitẽtibus
mulctam: & ideo pœnitentes, quia per
iocum ac ludum confeſsionem à ſe exigi
intelligebant, grauia peccata celabant,
& pauca quædam ac leuia fatebantur,
planè ad eum modum quo nunc Lutherani
confiteri peccata coram ſuis miniſtri ſolent.
79 Meſſaliani † quoque iiſdem temporibus
exorti, Damaſceno teſte in libro de
centum hæreſibus peccata dimittebant,
nullâ habitâ ratione pœnitẽtiæ, & canonũ
Eccleſiæ. Poſtmodum Ioann. Vvicleffus
(vt teſtatur Thomas Vualdenſ. tom. 2. de
ſacrament. cap. 135.) confeſsionem
ſacramentalem apertè oppugnare cœpit,
aſſerens eam in ſcripturis non fundari,
& ex ſola inſtitutione Papali introductã
eſſe: exſtitit etiam ante annos circiter
centum quidam Petrus Oxomenſis, qui
confeſsionẽ peccatorum in ſpecie
affirmabat nõ eſſe de iure diuino, ſed ex
aliquo ſtatuto vniuerſalis Eccleſiæ, vt
videre eſt in Sum. Cõciliorum in Decretis
Sixti Papæ IIII.

In eodem errore, noſtro etiam ſe-
80 culo verſati ſunt † Eraſmus Roterodamus,
& Beatus Rhenanus, ille in annotationibus
ad Epiſtol. ſancti Hieronymi ad Oceanum
de obitu Fabiolæ, & in annotatione ad
cap. 19. Act. & in methodo Theologiæ;
hic in annotationibus ad librũ Tertulliani
de pœnitentia. Vterq; enim docet
confeſsionem ſecretam ſingulorum
peccatorum non modò non eſſe iure diuino
inſtitutam, aut imperatam, ſed neque in
vſu antiquæ Eccleſiæ fuiſſe. Porrò
Lutherani, & quotquot ab illis ſectæ
hæreticorum exortæ ſunt, licet variè
ſentiant de confeſsione, omnes tamen
in eo conueniunt, vt non ſit neceſſarium
omnia peccata ſacerdotibus confiteri,
ex quo illud etiam ſequitur, vt cõfeſsio
integra peccatorum, qualis in Eccleſia
Catholica exigitur non ſit diuinitus
inſtituta, & in ſpecie Martinus Lutherus
in lib. de captiuitate Babylon. cap. de
pœnitentia, ſcribit quidem confeſsionem
ſecretam, quæ modo celebratur, ſibi
valdè placere, & eſſe vtilem, vel potius
neceſſariam, tamen addit tres errores.
Primò non poſſe eam probari ex Scripturis.
Secundò non eſſe neceſſarium confiteri
omnia ſacerdotibus: ſi quis enim correptus
eſt à fratre, quem fortè læſit, agnoſcat
coram illo peccatum ſuum, & veniam petat.
Tertiò damnat omni-

no eos, qui docent circunſtantias peccatorum in confeſsione eſſe detegendas. [Ego (inquit) quicquid eſt circunſtantiarum cõſuluerim penitus contemnere,] & in ſermone de pœnitentia docet nõ eſſe cõfitenda venialia, neq; omnia mortalia, ſed ea tantũ, quæ ſunt manifeſtè mortalia. Ex quo loco deprõpti ſunt articuli, quos Leo X. damnauit. Nã art. 8. negat omnia peccata mortalia eſſe cõfitenda, & addit in antiqua Eccleſia ſola peccata manifeſtè mortalia ad confeſsionẽ adduci conſueuiſſe. Eoſdẽ errores profitentur, & ſequuntur Philipp. Melanchthon in confeſsione Auguſtana, & eius Apologia artic. 11. & 12. & in locis communibus titu. de pœnitentia. Ioannes Oecolampad. libr. de confeſsione Ioannes Brentius in cõfeſsione Vvitembergenſi, & in eius apologia, & in homilijs de pœnitentia. Ioannes Caluinus lib. 3. inſtit. c. 4. §. 7. & lib. 4. c. 19. Ioann. Vuigandus in lib. qui inſcribitur Methodus doctrinæ Eccleſiæ Magdeburgenſis c. 18. Petrus Palladius in admonitione de pœnitentia, & iuſtificatione. Dauid Critheus in ſua Catecheſi loco. 8. Martin. Xemnitius in 2. part. examinis Tridentini Concilij ad 14. ſeſsionẽ. Theod. Beza in ſua cõfeſsione fidei c. 2. Vnde cùm cõfeſſarius hiſce noſtris temporibus ſolicitans mulierem in confeſsione aliquatenus videatur opere illis cõſentire, iure optimo ſuſpectus de hæreſi dicitur. Tum quia prædictorum hæreticorum errores negantes neceſsitatem, & diuinitatem huius ſacramenti pœnitentiæ ad ſenſum patefiunt, tum etiam quia manifeſta res eſt Deum tam in veteri, quàm in noua lege homines pœnitere præcepiſſe, patet Hierem. c. 3. vbi Dominus oſtendit ſe magis inſenſum obſtinatione populi Iſraelitici, quàm ob alia eorum quæcunq; ſcelera, ait ibi: [Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere,] quod ipſe Propheta indigno ferens animo, ſubiungit: [percuſsiſti eos, & non doluerunt, attriuiſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam.] Verùm hodie hæc diſputatio aduerſus omnes iam notatos errores abolita eſt in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. capit. 5. & can. 6. 7. & 8. vbi non
81 ſolùm declarat † confeſsionem omnium peccatorum mortalium iure diuino neceſſariam eſſe ijs, qui poſt baptiſmum in peccata labuntur, ſed etiam anathema dicit, qui contra auſus fuerit diſputare. Idque probatur ex varijs locis ſacræ Scripturæ. Primò ex verbis Chriſti: Ioannis c. 20. [Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retẽta ſunt;] quibus verbis Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam pœnitentiæ ſacramentum inſtituit. Secundò ex Matth. c. 16. vbi Petro dicitur: [Tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.] Tertiò ex eodem Matth. capit. 18. [Quæcumque alligaueris ſuper terram, &c.] quæ verba omnibus Apoſtolis dicta ſunt, & in ipſis omnibus ſacerdotibus. Quartò ex Actis Apoſtolorum cap. 19. vbi dicitur. [Multi credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus ſuos.] Quintò ex Apoſtol. 2. ad Corinth. 5. dicente. [Dedit nobis miniſterium reconciliationis, & poſuit in nobis verbum reconciliationis pro Chriſto, ergo legatione fungimur.] Sextò ex B. Iacobo Apoſt. cap. 5. qui monẽs homines ad confeſsionem, dicit: [Confitemini alterutrũ peccata veſtra.] Septimò & vltimò ex Ioann. c. 1. [Si confitea-

mur

mur peccata noſtra fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra & emũdet nos ab omni iniquitate.] quæ verba non tantùm probãt confeſsionem ſacramentalem poſt mortale peccatũ eſſe de iure diuino, verum etiam cõfeſsionem ſingulorum peccatorũ in ſpecie, quia non ſolùm dicit [Si cõfiteamur,] ſed inſuper addit [peccata noſtra,] quæ in particulari, & in ſpecie à nobis committuntur. Probaturq; hæc veritas hac ratio
82 ne efficaci. Quotquot † peccatũ mortale cõtraxerũt iure diuino tenẽtur de illo pœnitẽtiam agere, atqui nullum remedium ad hoc homini ſupereſt, niſi confeſsio ſacerdoti facta, ergo. Maior per ſe euidẽs eſt ex verbis D. Matth. c. 3. [Pœnitentiam agite,] & Lucæ c. 13. [Niſi pœnitentiam habueritis omnes ſimul peribitis,] minor verò etiam apertè conſtat ex locis initio citatis, in quibus Chriſtus Apoſtolos, & in ipſis ſacerdotes, iudices, & potẽtes in terra cõſtituit in cauſis pœnitentiũ: ita vt ſine ipſorum ſentẽtia nemo poſsit reconciliari. Debent enim eis innoteſcere peccata, vt ferre poſsint ſententiam de primo ad vltimum. Confeſsio ſacramẽtalis eſt de iure diuino neceſſaria. ita tenet D. Tho. in 4. diſt. 17. q. 3 art. 1. & 2. & diſt. 21. q. 3. art. 1. & diſt. 22. q. 2. art. 3. Durand. in 4. diſt. 17. Sot. in 4. diſt. 18. q. 1. ar. 3. Medina in tract. de cõfeſsione. q. 5. Nauar. in Manuali. c. 2. n. 5. Victoria in ſum. de ſacram. q. 129. & eſt cõmunis ſententia omniũ Theologorũ. Idem tenet Panor. in c. vtriuſq; ſexus. nu. 18. de pœnit. & remiſſ. gloſ. in c. nemo. 9. q. 3. Ioannes Andr. & idẽ Panorm. in c. dilectus. de exceſsib. prælatorum. Secundò, quia etſi verũ ſit, quòd in lege naturæ tenebãtur homines de peccato dolere ratio tamen naturalis nõ illis indicabat hoc fieri per confeſsionẽ: quare quilibet proprium remedium pœnitendi eligebat per ſigna aliqua exteriora, ſicut ad libitum ſacrificabat. In
83 lege verò Moyſi † iam modus pęnitendi fuit aſsignatus, vt dolor potiùs eſſet in corde, quàm in opere externo iuxta illud Ioel. 2. [Scindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra,] & talis dolor peccatorum per cõfeſsionem ſaltem in generali factam miniſtris Dei ſignificabatur: nõ tamen adhuc erat inſtitutum, vt homines dolerent per confeſsionẽ peccatorum ſuorum in ſpecie, ſub ſpe veniæ: quia nondum erat in Eccleſia clauiũ poteſtas, quę ex Chriſti paſsione fluxit. Ideo ſacerdos ſolùm orabat, & nõ remittebat. In lege verò Euangelica, iam Chriſtus claues, & poteſtatẽ remittendi peccata tribuit Eccleſię, & ſacerdotibus: pœnitentiæ materiam alio modo quàm in lege naturali, & ſcripta inſtituit, aperiẽdo ſcilicet peccata confeſſoribus per oris confeſſionẽ. Quare de iure diuino peccatores tenentur confiteri. Hanc eandem ſententiam multis modis confirmat D. Ioan. Chryſoſt. libr. 3. de ſacerdotio. D. Hieron. in Epiſt. ad Heliodorum de vita ſolitaria. D. Ambr. lib. 1. de pęnit. c. 2. & ſeqq. D. Auguſt. lib. 20. de ciuit. Dei. c. 9. Innocẽt. I. in Epiſt. 1. ad Decentiũ c. 7. D. Gregor. Homil. 26. in Euangel. exponens illa verba. [Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, &c. Principatum (inquit) ſuperni iudicis ſortiuntur, vt vice Dei quibuſdã peccata relaxẽt,] quod vtiq; etiam probatur ex Conc. Laodicen. can. 2. ante mille, & centum annos celebrato, & in Synodo 6. can. 102. & Conc. Carthaginiẽſi. 3. can. 31. & Conc. Cabilonen. 1. & Cõcilio Cabilonen. 2. can. 32. Concilio Turonico. 3. c. 22. & in Cõc. Rhemẽſi can. 12. & 16. & Conc. Pariſien. c. 32. & 46. & Cõcil. Magunt. ſub Rabano

Archiepiſcopo c.16. & Conci. Vuormacenſ. celebrato ann. Domini 868. c.25. Ex his igitur teſtimonijs ſatis apparet iniquitas, & error hæreticorum: ac antiquitatem Eccleſiæ in Germania longè aliter de confeſſione ſenſiſſe ac docuiſſe, quàm nunc ſectarij ac nouatores Lutherani ſentiant, & doceant. His accedãt Concilia Generalia Lateranen. ſub Innocent. III. cap. 21. Conſtantienſe ſeſſ. 8. Florentin. in inſtructio. Armeniorum, & Trident. dicta ſeſſ. 14. ex quibus etiam apertè conuincitur hæreticorum omnium error, & impietas, qui confeſſionem non eſſe neceſſariam, neq; iure diuino mandatam impudenter aſſerunt. Vnde etiam oriri poteſt ſuſpicio contra confeſſarios ſolicitantes, & inducentes ad libidinem filias ſpirituales in actu confeſſionis, aut proximè illi: antè vel pòſt, quaſi id faciant in contemptum ſacramenti pœnitentiæ, & videantur adhærere erroribus hæreticorum, eoſque ſequi.

Verùm, vt veritas magis elucidetur, & aperiatur, rurſus ſupponẽdum
84 eſt alia eſſe † opera, ad quæ homo nõ inclinatur ex propria, & inſita natura, & appetitu, imò illa voluntas naturaliter refugit, & abhorret, nec illa committit homo, niſi motus vehemẽti paſsione, vel errore intellectus, vt ſunt occiſio ſui ipſius, abſciſsio membri principalis: de quibus dico, quòd quando talia opera fiũt, inquirendum eſt an præceſſerit vehemẽs animi paſsio, quæ hominem ad tam horrendum ſcelus impulerit: etſi reperiatur præceſsiſſe, tunc talia committens iudicandus erit peccaſſe ex vehementi paſsione, & ex infirmitate, nõ autem ex errore intellectus: veluti ſi quis victus tædio tentationis in odium libidinis ſibi virilia amputaret, hic deſperatione ſaductus; non errore intellectus id facit, non autem peccat contra fidem, ſed ex paſsione, & puſillanimitate, vt docet D. Thom. 2.2.q.20. art. 2. ſi autem conſtiterit hoc non fieri ex paſſione, tunc ſuſpicandum erit feciſſe id errore intellectus, quòd crediderint licitum fuiſſe id facere, & tunc ſuſpecti ſunt de hæreſi. argum. Clem. ad noſtrum. in verſ. actus autem carnalis (cùm ad hoc natura inclinet) peccatum non eſt. de hæretic. Error
85 † enim maximus eſt intellectus, exiſtimantis naturam ex ſe inclinare ad actũ libidinoſum turpem: cùm enim Deus autor ſit naturæ, & eius inclinationis, ſequeretur ſi natura ad malum inclinaret Deum eſſe autorem peccati: quemadmodum ſi enſis primo ictu frangeretur talis defectus artifici eſſet tribuendus: & ſi Adam cùm primùm creatus fuit inciperet claudicare, talis claudicatio licet tribueretur homini habenti principiũ motus, nihilominus tamen ipſe creator diceretur cauſa talis claudicationis, quatenus dimanabat ſecundum principium datum ab autore naturæ. Hoc exemplum in ſimili de tibia ponit D. Tho. 1. p. q. 63. art. 5. in corp. ad probãdum angelum in primo inſtanti creationis peccare nõ potuiſſe, quia tale peccatum Deo imputaretur, qui cauſa nequit eſſe peccati. Et hæc doctrina verificatur in libero arbitrio, etiam inquantum liberum arbitrium eſt, cuius inclinatio nõ poteſt eſſe ad malum, quanuis ſit cũ indifferentia naturali ad hoc, vel ad
86 aliud bonum. Vnde † natura hominis ex ſe nunquam inclinare poteſt ad actũ carnalem malum, quòd ſi modò inclinat, hoc eſt propter appetitum læſum, & inordinatum naturæ lapſæ, quæ vulnerata remanſit poſt peccatum. Deus enim cùm à principio hominem condidit, illum rectum creauit

creauit,vt dicitur Eccleſiaſtic. 7. iu-
ſtitiâ originali illum ornauit, cuius
munus, & officium erat appetitum
ſenſitiuum intra rationis limites cō-
tinere. Si autem homo poſtea in-
ordinatè appetit, ſibi imputet tan-
quam ſi oculos ſibi eruiſſet: & non
Sapientiæ diuinæ, quæ naturam bo-
nam,& cum bona inclinatione con-
didit.Itaq; ſecūdum diuinam Theo-
87 logiam hoc certum eſt † omnem in-
clinationem naturalem appetitus
ſenſitiui in hominis bonū eſſe, quod
probatur euidenter: nam in tali ap-
petitu eſt inclinatio naturalis ad cō-
greſſum cum muliere, quæ de ſe op-
tima eſt,& neceſſaria ad ſpeciei con-
ſeruationem, quòd verò inclinet ad
alienam mulierem;hoc eſt,ex defe-
ctu noſtro: quemadmodum poten-
tiæ ſenſitiuæ hominis, omnes ex ſua
natura ordinantur ad perfectam ho-
minis cognitionem: ex accidenti
tamen aliquando ſunt illi occaſio er-
randi, veluti patet in baculo immer-
ſo in aquam,de quo iudicamus ali-
88 ter,quàm ſit,creaturæ † etiā propter
hominis bonum conditæ ſunt, quæ
tamen propter malitiam ipſius fiunt
illi in laqueum, & in muſcipulam,vt
habetur Sapien. 14. non diſsimiliter
natura hominis, & eius appetitus
ſenſitiuus,naturâ ſuâ ad bona ſenſibi
lia,& officia corporalia in bonū ho-
minis à Deo ordinata fuêre:& vt obe
dirent rationi per accidens; tamen
& ex defectu hominum ſæpiſsimè ad
malum inducūt. Hæc latè proſequi-
tur Medina t.2.quæſt.24.ar.4.qui er-
go ad actus libidinis ſolicitāt,exiſti-
mantes non eſſe peccata,quia ad il-
los natura inclinat, ij tanquam erro-
re intellectus(vt demonſtratum eſt)
obcæcati,& non impulſu paſsionis
inſurgentis ſuſpecti ſunt de hæreſi.
89 Alia opera ſunt† ad quæ voluntas
non ex ſe mouetur, nec illa refugit,
ſed indifferēter ſe habet ad illa,qua-
lia ſunt cęremoniæ Iudaicæ, & Sara-
cenorum ritus, qui cùm ex natura
ſua nihil habeāt, quo poſsint aut vo-
luntatem allicere aut fugare, cùm
fiunt ab homine, credendum eſt ea
fieri ab intellectu per motum,errore
ductū:& de his dico, quòd cùm ho-
mo iſta facit, eſt vehementer ſuſpe-
ctus de hæreſi, quia rationabiliter
credere poſſumus huiuſmodi homi-
nem ad illa inclinari ex errore intel-
lectus iudicantis talia opera licita eſ-
ſe,& bona, & inter alia opera iam nu
per à nobis relata, hæc poſteriora
ſunt ex quibus Inquiſitores rationa-
biliter poſſunt cognoſcere, & hære-
ſim pronunciare.

Ex quibus in concordiam Sotum
reuocare poſſumus, dicendo, quod
licet hæretici omnia peccata laudēt,
& probauerint, tamen quia ſpeciali-
ter ſacramentorum abuſum curant,
ideo qui in confeſsione ſolicitat,vel
proximè circa actum cōfeſsionis ta-
lia impudenter perpetrat, ſpeciali-
ter videtur cum illis communicare,
quia præſumitur velle ſacramentum
profanare,veluti hæreticus,& vt ta-
lis cenſendus eſt.

His ita ſuppoſitis ad quæſtionem
90 reſpondeo hac concluſione: † In-
quiſitores iuſtè poſſunt procedere,
& procedunt contra confeſſarios ſo-
licitantes turpiter ad libidinem mu-
lieres in actu confeſsionis,vel proxi-
mè ante, vel poſt circa illam,vtpotè
contra ſuſpectos de hæreſi, quamuis
illa ſuſpicio leuis,& modica ſit. c. ac-
cuſatus.de hæretic.lib.6.ibi: leuis &
modica ſuſpicio. c. vt officium.eod.
titu.& lib. 1.contra infamatos, & ſu-
ſpectos. Frāc. Squillacen.de fide Ca-
thol.c.26.Simāc. tract. de Cathol.in-
ſtit.tit.50.num.24.Albert.de agnoſc.
aſſertio. Catholicis quæſt. 34. nu.46.
Dixi in concluſione in actu confeſ-
ſionis,

ſionis, vel proximè, vt intelligatur
91 non eſſe † admittendam Nauarri opinionem lib. 5. Conſiliorum titu. de hæretic. conſil. 2. à nume. 1. & 5. pag. 121. relati etiam (licet malè) ab Emmanuele Rodriguez c. 204. ſum. tom. 1. fol. 578. qui dicit eandem eſſe rationem quando confeſſarius filiam pœnitentiæ ſolicitat poſt longum tempus, extra confeſsionem: idque dicit etiam ad Inquiſitores pertinere ex priuilegio, & ex recepta conſuetudine. Eidem Emmanuel Rodriguez manifeſtè aduerſatur, & meritò loco citato, inquit: Inquiſitores non habere priuilegium niſi cùm ſolicitatio exercetur in actu confeſsionis, vel proximè circa confeſsionem. Eandem ſententiam defendit Ludouicus Lopez in ſum. tomo. 1. capit. 35. fol. 197. §. at hic iam.
92 vbi idem videtur dicere † de confeſſario ſolicitante puerum in confeſsione ad nefandum peccatum, & quanuis ipſe prçcitatus autor dubius maneat, & anceps, an ad Inquiſitores hic caſus pertineat; ego tamẽ quod ad irreuerẽtiam ſacramenti attinet, ſimiliter cenſeo de confeſſario ſolicitante in confeſsione puerum ad nefandum peccatum, atque de confeſſario ſolicitante fœminam, cùm in vtroq; caſu eadem irreuerentiæ ratio inambulet. Verùm quanuis eodem modo in ſuſpicionem læſæ fidei vocari poſſet, nullatenus tamen cõtra eum poſſunt Inquiſitores procedere, quia ſi de hoc crimine cognoſcere poſſent, id eſſet, vel ex iure cõmuni, vel ex priuilegio, aut conſuetudine, non ex iure communi, vt patet ex his quæ dicimus de ſolicitãte fœminam, ſed nec ex priuilegio cùm tantùm ſit in eo expreſſus confeſſarius ſolicitans fœminam, de conſuetudine autem nulla poteſt eſſe difficultas, cùm nunquam in fidei edicto vlla de hoc crimine mẽtio facta fuerit. Eſſet tamen Chriſtianæ Reipublicæ vtiliſsimum vt in prouincijs vbi homines ad hoc deteſtabile peccatum ſunt procliuiores, poſtularetur à Summo Pontifice, vt ad cõfeſſarios etiam ſolicitantes pueros in confeſsione, extenderetur priuile-
93 gium: quia † vbi eſt eadem ratio, & omnimoda ſimilitudo, debet eſſe eadem iuris diſpoſitio etiam in pœnalibus: quia tunc non dicitur fieri extenſio, ſed quędam declaratio. notat gloſſ. ſingul. in c. 1. in verb. Italiæ de temp. ord. lib. 6. quam pro ſingulari commendat Panorm. in c. nihil. col. antepenult. de electіon. & in cap. final. 2. col. de reſcript. & Cynus in l. 1. C. de interdict. vbi Bald. dicit in 2. colum. circa med. allegando illam gloſſ. quod vbi eſt eadem ratio, ibi idem eſt caſus formalis ex mente iuris, licet non ſit eadem materia, & in l. ſi quis ſeruo. C. de furtis. col. 2. verſic. dubitatur ergo. in fin. dicit
94 quòd conſtitutio pœnalis non dicitur extendi, vbi extenditur ex mente eiuſdem conſtitutionis, iuxta doctrinam gloſ. in c. ſi poſtquam de electіon. lib. 6. vbi gloſſ. in verb. mente modicum vltra medium. Idem firmat expreſsè Bald. in l. illud. col. 2. circa medium verſ. item nota ex gloſſ.
95 C. de ſacroſanct. Eccleſ. quod † licet lex prohibeat extenſionem, tamen fiet extenſio de ſimilibus ad ſimilia, & hoc ſentit ibi gloſ. in verſ. alia cauſa, in princip. & ſubdit Bald. quòd
96 † illa dicuntur ſimilia, in quibus eſt eadem ratio, vel maior. l. non ſolum. §. qui priuilegium. ff. de excuſa. tutor. & tunc non dicitur fieri extenſio propriè, ſed hoc dicitur ineſſe de iure: allegatur Cynus ibi: & gloſſ. in d. c. 1. & hæc proculdubio procedunt in caſu hęreſis, cùm fauorabilis ſit fauore fidei. Nihilominus

tamen deſiderarem Summi Pontifi-
cis declarationem.

Probatur ergo noſtra firma con-
cluſio. Primò, ad Inquiſitores perti-
net iudicare omnes hæreticos, & de
97 hæreſi ſuſpectos, eò quòd † fidei iu-
dices ac cenſores ſint, & ſedis Apo-
ſtolicæ ſpecialiter delegati, gloſ. com
mun. recepta in Clem. nolentes. de
hæretic. verſ. ipſorum commiſſarijs,
Ioannes Andræas, Geminianus, &
comm. DD. in c. ne aliqui. de hæreti-
cis lib. 6. Abb. in c. cauſam matrimo-
nij. nu. 7. de officio deleg. & in c. fin.
de ſentent. & re iudicata, Gundiſal-
uus in tract. de hæret. q. 23. num. 6.
& dicit communem Alciat. in rub. de
offic. ordin. num. 19. Simanc. de Ca-
thol. inſtitut. tit. 34. num. 13. Locatus
verb. Inquiſitor. num. 5. Ioann. Ro-
jas in ſingul. fid. 27. 28. & 97. & alij
plures quos ipſi referunt. Sed cõfeſ-
ſarius ſolicitans mulieres in actu cõ-
feſsionis, vel proximè illi, eſt ſuſpe-
ctus de hæreſi; ergo iudicium iſtius
ad inquiſitores pertinebit: probatur
98 minor propoſitio: ideo † ſacerdos, vel
religioſus publicè ducens vxorem
dicitur de hæreſi ſuſpectus, quia li-
cet ex actu carnali non ſit ſuſpectus,
tamẽ propter matrimonij ſacramen-
tum adiunctum carnalitati, præſu-
mitur ſuſpectus de hæreſi. Ergo eo-
dem modo licet confeſſarius ex car-
nis ardore, & deprauatâ naturâ non
poſsit iudicari ſuſpectus, tamen pro-
pter adiunctum ſacramentum pœ-
nitentiæ, cui maxima irrogatur iniu-
ria debet reputari ſuſpectus, in quo
caſu, & ſimilibus contemnitur ſacra-
mentum.

Secundò id manifeſtum arguo ex
99 Soti opinione. Opera † ab hæreticis
ſpecialiter laudata ſuſpicionem ma-
nifeſtam hæreſis inducunt; ſed pro-
fanatio confeſsionis, & ſacramento-
rum laudatur ab hæreticis Luthera-
nis, vt ſuprà diximus, imò tollitur
non ſolùm ab eis, ſed etiam à Sarace-
nis dicentibus, impoſsibile eſſe ho-
minẽ ab homine abſolui à peccatis:
Eymeric. in 2. p. Directorij. q. 21. nu.
2. & diximus in tit. de Saracenis, ergo
cùm confeſſarius ſolicitans in actu
confeſsionis faciat opus quod natu-
râ ſuâ profanare videtur ſacramen-
tum pœnitentiæ, erit re verâ ſuſpe-
ctus de hæreſi: conſequentia proba-
tur ex his quæ dixi in 3. annotatione.

Sed dubium eſt, quæ ſuſpicio ſit
hæc, an ſit leuis, vel vehemens, aut
violenta.

Pro cuius dubij reſolutione decla-
100 randum eſt, quid † ſit ſuſpicio. Bald.
in l. ea quidem. num. 3. C. de accuſat.
ſic diffinit, quod ſit aliqualis animi
applicatio ad aliquid, cum vehemẽ-
ti titubatione. Hanc definitionem
refert, & tenet Nouellus in pract. cri
minal. in princip. ſub titulo indicia,
num. 34. Albertin. in tract. de agno-
ſcend. aſſertio. Cathol. q. 34. nu. 4. ad
finem verſ. & aliquando. vbi inquit
101 quòd † ſuſpicio mouet animum iu-
dicis: non tamen in totum remouet
dubitationem. argument. text. in l.
lege Aquilia. ibi: ad ſuſpicionem iu-
dicis. ff. ad legem Aquil. & l. abſen-
tem. ff. de pœnis. Petrus Antonius à
Petra in tract. de fideicommiſſo. q. 9.
num. 103. vbi pariter ex Bald. vbi ſu-
102 prà, dixit, quod † ſuſpicio eſt motus
quidam mentis ad aliquid cum ve-
hementi titubatione. Nec deſinit
idem Bald. in rubr. C. de probationib.
num. 4. dum dicit: ſuſpicionem eſſe
animi paſsionem aliquid firmiter nõ
eligentis. facit Bart. in l. admonendi.
num. 21. ff. de iureiurand. vbi magi-
ſtraliter concludit, ſuſpicionem eſſe
quæ animum iudicis aliquo leui ar-
gumẽto in aliquam partem inducit,
nõ tamen omnẽ excludit dubitatio-
nem. Cõcordat Gemin. in c. habuiſſe,

in 3.

in 3. notabil. 35. diſtinct. volens ſuſpicionem eſſe ſpeciem quandam probationis inducentem animum iudicis ad aliquid credendum, non tamen eſſe talem vt certè & fixè eiuſdem iudicis animum ad vnam partem applicet, ſed bene eum ambiguũ reddere. Ita Menoch. in tract. de preſumpt. lib. 1. q. 7. nu. 41. & ſeqq. Ex prædictis itaq; deducitur, quòd ſuſpicio dicatur leue incidiũ, cùm oriatur ex leui argumento. Hãc ſententiam tenet Iul. Clar. in pract. crimin. §. fina. q. 20. verſ. & huiuſmodi indi-
103 cia. vbi dixit quòd quando † indicia non ſunt admodum vrgentia, rectè poſſunt appellari ſuſpiciones. eundẽ ſequitur Albert. vbi ſup. q. 34. nu. 45. ad finem verſ. ſed inducit. vbi pariter tenet ſuſpicionem procedere ex aliquo leui indicio ſeu argumento. quo fit, vt ſuſpicio deſcribi poſsit, ſcilicet quod ſit opinio mali ex leuibus indicijs procedens, ſecundũ D. Tho. 2. 2. q. 60. art. 3. quem ſequutus eſt Simanc. de Cathol. inſtit. tit. 50. de preſumptionibus. nu. 22. & in Enchirid. tit. 41. num. 1. & Menoch. vbi ſuprà quæſt. 7. nume. 43. & Anton. à Petra vbi ſuprà. num. 108. qui magiſtrali-
104 ter dicit, quòd † licet ad ſuſpicionem probandam leuis ſufficiat probatio, quia ex leuibus ſignis poteſt oriri, ea tamen ſigna debent plenè probari, quia eſt qualitas, quæ dat eſſe rei, ſecundum Oldradum, quem allegat in conſil. 110. in principio. Eſt igitur ſuſpicio, opinio mali alicuius ex ſignis, ex qua ad præſumptionem venitur: ita Bald. in authen. ſi quis. C. de adult. Pegna. 2. p. Director. comment. 80.
105 vbi dicit † ſolam vnicam ſuſpicionẽ non inducere præſumptionem, ſed plures ſuſpiciones requiri; vt notat Frãc. Brunus tract. de indicijs, & tortura q. 8. part. 2. num. 4. & facit quod notat gloſſ. in l. 2. §. ætas. ff. de excu-
106 ſat. tuto. Præſumptio † verò eſt rei dubiæ coniectura veriſimilis, quæ ex natura rei, vel ex circunſtantijs negotiorum, aut perſonarum proficiſcitur. Dicitur veriſimilis vt excludamus ſuſpiciones, & præſumptiones temerarias, quæ ab ipſo iure reijciẽdæ ſunt. Suſpicio autem ſiue præſumptio quamuis nonnunquam differant, tamen in hac quæſtione pro
107 eodem vſurpantur. Eaque † triplex eſt, quædam dicitur leuis ſuſpicio, quæ prouenit ex ſignis exterioribus operum aut verborum, ex quibus capitur coniectura, quâ cõcludi poteſt, non quidem frequẽter, ſed rarò, ſeu in caſu, quod talia dicens, vel faciens hæreticus ſit, quod deducitur leui conſequẽtia: (v.g.) ſi quis ita colligat. Petrus deierat frequenter, ergo non bene credit in Deum, ex hac ſuſpicione, non debent Inquiſitores moueri ad aliquid, quod ſit grauis momenti in hac cauſa. Nam vt bene aduertit Simanc. de Cath. inſtit. tit. 50.
108 nu. 28. † Leuia ſigna non debẽt mouere animum viri conſtantis ad ſuſpicandum tam graue crimen, quale eſt hæreſis, ſed potiùs interpretanda ſunt in benigniorem partem.
109 Secunda † ſuſpicio eſt magna, quæ in iure vehemẽs vocatur, definiturque ab Alciat. tract. de præſumption. in princip. p. 3. ſic: [Præſumptio iuris eſt probabilis coniectura ex certo ſigno proueniens, quæ alio nõ adducto, pro veritate habetur.] Dicit, [alio non adducto,] quia contra hãc præſumptionem probatio in cõtrarium admittitur: quod, ſi nihil probatur in cõtrarium, pro plena probatione haberi ſolet. Ita docet Eymer. 2. p. Director. loco citat. n. 4. cuius præſumptionis exempla affert nu. 5. dicens tales eſſe eos qui quos ſciunt hæreticos occultant, fouent, viſitant, &c. & de hac præſumptione eſt ſermo in c. literas

teras tuas.de præſumptionib. Et notandum eſt cum Pegna loco allegato, ob hanc præſumptionem neminem debere velut conuictum de hęreſi condemnari, quanuis vehementer ſuſpectus de ea habeatur. Additur præterea in definitione, illa particula [Ex vehementi ſigno proueniens,] quoniam hæc vehemens ſuſpicio ſeu præſumptio ſumitur ex ſignis exterioribus operum, aut verborum,ex quibus capitur argumentum concludens frequenter,& vt in pluribus, quòd qui talia dicit, vel facit eſt hæreticus (v.g.) ſiquis diebus prohibitis abſque neceſsitate, & ſuperioris facultate carnibus veſceretur, aut diceret propoſitiones fidei contrarias his quæ ſcire tenetur, & debet; quanuis hæc quandoq; à gula & ab ignorantia abſque vllo errore intellectus prodire poſsint.De hac præſumptione vide Gerſon. tract. de proteſtatione.conſideratione.12. §.vehemens ſuſpicio.

110 Tertia † ſuſpicio quæ maxima eſt, in iure vocatur violenta,quæ dicitur iuris,& de iure,diffinirięq; ſic poteſt. Eſt quædam legis diſpoſitio aliquid præſumentis: & ſuper præſumpto, tanquam ſibi comperto, & noto ſta-
111 tuentis:vbi nota quòd † contra hãc præſumptionem directè,& regulariter admittitur probatio in contrariũ,etſi pro manifeſta veritate habeatur,cũ proficiſcatur ab apertis,& violentis, ac quaſi cogentibus indicijs. c.is.qui.de ſponſal.c.quanto. de præſumptionib. l. 1. §. 1. C.de rei. vxor.
112 actio. Hanc † præſumptionem Gerſon. loc. citat. conſiderat. vltim. ait naſci ex ſignis exterioribus operum aut verborum, ex quibus cõcludi ſolet efficaciter, & ferè ſemper, quod talia dicẽs, vel faciens eſt hæreticus (v.g.)ſiquis tranſit ad Iudæorũ ritus, præſumitur hac præſumptione hæreticus; caſus verò in quib. oritur violenta hæc præſumptio; in iure præſcriptos refert Albertin.in tract. de agnoſc.aſſertio.q.3.nu.7.& q.30.n.2. & eos enumerat Pegna 3. p. Direct. tit.de ſignis quibus diuerſi hæretici agnoſci poſſunt: & alia exẽpla tradit Eymeric.loco citato. De ſuſpicionũ materia præter allegatos auctores, vide text. in c. accuſatus.§.1. & in c. cum contumacia, ibiq; gloſſ.& DD. de hæretic.in 6.& tex.in c. ad abolẽdam.§.qui verò.& in c. excommunicamus.1.§.qui autẽ. & gloſſ. in verb. condemnentur. & his locis DD. de hæret.& in c.literas.vbi Panorm. & alij de præſumpt. Vmbertus Locatus in opere iudiciali. Bernard. Comenſ.in Lucerna Inquiſit.verb. præſumptio.& verb. ſuſpicio. & alijs locis, vbi omnes rem hanc diligentiùs, & fuſius tractant.

113 Suſpicio † præterea tripliciter poteſt diuidi ſecundùm Menoch. vbi ſup.quòd ſit leuis, ſiue temeraria, cũ idẽ contineat in ſe, altera vehemẽs, tertia violenta. Leuis ſuſpicio eſt quædam animi paſsio,cũ præciſa extremorum ignorantia,ſecundum Salicetũ in rub.C.de probat.& Golliel. Mayn.in l.in obſcuris.nu.3.ff.de reg. iur.& Menoch.d.q.7.nu.56.quod accidit,quando ex aliquo leui indicio iudex animum ſuum in alteram partem flectit,ſed cum dubitatione.

114 Vehemens † ſeu veriſimilis ſuſpicio eſt illa,quæ non ex leuibus admodum indicijs, ſed ex fortioribus oritur, & ex quibus iudex animũ ſuum in vnam partem inclinat, cũ aliquali ſeu modica dubitatione.Et hæc propriè opinio appellatur.Capra in tractat.de notor.in præfat.n.17 & Coraſ.in l.admonendi.1.p.nu.105.ff. de iureiur.& ibid.Ripa n.91.vbi inquit, quòd eſt animi motus cum hæſitatione aliquid eligentis.

Violenta

115 Violenta † autem ſuſpicio dicitur ea, quæ ex vrgẽtibus oritur indicijs, ita vt iudex conſtanter, & ſine dubitatione vni parti potiùs quàm alteri adhæreat. Ex præmiſsis igitur apparet, quòd leuis ſeu temeraria ſuſpicio cõtinet in ſe dubitationem ſimpliciter, vehemens cõtinet dubium ſed modicum. Violenta autem nullum prorſus dubium continet. Secũdùm itaque grauitatem indiciorum per prædictos gradus metiri debemus ſuſpicionem. Albert. verò in d. quæſt. 34. num. 46. ſic declarauit hos terminos dicẽs: leuem eſſe ſuſpicionem eam quæ oritur ex his quæ rarò contingunt, grauem ſeu vehemẽtem eam, quæ oritur ex his quæ frequenter contingunt, violentam autem eam quæ oritur ex ſemper contingẽtibus, quæ doctrina magnopere mihi arridet, tùm quia rationi cõſona, tum quia communis & concors ſententia eſt, ſi rectè opiniones perpendantur.

Hoc ſuppoſito dicendum eſt, confeſſarium ſi confitentem ſolicitet, leuem ſuſpicionem incurrere, & contrahere.

Tertiò deinde probatur noſtra cõ-
116 cluſio † ex ſtylo, & communi vſu: ſiquidem Inquiſitores tales confeſſarios quotidie puniũt: ergo ad Inquiſitores pertinet hic caſus ſolicitationis. Atque hic ſanè non ſolùm eſt intelligendus de ſolicitationibus quæ fiunt verbis, ſed de illis etiam, quæ fiunt nutibus, ſignis ac factis, putà oſculis, tactibus impudicis, ex ſuprà adductis.

117 Quartò probatur † ex inſtructione ſupremi Senatus ſacroſanctæ Inquiſitionis edita anno Domini 1580. idque obſeruari debere per omnes orbis prouincias declarauit ſummus Pontifex Clemens VIII. anno 1597.

118 Sed quæret aliquis, quid ſit. † Solicitatio (quoad noſtrum inſtitutum) eſt delictum patratum à confeſſarijs inducentibus, & interpellãtibus mulieres pœnitentes ad actus turpes, & libidinoſos per tactum, verba, aut ſigna, in actu confeſsionis ſacramentalis, vel circa illum, ante vel poſt confeſsionem. Quâ definitione verbum ſolicitatio plus in ſe complectitur, quàm à Iureconſultis illi tributum ſit. Nã qui ſolicitatores dicuntur, ij ſunt tantummodo, qui ſuæ, vel alienæ libidini conãtur animum mulieris ab honeſtate, & temperantia, ad impudicitiam, & turpitudinem auocare. Nos verò ſolicitatores vocamus hîc eos, qui ſibi & ſuæ cupiditati tantùm, vt ſatisfaciant, vel idẽ conantur, vel conatum ad effectum perducunt. Et tamen eâdem pœnâ eos etiam puniẽdos certum eſt pro tactu & ſignis, ac ſi ad effectum libidinis perueniſſent, quâ in ſentẽtia conuenimus cum Iureconſultis. ſcribit enim Paulus l. 1. ff. de extraordin. crimin. ſolicitatores alienarum nuptiarum, itemq; matrimoniorum interpellatores, & ſi effectu ſceleris potiri non poſsint, propter voluntatem pernicioſæ libidinis extra ordinem puniri debere. Dicimus in hac definitione per tactũ, verba, aut ſigna. Nam ſi de ſignis conſtet amatorijs, ſiue de nictu oculorum pellaci, ſiue de manus in manum inuolutione, ad ſolicitationis probationem nihil magis facit. Amor enim per oculos in interiora diffunditur, quod expreſsit Theocrit.

Ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνην ——

id eſt, vt vertit Virgil.

Vt vidi vt perij ——

& attentiùs Ouidius in Arte

Illam reſpicias, illam mirare, licebit
Multa ſupercilio, multa loquare notis.

Itaque monet Gregor. in Regiſtr. [Oculi noſtri, etſi iactãtur in aliquã fœmi-

fœminam, in nullam figantur. Nec enim quando proceditis fœminas videre, prohibemini: ſed appetere & ab ipſis appeti velle criminoſum eſt.]

De tactu verò eſt lex Salica in hæc verba tit. 23. [Si homo ingenuus fœminæ ingenuæ digitum, aut manum ſtrinxerit Malberg, Chamni, 600. denarijs, qui faciunt ſolidos quindecim culpabilis iudicetur:] nam in ipſo cōtactu ſolicitationis argumentū ineſt, vnde apud Euripidem in Electra ipſa Electra ſic reijcit Oreſtem.

Ἄπελθε μὴ ψαύ' ὧν σε μὴ ψαύειν χρεών.
Recede, ne tangas quod haud te conuenit.

119 His ſuppoſitis, dico quòd † tunc dicetur committi in actu proximo confeſsionis, quando taliter fit hæc ſolicitatio, vt magna irreuerentia irrogetur huic ſacramento pœnitentię ante vel poſt confeſsionem. Hanc proximitatem ita explicat Manuel Rodriguez in ſum. loco citato, & citat Ledeſmā in addit. ad tertiam partem quæſtione 56. art. 2. concluſione 1. vbi quia expreſsiùs & clariùs id dicit, eius verba ſunt valdè notanda: ſic enim ille in concluſione prima. [Si acceſſus ad mulierem filiam confeſſionis, vel ſolicitatio ad congreſſum fiat in ipſa confeſsione, vel proximè ad ipſam confeſsionem, taliter quòd redundet in iniuriam ipſius ſacramēti cōfeſsionis, habet peculiariſsimam deformitatem, & eſt immane ſacrilegium.] Aduertat lector verba illa, [taliter quod redundet in iniuriā ipſius ſacramenti.] Et paulò pòſt addit, [imò ita eſt grauiſsimum & immane ſacrilegium, vt tanquam ſuſpecti de fide ſacramenti habendi ſint, & ita meritiſsimâ ratione iudices fidei integerrimi Inquiſitores puniunt huiuſmodi
120 confeſſarios.] Ex his collige † quàm grauiter peccent confeſſarij ſolicitantes fœminas quę accedunt ad hoc ſacramentum, vt enim refert prælegatus Ledeſma, non ſolùm peccant contra puritatem huius ſacramenti; ſed etiam contra ſecuritatem illius: ſic docet quæſtione citat. art. 2. quæſtione 1. §. ratio huius concluſionis.

121 Secundò colligo quòd quanuis † confeſſarius ſolicitaret mulierem ad alia peccata in confeſsione, non diceretur ſuſpectus, nec talis ſolicitatio pertineret ad Inquiſitores. Patet, nam ſolùm ſolicitatio ad carnalia iure fuit reſeruata Inquiſitoribus, & cùm in delictis non fiat extenſio. cap. in pœnis. & cap. odia. de reg. iur. lib. 6. c. 1. de pœnitentia, & ibidem DD. Dec. in l. factum. §. in pœnalibus. ff. de regul. iur. Natta conſ. 339. nume. 9. & conſil. 469. num. 19. & 20. & Burſatus conſil. 76. num. 8. & 9. Bertazol. conſ. 125. nu. 15. & conſil. 166. numer. 1. tom. 1. Ripa in tract. de peſte titul. de præſeruatione remed. capit. deuenio nunc ad modum. numer. 130. & ſequentib. & Riminald. Iunior conſil. 65. numero 15. & Oſſaſc. deciſione Pedem. 61. nume. 21. Petrus Dueñas regul. 287. Franc. Porcellinus in tract. de inuentario c. 5. nu. 34.

Inde fit, vt nō ſit idem iudicium de ſolicitatione ad carnalia, & de ſolicicitatione ad alia, putà, furtū, murmurationē, &c. Ita docet Ledeſma paulò inferiùs. §. & non eſt idem, ibi: [Et non eſt idem de alijs peccatis, atque de peccato immunditiæ: nam in peccato iſto, eſt quædam immūditia, quæ ma-
122 gis contrariatur huic vinculo.] Hoc † namq; delictum perpetrās infamiam incurrit: connumeratur enim inter enormia, per tex. in c. infames. 3. q. 7. Foller. in pract. criminal. canon. c. 19. verb. vel flagitiū carnis: omnia quippe delicta carnis dicūtur enormia: vt
123 ibi per Foller nu. 8. imò ſola † captura pro crim. hæreſis vehemēter infamat,

vt inquit Villadieg.de hæret.q.11.Si-
mancas in Enchirid.tit.25.nu. 3.Ioan.
Rojas in tract.de hæret.2. part.nume.
16.& cùm ſit mali exempli tanquam
Reipublicæ perniciosius, multò gra-
uiùs quàm cætera reputari debet.l. 3.
§.ſed & ex Senatuſconſulto.ff.de pœ-
nis.cap.præcipuè.11. quæſt.3. gloſ. in
cap.nemo.32.q.4.Tiraquell.de pœnis
temper.cauſâ 44.nu. 55. Carrerius in
pract.criminal.tract.de homicid.§.cir-
ca igitur tertium.numer.27.pag.250.
Menochius de arbitrar. caſu 358. nu.
124 4.libr.2.At verò cùm hoc † delictum
clam committatur, acriùs puniri de-
bet.cap. cum ex iniuncto.de hæret. l.
palàm. ff. de ritu nuptiar. l.final. ff.de
effract.l.1.§. final. ff. de ſeru. corrupt.
125 vbi probatur,quod † grauius eſt per-
ſuadere quàm compellere. l. officia-
les.& ibi gloſ.in verb.clandeſtinis.C.
126 de Epiſcopis & clericis.vbi plùs † pu-
nitur clandeſtinum delictum, quàm
manifeſtum: ex actu enim clãdeſtino
dolus,& malus animus agentis magis
præſumitur, quàm ex actu palàm fa-
cto.l.non exiſtimo.ff. de ritu nupt.

Ea de cauſa dicebat Theopſaltes
Pſal.18.[ab occultis meis munda me]
quod Suydas interpretatur,in κρύφιοι
λογισμοὶ, purga me à cogitationibus
meis malis.Quicquid enim fit occul-
tè, improbè factum videtur, nec à
præſumptione machinamenti, ſinit
eſſe mentem liberam. Hinc vt alibi
diximus, Concilium Illiberitanum
cauit nocturnas peruigilationes mu-
lierum in cœmeterijs, quòd multæ
eo prætextu committerentur impu-
dicitiæ. Id quoque legitur, Chriſtia-
nos ætate Tertulliani noctu ſolitos
fuiſſe ad vigilias in templum conue-
nire,cùm aliàs interdiu ac palàm per
metum idololatrarum facilè non poſ-
ſent:& tamen eò quòd illis objjcere-
tur, quòd in principis maieſtatem
coniurarent, quòd infanticidia quòd
cœnæ Thyeſteæ,& extinctâ lucernâ,
inceſta, ſtupra & illicitæ coniunctio-
nes apud eos fierent, & quod aſini
caput, & genitalia antiſtitis ac ſacer-
dotis ſui colerent (vt videre licet
apud Tertullian. 9. Apologetic. apud
Athenagoram & Iuſtinum in his quas
ad Imperatores dederunt apologijs,
& apud Minutium Felicem in Octa-
uio) hoc illi ſuſtulerunt, cùm ſcirent
& noctem, & latebras illas ſuſpicio-
nem & ſcrupulum facere. Vnde nec
ſine prudentia cautum erat lege XII.
tab.ne forent mulierum nocturna ſa-
crificia. Et Eupolis in Baptis ne mor-
tis quidem piaculo adduci potuit,
quo minus damnaret Athenienſium
nocturna ſacrificia, quæ Collytia di-
cebantur.

Ex omnibus ergo hactenus dictis
127 ſequitur, filias † pœnitentiæ teneri
ex lege generalis edicti, ſub pœna
excommunicationis maioris tales cõ-
feſſarios, à quibus ſolicitatæ ſunt, In-
quiſitoribus denunciare ac indicare:
magna eſt enim pietas prodere late-
bras impiorum,& ipſum in eis,cui ſer
uiunt, diabolum debellare. Ita Leo
Magnus in ſermone de collectis. Am-
broſ.2.offic. cap. 24.Simancas de Ca-
thol. inſtit.tit. 49. de denunciatione.
Ioannes Rojas ſingul. 3. numer.14. &
17.cum ſeqq.

Sed iam ſuppoſitâ hac ſolicitatione,
de qua ad Inquiſitores attinet cogno
ſcere, inquirendum reſtat, vt finem
128 huic quæſtioni dicamus, quomodo †
huiuſmodi delictum, cùm in tam oc-
culto loco fuerit perpetratũ, iuridicè
poſſit innoteſcere ac probari, eiuſq;
cognitio ad forum iudiciale deduci.

Nam ſi diſpoſitionem inſtructionis
circa probationem huius delicti ſoli-
citationis perpendimus,quæſtio hæc
difficilior redditur. Tũ quia cõtra iu-
ris Canonici conſtitutiones diſponat,
tum etiã quia in hoc delicto mulieres
ſint

ſint neceſſariò teſtes, imò teſtes in earum depoſitionibus ſingulares, quæ ſanè à teſtificãdo in criminalibus cau-
129 ſis iure repelluntur, cùm ex ſua † natura mendaces, fallaces, periuræ, doloſæ, mutabiles, fragiles, variæ, & corruptibiles ſint, vt cõmuniter clamant omnes DD. & copioſe tradit Tiraquell. de legib. connub. in l. 9. numer. 49. & Ioſeph. Maſcardus de probationibus lib. 2. concluſ. 762. nu. 3. & ante iſtos ſpeciatim docuit Albericus in l. qui teſtamentum. §. mulier. n. 1. tit. de teſtam. Ioſeph. Ægidius de teſtib. nu. 5. Ioan. Faber in §. teſtes autem. nu. 1. inſtit. de teſtam. Aymon de antiquit. tempor. p. 1. §. quæritur autem in hac materia. num. 36. Horat. Lucius inter conſ. criminal. diuerſorum conſ. 161. num. 20. lib. 2. præſumitur namq; mulier malè agere. l. obſeruate. §. 1. ff. de officio proconſulis. l. de quibus. ff. de legibus, allegant enim mulieres turpitudinem ſuam. cap. ex literis. de diuort. ſed mirũ cùm nominentur mulieres non à corporis ſexu, ſed à mollitie mentis, quod ipſa Hero apud Ouidium de ſe teſtatur in Epiſtol. ad Leandr.

——ſed ſum tibi viribus impar:
Fortius ingenium ſuſpicor eſſe viris.
Vt corpus teneris ſic mens infirma puellis:
Deficiam, parui temporis adde moram.

Et text. in § ſi illud. 32. quæſt. 7. quæ ſemper conatur ad delicta, & prohibita. c. 1. de interd. matrimon. Ideo non poſſunt docere, teſtificari, fidẽ dare, iudicare, nec poſtulare. dict. cap. mulierem. 35. quæſt. 5. quæ originem deduxerunt à prima muliere Eua, quæ præuaricata eſt iuxta illud Ambroſ. libr. de Paradiſ. cap. 4. [Mulier inquit prior decepta eſt, & virum ipſa decepit] ideo ſemper præuenit dolis, quia timet luere ſupplicium fraudis, quâ decepit primum hominẽ. Hinc Eſaię 3. [Vę populo cui mulieres dominatę ſunt,] & Salomon Eccleſ. 7. ait virum de mille vnum reperiri, mulierem ex omnibus non inueni. Propterea mulier eſt iracunda & litigioſa, in graue hominum periculum, vt legitur Prouerb. capit. 21. [Melius eſt ſedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigioſa, & melius habitare in terra deſerta, quàm cum muliere rigoroſa, & iracunda:] & Eccleſiaſt. 25. [Non eſt caput nequius ſuper caput colubri, neque ira ſuper iram mulieris: commorari leoni & draconi placebit, quàm cum muliere nequam.] Et ſubdit. [Breuis omnis malitia ſuper malitia mulieris, mors peccatorum cadat ſuper illam,] à muliere itaque initium factum eſt peccati, & per il-
130 lam omnes morimur. Eſt † denique mulier ad hominem iter mali, iter mortis, diſciplina ſerpentis, diaboli conſiliaria, furuncula arboris, fons deceptionis, rubigo ſanctorum, muſcipula animæ, latrocinium vitæ, ſuauis mors, blanda percuſsio, pernicies delicata, libens malum, ſapida iugulatio, & omniũ calamitas rerũ, caput peccati, arma diaboli, expulſio paradiſi, delicti mater, corruptio legis antiquæ, hominis confuſio, inſatiabilis beſtia, continua ſolicitudo domus, tempeſtas ſolitudinis, impedimẽtum viri, incontinentię naufragium, vas adulterij, precioſum prælium, animal peſsimum, pondus grauiſsimum, aſpis inſanabilis, humanum mancipium, indeſinens pugna, damnum quotidianum, ianua diaboli, cauda ſcorpionis, ſepulcrum dealbatum, vulnus inſanabile, venenum in dulcedine latens animæ corruptela, forma decipiens, langor ſuauis, humiditas dulcis, continuum bellum, carcer cordis, mors manifeſta, euacuatio burſarũ, inquiſitio munerum,

doctrinæ impedimentum, perturbatio ſcholarium, infamia ſacerdotum, confuſio religioſorum, honeſtatis infamia, culpæ mater, radix vitiorum, cuiuſlibet mali finis & principium, dux malorum, ſcelerum artifex, & ſi quid magis poteſt dici ipſa mulier improbitatis cumulus eſt. Vide Baptiſt. Mantuanum in Bucolicis, cuius inuenta ſuis coloribus mulieres veriùs & elegantiùs pingunt: & accipe illud elegantiſsimũ Senecæ in Hippolyto:

Quid ſinat inauſum fœminæ præceps furor?

Et propterea mulieri, cui tot bona per iura prohibentur, cui etiam tot mala, & facinora hiſtoriæ humanæ & diuinæ tribuunt, fides non eſt adhibenda, quando accuſat de ſolicitatio-
131 nis peccato: præſertim, cùm † confeſſarius ſit iudex, medicus, paſtor, & Dei miniſter, quæ munera aliquando neceſſe eſt exercere cum liuore plagarum pœnitentis, & in huius animo fragili & incorrigibili propter ipſius malitiam & impœnitentiam generare odium, ſcandalum, & inimicitias. & multa ſe offerunt in tali actu occulto confeſsionis, quæ ſolus Deus dignoſcere & iudicare poteſt.

132 Quod autem † mulieres, prout ad præſens attinet inſtitutum, ex prædictis rationibus repellantur à teſtificando, probatur pluribus, tum iuris Cæſarei, tum iuris Pontificij deciſionibus, tum denique grauiſsimorum Doctorum ſententijs.

Primò, ex text. in d. cap. mulierem. ibi: nec teſtis eſſe, & ibi gloſ. in verb. nec teſtis. 33. quæſtione 5. & in c. forus. in fine. ibi: ſi cui non fœmina. & ibi gloſ. in verb. fœmina. de verbor. ſignific. & gloſ. in c. quoniam. in verb. mulieres. verſic. iſtud ſic intelligi debet. de teſtibus, & ibidem Abbas numer. 2. in princ. iuncto verſic. de iure Canonico. communem opinionem dicit Felinus numer. 1, verſ. ſecus in cauſa criminali. Bald. nu. 4. Imola nu. 2. verſ. & hoc de iure Canonico. Antonius Butrius poſt numer. 6. Henricus Boer. numer. 4. & gloſ. in cap. tam literis. in verb. fœminas. verſicul. alia mulier non admittitur in criminalibus. eod. tit. de teſtibus. Speculat. in tit. de teſte. §. 1. numer. 83. verſic. ſecundum canones. Florian. in l. ex eo. numer. 3. & ibidem Iacobinus de ſancto Georgio numer. 4. verſicul. de iure autem Cononico. ff. de teſtibus. Faber vbi ſuprà, poſt numer. 1. verſic. ſed in criminali non de iure Canonico. Aretin. in §. teſtes. numer. 2. inſtit. de teſtamento. Alberic. in l. qui teſtamento. §. mulier. numer. 4. verſicul. de iure autem Canonico. Caſtrenſis ibidem numer. 8. in fin. verſicul. ſed de iure Canonico tenetur cõtrarium Imol. numer. 12. ad finem. verſicul. de iure Canonico: communiter tenetur ff. de teſtament. Decius in l. fœminæ. numer. 34. ff. de regul. iur. vbi hanc concluſionem cõmunem dicit. Idem docet Campeg. regul. 125. in princip. & in 2. Fallen. Blancus in titul. de indicijs num. 351. Anan. conſil. 17. poſt numer. 16. Bonifac. de Vitalin. de teſtibus. numer. 23. Tiraquell. de legibus connubial. in d. l. 9. numer. 61. vbi teſtatur hoc eſſe indubitatum. Gigas de crimin. læſæ maieſtat. lib. 2. rubric. quomodo, & per quos crimen læſæ maieſtatis probetur. quæſtione 6. nu. 1. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in cauſa ciuili titul. de teſtibus. rubrica perſonas. teſt. aggrediendo. verb. mulier. numer. 75. verſicul. ſic prohibetur mulier. Dueñas regula 315. in principio. Nouell. reg. 216. numer. 9. Antonius Gomez Variar. reſolution. tomo tertio. cap. 12. rubric. de probat. numer. 13. Rolandus conſ. 24. nu.

24.num.13.libr.1.Maſcard.de probat. lib.2.conſ.762.& lib.3. concluſ. 1358. nu.30.

133 Secundò, quòd huiuſmodi† mulieres, cum ſingulares teſtes ſint, non probent, nec eis fides adhibenda ſit, probatur ex textu in c. nihilominus. vbi gloſ.3. q. 9.& c. tam literis. de teſtibus. vbi etiam gloſ.in verſ. ſoli atq; reſpondit. Ancharan. conſ.276. & eſt ſancitum in cap. cum dilecti. de electio.& in cap. licet cauſam. vbi Abb. de probat. & Marſilius in pract.crimi. §.diligenter.colu.5. Alexand. conſ. 3. col.final.volum.1.Felinus in cap.licet ex quadam.colum.3.& ſequentib. de teſtibus.Corne.conſil. 286. colum. 2. vol.3.& conſil.134.in princip. volum. 2.Pariſ.conſil. 57.colu.2. volum. 1.Iaſon in l. admonendi. colum. 94. ff. de iureiur. Gratus conſil.2. colum. final. volum. 2. Ergo mulieres iſtę nequaquam ſunt admittendæ ad huiuſmodi delictum probandum, cùm in cauſa criminali non recipiantur, & tanquam ſingulares nihil omnino probent.

Nihilominus tamen contraria opinio verior, ac receptior eſt: nimirum, quòd mulieres à ferendo teſtimonio
134 nõ repellantur. Probatur primò, quia mulieres in cauſa criminali à teſtificando nõ repellũtur de iure canonico; gloſ.in c.2.de iudic.lib.6.verb.iure prohibẽte: quæ ſentit expreſsè quòd de iure Canonico mulier poſsit eſſe teſtis in cauſa criminali, criminaliter intentatâ. Decian. conſ.63.numer.37. lib.3.Alexand.conſ.24.n.11.vol.2.probatur ſic per text.in l. ex eo.ff.de teſtibus, in quo tex. omnes legum interpretes firmant iſtam concluſionem, quòd de iure Ciuili mulier in omni cauſa poſsit eſſe teſtis; ita copioſè cõcludit Proſper Farinacius in l.2.quæſtion. criminal. quæſtione 59. nume. 26.& tamen eadem lex, de verbo ad verbum canonizata exſtat in cap. ex eo 15.quæſtione 3.ergo nulla videtur differentia inter ius Canonicum & Ciuile: quantùm ad hoc quòd mulieres ferant teſtimonium, prout in terminis eleganter deducit Felinus in d. cap. quoniam.nume.1. in fine verſ. & vnum conſidera. de teſtibus Proſper etiam Farinacius vbi ſuprà nume. 2. qui plures huic ſentẽtiæ patrocinantes refert.

135 Secundò,† in crimine hæreſis, læſę maieſtatis, ſimoniæ, & alijs exceptis criminibus, fœminarum teſtimonium recipitur, vt probatur ex text.in cap. tanta.& in cap. per tuas. & ibi Doctores, & Anania numer.1.& ſequentib. extra de ſimon.gloſ.in c.cum P.Mancenella. de accuſat. & in can. in ſumma.2.quæſt.7.& in cap.forus.in fin.in verb.non fœminæ.verſicul.tamen in criminibus exceptis. de verb. ſignif. Speculat.in titul.de teſte §.1. numer. 84.Imol. in capit.quoniam. numer.2. verſicul. niſi in criminibus exceptis, & ibi Henrich.Boyc.numer.3. verſic. aut igitur de criminibus exceptis. Fredericus Schenx in tractat.de teſtibus numer.58. in fine. Nellus in tract. de teſtibus numer.32. Gigas de crimine læſæ maieſtatis, libr.2.titul.quomodo & per quos crimen læſæ maieſtatis probetur. quæſtione 6. numer. 5. & 6.& Dueñas regul. 315. in 3. fallen. Alexand. conſil. 11. numer. 6.libr.1. Martin. Lauden. in tract. de crimine læſæ maieſt.quæſtione 27.Ioann.Maria Monticell.in Repert. teſtium. rubric.de teſtibus, in crimine læſę maieſtatis, fol.359. col. 1. verſ. 5. Maſcard. de probationibus, libr.1 .concluſ.462. nu.6.& lib.2.concluſ.762.num.22.Palat.Rub.in allegat.hęreſ.§.12. & ſeqq. Arnald. Albert. in repet. cap. 1. de hæret. in 6. quæſtione 16. numero 13. Simanc. de Catholic. inſtitution. cap.62.

Tertiò probatur hæc ſententia,
136 quoniam † actus iſte ſolicitationis aliter dignoſci non poteſt, cùm in tam occulto ſacramento exerceatur, quare cùm in hoc actu nullus præter fœminam, & confeſſarium interueniat: iura canonica fœminam, à dicendo teſtimonio non repellunt, ſecundum Ioannem Andręam in addit. ad Specul. tit. de teſte. §. 1. nume. 83. liter. H. in fine additionis, vbi dixit: quòd cõmunis practica admittendi in criminalibus teſtimonium fœminarum, habet in ſe & veritatem & æquitatem,
137 quando † aliter veritas detegi & haberi non poteſt. Idem aſſeruerunt Felinus in cap. quoniam. nume. 1. verſ. & quod habet veritatem. Imol. num. 2. in fine, ibi: vel fortè in ſubſidium, de teſtibus. Iaſon. in l. final. numer. 7. verſicul. & licet in criminal. C. de his quibus vt indignis. vbi ampliùs
138 dicit, † quòd in hoc caſu duæ fœminę plenè probant delictum. Decius in l. fœminæ. numer. 36. verſic. ſed dato quod omnis opinio ſit vera, & ibi in addition. liter. B. in verb. poteſt. ff. de regul. iur. Marſilius conſil. 5. numero 9. Gigas in tract. de crimin. læſæ maieſt. libr. 2. rubric. quomodo, & per quos crimen læſæ maieſtat. prob. quęſtione 6. numer. 2. Dueñas regul. 515. in 2. limita. Nouell. regul. 216. numer. 19. verſicul. ſed quando veritas. Conrad. in pract. §. 2. de officio prætor. in cauſa ciuili. titul. de teſtibus. rubric. perſonas teſtium aggrediendo. verſicul. mulier. nume. 75. Viuius in commun. opinion. verſic. teſtis idonea poteſt eſſe mulier. numer. 3. Rolandus conſil. 7. numer. 14. libr. 1. & conſil. 24. num. 14. eodem libr. 1. Decian. conſilio 63. numer. 37. verſic. ſecundo reſpon.
139 vbi dicit quòd † quando agitur de probatione alicuius facti, quod à fœminis tractatum eſt admittuntur ipſę fœminæ ad teſtificandum, etiam in criminalibus, ita Oſaſc. conſil. 65. numer. 10. Ioannes Maria Monticellus in ſuo Repertorio de teſtib verſicul. fœmina. fol. 36. colum. 2. verſicul. & in rubric. teſtes in crimin. qui eſſe poſſunt. Maſcard. de probat. libr. 2. concluſ. 762. numer. 16. & alij plures quos ipſe refert. Ex quibus facilè probatur huiuſmodi mulieres deponentes, etiam ſi ſingulares ſint admitti debere ad teſtificandum ſuper ſolicitatione à confeſſario ſibi factâ in actu confeſsionis, aut proximè illi. Hinc iuridicè Seneca inducit duas illas mulieres in Hippolytum crimen raptus & inceſtus intentantes hoc modo:

——ſcelere velandum eſt ſcelus.
Tutiſsimum eſt inferre, cùm timeas, gradum.
Auſæ priores ſimus an paſſæ nefas,
Secreta cùm ſit culpa, quis teſtis ſciet?

Quaſi dicat cum teſtes Hippolyto nulli ſint, de ſolicitatione nobis duabus potiùs quàm illi ſoli fidem habebit Theſeus.

His maximè ſuffragetur optima doctrina Felin. in cap. veniens. 2. num. 21. verſ. & procederet abſq; dubio de
140 teſtibus. quòd † ſi actus eſt talis, quod de ſui natura non ſoleat interuenire, niſi ij, qui commodum aut intereſſe habeant, tunc tales admittuntur teſtes. Idem deducitur ex text. in l. cõſenſu. C. de repud. & in l. non omnes §. à Barbaris. ff. de re militari. & communem dicit Decius conſ. 34. num. 8. Emmanuel Suarez in ſuo libello recept. ſenten. litera T. num. 131. Antonius Gomez titul. de probationibus delictorum. numer. 1. verſ. Item adde tom. 3. Variarum reſolut. Franc. Herculan. tract. de negatiuâ numer. 16. & 17. copioſe Farinacius libr. 2. quæſtio. crimin. quæſtione 62. limit. 3. num. 90. Abbas in cap. fin. not. 2. de teſtib. cogend.

gend gloſ. in cap. cum dilecti verſic. & ſi tres.de elect.& in capit.2.in gloſ. penult. & ibi Abbas,de arbitr. Campeg. de teſtib. regul. 107. 2. fall. Bernard.Diaz,reg.759.in princ.Matheſil. ſingul.188.Carrerius in pract.& tract. de indicijs. §. in textu ergo vbi teſtibus ſeparatus,nume.31. Boſſ.in tit.de indicijs num.ibi.

Quod vtique procedit.non ſolùm quando delictum & negotium ex ſui natura eſt tale (etſi difficilis probationis) vt aliter innoteſcere non poſſit, ſed etiam quando ratione temporis, vel ratione loci tale eſt, vt veriſimili habitu inueniri non potuerit, vt
141 eſt caſus noſtræ quæſtionis. Hoc † enim caſu admittuntur teſtes ſingulares,& inhabiles, quoniam per alios veritas ratione loci & temporis , vt potè in actu confeſsionis, haberi non poteſt. text. in cap. final. & ibi gloſſ. Hoſtienſ.Ioann.Andreas.& commu. Doctores de teſtibus cogen. Antonius Gomez Variarum reſolution. tom.3.cap.12.rub.de probat.delictorum,numer.21. verſic.quæro tamen. Plot.de in litem iurand.§.4.nume.32. Carrer. vbi ſuprà numer. 33. Proſper Farinac.vbi ſuprà,numer. 55.& 62.& 74. cum ſequentib. Sed in actu confeſsionis , non ſolùm non interueniunt alij, verum nec iure poſſunt. Ergo licitè admitti poſſunt , & debent mulieres ac teſtes ſingulares, vicem accuſatoris agentes. Nam in
142 hoc caſu † mulier teſtis,& accuſatrix poteſt eſſe.Non enim eſt inconueniens tunc vicem duorum ſubire, ſcilicet teſtis & accuſatoris:tum quia non peruerſè, ſed Chriſtianæ Religionis impulſu id egiſſe videtur, ex text.in cap.in omni negotio. vbi Anton.de Butr.& Abb.num.4.de teſtib. in omni (inquit) negotio principalis perſona dicens veritatem de re ſibi nota rectiſsimè habẽda eſt pro teſte.

Soto in tract. de ratione tegendi ſecretum.in lib.2.2.quæſt.4.& libr.5.de iuſt.& iur.quæſtion.6.art.2.concluſ.4. Simanc.de Catholic.inſtit.tit. 54.nu. 55.Confirmatur ex illo Matth. capit. 18.[Si te non audierit, adhibe tecum vnum vel duos.]Copioſè Maſcard.de probat.lib.1.concluſione 26.num.11. Hector Hemil.in tract. de teſtibus 1. p.verſ.accuſator.nume.21.& alij plures quos ipſe refert.

143 Quartò probatur:nam † per teſtes ſingulares probari poteſt aliquẽ eſſe hæreticum, vt tenẽt omnes communiter ſcribentes, inter quos id elegãtiſsimè defendit Iacob. Butricar. in l. Ariani. C. de hæreticis. idem ſenſit Anton. de Butrio in capit. cum oporteat. de accuſat. in quam ſententiam ſæpius Alexand. inclinat. conſil. 141. ponderatis.col.2.nume.2.verſic.præterea teſtes diſcordes. & conſ. 72.inſpecto diligenter.col.2.num.2.verſic. nec prædictis habet obſtare , & poſt dictum numer.2. verſicul.tamen. vbi tractatur de probando aliquo. vol. 1. & conſil.92.colum.4.numer. 20. verſ. quia reſpondeo. volum. 5. & conſilio 147. poſt nu. 20. verſicul.teſtes præterea ſingulares.volum 7.eidem ſubſcripſit ſententiæ Decius in cap.licet cauſam.nume.69. verſic.tertiò ſingularitas teſtium. in tit. de probationibus: quod etiam apud omnes teſtatum reliquit Marſil.conſ. 1.vbi alios citat num.27.verſ. iam reſpondeo, & nume.41.45.46. & 58.quem ſequitur Pariſ.conſil. 2. & ſi iudicium,num.89. verſicul. tamen procedunt iſta. volum. 4. idem tenuit Bald. in l. actor. col.3.poſt n.4.verſi.vt putà volo probare aliquem hæreticum. C. de probat.& in l.vnica.C. qui muner. tutel. quo in loco refert quòd ſi vnus teſtis dicat aliquẽ hæreticũ,quia audiuit eũ dicentẽ:nõ credo in vnũ Deũ.Alium qui dixit : non credo in Catholicam

Eccleſiam; probet: quia ſunt conteſtes in genere. Et idem repetit ibidem col.4.poſt nume.14. verſ.& hoc apparet, quia eiuſdem continuati ſceleris:& verſ.ſequenti col.5.verſ.item quod infamia. Idē tenet in l.rogaſti.§. ſi tibi.colu.7. verſ. ſed bene probant quod perſona ſit talis.ff.ſi cert.pet. ac in repetit.l.2.in fin. verſ. ſimiliter per teſtes ſingulares. ff. de iureiurand. & in l.de quibus.col.13. poſt numer.39. verſ. dictum eſt de ſingularitate teſtium. ff. de legib. Hoc idem confirmauit in Margarita ſuper Innocen.in verb. teſtes ſingulares, probant iuriſdictionem per legem ob carmen, in fin.iunctâ ibi gloſ.vlt.ff.de teſtibus.ſic idem Bald. cōſuluit conſ.394.in cauſa Ludouici.num.9.vol.2.& in conſ.406. nume.1.vol.1.idem cap. cum omnes. poſt nu.28.de conſtit. Sebaſtian. Sap. in apoſtyl. ad Abb. in c. licet ex quadam.num.8.in gloſ.ſuper verſ. reddit ad literam A.in princip. ibi: & ad dictum.& in verſ.circa id quod ſuprà in tit.de teſtibus.vbi Felinus col.5.verſ. ſed quando adhibentur ad probationem faciendam in genere, vt potè ad probandū hæreſim. Laurentius Calcan.conſ.9.quæſtione Iacobellę.Iaſon in repetitio.l.admonendi.poſt nume. 256. verſ. videtur ergo.conſiderat.1. Boer. deci.23.nu.44.verſ.4. Albertin. in tract.de agnoſcendis aſſertion.Cathol.quæſt.34. num.6. verſ.nam licet dicatur.& nume.9.verſ.& propterea. hos ſequitur Caccial.in d. l. admonēdi.num.103.verſ.ſi autem. & nu. 105. & 109. Gabriel Romanus in ſuis Cōmun.opinion.concluſion.2. numer.4. verſ.7.infertur.lib.1.titul. de teſtibus. Ioann. Rojas in tract.de hæret.2.p.aſſertione 6.num. 136. verſ.contrariam verò ſententiam.vſque ad num.14.& nouiſsimè Franc. Pegna in 3. p. Director. cōment. 121. Quorum doctrina probatur, quia reſpectu finis non ſunt ſingulares, vt inquit Bart. in l. carmē. §.vltim.ff. de teſtibus. & Caſtrenſ. in conſil.380.numer.7.verſ.item poſito. vol.2.& ſequitur Vincentius de Frāchis in deciſ. 105.nu. 21. idem voluit Guido Papa in deciſ.544.cum quibus ſenſit Purpuratus in l.1.nume.102.ff. ſi certum petatur: & ante eos Speculator in titul. de teſte.§. 6. numer. 13. quos ſequitur Gabriel. libr. 1. commun. concluſ. titul. de teſtibus. concluſ.2.num. 23.verſ. hoc tamen. Crauetta conſ.78.nume.6.Socinus iunior conſ.99.num.13.col.2. Corneus conſ. 34. liter. I. & conſ.247.lit.L.volum.3. Ioannes de Amicis conſ.1.numer.62. Riminaldus ſenior in conſ.262. num.

144 32. vol. 2. ſubdens quod vbi † agitur de probanda iuriſdictione in genere, ſufficit diuerſorum teſtimonium in ſpecie. Nellus in tract.de teſtib.num. 183. & 188. Roland. à Valle conſ.82. nu.42. vol.2. quo in loco tradit, quòd quando agitur de probanda iuriſdictione in genere, teſtes ſingulares probant, nam tunc non nocet diuerſitas temporum, vel loci, quia iſta non eſt propriè ſingularitas, & licet dicti teſtes differant in loco, vel tempore, ſeu in cauſa ſcientiæ, & in modo ſciēdi, qui habetur per diuerſa media, nō dicuntur tamen differre in facto principali: Nam per ſingula generum, genus probatur. Bald.in cap. licet. num. 9. de teſtibus. Si ergo ex his omnibus Doctoribus crimen hæreſis probatur per teſtes ſingulares: ergo id quod ſuſpicionem hæreſis inducit rectè poterit eodē modo probari. Cum ergo ſolicitatio in actu confeſsionis ſuſpicionē hæreſis inducat, rectè per mulieres probabitur in foro iudiciali ſancti Officij, etiam per teſtes ſingulares.

Verùmtamen quoniam hactenus de ſingularibus teſtibus ſermonem fecimus, ſupereſt iam modos ſingularitatis

145 ritatis huc attexere, † triplex ergo
eſt teſtiũ ſingularitas. Prior eſt, obſta-
tiua. Secunda cumulatiua, ſeu admi-
niculatiua. Tertia verò diuerſificati-
ua. Ita Bald. perpulchrè, ac verè in ca-
pit. licet cauſam. num. 11. de probat.
& in l. teſtium. C. de teſtibus. num. 9.
& 14. ſed copioſius Aimon Grauet. in
tract. de antiq. tẽpor. p. 4. §. ſed enim.
n. 1. cum ſequentibus. Albert. in cap.
quoniam. de hæreticis. in 2. p. aſſert. 6.
146 num. 122. cum ſeqq. Singularitas † ob-
ſtatiua eſt, quando ex dictis teſtium
naſcitur repugnantia, aut contrarie-
tas, vt cum vnus teſtium affirmat, al-
ter negat, quo caſu dictum vnius, alte
rius dictum aut debilitat, aut infrin-
git, aut non probat. Sic Aimon vbi ſu
prà. Ancharan. conſ. 64. in cauſa quæ
vertitur inter Philippum verſ. & con
firmatur. Hoc Aretinus. conſ. 71. verſ.
interrogatur igitur. Bald. in l. de qui-
bus. ff. de legib.

147 Cumulatiua † eſt cùm dictũ vnius
coadiuuat alterius dictum. Vt cùm al
ter de facto deponit, alter de fama,
ſeu vnus de viſu, alter de auditu, &
hæc (vt probat Aimon vbi ſuprà) ſemi
plenã faciunt probationem. Ita Soci-
nus in l. Gallus. §. ille caſus. in fin. ff. de
liberis & poſthum. Bald. in Rubr. de
controuerſ. inueſtitur. Alex. in d. cõſ.
21.

148 Diuerſificatiua † eſt, ex qua naſci-
tur diuerſitas rei in ſubſtãtia, vt cùm
alter teſtium aſſerit aliquid factum
vno loco & tempore, alius verò alio
loco & tempore, quo caſu dictũ vnius
non infringit dictum alterius, imò
coadiuuat, & corroborat. Ita Bald. &
Aimon, vbi ſuprà per cap. bonæ. & c.
dilecti. de electione. & Ancharanus in
d. conſ. 64. Alex. & Aretinus, vbi ſu-
prà. Franc. Pegna in 3. part. Director.
comment. 121. Ioannes Rojas in tra-
ctatu de hæret. 2. part. numer. 122. &
ſeqq.

149 Ex his colligitur illum † dici teſtẽ
ſingularem, qui ſolus eſt, nec alium
habet ſibi in depoſitione per omnia
conteſtem, & concordem, vt opti-
mè Papienſ. in ſua practica in forma
oppoſit. contra teſtes, verſ. ſunt etiã
ſingulares. num. 1. cui cùm ſolus ſit,
non creditur in quolibet crimine, ſi
agatur de pœna imponenda: nam
cùm reus ſit ſuæ vitæ, & bonorum
poſſeſſor, & melior ſit conditio poſ-
ſidentis, vnius actoris affirmatio, non
reputatur ſufficiens ad aliquem ſuâ
poſſeſſione priuandum, vt docet S.
Thom. 2. 2. quæſt. 70. art. 2. vbi Bañes
Salon & Aragon ibidem, & Soto libr.
5. de iuſtitia & iure quæſ. 7. art. 2. Ioã-
nes And. in capit. vt officium. in prin-
cip. verſ. certum eſt autem. de hære-
ticis lib. 6. & Archid. ibidem. §. ve-
rum quia. Bald. in l. ob carmen. §. fin.
ff. de teſtibus. Zabarella in Clem. 1.
§. verùm. de hæretic. Conr. Bru-
nus. lib. 4. de hæreticis capit. 9. Pala-
tius Rubeus in allegat. de hæreſi. §.
12. Albertin. in tract. de agnoſc. aſ-
ſertio Cathol. quæſt. 24. n. 9. Boerius
Deciſ. 342. incipiente: ſed quot teſtes
Pegna. 3. part. Director. comment. 12.
150 vnde amplius licet inferre, quod † ſi
in quolibet crimine teſtes ſingulares
non probant à fortiori, in probandis
hæreſibus: clariores enim & vberio-
res neceſſariæ ſunt probationes cùm
de maiori agatur præiudicio, & om-
nia pœnarum genera in hoc crimine
concurrant, quæ plenè cõgeſsit Bald.
in l. 1. nu. 7. C. de ſum. Trinit. & Fide
Cathol. Anan. in capit. excommuni-
camus. 1. §. credentes. n. 3. cum ſeqq.
de hæreticis.

151 Verùm quia ex eo etiam, quòd †
duo teſtes neceſſarij ſint in huius de
licti, videlicet ſolicitationis proba-
tione, idque ex forma inſtructionis
ſancti Officij, difficiliſque reddatur
hæc quæſtio, neceſſariò vidẽdum eſt

an iuri conſonet, & ſuſtineri poſsit, vt procedatur contra huiuſmodi cõfeſſarios ex particulari indulto & priuilegio Summi Pontificis, videntur enim non ſufficere duorum teſtium ſingularium depoſitiones ad probandum hoc delictum contra cõfeſſarios.

Primò probatur: nam in dubio declinandum eſt in fauorem cõfeſſarij, quoniam id in reuerentiam ſacra-
152 menti cedit, † & tunc violatum non creditur, vt rectè docet Henriquez in ſumm. Theolog. Moral. cap. 19. numer. 10. quanuis ibi ſpecialiter loquatur de fractione ſigilli confeſsionis: ergo, &c.

153 Secundò, quia † quando agitur de probatione alicuius delicti, quod cõtra ſe habet iuris pręſumptionẽ, tunc plenior requiritur probatio, quàm ordinaria. Ita Aymon p. 2. num. 46. & 47. Herculan. in tract. de negati. nume 4. Oſaſc. conſ. 66. nu. 3. Cephal. conſ. 138. num. 18. & conſil. 241. num. 6. libr. 1. & ideo vel tres requiruntur teſtes, vel ſaltem duo, qui tamen præſtantes viri ſint, ac omni exceptione maiores. Specul. in tit. de probatiõ. §. 1. verſ. fin. Bartol. in l. ſciendum. ff. de verb. oblig. Decius conſil. 175. ſub numero 5. Aimon. conſilio 129. in fin. & conſ. 134. numer. 10. Curtius iunior conſil. 57. numer. 7. Cephal. conſil. 393. numer. 93. & conſil. 348. numer. 13. libr. 3. & alibi ſæpè Menoch. de præſumpt. libr. 1. quæſtione 31. numer. 8. & 9. & Maſcard. vbi ſuprà, concluſione 121. numer. 10. pro confeſſario enim eſt
154 præſumptio iuris, quæ † ſanè pro liquidiſsima probatione habetur. gloſ. in l. ſi tutor. C. de pericul. tutor. text. in l. ſi quis locuples. ff. de manumiſſ. vindict. l. licet Imperator. ff. de legat. primo, & in l. final. ff. de probationibus. Iaſon in l. omnino. C. de teſtament. militta. numero 9.

155 Tertiò, quia † quoties agitur de diuortio, ſeptem requiruntur teſtes, text. in l. nullum. ff. de diuortijs. Speculator in tit. de teſte. §. reſtat. nume. 6. in fin. verſicul. item in diuortio. Nepos de Montealban. de teſtibus nu. 92. Nellus de teſtibus num. 84. verſicul. in diuortio. Conradus in pract. §. 2. de officio prætor. in cauſa ciuili, titul. de teſtibus. rubric. dicta teſtium aſſumendo, in principio in 22. caſu. Alios etiam plures caſus adducunt in huius exemplum præcitati Doctores in quibus tres, quatuor, quinque, ſeptem, & duodecim teſtes requiruntur, quos conſulat lector: ergo cum agatur de re grauiſsima, & probationes in hoc caſu debeant eſſe luce meridianâ clariores, dictæ mulieres ſingulares teſtes non admitti, ſed à teſtificando contra confeſſarios excludi debent.

Oppoſitam tamen ſententiam vt veriorem admittendam puto, tum ex iuris diſpoſitione, tum etiam ex forma in inſtruction. ſancti officij præſcripta, ex ſummi Pontificis priuilegio, ex qua illa deducta eſt in praxim. Circa quam notanda eſt regula valdè in hac materia ſeruanda, quòd † in quauis cauſa, tam profana quàm Eccleſiaſtica vel ſpirituali, duo teſtes ſufficiunt ad perfectam probationem inducendam. text. in d. l. vbi numerus. C. de teſtibus. capit. ſi quis teſtes. §. vbi numerus. 4. quæſt. 3. can. 1. & 2. 2. quæſt. 3. can. final. 35. quæſt. 7. cap. in omni negotio, & c. licet vniuerſis. de teſtibus. Speculator in tit. de teſte. §. reſtat. in principio. Nellus de teſtibus numer. 85. Lanfrancus de teſtibus. num. 28. in principio. Anton. de Butri. in d. capit. in omni negotio numer. 2. Conrad. in pract. §. 2. de officio prætor. in cauſa ciuili, titul. de teſtibus. Rubric. de teſtium aſſumend. n. 1. Cephal. conſ. 651. num. 28. Lib.

libr.5.Bertazol.conſ.542.numer.1. libro 2. Ioſeph. Maſcardus de probat. libr.1.in præfat.quæſt.5. numer. 117. & copioſe Madaden.in tract. de numero teſtium cap.1. numer. 1. vſque ad 7.vbi confirmat hanc regulam, veram eſſe non ſolùm iure humano,ſed etiam iure diuino & lege veteris teſtamenti: quæ non ſolùm procedunt in cauſa ciuili,ſed etiam in criminali; in qua duo teſtes ſufficiunt ad conuincendum, & damnandum reum. Quam ſententiam vt probabiliorem ſequuti fuère Ancharanus in capit. quòd verò.2. quæſt.5. Decius in l.iuris ignorantia numero 24.C. qui admit. quos refert & ſequitur Monticellus in ſuo repertorio teſtium. verſ. impugnantur quod non ſunt numero ſufficientes. verſ. verò. Berous in capit. at ſi clerici. numer. 5. de iudic. Nouell.in pract.fol.140. nume.5. Viuius in commun.opinion.verſ.teſtes duo ſufficiunt ad condemnandum: vbi ampliat etiam in cauſa hæreſis Iulius Clarus in practic.§.final.quæſt. 66.verſ.debes etiam ſcire.Maſcardus de probationibus lib.1. concluſ. 461. num.1,& expreſſè probatur ex text. in capit.nullum.§. ſed hoc. in fine 2. quæſt.4.in illis verbis: duorum vel trium teſtium, quilibet iure conuinci & damnari poterit, ergo vbi quis eſt teſtibus conuictus, non aliter cōdemnari poteſt quam eo modo ac ſi eſſet confeſſus.text.in l. qui ſententiam.& ibi doctores.C. de pœnis l. final.C.de cuſtodibus reorum.cap.1.& capit.primates.2.q.1.cap.at ſi clerici. vbi Decius Berores: & communiter omnes de iudic. Gandinus in tit. de præſumptionibus & indic. in dubit. poſt numer.2.verſ. & primò videtur. Grammat.deciſ.36.num.61. Rota tit. de hæret.deciſ.1. alias 875.num. 3. in antiquis.Flammin.Cartarius, vbi copioſe & magiſtraliter in tract. de exequend.ſentent.capto bannito capit. 1.num.79.& ita hodie in praxi ſeruari teſtatur Ioſeph. Ludouicus deciſ. lucenſ.13.num.6.p.1.

Prædicta etiam procedunt non ſo-
157 lùm contra confeſſarium,ſed † etiam contra Epiſcopū, vt eleganter tradit Berous in d.cap.at ſi clerici.num.5.de iudic,& ibidem Decius num. 3. Imò etiam ad condemnandum ſummum Pontificem ſufficiunt duo teſtes.gloſ. ſingul. in c.præſul.2.quæſt.4.Deci. in capit.at ſi clerici.numer. 3. de iudic. & ibidem Bero.num.5. cum ſequentibus, quod procedit quando Papa accuſaretur de hæreſi,ſecus ſi de alio crimine, vt ibidem per Ber. ſuprà citat.

158 Rurſus etiam poſtremò facit, quia (vt ſuprà diximus)quādo † verſamur in occultis negotijs & difficilis probationis,minor probatio requiritur, ſed cùm crimen ſolicitationis vt plurimum occultè perpetretur, minor ac debilior proculdubio probatio ſufficiet & neceſſaria erit. vt per Alex. in addit.ad Bart.in l. final.ff. de quæſtion.text.in l.conſenſu.C. de repud. & in cap.3.loco de probat. vbi teſtes quantumuis inhabiles admittuntur propter difficultatem probationum: copioſè Hippol.in. repetion. Rubric. C.de probat.ſed in caſu noſtro, non ſolùm difficilis eſt probatio, verùm etiam omnino occulta,tum reſpectu loci,& temporis,tum etiam reſpectu ſacramenti.Ergo duo teſtes ſufficiūt ad plenam probationem, & damnationem huius delicti.Hoc etiam cōfirmatur ex celebri doctrina Saliceti in d.l.teſtium.C. de teſtibus. col. pe-
159 nultim.num.16.inquit enim quòd † vbi agitur de certa ſpecie hæreſis(vt in caſu noſtro)duo teſtes probant, licet ſingulares loco vel tempore ſint, quæ verba ſummè notāda ſunt. Cùm igitur confeſſarius ſolicitans confitētem

rem in actu confeſsionis, vel proximè illi ſuſpectus ſit de hæreſi. Ex Pauli Papæ IIII. & Pij Papæ IIII. conſtitutionibus, & prędicta inſtructione, ac Doctorum ſententijs, vt tradunt Simanc. de Catholicis inſtitutio. titulo 40. num. 5. Selua de benef. 3. part. q. 3. Bernard. Diaz in pract. crimin. Canonica cap. 82. & ibi additionator Ignatius Lopez de Salzedo verb. deponatur. litera A. Henricus Henriquez in tomo 1. ſum. Theologiæ Moralis libr. 6. de ſacrament. pœnitentiæ. cap. 17. num. 4 litera L. Dominic. de Soto diſt. 42. quæſt. 1. art. 2. col. 3. & diſt. 19. q. 2. art. 5. col. 4. S. Thom. ad. quæſt. 56. art. 2. ad 8. opuſcul. 64. c. 22. non ergo eſt dubium, quin damnari poſsit ex duorum ſingularium teſtium teſtimonio, licet ipſi teſtes duo tantum, etiam & mulieres ſingulares ſint: dummodo concordes integrè, & conteſtes ſint in ſpecie hæreſis, licet in loco, & tempore, vel ſerie, & contextu verborum ſingulares ſint; optimè probat text. in l. qui ſententiam. C. de pœnis. & ibi Bald. & in l. ob carmen. §. final. ff. de teſtibus expreſsiùs Salicetus, vbi ſuprà num. 17. idem Salicetus per text. in l. quicunque. C de hæret. Albertin. in repet. cap. 1. de hæret. in 6. quæſt. 15. numc. 41. Iaſon. in l. 2. C. de bonorum poſſeſsio. ſecund. tabul. & quod huiuſmodi teſtes ſingulares probent in materia fidei cõcludit Corn. conſ. 81. & 101. vol. 1. vbi de commun. teſtatur eandem opinionem per plura fundamenta; tenet Hippolyt. conſil. 1. & Cuiacius in tract. de teſtibus in q. 37. Alberic. in tract. de teſtib. in 5. p. col. 3. nu. 8. & 9.

Supereſt nunc vt argumenta oppoſitæ ſententię diluamus. Et primò
160 † ad primum reſpondemus, hæreſis ſuſpicionem, & contemptum ſacramenti pœnitentię, non oriri ex ſolicitatione ad libidinem ſimpliciter, ſed ex ſolicitatione adiuncta actui confeſsionis, vel proximè illi: quemadmodum ſi ſacerdos aliquis vel religioſus matrimonium publicè contraheret, licet ex actu carnali non poſſet iudicari, vt ſuſpectus de hæreſi: propter matrimonij tamen ſacramentum adiunctum, verè poſſet præſumi hæreticus, quia malè ſentiret de ſacramentis, vt ſuprà notauimus.

Ad ſecundum reſpondemus, argumentum laborare in æquiuoco: fatemur enim libenter arctiùs obligare pręceptum de integritate confeſsionis, quàm de reuelando confeſſore inducente ad actum libidinis: non tamen militat eadem ratio in vtroque quia ab integritate confeſsionis excuſatur quis propter indemnitatem propriam, quam Deus & natura homini conceſſerunt, quãdo periculum vitæ, infamiæ, vel alterius ingentis damni timetur: at verò peccatum alterius propter eius infamiam non tenetur ſilere, quando cedit in ruinam conſcientiæ eius, & redundat in perniciem boni communis & religionis, qualis eſt caſus noſter.

Ad tertium ſimiliter idem quod in præcedenti reſpondemus.

Ad quartum hoc modo ſatisfacimus, non eſſe iudicandum ante tempus iudicio temerario, quod ſæpe redundat in detrimentum animæ; quia homines iudicant oculis carneis, & facillimè labuntur & decipiũtur; non tamen prohibet Apoſtolus iudicium rectum & verum, quod in bonũ Reipublicæ & religionis ordinatur, quale eſt iudicium huius criminis, & aliorum, quod terret & coercet malos, & bonos in pace & timore continet.

Ad quintũ reſpondemus, negando eſſe malum ex genere ſuo in caſu noſtro peccatum cõfeſsionis detegere, quia ordinatur in eius bonum & propter alias cauſas ſæpe in ſolutionibus argumen-

argumentorum connumeratas.

Ad ſextum dicimus Eccleſiam iuſtè prohibere iudicia Aſtronomica, circa occulta liberi arbitrij, propter rationem adductam in argumento, & alias quamplurimas, quæ ab autoribus citatis afferuntur: at verò detectio peccati ſolicitationis, non eſt cõtra, imò iuxta bonos mores, & non eſt occultum omnino, & per ſe, ſed ex accidenti & ſecundariò, vt ſæpè prædiximus.

Ad ſeptimum reſpondemus, ſuperiores non præcipere confeſſarijs, vt detegant pœnitentes, hoc enim eſſet conuellere ac frangere ſigillum, & ſecuritatem confeſsionis: in quo caſu nullatenus eſſet illis obediendum, iuſtè tamen poſſunt præcipere, & præcipiunt pœnitentibus, vt delictum ſolicitationis confeſſorũ manifeſtent & prodant, tum quia hoc crimen eſt contra puritatem ſacramenti, eius reuerentiam, & in materia fidei; tum etiam quia ad illius occultationem pro bono nomine confeſſarij non tenentur, cùm illis non incumbat ſub ſigillo confeſsionis ſacramentalis: ac etiam cùm tale facinus vergat in iniuriam ſacramenti, & ſinceritatem religionis Chriſtianæ, & vtilitatem publicam.

Ad octauum reſpondemus, in cauſis occultis & difficilis probationis, cuiuſmodi eſt ſolicitatio in confeſsione, vel in actu proximo illi, minorẽ probationẽ requiri, quàm in cauſis manifeſtis. Quid? quod caſus noſter non ſolum eſt difficilis ad probãdum, verumetiam maximè occultus reſpectu circunſtantiæ loci, temporis, & ſacramenti? eò vel cum minori probatione, ſuppoſitâ hæreſis ſuſpicione, iuſtè punitur.

Ad nonum reſpondemus, non eſſe inconueniens in caſu noſtro occulto, mulieres ſimul eſſe teſtes & accuſatrices; nam illæ poſſunt & debent Inquiſitoribus indicare hæreticos, quia in illo ipſæ ſolum interueniunt, imò & de iure alij intereſſe nequeunt, & tunc denunciator poteſt teſtificari in cauſa hæreſis, vt tradit Salicet. in l. ea quidem. nu. 25. C. de accuſat. per tex. in c. licet Heli. de ſimonia. tum etiam quia id creduntur agere non animo iniquo, nec vllo priuato commodo moueri, ſed impulſæ fidei & religionis zelo, ob publicam vtilitatem, & vt hæreticus corrigatur. Simanc. de Cathol. inſtitu. tit. 64. de teſtibus. numer. 55.

Ad decimum reſpondemus in materia fidei, qualis eſt caſus noſter ex doctrina Corn. vbi ſuprà, admitti teſtes ſingulares & inhabiles, & ratio eſt quoniam per alios veritas ratione loci, & temporis, & actus confeſsionis aperiri non poteſt: & ſingulariter Salicetus ex ſuperioribus dicit, quòd vbi agitur de certa ſpecie hæreſis (vt in noſtro caſu) duo teſtes probant, licet ſingulares loco, vel tempore ſint, idẽ tradidimus ex doctrina Hoſtienſ. Ioan. Andr. & omnium DD.

Ad vndecimum, iam ſatis conſtat ſolutio ex reſponſione primi argumenti.

Ad duodecimum reſpondemus, in quauis cauſa, tam ſæculari, quàm Eccleſiaſtica ſufficere duos teſtes, ad perfectam probationem inducẽdam, præſertim in cauſa fidei, de qua ſuſpectus eſt confeſſarius, cùm de ſolicitatione accuſatur, ex quibus caſus iam non eſt dubius, ſed manifeſtus, & cõuictus, quia per duos ſaltim teſtes delictum probatum eſt.

Ad decimumtertium reſpõdemus, ſolicitationis delictum in actu confeſsionis, vel proximo illi cùm perpetratur, iam non eſt occultum per ſe & ex ſua natura, ſed per accidens, & ratione loci ſecreti, & confeſsionis: atque

atque ita iam non tantùm inhæret animę, cùm in opere externo exerceatur, & vt tale delictum externum per teſtes comprobatum, iuſtè punitur ab Inquiſitoribus.

Ad decimumquartum reſpondemus, ex ſupradictis ſatis conſtare de euidentia culpæ, quatenus natura delicti ſolicitationis patitur, quando pro ipſo pœna infligitur ab ipſis Inquiſitoribus: vt enim docuimus, in occultis minor probatio ſufficit, & tale delictum, & ſi ſit occultum, non tamen omnino & per ſe, ſed ſecundariò & ex accidenti, & non eſt periti artificis (vt docuit Philoſophus) ad iudicium ferendum de rebus, æquales demonſtrationes, & certitudines in omni materia quærere, ſed illas poſtulare & inquirere, quas rerum naturæ exigũt & patiuntur.

Ad decimumquintum reſpondemus, in moralibus quod parum diſtat, pro nihilo diſtare videri: quare cum actus proximus confeſsioni ſit via, & vltima diſpoſitio ad ipſam confeſsionem, quod fit in illo actu proximo, factum cenſetur in ipſa confeſsione: & quia eiuſdem ordinis eſt cum eâ pari pœnâ meritò punitur delictum perpetratum in actu proximo cõfeſsioni, ac ſi commiſſum fuiſſet in illa, & ex conſequenti vera efficitur hæreſis ſuſpicio circa ipſum ſacramentum.

Ad decimumſextum & vltimum, patet ſolutio ex his, quæ diximus in ſolutione decimiquinti argumenti.

Tandem vt appendix quęratur, an
161 † confeſſarius poſt conſenſum traditum pœnitenti ipſum ſolicitanti, debeat admitti ad teſtificandum circa tale crimen. Et ratio dubitandi eſt, quia ex quo conſenſit in crimine, fa-
162 ctus eſt ſocius criminis, & talis † non admittitur in teſtẽ contra ſociũ, iux. tex. in l. quoniã. C. de teſtib. c. veniẽs 1. de teſtib. c. perſonas. cod. tit. c. 1. de confeſſ. c. nemini. 15. q. 3. l. ſicuti. C. de quæſtionib. gloſ. in c. 2. de teſtib. l. final. C. de accuſat. l. 1. §. cum latrones. ff. de quæſtionibus. l. ſi filium. in fin. C. de liber. cauſ. Speculator in tit. de teſtibus. §. 1. verſ. item quod eſt ſocius criminis. nu. 27. Bald. Salicetus, & ferè omnes ſcribentes in d. l. quoniam. C. de teſtibus. Decius conſ. 342. Felinus in d. cap. veniens. de teſtibus. Albert. in l. final. C. de accuſat. Ancharanus conſ. 24. Ioan. de Anan. conſ. 59. Pariſ. conſ. 53. nume. 15. cuius rei rationem petunt à Paul. Iuriſcõſulto, 1. ſentent. cap. 12. §. vlt. quo loco ait non oportere, vt is alienam ſalutem in dubium deducat, qui de ſua deſperauit.

Nihilominus tamen, his non obſtantibus, cùm caſus noſter ſit in ma-
163 teria hæreſis, † admittitur ad teſtificãdum ſocius criminis: ſic voluit gloſ. in d. l. final. vbi Salicetus col. 2. C. de accuſat. & gloſ. in d. cap. vlt. 15. quæſt. 3. Bald. conſ. 95. reg. iur. colum. 1. lib. 1. Boer. q. 319. nume. 2. Specul. tit. de accuſat. in princip. verſ. item repellitur. Grammat. conſ. 35. num. 25. in fin. Menoch. conſ. 101. nume. 53. & conſ. 100. num 62. Vmbert. in iudicial. inquiſit. in verb. excommunicare. nu. 4. Cardinal. Alban. in lucubration. ad Bart. in l. 1. nume. 41. ff. de officio conſul. At quis ſit criminis ſocius à DD. eſt edi-
164 ſcẽdum, † eorum enim ea mens eſt ad can. negligere. 2. quæſt. 7. can. 1. 14. q. 6. & ad can. ita planè. 15. q. 4. & ad l. comparentem. C. ad leg. Fab. de plagiar. l. quoniam liberi. C. de teſtib. vt is ſit qui committit aliquod crimen cum illis cum quibus habet ſocietatem: id enim colligunt ex dict. can. ita planè, ibi: [ſi ſociatur quis malis, id eſt, ſi mali aliquid cum eis committit.] Dicitur & ſocius criminis, qui fauet delinquenti. gloſ. in dict. l. quoniam liberi. & ibi Salicetus qui & ſociũ criminis eum eſſe dicit, cuius perſuaſu

quis

quis ad delinquentem accederet, vt ſocietas illi ſit in crimine non tãtùm cum perſuaſo, ſed & cum delinquente.

Stylus & practica ſeruanda, cōtra Confeſſarios in prolatione ſententiæ.

165 CÆterùm vt † contra confeſſarios Inquiſitores procedere valeant, debet priùs de delicto conſtare per duos ſaltem teſtes fide dignos (vt ſuperiùs diximus) concludentes delictum, qui deponant confeſſarium in ipſius ſacramenti pœnitentiæ actu, vel proximo illi, antè vel pòſt, filiam ſpiritualem verbis, vel tactu, aut factis inhoneſtis, & impudicis ſolicitaſſe, vt ex ſacri Senatus generalis Inquiſitionis inſtructione, ſuper hoc negotio publicatâ, anno 1580. c. 1. liquidò deducitur. Tum verò qualitas teſtiū maximopere attendi debet, an ſint mulieres viles, & inhoneſtæ, vel reo inimicæ, iuxta deciſionem tex. in cap. in literis. in fin. de teſtibus, ibi: [Nec contra ipſos aliquos audias, niſi probatæ eſſent vitæ, & opinionis, de quibus veriſimile non eſſet, quod deberent pro aliquo deierare.] Ad hæc doctrina Ruin. conſ. 158. col. fin. num. 27. in fin. verſ. nec eo prętextu. libr. 5. quem ſequitur Gabriel in rubric. de teſtib. concluſ. 10. nu. 43. de quorum vita & moribus accuratè Inquiſitores, apud graues perſonas verbo tenus ſe informent, priuſquam ad capturam & rei cuſtodiam, cum voto ordinarij & conſultorum (qui vxorati non ſint) procedatur rei qualitate & delicti penſatâ, à quo iuramentum etiam de non reuelando prout in cęteris cauſis fidei exigitur, vt cauetur in c. 2. dictæ inſtructionis.

Et quoniam hoc crimen ſine hæreſis ſuſpicione nō cōmittitur, interrogãdus eſt priùs reus, quid ſentiat de fide & de ſacramento pœnitentiæ: & ſi confiteatur erroneam cum pertinacia opinionem de dicto ſacramēto habuiſſe, eius bona proſcribuntur, & in cæteris ſubſtantialibus proceſſus, ſeruatur ſtylus & ordo ſeruari ſolitus in cauſis fidei: interim tamen in carceribus ſecretis confeſſarius cuſtodiendus eſt.

Actuato demum & ſubſtantiato proceſſu, adhibito loci Ordinario, & conſultoribus non vxoratis proceditur ad cauſæ deciſionem, & ſententia in aula ſecreti ſancti Officij publicatur reo, præſentibus Epiſcopo, confeſſarijs, Parochis, ac fratribus, & religioſis perſonis, iuxta formam dictæ inſtructionis.

166 Aduertendum autem eſt, quòd † nunquam prædictis reis publicæ pœnitentiæ imponuntur (& meritò quidem) ne inde oriatur, & excitetur ſcandalum contra confeſſarios, ſed iuxta delictorum qualitatem, grauitatem, atque frequētiam, & alias circunſtantias, quibus Inquiſitores ad augendam, vel leniendam pœnam moueri poſſunt, ſalutares reis pœnitentias imponunt, iuxta formam prędictæ inſtructionis. Debent tamen confeſſarij ſic delinquentes regulariter de leui abiurare, & priuari confeſſionibus ſaltem mulierum. Exilia verò, recluſiones, carceres, & aliæ pœnæ præfata inſtructio in Inquiſitorum arbitrio & poteſtate reliquit, vt in capit. 5. 6. & 7. eiuſdem eſt videre. Verùm quia reus nō adſtringitur, niſi ad iuſtum mandatum & pœnitētiam (argum. text. in capit. cauſamq́ue. de election. & c. veniens. de iureiurand.) Inquiſitores animaduertant ne tales pœnitentias his imponant quæ pœnitentes perturbent, atque in deſperationem potiùs quàm in humilitatem

tem & pœnitentiam inducant. Debent itaq; iuxta delicti ac delinquẽtium qualitatem pœnitentias indicere, ita vt pauperi pecuniarias eleemoſynas non imponant, aut ſeni ieiunia, & peregrinationes, aut alia conſimilia faciant, ſed id curent, vt medicina morbo ſit contraria, & talis vt delicto aduerſetur, & in eo puniatur in quo deliquit, iuxta text. in cap. ex tenore. de ſentent. excommunicat. Zanchin. in tract. de hæretic. cap. 20. numer. 2. Repertor. Inquiſit. verb. pœnitentia, optimè Franc. pegna in 3. parte Director. commentario 7. Campeg. ad Zanch. loco citato vbi prudẽter & eruditè docet quomodo ſint imponendę in S. Offic. pœnæ ſpirituales, iuxta perſonarũ, & delictorũ qualitatem. Item Franc. Pegna in 3. part. Directorij comment. 40. ſuper titul. de modo terminandi proceſſum fidei per abiurationem de leui, & alij plures quos ipſe recenſet. Verùm vl-
167 timò notandum eſt † quòd etiam ſi huiuſmodi confeſſarij in hoc crimen relabantur, non ſunt puniendi relapſorum pœnâ, ſed grauiori, cum eadem abiuratione de leui, iuxta deciſionem Alexandri IIII. in capit. accuſatus verſ. ſi autem. de hæretic. libr. 6. [Si autem (inquit) leuis & modica ſuſpicio illa fuerit, quanquam ex hoc ſit grauiùs puniendus, non tamen debet pœnâ relapſorum puniri.]

Iam verò illa inter doctores contentio deſijt, nec vllus eſt qui confeſſarios ſolicitatores ab Inquiſitorum foro ſentiat exturbandos, hoc enim deciſionem ſuis numeris abſolutiſsimã habuit ex diplomate Pij IIII. anno 1564. die 16. April. publicato & declaratione facta à S. D. N. Clement. VIII. & viuæ vocis oraculo pronunciata in Senatu vniuerſali & generali Inquiſition. Rom. anno 1597. vtriuſque verò tam Bullę quàm declarationis, ne quid ad lumen huiuſce rei deſideretur, more noſtro copiã facimus.

BVLLA PAVLI IIII. quâ tribuitur iuriſdictio Inquiſitoribus, in Confeſſarios ſollicitatores.

168 VEnerabili † fratri Archiepiſcopo Hiſpalenſ. in regnis Hiſpaniarum hæreticæ prauitatis, Inquiſitori generali, Pius PP. IIII. Vener. frater, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cùm, ſicut nuper non ſine animi noſtri moleſtia accepimus, diuerſi ſacerdotes in regnis Hiſpaniarum, ac eorum ciuitatibus, & diœceſibus, curam animarum habentes, ſiue eam pro alijs exercentes, aut aliàs audiendis confeſsionibus pœnitentium deputati, in tantam proruperint iniquitatem, vt ſacramento pœnitentiæ in actu audiendi confeſsiones abutantur: nec illi, & qui id inſtituit, Domino noſtro Ieſu Chriſto, iniuriam facere vereantur, mulieres (videlicet) pœnitentes ad actus inhoneſtos, dum earum audiunt confeſsiones, alliciendo, & prouocãdo, ſeu allicere & prouocare, tentando & procurando, ac loco earum per ſacramentum huiuſmodi creatori noſtro, reconciliationis grauiori peccatorum mole eas onerando, & in manibus diaboli trahendo, in diuinę maieſtatis offenſam, & animarum perniciẽ, ac Chriſti fidelium non modicum damnum: Nos in animũ inducere nequeuntes, quòd qui de fide Catholica rectè ſenſerint, ſacramentis ab Eccleſia Dei inſtitutis abutantur, aut illis iniuriam faciant, Fraternitati tuæ, de cuius eximia charitate, virtute atque doctrina plurimùm in Domino cõfidimus, per præſentes committimus & mandamus

mus, quatenus per te vel per alium, ſeu alios à te deputandum, ſeu deputandos contra omnes, & ſingulos ſacerdotes dictorum regnorum, ac illarum ciuitatum, & diœceſum de præmiſsis quomodolibet diffamatos, tam ſæculares, quàm quorũuis etiã exemptorum, & ſedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectorum ordinum regulares, cuiuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, & præminentiæ exiſtant, tam ſuper præmiſſis, quàm ſuper fide Catholica, & quicquid de ea ſentiant, diligenter inquiras, & iuxta facultatum tibi contra hæreticos, aut de hæreſi quouis modo ſuſpectos à ſede Apoſtolica conceſſarum, continentiam & tenorem procedas, ac culpabiles repertos iuxta exceſſuum ſuorum qualitatem, prout iuris fuerit, punias, eos etiam, ſi & prout de iure fuerit faciendum, debitâ præcedente degradatione, ſæcularis iudicis arbitrio puniendos tradendo, non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ac Eccleſiarum & Monaſteriorum, necnon ordinum quorumlibet, quorum ipſi ſacerdotes fuerunt, etiam iuramento, confirmatione Apoſtolicâ, vel quâuis firmitate aliâ roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, priuilegijs quoque, indultis, & literis Apoſtolicis ſub quibuſcumque tenoribus & formis, ac quibuſuis clauſulis, & decretis etiam motu proprio, aut aliàs quomodolibet conceſsis etiam iteratis litibus, approbatis & innouatis, quibus omnibus eorum tenores præſentibus pro expreſsis habentes, hac vice duntaxat ſpecialiter & expreſſè derogamus, cæteriſque contrarijs quibuſcunq;. Dat. Romæ apud S. Petrũ ſub annulo Piſcatoris, die 16. April. M.D.LXI. Põtificatus noſtri, an. ſecũdo. Cęſar Glorierius. Concordat cum ſuo originali. Matthæus Vazquez.

Decretum ſancti Senatus Inquiſitionis, pronunciatum à S. D. N. D. Clemente VIII. Pontifice Max. quo Bulla Pauli IIII. confirmatur.

IN nomine Domini Amen. Per hoc præſens publicum decreti inſtrumentum, cũctis pateat euidenter, & ſit notum, quòd in generali Congregatione Officij ſanctæ Romanæ & vniuerſalis Inquiſitionis habita corã ſanctiſsimo D. noſtro D. Clemente Papa VIII. ac illuſtriſsimis & reuerẽdiſsimis DD. Iulio Antonio Sanctorio S. Bartholomæi, in inſula S. Seuerinæ. Petro S. Hieronymi Illyricorũ Deza. Dominico S. Chryſoſtomi, Pinello: fratre Hieronymo Bernerio ſanctæ Mariæ, ſupra Mineruam Aſculano: fratre Conſtantio S. Petri, in Monte aureo Seriano: & Paulo ſanctæ Cæciliæ Sfondrato nuncupatis titulorum Presbyteris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, in vniuerſa Republica Chriſtiana, aduerſus hæreticam prauitatem, generalibus Inquiſitoribus. In negotio ſanctæ Inquiſitionis Hiſpaniarum, ſuper literis fe. Re. Pauli PP. IIII. & Pij PP. IIII. facultatis procedẽdi contra presbyteros ſæculares & regulares, in ſacramento pœnitẽtiæ, ſeu in actu cõfeſsionis ſacramẽtalis, ſolicitantes mulieres pœnitẽtes ad impudicitiam, ſeu peccata carnis, Inquiſitori Generali Hiſpaniarum, aliàs conceſſæ, an priuatiuè, vel cumulatiuè, quo ad ſuperiores regularium dicta Inquiſitio, contra huiuſmodi delinquentes procedere poſſint. Sanctiſsimus Dominus noſter re diligenter, ac mature diſcuſſâ autoritate ſuâ Apoſtolicâ, declarauit & decreuit, declarat & decernit circa huiuſmodi facultatem procedendi

nihil eſſe attentandum aut innouandum, ſed Inquiſitionem prædictam, in omnibus regnis & prouincijs ſibi ſubiectis eâ iudicialiter vti poſſe & debere, ſicut in alijs cauſis ad ſanctiſſ. Inquiſitionis Officium pertinentibus, vti hactenus fecit etiam priuatiuè quoad ſuperiores regulariũ cuiuſuis ordinis & congregationis, etiam ſi mendicantium exſiſtant, ipſoſque regulares non eximi ab onere deferendi, ſeu denunciandi huiuſmodi delinquentes eidem ſancto Officio, quemadmodum in alijs caſibus, & cauſis ſanctæ Inquiſitionis, in quibus alij Chriſti fideles de iure tenentur, ſed ad ipſum ſicut alios teneri, & obligatos eſſe. Et ita ſanctitas ſua declarauit, & decreuit, atque perpetuò ſeruandum eſſe ſtatuit, omni meliori modo, & formâ quibus potuit, poteſtque, & debet, latum, datum, & pronunciatum fuit ſupradictum Decretum, per ſupradictum ſanctiſsimum Dominum noſtrum D. Clemẽtem Papam VIII. pro tribunali ſedentem, in ſolio maieſtatis ſuæ, in Generali congregatione dicti ſancti Officij, habitâ Romæ in palatio Apoſtolico apud ſanctum Petrum, anno à Natiuitate Domini noſtri IESV CHRISTI, 1592. die verò tertio menſis Decemb. feria quinta Pontificatus Prælibati D. N. Clementis diuinâ prouidentiâ Papæ VIII. anno primo, ibidem præſentibus Reuerendiſsimo Patre fratre Vincentio, ordinis fratrum Prædicatorum Epiſcopo Apnetino: & Reueren. P. D. Anſelmo Dandino, Cæſenatenſi Iuris vtriuſque Doctor. vtriuſque ſignaturæ, eiuſdem ſanctiſsimi D. N. Papæ refrendario, dictique ſancti Officij prælatis, & conſultoribus teſtibus, ad prædicta omnia gula vocatis, habitis, ſpecialiter atque rogatis.

170 Ex ſupradictis ergo hic mihi monendi ſacerdotes, qui in domino partem hæreditatis collocarunt, primùm vt paulò attentiùs dignitatem ſui muneris conſiderẽt, qui ſint, deinde quid Deo vouerint, cùm ad ſacerdotium euecti ſunt, tum denique vt meditẽtur quantum; & quàm magnum ſit pœnitentiæ ſacramentum, ne ſi paulò ſegnius ad hæc omnia animam aduertãt vna cum ignorandi affectatione, contemptu ſui miniſterij obcæcati, contrahant in ſe maculam ſolicitationis, quam nulla vnquam ætas deletura ſit. Fateri conuenit rem eſſe Deo gratiſsimam, & ſanctiſsimam, ſacerdotium: Et tamen quando quis ad illud vocatur timorem imbecillitatis ſuæ diſsimulare non debet, imò ſe ipſum ſubmittere humilem exhibere, & cedere verecundus propter ingentem ſacerdotij maieſtatem, ita vt non animis deſpondeat, quia ipſe ſit deterior, ſed magis ac magis in perfectionem aſſurgat, quæ præſtantiæ miniſterij reſpondeat adeò vt ſe dignum illo præſtet. Hoc enim eſt in humilitate faſtigium, rerum omnium promereri. Præterea quando ad tantum miniſterium accedunt, cupio maximè vt ipſi ſciãt ſe à Deo caſtitatem vouiſſe, & promiſiſſe ſe legibus Eccleſiæ obtemperaturos, quarum illa eſt accuratè & ſanctè obſeruanda, ne ſacerdotes fœmineis, & inhoneſtis colloquijs immiſceantur, ne libidinoſis contrectationibus coinquinentur, neúe fœdis & ſpurcis amplexibus ſe ipſos contaminent. Poſſunt priuſquam ſacerdotij characterem petant, vel omnino ab eo abſtinere, vel continentiæ ſuæ vires experiri, ne Deo, & ſponſæ illius ſanctiſsimæ fucum faciant, inultum enim tantum ſcelus Deus nunquam ſinit; imò & in eorum ſuperiores, & præpoſitos (qui ipſi ſunt tam Epiſcopi, quàm iudices Inqui-

Inquiſitionis) illud vlciſcitur, (qui cum ipſi ſciant,& virga correctionis poſsint abigere,& profligare, tamen nec curant nec ſcandalum ab Eccleſia ſummouēt [Filij Heli (habet ſcriptura ſacra.1.Reg.c.2.) neſciētes Dominum neq; officium ſacerdotum,] & paulò pòſt [Heli autem erat ſenex valdè,& audiuit omnia quæcunque faciebant filij ſui vniuerſo Iſrael: & quomodo dormiebant cum mulieribus quæ obſeruabant ad oſtium tabernaculi.] Tandem verò hæc ſubnectuntur in ruinam Heli,totiuſque illius familiæ. [Quare (inquit Deus) calce abiecisti victimam meā,& munera mea quæ præcepi,vt offerrētur in templo? & magis honoraſti filios tuos quā me? Loquens locutus ſum, vt domus tua,& domus patris tui miniſtraret in conſpectu meo vſque in æternum,ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum,& brachium domus patris tui, vt non ſit ſenex in domo tua. Et videbis æmulū tuum in templo, in vniuerſis proſperis Iſrael: & non erit ſenex in domo tua omnibus diebus,] & cap.3.verſ.12. [Suſcitabo aduerſum Heli omnia quæ locutus ſum ſuper domum eius: incipiam, & cōplebo. Prædixi enim ei, quod iudicaturus eſſem domum eius in æternū propter iniquitatem, eò quòd nouerat indignè agere filios ſuos,& non corripuerit eos. Idcirco iuraui domui Heli, quod non expietur iniquitas domus eius victimis,& muneribus vſque in æternū.] Auertat Deus à Sanctuario ſuo rigidam illam pro Epiſcoporum, & iudicū negligentia pœnam. Sed & facinus ſacerdotum auertat,& in id inſpirante eius numine omnes operam ſuam conferant ſacerdotes. Recordentur pœnitentiæ ſacramentum ad id inſtitutum,vt anima fœda, & ſordibus infecta,ſitu & ſqualore contabeſcēs, ſuis ornamentis per illius virtutem receptis ſplēdore priſtino refulgeat. Ait Dominus Ezechiel.18.[Si impius egerit pœnitētiam, omnium iniquitatum eius non recordabor,] Itaque Dionyſius Areopagita dum Tito loquitur cap.1.de Eccleſiaſt.Hierarch. ſic illud commendat.[Ipſos reuerendiſsimos præſules Pōtificio iure monebis mundè vt munda contingāt.] & Epiſto.8.ad Demophilum.[Nefas eſt (inquit) ea quæ iuſta ſunt non ſecundum dignitatem meritaq; exequi,]& infrà[Audax nimium eſt qui non veretur ea quę ſunt diuina præter meritum exequi.]Et hęc fortaſsis ſumpta ex illa diuina exhortatione per os Iſaiæ prolata capit.52.[Mundi eſtote qui fertis vaſa Domini] quibus congruit D.Auguſtini ſententia lib.2. contra Parmenian. cap. 2. 4. 5. & 11.& in elucidatione Pſal. 103. ad hęc verba,[qui tegit aquis ſuperiora eius] vbi ſic ille admodum piè,& ſincerè[Videant(inquit) quā rationem ſint redditurі, qui ſanctis non ſanctè vtuntur,]ſed vt Gelaſius Papa dicebat can. ſacroſancta. 1. q. 1. & apud Iuonem Carnutenſem Decret. 2. p. cap.90.& 6.par.cap.110. [Quomodo ad diuinum myſterium ſpiritus inuocatus adueniet, ſi ſacerdos criminoſis actionibus plenus eſſe probetur?] Neq; eſt in eo vt hæreticorum more naturæ fragilitatem cauſentur ſacerdotes:nam ſi verū illud eſt quod ait Apoſtolus.2.Corinth. c.4. vniuſcuiuſq; noſtrûm hominem eſſe duplicem, vnū qui extrinſecus cernatur, quiq; naturâ corruptibilis eſt:alterum qui in animi penetrali intelligitur, meritò duplex matrimonium cogitari poteſt:atque inde mihi videtur virginitatem, ipſius corporis cum animo quaſi quodam matrimonio copulari. Quemadmodū autem manus noſtræ binis opificijs fungi

non poſſunt,vt exempli cauſa, terram colere, & ſimul nauem agere, aut æs liquefacere, & fabricari, ſed quæ alterum probè tractatura ſit, ei ab altero ſit abſtinendum, ſic & nobis duplici matrimonio propoſito, quorum alterum animo, alterum corpore conficitur, vnius ſtudium alterius expulſionem, & euaſionem facit neceſſariam. Neque enim oculus ſimul duo poteſt intueri, nec lingua diuerſis idiomatis inſeruire, nec auris duabus eodem momēto factis narrationibus attendere. Eodem modo noſter affectus corporis voluptatibus ſeruire, & ſpiritale matrimonium ſimul perſequi naturâ non poteſt. Quare vt oblatâ duorum dominorum optione, quia (vt inquit Dominus Dominorum Matth. capit. 6.) nemo poteſt duobus dominis ſeruire, qui prudentiâ ductus fuerit, vtiliorem ſibi eliget: ſic gemino nobis oblato matrimonio, quandoquidem in vtroque nemo vitam poteſt agere, temperantis erit à temperantia non aberrare, & ſemper in coniunctione temperantiæ cum animo inhærere. Hæc illa eſt ſocietas coeũda, illę ineundæ ſolicitationes, à quibus nullâ vi nullis illecebris corporis diuelli vnquam confeſſarij potuerint. Quamobrē Inquiſitores quod ex officij ſui magiſterio pendet, poſt latam, & pronunciatam confeſſario ſolicitatori ſententiam, non debent permittere, quin ex cœno, & luto nequitiæ ad continentiæ frugem illum reuocent, iacentem illius extollant animam, & priſtinam amplificent dignitatem: hunc monere, & exhortari curent, vt matrimonij illius ſpiritualis iugo ſe reſtituat.

FORMA MONITIOnis qua vti debent Inquiſitores poſt latam in confeſſarium ſententiam.

171 PRimum † luxuriæ peccatum ſuis coloribus depingetur, & quibus incommodis eius compedibus illaqueati afficiantur, & exemplis deſumptis ex hiſtoriæ ſacræ libris confeſſario diligentiſsimè aperietur, vti nimirum Dauid Rex per illud impulſus ſit in homicidium Vriç 2. Reg. 12. Salomon in idololatriā præceps ierit per mulieres eôdem adductus. 3. Reg. cap. 11. Ex profanis autoribus, vt Annibalis magnanimitas non niſi per illud frangi ac debilitari potuerit vt Cicero teſtatur contra Rullum.

Idem etiam peccatum in ipſius corporis ruinam conflari manifeſtabitur, vnde appoſitè adducetur locus ille 2 Reg. cap. 13. vbi Hammon poſtquam vulnere ſaucium appetitum ſecutus eſt, ægrotare quoq; cœpit propter Thamar, ſic enim ait ſcriptura [Deperijt in eam valdè, ita vt propter amorē eius ægrotaret,] nec minus ad rem accedet hiſtoria Samſonis, quem mulierculа Dalila viribus priuauit, vt non immeritò cecinerit Poeta ille.

Vt Venus eneruat vires ſic copia Bacchi:
Et tentat greſſus debilitatque pedes.

Idem, de bonis fortunæ exponetur, cui fidē facit prodigus ille filius, qui paternâ liberalitate elatus, emācipationis ſuæ decus magnis ſumptibus in meretricum auiditatem profudit: ad hæc cuiuſlibet ſcorti artibus grauem perniciem hominibus creari, quâ de cauſa apud Terentium in Heautótim. ſic loquitur Chremes.

——Nam vt tu ſcias
Quàm ea nunc inſtructa pulchrè ad perniciem ſiet,

Primùm,

Primùm, iam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte, atque auro. Satrapes ſi ſiet
Amator nunquam ſufferre eius ſumptus queat.
Nedum tu poſsis.——

Laidis quoque imputam auaritiam audire poterit, quam tamen Philoſophus gentilis eluſerit cum illo pulcherrimo elogio. Non emo tāti pœnitere.

Monebunt præterea cùm Dauidem, Salomonem, Hammonem, Sāſonem, Prodigum, tum Annibalem, & Philoſophum nullo modo æquiparari poſſe cum ſacerdote; itaq; ſacerdotem magis virtutibus quàm illos elucere debere, ita vt hos improbet, & mores eorũ effugiat, qui vitio ſuccubuerint, & eos qui reſtiterint non tantùm imitetur, ſed ſuâ temperātiâ exſuperet, & ſe quaſi quoddam lumen continentiæ conſpiciēdum poſteris exhibeat, ſic enim monuiſſe Apoſtolum. 1. Corinth. c. 4. [Spectaculum facti ſumus Deo, mundo, angelis, & hominibus] mundo, vt illi peſsimo exemplo nõ videamur. Deo cui tantopere placet continentia, vt virgo de virgine naſci voluerit, angelis quorum connubia nulla ſunt, denique hominibus, vt prædicationi noſtræ opera reſpõdeant, ne Deus illud nobis exprobret, quod per os Dauidis exprobrauit improbis Prophetis. Pſal. 49. in hæc verba: [Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras iuſtitias meas? & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? tu verò odiſti diſciplinam, & proieciſti ſermones meos retrorſum, & cum adulteris portionem tuam ponebas, os tuum abundauit malitiâ, & lingua tua concinnabat dolos; ſedens aduerſus filium matris tuæ (Eccleſiæ ſcilicet) ponebas ſcandalum, hæc feciſti & tacui, & exiſtimaſti iniquè quod ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam] impollutas cogitationes, verba inhoneſta, laſciua, & obſcœna inuaſit, & cùm mulier pœnitēs in peccatorum ſuorum abſolutionem in ſacramentali abſolutione procurrat, ad aliud peccatum nefarium allicit; quâ fronte coram mundo, Deo, angelis, & hominibus ſacerdotis officium geret, qui in actu ſacerdotali tam grande ſacrilegium committere non veretur? Conſideranda & terrore, atque horrore extricanda tanti criminis grauitas. Extollenda quoq; Dei optimi maximi bonitas, & clementia, quæ terram cohibuit ne dehiſceret, & eum voraret: elementa continuit ne contererent: & dæmones coercuit ne viuum illum in actu tam fœdo, & horrendo præcipitarent ad inferos. De Oza verba facienda qui leprâ percuſus eſt, quia arcam Domini tetigit cùm à complexu coniugali non eſſet mundus. 2. Regum. cap. 6. Mulierem ad confeſsionem accedere quaſi ægram ad medicum quaſi ream ad iudicem, & filiã ad patrem vt alimētum petat, & recipiat. Tum verò cùm ad hoc funeſtum ſcelus accerſitur, non eã curari ſed vulnerari, nõ abſolui ſed in reatu foueri, nec pro filia à patre in domo pacis excipi, ſed quaſi ſcortũ in media Suburra ſeu lupanari cum titulo inceſtus proſtitui. Hinc nõ videri indignum illum vltimi ſupplicij pœnâ. Veruntamen hoc illi remitti eâ ſpe, & proteſtatione, quam dederit vti in poſterum hæc frequentiſsimè meditetur, quæ Hieronymus proponit omni ſacerdoti perpetuâ mente reuoluenda. [Quid tibi cum fœminis qui cum Chriſto ad altare fabularis? dic clerice: dic ſacerdos: iiſdemmet labijs oſcularis filium hominis, quibus

oſculatus es labia meretricis, ô Iuda: oſculo filium hominis tradis.] Cogitet præterea quemadmodum Moyſes poſt colloquiũ cum Deo in rubo ab vxoris congreſſu abſtinuerit, vt notauit Genebrardus, attẽdat per viſcera Domini noſtri IESV CHRISTI longè maius, & grauius eſſe peccatum filias ſpirituales in confeſsionis ſacramento diabolicâ ſuggeſtione ſolicitare, quàm alio quouis modo delinquere, ibi enim votũ caſtitatis frangitur, Deo promiſſum, cùm ſacri Ordines ab eo ſuſcepti ſunt. Ingens quoque proditio in Deum per eum concinnãtur, nam per cuniculos eius Eccleſiã diruit, muros euertit, in quibus tamen ſe tanquam præſidiarium mereri iactitabat, det igitur operam ne in illum conqueratur ijſdem verbis quibus inducitur à Pſalmographo Pſal. 54. [Quoniam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique. Tu verò vnanimis dux, meus, & notus meus, &c.] & tãdem in fine quaſi furore accenſus hanc in eius caput ſentẽtiam profert. [Veniat mors ſuper illos, & viui deſcendant in infernum] oſtendat igitur cuiuſcumque ſit ætatis ſe nomine, & re presbyterum, id eſt ſenem: ea enim eſt ſenilis ætatis cõditio & natura, vt aliena ſit à voluptatibus, ſi iuuenis eſt aut ſaltem non admodum annis prouectus, de illo nihilominus efferatur idem, quod apud Virgilium de Aſcanio.

Ante annos animumque gerens curamque virilem.

Si verò ætate maturior, curet ſaltem ne ignominiæ labem illam in ſe contrahat, quâ ſenes illi notati ſunt, qui caſtæ Suſannæ pudicitiam ſolicitarunt, propter quod ſcelus iuuenis Inquiſitoris nempè Danielis iudicio, honoris, & vitæ iacturam fecerunt, & de ſe ad poſteros hoc monumentum propagarũt. [Egreſſa eſt iniquitas de Babylone à ſenioribus, qui videbantur regere populum.] Eorum enim hæc merces, & pœnæ eſt aliqua pars improbis ſacerdotibus, vt eadem verba de illis proferantur apud eos qui Deum colunt. Præterea poſt vitæ ſpatium emenſum, & confectum (quod breue eſt) inter hircos, & peccatores portionem ſuam habere cenſebuntur, atq; interim dum ipſam agunt vitam inter ſycophantas, & ſcurras, Terentianum illud in eos Eccleſia proferet in Phorm. Act. 5. ſcen. vltim.

Sed quid ſperem? ætate porrò minus peccaturum putem?
Iam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.

At ne omnino immunes ab hoc delicto mulieres exiſtimentur, id modò ſupereſt diſquirendum, an ſi filia pœnitens aut pœnitentẽ ſe ſimulans confeſſarium ſolicitauerit, ſiue ad effectum pellexerit, ſiue rem tantùm aggreſſa fuerit, eodem modo quo confeſſarius incidat in ſuſpicionem hæreſis, & à iuriſdictione ſancti Officij pendeat huius accuſatio, & cognitio. Huic quæſtioni vt ſatisfiat ſic exiſtimo: ſi pœnitens inducere tentauerit confeſſarium in tantum facinus, ipſe tamen non conſentiat; nihilominus tenebitur cõfeſſarius Inquiſitoribus rem aperire, ob eas quas ſuprà cumulauimus rationes. Nec idcirco ſigillum cõfeſsionis infringet, hæc enim extra confeſsionem ſunt, ſi verò cõfeſſarius nec reluctatus ſit, & ſeſe irretitum fœmineis laqueis tãquam eius prędam dediderit, præter quàm quòd reuelare pœnitẽtem tenetur, ipſe quoq; in hæreſis ſuſpicionem incidit: nam cõſenſus, facto, verbo, aut nutu inducitur. l. Labeo. ff. de ſupellect. legat. l. vbi non voce. ff. de regul. iur. l. Fulcinius. §. quid ſi

latitare.

latitare. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſſ. eat. l. item Labeo. ff. de pact. dotalib. l. nutu. ff. de leg. 3. & his aſſentitur Angel conſil. 333. n. 2. Surd. conſil. 94. nu. 40. & ratio eſt euidés, primùm quia conſenſus vtriuſque reciprocus exiſtimatur, coaleſcens ex copulato extremo, id eſt, ex copula voluntatum, non autem ex voluntatibus tempore diſparatis, vt docet Bald. in l. in venditis. in fin. & dicitur conſenſus quaſi ſimul ſenſus: ita Salicet. ibi nu. 12. & ſecundum aliquis conſenſus eſt voluntati eius quem diligit obedire. c. ſi inimicus. 39. diſt. c. conſentire. 83. diſt. ergo ſi cõfeſſarius pœnitenti mulieri cum ſolicitanti ad actus libidinoſos cõſentit, per ſacrilegum actum ſuſpicionem hæreſis incurret: tum quia non tantùm ſe mulieri dedere videtur: ſed etiam quia cum diabolo de crimine pernicioſo paciſci & ſpondere non dubitauit. Id ſentit Bald. in l. quoties. C. de fideicommiſſ. num. 5. & ſequitur ibi Alex. conſ. 8. verſ. ſed ita eſt. vol. 4. idem Corn. conſ. 5. colum. 2. verſic. & licet. vol. 2. Tiraquell. de legib. connubialib. gloſ. 7. num. 24. & in tit. retract. §. 1. gloſ. 9. num. 243. Sed & ipſa mulier in eandẽ hæreſim incidit. Itaq; vt confeſſarius, ſic & illa ab Inquiſitoribus pœnæ ſubijciẽda eſt. Verumtamẽ in eo pręſtaret Sũmi Pontif. oraculũ conſulere, vt ſit in arduis, & ab eo quod magis è iure ſit ediſcere, quàm ſine illius autoritate ex ſimili iure, & criminis vnius cum altero comparatione in tanta perſonarum delinquentium varietate quicquam conſtituere.

FINIS.

MATRITI,

Apud Ioannem Flandrum.

M. D. XCVIII.

VA1 1533333

166
7.
20.

Digitized by Google